
3 1761 08116939 3

LUMÍR.

ČASOPIS PRO ZÁBAVU.

ROČNÍK VI. 1878.

REDAKTOR:

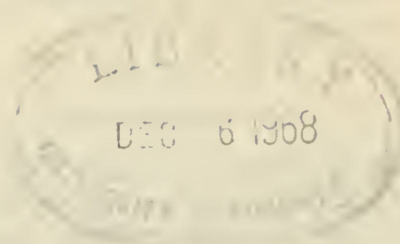
JOS. V. SLÁDEK.

Spisovatelé:

Jakub Arbes. Vratislav Březina. Svatopluk Čech. Otakar Červinka. B. Frida. Dr. Jar. Goll. Irma Geisslova. Bernard Guldener †. R. E. Jamot. Edvard Jelínek. Alois Jirásek. L. Hajniš. Bohumil Havlasa † Fr. Herites. Adolf Heyduk. Dr. Otakar Hostinský. František Chalupa. Emanuel Chvála. Karel Kučera. Bohuslav Kroupa. František V. Kvapil. Karel Lenský. Emanuel Miřiovský. Otakar Mokrý. Jan Neruda. Sofie Podlipská. Dr Ant. Rezek. Antal Stašek. Ervin Špindler. Dr. Josef Štolba. Dr Miroslav Tyrš. Renáta Tyršová. František Ulrich. Dr. Fr. Vejdovský. Jaroslav Vrchlický. Josef Wünsch. Adam Zero. Julius Zeyer.

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA: MILITKÝ A NOVÁK. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

DEC 6 1908

OBSAH.

Básně.

Původní.

Strana

Aleardo Aleardi. *Jar. Vrchlický* 367
Aleš Romanov. *Otakar Červinka* 179
Ballada dětská. *Jan Neruda* 545
Ballada o šípu. *Jar. Vrchlický* 353
Blíže k sobě! *J. V. Sládek* 191
Eklogy. *Jar. Vrchlický* 337 401
Elegie. *Em. Miřiovský* 441
Emilii. *A. N.* 364
Evropa. *Svatopluk Čech* 1 17 42 68 115 133 148
Farář z Podhoří. *J. V. Sládek* 11
Jarní. *Jar. Goll* 328
Johanna Neapolská. *Karel Kučera* 57
Legenda o Donatellovi. *Julius Zeyer* 165
Legenda o sv. Prokopu. *Jar. Vrchlický* 193 209 227 244 260 276 296
Mistr Jiří. *Adolf Heyduk* 81
Nevzdaluj se. *Irma Geisslova* 486
Památce Bohumila Havlasy. *J. V. Sládek* 176
Podzimní píseň. *Otakar Mokrý* 568
Poslední noc. *Ervín Špindler* 49
Potok. *J. V. Sládek* 437
Roháč z Dubé. *Fr. Chalupa* 516
Romance. *Jar. Vrchlický* 76
Smích. *Jar. Vrchlický* 129
Teskno. *Irma Geisslova* 426
Vy hory modravé. *Antal Stašek* 108
V zemi Lotofágů. *K. Lenský* 100
Západ. *Jar. Vrchlický* 465
Z básní *Adolfa Heyduka:*
Útěcha. Zpět! Prosba. Mlhy 456
Z „Písní kosmických“. *Jan Neruda* 305
Ze všeho, co jsem žil. *J. V. Sládek* 543
Z básní *Fr. Ulricha:*
Svatba na vsi. Duše stromu. Amor 500
Z básní *Jar. Vrchlického:*
Nikdy spat! Illuse. Ekloga v říjnu 529

Přeložené.

Alma svému milenci. *Frederik Paludan-Müller.* Z dánského přel. Kar. Kučera 79
Na lov! *A. de Musset.* Přel J. Vrchlický 15
Petr Velký, bílý car. *H. W. Longfellow.* Přel. J. V. Sládek 207
Smutné drama. *Aleardo Aleardi.* Přel. J. Vrchlický . 95
Sotto voce. *Louise Siefert.* Přel. J. Vrchlický 192
Sanfary. Z pozůstalosti *Julia Slowackého.* Přel. Ot. Mokrý 360 373
Z Danteova „Pekla“. Zpěv třicátý čtvrtý. Přel. Jaroslav Vrchlický 561
Z nové poesie francouzské I.:
François Coppée: Vlaštovka Buddhy. Soud meče. Madar. Dva hroby. Červen. Září. Přel. Jar. Vrchlický 324
Z nové poesie francouzské II.:
Maurice Rollinat: Stromy. Měsíc.
Victor Hugo: Rejthaři. Přel. Jar. Vrchlický . . . 388
Z nové poesie německé:
Hieronymus Lorm: Pes. Poslední cíl. Člověk a osud.
Max Kalbeck: Cestou.
A. Friedrich v. Schack: Z cyklu „Granada“.
Karl Beck: Tři perly.
Robert Hamerling: Lotos a labuť. Přel. Jar. Vrchlický 346
Z nové poesie norské.
Henrik Ibsen: Šumař. S vodní růží. Pták bouřlivák. Agnes. Kovkop. Přel. J. V. Sládek 421
Z nové poesie polské I.:
Adam Asnyk: XIX věku. Apostrofa. Sen.
Mečislav Romanowski: Život bolí.
Vlad. Tarnowski: Reakce. Přel. F. V. Kvapil . . 405
Z nové poesie polské II.:
Vlad. Tarnowski: Psyche.
Adam Asnyk: Poutníci. Přel. Fr. V. Kvapil . . . 508
Z nové poesie polské III.:
Adam Asnyk: Herakles. Ašera. Přel. F. V. Kvapil 570 571
Z nové poesie ruské I.:
N. Minskij: Ruské hoře. V soumraku.
A. Goleniščev-Kutuzov: Noc. Přel. J. V. Sládek . 283
Z nové poesie ruské II.:
J. Polonskij: Co že mi po ní!
A. Goleniščev-Kutuzov: Cestou. Pokud tobě — Mhlavá noc. Já poznal nicotu . . . Metelice. Přel. J. V. Sládek 553 554
Z nové poesie severoamerické.
Thomas Bailey Aldrich: Malá Bell. Přel. J. V. Sládek 536
Z nové poesie vlašské I.:
Ferdinando Fontana: Moře zpívá. Poledne. Přel. Jar. Vrchlický 300
Z nové poesie vlašské II.:
Giosuè Carducci: Májová. Pantheismus. Vůl. Stále Homer. Hovory se stromy. Vzpomínka ze školy. Přel. Jar. Vrchlický 489
Z posledních písní Nekrasova: Z—ně. Přel. J. V. Sládek 110
Ze sonetů Ronsardových. Přel. J. Vrchlický 384
Žena. *Catulle Mendès.* Přel. J. Vrchlický 223

Romány a povídky.

Andělé boží. *Alois Jirásek* 4 19 33 61 73 93
Budovcova hlava. *Vratislav Březina* 177
Dobrodružství Madrány. *Julius Zeyer.* 225 241 257 273 289 306 321 337 353 369 385 401 417 437
Fiorella. *Sv. Čech* 8
Flétna. *Jar. Vrchlický* 26 39
Flora. *Sofie Podlipská* 51 65 89 103 123 137
Graziella. *Jan Lier* 534 551 568
Jabloň. *Svatopluk Čech* 562
Kandidáti existence. *J. Arbes* 113 130 145 161 182 200 214 234 253 265 284 301 316 333 350 365 381 396 411 428 445 459 472 490
Můj přítel Sylvestr. *Fr. Herites* 82 97 121

Strana
Na slukách. *Bohuslav Tvrdý* 521
Pan Illas. *Bernard Guldener* 28
Princezna. Dle cizího motivu *J. G.* 152
První starosti. *Sv. Čech* . . . 426 442 457 477 493 504
Římské nocturno. Cestopisná črta. *Jos. Wünsch* . . . 294
Šípy Amorovy. *Fr. Herites* 537 545 565
Výlet do Chorvátska. *Sv. Čech* 195 217 236 249
Z idyl bídy a utrpení:
Šumaři. Návštěva v horách. Pan Matouš, muž zásad. Zpověď. Poslední útěcha. *J. Arbes* 11
Zlaté srdce. *Josef Štolba*. 433 449 466 481 501 518 540 558 572

Z knihy „Živá slova“. *Sofie Podlipská:*
Němá tvář. Pohádka malého Jarouška. Sopečnatá půda. Mary Newtonova. Vejce 318
Z onoho světa. Z pozůstalosti *Bohumila Havlasy* . . 53

Články vědecké, kritické, zábavné atd.

Adam Mickiewicz na Rusi. *Edvard Jelínek* 86
Blahoslavení chudí duchem. Literární žalm. *J. Arbes*. 58 70
Bratři na Jupiteru. *R. E. Jamot* 79
Capri. Cestopis. *Jos. Wünsch* 408
Co jest malebné? *Dr. O. Hostinský* 452
Colosseum. Cestopis. *Jos. Wünsch* 54
Divadelní představení ve starých Athenách. *Dr. O. Hostinský* 326 341
Jaroslav Čermák. *Miroslav Tyrš* 212
Je nemoc neštěstím? *R. E. Jamot* 35
Herci majninkští. *Jan Neruda* 463
Kapitola o staročeských krojích. *Dr. Ant. Rezek* . . . 150
Léčebné drobty. *R. E. Jamot.*
I. Zneužívání morfia 198
II. Zlato 247
Město Panama a okolí. *Bohusl. Kroupa* 279
Motio perpetua. *L. Hajniš* 106
Na Krasu. *Dr. Fr. Vejdovský* 347
Na Vesuv. Cestopis. *Jos. Wünsch* 168
O monerách. *Dr. F. Vejdovský* 470
O nynějším stavu lidojedství. *R. E. Jamot* 554
O staročeském novinářství. *Dr. A. Rezek* 374
O zívání. *R. E. Jamot* 134
„Panie kochanku!“ *Edv. Jelínek* 548
Paní kastelánová Trocká. *Edvard Jelínek* . . . 262 280
Pavel Rubens. *Renata Tyršová* 100 117
Popularisování vědy lékařské. *R. E. Jamot*. 390 422 486
Před rokem. Upomínka na římský karneval. *Dr. O. Hostinský* 110 126 142
Rusové v Praze (1799—1813). *Edvard Jelínek* . . . 186
San Marino. Cestopisná studie. *Jos. Wünsch* . 497 513 532
Smetana a jeho „Tajemství“. *Emanuel Chvála* . . . 424
Studie o povaze zvířat. *Z Taylora* 356
Z listů chorvátského básníka. *Edvard Jelínek* 376
Z doby renaissanční: *Jaroslav Goll.*
I. Knihy a knihovny v Italii 6 23
II. Literáti 166
III. Perugia r. 1500 230
IV. Svatba Lucrezie Borgijské 298 311
V. Enea Silvio v Čechách 406

Povídky přeložené.

Strana
Démon zátiší. *Paul Arène*. Přel. B. Frida 44
Elixir bratra Celerina. *Alphonse Daudet* 255 271
Ježíškova karabina. *Jean Richepin*. Přel. B. Frida . . 556
Helena. *P. de Saint-Victor* 399
Karel Rys. Ze staropolského života. Přel. F. Čáslavský 76
Konec melodie. *Alex. Dumas, syn*. Přel. B. Frida. 508 524
Laurette. *A. de Vigny*. Přel. B. Frida . . 313 329 344
Od srpna do listopadu. *Camille Boit*. Přel. B. Frida. 361 378 392

Poučné anekdoty, jich pokračování a dokončení.
Mark Twain: Vděčný pudl. Útlocitný redaktor 223 239
Srnčí novelka. *Dudley Warner* 268
Utrpení Claude Blouета. *A. Theuriet*. Přel. B. Frida. 155 171 188

Večer u děda. *Jan Zacharjasiewicz*. Přel. J. Felix Tuhošťský 204 220
Víla lásky. *Zola*. Přel. B. Frida 108
V kostele. Z norvéžského od *M. Thoresenové* 139

Zprávy literární a umělecké.

Vypravování dějin domácích. Díl II. od *Emanuela Tonnera*. 16. — Zvolení a korunování Ferdinanda I za krále českého. Sepsal *Dr. Ant. Rezek*. 32. — Duch a svět. Básně *Jar. Vrchlického*. 47. 63. — Opera „Šelma sedlák“. Od *Ant. Dvořáka*. 64. — Louise Siefert. 80. — Alfred de Vigny kandiduje do francouzské akademie. 96. — Dalimilova kronika česká. Vydal *Josef Jireček*. 128. — Popravčí kniha pánů z Rožmberka. 128. — Vypsání o mistru Jeronymovi z Prahy. Kronika o Janu Žižkovi. Vydal *Jar. Goll*. 144. — Syn člověka. Drama *J. V. Jeřábka*. 160. — Poesie francouzská nové doby. Přel. *J. Vrchlický*. 224. — Kniha bratrstva malířského v Praze. Vydali *A. Patera* a *T. Tadra*. 239. — Základové Ikonognosie. Sepsal *Fr. Tilšer*. 240. — Dějiny českého povstání r. 1618. Sepsal *Ant. Gindely*. 272. — Doba poroby a vzkříšení. Sepsal *Karel Adámek*. 272. — Dva listy W. Hollara. 287. — Symfonie. Básně *J. Vrchlického*. 287. — Národní literatura česká XIV století. Od *A. H. Wratislava*. 288. — Dějiny král. města Kolína nad Labem. Sepsal *J. Vávra*. 303. — Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae. 304. — Publikace král. společnosti nauk v Praze. 304. — Poetické tradice Thráků i Bulharů. Podává Dr. *Leopold Geitler*. 304. — François Coppée. 320. — Giosuè Carducci. 336. — Aleardo Aleardi. 367. — Mario Rapisardi. 368. — Příbuzní. Román *Sofie Podlipské*. 432. — Čtrnáctý věk. Napsal *Karel Adámek*. 432. — Dějiny církevního básnictví českého až do XVIII století. Sepsal *Josef Jireček*. 448. — Hlas o sblížení se české belletrie s ruskou. 464. — V mlžinách. Básně *Josefa Kratochvíla*. 464. — Písně kosmické. Od *Jana Nerudy*. 480. — Za svobodu. Od *J. Holečka*. 480. — Povídky z hor od *Aloise Jiráska*. 495. — Máj. Básně české omladiny. 495. — Edel. Báseň *Paula Bourgeta*. 496. — W. W. Tomka: Děje města Prahy. Díl IV. 511. — Koncert Ant. Dvořáka. 512. — Rok na jihu Básně *J. Vrchlického*. 528. — Jean Richepin. 544. 576. — Romanetta Jakuba Arbesa. 575. — Povídky, arabesky a humoresky Sv. Čecha 575.

Drobné zprávy z literatury slovanské a zprávy o českém umění.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Václavské náměstí č. 24 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. ledna 1878. ČÍSLO 1.

Evropa.

Báseň od *Svatopluka Čecha.* *)

Zpěv první.

Již kotva nad vodou. Hurrá! Jen zvykem
kdes v lanech zaznělo a ztichlo mžikem.
Bez hlasu, kradmo v oceán se hrouží
mohutná loď. Jak roucha přízraků
pohybem vlastním, šíří se a dlouží
dav plachet, vzhůru po stěžních se plouží
a míchá se jak spousta oblaků.
Na přízi lanové v tajemném ruchu
motouzy křepčí — — Zdaž to koráb duchů?

Či z plachet „Evropy“ dnes vane mor?
Kde šátky vlající, kde hlučné davy,
kde tisíceré „s bohem! zdar a zdraví!“
kde člunů kolébavých pestrý sbor,
jež druhdy kolem ní rej vedly skočný,
jak hejno kuřátek kol statné kvočny?

Ach, nese mor, mor děsný ve své hrudi
tajemná loď. Ne zhoubu lidských těl,
leč nákazu, jež duchů říši trudí,
dav bídných druhů, vlasti vyvrhel.
Sto čel v ní klesá beznadějnou mukou,
jak hlavy vln, jež o žebra jí tlukou.

Ó duchu člověctva, kdy dojdeš míru?
Kdy svěsíš křídla v blahém pokoji?
Kdy nohu vzneseš z kroužívého víru,
bys odpočinul stálém po boji?
Pohledni nazpět ve hlubinu věků,
vychladlou sopku žhavých zápasů:
co's děl tu vlastních v divném rozbil vzteku,
svých dítek shltal v hrozném pospasu.
Do čela sfing jsi tajemství svá zavil
a kladivem pak hádanky se zbavil.
Vykouzlil's Olymp usmívavých bohů,
ověnčil révou štíhlých sloupů vděk,
eólským zvukem okřídlil jsi nohu
k božskému tanci v roji charitek.
Rci, duchu neklidný, kde bozi smaví?
Kde sloupy ztepilé? charitek davy?
Barbarskou nohou, v záři plamenné
jsi drtil sloky básně kamenné
a snil jsi novou. Snil's o záři trojí
v jediném věčném snoubící se znoji,
snil's o serafů krásné bouři sněžné,
o světlé panně, vznešené i něžné,
s robátkem v loktech, s hadem pod nohou.
Kříž ještě neoschl, jejž na Golgatě
jsi pod hněvivou vztyčil oblohou,
a již s tím křížem na železném šatě
jsi v Golgatu své rány dovlekl,
bys po boji tam spasen poklekl.
Rci, duchu vrtkavý, kde svatý zápal,
jenž pro květ Jordanu se meče chápal,
jenž na velebném krovu mocných týnů
pilířů prales umně vytesal,
a ve špičatých oken pestrém stínu,
ve vonném dýmu k zemi poklesal
a z prachu vzhlížel, drsnou oděn žíní,
k hostii sněžné ve stříbrném jíní?
Kde pošmourných je mysterií vděk,
co s kříže květy krvavými pršel?
Kde blesk je tajemný, jenž celý věk
s čelenky zlaté drahokamem sršel?
Kde bohatýrská zbraň, kde pyšné hrady,
kde pestrá klání bludných pěvců žal,
kde pergaměny, v něž jsi krví psal
své přísné, temné, nedůtklivé řády?
Aj, dotknutím svých prstů zvetšelé
jsi blány změnil v hrstku popele.
S úsměvem zřel's, jak naposled se blyští
věčného světla mroucí plápoly
v soumraku ssutin; nad gótickou třístí
svět nový stavěl's, nové idoly.
Teď stojíš na troskách a snivé čelo
podpírá dlaň. Co křídlem pozachvělo
jak bouře dech? Co svitem řasy plní?
Co škubá brvami, čím ret se vlní?
Či nové zámysly tvým čelem víří
a k novým letům peruť tvá se šíří,
rýt mečem nový v zeměkouli plán?
Jsi opravdu, jak zde ten oceán,
tvořící bez oddechu, trosek plný
a stále vlastní hltající vlny,
ničící věčně každou stvůru svoji
u věčném šumu, věčném nepokoji?!

Ba, lidstva hloub se chmurou kalí novou.
Již nových myšlének tam hmotní svět
a tisícerou jehlou krystalovou
chaosu hledá rodícího střed.
A jako bublina těch kvasů rmutná
vyvřela nad hladinu chasa smutná,
již nese koráb dálných do končin.
Ji v době osudné, pod mečem vrahů,
nestvůru divnou, měnících se tahů,
porodil města obrovského klín.
Dech utajilo lidstvo, vidouc náhle,
an divý dav, jak deštěm vyvstalý
hub jedovatých zástup z půdy zprahlé,
pod rudou čapkou, bledý, schátralý
s hlubokým okem zimničného žáru
rozbalil prapor krvorudých cárů
a hesla divá do nich blátem psal,
jež svět si dosud šeptat netroufal.
Však chvíli jenom společnosti hled
ten požár děsil. Sám pak sebe zdávil,
svým vlastním rmutným plápolem se ztrávil
a zůstavil jen černých ssutin sled.

*) Ukázka z nové sbírky básní.

A mstící společnost když mezi rumy
blouznivých škůdců povalila tlumy,
pod kadeř pustou, nad těkavý zrak
jim hnusu, pohrdání vtiskla znak.
Vlast vymítla je za niv svojich lemy,
tam jícen lodi pohltil je němý,
by vyplinul je na daleké břehy
k žalnému skonu pod vrátníků žehy.

Okénkem lodi, jehož těsný kruh
zastírá časem pěny mořské pruh,
přes vodu kolísavou psanců hledy
k evropským břehům letí naposledy.
I zdá se, jak by k doplnění trestu
ukrutná vlasť, jež v dál je vyhání,
jim tiskla v ňádra na dalekou cestu
svůj krásný obraz v čarném usmání
a posléz vila závoj nad kadeře,
by shlédli vše, co na věky jim béře.
Zaplála náhle tlupa břežních hor
večerní krásou. Purpurem a zlatem
ovila krajina své kypré vnady:
v přístavu plachet různotvárný sbor,
ruch města za ním, bujné vinohrady,
malebné hory, kouřící se vísky,
bohatých parků lehké vodotrysky,
i racků perutě v povětří zňatém
i plachtu člunu, mihnuvší se kol, —
vše zaníceno v nach a ve plápol.
Tak děva krutá, s bohem davši chladné,
nám ještě jednou nelitostným rtem
svůj úsměv nejsvůdnější v líci vnadné
pod zlatotkaným jeví závojem.

Přes vodu kolísavou psanců hled
vlasť prchající stíhá naposled.

První.

Má žena mladá v tichý ten čas
rozplétá snivě bohatý vlas,
z křišťálu hloubi zírá jí vstříc
slzavým okem truchlivá líc.

Ženuško drahá, neboj se jen:
svět neopouští půvabných žen;
sladké máš oči, bohatý vlas
a na rty úsměv přiletí zas.

Zpomeneš časem na dálný kraj,
na jižní hvězdy, palmový háj,
stín věže v moři, rezavou mříž —
přeptáš se časem: Mrtev-li již?

Druhý.

Nadarmo vlny mezi nás se valí,
tvůj obraz milostný mi nezakalí,
tvou sladkou podobu, tvé čelo jasné
unáším s sebou ve vyhnanství mrak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
mi v duši nikdy, nikdy neuhasne.

Pod plachty okrajem, na štítu lodě,
na hvězdné hladině, v kypícím brodě
i z vlny příšerné, jež hlavu sklennou
pod bičem bouře vzepne do oblak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
mi zářit bude krásou neproměnnou.

Nech časem vínek v modlitbách tvých zvadne,
sen lásky vyvane a srdce schladne,
nech duše tvá mých lící pozabude
i jméno klesne v nepaměti mrak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
mne věrně dálkou provázeti bude.

Až psanec utýrané čelo skloní,
zpěv pohřební mu okov pozazvoní,
až vynesou jej na rohožce zdrané
pralesu tropického pod soumrak,
tvůj zrak,
tvůj sladký zrak
kouzelným květem na mém hrobě vzplane.

Třetí.

S bohem, vlasti! Na prahu jsi
nahé zdvihla dítě,
od té doby na sobě jsem
zdravé neměl nitě.

V jesle jsi mi stlala v zimě,
v sedmikrásy z jara,
chléb mi drobila jak vrabci —
lakotnice stará!

Na konec jsi uchystala
pytel pro mne režný;
kazajku's teď z něho střihla —
díky za dar něžný!

Čtvrtý.

Ach, pusté hnízdo, kdo tě chránit bude,
až podzimku se snese listí rudé,
až ledovýma rtoma mráz tě zlíbá
a vítr bouřlivý tě rozkolíbá,
až padne sníh:
ach, kdo se ujme,
ach, kdo se ujme drahých ptáčat mých?!

Jen pro ně žil jsem, lopotil se, trudil,
do noci bdíval, s dennicí se budil,
jen žhavé jejich slze, hladu muky
mně palaš vtiskly do mozolné ruky
a smolný vích.
Ach, kdo se ujme,
ach, kdo se ujme drahých ptáčat mých?!

Spoutána ruka, z nížto zobávali,
dál moře bezcitné své vlny valí.
Nadarmo ptám se, kdo je živit bude,
až večera se snese listí rudé,
až padne sníh.
Ach, kdo se ujme,
ach, kdo se ujme drahých ptáčat mých?!

Pátý.

Ha, ha! Jak zdlouhavá ta píseň vod,
jak chůvy písnička — mně vhod! mně vhod! —
o zámku kouzelném, o zlatorouném bravu,
o ctnosti, mravu —
tak, tak,
již klesá zrak,
chci spáti jen a jedno mi, kde složím hlavu.

O zlatě prohraném, o lásce děv,
o žití zmařeném — oj krásný zpěv! —
Jen zapleť ještě v ospalou tu vřavu
mi pravdu, slávu —
tak, tak,
již klesá zrak,
chci spáti jen a jedno mi, kde složím hlavu.

Šestý.

Buď kleta, země kejklířů a troupů!
Šum dále vírem, plese zhýralý!
Již slepý Simson tvých se chápe sloupů
a na věky tvou slávu rozvalí.

Již's prosta, společnosti, hlízy klaté
a klidně položíš, až zhasne den,
bezpečnou hlavu do podušky zlaté —
však bude kratičký tvůj hříšný sen.

Nás vyhnala jsi. Ale na tvém prahu
náš mstitel zůstal v dítka podobě
s hasnoucím okem, sestaralých tahů
se zmíjí hladu v choré útrobě.

Tvůj hedbáv zůstal, zůstaly tvé hadry,
tvých perel tisíce a slzí více,
milostné básně za cudnými ňadry,
i hanby prodajné uvadlé líce.

Zmíravá slova o nadhvězdných luzích
a v tučné ruce nabobtnalý měch,
strom vánoční a jeho ve haluzích
umrzlých dítek nesčíslný vzdech.

Tvých řádů vyšeptalých vetché spony,
v nichž pavouk sobectví má volnou skrýš,
v nichž tlumíš chladně milionů stony,
jež svatými se zváti nestydíš.

Však vyletí dav utlumených duchů
a s římsy klesne Themis přežilá.
pak hlavu skloníš v novém světa ruchu
a vydáš lup, jejž's věky střežila.

Byl krasší Hellén, v kobercích když měkkých
helotských slzí píval šumnou číš,
byl statnější pán rabů středověkých —
a skončila se navždy obou říš.

Krásnější víra, než tvé básně hvězdné,
světější právo než tvých soudců ret,
platnější než tvé mudrlantství bezdné
je sbratřeného lidstva šťastný svět.

Ne svatost měšce, ale bratr sytý,
ne svatá mez, než kolkol šťastná zem,
proud lásky svorné světem porozlitý
je vítězným nás evangeliem.

Nás darmo hroužíš do vln nedohledných,
kolesa budoucnosti stavíš běh:
vítězně vrátí se duch psanců bědných,
jichž těla vyplila jsi v dalný břeh!

Tak mnohým zvukem, divokým i tklivým,
ret vyhnanců se pod palubou chvěl.
A za ní klidně pod stožárem sivým
dlel šedobradý lodi velitel,
kněz lodní jako stín po jeho boku
v taláru řasném, s jarou záři v oku.

Kněz.

Ach vizte!

Velitel.

Poutníků ty čluny družné?

Kněz.

Jich plachty vlající obláčky růžné,
jak s ametysty zlatohlav se skví
korouhve, kříže; mráčky nachovými
vznášejí k nebi kaditelnic dýmy
modliteb zbožných vonná poselství.
Jak různý zjev! Pod nohou naší v hloubi
roj duchů sporem neskonalým vře,
zde s červánkem se zbožný zápal snoubí
a sladkou písní nad vodami mře.
A v zem jak rosa gethsemanská kane
klid večerní. Břeh rajskou krásou plane.

Velitel.

Mně večer na moři nejsladší druh:
když západ nad vodou své barvy míchá,
větérek plachtou duje, vlna šplíchá,
kol moře volné, věčnosti co kruh.

Kněz.

Však nejkrásnější večer, pane drahý,
jste sám si uchystal. Váš pozdní věk
dozní vá jako hlahol zvonů blahý
v údolí tichém šťastných zpomínek.
Ať krov je zasněžen, ať z luhů světa
již ledové jen kvítí v okně zkvétá,
vy v teplé jizbě, při večera sklonu
mohutné knihy svého života
pokojnou rukou otvíráte sponu —
tam každý list vám těchu šepotá.
A klidně zavřete ji k hlasu Páně:
vždyť bůh a vlast na každé její bláně.
Po boku vašem anděl chví se bílý,
odvívá s čela každý mrak a stín,
vás obletuje, laská v něžné píli —
ach, miluje vás, pane, Hospodin!

Velitel.

Má dcera, pravda, do vlasů mých sněhu
zaplétá jara čarovonnou něhu.

Kněz.

V ní vděk se nebeský s pozemským snoubí.
Zná lidi z pohádek, svět mlhou tuší,
zrak jasný otvírá až v srdce hloubi —
půvabem panna, děcko sladkou duší.
Hle, ku hře v šachy přiměla mne právě.
Hra smutná! Pestrý šachovnice plán
tu sem, tu tam se chýlí kolísavě
a skočnou sedlák začíná i pán;
královna králi do náruče klesá —
než dívka se smíchem jen tleská, plesá,
a hrajem' dál, až vlny prudší val
partii celou v klín jí vysypal.

Velitel.

Teď s mořem v žertovných se baví hrách,
jak báječná kdys děva s býkem — bohem,
leč bojím se, že zjinačí ji brach,
až hřívu bílou zčeří, pohne rohem.
Jsem loutkou v ruce její, slaboch šedý.
Žebrala stále, bych jí pohled přál
v ty kraje daleké, kde dětské hledy
kdys vysílala s břehu v mořskou dál,
s věncovím jižních květů, víla malá
se ve visutém lůžku houpávala.
Bylť správcem ostrovu jsem v jihu dalném,
kam „Evropa“ teď míří v letu žalném.
Tam pásmo blažených mi spělo dnů
po boku choti. Tam ve stínu palem
pod bílou skálou mořským nad přívalem
jsem družce ustlal ku věčnému snu.
Pak osud v otčinu mne vedl zpět.
I vyhledal jsem žití za večera
svých otců zámek, snící u jezera,
a zabloudil tam pod šeříku květ,
kde pestrým oknem pod gótické krovy
mdlý padal svit, kde anděl mramorový
ukláněl čela hvězdnatého nach
a k odpočinku zval mne dědů prach.
Než z temné dálky, z hloubi oceánu
se nesl ke mně tichý, sladký hlas,
a ždal a toužil po domácím lánu,
že kratičký mi poklid prchl z řas,
že znovu mdlou jsem povytýčil hlavu
a poslední se vzchopil na výpravu,
bych drahý popel ještě přinesl,
jej skropiv slzou, k němu poklesl.

Umlkli muži. Jeden slzu stírá
a druhý v červánky a vlny zírá.

Slyš! Odkudsi, jak z moře hlubiny,
z ukrytých vížek tiché dubiny
tajemný hlahol večerního zvonu
po vlnách letí sborem sladkých tonů,
jak duchové kdy nad vodami pějí —
Angelus dei!

Pod jasným stežněm družné postavy
v čarovný lesk večerní záplavy
sklánějí hlavy k míru plné hrudi,
v níž struny zvuků nebeských se budí
a rtové tichou modlitbou se chvějí —
Angelus dei!

Aj, třetí podoba tam nyní plá,
kol těla hedbáv bělostný jí vlá,
hlavinka její, v bílých zdobě růží,
s otcovou hlavou šedivou se druží
a obou kadeře se zlatem stejně skvějí —
Angelus dei!

Andělé boží.

Od *Aloise Jiráska.*

Tak pustým a smutným to místečko jindy nebývalo. Každý, kdo kráčeje hlubokým hvozdem přišel ku kapličce, pomodlil se tu, pokřižoval aneb odpočinul na stupních vedoucích ku prostému výklenku, jenž jasně bělal se milým zášeřím starých buků a habrů. Ale zlá ruka neušetřila ani kapličky, ani obrazu mariánského, který v jejím výklenku visel. Obraz rozmazán a stržen, prostičká stavba povalena, tak že jen rum, kamení a několik pískovcových schodů ze všeho zůstalo.

Pane králi! jak by ušetřili kapličky v širém lese, když neváhali zapáliti a bořiti chrámy ve velkých a hlučných městech! Jak by se neštítili žoldnéři a marodéři strhnouti obraz neumělou rukou malovaný, když káceli sochy, ničili mistrná díla malířská v chrámích, když oblékali na se ornáty a jiná roucha kněžská, v nichž, na mol opilí jsouce, tančili a rejdili, ba chechtajíce se tabák svých dýmek na plameni věčné lampy zapalovali!

Tak už drahnou dobu, hned z prvních let, co ta nešťastná vojna se Švédem zuřila, byla kaplička v širém lese rozvalena. Kdo to spáchal, nikdo neví, ale zajisté rufianští landsknechti, ti lidé otřelého čela a tvrdého srdce. Však země, ta živná a lítostivá máti, smilovala se nad rozvalinou, a nechtíc trpěti obraz škaredé spousty uprostřed bujného života a lesních krás, dala vypučeti nejedné rostlině, jež hebounkým a stinným listem zkázu zakryla. Tak potaženy stupně zeleným sametem hebkého mechu, jehož třepením byla drobná travička; po rozvaleném kamení rozložila se plazivá ostružina, tmavý břečtan, jahodina, kopřivy, modravé zvonky a jiná květná družina, nad níž nade všechnu vypínala se štíhlá, žlutokvětá divizna.

A zas bylo tu krásně i na jaře, kdy tmavou zelení bělaly se a modraly květy, i v létě i na podzim, kdy rděly se a černaly jahody a ostružiny, kdy listí žloutlo a červenalo.

V tom tichém zákoutí, v zášeří rozložitých buků a habrů seděla na omšeném schodu mladá žena. Hebounké, bledé líčko rozkvetlo jí od rychlé chůze, po níž tu odpočívala, v libou červeň květu jabloňového. Pod bílým, čistým čelem, na němž jakož v celé tváři vážnost a tichý zármutek se zračily, černaly se neobyčejně mluvné, tmavohnědé oči, jimž dlouhá, jemná řasa zvláštní dodávala krásy. Ačkoliv ta mladá žena, štíhlé postavy jako vláčný prut, mající bohaté, tmavohnědé vlasy, všecka sličná byla, přece nedojímala ničím tak, jako velkým, lanním okem, jež ubledlé, poněkud unylé líce tajemným, půvabným leskem ozařovalo.

S ramenou jejích splýval jako plášť u volných záhybech tmavý šátek, a z pod světlých, něco málo vykasaných šatů bylo viděti drobnou nožku v nízkém střevíčku. Majíc ruce na klínu sepjaty, hleděla před se do šera lesního, a zdálo se, že bedlivě naslouchá. Za ní rozkládal se hvozd, dále ponenáhlu do stráně stoupaje, před ní, za stezkou kolem kapličky vedoucí, skláněl se náhle v hluboký úval, k němuž pro husté stromoví a křoviny na svahu rostoucí viděti nebylo. Časem pták nad sličnou hlavou jí zanotoval, časem probudil se v hlubinách lesních temný šumot, jenž hlubokým povzdechem po širém boru táhl.

Chvíle za chvílí míjela, nic se nehýbalo, nebylo slyšeti ani kroku, ani hlasu. Velebný klid a svaté ticho rozlehlého lesa ukonejšují mysl lidskou, a kdy šumný chorál v korunách od haluze k haluzi zazvučí a v šeré končiny zaléhá, neubrání se člověk mocné té hudbě a otevírá jí duši svou, cítě vanutí věčného ducha.

Ale mladá paní neoddávala se podobným dojmům. Nach jí pobledl a líce byly zas bleďoučké, unylé. Zrak její pátravě kol se ohlížel a v celém jejím zjevu byly patrny napjetí a nedočkavost. Když konečně opodál křoví hlučně zachřestilo, jako by jím někdo se prodíral, vstala a zírala v stranu tu. Za nedlouho vynořil se z houštiny nevelký, suchý mužík přihrblé postavy. Nebyl tak stár, jak svadlé jeho líce ukazovaly. Měl bílé řasy a tmavé, pichlavé, plaché oči, na bradě a pod nosem řídký vous nazrzlé barvy. Hlavu mu kryla ošumělá maděrka, kabát jeho s dlouhým spodkem byl kdys rudý, nyní ale neměl určité barvy. Ošumělé spodky sahaly mu po kolena, přes barasové modré punčochy měl na nohou nízké střevíce valně sešlapané. Sumou, všecek byl ošumělý a skoro k smíchu. Mluvil tenkým hláskem.

„Prolezl jsem všechno, milostivá paní, jako veverka, opravdu, ale nikde ani stopy. Zdá se mi, že jdeme nepravou cestou. Co jsem se nahledal! Šel-li tudy, tudy nešel, t. j. šel-li lesem, tedy ne tímto stezníkem. Vypátral jsem, že je dole cesta, ráčíte věděti, vozová cesta, zrovna podél potoka, a ta vede někam do města. Myslím, že asi tady milostpán šel. Ale myslím, že vůbec nešel —" To vše mluvil velmi rychle, jako jedním dechem. Pak dodal: „Opravdu, myslím, že se lesem nedal."

„Kudy by šel? Zdá se mi, že tě bor mrzí i hledání."

„Bůh uchovej," bránil se mužík; „jen račte poroučeti, vylezu třeba na nejvyšší jedli; ale myslím, že pro vás to tuze —"

„O mne nedbej."

„Pak jsem chtěl ještě říci, že by lépe bylo, kdybychom na dol sešli; tady kousek dál je průlina, a tou bychom se dostali dobře dolů, kdyby jen milostivá paní poroučela —"

„Ukaž —"

Zavedl ji něco níže, kdež skutečně bylo průlinou až na hluboký úval viděti. Co tak mladá paní, objímajíc levicí kmen mladého buku, v dol se nahýbala, trhl sebou najednou mužík.

„Svaté rány!"

„Co je, Blažeji?"

„Prosím, hlasy!" A skryv se opatrně za strom, aby ho viděti nebylo, naslouchal napjatě.

Na dole ozval se temný hlahol, jenž blíže se, jasněji borem se ozýval. Mladá paní sestoupila se stezky několik kroků po stráni dolů.

„Probůh, paní, kdyby vás uviděli!"

Tato jako by neslyšela hlas služebníkův, stoupala ještě níže. Kamení sypalo se pod její nožkou a rachotíc v křovinách brčelo dolů. Konečně se zastavila. Kol bylo

šero a ticho, jen v úvale ozýval se temný hluk smíšených hlasů, pak hlasitý hovor, smích, píseň, a když to vše na okamžik utichlo, zvučel lesem dusot četných kopyt koňských. Proud odpoledního světla rozléval se dolinou a v záři jeho spatřila paní koňskou hlavu, pak jezdce, za nímž po chvíli dva klusali; potom viděla jich více.

„To jsou císařští rejthaři! Probůh, ať vás neuvidí,“ šeptal mužík, nepováživ, že z dola sem viděti nebylo.

Paní však napjatě hleděla na jezdce. Napřed jeli žoldnéři v helmách, za nimi na bílém koni důstojník s pobočníkem a za důstojníky opět po různu žoldnéři.

„Svaté rány! Ten jeden je celý černý jako mouřenín!“

Jezdci zmizeli zrakům; hlasy jejich tichly a se tlumily, až za chvíli v šeru lesním zanikly.

Mužík si oddychl.

„To jsme na ně vyzráli! Ani zdání nemají, že tu jsme. Ti by se tak zasmáli!“ mluvil hovorně, nabyv opět ducha a opět vstoupil na stezník u kapličky. Sotva že se obrátil, umlkl, jako kdyby z čista jasna do něho udeřilo. Zůstal, jako by jej k půdě přibili.

Mladá paní vystoupivši zatím na stezku, překvapením také náhle stanula.

Blížilť se k nim štíhlý vojín v černém oděvu, za nímž jako pes kráčel vraný kůň, s něhož byl do kopce slezl. Vraník kráčeje dosud s hlavou skloněnou vypjal nyní široký krk, s něhož neobyčejně dlouhá, hustá, jako havran černolesklá hříva splývala. Při tom spadly třemeny dosud přes sedlo přehozené a klátily se na červených řemenech.

Divné to zjevení! Vojín celý v černém hávu, kůň jako havran bez bílé poskvrny.

Služebník mladé dámy couvaje ustoupil až ku starým habrům u kapličky. Cizinec si ho nevšiml a hleděl jen upřeně na mladistvou paní, stojící pod mladým bučkem na kraji příkré lesní stráně.

Za chvíli panovalo ticho, kterýmž jen šelestění stromů jemně zvučelo.

Paní Salomena jako by očí od toho cizince odtrhnouti nemohla. Však byl toho hoden ten lepě rostlý mladík v černých šatech, od nichž se u hrdla prostý, široký límec sněhovou bělostí svou odrážel. Krom této a světle modrého bandaléru, na němž kord bez favoru visel, nebylo na nich jiné barvy, ani nějaké ozdoby.

Široký klobouk se střechou na straně do výše zahnutou posunul se poněkud do týla. Z pod klobouku vlnily se do čela a skoro až na ramena černé, kučeravé vlasy.

Kdo by dle očí souditi chtěl, mohl by říci, že ti mladí lidé jednoho rodu, snad bratr a sestra jsou. Jeho osmahlý, mužný obličej zdobil černý vous na bradě a na svrchním retu.

Když Salomena první slovo jeho uslyšela, zarděla se.

„Zbloudila jste?“ ptal se, a to tak, že Blažej nemálo v duchu se podivil. Domníval se, že ten mladý rejthar hromově spustí a že začne jak náleží neznabožsky.

„Nezbloudila; hledám zabloudilého.“

„To jsem ho viděl. Je starý, bělobradý muž v černém kožíšku, není-liž pravda?“ Hlas jeho zněl ještě mírněji.

„Ano. Kde jste ho viděl? Prosím, povězte mi, hledám jej od časného jitra.“

„Nesnadno to říci. Šel se mnou kus cesty, pak se mi náhle vytrhl, a než jsem se nadál, zmizel v houštině. Volal jsem naň, ale hlas můj ho nezastavil; chvátal jsem kus za ním, ale zmizel úplně v houštinách. Pojďte, ukážu vám, kde mne opustil a kterým směrem se dal.“

Mladá paní mlčela.

„Bojíte se, nevěříte mi, že jsem voják. Nedivím se vám: však nejsem z toho divokého dřeva žoldnéřského. Věříte-li mému slovu —“

„Pojďte, pojďte, můj otec —“

„Ještě něco. Chci, abyste mi věřila. Viděla jste před chvílí houfec císařských rejtharů dolinou jeti?“

„Viděla.“

„Jsem jeden z nich. Otec váš bloudě lesem dostal se mezi poslední z nich a oni po svém způsobu nešetřili jeho šedin. Vzal jsem ho k sobě a odvedl. Tím jsem se od nich odloučil a dostal se sem.“

„Díky vám.“

„Neřekl jsem to proto, abych díky slyšel, ale abyste mi věřila. Pojďme, čas ubíhá.“

Pak poručil Blažeji, aby koně obrátil a za uzdu vedl. Úzkou pěšinou kráčeli kus za sluhou a vraníkem mladý jezdec a jemu po boku Salomena.

Chvíli mlčeli oba. Ona kráčela, majíc oko sklopeno, on pak občas pohlédl na svou sličnou společnici. Blažej nejednou kradmo se obrátiv měřil nedůvěřivým zrakem nenadálého ochránce.

„Nemáte bratří, nebo nejsou doma, že vy sama jste se vydala do pustého lesa na tak nebezpečnou cestu?“

„Jsem sama. Jediného bratra, radost otcovu, císařští nám zabili, když se jim na odpor postavil, a můj muž také padl —“ Líce její zbledly.

Cizinec zastaviv se náhle vzhlédl pln úžasu na svou společnici. „Vy jste vdána!? — Odpusťte,“ pravil pak, „měl jsem vás za dívku svobodnou.“

„Byl císařským hejtmanem.“

„Ó pak se nedivím! — Kdež je v té naší zemi rodiny, kdež jediného člověka, aby netrpěl? A vy sama pouštíte se v hluboký, nebezpečný les, abyste vyhledala otce?“

„To mojí povinností. Pak se nám všecko služebnictvo rozprchlo, že jsme skoro sami, a otec by jiného hlasu neposlechl.“

„Věřím,“ pravil upřímně mladý důstojník, a oko plno úcty a oddanosti spočinulo na ušlechtilé tváři mladické vdovy, tak mnoho již vytrpěvší.

Opět nastalo ticho a každý oddal se svým myšlénkám. Paní Salomeně se uvolnilo. Kráčela teď bez bázně a důvěrně po boku cizincově. Všecka nedůvěra a ostýchavost zmizela jí z mysli a bylo jí, jako by ode dávna s ním se znala, jako by jejím přítelem byl. Jejich duše, jako by dávno známé, nyní se našly.

Mladý důstojník byl zamyšlen. Tu ženu s tím mluvným, jímavým okem někde již viděl, ba znal ji od těch časů, kdy ještě místo meče knihami se zabavoval. Tenkráte ve snách svých takovou něžnou postavu často vídal. Ale hlučný, drsný život vojanský zaplašil mu z mysli ten vzdušný, libý obraz snivé mladosti, kterýž pak nadarmo ve světě hledal. Poznal jen ženy marnivé, vášnivé

bez hlubšího citu, sumou láryně, jež tu menší, tam větší cenou získati bylo lze.

Tam u rozbořené kapličky v hlubokém lese zjevil se mu náhle jako vtělený sen mladosti, jako anděl útěchy a míru na dráze, kterou z donucení nastoupil, která ho netěšila a jemu protivna byla. Poznal za té krátké doby, co vojákoval, všecky hrůzy válečné, bídu i zvrhlost lidskou, poznal neřesti všech vrstev válkou znemravnělých. Již oželel sen svůj o člověku, stal se zamyšleným a nepřístupným ku malé radosti svého otce a pro smích a vtipy bujných druhů.

Tu zjevila se mu Salomena a prvním pohledem na ni byl rázem k té něžné bytosti přiváben. On, stále pochybující, veškeré víry téměř zbavený, nabyl tu pojednou jistoty, že našel opravdovou dívku, čistou, hluboce cítící, obětavou, jež pravou ženskostí svou stává se andělem.

Ale jako vždy zjevil se mu i zde za světlem stín, a čistá, ovlažující krůpěj nebyla beze rmutu.

Zjevil se mu anděl, ten však, jak uslyšel, byl nešťasten, smuten, nevinně trpící. —

Dolina lesní halila se již v stín, a světlo sluneční, posunuvši se do výše, oblévalo růžově zlatou září kmeny stromů a jejich koruny. Mladí poutníci stoupali stezičkou dolů.

„Paní má," začal jezdec znovu, „dívím se vaší síle a obětavosti."

„Všecko bych ráda snesla i více, jen kdyby to otci prospělo. Nešťastná válka! Pád a neštěstí naší vlasti tak zhoubně na jeho mysl účinkovaly. Při tom býval povždy tichým, zamyšleným, očekávaje svou záhubu. Myslíť si, chudinka, že nadchází soudný den a starší pokolení že musí vyhynouti. Proto prý bůh seslal své anděly, vojska —"

„Anděle!" opakoval průvodčí a trpce se usmál.

„Dnes před úsvitem náhle zmizel. Šli jsme po jeho stopě —" Tu zaraziviši se bedlivě naslouchala, až „otec!" zašeptala, a vzhlédnuvši prosebně k důstojníkovi brala se rychlým krokem v tu stranu, odkud byl hlas zazněl.

(Pokračování.)

Z doby renaissanční.

I.

Knihy a knihovny v Italii.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

Století 15. dělí dva věky: střední a nový, věk minulý a věk náš. Celá řada událostí a zjevů shlukla se v oné době, aby proměnily tvářnost světa a povahu dějin. Jeviště dějin se rozšířilo, k starému světu objeven nový. Obchod vyhledal si nové dráhy; Benátky ustoupily Lisabonu, Antorfu, Londýnu.

Avšak již před tím rozšířil se také lidstva duševní obzor. Nebyl ale při tom objeven svět nový, nýbrž z rumu a trosek vynešen na světlo svět starý: antická literatura, antická věda, antické umění, nejdříve Římanů, pak také Řeků. Při tom neobmezilo se lidstvo toliko na vědecké studium starého věku, nýbrž obírajíc se starověkem samo stalo se jiným. Lidé pokoušeli se o to, aby se vymanili ze středověku; jich názory, jich smýšlení, jich city, jich snahy nabývaly rázu jiného. Humanista nestal se ani Řekem ani Římanem: stalť se člověkem moderním.

U porovnání se střední dobou nový věk vyniká tou předností, že prostředky k vzdělání se staly se lidem přístupnějšími, a to zvláště knihy. Nepřehledný jest počet veřejných knihoven a v domě každého vzdělance, třeba nebyl učencem z povolání, očekáváme, že najdeme značnou sbírku vlastní. Moderního člověka nemůžeme si mysliti bez knih. Nám spíše hrozí hyperprodukce, potopa knihami.

Pokrok ten nebyl by se stal možným bez vynálezu Guttenbergova, kdyby jako v středověku dosud na místě knih byly rukopisy. Tenkráte počtem skrovná sbírka byla velikým pokladem. Proto také při půjčování rukopisů často se vyžadovalo složení značné sumy peněz v zástavu. Látka, na které se psalo, obyčejně pergament, byla drahá a psaní vyžadovalo mnoho času i práce. Bibliotheky i písárny byly v klášteřích, kde mnichům se opisování nkládalo ne jako zaměstnání vědecké, ale jako užitečná a bujné tělo krotící práce. Pěkná anekdota se nám zachovala o opatu, který k práci té mnichy povzbuzoval vypravováním o klášterníku, člověku hříšném, ale dobrém písari, jenž byl z dobré vůle veliký rukopis náboženského obsahu opsal. Když zemřel, hlásili se ihned čerti o jeho duši. Ale andělé zastali se ho. I byly spočteny hříchy jeho i litery v rukopise a při tom účtování shledalo se, že jedna litera přebývá ve prospěch hříšníka, ale pilného písaře, který tím zachráněn. Mnichové psali obyčejně pro své kláštery, řídčeji za odplatu i pro jiné. Vedle nich se někdy též zmínka děje o světských písařích, kteří řemeslem svým se živili. Říkalo se jim stationarii a nalezáme je zvláště při vysokých školách. Opisovali díla potřebná k studiím a prodávali i půjčovali je studentům. Avšak víme aspoň o Bononii, že studentům nebylo dovoleno, když vysoké školy opouštěli, knihy ty s sebou odnášeti. Učenost měla zůstati monopolem.

Teprvé humanismus vzbudil novověké knihkupectví, když všude zakládány byly bibliotheky soukromé a brzo také veřejné. A stalo se to mnohem dříve, nežli vynalezeno bylo umění knihtiskařské.

Humanismus počíná se v Italii v století třináctém pilným sbíráním rukopisů, obsahujících díla starých autorů. Prvním humanistou a prvním sběratelem byl Petrarka.

Nejen vědecký život, ale s kázní i písařská práce v klášteřích byla přestala. Knihovny byly v úpadku, rukopisy ležely pokryty prachem a plísní: mnohé přišly na zmar, ztratily se prodejem, darováním. Po leckterém spise, který ještě v dřívějších stoletích znám a čítán byl, humanisté později nadarmo se sháněli.

Petrarka po celý život v Italii i na svých cestách mimo Italii pátral po spisech starých autorů. Sám vypravuje v jednom listu svém: „Když jsem na svých cestách nějaký starý klášter spatřil, ihned jsem tam za-

vítal. Kdo ví, říkal jsem, zdali tam nenajdu, po čem toužím“ (Epist. Sen. XV., 1). A po čem Petrarka přede vším toužil, byly spisy Ciceronovy, kterého nade všecky spisovatele starého věku kladl a cenil. „Když odcházeli přátelé a ptali se, co bych si ve vlasti jich přál, odpovídal jsem: nic — leda spisy Ciceronovy. Sotva uvěříš, kolikráte jsem prosby posílal i peníze do Francie a Němec, až i do Španěl a do Anglie, ano i do Řecka, odtamtud vždy Cicerona očekávaje.“

Velká část spisů Ciceronových byla upadla v zapomenutí nebo ztratila se úplně. Petrarka to byl, který studium Cicerona obnovil, spisy jeho v značném počtu z rozličných končin shledal, mezi nimi i takové, které se nešťastnou náhodou jemu samému zase ztratily, jako spis o slávě (de gloria). Nebylo-li lze dostati nalezeného rukopisu samého, nebo neměl-li na svých cestách Petrarka dobrého písaře při ruce, jal se opisovati sám. Některé z těchto opisů se ještě nacházejí ve sbírkách florenských. Bez nich, lze s jistotou říci, bylo by nám ještě více spisů Ciceronových se ztratilo navždy.

Průběhem let Petrarka sebral si značnou bibliotheku, t. j. sbírku rukopisů děl Ciceronových i jiných, kterou závětí — zemřel roku 1374 — odkázal republice Benátské, chtěje aby z ní povstala veřejná knihovna. Avšak Benátčané si odkazu toho nepříliš vážili. Sbírka Petrarkova se nechovala dosti pečlivě, tak že se z velké části zase rozptýlila. Teprve v 17. století se její zbytky zase našly. Avšak úmysl Petrarkův, aby v Benátkách založila se bibliotheka veřejná, v 15. století přece skutkem se stal, když kardinál Bessarion, rodem Řek, k ní darem 800 rukopisů základ položil. Tak počala se v Benátkách slavná bibliotheka sv. Marka (Marciana).

První veliké veřejné bibliotheky v Italii povstaly v městě tom, kde se od konce 14. století všecky studie humanistické soustřeďovaly: ve Florencii. Zde již před tím Boccaccio, kterého vedle Petrarky mezi prvními humanisty spatřujeme, sebral značnou bibliotheku. Ale Boccaccio, který v pozdějším věku vážnějším se stal, než bychom při spisovateli Fiammetty a Decameronu očekávali, odkázal své rukopisy, které ale velmi četné nebyly, jakémusi mnichu a po smrti tohoto klášteru sv. Ducha ve Florencii. Při požáru r. 1471 zničen klášter i bibliotheka Boccacciova. Myšlénka Petrarkova rázu moderního, aby totiž založena byla veřejná knihovna, provedena byla nejprvé přece ve Florencii, a sice přičiněním a zásluhou zvláště čtyř mužů: Nicoliho, občana florentinského; Kosma Medicejského, též sice občana, ale skutkem vládce republiky, jako kdysi Perikles ovládal Atheny; Tomáše ze Sarzany, později papeže Mikuláše V., a Vespasiana z Bisticoi, jednoho z prvých novověkých knihkupců, jméno již v pravdě zasluhujícího, o kterém nám dějiny vzdělanosti vypravují. A vypravují namnoze slovy jeho samého. Vespasiano nebyl učencem, ač latinskou literaturu znal, nedovedl psáti po latinsku, jak by na humanistu bylo slušelo. On ale přece chopil se péra a napsal dlouhou řadu biografií, tu obšírnějších tu stručnějších, obsahujících zprávy o mužích, kteří za jeho doby vynikali, zvláště o mecenáších 15. století. Psal po italsku, jazykem ne právě klassickým, ale prostým obyčejného života, konversačním; ne hledaně s frasemi vypůjčenými od autorů antických po způsobu humanistů latinou píšících, ale upřímně a srdečně. Jest v italské literatuře málo knih příjemnějších nad životopisy Vespasianovy, jichž nové vydání vyšlo na světlo ve Florencii r. 1859 péči Adolfa Bartoliho (Vite di uomini illustri del secolo XV.).

Dějiny vzdělanosti italské v 15. století nerozlučně spojeny jsou s jménem Medici. Rod, který jim se nazýval, stál v čele republiky florenské. Cosimo, po něm syn jeho Petr a konečně vnuk Lorenzo nebyli sice knížaty, ale jako občané řídili stát mocně i šťastně. Avšak již ke konci 14. a v prvých desítiletích 15. století, dříve nežli Medicejští na prvé místo se povznesli, studie humanistické došly obliby ve všech vrstvách obyvatelstva. Vysoké školy (studio) uprostřed století 14. založené ke konci dospěly k novému rozkvětu, zvláště když r. 1397 k vyučování řeči a literatuře hellenské povolán Řek rodilý, Manuel Chrysoloras. Petrarka řečtiny měl znalost pranepatrnou, Boccaccio nedostatečnou. Z učení florenského vyšli humanisté, jichž studie již obsáhly celý starověk. Mezi nimi neposlední místo zaujímá Poggio, nejen co spisovatel, ale také co sběratel rukopisů. Co byl Petrarka počal, v tom pokračoval v rozměrech velkolepých. Jsa úředníkem kurie papežské, meškal v Kostnici za doby velkého sboru. Tehdá sepsal slavný onen list, ve kterém vylíčil Jeronýma z Prahy. Jsa ve věcech náboženských lhostejný, zůstavoval v té příčině soud sboru: ale humanistu zajímal Jeroným, jeho vzdělanost a výmluvnost — vždyť citoval z paměti také staré autory — slovem celá jeho osobnost. Bez ostýchání kacíře přirovnal k Sokratovi. Poggius rád opouštěl Kostnici a theologické hádky a jednání sboru. Navštěvoval okolní kláštery a slídil v jich knihovnách po starých rukopisech. V klášteře Sv.-Havelském našel instituce Quintilianovy, dosud jen ve zlomcích známé. Za 32 dní je vlastní rukou opsal a zaslal do Florencie. Skvélejšího nálezu se již nedočkal, avšak žádný humanista na svých cestách — přišel i do Anglie — tolik neshledal a pro budoucí věky nezachránil jako Poggius.

Ve Florencii se hromadily rukopisy a opisy shledávané nejen na západě, ale též na východě v říši byzantské. Staří autorové před Turky již tehdy hrozícími hledali útočiště v Italii. A nikdo tyto hosty nevítal s takou upřímností jako Niccolo Niccoli.

Byl kupcem, pokud jeho otec žil; po smrti jeho úplně se oddal studiím humanistickým. Nebyl spisovatelem, ale povzbuzovatelem a podporovatelem jiných při jich práci. S nadšením chválí ho Vespasiano: „Mohl nazýván býti právem otcem a dobrodincem všech, kdo se odevzdali studiím literním, neb všem byl ochrancem a nabadatelem. Kdykoli se dozvěděl o nějaké knize, která nebyla ve Florenci, latinská neb řecká, neměl pokoje a ničeho nešetřil, až si ji opatřil; nesmírné množství jest těch knih ve Florenci, které se tam dostaly jeho zásluhou.“ — „Když z Florencie někdo se vydával na cestu do Řecka, do Francie nebo jinam, hned jim dal seznam těch knih, jichž nebylo ve Florenci.“ Niccolo Niccoli žil ve Florenci jako soukromník: úřadu nepřijal žádného, leda dozorce nad školami. Jmění jeho nebylo velké, na kupování knih a vedle těchto i rozličných věcí starožitných by bylo nestačilo: avšak Cosimo byl jemu úplně oddán (era tutto suo), v bance Medicejské Niccolo našel vždy peníze pohotově, kdykoli jich potřeboval.

Dům jeho, bibliotheka a jiné sbírky jeho staly se středištěm učeného světa ve Florenci. Své knihy měl více k užitku jiných než svému, neb kdokoli se věnoval

jazyku i písemnictví latinskému a řeckému, přicházel pro knihy k němu. a on každému půjčil. Jeho dům býval vždy hojně navštíven od znamenitých lidí a mladíků z předních rodin města; a cizinec, kdyby byl přišel do Florencie a nebyl zavítal do domu jeho a nebyl ho navštívil, bylo by se mu zdálo, že nebyl ve Florenci . . . Když k němu přišli mladíci, hned jim dal knihu do ruky, řka, aby četli. Bývalo jich u něho deset až dvanácte, z dobrých rodin, s knihami v rukou, v kterých čítali. A Niccolo časem přišel a ptal se každého, co byl přečetl.

Niccolo provozoval ve Florenci úřad jakéhosi diktatora a censora ve věcech literárních. Jeho protekce u těch, kteří v státě provozovali největší moc, byla všemohoucí. Ne každému ji udílel, ne s každým se snášel. Jednoho dne přišel k němu učenec jakýsi a přinesl spisy, které byl složil, aby mu je ukázal. Niccolo nahlédl, četl na některých místech, ale nelíbil se mu ani sloh ani uspořádání látky. Onen žádal, aby vyřkl soud svůj. Niccolo pravil: „Jest mi dříve čísti sto svazků dobrých spisovatelů, než přijdu k vám.“ I vrátil mu knihu.

Když Niccolo Niccoli r. 1437 zemřel, čítala jeho sbírka 800 svazků, z nichž 200 si byli právě vypůjčili jiní. I chtěl aby i po smrti jeho konaly tytéž služby ve prospěch obecný. Závětí ustanovil 16 občanů, aby poslední jeho vůli vykonali, aby totiž knihovnu jeho proměnili v bibliotheku veřejnou. Avšak když věřitelé se k pozůstalosti po Niccolim hlásili, upokojil jich požadavky Cosimo a za to knihy přešly v jeho majetek. Cosimo přestavoval tehdá svým nákladem klášter svatého Marka; ve zvláštním k tomu určeném sále k veřejnému užitku umístěna byla největší část bibliotheky Niccoliho (1444). Pořádek a zařízení bibliotkeky svěřeno bylo Tomáši ze Sarzany, doplňování její Vespasianovi de Bistioci.

Cosimo přestavoval svým nákladem opatství Fiesolské. I tam chtěl míti knihovnu. „Jednoho dne,“ vypravuje náš Vespasiano, „když jsem byl u něho, pravil: Jakým spůsobem mohl bych tu knihovnu založit? Řekl jsem, že koupiti ji nelze, neb kde by se našlo tolik knih. On pravil: A jiná cesta nezbývá? Odpověděl jsem že zbývá, že třeba dáti je opsat. Zeptal se, chci-li se o to postarat. Odpověděl jsem. že chci. Řekl, že mi věc odevzdává, všecky účty podepsané opatem že se vyplatí v bance. Tak jsem počal práci, a že byla jeho vůle, aby věc šla co nejrychleji ku předu, a že peněz nebyl nedostatek, najal jsem 45 písařů a za 22 měsíců bylo 200 svazků hotových. Při tom pokračováno bylo podlé katalogu papeže Mikuláše . . .“ Vespasiano uvádí potom hlavní díla. Nacházíme tu nejprvé bibli a nejstarší spisovatele církevní a některé z předních scholastických theologů středověkých. Dále jsou tu sbírky k právu kanonickému se vztahující; Aristoteles a komentatoři. Ze starých historiků: Livius. Caesar, Sueton, Plutarch, Curtius, Sallust, Valerius Maximus a j. Spisy Ciceronovy a Senekovy, co jich bylo známo; rovněž Quintilianovy. Z básníků: Virgil, Terenz. Ovid, Lucan, Statius, Plautus. Co nebylo lze nalezti k opisování ve Florenci, pro to posláno do Milána, do Bononie i jinam. „I viděl Cosimo knihovnu a katalog, i měl z ní potěšení, a zvláště, že tak rychle vše bylo hotovo.“

Nynější slavná „Biblioteca Mediceo-Laurenziana“ ve Florenci měla za základ knihovnu rodu Medicejského, kterou sbírati počal Cosimo a rozmnožil slavný vnuk jeho Lorenzo il Magnifico. S ní spojeny jsou také sbírky svrchu dotčené Niccoliho a Cosimova, když kláštery, v nichž se chovaly, již před tím zrušeny byly, r. 1785 rukopisy opatství Fiesolského, r. 1808 z kláštera svatého Marka. Tehdá bylo oněch 223 kusů, těchto kolem 1000.

(Dokončení.)

Fiorella.

Myšlénka z cirku. Od *Václava Maliny.*

Přilétla k nám jako vlaštovka z jihu a nesla s sebou jaro. Nerozkvetly kolem ní sedmikrásy a měsíčky, bílé střechy se nezarděly, neroztálo umrzlé bláto. Byli jsme na začátku masopustu.

A přece přinesla jaro. Přinesla je v černých velikých očích a rozsívala je z malých červených rtů špičkami rukou mezi nás chladné syny severu. Tleskali jsme jí za to jako šílení a ona smála se v té bouři pochvaly, jedva špičkou zlatého střevíčku lana se dotýkajíc, vznášejíc se nad houpavým provazem jako veselý jasný zvuk nad tetelivou strunou, smála se radostným smíchem dítěte, jemuž podávají zlatou chřestivou hračku. Časem podvrtla se její nožka a přece nepolekala nikoho; jevila se nám jako Zefýr, laškující bezpečně ve vzduchu lehounká a něžná. že by se zachytila v povětří růžově průsvitnou dvojicí svých gázových křídel.

Abych pravdu vyznal: já jsem spatřil Fiorellu jen jednou ve vzdušné její říši. Mně bývá nevolno uprostřed obecenstva, dráždícího své čivy frivolní hrou lidské nohy se smrtí a vítajícího s ryčným jásotem kluznosti, jimiž vyplňuje strakatý pierot mezery krkolomných představení.

Opustil jsem s odporným pocitem dřevěný cirkus, když se v něm strhl orkán pochvaly nad vřeštivým kupletem vídeňským. A přece nemohl jsem se vysmáti příteli, který mne byl do toho chrámu vybroušené sprostoty zatáhl. Pochopil jsem jeho nadšení. Pochopil jsem blouznivý výraz, s jakým pronášel jméno Fiorella! Zde před cirkem, v čistém dechu panensky bílé krajiny rozplynula se představa bouřlivého obecenstva jako pustý sen; ale něžná podoba Fiorelly, růžově okřídlená, s obrubou zlatých hvězd na bílé mlhavé sukýnce, houpala se dosud přede mnou vysoko na pružném laně. Hvězdnatá obloha nebeská strpěla ten obrázek cirku na posvátné hrudi; vždyť byl tak dětsky nevinný a čistý! I když se rozptýlila v tanci vířivém gázová mlha kolem ní a jenom ten věnec pozlátkových hvězd kroužil v šíleném letu kolem jejího tílka: mohl se směle nad ní otevříti strop cirku a ukázati ji nesčíslným cudným pohledům světel nebeských.

Právě jsem otvíral ústa, abych podal střízlivý úsudek o ní příteli, když tu mezi nás vstoupil Vladimír. Bylo viděti, že ohnivý náš don Juan již chladne. Vypadal jako čupřinatý polární medvěd, přičesaný ovšem dle nejnovějšího vkusu pařížských krejčů. Než ani to huňaté brnění nepomáhalo. Ušlechtilý jeho obličej v kosmatém rámci sněhobílé kožešiny podobal se zledovatělé tváři

zatracence v hlubinách Danteova pekla: všechna přirozená i strojená krása zmizela pod jidášským polibkem mrazu a sněhobílé zuby drkotaly zimou.

„Proklatý mráz!“ zajektal. „Především sklenici horoucího čaje!“

Zavlekl nás do nejbližšího hostince, kde jsme se usadili ve velmi útulném arkýřovém pokojíku, prohřátém blízkými kamny. Zde vyvinul se teprvé z kosmaté houseuky salonní motýl v plné nádheře. Zueuáhla tál ledový jeho obličej, lepě zkadeřené vlasy a kníry střásaly pudr jíní a v oku i na rtu křísil se vítězný úsměv, který opředl svým nebezpečným kouzlem již tak mnohé srdce dívčí.

„Nu, pohleďte, přátelé,“ pravil ledabylo, „čím opět překvapím svou Juditu.“

Odklopil před námi víko pouzdra, v jehož purpurovém nitru se třpytila skvostná zlatá čelenka, ověšená brilianty.

Obdivovali jsme se kráse a drahocennosti šperku.

„Bude slušet Juditě tvojí výborně,“ prohodil můj přítel s úsměvem. „Ty brilianty budou vypadat na čele jejím jako slzy strážného anděla.“

„Hoho!“ zvolal Vladimír s líčeným hněvem. „Či zkoumals ty její ctnost? Ostatně — přešťastný človĕče, jehož nevinná obraznost dosud strážnými anděly oživuje budoiry našich děv.“

„Odpusť mu,“ vmísil jsem se do řeči. „Je zamilován.“

„Aj, a předmět jeho lásky?“

„Fiorella.“

„Hahaha! Fiorella? Divoká holubice cirku, princezna lana — Fiorella? A tento nedostižný ideál nadchl jej bezpochyby k hymnám o ženské ctnosti?“

Můj přítel náleží k vymírající čeledi idealistů. Byl příliš často ochlazen ledovou prškou skutečnosti, než aby opravdu věřil ve své zimomřivé vidiny; ale nemůže přes to snésti, dotkne-li se jich ruka nevěřící.

Tak nasadil bohužel i nyní své donquixotské kopí pro vzdušnou Fiorellu.

„Nerozčiluj se, brachu,“ vece na konec Vladimír. „Dálka, z jaké jsi dosud andílka cirku zbožňoval, byla příliš platonická. Sesadím ji s vysokého provazu na zem, přímo před tebe, a tu seznáš, že netvoří nikterak výminku mezi svými okřídlenými družkami —“

„— jichž pověst je dle mého přesvědčení vůbec nepoměrně horší než ony samy,“ vskočil mu do řeči bláhový přítel. „O Fiorelle neslyšel jsem dosud křivého slůvka. Či můžeš se snad ty něčím pochlubit?“

„Nemluvil jsem s ní ani slova. Znám jen povrchně jejího strýce. Však to nevadí, abych jí vtiskl ještě dnes před tvýma žárlivýma očima na cudné rtíky polibek, jejž ona s italskou vroucností opětovati bude.“

„Ah, která pak dívka by tobě odolala!“

Vladimír neuznal úsměšnou tuto poznámku za hodnu povšimnutí a pokračoval: „Skvostná myšlénka! V dnešní prokleté zimě bude ten ohnivý vlašský polibek největším dobrodiním. Víš-li co, příteli, učiníme sázku.“

„Že zůstane ta vlašská hubinka zbožným přáním.“

„Že se stane sladkým skutkem.“

„Ještě dnes?“

„Ještě dnes, zde. O cenu tohoto šperku!“

„Nešťastníče!“ pravím k příteli. „Snad jsi nepozbyl rozumu?“

Ale přítel má opět svou horečku. „Sázka platí. Ovšem bez úskoku a lsti!“

„Doufám, že nepochybuješ,“ odvětil Vladimír a vztyčil se v celé své rytířské velikosti.

Odešel s ujištěním, že se vrátí za čtvrt hodinky s Fiorellou a jejím strýcem.

Dostál slibu. Za čtvrt hodiny zdvihla se záclona naší arkýřové světničky a pod zdviženým ramenem Vladimírovým vklouzla k nám něžná dívčí postava, chvějící se zimou pod jakýms lehkým divadelním pláštíkem, jenž pokrýval zároveň hlavu a jejž spínala na prsou hebounká ruka, tvořící přes fialový nádech mrazu nejvkusnější sponu, jakou bylo lze sobě pomysliti.

Za ní vešel Vladimír a člověk, jenž byl rozenou figurou pro vlašské němé hry. Vešel s nahrbeným tělem, svislýma rukama a vztyčenou bradou. Hleděl na nás přes komické okuláry, vězící téměř na samé špičce jeho nosu, s přimhouřenýma očima, které se v příštím okamžiku na nás vyvalily v překvapující velikosti. Zdálo se, že je tvář jeho pouhým koženým povlakem, jejž může skládati v úplně libovolné záhyby, opatřeným třemi zářezy, jimiž se časem objevují skvělé černé oči a sněhobílé zuby. Živost jeho posuňků tvořila ostrou protivu k flegmatickému držení těla a vzorné mlčelivosti.

Vladimír představil nám příchozí co Fiorellu a jejího strýce.

Když se dívka ze své šedé, posněžené obálky vyloupla, shledali jsme, že není okouzlující pouze z dálky, na provaze. Nestála ovšem před námi ve své hvězdnaté sukýnce, s růžovýma křídloma, ale i v tom obyčejném šatu, vyšňořeném ostatně jako oblek jejího komického průvodce s řízným vkusem jihu, vypadala roztomile. Plamenné ruměnce, které byl mráz vykouzlil na její líci, zjemnily se sice v lehounký červánkový nádech, ale přes to zářila pleť její lahodně živou barvitostí jihu. Lehounká postava její, v níž se snoubila něžnost s pikantností, končila nožkou Centeroly.

Za malou chvíli seděli jsme svorně kolem stolu jako dávní známí.

Fiorella bavila se s naivní nenuceností, hrála vesele živýma, slunnýma očima a v čistém jejím obličeji obrážela se rozmanitá hnutí mysli jasně a přesně jako v křišťálovém zrcadle.

„Oj, my se cítíme všude doma, není-li pravda, strýče?“ zvolala.

Strýc potřásl hlavou a jako na důkaz jejích slov uchopil prsty spoustu makaronů, věnčících beefsteak právě přinešený, a pouštěl je po neapolsku s hůry do otevřených úst, rozšiřujících se téměř do nekonečna.

Vladimír učinil z nahodilé zastávky v hostinci bohatou hostinu. Vzácná vína perlila se v číších. Fiorella plála. A my chladní, vážní seveřané roztáli jsme dechem kvetoucího jihu; žvastali jsme, žertovali jsme, škádlili jsme se jako děti.

Byla to vskutku chvíle nad míru příznivá, když požádal náš don Juan zářící, rozpustile veselou Fiorellu o malé políbení.

„Váš strýc zajisté dovolí.“

„Ah, což ten!“ zasmála se Fiorella s rozpustilým pohledem na strýce, jehož brada se byla zaryla hluboko do hedvábného šátku a jenž představoval v tu chvíli drastickými posuňky spící tvář nevinnosti.

Ale najednou zasmušila se Fiorella, z oka jí vymizel čtveračivý lesk. Zašeptala změněným hlasem: „Musí-li to být, učiním vám po vůli, pane. Ale napřed musíte vyslechnouti krátkou historii.“

„Ah, třeba celou Illiadu.“

Fiorella přejela si dlaní čelo a vypravovala:

„Když jsem byla malá, pánové, neměla jsem ještě známost s napjatým lanem. Nosila jsem ovšem již tehdáž gázová křídla na ramenou, ale byla to křidélka drobná, křídla andílků a motýlů, které jsem představovala. Měla jsem tehdáž ještě matku, která mne hladila a líbala od rána do večera.

Často, když se v divadelní šatně strojívám ke svým větrným výletům, tane mi na mysli drahý její obraz. Vzpomínám si, s jakou péčí a láskou mne oblácela k večernímu představení. Celé hodiny zabývala se tím, jako by strojila malou princeznu k první dvorní slavnosti. Obsypávala mne při tom sladkými jmény a sladšími ještě piškoty. A na konec stanula se mnou před zrcadlem a líbala mne v oči: „Můj andílku! můj andílku!“ Byl to asi andílek: černé kučery nad čelem, zlatá křidélka na ramenou a tváře nadité cukrovím — nebylo-li to směšné, pánové! Ale moje matka nebývala k smíchu naladěna. Častokráte ucítila jsem v takové chvíli horkou krůpěj na čele a uslyšela vzdech: „Ubohé malé děvčátko!“

A když jsem byla ustrojena, zavinula mne celou jako drahý poklad do teplého vlněného šátku a nesla mne v loktech do divadla.

Jednou přinesla mne takto opět do dřevěného chrámu, jejž zbudovalo jedno město italské lehké naší Umění. Dávala se velkolepá féerie, již vypravil náš principál na jeviště s báječným přepychem andělů, ďáblů, oblaků a květů. Představení to utkvělo mi v paměti jak sen, nejkrásnější a zároveň nejhroznější sen mého života. Vzpomínám si na podrobnosti. Matka, požehnavši mne křížkem, zůstavila mne ve skupení několika amorků v popředí jeviště. Opona se zvolna vyhrnula. Objevily se nesčetné hlavy obecenstva jako šumný, hemživý, v před se valící mrak. Ohlédla jsem se. Čarovný pohled! Celá oblaka průsvitných třepetavých křídel, zlatem posetá skupení víl nad kalichy obrovských květů v pronikavé kouzelné jasnosti. Poznala jsem matku. Stála ve sboru padlých andělů, s rozpuštěnými černými vlasy, s velikýma chvějícíma se křídloma. Jako vždy upřeny byly na mne její veliké, smutné, láskyplné oči. Bouře pochvaly otřásla prostorami lehkého divadla. Prodloužila dobu našeho zakletí, v němž jsme představovati musili zkamenělou družinu z pohádky. Konečně minulo kouzlo: ruce vztažené klesly, hlavy skloněné se zdvihly, těla okřála volným pohybem. Poodstoupila jsem od svých družek a zahleděla jsem se v obecenstvo. Pojednou projel tímto zvláštní ruch. Jako by jiskra elektrická mžikem byla z těla do těla proběhla, pozdvihly se rázem všechny hlavy a všechny ty nesčíslné pohledy soustředily se na jednom místě jeviště. Zdálo se mi, že splynuly v jediný pohled — pohled zděšení a hrůzy. Obrátila jsem oči směrem těch pohledů. Spatřila jsem — plamen, lehounký plamen, chytající se obruby gázového oblaku. Co dělo se v příštím okamžiku, nesnadno vypsati. Dupot nesčíslných chvátajících noh, hlomoz, jako by se řítila celá stavba divadla, mračno, prchající mžikem od jeviště a srážející se v pozadí amfiteátru v chaotickou tmavou ječící hmotu a na jevišti šílený rej křídlatých postav, prchajících zděšeně všemi směry, plačící děti, řítící se kulisy, déšť papírových květů, poletující cáry průsvitných látek; křik a šum. Krátkou chvíli hleděla jsem jako ztrnulá, bez myšlénky do té vřavy. Náhle ucítila jsem na těle dvě chvějící se ruce, které mne střelhbitě pozdvihly a stiskly. Byly to ruce mé drahé matky. Pádila se mnou přes jeviště, a krátký ten výjev byl dojista úchvatnější, než jaký kdy před tím spatřilo ono hořící jeviště. Letěla přes rozmetanou slávu večera, svírajíc mne pevně v náručí, s hlavou skloněnou, s rozptýlenými černými vlasy, s vlajícíma velikýma křídloma. Nebylo to podobenství anděla padlého, byl to obraz anděla strážného, prodchnutý neskonalou láskou mateřskou. Pojednou oslnilo mne mocné světlo. Vzhlédla jsem: průsvitná křídla matčina proměnila se rázem v perutě plamenné, plápol obklopil její hlavu . . .

Nevím, co se dále dělo. Později dověděla jsem se jen, že byl plamen na jevišti sice udušen, ale že si přece vyvolil několik nešťastných obětí mezi naším personálem.

K nim náležela též ubohá moje matka. Ležela v chudobném našem pokojíku pod střechou a umírala. Ruka její spočívala, křečovitě se chvějíc, na mých kadeřích a v jejím oku střídalo se světlo vědomí s horečným plápolem.

Pohlížela ke dveřím, jako by v netrpělivém očekávání. Časem zdvihla se, naslouchala bystře a šeptala, kladouc prst na suché rty: „Ticho, přichází!“

Naslouchala jsem; na schodech ani šustu.

„Přijde jistě,“ říkala pak matka přesvědčivým hlasem. „Přijde. Byl v divadle; viděl oheň. Ví všechno, co se stalo. Ví, že umírám v nouzi a že nemám nikoho, komu bych svěřila starost o tebe, než zavru oči. Budeš se mít dobře, Fiorello! Je bohat, nesmírně bohat. Vyrve tě z toho močálu, v němž jsem utonula. Jak mne miloval! Na kolenou žebral o první políbení. Byl to první polibek, kterýž jsem vtiskla na mužské rty.“

Tak čekala stále. Začala pochybovat. „Snad přece nepřijde!“

Poslední večer — hlas její seslábl, oči se zakalily, smrti stín prostíral se jižjiž po její tváři — trhla ještě jednou uvadlým tělem a naslouchala.

„Nikoli, nepřijde! Nepřišel,“ zašeptala smutně. „Chtěla jsem ho spatřiti ještě jednou před smrtí a připomenouti si první ono políbení. Slyš, Fiorello, vím, že ti utkví tato chvíle v paměti. Pochopíš časem vše. Až tě muž lichotně požádá o políbení, zpomeň si, že jsem čekala a že nepřišel. A vypravuj tomu, kdo tě požádá o polibek lásky, příběh můj a poslední můj večer, že jsem čekala a že — nepřišel.“

Nuže, pánové, s těmito slovy skonala má ubohá matka. Vidíte, že ctím poslední její vůli.“

Umlkla. Po tváři její kanula světlá krůpěj k chvějícím se rtům.

Byli jsme pohnuti. Vladimír zdvihl pouze její ručku a přitiskl ji lehce ke rtům, načež pošeptal příteli do ucha: „Vyhrál jsi.“

Vyňal pak otevřené pouzdro se šperkem a podav je Fiorelle pravil: „Nyní jest na čase, abych vám zjevil účel, za jakým jsme se osmělili pozvati vás do svého

kruhu. My tři rytíři smutné postavy zde podlehli jsme kouzlu vaší krásy a vašeho vzdušného umění. Přijmětež od nás blahosklonně malý důkaz našeho obdivu a skrovnou upomínku na dnešní večer.“

Při pohledu na vzácný šperk rozjasnil se mžikem obličej Fiorellin a zraky její zasvitily dětinskou radostí. Mezi řečí Vladimírovou vznášely se již drobné prsty její nedočkavě nad zlatou čelenkou. Když dokončil, vrhly se střelhbitě na skvostný dar a vznesly jej vítězně nad hlavu.

Přiskočila k zrcadlu, vtiskla si čelenku do vlasů, otočila se před ním jako lupen vichřicí, tančila opět po pokoji a volala neustále: „Ach, jaká krása! Zlato a perly! Jaká záře! Pohleď jen, strýče! Ach, jak jsem krásna!“

Pojednou stanula před námi, jak stávala na hladkém provaze, s očima laškovnýma, s hlavinkou na zad vypjatou, nad níž se kmitaly perly zlatého náčelníku jak slzy radosti, a zvolala: „Ale teď dovolíte, pánové, abych vám za ten krásný dar každému dala po krásné hubince?!“

Farář z Podhoří.

Ať jiný se na suchu, moři
po hrdinách svých otáčí,
mně starý farář na Podhoří
vzdor kritice a konsistoři
dnes na hrdinu dostačí.

On svatě žil, jak být to mělo,
a klidně stáhl čepičku,
když na večer se spat mu chtělo,
a poznamenal křížem čelo
a Anči své dal hubičku.

A ráno vstal tak někde k pěti
a něco na zub v kaftanu
každému nesl dobytčeti
od velké brány, po hříběti,
až ku starému hafanu.

Pak podíval se do zahrady:
to požehnání jablek, sliv
sic stenčilo se přes noc tady,
však myslí si: „To z boží rady,
a oni si to vzali dřív.“

Ze zahrady jej slunce záře
dál v role vedla v pohodlí,
a na ten odlesk božské tváře
jal modlit se bez breviáře,
jak sám se papež nemodlí.

Pak chléb šel měnit v boží tělo;
odbyl to trochu krátce snad,
však jestli komu co se chtělo,
děl vážně: „Ite missa znělo!
nechcete se mnou posnídat?“

Též mnoho nedbal na kázaní,
ač písma znal jak přísluší:
mláď čas prý nemá na pokání
a staří jsou již odpykáni
a kluky brával za uši.

Když pátek byl, tu se to souká,
by sám byl černý u dveří,
ký div, že stará Anče brouká;
on — na žebráka, na ni kouká
a dí: „Mám něco k večeři?“

Na „bratří“ v čas, leč na vikáře
si vzpomněl jenom o pouti;
pak na kruchtě to hřmělo jaře,
a dobře měl, kdo přišel k faře,
jen kachny ne a kohouti.

A uprostřed té chásky zlaté
kdo na hodin dbá ručičku?
„Půl-dvanáctá“ již táhne k páté —
však za to slyší všechny svaté,
když vyspává svou opičku.

Co do kněh — sotva jednu ze sta
čet' poslední až do stránky;
když do Prahy ho zvedla cesta,
předplatil řádně „Blahověsta“
a pekli na něm bochánky.

Se sousedy žil v dobré míře,
zvlášť po svatebním obřadu,
a kdo-li hles o svaté víře,
kouk' do sklenky a do talíře
a nevěstu štíp' za bradu.

Leč když ten osud do osady
sem tam též divně přicvakal,
neb v hrob se spouštěl život mladý,
tu nevěděl si věru rady:
nu — on se také vyplakal.

Ať jiný se na suchu, moři
po hrdinách svých otáčí,
mně starý farář na Podhoří
vzdor kritice a konsistoři
dnes na hrdinu dostačí.

J. V. Sládek.

Z idyl bídy a utrpení.

Od *J. Arbesa.*

I.
Šumaři.

Růžový přísvit ranní vniká zaprášenými, začmoudlými okny v nevlídnou místnost taneční. Stěny její jsou vlhky, strop zčernalý a uprostřed stropu visí na starém provaze, vybledlým cárem ovinutém, bídný lustr s několika olejovými lampami.

Pustá, divoká vřava byla tu panovala po celou noc. Špinavá podlaha duněla pod nohama tančících; zpívánoť a výskánoť, až okna řinčela . . . Nyní však již jen několik párků víří v kole . . .

Z kouta od stolu muzikantů je slyšet již jen klarinet a housle. Ostatní nástroje byly už dávno umlkly; s hostmi, kteříž se byli divokých orgií nočních nasytili, byli se i hudebníci vytratili.

Náhle však i klarinet umlkl a jenom housle zněly chvíli dále; ale i housle rovněž tak náhle umlkají . . . U stolu muzikantů stalo se něco neobyčejného . . . Starý, šedivý klarinetista byl vysílením klesl k zemi . . . Houslista upustiv svůj nástroj nahýbá se k starci snaže se, aby jej pozvedl . . .

V kole vířící párky se zastavily.

„Ke všem všudy — hrejte!“ zazněl drsný hlas.

U stolu muzikantů nikdo nehlesnul. Stařec poněkud nadzvedl těžkou hlavu; bledou tvář jeho přelétl trpký úsměv a dlouhým bděním zarudlé oči matně se zaleskly.

*

„Starý Ondřej nejspíš přebral," podotknul z kabátu vysvléknutý klučina, v jehož tváři byl spustlý život zanechal stopy nevyhladitelné.

„Kopněte ho! Snad se vzpamatuje!" vyzýval jiný.

„Konev vody sem! Ať se ochladí!" dodal třetí.

Ale nikdo starci nepřispěl. Tupě dívali se všickni chvíli na ubožáka z povzdáleči; pak jeden po druhém z místnosti se vytratil.

Mladý houslista zůstal se starcem sám.

„Otče!" zavzlykl z hluboka bolestně.

Otec však sebou nepohnul.

„Otče! otče!" opakoval hoch chvějícím se hlasem, snaže se těžké tělo starcovo nadzvednouti. V tváři hošíkově jevila se nevýslovná úzkost.

Teprv po chvíli stařec sebou pohnul poznovu. Přejel levou rukou potem zvlhlou tvář, sáhl pravicí po nástroji pod stolem a snažil se vztyčiti se. Vztyčil se napolo a namáhavě vstal; zavrávoral však a byl by sklesl poznovu, kdyby se nebyl stolu zachytil.

Nepromluvil ani slova. Zrak jeho matně bloudil po prázdné místnosti, kteréž růžový přísvit ranní dodával rázu takměř poetického.

Také hošík nepromluvil. Sebral nástroje a mlčky podíval se na otce.

„Pojďme!" zašeptal posléze otec namáhavě dutým hlasem a oba vyšli na ulici . . .

* * *

Nadešla noc . . .

V chudobné jizbě bídného domku hoří tenká lojová svíčka.

Kromě bídné, červotočinou prožrané postele, starého kufru a rozviklaných dvou stolic není v jizbě jiného nábytku. Na posteli, nad kterouž visí housle a klarinet, leží naznak natažen asi sedmdesátiletý stříbrovlasý stařec; u postele klečí as patnáctiletý hošík, skrývající tvář svou do houně, kterouž je stařec přikryt.

V kamnech doutná ještě zbytek chrastí; ale v jizbě je chladno, ba zima . . .

„A přece jsme byli vždycky veselí!" zašeptal po chvíli trapného mlčení kmet a namáhavě se na loži napolo vztyčil.

„A proto netruchli," pokračoval po chvíli, „neplač, drahý hochu, že umírám . . . Skoro šedesáte roků jsem hrával, přes půl století jsem pomáhal zažehnávat trampoty a těžkou mysl lidskou — teď se mi již nedostává sil . . . Dobře . . . Složím své kosti jako skládám svůj nástroj . . . Místo mne budeš teď hrávat ty . . . Jen neplač, nehořekuj, netruchli! Nejsmeť stvořeni k bídě, aniž k žalu, a trpíme-li bídu přece, nemusíme se aspoň žalosti podávat . . . Bídy se neubráníš. Dotkne se tě svou ledovou, kostnatou rukou jako smrt a marné je tvé úsilí... Hladově a žízně vlečeš se životem; povrhujou tebou, kopou tě, týrají, a rádi by tě zbavili i jasné, veselé mysli, jediné to opory v neštěstí . . . Ale jen probůh! — netruchli! . . ."

Hošík vzlykaje smáčí slzami vráskovitou ruku starcovu.

„A až zahynu, až mne zahrabou v černou zem — přijď, prosím, aspoň ještě jednou k mému hrobu a zahrej mi jen jednu píseň veselou . . . Víš — tu bujnou píseň rozkoše, která smutek z duše zapuzuje, která v ztuhlé údy jarou sílu vhání, která v beznadějných prsou jásot budí . . ."

Stařec sklesl nazpět na lože . . . Těžká víčka očí zapadla; dech se mu krátí . . . Ještě poslední bolestný zápas . . . Život starcův povlovně mizí, až vymizí úplně . . .

* * *

Pošmurný zimní den. Lehynká mlha vznáší se nad hřbitovem. Holé stromy a keře jsou pokryty jíním. Mrtvo, pusto je kolem a jenom občas popolétne osamělé ptáče s větve na větev, setřese trochu jíní a sotva slyšitelně křidélky zaharašíc zase odlétne . . .

U čerstvého hrobu jednoho stojí zdravím kypící hošík v chudobném obleku. V tváři jeho zračí se duše roztruchlená. Jsa pamětliv slov umírajícího otce byltě přišel, aby vyhověl poslednímu přání otcovu . . .

S houslemi pod pážím stojí dlouho nepohnutě u hrobu, upíraje zraky neodvratně k zemi . . . Teprv když se mu slza z oka vykradla, pohnul sebou a tichem zazněly zvuky houslí . . .

Však místo bujné písně rozkoše zní píseň bolesti a zármutku . . .

Hoch se zarazí a ustane . . . Rozhlédne se kolem, upře zrak k hrobu, setře slzu a po chvíli začíná hráti poznovu.

Avšak i tentokráte vlní se chladným vzduchem tóny truchlivé; místo písně, která smutek zapuzuje, zní píseň, která žal a bolest budí . . .

Hoch znovu v hraní ustává, znovu se rozhlédne, znovu upře zarosený zrak k hrobu — a začíná pak znovu hráti.

Zvuk bujně veselý, jako když v beznadějných prsou náhlá radost jásot zbudí — rozvlní se tichem hřbitovním — leč zvuk jen jediný . . . A místo písně, která v ztuhlé údy svěží, jarou sílu vhání, místo písně, která v beznadějných prsou jásot budí, zní jen píseň bolesti a zármutku . . .

Hoch pomaten tiskne housle k vlnícím se prsoum a klesá u hrobu . . .

„Odpusť, drahý otče — nemohu!" vzlyká bolestně. „Nemožnoť každou bolest bujnou písní zažehnati! . . ."

Kolem je ticho . . . Jen osamělé ptáče popolétlo na strom k hrobu, setřáslo s větve trochu jíní a sotva slyšitelně křidélky zaharašíc zase odlétlo . . .

II.

Návštěva v horách.

Viděl jsem ve snu mračný lesní úval,
jak v temný noční háv se halí,
viděl jsem mlhu, prchající z lesů,
jak příšerně se v úval valí —
a v mlze té zakmitnul plamének
jak lesní panny zlatý vlas
a tetele se poskočil,
by zmizev, objevil se zas . . .
Však náhle rozjiskřil se plamen ten,
že úval vzplanul v jasný den —
já spatřil chýž o skálu opřenou
a v chýži tebe — duši ztracenou . . .

Spatřil jsem tebe na smrtelném loži . . .
Byla jsi truchlivá a na smrt bledá;
u lůžka klečela tvá matka šedá,
modlíc se za tebe o milost boží . . .

Matička slzela — tvé oči kalné
však byly smutně k prsoum upřeny;
neb na tvých ňadrech běloskvoucích
had dřímal v kotouč schoulený . . .

A v duši mé se sladká touha vzňala
a dávný bol poznovu rozdmýchala —
a sotva že se zora na svět usmála,
již na cestě mne do hor strasti vítala . . .

* * *

Vítejte mi, divuplné hory!
Vítejte, vy skály, tajemné vy bory!
Jak jste tichy, jak jste jasny,
jak jste velebny, jak čarokrásny!
Avšak lid, jenž každý den vás vídá,
nikdy nadšeně k vám nepohlíží,
neboť dobrý, tichý lid ten tíží,
děsná kletba lidstva — věčná bída . . .

* * *

Jak stařenka v hrobě s přívětivou tváří
dřímá v horách víska ve měsíční záři.
Podál vísky, o skalinu podepřena,
stojí chatrč vetchá, polo rozbořena,
a z té chatrčky, jak povzdech přitlumený
zní teď píseň žalu, píseň utrpení:

Pod skalinou neoseto,
ouhorem políčko leží —
podle pole kyprou loukou
jasný potok běží.

„Nepospíchej, nepospíchej,
vodičko ty stříbropěnná,
ráda bych ti pověděla,
čím má duše rozechvěna . . .“

Jasný potok dál pospíchá,
kyprou loukou prudce běží,
a přec dcerka, drahá dcerka
v temném hrobě mrtva leží . . .

V chýžce u krbu, v němž s praskotem louč hoří,
sedí stařena a do ohně zrak noří.
V krbu plameny se žhavě objímají,
zádumčivé stíny jizbou pohrávají;
avšak stíny, jež jí duši zahalily,
proudem slzí staré oči zakalily;
neboť v koutku, v hadry polo zahaleno,
dřímá dítko na slámě jak pohozeno . . .

Neviděla, když jsem v nízkou jizbu vkročil,
neslyšela vzdechu, když jsem dítko zočil . . .
Teprv když se tážu: Kde je vaše dcera?
pozná mne a vzkřikne: „Věčný bůh buď s námi!
— Moje dcera? — Byla zde, ach! — ještě včera . . .
Tamo v koutku ležela na hrstce slámy —
ležela tam ztuhlá, mrtva ještě z rána — —
teď však v svaté zemi dříme zakopána . . .“

V ňadrech mých se žhavá bolest vzňala . . .
Letím z chýže . . .
Noc se sladce usmívala —
noc tak čarovná, jako by horské víly
z křišťálových vod ji byly vykouzlily . . .
Letím v důl . . .

Skaliny chmurně k nebi čněly,
černé lesy úpěnlivé žalmy pěly;
jenom borský potok, hravý, stříbropěnný,
hrčel jemnou píseň jako v polosnění . . .

* * *

Leta minula . . . Ty pyšné, chladné skály
rozkaceným živlům posud vzdorovaly —
černé, husté lesy posud nemýtěny,
tichý lid i bída jeho beze změny . . .

S nevýslovným citem navštívil jsem zase
zádumčivé hory v čarovné jich kráse —
vesničku jsem našel: chatrč v rumech stála —
stařenku i dítko bída pochovala . . .

III.

Pan Matouš, muž zásad.

V besídce před krčmou zasedl pan Matouš, muž zásad . . . Zasedl za stůl před plný korbílek; sedí tam sám a sám a přemýšlí . . .

Občas zavane mírný větřík, rozhoupá široké listy divokého vína a zlaté paprsky k západu se chýlícího slunce vnikajíce do besídky laškují skotačivě po zemi a po stole . . .

Kolkolem panuje mír a klid a v duši páně Matoušově vynořuje se zpomínka za zpomínkou.

Dlouho, dlouho trvá v mlčení; zrak jeho je upřen k zemi . . . Však zvolna kyvne hlavou a sám k sobě hovoří:

„Ba, ba — kříž je s těmi dětmi! — Jáť je všechny moudře odchoval a přece radosti se nedočkal . . .“

A zvolna přitáh' korbel blíž a připil sobě na svůj kříž.

„Můj první hoch,“ mluví pak šeptmo dále, „byl tichý, mírný, snivý . . . Chtěl studovat a bůh ví jakým pánem být! . . . Psal písničky a jiné hloupé věci tropil . . . Však k čemu to? Jsemť muž zásad — k rádlu jsem ho připoutal, aby mi pomoh' hospodářství vést . . . Leč hošík bledl, chřadnul, až mi umřel . . .“

Pan Matouš líně zív' a pošoupl korbel, kde byl dřív.

„A druhý hoch,“ mluví pan Matouš, jako by vedl hovor s vlastní duší, „druhý hoch byl svéhlavý a vášnivý . . . Bůh ví, co vřelo v tvrdé, vzdorovité jeho lebce! Chtěl jsem mu k štěstí dopomoci; chtěl jsem mu býti na ruku, aby ho nestih' osud jako bratra; chtěl jsem, by knihám život zasvětil a učencem se stal . . . On však byl samý vzdor . . . Mrštil knihou, utek' do světa . . . ten nezbeda! Kéž by ho . . . Ale nesmím klít! . . . Zajisté kdesi v bídě zahynul a hnije už . . .“

Pan Matouš zuovu korbel zved' a notným douškem spláknl trpké upomínky jed.

„I dcerušku jsem měl,“ mluví po chvíli jemně, měkce, skoro truchlivě, jako by s vlastním svědomím svým hovor vedl, „dcerušku dobrou, tichou, dcerušku krásnou jako andělíčka . . . Vše jsem jí dovolil, vše, vše . . . Bylať tak skromná, poslušná a každý pokyn, každý pohled můj býval jí rozkazem . . . Bylať mým potěšením, štěstím, blahem . . . Však k tomu přec jsem nesměl přivolit, aby si ji chudý kantor vzal! . . . Leč se zlou jsem se potázal . . . Zhynula v jezeře . . . Já trpce, hořce zaplakal — pak jsem jí krásný pohřeb vystrojiti dal . . . A kdykoli na sladkou duši zpomenu — —“

Umlkl... Hlava klesá k prsoum, vřelá slza krade se po osmahlé líci...

Pan Matouš prudce přitrh' korbel blíž a dopil na dno na svůj kříž...

IV.

Zpověď.

Večerní soumrak rozkládá své stíny v nevlídné síni úřadní.

Mrzut sedí obstarožný soudce za svým stolem, mrzut probírá se v aktech, mrzut odkládá listinu po listině.

Z vráskovité, pergaménové tváře přísného výrazu zírá nevýslovná nuda. Oko je mdlé, povyhaslé, a odvrátí-li se někdy od stolu, bloudí apathicky s předmětu na předmět.

Je v síni sám.

Z nenadání vrznou dvéře a soudní sluha vkročiv zůstane nesměle u pootevřených dveří státi.

„Co jest?“ táže se nevrle dutým hlasem soudce.

„Předvádím to děvče, jak jste ráčil rozkázat...“

„Ah tak!“ dí soudce, a pohladiv bradu zakroutil si prošedivělé kníry a kyvnul sluhovi, by dívku předpustil.

Vešla dívčina útlá a mladičká. Bledá tvář její je truchlivá jako podzimní luna, když mlhou v kraj se zadívá, ale klidna jako hladina jezera, když větřík nad vodou jen zavívá...

Vešla nesměle a rovněž tak nesměle zůstala stát u dveří.

„Pojď blíž! — Tvé jméno?“ ptá se soudce, ale hned dodává: „Vždyť vím, vždyť vím...“

Děvče mlčí.

„Nu jen blíž — jen blíž!“ vyzývá soudce.

Děvče nesměle se přiblížilo ku stolu.

Soudce zvedl hlavu a zkoumavě upřel povyhaslý zrak na tvář vinnice... Však co to? Apathický výraz jeho tváře mizí, oko oživuje... Zdáť se, jako by byl náhle před sebou spatřil milý, spanilý obraz dávných snů...

Chvíli trvá mlčení.

„A vina tvá?“ počíná soudce měkce a jemně, jako když otec vyptává se vlastní dcerky.

„Je strašná, neprominutelná,“ šepce děvče chvějícím se hlasem.

„Zabilas dítě?“

Z prsou děvčete vydral se jen vzdech.

„Vypravuj tedy — proč jsi sáhla na život nemluvněte?“ vyptává se soudce dále.

„Promiň, pane! Nemohu, dokud se nevyzpovídám...“

„Zde není místa k zpovědi...“

„A přece jinak nemohu. Když jsem se s matičkou svou loučila, pravila, že jenom před knězem...“

„Měj ke mně důvěru!“ dí měkce soudce. „Mysli, že nejsem přísným soudcem, nýbrž otcem tvým... Možnoť, že lze tvůj osud aspoň zmírnit... Vznikla myšlénka k strašnému skutku v duši tvé, nebo ti někdo radil?... Nuž, mysli si, že se zpovídáš...“

Děvčátko váhá... Z tváře soudcovy však zírá tolik laskavé dobroty, že nelze odolati. Upřímnost zdá se jí býti povinností...

Zpovídá se tedy...

Soudce pozorně naslouchá. Slyší však, co byl už mnohokráte slyšel: Starou, věčně se opakující povídku o mladistvém pobloužení, o sladkém, milostném rozechvění a trpkém zklamání.

„A když tě miláček opustil,“ praví, když byla dívka umlkla, „měla jsi bídu?...“

Děvčátko mlčky hlavou kyvlo.

„A on pak přišel zas a radil, abys dítko...“

„Přišel a radil tak...“ šepce děvče a slza krade se po hladkém líčku.

„Pak nejsi vinna sama, pak je vinen i on...“

„Ne, ne! On není vinen, nesmí býti vinen!“ vzkřiklo děvče.

„A přece jinak býti nemůže,“ odpovídá soudce. „Tvoje vina je jen z části hodna trestu... Tys dítě z bídy zabila... Avšak kdož ví, zda bys tak byla učinila, kdyby nebyl radil on... Rci, kdo byl tvým miláčkem?...“

„Ne, ne — nemohu!... Tvá laskavost, tvá dobrota, pane soudce, mi brání...“

„Nemysli tedy, že jsem tvým a jeho soudcem; mysli, že otec tvůj se ptá na provinění vaše...“

„A odpustíš?...“

„Já odpustím; leč zákon...“

Děvče ještě chvíli váhá; pak jako třtina se chvějíc k starému soudci se sklání...

„Nuže?“

Nesměle a přece důvěrně zpovídá se soudci šeptmo děvče: „Ach odpusť, pane — nemohu jméno jeho ani nyní vysloviti... Však věz, že otcem dítka, jež jsem z bídy zabila, byl jediný tvůj — syn...“

V.

Poslední útěcha.

Zda zima žití na mysli ti tane,
když za dob mládí jará duše jásá —
zda pomníš, že týž dech, jenž z jara vane,
se stromu života už květy střásá —
a že tou písní, jež tvá ústa pějou,
někdy tvá ňadra bolestně se rozechvějou?...

Možná, že si připomeneš, ale jen tak letmo, hravě, jako si připomínáme vše, co nehnětlo posud nás, co hnětlo jiné...

Ten stříbrovlasý, vetchý stařeček tam na bídném loži před dávným, dávným časem také žil a bujnou písní hlásal, že netřeba se starat, kde kdo kosti složí...

Však z domu vyštván smutně světem kráčel
a v zápětí mu bledolící bída —
on v světě chléb svůj trpkou slzou smáčel
a nyní z milosti poslední sousto jídá...

A dnes už zemdlením na nohou sotva stál... Mrazivý vítr rozvíval mu sporý sivý vous, déšť mrskal vráskovitou tvář a zimou zkřehlé, třesoucí se tělo div že neklesl o... Poslední dárek milosti křečovitě v svadlé ruce tiskna belhal se namáhavě do své bídné, nevlídné jizby...

Ulehl na lože... Jen bledý paprsek měsíce, vkrádající se úzkým okénkem v jizbičku, je jeho soudruhem; stříbříť podlahu... Kalné, vyhaslé oko starcovo upřeno jest ztrnule ku stropu a duše jeho divné, přepodivné sny si spřádá...

Zalétáť stařec v dávná léta,
kdy mlád jsa neznal útrap světa;
zalétá v duchu v dávné, blahé časy —
v dny mladosti a jaré síly,
kdy ve snu vídal lesní víly,
jak rozčesávaly své zlaté vlasy...

I vidí nad jezerem strmou, holou stráň a na stráni zří zlatovlasou vílu... Vidí ji běžet... vidí sladký úsměv v bleďoučké tváři... vidí ji zavrávorat, potácet se, pak se stráně klesat a s vlnami zápasit...

Však kdož by nechal zlatovlasou vílu utonouti?... Vrhl se za ní a zachránil ji...

A k upomínce na den štěstí — kdož nepřijal by a na svých prsou nenosil podobiznu mladé kněžny?... A kdož by nelíbal ten milý obraz, když výraz něžné tváře je tak zádumčivě sladký... A kdož by nebloudil pod večer stinným parkem, aby shlédl aspoň zásvit čarovného oka nebo zaslechl jen sladký hlas, když zlatovlasá víla něhyplnou píseň pěje?...

Leč vše to dávno, dávno minulo...

Sladká ústa kněžnina už dávno oněměla, krásné oko její dávno, dávno věčný sen už dřímá... A starci doposud se zdá, jako by slyšel píseň zádumčivé krásy, kterou pěla, když ji viděl naposledy...

Měsíce zář, vnikajíc okénkem v jizbičku vždy výš a výš se šourá, až po loži své stříbro rozsypala... Stařec chvějící se rukou ještě jednou k prsoum sahá, ještě jednou v stříbrném svitu měsíce zří sladkou tvář, pak obraz křečovitě k svadlým rtům svým tiskne...

A duší jeho táhne tklivá, zádumčivě sladká píseň neskonalé krásy — píseň míru, kterouž pěje anděl smrti...

FEUILLETON.

Na lov!

(Lever.)

Hle, jitro již se bělá,
tvůj komoň Isabella
již řehtá v údolí.
Zří tvoje lovce v davu
a jejich na rukávu
spár černý sokolí.

Tu skvělé ekypáže,
tu zbrojnoš a tam páže,
bez pláště každý muž,
na přilbě chochol hoří;
za nimi psi a oři,
muž každý v pěsti kuš.

Nádherní chrti hravě
jak poskakují v trávě!
slyš štěkot buldoků!
Nuž vzhůru, moje krásná,
buď honba tvá dnes šťastná!
Nuž v třemen ve skoku!

Však v mír spoutejme dříve
tvých ňader vlny divé
i kyprých ramen sníh,
jichž božská forma tají,
jsouc oku sladkou bájí,
se ve poduškách tvých.

Nad skrání tvojí milou
rád zřím tvou ruku bílou,
když češe černý vlas,
jenž ráno drahokamy
je spjat, by večer námi
byl rozpuštěný zas.

V před, lovkyně má smělá,
tvá divá Isabella
již půdu tepe kol;
jak panoš pikou třese,
před tebou šašek nese
svůj pestrý parasol.

Svou šerpu tkanou zlatem
hoď přes rameno s chvatem,
přes háv, jenž brokát jest.
Já chci v tvém plášti tebe,
má kráso, moje nebe,
jak spící dítě nést!

A. de Musset.

— Nastupujíce tímto číslem nový ročník „Lumíra“ obracíme se také letos ku svému čtenářstvu několika slovy. Je zcela možno, že toto pokládání si za povinnost, přijíti se svým čtenářstvem jednou za rok též jinak do styku než pravidelným obsahem listu samého, straší jen v hlavě redaktora, čtenářstvu pak samému že pramálo na tom záleží, vystupuje-li redaktor ze zákulisí čili nic, ba mnohý řekne: „Je nový rok, a není na světě časopisku, jenž by v této době nebyl náramně sentimentální“ — ale ani u vědomí všeho toho nemůžeme se ubránit myšlénky, že je čtenářstvo i pro náš „ideální“ list nesmírně důležitým činitelem, a protož promiň nám, kdo může, tuto chronickou slabost. Koho obtěžujeme, račiž se zotavit některou básní neb novellou, což když se podaří, bude nám tím milejší. Vstoupili jsme do loňského roku s pramalými nadějemi. Předevzali jsme si učinit jednou smělý pokus s listem bez protokolované a protežované nakladatelské firmy, bez ohledu na líbí se či nelíbí komu z tříd rozhejčkaných mlčením, škodí-li to či neškodí listu v očích jejich a postaviti se na vzdor všemu, co v obor náš zasáhajíc jest zpuchřelé. Zůstali jsme předsevzetí tomu věrni a zůstaneme i na dále. Troufáme si říci, že pracovali jsme ve svém oboru co jsme mohli — na více, byť i síly byly, nestačily poměry. Nepřičítáme práci této větší důležitost než jakou skutečně má. Náš národ potřebuje jiného širšího kolbiště než jest to úzké pole literární. Naše životní potřeby toto daleko předstihují — ale v době, kde neproudí námi ani jedna větší myšlénka, kde tepny našeho národního života jdou tak mdle, kde „veřejné mínění“ jest monopolem tří neb čtyř majitelů listů, kde nikdo jiný neodváží se neb za zbytečnost pokládá vysloviti, čím vlastně stůněm: v době tak hlubokého vlasteneckého úpadku nezbývá věru kromě toho literárního a uměleckého života nic, na čem by oko s radostí mohlo spočinout, o čem by ruka i mozek s vřelostí a láskou mohly pracovat, čemu by člověk tak z duše a bez sebeklamu mohl obětovati vše, s co jest. A nejen my činili jsme v tom ohledu svou

povinnost. Jiné listy našeho směru činily také tak. Jim jen jest dík a té hrstce spisovatelů, že neutuchnul u nás národní život docela. A práce ta nalezá u nás ozvěny. Lepší se to s tím českým čtením a snad brzy přijde čas, kde utichne každý stesk, že zrno dobré nenalezá dobré půdy. Je jí v těch našich Čechách dost, jen zasaďte rádlo, kam patří, a zbavte ji toho léta na ní bujícího bejlí; slovem buďte upřímni k lidu svému, neklamte jej, a on vám zase tak věrně ruku podá, jako v oněch dobách, když byli naši vlastenci skutečně srdcem v srdci národa.

J. V. Sládek.

* * *

— Vypravování dějin domácích. Sepsal Emanuel Tonner. Díl II. Od nastoupení Přemysla Otakara I. až do záhuby rodu Přemyslova r. 1306. „Matice lidu" r. XI. č. 5. a 6. Když r. 1871 vyšel první svazek (jakožto první kniha pátého ročníku) „Vypravování dějin domácích" od řed. Emanuela Tonnera, přiznala hned tehdáž veškerá kompetentní kritika česká, že jest to kniha výborná. Avšak od té doby nepřízní okolností a pro různé jiné příčiny čekalo obecenstvo na pokračování díla Tonnerova až do konce r. 1877. Nyní vyšel svazek desítiarchový co díl druhý, který obsahuje vypravování dějin českých až do vyhynutí rodu Přemyslova. Svazek tento ještě více potvrzuje výrok kritiky r. 1871; neboť zřídka se stává, aby muž, který úplně vládne celým vědeckým materiálem, dovedl při tom psáti pro nejširší obecenstvo tak poutavě jako Tonner. O tom lze se přesvědčiti na kterékoliv stránce druhého svazku jeho „Vypravování". Kapitoly jsou krátké, přesně vymezené, a v líčení jak událostí vnějších tak i vnitřních vidíme veliké i důkladné studium starých chronistů, jichž způsob vypravování od Tonnera mistrně pochopen a šťastně na příhodných místech reprodukován jest. Mnoho péče věnováno jest vylíčení vnitřního vývoje státu českého, dějinám národního vědomí, poměrům stavů vyšších a lidu poddaného, i jest vůbec velmi těžko určiti, na kterém místě by snad čeho jinak mělo býti použito, než jak se stalo v práci Tonnerově. Zvláště zajímavé jsou kapitoly o úpadku národnosti české od Přemysla I. počínaje, o rozdílnosti stavův a jich práv, o vývoji rytířství a účincích tohoto stavu na poměry v Čechách a na Moravě, o zřízení politickém a soudním v městech českých a t. d. Ale největší zajímavosti do sebe má celé vypravování o Přemyslu Otakarovi II. a jmenovitě pak o hospodaření cizáků braniborských v zemi po zahynutí královĕ na Moravském poli. Nám jest nemožno vypočítávati podrobně všechny přednosti „Vypravování" Tonnerova; souhrnem však říci lze, že spis jeho jest jedna z nejlepších knih od „Matice lidu" dosud vydaných, a že bude svou ušlechtilou tendencí působiti na mysl lidu českého tak živě, jako dosud žádná populární historie česká nepůsobila. Ku konci přejeme si však totéž, co již všecky kritiky a zprávy před námi byly vyslovily: aby totiž „Matice lidu" nikterak neváhala každoročně aspoň jeden další svazek Tonnerova „Vypravování" vydati, aby české obecenstvo čím dříve tím lépe mělo tak výtečnou práci celou pohromadě. Neboť nutno uvážiti, že díly další, v kterých pojednávati se bude o dějinách doby novější, mají mnohem větší důležitost do sebe, poněvadž historie doby novější se všemi svými neřestmi i nectnostmi jest přes příliš srostlá s přítomností naší, a že si „Matice lidu" o historicko-politické vzdělání národa českého tím větších zásluh získá, čím spíše tyto oddíly Tonnerovy práce tiskem vydá.

A. R.

— Slovanská literatura. Výtečný román „Анна Каренина" hraběte A. Tolstoje, o jehož prvních dílech psáno a mluveno s největším uznáním, dokončen právě částí osmou. Spisovatel osvědčil se opět býti nejen mistrem u líčení vyšších kruhů ruské společnosti, nýbrž i znamenitým tlumočníkem ruského národního ducha; vedle toho ale vyniká spis ten též úchvatným líčením i vypravováním, tak že čtenář, jak píše ruský kritik, stává se členem společnosti, kterou hrabě Tolstoj líčí; čtenář s tou společností žije, sdílí s ní potěšení i žal. Vůbec vyjádřila se kritika jedním hlasem, že dílo toto tvoří epochu v románopisectví ruském.

Ve Lvově vyšel zajímavý spisek „Literatura w Galicji (1772—1848)", výňatky z pamětníku Vlad. Zawadzkého. Spisovatel líčí rozvoj literatury polské do r. 1848 a podává množství zajímavých podrobností z dějin působnosti haličského spisovatelstva. — Výborný lvovský týdenník „Ruch Literacki" uveřejnil v posledních číslech zajímavé „Wspomnienia o Adamie Mickiewiczu" od A. L. Niewiarowicze. Důkladné pojednání toto obsahuje mnoho zcela nových zpráv o působnosti velikého slovanského básníka, a jmenovitě jedna zpráva, tuším u nás dosud neznámá, chová pro nás zvláštní zajímavost. Spisovatel píše mezi jiným: „Když jsem zavítal do Prahy, mluvil jsem s Hankou o pobytu Mickiewicze v Čechách. On (Hanka) mně první sdělil, že povzbudil Adama k sepsání básně z dějin českých; bohatýrem měl býti Žižka. Mickiewicz skutečně napsal tuto báseň. Rukopis jeho měl jsem později v ruce a četl jsem první knihu, která počínala krásným líčením českých lesů. Co se s rukopisem stalo, nevím, neboť zmizel. Může býti, že přišel k ztracení s věcmi Adama r. 1847 ve Florencii. Škoda, velká škoda, že tento pro nás dvojnásob důležitý plod slavného Mickiewicze setkal se s tak smutným osudem."

„Matice hrvatska" vřele si všímá slovanského písemnictví; právě vydány dva překlady: „Iz maloga svieta", román našeho Pflegra-Moravského, překladem Ivana Gostiše, a „Pjesnik i sviet", román polského spisovatele Kraszewského, překladem J. Broza.

E. J.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. Nelze nám skutečně při nejlepší vůli bráti na se zodpovědnost za veliké množství docházejících nás zásylek. Věci dobré uveřejníme rádi, odložené zachovávat nemůžeme. Prosíme snažně každého, kdo se této nutné podmínce podvoliti nemůže, aby rukopisů nezasýlal. — Na všechny došlé zásylky odpovíme příště. — Pan Otokar Mokrý udejž nám laskavě svou nynější adresu.

OBSAH: Evropa. Báseň Svatopluka Čecha. — Andělé boží. Od Aloise Jiráska. — Z doby renaissanční. I. Knihy a knihovny v Italii. Sepsal Jaroslav Goll. — Fiorella. Myšlénka z cirku od Václava Maliny. — Farář z Podhoří. Báseň J. V. Sládka. — Z idyl bídy a utrpení. Od J. Arbesa. — Feuilleton.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Václavské náměstí č. 24 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. | 20. ledna 1878. | ČÍSLO 2.

Evropa.

Báseň od *Svatopluka Čecha.*

Zpěv druhý.

Když před tebou se měkce tulí
ku krásné tváři krásná tvář
a zrakem blýská, rtíky špulí —
nesnadno čísti breviář.

Na klíně kniha, vánek listy hraje.
Zrak těkavý jich bloudí přes okraje.
Aj, sluho boží! do rezavých spon
již uzamkni roj žalmů, antifon.
V záhyby přísné marně čelo sbíráš,
nadarmo s oka hříšný sen si stíráš
a v dlaně lysou pohružuješ leb —
již konec žalmů, konec modliteb!

Jak hrdličky se tamo k sobě tulí
dvě dívky v hnízdě zamotaných lan,
a bledí kolem v jasně rozplynulý,
houpavý, zelenavý ocean,
jak vln se stádem laškujícím zmítá,
s blankytným nebem splývá jeho kruh,
a zamodralý v dálce vodní luh
jen racka perutí kdes bíle zkvítá.
Zrak po nebi se toulá bezoblačném
a klesá snivě ve průsvitný brod,
kde z hlubiny se lehkým zdvihá mračnem
hemživých rybek nesčíslný rod
a nazpět v tajemná se noří bezdna —
té vodní noci mlhovina hvězdná.
Již nasytil se dívek čilý zor
vln jednostejné hry, obláčků honu,
nádherných slunce východů i sklonů
a toužebně se vzpírá na obzor.

Jak rozličný jich půvab! Jedna z děv
severní tiché krásy čistý zjev.
Jí z oka blankyt usmívá se slunný
a měkký oblak světlých prstenů
kol tváři vnad, jak bílé kolem luny,
se k okrouhlému sklání ramenu.
Kol tílka hedbáv bělostný se klade,
stříbrných květů na něm lehký dech,
jak říza sněbová kol jedle mladé
v bohatých k zemi splývá záhybech,
a safír tam, tu démant po něm hraje
jak bludné jiskry sněhového kraje.
Toť obraz milostný, jejž u náhradu
bůh poskytl nám synům severu,
za cizích květů čaroskvoucí vnadu,
za mocné kouzlo jižních večerů;
toť onen zrak, jak hvězda v jezeru,
jenž v duše krásné tajiny se hloubí,
v němž plachý stud se s ohněm lásky snoubí;
toť kadeř světlá, nad níž jasně hoří
koruna našich nejvzácnějších dum;
toť královna, jíž na křídlatém oři
vznášíme písní, písní k nebesům!

A jiný půvab po družce se stele.
Horoucí krůpěj krve cizokmenné
tu v kavkazský se přimísila zdroj,
jí v oku žhavěj' plá, výš ňádra klene
a pleti dvé vyzývá v krásný boj.
Ač vítězí na líci vnadné sníh,
pod černým vlasem z brvy tmavoskvělé
svou nejkrásnější nocí zírá jih,
a tváří červánky i rtíky její
ruměncem planou skvostným orchideí.
Penízků zlatých navlečený řad
havraním vlasem třepetavě blýská
a zlatým deštěm z pod kadeře pryská,
by skryl se v ňadrech, skrýši oblých vnad,
jež přítulně lnou k sobě v muselínu
jak za bouře dvé ptáčků v loubí stínu.
Ztepilé tělo v pestré ozdobě
lehkého roucha vábí, loudí, kyne,
že duch se s těží z objetí mu vine,
do prachu před ním sladké ve mdlobě
s povzdechem klesá vášnivého žáru
k milostných nožek neklidnému páru.

Oj, rcete mi, kdo zdvihne první kámen
na muže modlitby, že brevíř svůj
zavírá náhle, opojen a zmámen,
že jako světců dávnověkých sluj
duch jeho hříšným hemžením se plní
opojných vidin, svůdných obrazů,
jež kol temena lysého se vlní
a nedbají slov přísných, zákazů?

Než dívky netuší, proč temné čelo
tam nad brevířem v dlaň se podepřelo.
Po plachtách, lanoví jich těká zor,
a častěji než jindy, nedočkavý
se na paluby jednom místě staví,
kam někdy psanců vystupuje sbor,
by odměřeným douškem vzduchu, záře
hruď chabou osvěžil a bledé tváře.
Však hustěji než druzí vězeň mladý
tam samoten se noří do ohrady,
tisíckrát křížem těsný prostor měří
a hledí stále v dálku mořských niv
truchlivým okem, temnou pod kadeří,
schromenou ruku v šátek zavěsiv.
Smí delšími okřívat výlety,
než chasa druhů, s níž se nerad mísí.
Je sláb a raněn, z choroby se křísí —
a skráň mu zdobí vavřín poety.
Ó žel, proč zbloudil?! Proč že zlaté struny
neladil k poctě děv a rytířů,
vesnických zvonů, tiché v borech luny
neb milkujících v nivě pastýřů?
Proč neopěval bitev hluk a stony,
děj otčiny, vděk jarních večerů,
báj lidu, Baucidy a Filemony —
klassickým veršem v lepém rozměru?!

Proč zlatou pohrď' ořízkou a zdobou,
proč chválou katedry a dívčí kobou?!
Proč života jen bídu, hanbu, muku
na Parnas zneuctěný dívě vlek',
a v harmonii mísil božských zvuků
odporný lůzy polonahé skřek
a rudých praporů se věnčil třísní?!
Teď ruka poklesla a konec písní. —
Teď za večera na palubě stává
a hledí zamyšlen, jak v topasy
a rubíny si slunko lože stlává; —
též jeho zašel den — leč bez krásy!

Kde mešká dnes? Již nad vodou se spřádá
stín večera. Kde dlí? duch dívčí hádá.
Jak dlouhé dny! Jak život lodi nudný!
Jen voda, mrak a koráb v dálce bludný.
Co činit? Pohlížeti ve hru par,
neb za kormidlem v kypný, sněžný var?
Házeti drobty v rybek lesklý roj,
šachových figur baviti se skoky,
neb chytat hopkující řádky, sloky? —
Již do dna zábav vyčerpán je zdroj.
Poslední hříčkou nevinné té řady
je vlasti vyvrženec, pěvec mladý.
Procházky jeho v těsném prostoru,
pohledy jeho truchlé v dálku moře,
dny jeho minulé a příští hoře —
jsou předmětem jich tajných hovorů,
a mnohý pohled přes ohradu pílí.
Zda psanec vnímá je? jim rozumí-li?

Dnes dlouho v lodi hlubinách se tají.
V lanovém hnízdě dívky šepotají.

Angela.

Jak žalostné as tráví hodiny
tam dole mezi odsouzenců davy,
uprostřed směsi divoké a vřavy!

Gonzaga.

Ba, příšerné je členem rodiny.
Zda slyšelas, co při večerním čaji
tvůj otec s knězem sobě povídají?
Že zuřivá ta chasa sloupů les
kácela zdobný, hrdými jenž čely
velebné stavby, vlasti chloubu nes',
že propukala ve vandalský ples,
když krovy hořící, jež věky zřely,
soch bílým deštěm v pádu zapršely.
Že kněží sbor ve smrti vlekla muku,
v mír svatyň vedla tanec zhýralý,
že znesvětila dechem mrzkých zvuků
posvátných varhan cudné píšťaly,
že s madon čela vínek rvala zlatý
a karnevalu ovila je šaty . . .

Angela.

Ó rci, jak zabloudil ten pěvec mladý,
duch krásou nadšený, v divochů řady?!

Gonzaga.

Teď pyká s nimi za nesčetné viny.
Krov otců ztratil, háje domoviny,
přátelství, lásku, všechnu žití těchu,
a sklonі hlavu k poslednímu vzdechu
pod krutým žárem cizí oblohy
za mříží nelítostnou.

Angela.

Ubohý!

Však na palubu vynořil se právě.
Povstaly dívky, plaše, ostýchavě
zpět pohledly.

Než kněze skráň
se dosud chýlí v nepohnutou dlaň,
a prstů skulinou hled jeho žhavý
jen u nožky se hravé chvilkou staví.
Však jeho duch jak lian jižních plémě
kol tílka dívčího se bujně pne,
lehkými pouty po havraní témě
objímá vilně vnady líbezné,
a s temene se k nožkám vine zpět
myšlének žhavých purpurový květ.
Rve pestrý šat i závoje i spony
a vidí ňader vlny, těla sníh,
a vidí bez obláčku, beze clony
lahodný soubor vděků rozkošných;
zří nahou nožku, jak se pod ní vlní
již nedočkavě křišťálový brod,
a stínem krásy čarovné se plní
průzračná vlna safírových vod,
po růži plovoucí sníh ručky měří,
zrak smavý blýská svislou pod kadeří.

V tom z podlubí se ozval zvonku hlas.
Rak mořský volá v kardinálském hávu,
mok révy kapské, oranž, ananas.
Kněz brevíř schvátil, povstal, vypjal hlavu
a zašeptal: „Apage, Satanas!"
V dol k večeři se bere vážně, zdlouha . . .
Pryč, světa přelude! vše marnost pouhá.

Na lodi pusto. U děla jen strážná
obchází postava, kdes v koutku jen
vojínů, plaveů ruka nerozvážná
křepčící kostky vrhá na buben.
Večerní růže v plachtoví již zvadly.
V šepotu dívky stojí u zábradlí,
jež od psance je dělí. V oblacích
zrak jeho bloudí. Obrátil se maně
a pohlíží k nim truchle, zadumaně.
Umlkly dívky, stojí v rozpacích.
Gonzaga vzhledla tmavou pod kadeří;
rtem pohnula. Smí mluvit s ním?
Aj, nikdo na blízku; již vzduch se šeří
a plachty v něm se vlní jako dým.

I zašeptala rychle: „Pověz, pane,
čím pomoci ti můžem'? Vše se stane,
co v moci naší slabé. Šachy sem
neb romány ti tajně přinesem' —"

Pavel.

Ó díky! Ničeho mi třeba není.

Gonzaga.

Chceš přísných, krutých řádů ulevení?
Tam stojí dcera lodi velitele.
Velmocná přímluva. Jen žádej směle!

Pavel.

Nuž volím jedno jen. Té růže sníh,
jenž ve světlých jí září kadeřích.

Touženým okem zahleděl se na ni,
jak v rozpacích tu stála, chýlíc k dlani
hlavinku krásnou v libém polosvitu
se zlatě kadeří a perel kmitu.

Angela váhá chvíli, hledí kol —
květ náhle vyrvala ze skrýše jasně,
střelhbitě na rty přitiskla jej krásně
a podavši jej vězni prchla v dol.

Po nebi širokém, nad mořem dalným
prokvetla obloha hvězd rojem valným,
i leskly se tak divně hvězdičky ty malé
a mezi nimi hořel v kráse neskonalé
jižní kříž.

Andělé boží.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Cestička srázně se sklánějící zahýbala se kolem výběžku lesního, který když obešli, něco neobyčejného spatřili. Stanuli na dolině a nad nimi na svahu, kde mezi lesním podrostem roztroušené skály se bělaly, stál na jedné z nich nedaleko rozložitého buku, tam o samotě vyčnívajícího, stařec, kolem něhož skupil se houfec vesničanů, mužů, žen i dětí.

Všichni byli rozedráni, vyhladovělí, a udiveně naslouchali slovům starcovým, jenž ozářen jsa posledním světlem, na omšeném kameni jako prorok stál. Přes tmavý kabátec a široké, po kolena sáhající černé spodky oblečený měl volný, černý kaftan, lemovaný kožešinou, jenž sáhaje nad kotníky suchá starcova lýtka v tmavých punčochách částečně zakrýval. Šediny starcovy byly nepokryty a dlouhý, bílý vous splýval mu na prsa.

Rukama jako kazatel rozkládaje mluvil ku svému udivenému posluchačstvu:

„Padnete od meče, protože jste se odvrátili od následování Hospodina, aniž také Hospodin bude s vámi! Ale dítky vaše malé, o nichž jste řekli, že v loupež budou, ty uvedu, aby užívaly země té, kterouž jste vy pohrdli; těla pak vaše mrtvá padnou na poušti této!

A synové vaši budou tuláci na poušti této čtyřicet let a ponesou pokutu smilství vašeho až do konce; nezhynou těla vaše na poušti a poznáte pomstu svého odtržení se ode mne!

Na poušti této padnou mrtvá těla vaše a všichni, kteří jste sečteni podle všeho počtu svého od majících let dvaceti výše, kteří jste reptali proti mně: nevejdete, pravím, vy do země, o kteréž zdvihna ruku svou přisáhl jsem, že vás osadím v ní, jedině Kalef, syn Jefonův, a Josue, syn Nun —“

A tu stařec sestoupiv náhle s kamene chtěl objati selského kloučka, jenž polekán z náručí starcova se vytrhoval. Ten pak pustiv ho kráčel ku bědné ženě, jíž u hubeného prsu spočívalo nemluvně. Skloniv se k němu zvolal: „Ty nejsi Josue —“

„Otče! otče!“ ozvalo se v ten okamžik z dola.

Na ta slova stařec náhle stanul a nachýlil se pátravě v dol. Spatřiv dceru svou a vedle ní císařského jezdce, roztáhl ruce a zvolal hlasem velikým: „Andělé boží!“

Vesničané, kteří pozbyvše veškerého majetku hrabivostí žoldnéřů švédských i císařských, do šírého lesa byli se utekli, aby tu aspoň životy zachránili, byli nemile překvapeni, když se jim z nenadání důstojník zjevil. Polekané ženy, vinouce k sobě hladové a nuzně oděné děti, skrývaly se za muže.

Jezdec však si jich ani nevšiml. Čekal dole, co zatím Salomena rychle do stráně se dala, aby odtud otce odvedla.

Ten setkav se s ní nebránil se, když jemně jej za ruku vzala a dolů vedla. Jezdec upřeně hleděl na tu bledou, sličnou ženu, tak opatrně starce vedoucí a laskavě mu domlouvající. Ten jako by ji neslyšel. Upřeně hleděl na cizince, před kterýmž, když dole stanul, šedou hlavu sklonil a ruce na prsou skřížil. Po trapné chvilce, upřev kalné, strnulé své oko na mladíka, pravil uctivě, ba skroušeně: „Pane, přišla-li hodina má? Poruč služebníku svému, a skloní hlavu svou, nebo umdlévá od staroby a mdloby.“

Cizinec ale vyrozuměv odpověděl: „Odejdi s pokojem a následuj dceru svou. Ta je tvým andělem.“

„Vím, vím, ale andělem dobrým. Tys pak jeden z andělů těch, které vyslal Hospodin, aby vyhladili nás i syny naše. Skrať utrpení mé, zabij mne, nebo neuvidím země zaslíbené a hříchů jsem plný. Zhřešil jsem,“ mluvil skroušeně, „a Hospodin mne poznamenal. Ukrať mé trápení, anděli —“

„Otče, což zapomněl jsi na Adama?“ ptala se Salomena laskavě.

„Jakého Adama?!“ rozkřikl se prudce stařec.

„Zapomněl jsi na Josue, syna Nun?“

„Josue! Mé dítě! Mstitel, jenž uvidí zemi zaslíbenou a povede tam pokolení čisté, nevinné! Kde je, kde?“

„Doma. Pro tebe jsem jej opustila; ale pospěš nyní, aby nebyl sám.“

„Rychle pojďme! Proč jsi jej opustila jako macecha?“ zvolal přísně.

Ale mírné a dobrotivě odvětila dcera: „Volá po tobě; přišla jsem, abych ti řekla —“

Zatím byl Blažej k vesničanům se přimísil a vyzvídal. Pověděli mu, že starce toho tu v lese potkali, že, jakmile je spatřil, do kázaní se dal a že po celou cestu neustál, ani když tu v stráni odpočinouti chtěli. Dále však Blažeje málo potěšili. Právě když starý pán jeho kvapně odejíti chtěl, sestoupil dolů od buku a oznamoval paní své, co byl slyšel, že totiž na zámeček je nejméně šest hodin, tak že dnešního dne tam nemožno doraziti. Nejblíže odtud že je za lesem hospoda, kdež prý je ale zlá hospodská, která chudý lid psy ze stavení štve a zahání, a kousek chleba jen za drahý peníz prodává.

Stařec zatím nutil stále k odchodu, volaje často: „Josue!“

Když pak se Salomena Blažeje ptala, zná-li cestu k hospodě anebo ptal-li se na ni, zavolal důstojník jednoho z rolníků, který nepříliš ochotně se přiblížil. Dal mu dobrý renský, za který sedláček ochotně slíbil, že zavede zbloudilé za les k hospodě, kdež by dnes přenocovati mohli.

„Dovolíte, abych ještě kousek vás doprovodil?“ ptal se důstojník Salomeny.

Vděčný pohled byl mu odpovědí.

Zatím už dal se nebohý stařec na cestu, a zdálo se, že na všechno i na anděly zapomněl. Rychle kráčel za sedlákem a Blažejem, často polo nahlas opakuje si slova: „Jedině Kalef, syn Jefonův, a Josue, syn Nun! A Josue, syn Nun!“

„Vyrozuměl jste již?“ ptala se vážně Salomena mladíka, za nímž jeho vraník poslušně kráčel.

„Strašlivý čas! Má pravdu, ale pro ni jasné mysli pozbyl.“

*

„Všecky vojáky, císařské i švédské, má za boží anděly, které vyslal bůh, aby nynější hříšné pokolení vyhubili. Tato hrozná válka je dle mínění jeho trest boží, a jen děti a ti, kteří nedosáhli dvacátého roku, ji přečkají. Proto žádá sobě smrt — ubohý, nešťastný otec!“

„A Josue, syn Nun, jenž tolik naň působí?“

„To můj synáček!“

V ten okamžik zdálo se mladíkovi, jako by přes tu vážnou, smutnou tvář světlý, radostný stín se jasně mihl, jako by v tmavé hladině oka paprsek třpytně se zaskvěl.

Podruhé jej bodlo. Zamlčel se na okamžik.

„To moje jediné potěšení,“ pravila pohnutým, měkkým hlasem.

Ze slov těch pocítil teprvé, jak je nešťastna, a nemilý dojem, který před tím pocítil, byl tentam, i přál jí ze srdce ten paprsek, který mu prvé mráčkem byl.

„Paní moje,“ pravil srdečně, „bůh vás i synáčka vašeho opatruj. Musím se za nedlouho s vámi rozloučiti. Jsem Václav Vencelík z Vrchovišť. Snad jste mne trochu poznala a uvěřila, že nejsem z těch, kteří vám tolik zlého způsobili. Kdybych někdy na svých potulkách na blízko vašeho zámku se dostal, směl bych se u vás zastaviti?“

„O přijďte, přijďte! Jak se mám za vaši lásku poděkovati?“ pravila srdečně a podala mu svou bílou, něžnou ruku.

„Nemluvte o tom; odnášímť si mnoho od vás —“ odvětil a tiskl její pravici.

Starý otec, chvátaje ku svému Josue, jenž nyní všecku jeho mysl ovládl, kráčel, maje sivou hlavu nakloněnu, v před a nevšiml si, že černý „anděl boží“ zmizel a že Salomena ohlédla se po jezdci, jenž v šeru lesním zanikal.

Vraník dostav se opět do úvalu klusal rychle dosti širokou cestou podél potoku, jako by věděl, že si musí pospíšiti, aby dohonil houfec jezdců, s nimiž prvé pán jeho jel. Ten ale na ně nemyslil. Hluboký les v pravo v levo mizel v zad, na dolinu padl tmavý stín, rozkládaje se výš a výše. V širém boru nastal soumrak, kterýmž šumot potoka slyšeti bylo. Někdy ozvalo se ve výši zakrákání opozdivši se vrány, která na odpočinek za hejnem pospíchala. Lesem na příč kráčel otrhaný sedlák tiskna v kapse tvrdý peníz, za sedlákem stařec, jemu po boku Blažej a s druhé strany Salomena. Mlčeli všichni, jen občas hučel otec nějakou větu z písma. Dcera myslila na svého předešlého průvodce. Bylo jí, jako by s dobrým přítelem na vždy se byla rozloučila. Jak blaze působila na ni jeho ochota, laskavost a soucit! Žila již dávno jen ve společnosti choromyslného otce, nemajíc nikoho, v němž by podpory nalezla. Musila sama podporou a ochranou býti, bylo se jí přemáhati. Bratra jí zabili; muž, kterého jen z poslušnosti pojala, byl necitný, surový. Nenašla v něm pravého manžela, k němuž by se přituliti mohla. Život její byl smutný, šerý, pln odříkání se a boje. Teď jako by vlažička na prahnoucí srdce padla.

Kráčejíc po jeho boku zapomněla na všechno, bylo jí volno jako tenkráte, kdy ještě děvčetem jsouc s bratrem v rozlehlém háji zámeckém se procházela. —

Les začal řídnouti a jasněji prorážélo k nim světlo širé krajiny. Sedlák zastaviv se na okamžik ukázal rukou před se.

„Tudy pořád zpříma půjdete a dostanete se za les. Dál pak nedaleko je hospoda.“ A strojil se k odchodu.

Darmo mu Blažej i Salomena uváděli, že je má až k samé hospodě zavesti, ale nic naplat. Člověk prvé bázlivý a skroušený, nevida před sebou žádné moci a vydatného odporu, stal se tvrdým a neústupným.

„Žena a děti na mne čekají. Však vy tam dobře trefíte —“ a nečekaje pustil se do houštiny, kdež za nedlouho zmizel.

Salomena vědouc, že s Blažejem ničeho nepořídí, nemohla mu sama zabrániti. Nezbylo než jíti tím směrem, jak jej sedlák ukázal. Za chvíli vyšli z hustého lesa a kráčeli pustou mýtinou, na níž sem tam houštiny se zelenaly. Před nimi rozkládala se širá pustá krajina, lidu a stavení prázdná. Nikde nebělala se vesnička, ba ani osamělé hospody viděti nebylo. V lese panovalo už šero, nad dědinou však kleuulo se dosud světlé nebe, ale do večera daleko nebylo. Byloť po slunce západu.

Salomena stanuvši kol se rozhlížela. Od západu chmuřilo se nebe; šedý mrak tam hrozivě vyvstával, ponenáhlu se šíře. V lese přenocovati nemohli a také by tu starý otec, dychtící po svém Josue, nezůstal. Blažej mínil, že ta hospoda v nějaké dolině a že k ní zajisté do večera dojdou. I vykročili opět ti tři osamělí poutníci. Zdvihl se větřík, jenž rozvíval starcův bílý vous a vzdouval hnědý plášť Salomeně s ramenou splývající.

Kráčeli krajinou, jakýchž za onoho času v naší zemi i v Německu tak hojně bylo, krajinou smutnou, dokona zničenou a spustošenou. Vesnice, byvše několikráte vydrancovány vojskem obou stran válčících, lehly namnoze popelem, aneb opuštěny jsouce obyvatelstvem, které bezpečnost v širých lesích hledalo, spustly tak, že nebylo možná více v nich bydleti. Osení zdupáno anebo spaseno koňmi divokých jezdcův, nezazelenalo se více; nebo nač by rolník pro jiné a pro záhubu roli svou vzdělával a osíval? A kdyby chtěl, kde měl zrní vzíti? Pole ležela po mnohá léta úhorem, a tam, kde někdy zlaté obilí v šumných vlnách se houpalo, černala se pustá lada, pokrytá plevelem a bejlím.

Z mýtiny vyšli poutníci do takových polí, která před nimi jako širá step se rozkládala. Tu a tam černaly se divoké křoviny šípkové a v dáli skláněl se nad nějakou hlubokou cestou planý strom shrbeného kmene.

Nespatřili ani vesničky, ani domku, ani do výše stoupajícího kouře, jenž by ukazoval místo, kde kolem hostného krbu shromáždila se družná rodina. Nikde ani hlasu, ani člověka, ve výši ani ptáčete, všude pusto a mrtvo. Daleko na obzoru, tam kde na západě bylo viděti mlhavý lem horský, bělal se ještě po zašlém světle jasný, neširoký pruh, nad nímž jako litá zeď černošedý mrak vyvstával. Odtud vanul silný vítr poutníkům zrovna do tváře. Pustá pole i zašlá luka, křoviny po krajině roztroušené, o samotě stojící strom černaly se víc a více a kvapně nyní nadcházel večer. Salomena zastavila se s otcem po hospodě se rozhlížejíc, co zatím Blažej, tiskna maděrku do čela a tvář před větrem skláněje, kráčel v před, po nějaké střeše pátraje.

Stařec, opíraje se o rámě dcery své, hleděl ztrnulým zrakem na krajinu v šero se halící. Světlá myšlénka starcova na mladého Josue, syna Nun, zanikla v šeru a smutku té končiny, jež uváděla na mysl poušť.

„Na poušti této padnou mrtvá těla vaše, a všickni, kteří jste sečteni —“ mluvil stařec vztáhna před se pravici, jako by volal k zástupu před ním stojícímu.

Dcera náhle sebou trhla, a Blažej kus před nimi jsa, rázem zastavil se.

Ozvaloť se v dáli táhlé, skuhravé zavytí jednou a pak sborem. Tou dobou a v těch místech projímal ten divoký hlas kosti. Blažej rychle se vrátiv ku své velitelce ukazoval v stranu tu, kde za nízkým křovím něco černého se mihalo. Bylo viděti, že tmavý bod tu není sám, že jich více. Hrozné, chraptivé vytí znělo hlasitěji.

„Vlci!“ vyrazil ze sebe Blažej. „Blíží se —“

Salomena zpamatovala se ze svého leknutí.

„Amalechitský zajisté a Kananejský jest tu před vámi, a padnete od meče, protože jste odvrátili —“ volal stařec.

„To snad nejsou vlci,“ pravila Salomena, nedbajíc hlasu otcova. „Rychle rozdělej oheň!“

„Tady není možná, ale dál je výšinka a tam suché roští —“

I spěchal tam napřed, co zatím Salomena za ním otce odváděla. Vytí ustávalo jen chvílemi, pak znělo zato prudčeji a blíže. Černé ony body, vystoupivše zcela z křovin, staly se zřetelnějšími a bylo již možná rozeznati, že to čtyrnohá zvířata.

Po chvíli ozvalo se již na blízku mdlé štěkání a Salomena pozorovala, že co nevidět hladová, vychrtlá ta zvěř na ně udeří. V tom ale vedle ní rudě zašlehlo, zapraskalo a šedý dým valil se mohutným sloupem k večernímu nebi. Ohlednuvši se spatřila Blažeje, an klečí a oheň zplápolavší dechem svým rozdouvá. Vytí a štěkot rázem utichl.

„Vyhráno!“ zajásal sluha. „Budou nám sice pořád po chvílích hudbu dělati a nás obcházeti, ale dál se neodváží.“

„Zato nemůžeme dál a musíme tu přenocovati!“

„Což platno; kdož ví, zdali bychom hospodu našli. Je tu dost suchých haluzí, jen nepřijde-li déšť.“

Zůstalo nerozhodnuto, kdo by ona zvířata byla, zdali vlci anebo zdivočelí psi.

Osamělí poutníci jali si chystati nocleh.

Salomena zabalila velkým svým šátkem otce jako do pláště a hlavu mu zavinula menším rouchem, tak že ten stařec, do ohně zamyšleně hledící, jako bludný chodec od východu vypadal. Dcera byla ráda, že tak náhle se utišil a hluboce se zamyslil.

Blažej staral se o zásobu paliva, lámaje s hustého křoví suché haluze a trhaje červenavý vřes, kolem hustě rostoucí. Drže hořící větev jako pochodeň odvážil se i něco dále za křoviny, kdež mladou, od větru zlomenou a úplně suchou břízku našel. Když tak byl hodně dříví snesl, usedl k ohni, který živil a do šera se pátravě rozhlížel. Občas, ano skuhravé vytí hlasitěji se ozvalo, přiložil více, takže oheň vysoko a jasně zaplanul. Starý muž seděl pořád nehnutě maje hlavu nachýlenu. Dcera jeho tu naň starostlivě hleděla, tu zase myšlénkám se oddala. Zpomínalať na domov, na malý, opuštěný zámeček v rozlehlém lese, kde zanechala, co měla nejmilejšího. Co asi dělá nyní její synáček? Spí-li, či snad pláče a po matince volá? Zdali stará Alena ho dobře opatruje? Což kdyby snad nějaká pustá rota, jakých není pořídku —“ Zachvěla se.

„Dříme,“ zašeptal Blažej hledě na starce.

Salomena chopila se jemně hlavy klimajícího otce a usednuvši výše položila ji do svého klínu.

Zemdlený stařec se neprobudil a spal tak pokojně jako děcko na klínu matky své.

Nezbudil ho ani praskot a syčení ohně, ani ošklivé vytí, občas tu jednotlivě, tu sborem se ozývající.

Nadešla tmavá a hluchá noc. Vítr, který se byl před chvílí utišil, jal se poznovu pustou krajinou váti. Na tmavém nebi kupily se tmavší ještě mraky, přes tu chvíli měnice své neobyčejné, fantastické tvary. Na takovém místě a za takového času bývají také myšlénky smutny, a když mezi nimi světlejší se zjeví, což divu, že člověk jí se těší jako hvězdou z mraků se vynořivší a rád se jí oddává?

Salomeně, vzpomínající na svého synáčka, zjevila se tvář mladého jezdce, a v duchu slyšela opět všechna slova, která byl k ní v lese promluvil.

Nevěděla ani, že zapomenuvši na všecko pro něj, dlouho jím se zabývala. Tak míjela chvíle za chvílí a schylovalo se k půlnoci.

„Milostivá paní!“ zašeptal Blažej.

Bledá, sličná hlava jeho velitelky se k němu obrátila.

„Vytí se vzdaluje. Ti vlci někam uhánějí — snad někoho větří —“

Ohlednuvši se zpozorovala, že tomu tak.

Blažej povstav hleděl napjatě do tmy. „Někoho napadli — jak vyjí a štěkají — opravdu! Zdá se mi, že to nějaký rejthar. Svaté rány!“

Salomena sebou trhla.

V tom zpozoroval sluha její, jak se noci zablesklo a hned na to zahučel výstřel. „Na mou pravdu — a to rejthar! Střelil do nich.“

„Rejthar? Vidíš dobře?“

„Opravdu — teď už dobře, a míří k nám — tak, aby nám je přivedl! Ty šelmy ženou za ním, je to po hlase znáti.“

Zas nastalo ticho. Jen oheň syčel a po chvíli vítr zalehl. Vytí bylo opět zřetelnějším.

„K nám míří — již slyším dusot, již vidím dobře koně i rejthara. — Přihrnou-li se — mám-li zhasiti?“

„Ne, ne!“ zvolala rychle paní.

Co tak oba napjatě v onu stranu hleděli, blížil se víc a více dusot koňský, a za nedlouho spatřili v záři ohňové, po černém poli se rozlévající, koně i jezdce, jenž ke krku jsa nachýlen, prudkými ranami zvíře své ku cvalu pobízel. Uháněl již sám, nebo šelmy jej pronásledující zarazily, jakmile místa osvětleného dosáhl.

Těžký tahoun, takové jízdě zajisté nezvyklý, zarazil celý jsa zpocen a frkaje opodál ohně, k němuž seskočivší jezdec se přiblížil.

Když prvé Blažej oznamoval, že jezdce vidí, vzpomněla bezděky Salomena na mladého Vencelíka. Ačkoliv ihned se kárala, jak by to možné bylo, byla nyní přece nemile překvapena. Před ohněm stála hřmotná postava jakéhosi pacholka, jemuž starý kord na celý řemen spuštěný po boku visel. V pravici držel dosud velikou jezdeckou bambitku, kterouž, vystřeliv, koně svého pobízel.

Obličej toho muže, od prudké jízdy rudý a se lesknoucí, byl hrubý. Hleděl za okamžik na Salomenu a starce, jenž probudiv se svadlé ruce nad oheň vztáhl a udiveně kol hleděl.

„Děkuji, milostivá paní, že jste mne zachránili. Ty potvory by mne byly málem roztrhaly. Ale jak touto

dobou ráčíte býti zde, dobré dvě míle od zámku? Ah, vy mne neráčíte znáti —“

„Kdo jsi?“

„Jsem Kuba Martinů. Býval jsem někdy s poselstvím na Prostiboři; teď sloužím u paní Veroniky v Kaliuské hospodě —“

„Tam jsme zrovna mířili, ale zablondili. Je daleko odtud?“ ptal se Blažej.

„Hodina cesty. Ale teď by nebylo radno, abychom se tam vydali. Ty bestie — lépe, až se rozbřeskne.“

A uvázav koně za uzdu u houštiny přistoupil k ohni, u něhož, aniž by se omluvil neb za dovolení žádal, se usadil. Blažej si při tom všiml, že člověk ten na levou nohu napadá. Starý pán, zmořený celodenním pobíháním v lese, sklonil opět svou hlavu a dřímal na klínu dcery své, jíž na spaní nebylo ani pomysliti.

Cizí muž mluvil utlumeným hlasem. Vypravoval Blažeji, že byl v městě, aby tam paní Veronice něco přezvěděl, a že odtud si nese láhev výborné pálené, zrovna Prachatické, a při tom vytáhl z koženého kabátce plochou láhev z nazelenalého skla, již paní Salomeně nabídl, že prý za takového času i paní jeden doušek neuškodí. Ta však odmítla.

Minula půlnoc a čas plíživě míjel. Salomeně bylo v té společnosti nevolno a nemohla se jitra dočkati. Konečně umlkl i čeledín i Blažej, stráž, a oba oddali se spánku. Salomena nerušila Blažeje a přikládala za něj občas dříví na oheň ze zásoby vedle ležící. Zahleděla se do temné noci k nebesům, kdež černé mraky, hnané větrem, v dál ubíhaly; pak odvrátila se od toho neveselého divadla a zrak její stihl bledou, vráskovitou tvář na klíně jí odpočívající.

Nikde zelené ratolístky, nikde ulehčení!

Ubohý stařec! Co vytrpěl, co zkouší! Býval zemanem, svobodným a šťastným. Měltě čistý statéček, syna a dceru, děti jako květ, které nade všechno miloval. Po letě 1618 nadešly však smutné, bouřlivé doby a ty zasáhly i Prostibořského, jenž byl horlivým evangelíkem a vlast svou věrně miloval. Bolestně pocítil ránu bitvy bělohorské; od onoho nešťastného dne neusmálo se naň štěstí více. Nadešla hrozná doba násilného obracování na víru katolickou, doba nevídané persekuce, stěhování se do cizích zemí. Tisícové odešli jako žebráci z vlasti, ale pan Prostibořský zůstal. Nemohl pomysliti, aby s malými ještě dětmi odešel. Když považil, že budou v neznámých krajinách blouditi, nemajíce ani přístřeší, ani jídla, nuzáci otrhaní mezi cizími lidmi, že by měli jiným za nic otročiti a v pohanu býti, tu, bojovav dlouho v duši své, podlehl lásce otcovské a zpronevěřil se víře předkův svých.

Stal se katolíkem i děti jeho, a maje ještě z lepších dob zahospodařený groš koupil jedno ze skonfiskovaných panství; ze svého zemanského dvorce odstěhoval se do pěkného zámečku v libém lesíku ležícího.

Ale v nádherných a pohodlných síních jeho šťastným nebyl. Svědomí mu nedalo, a když hrůzy válečné po veškeré vlasti se rozzuřily a ona hynula, stával se zamyšlenějším. Syn dorostl, chtěl do pole získat slávy vojenské, ale starý otec bál se o jedináčka. Pak, ač katolíkem byl, nechtěl, aby vstoupil do armády císařovy.

Salomenka dospěla, a on, chtěje ji viděti opatřenu, vdal ji mladičkou za bohatého rytíře, ač již ne mladého, jenž byl císařským hejtmanem.

Ale čím dál tím bylo smutněji.

Švédové i císařští se střídali, několikráte přepadli mu zámek a musil zaplatiti veliké výpalné.

Salomena porodivši synáčka, za nedlouho ovdověla; brzy nato přepadla tlupa císařských marodérů zámek, kteří jej drancovali až bůh bránil. Když jeden z nich ruku svou na čistou Salomenu vztáhnouti se opovážil, tu bránil ji mladý bratr mečem. Vypudil lupiče ze zámku, do kterého se živ nevrátil. Před branou zámeckou padl. To zničilo starého otce.

Byl prvé zarmouceným a trudnomyslným nad neštěstím své vlasti, jež měl za trest boží na slabé, znemravnělé pokolení. Svědomí mu vyčítalo, že on jeden z nejhorších — zrádce, odpadlík. Snášel oddaně neštěstí stihající rodinu jeho jako spravedlivý trest; ale když mu jediný syn, poslední naděje a radost, bídně zahynul, tu opustila jej síla duševní, tak dlouho již podemílaná. Pomátl se na rozumu.

Kdyby tak mladý Vencelík spatřil nyní tu mladičkou ženu, klonící ubledlou hlavu ku tváři otcově! Kdyby viděl laskavý, soucitný pohled pod sklopeným víčkem a dlouhými řasami! Teď, když vítr rozhalil starcův plášť, znovu jej dcera těsně k tělu otcovu přikládá, aby je uchránila před mrazivým dechem.

Bouře, jež každou chvíli zahlučeti hrozila, převalila se v dál a černavé mraky jako obrovské voje pospíchaly za ní. Občas ozvalo se vytí hladové zvěře, a zvolna a smutně míjela tmavá noc.

Sotva že bledojasný pruh na východě zasvitl, probudil se již Prostibořský a hned nato oba mužové.

Starý otec ptal se, kde je Josue, a znovu trpce vyčítal dceři své, že jej opustila a nyní k němu navrátiti se nechce. Salomena však mírně a laskavě odpověděla, že ihned vydají se na cestu a že za nedlouho na zámečku budou. Stařec, upokojiv se, vsedl na žádost její na koně, podporován jsa Blažejem, a malá společnost hned nato vydala se na cestu. Sluha, přidržuje pána svého, kráčel po levé, Salomena po pravé straně, čeledín pak, maje v ruce bambitku znovu nabitou, šel v čele.

Mraky zmizely a nový den nastal. Poutníci pozorovali, jak za nimi a na levo plížil se houfec šelem, které je byly po celou noc znepokojovaly.

„Vlci to nejsou, ti by nás dávno napadli,“ vykládal kulhavý čeledín, bystře vychrtlou zvěř prohlednuv. „Jsou to zdivočilí psi. Těch je teď na sta. Páni jejich jsou buď pobiti neb prchli do lesů, kdež sami hlady mrou, a tak ta hubená, ježatá zvěř musí se živiti jako vlci — ale mnoho toho nenajde!“ a hrubě se zasmál.

Slunce dosud zahalené proniklo mraky, teple a jasně záříc na pustou, smutnou krajinu, kterou společnost kráčela. Všude lada, ouhor a spustlá luka, nikde živočicha. Jen vysoko ve vzduchu zakroužil někdy lačný dravec. Asi za hodinu dostali se konečně na silnici výmolovitou a nemálo spustlou.

Minuli několik rozbořených, sesutých a spálených chalup; pak zabělela se před nimi v zarostlém příkopu u cesty koňská kostra, jejíž kosti namnoze ssuty a kol roztrouseny byly.

Za hodnou chvíli teprvé zpozorovali před sebou u silnice stojící stavení, na kteréž kulhavý čeledín rukou ukázav oznámil, že to Kalinská hospoda. Pak obrátiv se zpozoroval, že Blažej upřeně na levo hledí.

„Ten tam už je dlouho,“ zasmál se, uhodnuv, co Blažejovu pozornost poutá.

I Salomena tam popatřila. Daleko od nich na levo vypínala se nad zašlým polem vysoká, rudokmenná borovice. Silné větve rozložité, tmavé koruny v šíř se rozkládaly a s jedné z nich viselo na provaze jakés těleso.

„Toť nějaký zpurný žoldnéř. Prodal svou koži a tak se musil i s tím spokojiti.“

Salomena odvrátila svůj zrak od osudné samorostlé šibenice i od čeledína, jenž se jí protivil.

Za chvíli stanuli před hospodou, dlouhým to stavením o jednom patře. Přízemí bylo z kamene, svrchní část z cihel, jimiž prorážely dřevěné trámy křížem položené. Do zadu rozkládal se dvorec, vysokou zdí obehnaný.

Tu musila se Salomena s otcem zastaviti, neb bylo jim posilnění třeba. Od včerejšího poledne nepojedla ničeho, ani Blažej, otec pak snad ještě déle. (Pokračování.)

Z doby renaissanční.

I.

Knihy a knihovny v Italii.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

(Dokončení.)

Řím stál v 15. století dlouho mimo proud hnutí humanistického. Jen zvenáhla tam vnikl nový duch též, a sice nejprvé do kurie římské. Již na počátku 15. století nacházíme humanisty ve službách papežů jako sekretáře, mezi nimi též Poggia. I papežům zdálo se, že alespoň sloh jich listů a listin měl by se přispůsobiti novému času a odložiti roucho zastaralé, středověké. Skoro stejnou dobou si humanismus také zjednal přístup do kolegia kardinálského. Aspoň někteří z kardinálů byli příznivci nového studium. Mezi nimi též Julian Cesarini, i z dějin českých dobře známý. Jiný kardinál, Giordano Orsini, tím vynikl, že na svých cestách, které jako papežský legát konal, také staré rukopisy hledal a sbíral. Tak r. 1429 v Němcích koupil kodex, obsahující dvanáct her Plautových, odjinud tehdá ještě neznámých. Niccoli rukopis ten vlastní rukou opsal. V Římě bylo rukopisů, obsahujících staré autory, poskrovnu; i bibliotheky v středověku povstalé byly v úpadku. Kardinál Orsini, sebrav 254 rukopisů, závětí — zemřel r. 1438 — odkázal je knihovně chrámu sv. Petra. Odtud později přeneseny byly do vatikánské.

Prvním zakladatelem této slavné sbírky byl papež Mikuláš V. Papežové, kteří před ním na stolici sv. Petra seděli, nebyli humanisticky vzděláni, aniž jevili nějakou zálibu v novém směru. Avšak oni se neopřeli, když také do kurie i kolegia kardinálů vnikal a tam se vzmáhal. Mikuláš V. byl ale sám humanista podobného rázu jako Niccolo Niccoli.

Ve Florencii jsme se s ním již setkali. Tehdy slul Tomášem ze Sarzany. Rodinné jméno jeho bylo Parentucelli. Narozen byl v Pise (1398), odkud se rodičové jeho záhy do Sarzany přestěhovali. Byli chudí; otec zemřel a matka se provdala podruhé. Mladý Tomáš odešel na studie do Bononie; za nějaký čas dostavil se trapný nedostatek peněz. I odešel Tomáš do Florencie, dle slov Vespasiánových tehdá matky studií všech i všelikých ctností. Tam po dvě léta vyučoval v domě Rinalda degli Albizzi a Pally Strozziho, příznivců nových studií, kteří stáli v čele té strany, jejížto pád připravil Cosimovi později cestu k nadvládě v státu florenském. Navrátiv se do Bononie pokračoval v studiích; v 22. roce věku svého povýšen byl za doktora theologie a vstoupil do služeb biskupa tamějšího Albergatiho, který nedlouho potom povýšen byl od Martina V. za kardinála. Tomáš stál v čele „rodiny“, t. dvoru kardinála di S. Croce a provázel ho na legacích a cestách po Evropě. Kardinál byl muž mravů bezúhonných, směru přísného, ba mnišského, ale při tom příznivec studií humanistických. Když r. 1434 papež Eugen IV. povstáním z Říma byl vypuzen, odebral se do Florencie, kdež zůstával po několik let. Tehdá ve Florencii sešli se všichni nejvýtečnější humanisté a příznivci jich, též Albergati a „gubernator“ jeho domu. Když se sešlo ono slavné koncilium, na kterém se jednalo o unii mezi církví západní a východní, Tomáš vynikaje známostí jazyka řeckého konal služby tlumočníka mezi Řeky a Latiníky. Tehdáž si získal též přízeň Cosimovu.

Po smrti Albergatiho byl jmenován Tomáš r. 1443 biskupem Bononským, nedlouho potom kardinálem a po smrti Eugena IV. zvolen za papeže (1447). Malý, hubený muž, nepěkné tváře, ale ohnivých zraků, živé letory, pohyblivý jako rtuť. Nikdo se jeho volby nenadál. Naivní Vespasiano vypravuje, že hlasy kardinálů si získal výbornou řečí, kterou měl na památku zemřelého papeže. Náš florenský knihkupec ihned spěchal do Říma „navštívit jeho Svatost“. Bylo v pátek, ve kterýžto den k papeži se chodilo k veřejné audienci. Tomáš — nyní Mikuláš V. — jakmile mezi příchozími spatřil knihkupce, zvolal nahlas, že jej vítá, a aby počkal až po obecné audienci. Když byla skončena, přijal Vespasiana v soukromí. Papež se dal do smíchu a pravil: „Vespasiane, lid florenský nikdy by si byl nepomyslil, že taký kněz-chudáček se stane papežem.“ Knihkupec přenocoval v papežském paláci a druhý den obědval s nástupcem sv. Petra. Týž den papež přijímal slavnostné deputace států a knížat italských. Gianozzo Manetti, též vynikající humanista a papeži dobře známý, jménem vyslanců florenských měl řeč, která trvala pět čtvrtí hodiny, „velmi pěknou, po novém spůsobu, kterého se již dávno nebylo užilo“, t. j. podle vzorů klassických. Papež zůstával bez pohnutí, zavřev oči; mnozí myslili, že usnul, jeden z jeho průvodčí jej několikráte zatáhl. Ale on tak upjaté poslouchal. Po skončené řeči, která byla rozdělena na tři díly, papež odpověděl v témž pořádku myšlének — podivuhodné! Tak vypravuje zase náš Vespasiano.

Papež Mikuláš V. zaujímá důležité místo v dějinách vzdělanosti italské v století 15. Doba, kdy v 14. století

papežové opustivše Řím sídlo svoje mívali v Avignonu, kdy pak po návratu jich nastalo rozdvojení a roztržení církve, doba plná nepokojů a válek v Italii a bouří v Římě samém, obrátila věčné město v poloviční zříceninu. Stavby starověké ovšem již před tím vzaly mnohou pohromu; později ničeny zbytky. Římané — jako nyní Turci, kde vládnou — z klassického mramoru pálili vápno. Ještě v 15. století, v prvé polovici, vznášel se nad Římem zlověstný kouř, vystupující z vápenic. Poslední bouře přidaly, abych tak řekl, k pohanským zříceninám trosky křesťanské. Chrámy a paláce středověké hynuly a rozpadávaly se. Za Mikuláše V. nastal obrat. Ano papež pomýšlel na restauraci Říma v rozměrech velkolepých; mimo jiné měl také starodávný chrám sv. Petra stržen a na jeho místě nový postaven býti, velký a nádherný. Mikuláš V. dílo to, restauraci Říma, začal, jiní v něm pokračovali, ale v těch rozměrech, jak jemu na mysli tanulo, nebylo provedeno nikdy. Také jiné dílo neprovedl ke konci, ale vždy položil k němu základ, na kterém pozdější věkové mohli provesti dílo velké. Jest to vatikánská bibliotheka.

Mikuláš V. byl humanistou, ale ne spisovatelem. Bez vlastní produkce povzbuzoval produkci jiných. Byl sběratelem a mecenášem. Zasednuv na stolici sv. Petra nepřestal býti bibliothekářem. A teprvé tehdy vášni své, která záležela v sbírání knih, mohl hověti v plné míře. Byl magnetem, který k sobě přitahoval knihy i humanisty. Magnetická síla nevycházela toliko z jeho osobnosti, ale také ze zlata, které na všecky strany sypala štědrá ruka jeho. „Učenci ze všeho světa," dí Vespasiano, „hrnuli se k dvoru papežskému z vlastního popudu; z části papež povolával je sám." Vždycky míval pohotově sáček a v něm několik set zecchinů, aby mohl hned práci odměnit neb k ní pobídnout. Roku 1450 slaveno v Římě jubileum. Se všech stran se hrnuli poutníci, cesty se podobaly mraveništi. Na mostě andělském povstala taková tlačenice, že značný počet lidí přes zábradlí do vody spadl a se utopil. Dary a poplatky za odpustky naplnily hojně pokladnici papežskou. Mikuláš mohl štědře platit písařům a odměňovati literaty.

„Papež najal nesmírné množství písařů," vypravuje Vespasiano, „co jich jen sehnati mohl, a tito museli bez ustání přepisovat." Nová, dosud neznámá díla dodávána z Řecka i odjinud, latinská, řecká i hebrejská, spisy autorů světských i starocírkevních. Po Evropě, v Německu, v Skandinavii, v Anglii zvláště v klášteřích po starých rukopisech slídil Alberto Enoche z rozkazu papežova, opatřen listem papežským (breve) sepsaným od Poggia. V něm čteme: „Ode dávna na tom jsme se usnesli a jest pilná péče naše, abychom k obecnému mužův učených užitku a prospěchu sebrali bibliotheku všech děl latinských a řeckých, jak se sluší na důstojnost papežské a apoštolské stolice: a již největší část sebránu máme. Avšak nejeden starý spis ještě postrádáme, jenž nedbalostí věků minulých se ztratil. K vyhledání jich a opsání posýláme milého syna našeho Enochea, znalého literatury latinské i řecké, služebníka svého, aby všady a zvláště v klášteřích přihlížel k tomu, zdali by se někteří spisové našli. Proto nám k vůli okážeš jemu knihy zvláště starého písma a dovolíš, aby na náš náklad opsány byly."

Vedle opisovatelů vydržoval a platil papež nepřehlednou řadu překladatelů, zvláště z jazyka řeckého na latinský. Známost řeckého jazyka a literatury od dob Petrarkových a Boccacciových v Italii sice valně byla se rozšířila a pokročila; ale vlastním spisovným jazykem humanistů vždy byla latina. Překladem teprvé dílo řecké vniklo do všech kruhů, stalo se majetkem obecným. Papež v Římě zařídil takořka továrnu na překlady. Neustále pobízel k práci a odměňoval. Nejvíce by ho byl potěšil metrický překlad básní Homerových; dosavadní překlady byly prosaické. Papež nabízel odměnu 10.000 zecchinů. Někteří začali, ale nikdo dílo nepřivedl ku konci.

Vespasian praví: „Papež chtěl založiti knihovnu u sv. Petra k obecnému užitku celé kurie," t. j. učenců, kteří jsouce ve službách jeho ke kurii patřili. „Věc by to byla podivuhodná; ale zemřel, než dílo dokončiti mohl." Avšak papež Mikuláš vždy dobyl si nesmrtelné slávy jako zakladatel bibliotheky vatikánské. Mnoho-li sebral, o tom nemáme udání zcela bezpečného. Náš knihkupec praví, že 5000 svazků. Z nich bylo 500 vázaných aksamitem se stříbrnými sponami. Teprvé papež Sixtus IV. hned po svém nastoupení r. 1471 nařídil, aby se ve Vatikánu vyklenuly tři sály, ve kterých by se bibliotheka postavila. Roku 1475 stavba byla dokončena. O dalším vzrostu bibliotheky vatikánské, která r. 1588 od Sixta V. přenešena do nových místností, připojím jen ještě některá data. Nejvíce přibylo v 17. století po dobytí Heidelberku Tillym (1622): přebohatá bibliotheka kurfirstů Falckých, tehdá majetek zimního krále Fridricha; byl to dar vítěze Maxmiliana Bavorského, hold složený papežské stolici od vítězné strany katolické. R. 1657 koupena bibliotheka Urbinská.

I tato slavná a bohatá bibliotheka založena byla již v 15. století od Federiga vévody Urbinského s pomocí našeho Vespasiana da Bisticci.

Federigo da Montefeltro, vévoda Urbinský, byl člověk nad míru znamenitý; starší i novější spisovatelé oplývají jeho chválou. Byl znamenitý vůdce vojenský, znamenitý znatel literatury, vědy a umění.

Vespasian o něm vypravuje, že nejen byl znalý písma sv., ale též v míře neobyčejné spisů filosofických. Spisy Aristotelovy dal si vykládat od mistra Lazara, kterému potom za vděk pomohl k biskupství Urbinskému. Znal výborně spisy slavných theologů, starší i novější. Vyznal se v stavitelství, v geometrii, v arithmetice, v astronomii. Byl přítelem hudby, choval při dvoře kapelu, a nebylo hudebního nástroje, aby ho nebyl měl. I co se týče skulptury i v té se znamenitě vyznal; když mluvil se sochařem, myslil bys, že sám byl sochař. I malířství výborně rozuměl. Byl všestranný a rozuměl všemu. (Ebbe grandissimo giudizio universale in ogni cosa.) Co počal, to provedl v míře co nejdokonalejší (in superlativo grado). A jedním z jeho předních děl byla bibliotheka. Vespasiano praví v životopise Federiga Urbinského: „Jest tomu 14 let a více, co počal sbírat knihovnu, a od té doby vydržoval neustále v Urbině, ve Florencii a jinde 30—40 písařů, kteří všickni pro Jeho Milost psali. Počátek učiněn se všemi poety, co jich psalo po latinsku, a jsou-li jaké výklady k nim, všecky se opatřily. A pak přišli všickni řečníci i jich spisy . . ." A tak dále vypravuje v naivním nadšení Vespasiano. Nebylo žádného spisu ze žádného oboru, aby ho J. M. nebyl chtěl míti ve své sbírce. Vespasian podává dlouhý výtah z katalogu bibliotheky Urbinské. Opisování stálo dle jeho výpočtu

30.000 dukátů. Potom počala vazba. Nejprv spisy biblické ozdobeny vazbou ze zlatého brokátu, neb bible jest jako hlava všeho. A tak vždycky vazba měla býti v souhlasu s obsahem. Vespasiano chvále dílo Federigovo chválí také dílo svoje. I novější znalci mu vydávají svědectví, že rukopisy od něho a pod jeho dozorem psané vynikají stejností liter, ozdobnosti drobnomaleb, hebkostí pergaménu i krásou vazeb. Ovšem že tomu odpovídala cena. Tak mu zaplatil kardinál Bessarion za spisy sv. Augustina 500 dukátů.

V popisu bibliotheky Urbinské čteme také tuto zvláště pozoruhodnou větu: „V této knihovně jsou všecky knihy co nejkrásnější (belli in superlativo grado). Všecky jsou psány rukou a na pergaméně a žádná není tištěna. Za tištěnou by se byl vévoda styděl...“

Jest to jediné místo, na kterém se Vespasiano nového vynálezu, umění knihtiskařského, dotýká. On nikdy se k tištěným knihám nesnížil, ač zemřel teprvé r. 1498, 26 let po vytištění prvních knih ve Florencii. Byl to r. 1471 komentář k bukolickým básním Virgilovým a r. 1472 báseň Georgiova. Avšak Florencie nebyla první kolébkou inkunabulí v Italii tištěných.

R. 1464 neb 1465 tři tiskaři z Němec přišli do Italie: Konrád Schweinheim, Arnold Pannartz, Oldřich Hahn. V Římě nenašli zaměstnání, ale byli přijati do staroslavného benediktinského kláštera v Subiacu. Zde zařídili tiskárnu, z které r. 1465 do světa vyšly latinská gramatika, dílo církevního spisovatele Lactantia: De divinis institutionibus, a Ciceronův spis: De oratore. Roku 1467 tiskaři odešli do Říma a tam si získali přízeň bratří Petra a Františka Massimův, kteří jim ve svém paláci tiskárnu si zaříditi dovolili. V paláci „Massimo alle Colonne“ dosud se ukazuje sál, ve kterém zhotoven r. 1467 prvotisk římský: Ciceronovy listy. Brzy se k nim připojil učený Milaňan Gianandrea de Bassis, za Pavla II. na biskupa, za Sixta IV. na bibliothekáře vatikánského povýšený. On se staral o správnost textů tištěných, jsa předchůdcem všech korrektorů na italské půdě. Pod jeho dozorem vydány spisy Liviovy a Virgiliovy. Zemřel roku 1475. Vedle Schweinheima a Pannartze zařídil si vlastní tiskárnu v Římě Hahn, jenž se byl od nich již v Subiacu odloučil. Jeho prvým korrektorem byl biskup Johannes Campanus a po něm lékař Sixta IV., Messiňan Giovanni de Liguamine. Hahnova tiskárna, ze které vycházeli obzvláště staří klassikové, zařízena byla v jeho domě. Kolem roku 1477 o Hahnovi zprávy přestávají. Schweinheim se odloučil od společníka svého r. 1473, když jim rychle povstala konkurence jiných závodů, když nadbytkem natištěné zásoby — roku řečeného přes 12.000 svazků — bez prodeje zůstávaly. Stal se kovorytcem a zemřel r. 1476. O Pannartzovi stejnou dobou zprávy zanikají. Také ostatní tiskaři v Římě do konce 15. století byli většinou Němci rodem. Z jich tiskáren vyšlo do r. 1500 skoro tisíc děl. K starším římským tiskům (z r. 1475) patří též Historia Bohemica, kterou byl sepsal Enea Silvio krátce než se stal papežem Piem II. Teď teprvé mnohý spis zachovaný péčí Mikuláše V., mnohý překlad k jeho pobídnutí zhotovený nastoupil své putování po světě. Na římských prvotiscích nejednou čteme poznámku, jako: Ne inkoustem, ne pérem, ani rydlem, nýbrž nově vynalezenou umělostí tiskařskou zhotoveno dílo toto. Avšak tisky považovány byly ještě dlouho za cosi plebejského, nízkého proti rukopisům, jaké zjednával Vespasiano da Bisticci a jiní starší knihkupci. A písaři pohlíželi na své nové konkurenty s opovržením a se závistí.

Korrektorem a tiskařem, spisovatelem a vydavatelem zároveň byl Aldus Manutius. On více než kdokoliv jiný k tomu přispěl, že předsudky počaly mizet, že obecenstvo si bralo v zálibu knihy tištěné.

Rodem byl z Bassiana v území starých Volsků. Od r. 1494 nacházíme ho v Benátkách, kde již před příchodem jeho nové umění tiskařské kvetlo. Aldus Manutius byl znamenitým učencem; nás zajímá především co typograf. Tiskl latinské i řecké knihy. Úprava řeckých tisků působila větší obtíže: bylať to věc nová. Před tisky Aldovými vyšly toliko tři řecké knihy na světlo: v Miláně r. 1476 a 1480 řecká gramatika a řecký slovník, ve Florencii r. 1484 Homer. Také latinským knihám dal Aldus úpravu novou. Dosavadní tisky podobaly se ještě značnou měrou rukopisům; byly to velké folianty, vytištěné velkými literami s úzkým okrajem. I z Aldovy officiny vyšly do světa folianty, ale vedle nich též knížečky v osmerce. A tyto teprvé počaly proti těžkopádným foliantům rukopisným boj vítězný, bojujíce pohodlím a praktičností. Velké litery při malém formátu musily ustoupiti tak zvané kursivě, která proto u Francouzů „Italique“ slove. Tím vším se staly knihy lacinější a ve větším počtu se odbývaly, podobně jako za našich dnů stereotypní vydání Didotova v Paříži, Tauchnitzova v Lipsku. První kniha této úpravy — oktáv vytištěný v kursivě — jest Virgil z r. 1501. R. 1502 vyšel Dante. Na titulním listu ponejprv nacházíme slavné typografické znamení Aldinské officiny: kotva s delfinem a po stranách AL-DUS. Mimo tiskárnu zpomenouti sluší i Aldova knihkupeckého krámu (bibliopolium), kde vedle svých také cizí tisky prodával. Byl tedy jedním z prvních knihkupců rázu již zcela moderního, obchod jeho byl závodem nakladatelským i „sortimentem“. Neunavená působnost jeho vyplňuje l. 1494—1515. V těch letech vydal 119 svazků. R. 1515 zemřel. Rok před smrtí (1514) příteli napsal list, dosti vtipný. „Dvě věci zvláště, mimo steré jiné, mne neustále vyrušují: dopisy učenců se všech stran, na které kdybych všecky odpovídati chtěl, dnem i nocí by mi psáti bylo. Potom návštěvy. Přicházejí zeptat se, co dělám a jak se mám, co nového chystám, anebo že nic na práci nemají. Tu hned se řekne: Pojďme k Aldovi! I přijdou a usadí se jako pijavice... O těch pomlčím, kteří přicházejí předčítat svých plodů veršem i prosou, abych je vytiskl a vydal. Již ale počátek učiněn, abych se těch trampot sprostil. Na listy malé váhy neodpovídám nic, na důležité odpovím lakonicky. Nehorší se proto nikdo: chci co mi času zbývá, na vydávání dobrých knih vynakládat. Navštěvovatelům pak jsem vyvěsil nápis na dveře, ať se podle toho řídí: Kdokoli jsi, prosí a žádá tebe Aldus, vyřiď co máš krátkými slovy a potom odejdi; leda že bys jako Hercules Atlantovi unavenému se propůjčiti chtěl. Neb vždy zde práci najdeš i každý, kdo přijde.“ Později slavný typograf Basilejský Oporinus tentýž nápis na svých dveřích vyvěsil.

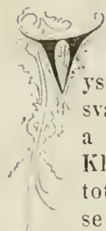
Za doby Aldovy tiskárny benátské i české knihy do světa vyslaly. Tak r. 1506 vytištěna biblí od Petra Lichtenštejna z Kolína nad Rýnem, při čemž korrektorové byli Jan ze Žatce a Tomáš Molek z Hradce nad Labem.

Flétna.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

Posledního bidáka sten spočtěn jest mezi tony harf nebeských — tvoje zoufání a vzdechy padají dolů, Satan je sbírá, přidává je v radosti k svým šalbám a klamům, a Pán je zapře jednou jako ony zapřely Pána.

Krasiński.

Vysoko v Apeninách stál osamělý klášter. Stál na svahu černé skalní stěny bez stromů a zeleně, a slunce pralo nemilosrdně do šedých jeho stěn. Klášter tento měl jednu znamenitost: bydlel v něm totiž Bůh a Satan, a oba v největší svornosti. Bůh se tajil na oltáři chrámu a Satan v cele převora nad psacím jeho stolkem, a sice za obrazem, bůh ví jaké školy, představujícím pokušení sv. Antonína, oblíbený předmět celé řady malířů, jejž Teniers a Tassaert s největší komikou, Schon a Bosch s největší fantasií provedli, a jenž Callotem dal světu Hoffmanna, toho dobrého a nyní skoro nevděčně zapomenutého básníka zlatých hrnců a ďábelských elixírů.

Mezi všelijakými nestvůrami, které kol ubohého sv. poustevníka prováděly zběsilý rej, byla v rohu veliká zelená žába se zobákem kanářím, s velmi moudrýma očima a s bílou nadmutou blanou pod hrdlem. Pod touto žábou uhostil se časem Satan a nepozorován pozoroval očima žabky ne sice plátěného sv. Antonína, ale živoucího převora i s celou klášterní havětí.

Musím říci, že dlouhý čas se již ďábel nudil ve svém zátiší. Převor byl velmi zbožný člověk, mniši odříkávali dost ospale svoje hóry; zlobiti je necudnými sny bylo tak všední, že se i Satan za to styděl — a přece chtěl se bavit. Často zavřel před nosem převorovi listy brevíře desetkrát po sobě, ale převor se stoickou chladností otevřel knihu po jedenácté a založil místo modlitby znaménkem, kde v středu dvou velikých plápolajících srdcí (patrně něžná upomínka „ze světa") se zvedal zlatými perličkami vyšitý kříž. Ďábel si chtěl namluviti, že jest to dětinství po jedenácté přiklapnout knihu — ale musil se opět styděti, neboť v skutku se bál kříže; nedošel tenkrát ještě tak daleko v emancipaci. On by se k tomu sám ovšem nepřiznal, ale já vám to povídám „sub rosa".

* * *

V klášteře byl také jeden mladý mnich. Shelley, tento nejpoetičtější interpret srdcí lidských, nazval by jej Alastorem; zde mu říkali prostě bratr Coelestin. Byla to měkká, snivá duše, zajisté hodna lepšího osudu, než hynouti mezi těmito opuštěnými zdmi. V klášteře nebyl valně oblíben; a přec byl tak tichý, nesvářil se o laskavý pohled převorův, a potkávaje bratry na ztemnělých chodbách volal jim vstříc svoje „memento" s nejhlubší pokorou. Ovšem jen s pokorou evangelia a nikoli s pokorou pokrytství, jehož neznal.

Proč vstoupil Coelestin do kláštera, těžko říci. Musilo to snad být. Jsou lidé, v jichž životě se hlásí ku právu svému starý fatalismus, jejž darmo spoutal středověk vírou v Prozřetelnost a jejž nová doba oslnila světlem vědy — ovšem neoslepila. Patrno, že nebyl Coelestin v klášteře spokojen. Co mu byla nádherná příroda, když směl ji pozorovati jen z mřížového okna cely své? Bratří byli starší a snad proto nevlídní. Snad ani jim se nevyplnily sny, s nimiž před lety přestoupili tento práh.

Cela bratra Coelestina byla úzká, prostá, chudičká. Jednu přednost měla: byla totiž ve staré jakési věži, zbytku ledabylého opevnění z dob dávných, kdy musil každý mnich za pasem vedle růžence nositi meč a stejně připraven býti na hlas zvonu volajícího k nešporám i na hlas zvonu volajícího na zdi kláštera proti četným potulným tlupám horských banditů. V této věži s jedním hustě zamříženým oknem bylo hnízdo všech snů bratra Coelestina. Prostá rohož byla mu ložem, bible a brevíř knihovnou. Vše mu zde bylo chladným a cizím. Pouze ta vyhlídka do hor působila naň takým kouzlem a dýchala v duši jeho také snivé teplo, jak druhdy dávno, dávno pohled jeho zbožňované matky.

I stával Coelestin dlouhé hodiny u svého okna, zvláště když sláva západu rozlila se nad horami, když temné jejich obrysy zaplály violovou zoří, a mlha, sestupujíc po terasovitém jich úbočí, klonila se v údol, proniknuta nachem červánků jako déšť bledých, růžových lístků. Stával u něho dlouhé hodiny v noci, když náhle nad posupně černými hlavami hor vytryskla bizarně žlutá záplava, podobná aureole severní záře, kterou jako bílé květy se míhaly vzdálené hvězdy. Jaké to opojné ticho, jaká snivá vůně! V onom koutě hor, zkad vystupují mraky a mlhy, hvězdy, vlny a ptáci, myslíval bratr Coelestin, tam sedí neznámé jakési božství a sní svůj těžký sen, jejž nazýváme světem, přírodou, životem, a jehož slabý odlesk chvěje se v duši člověka jako poslední paprsek zapadajícího měsíce na černém temeni Apenin.

Ve dne v žáru slunečním nikdy se Coelestin nedíval do hor — byly smutny, zdály se nižší a jako by stísněny.

Čtenáři, jenž bedlivě mne provázel sny bratra Coelestina, znova připomínám, že ďábel v cele převorově se hrozně nudil.

* * *

Musím také podotknouti, že byl klášter velmi chudý. Mniši záviseli úplně na dobrodiní rolníků v okolních horách. Ale to dostačilo; byl tenkrát jiný čas, a kněz a ještě více mnich byl člověku tak svatým jako vlaštovice, jež přilétala každým rokem pod přístěnek jeho chatrče.

Čas od času posýlal převor některého z bratrů do hor; přidělil mu za průvodce bratra Ondřeje, který znal hory lépe než mnohý bandita, a starého šedivého osla s četnými koši na potravu. Bratr Ondřej měl již výsadu jezditi s oslem. Snad proto říkali bratří též jeho věrnému čtyrnohému společníku „Ondřej", a když se řeklo: „Ondřej přijel z hor", mohlo se mysliti, že to byl bratr Ondřej, osel Ondřej a nejlépe oba dohromady. Tento Ondřej byl starý, bručivý muž; na cestě žehral na slunce, a když se skrylo do mraků, žehral na kamenité stezky; když došel do selských dvorů, žehral na klášter a v klá-

šteře žehral zase na sedláky. Rozumný převor, nechtěje nevlídným chováním bratra Ondřeje rozladiti své ovečky, dal úkol mluvčího vždy někomu z ostatních bratří, a každý z nich, chtěje se zavděčiti převorovi, nosil plné kapsy obrázků, růženců a křížků, jimiž poděloval děti sedláků ad captandam benevolentiam tatínků a maminek.

Tak přicházíval bratr Ondřej s plnými koši másla, chleba, uzeniny a jiných potravin, a v klášteře každý večer po jeho příchodu slavněji se rozlehaly žalmy a déle hořela světla v prostranném, mramorem dlážděném refektáři.

Jednou stál opět „bratr Ondřej“ s přivázanými koši na hřbetě, očekávaje kolegu svého, který šel k převorovi pro rozkazy k nové výpravě. Bratr Coelestin díval se smutně k horám. Nerozuměl sám své touze. Tu uviděl osla s koši. Divá žádost uchvátila jej podívati se do luna hor, vdýchati do prsou trochu svěžího vzduchu, zajásati se skřivanem v bezedném azuru a viděti zase jednou lidi, živé lidi, ne tyto seschlé mumie, otočené závitky askese a napuštěné vůněmi kadidla a modlitby. Nerozmýšleje se, poprvé v žití svém, šel přímo k převorovi a vstoupil do jeho cely bez opovězení, bez pozdravu.

„Otče,“ oslovil jej kvapně, „mám prosbu, vřelou prosbu, první, co jsem zde; neoslyš mne pro lásku boží!“

Převor se podivil a odpověděl hlasem mírné výčitky: „Hřešíš, synu, proti řádu a svatým jeho pravidlům. Ty nesmíš míti prosby vůbec. Neboť míti prosbu, předpokládá chtíti něco, a odložení vůle jest první krok k dokonalosti řeholní. Z prosby rodí se rozkaz a z rozkazu násilí.“

Coelestin mlčel, zarděl se, oči jeho se zarosily.

Převor pokračoval: „Mám soucit s tvou mladostí; vyslov svou prosbu, snad se dá vyplniti. Budoucně však ušetř mne a nevycházej z cely své, dokud tě nezavolá hlasem mojím ten, jehož jsme všickni nehodnými služebníky.“

Zajikavě vyslovil Coelestin své přání. Chtěl provázeti bratra Ondřeje do hor.

Převor se zamyslil. Pak pravil vážně: „Budiž! Ne proto, že bych ti po vůli udělal, ale proto, že i bez prosby tvé jest na tobě, provázeti naši výpravu. Jdi s bohem a vrať se s Jeho požehnáním!“

Coelestin vrhl se k nohoum převorovým, a když líbal jeho ruku, zrosil ji ohnivými slzami. Převor ovšem slzám těmto nerozuměl.

Vyjeli.

* * *

Nikdy celou cestou nenabručel se bratr Ondřej tolik jako tenkráte. A věru měl příčinu. Tušil nezdar výpravy a vinu sváděl v duchu na dobrého Coelestina. Tento byl blaženým snad poprvé ve svém životě; reconvalescent po dlouhé nemoci a vězeň propuštěný po řadě let nemohli by býti šťastnějšími. Zdálo se mu, že svět jest stvořen jen pro něho; všady viděl svou duši: v květech cyklam i na peruti orla, jenž mizel vysoko nad nimi v čisté, modré obloze. Kdyby mu byl nebránil jeho stav a těžký habit, byl by lezl za kůzlaty, která okusovala po kamenitých stráních lístky ostružin. Oko jeho zářilo, ruce se chvěly.

Bratr Ondřej, prosím, nyní mnich, tušil dobře. Jako by sám osud zavřel dvéře a dlaně jindy tak dobrosrdečných sedláků, a bratr Ondřej (nyní osel!) cítil brzy následky toho na svém pokorném, opelichaném hřbetě. Snad měl Ondřej pravdu. Nezkušený Coelestin neměl ani obrázků, ani růženců k podělování, mimo to neměl tolik taktu chváliti drůbež a dobytek hospodyň a mazliti se s jejich dětmi; jeho srdce bylo tak plné zázraků přírodních, jeho duše oněměla úžasem, jen oko mluvilo, ale řeči tohoto svět nerozuměl a neporozumí.

Zkrátka, vraceli se s prázdnem. Někde byli všickni v městě a nechali doma malé děti, které civěly udiveně z oken papírem zalepených na tyto zakuklené příchozí; jinde jich krátce odbyli. Ubohý Coelestin — vina svezla se jen na něho! Bratr Ondřej byl dnes v nejhorším rozmaru; šedivý jeho jmenovec měl tajnou radost, že nemusí v takovém parnu ničeho nésti, ale projevení této radosti přišlo mu draze. Šli zvolna kamenitou úžlabinou bez stromů, bez křovin. Ondřej bručel a Coelestin nevěděl, kde najíti východu z labyrintu svých myšlének.

Tou dobou nadmula žába s kanárčím zobákem na obraze v cele převorově svou bílou blánu, jako dělají žáby sluníce se po jarním dešti na kraji rybníka. Převor toho ovšem nepozoroval, byl zabrán do svého brevíře.

Naši poutníci dospěli na vysoký hřeben horský, kde stálo několik jilmů a husté křoví jalovce. Zde chtěli učinit malé zastavení. Byli umdleni parnem i chůzí. Leč jaké podivení! Ve stínu stromů ležel čelem k zemi otrhaný muž; spal nebo byl mrtev. Stranou ležela pohozená flétna.

Bratr Ondřej bručel něco o tulácích všeho druhu a chtěl jíti dále zrovna jako levita v evangeliu, ale dobrosrdečný Coelestin tvrdil, že jest jejich povinností ujmouti se ubožáka — snad umírá. I rozpředla se hádka, z které měl největší prospěch Ondřej číslo druhé; ulehl si beze všeho v stín jalovce a okusoval vysoký, modravě kvetoucí bodlák.

Bratr Ondřej odporoval dlouho; vymlouval se, že třeba býti opatrným — kdož ví, koho zbudí — jaký byl ale jeho úžas, když Coelestin energicky prohlásil, že přiváže ubožáka k oslu a doveze do kláštera k ošetřování a vyhojení. Neznámý muž se zatím obrátil a bolestně zaúpěl ani oka nepozvedna. Patrně bojoval těžký zápas s nemocí, snad i se smrtí…

Coelestin klekl k němu a pozoroval jeho obličej. Obyčejná tvář beze všeho zvláštního výrazu. „Muzikant, tulák, jakých tisíce v horách!“ bručel Ondřej.

S velkým a stálým odporem s jeho strany, s velkým a stálým přemlouváním a příklady křesťanské lásky se strany Coelestina, byl neznámý vyzdvižen na osla, přivázán, a celá karavana hnula se ku klášteru, jenž na protějším hřebenu z mlh vyzíral, jako by zvědav, s jakým bohatým obdařením se vrací ubohý Coelestin!

„Krásné nadělení!“ bručel bratr Ondřej.

Coelestin zvedl flétnu. Neviděl nikdy ve svém životě tento nástroj; usmál se, patrně líbila se mu tato černá píšťala. Skryl ji opatrně za ňadra svého habitu. Leč Ondřej vrhl se divoce na něho, dokazuje, že se flétna musí vydati převorovi, či lépe klášteru v náhradu za výlohy, které nastanou ošetřováním, aneb smrtí a pohřbem neznámého. Konec hádky byl, že strčil Coelestin flétnu do náprsní kapsy zedraného kabátu cizince, jenž neotevřev očí časem jenom bolestně zavzdychal.

Na terase klášterní shromáždili se zatím všickni bratří s převorem v čele, očekávajíce snažně příchod obou Ondřejů; docházelyť potraviny, a více dnes než jindy

*

cítili bratři chuť poseděti si při plné číši v slavnostně osvětleném refektáři. Leč jaký úžas, jaké překvapení! Do vrat vchází Ondřej číslo první a bručí, Ondřej číslo druhé, nesoucí na hřbetě neznámého člověka, snad opilého tuláka, bylo všeobecné mínční, a naposled Coelestin s hlavou sklopenou a rukama sepjatýma, nesměle jako viník předstupuje před soudce. Nový úžas, pohoršení, reptání! Žádné potraviny; ani uzenina, kterou jídal tak rád bratr Kleofáš, ani artičoky, po nichž se mohl utlouci bratr Zeno, ani jediný boží meloun, po němž tak lačně mžoural bratr Sulpicius. A místo slibovaných hodů otrhaný žebrák, pobuda! Ó Coelestine, cos to učinil!

Převor utišil přísným pohledem reptání bratří a s nejpřísnější tváří oslovil chvějícího se Coelestina: „Co nám to vezeš, synu?“

„Ježíše Krista,“ odvětil tento bojácně, upřev na převora své tklivé, blankytné oči.

Smích zazněl se všech stran: „On blázní!“ Dalo se očekávat, že to tak dopadne. „Ještě se nám vysmívá!“ ozývaly se jednotlivé hlasy.

„Nerouhej se, synu!“ odvětil podrážděný převor.

„Nerouhám se, otče, a opakuju ještě jednou, že vezu Ježíše Krista; což neřekl on sám: ‚Co jste učinili nejmenšímu z lidí, mně jste učinili?‘ A hle, otče! Tento ubohý ležel bůh ví v jakých bolestech na skalnaté cestě v úpalu slunce; zda neposlalo nás samo věčné milosrdenství ulevit jeho bídě? Ano, otče, rouhám se ještě více a řeknu, že jen proto zavřeli nám dnes všude dvéře, abychom mohli přivezti tohoto umírajícího. Kdybychom měli plné koše potravin, nemohli bychom pomoci — tak ale řídila vše Prozřetelnost.“

Mezi mnichy tiché reptání. Převor sám byl skoro přesvědčen. Leč za chvíli pravil: „Synu, dobře jsi učinil se stanoviska lásky k bližnímu, leč ústy písma vyslovena jest též věta, abychom byli opatrni jako hadové. Kdož ví, zda to není přetvařující se, zakuklený dobrodruh, jenž chce takto vyšpehovati klášter a později vyloupiti nás s druhy svými v naší chudobě? Leč jaká pomoc; stalo se. Za trest ale, žes učinil tak bez vůle a rady mé, budeš sám ostříhati v nemoci svého nalezence! Bratří, pojďme k hóře!“

Byla to však smutná, mrzutá hóra! Bratru Zenonovi, jenž předzpěvoval antifony, stále se míhaly v breviři artičoky v libě páchnoucím oleji a pletl se stále; bratr Sulpicius bál se pozvednouti zraku svého na oltář, viděl všady zlaté, báječné melouny, a dobrý Kleofáš se zadušoval, že místo kadidla cítí samou uzeninu.

A jaká smutná večeře! Byl jen starý, zelenavý sýr s řetkví a vyčichlé lambrusco. A vším vinen ten Coelestin!

Sotva dojedli, oznamoval bratr kuchař, že cizinec skonal. Nový úžas, nový déšť výčitek Coelestinovi. Ani převor se nezdržel a vstupuje do cely své bručel polohlasitě: „Jen výlohy, zbytečné výlohy!“ (Dokončení.)

Pan Hlas.

Z literární pozůstalosti *Bernarda Guldenera.*

Malý pokoj; nábytek v něm jako by ze všech konců světa snešený. Každá země podala nějaké okrasy tomu tichému, malému pokoji: Francie ozdobné piano, Anglie skvostné koberce, Italie mramorovou sošku Amora a naše Čechie — veliké zrcadlo. Slunce právě na západě. Nebe se rdí jako nevěsta, kdy ženich do její panenské komnaty vstupuje — všecko objevuje se zraku v světle růžovém, i ta ušlechtilá postava, jež tam sedí na divanu, o sněžnou ruku opřena. Krásná to ruka! Prsty tenounké, dlaň malá, žilkami promodrávající, rámě plné, loket lahodně vykroužený — ani stopy zde nějaké drsnosti aneb všední červeně. Kdo to? ptáš se. Nikdo neví. A to div. N. jest malé město a každý zná biografie všech sousedů, jako by se jim byl ve škole učil; o dámě této ví se toliko, že přijela jednoho dne se starou služkou, za ní přijel vůz s nábytkem. Vozka svěřil zvědavým N—ským, že pochází slečna z Italie a že jest prý slavnou umělkyní. Brzy na to pověděl pan purkmistr své drahé choti, že se ona slečna podle průvodního listu jmenuje Fiorina, kteréžto jméno se paničce tak zalíbilo, že celý den běhala po návštěvách, svým přítelkám z brusu novou zprávu dávajíc, že se ta cizí dáma jmenuje Fiorina. Ještě jednou pak vzbudila dáma zvědavost nebohých N—ských, a sice když si koupila za městem malý domek, ostíněný zahradou. Proč sem as přišla? co zde hledá? Poněvadž ale takovým a podobným otázkám nikdy odpověď dána nebyla, omrzelo pomalu N—ské o slečně mluviti; a jelikož si jich ona pranic nevšímala, ani paní purkmistrové, ani paní doktorové, ani paní apatykářce se nepředstavila v řádné příchozí návštěvě, byla vyhlášena za osobu, po které nic není, což ovšem není nic divného, uváží-li se, že bývala komediantkou! Tak soudila paní purkmistrová a za ní všecka haute volée N—ská. Tím tobě, drahý čtenáři, ovšem poslouženo není, půjdeme raději k slečně — na zvědy.

Tentýž výjev. Fiorina sedí na divanu. Bůh ví, kde její myšlénky bloudí; snad se procházejí v její krásné vlasti — v zemi ohnivých srdcí a vášnivých duchů, ve vlasti bujné lásky a zákeřnické žárlivosti. Opět, milý čtenáři, něco, což s určitostí pověděti nemohu. To však jisto, že veselo slečně při těch myšlénkách není. Prsa se chvilkami bolestně zdvíhají a dlouhý vzdech se třese na jejích rtech. Vstane, přikročí k pianu; několik akkordů zazní — pak ale její ruka v klín klesne a opět myslí, opět vzdychá.

V tom klepá někdo na dvéře. „Entrez!“ volá slečna a již se dvéře otvírají. Však nikdo nevstupuje. „Kdo to?“ volá slečna rychle přistupujíc k oknu a rozžínajíc velkou lampu. Jasné světlo rozlilo se po pokoji — nikoho tu není, ani za dveřmi, kteréž slečna právě s patrným strachem pootevřela.

„Dobrý večer, signoro!“ ozve se hlas jak zvonek jasný.

Slečna se zajiká a ruce k prsoum tiskne, nejistě po pokoji se ohlížejíc, a již sahá po zvonku, aby na svou služku zavolala.

„Jak jste bojácná! Což mne už neznáte? Vždyť jsme bývali dobří přátelé!“

Slečna se opírá o sesli, aby nepadla, neboť je jí úzko. „Zdá se mi, že někdo zde mluví, anebo snad opravdu zde někdo schován? Byl by to podivný žert!“

Ten někdo se velmi nezdvořile směje. „Toť opravdu výborná anekdota. Slečna nepoznává ani svůj vlastní hlas!“

„Svůj hlas?“ táže se slečna a chytá se za čelo, jako by před tímto podivným výjevem prchající rozum zadržeti chtěla.

„Ano, signoro, já jsem s vaším dovolením váš pan Hlas!“

„Však prosím — jak tomu mám rozumět?“

„Jaká to otázka. Asi před rokem jste ztratila hlas, není-liž pravda, signoro?“

„Ach!“ vzdychá slečna.

„Nuže tedy, nyní jsem se zase vrátil k vám. Sedněte k pianu a zazpívejte něco!“

Fiorina přistupuje jako zoufale k pianu, její prsty poletují na bílých klávesech jako pěna po vlnícím se moři, pak počne zpívat. Jak mladý skřivánek, když slunce ponejprv z teplejšího nebe jasně probleskne, prvé zticha na zemi pěje, pak ale jako šíp vzhůru zaletí a hlas svůj nad sebe vrhá do modra, kam doletět nemůže, odkud pak tón po tónu k zemi splývá jako znějící vodopád. Jak bys neobdivoval se krásnému hlasu, když i Fiorina podivením trne — ruku k srdci tiskne — bledne, mlkne, omdlévá?

Opět se probouzí ze své mdloby.

„Co se to se mnou děje? Což se dějí divy ještě za našich dnů?“

„O lidská pýcho!“ volá neviditelný společník. „Protože rozum váš k mnohému tajemství měřítko své přiložiti nemůže, nazýváte je divem, abyste svou slabost vyznat nemuseli. Jest opravdu takový div, že váš rozum všecko pochopiti nemůže, co ve víru světa proudí a žije! Vy aspoň, signoro, byste neměla tak mluviti! Nazývá-liž se divem, o čem jest důkazů? Vy jste se právě přesvědčila, že se váš hlas vrátil — proč by to byl div?“

„Ach odpusťte, pakli nevěrčivost má vás uráží. Představte si ale mé postavení a pochopíte, proč svému vlastnímu uchu věřiti se oslýchám. Ach, již tomu tak dlouho, co duše má odvykla kolébati se na zvučných vlnách vzduchu! Jakž mi možno pochopiti tak náhlou změnu!“

„Nedivte se, signoro! Zachyťte raději silnou rukou, co okamžik přináší. Neboť:

Jedna jenom přeje chvíle,
druhá dává trpký žel,
mnohý minul svého cíle,
že se pozdě k činu měl:
Ruka jenom, ježto sáhne
nezhroženě v širý svět,
vrtkou dobu v kruh svůj stáhne,
najde všude vonný květ.

Přijměte mne opět, jako onen otec ztraceného syna, bez dlouhého váhání a poptávání se. Vy, tuším, při tom nejvíc získáte.“

„Ovšem, můj drahý! Dovolíte však, abych svou zvědavost uspokojila. Jak se stalo —“

„Ach, již vidím, že se nevyhnu vašim poptávkám. Chtěl jsem jim sice ujíti a doufal jsem, že svými moralisujícími průpovídkami vašnostinu zvědavost skrotím; vidím se však přinucena, upustit od svého úmyslu, ačkoliv: neskonalé, královno, velíš obnoviti bolesti!“

„Ach, jak galantně titulujete! Upomínáte mne na mé triumfy co Dido!“

„Aj, slečno, proběhl jsem dobrou školu, jak uslyšíte. Ostatně jste se mi co Dido vždycky velmi líbila! Ach, prosím, zazpívejte mi něco z té rozkošné opery!“

„Později, můj drahý; nyní vypravujte.“

„Budiž! Však odpustíte, Fiorino, dobrému známému, že se někdy také o vašich chybách zmíní.“

„Pakli mé shovívavosti nenadužijete,“ usmála se zpěvačka, „budu spokojena.“

„Poslyšte tedy. Když jsme v zimě předešlého roku pospolu ve Venecii zpívali — dovolíte, abych užíval množného počtu, neboť se považuji za nemalý faktor vašnostiny slávy — byla jste obklopena celým zástupem kavalírů, kteří rádi se vydávali za znalce hudby, aby jen zřejmě vyznat nemuseli, že jsou ovšem znalci — krásných zpěvaček! Tenkráte jste se den jako den výborně vyrážela. Společnosti vaše byly přeplněny. U vás scházeli se nejpyšnější aristokratové rodu i umění — ano i vědy — prosím, zpomeňte si na onoho zažloutlého filologa C., jemuž mimo Homera nejvíce vaše krásná hlavička pomátla hlavu.“

„Ach, ano! Ten podivín mne pronásledoval všude svými učenými citaty z Homera, Ovida, Virgila a Horace, kterým jsem sice mnoho nerozuměla, které však vzdor tomu považovala jsem za velmi nudné.“

„Ano! pamatuji se, že vám v samých řeckých a latinských verších lásku svou vyznával.“

„Nikdy,“ smála se Fiorina, „nezapomenu na jeho avanturu s hrabětem M. Jednou seděl se mnou na divanu a deklamoval, co mu plíce stačily. V tom přišel hrabě M., a spatřiv jej sedícího vedle mne, sedl si na druhou stranu ke mně a počal taktéž deklamovati. Nebohý filolog chtěje překřičet svého soka, zdvojnásobil své namáhání, hrabě M. taktéž — až jsem konečně, nemohouc již ani se smáti, utekla. Za dveřmi jsem ještě zaslechla, kterak hrabě M. — ovšem jenom v žertu — nebohého filologa vyzval na souboj. Chuďas všecek polekaný přiběhl domů, rozstonal se, možná snad jen ze strachu před soubojem, a neuzdravil se dříve, dokud hrabě od souboje neupustil. Potom však běhal od jednoho ke druhému a chlubil se, že jedině svým imposantním chováním zuřivého duellanta přestrašil. Ke mně a k hraběti nepřišel se více pochlubit.“

„Zcela v pořádku. Po této digressi dovolte, bych se vrátil k svému vypravování. Vy jste bývala tenkráte vždycky v dobrém rozmaru, byla jste někdy skoro rozpustilá. Nu, však nic nedělá, slečno, a nemusíte se za to červenat. Dvacetiletá dívka nemusí ještě čelo ve vrásky skládat, a kdyby tak činila, měli by jí to lidé za zlé. Naše příjmy byly tenkráte velmi dobré. Pan ředitel opery nám přál, platil výborně; páni kavalírové přinášeli dary, jako by byli pohani, a vám obětovali. Nás ale ty věčné společnosti také mnoho stály, a předvídal jsem den, kdy signora zastaví presenty svých milovníků. To mne, abych upřímně řekl, poněkud mrzelo. Pomyslil jsem sobě, že se nám snad vždycky tak dobře dařiti nebude, a že místo na stříbrných talířích pak na hrnčených, pakli vůbec něčeho k jídlu míti budeme, jídati budeme. Dále račtež uvážiti následující okolnost. Bylť jsem tenkráte jinoch

dvacetiletý, v plném rozkvětu, cítil jsem se býti umělcem, byl jsem nadšen pro krásu a umění, toužil jsem více po ideálech než po skutečnosti, a zalétal jsem pořád do oněch blažených říší, v nichž život nestárne, láska nehyne, světlo nehasne, poesie nevadne. Takový byl můj život vnitřní toho času, když jste vy, signoro, zapomínala pořád více a více na povolání své, když jste umění své více za prostředek k veselému živobytí než za cíl života svého považovala. I počínaly se mi znechucovat vaše radovánky, vás samu jsem nenáviděl, Fiorino, když jste tímtéž hlasem, kterýmž jste musám sloužila, bohaté hlupce přelhávala. I uminil jsem sobě v jedné chvíli, že vás opustím. Pamatuji se na všecko, jako by se to teprvé dnes bylo přihodilo. Den po vašem příjmu — byl to váš poslední — sešla se u vás velká společnost. Všecko, co se tenkráte v Benátkách znamenitého buď postavením aneb uměním nacházelo, sešlo se u vás; všecko se krásné hostitelce kořilo. Šťastný, s kým jste promluvila, nešťastný, koho jste přehlédla: blaženost i trápení ležely na rozkošných vahách vašnostiných očí. Tenkráte nacházel se ve vaší společnosti také mladý malíř.“

„Angelo D.!“ zvolala Fiorina a růžový závoj obestřel sněhobílou její tvář.

„Tentýž. Nebohý mladík se do vás zamiloval — ovšem neměl mnoho naděje. Nedal se však odstrašiti, a třeba jeho ústa mlčela, oči jeho mluvily tím hlasitěji. Vy, slečno, jste pozorovala brzy duševní stav nebohého malíře. Majíc ale snad lepší vyhlídky do budoucnosti, nevšímala jste si hrubě jeho citu. Lichotilo vám sice — prosím, neračtež se tak červenat, mně by to u vypravování mém překáželo — lichotilo vám, že počet vašich ctitelů opět o jednoho nešťastníka zvýšen jest; radujíc se pak ze svého vítězství, více oheň citu jeho jste podněcovala než hasila, ačkoliv byste byla měla právě cit malířův, jehož naděje se vašim příliš příčily, než abyste byla na jich splnění myslila, přidušovati. On vás tenkráte obletoval jako motýlek jasnou svíci, a vy jste ničehož neučinila, abyste mu nebezpečí jeho lásce hrozící ukázala. Stalo se tenkráte, že vás vyzval jeden z nejbohatších a nejproslavenějších bohatýrů Venecie, abyste zazpívala oblíbenou arii. Vy, uvyklá jsouc beztrestně i nejvznešenější ze svých hostů týrati, odepřela jste. V krátce nato přistoupil Angelo, a co jste prvé pyšnému magnátovi odřekla, učinila jste chudému malíři. Prosím, neračte se omlouvati; vím, co říci chcete. Vám právě přišla chuť zazpívati sobě. Možná to věc a zároveň velmi chvalná, neboť s chutí přichází i možnost k provedení toho, co učiniti chceme. Jen to mi jest podotknouti, že kavalír zaskřípal velmi zlostně zuby a že malíři oko radostně zasvítilo. Tu mne pojala náhle zlost proti vám. Nenáviděl jsem vás v této chvíli, v kteréž jste nebohého člověka, jenž neměl na světě nic jiného než srdce v těle, tak lehkomyslně klamala, a právě když jste k pianu si sedala, abyste žádanou píseň zazpívala, proletělo bolestné vzkřiknutí sál od jednoho konce ke druhému. Nato všeobecný zmatek! Všecko spěchá k vám; jeden podává flaçon s drahocennou voňavkou, jiný rozesýlá služebnictvo ku všem lékařům, slibuje velkou odměnu tomu, kdož prvního k vám lékaře přivede. Vy však jste ležela v mdlobách, ruku majíc křečovitě k ňadrům přitisknutou. Já ale, nyní z vašeho krásného těla vyšed, stál jsem neviděn vedle vás a radoval jsem se ze zlostné radosti uraženého kavalíra a z hlubokého smutku šťastného nešťastníka, nebohého malíře. Co se dále s vámi stalo, víte. Lékaři přišli, ohledali puls a předpovídali horkou nemoc. Když jste se opět ze mdlob probrala — uběhlo zatím několik dní, v kterých jsem se od vašeho lože nehnul — byly pletence vašich vlasů ostříhány. Vy se usmíváte, slečno? Tenkrát ani mně, jenž jsem vás nenáviděl a přece od vás upustiti nemohl, ó tenkráte ani mně nebylo lehko podívati se na spoustu, kterou zlá horečka ve vaší tváři způsobila. Líce vaše pobledly, krásné ruce sklesly jako svadlé lilije! Ale vy jste se přece uzdravila, krása vaše se vrátila; tenkráte to bylo, když jsem vás opustil, jak jsem se tehdá domníval, na věky. Ano, hlas váš byl zničen. Doktoři nemohli pomoci — jak jinak, když jsem já již bloudil po světě. Brzy nato jsem četl v novinách, že jste se odebrala do ciziny. Ještě nějaký čas jsem truchlil pro vás, pak ale jsem zapomněl a žil jsem jenom své radosti. Každou chvíli, podle nadání rozmaru svého, bral jsem jiné tělo na sebe. Žil jsem vesele, a jako troubadour středověku z jednoho hradu do druhého jsem táhl, dvořil jsem se dámám, žertoval jsem s pány, a mohu se pochlubit, že jsem býval všude oblíbeným společníkem. Ovšem, kdyby ti dobří lidé byli věděli, že jsem poněkud šotek a více duch než člověk, byli by se snad vzdor své osvícenosti mne báli. Já však jsem se chránil, abych se neprozradil; a kdož pak by byl v dobrém zpěváku ducha hledal! Tak jsem procestoval v krátké době velkou část Italie.

Jednoho večera — byl jsem tenkráte hostem jistého neapolitánského šlechtice — vyšel jsem si samojediný na procházku k moři. Moře bylo tiché, a jen o skalnatý břeh rozrážely se vlny a zvuk jejich podobal se vzdálenému zvonění. Slunce zašlo, příroda utichla — srdce však mocněji tlouklo mi v prsou. V tom vidím polozahalenou postavu ženskou zrovna na břehu mořském seděti. Přistoupím blíž, ruch kroků mých zbudil ji z myšlének — snad truchlivých. Upřela v mou tvář své oko — ach, to oko! Slečno! vy také tak někdy umíte se dívat — vám však nedostávalo se dosud hlubokosti toho žele, jenž v tom těle přebýval. Byla to krásná dívka! Tvář okrouhlá byla jako pročervenalý místem sníh; oko jasné, dlouhými brvami přidušené, aby snad dívajícího se naň neoslepilo; nos jemně zahnutý, ústa polorozvitá růže. Až dosud — jako bych vás popisoval, slečno...“

„Prosím,“ usmála se zpěvačka, „naučila vás tato neznámá krasotinka takovým galanteriím?“

„Ach, Fiorino! — Však dále. Dívka ta byla — němá. Na pozdrav můj neměla odpovědi. Jen z pohybů tváře proskakovala ohnivá řeč jako blesk z letního oblaku, a tato pohyblivost jejích posuňků dodávala jí, možno-li, ještě více krásy. Zdržel jsem se jen, co jsem její posuňkové řeči porozuměl. Bylať dcerou rybáře, jehož právě očekávala, a čítala teprv patnáct roků. Rozloučiv se s ní odešel jsem, oslepen její krásou, roznícen jejím neštěstím. Hned druhého dne nato opustil jsem zámek onoho šlechtice, a proměniv se rychle v postavě spěchal jsem k nešťastné dívce, vydávaje se za lékaře a slibuje jí řeč, kdyby se podrobiti chtěla mojí péči. Svolila. Aby uvěřila mému udání, že jsem lékař, dával jsem jí neškodných léků. Po několika dnech jsem jí zjevil, že za tři dni bude jí řeč vrácena, že musím však již nyní se s ní rozloučit, při čemž jsem po lékařsku přidal, aby se šetřila, protože by se neduh její opět vrátit mohl. Vy snad, slečno, jste již uhodla, co jsem pak učinil. Složil

jsem své lékařské tělo a vrátil se co pouhý, čistý hlas do jejího krásného hrdla. — Nechci popisovat její radost, když ponejprv promluvila. Všecko se tomu divilo, a z daleka široka přicházeli, aby se tomu zázraku, každý svým vlastním spůsobem podivili. A jaké bylo ustrnutí těch, kteří okolo ní byli, když jim zazpívala píseň, již co němé děvče sobě zalíbila a často v duchu si opakovala. Byl to váš hlas, slečno! Tím jsem všecko pověděl. To nemohlo zůstat tajemstvím jedné toliko krajiny. Noviny o tom mluvily a tázaly se, kam se poděl lékař podivín. Já však seděl v teple a nepřál jsem sobě lepšího postavení. Konečně i impressario neapolitánské opery vydal se na cestu, aby Annunciatu — tak se jmenovala moje tehdejší velitelka — pro operu získal. Přišel, viděl, zvítězil. Jakž ne, když takové sumy Annunciatě sliboval, že by mnohem bohatší lidé než chudý rybář se byli dali oblomit. Pan impressario nás tedy odvezl vítězoslavně do Neapole. Po cestě tolik vypravoval Annunciatě o krásách divadelního života, že ubohé dech se stavěl úzkostlivým očekáváním; já ovšem věděl, mnoho-li na tom životě, nesměl jsem však mluvit, an jsem se byl již beztoho vůle své odřekl. Sotva jsme do Neapole přišli, již jsme museli chodit do pěvecké školy — a hle! nový div! ani dva měsíce neprchly a již jsme stáli na divadle!“

„Oho!“ zvolala Fiorina, „vyť jste se také na svých cestách naučil lháti!“

„Parole d'honneur, slečno!“ zaříkal se pan Hlas.

Fiorina se usmála a prosila pana Hlasa, aby dále vypravoval.

„Ano, slečno,“ pokračoval pan Hlas, „než dva měsíce minuly, stáli jsme na prknech! Že jsem se držel, netřeba vám povídat. Vy již znáte mou routinu a víte, čeho se se mnou dá dokázati; kritika také byla vůbec a vesměs s námi spokojena a dávala nám svědectví nejlepší dokonalosti. Pro zasmání vám povím, co jeden kritik o nás napsal. Naučil jsem se tomu nazpaměť, neboť Annunciata co mladá zpěvačka u velké blaženosti své několikráte po sobě přečítala tento článek, nemohouc se dosti nasytit sladkého jedu — této chvály!

„Přicházíme,“ praví kritik, „právě z opery, kteráž dnes za příčinou debutu mladé, avšak již nyní podivnými osudy proslulé zpěvačky Annunciaty R. ve všech místnostech přeplněna byla. Nepamatuje podobnou návštěvu mimo poslední vystoupení slečny Fioriny, kteráž, jak známo, ve Venecii divným spůsobem svět prken opustila. Po krátkém, vítězoslavném tahu jižní Evropou, již co lesklý meteor proletěla, nepovadlým ještě vavřínem jsouc ověnčena, odřekla se náhle života divadelního a žije prý nyní v osamělém klášteře někde v Německu. Jak podotknuto, byla návštěva divadla přečetná, což by mělo, mimochodem řečeno, ředitelstvu opery naší býti ponaučením, aby se vždycky o dobré a nové síly staralo, i jsme přesvědčeni, že by obecenstvo snahu ředitelstva vděčně uznávalo. Co se pak týče zpěvu slečny Annunciaty, jsme na rozpacích, jak bychom podivení svoje lépe na jevo dali. Hlas její jest daleko silnější, ohebnější, abychom tak řekli propracovanější než hlas Fiorinin! Jmenovitě kavatina v třetím aktu jest non plus ultra zpěvného umění. Pakli vůbec umění, jak praví důkladný aesthetik N. N., jest mluvou duchů, ukázala se Annunciata býti nejdokonalejší znatelkyní této řeči, jejíž meze ani v nebi položeny nejsou. Slovem, Annunciata uvrhla Fiorinu u věčné zapomenutí a její první vystoupení bude se zajisté na dlouho čítati k nejzajímavějším představením naší saisony...“

„O dosti, dosti!“ smála se Fiorina až se zajíkala. „Vždyť je znám, ty pány kritiky; oni mluví v samých superlativech o nás, bývají ale také velmi často samé superlativy nevědomosti u věcech hudebních!“

„Nešťastný kritik, kdyby byl věděl, že zpívala tenkráte Fiorina v Annunciatě, jaký by to byl superlativ vynašel? A tak, slečno, se nám vedlo i při dalších představeních. Peníze nám jen pršely, i bylo nám litovati, že jsme neměli dost místa, kam bychom je dávali.“

„Oho!“ zvolala Fiorina. „Totě zas mnoho přilháno.“

„Parole d'honneur, slečno!“ pravil pan Hlas. „Ale my jsme také žili jako králové!“

„A to,“ usmála se zpěvačka, „vaše svědomí nedojalo, jako tenkráte u mne?“

„O slečno,“ zvolal Hlas, „kdybych měl nyní rukou a uší, poškrabal bych se za uchem. Ale ta láska mi pomátla hlavu a tatam byla má dřívější povážlivost. Ostatně nyní poznávám a vyznávám též upřímně, že poslednější věci prvnějších vždy horší bývají. Ale po účinku zlá rada. Vy, slečno, jste byla vesele živa, to je pravda; však Annunciata vás zastínila. Ona mívala nejskvostnější společnosti ve svém salonu, a zdá se mi, že chtěla pojednou a jedním douškem vypit kalich všech rozkoší. Zpočátku se mi ten veselý život ovšem líbil; později ale přicházely opět moje vrtochy. Ten neb onen hrabě, ten neb onen zpěvák mi nebyl po chuti, a když slečna chtěla zpívat, nechtěl jsem jí povždy sloužit. Vůbec jsem pozoroval, že při tom živobytí jsem vadnul, což slečna také pozorovati musela, neboť mne pak více namáhala, aby ubývání síly tomu pozorováno nebylo. Ach, slečno! co jsem tenkráte zkusil, péro nevypíše a lidský jazyk nevypoví! Konečně, když to ustavičné trýznění přestati nechtělo, odhodlal jsem se zkrátka, že tomu pojednou sám přítrž učiním.

Příležitost k tomu udála se mi brzy nato. Zpívala se opera, tenkráte velmi oblíbená. Annunciata vystoupila a již tisíce rukou počne tleskat; věnce, házené s galerií, z lóží a parterru, padaly jí k nohoum — její triumf byl úplný. I počala zpívat, hrdě se ohlížejíc, jista, že opět zvítězí nad kritikou, touto vždy hladovou nepřítelkyní umělců! Již přezpívala skoro celou arii, tu jí napadne, neočekávaný konec arii učiniti. Vzepne svůj hlas — to jest mne ubožátko — do takové výšky, že se mi hlava zatočila. I pomyslím si, proč bych se déle tobě týrati dal? Vytrh' jsem se, a právě když obecenstvo nejvíce tleskalo, poznala polekaná Annunciata, že nemůže ani noty více zazpívati! To se rozumí, že hned odstoupila z jeviště, a pan režisér brzy nato zvěstoval užaslému obecenstvu, že slečna Annunciata náhle — ochraptěla. Chraptí však až doposud, a pochybuji, že si ještě jednou zazpívá.“

„To jest ale velmi zlomyslné, že jste ji opustil, když jste ji z její tiché domácnosti vyvábil?“ vytýkala slečna Fiorina.

„Ach, můj bože! Ona může se spokojiti s tím dílkem hlasu, který jsem jí zanechal. Beze mne byla by až dosud němou. Ostatně jsem ji co lékař varoval před všelikým zneužíváním svého hlasu; ona povinnost svou nekonala, proč bych já měl jí více povinován býti než ona mně? Zkrátka utíkal jsem, seč mé nohy byly, abych se jí opět do rukou nedostal. Nejdříve zaměřil jsem k je-

dnomn z vašich příbuzných, o němž jsem doufal, že mi jistou zprávu o vás dá. On mi pověděl také hned o vás, a — slečno Fiorino, tu jsem! Doufám, že se vám zde, co jsme se neviděli, nezastesklo?“

„Ó přece, můj drahý příteli. Za prvé jsem nemohla si zazpívat!“

„To si nyní vynahradíme.“

„Za druhé se mi stýskalo po někom…“

„Snad ne po mně, slečno?“ ozval se samolibě pan Hlas.

„Ach, jak jste marnivý! Vždyť se o vás již mluvilo. Nuže tedy, abych zvědavost vaši dlouho netýrala, miláček srdce mého, Angelo D., mi zde scházel.“

„Angelo D.? Ten? Co slyším!“

„Ano, malíř Angelo! On jediný ze všech mých známých zůstal mi nejdéle věrným, i tenkráte, když vy jste mne opustil, zůstal on při mně. Srdce moje nyní v něm jen žije, jsem k němu mnohonásobnými vazbami připoutána…“

„Ó prosím,“ tázal se pan Hlas, „jaké jsou ty mnohonásobné vazby?…“

„Ach, můj drahý!“ usmála se Fiorina, „snad jsou to ony kadeře, jež mi v mé nemoci ustřiženy byly a kteréž on nyní na srdci svém nosí…“

V tom zazněla pod okny veselá píseň poštovní trubky.

„Kdo to?“ zvolal pan Hlas.

„Angelo D., Angelo D.!“ jásala Fiorina.

V tom se otevřely dvéře a mladý muž vstoupil do pokoje. Hned nato spočívala Fiorina na prsou svého miláčka a s ní též pan Hlas, jenž se snad z ostýchavosti před panem hostem skryl v původním bytu svém — v sněžném hrdélku krásné zpěvačky.

„Ještě, můj drahý,“ pravila zpěvačka po dlouhé chvíli, která jim v tichém celování uplynula, „ještě vím něco nového, co tě snad těšit bude!“

„A co jest to?“

„Hlas můj se vrátil!“

„Je-li možná!“

„Poslyš.“

Přisedla k pianu a zpívala. Angelo byl u vytržení.

„Nyní, můj drahoušku,“ pravila Fiorina, „je po starosti. Můj hlas nám vynese více, než oba potřebujeme, a ty od této chvíle zcela umění svému žíti můžeš. Ve Venecii dáme se oddat…“

I stalo se. Tři zprávy se pak v novinách otiskovaly. První, že proslulá Fiorina vdala se za malíře Angelo D.; druhá, že Fiorina budoucího týdne opět vystoupí v opeře, a třetí, že signora Barberini, kteráž po odchodu Fioriny v opeře vládla, na křeče se roznemohla. Pan Hlas ale od toho času zpíval sice, nechtěl však více promluvit. Možná, že záviděl Angelovi D-mu tak velké štěstí a že se proto na Fiorinu hněval.

Tato historie přihodila se v tomto století v Italii, a kdo by tomu věřit nechtěl, nechť se poptá osobně u paní Fioriny D-ové, ta mu všecko ještě důkladněji poví, než jsem já to zde učiniti mohl.

FEUILLETON.

— Novella Svatopluka Čecha „Předčitatel“ vyšla v illustrovaném týdenníku varšavském „Biesiada literacka“ pod názvem: „Lektor“ v překladu polském.

— Jaroslav Vrchlický dopsal koncem minulého měsíce velkou epickou báseň v šestnácti zpěvích: „Svatý Prokop“.

— Zvolení a korunování Ferdinanda I. za krále českého (1526 a 1527). Sepsal Dr. Ant. Rezek. Praha 1877. Nákladem vlastním. — Doba, o které spis tento pojednává, jest jak velice zajímavá, tak nad míru důležitá. Zajímavá proto, že dosáhly tehdy za panování králů z rodu Jagellova u nás snahy šlechty po úplném oslabení moci královské svého vrchole a zvolením Ferdinanda rychlého a neočekávaného konce; důležitá pak proto, že volbou Ferdinanda, jejž si současně obrali Uhři a Chorvati za krále, položen jest trvalý základ nynějšímu mocnářství rakouskému a tím utvořeny v podstatě ony poměry, ve kterých až dosud země naše trvá. Stal se tedy roku 1526 velice důležitý obrat v dějinách českého národa. Jak tento obrat byl spůsoben, jakých prostředkův užili tehdy jednotliví kandidáti trůnu českého, jichž hojný počet (spisovatel uvádí jich zejména deset) důležitost koruny české jasně ukázal, k dosažení cíle svého, které strany utvořily se mezi pány českými, vůbec co jednalo se před volbou, při volbě a korunování krále: to vše líčí nám spisovatel na základě původních a dosud neužitých pramenů tak podrobně a důkladně, že tím úplně jest objasněna volba Ferdinandova i pohnutky, jež k ní vedly. Mnohá fakta, o kterýchž doposud jen nejasné domněnky byly, zjištěna tu poprvé nade vši pochybnost; o pohnutkách pak, které stavy české měly k volbě Ferdinanda, dočítáme se ve spisu Rezkově věcí velice zajímavých. Tak ku př. o prostředcích, jimiž jednotliví kandidáti trůnu českého doufali dojíti cíle svého. Brala totiž jich většina vedle jiných prostředkův s prospěchem nejlepším útočiště k podplacování předních osob ze stavů českých. To zejména doličuje nám spisovatel o Ferdinandovi a vévodách bavorských, kteří byli nejnebezpečnějšími kandidáty proti Ferdinandovi. I o předních osobách v Čechách, jmenovitě o panu Zdeňkovi Lvu z Rožmitála, o němž slibuje nám spisovatel nakresliti ještě zvláštní obrázek, podává nám týž velmi hojně zajímavých dat. Tohoto pána českého můžeme pokládati typem tehdejší šlechty české. Jako nejdříve chtěl sám ucházeti se o korunu a dal se pak získati pro stranu Ferdinandovu, tak později, shledav, že Ferdinand nedá se ve vládě obmezovati šlechtou jako Ludvík Jagellonský, hleděl vším úsilím zameziti korunování Ferdinanda za krále. Jest nám nemožno, probírati celé dílo; podotýkáme jen, že spis páně Rezkův ve všech čtyřech oddílech, na které jest rozvržen (I. Volba česká, II. Uznání na Moravě, ve Slezsku a v Lužici, III. Jednání vídeňská, IV. Korunovace), vyniká novostí zpráv, týkajících se všech poměrův tehdejších v Čechách, i jest si jen přáti, aby mladý náš historik v díle tak pěkně počatém s rovným zdarem pokračoval.

J. M.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „F. S.“ Jen VII. má cenu; zachováme ji. — P. J. Pelyňka. Ano. — „Karamzín“. Tušíme, že kdybyste to do opravdy myslit chtěl, napsal byste dobré věci. — Pan J. Č. F. Přečteme brzo. — P. L. J. N. ve V. (Dědinou šel jsem atd.) Zašlete, prosíme, ještě více; Vaše básně mají jiskru. — „Radina“. Ještě neuveřejníme. — Neuveřejníme práce, kteréž nám zaslali pp.: Náva. — Vítěz. Uchatius. — F. T. v Pí. — S/A zde. — z H. — Sáchar. — | ´ K + H = ? — K. K. — K. V. — A…… n. (Doby noci.) — 2 + 3. — Shovívavost. — oe.

OBSAH: Evropa. Báseň Svatopluka Čecha. — Andělé boži. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Z doby renaissanční. I. Knihy a knihovny v Italii. Sepsal Jaroslav Goll. (Dokončení.) — Flétna. Od Jaroslava Vrchlického. — Pan Hlas. Z literární pozůstalosti Bernarda Guldenera. — Feuilleton.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Václavské náměstí č. 24 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 30. ledna 1878. ČÍSLO 3.

Andělé boží.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

II.

Slunce se rozehřálo a po větrné noci nastal parný den. Bylo kolem poledne, když Blažej s Kubou v stinném a chladném průjezdu za starým, červotočivým stolem sedíce v nejlepším hovoru byli. K tomuto přispěl zajisté nemálo veliký džbán po třetí již nakyslým pivem naplněný. Dostalť včera Blažej od toho „černého lancocha“, jak mladého Vencelíka za rozprávky jmenoval, veliký stříbrňák za to, že mu vraníka vedl. Stříbrňák ten téměř celý rozplynul se v pivě, které v Kalinské hospodě neobyčejně drahé bylo. Blažej ale toho nedbal.

„Což, nepropiju-li jej, přijde nějaký soldát a vezme mi ho mocí — a tak raději do těla s ním!“

Pil, až začal nabývati neobyčejné kuráže. Vypravoval o lecjakém smělém kousku, a Kuba, z plna hrdla se chechtaje, poslouchal a — pil.

Dle všeho měl Blažej nejvíce na žoldnéře s kopce. Když o nich přišla řeč, rozohnil se tak, že začal pěstí do stolu tlouci a tenounký jeho hlas ozýval se hlučně průjezdem. Krk i tváře sluhovy zčervenaly a z pod bělavých řas blýskaly se mu oči jako jehly.

„Viděl někdo jakživ takové kroje, jako ti rufiáni nosí? Spotvořují se neforemnými, nevídanými šaty, že až hříšno —“

„Tys starý krejčí, viď?“ zasmál se Kuba, nahýbaje džbán k ústům.

„Ať jsem nebo nejsem, na tom nezáleží, ale každý poctivý křesťan musí uznati, že to proti pánu bohu. Však on náš bývalý kaplan dobře to kázal, že i pán bůh náš nemá nad tím žádného zalíbení. Z toho aspoň to rozuměj, že jeden dal sobě malovati poslední soud a poručil malíři, aby mu ďábly co nejohyzdněji a nejškareději namaloval. Rozumíš, a malíř je namaloval v landsknechtských, německých pludrhoznách, a tu přišel k němu jeden a dal mu čistý políček, aby nebohých čertův tak ohavně nemaloval, poněvadž oni tak ohyzdných šatův nenosí.“

A opět zavedli jinou řeč, na včerejšek, na toho černého vojáka, na tu mladou paní a starého pána. Blažej chválil nade vše Salomenu.

„Starý býval tuze hodný pán, ale teď má tu —“ a ukázal na čelo. „Víš, brachu milý, to mají všechno na svědomí ti landsknechti, ti brunšvejgaři a šnorchaři, ti mrhači, krčemníci, kostkáři a svodníci; nebo kde ti jsou, tam rozbroj, hadrůnky, sváry, vraždy a mordy — rozumíš, a ti hanbaři mému pánu rozum zkazili, ti —“

„Ty krtku slepá, ty čtveráku, vymustrovaný pacholku, ty — tak roztahovati si svou —!“ ozvalo se z nenadání, a než se Blažej, sedící tváří k silnici, obrátiti mohl, pocítil ve tváři udeření, až se mu v očích zajiskřilo. Jako on prvé častoval žoldnéřstvo, tak byl nyní hojnými nadávkami a nad to četnými políčky odměňován až přes míru, tak že ztrativ všechnu zmužilost, křičeti a pak prositi se jal, když nad sebou vojanského pána, velice rozhněvaného, spatřil.

Kuba Martinův, zpozorovav prvé cizince se blížiti, nic neřekl Blažejovi. Nyní stál stranou a smál se škodolibě svému častovateli, hledě patrně se zalíbením na mladého důstojníka, jenž Blažeje neunavně měřil. Přibylý, jenž vjel nepozorovaně na koni do dvorce a odtud od zadu do průjezdu přišel, byl mladík štíhlé, vysoké postavy, sličné, ba krásné tváře, jíž vadil toliko výraz přílišné bujnosti, ba drzosti. Pod opeřeným kloboukem vlály rozhněvanému mladíkovi plavé, kučeravé vlasy. Oděn byl v pěkný, drahý šat, a bylo patrno, že ten voják je švihákem, jenž rád má široký, krajkami zdobený límec, hedvábný bandalér, jemný soukenný kabátec a strakaté široké šarivàry, jaké před tím Blažej tupil. I široké holeně jeho jízdeckých bot byly kraječkami, nyní cestou ovšem poněkud zašlými, olemovány.

Teď rázem ustál a ruka mu sklesla. Objevilať se ve dveřích Salomena již na cestu připravená, kteráž poznavši hlas služebníka svého, vyšla se z jizby podívat, co se v průjezdu děje. Důstojník překvapený a udivený hleděl na sličnou ženu, neméně zaraženou. Za ní objevila se hospodská.

Zatím byl škodolibý Kuba zmizel, aby ošetřil koně důstojníkova. Blažej stál stranou v koutku, ošívaje se po tak hojné výplatě. Sotva že hospodská císařského důstojníka zočila, vykročila přede dvéře a uctivě se klaníc zvala jej, aby dále vstoupiti ráčil. Ten však, nevšimnuv si jí, omlouval se Salomeně, že bezděky ji vyrušil.

„Ale ten šelma tam —“ a div nespustil znovu, „lál tu jako zběsilý —“

„Račtež mu prominouti —“

„Haha,“ smál se důstojník hlučně: „vše vyplaceno a srovnáno.“

Všecko: hlas, řeč, pohyby jeho byly prudky a jiskrný pohled smělý. Salomeně bylo nevolno ve společnosti

toho lepého cizince, na němž zjevno bylo, že tak nesmýšlí jako mladý Vencelík. Jeho vlídnost ji nezmýlila: zrak jeho vzplanuvší a dychtivě ji měřící vyzradil jej. Poznala již jednou takové žádostivé oči a drzost rozvášněného vojáka, pro kterouž jí bratr zahynul.

Byla teď v osamělé hospodě sama, bez ochrance, majíc nad to chorého otce opatrovati!

Důstojník poručiv hospodské, aby jídlo a pití přichystala, hodlal vstoupiti do světnice.

„A vy, má paní,“ pravil usmívaje se, „jste již, jak se mi zdá, na odchod připravena?“

„Ano, odejdu hned —“

V tom ozvalo se z pozadí světnice hlasité volání: „Všicknì, kteří jste sečteni podle všeho počtu vašeho od majících let dvaceti výše — “

Salomena odskočila do tmavého pozadí, kdež až dosud starý Prostibořský tiše byl seděl, poněvadž dcera u něho byla a jej těšila, že odejdou hned k Josuovi. Nyní, když byl o samotě, shrnuly se mu zas jeho smutné myšlénky jako dav pustých stínů.

Důstojník udiveně ohlédl se po hospodské, která mu tichým hlasem pověděla: „Je to starý pan Prostibořský, jak mi čeledín řekl, a — blázní —“

„Kde je Josue, syn Nun? Proč jsi jej opustila ty —“ ozývalo se z vnitra.

„To je jeho dcera?“ ptal se cizinec.

„Ano, vdova —“

„Hezká vdovička — a ty stůj, ty selmo!“ zkřikl najednou, vida že Blažej dál se šourá, aby zmizel. Blažej leknutím oněměl. V tom vrátil se z konirny Kuba, jemuž důstojník rozkázal, aby toho hanobitele poctivých vojáků dobře střehl a nikam ho nepouštěl. Blažej jal se prositi, ale důstojník nepopřáv mu sluchu vkročil do jizby.

Prostibořský se konečně utišil, když dcera chopivši se jeho svadlé ruky vyzvala jej, aby se vydali na cestu, že za nedlouho spatří mladého syna Nun, jak děd vnuka svého stále nazýval. V ten okamžik, kdy do kuchyně při jizbě ležící vcházeli, aby jí nepozorovaně vyšli, vstoupil důstojník, jenž ihned Salomenu zadržel.

„Snad byste odešla, krásná paní?! Zůstaňte, prosím!“ Byla to prosba i rozkaz.

„Anděle boží!“ zvolal stařec shlednuv vojáka, a skloniv před ním šedou hlavu skřížil na prsou ruce. Euseb v lese bloudícího starce, jenž mezi zadní žoldnéře v průvodu byl upadl, neviděl.

„Pane, mějte útrpnost s tím chorým starcem —“

„Co poroučíš, anděle boží?“

Důstojník se pustě zasmál.

„Přišla-li hodina má? Dej, prosím, abych spatřil ještě Josue, syna Nun!“

„On mne má za anděla! Kdyby takových v nebi bylo, haha! Ale vy, krásná paní, jste anděl, a vás chci, abych měl nebe u sebe!“

Salomena náhle zarděla se i zbledla. Za okamžik nebyla s to slova ze sebe vypraviti. Čeho se lekala, nadešlo. Pak ale povznešši hlavu pravila třesoucím se hlasem, ale odhodlaně: „Pane, jste důstojníkem a otec můj je pan Prostibořský z Prostiboru —“

„O pak jsme si, paní moje, rovni. Jsem Eusebius Vencelík z Vrchovišť.“

Tu zlehounka vykřikla.

„Mějte rozum. Je tu tak neveselo a zajisté i vám smutno. Třeba se zabaviti; vždyť to i pro vás —“ a chtěl chopiti se její ruky.

Salomena prudce zardévši se ustoupila, tisknouc se k otci, jenž upjatě kalným svým zrakem dosud na důstojníka hleděl. „Nechte mne!“

„Neustoupím, musíte býti mou!“ vyrazil ze sebe prudce temným hlasem důstojník, jehož tváře zahořely a oči jako tygrovi se leskly pustou žádostí.

„Josue, můj Josue!“ zvolala.

Otec její vytrhl se rázem z bludiště svého tupého zamyšlení.

„Pojďte, paní, tam usedněte za stůl, času dost —“ a Euseb sáhal směleji po Salomeně.

V tom ale vzpřímil se starý Prostibořský, a jako by náhle sil nabyl, odstrčil smělce. „Není znamenaná ani sečtená! Ustup, neboť vejde v zemi zaslíbenou, ona i syn Nun —“

„Haha, toho šílence!“

„Anděle boží! neviděla ještě dvacet zim —“

„Tím líp pro mne! Tak mladičká, krásná —“

„Mne zabij, neboť sečteni jsou dnové moji — ah, já neuvidím více syna svého, spasitele!“ zahořekoval náhle, a byl by na kolena sklesl, kdyby vinoucí se k němu dcera blíže k sobě jej nepřitiskla. Stál tak mezi důstojníkem a Salomenou.

„Zpátky, starče, tebe nechci, kliď se, ale tu holubičku, tu!“

„Ty nejsi anděl boží!“ vzkřikl náhle velikým hlasem Prostibořský a pokročil proti rozvášněnému vojákovi, upřeně, zpytavě naň zíraje. „Ty nejsi, tebe Hospodin neseslal, neb neznáš znamenaných a vztahuješ ruku svou po vyvolených, kteří uvidí zemi —“

Zdaleka ozval se hlahol trouby a již vrazila hospodská do jizby. Viděla, co důstojník žádá; nemohla Salomeně pomoci, aniž odvážila se jen slovíčko promluviti. Vyběhla ven, ohlížejíc se po pomoci — v tom zahlédla na silnici tlupu jezdců a již chvátala do jizby to oznámit.

„Starý pan Vencelík,“ oznamovala, „znám ho po bílém koni a tom bubeníkovi —“

Euseb se hryzl do rtů, pak ale usmáv se posupně pravil: „Jde příliš velká společnost a kazila by nám zábavu. Nuže, jděte si, krásná paní. Nezapomenete-li na mne? Ostatně vás připamatuji.“

Úsměv jeho, jenž měl lahodným býti, naplnil Salomenu ošklivostí.

Ukloniv se odešel ven, kdež se s Kubou setkal a s ním do hovoru se dal. —

Zadními dvířky ve dvorci vycházela Salomena s otcem. Když se hospodské, která je vyprovázela, tázala, kde by Blažej byl, odvětila tato: „Čeledín mně povídal, že strachy utekl; zajisté vás někde u cesty čeká. Milostivá paní, držte se raději lesa; kdyby se ten ďábel rozmyslil a — — Sprovoď vás pán bůh!“

Nato ukázavši jí směr a cestu k zámku, který znala, rychle odešla, aby přivítala nové hosti.

Salomena byla v širém poli. Teď teprvé, kdy čerstvý vzduch ji ovanul, kdy octla se v proudu denního světla, vzpamatovala se.

Otec po jejím boku kráčející umlkl. Myšlénka na vnuka jej ukonejšila. Kráčeli dosti rychle, aniž se zastavili. Salomena, rozhlížejíc se kolem, zdali by někde

Blažeje nespatřila, zahlédla ještě jednou tmavá stavení osudné hospody.

Zdálo se jí, že zaslechla opět zatroubení a temný hlahol. „Starý Vencelík!“ oznamovala prvé hospodská. Toť zajisté tlupa, kterou včera spatřili. Pak je mezi nimi on! — Kdyby věděl!

A Euseb? Jeho bratr?! Ó kéž by mohla Václavovi říci, co se stalo, jak jí vyhrožováno! Ale zůstati tam mezi těmi žoldnéři! —

Vzdalovali se víc a více silnice, a když k lesu se přiblížili, zastavila se Salomena a ohlédla se po hospodě. Nikoho nebylo viděti. Stavení obehnané vysokou zdí bylo jako vymřelé.

Na koho myslila, koho snad přála si zahlédnouti? —

Mladý pan Euseb, pohovořiv s Kubou, ukonejšil se. „Je skoro lépe, že tak to skončilo.“ pomyslil si a odebral se pak před průjezd, kdež také už hospodská čekala na velmožné toho času pány: vojáky totiž a jich velitele.

Jeli tudy před několika týdny kolem, a vůdce jejich, pan ritmistr, rozjařen a spokojen tenkráte ohlásil, že za nějaký čas se tu opět staví. Dnes jej poznala hospodská po jeho koni a tom bubeníkovi, kteréhož v jeho průvodu byla viděla.

Trouba jasně podruhé zahlaholila a již bylo možná dobře celou tlupu jezdců pozorovati. Napřed jeli, majíce široké opeřené klobouky na hlavách, dva trubači, od jejichž dlouhé mosazné trouby visel jako praporeček kus rudé, dracounem prošívané látky, na jejímž vykrajovaném, lemovaném okraji střapečky se houpaly. Za trubači na sněhobílém koni seděl v bílém, pruhovaném turbanu mouřenín, jehož oděv, na půl vojanský, na půl orientálský, zvláště živými, planoucími barvami vynikal. Nohy jeho až po kolena kryly červené boty s velikými ostruhami. Před ním od krku bělouše visel velký, strakatě malovaný buben, na kterýž černý ten bubeník v čas potřeby hromový rachot pádnou paličkou vyluzovati mohl.

Za ním jelo několik jezdců, jimž helmice hluboko tvář zastiňovaly a po boku pádné palaše se leskly: pak bylo viděti samého velitele, na statné grošovaté brůně pohodlně se kolíbajícího, jemu po pravém boku na vranci „černého lancocha“ Blažejova, mladého Václava Vencelíka, po levém praporečníka, jehož bandarolla vesele ve vzduchu třepetala.

Dále pak klusalo asi třicet jezdců, z nichž většina jak náleží a úplně vyzbrojena byla. Jen někteří z nich neměli náležité armatury. Byli to nově naverbovaní, kteří byli svou kůži prodali a to dosti lacino, protože ji neměli dle předpisů a požadavků žoldnéřských obrněnou, aniž ruku vlastní zbraní opatřenou.

Za nedlouho dojela tlupa jízdecká hospody, a když ritmistr se sedla pohodlně se vyhoupl, seskákali ostatní hbitě a zaváděli koně své do dvorce. Kuba přiskočiv vzal brůnu velitelovu i vraníka Václavova, aby je ošetřil.

(Pokračování.)

Je nemoc neštěstím?

Od *R. E. Jamota.*

Kdyby J. V. Kamehameha, král na ostrovech Sandwichských, jda bos po vlhké louce ulovil si dnes značné bolení zubů, nebylo by to pro mne žádným neštěstím, tolikéž, tuším, ne pro tělesného lékaře jeho, předpokládaje, že kolega tento ví o nějakém zázračném prostředku proti bolení zubů. Kdybych však já měl z jakékoliv příčiny být postižen bolením zubů, tu přiznávám se, vzpomínaje si s hrůzou na stav tento, o němž nabyl jsem značných zkušeností, považoval bych bolest třeba ne za neštěstí, ale přece za příhodu velmi nemilou. Již z tohoto porovnání vysvítá, že kladu-li si v čelo řádků svých otázku, je-li nemoc neštěstím, musím zároveň doložiti otázku druhou — pro koho? Billroth vyslovil se někde asi v ten smysl, že je každá epidemie lékaři věcí hledanou, z čehož vysvítá, že nemoc, vyjímaje nečetné případy, postihne-li někoho jiného, není pro lékaře neštěstím, ač nestihne-li jej právě nehoda, jakou měl americký jeden zubní lékař, jenž trhaje kdysi pacientovi zub, tak se namáhal, že si ruku zlomil. A podobně jako lékařů jsou celé řady jednotlivců, jimž je choroba bližního věcí naprosto lhostejnou, tak že musím, abych předešel různým nedorozuměním, již z předu otázku svou praecisovat v ten smysl, zdaž je nemoc pro nemocného vždycky neštěstím?

Kdybych mohl volně svolat kongres svých čtenářů — a že těch je počet ohromný, o tom jsem vzhledem k známým poměrům české literatury naprosto přesvědčen — a mohl jim tuto otázku svou předložiti ústně, jsem jist, že bych kolem mnohých rtů spatřil pohrávat úsměv. Však nemysletež, že jsem sám tak naivním jako zní má otázka. Jak by mohlo být bolení hlavy, bolení žaludku a p. nějakým neštěstím, když zachránilo již tolik nadějných synů vlasti, ku škamnám ještě připoutaných, před známou osudnou číslicí, davši jim tak vítanou příležitost k nenavštívení místa nebezpečí — školy? Jak může být tatáž, či jiná ještě „choroba“ neštěstím, když sprostí paní radovou návštěvy paní sekretářové, když osvobodí herce či zpěváka od vystoupení v té či oné úloze, dlužníka od věřitele (aspoň na čas), redaktora od zvědavých spolupracovníků, rekruta od vojny a tak dále — nesčíslné množství smrtelníků od všelikých četných nepříjemností? Ne, ne, nemoc není vždycky daleko tak velkým neštěstím pro nemocného jak se zdá, anať mu tak často poskytuje výhod neskonalých.

Vlastně se zdá, jako bych byl k otázce své již odpověděl; avšak klamete se, laskaví čtenáři, domníváte-li se, že tak lacino bych byl s to vás propustit. Mně leží na srdci mnohem více. Podávát axioma, že nemoc není pro nemocného vždycky neštěstím, příležitost k obšírnějšímu mluvení, k obšírnějším konsekvencím. Představmež si vzácnou vnímavost vzdělaného ducha lidského, setkavšího se s pravdou tak vzácnou. Když se Římané na stará svá kolena naučili znát peřiny z husího peří a shledali, že se v měkké takové posteli mnohem krásněji odpočívá než v tvrdé, nelehali, chtějíce spát, přes to, že mnozí spravedliví proti tomu řečnili, v jiné posteli než v peřinové. Kam s příkladem tím čelím, je patrné. Zrovna tak jako vyhledávali Římané peřiny, vy-

*

hledával prvý šťastný země syn, jejž nemoc od té či oné nemilé příhody byla sprostila, podruhé, vida blížiti se podobné jakés nebezpečí, opět nemoc. a nejsa právě nemocným, aspoň předstíral, že nemocným je, a tak sebe pohodlně zachránil. Zdali šťastný ten vynálezce zkušenost svou sdělil jinému, aneb je-li duch lidský sám o sobě vždy tak lstivým, že přemnozí bez rady cizí k témuž cíli dospěli, nevím; tolik však je jisté, že předstírání nemocí je dnes všeobecným majetkem vzdělaného světa, ba i nevzdělaného světa, a že ho užíváno bývá v případech nejrůznějších mnohdy se zdarem úplným i vůči lidem, kteří by vlastně podobným spůsobem ani se neměli dát klamat. Myslím tím lékaře.

Lékař poznává nemoc z pravidla na základě tak zvaného objektivního vyšetřování, to jest na základě změn, jež smysly svými dokázati může. Naměřím-li teploměrem, že teplo jistého člověka obnáší třicet devět stupňů podle soustavy Celsiovy, vím určitě, že člověk ten jest chorým. Dokážu-li poklepem, že nad jednou plící je zvuk poklepu v značnějším objemu ztemněný, vím opětně, že člověk takto vyšetřovaný je nemocným; totéž mi poví i poslech, dokážu-li totiž sluchem, že šelest dýchání není čistý. určitý, nýbrž pomíšen na příklad zvuky na bubliny upomínajícími. Řekne-li však nemocný, že ho bolí hlava, tu těžko dokázat pravdu či nepravdu tvrzení jeho. Proto především musí se předstírání nějaké nemoci obmezit na druhy podobné, u nichž především objektivně nedá se ničeho nalézti. Předstírání bolesti se pak k tomu nejlépe hodí alespoň v obyčejných poměrech společenských.

Věc sama pak ještě se stanoviska psychologického je vysvětlitelná. Jestiť bolest, jak jsem na tomto místě již vícekráte měl příležitost poznamenati, nejvíce bázní naplňující známkou choroby; ba nejen to, ona je i nejnápadnější známkou nemoci. Chci své tvrzení objasniti aspoň jedním frappantním příkladem. Jda nedávno známou mi vesnicí, byl jsem zastaven starším jedním občanem, kterýž mne prosil, abych navštívil nemocného jeho syna. Šel jsem. Jdouce pak do obydlí zmíněného občana, rozpráveli jsme o chorobě hochově. Otec mínil, že mu nic jiného nechybí, než že soužen je stále velikými bolestmi nohou. „A nic jiného mu není?“ tážu se udiven. „Pranic,“ mínil otec. Naplnilo mne to nedůvěrou, kteráž zjevila se úplně oprávněnou, když vkročiv do světnice uzřel jsem na posteli vyzáblého, apathicky vyhlížejícího hocha, na něhož pouhý pohled svědčil o nemoci těžké, snad i smrtelné. Dotknul jsem se ruky hochovy — a hle. palčivá horkost, jíž tato sálala, utvrdila mne tím více v podezření mém. Nebyl jsem v pochybnosti, že hoch stížen je těžkým tyfem střevním. Ptám se otce po obvyklých příznacích. těžkou tuto nemoc provázejicích — a hle, všecky obvyklé známky, z pravidla nemálo výhrůžné, předcházely i u tohoto nemocného; avšak ani jemu, ani otci nezdály se býti povážlivějšími, nežli pouhé bolení nohou. Jest pak to jediný příklad za mnohé jiné; kdybych však jich ještě celou řadu uvedl, nevysvítalo by z nich více než pravdivost hořejšího mého tvrzení, že bolest je u nemoci nejnápadnějším a nejvíce bázní naplňujícím příznakem.

Všeobecný pak strach před bolestí byl zajisté vždy nejpříznivější pohnutkou k předstírání jí v případech takových, kdy někdo chorobou pomoci si chtěl z nějaké nesnadné situace. Zajisté účinný to spůsob při okolnosti, že bolest lze zřídka kdy objektivně dokázat. O této, v tomto ohledu tak důležité pravdě, tuším málokterý simulant věděl. Soudím tak také z té okolnosti, že známá na příklad migraena, tak často co choroba předstíraná, je jednou z výjimek, ve kterých nápadná bolest provázena je jinými ještě změnami. Jak totiž dnes za to se má, je migraena chorobou zakládající se na abnormním stavu tepen hlavy. Buď jsou tepny — z pravidla jen jedné polovice hlavy — překrveny, anebo mají příliš málo krve následkem zvláštní křeče pojímající jemná vlákna svalová, ve stěnách tepen umístěná. V prvém případě tvář zčervená, zornička oka se zúží a bolest ustane, jestliže překrvení zamezíme tím, že stlačíme jednu z hlavních tepen na krku, kdežto v případu druhém tvář zbledne, zornička oka se rozšíří a bolest tlakem na hlavní tepnu spíše se zvětší. Také léčení se podle dvou těchto tvarů řídí, zejména u druhého spůsobu pravdivost nynějšího roztřiďování léčením nade vši pochybnost lze dokázati. Nalezl se totiž v tak zvaném amylnitritu lék, který vdechnut byv, tepny tváře a hlavy rozšiřuje a tak v nich překrvení vzbuzuje. Vdechne-li člověk druhým spůsobem migraeny stížený jen málo kapek látky uvedené do sebe, tu ustávají chorobu tuto provázející bolesti téměř okamžitě, neboť amylnitrit tepny stažené roztahuje a tak příčinu prudké bolesti ničí. Migraena však je u dám tak oblíbenou chorobou, jako snad žádná jiná, a lze míti za to, že by nikdy za záminku užívána nebyla, kdyby se vědělo, že lze předstírajícího ji poměrně dosti snadno ze lži usvědčiti. Což však je opětně důkaz pro tvrzení, že bolest proto tak často předstírána bývá, poněvadž je nejnápadnější a nejtísnivější známkou nemoci. Ten pak, kdo bolest předstírá, právem se domnívá, že vzbudí útrpnost a zbaví se tak té či oné nemilé situace.

Avšak cítím, že mluvím příliš drsně, ba ve společenském ohledu přímo revolucionářsky. Revolucionářským pak mé ubohé krejcarové péro není. Jestliže jsem řekl, že dámy migraenu často předstírají, neřekl jsem tak ze zlomyslnosti jako spíše z dobré vůle; však jsem zároveň podotknul, že předstírání to děje se nesprávně, ano vyvráceno býti může. Že pak jsem člověk dobré vůle, dokážu v následujícím.

Především si dovoluji upozornit na úhlednou skupinu tak zvaných rheumatických bolestí. Rheuma je pojem, chci říci slovo světoběžné. Slyšíme je užívat snad v celém vzdělaném světě, přebývajícím v studenějších pásmech, je pak jedním z dědictví z dob dřívějších; že vzniká „nastuzením“, zpívá každý vrabec. Bohužel však se za našich dob tomuto proteu omezuje vždy více a více obor existence, tak že bychom nechybili, kdybychom řekli, že je rheuma pojmem naprosto nejasným a nastuzení co příčina nemoci vůbec pojmem zřídka kdy oprávněným. Bolesti rheumatické mají příčinu přečasto ve hmatné změně tkaniv, obyčejně v zánětu nějakém, a proto není jméno jejich za našich dnů příliš oprávněným. To ale všecko pravím jen tak v závorce. Jisto je, že jsou bolesti, z nichž teprvé po bedlivějším zkoumání se nějaká ledabylá objektivní známka dokázati dá; ponechmež si jim již třeba název rheumatických. Že však se právě ony k předstírání velmi dobře hodí, na to si dovoluji ctěné obecenstvo co možná důtklivě upozornit. Kdož by si ulehnul do postele a vzav na se výraz co možná sklíčený obvázal hlavu nějakým velikým lupenem, a tvrdil, že soužen je rheumatickými bolestmi, vždycky vyhrá, vždycky se mu dostane politování hojného. Tutéž

službu však mu prokáží rheumatické bolesti zubů, v uších, v kyčli a bůh sám ví kde všude. Jen trochu fantasie e poi basta!

Zrovna tak dobře jako s tímto druhem bolestí pochoditi možno s bolestmi v útrobách zažívacích. Vím sám velmi dobře, jak výtečné služby bolesti takové prokazují. Viděl jsem osoby nervósním bolením žaludku ztýrané, jež odevzdány byly již úplně do vůle boží. Byly zaopatřeny svátostmi umírajících a přátelé kolem postele se modlili za „ukrácení trápení". A zatím druhý den byl by mnohý z umírajících těch mohl volně s lůžka seskočiti, kdyby nebylo počínání jeho bývalo ku včerejšku v tak křiklavé protivě. Takové bolesti si dovoluji všem potřebným velmi důtklivě odporučiti. Prosím jen, aby každý si počínání své dříve prostudoval, než ulehne. S dostatečnou vervou prováděná gesta mohou se dodělati úspěchu bořícího; neboť v určitém případu tuším i routinovaného lékaře lze uvésti v rozpaky velmi značné, aspoň pro první chvíli. Později lze ovšem i velmi lstivého pacienta překonati lstí. To však je věcí lékařovou.

Ale všecky tuto uvedené bolesti jsou jen pouhým příznakem pomíjejícím a nemožno o nich říci, že by již samy o sobě representovaly nemoc určitou. Ponechal jsem si proto silné víno na konec hostiny.

Všeobecně známé neuralgie jsou nemocemi vyznačujícími se hrůznou bolestí, podél nervu vystřelující. Nemoci ty jsou obyčejně podmíněny nějakou neviditelnou a za živa nedokázatelnou změnou nervu; lékař pak je rozeznává jedině podle charakteristicky umístěných bolestí. Tak zejména navštěvují tak zvaný trojklanný nerv rozvětvený v tváři, v čele, v bradě a v nejbližším jejich sousedství. Jindy uchvacuje nemoc ta některý nerv mezi žebry probíhající, a opět jindy a to dost často sídlí v nervu na zadní straně stehna probíhajícím. Neuralgie zde sídlící zove se prostě ischias; dotčený nerv sám má jméno v pytevní latině ischiadicus. Některé z těchto neuralgií hodí se výtečně k předstírání. Zejména je ischias k tomu jako stvořena. K simulaci neuralgie nervu trojklanného raditi možno není, poněvadž je spojena pravidelně s jinými ještě příznaky, kteréž není možno předstírati. Avšak ischias možno líčiti velmi snadno, třeba jen prostudovat poněkud zevrubněji formu záchvatů. Bohužel však se mi k zevrubnému popisu příznaků těch nedostává dostatečné — chuti, jakož vůbec nehodlám vyčerpat program bolestí zúplna. Kdyby měl každý spisovatel všecko vypsat, co ví, mohl by čtenář později jen s nechutí k němu pohlížeti.

Život lidský poskytuje však zauzlenější situace, nežli je některá malicherná nepříjemnost. Různost názorů zaviní mnohdy spor končící důvody hmotnými. Zákon pak v ochranu béře utiskované, utýrané; jen že ovšem týž zákon důvěřuje více méně poctivosti poškozeného, které tento často postrádá. Co se tělesného poškození týče, přihlíží zákon zrovna jako medicina k objektivním změnám těla lidského, na základě poškození samého se vyvinuvším. Tím pak, že roztříděna jsou různá poranění co do povahy a následků v několik skupin co do důležitosti se lišících, zjednodušena věc pro soudce. Poněvadž ale známo je, že těžší poranění spojeno s větším trestem vinníkovým a často i s náhradou peněžitou, stává se přečasto, že poškozený, aby domohl se úspěchu, různé chorobné známky co následek utrpěného poranění předstírá anebo jiné samovolné zvětšuje a ztěžuje. Poněvadž pak zákon přihlížeti musí v první řadě k objektivním změnám organismu, tedy ku změnám smyslům soudního lékaře přístupným, dlužno tu simulantu předstírat objektivní změny. Jsme tím u jiného oboru vytknutého themata.

Pověděno nahoře, že v obyčejném životě bolest ku předstírání nejvíce použita bývá, a že tu postačí, je mimo vši pochybnost; teď jsme u momentu vážnějšího, složitějšího, neboť smysly dokázatelnou chorobu nějakou předstírat, není věcí právě nejsnadnější. Nechci se zabývat dlouho s ošklivým prádlem, jakým se mi jeví zúmyslné se zmrzačení neb zhoršení existující vady; nezdá se mi, že by věc, ana tak často je předmětem přelíčení veřejných, byla dosti zajímavou. Chci si vybrat z celé látky jen jeden zajímavý oddíl, a to jest předstírání chorob nervových, líčených co následek předcházejícího poranění.

Jest to ku podivu, jak některé pravdy, jichž poměry nepříliš často právě nám prozkoumati možno, jsou majetkem nejvšeobecnějším. Jednou z takových všeobecně známých pravd je okolnost ta, že nervové některé nemoci vzniknouti mohou následkem úrazu, a to sice buď na základě přímého poškození těla anebo na základě duševního otřesení, jež poraněného postihlo. Znám případ, že čtrnáctileté děvče onemocnělo posunčinou, když opilý otec byl je uchvátil za rameno a zatřásl jím; jiný případ posunčiny vznikl tím, že malé děvčátko uleklo se psa, a podobně je možným, že některá posunčina vznikne následkem trestuhodného činu. Případy, že by někdo nemoc jistou předstíral, aniž by dost málo byl chorobným, nejsou tak časté jako ony, ve kterých stará, již dávno pozůstávající nemoc lstivě ve styk se přivádí s utrpěným poraněním. Částečně má okolnost tato příčinu svou v tom, že vyjímaje padoucí nemoci, tvar jiných nervových chorob není dost obecně znám, aby s úspěchem napodoben byl, ač se nedá upříti, že by se mnohé choroby úžasnou věrností napodobiti daly. Padoucnice však, nemoc to tak dávno známá — již v starověku věděli o ní — vyskytuje se poměrně dost často a vyznačuje se tak charakteristickými záchvaty, že předstírání její je dost snadné. Této choroby také nejčastěji z nemocí nervových v obou uvedených smyslech užíváno bývá; zejména je dobře známo, že může se vyskytnouti následkem rány do hlavy, tedy poranění dost u rvaček obyčejného. Vím příklad podobný, vyznačující se obzvláštní nesnadností svou. Hoch jeden vlezl do cizí zahrady a kradl zde ovoce; majitel jej při skutku dopadnul a zbil, jmenovitě prý ho kopnul botou do hlavy. Ran těžkých jinak hoch nedostal a nebylo mu nemožné obvyklým spůsobem hned po poranění pracovati. Po některém čase však uchvácen byl padoucnicí a prvý záchvat přiměl otce k žalobě. Hoch dán do okresní nemocnice a zde konstatováno s určitostí, že hoch vskutku padoucnicí trpí. Dobrozdání lékařů pak znělo, že padoucnice v tomto případu vznikla následkem utrpěného poranění, a zejména obviňováno osudné ono kopnutí. Soud usnesl se pro vážnost předmětu neb z jiného, mně již neznámého důvodu, požádat zdejší lékařskou fakultu za dobrozdání. Záležitost prozkoumána znovu, a tu shledalo se, že hoch po nějaký čas před tím sloužil ve vzdálené vesnici, že se vyznačoval vždycky tupostí duševní a že zejména v poslední době několikráte záchvaty křečovitými trpěl. Věc nabyla jiné tvářnosti, a obžalovaný patrně nebyl tak tre-

stán, jako by býval v případu, kdyby padoucnice vskutku s poraněním dotčeným byla souvisela. Podobně by však nebylo nesnadné padoucnici docela vylhat, právě poněvadž se choroba ta vyznačuje jednak pravidelně složenými, jednak však snadno napodobitelnými záchvaty, a dost malá routina postačí, aby lékař byl po dlouhou dobu v nejistotě.

Sumou, vedle subjektivní bolesti možno za druhé se zdarem i nervové choroby předstírati. Tím však nejsme ještě u konce.

Jsou ještě jiné poměry, u nichž zdravé tělo menší se jeví výhodou než chorobné. Ty pak poměry, jež právě mám na mysli, jsou ze všech nejdůležitějšími, u nich nejvíce oprávněna otázka, zdaž nemoc je neštěstím. Myslím tím odvod k vojsku. Všeobecná branná povinnost volá každého zdravého občana do zbraně. V Monacu ovšem branná povinnost neznamená mnoho, avšak tam, kde užívá se zbraně k jiným ještě výkonům nežli je parádní cvičení před krásným světem, nejeví mnohý světoobčan přílišné chutě vojákovat. Nesnadno míti někomu za zlé nechuť k vojačení; jinak však je, kde nevůle provázena je skutky. Snad by se nahledalo tisíce mužů, kteří přihlížejíce k pravdě, že voják, na nějž moderní taktika klade značné požadavky a jenž tedy musí poměrně velmi silným být, má-li být řádným vojákem, musí mít především tělo zdravé — buď skutkem anebo pouze lží se líčili nezdravými a tak vojně uniknouti chtěli; k tomu všemu přemnozí ubožáci i samovraždou skončili.

Jindy bývaly poměry ještě trudnějšími nežli jsou dnes; dlouhá služba v činném vojště, vzdálenost od domova, špatné spojení značně stav vojenský stěžovaly; také prý bývala tenkrát zvláštní melancholie, vznikající z touhy po domově, mezi vojáky obecně „domácí nemoc“ zvaná, mnohem častější nežli dnes, kdy je dost velikou již vzácností, a byly také zejména u nás před lety simulanti u vojště přirozeným spůsobem mnohem četnějšími. Dnes je ovšem značně jinak. Simulanti se stali vzácnějšími jak mezi branci tak mezi hotovými již vojáky. Zákony vojenské zůstaly ovšem stejně přísnými a vojenští lékaři značně přísně k simulaci přihlížejí. Ovšem je jejich úloha více méně snadnou, poněvadž právě v tomto odboru větších mají zkušenosti než jiní lékařové, neboť přes to, že jsou simulace v naší době vzácnějšími nežli druhdy, vyskytují se přece mnohem častěji na vojně než v poměrech jiných, a tu jsou mnohdy tak výtečně promyšleny, že značné stojí namáhání, než podaří se podvodníka obelstít.

Zmrzačení se bývalo a je do dneška dosti obyčejným zjevem, však toto dlužno lišit od předstírání. Zmrzačení je spíše právnicky než lékařsky zajímavé, ač se nedá upřít, že i dějiny tohoto průmyslu nejsou chudými na zajímavé kuriosity. Druhdy jedli vojáci svíčky: vím sám o jednom případu, kde před lety syn bohatého sedláka tak dlouho žaludek si tímto odporným prostředkem maltraetoval, až za nějaký čas na vysílení skonal; také se jedla křída, oboje, i svíčky i křída v tom domnění, že dělají tváře bledé. Totéž se vypravuje o česneku a mnohé jiné podivné látce. Jiným odvětvím průmyslu tohoto je vyrábění vředů a ran po těle popelem, vápnem a kyselinou sirkovou a jinými žíravými látkami; pak usekávání prstů, vyrábění umělých nemocí očních a ušních a podobné. Zejména o posledních dvou spůsobech vypravují se přerůzné zajímavé podrobnosti. Tak byl chován ve zdejší nemocnici po dlouhou dobu branec trpící neduhem oka velice tvrdošíjným, přes to, že nebylo lze nalezti rozumnou jeho příčinu. Branec by býval propuštěn, kdyby se neznámou již mi náhodou nebylo přišlo na to, že měl za nehty na ruce uschovaný prášek ze sušeného rulíku, jejž si čas od času do oka zasypal a tak neduh svůj při síle udržoval. Jindy opět událo se podobného cosi s jiným brancem, trpícím prudkým zánětem ucha. Náhodou objevil lékař v uchu zlatozeleně lesklý prášek, který ho upozornil, že zánět ucha je nepochybně vyvolán práškem ze španělských much. Avšak to všechno nespadá do mezí účele mého. Mám stále na zřeteli nemoci, které se předstírají, a tu nemohu, chci-li si správně počínati, mluvit o zmrzačení, poněvadž není předstíráním v úzkém slova smyslu.

Proto však není ani skutečné předstírání věcí vzácnou mezi branci. Zejména udávají mnozí, že smyslové jejich nepůsobí dobře; hlavně pak je to zrak neb sluch, o němž udávají, že je slabým a špatným. Předstírat, že na jedno oko ničeho nevidí, je marným namáháním pro mladíka. Rozličnými nástroji optickými dokáže se mu ihned lživost tvrzení jeho, a tolikéž i předstírání hluchoty není právě přílišně snadným. Vím o velmi komickém příkladu sem spadajícím. Mladík jeden, branec, předstíral, že hluchým je na jedno ucho, avšak věděl o známém lstivém experimentu, že dá-li se zvučící ladící vidlička na hlavu, slyšeti jest zvuk její lépe v hluchém než zdravém uchu. Proto také přestál prvou zkoušku skvěle; po druhé však dali mu ladící vidličku přímo před zdravé i hluché ucho, a to dobrého mladíka tak popletlo, že řekl opětně, že vidlici slyší v hluchém uchu silněji znít, což ovšem mu osud urychlilo.

Také němota se předstírává, avšak to je úkolem nejtěžším, neboť v narkose chloroformové dá se mnohý nešťastník — do zpěvu. Přes to ale slyšel jsem o případu, ve kterém nevzdělaný jeden hoch z Karpat po čtyry měsíce nepromluvil a také nemohl ze lži usvědčen býti žádným pokusem, až konečně teprvé náhoda jej v noci před propuštěním od vojska vyzradila. Zajisté poněkud smutné ukončení tak nadějné snahy.

Jiný stav, který předstírán bývá, je nemožnost pohybu. Buď předstírá se ochrnutí anebo tuhost v některém kloubu. Prvé zakrytí může jen lest, jako sám na své oči jsem viděl u Maďara, který po tři měsíce nošen a vozen byl, a kdykoliv na zem se postavil, jako dřevo se skácel. Chycen byl elektrickým proudem. Byl totiž náhodou ve smyslu léčebném elektrisován a křičel bolestí i tenkrát, kdy elektrody nebyly ve spojení s apparátem; to vzbudilo domněnku o jeho podvodu a v několika dnech byl dopaden. Tuhost v kloubech pak odkryje se chloroformem. Jsou případy, ve kterých mladíci silných svalů tak měli nohy zkřivené v koleně anebo ruku v pěst zatnutou, že žádná síla nevystačila k vyrovnání nohy anebo otevření pěsti. Chloroformem vpraví se simulant do narkósy, a jakmile je bez vědomí, možno se přesvědčit okamžitě, mnoho-li na počínání jeho je pravdy.

Avšak dost na podaném. Věc sama třeba nebyla nezajímavou, není zajisté zábavnou. Připadá mi to předstírání jako zápas kočky s myší: simulant podléhá; a proto tuším, že právem ustávám v pokračování. Poražení nevědomosti může být pro okamžik zajímavo, avšak na delší dobu nevystačí. — O předmětu samém nebudu se

také více šířit. Dostačil článek tento svému úkolu, vytknut-li jen směr v rysech povšechných. Ukázáno, pokud možno předstírat nemoc — potud, pokud omezuje se předstírající na napodobení příznaků nervových nemocí a pak na bolest či subjektivní některý nepříjemný pocit. Kde se pokouší člověk o předstírání změn, jindy smyslům přístupných, tam podniká práci Sisyfovu; jen že namnoze simulanta kámen, jejž do vrchu valí, sám ku konci umačká.

Flétna.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Dokončení.)

Bratr Coelestin byl přítomen posledním okamžikům umírajícího cizince. Sotva mu zatlačil oči, pojal jej divný cit; bylo mu, jako by se měl dopustiti svatokrádeže. S třesoucí se rukou ohledával chladnoucí tělo neznámého — konečně našel a byl by zajásal. Z náprsní kapsy vytáhl starou flétnu a jako veliký poklad ukryl ji hned pečlivě ve svém záňadří.

Celý den chodil jako pitomý. Zatím pochovali mniši neznámého u zdi klášterního hřbitova. Místo modlitby hodili mu do posvěcené země s hrstí hlíny několik nelidských výčitek.

Byl večer letní, vonný. Coelestin v úzké cele své stál u okna a díval se do hor. Jeho celá duše otevřela se jako báječná květina. Neměl v celém životě dosud flétny v ruce; vyňal ji zvědavě z habitu, prohlížel ji jako dítě novou hračku a pokoušel se ovšem velmi neobratně přiložiti ji ke rtům, a zvedati a klásti prsty na otvory její. Odvážil se též vpustiti do ní proud svého dechu. A hle, čistý, měkký ton plynul z flétny, vlnil se v jasném, večerním vzduchu, nyní jako by se zastavil a nyní umíral v jemném a svůdném spádu vždy tišším a slabším dozvukem, jako by labuť na jezeře si zazpívala. Coelestin se trochu podivil a opakoval svůj pokus. Druhý ton byl smělejší, mohutnější; jestli zněl první jako tichá žaloba, zněl tento jako výčitka; při tom nevlnil se svůdně, ale ostrým hvizdem zanikl. Coelestin myslil ve své naivnosti, že to ani jinak býti nemůže, že není třeba více umění, než foukati do flétny; ona sama pak že se postará o to ostatní — a proto foukal udatně.

A jaká to byla melodie!

Celá poesie tohoto vonného večera zhlížela se ve vlnách této mystické hudby. Nach červánků jako by se vznášel kolem těchto tonů, které v tklivé elegii se chvěly, zmíraly, pojily, proplétaly jako úponky svlačců, vinoucí se z klášterní zahrady mezi divokým chmelem po zdech a kývající velikými, pestrými květy mezi mřížemi ztemnělé cely. A jako by na pokraji každého květu seděla víla etherická, bělejší nad slonovou kosť a průsvitnější nad mlhu, a každá jako v taktu kývala zlatou svojí hlavičkou, a podávajíc sestře z druhého květu ruku vyhoupla se na sousední kalich v opojivý tanec, jako by tisíc pestrých motýlů se míhalo mezi květy. Nebe se zdálo býti bližší, hory vyšší a slavnější; potok, proplétající se skalnatou úžlabinou, šuměl jako ze sna, a černé skály, hlídající jako staré chůvy jeho tok, třpytily se zlatým pískem a skláněly se níže, a sporá křoví divokých ostružin a hlohu tměla se v divé, smaragdové zeleni. A každý ton jako by našel bratra svého: ten v harvách večerních oblaků, ten v stříbrném lesku vlny, ten ve fialových odstínech vzdálených hor; každý ton se zdvojil svoji ozvěnou, která si usedla do starých střílen klášterních zdí, bloudila po pestrých oknech kaple a chvěla se tančíc po hrobech klášterního hřbitova...

A bratr Coelestin hrál neustále. Zdálo se mu, že touto hudbou spadlo s něho vše, co jej tísní, tíží, hněte a trudí; bylo mu jako onoho jitra, kdy poprvé si vyšel do hor, ale volněji než orlu, jemuž tenkrát záviděl, blaženěji než cyklamě, v jejímž útlém kalichu našel tenkrát svou duši. Hrál a díval se do hor, za které zapadalo slunce v čarovné glorii. Krajina před ním splývala v široké, sterými barvami se míhající pruhy; potok jako by se vzpřímil v rokli a házel v jeho okna déšť perel, onyxů a rubínů; červánky byly jedním mořem; květy svlačců rostly v křišťálové amfory, z nichž se zvedala nahá těla odalisek a sylf, splítajíce se v nejvábnějších skupeních, a vším zaznívaly ostré, táhlé, melodické a bizarní, žalující, stůnající, bouřící a modlící se tony, jako perly májového deště v hustý, rozkvětlý, opojnou vůní omdlévající les plného jasmínu...

A Coelestin hrál ustavičně, až vše splynulo nad hlavou jeho, jako když se zavrou vody nad tonoucím; jen vírem tím znělo mu cosi sladkého, jako rány v cimbál a smíchy rolniček, pak ticho vše pomalu a v jeho okno se dívala hvězdnýma očima rosná, nádherná noc.

Na prahu cely stál jako vyjevený bratr Kleofáš, a když Coelestinovi vypadla flétna z ruky, oznamoval chvějícím se hlasem rozkaz převorův: Coelestin měl ihned i s flétnou sejíti do jídelny.

* * *

Nastal ovšem výslech. Coelestin v horlivé hře zapomněl i na večerní hóru a pak, co více, rušil tou satanskou hudbou, jak ji nazýval převor, pobožnost ostatních. Bratří, naplněni ode dávna hořkostí proti Coelestinovi, očekávali s radostí výrok převorův. Tento zprvu mínil, že Coelestin umí tak hráti, ale zvláštní kouzlo této hry a vnitřní jeho tušení zdály se svědčiti opak. Coelestin vyznal upřímně, že neměl flétny nikdy v ruce a že míní, že není třeba více umění než foukati. Bouřlivý smích bratří byl mu odpovědí.

Většina nad to obviňovala jej z pokrytství, jiní věřili v jeho naivnost, ale tušili zase věci nadpřirozené. Převor byl dlouho na váhách. Leč upřímný pohled Coelestinův odzbrojil ho úplně. Konec všeho byl, že prohlásil flétnu za jmění klášterní a odevzdal ji bratru Kleofáši s přísným rozkazem, aby ji nevydával nikomu, tím méně Coelestinovi. Tento byl zatím propuštěn.

Noc strávil beze spaní. Stále zněla mu opojná ona hudba v uších. Druhý den byl pustý, mlhavý. Coelestinovi bylo jako jiným lidem jest po noci probdělé orgiemi. Cítil strašné prázdno v duši, v chrámu i cele své byl

cizincem, touha nevýslovná jej pálila, bál se ji vyslovit — a přece si byl vědom, že se mu stýská po flétně.

Přišel opět večer, tenkrát nevlídný a posupný. Hory se pokryly závoji par jako truchlící vdovy.

Coelestin chodil se skříženýma rukama po setmělé cele své. Jedna myšlénka žila v něm a mučila ho pekelným ohněm.

Flétnu, jen flétnu!

Došed na své procházce ku dveřím slyšel lehké zaklepání. Pootevřel a viděl v šeré chodbě státi některého z bratří. Bylo příliš tma, než aby byl mohl rozeznati tahy obličeje. Dle postavy zdál se to býti bratr Kleofáš.

„Mám jíti zase k převorovi?“ oslovil jej kvapně Coelestin.

Mnich místo odpovědi položil prst na ústa a vyňal z habitu — flétnu; což jiného mohlo to býti? A kdož mohl to býti jiný, než strážce flétny, dobrý bratr Kleofáš, ten veliký ctitel uzeniny?

„Kleofáši, bratře!“ zajásal Coelestin; „přece někdo, jenž má soucit se mnou, někdo, jenž mne nezapomíná, ba, jenž k vůli mne chce uvaliti na sebe hněv převorův a nevoli bratří. Děkuji ti, Kleofáši; myslil jsem, žes mým nepřítelem — odpusť, bratře, odpusť! Jaké štěstí! má flétna!“ A již vztahoval ruce po podivném tom nástroji.

Mnich dal mu znamení, aby zůstal tichým, a podal mu flétnu; než mohl Coelestin děkovati mu, zmizel v šeru dlouhé chodby. Dobrý Coelestin nevěděl v dumách svých, že bratří jsou dávno již v choru. Byl přesvědčen, že tento mlčelivý mnich byl Kleofáš – nemyslil na nic než na svou flétnu. Přistoupil k oknu a hrál. A jako by hudba souvisela s naladěním dne, byla smutnou, elegickou. Potlačené vzdechy a zadržené slzy valily se v ní plnými proudy, miliony slavíků žalovalo v ní svůj bol. Náhle ale změnila se v divý, karnevalový rej, v jásot pusté orgie, v smích šílenství. Nevím, jak dlouho hrál Coelestin, ale tenkráte to byl v skutku Kleofáš, zuřivý jako tygr, jenž jej poháněl před soudnou stolici převorovu. Věc byla víc než záhadná.

Kleofáš tvrdil, že zamknul svou celu, pověsiv flétnu na hřebík pod kropenkou, a odebral se k hoře. Také svědčili bratří a převor viděl, že Kleofáš předzpěvoval antifony. Celestin opět tvrdil, že sám Kleofáš mu doručil flétnu. Patrně zůstala vina na Coelestinovi; nikdo mu nevěřil. Kleofáše viděl každý v hoře, Celestina nikdo. Jaké ale bylo podivení, když celý řád, odebrav se slavně v celu Kleofášovu, našel zde flétnu visící tiše na hřebíku pod kropenkou.

Zkameněli úžasem.

Převor kladl ustavičně ruku na čelo, jako by chtěl se dohledati moudré myšlénky; bratří dívali se na sebe, jako by spadli s měsíce, a Coelestin trnul v úzkosti, co přijde.

Převor sňal flétnu a odnesl ji do svého pokoje. Coelestin odveden jest dvěma bratry do klášterního vězení, kde měl tak dlouho o vodě a chlebě odloučen všech žíti, dokud by vše nevyznal, jak se mu dostala flétna do ruky, kde se naučil hráti, a aby pykal za svou neposlušnost i nedbalost ve službě církevní.

* * *

Byla noc. Coelestin toho nevěděl. V komůrce podkrovní, jež byla klášterním vězením, byla stále tma. Jediné, hustě zamřížené okénko bylo zrovna pod okapem.

Tu se otevřely dvéře a v pološeru objevil se bratr Kleofáš; strčil, bruče něco do vousů, džbán s vodou a kus chleba k loži Coelestinovu a zavěsil malý, čadící kahanec na bezbarvou zeď. Coelestin pokusil se jej osloviti, on ale mlčky práskl dveřmi za sebou a otočil klíčem.

Ubohý Coelestin byl opět sám. Vrhl sebou na rohož, chtěje usnouti, ale nadarmo. Zimničné představy stavěly se mu před zrak, skráně mu jen hořely, oči se zavíraly, jako by tížené olovem, ale spánek byl tenkráte hluchým a nemilosrdným.

Hodiny se tiše vlekly. „Jaký to bídný život!“ myslil si Coelestin. „Zda by nebylo lépe umříti?“ I jal se přemýšleti o smrti. Zdála se mu tak lenkou, tak sladkou.

Kahanec jen blikal a naplňoval malou jizbu smrdutým kouřem. Stíny malé mříže chvěly se na podlaze. V koutech bylo plno stínů.

Coelestin pozvedl hlavu a zdálo se mu, jako by pojednou stíny u dveří houstly. Myslil zprvu, že jej mámí zrak, protíral si oči, ale darmo; stíny se stkaly v postavu, která se blížila k jeho loži. Byla oděna v černohnědý řasnatý šat, podivného střihu a kroje, barva podlouhlého, vyzáblého obličeje byla žlutá jako staré pergameny klášterní knihovny. Krok její byl zdlouhavý a bez ruchu.

Coelestin díval se upřeně na podivnou tu bytost; necítil ani nejmenší hrůzy. Cizí host stál přímo proti němu a díval se mu svýma zelenýma očima upřeně v tvář.

„Ty jsi Satan,“ pravil klidně Coelestin neodvraceje očí od něho.

„Snad máš pravdu,“ odvětil cizinec hlasem sípavým.

Dlouhé ticho.

„Ó jak ten život bolí!“ zaúpěl Coelestin, a jako by sám byl v jizbě, obrátil se a upíral zraky ke stropu.

„Bolí?“ posmíval se divný host; „vždyť ho, chlapečku můj, ani neznáš. Bolí! stará píseň všech dětí a darmochlebů! Život jest prázdný pojem, a vše záleží na tom, jak jej vyplníš. Je to tvou vinou, že tě bolí.“

„Já že neznám život!“ horšil se Coelestin. „Což pak jsou naše sny, zápasy a odříkání?“

„Sny, zápasy a odříkáním, nikoli ale životem,“ odvětil Satan; „ty tušíš život, ty děcko s touhami obra a-s omrzelostí starce.“

„Proč tedy neznám život?“ ptal se váhavě mnich.

„Poněvadž neznáš ženy,“ odvětil s úsklebkem Satan.

„Ženy,“ opakoval jako v snění Coelestin; „vždyť jsem také měl matku, tu dobrou, andělskou matku...“

„O matce nemluv,“ vpadl mu Satan do řeči; „matka jest pouze duší, světicí, chceš-li vtěleným božstvím, nikoli ale ženou, která jest tělo a již jsi nepoznal. Jsi velmi nevinný, mé dítě!“ V posledních slovech Satana chvělo se pohnutí hlubokého soucitu...

„A co mně může dáti žena k mému štěstí? Byl bych šťastným, kdybych mohl těkati přírodou, lézti po horách s kůzlaty a lítati s orly, přebývati v kalichu květin a...“

„Býti hlupcem jako dosud!“ přerušil jej cizinec. „Ty nevíš opravdu, co jest žena, a hlavně nevíš, co jest nahá žena. Ty nevíš, že žena jest celá příroda, celá zosobněná věčnost, že v její duši jest paprsek edenu a v těle jejím celé peklo plamenů. Ty kladeš dosud nezralé svoje sny v kámen, květ i peruť ptáka, ale ne tam,

kam patří, odkud přišly a kam směřují: na nahá ňadra ženy, tento oltář pravého božství, tuto jedinou obětnici smíru. Ty nevíš, že i tvá duše jest ženou, že příroda jest ženou, že smrt jest ženou, ano matka všech, i věčnost jest ženou; chceš-li poznat život, musíš dříve ucítiti plamenné, zdrcující objetí skutečné ženy, která jest zosobněnou duší, přírodou, smrtí a věčností. Ty jsi se ale odříkal ženy a proto jsi dítě s touhami obra a s omrzelostí starce. Jak tě lituju!"

Coelestinovi vstoupily slzy do očí. „Nuž, tedy mně dej poznati ženu a vezmi můj život, mou duši, mou spásu, mou blaženost!" vykřikl divoce a vrhl se před ním na kolena.

Satan se usmál a přistoupil blíže. „Nač třeba této bludičky!" S těmi slovy zhasil kahanec a přistoupiv k okénku mávl do tmy rukou.

Jako bílá nit hedbáví zaleskllo se cosi z venku mezi mřížemi, zhoustlo to na stříbrný paprsek, blížilo se a v krátké době seděla mezi mřížemi stříbrozlatá hvězda. Paprsky lily se z ní na vše strany a plnily jizbu zažloutlým sirnatým světlem, které brzy hrálo v různých barvách.

Satan sáhl za ňadra a vytáhl tři kusy černého, oblého dřeva a sesazoval je dohromady.

„Má flétna!" vzkřikl Coelestin a skočil s lože.

„Ano, tvá duše!" odvětil s úsměvem Satan. „Lehni jen, není třeba se tak namáhati."

Coelestin lehl na lože a přikryl se rohoží. Satan nasadil flétnu ke rtům. Sotva zazněly první tony, spadala s něho černá říza. Na kraji lože seděl nahý kolos, obrovské údy byly přikryty jen velikýma netopýříma křídloma, jež visela mu s mohutných plecí jak dva černé prapory. Hrál na flétnu, kývaje posupně hlavou. Tony zněly bizarně, nepravidelně, neuměle; melodie chyběla této hudbě. Coelestinovi bylo, jako by déšť žhavého uhlí padal mu na skráně. Tony byly stále ostřejší, pronikavější jako jehly. Coelestin cítil tajnou bázeň a tahal si rohož přes hlavu.

Cosi jako mlha táhlo se před ním, lehalo na něho a úžilo mu dech. Různé obrazy míhaly se před ním. Viděl města podivných věží a domů, pusté lesy a písčité pouště, staré zahrady plné kamenných, omšených soch a vyschlých vodojemů; byl večer, bylo jitro, byla noc a rej ten neustával. Náhle stál kdesi v divoké zahradě plné cypřišů, v pozadí se tratily věže nějaké středověké stavby. Na širokých cestách leskl se zlatý písek a květy s hvězdnými kalichy dýchaly chlípnost. U fontánu pod cypřišemi stála žena; byla oděna v černý samet, hrdlo a část ňader byly obnaženy a zářily bělostí slonoviny a matnou něhou perleti. Postava nádherná a velkolepá. Vztáhl ruce po ní a ona mizela v páře, vše rostlo a splývalo v žluté, stále rychleji se pohybující kruhy; v těchto sjela hvězda, jež dosud se chvěla mezi mřížemi okna, házela dlouhé, jasnomodré a smaragdové paprsky, točila se, až náhle rostla v nádherné nahé tělo ženské, jež bylo oblito stříbrnou mlhou jako průsvitným musselínem. To byla ona, sen jeho spící duše, jenž stál v zadumání pod cypřiši — a ona se skláněla k němu. On viděl její vlnící se prsy, cítil teplý její dech, neviděl Satana, který v stále prudčím taktu kýval hlavou, ale viděl ji; horké slzy tekly mu přes tvář, hlava šla kolem, již ji objímal...

Leč nikoli — v té chvíli, kdy cítil tlukot jejího srdce na svém, octla se u okna, a tančíc před ním po měsíčném paprsku lákala jej za sebou. I skočil s lože; mříže zmizely, na komíně klášterním seděl Satan pískaje na flétnu, a před ním vznášel se v kouzlu letní noci sen jeho duše, ona čarovná, nahá žena...

Musil za ní. Divná cesta po hřebenu střech. Napřed Satan pískaje, pak ona v růžové mlze, z níž tryskaly řetězy břečťanu a chmele, květy zvonků, gencian a rhododendru, vinouce se jejími vlasy, po štíhlých sněhových údech, a pak Coelestin, oči maje zavřeny, s rukama v před nataženýma, se srdcem roztouženým, s duší hárající touhou a blažeností.

Měsíc tancoval před nimi a házel své paprsky jako nitě pod jejich nohy; hvězdy se mihaly fosforovým třpytem a hřeben střechy klášterní ježil se pod kroky jejich jako hřbet nějaké báječné, předpotopní potvory...

Kde se zatáčela střecha, vyskočil veliký, černý kocour; jeho oči plály jak dva rubíny, ze sametové srsti lítaly elektrické jiskry.

Klášter zmizel; kráčeli pouze po paprscích měsíčných, stromy stály u cest jako obrovské, zakuklené příšery, s některého pozvedl se s krákotem havran, roztahuje veliká křídla, pod nimiž se cosi kmitalo jako modré plamínky.

Na břehu rybníku seděly ropuchy; smaragdová kůže jich těl leskla se a oči jejich měnily se jako drahokamy.

Nad močálem lítaly bludičky — světlušky tančily kolem nich jak padající hvězdy.

Vzduch byl hustší, měsíc ztrácel se v mlhách.

Šli po hřebenu hor, tony flétny zanikaly. Stáli nad propastí, v jejíž bezdný jícen svezla se s čarovným úsměvem po matném paprsku luny spanilá žena; zmizela. Satan seděl na hrotu skály, odložil flétnu a smál se příšerně. Coelestin otevřel oči. Byla tma.

„Dej mi flétnu," zahřímal na Satana, „ať si vykouzlím z propasti ten zářný obličej!"

Ostrý smích mu odpovídal.

„Dej mi flétnu a vezmi duši mou!"

Zas ten smích.

V divém vzteku vrhl se Coelestin na Satana, chtěje mu vyrvati flétnu; tento objal jej a přikryl svými křídly. Padali. Coelestin se více neprobudil.

* *
*

S úžasem nalezli bratří z rána prolomenou mříž v okénku klášterního vězení. Po Coelestinu nebylo stopy. S úžasem ještě větším postrádal převor flétnu, kterou včera byl položil pod obraz sv. Antonína. Hledaje ji mezi papíry, zadíval se na obraz, a tu poprvé zdálo se mu, že oči zelené žáby s kanářím zobcem hoří rudým plamenem zlomyslného výsměchu a bílá blána jejího hrdla že se nadýmá.

Ještě téhož dne dal odstraniti obraz ze své ložnice. O příhodě této mluvilo se ještě dlouho mezi bratry, časem však se zapomnělo, jako se vůbec zapomíná.

Ještě po delším čase jel bratr Ondřej se svým kolegou pro potraviny v odlehlou část hor. Dobře uvítán a pohostěn dobrosrdečným horalem, zavdal si trochu více vína než slušelo. Leč prosím vás, v takovém parnu! Bylo již pozdě, když se vracel s velikým nákladem ku klášteru, kde jej jak obyčejně očekávali s velikou horlivostí.

Leč Bacchus s Morfeem vzali si tenkráte dobrého Ondřeje na starost. Poháněje svého kolegu zabloudil v pološeru a dal se zatáhnouti, důvěřuje v jeho znalost terrainu, někam do rokle, kde přemožen umdlením a vínem šťastně usnul. Rozumí se, že věrný jeho soudruh následoval vznešeného jeho příkladu.

Ale ráno! Ostrý vzduch probudil jej a rozptýlil mlhy jeho lebky. Protíraje si oči díval se tupě kolem. Věčný bože, s kým to nocoval! Asi tři kroky od něho ležel obličejem k zemi muž v setlelém habitě jeho řádu. Nebyl to muž, byla to kostra muže, ohlodaná zvěří, deštěm, větry, časem.

Obličej nebyl k rozeznání, byl pln hlíny a seschlé krve, něco dále ležela — flétna!

Ondřej vykřikl úžasem. Jal se mlátit svého kolegu, a poháněje jej závratnou stezkou do vrchu ani se neohlédl, stále se znamenaje křížem.

Převorovi nalhal, že byl u sedláka noclehem. Zda vůbec kdy komu vyprávěl o nočním tomto dobrodružství, není mi povědomo.

Evropa.

Báseň od *Svatopluka Čecha.*

Zpěv třetí.

V „Evropy“ hruď se ostýchavě kradou
paprsky dne okrouhlých skulin řadou
a slabě psanců ozařují směs.
Podlaha vlhká zdvihá se a sklání
i stěna lodní v stálém kolísání
a v ucho šumí věčný vody ples,
jak uzpívat by chtělo svaté moře
v sen hluboký vyhnanců těžké hoře.
I klidny napohled jsou jejich davy —
hovorem všedním potichu se baví.

Než časem zpytavě své zraky věsí
na čupřinatou hlavu mohutnou,
na skráně běl, jež s dumou urputnou
jak čelo stingy vyniká z té směsi.
Ba, sochy líc to, rysů kamenných,
v niž nedočteš se víry, touhy, lásky,
v niž zůstavil jen chladné, hlubé vrásky
vyhaslý požár vášní plamenných.

Přec tajný oheň plápolá v tom hrobě.
Viz, chvílemi se temných očí pár
za svislým vlasem nítí v blesk a žár
a divoce se koulí v mocné zlobě.
Ký záměr ve chvíli té Roland kuje?
co mračné obočí mu vymršťuje?
a jaký blesk mu chmurnou letí duší?
nejeden bádá druh a všichni tuší.

Nadarmo Pavel v temném ústraní
klid těšivý, samoty půvab hledá.
Již host si nezvaný mu k boku sedá
a pěknou hlavu skloniv do dlaní
šepotá opět, stokráte co šeptal:
jak prapor vlál, jak pokryly se kosy
kanoucí krůpějí nachové rosy
a komoň válečný jak trávu deptal,
jak zbraní nepřátel ti, oni padli,
jak břízy vyrostly, kde rodný stával dům,
a v parku že as břečtan polosvadlý
obtáčí soch a vodotrysků rum.
Že rád by zabloudil ve svitu lunném
v kraj daleký, kde býval šťasten, mlád,
a s milenkou unášen lehkým člunem
jak druhdy veslo na kolena klaď.
Jeť toulavý to dálné Polsky syn.
Již konec toulky, konec na vše časy.
Jak stal se druhem bohopusté chasy
ten romantický, sešlý paladin
se škapulířem za ňadry? Či duchem
neklidným hledal boj a rozkoly
a dobrodružství, bouř — ať kdekoli
a jako buřňák veselil se ruchem?
Či lhostejno mu bylo, zač se rděla
ruměncem krve otců karabela?

Teď k rybce v dlani lysou kloně hlavu
kmet shrbený se přidružil k nim z davu.
„Hle, počto! Za haléř slávy kus
jsem sobě koupil. Druh to z brusu nový.
Hle, průsvitný ten živok fialový,
jak božsky něžný utvořil jej vkus!
O Muzo stárnoucí, tam ponoř sítě
v tajemnou hloubku, snivý pod azur,
kde snivý Neptun v různém polosvitě
kraluje uprostřed svých plachých stvůr;
tam vylovíš si skvoucí perly pravé,
báj čarokrásnou obraznosti zdravé.
V plen větrům zanech mizivé své stvůry,
oblaky mystického kadidla,
mdlou lásky sladkost, romantické chmury,
z antických škorní vyzuj chodidla:
hoď stranou vše, co lidský piplal duch,
v přírody vrať se krásný, svěží luh.
Vstup nohou smělou v potápěče zvon,
ber korálů se lesem, hvězdných květů,
kde žasnoucím tě zrakem změří v letu
podivných tvarů nesčíslný shon;
neb vyhoupni se lehce pod balon
a vznes se rázem nebes pod oblaky,
bouř pod nohou, nad čelem hvězdný týn
a v hrůze svaté nadšenými zraky
v propasti hledej zeměkoule stín.“

Nihilista.

Oj, směšno mi to vědatorů plémě!
s heřmánkem v torbě, s věncem motýlů,
hynoucích trýzní, na klobouku lemě,
když z lesního nám káže pahýlu.
Příroda spasí vás! V té bibli čtěte.
Nuž rcete, vy co zbádali jste v ní?
Kde vajíčka co snáší, jak co kvete,
kolika kyvy loutny struna zní.
Nebesa pokryli jste číslic řady,
zem rozdělili v názvů myriady.
Nuž dobrá: spočetli jste bible slova.
Než kde duch posvátný, jejž v sobě chová?
Vzal třísku děd, nasadil okulár
a rozštípal ji třísek na tisíc,
a z každé třísky nových třísek pár,
až nezbylo mu v suché dlani nic.
Prozkoumal světlo zašlých oběžnic
a ví, že řadu let tam svítí nic.
Nuž, s mudrcem již rcete z přímých plic,
že ví to každý z vás, že neví nic.
Dál robte stroje nové, šrouby, vesla —
jen kněžím neplefte se do řemesla.

Jiný z davu.

Oj, nechte si své básně, vědy, dumy,
i vtipy pusté, planých řečí šumy.
Jeť nejprvé a nad vše lidstvu třeba
jen chleba, chleba!

V tom Roland povstal. Rázem tichnou davy.
Vše kouzlem upoutal zrak jeho tmavý,
planoucí hrozně Šepot jeho rtů
zní ztlumený jak hukot bouře dalné:
Dnes kyne čin! Buď jarmo strásti žalné,
pochopů zdrtit bídnou kohortu,
neb v krvi klesnout přes paluby lemy —
slavnější smrť to skonu za mřížemi!
Vše uchystáno — spojencem nám zrada —
zbraň poskytne — otevře východy —
až dennice nad mořem svitne mladá,
pozdraví bohdá vlajku svobody!

Zableskly nadějí se zraky steré,
odvahou, bázní chvěl se vězňů tlum,
zaznělo „hurrá“ do prostory šeré
dušeně, hlucho jako vlny šum.

Noc nad vodou. Stožárů blednou rysy,
s nich plachtoví jak černá chmura visí.
Na lodi denní utajil se ruch,
jen šumná kol se rozrážela vlna
a moře píseň věčná, tajuplná
podivnou bájí uspávala sluch.
Pod stropem kajuty světélka znět
vyšlehá, hyne v křišťálové kouli,
skotačí, těká, do sebe se choulí
a znovu rozpuká jak zlatý květ.
A v prchavém tom stínů, světel reji
s dřímotou v oku, na rtu šept a smích
Angela s Gonzagou se volně chvějí
v lehounké přízi loží visutých.
Po sněžných ramenou se rozlil jarý
prstenců havraních i rusých tok,
a v muselínu měkkém tílka tvary
vyhlédaj' kradmo z drobných sítě ok.

Angela prosí: Gonzago má drahá,
povídej něco! Stesk mi k srdci sahá.
Tu Gonzaga zpomínkou v dálku letí
a šeptá báchorku, jíž zrodil jih,
jíž šepotá si národ hnědé pleti
pod chatou z kůry, v hájích palmových.

Angela.

Pst, Gonzago! Poslechni, ustaň přec!

Gonzaga.

Toť vlna opřela se v lodi plec.

Angela.

Jak burácí to z hloubi výš a výš,
noh sterých dupot, hlomoz — neslyšíš?

Gonzaga.

Snad mužstvo bouře poplašila náhlá!

Angela.

Slyš, kroky odevšad! Zmatený hluk,
znamení píšťal pronikavá, táhlá,
a zbraní, střelby promíchaný zvuk —

Gonzaga.

I děla rachot, bouře zlobných křiků —

Angela.

Úpění, jásot, otce mého hlas —

Gonzaga.

Již vzhůru tam, vytrhnu z ňader dýku —

Angela.

Ach, madonno, spas otce mého, spas!

Vyletly dívky na palubu vzhůru
a zřely v boj a plamen, plachty, dým,
jak hrdličky dvě z krovu v bouřnou chmuru,
stouleny k sobě, okem zděšeným.

Svítilny rudé v plachtách sem a tam
poruznu visící, pochodní plam
příšernou září, matnou oblévaly
bojiště těsné; paluby již půl
zástupy vězňů vzteklých pokrývaly
a nové rodil ještě lodi důl
jak sopky jícen. V šeru houfy jich
se zadní vlní. Tváří zjitřených
směs divoká se s bledým noří rtem
pod rozedrané plachty okrajem,
a jiní skoky vrhají se lvími
do zbroceného krví prostoru,
kde lodi velitel se s branci svými
hotoví pozdě, darmo k odporu.
Loď zradou ztracena. Ač psanců roje
jen různo bambitku a břitkou zbraň
do divokého přinášejí boje,
však zoufalství jich sílí zrak a dlaň.
Již v hrozném věnci povalených těl
sám strmí tu „Evropy“ velitel.
Hrdinná krása v zimním věku svém!
Nad staré hlavy prášivými sněhy
dlaň pevná blýská břitkým čepelem
a v oku mladistvé se nítí žehy.
Teď chví se, klesá šedý hrdina
a přeseň tlupa bouří zločinná.

Zoufalý výkřik. Klesá Angela,
než nedopadla. Mladý psanec skokem
ji pevně uchvátil, podepřel bokem
a v hruď mu klesla hlava omdlelá;
na bedra Pavel sladkou pojal tíži
a pod palubu s plenem svým se níží.

Než Gonzagy vzkypěla jižní krev.
Dlaň její v ňadra sklonila se letem
a s bezpečným se zdvihla amuletem —
ozdobnou dýkou. V oku plá jí hněv,
jíž do vřavy se chýlí — sličný zjev!
Jak hádě hravé, pořesté kol těla
jí vlaje rozpoutaný indský šál
a z vlasů havraních do ňadra, čela
déšť penízků se zlatých rozsypal.

Však náhle Polák, v rudé plana záři,
jí v cestu vstoupil s usmívavou tváří.
Oj, krásná Valkýro, kam bouříš letem?
Kde dýky cíl? Jak ozdobný to skvost:
modravý čepel pod stříbrným květem,
přec ku hře s věčností té hříčky dost.
Nuž, jiný terč-li se vám nenabízí,
zde srdce moje, rytířské a ryzí.

Při lehkých těchto slov žertovném zvuku
Gonzagy vázne krok, uklání ruku
a dýka pádem na podlaze zvoní.
A s dvorným Polák úsměvem se kloní
i rámě nabízí:

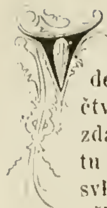
Aj, krásná slečno,
pospěšme stranou: zlá tu hudba zvučí,
kol ucha mouchy olověné bzučí
a štípnutí jich valně nebezpečno.

Přikročil blíž — v tom na srdce si sáhl
a potácel se, klesl. V pádu stáhl
dlaň její sladkou, jíž byl lehce jal,
na mroucí ret, a hlavu pochoval
jejího roucha pestrých do záhybů;
i sklonila se nad ním v leknutí,
však zaslechla jen: „Visło!“ šeptnutí,
a v bledou patří líci, mrtvou, bez pohybu.

Dozuřil boj a krví zbrocený,
krvavou plachtu, rozedranou v cár,
pozdvihl Roland. „Vzhůru na stožár
svobody svaté prapor červený!“

Démon zátiší.

Napsal *Paul Arène.*

V době, kdy ještě nebylo tramwayí, byly v celé čtvrti Mont-Parnasse, od Vaugiardu až ku Hvězdárně, jenom samé zdi, věnčené divokou travou; tu a tam nějaký domek, mříž, porostlá řídkým svlačcem, kudy bylo viděti do odlehlého kouta některé zahrady.

V ulici Notre-Dame-des-Champs, asi uprostřed, zachoval se jeden z těchto domků. Jest to snad číslo 13 neb 15. Ale, jste-li jen poněkud Pařížany, všimli jste si ho jistě. Zastavte se před ním někdy, vezměte za kliku, opřete se o dvéře, učiňte tak beze strachu, neníť v něm ani vrátného ani psa: vejdete úzkým vchodem hned na perron mechem porostlý a uvidíte dole starou zahradu, jaké vídáte v Brie neb Ile-de-France, starou zeď, staré studánky, veliké staré hrušky s větvemi divoce vyhnanými, pokryté stříbrným lišejníkem, který visí jako bílé vousy na kmenech starých stromů. Celé houfy kosů zde hnízdí; přilétli sem, když bezbožná sekera spustošila stinné aleje Luxembourgu; a každého roku, na všech sousedních střechách, kolem vysokých komínů poučují nejstarší vrabci své mladé, kudy vede cesta do rozkošného toho zákoutí.

Již po celých sto let, ba více, neutrhl nikdo ani konska mechu, ani jediného stébla trávy v hustých alejích; naopak, každý nový majitel považoval to jaksi za svou povinnost, aby něco zde vysázel: divoký bez, šeřík neb jiné křoví, mimo různá ona zrnka, jež putujíce dobrodružně na křídlech větrů neb ptáků přilétnou někdy, bůh ví odkud, aby rozkvetla v odlehlých koutech měst. Ti, co přišli naposled, musili se spokojit s pouhou zdí; proměnili štěrbiny v květinové hrnce, menší rýhy v záhony; dnes přinesli nějakou rostlinu koupenou na nábřeží, zítra se vraceli z polí s plným šátkem trávy a plazivých květin.

V nejzazší části zahrady, na konci stezky tak úzké, tak rozmarně se vinoucí, tak zahražené nízkými větvemi, jako by vedla k obydlí nějaké zakleté princezny, lze viděti domek a kůlnu, vše z egyptských cihel, s doškovou střechou, asi z dob Ludvíka XIII.

Můj přítel Senez bydlí v domku tom; pod onou kůlnou, přetvořenou v atelier (platí z obého 200 franků ročně), plní úkol svůj na zemi, netouže po ničem jiném na světě, úkol, který sám vymyslil a stanovil, totiž: malovati zátiší.

Maluje tedy můj přítel Senez jenom zátiší a po jiném netouží. Zátiší dostačí jeho ctižádosti i vlastní radosti jeho. V nesmírné říši umění vyhradil si malý tento koutek domácný, plný květů jako jeho zahrada. A s jakou chutí jej vzdělává! Jest to radost viděti ho, jak sedí před svým stojanem, ohání se štětcem, jak někdy palcem roztírá barvy, jak vesele je klade a tak mezi hovorem, pohodlně dýmaje, kouzlí na plátno prosté ony komposice, tak drahé všem duším naivním: kamenný hrnec, otevřené ústřice, hustý, tabákovým dýmem prosycený vzduch, v něm plný váček a dýmka, zoufale prázdný sáček a vedle něho propadlá směnka; drsná zář mědi, kontrastující s plným leskem porcelánu, sametový karmín na košíku broskví a jemně zelené šťopky kytice, ponořené v jasně průhlednou vodu. Jak viděti, maluje Senez také ovoce a květiny; ale ovoce otrhané, květiny pořezané. Dál nejde! Jsa malířem zátiší, má Senez jediný pouze ideál, vyjádřiti totiž kresbou a barvami tajemnou duši zdánlivě mrtvých věcí. Jest to rozkoš tvůrčí, když může němým dáti řeč a vyložiti všem mluvu jejich. Předmět jím malovaný oživne a zajásá: „Starý tento hrnec že nic vám nepraví? Jen pohleďte, on žije přec; hrnec jest spokojen, že si ho někdo všiml a jej pochopil; hle, to jest tajemství zátiší.“

Můj přítel Senez zůstal čistým a jemným, ač mu již vousy sněhem se leskly, a proto jest vždy šťastným. Má jako dítě vždy udivený pohled a divoký smích.

Někdy přec, když mihne se vzpomínka jeho hlavou, se více nesměje, a v hustých jeho brvách, pojednou zachmuřených, tone jasně šedé oko jeho v slzách.

Kdož by tušil, že odehrálo se v životě ubohého přítele mého celé drama, drama krvavé.

Budu vám je vypravovati.

Jednou z rána — jest tomu již hezky dlouho — bloudil můj přítel Senez Vaugiardem, který byl tehdáž pouhou vesnicí, a zastavil se při dražbě, kde se prodával veškeren nábytek nějakého chudáka. Prádelník, stůl, tři židlice; byl to smutný pohled, že to bylo vyhozeno zrovna tak na ulici. K tomu ještě svícen, rozbité zrcadlo a srdcejemná maličkost — živá straka v proutěné kleci.

„Copak se zabavují i zvířata?“

„Ovšem.“

A Senez zajásal při myšlénce, že by měl strážník, jakkoliv obratný, asi notnou práci, kdyby mu chtěl zabaviti jeho kosy.

Když bylo vše prodáno, vyzdvihl komisař klec a zvolal: „Pták i s klecí, pět sous!“

Klec se převrátila, strace padala péra.

„Krásná straka v slušné ještě kleci, pět sous!“

Vše kolem se dalo do smíchu.

„Což ji nikdo nechce za pět sous?... Tedy jen čtyry, klec i s ptákem!... Čtyry sous!... Čtyry sous!... Tři sous!... Jeden sous!...“

Jeden z hochů stojících blíže Seneza bručel: „Komisař beztoho povídal, jestli to neprodá, že mi dá ptáka.“ — „Oškubeme ho!“ odvětil druhý.

Dobrý pan Senez se nad ním slitoval. Již to počínalo úředníka mrzeti, a protivní hoši již vztahovali ruce po kleci; v tom zvolal Senez: „Dva sous!“

„Dva sous! Dva sous poprvé, podruhé a po třetí.“

A nedbaje výsměchu odnášel dobrý Senez svou straku, zanechav klec hochům, kteří ji ihned, aby si to nahradili, upevnili na ohon psa nejbližší zelenářky.

V požehnaném útulku ulice Notre-Dame-des-Champs zapomněla straka brzy na ty dlouhé dny, které strávila pod úřední pečetí. Její křídla dostala opět krásný svůj lesk a smutné její oko počalo znova zářiti. Kosové přijali ji vlídně a ona poskakovala vesele po zahradě, neodvažujíc se ještě létat bez ocasu, neboť ocas jest tak nutný strakám jako tyč akrobatům. Když pak jí ocas opět vyrostl, zdvihla se jednoho dne Margot se země

a vzlétla do výše. M. Senez myslil, že se více nevrátí. Nikoliv! Usedla si na zeď, opřela drápky o pružný, svěží mech, a nežli se dále pustila, ohlédla se ještě nazpět. S jedné strany zahrada jako oasa s milou společností kosů, s druhé rodný její kraj, ale daleký, tak daleký, že sotva jej shlédla přes celou tu Saharu střech a komínů, místo neutěšené, plné strážníků, pečetí, komisařů, kudy šťastně proniknouti bylo skoro nemožno.

Přemýšlela dlouho. Pak přeběhla celý ten omšený hřeben, pozorovala střechu kůlny, strčila zvědavě zobák do komína, a roztáhši křídla slétla na příčný trám na studni a odtud na rameno svého pána. Rozvážila dobře v ptačím svém mozku, jak se věci mají, a poznavši smutnou pravdu, poddala se nyní na vždy. Tajemný to zjev psychický, vhodný, aby povzbudil filosofa k přemýšlení, zjev, který Senez potěšen konstatoval prostými slovy: „Hle, straka jest ochočena!“

Straka prolétla několikrát celý obvod a brzy zde zdomácněla. Jsa povahy laskavé a hrdý na to, že má ptáka, jemuž se každý obdivuje, nevěděl dobrý Senez, co má radostí dělat.

Ale než uplynul měsíc — věc podivná! — počínala radost tato přecházet zvolna v melancholii. Pan Senez nebyl tím, čím býval; stával se tím smutnějším, čím byla straka krásnější.

„Cožpak jest Senezovi?“ tázali se mezi sebou jeho přátelé.

Senez odvětil: „Blíží se výstava, nevím co malovat, to mne souží.“

Když však hledal látku již delší čas a smutku jeho neubývalo, pravili přátelé: „Senez jest snad zamilován.“

Pokoušeli se jej rozveselit: vybrané snídaně, výlety po vodě, procházky po venkově! Vše nadarmo; Senez byl stále smuten. Snad aspoň maloval? Vždyť jest umění útěchou svrchovanou. Ach, když vstoupili přátelé jeho jednou do dílny malířovy, viděli všecky obrazy převráceny a na zaprášeném stojanu vedle suché palety meloun, nastíněný již asi šest měsíců.

Když se tázali Seneza, doznal, že celých šest měsíců nepracoval ničeho a že ho všecko mrzí.

Přátelé jeho měli večer v pivováře velikou poradu.

„Je to krise, pouhá krise,“ tvrdil doktor. „Všichni umělci musí prodělati podobnou. Ať jen Senez maluje a bude dobře.“

A každý z nich, z těch dobrých duší, snažil se nalezti ve skříních svých nějaký předmět, který by se hodil za látku k zátiší a byl svůdný tak, aby štětec Senezův nemohl odolat a musil jej malovat.

Bylo to celé procesí do ulice Notre-Dame-des-Champs.

„Hleďte, Senezi, toto benátské sklo, které jsem koupil za fatku u jednoho z Auvergne. Hleďte, nehodilo by se k menšímu obrázku, k tomu tyto perly a paprsek slunce vnikající oknem?“

A nechali mu tam i sklenici i perly v nejkrásnějším slunečním světle.

Podruhé zas porcelán: z Rouenu, Neversu v nejživějších barvách, s rozkošnou ornamentikou; anebo zase staré knihy s odřenými rohy, ohlodané od myší, ale tím malebnější ve vybledlých, bohatě zlacených vazbách svých.

Pokoušeli se sestavovati bizarní skupiny, skrývající tajemné symboly: hnízdo sýkorek, šest malých, modrých vajíček s oranžovými tečkami — v lebce; skvostný ohřívá-ček a vedle něho dudy Ludvíka XV. s píšťalou ze slonoviny a měchem z růžového atlasu, se stříbrným třepením.

Pak přišlo na ovoce: hrozny, jahody, jablka a hrušky, rozkutálené sametové broskve, celé hromady různých sliv, žlutých jak vosk neb ambra, neb obalených jemnou, modravou mlhou. „Dej to do sprostého košíku, přidej k tomu včelu neb vosu litající nad tím, a uvidíš.“

Jakýsi malíř dal přivezti z Antibes celý náklad oranží, cedratů, melounů a granátových jablek. „To jest znamenité! Ovoce na tomto tácu španělsko-arabském s leskem kovovým, vedle toho tento alcarazas červený, žlutý a černý koupený v Kabylii, na tomto orientalním koberci se všemi tlumenými odstíny teplými, jako atmosféra haremu.“

S jakou chutí byl by Senez před šesti měsíci podnikl tuto báseň, urovnal si koberec, upravil tác, aranžoval na alcarazasu diamanty pryštící vody, provedl barokní jádra citronů, třesavé a růžové maso melounů, zachytil jako by na kožené slupce jablek granátovou jejich barvu, až by se vznášela nad tím vším, tajemným jakýmsi kouzlem, celá poesie slunného jihu: šumění vod valících se po hladkém mramoru, píseň pinií a cypřišů, i vzdálené cvrčení tisícerých cikád.

S nadšením chopil se Senez štětců svých, napjal plátno, očistil paletu, vymačkal na ni barvy vinoucí se vesele jako malí červi: bílí jak stříbro, žlutí jak zlato; asfalt i hlinky. Ale sotva že se usadil, zmocnila se ho opět nechuť; plátno zůstalo smutně prázdné, a pestré proužky barev schly zvolna na magahonu jeho palety.

Věc byla patrná: p. Senez neměl chuť do ničeho.

Aby tomu nějak odpomohli, chodili přátelé po všech trzích i krámech. Celé hory ryb leskly se v jemném světle jeho dílny; mořští raci protahovali tam ohromná svoje klepeta, pitvorná tykadla a složité krunýře. Různé sýry švýcarské i francouzské pryštily mastnotou pod ostřím nože, rozloženy na slaměné ošatce; šediví zajíci i oškubaná kuřata, vše to sešlo se do dílny jeho za týmž účelem.

Ach! po celých hodinách marného úsilí se modely konečně pokazily, a co zbývalo ubohému Senezovi, než jíti opět mezi přátely a tráviti čas při smutných hostinách.

A tak procházel se pan Senez v trudných myšlenkách po dílně své kdysi tak veselé, nyní však pusté; a straka doufajíc, že vynutí mu jediný aspoň pohled, vykouzlí jediný aspoň úsměv, procházela se neustále sem a tam a zobala jej do střevíců.

Ubohý, nevinný pták! ovšem že ani netušil, že on sám byl příčinou smutku svého pána. Čím jsou velikému umělci všecky divy přírody a triumfy industrie? Čím jest mu ovoce a květy, látky i nádoby hliněné? On chce malovati straku: miluje pouze ji, vidí pouze ji!

Ovšem že netančila nikdy krásnější straka na tak jemných nožkách, v písku cesty a po křemenu alejí; že neměla nikdy žádná z nich tělo tak modře-černé, na prsou tak koketně bílé, ani ocas delší a tak krásně plný.

Proč tedy se nezbavil náš milý Senez toho pokušení a nevymaloval jednou pro vždy tuto straku, jejíž obraz jej tak znepokojoval?

Ah, přátelé, jak špatně znáte démona zátiší! Jeho straka, jeho tak milovaná straka, jest mrtva jedině proto, aby ji on, malíř zátiší, mohl vymalovat. Ano, mrtva!

hlavičku má skleslou, visí za nohu, jak se malují straky; ale jest v tom něco nového a zvláštního, co oživilo starou tuto látku. Nejprv náhlé pokušení, pak divné myšlénky, skoro zločinné... Ale vypravujme, jak se věc sběhla.

Čím více se zima blížila, stávalo se dumání to vždy delším, pokušení vždy častějším. Brzy dozvíme se, proč. Jednou nalezl opět Senez v Clamartu svůj talent a nakreslil lstivě jakýsi kout zdi podivně oprýskaný. Nato jal se kresliti polštář v okně plný jinovatky a veliké slzy ledu, jaké prýští v zimě podél oken. Pak přidělal nit, uvázanou na rezavém hřebíku vězícím v omítce.

P. Senez neměl dosud určitého plánu; ale to věděl jistě, že se mu vtírá myšlénka zločinu.

„Což pak má tato straka tak příjemný život na světě, vzdálená od svých milých, v tomto pustém koutě, s touto pobořenou zdí, kde samé střechy jsou celým jejím obzorem? Kdož ví? Snad by byla smrt pro ni dobrodiním!“ A jsa spiritualistou z celé duše, duchem až příliš logickým, věřil též v duši zvířat, a tázal se, není-li někde ještě nad sluncem, nad zlatým pískem mlečných drah, snad nějaká hvězda, nějaký ráj pro straky, kde by tito ptáci na širých lukách, vroubených vysokými topoly a svlažovaných čistými potoky, valícími se po hladkých křemenech, lesklé slídě a pozlátku, mohli po smrti své, v bezpečí před hladem a větrem, na písku vždy svěžím, na trávě věčně zelené, hověti dvojí vášni své, a sice tančiti a dívati se na lesklé předměty?

Jindy zas jsa méně poetickým tázal se s přísnou logikou generalního prokuratora, zda, jelikož kdysi ze své vůle vyrval ptáka smrti ukrutné, nemá nyní plné právo usmrtiti jej způsobem lidským.

Jednou nalezl na papíru od tabáku výrok prefekta v okresu Seine-et-Oise, který proskriboval straku co zvíře škodlivé, zhoubce hnízd a velikého vraha ptáků.

Tento papír byl by málem přispěl k jeho rozhodnutí. Ale brzy opřela se tomu vrozená jeho dobrota a on zarděl se nad svými sofismaty a proklínal netvora, který se v něm probouzel.

P. Senez změnil docela své zvyky. On, který miloval nade vše pořádek a chodil spat v zimě v letě vždy v osm hodin, říkávaje, mohou-li básníci pracovati v noci, že malíři musí užít jemného světla ranního, on dlíval nyní při sklenici pozdě do noci, až mu zavřel hostinský za zády vrata hospody. Slýchali jej často, jeho, umělce tak naivního, který až dosud maloval jako zpívá pták a hrčí pramen, slýchali jej, jak zastával ty nejabsurdnější these o poměru nazírání a dojmu, a různé ty nové formule esthetické. Esthetika však rozčilnje; a tak Senez pil, a často po půlnoci žasli ti, kdo jej potkávali, nad hovorem, jaký vedl sám s sebou, kráčeje pustými ulicemi. Jednou v noci — sněžilo, a pohled na sníh přiváděl k zoufalství fixní jeho ideu — jednou v noci odešel Senez z hostince něco dříve. Chtěli jej doprovodit, on toho odmítl.

Strkal již klíč do dveří svého bytu, ale zarazil se a pravil: „Ne, ne, ještě ne!“

A opět vracel se úzkou a krátkou ulicí do Chevreuse, odtud po zmrzlém blátě silnice, nedbaje nočních tuláků, až k barriéře d'Enfer, podle vnější zdi hřbitova Mont-Parnasse. V hlavě vířily mu myšlénky poetické i děsné; chvíli se zastavil a díval se při měsíci, štěrbinou ve starých vratech, do vnitř, do zákoutí, kde bujely ostružiny a břečtan, — „zákoutí,“ pravil, „velice podobné mému vlastnímu — kde pohřbívali tehdáž popravené.“

Konečně se vrátil, celý mokrý, pomačkaný, ale plný odvahy a zimničního ohně.

V zahradě bylo ticho. Na stromech i keřích chvěly se lehké vločky sněhu, takže zdálo se, jakoby jabloně i keře růžové byly obaleny květem; paprsky bílého, měsíčného světla, pronikající tu a tam větvemi, ozařovaly vinoucí se stezky. Ale p. Senez nevšímal si ničeho. Vrah, kráčející k vykonání zločinu svého, nevšímá si rovněž malicherných zajímavostí krajiny.

P. Senez šel zrovna k atelieru, otevřel chvějící se rukou a zaměřil hmataje do kouta, kde stálo jakési poprsí, na němž straka v noci sedávala.

„Margot! Margot!“

Doufal, že přijde Margot jak ji zavolá, a že vykoná tak zločin svůj aspoň po tmě.

Margot nepřišla.

P. Senez rozsvítil lampu a viděl, že Margot není na svém místě. Vítr zavál sněhem malý otvor, který byl nechán pod krovem, aby straka mohla volně vycházeti z dílny do zahrady.

P. Senez si oddychl: „To ubohé zvíře nemohlo se asi vrátiti a zmrzlo. Hle, sama Prozřetelnost uchraňuje mne zločinu.“

Měl však pocítiti zločin svůj až do poslední kapky.

„Margot! Margot!“ volal neustále, ačkoliv ji měl za mrtvou a rozhlížel se, netmí-li se někde mrtvola její na sněhu; „Margot! Margot! ubohá Margot!“

Ozval se šust křídel — Senez se zachvěl. Mezi holými větvemi jabloně sedělo něco černého, schouleného; teď se to pozvedlo, setřáslo celý oblak stříbrných vloček, a Margot přiletěla a usadila se s plnou důvěrou a radostí na rameně svého pána...

Příštího dne dal se Senez opět do práce. Nechodil více ani na procházky, ani do společnosti. Proužek dýmu stoupal neustále vysokou rourou z malých kamínek jeho dílny, která byla stále zamčena na oba západy; po celých čtrnáct dní pokoušeli se přátelé všemožně dostati se nějak do vnitř, ale vraceli se vždy diskretně, s významným úsměvem čtouce na dveřích dílny slovo „Model“, posvátnou onu formuli, která jim vstup zamezovala.

Nato pak rozlétla se Paříží zpráva, že opravdu, jak se povídalo, p. Senez prošel jakousi krisí. Proto prý byl tolik měsíců ochablým a nečinným. Nyní však jest prý zachráněn a docela proměněn; hledá prý vždy dále a chystá pro salon veliký obraz — nahé ženy.

Konečně byl salon otevřen a pravda se ukázala. Byla to straka, tak, jak o ní Senez snil, visící za nohu na zdi u okna. Z okna nebylo viděti leč odlesk ohně v rohu tabulky, kus napolo oprýskané zdi, římsu z cihel, porostlou vlhkým mechem a posetou sněhem. Krvavé peří straky, nit, hřebík byly pravé divy; a všecky tyto maličkosti tak sestavené — zátiší má tak kouzelné nuance! — vyprávěly patrně celou tu bolestnou báseň tuhé zimy, kde bílý příkrov tají celou krajinu, a ubozí ptáci, dohnaní zimou a hladem, blíží se k obydlím, aby nalezli smrt v nějaké pasti.

Ubohý Senez slavil triumf — jenom že trpká bolest přehlušovala vše.

Když viděl, jak tlačí se lidé k jeho obrazu, plakal; jeho přátelé myslili, že pláče radostí. Ale za několik dní, když jsem mu v malé jeho zahrádce ukazoval celý houf feuilletonů, slavících jednohlasně jeho dílo, když četl jsem mu všecky ty vybrané výrazy a skvělá epitheta, dovedl mne k malému, drnem porostlému vršíčku, kde odpočívala Margot, a pravil: „Je to ovšem krásné, pane, je to příliš krásné. Ale proč musí vždy sláva vykoupena býti slzami?“

Dodejme ještě, že, co se historie umění týče, měl ukrutný čin Senezův a smrt ubohé Margot dosti důležité následky. Od tohoto památného zátiší vídáme totiž na výstavách, v obchodech, někdy i u vetešníků tolik strak v podobných posicích: ve zdi totiž hřebík a na něm visí nití upevněná straka. Před Senezem byl tento druh apotheosy s hřebíkem a nití považován mezi malíři za nepopíratelnou výsadu uzených slanečků.

FEUILLETON.

Duch a svět.

Básně Jaroslava Vrchlického.

Vydati v době všeobecné netečnosti k literárním plodům samostatný svazek básní nebo prací novellistických, není právě radno, aniž bývá spojeno s příjemnostmi. Sám spisovatel nerad v takové době své práce z ruky dává, a nakladatel musí už míti velkou důvěru v autora a jeho dílo, když odváží se vzíti v náklad knihu, která — jak už v takovéto době všeobecné omrzelosti vůbec ani jinak býti nemůže — již svou pověstí, hlavně pak obsahem svým dříve rozrážeti musí led, než nalezne v čtenáři vnímavosti doby normální nebo doby, v níž oprávněná naděje v šťastnější budoucnost národa činí každého jednotlivce duševním plodům daleko přístupnějším. Aesthetická cena práce samé ovšem se tím nemění; ale přijetí, pojmutí a posuzování její vůbec jest v mnohém ohledu závislým od všeobecné nálady a rozhoduje často osud knihy na mnoho let.

Vrchlického nejnovější svazek veršů „Duch a svět“ vyšel právě v takovéto době všeobecné rozmrzelosti; však soudíme-li z ohlasu, který tato kniha již vzbudila, nemýlíme se řkouce, že z prvního velkého, ano téměř rozhodujícího zápasu: z boje s veřejnou netečností k literárním zjevům vyšla jedním rázem vítězně. „Duch a svět“ našel všestranného posouzení skoro již ve všech českých listech, o knize té mluví se ve všech, poněkud jen o literaturu se interesujících kruzích — dílo to nalezlo již také svých ubijců. „Duch a svět“ překonal apathii veřejnosti.

Kdyby nebylo povinností tohoto listu k literatuře, zmíniti se obšírněji o každém vynikajícím zjevu krásného písemnictví, přestali bychom na tom, co právě jsme řekli, ponechávajíce listům jiným, s nimiž nebyl Vrchlický nikdy v literárním spojení, pronášení kritického úsudku. Avšak postavení Vrchlického v literatuře vůbec také opět úkol, jenž „Lumíru“ přísluší, usnadňuje: Vrchlický zaujal stanovisko, na kterém nejedná se už o chválu ani hanu jeho básnických plodů. Měřítko takové jest u něho překonáno a my je v přesvědčení tom nadobro odkládáme. U Vrchlického jedná se již jen o charakteristiku básnické jeho individuality, o směr a konečné cíle básníkovy, pokud jeví se v posledně vyšlém jeho díle.

Dvě věci nutno především konstatovati: předně, že básnický talent Vrchlického došel již dříve zaslouženého všeobecného uznání, a za druhé, že nejnovější prací nejeví se nám talent ten ve světle novém, nýbrž ve světle dřívějším, ale mnohem intensivnějším, určitějším, rázovitějším. Mámeť před sebou knihu i individualitu téhož Vrchlického, jakým byl, když vydal první svazek svých básní, ale knihu daleko obsažnější, knihu veršů cele vykrystalisovaných, zralých nejen obsahem, nýbrž i formou.

Vrchlický jest básník reflexivní a stoupenec moderní romantiky. V nejnovější práci své vytknul si nejvyšší cíl, jehož možno v reflexivním básnictví vůbec dosíci. O dosažení cíle toho, o vyslovení moderního názoru v svět v rouše poetickém, pokusili se již mnozí z nejgeniálnějších básníků světových s různým úspěchem; pokus mladistvého básníka českého jest tudíž nad míru smělý — a Vrchlický dospěl cíle, k němuž tak směle zaměřil.

Všem básníkům, kteří si obrali tuto látku, byly závadou dvě kardinální věci: přísná, neúprosná věda ve vymoženostech nezvratných a mlhavá neurčitost v četných záhadách předhistorických a problemech přítomnosti a budoucnosti. Básnické znázornění pojmů prvního druhu jest pak rovněž tak nesnadné, jako jest až posud naprosto nemožné básnické rozřešení problémů, čímž staví se básníkům v cestu překážky takměř nepřemožitelné. Básnické pravdě možno se tudíž v tomto vzhledě přiblížiti pouze relativně — a poznání toho jest důkazem, že i básnických pokusů tohoto druhu bude ubývati v téže míře, v jaké si bude klestiti dráhu básnický realismus v nejušlechtilejším slova smyslu.

A z nejnovější sbírky Vrchlického právě básně, spadající v posledně jmenovaný druh, vynikají básnickou pravdou a individuelní rázovitostí.

Zkoumejme na doklad toho především dvě věci: Čím je Vrchlickému — bůh a jak soudí básník o poměru mezi skutečností a poesií.

Citujeme zde několik veršů z básně „Země“, v kteréž básník praví:

„Ó země! — — —
— — tak jsi plna divných zázraků,
že často bůh sám s hvězdných oblaků
se k tobě sklání.

A zřím jej, okem tiché lahody
jak čítá v skalné knize přírody,
v své zrcadlo se dívá...
Zář jeho oka plane, hvězdy jas,
sníh ledovců, toť bílý jeho vlas,
jenž s mračen dolů splývá...“

Podobně zahajuje básník „Píseň o hvězdách“:

„Zeleň luhů, hlasy moře,
barvy, tóny, záře, vůně,
vše jest řečí, v níž duch světa
usmívá se, lká a stůně;
ale z hvězd se v prostor lije
jásot, ples a harmonie,
ba zdá se mi, že za nimi
srdce boha bije...“

Vrchlický přiznává se tudíž k náhledu, že jest bůh personifikací přírody. Názor ten není a nebude nikdy více novým, byť byl vyslovován ve formě jakékoliv; ale vyjádřiti jej slovem, štětcem, tonem bude věčně nejvyšším cílem nejgeniálnějších myslí. Ta mohutnost citu, ostrost a plastičnost myšlénky, to hlediště, na které se básník povznesti dovede, budou vždy nové, charakteristické známky genia. Ony tvoří základ jeho velikosti, ony vdechují v chladný mramor život, pohyb, na plátno vřelost, v tou barvitost a v báseň hloubku a úchvatnou sílu. Umělecká individualita zůstane vždy novou. Vrchlický jest takovou uměleckou individualitou.

Avšak dejme tomu, že by se byl Vrchlický ve všech básních, v nichž jde o problemy a záhady vůbec, neobjevil na stanovisku řečeném, a zkoumejme, jak dařilo se mu, když cítil pod nohama půdu pevnější. Jak neskonale poeticky a nově působí báseň „Psyche a Satyr“, v níž výše naznačený básnický realismus objevuje se v rouše alegorickém.

Okřídlená Psyche, sedíc zamyšlená na květnatém břehu, dívá se do vln a „polo slovy, polo myšlénkou se baví nad vlny skloněna“. Diví se, proč jen ona má křídla...

„A snila zas a do vln patřila,
a nevěděla, v sítí, blízko ní,
že Satyr spal. Hle, teď se probudil!

Byl po pitce a noční orgii,
vous zcuchán ještě vínem vlhký byl.
Mnul sobě malé oči, pitvorně
se ušklíbnul a chtěl se převalit
zas v husté sítí k nové dřímotě,
když Psyche uzřel blízko na břehu.
I skrčil se a chráněn rákosím
se plazil k ní; zrak jeho sítím plál
jak bludička. Dost blízko nyní byl,
lehˇ na břicho a těžkou hlavu svou
o huňaté své ruce podepřel
a šklebil se na Psyche patřící.
— — — — — — — — — — —
Psyche se lekla, trhla hlavou svou
a zřela Satyra: „Ha obluda!“
a chvěla se jak lístek osyky.
On ale blíž a blíž se plížil k ní,
zrak jeho plál jak zářná pochodeň,
na rukou každý sval se napínal;
již páže vztáhˇ, by strhnul ji v svůj klín
smích jeho z dálky opětoval les:
tu Psyche obě křídla rozpjala
a vzletla výš jak vážka nad vlny,
v azur se vznesla pestrým motýlem,
a dolů zněl smích její stříbrný,
jak laškující povyk hrdliček
zní s šedých skal, když lesy v slunci spí
a poledne se dívá do řeky...“

Způsob, jakým byl právě v této básni příkrý kontrast mezi skutečností a poesií básnicky vylíčen, jest po našem náhledu nejlepším měřítkem talentu Vrchlického. Plastičnost, barvitost a individuelní rázovitost jeví se tu ve světle nejpříznivějším; básník, jenž dovede i takové látce vdechnout poesii, jest skutečně velikým talentem.

V tentýž druh poesie spadá i „Zpěv Satyra“, jenž náleží bez odporu mezi nejlepší básně, jež byly u nás i jinde sepsány. Zpívát Satyr sám a citujeme z delší básně té jen několik slok:

„Ze sítí u řeky se dívám do kraje
a čekám pokojně, až réva dozraje.

A večer v rákosí tu čihám potají
a ukryt dívám se, jak v lázni svlékají
šat dívky plaché z Erymanthu
jak skočí do proudu, když vrazím mezi ně,
až voda tryskne výš a blyskne na třtině
jak zářící déšť diamantů.
— — — — — — — — — — —
Tak čekám; dnové jdou, plující oblaka,
vln hudba, šum a smích mne v lázeň přiláká,
i vrhnu se tam střemhlav, tonu,
a mořské trávy změť mi sedla v kadeře
a perly do vousů, že v plné nádheře
se vyrovnám i Poseidonu.
— — — — — — — — — — —
Jsem drsný, vím to, vím; jsem hnusný, jedno mi,
já hlavy milenců blíž skláním pod stromy,
jsem radost na dně číše skrytá.
— — — — — — — — — — —
Jsem ňader vlnění, jsem tajné chvění úst,
když chtějí líbati; mnou hmota pílí v zrůst,
mne nezapřou ni bozi v sobě;
když urval na býka Evropu bohů král,
já chytˇ ho za rohy a v sluch mu pošeptal:
„Hle, teď se ozval Satyr v tobě!“

Ze sítí u řeky se dívám do kraje
a čekám pokojně, až réva dozraje.“

Pro školní děti a idioty tento druh básní ovšem není; ale jsou to verše, jež nelze, jak by snad tak mnohý rád činil, u sbírky Vrchlického připsati na vrub náhledů povšechných, aniž je možno vřaditi mezi básně kteréhokoli básníka jiného. V nich jeví se Vrchlický nejpůvodnější a původnost ta vyváží po našem náhledu nejvíce.

(Dokončení.)

— Dvouaktová komická opera Dvořákova „Šelma sedlák“ uvedena minulou neděli poprvé na jeviště. Odkládajíce podrobný referát o této zpěvohře na příště, podotýkáme jen, že novinka, v které velenadaný skladatel poprvé rozhodným a šťastným krokem staví se pod prapor „národní zpěvohry“, mistrem Smetanou vztýčený, došla se rozhodného sensačního úspěchu, ačkoli provedení jmenovitě co do korrektnosti zpěvu požadavkům partitury neučinilo zadost. Předehra a duetto v druhém jednání musely být opakovány.

— Slovanská literatura. Petrohradský odbor slovanského dobročinného komitétu vydal veliký list na způsob obrazu, v jehož středu se nachází malá podobizna mistra Jana Husi. Kolem podobizny vytištěn stručný životopis velikého našeho reformátora, pak krátká úvaha o znovuzrození české národnosti a konečně tři nadšené básně ruské: Tjutčeva „Гусъ на кострѣ“ (Hus na hranici), A. S. Chomjakova „Прага“ (Praha) a báseň sepsaná Majkovem roku 1870 za příčinou přestoupení třinácti Čechů na pravoslavnou víru.

Oslava spisovatelské činnosti J. J. Kraszewského, o níž jsme již dříve zprávu podali, nabývá stále větších rozměrů. V Ženevě žijící spisovatel T. T. Jež navrhnul, aby se polští spisovatelé sestoupili a vydali ku cti oslavence sborník, v němž by každý z nich něco o životu neb činnosti Kraszewského podal. Návrh ten byl ihned přijat a ve Varšavě sestavil se již za tímto účelem výbor nejčelnějších spisovatelů polských. Lze očekávati, že spis ten podá zajímavý materiál k důkladnému životopisu Kraszewského a vůbec literárních polských poměrů jeho doby. Ve Lvově utvořil se komitét, jenž podá Kraszewskému zlatý peníz. Též výkvět polských dám chystá několikero překvapení. *E. J.*

— Museo Copernicano a Roma. Koperníkovo museum v Římě náleží k oněm vzácným a důležitým ústavům, které za hranicemi naší vlasti důstojně representují slovanskou vědu a duševní pokročilost. Koperníkovo museum, založené při universitě římské a schválené italským ministerstvem osvěty, bude v krátké době tisícům cizinců „věčné město“ navštěvujícím podávati nezvratný důkaz, že slovanské a ne německé plémě vydalo muže, jenž rozřešil jednu z nejvážnějších otázek vědění lidského. Zařizující výbor, sestávající z předních mužů italské vědy, jako jsou: rektor Valeri, prof. Berti, Rospighi, Correnti, Sella a j., pečuje o důstojné sestavení a umístění sbírek. Do výboru povolán též polský učenec dr. Artur Wolyński ve Florencii žijící, jenž vzal na sebe zejména polský oddíl, kterouž povinnost s neunavnou pílí a vzácnou důsledností na prospěch své vlasti vykonal. Dr. Wolyński sebral pomocí několika svých vlasteneckých krajanů značný materiál, z něhož vidno, že Polska „svého“ učence lépe uctila a jeho plody lépe prozkoumala, než kterýkoliv jiný národ. Týž sestavil velké album, obsahující několik set podobizen a rytin, týkajících se Koperníka a jeho systému. Literatura česká zastoupena jest sbírkou jedenadvaceti samostatných spisů a jednotlivých čísel časopisů, z nichž obzvláště popis a snímek pražského rukopisu značnou má důležitost. Výbor jmenoval dopisující členy v Krakově, ve Varšavě, ve Lvově, v Petrohradě a v Praze. Největších zásluh o museum toto získal si dr. Wolyński, dále spisovatel Kraszewski (daroval mimo jiné olejový obraz Koperníkova otce), Polkowski, Brodzki, Żebrawski, Bayer, malíř Siemieradzki a j. v. Známý malíř polský V. Gerson maluje pro museum podobiznu oslavencovu a Biedroński zdarma provede kopii obrazu Koperníkova, chovaného ve sbírce hr. Krasińských. Do středu sálu, v němž budou sbírky umístěny, postaví se veliké mramorové poprsí, zhotovené polským sochařem Riegierem. Podstavec opatřen bude nápisem:

Nicolaus Copernicus
Astronomiae Instaurator
Nationis Polonae.
„Polskie wydało go plemię
Wstrzymał słońce, wzruszył ziemię.“ *E. J.*

OBSAH: Andělé boží. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Je nemoc neštěstím? Od R. E. Jamota. — Flétna. Od Jaroslava Vrchlického. (Dokončení.) — Evropa. Báseň Svatopluka Čecha. — Démon zátiší. Napsal Paul Arène. — Feuilleton.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: J. Otto v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Václavské náměstí č. 24 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. února 1878. ČÍSLO 4.

Poslední noc.

Brod v tichém spánku. Z jediného
jen okna mdlá se leje zář —
a v jejím svitu Borovského
nadšením prodchlá, skalolící,
titánsky krásná, bledá, snící
se náhle vynořila tvář.
V chlad skráně klade, pookřívá,
a okem plným vroucnosti
zří k lůžku, s něhož pousmívá
se spící anděl milosti.

„Spi sladce," dí, „má drahá ženo,
a sen ti hladké čelo hřej!
Co z žití zbývá neprosněno,
co v bdění jasným okem zříme
a v tužné duši procítíme —
toť divoký jen vášní rej!
K něžnému srdci, v jehož tluku
se rodí velká láska tvá,
slož bílou, hebkou svoji ruku
a dřímej sladce, ženo má!"

Přistoupil k loži. Rozhlíží se —
ta světnice, toť jeho svět!
Lesk znícení mu v oku chví se;
zlehounka nad ložem se sklání
a v úběl Juliiných skrání
vdech' pocel — ach, snad naposled!
Jde — stane — jde a opět váhá; —
však k práci volá půlnoc zpět.
„Spi sladce, sladce, ženo drahá!"
dí rozechvěný jeho ret.

„Jak rád bych střežil sny tvé hlavy,
ty skvoste v světě jediný;
však volá boj, ten šakal dravý,
boj za vlast, která z mrtvých vstává,
boj za svobodu, lidská práva,
boj proti vrahům otčiny.
Můj meč, toť péro ocelové,
jež smáčet musím v žluč a jed —
a národ heslo žádá nové:
Nuž, prapor do výše a v před!"

Jde krok — a krok — a opět stane.
Knih řady marně hrozivým
naň hledí hněvem!... Velikáne!
Nad povinnosti k vlasti tebe
snad více vábí lásky nebe?
Cos chtěl, cos hlásal, byl jen dým?...
— V bludišti písmen listů sterých
se ztrácí oko upřené
a na čelo mu stínů šerých
se kladou chmury vznešené.

„Štve nás bič záští, hněv a zloba!...
Ó jak mi teskno v boji tom.
O věčném světa míru oba
jsme kdysi blouznili v snech lásky,
a teď mé čelo kryjí vrásky —
sny dávno schvátil blesk a hrom.
V mé duši sterá muka kvílí,
v mém srdci lačnost pomsty hrá —
jsem zlý, jsem krutý, zarputilý!
Kde jsi, mladosti blouznivá?"

„Kam poděli se smaví snové
o bratrství všech národů?
Ach, svět, jenž vzdělaným se zove,
a věk náš, který jenom k smíchu
se „osvíceným" zove v pychu —
frejířkou činí svobodu.
Toť celý vtip: Jen jméno složil
někdejší barbar pohanský,
by po staletích znovu ožil
co pán a otrok — křesťanský!"

„Ó usmívej se, luno bledá,
na frašku toho života,
a směj se bláznu, který hledá
za tváří lidskou obraz boží
a do krve se vrhá v hloží,
by prchla z mozků temnota.
Za našich dob, dle zkušenosti,
jsou vraždy mezi národy
tou hlavní známkou „vzdělanosti"
a plodem naší svobody."

„Hra na vojáky!... Lid bez chleba,
však smí se postaviti v šik,
by slavně pad'; — svět nazve třeba
tu země píď, kde vykrvácel
a životem vtip pánů splácel,
„cti polem" — národ tomu zvyk'.
Dřív, za dob nevzdělaných velmi,
se vlekla válka třicet let:
teď lidé, skrocené ty šelmy,
se vraždí hravě na pohled!"

„A jaká čest to, jaká sláva?!
Hrob slzou vřelou skropí brat
a svěží na něm vzroste tráva,
i květ jej bude třeba vnadit,
jejž nezapomněl přítel vsadit,
ba o „dušičkách" věnec snad...
Až čas, jenž dáví soucit, zlobu,
si najde nové divadlo,
dá pokoj těm, jimž pomoh' k hrobu,
a jiné spustí kyvadlo!..."

Kles' do křesla — a maně padla
mu bílá lebka do rukou —
lidského žití troska schladlá!
Snad k spáse vlasti druhdy žila,
teď pouhým těžítkem mu byla. —
Zdaž je náš život víc než hrou?!
V bolestech člověk v svět se rodí
a celý život bojuje,
až konečně s života lodí
v kraj věčných stínů dopluje.

A zkvétání i zahynutí,
a šeření i stmívání,
všech světů rej a zaniknutí —
to vše se míhalo mu hlavou,
že zdál se nad propastí tmavou
stát v němém, děsném zoufání.
A v tomto víru živobytí
těch vášní lidských smělý řev
tak nicotným se zdál mu býti,
že dráždil v smích i velký hněv.

„Však přijde“ zvolal, „zhoubná vlna,
jež zvrátí starý běh a řád,
a její peřej smrtiplná
v hrob změní vše, co na té zemi:
květ zvadne, hlasy tvorstva zněmí,
všech živlů jícen bude řvát.
A vzejde noc před novým věkem
a všechno, všechno zaplaví,
až lékař-čas v objetí měkkém
tu chorou zemi pozdraví.“

„Pak nad tou člověčenstva hrobkou
rod nových tvorů počne pouť;
vždyť lůno přírody je sopkou,
jež věčně tvoří, věčně ničí,
jež dáví to, co k nebi tyčí,
a tůň zná v horu vyvrhnout.
A přijde pokolení nové,
až přejde stín nesčetných dob;
zem chladne, — sečteni jsou dnové
a blízko náš i váš je hrob!“

„Čí srdce žalem nezastůně,
že příštích tvorů jasný duch
kdys hloubat bude v zemském lůně
a pátrat v stopách minulosti
a čísti v knihách vzdělanosti —
a láti: ‚Co to stvořil bůh?!‘
Ach, nešťastník, jenž tam se vnoří
a stopy lidstva odkreje,
myšlének schránku rázem sboří
a šílencem se zasměje!...“

„Či je snad ve vesmíru celém,
co osudu by lidstva jen
se podobalo?... Pode čelem
plá v oku jeho vzdor i chtění,
a přece v stálém zápolení
i snaha krásná dána v plen.
Jsme, ale každý čin náš setbou
je trýzně, žal mu v zápětí,
tak že je život sám spíš kletbou,
než darem lásky z nadsvětí!“

„A v stopách vášní, zjevných všude,
hrůz, tisícerých bezpráví,
v útrobách země čísti bude
svět nový s ustrnutím, hrůzou!
My v očích jeho budem lůzou
a osvěta — drak stohlavý...
Ach, jedné přírody jsme děti
a jedni druhým kopem hrob,
a nad tou vřavou smavě letí
hvězd myriády, zlatý strop...“

Leb složiv na stůl, k oknu zase
jde v rozčilení pookřát...
Noc v čarovné se pyšní kráse
a štědře pozlacuje kolem
luh s potokem i dvorce s polem...
Slavíka z hvozdu slyšet lkát...
Jemňounké vločky oblakové
se vznáší k hvězdám potají
a luna v záři azurové
své lesky střásá po kraji.

Šum, vzukot, ševel, klokotání,
vše v mocném plesá souznění,
a vonných větrů jemné vání
s keře na keř z měsíčního lesku
si stínem zlatou klade stezku...
noc krásou vábí k umření.
To všechno vidí, chví se, žasne,
tajemnou hrůzou rozjařen...
„Ne, ne! To nejsou pravdy jasné,
to vše je přelud jen a sen!“

„Ó prchni, stvůro mysli žhavé,
jdi, blázne, jdi a trp jen dál!
I kdybys věřil písni hravé,
jež blouzní, láká, chválí, slaví,
tvou mysl nic již neuzdraví!...
Já též kdys žil — však teď bych spal..
A spát bych chtěl v té zemi chladné,
a nevědět, co bylo — jest —
a nespřádati sny už žádné
a neslyšeti žádnou zvěst!...“

„Tajemná noci! Krásný háve,
co skrýváš bídy, neštěstí!...
Co slýchal jsem, jsa dítě hravé,
co básněno kdy o člověku
a jeho štěstí, blahu, vděku,
vše patří v říši pověstí!
Kdo věří — svět si z klamů snuje;
kdo doufá — zlatý staví hrad;
kdo žije — zmaru v náruč pluje;
kdo žil — tenf vítězem, že pad'!“

„A přec?!...“ Tu zmlkli jeho rtové...
Zrak vnitřní pozřel v temný kraj,
jenž světa určením se zove...
„Je klam to snad, že jsme?... či žijem?
A jsme-li, proč jsme?... Neodkryjem,
co pravdou jest a co je báj?
Kde jest to prazřídlo vší síly?
Jak vznikla hmota?... tvůrčí moc?
Je člověčenstvu jenom chvíli
dopřáno být, než klesne v noc?...“

„Vy svědkyně věčného boje,
tajemné hvězdy nade mnou!
Či duch těch pochybností roje
mi zasil v srdce unavené,
že u vír zoufalství mne žene
a hrozí pomást mysl mou?...
Či nejsem sám též jediného
kaménku stavby pouhý prach,
že zrakem pídiducha svého
zřím cenu světa na vahách?...“

„Je hyb a ruch a každé hnutí
každého chmýří ve světě
snad chvilkové jen zaplanutí
jakési nadsmyslné moci,
jež může den učinit nocí
a zničiti vše v rozkvětě?...
Aj, bohů, bohyň, bůžků davy,
jež vybásnil kdy lidský duch,
jen mělkost jeho v odiv staví
a dráždí bádavosti zpruh.“

„Tenť hrdý cíl má lidstvo celé
již od pravěku před sebou,
by zkoumavým svým zrakem směle
až na dno pravdy proniknulo
a světlem jejím rozžehnulo,
co dosud bylo skryto tmou.
Byť v službě pravdy miliony
již v oběť padlo životů —
již hřmějí vítězných pravd zvony
a starý svět již v překotu...“

„A co kdy pravdy hlasatelé
s nadšenou písní na svých rtech
urvali světla v touze smělé —
to patří člověčenstvu všemu,
jež navzdor meči vražednému
přec vzhůru kráčí po hrobech.
Zde mudřec pravdě zkumem slouží,
tam rek zas ducha volnosti —
a každý tak, kdo k světlu touží,
je hlasatelem lidskosti.“

„Mrou zpívajíce na hranici,
mrou utýráni žalářem,
a s barikády doutnající
jdou smrti v náruč s poúsměvem;
vzkřik „palte!“ jest jim čarozpěvem
a popraviště oltářem.
Jeť pravé kouzlo živobytí
jen v práci, boji, zápase,
jejž člověk k spáse lidstva vznítí
a člověčenstvu k okrase.“

„Kdos obětoval život celý
za krásnou, velkou myšlénku,
kdos byl vždy pravdy strážce smělý
a k otcům svým se klada v hroby
plát viděls na obzoru doby
nového světa jitřenku:
ty nelituj života trudu!
Kdo člověčenstvo ze všech sil
veď pravdou k vykoupení z bludů,
ten krásně, nesmrtelně žil!...“

Zrak Karlův, těkající kolem,
teď utkvěl přímo na stěně...
Muž s tváří zaslzenou bolem
tam zobrazen pod tíží kříže,
jak silou poslední jej dvíže,
však vítězně a nadšeně...
Tvář Borovského ohněm vzplála.
Teď chtěl by kráčet v plameni,
a snášet muka neskonalá —
tak krásný byl v svém nadšení!...

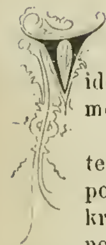
Slyš!... Hrkot vozu tichou nocí
se rozlehl a utich' zas...
Borovský vstal... Tajemnou mocí
jej tušení zlé pudí dolů...
List ženě dopsán!... Ach, co bolů
jí přinese ten zítřek as!...
Jen ještě jeden pohled na ni...
a prchá... srdce šílené...
Stráž k vozu kyne... kráčí za ní...
Ó buď mu vítán, Brixene!

Ervín Špindler.

Flora.

Od *Sofie Podlipské.*

I.

Viděl jsem svou milovanou Floru poprvé o půlnoci mezi dvěma staletíma.

Byl totiž Sylvestrův večer roku 1800. Moje teta, slečna Marie Teresie z Konecchlumí, mne pozvala, abych tuto noc u ní strávil v malém kruhu přátel a známých, a abychom se dočkali nového století s tváří co možná nejveselejší, se srdcem bezstarostným, s myslí lehkou.

Byl jsem z těch, kteří vítali nové století s jásotem a s nadějí sanguinickou. Staral jsem se o běh světa jen právě tolik co voják, a byl jsem vždy přesvědčen, že každá válka, každá veřejná událost posléze ku všeobecnému dobru slouží. Moje vojenská dráha nebyla sice toho druhu, abych z ní mnoho povzbuzení čerpal pro své smýšlení, ale mně nepřekáželo nic v mém veselém naladění.

Byl jsem raněn do nohy v bitvě u Marenga a tím stal jsem se navždy neschopným k vojenské službě. Štěstí, že mi nemusili nohu amputovati. Vážil jsem si toho velice, a uzdravuje se poznenáhla po těžké nemoci za šest měsíců smál jsem se jako pouhému žertu, že jsem zůstal na vždy kulhavým. Byl jsem vyznamenán řádem za svou statečnost a dán do výslužby.

Měl jsem před sebou celý život a svobodu činiti, co by mi bylo libo. Hodlal jsem se přede vším zamilovati, než bych se zamiloval, hodně se veseliti, a chápal jsem se k tomu každé příležitosti.

Pozván byv od své tety řekl jsem jí se žalostným pohledem, že nesmírně lituji, ale že mi nelze přijíti, že moje zdraví není posud takové, abych se mohl odvážiti probdíti celou noc, a vzdychl jsem pokrytecky, při čemž mi šibalský nápad hlavou projel.

Ona mne hned počala litovati a se mnou se mazliti, vytýkajíc mi, že sebe nic nedbám, že nic si nestěžuji, až jinak nemohu a přiznati se musím, kterak dosud trpím. Nalila mi malou skleuku vína a krmila mne cukrovím. Měla slzy v očích, dívajíc se na mou neohebnou nohu, kterou za sebou vleku, pohladila mne po mých hustých, kudrnatých vlasech a vdechla mi políbení na čelo. Prosila mne ještě jednou, abych se velmi šetřil a večer nikam nevycházel.

Při této návštěvě vypravovala mi, že tyto dni přijede do Prahy její společnice Flora, dítě prostinké prý, na venkově vychované, za to však nezkažené nynější nevázanou dobou. Smál jsem se: „To je asi nějaká husička, tetinko!“

„Po tom tobě pranic není,“ odsekla mi, „a pro tebe ji také v domě nemám.“

Prosil jsem ji se smíchem za odpuštění, líbal jsem její slabounkou ruku v hedvábných polorukavičkách, a nedal jsem pokoje, až se objevil opět úsměv na jejím dlouhém úzkém obličeji, nad jehož vysokým, vráskovitým čelem věž pudrovaných vlasů se zdvihala.

Na Sylvestrův večer sestavil jsem si se svým sluhou a válečným soudruhem Františkem přestrojení za ďábla.

Vypadal jsem k uleknutí s černou škraboškou a dlouhou kozí bradou, s rohama a černou, divokou vlásenkou, v červeném plášti a v chlupatém obleku vespod. Mé kulhání přicházelo mému přestrojení vhod.

Na věžích pražských odbíjela zdlouha půlnoc. Hovor u mé tety umlkl. Sklenice s horkým punčem byly na-

plněny, ale posud k nim nikdo nevztáhl ruky. Čekali až dvanáctá odbije. Až dosud nedařilo se malé společnosti veselí, ale hovor byl tak živý, že prý nevěděli, kam čas do půlnoci se poděl. Vypravovala mi to pak často moje Flora.

Mezi hostmi byla jedna dáma, jejíž sestra byla provdána v Paříži a za hrůzovlády i se svým mužem pod guillotinou v oběť padla. Dáma až posud nebyla s to o tom mluviti se svými známými. Až onoho večera zmínila se o tom: vypravovala co se dělo a jak tuto událost tušila, jaké znamení jí sestra dala v okamžiku úmrtí.

Nato vypravoval každý o nějakých znameních a zjeveních, o strašidlech a tajuplných událostech. Mohu si mysliti, že to byla voda na mlýn mé tety. Jsem přesvědčen, že ona sama zajisté udržovala rozmluvu v tomto mystickém proudu.

Pravím tedy, že všickni chtěli sklenic se uchopiti na přivítání nového roku a století, když bylo ostře třikrát na dveře zaklepáno.

Nastalo leknutí, neb koho byli by sluhové v předpokoji propustili neohlášeného a kdo mohl by přijíti v tuto hodinu?

Klepání bylo opakováno, když nikdo se neozval. Dámy bledly pod růžemi líčidla a pánové se rděli.

Flora osmělila se a běžela ke dveřím. Otevřela a stála před ďáblem, totiž přede mnou. Právě odbila půlnoc. Dámy vykřikly pronikavě a Flora zavrávorala. Moje teta se potácela, její soused, starý pán, ji chytal. Musil jsem tedy škrabošku rychle odhoditi a dáti se poznati.

Měl jsem krátkou řeč. Pravil jsem, že přicházím se loučit se starým stoletím, ve kterém jsem měl mnoho práce; avšak tato že je odbyta, a nyní že přicházím, já ďábel, svou vládu složit do rukou anděla.

S těmito slovy chtěl jsem položiti zlaté žezlo do rukou některé dámy. Doma přemýšlel jsem o tom, které bych ho dal, ale nemohl jsem žádnou z tetiných známých zvoliti, neb bůh ví jak to přišlo, všecky tetiny známé byly staré a ošklivé. „Dám žezlo tetě samé,“ umínil jsem si doma; ale když k tomu došlo, nerozpakoval jsem se a dal jsem je Floře.

Přece nevěděl jsem té chvíle ještě, že ji budu tak velice milovati. Věděl jsem jen, že byla krásná a že jsem jí křivdil onehdy, když jsem poprvé o ní mluvil. Ó bože, jaké pokání měl jsem za to učiniti?

Měla své černé vlasy lehce na temeně hřebenem připjaty a drobné kadeře laškovaly jí kolem bílého čela. Měla bílé šaty s krátkým životem a přes ně růžový, hebounký, hedvábný šátek křížem položený tak, že jí ňadra a šíji zahaloval. Podívala se zpočátku přísně na mne; ale když jsem jí dal žezlo, viděl jsem poprvé její zbožňovaný úsměv, za který bych byl do smrti šel.

„Nejsem anděl a nesmím žezla podržeti,“ řekla. „Avšak ďáblu ho také navrátiti nesmím. Dám je do těch rukou, o nichž vím, jak mnoho dobrého činí.“

Položila žezlo do rukou mé tety. Jak lehounce došla k jejímu sedadlu, jak se k ní naklonila srdečně a bez pochlebenství!

Nemohu pochopiti, že jsem již tehdáž k nohoum jí neklesl.

Všickni mi rychle odpustili spůsobené leknutí, a zdvihali sklenice volajíce: „Ať žije žezlo v rukou dobrých. Kýž se dočkáme lepších časů. Jen aby ďábel Bonaparte celý svět do svých spárů nedostal!“

Pak vítala, plísnila a zas mne hladila má teta.

„Posaď se, požij něčeho. Co dělá tvá noha? nebolí?“ tázala se.

„Ah, což Bonaparte, to je genius, člověk zázračný, neporanitelný, nepřemožitelný. Takového člověka nikdy nebylo.“ křičel starý major Kroužinský.

Dámy interesovaly se všecky o démonického Bonaparta a hovor o něm zahájil století, jehož začátek zcela jemu náležel a do kterého jeho vliv hluboce zasahoval. Vypravovaly se anekdoty o něm a líčilo se jeho vzezření. Viděl jsem ho jednou a mohl jsem také o něm vypravovati.

„Chtěla byste býti jeho ženou?“ tázal jsem se tiše mezi hlasitým hovorem jiných Flory, jež mi nalévala punče.

Otřásla se a zakryla si jednou rukou své velké černé oči. Jinak neodpověděla. V té bytosti byla duše! Člověk to cítil při každém přiblížení.

Zas přišla řeč na francouzskou revoluci. Steré historie o šťastném a nešťastném útěku emigrantů byly vypravovány. Také z polských emigrantů společnost mnohé znala a já vypravoval o Italii.

A z velkých těch osudů přišel zas každý na svůj malicherný osud, na své upomínky z mládí, na osud svých předků.

V domě mé tety žila o samotě v malém pokoji bývalá jeptiška z jednoho ze zrušených klášterů. Vypravovali o ní. Měla prý vidění a prorokovala pád Napoleonův.

Nevěřil jsem pravdivosti takového proroctví a byl jsem brzy přehlasován v té věci. Revoluci byli mnozí prorokovali a tetini hosté věděli množství příkladů, kterak nešťastným obětem jejím tragický jejich konec byl předpovídán.

Moje teta věřila v to všecko, věřila ve sny i v duchy. Slyšeli jsme od ní všecky její zkušenosti v tomto oboru. Já jediný byl jsem nevěrcem ve společnosti a hádal jsem se, že to vše není pravda.

Flora do ničeho nemluvila. Nevystupovalať ze svého podřízeného postavení. Posluhovala hostům anebo přecházela od sedadla mé tety ke kredenci, postála tam a zde. Sledovala při tom v zamyšlení hovor. Brzy upjala zraky na některého vypravujícího s naivním podivením, brzy s hrůzou. Někdy sklopila oči a bylo viděti jak přemýšlí. Řekl-li jsem něco já, usmála se vždy malounko, ale na mne se nepodívala. Co jen asi znamenal ten bezděčný, ten roztomilý úsměv?

Flora byla tak mladá, tak kvetoucí, její oči, dlouhými řasami přistíněné, byly tak hluboké!

Tázal jsem se jí jednou, když jsem opět její úsměv zachytil: „A což vy, mademoiselle, věříte vy v ty věci jako moje tetinka?“

Podívala se mi přímo do očí. „Nevím,“ řekla, „mně se nic podobného nepřihodilo; věřím jen v jednu podivnou proměnu.“

Byl jsem dychtiv dověděti se, čemu věřila.

Sklopila oči, ohlédla se plaše, zbledla trochu. „Věřím, že lidská duše ještě za živa a někdy na čas se odstěhuje, ku příkladu do stromu.“

„Ale toť pověra až příliš zastaralá a ani v selské chýši nedávají jí více víry.“

Pokrčila ramenoma a odešla za pokynutím tetiným.

Rozešli jsme se v ranní hodinu. Lehl jsem a zamhouřiv oči viděl jsem ohebnou postavu v bílých šatech s úzkou nožkou v malých střevíčkách, s růžovým šátečkem kol bílého hrdla; viděl jsem božsky sladký obličej, oči plny záhad jako by se vynořovaly odkudsi mezi hvězdami.

Usínal jsem a viděl jsem ty nožky vrůstati do země, bílé šaty proměniti se ve kmen břízy a půvabné kadeře se rozprouditi ve skloněné větve, přerůstati jemné tahy tváře, padati přes prsa a něžné ruce, jež zatím též větvemi byly.

To byl můj novoroční sen.

II.

Novoroční hudba na dvoře mne probudila. Byl jasný, slunečný den při čerstvém mrazíku. Pousmál jsem se svému snu a myslil jsem, že je jako každý jiný sen; zatím nebyl. Myslil jsem, že naň zapomenu jako na jiné pošetilosti, zatím zpomínám ho ještě a musil jsem naň myslívati až příliš.

Bylo mi tehdáž náramně veselo a hlučná, třeskavá hudba mne elektrisovala. Skočil jsem s lože, jako bych měl posud své zdravé nohy, a podařilo se mi skočit. Zaspal jsem trochu. Venku bylo již vše na nohou ve víru novoročních přání. Dvéře otevíraly a zavíraly se, hlasy se ozývaly se smíchem, s výkřiky, s hlučným pozdravováním, kordy řinčely, kroky hlaholily, hedvábí šustilo, zvonky u dveří nepřestávaly cinkati, vrata vrzala, kočové houkali a rolničky u saní zvonily.

Nový rok, nové století! Každý jej chtěl dobře začíti, vesele pozdraviti, zabezpečiti jeho štěstí svým přáním. To vše mělo cosi masopustního do sebe a já zatoužil po tanci. „Budu-li jen moci tančiti s tou chorobnou nohou?“ I zkusil jsem to při zvucích nové hudby, jež dole zanotovala, jakmile první umlkla. Hle, šlo to dobře, a zabájil jsem tancem svůj nový rok v svém mládeneckém, dosti jednoduchém pokoji v tureckém županu a čínských trepkách. Ano, šlo to dobře, tančil-li jsem sám, ale což s dámou? Půjde to také? Proč by nešlo? Jsou mladí muži zcela rovní, kteří se neumějí zatočiti; však je předčím, já chromý, a nepochybuji, že najdu dámu, jež se mnou bude ráda tančiti. Tak rozjímal jsem, zvoně na snídani a usazuje se k vonné čokoládě.

„Nuže,“ pokračoval jsem ve příjemném snění, „která to asi bude, s níž budu nejraději tančiti tohoto masopustu a jež také mou ruku ráda přijme, ovšem jen k tanci? Tedy která? která? Neznal jsem v Praze žádnou. Ty, s kterými jsem tančíval ve Vídni, v Miláně, v Čechách na venkově tam a tam ... kde byly? kam se poděly? Nevěděl jsem o nich ničeho, neměl jsem žádných zpráv; a přece byla mezi nimi tak mnohá, za kterou bych byl tehdáž život dal parole d'honneur. Dnes nebyl bych dal za ně ani ten koflík čokolády, kteráž přede mnou se pěnila, kouřila a voněla.

„Tak je to na tom světě,“ řekl jsem nahlas, což přivolalo mého Františka mezi dvéře mého pokoje s otázkou, poroučím-li něco.

„Nic,“ odpověděl jsem; „vzdychám jen. Můžeš jít.“

„K službám. Ale vzdychat na nový rok ...“

„E co, vždyť vzdychám jen tak; nic na tom není. Zpomínám, že zapomínám; rozumíš, jak to myslím?“

„K službám, pane setníku.“

„Neodcházej, Františku, musím se ustrojit. Na nový rok nesedí nikdo doma. Nechals mne zaspat, probůh, a já mám tolik gratulací a žádného koně ani ekvipáže, nic než chromou nohu.“

Dobrý Františk ušklíbnul se tomuto vtipu, jako by chtěl spustit moldánky. Ale brzy zapomněl na svou sentimentálnost pro mou netrpělivost při oblékání.

Napadlo mi mezi tím, že jsem vlastně nebyl domyslil, s kým bych letos rád tančil a do koho následovně bych se zamiloval, že jsem se byl dal vytrhnouti svými „zapomenutými zpomínkami“.

„Nuže, s kým bych tančiti chtěl, to byla by Flora,“ domyslil jsem nyní ve chvatu a moje netrpělivost se při tom zvýšila o několik stupňů. Zaklel jsem pomysliv, co ještě mám chůzí a reverencí, než dojdu k tetě, kde jsem byl pozván k obědu. Bylo nesnesitelné, nesmyslné to novoroční přání, trhl jsem sebou, a ubohý Frantík nemoha za to, řízl mne do brady břitvou.

Stojí-li sluha s břitvou nad námi, je on naším pánem a on má právo nás plísniti.

Stal jsem se tichým a držel jsem. Výsledek toho byl, že mně napadla šťastná myšlénka. Uznal jsem najednou, že jsem své tetě povinen první novoroční přání, že tam musím jíti přede vším, že ji nesmím nechat čekati až v poledne.

Nyní zahvízdal jsem si zas tak neprozřetelně, že jsem byl v novém nebezpečí, kterému Frantík ale předešel, rychle skončiv operaci mých vousů.

Bydlel jsem ve velké Jezovitské ulici ve třetím poschodí. Sešel jsem rychle. Ulice byla přeplněna hemžícími se gratulanty v premovaných kožichách. Byl to proud lidstva skvělého, svátečného, chvátajícího a rozdávajícího při každém kroku „šťastný nový rok“.

Nemohl jsem ku předu. Všichni moji známí byli na nohou, chytali a podávali si mne. Mně se zdálo, že je to vše nastrojeno, aby mne umučilo, než se dostanu k tetě, než uvidím Floru. Má netrpělivost, spatřiti ji, stala se horečkou. Musil jsem se přemáhati, kráčeje po mostě, stále jsa zdržován, abych neodbytné známé svoje do Vltavy neshodil. Bože můj, což mi ti lidé překáželi! Jak rád byl bych se ubíral mostem v myšlénkách, hádaje, jak bude dnes asi vypadati Flora, jaké bude míti šaty, kterak se usměje, jak mne přivítá ...

A přece, přece nevěděl jsem tehdáž, jak důležitá to bude pro mne otázka. Jeť ovšem pravda, že si myslíváme při každé pomíjející lásce své, tato že je ta pravá, avšak myslíce tak nevíme nikterak, jaká přec je ta láska pravá, nevíme o takové vůbec. Necítil jsem tedy nic více tehdáž, než jsem cítíval již tolikrát, a jistý hlas mi šeptal: „Nebude to nic než prelétavý mráček. Příští nový rok budeš Flory zpomínati jako těch druhých zapomenutých.“ Byl to hlas mé zkušenosti, který jsem odbýval co vtíravého pedanta. Chtěl jsem se oddati okamžitým dojmům svým a musil jsem s nimi trochu zápasiti.

Tak málo tušil jsem budoucnost, tak málo cítil jsem pro Floru, tak povrchní bylo to všecko a divně se to obrátilo.

Teta bydlela ve svém domě, pevnosti podobném, na Malé straně v jakémsi zákoutí, jehož jména jsem se nikdy nedověděl anebo nepamatoval. Bezpochyby dům ten posud stojí, neboť na Malé straně nejsou věci tak rychlým změnám podrobeny jako jinde na světě. Nej-

bližší dědicové tetini v něm asi bydlejí. Nevím o tom nic a nepřišel jsem v tu stranu nejméně čtvrt století.

Tehdáž rostla v letě tráva kolem tetina domu mezi dlažbou, v zimě bělal se tam sníh, netknutý městským ruchem. Sněhem byla vymetena pěšinka k vratům, nad nimiž lví tlama z kamene tesaná zívala. Mezi vraty stál starý portýr s pudrovanou parukou v červeném kožichu, a jeho obličej měl nápadnou podobu s kamennou lví hlavou nad ním. Starý rod mé tety a můj pamatoval skvělé časy. Ty minuly. Doba jeho květu, slávy a bohatství byla tatam. To bylo vše, co jsem o něm věděl a bohužel věděti musil. Nestaral jsem se o starou kroniku rodinnou. Byl jsem ostatně potomkem vedlejší linie. Moje teta Marie Teresie byla poslední dědičkou malých zbytků druhdy panského jmění. Množství příbuzných, bližších i vzdálených, tak že bylo těžko to příbuzenstvo dokázati, oblétalo mou tetu návštěvami. Jejich dotíravost byla mi protivná, a abych jim nebyl podoben, zanedbával jsem někdy svou dobrou tetu, jež mi všecko promíjela a ke mně jedinému z příbuzenstva náklonnost cítila. Bývala vždy celá šťastná, hlásil-li jsem se k ní, přijímal-li jsem jejího pozvání. Také já jsem k ní chodíval dosti rád. Bál jsem se jen, aby nemyslila, že se ucházím o její dědictví. Raději chtěl jsem se ucházeti prozatím o přízeň její hezké Flory, dokud by mne jiný andílek neupoutal. Dověděl jsem se od portýra, že moje teta posud mešká v kostele. Jela tam však sama a nechala doma společnici, aby v její nepřítomnosti novoroční návštěvy přijímala. Ptal jsem se, zdali tu byly nějaké návštěvy? Ano, byly a opět odešly. Tu chvíli nebylo nikoho v přijímací síni.

Byloť přece patrno, že mi dnes bozi přáli. Letěl jsem na schody, vešel jsem do přijímací síně, ozdobené podobiznou císařovny Marie Teresie v životní velkosti, jakých tato panovnice velké množství as dala dělati, rozdávajíc je svým věrným, tak že lze s ní setkati se v každém skoro šlechtickém obydlí. Má teta bývala druhdy císařovninou dvorní dámou a byla touto podobiznou i nábytkem v čínském vkusu od ní obdařena. V této síni očekával jsem Floru a ona vešla za chvíli.

Či byla to ona opravdu? Poznal jsem ji teprv po chůzi, jinak nevypadala dokonce, jak jsem ji včera viděl. Dnes vypadala zcela jako nějaká komorná, mladá sice, avšak zcela obyčejná. Kde měl jsem včera jen oči? Přivítala mne zdvořile a cize. Její oči byly buď sklopeny anebo obracely se roztržitě k vysokým dveřím síně. To nebyly ty oči, z nichž mi včera jakási sladká hádanka se jevila, to nebyla ta ústa, jejichž úsměv byl tak neodolatelný.

Ruce mi sklesly, srdce mi schladlo a jakási podivná a posud nepoznaná bolest projela mi prsoma. Ptal jsem se lhostejně po mé tetě a kdy as přijde. Chtěl jsem se ptáti té Flory od večerejška jak spala, co se jí zdálo v novoroční jitro? Ale neptal jsem se, vždyť to nebyla ona, co přede mnou stála, k sezení mne pobídla a stranou ustoupila zcela jako osoba služebná, s níž ani není slušno déle pohovořiti.

Neposadil jsem se. Byl jsem nerozhodnut, co mám dělati, mám-li na tetu počkati čili nic, a moje zraky těkaly s nádherného pláště Marie Teresie na zlaté Číňany a motýly, kterými bylo poseto stínítko u krbu, v němž rudé plameny metaly záři vstříc bílému a lesklému osvětlení zimního jitra.

Za chvíli řekl jsem, nedívaje se ani na Floru, že přijdu později, nyní že mám ještě jiné návštěvy před sebou, a odešel jsem neohlédnuv se na Floru, neslyše co mi odpovídá. (Pokračování.)

Colosseum.

Obrázek z Říma od *Jos. Wünsche.*

Odvracíme se od města živých. Kráčíme po forum, po opuštěném jevišti velikých dějů.

V pravo nakupena tajemná spousta Palatina, v levo zejí obrovské zříceniny basiliky Constantinovy. To spustlé nyní coulissy velikého dramatu světodějného.

Procházíme uprášeným obloukem „Arco di Tito“. Vystavěn byl na památku vítězství nad Židy r. 70. K události té vztahují se mnohá vyobrazení, prací polovypouklou na něm vyvedená.

V levo zůstávají zříceniny dvojatého chrámu bohyně Venuše a Romy. Proti nám Meta sudante. Býval to mocný vodotrysk a jeví se nyní jako skomolený kužel. Jeho středem jde válcovitá dutina, kterou voda ze země vyrážela.

Opodál tři oblouky slavobrány Constantinovy.

Zde mezi forem, Palatinem, Coeliem a Esquilinem rozkládá se nížina. Zde založil Nero pověstné zahrady, zde napuštěno i umělé jezírko. Vše to patřilo ku Zlatému domu Neronovu. Ale po smrti Neronově všecka ta nádhera brzy zase zašla.

Vystavěna tu nová obrovská budova, která již tehdáž budila obdiv Římanů, a podnes za osmnáct dlouhých věků přes všecky pohromy, které časem ji stihly, nejen ohromnými rozměry, nýbrž i ladným uspořádáním částí svých mocně uchvacuje.

Je to staré Colosseum, nyní Il Coliseo zvané. Zasmušilá spousta jeho tajemně rozkládá se před námi. Ohromné oblouky kamenná ramena svá jako by si podávaly; řady sloupů nad řadami, hrubé římsy nad římsami. Toť celé pohoří tisíců a tisíců balvanů a na každém lpí lidská krev!

Jméno Colosseum nepochází od ohromných kolossálných rozměrů budovy, nýbrž od obrovské sochy Neronovy, Colossus Neronis, kterou Hadrian z kovu uliti a zde postaviti dal. Socha ta byla přes sto stop vysoká. Opodál viděti lze ještě čtyrhranný zděný podstavec, na němž někdy stávala.

Colosseum neb Amfitheatrum Flavium má podobu elipsy. Severní část jeho jest ještě nejzachovalejší; zde zevní zeď posud se zachovala a času a lidem nejvíce odolala. Lidé i čas o závod přičiňovali se ku zkáze hrdé této budovy. Jižní strana valně již je porouchána. Zevní zeď docela tu pobořena. Proplétáme se mezi ohromnými balvany, jež ze zřícenin těch zbyly. Z vnitřní stavby viděti tu jen dolení patra a i ta velmi již jsou poško-

zena. Zde viděti, jak pomíjitelno je každé dílo rukou lidských, i dílo sebe nádhernější, sebe pevnější!

R. 69 ve vojenském ležení před Jerusalemem provolán jest Titus Flavius Vespasianus císařem římským. Chtěl nakloniti si lidu římského. Lid ten volal jen: panem et circenses, dejte chléb a hry! Proto umínil si císař postaviti budovu neobyčejnou, v níž by lidu připraviti se mohla podívaná, jaké nebylo jinde na světě. Místo toto pro amfitheatr bylo velmi výhodné. Již Augustus pomýšlel podobné divadlo zde vystavěti.

Tak založena budova v ohromné elipse.

Zeď zevní při zemi kolem do kola sklenuta je v osmdesáti mocných obloucích. Kolik oblouků, tolik vchodů do Colossea. Rozdíl jest jen v tom, že pouze čtyry vedly na arenu, kdežto ostatními šestasedmdesáti vcházelo se po rozmanitých chodbách a schodištích do rozličných oddílů a pater hlediště samého. Za tou příčinou všechny vchody byly číslovány. Mnohá z těchto čísel zachovala se až podnes.

Čtyry vchody na arenu nalezaly se ve směru obou os. Ve směru osy hlavní byly oba hlavní vchody. Západním, který ku foru je obrácen, přicházeli gladiatoři ve slavnostním průvodu, když se před Colosseem u „meta sudante“ byli občerstvili.

Protější hlavní brána je mnohem širší a vyšší předešlé; neb tudy rozmanité stroje, lodi, stromy a jiná úprava ku hrám do Colossea se dopravovala. Z ostatních dvou bran, ve směru vedlejší osy zbudovaných, slula jedna Sanavivaria, brána živých, neb tou ubírali se oni šťastní bojovníci, kteří v boji zvítězivše od lidu milostí a životem jsou podaření; druhá pak nazývána Sandapilaria neb Libitinalis, brána mrtvých, neb tou vláčela se těla padlých gladiatorů a usmrcených šelem.

Nedaleko brány Sanavivaria vedla tajná chodba z protějšího paláce Titova do císařské lože v Colosseu. Podobná skrytá chodba šla i od protější brány do císařských paláců na Palatinu.

My vstupujeme branou, o níž jsme se zmínili na prvém místě. Procházíme mohutnou chodbou. V pravo a v levo otevírají se šeré klenby. Již jsme vnikli až na arenu. Zrak jak omámený těká po ohromných, nekonečných spoustách truchlých zřícenin. Jen znenáhla probíráme se z obdivu. Pozorujeme a uvažujeme, dělíme a nabýváme přehledu.

V pravo od vchodu bydlí „custode“. Ten za jednu liru otevře nám mříže v levo, odkud dostoupiti lze vrcholku. S výše lépe a snadněji všecko přehlédneme.

Colosseum ohromnými rozměry svými směle druží se k obrovským stavbám v Ninive a v Persepoli, směle druží se k pyramidám egyptským. Stavby takové jen tam jsou možny, kde neobmezený samovládce tisícům otroků velí. Na Colosseu pracovalo za Vespasiana a Tita sta tisíce Židů, kteří do otroctví sem byli zavlečeni. Nad každým desátkem jich zřízen byl dozorce, nad desátkem desátků vrchní dozorce. Ti ostrými bodci nemilosrdně pobádali ku práci namáhavé. Jak krutá to byla práce, viděti z toho, že za kratinký čas dvanáct tisíc jich tu zahynulo. Hle, jak podivné to osudy dějin israelských! Národ vyvolený na počátku svém v Egyptě a při skonání svém v Římě robotí. Při kolébce své pyramidy, nad hrobem pak staví Colosseum!

Stavělo se z travertinu, z tufu a částečně i z cihel. Celkem stavělo se asi patnáct let. Vespasian jen přízemek vyvedl. Druhého patra dostavěl teprvé syn a nástupce jeho Titus. Colosseum zasvěceno tu r. 80 krvavými hrami, které trvaly stodvacet dní. Pět tisíc divokých šelem tu pobito, při čemž deset tisíc gladiatorů zahynulo. Po takovýchto krvavých bojích lítých šelem s lidmi Římané velice toužili. Již dříve pořádány podobné divoké hry. Jednou to bylo šedesát pantrů a čtyřicet jiných šelem, podruhé stopadesát pantrů, jindy sto lvů, dále šest set lvů, čtyři sta deset pantrů, dvacet slonů, tři sta medvědů a tolikéž lvů saharských a t. d., nešťastných obětí lidských, které tu roztrhány jsou, ani nepočítaje.

Domitian dokončil Colosseum, vystavěv ještě patro třetí a čtvrté. Opět nové hry, velkolepé, nevídané! Tisíc pštrosů, tolikéž jelenů, tolikéž kanců a tolikéž žiraf. Vše se tu povraždilo. Za Trajana při jediné slavnosti deset tisíc lítých šelem a tolikéž gladiatorů vehnáno do Colossea. Takovým spůsobem pohubena konečně všecka divá zvěř v poušti. Proto dán zákon, že nikdo nesmí lva nějakého v Africe zabiti. Provincie asijské a africké i Galie stíženy nařízením, že mají co rok jistý počet divých zvířat odváděti. Jako gladiatorů užívalo se dílem zajatců, dílem otroků, dílem i zločinců ku smrti odsouzených. I nesmírné množství křesťanů roztrháno v Colosseu divokými šelmami. Ad bestias! Šelmám! Tak z pravidla odsuzováni jsou vyznavači jediného Boha.

Custode mřížovými dveřmi mne propustil a hned za mnou zavřel. Nechal mne samotna. Nejsem tedy ve svém uvažování nikým vytrhován. Dle chuti své a libosti vše důkladně si tu mohu prohlédnouti. Po mohutném schodišti stoupám do prvého patra. Je to pravé bludiště vysokých, prostranných chodeb, oblouků, vchodů a východů. Procházím se pod otevřenými arkadami prvého patra. Přihlížeti lze tu ku práci samé. Měřím velikost balvanů travertinových, pozoruju spůsob jejich zpracování a zasazení. Na mnohých viděti je dosud číslo; jeden s druhým pak silnými železnými tyčemi byl spojen. Železo to ve středověku naskrze je vylámáno a zůstaly jen díry v jednotlivých balvanech. Z prvého patra vystupuju do druhého, do třetího i nejvýše do čtvrtého. Usadím se na vrcholku vnější zdi. Jeť skoro dva metry široká. Rozhlížím se po obzoru. Kolem veliké pohřebiště minulých věků. Palatin a forum až ku Kapitolinu. Severovýchodně trosky lázní Titových a daleko za nimi veliká basilika S. Maria Maggiore. K východu malý kostýlek San Clemente; jest to v původním svém slohu nejzachovalejší basilika římská. Pod nynějším kostelem nalezá se kostel starý, pohřebiště sv. Cyrila. Avšak i tento podzemní chrám vystavěn nad pohanským, mnohem starším chrámem. Za svatým Clementem klene se mocná kopule: toť basilika lateranská, „všech chrámů města a okresu zemského matka a hlava“.

Obraťme zraky do Colossea, jež rozkládá se pod námi jako rozedrané hrdlo vyhaslé sopky. Povrch areny z polovice je zasypán a v rovinu srovnán; z polovice však jeví se nám tu mnohá hluboká sklepení, jež nyní vesměs vodou jsou naplněna. V podzemních sklepích těch chovala se divoká zvířata a umělecký aparát, potřebný ku hrám. Jiné skrýše pro zvěř — carceres — nalezaly se pod sedadly, hlavně pod podiem. Ve zdi, jež arenu od podia dělila, viděti ještě mnohé dvéře do skrýší těch. Otvory ty zavíraly se těžkými železnými dveřmi padacími. Mimo to bylo Colosseum spojeno i zvláštním aquac-

duktem s vodou Claudiovou. Tak za několik minut celá arena naplnila se vodou, že s loděmi tu připravenými celé bitvy mořské se sváděly. Kolem areny táhly se řady sedadel v elipsách soustředných. Každé patro mělo asi deset až snad i dvacet řad sedadel. Bohužel však tu nic určitého nelze říci, jelikož Colosseum uvnitř nikterak není tak zachovalé jako amfitheatr pompejanský a veronský. Jedna řada sedadel nad druhou celkem asi půl metru byla povýšena, tak že zadní diváci přes hlavy svých předáků pohodlně viděli. Nebylo to tedy jako v našich divadlech, kde sedadlo zadní za předním s těží několik palců povýšeno, a kde člověk, sedí-li před ním náhodou dáma „s mnohými vlasy drahocennými“, neví co na jevišti se děje.

Prvá řada sedadel, tak zvané Podium, byla jen asi půl třetího metru nad arenu vyvýšena. Za to však ohražena je železnými mřížemi, jejichž hoření konce do areny byly zahnuty. Na podiu byla na severu a na jihu lože císařská, suggestum neb pulvinar. Po obou stranách pak vykázána jsou sedadla praetorům a jiným vysokým úředníkům a hodnostářům, jakož i pannám vestalským. Hned za podiem byla sedadla pro senatory, rytíře a cizí vyslance. Za těmi pak v patrech ostatních rozděleni jsou ostatní občané římští dle hodnosti své. Jednotlivá patra od sebe oddělena zdmi bohatě vykládanými. Vůbec drahých, pestrých mramorů ku vnitřnímu ozdobení nikterak nešetřeno. I sedadla jednotlivá krásným bílým mramorem byla vykládána. Na kamenné sedadlo kladla se měkká poduška. Jen sedadla čtvrté třídy, jednodušeji zhotovená, byla ze dřeva.

Hle, jak plní se znenáhla budova obrovská. Jaký to šum od ohromné spousty lidí zde shromážděné! Osmdesátsedm tisíc diváků pojala sedadla a dvacet tisíc jich stojí. Vše hoří nedočkavostí, kdy již počne divadlo krvavé.

Marináři již dávno nad Colosseem rozepjali hustou síť purpurových provazů a provazců. Lana upevnili na pozlacených stožárech, do vnější zdi kolem zapuštěných. Po lanech rozestřeny jsou pestré koberce, aby palčivé paprsky sluneční diváků neobtěžovaly. Kovovými trubkami, kolem sedadel se táhnoucími, prýští se rozličné voňavky a širé prostory naplňují vůní rozkošnou.

Tu slyš! Divoký řev rozezvučel se po divadle! V císařské loggii rozložil se imperator, neobmezený světa pán a vládce. Opodál usadily se vestálky, v bílé řasnaté roucho oděné; dále senatoři v pláštích zlatem vykládaných a květ spanilých Římanek, skvoucích se nachem a diamanty.

Ticho! Vážně přichází kněz Jovišův branou západní. Za ním četa praetorianů vede oběť ověnčenou. Uprostřed areny postaven malý oltář obětní. Nůž obětní zableskl se v ruce obětníkově. Jovišovi vzdána pocta. Od Joviše učiněn počátek. Hry mohou počíti.

Hlučná fanfara. Branou přicházejí řady honců, venatores. Mezi nimi kráčejí nešťastné oběti lidské, lítým šelmám určené za pospas. Toť „bestiarii“. Nazí jsou ti nešťastníci a jen někteří meči a oštěpy chatrně jsou ozbrojeni. Honci pádnými biči k nedaleké smrti povzbuzují váhavých. Kolem celé areny ubírá se průvod ten. U lože císařovy volají nešťastníci: „Caesar, morituri te salutant!“ Pějou si píseň pohřební.

Nedočkavostí trne celý dům. Pod sedadly řve litá zvěř: lvové, tygři, pardalové, medvědi. Řvou hlady, neb již dlouho nepodalo se jim žádné potravy.

Konečně Vestálky pokynou. Otvírají se dvéře paláci. Z temných brlohů řítí se divoká zvěř na arenu; ve vzteku divokém vrhá se na nešťastné, bezbranné oběti. Divoká zvěř chladí žízeň vřelou krví lidskou a lidé se zalíbením patří na děsné to vraždění! Sta, tisíce lidí rozsápáno v málo minutách. arena zrudla krví lidskou. Přicházejí dobíječi, confectores; náčelníci jejich ustrojeni jsou jako bohové Mercur a Pluto. Mercur tyčí rozžhavenou ohledává nebožtíky; v kom známka života posud se ukazuje, toho Pluto těžkou palicí dobijí. Druhové jejich pak pomocí háků mrtvoly z areny vláčí.

Zatím upěchovaný rumělkový písek na zápasišti lopatami se pročechral. Z trubic pak na provazích pod střechou upevněných deští libé voňavky. Hudba hraje, zpěvy hlaholí.

Opět hlučná fanfara. Dílem na vozech, dílem koňmo přijíždějí gladiatoři. Oděni jsou v lehký šat, který spjat jest lesklým pásem bronzovým. Hrdě berou se čety jejich kolem císaře. „Caesar, morituri te salutant!“ Zápas počíná. Jedni bijou se se zastřenýma očima, jiní do sítě se lapají a trojzubcem bodají, jiní okem kolem krku hozeným hledí protivníky své uškrtit. Gallové kryjou se okrouhlými štíty a sekají srpovitými meči. Essedarii přijíždějí na essedách, galských vozících. Za nimi nové a nové zástupy gladiatorů s dlouhými meči a velkými štíty podélnými.

Všude vraždění, všude krev, všude smrt.

Diváci jsou jako u vytržení, opojeni jsou rozkoší. Srdce jejich se neustrne, srdce jejich nezdésí se vraždění nekonečného. Čím více krve vidí, tím více po ní žízní.

Marně prosí přemožený o milost, marně zvedá prosebně ruce k sedadlům. Žádné milosti, žádného smilování! Vítěz ho dorazil, lid zaplesal!

Jen občas šťastnému vítězi otevírá se sauavivaria, brána živých. Avšak to jsou jen vyvolenci z tisícův; tisícové vyvlečeni branou protější.

Umdlel již lid krvavým tím divadlem?

Nové strojí se podívání. Arena osvětlena tisíci pochodní. Tajnými stroji rázem jeví se tu krajina hornatá a lesnatá. Carceres nová hejna lité zvěře vysýlají. S nimi noví gladiatoři nerovný podstupují boj. Vraždění nekonečné.

Slyš! To šumí proudy vod divokých. Spousty vod se množí. Za krátko arena je pod vodou a ve vlnách válí se neobratní hrochové a krokodilové zvedají zubaté tlamy své. Proti nim vyjíždějí zápasníci na lodích. Nový boj v živlu novém. Vody zrudly krví lidskou.

Tak děsná smrt hody tučné slaví tu po několik věků. Za Domiciana nejen muži, nýbrž i ženy vehnány sem k zápasům. Ještě Philippus Arabs slavil r. 248 tisíciletou slavnost založení Říma. Mučedníci křesťanští zasvětili budovu svatou krví svou. Avšak čím více tu prolěváno jejich krve, tím více povstávalo nových vyznavačů. Colosseem křesťanství nikterak není potlačeno, naopak křesťanství samo zmohlo konečně pohanské tyto ukrutnosti. Když křesťanství stalo sę státním náboženstvím, zrušeny jsou krvavé zápasy lidí a zvířat. Tím cena Colossea poklesla. V bouřlivém středověku stalo se Colosseum ne nepatrnou pevností v Římě. Pak dlouhý čas držel se tu šlechtický rod Frangipanů, až konečně od Annibaldů byl vytištěn. Ti císaři Jindřichovi VII. je vydali a císař pak Colosseum odevzdal opět senátu a lidu

římskému. V dobách, kdy papežové meškali v Avignonu, nastaly pro Colosseum nejsmutnější časy. Čas i lidé jako by se byli spikli ku zkáze jeho. Nádherné památky té považováno nejináče než za bohaté lomy, z nichž brán kámen ku stavbě. Nádherného mramoru užíváno zhusta ku pálení vápna. Tak r. 1381 vykázána třetina celé budovy ku stavbě kaple Sanctorum při basilice lateranské. Za rozličných papežů rozličné paláce z Colossea vystavěny, jako Palazzo di San Marco (nyní palác rakouského vyslanectva na Piazza di Venezia); dále Cancellaria, ohromný palác Farnese a j. Jeden papež postaviti tu chtěl továrnu na sukno, jiný papež továrnu ku vyrábění sanitru skutečně tu zařídil. Každý ničil, každý bořil. Bylo se obávati, že tak památka ta se země úplně bude vyhlazena. To by se bylo také stalo, kdyby papež Benedikt XIV. Colosseum jakožto místo krví mučednickou zbrocené nebyl vysvětil. Tím všemu dalšímu ničení přítrž učiněna. Po areně kolem do kola postavena jsou jednotlivá zastavení cesty křížové. Uprostřed postaven kříž s odznaky umučení Páně. Každý pátek tu kázal kapucín a konala se pobožnost křížové cesty. Jaký to převrat! Kde dříve Říman po krvi dychtil ve své zběsilosti, tu nyní zaznívalo děsně přísné „Miserere“! Papežové novější pak mnoho učinili pro zachování památky té. Italia unita konečně vřadila Colosseum mezi památky království italského, odstranila cestu křížovou a dala vyhubit veškeré rostlinstvo, které po zdech těch se plazíc vlhkostí svou velice jim škodilo. Měloť Colosseum až do roku 1871 zvláštní svou Floru. Nalézalo se tu neméně než čtyři sta dvacet druhů rozmanitých rostlin.

Celé dvě třetiny podivuhodné stavby té nyní úplně jsou zničeny a rozvlečeny. Jen jedna třetina ohromného celku zbývá; avšak i ta naplňuje mysl naši hrůzným obdivem.

S těžkým jen srdcem loučíme se s velepamátnou budovou. Z venčí pak ještě jednou pozorujeme zeď severní. Jak ohromné to spousty a jak krásné, a jak souměrně jsou rozděleny! A vnější rozdělení to není pouhý přívěsek, nýbrž založeno úplně na rozdělení částí vnitřních. Vnitřní čtyři patra i vně se nám jeví jako čtyři pásy silnými římsami od sebe oddělené. V okrasách všecky malichernosti, jež by tu byly beztoho jen na závadu, úplně jsou vypuštěny. Zde vše je velkolepé a pádné; i menší částky souměrny jsou s celkem ohromným. V přízemku mezi jednotlivými oblouky postaveny jsou hřmotné sloupy dorské. Nad těmi stojí štíhlejší sloupy jonské, nad jonskými ještě štíhlejší korinthské a v patře nejvyšším konečně užito sloupů řádu římského. Jak do výše tíže ubývá, tak i sloupy, nosiči tíže té, jsou čím dále tím jemnější, útlejší, volnější. I to byla myšlénka zajisté velmi šťastná, že stavitel oblouky prolamoval ohromné, jednotvárné plochy vnějšího zdiva. Jednoduchým a zcela přirozeným spůsobem tímto jak krásná tu rozmanitost v ohromnou stavbu tu je uvedena! Jak krásně účinkuje již pouhé světlo a pouhý stín v otevřených těch arkadách! I forma okrouhlá velmi je výhodna. Každý oblouk, každé klenutí jeví se oku pozorovatelovu vždy v jiném úhlu, vždy v jiné křivce. A přec jsou to částky úplně stejné!

Věru při tak krásném rozdělení ani nemyslíme na to, jak ohromných spoust staviva tu nahromaděno. Mistr stavitel nesmírnou tu hmotu myšlénkou svou úplně dovedl proniknouti, opanovati. V ohromném tom celku jaká jeví se rozmanitost a v rozmanitosti té jak krásný jeví se lad.

Colosseum stojí před námi jako zkamenělá umělecká myšlénka zašlých věků.

Johanna Neapolská.

Za polnic zvuků, neapolských zvonů,
královna sedla pod baldachýn trónu,
nejkrasší paní z paní všech;
na lásky soud až z Provence, Avignonu
k ní rytířů se sjelo, zřít bílé hvězdy čelo
a krásu v plamenech.

„Artuši, pěvče, zlaté tvoje struny,
jak leknín v lásce paprsk bledé luny,
útroby naše rozchvěly;
měj zlatý řetěz i můj úsměv slunný,
jenž láskou tebe svítí, jsi rytíř srdce třetí
po našem manželi.“

„Bertrande lepý, mistře tanečníků,
smíš polibek vzít z růžných mojich rtíků,
to dovolit smím anděli;
měj zlaté kruhy, damascenku dýku,
co v barvách plane duhy, jsi rytíř srdce druhý
po našem manželi.“

„Terlizzi hrabě paní čest a krásu
po život celý s každým ve zápasu
uchránil mečem, ocelí;
on stužku z mého hedvábného vlasu
potřísní vlastní krví, on rytíř srdce prvý
po našem manželi.“

Rozdány ceny; pozvolna se šeří,
v zámeckém parku v každém stromu, keři
stříbrný odlesk měsíce;
tři stíny rostou u balkonu dveří:
v té straně zámku k moři, v komnatě světlo hoří,
to králova je ložnice. — —

„Já řetězem spjal nohy v okov tuhý
a Bertrand ruce v zlaté dal mu kruhy,
krůpěje smrti se čela
Terlizzi setřel vlasu tvého pruhy,
až hrdlo zatáh' zvolna; teď, královno, jsi volna,
z nás vyvol manžela.“

Tak v zámku včera v půlnoc co se dělo,
tré rytířů královně vyprávělo,
nejkrasší paní z paní všech;
jí plálo oko, bez chmur, vrásek čelo,
až plamen krbu rudý vyprostil z vazby údy
a růže úst a ňader dech.

Karel Kučera.

Blahoslaveni chudí duchem...

Literární žalm od *J. Arbesa.*

...neboť jejich jest království pozemské...

Laskavý čtenář zajisté ví, že náležím mezi nejpopulárnější literáty české... ale neví, jak jsem se populárním stal...

„Duchem bohat“ nebyl jsem, nejsem a — nebudu nikdy; ale přece — sedím nyní za svým psacím stolkem kliden a spokojen... Před chvílí jsem se zadíval do zrcadla... Boubelatá, zdravím kypící tvář jest důkazem, že volil jsem „cestu pravou“... Spokojeně pohladil jsem svou vestu, odhrnul dlouhé, husté, rusé kadeře na zad a klidně zasedl k stolku, bych z vlastní zkušenosti sestavil universální recept, jak možno státi se u nás populárním a tak — spokojeným i šťastným...

— — — — — — — — — — — —

Je tomu teprv asi šest nebo sedm roků, co jsem svou činnost literární zahájil. Dokud jsem studoval na gymnasiu venkovském, neměl jsem ani tušení, že může se ze mne státi „i literát“; ale když jsem byl zavítal do Prahy a poněkud s poměry se obeznámil, shledal jsem, jak snadné a zároveň také výhodné jest „literátování“ i v národě malém — jen když se provádí systematicky a prakticky.

Jsem synem rodičů bohatých... Kdybych byl chud, nebylo by arci možno, přivésti skrovné vlohy k platnosti tak úplné; neboť člověk chudý vždy je jaksi nesmělý a úmyslům jeho možno vždycky podkládat — když ne hnusnou zištnost, tak aspoň jakousi snahu výdělkářskou, kdežto já vždy byl pokládán za člověka nezištného, obětavého, ryze vlasteneckého...

Kdož medle, jsa nakladatelem, nevytiskl by knihu, třeba prostřední, za kterouž nemusí zaplatit žádného honoráře, daleko ochotněji než knihu, byť rozhodně dobrou a originelní, za kterouž musí vyplatit v našich poměrech nakladatelských slušnou sumičku dvou nebo tří set zlatých? „Brána“, kterouž se u nás vcházívá do světa literárního, byla mi tedy otevřena dokořán... Ale já byl opatrný... S knihou jsem přec nemohl vystoupiti hned... Počal jsem tedy jinak...

Známé tvrzení, že každý český student veršuje nebo se pokouší o noveletky, není sice nyní už úplně pravdivé; ale přece možno v každém ročníku kterékoli fakulty sehnati vždy slušný hlouček podobných idealistů. Vybral jsem si tedy asi deset takových, ovšem že jen ony, o nichž jsem věděl, že duchem nade mne nevynikají, a zarazil studentský spolek literární.

Spolky tohoto druhu jsou vhodným kolbištěm pro nastávající literáty, a já vedl ve svém, recte v našem spolku, jak se samo sebou rozumí, slovo hlavní. Utvořil jsem jakousi „literární školu“. Vše, co se právě tisklo, „musilo nám býti ničím“ — na každém z píšících literátů musili jsme stůj co stůj něco najíti — „budoucnost“ musila být naší... Literátů mrtvých jsme si hrubě nevšímali; ti nám více nemohli v ničem překážeti...

Tak jsem tedy počal a pracoval pak opatrně dále. Známoť, že ten či onen z vynikajících literátů navštěvuje buď každodenně nebo občas tu neb onu hospůdku... Počal jsem ji navštěvovati také. Zpočátku zasedal jsem jen u stolu opodál; ale za nedlouho octl jsem se u „stolu literárního“. — Čeští spisovatelé jsou posud ještě velmi kamarádští — byl jsem vyzván... Zpočátku choval jsem se i mluvil s reservou. Seznav, že ten či onen necení si toho neb onoho z literátů nepřítomných v té míře, jak snad zasluhoval, přikývl jsem prostě nebo jsem dal i jiným způsobem na jevo, že souhlasím. Podobně zachoval jsem se, i když byl někdo přeceňován — slovem, hanil jsem nebo chválil s haníciími neb chválícími... Nevzbudil jsem tak aspoň žádného odporu a stal se příjemným společníkem...

Tímto způsobem choval jsem se z počátku v každé hospůdce a u každého „literárního stolu“. Prozatím však jsem se neprozradil, že zamýšlím se taktéž státi spisovatelem — byl bych zbudil zbytečná očekávání. Především jsem se o literaturu pouze „interesoval“. Dal jsem se zapsati co člen literárního odboru „Umělecké besedy“ a za krátko přihlásil jsem se, že budu přednášeti pro dámy. Přednáška takového druhu není nic zázračného, ale má své dobré pozadí... Především dostane se jméno tvé do veřejnosti. Dva- i třikráte se otiskne ve všech českých denních listech, že budeš přednášet, pak o čem a konečně, žes přednášel — rozumí se k uspokojení posluchačstva. Podaří-li se ti skomolit kompilaci obstojnou nebo snad docela dobrou, můžeš býti jist, že vděčné posluchačstvo bouřlivou pochvalou dá svou spokojenost na jevo a že pak v časopisech připojí se třeba slůvko „duchaplná“ přednáška. Rozumí se, že přednášíš o věcech literárních — zajímavých... A takových přec možno z obrovské literatury světové při obstojné obezřelosti a zručnosti vždycky dost a dost najíti.

Také rozhovorů literárních a uměleckých nutno se zúčastniti horlivě, ale opatrně. Stanovisko musí býti v první řadě české a zároveň všeslovanské — s tohoto pak lze nejlíp a nejpohodlněji poukázat k nedostatkům a potřebám literárním. Národní moment a tudíž i národní píseň buďtež kladeny nejvýše; neboť — proti nim nelze nikdy ničeho podstatného a tudíž také ne s úspěchem namítati. Vedle toho jest stanovisko takové dosti pohodlné a všeobecně srozumitelné. Možnoť s něho také občas zahřímat proti literaturám cizím, zejména proti profanované dramatické a románopisecké literatuře francouzské, proti filosofické literatuře německé, ba i proti širokým proudem klidně se valícímu humoru anglickému... Se stanoviska národní písně slovanské možno vystoupit mravokárně takměř proti každému plodu kterékoli cizí, ba i naší literatury... Pravím výslovně, že možno; ale zpočátku není radno a dobře jest, zachová-li se člověk s reservou, jako jsem učinil já.

Obralť jsem si za předmět první své přednášky „venkovskou povídku“. Poukázal jsem k vynikajícím spisovatelům českým, zejména k Pravdovi, Němcové, Světlé, Hálkovi a jiným, připomenul „selské novely“ Björnstjerna Björnsona, pak povídky Bertholda Auerbacha a čarokrásné idylly George Sanda ze života venkovského, a dedukoval z toho, že George Sand, nasytiv se řešení problemů sociálních a seznav dosavadní „bludnou dráhu“

svou, uchýlil se k ryzému zdroji pravé poesie... Hlučná pochvala byla mi odměnou. Nepověděl jsem sice pranic, co by kterýkoli literát český nevěděl rovněž nebo i líp než já; ale pověděl jsem to v pravý čas a na pravém místě.

V rozhovoru, jenž následoval, vyvozovány sice z mé přednášky různé, mnohdy i monstrésní konkluse, kterýmž jsem mohl oponovat — ale neoponoval. Dostačiloť mi, že bylo o mně mluveno...

Takovým způsobem stal jsem se za nedlouho — abych tak řekl — pololiterátem, aniž bych byl řádky sepsal. Byl jsem pokládán za znalce a mohl jsem si tudíž dovoliti i úsudek smělejší, rozhodnější... Počal jsem v soukromých hovorech probírati činnost jednotlivých literátů. Známoť, že každý literát, byť i nejduchaplnější a nejgeniálnější, napsal někdy něco, co nevyrovná se lepším jeho pracím. Možnoť tudíž vždy a každému něco vytknout, a vytkne-li se skutečná slabost před vnímavým duchem opatrně a ve vhodný čas, musíš vždy učiniti dojem příznivý... Pátral jsem tudíž po „slabostech“ jednotlivců a nalezl jich dost a dost... a při příležitosti neopomenul jsem k „slabostem“ těm poukázati... Tak stal se ze znalce znalec bystrozraký...

— — — — — — — — — — — —

V tu dobu uznal jsem za dobré pokusiti se o produkci. Přemítal jsem, v jakém genreu a v jakém směru. Látka rozhodně původní a takové též provedení byly mi cizí, a nebyl bych se k nim odvážil, i kdybych byl mohl. Produkce skutečně originální je vždycky odvážna; cestou ušlapanou chodívá se daleko pohodlněji. Zvolil jsem tudíž tuto a sepsal řadu drobných erotických písniček dle bezpočetných vzorů cizích... Láska je cit všeobecný; skoro každý člověk v životě svém aspoň jednou miloval a rád si přečte aspoň občas milostný veršík, jenž v duši jeho probudí dávno uspaný cit milosti. Což teprvé mládež milující!... Erotické pokusy mé nebyly právě špatné; byly prostřední. Na veřejnost jsem se s nimi arci neodvážil, nýbrž předčítal je v úzkém kruhu přátelském při vhodném duševním naladění svých posluchačů...

A prodlením několika týdnů slyšel jsem na vlastní uši přitlumená slova: „Máme nového básníka!... Prozatím arci jen lyrika — ale je to lyrika jako křišťál... Vládne formou lehkou; má cit hravý i hluboký a mluvu obraznou...“

Šepty tyto mi prozatím dostačily. Byltě jsem nabyl pověsti lyrického básníka dříve, než jsem dal jedinou básničku vytisknouti... Na tomto základě počal jsem „pracovati“ dále. V důvěrném kruhu přátel počal jsem rozvinovati plány svých prací literárních. Plán jest, jak známo, mnohdy věcí nejsnažší, aspoň plán v nejhrubších obrysech, a obyčejně činívá řeč o literárních plánech na posluchače dojem nejhlubší a trvalý. „Rozvrhl jsem plán k velkému národnímu éposu“ — pravil jsem — „v němž chci vylíčiti dosavadní snahy lidu českého za osvobození vlasti a poukázati k budoucnosti naší vzhledem k Slovanstvu vůbec. V úchvatných scénách vylíčím utrpení lidu našeho barvami luznými a oslňujícími — —“ A skutečně jsem také v šťastné chvíli sepsal několik zdařilých veršů, kterýmiž jsem si umínil zahájiti literární svou činnost.

Především připravil jsem si půdu ještě líp, než už jsem ji měl připravenu. Byltě jsem už absolvoval filosofii; pospíšil jsem si tedy s doktorátem. Doktor filosofie nemá sice v praktickém životě žádného významu a v literatuře české také více nerozhoduje; ale exklusivní titul „doktor“ přece má svou váhu a důležitost vůbec. Odsuzujou jej a posmívají se mu sice i sami doktoři; ale žádný z nich ho neodkládá... Je to tedy slabost lidská, kterou netřeba podceňovati...

A teprv co doktor filosofie odvážil jsem se zaklepati na dvéře přítele-redaktora. Uvítal mne vlídně, a ačkoli mne druhdy jinak netituloval než „pane Ypsilone“, neopominul tentokráte ani jednou říci „pane doktore...“ Zahájil jsem hovor o literatuře, o listě, jejž přítel redigoval.

„Trudné, smutné jsou ty naše literární poměry,“ pravím, „není-liž pravda?“ Redaktor přisvědčil a já pokračoval: „Ale věřte, já nechápu, jak mohou brát naši literáti tak často útočiště k látkám cizím! Což není dosti látek ryze českých, či není naše historie přebohatá na látky všeho druhu? Tak nějaký větší historický román by nám neškodil...“

„Pravda, pravda, pane doktore,“ přikyvuje redaktor: „ale skoro nikdo se neodvažuje.“

„Aspoň tedy báseň takového druhu,“ připomínám, „když nestačí času na velký román. Skoro vše, co se u nás nyní píše a tiskne, je nám duchem, látkou i formou cizí. Nám vzdělancům arci ne v té míře jako lidu našemu — a u nás přec musí míti každý literát především lid na zřeteli. Bez lidu nejsme ničím, a proto naše literatura tak pokulhává, poněvadž nebéřeme náležitého zřetele k lidu.“

„Pravdu díte, pane doktore,“ přikyvuje redaktor, a já pokračuju:

„Dokud se nevymaníme z látek a forem lidu nepřístupných, dokud spisy naše všeho druhu, tudíž i román i báseň nebudou veskrze populární, dotud není možno pomysliti, že bude literatura lidu našemu přístupna. Také vlastenecké vřelosti a nadšení v nejnovějších plodech literárních postrádám...“

Redaktor chtěl patrně namítnout, že tomu tak u všech není, ale neodvážil se, nýbrž pravil: „Napište nám vy něco, pane doktore — máte péro tak obratné, vzletné, vyznáte se v literatuře...“

„Ó prosím vás; jsemť pouhý diletant...“

„Prosím, prosím; račte býti příliš skromným — něco z vašeho péra, ať veršem nebo prosou, otiskl bych nejen bez rozpaků, ale i s největším vděkem... Prosím, napište mi něco!“ žebroní redaktor.

Přislíbil jsem, že napíšu.

První moje „literární výprava“ skončila tedy dosti příznivě. Co se mnohdy dosti nadaný začátečník namučí, než oblomí některého redaktora k otištění svých prvních pokusů — já dosáhl daleko více hravě... Stalť jsem se spolupracovníkem listu, aniž bych byl kdy jen řádky dal vytisknouti; byl jsem vybídnut, ba poprošen za příspěvek...

Ale přání redaktora nevyhověl jsem bez odkladu. Mluvil jsem s ním právě na sklonku roku a v posledním čísle byl jsem již uveden mezi spolupracovníky příštího roku plným jménem i s titulem „doktor“, a přidáno k tomu „jeden z nejlepších znalců naší literatury“. Redaktor musil mně ještě několikráte připomenout můj slib, než jsem mu dodal rukopis. Odevzdal jsem mu tři fragmenty své epické básně a nadepsal je: „Ukázka z velkého národního épa doktora X. Ypsilona.“ Vím sice, že „ukáz-

*

ka“ literáta posud neznámého nic neznamená a že má význam jen při spisovatelích uznaných, ale dovolil jsem si tento úskok přece. Domníval jsem se, že redaktor titul změní; ale on tak neučinil, a v nejblíže příštím čísle jeho listu byl titul i s jménem mým vytištěn tučným písmem a pod tím beze změny fragmenty mého éposu ... A poněvadž jsem byl v kruzích literárních i žurnalistických znám a verše moje nebyly právě špatny a skutečně duchem vlasteneckým prodchnuty, byl první můj pokus skoro ve všech politických listech pochválen co „zdařilý pokus nadaného básníka ...“

— — — — — — — — — — — —

Dobře jest seznámiti se, ještě lépe pak spřáteliti se s některým nebo třeba i více členy redakce některého, nebo i všech, beztoho nečetných našich politických listů, a nejlíp — seznámiti nebo spřáteliti se s chefredaktorem ... Taková známost nebo přátelství jest pro renomé literární neocenitelné ... Nemyslím tu na žádnou reklamu zúmyslnou, na žádnou protekci, nespravedlivé vynášení — neboť něco podobného jest u nás v Čechách doposud věcí neslýchanou — ale znáš-li se s někým, můžeš býti jist, že při občasné diskusi o literatuře zmíní se i o tobě, a stane-li se tak jen několikráte za měsíc, můžeš býti jist, že v půl létě budeš v celé redakci pokládán za literáta zasluhujícího povšimnutí ... A takového něco netřeba podceňovati; je to zárodek a základ veškeré slávy recte popularnosti literární. A zasluhujes-li povšimnutí — ký div, že skutečně si tě povšimnou, zpočátku zřídka, pak častěji, pak vždy, kdykoli a jakkoli na sebe pozornost upoutáš, což je později — když úkol ten převezme z přátelství upřímného některý z tvých přátel v té neb oné redakci — věcí takořka hravou ... Nejlíp ovšem jest, převezme-li úkol ten z přátelství sám chefredaktor ... U nás sice chefredaktoři nemají mnoho času, aby se starali o rubriku „literatura a umění“, tím méně o literaturu a umění samé; ale z upřímného přátelství k tobě stane se tak ledacos, o čem třeba faktický redaktor připomenuté rubriky vůbec ani neví ... Ale ty zasluhuješ šetrnosti, ergo nezbývá než zachovati se k tobě šetrně; vady a chyby mohou se aspoň trochu přikrýti pláštěm samaritánství, nemusejí býti aspoň ostentativně na odiv stavěny, a pouhá tato šetrnost vyváží mnohdy reklamu i jarmarečnou.

Tak zvané velké obecenstvo činnost žádného literáta podrobně nezkoumá; soudíť abych tak řekl „od oka“, podle pověsti, renomé, popularnosti nebo dle úsudku recensentů, a zřídka kdy z vlastního názoru a přesvědčení. Bývá-li tudíž často na tebe a tvoji činnost, byť mnohdy třeba pouhou řádečkou upozorňováno, nemůže býti jinak, než že utkví tvé jméno v jeho paměti, že pomalu, ale jistě a bezpečně „vrýváš jméno své zlatým písmem v desku nesmrtelnosti“. Mnohdy je „nesmrtelnost“ ta arci pomíjející, ale pro okamžik dostačí; pomaháť klestit a rovnat cestu k další pouti, jejímž konečným cílem jest — popularnost.

Zpočátku arci se nesmíš nijak míchati do politiky. Pykal bys za to trpce; měltʼ by každý politický list, k jehož programu se nepřiznáváš, úplně právo ignorovat nebo potírat v tobě politického odpůrce. Úplná neutrálnost, úplná bezbarevnost vede tudíž nejdřív a nejpohodlněji k cíli. Já tak aspoň literární činnost svou zahájil. Nebylť jsem ani červeným, ani černým, ani bílým, nýbrž jako duha — hrál jsem podle potřeby všemi možnými barvami ... Byl jsem tudíž ode všech politických stran pokládán za přívržence a žádný list politický, ať barvy jakékoli, nevykládal mi to ve zlé.

„Jsem pouhým literátem; do zásad, sporů a bojů politických mi pranic není,“ říkával jsem ... Ale za nedlouho byl jsem přece nucen přiznati barvu ... Musil jsem se rozhodnouti pro některou z politických stran; rozhodl jsem se tedy pro stranu silnější, pro žurnál, kde jsem měl nejvíce a nejupřímnějších přátel a kde byl i chefredaktor osobním mým přítelem.

Tím dosáhl jsem, po čem jsem byl dávno prahnul — posici aspoň poměrně pevnou. Byltě jsem vyzván státi se spolupracovníkem, a když jsem po mírném zdráhání se konečně vyzvání přijal, přidělena mi vedle méně důležitého ressortu politického redakce rubriky „Literatura a umění“. Který literát český rubriku tu nikdy neredigoval, nemůže si učiniti ani z daleka náležitý pojem, jaký to zdroj k zjednání si popularnosti.

Především počneš s kritickými poznámkami; zpočátku mírnými, pak vždy ostřejšími, rozhodnějšími, smělejšími. Trochu jízlivosti občas také neškodí. Šlehneš v pravo, šlehneš v levo; tu pochválíš, tam pohaníš, tam rozhodně odsoudíš. Dobře jest označovati každou, byť sebe nepatrnější notici, když právě ne plným jménem, tak aspoň nějakou chiffrou, čímž každá podobná zprávička upoutá více pozornost než celý sloupec zpráv nikým nepodepsaných. Za nedlouho jest z tebe kritik — obávaný i hledaný ... Stojíš povznešen nad veškerou literární produkcí; tvůj úsudek nabývá znenáhla váhy, hovoří se o něm i o tobě. Vytýká se sice mnohdy dosti; ale výtky jsou obyčejně soukromé — pronesou se dnes a zejtra, pozejtří o nich nikdo více neví, kdežto úsudek tvůj zůstal a jméno tvé jde z úst do úst takměř každodenně.

Produktivní literáti čeští jsou dosud ještě pravá jehňátka; nesmělí, nevšímaví, a jsou-li skutečně nadaní, i slávy své velice nedbalí. Zdá se, že je to v krvi české, a přirozená tato slabost jiných dá se vždycky vykořistit na tvůj prospěch. Píšeš sice vždy objektivně, t. j. jsi ku každému, o němž píšeš, spravedliv; ale kdož ti brání psáti o tom neb onom častěji, obšírněji, nebo tak o pět, deset percent příznivěji? Bystré oko nadaného produkujícího literáta to pozná skoro vždy — ale jaká pomoc? Tys pánem situace ... Je to tvůj úsudek — kdokoli jiný může dle libosti soudit jinak ... Co ti po tom? ... A ve vhodný okamžik a při vhodné příležitosti vrhneš se s veškerou vehemencí svého ducha na nějakou literární „veličinu“. Strháš ji byť sebe spravedlivěji nebo nespravedlivěji; rozryješ jí útroby, pytváš každou stránku, každou řádku — bez milosrdenství ostře, jízlivě, úšklebně ... Recense tvá stropí hluk v kruzích literárních; mluví se o ní, hovoří se o tobě a polemisuje s tebou třeba veřejně. Je-li věc, o kterou jde, důležitější, utvoří se vždy dva nebo na nejvýše tři tábory: jedni hájí tebe, druzí „strhaného“, třetím je vše buď lhostejno nebo se tím baví, a nechť máš pravdu nebo ne, nechť zvítězíš nebo utrpíš porážku, vždy vyjdeš z podobné šarvátky — známější než jsi byl dříve ... Popularnosti tvé přibývá ...

Opatrnost a smělost jsou zde zásadami kardinálními ... ostatní se už podá. Jsi-li výbojným sám, můžeš býti vždy jist, že tím výbojnost jiných aspoň seslabíš, což jest vždy výhodou. Literát nevýbojný byl v Čechách vždycky „popelkou“. Co s takovým tichošlápkem? Málo kdo o něm mluví, on sám o sobě skoro nikdy a —

práce jeho? Budou sice někdy „mluviti“ samy, ale prozatím je „řeč“ jejich přehlušena živou, neunavnou řeči svěžích, čilých, výbojných duchů. Těmto náleží přítomnost, oněm pak budoucnost, a tobě, máš-li na zřeteli pouze svou populárnost, jde především o přítomnost.

Takto stal jsem se recensentem uznaným, někdy chváleným, jindy haněným, někdy hledaným, někdy bázeň vzbuzujícím; ale často, přečasto jmenovaným, a na tom je prozatím dosti. Možnoť na tomto základě pokročiti o píď dále. (Dokončení.)

Andělé boží.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Ritmistr, spatřiv v průjezdu Euseba, pokynul mu vlídně hlavou a tázal se: „Nuž, synku, opatřil-lis dobrý logument?“

Hospodská přiblíživši se uctivě odpověděla za něj: „Vaše Milosti, co mám, ráda dám, ale za těch zlých časů mnoho není —“

„Stará písnička, babko, a již se nelíbí,“ zasmál se ritmistr kráčeje do světnice. Za ním šel Euseb i Václav, jenž mlčel, i když plavovlasého bratra spatřil. Za chvilku byla jizba plna mužů a hluk, smích, hovor i klení zvučely tou nepříliš jasnou prostorou. Za stolem u okna seděl starý Vencelík, jemu po stranách jeho synové. Za druhým usadili se trubači, mouřenín a praporečník, ostatní pak stoly a lavice zaujali jezdcové.

Hospodská přinesla opravdu co měla. Na stůl důstojnický postavila několik lahví a číše, ostatní opatřila s Jakubem velikými džbány.

Činila tak dosti ochotně, neb minule zaplatil pan ritmistr i jeho družina jak se slušelo, aniž čeho zadarmo požadoval, jak tenkráte vojsko v obyčeji mělo. Venku bylo parno a tu v chladné jizbě po namáhavé jízdě výborně se pilo.

Chasa vojenská, nikdy nejsouc zamlklá, rozhlučela se ještě více, když několikráte džbány znovu naplněny, a brzy bylo slyšeti tu urvaně pronášenou píseň vojanskou, tam kostky zarachotily, jinde šedý dým z krátkých hliněných dýmek v hustých kotoučích ku stropu vystupoval.

Starý pan ritmistr Vencelík z Vrchovišť notně si přibýbal a dle příkladu otcova činil tak pilně mladý Euseb. Jen zamlklý Václav seděl tu zamračeně, zřídka kdy číše se chápaje.

Pan Vencelík byl prostřední, dosti kulaté postavy. Obličej jeho byl červené, zdravé barvy a na kulatých tvářích bylo viděti drobounké rudé žilky jako jemné pletivo. Čelo měl dosti vysoké, ale jinak hojně vlasů bílých jako sníh. Podobné barvy byly husté kníry a úzký vous na kulaté bradě. Nevelké, hnědé oči jen mu hrály a dnes zračila se v nich zvláštní spokojenost i veselí.

Měl verbovní patent na celý houf těžkých jezdců, a za tou příčinou rozjel se do kraje s trubači a pestře oděným mouřenínem, kterého byl v Praze za drahý peníz koupil a kterým nyní tuze lákal. Druhdy byl tento syn dalekých končin afrických při dvoře J. M. krále českého. Nyní, když závistiví druhové se ptávali, odkud by jej měl, odpovídal pan ritmistr, že ten černý bubeník býval v družině „pana Fridricha, druhdy falckrabí a kurfirsta při Rejnu“.

Ach, jak se časové v té české zemi změnili! Pan Vencelík říkával někdy „K. M.“ a ne jako nyní „druhdy falckrabí a kurfirst“; ale ta nešťastná bělohorská bitva, která všecko na rub obrátila, přetvořila i pána z Vrchovišť. Neopustil Čechy, ano vstoupil do služeb císařských. Nemiloval tak vlast svou, jako jeho bratr Zikmund, jenž nemoha na všecku bídu země české patřiti, napsal léta dvacátého žalostivou supplikací, v níž toužil, „že se již schyluje k tomu, aby náš národ český národové cizí potlačili a nám řečeno bylo: Staří a domácí obyvatelé vandrujte preč!“

Hle, tak psal Zikmund — a bratr jeho dal se v službu těch cizích potlačovatelů!

Tak to v Čechách chodívalo!

Ale to na čest budiž panu Vencelíkovi pověděno, že nebyl takovým hrabivým surovcem jako cizáci i mnozí domácí. Ovšem, beránčí mysli nebyl; ale bral jen, kdy se nedostávalo, a dbal ve svém houfu o dobrou kázeň, jak jen možná bylo. Před českou válkou zemřela mu mladá žena, již snad na světě nejvíce miloval. Synáčka Václava vzal v ošetřování bratr Zikmund, muž učený a vlasti milovný, a ten vychoval po svém mladého bratrovce. Zatím co Václav u strýce v tichém zákoutí studoval, v starých letopisech čítal a řečem svého vychovatele naslouchal, potloukal se otec světem v táborech vojanských, a tu seznal také ve Slezsku mladou, plavovlasou Němkyni krásné tváře, kteráž štědrého důstojníka i do tábora válečného následovala. Z toho divokého manželství byl Euseb. I jej zbavila smrt záhy mladistvé matky. Tábor byl jeho rodištěm a domovem, drsní vojáci od útlého mládí učitelé a společníci.

Nedávno tomu, co starý a nešťastný Zikmund Vencelík, nedočkav se nápravy a utěšenější doby ve své vlasti, zemřel. Mladý Václav musil nyní, ač nerad, k otci, jenž z něho chtěl míti řádného vojáka, v jakého byl už mladší Eusebius dospěl.

V Kalinovské hospodě všecko se veselilo: pan ritmistr i syn jeho Euseb, jezdci i trubači, ba sám černý bubeník jal se očima více blýskati než jindy, ceně při tom své zdravé, sněhobílé zuby, až konečně vyrážel podivné, divoké zvuky, kteréž zpěvem býti měly.

V jizbě, kdež pod stropem husté kotouče dýmu se válely, bylo čím dále tím hlučněji. Na živé, veselé skupiny svých podřízených hleděl se zalíbením starý Vencelík, a zasmál se nejednou dosti nemotorným vtipům, jež tu a tam se ozvaly.

Pojednou všichni umlkli. Vyskočilť jeden z trubačů na židli, a zatroubiv hlasitě, až se tabulky v okně zatřásly, humoricky jal se oznamovati, že někdy bubeník J. M. zimního krále přednese po česku afrikánskou píseň, aby páni vojáci umění jeho poznali a pěknou z toho kratochvíli měli. Oznámení to přijato se smíchem a potleskem; i sám ritmistr hlasitě se směje kýval hlavou na svolení. Černoch ve svém pestrém oděvu, maje bílý

turban do týla posunutý, vyskočil na lavici v rohu za stolem, kdež byl seděl.

Tvářil se podivně, blýskal očima, až vycениv zuby a zaluskav prsty nad hlavou spustil.

Smích a hluk přestal. Všichni usmívajíce se neb smích zatajujíce obrátili se k neobyčejnému zpěvákovi, napjatě naslouchajíce; bylať výslovnost jeho, ač tolik let mezi Čechy přebýval, dosti nedokonalá, a divoký, nepravidelný nápěv stěžoval srozumění. Černoch zpíval svým podivným způsobem:

A onoho dne, kdy bůh všecky věci stvořil,
stvořil slunce.
A slunce vychází a zachází a vrací se zase;
i stvořil měsíc.
A měsíc vychází a zachází a vrací se zase;
i stvořil hvězdy.
A hvězdy vyjdou a zajdou a vrátí se zase;
i stvořil člověka.
A člověk přijde a člověk odejde
a nevrátí se více.

Smích nebyl tak hlučný, jak se dalo očekávati; i tvář páně Vencelíkova, prvé tak se smějící, nějak zvážněla a zamyslila se.

III.

Nastala noc. Všecka krajina utichla a rozlehlý, pustý bor jako by dřímal. V zásvitu měsíčním bělala se zeď, pnoucí se kol velké zahrady, obklopující zámeček pana Prostibořského.

Byl zajisté dílem některého z vlašských mistrů, kteří jmenovitě v šestnáctém věku nejedno panské sídlo u nás v ušlechtilém slohu renaissančním, jakého i pana Prostibořského bylo, vystavěli. Nebyla to veliká, rozlehlá budova, ale pohodlná, útulná a se svým okolím krásná. V průčelí vedly k hlavnímu vchodu široké, vysoké schody, jejichž římsy byly zdobeny vásami čistého slohu. Odtud byla vyhlídka utěšená. Světlo měsíční rozlévalo se tou dobou po bohatém průčelí, zdobeném sochami mythologickými, po širém schodišti a prostranství před ním. Byl to trávník lesknoucí se rosou noční, uprostřed něhož stál vodomet, v němž nyní umlklo milé šumění a šplíchání vln.

Dále v půlkruhu vypínalo se husté stromoví: bělokoré břízy, štíhlé javory i buky a rozložité lípy, tvořící stinný hájek, v němž za lepších časů nejedna laň bez bázně se popásala, i ven bělavými stezičkami na hebký trávník před zámkem vycházela. Nyní byl hájek ten jako opuštěný.

Za ním bělala se již dotčená zeď vinoucí se kolem celého zámku. V určitých vzdálenostech od sebe stály na ní sochy bohů a bohyň řeckých, jež zanedbány jsouce truchle pozíraly k zámku stromovím zasloněnému.

Tmavý les, hned za zdí se rozkládající, mluvil jen mohutnou, ale drsnou řečí severu, a nebylo v něm slyšeti líbezného šeptu a šumění hájů myrtových a lavřínových.

Všude tu bylo pozorovati stopy časové a spuštění. Než libá noc zakryla vše prosvitavým závojem, dodávajíc staré budově nových půvabů a tajemného kouzla. Jasný paprsek luny chvěl se hájem i na strnulé tváři zkamenělé Artemidy, až zabloudil na zeď v širý bor, v jehož černu zanikl.

Nikde člověka, nikde ruchu. Vše jako ve snu, jako pohádka.

S vysokých dvou oken splývala na dubovou, tabulovou podlahu odhrnutá záslona jako bělavá mlha, jíž prozařovaly paprsky měsíční, naplňujíce vysokou komnatu, jejíž stěny gobeliny pokryty byly, bledým světlem.

U zdi proti oknům stála široká, vyřezávaná postel s odhrnutými nebesy. Tam odpočívala polosvlečená Salomena. U hlav postele stálo dětské lůžko, v němž dřímal jako poupátko v zásvitu asi dvouletý chlapeček, jehož boubelaté tvářičky rděly se libou, zdravou červení spících dětí. Vedle chlapcovy postýlky seděl v tmavé lenošce starý pan Prostibořský, maje hlavu nakloněnu a ruce na klínu sepjaty. Zdálo se, že dřímá.

Vše dýchalo v té útulné komnatě klidem a mírem.

Tělo zemdleno, touha srdečná ukojena — jak sladký potom a občerstvující spánek! —

Z večera došla Salomena šťastně s otcem osamělého zámečku. S jakou dychtivostí i bázní vstupovala v tiché, opuštěné síně, jak zajásala, když stará Alena vstříc jí vyšla, nesouc na rukou synka, ručky vztahujícího po blažené matce.

Ale jí z náručí vyrval ho starý otec, jenž vnoučka svého líbal, hejčkal a tiskl, div že se děcko nerozplakalo. Při tom mluvil své podivné, zmatené věty, syté slovy biblickými.

Radostná ta bouře minula a umdlení se dostavilo. Nastala noc a v opuštěném zámečku rozložilo se opět ticho. Prvé než na lůžko se odebrala, poručila Salomena dvěma starým služebníkům, jediným, kteří jí věrni zůstali a neprchli, aby vše dobře uzavřeli a dobrý pozor měli.

Jediné to ji znepokojovalo, že Blažej, kterého již na zámku stihnouti doufala, nepřišel. Než těšila se tím, že zabloudiv snad aneb zdržán někde, přece této noci ještě přijde.

Mladý Adam usnul.

Seděla chvíli ještě u jeho lůžka, hledíc na milou tu tvář, až spánkem přemožena jsouc hlavu do podušky sklonila. I otce, který od lůžka Adamova odejíti nechtěl, přemohl spánek.

Paprsky měsíční posouvaly se výš, ozařujíce klidné, lesnaté krajiny gobelinů a jejich bohaté, ovocné ornamenty. —

„Adam, člověk z hlíny —“ ozvalo se polonahlas ze rtů starcových. „Zemřel; prach a popel — ale Josue, syn Nun —“

Tu sebou trhl a rozhlížel se za okamžik kol jako u vidění. Pak zahlédnuv spícího vnuka, naklonil se k němu a za chvíli mlčky naň patřil. Salomena ničeho nezaslechla.

„Zhynou, zhyneme, ale ty zůstaneš!“ mluvil skoro šeptem starý Prostibořský. „Spi, spi, až tě Hospodin povolá! My jsme hřešili, my zradili —“ a tvář jeho velice se zasmušila.

Po chvíli jako by chmura zmizela, vyjasnil se obličej starcův a mdlý úsměv zjevil se na jeho rtech. Oka od spícího dítěte neodvrátil.

„Neostojí žádný před tebou po všecky dny života tvého! Posilniž se a zmužile se měj, nebo ty uvedeš v dědictví lidu tomuto zemi, kterouž jsem s přísahou zaslíbil otcům jejich, že ji dám jim. A ty vstaneš v den pomsty a vyženeš vrahy země české, země svaté —“ Tu sklesl starec na kolena, a chopiv se bělostné ručky tiše dřímajícího děcka líbal ji uctivě svými svadlými rty a šeptal: „Spi, jenom spi, posilniž se — spi, dítě, spi!“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Duch a svět.

Básně Jaroslava Vrchlického.

(Dokončení.)

Zkoumejme, jak zachoval se básník k látkám povšechnějším. Báseň „Sarkofag“ tvoří k nim jaksi přechod; vaneť z ní duch antický, ryzí a čistý jako křišťál, duch nikoli snad ideální, ale pravé, nelíčené lidskosti. Básník si v mysli připomíná, že viděl kdysi v rumech sarkofag, a zpomíná si naň, když nad uměním zamyslí se v snění,

„když zdá se mi, že ani mostu není,
jenž spojit moh' by azur s hloubkou moře,
rmut propasti, zář slunce, ples a hoře,
trud člověka a bolu úsměv klidný;
když zoufám nad vším, když se ptám, jak v bídný
ten život, kde nás naděj' stále klame,
pod každým krokem s námi břeh se láme,
v ten závoj, který věčná propasť kryje,
jak vetkati jen růže poesie...
— — — — — — — — — — — —
Viz, tu rakev stará,
kol víka věnce tvoří květy jara,
na deskách jejích u veselém reji
se satyři a nymfy proháněji,
jich kadeř réva, chmel a břečtan splítá.
Vnitř mrtvý spí, a venku v tanci chytá
a objímá se šťastných dlouhá řada;
vnitř mrtvý spí a venku satyr žádá
od nymfy úsměv, pohled, políbení;
vnitř mrtvý spí a kol se pohár pění;
vnitř popel, kost, a prach a pavučiny...
Leč z desek rakve vniká v její stíny
zář smíchu, lásky síla, vůně květů,
až splývá život v harmonii světů.“

Kde Vrchlický, abychom tak řekli, stojí sám a sám a vzhledem k předmětu úplně jasnému, jeví se bohatý jeho duch ve světle nejjasnějším. Zde jsou myšlénky původní, forma rázovitá a látce úplně opovídající; zde nemožno poukazovati ani k příbuznosti, tím méně k jakési podobnosti s plody jiných básníků. A právě tato okolnost svědčí na prospěch Vrchlického daleko více, než kdyby byl docílil opak toho: kdyby totiž básně jeho nejvlastnější byly poměrně slabšími oněch, jež vznikly sice taktéž z vlastních ňader jeho, ale jeví základními myšlénkami, pojmutím a názorem příbuznost s výtvory básníků, kteří si byli podobné látky obrali.

Avšak i v těchto poslednějších stojí Vrchlický na výši moderního názoru a mnohá z básní těch jest provedením svým a podrobnostmi přímo uchvacující.

Připomínáme zde především prolog, v němž básník označuje jaksi úkol, jejž si byl vytknul.

Věkové táží se tvůrce světa:

„Nač ze propastí beztvarného věčna
jsi vyvolal nás? ku jakému cíli?
Teď rosteme, my děti nekonečna,
v nás člověk jásá, stůně, plesá, šílí.
— — — — — — — — — —
Co sluje člověk, s otroky i králi,
vše zapadlo ve kolej naší dráhy,
těch málo lidí, jenž nám vzdorovali
a v naší tvář své velké vryli tahy.
— — — — — — — — — —
Kde cíl jest náš, kdy přijde vyplnění?
Ty, Pane, mlčíš a čas dále cválá,
my rostem v moře, jež hřmí a se pění,
a Lidskost jen jest v proudech našich skála.“
— — — — — — — — — —

Básník končí prolog verši:

„V mé duši moře pochybností klíčí...
buď lidstva Vesny skřivánkem, ó písni!“

Stesky, jež Vrchlický v rouše básnickém pronáší, otázky, jež si klade, pronášeny a kladeny byly po staletí od největších myslitelů a básníků; ale odpověď na ně byla až posud jediná — že jsou to z větší části problemy nerozřešitelné. Také u nás tu a tam o ně zavaděno; ale v soustředění a ve formě, v jaké je podává Vrchlický, nikdy. Vrchlický, přistupuje k problemům těm, velmi dobře cítil obtíže, jež již látka sama o sobě kladla i duchům nejgeniálnějším; věděl, jak obrovskou práci podniká, a přistoupil k ní s nadšením a láskou. Přísná věda ovšem se s mnohou základní myšlénkou, s mnohým pojmutím nebo vysvětlením básníka Vrchlického nikdy nespřátelí (viz na př. báseň „Vlasatice“); ale nikdo Vrchlickému neupře, že nespolehal se pouze na svou divinaci, nýbrž že konal pilná, svědomitá a všestranná studia předběžná.

Chaosem počínaje podává Vrchlický „Ohlasy pravěků“, založené na nejnovějších vymoženostech věd přírodních, a přechází k věku antickému, k němuž byl přilnul s nadšenou vroucností. Tento oddíl sbírky jest nejlepší; nalezajíť se v něm pravé perly básnické, které by ani v nejpečlivěji sestavené anthologii básníků světových nezaujímaly místa posledního. Následují legendy středověku, pak problemy věku moderního a sbírka končí epilogem: hymnou budoucích pokolení, kterouž vrací se Vrchlický k přírodě, od kteréž byl vyšel. Příroda jest mu bohem — spásou lidstva...

Kniha veršů Vrchlického obsahuje tudíž soustředění myšlének a problemů všech věků ve formě básnické — úkol to obrovský, a mladistvý básník dostál mu důstojně. Knihy takového druhu nepíšou se ve věku mladistvém; bývajíť obyčejně výsledkem celého života. Básněmi Vrchlického vane duch vážný a hluboký; jsou to vesměs verše obsažné a formou svou svědčí o vzácné dovednosti slovesné. Verš je hladký, rytmus rozmanitý a převládá forma hymnu a dythiramby. Tu a tam prokmitne také síla a plastičnost epická, jinde opět jemňoučký záchvěv citu plné písně, v celku však převládá myšlénkami bohatá lyrika reflexivní.

Vrchlický zaujal touto svou sbírkou stanovisko pevné a určité. Možnoť z ní souditi, čeho se lze vším právem do Vrchlického nadíti. Duch, jenž vane z veršů Vrchlického, hloubka i bohatost myšlének, vřelost citu a nadšení — vše to jest zárukou, že Vrchlický v poesii vůbec a v reflexivní lyrice zvlášť dospěje v literatuře naší k výši a na stanovisko, jakéhož byl před ním ještě nikdo nezaujímal, slovem že dosáhne cíle vzácného, svého talentu důstojného. *R. D.*

— Památní den sedmdesátiletých narozenin J. K. Tyla oslaven byl v Praze i na venkově spůsobem vřelým. Ocenění se strany tohoto listu zásluh Tylových hlavně o novelistickou naši literaturu tvoří část větší studie, kterou ještě během tohoto roku otiskneme.

— Slovanská literatura. I. S. Turgeněv obdržel povolení ku vydání důležité sbírky dopisů, pozůstalých po předním ruském básníku Puškinu. Dopisy pocházejí z let 1830—1831, a povolení ku vydání udělila mladší dcera zesnulého básníka, hrab. Natalie Aleksandrovna Mörenbergová, kteráž je obdržela od Natalie Nikolajevny Gončarové. Velezajímavé, obecenstvu dosud neznámé dopisy tyto psány pozdější choti Puškinově, duchaplné N. N. Gončarové, a chovají v sobě vzácný materiál k důkladnému poznání čistě básnické a krásné povahy velikého pěvce. Celkem uchovalo se 75 dopisů, z nichž již 39 uveřejněno ve sborníku „Вѣстникъ Европы“.

V Krakově vyšlo právě důležité dílko: „Geograficzne imiona słowiańskie, zestawione alfabetycznie według nazw ich niemieckich, włoskich, rumunskich, lotyskich, tureckich i innych. Przez St. Zarzańskiego.“ Potřeba podobného díla jevila se již dávno, zejména v Polsku a v Rusku, neboť dobře jest vědomo, jaké nemilé rozpaky vzešly novinářům, profesorům a spisovatelům při zeměpisném názvosloví. Tak setkáváme se stále v polských a ruských spisech s následujícími chybami: Pilzen, Kuttenberg, Eger (neb i Egier), Bautzen, Agram a t. d. S podobnými nedostatky setkáváme se i na mapách. Tím prospěšnější a důležitější jest tedy dílko výše jmenované.

Horvatský spisovatel G. M. Magdić vyzývá ku předplacení na spis „Život i djela Senjanina Mateše A. Kuhačevića, hrvatskoga pjesnika XVIII. vieku“. Vydavatel upozornil na téhož básníka již v 38. knize „Radu“ a připojí

k svému vydání autobiografii básníkovu, přeloženou z latinského jazyka.

Časopisectvo ruské nabývá stále většího, nikdy před tím nedostiženého rozšíření. Oblíbený denník petrohradský „Нов. Время“ poukázal zvláštním článkem k tomu a poznamenal, že čelnější ruské časopisy se nyní tisknou nákladem 25.000—30.000 exemplářů, kdežto v době francouzsko-německé války nepřesahoval náklad žádného ruského časopisu 10.000—13.000 exemplářů. Z toho patrno, jaké účastenství chová ruské obecenstvo k slovanské válce. *E. J.*

Nikolaj Někrasov. Dne 5. ledna t. r. zemřel v Petrohradě neočekávaně proslavený ruský básník Nikolaj Někrasov, jehož písně a básně pro vlastenecké nadšení a pěkné myšlénky došly v Rusku nesmírného rozšíření a oblibení. Ačkoliv nepřináležel do školy Puškinem založené a sám svými plody též žádný rozhodně nový směr básnické literatuře ruské nedal, byl všeobecně postaven na roveň s Puškinem a Lermontovem. Někrasov byl pravým, poctivým pěvcem své doby, přibližoval se ku Gogolovi a opěvoval dojímavým spůsobem osudy a útroby srdcí lidských. Někrasov narodil se v moskevské gubernii 22. listopadu 1821, vzdělal se na universitě v Moskvě a již r. 1846 vydal první sbírku svých básní. Od těch dob náležel k nejplodnějším spisovatelům ruským a působil velmi značným vlivem na ruskou společnost. Vedle básnictví věnoval se též s prospěchem publicistice, kterouž schopnost obzvláště výborným redigováním časopisu „Otěčestvěnnya Zapiski“ na jevo dal. Zpráva o úmrtí Někrasova roznesla se rychlostí blesku po celé Rusi, a všechen národ truchlí nad mrtvolou svého vřelého, vlasteneckého pěvce. Někrasov zanechal značnou část vzácných rukopisů. Sbírku básní jeho vydal v českém překladu Hynek Mejsnar. *E. J.*

* * *

— Opera. „Šelma sedlák“. Komická opera ve dvou jednáních. Napsal J. O. Veselý. Hudbu složil Antonín Dvořák. Kdo se ještě pamatuje na onu dobu, kdy Antonín Dvořák svou operou „Král a uhlíř“ uvedl se co dramatický skladatel, ano co komponista vůbec v naše širší kruhy, ten také ví, že i přes skvělé přijetí, kterého se skladbě jeho dostalo, přec záhy již komponista musel nabyti přesvědčení, že dílo jeho u nás nemůže dosíci popularnosti jiných skladeb domácích. Byť i bývalo uznání tenkráte všeobecné, tož zajisté byl poměrně jen malý hlouček oněch, jimž šlo od srdce. Větší část obecenstva a účinkujících sil hledala a našla v partituře obtíže pro naše poměry a trvalé udržení se skladby na repertoiru přímo nepřekonatelné; jedněm zdála se hudba příliš těžkou ku poslouchání, druhým obtížnou ve zpěvu, a tak stalo se, že po několika představeních opera „Král a uhlíř“ uložena do archivu ku dlouhému snad odpočinku. Stejný osud stihl druhou zpěvohru Dvořákovu „Vandu“. Co byla platna geniální koncepce, co duchaplná práce skladateli, který nehleděl dosti k tomu, aby se v hudebním výrazu i širšímu obecenstvu stal srozumitelným?

Svědomitá autokritika, mocný vliv oper Smetanových, nahodivší se látka ze života prostonárodního, hlavně ale nabyté pevné přesvědčení, že mistrem Smetanou pro národní operu vytknutý, o české hudební živly se opírající směr jest pravým a pro budoucnost jedině platným — to vše přimělo Dvořáka k tomu, aby v nové své opeře „Šelma sedlák“ nastoupil dráhu, kterou tak zdárně Smetana českému hudebnímu umění byl proklestil. Dvořák novým svým dílem skvěle nám dokázal, že šetřením životních zásad naší národní opery, Smetanou podaných, nijak nemusí trpěti individualita umělcova, a že meze hudebního principu národního dokonce nejsou tak úzké, aby vedle Smetany v nich nemohl se vyvinouti talent jiný k plné mohutnosti, aniž by původnost jeho v podstatě trpěla. Nikoliv z hudby Smetanovy, nýbrž podle příkladu mistra bezprostředně z bohatého zdroje národního živlu hudebního čerpal Dvořák pro svou novou operu. Neboť co ještě v novém díle jeho zdá se nám příliš intimně blížiti se spůsobu myšlének a hudebního výrazu Smetanova, ponese zajisté přirozeným postupem již v příštím díle nejen duši, ale i tvář vlastní — nesmímeť zapomenouti, že jest „Šelma sedlák“ rozhodným a skvělým sice, ale přec jen prvním krokem skladatelovým na poli národní opery. Vskutku, překvapila-li nás již rychlost a dokonalost, s kterou Dvořák vžil se v národní život hudební, tož vzbudila náš obdiv důslednost, s jakou sobě v něm počíná; neboť ze sporých úkazů národní hudby v dřívějších operách Dvořákových, byť i dosti projevovaly snahu skladatelovu přibližiti se intencím Smetanovým, nedalo se nikterak soudit na tak náhlý a rozhodný obrat k slohu, s jakým se v novém díle Dvořákově setkáváme; mámeť zde před sebou dílo povahy čisté, ryze národní. A jak mohutně jeví se v něm tvůrčí síla skladatelova, jak skvěle výhradně hudební povaha jeho! Celá tato skladba, tak bohatá myšlénkami, tak vynikající nenuceností a bezprostředností hudebního výrazu, jest dílem jen několika neděl — toť zajisté nový důkaz neobyčejného talentu Dvořákova, který opravňuje ku skvělým nadějím do budoucnosti. Vedle Smetany jest Dvořák více než kdo jiný povolán, naší národní hudbě i za hranicemi naší vlasti zjednati jména zvučného, a právě proto jest tím světější povinností kritiky, nejen uznati výtečnosti výkonů Dvořákových, ale i poukázati k vynikajícím vadám, jimiž trpí i nejnovější dílo jeho. A vady tyto nijak nesmí býti podceňovány, týkajíť se nejpřednějších zásad hudby operní, dramatičnosti, deklamace a hudební charakteristiky. Originelní motivy a dobré jich zpracování dostačí sice v absolutně hudebních formách, nijak ale ještě v hudbě dramatické. Ta žádá více; žádá stálý kontakt mezi hudbou a dějem, vnitřní, dramatickému postupu odpovídající souvislost myšlének a úplný souhlas zpěvu s podloženým mu slovem. Přísně se omezujících arií, dlouhodechých duet se stále opakujícími se slovy, hlavně ale oněch chaotických ensemblů, v nichž z pěti a více rozličných, najednou pronešených slov ni jednomu nemožno rozuměti, mělo by se co ústupku lehčímu slohu opernímu činěného, jen výminečně a s velkou reservou užívati — nijak ale nesmí tyto svou rozvláčností rušit postup děje aneb nabyti rozměrů, jimiž důležité dramatické momenty ustupují v pozadí. Vedle leckterých poklesků v tomto ohledu jest v Dvořákově opeře dojmu celkovému místy nedosti pregnantní, místy i zcela zanedbaná hudební charakteristika, jakož i občasně nápadná nepřesnost hudební deklamace na ujmu. Že právem naše doba učinila dokonalý výraz hudební nejpřednější zásadou operní hudby, toho důkazem jest nám vedle vynikajících děl cizích též Smetanova „Hubička“, a bylo by zajisté velice prospělo Dvořákově skladbě, kdyby se i v tomto ohledu přísněji byl přidržel svého vzoru.

Doufáme, že hojné reprise novinky podají nám příležitost zmíniti se o některých detailech zajímavé a duchaplné práce Dvořákovy. Podotýkáme jen ještě, že bychom si přáli ve prospěch díla správnějších provedení, nežli bylo první a druhé. *—la.*

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „Br.“ Novelu pošlete. Mýlíte se, když píšete, že to stojí mnoho úsilí, nežli se člověk neznámého jména dostane s prací svou do „Lumíra“. Kdybyste věděl, jak čeká se na to neznámé jméno, které by přišlo třeba jen s jedním dobrým veršem. Pouhý cit ani v soukromí vám nestačí, tím méně pak v časopise. — „Or.“ Uveřejnění brání jenom nehotová ještě forma. — „A. R.“ (Dobrodružná sanice.) Škrtejte nemilosrdně dříve než začnete psát. — „J. M.“ Jest nyní tolik původního materiálu, že nebude tak brzy místa na delší básně přeložené. — „J. L. J.“ (Anežka.) Uveřejněte v samostatné knize. — „K. L.“ (Člověk. Fragment.) Více nic? — „B. A.“ První zachováme. — „S. Č.“ (Zjevy.) Místy probleskuje síla; celek trpí nejasností. — P. „J. H.“ Článek „Dub či lípa?“ došel. — „x 100“. Zajisté žádáte sám na sobě více. — P. Fr. Litoměřický. Odpověděli bychom Vám, ale bojíme se, že byste námi svou báseň rozmnožil ještě o jednu sloku. Ostatně jsme jisti, že tomu nejdem. Ale do „Lumíra“ by to snad přece nešlo? — Neuveřejníme práce, které zaslali pánové: -n-. — Vl. v Lv. — K. S—L. — (Rem. vitae a t. d.) — Shovívavost. (Před opravou byla báseň lepší.) — Bohuš R..ý. — L. S. (Oj myšlénko...) — J. Janský.

Redakce i administrace „Lumíra“ budou od příštího čísla v Široké ulici č. 32 n.

OBSAH: Poslední noc. Báseň Ervína Špindlera. — Flora. Od Sofie Podlipské. — Colosseum. Obrázek z Říma od Jos. Wünsche. — Johanna Neapolská. Báseň Karla Kučery. — Blahoslavení chudí duchem... Literární žalm od J. Arbesa. — Andělé boží. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Feuilleton.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **J. Otto** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletne 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 20. února 1878. ČÍSLO 5.

Flora.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Byl jsem zklamán, mrzut, lesk toho hlučného veselého dne byl pro mne ten tam. Nedivil jsem se tomu, znal jsem tento stav, věděl jsem, že mne to zas přejde, myslil jsem, že se tomu budu již v poledne smáti. Tisíckráte může se mladému člověku něco podobného státi. Okamžitá nálada ukazuje nám věci tak snadno v jiném světle. Později vídáme svůj klam. Tento klam může někdy trvati leta. Říkává se, že je každá láska takovým klamem a ten trvá někdy po celé žití.

Jsou lidé, kteří velmi nad tím vzdychají a naříkají s králem Šalomounem, že je všecko marné a vše že je klamem.

K těm nenáležel jsem nikdy a nevzdychal jsem ani tehdáž. Myslil jsem si, je-li vše na světě klamem, že se jedná jen o to, aby si člověk klam ten udržel, je-li v něm šťasten. Ale to právě nelze a není v naší moci. Mé Flory ode včíra tedy nebylo, byla přeludem Sylvestrové noci a uprchla s ní. Zmizela s mým snem. Ha, tu mne něco napadlo. Viděl jsem ji ve snu, kterak ve strom se změnila. Nuže, snad bylo tomu skutečně tak? Oh, ta pošetilost mé fantasie. Smál jsem se v duchu. „Buďsi," řekl jsem pro sebe, „ta chvějící se duše, jíž jsem v noci spatřil okřídlenou, z věčných hlubin se nořící v dívčí bytosti byla tam na několik hodin a odstěhovala se zas. Jeť to báseň jako kterákoli jiná veršem vyzpívaná. Proč bych se v ní nepokochal? Proto jsem mladým." Avšak mně stýskalo se po ní. Truchlil jsem o ni jakoby byla žila a záhy zemřela. „Dejme tomu," snil jsem dále. „Kdyby byla ta krásná dívka zemřela do rána. Jak bylo by to srdce rvoucí. A přece je to ještě bolestnější, že není v ní toho pablesku věčné krásy, který jsem mínil spatřiti." V tomto dumání odbýval jsem své návštěvy u majora a plukovníka, u jejich žen a dcer, u rady a tajného rady, u staré baronky a mladé paní bankéřovy. Dělal jsem úklony, řinčel jsem kordem, kladl jsem prsty na kníry, usmíval i smál jsem se, říkal jsem, že je mi velkou ctí navštěvovati je a že mám čest se poroučeti. A mezi tím želel jsem pořád své včerejší Flory a viděl jsem ji jak včera byla. Na ulici chtěl jsem si představiti, jak byla Flora dnes oblečena a nemohl jsem si zpomenouti. Konečně vrátil jsem se k tetě, přišel jsem k obědu, nalezl jsem tam asi pět osob včerejší společnosti, nehledal jsem očima Flory a nudil jsem se. Oběd začal, když soumrak zvolna se spouštěl se stropu ke krbu, jehož plameny se zajiskřily a skvělou zář vyslaly na pokrytý stůl. Venku svítil ještě sníh, ale jeho stříbrný lesk byl jako pokryt lehounkým sivým závojem.

Moje teta rozsazovala své hosti a tato ceremonie vyžadovala staromodní úklony a trochu času. Já skoro domácí a mladý člověk měl jsem štěstí, že jsem nebyl v tu uctivost zahrnut a ohlédl jsem se k oknu. Tam přistoupila právě Flora. Měla šaty cicové, žíhané, neurčitých barev a ke krku jí dosahoval škrobený límec, který jí přikrýval celé poprsí. V jejích černých vlasech vězel stříbrný šíp. Její profil, ty černé kadeře kolem bílého čela, jemná okrouhlost jejího líce zas mne tak dojaly jako poprvé. Přistoupil jsem k druhému oknu. Nevšimla si toho. Dívala se do zahrady. Viděl jsem nyní její oči za temnými řasami. O bože, bylať to přece ona, ona, ona, ta duše. Kam hleděla? Co ji poutalo tam dole? Trávníky byly sněhem pokryty. Uprostřed jednoho z nich stála krytá studně, nad níž klečela kamenná Najada s lasturou v ruce. Z každé strany vypínala se bříza neobyčejné výše. Neviděl jsem od té doby větších bříz krom jedné, jež tyto zas ještě převyšovala a o níž budu později vypravovati.

Tyto břízy byly věru krásné i v zimě. Jejich stříbrné kmeny byly nad sníh bílé a brunátné dlouhé větve měly podobu bohatých zázračných vlasů. Flora dívala se na tyto stromy a celá, celá duše byla v jejím nezapomenutelném pohledu, v němžto jsem se učil tehdáž teprv abecedě nové mluvy, jež je z jiných světů. Ale to nevěděl jsem ještě. Byl jsem právě u abecedy a jenom touha má vyzrazovala mi něco.

Přece nechtěl jsem znova se klamati a odstoupil jsem chladně od okna. Avšak nenudil jsem se více, nejedl jsem skoro ničeho a nepotřeboval jsem potravy.

Flora nemluvila ani slova po celý oběd a vypadala zas tak nepatrně a lhostejně jako ráno. Ale nyní věřil jsem v její duši i když jsem ji neviděl.

Při dessertu rozehřála se společnost. Ona dáma, jejíž sestra byla obětí guillotiny, dala si přinésti sklenici a žádala od Flory jeden z jejích dlouhých vlasů. Ona byla hned ochotna a odstoupivši stranou vytrhla si jej s úsměvem.

Hle, usmívala se. Bylať to ona zas. Ten její úsměv! Nyní viděl jsem, že jsem se v ní nebyl klamal, naopak klamem bylo její cizé vzezření.

Vytrhujíc si vlas naklonila hlavu tak krásně, rozpoutala část svých bohatých vlasů a v mžiknutí je zapjala šípem zas. Byla by zasluhovala, aby byla v mramoru zvěčnělá v tom přelíbezném hnutí.

Paní vzala od ní vytržený vlas, navlékla naň zlatý prsten a přepnula jím sklenici. Držíc vlas zlehka z obou stran nabízela se co věštkyně společnosti. Byly činěny otázky, čekáno na odpověď a prsten rozhoupávaje se sám dával lehkým tajuplným cinknutím v sklenici odpověď.

Bylo to napínavé a více méně věřil každý, že je v tom kouzlo magnetismu. Pamatuji se, že náš milý prsten mezi jiným prorokoval pád Napoleonův ve shodě s jeptiškou, jež u mé tety bydlela. Tehdáž nebylo to k uvěření, nebyl ani na vrcholi své slávy. Nikdo nevěděl, že bude císařem. Prozatím byl zvolen za konsula na deset roků. Za to ovládal jeho demonický genius tehdáž již mysli více, než později jeho politické jednání.

Genius má vždycky cosi nepochopitelného do sebe. Lidské pokolení cítí jeho zasahování do svých osudů, cítí otřesení jeho kroků, zvláště je-li to genius záhuby.

Major Kroužinský mluvil o něm neustále a tak dělo se skoro každému třetímu člověku ve společnosti vzdělané i nevzdělané. Národové byli lačni na nového hrdinu, o jakých jenom již kroniky vypravovaly.

Došlo též na mne, abych se prstenu něco zeptal. Ptal jsem se, budeme-li v tomto století s ohnivými koňmi jezditi. Prsten zvučně zacinkal. Ptal jsem se, bude-li mnoho krve prolito. Prsten zuřivě se rozkýval několikrát zaťukav. Po nás šel mráz.

Chtěl jsem zažertovat, aby nebylo tak smutno. Ptal jsem se, budeme-li vzduchem plovati. Prsten rozmýšlel se. Zvolna vešel v pohyb a slabě uhodil o sklenici, dlouho to však zvučelo. Nikdo se však nesmál mému nápadu. Společnosti zdálo se všecko možno.

„Budeme bleskem psáti, sluncem malovati?“ žertoval jsem dále. Prsten kýval a sliboval vítězně tyto nemožnosti.

Nyní smáli se někteří a jiným věřícím vstávaly vlasy vzhůru. Mezi těmi byla má teta. Sepjala ruce: „Můj bože! Jaký to bude divný život. Dobře, že do toho století již jen na krátký čas náležím. Bude to století kouzelníků. Jak jen budete žíti? Všecko bude se měniti i půda pod vašimi nohami.“

Nikdo nepozoroval, že portiera se pozdvihla, až ode dveří vedlejšího pokoje slabý hlas se ozval:

„Vrátí se lidé ku svému bohu, od něhož se odtrhli?“ tázal se hlas stojící tam malé slabounké stařeny v řeholním oděvu. Prsten spadl leknutím do sklenice a jeptiška nečekajíc na jinou odpověď zase zmizela.

To vše bylo mi pořád příliš vážné a chtěl jsem přijíti na něco hodně absurdního. Zjevení jeptišky nebylo ostatně příliš nápadné, přicházelať často k mé tetě neopovězena a odcházela vždy bez pozdravení, vídala-li hosti.

„Ještě ty, Floro, se zeptej na něco,“ řekla moje teta.

„Chci věděť, přijde-li na konci toho století zas nějaký Bonaparte a bude-li míti místo meče srdce?“

Dívala se na prsten klidně. On mlčel. Ale najednou zazvonil. Usmála se. Oh, kéž bych byl mohl tento věštecký úsměv celému století ukázati!

Tehdy položil jsem si ruku na srdce a myslil jsem: „Floro, odkud přicházíš?“

A o té bytosti myslil jsem ještě dnes ráno, že nemá duši.

Otázky sypaly se ještě. Orakul posud nikoho neunavil.

„Proč pak se neptáte, mladý muži, kdo vás miluje?“ pravil ke mně Kroužinský. „To bývá přece ve vašem věku to nejdůležitější.“

„Tedy prosím,“ obrátil jsem se k dámě s prstenem, na jejíž jméno se nemohu dnes již upamatovati.

„Milují mne dole v zahradě ty dvě břízy u studánky?“

Zdvihl jsem hlavu při všeobecném smíchu a podíval jsem se na Floru. Cítil jsem, že blednu a nevěděl jsem proč.

Ona vydržela můj pohled jaksi neohroženě, jakoby cosi důležitějšího jí bránilo cítiti zmatek neb hádati rozpačitě, co jsem tím myslil.

„Jsem zvědava, co prsten odpoví,“ řekla taktéž vážně a sklonila hlavu zas tak krásně, jak jen jí to slušelo.

Prsten chvěl se dlouho, dlouho, dlouho a nezacinkal ani jednou.

Paní jej vzala netrpělivě do ruky a nastrčila si jej na prst. „Dost již toho,“ řekla. „Můj orakul je buď již unaven anebo uražen otázkami lehkovážnými.“

Flora naklonila se a vzala pečlivě vlas ze sklenice, aby jej hodila do krbu. Sledoval jsem ji nepozorován ostatními.

„Darujte mi ten vlas na památku, že se na něm houpaly tak důležité otázky a že uměl na ně odpověděti. Jsem přesvědčen, že v něm spočívalo to vědomí budoucnosti.“

Flora neodpověděvši hodila jej do ohně, který jej zdaleka přitáhl a rozsvítil, tak že zaplápolal tenounkým pruhem jako prskavka. Odešla ke stolu a toho večera nemluvili jsme spolu nic více. Díval jsem se na ni ustavičně. Neusmála se ani jednou. Někdy zachytila můj pohled. Sklopila vždy hned zase oči. Nezapýřila se. Když jsem odcházel, stála u dveří. Poklonila se mi jako každému. Nevzal jsem s sebou ani trochu povzbuzení, ani stínu naděje. Nevěděl jsem o Floře nic, leč že je záhadná a že jsem ji až posud dosti nemiloval. To poslední věděl jsem a přece, přece, bral jsem to ještě příliš zlehka. Kdo mohl také předvídati, jak všecko přijde.

III.

Tetinka seděla u okna za velkým vyšívacím rámem u jednoho konce, Flora u druhého. Obě vyšívaly, já seděl u nich, když jsem přišel opět k tetě asi za tři dni; neb déle nemohl jsem vydržeti, abych Floru opět nespatřil. Ty tři dni byl jsem v napnutí, jež mi nedalo v noci spáti. Nadarmo ptal jsem se, co zamýšlím s Florou? Za svou ženu že přece nemohu zvoliti služebnou, dceru zahradníkovu? A nešťastnou že přece nechci učiniti dívku tak ušlechtilou? Nadarmo, pravím, ptal jsem se tak sebe. Chtěl jsem ji opět spatřiti a nechtěl jsem se starati, co z toho bude.

Teta přivítala mne srdečně. „Zdá se mi, že chceš se státi celým hodným ke mně v tomto novém roce," pravila. „Jindy přicházel jsi ke mně sotva jednou za měsíc." Její zraky zalítly k Floře a obrátily se opět plaše ke mně. Měla mne bezpochyby v podezření, že k vůli ní přicházím, avšak brzo ji to zas přešlo, aspoň nedala nic takového na sobě znáti. Hovořila se mnou vyšívajíc a Flora vyšívala mlčky pozdravivši mne trochu smutně. Mně stáhlo to srdce, ale netroufal jsem si ji pozorovati. Díval jsem se přes rám z okna na břízy u studánky a byl jsem přesvědčen, že též ona na ty břízy ob čas hleděla.

Teta opřela si loket o rám a řekla: „A nyní mi pověz, můj milý Humberte, co budeš vlastně činiti? K vojenské službě jsi neschopen, jinak jsi zdráv a mlád. Neradila bych ti, mé dítě, abys jen tak lelkoval, z domu do domu se potloukal, hospody vymetával a doma na sofě zíval s nějakým bohaprázdným románem v ruce."

Zasmál jsem se: „Jak výborně líčíte dosavadní život můj. Na vlas tak žiju. Ovšem že stále nezívám. Člověk mívá také něco v hlavě, na srdci, má sny, naděje a při těch nezívá."

Teta panensky se zarděla. Vyslala opět nepokojný pohled k Floře, ale já jsem se chránil učiniti po jejím příkladu. Slyšel jsem jen, jak Flora vyšívá a jak šeptem počítá: jeden, dva, čtyry, šest.

Teta odpověděla mi: „Nuže ano, tak to bývá z mládí, ale o to se jedná, aby to vedlo k dobrým koncům. Přála bych ti, abys se moudře oženil a o budoucnost své rodiny se staral."

„Vím, tetičko, že mi přejete všeho dobrého. Nuže, vyhledejte mi nevěstu."

„Ty šibale. K tomu mne nepotřebuješ. Ale oženíš-li se, dám ti do najmu můj stateček Konecchlumí. Chtěl bys tam bydleti s hodnou ženou a starati se o ten boží chlebíček, aby na polích se zdařil?"

„Konecchlumí? Tam je náš starý rodný hrad?"

„Jeho zbytky, dítě, jak je můj stateček zbytkem panství velkého a jak jsem já zbytkem skvělého rodu. Můj otec nechtěl do státní služby vstoupiti. Byl zádumčivý, měl pořád ještě v hlavě čím prý druhdy býval český národ. Byl stár, když se přece ještě oženil. Ale když jsem se narodila já, děvče, a žádný mužský dědic nesledoval, neviděl v tom dobré znamení. Mínil viděti, že se staneme všickni Němci, že nám není pomoci více. Po jeho smrti poslala mne matka ke dvoru císařovny a žila jsem tam několik roků. Pak navrátila jsem se domů a zádumčivost mého otce padla na mne jako těžké dědictví. Nescházela jsem se s nikým, nechtěla jsem se provdati. Proč byla bych měla založiti německý rod? Ty tomuhle nerozumíš, Humberte, jsi v nových poměrech vychován, čteš Goetheho a Schillera, byl jsi rakouským vojákem. Tys nikdy na to nemyslil, že jsi českým šlechticem. Kdo byl by tě také tomu učil? Minulost je za námi tak zapadlá jako do hrobu. Nové století nám jí as nenavrátí. Nemluvím s nikým o těchto věcech. Mám nyní opět malý kruh přátel, ale ti by se podivili, kdybych o tom začala. Jsemť ruina a srazí-li mne smrt s mého stanoviska, kde jsem za živa vytrvala bez účele jiného, než abych si připomínala co minulo, vím, že bude poslední stopa toho všeho zahlazena. Jeť to však bolnosladkým pocitem zachovávati v srdci až do smrti poslední jiskřičku vyhaslé lásky k vlasti. Ale při tom všem věřím tak pevně v zmrtvých vstání všeho, co kdy žilo, co kdy milovalo, že jakési neurčité naděje vlastenecké mne oblétávají, podobné naději v nesmrtelnost mé duše."

Tak mluvíc byla má teta krásná. V její vráskovité tváři zářilo něco jako věčná mladost, její světlé oči se zvětšily a měly výraz neodolatelný. Flora přestala vyšívati, naslouchala jí a políbila její ruku.

Nyní podíval jsem se na Floru a její zraky setkaly se s mými. Byli jsme oba pohnuti. Kolem nás jaksi zahřál se vzduch a bylo tak teplo. Cosi tvrdého nad našimi šíjemi změklo. To bylo jarmo osudů. Cítili jsme, jakoby se nadlehčovalo. Usmívali jsme se všickni tři a byli jsme tak rádi spolu.

Myslím, že od té chvíle jsem nebral více zlehka, co jsem cítil pro Floru, s níž jsem byl přece ještě tak málo seznámen.

Teta pokračovala: „Leč, o čem jsme vlastně mluvili? Ano, o tvém usazení, o tvém ženění. Nuže, je ujednáno. Až se oženíš, postěhuješ se na Konecchlumí a mně tam nějakou komůrku vyhradíš. Kdybych zemřela, odkup druhým dědicům ten statek, bude-li se ti tam líbiti. Neděkuj mi ještě, až jestli se to vše uskuteční. Měla bych radost z toho. Rozděluji tak ráda ty zbytky velkého druhdy jmění, jež ústí v mé ruce. Postarám se, aby byli všickni příbuzní dobře poděleni a aby moji chudí svěřenci také nějakou podporu po mně měli. Ještě se mi jedná tady o mou schovanku Floru Viděla bych ji také ráda zaopatřenu. Jsem její kmotrou a vychovala jsem si ji. Ona chce zůstati u mne do mé smrti, nyní co nemá již otce ani matky. Nuže uvidíme, co se dá dělati. Její otec byl mým zahradníkem a nejvíce by nás obě těšilo, kdyby přišel pro Floru zase zahradník. Dala bych mu ji a žili bychom všickni v Konecchlumí. Ten dům zde však dala bych raději již za živa svým lakotným dědicům, kteří se ho dočkati nemohou."

Zasmál jsem se. „Toť je romantický sen s tím zahradníkem. Či znáte již nějakého?"

Také Floru slyšel jsem poprvé zasmáti se nahlas. „Bůh ví, je-li takový na světě, jakého chceme s milostivou slečnou."

„Proč o tom pochybuješ, Floro, což kdyby přišel takový, jakým byl otec tvůj?" řekla má teta.

„Ah, můj otec!"

„Jaký byl váš otec, Floro?" ptal jsem se.

„Nezapomenutelný."

„Nezapomenutelný," opakovala po Floře má teta a sepjala ruce. „Floro, tys mu podobna. Teprv dnes to vidím," řekla hlasem měkkým.

Podivil jsem se tomu přízvuku velmi. Nevím co divného mě napadlo. Teta stávala se mi pořád zajímavější. Dnes seznamoval jsem se s ní teprv.

„Povídejte mi o svém otci, Floro," prosil jsem.

„Co mohu povídati?" odpověděla dívajíc se na mou tetu, jakoby si žádala její pomoci. „Miloval stromy jako já, to jest myslil, že mají s lidskou duší spojení."

Teta se usmála a pokynula hlavou v odpověď mým tázavým zrakům. Znamenalo to: „Ano, a bylo to moudré." „Byl šlechetný," řekla nahlas.

*

„Miloval květiny, plakával radostí, vykvetla-li mu nějaká,“ Flora vypravovala.

„Byl básníkem,“ zas teta, „jakkoli nepsal verše.“

„Nikomu neublížil, mne rozmazlil a její milost, naši slečnu zbožňoval,“ tak Flora. „Nikoho tak nectil jako ji.“

Teta zastřela si obličej.

„A vaše maminka?“ ptal jsem se Flory.

„Neznala jsem jí. Umřela. Slečna mi byla matkou, otec matkou a chůvou, stromy byly mým domovem.“

Začal jsem již trochu chápati Flořinu bytost, ale co jsem shledával, bylo tak nevšední, jakobych se byl octnul v nějaké bájce.

Teta odkryla zas svůj obličej a byly na něm stopy slzí. Její hlas byl měkký: „Má dobrá Floro, nařiď, aby se přistrojilo pro Humberta také na stůl. On zůstane dnes u nás. Viď že zůstaneš,“ řekla podávajíc mi ruku.

„Rád, tetičko, bůh ví, že rád.“

A tu byla zase ta hodina soumraku, kde šero se sklánělo od stropu ke krbu a kde oheň v krbu zajiskřil, kde sníh v zahradě jako závojem se pokrýval a břízy u studánky ještě hloub se zadumaly v tichý sen, kterým je život stromů. (Pokračování.)

Evropa.

Báseň od *Svatopluka Čecha.*

Zpěv čtvrtý.

ad mořem svitá. Vlhkým ještě kmitem
kdes hvězda mžiká, bledne, umírá;
poslední zhynula a pod blankytem
kruh oceanu z mlh se probírá.
Již světlo kolem, ranní světlo mladé,
malátná záře, bledě průzračná;
po modru jemném chasa oblačná
jak ve snu hloučky plachými se krade
a mořské ptáče křídel vznáší lem
nad snivé vlny bledým hřebenem
bez pohnutí jak motýl květu snící —
robátko v ňadrech matky dřímající.

V komnatu lodní ranní zář se krade.
O dveří opřen mocnou závoru,
tam Pavel do dlaně skráň horkou klade
a zrakem těká v úzkém prostoru.
S povzdechem hledí, v půvabném jak boji
o dívku záře s mrakem zápolí,
jak zdvihá jitro závoj po závoji
s krásného tílka v jaré svévoli,
z útulků řasných noční šero pudí,
stříbrné květy v půdě sněžné budí
a rubín, safír v různý plápol žíhá,
jak den se s nocí dále hašteří
až posléz, vítěz, s rusých kadeří
zářnými prsty lehkou clonu zdvihá
a v zanícení líbá čela běl
krásnější zočiv plen, než doufat směl.

Ba, krásná je ta mladá Nioba,
jež nad raněným otcem tamo kvílí.
Anděla truchlícího podoba
tak nad mohylou sličné téměř chýlí.
Bělostný mramor smutná její líc,
jen víček obruba se lehce pýří,
jak ranná chudobka, jež bílé chmýří
s ruměncem lehkým vznáší jaru vstříc
a slzy bohaté, jež tváří kanou,
jak rosa jitřní v bílé růži planou.

Jak pečlivě tu houni rovná hrubou
pod hlavou otci; hladí šediny
s horkého čela, choré vidiny,
jež blýskají mu z očí, rtoma škubou,
nadarmo zažehnává péčí tklivou,
polibkem vroucím, řečí konejšivou.
O bojích dávných šedá hlava sní,
a časem z houně klopotně se sbírá,
zrak horečný se volně pootvírá
a ze rtů šumí povel bitevní,
duch jeho v posled k boji pořádá
korábů tlupu, ráhna, plachty, lana. —
Naslouchá teskně děva polekaná
a hlavu k otci s žalem ukládá.

V ty chvíle Pavel pevněj' svírá zbraň
levicí zdravou, přísahu si šeptá,
že ve prach zloba soudruhů jej zdeptá,
než zasáhne tu něžnou rusou skráň,
že dřív té růže běloskvoucí, cudné
na prsou jeho každý lístek zrudne!
Kde pěvec volnosti? Kde rytíř lidu?
Zdaž okamžik mu smazal s paměti
plamenná hesla, těžké oběti,
národů hanbu, porobu a bídu?
Kdy bratří dav se s vrahem v boji mísil,
on dceru jeho polibením vzkřísil
a líbezného rtu i zraku žal,
jej nazpět vzhůru na palubu hnal,
by zdvihl tyrana, pochopů hlavu,
by krví zbroceného vyrval z davu,
nedbaje kulí, ruky schromené
by klopotně jej do úkrytu vlekl,
by v péči synovské u něho klekl
a hojil křídlo dravce zlomené.
A teď, kdy nad volnými jitřní nebe
soudruhy svítá, těžkou závoru
on pracně vsouvá mezi ně a sebe,
zbraň k zoufalému svírá odporu,
jsa hotov stavit je těch na veřejích
krůpějí sledni krve své i jejich.
Ba, zapomněl svých zásad, hesel, druhů!
Zapomněl světoborných úkolů
a hledí oslněn ve krásnou duhu,
prosvitající mračnem rozkolu.
I chová mrzké přání jeho duch,
by ztepilé ty stěžně, plachet sněmy,
obrovský koráb s bydliteli všemi
roztříštil rázem bouře náhlý ruch,
by hlubinám vše beze stopy svěřil
a chvíli jen se nad hrobem tím čeřil
vln pobouřených kolísavý kruh,
jen těla dvě by prudké vlnobití
na zlomku stožáru, v lan vlhké síti,
dál unášelo z jícnu záhuby
v neznámé výspy bílé obruby,
k nádherným pralesům, jichž rajský sen
sekyry rázem dotud nezrušen,
kde dosud, lidskou nedotýkán rukou,
pel květů stoudným plane purpurem,
kde nezatřepal křídel azurem
pták sněžný doposud nad šípu mukou.
Dál s rozkoší sen tento Pavel spřádá
a bloudí v duchu zelenavým dómem,
jejž nad ním klene tisícerým stromem,
směs pralesa, jíž oko neprobádá,
nad hlavou kývá tisíc vějířů,
v něž jemné listí ozdobně se skládá,
pitvorných opic spouštějí se stáda
s lesního chrámu mocných pilířů.

Jak Adam kráčí v duchu rájem tím
a sladká Eva bloudí, žasne s ním,
bok její milostný se k němu tulí
a s pola vlas jej halí rozplynulý.
Ne hedbáví — srsť jenom hebká, bílá
spanilé tělo měkce obestýlá.
Pryč cetky stříbra, perel, rubínů,
pryč marnivé ty pýchy kletý kroji:
nádherněj' prales kněžku svou si strojí
když ponořena polou ve stínu
v plamenné slunce záři hlavu sloní,
když v čelo její na květ planoucí
jak duhy skvoucí krůpěj kanoucí
diamant živý kmitavě se kloní
a sterých barev oslnivé hry
drobounkým křídlem budí kolibri.

Na břehu sedaje, kde jitřní vánek
vlas jejich zasnoubí, kde k spánku spánek
milostně přilne, což tam zapomene,
že v dálce nebe chladnější se klene
nad spočítanou hrudou těsné země,
v níž mravenčí se hemží lidstva plémě,
o sousto zápasí a lup svůj chrání
v chechtotu, vádě, repotu a lkání!

Procitnul náhle z bláhového snění,
zbraň svírá pevněji a bystří sluch.
Již korábem se denní budí ruch,
řinčení zbrané, hlasy, kroků znění.
Již celá prostora se zlatem šňoří
a v okna kotouči tvář slunce hoří. —

* * *

Buď vítán, světla věčný pramene,
jenž bleskotně se na východě zžíbáš,
velebnou koulí nad vodu se zdvíháš —
dne radostného oko plamenné!
Zahořel skvostně oceanu lem,
roj vln se zarděl políbením světla,
v nich křídla ptáků purpurově zkvetla —
svět zaplál nebes jasným pohledem.
Brav lehkých mráčků blankytem se pýří,
ryb hemžení se budí v peřeji,
větérkem svěžím plachty běl se šíří
a prsa lidská novou nadějí.

Hle! „Evropa" svátečním šperkem hoří!
Plá motouz každý jako zlata skvost
v lan přízi ohnivé. Na volném moři
dnes volný koráb letí, pouta prost.
Již není žalářem. Již nespěje
osudnou drahou. Nové koleje
si rýti může smaragdovou rolí,
kam plachtě libo, sladké u svévolí.

Hřímavým jásotem dnes psanců davy
s paluby moře osloněné zdraví.

Hurrá!
Buď zdráva, nebes jasná pochodni!
Zdráv, oceane, volnosti ty brate!
Jsme svobodni,
jak volný pták, jak volný mrak,
jenž zrcadlí se ve tvé vlně svaté!

Vyhnanců jeden hlouček snivým kruhem
obstoupil globus, mapy, bussolu
a v sen se noří, hovoří druh s druhem
o směru plavby, příštím úkolu.

První.

K severu, plachto! K domovu zpět
volá mne žínky slzavý hled, —
milostné čelo, bohatý vlas
v první jak večer zulíbám zas.

Druhý.

Toužebně větérkem se plachta vlní,
návratu blahou předtuchou se plní
a duší mou radostná naděj' vane,
že znovu rozptýlí mých žalů mrak
tvůj zrak
tvůj sladký zrak
a slza tvá zas na mé čelo skane.

Třetí.

Plujte si! Mne jenom složte
v pustou výspu moře.
Nevábí mne stará bída,
psota, hlad a hoře.

Čtvrtý.

O, rychle, rychle! Dětské hlasy žalné
v můj dolétají sluch přes moře valné.
Než vítr chladný krovem pozahude,
než podzimku se snese listí rudé
a padne sníh,
ať v náruč zdvíhnu
slzící hlouček drahých ptáčat svých!

Pátý.

Mně jedno, kam se kotvy vryje zub.
Ať klesnu pod palmu, ať pod košatý dub.
Jen vítr ve větví ať šumí dávu
jak voda splavu —
tak, tak,
by klesl zrak,
chci spáti jen a jedno mi, kde složím hlavu.

Šestý.

Poplujme tamo, kam se druhdy lány
Kolumbův pohled nesl upjatý.
Tam v pralese rozbijem' volné stany
i zastíní nás prapor hvězdnatý.

Ve středu tlupy Gaston v zamyšlení
dumavým okem stíhá dralky chvění.
Blaženým snem se mění jeho tahy
a v duši syté, zpráblé, zemdlené
údolí svítá tiché, zelené,
lesnatých výší kouřící se svahy,
včel roje zlaté v bílém oblaku
kvetoucích třešní, unylé kde hledy
blouznivý jinoch, leže na znaku
v míhavý blankyt zdvíhal na výzvědy,
na prsou starý zpěvník spočíval
a vánek jarní listy rozvíval,
závějí květů zasypával zpěvy.
I vidí znovu Gaston podobu
mladistvých družek, rusalčí jich zjevy,
prostičkou růží planých ozdobu
kol světlých kadeří, jich živůtky
nachově rudé, pod plachetkou bílou
blýskavá očka, tváři roztomilou
i svěží rty jak lesní jahůdky.
I vidí sad, jejž plnil svými hrami,
útulnou jizbu, drahých stříbro hlav,
na kůru stojí opět před notami,
a pod ním peřestý se vlní dav . . .

O, což by přál si, aby lodi běh
moh' řídit jako plavec jižní báje,
k ostrovu mládí, věčného kde máje
čarovné kvítí smavý věnčí břeh
jak pod věčnou by tamo zelení
ssál plným douškem z průhledného zdroje
mladosti vláhu v chabá prsa svoje
a s údů střásal trud a zemdlení!

Blahoslaveni chudí duchem...

Literární žalm od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Po takových úspěších můžeš si trochu odpočinout. Pro časopisy belletristické stačí občas nějaká veršovaná hříčka čtyř-, pětisloková . . . jen tak „pro oko.“ Pilně však sluší dbáti tak zvaných „kvartalů“ a obzvláště kvartalu prvního, kterýmž se zahajují nové ročníky, což bývá, jak známo, skoro u všech časopisů obyčejně o novém roce. Na první čísla každého ročníku dívá se každý zvědavěji než na pozdější a podaří-li se ti prostřední prací debutovati v číslech prvních, dosáhl jsi více než výtečnou prací v některém čísle uprostřed roku, zejména v parných dnech letních, kdy je čtenářstvo líno a nudí se i věcmi nejduchaplnějšími. Po letech dojdou ovšem i práce uprostřed roku v časopisech roztroušené, jsou-li dobry, uznání: ale tobě přec jde a musí jíti především o dojem a úspěch okamžitý, o přítomnost . . .“

Výborný prostředek, kteréhož možno ostatně použiti velmi vhodně hned při zahájení literarní činnosti vůbec, jest překládání z jazyků cizích, zejména z příbuzných jazyků slovanských. Schopnosti linguistické, jakýmiž u jiných národů slynou jen jednotlivci, jsou u nás všeobecny, a z literatů českých vyzná se většina v několika jazycích. Není tudíž pražádnou zvláštností, když někdo nějakou báseň cizí, zejména slovanskou přeloží na jazyk český. Pracuje-li však v ohledu tom systematicky, obezřele a vždy se zřetelem k svému renommé, může si v brzku zjednati jméno literata-polo učence. Z polštiny možno prosu překládat hravě — verš je velice nesnadný — přeloží se tedy novelletka, povést nebo povídačka . . . Z poesie jihoslovanské jsou výborným kolbištěm národní písně srbské a bulharské; totéž platí o písních maloruských i ruských; obzvláště překládáme-li, co už bylo dávno přeloženo . . . Tak na př. drobnou národní píseň srbskou „Ryba a děvojka“, počínající slovy „Děvojka sedi kraj mora“, jejíž original je otištěn v Křížkově „Anthologii jihoslovanské“, přeložil na počátku tohoto století Václav Hanka — ale já v nejnovější době napočítal v různých časopisech neméně než sedmnácte překladů . . . Možno ji tudíž pohodlně přeložiti po osmnácté, což jsem také učinil. Podobného něco možno říci o srbské humoresce „Par papučah“, od Dositeje Obradoviće v téže anthologii. Přeložil jsem ji krátce po vyjití Křížkova spisu a od té doby byla neméně než jedenáctkráte přeložena a otištěna . . . Patrně ubíralo se touže cestou jako já více „znalců slovanských literatur“ . . . Podobně dělo se a děje na př. s úryvkem romanu „Rek našeho věku“ neboli „Tamaň“ od Lermontova a vůbec o celé řadě písní, básní, novell i povídek.

Obtížnější jest překládání z jazyků romanských a keltických; ale zde vypomohou různé překlady německé, nebo i slovanské a člověk může vždy přestati na dvou, třech kratilinkých básničkách z každého jazyka. Mozolné namahání, s jakýmž spojeno jest takové tlumočení, vyváží stonásob „užitek mravní“, jejž má v zápětí. Že člověk nevyzná se v jazycích, z kterýchž překládá, úplně, tím méně aby je ovládal, pranic nevadí; vždyť i náš Puchmýr počal ze španělštiny překládati, aniž by . . . ergo tedy!

Zaměstnání tohoto druhu jest sice pouhou hříčkou; ale udržuje jméno neustále nad vodou v proudu. Tu kmitne cosi z jazyka ruského, tu několik slok z angličiny, tam píseň srbská, slovinská, dalmatská, horvatská nebo bulharská — v tom časopise novelletka z polštiny, v onom z italštiny, v jiném zas romance ze španělštiny, pak několik maloruských národních písní . . . . Také Litva má ještě hojnou zásobu a nordická poesie také není posud vyčerpána . . . Francouzských hravých přerozkošných novelletek pak je takové množství, že věru člověk ani neví, kterou má dříve přeložit . . .

A tak píseň za písní, sloka za slokou, řádka za řádkou roznáší jméno tvoje po všech luzích československých „ke cti a slávě národa“, ke cti a slávě tvé vlastní . . .

— — — — — — — — — — — —

Produkci nesmíš při tom všem zanedbati. Musíť jíti rukou v ruce s činností překladatelskou a zejména recensentskou a bývá vždy vzhledem ku kritickému peru tvému posuzována — když ne příznivěji — tak aspoň opatrněji než produkce literatů nekritiků, neboť kollegové tvoji na poli kritiky vždycky museji býti připraveni, že jim odpovíš. Posuzují tedy tvé práce vždy s jakousi reservou a zřídka kdy se odváží k úsudku příkrému, naprosto odmítavému. Musil bys býti věru idiotem, aby se něco podobného mohlo státi.

Přemítal jsem tedy, v jakém oboru měl bych se vedle veršování pokusiti. Novella, povídka, genreový obrázek a podobné práce prosaické vůbec vyžadují daleko větší průpravy literarní než verše; roman pak průpravy a zkušenosti poměrně obrovské — nemožno se tedy v tomto směru odvážit dosti bezpečně. Věděl jsem sice, že bych mohl sepsati i obstojnou ba snad i dobrou povídku nebo i roman — bylť jsem mnoho četl a kdo přečte sto novell a padesát romanů, zajisté dovede skomolit jednu novellu nebo aspoň nějakou ukázku romanu; ale popularnosti tím valně nepřibude. Prosa vůbec jest prostředek zdánlivě snadný, ale v praxi velice obtížný a nejmenší záruky poskytující. I nejlepší roman, když se napíše a dá vytisknout, bývá nebo mnohdy i nebývá v tom neb onom časopise posouzen, jde do světa a třeba z ruky, čte se třeba se zálibou nebo i rozkoší, povzbudí k přemýšlení, ale po přečtení se odkládá a na spisovatele zřídka kdy se zpomene a když i — tedy jen tak letmo, hravě, jako si zpomínáme na cosi, co jsme před dávnými lety slyšeli . . .

Jakž jinak má se to s prací dramatickou! Dobrý divadelní kus jest sice rovněž tak nesnadno napsati jako dobrý roman nebo dobrou báseň, slovem jako jakýkoli druh literního umění; ale perspektiva, jaká se otvírá do budoucnosti vzhledem k popularnosti, je bez odporu nejskvělejší. Dramatický básník v Čechách, byť i byl jakožto básník vůbec nadán prostředně, může se jediným obstojným kusem, jenž se udrží na repertoiru,

státi daleko popularnějším než pouhý, byť i genialní veršovec nebo romanopisec.

„Pan doktor X. Ypsilon, výtečný kritik a znalec divadelních poměrů, pokusí se též v spisovatelství dramatickém," praveno, jakmile jsem se vyjádřil, že chci napsati nějaké drama. „Pan doktor X. Ypsilon píše drama," praveno, když jsem hledal látku, „pan dr. X. Ypsilon napsal drama," řeklo se, když jsem látku teprve zkoumal a rovnal, a „pan dr. X. Ypsilon podá co nejdříve své drama ředitelstvu divadla českého," vypravovalo se v kruzích literarních a uměleckých, když jsem si byl teprv učinil první rozvrh své práce . . .

Interes ve věcech divadelních a dramatického spisovatelství jest neobyčejně živý. Poznal jsem jej na svůj prospěch velmi záhy a použil ho. Pospíšil jsem se svou dramatickou prací a zadal ji. Nebyla právě „na propadnutí"; ale zároveň nemohl jsem se také nikdy nadít úspěchu rozhodného.

Při zadání nutno vždy šetřiti jisté opatrnosti. U mne šlo vše hravě. Ředitel přítel, dramaturg přítel, vrchní režisér přítel — jakž také při českém kritikovi skoro ani jinak býti nemůže — a tak odbyty „přípravní práce" hladce a přátelsky. V novinách nejprve ohlášeno, že jsem drama začal psát, pak že už je končím, pak že jsem je dokončil, na to že jsem je zadal, že bylo přijato ku provozování, že se úlohy rozpisují, že byly už rozepsány, že byly rozdány a čitací zkouška že ustanovena na ten neb onen den. Tak tedy octlo se jméno mé podle názvu mého dramatu v každém ze čtyř nebo pěti denníků asi desetkrát, t. j. bylo — počítáme-li denní náklad všech denníků na 20.000 exemplářů — dvěstětisíckráte tiskem opakováno. A vše to dříve než byl někdo z obecenstva o obsahu mého kusu něco zvěděl.

Čitací zkouška odbyta. Namítáno sice se strany herců, z nichž každý posuzuje kus dle úlohy, která se byla jemu přidělila, to a ono; mnozí krčili též rameny, ba oposice byla dosti tuhá; ale „uznaný básník. kritik a člen redakce velkého denníku" nemůže býti odbyt jen tak jako ledakterý začátečník — sami herci uznávají nutnost toho a studují úlohy své svědomitě a pilně, aby jim nemohl nikdo vytknouti, že zachovali se k „původní novince" vlažně, „nevlastenecky". Zkoušky blíží se ku konci a obvyklá, ovšem že opatrná „reklamička", která předcházívá každou novinku po několik dní před provozováním, roznáší jméno mé na perutích laskavé úslužnosti „do všech úhlů světa". . . Nejprve se octne kus na repertoaru, jenž se obyčejně týden napřed tiskne, ale obyčejně nedodrží . . . Kus přijde tedy na repertoar podruhé a opět do novin a máš-li v té neb oné redakci nějakého známého jako já měl, připojí se i tvé jméno a třeba i přiměřená poznámka — ve „vlastní" redakci postará se o to nejintimnější tvůj přítel nebo ty sám. Dva, tři dni před provedením stane se zmínka o obsahu kusu nebo o jeho rázu; před provedením se reklamička buď opakuje nebo vhodným nějakým způsobem reprodukuje . . . Dobře, ba výborně jest přiměti některého výtečného herce k tomu, aby si kus náš zvolil ku své benefici. Tu bývá vždy solidní reklama id est poukázání ke skutečně výtečným vlastnostem beneficiantovým a doporučení jeho „čestného dne" zároveň nejšikovnější reklamou pro náš kus. Nemožno li pranic jiného připomenouti, (je-li totiž kus náš přece tak trochu slaboučký), možno přece vždycky zmíniti se nepřímo, asi tak, že „ctěný" nebo „výtečný" pan beneficiant zaslouží nejchvalnějšího uznání za to, že neodvrací se od původní dramatické produkce" atd. atd. Pan beneficiant dá natisknouti dostatek programmů; předběžné annónce, pak annonce na nárožích a v novinách — a všady tvé jméno, tak že — počítáme-li velmi mírně, bývá jméno tvé asi půlmilionkráte tištěno, než nadejde večer prvního provedení tvého kusu . . .

S tlukoucím srdcem stál jsem v osudný večer prvního provedení v zákulisí. Opona se vyhrne a první dva tři výstupy sehrány hladce, aniž by byly učinily nějakého dojmu: v tom vystoupí beneficiant . . . Divadlem zahřmí bouřlivé uvítání; obecenstvo je animováno . . . Oddechl jsem si . . . Konečně je první akt u konce; v posledním výstupu vynikl beneficiant — bouře pochvaly se opakuje . . . . platí sice hře, ale zároveň možno ji klásti na účet mého kusu . . . České divadelní obecenstvo vůbec jest velice shovívavým, obzvláště k novinkám původním. Dovedeť mnohdy oceniti i pouhou dobrou vůli a tak zachovalo se i k mému kusu; přijalo jej dosti příznivě . . . Následovaly více méně obšírné recense; v některém listě i po dvakráte a v jednom docela byl referat „roztržen" na třikráte a v každém referatě jméno mé pět-, šest- i vícekráte otištěno. Kritika arci to a ono namítala: ale s reservou, opatrně, šetrně a jelikož byl kus přijat dosti příznivě, byl za dva dni opakován a též o reprise stala se tu a tam zmínka — slovem jediná práce dramatické prostřední ceny, udrží-li se rok nebo dvě leta na repertoaru, jest příčinou, že jméno autorovo bývá skoro milionkrát, ba i vícekráte, tištěno, asi desetmilionkrát čteno a rovněž tolikrát asi vysloveno, tedy úhrnem více než dvacetmilionkrát světem českým se zableskne . . .

Vše to děje se v poměrech normalních, bez použití prostředků mimořádných, smělejších, působivějších, eklatantnějších. Použije-li se těchto, bývá popularnost dosažena ještě rychleji a snadněji. Od Francouzů možno se v ohledu tom mnohému přiučiti: jsouť mistři reklamy solidní, kdežto od Němců a Američanů možno se přiučiti reklamě v nejširším slova smyslu; jsouť mistři humbugu . . . Já použil pouze reklamy dle vzorů francouzských, co možná hladké, šolidní, elegantní a stačila mi úplně.

— — — — — — — — — — — —

Jak snadno možno pak prostřednictvím duchaplného kollegy, přítele a redaktora feuilletonu vpašovat i hravý lehký feuilleton do listu, jehož spolupracovníkem jsi! Jak snadno možno to opakovati a podpíšeš-li se, čehož nesmíš nikdy opominout, udržuješ jméno své stále jaksi v proudu, byť bys třeba po celý rok takměř pranic neprodukoval.

Bedlivě musíš si hledět věcí „časových". Knížečka nebo i pouhý článeček nebo třeba nějaký proslůvek o slavném literatu nebo výtečném vlastenci, na jehož počest pořádá se právě nějaká slavnost národní, vydá stokrát více než originalní práce nějaká, pro kterou velké publikum nikdy nemívá takové vnímavosti jako pro předmět, jenž jest právě „na denním pořádku" a mnohdy po několik týdnů ve všech časopisech se přetřásá. Vyhoupneš se jaksi na základě cizích zásluh, pomocí cizího peří a obecenstvo připomínajíc si zásluhy

oslavencovy musí si přec připomenouti také tebe, jemuž se dostalo té cti, aby se tiskem o zásluhách těch zmínil . . . Dobře, ba nevyhnutelno jest vésti pro všechny takové a podobné případy, pro všechna jubilea, úmrtí a narozeniny zvláštní kalendařík, slovem míti všechny tyto věci v úplné evidenci.

Neméně výhodným jest vystoupiti o takových slavnostech co řečník slavnostní. Nejsem sice nikterak výmluvný; hlas můj je drsný, slabý a jazyk můj trochu naráží o hořejší zuby; ex abrupto také řečnit nedovedu, a kdykoli mám pronést ve veřejnosti několik slov, vždy mi scházejí vhodná slova a přiměřená forma. Ale účelu, jaký mám na zřeteli, něco podobného pranic nevadí. Slavnostní řeč si napíšeš dle vzoru četných podobných řečí buď sám nebo si ji dáš pod záminkou, že's právě přílišně jinými pracemi zaměstnán, sepsati od některého z nejdůvěrnějších svých přátel; pak se řeči naučíš na zpaměť a — řečníš . . . Nemusíš mluvit právě tak, jak máš řeč napsanou, můžeš si všelijak vypomáhat, slovem řeč tvá může býti dosti kostrbatá, nesouvislá, bez vzletu a bez ohně — o vážné, upřímné slavnosti na počest vynikajícího muže ocení se tvá dobrá vůle a shovívavé posluchačstvo české, jež následkem známých poměrů politických zřídka kdy slýchává řečniti, jest — spokojeno . . . Nesmíš však opominouti řeč svou reprodukovati. Dáš si ji totiž dříve několikráte opsati a o slavnosti doručíš každému referentu českých listů po jednom exempláři. Referent ti bude vděčen, že nemusí tvou řeč psáti a reprodukuje ji v časopise buď úplně nebo skrácenou a jméno tvé opakuje se tiskem asi stotisíckráte . . .

— — — — — — — — — — — —

Ký div, že jsem býval nyní od každého redaktora vyzýván, abych mu něčím přispíval nebo aspoň přivolil, aby mohl jméno mé uvésti buď mezi stálými spolupracovníky nebo aspoň mezi občasnými přispívateli. Tak octlo se jméno mé několikráte tištěno v různých provoláních a vyzváních k předplacení, na obálkách, na návěštích na nárožích atd. a to začasto i při oněch listech, do kterýchž jsem byl mnohdy ani řádkou nepřispěl! Ký div, že bylo mi nabízeno redaktorství různých časopisů, pořádání rozličných sbírek, anthologií a tomu podobných podniků literarních! Ký div, že takměř při všech podnicích literarních, které vyžadovaly dvou nebo tří pořadatelů, býval jsem vždy jmenován mezi redaktory nebo pořadateli! Ký div, že přicházeli ke mně mladí literati na radu, že mne kněhkupci a nakladatelé žádali, abych jim pro ten neb onen podnik některého literata doporučil, že jsem byl volen do všech komitétů literarních neb uměleckých atd. atd.

Všechny tyto a podobné „práce“ odbudou se, je-li člověk jen trochu opatrný, hravě a bez namahání. Nepřítomnost svou v schůzích možno vždycky nějakým vhodným způsobem omluviti; práci při společných podnicích, při nichž jest více pořadatelů, možno se vždycky šikovným způsobem vyhnouti a tak také v případu nezdaru svaliti vinu na bedra cizí; dobrou radou možno komukoli a kdykoli velmi lacino posloužiti a nakladatelům možno vždycky někoho k nějaké práci doporučiti; poněvadž dobrých, ba výtečných sil literarních není u nás zrovna nedostatek — ale ti lidé nemají ani špetky praktického ducha . . .

Ký div, že za takových poměrů stal jsem se hledaným, váženým literarním protektorem, že mnohdy i proti mé vůli octl se v některém venkovském listě pochvalný dopis o mé „všestranné, vlastenecké neúmorné činnosti“, jejž byl napsal některý z oněch mladistvých nadšenců, kteří nedovedou ještě rozeznati pravé jádro od lesklé skořápky a soudíce „po zvuku“ domnívají se slyšeti stříbro, kde cinká se šikovně pouhou mědí . . . Ký div, že stal jsem se redaktorem a to úplně samostatným redaktorem belletristického listu, že podobizna moje octla se i s „přiměřeným“ t. j. frásovitě pochvalným životopisem v nejrozšířenějším illustrovaném listě! . . .

Takováto „pocta“ bývá nejvyšším vyznamenáním, jehož se může českému literatu za živa dostati. Po té obyčejně interesu rapidně ubývá. Velké publikum, jež bylo jméno naše tak častokráte slyšelo i čtlo, bývá obyčejně zklamáno. Domníváť se instinktivně, že spatří vyobrazení tváře rázovité a setká se s povahopisem v pravém toho slova smyslu, ale místo toho spatří tvář bezvýraznou a přečte si vedle několika nezajímavých biografických dát šablonovitou chvalořeč, kterouž bylo už stokrát při jiných podobiznách čtlo. Co na nás může pak obecenstvo ještě zajímat? Proto nezbývá, než se znovu vzchopit a usínající interes trochu promrskat. Na štěstí jsem byl suverénním pánem svého listu. Pustil jsem se do práce opravdové a mozolné a hodil obecenstvu na pospas delší roman. Tentokráte však jsem se v rozpočtu poněkud zmýlil. Nikdo si toho takměř ani nepovšiml; bylať to práce rozhodně slabá. Pokusil jsem se tedy o drobnou povídku genreovou, ale s týmže úspěchem, což mne poněkud zarazilo. Ale mýlit jsem se tím přece nedal — pokusil jsem se o povídku výlučně moderní a tu jsem se setkal s odporem. Vytýkánoť mi, že nemám pro tento druh ani smyslu . . .

Zpočátku mne okamžitý nezdar ten zalekl. Po několik dní jsem přemýšlel, jak napravit, co jsem byl zavinil — a sáhl jsem opět k péru „kritickému“ napsav autokritiku, v kteréž jsem se vší možnou důmyslností dokazoval, že poslední novellistická moje práce byla vlastně míněna — satyricky, že má býti pokládána za vzor, dle kteréhož psáno býti — nemá.

Ještě jednou mával jsem po několik týdnů „kritickým“ pérem svým nad hlavami ubohých literatů a literatek, kteří neměli k disposici „vlastního organu“ — psal jsem ostře, bezohledně, mrskaje a šlehaje jízlivě vše, co jen zdaleka zdálo se mi býti proti mým „zásadám“ a mému „přesvědčení“ — a tak upoutal jsem poznovu na čas všeobecnou pozornost. Po té zatroubil jsem si tajně sám — k ústupu . . .

Na poli přísně literarním nebylo více možno dosáhnouti žádných nových vavřínů — couvnul jsem na pole politické. Jakožto výtečný znalec literatury a rovněž tak výtečný kritik začal jsem psáti — polemiky a za nedlouho úvodní články . . . A poněvadž se v českých listech tento druh prací nepodpisuje, začala „sláva“ má vůčihledě blednouti. Občas sice ještě někdy mé jméno připomenuto; ale zvuk jeho už nebyl tak zvonivý, poněvadž jej přehlušoval zvuk jmen jiných . . .

Vzchopil jsem se tedy ještě jednou a naposledy. Zadal jsem k „Svatoboru“ za příspěvek na uměleckou cestu a zároveň jsem podal žádost za udělení professury na jednom z pražských gymnasií — oběma těmto žá-

dostem mým vyhověno . . . Vrátiv se z cesty nastoupil jsem professuru a dal se kandidovati do — sněmu. Byl jsem zvolen a odložil pak péro — na vždy . . .

Rozumí se, že jsem se i oženil a sice „bohatě“. Měl jsem sice, dokud jsem nebyl popularním, milenku — ale byla to dívka chudičká a opustil jsem ji, jako bylo tak mnoho, přemnoho jiných učinilo, aby si nepokazilo svou „karièru“ — a tak žiju nyní klidně a spokojeně v lůně své rodiny, sleduju literaturu i politiku a těším se, že mi popularnost moje zjednala několik synekur, které mi vynášejí ročně asi čtyři tisíce zlatých. S upřímnou lítostí dívám se na onen druh ubohých literatů českých, kteří si musejí každou skyvu chleba v potu tváře pérem svým vymozolovati, zejména na onen druh přeubohých existencí literarních, kteří musejí den co den psáti dva, tři, ba mnohdy i čtyři sloupce velkého žurnálu, aby pak mohli zbývající ještě půl hodinky věnovati práci, z kteréž jim nekyne užitku pražádného. Blahořečím osudu, že zachránil mne před literarním trhanstvím . . .

Nyní pomýšlím právě na zaražení závodu nakladatelského a doufám, že se mi podaří státi se spolumajitelem velkého politického žurnálu . . .

* * *

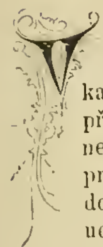
Vím sice, že bylo na pohled zcela neviňoučké moje jednání přece poněkud nemravné, poněvadž ubíralo půdy pravé a solidní produkci původní; vím, že jest to jakýsi druh literarního rabagasství a přiznávám se k tomu upřímně. Ale kdožkoli z literatů českých chceš býti šťasten a spokojen, kdo chceš býti popularním — musíš jednati podobně jako já! Budeš-li jednat jinak, pak — byť's byl třeba literatem genialním — zůstaneš dlouho, dlouho nepovšimnut, a povšimne-li si tě některý spravedlivější recensent z útrpnosti, můžeš býti spokojen; ale — popularním nestaneš se nikdy. A proto:

Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království pozemské — po království nebeském opatrní a chytří netouží . . .

Andělé boží.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

V kalinské krčmě všechno usnulo. Nejtvrdší spánek přišel na Blažeje, jenž ztýraný a znavený byl tu nevázanou vojanskou chasou zadržán. Václav vyprosil si jej na otci a zavedl polekaného sluhu do své komůrky v prvním patře, kdež měl uchystané lůžko. Když se tam Blažej poněkud zotavil, odpovídal na otázky svého ochránce. Všecky týkaly se rodiny Prostibořské. Blažej ochotně a rád vypravoval o svých pánech i o tom, co se před samým příjezdem ritmistrovým mezi Eusebem a Salomenou v krčmě bylo událo. Prosil pak Václava, aby jej propustil, že by rád ještě dnes dorazil na zámek, kdež ho je potřeba. Když pak se dozvěděl, že starý pán s dcerou v bezpečnosti jsou, ukonejšil se a natáhnuv se na vyzvání důstojníkovo na lavici, za nedlouho tvrdě usnul. I Václav uložil se na lůžko, však oblečený, a — nespal. Znalť příliš dobře svého Euseba. Salomena a on!

Zabloudil v duchu na osamělý zámek, o němž byl Blažej obšírně vypravoval. Viděl Salomenu objímající milované dítě, a od obrazu té tiché domácnosti nemohl se odtrhnouti. Vojna vedená na zhoubu rodné země se mu protivila, a zajisté byl by se nestal členem té divoké obce, kdyby strýc byl nezemřel. Otec jej povolal k sobě a syn poslechl. Jaký to rozdíl mezi strýcem a otcem!

Václav nemohl k němu pravou láskou přilnouti, ač otec si jej zamiloval jako Euseba.

Ten jakoby jeho bratr nebyl. Hned z počátku hleděl úkosem na Václava, s nímž o přízeň otcovu děliti se měl. Starý Vencelík nebyl citlivý člověk, ale pro syny byl by udělal vše. Ti stali se jeho vášní. Houfec svůj udržel v dosti dobré kázni, byl přísný na podřízené žoldnéře, k synům však, zvláště k Eusebovi, byl sláb.

Pozoroval, že mladší na Václava štíří, ale to dobře si vykládal. Myslilť, že to vše z lásky k němu. Než hnětlo jej, že oba mladíci přes delší dobu si uvyknouti nemohli, ba čím déle tím stával se zvláště Euseb urputnějším.

Také pan ritmistr těžce nesl, že Václav k válečnému řemeslu jak náleží přilnouti nechtěl. Teď všecko to tvrdý sen mu z mysli zapudil. — Minula jedenáctá hodina.

Václav vstav náhle z lože, přikradl se k nízkému oknu hledícímu do dvorce, a pokleknuv, aby ho z dola pozorovati nebylo, pátral bedlivě. Zdáloť se mu, že se ozvaly hlasy — a teď — hle z konírny vyvádějí jeden — dva — čtyři koně: — a vedle nich čtyři mužové! Vycházejí tiše, venku asi vsedli, nebo slyš! tichou nocí ozval se temný dusot koňský. Ale jen temně zněl, zajisté obvázali kopyta.

Dvorec byl právě ve stínu, nicméně poznal jednoho z nich. — Ten v tmavém plášti a opeřeném klobouce nebyl nikdo jiný než — Euseb.

Co očekával, stalo se. Ó dobře jej za nedlouhou dobu poznal! Když koně a mužové zmizeli a vše utichlo, vzbudil Blažeje, jemuž poručil, aby střevíce zul a tiše jej následoval. Sestoupiv do průjezdu, šel ke komoře nádvorní, kdež Jakub líhal. Byla prázna. Pak vyšed zase do prvního patra, zastavil se u nízkých dveří, před nimiž na chodbě někdo ležel. Sotva že se něco přiblížil, vzpřímil se tam ležící muž. Byl to černoch, jenž odpočíval před jizbou starého pana Vencelíka.

Václav pošeptal několik slov bubeníkovi, jenž ihned vzchopiv se za mladým pánem jako stín se ubíral. Za nedlouho na to vyjížděli zvolna a co možná tiše z kalinské krčmy tři jezdci. Prostřední byl Blažej, jenž

pevně brůny své se držel; jemu po pravici na vraníku „černý lancoch“ — Václav, po levé pak straně na bělouši černý bubeník.

Sotva že se ocítli kus za hospodou, pobídli koně v cvál, až za nedlouho zmizeli v bledém zásvitu tichounké noci.

Paní Kalinská vyrušena ze sna; hledíc za mizící družinou zděšeně se pokřižovala.

IV.

Paní Salomena se blaženě usmívala.

Seděla v lenošce u krbu, chovajíc na klíně kvetoucího kadeřávka, malého Adama. Snila. Zdálo se jí, že proti ní sedí pan Václav Vencelík z Vrchovišť, a jeho plášť, klobouk a kord že leží vedle na nízké stolici. Vypravuje o svém životě a osudech, až konečně nakloniv se tišším hlasem povídá, že nechá toho řemesla válečného, jež se mu do duše zprotivilo. — Zamlčel se a teď hledě na mladou paní, sladkou předtuchou se chvějící, táže se nejistým, oh tak milým hlasem, smí-li tu zůstati; ale na vždy, na věky, že jí chce býti věrným mužem a Adamovi pravým otcem. Tu hladí pravicí vlásky synkovi, k němuž matka zardělou tvář sklání a jej líbá.

„Zůstaň —“ zaznělo tiše a srdce její se třese dosud nepoznaným štěstím a blažeností.

Tu na dveře prudce zaklepáno, a do jizby vstoupil starý sluha, jenž nyní službu fortnýře zastával.

Paní Salomena se vytrhla — z krásného sna.

Vzpřímila se z lenošky a za chvilku teprve vzpamatovala se z tolik záře a z tolik štěstí.

„Milostivá paní! Odpustež, že vás burcuji. Venku je několik jezdců, kteří žádají, aby byli vpuštěni.“

„Kdo je to?“

„Mám ohlásiti, že pan Václav Vencelík z Vrchovišť snažně a uctivě prosí, aby na tu chvíli byl předpuštěn, že se stalo něco důležitého a že nemá mnoho času k pobytu —“

„Pan Václav —“ opětovala Salomena. Bylo jí jako ve snu. Snila o něm a teď se dostavil. „Oh, co se stalo? Tou dobou by jen tak nepřijel, on, ten šlechetný —“

„Otevři!“

Hned sáhla po pláštíku, aby se jím zahalila. Tu teprve si všimla, že otec dosud mlčky sedící, náhle byl vstal a malého Adama do náručí pojal. Paní Salomena přiskočivši k oknu viděla, jak ode brány dva jezdci vjíždějí. Nedaleko vodometu jeden z nich vyhoupnuv se, chvátal ku dveřím.

Plášť se mu rozhrnul a měsíc ozářil jeho tvář. Radostně tlukoucí srdce mladé ženy rázem utichlo, krev jakoby prouditi přestala. Spanilé líce zbledlo a kolena se jí zachvěla.

Poznala pana Euseba.

Strnula a nemohla na chvilku z místa. V tom zaplakalo z ticha její dítě v náručí dědově, venku již zavrzly dveře, a na chodbě zazvučel břinkot ostruh. Skočila ku dveřím a stáhla závoru. Pak obrátila se k otci, chtíc mu vzíti polekaného vnoučka. Starý Prostibořský však přitisknuv dítě úžeji k sobě, ustoupil k oknu. Venku ozvalo se klepání na dveře a hned na to Eusebův hlas:

„Otevřte, paní má!“

Nastalo traplivé, Salomeně hrozné ticho. Ve jménu jeho sem vnikl! Co činiti? Naslouchala. Jen klepání a ten hrozný, odporný hlas bylo slyšeti. V zámku vše ticho, po služebnících ani památky.

Teď i klepání i volání ustálo a Salomena zahledla Euseba na schodišti, an kyne dvěma jezdcům, kteří na kraji háječku koně byli uvázali. Rychle pospíchali k pánu svému. Jeden z nich kulhal. Ten tedy! Salomena jej poznala.

„Andělé boží!“ zvolal stařec, když vytřeštěné oko jeho spatřilo blížící se žoldnéře, jejichž pádné kroky, ostruhy i hlasy klenutou chodbu temným hlukem za nedlouho naplňovaly.

„Otevřte, volám naposled!“ ozvalo se hrozivě z chodby.

„Stůjte! pro bůh!“ zkřikla Salomena, chopivši za rameno otce, jenž ku dveřím se přiblížil, aby otevřel.

„Nezdržuj mne, ženo! Jsou to andělé boží!“ a mdlé jeho oči zaleskly se hněvem.

„Otče, zabiji Adama!“ zkřikla mladá žena ve své úzkosti, zdržujíc násilně starce.

„Jakého Adama? Adam, prach a popel! Umřel!“

V tom otřásly se dveře hromovou ranou, za níž zahlučela druhá a pak mnohé.

Patrno, že násilníci chtěli dveře mocí rozraziti, any dobrovolně se neotvíraly.

„Otče pro bůh, zavraždí Josua!“

„Neostojí žádný před tebou! On nezemře, neboť povede lid v zemi zaslíbenou —“

„Slyšíš, jak pláče? Ustrň se nade mnou, vždyť mne zabijí!“

Stařec hleděl na ni za okamžik upřeně a zkoumavě.

„Ty nejsi mezi znamenanými a sečtenými. — Neboj se! Tys dobrá! Vpustím anděly, které vyslal Hospodin!“

Salomena křečovitě objavši starce, zdržovala jej od jeho šíleného zámyslu. V tom rány utichly. Koše palašů, jimiž do dveří bito, byly sláby na dubové dřevo a pevný zámek.

„Jdi pro sekery a přiveď toho sluhu!“ zazněl poroučivý hlas Eusebův. „Nejsou jen tyto dveře; musí nám o jiných pověděti —“

Na chodbě utichli, za to v komnatě ozýval se pláčem prosycený hlas Salomeny zápasící se šíleným otcem, jenž jí i syna bezděky v záhubu uvésti chtěl.

Jeden ze žoldnéřů zatím spěchal ku bráně, kdež čtvrtý z družiny hlídal spoutané dva sluhy, jichž se byli nejprve, jakmile lstí do zámku se dostali, zmocnili. Nyní jednomu z nich uvolněno. Slabý stařec dal se hrozbami zastrašiti a udal, kde žádané nástroje jsou. Pak jej vedli do vnitř, aby Eusebovi prozradil, kudy by do komnaty beze všeho namahání se dostali. Nechtělíť dlouhým hledáním čas mařiti. Co zatím jeden z jezdců nyní sekerou dveře rozrážel, kráčel Euseb za chvějícím se, na smrt bledým sluhou, kterého kalinský dobrodruh veda nejednou ranou k většímu spěchu pobádal a jemu mukou i pověšením hrozil.

Uvnitř komnaty trval dosud zápas. Salomena mohla prchnouti tapetovými dveřmi do druhého pokoje a odtud

dále chodbou ven ze zámku malou fortnou do lesa k rybníku, jenž za zámkem v stínu hustého stromoví se rozkládal.

Učinila by tak, kdyby jen sebe, svou čest zachrániti chtěla. Než šílený otec tiskl pevně ve svém náručí plačícího synka, kteréhož mu nechati nechtěla a nemohla.

Bojovala nyní o svou čest a své dítě i otce.

Zoufalost a láska naplnily ji odvahou, a něžné ruce její staly se silnými. Zatím hřměly a praskaly dveře pod ranami sekery, a tiché jindy klenby osamělého zámečku hlučely hřmotem a křikem.

Starý Prostibořský, jak se zdálo, zapomněl na „anděly boží“, na křik a rány. Hájilť jen svého Josua, kterého mu mladá žena vyrvati chtěla.

V ten okamžik, co kus vyražených dveří do jizby vletěl a pevná závora pádným ranám povolila, zavrávoral k zemi a zoufale vykřikl, obraceje svou ubledlou tvář, kolem níž rozcuchané šediny divě splývaly, ku tapetovým dvířkám, jimiž mihla se bílá postava a zmizela. „Josue! Josue! Neopouštěj mne!“ zvolal udýchaný stařec, vztahuje kostnaté své ruce v tu stranu, kterou byla Salomena tisknouc k ňadrům svého Adama zmizela.

Pak ale náhle jako mladík vskočil a pádil za ní, nedbaje volání žoldnéřova, jenž byl vypáčiv dveře do komnaty vrazil a nyní za Prostibořským chvátal.

Prve tak klidná ložnice stala se pustou. V zásvitu měsíčním bylo viděti převržené lůžko Adamovo, uprostřed ležela překocená lenoška a vedle ní pláštík paní Salomeny. Rozbitými dveřmi vnikal sem chladný vzduch noční. Hluk se vzdaloval a na této straně panovalo smutné ticho, jež ob čas přerušil řehtot koní na kraji háječku uvázaných.

Jezdec, který byl vyraženými dveřmi vnikl, setkal se v třetím pokoji s Eusebem a Jakubem, jež byl sem z donucení sluha dovedl. Chtělit postranními dveřmi do komnaty paní Salomeny vniknouti a jí se tak zmocniti. Přišli však pozdě. Žoldnéř krátkými slovy pověděl, co byl zahledl. Divoký, rozlícený Euseb jakoby bodnut vzkřikl: „za nimi!“ A již hnal se v před, maje obnažený kord v pravici.

Nedbajíc překážek, nehledíc na schody a tmavé chodby, ubíhala Salomena se svým synem, aby ze zámku širého ochranného lesa dosáhla. Její tmavé, bohaté vlasy za zápasu s otcem se uvolnivše, vlály kol její bělostné šíje. Teď před ní zasvitlo.

Z tmavých chodeb ocitla se venku pod širou, tmavomodrou oblohou. Před ní rozkládala se spustlá zahrada, za ní v levo dvě hospodářská stavení, nyní opuštěná. Paprsky měsíční chvěly se na hustých křovinách, na nichž rosa se leskla.

Ohledla se plaše za sebe a spatřila otce za ní běžícího, dále pak za ním ozývaly se hlasy a hluk, jenž víc a více se blížil. Třemi skoky přeletla schody do zahrady vedoucí a nerozmýšlejíc se jako pudem hnaná, zamířila ku zdi za křovinami se bělající. Tam byla fortna, kteráž vedla do lesa a k rybníku.

„Stůj! Vydej Josua!“ zněl za ní chraptivý hlas.

Ale neslyšela, nedbala.

Zanikla v houštinách a jen jednou ještě „Josue!“ mdle za ní se ozvalo.

Nehledíc na stezky, přímo hnala se k fortně.

Bělostnou, slabou rukou udeřila několikráte na zrezivělou závoru, nechtící povoliti.

Vyděšeně, jako laň, která prchajíc k vysoké zdi se dostala, ohledla se za sebe. Hluk se blížil, slyšela chřestot křovin i kroky.

Zoufale uhodila znovu v rudé železo, až praskajíc povolilo, a dvířka se rozletla.

Bílá ruka paní Salomeny zbarvila se teplou krví.

Od fortny vedla dosti široká cesta, po obou stranách starými javory a buky lemovaná, k rybníku.

Ten blýštěl se uprostřed lesa jako nějaké horské jezírko. Na březích vypínaly se tu štíhlé jedle a smrky, stápějíce svůj stepilý, dlouhý stín v hlubinu tiché vody, tam rozkládaly koruny své buky a nachýlené staré olše a halily vlny, kořeny jejich tiše oplakující, tmavým, nad vodami tak tajemným a libým šerem.

Část hladiny k zámku byla ozářena měsícem, jenž po vodě hojně stříbro své i jiskry rozléval. Ve svitu jeho byl ještě nevelký ostrov, porostlý chvějnou osykou a bělokorými břízami, jejichž jemné, dlouhé haluze, navlhlé rosou noční jako hebký vlas tichounce, téměř bez hnutí k hustému trávníku splývaly.

Za ostrovem však bylo šero, a černý stín od břehu ku břehu se rozkládal.

Přeběhnuvši kmitem cestu, stanula Salomena na břehu u několika starých, kamenných, nyní velice spustlých schodů. Ty bývaly někdy jako přístavem, tu za lepších časů vsedala na loďku, již veselý bratr k ostrovu řídil. Teď už dávno odtud nikdo od břehu neodrazil. V pravo od schodů vyrostlo bujné, vysoké rákosí, nyní z tichounka šoumající. Bez určitého cíle, nemajíc myšlénky, jak by se zachránila, stanula tu ustrašená, unavená, bolesti však necítící mladá žena.

Tu zahledla u kolu vedle schodů přivázaný starý člun, jenž bez hnutí na ozářených vlnách odpočíval. Na nebezpečí nepomýšlela. Viděla jen v patách za sebou pronásledovatele a těm chtěla uniknouti. Již sestoupila na první stupeň, v tom oblednuvši se spatřila starého, šíleného otce, an za ní ubíhá, a v ten okamžik kmitly se u fortny postavy vetřelců. Byla ženou, matkou, byla však také dcerou. Ubíhala před otcem svým, který by šíleností svou ji zničil, ale teď, kdy bezpečnosti dojíti měla, zanechá starého otce v rukou těch katanů! A uprchne-li ona, pomstí se na ubohém starci.

Zarazila se. — Jim ho zanechati nesmí.

„Otče! Otče!“ křičela. „Sem, ke mně, sem!“

Stařec již patrně slábl a mdle jen k rybníku ubíhal. Mezera mezi ním a Eusebem menšila se vůčihledě.

Salomeně trnulo srdce a chvěla se jako osykový list. Již se Prostibořský zastavoval. Tu Salomena chopivši se synka vyzdvihla jej, co nejvíce mohla, do výše, křičíc:

„Josue, tvůj Josue! Sem otče k Josuovi!“

Stařec vykřiknuv dal se v nový běh, jako by nabyl čerstvých sil. (Dokončení.)

*

Romance.

Proč ňadro tvoje žalem stoná
rci, čeho ještě potřebi?
Zde plný čibuk, mokka vonná,
a krása tvoje bezúhonná
a mně již zdá se o nebi.

Bij rychle v zvučné kastagnety
a nad hlavou je zatoč v rej!
Jak oleandru plné květy
se usmívají tvoje rety,
jak měsíc plá tvůj obličej!

Rád vidím tvoje nožky malé
dva lístky bílých lilijí,
tvá ňadra, jež se vlní stále,
tvé vlasy, černě namodralé,
jež rudý turban ovijí.

Já prošel světa obor širý,
žen krásy pravý znalce jsem,
já pouště zřel i moře víry,
leč od Floridy do Kahyry
všech krása proti tvé jest snem.

Jen cudně skláněj víčka očí,
šat ňader zvedej pomalu!
Tak mám tě rád, tak rovněž skočí
i tigřice, když lup svůj zočí,
zrak vzňatý leskem opalu.

Bij v bubny prsty růžovými
a hlavu nakloň v pozadí,
jat hašiše sny kouzelnými
zřím hourisky jak vděky svými
v tvém tanci kol mne dovádí.

„Nuž v rej, nač vzdycháš bez příčiny?
nuž v rej můj bledý anděli!“
Tak pravil k ní. Leč skrání stíny
a v srdci šeptal hlas mu jiný:
My jinde už se viděli!

Snad v Samarkandě na bazaru?
či v pusté farmě pralesa?
či v palné poušti v slunce žáru?
či na pobřeží Malabáru?
Oh! jak mu paměť poklesá!

Kdys dceru měl — kam poděla se?
O snové mládí rozváty!
kdys na palubě v ranní kráse
hrál vítr v jejím černém vlase
a on — počítal dukáty.

Teď jeho ňadro žalem stoná
had vzpomínky je uchvátil . . .
a plný čibuk mokka vonná?
jich ani netknul se. — A ona?
Vždyť napřed již ji zaplatil!

Jar. Vrchlický.

Karel Rys.

Povahopisný obrázek ze staropolského života.

Současníci moji, kterých ovšem již nemnoho, zajisté pamatují se ještě na Nieświeżského slavného varhaníka Rysa; až posud každé neděle i každého svátku slyšeti můžeš v kostele sv. kříže varhany jeho práce. Nazývali jej nésvěžským „majorátním pánem“, byltˇ již pátým nebo šestým z rodiny Rysův, která dědičně vykonávala službu varhaníka při farním kostele. A služba ta poskytovala jim neprávě nejhorší kousek chleba. A koledy? Hezký stateček byl bys mohl koupiti za peníze, jež Rys ku konci adventu z Nieświeże i okolí, až po Kojdanow, dostal. A vydání nebyla skoro žádná, neboť v domácnosti své žil varhaník prostě jako sluha církevní; co se na poli urodilo, to se jedlo; neurodilo-li se jemu, urodilo se jinde, a něco z toho vždycky dostal. Nesmím opominouti poznamenat, že všichni Rysové brali si vždy za ženy dcery varhaníkův, a že dcery své opět jenom synům varhaníkův zasnubovali; proto, když narodil se našemu Rysovi syn, kníže Chorąży, jenž při křtu jej držel, žertovně prohodil: „Nic za to nedám, že nebude ten klučík plakat podle not, neboť v rodokmenu svém jak po meči tak i po přeslici toliko samé varhaníky čítá.“

Nesplnil se však knížecí žert. Všechno namahání otcovo, aby si ze syna vychoval pomocníka a někdy nástupce, bylo marné. Ač již od pátého roku začal jej seznamovati s varhanami, ač již přes dva roky tisíce ran mu nakládal, jen aby lásku k hudbě v něm probudil, přece se Karlík nemohl naučiti ani jediné notě. Když bylo Karlíkovi sedm let, sestavil Rys pro knížecího kmotra, jehož jméno bylo Karel, positivek; když pak přiblížily se jmeniny knížecí, Rys usednuv se synkem svým na vozík, jel do Kojdanowa k jasnému panu kmotrovi, jemuž Karlík podati měl positivek co dar k jmeninám. Přijevše ku bráně, sestoupili s vozíku a blížili se k paláci; otec oděn v sváteční šat, synek s positivkem v ruce a s palašíkem po boku. Kníže seděl u okna a hleděl na nádvoří, po němžto procházel se skrocený sice, ale poněkud dotěravý jeřáb. Jeřáb ten spatřiv kloučka za otcem klusati, rozeběhl se za ním; Karlík však nelenil, odhodiv positivek, dobyl šavlice, rozehnal se po hlavě jeřábově, a jak ťal, tak ťal — jeřáb svalil se na zem. Starému leknutím až mráz po zádech přeběhl, a jaký div! Nebylot v Litvě člověka, jenž by se byl před knížetem Chorąžím nechvěl, a ničemný ten kluk vyvede takový kousek! Ale kníže vyšed na chodbu, smíchem se až ohýbal a pravil: „Jak vidím, pane kollego, přivezl jsi mi hrdinu. Děkuji za positivek, ale musíš mi k němu přidati ptáčka, jenž jej přinesl. Sám vidíš, že není pro klávesy stvořen.“

Kníže měl čtyři pážata, vesměs syny zámožných pánů; malý Rys stal se pátým. Soudruhové jeho, majíce zámožné rodiče, nezřídka dostávali z domova hezký groš; pan Karlík však dostávaje laskavostí pana knížete toliko šat, nemíval zprvu obyčejně ani haléře. Brzy však počal si pomáhati, tak že časem přece nějaký peníz od soudruhů do jeho kapsy se přestěhoval.

Kníže Chorąży jsa obyčejně po obědě poněkud podnapilý, měl ve zvyku vždy několik hodin spáti; pážata, střehouce jej, mezitím v předpokoji, aby čas poněkud jim ušel, hráli „půldvanáctou“. Leč kterak měl

Karlík s nimi hráti, peněz nemaje? Však i tu našli darebové pomoc. Vyhrál-li Karlík, byly peníze jeho, prohrál-li, musel spícího knížete tolikrát přes nos kartou udeřit, kolik tymfů prohrál. Nějaký čas to šlo, ale jedenkráte udeřen byv kníže od Karlíka přes nos, probudil se, a tu byl v Kojdanowě soudný den.

„Kdo poradil ti tak si hrát, lotře, he!?“ otázal se kníže Karlíka.

„Já sám,“ odpověděl neustrašený chlapec.

„Tak! však já tě naučím brzy slušně odpovídat; za chvíli budeš jinak mluvit!“ a na místě kázal mu vysadit pět set ran; v rozdělování ran nikdy nebyl kníže skoupý.

Vskutku rysí povahu měl mladý Rys; neboť nejen že bolestí neskonal, nýbrž ani výkřikem si neulevil. Kníže, jenž, tvrdého jsa srdce, byl svědkem celé exekuce, sám k sobě pravil: „Vskutku neobyčejné pachole.“ A po skončené lázni otázal se ho poněkud lahodněji, ač taká lahodnost nejednoho by přestrašila: „Jak mohl jsi se, ničemo, osměliti pána svého tak zneuctít?“

A Karlík na to: „Nouze mne k tomu dohnala; všichni druhové moji mají peníze, jen já, ač kníže pán mým kmotrem, a ač již čtyry léta věrně mu sloužím, dosud nedostal jsem ani haléře.“

Kníže ihned daroval mu pět set tymfů, právě tolik, kolik dříve ran mu kázal vysázet, a povýšil jej na komorníka s ročným služným tří set tymfů, aby na dále, jak sám se smíchem pravil, nos jeho před pohromou byl chráněn.

Rychle plynula léta; Rys dorostl, stal se dvořenínem, a že byl věrný, odvážný, že bil se hrdinsky a podkovy lámal jako třtinu, daroval mu kníže Chorąży, by dokázal, že nikdy v srdci svém hněvu proti němu nechoval, k doživotnému užívání ves Wilczyznu, nevelkou sic, ale s dobrými pozemky. Rys však ani nyní s důchody svými vyjíti nemohl, i měl dluhů jako kvítí; vše dal na šaty, i chodíval tak nádherně vystrojen, že se naň lidé ani dost vynadívati nemohli. Neměltť nikdo takých litých pásův, ani tak drahocenných sponek, ani tak krásného aksamitu a kožešin jako on. Při tom měl u lidí neobyčejné štěstí; poněvadž stále se mu nedostávalo, musel vždy znova a znova o půjčky prositi, a nikdy nebyl oslyšán; každý, prosbou jeho jako okouzlen, vysázel žádané peníze, o splacení ani se nezmiňuje, ač měl Rys dluhů více než vlasů na hlavě.

Ve Wilně, kdy sešel se tu tribunál litevský, meškala pod ochranou strýce svého sličná panna Kietliczowna, dcera slavného peněžníka Kietlicze, jenž takměř s ničím započav, zůstavil máloletnému jedináčku svému ohromný majetek. Dodávaje totiž v čas sedmileté války vojsku krajem táhnoucímu spíži, získal si přes millión. Panna ta byla již jako zasnoubena panu Lopotovi. Ale když seznámil se s ní náš Rys, nad míru se do ní zamiloval, a ona navzájem vřelou láskou mu splácela. A jaký div! Pan Lopot byl sice vzácný a počestný kavalír, leč vychován byv v přepychu, stal se rozmazlenou panenkou; všeho se bál, byl-li větřík, nevyšel na dvůr, leda s tváří v šátky zavinutou; a snědl li v pátek drobítek ryby, muselo v sobotu při lůžku jeho státi již několik lékařů. A panna Kietliczowna? Pravý opak; sluky v letu ubíjela a zajíce štvala, pokud koni stačil dech; byl to pravý dragon v sukni. A k tomu všemu byla ještě krásná. A žena taková měla se zasnoubiti s panem Lopotem! Rys, ano Rys, ten se k ní hodil! Byli pro sebe jako stvořeni, a proto také tak rychle a tak hluboce se do sebe zamilovali, že pan Lopot proti všem svým nejskvělejším nadějím, proti všemu nadání — dostal koš; i odejel z Wilna, neboť seznal, že milenku svou nedostane zpět leda šavlí, a potýkati se s Rysem bylo věcí přec jen nad míru choulostivou.

Z počátku míval pan Rys, jenž mezi tím strážmistrem se stal, v obyčeji střileti do podpatků své ženy; brzy však ho tomu odnaučila, přišlať kosa na kámen. Když totiž jedenkráte v ložnici opět pistoli uchopil a do podpatků jejích zaměřil, tu, jsouc tehdy v požehnaném stavu, mu pravila: „Již několikráte jsem tě prosila, abys ušetřil mne svojí vychloubavostí. Jdi si do stáje kulemi hřebíků zatloukat, a podpatků mých mi nekaz.“

„Jen jednou ještě, naposledy, milánku, dovol mi zkusiti tyto nové pistole.“

Leč ona, uchopivši se skřínky druhou pistoli, praví: „Slyš, Karlíku, ustřelíš-li mi podpatek, okamžitě podobným spůsobem pás ti rozváži.“

Pan strážmistr domníval se, že paní žertuje, a proto hr! do paty její, a podpatek uletěl; z pistole byl by jistě mouchu medvědovi na nose zastřelil. Leč paní nerozmýšlejíc se dlouho, namíří, hr! a spona od pásu páně strážmistrova uletěla. Pan strážmistr pochválil proto zručnost své ženušky, ručky její poceloval, a s podpatky uzavřel mír. —

Jednou měla býti v Nieświeži slavná taneční zábava; všichni byli zvědavi, v jakém šatu asi pan Rys vystoupí; neboť všeobecně bylo známo, že k takovým příležitostem dovede si vymysliti vždy něco nového. Největší naháňku měli něsvěžští fintílkové, kteří se vždy rádi po panu Rysovi opičili. Leč vyzvídali marně; pan strážmistr zachovával u věci té nejhlubší mlčení, a garderobiera jeho nebylo možno nižádným spůsobem podplatiti, neboť předně: lnul ku pánu svému příliš upřímně, a za druhé: bál se ho jako ohně. A proto nikterak pochopiti nemohu, jakým spůsobem dověděl se P. Krzysztof Szukiewicz, učitel knížecí, že pan Rys vystoupí o večerní zábavě v krásných, bílých, atlasových škorních, které pod koleny spjaty budou spruhou, by z pod krátkého kontuše hladce vyhlížely. Poraditi fintivým jeho spoluzávodníkům, by v podobné obuvi se objevili, bylo již pozdě; ale za to připravil kratochvílný kněz panu Rysovi jinou psotu.

Mezi knížecí družinou nalézal se kromě jiných též šlechtic jménem Tadeusz Scipion; pocházel z velmi starožitného rodu, on sám odvozoval původ svůj až od starých konsulův římských, avšak při tom byl tak chud, že matka jeho, žijící v Nieświeži, nucena byla od knížete, jenž vezdy mocnou podporou byl schudlé šlechtě, dar z milosti přijímati. Pan Tadeáš žil ze skrovné své služby, již jako komorník dostával, a kromě toho, poněvadž rukopis jeho byl úhledný jako tisk, psával knížeti poddaným bojarům a židům rozličné žádosti, čímž časem také něčeho vyzískal. Obyčejně však míval kapsu prázdnou; musel jako komorník slušně se odívati, a mimo to chudou matku svoji, pokud jen mohl podporoval. Chudoba jeho však nikterak rozmaru mu neubírala; i nebylo nic snadnějšího, nežli přemluviti jej k nějakému veselému kousku. Brzy dohodl se s P. Szukiewiczem; a když počali se hosté a domácí

do salónu scházeti, vklouzl pan Scipion, v jedné ruce maje štětku, v druhé hrnec plný dehtu, nepozorovaně do předpokoje, kdež pak, uschovav se mezi lokajské livreje tam rozvěšené, na pana strážmistra číhal jako kočka na myš. Konečně pan Rys s vážnou tváří vchází, zlata a šarlatu má na sobě, až se od něho září, levá ruka jeho spočívá na karabele, pravou hladí si třapec od čapky, hlavu vznešeně vztyčuje. V tom však — ó, hrůzo! — atlasové boty páně strážmistrovy černě skropenatěly! Pan Rys ničeho nespozorovav, spěchal přímo do sálu, v němž jasněji bylo než v pravé poledne; pozdraviv na pravo i na levo, hluboce knížeti se uklonil, načež jednotlivým dámám komplimenty sekati se jal. V tom však uslyší kol sebe smích; nevěda, co by to znamenati mělo, udiveně se rozhliží. Tu pojednou sestra knížete praví: „Pane strážmistře! jako by z tebe dehet vanul! Což na lepší parfum již nemáš?“

Do pana Rysa jako by hrom udeřil; sklopil z desperace oči, leč v tom zrakové jeho vytřeštěně utkvěli na botách; vztekem a hanbou zbledl, dbalť o šat jako o vlastní tělo; chtěl promluviti, ale slova jako by mu v hrdle vázla.

Konečně zvolal: „Kdo mne tak zneuctil?“

Sálem rozlehl se ještě hlučnější smích. Kníže smíchy div nezašel. Tu teprve pan Rys rozlítil se nade vši míru, a sám milý bůh ví, co všechno vykřikoval.

„Běda tomu,“ volal, „jenž mne urazil! Kdyby i do středu země se schoval, pomstě mé neujde! A nedovím-li se jména jeho, pak, byť i celý Nieśwież měl rukama mýma projíti, s každým se budu stříleti a bíti, pokud na toho zlotřilého kolomazníka nepřijdu!“

Na slova ta vyrazil ze sálu. Druhý den však skutečně počal vyšetřovati, a tu, jakým spůsobem, nevím, dověděl se, že nepěkný ten žert s ním provedli kněz Szukiewicz a pan Scipion. S knězem nebylo nic: neboť kněz kordu nemaje, tasiti ho nemůže; za to však, pronásledován jsa, vystoupí snadno s kletbou, od níž ti pak ani sám pán bůh nepomůže; a proto pan Rys veškeru svou zlosť na panu Tadeáši si vylil. Potkav jej na nádvoří zámeckém, počal mu před obličejem takměř celého dvora činiti hrozné výčitky.

Pan Tadeáš přijímal je z počátku s pokorným srdcem a pravil: „Uznávám, že jsem pochybil, neboť mnohem mladší jsa vás, tak nepříslušný žert s vámi stropiti jsem si dovolil. A proto upřímně skutku svého lituje, pro lásku boží vás za odpuštění prosím. Zkažené boty pak modlitbou svou i službou nahraditi vám se vynasnažím.“

Ale na to pan strážmistr jako beze smyslů: „O boty mi není, ale o smích lidský, jejž jsi na mne poštval. Služeb tvých a modliteb nepotřebuji, koží svou mi zadost učiníš. Že jsem ji dosud nezvalchoval, za to děkovati máš jedině mojí zdrženlivosti, že nechci poblíž prvního senatora činiti zbytečný hluk. Ale radím ti, ničemo, abys co nejdéle držel se za vraty knížecího dvora a z Nieświeże nevyjížděl, neboť v týž den, v který služebníkem knížecím býti přestaneš, pět set ran vysázeti ti dám!“

Toť bylo již přespříliš, toho pan Scipion snésti nemohl, vždyť bitím hrozilo se jenom cikánům!

„Jak,“ zvolal, „ty osmělueš se bitím hroziti šlechtici, jenž chleba tvého nejí? Žes pomohl si na nohy půjčeným statečkem, domníváš se, že můžeš činiti, co se ti líbí? Pamatuj si, že otec tvůj při varhanách kůži ti valchoval, kdy můj byl náměstníkem při národní jízdě. A abych ti ukázal, jak vyhrůžky tvé se bojím, ihned, ač vlastního chleba nemám, knížeti pánu ze služby se poděkuji, a tebe přinutím, abys postavil se proti mně, jako proti řádnému šlechtici, se zbraní v ruce. A nepostavíš-li se a pohanění svého neodvoláš, po celé Litvě za ničemu tě prohlásím, a bych měl od osady k osadě pěšky choditi, vší šlechtě vypravovati budu, že, více peněz maje, odvážil jsi se šlechtici, mnohem lepšímu nežli sám jsi, hroziti bitím!“

Pan strážmistr rozčilením se chvěl, ledva jsme jej udrželi, že nevrhl se na pana Tadeáše, jenž skutečně odebral se ku knížeti, a k nohám mu padna, vše vyprávěl a na konec ze služby se děkoval, dokládaje, že nemožno mu nové služby přijmouti, pokud neočistí jména svého, jež bývalo vždy jeho jediným sic, ale neposkvrněným dědictvím. Nedlouho třeba bylo panu Scipionovi mluviti, znalť kníže dobře šlechtická pravidla; a proto nejpochvalnější vysvědčení mu podepsav, kázal vyplatiti mu několik tisíc, co d e s e r v i t a m e r c e s, a spolu jej ujistil, že na matku jeho vezdy pamatovati bude.

Pan major M o n i u s z k a byl sekundantem páně strážmistrovým; jmenovaný pan sekundant s panem B o r e j k o n, jenž sekundoval Tadeášovi, ustanovili místo i podmínky souboje, který druhého dne na rozsáhlé pláni mezi K ł e c k e m a D u n a j c z y c e m i se odbýval. Mnoho dostavilo se nás k souboji tomu; byliť jsme všichni od pana Tadeáše pozváni, abychom, jak sám pravil, byli svědky, kterak někdejší náš kollega čest svou i naproti takovým, o nichž se praví, že mají lví srdce i lví sílu, hájiti dovede. Válčiti měli vedle úmluvy koňmo; kdyby snad oběma pistole selhaly, měly boj rozhodnouti šavle. Když přijeli jsme na místo souboje, sedli zápasníci na koně, načež sekundanti, pistole nabíjejíce, ještě naposledy usmířiti je usilovali; když však od souboje upustiti nechtěli, rozestavili je sekundanti na padesát krokův od sebe. Na dané znamení oba zápasníci, požehnavše se, na sebe cvalem udeřili. Boj netrval ani tak dlouho, co bys se „zdrávas“ pomodlil. Vypálivše obě pistole bez výsledku, uchopili se zápasníci šavlí; pan strážmistr ucítil na rameně škrábnutí, i ťal po protivníkovi — a panu Tadeášovi uletěla ruka i s palašem, on pak sám bolestí ve mdloby padnuv, s koně klesl. Všichni běželi jsme mu na pomoc; lékař vzkřísiv jej, ránu jeho obvázal, načež dovedli jsme jej do Kłecka na vyléčenou.

Pan strážmistr zůstal v Kłecku u lékaře, a pokud pan Scipion stonal, ani na krok od lůžka jeho neodstoupil, ošetřuje ho jako nejvěrnější sluha. Když konečně pan Scipion se uzdravil (ač možno-li vůbec po takovém zmrzačení, jež ubohého šlechtice na dále k životu nespůsobným učinilo, o zdraví mluviti), vzal jej pan strážmistr s sebou na svůj stateček, seznámil ho se svojí dcerou, a po několika týdnech k němu pravil: „Slyš, pane Tadeáši, uťal jsem ti ruku, leč bůh ví, že oběma svýma chtěl bych ti ji nahraditi, neboť leží mi na srdci čin můj jako mlýnský kámen, a proto, prosím, přijmi v náhradu za uťatou ruku svoji ruku dcery mé, a staň se mým synem.“

Na vábné to nabídnutí padl pan Scipion nastávajícímu svému tchánu i nevěstě své k nohám, a za několik neděl stal se šťastným manželem ctnostné, krásné dívky, a z chudého sluhy dědicem pěkného statečku na Litvě.

Přel. *Ferd. Čáslavský.*

FEUILLETON.

Alma svému milenci.

(Frederik Paludan-Müller.)

Ta život můj jen tobě dík buď vzdán,
všech mužů v světě jediný můj druhu!
jak delfín zlatý k hloubi mořských luhů,
k tě myšlence tluk srdce připoután.

Kdy v šeru nočním zdál se oceán
jak zkamenělý, v dál mizícím pruhu,
tvůj hlas mne ze skal, z koralových kruhů
nahoru zvábil v lazurový lán.

Zvuk hlasu tvého pro mne hučel vzduchem,
on ztišil bolest, uletěl s mým duchem
a kouzlem jeho celý prostor můj.

O, příteli, tak věčně pokračuj,
buď pěvec můj s tou usmívavou lící, —
já delfín věrný, tobě slouchající.

Z dánsk *Kar. Kučera.*

Bratři na Jupiteru.

„Kosmická píseň".

Mám za to, že málo jen je lidí, kteří stanuvše za letní noci pod modrým skvěle hvězdami ozářeným nebem, nebyli se sami sebe v duchu zeptali, zdaž obydleny jsou myriády blyštivých oněch těles nebeských, zejména zdaž obydleny jsou tvory nám podobnými — lidmi. Jak vypadla odpověď k otázce té, nevím. Jsem však přesvědčen, že každý by si ji rád zodpověděl kladně, zrovna jako si ji zodpovídali naši předkové, kteří nezabývajíce se vznešenou astronomií a nemajíce ponětí o pohybu těles nebeských, přece jenom byli přesvědčeni, že jsou hvězdy obydleny bytostmi živými.

Ovšem, že před věky hlavně mythologie a náboženské názory barvily ony obyvatele cizích světů — vzpomínám své vlastní živé víry v mládí, že v měsíci bydlí svatý David, kdež hraje na harfu — avšak pozoruhodna je přec jen positivní ona víra, tím ovšem pozoruhodnější, čím více prastarý názor o obydlenosti hvězd vědeckými výzkumy se stal pravděpodobnějším.

Francouzský spisovatel Camille Flammarion sebral všecky možné domněnky na vědecké půdě se pohybující v jeden spis, jejž nazval — „La pluralité des mondes habités" (t. j. mnoho obydlených světů) a ve formě přímo unášející dokazuje nezvratně, že možnost obydlení hvězd jiných je skutečná, zejména proto, ana země naše není v soustavě našeho slunce ani největší ani nejmenší, ba ani prostřední, a podobně že žádnou jinou vlastností nevyniká, nýbrž že v každém ohledu, je velmi lhostejnou v řadě nebeských těles.

Opíraje se o Flammarionův spis, u jehož tři a dvacátého vydání strávil jsem několik večerů, chci podat čtenáři ukázku o podstatě aspoň jedné hvězdy. A volím si za příklad vznešeného Jupitera, rovnajícího se velikostí svou pouze čtrnácti stům a čtrnácti našich zeměkoulí.

Mysleme si, že je hvězda tato skutečně obydlenou, že po nivách jejích procházejí se skutečně tvorové nám podobní, a povšimněme si blíže, za jakých podmínek živi jsou tam naši bratři. Především však nedomýšlejme se, že tamní blouznivé dívky sedíce pod večer v šeříkovém loubí, mají o naší zemi názor lichotivý. Zemi naši, která se jim jeví ohromně nepatrnou, velmi mdle se blyskající hvězdičkou, vidí tamní astronomové s dobrými nástroji vždycky večer po západu slunce, a ráno po jeho východu a to vždy po dvaadvacet minut. Zpívá-li si tam tedy mládež pod večer píseň, podobnou naší: „Hvězdičky, hvězdičky vy krásně svítíte," tu nevztahují se slova ta k naší zemi nýbrž k jiným patrně značně skvělejším, kdežto nám nezbývá, než za naši nepatrnou zeměhroudu se styděti.

Co do vlastních poměrů bodrého Jupitera třeba si pamatovat, že kdyby někdo měl tolik prázdného času, trvala by procházka jeho k Jupiteru na několik set tisíc roků. Jinak je Jupiter pětkrát tak vzdálen od slunce jako naše země, — asi jedno sto millionů mil.

Následkem ohromné této vzdálenosti je také rok na Jupiteru, t. j. doba jednoho oběhu kolem slunce poněkud delší než na naší zemi; rovnáť se dvanácti našim rokům. Dvouletí hoši jsou tam tedy již obranci vlasti, a některý nestor spisovatelský může být právě teď na příklad sedm roků stár. Tříletá dívka z Jupitera byla by u nás ovšem již starou pannou.

Za to však otáčí se ohromný ten kolos již za deset hodin kolem své osy. Den je tam pět hodin dlouhý, a noc taktéž. Následkem toho neměli bychom my na Jupiteru zapotřebí než obědu; snídaně a večeře mohly by co velmi zbytečný vynález odpadnout. Na Jupiteru není tedy zajisté ani pekařů ani houskami jejich zkažených žaludků.

Jupiter je zahalen ve vrstvu jakéhosi vzduchu zrovna tak jako naše země; jen že tamní obyvatelé mají málo kdy pěkné dni, poněvadž vidíme se tamním vzduchem stále proháněť těžká mračna a nebe je tam tedy stále „mhoklenutým" jako v básni Miloty Zdirada Poláka. Mračna ta však nedovolují také našim hvězdářům pošilhávat zvědavě na povrch tělesa tohoto; a neví se tedy také o poměrech pevné půdy k moři ničeho. Na Venuši — která je o něco menší nežli naše planeta, není takové překážky — následkem čehož vyhotovili hvězdáři již skutečné krásné mapy této hvězdy. Zdali však z Jupitera vidí hvězdáři poměry naší země, těžko věděť, ale pochybno, jestli se o poměry tak nepatrné hvězdičky vůbec interessují.

Co do světla a tepla jsou obyvatelé Jupitera v situaci poněkud jiné nežli my. Poněvadž i světla i tepla ubývá do dálky v čtverečném poměru se vzdáleností, je tam teplo i světlo dva a dvacetkrát menší nežli na naší zemi. Je-li tam mnoho vody jako na naší zemi, a je-li tato v těchže poměrech jako u nás, mohli by mít obyvatelé tamní stálý led, a bruslařské spolky byly by tam nejdůležitějšími činiteli v životě národním. Jen že se na obydlené planetě věčný led jen stěží dá myslet, leda by snad tamnější tvorové jedli jen zmrzlinu, a proto nelze jinak než soudit, že tamní voda je chemicky jinou než naše, a že nachází se v jiných poměrech tlakových. Za to však není tam takých rozdílů v podnebí jako na naší zemi; nýbrž teplo je v zimě v letě na rovníku právě tak veliké jako na točnách. Proto nedá se myslet, že by tamní obyvatelé měli klimatická léčebná místa jako je u nás Nizza a tamní bohatí manželé mají vůči paničkám svým zajisté v ohledu tomto o jednu značnou starost a mrzutost méně. Naproti tomu však neznají tam cestovatelů k severní a jižní točně; můžeť tam takovou, mají-li již dráhy železné, podniknout každý člověk, který má pokdy a dost peněz, zrovna jako u nás a není tam více slavným než kdo obcestuje celou naši zemi; stojíť to u nás právě také jen penize a těch mají na příklad v Čechách všichni lidé — i my spisovatelé dost. Proto snad nás posílají tak rádi na Jupitera nebo ku všem všudy.

Průměr Jupitera jest třicet pět tisíc, sedm set devadesát dvě míle. Specifická pak váha není u nebeského tělesa tohoto značná, rovnáť se pouze váze dubového dřeva, následkem toho ač jest Jupiter čtrnáctsetkrát a čtrnáctkrát větší nežli naše země, není přece více než tři sta osm a třicetkrát těžší nežli tato, jelikož poměrná váha naší země je čtyřikrát větší než Jupiterova.

Takováto měkkost planety má velmi značný vliv na tíži těles na povrchu jejím rozložených. Tíže jistého tělesa, kteráž není ničím jiným než úkazem přitažlivosti planety na předmět ten, závisí na velikosti a hutnosti přitahujícího tělesa. Přitažlivost roste při stejné hutnotě délkou poloměru. Poněvadž však poloměr Jupiterův jest jedenáctkrát tak velký jako poloměr země, byly by předměty za stejné hutnosti obou těchto planet na Jupiteru jedenáctkrát těžší nežli na naší zemi. Avšak země je jak již praveno poměrně čtyřikrát hutnější nežli Jupiter, proto jsou předměty na povrchu jeho poměrně jen as třikrát těžší než na povrchu naší planety; a prostřední člověk, jenž by na naší zemi vážil sto třicet liber, vážil by na Jupiteru tři sta šedesáte. Poněvadž však organismus těla odpovídá váze, dlužno míti za to, že při stejné velikosti byli by obyvatelé Jupitera mnohem silnější nežli my. Byly by totiž

na příklad nohy jejich třikrát těžší nežli jsou nohy naše, a pouhá chůze by byla pro ně při stejných silách dosti namáhavou prací. Poněvadž pak chůze jest výkonem jen vedlejším, který nám jen při práci jaksi podřízeně slouží, musí být obyvatel Jupitera ač-li má pracovat aspoň třikrát tak silný jako obyvatel země.

Již z té okolnosti dá se vyvésti tolik konsekvencí, že si můžeme dost domněnek o obyvatelích Jupitera sestrojit. Avšak to ponechávám volné fantasii laskavého čtenáře.

Povrch Jupiterův jest s čtyřiceti tisíc millionů čtverečních mil. Naše Čechy byly by tedy na ohromném povrchu jeho — pouhým bodem a co stát snad ještě menší nežli je na zemi evropské Monako.

Měsíce má Jupiter čtyry. Ty pak ozařují noci jeho dostatečnou jasností, tak že se nedá vlastně ani určit, zdali je na hvězdě té noc či den jasnější. Den je tam dva a dvacetkrát temnějším nežli u nás, o čemž si ovšem nemůžeme učiniti pojem, tolik však je jisto, že nepředčí značně náš pozdní soumrak; avšak v noci svítí čtyry veliké měsíce, tu pochybno tedy, zdali záře jejich nevyrovná se tak intensivnímu světlu, jež postačí učinit temnou noc světlou jak pozdní soumrak. Dále pak jisto jest, že by Chmelenský na Jupiteru nebyl mohl zpívat: „Pěkné na chodníček, svítil mi měsíček," nýbrž „Pěkně na chodníček, svítily mi čtyry měsíčky" a tím by byl přišel o rým.

A naši bratři na Jupiteru? Pověděno, že jsou nepochybně silnější nežli my, že žijí za zcela jiných poměrů nežli my, ba učenec jeden (Wolf) vypočital, že jsou as patnáct stop vysocí; na základě pak hlubokých výpočtů o poměru světla k sítnici oka, — (temno vyžaduje větší sítnice nežli světlo) — a o poměru sítnice k oku, počítám já, že ať jsou tam lidé malí nebo velcí, mají oči aspoň velké jako pěsť — slovem můžeme říci o obyvatelích Jupiterových, že jsou-li — jsou zcela jiní nežli my. To ovšem není věta určitostí vynikající — ale já na slávu nestůňu.

Tomáš Mayer.

— Slovanská literatura. V Petrohradě vyšel druhý díl nákladného sborníku „Русскіе современные дѣятели", jenž obsahuje u pestrém výboru životopisy a podobizny vynikajících ruských sil na poli literatury, vědy a umění všech odborů. Podobizny opatřené autografickými podpisy dotčených mužů vynikají uměleckou cenou a též životopisy pocházející z péra Michajlova (životopis Někrasova a Dostojevského), Mordovcova (život Kostomarova) atd. vyznačují se zajímavým líčením nejen činnosti jednotlivých osob, nýbrž i jich doby a podávají mnohé, dosud neznámé podrobnosti.

Několik knéhkupců lvovských sestoupilo se ve spolek ku vydávání laciných a užitečných spisů pro lid. V literatuře polské objevuje se dosti často citlivý nedostatek dobrých populárních spisů i lze se naditi, že podnik ten bude blahodárně působiti na vzdělání polského lidu.

„Српска зора" (Srbská zora) obrázkový časopis vycházející ve Vídni redakcí Vilovského již třetí rok, podává utěšený obraz literarního rozvoje srbského. Pečlivě redigován a zásoben příspěvky nejpřednějších spisovatelů srbských stal se týž časopis zejména od nového roku pravou ozdobou literatury srbské, a máme za to, že podobného obrázkového časopisu dosud literatura srbská neměla. Vůbec třeba poznamenati, že se srbským illustrovaným časopisům mimo vlast poměrně dosti dobře dařilo a hlavně ve Vídni, kdež mnoho zámožných a vzdělaných Srbů žije, setkaly se podobné podniky s příznivějšími okolnostmi než doma. V prvním čísle letošního roku uveřejněn počátek důkladného pojednání slavného Stojana Novakoviče: „Đuro Daničić, aneb filologie a liter. jazyk srbský v l. 1847 až 1877", kteráž studie s ohledem k odbývané právě oslavě třicetileté vědecké činnosti prvního srbského filologa Daničiće dvojnásobnou má zajímavost. Kromě toho uveřejněny mimo několik zdařilých básní: úryvek z Jakšićovy nové dramatické hry „Станоје глават", článek o slovanském kulturním a literarním životě, přehledy literarní a četné drobnosti. *E. J.*

Dr. D. Daničić. Dne 26. ledna b. r. oslavena vídenským spolkem srbské akademické mládeže „Zora" třicetiletá činnost nejzasloužilejšího a nejčinnějšího jazykozpytce srbského dr. D. Daničiće, jehož zásluhy o srbský jazyk a literaturu na roveň lze stavěti s naším Jungmannem. Daničić narodil se v dubnu r. 1825 v Novém Sadě, kdež navštěvoval několik gymnasialních tříd, načež se odebral do Pešti, aby se oddal vědě filologické. Roku 1846 odešel do Vídně, kdež vřele uvítán nejpřednějšími toho času vlastenci srbskými a jihoslovanskými vůbec, jal se neunavně pracovati na poli srbského jazykozpytu. Již roku 1847 vydal spis „Rat za srpski jezik i pravopis", jenž v učeném světě přijat byl jako vzácný plod nové literatury srbské. S vlasteneckým nadšením a neunavnou pílí pracoval téměř bez oddechu a vydal během několika let řadu důležitých spisů, které tvoří téměř základ srbského jazykozpytu. Z četných jeho spisů jmenujeme pouze výtečné dílo „Srpska sintaksa", vydané roku 1858. Dílo toto přijato ode všech slovanských filologů s obdivem a chválou. *E. J.*

* * *

— Francouzská literatura. Louise Siefert, básnířka francouzská, zemřela v Paříži. Máme málo dat o soukromém životě jejím, ale soudíme-li z veršů jejích, snadno tušíme, že život ten nebyl právě šťastný a růžový. Básně Louisy Siefertové jsou vesměs elegického tónu. Ještě v první sbírce „Ztracené paprsky", která nedávno dospěla k vydání čtvrtému, setkáváme se s názorem jasnějším, elegie veršů těch má ještě vlídný úsměv mladosti v tváři, oči její, byť často plny slzí, přece slibují si od života splnění mnohé naděje a tužby. V dalším svazku, nadepsaném „Les stoiques", ustupuje poslední úsvit důvěry a obzor autorky kalí se víc a více a jest osvětlen pouze resignací, která jest důstojna, klidna a často i čtenáře unášející. Ačkoli verše Louisy Siefertové nepovznášejí se nad úzký kruh ryze osobních dojmů a citů, přece dovedou pontati hlavně svou ušlechtilostí a dokonalostí formální. Mnoho akcentů má Siefertova docela původních, jinde sleduje inspirace předních elegiků francouzských, z nichž každý pozná hned vliv jemné lyriky Sainte-Beuva za největší a nejrozhodnější. Celkem však vždy, ačkoli Siefertova znala dobře všecky různé a často sobě odporující směry nové poesie francouzské, dovedla si zachovati svůj nápěv původní a dojemný. „Lumír" přinese brzy ukázku z jejích veršů

Konsul francouzský v Číně pan Dabry de Thiersant vydal zajímavý spis ze života Číňanů „Úcta synovská v Číně". Dílo jest ozdobeno 25 vignetami dle původních kreseb čínských. Vyjmáme čínské desatero povinností synovských, kterých šetřiti dlužno každému občanu svaté říše. Dítě má 1) ctíti otce a matku svou, jim sloužit a jich poslouchat; 2) starati se o výživu jejich dle rady svého rozumu a svatých obřadů, 3) pomáhati jim v pracích, 4) dostáti řádně svým povinnostem, 5) pilně se učiti, 6) nemá ničeho dělati, co by škodilo tělu jeho, 7) bdíti nad svou ctí, 8) přičiniti se, aby vady rodičů byly vyhlazeny aneb alespoň zmenšeny, 9) vyhověti co možná přáním jejich, 10) v chvíli jejich úmrtí a po něm věrně vyplniti vše, co obřady svaté předpisují a ctíti a zachovati jejich památku. Dle náhledů čínských nepatří tělo člověku nýbrž otci a matce jeho. Stojíť psáno: „Mudrc všímá si všeho co stojí v svatých knihách, ale nejvíc vlastní osoby své. Tato jest haluz z otce a matky; kdo raní otce svého neb matku, poranil kořen, když pak raněn jest kořen, stihne větve týž osud a uvadnou." Vydavatel připojil učenou předmluvu k této sbírce čínských předpisů a průpovědí.

Dojmy cestovatele, vzpomínky z cest nazývá se nové cestopisné dílo A. Fillemina, vydané P. Ducrocquem. Jsou to hlavně obrazy z cest po březích Černého moře, Nilu, po Algíru a jihu španělském, Syrii a jižní Rusi, plny života, bystrozrakého pozorování, hluboké a často i duchaplné reflexe. Zejména stati jednající o stavitelských památkách dávnověkosti jsou znamenitě psány a stopování rozvoje lidstva v nich jeví všady člověka vzdělání nevšedního a nadšeného umělce. Ve velké záplavě podobných děl vyniká cestopis tento znamenitě.

Příští číslo „Lumíra" vyjde dne 28. února.

OBSAH: Flora. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Evropa. Báseň Svatopluka Čecha. — Blahoslavení chudí duchem... Literarní žalm od J. Arbesa. (Dokončení.) — Andělé boží. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Romance. Od Jar. Vrchlického. — Karel Rys. Povahopisný obrázek ze staropolského života. Přel. Ferd. Čáslavský. — Feuilleton.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. | 28. února 1878. | ČÍSLO 6.

Mistr Jiří.

(Z nových zpěvů *Adolfa Heyduka*.)

Mistr Jiří dumá dnem i nocí,
nebes myšlenka mu v skráně buší,
tepe v čelo skvoucích křídel mocí,
jak když slunce k povzletu se vzruší.

Tepe, vzletá, plane — mistr vstává,
a již rukou umělou a hbitou
v tvárné hmotě sochu vyhledává,
zraku jen, ne ale duši skrytou.

Tak jak snil kdys v prchlé mládí zoře,
v plné jímá síle, v plné kráse,
postať jezdce, s ohnivého oře,
v hloubku snivé duše usmívá se.

Vizte, kterak ušlechtile, tiše
k mistra srdci z ožidlí se kloní,
jak by s oblak nedohledné výše
snes' se anděl na poletném koni.

Hlava mírně nachýlena k zemi,
ruka kopím do ještěra bodá
komoně, jenž bije perutěmi,
a rozlícen tuhý oštěp hlodá.

Okamžik — a zhubena jest zmije,
lestně však svůj ohon svalovitý
kol ořových štíhlých nohou vije,
a zub dravý do žuly je vrytý.

Klidně mistr před výtvorem stojí,
zvědavě jen slunce, v denním sklonu,
jásá nad tím jezdcem v sličné broji
a zdiveno spěchá za záslonu.

Avšak jeho světlozdrojné dlaně
rychle ještě zlatý vínek robí,
a nadšením povznešené skráně
netušenou gloriolou zdobí.

Vesel na lůžko se mistr klade,
sláva klidu polibek mu dává,
a v sen duše zas, jak v době mladé,
jezdce tvář se dívá usmívavá.

Svatý Jiří osluněn je, žije,
ostří kopí pevná zvedá ruka,
hbitou nohou komoň v draka bije,
a prs děsné stvůry ve dví puká. — —

Přešla doba, jiná slitla z věku,
socha světce půvabností syta,
ejhle myšlenku, jak plna vděku,
z lesklého již kovu věkům slita.

„Nuže mistře! přej mi toho skvostu,
prosí císař, vezmi darů spoře,
jeden mám již tamo na svém mostu,
druhý postav v obdiv na mém dvoře!“

„Nadšením nechť srdce moje střeže
ono božství, v kov jež zaletělo,
vyměň váhou zlata tíži spěže,
a dej krásu skrytou v světce tělo.“

Ukláni se mistr Karlu cáři,
a než měsíc zaměnil se v dráze,
už Jiřího socha, v ranní záři,
skví se v obdiv jásající Praze...

* * *

Střídala se chvála ruče s hanou —
chvála myslitelů s hanou slepců,
pěvci opěvali, avšak stranou
lál cech malířů a zlatotepců.

Ký to komoň! vizte zdali vozka
podobného netvora má v spřeži?
Hle ten chrup, ta bedra jeho ploská —
a jakž může klusat bez otěží?

Ono plecí jezdce bez pohybu,
ona planá chladnost v dětské líci!
bodá-li pak saň či jakous rybu?
mumraj jest to, žertem pro ulici!

Patřte ono platování drobné,
ony vetché náprsníků klopě!
zda takové dílo neobdobné
rovného má něco po Evropě?

Ohyzdno! a to má státi v hradě?
třeba již by císaři se řeklo,
aby ku společných cechů radě
sněsti dal, čím dítě by se leklo!

Mistr Jiří z Klusenburka zhotovil pro císaře Karla IV. socbu sv. Jiří na hradě Pražském, vzácný skvost českého umění, kterémuž na onen čas není rovného.

A zas mistra Karel císař prosí:
zaměň mistře, je-li, skvrnu skrytou,
ať se v obdiv zžehne zrak jich kosý
nad myšlenky tvojí ařroditou.

* * *

Než tlum lidstva v hrad se těsnil z rána,
jinak všecko, proč? aj cechy tuší,
v okol socha světce obehnána,
a vnitř mistr okouvá a buší.

Zaznívají rány temně, duté,
zaznívají z rána do večera,
mistr Jiří bije, buší chutě,
a pozvolna tuchne nedůvěra.

Vida, kterak opravuje Jiří
na ořové dříku, jezdce hlavě,
sám se nyní nad svou sochou pýří,
jistě lépe bude po opravě! — —

A když dokonáno, císař znovu
cechy k soudu volá — úkryt mizí,
hle, jak mistr změnil vady kovu,
teď nechť září světu skvost ten ryzí.

„Zdráv buď mistr," zástup kolem jásá,
a již Karel k Jiřímu se shýbá,
vlastní meč mu kolem beder pásá,
a přítulno v klenbu čela líbá.

Usmívá se mistr, výš se staví...
Pane můj, však věz, jsem vinen zrady,
hluk, jenž hrad tvůj mučil bez únavy,
nezněl z této sochy, prosté vady.

Nebušil jsem v kov ten z vůle cechů,
ni vlas hřívy nezměnil jsem koni,
aby v podezřelou měli těchu,
že ví mistr Jiří míň než oni.

Nízká závisť do prsou jim klesla,
nad něhou by zajizlila zrakem,
myšlenka má světcem však se vznesla,
jejich zloba utkaným jest drakem.

Lichotně teď sochu zdobí slovy,
krasomorných cechů mysl líná,
žoldnéře mít chtěla v cherubovi,
tažnou klisnu v hřebci Apolina.

Tupou všednost vzorem stavěli mně,
neznajíce krásy jemné tepny,
aj zda vědomí kdy schýlí týmě
před pomluvou všednosti, té klepny?

Slabost vzory prohlíží, než tvoří,
síla však jest bohem, plným vzdoru,
vzplane myšlenkou a krásu stvoří,
či jest bohu — tvůrci — třeba vzorů?

Není socha moje ocel kujný,
litina jest, vyprostěna skvrny,
pod perlíkem kles' by komoň bujný,
i jezdcových plecí ladné vlny.

Či můž' platví býti kovadlinou
a kov slitý povolný a hebký?
bušil jsem však v skvrnu zcela jinou —
tupých hanců do jalové lebky.

Můj přítel Sylvestr.

Od *Fr. Heritesa.*

I.

Kdyby pravdou bylo, co tvrdí přemnozí, že krása člověka spočívá vlastně v lesku a záři oka jeho, musil by můj přítel, Sylvestr nazván, býti krásným mužem. Nemohu říci, jaké vlastně bylo to jeho oko; modré nebylo, a bylo-li černé, nevím určitě. Pro oheň z něho sálající nebylo ani možno rozeznati jeho barvu. Bylo tak ostré, že pronikalo až do hloubky duše a divím se, že nespálilo vše, nač zadívalo se na chvíli. Dostačí to ku kráse? . . .

Jinak měla tělesná schránka velikého ducha mého přítele některé velmi citelné nedostatky — ušlechtilému souměru Apolla belvederského alespoň nepodobala se nikterak.

Sylvestr byl postavy veliké, možno říci obromné; mohutné jeho ruce klátily se při chůzi jako ramena větrného mlýnu; nohy kladly se těžce, nemotorně, nejistě. Chodil vždy sehnutý, upřeně hledě k zemi, jako by hledal v pozemském našem prachu a blátě ztracený ráj lidstva.

Rysy jeho tváře, obrostlé řídkým vousem, nebyly sice nepěkné, ale byly nevlídné; posměšný úsměv, stahující trochu na křivo spodní čelist, udržoval všechny ctnostné lidi v uctivé vzdálenosti. Také snad nikdo na světě neměl tak málo přátel jako Sylvestr.

Vlas měl hebký, černý, kovově lesklý a hustý jako hřívu — zkrátka: vlas, který mohl snad rozhodnouti otázku krásy mého přítele, kdyby mu byla bývala věnována pozornost jenom dost malá. Ale Sylvestr ponechával vlasu svému úplnou volnost růsti dle vlastních zákonů a nemučil ho ani nejjednoduššími zákony toaletními.

Nepamatuju se vlastně, kterak se stalo, že jsem přilnul k podivnému tomu člověku. Již v nižších třídách gymnasialních byli jsme dobrými přátely, později stali jsme se nerozdílnými. Na universitu přišli jsme stejně a oba zvolili jsme si studium medicíny. Bydleli jsme společně.

Sváru opravdového nebylo mezi námi nikdy. A přece byly i základní rysy našich povah docela různé. Mluvím o sobě, jen abych vysvětlil zjev svého přítele. Byl jsem vychován v poměrech spořádaných, v rodině vzorné; otec a matka v mladších letech náruživě se milující, přenesli později celou lásku svou na mne, jediné své dítě. Nemohl jsem jim býti ani dosti vděčným a také mohu říci, bylo mně myšlénkou hroznou učiniti jim jakoukoli bolest. Byli zbožní a já též nevýslovně miloval jsem boha, k němuž modlili se oni. Byl jsem již na universitě, student medicíny a neostýchal jsem se pranic modliti se s prostým, dětinným citem Zdrávas Maria; byl bych to považoval za zradu na lásce své matky, kdybych někdy před spaním byl opominul pokleknouti na chvíli u odestlaného lože.

Mnohý z kollegů, prodchnutý naší moderní lehkomyslností a nedbalostí, byl by se mně as vysmál; přítel

Sylvestr neučinil tak nikdy. A byl to člověk, který tenkráte dávno nevěřil více v boha.

Osiřev záhy sdědil po rodičích značné jmění, které až do jeho plnoletí vešlo ve správu jeho pěstouna, nějakého strýce, tuším. Netrpěl žádným nedostatkem, jedině nedostatkem toho, co je v životě nejsvětějším: lásky.

Lidé jej obklopující měli s ním snad soucit, ale milovat ovšem nemohli ho s tím zápalem, jakého žádalo jeho mladé, ohnivé srdce. Učili jej o lásku obraceti se k bohu, k nebeskému otci — on však pohlížel cize k takovému otci, který nedal mu ani jediné známky této své lásky. A přece mu opakoval každý, že jest bůh neskonale dobrý. Jeho mladé duše brzo zmocnila se pochybnost, jejíž nejisté kolísání skončilo vzpourou — úplnou nevěrou. Duch Sylvestrův brzo byl ustálen. Ačkoli jen o málo starší mne, byl už dokonalým mužem, když jsem já byl ještě rozmazleným děckem. Také skutečně mne ovládal. Cítil jsem se slabým vedle něho a utíkal jsem se rád pod ochranná křídla jeho zkušeností. On ochotně mně vždy podával ruku k pomoci — nikdy však neužil svého vlivu na mne k tomu, aby otřásl mou bezúhonnou vírou. Vzpomínám s citem nelíčeného obdivu, kterak dojemná byla pieta, s jakou on, nihilista, posmívající se všemu na světě, pohlížel na moji dětinnou důvěru v boha, kterak vznešeně veliká byla šetrnost, s jakou hájil outlou květinu náboženského mého nadšení před ostrým mrazem — své vlastní nevěry.

Nemohl-li jsem snadno rozřešiti otázku o kráse tělesné mého přítele Sylvestra, tím snáze mohu tvrditi, že jeho duše byla opravdu krásná, že srdce jeho bylo dobré, šlechetné, veliké.

Již na gymnasiu studoval Sylvestr s obzvláštní zálibou přírodní vědy. Když vstoupil na universitu, stalo se mu toto studium vášní. Vědomosti jeho byly v krátkém čase ohromné. Nořil ducha svého do tajemných hlubin vědy a zkoušel a bádal s vytrvalostí mohutnou; právem mohlo se očekávati od jeho života, že vynese nám na povrch mnohou dosud neznámou perlu. „Posvětím život svůj vědě,“ řekl mně často.

A nic nerušilo ho v práci. Zbytečné naše společenské zábavy, které pohlcují tolik času do svých hladových jícnů, nebyly mu potřebou; nepochopoval, jak možno se baviti vzájemnými poklonami a ohříváním tisíckráte ohřátých frasí. Sedal celé dny a velkou část nocí pohřížen ve čtení, nebo se obíraje pytvou přinešených preparátů.

Zahalen v mračna tabákového dýmu (byl náruživý kuřák) zapomínal často na celý svět. To ovšem nikterak neprospívalo jeho vzezření a stará dobrosrdečná naše domácí paní byla o jeho zdraví ve velkých starostech. Po dlouhou dobu napomínala jej s bezpříkladnou vytrvalostí, snažíc se odvrátiti jej od namahavé práce. Konečně však musila se vzdáti svého dobrého úmyslu i změnila napomínání svá v tichou modlitbu, v níž vzpomínala hned vedle prosby za nebožtíka svého manžela, bledého, nešťastného studenta i prosila boha, aby smiloval se nad ním a seslal mu paprslek opravdové radosti. A můj přítel byl tenkráte tak šťastným ve své práci, že nemohl být ani šťastnějším.

Zároveň odbývali jsme zkoušky — já i Sylvestr a jedním dnem stali jsme se doktory.

Oba zůstali jsme v Praze. Já abych dalšími studiemi v nemocnici připravil se na své budoucí povolání — na dráhu praktického lékaře; Sylvestr zanášel se myšlénkou habilitovati se na universitě pro jistý odbor anatomie a pracoval s nevšední pílí a vytrvalostí o větším spisu, jehož předmětem bylo studium o srdci a významu jeho činnosti u všech tvorů — spisu, o němž jsem byl přesvědčen, že jméno mého přítele ozáří leskem učence.

Tenkráte stihla mne pohroma, která v můj dosaváde radostný život sáhla mrazivou rukou, která přeletěla ničím ještě nezkalené moje štěstí jako černý, děsný stín.

V málo dnech pochoval jsem otce i matku. Vykonav smutnou povinnost vrátil jsem se do Prahy zničen, zoufalý. S pláčem padl jsem na prsa věrného druha, který dojat vinul mne k sobě. Úsměv, pohrávající mu vždy kolem rtů, zmizel na dlouhý okamžik — to bylo více než u jiného tisíce slzí. Skoro celý rok zůstal jsem ještě v Praze, nejsa s to na něčem určitě se rozhodnouti do budoucnosti.

Tu nabídnuto mně bylo neočekávaně místo domácího lékaře u hraběte X a ve třech týdnech měl jsem odjeti na jeho panství a — rozloučiti se s milým Sylvestrem.

Současně obdržel jsem pozvání od tety Duškové, sestry mé matky, abych dostál konečně dávno danému slibu a navštívil ji na nějakou dobu na jejím statku. Pohledl jsem tázavě k příteli.

„Musím dokončiti svou práci,“ řekl porozuměv mému pohledu.

„To však mohl bys také na Libíně,“ snažil jsem se jej přemluviti. „Znám svoji tetu; ujišťuji tě, že nikterak nebude ti překážeti ve studiích, šťastna, že tě může pohostit. Potřebuješ ostatně zotavení a pak — budeme alespoň poslední čas pospolu — —“

Přítel můj zamyslil se na chvíli. — „Pojedu,“ řekl pak. A sděliv to stručně ctihodné tetě chystal jsem se opustiti Prahu s přítelem Sylvestrem.

Osudná pro něho cesta . . .

II.

Statek Libín nalézá se v jihozápadních Čechách v půvabném údolí, utvořeném nízkými, lesem porostlými vrchy, spojenými nepřetržitým pásmem horským s šumavskými velikány. Tyto vrchy jsou poslední bubliny skalnatých vln, jejichž hlavní proud tvoří západní hranici naší vlasti — pak roztékají se v úrodnou, dalekou rovinu.

Údolí protéká malá říčka, jejíž břehy vysázeny jsou tu olšemi lesknoucími se stříbrně šedým svitem jako olívy; několikráte je tato zasmušilá alej přervána hloučkem bílých březin, nebo veselých lísek, tu a tam zdvihá nad listnaté moře štíhlý topol pyšně, majestátně svou hlavu.

Statek obklopen jest velikou zahradou, táhnoucí se až k řece a červená jeho střecha vyzývavě vynořuje se ze šťávnaté zelené ovocných stromů.

Rozkošný obraz!

Teta Dušková sdědila Libín po svém manželi, který zemřel v plné ještě síle mužného věku. Mimo toto půvabné vdovské sídlo zanechal jí svědomitý nebožtík titul paní vrchňové (byl dříve vrchním na statcích pánů X) a šestiletou dcerušku.

*

Všeobecně bylo známo, že manželství těchto lidí nebylo právě nejlepším; ctihodný pan Dušek, bodrý, přímý, praktický hospodář musil spolknouti velmi mnohou trpkou pilulku připravenou mu sentimentalními výbuchy poeticky churavé manželky.

Několik slov o minulosti tety Duškové.

Vychování, jakého se jí dostalo, dělo se zcela správně dle předepsané šablony, platné z větší části až podnes pro dívky z tak zvaných „lepších domů". Lepších, proto, že svou skutečnou i duševní bídu zakrývají jednak třpytivými cáry, jednak bon-tonem. Ve svém 18. roce dovedla se teta v každé společnosti pohybovati se vzornou jistotou, hrála na piano nejtěžší koncertní kusy, unášela svým zpěvem celé davy mladých pánů, mluvila zběžně a s bezvadným přízvukem francouzsky, přečetla několik centů dobrých i nedobrých, německých a francouzských romanů. Na svět pohlížela s pohrdáním, vytýkajíc mu, že není v něm žádné, ale pražádné poesie. To byl stav podobný valně tomu, co jmenujeme teď blaseovaností.

Bývala prý velmi krásná a snadno pochopitelno, že měla četných nápadníků, jejichž dvoření přijímala s radostnou koketerií; ani jediný však neopanoval její srdce. Lišili se právě všickni velice od idealu muže, jaký si vytvořila její fantasie, přesycena lžiobrazy z romanů.

Ve svém 24. roce konečně se provdala; snad z obavy před kaceřovaným staropanenstvím, snad že šlechetný a poctivý pan Dušek zdál se jí opravdu býti zárukou, že nebude v poutech manželství přinucena pošlapati to, co jmenovala svými idealy.

Zmínil jsem se už, jaké bylo toto manželství; vina byla rozhodně na straně tety.

Její duch proháněl se i po svatbě na dále a bujněji než dříve v říši snů. V tom fádním světě, který ji obklopoval, nemohla poesie nalézti nikdy a nikde. Zapomněla se právě ohlednouti po ní v okolí nejbližším, kde by ji byla zajisté nalezla, jako ji zde nalezla moje nezapomenutelná matka, vychována přec dle jedné a téže šablony. Poesii míru, klidu a ticha, ne poesii fantasie, ale poesii skutečnosti, zkrátka: poesii domácího krbu A pod křídly této poesie zajisté by se byla setkala se svým dle jejího mínění zcela nepoetickým manželem. Pro její romantické sny ovšem neměl bodrý pan Dušek smyslu pražádného. Nepřekážel jí v ničem, nevytýkal jí praničeho, ale vzdaloval se od ní den ode dne. Mezera mezi duševními jejich životy stávala se vždy větší a větší, nevyplnila se ani událostí, která často v manželství sbližuje i ty nejprotivnější póly: narození děcka.

Den ode dne byli si cizejšími; pan Dušek byl nešťastným, že nerozuměno jeho snahám, jeho práci; paní Dušková zoufalá, že nerozuměno jejím tužbám, jejímu citu. Smrt neočekávaně se dostavivší mimo nadání přeťala gordický uzel.

Vdova cítila se pojednou zase svobodnou, byla plna naděje v budoucí život a plna radosti, že přetržena jsou její pouta — nicméně oplakávala důstojně bolestnou ztrátu jak se slušelo na dámu jejího vychování a jejího společenského postavení.

Po uplynutí smuteční doby vrhla se s náruživostí do proudu života, trávila zimy ve velkých městech a léta v těch nejrůznějších lázních, milovala i byla milována, blýskala se svými půvaby a byla obdivováua. Konečně nabažila se všeho a zklamána, unavena, neukojena v duši vrátila se dobrovolně do života, který jí byl dříve tak nesnesitelným. Také její jmění silně prořídlo.

Usadila se trvale na Libíně a vedle zábavy, jakou jí poskytovaly četné návštěvy konané okolní haute volée, krátila si dlouhý čas venkovské nudy pletením punčoch a tím nejrozmanitějším čtením; nejvíce se kochala v Augustu von Kotzebue, svém miláčku, jehož hranaté frašky znala skorem nazpaměť, což jí nevadilo však pranic, aby každému jeho zastaralému vtipu poznovu, z plna hrdla, ze srdce, se smála. Dále psala neunavně německé lyrické verše přetékající vzdechy, nářky a touhou, které pravidelně vždy po novém roce posýlala četným německým listům s ohromným dopisem na ubohého redaktora a které pravidelně v prvních dnech jarních zároveň s vlaštovkami neporušené přicházely nazpět ze své daleké pouti.

V pozdějších letech, když dceruška její dospívala v pannu, přidružila se k těmto rozsáhlým činnostem tety Duškové jedna nová, která někdy na kolik neděl všechny ostatní úplně zatlačila do pozadí. Byla to péče o srdce Márinky a snaha připoutati je brzo k srdci jinému. Snad chtěla tím chvatem dceru svoji uvarovati poklesků vlastního svého mládí, snad také kvapem blednoucí lesk jejího jmění hrál v tom svou úlohu.

Se zuřivou vytrvalostí provedla všechny známé jí mladé pány na tři míle v okolí, obalené bavlnkou vymyšlené romantiky, tím mladým, nezkušeným, nevinným srdcem. Konečně byla vyčerpána řada těchto moderních rytířů a lékárník R . . ský, jehož výtečné vlastnosti, jednoho po druhém, na hlavu porazily všechny statečné soupeře, opanoval pole i odnesl si z Libína na znamení svého vítězství skvostný snubní prsten.

To se stalo krátce před tím, než jsem na vlídné pozvání sestry mé matky s přítelem Sylvestrem Libín navštívil.

III.

Přijeli jsme v noci do V., kde nás očekával povoz pečlivou tetou naproti nám vyslaný. Přesedli jsme a úprkem hnali se koně po opuštěné, ve tmu zahalené silnici.

Nemluvili jsme po celou cestu, každý rozložili jsme se pohodlně v jednom koutě kočáru. Snivý půvab letní noci ukládal se čarovně na mou rozechvělou duši, obrazy dětských mých let vznášely se přede mnou ve vzduchu jako fata morgana.

Sylvestr měl oči přivřené, zdálo se, že spí, ale čas od času zadýmal vždy tak prudce, že jeho ohněm doutníku na chvíli ozářenou zamračenou tvář zahalil celý oblak kouře. Někdy otevřel také na chvíli oči, když bzučící hmyz, přiváben světlem luceren na kočáru zavěšených, letěl mu kolem uší. To bylo jako lechtivé zaklepání na jeho přírodovědecké svědomí. Jinak ničeho si nevšímal.

Pomalu zdvihalo se temno zahalující šírou prostoru, obloha na východní straně leskla se zlatě purpurovou září. Svitání.

Dojeli jsme údolí Blánice. Nad jejími vlnami rozložen byl ještě tmavý stín noci, ale vrcholy olší byly už postříbřeny prvními polibky slunce a na oknech statku Libína hrály si teplé jeho paprsky, kreslíce rozmarně na průhledné sklo oslňující ornamenty.

„Vzchází nový život," zašeptal jsem unešen poesií jasného letního rána — „snad i nový život vchází v brány našich srdcí." —

Sylvestr ironicky se usmál. „Jsme na místě?" ptal se suše.

Kočár zastavil před statkem, jehož obyvatelstvo probíralo se právě z příjemného spánku. Zívající služka dovedla nás do vykázaných nám pokojů a přinesla kávu. Tetu Duškovou nespatřili jsme; dobrá paní vzkázala nám, abychom omluvili její nepřítomnost rheumatickými bolestmi, nedovolujícími jí vstáti z bázně před nepochybným v tak ostrém ranním vzduchu nachlazením.

Slečinka Márinka nemohla ovšem porušiti posvátné zákony dobrého tonu v té míře, aby nám, v nedbalkách snad, samotna vyšla vstříc. Spatřili jsme jen v ozářeném okně její hlavinku ozdobenou ranním čepečkem, zakrývajícím dopola vlasy stočené na bílé papilloty. Jenom na okamžik jsme ji spatřili. Odběhla kvapem od okna, snad odvolána mrzutou tetou, snad upomenuta panenským svým svědomím, že nesluší se pro mladé děvče tak nelíčeně dáti na jevo, že jest pravou, zvědavou dcerou Evinou.

Ulehli jsme na lože; teprve k poledni jsme vstali a odebrali se do jídelny představit se domácí paní. Můj přítel obstál při této své první zkoušce na prknech salonu velice čestně. Obával jsem se, že dobrý Sylvestr, zvyklý jen na přátelské obcování s trpělivými knihami, neznajícími žádných pravidel etikety, silně klopýtne hned na prahu světa mu neznámého i společnosti. Zatím on choval se jako dokonalý kavalír.

Ovšem zásluhu toho ani ne tak jemu přičísti dlužno, jako výtečnému taktu a zručnosti staré tety, které jsem před naším příjezdem v stručnosti vylíčil, jak dalece toho potřebí bylo, povahu svého přítele.

Přišla mu vstříc s nelíčenou vlídností a nabídla mu přátelskou hostinnost žádajíc ho, aby nikterak nedal se vytrhovati ve svých vědeckých studiích i aby zařídil si na Libíně život dle svého pohodlí a svých zvyků. „Litovala bych, pane doktore," pravila s koketerií překvapující v jejím stáří, „kdyby vaše vážná práce měla snad ohrožována býti našimi nesmyslnými, někdy směšnými zábavami. Což nám ubohým ženám zbývá jiného, nežli zaplašovati nudu malichernými titěrnostmi! K věcem velikým povolány nejsme — vlastně: lidská společnost vzdaluje nás jich . . . Neohlížejte se na nás pranic. Jste vždy vítán v našem malém rodinném kruhu, ale nebudu vám přec nikdy za zlé míti, kdykoli uznáte za dobré uzavříti se v samotu."

Sylvestr byl mile překvapen. Prvního dne však nepoužil privilegií tak štědře mu udělených; zůstal až pozdě do noci ve společnosti a nepozoroval jsem, že by snad zvláště toužil po svých milých knihách a tiché samotě.

Ku podivu mnoho bavil se s Márinkou. Mluvil nenuceně a plynně, ne přervaně a krátce, jak bývalo jeho obyčejem; sarkasmus jeho názorů o světě byl ovšem příliš srostlý s jeho bytím, aby se mohl snad úplně zastříti. Ale nevyšlehl dnes nikdy ďábelským ohněm posměchu, za to však odíval jeho slova zábavným pláštíkem vtipu. Obdivoval jsem se mu, ale nepochopoval jsem ho.

Teta Dušková byla u vytržení nad svým hostem. Dle mého vylíčení očekávala bručivého medvěda-učence, který vyštván z brlohu vystlaného tlustými knihami a folianty, suchými květinami a zvířecími kostrami, s nechutí vstoupí do kruhu společenského, myslila, že nemotornou tlapou domýšlivosti opovržlivě šlápne na každý sděděný zvyk svých hostitelů, že on, člověk, jehož duch zaměstnává se věcmi velikými, vážnými, vysměje se nezastřeně každému ouzkostlivě chráněnému idealu jejich.

Pohledla ke mně tázavě, vyzývavě, několikráte — nemohl jsem jí dáti vysvětlení; nepoznával jsem svého Sylvestra.

Obdiv, který můj přítel vzbudil v tetě Duškové, rostl kvapem v opravdové nadšení. Myslím, že kdyby naše návštěva byla se stala o několik neděl dříve, učený Sylvestr byl by (v duchu dobré tety) býval přinucen vstoupiti do areny a bojovati s četnými nápadníky o — ruku Márinčinu.

Teď ovšem, jestli se i v hlavě paní Duškové zableskla podobná myšlénka (a myslím že ano), musila se okamžitě rozbiti o pevnou skálu její v posledních letech okázale na odiv stavěné mravopočestnosti.

Ale teta, navzdor pokročilému stáří dosud nad míru romantická, nemohla si přec nikterak nechat ujíti příležitost, kterou jí sama „prozřetelnost" vrhla do rukou, zapřísti totiž mého přítele do malé intriky. Byl jí zjevem nadmíru k tomu se hodícím a básnířka, která měla tak rozhodné neštěstí se svými psanými lyrickými vzdechy, přemýšlela o strašně zamotaném romanu, jehož hrdinou — ne na papíře, ale ve skutečnosti — měl býti Sylvestr.

Jemu, nevinnému dobráku, ovšem ani nepřipadlo, jakými plány zanáší se vlídná hostitelka, netušil, že hned druhého dne po jeho příjezdu odeslán byl do P . . . list, znějící slečně Adèle von Browen, nezvratně mu ustanovené nevěstě . . .

Pozdě v noci odešli jsme do svých pokojů.

Zívaje sedl jsem do lenošky; Sylvestr zapáliv si doutník postavil se k otevřenému oknu.

Byla noc tichá, půvabná, krásná. Příjemný větřík donášel k nám dovádivé šumění vln a líbezný šelest listů. Hvězd byla plná obloha a měsíc upíral na nás dobrácky usměvavou svou tvář.

Šumavská noční idylla.

„Co říkáš sestřence?" otázal jsem se obrátiv se k příteli.

„Je hloupá husa," řekl Sylvestr kvapně. „Malá husička," opravil však ihned přílišnou ostrost výrazu, „ale roztomilá," doložil a na jeho tváři objevil se opravdový úsměv.

Udiven přistoupil jsem k němu a položiv mu ruku na rameno řekl jsem: „Snad ta ‚roztomilá husička' neučinila na tebe dojem, Sylvestře?"

Sylvestr obrátil se prudce a vypustil z úst mohutný dým. „Nesmysl," řekl s obyčejným svým úšklebkem.

Usedl jsem na předešlé místo a můj přítel nahnuv se z okna pohlížel do snivé letní noci . . .

Pojednou přisedl ke mně, opřel hlavu o měkký polštář lenošky. „Příteli," pravil, „sestřenka tvá je šťastna — —" Řekl to skorem šeptem a tak, že jsem nerozeznal, je-li to tvrzení nebo otázka.

„Snad — zdá se —" odpověděl jsem.

Neslyšel jsem nikdy toho slova „štěstí“ z úst mého přítele; byl jsem překvapen. Snaže se překvapení zakryti prohodil jsem žertovně: „Šťastna! Nemusí-liž býti šťastno mladé děvče chystající se překročiti sladký práh manželství! — Proč se tážeš? — Po štěstí jiných ptají se jen lidé nešťastní — —“ Podivno. kterak se žertovný ton mé řeči změnil v tak vážný. „Jsi nešťasten?“ otázal jsem se.

Sylvestr se zamračil; vstal a přistoupil opět k oknu.

„Kdo nebyl nikdy šťastným, nemůže nikdy pocítiti neštěstí,“ řekl smutně.

Odkud toto poznání! Dosud byl můj přítel úplně šťastným ve svých studiích a jedině v nich.

„Mýlíš se,“ odpověděl jsem. „kdo nebyl nikdy šťastným, cítí neštěstí dvojnásob, stihne-li ho opravdu.“

Mlčky přešel Sylvestr několikráte pokoj, pak otevřel dvéře pokoje vedlejšího, jeho ložnice.

„Ten těžký vzduch vašeho života podivně mně ulehl na prsa,“ řekl obrátiv se ke mně. „Lituji, že jsem jel s tebou.“

„Zítra omluv mne u své tety,“ doložil, „budu pracovat.“ A zavřel za sebou.

Ráno nalezl jsem ho sedícího u knihy.

„Vstal jsem před chvílí,“ řekl, ale oko jeho bylo vpadlé jako po probdělé noci a na stole ležely oharky několika doutníků.

Zůstal po celý den ve svém pokoji. (Pokračování.)

Adam Mickiewicz na Rusi.

Slovanská studie. Napsal *Edvard Jelínek.*

Онъ между нами жилъ,
Средь племени ему чужаго; злобы
Въ душѣ своей къ намъ не питалъ; мы
Его любили . . . Puškin.

Na universitě vilenské slynula mládež ode dávna po celé Polsce vlasteneckým nadšením, vřelou láskou k vědám a ušlechtilostí povah v té míře, že se vzorem stala veškeré mládeži polské.

Do utěšeného tohoto střediska vstoupil roku 1815 proslavený básník Adam Mickiewicz, přilnul k němu tělem i duší a zachoval z těch dob ve svém srdci ku samému sklonku života upomínky tak milé a tklivé, jakých mu nezůstavil žádný okamžik z budoucího života.

Mládež tato vedena zejména šlechetným T. Zanem vzájemně se vzdělávala, ušlechťovala a utvrzovala v horování pro vše krásné i vznešené, a za heslem pravého, čistého bratrství tvořila pevný spolek přátelský, jenž náleží zajisté k nejzajímavějším obrazům dějin duševního života této doby v Polsce. Jmenovaný již Tomáš Zan, Adam Mickiewicz, Jan Czeczota, Ježowski, Malewski, Pietraszewski a Loziński tvořili z počátku malý tento kruh, k němuž se brzy i ostatní druhové přidali a v němž téměř až do smrti setrvali. Při schůzkách konány přednášky a vědecké rozmluvy, ano někteří i své vlastní práce básnické předčítali. K těm náležel v první řadě Adam, jak Poláci Mickiewicze nazývají; on veškeré své plody z té doby přátelům svým předčítal a později, když povolán byl za professora polské a latinské literatury do Kovna, zasýlal pilně své rukopisy ku společnému čtení. V tomto kruhu poprvé slyšána „Grażyna“. Tím spůsobem vznikly spolky Filaretů, Filomatů a později též spolek „Promienistých“.

Mezi tím nastaly na Litvě neblahé poměry.

Vládě nebylo sice tajné spolčování mládeže vilenské nepovědomo, ale nemohla po delší dobu zakročiti, neboť Filareti v čas spálili neb jinak zničili stanovy a veškeré své listiny. Teprv opatřením Novosilcova, jenž ve Vilně tímtéž byl, čím Magnicki v Petrohradě a v Kazani, zatknut náhle o prázdninách na vsi meškající filaret Jankovský a předveden k výslechu Jankovský zradil celou družinu — co se v tajnosti drželo, vypověděl a mimo to udal 100 svých soudruhů. Současník vypravuje: Kozáci tehdáž měli rychlou práci, kybitky křižovaly bleskovou rychlostí celou Litvou a postrach naplnil všechny.

Obviněné osoby zatčeny a uvězněny v několika klášteřích. Událost ta podala Mickiewiczovi látku ku III. části „Dziadův“.

Mezi zatknutými nacházel se též Mickiewicz. Po delším vyšetřování vypraven v říjnu 1824 Mickiewicz do Petrohradu, duše filaretů Tomáš Zan do Orenburgu a mnozí jiní do Moskvy, Kazaně, Oděsy atd.

Tím spůsobem přišla mládež polská v bezprostřední styk se společností ruskou, kteráž přátelštěji se k ní zachovala, než by se mnohý snad domníval.

Mickiewicz odebral se po krátkém pobytu v Petrohradě ku vlastnímu přání do Oděsy, aby tam na lyceu Richelieu úřad professora latinské literatury zastával. Místo toto však nebylo uprázdněno a Mickiewicz, jehož tehdáž již sláva básnická všady provázela, žil bez zaměstnání devět měsíců konaje z Oděsy časté výlety na Krym. Již zde těšil se básník polský všeobecné přízni i pozornosti a zejména generalní gubernator v. Witte choval se k němu z úřadního prý nařízení s obzvláštní zdvořilostí. Ovocem pobytu na Krymu byly „Sonety krymskie“, kteréž s neobyčejným přijaty zápalem nejen v Polsku, ale též v Rusku, v dvojnásobné míře obrátily pozornost na velikého básníka.

Z Oděsy povolán byl Mickiewicz do Moskvy, kdež mu přikázána služba v kanceláři generalního guvernéra. Jaký život v „matušce ruských měst“ trávil, nejlépe vysvítá z jeho vlastních slov, psaných příteli Zanovi do Orenburgu, ale též zápisky ruských a polských spisovatelů hojného nám o tom zanechaly materialu. Tolik jest jisto, že Mickiewicz necítil se nešťastným, neboť nesetkáváme se v jeho korrespondencích z těch dob se žádnými stesky ani nářky, ano nejednou dává úplnou svou spokojenost na jevo. Mělť on ovšem přemnohé přednosti i výhody přede všemi svými soudruhy. Z počátku žil v Moskvě osamotněle, stav ten však dlouho netrval, neboť v brzku otevřely se mu nejnádhernější salony společnosti moskevské dokořán, všady byl vítán

a velebeu. Jemu ke cti pořádány společenské obědy a schůzky, při nichž veřejně mu osvědčena hluboká úcta a všeobecné přátelství. Již dříve seznámil se s Rylějevem, s Beztuževem, později s Puškinem, prvním básníkem ruským, Žukovským, Kozlovem, knížetem Vjazemským a jeho chotí, hrabětem Tolstojem a obzvláště s duchaplnou Zenydou Volkoňskou, čestnou dámou ruské carevny, matky Aleksandra I. a Mikuláše.

Vlivem těchto vynikajících osobností dostalo se Mickiewiczovi mnohých výhod a zejména ruští spisovatelé vřele se přičiňovali, aby svému příteli učinili vyhnanecký život v Rusku dle možnosti nejpříjemnějším. Uznával to sám a přál si vděčným se ukázati za tuto laskavost. Na jednom z dopisů kněžny Věry Vjazemské (dat. Moscou, 3. Avril 1827, počínající slovy: „Voici le café (sic!) en question...“) nachází se následující vlastnoruční přípisek Adamův: „Zachoval jsem na památku pohostinnosti ruské. Chválil jsem jednou kávu Vjazemského. Nazejtří poslali mně velký pytel kávy. Omluvil jsem se slovy, že nepřejeme sobě tak dlouho tráviti ve vyhnanství, než bychom ten pytel spotřebovali.“

Mickiewiczovy korrespondence, z nichž obzvláště v Rusku datované dopisy celkový obraz podávají, jsou též pěkným dokladem ku poznání oněch tklivých poměrů, jaké tehdáž mezi Mickiewiczem a jeho spoluvypovězenci panovaly. Z nich patrno, že filareti i na Rusi žili v stálém spojení, že jeden o druhého přátelsky se staral a všemožně druh druhu nápomocným býti hleděl. Ti, kteří blíže byli domovině, jako hlavně Mickiewicz, zasýlali přátelům svým buď z Moskvy neb z Petrohradu nejnovější spisy polské a usnadňovali dodávání všelikých dopisů a listin. Že toto přátelství méně šťastným spoludruhům na úpatí Uralu, na Volze a Vitce velikým bylo dobrodiním, samo sebou se rozumí, a sám šlechetný Tomáš Zan dojemně psal Mickiewiczovi, že svátkem mu jest onen den, ve který z Moskvy od něho nějaký list nebo nový polský spis obdrží.

Mimo to podporoval Mickiewicz své přátely též hmotně, však činíval tak velmi šetrně, a mocného vlivu, jemuž se těšil, hleděl nejen pro sebe nýbrž i ve prospěch vzdálenějších vyhnanců využitkovati. „Mám naději,“ píše, „že i Vám budu moci nápomocným býti.“ A skutečně byl! Jak v Moskvě a při návštěvách v Petrohradě žil, nejlépe sám líčí: „Můj den každý jde stejně: ráno čítám, někdy píšu; o druhé nebo třetí hodině obědvám aneb se někam k hostině ubírám, večer navštěvuji některý koncert neb jinou zábavu a vracím se obyčejně pozdě domů.“ Později psal Zanovi: „Moje literarní sláva, která v Moskvě znamenitě kvete a četnými překladateli „sonet“ se rozšiřuje, zjednala mně všady dobré přijetí. Krajané v stolici (v Petrohradě) meškající, věnovali mně překrásný dar . . . . Pak jsem byl každodenně pozván na různá místa a čas plynul dosti příjemně . . . . Seznámil jsem se též s ruskými spisovateli Žukovským a Kozlovem a někteří mně dali důkazy upřímné náchylnosti na jevo.“

Meškaje téměř stále ve společnosti ruské osvojil si dokonale ruský jazyk a sám též učil některé ruské spisovatele jazyku polskému. Stůjž zde zajímavý výňatek z listu, v němž se Mickiewicz roku 1840 ucházel u knížete Czartoryského v Paříži o protekci: „Mohl bych dáti důkazův, že ruský jazyk dobře znám a český ne zle. Opětně činěna ze strany ministra otázka, mám-li vědomosti o literatuře české? Odpověděl bych, že jsem za tím účelem úmyslně navštívil Prahu roku 1829, abych poznal tamní jazykozpytce a rozhlednul se v jich pracích. Konečně bych předložil překlady svých děl na ruský i český jazyk, kteréž dokazují, že bratrští ti národové dobře moje práce přijali.“

Ostatně dal Mickiewicz známost ruského jazyka a literatury nejlépe na jevo při svých přednáškách na „Collége de France“, kteréž později vyšly v jazyku francouzském, polském a německém.

Nejzajímavějším úkazem v pobytu Mickiewicze na Rusi jest zajisté jeho přátelský poměr k věhlasnému básníku Puškinovi. Kdy a kde se oba velikánové slovanského básnictví setkali, není dosud určeno ani vyjasněno, a panují v otázce té značné nesrovnalosti. Neshody ty dovršil obzvláště Cyprinus (Josef Przecławski), universitní kollega Mickiewiczův, později od r. 1830 do 1859 redaktor „Petrohradského týdenníku“ a nyní tuším státní rada, jenž ve sborníku „Русскій Архивъ“ zaznamenal, že se Puškin seznámil s polským básníkem roku 1828 na Krymu, což úplně jest nemožné, neboť Mickiewicz zavítal na Krym r. 1825 (již r. 1826 vyšly „Sonety Krimskie“ v Moskvě) a Puškin vrátil se z jihu r. 1824 a navštívil tuto krajinu podruhé teprv roku 1829. Nejpravdivějším se zdá býti udání Ksenofonta Polevoje, jenž ve svých upomínkách tvrdí, že se seznámili roku 1826 v Moskvě u bratra téhož, známého ruského dějepisce a publicisty Mikuláše Polevoje.

Přátelství obou básníků proměnilo se brzy v nejvřelejší bratrství. Mickiewicz se skoro všady objevoval v průvodu Puškina a sám staříčký Bulharyn, jenž nerad se s Puškinem setkával, velice té okolnosti litoval, neboť právě z té příčiny nemohl se častěji s milovaným Mickiewiczem scházeti.

„Jak vysoce cenil Puškin básnické nadání Mickiewiczovo,“ vypravuje Polevoj, „možno souditi z toho, co mně pověděl roku 1829, když už Mickiewicz i Puškin meškali v Petrohradě. Přijel jsem do Petrohradu na několik dní a ubytoval jsem se v hôtelu Demuta, kde též Puškin obyčejně bydlel. Chtěje navštíviti Mickiewicze tázal jsem se na jeho byt. Dosti bylo vysloviti jméno toho člověka, aby cit jeho rozechvěl se v nejvyšší nadšení; po chvíli řekl: „Nedávno mně zaklepal Žukovský na rameno a pravil: Víš-li brachu, že tebe Mickiewicz v slávě snad přestihne?“ Zle mluvíš, odpověděl jsem, neboť předvídáš to, co se již nejslavněji uskutečnilo; oprav svůj výrok — on mne již přestihnul a sice tak, jako by mne vedle něho ani nebylo.“

Avšak též Mickiewicz náležitě ocenil Puškina. V Moskvě vytýkal jistý ruský spisovatel nějakou slabou stránku plodům Puškinovým. Přítomný Mickiewicz uzavřel mu ústa slovy: „Pouchkine est le premier poëte de sa nation; c'est là son titre à la gloire.“

Tak ctili, tak milovali se přední básníci slovanští! Mnozí ruští básníci a dámy z vyšších kruhů oblíbili si vřele polský jazyk a sám Puškin vyznal se v polštině takou měrou, že v přátelských kruzích beze vší obtíže Mickiewiczovy improvisace ihned v plynném překladě ruském přednášel. S touž lehkostí i Mickiewicz opakoval Puškinovy improvisace po polsku.

Cyprinus, totiž Przeclawski, uvádí, že Mickiewicz prý při prvním setkání vytknul Puškinovi nedostatek vyššího vzdělání a radil mu prý, aby se horlivěji oddal hlubším náukám. Lze vším právem pochybovati, že Mickiewicz, jenž pro skromnost, šetrnost a laskavost všady oblíbeným se učinil, takového příkrého útoku by se byl vůči slavenému již tehdáž ruskému básníku dopustil. Možno však, že později, když oba důvěrné bratrství spojilo, Mickiewicz podobného upozornění si dovolil; ovšem šetrně a při vhodné příležitosti. Puškinova povaha, označující se dobrotou, měkkostí srdce, přístupností a jen okamžitou, rychle zanikající prudkostí, pak ta okolnost, že v potomní době se skutečně oddal hlubším pracím a studiím vědeckým, tomu nasvědčuje. Ostatně i z toho jest patrno, jak pevné a vřelé bylo jich přátelství.

A přátelství toto zachovali až do smrti.

Dvě básně napsané v době, kdy Mickiewicz již v daleké cizině emigrační život trávil, jsou jasným toho dokladem. Ku tklivým těm slovům se ještě vrátíme.

V Petrohradě žil Mickiewicz nejen ve společnosti ruské, ale též v četné společnosti polské, kteráž tehdáž větším dílem za svým povoláním v sídelní stolici meškala. Tamtéž seznámil se s paní Szymanowskou a jejími dceruškami Marií a Celinou. Celina Szymanowska, tehdáž 16letý „vtělený andílek“, stala se po patnácti letech v Paříži jeho manželkou. Do tohoto domu docházel Adam téměř každodenně, často ve společnosti Puškina, a zažil tam v přátelské besedě mnoho krásných chvil.

Že též zde nalezl Mickiewicz množství příznivců a protektorů z vyšších kruhů, samo sebou se rozumí; z nich nejznačnějším vlivem mu prospěla kněžna Zenyda Wolkoňská, kteráž mu též místo v ministerské kanceláři zaopatřila.

V tutéž dobu sepsal proslavenou svou báseň „Konrad Walenrod“. Ještě dříve než plod ten vyšel tiskem, roznesla se o něm hlučná zpráva po celé skoro Polsce, a s jakou netrpělivostí všady a zejména ve Vilně ho očekávali, vysvítá nejlépe ze slov Niewiarowicze: „Noc, v kterou nám pošta měla Konrada Walenroda přivézti, probděli jsme; přecházeli jsme po ulici neb očekávali jsme spis doma. Sotva jsme knížku obdrželi, jali jsme se čísti . . .“

Však přese všechny příjemnosti, přese všechny důkazy skutečné přízně přátelské, jakýchž se Adamovi na celé Rusi v míře tak hojné dostávalo, toužil přece vždy svrhnouti se sebe tíhu nevolnosti. Toužil, toužil celým srdcem po svobodném zákoutí, kdež by veškerou silou a svobodnou mysli se mohl oddati tiché práci. Chtěl se státi básníkem volným!

V tom obzvláště nápomocnou mu byla již několikráte jmenovaná kněžna Zenyda Wolkoňská — ona vzala na sebe trudnou práci vymožení zahraničných průvodních listin pro Mickiewicze. Tato duchaplná a velkomyslná dvorní dáma odebrala se k matce vládnoucího cara, aby orodovala za polského básníka, a naléhavá její prosba setkala se s tak výborným úspěchem, že carevna návodem kněžny Wolkoňské skutečně zahraničný pas pro Mickiewicze od cara Mikuláše vyžádala. Tím způsobem obdržel pěvec Konrada, jak Poláci žertem vypravují, své — zlaté rouno.

Rychle na to, v měsíci červnu 1829, opustil Mickiewicz ruskou i polskou vlasť, aby se v lůno její nikdy více nevrátil. Byl volný!

Od té doby započal jeho emigrační život, nesoucí v zápětí více hořkosti, více trpkosti, než klidných, milých chvil. Navštívil Berlín, Drážďany, naši Prahu, některá města německá, pak Řím a posléze Paříž, kdež delší dobu za povoláním žil. Vypisovati obšírněji činnost a život jeho mimo vlast slovanskou není účelem těchto řádků, a připomínáme jen, že v Paříži na „Collége de France“, kdež po dvě léta přednášel o literatuře a osvětě slovanské (viz: Cours de littérature slave 1842—1843), častěji se mu naskytla příležitost vrátiti se v upomínkách na Rus, kdež bez odporu zažil chvil velikého básníka důstojných.

Samo sebou se rozumí, že valné se děly změny v činnosti jeho na svobodě; veliké povstání polské roku 1831, jehož sledy hlavně emigrace polská ve Francii pěstila, značně k tomu přispělo.

Jest pravda, že Mickiewicz co pěvec a „prorok“ svého lidu, co vynikající činitel emigrace polské, se stal od toho okamžiku, jakmile překročil práh říše ruské, zjevným jejím odpůrcem ano i velikým nepřítelem, přece však vždy spatřujeme v duchu jeho směr ušlechtilý, vlastenecký a lidsky veliký.

Svůj poměr k Rusku co státu a národu, k vládě a lidu, tu nenávisť a zášť se strany jedné a lítost se strany druhé podává básník nejlépe ve své básni věnované „Přátelům na Rusi“ na jevo. V té básni se přiznává a omlouvá:

> Teraz na świat wylewam ten kielich trucizny . . .
> Żrąca jest i paląca mojej gorycz mowy:
> Gorycz wyssana ze krwi i z łez mej ojczyzny;
> Niech żre i pali, nie was, lecz wasze okowy.

V těch slovech chtěl Mickiewicz vysloviti zásadu polské národnosti svého pokolení.

Zjevný obrat Mickiewiczův nezůstal v Rusku dlouho v tajnosti, naopak brzy se rozšířily zprávy ty po celé Rusi a staly se předmětem všeobecného soudu. Jedni litovali, druzí spílali.

Opět se vracíme k Puškinovi, jenž mínění veliké části tehdejší společnosti ruské tak tklivým způsobem vyslovil dne 11. srpna 1834 v básni pod nadpisem „Мицкевичъ“.

Veliký básník ruský tklivým slovem líčí dojem, jaký Mickiewicz učinil na Rusi a pak za hranicemi. V krátké, ale významné této básni bolestně i něžně připomíná oněch krásných dob, kdy mezi nimi žil, kdy jej vroucně, všeobecně milovali, kdy smírně navštěvoval jich besedy, kdy sdíleli s ním radost a žal. Pak hořce, trpce dokládá, že „mírný host se stal nepřítelem, jenž pěje nenávisť,“ a zoufale, ale vřele přátelsky volá ku konci:

> „О Боже! Возврати
> Твой миръ въ его узлобленную душу!
> (O Bože! Vrať mír v jeho rozhněvanou duši).

Puškin ho neproklínal, Puškin nespílal — jen naříkal a litoval.

Mickiewicz však nezměnil již svůj směr a zachoval jej až do posledního dechu.

Velký básník, pěvec krymských sonet, Dziadův, Konrada Walenroda, Grażyny a jiných skvostů poesie polské i slovanské vůbec, nenalezl v cizině onoho míru a klidu, jehož tam hledal a po němž vždy toužil. Veškeren život jeho mimo vlast slovanskou byl nepřetržitým pásmem trpkých dojmů, hořkých zkušeností, ano i s nejcitlivějším nedostatkem, bídou i nouzí bylo mu zápasiti v době, kdy dosáhl nejvyššího stupně své bohaté tvůrčí síly a slávy. Nevrátily se lepší časy minulé!

Roku 1855 odebral se Adam z nařízení francouzské vlády do Turecka, aby vyšetřil poměry tamních národů slovanských, byl však náhle stihnut chorobou a dne 28. listopadu téhož roku v Cařihradě zemřel. Tělo slavného básníka přiveženo zpět a pochováno v Montmorency nedaleko Paříže.

Flora.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

IV.

Prohovořili jsme příjemný zimní večer. Vraceli jsme se v rozmluvě často ke Flořinu otci a já nemohl odolati domněnce trochu snad všetečné, že býval asi předmětem nešťastné lásky mé tety. Sbíral jsem k tomu důvody a činil jsem to zcela mimovolně prose v duchu svou tetu za odpuštění. Jisto bylo, že byla má teta s ním vychována, že si spolu hrávali co děti a když vyrostli, že býval mladý Bedřich jejím průvodčím. Když pak do Vídně se dostala, oženil se. Vetkal jsem do těchto fakt romantický děj. Díval jsem se se soucitem do tetiny klidné dobré tváře a představoval jsem si, jaké asi slze ronily její oči a mnoho-li stesku a bolu přešlo tím ubohým vráskovitým čelem, než se ztratil hladký jeho povrch v těch brázdách a črtách stáří jejího. Flora zajisté neměla tušení o takové možnosti, neb zvláštní naivní radost působilo jí, mohla-li podávati nové důkazy o tom, jak její otec mou tetu ve vážnosti měl. Myslil prý na ni, kdykoli rostlinu vypěstoval, kdykoli mu rozkvetla, choval všecky dary její ve zvláštní skříni, vymaloval si její podobiznu z paměti samoukem jsa v malbě.

A ona připomínajíc si to všecko brzo plakala, brzo se rděla

Pak vypravovala nám teta trochu o vídeňském dvoře a já o svém vojenském žití a Flora zas o stromech, květinách a o zahradě Konecchlumské.

Když jsem se vracel od své tety, byla ve mně divá bouře, jež podivně se lišila od sladkého klidu u tetina příjemného krbu.

Věděl jsem nyní již, jak Floru miluji a že ji budu vždycky milovati. Takové přesvědčení neusídlí se snadno v srdci, neb třeba bychom stokrát totéž tvrdili, nebýváme přece vždycky tak přesvědčeni a zachváceni, jak já jsem tehdáž byl. Mně bylo, jakoby mne byl kdosi přemohl v boji, jakoby byl slavně zvítězil nade mnou, jakoby mne byl na zem skolil a nade mnou hymnu vítěznou zpíval; ale já, jakobych tím docela nebyl pokořen ani zahanben; naopak podroboval jsem se vítězi svému s nadšením. Přece musil jsem přemýšleti o tom, co se to dělo, co se státi mělo? Neviděl jsem východu z této záležitosti. Neboť v nynější době, kde píšu tyto zpomínky co sedmdesátiletý kmet, nepomýšlí nikdo více, jak velký rozdíl stavu ještě tehdáž byl mezi mnou šlechticem a dcerunškou zahradníkovou. Bylo to takové, že jsem tehdáž ani pomysliti si netroufal, by se stala Flora mou ženou. A ona byla tak pečlivě vychována, já ctil jsem ji a viděl jsem, jak úzkostlivě teta ji přede mnou hlídá.

Bylo to k nerozluštění, k nepotěšení. Moje láska velká a upřímná hrozila mi neštěstím, o jakém mé veselé srdce druhdy zdání nemělo. To srdce nořilo se víc a více do svého blaha, do sladkých opojných snů a z druhé strany vrhalo se střemhlav ve propast neštěstí.

To, co jsem o tetě se domníval, nešlo mi z hlavy. Byloť to tak podobné osudu mému. Byl bych dal za to nevím co, abych byl měl jistotu lásky mé tety k zahradníkovi a bližší zprávy o tom. Měl jsem s ní soustrast a sympathii. Můj bože, jak nás to stihlo jednoho i druhou. Co asi trpěla vzdálena jsouc toho, jehož milovala přes rozdíl stavu a vědouc, že si jinou za ženu volil. Pak vrátila se, oni se shledali zas. Jaká byla as stará moje teta tehdáž? Počítal jsem ty roky minulosti a hádal jsem co asi se dělo? Jak teta se odříkala, ve svou zádumčivost se zabrala a jak konečně našla útěchu ve vychování Flory a v něžné úctě toho, od něhož propast stavu ji odlučovala navždy.

Neměl jsem jiných myšlének, jiných zájmů na světě krom těchto. Co měl jsem tedy jiného dělati než jíti k tetě zas co nejdříve?

Masopust minul a mne ani nenapadlo dáti se strhnouti do jeho víru, jakkoli bych byl mohl tančiti i s porouchanou nohou.

Avšak co mohly mi poskytnouti plesy sladčího, čím mohly mne poutati více než bytost Flořina! Bylať co den důvěrnější a záře jejího pěkného, vlídného úsměvu pozdravovala mne, jakmile jsem vstoupil do pokoje. Byl jsem tam jako v ochraně vyšší moci. Jakmile překročil jsem práh starého paláce, jakmile jsem vstoupil do jeho tiché síně a viděl čtverhraný, jako klášterní dvůr, sestoupilo takové ticho, takový mír v mého sklíčeného ducha, že bych byl nad tím zajásal. Pak vstoupil jsem do vnitř a spatřil jsem její drahý obličej, byl jsem od tety laskavě, vždy stejně, či vlastně vždy laskavěji přivítán. Měl jsem již své místo, své zaměstnání, zdomácněl jsem docela v tom domě. Předčítal neb kreslil jsem trochu, přehlížel jsem tetinu malou knihovnu a rovnal i doplňoval jsem ji.

„Ach, mé dítě,“ říkala teta, „tyť stáváš se mi denně milejším, zdá se mi, že jsi mně nevyhnutelným.

Jak jen je možno, že se u mne nenudíš, že zde tolik hodin vydržíš. Ach, až tě to přejde, bude se mi velmi stýskati. Jak jen to snesu, Floro?"

Když to řekla poprvé, zasmála se Flora: „Zbydu vám pak zas jen já, milosti," řekla.

Podruhé, když totéž teta opakovala, odpověděla: „Pan setník to neučiní Ctí vás jako matku."

Jindy zas zarděla, zamyslila se. Jednou měla dokonce slze v očích a skryla je před tetou s velkým uměním. Mně je skrýti nemohla.

Začala také již trpěti. Ó velký bože, vždyť mne již milovala. Dlouho o tom nevěděla. Konečně více se neklamala. Co myslila, co myslila? Pátral jsem a vypátral jsem, že sama sebe přemlouvá, já že ji nemiluji navzájem.

Do těchto zajímavých hádanek, do postupu těchto sladkých proměn byl jsem celý zabrán, sledoval jsem s napjetím vnitřní děj mé a její lásky. Ale jakmile jsem byl vzdálen tetina domu, byl jsem jako furiemi štván. Co bude ze mne, z Flory, ano i z ubohé tety, jež v nás obou žila? Bál jsem se rozvoje toho všeho, byl bych chtěl zastaviti čas, osud, přírodu, aby nás nechaly v tom dětském míru, v němž spolu jsme bývali, v tom nevinném sbližování se duší, v tom seznamování se s dobrem v našich srdcích, s krásou ve zjevu lidském podruhé oživeném a kvetoucím láskou. Avšak nadarmo toužíme po takové věci. Osud i příroda jsou v nás samých činny a naše vůle opírá se jim nadarmo. Posléze spolčí se sama se směrem jejich a pohání věci ku předu.

Tak byl bych chtěl všecko zastaviti a přece hořel jsem nedočkavostí, abych řekl Floře, že ji miluji, abych uslyšel vyznání její lásky, abych se dotkl svýma chvějícíma se rtoma jejich úst. Představoval jsem si v omámení smyslů tento okamžik a vzdychal jsem po něm. Pak zalekl jsem se. „Co přijde potom?" tázal jsem se a viděl jsem v duchu Flořiny slze, otřásal jsem se pomyšlením, jak si řekneme s bohem, jak uznáme, že nemůžeme býti svoji. Plakal jsem sám ve skrytosti a nemohl jsem se té slabosti ubrániti.

Nechal jsem celé masopustní noci kočáry hrčeti kolem mého obydlí, nechal jsem své známé po plesu ubledlé a unavené vypravovati jak se bavili, díval jsem se zdaleka na pestrý ruch v ulicích, na davy lidu před plesovou budovou neb před divadlem. Já hovořil jsem v duchu se svou Florou a zanechávaje všeho spěchával jsem k ní, do jejího zátiší, do tichého paláce, mezi ženské světem zapomenuté, od světa odloučené, žijící ve svých snech a starající se mateřsky o několik chudých v jejich okolí.

Býval-li jsem opět sám a podařilo-li se mi trochu se utišiti, čítával jsem celé noci a nedivil jsem se více básníkům všech věků a národů, že nikdy se neunavili pěti vždy znova zas o lásce. Naopak divil jsem se nevyčerpatelnosti lásky a jejích zjevů, jejího vlivu, jejího významu, její bytosti tak rozmanité jak v základu vždy stejné a tomu co z ní přechází v naše pomíjející žití věčného a věčně nepochopitelného

Bylo ku podivu, jak dlouho má tetinka netušila, co vlastně se děje, vždyť měla přece své malé podezření hned při první mé návštěvě po novém roce. Ale později nemyslila zas na nic zabrána bývajíc ve vlastní upomínky, které mou Floru i mne vždy bavívaly.

„A což masopust?" pravila ke mně jednou. „Nepůjde mladý pán aspoň se podívat do nějakého plesu? Mohl by nám poustevnicím pak nějaké novinky vypravovati."

„Ach, má noha," vzdychl jsem.

„Ta tě činí tím zajímavějším," řekla teta a Flora přiblíživši se mi podotkla: „O netrapte se přece tou nehodou!" Podívala se na mne při tom jako anděl a její blednoucí tvář byla jako z úběle průzračná světlu citů.

„Ani mne nenapadne se trápiti, ale svět mne nezajímá," já na to.

„Ale tak nenajdeš nevěsty, jež by se k tobě hodila," řekla teta.

Pokrčil jsem ramenoma, lehounký povzdech zašelestil na mých rtech a . . . teta ohledla se na Floru. Snad uhodla všecko, snad pochybovala ještě. Šla mlčky vyšívat, já byl v nesnázích, Flora se zasmušila.

Za chvíli vzal jsem knihu, četl jsem nahlas několik stránek jimž nikdo nenaslouchal a já nerozuměl. Byl již čas odejíti a já šel.

„Tak, teď to začne," pomyslil jsem si, „jeť konec mému celému štěstí. Bůh ví co nyní nastane. Ubohá, drahá, milovaná Floro!"

Františk přišel v noci ke mně se podívat, co mi jest.

V.

Co nyní zbývalo? Měl jsem tajně s Florou se scházeti, tajně vyznati jí lásku, což se mi zdálo tak nevyhnutelným, jako že musí sledovati poledne po jitru? Měl jsem Floru unésti? Prchnouti s ní do Ameriky, kde netížilo lidstvo pouto vyšších stavů? Neměl jsem dosti peněz k tomu. Avšak nechť Mohl jsem prodati všecko a tam za mořem byl bych pracoval. Usnesl jsem se na tom prozatím, neb odříci se Flory nemohl jsem.

Příštího dne vydal jsem se v obyčejnou hodinu k mé tetě, neb vlastně posud nic se nebylo stalo, neřeklo, co by bylo mohlo býti překážkou mému štěstí. Vešel jsem však s přetěžkým srdcem do domu. Minulý klid byl zajisté ten tam. V předpokoji mne uvítal starý sluha, pustil mne dále, ale v pokoji nebylo nikoho. V krbu hořel oheň mdle, ptal jsem se po tetě, byla u sestry Serafiny, u jeptišky, jíž dávala pohostinství. Serafina stonala. Sluha měl nařízení dojíti pro tetu, jakmile bych přišel. Čekal jsem. Bylo deštivo, tálo, v zahradě bylo vše černé, břízy vypadaly, jako by měly smutek.

Moje teta vešla vlídná jako jindy, sedla k rámu. Vypravovala o Serafině, jež v noci se rozstonala. Nechala nyní u ní Floru, aby ji ošetřovala. Viděl jsem, že Flora asi nepřijde. Neřekl jsem nic. Četl jsem roztržitě. Kdykoli vrzly nějaké kroky, zachvěl jsem se, ale Flory nedočkal jsem se. Jednou pustil jsem dokonce knihu na zem, když sluha vstoupil.

Teta podívala se soucitně na mne. Byl jsem jí za to vděčen. Ale co počíti? Čtvrthodiny vlekly se nesnesitelně. Celá hodina byla věčností pekelných muk. Přestal jsem čísti, složil jsem ruce v klín, díval jsem se před sebe na jedno místo, dlouho, dlouho. Teta vyšívala. Náhle vyjel jsem: „Flora dnes nepřijde?"

„Ne," řekla teta odhodlaně.

Měl jsem odejíti dříve než jindy a odchodem přiznati se ke všemu? Proč ne? Jednou musila přijíti pravda na jevo. Ale zasluhovala teta, abych jí tak surově ukázal, že ona mi není ničím a jediným lákadlem u ní že je Flora? Vytrval jsem tedy, vždyť ostatně bylo přec ještě slastí býti s ní pod jedním krovem a míti naději, že přec vstoupí neočekávaně, přes vůli tetinu. Bylo to zároveň mukou, ale jinde byl bych se musil také mučiti. Bylo to právě hrozné. Vytrval jsem tedy a čas mi přece ucházel až ku podivu. Pozoroval jsem, že mne má teta zpytuje, že mne asi zkouší, mám-li přec také trochu náklonnosti k ní. Ubohá! Ubohé srdce lidské! Jaké to doprošování se o trochu lásky od narození do smrti!

Rozhovořil jsem se tak, že jsem se divil sám, kde se mi těch několik jisker dobré mysli přece vzalo.

Setrval jsem jako jindy, ba déle než jindy. Váhal jsem s odchodem. Doufal jsem jako šílenec, že Floru musím spatřiti. Pomyslil jsem si, má-li zápověď přijíti k tetě za mé přítomnosti, že snad přijde po čase, kdy jsem odcházíval jindy. Nadarmo, nepřišla, a já odcházeje pak přece viděl jsem v zrcadle mezi okny svůj nešťastný obličej a nemohl jsem uvěřiti, že to je můj. Za to byla teta se mnou spokojena. Doprovázela mne až do předpokoje, pohladila mne po líci.

„Přijdeš zítra?“ tázala se skoumavě.

„Budu-li živ, přijdu!“ zvolal jsem energicky, a teta se zachvěla, sklopila hlavu a viděl jsem ji takto státi ještě, když jsem mezi dveřmi na ni se ohledl.

Zkoušela mne dále, nebo příštího dne Flora také nepřišla. Serafině bylo již lépe, vstávala opět z lože.

„A přece ji Flora ještě ošetřuje?“ ptal jsem se.

„Ano,“ řekla teta úsečně.

Obědval jsem s tetou sám. Ptal jsem se zas:

„Ani k obědu nepřijde Flora?“

„Ne,“ bylo krátkou tvrdou odpovědí.

„Je Flora zdráva?“ odvážil jsem se dále tázati.

„Je.“ Nic více, ani mluviti nechtěla teta o ní.

A já chodil jsem tam přece a dával jsem se mučiti. Neviděl jsem Floru celý týden.

Tato zkouška potvrdila mne v přesvědčení, že musím umříti bez Flory. Byl jsem vášní bez sebe a ztratil jsem náhle trpělivost. Když teta zas mne chtěla odbyti svými úsečnými odpověďmi, vypukl jsem a zvolal jsem vášnivě:

„Což nemám Floru nikdy více spatřiti? Poslala jste ji docela pryč? Není jí snad ani v domě více?“

Teta podívala se na mne smutně, dívala se dlouho; dlouho nepromluvila. Pak položila svou dětsky malou ruku na mou a řekla tiše: „Humberte, poslyš, budu ti něco vypravovati. Chceš to slyšeti? Odpustíš mi, že ti odhalím věci, o kterých nikdy jsem nemluvila a jež jsem chtěla do hrobu vzíti?“

Já, zakrývaje si obličej oběma rukama, kynul jsem, že ano a čekal jsem zoufale, čím teta mne bude chtít ukrotiti.

Vypravovala:

„Je tomu dávno, co byly dvě děti spolu odkojeny a vychovány. Byl to hoch a děvče.

Děvče bylo dcerou šlechticovou, hoch byl synem chudé poddané. Hrávali si spolu, běhali po zahradě, milovali se více než bratr a sestra. Avšak myslili, že je to láska bratrská a sesterská.

Stonal-li jeden, stonala i druhá. Provinilo-li se jedno dítě, pykalo s ním i druhé. Chtěli všecko spolu snášeti, spolu plakati a spolu se těšiti. Děvče sdílelo se o své dary s ním. Když se učila, nešlo to bez něho, musil se učiti s ní. Ah, to jasné dětství! Bylo to moje dětství. Byla jsem šťastnější než kdy dítě bylo. Když mi bylo třináct roků, dali mne do kláštera k dokončení mého vychování. Můj soukojenec Bedřich chodil jako zoufalec. Posud bývali jsme vždy spolu, žil u nás v domě, učil se se mnou a obstarával některé maličkosti v domácnosti, při kterých jsem mu pomáhávala.

„Co ze mne bude bez vás?“ zvolal s pláčem, a já jsem nemohla pochopiti, jak budu žíti v klášteře bez něho. Plakali jsme spolu. Najednou Bedřich vyskočil a zvolal: „Oh, něco mne napadá, budu se učit zahradníkem, poprosím milostpána o to a aby mne dal do učení do kláštera.“

Jak jsem se mu obdivovala za tu myšlénku! Byla jsem hrda na něj a ku podivu, jeho plán byl bez překážky proveden. Můj otec byl tomu rád, že bude Bedřich bdíti nad mými potřebami, nad mým zdravím. On byl tak spolehlivý, otec měl ho tak rád. Důvěřoval mu více než svému správci.

A vidíš, vidíš, Humberte, můj otec neměl pomyšlení tehdáž, že by bylo možno, aby mé srdce tak zabloudilo. Ale, vždyť nebloudilo, ne! ne! Bůh sám dal mi již rozhřešení.

Vídali jsme se s Bedřichem každý den vždy v zahradě. V zimě chodila jsem do domku zahradníkova chvíli posedět v prázdných hodinách. Minuly tři roky. Bylo nám oběma šestnáct let. Věděli jsme, že nejsme dětmi více, ale posud myslili jsme, že jsme si jen tak zvykli, že je to láska bratrská.

Měla jsem vystoupiti z kláštera a rozumělo se samo sebou, že také Bedřich vystoupí.

Byltě dávno vyučen.

Byli jsme oba poslední večer v klášteře, sešli jsme se v zahradě. Růže kvetly . . .“

Teta mlčela, já naslouchal jsem s napnutím, bude-li pokračovati. V uších mi znělo: „Růže kvetly.“

Ona viděla je asi kvésti zas v duchu zpomínajícím, cítila jejich vonný dech. Řekl jsem vzdychaje hluboce:

„Růže kvetly . . .“

Ona plakala: „Ano, kvetly, odkvetly. Avšak nikoli, pro mne kvetou ještě, nezapomenu, nezapomenu. Bedřich pravil ke mně tehdáž: „„Co myslíte, Marie Teresie, budeme spolu vždy tak chodívati po zahradě? Nerozloučí nás nic na světě?““

Lekla jsem se strašně: „„Můj bože, Bedřichu, vždyť bychom nemohli žíti.““

A on: „„Vy se as provdáte.““

„„Tak? Kdo ti to řekl?““

„„Vím to jistě.““

„„Nuže, pak budeš mým zahradníkem.““

„„A váš manžel? Bude mne rád viděti?““

„„Proč ne?““

„„Snad mi nebude přáti vaší laskavosti.““

„„Tedy si ho nevezmu.““

Smáli jsme se jako děti.

On dal mi růži a políbil mi ruku. Žádalo od něho toho znamení úslužnosti, ale nikdy jsem si nedávala ruku od něho líbati. Brávala jsem jej kolem krku, když jsme

byli malí, pak odvykli jsme si líbati se, sama nevím kdy a jak Když mi tehdáž ruku políbil, dostala jsem závrať.

„„Proč mi líbáš ruku?"" ptala jsem se hněvivě.

„„Jsem vaším sluhou.""

„„Nejsi, jsi mým bratrem.""

„„Ale mně je slastí sloužiti vám. Jen to na světě mne těší.""

„„Bedřichu, tys dobrý ke mně. Nikdo nebude ke mně tak dobrý.""

Klekl přede mnou, políbil mé šaty a uprchl, a já jsem konečně všecko pochopila a plakala i modlila jsem se celou noc.

Neviděla jsem ho při mém odjezdu z kláštera. Neviděla jsem ho, když jsem se vrátila domů. Řekli mi, že šel do světa, že přijde za rok. Byla jsem mu za to vděčna, Humberte. Chtěla jsem naň zapomenouti. Ale byla to láska pro celý život a já nezapomněla nikdy, zpomínám ještě teď, budu zpomínati i v hodině smrti své.

S mým vdáváním to nešlo. Můj otec nesouhlasil se smýšlením šlechtických rodin. Neshodl se s nikým, býval vždy rád, kdykoli nějaké započaté spojení přerušeno bylo.

Bedřich vrátil se. Nevyhledal mne, ani já jeho. Posýlal mně jen květiny. Ty jeho květiny, ty byly mi všecko. Chápeš to, Humberte, že může mladost takto minouti?

Uplynulo mnoho, mnoho let beze slova, beze sblížení. Vídali jsme se jen zdaleka a květiny za nás mluvily.

Můj otec zemřel. Byla jsem již plnoletá, mohla jsem činiti co bych byla chtěla. Svěřila jsem se matce. Měla jsem šílený nápad státi se ženou zahradníkovou. Matka přemluvila mne, abych šla do Vídně ke dvoru císařovny. Ukázala mi, jaký povyk by takový skutek způsobil, jaký příklad nevázané vášně bych dala, přesvědčila mne, žeby se mi otec snad zjevil. Měla pravdu. Za doklad toho mi sloužilo, že jsem se vždy celá zachvěla, kdykoli jsem šla kolem podobizny mého otce. Podívala jsem se na podobiznu a věř mi, Humberte, jeho obličej jindy usmívavý, jak umělec jej pojal, byl zarmoucen a nevyjasnil se, až jsem se odhodlala odjeti.

A vidíš, Humberte, odhodlala jsem se.

Než jsem odjela, mluvila jsem jednou, jedinkráte s Bedřichem. Zpovídám se ti ze všeho.

Mluvila jsem s Bedřichem a žádala jsem ho, aby se oženil, prosila jsem ho, aby byl šťastným. Slíbil mi to k mému upokojení. Plakali jsme spolu, avšak nevyslovili jsme ani tehdáž a nikdy před tím ani po tom velký žal našeho žití.

Odjela jsem, on se oženil, ovdověl než jsem se vrátila. Byli jsme staří a Flora byla na světě.

Neopustili jsme se více, až on přede mnou odešel na věčnost. Avšak žádný z nás neviklal na pořádku věcí. Žili jsme každý ve svém oboru, kam prozřetelnost nás postavila. Neprohřešili jsme se proti svým povinnostem.

Vidíš, můj Humberte, to bylo možno a věř mi, že jsem nebyla vždycky nešťastnou. Byly také chvíle dobré, požehnané, později to byly roky . . .

To je vše, co jsem ti chtěla říci."

VI.

Teta vstala a chodila po pokoji ovívajíc si tvář a utírajíc si oči. Já vrhl jsem se do křesla, do něhož jsem si zaryl tvář a nemluvil jsem Bůh ví, jak dlouho to trvalo. Najednou vzchopil jsem se volaje:

„A ode mne žádáte tutéž oběť, jakou vy jste přinesla? Já však nemám té síly ani trpělivosti, nechci žíti bez Flory. Probodněte mi hned srdce mé, ať to tak dlouho netrvá než se utrápím."

„Styď se, Humberte, a to jsi mužem, vojákem? Vzchop se, tak nemůžeš žíti. Měj přece nějakou ctižádost, rozhledni se ve světě, snad najdeš přece nějaké zaměstnání svého stavu hodné. Mysli na to, co jsi dlužen svému postavení, svému starému jménu Stojíš na prahu nového století. Kdož ví, co budoucnost s sebou přinese, jdi jí vstříc, Humberte. Zapomeň na tento sen. Flora nemůže býti tvou ženou, tvou milenkou nesmí býti. Šetři přece jí, nechceš-li svého jména šetřiti. Nečiň ji nešťastnou, neolupuj mne o jedinou podporu mého stáří. Kdybys ji viděl, Humberte! Podobá se tělu bez ducha. Není to více ona. Mluví, chodí a pracuje jako jindy, ale její duše v ní není. Zdá se, jakoby bylo světlo jakési shasnuto v její mysli. Neber si na svědomí úplné zničení takového ducha, neb obávám se, aby konečně neochuravěla. Smiluj se nad ní, Humberte."

„Ó krutý osude, krutá spojenkyně jeho! Musím tedy povoliti," křičel jsem zoufale. „Ale přiveďte mi naposled Floru a dovolte, ať se rozloučím na věky, není-li tedy žádné spásy."

Teta prosila mne plačíc, abych se toho vzdal. Bude prý nejlépe, odejdu-li. Ona chtěla hned odjeti s Florou na Konecchlumí.

Hrozil jsem jí, že Floru unesu, že přijdu ve přestrojení za nimi a že si Flory dobudu, že s ní do Ameriky uprchnu, neb viděti ji ještě jednou že musím. Prosil jsem ji na kolenou, aby mně ji přivedla a přísahal jsem, že se jí pak odřeknu.

Byl jsem jako bez sebe a vrhl jsem se obličejem na zem. Teta mne zdvihla, celá se třásla a zvonila, aby sem poslali Floru.

Za chvíli vešla. Já klečel vedle křesla u krbu, bylo šero v pokoji, oheň na krbu vyhasl.

Teta měla pravdu, Flora nebyla k poznání. Nebyla to ona, vypadala jako ráno v novoroční den. Ptala se tety, co poroučí. Teta ukázala na mne, já letěl jsem k Floře a vzal jsem ji za ruce. Byly chladné. Vymkla mi je a obrátila hlavu k tetě.

„Floro," šeptal jsem, neb hlas můj byl udušen, „tak dlouho jsem vás neviděl!"

Ona byla lhostejna: „Ano, dlouho," řekla a dívala se z okna na břízy.

„Myslila jste na mne?"

„Myslila."

„Já umíral jsem touhou po vás. Miluji vás, miluji vás. Ach, moje Floro, a my se musíme rozejíti." Trhla sebou a náhle byla to ona. Podívala se na mne, byl jsem jako v plamenech.

„Tedy se loučíte se mnou?" zvolala hlasem srdcelomným.

„Oh, pomoz mi bože! Musím se loučit a nemohu se rozloučiti. Nebudu, nemohu žíti dále bez vás."

„Zemřeme tedy oba,“ řekla Flora tiše a položila hlavu na mé rámě, an jsem ji objal a její čelo zulíbal.

„Nešťastné děti!“ vzkřikla teta přiskočivši k nám, jako kdybychom již ve vlnách tonuli a ona nás zachrániti musila.

„Oh, to je nad mou sílu, bože můj! Ne, ne, co člověk sobě uložil, nemůže uložiti ubohým dětem, co sám zkusil a vytrpěl, tím nemůže vidět trpěti ještě jednou své nejdražší.“

„Mé drahé děti, slibte mi, že nebudete na nic podobného mysliti. Vždyť bych tu byla sama, osiřelá bez vás a poslední dobou jsem se naučila býti tak šťastnou! Ba věru, tak klidna nebývala jsem od dětství svého překrásného. Vždy bodalo, nepokojilo, štvalo mne něco životem. Tuto zimu okřívala jsem mezi vámi. Oh, jak jste byli vždy rozmilí, jak jste oba krásní, dobří, jak souhlasíte spolu. Humberte, mé dítě, odejdi, prosím tě, domů, ale buď klidný a doufej, v mé staré hlavě něco se býbá, jiskří, vyšlehává v plamen. Doufej, Humberte, doufej, já sama budu osudem tvým a rozřeším tvou úlohu.“

Musil jsem odejíti, ale směl jsem políbiti Floru v ústa, přivinouti ji k srdci a pošeptati jí, co jsem chtěl.

(Pokračování.)

Andělé boží.

Od *Aloise Jiráska.*

(Dokončení.)

„Sem otče, sem! Josue na tebe čeká!“ ozývalo se pronikavé, zoufalé volání Salomeny.

A za tím hlasem, k opuštěné dceři ubíhal stařec vztahuje po vnoučeti své ruce. Z udýchaných, zemdlených prsou vyrážel mu chraptivý hlas, pronášející již nesrozumitelně jméno budoucího mstitele.

Za starým Prostibořským hnal se rozlícený Euseb a jemu v patách dva žoldnéři.

Již stařec břehu dobíhal, v tom zastavil se Euseb a zvolal: „Tu máš Josue!“ a namířil jízdeckou bambitku, kterou byl dosud v levici držel.

V ten okamžik se zablesklo, a rána zahřměla, nesouc se po vodách, až v lese z temna poznovu zahlučevši zanikla. V třesku jejím zaniklo bolestné vzkřiknutí ženského hlasu.

V tom však stranou ozvalo se hromové:

„Stůj padouchu!“ a Euseb spatřil Václava, jenž proti němu s vytaseným kordem se hnal a vedle něho ve strakatém turbanu černocha, an mávaje jízdeckým palašem divokým svým způsobem válečně zaryčel.

„Ke mně hoši! Sem ke mně!“ zkřikl Euseb po svých druzích a chystal se k obraně. Ale jen jezdec slyšel jeho hlas a poslechl. Kalinského hrdinu jako by země byla pohltila.

Václav mířil k rybníku, kdež jeho pomoci tak velice třeba bylo. Než Euseb se žoldnéřem zastoupili mu cestu a již strhla se litá půtka.

Zapomněli, že jsou vojáky jednoho houfu, že jsou synové jednoho otce.

Euseb dychtil dávno po podobné příležitosti.

Sekal zuřivě do svého soupeře, jenž dosti se tužiti musil, nebo ten plavovlasý synek byl dobrý voják a výtečný šermíř. Kordy jejich blýštěly se, nejedna jiskra zasršela, až náhle zazvonila vedle ocel o kámen a za ní svalil se k zemi žoldnéř, jemuž červeným, teplým proudem život ubíhal.

Mouřenín divoce zaryčev chtěl nyní pánu svému přispěti a Euseba napadnouti.

„Nech a pomoz tam na vodě!“ poroučel Václav odrážeje rány dotírajícího bratra. — —

Euseb byl prve na malého Adama namířil. V ten okamžik, kdy rána vypálena, stanul děd jeho proti němu na břehu a chtěl právě vskočiti v ochrannou loďku. V tu chvíli Salomena přirazila téměř k samému břehu, aby podala štvanému otci ruku. Ten však zavrávorav klesl se břehu do vody. Rána namířená na „mstitele Josua“ zasáhla jeho děda, který jenom v něm živ byl.

Voda vysoko vystříkla a člun se prudce rozhoupal. Krváceje, podporován jsa dcerou tisknoucí levou rukou plačícího synáčka, dostal se starý Prostibořský na člun. Šaty jeho prosákly, voda srčela mu s vousů a vlasů a řinoucí se z ramene krev barvila šat i člun. Mdlé jeho oči obracely se po vnukovi, jejž objati s to nebyl; ale hned se zavřely, a mdloba zastřela smysly nešťastného muže.

Lodice, jsouc rozhoupána, kolébala se nyní kus od břehu.

Salomena klečíc u nohou svého otce rozhledla se zoufale kolem, pomoci a podpory hledajíc. Teď teprve spatřila na břehu zápasící muže; teď ozval se mocný hlas: „Pomoz tam na vodě!“

Poznala ho. To on! to on!

V ten okamžik ozvalo se dále u břehu:

„Milostivá paní! zaveslujte sem! Už není se čeho báti. Sem!“

Byl to Blažej, který nyní teprve ducha nabyl.

Sáhla na dno lodice, ale našla tam jen kus starého vesla. Volala na Blažeje.

Tu zašuměla na blízku voda.

Zahledla vysokou postavu černé tváře, ana ke člunu se brodí.

„Nelekejte se! Jdu vám na pomoc!“ volal mouřenín.

* *
*

Na místě krvavého boje objevil se zase houfec jezdců; v čele jejich, široký klobouk stlačený maje do čela a na koni, jenž ohnivé nozdry maje roztaženy jako vichr uháněl, jel starý ritmistr Vencelík z Vrchovišť.

Když na místo dorazil, bylo po všem.

Přišel pozdě.

Spěchaje na břeh rybníka zakopl nejprve o mrtvého žoldnéře, kterého byl mouřenín skolil.

„Krev!“ zamluval ritmistr a neblahé tušení stalo se jistotou. Opodál se zarazil a sklonil své staré koleno do zdupané trávy, v níž ležel mladší jeho syn. Kord vypadlý ze stuhlé, křečovitě sevřené pravice ležel vedle. Kvetoucí líce bylo bledo, studeno, na pyšném jindy čele černala se hustá krev, jež také krásné plavé kadeře potřísnila a je spečetila. A tam cestou od rybníka k zámecké fortně kráčí průvod.

Mouřenín s Blažejem nesou starého pána, jehož rána na kvap obvázána, a za nimi kráčí mladý Václav se Salomenou, k níž synek její se tulí. —

Starý Vencelík, bledý v líci, vstav rozkázal dvěma vojákům, aby mrtvolu odnesli. Mluvil temným, chvějícím se hlasem. Pak poručil, aby přivedli ostatní účastníky té neblahé výpravy, a kdyby prchli, aby je stůj co stůj chytili.

Sám pak ubíral se do zámečku.

Byla to hrozná noc. — —

V útulné komnatě, kde před tím Salomena blaze byla snila, odpočíval na loži starý Prostibořský dosud v mrákotách. Blažej a uvolnění sluhové pečovali o něj, kdežto u okna Salomena obvazovala Václavovi zraněnou pravici.

V tom vstoupil starý Vencelík. Spatřiv syna svého a na loži Prostibořského stanul uprostřed jizby a mlčel. Na chvíli panovalo trapné ticho. Salomena lekla se toho ozbrojeného starce, jehož jindy tak ruměné líce nyní bezbarvé bylo. Konečně přistoupiv k němu Václav pravil vážným, málo prosebným hlasem:

„Odpusťte, otče —“

„Mlč! Boží soud!“ — odpověděl temně a přistoupiv k loži hleděl za chvíli na starého Prostibořského.

„Bůh nás tresce!“ zahučel a pak odvrátiv se usedl na stolici v koutě stojící a mlčel za celý čas hledě zachmuřeně na jedno místo. —

Teprve k ránu probral se starý Prostibořský ze své mrákoty; nemohl se však dlouho vzpamatovati. V tu chvíli také vstoupil žoldnéř do komnaty oznamuje, že žoldnéř i kalinský Jakub jsou chyceni a svázáni.

Starý ritmistr rychle vstal a vyšel ven.

„To bude soud!“ povídal mouřenín Blažejovi, který nyní ve vedlejší jizbě v suchu si hověl.

Za chvíli vrátil se starý Vencelík. Venku na nádvoří u vodometu zařehtali koně.

Václav přistoupiv k oknu viděl dva svázané muže, jež na koni sedící žoldnéř za řemen držel. Druh jeho měl jakés těleso před sebou přes sedlo ležící. Byla to Eusebova mrtvola.

„Pojedeš se mnou?“ tázal se starý Vencelík, zachmuřené oči na Václava upíraje.

Tento obrátiv se a po chvilce rozhodnuv se odtušil:

„Ty nemohu opustit,“ a ohledl se po Salomeně a jejím dítěti.

„Věděl jsem! Buď s bohem!“ odpověděl smutně starý voják a v tváři mu to nějak zacukalo.

„Zůstaňte s námi!“ Litostivý, prosebný ten Salomenin hlas zastavil odcházejícího.

„Ne, dcero má, musím odejíti. Snad — až — někdy —“

Zamlčev se podal jí drsnou pravici a drže její malou, bílou ručku pravil:

„Ještě o něco vás prosím. Odpusťte mému Eusebovi. Provinil se tuze, ale —“ a nemohl dále.

Salomeně zahly se oči nad nešťastným otcem. „Bůh mu odpustí. I vy mně odpusťte!“ —

Ohledl se ještě po loži, odkudž zaznívala zmatená slova Prostibořského.

Pak kvapně odešel, a Václav jej vyprovodil až na nádvoří; a zamyšlen, v srdci smuten se vrátil.

Smutný průvod vyjel branou a zanikl brzo v šeru lesa. Poslední byl ritmistr, jenž bílou hlavu sklonil oddávaje se smutným myšlénkám.

„Trest za zradu nás neminul. Sigmund měl pravdu. — Na dětech tresce bůh. — Ze dvou synů jeden padl v zločinu, druhý sám odešel, opustil otce. — Oh ten tam se zbláznil, že ztratil jednoho syna, a tu rázem dva — ale Václav bude šťasten, odměněn, že není jako všichni toho pokolení, kteréž nedbajíc nejsvětějších povinností jen za svým dobrem a prospěchem se pachtí a zradu, zhoubu vlastní zemi páše. Václav bude šťasten!“

Takové byly myšlénky starého Vencelíka, jehož lhostejnou zapomnělou duší takové neštěstí otřáslo a ji probudilo. Klesal pod jeho tíží, ale poslední myšlénka byla jako krůpěje balšámové v palčivou ránu. — —

Když druhého dne odpoledne pan Vencelík s houfcem svým vyjel z kalinské hospody, kam byl z noční výpravy s mrtvolou Eusebovou beze spoutaných žoldnéřů se vrátil, bylo zamlklo a smutno mezi jezdci. „Starý“ posupně mlčel, a když už zajížděli, ohledl se tam ještě jednou, aby uviděl to místo, kde za hospodou v poli pochován nezdárný, ale krásný, milovaný Euseb.

Jeli zvolna a tiše. Žoldnéři, kteří s ritmistrem na zámečku byli, vyprávěli tiše, co se bylo stalo. „Student tam zůstal a mouřenín s ním —“

Dojeli místa, kdež cesta se rozcházela. Jedna pořád přímo, kterou se také dali, druhá v pravo v les k zámečku pana Prostibořského. Jeden ze žoldnéřův ukázal k lesu, kdež na haluzi na pokraji stojícího smrku dvě těla visela. Byl to žoldnéř a kalinský dobrodruh, pomocníci Eusebovi.

V.

V osamělém, lesním zámečku bylo zas ticho a klidno. Sluhové zbaveni jsouce pout a smrtelného strachu okřáli a sedíce v čeledníku ve společnosti Blažeje a černého bubeníka bavili se vzájemným vypravováním o událostech minulé noci. Ovšem největší vzácností a podivením byl jim ten strakatě oděný Afričan v červených botách. Než za nedlouho dobře s ním se seznámili prostřednictvím opět mnohomluvného Blažeje.

Z nedávné minulosti přešli na blízkou budoucnost a opět to byl Blažej, jenž měl nejvíce domyslů.

„Starý pán asi dlouho nebude, a víte, bude pro něj lépe. Ulehčí se mu. Za to budeme míti nového, mladého.“

Sluhové se usmáli a mouřenín vyceniv zuby k radostnému úsměvu jal se vykládati, jak hodný to pán, pan Václav. On, černoch, že byl při houfci ode všech sužován a týrán, jediný pan Václav se ho ujímal i proti Eusebovi a nejednou podaroval královského někdy mouřenína. —

V panské komnatě bylo ticho.

Starý, zraněný Prostibořský klesl v spánek a radost jeho, „mstitel, Josue, syn Nun“ oddychoval klidně v posilujícím spaní. Ležel na postýlce vedle děda. U hlav svého synáčka seděla Salomena, bledší, unylejší než jindy. To byly jediné stopy, které zanechala ve tváři minulá, děsná pro ni noc. Ale čisté čelo bylo zase vyjasněno, v líci zračil se klid a zářil v jasném, tmavém oku, jež starostlivě tu na otce, tu s mateřskou něhou na spícího Adama se upíralo. Pak opět jako v zamyšlení se sklopilo, až po chvíli plaše vzhledlo na Václava, jenž maje pravici obvázanou naproti seděl.

Otevřeným oknem vnikaly do komnaty čerstvý, čistý vzduch a jasné paprsky odpoledního slunce, jichž zlatý proud míhal se a chvěl na lesnatých, tichých krajinách bohatých gobelinů.

Tajemný šumot stinného hájku, nad nímž pruh tmavomodrého, jasného nebe viděti bylo, až sem dorážel.

Salomena zapomněla na všechno a srdce její okřívalo jako květina po bouři. Bylo jí jako v pěkném snu, jako v tom nočním, živém vidění. —

Václav seděl naproti ní, jak jej byla ve snách spatřila, a v srdci jejím uhostil se také divný, milý nepokoj jako tenkráte. —

Mlčeli dlouho oba — snad aby spících neprobudili, snad že neměli vhodného slova.

„Slyšela jste, paní, co jsem otci odpověděl. Neoptal jsem se vás, nevím, schvalujete-li —“ tak konečně promluvil; za chvíli pokračoval tišším hlasem:

„Smím tu u vás zůstati? Chci býti vaším ochráncem a Adamovi otcem. — U vás dojdu pokoje a smíření —“

Zrovna jako ve snu. — Sklopila hlavu a v libém zmatku hladila hebké kadeře synáčkovy.

Starý Prostibořský probudiv se ze spaní ohlížel se plaše kolem. Spatřil vedle lože svého stojícího černě oděného vojína, na jehož prsa Salomena hlavu sklonivši tiše plakala.

Tiché ty, slastné krůpěje byly mu nejvýmluvnější odpovědí.

„Andělé boží!“ zvolal mdlým hlasem chorý stařec a oko jeho, jako by dosavadní rouška protržena byla, jasně upíralo se na zasnoubence.

„Otče, již nebudeme opuštěni, ani vy, ani Josue!“ —

Druhého dne odjel Václav Vencelík a vrátil se až čtvrtého, a s ním dostavil se kněz, kterýž jej se Salomenou před oltářem v zámecké kapličce oddal.

Tak tichounkých a zároveň tak šťastných svateb zajisté pořídku.

Za nedlouho po dni svatebního veselí nadešel den smutku. Starý Salomenin otec podlehl ráně a své chorobě. V posledních dobách nesměl malý Adam od něho ani na chvíli odnesen býti. Ubohý stařec mluvil neustále o tom, že povede lid v zemi zaslíbenou, často jmenoval zemi českou, zemi svatou a na dceru a zetě věrně mu sloužící patře nejednou jako u vidění volal: „Andělé boží!“

Nadešel poslední zápas. Oči jeho stále hleděly na malého vnoučka, jejž plačící matka v náručí držela.

„Bůh mu odpustí, přetrpěl mnoho, mnoho —“ pravila Salomena, když několik dní po tom s Václavem sedíc o nebožtíkovi mluvila.

„A naděje a potěšení jeho aspoň částečně se vyplní. Salomeno, pomoz mně Adama vychovat, a dá bůh, že z něho bude takový Čech, že by strýc Sigmund byl s ním spokojen. Zle je u nás a málo mužů v pravdě vlasti milovných. — Ale nevyhyne pokolení jejich —“ a tu pojav v náručí usmívajícího se Adama přitiskl jej vřele ku svým prsoum. „Nevyhyne a kdyby tento synek měl býti semenem hořčičným.“

Salomena prudce objavši muže líbala jej i dítě.

„Nevyhyne! Nevyhyne!“

FEUILLETON.

Smutné drama.

(Alcardo-Aleardi.)

Tobě paní která víš.

Já budu tě vždy milovati. Ale ty tam v říši mrtvých, nepij, prosím tě, z oné číše, která by tě naučila zapomínati na staré tvoje přátely.

Starý epigram řecký.

I.

Atys jej milovala: jak dva květy,
dva narcisky v jednoho listu škebli
jste usednuli ve objetí spolu
na sametovém křesle měkkém. Sami
jste užívali chvílí nebe sladkých
jež nebe zatracuje. U tvých nohou,
on nenasytným hltal tebe zrakem,
ty prsty měkkými jsi pohrávala
ve jemných vlasech jeho, které vinou
se jiskřily; a tichou nocí zvonil
jen zločinný tluk obou srdcí vašich.
Ve křišťálu, jenž naproti vám visel,
se obrážel ten jásající bouřný
ples čiv a purpur granátný tvých tváří
a lilije na jeho obličeji.
Tys nyjic hleděla a stranou v koutě
si klekli vaši andělové strážní
a na oči své kladli obě ruce
a modlili se za vás. Darmo, darmo
nad vaší hlavou nekonečnem nebes
hvězd mlčelivých táhly legiony
ku západu; ach darmo: vaše láska
o světle ani o tmách nevěděla.

II.

On zbožňoval tě; a přec plnou vládu
nad jeho srdcem upírala tobě
neznámá, chudá a přec všemohoucí
tvá sokyně, vlast bídná. Zlaté spony,
sta vonných náručí a otevřených
ku lásky objetí tím nebyly mu
co jeden článek na řetězu rezném
té bídné otrokyně. Jednou v noci
kdy v směsi podivných snů zmítán blouznil
o Italii, o tobě, již stvořil
bůh krásnou tak a hříšnou, tu byl zrazen,
od krbu svého urván, a pak spoután.
Vůz, který vezl šlechetnou tu duši,
jel ulicí tvou, tak že zatřásla se

v tvém bytě okna; ty jsi právě spala.
Ruch zbudil tě, tys vstala v nepokoji
a potom v strachu řeckou hlavu svoji
jsi v podušek svých vonných řasách skryla
a onen vzkaz loučení posledního,
jejž bez útěchy on posílal tobě,
tvých oken zelenou spjat okenicí
na vlnách husté, hnědé mlhy zhasnul.

III.

Ční město z bažin hranaté a smutné,
kol něho malá říčka z Valdisole,
jež Virgilovy proudy dále vede,
lagunou křivou zrcadlí v svých vlnách
zdi pevnostm, tak ssinalé a pusté.
Zde v nocích svět kdy v klidu odpočívá,
kdy neúrodné luny slabé svity
přes bahniska se smýkají, bys myslel,
že dálný kraj i močál plný vrbin
se plní množstvím zápasících stínů,
a z dálky slyšíš pohřební a truchlý
sbor hlasů florentských od Curtatony.
Stráž cizácká, jež po vysokých náspech
se němá prochází, tu píseň slyší
a tajný děs ji schvátí, mocná tucha
o pádu vlády její. — Tady dole
ve hloubi pevnosti tvá láska žije
ku poušti žaláře jsouc odsouzena.
On neplakal, ni naříkal, ni prosil,
na zčernalých zdích, v slabém svitu lampy
jen Giotta uměním, jež potěšuje,
si kreslil rysy božské tvoji tváře;
od toho dne víc nebyl osamělý.

IV.

Den mrazný svítal, mlhy husté sloupy
se nesly z jezera, tu v středu pole
svá nečistá ramena šibenice
ku nebi vypínala, jako s prosbou,
by blesk ji schvátil. Mlčící dav lidu
hněv proti bohu v duši, tisíc očí
na klidné čelo muže, který kráčel
tich na popravu, upíral. On vesel
svou Italii pozdravil. Vír mraků
vše zakryl ostatní. V poledne chvíli
se přehnal zástup mračen prchajících
a slunce trysknouc pralo v pustá lada
na hrozný provaz i na tělo reka,
jež houpalo se, pak na ono hrdlo,
jež polibky jsi druhdy pokrývala.
Pták sletnul na trám hrozné šibenice
a zpíval mrazem zhrdaje. Co tenkrát
tys paní dělala? co tvoje srdce?
Já potom poznal svaté ono místo,
kde spočíval, a tam jsem jednou večer
se modlil za vše potlačené
i dlouho za ty kteří potlačují.
A ještě ani nevykvetla ranná
ve trávě hrobu jeho anemona,
když, krásná paní, ty, zas zpívala jsi
jsouc okouzlena, běda! novou láskou.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

— Alfred de Vigny kandidoval vícekrát do Akademie; teprve r. 1845 byl přijat. Pod titulem „Mé visity pro Akademii" zaznamenal různé pikantní scény této trapné odysseje, ku které jest odsouzen každý kandidat akademie ve Francii a každý, — dejme tomu český literát ucházející se na př. o assistenturu při nějakém učeném národním ústavu, o kustodství při nějaké národní učené společnosti, o docenturu při nějakém nenárodním ale mnoho národovců v lůně professorského sboru čítajícím vysokém učení, o sekretářství při nějakém národním okresním zastupitelství, o místo lokálkáře v nějakém národním časopise, o vydání svých spisův u vlasteneckého nakladatele, o honorář za své spisy, o místo diurnisty v kancelářích slavné městské správy pražských měst, o kousek práce, o kousek chleba, o existenci kdekoliv v celé patentované národní české vlastenecké společnosti . . . . .

Přišel jsem k Roger-Collardovi. Vyběhl jsem nahoru a odevzdal jsem svou visitku jakési ženě, která byla v předsíni. Brzy na to vyšel stařec; měl červený nos a bradu, a na hlavě starou, černou paruku. Byl oblečen v starý župan.

Zde uvádím slovo za slovem naši rozmluvu.

(Stanul a opřel se napolo o zeď).

Roger-Collard. Odpusťte, pane, mám mnoho práce a nemohu přijmouti vaši návštěvu; mimo to mám zde lékaře.

A. de V. Pane, určete mi den, kdy bych vás nalezl o samotě a já přijdu.

R.-C. Jedná-li se, pane, pouze o povinnou visitu, dobře, jako by se bylo stalo.

A. de V. A já, pane, libo-li přijímám; bylo by mi však milo, kdybyste mi pověděl, co soudíte o mé kandidatuře.

R.-C. Soudím, že nemáte pražádné naděje. Ano, žádné naděje (opakoval tonem jaksi ironickým a vyzývavým). Říká se tak nyní, není-li pravda?

A. de V. Nevím, jak se nyní říká; vím pouze, jak já mluvím a jak vy teď mluvíte.

R.-C. Mimo to bych rád, abyste mi pověděl, co jste vlastně vykonal.

A. de V. Ode mne se toho nikdy nedovíte, neznáte-li toho z veřejného života. — Nepřišly vám nikdy tak náhodou do ruky žurnály?

R.-C. Ne.

A. de V. Nechodíte nikdy do divadla? A což těch kusů, které se již po dvě léta hrají, a těch knih, které mají již sedmé i osmé vydání, těch také neznáte?

R.-C. Ne, pane; já nečtu nic, co se teď píše, již třicet let ne; totéž řekl jsem již jinému pánovi před vámi. (Mínil V. Huga.)

A. de V. (byl na odchodu a přehodil si nedbale plášť přes rameno). A jak tedy můžete, pane, hlasovati, když ničeho neznáte? Ostatně děláte, co vám kdo poradí?

R.-C. (zaražen zabalí se úže do svého županu). Já hlasuju přece, přece hlasuju . . . . Chodím k volbám a hlasuju, jak, to nevím, ale hlasuju.

A. de V. Akademie by se podivila, kdyby věděla, že pronášejí její členové svůj soud o dílech, kterých nečetli.

R.-C. Ah! což akademie! což o to, s tou se vyrovnáme. Řekl jsem to již kolikrát; člověk v tom věku, jako já, nečte již nic, nanejvýš pročítá znova stará díla.

A. de V. Když nečtete, snad tedy mnoho píšete?

R.-C. Ne, já již nepíšu: já čtu jenom starší díla.

A. de V. Škoda, já bych četl vaše díla.

R.-C. Ne, ne, já čtu jen tak někdy ty starší věci.

A. de V. Ale pak nevíte, nevyšlo-li od té doby něco dobrého, co byste snad čísti měl?

R.-C. (dosti nevrle). Ah! dost možná, pane, dost možná.

A. de V. (jde ke dveřím a obléká se). Pane, ve vaší předsíni je dosti zima; bojím se o vás a nechci vás zde déle zdržovat. Nejsem na předsíně zvyklý.

R.-C. Odpusťte, pane, že jsem vás přijal zde.

A. de V. Co na tom, pane, je to jednou pro vždy. Doufám, že snad nechcete, abych vám vyčítal svá díla. Naleznete je zde doma, v Rusku, v překladech ruských i německých, aniž bych já sám o nich říkati musil, jako la Fontaineova sova: Mé děti jsou roztomilé! (A. de Vigny otevře dveře, R.-C jde za ním).

R.-C. Ale mně se zdá, že budou volby dvě.

A. de V. Pane, nevím o tom ničeho.

R.-C. Když vy to nevíte, jak to mohu vědět já?

A. de V. Pane, vy jste členem akademie a já ne; vím pouze tolik, že kandiduju o fauteuil p. Frayssinouse.

R.-C. A kdo ještě kandiduje?

A. de V. O tom, pane, nevím. a nemám ani vědět. (Na to se obrátí, dá klobouk na hlavu a odchází bez pozdravu; Roger-Collard stojí ve dveřích a volá: „Má úcta, pane!")

OBSAH: Mistr Jiří. Z nových zpěvů Adolfa Heyduka. — Můj přítel Sylvestr. Od Fr. Heritesa. — Adam Mickiewicz na Rusi. Slovanská studie. Napsal Edvard Jelínek. — Flora. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Anděle boží. Od Aloise Jiráska. (Dokončení.) — Feuilleton.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. března 1878. ČÍSLO 7.

Můj přítel Sylvestr.

Od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

IV.

Márinka nepodobala se v ničem tetě Duškové; sdělila spíše mnoho po mé matce. Její život byl více vnitřní, na zevnějšek činil duch její velmi chatrný dojem. Vedle hrdého zjevu matky vyjímala se podivně její málomluvnost, skromnost, tichost, které se někdy podobati mohly až obmezenosti, ovšem jenom lidem neznajícím ji blíže. Ale za to byl v chování jejím tak rozkošný půvab, taková nenucená přirozenost, že každý, i kdo neznal ještě ryzost jejího srdce, na první setkání musel ji ozdobiti příjmím „roztomilá“, jako učinil přítel Sylvestr.

Márinka byla postavy malé, až trochu příliš malé; pohled její byl snivý, bez výrazu strojené sentimentalnosti; hustý, kaštanový vlas, který dle právě panující módy byl uměle skadeřen, splýval jí v mocných vlnách po šíji; nosík její neměl ušlechtilý řecký tvar ani pyšný výraz nosů ruských dam, ale byl to rozmilý český nosíček, který koketně shlížel do světa a oživoval snivost modrých očí. Ruka její byla malá a bílá. Ruku tu zdobil snubní prsten.

Pocítil jsem v duši bolest pohlednuv na tu spoutanou ruku. Nebylo ani třeba zvláštní znalosti lidí, abych poznal, že srdce mé sestřenky dosud nepromluvilo vášnivou řečí první lásky. Podivno, kterak zároveň s tímto poznáním zableskla se v mé mysli vzpomínka na Sylvestra.

Celý druhý den svého pobytu na Libíně strávil jsem ve společnosti sestřenky a tety. Bavil jsem se dle možnosti; nemusil jsem ostatně namáhati se příliš mluvením — teta měla slovo. Zdálo se, že si vzala za úkol v nejbližších 24 hodinách seznámiti mne se všemi pozorováními, která byla v životě učinila o lidech. Nepřítomnost mého přítele omluvila laskavě, ačkoli myslím, že v duchu spokojena nebyla.

Márinka mluvila málo; byla zasmušilá — neobyčejně, jak tvrdila teta usmívajíc se potutelně a hrozíc jí prstem. „Obdržela psaní,“ řekla mně tajemně a ovšem mně hned zcela důvěrně sdělila, co psal pan lékárník: že nemůže hned přijeti na Libín jak byl slíbil, poněvadž neočekávanými záležitostmi obchodními poután jest na svoji lékárnu. Za 14 dní že doufá vše vyrovnati a — pak jako na perutích poletí v náruč své zlaté nevěsty.

Márinka neodpověděla; usedla k pianu a zahrála prapodivnou nějakou fantasii spletenou z akkordů těch nejrůznějších — brzo rozpustile dovádějících, brzo smutně se rozplývajících v tichém kvílení, brzo hřmících nepochopitelnou silou vášně.

Několikráte obrátila se ke mně toho dne s otázkou a otázky její vždy předmětem byl Sylvestr. Ptala se na jeho život, jeho zvyky a soustrastně sklonila hlavu, když jsem vyprávěl jí o jeho mládí.

„Ale teď je šťasten?“ ptala se.

Zalekl jsem se těch slov, která byla jako ohlasem včerejších slov Sylvestrových.

„Jest,“ řekl jsem určitě a Márinka zamyšleně trhala lístky sedmikrásky, kterou si strhla s vlasů.

„Totiž, není schopen jiného štěstí, než jaké mu poskytuje duševní práce,“ doložil jsem pevně; nevím, proč mé srdce počalo silněji tlouci.

Teta zaslechnuvši konec naší rozmluvy usmála se významně. Vzpomněla si as, kterak hodlá jej obdařiti docela jiným štěstím.

Přiblížil se večer. Teta Dušková uvedla mne málem v zoufalství; uznala mne za hodna obzvláštní důvěry — slyšeti její nejnovější báseň, ve které oplakávala smrt svého „drahého manžela“. S resignací usedl jsem do lenošky a nechal jsem potopu elegických veršů valiti se přes hlavu svou, aniž bych snažil se zachytiti v mozku jedinou kapku.

Sestřenka postavila se k oknu a zamyšleně hleděla do šerého prázdna. Zdálo se mi dokonce, že několikráte přejela si rukou oči, jako by stírala s nich slzu.

„Sylvestr,“ zašeptala pojednou a v oku jejím zaplanula na okamžik podivná záře.

Byl to skutečně on.

V temných obrysech nořila se z šera jeho postava. Stál opodál v zahradě opřen o kmen jabloně jakoby v dřímotu skolébané teplým nočním vzduchem. Ruce měl složené na prsou, hlavu nachýlenou trochu, ale oko hledělo vzhůru do oken statku.

Jaké oko! Jako by dva blesky sletěvší střelhbitě s mračen, byly se zachytily v prostoře. Neviděl jsem je nikdy v tak příšerné kráse to ohnivé oko mého Sylvestra.

Márinka zbledla a chvěla se a přec nemohla se odvrátit od čarovného zjevu. Pohlížela k němu s hrůzou a přec s jakousi dojemnou touhou.

Vzpomněl jsem si na báchorky o jedovatých hadech, kteří vyhlídnuvše si oběť očarujou ji pohledem a —

ubohá oběť zachvívá se hrůzou a přec nemůže se odvrátit od půvabu vycházejícího z krvežíznivého toho oka . . . Nevím, jak mne jen mohla napadnouti tak hrozná myšlénka v úzkém spojení s mým dobrým Sylvestrem.

Konejšivě stiskl jsem ruku sestřenky.

Teta Dušková zatím četla dále se slzami v očích smutnou svou báseň a unešena silou vlastní poesie nepozorovala ani, že ji nikdo neposlouchá. Konečně utopen byl v hlasitém pláči dojemný refrain poslední strofy. Utrouc si s očí slze přistoupila teta k nám a zahleděla se taktéž do zahrady.

„Mon Dieu!“ zvolala pojednou. (Teta mluvila vždy francouzsky, byla-li překvapena, neb ulekla-li se něčeho). „Quel spectre! Ces sont les yeux d'un démon — d'un vampire!“

Sylvestr snad poznav, že jest předmětem našeho pozorování, náhle se odvrátil a kvapem zmizel za hustým křovím.

Z prsou Márinky vydral se vzdech . . .

Sešel jsem dolů do zahrady a kříž na kříž jsem ji prošel; Sylvestra nemohl jsem nalézti. Očekával mne v mém pokoji sedě v lenošce, opíraje hlavu do dlaní.

„Příteli,“ zvolal obyčejným svým drsným hlasem. „Odejdu odtud v několika dnech. Nemohu zde nalézti klidu.“

„Vytrhoval tě někdo ve studiích?“ ptal jsem se jen, abych vůbec promluvil; byl jsem podivně dojat.

„Ne!“ vzkřikl nevrle a povstav přešel několikráte prudce po pokoji. Nepromluvil více ani slova toho večera.

V.

Pochmurné noční intermezzo podivné rozladilo naši malou společnost.

Přišel jsem jak obyčejně k snídaní do malého salonku, jemuž se říkalo „zelený pokoj“ snad proto, že býval kdysi v nepamětných dobách zeleným.

Márinka seděla u okna a měla knihu v rukou. Oko její však těkalo po zahradě nejistě, plaše — tu utkvělo na pestrém skupení kvetoucích aster vyplňujících celý velký záhon, objímající malou umělou fontanu, tu upřelo se snivě na besídku ovinutou zelenými guirlandami břečtanu a lilku, tam sneslo se pomalu přes matné vrcholky olší a roztouženě zahledělo se do dalekého prázdna.

Usedl jsem vedle ní; marně přejel jsem si rukou několikráte čelo — nemohl jsem zapuditi trudné myšlénky dorážející na mne s vytrvalostí nesnesitelnou.

U tety soustředil se všechen špatný rozmar v rheumatických jejích bolestech. Ani jejímu nejlepšímu příteli Kotzebuovi nepodařilo se ji rozveseliti. Mrzutě uložila jej konečně ubožáka do perlového košíčku mezi různé kraječky a nedopletené punčochy.

Sylvestr hrubě ani mně neodpověděl, když jsem ráno chtěl jej vyvésti z jeho brlohu. Ležel na loži a byl zahalen dýmem. Odpoledne přišel sám mimo očekávání.

Teta nebyla přítomna, odešla právě z dlouhé chvíle někam do kuchyně.

Márinka kvapem odložila knihu. Její tvář zbarvil nejkrásnější nach — na chvíli jenom — zmizel mžiknutím, jako by setřen ledovým dechem smrti. Upřeně hleděla na Sylvestra.

Nepodobal se nikterak demonickému nočnímu zjevení; zrak jeho byl spíše mdlejší než jindy, ale spočívalo v něm něco co se podobalo žízni. Čelo jeho prorývalo několik ostrých vrásek, sbíhajících se mezi obočím. Ruka se mu chvěla, prsa pracně se dmula, ale tvář jeho byla nehybná, ledová. Patrně se přemáhal s napnutím všech sil.

Přistoupil k Márince a promluvil k ní, ale tak zamotaně, že musila uchopiti se jednotlivých slov, aby vůbec mohla odpověditi A odpověděla mu ne příliš srozumitelněji . . . Vše bylo mi jasno.

Láska! — I na jeho srdce zaklepala mocnou svojí rukou. Kterak roztál se led jeho nevlídné uzavřenosti hned pod prvním pohledem Márinčiným! — Jak změnil jeho zasmušilost její první úsměv! — Nyní bylo mi jasným jeho chování v první den pobytu na Libíně. Pak se vzpamatoval. Nebyl si ještě určitě vědom dosahu změny, která se s ním děje — ale ulekl se jí, hrozně se jí ulekl. Bojoval proti ní silou obra. Uzavřel se v samotu — chtěl pracovati jako jindy — utéci myšlénkám dotíravým — vysmál se vzmáhající se vášni — tisíckrát — marně — — marně — —

Teta se vrátila a spatříc mého přítele okřála ku podivu; přítomnost jeho způsobila u ní blahodárný obrat. Brzo zapomněla úplně i na rheuma a zapředla ubohého Sylvestra v živou rozmluvu, plnou sladkých narážek, kterým on za mák nerozuměl. Nebyl ani dost málo dojat i když mu do nejbližší budoucnosti byla otevřena pečlivou rukou tetinou vyhlídka na milé překvapení spatřením slečny Adély von Browen.

Seděl naproti tetě ve výklenku okna a mlčel; musil-li někdy odpověditi, učinil to krátce, odměřené, skorem urážlivě. Nepochopuju, kterak mohlo tetě docela to ujíti. Myslím, že dobrá paní byla příliš unešena přemýšlením o co možná nejpikantnějším zauzlení začatého romanu. Netušila, že bez jejího přičinění vyrůstá v nejbližším jejím okolí roman jiný. Nepozorovala, že se nad její tichou domácností stahujou mračna, hrozící jí potopou.

K večeru přijela P . . . ckou poštou slečna Adéla von Browen a teta Dušková jako na posměch své churavosti běžela jí naproti až k vozu, táhnouc Márinku za sebou. Vítězoslavně přivedla si hrdinku svého romanu na jeviště. Sotva dechu popadajíc vedla ji do „zeleného pokoje“ a přímo k výklenku, ve kterém seděl Sylvestr.

„Diable,“ zvolala zděšeně. „Le vampire s' enfuit!“

Sylvestra zde nebylo, klec byla prázdná.

„Quel vampire?“ tázala se udiveně slečna Adéla.

Márinka hbitě zamluvila palčivou tuto rozmluvu, jež i mne nemile se dotkla, budíc ve mně upomínku na hrůzu včerejší noci.

Slečna von Browen zdomácněla příliš na prknech salonu, než aby byla dala na sobě znáti nevoli, která beze vší pochyby se jí zmocnila. Není divu! Teta zajisté hned v listu a teď znova za krátké cesty po schodech nahoru, sdělila jí mnoho překrásných věcí o svém hosti. Teď vychválený kavalír prohřešil se hrubě i proti těm nejzákladnějším pravidlům slušnosti . . .

Jak ho nenáviděla z duše! — Jeho — a ještě více nevinnou paní Duškovou! —

Nicméně s líbezným úsměvem ptala se po tetině zdraví, gratulovala Márince k nastávajícímu štěstí, oblažila i mne několika důvěrnými otázkami, zeptala se na celou četu přátel a známých a vyřídila na sta nejupřímnějších pozdravů od těch nejrůznějších lidí na světě.

Teta dlouhou chvíli kojila se nadějí, že snad její hrdina se vrátí a sám rozetne zamotaný uzel palčivé otázky, která tak neočekávaně, tak nemotorně se naskytla hned na počátku romanu.

Sylvestr nepřišel a teta Dušková konečně přivolavši na pomoc věrné své spojence, rheumatické bolesti, omluvila se a pod jejími ochrannými křídly opustila společnost mrzuta, zklamána, nešťastna.

Márince zůstala hrozná pro ni povinnost baviti zbytek večera slečnu von Browen. Bylo mně líto ubohé dívky, která zápasíc ukrutně s rozbouřeným nitrem musila potlačovati tuto bouři a mluviti o věcech nejnudnějších, nejprotivnějších jí v tom okamžiku. Stál jsem věrně při své malé sestřence.

Na štěstí slečna Adéla brzo se odebrala na lože, předstírajíc unavenost mrzutou cestou.

Položiv sdílně ruku na rameno Márinky zahleděl jsem se na chvíli v oko její, v němž zaleskla se slza, a pomalu prodírala se skrze řasy. Políbil jsem ji na čelo a dojat přál jsem jí dobrou noc.

Ubohé dítě!

VI.

Způsob, jakým slečna Adéla von Browen pohlížela na svět, překročoval skorem i meze hrdosti. Možná, že toto pohrdlivé krčení nosem nade vším plebejským neslo z části vinu, že slečna dočkala se 27. jara v panenské osamělosti. Byla dcerou po vyšším státním úředníku a žila se svou matkou v P . ., kde byla ozdobou tak zvaných vznešených kruhů, k nimž i teta Dušková počítala se s hrdostí. Dojížděla často do P . ., jen aby učinila poklonu paní krajské nebo aby baronce von Graben řekla několik bezcenných zdvořilostí.

Slečna von Browen platila v dotyčných kruzích za dámu nadmíru duchaplnou a učenou; také opravdu její vědomosti nebyly nepatrné, ale způsob, jakým je nosila na odiv celému světu, byl přímo protivný. V Němcích říká se dámám jejího genru „Blaustrümpfe“; my ubozí Češi nemáme snad pro ně ani významu. Doufejme, že se nalezne, až tato species dam objeví se častěji v naší společnosti.

Slečna Adéla von Browen byla hrdou na svoji učenost, ale neméně též na svoji krásu. Snažila se oběma okouzlovati své okolí. Nebyla také opravdu nehezkou; vzrůst její byl štíhlý, ruce i nohy malé, pěkného souměrného obrysu, celý zjev její elegantní; jejímu obličeji scházel však výraz ženskosti, který jedině se líbí u ženy.

Nejvíce ze všeho zakládala si slečna na svém čistém „r“, které vyslovovala velice pikantně a co možná nejčastěji.

Ku podivu, že dosud žádný smrtelník nezakousl se ani do tohoto „r“, ani do její učenosti, ani do ruměnce její tváře, který jsem ostatně — nerad to žaluju — měl silně v podezření, že bývá každé ráno uměle oživován vlastní slečninou rukou.

Nevšímavost druhého, silnějšího pohlaví valně přispěla as k tomu, že slečna von Browen v zmíněném stáří docela už pohrdala světem i hlásala okázale každému, že dosud ani jediného muže neuznala za hodna své ruky. Teta Dušková ovšem snadno prohledla na dno spolehlivosti této hlásané pravdy, nepřimělo ji to však nikterak k posměchu jako tak mnohé jiné ze společnosti. V nadšení pro slečniny ctnosti kladla dosavadní osamotnělé její panenství za vinu jedině ničemnosti nynějšího světa, který ve svém všech ideálů prázdném pachtění se za bohatstvím přešel přes slečnu Adélu, nemající vedle výtečných svých tělesných i duševních krás žádného jiného jmění, k dennímu pořádku. Umínila si napraviti tento zločin osudu i hledala už kolik let pro svou aristokratickou přítelkyni nějakou důstojnou partii. Konečně se naskytla: Sylvestr! — A slečna Adéla von Browen unešena výtečnou myšlénkou paní Duškové, zapomněla své nenávisti k mužům, svého pohrdání světem a plna naděje, s pocitem vděčnosti, spěchala na Libín. Byla pevně přesvědčena, že nalezen jest muž, o kterém vždycky tajně blouznila.

Víme jak byly zklamány obě.

Sylvestr po celý den se neobjevil a slečna von Browen neopominula několika ostrými narážkami, skrývajícími se za tím nejsladším úsměvem, poraniti ubohou tetu, která byla osobou tou nejnešťastnější na světě nad nezdarem tak krásně vymyšleného romanu, jenž hned v první kapitole zdál se býti zničen, pošlapán výstředním jeho hrdinou.

Napnutost mezi slečnou Adélou a tetou Duškovou hrozila hned druhým večerem propuknouti v zjevné nepřátelství, když utrápená teta zvláštním vnuknutím nebes přišla na znamenitou myšlénku, která jí poskytovala naději, že snad přece jen zastavený, nikoli přerušený běh romanu, do něhož se již vášnivě zamilovala, uveden bude na kolej vykázanou mu její fantasií.

Přišlo psaní od pana lékárníka, v němž sděluje, že nad očekávání brzo podařilo se mu urovnati obchodní záležitosti, že mu kyne naděje, ba jistota, vymaniti se z prachu lékárny a že zkrátka — v neděli přibude na Libín a zůstane tu více dní.

Několik minut po přečtení listu pana lékárníka seděla teta nepohnutě ve své lenošce, pro sebe se usmívajíc. Pak se vzchopila a upronc vítězoslavně oči na slečnu Adélu zvolala nadšeně:

„V neděli uspořádáme taneční zábavu!“

„Márinka bude tu veřejně slavit své zasnoubení s panem Rovným, kteréž dosud způsobem důstojným oznámeno nebylo ‚naší společnosti‘ a pan . . .“

Teta nedomluvila, ale jen domyslila v plném proudu v duši se jí valící kapitoly romanu.

Slečna Adéla padla jí sensačně okolo krku.

Beze vší pochyby byla myšlénka obou přítelkyň jedna a tatáž, že totiž o plesu bude nemotorný učenec okolnostmi přinucen šíleně se zamilovat.

Márinka chovala se prapodivně při oznámení události tak radostné jako jest mladému děvčeti ples a ještě více jako jest nevěstě příjezd ženicha. Stála u okna a svírala v rukou růžový list, na který pan lékárník vylil celou spoustu nejsladších citů, i hleděla před sebe s výrazem podobajícím se spíše všemu jinému než radosti . . .

*

Na Libíně bylo hlučno a živo. Teta zapomněla úplně svých rheumatických bolestí a dopřála i příteli Kotzebuovi kolikadenní nerušený spánek v perlovém košíčku. Běhala z pokoje do pokoje, nařizovala sluhům i služkám, zlobila se a hubovala a zářila blažeností. Telegrafovala na všechny strany: modistce, zahradníkovi, čalouníkovi, známému pianistovi do P . . a psala vlastnoručně pozvání samým důstojným a vysoce blahorodým osobám s marnotratným plýtváním inkoustem na sáhodlouhé tituly.

Jednou požádala mne za soukromou rozmluvu a s tváří starostlivou ptala se mne, zdali snad můj přítel byl by i toho schopen nezúčastniti se jejího plesu. Pokrčil jsem rameny. To byla kapka jedu upadlá do poháru její rozkoše a jejího rozmaru. Byla zoufalá pouhým na to pomyšlením. Sylvestr však sám ji upokojil slíbiv nezvratně svoji přítomnost na plesu.

Můj přítel vůbec změnil se zas náhle ve svém chování. Dva dny po oné události, když byl tak negalantně utekl roztoužené slečně Adéle, nehnul se ze svého brlohu, pak sám se dostavil do společnosti dam i zůstal při nich po celé skorem dny.

Teta Dušková jásala už nad svým vítězstvím; měla za to, že přítomnost Adély jest příčinou toho obratu.

Slečna von Browen ovšem nezadala si tak, aby se zřejmě podobně pronesla, ale její stydlivé klopení očí svědčilo, že i ona je pevně přesvědčena o tom, jakým kouzlem dotírá její zjev na vážného učence. Vynasnažila se pečlivě odhaliti mu celé bohatství svých vědomostí i mluvila s ním o metafysice — s tvářností kokety.

Sylvestr byl zasmušilý, málomluvný, ale ku podivu měkký; jeho drsný hlas nápadně se změnil. Často se chvěl, že nebylo možno nepozorovati, kterak je pohnut.

Slečna vysvětlovala si tyto patrné známky zmáhajícího se citu na svůj prospěch a den ode dne nabývala více jistoty, jak nevýslovná je vášeň, kterou její tělesné i duševní vnady zasely do srdce učeného, dosud světu se vyhýbajícího doktora.

Přiblížil se den plesu. (Dokončení.)

V zemi Lotofagů.

Na malé výspě, v kterou moře bije,
lid Lotofagů žije.
Jak mrtvá řeka v líném, smutném klidu,
tak plyne život nešťastného lidu.
Na ňadra svoje těžkou hlavu sklání
a choré srdce sotva bije v hrudi;
než myšlenka se jaká k činu vzbudí
už její křídlo klesá v umírání.
Jich ruka chví se, když se k dílu zvedá,
a zrak se leká jasné zoře denní,
lid blaho svoje v sladkém opojení
a ve rozkoši hledá.
Zbraň jeho odpočívá
a dávno meče v pochvách zrezavěly,
jež v rukou dědů po krajinách zněly
jak pomsty bouře divá.
Vnuk slabou rukou sotva ocel zvedne,
před krví zděšen jako žena bledne.
Vše odňalo jim rozhněvané nebe —
i peruť víry v sebe.
Ni naděje zář bídným nedopřána,
jen minulost jim za náhradu dána —

Ó předků sláva, to ten lotus sladký,
jímž opojují nízkou mysl svoji,
jej nemluvně už ssaje s mlékem matky,
jím touhu tiší, svoje strasti hojí.
Kol čela svého cizí laury vinou
a sami v prachu hynou.
O činech dědů pějí,
již s celým světem za vlasť bojovali,
již pro svobodu vlastní život dali, —
a čela se jim studem nepolejí!
Což nikdy jejich duši
blesk Jupiterův ze sna nevyruší? —

K. Lenský.

Petr Pavel Rubens.

Náčrtek u příležitosti výstavy reprodukcí maleb Rubensových v Praze.

Píše *Renáta Tyršová.*

Z čeho záleží v podstatě hodnota umělce, v čem zakládá se velikost jeho?

Z různých hlav, z různých rukou vyšla přebohatá ta řada výtvorů sochařských a malířských, jež za díla mistrná od věků uznána byla. Svou zvláštní řečí mluví k nám každé z nich, nejrůznějším způsobem jsou v nich vyjádřeny a podány idey vždy zase rozdílné. Jinak dojímá nás ladný vánek něhy a půvabu, obestírající Madony Rafaelovy, jinak mohutné proudění velkoleposti, jímž genius Michelangela nás uchvacuje. Jinak působí na mysl naši harmonicky vyvážené a velebně klidné postavy Phidiovy, jinak genialně originalní, úchvatně pohnuté výtvory plamenného štětce Rubensova.

A přece ony všechny zas hlásají totéž, totéž dokazují. Jak od kaple sixtinské tak od stanzí Vatikánských, z Parthenonu rovněž jako z dómu Antwerpského, odevšad zaznívá táž a jediná odpověď. Jen to dílo umělecké je opravdově veliké, jehož tvůrce pojmul v sebe obsah své doby, pronikl k jádru povahy národa svého a z tohoto středu postavy své nám vylíčil. Jen ten umělec stal se nesmrtelným a věčně oceněným, jehož genius je v té míře totožným s touto povahou celku jej obklopujícího, aby dokonalými prostředky uměleckými

ji vyjádřiti dovedl. Ať obsah ten je bohatý neb obmezenější, ať duševní obzor národa je určitěji ohraničený, ať právě t o je rázem jeho, že na jednom neb více místech s jinými splývá, — toť zákon, jehož nikdo ještě bez trestu nepřestoupil. Všechny námitky i staré i nejnovější mají jen zdánlivou oprávněnost. Nebeřeme zde ovšem slova „časový“ a „národní“ ve smyslu povrchním a trivialním; avšak jako strom připoután je přirozenými podmínkami k určité půdě a zvláštnímu podnebí, a jako on zakrsává přenesen v poměry a území jiné, tak i umělec, jak dějiny umění neuprosně tomu nasvědčují. —

Národnost i časovost, toť jest též ono kouzlo, jímž výtvory Petra Pavla Rubense tak mocně nás dojímají a uchvacují.

* * *

Krvavá tyranie Albova přinutila velký počet nejváženějších rodin Antwerpských, by v zemích sousedních nový domov si vyhledaly. Tak octnul se též Jan Rubens, soudce a učenec ve vědách právnických, s chotí svou konečně v Siegenu, městečku Nassavském. Tam 29. června 1577 syn Petr Pavel jim se narodil.*) Otec v Německu později zemřel, desítiletý Rubens však vrátil se do Antwerp a vstoupil co panoš v dům kněžny Lalaingové, kmotry své. Tak byl záhy uveden v ten skvělý, bující život vyšších kruhů nizozemských, jehož šumný ruch a zářivý lesk napotom tak nepřekonatelně na plátno přenášeti dovedl. Než co později umělce upoutati mělo, nesouhlasilo s povahou dítěte a mladý Rubens vrátil se brzy v dům svůj mateřský.

Líčiti vývoj mladistvého ducha jeho, toť znamená líčiti vývoj většiny všech umělců. Vždyť jest to snad povždy tentýž postup; genius, jenž záhy již se probouzí, neodolatelnou silou mysl a srdce jinocha naplňuje, genius, jenž přese vnější překážky na konec vítězívá, až na dráhu se dostane, již vnitřní povolání mu vykázalo. I Rubensovi bylo přemáhati zprvu předsudek; měl se státi právníkem jak otec jeho, přece však domohl se dosti brzo cíle a vstoupil do dílny Tobiáše Verhaegta, známého krajináře. Adam van Noort a Otto Venius byli pozdějšími učiteli jeho. Prvnímu z nich děkoval Rubens důkladnou školu technickou a poučení zejména koloritu se týkající, druhý zas všestrannými vědomostmi svými položil základ k obsáhlému vzdělání umělcovu a vyučil ho perspektivě i anatomii. Tak připraven a nad to zásoben listy odporučovacími od samého místodržitele flanderského, nastoupil mladistvý umělec r. 1600 pouť do Italie.

Zde byli to nejdříve koloristé benátští, k nimž s plným uvědoměním se obrátil. Oni jaksi tvořili pro flanderského umělce přechod od děl domácích k výtvorům velkých mistrů Florentinských, usnadňujíce mu tak studium jejich. I oni, podobně jako Nizozemci, na barvu a dojem její především zřetel upínali, avšak harmoničností své komposice linearní, velikostí a poměrnou idealitou koncepce blížili se zas více stilistům cinquecenta.

V Mantově poutaly Rubense známé fresky ze školy Rafaelovy a umělecké sbírky vévodů Gonzagských, vedle museí Medicejských tehda nejbohatší v celé Italii. S t u d i e d l e M a n t e g n o v a „V í t ě z n é h o p r ů v o d u C a e s a r a“ jsou zde zajímavou ukázkou způsobu, jakýmž Rubens z umělců Italských těžil. Zároveň pak jeví se ve změnách, jichž při studiích těch si dovolil, jak již tenkráte u něho směr k dramatičnosti a pohnutosti děje byl se vyvinul. Až do věcí vedlejších jde snaha tato. Tak na místo tichého a klidného beránka obětního umístil on lva a lvici, jež zlostně cení zuby na slona vedle nich vedeného, a ten zas hrozivě chobot svůj proti nim zvedá. I formy u Mantegny poněkud hubené Rubens zaokrouhlil, kolorit originalu pozměnil a svěžejším jej nahradil. Sotva arciť že s plným uvědoměním to činil. Máme četných příkladů, že věci podobné jaksi mimoděk se dějou. I Rafael, když antickou skupinu Gracií kopíroval, dodal tělům i obličejům formy Peruginovské, o jichž přednosti před antikou přec sotva přesvědčen býti mohl. —

Z Mantovy, co dvorní malíř vévodů Gonzagských, odebral se Rubens na delší čas do Říma, kde učený bratr jeho Filip mu druhem a podporou byl při zkoumání a studování památek antických. Než i on sám přistoupil všestranně připraven k studiu tomu. Znalť se jak v mythologii tak v archaeologii a historii řecké i římské ne méně než kterýkoli učenec doby jeho. O b r a z y v M a n t o v ě a Ř í m ě m a l o v a n é nalézají se dílem ještě v Italii na původním místě svém, dílem od Francouzů byvše odvezeny úplně na zmar přišly.

Florencii, Bononii, Milán a Janov po sobě navštíviv vrátil se pak Rubens zas konečně do vlasti své.

Osm let byl strávil v Italii, jež se mu tou měrou milou a drahou stala, že sotva doma se poohlednuv opět po ní zatoužil. Družný, duchaplný rozhovor, ušlechtilý život vyšších kruhů společenských, krása země i lidu, bohatost na díla umělecká a na velkolepé památky antické, toho všeho jaksi bolestně na severu postrádal. I sama ta bohatá a ohebná, harmonická a zároveň přec mužně zvučná mluva zdála se mu v zpomínkách ještě půvabnější, když drsné, a jak se upříti nedá, neladné a hrubé zvuky flémštiny na ucho jeho narážely. Nedivíme se, že po tak dlouhém pobytu v Italii vlaština mu zůstala jazykem na vždy milým, jehož i v listech svých začasté užíval.

A přece dostávalo se mu doma cti a uznání v míře nejvyšší. Sám arcivévoda Albrecht, jenž z Brusselu země flanderské spravoval, by k sobě a k zemi ho upoutal, jmenoval ho dvorním malířem svým. Avšak hrdý umělec nechtěl sídliti s ním v témže městě; by neodvislost svou si lépe zachoval, vymínil si, že Antwerpy stálým sídlem jeho býti mají. Zde na břehu Šaldy, pod mlhavým nebem flémským, chtěl aspoň poněkud si připomenouti dny minulé. Vybudoval si dle v l a s t n í c h p l á n ů p a l á c ve slohu vlašském, jejž vně i vnitř f r e s k a m i i jinými díly uměleckými si vyzdobil. Svoje sochy, reliefy, gemmy, medalie, nádoby a obrazy, veškeré ty poklady jeho srdci tak blízké, jež z cest svých byl si přivezl, ty umístil poblíž sadu ve zvláštní budově, jež mu Pantheon římské aspoň tím jednotným a souměrně rozděleným světlem svrchním připomínati měla. Kdo sám po delší dobu s okem a duchem vnímavým

*) Bylot dříve otázkou spornou, kde Rubens se narodil. Nezvratné důkazy však, že Siegen v Nassavsku je pravým rodištěm jeho, podal Backhuisen van der Brink ve spise: Het huwelick van Willem van Oranje mit Anna van Saxen, Amsterdam 1853

v Italii žil, pochopí vše. „Nikdo nedlel bez trestu ve stínu palmovém“.

A netoliko sobě upravil Rubens bydliště krásné a nové. Sdílela je s ním půvabná Isabella Brandtová, s níž zatím byl se zasnoubil.

Nejskvělejší průjevy genia jeho, oba velké obrazy dómu Antwerpského Postavení kříže a Snětí s kříže byly vytvořeny v době bezprostředně následující. Vrátíme se k tomu šíře v dalším průběhu náčrtku toho, kde o stručný rozbor umělecké povahy Rubensovy se pokusíme. Zde, kde zatím toliko o nástin životopisný se jedná, podotýkáme jen, že vznikly vůbec v oné řadě let, v níž umělec k vrcholi svému dospěl. V dílech doby této jest nám, jakoby vyznívaly dojmy italské, zde není při vší originalnosti ani stopy pozdější přehnanosti těl i výrazů, kterou ovšem z velké části připsati dlužno na účet manýry, jež později u něho se ustálila. V téže době zbudoval Rubens v Antwerpách kostel Jezovitský a ozdobil architektonické dílo své znamenitými malbami, jež požár, žel! naprosto zničil. Mnohé menší obrazy obsahu náboženského spadají rovněž do doby této as 10 let v sobě obsahující, a do ní náleží taktéž řada podobizen proslulých. Vytýkáme z nich toliko podobiznu umělce a ženy jeho v půvabné besídce a obraz pod jménem Čtyr filosofů známý, kde umělec sám a obyčejná společnost jeho, učenci Hugo Grotius, Justus Lipsius a Filip Rubens zobrazena jest. Tak uvádí nás do tehdejší domácnosti své, nizozemsky řádné a pořádné a do života svého, mezi prací a ušlechtilou zábavou uplývajícího. Přísně rozdělil si svědomitý umělec čas svůj. Hodiny jasného světla určil činnosti umělecké, již toliko krátkou chvílí odpočinku přerušil; v poslední dobu odpolední konal svou vyjížďku na krásném koni andaluzském, jehož ohnivost krotiti, bylo zvláštní rozkoší jeho; večer pak strávil v společnosti mužů učených a vzdělaných v rozhovorech vždy věcných a zajímavých. I to chceme dodati, že hody a slavnostní hostiny Rubens sice nevyrovnatelně líčiti dovedl, avšak sám žeť co nejstřídměji žil, tak že životní praxis jeho pravým opakem obrazů těchto byla.

Že již tenkráte Rubens měl kol sebe řadu žáků více méně pokročilých, že kdo mohli, především jeho za učitele svého sobě volili, věděli bychom, kdyby i písemných svědectví o tom nebylo. Již r. 1611 byl nával učňů tak veliký, že čas i dům jeho mu stačiti nemohly, takže více než stu mladých mužů přijetí odepříti musil. Jaká to úžasná produktivnost malé té země, již pouze zas vyrovná se bohatost, kterouž později Belgie se honositi mohla, když jediná akademie Antwerpská za krátkou dobu tři tisíce malířů a sochařů odchovala!

Tato pod dozorem umělcovým dorůstající škola, v jeho způsobu malováni vycvičená, měla se mu brzo státi pomocnicí vítanou. Bylť Rubens koncem r. 1620 vyzván do Paříže, kam slávychtivá Marie Medicejská, matka Ludvíka XIII. k obsáhlé práci ho povolala. Dostavělať tenkráte právě palác Luxembourgský i usnesla se, aby vyzdoben byl řadou obrazů, výjevy ze života jejího lícících.

Tento allegoricko-historický cyklus, o němž ještě později se zmíníme, tvoří jaksi hranici mezi oběma epochami, v něž uměleckou činnost Rubensovu rozvrhnouti musíme. Počínáť se nyní jeviti v dílech jeho, ne tak úpadek, jako spíše převrat, snad z části přehnaně rychlou technikou přivoděný. Rubens počal pracovati šablonovitě, z paměti, domnívaje se, že studium, zejména přírody, není napořád nutné, že již jen vážiti může z přebohatých ovšem zkušeností, jichž dříve byl si nastřádal. Jest to osudný omyl, jemuž snad podlehají umělci všichni, ti dříve, ti později, dle hloubky a síly základu původního nadání svého. Čím větší je umělec ve výtvorech vrchole, tím nápadnější je pak upadání v to, co „manýrou“ jmenujeme. Michelangelo se před ní zachránil až do věku kmetného, teprv v „Posledním soudu“ jeví se převrat osudný. U Rafaela již ve věku mužném jeviti se počíná, a předčasná smrt stihla jej již na rozhraní samém. Transfigurace jeho vykazuje vedle momentů skvělých přece již stopy šablonovitosti, jak v hlavách tak v rouchu a ve seskupení samém. Podobný úkaz tedy též u Rubense se opakuje.

Přece však zůstane obdivuhodna rychlost, s níž Rubens malovati dovedl. Stopy obchodního talentu nizozemského i při něm se jeví, a tedy zvyk jeho stanoviti cenu obrazu dle dnů k provedení potřebovaných, umožňuje nám sledovati čas při pracích rozměrnějších jím strávený. Sto zlatých, obnos to zajisté na dobu tehdejší velmi značný, byl obyčejně honorářem za výkon jednodenní. Vychází z toho, že i práce velmi rozměrné často za málo týdnů dohotoveny byly. Jmění, jež Rubens takovým způsobem nashromáždil, bylo ovšem značné. Již roku 1636 zakoupil si za 93.000 zl zámek Steenský, půvabný letohrádek gothický.

Po smrti ženy své (1626) Rubens, hluboce dojat, opustil na čas domov osamělý a podnikl cestu po Nizozemsku, kdež četní přátelé a ctitelé jeho všemožně se přičinili uchystati mu pobyt příjemný a vyrušiti ho z myšlének zádumčivých. Brzy po návratu pak otevřela se umělci nová dráha, k níž nadáním i osobností svou stejně byl povolán.

Flandersko náleželo tenkráte již pod vládu španělskou, jež s Anglií a s Hollandskem zároveň válku vedla, a těžce trpělo co země oběma nepřátelům nejbližší. Vřelá láska k vlasti, dlouholetým bojem zubožené, přiměla Rubense k tomu, že přijal návrh infantky Isabelly státi se prostředníkem míru mezi stranami válčícími. Snad podiví se mnohý, že právě umělec zvolen byl k úkolu tomu, jenž nejen bystrost ducha, než i přiměřené vzdělání a zvláštní zkušenosti vyžadoval. Nebylť však Rubens jediným umělcem-diplomatem doby své. Baltazar Gerbier, splnomocněnec anglický v téže záležitosti, byl rovněž dvorním malířem a architektem Karla I.

První kroky ve vyjednávání učiněné potkaly se s nezdarem vzdor svědomité snaze Rubensově. Král Filip, chtěje podrobněji v stav věci nahlednouti, umělce pak do Madridu povolal. Zde následkem známé zdlouhavosti a liknavosti kabinetu španělského protáhla se věc dlouho, než došlo k jakémusi rozhodnutí, takže Rubens diplomata stranou ponechávaje v uměleckou činnost plně vnořiti se mohl. Několik maleb náboženských, cyklus devíti obrazů do kostela karmelitánského určený, a vedle toho řada portraitů, jsou díla, jež za sedmiměsíčního pobytu svého v Madridě vytvořil.

Roku 1629 konečně vyslán do Anglie. Že vyjednávání zde k cíli vedla a mír mezi oběma mocemi záhy uzavřen byl, za to neděkovala vlast umělcova pouze příznivé konstelaci a státnickým schopnostem Rubensovým. Snažilť se též osobně si nakloniti krále anglického pomocí své činnosti umělecké. Mezi práce nejvíce vynikající, jež v Londýně tenkráte provedl, náleží allegorický obraz znázorňující Požehnání míru, jímž direktně na vlastní účel poslání svého narážel.

Upraviv záležitosti politické obrátil se Rubens na cestu zpáteční, byv ještě před tím králem Karlem slavnostně na rytíře pasován. Též v Madridě dostalo se mu opět přijetí skvělého, též tam vyjádřil král umělci vděčnost a úctu svoji hodnost rytíře zlatého klíče mu uděliv.

Tak ukončila slavně tato episoda státnická. Od doby té Rubens ze života soukromého téměř nevystoupil. Sňatkem s Helenou Fourmentovou, sličným šestnáctiletým děvčetem, uvedl opět utěšený ruch v domácnost svou. Krása její, v Antwerpách proslulá, zdá se nám ovšem poněkud flandersky plná a objemná, přece však sdílel as Rubens pro ni obdiv krajanů svých, vždyť známe neméně nežli devatenáct portraitů, na nichž mladou ženu svou tu v plné postavě, tu v poprsí, tu vší toiletty prostou, tu v bohatý kroj oděnou, nám předvádí. Nejednou též sloužila patrně manželu svému za model jak k madonám, tak i (!) k bachantkám i nymfám jeho.

Deset let strávil s ní Rubens v kruhu rodinném, činně a vesele, ač zdraví jeho posledním pobytem v Madridě povážlivě bylo utrpělo. Martyrium sv. Petra v Kolíně n. R. a Evropa boji rozervaná ve Florencii náleží mezi vynikající práce doby této. Ostatně je nesnadno, ba často i nemožno u Rubense obrazy chronologicky určit a spořádat. Není tu uměleckého vývoje a postupu tak určitého, jako na př. u Rafaela, zejména ne v druhé, více manyristické době jeho.

Podotýkáme ještě, že vedle práce vlastní a řízení žáků obrazy jeho provádějících věnoval on značnou chvíli dozoru nad rytci, jeho malby reprodukujícími. Pontius, Vorstermann, Soutmann a Suyderhof především to byli, jimž umělec sám kresby přehlížel a korrigoval. Než, tvrdošíjná dna pokračovala tou měrou, že vlastnoruční práci napořád víc a více mu stěžovala. Dne 27. května 1640 skonal Rubens, dosáhnuv třiašedesátého roku věku svého. S ohromnou slávou vystrojen byl pohřeb jeho. Bylť nádherně pochován v kostele svatojakubském a nad hrobem umístěno jest dílo rukou jeho, obraz to Trůnící Marie se svatými. Známo, že jeden z nich, sv. Jiří to byl, jemuž umělec vlastní taby svoje byl udělil.

* * *

Zběžně toliko chceme ještě dotknouti se povahy, vzdělání a vědění Rubensova.

Každý umělec, každý genialní zjev vůbec má některou slabost, sebe nepatrnější, jiţ závisť soupeřů neb obmezená úzkoprsost lidí prostředních zvětšiti usiluje. Rafaelovi vyčítána aspoň jeho Fornarina, o Michelangelovi roztrušováno, že je závistníkem a misanthropem podivínským, a tak i Rubens stal se pověstným domnělou svou skoupostí a hrabivostí. Pravda je pouze to, že byl v záležitostech svých po nizozemsku pořádným a že zanechal jmění v pravdě knížecí. Víme, jak velkolepě dům jeho byl zařízen a v jak důvěrném téměř poměru stál umělec až i s králem svým. Přece však proto neztratilo chování jeho nikdy nenucenost a volnost uměleckou, a přece zas vždy nejraději vracel se do společnosti svých děl, kněh a učených přátel svých. Bylo to vždy umění, pak věda a literatura, obzvláště antická, o nichž nejraději s nimi se rozhovoříval. Bylť sám na svůj věk neobyčejně sběhlým v archaeologii i mythologii řecké a římské, v čemž mu dokonalá znalost latiny výdatně napomáhala. Vedle této pak byl úplně mocen jazyků flémského a hollandského, jakož i frančiny, španělštiny, vlaštiny, angličiny i němčiny. Považíme-li, že byl tedy nejen umělcem nýbrž též učencem a mimo to státníkem a diplomatem vynikajícím, že vedle malířství též v architektuře nejednou s úspěchem se pokusil,*) že co jezdec a šermíř v uměních rytířských výtečně vycvičen byl, že vládl co spisovatel perem hbitě a obratně, žasneme nad rozsáhlostí nadání i vzdělání jeho. A tak i touto stránkou osobnosti své řadí se Rubens k nejčelnějším mistrům Italským, jichž velikost z části zajisté též všestranností jejich podmíněna byla.

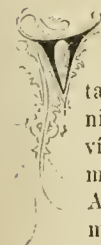
(Dokončeni.)

*) Jak lehky mu vsechen detail architektonicky byl, o tom svědči zejména téz náčrtky k slavnostnim branám a dekoracím, pro uvítani infanta Ferdinanda určeným, jež pod jmenem Pompa introitus Ferdinandi známy jsou.

Flora.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

V takový obrat nemohl jsem doufati, neuhodl jsem nikterak myšlenku tetinu. Doufal jsem, ale bůh ví co vlastně jsem doufal. Kdož mohl sobě pomysliti, že se věci tak obrátí? Tak samy od sebe? A co se zdálo přede chvílí nemožným, že bude možným najednou? Co bylo považováno za prohřešení se proti obvyklému pořádku věcí tak, že jsem sobě netroufal ani na to pomysliti, to že bude najednou pořádkem samým? Kdo mohl sobě pomysliti, když já mladý muž jsem neměl odvahy vzbouřiti se proti společenskému mravu, že bude míti tuto odvahu za mne stařena, jež byla v něm vychována za část svého náboženství jej považujíc a která mu celé žití, celé štěstí obětovala? Kdo mohl to si pomysliti? Byl jsem tím tak překvapen a udiven, že jsem se později žádnému převratu v politickém žití nedivil, a kdykoli se zdálo lidem, že věci stojí špatně, vždy jsem doufal, že si to lidstvo samo zas přivede na pravou cestu způsobem neočekávaným, rukou, od které by se toho nejméně očekávalo. Příštího rána zastihl mne tetin sluha ještě na loži a

přinesl mi od tety lístek, v němž stálo, abych hned k ní přišel.

Byla sama, když mne přivítala. Řekla mi slavně, že svoluje v můj sňatek s Florou, jestliže sám se nebojím povyku, který způsobí v našich kruzích, jestliže s ní souhlasím, že je rozdíl stavů předsudkem.

To slovo v tetiných ústech mne zarazilo, ohromilo. Málokdo jako já pocítil, jaká spása v tomto slově je obsažena. Vždyť sám jsem jej měl, tento předsudek. Kdybych ho nebyl měl, nebyl bych pranic trpěl. Kdož byl by mně mohl brániti, abych si Flory nebyl žádal za ženu hned jak jsem si ji zamiloval? Chtěl jsem s ní vždy jen prchati a teprv teta musila přijíti, aby mi řekla, že není třeba prchati, že lze předsudek odhoditi tak dobře zde jako v Americe.

Děkoval jsem tetě ohnivě, s pohnutým srdcem a divil jsem se její energii.

Vyznala se mi, že se radila včera ještě se sestrou Serafinou o tom, co náhle jí rozbřesklo při pohledu na mou a Flořinu nešťastnou lásku. Serafina ji potvrdila v její myšlénce: „Jsme všickni bratři a sestry před Pánem," řekla. Pak běžela teta k podobizně svého otce a dívala se dlouho na jeho tahy. On neusmíval se sice, ale nekonečný soucit byl prý v jeho očích, a když prý se tázala: „Trpěla jsem dosti, otče můj, smím jiným ulevíti? Smím kořistiti z toho, co jsem ve svém utrpení myslila?" Tu pokynula prý na podobizně hlava umělcem vykouzlená zvěčněná, duchem tvůrčím prodchnutá.

Nemohu dosti opakovati, nemohu ani vysloviti, jak jsem se tomu obratu podivil a jak jsem byl šťasten, když moje Flora vešla. Teta nám požehnala a my jsme se zaslíbili. Okno bylo otevřeno, první jara dech oživil zemi.

Přistoupili jsme k oknu. Drželi jsme se, řekli jsme si, jak se milujeme.

„Na nový rok chtěl jste věděti, zdali vás ty břízy milují?" řekla Flora s úsměvem.

„Ano, měl jsem tehdáž sen, že jste se v břízu měnila, a mínil jsem vás mluvě o břízách."

„Vy žertujete," pravila, „avšak něco je přece na tom."

„Na čem, má Floro, že býváte někdy ve stromu s duší svou?"

„Humberte! Vy nevíte, jak vás miluji! Ale jediného se bojím, abyste netrpěl mými nedostatky. Ó mějte se mnou trpělivost!"

„Vy mne zahanbujete, Floro, jste anděl a mluvíte o nedostatcích. Což měl bych říci já? Zdali pak budu dosti něžným k vám? Jsemť vojákem, jsem prudký, jsem muž a často drsný, jsem slovem člověk a bohužel křehký."

Ještě vidím její sladký úsměv, kterým mně odpověděla na toto obviňování sebe, ještě cítím to vroucí políbení, jímž mi zavřela ústa. Ah, jaká to byla bytost! Floro, Floro, tys vznášela se pozemským žitím jako světlý paprslek. A já šťastný měl jsem tebe, ssál jsem světlo tvé duše, viděl jsem v osvětlení tvé lásky vše, co je krásné na zemi, přestal jsem věřiti ve zlo a posud stojíš při mně a nikdy se nerozloučíme. A já nesmyslný reptával jsem, bývalo-li to světlo někdy zakryto. Nebyl jsem s to udržeti své štěstí v plné míře, nechal jsem je přetékati tak, že ho někdy ubývalo. Rozvlnil jsem jeho hladký povrch svou vášní. A přece mne Flora varovala, upozornila mne na to, co nazývala svými nedostatky.

Byly to okolnosti fantastické, jaké se mohly jen vyvinouti v poměrech odloučených, ve kterých Flora byla narozena, v žití citem přeplněném, v jakém byla vychována.

VII.

Očekávali jsme, že moje zasnoubení s Florou povyk způsobí, ale jaký povyk skutečně se strhl, bylo nade vše pomyšlení. Málem byl bych se stal ješitným a byl bych myslil, že bůh ví co záleží na takovém ubohém zmrzačilém hejtmánku, jakým jsem. Na štěstí rozeznával jsem nejapnost toho všeho a denně oceňoval jsem více Flořinu poetickou bytost.

Tehdáž nevěděli jsme v našich kruzích ničeho o vlastenectví a co má teta o tom myslila, zdálo se mi posvátnou legendou zašlého již náboženství. Avšak kdo byl v Praze zrozen, lnul k svému rodišti s nadšením, aniž rozebíral proč. V pozdějším rozvoji věcí rozdělilo se pak toto indifferentní obecenstvo ve dva šiky. Jeden přestal svou vlast milovati tou poslední jiskřičkou citu, druhý vřadil se mezi vlastence buď mírné, buď horlivé, neb zuřivé, jak v naší době je známe.

Podotýkám to mimochodem. Vlastně chtěl jsem jen naznačiti tehdejší barvitost svého smýšlení a kterak mi byla Praha milá. Vynášel jsem ji v cizině přede všemi lidmi, říkal jsem, že není města jí podobného co do krásy; málem byl bych měl proto souboj.

Avšak tehdáž byli by mně moji rodáci Prahu málem zošklivili. Týrán, pronásledován, pichlavými poznámkami uštván, byl jsem nespravedliv a myslil jsem, že na celém světě není takového hnízda klepů, malichernosti, šosáctví a copařství jako v mé otčině.

Není tomu zajisté tak, boj upřímnosti s malicherností a lží je právě bojem ducha a srdce o život, o svůj vývoj a pokrok. Jeť všeobecný, ale kdo ho zakusí, myslí, že je jediným, jenž tak trpí. Staráť to historie. Zkrátka, zátiší, ve kterém žila moje teta a v němž moje a Flořina láska tak utěšeně vykvetla, bylo spustošeno návalem lidí, kteří se nahrnuli nikdo nepochopil odkud, bylo zaplaveno mrzutostmi neslýchanými.

Sníh dávno roztál a v zahradě pučely keře, tráva se zelenala a naše dvě milované břízy kvetly, ale bohužel na prostranství před tetiným domem nemohla tráva pučeti jako jindy. Bylоť oživeno vozy i pěšími, jakoby byl přenešen zemský sněm do tetiných tichých jizeb.

Dala-li se má dobrá teta zapříti, bylo tím hůře, nebo lidé, kteří jí mermomocí chtěli říci co na srdci měli, přišli podruhé, potřetí, až si ulevili, a tím byl jich kondukt jen ještě četnější. Slyšeli jsme pak do oken z dola jejich pichlavé poznámky.

Dověděl jsem se tímto hlukem, jak důležitou osobností jsem ve státu rakouském, jak velkých věcí jsem se odřekl zasnoubením nepřiměřeným, čím bych byl teprv býval, kdybych byl dosáhl ruky dcery nějakého vysokého úředníka se šlechtickým jménem. A když jsem toho nemohl pochopiti, jak náleží byl jsem poučen o tom, jaký význam mají stupně vyšších stavů společenstva, jakého vlivu člověk nabývá příbuzenstvem vznešeným, jak vznešené vlastnosti se dědí od pokolení na pokolení a kterak záleží všecko na tom, aby se udržela raça.

To byla asi tresť četných a dlouhých rozmluv rozličných dam a pánů.

Byli to příbuzní tetini a moji, bývalí přátelé mých nebožtíků rodičů, bratří, sestry, děti, synovcové a neteře těch přátel. Byli to známí mé tety, kteří před dvaceti, třiceti roky někdy ji vídali. Ona nepamatovala se ani na ně. Byli to lidé, kteří byli dávno toužili státi se mými přáteli, kteří o mně slýchali, mému hrdinství ve válce se obdivovali a stůj co stůj říci mně musili, že jsem se dopustil buď neslušnosti neb nesmyslu zvoliv si děvče tak nízkého stavu.

A všickni ti lidé byli tak šlechetní, myslili to tak upřímně, že jsem vždy myslíval na počátku jejich návštěv, že je země rájem; byli mně i tetě tak nakloněni, že jsem se divil, kterak se nás mohli tak dlouho odříkati, a že jsem se obviňoval za svou předešlou nedbalost k nim. Všickni měli za svou svatou povinnost varovati mne kroku nerozvážného a napomenouti tetu, aby nebyla tak slabou ke mně. Člověk žasnul nad tou občanskou ctností, nad jejich láskou k povinnosti, která byla patrně s to nejhoršímu se podrobiti, ba odříci se útlocitu, taktu a vší šetrnosti, jež je povolána uhlazovati drsnost společenských nárazů.

Tak naivně, shovívavě a smířlivě přijímali jsme, teta a já první útoky naší společnosti, avšak čím dále, tím chladněji měli jsme se k těmto vnuceným přátelům.

Za to ucítili jsme v téže míře jedu, obsaženého v jejich zbraních.

Mohl bych portretovati některé postavy oněch dramatických výjevů, ačkoli v celku vidím ve své upomínce pestrý dav směšnosti. Vidím pudrované vlásenky a gumované kadeře, nakupené na hlavách jako arsenal s bambitkami a malými děly. Vidím copy a cůpky s mašličkami aneb černými sáčky, podobnými relikviářům.

To vše začínalo již býti směšné, nová moda klestila si cestu a paruky, krinoliny, krátké spodky a strakaté vesty byly důkazy svéhlavého zdržování proudu všeobecného. Jen staří lidé vypadali v tom ještě ctihodně i krásně.

Kdo k nám přicházel v řečené záležitosti, holdoval posud staré modě, což se mi zdá zvláštností pozoruhodnou. Musím se posud srdečně smáti malinkým krůčkům pánů, úklonkám paní při narovnané šíji a v sešněrovaném živůtku; galantní úslužnosti pánů a upýpavosti dam. Bývalá gracie, lehkost a elegantní půvab, což oduševňovalo druhdy tyto formy, bylo nyní směšností, škrobeností a jevilo se v jakémsi kyselém humoru. To bylo tím, že svěžejší část generace přešla do jiného tonu. V copařství zbývalo to, co v každém věku zakrsává a zakrsávajíc mermomocí rozkazovati chce, rozkazy svými neproniká a tím trpčeji se kvasí.

Jedinou útěchou při těchto návštěvách bývali mopslíci, pudlíkové, jezevčíci a malí vypraní pinčlové, kteří své pány a paní vyprovázeli, po nich se pitvořili, mračili, drobné krůčky dělali, na sluhy štěkali a od pánů kousky cukru blahosklonně přijímali. S těmi mohl jsem se někdy spřáteliti, nebyli zodpovědni za své podivínství, byli nejapnými z lásky k pánům svým.

„Má drahá,“ pravila jistá dáma ve žlutém turbanu na pudrované hlavě k mé tetě: „Odpusťte, ale zasnoubení vašeho synovce je skandalem. Kdo je to děvče, jež si zvolil? Dcera vašeho poddaného. Jakže, poddanství že již bylo zrušeno? Nuže, a co z toho! Ti, kteří bývali poddanými, ponesou známky toho na svém čele, ve svém chování, v povaze, ve smýšlení na věčné časy.“

Bílé průhledné její ruce, silnými modrými žilami opletené a nečinností zmalátnělé hrály si nervosně zlatou tabatěrkou turquoisy vykládanou.

„Flora nemá této známky na čele, ani její otec jí neměl,“ odpověděla moje teta přísně. Dáma hádala se ještě a odešla pak s ironickým přáním, aby se lépe zdařilo, co bylo nesmyslně započato.

„Nevím, co ze mne ještě se stane!“ zvolala teta, když jsme byli o samotě. „Ti lidé se svými příkrými zásadami udělají ze mne ještě revolucionářku. Přicházím věru ku svému udivení k náhledům revoluce.“

„Co to slyším? Je to možno? Vy to dovolujete? Proč jste tu osobu neodstranila v čas?“

Takové nešetrné otázky jen pršely na hlavu mé tety.

Jistý pán s dlouhou vestou až po chvějící se kolena, s řetízky a breloky u hodinek v kapse cinkajících, s obličejem zženštilým smál a chechtal se.

„Ale, ale, svobodná slečno z Konecchlumí,“ řekl, „což jste si nevěděla jiné rady, než dáti tomu šíbalovi děvče za ženu? Mohla jste oči zamhouřit,“ (ukázal jak, smál a šklebil se). „Nu, rozumíte. Nic by na tom nebylo. Za čas bylo by po všem, děvčeti dala by se nějaká výbava, maličkost,“ mlaskl jazykem, máchnul rukou v krajkách zabalenou.

Moje teta rozhorlivši se tenkráte řekla mu do očí, že je starý zhejřilec, což ho nerozhněvalo.

„Mé dítě,“ pravila pak ke mně v soukromí, „o čem přemýšlím, to je nyní opravdu otázka rodokmenů. Jsem přesvědčena, že jsou vlastnosti dědičné v rodech a že se zdokonalují od pokolení na pokolení, jak vidíme od pradávna v rodech vzácných. Ale ať mi někdo poví, jak z nízkých rodů se mohou vyvinouti bytosti jako Flora a její otec. Pamatuji se na matku i na otce tohoto. Byli to lidé dobří, ale zcela prostí. Dle toho vidím, že je símě vznešenosti v celém lidstvu rozseto a šlechtic v pravém slova smyslu že může najednou vzniknouti po řadě předků prostých, pracovitých a kteří své šlechtictví pěstovali v srdci upřímném pod hrubou halenou.“

Ustanovila den našeho sňatku a hned na to, abychom všickni odjeli na Konecchlumí.

Do Prahy nechtěla se více vrátit a odkázala svůj dům raději hned oněm příbuzným, kterým byl určen. Nebo klepy a narážky dosahovaly již svého vrchole. Roztrušovalo se, že je Flora nemanželským dítětem mé tety. Celý frivolní roman byl zosnován z romanu hlubokého a vznešeného tetina žití. Za své odříkání utržila podezření z pokrytectví, za mateřskou náklonnost k dítěti šťastnější sokyně byla tupena co za věc nedovolenou.

Mne popudilo to tak, že jsem vyzval některé zlomyslné šiřitele těchto klepů na souboj. Bil jsem se a bylo vinou a hanbou mých protivníků, že jsem byl jen jednou poškrábnut po tváři.

Ale proč divil jsem se? Všickni lidé jsou romanopisci; byť všickni nepsali vymýšlejí všickni a každý vymýšlí to, co v sobě nosí, vdechne v látky života našeho buď velkost neb nízkost duše své, najde v nich mnoho neb málo, naději nebo zoufalství, hledá v nich buď věčnou pravdu anebo lež, jež musí pomíjeti, ale která bohužel vždy znova opět se rodí. (Pokračování.)

Motio perpetua.

(R. 1677.)

Na stráni hradčanské, kde v hluboký se sklání dolů příkop jelení, v šerého domu síni vysoké pohroužen v přemítání stařec dlel. Již den se loučil s Prahou královskou a rudé slunce listopadové porůznu slalo pruhy zlatité na žluté listí stromů mohutných. A zvolna za dnem, který umíral, noc příšerná stoupala v zápětí; již halil závoj její ponurý východní obzor v roucho temnosti. Leč nepohlížel oknem vysokým učený stařec v temnící se kraj, v síť myšlének hlubokých zapředen dlel nepohnutě v křesle vysokém co obraz hloubající doby své. Šat z aksamitu barvy havraní přilehal k tělu v ladných záhybech, v prsa mu splýval sněhobílý vous a hlavu šedou lehký biret kryl. Kolkolem valný vědy arsenal v mohutných skříních choval poklady, v nichž uloženo vše, co lidský duch po mnohé věky pracně hromadil. A mnohý foliant i lehčí quart tu po stolech i křeslech rozložen o pracích starce dával svědectví. Guida Ubaldi-ho o mechanice stať i Galilea slavné „Hovory“, „Výskumy různé“ Benedettiho, Marka Vitruvia o stavitelství spis, vydaný znovu v Římě Italském, a „o kyvadle“ dílo pověstné Christiana Hugghense i „rozbory“ Stevina, hollandského učence: vše svědčilo, že stařec radu bral u prvních mistrů slavné pověsti.

Na stole dubovém uprostřed kněh stál aparát divného složení. Tu kola, páky, péra, závaží, tajemné šrouby, zuby podivné a mnohá důmyslně skrytá část stroj skládaly úžasně spletitý, pro ducha učených i oči laiků to rovně nepřístupný labyrint. Na tento stroj se stařec zahleděl, však nejevilo oko pýchy sled nad podařeným dílem umění; upřený hled a vrásky na čele, i časem pohyb hlavy nevrlý, to pochybnosti zjevná znamení. Tu náhle stařec vstal a udeřiv ve volnou páku stroje rozvířil přístrojí umělé v hyb točitý, že letmo mihaly se zuby kol, a cvakot per s pastorků bzučením se mísil v harmonii kovovou. Blesk naděje a zásvit radosti zjasnily oko starce v okamžik; však krátce jen: když v stroji slábnul hyb, když zvolna zmíral v chabé kyvy jen, tu také hasnul v oku blaha svit, a stařec klesl zpět ve křeslo své v dumání propasť ducha pohrouživ. Tak seděl chvíli s trpkým úsměvem, pak rychle vstav ve proudu myšlének neklidným krokem měřil šerou síň.

„V klam zvrátila se opět naděje, a plodem píle mé je plané „nic“! Na samém prahu pravdy tajemné vždy rozbíjí se moje tužba v prach! Kdy — kdy se konečně mně podaří, bych rozplašil tu mlhu osudnou, jež dělí mne od pravdy hledané? Kdy spatří stářím slábnoucí již zrak vtělený princip hybu věčného? Či jest má vřelá snaha lichý klam? Ta jasná zář, k níž obrací se duch jak plavce jehla k hvězdě severní, jest záhubný snad ignis fatuus? Jsou z m a ř e n y ty noci probdělé, úmorné práce pětmecítma let, v nichž tanul na mysli mně jediný cíl vznešený, motio perpetua?“

„Ne! Nevěřím v tu vědu nadutou, jež hříčkou čísel různě složených chce vysvětliti světa podstatu! Neskloníť příroda svou hrdou šíj v titěrných figur nastraženou pasť. Ve klamném kruhu v l a s t n í c h myšlének se věčně motá mathematicus, vida v tom nejskvělejší ducha čin, když krkolomným soudů spletením se octne zas na místě původním. Tím sebeklamným čísel uměním si řiďte prosté svoje obchody, však příroda ve velebnosti své jest přístupna jen duchu volnému, jenž nespoutal si křídla v těsný šat a přímo k pravdě řídí smělý let.“

„Od oné chvíle, kdy bůh Hospodin nad člověkem vynesl přísný soud: V potu své tváře jísti budeš chléb! od oné chvíle lidstvo plahočí se v trudné práci, hmotě otročíc. Ta pouta rozdrtit, to svrhnout jho, jež šíji lidstva tíží po věky, povznésti se k mocné vládě nad hmotou: toť člověčenstva svatým úkolem! Kdo čin ten smělý šťastně vykoná, kdo sejme s lidstva hmotné práce tíž, podrobiv hmotu mocné vůli své: ten novým spasitelem bude jmín, a jméno jeho bude slaveno nad jména králů v pozdní všechen věk!“

„Pyšníť se ovšem člověk také dnes, že spoutal hmotu v zákon vůle své; že nutí vodu k práci otrocké, by točila mu v mlýnech žernovem, ba proti vlastní svojí podstatě do výše věží sama stoupala; že syny Aeola prý donutil, by hnali pracně mlýny větrné a službu veslařů mu konali na jeho lodích, jimiž měří svět. — Směšný to přelud — samolibý klam! Zda můžeš řece vykázati běh? Zda směr a sílu větrů stanovíš? Hle přes noc zničí řeka zedmutá tvých směšných hříček vrátkou soustavu, a vichr, rozzuřiv se, s posměchem ti k nohoum vrhá trosky mlýnů tvých! A ty žes pánem, on že otrokem? Vyznej si pravdu: tys jen sluha lstný, jenž vyčíhati umí okamžik, kdy může obrátiti v prospěch svůj růžový rozmar pána přísného. Však pán-li na tebe se rozzuří, jak se tu třeseš, zbaven odvahy! Ne! Tato díla tvého řemesla, jež „stroji“ zoveš, nikdy nezbaví člověka nedůstojných jeho pout! Odkud má původ těchto strojů hyb? Není-liž v o l n ý m d a r e m přírody, jež uštědří ho, kdy jí libo jest? A člověk jde, dar skromně přijímá, a zmařiv lepší daru toho část jen skrovný d í l v svůj prospěch obrací. Pak chlubně vystoupiv dí s hrdostí: Já urval přírodě moc vladařskou a k službě svojí jsem ji připoutal!“

„To-li jest umělosti vrcholem, zbudovat přístroj, který o d j i n u d si d l u ž í hyb, a toho hybu č á s t jen mistru svému dává v užitek? K tomu-liž byla v duši člověka vložena jiskra ducha božského? I m ů ž e člověk — pozemský to bůh — vdechnouti hmotě duši života, by vymaníc se z mrtvé tíže pout s a m a si byla hybu pramenem. Jeť jiný žití zjev u člověka, jiný u zvířete a jiný zas u vonných trav a stromů košatých; i v hloubi země tvořící se hlať má život svůj a tiše buduje svůj pravidelný, okotěšný tvar dle zákona, jejž vložil do ní bůh. A jako v tvorstva ruchu životním se jeví stopy ducha božského, tak také člověk pečeť vůle své na mrtvé hmotě může zůstavit, a oživit ji jiskrou duše své. Když člověk mistr s umu rozvahou sestaví části hmoty neživé tak důmyslně v celek složitý, že oživí se mrtvá soustava, a zákonitý vyvine se hyb: to

tvůrčí moci lidské průjev jest, a zákon hybu, v stroji složený, je z ducha duch — myšlénka vtělená, jest duší stroje, jeho rozumem, jest stroje vlastní podstať životní!“

„Již tomu dávno — skoro věku půl — co z vesnického dvorce otec mne do Prahy vyslal, abych poznal svět, a v svobodných se cvičil uměních. Tenkráte orloj mistra Hanuše po dlouhé době zase měřil čas, i dobře ještě na paměti mám, že často zřel jsem s němým podivem, jak na boháče kynul kostlivec, a boháč na to hlavou potřásal. (Teď ovšem vše zas bídně rezaví.) Mně zdálo se, že v těchto postavách jest život skutečný, že vlastním popudem smrt kývala a boháč hlavou hnul. Když však jsem poznal stroje složení, když viděl jsem, jak prací nemalou vždy znova navíjeno závaží, tu rozdíl mezi pravým životem a zdáním života se objevil. Veškerý pohyb, pracně zplozený při navíjení těžkých závaží, byl ve stroji jak v kleci uzavřen, by v pravý okamžik jsa propuštěn hnul rukou smrti, hlavou boháče; však když hyb vložený byl vyčerpán, stroj byl zas mrtvým kovem jako dřív. A takové jsou stroje veškery, nebo žádný z nich nechová v nitru svém živoucí pramen hybu vlastního. Nepoznalť člověk tvůrčí síly své, a jako dítě již je spokojen, když vdechl hmotě zdání života. — Já výše směřuji! Mně cílem jest, bych sdělil hmotě ducha svého díl, a plodnou ideou ji oživil. Tak umělý chci sestaviti stroj, že bude hybu stálým pramenem. Chci důmyslným částí složením takový zákon vložit v soustavu, by rovnováhu stále hledajíc jí přece nikdy nalézt nemohla, tak v kolotání věčném trvajíc. I bude každý toho stroje hyb nového hybu zase pramenem, věčné to kolotání, věčný hyb — hyb samostatný, nepodmíněný. Tu nebude jen zdání života: ne, myšlénka do stroje vložená mu bude duší, bude životem! Já vystoupím pak s hrdým vědomím, že vyprostil jsem lidstvo z poroby, podrobiv hmotu mocné vůli své, a s pýchou zvolám v širou přírodu: Já nechci více nuzných darů tvých, já nechci sílu řek a větrů proud, já nežebrám již o hyb u tebe, sám tvořím hyb dle vlastní vůle své, a pohrdám tvým hybem dluženým!“

„Kdy nastane ten hrdý okamžik? Ó trpce zklamala mne naděje již nejednou, a přece neklesám; cíl daleký — však pevna víra má, a v trudné noci mého života jest naděj ve zdar těžké práce mé jedinou hvězdou jasně zářící!“

U okna stanul stařec zadumán a hleděl ven ve šero mlhavé, v něž zahalila noc kraj ztemnělý. I zem i nebe — všecko splynulo v jedinou spoustu vlnících se par, z nichž nepronikal nikde hvězdy svit, ni matná světla lidských obydlí. Tu starci zdálo se, že v bezměrný pohlíží prostor, v chaos bez mezí; do nekonečna vnikal jeho zrak, v nesmírné dálky, v neobsáhlou hloub. A jako včely v oulu obrovském, tak v této prostoře se hemžily nesčetné davy hmotných částic, z nichž každá v bleskorychlé pouti své bezpočtukrát se s jinou srazila. A v této spoustě matných pohybů jediný zákon vládl velebný: zřelť stařec jasně okem duševním, že v tomto roji hemžících se hmot vždy stejná byla hybu zásoba. Když letmo částice se srazily, tu vyměnily vzájemně si hyb, a ztrátou jedné druhá získala: věčný to ruch, v něm zákon nezměnný, ve stálé změně přísná jednota! Když v udivení stařec ještě stál, dozněl mu k uchu vážně mírný hlas: „Co, starče, tuto zříš, je příroda, jest vesmír, svět, jest bytí veškeré. Odňal jsem duchu roušku tělesnou, i zmizel klam, jenž dříve působil, že oko barvy vnímalo a tvar, že sluchem jal jsi různohlasý zvuk. Před duchem tvým zde vesmír všeliký v své podstatě se jeví, klamů prost!“

Umlknul hlas a zvolna v mlhavé se šero rozplynulo zjevení; však v udivení posud stařec stál, a jako příboj vln ve skalný břeh dorážel v ducha jeho zmatený myšlének proud ve směsi divoké. I klesl znavený ve křeslo své, by různých dojmů chaotický boj rozhodl chladným soudem rozumu.

Nad Prahou nový zase svítal den. Paprsky první slunce východní jak zlaté šípy slalo v ranní mlhu, a temná noc před září vítěznou za Bílou Horu v zmatku prchala. I na Hradčanech v síni klenuté svůj příchod jitro tiše hlásalo, a oživujíc svitem růžovým pošmourné stěny neslo starci zvěst, že světlo zase pokořilo tmu. I povstav stařec k oknu přistoupil, a s tváří klidnou, vážně nadšenou, pohlížel v jitra budící se zář.

„Vítáno budiž, světlo východu! I v duši mé dnes nastal nový den, v ní slunce pravdy vyšlo vznešené. Poznal jsem podstať světa veškerou i všeho dění základ nezměnný. Jest ve všemmíru v pravdě jenom hyb, hyb věčně jediný a stále týž, jenž bez proměny trvá v síle své — jejž žádnou mocí nelze proměnit. A veškerý ten světa krásný klam v nás jedině má pravý původ svůj, náš duch to jest, jenž z toho ruchu hmot si tvoří světa obraz kouzelný. To modro nebe, tento slunce jas, ta zeleň niv i růže vábný nach jest v pravdě jenom hyb, a hybem jest i bouře rachot, hřmění smrtných děl, i šelest vánku, harfy ladný ton, i zbožný chorál v chrámu gotickém; a hybem jest i slunce žárný pal, a ledu mrazně svírající chlad, vše — vše, co člověk zří, co cítí a co sluchem jme, jest v pravdě jenom hyb! A přece duch náš mocí čarovnou zná čerpat rozkoš z různých hybů těch.“

„Ten hyb, jenž věčně trvá nezměnný, jest vydán v naši moc, my říditi jej smíme rozumem a vůlí svou: však harmonický zákon odvěký, jenž řídí hybu toho nezměnnost, ten zákon zvrátit není možno nám. Já v pýše své jsem stvořiti chtěl hyb, nad přírodu jsem vyšinout se chtěl, a rušit souhlas jejích zákonů. I byly marny všecky práce mé, a tužby moje byly lichý klam: však nelituji zmaru práce své, a rád se vzdávám klamných tužeb svých! Poznal jsem pravdu, zákon světa znám, a pohyb hmoty ve své moci mám; na místě bludných, neurčitých cest má dráha dlouhá sic, však jasna jest, a byť i věky trval zápas zlý, nad hmotou přece lidstvo zvítězí!“ *L. Hajniš.*

Poznámky. Díla na začátku uvedená jsou: Guido Ubaldi Mechanicorum Liber (1577), Galilei, Discorsi e dimostrazioni matematiche (1638), Benedetti, Diversae speculationes (1585), Marcus Vitruvius, De Architectura (Como, 1521). Christianus Huyghens (Hugenios) Horologium oscillatorium (1673). Sim. Stevina díla vyšla r. 1605

Staroměstský orloj, který na počátku 17. století nešel, byl okolo r. 1629 opraven Norimberským mistrem a šel pak nějakou dobu, načež zase se zkazil a zůstal pak neopraven až do r. 1866.

*

Vy hory modravé...

Vy hory, hory modravé,
co zdaleka mne pudí k vám?
Je klid a mír to přítulný,
jenž dechem luzným vane tam?
Já vracím k vám se z ciziny,
mne srdce táhne, pokoj nedá,
a jako ptáče uštvané
skrýš tichou mezi vámi hledá.

Vy hory, hory modravé,
ja ssaju dech váš ve hruď svou,
a každým vonným vanutím
má ňadra mocněji se dmou.
Vy zas mne touhou plníte,
mně svět se míhá kouzlem jasu,
já vrhám opětně se v proud,
bych v dálavě snil vaši krásu.

A tak mé srdce vmeteno
je do příboje temných skal —
mne moře vrhá k útesu,
a útes nazpět v burný val!

Antal Stašek

Víla lásky.

Ze Zolových „Contes à Ninon".

Slyšíš, má drahá, jak bije nám déšť do oken? O, ten prosinec! Vítr úpí v dlouhém korridoru. Je to smutný večer; jeden z těch, kde chvěje se chudý zimou u dveří boháče, který zatím víří v tanci pod zlacenými lustry. Nech tam ty hedvábné střevíčky, pojď, posaď se na můj klín a dívej se se mnou do hořícího krbu. Nech toho bohatého šperku; pojď ke mně a já ti budu vyprávět pohádku, pohádku o krásné víle.

Snad jsi někdy již slyšela, drahá Ninon, že byl jednou na vysoké hoře starý, pochmurný hrad. Měl četné věže, valy a zdvihací mosty s těžkými řetězy; mimo to bděli dnem i nocí na jeho cimbuří muži celí v železe a jedině vojáci nalézali laskavého přijetí u hraběte Enguerranda, pána hradu.

Kdybys byla viděla starého toho bojovníka procházeti se po dlouhých galeriích, kdybys byla zaslechla úsečný a hrozivý jeho hlas, byla bys se zachvěla a zděsila právě tak jako jeho neť, krásná a milá slečna Odetta. Neviděla's nikdy, když za vonného jitra slunce líbalo zemi, jak mezi kopřivami a ostružinou vypučela útlá sedmikrása? Podobně rozkvetalo milé ono dítě mezi surovými rytíři. Když uprostřed svých dětských her spatřila najednou strýce, zastavila se a oči se jí zalily slzami. Teď již dorostla; byla krásná; mladá její ňadra dmula se nevýslovnou touhou. Jakmile však spatřila strýce, zmocnila se jí vždy velká hrůza.

Bydlela v odlehlé věži a vyšívala celý den krásné prapory; když si chtěla po práci oddechnout, modlila se anebo dívala se s okna do krajiny zářící smaragdem. Nad ní hrálo nebe ve všech odstínech nejčistšího azuru, a ona nevěděla, co je krásnější. V noci vstala často z lože; šla k oknu a zadívala se do hvězd. Ó jak často zaletla mladá její duše až do nebeských těch končin a tázala se zářných těch sester svých, co se to v ní děje. A když přišlo pak jitro po bezesných těchto nocích, jež v horoucích tužbách lásky byla probděla, jak ráda byla by se zavěsila na hrdlo starého rytíře; ale drsná jeho slova, chladný jeho pohled ji zarazily a s chvěním chopila se opět svoji jehly. Ty pláčeš nad ní, drahá Ninon; vždyť byla jako svěží, čerstvý květ, jehož barev a vůně nikdo si nevšímá.

Jednou dívala se opuštěná Odetta na dvě hrdličky, jež uletěly v dál; v tom zaslechla milý jakýsi hlas dole pod hradem. Vyhledla z okna a spatřila krásného jinocha, jenž s písní na rtech žádal za pohostinství. Ona poslouchala a nerozuměla jeho slovům; ale sladký jeho hlas sevřel jí srdce, slzy řinuly se jí po tvářích a kanuly až na větvičku majoranu, kterou měla v ruce.

Hrad zůstal zavřen a jeden voják křikl s hradeb:

— „Dále od hradu: sem smějí pouze vojáci."

Odetta nespustila s něho očí. Větvička, vlhká slzami, vypadla jí z ruky a snesla se až k nohoum pěvce. Ten pozdvihl očí, spatřil krásnou, zlatou hlavu její, zlíbal větvičku a odcházel ohlížeje se při každém kroku. Když zmizel, sklesla Odetta na své klekátko a dlouho se modlila. Děkovala nebi, a nevěděla ani sama, proč; cítila, že jest šťastnou, ale příčiny své radosti neznala.

V noci měla krásný sen. Zdálo se jí, že vidí opět onu větvičku majoranu, kterou upustila. Tu pojednou z kalíšku chvějících se lístků vyhoupla se víla, ale víla tak útlá, s křídly jako plamen; na hlavě měla korunu z pomněnek a na těle dlouhý, zelený šat, barvy naděje.

— Odetto, pravila hlasem jako hudba, jsem víla lásky. Já jsem to, která jsem ti poslala dnes ráno Loïse, toho jinocha s milým hlasem; já jsem to, která vidouc tvé slzy, chtěla jsem je setřít. Bloudím po zemi, hledám srdce, která po sobě touží, a žehnám jejich objetí. Zajdu ráda do chatrče jako do hradu a spojím často pastýřskou hůl s žezlem královským. Sypu květy na cestu těm, jichž jsem se ujala, a spojím je pouty tak lesklými a vzácnými, že se srdce jejich chvěje radostí. Spávám v květech u cesty, v zářných jiskrách hořícího krbu, v záhybech svatebního lože; a všude, kam vstoupí moje noha, vypučí polibky a něžná slova lásky. Již neplač, Odetto: jsem víla lásky, dobrá víla, a přišla jsem k tobě, abych setřela slzy s lící tvých.

Opět vrátila se do kalíšku květu; ten svinul lístky a stal se opět poupětem.

Ty víš, Ninon, o této víle. Jen se podívej, jak tančí v našem krbu a polituj těch ubohých, kteří v ni nevěří!

Když se Odetta probudila, vyzlatily již paprsky sluneční její světnici; na stromě pod jejím oknem zpíval pták a lehký, ranní větřík líbal plavé její vlasy a dýchal do nich všecku vůni, kterou mu daly květy. Ona vstala, šťastná, zpívala celý den a těšila se tím, co jí slíbila dobrá víla. Chvílemi zadívala se do krajiny, usmívala se na každého ptáka, který letl kolem, a cítila se tak nevýslovně, nekonečně blaženou, že skákala radostí a tleskala malýma ručkama jako dítě.

Když byl večer, sešla do velikého sálu. Vedle hraběte Enguerranda seděl rytíř, který naslouchal jeho vypravování. Ona vzala vřeteno, usadila se před krbem, kde zpíval cvrček, a již mihaly se útlé její prsty v rychlé práci.

Po chvíli ohledla se po cizím rytíři a spatřila větvičku v jeho rukou; hned poznala Loïse, který tak krásně zpíval. Byla by vzkřikla radostí. Aby zatajila svůj ruměnec, sklonila se nad oheň a hrabala oharky dlouhou, železnou tyčí. Oheň zapraskal, vyšlehly plameny, a tu pojednou vyhoupla se z chumáče zářivých jisker víla s úsměvem na rtech. Setřásla s dlouhého šatu svého malé jiskřičky, které jako lístky zlata mihaly se na zeleném hedvábu; skočila do sálu a neviděna hrabětem usadila se za oběma milenci. Starý rytíř vyprávěl dále o hrozném boji s nevěřícími, víla pak sklonivši se k nim šeptala:

— Milujte se, mé drahé děti. Přejte přísnému stáří všecky jeho vzpomínky, přejte mu dlouhé ty pověsti v zimě u krbu. Za to však ať mísí se ve praskot ohně zvuk plamenných vašich polibků. Přijde jednou čas, kdy osladí vám vzpomínka na milé tyto chvíle všecku bídu života. Milujeme-li v šestnácti letech, jsou všecky řeči zbytečny; jediný pohled poví víc než dlouhá rozmluva. Milujte se, drahé děti; mluvit nechte stáří.

Na to je přikryla oběma křídly tak, že hrabě, který právě vyprávěl, jak obra Železnou Hlavu zabil jedinou ranou pádného meče Giraldy, neviděl, jak vtiskl Loïs na čelo chvějící se Odetty první políbení.

Musím ti, Ninon, popsati krásná křídla naší víly. Byla průhledná jako sklo a jemná jako křídla mušky. Když však hrozilo milencům nebezpečí, že mohli býti viděni, tu rostla ta křídla a zatemnila se docela, takže chránila před zraky lidí i tlumila zvuk polibků. A tak vypravoval stařec dlouho ještě podivnou svoji pověst, a Loïs líbal a hladil zlatovlasou Odettu právě před tváří zlého strýce.

Můj bože! byla to krásná křídla! Děvčata prý je často naleznou a umějí se tak ukryti zrakům svých rodičů. Je to pravda, Ninon?

Když dokončil hrabě dlouhou svoji historii, zmizela víla opět v plamenech a Loïs odcházel děkuje svému hostiteli.

Odettě poslal na rozloučenou ještě polibek. Ta spala oné noci tak šťastna, že se jí zdálo o horách plných květin ozářených nesčíslnými hvězdami, z nichž každá byla tisíckrát jasnější než samo slunce.

Druhého dne sešla do zahrady a hledala nějakou stinnou besídku. Zde potkala jakéhosi rytíře; pozdravila jej a šla dále; v tom spatřila v ruce jeho květ majoranu, který smáčela slzami. Ihned poznala opět Loïse, který tak sladce zpíval. Přicházel do hradu v jiném opět přestrojení. Usedli na drnové lávce blíže fontanu. Dívali se sobě do očí a byli celí okouzleni, že se vidí při denním světle. Pěnice zpívaly a vzduchem táhlo cosi zvláštního, po čem poznali, že víla jest na blízku. Nebudu ti opakovat všecka ta slova, která zaslechly staré duby stojící kolem fontanu; milenci povídali si dlouho, tak dlouho, že pěnice sedící v blízkém křoví vystavěla si zatím celé hnízdo.

Pojednou ozvaly se v aleji těžké kroky hraběte Enguerranda. Ubozí milenci se chvěli. Ale fontan počal hlasitěji šuměti, jako by zpíval, a z čistého proudu jeho vynořila se s úsměvem dobrá víla. Zakryla milence opět svými křídly, a unikla tiše s nimi v dál zrovna kolem hraběte, který se divil, že slyšel hlasy, ale neviděl nikoho.

Cestou hýčkala svoje miláčky a opětovala zase svá slova:

— Jsem ta, která chrání lásku, ta, která zavírá oči i uši těch, kdož více nemilují. Nebojte se ničeho, drahé děti; milujte se kde chcete a kdy chcete, při nejkrásnějším svitu slunce v alejích, u vody fontanu, všude, kde chcete. Já jsem vždy s vámi a chráním vás. Bůh poslal mne na svět, aby lidé, kteří se vysmívají všemu, co je svatého, nerušili nikdy čistou vaši lásku. Proto dal mi krásná moje křídla a pravil: „Jdi, ať se radují ta mladá srdce!“ Milujte se, já jsem při vás a bdím nad vámi.

Opět zmizela, pijíc rosu z kalichů květin, jedinou svoji potravu; otočila kouzelným závojem svým oba milence, že se s nimi točil svět a jejich ruce tiskly se v horoucí touze.

Ráda bys věděla, co se s nimi stalo. Bojím se ti to povědít, má drahá. Bojím se, že mi neuvěříš, aneb žárliva jsouc na jich štěstí nebudeš mi vraceti více mojich polibků. Jsi zvědava, musím tě uspokojit.

Věz tedy, že bloudila ta víla kolem nich až do noci. Když je chtěla rozloučit, viděla jejich zármutek a majíc s nimi soucit jala se jim něco šeptati. Bylo to asi něco velmi krásného, neboť jejich tváře i oči zářily radostí. A když domluvila a oni svolili, dotkla se jejich čela kouzelným proutkem svým.

Pojednou . . . Ó, Ninon, jak jsi zvědava! čtu ti to v očích! Jak bys dupla zlostně nožkou, kdybych nedokončil!

Pojednou změnili se Loïs i Odetta v útlé stonky majoranu, ale majoranu tak krásného, jaký pouze víla může vykouzlit. Rostly tak blízko vedle sebe, že jejich listy se dotýkaly. Byly to květy kouzelné, které věčně kvetly a živily se navzájem rosou i vůní svou.

Hrabě Enguerrand se prý brzo potěšil a vypravoval každý večer, jak obr Železná Hlava byl zabit hroznou ranou pádného meče Giraldy.

A teď má Ninon, až přijedeme na venek, budeme hledat květy čarovné majoranu a zeptáme se jich, v kterém z nich bydlí víla lásky. Snad se tají v této pohádce nějaké naučení; co soudíš, má drahá? Já ti ji však vyprávěl u krbu pouze proto, abys zapomněla na ten zimní déšť, který nám bije do oken, i abych vzbudil v tobě dnes večer trochu více lásky k tomu, kdo tě tak upřímně bavil.

Přel. *B. F.*

FEUILLETON.

Z „Posledních písní" N. Nekrasova.

Z — ně.

I.

Ty ještě na život máš práva,
 já letem kvapím v západ dní,
já umru — moje zanikne sláva.
 nediv se, — nermuť k vůli ni!

Věř dítě: nehoří na jmeno moje
 dlouhý a žárný ten její svit,
poetou stal jsem se já jenom z boje,
 písně mne učily jak se mám bít!

Kdo slouže velkému cíli, jímž vzňata
 jeho je doba, svůj život, své sny,
své vše dá v boj za člověka, brata,
 ten jenom přežije sebe — i své dny.

II.

 Dvě stě už dní
 a dvě stě noci
ta moje muka prodlužují se,
 noci i dnem
 v tom srdci tvém
ty moje stony rozlehají se.
 Dvě stě už dní
 a dvě stě noci,
těch chmurných, zimních dní,
těch světlých zimních noci:
Z — no, už zavři ty zmořené oči,
 Z — no už spi!

Před rokem.

Upomínky na římský karneval.

Píše Dr. *O. Hostinský.*

I.

Bylo to pátého ledna 1877. Obvyklé odpolední promenadě na Corsu byla neočekávaná prška již za soumraku učinila konec, tak že ulice jindy v tu dobu nad míru živa měla vzezření docela všední, ať nedím nudné. Již po sedmé hodině radil jsem se každých sto kroků se svými hodinkami, zdali by přece nebylo na čase, abych se dal směrem k Piazza SS. Apostoli, tam pak nízkými dveřmi po krkolomných schodech sestoupil do vinárny — nebo lépe řečeno: do malého, učazeného sklípku, jehož podlahou jest antická dlažba uliční, a zasedna za primitivní stůl na nepohodlnou lavici požádal o láhev onoho slavného moku Est-Est zvaného . . . Tu vyrušil mne z nejkrásnějších projektů těch prapodivný hlomoz. Z postranní jedné uličky vstoupila na Corso četa statečných jinochů — asi 30 nebo 40 hlav silná — opatřená všelikým hudebním nářadím, jakož jsou prázdné krabičky sardinkové, dřevěné škatule, plecháče a pokličky, řehtačky, bubínky, rolničky, dětské trubky a píšťaly a j. v., z nichž arci ani jediná nezahálela. Do tohoto mohutného sboru instrumentalního mísila se pak ve spůsobě veselého chechtání a výskání i hudba vokalní, arci ne příliš správná co do kontrapunktu. První bezděčný pohyb rukou mých směřoval k uším, jichž budoucnost zdála se věru býti ohrožena. Jako blesk zazářila mi krásná myšlénka: nebylo by zlé, kdybych mimo nadání stal se svědkem nějaké důkladné římské kočičiny — i chtěl jsem — arci ve vzdálenosti, jíž vyžadovala bezpečnost mého sluchu — sledovati onu tlupu, kamkoliv půjde. Několik policistů přicházelo rebelantům vstříc. Škoda, myslím si; teď je seberou a já budu míti po radosti. Policisté však ochotně ustoupili na chodníky a usmívajíce se s pravou rozkoší za nimi hleděli, až se ztratili v jiné postranní ulici, do okolí Pantheonu vedoucí. Teď teprve rozbřesklo se mi v hlavě: již před nedělmi byl jsem upozorněn na zvláštní spůsob, jímž Římané oslavují předvečer Tří králů. Byla to episoda „Beffany", co jsem právě zažil. Slovo „Beffana" je korrupce řeckého „epifania", jak známo, církevního to výrazu pro svátek Zjevení se Páně čili Tří králů. Jako na severu děje se o štědrý večer, tak Římané dávají si navzájem různé dárky nejen k Novému roku, jako Francouzové, ale i v den Tří králů, a „Beffana" nejinak nežli náš „Ježíšek" naděluje hodným dětem všelijaké hračky. Všeobecná pak kočičina, která se v předvečer téhož dne soustřeďuje kolem Piazza Navona, jest prý parodií na slavnost ústavu Propagandy, při níž nastávající missionáři nejrůznějšími jazyky káží a zpívají. Tak poučoval mne alespoň věrný, nerozlučný společník můj, do hnědého plátna vázaný Gsell-Fels. Ale šestým lednem začíná doba masopustní; Beffana jeví se tudíž pozorovateli mimoděk jako malá předehra karnevalu, tak že zmínka o ní je dozajista nejlepším úvodem k vylíčení římského života karnevalního.

Podobných tlup, jako byla ona na Corsu, vyskytuje se vždy více a více, čím blíže přichází se k Piazza Navona. Je to prostranné podlouhlé, na severním konci zaokrouhlené náměstí a tvarem svým dosud připomíná svůj původ z antického stadia Domitianova, k němuž poukazuje i druhé její jméno: Circo Agonale. Jen podél domů, vedle chodníků, jezdí vozy; náměstí samo je na spůsob chodníků vyvýšeno, pískem posypáno, lávkami i fontánami opatřeno — zkrátka je to promenada dosti příjemná a pro pozorovatele národního života římského zejména v karnevalu velmi poučná. Občas proměňuje se totiž celá vyvýšená část náměstí ve veliký uzavřený bazar; jest ovroubena řadou stejných dosti úhledně upravených dřevěných bud, v nichž se prodává nejrozmanitější zboží. Okolo Tří králů má „fiera" (totéž asi co naše „jarmark") na Piazza Navona tu zvláštnost, že v ní nejrozhodnější vrch mají hračky a mezi těmi zase na večer Beffany všechny možné hřmotící, vřeštící a pištící nástroje. Hluk, jejž zde způsobuje orkestr několik tisíc hlav silný a slavnostně rozjařený, nelze vypsati. Kdo na sluch spoluobčanů svých nepáše útoky hrubší, ten alespoň se baví nějakou miniaturní trubkou nebo píšťalkou, a nejen uličníci a prostý lid kochají se v tomto pekelném reji, nýbrž i vzdělanější třídy měšťanské, zejména mládici z kruhů kupeckých, namnoze i studenti, ba leckterý elegantní hejsek, jenž ani jednou neschází na promenadě na Corsu nebo na Monte Pincio, pokládal by den pátého ledna za ztracený, kdyby se na Piazza Navona činně nesúčastnil v oné symfonii, která jakoby v kouzelném zrcadle ukazuje nám dávnou minulost, v níž pravěcí předkové naši neznali ještě jiného požitku hudebního, než elementarní účinek pouhého zvuku a hluku. Z tohoto jednotvarného, únavného vlnobití doráží k zuboženému uchu někdy alespoň jakýs takýs rythmus: nějaká četa, která umění svoje provádí do taktu, dle pravidel vyššího sportu a jako vítězná falanx hustým obecenstvem si klestí cestu. Praporem bývá cokoliv se namane, třeba velký papírový paňáca, jenž do všech úhlů klátí rukama i nohama . . .

Našinec, jenž na toto řádění klidně pohlíží, domnívá se býti uprostřed města bláznů — neboť i nejváženější lidé počínají si zde jako nezvední kluci, užívajíce ve svém obyčejném kroji moderním beze všeho přestrojení, beze vší škrabošky nejplnější „svobody maškar". O nějakém nepořádku neb o výtržnosti není ani řeči, tím méně pak o sebe menší neslušnosti naproti dámě nebo cizinci. Z počátku nemyslil jsem, že ve vřavě té vydržím déle než čtvrt hodinky — patrně přeceňoval jsem své hudební vzdělání. Bavil jsem se při krutých dissonancích Beffany přes dvě celé hodiny, totiž tak dlouho, až mne opětná přeháňka zahnala do nejbližší kavárny. Musím podotknouti, že výjevy na Piazza Navona jsou v tento večer rozmanitější, pestřejší, nežli by se snad zdálo dle předcházejícího stručného popisu. Zvláště příjemnými oasami bylo zde onde skupení tančících. Tak provádělo na př. hezounké asi desítileté děvčátko s hochem ne o mnoho starším, oba v malebném kroji neapolském, tarantellu tak půvabně a tak živě, ba vášnivě, že bouřlivé pochvalné pokřiko-

vání a tleskání diváků přímo nadšených na okamžik přehlušovalo nejen slabý zvuk tamburinu, nýbrž i celý ten nekřesťanský hlomoz vůkolní. Jinde zase zastal jsem tanec, jenž mne uspořádáním i volným pohybem svým upomínal na jihoslovanské kolo.

Většina obecenstva si ostatně deště ani nepovšimnula. Když jsem po desáté hodině odcházel do kavárny, byla zábava zrovna tak v nejlepším proudu, jako déšť, a že tento poslední nedovedl veselost a rozpustilost oné spláchnouti, o tom přesvědčil jsem se, když jsem pozdě v noci kavárnu opustil. Cestou domů pak hučelo a bzučelo mi neustále v uších a spal jsem na to tak špatně, jako snad nikdy jindy: ve snu zdálo se mi, že mi někdo vráží hřebík do ucha, a když jsem se náhle probudil, stalo se to zajisté jen následkem nějaké kočičiny, která do oken klidných spáčů posýlala poslední sladký pozdrav odumírající Beffany.

II.

Řím zůstal letos bez karnevalu. Smrt prvního krále sjednocené Italie a posledního světskou mocí vládnuvšího papeže učinily konec všem radovánkám masopustním. Cizinec, jenž s napnutou myslí čekal na pestré zjevy karnevalu, musil se spokojiti ukázkou poměrně přece jenom nepatrnou: Beffanou.

Loni arci byla situace docela jiná. Politické poměry byly (následkem posledních voleb, vládě t. j. demokratické straně příznivých) dosti urovnány, tak že přese všechno naříkání na „zlé časy“ i vážnější lidé se nerozpakovali vrhnouti se do proudu karnevalu a, což jest ovšem hlavní věcí: počasí s velmi nepatrnými výminkami zůstalo nad míru příjemné, téměř jarní po celou dobu karnevalu, ač tento připadl ještě do první polovice února. To, co po výtce nazýváme „římským karnevalem“, je totiž pouze skvělé, hlučné zakončení masopustu. Již záhy koná zvláštní komitét, jenž vládne značnými prostředky, soukromě upsanými, rozsáhlé přípravy a uveřejňuje pak velikými nárožními plakáty, jakož i menšími cedulemi, jež všude po ulicích za soldo prodávají, zevrubný program, o němž arci i noviny se rozepisují. Život karnevalní začíná na Corsu vždy předposlední sobotou masopustní. As o druhé hodině odpolední dává se toužebně očekávané znamení velkým zvonem na Kapitolu. Podivnými cestami berou se někdy obyčeje lidské — jeť onen kapitolský zvon ode dávna také officielním hlasatelem smrti papežovy... Všetečný „forestiere“, jenž neuslyšel hlahol zvonu toho při zahájení karnevalu, uslyšel jej snad — při úmrtí Pia IX.

Ostatně nepředstavuj sobě nikdo, že daným signalem mění se náhle, bez přechodu, tvárnost města, že se Corso okamžitě naplňuje pestrým davem maškar a tak všední ruch velkoměstský řázem si nasazuje čapku bláznovskou. První den naopak vypadá jako nějaká generalní zkouška, která již leckterého cizince nemálo rozladila, ana vysoce napnutému očekávání sotva vyhovuje. I mně se tak dělo. Přes hodinu procházel jsem se Corsem, aniž bych na něm byl znamenal jiné změny, než dekoraci balkonů a oken, z valné části ovšem ještě nehotovou, a pak žlutou hlínu, již bylo dláždění ulice posypáno za příčinou dostih. Těch, kteří se dole procházeli, i těch, kteří se dívali s balkonů a oken, bylo arci více než v jiný den: avšak chovali se všichni docela chladně, velmi „nemasopustně“, a za celou tu hodinu spatřil jsem sotva tři maškary, plížící se tak nesměle podle domů, jakoby měly zlé svědomí. Později sice stávalo se vždy živěji a veseleji na ulici, ale s výjevy dnů pozdějších nebylo ani porovnání možné, vyjma dostihy, které ovšem zůstávají tytéž po celý karneval. Dříve, nežli se pokusím o jakési znázornění toho, co se v tyto dny děje na Corsu, musím se zmíniti o onom programu. Od předposlední soboty masopustní až do posledního úterka slaví se každé odpoledne (mimo pátky a neděle, které neposkytují alespoň žádné veřejné slavnosti na Corsu). Mezi druhou a třetí začíná promenada, která Corso na několik hodin přeměňuje v obrovskou síň redutní, a uzavírá se chvíli před západem slunce dostihami. Nemají ostatně všechny dny stejný ráz: jest veliký rozdíl, stojí-li v officielním programu: „proibiti i coriandoli“ čili nic. Loni bylo házení „coriandolů“ nebo „confettů“ dovoleno toliko první dny karnevalu; tuším, že se pravidlo to již ustálilo. Navštivme tedy Corso především v blahoslavený den confettů — ale připravme se také, jak sluší a patří, na kynoucí nám radovánky. Nejdůležitější věcí je: svrchní šat, jemuž mnoho neuškodí, budeme li sádrou zaprášeni jako mlynáři a pak měkký klobouk. Hudby milovní Římané totiž mívají v tyto dny tak velikou radost z libých zvuků tuhého klobouku, do něhož se pár distance udeří nějakou kyticí nebo hrstí hrubých confettů, ještě lépe však z blízka pěstí nebo hůlkou, že klobouk takový, zejména pak cilindr stane se ihned terčem nejrůznějších pohyblivých předmětů a tak i majitel jeho pramenem nejvítanější zábavy pro celé okolí, jakmile se octne na Corsu. Viděl jsem na př. vynikajícího člena diplomatického sboru, jehož cesta vedla v dobu karnevalu jenom na příč přes Corso. Byl si dobře vědom nebezpečnosti svého podniku a hleděl těch několik kroků (ulice není široká) učiniti co možná rychle a nepozorovaně — ale objevení se tak svůdně lesklého cilindru způsobilo pravý jásot a pěstě dopadaly na něj se všech stran jako cepy na mlat. Diplomat osvědčil se skvěle, uměl s nenuceným humorem „faire des bonnes mines au mauvais jeu“. To však jest jediná stránka volnosti karnevalní, která neprozřetelnému navštěvovateli Corsa, avšak jen Corsa a jen v tuto dobu, může se státi nepříjemnou. Jest ostatně i lidí takových, kteří z přirozené šlechetnosti a lidumilnosti obětují starý cilindr, s nímž pak se třeba celé odpůldne procházejí po Corsu, snášejíce s hrdinskou vytrvalostí všeliké útoky, k nevýslovné radosti svých spoluobčanů — i ku své vlastní.

Hned při vstoupení na Corso hlásí se k nám kluci, kteří výmluvně nabízejí svoje zboží: „Confetti!“ hulákâ nám jeden do pravého ucha, jiný zase do levého křičí: „Borse, buone borse!“ Spozorovali totiž, že nejsme dosud ozbrojeni. Asi za deset soldů (dvacet krejcarů) dostaneme pěknou brašnu z režného plátna, již naplníme několika librami confettů. Confetti čili coriandoli jsou malé kuličky sádrové, obyčejně bílé, jen zřídka různě barvené, jimiž veškeré obecenstvo neunavně se navzájem bombarduje — bez rozdílu stáří, stavu i pohlaví. Původ obyčeje toho dlužno hledati v oblíbeném házení skutečných confettů, t. j. cukrovinek, zvyku to, jejž i na našem venkově při hlučných svatbách pozorovati můžeme. Zábava karnevalní v Římě nahražuje ovšem cukrovinky sádrou, aby přece za „málo peněz“ mohlo býti hodně mnoho „muziky“. A confettů se věru nešetří. Na balkonech a v oknech mají velké zásoby jich a házejí je se zvláštní virtuosní hbitostí pomocí malých plechových kornoutů dolů, na hlavy kolemjdoucích. Dámy, které se nejudatněji účastní boje, bývají chráněny škraboškami pletenými z tenkého drátu, jenž coriandolům sice přístup zabraňuje, zrakům však průchod dovoluje: mnohá škraboška je průhledná jako jemný závoj. Samo sebou se rozumí, že sádra zanechává viditelné stopy na šatech — smím-li však po přátelsku raditi, nečiň nikdo ani nejmenšího pokusu, aby se trochu oprášil, ač nechce-li, aby mu hned nejbližší sousedé byli nápomocni s úslužností až přílišnou. Vždyť i z vlastního popudu pulcinellové velmi rádi oprašují pobílené kabáty — třeba bohatými latami dosny ozdobné (canny) nebo i tak zvanou „prerijní travou“, jejíhož chmýří se nešťastný „oprášený“ arci tak snadno nezbaví. Příliš drobnými confetty, zejména pak moučkou sádrovou nesmí se nyní házeti. Viděl jsem náhodou, jak policista objevivší se náhle v okně, s něhož několik dam celé oblaky drobné sádry sesílalo na reptající obecenstvo, celou zásobu střeliva bez milosti skonfiskoval a za toto vítané zakročení tak hlučný a tak nadšený potlesk utržil, že by se jím leckterá třeba dosti ctižádostivá primadonna zajisté ráda spokojila.

Házení confettů není pouhou zábavou — je to již pravou náruživostí, která zachvacuje nejenom Římana ale i každého cizince. Nedomnívej se nikdo, že se mu podaří, zůstati až do večera chladným divákem, třeba by na Corso šel se svatým předsevzetím nedotknouti se ani jediné sádrové kuličky. Ano, mohu mu na vlas prorokovati, co všechno se v něm bude díti, než skloní vzdornou svou šíji před neodolatelnou mocí karnevalu — vím to ze zkušenosti! Z počátku bude ho arci baviti, proplítati se, s rukama klidně uschovanýma v kapsách svrchníku, hustými davy jásajících a snášeti se zjevným humorem všeliké útoky. Brzo však změní se humoristický úsměv na vážný olympský klid a, když uprostřed Corsa, kde jen pomalu lze se hnouti ku předu, bombardování tak přibude, že se stane terčem třeba až dvaceti hodů z téže něžné ale ve své ukrutnosti neuprositelné ruky, zmizí dozajista i poslední zbytky jakési stoické hrdinnosti jeho a v hříšném srdci svém začne přemítati o sladké pomstě. Hrstka coriandolů, prudce hozených až odněkud s třetího patra, rozhodne konečně vítězství principu zlého: nalezen jest „casus belli“. Koupené na rychlo

munice bude ve své velikomyslnosti chtíti arci používati toliko k nutné sebeobraně — ale brzo utonou všechny šlechetnější zásady na dobro ve vášnivé vřavé bojujících a hrdina náš nestane se jenom nemilosrdným mstitelem každého na něho učiněného útoku, nýbrž vystoupí i sám co útočník s onou náruživou bojechtivostí a smělou odvážností, jíž osvědčuje každé nové, poprvé do bitvy vedené mužstvo . . . A ejhle! Než se dostane na konec Corsa, bude confettů rozházeno třeba — sedm liber. Máť věru pravdu, kdo před mnohými již lety napsal o římském karnevalu: „A kdyby Kato kdyby Máří Majdalena přišli na Corso, nemohli by odolati všeobecnému plesání, unášejícímu veselí. Kdyby člověk byl slepým a slyšel toliko jásavý hluk nesčetných vždy vzrůstajících zástupů, musil by s ustrnutím domýšleti se, že události se věci nejhroznější.“

A přece nemohu si vzpomínati na loňský karneval, aniž by mi při tom na mysli netanula událost hluboce dojemná, která příkrým kontrastem svým dovedla vzbuditi nejen všeobecnou sensaci ale i upřímný soucit v celém Římě. Bylo to v pondělí, pátého února. Asi uprostřed Corsa, nadaleko Piazza Colonna, musel se každý bezděky zastaviti před balkonem, bohatě upraveným na způsob čínský. Četná společnost dam i dětí, vesměs v elegantních kostymech čínských, bavila se zde v nejrůžovějším rozmaru. Hostitelkou byla paní Emma Marignoli, choť bohatého a váženého senatora, jedna z nejkrásnějších dam římských a pro svou spanilomyslnost a neobmezenou dobročinnost ve všech vrstvách společnosti římské téměř zbožňovaná. O třetí hodině odpolední jsem stál ještě mezi diváky, kteří měli svou radost jak ze vkusné dekorace balkonu, tak z jeho zajímavé štafáže, laškovně rozmlouvající se známými na ulici a zasypávající každého, kdo se třeba jen na sekundu před domem zastavil, pravým deštěm confettů za neustálého smíchu a žertu. Za půl hodiny šel jsem opět kolem domu Marignoliho — avšak balkon byl prázdný, dveře i okna uzavřená. Obecenstvo živě debatovalo o náhlé této změně. „Stalo se bezpochyby nějaké neštěstí,“ byla jediná odpověď, které jsem se doptati mohl. Tušení to bylo pravé. Kdo by zrakem svým byl mohl vniknouti do vnitř domu, byl by spatřil výjev podivný: sličná dáma, která před chvílí ještě byla plna života a veselí, ležela na svém loži bez sebe, uchvácena náhlým rozlitím krve do srdce; kolem ní stáli v ustrnutí manžel, děti i celý četný kruh přátel — všichni dosud v čínském obleku maškarním, a do pláče a nářku jejich mísil se smích a jásot, jemuž arci nebylo lze zameziti přístup do pokoje, v němž za několik hodin smrt vítězně zasedla na trůn . . . Z denních listů i z ohromného účastenství při pohřbu bylo patrno, jak hluboký dojem učinila zpráva o úmrtí paní Marignoli v celém městě. Hned třetího dne přinesl Don Pierloncino velkou zdařilou podobiznu její a začal svůj nekrolog prostými slovy: „Byla krásná . . . šlechetná . . . bohatá . . . dobročinná . . . a je mrtva!“ Samo sebou se rozumí, že přes noc zmizela i čínská dekorace s balkonu a že dům zůstal po celý karneval beze všech odznaků slavnostních. Komitét, jehož úlohou bylo odměňovati za nejvkusněji ozdobené balkony, osvědčil jemný takt: první cenu nepřiřknul nikomu, poněvadž byla by právem náležela jenom balkonu na domě Marignoliho . . .

(Pokračování.)

— Slovanská literatura. „Славянскій міръ“ (Slovanský svět), obrázkový týdenník vycházející v Petrohradě, jest utěšeným zjevem v nové literatuře ruské a zároveň rukojmím, že vzájemnost slovanská na Rusi stále širších rozměrů nabývá. Dosud nebylo v ruské literatuře periodického spisu, jenž by stále šířil a lásku vzbuzoval k ostatním národům slovanským způsobem tak utěšeným a všeobecně přístupným, jako právě „Slovanský svět“. Věnován výhradně poznání slovanského světa stane se zajisté značným šířitelem velké myšlénky slovanské na Rusi. Přední Slovanomilové ruští vydali ovšem již velikou řadu vědeckých i nevědeckých spisů o Slovanech a zejména slovanské komitéty v Petrohradě, v Moskvě a v Kyjevě mnoho dobrého v tom ohledu učinily, dosud však nebylo spisu, jenž všem třídám společnosti obsahem i předmětem stejně by byl přístupným. Požadavkům těm vyhovuje úplně „Славянскій міръ“. Přináší především životopisy vynikajících mužů slovanských, stati historické, cestopisné a literární, povídky a básně překládané ze všech jazyků slovanských atd. Pěkně provedené podobizny a illustrace slovanských krajin, jakož i jiné četné obrázky znázorňující život národů pobratimých dodávají časopisu tomu dvojnásobné ceny i zajímavosti. Poslední sešit „Slovanského světa“ obsahuje v čele zdařilou podobiznu a delší životopis slavného našeho Pavla Josefa Šafaříka.

Záhřebská akademie „znanosti a umjetnosti“ vydala právě svůj „Ljetopis“ (1867—1877), v němž vylíčena blahodárná činnost této učené společnosti. Velezajímavý spisek tento obsahuje krátké dějiny 10letého trvání akademie, stanovy, přehled členů a bibliografický seznam jich prací, kdykoliv a kdekoliv vydaných. *E. J.*

Redakcí p. Josefa Chociszewského od nového roku v Poznani vycházející nový illustrovaný týdenník polský „Lech“ všímá si pilně též vzájemnosti slovanské. Hned v prvém čísle nachází se pod názvem „Słowiańskie listy z Czech“ dopis Edwarda Jelínka, v němž po uvítání „Lecha“ seznamuje čtenářstvo se stavem naší literatury, zmiňuje se o Pokorného překladech „slavíka ukrajinského“, Záleského, o chorvátském týdenníku „Vienac“ a o pomníku polského emigranta Sójkowského v Praze. V čísle 7 nacházíme opět jeden dopis Jelínkův, pojednávající o slavnosti sedmdesátiletých narozenin J. K. Tyla, o jeho životu a zásluhách; dále pak o ruchu českých spolků, o provozování Bozděchovy veselohry „Světa pán v županu“ na německém jevišti v Drážďanech, o Matici Chorvátské a o Veselého librettu k opeře „Radziwillówna“. Mimo to přináší „Lech“ mnoho zajímavých článků belletristických. *Ar. Sch.*

* * *

Velký slovanský koncert akad. čten. spolku v Praze bude dne 24. března o 12 hodině pol. v sále ostrova Žofínského. Dosud chováme v dobré paměti skvělý výsledek, s kterým se potkal koncert roku loňského. Jest to jediný pražský koncert svého druhu a zasluhuje v plné míře podpory našeho umění milovného obecenstva. Skladatelům domácím poskytuje se příležitost, aby provozovány byly čestně skladby jejich a obecenstvu, aby se seznámilo s předními skladbami umělců slovanských. Veškerá čísla mimo poslední, které od r. 1862 v Praze provozováno nebylo, jsou jednak úplně nová, jednak u nás neznáma. Bohatý program sestaven následovně: 1. Klavírní koncert s průvodem piana od A. Dvořáka. 2. Arie z opery „Hrabina“ od Stan. Moniuszka. 3. „Toman a lesní panna“, symfonický obraz pro velký orkestr od Zd. Fibicha. 4. Ruské písně. 5. „Sv. Cyrill a Methoděj“, velký sbor s průvodem orkestru na slova Fr. Sušila, složil Pavel Křížkovský. Spoluúčinkovati budou osvědčené síly a sice slč. Eleonora z Ehrenbergů, pp. Karel ze Slavkovských, Vojt. Šebesta, dále jednota pěvecká „Hlahol“ a Filharmonie, kterouž dirigovati bude kapelník král. zem. čes. divadla p. Adolf Čech.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „J. Š. P.“ Pro ten čas nemožno. Staré nepříjemnosti, jichž bylo nám v té příčině zakusiti, donutily nás nečinit žádných výminek. Vy sám na místě našem nemohl byste jednati jinak. — „J. S.“ (Napadly sněhy . . .). Ještě trochu trpělivosti. — „Krt.“ To bůh sám ví, čím to stůněte; myšlénky máte k závidění krásné, veršem vládnete dobře, ale celek vypadne vždy jako nepodařený křišťál, jako by vám síla nestačila shranolit ty odbojné plochy. Na „Klášterní kříž“ stačily by dvě sloky. Z druhých dvou stačily by dva tři verše k vyplnění toho, co v prvních prázdno. — „J. A. Květenský.“ Překlad až na některé rythmické vady, které se dají snadno odstranit, dobrý, ale nejlepší z básní těch byly již přeloženy. Nemáte ničeho z nové literatury? — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „J. S. v H. K.“ (Za večera). — „X + Y — C v K.“ — „J. K.“ (Upomínka). — „M. Op.“ — K.

OBSAH: Můj přítel Sylvestr. Od Fr. Heritesa. (Pokračování.) — V zemi Lotofagů. Báseň K. Lenského. — Petr Pavel Rubens. Náčrtek u příležitosti výstavy reprodukcí maleb Rubensových v Praze. Píše Renáta Tyršová. — Flora. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Motio perpetua (R. 1677.) Od I. Hajoiše. — Vy hory modravé . . . Báseň Antala Staška. — Vila lásky. Ze Zolových „Contes à Ninon“ přel. B. F. — Feuilleton.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 20. března 1878. ČÍSLO 8.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

Vlastnictví jest krádež.
Proudhon, socialista.

Člověk je rád, má-li aspoň něco — byť to byla — ještěrka . . .
Juvenal, satyrik.

iluju noc, aniž bych věděl proč. Nemiluju však pouze noc krásnou, když bledá luna usmívá se s bezoblačné výše na ztichlý kraj nebo noc bouřlivou, když vichr kvíle a sténaje v zběsilé rozkoši orgie své světí — nikoli! . . . mně jest každá noc, ať jasná a tichá, ať temná a bouřlivá, ať střízlivá a šerá nebo zcela obyčejná — stejně milá, stejně vábivá . . .

Nevím sice, z které doby podivná tato moje náklonnost se datuje; ale tolik jest jisto, že žil a pracoval jsem až dosud více v noci než ve dne a nepamatuju se, že bych byl za dne na někoho učinil dojem jiný než člověka málomluvného, ostýchavého, ba apathického. Bývám takovým ve dne skutečně — leč v noci zdánlivá ostýchavost moje mizí, málomluvnost měnívá se často i v živou hovornost, slovem teprve v noci počínám žíti.

Mnohý, ba snad každý z nečetných mých přátel mi dosvědčí, že tomu skutečně je tak. Neníť mezi nimi takměř ani jediného, jenž by mohl říci, že setkav se se mnou v noci byl by mne shledal neochotným k jakékoli potůlce po Praze nebo mimo Prahu. Doprovoditi v noci přítele některého na příklad s Hradčan na Vyšehrad a vrátiti se třeba v dešti a bouři samotinký přes Vinohrady a Letnou na Malou Stranu nebylo a není mi posud ničím jiným než čím mi bývala druhdy za krásného letního večera příjemná procházka po baštách.

Tak se stalo, že kdysi na sklonku roku 1868 za zcela obyčejné, ale chladné podzimní noci, doprovodiv jednoho z přátel svých z malostranské jedné hospůdky, v kteréž jsme několik hodin v planém hovoru strávili, až na konec Karlína, vracel jsem se sám domů — na Malou Stranu. Bylo mi jako vždy jindy zcela lhostejno, kdy a kudy se dostanu domů a nechtěje jíti nazpět touže cestou, kterouž jsme byli právě šli, zabočil jsem od Poříčské brány do postranních uliček k chrámu svatopetrskému a loudal se tudy dále směrem ku kamennému mostu.

Podle kalendáře, v němž byl vyznačen úplněk měsíce, měla býti noc jasná. Zpočátku také takovou byla, a pražští rozsvěčovači plynových svítilen plníce doslovně rozkaz svých představených, rozsvítili tentokráte jen jednotlivé svítilny na různých nárožích. Však krátce před půlnocí přihrnuly se od západu mraky, zahalily měsíc a když jsem se octnul asi v polovici Truhlářské ulice, panovala po celé Praze takořka čirá tma.

Nemaje příčiny toho dbáti ubíral jsem se s doutníkem v ústech klidně dále. Nevím, zdali jsem na něco myslil; však náhle jsem spozoroval, že pohybují se proti mně temné obrysy mužské postavy a v několika okamžicích stála tato přímo proti mně.

„Nemáte ohně?“ otázal se drsný hlas.

„Vždyť vidíte že kouřím,“ odpověděl jsem podávaje před několika okamžiky zapálený doutník ku předu.

Postava sáhla po doutníku a vzavši jej z mé ruky pravila úsečně: „Děkuju!“ A nežli jsem se nadál, spozoroval jsem, že ubírá se temnem s mým doutníkem v ústech dále.

Zvláštní zdvořilost ta mne překvapila.

„Pane!“ zvolal jsem nevrle za odcházejícím.

„Račte si přát?“ zazněl drsný hlas, a postava několik kroků opodál se zastavila.

„Nemám žádných sirek, dovolte, bych si od vás zapálil doutník jiný.“

„Ah, prosím, prosím,“ zní drsný hlas přívětivěji, a temný stín popošel opět ke mně, aby mi prokázal ochotně službu, za kterou jsem byl žádal.

Vyňav z postranní kapsy jiný doutník zapálil jsem jej o cigaro neznámého a poděkovav chtěl jsem se bráti dále svou cestou.

Neznámý však mi zastoupil cestu.

„Nemáte opravdu ani jedné sirky?“ otázal se.

„Nemám.“

„Pak nestačí, když mi jen poděkujete.“

„Jak to?“

„Inu, víte, každá pomoc v největší nouzi“ . . .

„Chcete snad ještě jedno cigaro?“ ptám se ve smíchu sahaje do kapsy.

„Jen jedno? To by za to stálo!“

„Tedy dvě.“

„I dvě nestačí.“

„Více nemám.“

„Přidejte tedy cigaro, které kouříte!“

„A co byste se všemi dělal? Chcete snad kouřit všechny najednou?“ tážu se dotíravostí neznámého poněkud popuzen.

„I to, to! Ale mám tu kamarády!“

V tom jsem spozoroval, že vynořily se z čiré tmy opodál ještě dvě temné mužské postavy.

„Co pak tu děláš, Fráňo?“ táže se slabý sípavý hlásek.

„Žebrám pro vás o cigara,“ odpovídá muž u mne stojící, „a tento pán nemá prý než dvě a přece třetí kouří.“

„Ať si tedy třetí vykoupí — zlatka za poslední cigaro o půlnoci je dost málo,“ podotýká se stoickým klidem Fráňův soudruh. V tom jsem cítil, že nějaká ruka hmatá ve tmě hledajíc zcela bezohledně cestu k mé kapse.

Situace, v kteréž jsem se nalezal, byla dosti nepříjemná. Avšak pronešené jméno Fráňa a hlas osoby, která byla takto oslovena, připamatovaly mi člověka, kterémuž jsem byl kdysi náhodou a takořka mimovolně nepatrnou službičku prokázal. Tušil jsem, v jaké společnosti se nacházím, a také jsem se dle toho zachoval. Věda, že nemám v tobolce než několik krejcarů, sáhnul jsem do kapsy a vytáhnuv tobolku podával jsem ji na zdař bůh tomu, kdo po ní sáhne, řka:

„Dám co mám, — zde je tobolka — jste spokojeni?“

„Arci, arci!“ vzkřikli přitlumeným hlasem všickni tři a jeden z nich vytrhl mi prudce tobolku z ruky.

„A teď se mějte dobře,“ pravím dále, „i vy Fráňo Skalský“ . . .

„Jakže? Pán mne zná?“ ozval se Fráňa.

„Ovšem.“

„A odkud?“

„Z policie,“ zalhal jsem.

Sotva jsem neprozřetelné slovo to pronesl, cítil jsem, že mi dvě svalovité ruce sevřely hrdlo, div že jsem se nezalknul. Mohl jsem sice ještě vzkřiknouti; ale nepozbyv duchapřítomnosti uznal jsem za dobré chovati se klidně. V témže okamžiku rozžal jeden z nočních tuláků sirku a posvítil mi do obličeje; ale hned na to sirku zahodil, načež jsem slyšel Fráňův hlas: „Pusť ho a vrať tobolku!“

Fráňův soudruh mne okamžitě pustil a vrátil mi tobolku.

„Nehněvejte se,“ pravil pak Fráňa vlídně, „mysleli jsme, že jste „modřínka“ a vy jste zatím jen „čulík“ — nehněvejte se!“

„Děkuju za nový křest,“ pravil jsem žertem spozorovav, že jsem vyvázl z nebezpečí. „Ale v kalendáři bych svatého toho sotva našel.“

Všickni tři se rozesmáli.

„Vy tedy ani nevíte, co je ‚čulík?‘“ optal se Fráňa a sám hned odpověděl: „To my tak říkáme každému, kdo nám neublíží, ani když my ublížíme jemu. A o vás přece vím, že nám neublížíte . . . Máte svou tobolku — cigaro si necbám . . . Nepospícháte?“

„Nepospíchám. Proč se ptáte?“

„Moh' byste jít s námi.“

„Já s vámi! A kam?“

„Nu, k nám! Uvidíte aspoň, jak bývá u nás v neděli po půlnoci.“

Chvíli jsem byl na rozpacích. Pokládal jsem vyzvání to rovněž tak za podivné jako člověka, jenž je byl učinil, za neprozřetelného.

„Což pak mi tak důvěřujete?“ podotknul jsem.

„Jakž by ne! Víme kdo jste a — na důkaz, že vám důvěřuju úplně, vězte, že se nejmenuju Skalský, ale . . . (zde vyslovil jméno, jež mi bylo velmi povědomo) a že jsme bývali před lety, když jste ještě chodil do malostranské maltézské školy — spolužáci . . . Nuže — můžete mi ublížit? — Můžete mne udat policii? . . . Když jste byl o jedné Paümannovské demoustraci zabránil, že jsem nebyl aretován, neměl jsem dosti zmužilosti prohlásiti se vám. Ale dnes je jinak . . . Nu — půjdete s námi?“

Byl jsem přesvědčen, že mluvím s notorickými a možná nebezpečnými darebáky a netoužil jsem po další jejich společnosti; ale zároveň jsem si nemohl nikterak vysvětliti, jak mohou lidé tohoto druhu vábiti někoho do své brlohy a vydávati tak svou beztoho nehrubě jistou bezpečnost osobní ještě více v šanc. Vybídnutí to bylo mi tedy také podezřelé; nechtěje však ani stínem odporu podivný trojlístek podrážditi pravil jsem hlasem pevným a rozhodným: „Půjdu!“

„Nevíte, kde teď jsme?“ otázal se hned na to Fráňa.

Věděl jsem to sice zcela dobře, ale přece jsem pravil: „Myslím, že v ulici Klimentské.“

„Dobře,“ dotvrzuje Fráňa, „musíme tedy jíti touto ulicí dále.“

Pozoroval jsem ve tmě, kterak Fráňa mávnul rukou směrem k Františku. Na to mne vzal někdo za ruku, jako by mne chtěl táhnout za sebou. Šel jsem dobrovolně a u nejbližší svítilny na nároží jsem poznal, že ubírám se rukou v ruce s Fráňou.

Z Truhlářské ulice zabočili jsme v pravo na František. Prošli jsme několik uliček. Já s Fráňou napřed; druzí dva, kteří více ani slova nepromluvili, za námi. Kdykoli jsme vstupovali do jiné ulice, vždycky pronesl Fráňa polohlasitě jméno ulice, jako by je sám sobě připomínal na doklad, že nebloudíme.

Znaje onu část Prahy velmi dobře rozeznal jsem i po tmě, že Fráňa pronáší vždy jméno některé ulice na blízku a nikdy jméno ulice, v kteréž jsme se vpravdě nalezali. Zpočátku měl jsem za to, že mne chce zmásti, ale později mi byla tato domněnka nedostatečnou a úmysly podivných těchto lidí budily v mé duši podezření.

Asi za deset minut octli jsme se, jak se zdálo, u cíle své cesty. Fráňa byl se zastavil před domem, kterýž byl, pokud jsem mohl dle šerých obrysů na temné obloze rozeznati, poněkud nižší ostatních budov v celé uličce.

Fráňa zahouknul z temna dvakrát po sobě, jako by zavyl pes. Po druhém zahouknutí bylo slyšet uvnitř domu slabé mňouknutí, na kteréž Fráňa odpověděl opětným, ale již přitlumeným zavytím.

Po chvíli otevřely se zlehka dvéře domu. Vstoupili jsme do jakési chodby.

„Dejte pozor!“ pravil Fráňa táhna mne za ruku za sebou. „Je tu plno kamení.“

Dal jsem pozor. Však opatrnost moje byla patrně zcela zbytečná; poznalť jsem, že jest půda dlážděna a po kamenech že není ani stopy.

Chodba byla dosti dlouhá. Fráňa táhl mne za sebou velmi pomalu, jako by se vyhýbal kamenům, o nichž byl mluvil. Opatrnost ta a vůbec vše, co se bylo až posud dálo, vzbudily mé podezření poznovu. Kdo čítával za svého mládí různé romány beze všeho výboru, zajisté také ví, jakými barvami bývají v nich popisovány loupežné a zlodějské brlohy velkých měst. Fantasie a vzpomínky probudily v mé duši několik podobných obrazů, které se sice před duševním zrakem mým jen mihly, ale děsivou křiklavostí svou přece mne skoro

zarazily. Mozkem mým proletla myšlenka, že snad přece nečiním dobře, když se dávám v pravém slova smyslu vléci do podobné brlohy a upřímně řečeno — zmocnila se mne sklíčenost, ba skoro strach. Chtěl jsem se zastavit; ale náhodou jsme vystoupili z chodby na malý dvoreček, osvětlený slabým odleskem světla, jež prokmitajíc v přízemí čtyřmi okny ode zdi protější budovy se odráželo. Nabyl jsem opět zmužilosti.

Osoba, která nám otevřela dům, byla nás předešla a nyní před námi otevřela dvéře, z nichž vyrazilo dosti jasné světlo. V několika okamžicích octnul jsem se s Fráňou v dosti prostranném pokojíku. Jediný pohled kolem dostačil, bych poznal, že místnost, v kteréž se nalezám, není ani zdaleka podobná místnostem, v románech popisovaným. Nadál jsem se temna nebo příšerného pološera; domníval jsem se, že vejdu v místnost nevlídnou, z jejíhož každého kouta zívá na člověka bída, mrzkost a hnusná zlotřilost; myslil jsem, že spatřím společnost divoce, zběsile rozveselenou a zatím jsem se octnul v dosti slušném hostinci a ve společnosti lidí na pohled zcela neviňoučkých a takořka žádnou rázovitostí nad obyčejnost nevynikajících. Místnost nebyla právě vzorně čistá, ale také ne špinavá nebo začmoudlá. Byla osvětlena plynem; šest nebo sedm stolů bylo pokryto modrými a červenými, ač poněkud vybledlými ubrusy; na stěnách viselo několik obrazů: podobizny císaře, císařovny rakouské a papeže Pia IX., pak veleznámé rytiny, Napoleon I. před Fontainebleau a tentýž v bitvě u Waterloo. Nade dveřmi byl černý krucifix a pod ním bílými písmenami na karmínovém skle nápis „Mit Gott!“ Nebylo tu ani hrobového ticha, aniž velkého hluku, nebylo tu ni dusno ni mnoho kouře, aniž zase obzvláště příjemno; slovem byla to hospůdka dosti slušná. A když jsme vstoupili, obrátili se k nám zrakové několika hostů, ale v žádné tváři nejevila se větší zvědavost než ve tváři hostů kteréhokoli jiného hostince, když vstoupí nějaký nový příchozí.

Octnul jsem se tedy na pohled v hostinci solidním a v takové též společnosti. Avšak k čemu všech těch okolků, s kterýmiž mne byl Fráňa uváděl? Policie zajisté zcela dobře věděla o této místnosti a byla-li jí hospůdka ta podezřelou, zajisté jí také věnovávala pečlivější pozornost než hostincům jiným. Napadlo mě sice, že tu snad panuje karban. Ale z hostů nikdo v karty nehrál a soudruzi Fráňovi nebyli do domu vůbec ani vstoupili; nemohl jsem tudíž ani za to míti, že mne snad chtějí svésti k hazardní hře v karty. Vše bylo mi hádankou. (Pokračování.)

Evropa.

Báseň od *Svatopluka Čecha.*

Zpěv pátý.

Ruch bujný na palubě. V čela zpráhlá
jak víno mladé stoupá volnost náhlá,
z omladlých duchů na povrch se klove
záměrů nesčíslných jaro nové.

Dav psanců s volností se snoubí mladou,
opojen všecek okamžiku vnadou,
a zapomíná rázem v loktech jejích,
že neznámých se toulá na peřejích
kdes pod rovníkem, že ta vlna směrná
nesčetné pikle kuje licoměrná:
závojem řasným potměšile halí
špičáky ostré podmořského skalí,
že s větérkem, jenž lehce plachty zdouvá,
snad o plen bouře zítřejší se smlouvá.
S výskotem psanci v zrádné hledí toky
kypící sněhem pod korábu boky,
zářivé oči upírají v dáli
a nedbají, že bouře tam se rodí,
že břehů pustých číhají tam skály
a hejna kříží nepřátelských lodí.

Jen stěží Roland vířivou tu chasu
upoutal mocí hromového hlasu:
Oj vzhůru! Práce krvavá nás čeká.
Dobijme houf, jejž do vazby jste jali,
proč do pola jen čin jste vykonali?
Či duch váš obměklý se krve leká?
Či soustrasť k oněm sklonila vám ruku,
jíž v dálných žalářů vás vlekli muku?

Gaston.

Nic o krvi! Již dost jí teklo v boji —
vražděním neposkvrňme ruky svojí.
Zda vstoupit máme ve šlépěje davů,
jež na praporech tmavých nosily
Kristovu světlou, smířuplnou hlavu?
ji krve deštěm znovu rosily?
U vínek mladému-liž dáme dílu
surové vášně, hrubou moc a sílu?
O, jiný obraz na mysli mi tane:
zřím budoucnosti kraje požehnané,
kde pod oblaky květných haluzí
bohatých klasů zlaté moře chrustí,
kde lidé mírní, lepí, smavoústí
kořáním bloudí, štěstí soudruzi.
Jich oči jasné bez závisti, vzdechu,
v přírody hledí krásný, štědrý sad,
vždyť všechněm zraje, kvete pro potěchu
a všechněm skýtá vůně své i chlad,
tu nikdo nevolá: To moje, moje!
tu nezří chudých závistníků roje
v růžovou zdáli boháčovu skrýš,
tu žádná ostny neježí se mříž,
před nížto děcko slzy hladu lije
a za níž jablko ve trávě hnije.
Tu všichni svorně o všechno se dělí,
jen láska plní tu, co láska velí.
Zákonů není. Na pranýři tkví
jen jeden mrzký zločin: soběctví.
Žaláře zpustly. Soudce talár tmavý
odložil s boků, přísné s čela vrásky
i kloní v srdce pohled shovívavý,
neláme hůl, výčitky šepce lásky.
A když se nad tím krajem z večera
zatřpytí noci hvězdná nádhera,
když tucha divná do srdcí se vplíží
a duch se s tajnou nesmírností sblíží,
tu budoucích těch lidí skupení
přituli k sobě unavené hlavy
a v hovor splynou družný, šepotavý
jak háje dumavého lupení,
vypoví sobě, co jim vane duší,
co za hvězdnatým závojem tím tuší,
sny o věčnosti, žití básni jiné —
svým každý slovem, jak mu na rty vplyne.
V tu dobu těsněj hruď ke hrudi přilne

*

a na rtech spočinou rty družby sdílné,
ba samo zvíře, láskou zkrocené,
přitulí družněj' k lidskému se boku,
bez plaché bázně ve dřímavém oku
v klín děcku složí růžky zlacené.
I ono dechem lásky okřeje,
sen splní se, jejž Hindu šeptal snící,
že všeho světa živok různolicí
na božských ňadrech láska zahřeje.
Zdaž lid ten budoucí, až rezavý
meč pluhu jeho pochod zastaví,
pobledmuv hrůzou, nepovzdechne sobě:
Tím vraždili se lidé v dávné době?!

Roland.

Oj, snílku bláhový! Jak libě znějí
tvé selanky o příštím lidstva ději!
Leč této hudby stébel krátkodechých
společnost otrlá se nelekne;
ba, chceš-li, brachu, v sametový přepych
tvé mravokárné zpěvy oblekne,
příjemně pošimrá se jejich ostny,
s úsměvem pročte zápal jejich sprostný
a k dlouhému je vřadí posléz voji
prokletí, vzdechů v zlatém stejnokroji.
O věř mi, jenom plamenem a kovem
svět obrátíš — ne myšlenkou a slovem.
Hleď, víra! Okaž člověka, jenž věří —
co blesků prošlehlo tou ducha šeří!
Přec ve věčnosti závoj velebný
pop dále tká své bájky šalebný,
z každého cípu tkaniny té svaté
v klín žádostivý mléko dojí zlaté,
nech frčí satiry kol kolem šípy,
nepustí z rukou kouzelné ty cípy.
Dál bude hlupec proto týčit hlavu
ve směšném pohrdání z lidstva davu,
že zdědil v prádle heraldické růže,
že lépe jí a lepší nosí šat,
že místo práce zívat, hýřit může,
ve vlastních lesích kance, lišky štvát
a najde hlupce, kteří jeho znaku
ponesou slávu na lokajském fraku
a klaněti se budou vůkol síní
do taktu s pagódami jeho skříní.
Ni málo nezachví se písní tvojí
železný společnosti řád i lad,
v němž hovět můž' si každý u pokoji
a jako střeček plniti svůj sklad,
děkovat bohu, že má plné měchy
a nestarat se o svých bratří vzdechy.
Vždyť dobře ví to stará společnost,
že lží je víra její, právo, cnost,
i na rtu jejím Kristův zákon svatý,
že lží je celá od hlavy až v paty,
však její žezlo pravda nezlomí:
tu nevěstku jen smělec ohromí,
jenž rukavici železnou jí hodí —
jen rudým křtem se znovu lidstvo zrodí!

Gaston.

Nuž, buď si hrdinou, kde boj se níti,
v hruď bezbrannou však nechtěj ocel rýti.

Roland.

Meč brousil na nás, jím ať katan zhyne!

Gaston.

Ký užitek nám z jejich zhouby kyne?

Roland.

Zavřeme svědků, žalobníků ústa.

Gaston.

A za ně promluví loď tato pustá.

Roland.

Pojednou možné zbavíme se zrady.

Gaston.

A v moři neznámém pomoci, rady.

Roland.

Nač o chudou se s nimi dělit spíži?

Gaston.

Než zbrotí je, s mou tvá se ocel skříží!

Hlasy.

Hej, vari! Stranou! Sudů král se zjeví.

Jiné hlasy.

Buď zdráv nám, vítej, božský duchu révy!

Hlasy.

Již konec nudné poradě a vádě!

Jiné hlasy.

Den tento vína podroben buď vládě!

Roland.

Však prve nepřátel se krví zbrodí.

Hlasy.

Ne ne! Jen sudu krev se dnes nám hodí!

Gaston.

Vzduch bouří páchne —

Jiné hlasy.

Ať si bóra hude,
pak loď i moře s námi tančit bude!

Vystoupil Roland ze soudruhů tlumu,
však pod čelem, zlou hýčkajícím dumu,
zrak jeho bleskem divokým se vzňal
a tento pohled na Gastona slal.
Dávného poznal soka, protichůdce,
s nímž v nejedné se druhdy měřil půtce,
potřásl hlavou, zaťal bílé zuby,
v myšlenkách temných sešel v mezilubí.

Též Gaston vyšel z hýřícího kruhu
a za ním hlouček stejnoduchých druhů:
upřeli v dálku vodní teskný zrak,
kde zavilo se slunce v temný mrak
a ruče v práci nezvyklou se dali,
stáčejí lana, plachty vinou, balí,
po stěžních, ráhnech nejeden se souká
a hledí v moře rozkypělý var,
kol přízí lanovou dech bouře houká
a plachty v příšerný se choulí tvar.
Tak chystají se k boji s mořským lánem:
Gastona mlčky volí kapitánem.

Než kolem stožáru dav pozůstalý
na bouři nedbá, již se obzor kalí.

Dav rozstoupil se. A hle! středem tlumu
divoký průvod letí v ryku, šumu.
Obličej v předu odulý a rudý
nad staré skotské uklání se dudy
a pod páží, jež kvičící měch stiská,
červeným okem z bílé čupřiny
bradatý kozel rozpustile blýská
jak Faun ve stopách nahé dívčiny.
Dvé psanců za ním v lodní píšťaly
s posuňkem vilným pronikavě píská,
rachotí bubny, chřestí cimbály,
směsice víří tisícerých zvuků —
v šíleném tanci ruka jímá ruku,
co zatím druzí mohutnými svaly
sud ověnčený na palubu valí
A na něm jizdmo, s loutnou v náruči
jun holobradý, vína žárem zňatý
sem tam se kolébá, nejisté paty
zarývá do železných obručí,
pod věncem flóry rozedrané, zvadlé
uklání čela vrásky, líce vpadlé
a časem pracně tento kmet i jun
vztyčuje hlavu, s čela třese vlasy,
půl oka z vlhké probleskuje řasy,
prst suchý deptá v loutnu beze strun,
vrásčitým čelem luzná duma vlaje,
satyra úsměv na rtu zvadlém hraje.

Podivná kořisť za sudem se jeví:
Kněz, připoutaný k bokům sličné děvy.
S výskotem tlupa nestejný ten pár
palubou vleče, váže na stožár.
Kněz zasmušile lysou chýlí hlavu
a pohled časem důtky, soustrasti
z pod brvy metá do hlučného davu,
neb mlčky vzírá k nebes oblasti.
Gonzaga vedle na mohutném pni
jak luzně krásná mrtvola tu visí;
stín hluboký jí v libé padá rysy,
na víčka mír se klade záhrobní.
Ve směsi pusté rozedraný šat
objímá tílko pestrém u neladu,
na hrudi cudné mrzkou páše zradu,
nevěrný strážce sněhobílých vnad,
že do pola jen svislé mračno vlasů
může utajiti zrazenou tu krásu.
Však líbezná ta nahost v líci její
nebudí studu barvy čarovné.
Či zvadly přes noc květy orchidejí
a zhasly očí blesky laškovné?
Ba zdá se, smyslové že bledé děvy
již nevnímají divé kolem zjevy,
když časem krásné oči pootvírá,
že noc jen tmavá, bezlunná z nich zírá.

Necítí drzých očí pohled chtivý
na ňadrech svých, nevnímá drsný hlas:
„Neboj se, hrdličko, že někdo z nás
vlas jeden tmavý, hedbávný ti zkřiví.
Hleď, minuli jsme rovník; na oslavu
šprým ustrojíme po lodníků mravu.
Chtěj, nechtěj, slavnou chystáme ti svatbu
a za ženicha pop ti bude dán,
byť proto papež uvalil nás v klatbu. —
Buď posvátný již obřad vykonán!“

Ze smějící se tlupy vyšel v před
pitvorný stařec s usmívavou lící —
s posuňkem vážným ruku žehnající
k obřadu nyní žertovnému zveď,
kol holé lbi se sporý bělá sníh,
na dlani leží brevíř rozedraný,
v němž vítr míchá vyšeptalé blány,
hlas chraptivý z úst chřestí uvadlých:
Co Řehoř rozloučil, žert lehký snoubí
ve jménu krále, kterýž mocnou berlí
k obloze sahá, na dno vod se hloubí
a květy na zem sype, v moře perly.
Ve jménu moci, kteráž posílá
po hmyzu zlatokřídlém, vánku chvění
jinošských květů sladká políbení
ve květných panen ňádra rozvilá,
jež duhou strojí v čarokrásný lesk
ryb šupinaté boky v dobu lásky
a v noci jarní slavičími hlásky
krajinu v rozkoš potápí a stesk,
jež krále hvozdů hlavu nádhernou,
pod listím hravým, v drobných stínů dešti,
po lani touhou kloní bezměrnou
a vášní vzpírá, žárlivostí třeští,
že v hloubi lesa soka vyhledává,
a parohy s ním v žasném boji stkává,
ve jménu moci, která dívčí hruď,
svým dechem zdouvá v nejkrásnější vlny —
již na počest ten pohár vznáším plný,
s Adamem Evo zasnoubena buď!
Buď veleben pud tento bujarý,
jímž sladké žití mysterium proudí,
jenž písně nesmrtné z úst pěvců loudí,
z mramoru tesá božské útvary,
i pod madon se svatou vkrádá řasu
a plá — Ho ho! Můj brevíř letí k ďasu!

Dudák.

Ty tam jsou dudy!

Hlas vedle.

Ajhle, sud se plaší!

Jiný hlas.

Štíhlého jezdce na palubu metá.

Hlas v předu.

Burácí orkán! — Lan se chopte, braši!

Jiné hlasy.

Můj plášť!
Pomozte, hoši! —
Po všem veta!

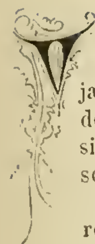
Gonzaga chví se, náruč rozestírá,
zbuzena bouře hlukem třeskutým;
pod vlasem černým, mocně vzedmutým
jiskřivým okem kol do kola zírá,
jak šerem podivným se všechno halí,
jak mořský obzor, vyvstav pojednou
v obrovskou vlnu, hroznou, nezbednou,
vzrůstaje letem, na koráb se valí,
jak burácí již nestvůry té dech
v tančících rahnech, příčlích, provazech
a výskající davy rozmetá;
ten přes okraj se lodi v bezdno řítí,
ten v provazů se chaos zapletá,
jak pavouk temný na vlající niti
na lanu visí ten, placht na obrubě,
do vnitra lodi ostatek se svez' —
jen dívka ztepilá a bledý kněz
tu pod stožárem zbyli na palubě.

Petr Pavel Rubens.

Náčrtek u příležitosti výstavy reprodukcí maleb Rubensových v Praze.

Píše *Renáta Tyršová.*

(Dokončení.)

V jakém okolí zrodil se genius tento a jaká byla doba jeho? Nutno obou aspoň sběžným pohledem si všimnouti, abychom umělecké povaze Rubensově poněkud blíže porozuměli.

Široké plochy zeleně v nedozírnou dálku se rozkládající, prorývané lesklými pruhy vody, na nich pestré skvrny světle natřených budov a rudých střech cihlových, sem tam skupiny skotu v dálce v neurčité massy splývajícího, nad tím pak nebe pravidlem těžce zamžené a nízko nad šírou plání se sklánějící — toť rovina flanderská. Formy se tratí, barva vody a nebe, barva luk a zvířectva, barva věčně se střídající, vždy skvělá a rozmanitá zde nastoupila vládu výlučnou. Kdyby umělec z okolí Florencie rázem se octnul v nížinách těchto, musil by odhoditi tužku, jež tam k podání dojmu skorem mu byla dostačovala, a chopiti se palety s barvami nejšťavnatějšími, nejsytějšími. Ty velkolepé obrysy horstva Appeninského, ty stříbřité záhyby Arna, to temnomodré nebe tak nepodvižně jasné a nezkalené, ty mocné, určitě ohrani-

čené obrysy pinií, cypřišů a všeho onoho stromoví, jehož pevné lesklé listy lehkým vánkem suchého vzduchu skorem se nezachvějí, vše to působilo na něho klidným, imposantním dojmem formy a linie, najmě když o polednách mocným žárem slunce všechna barva předmětů vzdálenějších šedne a mizí. Pohnutostí, šťavnatou barvitostí, bujnou hravostí a zajímavě tajuplnou neurčitostí zas dojímá jej onen kraj severní, velkými řekami a nesčíslnými průtoky zvlažený, kde skvrna barevná panuje, kde contoura v mlze se rozplývá, dojímá jej jedině teměř koloritem svým.

A zvláštní zemi tuto dala příroda za vlast lidu, jemuž všemohoucí rukou svojí vtiskla pečeť s ní zúplna sourodou. Svěží barvy je pleť a tváře jeho, tučnější rozplynulejší jsou tu obrysy obličeje a těla, ne tak pravidelné, příkré a ostré jak u osmahlejších obyvatelův Italie. I na něm též jakoby ležela tíže té věčné vlhkosti ve vzduchu se rozestírající, a jakoby bránila každé lehkosti pohybu, pozastavovala postup myšlenek, ztěžovala živý výraz citů jeho.

Zvolna a pracně musil si lid ten vydobýti vlastní své půdy, musil o ni den ode dne zápasit s vlnami mořskými a znova vždy hrázemi ochraňovat namahavě dobytý ten majetek. Zvláštní, nezlomná sebedůvěra vzniká v národu, jenž za vše, i za tu půdu, na níž žije, děkuje pouze vlastní vytrvalosti, vlastnímu důmyslu. Těžce nese národ takový jho panství cizáckého, a když i pojednou je se sebe setřásti nemůže, vynasnaží se aspoň zvolna a trpělivě, část po části staré svobody opět si dobyti. A tak neunavný jako v práci je také u zábav a hodů svých. Množství těší ho více nežli jakost, těžká ruka není schopna jemnosti, těžká povaha snadno překročí míru a v hrubost upadává. —

Takovým nalezl Rubens národ svůj. Po hrůzovládě Albově, jež šedesáte tisíc rodin ze země vypudila, následovala mírná politika arcivévody Albrechta, náměstka španělského. Popraviště osaměla, hranice uhasly. Zvolna popouštěno v přísnosti; též společenstva směla se zase scházeti k zábavám a poradám svým, městům vrácena stará samospráva jejich. Když pak konečně dvůr Madridský svézákonnost Flanderska opět uznal, stala se vláda úplně populární a téměř národní. Vysílené, unavené Flandersko, jež vidělo osmnáct tisíc nejlepších synů svých zhynouti na popravišti, jež třináct let za svobodu svou marně krvácelo, — konečně mohlo si oddechnouti. Bezpříkladná píle národa a vděčná úrodnost půdy rychle napravily pohromy, a bujný život opět po městech i krajích se rozproudil.

Násilný návrat katolicismu se skvělým zevnějškem kultu a budov utlumil v lidu opravdový cit náboženský. Snášeloť se to úplně s pilným konáním předpisů vněšních, ba i s častým zpovídáním se u dobrých otců jezovitů, již byli k drobným hříchům tak křesťansky shovívaví.

Byl to způsob vlády nejpřiměřenější lidu flanderskému, k materialismu tíhnoucímu, a brzy nastala doba nejvyššího vývoje života národního; nyní mohl život ten též umělecky se vykrystalisovati, a to stalo se v míře nejsvrchovanější právě v obrazech Rubensových.

* *
*

Ohromný počet děl velmistra flanderského — čítáť se jich přes čtrnáct set — již o sobě ukládá nám, bychom zde pouze u nejpřednějších poněkud se pozastavili, a z nich všeobecný obraz o umělecké povaze jeho sobě utvořiti se vynasnažili.

Veškeré obory malířství, od obrazu náboženského až ku krajinomalbě, obsáhl genius Rubensův. Sujety idealní i motivy ze skutečnosti čerpané, postavy křesťanské věrouky i bohy hellenské, sedláky flanderské i dvorní dámy francouzské, hrochy a lvy i skot a zvěř domácí, vše smělou rukou svojí s touže ohnivou silou zobrazoval.

Nebyla to vřelost přesvědčení náboženského, jež Rubense k tomu přiměla, že nejčastěji předměty z okruhu výlučně katolického si volil. A přece byl právem nazván prvním malířem katolicismu, pokud protivou býti se jevil jednak protestantismu severních krajin nizozemských a jednak onoho prostého a hlubokého ducha křesťanského, jejž někteří mistři italští tak congenialně byli pojali. Řekli bychom snad ještě správněji, že to byl duch jezovitismu se šalebnou pompou, skvělostí, světskou rozkošností a zase s inkvisitorskou hrůzymilovností svou, jenž talentu Rubensova pro sebe využitkovati se snažil. A umělec obíraje si za předmět zázraky, tu sv. Xaveria, tu zase Ignacia z Loyoly, neb předváděje nám triumf církve na zlatém voze přes těla nepřátel svých jedoucí, aneb líče tu hrůzná muka mučedlníků, tu děsné tresty posledního soudu, dovedl tím vyhověti zúplna intencím zákazníků svých.

Vedle prací rázu tak povrchního, nalezáme však zase řadu děl se stanoviska opravdového a vřelého pojatých. Jsou to obzvláště výtvory z mladších let Rubensových, z nichž některé k nejpřednějším malbám náboženským všech věků se řadí.

Volba typů a forem těla vůbec nebývá arciť vždy nejsilnější stránkou Rubensovou. Jeho madonny i jeho Kristové, jeho svatí i světice mají dosti často tahy všední a povaze své málo přiměřené. Neříkáme tím, že by snad byly pouhé kopie dle modelů nahodilých. Míváť Rubens typy o sobě idealní zrovna jako mistři italští, ačkoliv mu nebylo tak snadno karaktér národně flanderský, který podklad jejich tvoří, pozměniti tak, aby souhlasil s povahou osobností z náboženství křesťanského čerpaných. Tím obdivuhodnějším jest tam, kde úkol ten plně rozřešil. Tak na př. v oněch třech hlavách, jež v Kristu a Tomáši nad rukou vzkříšeného Spasitele se sklánějí. Neníť pochyby, že ony ušlechtilou silou svých typů a výrazů všem nejznamenitějším výtvorům uměleckým rovnomocně po bok se staví. A přec i proslulé Snětí s kříže i Pietà v obrazárně Antwerpské i Madonna sv. Ildefonsa a j. vynikají výrazem obličejů mistrně podaným. Sebe samého pak předčil Rubens v hlavě Jana Evangelisty (v le Christ à la paille), jenž nadšeně naslouchá slovům věštby s oblak k němu zaznívající.

Jsou-li to namnoze díla s menším počtem osob, kde umělec ve výrazu tváří celou sílu talentu svého koncentroval, tož při malbách rozměrnějších a bohatších působívá zas především genialní komposicí svou. Obmezujeme se z oboru náboženského na jediný příklad a volíme jedno z arciděl, grandiosní Snětí jeho, jemuž co do zobrazení téhož předmětu v umění křesťanském rovného není. Linie i barva, rozvržení prostoru i vedení světla vše působí zde k účelu jedinému a hlav-

nímu — k vytknutí směru, jímž mrtvé tělo Kristovo klesá. Směr tento vede příčně přes obraz a v souhlasu s tím tvoří i bílý šat i bledá mrtvola na něm, a nejníže ty krásné zlaté vlasy Magdaleny jediný světlý proud od pravého rohu hořeního k levému dolenímu vedoucí. Obrysy celku sledují na obou stranách hlavní směr tento, a konečně i umístění celé skupiny na ploše obrazové je z rohu do rohu šikmé a s hlavními liniemi pohybu a světla dokonale souhlasné. —

Komposice jest to rovněž, jíž ponejvíce vynikají malby dle mythů antických. Bitva Amazonská v Mnichově, tato koruna veškerých obrazů bitevních, najmě ukazuje úchvatnou sílu a mocnost, již Rubens rozvinouti dovedl při předmětech, kteréž náruživou pohnutostí svou ohnivou mysl jeho upoutaly. Z barev jest to především červeň, barva krve a plamenů a vedle ní ostatní tony okruhu teplého, kteréž tu převládají. A s takou mistrností jsou ony po obraze rozloženy, že pohnutá souhra jejich válečný třesk a vřavu bitevní jako v mluvu malířskou přenáší. Skvělost a ohnivost pak nejvíce koncentrují se uprostřed mostu, kdež děj v divém srazu předbojníků ještě jednou se soustřeďuje. Tak působí Rubens charakteristikou barvy, v nížto je vůbec mistrem svrchovaným. A liniemi jakož i rozvržením zase vytknul s dokonalou mistrností výsledek boje pro Amazonky osudný. Nechávát stranu, odkud odvážné bojovnice útokem se hnaly, prázdnější a temnější, kdežto oproti válečné znaky mužů s jezdci zároveň v hustém a světlém šiku ku předu letí.

A v jaké míře jsou mocná, kvetoucí ta těla — arciť, že nikoli antická, nybrž ve formě a barvě naskrze flanderská — přiměřena komposici celkové!

Malebnost, toť byl zákon Rubensovi nad jiné důležitý, jemuž přirozeným pudem nadání svého vždy dokonale vyhověti dovedl. Z toho pak právě šlo, že též s plným uvědoměním se vyhýbal každému napodobování jinak mu dobře povědomých plastických forem antických. Před ničím nevaroval tak jako před přenášením forem čistě plastických do malby; varoval před nimi již proto, aby nebylo v obraze napodobeno, co v sochařství jest pouze látkou, kamenem totiž, podmíněno. Zachovalať se nám o věci této zvláštní stať Rubensova, v níž do podrobna rozdíly tyto vytknul, počínaje od výrazu a pohybu, jimž mramor již ze statických příčin méně se propůjčuje, až k rozdílům modellace pocházejícím z toho, že na lesklém mramoru stíny jinak se tvoří než na měkké pleti lidské, kde pomocí průsvitnosti masa, pleti a částí chrupavkovitých značně se umirňují tam, kde následkem povahy kamene zdají se tvrdé a příkré na dílech sochařských.*)

A vskutku, význam Rubensův co koloristy nevyčerpá se tím, když se řekne, že barva jeho je nad jiné žárná a šťavnatá: tak znamenitě malované maso, tak živou pleť jako u Rubense nenalezáme snad u žádného jiného umělce. Ani u Tiziana není maso ještě tak opravdové, měkké a podajné. Jsou to arciť především zas těla nizozemská, bílá a růžová pleť těch kypících žen flanderských, jež i na Posledních soudech svých nám předvádí. Než kolorit těla toho umí on podati tak pravdivě, že hluboké a podrobné studium jeho v každém reflexu a v každé změně odstínu se zračí. Vytkli jsme, kterak v krajině italské dojem formy a linie, na nivách nizozemských zase dojem barvy převládá. Podobně vidíme u mistrů florentinských dosti silné, temnou barvou kreslené obrysy figur ještě i na obrazech zcela hotových; u Rubense zas již ze způsobu práce vysvítá, že na contouru, jiež v přírodě nikde nespatřujeme, nekladl váhu nijakou, že linie mu byla mimotní, barva vším. Žádnou kresbou nenaznačil si na plátno předmět svůj, on, postaviv se před ně, přímo a bezprostředně počal malovati, a na jeden ráz, bez podmalování dohotovoval obrazy své. Pouze několik reflexů a energicky nasazených světel sloužilo mu k dovršení pravdivosti a k zdokonalení modellace. Podobně má se to i s rouchy, vlasy a předměty vedlejšími; i v nich není stopy po ostré ohraničenosti pomocí linie, které ve skutečnosti ovšem také nebývá. Takovouto technikou arciť docílil Rubens nejen zázračné téměř rychlosti práce, ale i vzácné jednolitosti a bezprostřednosti snad jemu jedině vlastní. Jen touto rychlostí techniky se vysvětluje, že čítáme 1461 děl Rubensových. Přece však bylo zakázek tak mnoho, že začasté, najmě při rozměrnějších dílech, musil použiti pomoci žáků, jichž práce pak ovšem od výtvorů vlastní ruky umělcovy značne se liší. Tak na př. cyclus Luxembourgský vedle partií obdivuhodně malovaných vykazuje části hodnoty toliko prostřední. Též invence, komposice a výrazy nejsou na všech těch obrazech ze života Marie Medicejské stejné ceny, jak při práci tak rozměrné ani jinak býti nemohlo. Nejvíce vynikajícími zdají se nám především Narození Ludvíka XIII., pak Korunování Marie Medicejské a v některých částech též Vychování její. Zajímavo jest porovnati na posledním z nich tyto k vůli dvornímu obecenstvu uhlazené a jakoby osoustruhované Gracie s oněmi na obrazu madridském; cítíme pak živě, že Rubens přece jen prázdným se stal, když od flanderského typu se odchýlil.

Při malbách těchto vytýkáno Rubensovi míchání postav allegorických s osobnostmi historickými. Obzvláště prý ruší sestavení nahých božstev řeckých s postavami v moderní kroj oděnými. Pokud je v tom snad cosi závadného, nepatří to na vrub jeho. Za dob umělcových byla allegorie jak malovaná tak básněná věcí tak obvyklou ba nezbytnou, že zajisté neurážela zrak současníků jeho, a o posudek věku našeho konečně přec Rubens starati se nemohl. —

Co do ostatních historických maleb Rubensových obmezujeme se na vytčení nejznámějších. Sem náleží především Decius Mus, cyklus to sedmi obrazů vynikajících silou a úchvatným výrazem svým, a Bitva mezi Maxentiem a Konstantinem, slabší právě proto, že je to, pokud nám známo, jediný obraz, kde Rubens původního pojímání jakoby na zkoušku se spustil a Rafaela z části napodoboval

Četné „Hony“ Rubensovy, hony to na lvy, hrochy, kance a p. vynikají znamenitou přiměřeností komposice a podrobnou pravdivostí pohybů. Dařilyť se mu jako všechny manifestace energie. K motivům více genrovitým náleží jeho Zahrady lásky v Drážďanech a Madridě, v nichž požívavý společenský život vyšších stavů se

*) Zajímava je v ohledu tomto postava Apollina v „Kralování Marie Medicejské“. Postavení a pohyb jeho jsou téměř totožny s Apollinem Belvederským, a přece mistrně v mluvu malebnou přeložené. Snad Rubens sám chtel tim podati illustraci k slovům o studiu antiky pronešeným.

zrcadlí, táž nálada tedy, z níž i tak zvané Slavnosti Venušiny vyšly. Sem patří též několik výjevů z okruhu obecného lidu vzatých. Proslulé Hody posvícenské v Louvru zajímají nás co sujet přímo ze života flanderského čerpaný. Zde octnul se Rubens před předmětem nad jiné karakteristickým pro povahu národa svého, při jedné z těch slavností národních, kde stoly se jídlem prohýbají, kde veliké korbele kolují, kde mužové a ženy, děti a starci, kde všechno jí a pije, se směje, zpívá a hlomozí, slovem po flandersku se baví. Tak užívá lid, jenž týdny před tím byl se namáhal do únavy, lid, jenž obrovskou prací staletou půdy své si vydobyl a zachránil, jenž důmyslem praktickým a pílí rukou skvělý blahobyt si opatřil; lid plný bujné síly, svěžesti a zdraví. Je to též znamenitý pomník doby a národa, tak opravdový a mocný, že zapomínajíce i na neušlechtilost postav jednotlivých, přehlížejíce i tak mnohou podrobnost ne právě delikatní, uchváceni obdivem před ním staneme. Takové, a jen takové postavy kypící nesešly se arciť na žádných hodech posvícenských. Co na obraze vidíme, je zároveň též způsob idealisování národa, i když ne na stranu krásy, přece na strany jiné, v tomto „boji o život“ bez odporu velmi důležité.

Tento divinační dar Rubensův vyčítati z forem těl i tváří známky karakteristické, již o sobě podmiňoval výtečnost jeho co portraitisty. Muže a ženy, krále a měšťany, šlechtice a učence, všechny způsobem obdivuhodným pojal a podal. Máme-li zde přece činiti rozdíl, zdá se nám být aspoň vzhledem ku koncepci korunou všeho ona Podobizna neznámého muže, která nyní v Berlíně se nachází. Tato mocná, smělá a přece zas ušlechtilá tvář koncentruje v sobě veškeré vzácné přednosti typu flanderského, ono hrdé držení hlavy, ten tah kolem úst, ten pohled očí svědčí o tak ušlechtilé sebedůvěře a nezlomné pevnosti karaktéru, že nevíme, čemu více se obdivovati máme, zda tomu, že Rubens s takovouto hlavou ve skutečnosti vůbec se potkati mohl, či tomu, že ji tak genialním způsobem na plátně podati dovedl.

Touže stránkou nadání Rubens i v krajinomalbě vyniká. Proto jsou nejpoutavějšími ony obrazy jeho, kteréž nížiny flanderské nejpříměji nám připomínají. Z toho okolí denně jej obklopujícího mohl nejhlouběji vyčísti známky karakteristické a pak vytvořiti idealní obraz jejich. Velikost u pojímání zračí se ve všech krajinách jeho, velikost, která, podobně jak u Tiziana a Rembrandta, zajisté též v tom záleží, že Rubens především malířem figuralním byl, a umění své na nejpřednějším předmětu všeho umění, na postavě lidské, byl prohloubal.

* * *

Jsme u konce sběžného přehledu svého, a zrak náš mimoděk ještě jednou k počátku jeho se obrací. Čím je to, tážeme se opět, že Rubens zaujímá místo tak vynikající po boku mistrů největších?

Podrobná odpověď na otázku tuto vymáhala by práce mnohem objemnější než celý náčrtek tento. Tolik však je i tady jasno, že to není ani půvab, ani ušlechtilost, ani krása postav neb komposice co Rubense nesmrtelným činí. Rubensova technika byla skvělá a znamenitá, avšak i nejlépe malované maso nestačí učiniti umělce velikým a nehynoucí slávy hodným.

Zbývá tedy jen odpověď jediná. Rubens byl onen genius, jenž veškerou podstatu lidu svého nejdokonaleji pojal a vyjádřil, on to byl, jenž tresť povahy národní velikými nesmrtelnými tahy a svrchovanými prostředky uměleckými podal a vylíčil.

Avšak, kterak to? Vždyť zřídka jen zasáhl v život soukromý, nikdy neobíral si motivů z dějin lidu svého. Toť onen triviální pojem o umělci národním, před kterým jsme úvodem varovali. Národní ráz Rubensův, národnost, jak pojmu tomu zde rozumíme, nezáleží v nahodilé volbě látky. Ona závisí na duchu pojímání, na duchu, jenž každou myšlenku nechává projít výhní svojí, aby z ní vyšla přetvořena a pozměněna dle intencí genia uměleckého.

A Rubens byl tou měrou proniknut, ne pomíjejícími příběhy denními, než trvalým tím rázem doby své, tak mocně působilo na něj celé okolí jeho, v tak vzácné dokonalosti shrnovala povaha jeho všechny přednosti jeho národa, a tak vynikající bylo konečně nadání jeho porozuměti karaktéru lidu flanderského, jak fysickému tak duševnímu, že byl téměř jako určen státi se interpretem jeho. Říkáme interpretem, chtíce tím naznačiti idealismus Rubensův. Neboť on nekopíroval formy, barvu, linii, jak ve skutečnosti se mu jevily, on jen pojímal v sebe celkový obraz jejich a síla genia jeho pak pozměňovala obraz ten, ubírala i přidávala, až vytvořila ony postavy typické, jež na dílech jeho spatřujeme.

Síla neúmorná, bujará zdravost, vše to, k čemu jsme již poukázali, zračí se v postavách těchto. Je to týž lid nizozemský, který na severu svobody své si vydobyl, týž lid, který na jihu ohromnou přesilou španělskou a zradou Wallonců povalen byl, jehož nezlomnost však i vítězného nepřítele záhy přesvědčila, že přece nezbývá, než aby staré ty svobody opět mu vrátil. I rub toho líce Rubens s nevyhnutelnou odvážností nás tušiti nechává. Je to hrubost a začasté i sprostnost lidu toho, povrchnost a materialnost jinakého smýšlení jeho.

Vše to nezračí se pouze v postavě jednotlivé, i komposice Rubensova je originalně flanderská. Žádné harmonické proudy linií, žádné skupiny ladně v pyramidu se budující, žádné jemně vyvážené článkování jako na obrazech italských! Za to však síla v obrysu, energická akcentovanost směru, světla a komposice veškeré.

Že nadvláda barvy nad kresbou u Rubense je neméně odznakem naprosto národním, vysvítá již z toho, co o zemi samé svrchu podotknuto bylo. Neméně zračí se karaktér flanderský ve spůsobu pojímání obzvláště sujetů náboženských a mythologických. Ten duch, jímž Rubens pronikal předměty tyto, byl úplně založen v moralní povaze národa. Toť duch lidu bodrého a jarého, jehož celý důmysl, celá práce rozumová záležitostmi praktickými dokonale je absorbována. Optimisté, materialisté, flegmatikové tito nepřipouštějí si žádných starostí o bytí a trvání lidstva i světa, o zákony vývoje i úpadku jeho. Flandersko nemůže se honositi žádným filosofem, žádným hlubokým badatelem, ba ani žádným prostředním básníkem.

A tak tedy byl Rubens svým uměním národní a zároveň umění jeho bylo národní a při vší velkoleposti přece jen naskrze popularní ve vlasti své. Jako každý původní a veliký umělec byl Rubens ve své době naskrze moderní; jako každá genialní hlava tušil a cítil i on, co mu činiti jest, aby zaujal platné místo v řadě velikánů člověčenstva, státi se totiž výrazem idealní podstaty jedné z odrůd lidstva celého, výrazem co možná, a pokud možná svrchovaným. Co v Italii viděl, přetvořil ihned v sobě, a ani na chvíli ho to nezmátlo. V „Snětí", jež přece záhy po návratu svém maloval, není ani typus, ani komposice, ani rozvržení světla, ani kolorit cizí a nepůvodní.

On pochopil tím lépe poslání své, čím bližší mu byly příklady scestí, na němž se octli tak četní předchůdcové jeho. Umělci tak nadaní jako Mabuse, Schooreel, Heemskerk, Floris a j. to byli, již talenty své zničili tím, že k cizímu národu šli hledat zákony umění svého. Sláva umělců vlašských přivábila je do Italie. Tam jali se s pílí studovati díla Leonardova, Rafaelova a Michelangelova, tam stáli před obrazy Fra Bartolomea a Giorgionea, Tiziana a Correggia, tam přisvojili si několik hladkých forem a ladných linií, avšak rodem a citem Vlachy se přece státi nemohli. Napodobená „gracie" stala se pitvorná a „umírněná" barva suchá a chladná. Vrátivše se do vlasti nebyli ani Italy ani zcela Nizozemci více; nic celého, jadrného a původního nezíralo z obrazů jejich, a díla jejich propadla zasloužemému zapomenutí až na to, že až podnes co odstrašující příklad užitečnou službu zastávají.

Jako tak mnohé „antikisující" výtvory dob pozdějších jsou ona toliko důkazem, že takovéto napodobování směru cizího a plodů pod jiným podnebím vzrostlých je probřešením se na zákonech přírody a vývoje lidstva, kteréž mimo to každé sterilní opakování forem bývalých co bezúčelný anachronismus zavrhují.

Můj přítel Sylvestr.

Od *Fr. Heritesa.*

(Dokončení.)

VII.

Pan lékárník Rovný přijel odpoledne a velice byl překvapen spatřiv Libín slavnostně okrášlený. „Zelený pokoj" byl opravdu zeleným toho dne. Stěny jeho podobaly se travnatým břehům, objímajícím jezero.

Prvním udeřením na struny piana jako by se byly rozkolébaly vody toho jezera vyburcované ze sna zahučením hromu. Pan lékárník první kolébal se po hladké podlaze valčíkovým krokem drže v objetí svoji nevěstu, která oděná v hedvábnou bledě zelenou robu opravdu podobala se pěnivé vlně, unášené vanutím větru po zčeřené hladině jezera.

Měl jsem tu čest zahájiti ples se slečnou von Browen, která zajisté kolik bezesných nocí obětovala přemýšlení, jak by se objevila svému vyvolenci v podobě co nejsvůdnější. V bílém šatu, ověnčeném zelenými listy břečtanu, s vlajícím vlasem, protkaným několika křišťálovými jehlicemi, jako kapkami rosy, podobala se Nymfě a tančila tak vzletně, že mne div neunesla; to však nikterak obrazně řečeno.

Ples vydařil se znamenitě. Hosté hned z počátku bavili se výborně a teta Dušková nestačila ani děkovati za četné poklony jí ze všech stran činěné. S dojemnou skromností odpovídala na každou i nejnestydatější chválu a hrdě rozhlížela se po sále. Byla úplně spokojena se společností, jež se sešla pod její hostinnou střechou. P . . . cký krajský se svou vyzáblou paní a přihlouplou dcerou; baronka von Graben, majitelka 18 čistokrevných předků a dvou nemanželských dětí; bohatý soused a druhdy zbožňovatel tetin, statkář von Sterlach, pověstný dobrodruh a ukrutný jedlík — to byly největší a nejskvělejší perly v krásném věnci. Dále celým dámským světem zbožňovaný zeť.

Mne pan lékárník Rovný nikterak neuspokojil. Byl to člověk velmi hezký — nic více. Nevím, cenil-li výše své parádní kníry, nebo své po otcích zděděné bohatství. Mluvil mnoho, ale hrozně planě. Promluvil-li ve spoustu jeho řeči přítel Sylvestr několik jen slov, ztratil vyhlášený lev salonů porovnáním tak, že se stal trpaslíkem.

Litoval jsem ubohé sestřenky, že v nevinné zaslepenosti dala se připoutati k tak prázdné soše. Však se již probudila! Vyburcována z lehkomyslnosti vlastní v okolnostech podobných všem mladým srdcím, v nichž neozvala se dosud láska velikým svým hlasem — nepodá více ruky své člověku jí nehodnému. Myšlenka tato určitě už ji zmítala; neměla však dosud síly k rozhodnému kroku. Nepřispěl jsem jí na pomoc. Ať dojde i k veřejnému zasnoubení! — pouta rozlomí se později sama.

Zatím toho, který vyvolal v ní napřed bouři a pak dovedl ji k poznání, k povznešení, nebude zde více. Sylvestr na určito se rozhodl, že druhého dne po plesu Libín opustí. Nedal jsem mu ani slovem znáti, že mne není tajna bouře jím zmítající. Ať odejde! Láska tak kvapem u obou vzniklá nemohla zapustiti ještě tak hluboko kořeny, aby nedala se časem zapomenouti — myslil jsem. Vyznám se, že jsem nebyl právě nadšen myšlenkou, že by můj divoký přítel a tichá sestřenka mohli učinit svazek pro život. Zdálo se mi, že se k sobě nikterak nehodí.

Také můj přítel sám byl pevně odhodlán potlačiti rázem svoji vášeň. Tvář jeho měla výraz úplné resignace, ačkoli snadno bylo poznati, že jest nesmírně zarmoucen.

Netančil; díval se zamyšleně na pestrý rej. Nehnul se skorem s místa, jež zaujal hned na počátku plesu. Slečna von Browen dorážela naň neunavně výtečnými

strategickými pohyby, aby se pohnul ze svého sedadla a k ní se přiblížil. Konečně se jí to podařilo.

„Tak samoten?“ ptala se s nejpůvabnějším úsměvem — „Tak zasmušilý?“

„Proč bych se radoval?“ odpověděl Sylvestr.

„Z života!“ zvolala slečna nadšeně — „z života, který dýchá radostí a dýchá láskou —“

„Láskou — —“ zašeptal Sylvestr skorem snivě.

Na slečnino toubyplné srdce působilo toto zašeptnutí jako nejsladší ton hudební.

„Ano!“ řekla vyzývavě k němu pohlednouc. „Láskou, která ve své vznešené síle nehrozí se protivenství! nehrozí se překážek, nehrozí se propastí —“

„Láskou, která letí do těch propastí, nemůže-li se zachytiti na jich okraji —“ zvolal Sylvestr vášnivě a odkvapil ze sálu.

Slečna Adéla přistoupila k tetě Duškové a políbivši ji zvolala blaženě:

„Ma chère amie!“

Teta nebyla snad nikdy v životě tak hrdou na svého ducha jako v tomto okamžiku.

„Vos coeurs se sont ils trouvés?“ ptala se vítězně a laskavě přivinula k sobě hrdinku svého románu.

„Il m' aime!“ zašeptala slečna Adéla a ukryla cudně klonící se oči na prsou nadšené tety Duškové.

A Sylvestr?

Odhodlán k úplné resignaci byl náhle opět otřesen ve svém předsevzetí. Vášeň vzbouřila na novo mocně jeho prsa a strhla jej do svého záhubného víru . . .

Noc byla jasná a krásná. Ne tak měkce sladká jako jsou noci na jezerech lombardských, ani ne tak nádherně velebná jako jsou noci na březích severních moří — ale noc tichá a klidná, rozpínající nade vše milující náruč svou a zvoucí každého k líbeznému v ní spočinutí. Noc Šumavská.

Márince podařilo se po mnohých marných pokusech opustiti společnost. Touha hnala ji ven — do té tiché, krásné noci. Odešla do zahrady a pomalu přiblížila se až k řece. Usednouc na břehu sklonila hlavu a nevědoma si ani zcela určitě proč, dala se do pláče.

Dlouho tu seděla. Pak pozdvihla hlavu a hleděla na vodu. Přála si, aby ty vlny laškující u jejích nohou stáhly ji k sobě a unesly ji daleko, daleko odtud . . .

Sylvestr stál při ní.

Chopil ji za obě ruce a vášnivě přitiskl je k srdci.

Nebyl s to promluviti. Učinil několik kroků nespouštěje jejích rukou. Márinka jako kouzlem vábena šla za ním. Sestoupil do loďky a vtáhl ji za sebou. Rázem odrazil loďku od břehu. •

Márinka zastřela si rukama tvář. „Můj bože —“ zašeptala. „Můj bože —“

„Nevěřím v žádného boha —“ mluvil Sylvestr drsně. „Nevěřil jsem také v lásku. Snad bych uvěřil také v něho, kdyby se mně objevil v takové síle jako se mně objevila ona —“

„Co mluvíš?“ zvolala Márinka zděšeně pohlednouc k němu. „Tys démon!“

„Démon vznáší se s tebou nad vodami, anděli, a praví, že tě miluje.“ Sylvestr vztýčil se tak prudce, že i vlny, jako by se byly ulekly, chvatem tlačily se jedna přes druhou a rozhoupaly loďku.

„Tys mou a nikdo mně tě nevyrve. Miluješ mne? —“

Srdce Márinčina zmocnila se hrůza. „Ne — dnes nechtějte odpověď — pro boha — jindy — jindy —“ volala chvějícím se hlasem. „Dovezte mne ku břehu.“

„Dnes,“ odpověděl Sylvestr. „Dnes anebo nikdy —“

Loďka zatím nešena vlnami dohoupala se až k malé zátoce, nad níž jako loubí pnuly se větve olší zakrývající oblohu. Byla úplná tma kolem a jen démonické oči Sylvestrovy svítily jako dvě pochodně.

„Miluješ mne?“ zvolal šíleně a obličej jeho přiblížil se až k její tváři; žhavé jeho rty dotekly se rtů jejích, oči jeho jako by se ponořovaly do jejích očí a ukrutně spalovaly duši její.

Nevýslovná hrůza zmocnila se ubohé. „Nemiluji tě,“ zvolala zoufale. „Mám strach před tebou.“

„Musíš mne milovat!“ vzkřikl Sylvestr. Lesk jeho očí zrudnul docela.

Márinka se vzchopila. Láska její úplně ustoupila hrůze. „Nikdy — nikdy —“ zvolala zděšeně.

Osudné slovo: nikdy!

Sylvestr sklesl na kolena.

Loďka z rovnováhy přivedená, nahnula se . . .

Zatím blížila se půlnoc, na kterou byla ustanovena dojemná slavnost zasnoubení. Teta vynaložila celou bujnost své fantasie, aby vymyslila ji co nejpoetičtěji. Na dané znamení měla hudba utichnout — Márinka s panem lékárníkem postaví se do prostřed sálu; teta s pohnutím (dle programu) přistoupí k nim a osloví je tklivou řečí, ovšem ve verších; oni se políbí před celým shromážděním. Teď zazní opět hudba a šťastný ženich pojav nevěstu svou v náruč bude ji unášeti po sálu krkolomným kvapíkem — na znamení, že i v životě chce ji nésti nehroze se překážek nižádných . . .

Teta Dušková byla již v slavnostní náladě, za chvíli mělo se započíti s programem, ale pan lékárník marně se sháněl po své nevěstě.

Slečna Adéla seděla dlouho už na místě, kde ji byl Sylvestr opustil, a koketně hrála si s vějířem čekajíc netrpělivě, brzo-li přijde její hrdina, kterého, jak byla přesvědčena, přivedla konečně k rozhodnému vyznání lásky. Útěk jeho právě v nejlepším proudu vzájemně prolévaných citů, ovšem jí byl trochu podivným, ale omluvila jej láskyplně nesmělostí a neohrabaností pedantického milovníka.

Tu zaznělo pronikavé vzkřiknutí v otevřená okna.

Celá společnost vyhrnula se do zahrady a dlouhý průvod bálově oblečených pánů i dam kvapem ubíral se k řece.

Sylvestr příšerně bledý vynášel Márinku na břeh.

Oči její byly zavřené, tvář bílá, vlasy zcuchané, ledová mrtvá ruka bez vlády visela dolů — — Její bledě zelená roba obtočena byla řasou.

Teta přikulhala se také. „Mon enfant, mon pauvre enfant!“ — volala lomíc rukama.

Bylo po plesu. —

Hosté chystali se k odjezdu. Každý omlouval svou necitelnost citlivostí, která mu zabraňuje překážeti při tak dojemných scenách rodinných.

S velkým namaháním podařilo se mi vzkřísiti ubohou sestřenku k životu. „Ó já tě přece miluju — ó, já tě nevýslovně miluju, můj démone — —“ zvolala sotva slyšitelně a upadla v dlouhý zimničný spánek.

Zároveň s hostmi odejel pan lékárník Rovný vloživ s hlubokou poklonou do rukou tetiných snubní prsten. Neobdržel zaň výměnu. Prsten jeho spočíval někde na písčitém dnu řeky; smekl se s ruky Márinčiny když tělo její ponořovalo se do vody.

Slečna Adéla von Browen použila ranní p . . . cké pošty. „Quel scandale!“ volala opovržlivě sedajíc do vozu.

VIII.

Sylvestra nemohli jsme nikde nalézti; nenalezli jsme ho ani druhého dne, ani třetího. Zmizel zanechav na Libíně vše, i svůj rukopis „studie o srdci“.

Ukrutné byly to dny, které následovaly po osudném plesu. Márinka kolísala se mezi životem a smrtí a každou chvíli zdálo se, že se naklonuje váha na stranu tmavé, hrobové noci. Teta svalujíc vinu všeho neštěstí na sebe v zoufalství rvala si z hlavy vlasy. Bylo mně líto ubohé ženy. Bůh ji příliš potrestal za její hříchy.

Konečně proneseno bylo slovo „Zachráněna“ a teta pozdvihla ruce k nebesům hlasitě vzlykajíc.

Sám jsem slzel.

Pak odejel jsem z Libína a dlouho hledal jsem Sylvestra. Nalezl jsem ho v jeho rodišti.

Přivítal mne chladně, nepohnul se ani z lože. Oddychoval těžce a hlavu měl zimničně rozpálenou. Padl jsem mu na prsa — „Příteli!“ zvolal jsem: „Ona žije!“

Sylvestr se zamračil. „Co na tom?“ řekl — „ne pro mě.“

„Miluje tě!“

Sylvestr zavrtěl hlavou. „Ne — mýlíš se.“

„Miluje tě!“

„Snad“ — usmál se Sylvestr trpce. „Snad — jako vy se milujete ve vaší společnosti. Já nejsem člověk z vás — skorem tomu věřím, že jsem démon.“

„A přec tě miluje! Vzpomínka na tebe bylo první slovo její — každý její dech dýše láskou k tobě — —“

„Jest pozdě —“ řekl Sylvestr hlasem dutým, že jsem se zalekl. „Umírám!“ —

Síla ubohého mého přítele byla zlomena; podobal se stromu, který ranou sekery podťat ve své obrovské vůli potácí se ještě chvíli než padne k zemi.

Zůstal jsem kolik dní nehnuv se ani od něho. Léku užiti nechtěl. Podal jsem mu jednoho dne jeho rukopis doufaje, že vzpomínka na tichou práci minulosti jej povznese a probudí v něm lásku k budoucnosti, k životu.

„Tvá studie o srdci“ — řekl jsem.

„Nesmysl!“ odpověděl Sylvestr — „Bez ceny!“ — A násilně se na loži vzchopiv roztrhl pracně psané dílo. „Od těch dob konal jsem o srdci studie, které mne připravily o rozum.“ Sklesnuv vysílen na podušku zastřel si tvář oběma rukama.

Po chvíli sáhl si k srdci, zaštkal jako by dusil bolestný pláč i zdálo se mi, že ohnivý lesk jeho oka na chvíli se zatemnil slzou

A jednoho dne uhasl navždy démonický ten lesk jeho očí.

Uhasl, jako uhasne oheň svatojanské mušky, když z jejího průhledného těla odletí život.

S chvějící se rukou zatlačil jsem vyhaslé ty oči.

* *
*

Před několika dny obdržel jsem list od tety Duškové.

„Ma chère Marie“ — píše — „vybrala se konečně z temného zoufalství, v jaké byla uvržena — — Božský Spasitel buď mu milostivým na věčnosti — — — On nebyl ani člověkem! S hrůzou vzpomínám na něho. Oh ses horribles yeux . . . “

Z listu vypadla podobizna.

Márinka ozdobena bílým závojem, s květem oranžovým ve vlasech opírá se důvěrně o rámě svého ženicha. Usmívá se — ale v tom úsměvu jest z pola utajená bolest. Nezapomněla toho, který pobouřiv její mladé srdce sám stal se obětí té bouře. Zachová mu zajisté navždy v srdci místa. A ten, který před oltářem vložil ruku její ve svou, nesetře s něho nelítostně upomínku na zašlé sny.

Znám jej. Dobré, ubohé dítě, nemohlo jsi učiniti lépe nežli svěřit outlou ranním mrazem tak nemilosrdně dotknutou květinu svého života pravici tak poctivé! — —

„Novomanželé odjeli včera do Italie“ — píše mně dále teta a pěje za nima na dvou dlouhých stranách veršované mateřské požehnání.

Právě rozkvetají po třetí jarní fialky na hrobě mého přítele Sylvestra.

Flora.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

VIII.

Měli jsme oddavky časně ráno v ohromném kostele sv. Mikuláše. Major Kroužinský, jenž zůstal k nám nezměněn ve svém chování, byl naším svědkem. Sestra Serafina byla svatebnímu obřadu také přítomna.

Velký cestovní vůz tetin čekal na nás. Po krátké snídani odjeli jsme já s Florou, má teta a Serafina.

Služebnictvo sledovalo se zavazadly. Náš vůz byl učiněný Noemův koráb. Pohyboval se zvolna, za to byl prostranný a měli jsme s sebou celou zásobárnu.

Teta měla neustálou starost, aby koně se neuhnali, neutahali. Jakmile šla jízda trochu do kopce, hned jsme všickni slezali. To zdržovalo velmi a bylo tetě i Serafině obtížné. Rozmluvil jsem jim, aby se nepodrobovaly takovému namahání. Řekl jsem jim, že obě dohromady neváží skoro nic a za to, že zůstanou ve voze, slíbil jsem, že budeme s Florou tím častěji sestupovati. Dostáli jsme slovu tak, že jsme skoro celou tu cestu spolu pěšky konali, já se svou mladou ženou.

Kdo zná cestu přes Český Brod směrem ke Kolínu, zajisté se podiví, kterak jsme tam našli půdu tak hornatou, že bylo třeba pěšky jíti. Divím se podnes, cestuji-li ku Praze, kde jsou ty nekonečné kopce, jež

*

jsme tehdáž viděli na těch jednotvárných rovinách, cestujícího až odstrašujících. Divím a zamýšlím se. Vidím v duchu zas svou Floru v mladosti květu, cítím svou tehdejší mladost a opojující záři svého štěstí.

Ach, jak volno bylo nám, když jsme měli za sebou město, jeho lidi, copy, jeho obmezenost a zlomyslnost. Již jsme si ani nezpomněli více na to všecko. Před Florou beztoho jsme nemluvili o řečech lidských, ona netušila ani dost malý díl nevole, jež proti ní zuřila. Byla klidna a jasna po celý ten čas Kdykoli jsem unikl nepříjemným hostům své tety a k ní se přiblížil, cítil jsem vždy, jak dobře činím, že s celou duší k ní se chýlím. Jaké bylo to zotavení s ní, jak narovnalo se v mé duši vše, co jsem byl viděl zkřiveno v těsném předpojatém názoru jiných! Jaké to bývaly nebeské chvíle dole v zahradě mezi záhony fialek mezi tím co nahoře zlí jazykové se brousili.

Tam říkali jsme si každý den znova, že se milujeme a jak se milujeme, zpytovali jsme, kdo to dříve cítil a kdy co dal znáti. Padali jsme si při tom do náručí a nemluvili jsme celé chvíle.

Pak divili jsme se lásce a ptali jsme se, odkud vane její dech; zírali jsme do věčnosti prorockým zrakem dvou bytostí, jež v jednu srůstají, hlásali jsme jeden druhému, že smrt nás nerozdvojí. Nesmírná vděčnost našich srdcí nám odhalovala zářící nepochopitelnou bytost boží . . .

Tyto šťastné chvíle bývaly tehdáž ovšem často přervané, musili jsme je takořka krásti, ale nyní nám náležela celá budoucnost, celý čas přítomnosti, nic nemohlo, nesmělo vstoupiti mezi nás.

Před námi jel zvolna Noemův koráb s tetinkou a Serafinou. My sledovali vzadu rukou v ruce po pěšinkách podél metajícího mladého obilí, se září nesmírného štěstí v tazích. Po cestě kvetly jabloně a hrušně, bylať to cesta rájem a do ráje. Za vozem táhl jeho podlouhlý, krátící se stín, kolem kol bylo zeleno, zahrady byly plny květu, skřivani jásali, trylkovali seč jim hrdélko stačilo. Háje a lesíky zelenaly se, kvetly a usmívaly se, ptáci zpívali v jejich hlubinách, žežhulka kukala. My ptali se, jak dlouho bude trvati naše štěstí. Nedopočítali jsme se let, neb kukání nebralo konce, a tak není pochyby, že je naše láska nesmrtelná.

Noemův koráb zastavoval se, čekal na nás. Když jsme ho došli, vyzývali nás teta i kočí, abychom si přece sedli, že je cesta jako stůl, nikde že není pahorku, koně že jsou jako oheň. Flora však vždycky viděla, že za nedlouho cesta bude stoupati, že dozajista přijde velmi příkrý kopec a já viděl totéž co ona. Přemluvili jsme tetu i kočího, že je tomu tak přes svědectví zraku jejich a oni nás nechali. Teta pokynula hlavou: „Nuž, jak chcete, děti.“

Kočí skočil na kozlík: „Pro mne,“ bručel a my políbili tetě ruku. Utíkali jsme napřed jako děti, bavili jsme se a jásali Pak pustili jsme vůz opět napřed a pozdravovali jsme tetu i Serafinu.

Ony seděly vedle sebe vážně a zamyšleně. Rozmlouvaly o světě, o lidech, o tom co je člověku milé a drahé, co v žití najde a jak si to zachová; jak se člověk odříká a co v tom odříkání je sladkého, miluje-li člověk více boha než sebe.

Ty drahé duše. Viděl jsem obsah jejich rozmluv v jejich obličejích bleďoučkých, vráskovitých, starých a upřímných. Jak tam seděly vedle sebe v temném pozadí vozu, v temných závojích se světlem v mírných očích. Tak jely spolu oslněnou jarní krajinou. My jsme se jim mihli a neskonalá přízeň vyjasnila jim tváře. Usmály se na nás, kývly nám. Drahé staré dívky s mateřským srdcem. A my šli v objetí sami dále, dále, bez unavení, nebylo konce našim rozmluvám jako ptačímu zpěvu. Jako ptáci začínali jsme svou písničku vždy znova.

Obědvali jsme na cestě v jedné z velkých osamělých hospod, jaké tehdáž byly ve květu. Byli jsme v zahrádce mezi kvetoucím hlohem. Pak cestovali jsme dále, my dva pořáde pěšky, až jsme přece unavením sklesli v kočáře na svá místa vedle sebe, rukou v ruce.

Flora položila si hlavu na mé rámě. Byli bychom chtěli věčně takto jeti a nebylo spokojenějších cestujících na této nekonečné silnici. Nenudilo nás pranic, že jsme po noclehu zas ještě celý den cestovali.

U večer toho druhého dne spatřili jsme Konecchlumský starý hrad.

Vítězné brány z chvoje a květin nás uvítaly a plačící vesničané tlačili se k našemu povozu vítajíce mou tetu i mne. Líbali nám ruce a oděv, prosili nás, abychom při nich stáli a jich neopouštěli.

Trvalo dlouho, než jsme mohli dále jeti. Pustili nás, když jsme je jednak obdarovali, jednak jim slíbili, že od nich nepůjdem.

„Ach, vaše milosti, naše matičko, což je ta robota těžká, nevydržíme, nevydržíme toho, je nám hůře než bývalo za poddanství!“

Tak voláno se slzami. Moje teta zbledla.

„Což vám tu kdo ubližoval mým jménem?“ rozhorlila se. „Nu, počkejte, teď bude všecko jiné, jen buďte dobré mysli. V neděli zvu vás všecky na hostinu. Vyčastuji vás všecky.“

Odjížděli jsme do zámku a já stiskl Flořinu ruku. Věděl jsem nyní, co zde budeme dělati a jaký úkol se nás zde dovolává.

IX.

Po překrásném cestovním povětří, jež nás doprovázelo až sem jako vzácná přízeň bohův, strhl se k večeru mrazivý vítr a přihnal celé šiky temných mračen od Krkonošských hor. Kočí popohnal koně a vyjížděli jsme úvozem ke hradu, který jsme byli zdaleka již viděli na lesnatém chlumu. Cesta byla prabídná a málem byli bychom se překotili jednou či dvakráte, kdyby nebyl Noemův koráb tak znamenitě udržoval svou rovnováhu.

Jakkoli vůz náš hrčel a drkotal, slyšeli jsme hrozný kvil a jekot s hůry. Sestra Serafina poznamenala se křížem a zbledla jako křída. Teta ji ukonejšila spolu s Florou: „To je náš starý větrníček,“ řekly s úsměvem spokojeným, „vždycky takto vrzával.“ Těšilo je patrně slyšeti hlas toho starého známého, ale teta po-

dotkla přece s povzdechem: „Nevím, nevím, budeme-li dnes dobře spáti. V našem zámku vítr velmi skučívá.“

„To neškodí,“ smáli jsme se, Flora a já.

„Což je o jednu probdělou noc,“ pravila Serafina, „budu se modliti.“

Vyjeli jsme nahoru. Před námi zela hmotná starožitná brána. Náš vjezd do ní způsobil pekelný hřmot na hrbolaté dlažbě. Vjeli jsme do dvora vroubeného arkadami, které se pnuly do výše jako štíhlé palmy. Podivné ozdobné dymníky korunovaly střechu. Dvůr šel do vrchu. Činil majestátní dojem jako celý hrad, posazený na příkrou skálu tak, že nebylo od ní rozeznati jeho základní zdivo. Byli jsme kastelankou uvítáni a do jizeb uvedeni. Avšak nemohli jsme sobě zapříti, že je vše nad námi, pod námi a kolem nás na sboření, že byli myši a netopýři příliš dlouho nevyrušenými obyvateli těchto místností, než aby nás sem pustili beze všech pokusů sdíleti se s námi o svou residenci.

Má dobrá teta nebyla na to pomyslila a nebyla dala z Prahy dosti účinlivých rozkazů. Druhdy řídil její záležitosti ponejvíce zahradník Bedřich. Po jeho smrti neřídil vlastně nikdo ničeho, teta myslila na svou smrt a jak by své dědice podělila. Na ostatní starosti nedostačovala její dohořívající síla.

Večeřeli jsme v ohromné studené síni za velkým dubovým stolem, kolem něhož by bylo našlo dvě stě osob místa. V obrovském polopobořeném krbu hořel velký oheň. Flora a já vstali jsme uprostřed hodování od stolu, našli jsme menší viklavý stolek, vykládaný mosaikou, a postavili jsme jej u samého krbu. Tak skončili jsme první svůj večer na hradě v síni, vykládané dřevem, s podobiznami začernalými, s truhlami pěkné řezbářské práce kolem stěn.

Nynější navštěvovatel hradu najde tuto síň již pustou a nepokrytou. Krb, stěny a prázdná okna jemu připomínají toliko ještě nádheru její a mně upomínky na první dobu mého manželství, na začátek spousty toho starého šlechtického obydlí.

Umínili jsme si tehdáž, že nebudeme nikdy více sedávati v této síni v přítomnosti tak nepohostinské, jak asi bývala hostinná druhdy skvělým schůzím české šlechty.

Teta odešla se Serafinou do svých pokojů. Flora a já měli jsme obývati část zámku, jindy hostům určenou.

V dlouhých chodbách táhl průvan roztlučenými okny. Dvéře nepřiléhaly a chvěly a třepaly se ve svých veřejích. Vešli jsme do prvního pokoje. Byl zcela prázdný a venku zuřila vichřice, jež bouchala okenicí. Přitulili jsme se k sobě se smíchem a vzavše svítilnu od sluhy šli jsme dále na výzvědy. Našli jsme svou ložnici na konci té řady komnat vyprázdněných, bezpochyby vyloupených nevěrným služebnictvem.

V této ložnici našli jsme nábytek, což jsme uvítali co vzácnost. Bylo to všecko prastaré, z dříví vyřezávaného bez nátěru, avšak zpracovaného tak pěkně, že jsem aspoň jednu starou skříň z toho zachoval.

Flora i já vešli jsme se do jednoho ohromného křesla a začali jsme zase znova o tom, co nás oba předc vším zajímalo a s čím jsme nemohli a nechtěli přijíti ke konci.

Pak shasli jsme a naslouchali jsme spolu vichřici, smáli jsme se chraptivému hlasu a bizarním nápěvům neunavného větrníčku. Jedno okno nemělo okenice a bylo viděti jeho vysokým otvorem do chlumů okolních, nad nimiž vzešel měsíc v úplňku. On vznášel se výše a díval se k nám do pokoje, ozařoval temné skříně a kladl jako stříbrné jezírko na zem pestrými cihlami dlážděnou. Mračna přelétala někdy divoce přes jeho skvěle bílou tvář, a když ji opět odhalovala, vznášelo se vysoké okno září naplněné nad temným prostorem ložnice.

Kolem nás byl hvizdot a šustot hmyzu a malých čtvernožců, jejichžto stínové tajuplně se míhali.

Nebylo lze usnouti. „Serafina zajisté se modlí celou noc,“ řekl jsem.

„Jen aby se příliš nepřestrašila, aby neměla nějaké zjevení,“ odvece Flora. „Ten hrad je skrz na skrz obýván duchy.“

„Ty věříš v duchy, má Floro? Ne, to nesmíš. To ti odvyknu. Vysvětlím ti všecko . . .“

„Slyš, můj bože, slyš,“ šeptala v rozčilení, a její sladká náruč stáhla se křečovitě kolem šíje mé. Cítil jsem bouřlivý tlukot jejího milovaného srdce na svých ňadrech.

Naslouchal jsem. Vskutku. Venku něco se hýbalo. Slyšel jsem šepot, vzdechy, šustění, a teď se otevřely pomalu, pomalounku dvéře.

„Humberte, zachraň mne!“ vzkřikla Flora a její hlava sklesla na moje prsa.

Stydím se ještě nyní za to, že jsem i já se zachvěl hrůzou. Ale v tomto zámku nebyl by nikdo zůstal nepohnutým ve své obraznosti, která tam byla vtržena do víru horečné činnosti.

Do otevřených dveří vstoupily dvě bílé postavy, jedna nepřirozeně vysoká, druhá malinká. Tulily se k sobě. Jejich obličeje byly tak bílé jako venku měsíc a zdály se průhledné jako ranní mlha. Tiskl jsem svou ženu k sobě a nemohl jsem promluviti. Nevěděl jsem věru co mám činit a co si pomyslit.

Tajuplné zjevení blížilo se k nám. Na štěstí nepozdvihla Flora hlavy. Nevím co by byla dělala. Konečně přemohl jsem přece své zděšení a řekl jsem hlasem co možná přirozeným: „Kdo to?“

„Milé děti,“ odpověděl chvějící hlas mé tety, „odpusťte mně a sestře Serafině, že vás přicházíme znepokojovat, ale věřte, že jsme polomrtvi lekáním. Odhodlali jsme se tedy na cestu k vám, neb té jedné služky nemůžeme se dozvonit a naši lidé z Prahy tu ještě nejsou.“

Flora vyskočila radostně a starala se o pohodlí obou starých dívek, mezi tím co já jsem je upokojil. Rozdělali jsme znova oheň v krbu a posadili jsme se k němu všickni. Dozvonili jsme se přece někoho a dali jsme si uvařiti vinnou polévku.

Teta vypravovala co všecko slyšela, viděla, co ji pronásledovalo. Serafina nechtěla o svých viděních ani mluviti. Nevím posud a nerozluštil jsem nikdy, mno-

ho-li z těchto hrůz přišlo na účet praskání dřeva, šustotu zvířat, houkání větru, měsíčného osvětlení a mnoho-li na tetinu obraznost. Krom toho měl jsem bývalého správce dlouho v podezření, že si na strašidlo hraje, aby vypudil své panstvo a také mne zas odtamtud.

Dočkali jsme se svítání bez další již nehody. Avšak tím nebylo to odbyto a po tři roky co jsme v zámku bydleli, měli jsme málo pokojných nocí.

Serafina z toho div nešílela a moje teta byla zádumčiva jako druhdy její otec. Viděla všude samé neštěstí, truchlila nad pádem českého národa a její těžká mysl tísnila i Floru.

Tak byli jsme rádi, že jsme opustili svět, který k nám tak nepřátelsky se měl a nyní, o samotě shrnul se na nás všecky balvan zádumčivosti.

Přišlo to pozvolna. První dni byli jsme pořád ještě šťastni a veseli. Žili jsme jeden druhému, Flora a já.

Hned ráno proběhli jsme parkem. Tam byla Flora teprv opravdu na svém místě. Znala každou trávu, každý květ a strom. Ale srdce jí pukalo nad zanedbáním toho krásného díla jejího otce. Slíbil jsem jí, že dám všecko upraviti, chtěl jsem starati se o nějakého zahradníka. Ona tomu nechtěla, žádala si jen dělníků a troufala si říditi sama jejich práce.

Tyto byly brzo započaty a já měl jsem také díla dosti v hospodářství. Bylo třeba hospodařiti dobře, nebyli jsme bohati, tetička rozdávala posud mnoho a já jsem lidem ulevoval v robotě co nejvíce.

To vše bylo zdravé a šlo nám k duhu až na ten těžký vzduch na zámku. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Před rokem.

Upomínky na římský karneval.

Píše Dr. *O. Hostinský.*

(Pokračování.)

III.

Vony dny, kdy je zapovězeno házeti confetty, nabývá Corso zcela zvláštní tvářnosti. Kytice, které v době confettů hrály jen podřízenou úlohu, jsou teď hlavním prostředkem zábavy, počínajíce od malých kytiček z polního kvítí, jichž za několik soldů dostaneš třeba tucet, až ku krásným elegantním buketům ze vzácných květin, jimiž se namnoze provozuje luxus až překvapující. „Ecco mazzuoli!“ zní do uší se všech stran, kluci a baby nabízejí plné koše nejrozmanitějšího drobného zboží a vysoká bidla, na nichž lehce připevněny jsou kytice větší a dražší, v ozdobné papíry obalené, aby se mohly z ulice podávati třeba až do oken a balkonů druhého patra, klátí se nade všemi hlavami jako stožáry na rozbouřeném moři. Hned první pokus musí každého přesvědčiti, že je skutečným „uměním“ házeti kytice různých velikostí a na různé vzdálenosti vždy tak šťastně, aby je dáma, na niž se míří, mohla také rukou zachytiti. Nepodařilo-li se, a spadla-li kytka zase k zemi, již ji zajisté má některý z tisíců čiperných kluků, kteří na Corso přicházejí s prázdnýma rukama a přece po několik hodin prodávají kytice všeho druhu. Je totiž nedotknutelným zákonem karnevalním, že všechno cokoliv padne k zemi, je „res nullius“, jíž se chopiti smí každý. Viděl jsem uherského magnata, jenž se svou ekypáží na okamžik se zastavil, rychle několik kytic do okna prvního poschodí hodil a když považoval přípravné cvičení to za dostatečné, sáhnul do náprsní kapsy, vyňal z ní malý balíček, patrně nějaký skvostný dárek, a hodil jej pozorně — do zdi mezi okny. Balíček spadnul a zmizel pod malebným skupením peroucích se kluků. Dáma s úsměvem volala: Mi dispiace . . . mille grazie! (Lituji . . . tisíceré díky!), hrabě kousnul se do rtů, zaklel si po maďarsku, švihnul do koní a jel dále, obecenstvo dalo se do homerovského smíchu. A tak může se i státi, že někdo vícekráte po sobě nešťastně hodí toutéž kytici — a pokaždé ji musí od téhož kluka znova koupiti. Říman arci tak snadno nehodí nějakým cennějším jemným dárkem — leč by byl virtuosem v tomto umění — znáť lepší spůsob: dáma na dané znamení spustí z okna nebo s balkonu nit, na kterou pak dárek se přiváže. Tak možno i z třetího nebo čtvrtého poschodí kupovati kytice přímo od prodavačů na ulici. Arci také leckdy nepovolaná ruka z poschodí nižšího zmocňuje se nitě — než to jest pouhý žert, jejž si dovolují toliko známí naproti známým.

Kamkoliv se oko rozhlíží, všude lítají vzduchem velké i malé kytice, jenom zde onde pomeranče nebo cukroviny v barevných papírech — často ovšem i papírky bez cukrovin. Nemohu dojem, jejž ve mně zanechaly tyto dni, lépe karakterisovati, než pravím-li, že se mi karneval jevil jako velkolepá nad míru poetická slavnost jarní. Druh druha, známého i neznámého, pozdravuje bujným jásotem a jakoby na odůvodnění své veselosti rozesílá každý na všechny strany něžné posly jara. Zejména našince, jenž jest opravdu překvapen, vidí-li Corso takořka zasypaný ohromnými spoustami polních kvítek již v první polovici února, pozoruje-li, jak se obecenstvo ve vinárnách za branou nebo při tanci na Piazza Navona baví až do noci pod širým nebem, opájí jarní vzduch italský tak mocně, že všechno ostatní musí ustupovati do pozadí. Vlaši jsou mistry v ozdobování všeho možného listím a květinami, což dokazuje i každý krám hokynářský nebo řeznický; v karnevalu umění to slaví ovšem své nejkrásnější triumfy: nejen okna a balkony, ale namnoze i maškarní obleky zdobí se kvítím a ekypáže známých a oblíbených osob se jím obsypávají. Zejména jeden obraz utkvěl mi na paměti. V elegantním kočáře, s kočím a lokajem v šarlatové livreji, jela po Corsu mladá ještě dáma, tváře půvabné a přívětivé, a byla netoliko předmětem veselého, ač zároveň velmi uctivého pozdravování se všech stran, nýbrž i terčem tisícerých rukou kvítím ozbrojených tak, že pro samé kytice — mezi nimiž arci byly i mnohé velké, skvostné kameliové — ani ona ani její společnost, dáma a pán, v pravém slova smyslu nemohly se hnouti. Nesčetné kytice, které se již nezadržovaly na příliš vysoké kupě, téměř celý kočár vyplňující, padaly neustále pod kola. Byla to tehdy ještě „Principessa Margherita“, choť korunního prince Humberta, nynější královna italská.

Jarní poesie, která k nám mluví z květin, není však jedinou zvláštností oněch dnů, ve které se nedovoluje házeti confetty. Neboť nyní, když nikomu již nehrozí barva nevinnosti ve spůsobě prachu sádrového, jest netoliko zevnějšek všech na Corsu se procházejících vybranější, nýbrž i elegantní svět ve svých nejkrásnějších ekypážích ukazuje plnou nádheru svou, počet vkusných toilett a skvostných maškar vzrůstá, a což je vlastně korunou všech kras a půvabů karnevalních: ony drátěné škrabošky, které rysy obličeje nanejvýš toliko prozrazovaly, zmizely docela s tváří dam, plnících okna i balkony. Není jiné příležitosti, která by krásu Římanek mohla předvésti v tak oslňujícím lesku, jako právě tyto dni karnevalu. Nejenom že zde množství imponuje, ano se v tuto dobu každý den na několik hodin soustřeďuje na Corsu téměř celé město, nýbrž i nevázané veselí a bujný rozmar, který sanguinickou letoru vlasskou jeví v celé její roztomilosti, plane živým ohněm z každé tváře, srší jiskry z každého oka. Krásné Římanky jsou zde ve svém živlu, jako zlaté rybky v křišťálové vodě —

arci ne tak němé. S obrazy, které poutají v divadlech a na promenadách, nelze dojmy karnevalní porovnati; zde ustupuje veškerá etiketa rozkošné živosti nenuceného žertu a vrozenému jemnému taktu společenskému, jenž umí se zachovati v jistých mezích, aniž by si nejmenšího tísnícího pouta ukládal.

Maškarám při římském karnevalu sice přidělena jest úloha dosti důležitá, avšak hlavní věcí přece nikterak nejsou. I bez nich byla by tato velkolepá slavnost květin a jara ve svém spůsobě snad jedinou slavností národní, ač upříti nelze, že se jí maškarami dostává veselé, pestré stafáže velmi vítané. Na balkonech ostatně pouhé kostymování docela již zapudilo škrabošky, a mezi těmito kostymovanými mají dámy rozhodnou většinu. Malebné kroje venkovanek z různých provincií italských, hlavně však — z nejbližšího okolí římského, skoro již jenom napolo smíme považovati za skutečná přestrojení — avšak tím větší jest jejich půvab, čím přirozenějšími se býti zdají. Na ulici převládají maškary, kterých docíliti lze prostředky nejjednoduššími: Pulcinella, Pierrot, Harlekýn, francouzská hospodyňka (černý šat, bílý čepec a bílá zástěrka úplně stačí). Z pestřejších poněkud krojů oblíbeno je zvláště rokoko. Leckterý kostym je vkusný, elegantní, ba i bohatý — ale počet takových přece v nesmírném množství, které Corsem proudí, takořka mizí. Charakteristické pro přítomné poměry politické jest, že přísně zakazují se všeliké maškary nápodobující kněze, mnichy, jeptišky atd. — za vlády papežské měly maškary v ohledu tom mnohem větší volnost, ba v dřívějších dobách býval „abbate“ typickou figurou římského karnevalu.

Také dlužno poodložiti domněnku, jakoby maškary byly předními zástupci masopustního humoru. Není to jinak než u nás: kosmopolitický vtip: „Znám tě!“ tvoří asi devadesát procent veškerých rozprav. Ostatně tak snadno na Corsu neosloví maškara neznámého — chovají se velmi reservované přenechávajíce zapředení rozpravy raději nemaskovaným. Nesmí nikoho mýliti, když zde onde potká maškaru, která zdravým humorem a neodolatelnou šprýmovností baví celé okolí své — jen spůsob, jakým svou úlohu hraje, jest její zásluhou, vtipy samotny jsou typické, zděděné snad již z předešlého století. Tak na př. kuchař nese zaříznutého kohouta, jenž mu chce ulítnouti, a nápodobí velmi uměle nejen pohyby zvířete ale i kokrhání; lékař s celou domácí lékárnou a úplným chirurgickým náčiním píše lidem na záda dlouhé recepty, hloupý venkovan nabízí hospodyním ke koupi „skřivánky“ — t. j. morčata, jež nosí v malé kleci; veřejný písař ptá se každého, nepřeje-li si jeho služeb, a řekne-li oslovený, že sám umí psáti, odpovídá písař: Kdybys se byl raději naučil něčemu jinému — a mnoho jiných podobných „vtipů“, které sice u vypravování mají ráz velmi povážlivý, avšak při náležitém provedení mimickém přece svému karnevalnímu účelu vyhovují.

Mnohem volněji pohybují se maškary v předměstí; kdo chce viděti římský karneval prostonárodní, beze všech umělých příprav a přívěsků, docela původní, improvisovaný, ten musí se podívati za Porta del Popolo, na Via di Ponte Molle (antická Via Flaminia), předměstské to prodloužení Corsa. Zde tvoří kruhy měšťanské hlavní jádro obecenstva, zábava podle toho je nenucená a veselá, ale přece vždy docela slušná. Hlavní věcí jsou ovšem taneční zábavy ve všech téměř osteriích. Jest-li počasí příznivo, tančí se při zvucích primitivní hudby šumařské až do noci pod širým nebem a popíjí se domácí víno v zelených loubích břečťanových, pod stromy vavřínovými, bezovými, pomerančovými. Maškary a kostymy mají rozhodnou převahu, zejména děvčata nedostavují se do osterie jinak, nežli v nějakém alespoň částečném přestrojení. Zde neházejí se ani confetti ani kytice, lidé baví se navzájem vlastní svou veselostí, vlastním vtipem. A skutečně nalezne zde cizinec nejpěknější ukázky pravého humoru prostonárodního. Tak stal jsem se náhodou svědkem sceny, která sotva byla připravená nebo dokonce nastudovaná; přece však bylo provedení její tak virtuosní, že by Clownové každého velkého cirku byli se mohli státi závistivými. Mefistofeles, jenž chodil po ulici s lucernou v ruce a každému, zejména hezkému děvčeti do tváře svítil, setkal se náhodou s pulcinellou. Toho pojal náhle tak ohromný strach před čertem, že zoufale před ním utíkal a, kde mohl, skrývati se hleděl. Mefistofeles byl mu neustále v patách. Náhodou objevila se prázdná otevřená drožka, která krokem jela k městu. Pulcinella skočil ihned do vozu a schoulil se ouzkostlivě do kouta, třesa se na celém těle a drkotaje zubama. Ďábel marně ho hledal všude, svítil si na vůz, pod vůz, na koně, na kočího — mezi tím, co drožka, sledovaná již velkým davem diváků, klidně jela dále. Konečně spatřil pulcinellu a chtěl jej nabrati na své rohy. Pulcinella hrdinně se bránil a neustále foukal do lucerny, jakoby ji chtěl shasnouti, pak vyskočil a několika smělými skoky přes kozlík a přes koně utekl. Mefistofeles ihned pochopil, že vrchol effektu byl již dosažen, přestal v pronásledování pulcinelly, díval se smutně na lucernu, dal na jevo, že nic nevidí, ana lucerna je shasnutá a pozorně, rukama před sebou jako v číré tmě tápaje vyhledal nejbližší hospodu. Obecenstvo dělilo se ve dva tábory; jedni volali nadšeně: bravo pulcinella! druzí pak ironicky: povero diavolo!

Než vraťme se zase do města, na Corso. Pakli jsme mezi jednotlivými pěšími maškarami mnoho vynikajícího nenalezli, poskytne nám „vyšší maškarní sport“ jakousi náhradu. Již elegantní ekypáže namnoze budí všeobecný smích; je totiž ode dávna zvykem dovoliti v tyto dny kočímu a třeba i sloužícímu, aby se přestrojili za ženskou. Malé děti v kočárech obyčejně jsou kostymovány, leckterý povoz je i vkusně květinami a fábory vyšperkován. Chvílemi potkáváme větší průvody. Velké egyptské poselství, skládající se z čety pěších, z několika jezdců a z velkého vozu, staví na odiv kostymy z Teatro Apollo, kde právě jest Verdiho „Aida“ mocným magnetem. Arci kostymy ty, večer na jevišti velmi působivé, zdají se ve dne býti poněkud ošumělé; za to vzbudily dva vozy turecké vším právem největší sensaci: obleky byly naveskrz pravé, namnoze i velmi nádherné, celá společnost, asi dvacet osob, činila dojem největší elegance. Na jiných bohatě dekorovaných vozech objevili se Japonci, pak allegorické skupení s obrovskými Nymfami, jak se zdálo představující říši vody, veřejní písaři, kteří rozhazovali mezi obecenstvo žertovné listy, dále roční počasí, Zima, Jaro a Leto — Podzim se o několik dní opozdil — konečně vrchol všeho: Columbus s Amerikou. Tomuto poslednímu vozu přiřknuta také první cena. Je totiž obyčejem, že komitét karnevalní na zvýšení zevnějšího lesku slavnosti vypisuje značné odměny: na př. za nejlépe ozdobený balkon 400 lir, za nejvkusnější velký vůz 500, za průvod jízdecký též 500, za nejkrásnější jednotlivý maškarní oblek 300, za nejpěknější ekypáži 100, za nejskvěleji illuminovaný balkon (illuminace bývá na tučný čtvrtek a na masopustní úterý) 200 — a pak ještě řadu cen druhých, třetích a čtvrtých, při nichž také baterie lahví šampaňských scházeti nesmí. Celkem naložil komitét dle programu asi 6000 lir (skoro půl třetího tisíce zlatých) na takové ceny.

Zajímavo jest, že vozy a koně k velkým allegorickým skupením a průvodům poskytuje naveskrz velmi ochotně — správa vojenská. Samo sebou se rozumí, že mužstvo vozotajské, které k této čestné funkci je komandováno, též musí býti přiměřeně maskováno. Ostatně není to jediná služba, kterou vojáci v tyto dny vykonávají; i při dostihách mají funkci důležitou: pečovati o pořádek. Mezi čtvrtou a pátou zvěstují rány dělové, že se kočáry a maškarní vozy mají uchýliti do nejbližší postranní ulice. Za krátko z Corsa zmizely sice všechny povozy — avšak jiná, mnohem nesnadnější práce teprve nastává, totiž utvoření špalíru prostředkem ulice obecenstvem přeplněné, aby tryskem mohlo proběhnouti několik koní. Toť úloha vojska. Dříve bývala k tomu určena kavalerie, která ovšem rychleji ale také brutalněji uměla závodícím koním klestiti volnou dráhu. Nyní však hlavní práce přidělena je infanterii, a ta věru nezdá se míti přílišné nadání pro službu policejní. Jen s velkým namaháním, trvajícím třeba přes půl hodiny, vyklizuje dosti úzkou uličku. Čím více se blíží okamžik toužebně očekávaný, tím více roste napnutí a rozčilení diváků. V poslední chvíli však odehrává se ještě humoristická předehra. V prázdném špalíru objevuje se vždy nějaký pes, jenž ouzkostlivě hledá svého pána; všude, kamkoliv se obrací, vítá ho smích a křik, ulekán zkouší své štěstí na opáčné straně špalíru — se stejným úspěchem. To opakuje se tak dlouho, až ubohému psu nezbývá nic jiného, než dáti se na útěk podél celého Corsa: za nesmírného jásotu diváků upaluje, s ohonem zataženým a s ušima schlíplýma, tak zoufale, jakoby též chtěl vyhrati při dostihách. Konečně je všechno připraveno, z věže Palazzo Venezia (rakouského vyslanectví) dává se znamení červenou korouhví, hned na to hřmí rána dělová a s hor-

ního konce Corsa, z Piazza del Popolo, pouštějí se koně. Stojíme někde uprostřed Corsa, natahujeme krk a stavíme se na špičky — tu zvěstuje blížící se vášnivé pokřikování, do něhož se brzo mísí dupot koní, rozhodný okamžik. Jako střela mihne se před zrakem naším několik, třeba až osm, bohatě vyfintěných a číslovaných, vším možným způsobem štvaných a poháněných koní bez jezdců. Sotva poslední z nich minul, již je po špalíru a na Corsu zase by ani jablko nepropadlo. „Corsa dei Barberi" (původně totiž účastňovali se dostih těch hlavně koně plemena berberského, jakožto nejlepší běhouni) šťastně je odbyta. Cenami jsou jisté sumy peněz a velké kusy drahých látek, zvláště aksamitu. Který kůň jest vítězem — v loni pokaždé vyhrával tentýž „Antinus" nějakého pana Stradelly — to obecenstvo římské ani tak příliš nezajímá; jemu jde toliko o zábavu a k té přispívají patrně přípravy mnohem více, než dostihy samy. Je to ostatně zábava dosti odvážná, smělá; dostal-li se zvědavý cizinec náhodou do první řady diváků, neubrání se zajisté jakémusi bezděčnému zachvění, když se tlupa koní žádnou lidskou rukou neřízených a zběsilým křikem z tisíců hrdel polekaných úprkem blíží. „Barberi" sice jsou poněkud vycvičeni pro dostihy (ovsem, jenž se jim před tím často podával na dolejším konci Corsa) a chovají se skutečně velmi slušně; avšak kdyby jediný z nich skočil stranou, do obecenstva, učinili by ostatní bezpochyby totéž a mnoho lidských životů bylo by v nejvážnějším nebezpečí. Než, druhého dne již všechny obavy mizí a každý přivyká tomuto nejprimitivnějšímu způsobu dostih právě tak, jako se záhy spřáteluje s onou téměř neproniknutelnou směsicí pěších a kočárů, která po celý karneval naplňuje Corso. Ano, brzo musí každý nahlednouti, že vlastně nejpohodlnější místo jest mezi dvěma bezprostředně za sebou jedoucími povozy: nepotřebuje se nikomu vyhýbati a přejeti se konečně také báti nemusí. Vídeňští fiakři požívají jak známo slavné pověsti; těm se dozajista v rychlé a bravurní jízdě kočové římští nikterak nerovnají, avšak pochybuji, že by s těmito mohli Vídeňáci závoditi v době karnevalu. Na celém Corsu je taková tlačenice, že někdy ani nelze hnouti se v před nebo v zad — a v tlačenici té projíždí se neustále několik set povozů dvěma řadami, aniž by bylo obávati se nějaké nehody, ačkoliv každý kočí pohání své koně do klusu, jakmile se cesta náhodou třeba jen na několik kroků stane volnější. I v tom spočívá jakési virtuosství, uvážíme-li, že neustále se všech stran zaznívající křik a jásot koně rozčiluje a že každou chvíli hrst confettů nebo kytice, která minula se svého cíle, je plaší . . . Obyčejné projížďky na úzkém poměrně Corsu, zejména neděllní, arci jsou výborný „gradus ad Parnassum" takovéhoto virtuosství.

(Dokončení.)

Prameny dějin českých vydávané z nadání Palackého. Díl III. Svazek 1—3. Dalimilova kronika česká. Vydal Josef Jireček. V Praze 1878. 4° str. XXVIII a 301. Vydávání pramenův dějin českých velmi zdatně pokračuje. Emlerovo vydání Kosmovy kroniky s výborným překladem od prof. W. W. Tomka vyšlo teprve před nedávnem a již překvapila nás redakce první částí dílu třetího. Tentokráte vydán byl pramen český „rýmovaná kronika česká tak řečeného Dalimila". Kdo by byl spisovatelem jejím, jest neznámo; v dobách pozdějších vešlo v obyčej zcela nahodilé jméno „Dalimil" a to se dosud udrželo. O osobnosti spisovatelově praví vydavatel, že byl to muž „přísných zásad mravných, zralých náhledův politických, věrný milovník národa svého", veliký, zarputilý nepřítel všeho cizáctva z Němec se u nás zahnízďujícího a rozhodný nepřítel německého kmene vůbec. Každá sloka kroniky jeho dýše láskou k rodné půdě a k českému jazyku, jakož i nenávistí k cizím vetřelcům. — Básnická cena byla „rýmované kronice" upírána až dosud naprosto. Dělo se to nejvíce proto, že dosavadní vydání, hlavně Hankovo, nasvědčovala mínění takovému. Avšak Hanka jak Jireček se pronesl, byl toho domnění, že nesouměrnost veršů příčinu svou má v „přepisovatelských příměscích", i měl za to, že třeba text „očistiti" a tím „v nejdávnější čtení navrátiti". Tímto domněním jsa veden upravoval jednotlivé verše sám, vynechav, co se mu kde zdálo býti nepodstatného, ačkoli ani tímto okrajováním veršův nedovedl toho, aby v nich byl jednostejný počet slabik. „Text Hankův tudíž není prvotní osnova, něbrž libovolná konstrukce vydavatelova, která, nehledíc k svrchované nekritičnosti, jmenovitě se stanoviska dějepiseckého podstatné do sebe má vady a nedovčenosti." Zcela jinakým jeví se pak ovšem býti způsob vydání Jirečkova, které se stalo na základě velikého počtu rukopisů, a hlavně s použitím tak zvaného rukopisu Cambridgeského v bibliotéce v Trinity College od Rev. Roberta Sinkera objeveného a slovutnému slavistovi anglickému A. H. Wratislawowi zaslaného. Prof. Wratislaw sám učinil diplomaticky věrný přepis české rýmované kroniky, jež bůh ví jakým osudem do Anglie se dostala, a zaslal jej do Prahy. — Srovnáním všech starých rukopisů a recensí objevil se světu Dalimil ve formě podstatně jiné, než jak jsme ho uvykli vídati u Hanky, a tu pak pronáší se vydavatel v ta slova: „bohdá že nyní zmizí i předsudek dávno zakořeněný, a přes to přese vše lichý, že by totiž skladatel kroniky rýmované byl prost všelikého nadání básnického a že by dílo jeho od prostomluvy nelišilo se ničím jiným leda rýmem."

Vedle nejdůležitějších recensí českých přidány jsou také k vydání Jirečkovu německé překlady Dalimila, rýmované i prosaické.

V nynější své formě jest „rýmovaná kronika česká" čtením nad míru poučným i zábavným, podávajíc nám obraz vzdělání, názorů a smýšlení tehdejší šlechty české, jíž bylo hlavním pravidlem, aby hájila vlasť před šířením se Němectva. —*k*.

Popravčí kniha pánův z Rožmberka. Vydal Fr. Mareš. Nákladem král. společnosti nauk r. 1878. Str. 64, 4. Popravčí knihu pánův z Rožmberka p. Fr. Marešem právě vydanou odporučujeme především našim historickým romanopiscům a novellistům. Obsahujeť ona velikou řadu soudních vyznání z let 1389 až 1429 a vrhá zvláštní světlo na společenské poměry doby tehdejší. Mimo to zavírají v sobě soudní vyznání velmi mnoho zpráv o oděvech, způsobu života, názorech a p. předkův našich, a i forma, jakou vyznání se děla, v nejedné věci poslouží těm, kteří k zdokonalení svých prací chápou se studia pramenův. Nejzajímavější částkou „Popravčí knihy" jsou vyznání z doby husitské, jakož i četné zprávy o Janu Žižkovi, z nichž bude možno sestaviti velmi podrobný obrázek o mládí největšího vojevůdce našeho. —*k*.

Královská společnost londýnská vydává již od r. 1867 velký seznam vědeckých článkův uveřejněných v nejrůznějších časopisech světa. Ve svazku V. nalezáme na dvou foliových stránkách titule vědeckých prací Jana Ev. Purkyně s udáním časopisů a učených publikací, kde poprvé vyšly. Jedno z předních míst zaujímá tu „Živa" i jsou práce Purkyňovy zde a vůbec českým jazykem uveřejněné udány v londýnském seznamu úplně správnou češtinou. Naše ř, č, a vůbec čárkované písmeny nečinily svědomitým vydavatelům pražádných obtíží; pravý to opak našich líbezných sousedů, kteří se domnívají, že by se jim pod naším ř i zuby tiskařského lisu vylámaly.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „Don": V dobrém překladu ano — „Jitro": Dojde list na pouhé jméno? — „J. V.": Máte-li po chvíli, navštivte redakci. — „Jaro": Zůstanete-li tak opravdovým ve svém názoru do světa i ve svém tvoření, dospějete cíle. Poslední si uschováme. — „J. P. Š.": Není možno, abyste pouhými ohlasy jako „Kain" něčeho dosáhl. „Sen" je váš a proto dobrý, až na nedostatek stručnosti. — „F. St.": Pěkné, čisté, pane, ale formálně muselo by se upravit. Nezaložíme to. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „L. Ř. v K." — „V. H.-B." (Vz. m. d.)

OBSAH: Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. — Evropa. Báseň od Svatopluka Čecha. — Petr Pavel Rubens. Náčrtek u příležitosti výstavy reprodukcí maleb Rubensových v Praze. Píše Renáta Tyršová (Dokončení.) — Můj přítel Sylvestr. Od Fr. Heritesa. (Dokončení.) — Flora. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Feuilleton: Před rokem. Upomínka na římský karneval. Píše Dr. O. Hostinský. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 30. března 1878. ČÍSLO 9.

Smích.

e staré kroniky list vytržený
zní jak háj větru, hasnouc bez ozvěny,
a jestli znova sem jej přepisuji
vám písmem čitelným a prostým rýmem,
chci věrným tomu být, proč básník sluji.
Nuž nazvete to, fantasmatem, dýmem,
snem mozku zpráhlého neb utopií!
Já palčivou skráň v obě dlaně kryji
a začínám:
Kdy? a kde? ach to málo
mně sejde na tom, dosti že se stalo.
Hlad neslýchaný vypuk' v zemi náhle.
Kam padl zrak, tam nivy byly zpráhlé
a v dál se táhly jak šat běložlutý.
Vše zřídla vysušil žár slunce krutý,
ba pověrčiví lidé vyprávěli,
že místo vody v studnicích krev zřeli.
Chleb docházel; žeň nová sprahla vedrem.
Strom, který druhdy v sklonu větví štědrém
svůj plod nabízel, trčel k nebi holý.
Klas jako třtina větrem šustil v poli,
jen slunce žáhlo jako výheň palná.
Kraj kolem spustnul, jenom dlouhá, dálná
poušť zívala jak tigr, když se nudí.
Co zlato platné? Všickni byli chudí.
Král s hermelínu strhnul řetěz zlatý,
kněz misku obětní i kalich svatý
vrh' do kouta a smál se v zoufalosti.
Na ulicích se bělely jen kosti,
a matek prsy byly troud a plamen,
jak dlouhým žárem na poušti když pramen
z dna cisterny se ztratí, tak zdroj žití
v nich vysušen. Ten volal: Já chci píti!
a lízal kámen, „Hlad mám" křičel jiný
a hryzl ruce své, jak vetché stíny
se vlekli všickni města ulicemi.
Kněz v brloh zalez, řečník ten byl němý,
a matku, jež pro dítě uschovala
chleb okoralý, luza rozsápala,
než mohla sprahlým zvlhčiti jej retem.

„Teď účtuje Bůh se zločinným světem"
tak řekli jedni a se v ňadra bili.
„Jen trpme! to jest zkouška, trvá chvíli,
luh zelení a pole zlatým klasem
se zasměje, zas květ propletem vlasem,
jen týden ještě trpme!" řekli druzí.
A denně v chrám svou nastoupili chůzi
a svíjeli se, bili o zem čely.

V tom povstal jeden, byl jak prorok smělý,
šel na náměstí a hovořil k lidu:

„Bůh nechce vidět velkou vaši bídu
to tím, že není. Pouze Satan vládne.
Bůh váš je stálý vzdech a pláč, však žádné
v něm smilování. Za mnou pojďte v spěchu,
a uvidíte konec vašich vzdechů
dřív nadejde, než slunce v půl své dráhy.
Jen za mnou. Vládne Satan a já záhy
vám okáži, jak vyslyší mé prosby!"

„Nezkoušej Pána!" zvolal hlasem hrozby
kmet velebný, jenž biskupem byl v městě.

Však darmo volal. Po vyprahlé cestě
hle, jaké spějí ven za bránu davy
jak temné mračno, hlava vedle hlavy,
v jich středu prorok s povztyčenou skrání.
Jdou pomalu, neb mnohým mdloba brání.
Jdou za město do sprahlých sluncem luhů.

Zde rozmetáno bylo v polokruhu
od nepaměti kamení bez ladu,
zde balvany se nakupily v řadu,
mech nažloutlý jich lysou skráň pokrýval,
na které časem havran odpočíval,
ty zvětralý, zas čistě bílé jiné
zde trčely kol v poušti bezestinné.
Jak přišly sem? Kdo věděl? Tuším žádný.

Sem prorok přišel s davem. Těžkopádný
krok zastavil, dav rozstoupil se v kruhu.
Smrt na jazyku skláněl se druh k druhu
mdlý jako rákos, který s větry v boji
od rána k noci ví, že neobstojí.
Ti padli na zem, ti jim k nohoum klesli
a všickni zraky roztoužené nesli
ku proroku, jenž v středu jich stál němý.

Teď pohnul se, tři kruhy táhnul v zemi,
v ně vstoupil a pak slavným začal hlasem:

„Ty, jejž jmenují Satanem a Ďasem,
jenž sluješ Anubis kde Nil se proudí,
těm Saradan, kdo po pokladech bloudí,
když chráníš skopce Astarin, když oře
se zoveš Rou, ty, jenž jsi lidstva hoře,
zván Gogem v bibli, Asmodejem v báji,
Pallantrou v zjeveních a hadem v ráji,
jenž sluješ zlým, ač všichni křivdí tobě:
Teď zázrakem se ozvi v této době,
ať věří svět, že Ty jsi jeho pánem,
že vládneš jím, jak zde tím pustým lánem,
kde kamení jen kam zrak můj se pouští.
Tys pokoušel kdys Spasitele v poušti,
by na chléb změnil kámen. Směj se nebi
a sám teď proměň kamení to v chleby,
a klesnem všickni na kolena rázem,
a svíjeti se budem zeměplazem.
Tví budem všickni i za věčný plamen.
Jen chleba dej nám! Mlčíš? kyň a kámen
hned promění se! Rychle! Klekni dave!"

A kleknul zástup. Ticho. Nedočkavé
se vypínaly hlavy v před . . . . .
. . . .
Tu chvíli
smích ostrý zazněl, jakby ze vší síly
a z plna hrdla chechtal se kdos v skrytu.
Smích příšerný, zněl ostře, bez soucitu
zněl z kamení, zněl bez ohlasu, suše,
jak chtěl by říci: Co mi vaše duše,
jen hezky mřete, přepychem neb hlady,
jste přece mými všickni dohromady.

A v kamení zněl stále smích ten dutý,
leč každý kámen zůstal nepohnutý.

A smích ten zněl tak hluboký a ostrý,
jak chtěl by říci: Vidím vaše kostry
zde v kamení, jež měl jsem změnit v chleby:
vlk trhá vás, sup z vaší pije lebi
a rvou se o vás šakal, tigr, lvice.

A hrozný smích ten zazněl do třetice . . .

Lid k sobě tisk' se na kolenou strachem.
Tu z davu povstal biskup ruky vzmachem,
dav rozdělil a vkročil před proroka,
hněv bleskem jemu vyšlehoval z oka,
i žehnal křížem kamení. Klek' na zem
a dlouho modlil se.
Smích ztichnul rázem.

Tu biskup vstal, hrom duněl v jeho hlasu:
„Nač prchat chcete němém ve úžasu?
Zda víte, nač to kamení zde? Stůjte
a Satanova věštce kamenujte!"

Jar. Vrchlický.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Usedli jsme s Fráňou k oknu u dveří za prázdný stůl. Hostinský, muž to asi čtyřicetiletý, ale ničím nápadný, přinesl nám dvě sklenice piva a postaviv je mlčky před nás odešel. Fráňa chvíli mlčel. Seděl proti mně a světlo padalo přímo na jeho tvář, které jsem si mohl teprve nyní bedlivěji všimnouti. Byl to muž na nejvýš třicetiletý. Tvář jeho měla výraz skoro intelligentní; byla bledá a hladká; temné, poněkud zapadlé oči jiskřily se v důlkách jaksi úskočně, ale kromě plachého pohledu nejevila pravidelná, v celku skoro příjemná tvář jeho pranic nápadného. Člověk by jej byl musil několikráte potkati, než by si byl fysiognomii jeho trvale v paměť vštípil.

„Vy se tedy jmenujete . . . (uvedl jsem pravé jméno Fráňovo) a bývali jsme, jak jste pravil, spolužáci?" připomenul jsem po několika minutách bezvýznamného mlčení.

„Ano — ale svlekněte přec svrchník, ať vám není horko," odpověděl Fráňa.

Uposlechl jsem, a Fráňa mi ochotně pověsil kabát na dřevěný kolík nad vedlejším stolem, kde viselo podle sebe již pět nebo šest kabátů cizích.

„A jak jste se po celou tu dobu měl?" ptám se, když byl Fráňa opět usedl.

„Bídně, milý hochu," počal tento důvěrně a přívětivě. „Zkusil jsem jako k cvrčkovi připřažený mravenec. Musil jsem skákat, když jsem chtěl lezt a poslouchat, když jsem chtěl poroučet. Ale pomoz si, když jsi ukován! Dokud je člověk mlád, vždycky si myslí: Jen až dorostu, však si zavýsknu — a když pak opravdu doroste, plazí se hezky tiše se schlípenýma ušima životem, jako by člověk nebyl ve světě k ničemu jinému než k plazení se."

Slovy těmi arci neřekl Fráňa nic positivního; ale trpký ton jeho byl zřejmým svědectvím, že muž ten neměl až posud nikdy na růžích ustláno. Z několika těchto jeho slov poznal jsem také, že není to tulák a ničema rázu zcela obyčejného. Prozatím jsem ho arci nemohl pokládati za nic lepšího; ale počal mne nyní zajímati.

„A čím jste se až posud zabýval?" tážu se jen tak maní nechtěje dáti zvědavost na jevo.

„Zkoušel jsem ledacos," praví Fráňa, „ale tak zvané štěstí mi nepřálo; zůstal jsem v podruží — bídy . . . A věř, milý hochu, že bych si byl musil zoufat," dodal přitlumeným hlasem, „kdybych se nebyl dostal do císařské služby . . ."

„Vy — v císařské službě?" opáčil jsem kvapně nemoha zatajiti své překvapení.

„Nu arci — a vyju s vlky," odpověděl rozhlednuv se plaše kolem sebe, „abych mohl žíti v jejich společnosti."

„Nechápu, co tím chcete říci."

„Časem svým pochopíš," vece Fráňa. „Tys žurnalistou — není-liž pravda?"

„Jsem."

„A v redakci se domníváte, že nikdo nezná tak zvaných redakčních tajemství a přece na příklad vím zcela určitě, co kterýkoli z tvých kollegů obyčejně píše."

„Vás zajímá i žurnalistika?"

„Mne zajímá vše, co je opravdu zajímavo; nejen věci veřejné, i soukromé. Či myslíš, hochu, že nevím, žes byl členem tajného spolku?"

„Já?" opáčil jsem a podivení moje rostlo; „nebylť jsem členem žádného spolku vůbec, tím méně nějakého spolku tajného."

„Jen si vzpomeň!" vece Fráňa a lehký úsměv uspokojení přeletl jeho tvář.

V témž okamžiku, co Fráňa poslední slova pronesl, zazněly z protějšího kouta jizby od kamen akordy harfy. Pohledl jsem tam pozorněji. Spatřil jsem mladého asi dvacetiletého černovlasého muže s nápadně sestárlou, vyžilou tváří a s harfou v ruce. Vedle něho sedělo taktéž černovlasé, bleďoučké, asi dvanáctileté děvčátko. Bylo-li

sličné neb ohyzdné, nepamatuju se více; ale černé jiskrné oko jeho bylo jako žhavý uhel . . .

Dlouho jsem se na ně nedíval; neboť Fráňa podotknul:

„Teď uslyšíš naši primadonu.“

Hned na to zazněl z kouta jasný soprán. Děvčátko zpívalo dosti správně následující sloku jakési letací písně:

„Svej milej nikdá kvítí nenosil
a nikdá úlisně s ní nemluvil;
on před okenkem nikdá nestával
a matce nikdá ruku nelíbal —
a přec svou milou líbal —
a přec svou milou líbal, líbal —
každý den —
každou noc . . . . .“

Nápěv písně, zpočátku elegický, přešel později v jásavou bujnost. Hlas děvčátka byl tak sympatický, že nebylo v hostinci ani jediného hosta, jenž by nebyl pozorně naslouchal. Když děvčátko skončilo první tuto sloku, zazněl hlučný potlesk. Po chvíli počalo děvče zpívat sloku druhou; ale sotva že začalo, bylo přerušeno divokou vřavou. Pět mužů vrazilo hlučně do jizby; všickni byli podnapilí a povykovali, tak že zpěv děvčete i doprovázení harfou přehlušili.

„Sem! Sem!“ zvolal Fráňa, jehož tvář, která byla až posud stále zachmuřena, náhle se vyjasnila. „Sem! Sem! kamarádi!“ opakoval vstávaje od stolu.

V několika okamžicích sedělo všech pět nových hostů za naším stolem a nežli bys deset napočítal, stál před každým džbán pivem naplněný.

Byla to chasa vskutku originelní. Jeden byl zrzavý kolohnát s odporně jizlivým výrazem v pihovité tváři, druhý přihrblý, vychrtlý souchotinář s hluboko zapadlýma očima, jež se leskly jako oči koček v březnu; třetí byl vypasený, červenolící mužík s fysiognomií nejsolidnějšího šosáka, čtvrtý černovlasý a černooký čipera a pátý na pohled politování hodný trpaslíček s ohromnou hlavou a s výrazem blbosti v široké tváři. Všickni byli skoro stejného stáří, něco přes třicet; první dva byli oblečeni v šat dosti slušný; ostatní tři vypadali ošuměle.

Společnost lidí těch nebyla mi valně příjemnou. Mluviliť nebo lépe řečeno řvali jeden přes druhého největší nesmysly. Posléze, když si byli z plných džbánů několikráte notně přihnuli, utišili se poněkud, tak že bylo možno aspoň promluviti.

Fráňa toho použil, aby mne svým kamarádům a kamarády své zas mně představil.

„Tu je starý můj kamarád a bývalý spolužák,“ pravil ukázav na mne.

Z přítomných nikdo ani neblesnul. Upřeli na mne jen oči, jako by chtěli říci: „Co nám do toho?“

Fráňa pokračoval:

„Tenhle zde,“ při tom ukázal na zrzouna, „býval kdysi pánem a dával si i juchtové své boty mazati tukem lidu.“

Zrzounova tvář roztáhla se k úsměvu, ale úsměv jeho byl spíše úšklebkem.

„A tento,“ pokračoval Fráňa ukazuje na souchotináře, „nezná větší radosti nad týrání zvířat a lidí. Dokud byl ještě nevinným dítětem, nemohl se nasytit křečovitého chvění křídel motýlů, jež byl na špendlíky napíchal. Teď by rád napichoval lidi; ale nemůže a co nejdřív napíchne si ho smrt na svůj špejl a hodí ho do volšanské šachty.“

Souchotinář přejel pravou rukou zažloutlou tvář a mlčel.

„A tuhle ten naproti,“ vykládal Fráňa klada ruku na rameno červenolícího mužíka, „býval z mládí neznabohem.“

„Mlč, Fráňo!“ rozesmál se mužík. „Což pak musíš prozrazovat i — hříchy?“

Fráňa toho nedbal; ukázav prstem na černovlasého a černookého souseda zrzounova pokračoval:

„A tenhle zde je rodem šlechtic. Když mu umřel otec, dala vznešená matka některému urozenému příbuznému napsat úmrtní zprávu, že „všemohoucímu bohu zlíbilo se povolati k sobě Jeho Urozenost pána, pana Y —“ a přece byl urozený otec jeho už na vlas podoben kterémukoli neurozenému otci žebráku.“

„Hrome! Teď snad přijde řada na mne?“ přerušil Fráňu hlavatý trpaslíček hlubokým basem. „To bych si vyprosil!“

Fráňa by byl protestu toho sotva dbal. Však v témž okamžiku vstoupil hostinský a polohlasitě, ale přece všem srozumitelně pronesl slovo: „Policie!“

Všech pět osob od našeho stolu střelhbitě vyskočilo a hrnulo se ku dveřím. Také od ostatních stolů několik hostů rychle vstalo a zmizelo ve dveřích.

Fráňa sebou nepohnul. Rozhledl se jen kolem a zabručev cosi, jako by si opakoval dvě nebo tři jména, pravil: „Máme po radosti!“

V několika okamžicích odstranil hostinský také všechny džbány a sklenice, jež byli zmizevší hosté na stolech zanechali, a v krčmě rozhostilo se ticho.

„Nebylo by snad přece lépe, abychom i my šli policii s cesty?“ podotknul po malé chvíli Fráňa vstávaje.

„Mně je to lhostejno,“ pravím.

„Tedy rychle, rychle!“ vece Fráňa. „Budou tu v minutce.“ Po té vtlačil klobouk, jejž byl s hlavy vůbec ani nesejmul, hlouběji do čela a rychlým krokem zaměřil ku dveřím.

Nespouštěje s něho očí sáhl jsem jednou rukou po klobouku na stole a povstav sňal jsem v největším kvapu svrchník s kolíku, kam mi jej byl Fráňa pověsil. Oblekaje se chvátal jsem za Fráňou. Octnuv se na dvorečku viděl jsem, že temná postava jakás pospíchá přede mnou touže cestou, kterouž jsme byli přišli. Maje za to, že je to před policií prchající Fráňa, kvapil jsem za ním. V několika okamžicích proběhl jsem chodbu a octnul se na ulici. Vůkol byla takměř čirá tma. Postava, která byla spěchala přede mnou, prchala právě ulicí; pozoroval jsem, kterak se v dáli mihlo cosi temného, a zaslechl jsem v největším kvapu se vzdalující kroky . . .

*

V tom bouchnul někdo za mnou dveřmi a klíč zaskřípal v zámku. Byl jsem na ulici sám . . .

Nebylo mi právě nemilo, že jsem se konečně zbavil společnosti, v kteréž jsem se byl octnul proti své vůli. Bez odkladu dal jsem se směrem, kudy jsem po svém mínění musil se dostati ku kamennému mostu a asi ve čtvrt hodině octnul jsem se skutečně u křižovnického kláštera. Měsíc probíral se právě ze mraků; brzo se vyhoupnul, brzo zase se skryl. Nespěchal jsem příliš. Na mostě nepotkal jsem kromě policejního strážníka ani živé duše a asi o druhé hodině spůlnoci octnul jsem se doma. Vysvleknuv se ulehl jsem; ale na usnutí nebylo lze ani pomysliti. Podivné noční dobrodružství tanulo mi neustále na mysli. Nemohlť jsem si tak mnohé vysvětlit a přece se mi zdálo, že vše bylo v jisté souvislosti a nikoli bez účelu. Co to za člověka, jenž buď skutečně býval mým spolužákem anebo se pouze za takového vydával? A proč medle choval se způsobem tak podivným? Je to darebák nebo člověk, jenž tváře se býti ničemou zakrývá tím nějaký úmysl? A odkud podezření jeho, že jsem byl členem nějakého tajného spolku?

Nechť jsem si položil otázku jakoukoli, na žádnou nemohl jsem si odpověděti s onou uspokojující určitostí, která jest možna jen tenkráte, když známe všechny okolnosti. Posléze dal jsem myšlenkám svým takořka násilně jiný směr a usnul jsem . . .

Jak obyčejně po částečně probdělé noci procitnul jsem velmi záhy. Oblekaje se spozoroval jsem, že na stolici, přes kterouž jsem byl v noci svůj svrchní kabát přehodil, neleží temně šedivý kabát můj, nýbrž kabát úplně černý, kabát cizí. Z počátku mě napadlo, že byl můj kabát zúmyslně v hospůdce na Františku vyměněn za kabát špatnější; ale když jsem cizí kabát prohlídl, shledal jsem, že je takořka nový. Stala se tudíž pouhá mýlka. Obleknuv se úplně pospíšil jsem na František, abych vyhledal hospůdku a tam omyl ten aspoň oznámil. Domníval jsem se, že vím zcela určitě, kde se hospůdka ta nalezá, ale přece to trvalo přes půl hodiny, než jsem ji nalezl. Vchod byl z ulice jiné, než kudy jsme byli s Fráňou v noci vstoupili. Tak aspoň jsem se domníval; vstoupilť jsem přímo z ulice, aniž bych byl musil projíti chodbou a přes dvorek. Hostinský, jenž se tvářil, jako by se nemohl upamatovati, že jsem byl minulé noci v jeho hospůdce, buď nemohl nebo mi nechtěl sděliti, komu by asi kabát, jejž jsem měl na sobě, náležel. Vyžádal si toliko moji adresu a slíbil, že v případu, kdyby se někdo přihlásil, pošle jej ke mně. Tak stal jsem se vlastníkem cizího kabátu a nezbylo mi, než vrátiti se domů s nepořízenou. Octnuv se ve svém pokojíku pohledl jsem náhodou na zem ku stolu, u něhož byla stála stolice, přes kterou jsem byl v noci cizí kabát přehodil, a mezi několika časopisy, jež tu ležely, spatřil jsem ošumělou cizí notiční knížku, která byla dle všeho vypadla z kapsy cizího kabátu. Shýbl jsem se po ní a otevřev ji shledal jsem, že kromě několika citatů z rozličných spisů politických neobsahuje než různá notata nepatrných příjmů a vydání člověka prachudičkého, pak četná data různých dnů a množství poznámek zkrácených, kterýmž jsem naprosto nerozuměl. Písmo bylo mi neobyčejně povědomo. Probíraje se v knížečce nalezl jsem mezi citaty také delší poznámku, v kteréž bylo škrtáno a opravováno, z čehož jsem soudil, že to není citat, nýbrž poznámka původní. Zněla následovně:

„Práce! Jediné slovo, zahrnující v sobě miliardy pojmův! Upír užírající život — anděl, sílící a oblažující lidskou duši! Jedněm jest hříčkou, jiným namaháním; však málo komu tím, čím má býti všem — povinností! Někteří z nás počínáme i končíme práci s úsměvem, jiní lhostejně a s nechutí a opět jiní se zaťatou pěstí a s přitlumenou kletbou na rtech . . .

„Milionům upříjemnila práce život, milionům jej ztrpčila vykopavši jim předčasný hrob. Jedni musili v potu tváři po celý svůj život pracovati, aby si mozolně vydobyli skyvu nejnutnějšího chleba, kdežto jiní, trávíce dny svého života od nejútlejšího mládí v hýřivé bujnosti, pohlíželi se suverénním opovržením na každého, kdo buď tělesně nebo duševně musil práci otročiti . . .

„Organisujte práci!“ volá Louis Blanc, jemuž se musil zdáti společenský tento nepoměr křiklavou nespravedlností; ale slova jeho odrazila se dutě od zatvrzelých srdcí skoro všech, kdož majíce sil i prostředků k provedení aspoň částečné reformy složili bázlivě a málomocně ruce v klín, nebo se rozplynula v nejasných problematických deklamacích málomocného dryačnictví . . .

„Však ani nejklopotnější práce nevyrovná se vysilujícímu duševnímu zápasu lidí, kteří jsouce z těch neb oněch příčin odsouzeni k nečinnosti dychtí a touží po práci, ku kteréž domnívají se míti schopnosti. Bývají to obyčejně mladí lidé bez určité společenské fysiognomie, lidé problematické budoucnosti, lidé provisoria. Čím déle provisorium jejich trvá, tím nebezpečnějšími stávají se „společenskému řádu“. Duch jejich je neustále činným; nespokojenost, bolest, hněv, litost, nenávist i závist rozechvívají jej v způsobě nejrůznější. Jsouce pro okamžik beze všech závazků žijou, pokud poměry dovolujou, obyčejně po vlastní chuti a náklonnosti, a proto bývají to lidé nejsvobodnější, nejsamostatnější a nejodhodlanější, z větší části pak i nejradikálnější a reformám všeho druhu nejpřístupnější. V nespokojených, nebezpečných těchto hlavách rojí se takořka výhradně snahy destruktivní; převraty politické a sociální bývají cílem jejich snah.

„Zvláštní tento druh „lidí bez firmy“ jest státní i společenské rovnováze tím nebezpečnější, čím déle provisorium jejich trvá, čím déle dumajíce a přemýšlejíce budujou na základech svých idealů nové státy a novou společnost. Revolučním duchem vroucí toto provisorium netrvává však obyčejně dlouho. Přidružujouť se i tito lidé skoro vždy dosti brzo — aspoň tak brzo, že předsevzetí a plány jejich nemohou dozráti k činům — k té či oné korouhvi určité barvy, stávajíce se buď z neúprosné nutnosti pracovníky nebo politování hodnou náhodou požívajícími lenochy . . .“

Hned po přečtení prvních vět této aforistické poznámky připamatoval jsem si živě jednoho ze svých přátel, kterýž se byl před několika roky se zvláštní zálibou obíral myšlenkami podobného druhu. Také písmo v notiční knížce, ač nestejné a z různých dob pocházející, potvrzovalo mne v mé domněnce. Avšak jak přišel v každém ohledu vzorný člověk ten v ona místa, v kte-

rýchž jsem byl minulé noci meškal? Či klesl snad i on, jako byl klesl člověk, jenž se vydával za mého spolužáka?

Přemýšleje o původci těchto řádků, jehož jsem byl po několik roků nespatřil a o němž jsem ani nevěděl, kde mešká, připamatoval jsem si dobu, kdy s hloučkem jeho a svých přátel snili jsme čarokrásný sen mladistvé nezkušenosti, kdy jsme se vzájemně uspávali v sladké zadumání tajuplnou ukolébavkou o rovnosti, bratrství a svobodě. A živěji než kdy jindy připamatoval jsem si zvláštní tento druh mladistvých nezkušených lidí bez firmy, kteří ničím neopovrhujíce po celou dobu svého provisoria práhli po vědění všestranném, kteří všemu se učili, co jim bylo přístupno, a kteří právě tímto nesystematickým způsobem nabyli oné všestrannosti, z kteréž přes všechnu její oprávněnou povrchnost rodí se tak často více méně duchaplný sarkasmus, jizlivá ironie nebo jedovatý úšklebek . . . (Pokračování.)

Evropa.

Báseň od *Svatopluka Čecha.*

Zpěv šestý.

Gonzaga novým zachvěla se žitím
v objetí vichoru, jenž kol a kol
jí tílko šlehá prudkým vlnobitím
a sklání, prohýbá jak lil'je stvol.
Oj, divoký to neurvalý jun!
Jak burně tepe ňader sponu křehkou,
jak zmítá poslední tou mlhou lehkou,
v níž dvé tam bílých ukrývá se lun,
jak pěnou stopy čelo, líce značí,
kam ústa v prudkém celování vtlačí,
jak rozpustile temným vlasem rve
a roucho sápe v prudké vášni své.
Však volně, krotce Gonzaga se vzdává
té rozpoutané vášni, bez mezí,
jak milenému děva vítězí,
když v bouřlivém ji plesu objímává.

I s knězem vichr po zvůli si hraje:
kol holé lbi mu cuchá věnec vlasů,
taláru černou pozdvihuje řasu,
že smuteční jak prapor vzduchem vlaje.

V úžasném loď se zmítá kolísání:
tu paluba se pod nohou jim sklání
a stožár v dol se chýlí, poklesá
jak padající titan pralesa,
níž plachta snáší se jak anjel smrti,
jíž obr pádem třeskutým je sdrtí,
teď nad propastí visí bezednou
a vlny vzedmuté obrovská škeble
se kloní nad nimi. — Tu pojednou
poznovu stožár vymrštil se vzhůru
a na zad poklesá. Korábu příď
pronikla zobcem pěn i vody chmůru
vysoko nad rozbitou vlny stvůru
a zraky jatců v lanovou se síť
zapletly opět, shledly nebes líce
v závratném pádu na zad klesajíce,
až do předu se znovu stěžeň sklátil.
Tak tancem s „Evropou“ si chvíli krátil
za rahen praskotu a hvizdu lan
a racků chechtu bujný ocean.
Teď ustal na chvíli. Bouř odtahuje
od plachet rozcuchaných ostré drápy,
jen z podálí své zraky v oběť stápí
a v nový skok vln záda protahuje,
jak dravec hrající svůj pouští lov,
by mžikem příštím uchvátil jej vnov.

I slunko náhle zhostilo se chmůry
i přioděло v libé plápoly,
vod kolísavých rozmanité stvůry
údolí, hřbety, sedla, hranoly,
tu kraje tekutého spoustu sklennou,
jež ustavičnou třepotá se změnou.

Gonzaga.

Oj, hleď, jak hora za horou se zdvihá,
jak valící se vlna vlnu stíhá!
Jak letem rostou v pyšné obryně,
hran průsvitných se diademem třpytí
a náhle s výše závratné se řítí,
podobny burné sněhu lavině.
Hle, s jakou nádherou se tam ta blíží,
jak úchvatná ji zdobí světel hra,
jak v blesky zelené se celá hříží
ta nebetyčná smaragdová kra!
Kdo sejme pouta, jež mé tělo víží,
bych vyletla té krásné vlně vstříc,
a v její ňadra zářivá a svíží
sklonila navždy rozpálenou líc.
Jen blíž, o blíž, ty živle svatý, krásný,
obemkni čistou náručí mou šíj,
kol bídné rozestři svůj závoj řasný,
znak mrzké potupy mi s čela smyj
a navždy ve svých hlubinách mne skryj!
Jen blíž, o blíž, ty krásná vlno skvoucí,
o horo smaragdu, jen sřiť se, sřiť
v tu kletou loď, ty plachty morem dchnoucí,
v lan těchto ďáblem rozetkanou síť!
Stožáru toho pokoř mrzkou pýchu,
znič tento koráb zločinu a hříchu!
Ach, před časem se skláníš horo sklenná,
a v neškodný se roztříšťuješ sníh,
jak slina oceanu jen tvá pěna
na ráhnech visí, plachtách ztrhaných,
loď hrozná dále v čisté, svaté moře
hlubokou brázdu vin a hanby oře.

Kněz mlčky k dívce rozechvělé vzhlíží
i zdá se mu, že v jejím oku teď
bleskové šílenství se temnem kříží.
Obzírá vlasu havraního změť,
jenž roztýlil se pusto bouře šlehy,
jímž onde jako panenské alp sněhy
okrouhlých ramenou zasvitá pleť.
Ať stud či nevole jí lehké záře
ruměnců vdechly na truchlivé tváře,
přec tato líc zde na pni šedivém
tak luzně ve slunečním svitu hraje
jak meruňka, jež na zdi slunné zraje,
toužebným oko plníc obdivem.
Krůpěje slzí na řasách se třpytí
jak rosa na zpeřeném černém kvítí.
Hloub oko kněze dumavého padá,
kde nešetrným bouře ramenem
na polo odhalená ňader vnada
hled jeho nítí náhlým plamenem.
A lehký závoj promoklého šatu
tak těsně přilnul k lepé postavě,
že obráží se od hlavy až v patu
ves její vděk v té pestré náplavě,
že halí ji co stvůru oblačnou
jen lehkou mlhou poloprůzračnou.

Čím déle kněz ty něžné rysy stíhá,
tím toužebněj' se oko jeho zžíhá
a šíje klesá v těžším vášně jhu,
jak v první den, kdy ve šťastnější chvíli
duch jeho pestrou rozptyloval mhu
kol sněžných údů lahodné té víly.
I zapomíná rázem místa, času:
provazu kolem těla, bouře hrůz,
zlověstných pod palubou zvuků, hlasů,
že připjat za vítězný sběři vůz,
jenž kolej ryje do vln zpurných klína
k neznámým cílům — — všeho zapomíná.
Jen slunce polibek na tváři cítí,
jenž sladkým plamenem krev jeho nítí,
jen dívku sličnou vidí po boku
a kolem stáda vln, jež moře klínem
plesají v blesku zeleném a siném
u věčném kolísání, poskoku
a v čarokrásné této odyssei
sirény žití svůdnou píseň pějí.

Dál dívka mluví: Vodo hluchá, zrádná,
což z vln tvých krásných nespasí mne žádná?!
Či nechceš jasný poskvrniti brod
těch ňader bídných hanbyplným znakem,
či pohrdáš tím pustým lodi vrakem
a vyplineš jej na břeh z čistých vod?!
Jak práhnu po tobě, o zhoubo krásná!
o posle hvězd, o práhu věčných jar!
Přej, ať se duše vítězná a jasná
povznese nad šalebný těla tvar,
podobna lehké nad horami mlze
zůstaví zemi hanbu svou i slze.
Květ sbírala jsem včera, šťastné děcko —
noc jedna nelítostná vzala všecko.
Nuž, zemru. Přichyl ucho, zbožný kněži,
slyš moji zpověď na věčnosti mezi.

Kněz.

Dej výhost dumám zoufalosti tmavým!
Hle, jak se nová třpytí naděje
vod rozjasněných krajem kolísavým —
i nám se slunce opět usměje.
Již utišil se psanců vztek i hněv,
rozvaha chladná do mozků se vrátí,
a z varu temného, jenž teď je chvátí,
snad vynoří se mnohý světlý zjev.
Snad zítra plachta vyhrouží se z moře,
by přinesla nám volnost, konec hoře.
Snad ukončí se let náš cizím břehem,
kde nad palmových mořem vrcholů
vyhaslá sopka věčným září sněhem.
Tam evropských stín mine rozkolů,
tam s beder odložím ten černý háv,
vypudím z mysli starý řád a mrav
a ty, má laní, ve pralesa noci
se ke mně přitulíš, jak dcerka k otci.

Gonzaga.

Pryč, pryč! Mé smysly temná chmůra halí.
Jak prsty tvé mě na ramenou pálí!
Tvůj dech mi vane ohněm do čela —
Což s oltářů též svatost zmizela?
Tak dnešní noci na mé šíji v pychu
hořely prsty vítězného hříchu.
Oj vari! vari! V hukotu a kouři
již spasení mi neseš, vlno, bouři!

Úžasný příboj k „Evropě“ se nes',
vše vodou, pěnou kypící se skrylo.
Zasténal stožár — lano povolilo —
a s vichrem ve propasť se stočil kněz,
než dívku Gaston na paluby lemu
přitiskl pevně k boku ochrannému.

(Dokončení.)

O zívání.

Od *R. E. Jamota.**)

ení mne tajno, že podnikám věc velice choulostivou, chci-li psát o zívání tak, aby čtenářstvo, kteréž nepřihlíží pouze k obsahu, ale také ku formě, nenalezlo v práci mé vděčnou pohůdku ku vtipům v případu tomto tak na snadě jsoucím. Jest to tuším německé přísloví, kteréž dí: „Bydlíš-li v skleníku, neházej kolem sebe kamením“, a přísloví to mi velice tane na mysli, uvážím-li, že budu psát o něčem, co nikterak se nevyskytuje, když živoucí bytost lidská dobře se baví. Také bych se byl nikdy o něco podobného nepokusil — kdybych nebyl vtipkování již dávno přivyknul a nebyl tak otrlým, jako každý kdo vůbec nucen jest na veřejnost po několikáté vystoupit. A tak ať mne čtenář za zívání odmění zíváním, či ostrým nějakým vtipem, já mu odpouštím; vímť sám, že bych byl prvním, který by si vůči spisovateli článku o tomto předmětu nedal ujít krásnon příležitost.

Kdybych činil nároky na důkladného znalce, bylo by mi povinností, promluviti především o věci své se stanoviska historického, ale buďtež si důkladnými, když není knížečky, z které byste opisovali, či jak se uhlazeně říká, čerpali; když nebylo až dosud človíčka, který by byl chtěl rozhovorem o zívání nejen poučit, ale také aspoň snesitelně pobavit. Chci-li se však aspoň poněkud zablesknouti ostrovtipem svým, nač, upřímně řečeno, jsem v případu tomto naprosto odkázán, tu dovoluji si býti názoru, že zívání je již prastaré. Neboť není nemožné, že by Adam v ráji byl nebýval ospalým; a byl-li, tedy zajisté také zíval. Že by byl se nudil, nemám žádných zpráv, a proto přestávám jen na jednom druhu zívání. Za to se však Noe na své arše časem zajisté velmi nudil, a tu je pravdě podobno, že Noe byl první, jenž zíval dlouhou chvílí; z kterýchžto obou pravd vysvítá, že hořejší můj názor o stáří zívání, má více méně skutečnou, pevnou oporu. Avšak dost, chtěl jsem tím dějezpytcům jen naznačit směr, jímž se badání jejich v tomto ohledu ubírati musí a nechci, jsa dobromyslným, připraviti bohatý jejich věnec slávy o nový lístek.

Zívání jmenuje se po latinsku oscitatio, řecky χάσμη, francouzsky baillement a anglicky yawning. Kdo by si přál věděti, jak se úkaz tento zove v jiných cizích jazycích, račiž se podívat do dotyčných slovníků; já sám jich více po ruce nemám a nemohu tudíž, vyjímaje něm-

*) Podávaje tyto řádky na veřejnost pokládám za nutné ohraditi se co nejdůrazněji proti domněnce, že by snad byly onim článkem „o zívání“, na kterýž můj přítel Svatopluk Čech ve své „Poslední vánoční povídce“ tak sarkasticky byl narážel. Redakce může mi dosvědčit a já zase jí navzájem, že neměla tenkráte vůbec žádného článku. Ovšem ale uchopil jsem se dychtivě navržené mi látky a teď, kdy článek napsán, nemohu jinak, než duševnímu jeho otci a svému příteli v povinné úctě a vděčnosti jej dedikovati. *Spisovatel.*

činu, při nejlepší vůli posloužit. To však je věcí vedlejší; ptejme se raději po dalším, věcnějším odstavci programu: totiž — co je zívání. Otázka jednoduchá, ale odpověď také. Zívání je jedním z mimovolných výkonů našeho ústrojí. Stojí k vůli naší asi v témž poměru jako smích neb pláč. Všechny tyto úkazy jsou výrazem jistého stavu; ba více, ony jsou ochrannými záklopkami ve stroji těla našeho. Tam kde se vyskytují, dokazují, že tělo zapotřebí má jakési úsnady. Smích ulevuje při veselé náladě, pláč v truchlivosti. Podobně zíváním si ulevíme; o tom však dohovoříme se ještě. Smích i pláč lze nám projeviti volně; však zívání má vnadu tajemnosti, bůh sám ví proč. Jisto jest, že by laskavý čtenář dobrému svému jménu hrubě neposloužil, kdyby jsa ve společnosti zahájil činnost svou několikanásobným zívnutím. Kdybych byl dramatickým básníkem a pozval si někoho, jenž by zíval mezitím co bych mu předčítal pátý akt své nejnovější tragedie, mrzelo by mne to velmi. Patrno tedy, že právem a bez vážných následků můžeme zívat jedině jsme-li sami. Choulostivost zívání může mít dvojí příčinu. Především rozevíráme ústa seč jen můžeme a tím ukazujeme svou dutinu ústní, která nenáleží v obor plastické krásy. Pokud mi známo, nezobrazujeme ani Appolina ani Venuši s otevřenými ústy. Proto také jsme-li nuceni zívat a nemůžeme-li si pomoci, neaesthetičnost počínání svého aspoň zakrytím úst rukou chceme zmenšiti. Zívání tedy jak se zdá není věcí salonní předně z ohledů aesthetických. Za druhé však není zívání odporučení hodným z ohledů ať tak dím moralních, či lépe řečeno společenských. Zívání je výrazem jistého nepříjemného pocitu, jenž mysl naší zavládnul. Jakého — uvidíme. Jsme-li tedy v jistém kruhu společenském — buďsi že již jsme pozváni k aesthetickému čaji, či k příteli, jenž nám hraje na piano nějakou symfonii své vlastní skladby, anebo do rodiny, v níž nám dávají od sedmiletého děvčátka deklamovat Schillerovu píseň o zvonu či v podobné nějaké situaci; a když pak během závažného některého okamžiku zíváme, tu dáváme na jevo, že pocit, jejž v nás ta či ona produkce vzbuzuje, je nepříjemným, a tak tu urážíme dobrou vůli jiného i nepočínáme si nejmírněji řečeno aspoň politicky. Proto je zívání i z této příčiny věcí velmi choulostivou.

Avšak jakkoliv z řádků těchto vysvítá, že má spisovatel jejich nesmírné vlohy k uhlazenosti spůsobů, přece jsou jen odbočením z kolejí; jestiť účelem jejich výklad fysiologický a nikoliv snad napsání pendantu či dokonce pouhé některé kapitoly z proslulého spisu Kniggeho, jehož (abych prioritu uhájil) jsem nikdy nečetl.

Pozorujeme-li někdy tak v prázdné chvíli na příklad po dobrém obědě, chvalně známý výkon zívání, vidíme, že se skládá předně z hlubokého dlouho trvajícího vdechnutí, kteréž abychom je hodně volně učiniti mohli, tím spůsobem praktikujem, že seč nám možno ústa rozevřeme. Toto otevření úst zpitvoří úžasným spůsobem — ač ne právě příliš lichotivě — výraz naší tváře. Pozoruhodno pak jest, že nikdy tak úst nerozevíráme jako při zívání. Imposantní tento výkon však mívá někdy v zápětí tragické následky. Tím že se při rozevření úst, zakončení dolejší čelisti, z obvyklého svého místa nahoře v kloubu posune, může se státi, že se obě části čelisti přesmyknou přes kostnatý hrbolec před dutinou kloubovou v lebce umístěný a nemohou pak více zpět — to jest, při značném rozevření úst provázejícím zívání může se dolejší čelist vymknout. Příjemnost stavu toho záleží v tom, že nemožno ústa více zavřít ani otevřít, při čemž zároveň každý pokus o změnu stavu provázen jest bolestí. Není pak vymknutí čelisti zíváním tak vzácnou náhodou. Nahlednuv do odborní literatury našel jsem ve velikém spisu Francouze Malgaigne o vymknutích vůbec, že ze čtyřiceti případů vymknutí dolení čelisti patnáct se událo následkem zívání. Bohužel nemám po ruce více číslic, neboť druhé veliké dílo o tomto předmětu sepsané Američanem Hamiltonem právě v tomto případu nových nepřináší. Tu máme tedy prvou polovici zívnutí; druhá spočívá v tom, že otevřenými ústy poněkud rychleji než jsme byli vdechnuli vydychujem. Při tom zavadí někdy proud vzduchu ven se řinoucího v chřtánu o ústrojí hlasové a vyloudí v něm nevylíčitelné sice, za to však bohudík dostatečně známé melodiósní zvuky, pro zívnutí nad míru charakteristické. Někdy také během vydychnutí mluvíme a tu pak pozoruhodnou barvitost nečlánkovaného dříve tónu přenášíme na svou řeč. Avšak i to jest známé. Než nemysliž si nikdo, že věnoval jsem z pouhé kaprice prostému, jednotnému zívnutí tolik pozornosti. Chceme-li podstatu zívání vůbec znát, musíme si bedlivěji povšimnouti jednotlivého výkonu. Nemůžeme totiž o zívání filosofovat jen tak na prázdno. Ptáme-li se sami sebe, proč zíváme, nepostačí, odpovíme-li si, poněvadž se nudíme, poněvadž jsme zemdleni a podobně; neboť tu ihned porazí nás druhá otázka: Proč právě při nudě zíváme? Zde nutno, jelikož s jiné strany přístupu není, vzíti si jednotlivé zívnutí za operační základ svých vývodů. Zde nutno ptáti se co znamená dlouhé hluboké vdechnutí v hospodářství našeho těla. Proto bylo předeslání podrobného popisu nutným.

Rozevřeme-li některou knihu o fysiologii člověka jednající, a probíráme-li se listy jejími, dostaneme se konečně až ke kapitole o pohybu srdce a podmínkách jeho působnosti. V kapitole té čteme, že vdechnutí zásobuje tělo v prvé řadě potřebným kyslíkem, za druhé však, že má podstatný vliv na činnost srdce. Zašel bych příliš daleko, chtěje vykládati pokusy, kteréž ku poznání této zajímavé okolnosti vedly; spokojímť se tedy jenom uvedením resultátů. Při vdechnutí zvětšuje se tlak krve ve velikých tepnách ze srdce vybíhajících, kdežto při vydechnutí se tlak tento zmenšuje. To znamená jinými slovy tolik, že během vdechnutí vniká krev okysličená ze srdce do ostatních částí těla, tedy také do sídla duše — do mozku větší silou, a zaopatřuje je hojněji okysličenou krví. Naproti tomu působí totéž vdechnutí a vydechnutí, které v tepnách tlak jednou zvětšuje a podruhé zmenšuje, zcela opáčně na žíly do pravé komory a předkomory se ústící. Cévy tyto přivádějí jak známo krev nekysličnatou do srdce, z něhož za okysličením vpravuje se do plic, v nichž při vdechnutí tlak se menší, při vydechnutí však se zvětšuje, kterážto okolnost v druhé řadě ten výsledek má, že živná krev probíhá částěmi našeho těla volněji.

Avšak jestliže vdechnutí má za následek čilejší a intensivnější pohyb krve tělem — a vdechnutí je prvou důležitější částicí jednotlivého zívnutí — tu možno nám nyní snadno seznati, proč a kdy zíváme. Zajisté jen ten-

krát, kdy tělo naše čilejšího oběhu krve potřebuje, kdy má zapotřebí látek v nejširším slova smyslu živných. Zastavím se zde hned u velmi vhodného příkladu. Čtu v Jungmannově slovníku u slova „zívání“ tuto charakteristickou frási: „Jedni přesycením říhali, druzí hladem zívali.“ Odkud Jungmann rčení to vyňal, nevím, avšak ať si již je národním, či majetkem některého starého rýmaře, svědčí jen o bystrém pozorování autorově, který odkoukal hladovému zívání, třeba byl nevěděl, proč by tento zíval. Právě však hlad je stav, v němž tělo naše má nejvíce zapotřebí živných látek; jestliže tedy hladový zívá, je patrno, že zívání je výrazem jistého tělesního stavu, ve kterém organismus má zapotřebí správnějšího kolování krve. Zíváme pak za nejrůznějších okolností, kteréž po starém spůsobu pojmouti se dají ve tři hlavní třídy. Především chci probrati okolnosti moralní, jsouť ony také mezi příčinami zívání, a to mezi nejznámějšími. Jedním z takových moralních stavů je nuda, při kteréž je zívání tak obecně známým, že v mluvě oba pojmy zhusta zaměňujem. Řekneme-li o něčem, že je to k zívání, rozumí asi každý, že není to kratochvilné. Jak ale nuda na organismus působí, není známo, zajisté ale obdobně jako všecky stavy, v nichž si zíváním ulevujem. Že pak je nuda stavem neméně hrozným než hlad či zemdlení, o tom nepochybuji. Pověstný spleen bohatých a tuším nevzdělaných Angličanů, je stav snad s chorobou duševní velmi úzce spřízněný; jest výsledkem dlouhého a ustavičného se nudění; není tedy nuda, ana choromyslnost za následek míti může, stavem tak lhostejným. Podobnou moralní příčinou je nápodobení jiných. Jsouť jak známo lidé, kteří zívají vidouce jiné zívat. Na čem se úkaz tento zakládá, nejsem s to udati. Patrně, že je výsledkem pouhé činnosti nervové. Buď že jsme sami blízcí nudy, když vidíme bližního svého zívajícího, aneb jest to jakýsi reflex od lidské vůle neodvislý. Slovem nedovedu výjev ten dostatečně vysvětlit. Také truchlivost jest moralní příčinou zívání. Vidíme děti, když se byli vyplakali, dosti zhusta zívat. Plačící děti také zhusta usínají, patrno tedy, že truchlivá nálada unaví neb vyvodí nějaký příbuzný stav, v němž si pak organismus náš ulevuje zíváním. Konečně může i upomínka, jak francouzský jeden učenec tvrdí, vyvolati zívání. Ovšem jen vzpomínka jistého druhu a zajisté ne blažená, nýbrž nepříjemná. Zde jsou asi ty samé podmínky jako u nápodobení, tedy neznámé a nesnadno proniknutelné.

Druhou skupinu příčin zívání tvoří rozličné choroby našeho těla. I zde jak se zdá utkvělo v názorech národních pozorování, že jsou jisté choroby, kteréž provázeny bývají zíváním. Říká se: „jen zív a umřel;“ anebo „ani nezív“ a podobně. Také ve Starém zákoně čteme místo na názory tyto živě upomínající. Když byl prorok Eliseus vskřísil dítě mrtvé, zívlo toto sedmkrát a obživnulo. Jest zde tedy zívnutí jakousi známkou životní u člověka z těžké choroby se probírajícího. Jsou pak skutečně nemoci, v nichž člověk neobyčejně často zívá. Především prý se tak často děje při lehké otravě tabákem. Je-li to pravda, nevím; četl jsem tak v nejnovějším spisku o otravě tabákem psaném od Dornblueta; snad to jen jedna z pomluv, které nešťastné kuřáky stíhají. Ostatně raději co kuřák s kuřáky: Miltonem, Scottem, Byronem, Baconem, Newtonem, Kantem a jinými zívám, než bych s fádními mravokárci zkruceval zbožně oči k nebesům a zíval dvakrát tolik. Dále vyskytuje se zívání před záchvatem padoucí nemoce. Zajisté napadl již mnohému ospalý, zemdlený výraz ubožáka padoucnicí trpícího; zde jest zívání zajisté jen projevem všeobecné zemdlenosti. Také lidé mrtvicí ranění zívají — zde je zívání nepochybně výsledkem roztříštění nesčíslných elementů mozkových, kteréž u nemoce této za své berou; dále zívají hypochondři, osoby hysterické častěji než zdraví lidé; tolikéž lidé hlavničkou, zimnicí a jinými chorobami stížení. Také v posledních případech — vyjma snad hypochondra a osobu hysterickou — je zívání snad pouhým výsledkem zemdlení a unavení, anebo aspoň seslabení; což nemůže býti podivno, uvážíme-li, že i hlavnička (tyfus) i zimnice vyznačují se prudkou horečkou, kteráž přímo sžírá náš organismus, jak mladý učenec německý Litten pokusy na zvířatech byl dokázal. I při pověstném moru, který za našich dob celkem v Evropě již vymizel a toliko v Bagdadě v posledních dobách pozorován byl, zívají prý lidé nad míru mnoho, a jest prý zívání u nemoce té známkou dost nebezpečnou, což pochopitelno, neboť i zde je as zívání výrazem vysílení; a vysílený člověk stěží jen může přestáti těžkou chorobu.

V starších spisech lékařských čteme o jakési chorobě, jejíž jediným příznakem bylo prý ustavičné, bolestné a namáhavé zívání. V Jungmannově slovníku nacházím dokonce i název této choroby ve slově „zívačka“, jež on překládá německým „Gaehnsucht“, což zajisté je svědectvím, že se druhdy o stavu tomto mluvilo, avšak pokud mi známo, je popsána choroba tato v lékařské literatuře pouze jednou a to v roce 1804 slavným životním lékařem Napoleona I. Convisartem, kterýž líčí ji jak pozoroval ji u jakési mladé slečny, kteráž prý ustavičně a s bolestným namaháním zívala — avšak není nemožné, že toto zívání bylo pouze jedním z příznaků mnohotvárné hysterie, a to by nebyla „zívačka“ as samostatnou nemocí. Jisto jest pak, že za našich dob nemoc tato se nevyskytuje.

Vím, že jsem tímto vypsáním zívání co příznak nemocí nevyčerpal, avšak tuším, že toho není také potřebí. Vyjma některé nervosy, vyskytuje se ono u chorob vynikajících značným vysílením organismu, a tu pak snadno dají se jednotlivé tuto nevyčerpané případy do nakresleného rámce vměstnati.

Třetí konečně třída stavů, v nichž zívání se vyskytuje, jsou poměry normální, či po lékařsku fysiologické. Stavem takovým je především jak již uvedeno hlad. Hlad není sice u člověka, který má peníze, stavem normálním, avšak poněvadž za našich dnů je vůbec člověk, který má peníze, případem abnormním, tu můžeme směle vyhlásiti hlad za stav naprosto normální, s kterýmžto náhledem doufám že přílišně nenarazím. Že pak hlad do schematu okolností zívání zavinujících se obzvláště hodí, ukázal jsem nahoře. Jiným takovým fysiologickým stavem je ospalost, za kteréž nejčastěji zíváme. I ospalost ovšem je výsledkem zemdlení — tedy také jakéhosi vysílení. Komu se chce spáti, ten zívá, dí stará česká pravda — pravda tak povšechná a tak povšechně známá, že i v přísloví vešla. Vědecky vyjádřeno, je ospalost, jak nejnověji jenský fysiolog Preyer o sjezdu německých

přírodozpytců v Hamburku byl ukázal, výsledkem nahromadění se látek rozkladem ve pracujícím organismu vznikajících. Že v takovémto stavu tělo naše se snaží zíváním kolování krve upraviti, není podivné. Podobně ovšem zíváme, jsme-li umdleni, aniž bychom byli ospalými — a tím rozsah pohnutek fysiologických vyčerpán.

Nepotřebuji dokládat, že zívání není nižádným výkonem jedině u člověka se vyskytujícím. Také zvířata zívají. Víme to dobře o psech a myslivci říkají, že pes mnoho zívající nedobře honí, což je pochopitelno, neboť ospalý pes nemůže se přílišně o honbu interessovati.

Dixi: Konče pak o zívání výklady, jež mi byly na snadě, odkládám pero své aspoň v jednom ohledu jsa uspokojen. Nechci sice tvrdit, že bych byl měl na zívání čtenářovo zrovna namířeno; avšak zíval-li čtenář, domohl jsem se positivního výsledku, kterýž co jediný registruji v přímo Jobovském odevzdání se do svého osudu.

Flora.

Od *Sofie Podlipské.*

(Dokončení.)

Flora dověděla se časem od služebných a dílem od tety, jaký odpor a povyk způsobil můj sňatek s ní.

To byly těžké mraky na obzoru našeho štěstí. Flora a já nemohli jsme jinak než milovati se, sloužiti jeden druhému z celého srdce a se vším po vůli si býti, ale při tom všem skláněla se jako mlha nad našimi hlavami a vedrala se mezi nás.

Flora bývala děsně tiché. „Co je ti, Floro moje?" ptal jsem se stokrát, zahříval jsem její studené ruce ve svých a tisknul jsem ji k srdci. Nepomohlo to. Ona byla cizá, nebyla to ona. Mluvila, pracovala, nic zlého nevypustila z úst, ale nebyla, nebyla to ona. Ó, tehdáž stýskávalo se mi v tom odloučeném Konecchlumí, na tom divokém zámku. Bylo tam pusto. Nikoho neviděl jsem celý čas. Připadalo mi, že duch můj klesá. Zastihl jsem se na tom, že jsem začínal věřiti v duchy. „Snad je přece něco na té staré pověře?" myslil jsem si. „Tak mnoho divného je mezi nebem a zemí, proč by nebylo bytostí netělesných, které jen někdy se zjevují některému z našich smyslů o samotě zostřených?"

Připouštěl jsem i více, myslil jsem, že ve starých zdech budov mohou zůstati duchové zemřelých, že věci mohou míti duši svou. Dál a dále šly mé pověry. Ve dne styděl jsem se za ně, ale v noci, zvláště když ležela vedle mne moje krásná tajuplná Flora pohroužena v letargický spánek, když na jejím drahém obličeji nebylo stopy její vroucí duše, kterou jsem v tom krásném těle tak zbožňoval: zvláště tenkráte býval jsem přístupen všem výstřednostem obraznosti.

Svátkem bývalo mi, přešla-li ji ta jakási ztrnulost a bývala-li zase tou, která mne celého zaujala, ze všeho potěšila, nade vše povznesla. Pak vyčítával jsem jí jemně a laskavě, že byla tak podivná, tak celá jiná. Ona zardívala, zasmušila se.

Má teta ji kárávala, že má kaprice jako velká dáma. Ach, já věděl, že to nebyly kaprice. Její srdce nebylo jich schopno.

Jednou svěřila se mi má ženuška s pláčem, že je očarována, že tomu bývala vždycky podrobena, ale nyní co jsme v Konecchlumí, že je to horší a horší. Její duše odstěhovala se prý vždy na čas do stromu, tam přebývala, tam bývala šťastna.

Dokud mne Flora neznala, bývalo jí to radostí. Chodila pak jako ve snách a cítila klátění větví, šumot listí, snila, snila a nevěděla o čem. Kdykoli ji stihla nějaká nepříjemnost, vždy pohroužila se prý do stromu, který měla zvláště ráda, a nic ji více nemrzelo a nebolelo.

Bývala-li churava, nevěděla prý nikdy ničeho o svých bolestech, houpala se v koruně větví a byla stromem, dívala se do nebe a ssála do sebe jeho světlo, jeho mlhy a deště, zpívala v duchu s sebou, hrál-li vítr své velké symfonie.

Když myslila, že se mne bude musit odříci onen týden, než jsem s ní se zasnoubil, nesla prý tak tiše osud svůj a cítila, kterak se ztrácí víc a více v té duši stromu, byla přesvědčena, že by byla usnula na věky v tomto snu. Nyní, co byla moje, bránila se tomu stavu, rmoutila se nad tím a já rmoutil a strachoval jsem se s ní.

X.

Moje teta pozorovala nás a byla tím zádumčivější. Vzdychala hluboce: „Sestro Serafino," pravila, „hleď, to je lidské štěstí. To je jeho vrchol. Výše nemůže se povznésti z tohoto pozemského slzavého údolí."

Serafina sepjala své malinké ruce řkouc: „Ano, ano. To je štěstí pozemské. Odříkání poskytuje trvalejšího blaha."

To nebylo ovšem povzbuzující a čas ubíhal pošmurně v naší pustině. Evropa otřásala se pod kolesy osudu, byla hříčkou ctižádosti jediného člověka a vše vřelo, kypělo, hýbalo se. Dějiny kráčely svou cestou a vše hrnulo se za nimi v nepochopitelném pořádku. My byli sami ve svém začarovaném zámku a měli jsme všickni nepochopitelné vidiny a vidění.

A přes to všecko byla láska moje i Flořina vždy vřelejší, nic nás nerozdvojilo, nic nezmýlilo. Měli jsme jasné dni, kde jsme byli dokonale šťastnými, a v těch vypíjeli jsme pohár blaha v plných doušcích pozorujíce s nadšením, že se neprázdní, že je bezedný.

Park byl brzo spořádán. Chodili jsme v jeho stinných stromořadích, dívali jsme se do stromů, do trávy, sedávali jsme pod stromem.

Na pokraji jedné louky stojí posud bříza tak velká, silná a krásná, že jí zajisté podobné nebylo, ani není více

Řekl jsem jednou Floře: „Hle, tu břízu, vypadá jako obromný stříbrný svícen. Jak je pravidelně rozvětvena a jaký hustý vzdušný závoj tvoří její nakloněné větve s šelestícím listím. Flora chytila se u srdce. „To je ona," vykřikla a omdlela v mém náručí.

Věděl jsem, že je tato bříza půl mé ženy a nevěděl jsem, je-li mým sokem anebo mou polovicí.

Nicméně zbývalo mi přece ještě trochu rozumu a vytýkal jsem si svou pověrčivost. Pravil jsem k sobě, že musím míti více rozumu než moje slabá žena. Sebral jsem všecku energii svou a přemýšlel jsem, co bych mohl učiniti pro Floru a pro sebe.

Brzo myslil jsem, že jsem to našel. Dal jsem si přivésti stavitele a vyměřili jsme plán k novému domu.

Flora jásala nad tím radostí. Ustanovil jsem v něm příbytek pro tetu a Serafinu, které však pochybovaly, že se ho dočkají. Nicméně zajímala je stavba a těšily se z mé činnosti.

Začal jsem stavěti, ale šlo to pomalu, scházívaly mi peníze. Často nechával jsem všecko státi a ležeti, pochyboval jsem, že dům dostavím, že vůbec něco řádného vykonám na světě. S tímto vědomím nebývá muž příjemným. Něžnost, laskavost, trpělivost ztrácí se mu bůh ví kam.

Přiznávám se. Býval jsem drsný, někdy i zlý, často nevrlý.

Ano, teta měla pravdu. Tak vypadá to pozemské štěstí.

Ale, též já mám pravdu: Člověk musí o své štěstí stále bojovat, musí v ně pevně věřiti, nesmí ho opustit. Pak udrží ho přese všecko proroctví zlé, přes zlé předtuchy, přes zakletí, ve kterém bývá jeho život jako zajat.

Uplynuly roky. Byla bouřlivá noc podzimní. V tom sovím hnízdě se sběsilým větrníčkem, kterým byl zámek, nebylo lze zas jednou oka zamhouřiti. Totiž já jsem nespal. Flora spala tvrdě jako vždycky, kdykoli byla její duše ve bříze, jak se domnívala. Tenkráte byla tak dlouho již v onom stavu, tak dlouho vzdálena mého unaveného srdce, že jsem si zoufal. Přicházelo to na ni vždy častěji, trvalo to vždy déle. Pokaždé myslíval jsem, že snad nikdy již nebude jako jindy bývala. To bývala nejhorší muka moje. Zvláště v noci mne to trápilo až k šílenosti. Měl jsem opět ty okamžiky, ve kterých jsem duševně ochabl tak, že jsem v kouzla věřil.

Připomínal jsem si pak bolestně první setkání své s Florou a každý okamžik, jenž na to sledoval, kterak moje láska k ní vždy více vzrůstala, až celé moje žití naplnila, až jsem žil jen pro ni a s ní. Zuřivý bol zachvátil mne pomyšlením, že se to všecko víc nenavrátí, že je dokonána snad hra naší lásky, že je skončena a nadarmo že jsme vzdorovali předsudkům lidským. Darmo bylo tedy všecko a naše štěstí snem.

Oh pomoz bože! Jak bylo mi! Nezapomenu nikdy té příšerné noci ve starém hradě plném strašidel, divného hluku, divných stínů a postav. Opíral jsem se celou silou proti svému neštěstí. Bránil jsem se osudu, jenž nás stíhal v podobě ochablosti, nestálosti a pověry.

Divoká myšlénka projela mi hlavou. Vzal jsem svůj meč, opásal jsem se. Flora zasténala při hřmotu, který jsem tím způsobil. Letěl jsem k ní, snad se probudila ze dvojího spánku, tělesného i duševního, snad usměje se na mne tím zbožňovaným úsměvem, který mně vždy věštíval návrat našeho štěstí.

Nic, nehnula se. Její rty byly chladny a sevřeny. Výraz na jejím obličeji cizí. Bál jsem se jí. Bylo to možno? Já mohl se báti té, jež mi byla tím nejdražším? Odvrátil jsem se od ní, nemohl jsem ji viděti, nechal jsem hořeti lampu na stole a běžel jsem ven, chodbami, po schodech, po dvoře, do parku malými dvířkami.

Měsíc svítil mi jasně, ačkoli mu ubývalo. Vypadal příšerně, černé skvrny na něm dodávaly mu více než kdy jindy podoby šklebícího se obličeje.

Letěl jsem po stezkách zahradních a písek chrastil mi pod nohama.

Zdálo se mi, jakobych slyšel kroky za sebou, soudil jsem, že to jsou jen kroky moje, jež slyším jaksi dvakrát, a přece bál jsem se ohlednouti. Byl jsem v neslýchaném rozčilení.

Stromy byly černé, cesty bělavé, trávníky šedé, světlo měsíce vrhalo dlouhé pruhy modrošedé a za nimi ubíhaly dlouhé stíny do hlubin nočních.

Přišel jsem k bříze, vytasil jsem meč, vrhal jsem se k ní, chtěl jsem ji podtíti. Meč vypadl mi z ruky. Zdálo se mi, že má bříza podobu mé ženy. Myslil jsem, že poteče snad krev z rány, jíž stromu zasadím.

Zaplakal jsem hlasitě, zakryl jsem si tvář, padl jsem do studené trávy. Tu cítil jsem teplý dech nad sebou, vlnění ňader u mých úst, měkká náruč mne zahrnula.

Moje strhané zraky obrátily se k bytosti té sladké. Viděl jsem břízu, jež ke mně přistoupila. Viděl jsem ji dobře. Její bílý kmen měnil se v ženský lehký šat, její dlouhé větve v dlouhé tmavé vonné vlasy. Ty zahalily mne. Byl jsem blažen. Byla to celá vroucnost mé Flory, jež mne brala na perutě a do lepších světův unášela.

„Vstaň, miláčku můj, vrátíme se domů," šeptal mi její milý hlas, a já poslechl, zavrávoval jsem, oblížel jsem se zmateně. Bříza se chvěla ve chladném vzduchu přede mnou a blízko u mne stála má žena milá, vroucí, krásná a dobrá. Sledovala mne do parku, můj odchod ji byl probudil. Tulila se ke mně, prosila mne za odpuštění své vady, jak to nazývala. Prosila mne, abych břízu skutečně podťal děj se co děj. Tu zdálo se mi naše počínání přece zas příliš dětinské a opět jsem vystřízlivěl. Považoval jsem za barbarství vzíti tomu krásnému stromu život jeho.

Uťal jsem několik jeho svižných větví a vzal jsem je s sebou.

Brzo na to byl dům můj vystavěn. Lid nazval jej po mně Hejtmankou.

Jsem v něm posud, píšu v něm tyto zpomínky. Narodily se mi zde moji tři drazí synové, má Flora v něm se uzdravila. Má teta i Serafina v něm zemřely klidně a spokojeně. Ty zdě vystavené pílí mojí přinesly nám štěstí.

Naše štěstí na začátku znepokojované ustálilo se zvolna, zapustilo kořeny a bylo s námi, jakoby dobrý anděl nad námi bděl.

Časem zapomněli jsme Flora i já, že kdy něco mezi námi bývalo jako ta pohádka o stěhováuí se duše do stromu.

Z počátku měl jsem ten rozum, že jsem vyčkával klidně, až Flora zas přijde do své míry, byla-li za-

brána do svého ztrnulého stavu, a tak zpamatovala se z něho vždy šťastně. Naše děti rozptýlily pak poslední zbytek fantastického snění jejího, jež ve přílišné odloučenosti se bylo vyvinulo. Jejich vychování, potřeby a starost o jejich budoucnost přivedla nový ruch v naše poměry.

Moje teta je chovala na klíně a zakusila s nimi radostí, jako kdyby byla jejich bábou bývala. Žádná strašidla neobjevovala se na Hejtmance, žádných vidění nebylo v našich pohodlných světlých jizbách.

Činili jsme pro své sousedy co jsme mohli. Nemáme žádných nepřátel.

Moji synové jsou ve světě. Má Flora sedí vedle mne an dopisuji. Dívám se na ni. Stříbrné kadeře věnčí její čelo, oči jí září, ústa se na mne usmívají. „Odejdeme někdy spolu z Hejtmanky, z Konecchlumí, z této krásné země, jež nám slzavým údolím nebyla,“ tak praví berouc ruku mou do své. „Napiš to tam, můj Humberte, a spolu vyřiď můj pozdrav tvým někdejším čtenářům, řekni jim, aby věřili v lásku, ta že přece jen všecko napraví, vše posvětí a šťastně provádí. Ať v ni věří i když jim se nedostalo jejího požehnání. Časem zjeví se jim pak, kdy jí nejméně očekávali.“

Jsme starší a sestárli jsme spolu, necítíme tíže věku svého. Procházíme se pod starými stromy a myslíme spolu na věčnost. Nám zdá se, že stromy myslí s námi totéž. To zbylo nám oběma z oněch pošetilých domněnek a výjevů, když jsme věřili, že Flora někdy ve stromě přebývá. Nejsme zcela vyléčeni, neb říkáváme, že nyní býváme oba pohrouženi v bytost stromů a celé přírody. Smrt, které spolu očekáváme, zdá se nám pouhým splynutím s ní, snivým přechodem do ní, a ona má pro nás podobu stinného květnatého loubí, v němžto zmizíme.

Hrad Konecchlumí je bohužel spustošen. Jeho střechy uletávají, jeho věž se drobí, jeho síně jsou otevřeny živlům. Nemám peněz, abych to všecko spravil, udržuji jen jeden pokoj v dobrém stavu a rád v něm hostívám básníky neb malíře, kteří strašidel se nebojí, ač trochu v ně věřívají, jim se nevysmívají hledajíce v těchto postavách tvořivé obraznosti nit, která vede k hlubokým problemům. Z oněch březových větví, jež jsem druhdy uťal té krásné bříze, jež posud zdobí náš milovaný park, urobil jsem skřínku — na památku.

Flora mi ji přináší a vidouc, že jsem se svým spisováním hotov, nabízí mi ji, abych v ní ukryl tento rukopis.

Buď tedy s bohem, vlídný čtenáři, a promiň starému snílkovi, že tě bavil svým nepatrným životopisem. Ty náležíš jiné době, ale možná, že v ní poznáš z některého rysu jejího, kterak je dcerou doby své.

Na Hejtmance 1847.

Teprv nedávno náhodou nalezl vnuk Humbertův na vlídné Hejtmance, jež stojí na zelené stráni pod starým hradem, ve skřínce z březové kůry rukopis, který spěchám odevzdat veřejnosti. V lednu 1878.

V kostele.

Z „Norvéžských vesnických povídek“ od *M. Thoresenové.*

Den se schyloval. Šedá a těžká oblaka visela nad krajem. Zdálo se, jako by bylo slunce již dávno dokonalo svůj běh, jako by se bezbarvá jednotvárnost večera již byla rozložila nad širý svět. Však pojednou začaly se mlhové závoje odtrhovat od nejvyšších štítů hor a sklánějíce se na chlumy nižší věšely se na bezlisté stromy a křoviny. Tu zaplálo to náhle vysoko večerní oblohou a v tu chvíli vystoupilo slunce vítězně a jeho smavé paprsky zachvěly se šerou mlhou. Ale jen okamžik trval skvělý zážeh v údolí — a již sálal nachovou záplavou zapadajícího slunce jen kolem vysokých skalnatých útesů. Avšak i takový okamžitý zásvit slunce dostačí, by zaplašil truchlivost z tak mnohého srdce, kde po dlouhé, dlouhé dny spřádal jen zármutek těžké stíny své. Jako prst boží dotkne se ten zlatý paprslek zmořeného, studeného čela! Jděme za ním.

Lesk slunce stkví se na dvou malých okenkách z oslepélého, zeleného skla. Uvnitř vroubí okna břečtan a v jednom stojí měsíční růže s mnohými malými poupaty. Chudobná síňka. V koutě stojí kolébka. Teď padlo slunce na dvě malé, křečovitě sevřené ručky, chvějící se horečkou. Před kolébkou klečí mladá žena; na jejím čele vryta strast, oči jsou kalné a vpadlé od pláče a probdělých nocí. Je těžko, aby cos ve světě potěšilo, vyjasnilo oči takové — a přec, ten paprslek slunečný rozlil se po nich úsměvem. Mladá žena pozvedla hlavu a rozhlížela se jako udiveně po malé jizbě. U nohou leží jí šití. Těm ubohým očím bylo probdíti tak mnohou noc u kolébky chorého děcka a při tom pracovat a pracovat o své i jeho živobytí — teď oddechla si zhluboka.

Mladá žena rozhlíží se dlouho kolem sebe. Jak utěšené se tu všechno zdá tak pojednou! Ten starý stůl u okna a u dveří ten stojan s malovaným nádobím, jak důvěrně a vlídně na ni pohlíží. Duše její zachvěla se radostí i nadějí. — Tu zabloudí její zrak na vybledlou podobiznu na stěně. Jest to mladý muž s krásnou tváří, vysokým čelem a jasně do světa se dívajícím okem. Uvadlý myrtový věnec několikráte kolem obrazu otočený tvoří jeho rámec. Žena hledí na obraz, napřed strnule, pak bolestně, ale znenáhla uhlazuje se čelo, tvář se jasní, oko září, líce se rumění a rty již již se otvírají k laskavému, radostnému — děcky blouznivému slovu . . .

Vidí se o dvě leta mladší. Myrtový věnec má svěží, vonné lístky, malé bílé kvítky odrážejí se tak krásně od tmavé zeleně. Ten myrtový věnec, jak sluší bílému čelu a tmavě kaštanovým kadeřím! Šťastná nevěsta! Jako k tanci šla k oltáři s mužem, o němž vypráví jí teď ten vybledlý obraz. Proč upírá kněz tak divně oči naň a proč hledí tak soucitně na ni? On je hrdý, sebevědomý

muž, on pevnou rukou povede ji životem. Teď zvedá kněz ruce k požehnání, ale ten vzdorný muž, její muž, sotva hlavu skloní, nehledí na kněze, nehledí na oltář, ale hledí jen vesele v sluncem ozářený svět a jak to venku všechno květe a se zelená.

Potom ovinula myrtový věnec kolem jeho obrazu, ne zde v té těsné, chudobné jizbě, ale někde jinde, kde bylo volno, kde bylo lépe. Hezký mladý muž má se ruče a obratně k dílu a z večera vítá jej žena domů vždy s novým šťastným úsměvem.

Potom nastaly doby jiné . . . a teď je samotna. Z kolébky ozval se tichý žalostný děcký hlas. Ubohá matka sklonila se úzkostlivě k dítěti, jehož tvář se bolestně stahovala. Srdce matčino na okamžik ani netlouklo a dech zastavil se v prsou. Teď to minulo; na tváři děcka rozhostila se zase zemdlenost a matka sklesla na totéž místo, kde byla právě prosnila znovu ten krásný, zašlý sen.

V jizbě se setmělo. Tu pohnulo se něco u dveří. Zachvěla se a obrátíc zvolna hlavu naslouchala. Teď zas. Někdo je venku. Lékař? Ne, ten mívá vždycky naspěch. Teď slyší určité těžké oddychování, tak těžké, jako by každý dech byl povzdechem. Je to stará Marta, jedna její přítelkyně v nouzi, tísni a chudobě? Musí se podívat. — Povstala. Za dveřmi to zašramotilo a hluboké, těžké oddychání ustalo. Zazníval již jen ohlas vzdalujících se kroků. Teď teprv spozorovala, že je v síni úplné temno. Rozžala světlo a postavila je na stolek pod oknem; aby nepadalo dítěti do očí, sňala s okna měsíční růži a chtěla ji postavit před ně. Pohledla ven a s bolestným výkřikem ucouvla zpět. — Na smrt bledá mužská tvář tiskla zvenčí čelo k tabuli okna.

Mladá žena stála jako zkamenělá, opírajíc se třesoucí se rukou o židli. Tu zazněly nové pevné kroky. Dvéře se otevřely a do síně vešel lékař. Lehce pozdraviv přistoupil mlčky ku kolébce a díval se několik minut na děcko; pak zavrtěl hlavou, podal odvraceje tvář matce ruku a stisknuv klobouk do tváře odešel. Ortel byl vysloven.

Ubohá žena nehlesla po celý ten čas ani slovem; jenom oči její upíraly se na jeho tvář, hledajíce tam záblesk naděje. Nenašla jí. Tu odbíjela na kostele jedenáctá. Ten temný zvuk rozlehaje se nocí zarýval se jí do duše. Naslouchala, naslouchala, a tu zableskla jí hlavou myšlenka a mdlé oči se zajiskřily nemocně radostným ohněm. Přiskočila ku kolébce, sklonila se nad dítě, přikryla malé zaťaté ručky šátkem, rozhledla se ještě jednou po světnici a už byla venku ze dveří.

U nejbližšího domku zaklepala. Okno se otevřelo a v něm objevila se tvář staré ženy.

„Pán bůh s námi, to ty jsi, Heleno?“ zvolala stařena, „a děcko? — je mrtvo?“

„Žije, Marto, bohu díky — tak zle ještě není — ale rychle se obleč a pojď se mnou; chci něco učinit a ty mi musíš být nápomocna.“

„Pro bůh, co to zamýšlíš, dítě!“ zvolala stařena uděšeně odstupujíc od okna a sáhajíc po svých šatech.

„Nemohu dlouho otálet, Marto,“ šeptala Helena, „ale nikdy nebylo mi tvé pomoci tak zapotřebí jako teď. Bůh mi buď svědkem!“

„Jen jdi, jen jdi, dětátko, za mžik jsem u tebe.“

Helena zavřela zvenčí okno a letěla, ani se neohledajíc, jako plachá vlaštovka nazpět do svého malého domku. Za několik minut byla Marta u ní.

„A teď mi řekni, Heleno,“ pravila tiše, „v čem ti mohu pomoci.“

„Právě byl zde lékař — neříkal sice ničeho, ale jeho mlčení znamenalo: zejtra. Bůh se slituje . . .“

„To je útěcha všech ubohých,“ pravila stará.

„Ne, Marto, ne — věřím, že se bůh ustrne. A proto jsem si pomyslila, že půjdu do kostela.“

„Teď? V této hodině?“ zvolala stařena polekaná.

„Musí to být zrovna o půlnoci,“ šeptala Helena číníc, jako by upravovala kolébku.

„Heleno. Pán vchází do chatrčí chudých. Střecha nízká, ale nebe vysoké a nebe klene se nade všemi, kdož se modlí, a kdekoliv.“

„Ach ne, Marto. Zapomněla‘s, co povídají, že na smrt-li kdo nemocen, když kdo mu srdcem nejbližší vejde o půl noci do kostela a napíše jeho jméno vzadu na oltářní obraz, chorý je zachráněn?“

„Ovšem, že to vím,“ odpověděla stařena vážně.

„A teď je málo přes jedenáctou,“ pokračovala Helena upravujíc svůj chudobný šat. „Zůstaň mi jen u dítěte a já půjdu.“

„Vždyť víš, že se ani krokem od kolébky nehnu,“ pravila Marta odhodlaně. Ale když ubohá matka své děťátko ještě políbila a blížila se ku dveřím, tu zadržela ji.

„Heleno, víš, co činíš? Člověk neví, co se v noci v kostele děje.“

„Kostel jest dům Páně.“

„Ale kdo nemá tam co dělat, učiní nejlépe, když tam nevchází.“

„Matka, chtějící své dítě zachovat, má tam co dělat,“ odpověděla Helena klidně.

„Ale hleď, jak pokojně to dítě leží a zdá se mi, že se mu i barva vrací do tváře — jsem jista, že zůstane na živu. Nech té chůze.“

„Ne, ne!“ zvolala Helena prudce. „Těm známkám nesmím věřit; kdyby mne sklamaly, po celý život by mne zpomínka ta mořila. Půjdu. Na shledanou, Marto!“

„Bůh tě provoď, dítě,“ povzdechla si stařena a usedla mlčky ke kolébce spřádajíc si v hlavě znovu co slyšela v mládí vypravovat o někom, jenž také v půlnoci do kostela vešel a nalezl tam shromážděné všechny, kteří jednou byli a nejsou i se starým leta již mrtvým farářem. A není tomu dávno, co odnesli na hřbitov i tu starou dobrou duši „mladého pana faráře“, jak mu říkali ti, kdož jej uviděli ponejprv, když byly skoro dětmi. Uvidí Helena jej? Stařeně vytanuly na mysli ty dobré rysy věčně vlídné tváře, to ku všem laskavé oko, ten těšící hlas — ne ne. „On odpočívá v pokoji; tak odpočívají všichni po té života tíži . . .“ zašeptala a pohlednouc na dítě v kolébce již volněji oddychující dodala znovu: „Je matka, bůh ji provázej!“ — —

Venku byla tma a ostrý studený vítr mrazil do kosti. Nebe bylo zachmuřené, a jen když se mraky roztrhly, zaleskla se na mžik osamělá hvězda. Cesta ku kostelu vedla hlubokým, rozbrázděným úvozem. Běžíc, sotva dechu popadajíc necítila jen život, život svého dítěte vidoucí matka drsnou půdu pod nohama. Konečně tam na levo vyvstává šerý tmavý stín — toť kostel.

Srdce zabušilo jí prudčeji — ale jak najde oltář v té tmě, jak obraz? Znát kostel od dětinství — ale klíč? na ten nevzpomněla ve své úzkosti. A tak je všechno marné. Faráře sotva zná, on nezná jí. V domku u kostela bylo ještě světlo. To fara. Ať zná, ať nezná, jí dítě umírá. —

Přistoupila k oknu a pohledla do síně. Tam seděl ještě kněz u knihy a právě obracel list. Okamžik ještě váhala, tu odbíjela na věži půl dvanáctá. Zaklepala na dvéře, slyšela, jak farář se židle vstává, před očima se jí zamžilo a hlava šla jí kolem. Dvéře se otevřely a za mžik stála ve farářovu jasně osvětleném pokoji.

Zemdlena na duši i na těle sklesla na židli a jen křečovité vzlýkání ulevovalo hroznému napnutí, které ji bylo až dosud udržovalo na nohou. Chvilka uplynula v mlčení. První výbuch bolesti neměl slov.

„Čím ti mohu pomoci, dítě?“ tázal se konečně farář vlídně, když se byla poněkud utišila.

Nevýslovně prosebný pohled upřel se na vážného, odpověď čekajícího muže.

„Jak se jmenuješ?“ tázal se opět mezi tím, co ona zápasila sama v sobě hledajíc slov.

„Jsem Helena Halvorsenová, dcera starého rybáře Gudmunda.“

„Znával jsem jej,“ pravil farář po krátkém mlčení, „ale dlouhá leta minula od těch dob a každého z nás jinam osud zanesl. Je zdráv?“

„Je mrtev.“

„A ty?“

„Já?“ — odpověděla zase vzlýkajícím hlasem.

„Probůh, co se ti stalo? Je ti sotva dvacet let a přece vypráví každý rys tvé tváře o hlodající starosti. Ulev si, dcero, mluv. Žiješ někomu, máš starost o někoho?“

„Ach ano — o své malé děvčátko, je na smrt nemocno a musí umřít.“

„A tvůj muž?“

„Ach on —“ zaštkala pokrývajíc uplakané oči vyhublýma rukama.

„Ovdovělas?“ dodal soucitně.

„Ach, kdyby tomu tak bylo!“

Nastalo zase mlčení, kteréž přerušil zase farář řka tiše a zvolna:

„Dal se tvůj muž snad — do pití?“

Bolestný výkřik vydral se z prsou nešťastné ženy.

„Ne ne, nemluvte tak, já nemohu snésti to hrozné, strašlivé slovo!“

„Ale, je-li pravdivé? Tak mnozí u nás jdou tou cestou.“

„Což, bože, není pro něj spásy?“ zaštkala zoufale.

„Kde je teď?“

„Před třemi měsíci odešel na sever pomáhat při lovu ryb.“

„Tam spásy nenalezne.“

„Ach ano, vytrpěla jsem mnoho. V první rok po naší svatbě stávalo se ovšem někdy, že — ne!“ přerušila se sama prudce a horečný ruměnec polil jí tvář. „Ne, nechci o něm tak mluvit. Také já mám své chyby. Což jsem já mu ve své pýše nebránila, aby vodil své soudruhy k nám? Chodil pak za nimi. Tím jsem vinna já.“

„Nejsi, dítě, každý člověk má svobodnou vůli. Utiš se, snad to bůh napraví. Snad pojme ho lítost nad tebou a on vrátí se uslyšev snad o tvé nouzi. Čím mohu sám, pomohu ti rád.“

Farář vzal klíček se stolu a blížil se skříni. Helena vyskočila a chopila jej za ruku:

„Ne, ne, peněz nemám zapotřebí. Pracuji dnem i nocí a stačí to pro mne i dítě mé. Myslila jsem naň a doufala, že vrátí se a on se vrátí! Byl tak dobrý. Dnes v noci než jsem vyšla zdálo se mi, že vidím venku u svého okna jeho tvář, ale nebyl to on, to vím, můj muž nebýval tak bledý. Můj bože, teď bije dvanáctá. Ten klíč!“

„Klíč?“ tázal se farář udiveně.

„Ano, klíč od kostela,“ zvolala v hrozném rozčilení. „Musím do kostela, hned.“

„Co máš v kostele co dělat, nyní?“

„Což jsem neřekla, že je mé dítě na smrt nemocno? Napíšu-li teď o půl noci jeho jméno na oltářní obraz, vím, že se uzdraví.“

„Smazal-li je bůh z knihy života, nevpíše je tam již člověk nižádný.“

„O, neodpírejte mi toho,“ zvolala zoufale, „po celý svůj život neměla bych pokoje.“

„A takto rozčilena chceš do tmavého kostela?“

„Půjdu do hrobu za své dítě! Probůh, smilujte se nade mnou a dejte mi klíč!“

Farář bojoval chvilku sám sebou — pak popošel několik kroků, zavrtěl hlavou a stanul opět.

„Vy nechcete?“ zvolala bledá jako stěna hlasem bezbarvým.

„Zde jest,“ povzdechl farář a podal jí klíč. „Jdi s bohem.“

Sotva ucítila klíč v ruce, již byla ze dveří. Letem proběhla malý lau, jenž dělil faru od kostela, a za okamžik vstoupila vrátkami na půdu zasvěcenou smrti. Všechna tíseň i hrůza, kterou by byla pocifovala jindy, s ní spadla. Teď stanula u starých dubových kostelních dveří. Ruka se jí třásla, ale neváhajíc otočila klíč a úzkostlivě, opatrně, jako by nikoho zbudit nechtěla, zavřela za sebou — a teď slyšela v tichém kostele jen tlukot vlastního srdce. Chvilku stála tu se zavřenýma očima, pak sotva dýchajíc dala se kolem stolic k oltáři. Ještě neodvážila se pozvednout oči.

Ticho! Teď se něco pohnulo. — Povzdech, dlouhý, hluboký povzdech, jakoby přicházel z duše na smrt zraněné, rozlehl se pustým prostorem. Krev zabušila jí ve skráních a v uších jí to znělo jako vlny, když narážejí o skalný břeh. Mohla se modlit? Pryč s pověrou. Naslouchala; vše je ticho zas.

Pozvedla oči. Mdlý záblesk věčné lampy padal na bílou pokrývku oltáře. To neděsilo. Přistoupila blíže a teď poznávala již určitě krásný oltářní obraz. Byl to Kristus se svými učedlníky při poslední večeři. A nad ním visel obraz jiný: bohorodička, jíž dvojbřitký meč proklál srdce. Sklesla na kolena. Všechna tíseň jako by s ní spadla, nikdy necítila se bohu tak blízko a hlasem plným nezlomné důvěry zašeptala: „Ne moje, ale tvá vůle se staň, pane!“ Myšlenky její slučovaly se slovem k slovu v modlitbu i modlila se vroucně, hlasitě za své choré dítě a za svého nešťastného ztraceného muže. Teď cítila se dosti silnou odevzdati se do rady boží.

Však slyš — teď se to znovu pohnulo za oltářem a kostelem zachvěl se opět hluboký povzdech. Teď

znovu, určitěji a teď vystupuje někdo, blíží se k ní, vzpíná k ní ruce a jak zděšena chce vyskočit, volá: „Heleno!“ a klesá jí k nohoum.

„Tys to, Christiane?!“ zvolala třesoucím se hlasem.

„Ano, Heleno, jsem to já,“ zaštkal muž. „Bůh odpustí mi, že jsem tě tak poděsil, ale nemohl jsem jinak. Dnes večer viděl jsem tě oknem ve tvé komůrce, viděl jsem tebe, to choré naše děťátko, tvou zoufalost, když lékař odešel. Věděl jsem, že není naděje. Tu zazněly hodiny a ja vzpomněl si na svou nebožku matku, jak říkala, že na smrt-li kdo chorý, vejde-li ten, kdo mu srdcem nejbližší, o půlnoci do kostela a napíše jeho jméno na oltářní obraz, bude zachráněn. — A tak jsem šel a napsal jméno svého dítěte. A já slyšel, jak přicházíš, jak se za mne modlíš, za mne, jenž otrávil tvůj život, připravil tě do bídy — Heleno, odpustíš mi?“

Žena přivinula jej horoucně k prsoum.

Dlouho, dlouho stáli tak vedle sebe, ona jako anděl slitování, on jako kajícník zpovídající se ne knězi — ale jak jen ženě kdo se zpovídati může. A rukou v ruce odcházeli domů. Byla ještě tma, ale nad horami svítil již bledý záblesk ranních červánků.

„Pán bůh s námi!“ zvolala stará Marta vidouc je vstupovat.

„Tiše, Marto,“ pokynula jí matka, — „což nevidíš, jak pokojně a klidně to dítě spí?“

Marta nechala je o samotě, ale jak vyšla ze dveří, mávla oběma rukama do povětří — něčím si přece musela ulevit.

A muž s ženou seděli vedle sebe u kolébky svého dítěte a on vyprávěl dál, jak vedlo se mu mezi tím surovým rybářským lidem a jak neměl tam ni stání, jak opovrhoval sám sebou, jak nyní se vrátil — jak nyní bude jí věrným pracovitým soudruhem.

Ranní slunce vzešlo nad hory a ozářilo celý kraj. Zazářilo také v očích mladé ženy a pokud já známost mám, nezhaslo již nikdy.

FEUILLETON.

Před rokem.

Upomínky na římský karneval.

Píše Dr. *O. Hostinský.*

(Dokončení.)

IV.

Po dostihách není na Corsu již nic jiného, než obyčejná promenáda — ač není-li ohlášena nějaká illuminace, při níž ovšem hlavní úloha přiděluje se plynovým svítilnám pouličním, na něž se se zvláštní oblibou nasazuje „hvězda italská“, jakož i ohňům bengalským na oknech a balkonech. Zde onde vyskytují se i barevné lampiony papírové „a la veneziana“.

Mimo Corso však nastává pravý ruch masopustní teprvé večer. Máme výběr mezi nejrůznějšími zábavami a slavnostmi, z nichž některé jsou nad míru zajímavé ba skvělé. Že v Italii jest karneval nejživější saisonou divadelní, je známo. Než i ještě po představení, které někdy trvá skoro do půl noci, musí leckterá místnost divadelní sloužiti nové zábávě: „veglione“, která tam začíná okolo 12. hodiny, jest asi totéž, co naše „reduta“. Zcela zvláštní dojem poskytují „Festivaly“ na Circo Agonale. Prohledli jsme si náměstí to již při Beffaně. V karnevalu je bazar opět velmi pestrý a živý, ale má leckteron specialitu. Dětské hračky ustupují více zboží jinému, netoliko galanternímu ale i velmi praktickému. Řvaní prodavačů, odporučujících své zboží spůsobem nejdrastičtějším — pulcinellové provozují někdy pračku o kus plátna, čímž arci výborná jakost látky má býti nepopíratelně zjištěna — a zejména k tombolám lákají hlasy přímo sirenské: za několik soldů lze na př. vyhráti „una intera collazione“ (celou snídani) nebo „un intero pranzo“ (celý oběd) nebo „una intera cena“ (celou večeři), t. j. láhev vína s nějakým větším nebo menším příkuskem, jinde zase je hlavní výhrou krocan, t. j. oškubaný a vykuchaný sice, ale ještě nepečený, tak že šťastnému vítězi nezbývá, než donésti jej do nejbližší hospody, kdež mu jej zajisté s největší ochotou upekou nebo uvaří. Při festivalech masopustních ostatně do všeobecného křiku a smíchu mísí se utěšenější zvuky, než při Beffaně. Na obou koncích náměstí jsou tribuny, na nichž střídavě hraje hudba tak, že se neustále buď v jedné neb v druhé polovici Piazza Navona tančí. Je to maškarní ples pod širým nebem Tančí se velmi pilně, ba náruživě, a sice „bez rozdílu pohlaví“, nezřídka pán s pánem, dáma zase s dámou pouští se do kola. Loňský karneval sice vyznamenával se temperaturou pro únor velmi mírnou; přece však noci byly chladné, byť i ne mrazivé, tak že musel jsem se věru nemálo obdivovati otužilosti tančících; mnohá dívka měla na sobě zcela lehký oblek maškarní nebo bálový a nebylo pozorovati, že by jí bylo zima, kdežto my cizinci sotva bychom se byli odhodlali odložiti své zimní svrchníky. I zde zůstává zábava při vší živosti a nenucenosti vždy docela slušnou. Obecenstvo rekrutuje se z nižších tříd měšťanských — bengalské osvětlení velké prostřední fontény, trochu divokého, ale velmi působivého to díla Berniniho, jakož i pouštění osvětlených malých balonů nejrůznějších tvarů je tudíž nezbytné.

Jinou večerní zábavu pod širým nebem, arci rázu docela jiného, nalezneme na Quirinálu v tak zvaném „Sferisterio“, t. j. prostranné otevřené místnosti původně ku hře míčem určené. Právě v tyto dny karnevalu odbývá se tam „Trh na vína italská“, podniknutí to nové, ale již při druhém ročníku svém nemalé přízni obecenstva se těšící. Celý prostor je prapory a guirlandami z pestrých lampionů bohatě ozdoben, uprostřed je několik set sedadel k většímu pohodlí obecenstva, hudbě naslouchajícího. Loubí, jímž celé Sferisterio je obroubeno, přeměněno na stany neboli krámy, v nichž se vystavují a prodávají všechny druhy italských vín. Některé ze stanů těch jsou velmi vkusně upraveny — neboť i zde, jako při Festivalu na Piazza Navona vypisují se odměny za nejúhlednější úpravu. Pro znalce zajisté trh ten, s nímž ostatně spojena jest i malá výstava různých strojů a nářadí vinařských, má velikou zajímavost. Pro toho, kdo v „Oinologii“ jest laikem a nanejvýš „misera contribuens plebs,“ jsou nejzajímavějším předmětem zase páni znalci, kteří buď officielně buď soukromě s vážnou důkladností zkoušejí všechna možná vína, aby pak dle nejlepšího vědění a svědomí mohli vítězi přiřknouti palmu. Že stát podniku tomu přeje, je pochopitelno; důkazem toho jsou netoliko značné ceny na nejlepší domácí vína vypsané, nýbrž i to, že trh slavnostně otevřen byl samým korunním princem Humbertem. Přece však pochybuji, že by se obecenstvo bylo tak do Sferisteria hrnulo — zastal jsem tam kdysi ve všední den zajisté, spíše více než méně, 2000 lidí, mezi nimiž, mimochodem řečeno, bylo maškar jen velmi po různu — kdyby i zde nebyla hlavním magnetem opět: tombola! Každá vstupenka bývá zároveň losem, tak že navštěvovatel, nenarodil-li se v pátek, smí se nadíti, že vyhraje za půl franku třeba čtyřiadvacet lahví nejvýtečnějšího vína toskanského. Tažení a provolávání čísel, což se asi o jedenácti dělo v otevřeném pavillonu jednopatrovém za přítomnosti celého komitétu, bylo skutečně nejzábavnějším momentem tohoto večera.

Nejvíce půvabu pro cizince mají ovšem „Velké římské slavnosti“, které se pořádají v „Politeama romano“. Jeť tam šťastným spůsobem spojen živel kosmopolitický s rázem ne-

toliko národním, nýbrž docela místním, římským. Politeama je prostranný, ze železa, ze dřeva a ze skla budovaný sál, na pravém břehu Tiberu, jenž může v přízemí a na galeriích přes 3000 lidí pohostiti, a tudíž zcela výhodný pro všeliké větší zábavy a produkce, ba i pro divadelní představení. Titul „Gran festa romana“ sliboval sice mnoho; avšak nemohu říci, že bych se byl cítil sklamaným, když jsem Politeama k ránu opouštěl. Jako všude, bylo i zde hlavní věcí jednak plýtvání plynem, jehož plameny skutečně noc měnily v den, jednak tombola a bazar: Byl to „festival“ z Circo Agonale, přenešený ovšem na půdu poněkud elegantnější a uspořádaný pro obecenstvo, které činí již nároky větší. Roztomilé Římanky v nejrozmanitějších kostymech a maskách sváděly s výmluvností neodolatelnou každého, aby štěstí své zkusil v tombole, anebo, když se konečně přesvědčil, že bohyně lotterie mu nepřeje, aby alespoň něco na památku si koupil. Mimo to však i zde dostal každý návštěvovatel již zároveň se vstupenkou los pro tombolu velkou, jejíž výsledky se as o druhé hodině slavně prohlašovaly. Společnost, která Politeama přeplňovala, byla v pravém slova smyslu „pestrá“: maškary tenkráte tvořily valnou její část a honosily se namnoze obleky velmi drahocennými. Na nejbohatší národní kostymy římské vypsány byly zvláštní značné ceny, ovšem jen pro ty, kteří se před půlnocí komitétu představili jakožto konkurenti. Ostatně platí o „Politeama“ totéž, co jsem dříve již pověděl o Corsu: maškara neznámého sotva jinak oslovuje než obligatním „Te conosco.“ Jelikož vstupné jest poměrně nízké, totiž dvě líry (80 kr.), zastoupeny jsou zde nejrůznější vrstvy společenské, a přece má celek přese všechnu veselost a živost svou ráz mnohem solidnější, slušnější, než na př. naše pražské reduty — neřkuli veřejné maškarní plesy měst ještě větších. Proto také nepotřebovala by se věru žádná dáma ani na okamžik rozpakovati, kdyby chtěla navštíviti karnevalní slavnost v Politeama beze škrabošky, v obyčejné toilettě salonní. Že mezi nemaskovanými cizinci a umělci byli nejčetněji zastoupeni, snadno si lze domysliti. Aby však i co do tance, jenž se velmi pilně pěstoval, mohla se zábava vykázati nějakým charakteristickým zjevem národním, uspořádal komitét velkou „Mandolinatu“, t. j. deset nebo dvanáct párů, muži v bohatém svátečním obleku carrettierů (vozků) z okolí římského, ženské v malebném kroji venkovanek, provedlo za jednoduchého průvodu mandolinů půvabný Saltarello. Obecenstvo, jehož větší části přece tanec ten nebyl ničím novým, tak bylo okouzleno, že nadšeně žádalo opět a opět opakování Saltarella. A v skutku to, co zde s dokonalou elegancí a obratností prováděli tanečníci z lidu, nemá takořka nic společného s oněmi směšnými karikaturami, jež nám pod názvy různých italských tanců národních podávaji naše balletty. Již takováto jediná „Mandolinata“ představena prostými Římany v přiměřeném kroji, musila by se na našich severních jevištích potkati s nejskvělejšími úspěchy a přispěla by snad zde onde i k částečnému alespoň ponapravení vkusu vzhledem k umění tanečnímu.

V.

Odpolední život na Corsu jeví rostoucí stále účastenství, i co do počtu obecenstva i co do jeho rozmaru, čím více se blíží konec karnevalu. V jistém ohledu jest ovšem již tučný čtvrtek vrcholem; v ten den ukazuje se největší počet maškar a průvodů — obligatní tučný vůl (bove grasso) arci nesmí scházeti — projíždějí se nejelegantnější ekypáže, panuje nejvyšší luxus s kyticemi, a také za branou je život nejčilejší. Druhým a vlastním, t. j. kvantitativním vrcholem je však teprvé masopustní úterek. Množství navštěvovatelů Corsa roste tak, že vozy jen stíži si mohou klestiti dráhu a proto i projížďka ekypáží takořka docela ustupuje. Tohoto odpoledne nikdo nepracuje; obecenstvo na Corsu skládá se tudíž z valné části z oněch nižších tříd, které se ulice té až posud vzdalovati musily. Fysiognomie karnevalu se tím poněkud mění, a sice spůsobem, jenž se mnohého cizince z počátku jaksi nemile dotýká. Avšak krátká toliko zkušenost úplně stačí, aby první tento nepříznivý dojem v pravý opak jeho obrátila. Arci je to namnoze část lidu u nás obyčejně „luzou“ zvaná, která se posledního dne mísí mezi obecenstvo karnevalní — přece však nikde nezastaneme ani nejmenší neslušnost nebo sprostotu. Všichni baví se bez ostýchání a nenuceně „chacun à son goût“, aniž by se ostatně dost málo vtírali lidem, o nichž by třeba jen z dáli mohli tušiti, že si toho nepřejí. Procházel jsem se celé odpoledne po Corsu, na němž bylo shromážděno snad 50 nebo 60,000 lidí masopustně rozjařených, a nespozoroval jsem ani jednoho opilého, ani jakoukoliv jinou výtržnost, všechno bylo v pořádku ničím neporušeném, v rozmaru ničím nezkaleném — leda že nějaký cizinec ve své mateřštině si od srdce zaklel, když mu někdo ze samé rozkoše narazil klobouk. Jen jedinkrát byl jsem svědkem opravdové hádky mezi dvěma mladíky, patrně z tříd dělnických; avšak energické zakročení obecenstva samotného jakož i policisty, který se náhodou k tomu dostavil, urovnalo spor za krátko alespoň tak, že se oba bez dalších křiků různými stranami rozešli. Mimo to byl uličník, který si při sbírání a prodávání kytic příliš směle počínal, z Corsa prostě „vypovězen“. Obec lidu osvědčuje při této příležitosti měrou svrchovanou onen vrozený jemný takt a smysl pro slušnost, jemuž se vůbec musíme upřímně obdivovati v celé Italii, a o němž u nás na severu arci nanejvýš jen při zvláštním vážném slavnostním naladění může býti řeč, nikoliv uprostřed nejbujnějšího víru masopustního veselí . . .

Po dostihách posledního dne nastává konečně loučení s karnevalem. Je skvělé a všeho, co předcházelo, důstojné. Lid neopouští Corso, ba naopak objevují se teprve za soumraku četné ekypáže, naplňují se tribuny (původně pro diváky při dostihách zřízené) novým obecenstvem a na balkonech konají se všeliké přípravy. Po ulicích kvete nový obchod: kluci, kteří nás dříve obsloužili confetty a kyticemi, provolávají nyní zase „moccoli, moccoli!“ a nabízejí voskové svíčičky as půl lokte dlouhé. Čím více se šeří, tím napnutěji očekává každý okamžik, v němž rozsvítí se první moccolo. Pak začíná nový rej, při němž arci úlohy jsou dobře rozděleny. Kdo jede v kočáře, má svatou povinnost, aby rozsvítil si moccolo; neučinilli tak, vítá ho všude posměšné volání „senza moccolo! senza moccolo,“ ba i hvízdání a syčení tak dlouho, až rozsvítí. Ale jak nevděčný je svět! Jakmile rozsvítil, přičiňuje se každý, kdo mu je na blízku, všemožně, aby moccolo shasil a opětné rozsvícení jeho překazil. Toť úlohou obecenstva, které se pěšky po Corsu prochází. Se smíchem a křikem činí se kombinované útoky na kočáry, které mezi tím klidně jedou dále — arci jen v kroku, neboť rychlejší jízda v neproniknutelném davu není možna. Kapesními šátky, namnoze k holím přivázanými, někdy i všelikými kosinkami a vějíři doráží se na každý hořící moccolo ze všech stran, a když útočníci dostali se až na stoupátko kočáru nebo dokonce až do vozu samého, anebo když přítel přítele vzal na ramena, aby tento mohl výše dosáhnouti, nezbývá arci nic jiného, než vylézti na sedátka, vyhýbati se s moccolem tak šikovně všem šátkům a všemu foukání, aby neuhasl, a — volati z plna hrdla o pomoc, která se odnikud nedostaví. Ekypáže obsazené krásnými dámami, bývají ovšem předmětem útoků nejprudších a nejvytrvalejších. Ostatně právo, doražeti na dámu s hořícím moccolem, byť by to byla i dáma z kruhů aristokratických, nepatří snad jen elegantnější části obecenstva, nýbrž ani žádnému uličníkovi nebývá odpíráno, tak že někdy povstávají rozkošné výjevy komické, když paní nebo slečinka v bohaté toilettě a jemných rukavičkách do opravdy svůj moccolo brání proti opětným útokům nějakého umouněného otrhánka. Komu se dlouho nemůže podařiti, aby shasnutý moccolo opět rozžal, stydí se právě tak, jako onen, kdo se marných pokusů, shasiti některou svíčičku, s nepořízenou musí vzdáti. Než ani na balkonech a v oknech nejsou moccoli v bezpečnosti. Sonsed sousedu s pravou náružívostí fouká na moccolo, svůj pak si pozorně chrání, obyvatelé vyšších pater zase shasinají zcela nepředvídaně pomocí zvláštních vějířů papírových, jež rychle po nitce spouštějí na svou oběť, a kdo na ulici je trochu gymnastikem, zajisté neopomine vylézti po plynovém kandelabru, po nějaké mříži nebo po sloupě portalním tak vysoko, aby shasnutím alespoň jednoho světélka z prvního poschodí mohl slaviti triumf. Také na tribunách rozsvěcují moccoli a udatně je hájí a chrání.

Tento ustavičný „boj o světlo a o tmu“ dodává celému Corsu prazvláštního vzezření: tisíce a tisíce světel, nejen na ulici ale i po domech až do nejvyšších pater, naplňují jej čarovným leskem a bez ustání se mihajíce, brzo shasínajíce brzo opět oživujíce činí dojem nepřehledných rojů svatojanských mušek. Mimo to se zde vyskytuje barevný bengal, tam řada pestrých lampionů, jinde zase oslepující záře magnesiová . . . k tomu ke všemu tvoří bujná vřava onoho zápasení o moccoly divokou symfonii: je to výjev, který zvláštností svou musí každého okouzliti, je to důstojné, skvělé dovršení a zakončení karnevalních slavností na Corsu, které má jen jedinou chybu, že totiž trvá příliš krátce. K sedmé hodině asi nerozsvěcují

se již shasnuté moccoli na dolejším konci Corsa a tma pak nenáhle šíří se až ku konci hořejšímu, k Piazza del Popolo, na niž se teď všechny zástupy dychtivě hrnou, aby viděly, jak se za skvělého bengalského osvětlení Monte Pincio upaluje depossedovaný princ Karneval. A věru, celý tento půvabný žert s moccoly bezděky se mi jevil jako obrovská parodie průvodu pohřebního: lid, jenž si nepřeje, aby masopust byl již pochován, klade pohřbu tomu všechny možné překážky, shasíná, kde může, miniaturní pochodně — ale nic na plat, průvod přece dojde svého cíle, také karneval musí „odejíti k otcům“ skrze bránu plamennou, dle dávného zvyku starořímského . . .

Po celou noc zůstalo na Corsu živo a hlučno, všude po celém městě dopíjeli s lakotností nevýslovnou sladký pohár masopustních zábav až na poslední kapku. Když jsem se z malého kruhu milých přátel, s nimiž jsem zažil tyto krásné dny římského karnevalu, mně navždy nezapomenutelné, vracel domů, zaujala mne docela jediná otázka: jak mohl jeden z největších básníků napsati tato slova: „Římský karneval musí člověk viděti, aby se nadobro zbavil přání, viděti jej po druhé. Psáti o tom nelze ničehož . . .“ Musí se tudíž zdáti pokusem smělým odvážiti se na nějaké sebe skromnější vylíčení dojmů těchto na vzdor tak určitému soudu. Avšak na omluvu svou smím zajisté uvésti, že Goethe, jenž se oněmi slovy r. 1787 ještě rouhal římskému karnevalu, již leta následujícího sám velmi mnoho a sice mnoho krásného napsal o tomto předmětu. Každý zná onen popis, jenž jakési obrácení na víru nejlépe projevuje slovy: „Římský karneval je slavnost, která se vlastně nestrojí pro lid, nýbrž kterou si lid strojí sám.“ K přílišnému nadšení arci se nemohl povznésti velký pán, jenž přicházel přímo z dvorních kruhů výmarských do divoké vřavy karnevalní, ještě k tomu v minulém století, za doby předrevoluční; s druhé strany však zdá se také, že tehdejší karneval měl poněkud jinou tvářnost: humor byl nevázanější, smělejší, maškarám náležela úloha první, kdežto nyní celek má ráz jemnější a uhlazenější, a obmezením házení confettů ve prospěch kytic dozajista i poetičtější, aniž by ostatně byl utrpěl na své živosti a veselosti. Ano, co se účastenství týče, nabyl karneval právě v době novější rozměrů mnohem širších, tak že zábavy na Corsu jsou toliko jednou částí rozsáhlého programu, ač ovšem vynikající a skvělou. Jest arci příliš choulostivé, tvrditi, co by dnes psal Goethe o římském karnevalu; skoro bych však dal za pravdu Stahrovi, jenž praví, že by Goethe snad k oněm slovům připojil: je to více než slavnost, je to umělecké dílo, které improvisuje veškerý lid, a při němž zároveň představuje umělce i kritika, herce i diváka v jedné osobě; je to dílo, které lépe než kterýkoliv jiný zjev osvědčuje smysl pro uměleckou krásu, tomuto přírodou tak podivuhodně nadanému národu vrozený.

Vypsání o mistru Jeronymovi z Prahy. · Kronika o Janu Žižkovi. Podle starého rukopisu vydal Jaroslav Goll. V Praze. Tiskem a nákladem J. Otty. 1878 8⁰ str. VII a 52. Dr. Goll nalezl o letošních prázdninách v saském Freiberce český rukopis z 15. věku, jehož rozmanitý a zajímavý obsah podal ve zprávách kr. společnosti nauk. Tři kusy rukopisu toho vydal nyní ve zvláštní knížce v úpravě nad míru elegantní nákladem J. Otta. Obsahujeť pak: 1) Vypsání o mistru Jeronymovi z Prahy, sepsáním nepochybně Petra Mladenovice, jež se tuto uveřejňuje ponejprve v rouše původním. 2) Slavný list Poggiův k Leonardovi Aretinskému o smrti mistra Jeronyma z Čech, známý nám z pozdějšího mnohem nedokonalejšího překladu Veleslavínova. — Interessantní jest jmenovitě porovnati prosté dojímavé líčení o upálení Jeronymově s retoricky vyšperkovaným a klassicismem prodchnutým listem humanisty Poggia. 3) Kronika velmi pěkná o Janovi Žižkovi, čeledínu krále Václava. Známému kronikáři českému Martinovi Kuthenovi připisuje se vůbec sepsání „Kroniky o Janovi Žižkovi“ vydané nejprve r. 1564 a potom později na počátku 17 stol. Avšak rukopis Gollem vydaný svědčí, že řečená kronika není dílem Kuthenovým a že ani nebyla složena v století 16., nýbrž že povstala o celé století dříve již v první polovici 15. věku krátce po smrti Žižkově u Přibyslavě. Tím ovšem nabývá spis mnohem větší ceny, a otisknutí jeho v původní formě jazykové jest vítaným příspěvkem historickým i jazykozpytným. —*k.*

— Nejmladší z českých spisovatelů, kteří vystoupili s pracemi svými až dosud jen po různu v rozličných časopisech, činí přípravy k vydání almanahu. Přejeme jim ze srdce, aby knížka tato jsouc nyní obrazem duševní činnosti jejich, byla všem, kdož do ní práce své složí, zdravou půdou, v níž se nový peň zakotví pevně. Máme potřebí nového dorostu, jenž tvoře s nadšením byl by i samostatný myšlenkou. Doufáme, že pp. Fr. Kvapil a Fr. Ulrich, kteří novou sbírku pořádají, nespustí s mysli tento nejpřednější požadavek a nehledíce na velkost knihy podají nám třeba jen málo stránek, ale obsahem jadrných. Práce přijímá p. F. V. Kvapil, na Florenci č. 15. n.

* * *

Slovanská literatura. A. Ivkin vydal v Petrohradě zajímavý bibliografický spis pod názvem „Новая русская библиотека“, v němž uvedeno jest do 15.000 názvů všech čelnějších knih, kteréž na Rusi v letech 1850—1877 vyšly. Ježto dílo to sestaveno jest dle jednotlivých odborů literarních, bude zajisté vítaným všem, kdožkoliv se ruskou literaturou zabývají.

— Josef Chociszewski, známý vlastenecký spisovatel polský v Poznani a horlivý pěstitel vzájemnosti polsko-české, vydal spisek: „Chłop Polski za czasów polskich“, v němž spůsobem srdečným pojednává o selském stavu v Polsku vůbec. Jmenovaný spisek jest odpovědí Romanu Szymańskému, jenž v poznaňském „Orędowniku“ tvrdil, že se polskému sedláku teprv za vlády pruské dostalo práva a blahobytu. Pan Chociszewski výrok ten vyvracuje a dokazuje opak toho. Za heslo této zajímavé rozpravy přijal památný verš Krasińského:

„Jeden tylko, jeden cud
Z szlachtą polską, polski lud.“

— Redakce časopisu „Lech“ oznamuje, že bude počátkem příštího měsíce uveřejňovati povídku „Lech, Czech i Rus“ pocházející z péra známého spisovatele Z. Miłkowského (T. J. Ježe).

— Neunavný literarní prostředník mezi Polskem a Švédskem, hr. Vavřinec Engeström, jehož díla velikého docházeji uznání, vydal právě v Poznani nový spis: „Sprawozdanie z obchodu Jubileuszowego 400 letnej rocznicy założenia Wszechnicy Upsalskiej“. Časové toto dílo má vědeckou cenu a jest zároveň vzácným příspěvkem k poznání všeobecně dosti neznámého vědeckého života ve Švédsku.

— Maloruský „Spolek jména Kačkovského“, založený ve Lvově pro vydávání spisů k šíření osvěty v haličské Rusi, vydal dle poslední své zprávy celkem 27 knížek v 192.600 exemplářích. *E. J*

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — P. E. Hemský: Pokračujte „se srdcem“. — „β“: Štěstí je hezká báseň. — „—tyas“: Kypí to ve vás, ale všechno je beztvarné. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp: — „J. Stoupinský.“ — „α+ω.“ — J. Jandl. — „S-ý.“ — „Marta.“ — „?“ — „F. J. T.“ — „L. M. K.“ — „V. M.“

OBSAH: Smích. Báseň Jar. Vrchlického. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa (Pokračování.) — Evropa. Báseň od Svatopluka Čecha. — O zívání. Od R. E. Jamota. — Flora. Od Sofie Podlipské. (Dokončení.) — V kostele. Z „Norvéžských vesnických povídek“ od M. Thoresenové. — Feuilleton: Před rokem. Upomínka na římský karneval. Píše Dr. O. Hostinský. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 10. dubna 1878. ČÍSLO 10.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Bylo to — bych po příkladu svědomitých novellistů naznačil dobu aspoň poněkud — v čase, kdy Mikovcův „Lumír“ putovával o půltřetím archu nezávadného formátu po „vlastech československých“, poskytuje svými šesti nebo sedmi sty exempláři dostatečné duševní potravy národu, čítajícímu několik milionů nesmrtelných duší . . . Byla to doba míru, poklidu a všeobecné ospalosti, doba politického absolutismu. Veřejný život z části podřimoval, z části pak byl zcela pohřížen v spánek spravedlivých, kdežto život soukromý dívaje se s olympickou důstojností na podřimujícího nebo spícího bližence hověl sobě na vavřínech nezaslouženého poklidu. V době té, jak známo, kvetlo i udavačství a povolná ta kuběna byrokratismu slavívala často triumfy. Slídivá tato tichošlápka s otrovidovýma očima objevovala se všady: na veřejných místech, v hostincích, v kavárnách, v chrámech, ba i v bytech soukromých — všady zazníval šepot svůdné té sireny, která naslouchajíc přitlumeným ariím nespokojenosti zaznamenávala si je v černou notiční knížku, a recitovala je pak před pokaňkanými pulty svých milostníků, čímž stávala se neprozřetelným komponistům v nemalé míře nebezpečnou.

V tu dobu panovalo kdysi za dusného letního večera v postranném pokojíku jedné z nejznámějších kaváren staroměstských zvláštní, skoro poetické pološero, jež však mělo příčinu zcela prosaickou. Nad kulatým stolem uprostřed pokojíku hořel totiž jediný plynový plamen, jenž závise od rapsodistických vrtochů zpupného gasometru špinavě oranžovými paprsky svými oční nervy v pravém slova smyslu týral. Náhle však vyšlehnuv zazářil intensivností znečistěného magnesia a v pokojíku nastalo úplné jasno.

Za stolem seděli tři mladíci; dva z nich poněkud šourem proti sobě, majíce před sebou šachovnici; třetí, drže v ruce jakýsi časopis velkého formátu, seděl na druhé straně stolu čelem proti přivřenému jen oknu, kterýmž bylo viděti na malý dvorek, jenž byl ozářen světlem měsíce.

V okamžiku, když byl plynový plamen jasně vzplanul, pozvedl jeden z mladíků před šachovnicí hlavu, a pošinuv černou věž trochu na pravo pravil přitlumeným hlasem: „Šach králi a — mat!“ Soudruh jeho dívaje se chvíli upřeně na šachovnici nachýlil hlavu poněkud ku předu, načež ji opět vztýčil a pravil: „Pravda — jsem mat!“

Třetí mladík, jenž byl až posud pilně četl, odložil časopis a upřel zrak svůj na oba hráče. Možná, že chtěl něco pronésti; ale v tomže okamžiku počaly bíti na nedaleké věži hodiny . . .

„Už deset?“ připomenul zvítěziví šachista, když byly hodiny odbily, protahuje se pohodlně v sametovém křesle.

„Ovšem a přece nikdo nepřichází,“ podotknul druhý. „Kdo má přijít?“

„Vyzval jsem všechny — teď jsme zde tři, mají přijít ještě čtyři.“

„Sedmička je u lidí pověrčivých číslice osudná,“ připomenul s ironickým úsměvem mladík, jenž byl prohrál.

„Buďsi! Jen kdyby už byli všickni zde.“

Po té všickni tři opět se odmlčeli.

Použiju této přestávky, bych o nich něco napověděl. Nejstarší, šachista-vítěz, byl asi šestadvacetiletý ramenatý athlet s nápadně vysedlými zády. Souměrná hlava jeho vyznačovala se jistou ušlechtilou rázovitostí. Čelo bylo vysoké a černé oči hluboko v důlkách zapadlé; nos tupý, masitý; rty kypré, smyslné; vlas kaštanový, hebký a dlouhý. Výraz tváře, vlastně očí byl poněkud chameleonský; brzo jevil snivou zádumčivost, brzo zas rozháranost, která mnohdy mžiknutím přecházívala v lhostejnost nebo v ledovou přísnost. Byl to člověk fysicky i duševně úplně zdravý. Svaly a nervy jeho byly přímo k závidění. Dle všeho byl by snesl největší tělesná i duševní muka, aniž by mu uklouzlo jen slůvko bolesti nebo nevole.

Mladý muž ten nazýval se Pavel Smidarský. O dřívějším životě jeho nevěděli ani nejdůvěrnější jeho přátelé, mezi kteréž jsem náležel i já, příliš mnoho; neboť jako u mládeže vůbec bývá, nikdo z nás se o to hrubě nestaral. Dostačilo nám jméno a několik drobných črtů z jeho života úplně. Věděliť jsme jen tolik, že narodil se v bezprostředním blízku Prahy, že vyrostl pod křižujícími se dojmy velkoměstskými a vesnickými a že

býval otec jeho buď nádenníkem, nebo nějakým chudým řemeslníkem. Posavadní život Pavlův nebyl právě k závidění. Záhy byl Pavel dán na učení, ale „sběhl“ prý s řemesla a stal se posléze písařem v advokátní jedné kanceláři pražské a v průběhu osmiletého diurnování podal praktický důkaz, kterak možno i s nejnepatrnější mzdou, byť ne právě spokojeně, tak aspoň poctivě živu býti.

Spoluhráč Smidarského byl štíhlý, skoro vychrtlý, asi čtyřiadvacetiletý student. Pravidelný obličej jeho byl poněkud osmahlý; úzké čelo, špičatý nos, široká ústa a velké, nápadně od hlavy odchlípené uši byly by tváři té dodávaly zvláštní rázovitosti, ale sivomodré, takořka bezvýrazné oči rázovitost tu jaksi neutralisovaly.

Nazýval se Šimon Kotovic a studoval filosofii, ačkoli k ní neměl ani nejmenší náklonnosti. „Kolébka jeho stávala“ kdesi v chudičké chýžce nad Svatojanskými proudy. Otec jeho byl plavec, vlastně „vorař“, jenž plavíval po Vltavě dříví po vorech ku Praze a dále. Šimon byl prý otci svému velmi podoben; byl silný, smělý a v plování málo kdo se mu vyrovnal.

Třetí osobou v pokojíku byla z větší části trpná nepatrnost pisatele těchto řádků, a toliko k dolíčení obrazu dodávám, že byl jsem tenkráte asi šestnáctiletý černovlasý kudrna a posud bez jakýchkoli zámyslů do budoucnosti. Žil jsem v tu dobu bezstarostně a neopovrhoval ničím, co přispívalo k upříjemnění života vůbec.

Ticho trvalo v pokojíku asi tak dlouho, co bys přečetl předcházející povrchní charakteristiku. Dle všeho bylo by však trvalo mnohem déle, kdyby je nebyla přerušila osoba čtvrtá, která prudce vstoupila, nebo správněji řečeno do pokojíku vrazila.

Byl to vysoký štíhlý, asi pětadvacetiletý mladík v černém obleku nejmodernějšího střihu. Bezvousý, suchý, přižloutlý a obrejlený obličej, vysedlé lícní kosti, úzký orličí nos, černý vlas, bledý úzký ret hoření a neobyčejně odulý ret dolení, sivé, bezvýrazné oko a trpký, někdy úsměšný, jindy pak jizlivý úsměv, jenž skoro bez přestání tvář jeho oživoval, působily na každého, kdo se s mladíkem tím poprvé setkal, odporně. Člověk musil dříve odpuzujícímu zevnějšku tomu uvyknout, než jej mohl živý, čilý duch škaredého elegána zajímat. Mladík ten studoval práva. Nazýval se Viktor Nadasdi a byl původu maďarského. Praděd jeho usídlil se v Praze a od té doby v rodině původ maďarský znenáhla mizel, tak že pravnuk zevnějškem svým takořka v ničem nepřipomínal původ ryze maďarský. Otec Viktorův maďarsky už neuměl; byl z počátku advokátem a nabyv slušného jmění zakoupil si továrnu a stal se průmyslníkem. Viktor byl tudíž vyrostl v poměrech velmi příznivých.

Vraziv do dveří odhodil klobouk na vedlejší prázdný stůl a spustiv se s lehkostí v salonech sdomácnělého elegána v křeslo u našeho stolu pravil kvapně: „Tu mne tedy máte! Věřte! Opustil jsem nerad společnost bonvivantův, nestarajících se o nic než o vynalezání vhodných spůsobů, jakýmiž by bylo možno čas a lehko nabyté peníze nejsnadněji promarniti. Ale z nenadání zastesklo se mi po lidech šťastně nešťastných, a tak jsem se octnul mezi vámi. — Kde však jsou ostatní?“ otázal se rozhlížeje se kolem sebe. „Či máme se snad zas jen my čtyři pokoušet o reformu světa?“

Posledními slovy zahájen pak mezi Nadasdim a přítelem diurnistou jeden z oněch dialektických soubojů, jež přes všechnu svou primitivnost nemálo přispívaly k vykrystalisování našich názorů o světě.

„Nikoli o reformu světa,“ opáčil Smidarský, „nýbrž o reformu na pohled daleko snažší a jednodušší.“

„Snad necheeš zase vykládat nějakou vyrudlou tradici, nějaký pustý socialistický sen? Či počneš snad opět u přirozených práv lidských, vyložíš obšírně, jakým způsobem a kým jsou zkracována, a dospěješ k závěrku, že první povinností naší jest, abychom práv těch dobývali?“

„Ani o tom ani o onom nebudiž dnes řeči, milý Viktore,“ pravil Smidarský. „Myslím však, že bude nejlíp, když diskusí odročíme. Nejsmeť všickni pohromadě . . .“

„To, to!“ vpadl Nadasdi. „Rokujme předběžně, provisorně!“

V tom vstoupil do pokojíku sklepník přinášeje Nadasdimu objednaný čaj. Postaviv jej před hosta zase odešel.

„Nuže, Pavle?“ obrátil se Nadasdi k Smidarskému. „Souhlasíš? Rokujme provisorně. Pověz, oč jde, a budeme-li souhlasiti my, jsem jist, že i ostatní nebudou v zásadě proti nám.“

„Rokujme tedy prozatímně,“ děl Smidarský po malé chvíli. „Nežli však přejdu k návrhům svým, musím dříve poukázat k nám samým, kteří snad budem plány ty provádět. Sešli jsme se náhodou a náhodou stali jsme se přátely. Povahami, vychováním i názory arci se různíme; leč v jednom přece souhlasíme: že poměry, v kterých žijeme, nejsou takovými, jakými býti mají a jakými by býti mohly. Kromě Nadasdiho jsme všickni proletáři; všickni žijeme „z ruky do úst“, všickni cítíme, že podílem naším jest mozolná práce a odměnou snad bída. Však nejen my, i jiní žijou v těchže poměrech. Miliony lidí byly a posud jsou odsouzeny k témuž osudu jako my. Pravda, že děly se již steré, ba tisíceré pokusy, čelící k opravě společenských nepoměrů; pravda, že jednotlivci s napnutím veškerých svých sil pracovali k vymanění . . .“

„Probůh, jaký to úvod!“ přerušil Nadasdi Smidarského. „Každá věta je pustá fráse. Tak přec Smidarský obyčejně nemluvívá.“

„I fráse má svou oprávněnost,“ odvětil Pavel. „Začínám frásemi a možná že frásemi také skončím; ale pravda, že jeden druhému otročíme, že o svobodě v pravém slova smyslu nemůže býti u nás ani řeči — tato pravda přece nedá se oddisputovati!“

„Tys tedy přítel svobody,“ ozval se Nadasdi, „a domníváš se, že svobodou oblažíš lidstvo? Jaký to klam! Toť byl by divoch tvorem nejblaženějším. A proč tedy nevracíme se k původní neurvalosti, k původní divokosti, k původní nevázanosti, a nezřízenosti v pudech a vášních, v přáních a touhách, v skutcích a konečných cílech?! Popřej lidem úplné volnosti a v brzku uzříš toho strašné následky. Bratr bratra bude napadat, otec syna týrat, syn otce vraždit! Svoboda je přelud . . .“

„Možná, ale jen potud, pokud o ní soudíme povrchně,“ přerušil Pavel Nadasdiho. „Každý z nás ať boháč nebo žebrák, ať vzdělanec nebo nevzdělanec touží po tomto přeludu a domáhá se ho vědomě nebo nevědomě. Nezávislost — úplná nezávislost jest konečným cílem nás všech. A přec za našich poměrů . . .“

„Nikdo se nemůže pochlubiti,“ vpadl zas Nadasdi, „že by byl úplně nezávislým. Žebrák závisí od boháče a boháč od dělníka, nevzdělanec od vzdělance a vzdělanec mnohdy od idiota. Hleď! Kdykoli vidím muže vzdělaného, vždy mi tane na mysli, mnoho-li mozolů chudiny bylo třeba, než se jediný ten člověk za našich společenských poměrů stal vzdělaným; mnoho-li lidí, mnohdy snad chudých a ubohých musilo svou prací přispěti, aby jediný ten vyvolenec měl prostředků k vzdělání se. Zanechme však povšechné frásovitosti; zkoumejme případ konkretní! Politické i společenské zásady, jak je byla formulovala velká revoluce francouzská, jsou z větší části také zásadami moderního státu. Člověk nemá býti otrokem a v moderním státě jím také není. V moderním státě, v němž byly privileje jednotlivých stavů a jednotlivců zrušeny, jest konkurence úplně volna. Tu mohou všickni dle své vůle vzájemně zápoliti . . .“

„Ba arci — ale pouze a jen zápoliti,“ přerušil zas Smidarský řeč Nadasdiho; „nic více než zápoliti. Co nám platno, když nám zákonem zaručeno právo, že můžeme každý dle náklonnosti a nadání svého pracovati, když můžeme se snažiti po vzdělání, majetku, blahobytu a štěstí, když namahání větší části z nás za nynějšího nerovného rozdělení prostředků nemůže míti jiného výsledku, než aby křiklavé bezpráví, jež se tím páše na chuďasu, bylo tím zjevnější. Nuže, konkuruj, zápol se šťastným soupeřem boháčem, když jsi chud, když k ukojení nejnutnějších potřeb života musíš své síly, své zdraví za bídnou mzdu zaprodati onomu, s kterýmž chceš záVoditi! Konkuruj s vzdělancem, když vzdělání tvé v plenkách, když vědomosti tvé ani zdaleka nemohou být porovnány s vědomostmi soupeřovými! Výsledek takovéto konkurence nemůže býti jiným než jakým bývá obyčejně výsledek nerovného boje vůbec — jeť to boj obrů s trpaslíky, zápas úplně volných s otroky na rukou a nohou spoutanými, směšná válka živých, zdravých silných lidí s pouhými marionettami.“

„Jak tedy odpomoci?“ táže se Nadasdi a úšklebný úsměv přeletl škaredou jeho tvář. „Zásady komunistů pokládáš za utopie, učení St. Simonovo a Fourierovo za poblouzení socialistických snílků, theorii Malthusovu a jeho nohsledů za děsný, ale zároveň mylný výsledek počtářský — zbývá ti tedy Louis Blanc se svou „organisací práce“, nebo odpůrce Louis Blancův, odpůrce národních hospodářů, odpůrce komunistů a socialistů: Proudhon s pověstnou devisou: „Vlastnictví je krádež“! . . . Nuže, zkus to! Věnuj život svůj úplně studiu všech těchto a podobných projektů k oblažení lidstva, zkoumej, porovnávej a vybírej, co po zralém uvážení uznáš za nejvhodnější a nejprospěšnější a vystup pak s nejlepšími těmito zásadami a pokus se o dílo reformatorské! Všeobecný posměch bude první tvou odměnou. Budeš podezříván, hanoben, ba kamenován. Budeš prohlašován za snílka a idealistu, kterýž se nehodí do tohoto světa, nebo za podrývačského zbujníka, jenž musí býti stůj co stůj pokořen, neškodným učiněn, zničen . . . Mýlíš se domnívaje se, že touží lidstvo po svém oblažení. Nesčetný tento dav nejrůznějších povah a snah — podivná, více než tisíc milionů hlav čítající hydra, kterouž lidstvem nazýváme, nemá žádného společného idealu, po jehož dosažení by prahla. Každý z nás, ať zlý neb dobrý, ať chudý či bohatý, ať učený a vzdělaný nebo nevědomý a nevzdělaný, každý z nás má svůj vlastní názor v svět, své vlastní zásady nebo aspoň pravidla, dle kterýchž se v jistých okolnostech vědomě nebo instinktivně řídí, ba říditi musí; každý z nás má své zvláštní náklonnosti, choutky, snahy a idealy. Ani učení Kristovo, jež jest přec v hlavních zásadách tak tolerantní a každému přístupno, nemůže se ni na sklonku druhého tisíciletí honositi, že by bylo zapustilo kořeny zázračně hluboko; neboť ten hlouček upřímně věřících vyznavačů jeho jest u porovnání s lidstvem vůbec přec jen pouhým hloučkem. Pravda, že učení Kristovo je učením skoro výhradně náboženským a že vzhledem k vymoženostem věd má potřebí rektifikace i v zásadách hlavních; ale připomeň si kterýkoli filosofický system ataž se, jakým úspěchem se může honositi? Ba jdi dále a zkoumej systemy a učení socialistův a taž se i zde na úspěch! Jsem jist, že odpověď nemůže být jiná, nežli že úspěch každého systemu toho zvlášť a všech dohromady jest poměrně přec jen pranepatrný . ., A původcové učení a systemů těch? Kdož se jim nevysmívá, zdaž jim neklne takměř celý svět? I tvůj miláček Proudhon, ačkoli muž počestný a poctivý, muž železné vůle a vytrvalosti, muž vynikající logikou a láskou k svobodě, jako málokterý z jeho předchůdců, i tento muž neušel osudu, jaký z větší části stíhá všecky oblažovatele lidstva. Pravda, že i nejúhlavnější odpůrcové jeho, kapitalisté, musili připustiti, že podivný tento neurvalec vyniká nad jiné duchem; ale přes to vše byl nenáviděn, proklínán, podezříván a karikován. Rukama nohama pracováno proti němu, aby byl umlčen, neškodným učiněn. V anonymních přípisech vyhrožováno mu trestem božím, v katolických spisech líčen jako ďáblem posedlý; frejířky a galejní trestanci ujišťovali ho svým přátelstvím, poněvadž jako oni stál mimo společnost, ba i národnímu shromáždění dodány petice, aby byl vyhnán a často když vystoupil na tribunu, aby před zástupci národa svého rozvinul své myšlenky o jednotlivých částech svého učení, musil poslouchati slova: „Do zvěřince — do blázince s ním!“ Však ještě jedinou podrobnost ti připomenu. Znáš pana Borichona? Jeť to přerozkošný rek rozkošného divadelního kusu, kterýmž se Pařížané po leta bavili. Titul kusu toho byl: „Vlastnictví je krádež“, socialistické bláznovství ve třech dějstvích a sedmi obrazech. Hlavní rek Borichon jeví se tu pravým mučeníkem. Řemeslníci a dělníci všeho druhu pronásledujou jej, aby mu vnutili svou práci: sklenář rozbije mu všechny tabule v oknech, aby mu mohl zasaditi nové; fiakrista hodí si jej násilně do svého fiakru, aby jej vezl na procházku, a lazebník vytrhne mu dva zcela zdravé zuby atd. A vše to děje se, poněvadž mají tito lidé zaručené právo na práci. V jiném obraze jest znázorněno praktické provedení Proudhonovy zásady: zrušení peněz a zavedení výměny s nuceným kursem. Pan Borichon má hlad. I vymění si několik věcí, až se

mu posléze podaří zjednati si výměnou tou něco k snídaní; avšak sotva že zasedl k jídlu, donutí jej kdosi, aby mu dal snídaně za starou čepici. A tak a podobně je týrán neustále, až pak jej přivedou před soud, by se zodpovídal z trestuhodného skutku, že pronesl kdysi slůvko „moje“, jež jest ve společnosti, která vlastnictví neuznává, profanováno jako za našich dob velezráda. Ubohý Borichon háji se seč jest; ale nic naplat — je odsouzen a posléze zavrou jej jakožto člověka, jenž byl ducha času nepochopil — do blázince . . . Tak dělo se tvému miláčku, Proudhonovi.“

Nadasdi skončil svůj výklad. Smidarský byl klidně naslouchal. Jak se zdálo, zajímala jej slova přítelova, ačkoli byla namířena proti němu; ale v tváři jeho jevilo se cosi, co zcela zřejmě nasvědčovalo, že s Nadasdim aspoň z části souhlasí. (Pokračování.)

Evropa.

Báseň od *Svatopluka Čecha.*

(Dokončení.)

Zpěv sedmý.

Minula bouře. Usmívá se kruhem
zlý ocean, zrak povyjasniv hněvný,
a honí pokrytec, jak pastýř zpěvný,
vln krotkých stáda safírovým luhem.
Ba, mněl by's věru, že jen šalmaj míru
dech jeho svěží probouzeti umí,
že nezná zrádných úskalí a virů
a prost až na dno šalebné je dumy:
zrak tvůj se těší třepetavým jasem
a stíhá rybky vláhou průzračnou,
i vidět můž', hru jejich oblačnou
stín žraloka jak rozptyluje časem.
Ba, stěží uvěříš, když stihneš okem
kol rahen kusých poletavý cár,
že řádil takto stěžni na vysokém
krásného toho živlu zub i spár.
Přec, oceane, dík ti Gaston vzdává
za šedý chaos plachet zedraných,
jenž na „Evropy“ rahnech pozavlává,
za spasný věnec člunů ochranných,
jenž, upjat řetězy, bok její vroubí,
za stožár ten, jenž hrdě vznáší témě,
jak druhdy, titan, pod oblaků plémě
vypínal čelo ve pralesa hloubi.

Netuší Gaston, pod ním v nitru lodi
že nová bouře záhubná se rodí.

Užíváť tamo Roland doby vhodné,
by zničil živly mírné, nerozhodné,
by schvátil veslo lodi ve svou dlaň.
Kol něho vrahů opojené tlupy
se slétají, jak lační k hodům supi, —
vyvrhel psanců hroznou tasí zbraň.
V tom šumném víru chladná rozvaha
s poslední jiskrou lidskosti se ztápí:
vězení lodních vlhká podlaha
zajatců krví ubohých se skrápí.
Krev prolitá jen výše vzteky nítí,
dál přes mrtvoly branný tlum se řítí,
frygickou čapkou Roland v čele jich,
zbarvenou krví, zdivočile mává
a za ramenem jeho pozavlává
zlověstný prapor cárů krvavých.

Teď o kajuty dvéře proud ten bije.
V dubovou plochu sterý vniká hrot,
sekyra brázdy hluboké tam ryje,
pěst do ní četná buší o překot.
A němý vzdor té hráze skalopevné
popouzí dvojnásob ty davy hněvné.
Vítězný jásot. Pádná sekyra
široký průlom rázem otvírá
a z nitra kajuty, průlomu tříští
dvě známé oči davu vstříc se blyští.
V pozadí z šedé hounĕ hrubých vln
obličej bledý vstříc jim okem sklenným
pod sněhem vlasů hledí rozprášeným
ve skonu hrd, slavného míru pln
i zdá se, že ret jeho oněmělý
po smrti ještě plachtám, rahnům velí.
Nad mrtvolou pak dívka spanilá
jak na ochranu náruč rozstýlá.
Paprskem jitra hoří její tvář,
květ stříbrný na roucha sněhu plane
a kolem hlavy kadeř zlatá kane
jak nebeského zjevu svatozář.
Leč před skupením, stráž té krásy dvojí,
s palašem v ruce bledý Pavel stojí.

Na chvíli příboj zuřivců se staví
a Pavel řeči poklidnou je zdraví:
Aj, čeho, bratři, hledáte? Zde vane
dech smrti jen a žalu rosa kane.

Roland.

Ha, zrádce zbabělý! Zde's tedy čekal
v objetí sladkém zlatovlasé víly
v úkrytu bezpečném, kam boj se schýlí,
jenž nad hlavou se bázlivou ti vztekal.
Aj, chápu nyní, proč tak volná, snadná
tvá byla vazba. Dokud lidu ret
vynášel k nebesům tvých písní vzlet
a volnost kynula jak děva vnadná,
nosival's v prsou rudý její květ;
než kdy trn věnce jejího ti zbodal
skráň nadšenou, tu vychladnula leb,
tu luzy úděl nevděčný jsi prodal
za úsměv pochopů, za panský chleb,
na místě růží, jež se krví pýří,
jsi vetkl na hruď bílé panské chmýří.

Pavel.

Toť mýlka, brachu: Všemi duše svazy
k myšlence lnu, jíž voj náš cestu razí.
Jak vznešená tam plane přede mnou!
Jak luny před sluncem se před ní kalí
všech zašlých věků světlé idealy
moc tratí úchvatnou i dojemnou.
Hellady zář se před ní temnem halí,
plaménkem rudým došlehují Grali
nad křišťálovou miskou tajemnou,
vše kouzlo umění, ves vědy výboj,
snah novověkých hrdošumný příboj,
vše bledne, umlká i klesá v prach
před myšlenky té velké jitřním vznětem,
jež zvolna, hrdě nad mládnoucím světem
perutí zdvihá červánkový nach.
Té myšlenky, jež po věky se klube
z pod soběckého řádu vazby hrubé,
jež z knihy posvátné, jak písmem hvězd,
mystickou plíseň, mnišské arabesky
staletý prach, missálů hrubé desky
proniká slov těch nesmrtnými blesky:

„Milujte se! Toť přední zákon jest!“
Již vidím ji, jak starý zákon myje
s desk lásky slzami a nový ryje.
Jak pokrytci, jenž k nebi točí zraky,
o hvězdách šeptá nahé chudině,
„prv hůl tu zlatou,“ velí, „pyšné znaky,
pak hvězdy svoje metej mezi ně!“
Jak vrací v dívčí čelo uhýčkané
stud za perly, s nichž sester slza kane,
jak vrací lidstvu rozchvácenou zem
a každou mez, již sobectví tam vrylo,
již staletou svou loupež obklopilo,
velebné řízy smítá okrajem.
Již vidím ji, jak ve vítězném zjevu
kolesem skvoucím drtí sobců šik,
jak přehlušuje bouři jejich hněvu,
potupný úsměšek i zlobný ryk.
Oj, vidím ji a vítám v touhy vlání
příštího věku lepou nevěstu,
svůj chudý um, své srdce, laur svých skrání
vše radostně jí metám na cestu
a z rukou jejích přijmu v plném díku
trnový věnec jejích mučenníků.
Však ona kněžka světla, milování
své many odívá jen čestnou zbraní
a banditovu ošklivi si dýku.
A nesmáčí, jak zašlá tyranie,
svou řízu v nach, jenž ze srdcí se lije.

Roland.

Citlivky choré! Svět obrátit chtějí
a před každým se vánkem hrůzou chvějí.
Za starý chrám chtí nový vytvořit,
leč za těžko jim starý pobořit,
nad zkázou jeho topor klesá žalem
v pilířů lese, věky začernalém;
jim líto věží, jež se tamo mračí,
jim líto každé římsy, ozdůbky
a s krovů temných provázejí v pláči
pád každé šklebící se podůbky.
Ve válku jdou, leč krev se prolít bojí.
Když klesá svět, což krve krůpěj platí?
V tom lidstvo mládne koupajíc se zdroji,
v ten purpur každý velký čin se šatí,
v něm poesie též svá prsa hřeje.
Když dokončí se plodné světa děje,
když bezpečno je na bojišti čistém,
tu pro nadšení na krvavou step
zalétá ráda, vavřínovým listem
věnčívá vrahů, povražděných leb,
tu prapor krvavý a bubnů plíseň
jí z ňader loudí mnohou vzletnou píseň.

Pavel.

Ach, poesie! V čas to slovo zní.
Toť prapor můj, jenž nikdy nevšední.
Ten schází v praporů tvých rudých tlumu.
Pobořte vše, co stojí — z černých rumů
jejího stolce stery úlomek
třesavou rukou vznese potomek
a nový trůn jí nad ssutinou vztýčí.
Toť rostlina, již marně hubí kov,
jež tisícerým květem pučí v nov,
jež z každé skuliny a spáry klíčí
a nad pokleslých sloupů temeny
rozpíná věnec věčně zelený.
Vypleňte ji a poušť se prostře kol,
již oživí jen bledé vaše stíny,
již povleče se k hrobu chod váš líný
a ve hnus mutný splynou slasť i bol.
Toť svatyně, k níž bůh se sklání v kouři,
kol pestrých oken jejích každý voj
ať kroky přitlumí a mimo bouří.
Slov jakýchkoli upravte jí kroj,
ať cností, krásou, nadšením se zove,
ať snem, ať pestrou ducha bublinou,
však nad života hluchou bařinou
jak růže vodní čarokrásná plove.

Zde smrti led i žití jarní krása
vám lepým spolčením moc její hlásá,
nuž skloňte před velmocnou hlav i zbraní
a spějte dál — neb smrt mi přejte za ni!

Roland.

Nuž, rytíři, braň hvězdnou svoji dámu!
Dál, hoši, dále!

Sekyr pádných ráz
nadobro svalil prolomenou hráz
a Pavel klesl pod nárazem trámu.

Roland.

Bez boje padl nejsmutnější z bardů.
Popřejte mi, bych s prsou jeho v plen
květ bílý vzal, jenž krví porosen
se na čapku mou hodí za kokardu.

Dál Roland burácí. Však náhle stanul,
ucítiv mocný na rameni tlak
železných prstů. Poobrátil zrak:
hled Gastonův i palaš před ním planul.
Bylť krásným Gaston v této chvíli hněvu:
na čele žíla zmijí napjata
a všechna mužná síla, podstata
se shromažďuje v jarém jeho zjevu.
A s hlavy jakby střásal v pohrdání
předčasnou jeseň probělavých skrání.

Ach, pozdě seznal Rolandovo dílo,
přivedl pozdě věrnou svoji tlupu;
pohledl na krvavých spoustu trupů:
dvé hrdliček jen po hrůzách těch zbylo.
Tam jedna šílená. Zde druhá klesla
kol kolem lítou obstoupena sběří
a již se zbraň jí nad hlavinku vznesla,
by zbarvila jí nachem sněžné peří.

Jak poutem železným teď Gaston jímá
vrahovo rámě, do zástupu hřímá:
Tak chcete volnost založiti nově?!
Šakalů obec na lidskosti rově?!

Roland.

Již známo nám, že nejsme po tvém vkusu.
Nás neobrousíš na svém jemném brusu.
Pletichy strojíš, věčně třeš se k vládě —
Nuž, učiněn buď zbraní konec vádě!

Zamířil k soku Roland smrtným hrotem,
než Gaston prudce za prsa jej schvátil
a mrštil ku vchodu jím, že se zvrátil
se schodů do podlubí s temným hřmotem.
Tam s rykem povstal. Vzhůru opět bouří.
Než vstříc mu těla soudruhů již metá
v zápasu tuhém Gastonova četa,
výstřelů blesky křižují se v kouři,
hloub hlouběji se zoufalý boj sklání
po schodech lodních, v temném trupů pádu
a Roland podlehá. Jen s hloučkem brání
zřízenou dole na spěch barrikádu.

V kajutě ticho. Pavel s úsilím
raněné zdvihl tělo. Blažen zírá,
jak Angela jej rukou obestírá
a loktem podporuje spanilým.
Tak na palubu vystupují spolu.
Lahodno kolem. Safírově plane
klín moře jasný slunce ve plápolu
a s rozedraných plachet zlato kane,
lan příze zmotaná se párou kouří —
jen pod palubou dosud zápas bouří.
Tam samoten již Roland odpor klade.
Však náboj došel. Na podlaze zvoní
bambitka marná. Dlaň se v prsa kloní,
mok rudý prstů mezerou se krade.

„Již vzdej se, Rolande! Nech marných vzdorů!“
Gastonův shora ozývá se hlas.
Však Roland těká okem po prostoru
a hledá zbraň poslední pro zápas.

Ký zjev tam divný v pozadí se zdvihá?
Vlas pustý dívčí obletuje skráň
a v záři pochodně, jíž svírá dlaň,
penízků třpyt se kolem čela mihá.
Do dveří nízkých zoufale se vpírá
bok polonahý. Marně slabý sval
potřásá dveřmi, železný kruh svírá,
nehet ryje brázdy v dubový ten val.

Přistoupil Roland k dívce šílené.
„Sem pochodeň! Ať posvítím si k Hádu!
Než skončím boj, zapálím barrikádu.“

Pozdvihla děva čelo schýlené.
Noc blouznivá se pod řasami kmitla,
zamávla pochodní, dlaň jeho chytla.
Ach, pomoz, muži! Mocné tvojí dlani
ta branka jistě povolí.

Roland.
Co za ní?

Gonzaga.
Viz na ni! Nevidíš ten obraz kříže,
znak posvátný, jenž zem a nebe váže?
To znamení, jímž svatá nebes víra
těšivou náruč k lidstvu rozestírá?
Jak blýská ze tmavé těch dveří půdy!
Jak zbožných slzí démantový skvost,
jak mučennické krve plápol rudý,
jak sirný dešť, jímž hyne bezbožnost.
O, skloň svou hlavu před těmito jasy —
svobodu nese nám ten symbol spásy.
Co za těmito dveřmi, ptáš se, brachu?
Tam konec muk a hanby, černých dum, —
to pažení nás od věčnosti dělí —
Sboř tuto hráz — a z pozemského prachu
duch očištěný vzlétne k nebesům
jak nad popelem fénix čistý, skvělý.

Pochopil Roland. S chechtem divokým
pochodeň schvátil. Dveře zaskřípěly
pod jeho bokem, bedrem širokým.

Hlas s vrcholku stěžně.
Ho, země, země!

Hlasy z dola.
Slyšte: země!

Hlasy všech.
Hurá, buď zdráva!

Pavel.
Nové jaro ve mně.

Gonzaga
(dole).
Královno hvězd!

Hlas Rolandův.
Zhyň, rabů plémě!

V té chvíli z místa, „Evropa“ kde plula,
s výbuchem hrozným chaos bouřící
ohromný chumel pěny kouřící
k nebesům spousta vodní vyplinula,
jak sopka podmořská by náhlým šlehem
misila s vodou plamenný svůj prysk,
tak chvíli kypícím se vznášel sněhem
úžasný nad vlnami vodotrysk.

Ten „Evropy“ byl skon. A šumně, sněžně
hrob její značily vln prsteny.
I kruhy zanikly A s troskou stěžně
vlnami tone prapor červený.

Kapitola o staročeských krojích.

Sepsal Dr. *Ant. Rezek.*

O staročeských krojích ve středověku užívaných mimo mnohé jiné nejpoučněji psali Vocel (v Čas. Č. M. 1844) a Jos. Jireček (Světozor 1877 č. 1. a 2.). Vocelův článek obšírný a velmi důkladný — až na to, že vlastenecký spisovatel v r. 1844 svésti se dal padělanými obrázky v „Mater verborum“ — doplněn jest prací Jirečkovou tak dokonale, žeby se na tom základě lehko dal ustanoviti postupný vývoj staročeského kroje ve středním věku. Ale poněkud jinak má se věc v době po válkách husitských. Spojení Čechů s ostatním světem evropským bylo čím dále tím větší, blahobyt všech tříd obyvatelstva vzrůstal za krále Jiříka z Poděbrad měrou neobyčejnou, a následek toho jevil se především v krojích, jichž tvářnost stávala se čím dále tím rozmanitější. S blahobytem vzrůstal přepych, ale zároveň se také rozmáhali hlasové mravokárců, kteří v náboženském přesvědčení všechen přepych pokládali za nástroj ďábelský a následkem toho prorokovali brzkou zkázu národu českému. Nescházelo i mravokárcův takových, kteří horlili proti přílišnému přepychu se stanoviska národohospodářského a především k tomu ukazovali, že veliké summy peněz, mince dobré stříbrné neb zlaté, vycházejí do ciziny za titěrnosti, jako ku př. za černé sklo, jemuž vůbec „šmelc“ říkají, za tkaniny, hedvábí, sladká pití atd. atd. — Byla-li v Čechách za doby předhusitské hojnost mravokárných steskův na přepych, přibylo jich v době pohusitské jmenovitě od doby krále Vladislava počítaje až do bitvy bělohorské tou měrou, že těžko jest nalézti spisovatele, jenž by se byl nějakým spůsobem té věci nedotekl. Jak již výše bylo praveno, činil tak každý dle svého nejlepšího svědomí; ba ani takových mužů nenedostávalo se, kteří za příkladem někdy římského básníka Juvenala chtěli ostrými satirami působiti proti zakořeněnému zlozvyku. Praví ku př. Pavel Stránský, kterak prý lze sestaviti pěkný a úplný obraz všech národův evropských v jich typických krojích a oděvech, avšak Čech musel by prý státi na takovém vyobrazení tak jak ho Pán bůh stvořil s velikým balíkem sukna a nůžkama v rukou, aby si ihned mohl přistřihnouti šat dle kroje nejnovějšího.

Ale mocnějším než všecky podobné stesky i vtipy byl duch času, před nímž kořil se v prachu svět celý, především však svět ženský. — Není účelem těchto řádků líčiti postupný vývoj kroje v Čechách v době pohusitské užívaného, poněvadž sám již nedostatek materialu toho nedopouští; několik krátkých náčrtkův ze skutečnosti vzatých má tuto ukázati, z jakých nejrůznějších prvkův složen byl kroj český a jak pravdiva jsou slova starověkého spisovatele, jenž dí: „My všickni jsme v té příčině ze svých mezí daleko vykročili; nebo jsme se zajisté mnozí zvlašili, na větším díle zšpanělili ba ano i poturčili.“

Kolem roku 1520 provdávala se panna Kateřina, dcera slovutného mistra Jana Hlavsy z Liboslavě, měštěnína Starého města pražského, za neméně slovutného a poctivého mistra Brikcího ze Zlíčska, proslaveného znalce práv a soudního obhajce. Panna Kateřina vystrojila se k oddavkám nádherně. Na hlavu, aby čepec tehdejší mody lépe seděl, upravila sobě falešné kadeře hojně perlami propletené, a posadila na ně perlový čepeček zlatými cetkami vyvlačovaný. Od hlavy splýval krumplovaný šlojíř skvostné práce za dobrých 30 zl. uherských. Krk zdobil těžký řetěz z 80 zlatých zhotovený, který se uměle proplítal šňůrou perlovou; odtud dolů splýval ňadra těsným živůtkem objímaje atlasový šat barvy rozínové hojně krumplovaný cetkami zlatými. Za náramky sloužily těžké zlaté kroužky a prsty zdobilo mnoho prstenů zlatých, jeden s kamenem řečeným „gamay", druhý s „janiklem", třetí se „šmarakem", pak prstýnky s „turkusy", s „jacintem", „s perlú" a od ženicha darovaný prsten s kostí jednorožcovou. Úhledné botičky na způsob sandálů objímaly nožku opatřenou punčochami hedvábnými. Poněvadž pak se svatba odbývala času zimního, přehodila přes sebe panna Kateřina cestou do kostela hranostajový kožíšek černým damaškem podšitý. — Neméně nádherně oděn byl slovutný mistr Brikcí. Na hlavě měl klobouk černý aksamitem povlečený, ozdobený dvěma šňůrami, zlatou a stříbrnou, nad ním vlálo černé péro, jiř tehdáž řečené „fedrpuš". Na krku měl uměle vyšívaný široký obojek. Oblek sestával z černého aksamitového těsně přiléhajícího kabátce a těsných spodků. — Přes ramena přehozen byl krátký temně rudý pláštík s popelavými náramky, na nichž byly vyšity hnědožluté burgundské věnečky. Na krku visel mu mistrský zlatý řetěz a po straně krátký meč — tulich řečený — všude stříbrem obložený a pozlacený. Po skončených oddavkách, a hostině, při níž pěnila se v číších cizí vína, jmenovitě malvazí a rivola, odvedl si mistr Brikcí nevěstu do svého domova. Bylť on majetníkem domu na nynějším Václavském náměstí vedle domu Petra illuminatora, který náležel k farnímu okršlku svatojindřišskému.

Dům byl nevysoký pouze přízemní. Úzkou kamennou síňkou vcházelo se do bytu slovutného mistra Brikcího. Z malé nízké předsíňky vcházelo se na levo do kuchyně a na pravo do vlastního obydlí mistrova. — Vkročíme do velkého pokoje čistě vybíleného, dosti nízkého s trámovým stropem. Ihned vidíme, že nacházíme se v bytu právního zástupce, tehdejšího advokáta. — Na vyvýšeném místě u stolu stojí v řadě knihy, různé almanachy či kalendáře, Vladislavovo zřízení zemské a manualníky či denníky, do kterých slovutný mistr zapisoval si den stání, slyšení svědomí atd. Přihlídneme všetečně do manualníku a čteme, že mistr Brikcí byl právním zástupcem paní Johanky z Rizmburka, kteráž slíbila vyplatiti před třemi lety 100 kop panu Jiříkovi z Konecchlumi, pakli se během toho tříletí provdá; ona se provdala a 100 kop složiti zanedbávala; Jiřík Konecchlumský žaloval u komorního soudu; paní Johanka svěřila process mistru Brikcímu. Číslo 2: Pan Petr Kokořovec slíbil dáti jednomu z přátel svých 100 ovec, pakli se mu během roku narodí syn. Syn se narodil a pan Kokořovec 100 ovec dáti až dosud zanedbával. Číslo 3: Cizí kupci vedli v Praze handle se šafránem, pepřem a skořicí a užívali špatných měr i váh. Královský prokurator žaloval u soudu komorního a cizí kupci svěřili hájení své strany Brikcímu, kterýž hned do manualníku poznamenal, že se podá na „smlouvu". Čís. 4: Pan Sigmund Beřkovský z Šebířova setkal se v hospodě „u Petržílků" s farářem Izaiášem z Hostomic, který dal zmučiti kuchařku svou; pan Sigmund domlouval mu proto, slovo šlo k slovu, až konečně kněz Izaiáš „hanebně nectným jazykem lál" a pan Sigmund „dal mu hodmo konvici v hlavu." Z toho byl process, v němž Brikcí hájil pana Sigmunda. — Když jsme takto ukojili zvědavost svou, rozhlížíme se dále po světnici mistrově. Na stole stojí ještě orloj, a nad ním na zdi jest vymalován erb slovutného mistra, jak mu byl od krále Vladislava udělen. V rohu stojí vysoká dobře pokovaná truhla, v níž má mistr složeny své šaty. —

Další světnice připraveny byly pro mladou choť, paní Kateřinu. Hned vedle jest ložnice s ložem pod nebesy s firhankem zeleným a tafetovým zavěšením k šestinedělím. Zde stojí dva stoly, na jednom jest koberec, a pouzdro nožův, vedle jedna kožená stolice, čtvernohá stolička, dvoje jelenní rohy, tři koberce, z nichž jeden barvy zelené, a na stěně 18 figur v rámcích větších menších. Item dvě almary koutné, do kterých složila si paní Kateřina dvanáct velkých mis, dvě umyvadla, tři slánky, 19 talířův, 5 mosazných měděnic, džbánky, žejdlíky atd. atd. — Šatstva přinesla mnoho paní Kateřina, bylať ona své doby velká parádnice. — Skládala do různých truhel, přítruhlí a truhliček, věnce, pentlíky, kadeře, všecko perlové, punty perlové s kováníčkem a cetkami, k tomu položila štuk pěkného kmentu a přikryla to prozatímně tafetovým „unterrokem" se stříbrnými spínadly. Sňala pak s ruky prsteny vzácné, které uložila do zvláštní truhličky šoupací a nechala sobě pouze co vzácná měštka pražská na prstu jeden prstýnek zlatý s červeným karniolem. Do jiné truhlice ukládala šaty zimní, napřed kožich hranostajový, damaškem černým pošitý, pak kožich kuní s předky lalokovými, kožich popeličí černým sametem pošitý, kožich králíkový, nové blány, sukně atlasové, sukně harasové, oboječky aksamitové, čechlík kmentový zlatem vyvlačovaný, rukávce kmentové zlatem vyvlačované, koberce, zlaté křížky, čtyři zlaté čepce atd. Mínilať paní Kateřina, že po domácku bude choditi v modré nebo žluté soukené sukni, ve fěrtuchu vyšívaném zlatým hedvábím, černém aksamitovém oboječku a že vezme pro všechny případy nějakého překvapení se strany přátel přece jenom trochu jiných vlasů ale ne perlami protkaných, než jen vrkočů zlatem lehce krumplovaných. Na ulici ovšem neobjeví se nyní jinak než v čepci zlatém, cetkami vykropeném, v sukni barvy housenkové s aksamitovými klíny a dokud zima bude vždy v „unterroku dupltykytovým" a v zelené soukené čubě běliznami podšité.

Dodáme-li k tomu ještě, že paní Kateřina přinesla do nové domácnosti svícny, cívky, šráky, kuthany, pekáče, rošty, měděný kotel, dreifusy, lůžka děveček, a mnoho jiných pro domácí hospodářství potřebných věcí, máme před sebou o b r a z k r o j e i d o m á c n o s t i z á m o ž n é m ě š t k y P r a ž s k é. — Ten pak jest asi v prostředku mezi krojem šlechtičen s jedné a chudších měšťek se strany druhé. — Rozdílů ve střihu celkem velkých nebylo, než jen v látkách. Zámožné měštky

pak ani v látkách ničím se nelišily od šlechtičen, leda jen počtem různých šatů. A na to také se strany šlechtičen nejvíce bylo naříkáno, že již nyní měštky lépe se šatí, než šlechtičny. — Chudší měštky a selky obyčejně nosily sukně pouze soukené neb „flanderové“ barvy višňové, hřebíčkové, housenkové, makové a popeličí. Zde i tam podle zámožnosti všelijak si je premovaly, buď něčím červeným neb modrým. Přes ramena měly pro obyčejné chůze pláštíky harasové v letě a v zimě různé dlouhé pláště a čuby, buď čubu liščí harasem podšitou, neb čubu atlasovou zelenou zlatohlavem opremovanou, k tomu dupltykytové unterroky a vysoké čepce na způsob zlatých neb perlových čepců bohatých měštek a šlechtičen. —

Přílišné napodobování kroje panského od nižších tříd bylo stíháno častými zákazy, „aby žádný řemeslník a řemeslnice ani v kunách ani v popelicích nechodili, než toliko měšťané a zemané, kteří mají svá zboží na platech nebo na dědinách.“ O neúspěchu takovýchto rozkazů nejlépe svědčí ta okolnost, že byly ony každou chvíli opakovány a přitužovány, více méně vždy nadarmo.

Oděv mužský měšťanův lišil se od oděvu rytířského, ač i měšťané erbem obdaření v každém ohledu strojili se po rytířsku do širokých klobouků s fedrpuši, do biretů, širokých krajkových límců španělských, temně rudých neb modrých pláštíků, úzkých spodků, vysokých žlutých bot atd.

Mezi šlechtou zůstával oblek pološpanělský a poloitalský dosti nezměněn. Nosilit buď černé odění se šachovanými náramky neb temně rudé, zelené premované oděvy se žlutě šachovanými náramky a zelenými čapkami, neb temně rudé odění s popelavými náramky, na nichž byly vyšity hnědožluté burgundské věnečky. Hlavní ozdobu vyhledávali šlechtici v různých stříbrem a zlatem kovaných zbraních, zlatých a vykládaných spínadlech u pláštíků, v krásných perech na širokých kloboucích a p.

Že přicházelo v krojích i také k mnohým výstřednostem, lze si snadno pomysliti. V městech jmenovitě v Praze a v Kutné Hoře ujalo se v XVI století nošení tak zvaných „německých plunderhuzen“, proti nimž i sněm zemský jakožto ochrance veřejné mravnosti vystoupil a r. 1556 konečně pod přísnými tresty úplně je zapověděl. Ale na místo jich nastoupily záhy ještě s větším pohoršením nohavice „vyvlačované“, proti nimž dlouho bojovalo veřejné mínění. Nosilit je letního času jmenovitě měšťanští hejskové při svých potulných obchůzkách po vykřičených ulicích a domech. Již název dostatečně osvědčuje, že vlákna u nohavic vyvlačovaných těsně nesouvisela, než střídavě byla vyvlečena, takže ony ani tělo úplně nezakrývaly. K tomu počala se také ještě nositi svrchní roucha stříhaná neb prořezávaná.

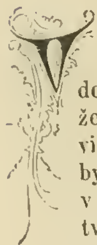
Nevole obyvatelstva pražského proti takové nepočestné výstřednosti dostoupila té míry, že jedenkráte z té příčiny přišlo v Krakovské ulici k veliké krvavé rvačce, jež skončila s rozhodným neprospěchem pro ctitele nohavic vyvlačovaných a rouch prořezaných.

Při slavnostních příležitostech bylo již tehdáž nošení černého oděvu obvyklým, taktéž při obřadech smutečních, ač užívání černého šatu, jakožto smutku za zemřelé příbuzné po delší určitou dobu, vzniklo teprve v druhé polovici XVI století. — Za takových okolností nečinili ani židé výminky, než nosili dle toho jakého druhu slavnost byla, dlouhé kaftany buď brunatné neb černé aksamitové. V obyčejném životě byli však židé stíženi zvláštní kletbou, — a to v nejednom ohledu hlavně v příčině svých velikých pokladů zlata a stříbra. — Již v dobách starých předhusitských nosili oni dle vypravování Hajkova odznaky žluté barvy, pro rozeznání od křesťanův. V XVI století podobné ustanovení bylo vydáno a sice tak, aby židé nosili na levém křídle pláště žlutá kolečka a židovky veliké klobouky půl černé a půl žluté. Byla to pro židy potupa veliká zvlášť když povážíme, že odznaky žluté barvy značily veliké opovržení, poněvadž je nositi museli na znamení veřejné hanby tak zvané „prázdné ženky“, jimž koncem XIV století obnoven rozkaz, že „jinak choditi nemají než v šlojířkách s kraji žlutými, aby po tom znány byly.“

Židé vyplatili se tedy z takové potupy penězi, královská komora zlato a stříbro sebrala, ale za krátký čas byl rozkaz o žlutých kolečkách a kloboucích vydán znova. Židé se zase vyplatili a tak se vyvinul z toho pro komoru královskou zvláštní příjem, který židé platili za to, že se jim trpělo, aby se mohli ošatit jako jiní lidé bez odznaku žluté barvy. — Nucenou daň pro krále nahražovali si židé spůsobem velmi jednoduchým a i nyní známým: bylť totiž již v starých dobách téměř veškeren obchod s látkami a sukny, zlatem i stříbrem v rukou židovských!

Princezna.

Velkoměstská idylla od *J. G.*

V době, kdy přišel Pavel poprvé do Prahy a každou ženštinu, kterou na ulici spatřil, pokládal za krasavici, setkal se poprvé s „princeznou“. Tak ji byly totiž přezděly dívky, s kterýmiž pracovala v témže modním skladu, a sice proto, že měla tvář neobyčejně jemného výrazu a malou, krásnou ručku, obzvláště pak proto, poněvadž byla trochu pyšna a pod večer, když bylo po práci, nechodívala se svými družkami, které jako hejno cvrlikajících vrabčíků táhly obyčejně po Příkopech a Ferdinandskou třídou, nýbrž samotinká ubírala se domů ulicemi postranními.

Pavel byl přišel do Prahy, aby se zde věnoval umění a vstoupil do konservatoře. Princeznu spatřil poprvé za krásného jarního večera, když loudaje se ulicemi zapřádal se v čarokrásné sny o budoucí slávě své, když zdálo se mu, že je nebi a hvězdám tak blízko, že potřebuje jen ruku vztáhnout, aby k nim dosáhl. Peněz neměl nazbyt, a tak nemohl se také dát strhnouti do víru rozkošnického života; uspokojil se tedy pouhým sněním, jež mu mělo býti náhradou za život skutečný. Spatřil princeznu, kterak se před ním mihla na chodníku a pak lehkým krůčkem ubírala se dále. Měla na

sobě šedivé šaty a musila si je často podkasat, poněvadž bylo po dešti a byla mnohdy osobami, které potkávala, nucena sestupovati s chodníku. Pavel spatřil u příležitosti té malou nožku v černých, trochu pobláccných botkách; ale nemyslil než na svou — slávu . . .

Tak potkali se podruhé i potřetí, a konečně Pavel dívku oslovil. Po prvních slovech, jež k ní promluvil, vypukla v hlasitý smích — a smála se vždy, kdykoli ji potkal. Kdyby se mu byla poprvé nevysmála, kdyby jej byla vyslechla a snad mu i odpověděla, byl by si jí podruhé zajisté sotva všimnul. Konečně kdysi za deštivého večera bylo je viděti, kterak rukou v ruce ubírají se pod jedním deštníkem (Pavel měl tenkráte ještě deštník) a důvěrně spolu rozmlouvají. Ona mu vypravovala, že jí říkají „princezna“; on ji doprovázel, ale rozloučil se s ní asi padesát nebo šedesát kroků od vrat domu, v němž bydlela. Ona totiž nechtěla, aby vůbec někdo a nejméně on zvěděl, v jakém paláci rodičové princeznini bydlejí . . .

* * *

Minuly dva nebo tři měsíce. Pavel čekával na princeznu každý večer a doprovázel ji skoro až k domu. Míval na sobě lehký kabátek i tenkráte, když na podzim vál studený vítr, ba i v zimě, když byly tuhé mrazy; ale zdálo se, že mu není nikdy zima. Ona obyčejně přišla chvatným krokem, zavěsila se v jeho rámě a tak ubírali se důvěrně spolu hovoříce dále. Pavel vypravoval mnoho o notách, skladbách a tomu podobném; ona všemu tomu nerozuměla a Pavel jí musil skoro vše dva- i třikráte vykládat než pochopila. Když pak jej později poprvé navštívila v podkrovní jeho komůrce a vyslechla na pianě romanci, kterouž byl sám složil a o níž jí byl již dříve tolik krásného napovídal, počala vše jaksi pochopovat — oči se jí zalily slzami . . . naklonila se k Pavlovi a dala mu první políbení . . .

Majitelka modního skladu, v němž byla dívka zaměstnána, připomínala občas a jaksi posměšně, že má princezna sice nového milence, ale milenec ten že jest asi buď skrblík nebo chuďas, poněvadž vyvolené svého srdce nekoupí ani na nejbídnější šaty, tím méně aby jí koupil oblek bálový. Princezna však se tvářila, jako by neslyšela; nanejvýš pokrčila rameny a šila pyšně dále . . .

Ubohý slavný umělec budoucnosti byltě jí tolik krásného a lákavého vypravoval o svém budoucím štěstí a jiných pěkných věcech, které mají přijíti v zápětí slávě jeho, že ho naprosto nemohla viniti, když se nevydával za nějakého knížete nebo boháče. Kdysi chtěl jí darovati prstýnek — jednoduchý, pouze pozlacený prstýnek s falešnou perličkou — bylo to brzo po prvním. Ona se začervenala a děkovala mu hluboce jsouc dojata, ale prstýnek přijmouti nechtěla; možná že uhodla, čeho se musil všeho odříci, než uspořil na pozlacený prstýnek. Od „jiného“ byla by vzala bez okolků a také bez zvláštní vděčnosti daleko více. Později, nechtíc svému milenci dělati „hanbu“, uvalila na sebe břímě dosti značného dluhu. Koupila si na dluh nové šaty, nový klobouk a nový pláštík — spomínka, že by od „jiného“ vše to ochotně darem přijala, dodala jí zmužilosti a vnukla jí myšlenku, že musí se Pavlovi k vůli šatit vkusně a pokud možná elegantně. Pavel o tom všem nevěděl, ba neměl ani tušení, že udělala nějaký dluh, a když ji spatřil v nových šatech a novém klobouku, pravil: „Jak ti to sluší, jak si hezoučká!“ Těšilo ji to a poprvé byla šťastna v myšlence, že není milenci svému za svou krásu díkem povinna.

V neděli, když bylo krásné počasí, vyšli si obyčejně na procházku za některou bránu. Někdy zabloudili také do hostince — on však skoro nikdy neměl peněz a princezně nezbylo, než podstrčiti mu pod stolem nepozorovaně svou tobolku, aby mohl společný řad zaplatit. Když pak byla doma o samotě, vždy jí bylo tak velkých výdajů líto a srdce se jí úžilo starostí a bázní, že snad se jí příští týden nedostane na věci nejnutnější. Když bylo v neděli deštivo, vyjeli si omnibusem nebo tramwayí buď na konec Karlína nebo na konec Smíchova a pobyli hodinu nebo dvě v některém hostinci a bavili se vždy, ačkoliv ona velmi dobře věděla, že bude musit po celý týden každodenně o hodinu déle pracovat a on, nechtěl-li se dáti zas a zase svou milenkou zahanbit, věděl zcela dobře, že nebude třeba dva nebo tři následující dny ani obědvat . . .

Tak minula zima i leto v sladké hříčce milosti. Ona mu lásku svou vůbec ani nevyznala, ačkoli mu byla upřímně nakloněna; bylať se pro „jiného“ již dosti naplakala a domnívala se nyní, že se stala už rozumnou . . .

* * *

Nadešel měsíc říjen. V duši Pavlovu vloudila se zádumčivost, jakou budívá podzim vůbec, i navrhl princezně, aby podnikli společně výlet po železnici do Kralup. Zvolili si k tomu den, kdy nebyl princeznin otec doma, a vyjeli si na celý den. Když zavítali do nádražního hostince, zeptal se hostinský Pavla, zdali se vrátí večerním vlakem zase do Prahy. Pavel byl se princezny již na cestě optal, co by si počala, kdyby tak byli nuceni stráviti noc mimo domov. Ona vesele se smějíc odpověděla: „Řekla bych prostě, že jsem musila ve skladě dohotovit nutnou nějakou práci“ . . . Nyní však, když se byl hostinský Pavla otázal, pojedou-li večer zase do Prahy, neodvážil se Pavel ani odpovědít. Princezna sklonila hlavu a odpověděla sama, že se vrátí zítra — — a když pak byli o samotě, začervenali se a sklopili oči . . .

* * *

O jak krásné, jak blažené to byly dny, když rukou v ruce chodívali na procházku za bránu, když vyjeli si omnibusem nebo tramwayí, když pod večer stávali pak déle než hodinu před domem, v němž princezna bydlela, nemohouce se rozloučiti, ačkoli ani on, ani ona za celou hodinu třeba ani sto slov nepronesli. Když se byli poprvé setkali, když byli poprvé spolu promluvili, nepřipadlo jim, že se časem svým do sebe tak vřele, tak upřímně zamilují — leč nyní znepokojovalo oba něco jiného . . .

Pavel nemluvil s princeznou nikdy o onom „jiném“, ačkoli byl hned poprvé, když ji oslovil a ona mu odpověděla, tušil, že nějaký „jiný“ existuje. Později nabyl o tom přesvědčení z četných nepatrností a nepatrných jednotlivostí, z chování se dívčina ba i z pří-

zvuku, jakým mnohdy mnohá slova pronášívala. Princezna byla dobrého srdce, byla upřímna a svěřila se mu se vším . . .

Věděliť, že sváteční doba lásky časem svým mine; věděli to oba, ale nermoutili se proto . . . možná, že jim v tom bylo mládí poněkud nápomocno. Když se mu byla princezna se svým tajemstvím svěřila, cítil jakési ulehčení; zdálof se mu, jako by neměl k ní žádných nebo jen nepatrných závazků, jako by se s ní mohl nyní rozloučiti beze všech výčitek svědomí. Okamžiku rozloučení připomínali si oba dosti často, ale s jakýmsi klidem; spomínali si na něj jako na cosi nezbytného, nutného. Ale doposud se ještě milovali, doposud se ještě líbali . . . A když pak posléze okamžik rozloučení nadešel, bylo jinak . . .

Ubohý umělec potřeboval nevyhnutelně nových bot a peněz vůbec. Pošetilou lásku svou zaplatil dosti draze. Je-li člověk pětmecítma roků stár a má-li pouze hlavu a srdce, nemá žádného práva milovati, byť i předmětem jeho touhy byla princezna. „Ku předu! Ku předu!“ jest heslem — bez srdce a se zacpanýma ušima musí člověk ku předu bez milosrdenství a byť měl i přes srdce přejíti k „dennímu pořádku života“ . . .

Pavel ochuravěl a po tři dni nikdo o něm ničeho nezvěděl; ani princezna nevěděla, co se s ním stalo. Byly právě nadešly ony truchlivé podzimní dny, za kterých bývá Vltava tak podivná, že člověka, když se s některého mostu do jejích vln zadívá, pojímá závrať . . . A večer, když Pavel jak obyčejně čekal v známé uličce na svou princeznu, bylo již velmi chladno a sama princezna nebyla více tak švitořivá a chůze její nebyla tak nenucená a lehoučká jako jindy.

V době té bylo mladému umělci jistým agentem nabídnuto, aby za dva tisíce roční gáže a přiměřenou tantiému mimo Prahu a Čechy po cizině cestoval a v kavárnách a v kočujících koncertech na piano hrál. Přijal nabídnutí s jásotem, jako by mu bývalo volno nabídnutí takové zamítnouti. Po té si po několik hodin vzpomínal na princeznu . . . a večer zavedl ji k Švertáskovi na večeři jako bohatý labužník. Byltě dostal zálohu sto zlatých a přes polovičku utratil . . . Ubohé děvče nemohlo se při takové hostině udivením ani zpamatovat, a když pak po kávě skleslo na divan, podepřelo poněkud těžkou hlavu svou o stěnu. Tentokráte byla princezna trochu bledá a trochu smutná, ale sličnější než kdy jindy . . . Pavel ji několikráte políbil na čelo; ona mu v tom nebránila a dívala se mu jen udiveně do očí, jako by předvídala nějaké neštěstí. Pavel cítil, že má stísněné srdce a chtěje jí říci, že ji má velmi rád, otázal se jí, co by asi učinili, kdyby se neměli víecekráte spatřit. Princezna zmlkla, zamhouřila očka a odvrátila hlavu a nijak se nenamáhala, aby skryla velké, lesklé perle, jež jí kanuly po tváři. Když to mladý muž spozoroval, byl nemálo překvapen — viděltě princeznu plakat — poprvé . . .

„Co pak se ti stalo?“ ptal se jí.

Ona buď neodpověděla nebo pronesla přitlumeným hlasem jediné slůvko: „Nic.“

„Vzpomínáš si snad na „onoho jiného“?“ tázal se jí Pavel poprvé, co se znali.

Princezna kyvnutím hlavy naznačila, že „ano“ — a bylo to pravda . . . Pak počala vzlykati a štkáti . . .

Slova „onen jiný“ znamenala minulost; znamenala krásné dny radosti, jaro mládí — ubohou jejich lásku, která byla k tomu určena, aby se takto bídně vlekla od jednoho Pavla k druhému, aniž by příliš plakala, když je smuten, aniž by se příliš radovala, když je vesel; slova ta znamenala přítomnost, která právě mizela — onoho mladíka, jenž jí byl nyní vším, ale kterýž jí prodlením několika měsíců nebo jednoho nebo dvou roků bude úplně cizím. Pavel přemítal v okamžiku tom o témže předmětu, ale neměl tolik zmužilosti, aby se o tom vyslovil. Přitiskl dívku k svému srdci a počal sám plakati . . .

A přece započali svou známost veselým smíchem! . . .

„Opustíš mne?“ štkala princezna.

„Kdo ti to řekl, že tě opustím?“

„Nikdo! ale vím to, tuším to. Odejdeš?“

On sklopil hlavu. Ona se na něho ještě chvíli se zaslzeným okem dívala, pak se odvrátila a plakala tiše dále . . .

Po té možná že z litosti nebo že nebyla právě úplně při smyslech — počala mluvit trochu zmateně a vypravovala mu, co byla před ním až dosud z bázně, ostýchavosti neb egoismu tajila — vypravovala mu o onom „jiném“ . . . Rodiče její nebyli bohati; otec byl malým úředníkem železničním a matka vyšívala, ale zrak její byl už sesláblý a proto vstoupila princezna do modního skladu, aby něco přivydělala. Z části krásné šaty, jež viděla — z části pak přívětivá lichotivá slova, kterýmiž byla oslovována, probudily její marnivost; vhodná příležitost a onen mladík, jenž ji vždycky pronásledoval, kdykoli se octla na ulici — vše to dohromady bylo příčinou, že stal se jí „onen jiný“ tím, čím jí byl. Zpočátku ani jí nenapadlo, že by byla spáchala něco pokárání hodného, až když cítila potřebu zatajiti to rodičům svým: otec byl poctivec a matka světice — byli by hořem a bolestí zemřeli, kdyby byli něco podobného jen tušili.

Vypravovala to tiše jako v dřímotě a hlava její spočívala na jeho rameně.

Když vyšli od Švertáska, procházeli se nějaký čas ulicemi, kterýmiž druhdy chodívali, když Pavel svou princeznu domů vyprovázel, a vypověděli si vzájemně všechny své milé i truchlivé vzpomínky. U rohu ulice, kde se byli poprvé spatřili, na chodníku, na němž se byli poprvé zastavili a on princeznu oslovil, zůstali i tentokráte státi a řekli skoro současně: „Zde to bylo!“ — ale hned dodali: „Ne, tam dále!“ Jako ve snu procházeli se z ulice do ulice a když se loučili, řekli si, že se zejtra zase sejdou . . .

* *
*

Následujícího dne připravoval si Pavel svůj tlumok. Princezna klečíc na zemi vedle tlumoku pomáhala Pavlovi skládati do tlumoku několik těch kousků prádla, jež měl, knihy a noty. Kladla jeden předmět na druhý a vidouc, jak jeden po druhém v tlumoku mizí, div se nerozplakala — tak podivně úzko jí bylo . . . Pavel jí podával kousek po kousku, jak je vyndaval ze skříně; ona se na každý kousek vždy dříve podívala, pak jej obrátila a opatrně uložila do tlumoku. Nemluvili mnoho a zdálo se, že mají na kvap. Dívka položila stranou starý kalendář, do kteréhož si byl Pavel druhdy ledacos poznamenával.

„Necháš mi jej?“ otázala se.

Pavel pokynul hlavou, aniž by se obrátil.

Když byl tlumok plný, klekla dívka na víko a Pavel stáhnul tlumok řemeny. Po té vzala princezna deštník, kterýž si byla odložila na postel a posadila se smutně na pelesť. Stěny komůrky byly pusty; v sedničce nebylo nic více než velký tlumok, a Pavel, jenž přecházeje s místa na místo hledal v přihrádkách nábytku a co nalezl, ukládal do malého ranečku.

Večer si vyšli naposledy na procházku. Princezna opírala se jaksi ostýchavě o jeho rámě, jako by jí miláček počínal býti cizím. Zastavili se v jednom hostinci, v němž byli za dnů štěstí strávili několik blahých okamžiků; ale nezůstali tam dlouho, nýbrž vyšli zase na ulici a takměř ani nemluvili. Pavel si myslil, že všickni lidé, které potkávají, časem svým zase se vrátí a princeznu uhlídají; ona zase si myslila, že Pavla mezi těmito lidmi nikdy více nespatří.

Tak přešli Václavské náměstí. Z daleka viděli osvětlená okna obou divadel zábranských a zdálo se jim, že slyší hudbu. Šli volným krokem dále. Občas pohledli do výše a zdálo se jim, jako by se hvězdičky na temně modré, bezoblačné obloze třásly . . . Tak došli až ku vchodu do Pštrosky, odkud zaznívala hudba. Vešli do zahrady a spatřili v stinných stromořadích procházející se tmavé, mlčelivé stíny a Pavel si pomyslil: „Toť poslední večer!“

Mlčky ubírali se dále, až se octli v Kanálce. Bylo tu ještě mnoho hostů a oba milenci zasedli na malou lavičku v nejstinnějším koutku. Za nimi byl hustý keř. Princezna se nahnula do zadu a utrhla dva lístky; jeden dala Pavlovi — druhdy by se byli něčemu podobnému srdečně zasmáli . . . Po chvíli šel podle nich žebrák; Pavel vstal, což nikdy jindy neučinil a dal žebrákovi všechny drobné peníze, jež měl v kapse . . .

Naposledy se viděli na nádraží v okamžiku odjezdu, v trpké chvíli kvapného, roztržitého loučení bez výlevu citů, bez poesie mezi tlačícím se množstvím, uprostřed lhostejnosti, hluku a lomozu, jaký předchází odjezd vlaku. Princezna chodila za Pavlem jako stín s místa na místo — od kasy k místu, kde přijímají zavazadla, a pospíchala, když pospíchal on, a šla pomalu, když on šel pomalu. Majíc deštník pod pážím nespouštěla s Pavla očí; ale nepromluvila ani slůvka a byla na smrt bledá . . . On však byl velice rozčilen a ještě více zaměstnán. Když chtěli vstoupiti do čekárny, žádal od nich železniční zřízenec jízdní lístky; Pavel svůj lístek ukázal, ale ubohé děvče žádného nemělo. Tam stiskli si tedy na kvap ruce naposledy — uprostřed strkajícího se množství lidu . . .

Ona zůstala státi právě u vchodu držíc svůj deštník v obou rukou, jako by někoho očekávala — občas podívala se na návěští, jež tu byla na stěně nalepena, nebo na někoho z lidí, kteří se hrnuli do čekárny, a sledovala je smutným zrakem až do vnitř . . .

Konečně zazvoněno po třetí a parostroj zapískl. Dívka přitiskla prudce svůj deštník k prsoum a pomalu, velmi pomalu a krokem trochu nejistým ubírala se pak chodbou k východu z nádraží; ale za chvíli nemohla dále a musila usednouti na jednu z četných laviček . . .

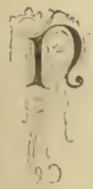
Budiž s bohem! Ty duše drahá, která právě odjíždíš, s kterouž bylo mé srdce žilo a cítilo! Buď s bohem! Měj se dobře i ty, jenž jsi šel před ním touže cestou! Měj se dobře i ty, jenž přijdeš po něm a půjdeš touže cestou jako on! Ubohé děvče! . . .

A ty ubohý, přeubohý velký umělče, vleč i ty svůj řetěz za sebou! Jdi, abys se mohl lépe šatit a každý den dobře jedl, do cizích zemí, kde tě nikdo nezná a nikdo tě nemiluje; jdi a zapomeň na princeznu mezi princeznami ciziny, až zapomeneš na zádumčivý obraz její, jak se ti vryl do duše, když jsi ubohou princeznu před smutnou čekárnou v nádraží spatřil naposledy! . . . A až se někdy zase vrátíš a nebudeš více chud, nebudeš více bláhový idealista jako tehdá — a setkáš-li se někdy s princeznou — nepřipomínej jí oné divuplné doby minulé, nevzpomínej jí, jak jste se tehdá smávali, jak jste plakávali — neboť i ona se změnila, nešatí se více na dluh a sotva by ti porozuměla . . . A to je to nejsmutnější z celé pohádky.

Utrpení Claude Blouета.

Novella A. Theurieta. Přeložil *B. Frida.*

I.

Nikdy nezapomenu toho dne, kdy jsem přišel do učení k panu Péchoinovi, lékárníku v Marvilleu. Zdá se mi, jako by se to bylo stalo teprve včera. Vstal jsem velmi časně a vytřásl jsem se hodně po celé tři hodiny v dostavníku, který jezdí mezi Clermontem a Marvillem. Bylo to začátkem února; z rána byla hrozná zima, a když mne složili před hospodou „u zeleného dubu“, pršelo, jen se lilo. — Marville skládá se ze dvou měst; jedno leží nahoře na vrchu, druhé dole pod vrchem. P. Péchoin bydlel ve čtvrti hořejší.

Stoupal jsem stěží kamenitou a nerovnou cestou, vroubenou starými, zbortěnými zdmi, pod nimiž vykládali kramáři pestré svoje zboží. Chvěl jsem se na celém těle, jednak zimou, jednak strachem; neboť ačkoliv mi bylo již dvaadvacet let, přece byl jsem velice neobratný a plachý. Celý svůj život strávil jsem v naší vesnici, a mimo jedinou cestu do Nancy, kam jsem jel k vůli zkouškám, zůstal jsem vždy u faráře v Louppy, který mne vychoval. Nedbaje deště, který [illegible] do tváře šlehal, kráčel jsem zvolna a tázal jsem se sama sebe, jak asi budu od lékárníka přijat. Když jsem přišel do hlavní ulice, prohlížel jsem si zvědavě ozdobné štíty domů a brzo spatřil jsem nad zasklenou výkladní skříní firmu p. Péchoina. Dům ten nebyl právě vlídný; byl starobylý a smutný jako všecky domy v hořejším městě. Zaprášeným oknem rozeznával jsem dosti neurčitě směsici podivných předmětů. Třesoucí se rukou opřel jsem

*

se o dveře; uvnitř seděl stařec malé postavy a zabaloval prášky. Pronikavý cinkot zvonku jej vyrušil; pozdvihl hlavu a ohledl se na mne.

Já obracel mlčky v rukou zmoklý svůj klobouk.

„Čeho si přejete?“ oslovil mne lékárník hlasem ostrým.

— Jsem Claude Blouet, pane . . .

Pohledl na mne tázavě a netrpělivě. Poznal jsem, že moje jméno nijak ho nepoučilo; představil jsem se tedy jinak: „Jsem nový élève.“ Na to odevzdal jsem mu list strýce, faráře.

Položil jej stranou a neotevřel ho. „Aha! dobrá, posaďte se, příteli, hned jsem hotov.“ A opět vážil prášky, balil je a zapisoval.

Já se posadil trochu zaražen na starou koženou pohovku a jal jsem se pozorovati poněkud plaše nového pána svého i lékárnu, kde jsem měl stráviti kolik let své praxe. P. Péchoinovi bylo asi padesát let; ale na první pohled, podle bílých, řídkých vlasů a staromodního zelenavého kabátu byl by mu každý hádal více nežli šedesát. Šedivé jeho oči zářily neobyčejným leskem; byl postavy malé, ale, jak zdálo se, velice silné a živé. V jeho tváři a pohybech bylo něco zvláště čilého ano nepokojného. Kdo viděl ostrý jeho nos, lstivý jeho pohled a rychlé jeho pohyby, vzpomněl si bezděky na veverku. Lékárna měla tutéž tvářnost jako její pán Byla vysoká a temná, plná lahviček, kněh a vycpaných ptáků a upomínala na lékárny v dobách dávno minulých. Zdá se, že bylo v krámě totéž zboží, jako před sto lety; nádoby měly podobu popelnic; celé otýpky sušených rostlin visely u stropu a dýchaly rozličné lékařské vůně, které mne až dusily. Nade dveřmi vedoucími do bytu houpala se v kleci sova a časem rozlehl se krámem smutný její křik. Zdálo se, že p. Péchoin, stále zahloubán ve své práci, na mne zapomněl, a já, celý mokrý od ranního deště, a v duši smuten vzpomínal jsem se slzami v očích na oheň a milé teplo ve farské kuchyni. Co jsem tak seděl zamyšlen, lezlo mi něco přes nohy a já vyskočil na lavici: byla to ohyzdná želva, která smutně slídila po kusech salátu roztroušených po lékárně.

V tom se otevřely zadní dveře a na prahu objevila se stará služka; tvář měla zarudlou a na hlavě veliký čepec s krajkami. „Annello,“ pravil p. Péchoin, „to jest nový élève; ukaž mu jeho pokojík “

Stařena se po mně ohledla a viděla můj mokrý šat, přilepené vlasy na skráních a smutnou moji tvář. Mrzutá její tvář se pojednou vyjasnila.

„Ale,“ zvolala hněvivě, „vy jste pěkný, pane Péchoine! Ubohý ten hoch je promoklý až na kosť a může se zde snadno nastudit. To není moudré nechat ho zde čekat.“

— Promoklý! pravil p. Péchoin a teprve nyní si všiml, že řinul se po okně déšť; na mou věru: zase prší, ani jsem nevěděl . . . Odpusťte, příteli; jděte se usušit a potom, až budu hotov, promluvíme si o vašich záležitostech . . . Hezky mu zatop, Annello.“

Služka vedla mne několika tmavými síněmi, potom přes úzký dvůr s omšenou dlažbou, a konečně octli jsme se v kuchyni. Byla starobylá a začernalá, jako vše ostatní; ale přec poněkud živější a domácnější. Ve vysokém krbu dohoříval veliký pařez; porcelán vystavený na stole a měděné pánve dodávaly jí živějších barev a dřevěné hodiny cvakaly na zdi tak mile, že jsem vzpomínal na naši vesnici. Annella hodila na oheň otýpku chrastí a foukajíc dlouhou, železnou trubkou rozdýchala plamen. „Hni se přece, starý,“ pravila a odstrčila jemně běložlutého kocoura, který dřímal jako nějaký kanovník vedle pánve, „pusť, ať se může pán ohřát!“ Kocour otevřel na polo ospalé oči své, pohledl na mne nedůvěřivě, vstal, protáhl se a ulehl znova mezi kozlíky. Annella šukala sem a tam, vadila se s kocourem, zdvihala pokličku s hrnce stojícího nad ohněm a hleděla všemožně se mnou hovořit; já však neměl k tomu chuti. V noci jsem byl málo spal a teplý dech ohně skolébal mne brzy v dřímotu.

Mimo to vzpomínal jsem dosud na svůj odchod z domova a přivítání p. Péchoina mne zarazilo. Zvyklý jsa hlučnému a volnému životu venkovskému tázal jsem se sám sebe, co si počnu v tomto domě, špinavém a nevlídném jako vězení. Chvěl jsem se při pouhé myšlence, že mám stráviti nejkrásnější leta svá mezi těmi prášky a starým haraburdím, ve společnosti starého pána a staré služky, kteří mi všemožně budou vnucovati svoje zvyky a učiní ze mne také starce, jen aby se nic nezměnilo v jejich životě. „Ach krásné moje lesy,“ vzdychal jsem, „to bůh ví, proč jsem vás opustil a přišel sem do chmurného domu toho? Utrápím se tu dlouhou chvílí.“ Ale brzy nabyl rozum převahy: „Jen nebuď jako malé dítě, Claude,“ pravil jsem k sobě. „Jsi sirotek a musíš se starat o živobytí. Jen si vzpomeň, jak obětoval tvůj strýc, ten dobrý muž, lesklé svoje stříbrňáky, aby tě slušně oblekl na tu cestu do světa! Považ, jak bys jej zarmoutil, kdybys se vrátil zase na faru, jako tehdáž!“

V tom otevřely se prudce dveře kuchyně a na prahu stála mladá dívka. Bylo jí asi osmnáct let; zastavila se patrně překvapena, že mne viděla sedět u ohně. Já vstal celý oslněn. Byla štíhlá ač ne příliš; vlasy měla plavé, pleť bez lesku, rty svěží červené, a veliké, hnědé oči.

„Nanino,“ pravila služka, „ten pán jest nový élève tvého tatínka . . .“ pak obrátivši se ke mně dodala: — „A to je naše slečna.“

Děvče mne též pozdravilo a usmálo se. Jediný svit milého toho úsměvu rozehnal ihned chmurné moje myšlenky. Zapomněl jsem na vlhký dvůr, na rozházenou lékárnu, na bláznivého lékárníka; neviděl jsem ničeho leč tyto krásné, korálové rty a mezi nimi ty lesklé, bílé zuby, a ty oči, kde se obrážel úsměv její jako paprsk slunce ve vodě tiché studánky. Cítil jsem pojednou, že je mi veselo, a více jsem se nebrozil, že mám zůstati v domě p. Péchoina.

Slečna Nanina se mne vyptávala na mou cestu a na Louppy; její milý a melodický hlas podmanil si docela mé srdce. Byla tak přirozeně veselá, že bylo člověku ve společnosti její docela volno; její chování nebylo ani mazlivé ani affektované, jaké vídáme často u venkovských děvčat našich. V řeči jsem prohodil, že jsem od svého odchodu z Louppy ničeho nejedl . . . „Ale,“ zvolala spínajíc roztomile ruce, „vy máte asi hlad; musíte si pospíšit s obědem, Annello.“

A sama dala se ihned do práce. Jak přišla, vzbudil se kocour a běžel k ní. Třel se jí o šaty a přidu-

šeně mňoukal; chodil za ní, kam se jen hnula: z kuchyně do špižírny a ze špižírny do jídelny. Já se na ni díval, jak přichází a odchází, naslouchal jsem hudbě jejího hlasu, předení kocoura, tikání hodin, praskání ohně a více jsem již nelitoval ani krásných lesů v Louppy ani krbu na strýcově faře.

Když bilo poledne, byl oběd na stole. Jedli jsme v malém pokoji vedle lékárny; malým okénkem mohli jsme viděti, co se dálo v krámě. P. Péchoin přišel brzy za námi. „Četl jsem list vašeho strýce," pravil ke mně; „ostatně byl jste mi odporučen od doktora Grodarda, který jest naším společným přítelem, a to dostačí; vítám vás ještě jednou . . . Doufám, že se shodneme. Annella vám poví domácí pořádek . . . A teď jezme! . . ."

Odkryl pokličku z kouřící se mísy a všichni jedli jsme s velikou chutí.

Když bylo po obědě, přišel můj kufr a služka mi pomohla donésti jej do prvního poschodí. Můj pokoj byl malý, s nábytkem dosti skrovným; ale měl krásnou vyhlídku do vinic ležících na nízkých návrších. Vrch, ne právě vysoký, tvořil jakési údolí, v němž se ztrácely červené střechy předměstí Véelu; mezi hustým stromovím a malými domky vinula se pařížská silnice. Potom ukázala mi Annella půdu, plnou léčivých vůní, pak laboratorium s vyhlídkou na terasovitou zahradu, která se skláněla až k předměstí.

Po této první návštěvě uvázal jsem si zelenou plátěnou zástěru a pod dohledem p. Péchoina jal jsem se krájeti kořínky a tlouci rozličná koření Brzy byl večer. V lékárně rozsvítili čadící lampu, jejíž kmitavé světlo činilo vše ještě fantastičtějším nežli zdálo se ve dne. P. Péchoin šel k slečně Nanině a já zůstal v lékárně; četl jsem Codex až do večeře.

Sotva jsme sedli ke stolu, vstoupil do pokoje doktor Grodard, přítel mého strýce. Byl to malý zavalitý mužík, s hlavou skoro holou, plnou červenou tváří lemovanou hustými chumáči rudých vousů. Ačkoliv nebyl nic více než chirurg, přece mu říkali všichni doktor. Byl zarytý republikán a stoupenec nových oprav, ale zároveň byl věrný starým praktikám dávné mediciny; své recepty psával vždy latinsky. Ostatně byl dobrák, srdce výtečného a věrného, a botanik tak horlivý, že znal každou květinu v celém okolí. Vídal jsem jej často na faře; přivítal mne laskavě, tiskl mi ruku a vyptával se na zdraví strýce; pak, když to vše odbyl, obrátil se ke mně zády a jal se hovořiti s p. Péchoinem. Oba mluvili velmi ohnivě; doktor lékárníku neustále něco namítal a, jak jsem pochopil, jednalo se o nějaký výzkum mého patrona; ale dával jsem málo pozor a spaní mne přemáhalo. Styděl jsem se za svou slabost, a ze strachu, aby se mi Nanina nevysmála, štípal jsem se, jen abych neusnul. Vše bylo marné; ona spozorovala moje trápení a pravila: „Otec se baví tak živě, že si nevšimne ničeho; ale proto se nemusíte ostýchat, pane Claude . . . Dojista, že potřebujete odpočinku. Annello, rozsviť lucernu." Já si nedal dvakrát říkat; přál jsem všem dobrou noc a stoupal jsem zlehka po schodech. Za deset minut dřímal jsem již hluboce v měkkých suchých peřinách, páchnoucích kořenem kosatce. Tak uběhl první den, který jsem zažil v domě p. Péchoina.

II.

Můžeme říci o lidech totéž co se říká o národech: Šťastni, kdo nemají žádné historie! Skoro celý rok uplynul mi den za dnem zvolna sice ale velmi příjemně. Ráno vstával jsem za klekání, sešel do kuchyně, kde mi přichystala Annella šálek mléka s cukrem a kde předl kocour u zářícího ohně. Otevřel jsem okenice a čekal jsem, až p. Péchoin vstane a až přijdou obyčejní ranní hosté na sklenku. Mnoho lidí k nám nechodilo; lid miluje novoty a mnoho nemocných obracelo se raději do skvělých lékáren dole v městě, které byly zařízeny podle nové mody. K nám docházela jenom chudina z předměstí a pak staré rodiny měšťanské z hořejšího města, jež zůstávaly dosud věrny dávným zvykům svým a jež se léčily také dle staré mody. Na neštěstí žili dobří tito lidé, většinou méně zámožní, docela spokojeně v chatrných domech svých, a žaludek měli zdravý a silný, takže jejich přízeň velmi málo vynášela. P. Péchoin měl však krásná luka a rozsáhlé vinice na nejlepším výsluní; a jelikož nečekal na výdělek, nevšímal si ani za mák běžné mody a pěstoval farmacii jako umění a ne jako řemeslo. Zatím však se těšil, že rozšíří svůj obchod; spolehal se totiž na svůj výzkum, o němž často potají hovořil s doktorem Grodardem. Hrabal se skoro celý den ve velikých slovnících a dělal různé pokusy v laboratoři. Já, sova a želva zůstali jsme v lékárně; sova bývala, jak se zdálo, zamyšlena, a želva lezla zvolna podél skříní. Chvílemi zacinkal zvonek, a nějaká hospodyně ze sousedství přišla pro šťovíkovou sůl nebo pelyněk. Někdy po čase došel nějaký recept doktora Grodarda a tu jsem zavolal p. Péchoina, aby ho přečetl.

Uvykl jsem docela chmurné této lékárně, pohřbené v prachu a tichu svém. S pravou rozkoší zabral jsem se do čtení „Knihy o léčivých rostlinách" od Roquesa. Hlavní ulice hořejšího města byla dosti prázdná a kolemjdoucí mne nijak nebavili. Byly to stále tytéž postavy: malí kapitalisté, vycházející z rána pro trochu čerstvého vzduchu; staré, churavé slečny jdoucí na mši k sv. Štěpánu, a v poledne dělníci z továren. Hluboké ticho to a samota vyzývaly k studiím a přemýšlení. Když bylo jasno, vnikalo slunce šikmo až do lékárny, pozlatilo hustý prach ležící na balících bylin a zářilo jako drahokamy skrze zelené a hnědé tekutiny uzavřené v láhvích za oknem. Když se otevřely dveře vedoucí do bytu, zaslechl jsem, jak sl. Nauina při šití zpívá; svěží tento hlásek, který ke mně časem dozníval, uchvátil mne tak, že jsem zapomněl na svou lekturu; duše moje letící na křídlech písně její bloudila bůh ví kde.

Večer v zimě scházeli jsme se v malém pokoji; v letě na terase. Obyčejně přidružil se k nám doktor Grodard a zapředl s p. Péchoinem dlouhou rozpravu o přírodopise. Já naslouchal s celou duší a získal jsem tak velmi mnoho. Tehdáž počínal jsem již chápati p. Péchoina a přilnul jsem k němu i při všech jeho bizarrních způsobech. Nikdo by nevěřil, jaké množství různých vědomostí dřímalo v největším neladu v hlavě nepatrného starce tohoto. Ve dne v noci čítal a studoval pilně vše, co se psalo o botanice; nebyl jako někteří učenci, kteří znají věci pouze z kněh a herbářů. Největší část svých vědomostí čerpal přímo z přírody;

pozoroval ji s potěšením a tak bylo jeho poučení vždy rozmanité a vydatné jako samy prameny, ze kterých čerpal. P. Péchoin byl zároveň nadšený snílek i horlivý badatel.

Někdy na jaře, sotva že se rozednilo, vydal se již na cestu: připjal si kamaše, přehodil si plechovou brašnu svou a jako veverky, kterým se tak podobal, lezl a toulal se v blízkých lesích jurských. Vracel se teprve k desáté hodině s tváří blaženou, očima zářícíma a přinášel vždy hojnou kořisť. V jeho bytosti bylo něco jako míza a zeleň lesů. Pohodil vítězně květiny přede mne na stůl a zvolal: „Tu máte něco, přítelinku, bavte se!“ Počínal mne milovat, protože mne bavilo vše, v čem si sám liboval. Když blouznil o lesích, já mu přizvukoval; a tak považoval mne více za syna nežli za élèva. V letě, v neděli, když slunce krásně svítilo, vzal si knihu, posadil se v krámě a říkal: „Mládež chce mít také vyražení; jděte, Claude, s doktorem a Naninou se trochu proběhnout. Já zde počkám!“

Já šel a vystrojil jsem se co možná nejlépe Uhladil jsem si pečlivě dlouhé, bledé vousy; oblekl jsem si myslivecký kabát s mosaznými knoflíky, uvázal si modrou kravatu a dívaje se do starého zrcadla nebýval jsem sebou nikdy docela spokojen. Zatím bily hodiny u sv. Štěpána, vlaštovky lítaly jako šípy kolem otevřeného okna, od souseda plechaře doznívaly měkké tony fletny a teplý, jihovýchodní větřík vanul mi dovnitř vůni z blízkých vinic, které byly právě v plném květu. Sl. Nanina nosila kartounové šaty s višňově červenými stužkami, které jí znamenitě slušely. Doktor s námi obědval a jakmile sklidili se stolu, dali jsme se na cestu.

Ach jak milé bývaly ty lesy v parné letní odpoledne! Kdybych byl živ déle nežli patriarchové, nikdy na ně nezapomenu. — Staré buky s bělavou korou stály bez hnutí v lesním tichu; mezi hustými větvemi jejich prokmitovalo jasné, modré nebe. U paty jejich prostíraly se ohromné koberce zimostrázu, jehož lesklé listy zářily jako stříbro. Časem pronikl zlatý paprsk zelenou klenbou větví a světlé stíny míhaly se jako pozlátko po šeré houštině. Když jsme došli k příkopu, musili jsme vždy zavříti oči: ze všech stran řinuly se na nás proudy světla. Velicí perleťoví motýli houpali se na stonkách náprstníku a v hustých ostružinách rozlehalo se bzučení hemžícího se hmyzu . . . Sl. Nanině jsem se vždycky divil. Nebyla ani bázlivá, ani nesmělá; šla za námi všude, kam jsme zaměřili, a nebála se ani pichlavého houští ani hadů, a když jsme něco zajímavého nalezli, těšila se s námi a tleskala rukama. Když jsme trochu prudce stoupali a ona se unavila — jak jí to slušelo! bývala trochu rozcuchaná od běhu, její hnědé oči zářily živě jako plameny, rty mívala pootevřené a v zlatých jejích vlasech nebo na bílém hrdle uvízl časem nějaký lístek, květ, anebo zářící kapka rosy, která zbyla v chládku ještě od rána! Ach jak bývala krásná v temném rámci čarovných těch buků!

Nanina byla naše společná chlouba i radost, a když jsme se večer vraceli z procházky alejí podél vrb, kde se schází noblessa dolejšího města, usmíval se doktor spokojeně vida, kterak se všichni ohlížejí po naší společnici. Já nesdílel jeho radost, ano býval jsem velice mrzut, když jsem viděl, že písaři notáře a jiní pánové se jí příliš obdivují. Zlobil jsem se a přál jsem si, abych je mohl zničiti jediným pohledem, unésti Naninu někam až na konec světa a ukryti ji všem zvědavým pohledům. Zkrátka, já býval žárlivým a tak jsem brzy poznal, že ji miluju.

Tato novina, ačkoliv mne naplnila nekonečnou radostí, stala se mi zároveň pramenem nového utrpení. Já byl plachý až příliš, a hleděl jsem všemožně ukryti svou lásku. Bál jsem se, že mi to vyčte p. Péchoin na očích a že mne vyžene. Zprvu jsem si činil pro to výčitky a tázal jsem se sama sebe, smím-li zneužívati takto přátelství svého pána a pozdvihnouti tajně očí svých až k jeho dceři. Znenáhla však utichly moje obavy a já stal se hříšníkem zatvrzelým. „Proč bych nesměl,“ těšil jsem se, „mysliti na ruku Naniny? Což nejsem mlád, silen? což neumím pracovat? Pán si mne váží a snad bych dovedl učiniti dceru jeho šťastnou, kdyby mne chtěla milovati?“

Chtěla by? Kdo ví. Někdy jsem o tom pochyboval, když jsem se měřil s krásnými šviháky, kteří nás potkávali pod vrbami v nových rukavicích, lakovaných botkách, s hůlkou v ruce. A přece jsem se těšil, že se Nanina snad nasytí všech těch šviháků a zamiluje se do mne! Ale vždyť jsem se nemotorně choval, nosil oděv z hrubého sukna a každý hned poznal, že jsem přišel z vesnice! Někdy však v lesích, když čerstvý, vonný vzduch zavanul mi do prsou a rozcuchal mi vlasy, a já směle přeskakoval příkopy, tu rozvlnil dech naděje sevřené moje srdce. Zde byl jsem doma, zde byl jsem jiným člověkem než v městě.

Jednou v srpnu zastavili jsme se s Naninou a doktorem v údolí Savonnièrském u studánky, které říkají pramen d' Étne. Husté větve olší spojily se nad vodou v tmavou klenbu a proměnily studánku v zrcadlo s roztomilým rámcem. Zadíval jsem se do něho a spatřil jsem v něm klenuté svoje čelo, husté, bledé vlasy, modré oči zářící rozčilením, uhlazené vousy, široká, silná ramena . . . a byl jsem jaksi spokojen. Díval jsem se dále a spatřil jsem za sebou obraz Naniny, která, jak se zdálo, mne také pozorovala ve vodě. Já se rychle obrátil a ona se zarděla jako vlčí mák.

„Snad mne přece miluje!“ myslil jsem večer odcházeje do svého pokoje, a pouhá tato myšlenka mi sevřela hrdlo a pobouřila mi srdce. Jal jsem se vzpomínat a sbíral jsem pečlivě všecky podrobnosti, které by mohly potvrditi moji domněnku. Když jsme hledali rostliny, dávala mi vše, co nalezla — proč mně a ne spíše doktorovi? Často jsem mnoho trpěl: býval jsem rozčilen a bolela mne hlava; ona uhodla hned, co mi chybí, a přinesla mi lípové thé; pak vzpomněl jsem na jednu kytici, kterou jsme spolu trhali v zahradě, na žluté měsíčky, které přinesla do mého pokoje, na jeden večer, kde jsme sami dva něco čtli . . . Byl jsem jako pták, který sbírá stéblo za stéblem pro svoje hnízdo; já sbíral krásné tyto vzpomínky a stavěl jsem z nich měkké hnízdo, do něhož jsem uložil všecky svoje naděje.

Tak uplynul podzimek, pak přišla zima a v této době, kde se vše k sobě tulí a tiskne, v této době důvěry a přátelství, byli jsme oba více zaměstnáni a soustředěni a přece sblížili jsme se více než kdy jindy. Někdy večer, když se stmívalo, a bledé světlo sou-

mraku pronikalo sotva šerými okny lékárny, sedal jsem dlouho nad svou knihou se srdcem rozechvěným . . . V tu dobu vracela se z města a na cestě stavěla se vždy u mne a hovořila chvíli se mnou. Bývaly to podivné rozmluvy a přec tak rozkošné! . . . Řekli jsme si sotva pět nebo šest slov a já vzdychal, že se až sova ze spaní budila; pak ulekli jsme se sami svého mlčení, hledali jsme záminku, abychom mohli se rozejít a ona odběhla.

Uplynul leden a mrazivé jeho noci, únor i bouřné jeho větry, minul březen a s ním i poslední přeháňky; konečně zazpíval kos a rozkvětly první anemony. Večer hrávaly zase děti venku pod podloubím a stříbrné jejich hlásky a jásavý smích věštil, že přišlo opět jaro; neboť děti jsou jako ptáci: jaro připíná jim křídla a mění jejich hlásky v hudbu. Dne přibývalo; ale večerní naše rozmluvy nepřestávaly.

Jednou večer, ve svatý týden, odešla s Annellou do kostela. Když se vrátily, bylo již šero, a v lékárně tměly se husté stíny. Sova kolébala se ve své kleci, a já naslouchal posledním zvukům klekání.

Podivná tato hudba skolébala mne tak v moje snění, že jsem ani neslyšel, jak se otevřely dveře, a Nanina stála přede mnou; myslil jsem právě na ni a zachvěl jsem se.

„Nač myslíte, pane Claude?“ pravila ke mně, mezitím co služka odcházela do kuchyně.

— Poslouchal jsem zvony, slečno Nanino.

A vzdychl jsem; bylo opět ticho. Stíny stále houstly; neviděl jsem více ničeho leč štíhlou její silhouettu a pak veliké, zářící, laskavé oči její. Magnetický jejich lesk mne přitahoval; celá moje duše se v nich stápěla a tonula v rozkoši. „Dnes jest příjemně,“ pravila jen aby přerušila mlčení, které se stávalo trapným. „Ten jarní vzduch je tak svěží! . . . Šly jsme až k lesu s Annellou. Víte to? Hyacinty již kvetou!“

— Je to radost, to jaro! odvětil jsem nedbaje hodí-li se právě má odpověď k rozmluvě. Díval jsem se do těch jasných, velikých očí a cítil jsem jako by mne tajemná jakási moc vznášela do nebe.

„Natrhala jsem vám jich,“ pokračovala Nanina, „a také kytičku fialek. Hleďte, jak voní.“ A vztáhla ke mně bílou svoji ruku. Octly se snad chvějící se její prsty tuze blízko mých rtů? Či opojila mne snad milá, teplá, jarní vůně fialek? . . . Ani sám již nevím. Chopil jsem tu malou, drahou ruku a zlíbal jsem ji nastokrát. „Ah! pane Claude!“ šeptala a krásná její hlava sklesla jí zvolna pohnutím na prsa.

— Jak vás miluju! . . . zvolal jsem a přistoupil jsem k ní blíže.

— Nu tedy ji obejmi! ozval se pojednou ostrý hlas, který vycházel ze dveří malého pokoje, a při svitu měsíce, který právě vycházel nad střechy, poznali jsme rozčilenou tvář p. Péchoina.

Nanina slabě vykřikla a já zavřel oči jako kdyby se měl sbořit svět. Již jsem viděl, jak budu vyhnán z domu a jak se vrátím s hanbou k svému strýci. Když jsem se odvážil opět prohlednouti, stál pán před námi. „Tedy se obejmete!“ opakoval, „vždyť vám to dovoluju,“ a pojav nás oba za ruce přivinul nás jemně k sobě . . .

Po večeři, když Annella odklidila ubrus a doktor Grodard se usadil ve své lenošce, vstal slavnostně p. Péchoin a vzal mne za ruku. „Hle,“ pravil co možná důrazně, „ten jest budoucí manžel mojí Naniny. Až bude lékárníkem, zasnoubíme je,“ a nakloniv se k doktorovi, který se usmíval, dodal: „a Nanina dostane darem ku svatbě můj e l i x í r.“

Doktor byl dojat, Annella slzela, Nanina a já, my plakali radostí a tiskli jsme si ruce. Pouze kocour seděl schoulený jako sfinx v koutě na stole, kňoural do vousů a lízal se jaksi nevrle. (Pokračování)

FEUILLETON.

Fonograf.

Sotva jsme poněkud uvykli překvapujícím výsledkům telefonie, obdařila nás mladá Amerika opět novým divem, který v mnohém ohledu vyniká nad telefon. Jest to f o n o g r a f, jejž sestrojil T h o m a s A l v a E d i s o n, vědecký konsulent společnosti „Western Union Telegraph Company“.

Telefonem stal se lidský hlas nezávislý na p r o s t o r u — fonografem stává se neodvislým od č a s u. Je-li účelem upotřebené vědy přírodní, aby vymezila vliv prostoru a času na konání lidská, pak jest vynalezení fonografu jedním z nejvážnějších triumfů této vědy. Stal se ovšem teprve první krok, však dosti na tom: když s m ě r je naznačen, vždy najdou se pionéři, kteří dovedou podstoupiti vítězný boj se všemi překážkami. A Edison sám nebude poslední z nich.

Co jest fonograf? Jednoduchý — velmi jednoduchý nástroj. Jsou to vlastně aparáty dva, které se však ve svých výkonech mohou zastupovati. První jest aparát p ř i j í m a c í, druhý pak m l u v í c í. Do prvního hovoříme neb zpíváme, a prostřednictvím podobné pružné blanky jako u telefonu (jenže bez intervence elektřiny) vyvozuje se naším zpěvem neb hovorem jakési plastické fonetické písmo na listu staniolovém, který v aparátku navinut jest na zvláštním válci. Vyjme-li se tento list ze strojku a navine-li se na podobný válec v aparátu mluvícím, jest vše připraveno ku reprodukci naší řeči. Třeba jen tento druhý strojek uvésti v pohyb buď rukou neb strojem hodinovým, a b y z a p a r á t u z n ě l a j a s n ě a z ř e t e l n ě v l a s t n í n a š e s l o v a. Schováme-li takovýto staniolový list, máme v něm takořka ztuhlý lidský hlas: kdykoliv jej vložíme do mluvícího strojku, uslyšíme věrnou reprodukci své neb cizí řeči. Zhotoví-li se však dle toho listu elektrotyp, může se netoliko snadněji neporušen zachovati, ale může býti i rozmnožen, tak že pak více osob může obdržeti kopie.

Slova slavného muže zachycená fonografem, mohou býti rozšiřována v kopiích, a každý může je pak slyšeti, kolikráte mu libo. A to netoliko v přítomnosti: i naši potomci po stoletích mohou naslouchati opět a opět těmto slovům, tak jakoby je slyšeli z úst mistra samého.

Posud zachovávali jsme po drahých zesnulých jen podobu jich ve věrném obrazu, jejž nám poslušné slunce zhotovilo: nyní uschováme i drahý nám hlas co milou památku, a po letech ještě budou nám zníti slova zesnulých přátel co upomínka zašlých dnů.

Tisícerého upotřebení pak může dojíti fonograf v každodenním životě co platný společník v práci i co zábavný druh ve chvílích odpočinku. Edison sám sestrojil již hodiny, které č a s h l a s i t ě p r o v o l á v a j í, dodávajíce po každé nějakou přiměřenou poznámku, k. p.: „Jedna hodina! Čas k jídlu!“

Není zajisté divno, že zpráva o vynálezu tak neobyčejném docházela zpočátku málo víry (vždyť jsou posud lidé, kteří i

o telefonu pochybují), veškerá pochybnost musila však přestati, když fonograf nedávno přivežen i do Anglie, kde o něm známý ve světě vědeckém Preece přednášel ve spolku telegrafních inženýrů i ve Physical Society. Tři strojky produkované v těchto přednáškách mluvily, smály se, deklamovaly, zpívaly, ano jeden z nich reprodukoval i duet, jejž do něho dříve byli zapěli pánové Spagnoletti a Sedley Taylor. Tato reprodukce nebyla arci výkonem aestheticky dokonalým, dosti však na tom, že dvojzpěv zřetelně byl opakován.

Konečně budiž dodáno, že Edison není cizincem na poli vynálezů. Pocházíť od něho takzvané elektrické péro, dále telefon, který závodí s Graham Bellovým vynálezem, dále pak soustava quadruplexní telegrafie a velmi důmyslný systém telegrafie automatické. *n.*

„Syn člověka", čtyraktové drama od J. V. Jeřábka. Původní dramatická literatura česká v posledních letech valně ochabla. S tím větším potěšením vítáme každý nový plod musy dramatické a milerádi promíjíme i mnohou vadu techniky, vyniká-li jen plod ten obsažností myšlenkovou a opravdovostí umělecké snahy spisovatelovy. Drama Jeřábkovo vyhovuje oběma těmto předním požadavkům a v ohledu divadelní techniky vykazuje autorovi jedno z předních míst. Zvolilť sobě Jeřábek k spracování dramatickému látku výlučně románovou, a právě v tom, že podařilo se mu látku tu zmoci aspoň tak dalece že i v rouše dramatickém interessuje, jeví se poznovu osvědčený již dramatický talent Jeřábkův. Větší část vad, jež možno dramatu Jeřábkovu vytknouti, vyplývá z podstaty látky vzpírající se v samém svém jádru spracování dramatickému. Jak nemalých obtíží spracování látky té autorovi spůsobilo, vysvitá nejlépe z okolnosti, že tajemství titulního reka, o němž se dovídáme v předehře, musí býti v prvním aktu opakováno a ku konci hry že musí býti poznovu k řeči přivedeno, aby mohl býti spisovatel práv všem požadavkům logiky a psychologie. Trojí toto opakování jádra hry pokládáme za přední vadu dramatu, z kteréž pak se rodí řada jiných; leč všechny tyto, jakož i vada kardinální mají základ svůj ve volbě látky. Kdyby si byl Jeřábek zvolil tresť rozhodně dramatickou, byl by — o tom svědčí i nejnovější tato jeho práce — dosáhl úspěchu rozhodnějšího než svým „Služebníkem", kteréhož v ohledu ryze dramatickém „Synem člověka" nepřekonal a také překonati nemohl, poněvadž si byl nedramatickou látkou sám položil překážku nepřekonatelnou. Děj dramatu Jeřábkova koná se před více než sto lety, tudíž v době, kdy moderní názory, jak se nám jeví nyní, počínaly teprv klíčiti a kdy každá novota setkávala se s překážkami takměř nepřekonatelnými. Doba taková jest pro ryze dramatický děj velice výhodna a Jeřábek zvoliv ji osvědčil tím znalost svou dramaturgickou. Hlavní osobou dramatu není rek titulní, nýbrž žid Benjuda, postava to plná dramatického života a síly, před kterouž sám titulní rek, jenž jest v celku příliš pasivní, ustupuje do pozadí. Jeřábek věnoval postavě té a vůbec charakteristice a obzvláště dikci péči nejsvědomitější. Ostatní hlavnější osoby, ačkoli skoro veskměs plastické a dosti markantně kreslené nemohou sice vystoupiti příliš nápadně do popředí (vadíť jim zase jen osudná volba látky), ale v založení postav těch zračí se neobyčejné nadání i zručnost autorova. Dikce jest obsažná, místy vzletná, místy markantní a charakteristická. Jeřábek libuje si v tomto dramatu svém v reflexi. Reflexe jeho, obzvláště ony, jež klade do úst Grimmovi a Gluckovi v aktu prvním, pak Benjudovi v různých scenách, vynikají hloubkou a náleží bez odporu mezi nejkrásnější, jež byly v literatuře české sepsány. Leč dramatu jsou na závadu; zdržujíť proud děje a v dramatu má děj vždy přednost před reflexí. Přiznáme se, že jsme v teto recensi více přihlíželi k nedostatkům a vadám dramatu Jeřábkova, než k jeho přednostem. Spisovatel jako Jeřábek, kterýž byl dramatické své nadání již osvědčil, nemá potřebí, aby se ku kterémukoli z jeho pozdějších plodů chovala kritika s obzvláštní jakousi shovívavostí; Jeřábek snese kritiku a literarnímu jménu jeho kritika, byť sebe přísnější, více neublíží. Trváme, že Jeřábkovi dostačí úhrnečný náš úsudek: že z látky, kterou si byl zvolil, sotva by některý jiný spisovatel český vytvořil drama lepší než je „Syn člověka".

— Kniha malířského cechu v Praze. Vydal Dr. M. Pangerl, professor na c. k. universitě pražské. Za panování císaře Karla IV., vřelého to podpůrce umění a věd, povstalo na Starém městě pražském zvláštní bratrstvo čili cech malířův. Kniha cechu toho, kteráž obsahuje 1) statuty cechovní; 2) spůsob přijímání do bratrstva; 3) seznam členů; a 4) jednání cechovní, byla pro zvláštní zajímavost svou před krátkým časem vydána od professora zdejší university Dr. M. Pangerla. Avšak spůsob, jakým se to vydání spořídilo, svědčí, nejmírněji řečeno, o zvláštní vědecké kvalifikací vydavatelově. Perfídnost, s jakou prof. Pangerl odbyl českou část „knihy cechu malířského", vyvolala spravedlivou nevoli všech slušných lidí; i dostane se panu professorovi brzo odpovědi ve zvláštním spisu, kterýž v krátkém čase vyjde nákladem J. Otta. — Kdyby některý badatel počal uveřejňovati na př. staré prameny francouzské bez znalosti frančiny, nebo staré prameny německé bez znalosti němčiny, byla by tušim obecným hlasem učeného světa podobná činnost zatracena; ale když vydá německý professor památku z větší části českou, bez znalosti českého jazyka, jest to úplně v pořádku — vždyť to jest ona proslavená „deutsche Gründlichkeit". — A toho dopustil se pan prof. Pangerl, který ještě aby počínání své dovršil, dal si od některého „také znalce" český text přeložiti do němčiny a položil překlad vedle originálu. — Překlad tento odporučujeme jmenovitě pánům humoristům českým k bedlivému prozkoumání, svědčíť nejlépe tomu, s jakou „důkladností" se pracovalo. — Úvod ke knize cechu malířského jest dvojí; první týká se všeobecně starých památek umění českého a jest sepsán od známého prof. Woltmanna, druhou cechu zvlášť se týkající část sepsal prof. Pangerl sám. Že vše dobré a pěkné v starém umění českém jest původu německého, dokázal již prof. Woltmann na několika místech; zde vynašel ještě nových důkazů. Tak ku př. byl malíř jistého obrázku proto Němec, poněvadž namaloval sv. Václava s vousem a po druhé jest nepochybně zase proto autor obrazu Němcem, poněvadž namaloval sv. Václava bez vousů atd. atd. — A že byl cech malířský v Praze veskoncem původu německého, dokazuje opět Pangerl tím, že v době, kdy prý společnost ta byla již úplně čechisována, užívalo se v ní slov německého původu jako mistr (Meister), malíř (Maler), rada (Rath), host (Gast), sklo (Glas), rozšafným úmyslem (mit rechtschaffenem Sinn) atd. atd. Myslím, že tyto ukázky čtenářům dostačí, aby poznali, jakým směrem páni professoři na pražské universitě pracují o zvelebení české minulosti!

Listárna redakce.

Je docela zbytečno posílati nám básně jako jsou:

A náš topol blíže zdi
jest jak trpaslíček,
dál-li štětec tvůj jezdi,
obrem jest náš psíček.

anebo:

Předrahé mé hvězdičky
pohleďte a sdělte mi...
atd. atd.
zdali dívka vábivá
sněhem kryje líce
neb snad již dohořívá
věry její svíce.

anebo:

A to bylo od jakživa platné,
že lidé jsou na světě špatné.

„α—Vω": Především neopisujte Sv. Čecha. Razte si vlastní dráhu. Nadání k tomu máte. Bylo by vás škoda. — „K. Janovský": Pp. K. a U. pošlete. Samostatnost! — „J. Rosický": Jen vy sám musíte věděti nejlépe, jste-li opravdu básníkem. — „J. B. Srbecký": Pošlete. — „(x+y)²": Poslední se nehodí. Pokud se pamatujeme, byla Vám odpověď dána. — „J. P.": Bez poslední sloky. Otisknouti nemůžeme. — „α+ω — zde": Ohlas. — „Sp.": Vy jste nás nikdy neobtěžoval. Vyhověli bychom Vám ze srdce rádi; dosud to nešlo. — „Pohádka". Slabě vyzníva. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „J. S. v H. K." — „x+y—c v K" — „J. K." — „M. Op." — „K." — „Kras druhý" — „Jar. Polický" — „Meteor" — „Augustin" — „Sk" — „13" — „n. K." — „Znělky A+M" — „K. B." (Význ. šaška v dr. Sh. . . .) — „x+ý" — „A. S. v P." — „Tristan" — „B. v Lch." — „J. A."

OBSAH: Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Evropa. Báseň od Svatopluka Čecha. (Dokončení.) — Kapitola o staročeských krojích. Sepsal Dr. Ant. Rezek. — Princezna. Velkoměstská idylla od J. G. — Utrpení Claude Bloueta. Novella A. Theurieta. Přel. B. Frida. — Feuilleton: Fonograf. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" budtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha. Široká ulice č. 32 nove.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10, 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 20. dubna 1878. ČÍSLO 11.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

„Mnohé, cos byl právě, milý Viktore, uvedl," pravil po chvíli Smidarský, „nelze popírati; ale přes to, zdá se mi, že slova tvá přece pranic jiného nedokazujou, nežli že nynější společnost není takovou, jakou by býti měla a mohla, že nejen základy, nýbrž i konečné cíle její jsou pochybeny, slovem že jest v nejvyšší míře třeba, aby každý, kdo cítí v sobě povolání a nadání, přispíval dle sil svých k reformě. Kdybych byl člověkem, jenž přeceňuje své síly, odpověděl bych ti prostě, že miláček můj Proudhon zůstane mi vzorem, že budu pracovati jako on bez ohledu na výsledek své práce, bez ohledu na uznání nebo zdar; avšak znám se příliš dobře, než abych se domníval, že dovedu více nebo snad jen poměrně tolik, co dovedl Proudhon. Však nejen moje nedostatečnost, i poměry naše v Čechách jsou velkou, zdánlivě nepřekonatelnou závadou; neboť národnímu životu našemu hrozí nebezpečí úplného vyhlazení. Jsmeť se všech stran obklopeni živlem cizáckým, jenž od pradávna tlačí se k nám a zahnizďuje se všady, kde nalezá třeba nejnepatrnějšího místečka k živoření; za nedlouho obyčejně zmohutní a živel český musí mu ustoupiti. Děsný tento proces trvá už po mnoho věků. Národní charakter náš znenáhla skoro již úplně vymizel. Vyjímaje několik malých oas nenalezneš v naší vlasti nikde českého živlu ryzého a nezkaleného a existence národa českého jest za našich dob rovněž tak ohrožena jako existence kteréhokoli proletáře. Žijeme, vlastně živoříme, abychom byli svědky znenáhlého svého umírání. Neukolebávejme se v příjemný, sladký sen! Přiznejme se upřímně, že měníme znenáhla svou individualitu, že splýváme s živly cizími, slovem že dřív nebo později podlehneme úplně nebo-li jinými slovy, že časem svým i názory, mravy, zvyky svými atd. nebudeme se lišiti . . ."

„Ustaň!" vzkřikl náhle Nadasdi. „Vždyť nás svými pessimistickými reflexemi umučíš!"

Smidarský pohledl mlčky na přítele, jako by chtěl říci, že výčitku tu zasluhuje, a trpký úsměv přeletl pak jeho tvář.

„Musíme-li skutečně po neúprosném zákonu přírody zahynouti," počal po malé chvíli Nadasdi, „proč se tomu vzpírati? Proč prodlužovati málomocný trapný zápas? Nebylo by lépe, nepřekážeti přirozenému průběhu věcí a oddati se s resignací v neodvratný osud?"

„Ne, ne! Za žádnou cenu!" zvolal Smidarský proti svému obyčeji prudce, ba vášnivě. „Život jednotlivců i národů není a nemůže býti zbabělým oddáváním se osudu; život jest věčný boj o existenci. Co následuje po smrti, nevěděl a neví nikdo z nás; proto ta naše více méně uvědomělá obava před smrtí, proto ta instinktivní záliba v životě. Pravda, že byli a jsou také lidé, kteří životem opovrhovali necenice si ho více než kterékoli jiné věci pomíjející; avšak obrovská většina podniká a vede zápas o život s bezpříkladnou houževnatostí. Jdeť a musí nám jíti když ne o trvalé uhájení existence, tedy aspoň o její prodloužení."

„Ale probůh, kam dnes zabíháš?" ozval se poznovu Nadasdi. „Neníť tvým zvykem plýtvati všeobecnými reflexemi, jež možno rozpřádat do nekonečna a jež se tak často zvrhnou na pouhé fráse. Mluv věcně!"

„Vším, co jsem byl právě uvedl," pokračoval Smidarský, „nechtěl jsem říci nic více, nežli že jest život nás všech více méně ohrožen, že existence naše jest pochybná a my všickni pouhými kandidáty existence."

„Výborně!" zvolal Nadasdi. „Toť opravdu nejoriginelnější věta, kterou jsi byl dnes a snad vůbec pronesl; ale žel, že opět jen povšechná."

„Nechtěl jsem než naznačiti," pokračoval Smidarský nedbaje poznámky té, „že existence jest statek nejdražší a boj o existenci zápasem nejoprávněnějším. Chtěl jsem později také vyložiti a dokázati, že právě v této oprávněnosti zápasu o existenci nutno hledati prapůvod egoismu, kterýž jest rovněž tak oprávněn jako naše příchylnost k životu; chtěl jsem dokázati, že přese všechnu licoměrnost jednotlivců, kteří egoismus prohlašujou za hřích největší, každý národ ba každý jednotlivec musí býti egoistou . . ."

„Tys tedy obhajcem egoismu?" vzkřikl Nadasdi.

„Obhajcem i zastancem jeho," pokračoval Smidarský klidně a vážně; „mámť za to, že nutno egoismus prohlásiti za zásadu nejhlavnější. Vzpírání se egoismu a předstírání tak zvaných zájmů společných jest licoměrnost. Individuum nemá se rozplynouti v chaosu povšechnosti: nejen každý národ, i každý jednotlivec má právo k zachování své zvláštnosti a rázovitosti, neobme-

zené právo sebeurčení, jinak zůstane volnost pouhým abstraktním pojmem. V obmezování nejen národů, nýbrž i jednotlivce shledávám největší závadu všech plánů reformačních. Až posud pracováno vždycky se zřetelem k zájmům povšechným, jež bývají tak často v odporu se zájmy jednotlivců, a vždycky žádáno, aby jednotlivec zapřev sama sebe podřídil se zájmům ostatních. Jednejme naopak! Nechtějme reformovat svět a společnost nepřirozeně, diktatorsky, nýbrž každý z nás pokus se o reformu sama sebe; každý z nás snaž se upraviti svůj život v ten způsob, aby byl v úplném souhlasu s rozumem a jenom v zásadách, snahách a cílech, v nichž souhlasíme všickni, jednejme společně!"

„Konečně tedy něco positivního!" podotknul Nadasdi. „V tom souhlasím i já."

„Přemýšlel jsem," počal opět Smidarský, „o boji národa našeho za existenci po mnoho roků, a výsledek přemýšlení mého není úplně beznadějný. Zdáť se, že i v případu, kdyby národ náš pozbyl své individuality v Evropě úplně, mohl by se znovuzroditi jinde . . ."

„Jak to?" vpadli jsme příteli do řeči všickni tři současně.

„Plán můj bude se vám zdáti na první pohled podivínský a idealní," pokračoval Smidarský; „ale provedení jeho, byť i zdánlivě velice nesnadné, není nemožné a plán sám o sobě stojí aspoň za pokus. Míním organisaci emigrace české. Trudné poměry v naší vlasti vypuzují každoročně na sta českých rodin, které hledají štěstí za oceanem; na tisíce Čechů nalezlo v Americe novou vlast; ale na neštěstí žijou tam rozptýleně. Organisace a soustředění emigrace české v Americe v některém, posud neobydleném territoriu jest prvním mezníkem mého plánu, jenž čelí k zřízení samostatného státu českého na druhé polokouli země."

Po té počal Smidarský rozvinovati v hlavních obrysech svůj plán. Především uvedl některá territoria severoamerická, jež pokládal k účelu tomu za nejvhodnější, vylíčil je s hlediště země-, místo- i národopisného, zmínil se o jakosti půdy, o zvěřeně a floře a různých zvláštnostech. Nejvhodnějším territoriem naznačil jen řídce obydlený stát Nebrasku, severovýchodně od státu Missoury, z největší části posud prales a nepřehlednou prérii, chráněné se strany jihovýchodní pohořím Black-Hills, se strany severozápadní pohořím Rocky-Mountains. Povšechné i podrobné líčení území toho svědčilo o pilných, svědomitých studiích, zřejmý to důkaz, že zanášel se Smidarský plánem svým skutečně dlouho a vážně. Poměry území toho byly mu v podstatě úplně známy a na základě toho rozvinul pak obraz života, jenž by tu v prvních a pozdějších dobách musil býti veden. Mýtění pralesa a upravování půdy, honba zvěře a lovení ryb, obchod s dřívím a kožešinami, jež by mohly býti dopravovány buď skrze průsmyky pohoří ku břehům Oregonu a pak dále plaveny k Tichému Oceanu nebo bezprostředně po proudu Missoury do Saint-Louis a třeba až do Nového Orleansu. Blízkost moře na západě a osad ruských na severozápadě, příznivé podnebí, skoro takové jako u nás v Čechách, vše to bylo mu zárukou rychlého a zdárného rozvoje nového státu, jenž by se vším právem mohl nadíti výdatné podpory nejen se strany Unie, nýbrž co stát slovanský i se strany Ruska.

Líčení Smidarského ovšem mělo zpočátku ráz rozhodně romantický; ale když později vylíčil podrobnosti a posléze uvedl zcela systematicky i prostředky, kterými by bylo možno bizarrní plán ten nejsnadněji provésti, nabyli jsme přesvědčení, že provedení stálo by skutečně za pokus opravdový. V tehdejším stáří svém arci jsme byli všickni podobným věcem daleko přístupnější. Každý z nás mohl býti získán pro podniknutí daleko bizarrnější, než byl Smidarského plán, jehož provádění i v případu takměř úplného nezdaru nemohlo zůstati bez prospěšného vlivu na českou otázku vystěhovatelskou vůbec. Ký div tedy, že i Nadasdi, jenž byl z nás nejstřízlivější, jevil ochotu súčastniti se provádění plánu Smidarského. Dohodli jsme se v brzku, obzvláště když byl Smidarský dodatkem naznačil cestu, kterouž jsme měli nastoupiti, než by se bylo přikročilo k provádění samému.

„Život bez cíle, jaký jsme až dosud takořka všickni vedli," vykládal Smidarský, „nemůžeme přec vésti na dále a nespustíme-li vytknutého cíle se zřetele, můžeme se časem svým nadíti i úspěchu. Především sestupme se v spolek; prozatím nechť skládá se spolek náš z nás sedmi, kteří jsme v poslední době mimoděk žili v užším poměru přátelském. Každý z nás nechť snaží se ze všech sil, aby se seznámil se vším, co jest v jakékoli souvislosti s našimi záměry. V první řadě zkoumejme poměry české chudiny a různé příčiny, pro které lid český tak četně opouští svou vlast. Snažme se co možná nejúplněji seznati poměry emigrace české v Americe. Předběžné práce tyto ovšem mohou trvati několik roků; ale jsou nevyhnutelny, poněvadž bez nich nemůžeme pomysliti ani na srealisování . . ."

„Výborně! výborně!" přerušil Nadasdi Smidarského. „Nyní však už ustaň od dalšího líčení. Souhlasímť i já a souhlas můj budiž ti důkazem, že nezůstaneš bez pomoci. Prozatím budiž dosti na tom, cos nám byl nyní sdělil; beztoho budeš musit plán svůj poznovu dopodrobna rozvinout, až sejdeme se zítra nebo pozejtří všickni, abychom se dohodli definitivně. Vypijme teď na zdar našeho plánu každý ještě jeden čaj!"

„Ne, ne! Já nepiju!" vyrazil ze sebe Smidarský. A já i přítel Kotovic, jenž byl po celou dobu Smidarského výkladu ani slova nepromluvil, dodali jsme odmítavě: „Já také ne!"

„A proč?" ozval se Nadasdi povstav od stolu a učiniv několik kroků ku dveřím, vedoucím z pokojíku do hlavní místnosti, v kteréž v tu dobu seděli jen tři hosté.

„Prostě proto, že nemáme peněz!" odvětil klidně Smidarský.

A opravdu, ani jediný z nás, kteří jsme se byli právě dohodli o plánu tak velkolepém, neměl více než čím by zaplatil svůj dosavadní řád, a všickni tři neměli jsme dohromady ani tolik, čím bychom zaplatili čtyry sklenice čaje.

„Eh, což na tom. Dnes platím já!" podotknul Nadasdi a otevřev dveře vzkřikl: „Sklepníku! Čtyřikráte čaj!" Po té vrátil se zas ku stolu a usednuv proti mně sáhl do kapsy po tobolce. Sotva však do tobolky nahledl, zvolal hlasitě a vesele: „Aj! vždyť pak já také

nemám čím zaplatit! Věru, jsmeť my roztomilí reformatoři světa! . . .“

„Zavolej tedy sklepníka, ať objednané nepřináší!“ pravil Smidarský.

„I to, to!“ vece Nadasdi. „Jen ať přinese; dám mu něco v zástavu. Náhodou mám zlatý medaillonek, jejž jsem byl dnes nalezl ve stole, u něhož byl otec můj před lety pracovával, a u kteréhož od několika dnů pracuju nyní v otcově kanceláři já, abych se vycvičil v běžných pracích. Zdá se, že jest to obraz nějaké . . . Podívej se!“

Po té vyňal z náprsní kapsy medaillonek a podal mi jej.

Byla to daguerotypie. Spatřil jsem dívčí tvář výrazu neobyčejně zádumčivého, ba truchlivého. Byla to černooká rusovláska. Tahy oblé, pravidelné tvářinky byly sice skoro dětinsky jemny; ale oko jevilo truchlivost, čímž výraz tváře té nabýval zvláštního rázu. Zdáloť se mi, jako bych byl tvář tu již někdy viděl; ale nemohl jsem si nikterak připomenouti, kdy a kde to mohlo býti. Díval jsem se tudíž v milostnou tvářinku tu déle než bych byl jinak učinil. Čím déle však jsem se díval, tím známější mi přicházela. Byloť mi, jako bych patřil v stuhlé tahy tváře, kterouž jsem byl druhdy nevýslovně miloval; zdáloť se mi, že truchlivá tvář ta musí se ještě jednou, byť i na okamžik vyjasniti, že kolem těch kyprých, ale skoro křečovitě stisknutých rtíků musí ještě jednou pohráti blahý úsměv radosti a štěstí . . . A přece hned na to se mi zdálo, že jest výraz tváře té nyní smutnější a bolestnější, než se mi jevil, když jsem byl do ní poprvé pohledl.

Nyní po letech ovšem se na milostnou tvář tu více nepamatuju a sotva bych ji poznal; ale zvláštní dojem, jaký na mne byl medaillonek tenkráte učinil, utkvěl mi podnes v paměti.

Držel jsem ještě medaillonek v ruce, když vešel sklepník, přinášející nám čaj, jejž byl Nadasdi objednal.

„Řád platím já,“ podotknul Nadasdi k sklepníkovi; „ale nemám dnes peněz . . .“

„O, prosím, prosím!“ odpovídá sklepník.

„Dám vám něco v zástavu — mnoho-li ceníte tento medaillonek?“ děl Nadasdi a vzav mi obrázek z ruky podal jej sklepníkovi.

Tento pohlednuv na medaillonek ihned jej zase vrátil řka:

„Já se v tom nevyznám a zástavy, pane Nadasdi, nežádám; vždyť vím, že zejtra nebo pozejtří . . .“

„Dobře tedy,“ vece Nadasdi klada medaillonek na stůl.

Chtěl jsem po něm sáhnouti poznovu, ale tentokráte mne předešel Smidarský. Zrak můj utkvěl na tváři Smidarského, která v okamžiku tom jevila nápadnou změnu. Zbledlať a zruměnila se tak rychle za sebou, jako by byla náhle křečovitá bolest srdce přítelovo sevřela. Oko jeho vzplanulo divokou nenávistí a na okamžik utkvělo strnule na tváři Nadasdiho, jenž seděl zcela klidně za stolem proti němu. V následujícím okamžiku však vyskočil Smidarský prudce se stolice. Beze slova vztáhnul střelhbitě obě ruce proti Nadasdimu a uchopiv jej pravicí za krk porazil stůl i Nadasdiho a skotil se sám stranou.

Nadasdi maje krk pevně sevřený z hluboka zaúpěl. Smidarský, jenž byl i Kotovice srazil na zem, vztýčil se na polo rovněž tak rychle, jako byl sklesl a pustiv svou oběť klekl jí na prsa; ale hned na to vyskočil a nadzvedl pravou nohu, aby Nadasdiho v největší zuřivosti kopl . . . Leč náhle, jako by se byl nad vlastní mimovolnou zvířeckostí zastyděl, couvnul o krok . . . V tváři jeho jevila se útrpnost; z prsou vydral se mu nesrozumitelný tón . . . Zastřev si tvář oběma rukama zavrávoral a sklesl pak na pohovku u vedlejšího stolu . . .

Vše to bylo se stalo v několika okamžicích, tak že jsem nemohl ani Nadasdimu přispět ku pomoci, aniž Smidarského odtrhnout. Lomozem, jenž povstal, přiváběni i sklepníci a hosté z vedlejší hlavní místnosti. Chtěl jsem Nadasdimu pomoci vstáti; ale v témže okamžiku řinklo okno vedoucí do dvora, jako by je byl někdo promáčkl. Pohlednul jsem k oknu tomu a spatřil na dvoře v jasné záři měsíce státi vysokou mužskou postavu, kteráž byla patrně celý výjev sledovala a možná i naší dřívější rozmluvě naslouchala. Zároveň se mnou pohledl k oknu i Smidarský. Vyskočil a nahnuv se ke mně pravil šeptmo: „Probůh! Pryč odtud! Toť tajný policista!“

Opakoval jsem poslední slova taktéž šeptmo i Nadasdimu a Kotovicovi. Oba se vzchopili a všickni čtyři vyrazili jsme k nemalému podivení všech, kdož byli zvláštnímu výjevu tomu přítomni, z pokojíku.

V několika okamžicích octli jsme se na ulici. Tajný policista, chtěl-li nás stíhati, musil ze dvora, z něhož nás byl pozoroval, vyjíti do sousední ulice a zahnouti kolem rohu. Dali jsme se tudíž směrem opáčným a mírným poklusem běželi jsme směrem k nábřeží. Na nejbližší křižovatce ulic Nadasdi beze slova od nás se odloučil a dal se směrem ku Klementinu, kdežto my tři pospíchali stále dřívějším směrem. Teprv na nábřeží zmírnili jsme své kroky. Byloť po půlnoci a v uličkách, kterýmiž jsme chvátali, nepotkali jsme nikoho.

Octnuvše se na nábřeží ubírali jsme se instinktivně k staroměstské mostecké věži, abychom se tudy dostali na Malou Stranu. Šli jsme zvolna. Sotva však jsme vstoupili na most, zaslechli jsme za sebou kroky rychle pádícího muže a volání „Patrola!“ Nebylo pochybnosti, že je nám tajný policista na stopě a že dává takto znamení policistovi na mostě, aby nás zadržel. Nazpět jsme nemohli a jíti dále ku předu bylo rovněž tak neradno jako stanouti.

Noc byla jasná; měsíc takměř v úplňku a na mostě, pokud jsme přehlednouti mohli, ani živé duše. Zrychlili jsme tudíž instinktivně své kroky; ale za několik okamžiků spozorovali jsme, že za námi pádí několik mužů a že se k nám vždy více blíží. Tak doběhli jsme až asi do polovice mostu. Volání za námi zaznělo ještě několikráte a od schodů, vedoucích s mostu na ostrov Kampu, vynořila se temná postava a postavila se na chodník, po němž jsme běželi. Poznali jsme policistu.

*

Po celou dobu, co jsme takto prchali, nepromluvil nikdo z nás ani slova. Teprv nyní ozval se v běhu Kotovic:

„Není pomoci!“ pravil. „Musím se dát chytit, abyste mohli uniknout.“

Smidarský protestoval, ale Kotovic nedbaje toho napnul veškeré své síly a předběhl nás asi o deset kroků, a tak běželi jsme chvíli dále. Kotovic dorazil k policistovi první a byl od něho zadržán. Bránil se, seč byl, a tím se stalo, že Smidarský a já přeběhli podle nich a dostali se tak ku schodům vedoucím na ostrov Kampu. Slyšeli jsme ještě za sebou volání: „Pusťte ho a pospěšte za druhými!“ ale více jsme nikoho neviděli. Seběhnuvše po schodech zabočili jsme pod most a přes dřevěný můstek dostali jsme se do ulice Lužické a běžíce neustále úprkem octli jsme se asi ve třech minutách u Valdštýnské ulice. Zde, asi šest nebo sedm set kroků od monturní komise, u které stojí ve dne v noci vojenská stráž, zmírnili jsme krok a dostali se tak bez závady k úpatí starých zámeckých schodů. Teprv zde jsme si poněkud oddechli a volně, jen co noha nohu mine, ubírali jsme se vzhůru po schodech.

Dospěvše nahoru k starobylé věži, kterouž se vchází do ulice vedoucí podle ústavu šlechtičen a kláštera svatojirského k chrámu svatovítskému, zastavili jsme se.

Noc byla tichá a jasná. Měsíc shlížel s temně modré oblohy nad Petřínem na Prahu; občas přeletl jej, jako by maně, nějaký obláček a lehynký stín letěl pak kvapně přes směsici různotvarých střech pražských chrámů, věží a domů. Vyhlídka na Prahu jest s tohoto místa, jak známo, čarokrásna; ale tenkráte nás Praha ani v divuplném magickém rouše lunojasné letní noci nezajímala. Postáli jsme jen několik okamžiků a nepromluvivše ani slova ubírali se pak dále, až jsme se octli na prostranství za chrámem svatovítským. Takměř celé prostranství bylo v stínu, jejž tvořily vysoké budovy po jižní straně; a toliko střechy budov po straně severní a asi polovice zadní části chrámu svatovítského byly měsícem ozářeny, což dodávalo osamělému místu poeticky-bizarrního rázu.

Také zde nebylo, jak se zdálo, ani živé duše. Šli jsme dále, leč přítel nenadále se zastavil a pozorně naslouchal.

„Nezaslechl's nic?“ optal se po chvíli.

„Pranic,“ odvětil jsem. A také jsem byl skutečně nic neslyšel, než ohlas vlastních našich kroků, jenž se tu vždy, obzvláště za tiché noci, nápadným způsobem ozývá

„Podivno! Zdálo ť se mi, jako bych byl zaslechl jemné zatíknutí . . .“

„Eh — snad nějaký pták v Jelenním příkopě . . .“

„Možná; ale zatíknutí podobalo se skoro zavřeštění. Postůj chvíli — snad se bude opakovati . . .“

Zůstal jsem tiše stát jako přítel, jenž se pátravě rozhlížel kolem. Rozhlížeje se po jeho příkladu kolem nespozoroval a neslyšel jsem pranic zvláštního. Kolkolem panovalo hluboké ticho noční.

„Pojďme!“ podotknul jsem po chvíli.

Přítel uposlechl.

Popošli jsme však jen několik kroků; přítel se zastavil poznovu.

„Neslyšels?“ děl šeptem. „Kdesi před námi to zatíklo, vlastně zaúpělo nebo zavřeštělo . . .“

A kvapně popošel ku předu podle jižní strany chrámu svatovítského. Následoval jsem jej rovněž tak kvapně, až jsme se octli u známé sochy svatého Jiří na třetím nádvoří zámku hradčanského.

Také toto prostranství bylo úplně pusté.

Přítel se zastavil.

„Tak daleko to přece nemůže býti,“ podotknul rozhlížeje se kolem. „Vraťme se!“

„Pro mne!“ dím a následuju Smidarského.

Když jsme se octli opět na prostranství za chrámem svatovítským na místě, kde byl přítel zatíknutí zaslechl po druhé, zastavil se řka: „Vyčkejme zas chvíli!“

Učinil jsem po jeho přání. Několik minut stáli jsme pozorně naslouchajíce zcela tiše.

Z nenadání zaslechl jsem i já zvláštní, vřeštivě tíkavý zvuk jako dětské zakvílení; zdálo se mi, že se ozval několik kroků před námi.

Také Smidarský jej zaslechl rovněž tak zřetelně jako já.

„Slyšel's?“ pravil . . .

Potvrdil jsem to kývnutím hlavy a mlčky ukázal jsem rukou směrem, odkud se mi zdálo, že zvuk ten vyšel.

„Vždyť jsem to věděl,“ připomenul přítel a učinil tentokráte jen několik kroků ku předu. Následoval jsem jej a opět jsme zůstali státi pozorně naslouchajíce. Chvíli panovalo kolem hluboké ticho — ale pak cosi těsně vedle nás táhle zavzlyklo, jako by probouzející se děcko laplo po vzduchu, načež následoval zcela zřejmě přitlumený vrnivý pláč dětský.

Stáli jsme právě u postranního vchodu do chrámu svatovítského, před kterýmž byl v tu dobu malý dřevěný přístavek v podobě kapličky, kterouž se vcházelo do vnitř chrámu, a slyšeli zcela zřetelně, že vrnivý dětský pláč zazněl z tohoto přístavku. Však sotva že byl přítel rozeznal, odkud pláč zaznívá, již stál u přístavku; následoval jsem jej tentokráte neobyčejně zvědavě. Octnuvše se současně u přístavku pohledli jsme do vnitř a spatřili v jednom koutě u dveří chrámových nějaký předmět . . . Přítel hbitě přiskočil a předmět zvedl . . .

„Probůh! Živé dítě!“ zvolal udiven, neboť toho sám se nenadál, že by podivný zvuk, jejž byl slyšel, mohl skutečně pocházeti od dítěte a to od dítěte — jak bylo na první pohled zřejmo — pohozeného. Po té vystoupil z výklenku a podával mi v peřince zavinuté dítko, jež bylo úplně ztichlo

Couvnul jsem o krok a musím se vyznati, že jsem v okamžiku tom vskutku byl na rozpacích, mohu-li dítko vzíti nebo ne.

„Nu, vezmi je!“ nalehal přítel. „Neboj se — vždyť ti neublíží,“ dodal pak žertem.

Váhal jsem přece.

„Nu — tak je aspoň na okamžik podrž!“ praví Smidarský jaksi nevrle.

Teprv nyní chápal jsem celý dosah nočního dobrodružství, jakého se sotva kdy v životě svém dožiju po-

druhé. Byli jsme nalezli pohozené dítě — v době, v kteréž se to stalo, zajisté událost, která se v Praze už velmi zřídka opakovala . . . Pokládali jsme za svou povinnost o dítko se postarati . . .

Není tudíž divu, že jsem se otázal:

„Co s dítkem?“

„Především si je prohlédneme a pak — buď je odevzdáme na vojenské strážnici nebo si je vezmu já . . .“

„Ty?“ opáčil jsem udiven.

„Ovšem — ale nikoli abych je ošetřoval sám, nýbrž pro svou Haničku . . .“

Připomenul jsem si, že mi Smidarský kdysi vypravoval o chudičké dívce, kterou miluje a která bydlí kdesi na Malé Straně.

„Hanička se zajisté velmi podiví, až jí přinesu stvořeníčko tak militké,“ podotknul Smidarský skoro s dětinskou radostí a popošel s dítětem několik kroků.

(Pokračování.)

Legenda o Donatellovi.

Po celé Florencii vzruch a šum,
neb skončil Donatello sochu svou:
pod baldachýnem z krajek kamenných,
jenž bílý oblouk v blankyt směle pne,
hle, stojí svatý Jiří se štítem,
ten symbol Florentinské volnosti,
ta socha velebná v své prostotě,
jíž Donatello věčný život vdech',
jíž za duši dal vlastní duše vzlet,
jíž do čela byl vepsal rekovnosť . . .

Po celý den se tlačí lidu dav
a plesá před zářícím mramorem
a jméno Donatella městem zní
jak hudba, jako píseň vítězná;
tak naplněn jest jeho chválou vzduch,
že výkřiky a slova nadšení,
až do příbytku mistra vnikají.

Tam, v stínu dílny, bled a zamyšlen
se halí Donatello v tmavý plášť,
jak by jej mrazil planý slávy ryk.
Jest mučedníkem každý umělec,
neb v srdci jeho tajném úkrytě
červ pochybnosti hlodá na pořád;
jen tenkráte když hana závistná
plod jeho ducha jedem potřísní
jen tenkráte umlkne pochybnost
by ustoupila vzdoru hrdému.
Pak vzplane oko, cuká bledá tvář,
a tichý umělec se vrhá v boj
jak tygřice se řítí na vraha,
jenž mláďata jí hrozí usmrtit.
O, jeho bol jest krutší jejího,
vždyť tygřice jen mlékem kojila,
však umělec krev svého srdce dal! . . .

Tak tráví Donatello v myšlenkách
ten celý dlouhý, slunojasný den,
a když na večer ztichly ulice
a snivé noci hvězdná nádhera
nad městem v plné kráse vzplanula,
tu dvéře svého domu otevřel
a zastaviv své kroky na prahu
tak Donatello mluví v srdci svém:

„Čím chvála, čím mi hana davu jest?
Jen vánkem, který vzniká, zaniká
a stopy nezanechá za sebou . . .
Však hlavu svoji skláním hluboce
před mistra svého soudným výrokem,
vždyť jeho ret jest svaté pravdy stan
a duše jeho věčné krásy chrám.
Nechť spravedlivě skráň mi ověnčí —
buď vínkem mojím laur či ostrý hloh!“

Jde Donatello krokem zrychleným
a najde svého mistra bdícího
na střeše domu, odkud vidět jest
na spící město, řeku šumivou,
na ztmělé stromy zahrad voníních,
kde v trávě bloudí žhavé světlušky,
na modrý věnec dalných Apenin,
nad jejichž výší plavá luna sní.

„Můj mistře,“ zvolá, „drahý mistře můj!“
Tu zraky kmeta, plny paprsků,
jež z kmitajících nebes v duši vsál,
se obrací na učně bledou tvář:
„Já na tě čekal, Donatello můj!“

A Donatello ruku uchopí,
již na pozdrav mu mistr podává,
a hlasem, chvějícím se pohnutím,
tak z hloubi vřelé duše promluví:

„Můj otče, ó můj pane vznešený,
jenž moje kroky řídil's nesmělé
po oné dráze plné kamení
co vzhůru vede k výši závratné —
ó odpověz při spáse duše své! . . .
Tys viděl dílo moje, sochu mou?
Já vložil vše, co cítí duše má,
své bolesti, svůj vzlet, své hvězdné sny,
a sílu veškerou, a nadšení,
a souhrn myšlének, vše, v dílo to! . . .
Můj duch měl velkou, smělou vidinu:
chtěl dosáhnout', co nelze dosáhnout'
snad nikdy smrtelnému člověku —
chtěl dílo dokonalé vytvořit!
To hrdé slovo jest snad rouháním?
Snad řekneš mi, že dílo takové
jen z bezdna záhadného rodí se,
z něhož jak lotus vykvět' tento svět,
že bez vady jen to, co tvoří bůh,
že svatou jest to jeho výsadou.
Proč ale vložil pak do ňader mých
tu snahu nesmírnou po nejvyšším?
Ne, nevznítil tu jiskru genia,
by pouze hluše ve mně doutnala
a věčnou byla mukou, ne, on chtěl,
by vyšlehla jak slunce v plný žár! . . .
Nuž vím, že vykonala ruka má
to největší co vykonat mi lze;
kam teď mne nedones' můj ducha let,
tam nedoletnu nikdy, nikdy víc! . . .
Můj mistře hle, já skláním hlavu svou,
nechť pronesou tvá ústa volný soud!
Jest dílem dokonalým výtvor můj?
A není-li, co chybí soše mé?“

Když Donatello takto domluvil,
vtisk' na ústa mu mistr polibek,
pak vnořil zrak svůj ve zrak jinocha
a odpověděl s jemným úsměvem:

„Můj Donatello, ty's to řek' ne já,
bůh sám jen tvoří díla bez vady
a soše tvojí jedna chybí věc —
však neřeknu ti která, hádej sám.
Až uhodneš, pak opět ke mně přijď.“

To slovo těžce učně ranilo,
však mlčky, beze vzdechu odešel
a mistr netušil, že mráz a tma
do duše Donatella vnikaly.

Od oné doby jímá choroba
a tajný smutek mysl umělce:
po úsměvu již není stopy víc
ni kolem rtů, ni v zracích zapadlých.
Po celé dny před sochou rozjímá
a dumá, hloubá v trapném neklidu
a hledá vady, najde tolik jich,
že posléz se mu socha celá zdá
být s temena do paty omylem!
Tu sřítila se lepá budova,
již Donatello stavěl z pyšných snů
a pochovala v rumu trosek svých
co nesmrtného bylo v umělci,
a nezbylo z té velké bytosti
než pouze to, co prachu náleží,
a Donatello kráčel smrti vstříc . . .

Již nemá síly překročiti práh,
již sedí mezi dveřmi na slunci
jak vetchý kmet, přec ještě upírá
svůj mroucí zrak na velké dílo své,
a ti již kolem nešťastného jdou,
ti kropí ruku jeho slzami,
a dívky kladou růže v jeho klín
jak zemřelým se hází ve hrobku . . .

A přišel den, kde klesl na lůžko,
by z něho nikdy více nepovstal;
tu vzkáže Donatello mistrovi,
by k němu přišel s ním se rozloučit.

A mistr vejde v tichou komnatu,
kam zlatě proudí teplý slunce svit,
kam z zahrad vniká sladký kosů zpěv,
by potěšily ještě naposled
to mroucí srdce trpce zklamané.
Bol nesmírný tu mistra zachvátí:
„Co trápilo tě duše andělská,
co tvého žití liliový květ
tak zlomilo, že já, já vetchý kmet
nad tvojí rakví šedé vlasy rvu?“

A Donatello takto odpoví:
„Než zemru, mistře, rychle odpověz!
Ty řekl's mi, že chybí soše mé
jen jedna věc, ó která jest to věc?“

A mistr na to: „Mluva chybí jí“ . . .

Tu křikne Donatello jásavě
a oko jeho vzplane blaženstvím.
„Pak zemru šťasten!“ šeptá mistrovi
a usíná bez bolu v věčný sen,
jak pták usíná zpěvem znavený,
když za horami slunce zapadne. —

Julius Zeyer.

Z doby renaissanční.

II.

Literáti.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

Humanisté byli první moderní lidé a první moderní literáti se všemi jich přednostmi i slabými jich stránkami a nectnostmi. Byli učitelé mládeže, byli ve službách papežů, knížat, republik, ale jádro jejich činnosti bylo spisovatelství a řečnictví. Při každé příležitosti psali a měli u veřejnosti řeči a přednášky. Oni zničili středověk, který dosud vládl v duších lidstva, ale nových myšlének nevynesli na světlo všudy: jejich činnost byla po přednosti negativná. Neměli předsudků, ale byli také bez zásad. Dovedli psát a mluvit o všem, jsouce universalní duchové, ale často v jich dílech pohřešujeme hloubku. Více záleželo na formě, na uhlazeném slohu, nežli na obsahu, který byl často nepatrný.

Bylť to lidé duchaplní, pohybliví. ale také lidé bez karakteru Aspoň o většině platí tento nepříznivý úsudek. K pánům tohoto světa chovali se někdy hrdě, chlubíce se, že svým perem jim zjednávají nesmrtelnost, ale dovedli též lichotit a pochlebovat. Dar nedostatečný odmítli s pýchou, dar hojný odměnili díkem přepiatým. Z jich spisů vždy vyhlíží otevřená ruka očekávající zlato, která se však hned schoulí v pěsť, bude-li naděje její sklamána.

Humanisté mezi sebou tvořili republiku literarní. Spojení mezi členy jejími udržovalo se neustálým dopisováním. Avšak tyto epištoly nebyly listy soukromé, nýbrž pro veřejnost určené, které mezi humanisty a jich přátely kolovaly a opisy se rozmnožovaly. Pisatel to věděl a podle toho se řídil. Na místě takých dopisů máme nyní časopisy a noviny.

Epištoly humanistů překypují výrazy přátelství, výlevy vzájemného obdivu. Jeden druhému neustále podává palmu nesmrtelnosti a věnec slávy. Jsou psány inkoustem smíšeným s medem. Ale rovněž často — užijme podobného obrazu — přimíchali jedu. Přátelství bylo velmi často líčené, více literarní, než osobní, a snadno se obracelo v opak, v zášti a nepřátelství. Pak chvála se měnila v hanu, věnec ve věchet.*) Polemika byla polem, na kterém se skoro všickni humanisté pohybovali rádi a s velikou obratností. Každá zbraň byla dobrá. Málo kdy zůstávali při věci, obyčejně se sáhlo k osobním poměrům. Místo argumentů sloužily jim nadávky. Protivník býval obyčejně líčen co darebák každé podlosti schopný. Takého rázu byly přečetné „invektivy“ humanistů, mezi nimiž se boje a šrůtky strhovaly někdy za příčinou neshod vědeckých, častěji ze soupeřství literarního, nejčastěji z konkurrence osobní.

Takými byli, ne-li všichni, aspoň mnozí: marniví lidé, povrchní, frivolní, ale při tom přece smýšlení odpoutaného od vazeb středověku, všestranní, obratní a nám v dobrých i nedobrých vlastnostech příbuzní. Každý popřál co možná volného vývoje svým duševním silám, svým citům i vášním, své individualitě, přičemž nectnosti spíše a nespůsoby to jsou, které jim dodávají rázu společného, takže lze vylíčit — jak jsme se o to pokusili — typus humanisty.

Již v Petrarkovi jsou oboje zárodky, dobré i špatné,

*) Poggio užil jednou mnohem horšího výrazu.

které během století 15. vzklíčily, vzrostly a rozvíjely se: nejbujněji ve Francescovi Filelfovi.

Francesco Filelfo byl učenec na svůj věk veleznamenitý a pojistil si v dějinách vzdělanosti trvalou památku. Avšak nás více zajímá jeho osobnost.

Již v 18. roce věku svého byl professorem v Padově. R. 1420 odebral se do Cařihradu a tím položil základ k své budoucí slávě. Nabyl tam dokonalé známosti řečtiny a řecké literatury, což na západě dosud ještě vzácné bylo, vzal si za manželku Řekyni, příbuznou císařského rodu Palaeologů, s kterou se neméně mohl vychloubati než rukopisy, které při svém návratu r. 1427. s sebou přivezl. R. 1429. byl povolán do Florencie, kde jej přivítali s obdivem a slávou.

Humanisté byli nejednou o sobě přesvědčeni, že se vyrovnají starým spisovatelům, anebo že je i předstihli. Filelfo o sobě se domýšlel, že vyniká nade všecky současníky jako znatel řecké a latinské literatury a jako básník. Sám sobě pěl hymny slávy a očekával je od jiných. Když jednou Niccoli o nějakém díle jeho, které Filelfo přátelům předčítal, s kritikou, ano s úsměškem se ozval, počalo mezi oběma záští, které mu odcizilo také četné přátely Niccoliho, k nimž patřil také rod Medicejský. Carlo z Arezza, přítel Niccoliho, byl jmenován professorem vedle Filelfa, jemu na úkor a na újmu. Filelfo přidal se k politickým nepřátelům Cosimovým, kteří, r. 1433. vrch obdrževše, tohoto vyobcovali. Filelfo jásal, vyčítaje jen vítězům, že na místě vyhnanství nad přemoženým soupeřem nevyřkli trestu smrti.

Vyhnanství Cosimovo netrvalo dlouho. Než uplynul rok, byl povolán do vlasti zase, aby odtud již zůstal v čele státu. Filelfo nevyčkal návratu jeho; odešel do Sieny, provázen invektivami Poggiovými, který náležel k straně vítězné. Vyčítal mu, že i řecké rukopisy tchánovi v Cařihradě ukradl. Filelfo splácel stejnou zbraní, nešetře ani svých literarních nepřátel ani jich patrona Cosima a jeho rodu. A přece nedlouho potom byl tento hotov Filelfa povolati nazpět, kterýžto ale odpověděl, že o přátelství Cosimovo nestojí a nepřátelství jeho málo si váží. Později se ale s Medicejskými, kterým štěstí zůstalo věrno, přece smířil, jak svědčí list r. 1447. Cosimovu synovi, Petrovi, daný, ve kterém Filelfo tohoto žádal, by mu přízeň „vznešeného“ otce zjednal, kterému chce býti „jako vlastní syn“.

R. 1439. vstoupil Filelfo do služeb Milánského vévody Filippa Marie Viscontiho jakožto dvorní literát. Jeho úřadem bylo oslavovati knížete a při slavnostech přednášeti řeči. Filelfo ve službě knížecí doufal získat si jmění, po kterém neméně bažil nežli po slávě. Obdržel dům a 700 zechinů roční služby. Avšak nedlouho potom Filelfem hojně slavený ukrutník Filipp Maria byl zavražděn, v Miláně vyhlášena republika, která ale brzy ustoupila novému vévodovi Francescovi Sforzovi. Filelfo v čas si pojistil přízeň nového vládce a jeho předního rádce Simonetty.

Petrarka napsal velkou epickou báseň, na které si sice velmi zakládal, kterou však za svého živobytí neuveřejnil. Rek „Afriky“ byl Říman Scipio. Filelfo neostýchal se sáhnouti do minulosti sotva uplynulé. Nový vévoda Francesco Sforza nebyl před tím než jeden z četných condottierů italských a mezi nimi snad nejznamenitější. Činy jeho v latinském jazyku a v klassickém hexametru umínil si Filelfo zvěčniti ve své velké epické básni, kterou nazval Sforziadou. Dílo toto spisoval dlouhá léta, ne tak z nadšení jako pro zisk, ne tak pro vavřín, jako pro zlato. Musa jeho stala se dobrou hospodyní a prodavačkou slávy, kterou nabízela, vychvalovala, cenila, summy přijaté zapisujíc do — Sforziady. „Básníci,“ dí Filelfo, „mohou duše lidské pohroužit na dno Acheronta, anebo též, chtí-li, zvěčnit.“ I založil si obchod v nesmrtelnosti. V prose i ve verších sliboval i děkoval, že bude vděčným. Prodával zmínku, verš, chválu v Sforziadě knížatům a velmožům, svým vrstevníkům, za peníze, za dary, za víno do sklepa, za zvěřinu do kuchyně, za koně do stáje. Filelfo stal se tak tvůrcem nového druhu plodů literarních, básní a epištol žebravých, které ale neskládal z nouze — leda z poetické t. líčené. Tak v jedné svých žebravých epištol veršuje naříká: „Žiji život žebráka, dravý lichvář požírá vše, co mého, šat i knihy, říši moji, není mi chleba, není darů Bakchových, ani dříví, údy trnou zimou všecky. O vás Italech co bude po světě vyprávět fama? Že ctnost (virtus) vámi pohrzena! Raději bych mezi Turky živ byl, než zde neustále hlady mřel.“ — Filelfo měl četnou rodinu, mnoho synů a dcer. Byl dobrým otcem: aspoň staral se dcerám o ženichy a věno. K nastávajícím sňatkům dcer vypisoval takořka nucené půjčky. Tak r. 1453. vypravil ke knížeti Mantovanskému posla pro 50 dukátů. Jiným summu nevypisoval určitě. „Žádná nevěsta,“ zní epigramm Filelfův, „nemůž líbiti se bez věna muži: nehledá rodu ni ctností. Zlato jej táhne a to teprve dodává krásy “ R. 1455. jednu z podobných epištol, poslaných Petru, synu Cosimovu, skončil slovy: „Vale, spes mea! Měj se dobře, naděje moje!“ — Kdo mu podal prst, tomu sáhl po ruce. Když jednou kníže Pesarský Alessandro mu poslal červenou látku na šat, odpověděl Filelfo prosbou za kožišinu k lemování.

Chudoba Filelfova byla líčená: žil při tom v Miláně jako velký pán. Avšak kdo by ho byl jen zaplatil, mohl ho vždy míti, jako r 1463. psal kard. Bessarionovi: „Věda se sice nedá zaplatiti, ale dají-li mi Benátčané 4200 zechinů, přijmu nabídnutí!“ — Teprve později dostavil se nedostatek opravdu a Filelfo, již stařec, opustiv Milán delší dobu hledal příhodného místa, až je konečně našel ve Florencii. Ale sotva našel, zemřel r. 1481. v 83. roce věku svého. Filelfo věnoval vlastní chvále četné verše. Jeden z jeho epigrammů zní: „Slávou básníka vyniká nade mnou Virgil, ale pode mnou stojí v umění řečnickém. Vznešeným vzletem řeči věnce vítězného dobyl si Cicero, avšak v závodu básnickém vítězem nad ním já jsem. Považíš-li, že obou jazyků jsem mistrem, římského i hellenského, rci, koho smíš porovnati se mnou?“

Způsobem ještě mnohem neslušnějším a nestydatějším provozoval řemeslo své v 16. století pověstný Pietro Aretino. On nevymáhal žebrotou, nýbrž hrozbami. Přepadal lidi svým jako meč ostrým perem a již mlčení své draho prodávaje a ještě větší poplatek žádaje za lichocení a slávu.

Tuším, že do dneška Filelfové a Aretinové nevymřeli.

Na Vesuv.

Z cest *Josefa Wünsche.*

K večeru uchýlili jsme se v Pompejích do hostince du Soleil. Bavili jsme se v nečetné společnosti pozdě do noci. Zítra dostoupíme vrcholu Vesuvu. Hostinský vše nám opatří, i vůdce i koně a oslíky.

Z pravidla na Vesuv vystupuje se z Resiny. Cesta z Pompejí je sice delší a obtížnější, ale při tom i mnohem lacinější a zajímavější.

Po namáhavé celodenní obchůzce pompejanské velice byl jsem umdlen. Spal jsem i na památných těch hrobech tolik nešťastných smrtelníků velmi dobře.

Ale spánek netrval dlouho. Vyburcoval nás strašný řev pod okny. Nováček byl by myslil, že aspoň celé stádo hladových tygrů poctilo nás zastaveníčkem.

Tentokráte však nebylo tak zle. Bylo to jen oslí tercetto, které se dvěma rosinantami na Vesuv mělo nás dopraviti.

Rychle tedy na cestu se chystáme. Hostinský na občerstvení naše po cestě nikterak nezapomněl.

Sedáme. Je nás pět cestovatelů. Máme jednoho vůdce a jednoho pacholíka. Vůdce je statný vojín vousů a vlasů silně již prošedivělých. Je to člověk velmi příjemný. Mluví málo a nemluví nic zbytečného. Je ochotný, ale není dotěravý. Velká to vzácnost.

Jedeme. Oslíci pokračujou v ranním svém prozpěvování se vší vroucností. Tma jako v pytli Vítr skoro až mrazivý. Hledíme, abychom ostřejším poněkud klusem trochu se zahřáli. Jedeme po pompejské silnici k západu. Pak k severu se uhýbáme na jakousi polní cestu a objíždíme tak zasypané město. Stoupáme posud nepatrně. V pravo v levo jen jakési hradby znamenáme. Zdá se, že jedeme zahradami a vinicemi.

Asi za hodinu dorazili jsme do nevelikě osady Bosco Reale. Zde překročili jsme pěknou silnici, která z Poggia marina táhne se až ku přímořskému Torre dell' Annunziata. Již se šeří. Vidíme aspoň na cestu. Rychle projíždíme pěknými domky bosco realskými. Lidí posud málo na ulicích. To naše štěstí, aspoň neobtěžujou.

Bosco Reale leží v nevelikě rovině, která mezi horstvem poloostrova sorrentského a mezi ohromnou spoustou Vesuvu se rozestírá. Ojediněle vystupuje Vesuv z úrodné roviny té, nevlídný bručivý samotář uprostřed rozkošné zahrady šťastné Campanie. Bosco Reale rozloženo při samém úpatí Vesuvu. Odtud cesta, kterou se béřeme, značně již stoupá.

Okolí dosud valně ani se nezměnilo. V pravo vinice, v levo vinice. Ve vinicích nevídaná úroda. Požehnání boží sklání se nad hlavami našimi. Chrání nás před palčivými paprsky. Jedeme posud stínem. Líbezný tu chládeček, ačkoli již značně se bylo oteplilo.

Jedeme po staré zvětralé lavě. Avšak při samé cestě již rostlinstvo nejbujnější. Kopyto koňské zapletá se v dlouhých provazcích keřů a travin přes cestu se plazících. A což ty zahrady a vinice, kterými propletá se dráha naše! Půda ta samý černý písek lavový a popel sopečný a v této půdě na pohled tak neúrodné plodistvá síla právě báječná. Vše skví se tu v zeleni co nejsvěžejší jako by teprve včera z pupenců se bylo vyvinulo. Ani lístečku uvadlého.

Stoupáme ostře do kopce. Rozhled se nám rozšiřuje. Konečně vysoko nad nivami zelenými zjevil se nám prošedivělý a prorudlý kužel a nad ním vznáší se závoj jemného dýmu. Toť Vesuv. Blížíme se k tajemné dílně sil přírodních. Tu děsná výheň velkolepé strojírny.

Ve starých dobách, pokud paměti lidské jdou, Vesuv patrně jiného byl tvaru než jak dnes jej spatřujeme. Především neměl tehdáž ještě sopečného kužele na svém vrcholku a pak zajisté souvisel ještě se hřbetem Monte Somma, který kužel Vesuvu k severu a k východu obepíná. Údolí Atrio del Cavallo nesnížilo se tenkrát ještě mezi oběma vrchy. Strabo — žil za cís. Augusta — vypravuje, jak boky Vesuvu oděny jsou sady nejbujnějšími. Jen rovný vrchol jeho je neúrodný a holý, plný vypáleného kamení a děsnými dutinami prorvaný. Z toho dá se prý soudit, že vrch ten jednou hořel, že z rozsedlin jeho šlehaly plameny, že však, když palivo došlo, vyhasl.

Za Strabona ovšem Vesuv byl klidný. Zdálo se, že vyhasl na vždy. Nic nenasvědčovalo tomu, že by kdy k nové vražedné činnosti mohl se probuditi. Že Vesuv dříve již soptil, o tom zachovaly se sice temné báječné zkazky a pověsti. Než že by Vesuv žhoucí hrdlo své opět mohl otevříti, na to nikdo nepomyslil V utěšené krajiny ty nejméně hodila se zkáza a smrť. Vždyť bylo tu kolem tak líbezno. Nelze si lehko mysliti místečka tak utěšeného. Povolná úbočí Vesuvu až k vrcholku skvěla se révím a olivami. Vesuvské víno již tehdáž bylo proslaveno. Kolem rozkošné zahrady a letohrádky a vinice a zámožné osady a bohatá města níže při moři. Po tomto údělu zemském daleko široko rozložilo se požehnání boží, všude hojnost a mír, všude život bezstarostný, všude bujná veselí, tanec a zpěv . . .

A tančili nad svým vlastním hrobem!

Již děsné hlubiny zemské nesmírnými spoustami vod se zatápěly. Žár nitrozemský taví a rozpaluje smělého vetřelce. Strašné mraky plynů a par rodí se z děsného zápasu toho. Nemohou uniknouti. Nesmírný tlak na všechny strany a stěny, nesmírné napjetí základů zemských.

Konečně dne 5. února 63. po Kristu lůno zemské tak mocně stísněné velikým zemětřesením si uvolnilo. Vesuv a celé jeho okolí daleko široko výbuchem tím silně je otřeseno. Bezstarostné dosud obyvatelstvo strašně je poděšeno. Herkulanum, Pompeji, Stabie a jiné osady na úpatí Vesuvu rozložené na velké části jsou povaleny a rozkotány. Toto zemětřesení v krátkém čase několikráte ještě se opakovalo. Avšak bylo to pouhé zemětřesení.

Teprve za Tita r. 79. dne 24. srpna náhle rozšklebilo se pekelné hrdlo Vesuvu. Vztekem dávno tajeným vytryskly proudy záhuby a rozlily se po okolí. Co pohubeno tu lidských životů a rozkošných sídel ku sladkému životu zbudovaných, —

Neboť živly nenávidí
dílo rukou zemských lidí. — —

Onoho dne děsného okolo jedné hodiny po polední mrak neobyčejné velikosti a podoby vznesl se nad Vesuvem. Jak mohutná pinie vystupoval silný kmen jeho z Vesuvu, ve výši pak v mnohá ramena se rozstoupil. Mrak brzy bílý byl, brzy šedě špinavý, brzy strakatý. Země chvěla se ve svých základech, rozbouřené moře mocně dmulo se a děsně dunělo. Těžká oblaka horkého popele zatemnila ten den hrůzy, plameny pak z nitra vrchu sršící děsnou září osvětlovaly noc. Vysoké vrstvy popele zabalily okolí, rozžhavené kamení padalo deštěm hustým, hrůzné proudy žhavé lavy valily se do úrodných údolí. Tak dílem zasypáno, dílem lavou zalito je množství osad. Veškerá úroda zmizela, veškerý život vymřel a nad sídly druhdy líbeznými rozložila se děsná, šedá poušť.

Uděšení obyvatelé rozprchli se na vše strany. Blažen, komu podařilo se uniknouti v čas. Avšak co životů pohřbeno tenkráte v děsném tom hrobě. Italie zasténala nad hrozným neštěstím. Obyvatelstvo, jež aspoň holý zachránilo život, rozešlo se na vše strany a jinde se usadilo. Na města zasypaná zapomínalo se pak, dějiny šly svým krokem; zapomínalo se, až se zapomenulo úplně.

To byl prvý výbuch Vesuvu, o kterém dějiny vypravujou.

Od té doby soptění častěji se opakovalo. Do 15. věku napočetlo se 9, od 16. věku pak až na naše doby 50 větších výbuchů. Vesuv pracuje velmi nepravidelně. Někdy déle než století odpočíval, jindy po celých 20 let zuřil bez přestání. Popel větrem zanášen nejen do Afriky nýbrž až do Cařihradu. Těžké kamení padalo v okolí na 20 kilometrů. U Sommy na severním úpatí Vesuvu spadl balvan, jenž váží neméně než 500 centů. Lava rozlévala se daleko a široko. Sta a tisíce nešťastníků bídně hynulo.

A přec zase po dobách ruchu vražedného přicházejí doby klidu milostného. Lava chladne, lava větrá. Plodistvá síla matky země rychle zaceliti hledí tyto jizvy hluboké. Rychle čarovnou rukou svou upřádá příroda roucho zelené a rozestírá je po děsné pustině. Nová naděje! Přicházejí noví lidé. Lahoda líbezného kraje je vábí. Ruka pilná tu a tam pomáhá bujné přírodě, která odměňuje štědrostí nevídanou. Přichází krásné jaro, přichází bohatý podzimek, všude rozkoš a veselí. Že radujou se nad děsným hrobem těch, kteří dříve také se tu radovali, kdo na to pomýšlí?! — —

Tak povstávají kolem Vesuvu zase četné osady. Pestrým věncem objímají toho, jenž dnem i nocí strašnou hrozí jim záhubou. Je to Resina, Portici, S. Giorgio, S. Sebastiano, Massa a Pollena na západě; S Anastasia, Somma a Ottajano na severu; S. Giusseppe a Torcigno na východě; Bosco Reale, Bosco tre Case a Torre del Greco na jihu. Od osad těch po mírném svahu Vesuvu vždy výše a výše táhnou se nepočetné villy nádherné a jednoduchá obydlí sadařů. Každý ten příbytek jak perla skví se uprostřed zahrady.

Uprostřed vší té nádhery a bujnosti rostlinné žije vinař velmi prostě a střídmě. Nezná pohodlí, nezná přepychu městského. Jednoduchá chaloupka jeho, která tak koketně révou se odívá, jediné má prostranství v nitru svém. To kuchyně, to ložnice. Nejdrahocennější nábytek jsou tu ohromné sudy vinné, které na silných trámech spočívají. V nich uloženo veškeré bohatství rodinné. Nahaté děti provalujou se před chatkou a hrajou si jednoduchým nářadím zahradním. Jiných hraček nemají. Jiného potěšení neznají než že honí se za kůzletem a zpívají s ptáčkem o závod.

Těmito utěšenými zahradami a vinicemi jedeme již déle než hodinu. Zde není již žádných hradeb. Úzká pěšina vinici dělí od vinice. V rozložitých korunách topolů a olší réva rozepíná bohatá svoje ramena. V keřích kveton růže a rozmarina vůni dýše. Opodál háje pinií, háje cypřiší. Tu oranže, tu citrýn v odkvětu. Svěží větřík mořský šelestí v korunách a bohatý déšť květů vůně líbezné na tvou sype se hlavu. Taková cesta na Vesuv.

Avšak nebývá tu vždycky tak líbezno.

V temné půlnoci pojednou chvějou se základy. V lůně zemském strašné připravujou se převraty. Celý vrch duní děsnými výbuchy. Lidé ulekáni různo vybíhají z chatrčí. Hrůza! S hůry valí se strašný had žhoucí. Lava! Lava! Rychlým útěkem vše hledí se zachránit. Vinař se ženou, s dětmi. Již blíží se proud ohnivý. I tiché obydlí i bujnou vinici pohřbil již v pekelném lůně svém. Běda tvoru lidskému, jehož zastihl.

Tak udál se poslední děsný výbuch Vesuvu koncem dubna 1872. Ohromné spousty lavy vyrazily z vesuvského údolu del Cavallo a proudem jeden kilom. širokým a 6 m. hlubokým draly se daleko až mezi osady Massu a S. Sebastiano. Veškerá úroda obrácena tak v děsnou poušť lavovou, jež zakryla víc než pět kilom. plochy. I hustý déšť žhavého kamení, kusů lavy a popele sopečného zhoubně řádil v okolí.

Tím pak Vesuv jaksi se vyzuřil. Od doby té posud sice pracuje, ale pracuje klidně. Vinaři a sadaři, kteří tenkráte s hrůzou utekli, dávno již vrátili se do milé domoviny. Chodí zase jak dříve za svou prací, již štědrá půda odměňuje jim stonásobně. Po stráních opět smích a zpěvy veselé. Smích ten snad již zítra zase oněmí před bledou hrůzou a zpěv veselý snad již zítra skončí se výkřikem zoufalství! Snad! Snad ne! Avšak kdo na něco takového by pomýšlel?! — —

Konečně dojeli jsme místa, kde rostlinstvo přestává. Přestává pojednou vše, jak by uťal. Píď tu rozhraní. Píď níže vegetace nejbujnější, píď výše neplodná lava šedohnědá, bez proměny, bez života.

Slunce neapolské značně již přižehá. Slézáme, abychom soumarům popřáli odpočinku. Větší část cesty ovšem již za námi. Ale je to část příjemnější. Ta, jež nyní nám nastává, nevlídná je a namáhavá. Pracné stoupání po drsném hřbetu lavovém. Jsou to zejména proudy novější z roku 1822., 1848. a z r. 1868.

Avšak chutě již zase do sedla. Jsem předákem, držím se samého vůdce. Ostatní společnost muž za mužem. Tak v dlouhé řadě jak had plazíme se vzhůru. Cesty neb pěšiny zde není již pražádné. Stoupáme v libovolných oklikách, tu po ostrém skalnatém hřebenu, tu prorvou sopečným pískem zanesenou. Táhlé stíny naše daleko plazí se po pustině hnědošedé. Barvitost stínu na ploše lavové je prazvláštní. Popsati nedá se tak jako vylíčiti se nedá líbezný azur mořské jeskyně caperské. Peklo horoucí nemůže býti jinak dekorováno než právě touto šedí příšernou.

Daleko široko jen tyto němé zbytky děsné spousty a zkázy. Po živém tvoru ani památky; ani broučka tu ani červíčka.

Ale přec něco! Tam vysoko nad námi něco se pohybuje. Dva lidé koňmo. Toť patrně také cestovatelé. Ti však slézají.

Již jsme se setkali. Jaké je moje podivení, an jeden z nich přátelsky mne vítá. Jest to malíř z Marsilie, s kterým asi před čtrnácti dny na Monte Cassině pobyl jsem dva dni. Povděčen jsem náhodě, jež na Vesuvu svedla mne s dobrým přítelem. Srdečně jsme se rozloučili. Na vždy? Či setkáme se zase někde? — —

Již jsme pod samým kuželovitým vrcholkem Vesuvu. Až sem jen lze jeti. Dále každý bráti se musí pěšky. Slezli jsme na neveliké pláni svahu mírného. Koně a soumaři tu odsedláni a k velkým balvanům lavovým přivázáni. Odpočívají. Smutně hledí do té pusté pouště.

I my si odpočineme. Svěžích potřebí nám sil k dalšímu stoupání. Z velkých balvanů lavových sestrojena tu jakás takás zeď. Vůdcové jmenujou útulek ten svou besedou. Ke zdi té se přikrčíme, abychom na chvíli aspoň uchránili se bodajících paprsků slunečních. Při tom občerstvujeme se tím, čeho pompejské Slunce ku posile na cestu nám poskytlo.

Ob čas slyšeti temné dunění, jež podobá se vzdálenému výstřelu dělovému. Toť výbuchy Vesuvu. Za každým výbuchem vždy mohutnější sloup dýmu a par vyráží z jeho temene.

Minuta za minutou rychle mizí. Za půl hodinky k dalšímu chystáme se pochodu. Podnikáme nyní nejobtížnější kus celé své dnešní výpravy. Vrchol Vesuvu má sklon 40° a místy i více. Stoupati jest nám tu ne po pevné skále, nýbrž, aspoň v dolení polovině napořád, sypkým pískem a popelem lavovým, do něhož nohy hluboko se boří. Zvedneš-li nohu na dvanáct palců, zaboří se ti zajisté na šest a musíš ji z písku pracně ještě vytahovat. To lopota nekonečná, namáhavá a v srpnovém žáru slunce neapolského téměř sebevražedná.

Tak jako mravenci lezeme po hlavě spícího lva, který morovým dechem svým každou chvíli může nás schvátit.

Statně ku předu! Trp, kozáče, budeš atamanem! Vůdce po příkré sypké stráni razí cestu ve sterých klikatinách. Mimo vůdce našeho jsou tu ještě jiní dva podnikatelé vesuvští, kteří služby své ve spůsobu krátkého provázku nám nabízejí. Provázek ten slove „ajuto“, tolik co pomoc, podpora. Cestující za tři franky chytí se ajuta a majitel jednoduchého tohoto povozu táhne ho za sebou. Rozumí se, že vše to děje se velmi mírně a opatrně, neb takové ajuto se přílišným tažením jakživo ještě — nepřetrhlo.

Nejnamáhavější ovšem je cesta po nižší polovině kužele. Výše pak popele a písku není, noha pevně kráčí po skále pevné. Ovšem jsou výše zase mnohá místa vlhká a kluzká. Neboť ze mnohých skulin horké páry sirnaté ze skály tu vyrážejí a ve vodu se srážejí čistou žlutou síru odměšujíce.

Avšak všecky obtíže konečně překonány.

Stojíme na vrcholku Vesuvu. Stojíme nad samým srázným okrajem sopečného jícnu. Jediný krok a střemhlav sletíme do horoucího pekelného hrdla.

Vlasy ježí se. Mráz tělem probíhá. Hrůza staví dech. Oko uděšené odvrací se od smrti a záhuby. Zrak k jihu zaletá. Ha co to? Je možno děsnou hrůzu a lahodu nejsladší zříti jedním pohledem? Je možno chvěti se před propastí pekelnou a tonouti spolu ve slastech rozhledu čarokrásného?

Na Vesuvu možno to. Tetelíš se hrůzou a toneš ve slastech.

O toho čarovného rozhledu!

Až dosud střežil jsem se po celé cestě ohlednouti se. Pokušení bylo veliké, však zvítězil jsem. Nechtěl jsem pozorovat, jak obzor znenáhla se šíří. Chtěl jsem míti pojednou celý, hotový již rozhled po okolí utěšeném. Hluboko pod nohama našima táhnou se bujné sady, jimiž před nedávnem jsme se proplétali. Domečků bílých jak by nasel. Čím níže, tím jsou hustější. Na úpatí Vesuvu při samém břehu mořském táhne se celý věnec úpravných osad, Torre dell' Annunziata, Torre del Greco, Resina a Portici. Dále v pravo břeh mořský mírným obloukem se zahýbá. Kolem toho záhybu rozepíná se hrdá Neapol. Za ní stinný Posilippo daleko do moře vybíhá a v dáli modravé rozervaná Procida a strmá Ischia halí se v obláčky mlhavé. Tak po pravé straně. V levo pak nahledáme do valného pohoří poloostrova sorrentského, rozeznáváme jednotlivé vrcholky, temná údolí, tiché dědinky v nich a krásná města při moři. Nedaleko Punty della Campanella táhnou se Capri rovněž skalnaté. A mezi tímto ostrovem a Ischií rozlévá se slavený Golfo di Napoli, moře lazuru v čarovném lesku ranním. A s mořem nebe splývá modrojasné. E il cielo, o il mar? Je nebe to či moře lesk? — —

To rozhled s Vesuvu. Nemyslíš ve chvíli té blažené. Nevíš, že žiješ. Plesáš jen, kamkoli popatříš.

Zatím vůdce k dalšímu pobízí pochodu. Béřeme se při samém srázu dále. Tak obejdeme asi polovinu jícnu sopečného. Tu a tam zastavujeme se a patříme do propasti. Vítr jde od severu. Po dlouhý čas spěcháme kouřem a parami sirnými, které k jihu valí se přes okraj krateru. Na poloviční cestě strašný nás zachvátil kašel, neb vůdce zapomněl naříditi, bychom nos i ústa si ucpali. Strašné to okamžiky. Myslím, že prudkým kašlem potrhán sklesnu tu na úzkém hřebenu Vesuvu uprostřed par sirných. Konečně přec šťastně jsme prošli a oddechli ve vzduchu čistém.

Je tu neveliká rozsedlina. Půda její mírně sklání se do vnitř krateru samého. Sešli jsme sem asi 20 metrů. Níže nelze se spustiti pro kolmé stěny. Na sta metrů patříme do pekelné té výhně. Stěny její jsou vypálené, narudlé a strašně rozervané. Ob čas z lůna zemského děsný dere se výbuch, po výbuchu hojnější mraky par vznášejí se vzhůru. Když pak občas větřík mlhavou oponu tu odestírá, tu na dně děsné propasti žhoucí lavu vidíme a plameny z ní vytryskující. Plameny šlehají i nedaleko nás, v pravo, v levo a nad námi. Jsou tu četné otvory ve skále, které s hlavním hrdlem souvisí.

Oněměli jsme. Zde tichne malicherný hlas lidský, zde mluví divy přírody. Rozestřeno tu před námi tajemné, hrůzyplné lůno zemské. Stojíme nad horoucím srdcem tohoto zemského ústrojí. Občas odhaluje se nám život v něm se proudící. Občas nasloucháme děsnému žilobití, jež probíhá hlubinami zemskými — —

Kuželovitý vrchol Vesuvu utvořil se nejspíše teprve prvým známým výbuchem r. 79. Celý vrch vznáší se 1200 až 1300 m. nad mořem. Výška krateru každým skoro výbuchem se mění. Při jednom jí ubude, při dru-

hém přibude. Ještě r. 1845 vyměřilo se jen 1200 m. Od toho času jí přibývalo až do r. 1868, kdy měla 1297 m. Ale posledním výbuchem r. 1872 značně opět se snížila.

Konečně jest nám loučiti se s těmi hrůznými místy. Sypkým pískem, který dříve vystupování tak nám stěžoval, velmi pohodlně nyní se sestupuje. Utíkáme, skáčeme více než kráčíme. Asi za deset minut jsme pod kuželem. Soumaři netrpélivé již nás očekávají. Odtud pak chutě sjíždíme dolů. Zprvu opět děsnou poušti lavovou, pak stinnými ráji neapolskými.

V Bosco tre Case celá naše kavalkada zastavila. Chceme se posilnit a přitom i pověstných Slz Kristových „Lacrimae Christi“ okusit. Patří to k celku. Být na Vesuvu a nepít Slz Kristových není snad ani možno.

Musím však vyznat, že posvátné slzy ty nevalně šly nám k duhu. Je to víno pro našince nesmírně těžké.

Ale nebylo nám nikterak souzeno uniknouti jen tak zhola. Nepřátelští Vesuvu duchové, jejichž moci šťastně jsme uklouzli, vzbudili nám nepřátele jiné. Jsme obleháni. Strašné zástupy žebráků řadí se přede dveřmi naší hospody. Jsou to mladí i staří, zdraví i nemocní, muži i ženy. Přišli z rozličných stran, ale vůli mají všichni stejnou: polehčiti váčkům našim. Přední voje jejich jižjiž do síně hostinské vnikají. Rychle do sedla.

Rozhodili jsme několik centesimů mezi ně, a než se o ně gruntovně seprali, dostali jsme se z řad jejich. Tuto lest dvakráte jsme opakovali a tak šťastně jsme unikli.

Hlavné tu můj hnědouš vyznamenal se rychlostí svou. Poznal jsem, že chodíval dříve po lepších cestičkách než nyní mezi Vesuvem a Pompejemi. Měl patrně krásnou minulost. Pravím to k jeho chvále.

Kolem třetí hověli jsme si zase již ve chladném salonku pompejského Slunce.

Utrpení Claude Bloueta.

Novella A. Theurieta Přeložil *B. Frida.*

(Pokračování.)

III.

Nanina dostane ode mne ke svatbě pěkný dar, a sice můj elixir! . . .

Tajemná tato slova p. Péchoina mne zprvu nijak nepřekvapila; vzpomněl jsem si na ně teprve druhého dne z rána, když mi Annella oznamovala, že můj chef a Dr. Grodard mne očekávají v laboratoři.

Byla to stará klenutá síň při zemi, vzadu za kuchyní; její okna vedla do zahrad. Byla ještě podivnější nežli sama lékárna. Kamna plná retort a baněk, veliké, měděné kádě seřaděné podél zdi, skleněné láhve, do nichž se překapovaly zvolna různé, tmavé tekutiny, všecko to splývalo v pološeru, a souhlasilo až ku podivu s bizarrními způsoby p. Péchoina. Okna byla zarostlá ostružinami a vpouštěla jenom slabé, zelenavé světlo. Když jsem vešel, procházel se můj patron mezi lahvemi, a doktor opřen o kamna naslouchal mu s tváří trochu ironickou.

„Claude,“ pravil vážně p. Péchoin, „zavři dvéře a vyslechni mne se vší pozorností. Nyní patříš k rodině a já nemám před tebou více žádných tajemství. Já nejsem bohat, a ačkoliv má Nanina po matce patnáct set franků ročních důchodů, přece by vám to nestačilo do hospodářství. To mne často znepokojovalo a donutilo přemýšleti častěji o výzkumu pro lidstvo vysoce důležitém, který . . . . .“

V tom nemohl se doktor déle zdržeti a usmál se. P. Péchoin se rozhněval. „Co pak je ti k smíchu?“ zvolal obrátiv se ke Grodardovi, „kdo se směje naposled, směje se nejlépe! . . . Já vím dobře, že mne mnozí lidé považují za blázna, který chodí jen tak po lesích a trhá zbytečně rostliny . . . Ano, trhám je,“ dodal tiskna mi křečovitě ruku, „a tu jsem jednou, milé dítě, přišel na lék, který bude dobrodiním . . .“

Stanul přede mnou s tváří slavnostní. „Claude, dojista slyšel jsi již někdy o strašných účincích vztekliny. Nu dobrá, my ji, příteli, vyhojíme!“

— Nesmysl! pravil doktor krče rameny, vzteklinu nelze vyléčit.

„Grodarde, ty jsi tvrdohlavější než mezek,“ odvětil patron, „já ti povídám, že ji vyhojím . . . Uvidíš, že mám pravdu, Claude!“

Na to jal se široce rozkládati o možných příčinách vztekliny a vyprávěl mi, že nalezl ve šťávě některých lesních rostlin základ elixiru proti vzteklině.

„Tady je!“ pokračoval ukazuje mi lahvičku plnou čisté, zelenavé tekutiny; na to mi podrobně vykládal, jak se připravuje. Doktor neříkal ničeho, ale v jeho tváři zůstal výraz stále ironický; klepal prsty na měděnou pánev a hvízdal marseillaisu.

„Ještě budu studovat, jak bych jej zdokonalil,“ počal opět p. Péchoin, „a v den tvé svatby rozhlásím svůj výzkum.“

Políbil jsem vděčně ruku a se slzami v očích jsem přísahal, že raději umru, nežli bych zradil jeho důvěru. Na to líčil mi znova, jak se připravuje; dovedl mluviti třeba celý den o svém elixiru.

„Divná to věc, Claude,“ zvolal, „rostliny, z nichž se připravuje, jsou vesměs jedovaté, a přece stává se otrávená tato tekutina v jistých okolnostech lékem nevyrovnatelným . . . Jed vítězí nad jedem! . . . (V tom ozvala se doktorova marseillaisa mnohem hlučněji a ostřeji.) Považ, jak jsem se o všecko postaral! Jsou celkem dvě fase vztekliny: nejprve strávení jedovaté šťávy a potom nervosní pobouření stupňované až k šílenosti. Dobrá; můj lék obsahuje dva protivné principy: jeden působí na jedovatou onu šťávu a omezí ji pouze na ránu, to jest princip aktivní; druhý otupí na čas nervy a utišuje tak záchvaty, to jest princip mírnící . . .“

*

— Ale, ale, přerušil jej doktor, oba principy se navzájem zničí a tvůj elixir bude míti týž účinek, jako kdyby vypil nemocný sklenici holé vody.

— Nevěř mu, Claude, zvolal p. Péchoin, oba principy působí postupně!

— Odkud pak to víš? usmál se Grodard.

Já užil rozčilení obou přátel a vyklouzl jsem z laboratoře. Slyšel jsem totiž v zahradě Naninu a spěchal jsem k ní.

Nanina! Ona to byla, k níž nesly se veškeré moje myšlenky i všechen obdiv můj. O zázračný elixir jsem málo dbal; pouze snad potud, že jsme měli mít svatbu hned po jeho rozšíření. Já blouznil o zlatých vlasech svojí milenky, schovával jsem pečlivě malou její kytičku a fialky od onoho večera uschly na mém srdci. Nejen květy, ale ani obraz její mne neopouštěl. Provázela mne do staré lékárny, kde jsem študoval, hned jak se rozednilo, jen abych urychlil naši svatbu; ano i když jsem bloudil po lesích, byla neustále se mnou. Jaro bylo tehdáž v plné kráse a úvaly byly plny konvalinek. Naše vycházky počaly opět pod dozorem doktora, který nás provázel. Byl to pohodlný strážce, shovívavý průvodčí! Kolikrát nechali jsme jej jíti nepravou cestou, jen abychom se mohli dívat sobě do očí a tisknout si ruce, jak by se nám líbilo; ba někdy jsem vtiskl rychle i políbení na zlaté vlasy Naniny, a pak jsme běželi hledat dobrého doktora, jehož jsme obyčejně nalezli zapleteného v houští. On tušil patrně naše šelmovství, neboť nám oči jen zářily; ale jen se usmál a hvízdal nějakou píseň z mladých svých let.

Večer vraceli jsme se obyčejně hlavní cestou; veliké lípy právě rozkvétaly. Cesta vine se městem dolejším, hořejším a pak ještě daleko na kolik mil. Já podal Nanině rámě a tak se srdcem plným štěstí dýchali jsme vůni kvetoucích lip a dívali se na město u našich nohou, z něhož stoupal zvolna modravý kouř. Časem zalehl k nám tlumený šumot, jaký slýcháme s večera v městech. Před námi tměl se zámek starých vévodů; veliká jeho brána obrážela se ostře na jasně modrém nebi, okna kláštera dominikánů rděla se zoří západu a s ohromné zvonice hučely vážně hodiny. Brzy rozeznali jsme zahradu p. Péchoina i okno laboratoře, kde pánova lampa zářila jako hvězda. Tu jsme se oba těšili, to že je drahý domov náš, že si tu vystavíme hnízdečko — a při té myšlence tiskla se bezděky ramena naše úže k sobě.

V městě se již hojně mluvilo o naší svatbě a každý rozumoval o tom po svém způsobu. Jedni měli za zlé p. Péchoinovi, že trpí poměr tak důvěrný mezi dvěma mladýma lidma a soudili, že sňatky tak záhy chystané vždycky špatně končí. Jiní krčili pouze rameny a říkali, že je p. Péchoin zvláštní člověk. My je nechali mluvit a žili jsme dále šťastně a spokojeně. Někdy však mne hluboký tento klid přímo děsil. Zachvěl jsem se pojednou a pravil jsem k sobě: „Claude, tys příliš šťasten; takové štěstí nikdy dlouho netrvá a jistě potká tě nějaká nehoda.“ Moje obavy nebyly bohužel lichými a hodina trpké zkušenosti se přiblížila.

Jednou odpoledne v červnu, po dlouhé procházce po lesích, usadili jsme se u pramene de Savonnière; brzy spatřili jsme blížiti se k nám přes lada mladého muže s čerstvými květinami v ruce. „Hle, kollega!“ zvolal doktor. Pozorovali jsme jej zvědavě, neboť botanikové jsou v Marvilleu velmi vzácní. Nanina jej poznala nejdříve. Jmenoval se Alexis des Allais a bydlel s matkou a sestrou nedaleko lékárny. Pocházeli sice ze staré rodiny lotrinské, žili však dosti skrovně ve starém domku svém. Jediným jich důchodem byl užitek z několika jiter vinic a nepatrný příjem z malého úřadu, který zastával mladý des Allais u maira. Viděl nás z daleka a zamířil k nám. Byl to dosti hezký hoch, asi pětadvacetiletý, snědý, s očima modrýma a tahy velice jemnými. Když k nám došel, pozdravil nás velmi zdvořile a tázal se tiše doktora po jméně rostliny, kterou držel v ruce. Byl to jeden druh orchidejí, dosti vzácný, a doktor okouzlen tímto nálezem vykládal mu ochotně, čeho si žádal. Osmělen tímto přijetím otevřel p. des Allais svou krabici a prosil doktora, aby si vybral pro svůj herbář, co by se mu hodilo. Pak obrátil se k Nanině a učinil jí znova poklonu tak krásnou, že mi šla hned hlava kolem. Chtěl též na mně zkoušeti účinek svých medových zdvořilostí; ale já neměl chuti do všech těch sladkostí: byloť v chování tohoto mladíka něco podlízavého a zároveň hloupého, co se mi na první pohled zošklivilo. Choval jsem se k němu velmi chladně. Jinak doktor: pozoroval jsem, že nadšený tento demokrat má jakousi radost, že potomek staré, lotrinské šlechty se sklání před vědeckou jeho autoritou. P. des Allais lichotil se tak dlouho, až ho doktor vyzval, aby nás provázel na další cestě naší i všech našich procházkách. Když se s námi rozloučil, zvolal doktor: „Je to vzdělaný mladík, dobře vychovaný, skromný, který se nechlubí ustavičně se svým šlechtictvím . . . Ačkoliv měl by právo k tomu . . . Považ, Claude, že jeho předkové byli již ve svaté zemi proti nevěřícím!“

— Velká zásluha! odvětil jsem, naši předkové byli tam také; jenom že byli sprostými vojáky a dostali nejvíce ran.

„Ovšem, ale to musíš uznat, že není příliš hrdý.“

— On není ani dost hrdý; kdybych měl jeho jméno, byl bych zdvořilým a vlídným, ale neobtěžoval bych lidi.

Večer vrátil se opět hovor k panu des Allais a doktor měl velikou radost, že jej získal. Tvrdil, že zřídka se věnují urození mladíci nějaké vědě, že raději zahálejí a proto že se musí dobré jeho úmysly všemožně podporovati. Mého patrona přesvědčil velmi snadno; zdá se, že by pouhé jméno mladého des Allais bylo dostačilo. Doktor nečítal než listy radikalní; pan Péchoin právě naopak předplatil se s třemi sousedy svými na Gazette. Byl to věrný sluha starých názorů, který oslavoval zbožně sv. Ludvíka, nosil smutek dvacátého prvého ledna a uctivě smekal, jak se vyslovilo jméno Jindřicha V. K rodině des Allais měl zvláštní úctu, a ačkoliv matka Alexise zůstávala nám něco dlužna již na desátý rok, neodvážil se nikdy ji upomínat. Pan Péchoin uložil nám, abychom se chovali vlídně k mladému botanikovi.

Ne na tom dosti. Jednou večer vrátil se ze své vycházky a přivedl sebou Alexise, stále poníženého a usmívajícího se, a pozval jej k večeři. A tak bylo po tiché naší radosti! Jakmile se dostal mladý tento šlechtic do domu p. Péchoina, uměl se velmi obratně vlou-

číti do přízně starého lékárníka. Uhlazenou řečí svou chytal prosté lidi ty jako ptáky na lep. Annella, vychována rovněž v úctě ke šlechtě, hluboce se mu kořila; ba ani starý kocour náš neodolal jeho kouzlu. Přede mnou měl se vždy na pozoru; za moje lichocení tasil na mne zrádné drápy své. Alexis však si jej brzy získal. Tyto dvě kočičí povahy si rozuměly. Alexis položil bílou ruku svou na žlutavou srsť kocoura a malíčkem jej šimral lehce na hlavě; tento pak přimhouřil štěstím oči a spokojeně předl: patrně, že se mu velice líbilo jemné toto lichocení. Sama Nanina koketovala, ovšem zcela nevinně, s Alexisem, a já si zoufal. Utekl jsem obyčejně ze společnosti a usedl jsem mrzut a nešťasten v tiché lékárně; želva a sova mi nepřekážely. Proklínal jsem svůj osud, proklínal jsem botaniku, která nám přivedla toho protivného hosta. „Je po všem,“ pravil jsem k sobě; „tento vetřelec porušil mír domu našeho, radost našich vycházek a tichou rozkoš mojí lásky.“

Bolest nepřichází nikdy sama; brzy přepadly mne opět nervosní moje záchvaty a já musil mnoho trpěti. Tím stal jsem se ještě nevrlejším. Věděl jsem to a abych zahnal chorobu, užíval jsem chinin ve velikých dosích; ba, když bolesti mne příliš trápily, přidával jsem do toho trochu belladony. Prudký tento lék přemohl konečně nemoc; ale v uších mi časem pak hučelo, tak podivně a vždy častěji. Bylo to něco podobného tomu zvuku, jako když přiložíme k uchu velikou škebli. Dokud to trvalo, docházely jiné zvuky k uchu mému jen slabě a jakoby změněny. Zdálo se mi, že ptáci zpívají falešně a že zvony u sv. Štěpána jsou puklé. Soudil jsem, že je to zbytek mojí nemoci a užíval jsem znova chinin; hučení stávalo se vždy častějším a brzy pronásledovalo mne celé dny i noci.

Byl jsem rozčilen a nešťasten; společných hovorů a zábav více jsem si nevšímal a pouhá myšlenka, že jest snad Nanina v zahradě s p. des Allais, kdežto já jsem uvězněn ve své lékárně, tato myšlenka mne neskonale trápila. Umínil jsem si, že se nebudu více straniti, dělal jsem, co jsem mohl; prohlásil jsem, že jest mi lépe a nutil jsem doktora k vycházce na druhý den.

Vyšli jsme časně z rána. Nanina oblékla krásné, černé šaty; hnědé její oči zářily ve stínu velikého, slaměného klobouku. Nezbytný Alexis nás ovšem provázel a točil se brzy kolem doktora, brzy kolem Naniny. Šli jsme mladým lesem a těšili jsme se růžovému, rannímu světlu; v tom se doktor zastavil a ukazoval nám asi na třicet kroků ptáka, který poskakoval na větvích.

„Ille,“ pravil, „cítí podzimek, slyšíte, jak zpívá ta červenka?“

— Ano, ano, zvolala Nanina; jak roztomilý hlásek a jaký krásný zpěvák!

Já viděl sice červenku mezi listím, ale ať jsem napínal sluch sebe víc, neslyšel jsem ani nejmenšího tónu.

— Dovolte, pravil jsem, míníte toho ptáka, jehož vidím tamto ve větvích?

— Ovšem, odvětila Nanina; což neslyšíte rozkošný jeho hlásek? Zpívá jako flétna.

Já zavrtěl hlavou. „To je podivné!“ pravil p. des Allais s protivným smíchem svým; „to je podivné!...“ A jal se vychvalovati krásný zpěv červenky.

„Nestojíš na pravém místě, Claude,“ pravil doktor, „pojď sem . . . Nu, že teď slyšíš?“

Já přiložil k uším ruce jako akustické trubky a sebral veškerou svou pozornost . . . Ale marně: neslyšel jsem ničeho. Viděl jsem, že se Alexis usmívá a ostatní diví; čím více žasli, tím více trpěly moje nervy. Já se rděl a měl skorem slzy v očích . . . Konečně zvolal jsem netrpělivě: „Ano, teď slyším, to je roztomilé!“ Lhal jsem však, neboť neslyšel jsem ničeho.

Tato procházka, na kterou jsem se tak těšil, ztratila okamžitě pro mne všecko kouzlo. Jediná myšlenka mne pronásledovala. — Proč jsem jenom já jediný neslyšel tu červenku? . . . Těšil jsem se tím, že se snad vrátila na okamžik moje choroba a obrátiv se uháněl jsem co jsem mohl k městu. Malou zabradní brankou vkradl jsem se do domu, vešel jsem do svého pokoje a celý udýchaný sklesl jsem do lenošky . . . Co se dělo v ubohé mojí hlavě? Proč neslyšel jsem píseň toho ptáka? Snad jsem? . . . Vyskočil jsem, otevřel jsem okno a jal jsem se naslouchati . . . Bylo skoro poledne, srpnové slunce pralo do taškových střech, město bylo tiché, jako by dřímalo . . . Zavřel jsem opět opatrně okno, kráčel jsem po špičkách k starému hmoždíři bronzovému, který uschovali v koutě mého pokoje, vyzdvihl jsem těžký klíč až nad hlavu a chystal jsem se pustiti jej dolů do zvučného hmoždíře. „Uvidíme!“ pravil jsem k sobě, a srdce mi bušilo . . . Pustil jsem klíč . . . Ten dopadl, a já rozeznal pouze matný zvuk, jakoby můj klíč byl obalen bavlnou. Zkoušel jsem to podruhé, výsledek byl týž. Tu padl jsem na kolena vedle svojí postele, zahrabal hlavu do peřin a vypukl jsem v zoufalý pláč . . . Nemohl jsem více pochybovati . . . já ohluchl.

IV.

Ohluchl! . . . „Neviděti je hrozné,“ pravil jsem k sobě, „ale neslyšeti jest tolik jako být vyvržen ze společnosti živých! Jsou-li oči slepce zavřeny, může aspoň hlas přítele popsati mu věci, jichž viděti není mu dopřáno; hluchý musí pro vždy zůstati v úzkém vězení svých myšlenek, o životě jiných neví ničeho; vzdechy lásky, něžná slova přátelství, všecky tyto radosti jsou mu odňaty: bloudí světem jako psanec.“ — A opět tázal jsem se sebe: „Jsem opravdu odsouzen k podobnému osudu? Jak snesu jen ránu tak ohromnou? . . . Jak! Že neuslyším více ani ptačí písně, ani hudby zvonů, ani hlasu svých milých! A ona, kterou tak miluju, moje Nanina, můj život! — bude ke mně mluviti a já jí neporozumím! A pak nebude ke mně snad již nikdy mluvit! Stane-li se neduh můj nezhojitelným, neměl bych pak já sám propustit Naninu z jejího slibu?“ — —

Neměl jsem tolik odvahy, abych šel k večeři, a celou noc nezavřel jsem oka. Na místě spaní přemýšlel jsem neustále nad svým neštěstím; vzpomínal jsem na všecky dojmy celého dne, vracel jsem se až k počátku své choroby, zkoumal jsem první známky její, stopoval každý nepatrný krok v jejím rozvoji s neobyčejnou pozorností — a při tom jsem velice trpěl. Vzpomínal jsem na všecky případy hluchoty, jež jsem znal, a mezi nimi na jednoho hluchého v Louppy, jehož nesouvislým

řečem smála se celá vesnice. Pouhá myšlenka, že bych mohl býti směšným v očích Naniny, svírala mi srdce, a já se rozhodl, že budu skrývati co nejdéle svoji chorobu. Chtěl jsem se potěšit a posilnit a pravil jsem k sobě: „V naší rodině nebyl dosud nikdo hluchým, tento neduh můj jest pouze nahodilý a zmizí opět, jako přišel . . .“

Ráno přišel jsem celý bledý dolů do lékárny a jakmile jsem otevřel okenice, jal jsem se hledati mezi knihami p. Péchoina ty, které jednaly o ušních chorobách. Od té doby stala se lektura lékařských děl hlavní mojí prací. Neulehčila mi však ani v nejmenším; naopak, rozmnožila ještě moje obavy a znepokojovala mne v trapných nocích mých. Hledal jsem na sobě všecky nemoci, o kterých jsem četl, a než uběhl týden, poznal jsem, že se moje choroba nijak nezlepšila, ale spíše zhoršila. Snažil jsem se všemožně chovati se tak, aby na mně nikdo ničeho nepozoroval. Na štěstí odejel doktor Grodard, jehož pozornosti jsem se nejvíce obával, na několik neděl, a v prvních dnech podařilo se mi opravdu všecko utajiti. Byl jsem velice roztržitý a když jsem někdy odpověděl něco, co se nijak k otázce nehodilo, přičítali to všickni mé roztržitosti. Ostatně nebyl dosud neduh můj tak silný, abych neslyšel, když mluvil někdo blízko u mne a co hlavního, když hezky jasně vyslovoval. S Annellou a p. Péchoinem mluvil jsem velmi snadně; oba měli hlas pronikavý, který vítězil nad leností uší mých. S panem des Allais musil jsem být opatrnějším; hrozil jsem se toho, aby nepoznal moji chorobu, neboť byl by ji dojista rozhlásil s pekelnou radostí a zavraždil mne útrpným svojím úsměvem. Byl by užil mého neštěstí, jen aby sám získal poněkud v očích Naniny.

Na štěstí rozuměl jsem svojí milence lépe než komu jinému a mohl jsem velmi snadno s ní hovořiti. Její jemný a stříbrný hlásek dorážel zcela určitě do mého ucha a nepůsobil mi přece žádných bolestí, a často porozuměl jsem slovům jejím již na rtech. Nicméně bál jsem se, aby nepozorovala moje tajemství, a býval jsem vždy velice rozčilen, když se mnou mluvila. A tak vyhýbal jsem se každé příležitosti, kde bych s ní musil býti sám — prchal jsem před tím, co mi bylo vždycky tak drahým. Když přišla večer do tiché lékárny, bušilo mi srdce při té myšlence, že snad mne osloví, a že jí odpovím snad něco docela jiného. A tu jsem dělal, jako bych měl mnoho na práci, četl jsem nějaký recept hodně složitý, aneb jsem někam odběhl a nechal ji o samotě. Brzy jsem viděl, že pozorovala, jak se jí náhle straním; narážela na to a vyčítala mi to, ale se vší šetrností a láskou.

P. Péchoin všiml si též podivného mého chování, a dal mi na jevo, že jej to trápí. Jindy byl by snad býval shovívavějším; ale v posledním čase přihodilo se mu něco, co jej velmi znepokojovalo. V hlavní ulici, zrovna naproti nám usadil se nový lékárník. Jeho lékárna byla ozdobená zvenčí velikými okny a mramorovými deskami. Nade dveřmi skvěl se ve zlatě nápis: „Pérardel, bývalý assistent špitalů pařížských.“ Každý večer scházely se zástupy lidí z hořejšího města kolem nové lékárny, divily se velice skvělému osvětlení, svěžesti barev a nádheře čtyř ohromných lahví naplněných vodou žlutě a modře barvenou. Tento pošetilý obdiv lidu dráždil nervy p. Péchoina. Ještě hůře bylo, když se roznesla pověst, že nový lékárník vymyslil také prostředek proti vzteklině. Od té chvíle pozoroval jsem v pohledu svého patrona výraz nedůvěry a hněvu. Jeho náklonnost ke mně patrně mizela a má omrzelost nebyla nijak s to ji znova probudit. Za to však Alexis des Allais stoupal v jeho přízni. Dověděl jsem se zároveň, co si ten ničema vymyslil, aby mne snáze vypíchl: že prý totiž lékárník Pérardel mi tajně nabízí místo élèva a že prý je hodlám přijmouti.

Ale tím vším nebyla ještě míra mého utrpení dovršena. Nejhůře bývalo mi, když jsme se sešli večer na terase nebo v pokoji. Alexis nikdy nechyběl. Přicházel vždy vystrojený, s vousem pečlivě učesaným, s květinou v dírce u kabátu a s úsměvem na rtech. Nejdříve tiskl vřele ruce p. Péchoinovi, pak se posadil co možná blízko k Nanině a zapředl s ní potichu hovor, z něhož jsem zaslechl vždy jen zlomky; já sám nemluvil ze strachu, abych se neprozradil. Nanina napolo skloněna nad svým vyšíváním poslouchala jej, a odpovídala mu mezi prací velmi vesele. Ráda se smála; věděla, že je hezká a měla onu naivní hrdost, jakou vídáme u děvčat ve dvaceti letech; proto byla ráda, když se jí někdo obdivoval a jí lichotil. V tom byl právě Alexis mistrem, a Nanina jej ráda poslouchala. Chtěla mne snad pouze trestati pro zdánlivou chladnost mou, či přála mu snad potají? . . . Když se spolu smáli, pozoroval jsem mrzutě a hleděl jsem zachytiti v očích a na rtech jejich smysl slov, kterým jsem nerozuměl. Zdvojil jsem svoji pozornost, aby mi neušla ani slabika, nervy se mi napínaly, krev stoupala mi do hlavy, na krku mi nabíhaly žíly . . . Leč oni mluvili tak potichu, že jsem neslyšel leč zmatený šumot. Někdy rozeznal jsem uprostřed nejasných zvuků těch jedno nebo dvě slova docela zřejmě, jako živé světlo v hluboké noci. Dychtivě chopila se jich duše má a celé noci bouřila mi slova ta v hlavě a darmo jsem přemýšlel, s čím asi souvisela, jaký asi měla smysl; sám našel jsem v nich vždy smysl jen jeden a to ten, který rozdmychoval nejživěji plamen mé žárlivosti! Darmo jsem se těšil, že mé podezření jest liché, že Nanina jest mi oddána a věrna, že je naprosto nemožno, aby p. des Allais vyznával jí lásku v mé společnosti. Vše bylo marné, hrozná ona slova zářila mi před očima. Že by se sladounký Alexis odvážil milovati Naninu, o tom jsem více nepochyboval. Jen to jsem nevěděl, nechá-li se Nanina obměkčiti. — Ach! pravil jsem k sobě probíhaje svým pokojem kříž na kříž, on jest urozený, krásný, výmluvný; a ty jsi mrzutý a nemocný . . . Ona bude jistě jej milovat, jestliže ho již nemiluje; jedná se pouze o to, kdy to bude.

Být soužen podezřením, obcovati denně rozmluvám těch, kterým jsem nedůvěřoval, a nerozuměti jich slovům, ó, to jsou nejhroznější muky . . . Má choroba se nijak nelepšila, spíše se horšila. Když přišel nějaký kupec do lékárny, musil jsem se nachýliti až k němu, abych mu porozuměl; mluvilo-li se potichu, neslyšel jsem ničeho, a křičelo-li se, trpěl jsem nevýslovně. Tak stal jsem se popudlivým, nemluvným a nevrlým. Jsa neobratný jako všickni žárliví, stranil jsem se mrzutě, jakmile můj soupeř přišel, místo co jsem měl být ještě příjemnějším nežli on sám. Když jsem se večer vrátil do svého po-

koje, vyléval jsem si vztek svůj dle libosti, a dal jsem se obyčejně na konci do pláče. Někdy vykrad' jsem se potají z domu a běžel jsem do nejhustšího lesa; chodil jsem velmi mnoho, jen abych unavil tělo své i myšlenky. Bylo mi to zvláštní, ovšem trpkou rozkoší hledati cesty, po kterých jsme chodívali s Naninou v prvních dnech naší lásky, a na těch pěšinách tratících se v sežloutlém listí, hledal jsem opět stopy uprchlého štěstí svého . . .

Byl podzimek. Vinice zaskvěly se krásným oním purpurem, kterým zlatí zářijové slunce naše pahorky. Začalo vinobraní; plné koše hroznů jezdily hlavní ulicí a lisy dýchaly jemnou vůni sladkého vína. P. Pechoin byl na vinici a já zůstal sám v lékárně. Nanina všímala si též čilého ruchu toho; Annella dovedla ji vždy k polednímu na vinici a Alexis je často provázel; nevídal jsem ji nikdy leč dopoledne. Jednou z rána přišla do kuchyně, již připravená k odchodu, a zdála se mi veselejší a živější než obyčejně; také byla lépe vystrojena. V hustých, plavých vlasech měla modrou stužku a v živůtku květ červené fuksie. Když jsem viděl její veselost a toiletu, stal jsem se ještě smutnějším a prchl jsem do lékárny. Za chvíli přišel Alexis a uklonil se mi se zdvořilým úsměvem; v ruce držel velikou kytici bílých zvonků, které nesl Nanině a když zmizel, zbyla ještě dlouho v lékárně silná vůně jako stopa po něm. Vstal jsem a chvěl jsem se na celém těle; mocná tato vůně rozněcovala ještě moji žarlivost; přecházel jsem sem a tam a přemýšlel jsem, neměl-li bych jíti za ním a shodit tu jeho kytici dolů s terassy. Dodělával jsem právě jakýsi lék, když se Alexis opět objevil; kráčel po lékárně krokem vítězným.

Viděl jsem mu na tváři, že se něco stalo, a v tom padly oči moje na dírky jeho kabátu; spatřil jsem tam květ fuksie podobný onomu, který měla dříve Nanina ve svém živůtku. Dělaly se mi mžitky před očima; on se usmál, pozdravil mne a odešel. Třesoucí se rukou otevřel jsem dvéře do pokoje. Nanina tam byla; stála před zrcadlem, s hlavou na zad schýlenou a vázala si stužky slaměného klobouku svého. Za ní seděl skrčený kocour a pozoroval ji udiveně. Nejdříve pohledl jsem jí na prsa, kde zářil jí před chvílí květ fuksie . . . Ten zmizel. Nanina obrátila ke mně krásnou svoji hlavičku; podle jejího úsměvu a pohybu rtů poznal jsem, že se mne táže, přeju-li si něčeho.

„Ne," odvětil jsem. „Dnes ráno viděl jsem na vašich prsou květiny a chtěl jsem vás prosit, abyste mi jednu dala; ale teď vidím, že jich více nemáte."

Podívala se na prsa, zarděla se a byla, jak se zdálo, v rozpacích. Viděl jsem, že hledá odpověď, a nechtěje jí dopřáti k tomu času pravil jsem: „Vy mi asi řeknete, že o nich nevíte. Nebojte se, nejsou ztraceny. viděl jsem je právě v dírce u kabátu p. des Allais."

Při těch slovech zarděla se poznovu, oči jí zvlhly a ona počala ke mně mluviti s velikou živostí. Ale já jí nerozuměl. Její slova, přervaná pláčem, nedocházela jasně k mým uším. Naslouchal jsem jí, s hlavou nakloněnou, ústy pootevřenými a hleděl jsem jí porozumět; ale zachytil jsem sotva některou slabiku. Jak se asi hájila? Jak to mohla vymluvit, že dala květiny mému soupeři? Mluvila velmi živě, a viděl jsem, že se omlouvá; ale já jí nerozuměl, a to mne ještě více podráždilo. „Ach, Nanino!" zvolal jsem pojednou, „proč mne více nemilujete?" Zastavila se, oči se jí zalily slzami, přiskočila ke mně a vzala mne za ruce. Žárlivost mne zaslepila a v tomto výlevu něžnosti a lásky viděl jsem lítost, jakési bezděčné vyznání její viny . . .

„Ne, ne!" zvolal jsem a odstrčil jsem ji, „je po všem, když milujete jiného!"

Nanina pohledla na mne poznovu; ale teď na místě něžné lásky byla to nevole a hněv, který zářil v jejím pohledu. Pokrčila útrpně rameny a odešla z pokoje Já si zoufal. Byl jsem ponížen, zahanben, zničen; rozhledl jsem se pln hněvu a bolesti Na stole seděl kocour; ocasem otočil přední svoje nohy, přimhouřil oči a pozoroval mne jaksi posměšně . . .

„Ty bestie!" zvolal jsem a položil jsem mu pěst na nos, „ty se mi posmíváš?!"

Kocour po mně sekl a vyhoupl se jedním skokem nahoru na kredenci; usadil se poznovu a pronásledoval mne dále pohrdavým svým mžouráním. Zdál jsem se sám sobě velice směšným a právě jsem odcházel, když mne někdo chopil za rameno. Obrátil jsem se a stál jsem před p. Péchoinem, který právě přišel ze dvora. — „Počkej," pravil ke mně, „rád bych s tebou mluvil."

Jeho jsem slyšel, jeho! . . . Ostrý jeho hlas pronikl můj sluch jako broušená dýka.

„Právě jsem potkal Naninu," pokračoval, „ona plakala; co pak se přihodilo?"

Nevěděl jsem, co mu říci, jal jsem se něco koktati. P. Pechoin pohledl na mne trochu nedůvěřivě, pak ale pravil s neobyčejnou trpkostí: „Milostné pletky a hádky! . . . zasnoubíme vás ještě na podzim; co tomu říkáš? . . ."

Já mlčel. On mne chopil za ruku div mi ji nerozmačkal.

„Jak ty mlčíš? Ty tedy nechceš? . . . Nu vyslov se přec, neboť to tvoje pokrytecké mlčení se mi již hnusí. S čím nejsi spokojen? Což jsi nebyl zde hýčkán jako domácí dítě? . . . No mluv přec! . . ."

Podivný ten mužík chodil po světnici, rozkládal rukama a vrtěl hlavou . . . Bál jsem se jeho rozčilení, ale umínil jsem si, že se omlouvati nebudu: nechtěl jsem ani obviňovati Naninu ani vyzraditi svoji chorobu . . . A nač? myslil jsem si, když mne více nemiluje! . . . Musil jsem přece odpověděti a proto hleděl jsem odbyti to co možná nejkratčeji.

„Pane Péchoine," počal jsem hlasem, který zdál se mi býti tichým a klidným, „mohu vám býti pouze vděčným; chovali jste se ke mně opravdu lépe nežli jsem zasluhoval."

— Nekřič tak, přerušil mne nelitostně p. Péchoin, já nejsem hluchý, a není třeba vyvolávat to po ulicích! . . .

Cítil jsem, jak mi vstoupily slze do očí. „Pane Péchoine," pokračoval jsem, „celý život budu pamatovat na vaši dobrotu; ale soudím, že ten sňatek je nemožný . . . Vím, že by nemohla být sl. Nanina šťastnou a proto vás prosím . . ."

Nedomluvil jsem. P. Péchoin chopil mne prudce za rameno.

„Aha!“ zvolal a třásl mnou jako mladým stromkem, „teď již rozumím! Teď otvírám oči! Vidím, že jsem hřál hada na svých prsou . . . Teď, když jsi se zde ohledl, chceš odejít a povědít jiným to, čemu jsi se u mne naučil. Dobře; jdi ty zrádce! ale jdi hned! ať tě již nevidím, ani v lékárně ani v laboratoři. Kliď se a to hned, rozumíš? . . . Jdi a dej se krmit od mého nepřítele, když jsi mne oloupil o můj majetek a vyzradil moje tajemství! . . .“

Držel mne stále za rameno a strkal mne ke dveřím. Konečně vymkl jsem se mu a pravil jsem se smutným pohledem: „Pane Péchoine, vidím, že mne u vás očernili; někdy poznáte, že vás podvedli . . .“

Pláč přerval mi další moje slova a já vyběhl z pokoje. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Památce Bohumila Havlasy.

(† 25. listopadu 1877 v Alexandropoli.)

Tys přál si umřít mlád . . .
sám neznámý, v neznámé cizině
bez přítele a druha, kol jen chlad
a s duší bloudící v poslední vidině
kdes v domově po klínu matčině,
taks umřels — mlád!
V tvé duši nikdy nespočinul klid;
byl's jedním z nás,
jimž osten nepokoje vryt,
jejž zlomí hrob, ne čas.

Sám každý z nás se bere cestou svou,
jak dravý pták — neb uštvaná jak laň
a mezi sebou jsme si cizinou
a v žití sotva stiskneme si dlaň;
jen z našich řad, když zase někdo pad,
se ruka k srdci přitiskne
a z oka slza vytryskne
a víme jak druh druha přec měl rád.

Nač tobě více slov? —
jsouť jak to větru šelestění,
jež táhne přes tvůj pustý, smutný rov —
to tebe nezbudí —
jen trávě, jež ti vzrostla nad hrudí,
to z dálné otčiny buď pozdravení.

Spi tiše příteli —
nach ranních červánků,
jež od východu se nám zaskvěly,
zbarvila krev i tvojich se spánků,
krev česká, první zas, za dlouhý, dlouhý čas —
a tvá to byla slova poslední:
Jen v hromu děl a v třesku čepelí
se u nás rozední!

— X.

— Filharmonický koncert. Dějiny hudby mají svá kuriosa, ale žádné z nich nemůže co do podivuhodnosti měřiti se s nepopíratelným faktum, že v den květné neděle Léta Páně 1878 v Praze odbýván byl filharmonický koncert, k němuž nejdůležitější, ba snad jediný platný podnět zavdala — c. k. policie. Budoucím pokolením bude zajisté vzácná láska jmenovaného úřadu ku krásnému umění aspoň takovou hádankou, jakou nám nyní jest okolnost, že „hudbymilovná“ Praha těm nejlepším snahám filharmonického spolku po celou řadu let tak malé přinášela vstříc účastenství, že spolek tento unaven věčnými hmotnými neúspěchy obmezil činnost svou na ono minimum veřejných produkcí, kterým vykázati se musí u příslušného úřadu, nechce-li vůbec obětovati svou existenci; proto byla tentokráte policie jedinou pohnutkou k uspořádání koncertu, který vždy právem měl by státi na nejpřednějším místě hudebních produkcí. Ačkoliv i tentokráte zase návštěva nebyla uspokojující, doufáme přece, že první a poslední filharmonický koncert v této saisoně nebyl zároveň labutím zpěvem filharmonického spolku a že inteligentní hudební obecenstvo zase přilne k němu s onou vřelostí, s kterou tak mnohoslibně vítalo před lety jeho první vystoupení u veřejnost.

Velezajímavý program letošního koncertu rozdělen byl na dvě části; první část zahrnovala v sobě tři skladby náležící co do formy vesměs k hudbě programové, totiž Hektora Berlioze „Římský karneval“, Saint Saensův „Danse macabre“ a Smetanovu symfonickou báseň „Z českých luhů a hájů“; druhá část věnována Beethovenově páté symfonii (c moll).

Tvůrce hudby programové, H. Berlioz, jest hvězdou, jejíž jasný svit ještě neproniknul zcela mlhou pedanterie, která dosud velkou část hudebního světa zastírá; „karneval Římský“ dlužno uznati co nejpopulárnější, daleko ale nikoli co nejlepší dílo genialního Francouze, a přec — jaká jeví se i v něm vedle oslňujícího zevnějšího lesku hloubka duševní! Saint Saensův „Danse macabre“ jest práce velmi duchaplná a zajímavá, ačkoli nevyniká hloubkou myšlének a zabíhá často do výstředností, které se příčí zásadám hudební aesthetiky; kapelník p. Čech zvolil pro tuto skladbu rozhodně příliš volné tempo, kterým sice získaly detaily co do jasnosti, tím více ale utrpěl základní ráz, jehož hrůzná divokost nesnese tak značné rozvláčení hlavních motivů. Krásná Smetanova symfonická báseň, „Z českých luhů a hájů“, která co do umělecké ceny závodí s nejlepšími pracemi moderní literatury hudební, osvědčila tentokráte svou působivost v také míře, že musela být opakována.

Jako v téměř každé z velkých skladeb Beethovenových tak i v páté symfonii vznesl se genius velmistra hudby k výši nedostižitelné; když zazvněl mohutný hymnus poslední věty, tu bezděčně tanula nám na mysli slova Smetanova: „To není skladba více, to jest božské zjevení.“ —*la.*

— Výstava obrazů aranžovaná minulý týden v místnostech „Umělecké besedy“ ve prospěch pomníku Levého byla ač chudá, přece dosti zajímavá. Především poutaly pozornost rozkošné Manesovy kresby provedené al fresco v zámku Hořovickém. Jest v nich tak vzácný humor a zároveň taková elegance, že se od nich ani odtrhnouti nemůžeme. Dále jsme viděli dvě krajinky A. Chittusiho s náladou tak určitě vyslovenou, jakou na jeho obrazech každý na první pohled pocítí. Maixnerův „Jan Křtitel“ je slušný kostelní obraz; patrno, že neměl ani malíř jiných intencí, než jak je nadpis obrazu vyslovuje. Některé studie Ullíkovy doplňují výstavu.

Oprava. V článku „Kapitola o staročeských krojích“ (Lumír č. 10 str. 150) stala se vynecháním některých slov hned na 6. řádku smysl rušící chyba. Na místě „svésti se dal padělanými obrázky v Mater verborum“ má státi „svésti se dal padělanými jmeny i autory obrázků v Mater verb.“

OBSAH: Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Legenda o Donatellovi. Báseň od Julia Zeyera. — Z doby renaissanční. II. Literáti. Sepsal Jaroslav Goll. — Na Vesuv. Z cest Josefa Wünsche. — Utrpení Claude Bloueta. Novella A. Theurieta. Přel. B. Frida. (Pokračování.) — Feuilleton: Památce Bohumila Havlasy. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

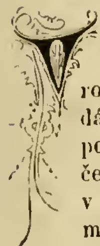
Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 30. dubna 1878. ČÍSLO 12.

Budovcova hlava.

Skizza od *Vratislava Březiny.*

V rodině naší zachovalo se temné podání, že v Amsterodámě žil jeden z předků našich, který se tam po bitvě na Bílé Hoře s mnohými jinými z vlasti české vystěhoval. Podání to živilo ve mně již v útlém věku touhu, abych navštívil starobylé město nizozemské, které přijalo nešťastné české emigranty.

Po rozmanitých příhodách, které by čtenáře nezajímaly, vyplnila se touha moje a po malém výletu do Anglie blížil jsem se na palubě poštovního parníku jezerem zuiderským pohostinnému Amsterodámu.

Byl den čarokrásný, obloha jasná, bez mráčku; bělošedí rackové bavili nás houpavým letem svým a loď naše, pilotem obezřele vedena písčinami a skalisky před vchodem do Ypsilonu, prorývala štíhlou přídou azurové vlny, jež harmonicky šplýchaly o stěny parníku.

Byl již večer, když jsme vjížděli do přístavu; pahorky blízké byly ještě ozářeny večerní záplavou, ale rovina i město již se temněly; před námi křižovalo na sta člunů, přístav podobající se lesu stěžňů a rahen překážel z části výhledu na město před námi rozložené — cíl mnohých snů, tužeb a útvorů fantasie mého mládí, které se ve mně před tváří města opět osvěžovaly.

Nebudu nuditi čtenáře popisem Amsterodámu, jehož středověký ráz jest trochu jednotvárný, architektonika chuda, zdě šedé, ulice úzké a pošmurné. Neměl jsem také očí pro zevrubnější pozorování města, neboť všecko moje myšlení spojovalo se v tom jediném, abych se dopídil památek po českých vyhnancích, jichž život v Amsterodámu dosud zahalen jest temnou rouškou.

Již nazejtří počal jsem pátrati po museích a vyptávati se bodrých Amsterodamčanů. Ale bylo toho málo, co jsem vyzvěděl a veskměs jen věci nepatrné, vzdáleně se dotýkající života českých exulantů. Jedině některé obchodní firmy jako Volney, Brezan, Collonaty připomínaly mně česká jména, ale jich majitelé neměli ani tušení, že by pocházeli z krve českých vyhnanců.

Vichřice, jež českou emigraci rozvála do všech končin světa, vichřice ta zavála i další život a skutky jejich, ba i hroby jejich uvedla v zapomenutí a popel jejich rozmetala; uvadli, vymřeli vzdáleni od milované vlasti, v bolesti a marném toužení po návratu a nezanechali stopy po sobě, leč v srdcích českého lidu.

Nakreslil jsem si v mysli své tolik vábných obrazův o výsledku cesty své a doufal jsem pevně, že objasním neznámou dosud kapitolu z dějin české emigrace a proto cítil jsem zklamání tím bolestněji.

Jednoho dne rozmrzelý a ztráceje na dobro naději, jež mne sem svůdným hlasem svým zavábila, zašel jsem do soukromého musea starožitností, jichž v Amsterodámě nalezá se nemalý počet. Museum to náleželo markýzi de T.

Starý kustos, malý pohyblivý mužík, jiskrných očí, s krátkým krkem a bílýma ručkama, oblečený v dlouhý hnědý kabát, prováděl mne ochotně v prostorách musea. Ale nic mne neuspokojovalo; ani tu jsem nenalezal, po čem jsem prahnul. Zloba osudu nejen že pochovala naši někdejší sílu a slávu, ale nezanechala téměř ani koutečka, kam by se byly skryly alespoň relikvie českého mučenictví.

Připomínal jsem starci několikráte pravý účel návštěvy. Ale on vždy zavrtěl šedou hlavou a vykládal mně dále vzácné předměty, které však mně byly v této chvíli nad míru lhostejny. Stařec znal ledacos z české historie, zajímal jsem jej a proto navzdor mé roztržitosti prováděl mne trpělivě po sálech a zotvíral všecky poklady bohatého musea.

Došli jsme konečně do síně obrazův, do komnaty v krásném slohu zbudované, čtverhranným sloupovím rozdělené a kolkolem ověšené obrazy. Byla tu zastoupena v mistrném uspořádání nizozemská i flanderská škola malířská v originálech nebo kopiích. S rostoucí zálibou počal jsem prohlížeti obrazy.

Pojednou stařec uprostřed výkladu svého sebou trhl, udeřil se lehce ručkou do čela a spěšně vyrazil ze sebe:

„Jak jsem mohl zapomenout? Máme tu přece něco pro vás!“

Překvapen pohledl jsem na něho.

„Počkejte,“ pokračoval rychle kustos, „znáte malíře Bohemus zvaného?“

„Máte obraz jeho?“ vzkřikl jsem a paprsek naděje opět vyjasnil mysl mou.

„Obraz nikoliv, ale kus obrazu — hned jej vynajdu,“ odtušil stařec otvíraje starožitnou skříň s ohromným zámkem.

Nespouštěje zraku s průvodce svého přemýšlel jsem o malíři. Uvažoval jsem, že Bohemus patrně naznačuje ponze rodilého Čecha. Také Hollár podepisoval se podobně na četných slavných rytinách svých.

Stařec zatím téměř úplně zmizel ve velké skříni dubové a hrabaje se v obrazech pronášel jednotlivá slova:

„Jak jsem mohl zapomenout? Obraz znamenitý — znamenitý — škoda, že nezůstal celý zachován — ale jak jsem jen mohl zapomenout!“

Hledání trvalo již delší dobu, počínal jsem se strachovati nového zklamání. Stařec však probíral se v uložených pokladech s takou jistotou, že jsem nesměl pochybovati.

Konečně vytáhl kus plátna, rozestřel je rukou a spatřil jsem útržek z většího obrazu, na němž se nalezala sťatá hlava starce, koš katův a se strany vyčnívala hlava psa, který hltavě lízal krev.

Stařec obrátil plátno a na rubu bylo gotickým písmem napsáno pouze: „Bohemus 1630“.

Vzal jsem starci obraz z rukou nedočkavě, ale zbožně, jak se beře drahý odkaz otcův. Cítil jsem, jak srdce moje živěji tluče a s nevýslovnými pocity pohlížel jsem na tuto památku.

Vnořil jsem zraky své v obraz, který mne zajal ihned podivným kouzlem. V ňadrech mých vzmáhalo se rozechvění. Obraz měl v skutku jakousi tajemnou moc. Sál, obrazy, stařec — vše okolí mizí a rozplývá se a vidím jen sťatou hlavu, mistrovský to výtvor umění. Oči hlavy jsou veliké, krásné, smrtelným zápasem rozevřené, vous stříbrošedý jest krví potřísněn a na čele velebném jako by trůnila vznešená myšlenka.

Hlava, čím déle jsem na ni patřil, pořád více vzrůstala, a zdálo se mně, jako by měla kolem sebe zlatou záři světcův a jako by se vznášela do étheru na perutích andělů. Dělaly se mně mžitky před očima a cítil jsem horečné chvění. Ba již neviděl jsem hlavy, ale přede mnou stál na obraze kmet velebný, mučeník, jenž pro národ svůj život obětoval.

Mohutný dojem obrazu mne omamoval, cítil jsem, jak krev bije prudce o mé skráně, vzpomínky na osudy bělohorské a na utrpení českého národa vířily v mé hlavě. Těžká slza vstoupila do mého oka. Již vidím před sebou náměstí staroměstské, lešení černé, katany, šklebivé tváře Liechtensteinových žoldnéřů, lid tupě zevlující, slyším úpěnlivý pláč žen a dítek, rachocení bubnův a na zemi leží sťatá hlava Václava Budovce, o níž se vypravuje, že vypadla z koše a že pes lízal krev její.

Ale ten pes na obraze měl podobu hrůznou, půl lidskou a půl ďábelskou . . .

Kustos musea vytrhl mne šetrně ze snění.

„Nuže, jste spokojen?“ tázal se a máchnul ručkou.

Nemohl jsem promluvit, byl jsem obrazem oslněn a uchvácen a přece nemohl jsem si vysvětliti, proč pouhý kus obrazu na mne tak neskonale působí.

„Víte, co měl obraz představovati?“ tázal se stařec dále a nečekaje odpovědi dodal: „Popravu Čechův po Bílé hoře.“

Slova jeho nemohla mne odtrhnout od obrazu, jejž jsem v úplném rozrušení duše třímal v rukou svých.

„Poslyšte přece,“ počal znovu stařec, „něco k vysvětlení, proč z velkolepého obrazu zůstal útržek, bude vás to zajímati, jest to historie života vašeho krajana.“

Upíraje zanícené zraky na obraz naslouchal jsem z počátku jen z polovice slovům starcovým, kterýž takto jal se mluviti:

„Když Čechové prchali z otčiny své před krvavým stíháním, uteklo se jich mnoho do našeho města a zde našli útulek přátelský. Obyvatelstvo Amsterodámu přičiňovalo se všemožně, aby ulevilo jich strádání. Mezi Čechy byl též bledý jinoch, malíř nevšedního nadání. Chudák byl stále zádumčiv a uzavřen a nikdy neviděli veselí na tváři jeho. Úsměv jeho rozrýval ňadra a slova jeho zněla smutně jako hrouda dopadající na rakev. Vypravovalo se o něm, že suroví žoldnéři zapálili dům rodičův jeho, že otce a matku jeho vmetali do plamenův a že on jediný byl zachráněn věrným sluhou, který tuto službu zaplatil životem.

Ubohý vyhnanec vyhýbal se světu, uzavíral se s bolem svým i před krajany, kteří k malíři pohlíželi jako ku své naději a útěše ve vyhnanství. Malíř chtěl však bol svůj sám nésti a sám pod ním klesati. Časem uchopil se štětce, ale všecky obrazy jeho byly děsny, samé zločiny, bitvy, požáry a krve prolévání.

Krajané a přátelé umění jej přemlouvali, aby si obral jiné předměty k obrazům, pobádali jej k tvoření, snažili se probuditi v něm pýchu umělce. Ale on s hořkou výčitkou na ně pohlížel a trpce jim odpovídal:

„Mám malovati snad madonny, nebesa a ráje nebo výjevy hospodní a radovánky? Ne, ne, nemohu vzíti štětce do rukou k jinému, nežli co mně mozek rozpaluje, v srdci bode a čím otrávena duše má. Maluji jen vlast svou a tam vypadá to děsněji, hrůzněji, nežli slova vypověděti a štětec můj vylíčiti může.“

A krajané umlkali a rozplakali se.

Někdy dal se zatáhnouti do kruhu amsterodamských malířův, ale jejich nevázanost brzo jej opět zapuzovala do zátiší, kdež žil osaměle se svou touhou a děsnými vzpomínkami.

Jednoho dne zmizel z města. Přátelé jeho pravili, že nemohl odolati toužení po domovině, kdež ho neočekávalo ani teplé náručí matčino ani srdečné stisknutí otcovo, nýbrž jen mroucí oko veliké mučenice, vlasti české, a ruka katanův.

A pobyv na spáleništi domu rodinného potuloval se po české Kalvarii od jednoho místa hrůzy a utrpení k druhému. Všude vládla beznadějnost smrtelná.

Opět se objevil v Amsterodámu, ale byl téměř k nepoznání; jeho líce byla zapadlá, ústa zsinalá a bol úžasný podrýval vůčihledě kořen jeho života.

Krajané milovali jej, byl jejich chloubou, kladli v něj naděje své. V daleké cizině srostla srdce vyhnancův, společné neštěstí a touha spojovala je novými pevnými svazky. Obávali se o něho a zapřísahali jej, aby hleděl utlumiti bol svůj, aby doufal a zoufalství se neoddával.

Ale malíř vzkypěl. „Já se mám šetřiti,“ zvolal, „dbáti o život, bídný a povržený v daleké cizině, kdežto bratří moji hynou v proudech krve? Jděte a vizte ty mrtvoly, tlící po cestách a křižovatkách, jděte a vizte, jak všude dým požárů vstupuje k nebesům volaje o milosrdenství, jak český národ jest rozeštván a rozmetán, země vyhubena a česká vlast navždy pochována — jděte a vizte a pak — hahaha — šetřte svého zdraví.“

„Ne, ne, nechte mne,“ pokračoval s rostoucím zimničným zápalem, „umru, nechci žíti, neboť život zdá se mi býti zločinem. Ale zanechám vám obraz a v něm soustředím všecken svůj bol, své zoufání, svou neuhasitelnou nenávist a žádost pomstění. Obraz můj musí otřásti, šíleným vztekem a jedem pomsty naplniti každého,

kdo na něj pohledne; obraz můj musí být věčným svědkem křivdy na národu spáchané a věčnou obžalobou nepřátel našich."

Přátelé opustili smutně krajana svého.

A malíř dostál slovu. Uzavíraje se před celým světem pracoval o velikolepém obrazu, v němž spojil všecko své umění a cítění. A čím více chřadl a mysl jeho se zachmuřovala, tím úsilněji pracoval, se spěchem horečným.

Obraz byl úchvatný a krásy úžasné. Představoval popravu staroměstskou. Jeden odsouzený klečí u špalku, druhý stojí opodál a káže lidu a dole leží hlava odpraveného a pes podoby polou lidské a polou ďábelské líže krev její.

Malíř svolal krajany své k obrazu dokončenému.

Zděšení zmocnilo se vyhnanců při spatření malíře, jehož tělo bylo vyhublé, tvář na smrt bledá a zsinalá a jen oči jeho plály divým leskem. Bolestně s němou výčitkou pohlíželi k němu vidouce vůčihledě hasnouti naději a pýchu svou.

Malíř odestřel obraz a v nevýslovném udivení pohlíželi všickni na úchvatné divokrásné zobrazení krvavé tragedie české.

A malíř všecek pobouřen a vzrušen vykládal jim:

„Vizte naše mučeníky krvácející pod mečem katovým — to není barva krve, to je krev, moje krev, česká krev. Sám jsem otevřel prsa svá a nechal jsem z nich vytéci krve, co jí třeba bylo. Ó, vyteklo jí ve vlasti naší celé moře, proč by i má netekla alespoň na obraze. Všecko zahynulo, nejlepší mužové procedili krev na popravišti, hanba je nám žíti! A já bych měl vzdorovati smrti? Ne, ne, smrt bude mně vykoupením z neskonalých muk a obraz tento vám zanechám na památku."

Vyhnancové stojíce před obrazem svého krajana tiskli sobě ruce bolestí, jež jim srdce rozrývala, a rozplakali se hořce.

Malíř pohlížel na ně zrakem vytřeštěným, pátral ve tvářích jejich po dojmu, jaký obraz jeho na ně učiní. Náhle zajiskřily se mu oči a on zahřměl:

„Vy pláčete, vy baby, skety, vy pláčete nad mým obrazem? Vy neskřípáte zuby, krev se vám nepění, nezatínáte pěstě, nepřísaháte pomstu? Nechte pláče babám, nechte bolesti mně, vaší nepotřebuji."

„Hahaha," pokračoval šíleně, „tedy schází přece něco mému obrazu, přece tedy jest dílo břidilské, není v něm to, co by ve vás vzbudilo zuřivost, jaká mnou lomcuje . . . ha, již vím, co mu schází . . . plameny . . . oheň."

A jako blesk skočil a uchopiv svíci vrhl se k obrazu a zapálil jej.

Přátelé jeho byli tímto výbuchem obromeni. Vzpamatovavše se spěchali zachránit obraz, ale malíř nadlidskou silou je zdržoval volaje: „Což zapomínáte, že zahynulo vše v plamenech, otec, matka, vlast naše — všecko jeden oheň, požár, plameny!"

Obraz dohoříval. Náhle zbarvila krev ňadra malířova, rána na prsou se znovu otevřela a nešťastný vyhnanec klesl k zemi.

Druhého dne stáli krajané nad mrtvolou jeho. Duch jeho vrátil se do vlasti sproštěn bolu a zoufání.

Z obrazu jeho zachráněn jen tento kus, kterýž rodina jednoho českého exulanta dlouho chovala v posvátné úctě. Po její vymření přešel v majetek našeho markýze."

Tak skončil stařec.

Přitiskl jsem obraz ke rtům, políbil jsem sťatou hlavu českého mučeníka a mlčky stisknuv ruku starcovu odcházel jsem s těžkým srdcem a s tváří uslzenou.

Aleš Romanov.

Román ve verších. Napsal *Otakar Červinka.*

(Ukázka.)

Zpěv první.

raji rodný, kraji milovaný,
kde jsem prožil nejlepší své doby,
z něhož zmizel jsem, jak bouří štvaný:
pokoj budiž tobě! Nyní zdobí
závoj, jako z hvězdné záře tkaný
minulost již stejně: radost, žaly,
přečetné i milých lidí hroby,
mnohý sen, tak krásný, ale planý —
dávno oči moje oplakaly!
Nad nimi, jak mocné zvonů hrany
časů vlny mohútné se valí:
nade vším pak čarnou záři lije
s láskou něžnou svatá poesie.

Prostranný dům stojí prostřed vísky,
otočen jsa sadem z jedné strany;
v kterémž hrušky, štěpy, švestky, lísky,
lípy, maliny jsou — keř též planý.
Za ním klepával si mlýnec blízký.
Posud zřím tě kraji jako ze sna,
jako obraz, v stínech šera tkaný:
ku domku se skláněl domek nízký,
střechy mechovité, okna těsná.
V dole rybník, husy, kachny, lysky,
na němž jako mládež hrá si plesná;
prostřed zahrad domky výš a výše,
jak by děti sedly ke hrám tiše.

Na dvou stranách údolíčka stráně
s obzorem se zponenáhla pojí;
na nich úrodné jsou nivy, pláně,
za nimi pak lesů temné chvojí
proti větrům stojí ku obraně.
Po hřebenech lesů bohatýři,
staré buky roztroušeny stojí,
které ušetřily kruté zbraně.
K východu pak vyhlídka se šíří
jako v otevřené ráje bráně,
kterou oko hledíc, volně hýří
po dědinách, rolích v bujném plesu —
zor až mizí v modrých vlnách lesů.

Lesy modré! Obraze mé vlasti!
Kolik let již uplynulo světem,
co jsem vámi v rozkoši a slasti
procházel se bezstarostným letem!
Domnívám se slyšet, klest jak chrastí
pod nohama mýma, ba mně zdá se,
že jsem opět oním pacholetem,
které nezná bázně, ani strasti:
s puškou na rameně potlouká se
volně pouští; stane nad propastí
s obdivem se klaníc tvojí kráse.
V noci — v bouři — jasné ve pohodě —
za jitra, kdy svítá na východě:

*

Vždy jste krásny, moje modré lesy!
Bouřlí hučí v vaše větve šumné,
zní to jako dávných bájí plesy,
jak by vlny, stříbropěné, dumně
s řevem bílý skalní na útesy;
táhle hučí, jako lesní rohy —
tu jak bolu lkání nesrozumné —
mizíc v hloubi, řev jak divých zvěří. —
Na hoře dlím, modré u oblohy,
pode mnou se mlha bílá čeří,
nad kterou ční horský vrchol mnohý
jako ostrov z pěny oceánu
zelený a tichý v jasném ránu —

Tak as dumal v jednospřežném voze
mladý muž, jenž tichým lesem zvolna
ku vísce se blížil ve ouvoze.
Vlastně chvíle ona sladkobolná
byla to, kdy ztmělé na obloze
chmůř se lehká za večera sklání
v miláčka jak náruč děva volná.
Kolem vísky osení se vlní,
po něm vlnky tvoří lehké vání:
záře slunka div že neoslní,
hasnoucí již nad lesnatou strání.
Chvíle, kdy se rolník z pole vrací
k odpočinku po lopotné práci.

V ržání koní, bleku ovcí stáda,
vše jde k vísce, cestou plnou prachu,
který v mraky nad směsí se skládá
orůžený červánky, jak z nachu.
Tichne vše a klid se do vsi vkrádá.
Chvíli ještě pes kol statku vyje,
smutný sovy zpěv, jak výkřik strachu
v tlukot křepelky se ještě mísí —
utichá — a velebná noc kryje
hvězdným hávem země čarné rysy,
konejšíc vše v ladné harmonie —
odražen až od lesa a stráně
stichlým dolem zazní: „anděl páně."

Ku vísce vůz jede, ke dvoru.
V bráně otevřené Roháč čeká,
drže jednou rukou závoru,
druhou s hlavy sivé čapku smeká,
vítá pána, svítí na horu.
Hanuš cestou vyptává se sluhy,
na všechno: na milého psa Reka,
na žeň, na stáda a lesy, lovy,
na sousedy, svatby, svoje druhy.
Potom v lenošce si klidně hoví
vypouště z úst modré dýmů kruhy.
Roháč vypravuje ale stále:
ten se ženil, ten dal světu vale.

Stádo rozmnoženo, zvěře dosti,
soused že nastoupil otcův podíl,
Roman právě vítá z města hosti —
mimochodem také slovem hodil
o nevěsty jakés spanilosti;
boží úroda že hojná jesti —
ječmen tak se dávno neurodil —
Mnoho ještě Roháč vypravuje —
tomu, onomu že přálo štěstí —
konečně však přece pozoruje,
že pán sice doutník posud pěstí,
spokojeně na oko též dýmá —
nemluví však — hlavu kloní dřímá.

Konečně ustanul tedy v řeči:
„Vše již uchystáno pánu k spaní."
„Dobrá!" zívaje pan Hanuš svědčí.
„Odevzdat mám ještě toto psaní —"
Hanuš čte. „To známá ruka něčí:
aj, to překvapení!" na to dí.
„Přichystej vše zítra k jízdě ranní,
pojedeme časně — vzbuď mne v šest."

Na to lístek na stůl pohodí
a jde k oknu; podivně mu jest.
Svěží vánek mysli lahodí;
v sadě ticho: chřástal v louce kosí;
luny svit se třpytí v kapkách rosy.

Hanuš po mnohém se vrací létě,
které prožil vzdálen svého dvoru.
Osiřev, byl odevzdán své tetě,
pak žil s professory v dlouhém sporu;
obého syt, bloudil v šírém světě,
až se, umdlen, vrátil do otčiny,
do rodné své vísky, luhů, borů,
aby jako světem zběhlý muž,
pro blaho své vlasti moh' být činný.
Jaké plány míhaly se již
v jeho hlavě o osvětě lidu,
kterou ukončit chtěl jeho bídu!

To můj popis: přidám mimochodem,
vtip že obstojný měl, humor zdravý,
že ač aristokrat osudem či rodem,
vychováním demokrat byl pravý.
Nesl se sic nové mody svodem,
mluvil, psal dle nejnovější mody,
s ničím nelámal si mnoho hlavy:
mysli vznešené a laskav k lidu,
nelekal se ohně, ani vody,
pln jsa veselého povždy klidu;
společnost miloval, šumné hody,
jezdil, hrál a tančil v každém kroku,
stár jsa nota bene třicet roků.

Krátký popis — ale dostatečný.
Co nám více třeba v naší době?
Můžeš každý osudu být vděčný,
dal-li vlastnosti ty darem tobě,
ať již rodem, ať již vychováním.
Svět chce radš být šálen prázdným zdáním,
než znát pravdu; v čas prý dobré obě.
Co nám po tom; to však pravda jistá,
že se Hanuš před samým již spaním
díval z okna, obloha-li čistá.
Bylo hvězdno; větérkem již ranním
šuměl topol; východ též se jasní —
Hanuš usnul — rek jak v mnohé básni.

*

A dávno slunce do oken již plálo,
kdy Hanuš z náhla probouzel se ze sna;
on nevěděl kde jest, co se mu zdálo —
až zpět zase do podušek klesna
zřel na slunce, co z obrazu se smálo.
Pak z okna v mlhách údolí zřel lesná,
jak v skvostu jitra, v sadech na půl skrytý
byl obraz domků v tiché vodě vrytý.

On posnídal; a lehce oblečen,
v myšlenkách lehkých, jak ten letní šat,
přes rámě dvojku přehodiv, šel ven
se do polí a lesů podívat,
Roháčem věrným všude provázen.
Tak prošli dvůr a skrze mladý sad
šli polem k lesu vzduchem svěžím, ranním,
pan Hanuš napřed, vesele Rek za ním.

Na poli živo; kosy kolem zvoní
a ženy vážou, děvy prozpěvují,
po řádu řád se klasů k zemi kloní
jež uvázané v snopy, mandelují,
pak odvážejí páry bujných koní.
Tak život pravý, zdravý vůkol bují,
jejž měšťák choulostivý nepozná,
an zdá se mu to práce přehrozná

Se v letním vedru lopotit a trudit.
On nezná slast, jíž práce mozolná
můž rolníkovi přece v prsou zbudit.
A přec jen téhož pilnost nezdolná
jest prostředkem, že on se může nudit,
že každá rozkoš jest mu povolná
u prostřed hluku města — zahálením,
že napojí se, nají chlebem denním.

Pan Hanuš však již přiblížil se k žencům,
již záhy pána svého spatřili
a pobouřeným podobni mravencům
se v tlumu k příchozímu blížili:
k naručest uvázaným z charpy věncům
mu kytky z klasů na kvap uvili
a se zpěvem a v blaha, v zdaru přání
mu přinášeli boží požehnání.

Pak svázaly dvě žnečky nohy pána
řetězem slamným, mrav jak káže starý,
též pocta ze sklenky mu v počest dána:
on připíjel a zval pak hlouček jarý
ve spolek na obžínky až do rána
a ze zajetí vykoupil se dary.
Pak mluvil s šafářem, až celý kruh
zpět k práci šel a nastal čilý ruch.

Tu na komoni polem jezdec letí
a k panu Hanušovi přímo kluše,
pak skočiv s koně, padá do objetí
„Hanuši!“ k němu zvolav z celé duše:
je zřít, že přátelství zde triumf světí.
Však Hanuš střízlivěj a trochu suše:
„Aleši!“ zvolal, „vede náhoda tě,
či přátelství sem ke mně v takém chvatě?“

Pan Aleš s podivením, ano s výtkou
se na přítele svého chvíli díval,
co soudit nad otázkou jeho břitkou,
jež schladila ho, jako v letě příval;
on něžněji, než skoro nad militkou
vždy nad přátelstvím jejich vzorně bdíval:
což duma šlechetná a nevšední
uprchá, jak se rozum rozední?

Což vzdálení přítele tříleté,
tak krátký u věčnosti celé čas,
přátelství čistý květ snad uhněte,
že nepozná ho přítel více zas?
On sníval, vzdálení že stoleté
při shledání přec zbudí starý hlas:
a nyní Hanuš jako s ironií
tak chladně vroucí políbení mijí?

Však chvilku trvaly jen rozpaky,
kdy Hanuš u veselý vypuk' smích:
„Tvé Alexeji v čele zámraky
ti sluší, jako jarním luhům sníh!
Že nejsi posud ještě jinaký,
než's býval před lety, zřím zjevně z nich:
tys posud onen snílek poeta,
jenž všude růže vidí, uplétá.

No nemrač se, já upřímně to dím
a neboj se: vždy stejným k tobě budu;
nad netečníky hlavou pohodím:
vždyť ve světě jsem našel tolik bludu,
že střízlivostí lépe pochodím.
Též dovedu rozeznat ryzou rudu:
nuž nech se obejmout a pojdme již
a vyprávěj — no co tak na mne zříš?“

A šli. Alexej stejného as stáří,
byl v mnohém Hanušova protiva;
zrak jeho palem oním posud září,
jenž růžemou vše září odívá.
Pan Hanuš života ač plných tváří,
povaha prudká, rázná, ohnivá:
přec v praktické své, živé povaze,
vždy konal čin po zdravé rozvaze.

Alexej tlumil v prsou sopky žáry,
vřel u vnitř ohněm tichým, ale vroucím,
že na venek ten rozruch jeho jarý
se zdál jen vánkem vesny, tiše dmoucím —
však probuzen, moh' vše kol pohřbít v zmary:
On zvolna plál, však plánim nehasnoucím,
jak slunka moc, ta věčně zářivá,
s dobrými zlé vždy stejně ohřívá.

To citů stlumení se zdálo chladem,
či ostýchavostí jen mladíka
a přec v tom srdci ryzím, vroucím, mladém
pěl lásky bůh, jak v srdci slavíka.
Tisíce písní, jež zní z jara sadem,
se budí v něm a opět zaniká:
neb Apollo sám vtlačil na to čelo
svou pečeť, by se silou lásky skvělo.

Alexej též měl z toho v krvi trochu.
Však zadumčivost též v tom byla jistá,
že hádali: Co schází tomu hochu?
Patřívalť dlouho do jednoho místa
s nadšením divným — proměněn jak v sochu.
Bych nemučil vás, dím: byl bajronista,
jak v letech oněch mnozí — ba i nyní,
Byrona ze svodu mládeže viní.

Dost o něm. Aleš s přítelem svým kráčí
a příběhy mu vypravuje luzné;
on o růžích mu lásky, o bodláčí
vypraví zkušenosti divné, hrůzné.
Kdy u Laných tam snídají, neb svačí
a jiné příběhy též při tom různé:
o hnutí mocném, jímž se lidstvo třese
jak před bouří se ohlas hromu nese.

Slov chaos Hanuš proniknout se snaží:
poslouchá s usmíváním jeho žaly
a naděje, jež na světě jej blaží;
on zdál se pevným, z žulové jak skály,
povznešen jak děl: „lásky nad blamáží“
a jeho rty se při tom usmívaly;
a že již nedaleko rodná víska
dí mimochodem: „a co Tomiliska?“

Jar šestnáct sotva zřela, když jsem šel
a její sestra, jak jen jmenuje se?
to již jsem při sám Perun zapomněl —
tak asi jako laňka v pustém lese —
Diana as — co dítě jsem ji zřel.“
Tu Aleš dí a hlas se trochu třese:
„Helena, Jelena, Ilena, Lena
to variace jednoho jsou jmena.“

„Ah tak! Já zapomněl, že soused Lany
vždy miloval jen takých podivnůstek,
mně milejší jsou jmena, jako: „Nany“,
jež plynně tak se nesou z milých ústek:
však aj, zde nepokojný oř tvůj vraný
a zde je hraničný přes potok můstek.
Liboli připijeme na jich zdraví,
či k dýmce volíš zapít vonné kávy?“

„Však neber za zlé mi, že mluvím tak,
dle zdání tvého trochu prosaicky!
Ty víš, že střízlivý jsem míval zrak
a ten chci zachovat si, hochu, vždycky!
Mou duši nezakalil žádný mrak
a klidně zřím na celý život lidský:
ni nedůvěru přílišnou, ni víru,
však ve všem zachovat chci moudrou míru.“

„Mé vábí mnohá tvář ta nachová
a těla zrůst, jež kol se nese lehce:
však Mílek můj má křídla prachová, —
jak motýl u květiny stanout nechce.
Tím pel svůj nesetřený zachová,
jenž tak je na tle duše vdechnut křehce, —
že jedno hrubé ruky dotknutí
jej na vždy v kalu brodit přinutí.“

„Ta lehkost povrchní mi dobře sluší:
ji žádá svět — a já se držím světa.
Však věř mi, drahý! na mou milou duši,
že bojím se, že ona poodkvětá,
a mysl moje jako s bázní tuší,
že zima již své mrazy do ní metá!
Jak často já se tážu v nočním tichu
s povzdechem: Ach zda najdu svoji Psychu?“ “

Tu Aleš objal svého přítele:
„Já vím to! Proto jsem tě miloval.
Před chvílí zřel jsem k tobě nesměle,
zda dávný svazek náš jsi zachoval
a v duši své, až v hloubi zachvělé
již přátelství ideal pochoval.
Však nyní za slabost se svoji stydím;
že's lepší mne, jaks' po vždy býval, vidím.“

„Ty přijdeš k Laným na obžinky přec?
Jsi zván co dávný, milený všem host
a já bez tebe nejdu na věnec!“
„No půjdu;“ Hanuš dí: „To zdvořilost
a sama sebou rozumná to věc.
Již tuláctví mám svého právě dost.
Nuž romantika ať se jinam klidí,
chci člověkem být, v spolku druhých lidí.“

„Též sousedy a staré známosti
se musím naučiti znovu znát;
odložit mládenecké necnosti,
co manželství nadějný kandidát.
Nuž ve vší promluveno vážnosti:
já zapřisáhnul jsem se mnohokrat . .
Já velké plány nosím v hlavě stále
o naši budoucnosti . . . a tak dále.“

A svazek přátelský obnoven čile
při sklence vína — tabákovém dýmu.

. . . .
. . . .
. . . .

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Podívali jsme se v pološeru na romantický svůj nález. Bylo to nemluvně nanejvýš několik dní staré — jak přítel ujišťoval, neboť já byl v takových věcech zcela nekompetentní. Bylo zavinuto v prostou, modře pruhovanou peřinku; na hlavě mělo bílou háčkovanou čepičku a tvářinku poněkud zarudlou. Výraz tváře nemohl jsem dobře rozeznati; ale zdálo se mi, že jest jaksi pitomý, ba skoro blbý.

Když jsme se na dítko dívali, ani nás nenapadlo, kdo asi dítko pohodil, kdo je jeho matkou, kdo otcem — a přece byly otázky ty tak na snadě. Byloť nám, jako bychom byli nalezli dítko, pro které si matka neb otec v nejblíže příštím okamžiku přijde a vzav je od nás poděkuje nám, že jsme je laskavě okamžik ošetřovali. Však po chvíli mi přece připadla myšlenka, abych tak řekl praktická.

„Kde bydlí tvá Hanička?“ optal jsem se přítele. „Není přec radno nechat nemluvně dlouho v stavu úplně osiřelém; noční vzduch mohl by mu býti škodliv.“

„Máš pravdu,“ vece Smidarský. „Na štěstí bydlí Hanička nedaleko odtud, na nových zámeckých schodech, v tak zvaném Kajetanském domě. Ale hůře jest — jak dítko odtud odnésti. Nazpět po starých zámeckých schodech nemůžeme; vojenská stráž před monturní komisí mohla by nás zastaviti. Podobně mohlo by se státi, kdybychom šli přes druhé a první nádvoří zámecké; zbývá tudíž jen cesta vozovou cestou podle starých schodů; ale tu bychom musili přes Marianské hradby a zde jest nebezpečí ještě větší.“

Z přítelových slov bylo zřejmo, že mu jde o to, aby dítko dostal do domu své Haničky zcela nepozorovaně.

„Ale vždyť pak jsme dítko neukradli,“ připomínám chladně, „a půjdeme-li podle vojenské stráže a zastaví-li nás, můžem přec říci prostě pravdu . . .“

„Ovšem, ovšem,“ vece Smidarský; „ale já bych přece byl rád, kdyby nás nikdo nepotkal, kdyby nám nikdo dítko neodňal . . .“

Slova ta pronesl s přízvukem melancholickým, jako by se bál, že by mu mohl někdo odejmout poklad nejvzácnější, nejmilejší.

„Eh! Pojďme!“ podotknul posléze rozhodně s přídechem resignace a obrátil se směrem k druhému zámeckému nádvoří, zvoliv takto k bytu Haniččinu cestu nejkratší.

Vida jej takto před sebou s dítkem v náručí vážně kráčeti, nemohl jsem se zdržeti smíchu. Obrátil se a usmál se též; možná, že zdál se býti sama sobě trochu komickým. Ale sotva že jsme učinili několik kroků a octli se na blízku sochy svatého Jiří, zdálo se mi, že před námi u rohu jednopatrového domku, jenž přiléhá k západní straně svatovítské věže, mihnul se bělavý nějaký šat. Beze slova zrychlil jsem krok, předstihl přítele a octnuv se po několika krocích na rohu domku, kde se byl bílý šat mihnul, spatřil jsem, kterak ženská postava zahnula do nádvoří před chrámem.

Byl to jediný živý tvor, s kterýmž jsme se zde byli setkali; kvapil jsem tedy za ním v domnění, že by nám mohl dáti nějaké vysvětlení o nalezeném dítku. Když však jsem dospěl na nádvoří před chrámem, spatřil jsem zcela zřejmě, že postava zahnula kolem kaple svatého Vojtěcha, ba že prchá . . . Zrychlil jsem krok ještě více . . . Ženská postava proběhla od kaple druhou polovici nádvoří a zmizela u levého vchodu do chrámu ve dvířkách, kterými se do nádvoří vchází z úzké

uličky, kterouž tvoří s jedné strany chrám svatovítský, s druhé strany pak řada starých domků, táhnoucích se podle Jelenního příkopu.

Vyraziv dvířkami, u nichž byla postava zmizela, z nádvoří chrámového do uličky, spatřil jsem postavu poznovu: běžela úprkem podle chrámu ku klášteru svatojirskému. Útěk její byl mi podezřelý. Mimovolně dal jsem se za ní do útěku a za několik vteřin octnul jsem se na prostranství mezi klášterem svatojirským a zadní částí chrámu svatovítského, kde byl přítel poprvé zaslechl nápadné zatiknutí. Zde však mi prchající ženština zmizela s očí. Nevěda, mám-li se dáti směrem k starým zámeckým schodům nebo zahnouti kolem chrámu svatovítského směrem k soše sv. Jiří, zastavil jsem se na okamžik. Moha ulici vedoucí prvním směrem z části přehlednouti a nevida a neslyše ulicí tou nikoho prchati, rozhodl jsem se pro směr druhý. Dav se poznovu do útěku, octnul jsem se za několik okamžiků na témže místě, s kteréhož jsem byl poprvé spatřil mihnouti se bělavý šat před námi.

„Probůh! Co to tropíš?“ oslovil mne přítel Smidarský, sedící na zídce u sochy sv. Jiří a hýčkající vrnícího nalezence. „Spatřiv tě utíkat a nemoha si útěk tvůj vysvětliti, čekal jsem chvíli, až se vrátíš.“

„Neviděls tu nikoho?“ vyrazil jsem ze sebe místo všeho výkladu.

„Nikoho, pranikoho.“

„A přece se nemohla dáti jiným směrem . . .“

„Kdo? Koho míníš?“

„Pronásleduju jakousi ženštinu.“

„Ženštinu? A proč?“ optal se přítel s důrazem.

„Proč?“ opáčil jsem táhlým hlasem a vypravoval pak v stručnosti, co jsem byl právě učinil.

Přítel se dal do smíchu.

„Je vidět,“ pravil, „že mnohdy i člověk nejstřízlivější může býti klamán přeludem. Než jsi mne předešel, díval jsem se přímo před sebe a pranic jsem nespatřil. Bezpochyby jsi se klamal!“

„Pochybuju,“ odpovídám; „jinak bych byl přelud sotva spatřil třikráte po sobě. Z toho, žes ty ničeho nespozoroval, nelze ještě souditi na pouhý klam; jinak bych byl před půl čtvrt hodinou také mohl tvrditi, že je pouhý klam smyslu, když jsi ujišťoval, žes zaslechl zvláštní jakés zatiknutí, kdežto já pranic neslyšel, pranic nespozoroval.“

„Pravda, pravda,“ přikyvuje přítel, „ale nemařme času mudrováním! Dítě počíná býti nevrlo; musíme jíti.“

Po těchto slovech vstal. Já se ještě jednou rozhledl pátravě po celém prostranství a nevida nikde nic neobyčejného pravil jsem: „Pojďme!“

Průjezdem, vedoucím z prostranství před chrámem svatovítským do druhého dvora zámeckého, prošli jsme zcela bez závady. Vojín, stojící zde na stráži, ani si nás nepovšimnul. Jinak bylo při východu z nádvoří prvního. Zde nás vojenská stráž zastavila. Musili jsme na strážnici a pověděli závodčímu úplnou pravdu. Závodčí zbudil desátníka, tento pak důstojníka a každému musil přítel opakovati zvláštní dobrodružství. Když pak jsme oba udali svá jména i bydliště, byli jsme asi po půl hodině propuštěni.

Byly už asi dvě hodiny po půlnoci, když jsme se octli na nových zámeckých schodech. Měsíc právě zapadal a nad Prahou rozkládalo se tajemné ticho. Od východu zavanul občas chladnější větřík. Přítel s dítětem v náručí po schodech tak chvátal, že jsem mu sotva stačil; za několik okamžiků octli jsme se v polovici schodů, u tak zvaného Kajetanského domu.

Smidarský byl patrně v domě dobře znám; místo obvyklého zazvonění zaťukal třikrát na dřevěnou okenici po pravé straně nízkých dveří, a za několik okamžiků otevřela nám jakási stařena dvéře domu. Vešli jsme do tmavé předsíňky a po příkrých dřevěných schodech, které po každém kroku úpěnlivě zavrzly, ubírali jsme se dolů, poněvadž jsme byli vešli do domu z nejposlednějšího patra a byt přítelovy Haničky nalezal se v patře prvním. Kajetanský dům nalezá se totiž pod vrškem a přiléhá těsně k novým zámeckým schodům. Možno do něho vejíti buď ze dvora pod vrškem a pak se jde do prvního i ostatních pater po schodech nahoru, nebo ze zámeckých schodů, a tu se musí do nižších pater a do přízemí po schodech sestupovat. Musili jsme jíti velmi opatrně. Smidarský, jenž zde znal každý schůdek, ba snad každou skobičku, šel však napřed a tak jsme se octli za nedlouho bez ourazu před malými nízkými dveřmi. I zde přítel na dvéře třikrát zaťukal a nežli jsem se nadál, otevřely se dvéře a mezi nimi objevila se opět jakási stařena se světlem v ruce.

„Aj, pan Smidarský!“ pravila přívětivě. „Poznala jsem vás po zaťukání . . . Ale prosím vás — co pak se stalo?“ dodala jaksi úzkostlivě. „Vždyť je skoro už ráno . . . a Hanička vás dnes ani nečekala . . .“

„Nehněvejte se, matinko,“ odvětil přítel hlasem tak přívětivým a důvěrným, jako by mluvil s vlastní svou matkou, „nepřicházím dnes sám; přicházíme — tři . . .“

„Tři?“ opáčila udiveně stařena, pozvedla světlo do výše, nahnula hlavu zvědavě ku předu a přidržela pravou ruku na plocho u čela.

„Podívejte se!“ pravil chlubně Smidarský dříve nežli stařena společnost přítelovu shledla, a přitom jí podával dítě.

„Ježíš Marja — dítě!“ vzkřikla stařena zděšeně, jako by ji byl náhle uštknul had a světlo třáslo se jí v ruce.

„Nelekejte se, matinko,“ připomenul přítel. „Zbuďte, prosím, Haničku a řekněte jí, že jí přináším živý dárek . . . My tu zatím počkáme v kuchyňce.“

Stařena se ze svého zděšení rychle vzpamatovala a postavivši světlo na poličku v kuchyňce vztáhla obě ruce po dítěti.

„Haničku budit nemusím,“ pravila, „je posud vzhůru, pracuje . . .“

Vzavši pak dítě z rukou Smidarského couvla s prahu, na kterém byla stála, do kuchyně. V tom otevřely se v pozadí kuchyně dvéře jiné a mezi nimi objevila se štíhlá, ba suchoučká postava dívčí. Světlo kahánku

s poličky padlo na její tvář. Byla to nanejvýš dvacetiletá rusovlasá dívka s dětinským dobromyslným výrazem v bleďoučké tváři.

„Myslím, matinko,“ pravila zvonivým přívětivým hlasem, „že jsem zaslechla hlas Smidarského . . .“

Stařena mlčky se k ní obrátila a dívka vzkřikla rovněž tak zděšeně jako přede chvílí matka: „Ježíš Maria — — dítě!“

Smidarský vstoupil do kuchyňky, já jej následoval.

„Nelekej se, milá Haničko,“ pravil vlídně. „Nestalo se nic, čeho byste se musily lekat — za chvíli vám všechno vysvětlím.“

Dívka couvla, matka s dítkem v ruce ji následovala; přítel i já vstoupili jsme pak za nimi do malé světničky. Ovanul mne zvláštní čistý, skoro vonný vzduch, jako bych byl vstoupil z dusné uzavřené komnaty do zahrady, v níž je množství květin v úplném květu. Rozhlednuv se kolem shledal jsem v nízké malé jizbičce vzornou čistotu. Nábytek: dvě postele, stůl, skříň, několik židlí a kufřík u kamen byl sice prostý a poněkud už sešlý; ale sednička byla čistě vybílena, podlaha vydrhnuta, slovem vše svědčilo o zvláštní, snad až úzkostlivé zálibě v čistotě a pořádku. Na malém stolku u jednoho z dvou okének hořela lampa; na okénku leželo kus bílého šatu a na něm černá rukavička. Více jsem nepozoroval, neboť dívka byla otevřela ještě jedny dvéře a já i přítel vstoupili jsme do jizby ještě menší. Když pak dívka za námi přinesla lampu z první sedničky, shledal jsem, že jest to roztomilý pokojíček s nábytkem nečetným sice, ale skoro ještě novým. Kromě kulatého, sněhobílým háčkovaným ubrusem pokrytého stolu uprostřed jizby byly tu dvě nevelké skříně, bíle povlečený divan a několik židlí; podlaha pokryta byla laciným, ale vkusným kobercem. Na stěnách viselo několik malých obrázků v pozlacených rámech a v okénku, jež šlo, jak jsem na první pohled poznal, do zahrádky pod zámeckými schody, bylo plno květin. Patrně to byl „parádní pokojík“ Haniččin . . .

Co následovalo, netřeba šíře vypisovat. Přítel Smidarský ukonejšil zvědavost matčinu i Haniččinu podrobným výkladem a konec všeho byl, že matka i Hanička s naivní radostí přistoupili k jeho náhledu, že nezbývá — než dítko podržet a pečovat o ně . . .

Tím dobrodružství naše skončeno a přítel i já chtěli jsme odejíti; ale Hanička nesvolila.

„Jen zůstaňte ještě aspoň chvíli, aspoň hodinu nebo dvě . . . Kam pak byste v noci šli? . . . Jeť už beztoho brzo ráno a my už neulehnem a na práci také už nelze ani pomysliti,“ švitořila jako štěbetavá vlaštovička.

A když pak i stará matka podobně žádala a nabídla se, že nám uvaří trochu čaje, aby se nám nestýskalo, odhodlali jsme se, že zůstaneme až do svítání. Ale přítel si vyžádal, že zůstaneme v druhém pokojíčku, a matka i Hanička že si mohou s novým svým „nájemníčkem“ v prvním pokojíčku dělat, co se jim bude líbit, a my že dříve nevyjdeme, dokud nás někdo nezavolá. Stařena i dcerka její ničeho nenamítaly, a tak zůstal jsem s přítelem Smidarským po chvíli v přívětivé jizbičce o samotě.

Zasedli jsme za stůl v prostřed jizbě a oddali se každý svým myšlénkám. Byli jsme patrně oba poněkud unaveni. Asi po pěti minutách nás však mlčení omrzelo; chtěli jsme rozpřísti nějaký hovor, ale nemohli jsme přijíti na žádný předmět, jenž by nás oba zajímal. Teprve když Haniččina matka dostála svému slovu a přinesla na rychlo připravený čaj a zase nás nechala o samotě, rozhovořili jsme se dosti živě. Hlavní příčinou toho byl bez odporu jednak čaj, jenž nás trochu rozehřál, jednak pak nahodilá jedna moje otázka, týkající se Haničky.

Z interesu, s jakým přítel na otázku odpověděl mohl jsem souditi na vřelou příchylnost jeho k chudičké dívce. Počal mi vypravovati, kdy a kde ji spatřil poprvé, jak se s ní seznámil blíže, při jaké příležitosti vstoupil poprvé přes práh bytu jejího a tomu podobné podrobnosti, které by zajisté kromě mne, jenž jsem se počal o dívku interesovati, nikoho jiného nebyly zajímaly.

Když skončil, otázal jsem se jen tak mimochodem, čím je Haniččin otec.

„Otec je mrtev; zemřel abych tak řekl ve službě moderní osvěty,“ připomenul přítel smutně s nádechem trpkosti. „Byl točičem při ručním lisu v jedné z pražských tiskáren. Kdysi, když se byli v redakci a tudíž i v sazárně opozdili, musil se svým soudruhem napnouti veškeré své síly, aby časopis, jejž tiskli, nevyšel příliš pozdě. V chvatu tom nebyl dosti pozorným: prudce roztočené kolo lisu zachytlo jej hřebem za rukáv a zlomilo mu ruku. Poranění bylo těžké, a poněvadž nebyla lékařská pomoc hned po ruce, zemřel v několika dnech . . .“

„A čím se matka s dceruškou živí?“ tázal jsem se dále.

„Čím se živí?“ opáčil Smidarský. „Nejsnazším a zároveň nejúmornějším zaměstnáním, jež jsem seznal, zaměstnáním, kterýmž se zabývají v Praze dívky i ženštiny nejen úplně chudé, nýbrž i poměrně dosti bohaté.“

„Jak to? Neznám takového zaměstnání.“

„A přece je tak obyčejné, tak známé,“ pravil přítel. „Povím ti o něm obšírněji.“

„Vypravuj!“ dím a přítel počal:

„Kdybys chtěl někdy studovati podrobně společenské poměry pražské, doporučil bych ti k studiu ryze pražskou zvláštnost. Kdybys chodil po delší čas pravidelně každý den ze středu města, třeba ze staroměstského náměstí jedním ze tří směrů: buď přes kamenný most, Ostrubovou ulicí na Pohořelec, buď kteroukoli ulicí, vedoucí na František nebo směrem k Vyšehradu, spozoroval bys za několik dní, že v jistou dobu a sice obyčejně pod večer potkáváš tytéž osoby. Nejnápadněji jeví se zvláštnost ta ve směru k Strahovské bráně. Každodenně k večeru potkáš tu dívky a ženštiny různého stáří a rozličných fysiognomií; dívky prostě i elegantně oblečené, ale všechny liší se od ostatních lidí jakýmsi chvatem a skoro každá nese buď malý balíček nebo košíček.

„Většina těchto dívek a žen jest oblečena v šat chudičký; mnohou však bys nerozeznal od dámy nejelegantnější. Většina vracívá se obyčejně záhy zase touže cestou do prosté světničky; mnohá však, obstaravši čeho třeba, navštíví příbuzné nebo přátele v domech nejvznešenějších, nebo vrátivši se domů, vyjede si s otcem nebo matkou v kočáře na procházku, do Stromovky nebo někam jinam, pobaví se v elegantní společnosti a vrací se do bytu svých rodičů, v němž bys nalezl všechno možné pohodlí. Dívky chudobně oblečené, obzvláště jsou-li už starší, bývají obyčejně bledé; tělo bývá ku předu nachýleno, zrak povyhaslý, oči často jako do krve uplakané, chůze někdy až nápadně plíživá, slovem bývají to politování hodná stvoření, o nichž na první pohled můžeš směle říci, že jsou nucena pracovati do úpadu. Dívky elegantně oděné naproti tomu jevívají zcela jinou fysiognomii; bývají to často stvořeníčka roztomilá, s růžovými tvářinkami, veselým čtveračivým pohledem; chůze vzpřímeného těla bývá lehká, elastická, slovem kontrast mezi chudobou a poměrným blahobytem bývá velmi nápadný. A přece — ačkoli náleží dívky a ženštiny ty různým stavům — zabývají se touže věcí . . .“

„A tvoje Hanička?“ přerušil jsem poněkud tajemný přítelův výklad, a v duši mé počalo klíčiti podezření, cti dívčině nehrubě příznivé.

„Ubohou moji Haničku,“ odvětil přítel, „mohl bys potkat skoro každodenně k večeru v prostých šatečkách a s malým balíčkem nebo košíčkem v ruce . . .“

„Doposud nechápu,“ podotýkám.

Přítel se trpce pousmál.

„Věřím,“ pravil, „vždyť pak jsem vypravoval neurčitě, všeobecně. Věz tedy, že Hanička i stará její matka živí se šitím rukaviček.“

„Šitím rukaviček?“ opakoval jsem jaksi nedůvěřivě a v duchu jsem se zastyděl, že mohl jsem míti jen na okamžik dívku i matku v podezření, že živí se způsobem nehrubě poctivým. Byl jsem poněkud i na rozpacích a chtěje rozpaky své zakryti pravil jsem: „A také dámy elegantně se šatící živí se tímto způsobem?“

„V pravém slova smyslu ovšem se tímto způsobem neživí,“ odpověděl Smidarský, „ale zabývají se šitím rukaviček, aby měly nějaký příspěveček na svou toilettu. Kdo neví, že zasýláno bylo v posledních letech z Prahy pouze do Ameriky každoročně bez mála třikrát sto tisíc párů rukaviček, neuvěřil by, jak značný počet pražských dívek a žen musí mnohdy nejkrašší dobu svého života věnovati tomuto duchamornému zaměstnání. Jedny arci musí, ana je k tomu nouze dohání; jiné pak se podvolují zdánlivě hravé a nenamahavé práci z dlouhé chvíle a z příčiny už připomenuté, aby měly nějaký příspěvek na tretky své marnivosti. Tomuto druhu šiček arci ani nepřipadne, jak prohřešují se na chudině, ubírajíce jí svou konkurencí částečně pramen výživy. Trvám, že tě ještě nikdy o plesu, když jsi tiskl útlou dívčí ručku v hebounké rukavičce, nenapadlo, jaká ručka asi provedla to bezpočetné množství malých stehů; byla-li to upracovaná, křečí se chvějící ručka chudičké šičky a skanula-li snad na rukavičku někdy o půl noci trpká slza anebo byla-li to práci nezvyklá ručka čtveračivé a šťastné dámy, za kterouž se, když ji potkáš, mimovolně ohledneš nebo před kterouž uctivě smekneš, poněvadž jest dcerou známého c. k. úředníka ve výslužbě, s kterýmž třeba každodenně zasedáš za týmže stolem v některé z malostranských hospůdek. Největší počet šiček rukaviček žije na Malé Straně, zejména na Strahově, Hradčanech a v ulici Ostruhové, pak na Vyšehradě a na Františku, nejméně v Karlíně a na Smíchově. Já sám znám už velký počet těchto ubohých stvoření . . .“

„Ale vždyť pak zaměstnání to není tak namahavé!“ přerušil jsem přítele.

„Zdánlivě, pouze zdánlivě,“ pravil Smidarský, „a zeptáš-li se svědomitých okresních lékařů a prozkoumáš-li statistická dáta úmrtí, shledáš, jak úmornou jest tato práce. Může li si člověk při práci té pouze hráti, nemusí-li tráviti celý den a část noci u jednoduchého přístroje, pak ovšem není zaměstnání to zdraví nebezpečné; ale nesmíš spustit se zřetele, že dívka, chce-li se uživiti nuzně a bídně, musí bez ustání čtrnáct i šestnáct hodin denně pracovati . . . Však ještě jednu zvláštnost shledáš u pražských šiček rukaviček. Zaměstnání to jest jaksi dědičné a nalezneš-li v některé rodině stroj na šití rukaviček, můžeš býti jist, že zabývala se šitím rukaviček i matka i babička a že budou i dcera i vnučka tímže zaměstnáním své zdraví znenáhla, ale jistě podrývati. Ba více ještě; v takových rodinách často i mužští, když nemají jiné práce, zasedají k stroji, aby ženám nebo dcerkám vypomohli. Podobně dělo se často i v rodině mé Haničky. Nebožtík otec její, ačkoli muž postavy takměř herkulské, chopil se často hrubou svalovitou rukou tenoučké jehly, aby své ženě a dceři pomohl, když byla ta neb ona jinak zaměstnána. Dokud byl živ, bylo šití rukaviček v rodině té zaměstnáním vedlejším; když pak zemřel, stalo se zaměstnáním výhradním a dcera i matka musí nyní úsilí své zdvoj-, ba i ztrojnásobit, jen aby se nuzně uživily.“

„Jakž tě tedy mohlo napadnout přinésti jim nalezené dítě?“ namítl jsem. „Vždyť jsme je mohli prostě nechat na vojenské strážnici a můžeš býti jist, že by bylo o ně v pražském nalezinci postaráno.“

„Poněkud máš pravdu,“ odpověděl Smidarský; „ale jen poněkud, neboť neznaje mé Haničky nemůžeš si ani pomysliti, jakou radost jsem jí tím způsobil. Věř, že ona i matka její budou nyní pracovat ještě úsilovněji než dříve . . . A mimo to učinil jsem tak i k vůli sobě samému. U mužů mého stáří a zaměstnání zřídka kdy shledáš obzvláštní nějakou náklonnost k malým dítkám; „slabost“ ta dostavuje se obyčejně ve věku pozdějším, ale u mne možno právem učiniti výminku. Miluju malitká tato stvořeníčka a dovedl bych si s nimi třeba celý den hráti jako kterákoli útlocitná, něžná ženština, která nemá pro nic jiného smyslu. Příchylnost ta datuje se od útlého mého mládí, když jsme měli doma také podobné „kuřátko“. Kdybych ti, milý hochu, vypravoval o našem „kuřátku“, pochopil bys nejen moji náklonnost, nýbrž i podivné moje chování se k Nadasdimu, jehož jsi byl dnes svědkem. Vše to jest v jisté souvislosti.“

„Vypravuj!“ žádal jsem a přítel po malé chvíli počal vypravovati.

(Pokračování.)

Rusové v Praze.

(R. 1799—1813.)

Podává *Edvard Jelínek.*

Прага обязана много симъ русскимъ воинамъ, пролившимъ за нее кровъ свою.
Адмиралъ А. С. Шишковъ.

Minulé století končilo krvavě. Napoleon válčil proti Evropě a spojená Evropa proti Francii. Velikou částí střední a jižní Evropy zaznělo heslo války, postrach a hrůza předcházely voje francouzské, ale předsevzetí cara Pavla I., pokořiti „světa pána", pochybným učiniti trůn jeho a neškodným jej učiniti pro Rusko i sousední státy vůbec, došlo částečného uskutečnění.

Na sklonku roku 1798 uzavřen spolek proti nebezpečnému nepříteli, a jakmile zaznělo v Neapoli první heslo, již spěchal Suvarov z Moskvy s vojskem více než 60.000 mužů na pole válečné. Země česká, to srdce Evropy, zřídka ušetřena od plenu a lupu cizáckých hord, kdykoliv se jednalo o blaho neb slávu národů jiných, stala se i tentokráte jedním z nejhlavnějších středisk, a platí-li to o české zemi vůbec, platí výrok ten o Praze v řadě první.

V Praze rozřešeny přemnohé důležité otázky mající na pozdější události rozhodný vliv, i ač nebyla stolice naše tentokráte terčem nepřátelských výpadů a s nimi spojených běd, přece vynikala velikou důležitostí pro veškeren válečný ruch. A zejména co hlavní stanice pomocných vojů zaujala Praha důležitější místo než kterékoliv jiné město.

Dne 11. července 1799 o jedné hodině s poledne vkročilo do Prahy první pomocné vojsko ruské pod vedením generála Kozlova. První tento sbor čítající 6950 mužů a 4703 koní táhl ve vší slavnosti, v přátelství a s hlučnou hudbou. Předjížděli uralští kozáci „s neobyčejným krojem, zbraní a vysokými pikami, jejichžto vůdce Borodin, nesa na prsích veliký kříž a v ruce šavli diamanty vykládanou, byl muž znamenitý a vážný". Za uralskými kozáky následovaly dva pluky dragonů, pluk myslivců, granátníků a mušketýřů. Těmi uzavřeno tažení pomocného vojska ruského dne prvního.

Dne 13. července táhla Prahou druhá část: 4302 mužů a 2070 koní, pod vedením generál-majora Izmajlova sestávající z pluku kyrysníků, granátníků a mušketýřů; dne 15. července přibyla třetí část: 6005 mužů a 3250 koní, dělostřelectvo, různé vojsko pěší a „strážné komando řádných Tatarů." Téhož dne přijelo též hlavní náčelnictví, polní ruská pošta, vojenská lékárna a špížní úřad. Tím způsobem táhlo vojsko ruské Prahou nepřetržitě až do 21. července; mezi těmi byl též osvědčený sbor generála Gorčakova (7323 mužů a 4433 koní), kyrysníci ruské carevny a donští kozáci „muži to vzezření srdnatého, od větru a slunce vysmáhlého, proto ale přece byli vlídní a mravní."

Celkem tedy zavítalo do Prahy v první době ruského tažení více než 35.000 mužů všech druhů a stavů.

Nemnohé paměti z té doby zachované v různých zápiskách českých a ruských vlastenců neb spisovatelů jsou jasným toho důkazem, jak přátelsky přijato bylo ruské pomocné vojsko na české půdě, ano lze s určitostí tvrditi, že v žádné zemi nešel lid tak přívětivě v ústrety pověstným vojínům jako v Čechách.

Že vítězné vojsko ruské obracovalo již tehdáž zvědavé zraky všechněch na sebe, jest přirozeno, i nelze ovšem za žádný zvláštní úkaz považovati, že „k podívání se na tyto hrdinské Slovany se sešlo domácího pražského i cizího lidu veliké množství, i že také muži rodu velikého a znamenitého z té příčiny do Prahy přijeli."

Blízkost jazyka ruského českému valně k tomu přispěla, že lid český s ruským vojskem záhy se sblížil ano i spříznil. Jmenovitě Pražané velmi laskavě se k tomu vojsku měli a velikou úctu k němu chovali, za zvláštní čest si pokládali, když kohokoliv uctiti mohli a s velikým zalíbením spatřovali v jich jazyku rodnou přízeň. I jeť jisto, že málo které cizí vojsko zanechalo v paměti lidu českého upomínky tak vlídné a mírné jako vojsko ruské, o němž v českých městech a na venkově vůbec dosud kolují přemnohé, namnoze velmi přátelské anekdoty.

Ze všeho vojska největší dojem učinili kozáci, jimž všeobecně přiřknuta nejen veliká statečnost ale i zdvořilost a zbožnost, neboť „kdokoliv je na ulici (v Praze) uctil, neb něčím obdaroval, vždy děkovali zdvořile a dříve nápoje obětovaného neužívali, leč s odkrytou hlavou a prv se nebyli křížem požehnali," ostatně „jich brada i zbraň strašlivá tolik způsobovala, že na některého z nich bylo až hrůza se podívati." Dosud jest kozák i u prostšího lidu českého v nemalé úctě. Od doby prvního tažení pomocného vojska ruského Prahou minulo již více než sedm desítiletí; znovuzrození české národnosti bylo tehdáž ještě nevytvořenou aniž jasně vyřčenou myšlenkou, lid český považován za duševně ztracený a slovanského ducha zbavený — přece však projevil pobratimům severním i jižním city své v míře význačné. Byla to ovšem čistá přirozenost, prosta vší líčené strojenosti.

Současník Jan Rulík, vážený měšťan pražský a jeden z nejpřednějších horlitelů pro znovuzrození národa českého, jakož i veliký ctitel lehce váženého jazyka českého, zachoval nám ve svých zápiskách*) zajímavé svědectví o tom, jak uvítáno bylo pomocné vojsko ruské v Praze a jaký učinilo „slovanským jazykem" na lid český dojem.

Praví Rulík mezi jiným tato závažná slova: „Veškerému tomu lidu právě **slovanská** udatnost z očí vyhlédala, a byl to lid vybraný a statečný, jakýž jen sobě u vojenského stavu představiti můžeme. Množství veliké bylo mezi nimi, kteří na prsích měli 2, 3 i 4 stříbrné peníze, na znamení své udatnosti. Veliké to bylo potěšení pro nás, a oni jsou

*) Jana Rulíka: „Kalendář historický, obsahující krátké a summovní poznamenání všechněch proměn, příběhů, válek atd. jak v slavném národu a království českém, tak i na díle v jiných národech a zemích, zběhlých." Díl III. V Praze 1800.

též velikou radost z toho měli, že my jsme s nimi a oni s námi jazykem slovanským mluviti mohli, ano i proto, že jsme na place podle mostu mustrunk jejich vojenský po slovansku slyšeli a dobře mu rozuměli; a protož slovutní Páni Pražané zažhnuti staročeskou upřímností velmi vlídně a laskavě k tomu zajisté znamenitému vojsku se zachovali, a jak páni stavové Čeští, duchovenstvo, tak i obyvatelstvo stavu vyššího i nižšího jakž jen možno a příslušelo, rádi mile k polehčení a uctění jeho všecko učinili, začež také tito znamenití Slované velmi vděčni se prokázali.“

Vřelá tato slova pronešena v samém počátku nynějšího století, v době, kdy myšlenka vzájemnosti slovanské zajisté velice skrovný počet uvědomělých stoupenců čítala, jest významným toho dokladem, jak hluboce pocítil lid český duševní pobratimství. Tak jak Rulík nepsal žádný z cizozemských současníků o ruském vojsku, a jisto jest, že týž spisovatel tlumočil uvedenými slovy smýšlení tehdejších českých současníků!

Není účelem těchto řádků líčiti úspěchy pomocného vojska ruského mimo vlast českou a dokládáme pouze, že v prosinci téhož roku (1799) se veliké sbory ruské opětně Prahou nazpět braly.

Dne 16. prosince meškal Suvarov se svým štábem v Plzni, kdež rovněž jak v Praze přátelsky byli uvítáni. Nazejtří, v den sv. Mikuláše dle pravoslavného kalendáře, slavili Rusové svátek ten ve vší slávě. Po církevní slavnosti rozdával Suvarov v hlavním chrámě plzeňském 6 křížů řádu Terezianského, kteréž ku podělení zaslal císař František II., a při společné hostině přednešena latinská báseň sepsaná Vinc. Beránkem „znamenitým vlastencem“ a knězem někdejšího kláštera Plasského.

Větší část vojska táhla pak z Plzně do Prahy; posléz přibyli též veliký kníže Konstantin Pavlovič, kníže Gorčakov, Dolgorukij, Suvarov a jiní vynikající Rusové, z nichž téměř většina s vojenskými sbory přezimovala v Praze a teprv na jaře opustili „bojovníci severu“ českou vlast s vděčnou památkou na českou pohostinnost.

Po čtrnácti letech zavítali Rusové podruhé do Čech. Spojené armády Rusův, Rakušanův a Prusův chystaly se roku 1813 znovu k pokoření hrdého Napoleona, jenž kolem Drážďan, Lipska a později též v severní části Čech soustřeďoval své síly. Kníže Schwarzenberg učiněn nejvyšším vůdcem všech vojsk.

Nejzajímavější pro nás upomínky o tomto ruském tažení, zanechal přední pěstitel vzájemnosti slovanské na Rusi, admirál A. S. Šiškov ve svých důležitých, současných zápiskách.*)

Ačkoliv roku 1813 se ruské vojsko nesoustřeďovalo v Praze, stalo se přece hlavní město české nejznačnějším téměř střediskem všech čelnějších osobností, kteréž ve válce jakéhokoliv podílu měli. Při samém počátku bytoval v Praze car a dvě veliké kněžny s četnou družinou, kteréž sobě i později Prahu za delší bydliště vyvolily. Mezi tím postupovalo ruské vojsko mohutnými sbory ku Chomútovu, odtud k Teplicům a Chlumci, kdež spojené vojsko 30. srpna v památném boji francouzského generála Vandamma a jeho větší část vojenské síly na hlavu porazilo. Ruská udatnost se skvěle osvědčila. Avšak obzvláštních zásluh získali si Rusové zaskočením francouzských vojů táhnoucích přímo ku Praze, neboť nemalé nebezpečí zuřivého plenu hrozilo celé čáře, kterouž se Vandamme chtěl bráti. Šiškov praví ve svých zápiskách: „Kdyby nebyli Rusové zaskočili Vandamma, jenž, jak všeobecně ujišťují, ku Praze s hněvem a úmyslem msty táhnul, bylo by město to úplně spustošeno.“

Obzvláštní zajímavostí vyniká pro nás pobyt admirála Šiškova v Praze Zpočátku provázel ruské vojsko do Chomútova, choroba jej ale přinutila, aby si vymohl od cara dovolenou, kteráž mu též udělena. Vrátil se tedy vřelý Slovan do Prahy, kde našel nejen potřebný klid, ale i přiměřenou společnost. I s toho stanoviska, že Praha byla též hlavním stanovištěm všech ruských kurýrů, byl zde pro Rusy příjemnější pobyt a spojení s Ruskem daleko snadnější než kdekoliv jinde.

Bez veškeré známosti bylo by se Šiškovu v Praze zajisté brzy zastesklo, než, kromě několika ruských úředníků žily zde i některé vznešenější dámy ruské, jichž manželé nebo bližší příbuzní na vojišti u Chlumce byli zaměstnáni. Z těch byly tu na předním místě: obě veliké kněžny ruské, Jekaterina a Marie Pavlovny, hraběnka Ostermannová (choť Aleksandra Ivanoviče Ostermann-Tolstoje), dvě kněžny Turkistanovy, hraběnka Wittensteinová, dvě kněžny Volchonské, kněžna Repninová, pak kníže Zubov, Kikin a jiné vynikající osobnosti vyšší společnosti ruské. Dámy ty žily v Praze nádherně, přátelsky a pořádaly společné schůze, při nichž kromě jiné zábavy též různé plody literarní předčítány. Jen mimochodem podotýkáme, že v Praze žijící tou dobou Rusové dosti těžce nesli nedostatek — čaje, jenž tehdáž ovšem v Praze byl vzácností nemalou.

Dosti častým hostem u Šiškova byl „otec slovanské filologie“ Dobrovský, muž též v společenských způsobech výtečný. V jeho společnosti strávil Šiškov mnohou příjemnou chvíli v učených rozmluvách o slovanském jazyku a různých jeho nářečích. „Za takových okolností mohl jsem zde žíti s potěšením,“ dí sám Šiškov, i není pochybnosti, že pobyt jeho v Praze, jakož i přátelské obcování s Dobrovským a některými jinými vlastenci českými značný mělo vliv na pozdější jeho činnost, kterouž jmenovitě při Akademii nauk v Petrohradě v duchu slovanském v míře tak blahodějné rozvinul. Jest známo, že Šiškov se zabýval velmi vřele myšlenkou slovanskou po svém návratu z Čech, a jak značnou pozornost věnoval všemu duševnímu životu českému, jest patrno z listův, které způsobem tak přátelským zasýlal Dobrovskému, Hankovi, Jungmannovi a j. v.*)

Většina ruských raněných, kteří bojovali u Chlumce, přivežena k léčení do Prahy, a byla jimi tou dobou Praha tak neočekávaně přeplněna, že mnozí z nich v prvních okamžicích do průjezdů a podloubí skládati se museli. Veliká část těchto raněných podlehla utrpěným ranám a pochována společně na vojenském hřbitově pod památným Žižkovem. Šiškov, jenž většinu

*) Записки, мнѣнія и переписка адмирала А. С. Шишкова. Изданіе Н. Киселева и Ю. Самарина. Dva díly. 1870.

*) Записки, мнѣнія и переписка А. С. Шишкова. Díl II. str. 307—449.

z osobního obcování dřívějších dob znal a s některými i v přátelství žil, staral se pečlivě, aby ku trvalé památce postaven byl nad jich mohylou slušný pomník. Za tou příčinou sepsal Šiškov vzletné provolání, v němž vyzval pražské obyvatelstvo k dobrovolným příspěvkům na zbudování dotyčného pomníku. Nadšené toto provolání, opatřené též německým překladem, nezůstalo bez dobrého úspěchu a za nedlouho sešlo se na penězích tolik, že šlechetné předsevzetí Šiškova došlo žádoucího uskutečnění. Pěkný pomník postaven na pražském vojenském hřbitově, čímž splacen povinný dluh oněm statečným „bojovníkům severu“, kteří přišli, aby zjednali mír a blaho celé střední Evropě. Na mramorových deskách zasazených v granitu vyryto 45 jmen pohřbených bojovníků, mezi nimiž setkáváme se i s nejzvučnějšími rody nynějšího Ruska.

Země česká dala vojínům ruským zajisté čest a úctu v míře svrchované na jevo; mile se o tom přesvědčili ruští velitelé, ano sám car uznal veřejně, že vděčnost přísluší Pražanům za tak přívětivé a pečlivé opatrování ruského vojska. Své díky vyjádřil car Aleksandr zvláštním dopisem tehdejšímu nejvyššímu purkrabí pražskému, hraběti Kolovratovi. Osvědčení to zní u výtahu takto:

„Nejvyšší pane purkrabí, hrabě Kolovrate!

„S hluboce pocítěnou vděčností dozvěděl jsem se o pečlivém ošetřování, jakož i dobrodušném a lidumilném přijetí, s kterýmž setkali se v Praze moji vojínové. Uvažuji za slušné vyjádřiti obyvatelstvu této staré stolice své uznání za toto jednání, kteréž čest přináší jich vlastenectví a srdci. Prosím vás, nejvyšší pane purkrabí, sdělte jim mé smýšlení o tom . . . Takým způsobem utuží se duch vzájemného bratrství a těsněji utvrdí se onen svazek, jenž uzavřen pro blaho a mír Evropy.

V Teplicích, dne 17. (19.) září 1813.

Aleksandr.“

Když dozněla vřava válečná, vracelo se ruské vojsko poznenáhla do své vlasti, a nejeden statečný vojín po dlouhá, dlouhá leta s příjemností si připomínal české srdečnosti. Však sám Šiškov ujišťoval Dobrovského, „že nikdy mu ta doba z vděčné paměti nevymizí!“ —

Utrpení Claude Blouety.

Novella A. Theurieta. Přeložil *B. Frída.*

(Pokračování a dokončení.)

V.

Byl jsem propuštěn, s hanbou propuštěn, — vyhnán . . . To mi dodalo a já ztratil chuť ke všemu. Odešel jsem do svého pokoje a zůstal jsem zde zavřen po celý den. Přišla noc, a jaká noc — bůh to viděl, co jsem vytrpěl! A přece byl bych si přál, aby trvala na věky. Byla to ta poslední noc, kterou jsem trávil pod touž střechou co Nanina; viděl jsem, jak hodiny prchají s rychlostí až hroznou, a když se mi již vkrádalo světlo do oken, vykřikl jsem zoufale a vstal jsem z lože . . . Musil jsem se chystati na cestu; jal jsem se tedy sbírati své šaty a knihy s tváří smutnou a zarmoucenou jako člověk, který se připravuje k vlastnímu pohřbu. Každou chvíli jsem se zastavil a zůstal klečeti mechanicky před svým vakem; ruce jsem složil v klín a díval se na prázdno.

Co mne čekalo? Měl jsem se vrátit do Louppy se svou hanbou a se svým zoufalstvím? — „Ne, ne,“ pravil jsem k sobě, „zůstanu zde; jinde bych ani nemohl žíti. Zůstanu zde u Naniny; musím-li se odříci její lásky, budu aspoň jí na blízku a budu dýchati v témže vzduchu co ona. Vyhledám si malou světničku tam nahoře v onom zákoutí, odkud bych mohl ještě viděti okna jejího domu . . . ale jak budu živ? Co si mohu vydělat, když jsem hluchý?“ — Tu přemohla mne zoufalost a já si přál umříti . . . Otevřel jsem okno a chtěl jsem ještě jednou opojiti oči své i duši svou oním pohledem. — Slunce právě vycházelo v modravé páře, po nebi honily se malé stříbrné obláčky a střechy domů leskly se čerstvou ranní rosou. Zadíval jsem se do údolí, do rdících se vinic a zahrad se žloutnoucím listím. Bolestně loučil jsem se s touto milou, útulnou krajinou. Každý předmět zdál se mi nyní tisíckráte milejším nežli kdy jindy: — ty tři jedle, které vroubily terassu, rybízové keře v zahradě, vysoký růžový sléz, který se houpal po krajích záhonů, husté maliny, které se pnuly po zdích laboratoře, besídka zarostlá chmelem, kde Nanina sedávala . . . to všecko, tyto staré přátely svoje měl jsem nyní opustit!

Ačkoliv jsem byl přesvědčen o nevěře Naniny, přece cítil jsem v poslední této chvíli, jak mi prchá z duše veškeren hněv. — „Ať se děje cokoliv,“ myslil jsem si, „přece musím ji milovat! . . .“ — A nyní horšil jsem se na sebe pro ony výstupy, které jsem včera vyvolal; byl bych tak rád odvolal všecko, co jsem řekl. Pojednou zmizela všecka moje pýcha, ba zdálo se mi, že i moje žárlivost nyní ochabla. Jediná bolest zbyla mi, bolest hrozná, zoufalá, že jsem měl na vždy odejít.

Pojednou se otevřely zticha dvéře a já viděl, že vešla stará Annella; v ruce měla šálek s kouřícím se bouillonem. Dobrá ta duše si vzpomněla, že jsem nevečeřel a že tedy asi budu míti hlad. Došla až ke mně a zvolala hlasitě: — Tu máte čerstvý bouillon; aspoň ho okuste. Nejedl jste ničeho již od včíra; či se chcete také ještě vy nám rozstonat?

— Kdo pak stůně? tázal jsem se Annelly a vyskočil jsem bezděky ze země.

— Kdo stůně! — Nanina!

Řekla ještě několik slov, jež se mi zdála výčitkou; na to mne znova nutila, abych vypil bouillon. Abych ji upokojil, hleděl jsem upíti aspoň jeden doušek; měl

jsem však hrdlo tak sevřené, že jsem nemohl ničeho polknouti. Postavil jsem opět šálek na stůl; Annella pokrčila rameny a odešla.

Nanina byla nemocna: trpěla a to k vůli mně . . . Byl jsem hluboce dojat a slova staré služky pobouřila ještě více moji duši. Vykradl jsem se tiše z pokoje, seběhl rychle se schodů a zastihl jsem Annellu na chodbě. Podíval jsem se na ni tak úzkostně, že porozuměla ihned mému pohledu; ukázala mi na otevřené dvéře jídelny a strčila mne dovnitř. Chvěl jsem se na celém těle.

Chvíli stál jsem na prahu. Otec a dcera byli zde sami; oba mlčeli a byli jak zdálo se, zabráni do svých myšlenek. V krbu vesele praskalo chrastí; p. Péchoin schoulen ve své lenošce, zády obrácen ke dveřím, hrabal v ohni. On, vždy tak čilý, ztratil pojednou všecku svoji živost. Před ním na židlici seděl kocour a lízal se. Na stolku u okna stály dva hrnce žlutých růží a Nanina je zalévala, jak zdálo se, velmi pozorně; ale její myšlenky bloudily jinde a ubohé ty květiny musily píti více nežli potřebovaly . . . Stál jsem bez pohnutí ve dveřích a pozoroval jsem smutně tuto světnici, kde jsem strávil tolik rozkošných chvil — těžký, dubový nábytek, staré, kalné zrcadlo a nad ním římsa, kde stál pastýř s fletnou, barometr mezi dvěma okny, lenošky s drobně květovanou pokrývkou, stůl plný kněh — a těžký povzdech vydral se mi z prsou. Otec i dcera se ohledli. Nanina byla bleda a p. Péchoin byl sklíčen . . . Překročil jsem práh a zaměřil jsem k němu.

„Pane Péchoine," počal jsem hlasem se chvějícím, „prosím vás, mějte strpení a vyslechněte mne, nežli mne vyženete."

Pohledl na mne smutně a spolu přísně a pokynul mi, abych mluvil. Nanina, jak mne spatřila, posadila se a upřevši na mne oči pozorovala mne s pozorností až úzkostlivou.

„Umínil jsem si," pokračoval jsem, „že vás poslechnu a odejdu, aniž bych vás více obtěžoval; ale v poslední chvíli cítil jsem, že nemám k tomu síly . . . Neodhánějte mne v té myšlence, že jsem nevděčník a že jsem vás chtěl urazit . . . Vy jste mi včera nerozuměl. Když jsem vám vrátil váš slib, nemínil jsem vás opustit . . . Bůh mi svědkem, že bych za to dal celý svět, kdybych směl stráviti zbytek svého života v některém koutě vašeho domu! Sotva byste mne kdy viděl a věřte, že bych nezabral mnoho místa! . . . Ale to vše je už nemožné . . . Cítím, že jsem nehoden sl Naniny, miluju ji až příliš: nemohl bych na ní žádati, aby byla nešťastnou se mnou, když může být šťastnou s jiným . . ."

Při těch slovech vzchopil se udiveně p. Péchoin ve své lenošce a zvolal ostře: „S kým jiným?"

— S panem des Allais, odvětil jsem ohlednuv se k Nanině.

Ona vstala; bledé její tváře se silně zarděly. Šla, zavřela okna a jala se ke mně mluviti. Zdálo se mi, že každé slovo jí zmíralo již na rtech, a mně nezbývalo, leč hádati na smysl jich dle pohybu rtů a výrazu jejich tahů. K tomu upřel jsem pozornost až zimničnou. Naklonil jsem k ní hlavu, upřel oči na její tváře a na její ústa a namáhal jsem se všemožně, abych jí porozuměl. Co mi asi mohla říci? . . . Hádal jsem dle tonu jejího hlasu, dle něžných jejích pohledů, že slova její nemohla býti ani pohrdavá ani ukrutná. Některou chvíli, když změnila hlas, zdálo se mi, jakoby mne zapřísahala nebo prosila, ale jaký byl smysl jejích slov, jaké asi její city, které mi líčila, tomu jsem nerozuměl. Říkává se, že milující srdce si rozumějí. Ach, toho dne jsem poznal, jak nepravé jest toto přísloví. Viděl jsem, jak omezený jest lidský důvtip. Byl bych dal život, kdybych byl mohl poznati, co Nanina říkala; ba ani toho jsem rozeznati nemohl, bylo-li v laskavých slovech jejích více něžnosti či snad jen soucitu. Moje nervy chvěly se zimničně, má vůle chtěla násilím přemoci všecky překážky. Ultal jsem očima svoji milenku a moje tvář jevila netrpělivost a zoufalství. Ona spozorovala můj nepokoj a jala se mluviti pomaleji; dívala se na mne okem plným bolestného zděšení . . . Já věděl, proč se hrozí a můj nepokoj stále rostl. Divím se, že jsem se nezbláznil.

Nanina přestala mluvit a podávala mi ruku. V posledních větách, které pronesla, zdálo se mi, že zaslechl jsem slova láska a odpuštění, a tu zase zmocnila se pojednou nová myšlenka ubohé hlavy mé. Já myslil, že Nanina má soucit s mým utrpením a že vedena svojí dobrotou a něžností, odříká se násilně své lásky k panu des Allais a že se mi obětuje. Netrvalo to ani sekundu a já byl o tom přesvědčen; pojednou se mi hrozně rozednilo a já viděl celou situaci v novém světle, možno-li ještě zoufalejším. Nebyl jsem dosti egoistou, abych přijal podobnou oběť a proto jsem se ihned rozhodl.

„Vy jste příliš laskava, slečno," pravil jsem k ní, „a vaše dobrota vás zavádí. Já jsem sprostý venkovan a neměl jsem se pouštěti v zápas s mocnějším, nežli jsem já sám . . . Nyní poznal jsem svou chybu a prosím vás za jedinou laskavost, abyste mi totiž odpustila a zapomněla na mne . . ."

Nanina ucouvla zděšením, pohlížela na mne udiveně a pravila něco hlasem poněkud tišším . . . Já se nachýlil, abych jí porozuměl a přiložil jsem chvějící se ruce k uším: „Což pak neslyšíš?" křikl na mne p. Péchoin.

Nanina zahledla bezděčný onen pohyb můj, vykřikla, spráskla ruce, běžela k otci a řekla mu v rychlosti nějaké slovo.

„Hluchý! . . ." zvolal poznovu p. Péchoin a zadíval se na mne pronikavým zrakem svým.

Já přisvědčil . . . Malý ten mužík pohlédl na mne útrpně a schoulil se ve své lenošce. Viděl jsem smutnou jeho tvář i bledost Naniny . . . To bylo více nežli jsem mohl snésti. Přemožen zoufalstvím a rozčilením, které se mne zmocnilo, vyšel jsem ze světnice a jal jsem se blouditi po chodbě. Ani jsem nevěděl, kam jdu. Na konci chodby viděl jsem otevřený laboratoř a utekl jsem se do něho. Potřeboval jsem samoty. Mé neštěstí bylo tak ohromné, moje bolest tak hrozná, že jsem se štítil lidského pohledu. Běžel jsem a ukryl jsem se v zadu v laboratoři, v nejtemnějším jeho koutě. Srdce mi pukalo a já cítil, jak se mi hnusí život. Moje sny o lásce se rozprchly, moje plány byly zmařeny; co mi byl život, co svět? . . . „Ach! kdybych raději zemřel!" zvolal jsem s pláčem. Jak jsem to dořekl, ozářil jeden paprslek sluneční malou lahvičku stojící přede mnou. Byla naplněna jakousi

zelenou tekutinou a já poznal hned elixir p. Péchoina. Zlatý onen paprsk pronikl lahvičku, že leskla se jako smaragd; zářila sama, jediná uprostřed temného laboratoře. Věděl jsem dobře, že elixir skládá se ze silných látek narkotických; soudil jsem, že sklenička tohoto nápoje postačí uspati mne na věky a sáhl jsem prudce po lahvi. „Tys měla býti svatebním darem mým," pomyslil jsem si, „nyní budeš mi lékem, který mne zbaví všeho trápení!" Vyrazil jsem z pemzy zátku a vypil jsem hltavě obsah lahvičky.

Byla ještě na mých rtech, když p Péchoin vstoupil. Spatřil lahvičku prázdnou, poznal ji a pochopil vše.

„Claude!" zvolal chopiv mne za rameno, „tys vypil elixir?"

— Ano, pane.

„Ach, ubožák, je po všem!"

Hlava se mi točila, spánky mi bušily, na čele cítil jsem studený pot a v žilách proudy ohně. P. Péchoin vzal mne, zachytil a volal Annellu; pojednou se mi udělala mlha před očima, vše se zatemnilo, a já byl bez sebe.

VI.

Jakmile mne uložili, zmocnila se mne prudká zimnice. Nejvíce trpěl můj mozek; šílené záchvaty střídaly se s úplným ochabnutím. Asi uprostřed druhé noci přišel jsem opět k sobě a otevřel jsem těžká víčka svá. Teprve od té chvíle pamatuju se, co se se mnou dělo. Byl jsem tak sláb, že jsem nemohl ani pozvednouti hlavy; byla jako olověná a klesala zpět na polštář. Pokoj byl jen zpola osvětlen; vzduch byl nasycen vůní octa a mně se zdálo, že rozeznávám určitě tikání kývadla hodin. Pravidelný tento ruch mne překvapil: vzpomněl jsem si, že v mém pokoji není žádných hodin, a věda, že jsem hluchým, soudil jsem, že jsem obětí nějaké hallucinace. Zavřel jsem znova oči a upadl jsem znova v spánek.

Když jsem se probudil, byl již den. Viděl jsem, že nejsem více ve svém pokoji; položili mne do hostinského pokoje ležícího nad lékárnou. Ve vysokém krbu praskal jalovec; žlutavými záclonami oken vloudil se dovnitř paprsk slunce a plížil se po papírových tapetách s velikými květy a po začernalém, zlaceném rámu zrcadla. U krbu seděl p. Péchoin s Naninou. Pojednou přiblížil se p. Péchoin ke hlavám mé postele a položil na vlhké čelo mé suchou, svalnatou ruku svou.

„Spí neustále," pravil smutně, „pořád týž pevný spánek. Bylo by lépe, kdyby blouznil."

— Doktor Grodard tvrdí, že je přece naděje, podotkla potichu Nanina.

Divná věc: mluvili potichu a já je slyšel! Myslil jsem poznovu, že je to sen; ani jsem se nepohnul boje se, abych neztratil krásnou tuto illusi. Zavřel jsem opět oči a naslouchal jsem.

„Grodard se klame," odvětil p. Péchoin; „vidíš, Nanino, já znám příliš dobře svůj elixir. Vezme-li se ho větší množství, zabijí! Divím se jen, že to toho ubohého hocha neroztrhlo! Ó," vzdychl hlasem žalostným, „dal bych za to svoji celou desítiletou zkušenost, kdybych se mýlil, a viděl Claudea živého a zdravého! . . . Ale věda, mé ubohé dítě, má ukrutné zákony, a musil by se státi zrovna zázrak . . . ale vše je marné."

Všecka tato slova slyšel jsem zcela určitě a měl jsem chuť zvolati: „Zázrak se již stal, a já jsem uzdraven!"

Netroufal jsem si probuditi jej z jeho illusí; důvěřoval tak pevně svému elixiru, že jsem já sám nerozuměl jaksi svojí situaci.

Odešel ode mne po špičkách, nařídil své dceři, aby ho zavolala, kdyby mne ony záchvaty opět přepadly, a odešel do lékárny. Nanina zůstala sama u krbu. Viděl jsem ji, jak se ohlíží po mém loži, a v hnědém její oku spatřil jsem prýštiti se velikou slzu, za ní druhou a již celý proud řinul se jí po bledých tvářích. Já se déle nezdržel a pozvednuv hlavu pravil jsem slabým hlasem:

„Nanino, Nanino!"

Chvěla se na celém těle. „Nanino, pravil jsem znova, neplačte, mně je lépe."

Vykřikla, padla na kolena u mých nohou, chopila se mé ruky a opřela o ni zlatou svoji hlavu.

„Nanino, neplačte, povězte mi něco . . . Já vás tak dlouho neslyšel . . . Teď nejsem více hluchým, jsem uzdraven!"

— Ah! pravila konečně, odpusťte mi, Claude, já vám tak ublížila . . . Přísahám vám, že miluju jedině vás . . . Ta větvička fuksie, ta mi upadla, na mou čest, a p. des Allais zdvihl ji proti mé vůli . . . Řekla jsem vám to hned druhý den; ale vy jste mi nerozuměl, a já soudila, že hledáte záminku, abyste mne mohl opustiti . . . Od těch dob nechtěla jsem více p. des Allais ani vidět a můj otec mu to vyřídil."

Horké slzy kanuly na moji ruku a její bolest mne trápila. Řekl jsem jí, že já sám jsem vinen, že má hluchota zavinila moji žárlivost a všecko zlo, které následovalo; pak jsem ji prosil, aby zavolala p. Péchoina. Ona skočila, veselá vyběhla až na schody a já slyšel, jak volala: Claude jest uzdraven, mluví, není víc hluchým! . . .

— To je nemožné, odpovídal p. Péchoin stoupaje po schodech, to je nový záchvat!

Chtěl mi zkoumati puls, ale já mu pravil s úsměvem: „Věřte mi, pane, že je mi lépe . . . Hleďte, mně se zdá, že byl ten elixir trochu již vyčichlý."

P. Péchoin díval se na mne jako u vytržení. „A ty slyšíš docela dobře?" pravil.

— Ano, pane Péchoine.

Tu počal mne objímat, smál se a plakal zároveň; pojednou však stala se tvář jeho zamyšlenou a nepokojnou. Patrně, že tento účinek jeho elixiru zvrátil úplně všecky jeho názory.

Mezitím přišel doktor Grodard. On elixiru nikdy nevěřil a proto nikdy nade mnou nezoufal.

Když viděl, že jsem zdráv, dal se do hlasitého smíchu a obrátiv se k p. Péchoinovi zvolal: „Vždyť jsem ti to říkal, tvůj elixir je holá voda!"

Čemu se však divil, to bylo, že opět slyším. Soudil však, že silné ony substance, z kterých se skládal elixir, reagovaly asi na ústrojí ucha, otupené na čas chorobou nervů a nemírným požíváním chininu. Podobně soudil jsem též já; ale netroufal jsem si to říci před p. Péchoinem.

Doktor viděl, že stojí jeho přítel zamyšlen; poklepal mu lehce na rameně a pravil: „Nač si lámat hlavu; tvůj elixir jest lék proti dvěma chorobám: princip aktivní vyhojí hluchotu a princip mírnící utiší vztek-

linu!“ Ale p. Péchoin se nesmál; zavrtěl zamyšleně hlavou a já viděl, že svému výzkumu více nevěří . . .

Uzdravil jsem se úplně a brzy odbyl jsem své zkoušky. V březnu měl jsem již svůj diplom a naše svatba byla určena na neděli Quasimodo. Toho roku připadaly velikonoce pozdě, skoro až ku konci dubna; broskve, třešně i jabloně, vše bylo v plném květu. Všecky zahrady v Marvilleu byly celé bílé a růžové, jako na oslavu našeho sňatku. Jednou z rána v pondělí oblékli Naninu do bílého musselinu, do vlasů vpletli jí oranžové květy, já oblékl nový kabát a zvony u sv. Štěpána rozhoupaly se v jásavou píseň. Já naslouchal s potěšením čárovné této hudbě, o kterou jsem byl tak dlouho oloupen. Ah! ty veselé naše zvony, tak zpěvné, tak harmonické — kdo je jen jednou slyšel, nezapomene jich na věky . . . Kostel sám byl jako zahrada. Fijaly u starého portálu byly v jednom květu. Strýc farář sloužil mši. Varhany tiše hučely, děti na kruchtě zpívaly s celou duší a když ty dozpívaly verš, spustili v otevřených oknech apsidy vrabci: skákali, štěbetali a pískali, že až srdce jásalo.

Po mši a po snídaní přijel pro nás povoz a odvezl nás všecky do Louppy. Zde měli jsme dokončiti svoji svatbu. Přál jsem si, aby poznala Nanina, zrovna téhož dne, moji vesnici a veliké ty stromy, které jako koruna se nad ní houpají. Vzduch byl plný vůně z kvetoucích zahrad, nebe bylo modré jako hedbávné, a naše bryčka letěla po silnici podle řeky. Kůň uháněl a potřásal hlavou, ozdobenou pestrými stužkami; já tiskl zářící Naninu k srdci a díval se na ni jako v opojení. Když jsme vjížděli do lesa Saint-Hould, zaslechli jsme hudbu k tanci; přišli jsme k nejlepšímu. Na lukách kolem pramenu a bývalého opatství Saint-Hould, odbývala se slavnost. Na všech lesních cestách hemžily se párky hochů a děvčat svátečně vystrojených; přišli až z Bussy, z Louppy a bůh ví odkud. Ti z Louppy mne hned poznali, i mého strýce; chtěj nechtěj musili jsme s vozu a tančit na trávníku při veselé hudbě lesních rohů a houslí. Když nás propustili, již se stmívalo. Doktor, můj strýc a p. Péchoin jeli napřed ve voze. Já s Naninou šli jsme pěšky za nimi směrem k Louppy. Tak vyplnily se mi konečně krásné moje sny; tak ukazoval jsem nyní rodné svoje lesy drahé svojí nevěstě, jak jsem kdy o tom blouzníval. Šli jsme zvolna, tiskli jsme si ruce a nespěchali jsme ani trochu. Cesta vedla lesem; byla temná a plná jarní vůně; z daleka za námi ozýval se ještě slabě lesní roh a ostřejší tony houslí Kolem nás zpívali slavíci z plného hrdla, a když jsme vystoupili na paseku, objevilo se našim zrakům Louppy s úzkými uličkami, malými domky roztroušenými po stráních a hustým věncem ovocných zahrad. Šli jsme asi sto kroků mlčky po louce; pak ukázal jsem Nanině světlo zářící v okně mezi větvemi kvetoucí třešně a pravil jsem k ní: „Zde je to!“ . . . A jak se blíže ke mně vinula, chopil jsem ji v náručí a zlíbal jsem zlatou její hlavu, a nad střechami tiché vesnice vycházel mladý měsíc ve vší nádheře jakoby chtěl také oslaviti svatební naši noc.

Co mám ještě říci? . . . Jsem šťasten Mám dvě děti, které doktor Grodard vodí každého dne z rána na procházku „pod vrby“. P. des Allais opustil naši krajinu: odešel do Paříže hledat štěstí. Pérardel špatně pochodil; já koupil jeho lékárnu a spojil jsem ji s naší. Kocour sestárnul, ale stará Annella je dosud svěží a čilá. P. Péchoin botanisuje jako kdy jindy; jenom že nemluví nikdy již o svém výzkumu. Já však nezapomněl dosud na elixir, a když byla lékárna znova malována, naplnil jsem jím velikou láhev, vystavil jsem ji na místě kde by byla co možná na očích, a napsal na ni: Elixir proti vzteklině.

Jsem mu tím povinen. Vyhojil mne ze dvou hrozných nemocí: z hluchoty a žárlivosti.

Mezi námi řečeno, to byl však ten jediný případ, kdy se ho užilo.

FEUILLETON.

Blíže k sobě!

Je můj hlas, jak hlas je zvonu
v noc, kdy bůh se na svět zrodil,
a kdybych s ním v poušti chodil,
v posledním i zněl by stonu:
Jedna krev nás bratři víže,
přitulme se k sobě blíže!

V srdci mém to sálá, hoří
jako v sopce před výbuchem
a já chtěl bych sopky duchem
aby to v tom slávském moři
v každé kapce zajiskřilo,
aby se přec v jedno slilo!

Jsme my jak ty holubice,
pro luňáky jako ony!? — —
našich srdcí miliony,
našich páží ještě více —
každé někde v poutech chví se
a ty páže nespojí se!

Jsme my jak to listí v jeseň,
kde je v světě bouře které,
každá do nás vichrem pere,
každý z nás je jinam nesen;
proti nám jsou všichni v zbroji,
my nebyli nikdy svoji!

Od Uralu do Šumavy,
k vlnám Baltu od Adrie,
kde jen slávské srdce bije,
není, které nechuraví. —
A my ani v zemi vlastní,
nebyli jsme nikdy šťastni.

Roste na tom božím luhu
svoboda pro všechny lidi,
z naší krve jiní klidí,
jenom my jsme národ sluhů!
Co jste seli, přece skoste,
také pro nás volnost roste!

Jako bouře lesy kácí,
kráčí osud přes národy
a na naše lípy v hody
usedají bouřliváci,
slétají se níž a níže, —
blíže k sobě, bratři, blíže!

Alexej Drinov.

— Malíř Jaroslav Čermák, nejpřednější zástupce českého výtvarného umění v cizině, zemřel dne 23 t. m. v plné síle mužného věku a uměleckého tvoření, zachovav po celý svůj život věrné české srdce.

— Spolek českých žurnalistů obrátil se na pana Aksakova s prosbou, aby přispěl k vypátrání hrobu Bohumila Havlasy. Čeští žurnalisté chtějí tu postavit svému soudruhovi prostý pomník.

— Vrchlický dopsal novou epickou báseň „Šárka".

— Bedřich Smetana dopisuje novou operu, k níž libretto podala Eliška Krásnohorská.

— Můžeme opravdu s potěšením zaznamenati, že rozvinul se na Moravě ruch literarní tak čilý a upřímný, že bychom jej mohli my sami jim záviděti. Je v tom něco z idyllických dob našeho probuzení, jakási svěžest a nadšení, jakému naše obecenstvo již dávno odvyklo. Právě došla nás „Zora", almanah moravské omladiny. Do podrobna rozebírati ji nebudem. Na každé skorem stránce jest patrno, že mládež ta velmi pilně čítá hlavně v současné naší poesii; ani bychom se nedivili tomu, že nalezáme tak často známé ohlasy, jenom kdyby tyto nebyly tak silné, že přehlušují úplně i tony původní. Zdá se nám, že byl loňský ročník „Zory" lepší letošního: nechceme nijak viniti z toho redakci, neboť dobře víme, že se každým rokem stejně neurodí. Přejeme mladým básníkům, aby nadšení, s jakým vstupují do literatury, nikdy neochablo.

— Život Josefa Jungmanna, sepsaný od zesnulého ředitele Václava Zeleného a vydaný poprvé Maticí Českou, vyjde znovu nákladem Theod. Mourka. Kniha tato náleží mezi nečetné spisy, jež i v době, kde účastenství obecenstva k literatuře naší hluboko bylo sklesle, přece vzbudily pozornost čtenářstva; aspoň bylo první vydání její — ovšem mezi zakladateli Matice — rozebráno za jediný rok. Nyní může i čtenářstvo širší ukázati, kterak si váží drahocenného historického materialu, jenž jest nahromaděn v tomto díle, o našem národním probuzení jednajícím posud nejobšírněji.

* * *

Slovanská literatura. Známý romanopisec ruský Krestovskij, počal v Petrohradských „Vlasteneckých zápiskách" uveřejňovati nový román „Былое", v němž mistrným způsobem líčí ruskou společnost nedávné minulosti. Ačkoliv dílo toto není ještě ukončeno, vzbudilo již všeobecnou pozornost a ruská kritika dokonalosti jeho uznala.

— V kyjevském oddělení dobročin. slovanského komitétu vznikla myšlenka vydati podrobný slovník rusko-bulharský, hlavně pro potřebu praktickou. Tamtéž vyslovena nutná potřeba vydání bulharským jazykem stručného ale názorného a lehce přístupného spisu o Rusku.

— Oblíbené srbské „Песме" Branka Radičeviče vyšly právě v 5. vydání s podobiznou a životopisem spisovatele. Jest to vzácný úkaz, neboť jen málo spisů srbských dočkalo se v krátké poměrně době patera vydání.

— V Petrohradě počne vycházeti „Русская Энциклопедія", dílo podobné našemu „Slovníku naučnému". Jelikož spoluúčinkování při této práci přislíbili přední odborníci ruské literatury, lze se naditi, že dílo toto bude míti značnou cenu vědeckou. Celkem vyjde 12 hrubých dílů, kteréž koncem roku 1879 budou dokončeny.

— V Krakově počal vycházeti nový polský vědecký časopis „Dwutygodnik Naukowy". Kromě literarních článků a obšírnějších rozprav o nových plodech literatury polské i zahraničné bude též stále přinášeti důkladné zprávy o činnosti vědeckých spolků.

— Hudební literatura slovanská brzy bude obohacena velkou sbírkou jihoslovanských národních písní s textem, kteréž známý chorvátský skladatel Fr. Kuchač v Záhřebě počne právě vydávati. Celá sbírka bude obsahovati 1600—1700 nápěvů.

— Ze zprávy o blahodárné činnosti jihoslovanského spolku sv. Jeronyma k vydávání užitečných spisů pro lid sdělujeme následující. Během minulých 10 let vydal spolek 26 rozličných spisů v 271 tiskových arších v 155.500 exemplářích. Všech členů čítá spolek 4000, z nichž mnozí meškají mimo Chorvátsko v Bosně, v Hercegovině, v Dalmacii a Istrii. Spisovatelé nepožadovali za své práce žádného honoráře. V roku 1877 vydal spolek sv. Jeronyma kalendář „Danica za 1878" (15.000 výtisků), „Život svetaca" (5500 výtisků), a „pčelarstvo" (též 5500 výtisků), celkem 26.000 výtiskův užitečných knih pro lid.

Francouzská literatura. François Coppée napsal ve spolku s d' Artois drama s tendencí vlasteneckou s názvem „La Guerre de Cent ans". Zejména jest prolog mistrovským dílem pravé poesie, ostatní drama při všech pěkných jednotlivostech jest pouze soujem několika historických scen spojených často odvážně ač ne příliš souvisle zmíněnou již ideou patriotismu. Drama chybuje stálým hlásáním a přílišným stavěním do popředí této myšlenky, tím také jest stavba jeho nesouvislá a zejména stránka psychologická mělce propracovaná.

— Charles Remusat zanechal v rukopise vedle „Abelarda" ještě jiné drama „Saint Barthelemy", které rovněž vydal nyní jeho syn Paul. Je-li Abelard dramatem filosofickým, lze nazvati opět „Saint Barthelemy" dramatem politickým. A v tom ohledu je práce Remusatova dílem výtečným. S Abelardem má společné, že jest opět jen drama knihové, ale i to, že uložen v něm poklad vzácných studií charakterů i politické situace oné doby. Umělecké jednotě díla svého obětoval Remusat mnohý vzácný effekt, zejména smrt Colignyho a vděčné sceny z lidu. Jeho Saint Barthelemy neodehrává se na ulici ale v Louvru. Řeč jest přesná, historické pravdy šetřeno ve všem.

Sotto voce.

Jest lidské štěstí pták,
prst mějme na ústech!
jest lidské štěstí pták,
jejž splaší každý dech.
Síť není jemná tak,
by chytla jej, a v mrak
uletne v jeden spěch;
prst mějme na ústech,
jest lidské štěstí pták.

Je tu, jde, prchá v ráz —
ó mlčme v štěstí svém!
Je tu, jde, prchá v ráz,
ta hra jest zápasem.
Pst! každý staj svůj hlas,
jej vábí ticho zas,
taj láká jej blíž sem.
O mlčme v štěstí svém,
je tu, jde, prchá v ráz!

Poslání.

Je lidské štěstí pták,
kolibri, dá se v spěch:
duch prohýbá se tak,
pod ním jak třtina v mech;
pst! každý utaj hlas,
skryj ticho noci nás!
Jen pohleď s úsměvem!
O mlčme v štěstí svém,
je tu, jde, prchne v ráz!

Louise Siefert.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp: „Vs—ý v Hk." — „Jar. Černý". — „V. Mirotinský." — „V. Městecký". — „Jar. Světelský." — „L. J. N." (V máji. Pod skalou atd.) — „Žil." — „Loco 15." — „K. Světlý." — „A. Hog." (Radost.) — „φ. σ." — „N. N." (Báj. o l.)" — „J. F. T."

OBSAH: Budovcova hlava. Skizza od Vratislava Březiny. — Aleš Romanov. Román ve verších. Napsal Otakar Červinka (Ukázka.) — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Rusové v Praze (R. 1799—1813.) Podává Edvard Jelínek. — Utrpení Claude Bloueta. Novella A. Theurieta. Přel. B. Frída. (Pokračování a dokončení.) — Feuilleton: Blíže k sobě! Od Alexeje Drinova. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10, 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. května 1878. ČÍSLO 13.

Legenda o sv. Prokopu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

I.

Útěk.

S vichrem liják svatbu slaví,
hrom jim k tomu tluče v buben,
blesky jsou jim pochodněmi.
Jak to padá s hustých mračen,
jak to hvizdá šumným borem,
hučí, píská, stená, výská,
praští v lese, úpí v skalách,
a krůpěje deště v tanci
poskakují divým tryskem!
Jaký vír a jaká vřava!

Co to letí nade hvozdy
jako dlouhé, šedé stíny,
co se míhá nad propastmi
jak postavy tajuplné,
co přes tesů holé lebky
točí se jak v plachém zmatku?
Jsou to mračna různotvárná,
jež bouř honí bičem blesku
ze dna moře kolem světa?
Mračna z dálky — ale z blízka
z mračen těch se drápy vinou,
černé nohy, dračí křídla —
bože! to je smečka ďáblů!
Kam to letí v této noci?

Letí dále, letí stále
nad údoly, nade hvozdy,
blesk před nimi, hrom za nimi,
do křídel jim vichr pere.

Divá jízda, nekonečná!
Letí a v svých nesou pážích
na zádech a ve náručí
trosky soch, to zbytky model
domácích to, starých bohů,
které nyní vyhošťuje
nová víra z české země,
které kácí v svatých hájích
ruce, jež k nim spínaly se.
By je skryli před záhubou,
v cizinu je unášejí.
Divá jízda, nekonečná!

Hle tam pět jich, ďáblů starých,
sotva nese těžkým vzduchem
trosku sochy Tříhlavovy;
dva má pouze obličeje,
třetí jemu rozdrtila
rána mlatu hromovitá
z ruky kněze nové víry.
Tam dva vlekou sochu Lady,
celou ještě nedotknutou.
Svarohem ten pracně strká,
Velesa ten vleče mrakem,
a ti druzí malé sošky
šetků, skřítků, domovníčků,
šklebící se, trpasličí;
jiný sotva držet může
misky, číše, obětnice,
trojnohy a popelnice.
Těžký let a namahavý!
Ba i zdá se, že bůh nový
teď se spolčil s živlů vádou:
lijavec a blýskavice
v tvář jim šlehá bez ustání,
na křídla jim padá mlha,
a ten vítr v divém shonu
v kotouč stáčí jejich řadu,
zmítá jimi, strká jimi.
Hrozný vír a děsná vřava!

Z lesů trčí plochá skála
jako stůl. Sem zaměřili,
složili zde těžké břímě,
každý sedl na svou sochu,
oddýchali dlouhou chvíli
jazyk rudý vyplazivše,
a složili černá křídla.

„Jaký nečas! věru, bratři,“
nejstarší všech jal se mluvit,
„umdlen jsem tím hrozným letem
víc, než na ďábla se sluší.
Slyšte radu: nedaleko
odtud v skalách, v černých hvozdech
neznámá sluj tmavá zívá,
prostranná jest, vlhká není,
měkký mech jí stěny kryje,
jak by sám zval k odpočinku.
Na mou věru, ve sluj tuto
složme těžké břímě svoje,
noc a den tam zdřímneme si.
Snad ulehne živlů váda,
blesk snad zhasne, vítr stichne
a my zítra v noci stínech,
dále, dále poletíme
z nevděčné té země české.“

Přijato hned celým sborem;
hlučně celý dav se zvednul,
břímě své zas chytil rázem,
vznesl s ním se do povětří —
a zas dál to jelo, hřmělo,
v čele všech, kdo návrh dělal.
Na cestu jim blesky plály,
hvozd pod nimi stenal, úpěl,
jako proutí ohýbaly
stověké se, šeré duby,
se skal valily se řeky.

Jako tlumy tmavých mraků
jen se mihla ďáblů smečka
a zmizela v černé noci.

II.

V jeskyni.

Nenstál hrom hučet v skalách,
dešť se líti s oblak proudem,
blesk se míhat, vichr výti,
ale v letu mezi mraky
ustanula smečka ďáblů,
jak jim z dálky mezi lesy
kynul černý jícen sluje
jako brána k peklu děsná.
Zavýskli, se zachechtali,
jakby vítr dal jim křídla,
vjeli rychle úzkým vchodem,
protáhli se s trosky bohů,
zmizeli jak stíny v sluji.

Prostraná sluj suchá byla,
jako satan předpověděl,
skalné sloupy klenbu nesly
krápníkovou, mech se chytil
zelený a pěkně šedý
na kořeny starých stromů,
které jako mocné žíly
protkávaly celou klenbu.
Sem tam v koutech suché listí
sladkým dechem podjesené
zavonělo, sotva noha
zapletla se v jeho snítky.
Sotva zvěř tu skrýši znala.
Hustá tíseň keřů, větví
kryla vchod, že ani jedna
nepadla sem kapka deštná.
Útulná tma rozložená
kryla vše, jen blesk se mihnul
slabým kmitem skrze houští
a zas hasnul — pouze šelest
deště v listí neustával.

Sem ukryli staré modly,
urvali pak balvan velký,
zakryli jím jícen sluje,
usedli pak v polokruhu
do mechu a v suché klestí,
smáli se a pošklebali,
mlaskali a hovořili.
Bylo jim zde dobře v suchu.

Ozvěnou hrom hučel z dáli,
ozvěnou jen kapky deště
šelestily jako v snění,
vítr stich', že bylo náhle
slyšet každé hnutí v lese,
jak praskalo klestí v mechu
pod útěkem plaché zvěře,
jak zaskřípla stará sosna
třímající v objetí svém
supí hnízdo, plné mláďat,

jak se utrh' kámen s štítu
skaliny a dál se šinul:
a ty všecky jednozvuké,
tajuplné, bájuplné
hlasy lesa o půlnoci.

V hlubokém tom utišení
bylo náhle slyšet kroky
vzdálené, však bližší stále
šelest, jak by rozhrnoval
někdo větví hustou clonu,
jak by dral se skrze houští;
teď již blízko vedle vchodu
zněly jasně tyto kroky
těžké, přísné dál a blíže,
jak by kdos vchod sluje hledal.

Ulekli se ďábli rázem,
hlavy stiskli dohromady,
pak se znova rozesmáli —
kdož by moh' je tady rušit!

V tom však zaduněly rány,
těžké rány, jako mlatem
na balvan, jenž otvor skrýval,
těžké tak, že zachvěly se
stěny skal, že vyplašený
z houštiny pták vylít' s křikem
a se vznášel v dlouhých kruzích
na šumících, těžkých křídlech.

Balvan chvěl se, povoloval.

Vzchopila se ďáblů smečka,
s rykem ku vchodu se hnala,
všichni tlačit pomáhali:
opřeli se v půdu patou,
jeden čelem, druhý zadkem,
tlačili, a řetěz pevný
spletli z rukou, noh a křídel.

Ale rány nepřestaly,
hřměly dále, bez ustání,
balvan chvěl se, povoloval,
ďábli víc a víc jej tiskli. —
těžký zápas k nepopsání!

Rána hromu zaduněla:
uhodilo vedle sluje
až v základech zem se třásla,
obrovský dub, nade slují
jenž své větve rozprostíral,
hořel jako jasná svíce,
blesk si z něho třísky kroubal,
sjel po hladkém kmenu dolů,
smek' se v skálu jedním skokem,
balvan rozstřík' v čtyry kusy,
s rachotem jenž valily se
v sluj a strhly svojím letem
ďáblů rej, jichž řetěz hustý
roztržen se kolem svíjel.
Za balvanem ale běda —
jakby blesk byl jeho poslem,
veliký muž objevil se,
černovlasý, černovousý,
v řize hnědé, provaz bílý
kolem beder, v ruce svojí
obrovskou hůl s křížem zdvihal
a tím krokem, jenž již z dáli
zlekal ďábly, teď se blížil,
nadlidský, pln velebnosti.
Svíjících se, úpějících
ďáblův ani neznamenal,
z hořícího dubu urval
velkou snět, jí zamáv vzduchem
pochodní jak plápolavou
napřed střčil svou hůl s křížem
a pak vešel do jeskyně.
Pochodeň svou zatknul v skálu,
rozhlížeti jal se kolem.

Polekaná rota ďáblův
ukryla se v kouty sluje
neb za sochy starých bohů,
on však vida jejich tváře
šklebné, zlobné, posměvačné
strhl s beder provaz bílý,
spletl důtky uzlovité,
zvolal bleskem jako bouře:
„Jmenem Otce, Syna, Ducha“
a již jal se ďábly mrskat
z koutů, kdež je všecky plašil,
až se jeho pod nohama
svíjeli, pak jedním rázem
vzpjali se a k stropu vznesli,
vyrazili s třeskem děsným
díru v klenbě: ještě zasáh'
hrozný provaz, litající
jak blesk bílý šerem sluje
kopyto neb křídlo dračí
a již po nich ani stopy.

Ustál mnich v své těžké práci,
bedra převázal si opět,
berlu s křížem pozved' k nebi,
klekl na zem, hlasem velkým
zapěl, až tím skály zněly:
„Hospodine, pomiluj ny.“
Dopěl a pak ještě dlouho
klečel vroucích na modlitbách.
Bouře přešla a skrz otvor
vyraženým letem ďáblů
dívaly se do jeskyně
poprvé snad od stvoření
veliké a zlaté hvězdy.

Tak se Prokop, sluha boží,
ubytoval na Sázavě.

III.

Ora et labora.

Slunce vzešlo v plné kráse
na azurném čistém nebi,
když ze sluje vyšel Prokop
po noci, již v rozjímání
v kleče strávil v bdění smutném.
Vyšel v les dík vzdáti bohu,
vyšel v les též práci hledat,
neb dle řádu posvátného
otce mnichů Benedikta
s modlitbou má ruku v ruce
práce jíti, jak na květu
s krásou barev zdobných vůně.

Vyšel v kraj se opíraje
o sekery topor silný,
kterou včera hřímal v balvan,
jenž mu bránil přístup k sluji:
vyšel, aby v temném hvozdě
skácel strom, jenž potřebného
poskytnul by jemu dříví
na zřízení domácnosti. —

Kráčel úzkou stezkou v skalách
plnou výmolů a strží
od včerejší bouře vrytých.
Neschůdná to byla cesta,
ale s vrchu vítala jej
taká vůně, taká svěžesť,
taký chlad a šum a něha,
že rád zostřil kroky svoje.
Kamení se lesklo v slunci,
rosné perly mezi trávou
míhaly se celým deštěm,
mech, jenž visel stromům s brady,
svěžestí se lesknul novou,
kůra bříz jak roztavené
stříbro hrála v šeru buků.
Lilje polní vedle cesty
chvěly se a ukláněly
a ze srdce modrých zvonků
motýl, jenž tam přenocoval,
vylít', že se zdálo mnichu
jak by jeden z pěti lístků
ožil a se vznesl v azur.
Z hloubi lesa tam, kde šero
usedlo jak šedý pavouk,
jehož sítě nekonečné,
stíny stromů, v dál se táhly,
ozýval se žežulice
věštný hlas a melodický,
drozd jí v stráni odpovídal
druže k jejím táhlým žalům
všecky snivé hlasy lesa,
větrů ston a ševel listí,
větve drsné zaskřípnutí,
bzukot mouchy polapené,
když po suchém listu běží.
Časem zazněl silný hlahol
jak by kdosi neviděný
z hloubi duše oddech' sobě,
nebo jakoby mocnou rukou
zasáh' kdosi v struny harfy
vítr stromů korunami,
projel a zas zapad' v houšti.

S jasnou myslí kráčel Prokop
výš a výše sráznou stezkou,
cítil, jak se hruď mu šíří
volností, jak s vůní lesa
samoty dech dotýká se
jeho skrání vráskovitých.
Kráčel v před a chválil boha,
že jej vedl z labyrinthu —
lidských mdlob a snů a bojů
v tento klid, v to ticho lesní.

Nyní stál na čele hory.
Obzor před ním nedozírný
rozvinul své pestré vlny.
Kam pohlédnul samé lesy!
černaly se, modraly se,
k nebi lnuly dlouhým pruhem
a z nich, jako oběť raní
stříbrná se nesla pára.
Sem tam mnohý obr valný
výš povznesl pyšné čelo,
blesků rýhou znamenané
a rozpínal v dál i šířku
rozsochaté větve svoje,
jak by hlídal rod svůj celý.
Nejníž pod ním pod úbočím
svislé, nahé stěny skalní,
proudila se bystrá řeka,
pěnila se o balvany,
burácela, jak jí v cestu
strom se manul vyvrácený.
Celé roje ptactva vírem
kroužily nad černým hvozdem,
křídel ruch a stromů šelest,
vody šum a ptactva povyk
tisíc hlasů pojilo se
v plesný vír, jenž hlavu snící
opojil až do závrati.

Sotva Prokop odhodlal se —
odvrátit zrak udivený,
když na srázu nad propastí
vyhlídnul si statný dubec
mohutný a rozložitý,
ruku vzpřáh' a již chtěl vzmachem

ránu pustit na kořeny:
když zrak jeho utkvěl náhle
ve koruně — tam hnízd plno,
tísnilo se vedle sebe,
jak by stromu byly plody —
a z těch hnízd se vztahovaly
k němu žluté, nahé krky
a nad hnízdy úzkostlivě
matky v skřeku poletaly,
a v haluzích šumělo to
jako vzdechem, jako pláčem.

Nevyzpytný pocit schvátil
mužné srdce Prokopovo,
sekera víc nedopadla
klesla ruka napřažená —
nemoh', nesměl, nechtěl ani —
zadumal se used pod strom;
v jeho hrudi neznámý hlas
volal k němu: Jakým právem
chceš zde kácet svaté stromy,
cizinče, rci, jakým právem!

A tu se mu zdálo náhle,
celý kraj ten, jak jej viděl
že jest velká bytost jedna,
velebný kmet hrůzyplný, —
jeho hlava v azur nebes
utajená — skály kosti
mohutné jsou jeho lebky,
údy hory, vous a šaty
nekonečné šumné lesy,
přepásán jest lesklým pasem,
řekou, jež se leskne v slunci:
a ten stařec kráčel k němu
blíž a blíž a mluvil děsně
šumem vlny, šeptem listí —
zpěvem ptáků, hlasy lesa:
„Cizinče co žádáš na mně?
Proč jsi přišel klid můj rušit,
kácet moje staré stromy,
z pestrých obrub řízy mojí
shazovat mi hnízda ptačí,
plašit moje hnědé srny,
hledat cestu v doupě lišky,
přistřihovat orlům křídla
a svým krokem rušit reje
mladých vlků při měsíci?
Jdi jen zpátky, odkuds přišel,
přej mi klid a zapomnění!" —
A ten stařec blíže kráčel;
jak otvíral svoje ústa,
Prokop uviděl v nich světy
kolující, rojící se,
slyšel hlas jak orkán dutý,
praskot stromů, skalisk děsný
vír a závrať jak by všecko
mělo v chaos prvý klesnout.

Prchati chtěl před tím zjevem,
jenž vztahoval po něm ruce,
couval dál až ku pokraji
nakloněné strmé skály,
jeden výkřik a již letěl,
tma jej polkla v bezdný jícen,
cítil jen a tušil propast.
. . . .
Probudil se — ležel v mechu.
Slunce k horám sklánělo se,
u nohou mu lesní králík
škubal jetel bělokvětý,
z houští laně dívaly se
bez bázně, jak modré oko
hořec k jeho skráni skláněl
plný květ a tiše, tiše
přes mozolnou ruku jeho
sluníčko se bralo lesklé
polo křídla roztáhnuvši,
jak by chtělo z jeho dlaně
vzletět přímo ku obloze
Pánu bohu do okénka.
Prokop cítil slzu v oku
a v své duši cítil radost,
tajný hlas mu pravil tiše:
Kdo je dobrý, vždycky žije
s přírodou ve blahé shodě.

Zpáteční pak nastoup' cestu.

(Pokračování.)

Výlet do Chorvátska.

Novelka od *Jana Volarce.*

Jsou tomu právě tři roky, co jsem shledal všechny své nevydané rukopisy, nakupil je v úhlednou hranici a zapálil tuto fidibusem, kterým jsem byl napřed obsloužil svou sprostou hliněnou dýmku. Nemusím snad zvláště podotknouti, že byl osudný fidibus utvořen z nepříznivé recense mých posledních veršů.

S trpkým úsměvem pohlížel jsem na hody lačného plamene, jenž trávil mžikem dílo přemnohých probděných nocí. Ó, jak se svíjely ty sežloutlé blány v objetí zhoubného žáru! Jiskry těkaly po nich jako prchající myšlenky a dým se vznášel nad spoustou popele jako duch, jenž byl províval tu vrstvu papíru. Ještě vzdoruje jedna stará, mastná ballada — musil jsem ji přidržeti dýmkou. Zasiptěla, umírajíc, až mi to duší proniklo. Jsem hotov. Sebral jsem popel na dlani a rozfoukl jej na všechny strany.

Když jsem dílo zkázy dovršil, přinesl mi listonoš psaní, v němž mi posílal strýc z Chorvátska spoustu písku a důtklivé pozvání na prázdniny. Oko mé se vyjasnilo, když spočinulo na režné obálce domácí výroby strýcovy, a když jsem si připomněl doby, za nichž mne strýc nejednu hodinu v tajemství te výroby zasvěcoval; bezděky vloudil se mi úsměv na rty, když jsem prohlížel pádné, jadrné písmo srdečného dopisu, vyhýbajícího se opatrně zrádným úskalím českého pravopisu.

Považoval jsem toto psaní za zřejmé pokynutí osudu. Bylť jsem právě přemítal, jakým způsobem bych nejlépe zmizel s jeviště své dosavadní činnosti. Toužil jsem po kouzelné čapce, která by mne učinila neviditelným na delší dobu. Alespoň na tak dlouho, až by mé poslední nešťastné verše zapadly v jícen zapomenutí, až by mne literární přátelé přestali popouzeti svým soucitným mlčením i svými pokryteckými apologiemi, až by zapomněli, že jsem náležel také k jejich cechu a položili mne k mrtvým literárním veličinám, které již nebudí soucitu ani závisti.

Zde mi posílá příznivý osud tu kouzelnou čapku. Ztratím se na čas v daleké zemi, kde si mohu z plných prsou oddechnouti po horké nešťastné literární kampagni. Tam nedorazí ani vlnka toho proudu, z něhož právě co rozbitý vrak vycházím, tam nezavadí ani jediná česká litera o mé utýrané ucho. Strýc je nejblaženějším z blažených Feáků. Mluvívá o literatuře jen z donucení a vždy s posvátnou úctou, jakou pociťujeme vůči věcem tajemným a nadpozemským.

I jinak poskytne mi krb jeho bezpečný útulek. Strýc je vdovcem i nemusím se obávati, že najdu v jeho okolí některou z těch krásných víl, jejichž kouzelné umění se mi zhnusilo až do poslední finty vějíře, že budu muset umírati nudou při jejich prázdném štěbotu a obrňovati oči neprůhlednými skly před jejich prostudovanými pohledy, že budu muset k vůli nim počítati své knoflíky, zanedbávati dýmku a každou chvíli jim dávat na srozuměnou, že mi pramálo záleží na jejich úsudcích o mé osobnosti a že mně jedno, úplně jedno, jsou-li jim vhod ty tři hluboké vodorovné rýhy na mém čele a ty prořídlé vlasy na mém temeni čili nic. Bývalť jsem tehdáž hrozným, když jsem mluvil o ženských!

Šťastnou náhodou byl strýc již před lety zanešen daleko od ostatního příbuzenstva a měl s ním, pokud mi bylo povědomo, jen velmi porůzné a chladné styky. Byl tedy jako zdravé jablko vytržené v čas z řady hnijících sousedů. Moji ostatní strýcové a tety odpustí

*

mi tento příkrý výraz. Byliť vesměs nakaženi lichou příbuzenskou láskou několika starých tet, chtících ze mne mermomocí učiniti loutku, již by si po libosti strojily dle copařského svého vkusu a jejíž osud by uspořádali podle svých převrácených pončtí o štěstí pozemském. V ráji, kterýž pro mne takto chystaly, stála ovšem v popředí půvabná Eva s lákavým jablkem slušného věna v ruce.

Roztrhal jsem bez lítosti celou tuto tkaninu, a uražené tety rozkřičely mne za to mezi příbuzenstvem co nevděčníka a podivína, s nímž není vůbec žádného pořízení.

Zdá se, že pronikly neurčité slechy o mém šeredném způsobu života i k strýci do Chorvátska. Podotýkalť v listu několikrát s obzvláštním důrazem, že leží jeho dvorec o samotě a že se v starém šedivém „kaštelu“, který mu slouží za obydlí, nalézá jeden odlehlý pokojík, v němž se budu moci zapřísti dle libosti.

Rozhodl jsem se zkrátka, že pojedu do Chorvátska.

Nebudu vám líčiti dojmy své cesty. Podotýkám jen, že padal kámen za kamenem s mých prsou, čím dále od vlasti mne parostroj unášel, a že jsem si z hluboka oddechl, když spočinul zrak můj z jitra oknem vagonu na široké pláni s pasoucími se stády koní a s osmáhlými lidmi v širokých bílých kalhotách a v huňatých pláštích.

Slunce chýlilo se k západu, když jsem ve skrovné chorvátské stanici seskočil do náručí čekajícího strýce. Jediný pohled mne přesvědčil, že se strýc hrubě nezměnil pod nebem chorvátským. Jen pleť jeho obličeje zbarvila se jižněji a prokvetla slavnějším ruměncem, jenž čerpal oheň svůj patrně z bujaré krve chorvátské révy.

Tato živější barva pleti byla bezpochyby také příčinou, že se mi zdály drobné husté jeho kučery, pokrývající dosud úplně leb jeho jako jemná vlna beránčí, poněkud bělejšími, než byly před lety. Ostatně neshledal jsem nijaké změny na obrovské jeho postavě a prudké jeho objetí dokázalo mi citelným způsobem, že bydlí v obrovském tom těle i bývalá upřímnost i bývalá síla.

Usedli jsme do lehké pryčky, jejíž kozlík se honosil štíhlým jonákem v širokých plátěných kalhotách a dlouhé plátěné, na rukávech červeně vyšívané bundě, přes niž měl oblečenu černou, toliko do půl zad sáhající kazajku bez rukávů, s několika řadami drobných kovových knoflíčků na prsou. Na kudrnaté jeho hlavě posazen byl šviháckv na stranu nízký černý klobouček s velikým pestrým chocholem, v němž bylo pérem a květem zastoupeno téměř všechno ptactvo a rostlinstvo chorvátských hájů.

Jeli jsme málo vyjetou polní cestou. Brzy zmizela trať železniční se svými jednotvárnými strážními domky a telegrafními tyčemi s našeho obzoru a kolem rozprostřela se tichá krajina zvláštního rázu.

Na tváři toho kraje neprovedla ještě dílo své nelitostná břitva, která zůstavila na většině domácího našeho lánu jen roztýlené ostrůvky pochybného lesa; kraj tento pyšnil se ještě v bohaté přirozené ozdobě rozmanitého stromoví. Ani místa, na nichž ustoupily háje rolím, nejevila se co mezery v bujné této porostlině; neboť vysoká kukuřice se svými mohutnými, hrdými třtinami a velikými, šťávnatými listy podobala se u porovnání s naším nizounkým obilím sama zakrslému háji Z ní neprohlížely skromným očkem chrpa a koukol; ale plazivé tykve stlaly tam po zemi své veliké, ohnivě žluté květy a vybíhaly s obou stran až daleko do cesty, na níž se tu i tam ve svaté prostotě válely již i buclaté, tmavozelené jejich plody. Překrásný věru byl pohled na šíré tyto spousty kukuřice, stojící tu bez pohnutí, klidně a pyšně, any paprsky klesajícího slunce odívaly jemným kovovým leskem nesčetné plochy rozmanitě přehnutých a odstíněných listů jako sklony drobných vln na klidném zeleném moři Lesklá zeleň její střídala se s vážnější barvitostí hustých listnatých hvozdů a s vlnitého pásma ladných pahorků usmívala se světlá zeleň révy, rozkošná ta ozdoba vínoplodných krajů. Vinohrad, háj, kukuřice — toť základní živlové, z nichž se skládá krajina chorvátská. Vesnice ukrývají se v hustém stromoví a jen štíhlé věže bílých kostelů vypínají se tu a tam z vlnivé zeleni a zrak tvůj vzletá rád po němém pokynu bělavých těch prstů k zářivě modré obloze, po níž milo toulati se s bělorounným stádem lehounkých obláčků.

Naslouchaje toliko z pola veselým řečem hovorného strýce ssál jsem nový ten obraz krajinný zvolna do vnímavé duše. Domníval jsem se, že v něm nalezám prosté kouzlo, které pokročilejší rozvoj společenského života u nás téměř nadobro již setřel a které nám vane ještě vstříc z upomínek lidu a starých písní národních. Vše jevilo se mi tak známým a přece nemohl jsem se upamatovati, kde bych to byl před tím viděl. Tak bývalo asi u nás před lety, snad za dob našich pradědečků a prababiček. S takovými myšlenkami pohlížel jsem na ohromná stáda koní, toulající se volně kvetoucím pažitem; na štíhlé jejich hlídače v bílých plátěných oděvech, s puškami na zádech; na četné ohně, planoucí na pokrajích hájů a obklopené hochy a děvčaty v malebných, pestrých krojích; na husté kříže a boží muka s hojnou ozdobou uvadlých i čerstvých věnců; na selské povozy, uháněјící v oblacích bílého prachu kolem nás, o třech, čtyrech koních, plných zvonků, kvítí a pentlí, na statné hochy s opeřenými klobouky, již seděli jak ulití na těchto koních, a na skupení žen a dívek, jež se s povozů těch zpod malebně uvázaných, řásnatých šátků a řad skvoucích penízků jasným zrakem rozhlížely po večerní krajině.

Les, do něhož jsme právě zajeli, zahradil mi na pravo i na levo vyhlídku svými hustými větvemi, mezi nimiž se již ukládaly tajemné stíny večerní.

Zrak můj utkvěl na jednom stromě.

„Toť ušlechtilý vlašský kaštan!“ pravil jsem k strýci.

„Ovšem,“ potvrdil tento. „Zdá se, že tě překvapil. O, zlatoušku, v našich lesích očekává tě dosti podobných překvapení. Časem i nemilých. Nemáš-li na příklad posud čest osobní známosti s vlkem — zde můžeš s ním vejíti v nejdůvěrnější styky. Želvy nejsou tu rovně žádnou vzácností. Mám jeden vlastnoručně chycený a civilisovaný exemplář doma. Říkáme jí Toto. Moje Jaroslava — —“

Odsedl jsem bezděky od strýce a vypoulil jsem naň ustrnulé zraky.

„Proč sebou škubeš?“ zvolal strýc a pokoušel se o vážný posuněk, při čemž jej káraly šibalsky mžourající oči ze lži. „Ach, odpusť! Zapomněl jsem ti oznámiti, že jsem přestal býti vdovcem.“

Mlčel jsem chvíli ohromen; na čele mém shrnovaly se mraky.

„A nepsal's mi o tom ani slova,“ prohodil jsem posléze a shrnul jsem v těchto slovech všechno své mravní rozhořčení nad pokrytstvím strýcovým.

„Nepsal jsem, poněvadž — — Jene, Jeníku! Povím ti to zpříma: zamlčel jsem svou ženu jediné proto, abych tě sem dostal. Znám tvou nechuť k ženské společnosti. Slyšel jsem o tvém samotářství a podivínství. Když jsem si byl pro ženu v Čechách, hrál mi o tom každý z našich starožitných rodinných spinetů — však víš, koho myslím — jiný kousek.“

„Ah, byl's tedy také v Čechách a navštívil jsi všechno příbuzenstvo vyjma mne,“ pravil jsem kousavě.

„Promiň člověku ženitbou na duchu pomatenému!“ omlouval se rozpačitě strýc. „Víš zajisté, že zastírá delirium lásky smysly každého živočicha. Za to mám tě nyní zde. Mé Jaroslavy se nestrachuj. Je to vzdělaná česká ženuška, jež bude s tebou, chceš-li, hovořiti od rána do večera o literatuře.“

Tak! Pěkná útěcha! Nedosti na ženské — ještě literatura!

„Hleď, milý hochu,“ pokračoval strýc, „nemohu pochopiti, proč se také ty neženíš. Máš přece k tomu již nejvyšší čas. Při svém postavení mohl bys vyživiti dvě ženy najednou. Či se obáváš košů? Pohleď na mne. Má Sláva je jediným sirotkem po jednom z mých starých nerozlučných druhů. Vybral jsem si na památku nejpěknější kus z jeho skrovné pozůstalosti. A šlo to hravě. Veni, vidi, vici — i při tom nemotorném těle, i při těch sněhových vločkách na mé skráni. Následuj příkladu mého. Hádáváme se často o tomto předmětu s Pavlou —“

Nyní odsedl jsem od strýce až na samý okraj pryčky. Ještě Pavla. Octnu se patrně v dokonalém haremu. Toť přílišné! Přelud tichých prázdnin rozplynul se v nivec. Nu, nerozdělám ani svůj kufr. Pochybuju, že vytrvám týden v tom chorvátském Děvíně!

„Hoj, Andráši, pobídni koně!“ zvolal strýc na ozdobu kozlíku. „Marta brouká již dozajista nad hotovou večeří.“

Dobře, že se mezi tím sneslo nad krajinou šero noční a že zastíralo po další cestu strýci výraz mého obličeje.

Cesta zatočila se hlubokým úvozem do pahorku, na němž jsem rozeznal ve tmě nad hustě skupenými vrcholky stromů tvary objemné věže s cibulovitou bání.

Vyjeli jsme konečně na dvůr, před stavení jednopatrové s dřevěnou pavlačí, na níž se zamihla ženská postava se svící v ruce. Seběhla nám vstříc po vetchých dřevěných stupních a svítila nám při slézání tím způsobem, že sama celá ve stínu zůstala. Poznal jsem prozatím jen, že je něžně rostlá a mladá.

„Nu, zde jej máš, Slávo!“ zvolal vesele strýc. „K vzájemnému představení není zde ostatně místa. Vzhůru!“

Teta podala mi spěšně ruku a stoupala po schodech před námi, obracejíc k nám chvílemi na polo obličej. Tentokrát poznal jsem již při záři svíčky, již nesla před námi, že není ohyzdná.

Na pavlači očekávala nás druhá podoba ženská, která mne uvítala velmi obřadnou poklonou.

Vstoupili jsme do předpokoje, jehož podlaha se skládala z mnohohranných cihel — skromná to předmluva k salonnímu románu, v němž mi ty všetečné ženské dozajista již přidělily úlohu titulního hrdiny.

Nu, o salónu nelze mluviti. Na této podlaze možno sice klopýtnouti, nikoli však sklouznouti a čtyři mohutné trámy ve stropě, ač nově obílené, prozrazují na první pohled selskou jizbu s troškem panského líčidla na hrubých rysech. Je to zkrátka lehce olakované barbarství. Škoda, škoda té prosté jizby! Jak útulnou by byla, kdyby visely s těch trámů v lahodné směsi kytice rudé papriky, temešvárský kalendář, dlouhé čibuky a strakatý měšec s tabákem; kdyby na učazené stěně tikaly dřevěné červotočivé hodiny s pihovatým ciferníkem; kdybychom se houpali se strýcem v pohodlných lenoškách naproti sobě, s baňkou vína a šachovnicí mezi sebou a s libým nepořádkem kolem do kola! Však ubohá jizba představuje smutné jeviště hrůzovlády ženské. V tupé resignaci stojí vydrhnuté židlice na vykázaných sobě místech; bojácně tisknou se bezúhonné skříně k nudně bílým stěnám a porculánové figurky na průčelí jejich choulí se k sobě jako ptáčata před bouří; samy sošky husitských náčelníků onde ve výklenku vypadají jako přestrašeny věčně hrozícím smetákem a chocholem peří; vzduch bez vůně a barvy, mrazivě průhledný jako na štítech Alp a s trámu visí jen pozlacená útlá nádoba, z níž kypí na všechny strany břečťanová zeleň.

Strýc představil mi nyní s malými okolky svůj harem. Zde moje choť, tam švagrová, onde tchýně. Prohledl jsem si postranním, ale bystrým pohledem nepřátelskou trojici, s níž jsem měl síly a důvtip svůj měřiti v několikadenním nepřetržitém boji. A tu zmocnila se mne především nevole a lítost nad zbloudilým strýcem. Když jsem nyní při světle pohledl na tvář tetinu, připadl mi bezděky na mysl výjev ze známé arabské báchorky. Z oceanu vynořuje se tam kdesi na břeh nestvůrný obřím se zlatou klecí pod paží. Usedá ve stínu palem, klade zlatou klícku do trávy vedle sebe, odstraňuje palcem závoru: a hle! z ozdobného vězení vyklouzla svůdná podůbka ženská, jakou strojívá básník Východu s nadšením v muselínovou mlhu, v zářivou rosu perlí a ve zlaté kruhy se zlatými zvonečky, jež zvoní při každém kroku kolem drobných sněžných nožek. A něžné toto stvoření usedá k nestvůrnému věžniteli svému, by osladilo mu klid odpolední hříčkami vylhané milosti. Krásný obličej kloní se s úsměvem k bizarrní hlavě, jež odpočívá na jejím klíně, drobné prstíčky bloudí hravě drsnými kučerami, pokrývajícími obrovskou jeho leb jako čupřinatá kleč témě skály, ale veliké černé její oči zalétávají toužebně za moře, do modré dálky. Ubohá zajatá krasavice! Ubohý věznitel její!

Ubohý strýc! Málem bych byl doložil: ubohá teta! Pravda, že se protivy stýkají, ale tyhle dvě protivy nemůže sloučiti žádný prsten na světě, byť na něm spočívalo nejmocnější kněžské požehnání. On hřmotný

a vysoký jako postava z Brobdignaku; ona útlá a něžná, vedle něho pravá Liliputánka, již by mohl chovati jako děcko ve své náruči. On bělohlavý drsný stařec, jenž ocenil již dávno laciné pozlátko pozemského divadla a nahledl za nejskrytější jeho kulisy; ona krásná čekatelka na stupních kouzelně osvětleného jeviště, s leskem jarního slunce v usmívavém obličeji a s očekáváním tisícerých krásných věcí v zářícím oku. Dosti již na tom rozdílu. První jaro a pozdní jeseň života odděleny jsou hlubokou, širokou propastí, jíž nelze zaceliti opentleným proutkem rozmariny.

Když jsem popatřil na sličnou tetu, cítil jsem upřený pohled strýcův na své tváři: chtěl se bezpochyby pásti na mém úžasu a snad i na mé závisti. Úžasl jsem, pravda. Ale závisti nedočetl se zajisté v mém obličeji. (Pokračování.)

Léčebné drobty.

Od *R. E. Jamota.*

I. Zneužívání morfia.

Cizí vášně, jmenovitě ty, jichž jsme z vlastního názoru nepoznali, bývají nám nepochopitelnými, ano naplňují nás časem i takou ošklivostí, že neváháme odíti se vůči nim v roucho spravedlivého volajíce s fariseem: Bože můj, děkuji tobě, že nejsem jako jiní. Ovšem činíváme tak pokud jsou vášně ony — cizími, jestliže však sami v ně upadáme, s potěšením tu vyhledáváme omluvu. Zejména jednáme tak u vášní moderních — vlastně už nejsou dávno moderními — jakými jsou požívání některých ústrojných jedů, tedy pití nápojů opojných a kouření tabáku. Jak nepochopitelným je nám kuřák, jestliže sami nekouříme! Všecky ošklivosti na kuřácích jsme s to vykoukati; nedovedem pochopit, co to za rozkoš pouštěti dým do úst a z úst; pokusíme se o vykouření doutníku — a zaplatíme pokus takový dost draze. Všecko tak nepříjemné, tak nepochopitelné a hle, vyskytnou se několikrát ještě okolnosti, za kterých si zase pokouříme — seznáme jednou jen blahodárnou, konejšivou moc nikotinu na zemdlelé, unavené nervy své — a stali jsme se kuřáky.

Leč všechno to je všedním, a řekneme konečně pochopitelným zjevem; ale jak jen mohou lidé navyknouti si požívání opia? Opojné nápoje lahodí naší chuti, tabák má své aroma — ale opium má chuť nepříjemnou, je hořké, nevoní příjemně, je nanejvýš nebezpečné — a přes to všechno navyknou si lidé požívání jeho v té míře, že poškodí podstatně celé své tělesné ústrojí, ochromí ducha, zničí duševní svůj klid a podobně. Jak nepochopitelno! A přece jsem přesvědčen, že nestálo by to mnoho namahání, učinit na příklad kohokoliv z čtenářů svých jedlíkem opia; třeba by mu i dán byl před tím na výstrahu klassický spis anglického jedlíka opia slavného de Quincey. Jestiť nálada duševní, do níž člověka pohrouží poněkud větší dávka opia, tak ušlechtile příjemná, že je skutečně zapotřebí jisté síly duševní, aby jednotlivec třeba na samém počátku s úspěchem mohl vzdorovati novému pokušení. De Quincey líčí náladu po prvém požití opia perem klassickým, avšak zdá se mi, že všecko jeho umění spisovatelské nevystačilo ani na desátý díl příjemností, jaké poskytuje opium zejména utrápenému člověku Tvrdím tak ze své vlastní zkušenosti. Když jsem de Quinceyho spis četl, přeběhnul jsem líčení jeho rozkoše po první dosi opia dost zběžně; dychtil jsem po seznání jeho pozdějšího trápení, konečně pak neutkvěl mi popis blaženosti, jemuž jsem ani mnoho víry nepřikládal, tak hluboce v mysli, jako popis pozdější jeho rozervanosti. Avšak když jsem před krátkou dobou ku potlačení bolestí fysických požil značné dávky tinktury opiové — tuším as padesát kapek, a leže v posteli uzřel z nenadání svět kolem sebe v nejrůžovějších červáncích v nejlibějším souladu, tu vynořily se mi z moře zapomenutých představ kresby de Quinceyho v nejživějších barvách, a já poznal, jak snadno je upadnouti v jeho vášeň. Avšak nedosti na tom. Druhého dne ač zdráv, před uložením se k spaní zcela mechanicky zase jsem sáhnul po lahvici s opiem a byl bych si zajisté byl hleděl přikouzlit opětně včerejší blaženost, kdybych nebyl se vzchopil a osudnou lahvici vyhodil oknem — přiznávám se, že bych jinak nebyl dovedl svůdnosti jedu vzdorovati.

Tak vypadají nepochopitelné vášně v okamžiku, kdy podstatu jejich na sobě seznáme, a jsou zajisté okamžiky, kdy cítíme pravdu tvrzení některých, že lidská povaha vždy spíše chýlí se k zlému, dokonce když oděno je zdánlivě v roucho svůdné.

Než titul dnešní mé stati není jak patrno v souladu s mravním tímto raisonováním, proto obracím list, ač se přiznávám, že těžko je uzavříti se meditaci podobné, když jednou za vzácnou dobu zatluče člověku na vrata jeho nitra.

Vášeň opiová — sit venia verbo — dostala se v naší době do jiné fáse. Připravenina z opia, obsahující snodárné i konejšivé jeho účinky, v mnohém ohledu opium zatlačila, ana působí mocněji, bez nepříjemných některých spoluvlastností, a konečně může užívána býti v mnohem nepatrnější dávce. Že tím myslím morfium, uhodnul zajisté každý, kdo k řádkům těmto zabloudil. Morfium má všecky vlastnosti konejšicího léku. Působí jistě, rychle, dá se dost dobře uschovat a je poměrně dosti levné, tak že se právem těší všeobecné oblibě. Znám lékaře, kteří tvrdí, že by bez tohoto praeparatu ani nechtěli býti lékaři. Také mnohý z učňů Aeskulapových tak rád jím všecky nesnáze konejší, že i nemocní, lékaři tedy namnoze v ohledu léků slepě důvěřující, kouzlo, kteréž tak často strasti jejich konejšilo, záhy prohledají a počínání lékařovu na odpor se staví. Znám příklad, že nemocný vrátil lékaři recept s poznámkou, že morfia užívati nechce, což ovšem pouze za následek mělo to, že mu lékař předepsal týž lék pod jiným jménem a nemocný se nejen upokojil, ba

účinek nového léku nad morfium vynášel — ač jinak nechci tvrditi, že by takové počínání se strany nemocného bylo pro lékaře právě tuze lichotivým. To však jsou jen výstřednosti. Kdo morfia skutečně potřebí má, ten byť již desetkráte účinek jeho byl poznal, přece jen po něm po jedenácté sáhne. Skvělý příklad toho podává Purkyně. Slavný tento muž trpěl na sklonku svého života velikými bolestmi. Ač se mu přátelé jeho nabízeli, že chorobu jeho prozkoumají a na základě toho dle nejlepšího svého svědomí s ním naloží, zamítnul přece každou lékařskou radu, a konejšil bolesti své jedině silnými dávkami opia a morfia.

Jmenovitě objevení nové doby, že morfium vstříknuto byvši pod kůži mnohem rychleji působí, než byvši požito ústy a vstřebáno teprve soustavou zažívací, pojistilo morfiu snad na staletí existenci.

Je pak také účinek vstříknutého morfia přímo zázračným. V několika minutách ustává i nejprudší bolest a ustupuje volně pocitu jistého blaha. To také učinilo podkožní vstřikování morfia či jak se obecně říká morfiové injekce obecně známými, ba tak známými, že pochybuji o zavděčení se popisem, jak se vykonávají.

Proto jen k vůli jakés takés úplnosti povím, že Francouz Pravaz upravil dnešní naši methodu spůsobem definitivním. Malá stříkačka, jímající jeden gramm vody, dá se pevně spojit s jehlou dutou, skrze kterouž pak píst stříkačky tekutinu vyhání. Píst sám je tak rozdělen, že možno s jistotou jen určité množství vstříknout. Má-li se pak malinká tato operace podniknout, tu odtáhne se dvěma prsty část kůže od podkladu svého a do části, již mezi prsty držíme, pohrouží se jehla tak, že zůstává po vbodnutí mezi kůží a svalstvem. Po té se roztok morfia vstříkne. Vpichnutí jehly není nijak bolestné. To jest poněkud intensivněji vbodnutí samo se sice člověka dotkne, avšak nepříjemnost tím vznikající není nijak přílišnou. Vím to sám ze své zkušenosti. Vstříknuv si sám několikrát morfium podkožně vbodnutí samé jedva jsem cítil. Lidé si proto injekcím tak navyknou, že ani svalem při vbodnutí nepohnou.

Bohužel si tomu lidé také příliš snadno navyknou! Jestliže nemocnému několikráte za sebou morfiového vstříknutí se bylo dostalo, tu navyká si mu z pravidla tak, že ať si trpí nebo ne, po injekcí nové baží a to měrou takovou, že mnohdy je uměním úpěnlivé prosbě jeho odolati. Slovem moderní podkožní injekce přetvořily vášeň pojídání opia ve vášeň podstřikování. Dokud lékař sám vstříknutí vykonává a tak nemocného plnou měrou ovládá, není ovšem snadno aby vášeň ta vypukla v plný plamen; jestliže však lékař z pohodlnosti či z jiného nějakého důvodu dá stříkačku Pravazskou a recept na roztok morfia nemocnému do ruky, tu otevřel vášni dveře do kořán a zavinil tak politování hodný stav, v jaký nemocný po dlouho trvajícím vstřikování upadá. Neboť nemocný nespokojí se s dávkou počáteční — na příklad s jedinou plnou stříkačkou za den, nýbrž opětuje, když se byl organismus vůči morfiu tak otupil, že účinky jeho za kratší dobu ustávají, vstřikování tak často, jak toho potřebu cítí, což za následek má záhy ochorobnění soustavy nervové v obrazu hrozném.

Příznaky takovéhoto stavu, následkem zneužívání morfia se vyvinuvší, značně se podobají opilství. Jako opilec utápí každé pohnutí duševní, každou strasť v nápoji opojném, tak i člověk na morfium si zvyknuvší záhy vymkne se z oboru fysických bolestí, i užívá morfia při každé okolnosti nepříjemně se dotýkající. Opojení morfiem poskytuje mu totéž zapomínání jako opilci opilost; a zrovna tak jako opilost končí bolestnou ochablostí, tak končí i takovéto opojení se morfiem morálním i tělesným zničením. Kocovinu však léčí piják nejvýhodněji novým pitím a tak i jedlík morfia sahá na novo po stříkačce Pravazské a vtěluje v organismus čím dál tím větší množství. U obyčejného člověka stačí na utišení velikých bolestí pouhý centigramm morfia a i to je dávkou velmi značnou, jedlík morfia potřebuje denně sto i dvěstěkrát tolik — tedy množství, které by zdravého člověka se značnou jistotou několikrát sprovodilo z tohoto světa.

Berlínský lékař Lewinstein, který má v chorobě této jednu z největších zkušeností a také jedním z prvních byl, kteří na škodný tento vliv morfiových injekcí — v Německu mnohem ještě více nežli u nás oblíbených — upozornil, vypravuje mnohé velmi poučné příklady morfinismu — tak se totiž stav vznikající z nemírného užívání zove; i neváhám některé charakteristické případy ze zkušenosti jeho sděliti. Mne aspoň u vysoké míře poutaly, neboť ač jsem měl příležitost několik příkladů morfinismu viděti, přece případů takového stupně jsem neviděl. Kdysi představil se mu manželský párek, v němž muž i žena morfinismem trpěli. Každý vstřikoval si již po několik roků morfium podkožně, muž jeden gramm, žena osmdesát centigrammů denně. Muže pohnuly rheumatické bolesti, ženu kolika žlučová k počínání tomu. Oba nemohli spát, trpěli různými bolestmi a škubáním, hmat poskytoval jim dojmy s přílišným ostřím, nechuť pak ku jakékoliv práci jmenovitě k duševní jevila se u obou v míře úžasné. Toto všecko je zcela podobné stavu, v jaký upadnul také podle líčení svého De Quincey po požívání opia. On sám vypravuje, že psal na příklad jeden dopis po tři měsíce.

Lewinstein uvázal se v léčení dvou zmíněných nemocných i uzavřev je každého o sobě nepřipustil, by se jim jakýmkoli spůsobem morfium podávalo. Krok ten měl za následek, že muž — osmatřicet roků starý důstojník — stal se nadmíru popudlivým, pak sklíčeným. Na to dostavila se tělesná slabost, dávení a nálada zoufalá. Během toho zuřivě požadoval morfium. Lewinstein však se nedal mýlit a nemocný manžel byl za čtrnáct dní téměř zdráv. Jeho paní — třicet tři roky stará, velmi rozumná dáma — počínala si, když ji osamotili a morfium odňali, jako malé dítě. Plakala, žebronila úpěnlivě o morfium, i upadnula v týž tělesný stav jako manžel; avšak i jí se po čtyrech nedělích ulevilo.

Hůře se ovšem vedlo paní jednoho německého lékaře. Také ona trpěla morfinismem, uslyševši však, že dobrým odjedem v stavu tomto je pití lihovin, počala pít i stala se z morfiožroutky — opilkyní.

Vůbec není každý případ morfinismu vybojitelný. Především se mnozí vracejí, byvše vyléčeni, opětně ku své staré vášni. Lewinstein čítá, že dvacet pět percent se opětně ku vstřikování vrací. Mnozí stávají se pijáky, někteří končí samovraždou a jiní umírají následkem vysílení.

Lewinstein udává zcela přesnou methodu, jíž možno zhojitelné případy zlepšit. Především dlužno po názoru jeho nemocné takové úplně a dobře isolovat. Před uzavřením však radí dopodrobna každého vězně prohledat, neboť přemnozí prý, jdouce za účelem, aby se vyhojili, uschovají si stříkačku i s morfiem v šatu svém a krátí si tak ve vězení vstřikováním morfia dloubou chvíli. U jednoho z nemocných svých nalezl Lewinstein dokonce několik Pravazských stříkaček. Dveře i okna musí být úplně pevná a ošetřovatelé nemocných lidmi úplně spolehlivými, neboť nemocní takoví snaží se vším způsobem morfia domoci a byť to bylo i pomoci podplacených ošetřovatelů. Z vězení před polepšením ven puštěni býti nesmějí, a L. radí jmenovitě, aby se nikdo nedal másti čestnými slovy a zaříkáváním, které nemocní velmi na snadě mívají, jen aby se k morfiu dostali. Stalo-li se tak a nemá-li chorý skutečně žádného přístupu k morfiu, tu upadá v hrozivé, u dvou nemocných Lewinsteinových vylíčené příznaky. Jestliže však je nemocný po čtyřiceti osmi hodinách dobré mysli, tu možno přísahati, že podvádí, a že má někde morfium uschované. Během vazby možno podávat nemocným silná vína v dosti značné (ovšem poměrné) míře, a konejšit bezesnost jejich jiným snodárným lékem, zejména chloralhydratem.

V lehčích případech ovšem není tak rázného počínání zapotřebí. Lehčími jsou jmenovitě případy v nemocnicích, kdy lékaři z pohodlnosti, aby noc klidnou měli, citlivé nemocné na noc morfiovým vstřiknutím konejší; avšak ty vesměs rychle bez hrozivých příkladů přecházejí. Viděl jsem (a také sám jsem se počínání takového účastnil), že se vstřikovala nemocným takovým v dobách, kdy morfinismus v zárodku se jeviti počal, destillovaná voda pod kůži. Nemocní v domnění, že morfia se jim dostalo, se ukonejšili a za několik dní se jim sdělilo s výsměchem, jak byli ošizeni, načež z pravidla po morfiu bažiti přestávali. Avšak to byly z pravidla případy lehké; zdali by se u těžšího morfinismu nějakého výsledku docílilo, nemohu tvrditi.

Co pověděno, postačí tuším ku poznání zajímavého tohoto stavu. Zdali někdo se přesvědčil řádky těmito, že nesnadno je vášeň nějakou opanovat, nevím. Na kraji jsem pravil, že cizí vášně jsou nám nepochopitelnými To je tuším i dostatečný argument na konec.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Bude tomu už asi deset let, když jsem se kdysi za krásného letního večera procházel po hřbitově malostranském. Syn jednoho z hrobníků býval druhdy mým spolužákem a vystoupiv ze školy oddal se zaměstnání svého otce. Potkal mne v prostředním stromořadí. „Chceš vidět lebku?“ optal se mne. — „Co bych na ní viděl?“ opáčil jsem. — „Snad přece,“ odvětil mladý hrobník. „Právě jsem vykopal malý hrobeček a lebku jsem pohodil tamhle ku kříži.“ Po těchto slovech popošel mezi hroby, shýbl se u polo spráchnivělého dřevěného náhrobního kříže a vzav se země lebku vrátil se ke mně. „Podívej se!“ připomenul podávaje mi lebku nějakého dítěte. Vzal jsem lebku do ruky a bedlivě ji prohlížeje neshledal jsem na ní nic zvláštního. „Patrně je to lebka nějakého dítěte,“ podotknul jsem a mladý hrobník dodal: „Pravda a co tě bude nejvíce zajímat — je to lebka našeho „kuřátka“. — Neodpověděl jsem. Drže lebku v ruce cítil jsem, že se mi oči zalívají slzami. Odvrátil jsem se zpola a děl: „Mohu si ji vzíti?“ Mladý hrobník svolil. Vyňal jsem kapesní šátek, zaobalil do něho lebku a odnesl si ji domů.

„A máš ji doposud?“ přerušil jsem přítele.

„Mám, ale není to více lebka. Bylať déle než obyčejně ležela v hrobě příliš vlhkém a po několika letech rozpadla se; nyní je z ní skoro prášek. Mám ji v malé skřínce a kdybych se někdy setkal s otcem dítěte, mohl bych mu posloužit originelním posypátkem na nějaký milostný lístek — jestliže doposud nějakých píše“ . . .

Úsklebný sarkasmus, kterýmž přítel skončil, byl zřejmým důkazem, že vzpomínka ta zbudila v duši jeho tutlaný hněv proti otci dítka, jež „kuřátkem“ nazýval. Po chvíli pokračoval:

„Promiň trpká moje slova; pochopíš je úplně, až ti vše vypovím. Můj otec byl nádenníkem. Pracoval po mnoho let v cihelnách v okolí Prahy a nejdéle, myslím že asi patnácte roků, v cihelně pod vinnicí Kovářkou u Zlíchova. Obydlím jeho byla pouhá brloha. Byla to čtverhranná díra v kolmo skopané stráni, z kteréž dobývána hlína k vyrábění cihel. Stěny, strop i podlaha byly pouhá hlína; místo dveří tři ledabyle sbitá prkna, která se přišupovala a odšupovala, kdykoli někdo do brlohy vcházel nebo z ní vycházel. V leté a vůbec v době pohody bývaly tyto dvéře vždy „do kořán“; v zimě nebo když pršelo nebo bouřilo, přivírala se. V zimě bývala podlaha vystlána slamou a za nejtužších mrazů půjčil vlastník cihelny také na několik dní stará plechová kamínka; ale vždy jen na dobu nejtužších mrazů. Oběd, bylo-li jakého, vaříval se obyčejně před brlohou nebo těsně u dveří na prahu. Sneslo se něco chrastí a suchých větví, jež se zapálily, a k ohni se přistavil hrnek s polívkou nebo brambory. Jiného jídla obyvatelé této brlohy zřídka kdy měli. Ani bys neuvěřil, že je to v devatenáctém století a v bezprostředním blízku stověžaté, staroslavné Prahy možno, ale bylo a posud je tomu tak. Narodilť jsem se v takovéto brloze a strávil v ní nejútlejší mládí. Tak prabídný život, jako rodičové moji vedli, ani vésti nemusili. Měliť pouze dvě dítky, mne a asi o osm roků starší dcerku, a poněvadž otec i matka v cihelně pracovali, vydělali dohromady týdně dva, i půltřetího zlatého šajnů. Peníze ty byly by stačily k živobytí daleko lepšímu; ale otec byl člověk opatrný — ukládalť peníze . . . Mnoho-li

as týdně uložil, snadno se domyslíš; ale ukládal pravidelně vždy něco a uspořil tak asi za dvacet let bez mála pět set zlatých, tudíž částku na jeho poměry a dobu, v které žil, ohromnou. Kdyby byl peníze ty ukládal pod úrok, mohl míti o několik zlatých více; ale otec úspory jen zachovával a nelichvařil jimi.“

„Toť strašný život!“ přerušil jsem přítele.

„Tak se ti jen zdá,“ pokračoval tento; „vedouť lidé i za našich dob život daleko bídnější a beznadějnější. My aspoň měli vždy jakousi oporu pro případ nouze největší a opora ta přišla nám také kdysi vhod. Když mi bylo asi devět roků, dostal otec výpověď z práce. Hledal si práci jinde, ale nenalezl jí nikde; dle všeho bylo to v době, kdy se málo stavělo. Po dlouhém rozmýšlení odhodlal se otec, že počne hokynařit. Najal v jednom z bídných baráků nedaleko Oujezdské brány na Smíchově malý krámek a počal novou živnost, při kteréž mu byla sestra má, které bylo asi sedmnácte roků, nápomocna. Prodávalať, kdežto otec chodíval na trh nakupovat a matka obstarávala hlavně domácnost. Vedlo se nám dobře. Teprv nyní počali jsme žíti jako lidé“ . . .

Přítel se odmlčel, jako by si připomínal dávných dob dětských. Nevyrušil jsem ho. Po chvíli pokračoval:

„Pamatuju se zcela dobře, že jsme v té době byli všickni spokojeni, ba šťastni. Na růžích rodičové moji arci ustláno neměli; musiliť pracovati, seč síly byly; ale pracovali rádi a bez reptání. Také lidská nepřízeň kalívala někdy rodinný náš mír. Byliť jsme od některých sousedů pokládáni jaksi za vetřelce a roztrušovány o nás nejpodlejší pomluvy. Brzo že prý jsme peníze, s kterýmiž otec obchod zahájil, ukradli, brzo zas že prý těch peněz nabyla sestra moje způsobem nepoctivým, ba kdysi zaslechl jsem ve škole dva hochy vypravovat, že můj otec kohosi zabil a o peníze oloupil. Když jsem to doma otci vypravoval, pousmál se trpce, zaťal pěst a pohrozil do větru . . .

Také se na to zcela dobře pamatuju, že sestra má seznámila se s jakýmsi elegantním pánem, o němž doma u nás nikdo nevěděl, kým vlastně je. Nevěděli to prostě proto, poněvadž ani otec, tím méně matka nebo docela sestra neměly odvahy zeptati se a on sám se o tom nikdy ani slůvkem nezmínil. Docházíval k nám dosti často, obyčejně k večeru, kdy prý, jak se omlouval, měl „po práci“. Někdy si vyšel také se sestrou na procházku; ale vždycky všedního dne a pod večer; v neděli a za dne jsme ho nikdy nespatřili. Otec si to vykládal tím, že je nejspíše zaměstnán v některé kanceláři nejen po celý den ve dny všední, nýbrž i v neděli dopoledne a odpůldne nedělní že používá ku svému zotavení se. Choval se k nám všem velmi vlídně a zdvořile; ba zdálo se, že nečiní nižádného rozdílu mezi stavem cizím a stavem svých rodičů. Však asi po třech nebo čtyřech měsících dostal můj otec poštou list zvláštního, patrně velmi nemilého obsahu. Neuměje čísti dal si jej, ana nebyla sestra právě doma, přečísti od souseda kupce, ku kterémuž chodíval obyčejně na radu, kdykoli se jednalo o nějakou důležitější koupi. Obsah listu učinil na otce patrně dojem zdrcující. Po celý den nepromluvil, a když se sestra vrátila, pohledl na ni přísně a káravě, ale ani slůvkem neprozradil, čeho se byl z listu dozvěděl. A když pak k večeru přišel sestřin nejmilejší a po svém spůsobu vlídně a přátelsky pozdraviv zasedl v zadní naší komůrce k oknu, z kteréhož se obyčejně díval do sousední zahrádky, přistoupil k němu otec a podal mu — list. Sestra stála opírajíc se o lenoch židle, na které miláček její seděl, a nemajíc o obsahu listu ani zdání nahnula se trochu a čtla list zároveň s miláčkem. Otec můj stál přímo proti nim se založenýma rukama upíraje zkoumavě zrak svůj na tvář dceřina miláčka. Sestra náhle vzkřikla a počala se potácet . . . Otec přiskočiv zachytil ji. „Toť pomluva!“ vyrazil ze sebe sestřin miláček a hlas jeho se poněkud chvěl. „A jak to dokážete?“ ptal se otec přísně. Oslovený mlčel . . . „Vaše mlčení,“ pravil otec po chvíli vážně a přísně, „jest důkazem, že je pravda, co v listě stojí A proto — prosím, vícekráte k nám nechoďte!“ Sestra, kteráž se byla mezi tím trochu vzpamatovala, sepjala prosebně ruce, ale nepromluvila. Otec němé prosbě sice porozuměl; leč stav věcí byl asi dle všeho takový, že pronesl osudná slova: „Vícekráte k nám nechoďte!“ teprv po zralém uvážení, že nemohl ustoupiti. Muž, kterémuž slova ta platila, chvíli váhal, pak vstal a skoro smutně podal mé sestře ruku. „Mějte se dobře!“ pravil a hrdě — odešel . . . Následovalo několik trudných dnů. Sestra skoro neustále plakala; také matka, dozvěděvši se, co se bylo stalo, setřela si slze a jenom otec nepozbyv rovnováhy duševní choval se odměřeně sice, ale na pohled klidně, jako muž, jenž nabyl přesvědčení, že na věci, která se byla přihodila, nelze více pranic změniti. Já nedozvěděl se o obsahu listu pranic podstatného. Vím jen, že bylo v listu psáno, kým vlastně sestřin miláček jest — ale proč mu otec zakázal další návštěvy, nechápal jsem“ . . .

„Dozvěděl jsi se to později?“ podotknul jsem.

„Ovšem, ale nedozvěděl jsem se všech podrobností,“ pokračoval přítel. „Dozvěděl jsem se pouze, že miláček sestřin, jenž byl tenkráte muž asi třicetiletý, je — ženat a otcem asi osmiletého hošíka. Jméno a stav jeho rodičové moji i sestra tajili a nedozvěděl jsem se jich ani později, když jsem dorůstal. Asi po půl roce po rodinné katastrofě byl jsem kdysi časně z rána matkou vybídnut, abych si vyšel, dříve než půjdu do školy, někam zahrát a šel pak přímo do školy. Zvláštní, neobyčejné vybídnutí to mi bylo nápadno. Uposlechl jsem však a loudal se nějaký čas na blízku školy a pak jsem šel do školy. Když jsem se vrátil, nalezl jsem doma — novorozeňátko, které prý byla, jak mne matka ujišťovala, sestře „vrána přinesla“ . . . Od té doby bylo v rodině naší veseleji. Matka i otec zamilovali si dítě, jako by bylo jejich vlastní, a nikdy více nevzpomínali sestřina miláčka. Na podobu dítka více se nepamatuju: vím jen, že to bylo bleďoučké děvčátko s modrýma očinkama, ale suchoučké a slaboučké jako loutka. Matka je jinak nenazvala než „ubohé kuřátko“. Název ten se ujal v sousedstvu a tak se stalo, že hoši mého stáří často se mne ptávali, co dělá „naše kuřátko“. Nyní z toho dedukuju, že se v sousedstvu velmi interesovali o dítko mé sestry a že o něm v rodinách dosti často mluvíváno. Veselost, vlastně jakýsi druh poklidu, jenž byl do naší rodiny narozením „kuřátka“ zavítal, netrval však dlouho. Asi po čtvrt letě „kuřátko“ ochuravělo. Ještě téhož dne povolán lékař, ale

choroba se horšila a byla nebezpečna. Pamatuju se, jako by to bylo dnes, jak meškal jsem celé hodiny u kolébky nemoha očí svých odvrátiti od něžné tvářinky, na níž jevil se zápas smrtelný. Pamatuju se též, že k večeru dala mi matka několik krejcarů „na světlo“, aby se „kuřátku“ ulehčilo . . .

„Možná, že jsi sobě někdy, jda po kamenném mostě, všimnul domu u schodů, vedoucích s ostrova Kampy na most. Na domě tom nalezá se obraz Panny Marie a před ním hořívá lampička. V sousedstvu panuje domnění, že se nemocnému neb umírajícímu ulehčí, když se dá několik krejcarů „na světlo“ do této lampičky; matka moje to věděla a poslala mne s několika krejcary Pamatuju se, jak jsem utíkal — bos, bez čepice a bez kabátu . . . U domu, v němž jsem měl peníze odevzdat, stál klučina mého stáří v rozedraných šatech. Byl bledý a vyhladovělý. Optal jsem se ho, zdali ví, komu se tu odevzdávají peníze na světlo, když někdo umírá. Odpověděl, že neví a upřel na mne černé oči tak prosebně, že mne ho bylo v okamžiku tom více líto než našeho „kuřátka“. — „Ty máš hlad — viď?“ pravil jsem. — „Mám,“ odpověděl hoch. — „Tu máš tedy a pomodli se za naše „kuřátko“, pravil jsem a dal jsem mu peníze určené na světlo před obraz Panny Marie. Hošík přijal peníze a já obrátiv se dal jsem se na útěk nazpět k domovu. Ale u „sovích mlýnů“ mne napadlo, že jsem přece snad neučinil dobře, když jsem dal peníze místo na světlo hladovému hochu na chleba; i obrátiv se uháněl jsem zase k domu, na němž je obraz „zázračné Panny Marie“; ale hocha jsem tu více nezastihl . . . Smutně ubíral jsem se k domovu a když jsem stanul u kolébky „našeho kuřátka“, viděl jsem ještě po několik minut trvající poslední jeho zápas — pak přestalo dýchati — bylo mrtvo . . . Plakal jsem hořce, usedavě — více než sestra a matka . . . a plakával jsem po mnoho roků později vždy, kdykoli jsem si „kuřátka“ připomenul . . .

„Však ještě na jeden moment z doby té se zcela dobře pamatuju. Po smrti „kuřátka“ odebrala se moje matka se mnou do Prahy kamsi na Staré město, aby otci dítěte podala zprávu o úmrtí děťátka. Kde jsme byli, nevím; pamatuju se, že čekal jsem na matku v průjezdě velkého začmoudlého domu v úzké, nevlídné uličce; čekal jsem asi čtvrt hodiny; ale co jsem za ten čtvrt hodiny duševně vytrpěl, vytrpěl málo který hoch mého stáří. Bylo to poprvé v mém životě, co stál jsem sám a sám v průjezdě velkého domu, z něhož bylo viděti do jedné z nejtěsnějších, ale zároveň nejživějších uliček pražských. Všem, kdož byli od útlého mládí pouličnímu životu městskému uvykli, nezdá se býti něco podobného nikterak nápadným; ale v mé duši zůstavilo dojem nevyhladitelný. Duše má byla úmrtím našeho „kuřátka“ roztruchlena; plakalť jsem skoro po celou cestu a nyní zůstal jsem z nenadání o samotě. Chvíli jsem se díval na chvatné hemžení lidu v uličce, pak jsem vyšel před dům a zase se vrátil do průjezdu. V duši mé počalo se rozhosťovati nevýslovné pusto. Po celý můj další život nepocítil jsem nikdy opuštěnost uprostřed nejživějšího ruchu městského jako právě tenkráte. Zdálolť ve mi, jako by všickni ti lidé, kteří se přede mnou s chvatu mihali, nebyli než pouhé loutky bez citu, jako by život jejich byl bezradostný, bezúčelný . . . Připomenul jsem si úmorný život svých rodičů, strašné, bezpříkladné jejich namahání, čelící výhradně jen k tomu, aby se ubránili — smrti hlady . . . Připomenul jsem si utrpení své sestry, pokud jsem je mohl pochopiti, a poprvé v životě mém vloudila se v duši mou trpkost, jaká se zřídka kdy vluzuje v duši tak mladistvou . . . Zdáloť se mi, že všemu, co se bylo stalo, rozumím, že vše pochopuju; zdáloť se mi, že jsem náhle prohledl, a v temných ale přece už dosti určitých rysech tanul mi na mysli život lidský v témže způsobě, jako jej pojímám nyní po letech, když jsem byl trpěl a v potu tváři do únavy pracoval, když jsem se byl životu tak často upřímně zadíval v přísnou, ba zasmušilou tvář, když jsem byl až týrán, když jsem byl nouzi a bídu trpěl a s temným vzdorem v duši marně se snažil odzískati životu aspoň několik okamžiků nezkaleného blaha . . . Bledá, zsinalá tvářinka našeho „kuřátka“ tanula mi neustále na mysli. Zdálo se mi též, že bych na první pohled poznal jeho otce — a temná, neuvědomělá nenávist šlehla mou duší . . . Zdáloť se mi, že bych se musil na otce toho vrhnouti jako tygr . . . Avšak hned na to nabyla zas převahy nevýslovná lítost“ . . .

Když se matka vrátila, seděl jsem na schodech, vedoucích k bytu otce našeho „kuřátka“ se slzami v očích . . . „Pojď, má duše!“ pravila truchlivě. Vzchopil jsem se. „Pojď!“ opakovala. „Ani na pohřeb nepřispěl,“ dodala . . . „Neřekl než: „„Tak!? Zemřelo? Pochovejte je!““ Pak odešel do druhého pokoje a nechal mne státi . . . Chvíli jsem stála jako omráčena — — „Pojď! pojď!“ . . . Šli jsme . . .

Přítel se odmlčel, ale dříve než jsem něco pronesl, podotknul:

„Tím, co jsem ti byl právě vypravoval, můžeš si snadno také vysvětliti, proč jsem jevil dnes v noci, když jsme dítko nalezli, tak dětinskou radost. Připomenul jsem si naše „kuřátko“ a zdálo se mi, že nemůže to býti jiné dítko, než které jsme byli asi před sedmnácti lety pochovali a jehož lebka už dávno v prach se rozpadá“ . . .

„Odpusť, milý Pavle, že tě vyrušuju,“ přerušil jsem; ale ze všeho toho nevysvítá žádná souvislost s tvým chováním se k Nadasdimu.“

„Pravda,“ odvětil přítel; „zahloubav se v dávné dětské vzpomínky pustil jsem se zřetele přítomnost. Tys přec viděl medailonek, jenž nabízel Nadasdi sklepníkovi v zástavu — není-liž pravda?“

„Ano, viděl jsem jej.“

„Byla to podobizna mladé dívky, viď?“ opáčil Pavel.

„Ano.“

„Dívka ta je už dávno, dávno mrtva — zemřela hořem.“

„Tys ji nejspíše znal,“ dím, „a já sám se přiznám, že tvář její zdála se býti i mně poněkud známou.“

„Jakž také jinak!“ pravil přítel. „Podobizna, kterouž jsi viděl, jest jen zjemnělým obrazem tváře, kterouž jsi byl viděl nesčíslněkráte.“

„Jak to?“

„Je to obraz — mé sestry, která mi byla podobna.“

„A souvislost s tvým chováním k Nadasdimu?“

„Znal jsem medailonek, když jsem byl ještě mlád a když byla sestra moje šťastna. Věděl jsem, komu jej byla dala darem aniž bych byl znal jeho jméno — a

nyní z nenadání jsem se dozvěděl, že jej nalezl Nadasdi v psasím stolku — svého otce."

„Domníváš se tedy, že Nadasdiho otec . . .?"

„Ano," vpadl mi přítel do řeči.

„Ale jaké máš důkazy, když — jak sám pravíš — nedozvěděl jsi se od svých rodičů a sestry pranic podstatného a jediní tito svědkové už jsou mrtvi?"

„Důkazu v přísném slova smyslu arci nemám žádného a také bych na příklad před soudem, kdyby záležitost ta vůbec před soud náležela, nemohl praničeho dokázati. Ale důkaz pro mne samého jest nezvratný."

„Jak to myslíš?"

„Jak víš, navštívil jsem po smrti našeho „kuřátka" s matkou svou dům jeho otce. Prodlením let jsem na ulici i na dům úplně zapomněl; obé vytratilo se mi z paměti, tak že jsem chodil nejen ulicí tou, nýbrž i do onoho domu, aniž bych si byl připomenul, v jaké souvislosti jsou s mým životem. Avšak jakmile jsem dnes shledl po letech opět sestřin obraz, vyhoupnul se z mlhy zapomenutí před duševním mým zrakem také obraz ulice i domu, kde jsem byl poprvé pocítil trpkost života a já poznal Michalskou ulici a dům — Nadasdiho" . . .

Přítel chtěl patrně ještě něco dodati, ale v témže okamžiku zazněl z vedlejšího pokojíku pronikavý pláč dětský; hned po té otevřely se dvéře a na prahu objevila se přítelova Hanička s plačícím dítkem v náručí.

„Jak ti to sluší, Haničko!" pravil Pavel a trpký tón hlasu, jakým byl až do nedávna vypravoval, ustoupil srdečné vlídnosti. „Pojď přece blíže, ať se na dítko podívám!"

Hanička chtějíc přání Pavlovu vyhověti postoupila o dva kroky ku předu; ale dítko dalo se do tak pronikavého pláče, že musila s ním Hanička zase odejíti do vedlejší jizby, aby je ukonejšila.

Po jejím odchodu Pavel vstal.

„Hleď!" pravil. „Mezi tím co jsem vypravoval, skoro se rozednilo, mohu tedy shasnout světlo."

Učiniv tak přešel několikráte mlčky po jizbičce, načež se přede mnou zastavil a založiv ruce pravil:

„Právě jsem přemýšlel, co s dítkem; mám-li je nechat Haničce nebo je dodat do nalezince" . . .

„A rozhodl jsi se?" ptám se.

„Ponechat je zde."

„Ale tím přibude ubohé dívce svízelů!" . . .

V tom vrzly dvéře a na prahu objevila se opět Hanička s dítkem již ukonejšeným.

Zarůžovělý odlesk jitřní padl okenkem na štíhlou postavu a něžnou dobromyslnou tvářinku dívky. V magickém osvětlení tom zdála se byti čarokrásná. V tváři její zračilo se nevýslovné štěstí, oči upřeny byly na dítko v náručí a kolem rtíků pohrával milostný úsměv. Byla to madonna útrpnosti v okamžiku nejvyššího blaha . . . Vše, co upomínalo kolem na chudobu; prostičký její oblek i prostičká stafáž, slovem vše kolkolem mělo v jitřním zásvitu barvitost a lesk v pravdě divuplný. Bylo mi, jako by se byla přede mnou náhle objevila nejslavnější z madon Rafaelových — madonna sixtinská. Avšak nebyla to nepřístupná královna nebes vznášející se uprostřed andílků v rajské slavě a slasti, nebyl to nad veškerou pozemskou, nad bolest a utrpení povznešený symbol cnosti, svrchované milosti a neskonalé lásky, budící vznešeností svou v duši lidské úctu, nýbrž madonna rovněž tak luzně krásná, rovněž tak vznešená, ale madonna pozemská, před kterouž se neklemá v prach pokorné úcty, nýbrž v nadšení, madonna, ku kteréž se člověk sklání, aby ji objal a líbal v plamenném rozechvění . . .

S nevýslovným potěšením spočíval i zrak Pavlův na drahé Haničce. Beze slova upíral zrak svůj na její tvář, až dívka pozvedla hlavu a pohledy jejich se setkaly.

„Čtu v tvých očích, milý Pavle," pravila dívka. „Zdá se, jako bys byl potěšen a přece zas, jako bys se tázal, co odpovím na otázku, kterouž jsi posud nevyslovil. Vím, že se chceš ptáti . . ."

„Ne, ne, má milá duše!" přerušil ji Pavel. „Nechci, nemohu se více ptáti. Beze slova dala's odpověď na otázku nevyslovenou — dítko zůstane u nás" . . .

Lehýnký úsměv uspokojení přeletl dívčinu tvář a oko její se zalesklo radostí. Mlčky sklonila hlavu a políbila děcko v čílko. Tím však dítě procitlo a zavrníc dalo se poznovu do pláče a v několika okamžicích rozvřískalo se, až uši zalehaly. Vřískot ten připomenul nám, že jsme na chvíli v klamném optickém osvětlení a ve zvláštním duševním rozpoložení myslí pozapomněli na skutečnost. Hanička opět zmizela ve dveřích a já zůstal s přítelem o samotě.

Smidarský přešel mlčky několikráte ode dveří k oknu a zase nazpět; zdálo se, že o něčem přemítá. Po chvíli pravil:

„Na něco bychom byli skoro zapomenuli! Vždyť pak nám ani nepřipadla otázka, zdali snad není možno dle jistých známek vypátrati rodiče nebo aspoň osobu, která dítko odložila. Musíme tedy především zjistit všechny charakteristické známky."

Přisvědčil jsem a přítel chtěl bez odkladu přinésti dítko. Já však upozornil, že známky, jež možno na dítku shledati, zajisté se neztratí; ale že snad možno na místě, kde bylo dítko odloženo, nalézti nějakou věc nebo třeba nepatrnou nějakou známku, která by mohla vésti na stopu, a poněvadž se už rozednilo a známka ta, zbyla-li nějaká, mohla by býti snadno vyhlazena, že jest především nevyhnutelně třeba, aby bylo ono místo bez odkladu bedlivě ohledáno.

Přítel souhlasil a ihned se měl k odchodu.

„Mám tě doprovodit?" optal jsem se.

„Trvám, že není ani třeba," vece Smidarský. „Pochybuju ostatně, že něco naleznu; ale abych si někdy nemohl činiti žádné výčitky, uposlechnu tvé rady."

Po těchto slovech vstal jsem i já. Rozloučivše se pak s Haničkou i její matkou vyšli jsme touže cestou, kterouž jsme byli přišli, na nové zámecké schody.

„Nemusím tě tedy doprovodit?" optal jsem se přítele ještě jednou.

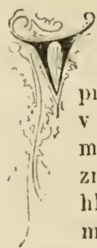
„Není třeba!" zněla odpověď.

Rozloučili jsme se. Přítel rychlým krokem ubíral se po schodech nahoru, já pak volně dolů. Slunce bylo už delší čas nad obzorem; ale kolem panoval všude ještě úplný klid. Po několika minutách jsem se ohledl. Spatřil jsem přítele takměř již na hořejším konci zámeckých schodů. Zdálo se mi, že se byl i on ohledl — pak zmizel . . . Zrychlil jsem nyní krok a asi po čtvrt hodině nalezal jsem se ve své osamělé komůrce v třetím patře starého domu nedaleko malostranského paláce knížete Lobkovice. (Pokračování)

*

Večer u děda.

Od *Jana Zacharjasiewicze.*

prvních dnech měsíce září navštívil jsem své známé v horách. Na poštovní stanici přisedl ke mně mladý muž, který vstupuje podal mi ruku jako známému a pronesl několik běžných frásí. Pohledl jsem naň, ale nijak nemohl jsem se upamatovat, kde a kdy bych jej byl viděl. Soudruh můj spozoroval mé rozpaky a pravil s úsměvem:

— Pán hledá ve své paměti mou podobu, však marně. Jsem prostý člověk, nejprostší ve světě. Nic není na mé postavě co by vynikalo, co by poutalo pohled umělcův nějakou anormalností v životě obyčejně „typem" zvanou. Jaký to smutný pohled pro malíře na nynější uhlazené pokolení! S jakou rozkoší spočívá na plném, rozčechraném vousu, na širokých nohavicích a jmenovitě s jakou bedlivostí studuje visící s nich cáry, jichž přirozenou malebnost žádnému herci se nezdaří věrně napodobiti! . . .

— Dovolte, odpověděl jsem, musím vás vyvésti z bludu.

— Myslíte, přerušil mne, že považuju vás za malíře? Ó nikoli. Užil jsem jen toho přirovnání, aby si pán marně nelámal hlavu buzením představ o mé osobě Vás zajisté mnoho nezajímají lidé mně podobní, lidé, kteří v proudu časovém plynou jako atom okem lidským nespatřený. Zrak umělce jako jste vy spočine jen na těch, kteří se mu jeví jako ty sřícené skály a odplavené vývraty v řečišti, kol nichž se proud vlní a pění, pozoruje ty strašlivé víry a skoumá jich příčiny aneb bolestně se zadumá nad podvodní květinkou, jež samotinká opírá se proudu, jevíc i na povrchu vody slabé známky nuzného svého života . . . Takové předměty zajímají pána, ale já, obyčejný, prostý, nejprostší člověk, odkud že já mám býti pánu znám? . . .

Když slova tato domluvil, pohledl jsem bádavě v jeho tvář, neboť se mi zdálo, že jest v hlasu jeho cosi ironického, ton, který se v naší mladší generací vždy více a více šíří. Ale ve tváři mého druha jevila se taká otevřenost a srdečnost, tolik rozumu bylo v těch krásných, blankytných očích, že jsem, zapomenuv prvního ne právě příjemného dojmu, pocítil náhle jakousi příchylnost k němu a tak stisknul mu srdečně ruku.

— Nevím posud, řekl jsem, jsem-li tím, za koho mne máte, avšak známost s vámi jest mi milá.

Řekl jsem mu své jméno. Usmál se, kývnul hlavou, jakoby něco slyšel, o čem již dříve věděl, a sdělil mi na vzájem jméno své.

— Vidíte pane, pravil rychle, že jsem se nemýlil. Vídal jsem vás ve Lvově velmi často, a věru dosti jsem se stýkal s lidmi, s nimiž žijete v přátelském poměru. Pomyslil jsem si nejednou: Můj bože, jak těžko lze nalézti v tom městském mraveništi k povídkám typů, jež by se vznášely nad povrchem našeho bídného života! Tu jest vše jak osoustruhováno, v jedné skřínce jak hračky uloženo, jedno ždíblo tak dlouhé jako druhé, ano krejčí vypověděli válku každé individualnosti, ba i z hrbatých, křivých, kašlavých tropí sobě žurnalisté špatné žerty! . . . Kdybyste aspoň zběžně uviděl naše podkarpatské ústraní, nalezl byste tam v jediném zákoutí více látky ku třísvazkové knížce, než v několika tisících čísel lvovských budov! . . .

— Máte pravdu, pane, odpověděl jsem, ale ne ve všem. Velké město jest jezerem, do něhož se všech stran stékají se řeky. Cokoliv lidstvo ze sebe vydá neb vyloučí, cokoli v něm se vykrystalisuje i zkamení, vše vlní se v ono velké jezero a dle vůle buď se usazuje na dně aneb plyne na povrchu co pleva. Uměním jest, aby se dovedlo vše na dně nalézti, ode dna dobyti aneb zachytit hbitě, co vlna na povrch vynese Velké město je reservoir všeho, co společnost v sobě vytvořila, tu sbíhají se proudy všech žil národa a tvoří nános, z něhož mnohé, mnohé lze vykopati! . . .

— Ba! Vykopati! Starožitnost, trupy minulosti národní i individualní! Kdyby měl náš národ posud politický význam, shodoval bych se snad s vaším míněním. Ale za nynějších poměrů nikdy tak nebudu smýšleti Každé hlavní město jest zrcadlem řádů a vlády v celé zemi panující, a přiznáte pane, že v dnešních poměrech našeho národního života jsou mezi námi také živly, které se všemi silami opírají tomu, aby nevplynuly do „sídla", neboť je cos odstrašuje od toho. Straní se všech společností, skrývají se v ústraní a tam plným douškem žijí odloučeni od veřejného světa: atmosfera hlavního města by je udusila, a pak by tam nebyli ničím jiným než archaeologickou zvláštností, jako jsou naše popelnice ze staré hlíny nebo stará lebka s vyschlými důlky." Slova ta mne dojala. Mluvil horoucně i cítil jsem mocný tlukot srdce.

— S toho stanoviska, řekl jsem, máte, pane, jasný rozhled; my lidé theoretičtí konáme svá studia obyčejně na trupech. Aspoň se nám zdá, že jsou to trupy. Ale vy tak horoucně a trefně o tom mluvíte, že vás musím vřaditi v nečetný zástup bardův naší minulosti, kteří nad její mohylou prolévají slzy žalu a rádi by zkameněli nemajíce sluchu pro to, co se kolem nich děje!

— Rozumím, pane, rozumím co chcete říci. Uchovej bůh! Nic mne tak nebolí jako hlas plačtivých, již volají: Vše co bylo krásné a šlechetné již minulo, a to co jest a co bude, nezasluhuje života! . . . — Naopak, pevně věřím, že i naše doba vydá ovoce, po němž všichni tak práhneme!

Mlčeli jsme chvíli Poslední slova vzbudila ve mně ony tužby a naděje, s nimiž vzdor mnohým a mnohým bouřím neústupně kráčíme . . . Po chvíli ozval se můj druh:

— Kdyby minulost všecky, všecky naše naděje uzamkla v mramorovou kobku, bylo by to bolestné, velmi bolestné Nechť kdo odejme židům víru v mesiáše a zbudování Sionu, čím stane se potulný národ? . . . Věřím, že každá budova staví se z materiálu, jaký jest právě na snadě. Stavitelům náleží upraviti materiál ten pro příští stavbu a ne blouznit o kamenných balvanech, z nichž druhdy stavěny hrady! . . . Mimo to nezapřete mi, že na pustém poli, na strništi neb na stepi nelze hledati mladých letorostů, z kterých nebetyčné vyrůstají stromy. Jen při pnech starých pučí ony zelené rozkošné rostlinky, z kterých vzroste i dozraje zvolna ale jistě

budoucnost! Jen z ocenění minulosti zrodí se naděje, a na nás jest vydobýti výživných šťáv z toho, co dnes práchniví a hyne.

— V tom shoduji se úplně, odpověděl jsem. Život národa jest dlouhá, nepřetržitá nit, která se táhne skrze všecka pásma jeho příhod. Dle světla, kterým prochází, mění svoje barvy, ale nikdy se nepřetrhne. Kdo myslí, že tu nit přeruší a v lepší theorii opět sváže, mýlí se. Tak pojímám naši minulost, v ten způsob pohlížím na vše, co minulost ta vydala, co v ní skamenělo a jako skamenělé dochovalo se na naše doby. V těch novomodních zkamenělinách spatříš ještě něco, jež novému žití dodává potravy, aneb s rozkoší pozoruješ, jak se rozvíjí kolem takové zkameněliny mladá, svěží vegetace.

Můj druh se zamyslil i zdálo se mi, že lehký stín smutku přeletl jeho tvář. Po chvíli vzdechnul a řekl:

— Nevím, zdali kolem lidí, jež vám chci ukázati, a jichž nám minulé doby zůstavily, shledáte tu novou, svěží vegetaci, která nás plní nadějí v blahou budoucnost. Kdyby vám bylo milo, prosím o návštěvu do domu otcova, ba vlastně dědova. Za nedlouho bude den svatého Hyacinta a Prota. Můj děd jmenuje se Jacek (Hyacint) a otec Protus. Podvojné jmeniny jsou v naší rodině obyčejny. Den ten má velkou důležitost pro nás. Děd vítá ve své komnatě celou rodinu a mluví o věcech, jež zasluhují, aby byly sepsány, aby nezahynuly. Dříve nedovoleno nikomu býti v ten večer u děda, ale otec mi psal, že od nějakého času se děd značně změnil. Možná, že ta změna bude k vašemu prospěchu a budete mi pak vděčen za to, že jste viděl a slyšel muže, jakých dnes již není na světě. Prosím tedy — upřímně prosím; — pohostinný dům starého šlechtice uvítá s radostí svého hostě. —

To i ono jsme mluvili spolu a bylo mi jaksi tesko, když postillon zatroubil na znamení, že se blížíme poštovní stanici. Rozloučil jsem se srdečně s druhem, k němuž jsem cítil vřelou příchylnost, a slíbil mu, že na den 11. září budu čekati přede dvorem, v jehož malých okenkách již napřed viděl jsem divného, zvláštního děda.

Po celý den, jejž jsem v dostavníku přeseděl, myslil jsem stále na děda a podivně si ho maloval.

Přiznám se, že jsem s velkou netrpělivostí očekával onen den. Přátelé, u nichž jsem bydlel, pozorovali můj neklid a domýšleli se nejrůznějších příčin. A když jsem jednou jim pověděl o své známosti s p. Michalem B. a o svém slibu, rozesmáli se všichni a hned uhodli, co mne v tu stranu vábí. Ze smíchu jejich a několika slov seznal jsem, že si moji zvědavost vykládají co známku naivnosti, vlastní lidem v městském hluku vyrostlým, kteří vyběhnuvše za bránu nejobyčejnější věci v krásném vidí světle. Děd pana Michala, jeho syn, ba celý dům považován za výbornou kolej podivínův a blouznivců vyjma jediného Michala, jehož rozum nejméně zdál se býti zachvácen, avšak časem trpěl jakous výstředností.

— Jest to již v krvi, doložil můj hospodář. Jsou Strzemienczykové a každému Strzemienczyku jak známo něco v hlavě přeskakuje, nebo společníkem Boleslava, který zabil sv. Stanislava, byl také Strzemienczyk.

Tím skončila se rozmluva o Strzemienczycích. Byl jsem tomu rád, neboť směr té řeči odňal mi přelud, s kterým jsem se několik dní těšil, že uvidím cos neobyčejného. Lidem, pomyslil jsem sobě, kteří každodenně zblízka vidí věci nejméně neobyčejné, vše jest lhostejno ne-li směšno.

Konečně nadešel onen den v rodině Strzemienczyků tak důležitý. Za svitání opustil jsem hostinný dům hospodářův slíbiv, že opět se vrátím a všecky své příhody co nejdůkladněji vylíčím.

Nejkrásnější pohoda zpříjemnila mi výlet. Cesta vinula se po břehu borského potoka a často musel jsem se i proudem brodit. Po obou stranách zelenaly se stromy a hory jehličnatými lesy pokryté. V té samotě, uprostřed mohútné, bezlidné přírody rozohnila se moje obraznost ještě více a nejdivnějšími barvami obrazila mi obydlí podivných Strzemienczykův.

Bylo již odpoledne, když jsem po několikahodinné jízdě horami, uzřel před sebou malou, hlubokou kotlinu, vtisknutou mezi nebetyčné černé hory, v které se skrývalo několik chalup. Slezl jsem s bryčky a odevzdav vše vozkovi šel jsem pěšky napřed. Cesta ku vísce pana Michala byla příkrá.

V polovici své obtížné pouti potkal jsem pana Michala na malém, lehkém koníku; neboť on uzřev mou bryčku na temeni hory vyjel mi vstříc.

Přivítavše se šli jsme dále pospolu. Koník vracel se sám domů. Mluvili jsme o různých věcech, ale o dědu ani slovem žádný se nezmínil. Obával jsem se, abych nepřipomenul předčasně předmětu své cesty a neoslabil sobě dojem. Pan Michal zase jistě z téže příčiny ničeho o něm nevzpomínal. Nemohl jsem posud činiti žádných pozorování, neboť dvorek, k němuž jsme šli, byl ukryt za horou, a teprve pak jsme jej spatřili, až vešli jsme do dědiny.

Chatrný, nuzný byl to dvůr. Kolik set let tížilo ho již, jak skláněl se k zemi! Několik pokolení Strzemienczykův naneslo ku vchodu pahorek tak, že se do vnitř o stupeň níže vcházelo. Stromy okolní však se posud vztyčovaly a zakrývaly širokými korunami starožitné sídlo šlechticovo. Všude bylo znáti chudobu, velkou chudobu, ač již tu a onde pozorovati ruku mladšího, snaživého vlastníka. Tu byla jakás podpora, tam krov na novou nějakou budovu, podál leželo přichystané stavivo. Ale trámy i šindel rozpraskány již od deště a slunce; snad nepokračovaly opravy dosti čile.

Více jsem nemohl spozorovati, neboť starostlivý o jídlo hospodář vtáhnul mne do malé jizby, v níž jsem spatřil připravený stůl a talíře.

— Odpusťte, pane, pravil pan Michal, že jsme na vás nečekali s obědem, nemohlo to být. K vůli dědovi zachováváme obyčej, že udeřením dvanácté zasedáme všichni ku stolu pomodlivše se „Anděl Páně“. Ale nahradíme si to dnes večer u děda.

— Pravil jste, pane, řekl jsem k hospodářovi, že snad bude dosti těžko se k němu dostat.

— Obával jsem se, odpověděl, ale zdá se, že to skončí jen obavou, začež jsme povděčni svému sousedu proboštovi.

Chtěl jsem se optati na byt dědův, abych mohl nahlednouti v okno, jež skrývá záhadnou pro mne postavu, když náhle uslyšel jsem hlas:

— Zavolej sluhu — ať přijde do zámku a přinese astra pro Jeho Milost, i ať kastelána upomene na dnešní večer.

Hlas ten prozrazoval člověka silného, mladého. I bylo velké mé podivení, když, pohlednuv oknem ven, uzřel jsem malého, jako holub sivého stařečka v polském kroji.

Hospodář se usmál a pohlednuv na mne úkosem řekl:

— Toť děd!

Zapomněl jsem na přinešenou polévku a veškera moje mysl obrátila se k starci. Celá jeho postava měla do sebe něco zvláštního. Šel zvolna krokem pečlivě odměřeným. V ruce měl silnou hůl okovanou stříbrem. Opíral se o ni vážně, jakoby stotisíc očí naň patřilo. Dlouhé, šedé vlasy spadaly zpod rohaté čapky až na ramena a tvář četnými vráskami pokrytá prozrazovala hluboko myslícího člověka, který právě o něčem velmi vážném přemítá. Kdybych byl toho muže uzřel za časů samosprávy na varšavském mostě, byl bych přisahal, že to korunní dignitář, který právě vstal s křesla senatorského a předmět několikahodinné porady uvažuje ve své hlavě, ne quid respublica detrimenti capiat.

Tak dojal mne na první pohled děd pana Michala. Jaká to protiva k té postavě ten starý, chatrný dvůr a ty nuzné, bořící se hospodářské budovy! . . .

Připomenul jsem si, že stařeček mluvil cosi o zámku. V obraznosti své představoval jsem si starý zámek s porouchanými baštami, ukrytý někde za horou uprostřed lesů a skal. Chtěl jsem se hospodáře na hrad optati, když se ozval znovu hlas dědův volaje sluhu za sebou „do zámku“. Nachýliv se z okna viděl jsem, jak staroušek týmž volným krokem docházel staré, z části zřícené budovy, jež byla zámku podobna asi tak, jako za dědem jdoucí rozčechraný chlapík podoben byl sluhovi dignitáře. Byla to snad stará sýpka o jednom patře, vystavěná z mokrého pískovce, slepeného hlínou a pískem. Rohy byly rozštěrbeny a k zevnitřní stěně přistavěné schody dávaly jí vzhled starého špýcharu.

Usmál jsem se té bujné fantasii dědově a usedl k obědu.

Pan Michal pohledl na mne a řekl:

— Jen z dáli jste spatřil mého děda a již dojista vás dojala ta postava.

— Nezapírám, odpověděl jsem, jest to as člověk naskrze originalní!

Nevím, spozoroval-li pan Michal dvojsmyslný úsměv na mé tváři nebo zdali slova moje měla pro něho jakýs záhadný přízvuk; prohodilť prudce:

— Nemyslete, že jste viděl obyčejného zakukleného šarlatána, druhé vydání „króla zamczyska“, jemuž dumky národní a pýcha popletly kolečka v hlavě. Jsou lidé, kterých svět dávno přežil, kteří jako vidiny chodí mezi námi a nenalezajíce již podmínek svého dřívějšího žití tvoří sobě svět přeludů, snů. Chtějíce si zachovati přešlý lesk a slávu budují sobě z mrtvého kamení svůj dvůr, dávají skalám a stromům odznaky své milosti, jmenují si spolu-dignitáře atd.; neboť chorobná jejich pýcha potřebuje nějaké třeba smyšlené opory. Děd nenáleží v tento řad. Každodenní, ustavičnou jeho myšlenkou jest — vlasť. Soudí, že bez něho a jemu podobných není spásy pro otčinu.

Slova ta mne utišila. Spatřiv stařečka myslil jsem, že je prostým podivínem a ničím více. Pan Michal však dotknul se věci vážné, zavírající v sobě myšlenku daleko hlubší, než jsem na první pohled soudil. Řekl jsem:

— Co jste mi pověděl, činí mne ještě zvědavějším. Odhalujete mi novou stránku, jež se nyní mutatis mutandis dosti často v naší společnosti stopovati dá. Zavděčil byste se mi velice, kdybyste mi o dědu více pověděl, než mi dopřeje štěstí s ním mluviti.

Pan Michal se usmál i viděl jsem, že ho má prosba těší. Připomenul mi však, že lépe ponechati té rozmluvy až po obědě, a začal mluvit o různých věcech. Mluvili jsme o politice, o anglickém parlamentě, o Turecku, též o Lvově, a konečně o sousedech, u kterých jsem byl. Po obědě zapálili jsme dýmky a usedli na dvůr. Den byl překrásný. Ačkoliv se nebem přeháněly bílé, jesenní chmůrky, bylo přece dosti teplo, a slunce schýlené k západu přihřívalo ještě dosti příjemně.

Pan Michal vypustil kotouč dýmu a po krátkém mlčení promluvil:

— Pozoruji, že zkracujete každou naši rozmluvu očekávaje, že budu vypravovati o dědovi. Těším se tomu, že jsem vzbudil vaši zvědavost, které kdyby nebylo, nemohl bych vás vítati pod svou chatrnou střechou.

Pronesl jsem několik zdvořilých slov.

— Ale s druhé strany obávám se, pokračoval, že vypravování mé bude příliš prosté a krátké a že napjatou zvědavost vaši zcela neukojí . . .

Řekl jsem, že budu spokojen i se zrnkem věda, že hostí v sobě zárodek mocného stromu . . .

Pan Michal mne přerušil: — Nepřikládejme věcem větší váhy než jakou vskutku mají. Jinak zvrátíme i to co jsme již počali. Nuže k věci.

— Rod náš, jak víte, má slavnou minulost. Pamatuje on časů velmi dávných. Předkové naši mečem i radou sloužili vlasti. Mnoho bych o tom mohl povídat, ale nepatří to k věci. Otec mého děda zasedal v senátu, ale nebyl všude rád viděn. Horoucně miloval vlasť, měl nevšední vědomosti a při tom i odvahu, jež v posledních dobách našeho politického života posloužila nevalně těm, kdož chtěli vlasť zachrániti. I praděd náš nelépe vyšel. Byl pronásledován, musel se skrývat před nepřátely, později uprchl za hranice, aby tam byl činným pro vlasť Jak se vše skončilo, jest vám známo. Praděd náš ztratil veškeré jmění ve službě obecné správy, pozbyl jména i života, když v širém světě nebylo žádných nadějí! . . .

Pan Michal umlknul. Vzpomínka na jednoho z oněch tisíců šlechetných duší vzbudila v našich srdcích žalostný bol. Po chvíli mluvil dále:

— Děd můj, jehož jste viděl, byl vychován v zásadách svého otce. Naučil se především milovat samostatnost svého lidu. Otec mu vštípil přesvědčení, že posvátná tradice národní ukládá mu za povinnost prospívati národu slovem i skutkem, že bez přičinění jemu rovných národ se stane podobným stádu, jež neví za kým má jíti, aby neupadlo v jícen hltavých vlků. Víře té se náš děd zasvětil celý, vyrostl v ní jako strom v kůře své.

— Víra ta měla základ velmi dobrý, řekl jsem.

— Kdyby se časy nebyly změnily! přerušil mne pan Michal.

— Jak to? tázal jsem se, — kdo chce národu prospívati radou a činem, pro toho se časy nikdy nezměnily. Dojista, kdyby všechny naše historické, šlechtické rodiny chtěly holdovati tužbám národním, kdožby neuznal jejich zásluh a zároveň i převahu nad množ-

stvím nižších! Kdožby nespěchal pod prapor čistě národní bez osobních pohnůtek vztýčený? Však bohužel . . .

— Zanechte všech „bohužel“, nebo těch máme až přespříliš . . . Děd náš prost jest díky bohu toho všeho, o čem jste chtěl mluviti, a přece jak soudím, má také své „bohužel“ — dodal potichu pan Michal a umlknul na krátko.

— Láska k vlasti, neobmezený, nevýslovný žal nad jejím nynějším úpadkem, mocná, ničím nezměnná důvěra v lepší její budoucnost — jsou výbradní city, jakými od dětských let náš děd napájel svou mysl, a jež spolu s věkem vždy mocněji se ozývají. Promluvíš-li o věci dotýkající se bolně naší vlasti, uzříš slzy v jeho očích, uvidíš ho chvějícího se na celém těle; chceš-li světlo jeho žití shasiti, tož mu řekni, že pro náš národ není více nadějí! Spisuje důkladně úplnou knihu našeho utrpení; cokoli se doví nebo čte, zanáší do ní, a obličej jeho plamenně zazáří, když knížka každým rokem zmohútní. Vězeň, uprchlík, vypovězenec, toť vzácný jemu host. Sníží se mu k posluze, ač chová dobře u vědomí, že jest synem senátora, a tiskne mu ruku i celuje ho na rty jako svého bratra. Často také tomu neb onomu zašeptá do ucha, aby až nadejde čas, ohlásil se u něho, a dodá, že všech obětí dlužno přinésti národní vládě . . .

— Za jakým účelem volá je k sobě? tázal jsem se nerozuměje poslední poznámce.

— Což se toho ještě nedomýšlíte? . . . Děd můj jest nezvratně přesvědčen, že nadejde příhodná doba a že musí zasednouti na křeslo senátorské! Nemá při tom choutek osobních, neznáť on plané pýchy, jest odhodlán obětovati se za svou otčinu do poslední své hodinky — ale jest pevně přesvědčen, že jest jeho povinností státi v čele, že bez něho nemohla by se správa národní provésti.

— Divné myšlenky! řekl jsem zamysliv se.

— Myšlenka ta, že svatou povinností každého z nás jest: „V ochablosti nynější probouzeti život a upomínky na otce naše,“ tak s duší jeho splynula, že pro ni nepozoruje bídu, jež ho obkličuje; vymínil si jen staršinství v naší rodině a celý svůj život dle toho řídí. Pohleďte dobře v jeho tvář, celou postavu a jeho pohyby. Ve všem jeví se povaha senátorská; on všechno činí s důstojností příslušnou osobám úředním. Víra jeho v lepší budoucnost naši jest tak mocná a nezvratná, že považuje čekání a žití, než se dočká, za svou svatou povinnost a věří pevně, že nezemře neuzřev svých nadějí splněných!

Po chvíli mlčení mluvil pan Michal dále:

— Zná dokonale děje i osoby posledních našich snah. Má spisy vojenské i úřední; zemře-li kdo, určuje jeho nástupce. Můj otce byl kapitánem v listopadovém povstání. Nemá velkých protekcí — snáší bídu naši s trpělivostí vojína. Mluví s úsměvem, že nemá právě nejlepší postavení, ale musí na něm setrvat podle vůle boha a národa. Děd mu věští co nejbližší povýšení na plukovníka. Otec zevně se smíchem ten postup přijímá, v duši však zdá se býti spokojen a věří, že bude přece státi v čele pluku.

— Vypravujete mi věci nemálo zajímavé, řekl jsem po chvíli obapolného zamyšlení, — neboť to vše dokazuje, že národ žije, že dějů svých nepozbyl. A život ten podoben jest žití člověka ve mdlobách. Ruce bez vlády, nohy zdřevěněly, ale duch pracuje dále, pokračuje ve svém životě. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Petr Velký, bílý car.*)

Vidíš tam jak na valu
kotouč mlhy pomalu
vstoupá v záři měsíčné?
Ne, to není mlha, — ne,
to je car, to bílý car,
baťuška, gosudar!

On v své kobce uslyšel
nade hlavou rachot děl,
bubny, pochod dunící
svého vojska v ulici;
on se vzbudil, bílý car,
baťuška, gosudar!

Slyšel v hrob, jak volá naň
jeho národ: Vzbuď se! Vstaň!
a on roztrh rázem v dvé
šat, v němž složen do rakve,
a on povstal! bílý car,
baťuška, gosudar.

Od Volgy a Donu ved
on svá věrná vojska v před,
přes řeky a bažiny,
přes hory a pustiny
car, oj pravoslavný car,
baťuška, gosudar!

A on hledí s štítů hor
na dvé moří, na Bospor,
na dvé pevnin — jeho dlaň
na Rumelskou kyne pláň,
kyne dále, bílý car,
baťuška, gosudar!

A on praví: V kratochvíl
já svou loď jsem nestavil
a já chci, by vyplula
až ku sloupům Herkula,
já to pravím, bílý car,
baťuška, gosudar!

Bospor bude volný zas,
rozletí se v jeden ráz
veřeje těch jeho bran
před mým loďstvem do kořán.
Já to pravím, bílý car,
baťuška, gosudar!

A v tu chvíli rozskočí
okovy se otročí
a nebude křesťana
v nevolnictví sultána!
Přísahám, já bílý car,
baťuška, gosudar!

*) K vůli zajímavosti podáváme tuto báseň, kterou uveřejnil v březnu l. r. americký poeta Henry W. Longfellow. Podáváme ji verně i s refrainem, na amerického republikána zajisté zvláštním.

— Dne 1. května oslavena v „Umělecké besedě“ památka vydání almanahu „Máje“ r. 1858. Zajímavo jest, že se z našich velkých pánů politiků a majitelů národních žurnálů, kteří se přece svou láskou k literatuře tak rádi blýskají, nedostavil nikdo. Nebylať to patrně slavnost dosti veřejná a podávala kromě toho málo naděje, že „národ bude na ně patřit.“ Při nejbližší národní processí uvidíme je všechny se vztýčenou hlavou kráčet v čele a jsme jisti, že si při banketu zadeklamují aspoň dva o literatuře, z které ani slova nečtou a pro jejíž ocenění nemají ani duše ani smyslu.

— Památky archaeologické a místopisné. Orgán archaeologického sboru Musea král. česk. a Historického spolku v Praze. Redaktor: Dr Jos. Kalousek. Dílu X. ročník IV. Na r. 1877. Následkem nemilých překážek vyšel sborník „Památky“ pro r. 1877 teprve začátkem měsíce dubna r. 1878. Tento výborný časopis, u nás i za hranicemi dobře známý, vydáván sborem archaeologickým již od r. 1859 s velkými hmotnými obětmi a ztrátami. A to zajisté jest s podivením. Vždyť „Památky“ položily sobě za úkol pěstovati domácí archaeologii, dějiny vzdělanosti české, rodopis, historický místopis i vědomosti tomu příbuzné! A přece nejenom že účastenství se strany čtoucího obecenstva daleko není takovým, jakým by býti mělo, ale nenašel se také žádný mecenáš, jenžby hřivnou svou přispíval k podniknutí tak pěknému a nákladnému. Šlechetný podporovatel Jana Er. Wocela a směru v „Památkách“ pěstovaného, Eugen hrabě Černín z Chudenic, zemřel již r. 1871, a Památky od té doby hledají tuším že až dosud marně Černína nového. Než nechceme býti hlasem volajícím na poušti a protož obracíme se od šlechty raději k našemu lidu, jemuž vřele na srdce klademe, aby se ujal „Památek“, kteréž vedeny jsouce směrem ušlechtilým a všeho klamného národního optimismu prázdným klestí cestu k budoucím velikým dějinám české vzdělanosti!

Letošní ročník „Památek“ obsahuje velikou hojnost článků výborných i zajímavých od J. Jirečka (Štíty starých rodův českých a moravských dle kroniky Dalimilovy. — Rodina arcibiskupa Arnošta z Pardubic), Dra J. Kalouska (Pozůstatek staršího kostela sv. Víta na hradě Pražském. — O ujezdě Libickém), Ludvíka Šnajdra (Starožitnosti Kostomlatské), Jana Pudila (Kostel románský sv. Petra a Pavla v Želkovicích. — O nádobách hrobových), Frant. Dvorského (Historické zprávy o lidnatosti král. čes.), Břet. Jelínka (Plešivec, Ostrý a Libomyšl), P. Jos. Mottla (Stopy zaniklých osad v okresu Unhoštském), Ant. Rybičky (O bývalých společnostech čili kůrech literátských), Dra Ed. Čermáka (Dědičná rychta v Žichlínku a bývalá tvrz Krotťaulská), Boh. Riegra (Tvrz Lipka), P. Jos. Nechvíle (Procházky po bývalém panství Pardubském), prof. Jos. Smolíka (O maticích na padělání mincí), Leop. Katze (Jistebnice), Ant. Pelze (Jména míst upomínající na thracké Dragoviče. — O starožitných nálezích v Thrakii), Dra J. Emlera, Dra J. Čelakovského a Bedř. Konvalinky (O výzkumu v archivech země české) a pak 39 článků kratších o starožitnostech, mincích, a jiných pro dějiny české vzdělanosti a domácího místopisu důležitých zpráv. K mnohým článkům přidána jsou nejen v textu než i ve zvláštních přílohách velmi pěkná vyobrazení. Celý ročník zakončen jest rejstříkem k X. dílu „Památek“.

Myslíme, že po takovémto výpočtu není více třeba mluviti o bohatství a rozmanitosti článků i materiálu v „Památkách“ uloženého, ale že postačí pouze poukázati čtenáře k slovům nahoře propověděným: aby lid český nedal zahynouti organu, jenž se v první řadě zabývá studiemi o české minulosti! —*k*.

— Časopis Musea král. českého 1878, red. Jos. Emler. Ročník 52. svazek první. První svazek letošního musejního časopisu obsahuje neméně než devět článků a pojednání a k tomu ještě celou řadu úvah a recensí o spisech českých i jinoslovanských. Články podali: A. V. Šembera „O domnělém rozdělení země České a Moravské na župy“, kdež se proti Palackému, Brandlovi i Kalouskovi zajímavý důkaz vede, že Čechy a Morava v starých dobách nikdy v župy rozděleny nebyly; Dr. Jar. Čelakovský „O úřadu podkomořském v Čechách“ (Dokončení); Fr. J. Zoubek „O věcech církevních na Poděbradsku l. 1550—1665“; Dr. J. Durdík „O poměru obou prosodií českých“; Dr. K. Jireček „Guillaume de Machaut, sekretář krále Jana Lucemburského“. Machaut, byv od mladých let průvodcem dobrodružného českého krále Jana, popisuje v básních svých způsob života a charakteristiku Janovu, chválí až do nebe nástupce jeho cís. Karla IV., popisuje Prahu atd. atd. Francouzské básně Machautovy jsou velmi pěkným obohacením českých dějin a jmenovitě styků dvora českého za Jana a Karla se dvorem a žitím francouzským; Frant. Mareš „Životopis Václava Březana“; Ant. Rybička „Studie biografická o Janovi z Doubravky a z Hradiště“; Josef Jireček „O nejnovějších námitkách proti pravosti našich starých památek“. Na práci tuto (jež i ve zvláštních výtiscích u J. Otty vyšla) upozorňujeme české obecenstvo hlavně proto, poněvadž způsobem čistě vědeckým vyvrací diktaty Šemberovy a Petrnševičovy o podvrženosti „Libušina Soudu“; Dr. Ant. Rezek „Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a starší české bibliografii“. — Z recensí dvě (sepsáním Ot. Mokrého) týkají se krásné literatury a sice kritika almanahu „Nitry“ a pak recense o Vlčkově „Věnci vavřínovém“. Ostatní kritiky zanášejí se spisy vědeckými. —*k*—

— Odborné pathologie a therapie, redigované professorem Eiseltem, vyšel těchto dnů sešit prvý. Vítáme podnik tento s radostí nelíčenou. List náš ovšem nezanáší se odbornými kritikami, avšak přes to nemůže opominout upozorniti obecenstvo své na dílo tak dalekosáhlé kulturní důležitosti, jako je stvoření obsáhlého díla vědeckého v řeči české. Tím podán základ, o nějž bohdá příště opírati se budou nová zkoumání v jazyku našem. Přítomné dílo ve formě příruční knihy nemůže mít ovšem jiného účelu než podati veškerou vymoženost vědy v podobě referujících prací. Naši lékaři nejsou sice až na pranepatrnou výminku v čele stolic universitních, avšak jsme přesvědčeni, že přes to úloze své dostojí v míře plné. Sešit prvý je příznivou toho známkou. Přejeme z plna srdce, aby dílo to mohlo vyjíti úplné.

— Romanetta J. Arbesa vyjdou v několika svazcích nákladem knihkupectví Grégra a Datla. Táž firma získala si novelly Zeyerovy; kdy vyjdou ty?

— Nová sbírka básní Jar. Vrchlického: „Symfonie“, byla právě dotištěna.

Knihy „Lumíru“ zaslané:

— „Osvěta“. Redaktor Václav Vlček. Sešit dubnový a květnový.

— „Ukazatel k prvním padesáti ročníkům časopisu Musea království českého. 1827—1876.“ Sestavil Václav Schulz.

— „Účetnictví jednoduché a dvojité v nauce a výkonu.“ Sepsal František Mikeš. V Mladé Boleslavi. Nákladem knihkupce V. T. Nešvěry.

— „Cvičení v harmonisování a kontrapunktování.“ (Dodatek k nauce o „Harmonii“.) Od Frant. Blažka. V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

— Poetická čítanka“. Sbírka básní původních a přeložených. Upravil Václav Petrů. Sešit 21. Nákladem I. L. Kobra.

— „Příbuzní“. Socialní román od Sofie Podlipské. Vychází v „Libuši, matici zábavy a vědění“. Nákladem „Libuše“.

— „Nové drama“. Napsal Joaquin Estébanez. Přeložil Josef Štolba. V Praze nákladem I. L. Kobra.

— „Život Josefa Jungmanna“. Sepsal Václav Zelený. Druhé vydání, sešit 1. Nákladem Theodora Mourka.

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — „p. Fr.“ Je nám opravdu líto, že nemůžem ničeho dát do tisku. — „G . . . A.“ Vyberte z dříve zaslaného něco pro almanah. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „F. v D“. — „a“ —. „Hh—“. — „F. Ch.“ (Vlasti). — „Muncifai“. — „J. V. M“. — „(x + a + z)²—“. — „J. S.“ (S bohem! U pramene.) — „J. F.“. (Horatiovy epódy).

OBSAH: Legenda o sv. Prokopu. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Výlet do Chorvátska. Novelka od Jana Volavce. — Léčebné drobty. Od R. E. Jamota. I. Zneužívání morfia. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Večer u deda. Od Jana Zacharjasiewicze. — Feuilleton: Petr Velký, bílý car. Od Henry W. Longfellowa. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány. Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 20. května 1878. ČÍSLO 14.

Legenda o sv. Prokopu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

IV.
Rarach.

Bylo šero v jeho sluji,
když se vrátil, sotva oko
rozeznalo rozházené
balvany a trosky kolem,
jež se tměly vstříc mu v dáli
jak podzemní, zasypané,
staré město v rozvalinách.
Umínil si Prokop svatý
uklíditi trochu z cesty
tuto spoustu: balvan jeden
za oltář mu sloužit mohl,
za stůl jiný, místo lože
na hromadě klestí v koutě,
podhlavničkou měl být jiný;
ostatní chtěl vykliditi
a z nich malou zídku složit
kolem vchodu svojí sluje.

Našel si dvě suchá dřeva,
rychle třel až oheň chytil,
až skočila z troudu jiskra,
za ní slabý proužek dýmu,
jemuž brzy ve zápětí
trysknul plamen oranžový;
zapálil tak velkou dračku,
v skálu zatk' ji a již počal
odklízeti spousty skalin
zpívaje si při své práci
velkým hlasem, který klenby
odrážely mocným echem,
oblíbenou píseň svoji:
„Hospodine pomiluj ny“.
Rudé světlo vyloudilo
dlouhé, černé stíny všemu,
ty se vlékly dlouhou řadou
po stěnách a po klenutí,
jako hadi objímaly
celou sluji; časem spadla
s uhořené dračky slza,
rudá slza padla na mech,
jenž jsa vlhký syčel chvíli.
V těchto troskách a v těch stínech
rozháněl se obrovitý
mnich a házel rukou smělou
staré modly zpřeražené,
teď z nich oltář a pak lože
rukou skládal neumělou.

Náhle v práci zastavil se,
ruka vázla, noha couvla;
jak hnul sochou Svantovíta,
slyšel ostré zaupění,
jak by mladé vlče vylo.
Myslil zprvu, poraněné
že snad zvíře za brlohu
vynašlo si tuto sluji,
by zde tiše dodělalo.
Skočil rychle, strhnul dračku,
svítil blíže a již žasnul;
u nohou se cos mu tmělo,
chlupatý a černý kotouč,
modly roh té divné zvěři
prsa tísnil sténající.
Odvalil hned Prokop balvan
a teď teprv v tvář se díval
svému hostu: viděl rohy
nízké, trochu zakřivené,
rudý jazyk, oko malé
blýskající rudým žárem,
ústa pěnou postříkaná
špinavou, dech cítil sirný. —
Potvůrku si chytil za krk,
obrátil ji více k světlu,
kosmatý zřel ocas tvrdý,
na lopatkách houpala se
malá křídla netopýří,
konec jejich s drápem ostrým,
v kopyta se kryly nohy.
Usmáti se musel Prokop,
jak to vyžle šklebilo se,
opici hned a zas vlku
podobné v svém pitvoření. —
Ze všech stran si svítil na ně
požehnal je křížem svatým:
„Azazeli, pekla zmetku,
proč se svíjíš u mých nohou?
Jdi a vrať se v místa pustá,
skučíš jen — nuž odpověj!
Neznáš řeči? Jmenem Boha
Stvořitele, Spasitele
zaklínám tě; pověz nyní,
co tu chceš? — jsi raněn zmetku?
ukazuješ k vchodu sluje?
zasáhl tě včera balvan?
Nepochopils ještě, bleskem
že mi Pán sám klestil cestu,
dračí plémě, rode hadí?
Chci bys mluvil, jak tvé jmeno
mezi duchy ztracenými!
Vrčíš jen jak vzteklé štěně —
ra, ra! nuže, sluj mi „Rarach.“

Zatknul zase Prokop dračku,
utrhl kus šatu svého,
léčivých naň kladl bylin,
jež natrhal ráno v lese.
Klekl k zmetku, s usmíváním
obvázal mu poranění,
s beder sňal svůj provaz bílý,
do kozelce čerta svázal;
nebo nejmíň lze mu věřit
když mu děláš dobrodiní.
V pravici vzal hůl svou s křížem:
Nyní mluv a zpovídej se,
kdo jsi, jaká tvoje zloba,
rci, čím hřešíš proti bohu,
rci, čím hřešíš proti lidem,
rci, čím chtěls mne pokoušeti.

Ďas jen vrčel a se šklebil.

„Jak, ty nechceš odpovídat?
Připravím ti horkou lázeň!
Zpovídej se — svádíš lidi
ku krádeži, ku opilství,
ku smilství a ku rouhání?
Mlčíš, nuže já teď mluvím.“
Při tom statně holí mlátil
v záda zmetka, jenž se svíjel,
vrčel jen a stale šklebil.

„Jmenem Boha zaklínám tě
Azazeli do třetice:
mluv, zda vjíždíš v těla lidská,
vzněcuješ v nich vztek a chlípnost,
v modlách ukrytý se chechtáš,
žertvy sníš vždy místo bohů?
Mlčíš, nuže já teď mluvím!“
A zas holí ďábla mlátil,
jenž se svíjel a jen vrčel.

„Zlomyslný, potutelný,
škodolibý posměváčku,
znám tě, znám, již nemýlím se
malý zmetku, teprv učeň
řemesla jsi ďábelského.
Jen mně pěnou jedovatou
neposlintej obě ruce!
Nejmenší jsi malicherný
šotek, jenž si blázny tropí
z moudrých lidí, bohumilých.
Tys na kápi všehomíra
rolnička ta vysměvačná,
která v děsný hovor živlů
syčí vždy svůj ostrý výsměch;
tropíš samé maličkosti,
podpichuješ, podpaluješ.

Viď, teď jsem ti trefil v notu?
Když chce poutník unavený
píti v lese ze studánky
průhledné a křišťálové,
ropuchu v ráz hodíš do vln,
jež mu bahnem zkalí vodu.
V jeseni ty nad močálem
bludičkou se často míháš,
z pravé cesty svádíš chodce:
poustevníka v rozjímání,
který vidí sedmé nebe,
šimráš v nose, proměněný
v malou mušku, tak že kýchne,
do klekátka vrazí hlavou,
zakleje a spadne s nebe.
Zhasíš světlo ve průvanu,
abys lidi k zlosti vzbouzel,
schováváš a zastrkuješ
různé věci a když v shonu
celý dům je pracně hledá,
skrčen kdesi v koutě stropu
ty se chechtáš z plné duše.
Na nůž, který vrah si brousí,
když jej k cíli vést nemůžeš,
aspoň plivneš, aby ostří
rychleji se utvořilo.
Dívkám, které při měsíci
pro vodu jdou ke studánce,
zdviháš sukně nad kotníky,
k pokušení mladých hochů,
již za nimi z dálky míří.
Zlobo v lidech, zlobo v zvěři,
zuříš v lišce polapené,
že prokousne ruku lovce,
spáre supa, trne růže!
Viď, že uhoď' jsem tvé hříchy,
dost máš ran, měj rozhřešení!
Jmenem Otce, Ducha, Syna —
všeovládného Hospodina,
vynes zlobu z mysli svojí,
buď mým sluhou poníženým!
viz tu kříže svaté dřevo!
Mlčíš jen a zrakem svítíš?
Chceš zde býti mojim sluhou?
Vrtíš sebou, vida brachu,
teď mi lížáš obě ruce.
Chceš být vděčný, mlčelivý,
pravdomluvný, prázdný klamu?
Slibuješ mi polepšení?
Dobře; ale za své hříchy
za pokání ve kozelci
přes noc celou svázán budeš."

Domluvil a chytil čerta,
odnes' v kout jej — ten se ztišil,
pouze jeho oči bleskné,
zelené a plápolavé
svítily tmou šeré sluje.

Dračka dávno dohořela.
Prokop zůstal na modlitbách.

V.

Staří bozi.

Unavený dlouhým sněním
klesl Prokop na své lože,
neusnul však; v duši jeho
bylo jako před soumrakem.
Mdloba těžká jako balvan
na srdce mu lehla, stiskla
pěstí dravou hrdlo jeho
a pod víčka sypala mu
žhavý, ostrý písek bdění.
Ležel jako bez života —
ale duch v něm bouřil, v žíly
hnal mu lávu horké krve.
Dlouhý půst a rozjímání
spjaly v pouta jeho údy.
S otevřeným ležel zrakem,
prsa těžce oddychala.

V sluji bylo pološero:
rozházené kolem skály
trosky soch se pouze tměly.
Prokop z lože nerozeznal
rysy jejich gigantické;
zdálo se mu, jak by časem
některý hnul sebou balvan,
jak by modla vztáhla ruku:
zdálo se mu z hloubi země
jak se derou temné zvuky,
do stěn skalných kterak buší
vzdáleně a vzdáleněji.
Teď zas kdosi kráčel horem,
přes klenutí kráčel zvolna —
Prokop čekal každou chvíli,
že u vchodu sluje zjeví
tmavý stín se — čekal darmo.
Povstal a chtěl ku modlitbě
sklonit nohu, sepnout ruku,
koleno však zdřevěnělo,
ruka jeho zkameněla.
V lože chtěl se modlit nahlas
nebo zpívat — ale darmo:
hrdlo stáhla jemu úzkost.
A tak ležel dlouho v snění,
cítil kterak nade hlavou
čas mu spěje letným křídlem:
žízní rty se otvíraly,
pot mu proudem stopil skráně.
Chtěl se mocí vzpamatovat,
ale jeho duch již zmizel
v nekonečném moři představ.

Šero v sluji náhle tálo,
slabý úsvit plným proudem
z koutů lil se v jedno kolo,
světla šípy v krátké chvíli
v paprsky se zlaté shlukly,
mezi nimi jasné slunce
rostlo stále větší, větší,
zakrylo vše rudou září:
z toho slunce zvedala se
nádherná a gigantická
postava, tvář samé blesky,
u hlavy jí velký orel
roztahoval chmurná křídla,
z prsou jejich vyrůstala
obrovitá hlava tuří,
černá, šklebná, z jejích nozder
sršel zlatých jisker liják,
ruka pravá pozvedala
ohromný štít bazaltový,
z něhož rovněž vyrůstala
děsná ona hlava tuří;
ruka levá ukláněla
k zemi sekeru, jež dvojím
lesknavým se ostřím smála;
tahy tváře, vous i vlasy
všecko ztrácelo se v bleseích.
Prokop musel odvrátiti
od zjevení svoje oči.
Poznal rázem Radohosta;
bůh stál chvíli bez pohnutí,
náhle rostl v nekonečnost,
z hlavy jedné zrostlo sedm:
každá z nich meč měla v ústech
obrovský a dvojbřitnatý,
že se zdálo, jak by sedm
proudů ohně vytékalo
z boha sedmi úst, proud osmý
ve podobě meče třímal
v obou rukou sám zjev děsný.
Z něho válo také teplo
jako z výhně spící sopky,
která kouří po výbuchu,
zdálo se, že všecko teplo
přírody, vše síla tvořčí
ohně vlnami se prýští
ze sedmi úst Rujevita
v plodná prsa staré země.
Brzy ale oheň hasnul,
bledší záře vycházela,
kolos padal v pídimuže,
obr stal se trpaslíkem,
z rukou jemu padly zbraně,
vetchý kmet stál před Prokopem.
Matné slunce podjeseně
plálo v jeho siných očích,
podíval se na Prokopa
a již zmizel — na zem za ním
nořila se jiná z temna
postava, jak vrostlá v půdu
nohy holé po kolena,
dvoje prsa, dvoje záda,
čtyry hlavy, čtyry krky,
brada pěkně uhlazena,
vlasy úzce přistřižené,
obrovský meč v pravé ruce
s pochvou zdobně vykládanou.
Poznal Prokop Svantovíta,
za ním objevil se Tříhlav;
přes oči a ústa jemu
závoj splýval zlatotkaný,
neměl znáti srdce lidí
ani soudit jejich činy:
obraz hrozné lhostejnosti,
kterou vždycky ku člověku
příroda se vychloubala.
Sotva zmizel v pološeru,
růžový mrak rozvlnil se
a po jeho proudech táhly
labutě a holubice
duhami za křídla sněžná
přivázány k velké škebli,
v které stála svatá Lada
v lesku nesmrtelné krásy.
Ňádra měla obnažena,
plný bok jen zadržoval
průhledný šat, že se nesvez'
k jejím nohoum jako oblak,
přes sluncem jenž rozplývá se.
Vlasy zlaté padaly jí
po skráních a po ramenou
kadeřavým vodopádem
až k růžové paty důlku:
v ústech měla poupě růže,
v ruce pravé měla jablko
veliké a granátové,
věčný symbol zúrodnění.
Smích spal v jejím obličeji,
rozlit po něm zlatou vlnou
div nespláchl s korálových
rtů jí poupě, jež se chvělo,
a jak tiše sklonila se
nad Prokopem, ihned spadlo
s jejích úst v změt jeho vlasů;
divoce se zachvěl Prokop
pod jich ňader žhavým sněhem,
sebral sílu nadpozemskou,
na loži se rázem vzpřímil,
křížem čelo požehnával.
Přelud zmizel a s ním záře;
kolem tma, však z kouta sluje
vyšleh' náhle rudý plamen,
provázený dutým třeskem
jak by tisíc hromů rázem
vzbudilo se, divý lomoz,
jak by zem se třásla, vody

jak by tryskly z hlubin k světlu,
a ten plamen stále větší
svíjel se jak lesklá zmije,
a v něm Prokop rozeznával
temný stín, jenž rázem zmizel
sotva plamen v před se šinul —
temný rachot neustával.
Perun mluvil.
Rychle Prokop
skočil z lože, sepjal ruce,
jal se křičet velkým hlasem:
„Kde jsi, Pane, Hospodine,
promluv nyní, mám-li věřit,
před kým sklonit mám svou šíji!
Pane, jenom krůpěj rosy
v sprahlou duši, jeden paprsk!
A vy Síly, Živly, Moci:
kdo jste, proč jen v ohni rudém
obličej váš se mi jeví!?
Vždyť Jehova sám též viděn
v ohnivém byl žhoucím keři!
Živlové, jste vy snad bohy?
Třtina člověk jen se chvěje,
když se náhle pohne země.
Já však ani nechvěju se,
hledám pravdu, Hospodine,
plakal jsem, teď ale úpím —
volal jsem, teď ale křičím,
a ty děsná, šklebící se
výhni rudá, z které Perun
ozývá se hukem hromu —
aj zde kříže svaté dřevo,
v ruce s ním chci tebou projít,
bych měl zhynout. Já chci pravdu,
světlo, pravdu, slyšíš, Pane?“

A již v ruce berlu s křížem
vrh' se v plamen s třeskem hromu;
tento zhasnul, kotouč dýmu
otvorem se valil k nebi.

Šero jitra padlo v sluji.
Prokop ležel v středu model
skrvácen a zedrán celý,
usmíval se lehce v spánku,
andělů jak zřel by zástup,
jenž se k němu snášel s nebe,
a chlad s vůní řasným křídlem
vál mu v duši polekanou.
Světlo rostlo, otvor sluje
rozlíval ho celé moře;
jím se nazpět ubírali
andělé a k prahu nebes
skřivánek jen jásající
za nimi spěl s písní díků.

VI.

Včely.

„Velebí má duše Pána,
z prachu pozved' stísněného,
hruď mi přikryl víry štítem,
když jsem tonul, dal mi ruku!
Alleluja! Alleluja!
Strhal všecky sítě vrahů,
v které lapili mé srdce,
jak list k vodám nakloněný
obrátil mou duši k slunci.
Prchly všecky stíny noční,
prchly v doupě skal a strží.
Jitro! jitro! Alleluja!
Zem a nebe usmívá se
a má duše jásá blahem.“

Mohutným tak jasným hlasem
ráno Prokop prozpěvoval;
porážeje modly bohů
bleskem lítal jeho topor,
mlátil, bušil, bil a drtil,
bleskem plálo jeho oko,
hruď se nesla pyšnou vlnou,
rty se chvěly hlasným zpěvem.
„Velebí má duše Pána!
Alleluja! Alleluja!“
Rozbil Prokop všecky modly,
z trosek jejich v koutě šerém
ohniště si pěkně srovnal
právě pod otvorem sluje,
aby dýmu sloupy šedé
volnou měly cestu k nebi.
Z kamení co zbylo ještě
zídku srovnal, malou předsíň,
získala tím celá jeskyň,
kde moh' dříví ukládati,
nástroje a potraviny.
Jeskyni pak čistě vymeť,
díry v stropě vycpal mechem
a ve skalách vytesal si
výklenky jak malá okna.
Balvan, jenž stál blíže vchodu,
vyhloubil si na kropenku,
jiný balvan byl mu stolem,
jiný klekátkem a ložem.

Vyšel v les. A kácel stromy,
chtěje sbíti pevné dveře,
aby v zimě sněhu spousty
nezanesly vchod mu k sluji.
Přemýšlel jak pluh by zdělal;
vesel stromy otesával,
velké větve přisekával,
klestí vázal do otýpek,
by je snadněj dostal domů;
holé kmeny ale přivlek'
silou obra až na pokraj
srázné strže, tam kde skála
skláněla se kolmou stěnou;
odtud pak je spouštěl dolů.
Hoj, to byla jízda divá!
Štěrk a hlína ve ručejích
valily se s každým kmenem,
ve kotoučích prach se zvedal:
dutě zaduněla země,
ohlas v dálce odpovídal.

Při té práci namáhavé
poledne jej překvapilo,
cítil, slunce kterak pálí,
sekeru svou zaťal v pařez,
ku modlitbě sepjal ruce,
pak po krátkém rozjímání
zašel v les. Chtěl najít sobě
čistý pramen svěží vody
a kořínky lesních bylin.

Dral se houštím; na mýtině
teď se octnul — jaké parno!
Cvrčků ostrá píseň zněla
z rozpukané, zprahlé země.
Mýtinu chtěl obejíti,
když tu náhle v středu jejím
starého si dubu všimnul,
který v dálku na vše strany
rozkládal své bujné větve.
Kolem dubu poletoval
vyplašený, polekaný
zástup včel a hlučně bzučel.
U dubu se cosi tmělo.

Přišel blíž a viděl: hnědý
medvěd na zadních stál nohou
u stromu a hlavu celou
do dutiny stromu strkal.
Přední prackou začal potom
celé zlaté plásty medu
vytahovat. Prokopovi
líto bylo v této chvíli,
sekeru že nevzal s sebou.
Spoléhal však v pomoc boží,
obešel strom nenadále
hledaje kůl nebo dřevo,
jímž by v boj se mohl pustit. —
Medvěd však jej spozoroval,
nechal medu, obrátil se
a po zadních nohou začal
točiti se za Prokopem.
Tento vida nebezpečí
nechal všeho, beze zbraně
šel mu vstříc — teď uskočil mu,
teď mu nadběh' kolem stromu.
Honili se hezkou chvíli,
medvěd bručel rozzlobený,
oči jeho div mu z důlků
nevystouply, a srsť jeho
trčela, se čepejřila.
Bleskem nadskočil mu Prokop,
ruky vzmach, a mocnou pěstí
zasáhnutý prostřed čela
s temným řevem klesl medvěd.
Ležeti jej nechal Prokop,
k stromu šel — hle z díry jeho
kynuly mu zlaté plásty,
veliké a plné medu.
Celý stoh jich vybral s chvatem,
sotva vše moh' pojmout v náruč.
Myslil při tom, kterak medu
okusil sám Vykupitel
po zázračném z mrtvých vstání,
když se octl v společnosti
nevěřících apoštolů.
Medem též byl živ Jan Křtitel,
který rovnal stezky Pánu
a žil v poušti v dávných časech.
Po tak tuhé dnešní práci
chutnal doušek chladné vody,
který našel blíž své sluje.
Padala tam s kolmé skály,
pěnila se vodopádem
a sametem bujné trávy
stříbrnou se vlekla stužkou.

Obrátil se Prokop domů,
ale cestou letly za ním
zástupy včel vyděšených,
bzučely mu kolem hlavy,
snášely se níže k němu
jak by chtěly před únosem
zabrániti kořist jeho:
sedaly mu na skráň, vlasy,
ruce, šaty, ale žádná
neranila poustevníka.
Provázený jejich hudbou —
vkročil v sluj — tu napadlo mu,
když zřel, kterak v jeho jizbu
rozletly se včelek roje,
že by moh' je ubytovat
ve předsíni svojí sluje,
med by nikdy nechyběl mu,
aniž v boj by musel krutý
s medvědy a jinou zvěří.
Vzal dva plásty plné medu,
našel v skále dutý otvor,
zapustil je v rýhy jeho
a hned celý roj lét za ním,
spokojen tam usadil se.

(Pokračování.)

*

Jaroslav Čermák.

Nárys umělecké povahy jeho.

Ve slavnostní schůzi „Besedy Umělecké“ dne 11. května 1878 proslovil *Miroslav Tyrš.*

„Vše vážný vznět a ladný souzvuk v něm
A z téhož kovu muž i umělec.“

Zřídka zaskví se nad rovem podobným nápis takový; však jeden z těch, jimž plně sluší a svědčí, byl Jaroslav Čermák.

Ztratili jsme ho! Nesešel věkem vykonav dráhu svou, neutlel jak svíce dohořelá; zadula náhlá bouř a pochodeň shasla v plném lesku svém, klesl jak mocná lípa, již na temeni hory zasáhl blesk a u kořene zvrátil v kráse a síle její.

Stáli jsme strnulí, s okem zaroseným patřili jsme v duchu na nový tento hrob; teď rozpomínáme se, čím nám byl, chceme si obnoviti obraz a drahou památku jeho. Mám rysy sběžnými ji vytknout. Avšak jen mysl klidná má pevnost ruky pro úkol podobný; cítíme dosud jen křehkost sil před zjevem tak znamenitým, nemožnost vyčerpati v krátké chvíli předmět tak nesnadný a obsáhlý.

Přistupmež blíže!

Co především do očí bije jest, že byl Čermák umělcem naskrze moderním a národním. Než bývá právě při umělci zvykem určiti blíže význam a místo jeho, vyznačiti, v který okruh on spadá, kterému směru on náleží? Čermák žil zde, žil v Antorfu a v Brusselu, žil v Paříži, avšak komu u nás, komu v cizině je podoben? Ku kterému vývoji se přimyká, kterou řadu zahajuje neb uzavírá?

Žádnou! bych jedním slovem všechno řekl. Samostatnost, na níž spočívá vše co jest původní a veliké, ta byla jeho příznak, jeho ráz.

V základní náladě a povaze není rozdílu mezi umělcem a člověkem, aspoň ne vzhledem k dílům, jež podávají dokonalý obraz o individualitě a nadání jeho. Z velebných maleb kaple Sixtinské, jako z mramorových postav náhrobků Medicejských vane týž duch vznešený, hluboký a tragicky rozechvěný, který tvůrci jejich vrozeným byl údělem. A táž božská harmonie, jež z nesmrtelných výtvorů Rafaelových nás ovívá, jevila se i v povaze jeho, jež každého okouzlila, i závisť umlčela, a všechny strany a protivy kol něho smířila.

Souvislost mezi tvůrcem a výtvorem je všude nezbytná, čím méně umělec při tvoření svém sám sobě se odcizí, tím větší záruka, že dílo jeho podá to nejlepší, čeho on schopen jest. Že Čermák ve všem sobě věrným byl, tato duševní nezávislost a samostatnost, jež záhy již při něm se jevila, tať byla hlavním tajemstvím oné původnosti a vzácné dokonalosti všeho téměř, co nám zanechal.

Než jak mám stručně a přece dostatečně říci, čím člověk Čermák byl, by Čermák umělec z toho se pochopil? Přec musím zde se o to pokusit!

Mužnost a důstojný klid, vážnost, uzavřenost, soustředěnost, toť byly hlavní rysy zjevu a povahy jeho. Ba železnou sílu svalů, kterou denně cvičil a pěstoval, cenil u sebe rovněž jak umělecké nadání svoje. Sluší to doslovně vzíti, když o něm se praví, že měl sám vnitřní příbuznost s oněmi Husity a Černohorci, jež napořád maloval.

A nejen v tomto vzhledě! Jak oni tak miloval též on pravdu a svobodu, byl prostým a dobrým, střídmým a opravdovým, byl stálým a věrným, byl Čechem, byl Slovanem v duši duše své.

Přehlédneme-li v duchu celou tu skvělou řadu děl mistrovských, kterou nám zanechal, zdaž se vším tím, co člověka nám vzácným činilo, též při umělci se nepotkáváme?

Uprostřed rozruchu moderního života, uprostřed měnivého víru města světového, v kterém žil, jaký to antický klid ve všech téměř postavách jeho! V barvě jaká rovnováha, jaký lad! A tak i osvětlení je všude klidné a jednotné! Znepokojující hře světel a stínů, všemu, co temnosvitem jmenujeme, nedopřával on místa v obrazech svých V tom ohledu podoben velkým mistrům Florentinským a ještě více Benátským, působil on všude téměř jen barvou místní. Jen na velmi skrovném počtu obrazů a jenom v částech některých, kde věc nutně toho vymáhala, shledáváme vyjímku z pravidla toho. Až na dvě tři díla z mladých a nejmladších let, až na ten „Únos ženy Hercegovské“, na „Úkladníky“ a onu scenu z protireformace, již všickni známe, je dojem všech obrazů Čermákových převážně klidný, ba v samém tom výjevu náboženského fanatismu je hlavní skutek již dokonán a klid zoufalé resignace rozprostírá se již již po jevišti jeho. Maloval ovšem též Tábority, jak úvoz brání. Avšak i zde žádný boj; se spartanskou chladností očekávají obhajcové kalicha nepřátele své, a plné to vědomí síly a zdatnosti, s kterým zde stojí, zaručuje nám lépe vítězství než bojem rozvášněná tvář a paže k ráně zuřivě napřažené.

Neboť ačkoli klidné, nejsouť přece postavy Čermákovy chladné, neživé a nevýmluvné. Každá z nich je podrobně procítěná, ku každé přistoupil umělec s plnou vrozenou tou opravdovostí svou. Tak stala se každá téměř postava jeho o sobě dokonalým dílem uměleckým, každé hlubší hnutí a rozpoložení zračí se nejen v obličeji, ono oživuje celé tělo, do každého konce, do každého prstu jeho. Netřeba připomínati si obrazů na osoby bohatších, též při nejjednodušších výtvorech jeho to platí. Vzpomeňmež si třeba jen na onu „Černohorku s dítětem svým“.*) Usedla před chatou, odkud v dáli břeh mořský se vidí. Dítě usnulo, ona pak zadumaná před námi sedí v plné té vážné, ženské kráse své. Nepraví nám, nač myslí. Avšak čteme to ihned z tváře, že myslí na vzdáleného muže svého. A nejen to. Situace a výraz i věci vedlejší jsou s tak mistrnou podrobností voleny a líčeny, žeť ihned cítíme, že ten, u něhož v myšlénkách dlí, ve vzdálených horách u vražedném boji mešká. Prach, kouř, dunění a hrůzy bojiště obrážejí se

*) Ovšem na original ne na fotografii, v níž celek značně je seslaben.

v mysli té a vznášejí se před duševním zrakem jejím. Ten náklon hlavy, ten celý způsob jak sedí, jak se opírá, vyjadřují tentýž pocit, v nějž celá duše se hrouží. Marně přiletěl ten ochočený pták domácí a sedl na bezvědomě ponatažený prst pravé ruky její. Celý osud žen Černohorských zračí se v jediné postavě té, celá ta hloubka citu avšak i celá ta vážnost plemene heroického, s kterouž jej snáší.

A podobně i v obsáhlejších komposicích Čermákových je každá osoba do všech částí oduševněná a plně propracovaná.

Bez koncentrace sil nikdo v ničem nic znamenitého nedokázal. „Heros jest, kdo nepohnutě trvá soustředěn.“ V každém oboru lidského úsilí platí hluboký výrok tento. — V sobě se uzavřít, neztrpět vytržení z práce své, a všechny síly k dílu soustředit: toť byl též ráz a pud Čermákovi vrozený. Z toho zas vzešly postavy, jak on je udobil. Každá téměř o sobě samostatná, celistvá a plnou myšlénku vyjadřující.

A přece zas všechny celku se podřizují! A této podřízenosti, této jednoty opět nedopínával se Čermák ani pyramidálností komposice ani svedením všeho světla na bod jediný, ani jinými prostředky zevními, jež každý zná. Soustředěnost výtvorů jeho byla hlouběji založená. Je to vnitřní vztah, je to duševní pohrouženost v děj zobrazený; není tu osob zbytečných, prázdných darmostojů, již pouze místo na plátně vyplňují.

Pohlédněmež na jediného raněného Černohorce, jaká to bohatost typů nejrůznějších! Před námi ten zraněný vojvoda, s tím mocným, jasným, směle vyklenutým čelem, na němž věhlas vůdcovský sídlí, s tím zrakem i nyní bystrým a pronikavým, každý tvar jeho ušlechtilý, rázný a rozvážný; nad tím ten jinoch s rukou obvázanou, smělý, silný, pružný jak orel Černých hor, a zase ten těžce raněný muž o hocha svého opřený, jenž do smrti umdlen přece beze stesku příkrou, tvrdou tou cestou dolů stoupá, a konečně oba ty nosiče, jimž umělec důvodně hrubších typův udělil, každý tak úplně a pozorně, a přece zas každý jinak pohroužen v úkol svůj: — toť jeden proud, jenž s hůry dolů se béře. A naproti nim proud druhý, ty dívky a ženy, jež s nábojem a potravou na bojiště se ubírají. Každá z nich je idealním representantem jedné ze stránek v povaze Černohorských žen založených. Svěžest, ladnost, hloubka citu, oddanost a opravdovost ve tvářích a postavách těch se obráží. Každá se soustrastí ve tváři, a každá jiným způsobem ji projevujíc! Dva proudy protivné, tolik postav v sobě dokonalých a přece žádná rozptýlenost! Vše pojí onen duševní střed celého obrazu, raněný kmet rekovný, k němu vztahuje se mlčelivá úcta a hluboký soucit všech; jednota myšlénky a nálady uzavírá a soustřeďuje všechno v jeden celek mohútně dojemný.

Vše co Čermák maloval, je tímto nitřním způsobem jednotné, vše pak je uzavřené v sobě i v tomto smyslu, že nepřestupuje nikdy hrází malbě vykázaných. On neměl jinou snahu nežli tu, by věc co nejpříměji prostředky svého umění vyjádřil. On nebudoval architektonicky skupiny své, i v komposici byla mu zásadou přirozenost, jeho postavy nejsou plasticky chladné, nýbrž skrz naskrz malebné. Ač znatel hudby, necítil hudebně, on nebyl malířem chorobných „adagií“, on nevdechoval básně na plátno, on nekreslil abstraktní věty filosofické. I v tom je Čermák zjevem celým a soustředěně založeným, že byl všecek malíř, že malebné, jen malebně, myslil, cítil, tvořil, že nikdy nezabíhal přes meze v říše cizí a nepříslušné. Vypůjčenými poklady se nehonosil. Dodejme, že toho též zapotřebí neměl.

Neboť všemi prostředky svého umění, kresbou a barvou vládl dokonale, ne snad proto, že žákem Gallaitovým byl, čím najmě posudek německý zkrátka a nejraději význam jeho odbývá, nýbrž spíše, ačkoli jím přechodně byl. Byl jím však velmi krátce a právem řekl, že na čas se tam jenom otrávil. Kdo věci zná, ten ví, že právě co do barvy měl Gallait vady velmi závažné. Své technické dokonalosti dosáhl Čermák teprve později studiem vzorů nejčelnějších, vlastní pílí, důmyslem a nadáním.

Vždy zůstalo přece umění Čermákovo věcné a prosté, jak on, jak předměty jím zobrazené. Jistota a skvělost technická mu byla prostředkem, by myšlénky své případně vyjádřil, nikdy cílem. Naturalistou nebyl, nebyl z těch virtuosů, již nepodávají než holý oplesk skutečnosti, on pronikal k idealní podstatě věcí, jež líčil; on nebyl z oněch koloristů bez ducha a bez duše, nikdy se nestal malířem bujnosti, prázdné pompy a lesklých brokátů. Zůstal věren těm holým skalám, těm chudým chatrčím, těm malebným sice avšak přece jen prostým vlněným rouchům slovanským. Jednou ukázal, že dovede též „maso“ malovat, v úchvatném „únosu ženy Hercegovské“, jenž všude nejvyšší obdiv vzbuzoval. Po úspěchu tak skvělém nebyl by mnohý jiný ničeho více než nahá těla ženská maloval. On jenom jednou v „Úkladnících“ svých se k tomu vrátil.

Jak krásu znal a vylíčiti dovedl, to víme všichni; bylať mu, jako každá pravá, ušlechtilá krása s klidem, jejž miloval, tajemně spřízněná. Než vizmež všechny ty Dalmatinky, Slovenky, Hercegovky, Černohorky, které on maloval, celou tu skvělou řadu ženských hlav, a přiznejme se, že typů tak prostě půvabných, tak nehledaně čistých není v celém umění souvěkém.

I v tom se zračí jeho povaha. Miloval vášnivě a snad mladým, jak tenkráte byl, též pochybil; avšak sluší též vědět, že miloval jen jednou, že po celý svůj život přísně věren zůstal a vše přinesl v oběť jediné lásce té. A Čermák, pánové, žil v Paříži a byl co „krásný Čermák“ znám a jen na něm záleželo, by byl též „zbožňován“.

On nikdy nepodal se žádným vlivům sebe svůdnějším, ba ani v pokušení k němu přístupu nemělo. Byl zvyklý žíti věren sobě, věren svému umění. Jako každý člověk z jedné litiny ničím se nezmýlil. Ni antika, ni velcí mistři vlaští a nizozemští sobě ho nepodrobili. Vliv Antorfu a Brusselu zmizel záhy beze stopy; v Paříži samé pak byl obklopen díly tendencí zcela opačných, i tou dokonalostí provedení malebného svůdných.

On však šel cestou svou. Dodejmež, že na ní setrval též, jelikož i v cizině zůstal Čechem, zůstal Slovanem. Byl všecek jiný v nitru svém, než ti, již kolem něho žili, zůstal nedotknut v jádru svém, tak nemohl nikdy přestat býti uvnitř neodvislým, samostatným a původním.

Byl naším naskrze, jen jeho sláva byla světová. On naši mluvu nikdy nezapřel, plně a hrdě k českému pů-

vodu se hlásil, proti nevědomosti, jak proti vůli zlé hájil povždy mužně a rázně národ svůj. Již jeho jméno bylo důstojnou, skvělou naší obranou. Najmě pak od té doby, co jih Slovanský povstal v rozhodný zápas s odvěkým vrahem svým, říká nám každý list, jejž psal, s jak napnutou, vřelou myslí on nové, závažné hnutí toto sledoval.

Vyjma Maria na zříceninách Karthaginských, úkol to ještě akademický, vyjma „Rybáře Normannské“, již tím, že bibli čtou, nám opět Husity připomínají, byly i předměty, jež sobě zvolil, vesměs české, vesměs slovanské.

Ještě více tím byly směrem, duchem, pojímáním svým. Na četných, a ne snad zběžných cestách studijních, po Čechách, po Moravě, po Slovensku, do Bosny, Hercegoviny, do Černé Hory opětně vykonaných, obnovoval on téhož ducha v sobě; výmluvněji, úplněji, skvěleji než jiní mluvou, perem, vyjadřoval a projevil on štětcem mistrným slovanské vědomí a přesvědčení své.

V tom srozumu byl on též věštcem doby nové. Co cítil, tušil, ždál, to nakonec v záblesku ještě spatřil; spatřil jitřenu nového dne, dne Slovanstva, jemuž on sloužil s celou duší svou.

A tak i díla jeho nevzbuzují jen obdiv, nevyzývají jen v pohroužení nečinné. Ze sebe, i nad sebe poukazují a k činu zvou. Zvou k činu všechny Vás, jimž umění slovem, zvukem, tvarem připadlo co úděl vznešený, zvou k činu v duchu českém, duchu slovanském.

Zvou k soustředění myslí i sil na tento okruh, v němž jsme se zrodili, na tento svět nám příbuzný.

Úplně cítíme a známe přece jen to, co s námi je úplně sourodé, a jen to, co dokonale zná, může umělec též dokonale vylíčit. Chceme-li umění, opravdové, původní, veliké, buďmež okem, podnětem, buďmež především pojímáním, duchem naskrze národní.

Ve smyslu tomto bylo každé originalní a znamenité umění, uměním národním; každé líčilo tu více, tu méně úplně a obsáhle vnitřní život, smýšlení a idealní podstať doby a národa.

Probudili jsme se a vzpřímili ze spánku poroby; nám v zápětí teď zvedá se a hlásí celý mladý svět ten Slovanský. Dříve neb později dobude práva svého, a zároveň s uznáním svých snah kulturních zabezpečí sobě své postavení světové.

Nový život, nové postavení též nových povinností ukládá, nového napnutí sil nejvyšších na závodišti lidských snah, lidského nadání.

Nový, stejnomocný živel stoupá v starý ten svět, s ním jeho umění, umění slovanské. Budiž a zůstaniž povznešené, mužné a opravdové, ušlechtilé a čisté jak umění toho, jemuž dnešní den jest zasvěcen.

Tím duchem naplňte svou hruď; naplňte celé srdce, celou mysl svou pocity, myšlénkami svého věku, svého národa, a díla — přijdou. —

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Od dobrodružné noci minulo několik dní, jež jsem byl strávil takměř v úplné odloučenosti. Blížilať se skoro pro každého studenta nehrubě příjemná doba celoročních zkoušek; nezbývalo mi tudíž než vrhnouti se s veškerým úsilím na studia, bych v několika týdnech dvojnásobnou pílí a vytrvalostí nahradil, co jsem byl po několik měsíců přirozenou a tudíž odůvodněnou leniviostí ducha a obvyklou liknavostí, neb odkládáním zanedbal. Trvám, že není v celém království českém ani sto vzdělanců, kteří by nebyli za svých studentských let podobně jednali; mohu tudíž předpokládati, že většina čtenářů také ví, jak mrzuté, jak nespokojivé bývá takovéto nepřirozené, unavující a vysilující týrání ducha, jenž obyčejně nikdy nebývá tak odbojným, jako právě v takovéto době násilného upoutání k předmětům, k nimž mnohdy nemá ani nejnepatrnější příchylnosti.

Čím více jsem se do studií nutil, čím úsilovněji jsem ducha svého mrskal „k poklusu“, tím pustější zdála se mi býti moje hlava, tím více ustupovala do pozadí naděje, že možno zanedbané v době, která mi ještě zbývala, nahraditi. Bez přestání odbočoval duch můj od předmětu, jejž jsem studoval; ale pevné předsevzetí mé jej vždy zas hnalo nazpět, až posléze nadešel den první zkoušky.

Stál jsem před kathedrou s největší beznadějností. Hlava byla úplně pustá; zdáloť se mi, že nebudu moci zodpovědít ani otázku nejjednodušší, nejsnažší, nejpřirozenější. Bylo mi úzko, pot mi vyvstal na čele — zpupná hlava, v kteréž se v době volnosti rodívaly myšlénky smělé ba výstřední; hlava, kteráž s největším interesem sledovávala reformační plány obrovského dosahu, kterýmiž se starší moji přátelé obírali, ubohá, přeubohá tato hlava málomyslněla před možnou otázkou: „Které jsou cnosti, kterýmž byl Kristus věčnou blaženost zaslíbil“ nebo „V čem záleží sedmero hříchů hlavních, čtvero hříchů do nebe volajících, šestero hříchů proti duchu svatému a devatero hříchů cizích.“ Odbývalť jsem právě zkoušku z náboženství, kterémuž jsem byl — přiznám se upřímně — musil věnovati větší píli než mathematice, poněvadž náleželo mezi předměty, jež namáhaly pouze paměť, která mi po celý můj život vždycky s bezpříkladnou houževnatostí službu vypovídala.

Na štěstí odbyl jsem zkoušku hravě nejpřirozenější logickou odpovědí na jedinou otázku, na kterouž by bylo každé dítě rovněž tak snadno odpovědělo jako já, a vracel jsem se domů z části potěšen okamžitým zdarem, z části však mrzut, že jsem byl právě odbytému předmětu věnoval zbytečně tolik času na úkor předmětům jiným.

A jako vždy po šťastně odbyté zkoušce, rozprchly se odbojné myšlénky i tentokráte zase do všech úhlů světa a vrátivše se z divoké své exkurse zastavily se u přítele Smidarského. Byltě jsem se na cestě domů octnul právě v staroměstské poštovské ulici, kde Smidarský bydlel. Bylo po poledni a přítel mohl býti doma. Octnuv se u domu, v němž bydlil, vyběhl jsem rychle po příkrých dřevěných schodech do druhého patra a zaklepal na dvéře staré vdovy, u níž byl Smidarský v podnájmu. Stařena nebyla doma; dvéře otevřela asi dvanáctiletá vnučka její. Na otázku, zdali je Smidarský doma, odpověděla prostě, že není. Maje za to, že jest snad doposud v kanceláři, odebral jsem se volným krokem ulicemi, kterýmiž Smidarský obyčejně v polední domů chodíval, do Celetné ulice, kde byla advokátní kancelář, v kteréž byl zaměstnán. Nepotkal jsem ho však a kancelář byla zavřena. Mohl jsem se sice v bytu přítelova chefa otázat; ale otázka taková zdála se mi býti poněkud malichernou. Šel jsem tudíž klidně přes kamenný most domů.

K večeru vyšel jsem si na procházku a loudaje se asi hodinu po Strahově a Hradčanech vracel jsem se po nových zámeckých schodech nazpět. Octnuv se u Kajetánského domu vzpomněl jsem si, že může býti Smidarský v tu dobu u své Haničky. Vešel jsem tedy do domu a za několik okamžiků octnul jsem se v bytu. Byl jsem přivítán Haniččinou matkou a první její slovo bylo, zdali nevím, kde je Smidarský, nebyl prý u nich od oné noci, když jsme byli dítko nalezli. Hanička nebyla doma a nalezené dítko klidně dřímalo v nové kolébce z bílého proutí . . .

Nabídl jsem se, že se půjdu zeptat do bytu Smidarského a odebral jsem se tam bez odkladu. Tentokráte jsem stařenu, u níž bydlel, zastihl, ale k nemalému svému podivení jsem se dozvěděl, že nebyl už skoro po čtrnácte dní doma a že v pokojíku jeho před několika dny vykonána soudní prohlídka. Stařena byla prý tázána na mnoho věcí, zejména zdali a kdo a kdy Smidarského navštěvoval, kam přítel chodíval, čím se zabýval, s kým si dopisoval a od koho listy dostával; zdali se u něho nějací lidé scházívali a tomu podobné. Stařena nemohla na všechny tyto otázky jinak odpověděti nežli že vedl Smidarský život úplně samotářský, k němu že nikdo nedocházel, leda že se některý známý optal, zdali je doma, a poštou že odnikud žádného dopisu na jeho adresu nedošlo. O tom všem sepsán protokol, a když jej stařena podepsala, odešla prý komise, aniž by byla udala, z jaké příčiny se byla dostavila. Smidarský však se posud nevrátil.

Bez odkladu pospíšil jsem k Nadasdimu; ale tento nebyl Smidarského spatřil od onoho večera, kdy se byl k němu Smidarský zachoval způsobem tak brutálním a pro Nadasdiho úplně nevysvětlitelným. Od Nadasdiho pospíšil jsem ku Kotovicovi; ale ani tento nemohl mi podati žádné zprávy o Smidarském. Vypravoval mi toliko své dobrodružství na kamenném mostě, když se byl dal policistou zadržet, aby mně a Smidarskému usnadnil prchání. Kladl prý zpočátku tuhý, ba líčeně zoufalý odpor, tak že i ostatní dva policisté, kteří nás pronásledovali, musili přispěti policistovi, jenž jej byl zadržel. Později, když už se domníval, že jsme dosti daleko, umírnil se a dal se dobrovolně vésti na malostranské policejní komisařství. Zpočátku jej provázeli všickni tři policisté; na konci mostu však dva z nich zabočili do Nové ulice, náhodou tudíž týmže směrem, kterýmž jsem já se Smidarským uprchl a Kotovic ubíral se s jedním policistou klidně dále. Když však se octli na konci malostranské mostecké ulice u náměstí, odskočil Kotovic do loubí, táhnoucího se podle celé řady domů skoro až k vrchnímu vojenskému velitelství, a dal se na útěk. Policista jej sice pronásledoval, ale Kotovic jsa výborný běhoun šťastně unikl tím způsobem, že probíhaje dle potřeby obloučitými otvory loubí brzo z loubí na ulici, brzo zase z ulice pod loubí, nezůstal policistovi takměř ani na okamžik na ráně, tak že i v případu, kdyby byl chtěl policista použíti střelné zbraně, kterouž byli tehdá policisté pražští za noční služby opatřeni, byl by tak sotva učinil s nějakým úspěchem. Doběhnuv takto klikatou cestou k svatomikulášské věži zabočil Kotovic do úzké uličky vedoucí k malostranskému Vaječnému trhu a úprkem ji proběhnuv běžel dále Prokopskou uličkou, pak přes druhé maltézské náměstí a podle chrámu maltézského na náměstí velkopřevorské, odkud pak pohodlně a volným již krokem ubíral se dále přes ostrov Kampu směrem k řetězovému mostu a přes tento na Staré město.

Od dobrodružné noci Kotovic zřídka kdy vycházel obávaje se, že by mohl býti některým z policistův, kteří jej byli na kamenném mostě zadrželi, potkán a poznán, a musil-li někdy přece vyjíti, činil tak vždy jen s největší opatrností a každému policistu zdaleka se vyhýbal.

Vyslechl jsem Kotovice dosti roztržitě a pospíšil pak i k ostatním mým i Smidarského přátelům, s kterýmiž jsme se byli častěji scházívali; ale ani jediný z nich nebyl Smidarského po několik dní vůbec ani shledl a nemohl mi dáti žádné zprávy. Mohl jsem se sice optati u soudu nebo na policii; ale ptáti se na těchto místech po osudu člověka, jenž byl před několika dny zároveň se mnou z neznámé mi příčiny policií stíhán, nezdálo se mi býti radno.

Odebral jsem se k večeru do bytu Smidarského milenky, abych jí zvěstoval nevinnou lež, že Smidarský před několika dny odejel v záležitostech svého chefa do Vídně, odkud vrátí se buď přímo již za dva nebo tři dni nebo přes Mnichov, kde má taktéž jakousi důležitější záležitost osobním zakročením vyříditi, za týden nebo za čtrnácte dní. Hanička vyslechla omluvu moji s jakousi nedůvěrou; nemohlať jednak pochopit, čím se stalo, že chef Smidarského, jenž byl milence jejího používal až posud vždy jen k službám nejpodřízenějším, vysýlá jej z nenadání v důležitých záležitostech mimo Čechy; jednak zase si nemohla vysvětliti, proč jí to Smidarský neoznámil buď ústně osobně, nebo když tak nemohl, aspoň několika řádky písemně, k čemuž mohl vždycky i v největším chvatu odzískati několik minut času. Omlouval jsem přítele, seč jsem byl, a Hanička posléze přece dala mým slovům aspoň zdánlivě víry . . .

Za dva dny však záhadná záležitost objasněna Smidarským samým. Byltě mi po neznámém člověku poslal nezapečetěný list, vlastně jen uměle složený kus pošpiněného, tužkou drobňoučkým písmem popsaného papíru následujícího obsahu:

„Drahý příteli!

Nalezám se ve vyšetřovací vazbě. Jsem obžalován pro velezrádu a zároveň vede se vyšetřování pro zaražení tajného spolku, jehož účel prý byl rovněž velezrádný. Odpusť, že nepodal jsem ani Tobě, aniž komukoli ze svých známých zprávu o svém zatčení dříve. Prostřednictvím vyšetřovacího soudce jsem tak učiniti nechtěl a tajně list odeslati neměl jsem posud příležitosti, až nyní, kdy doručitel listu tohoto, s kterýmž jsem míval společnou vycházku, odbyv sobě trest pětiměsíčního žaláře pro padělání směnky, opouští novoměstskou trestnici. Je to muž spolehlivý; mohu Ti tedy poslat list úplně důvěrný.

Byl jsem zatčen před několika dny časně z rána, když pátraje v okolí svatovítského chrámu po stopě osoby, která tam byla novorozené dítko pohodila, a sice právě v okamžiku, když jsem počal ohledávat místo u vchodu do chrámu, kde jsme byli několik hodin před tím vracejíce se v noci z večerní procházky ze Stromovky dítko nalezli. Byl jsem postižen dvěma policisty. Zpočátku mne pokládali za zcela obyčejného lupiče, jenž koná předběžné přípravy ku vloupání se do chrámu; ale za nedlouho, když si připomenuli, že je už jitro a podnik takový že by byl v době té v pravém slova smyslu zpozdilostí, změnili svůj náhled úplně. Zatkli mne však přece a sice pro podezření trestného skutku politického. Byl jsem odveden přes staré zámecké schody na malostranské policejní komisařství; po zavedení předběžného protokolu byl jsem dopraven na policejní ředitelství a odtamtud dodán zemskému trestnímu soudu, kde jsem byl podržán ve vazbě vyšetřovací.

Pokud jsem z četných výslechů svých vyrozuměti mohl, opírá se podezření proti mně o následující fakta: V noci, která předcházela jitro, kdy jsem byl zatčen, bylo několik mladíků pro přečin politický pronásledováno přes kamenný most na Malou stranu; ale všem podařilo se uniknouti. Dva z policistův, jdouce po stopě uprchlých dali se přes staré zámecké schody směrem k chrámu svatovítskému, potkali zde mladou jakousi ženštinu, která rychlým krokem ubírala se po schodech dolů. Policisté ji zastavili a otázavše se, kým je a kam spěchá, dostali za odpověď, že je ve službě u jednoho z kanovníků a že kvapí do malostranské lékárny pro lék pro svého pána, jenž byl před několika hodinami ochuravěl, a vykázala se také receptem lékařským. Policisté nevidouce v tom nic podezřelého otázali se jí, zdali nikoho nepotkala. Dívka odpověděla, že viděla u chrámu svatovítského dva muže, ubírající se kvapným krokem podle chrámu k soše svatého Jiří; ale kým by byli a kam chvátali, že neví. Policisté dívku propustili a pospíšili ku chrámu svatovítskému, kde však nikoho nezastihli. Vojenská stráž stojící v průjezdě vedoucím z třetího nádvoří zámeckého do druhého slova služčina potvrdila, a policisté dozvěděli se pak na vojenské strážnici vše, co tam bylo o nalezení dítka oznámeno. Domnívajíce se, že ztratili stopu politicky kompromitovaných, zaznamenali si na strážnici udaná jména a obydlí mladíků, kteří byli dítko nalezli, a odebrali se přes Nový svět na Marianské hradby, odkud pak zabočili přes tak zvaný Prašný most zase do druhého nádvoří zámeckého, aby se dali nazpět touže cestou, kterouž byli přišli. A tu mne u chrámu svatovítského postihli a zatkli. Udal jsem vše, jak se bylo ve skutečnosti sběhlo: Pravil jsem, že vracejíce se přes staré zámecké schody k Tobě domů nalezli jsme dítko, jež jsem prozatím dal v ošetřování matce své milenky. Na všechny ostatní otázky, týkající se patrně osob mně úplně neznámých, musil jsem odpovědít záporně. Udal jsem též Tvoje jméno i byt, aby Tvým svědectvím mohl býti pravdě průchod dán; ale k nemalému mému podivení bylo mi dnes vyšetřovacím soudcem zvěstováno, že nemohlo býti obydlí Tvé vypátráno. Při dalším pátrání vyšlo na jevo, že nejspíše omylem zaznamenána byla v protokolu, do něhož jsem byl sám diktoval, vedle správně udaného čísla domu, v němž bydlíš, místo třetí čtvrti — čtvrt druhá a tím se stalo, že soudní sluha, jenž Tě měl včera k soudu obeslati k výslechu, bytu Tvého nenalezl. Mohl se sice zeptati na policii a nejspíše tak dnes nebo zejtra učiní; ale včera tak učiniti opominul jak se zdá, pouze proto, poněvadž měl vyříditi mnoho jiných věcí. Opravil jsem tedy omyl a zejtra nebo pozejtří bude Ti dodána obsylka.

Měj se dobře! Na vždy Tvůj — Smidarský."

Přečetl jsem rozvláčný, drobňoučkým písmem psaný list ten třikráte po sobě. Rozvláčnost jeho byla patrně úmyslná. Přítel rozpisoval se o věcech méně důležitých pouze z té příčiny, aby se mohl jako mimochodem dotknouti věcí důležitých a velmi závažných. Vyrozuměl jsem, že Smidarský udal byt můj nesprávně sám, aby tak získal času podati mi zprávu, a já s průběhem věcí úplně obeznámen vyčetl jsem z přítelovy zprávy zcela zřejmě, v jakém smyslu mám po jeho přání před soudem vypovídati a vůbec jak se zachovati.

Bez odkladu pospíšil jsem ku Kotovicovi a odebral se s ním k Nadasdimu, abychom se poradili, co máme činiti. Nadasdi radil, abychom se policii a soudu vůbec — vyhnuli; zdáloť se mu, že si tak zatčený přítel přeje. Namítal jsem, že Kotovic i Nadasdi tak učiniti mohou; ale já že musím zůstat v Praze, abych odchodem svým nezbudil žádného podezření. A tak se také stalo. Nadasdi i Kotovic opustili následujícího jitra Prahu; já však zůstal čekaje, nikoli bez obavy, co se bude dále díti. Rozumí se samo sebou, že za takových okolností nebylo možno na další studie ani pomysliti. Zaopatřil jsem si tedy lékařské vysvědčení a ohlásil, že jsem churav v úmyslu, že odbudu zkoušky po prázdninách.

Přítelově Haničce jsem oznámil, že jsem obdržel od Smidarského list z Mnichova, že je živ a zdráv a že prosí, aby mu prominula — že jí bude psáti, jakmile pilné a nalehavé záležitosti, jež má vyříditi, dovolí! Hanička byla tím poněkud upokojena . . .

Minul týden, minul i měsíc a já posud nebyl k soudu obeslán. Trapná nejistota, v kteréž jsem žil, nezůstala bez vlivu na moje nervy. Zpočátku simulovaná choroba dostavila se opravdu; onemocněl jsem, ne sice nebezpečně, ale přece tak, ze jsem nemohl vycházeti, a tak strávil jsem opět asi měsíc, aniž bych byl s některým ze svých přátel mluvil neb o některém z nich se dozvěděl, jak se mu vede.

Když pak jsem se pozdravoval a mohl vycházeti, odebral jsem se hned o první své vycházce k Smidar-

ského Haničce. Ale v bytě zastal jsem osoby zcela cizí a když jsem se u sousedů tázal, odpověděno mi, že odstěhovala se stařena se svou dcerou asi před třemi týdny někam na venkov, jedni pravili že kamsi do Krkonošských Hor, jiní že k Šumavě, z čehož jsem soudil, že nevědí ani jedni, ani druzí, kam a z jaké příčiny.

Také o Smidarském jsem se později nic více nedozvěděl, nežli že byl z vyšetřovací vazby propuštěn a že v Praze nemešká. Veškeré moje pátrání po něm zůstalo bez úspěchu, a co jsem byl právě uvedl, dozvěděl jsem se prostřednictvím jednoho z kollegů Nadasdiho, jenž byl u trestního soudu auskultantem. Avšak i Nadasdi a Kotovic více se do Prahy nevrátili, a ani o těch jsem se nedozvěděl, kde meškají. Kollegové jejich taktéž nic podstatného udati nemohli, vyjímaje závažnou okolnost, že Nadasdi i Kotovic studií patrně zanechali, a o Nadasdim že ani vlastní jeho otec neví.

Vše to bylo mi v nejvyšší míře nápadno a naprosto nevysvětlitelno. Nechápalť jsem, proč jsem nebyl předvolán k soudu, když už byla i obsýlka pro mne vyhotovena a mýlka v udání bytu opravena; nechápalť jsem, proč Smidarský, byv z vazby propuštěn, u mne se nezastavil, nebo mi aspoň několika řádky nezvěstoval, co a jak se bylo dálo, kam a proč odchází; nechápalť jsem, proč Nadasdi a Kotovic více se do Prahy nevrátili. Tušil jsem, že příčiny všeho toho budou asi dosti závažné, ale neměl jsem o nich přese všechno své namahání ani zdání.

Nadešel nový školní rok a já nemoha odbyti zkoušky musil jsem opakovati. Navštěvoval jsem přednášky pilně a vůbec oddal se studiu, jako kterýkoli jiný tak zvaný pilný student, jenž nemá pranic jiného na zřeteli, než jak by předepsané zkoušky co možná nejsnadněji a zároveň s úspěchem „odbyl“. Nevysvětlitelným zmizením Smidarského a nevrácením se Nadasdiho a Kotovice přestaly také důvěrné schůzky ostatních nejintimnějších našich tří přátel, a „sedmihlavý tajný výbor reformační“, jak jsme si byli časem svým v rozmarné zpupnosti přezděli, rozpadl se v přirozené své prvky, z nichž každý, jak bylo ze všeho patrno, hnán byl osudem na dráze života jiným směrem . . . (Pokračování.)

Výlet do Chorvátska.

Novelka od *Jana Volavce.*

(Pokračování.)

Proč nezvolil strýc raději Pavlu? Té by se byla úloha tety mnohem lépe hodila. Tvář její jest sice ještě dosti pěkná, ale okazuje již první začátky zvráštělosti — ovšem zvráštělosti jen lehounké a měkké, jako přezrálá meruňka. Setřen je s obličeje toho ideální nádech mladosti a pevné rty, moudré oči svědčí o střízlivém pojímání života. Takové tváře činí náležitý dojem ve starém parku, přituleny k omšené sošce Amorově, jejíž toul se plní prvním žloutnoucím listím — vtělená myšlenka jeseni, jeseni dosud slunné a teplé, jeseni posledních růží.

Ale v Pavle, zdálo se, že prosvítá melancholií vadnoucích květů též světlý vděk podzimku: veselost vinobraní. Přistihl jsem nejednou za tento večer oko její při pohledu vyzývavě čtveračivém a jaksi bojovně na mne upřeném.

Martu mohu odbyti poznámkou, že to byla malá, vrásčitá, šedohlavá, přívětivá stařena.

Umínil jsem si, že zmařím chováním svým hned první večer všechny naděje, jež mi snad nepřátelský tento trojlístek v ústrety přinášel. Sedím mezi nimi, jako Göthův rybák, chladný až po srdce. Darmo pějete, Rusalky, o plesech a zábavách, jichž prý zde v chorvátské samotě pohřešovati budu, o jistých, mně bohudíky neznámých očích, které prý se as nyní z Čech toužebně k jihu upírají, o nových románech a hudebních skladbách, o holandských slepičkách, které vám jestřáb unesl, o jahodách báječné velikosti, které jste na záhoně vypěstovaly — mne nesvábíte do vody, v níž se tak rády šplýcháte.

Jsem nudný, suchý patrón, jehož nezajímáte vy a jenž nechce zajímati vás. Nepřekážejme si navzájem. Takovými asi slovy mluvilo k nim mé zarputilé mlčení.

Přes to neuvázl ani na okamžik hovor hostitelek mých, všední onen hovor, jenž se prohání vesele známými vyšlapanými stezkami a přeskakuje při tom hravě hluboké logické propasti.

Neprovedl jsem vytknutou sobě úlohu přesně do konce. Nepřítelkyně mé měly mocného spojence, který mne přepadl jako zákeřník z ukryté zálohy. Byl to rudý mok, jímž sousedky sklenici mou horlivě plnily a jejž jsem srkal příliš neopatrně. Strýc sdělil mi, že je to víno cvetkovské, jehož sláva sice jen v úzký kruh okolí pronikla, jež se dosud ani na řádnou etiketu nevzmohlo, ale jež prý se těší obzvláštní přízni jeho co přirozené domácí víno, lehounké a krotké, bez nejmenší falše. Poslední chvála je dozajista planá. Spoléhaje v jeho lehkost pil jsem je nad potřebu rychle a za krátkou dobu zpozoroval jsem, že mi krev stoupá do spánků a že se barví předměty kolem do růžova.

Když pak se na konec sen můj přece částečně splnil, když nám přinesla totiž mladá teta dva vlastnoručně nacpané čibuky a postavila mezi nás pestrou šachovnici, shledal jsem, že i chorvátské víno zázračně názory lidské mění. Vloudilť se již stín závisti do mé duše, když jsem spatřil, jak důvěrně spočívá půvabná hlava tetina na rameni strýcově a jak horlivě se staví na stranu jeho v našem zápase. Malou náhradou bylo mi za to, že se přidala Pavla na stranu mou. Hrál jsem naschvál velmi špatně a bylo mi jakousi útěchou, že prohrála na konec Pavla se mnou.

Marta dovedla mne posléze po vetchých dřevěných schodech do věže, kde byla pro mne upravena hostinská komnatka.

Když odešla, rozhledl jsem se skoumavě po pokoji. Všude stopa ruky ženské. Zde alespoň chci zlo-

miti její vládu. V uspořádání toho pokoje jeví se jako v zrcadle klamný obraz, jaký si pořadatelky v duchu o mé osobě utvořily. Musím několika ráznými črtami ten skreslený obraz opraviti. Především obrátím tvářemi ke stěně tuto Dianu s Endymionem — tam ať se líbají po zvůli. Židlice pěkně od stolu a stěn, ty sem, ty tam — nechci se propůjčiti za figurku do geometrického obrazce. Nastojte, loutna s novou růžovou pentlí. Ha ha! Snad k oknu s ní a dokořán okenice před snivým, bledým měsícem?! Ah, v okně plno rajských jablíček — jsou báječně veliká —

Hledím do noci. Mezi černými vrcholky stromů kmitají hvězdy; zdá se mi, že krásněji a živěji než tam u nás nahoře. Ale rozprávějí tutéž divnou, smutnou báchorku. Nejsem již přítelem toho slavného nočního kázaní, při němž jsem si za mládí mnohou rýmu uhonil.

Z kabátu, z bot, do pantoflí, na pohovku! Rozumí se, že nohama na lenoch. Ticho. Ale v tichu tom probírají se znenáhla rozmanité tiché zvuky: tikot hodin, cvrkot s několika stran, šustění nad stropem a venku neurčitý tajemný šum, jako splývající hudba větru, vod a vrcholků lesních — nelze rozeznati jednotlivé její odstíny. Při hudbě této usíná sladce mladost, plna nadějí, a šum tento budí zajisté v duchu jejím představu vodopádu, jenž roztříšťuje se nad hlavou její v tisíceré jiskry a dopadá na prsa její jako chladivá prška jarní vláhy. Ale jinak působí šum tento na ducha, jenž se zavřel jako hrob nad zmařenou mladostí. Ten upadá v těžkomyslnost při noční hudbě té jako Saul při zvucích harfy; otvírají se a pálí všechny staré rány, budí se všechny zmařené naděje a přistupují k tobě v nebývalé živosti.

Pryč s té podušky horoucí! Pryč, káně nenasytné, s mých plecí!

Spáti se mi nechce. Co si počnu? Na stolku u mé postele leží ozdobně vázaná kniha. Opět rys k podobizně ideálu, místo něhož mne zlovolná skutečnost podložila. Čím pak se měl uspati ten vychovanec Charitek? „Werther“. Znamenitá volba! Werther. Světoznámý smutný hrdino, což jsem se o tobě naslýchal a načítal! Pamatuju se jako ve snách, že jsem se učil kdysi nazpamět, jaký hluk jsi ztropil po Evropě, jak vešel do mody tvůj prostý kroj a jak se výjevy tvé nešťastné lásky dostaly až i na původní čínské nebo japanské vásy. A přece tě znám pouze z doslechu. Stokráte octla se historie tvého utrpení v mých rukou a stokráte vyklouzla, neotevřena, z mé ruky. Mám ji otevříti nyní, kdy vzpomínám na první lásku se stejným pocitem jako na první šle? Pokoj budiž s tebou. Myslím, že tě již vůbec neotevrn.

Vizme, onde na skříni sestavily pro muže své obraznosti celou příruční knihovničku. Vše pečlivě vybráno a prohlednuto — ad usum Delphini. Básně, novely, — novely, básně. Lásky, růží, sladkosti až mdlo. Celý Pantheon nesmrtných jmen plane tu s kožených hřbetů. A přec hledám mezi nimi nadarmo něco po své chuti — něco ostrého a drsného, co by na okamžik zapudilo hnus mého přesycení, něco chladného a klidného, co by uchlácholilo mé podrážděné čivy.

Něco jsem přece našel. Skříň má nestejné nohy; jednu podepřeli starším musejníkem. Sprostil jsem jej nedůstojného úkolu. Buď vítán, tichý zelený ostrůvku uprostřed epického a lyrického vlnobití! V tobě najdu odpočinek a mír.

Dal jsem se hned do prvního článku. Nadpis jeho byl podtržen tučnou rudou čárou. Poznal jsem brzy příčinu toho vyznamenání. Byla to stať o válečníku českém, Janu Vítovci, jednom z toulavých rytířů pozdější doby husitské, kteří šířili v daleké cizině slávu válečné školy Žižkovy. Železný hrdina článku vyvolil si za jeviště právě tu končinu Chorvátska, do níž strýce náhoda zavanula. Ovšem počínal si tu mnohem rázněji, než můj skromný příbuzný. Před leskem jeho slávy zbledl brzy démantový štít hrabat Cilských, k nimž byl co chudý zeman český v průvodu tří jezdců do služby vstoupil, vozové jeho hradby zanášely dlouho hrůzu do okolních krajů, až posléze starý lev, jednooký, jako mistr jeho Žižka, co mocný „hrabě Záhoří a bán slovinských zemí“ bouřlivou dráhu svou ukončil. Strýc choval, jak jsem později zvěděl, obzvláštní sympatie k slavnému tomu krajanu a tvrdil na určito, že položil Vítovec, jehož jméno se pojí k mnohým starým hradům v okolí, základy též k čtyrhranné, široké věži, na níž nyní za klidnějšího věku on, strýc, pěstuje broskvové a meruňkové špalíry a již strýcův předchůdce v držení, jakýsi zadlužený šlechtic maďarský, znešvařil nemotornou, šindelem pokrytou bání, honosící se tvarem, v jakém si libuje černá řetkev.

Článek byl dočten, pročetl jsem i druhý, ale spánek vyhýbal se dosud tvrdošíjně mým víčkům. Pochvalte mi opět jednou své cvetkovské víno! Hlavu mám v plameni. Nezbude než zjednodušiti ještě svůj oděv a otevříti dokořán okna. Procházka průvanem mi poněkud ulevila.

Na konec rozhodl jsem se ještě, že použiju zbytku dohořívající svíčky, abych si prohledl ostatní místnosti věže. Naproti dveřím, jimiž jsem byl vešel, nalezaly se totiž v pokoji jiné a ty vábily mne k sobě nezdolnou mocí. Nebyly na štěstí zamčeny. Komnata, do níž jsem těmito dveřmi vstoupil, měla na sobě ráz čiré vetchosti a zanedbanosti. Všechno v ní bylo sešlé a spustlé. Zdálo se, jakoby několik držitelů „kaštelu“ za sebou na ten kout úplně bylo zapomnělo. Čalouny, třpytící se druhdy zlatem na hnědé půdě, byly pokryty plísní a visely na mnohých místech, odchlípeny a rozedrány, se syrých stěn; mezi zpuchřelými prkny podlahy vyrážely tu a tam mizivé šeré houby, netopýři to a můry rostlinstva; plenta s vybledlými obrázky, stojící bezúčelně u červotočivé prázdné postele, byla rozsápána jako papír v obručích cirka po představení; druhdy kypře vycpaná, nyní žalostně přepadlá a splasklá sedadla s šedivými povlaky budila obavu, že se pode mnou při prvním dotknutí rozpadnou v prach a popel; rozbitým oknem zanesly sem větry mnohých podzimků uvadlé listí, jež tvoří v koutě polorozpadlé pohovky červenožlutou závěj.

Čím déle jsem se tím sešlým pokojem rozhlížel, tím hlubší melancholie objímala mou duši. Na mysl dralo se mi porovnání toho prostoru s mým vlastním nitrem. I tam vládne spoušť a tlení. Jako zde v koutech ty zaprášené, rozbité sošky, leží tam překocené

idoly mládí; skvostný lesk obraznosti pohasl a z jasných jejich snů zbyly jen bledé nestvůrné útržky jako zde na stěnách ty cáry pustlých čalounů; jako zde v té komnatě hyne též ve mně všechno, bledne, třepí se a bortí, obláčí se v prach a třísen.

Zastavil jsem se před kalným zrcadlem. Ulekl jsem se věru sešlého svého vzezření, bledosti, vrásek a suchých, vyřídlých vlasů. Ano, zde měli mi vykázati byt, nikoli tam v předu. Jsem jako stvořen pro tuto brlohu červotočí, plísně a rezu. Sem hodil bych se úplně, v nějakém prastarém, polozetlelém županě, sem do té vetché lenošky, před ten starožitný stolek, nad nímž se sklání s visuté, rozpukané nádoby suchý, drolivý, dávno uvadlý břečtan. A hle, tuto i nějaká přiměřená lektyra. Otevřel jsem odranou knížku, ležící na stole. Ruce mé se zatřásly, hlava klesla na prsa. Toť přílišné. Bůh ví, jak se sem dostaly — byly to mé ubohé, nešťastné verše. Teď je obraz úplně dokončen. Sedím tu, veteš mezi vetešÍ, v tlící lenošce pod uschlým břečtanem a čtu své verše, jež nikdo již nečte, — sešlý, odkopnutý, zapomenutý literát. Zvlhly mi bezděčně oči.

Pozdvihl jsem je a tu — oharek svíčky na stole právě dohoříval — spatřil jsem pojednou před sebou vysokou, příšerně bílou postavu, jakoby byla právě vystoupila ze stěny. Viděl jsem pod mohutnou přílbicí hrdou mužskou tvář kamenných rysů, s obvazkem na jednom oku. Vítovec! A jediné oko zjevení upíralo se na mne s výčitkou a pohrdáním a pevné rty křivily se k hanlivému oslovení. Domníval jsem se, že zaznělo z nich: Babo!

V tom shasl oharek. Obklopila mne čírá tma. Prožluklé víno cvetkovské! Dotápal jsem se do svého pokoje a tam jsem za chvíli šťastně usnul.

Chorvátsko je pěkné. Divím se, že se o něm tak málo mluví. Zde ležím na příklad na pokraji lesa pod napřaženou větví, na níž se zdola zachytilo množství nitek s drobnými zelenými lístky jako začatá příze ve vyšívacím rámu. A z této stinné skrýše sklání se zrak můj zvolna po zelené stráni, do níž vybíhá s obou stran hustý háj rozmanitými laločhy a zuby, jakoby uměle pro zábavu oka utvořenými zakladatelem parku. A přece nedotkly se dotud nůžky postřihačské té kosmaté trávy, ni žabka zahradnická toho bujného křoví, plného lískových oříšků a planých růží. Dole tušíš pod zeleným chaosem bylinstva potok, plížící se hlubokým soumrakem, jímž se kmitají tmavomodré vážky. S obou stran kukuřice zvýší člověka. Vzadu prohlížejí hustými tlupami stromů dřevěné zubovaté štíty, ozdobené na špici štětkou slámy neb pěkně vyřezaným dřevěným kuželem anebo hliněným hrncem, natknutým na krátké tyči. A v tu chvíli zdá se ti, že tráví celou vesnici ukrytý požár. Hustý dým vzňáší se nad ní, nikoli snad z komínů, ale z celých střech. Ty šindelové a doškové krovy kouří se celé jako koně po letním dešti. Nejhustěji vyráží dým mezi prkny štítu a valí se okrouhlým otvorem uprostřed, před nímž zavěšena je hrubá dřevěná klec, v kteréž jsou ostatně uzamčeny jen prosaické sýry.

Za vesnicí opět spousty kukuřice, opět hojnost stromoví, skupeného idyllicky malebně, jako na starých, bohužel příliš tmavých obrazech krajin, s nimiž se tak často setkáváme ve farních chodbách.

V pozadí pak táhnou se rozmanité pahorky nad obecnou tou zelení jak světlejší výspy a slunné jejich stráně pokryty jsou od hlavy až k patě hájemi thyrsů, smavými vinohrady, z nichž mile vynikají bělavé lisovny, rozptýlené letní domky, gloriety v podobě hřibů i drobné zámky se špičatými vížkami a třpytícími se okny. Nejzáze uzavírá vyhlídku modrá silhuetta vzdálených hor. Tam leží Zagorje, jež slyne obzvláštním půvabem svých krajin.

Jak zcela jinak objevuje se mi svět s této stráně, v jasné záři sluneční, nežli dnešní noci v opuštěném, plesnivém pokoji. Jaká zbabělost a beznadějnost obestřela tam duši mou! Tak to bývá, zapřádá-li se člověk do prachu a plísně. Zde mezi květy a zelenými koníky je vhodné místo pro snění a rozjímání.

Možná, že se přece u strýce několik týdnů pozdržím. Ženštiny jeho nejsou příliš dotíravé. Společné snídaní mi odpustily. Spal jsem jako svišť do bílého dne. Ustrojiv se vyložil jsem se s dýmkou v ústech z otevřeného okna. Pozoroval jsem tetu, která se proháněla na dvorku, zastíněném obrovskými akáty, mezi hemživou strakatinou slepic, husí, kachen, krůt, perliček a pávů. Slušelo jí to dosti dobře. Po chvíli zahledla mne v okně, zapýřila se jako pivoňka a pozdravila mne rozpačitě. Vypadala v tu chvíli jako nevinné, právě škole odrostlé děvče. Zmizela ve stavení a za chvilku na to objevila se v mém pokoji Marta s kávou a sdělila mi, že odešel strýc časně ráno do hospodářství.

Již čas, abych se vrátil. Těším se na všechny ty ploty, houpavé lávky a jiné překážky, které jsem musil přeskákati a přelézti, než jsem se dostal do této stinné skrýše, na malebné postavy, s nimiž jsem se setkával, na stáda koní, bravu a skotu, na chůzi mezi bílými domky vesnice, s bidly květoucích fazolí kolem oken a plnolícími plody tykve na zdi zahrádek i na doškové střeše — jen škoda, že kyne na konci té příjemné pouti společný rodinný oběd.

Strýc nedostavil se ani k obědu. Byl bych rád následoval jeho příkladu.

Zpozoroval jsem, že přičítaly ženské včerejší můj špatný rozmar unavenosti po dlouhé cestě. Neochabují v pokusech, aby mne vylákaly z krytého mého postavení. Zvláště Pavla chová se dotíravě.

Znám-li chorvátská národní jídla? Chci-li, aby mi připravily zítra „žgance“ nebo „cicveru“ nebo polévku z rajských jablíček? Jak se mi líbí kroj zdejšího lidu? V neděli že si je musím prohlednout, když se ubírají do kostela, mužští v sněhobílých rubaškách a v sněhobílých kalhotách, s černou kazaječkou bez rukávů a v černých kloboucích s lesklou přezkou, ženské v červených napouchlých sukních, uzounkých pestrých zástěrách a květovaných živůtcích, majíce sněhobílé košile sebrány pod krkem a na ramenou v bohaté řasy a varhánky. Děvčata mívají hlavy nepokryté a spouštějí volně na zad dlouhé copy, propletené barvitou stužkou s cho-

*

máčem strakatých pentlí na konci. Vdané nosí na hlavě malý čepeček, hojně ozdobený perličkami a zlatem.

Je prý podivno, jak je němčina i zde na jihu rozšířena. V mluvě obecného lidu slyšíš ustavičně „šostar,“ „bindar,“ „frajlica“ atd. a přijedeš-li do kteréhokoli z okolních měst, do Varaždína, Křiževce nebo jinam, uvítá tě sklepník v bídném zájezdném hostinci německým pozdravem.

Znakem hospod že zde bývá na místě slaměného věnce fábor z pěkně stočených, nesmírně dlouhých hoblovaček.

Domky selské skládají se zde pouze z kostry břeven a chrastí, přioděné silnou vrstvou hlíny. Ale pohledneš-li poprvé na domek takový až po prkenný štít čistě obílený, s barvitě natřenými okenicemi, na nichž neschází uprostřed po ohnivém květu, s hustým dřevěným mřežováním v oknech, přísahal bys, že je to řádné stavení kamenné.

Často obchází zde od domu k domu slepý stařec s prostým hudebním nástrojem, usedá na práh, pěje a hraje. Ale hudba je brněivá a nudná a zpěv bez barvy a proměny. Obsah těch písní bude prý mne co básníka ovšem zajímati.

Nejsem básníkem.

Pokládám-li je za tak neznalé českého písemnictví? Že mne usvědčí mými vlastními básněmi.

Nejsou všechny verše básněmi. Nedávno zlomila nade mnou hůl domácí kritika.

Což kritika!

Mluvím nerad o tomto předmětu. Přiznávám-li se ku své nicotě, spatřuje v tom posluchač protřelou taktiku jistých samolibých literátů, kteří se haní stále jen proto, aby slyšeli z úst jiných vždy na novo medově příjemné vyvrácení své přísné autokritiky.

Že jsem příliš skromným. Bude-li mi vhod, nakrojí k desertu melón. Je výborný.

S pánem bohem! Jsem sice nepřítelem řádního tohoto ovoce, ale mdlá jeho sladkost hodí se úplně k zábavě o písemnictví, obzvláště v ženské společnosti. Rozumí se, že jsem pronesl poslední věty toliko v myšlénkách.

Ovoce je zde nazbyt. Odpoledne abych s nimi prohledl zahradu. Beztoho prý se obávají, že se mi bude stýskat.

Nenudím se nikdy samoten.

Ale ve společnosti štěbetavých, duchaprázdných ženských, jako jsme my.

Ó, nikoli — nikoli —

Musím ke všemu ještě myšlénky své zapírati.

(Pokračování.)

Večer u děda.

Od *Jana Zacharjasiewicze.*

(Dokončení.)

Tu přerušena naše řeč příchodem muže asi šedesátiletého. Na první pohled poznal jsem starého vojína. Široký nákrčník podpíral mu bradu hladce oholenou. Po obou stranách tváře trčely dlouhé, pečlivě vzhůru zatočené kníry. Šedý šat připomínal Konstantinovského vojína.

— Můj otec! zvolal pan Michal představuje mne navzájem.

Kapitán mi stisknul srdečně ruku; rozmluva vzala jiný obrat. Mluvili jsme o politice, o válce krimské, o nových karabinách a rýhovaných dělech.

Asi za hodinu zvětšil se náš kruh. Přijel soused-probošt, dávný můj známý, muž vzácných cností a důkladného vzdělání. Nedávno usídlil se v horách, a již byl povšechně milován a vážen.

— Pane kapitáne, či lépe plukovníku, řekl s úsměvem — přicházím s nejvřelejším přáním k jmeninám, a nic by k štěstí mému nescházelo, kdybych mohl panu Jackovi také osobně přáti. Obávám se však, že dnešního dne bude nedobytnou pevností.

— Obávám se také já, ozval se pan Michal, a právě jsem o tom přemýšlel, jakým spůsobem bych děda obměkčil.

— Velice bych litoval, kdyby se to nepodařilo, odpověděl kněz; neboť dnes mám více času a látky k rozmluvě s dědem.

— Co nového nám zase přinášíte, velebný pane? — tázal se zvědavě starý vojín opravuje límec.

— Co nového? co může být pro nás nového? Vše jest věcí každodenní, — obyčejnou — pro nás v těchto věcech není novot!

— V jakých to hádankách mluvíte, velebníčku? zvolal otec pana Michala, přinášíte jistě něco smutného!

Kněz svraštil brvy a po chvíli řekl:

— Milo v pravdě jest člověku, když po strastných dobách doví se přece ještě, že odvaha a vytrvalost sídlí v národu!

— Tedy opět o našich neštěstích? tázal se kapitán.

— Dostal jsem do rukou zápisky sibířského vyhnance, — mluvil klidně probošt — a myslím, abychom je společně přečetli, neboť mi dána příliš krátká lhůta. V knížce té jest mnoho věcí, jež by děda mohly zajímati. Týká se jeho dávných známých. Chtěl jsem s ním o tom pohovořit.

Starý kapitán se zamyslil; pan Michal pohledl na mne a založil ruce. Kněz hladil starého psa, který mu z vděčnosti položil na kolena velké zablácené své tlapy. Po chvíli opustil nás starý kapitán i viděl jsem, že jde do tak zvaného zámku dědova. Dosti dlouho trvala rozmluva mezi otcem a synem, neboť již bylo značné šero, když vešel kapitán s vyjasněnou tváří do pokoje oznamuje nám, že děd ku dnešnímu večeru všecky zve k sobě.

Ženštiny, s nimiž jsem se prostřednictvím pana Michala zatím seznámil, pohledly na sebe udiveny.

— To jste, pane, vskutku šťastným — řekla ke mně paní Michalova.

Pohledl jsem na probošta, který jak se zdálo vyhýbal se další rozmluvě a rychle v jinou zabočil. Porozuměl jsem mu a neodpověděl ani na onu poklonu.

Za půl hodiny byli jsme všichni v komnatě dědově.

Komnata dědova byla velká, čtverhraná síň. Druhdy měla dojista zvláštní účel; nasvědčovaly tomu ozdobné trámy ve stropu. Okrasa ta, nepravidelnost stěn a skryté v nich skříně dodávaly jí rázu starožitného. Nábytek byl prostý. Široká, vybledlým damaškem potažená pohovka stála mezi okny; před ní nalezal se bílý, jasanový stůl prosté práce. Několik křesel s velkými lenochy, jakých vídáme často v sakristiích, rozestaveno kolem stolu. V koutě stál dubový psací stůl, sčernalý stářím, a za ním zasloněno ohromnou španělskou stěnou s černými obrazy nalezalo se lože hospodářovo. Proti oknům byl velký prostý krb, na němž právě známý nám sluha rozdělával oheň. Na stole před pohovkou stály dva velké svícny vskutku mistrně vyřezávané. Po stěnách visely staré obrazy, mezi nimiž bylo možno poznat několik podob Matky boží Čenstochovské a Ježíše Milatyňského. Za obrazy zatknuty úplně suché velikonoční kočičky. Nad ložem umístěn pancéř, karabela a dvé velkých pistolí.

Když jsme všichni vešli, povstal děd z křesla, jež stálo nejblíže u krbu, a přijímal blahopřání — mně věnoval několik velezdvořilých slov. Viděl jsem však, že na mne pohlíží úkosem, nemám-li v ruce tužku, abych ho pokradmu na papír načrtl. Uspokojil se ale vida, že si ruce mnu, a lehkým skloněním hlavy vyzval nás, abychom kolem krbu zasedli. Sám pak, jak senátoru sluší, zaujal křeslo s nejvyšším lenochem a opřel ruce o silnou, stříbrem okovanou hůl, již buď ze zvyku, buď z potřeby při vstávání nikdy z rukou nedal.

Usedl jsem naproti dědovi, abych ho mohl dobře pozorovati. Svíce ozařovaly jej v profilu, kdežto druhá polovina tváře byla od ohně z krbu osvětlena. Tvář tu mohl by malíř studovati s velkou zálibou . . .

Pan Jacek znal jen dvou pojmů vyšších sebe. První byl jeho o t e c, druhý v l a s ť. Nikomu jinému se nepoddal aniž sloužil. Vše kolem něho bylo nízko, trpasličí a sloužilo mu bez rozdílu poslušno jsouc jeho pokynů. V takých představách prožil devadesáte let, a vše to zračilo se v jeho tváři plasticky. Četls v ní nezměnnou povahu, přesvědčení o vyšším určení a nezlomnou důvěru v lepší budoucnost vlasti. Tvář jeho byla bleda, v nejrůznějších směrech rozryta vráskami, jež jako mistrná síť táhly se od vysokého čela až po bradu. Měla výraz vážně myslícího člověka a přitlumený žár oka jevil, že šedivý stařeček všecky své myšlénky a činy ze sebe sama čerpal, aniž by je sdílel veřejnosti.

Když jsme byli všichni zaujali svá místa, probudil se pan Jacek ze svého zamyšlení a pravil:

— Dnes je den sv. Hyacinta a Prota. V rodině naší bylo vždy obyčejem, že otec a syn, nebo děd a vnuk měli jména těchto svatých, jejichž památka slaví se jedním dnem. Byl to symbol jednoty a sbody rodinné, neboť jenom tyto udrží i národ. Den takový býval vždy velikou slavností, ku které kromě členů rodiny neměl nikdo přístupu.

Stařeček umlknul na chvíli. Tvář jeho se zasmušila. Ale v brzce pokračoval:

— Máte prý smutné noviny, probošte — cosi ze Sibíře.

— Něco takového, odpověděl klidně probošt. — Dostal jsem do rukou knížku nade vše zajímavou. Jsou to zápisky sibířského vyhnance. Mluví v nich také o osobách, jež dojista známy byly J. M panu Jackovi.

— Mluvte, avšak jen stručně, přerušil jej stařeček opřev obě ruce o hůl.

— Ah, stručné vypravování by neprospělo, odporoval probošt bera šňupec — ale postaral jsem se o celou knížku.

Stařeček pozdvihl hlavu a upřel oči na pana Prota. Ten sklonil hlavu a řekl tiše:

— Probošt mi děl, že může tu knížku podržeti jen krátký čas.

Tvář dědova se vyjasnila; pravil s úsměvem:

— Dobře — paní Michalova bude mi předčítat.

— V přesvědčení, že při takové věci nejlépe pochodí čtenář, učinil jsem co bylo možno, abych sobě získal přízně J. M. pana Jacka — odpověděl jenom nedůvěřlivým pohledem.

Pan Michal založil ruce a usmál se. Děd zas, hroze proboštovi, řekl:

— Vy čtveráku! Začínám se vás bát.

— Po ničem tak neprahnu, odpověděl kněz s úsměvem, jako po tom, abych Vás přesvědčil, že ve všech svých úsudcích nemáte pravdu.

Stařeček se trpce usmál a řekl:

— Vy lidé nynější nemůžete všemu rozumět. Vám se zdá předsudkem to, co jedině může nás vzkřísit, co se musí státi polární hvězdou pro naši bouří zmítanou loď.

— Jakže; zamykat národní vědomí v jednotlivé rody, místo abychom ze všech svých sil probuzovali lid? — tázal se probošt.

— Každý starý rod má své tradice — odpověděl klidně děd — a toť největší dědictví potomků. Nynější svět neuznává těch tradic, stydí se za ně a nepojímá výsadu býti prvním v práci a činech.

Probošt vzal čerstvý šňupec tabáku a pravil:

— Tradice jsou posvátné jmění starých rodů; ale jsou směšny, když potomkové o ně opírají své osobní prospěchy. Jsou-li však základem nejsvětějších povinností k vlasti, jsou-li legaty veřejnosti, pak se stávají svátostmi národa, jsou vespolným jměním. Každý z nás chová k nim úctu a se zápalem mluví o nich. Vyplňují ony nejkrásnější listy našich dějin. — Pak ale nevhodno uzavírati rodiny, ohražovati domácí krb; ale dlužno roznítit mocný oheň a povolat co nejvíce hostí k ohnisku národních upomínek, aby se všichni ohřáli a k následování byli povzbuzeni.

Stařeček poslouchal s velkým zalíbením . . . Ale náhle svraštil obočí, mávnul rukou a děl:

— Nalej lihu do vody a pozbude síly.

Kněz však rychle doložil:

— A kdož může dnes říci, kdo je lihem, kdo vodou? Pohleďte do svých zápisků! Jaká jména tam naleznete? Jací lidé stojí dnes první pod praporem práce a obětí? Jací mužové zalidňují Sibíř a trestnice?

Děd se zamyslil a mlčel. Po chvíli řekl:

— Tušil jsem, že s vámi zle vyjdu. Ale nechtěl jsem dnes o tom mluvit. Dnešní den obětuji rodinným upomínkám, toť výsadou jeho. — Pravil jste, že u krbu domácího mají i občané naši se ohřáti. Nechť se tak stane pro bono publico.

Pan Michal se na mne usmál na znamení, že se stala neobyčejná změna v přesvědčení dědově . . .

Po chvíli ozval se stařeček:

— Hlavní znak našeho rodu jest pevná, nezlomná víra v to, co nastati má a musí.

Promluviv slova ta s náležitým důrazem umlknul, čekaje jaký účinek na nás budou míti. Po chvíli pokračoval:

— V pozůstalých listinách předků našich možno se přesvědčit, že ve všem, co kdy předsevzali, byli oživeni vírou tak pevnou, že se v ní nikdy nesklamali. Když táhli proti nepříteli, aneb museli jednati ve sněmu, vždy napřed již do rodinných knih zapsali, jak jednati musí; a vždy slovu tomu dostáli. Proto mají víra a předtucha velký význam v našem rodu.

Stařeček spočinul opět chvíli:

— V historii našeho rodu nemálo jest příkladů. První náš předek Marek, starosta Přemyský, táhna do boje, psal ženě své z Krakova, že se za týden navrátí. Ač nebylo nadějí, přece se tak stalo, jak očekával. — Můj děd Kosma (otec se jmenoval Damian) měl malé jmění a i to mu pobrali Švédové. V starostech o výživu rodiny a uprostřed naléhavé bídy nabyl náhle přesvědčení, že rodina jeho nabude značného jmění, že zbohatne. Věrou tou se těšil ubohý Kosma, sousedé se mu smáli, mluvili o něm, že ve spolku s ďáblem hledá ukrytý poklad a podobné věci. Ale Kosma věřil nezlomně. Od rána do večera kopal ve starém sklepě a špýcharu, rozryl kopce a mohyly a všechny své syny k té práci přiměl. Trvalo to několik let. Synové přivykli práci, což bylo v oněch dobách věcí nemalou. Po několika letech namáhavé práce splnila se předtucha Kosmova. Nenalezl zakopaného pokladu, ale dědil po vzdálené příbuzné. Štěstí svého užil pak příjemně. Zvyklí jsouce bídě a práci žili skromně a pracovali, neboť práce stala se jim potřebou.

Stařeček se opět zamlčel. Nikdo z nás ho nevyrušoval. Po chvíli mluvil dále:

— Otec můj přenesl víru tu na jiné, vznešenější pole. On se oddal vlasti. Domovem jeho nebyl rodný dům, ale celá otčina.

Pan Jacek umlknul a zahleděl se smutně v praskající oheň.

— Ano, můj otec věřil pevně ve vzkříšení vlasti. Viděl její úpadek, nebezpečenství — ale vše to nezničilo jeho ducha. A když bylo třeba hledati za hranicemi jiskerky nadějí, vyšel z vlasti a v cizí zemi ulehl do hrobu, ale víru svou nevzal s sebou, tu odkázal mně. „Já jsem se nemohl dočkati té blahé chvíle," pravil ke mně, „ale umírám v důvěře, že konečně nadejíti musí. Vzejde pro nás slunce a zaleskne se den krásný a já v hrobě budu se těšiti tomu, čeho mi nedopřál bůh se dožiti . . ." S těmi slovy vrátil jsem se do vlasti a uzamknul je v duši své, aby mi jich zlí lidé neukradli. V úzkém kruhu rodinném pěstoval jsem tu víru a dnes, chýle se ku hrobu, mohu směle vydati účet ze svěřené mi hřivny. Nezmařil jsem ani jiskerky, v celosti jsem zachoval víru jak mi byla předána, a vím, že Michal ji zdědil úplnou! . . .

Syn a vnuk vstali a políbili stařečkovi ruku. My jsme byli hluboce pohnuti. Kněz vzal prudce šňupec, neboť cítil slzu v oku a pravil:

— Zajisté! Velká škoda, že dosud slova tak posvátná slyšel jen úzký kruh rodinný!

Stařeček zdál se, že neslyší těch slov, neboť usmáv se vlastním myšlénkám mluvil dále:

— Dovolte starci, aby promluvil o věcech, jež vlastně rozbírati netřeba, anyť jsou darem božím. Víra v budoucnost naší vlasti jest zajisté bohem vštípena, uložena v srdce každého z nás. — Kde nalezneme národa, který by v neštěstí zachoval tu víru? Jakých obětí vyžaduje? Takové byly otázky, jimiž se starý můj mozek dlouho obíral. Nenudí-li vás to, nuže poslouchejte. Již napřed připravuji se na odpor proboštův.

Kněz se usmál; po krátkém mlčení pravil děd:

— Stalo se snad každému z vás, že jda po ulici domníval se viděti z dáli někoho známého. Ale z blízka spozoroval, že to byl člověk zcela cizí. Avšak po nějakém stu kroků potkal téhož známého, za kterého dříve domněnkou měl cizince. Odkud ten omyl? . . .

Stařeček se zamyslil a pohledl kolem. Byli jsme dychtivi zvěděti, kam vlastně míří. Usmál se a mluvil dále:

— Však to nebyl omyl ve věci. Náš známý šel již před tím kolem nás, viděli jsme ho očima duše, jen oko tělesné nemohlo ho ještě dozříti. Proto považovali jsme cizího člověka za něho. Konečně on sám stanul před námi.

Divný dojem učinila na nás tato slova. Nikdo nechtěl děda vyrušovat, neboť zříti bylo v jeho tváři, že jest zaujat tím co praví.

— A čím jest tak zvaná fata morgana? Čím jsou všechny zjevy povětrné? Jsou to jen přeludy? Ba nikoli! Jsou to předměty skutečné, jež se ale vlivem světla ukazují o něco dříve než bychom jich skutečně viděti mohli. Zdají se nám blízko, ač na dně vody leží. Jedouce po moři náhle vidíme jakési město. Jest to vidina, jež v brzku zmizí; karavana v poušti africké vidí náhle oasu před sebou. Jest to též vidina, jež brzy mizí. Ale pouhá vidina to není, aniž pouhý přelud. Vše co cestující vidí, stává ve skutečnosti. Město i oasa jsou skutečné, jen třeba jíti dále od místa, kde se vidina objevila.

Stařeček spočinul bádavým pohledem na nás. Pak volným hlasem pokračoval:

— Tak právě má se s vírou v budoucnost našeho národa. Nejsou to sny a pouhé přeludy. Duch náš vidí tu budoucnost, a na tom zakládá se ta víra. Ona naplňuje nás útěchou v utrpeních, neboť jako Mojžíš

se skály hleděl na zemi zaslíbenou, tak my v duchu hledíme na budoucí osudy milované vlasti! Amen. —

Ten neočekávaný obrat řeči dědovy všechny překvapil. Stařec roznítil nám před očima množství překrásných jisker i nemohli jsme sobě v duši tak milého dojmu vysvětliti. Kněz se první vzpamatoval a usmívaje se pravil:

— Velmi pěkně jste zde mluvil, pane můj, a věru mnoho ladného nám sdělil. Já bych chtěl jen ještě něco připojiti.

Ve tváři dědově zračila se obava. Domníval se, že probošt chce odporovati. S napjatou nedočkavostí hleděl na rty jeho, když počal:

— Víra jest velký dar boží. Víra oblažuje jednotlivce, víra povznáší národ z úpadku. Ale písmo svaté praví: „Víra bez skutků jest mrtva!“ Kdyby tedy cestující, vidouce v povětří oasu neb v moři město, zamyslili se před tou vidinou a věřili jen, že to vidění musí se uskutečnit, mohli by čekati do soudného dne. Chtějí-li dojíti oasy neb bran města, musí jíti dále, musí se namáhat. Zůstati na místě a čekati, až bůh změnu učiní — bylo by rouháním. Víra v budoucnost naši jest klenotem drahocenným, ale při tom třeba i činů, jež bůh na nás vložil.

Stařeček se usmál, neboť útok proboštův nebyl dosud tak strašný. Probošt mluvil dále:

— Na tom není dost! Aby ony předtuchy viděny, ona fata morgana, o nichž pán tak pěkně a trefně mluvil, nebyla jen přeludem zřítelnice, třeba, aby co nejvíce, aby všichni cestující totéž viděli. — Nesluší tedy také uzavírati se jak jste dosud činil, ve vlastní osobu neb v kruh rodinný; ale nutno starati se o to, aby všichni kolem nás seznali tu víru v budoucnost národa, pociťovali ji, práhnuli po skutečnosti. Čím více nás bude, tím dříve sblíží se nám kýžená budoucnost.

Stařeček se zasmušil a řekl:

— Snad máte úplnou pravdu, probošte, ale já jsem již stár. —

Kněz namítnul:

— Ale vnuk, pan Michal, který tu víru zdědil, napraví v čem pochybeno. Školu má dobrou a nebude mu za těžko získati více „věrných“ — a kde oheň i palivo, tam zašlehne plamen . . .

Pan Jacek vstal z křesla a přikročil ku psacímu stolu. Vzal kalendář a podškrtnul jedenáctý den měsíce června hrudkou šeptaje:

— Nejkrásnější to den v mém životě — ale i poslední —

Ženštiny odešly přichystat večeři.

Přel. *J. Felix-Tuhošťský.*

FEUILLETON.

Žena.

(Catulle Mendès.)

Byl Ahod pastýřem a slynul jměním v kraji.
Kdys žena jeho džbán nabrala ku pokraji,
ve parném letním dnu se pod strom položila
ve kraji Bethelu a zdřímla, toto snila:

Že ráno zbouzí se jí nejprve se zdálo,
že Ahod praví k ní: „Slyš, čas jest, by se vstalo,
já kupcům Segorským sto ovcí lonské zimy
jsem prodal, třetinu však ještě dlubují mi;
tam cesta daleká a mdlé jest moje stáří
a posla věrného najít se ztěžka zdaří:
kdo v Segor může jít, jenž není mysli klamné?
O třicet stříbrných jdi upomínat za mne!“
Že na ni číhá poušť a strach a vrahů roje,
ni nenamítla mu: „Jsem Pane služka tvoje!“
Když jeho pravice jí cestu ukázala,
plášť vzala vlněný a víc se netázala.
Po cestách kamení a trní kam jen vkročí,
že nohy ve krvi a v slzách měla oči
a přece kráčela, až pláň se šerem ztměla
nevidouc ničeho, neslyšíc dále spěla,
když náhle ze stínu kdos skočil s divým křikem
a ústa rukou svou jí zacpal, jedním mžikem
plášť strhl násilím ji s beder a dál spěchal,
však dříve ve ňadrech jí krvavý nůž nechal.

Ten ráz, strach smrtelný ji náhle spánku zbavil,
i otevřela zrak:
choť před ní stál a pravil:

„Já kupcům Segorským sto ovcí lonské zimy
jsem prodal, třetinu však ještě dlubují mi;
tam cesta daleká a mdlé jest moje stáří
a posla věrného najít se ztěžka zdaří:
kdo v Segor může jít a není mysli klamné?
O třicet stříbrných jdi upomínat za mne.“

A žena: „Pán můj řek, já jdu!“ a zavolala
své děti, staršímu na hlavu ruce dala,
mladšímu žehnajíc pak políbila líce,
plášť vzala vlněný, šla, neptala se více.

J. V.

Poučné anekdoty, jich pokračování a dokončení.

Od samého dětinství čítal jsem rád jistý druh anekdot a bájek psaných novověkými Aesopy pro poučení a zábavu člověčenstva. Byly vždycky tak blízké a kdykoliv začal jsem smýšleti pohrdlivě o lidstvu, vztáhl jsem ruku k nim a ony zaplašily tento pocit; kdykoliv jsem cítil, že jsem sobecký, bídný, nešlechetný, sáhl jsem po nich, a ony řekly mi, co činiti mám, abych nabyl opět úcty k samu sobě. Často jsem si přál, aby byly ty půvabné drobnůstky neskončily u vrchole svého okrouhlého vypravování, ale aby osoby a bytosti v nich vylíčené hrály svou úlohu ještě trochu déle. Přání to ozývalo se ve mně tak neodolatelně, že jsem se konečně odhodlal učiniti mu zadost a vyhledati „pokračování“ a „dokončení“ těchto roztomilých anekdot. Po velikém namahání dospěl jsem konečně cíle i neváhám sděliti výsledek své práce veřejnosti. Čtenář bude míti na dvou dost; neboť veden mou rukou domyslí si snadno pokračování i dokončení všech jiných mravoučných historií, které zná sám.

I.

Vděčný půdl.

Dr. N., známý svou lidumilností a vlídností a také velikou zálibou, kterouž měl v knihách, našel, ubíraje se jednoho večera domů, ubohého opuštěného půdla. Jsa dojat bolestným skomíráním zvířete přistoupil blíže a shledal, že má jednu nohu zlomenou. Lékař neváhal ani okamžik a vzal pudlíka

domů, obvázal jej, a když se byl tento po několika dnech vyhojil, pustil jej zase na ulici a více na tu věc nemyslil. Ale jaké bylo jeho podivení, když jednou z rána otevřev dveře nalezl na prahu vděčného pudlíčka a v jeho společnosti jiného pejska, který si byl také někde nohu zlomil. Dobrosrdečný lékař přispěl ihned ubohému zvířeti ku pomoci, aniž pak opominul obdivovati se nevyzpytným cestám prozřetelnosti, kteráž volila si tak nepatrný nástroj, jako jest půdl, k ulevování bídy a utrpení i mezi onou němou tváří, která atd. atd. atd.

Pokračování a dokončení. Druhého dne z rána nalezl dobrosrdečný lékař oba psy zářící vděčností čekati u dveří a s nimi dva jiné psy — mrzáčky. Mrzáčkové byli brzo vyhojeni a všichni čtyři odešli svou cestou dále zanechavše dobrého lékaře ještě více než jindy přemožena zbožným udivením. Den minul, jitro vzešlo. U dveří sedělo nyní čtvero znovuzřízených psů a s nimi čtvero jiných čekajících znovuzřízení. Také tento den minul a vzešlo jitro nové; šestnáct pejsků, mezi nimiž osm nově zmrzačených, zaujímalo chodník a lidé uhýbali hezky v oblouku. O polednách byly všechny polámané nohy napraveny, ale zbožné udivení začalo se v prsou dobrosrdečného lékaře mísit s jakousi mimoděkou profánností. Zase vyšlo slunce a osvítilo dvaatřicet psů, šestnáct s polámanýma nohama, zaujímajících celý chodník a půl ulice; ostatní místo bylo naplněno lidskými diváky. Vytí raněných a zpěv vyhojených bestií, poznámky a pohledy občanů, to všechno bylo velmi krásné, ale ulice byla pro vozy i chůzi zatarasena. Dobrý lékař zavolal si šest assistentů a tak byli do tmy se svým dobročinným dílem hotovi. Ale lecos má své meze. Když zase svítalo a dobrý lékař otevřev okno viděl, kam jen oko sáhalo, samé psy a nic jen psy, řekl: „Teď se konečně už musím přiznat, že mne ty knihy měly za blázna; vypravují vždy jen tu hezkou stránku povídky a pak jakoby uťal. Ručnici sem! ručnici! Teď už tomu jednou musí být konec!“

Se zbraní v ruce vyrazil ze dveří a šlápl náhodou na ocas původnímu půdlovi, který jej ovšem hned kousl do nohy. Stalo se však, že veliké a dobročinné dílo, v které se byl tento půdl uvázal, vzbudilo v něm tak nesmírné nadšení, že mu pomátlo jeho slabou hlavu a učinilo jej vzteklým. Za měsíc potom, když dobročinný lékař ležel na smrtelné posteli, schvácen vzteklinou, svolal kolem sebe své plačící přátele a řekl: — Chraňte se kněh: ony povídají všechno jen s polovice. Kdykoliv vás nějaký ubožák o něco poprosí a vy cítíte sebe menší pochybnost vůči následkům, které mohou povstati z vašeho dobrodiní, dopřejte si té pochybnosti a zabte toho ubožáka.

To řka obrátil se ke zdi a vypustil duši.

II.

Útlocitný redaktor.

(Pokračování a dokončeni.)

* * *

— Poesie francouzská nové doby. Přeložil Jaroslav Vrchlický. (Poesie světové kniha XVIII). Zaujímá-li Vrchlický v poetické naší literatuře místo z nejpřednějších, domohl se ho svým velikým nadáním právě tak jako svou neunavnou pracovitostí. Nevíme čeho u něho ceniti výše. On svědomitě užívá hřivny bohem mu svěřené. Dílo za dílem vychází z rukou jeho jako prška jisker zpod rázně a stále bušícího kladiva. Dílo, které Vrchlický podal ve své „Poesii francouzské nové doby“, objevuje nám autora zase v celém jeho nadání i železné píli. Jest to objemem nejsilnější kniha, kterou až dosud „Poesie světová“ vydala a co do vytříbenosti a ušlechtilosti formy nemá sobě v celé sbírce rovně jen zase u vyšlých již překladů Vrchlického. Máme před sebou dokonalý miniaturní obraz celé poetické literatury francouzské doby novější i nejnovější. Vrchlický nepřekládal z anthologie, on vyšel si sám na květnaté luhy za Rýnem a složil a uvil kytici podle vlastního výběru. Nerostly mu ty květy na snadě, ale nepostrádáme mezi nimi žádných od bujných kamelií v sklenících pařížských přes nezabudku na vlhkých lučinách až k dlouhé mořské řase v Bretagni a zimostrazu v horách vogeských. Čtoucího celou sbírku nikde nevyruší zlozvuk cizoty, forma jest tak česká, tak harmonická, že míníme slyšeti svého vlastního českého básníka. V době, kdy odrostše kolébce máme jako jinoch zapotřebí stálé tužící práce, jest při skrovném počtu těch, kteří se jí skutečně oddávají, každá nová brázda v půdě, jíž nedotknul se ještě pluh, dvakráte potěšitelnou. *J. V. S.*

— Nejnovější (květnový) svazek výtečného časopisu „Revue historique“ přináší zajímavý článek od L. Legera: „Le siège de Rouen par Henri IV. d' après des documents tchéques.“ Jest to líčení známé události Rouenské na základě české korrespondence Karla z Žerotína vydané od moravského archiváře V. Brandla. L. Leger uvádí v textu francouzský překlad těch listů Žerotínových, jež se thematu týkají, a zmiňuje se přitom velmi chvalně nejen o Žerotínovi ale i o vydavateli korrespondence jeho V. Brandlovi. *—k.*

— Slovanský katalog bibliografický za rok 1877. Redakcí A. Michálka a Jar. Kloučka vydal spolek československých knihkupeckých účetních v Praze. Ročník I. 1878. Poláci mají výtečného svého Estreichra, jenž na základě vědeckém vydává úplnou bibliografii polskou. U nás od doby vydání „Knihopisného slovníka“ ležela bibliografie téměř ladem. — Nyní uchopil se vydávání bibliografického katalogu čilý spolek československých knihkupeckých účetních v Praze a učinil počátek uveřejněním bibliografie za rok 1877 a to nejenom české než i polské, maloruské, horvátské a srbské. — Ač bychom si byli více přáli, aby především byla vyplněna mezera mezi Knihopisným slovníkem a rokem 1877, tož přece s radostí vítáme počátek nového podniku. Jeť bibliografický katalog nejenom dobrou příruční knížkou pro každého přítele literatury naší ale i nutnou průpravou pro literárního historika. Z toho hlediště nechť vychází i spolek československých knihkupeckých účetních, aby dobře pochopil, že bibliografie má usnadniti i raziti cestu historikům literarním a že tedy katalog bibliografický má do nejmenších podrobností registrovati všechno, co se v knihkupeckém trhu objevilo. *—k.*

— První svazek novel Zeyerových vyjde, jak nám nakladatel sděluje, na podzim letošního roku.

— Antonín Dvořák, velenadaný náš komponista, který geniálními pracemi svými obrátil na se i pozornost ciziny, složil k vybídnutí nakladatele Simrocka cyclus čtyrručních klavírních piéç, které pod názvem „Slovanské tance“ vyjdou v Lipsku tiskem. Tři z nich orkestroval skladatel pro akademii, uspořádanou spolkem českých žurnalistů, v níž došly úspěchu co nejskvělejšího. A vskutku náleží tyto slovanské tance k nejlepšímu, čím hudební literatura vůbec v tomto oboru vykázati se může; v jejich motivech žije duch ryze slovanský, a zpracování těchto motivů jest tak duchaplné a originální, že budou dle našeho přesvědčení Dvořákovy „Slovanské tance“ v brzku jmenovány vedle věhlasných tanců Brahmsových. *—la.*

Slovanská literatura. V Petrohradě vydal S. Burakovskij „Очеркъ исторіи русской сцены въ біографіяхъ ея главнѣйшихъ дѣятелей“, to jest nástin dějin ruského divadla v životopisech nejčelnějších dramatických činitelů. Velice zajímavý tento spis ač kusý podává přece dosti přehledný obraz dramatického umění na Rusi a poslouží zajisté nemálo ku sestavení všeobecných dějin ruského umění vůbec. V díle tom vylíčena zajímavým způsobem činnost nejpřednějších ruských dramatických umělců, jich charakteristika a působení; jsou to jmenovitě: Volkov, Dmitrevskij, Jakovlev, Šušerin, Brjanskij, Molčalov, Ščepkin, Sosnickij, Martinov, Sadovskij a Samajlov. — N. Zlatovratskij vydal sbírku ruských národních povídek „Среди народа“, z nichž některé jsou velmi zdařilé. Zlatovratskij přináleží k spisovatelům národní školy a kráčí v šlépějích Levitova.

Ve Lvově vyšel spis „Nowe opowiadania historyczne dr. Antoniego J.,“ jež zejména zajímavým, poutavým líčením dějů, veliké došlo obliby. *E. J.*

OBSAH: Legenda o sv. Prokopu. Báseň Jaroslava Vrchlického. (Pokračování.) — Jaroslav Čermák. Nárys umělecké povahy jeho. Ve slavnostní schůzi „Besedy Umělecké“ dne 11. května 1878 proslovil Miroslav Tyrš. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Výlet do Chorvátska. Novelka od Jana Volavce. (Pokračování.) — Večer u děda. Od Jana Zacharjasiewicze. (Dokončení.) — Feuilleton: Žena. Báseň. — Poučné anekdoty, jich pokračování a dokončení. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 30. května 1878. ČÍSLO 15.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

— — — un tas de hasards incroyables,
D'évènements trop vrais pour être vraisemblables.
Théoph. Gautier.

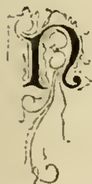
Paní Mercedes G . . . . . loré v Seville.

Pamatujete se, madame, na krásný onen den, když jsme v Petérhofě s terassy Monplaisirské oblaka pozorovali? Obdivoval jsem se tenkráte blankytné hladině moře, snivé kráse severního leta, nejvíce ale Vám, madame, a nevyrovnatelnému půvabu vašeho ducha. Lípy, Petrem Velkým někdy sázeny, šuměly nám nad hlavou, v dáli mezi nebem a mořem třpytila se jako ohromná hvězda zlatá kupole katedrály sv. Izáka a v zenithu shlukoval a rozplýval se zase sbor bílých obláčků. Ukázala jste velkým svým španělským vějířem k obzoru a pravila jste mi: „Jak zajímavou odysseu provozuje tam nahoře vítr s lehkými těmi mlhami! Každým okamžikem mění se neočekávaně jejich tvar. Kdybych byla básníkem, improvisovala bych cos podobného. Hlavní úlohu v mém ději hrála by náhoda, právě tak jak ji v životě hraje, zadul by vítr-náhoda každý okamžik neočekávaně z některého úhlu světa, a jaká příležitost by to byla pozlobiti pedanty!“

Nuže, madame, pokusil jsem se o něco podobného, ač to velké, krásné jméno „básník“ usurpovati si neosměluji, a věnuji skrovnou svou improvisaci Vám, která s tak jemným taktem a neskonalou laskavostí každou dobrou vůli oceniti dovedete. Jste snad na širém světě jediná Španělka rozumějící českému jazyku, a zasloužila jste si již za píli a lásku, s jakou jste k nesnadnému tomu úkolu přikročila, by Vám povolanější spisovatel než já, ryzejší dílo než toto k nohoum položil. To co Vám zde podávám, není v pravdě ničím jiným než pouhou improvisací na rychlo beze plánu v delších kratších mezerách složenou. Povstala v době pro mne velmi trudné, když bolesti duši moji tížily, a zaplašoval jsem si jejím spisováním chmury mysl mou zasmušující. To buď mi omluvou; přimísil-li jsem někdy pošmurných barev, stalo se tak mimoděk. Že vypravování moje oné lehkosti a gracie postrádá, kterými se Vám „oblaková odyssea“ nad parkem Petérhofským zalíbila, prominete mi zajisté; přiblížiti se tomu idealu finessy, jejž vítr opálovým mráčkem na blankyt kouzlí, dopřáno leda takovým vypravovatelům jako Théophile Gautier, nebo malíři jako Guido Reni, který dle mého pevného přesvědčení čarovnou koncepci divukrásné, vznášející se „Aurory“ nějakému letnímu oblaku děkuje.

Jednoho úspěchu ale dosáhnu přece, madame: pozlobím pedanty. Pohoršení těch pánů, jimž fantasie hříchem, vkus neznámou věcí jest, potřebuji k uspokojení svého uměleckého svědomí. Kdykoli totiž některé z těch rádo-by-velkých světel, která malicherné naše poměry tak groteskním způsobem osvětlují, se snaží, by mi impertinentní blahosklonnosti domnělou převahu prázdné své duše na jevo dalo, cítím se vždy ku podivu klidným; neboť chápete, madame, že se ničeho pod sluncem tak neobávám jako spokojenosti těchto pánů. V okamžení, kde by mne úsměvem vzájemně si rozumějících augurů do svého cechu přijmouti chtěli, zemřel bych žalem, a vy víte, madame, že nesmím dříve zemříti, než jsem uviděl Sevillu, kam celou duší toužím. J. Z.

I.

a špatně osvětlených ulicích Malé strany padal sníh, kdežto uvnitř Kosmova domu dýchalo umělé jaro sladkým dechem květoucích hyacint, šeříkových stromů a temnolistých oranžů. Nejčistší světlo, téměř tak poetické jako hvězdné, světlo voskových svící, linulo se do vonné atmosféry z četných křišťálových girandol a ozařovalo bledou, zajímavou Kosmovu tvář, na které lehký, ironický úsměv pohrával; ironie ta platila vlastní osobě, neboť Kosmas ležel oděn v atlasový perský kaftan na otomaně z modrého hedbáví a házel k své zábavě brokátové perlami poseté papuče do výšky a chytal je opět na bosou sněhobílou nohu, na jejíž krásný tvar ob čas s ženskou ješitností pošilhával. Zašustění těžké portiéry přimělo jej, by se ohlídl. Černoch v směšném obleku, který na divadlech obyčejně za orientálský platívá, vstoupil do komnaty a podal mladému sybaritovi na ciselovaném talíři visitku.

„Nechť vejde! Nechť vejde!“ zvolal Kosmas radostně a vyskočil s otomany; při tom zapomněl na trepku a běžel s bosou nohou přicházejícímu příteli vstříc. Milému tomu druhu říkali Damian, a tato nahodilá shoda jejich věčně spojených jmen byla oba přátele původně svedla. Damian byl nyní v cestovním obleku, plaid visel mu v dlouhých řasách s ramena na zem, a prostý, evropsky střízlivý jeho oblek byl

v křiklavé protivě s obklopujícím ho, trochu příliš divadelním luxem.

„Ach Damiane!“ zvolal Kosmas, „tys pravou spásou nebes!“ táhl jej k otomaně, nutil jej by si sedl a ohlížel se pak po ztraceném svém pantoflíčku. Damian mnul si zatím oči.

„Nevím,“ pravil posléz, „jestli vlastnímu zraku věřiti mám. Je tomu půl leta a loučili jsme se spolu v tvém tmavém pokojíku v Týnské ulici, kde jsme tak často o našich idealech blouznili, kde jsme se tak rmoutívali nad neutěšeností našich poměrů a kde jsme tak nemilosrdně naší prašosácké ale přece jen milé Praze láli, té Praze, která umělce kamenuje a vyhání jako někdy Jerusalem své proroky —“

„Ano, a náhle dostaneš do Antorfu list,“ přerušil mu Kosmas slovo, „který tě ke mně zve do mého palazzetta v nejaristokratičtější čtvrti města —“

„A zde jsem!“ dodal Damian. „Ta hrstka stovek, která vypadla z tvého listu, byla mi sice důkazem, že není pouhým žertem co mi píšeš, ale pro boha zdá se mi přece vše jen pouhým snem! Mluv, vysvětli mi tu změnu! Člen orkestru a palazzetto! Český skladatel a podobný lux, podobné bohatství! Můj Kosmo, dějí se ještě divy? Zjevila se ti snad temnovlasá Medea, o které operu skládáš, a odkryla ti snad vděčně zapadlé poklady Kolchidy? Nedivil bych se, jsi sličný hoch, obzvláště v tomto kostymu!“

„Děkuji bohům,“ pravil Kosmas, „že nejsem novelistou, neboť nesměl bych ti nikdy říci, co přece svatou prostou pravdou jest. Kdybych to napsal, vysmál bys se mi do očí a přece je tomu tak! Původce mého nesmírného jmění je náhle zemřelý jakýsi můj strýc na Havaně.“

„Tys absurdní,“ pokrčil Damian ramenoma.

„Vždyť jsem to věděl, že neuvěříš!“ zlobil se Kosmas. „Což je to moje vina, že podobní strýcové jsou jakýmisi fossilními bytostmi, které romanopisci vykopávají, když jim fantasie selže? Nemysli ale, že si dám práci tě dále přesvědčovati! Mysli si tedy, chceš-li, že, že . . . Nuž, konečně mysli si co chceš, jsi nesnesitelný a unavuješ mne!“

Hodil tak prudce svou brokátovou trepkou, že daleko až do hyacint zapadla a se tam jako do vonného moře ponořila. Damian smál se a pokrčil opět ramenoma. V tom okamžiku zazněl z druhého konce komnaty za portiérou vzdálený smích několika neviditelných osob a hned na to brnkání gitar a klapání kastaňet.

„Co to?“ tázal se Damian a upřel pronikavý zrak na přítele.

Tvář Kosmovu přelétl lehký ruměnec.

„Moje almee,“ odpověděl s pohrdlivým úsměvem.

„Tvoje almee?“ zvolal Damian a vyskočiv sepjal udivené ruce.

„Nuž, ano, mám svůj serail,“ odvětil Kosmas chladnokrevně. Vstal, hledal svůj pantoflík mezi rozkrušenými hyacintami, kývl svému příteli a rozhrnul portiéru.

Brali se šerem dlouhé chodby osvětlené toliko malými lampami z růžového skla, visícími na stříbrných řetězích s bílého štukového stropu. Na konci její blyštěly se pozlacené dvéře, které se dotknutím Kosmovy nohy rozlítly a záplava náhlého, prudkého světla oslňovala na okamžik zraky obou přátel. Damian zastavil se mimoděk, ale Kosmas jal ho za ruku a táhl jej za sebou. Octli se na široké galerii s mramorovou balustrádou, modré atlasové záclony, končící těžkým zlatým třepením, hrnuly se od stropu až na římsu za balustrádou a bránily vyhlídce. Kosmas rozevřel poněkud řasy záclon a pokynul příteli, by opatrně otvorem pohleděl.

„Přisám bůh, toť jako báj!“ zvolal Damian. „Jsem jako ve snu!“

Viděl dole pod sebou velký sál, lesklý samým mramorem, naplněný nejkrásnějšími květinami, vodotrysky tam šuměly a jiskřily se při blesku nesčíslných plamenů, přespanilé dívky v nejbohatších a nejfantastičtějších krojích se tam buď procházely, buď ležely po divanech umístěných před velikými zrcadly a hluk jejich hovoru, úryvky jich zpěvu, přizvukování gitar, stříbrný smích růžových rtů, to vše rozčilovalo Damiana tak příjemně a takou měrou, že líce jeho zahořely a oči nadšeně zasvítily. Kosmas ale zatáhl za nějakou chvíli chladně oponu, k nemalému zklamání dobrého Damiana.

„Jen jeden ještě pohled do harému!“ prosil Damian. „Ó ty nejšťastnější na světě člověče!“

Svíral svého přítele v záchvatu nadšení tak pevně, jako by jej rozmáčknouti chtěl. Kosmas osvobodil se z toho příliš vroucího objetí, vzdychl si z hluboka a vedl přítele k opodál umístěnému divanu.

„Jak?“ zvolal s naivním udivením Damian, „ty dovedeš ještě vzdychat? Ty ještě dovedeš se kabonit? Nebo žárlíš snad již k vůli jedinému pohledu na tvoje hurisky?“

Kosmas se usmál pohrdlivě.

„Hurisky! Almee!“ zvolal po přestávce, „jaká poesie v těchto slovech a jak hnusná prosa v tom, co zde před námi!“

Damian jevil překvapení svoje nad touto řečí tak nepřiměřeným otevřením úst, že Kosmas do hlasitého smíchu vypukl. Za chvíli ale stal se opět vážným.

„Vyřízení dědictví po strýci,“ pravil, „vyžadovalo dlouhý můj pobyt v Massilii, a mezi tím co mne tam notáři a advokáti nudili, svěřil jsem koupi a uspořádání toho domu člověku, v jehož vkus jsem ku své škodě věřil. Učinil z mého paláce příbytek nudy, vše mluví zde jen hrubě ku smyslům, nic k duši; nádhera bez vkusu jest směšným barbarstvím. Přál jsem si dům svůj částečně po orientálsku zřízený, a nemotorný můj majordomus podal mi to, co zde vidíš. Blouzníval jsem někdy v jeho přítomnosti o poesii harému, o snivých dívkách východu, podobajících se lotosu, a nejapný ten člověk myslí, že mne překvapí, zavede-li sem stádo těchto ženštin bez duše, bez poesie s odporným úsměvem! Domnívá se, že sprostotu jejich skvělým hedbávem a zlatými cetkami dostatečně zakryl! Jsem lehkovážný, smysly moje neodumřely, krev moje burácí mi někdy v žilách, ale duše moje jest v základě svém čista; ušklíbej se třeba, Damiane, ale jest tomu tak! Lupanár se mi vždy hnusil a ruka moje nedotekla se ruky ani jediné z těchto ženštin. Úsměvy jejich jsou grimassy ve mně hrůzu budící, pohledy jejich zosobnělá nestoudnost, city moje urážející . . . Naplním kapsy jejich zlatem a vyženu je z domu.“

„Tys přesycen svým náhlým bohatstvím, toť vše!“ mínil Damian, dobrý sice hoch, postrádající ale úplně delikatessy duševní. „Jsi přesycen, jak mohl bys jinak vůči tolikeré kráse nepohnutým zůstati! Hledám u ženy jen krásu, nic než krásu. Co jiného lze u ní hledati?“

„Oh, hledám vzruchu!“ vzdychl Kosmas a mluvil pak po krátké přestávce takto dále: „Ostatně jest pravda, že jsem bohatstvím přesycen a že se nudím. Ale nelze také jinak! Vždyť není ani dovoleno činiti, co se komu líbí. Považ jen! Bavil jsem se předvčírem tím, že jsem z okna zlaté prsteny, jehlice, knoflíky a jiné lesklé hračky na ulici házel. Za nedlouho byl před domem pravý poplach. Bylo to zajímavé pozorovati tu lidskou tvář, na které se lakotnost ve všech odstínech jevila, byla to komika s příměskem hrůzy jako u některých postav Moliéra neb italské komedie . . . Ale zábava moje netrvala dlouho, policie nesouhlasila se způsobem, jakým se mi zlíbilo krátiti si čas, komisař v uniformě zakázal mi nejzdvořilejšími slovy mou kratochvíl a radil mi laskavě, bych své prsteny k vůli veřejnému pořádku buď do zahrady neb do dvora zahazoval!“

„V tom řiď se dle svého rozumu,“ pravil Damian, „ale pro bůh, nerozpouštěj svůj harém! Je to nejšťastnější myšlenka pod sluncem. Je to pouhá náhoda, že se ti tvoje ženy neb otrokyně, neb jakkoli ty víly nazýváš, právě nelíbí. Ale tu je snadná pomoc, zaopatři si jiné. Sám třeba ti budu nápomocen, bys našel jednu aspoň, která by ti poskytla toho hádankového vzruchu, po kterém toužíš, a přivlečem ji pak třeba násilím pod tvou střechu!“

Damian mluvil žertem, Kosmas ale byl náhle zaražen.

„Což kdybych tak tvá slova nyní do opravdy vzal?“ tázal se Kosmas, „kdybych cos podobného vskutku na tobě žádal?“

„To učiň, příteli,“ zněla energická odpověď, „přede vším ale pro bůh, dej mi jíst a pít, klesám již slabostí!“

Kosmas zatleskal třikráte do rukou jako pravý sultán z arabských povídek; těžká hedbávná záclona zašustila někde v korridoru a černoch jako náhle ze země vzniklý klaněl se před Kosmou. Tento ukázal mlčky na malý stolek, pak na sebe a na svého přítele a černoch zmizel opět tak náhle jak se byl objevil. Mezi tou pantomimou přikradl se Damian k balustrádě a díval se malounko rozhrnutou clonou v Kosmou opovržený harém. Obrátil se, když jej Kosmas na rameno klepl: malý stolek před divanem byl nyní nejsvůdnějšími pokrmy, nejvzácnějším ovocem pokryt, a černoch přinášel právě stříbrný chladník, naplněný třpytivým ledem, z něhož hrdla několika lahví šampaňského trčela.

„Ale to je bájka!“ divil se Damian přisednuv ke stolu a nastavuje černochovi kráter z opalisujícího skla.

„Dovedeš mezi jídlem klidně poslouchat, když se ti vypravuje?“ tázal se Kosmas.

„Ano, totiž nehodláš-li na svého kuchaře naříkat jako dříve na svého majordoma! Pak musil bych se uespravedlivě očerněného ujmout, neboť jediný pohled na lanýžovaného toho krocana zde, na strmící Ilion této štrasburské paštiky, na růžemi páchnoucí tyto meringy vzbuzuje ve mně enthusiasm pro velkého toho muže, který se patrně na břehu Sekvany narodil!“

Kosmas se usmál.

„Ale ty nic nejíš?“ divil se Damian.

„Uspokojím se dessertem,“ odvětil Kosmas a položil si na čínský talířek tenký řízek ananasu a několik pistacií, které jen proto jídal, že mu květoucí oasy pouště připomínaly.

„Tisíc a jedna noc!“ šeptal Damian, jemuž paštika ústa plnila a hlasu brala.

„Nuž tedy poslouchej, začínám vypravovat,“ pravil Kosmas. Zamlčel se na chvíli a házel v zamyšlení pistacie na černocha jako v nešťastné hodině Vrchlického Satanella datlové pecky na biskupa, připravujíc takto sobě tragickou smrt a české kritice indigesci; pak jal se takto mluviti: (Pokračování.)

Legenda o sv. Prokopu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

VII.

Život v zimě.

Přišla zima, v sněžném šatě
stály hory, línou vlnou
kolem skály tekla řeka,
ostrý vítr zaburácel
každou chvíli od severu
střásaje svým každým hnutím
s větví stromů, které k zemi
pod sněhem se prohýbaly,
křišťály a diamanty.
Útulno teď bylo v sluji,
když se Prokop vrátil z lesa,
když vzplál oheň na ohništi,
vesele když zaplápolal
skalné stěny ozařuje,
které stříbrem jinovatky
leskly se a jeho záři
ve duhových hrály barvách.
Prokop sedal u ohniště
ve hlubokém rozjímání,
aneb v práci, splítal sítě
z ohybného vrby proutí,
neb spravoval potrhané,
loďku též si malou sroubil,
nářadí též hospodářské;
vším byl v této tiché poušti:
rolníkem, i přívozníkem,
rybářem i lovcem smělým,
prorokem i poustevníkem.
V šerých dnech a zamlžených
hlavu v dlaních dlouho sedal,
přemýšlel o běhu světa,
o životě, o věčnosti,
o světě, jenž teď mu cizí
v jiných barvách se mu jevil,
o přírodě, o té věčné,
neúmorné síle její,
o člověku, který neví
odkud přišel a kam kráčí,
o jistotě oné víry,
která učí složit všecko
v boha dlaň, jak v pevný přístav.

Jednou bylo pozdě večer;
chtěl již hlavu složit k loži,
když tu slyšel u vrat sluje
šustění a plaché kroky,
bolestné pak zamečení.
Otevřel a viděl lani,
s třemi kolouchy zde stála;
sotva zřela poustevníka,
radostně v před pokročila,
zamečela, v jejím hlase
cítil Prokop novou radost.
Vztáh' k ní ruku, kterou ona
lízati se jala chvatně.
Jistě příliš krutá zima

*

zahnala ji k této sluji,
kde snad druhdy měla skrýši.
Prokop hladil srsť jí měkkou, —
poklepal jí lesklou šíji,
dál ji lákal, do předsíně
zaveď ji, snes' mech a klestí,
suché chvoje nastlal pod ní,
večer hned pak vyřezal si
malou misku; když pak viděl,
mláďata že do sytosti
nassála se, začal dojit:
k medu měl též nyní mléko.

Malé jeho hospodářství
rychle rostlo; jednou z rána
viděl cos u lože svého
jak to šuká, běhá, hraje,
přihleď blíž a viděl v šeru:
lesní králík byl to šedý,
za ním druhý vyběh',
hráli si a dováděli,
našli v koutě ležet haluz,
škubali z ní svěží lístky,
mlaskali, a Prokop viděl
stíny jejich dlouhých uší
na protější stěně hráti.
Přál jim rád ty bujné skoky,
posuňky a kotrmelce
a měl radost, když vstal s lože,
že se ani neulekli,
hráli dál u jeho nohou.

Jednou Prokop pozoroval,
zásoba že medu jeho
mizí víc než obyčejně.
Koho měl mít v podezření?
Či se mýlil? V noci na to
slyšel slují temné kroky —
blížily se k jeho loži,
teď se opět vzdalovaly,
teď až v předsíň vzdálily se.
Ztichly teď a znova opět
zněly slují — ztichly znova.
Bzukot včel hned zazněl na to,
jako v letě když se rojí,
mlaskání, pak přežvýkání.
„Svatý Bože!" jako bleskem
zasáhnutý chvěl se Prokop,
„zapomněl jsem zavřít dveře
a snad medvěd sveden zimou
aneb vůní medu, který
čenichá i z dáli, přišel
oloupiti moje včely?
A má laňka!" — nedomyslil,
skočiti chtěl rázem s lože.
„Mám však po tmě potýkat se
s nepřítelem, jehož neznám?
Zas ty kroky, blíž a blíže —
jak mám s medvědem se pustit
v boj, když nevím, z které strany
skočí na mne?" — Ruch se ztišil,
noc dál tmavým letla křídlem.
Rána Prokop sotva dočkal;
vstal, veselým, jasným hlasem
laň jej ihned přivítala,
jako vždy u jeho nohou
králíci si v mechu hráli:
k včelám šel, však tady žasnul —
plásty všecky vylámány,
včely v hlínu zadupány,
kolem rozházeno voštin,
a sbor včel, jenž unik' vrahu,
u stropu se jizby tulil
v chumáč hustý, žalně bzuče.

Nevěděl co počít Prokop,
urovnal jak moh' a doveď,
porouchané plásty včelám,
které brzy vrátily se
k svému dílu litajíce
jeskyní a vchodem sluje
jako světlé, zlaté slzy,
až se zcela utišily.

„Či snad byl to medvěd přece?"
Prokop dále rozumoval;
„jak se dírou v stropě protáh'
a pak našel k včelám cestu?
Čím to však, že laň mu ušla
a on sám mu nepad' v spáry? —
Buď jak buď, dnes počíhám si."
Motyku vzal, jal se kopat
blízko včel, vyhloubil jámu,
jak se dělá na medvědy;
na vrchu ji pokryl chvojí,
tiše pak a bez starosti
večer ulch' na své lože,
poslouchal — a zas ty kroky,
nyní blíž a nyní dále,
nyní silný praskot chvoje —
buch! — to byla těžká rána!
„Bože! to byl jistě medvěd,
myslil Prokop, však on zpátky
nevyleze, v pevné kleci
teď se octnul, klidně mohu
spáti dnes jak moje včely."

Sotva jitra dočkal Prokop;
sekyru vzal těžkopádnou,
opatrně kráčel k sluji,
opatrně nazveď klestí —
ticho tam, ni hnutí malé;
směle sáhl Prokop v jámu,
v hustou srsť se zabořila
jeho ruka — posud ticho,
silou obra teď táh' vzhůru,
v smích však vypuk' nezkrocený:
neboť v jeho ruce zmítal
a se svíjel s skřekem Rarach
jazyk při tom vyplazuje,
celý od včel popíchaný,
opuchlý a plný krve.
„Jak, ty na med? věru dosti,
brachu, ty jsi potrestaný.
Mlsoune, já měl bych věru
ještě víc tě potrestati.
Nyní běž a nanos vody,
dosti nahnal jsi mně strachu!"

Rarach celý polekaný
jal se lízati mu ruce,
pak vyplnil jeho rozkaz;
v krátké chvíli opět zmizel,
skrotl tak, že plnou volnost
přál mu Prokop, beze všeho
sám ku práci dostavil se,
kdy jí bylo zapotřebí,
ale zcela povahu svou
zlomyslnou, potutelnou
přece zapřít nedovedl.
Maličkostmi často škádlil
pána svého při modlení,
prchlivost v něm často vzbouzel,
třeba potom krutým trestem
pykat musel za svou zlobu.

Jednou Prokop u ohniště
sedě dříví přitesával;
Rarach u něho se plazil
a tu počal z dlouhé chvíle
kusy dříví, stonky větví
klást mu na obrubu řízy,
uměním svým pekelnickým
v ropuchy a ve háďata
proměnil je, takže brzy
sluje byla plna plazů,
jiż se z řízy poustevníka
rozlézali na vše strany.
Dlouho klidně nechal Prokop
tropit ďábla tyto šašky;
najednou však obrátil se,
kříž udělal na tu havěť,
střás' ji s řízy a ta rázem
v plameny se proměnila,
modré, žluté, zelenavé,
šlehající na vše strany.
Raracha ty zasáhnuly
v tvář i stehna, rudým vírem
kol něho se zatočily,
on v nich úpěl a se svíjel
až ku vchodu sluje — prchl
a do tří dnů nevrátil se.
Když pak přišel, musil Prokop
z hloubi duše zasmáti se
vida celé tělo jeho
popálené na všech stranách.

Dlouho však to netrvalo
a zas nové pokušení
smyslil Rarach; v misku mléka,
již měl Prokop ku snídaní,
naházel mu svadlých listů,
špinavých a polo ztlelých.
Ráno do kouta pak zalez'
chtěje odtud pozorovat,
kterak Prokop rozzlobený
mrští miskou plnou listí.
Kterak ale podivil se:
Prokop vstal a po modlitbě
jak se dotek' kraje misky,
by ji k ústům lačným pozveď,
vyletl z ní jedním rázem
motýlů roj sněhobílých,
zakroužil se vírem v sluji —
jako oblak sněžných vloček,
jako déšť lístků bílých růží
k stropu vznes' se a pak zmizel.
Udiven zřel za ním Prokop;
z mléka stoupala však vůně
neobvyklá, svěží, sladká.

Vypil mléko svatý Prokop,
na Raracha, který studem
do kouta se plaše krčil,
mlčky jen se usmál tiše. —

VIII.

Boj se zubrem.

Odhrnulo mladé jaro
zemi snivé, zádumčivé,
sněhu bílou loktuš s hlavy.
Zem se trochu pousmála,
zachvěla se v jarním slunci
jako dítě zimomřivé;
brzy ale střásla s vlasů,
s černých lesů sníh a jíní
a již nic se nedivila,
že klín její jednou z rána
byl pln mechu, konvalinek,
fialek a petrklíčů.

Což to jaro dělá divy!
Dechne — zmizí jíní stromů,
skočí — pukne led na řekách,
výskne — skřivan vzhůru letí.

Což to jaro dělá divy!
Rozhledne se — kolem pažit,
zamihne se — všude vůně,
usměje se — v srdcích láska.

Vyšel Prokop z chýže svojí,
s hlasným zpěvem otevíral
až do kořán vrata sluje.
Vůně proudy oblily jej,
svadlé listí spící v mechu,
nové listí na haluzích:
vše se chvělo sladkým dechem.
Mocným proudem osvěžený
do jeskyně vzduch se hrnul,
zlatá paprsk šlehl do tmy.
Laň v předsíni poustevníka
zvedla hlavu, zamečela,
a ty včely blíže stropu
vzbudily se, jak by na ně
zaťukalo prstem jaro.
Vzbudily se, zabzučely,
nejdřív jednu starší družku
vyslaly ven na výzvědy,
zda jest pravda, co se děje;
ta snad ale okouzlena
květy, zelení a vůní
zbloudila kdes na mýtině,
nešla dlouho — plným sborem
pustily se všechny za ní,
létaly zas vchodem sluje
kolem hlavy Prokopovi,
míhaly se v rychlém letu
jako zlaté kapky deště
oživené, každá v ucho
zabzučela poustevníku:
Jaro je tu, jaro, jaro.

Čarovných dnů celá řada
nastala teď mladým jarem.
Prokop neustával v práci,
nevěděl, jak čas mu prchá;
sotva v noci po modlitbách
uleh' v lože, zas jej vítal
veselý zpěv vlaštovice,
jež na trámci jeho vrátek
zdělala si družné hnízdo.
Stále čilý neustával,
kácel stromy, otesával,
nářadí též svoje zkoušel,
jež za dlouhých, zimních nocí
zdělal sobě pilnou rukou.
Vyšel ven a na skalině
plochu našel mezi lesy
vhodnou k založení pole.
Chtěl ji zorat, hlasně hvízdnul
na Raracha, šel si pro pluh,
zapřáh' čerta, zvedl otku
a již první mocnou ranou
ranil černá prsa země.

Tato ztěžka podala se;
na skalisku tvrdá půda
vzdorovala dlouho rádlu;
první brázda byla mělká.
Nechal Prokop stát pluh s čertem,
obešel dřív celé pole,
v každém rohu zastavil se,
v každý světa uhel kříže
dělal rukou žehnající
a promlouval v čtyry strany:
„Země, matko lidí, slyš mne!
Skálo, jež jsi do nedávna
oltářem snad byla bohům
lživým, klamným, vymyšleným,
oltářem buď lidské práce,
kolébkou, zkad život jiný,
lepší, plodný, úrodnící,
rozvlní se zlatým proudem
šumících a plných klasů . . .
Země, já tě zasvěcuji
místo vody posvěcené
prvním potem čela svého,
v mysli maje, co řek' v ráji
k člověku Bůh rozhněvaný;
V potu tváře budeš sobě
nyní chleba dobývati!
Skálo, kde snad do nedávna
rej se míhal zlobných duchů,
čarodějnic, poledníků,
sebyl svou šíji; nebo větší
čaroděj se blíží k tobě —
lidský duch, jenž z nahých prsou
tvých jen bleskem rozdrcených
kouzlit bude zlaté klasy.
Pomni, že tvá hrouda každá
prsem jest, zkad život věčný
v zrno vtéká, které pučí,
zkypři tedy svoji půdu,
odhal šat, jenž přikrývá ti
kamením tvé lůno měkké,
tučnou prsť, kam síti budu.
Jmenem Boha sloužiž lidem!

Obešel tak Prokop pole,
s modlitbou se vrátil k pluhu,
zvedl otku, pobíd' čerta,
zaryl rádlo v tuhou skálu,
táhl pracně, namáhavě
ještě jednou první brázdu.
Rarach kabonil se v tváři,
napínal své svaly všecky,
ani pochopiti nemoh',
co si to zas Prokop smyslil,
k čemu to — ba jistě proto,
by jej týral; zastavil se,
ani krokem nechtěl k předu.
Dlouho Prokop neotálel,
zvedl otku, píchl čerta,
zaskučel ten úpěnlivě
a zas dále táhl brázdou.
„Do hloubky víc!" zahřměl Prokop.
Čert se vzpjal a zarejdoval,
tak že v brázdě skoro zmizel
s celým pluhem; v téže chvíli
cítil otku na svém hřbetě.
„Zmetku, neznáš míry v ničem,
orej mělce!" hřímal Prokop.
Rarach vytáhl pluh z jámy,
jal se táhnout novou brázdu,
ale sotva rádlem tknul se
tvrdé půdy, při tom bzíkal
jak by sršán sed' mu na nos;
sotva stačil jemu Prokop,
dohonil ho, zvedl otku
a čert cítil, zač to stojí.
„Nyní v pravo kráčej brázdou!"
Čert se dlouho nerozmýšlel,
do útěku dal se v pravo,
byl by málem s kolmé skály
sebou strh' i poustevníka.
„V levo víc!" ten křičel znova,
a zas celý potah letěl
v levo, tam se v husté mlází
zaplet' — však tím potrestal se.
Samé hloží, ostružiny
Raracha tam přivítaly,
ven chtěl, ale dál a dále
zaplétal se víc a více,
konečně až Prokop musil
toporem svým přesekati
husté trny; vytáh' čerta,
jenž krvácel na všech stranách.

Prokop zlobit se již nemoh',
viděl, že to nejde s čertem,
vypřáhl jej, poslal domů,
nechal pluh stát na úhoru
a v les vešel v zamyšlení.
Rozhrnoval husté větve,
mladým listím obsypané,
krokem každým vzbouzel v mechu
tisíc vůní rozmanitých;
zastavil se — slyšel z dálky
temné rány, jak by kdosi
bušil něčím tvrdým o zem.
Zabočil v směr těchto zvuků,
stanul — větve nazved' zpola,
viděl, trnul a hned byl by
zajásal — však zamlčel se.
Mezi mlázím v husté trávě
ležel zubr obrovitý,
spokojeně žvýkal trávu
okusuje svěží mlází,
hlava jeho byla balvan
potažený drsnou kůží,
místy valně rozpukanou,
jeho šíj to skalin svazy,
místo mechu na nich tměla
z daleka se krátká hříva,
jak dužiny obrovité
klenula se žebra pleci,
jako trámy byly kosti,
a ten ocas — ten byl kyjem,
bušil v zem, až zachvěla se
každou ranou, až prach hustý
v kotoučích se zvedal za ním.

Obešel si Prokop zubra,
tak že tváří v tvář mu patřil,
skrčil se a jednou ranou
s praskotem vše shrnul větve,
takže zubr viděl pouze
jeho hlavu v rámci vlasů.
Upřel Prokop, upřel pevně
na zubra své žhavé oči
veliké a demonické,
zubr svojich neodvrátil,
vydržel ten přísný pohled,
přestal pouze tlouci o zem
ohonem svým chundelatým.
Dlouho dívaly se na se
mohutné dvě hlavy tyto:
zubr — síla neskrocená
přírody, tě neúmorné,
divoké a nepodajné;
člověk — síla zušlechtěná
jiskrou ducha myslícího,
posvěcená utrpením,
zmohutnělá sny a prací.
Prokop zraků neodvracel;
zdálo se, že jiskry srší
z jeho očí a ty jiskry
splétají se v žhavé kruhy
kolem zubra, jež ho tisknou,
šíj mu schvátí jako jarmo,
schromí údy gigantické.
Prokop vstal a vstal též zubr,
sklopil hlavu, kráčel zvolna.
Ani slova nepromluvil
poustevník, jen majestátně
kráčel lesem, zubr za ním.

Došli k pluhu, kynul Prokop,
zubr sám se sklonil v jarmo,
a již hravě dařila se
těžká práce; země tuhá
jakby měkla, brázdy černé
za sebou se pěkně táhly
jako vlny v rovné čáře.

Rázem vše se proměnilo,
zem raněná těžkým pluhem
zavoněla; z niv a lesů
různé ptactvo hned sem sletlo:
havran, který vážně kráčí,
vrána, která poskakuje,
pěnice též přišla plachá
i sbor vrabců dovádivých,
vysoko však ve azuru
kolébal se šedý skřivan,
nejsladší svou jásal píseň
jakby tušil, že zde někdy
rozvlní se oseníčko
zelené a měkké, v které
uloží on hnízdo svoje.

Napadlo tu Prokopovi,
aby čerta připřáh' k zubru,
ne že rychlej šla by práce,
ale aby Rarach zlobný
nezahálel, z dlouhé chvíle
nevymýšlel pokušení.
Pomyslil a vykonáno:
zubr nechal trpělivě
připřáhnout si k boku čerta,
jenž se vzpíral, vyhazoval
kopyty a skučel hlasně.
Divný párek, s kterým oral
tvrdou skálu svatý Prokop.
Chvíli šlo to — ale Rarach
chtěl se pomstít Prokopovi,
chytil střečka, jejichž s'ádo
lítalo kol orajících,
a když s pluhem otáčeli,
zubrovi jej strčil v nozdru,
z které dým se valil v sloupu,
Rázem škubl sebou zubr;
střeček v nozdře jeho bzučel,
šimral, lezl, píchal, bodal;
vymrštil tu zubr zadkem,
ranou pluh rozdrtil jednou,
ocasem svým zasáh' čerta
že odlítl omráčený.
Prokopa, jenž obrovitou
zadržeti chtěl jej silou,
do provazů pluhu zaplet',
zježil hřívu jako hřeben,
z oka blesky sršely mu,
dal se v hon a po skalinách
smýkal v letu poustevníka
až na pokraj srázné strže,
kam chtěl vrhnouti se střemhlav.
Začal nyní děsný zápas:
zubr vzpjal se celou silou,
Prokopem chtěl mrštit dolů;
tento strhal jako stébla
provazy, v nichž zapletený
po skále byl k strži smýkán,
obrovskou se vztyčil mocí,
zubra za oba chyt' rohy,
o skalisko opřel patu,
zrak ponořil v oči zubra,
z kterých blesk za bleskem sršel,
zpátky tlačil neúprosně
netvora, jenž vzpíral se mu,
ohonem tlouk' na vše strany,
takže prachu oblak hustý
chvíli halil zápasící.
Tu když boj byl nejděsnější,
naklonil se k zubru Prokop
až dech jeho cítil žhavý
a pošeptal jemu v ucho
jedno slovo — náhle zubr
jako zdrcen klesl k zemi.
Tak se řítí jednou ranou
pralesa dub, který blesku
nastavoval vzdorně čelo,
chvíli ležel jako mrtvý,
zavřel oči, sotva dýchal,
volně dal pak svázati se,
s Prokopem šel jako kůzle.

Takto oral Prokop s čertem
a zápasil s plachým zubrem.

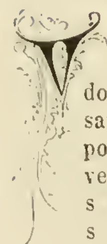
(Pokračování.)

Z doby renaissanční.

III.

Perugia r. 1500.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

V době, která jeví se nám jakožto vrchol renaissance, na konci 15. a na počátku 16. století, politika se úplně oddělila od ethiky. Lidé ve veřejném životě buď se dávali, jako list spěje s vichrem, unášeti proudem svých vášní, anebo s chladnou vypočítavostí volili ty prostředky, které k cíli vedly, buďtež dobré či špatné. Účel „posvěcoval“ prostředky, ač i účel býval nesvatým. Na místě ethického pojmu: dobra — usadil se pojem jiný: užitečného.

Tak zejména jednali ti, kdo v čele států italských stáli, knížata i tyrannové, knížata, jichž panství spočívalo na historickém právě, i tyrannové, jichž moc povstala usurpací.

Konkretní zjev, typus pána italského v té době byl Cesar Borgia, hrůzný právě tím, že spojoval v jedné osobě i horoucí, bezuzdnou vášeň i chladnou vypočítavost: „virtuos zločinu“: theorii pak této vlády vyslovil Machiavelli ve svém „Knížeti“.

Dějiny italských států doby té jsou psány krví; příběhy vládnoucích rodin skládají se z tragedií. Avšak mocněji, než by tragedie působily, k nimžto by látek dosti básník odtud vážiti mohl, dojímá prostý ton některých kronik, které tenkráte od vrstevníků složeny byly. Dojem pak záleží v tom, že se hrozíme naivního tonu, kterým kronikáři vypravují. Jim ani nepřipadá, že činy lidské podléhají mravnému soudu. Mohutný zjev, krásný zevnějšek, síla vášní a bezohlednost činů to vše je oslňuje. Zločinci v jich kronikách se stávají heroy. Takého rázu je kronika obyčejně Matarazzovi připisovaná, která vypravuje o Perugii, městě, a rodině Baglionův tam vládnuvší. (Archivio storico italiano XVI Cronaca di Francesco Matarazzo).

Podle jména byl vrchním pánem nad Perugií papež: skutkem vládla městem i územím k němu počítaným rodina Baglionův. *)

Baglionové se rozdělili na dvě linie, potomky to dvou bratří, kteří sluli jmény Nello a Malatesta. Vzájemné záští bylo mocnější nežli pokrevenství. Linie Nellova, méně na počet četná, zahynula v domácích rozbrojích mimo krásnou Atalantu, Nellovu vnučku, zasnoubenou v útlém věku Grifonovi vnuku Malatestovu. Malatesta sám těšil se z četné rodiny; vzrostlo mu pět synů a z těchto čtyři Braccio, Carlo, Guido a Ridolfo byli zase otci synů. Avšak starší Braccio a Carlo zemřeli, zanechavše: onen Grifona manžela Atalantina,

*) K snadnějšímu porozumění následujícího vypravování poslouží rodokmen:

		Pandolfo			
Nello		Malatesta			
Galeotto	Pandolfo	Braccio	Carlo	Guido † 1500.	Ridolfo
Atalanta	Nicollo	Grifone	Oddo	Astorre † 1500 Adriano Morgante Gismondo † 1500	Troilo Simonetto † 1500
		Grifone † 1500	Carlo Barciglia † 1519	Marcantonio Gentile	Giovan Paolo † 1520.

které po smrti mladého manžela narodil se syn téhož jména (Grifone): tento Oddu, jehožto synem byl Carlo příjmím Barciglia. Mladší synové Malatestovi přežili starší své bratří a vládli ke konci století 15. jakožto vládykové i rodu Baglionů i městu Perugii, každý z nich těše se řadě statných synů. Guido byl otcem Astorrovi, Adrianovi řečenému Morgante, Gismondovi, Marcantoniovi, Gentilovi. Synové Ridolfovi sluli Troilo, Simonetto, Giovan Paolo.

Šlechta v Perugii dělila se na dva nepřátelské tábory. V čele jedné strany stáli Baglionové, v čele druhé jiný šlechtický rod, Oddové. Baglionové opanovali pole tím, že si získali přízeň lidu, a soupeři jich museli — toť byl obyčejně v italských městech los těch, kteří při porážce aspoň život zachránili — odebrati se do vyhnanství. Útočištěm jim bylo město Asisi, kde vládnoucí strana Baglionům nepřála. Z toho vznikla téměř nepřestávající válka mezi obojím městem. Kdo z Perugijských v této válce aspoň jednoho člověka nezabil, o tom se říkalo, že se neví, proč jest na světě. V té době se v okolí rozmnožili vlci, nalézající všude k žrádlu hojnost křesťanského masa.

Z Baglionského rodu nejvíce vynikal Astorre. Mlád věnoval se umění žoldnéřskému (arte del soldo); sloužil ve službách knížat, zejména krále Neapolského. Když Perugii opouštěl, odjížděl s jedním koněm a s jedním zbrojnošem: r. 1494. se vrátil s vojáky, s krásnými koni, v šatě lesknoucím se zlatem, s panoši v stříbrném oděvu. Brzy rozšířila se sláva jeho udatenství. Kopím, kterým mistrně vládl, vyhazoval mžikem soupeře ze sedla. Večer uložil se na lože v hlavě maje veliké myšlénky a ráno nařizoval, kde čeho bylo potřebí. Hned r. 1494. proslavil se ve vítězné bitvě, která proti vyhnancům svedena byla při témž Trasimenském jezeře, kde v starém věku Hannibal porazil Římany. Avšak okolní knížata a města byli skoro vesměs nepřátelé Baglionův. S jich pomocí roku následujícího Oddové se strojili k násilnému návratu do rodného města a k vyhlazení soupeřského rodu, který je byl do vyhnanství vypudil.

Většina Baglionův ležela v poli. V Perugii zradou otevřena oddílu nepřátelskému brána. Simonettovi, synu Ridolfovu, náhle zvěstováno: „Pane, nevycházejte, nepřítel jest v městě a skoro již na náměstí!“ Avšak Simonetto zvolal: „Raději umru v tomto krutém boji, než aby mě nepřítel s mošnou žebráckou do světa poslal.“ Bylo v noci. Astorre bez svrchního šatu, se štítem a s mečem, mladík 18letý, sám, bez průvodců vyšel ven naproti nepřátelům, kteří již vstupovali na náměstí města Perugie. A tak se s nimi setkal, jak řečeno, v košili a s hlavou nepokrytou. Byl mlád, ještě si vousů neholil, ale sotva v celém křesťanském světě bylo nad něj člověka srdnatějšího. Tak výborně vládl oštěpem, že kdyby od rána do večera jím házel, po každé by byl vyrazil dno sklenice za cíl určené. A tak v té rodině jeden byl lepší druhého a nikdo se jim zbraní nevyrovnal. A také i v tom boji tolik dokázal, že nelze vypsati. Stál sám před radnicí proti 3—400 nepřátel. Avšak na konec sám ve svém spanilém těle (in sua gentil persona) měl 22 ran. I klesl na zem jako mrtev a štítem přikryl své tělo. V tom se objevil vznešený Astorre (el magnifico messer A.) na koni; od hlavy k patě v železné zbroji a na hlavě maje helm a na helmě byl sokol; Mars na pohled i skutky. Bodal svého dobrého koně a vrhl se uprostřed nepřátel, aby nepřišel pozdě k zachránění Simonetta, krevného bratrance svého. A tento vstal a zachránil se útěkem do kostela sv. Vavřince, maje 22 ran, ale na štěstí žádná nebyla smrtelná. Mezi tím Astorre konal činy Martovy.

Nikdy na kovadlině tolik nespočítáš ran, kolik na jeho padlo osobu i koně . . . A již byl unaven, on i jeho kůň; uchýlil se do jednoho kouta náměstí, aby si odpočinul. V tom zjevili se zbrojnoši jeho volajíce: „Astorre! Astorre!“ Ihned bodl koně a vrhl se na nepřítele. A nedlouho potom přikvapili, Marcantonio, jeho bratr, a později Gentile, Giovan Paolo, Gismondo, Carlo a Grifone a onen stařec šedý, Guido Baglione a všickni, kdo pošli z této vznešené krve. A co ještě vše se dělo, to žádný jazyk lidský nevypraví . . . Tak minula v Perugii noc 4. září r. 1495.

Válka s vyhnanci a s městem Asisi trvala dále a vedena byla ve prospěch Perugie a rodu Baglionského. Skončila se tím, že vládnoucí v Asisi strana, Baglionům nepřátelská, musila ustoupiti jiné, načež zavřen mezi oběma městy mír a některé části exulantů návrat do vlasti dovolen. Avšak nedlouho potom vznikly v Perugii samé nové spory, kterými se město stalo dějištěm krvavé tragedie.

V Perugii žil Jeronimo della Penna, manžel sestry Carla řečeného Barciglia. Mezi ním a Gismondem, bratrem Astorrovým, povstalo záští. Gismondo slíbil, že nebude si brady holiti, pokud soka nezničí. Ujednán sice mezi oběma pokoj a smír, avšak Gismondo si přece brady neholil.

Přiblížil se osudný rok 1500. Rod Baglionův dospěl k vrcholku slávy, moci a štěstí. Kdo k nim přišel, jako by byl u dvoru královského: tak nádherně si vedli. Když Guido, neb Astorre, neb Giovan Paolo šli po ulici, lidé přestávali pracovati a s obdivem patřili na ně. Nade všecky pak skvěl se Astorre. Dosud byl neženat, ale již vyvolena mu byla nevěsta, Lavinia pocházející z nejvznešenějších dvou rodů římských, z Colonského po otci, z Orsinského po matce. Perugia se dělila na čtvrtě, a každá čtvrť města (porta) strojila se oslavit svatbu Astorrovu, vyjma onu, kde stály domy rodiny, z které pocházel Jeronimo della Penna. Nepřátelství mezi ním a Bagliony jen na oko bylo odstraněno. On kul zradu a Baglionové nedůvěřovali jemu. Na kolenou prosil Simonetto strýce svého, otce Astorrova, jenž byl hlavou a starostou celé rodiny, za dovolení, by Jeronima směl zavražditi. Ale Guido nesvolil. Neb co bylo určeno, mělo se státi.

Nastali dnové radovánek. Šlechta v Perugii oděla se v zlatohlav, občané v hedbáv a aksamit. Na náměstí postaven vítězoslavný oblouk a na něm byl nápis hlásající světu všecky činy, co jich vykonal Astorre. Dne 28. června 1500. slavila vjezd Lavinia při zvuku trub, píšťal a jiných nástrojů, že bylo až hrůza slyšet. I ubytována v domě Grifonově, jenž měl palác nejkrásnější, kdežto dům Astorrův ještě nebyl připraven k uhostění mladé paní. Hody na uvítanou vystrojeny

na náměstí mezi domem Grifonovým a kostelem sv. Panny.

Den byl jasný, nebe bez mráčku. Ale v noci — první to znamení — nastala bouře a scuchala sukna, kterými ulice pokryty byly, a sházela s domů guirlandy břečťanové.

Dne 29. června vystrojila slavnost čtvrť městská řečená Porta Sole. A tak v následujících dnech pokaždé jiná čtvrť. Po každé čtvrť, která byla na řadě, na náměstí dala zdělati tribunu, na které se nejprve tančilo a potom podávaly lahůdky. Dne 30. podávány lahůdky cukrové: všeliké ovoce udělané z cukru a také zvířata, škorpioni, ještěrky, ptáci. Dne 1. i 2. července odbylo se sedání, při čemž se pohádali z jedné strany Jeronimo della Penna a Grifone, s druhé Simonetto. Pak zase strojeny slavnosti od čtvrtí městských. Dne 3. července přivezeny lahůdky na vozíku, na kterém stál Simonetto rozhazuje lopatkou konfekty na vše strany. O tom se pak po celé Italii vypravovalo. Tak se chýlily hody a slavnosti ku konci, po šesti dnech. Již cizí hosté opouštěli město. I vzpomínalo se, že od sto let Perugia takové svatby neviděla, od r. 1397. Ale i na to se vzpomínalo, že tehdáž ženich, hrabě Biordo, byl nedlouho po svatbě od svého příbuzného Francesca Guidalottiho úkladně zavražděn. Tehdá nesmírná radost proměnila se u velikou žalost. Také se tázali lidé, co by znamenala kometa, která právě na obloze se spatřovala. A tak přišel den a přišla hodina neštěstí vznešenému domu Baglionskému.

Pán (il signore) Camerinský, z rodu Varanů — také Camerino patřilo k panství papežskému — byl s Bagliony spřízněn sňatky mezi oběma rody uzavřenými: Carlo Barciglia byl jeho vnuk, syn dcery jeho. Ale bývalé přátelství a přízeň již byly ustoupily nepřátelství a záští. Z Camerina přišlo neštěstí a v Perugii vyhlídlo si v rodině Baglionů samých nástroje své. Byl to Carlo Barciglia, muž nepěkného zevnějšku, skoro hrbatý, z celého rodu nejchudší, ale při tom marnotratný a zhýralý. On chtěl s pomocí děda zničiti vládnoucí Bagliony, Guida a Ridolfa i jich syny a na jich místě se zmocniti vlády. A s ním se spojil Jeronimo della Penna, kterému v srdci hlodalo staré záští. A tito svedli Grifona, nejbohatšího z rodu a krásného jako Ganymed. Měl manželku, Zenobii jménem, kterou velmi miloval; a ona milovala jeho. Namluvili mu, že Giovan Paolo Baglione, nejkrásnější z rodu, miluje Zenobii a ona jeho. A ďábel to spůsobil, že uvěřil. To byli náčelníci spiknutí, účastníků bylo více. Doba byla příhodna. Skorem celý rod Baglionů byl shromážděn při svatbě v Perugii, i mohl býti zahlazen rázem. Avšak — kdo ví, proč — když otáleli, odešel z Perugie Morgante, odešel také Giovan Paolo. I čekali zase, až by se Giovan Paolo vrátil, což se stalo 14. července. Potom, dne 15., spiklenci všickni sešli se k pobožnosti v jednom kostele, kde téhož dne se rozdávaly odpustky, večer pak se shromáždili k společné večeři a zůstali pohromadě až do noci. Když přišla hodina, kdy lidé již spávají, rozešli se, ale sešli se zase v domě Carlově a přivedli s sebou zbrojnoše a pomocníky. Carlo určil každému oddělení, kam by se odebrati a co by učiniti měli.

Astorre se svou mladou paní ještě bydlel v domě Grifonově. Tam se odebrali ze spikleneů Filippo de Braccio a Ottaviano da Corgnie; Carlo si vyhlídl za oběť Simonetta, Grifone Giovan Paola, Jeronimo della Penna Gismonda. Jiní měli zavraždit hlavu rodiny, starého Guida, a ještě jiní jiné.

Filippo a Ottaviano vnikli až do ložnice. Astorre, blížícím se hlukem probuzen, stál před ložem bez šatu a beze zbraně. Slyše hlas Filippův, kterého znal, okamžik myslil, že to jsou přátelé. Ale když spatřil ostatní a viděl, že jsou ve zbrani, již znamenal, co mu připraveno. Sám jsa beze zbraně a nemoha se brániti zvolal: „O běda, že umru jako zbabělec!“ t. j. bez boje. A manželka jeho vrhla se na něho, chtíc mu býti štítem. Ale ji ranili také. A tak musel zemříti Astorre. Mrtvé tělo bez šatu, nahé, vyhodili na schody a po schodech shodili je ven na ulici, před dům. A stejnou dobou zavražděn Astorrův otec, vznešený Guido, i bratr jeho Gismondo. Tohoto zabil vlastní rukou Jeronimo della Penna. Avšak Simonetto chopil se v čas meče a štítu a probil se na schody a z domu na ulici. Na ulici teprve zabit. Giovan Paolo pak se zachránil útěkem přes střechy domů a ukryl se v městě, kdežto otec jeho Ridolfo vyvázl z města. Ráno se podařilo i synu jeho vyjíti z města, přestrojenému za studenta. Jiní přední přívrženci Baglionů zachránili se útěkem.

Bylo ráno a bílý den. Na ulici ležela mrtvá těla, Astorra a Simonetta. Lidé stáli kolem nich plni obdivu a zvláště studenti vysokých škol. Astorre zdál se jim býti starodávným Římanem; tak krásné bylo a mohutné jeho nahé tělo. A vzpomínali též, že kdysi někdo napsal verše na počest Simonettovi nazývaje ho v nich „neskroceným Simsonem“ (indomitus Simon). Jim zdálo se, že ani krutá a opravdová smrt ho neskrotila. A vrahové a vítězové dali zvoniti na zvony na znamení vítězství a že jsou pány v městě: ale málo kdo v Perugii se s nimi radoval. Také hned vznikl svár mezi Carlem a Grifonem, kteří jsouce z rodu Baglionův se považovali za dědice jich moci, a Jeronimem della Penna, který chtěl zaujíti první místo. Když pak přišel večer, položeny mrtvoly na máry, Astorre na máry, na kterých jindy vynášeli samovrahy. Beze světel a beze zpěvu, bez modliteb, bez rubáše, jen přikryty černým suknem odnešeny a vloženy do hrobek rodinných. A přece patřil jim počestnější pohřeb než komukoli v Perugii a v okolí na sto mil.

A abychom nic nezapomněli, povězme něco o ženách. Mladá vdova Lavinia, jsouc raněná, uchýlila se do kláštera, ale největší žal byl připraven Atalantě, matce Grifonově. Byla vdovou od 20. roku věku svého a, ač krásná, vdovou zůstala z lásky k synu svému. Dosud byla krásná. Byla žena moudrá a jak uslyšela, co se děje, odešla do domu, kde bydlel Giovan Paolo, zachránit dvou mladých synů jeho. A když je byla našla, nesouc je na svých rukou šla pro snachu svou Zenobii, manželku Grifonovu, a s ní odešla do domu, který jí patřil po otci, přísahajíc, že nikdy již, co živa bude, nevstoupí přes práh pod střechu synovu. A když přišel k ní Grifone, nechtěla s ním mluvit a odháněla ho a klnula mu, ne jednou ale stokrát a tisíckráte, že se zdálo, že země se musí rozstoupiti a pohltiti — ubohého! To vše událo se v noci po 15. a dne 16. července.

A hned 16. července ti, kdo ani v městě nebyli, i ti, kdo se byli zachránili, našli se a našedše se, se-

brali vojsko a sebravše strojili se k návratu. Večer dne 17. stáli u jedné brány. Ta jim otevřena a vojsko vešlo do města, Giovan Paolo v čele jeho, na koni a s mečem taseným jako sv. Jiří, volaje hlasem na přátely. A ti slyšíce hlas jeho vycházeli z domů a chápali se zbraně. A žen, které vyšly, prosil, aby k bohu volaly o vítězství. Již se pohnulo celé město: jedni pro tu stranu povstali, jiní pro druhou.

A Grifone znamenaje, co nastává, ještě jednou šel k matce své, k Atalantě. Když nechtěla s ním promluviti ani slova, odešel zase volaje: „Již se k vám nevrátím a přijde hodina, že byste chtěla ke mně promluviti a nebude lze, ó matko ukrutná!" I vyskočil na kůň a jel do boje. Jeda pak potkal Jeronima, který utíkal z města. A Carlo Barciglia také prchl; skočil se zdí městských. I přijel na místo a již se blížil Giovan Paolo na svém komoni jako sokol. V tom potkal se s někým, kdo seděl na koni, který kdysi patřil Astorrovi Toho rázem srazil s koně, tak že mrtev spadl na zem. Tak první krev prolita a boj započat jest. I tekla krev zrádcův. Když se pak setkal s Grifonem Giovan Paolo, zvolal: „Addio, zrádce!" a napřáhl k ráně. Ale zadržel zase a pravil: „Ne, nechci svou rukou tvou krev prolévati, jako tys prolil!" V tom ostatní se vrhli naň, na Grifona.

Když o tom slyšela matka Grifonova i jeho manželka, běžely, aby jej spatřily. I našly jej na zemi ležícího, an umíral. Matka pak jeho, Atalanta, zvolala: „Hle, nešťastná matka tvoje, jež by chtěla s tebou mluviti a nemůže!" A on otevřel oči a hleděl jima na matku svou. Že pak byla žena nad míru moudrá, přestala plakat a naříkat, a jala se napomínati syna, aby v poslední hodince odpustil těm, kdo byli příčinou smrti jeho. On pak činil znamení, že odpouští. I vztáhl ruku svou ušlechtilý mladík a vzal do své ruky bílou ruku své matky. A tak vyšla duše z krásného těla, matka pak nad umírajícím říkala slova požehnání na místě kletby, kterou mu dříve byla klnula. Mrtvola pak byla odnešena na týchž márách, na kterých 24 hodin před tím ležel Astorre.

Mezi tím Giovan Paolo opanoval město. Asi sto mrtvol leželo po ulicích. Nejhůře musela pykati čtvrť oddaná Jeronimovi della Penna. Většina obyvatelů sice utekla, kdo pak tam zbyl, od vojáků Giovan Paolových povražděn bez rozdílu stáří a stavu. Nic nespomohlo, jestliže někdo na kolenou prosil pro rány Kristovy prosbami, které by hnuly i srdcem kamenným. Zdálo se, že nastal soudný den . . .

Večer zvonilo se po celé Perugii na znamení radosti a vítěz Giovan Paolo se ubytoval v domě Grifonově. Dne 17. hlavní kostel S. Lorenzo — neb i tam se bojovalo — byl z krve smyt vínem a později nově vysvěcen. Několik dní později vrátil se do Perugie Marcantonio, který byl za těch hrozných událostí v Neapolsku. A když přišel na náměstí, kde ještě stál vítězoslavný oblouk Astorrův, a když spatřil ten oblouk, žalem div nezemřel.

Tak zahynulo pět mužů z domu Baglionského, což se zdálo každému věcí nad míru žalostnou. Všichni služebníci prolévali slzy a komnaty všecky byly pokryty černým suknem, i všecky stoly, lavice i veškeré nářadí. I páni i služebnictvo, vojáci i koně, všichni chodili v smutku. A v celém městě nikdo vesele nezatroubil, nikdo nezazpíval, zřídka kdo se zasmál, nikdo nenosil baretu světlé barvy.

Není naší úlohou vypravovati dále příběhy rodu Baglionského a dějiny Perugie. Po katastrofě r. 1500 zůstalo město pod vládou řečeného domu, v jehožto čele stál Giovan Paolo. R. 1503 pomocí Cesara Borgijského vyhnanci opanovali pole, mezi nimi též Carlo Barciglia. Ještě jednou se vrátil do Perugie, a zase bojováno v ulicích města, když téhož roku Baglionové se vrátili opět. Carlo zemřel ve vyhnanství r. 1519 smrtí přirozenou, r. následujícího 1520 Giovan Paolo smrtí násilnou. O něm vypravuje jiná kronika Perugijská (Racconto del Frolliere) takto: „Byl miláček nebes i štěstěny. Zevnějšku rekovného i půvabného zároveň, výborný řečník, muž nad míru moudrý, hotov každému pomáhati, komu by jen mohl. Mnoho miloval ženy a byl milován od nich nade všecko pomyšlení, protože spojoval hrdinnost i půvab . . . Sloužil v službách mnohých knížat, papežů i republik. R. 1520 navrátil se ze služeb benátských do Perugie a upadl v nemilost papeže Lva X. Ač varován od přátel, udal se do Říma, tam však v červenci 1520 byl uvržen do hradu Andělského a odpraven."

Perugijské kroniky jsou psané od mužův Baglionům oddaných. Každý člen tohoto rodu jest jim rekem a hrdinou. Jen Carla Matarazzo proklíná, jiní i o něm mluví se stejným obdivem. Jim všem imponovala síla, udatnost, krása. Jiní vrstevníci soudili jináče. Machiavelli aspoň Giovan Paola vylíčil jinými barvami. Jemu však, jako Matarazzovi Baglionové, imponoval — Cesar Borgia. Rozdíl mezi oběma v tom však záleží, že kronikář podléhá svému dojmu takořka naivně, bez reflexe, kdežto státník Machiavelli sice ví, že, „co zlé jest, dobrým není," ale je-li jen užitečno a vede-li k cíli, za dovolené a nutné pokládá (viz VIII. hlavu Knížete).

Matarazzo zmiňuje se na počátku své kroniky o novém obraze, který byl vymalován pro kostel sv. Petra v Perugii. Mistrem, který jej zhotovil, byl slavný Petr Perugijský (Perugino), „mistr, jemuž se tenkráte po celém světě v umění malířském nikdo nevyrovnal." Žákem Peruginovým byl Rafael. On byl v městě a viděl události, o kterých nám vypravuje Matarazzo.

Jakob Burckhardt (die Cultur der Renaissance I. 30) pronesl pěknou myšlénku, že postava rytířského jezdce Astorra, jak přispěl na pomoc Simonettovi, utkvěla v mysli Rafaelově, tak že by se několikráte jakožto reminiscence dala stopovati v dílech jeho. Avšak Rafael r. 1495, jak novější bádání na jisto postavilo, ještě v Perugii nebyl. Ale jistě již byl svědkem krvavé svatby Astorrovy r. 1500. Jeden z jeho slavných obrazů s tragedií tou souvisí. Jest to „Kristus nešený ke hrobu". Obraz tento, několik let po hrozné události, objednala u Rafaela nešťastná matka Grifonova Atalanta. Jak často, upírajíc oči na bolem omdlévající matku Spasitelovu, vzpomínala na vlastní osud a cítila znova bol, který byl i její srdce proklál nad mroucím synem, nejprve proklatým a potom žehnaným!

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

O zvláštním postavení, jež zaujímá v společnosti české literat, živící se výhradně svým perem, bylo už při rozličných příležitostech vážně, humoristicky i satyricky pojednáno. Věrně, mnohdy i zajímavě vylíčeny nesčíslné svízele, útrapy a překážky, s jakýmiž musil a doposud musí zápasiti, ba děly se již také aspoň pokusy, jak by bylo možno nehrubě závidění hodný osud takovýchto literatů, když ne právě radikalně zlepšiti, tak aspoň poměrně snesitelným učiniti — Ale marně . . .

Ký div tedy, že slýchává velké obecenstvo často otázku, co jest toho příčinou, že ani nejtrpčí osud, jenž byl toho neb onoho literata českého stihl, nebyl epigonům příkladem odstrašujícím. Odpovědi na otázku tu bývají různé. Někteří se domnívají, že příčinou toho jsou vlastenectví, obětavost, ctižádost a tomu podobné; jiní zase že mladistvá nezkušenost, lehkomyslnost a idealismus. Možná, že buď některé nebo i všechny tyto a podobné pružiny ducha lidského působily v době prvopočáteční, když mladistvý literat roztáhl první růžové plachty naděje a veplul v život veřejný na zlatokřídlém Pegasu s usměvavou tváří a rozjiskřeným okem, v němž zračilo se nadšení na celý věk . . . Avšak později, když byl po několikaletém úmorném, vysilujícím literatování k nemalé své hrůze shledal, že český Pegas, nechť s křídloma „vázanýma“ nebo „nevázanýma“, je vlastně ubohou, hubenou Rosinantou, na kteréž jest závodění s kterýmkoli Pegasem kteréhokoli jiného šťastnějšího národa prací sysifovskou — viděl se nucena pohlížeti se včas po nějakém hnízdečku, v němž by aspoň v stáří mohl zemdlenou svou hlavu uložiti.

Tolik jest jisto, že literaty, výhradně jen perem svým se živící zůstali pouze ti, kteří byli neuprosnými okolnostmi v pravém slova smyslu donuceni setrvati na dráze nastoupené, byť byla sebe svízelnější, sebe trnitější.

Náležím k tomuto poslednějšímu druhu českých literatů . . .

Tuším, jaký osud mne očekává. Nesčíslněkráte chtěl jsem už péro odhoditi; ale není možno . . . Zdá se mi, jako bych se byl octnul na nakloněné ploše — tíha vlastní mé minulosti žene mne dále . . . Pozoruju, že klesám vždy hlouběji; ale nemoha nalézti opory dívám se v temnou budoucnost s resignací člověka připraveného k nejhoršímu . . .

O tom všem a podobném však už bylo častokráte psáno. Leč zřídka kdy bylo vypravováno, s jakými nesnázemi bylo tomu neb onomu literatu bojovati. U mne na příklad trvala literarní průprava neméně než čtrnácte roků t. j. tak dlouho bylo třeba než stal jsem se redaktorem venkovského týdenníku, kteréžto společenské postavení zabepečovalo mi měsíční gáži třiceti zlatých, tudíž zrovna asi tolik, aby člověk právě nezemřel — hlady . . . Po půl letě však jsem se vrátil do Prahy a stal se spolupracovníkem velkého politického denníku.

Konal jsem v redakci práci nejpodřízenějšího druhu; bylť mi přidělen ressort referatů ze soudní síně a o schůzích. Nereptal jsem a neměl jsem k tomu také žádného práva; neboť za zvláštních literarních poměrů v Čechách byli nuceni podobné práce konati i spisovatelé genialní, ba znám i případ, kdy tutéž práci jako já konal po nějaký čas básník, jenž byl před tím v témže listě, pro kterýž pracoval, nazván talentem fenomenalním . . .

Stal jsem se tedy journalistou a za nedlouho po té, na podzim roku 1868 setkal jsem se, jak jsem byl na počátku svého vypravování pověděl, se záhadnou existencí, která mne zavedla do hospůdky, v kteréž mi byl svrchní můj kabát vyměněn za kabát cizí, v němž jsem nalezl notiční knížku jednoho z dávných přátel, kteréhož jsem byl po dvanácte roků neviděl — Pavla Smidarského.

Bylo to krátce po prohlášení výminečného stavu v Praze. Veškeré oposiční časopisy české byly jak známo zastaveny a se zvláštním přivolením tehdejšího místodržitele generála Kollera vycházel v Praze toliko jediný časopis, jehož „odpovědným redaktorem“ stal jsem se já.

Byla to funkce nehrubě příjemná. Povolení vydávati list ten bylo totiž uděleno jen pod tou výminkou, když se redakce zdrží veškerých kritických úvah a obmezí se pouze na prosté registrování dokonaných politických událostí. Stav věcí v Čechách však byl takového druhu, že nebylo lze naditi se, aby redaktoři jednotlivých rubrik mohli se vždy a ku všemu, co se v Čechách a v Rakousku v té době dělo, zachovati s onou reservou, jakou úřadně vytknutý program přísně předpisoval.

Nebyl jsem tudíž ani jediného dne jist, že nevyjde list buď s článkem nebo úvahou, kteráž bude míti pro osobní moji volnost nehrubě příjemných následků, slovem v tu dobu nebyl jsem nikdy jist, že ulehnuv nebudu před půlnocí nebo po půlnoci probuzen — a poněvadž byl prohlášen stav výminečný — nikoli policistou nebo četníkem, nýbrž vojenskou stráží s nasazenými bodáky odveden do vazby vyšetřovací. K perspektivě té bylo mi ostatně také samým místodržitelem poukázáno.

List náš totiž otiskl jakousi korespondenci z venkova, v kteréž bylo jednání jistého okresního hejtmana kritisováno — a následujícího dne byl jsem místodržitelským zřízencem zvlášť pozván k baronu Kollerovi, abych podal vysvětlení a zároveň záruku, že podobného něco nikdy více se nestane — jinak že . . . atd. — co jsem byl výše připomenul.

Avšak což naplat! Dvacátého dne vyšel časopis s úvodním článkem, nadepsaným „Z milosti boží“ a za tři dni dodána mi obsílka k zemskému, jinak trestnímu soudu. Byl jsem obžalován pro zločin rušení veřejného pokoje — zločin to, jenž byl krátce před tím v Čechách v takové modě, že není zajisté v celém světě národa, kterýž by měl některý paragraf svého trestního zákona v tak živé paměti jako národ český osudný §. 65 . . . Nebylo to tedy pranic zvláštního a já také ničeho ne-

namítal. Jelikož dle trestního řádu rakouského může obžalovaný beztrestně lháti, když toho uzná potřebu, udal jsem v předběžném vyšetřování, že jsem zažalovaný článek sepsal a sám do tisku dal, slovem že jsem vinen jedině já a prozatím měl jsem pokoj. Za nedlouho došlo k závěrečnému přelíčení, k němuž jsem se nedostavil, poněvadž mi nebyla obsílka dodána. Soudní dvůr se tudíž usnesl, abych byl — předveden . . . A tak procitnuv kdysi časně z rána byl jsem před snídaním poctěn návštěvou c. k. soudního zřízence, v jehož průvodu musil jsem se odebrati k soudu k závěrečnému přelíčení. Odbyl jsem si zcela nepřipraven před auditoriem toliko jediné osoby svou obhajovací „panenskou řeč“ a byl jsem uznán — nevinným . . .

Mezi tím byl jsem si arci často vzpomněl na přítele Smidarského, jehož notiční knížka byla se náhodou octla v mých rukou. Smidarský byl člověk zajímavý; nebylo tudíž divu, že přál jsem si zvěděti, kde asi právě mešká a čím se zabývá, a domníval jsem se, že notiční knížka jeho poskytne mi aspoň jakés takés vodítko, dle něhož bych se mohl při pátrání svém po příteli říditi.

Po prvním prohlednutí knížky neshledal jsem v ní pranic nápadného a zároveň také ani jediné poznámky, z kteréž bych byl mohl souditi, kde se přítel nalezá a čím se zabývá. Po bedlivějším zkoumání byly mi nápadny četné zkrácené poznámky, týkající se zdánlivě záležitostí soukromých. Skoro u každé z těchto zkrácených poznámek bylo připojeno datum. Také notata o příjmech a vydáních, celkem velmi nepatrných, lišila se valně od poznámek tohoto druhu. Nikde nebylo zřejmě vytknuto, od koho a zač ta neb ona částka přijata nebo vyplacena byla; u každé číslice však bylo buď nějaké znaménko nebo zkrácená, pro každého jiného naprosto nesrozumitelná poznámka Citaty z kněh a časopisů a aforismy původní byly psány úplně čitelně. Na první pohled bylo mi písmo pouze jaksi povědomo a trvalo to dosti dlouho, než jsem v něm poznal tahy Smidarského. Dřívějšímu, neobyčejně charakteristickému rukopisu Smidarského, pokud jsem se naň pamatoval, bylo jen hlavními rysy podobno a zdálo se mi, že Smidarský buď zúmyslně písmo své jinačil nebo že rukopis jeho prodlením let v podstatě a takměř k nepoznání se byl změnil.

Vše to dráždilo moji zvědavost. Zkoumal jsem notiční knížku ještě bedlivěji, ba věnoval jsem písmu i notickám pozornost, jako písmu chiffrovanému. Domníval jsem se, že spůsob, jakým byly poznámky zanášeny, není nahodilý, nýbrž že jsou v notiční knížce zaznamenány věci důležité a závažné, ale spůsobem toliko pro vlastníka knížky srozumitelným. Počal jsem kombinovati. Přede vším jsem zkoumal datum té a oné poznámce připojené, zdali snad není v jakési souvislosti s událostmi veřejnými, kteréž jsem byl od nějakého času sledoval s neobyčejnou pozorností. Datum některé poznámky skutečně souhlasilo s datem důležité nějaké manifestace nebo události politické, kdežto zase datum větší části poznámek nasvědčovalo dni zcela obyčejnému, kdy neudálo se pranic, co by bylo mohlo veřejnost českou jen poněkud zajímati.

Věnoval jsem zdánlivě bezúspěšnému zkoumání tomu prázdné chvíle několika dnů a odložil posléze notiční knížku přítelovu s onou nevrlostí, s jakou odkládáme nevytažený los, jenž byl hrabivost naši po delší dobu takovou měrou dráždil, že jsme byli takměř úplně přesvědčeni, že vyjíti musí. Však za nedlouho, vraceje se kdysi pozdě večer z veřejné schůze dělníků, kteréž jsem byl co referent přítomen, do redakce, vzpomněl jsem si na záhadné poznámky v přítelově notiční knížce poznovu a vrátiv se domů podrobil jsem je revisi se stanoviska otázky dělnické.

Zkoumal jsem, zdali jsou data poznámek v nějaké souvislosti s otázkou dělnickou a v krátké době podařilo se mi najíti celou řadu událostí, otázky dělnické se týkajících, kteréž se byly sběhly právě v dny, jež byly v notiční knížce datem a nesrozumitelnou poznámkou vyznačeny. Zdvojnásobil jsem svou píli a dospěl konečně k úsudku, že jsou nejen všechny poznámky, nýbrž i zanešené příjmy a vydání v souvislosti s otázkou dělnickou v Čechách, a vymudroval, že zlomky desítinné neznamenají krejcary, nýbrž celé zlaté a že je jich použito k maskování zanešené částky, aby se nezdála býti značnou.

Přes to vše nepodařilo se mi ani jedinou poznámku rozřešiti, ačkoliv jsem pro mnohou nalezl výklad pravdě dosti podobný. Známek, kteréž nasvědčovaly souvislosti s otázkou dělnickou, bylo hojně, a když jsem si připomenul i minulost přítelovu a obzvláště zálibu jeho v sledování otázky socialní vůbec, musil jsem dospěti ku konečnému úsudku, že Smidarský se nezměnil, ba více ještě, — že je bezpochyby mezi oněmi, kteří jsou v čele dělnického ruchu, jenž v oné době poutal všeobecnou pozornost.

V Praze ba v Čechách vůbec Smidarský patrně trvale nemeškal; neboť jméno jeho nebylo nikdy veřejně jmenováno, a také jsem ho v žádné schůzi dělnické, kterýmž jsem býval co referent pravidelně přítomen, nikdy nespatřil. Soudil jsem z toho, že dlí mimo Prahu, ba mimo Čechy a že meškal dle všeho v Praze jen krátký čas. Poptával jsem se po něm tu a tam; ale v kruzích dělnických a vůbec všady, kde jsem se dotazoval, nepověděno mi tolik, z čehož bych byl mohl souditi, kde asi mešká, čím se zabývá a zdali domněnka moje, kterouž jsem byl čerpal ze záhadných poznámek v nalezené notiční knížce, může býti pokládána za více než pouhou domněnku čili nic.

Sledoval jsem však tehdejší hnutí v kruzích dělnických v Čechách s nemalou pozorností ve všech jeho snahách i projevech, a neušlo mi také v pravdě nestoudné národohospodářské dryáčnictví, jež se bylo s bezpříkladnou drzostí postavilo v čelo celého hnutí. Mnohý z čtenářů zajisté doposud živě se pamatuje, kterak byla tehdáž dělnictvu českému hlazená měď vydávána za ryzí zlato, kterak ubohým otrokům práce, práhnoucím aspoň po nepatrné úlevě, předpovídáno s drzým čelem pokrytců, že doba spásy jest nedaleká a rozřešení otázky dělnické pravou hříčkou.

A podivno! Jinak zdravý smysl dělnictva byl bombastickými frasemi skutečně zaslepen illusorními nadějemi. Ale jen na krátký čas; neboť za nedlouho počala se i v dělnictvu samém jeviti oposice proti snahám, jež měla tehdá většina dělnictva na zřeteli. Oposice ta byla z počátku nepatrná. Vycházelať, pokud jsem mohl poznati, ode dvou nebo nanejvýš tří osob, ale majíc

základ svůj v hlubokém přesvědčení byla houževnatá a razila si sice pomalu ale s tím větší jistotou cestu. Zásady, k nimž se oposice tato přiznávala, snahy, jež měla na zřeteli, a prostředky, jež doporučovala občas k dosažení cíle, souhlasily úplně se zásadami, snahami i prostředky, o kterýchž se byl před lety Smidarský v kruhu svých i mých přátel tak častokráte rozhovořil. A právě tato shoda přiměla mne poznovu k pátrání po Smidarském.

Tentokráte obrátil jsem se přímo na osoby, které byly v oné době v oposici proti drzému národohospodářskému dryáčnictví; avšak i obnovené pátrání zůstalo opět takořka úplně bez úspěchu. Nedozvěděl jsem se více, nežli že první zárodky oposice té dlužno hledati mimo Prahu a sice v Brně, ale kdo by byl zárodky ty přenesl do Prahy nebo zdali snad vznikly v Praze i v Brně současně, nemohl jsem vypátrati.

Možná, že bych se byl po tomto posledním nezdařeném pokusu vzdal veškerého dalšího pátrání, kdyby mi nebyla přispěla náhoda, která je učinila naprosto zbytečným. V druhé polovici měsíce července roku 1869 došla totiž z nenadání do Prahy z Brna telegrafická zvěst, že tam vypukly povážlivé nepokoje mezi lidem obzvláště mezi dělníky, ba že došlo i k srážce vojska s lidem a že bylo několik osob zabito a několik poraněno. Jeden z brněnských dopisovatelů našich zaslal redakci bez odkladu zprávu podrobnou, v kteréž vypsal původ i průběh nepokojů.

V neděli dne 12. července byl v Nové ulici v Brně policejní stráží zatčen neznámý opilý muž a vlečen po zemi na strážnici, kde byl ještě s dvěma jinými zatčenými opilci uvězněn. V pondělí časně z rána roznesla se mezi lidem zpráva, že zatčený muž „nalezen byl oběšený a sice tak, že měl od policistů ruce k sobě svázané.“ Lid si to vykládal, že policisté ukopavše a utrýznivše muže toho do smrti, pověsili jej sami, zapomenouce při tom ruce mu rozvázati. Vypravováno též, že oběšený jest chudý tkadlec a otec šesti dítek . . .

Lid počal se jitřiti a k večeru srocoval se před policejní strážnicí, kde se byl případ ten udál. V brzku srotilo se tam ohromné množství lidu, jež policejní hlídky marně vyzývaly, aby se rozešlo. Asi sedm osob volalo z davu, že před soudem přísahou dosvědčí, že byl nešťastník policejní stráží do smrti utýrán. Jitření se zmáhalo a za nedlouho počal lid házet kamením do oken policejní strážnice, která pak byla rozzuřenými davy v pravém slova smyslu ztroskotána: okna rozbita, trámy vytrhány, dvéře a postele na kusy rozbity, slamníky, pláště, knihy a úřadní spisy roztrhány, zbraně přelámány a pušky i šavle naházeny do stoky. Policisté spasili se útěkem a ze strážnice zbyly jen holé zdi.

Následkem toho povoláno do zbraně vojsko, které zjednalo pořádek.

První dva listy brněnského dopisovatele došly do Prahy teprve ve středu; avšak telegrafické zprávy o jitření lidu a událostech, jež se sběhly v Brně v pondělí večer, byly došly z části v pondělí, z části pak v úterý k večeru. V nejposlednější depeši zvěstoval dopisovatel, že panují v Brně obavy, že budou se výtržnosti opakovati.

Když depeše ta došla, meškal jsem právě v redakci a sám jsem ji přijal. Otevřev ji a shledav, oč jde, podal jsem ji mlčky chefovi, jenž stál právě u stolku, u něhož jsem pracoval. Přeletl ji znaleckým okem a suše, jako by šlo o nějaký výlet do okolí, a podotknul:

„Pojedete zejtra do Brna.“

„Dobře,“ odpověděl jsem rovněž tak suše, jak byl chef promluvil, nedada se v práci své ani na okamžik vyrušiti.

Po chvíli se mne zmocnila jakási netrpělivost.

„Nebylo by lépe odejeti dnešním večerním vlakem?“ připomenul jsem chefovi, jenž drže depeši v ruce stál posud u mého stolku, přemítaje patrně, co má býti vzhledem k brněnským událostem učiněno.

„Možná, že toho bude třeba,“ odpověděl chef. „Vyčkejte však, dojde-li ještě nějaká důležitá depeše, a řiďte se pak dle vlastního uznání. Bude-li třeba, odjeďte bez odkladu; jinak můžete jeti zejtra časně ráno.“

Byl jsem spokojen a vyčkal v redakci, až došla poslední depeše z Brna. Zvěstovala, že se nepokoje opakovaly, že stříleno do lidu — ale došla po desáté hodině, když už byl poslední vlak k Brnu odjíždějící někde u Pardubic. Nezbylo mi než odejeti druhého dne časně z rána rychlovlakem. (Pokračování.)

Výlet do Chorvátska.

Novelka od *Jana Volarce.*

(Pokračování.)

Při černé kávě, z níž čerpávám vůbec šťastnější své nápady, přišla mi na mysl válečná lesť, jíž jsem šťastně zažehnal hrozící společnou procházku zahradou. Dal jsem totiž dámám na srozuměnou, že zaujímá odpolední spánek pevné místo v mém každodenním programu.

Odpolední spánek je nevinnou slabostí, ale přiznání se k této slabosti před dámami vyžaduje pro muže v mých letech jistý stupeň hrdinství. Zpozoroval jsem s potěšením, jak opovržlivě se stáhl junonsky kyprý ret Pavlin při mém sdělení. Jistě jsem si těmi slovy odfouknl se spánků poslední kus nimbu, který tam snad ještě zbyl po mém včerejším chování. Škoda, že nemám ještě paruku na hlavě; položil bych ji k vůli úplnému vystřízlivění při nejbližší příležitosti k nohoum té pohrdlivé Junony.

Musím vyznati, že jsem vůči tetě nechoval podobné myšlenky. Počínala si mnohem skromněji a zdrženlivěji a získala si mne naposled úplně ostýchavým úsměvem, s jakým mi i po snižujícím onom sdělení přinesla nacpaný čibuk.

Když jsem se octnul posléze ve svém pokoji, shledal jsem, že tam byla všeliká stopa mé včerejší opravné činnosti pečlivě zahlazena. Židlice stály opět na vytče-

ných bodech jako damské kameny v rozích mlýnku, na stěně skláněla se toužebná Diana, stříbrný půlměsíc majíc na hlavě, k spícímu Endymionu, Werther ležel na stolku u postele a musejník byl opět snížen za podnož vybraným básním a novelám, stojícím v pozlátkovém stejnokroji bezvadnými řadami podle sebe jako Bedřichovi granátníci.

Provedl jsem bez meškání opět včerejší opravy. Na této půdě povedu oposici až na nůž. Uvidíme, kdo v tichém tom boji dříve ochabne.

Dvéře vedlejší komnaty jsou teď zamčeny. Nebažím po tom doupěti plesniviny. Ráno jsem se také již přesvědčil, že mělo noční mé vidění zcela hmotný základ. Našel jsem tam v zaprášeném výklenku porouchanou sádrovou sochu jakéhos jednookého hrdiny s kalichem na prsou. Jest to nepochybně Žižka, kterého asi můj soch a Husitů milovný strýc s ostatními domácími bůžky podobného rázu do Chorvátska na bedrách svých přinesl. Vítkovec nebyl, pokud vím, dosud přenesen z prachu archivů na sochařský podstavec. Zdaž sobě zasloužil, aby byl vzkříšen z čtyrstaletého hrobu zázračným slo vem umění: Vstaň a choď!?

Podivno, jak mě ta postava znepokojuje. Tane mi ustavičně na mysli, vystupuje vždy zřetelněji a výrazněji z myšlenkového šera. Vím, kam to směřuje. Ba, věru je spisovatelství nemoc. Včera odříkal jsem se ho slavnými přísahami a dnes škube mi opět všemi prsty. Však nepoddám se té písařské křeči. Nemohu-li v sobě utlumiti nešťastnou vášeň, zamknu před ní alespoň péro, jako pušku před pytlákem. Zastaralé spisovatelství je více než vášeň, je to druh tichého bláznovství. Jako přivádí blázen každou třísku, každý střep ve spojení s utkvělou svojí představou, tak nemůže slyšeti našinec dvě jména vedle sebe, aby je v duchu neskombinoval alespoň v trest nějaké krátké povídky. Jest to choroba nezhojitelná. Ještě lpějí zbytky shnilých pomerančů na mém čele a již tahám opět pozlacené své loutky z kouta, kam jsem je byl včera za všeobecného posměchu hodil. Nebojte se, milé podoby! Nepoženu vás opět na pranýř veřejnosti, pod nůž surové kritiky. Budu si s vámi hráti při spuštěné oponě, kterou jsem neměl vůbec zdvihnouti nikdy. Býval jsem vždy tak šťasten uprostřed stvůr své obraznosti i chovám navzdor všem kritikům pevné přesvědčení, že byly právě tak krásné, jako kterékoli jiné. Jen že se mi scvrkaly a vadly pod nešťastnou rukou, kdykoli jsem je vyváděl na forum veřejnosti.

Nuž ano, budu hráti literární pasians, bez diváků a soupeřů. Budu se baviti v té hluché samotě hrou mlhavých postav, které se nesrazí nikdy na bílém papíře v černé krůpěje inkoustového deště. Již strmí tu přede mnou mohutná postava Vítovcova co křišťálové jádro epopeje, na které se bohdá nebude zkoušeti žádný tupý kritikářský nůž, již kupí se kolem něho vedlejší osoby a bledá, unylá tvář Kateřiny Cilské probírá se v pozadí ze zlaté půdy knížecích komnat.

Konec všemu. Z dola ozvaly se přitlumené zvuky piana a niť za nití trhá se v mé epické přízi. Až i sem do Chorvátska pronásleduje mne ten strašný hudební nástroj, kterýž mi je nejvíce protivným mezi všemi čtvernožci. Červený sarafan. Která pak tam asi trýzní ubohé klávesy?

Přistoupil jsem k oknu. Jaká neopatrnost!

Zalekl mne povědomý smích z dola. Trhl jsem sebou od okna, ale bylo již pozdě.

„Ach, již bez noční čepice!“ volala Pavla s ironií dole. „Váš odpolední spánek je bohudíky krátký. Výborně! Půjdete s námi. Chystáme se právě do zahrady.“

Prožluklá zahrada!

Neušel jsem jí. Neušel jsem objetí hustě skloněných jejích větví, ni dešti pěkně zapýřených žlutých slív, které mi střásla Pavla se smíchem na hlavu, ni bílé růži, již mi v náhradu zatkla na prsa, ni konečně přiměřené zábavě v čínském altánku, na pohled připoutaném sterými úponkami květoucího rostlinstva k malému umělému ostrovu uprostřed okrouhlého rybníka.

Štěstí ještě, že nezůstalo slunce státi nad Gabaonem, ale že se posléze majestátním, brunatně zářícím kotoučem sklonilo k uzardělému obzoru. Oddechl jsem si z hluboka, když jsem sestoupil z květnaté mučírny na ostrově do houpavého člunu, jehož tuto vyznačené vlastnosti použila Pavla, aby se zachytila na chvíli křečovitě mého ramene.

Ale den měl býti důstojně zakončen. Když jsme se dostali zpět na dvůr, zatáhly mne tam ještě dámy na hrubou prkennou lávku pod obrovským akátem, abych se pokochal vyhlídkou, jež se tu odtud s pahorku otvírala do krajiny, a kde jsem se měl seznámiti s půvaby letního chorvátského večera.

Vylil jsem si alespoň na ubohé bílé růži zlobu, kterou mne naplnila dárkyně její. Poklesnuv vedle Pavly na lávku strhl jsem ten krásný sněžný květ s prsou a škubal jsem jej před očima jejíma jako husu. Neušetřil jsem ani nevinných poupátek, kteráž dotud jen bílými hlavinkami proklobávala zelenou kukli.

Přes to musím vyznati, že byl onen večer v pravdě krásný. Dusné vedro denní ustoupilo příjemné svěžesti. Příkré světlo sluneční rozkládalo se na západě ve hru čarovných barev, šarlatové, růžové, brunatné, fialové, oranžové a bledlo kolem nás v měkké pološero, jež se rozestíralo nad krajinou jako zlatá pára. Dlouhá silnice protínala tento bledě zlatý kraj pod námi dvěma řadami vysokých topolů. Vesnice opodál stála v jediném dýmu, idyllickém tom oparu večeře. Se všech stran hrnula se do vsi v oblacích prachu stáda koní, bravu a skotu, jehož řehtání, mekot a bučení se mísilo ladně s cinkotem zvonců a praskáním bičů. Znenáhla utichala ta patriarchální vřava. Pak zaznělo klekání s vížky kostela. Před chatami viděti bylo skupení obyvatelů i slyšeti smích, písně, rozptýlené veselé výkřiky.

A nyní ustupují všechny ostatní hlasy zvláštní podivuhodné hudbě. Jest to velkolepý koncert žab a cvrčků, jímž uzavírá se slavně krásný letní den chorvátský. Zažil jsem nejeden rozkošný večer nad českými rybníky, když mi bzučeli chrousti kolem hlavy, ducali do stěn a padali k zemi, když se cvrkot ve zdích a osení mísil s různými hlasy skákavých pěvců, rozptýlených ve vodě a po rozsáhlých lukách, — ale tyto večerní serenády byly jen slabým stínem toho, co jsem uslyšel v Chorvátsku.

Chorvátsko oplývá božím požehnáním cvrčků. Vše se jimi jen hemží. Neobmezují se na pole a křoviny, ale vnikají jako povodeň všemi skulinami do stavení a naplňují je od základů až po hřeben střechy svým myrmidonským hemžením. Ve dne tají se pod prkny a

ve stěnách jako hmyz mezi kůrou a dřevem stromů, ale za soumraku oživuje se jimi jako kouzlem celý dům. Podlaha, stěny, strop rozzvučují se cvrkotem neviditelných hudců. Zhasíš-li světlo v kuchyni, hemží se za krátko podlaha a stěny kolem spoustou skákajících drobounkých tvorů, jež se noří s tichou svou hudbou ze všech skulin a spár jako pídimužíci pohádky. Rozsviť a zahledneš hnědé mraky těch skákavých trpaslíků prchajících o překot do tisícerých úkrytů.

Žab je arci rovněž nadbytek ve vlhké šťávnaté krajině, plné vod a močálů, rákosin a luk. Žáby a cvrčkové nacházejí se k sobě dozajista v jistém sympatickém příbuzenství. Jeví se již jaksi ve tvaru jejich, v jejich skákavosti, obzvláště pak v náchylnosti jejich k večerním hudebním produkcím a v povaze jejich zpěvu, kterýž se vzájemně harmonicky doplňuje. Kdo by se chtěl přesvědčiti o pravdivosti této theorie, zajeď si do Chorvátska.

Jest věru nesnadno vylíčiti dojem takové večerní hudby. Celý kraj rozzvučuje se zponenáhla kolem. Ztrácí se zvolna zraku a zmocňuje se sluchu. Přestává býti obrazem a mění se v hudbu. Ba, zdá se, že ty večerní zvuky vydává ze sebe neživá krajina sama, země že rokotá tou čarovnou písní a vzduch že kolem jásá těmi nesčíslnými trylky. Není snad slyšeti jednotlivé rozptýlené hlasy po blízku a vdáli, odpovídající sobě jako v antifonách, ale zní to nepřetržitě odevšad, u tvých nohou, kolem tvé hlavy, v křovinách vůkol, v celém širém kraji. Sssssss — krrrrr — sssss — krrrr. Ó chudá lidská řeči! Ssssss — co jest to? Jak možno vypodobniti ten příjemný sikavý zvuk, jakoby zvonivé stříhání nesčíslných malých nůžek, pracujících s báječnou rychlostí. Krrrr. Jaká šereda! Jaký paskvil na ty sladce a měkce rokotající soprány a alty! Hudba ta tě neunavuje, poslouchal bys ji do rána. Zdá se, jakoby neviditelný obrovský kapelník nad zpívajícím krajem máchal taktovkou. Teď má solo levá strana, teď pravá, časem dostávají se na vrch žáby, časem cvrčci, chvílemi přitlumuje se hudba v piano, pianissimo a na to sesiluje se opět, hlasněji, hlasněji, chvíli až pronikavě, slyšíme jakoby jasné bzučení kovových strun u samého ucha, velkolepý chorál plní celou hnědě zatmělou krajinu a zmírá v dáli jako mlhavě splývající vlny obzoru.

Neodolal jsem kouzlu toho večera. Vplížil se mi do duše pocit rozkoše i smutku. Vzpomněl jsem si na mnohé zašlé krásné večery, na blouznivé sny v zlatém soumraku, při hlaholu zvonů, v kruhu milovaných osob. Vzpomněl jsem si, jak jsem kdysi za podobného večera putovával k známému prahu na stráni a jak mi s radostným výkřikem spěchali vstříc a jak i ten starý hafan sbíhal s hora a obskakoval mne s radostným štěkotem. Teď již není v celém širém světě pro mne toho domu a na žádném z nesčíslných, večerním zlatem postlaných prahů nesedí nikdo, kdo by mi vyskočil v ústrety s rozpřaženou náručí.

Strýc je šťastnější. Teta upírá oči nedočkavě do dálky. Časem zdvihá se s lávky a kloní se přes zábradlí do údolí. Mlčíme. Sama štěbetavá Pavla pohroužila čelo dumavě do dlaně. Přibližuje se mi při tom zcela zbytečně okrouhlým ramenem.

Setmělo se již. Nad námi mohutný vrchol akátu jako hnědý mrak, dole rozeznáváme již jen řady topolů podél silnice. Časem ozývá se na ní zdáli hukot povozu, stává se zřetelnějším, blíží se, již slyšeti jej přímo pod pahorkem — teta se zdvihá a naslouchá, než zvuk povozu míjí pahorek, slábne, zní dlouho ještě po silnici, až pak zaniká v dáli. V těchto chvílích loudila se trpká záviść v duši mou. Mne neočekával by nikdo s takovou touhou. A strýc je stařec, šedohlavý stařec — ona pak dívka jedva loutce odrostlá!

Nu, konečně se ho dočkala. Jeden povoz umlkl na chvíli pod pahorkem. Strýc vylezl patrně z vozu a spěchá kratší cestou, po zvětralých kamenných stupních přímo na pahorek. Teta seběhla mu vstříc. A za krátko spatřili jsme je, dva černé stíny, stoupající v těsném sdružení vzhůru soumrakem stromů jako Faust a Markétka. Ale Faust kráčí těžkopádně a oddychuje sobě jako kovářský měch.

Při světle v pokoji seznal jsem na první pohled, že neztrávil strýc dlouhý žhavý den o hladu a žízni. Tvář jeho oděna byla ve skvostný purpur, oči mu jen hrály. Nalezal se v nejrůžovějším humoru.

Mezi jiným otázal se nás, jak jsme ztrávili den. Když teta na to cosi o mně podotkla, vskočil jí do řeči s komickým hněvem: „Jakže, vy si vykáte a netroufáte si vysloviti poctivě na vzájem svá jména? Kdo to jakživ viděl? Či musím vás teprve poučiti, jak se k sobě chovají teta a synovec?! Od této chvíle si tykáte a nový váš poměr zahájen buď hned upřímnou, zvučnou hubičkou. Vždyť jste se dosud ani neobjali, jak se sluší a patří. Nuž, rychle, rychle!"

Slova tato byla by zůstala nepochybně zbožným přáním, neboť ani uzardělá teta ani já neměli jsme se hrubě k uvedení jich ve skutek. Ale strýc hodil nás téměř násilím druha druhu do náruče. Přes to zůstalo jen při chladném divadelním políbení.

Strýc zdržel mne dole pozdě do noci. Dámy odebraly se na lože. Při tom spatřil jsem něco, co mne naplnilo úžasem a nevolí. Políbila mu ruku! A on přijal ten byzantinský hold nedbale jako jihoamerický otrokář, když se dotknou ruky jeho rtové sličné Quadronky, již sotva patrný stín na špičkách líbezných prstů odsuzuje k hnusnému otroctví. Či panují v domácnosti strýcově opravdu mravy harému?

Jaký to poměr! Nemohl jsem si překvapující ten výjev ani vysvětliti. Dlouho ještě před usnutím viděl jsem jemné, svěží její rtíky na drsné osmáhlé jeho ruce.

Duch můj začíná se zvolna vzpřimovati a narovnávati jako tráva, již byla uhnětla lidská noha. Lístek po lístku probírá se do výše. Pociťuju hojivé kouzlo samoty, odloučenosti od harašivého a nepřirozeného života městského. Zpomínám si s duševní ošklivostí na minulá léta, jež jsem ztrávil tam v té dusné retortě duchů, v níž to škvaří a syčí a bzučí jako v kotlíku Shakespearových čarodějnic. V těsné uzavřenosti, odloučen od živé přírody vře tam roj lidských duchů, dme se vzhůru bezbarvými bublinami, vráží do sebe ze všech stran, pohlcuje se na vzájem. Jmenují to čilým duševním životem, povzbuzujícím stykem duchů. Mnohý profesůrek s divnými vousy, chodící s rukama na zad složenýma a s hlavou sklopenou špatně dlážděným náměstím venkovského města, nechápaje kol nikoho a ni-

kým nepochopen, snívá s povzdechem o tom ohnisku duševního života a myslí, tam že by teprve okřál a došel ocenění. Já pak děkuju bohu, že jsem vyvázl z té duševní lučebny. Děkuju bohu, že okřívati může zrak můj jinými zjevy, než kolmicemi stěn a křivkami štítů, že si může odpočinouti sluch můj po věčném bzukotu o krásných a špatných knihách, o vítězných a propadlých zpěvačkách, o zákulisních novinářských rvačkách a podobných povzbuzujících věcech.

Jak blahý poklid ovívá mne zde! Hledím oknem svého pokoje. Žhavý den se příjemně ochladil a ustupuje zvolna večeru. Zelené stromy kolkolem a v korunách jejich nehýbá se ani lístek. Jen časem zafrčí ptáček s rozestřeným popelavým křídlem s větve na větev a pak houpá se chvíli opuštěná haluz. Množství bílých motýlů poletuje jaksi líně modrým vzduchem, s křoví na křoví, jako kousky roztrhaného čistého papíru, roznášené vánkem.

Po dvorku prochází se volně kohout a pohazuje hrdě hlavou. Slepice popelí se v prachu. Kvočna shromáždila pod ochrannými křídly strakatá kuřátka. Husy ponořily žluté zobáky na zad do bílého peří.

Uprostřed nádvoří, na výsluní stojí bez pohnutí náš vodař, buclatý sivý osel. Jmenuje se „Bečar". Vykonal svou denní práci: přinesl volným krokem na pahorek dva soudky vody, připjaté po obou stranách k jeho boku. Andráš sprostil jej opatrně toho břemene a vylil vodu do kádě. Nyní stojí tu Bečar uprostřed dvora v podivuhodném klidu. Hodinu již dívám se naň a za ten čas sotva že dvakrát pohnul uchem, zamžikl bílou řasou snivého oka a sehnal s boku ocasem dotěrné mouchy, které jej tvrdošíjně obletují a na krk jeho se věší celými hrozny. Jest to obraz čirého filosofického klidu.

Opodál ve stínu stromů leží na znaku, s rukama pod hlavou složenýma malebný Andráš. Též on odpočívá po namahavém sejmutí soudků a vychrstnutí vody do kádě. Sladký požitek nečinnosti dýchá z každého jeho rysu. Celé tělo jeho pohříženo je v rozkošnou lenost, jen víčka zdvihají se časem zvolna, namahavě, jakoby na nich spočívalo těžké břímě. (Dokončeni.)

FEUILLETON.

Poučné anekdoty, jich pokračování a dokončení.

II.

Útlocitný redaktor.

Mladý literární začátečník pokoušel se marně, aby jeho rukopisy byly přijaty. Konečně podařilo se mu dopadnouti redaktora samého. Tento šlechetný muž zadívav se do věrných, dětinných očí mladistvého básníka ihned odložil vlastní svou práci a jal se pročítati jeho rukopis. Dokončiv stiskl ušlechtilému jinochu vřele ruku řka: „Vidím, že máte nadání; navštivte mne zase ve čtvrtek". Čtvrtek přišel a se sladkým úsměvem ale neříkaje ničeho rozkládal proslulý redaktor na svém stolku první arch svého časopisu, ještě vlhký z lisu. Jak veliká byla radost mladistvého zasvěcence Mus, když spatřil na druhé stránce svou vlastní práci. „Jak se Vám mohu jen na světě odsloužit za tento šlechetný skutek!" to bylo vše, co mohl vypravit ze sebe — ale plakal. Redaktor byl náš proslavený elegik Smrtihlav a mladý začátečník později rovněž tak proslulý Ovšempiš. Budiž nám tato malá historie poučením, jak chovati se máme k mladistvým literátům.

Pokračování a dokončení. Příštího téhodne dostavil se Ovšempiš s pěti již zamítnutými rukopisy. Proslulý redaktor byl trochu překvapen, ale s nadlidským namáháním podařilo se mu konečně proorati se dvaceti těsně psanými archy, odstříhati zbytečné květy a přidavná jména tak, že byly dvě práce k tisku schopny. Za týden potom přišel vděčný Ovšempiš s jiným nákladem. „Ten člověk píše oběma rukama," povzdechl si ubohý redaktor, „musíme mu jít z cesty." Od toho dne navštěvoval redaktor tiskárnu jen v neurčitých hodinách a chodil po ulici s plachým zrakem. Tak stalo se, že nepozdravil jednou svého dlouholetého abonenta pana Hladyhoje a nalezl ještě téhož večera na redakčním stolku jeden výtisk svého časopisu s osudným „Nepřijímá se" a poznámkou: „Pamatujte si, pane, že se jmenuju Hladyhoj — ostatní si vyrovnejte se svým alterego Ovšempišem." V šlechetném redaktoru začala klesat duše jako v barometru rtuť, ale šlechetnost nedala mu klesnout docela i vybral zase několik řádek. Druhého dne po vyjití čísla nalezl na stolku dvacet vrácených časopisů s nepříliš lichotivými poznámkami, což svědčilo o veliké energii páně Hladyhojově, ale pod spoustou potištěného papíru objevil se malý elegantní lístek s krásným monogramem. Slovutný redaktor uchopil se ho dychtivě. Ale nestálo tam jak obyčejně ženskou rukou psané: „Pane, Vaše elegie je překrásná, kéž Vám Bůh sešle ještě více utrpení!" — nýbrž stálo tam: „Pane! Divím se vskutku, že věnujete pracem mým tak málo pozornosti. Čtyry leží v redakci již celý týden, aniž dostalo se mi na ně odpovědi a na mých posledních verších dovolil jste si tolik „oprav" (!), že jich nepoznávám. Myslím, že každý autor má také kouska práva na svou práci, a že nemusí všechno procházet pod žernovem redakčním, který, jak nás historie poučuje, bývá často jen žernovem osla-venci literárními nad každým, odjinud než z jejich sýpky přicházejícím zrnem zbytečně smýkaným. Žádám Vás důrazně, abyste napříště se mnou se dorozuměl. S veškerou úctou J. Ovšempiš."

Konec historie jest smutný a pravdivý: Za týden po tom bylo celé město na nohou. Všechny kavárny abonovaly ještě po dvou výtiscích časopisu „Nezabudka", který redigoval Smrtihlavův úhlavní nepřítel, proslulý a kožený Duchamor. Bylať tu pod tajemným pseudonymem „Píšovšem" a v čele listu otištěna kousavá satyra, v kteréž dotýkáno se veškeré činnosti i soukromého života ubohého Smrtihlava perem tak obratným a duchaplným, že musela „Nezabudka" vyjít ještě téhož dne v druhém vydání — a ubohému Smrtihlavovi puklo srdce. Poslední jeho slova byla: „Redaktoři, chraňte se mladých nadějných spisovatelů a k lidem buďte zdvořilými. Jen tak můžete se oženit a býti slavnými až do smrti — hlavy k tomu netřeba." *Mark Twain.*

———

— Kniha bratrstva malířského v Praze. Úplný text s kritickým komentářem k vydání téže knihy od prof. Pangerla a Woltmanna, upravili Ad. Patera a Ferd. Tadra. V Praze. Nákladem J. Otty. 1878. Zmínili jsme se již v Lumíru (č. 10 str. 160) o Pangerlovsko-Woltmannovském vydání „knihy bratrstva malířského v Praze". Způsob, jakým onino dva „učenci" tuto památku jednající o staročeském umění výtvarném upravili, pohnul dva našince, pp. Ad. Pateru a Ferd. Tadru, k tomu, aby podnikli podrobnou revisi celého spisu a vydali „knihu bratrstva malířského" s kritickým komentářem znova. Spis ten právě nyní vyšel. Prvních dva a padesát stránek neobsahuje nic jiného, než výpočet chyb a nesrovnalostí, jichž se „učenci" Pangerl a Woltmann dopustili. Jest to hrozné, vidíme-li, že čtlo se ku př. „bobysie" místo „zdálo by sie," dřievie (dříví) malované

že se překládalo „früher gemaltes“, tisklo „liez vuole“ místo „bez vuole,“ „Mauricius aput cives“ místo „Mauricius a pectinibus“ atd. atd. a že podle Pangerla do bratrstva malířského náleželi také holiči a lazebníci! Jsme vděčni pp. Paterovi a Tadrovi za nové vydání knihy této, jakož vůbec sobě přejeme, aby na všecky urážky minulosti naší odpovídalo se vždy spisy a články vědeckými. Tak činíval Palacký, Tomek, Jos. Jireček a j., nechť se tak děje podobně i nyní. Jest to cesta nejlepší a nejplatnější. —*k.*

— Nový Jungmannův pomník, o němž samém jakož i o jeho původcích tušíme až dosud nic věcného nenapsáno, jest v každém ohledu dílo velké umělecké ceny. Nejhlavnější požadavek u každého pomníku a uměleckého díla vůbec, jest harmonie celku. Této jest zde v také míře dosaženo jako u málokterých děl podobných: spojení sochařství s architekturou nemůže být šťastnější a velkým vkusem volený barevný material piedestalu, pro nás Pražany něco neobvyklého, napomáhá spíše než by byl na újmu souladu celkovému. Dílo toto, sochařem Šimkem a architektem Barvitiusem provedené, má ráz, jakého také monumentální určení vyžaduje. Jednoduchost, vážnost a klid karakterisují sochu; provedení jest mistrné a arrangement kostumu, který má tak velké obtíže pro sochaře, úplně se podařil. Posice sedící znázorňuje zajisté lépe ducha tak myslícího, než postava stojící. Výrazuplná a zajímavá tvář Jungmannova, která s velkým citem a láskou provedena jest, má ještě tu velkou přednost, že je též věrným portraitem. Na celé soše by se mohly vytknout pouze dvě chyby. Levá přes plintu přesahující noha nevyjímá se z en face příliš pěkně, mohla snad být i tato noha pláštěm přikryta, čímž by se snad nabylo mnohem pěknějších linií a noha by nebyla tak isolovaná od těla. Druhá vada, která se ovšem při litině bronzové naskytnouti mohla, je poněkud nepřirozený a neživý pohyb levé ruky papír držící. Přes to vše je socha dílo mistrné, kterým se umělec p. Šimek postavil na stanovisko nejlepších sochařů. — Podstavec, jak jsem již naznačil, jest rovněž práce výtečná, která svědčí o vytříbeném krasocitu architekta p. Barvitiusa. Jak se proslýchá, dostane pomník, který se v pravém smyslu slova okrasou našeho města zváti může, za pozadí několik stromů.

Při té příležitosti považujeme za povinnost upozornit slavnou městskou radu, by brala většího zřetele na pomníky ji odevzdané. Uvádíme pouze za příklad krásný pomník Karla IV. u kamenného mostu, který při bližším prohlédnutí svou nečistotou činí dojem trapný. —*dr.*

— Základové Ikonognosie. Sepsal Fr. Tilšer, professor české polytechniky. (Grundlagen der Ikonognosie von Fr. Tilšer. I. Abtheilung.) Pozorujeme-li vývin vědy v posledních sto letech, vidíme nejprve — v minulém století a na začátku našeho věku — vznikání soustav, zakládání nových disciplin, pořádání a článkování materialu za neustálého vzájemného styku všech odborů. Pak následuje doba specialisování a prací detailních, kde každý obor pracuje přísně pro sebe jsa uzavřen, tak že jednotný pojem „vědy“ hrozí ztratiti se v množství různých disciplin. Avšak jako každý extrém vedl i tento již k reakci, a v poslední době shledáváme opět snahu vzájemného se sblížení spojenou se zvýšenou pozorností k soustavám a s obnoveným prozkoumáním prvních základů našeho vědění a poznávání.

I vědy technické prodělaly s ostatními tyto fáse vývinu. Poukazujeme k reformě kinematiky, provedené Reuleauxem, co k zjevu nejmarkantnějšímu v posledním období tohoto vývoje. A k jménu Reuleauxovu řadí se nyní i jméno Tilšerovo, který svou „Ikonognosií“ podnikl reformu deskriptivní geometrie ve smyslu nejširším. Úsudek věcný musíme ovšem ostaviti listům odborným, jen tolik budiž řečeno, že charakteristikou Tilšerova díla jest jeho naskrze logická osnova nepřející nikde místa povrchnosti a nedůslednosti: moment to důležitý v každé vědě, tím vážnější pak v takové, která vedle prostě vědeckého úkolu svého má i vynikající úlohu paedagogickou (a tedy obecně kulturní) jsouc disciplinou, kterou tříbí se smysl pro vzájemné relace tvarů prostorových. V tomto ohledu dlužno položiti „geometrii polohy“ mezi první vědy průpravné pro každého vzdělance v době, která, jako naše, hlavně vyniká pěstováním věd exaktních, a v tomto ohledu také dílo Tilšerovo ponese své nejkrásnější ovoce.

„Ikonognosie“ psána jest jazykem německým; nicméně — nebo spíše právě proto — jest spisem pro nás veledůležitým. Poukazujeť spisovatel všude ku své česky psané „Soustavě deskriptivní geometrie“ a přidává veskrze české významy, kdekoliv uvádí novou terminologii, tak že důležité toto dílo, které vzbudí zajisté pozornost nejširších kruhů vědeckých, stane se mocným faktorem dobývajícím české práci uznání v cizině, aniž jest třeba se obávati, že zásluha Tilšerova odplavena bude v moře cizí.

V „Ikonognosii“ dovídáme se též, proč autor ve vydávání české „Soustavy“ ustal. Ačkoliv již v „Soustavě“ vycházel Tilšer na mnoze z nových hledišť, přece teprve během právě této práce dospěl k posledním výsledkům, vyloženým v „Ikonognosii,“ a odhodlal se tedy nedokončiti „Soustavu“ ve tvaru původním, nýbrž zbudovati raději celé dílo znova na základech dokonalejších. Vzácný to zajisté úkaz upřímné snahy po dokonalosti.

Nám pak nezbývá, než vysloviti naději, že netoliko 2. díl „Ikonognosie“ ale i obnovenou „Soustavu deskriptivní geometrie“ spatříme co nejdříve. *H.*

— Ocelorytec L. Schmidt ve Vídni vydal překrásnou podobiznu J. J. Jungmanna podle malby Machkovy z r. 1837. Jest to jediný obraz Jungmannův, kromě starší již a menší ocelorytiny, který podává nám rysy velikého Čecha ve formě nejen ušlechtilé ale umělecky dokonalé. L. Schmidt jest širším kruhům u nás znám také podobným zobrazením Fr. Palackého; mimo to pak dlužno jej v nynější době světlotiskové bezduchosti považovati za vzácného mistra, který ještě dovede stráviti celá léta u jedné kovové desky a pohroužiti se v dílo své s celou duší.

— Slovanská literatura. V Petrohradě vychází redakcí P. A. Matvějeva důležitý „Сборникъ народныхъ юридическихъ обычаевъ“ (Sborník národních právních obyčejů), v němž se vzácnou důkladností rozebrány ruské historické právní obyčeje dle jednotlivých gubernií. Právnická literatura ruská bude spisem tím značně obohacena.

— Ve Lvově vydal Ludvík Zarewicz životopisnou studii „Podkomorzy koronny Zygmunta III.“ Jest to vědecky i půvabně nakreslený obraz svého času vynikajícího Ondřeje z Piasków Boboli. Vylíčením společenských poměrů tehdejší doby, jakož i postavy samého krále, nabývá spis ten dvojnásobné ceny.

Drobnosti.

— V oboru telefonie zaznamenáváme nový pokrok. Professor Hughes (vynálezce tiskacího telegrafu) sestrojil totiž velmi jednoduchý aparát, který jest schopen přijímati i nejslabší, našemu uchu direktně nedostižitelné zvuky a sdíleti je obyčejnému telefonu Bellovu sesílené. Když při jednom z pokusů přes aparát přešla moucha, byly její kroky slyšitelné, zajisté to neobyčejný důkaz účinnosti nového přístroje, který bude pro náš sluch, čím jest mikroskop pro lidský zrak. Jaké posud netušené světy zvuků se nám otevrou? Zdaž neblížíme se době, kde uslyšíme „trávu růsti?“ *(Engineering.)*

— „L'Univers Illustré“ popisuje těmito slovy nový způsob ničení nepřátelských pevností: „Na kormě lodi nalezá se buben, na němž navinuto jest lano držící balon. Loď sama nalezá se mimo dostřel nepřátelských děl, balon však stoupá a postupuje až nalezá se nad pevností, do níž pak spustí obrovské torpédo nabité dynamitem, které stačí aby svým výbuchem zničilo pevnost.“ Jmenovaný časopis přináší také velkou illustraci znázorňující tento způsob „boje“. Ač tato myšlénka v praxi potkala by se s mnohými obtížemi, nelze přece zapříti, že jest vykonatelna — a pak nezbývá, než přáti si jménem lidskosti, aby mezinárodní právo zamezilo takové hromadné vraždění, v němž člověk

„jak písek drtil by zástupy v pospěcho,
vždy ve krvi až k pasu“

OBSAH: Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. — Legenda o sv. Prokopu. Báseň Jaroslava Vrchlického (Pokračování) — Z doby renaissanční. III. Perugia r. 1500. Sepsal Jaroslav Goll. — Kandidáti existence. Romaneto od J. Arbesa (Pokračování.) — Výlet do Chorvátska. Novelka od Jana Volavce. (Pokračování.) — Feuilleton: Počne anekdoty, jich pokračování a dokončení. — Zprávy. — Drobnosti.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha. Široká ulice č. 32 nove.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 10. června 1878. ČÍSLO 16.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

„Sám zmínil jsi se dnes o mé komůrce pod střechou, v které jsem bydlel, pokud mne náhoda neb osud nebyly palácem obdařily. Snad se též pamatuješ, že měla jediné okno, jež hledělo do dvora a jež tak krásný pohled na nejmalebnější bludiště starých střech, podivných vikýřů a fantastických lomenic poskytovalo. Jednoho večera přišel jsem smuten a rozmrzen domů, odhodil klobouk a klesl unaven na starou židli, stojící u okna. Obrátil jsem čelo proti večernímu vánku a zrak můj bloudil bez cíle v dáli po silhouettách kupolí a věží. Pojednou zahlídl jsem stříbrnou hvězdu, jasnou, krásnou a jedinou na celém obzoru. Stála nad zčernalou lomenicí protějšího domu jako hvězda vodící, která se zastavila nad Bethléhemem a z temné massy zdiva zaplálo to náhle jako by pošmourná ta lomenice v neskonalé bizarrnosti topasové oko otevřela. Bylo to ale pouze kulaté okno, které jsem nikdy před tím nebyl osvícené viděl, nejspíše proto, že tam dříve nikdo nebydlel. U toho okna stálo staré, rozlámané křeslo, jako u mne, ale na křesle seděla bytost tak spanilá jako ona hvězda zářící nad domem. Byla to dívka. Měla posud plášť na sobě jak byla z ulice přišla, na stole před ní ležel její klobouk, patrně spěšně odhozený a několik řemínkem svázaných knih a papírů. Bledý, snědý její obličej byl ku předu nakloněn, temné její vlasy byly nad čelem rozdělené a prostým ale ušlechtilým spůsobem upravené, oči její byly zavřeny. Unavena chůzí byla nejspíše usnula.“

Kosmas mlčel chvilku a pohnutí jevilo se na jeho tváři, hlas jeho byl se zachvěl. Damian nerušil přítele svého žádnou poznámkou, byl úplně dessertem zaujat a Kosmas vypravoval dále:

„Bylo to tak tklivé, viděti krásnou, smutnou tuto tvář, viděti květině podobnou tuto bytost a chudé, neutěšené její okolí. Bylo to celé drama! Mladé, půvabné tyto rty volaly po slunci, po vzduchu! Viděl jsem ten nerovný zápas, který mladost, krása, vděk a vzlet proti slepému, drtícímu fatu bojoval. Mezi tím rozjímáním probudila se dívka buď ze sna nebo z dumání, hleděla kolem sebe a vstala. Byla vysoká, ztepilá, majestátní jako královna, jako královna idealní totiž, ne jako ty obyčejné ženštiny, které v nahé skutečnosti na trůnech sedívají. Chvilku stála nepohnutě hledíc na knihy na stole, pak odhodila plášť — a zmizela mi náhle! Spustila totiž bílou záclonu a sen můj byl u konce!“

„Nikoli ale tvoje historie, doufám?“ pravil Damian.

„Ne docela, ale málem,“ zněla odpověď. „Přicházel jsem nyní pravidelně domů, nerozsvěcoval nikdy a čekal trpělivě po tmě až světlo její mi vzešlo jako jitřenka. Každý téměř den totéž divadlo. Někdy ležela hlava její dlouho o dlaň podepřena a přemítání její zdálo se mi trapné. Jednoho večera zůstalo okno její neosvětlené, ale temnem přinášel vítr chvějící se zvuky sladkého, dojímavého hlasu ke mně do komůrky, pěla prostou píseň. Když umlkla, zavřel jsem rychle okno, zdály se mi ty zvuky ke mně vniklé jako andělé, jako paprsky její duše a nechtěl jsem je více od sebe pustit. Nespal jsem tenkráte celou noc a přece snil jsem nejsladší sny o své Španělce.“

„Byla to Španělka?“ tázal se Damian.

„Nazýval jsem ji tak od prvního dne, neboť neviděl jsem nikdy ryzejší a ušlechtilejší typ španělský než právě onu dívku. Dlouhé její oči mandlového tvaru září pod vysoko klenutým překrásně rýsovaným obočím a v temnu jejich přebývá žár jihu a snivost východní obestírá je jako závojem; černé vlasy její mají modravý lesk a jemná její pleť jest jakoby sluncem bohatě pozlacena . . . Avšak kde zůstal jsem se svým vypravováním?“

„Slyšels ji zpívat, příteli,“ připomenul Damian, „a nejspíše jsi druhý den konečně po tom pátral, kým vlastně jest?“

„Neučinil jsem tak nikdy! Byla pro mne bytostí nadzemskou, nechtěl jsem ničeho vědět, co by společného s jinými lidmi měla! Bylo by se mi zdálo, že ji takto dolů do našeho prachu táhnu!“

Damian vypukl v smích.

„To je ti podobné!“ zvolal, „zajisté žes se také rychle schoval, hleděla-li náhodou v tvou stranu! Tedy jsi se s ní ani neseznámil?“

„Sám osud přivedl mi ji v ústrety!“ odvětil Kosmas. „Slyš jen jak se to stalo. Druhý náš kapelník ochuravěl právě když jsme novou operu studovali a když ho ku cvičení sborů nejvíce zapotřebí bylo. Psal mi, bych tento ne právě příjemný úkol na nějaký čas za něj zastával, a druhý asi den po onom večeru, kde

jsem poprvé zádumčivý hlas své infantky slyšel, spěchal jsem časně z rána do místností, kde jsme zkoušky odbývali, a prohlížel jsem horlivě sbory nové opery. Za chvilku, když jsem si ku klavíru tiše jednu z melodií zpíval, zaklepalo to na dvéře. „Dále!“ volám lhostejně a ohlídnu se na polo — jaké strnutí! Dvéře se otevrou a moje infantka stojí na prahu! Vyskočil jsem s židle, div jsem ji neporazil, a letím svému idealu vstříc, nevím, nerozevřel-li jsem docela náruč, vím jen, že na mne s podivením hleděla, a zpamatovav se rychle tázal jsem se jí nesměle a s uzardéním čeho si žádá.

„Čtla jsem inserát váš v novinách, jste-li totiž panem kapelníkem? Hledáte nové síly do ženského sboru, doufám, že budu k tomu spůsobilá.“

„Vy do sboru? Vy, vy?“ vzkřikl jsem a slza se mi kradla do očí, byl jsem zajisté směšný, jsem vždy směšný, je to můj osud; líbilo se bohu mne tak stvořiti. Chtěl jsem jí k nohoum padnouti, chtěl jsem jí vyznati jak ji miluji, chtěl jsem ji pro boha prosit, by se střežila divadla. Ona a sbor, můj ty bože, můj ty bože! Nenalezl jsem ale jediného slova, rostoucí podivení na její tváři poučovalo mne, jak prapodivně asi vypadám. Začervenal jsem se opět, klesl jsem na židli u piana a začal hráti onu píseň, kterou byla onehdy sama zpívala. Moje infantka domnívajíc se, že ji nejspíše vybízím, by mi hlas svůj k posouzení slyšet dala, začala klidně zpívat. Srdce moje se šířilo, nikdy nebyl jsem tak pohnut jako tenkráte, nemohl jsem se nasytiti sladkého toho hlasu a plakal jsem tiše štěstím. Byl jsem opět a opět směšným! Uprostřed mého nadšení přišla chladná lázeň, kapelník nedůvěřoval mi patrně, pochyboval o mé energii a přišel sám ku zkoušce, předstíraje, že se mu zdraví valně polepšilo. Sám Don Basilio nepřišel nevítaněji než on, vyhnal mne z mého ráje.

„Co je vám? Vy pláčete?“ divil se s úšklebkem.

„Já? Já? Bůh zachraň, jen rýma . . .“ lhal jsem zmateně.

„A slečna hlásí se snad do sboru?“ pokračoval lhostejně kapelník, „hezký hlásek, věru.“

Počal se jí všelicos vyptávati a žárlil jsem, že mu odpovídala, nenáviděl jsem ho pro ten tón, kterým s ní mluvil. Konečně vzal jsem rozzloben klobouk a utíkal kam mne nohy nesly . . . Osud její se ale tenkráte rozhodl, moje infantka stala se choristkou . . .

„Od té doby považovali mne přátelé a kollegové za nesnesitelného člověka, i ty bys byl nade mnou rameny krčil, kdybys nebyl mimo Čechy meškal. Byl jsem trpký jako nevím co a zdálo se mi, že se mi posmívá celý svět. Když jsem seděl dole v orkestru a svoji violinu trýznil, lál jsem při tom obecenstvu, které nevypuklo v nadšený jásot, když se slečna Kristianová — toť jméno mé infantky — na jevišti objevila; smál jsem se, když se nemotorným a nevkusným trilkům primadonny obdivovali a andělský hlas mé infanty v hluku a křiku ostatních choristek nerozeznali. To jediné bylo mojí útěchou, že moje Španělka se chovala uzavřeně a příkře k tomu dotíravému davu, uprostřed kterého nyní žila. „Je hloupá,“ říkávali mužští a ženštiny tvrdily, že je „jako cikánka“. Mnul jsem si ruce a hleděl z dáli na ni jako na světici. Jednou v meziaktí potkal jsem se s ní za kulisami, byla k nepopsání krásná přes chatrné líčidlo, přes ošumělé, směšné cáry, jimiž ji byli co dvorní dámu oděli. Řekl jsem jí to a ona na to ani neodpověděla, kývla pouze hlavou, jako by chtěla říci „již jsem cos podobného dříve slyšela.“ Byl jsem po celý večer smutný a přišel jsem dvakráte z taktu. Za nějaký čas řekl jsem jí při zkoušce: „Ale vy zpíváte jako anděl!“ Hleděla na mne a zakabonila se, vykládala si můj povzdech za ironii, a já nedovedl jsem ji vyvésti z bludu! Bylo mi jí líto, nesmírně líto. Ohlížel jsem se, není-li nikdo na blízku, vzal jsem ji za ruku a tiskl ty malé, nervosní její prsty k srdci. Vymkla mi svou ruku klidně z chvějící se mé dlani a chtěla odejít.“

„Já vás miluji!“ vzkřikl jsem prudce. Zarazila se, změřila mne od hlavy k patě a pak pravila:

„Zdá se mi, pane, že vás volají v orkestru . . .“

„Nuž, a dále?“ ptal se Damian.

„Dále? Nic. Je to celá moje historie. Nemluvil jsem již s ní, byl jsem uražen, vyčítal jsem jí trpce, že pohledu mému nerozuměla, že nerozeznala opravdový výkřik mé duše od trivialních žertů svých kolegů . . . Nechtěl jsem více na ni myslit a zapomněl jsem také na ni, když mne zpráva o mém dědictví překvapila. Ale to bylo jen na okamžik, již ve vagoně, když jsem z Prahy do Massilie odjížděl, plnila ona a nikoli očekávané bohatství mou mysl —“

„Dobře,“ vpadl mu Damian do řeči, „vyhledals ji tedy hned po svém příjezdu a seznals, že nyní na tebe docela jiným spůsobem hledí?“

„Nevyhledal jsem ji,“ odpověděl Kosmas, „neb právě toho cos nyní pravil obával jsem se. Ale déle to nesnesu! Nenávidím tu nudu, protiví se mi střízlivost toho nového mého živobytí! Chci vzruch, chci boj! Chci tu dívku, chci pohled buď lásky neb nenávisti z toho temného oka!“

„Tak se mi líbíš!“ zvolal Damian.

„Nechci úsměvu, koupeného zlatem,“ horoval Kosmas dále, „chci, by se přede mnou třásla, by žasla před divokou bouřkou mé vášně! A proto slyš, co na tobě žádám . . .“

Zamlčel se a chodil velkými kroky galerií a pak mluvil v zimničném chvatu, nalévaje sobě i příteli perlícího pommery, který černoch na znamení z lesklého ledu stříbrného chladníku vysvobodil.

„Ty sám, Damiane, přivedls mne na tu myšlenku, která celou moji duši nyní zaujímá, ty sám řekls, že přivlečeš kteroukoli dívku třeba násilím pod mou střechu! Jde nyní na desátou. Sedni do kočáru, jeď do divadla. Až vyjde na ulici, zmocni se jí, vrhni ji do kočáru, přivez ji sem do mého harému! Chci dobrodružství, román, chci třeba nebezpečné zápletky . . . chci . . . chci ji!“

Oči jeho se jiskřily, tváře mu hořely, chřípě jeho se šířily a chvěly; zavadil tak prudce o stolek, že jej převrhl, a sklo, stříbro, porcelán, vše padalo s cinkotem k zemi až dámy dole v harému leknutím vzkřikly.

„Únos! Únos!“ jásal Damian, „k dílu, k dílu!“

Kosmas jej obejmul, vzal ho za ruku a táhl jej na schody, zvonil, volal, křičel a služebníci hrnuli se se všech stran. Za několik okamžiků bylo zapřaženo.

„Slečna Kristianová!“ křičel Kosmas Damianovi do ucha, a tento skočil do kočáru, který v šíleném spěchu odháněl.

II.

Když se Kosmas na svůj divan vrátil, lekl se náhle toho, co byl učinil.

„Jak jsme smělí a bezohlední, jsme-li bohati!" pravil sám sobě s trpkou výčitkou; ale brzy zaplašil obraz té, kterou očekával, všechny ostatní myšlenky a ovládal plně duši jeho. Vstal a chodil netrpělivě velkými kroky po komnatě.

„Můj ty bože, jak loudavé to koně!" zlobil se a pak přidal, „ten Damian je nemotora!"

Konečně po dlouhém jak se mu zdálo čekání vjel kočár do domu a Kosmas chvěje se rozčilením na celém těle držel se stolu a upíral zraky na dvéře. Myšlenka, že Damian dívku nepřivezl, udeřila jej jako hromem.

„Podařilo se?' vzkřikl, když přítel jeho do komnaty vrazil, klobouk svůj na stůl a sebe sama do křesla vrhl.

„Bylo již po opeře, když jsem přijel —" počal Damian.

„Ó běda, tedy není zde?" zaúpěl zklamaný Kosmas.

„Dej mi přece domluvit!" napomínal ho přítel. „Jaká to nedočkavost, jaká vášeň! Buď trpěliv a slyš, jak se vše událo."

Kosmas byl fatalistou, klesl na své sedadlo a nebránil epickému proudu přítelových slov, padajících na schýlenou jeho hlavu jako vodopád.

„Mám bohudíky také své známosti v divadle jako každý jiný," počal Damian s jistým úsměvem vítězoslávy, „a na tom založil jsem svůj plán. Zanechav kočár na nábřeží čekal jsem, až se obecenstvo poněkud rozešlo, což dlouho netrvalo. Na to šel jsem směle do garderoby choristek. Smělci mají svoji prozřetelnost právě jako opilci: — jistá blondynka, která mi tělem duší, aspoň tím troškem duše, který v tučném jejím těle přebývá, oddána jest, vyšla náhodou z garderoby. Vykřikla překvapením, netušila mne v Praze. Vtiskl jsem jí rychle polibek na ústa. (Nebyl sladký, ujišťuji tě, ty dámy, jak víš, pomáhají si při odstraňování líčidla lojem). „Umíš mlčeti?" tážu se jí šeptem, „smím na přízeň tvou počítat jako jindy?" Nedal jsem jí času k odpovědi, sňal jsem prsten s krásným opálem z malíku a položil jí ho do dlaně. Vděčností přemožena padla mi tak prudce kolem hrdla, že by mne málem byla porazila. „Běž do garderoby," pravil jsem, „a vyhledej slečnu Kristianovou." Blondynka se mračila. „Nebuď žárlivou," domlouval jsem jí, „jednám pouze ve prospěch svého nejmilejšího přítele." Dal jsem jí druhý prsten s perlou a líbal ji znovu. Vyjasnila rychle čelo a následovalo druhé, ještě prudší obejmutí. „Řekni slečně," pokračoval jsem využitkuje ochotné její mysli, „že jistá paní, řekni třeba paní s bledou tváří, ve smutku a s bílým vlasem, to dodává důvěry, ji snažně prosí o rozmluvu, rozmluvu velmi krátkou. Řekni, že se jedná o pouhé sdělení, jež by slečna, kterou ta paní mezi choristkami poznala, jí podat mohla. Řekni, že paní ta ve svém kočáře na nábřeží čeká a že lokaj její dole u schodů stojí. Rozumíš?" „Zajisté," zvolala blondynka a chtěla odběhnout; zadržel jsem ji. „Až poselství svoje vyřídíš," pravil jsem jí, „vytrať se co nejrychleji z garderoby, běž horem pádem na nábřeží, najdeš tam vskutku kočár a já v něm budu sedět; vezmi v garderobě hodně hustý závoj a spusť si ho na tvář, až v kočáře vedle mne usedneš. Tak teď jdi." Blondynka šla a já utíkal na nábřeží, zanechav tvého lokaje u východu jeviště s rozkazem, aby se každé ženštiny, která vyjde, ptal, není-li slečna Kristianová, a aby tu, která se k jménu tomu hlásit bude, ku kočáru dovedl; na cestě k divadlu byl jsem jej již zasvětil do všeho a skomponovali jsme jméno v případě, kdyby se slečna ptala, které dámě slouží. Vidíš, že jsem pamatoval na vše. Sotva usedl jsem do kočáru, přiběhla moje blondynka a sedla vedle mne, musil jsem ji ustavičně prosit, by svého chechtotu nechala a všecko svým nevčasným žertováním a křikem nepokazila. „Již jde! již jde!" křičela za chvilku a při záři plynových lamp viděl jsem velkou postavu klidně ve společnosti tvého lokaje přicházet. Zastavila se u otevřených dvířek ekypáže a vidouc tam ženskou postavu pod závojem neměla nejmenšího podezření. „Vyskoč rychle," šeptal jsem blondynce, když slečna hlavu do kočáru nachýlila, a otevřel bez hluku protější dvířka. Uposlechla okamžitě a lokaj, velmi vtipný hoch, pozvedl v téže chvíli slečnu a vstrčil ji do kočáru. Hodil jsem jí hbitě plaid přes hlavu, bych možný její výkřik udusil, a držel jsem ji pevně kolem pasu mezi tím co lokaj dvířka zavřel a na kozlík skočil. Pak uháněli jsme tryskem po prázdném nábřeží. Dívka byla okamžik překvapením ohromena, pak podařilo se jí plaid můj odstranit."

„Co to znamená?" tázala se konečně hlasem třesoucím se, nevím jestli nevolí či strachem.

„Buďte klidna, slečno," volal jsem do hrčení kol, „nestrachujte se, jsem vaším přítelem."

„Chci, byste okamžitě zastavil!" zvolala s hrdým vzdorem.

„Nemožno, dámo," odpověděl jsem pevně. Rozrazila deštníkem tabuli. Třepy zachrastily po dlažbě a dívka volala o pomoc. Ulice byly ale prázdné a mimo to podařilo se mi opět přehodit jí plaid přes hlavu. Bránila se, ale zatím byli jsme u cíle, koně tvoje letěli jako vítr. Infanta tvoje je v tomto okamžiku v tvém harému a čeká na svůj osud, velmocný sultáne. Dali jsme jí nyní dosti času, by se poněkud utišila po svém leknutí."

Kosmas vstal.

„Tys brutální člověk, tys dravec . . ." zvolal chvějícím se hlasem a letěl mezi tím na galerii, kde Damian byl před tím večeřel, odhrnul cíp těžké záclony a pohledl rozechvěn dolů do sálu. Odalisky jeho byly vesměs na jednom konci síně, šeptaly mezi sebou, smály se a hleděly některá udiveně, některá uštěpačně a některá i drze na ubohou dívku, kterou Damian byl unesl. Byla podepřena o divan, klobouk její byl jí v kočáře spadl, měkký temný její vlas byl v nepořádku a vroubil malebně bledý snědý ovál spanilého jejího obličeje; vlahé, snivé její oči sršely nyní blesky nevole a choulíc se do svého pláště zatínala malé pěstě.

„Damiane," zvolal pohnut Kosmas, „bůh ti to odpusť, žes mne poslechl! Snad ti někdy odpustím též! Zde vezmi tento klíč, je od mé pokladny, vezmi peněz co se ti uzdá, zaplať štědře drzým těmto ženštinám, ale vyžeň je okamžitě, slyšíš? okamžitě z domu!"

Damian vzal klíč a dal se do smíchu.

*

„Nuž," pravil, „pak mi nezbývá než s nimi odejíti a při veselé druhé večeři noc s nimi stráviti, vše na tvůj účet, rozumí se!"

„Ano, ano, jen již jdi!" prosil Kosmas, „s bohem na zítřek!"

Podal příteli nedbale ruku a zatleskal pak třikráte.

„Zavoláš ty ženštiny do jich komnat," rozkazoval objevícímu se černochovi ukazuje dolů do harému, „jedině dáma právě přibylá zůstane v síni."

Černoch se poklonil a Kosmas šel do svého pokoje. Tam oděl se do kroje ještě malebnějšího, ještě bohatšího, ještě fantastičtějšího, ověsil svůj sněhobílý turban šňůrami velkých perel, připnul na něj agrafu z brillantu, postříkal se od hlavy k patě orientálskými voňavkami a bral se pak rychle do harému. Na galerii zastavil se, podepřel se o lesklý, bílý sloup a rozhrnul hedbávnou záclonu úplně.

Při zašustění těžké látky vyjela dívka dole v síni na divanu sedící do výšky, vzhledla k němu a on vztáhl roztoužen obě ruce po ní. Největší podivení jevilo se na její tváři, Kosmas ale nedal jí času k přemýšlení, odskočil od zábradlí, letěl bleskem po schodech koberci pokrytých dolů a za okamžik stál před ní jako ze země vzniklý. Byla vstala, upírala zrak svůj nyní přísně na něj, Kosmas ale poklekl, klonil hlavu svou tak hluboce, že bílý, diamanty třpytící se turban se téměř nohou jejích dotýkal. Pak pozvedl tvář a hleděl mlčky s prosebným pohledem na ni; v okamžiku tom jej poznala. Ironický úsměv, jenž Kosmu u srdce bodl, přelétl vážnou, snědou její tvář. (Pokračování.)

Legenda o sv. Prokopu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

IX.

Divní hosté.

Mnoho roků rychlým křídlem
přes Prokopa letlo hlavu,
co žil v sluji na Sázavě.

Pod večer se z lesa vracel
Prokop prací unavený.
Stíny táhly se již dolem,
každý strom, jak hnul se vítr,
se snětí zdál tmu se střásat;
v úžlabinu zabočiti
Prokop chtěl v svém zadumání,
když tu slyšel lidské hlasy:
zachvěl se — po řadě roků
opět první lidské hlasy.
Cítil náhle slzu v oku,
zastavil se — slouchal dále,
hlasy různé blížily se.
Kdo to jen sem zbloudit mohl?
Klesť praskala pod nohami
osob, které blížily se;
teď již mezi haluzemi
rozeznával černé pláště,
dlouhé hole, jako berly,
klobouky, jichž velká střecha
stínila tvář cizích mužů,
cizím hovořili hlasem,
jemuž Prokop nerozuměl.
poznal jen, že jsou to mniši,
z posuňků a šermování
rukou, z cesty zabloudili
a se v tuhém octli sporu
kam as nyní zaměřiti.
Rozhrnul teď rychle větve,
předstoupil a hlasem velkým
po latinsku oslovil je.
„Pokoj s vámi bratři v Pánu!"
Se všech stran jej obklopili,
podávali jemu ruce,
latinou teď hovořili
všichni jeden přes druhého,
kudy cesta k Vyšehradu,
kdo jest on, kde jeho domov,
by šel s nimi provodit je.
Jedni od hlavy až k patě
prohlíželi jeho oděv,
druzi opět cizí řečí
rozkládali mezi sebou,
a zas k němu po latině
prosbu vznesli, by v své chatce
noclehu jim dopřál vlídně
a pak zítra vyvedl je
z hloubi lesa, jehož vlny
ze všech stran je obklíčily.

Pousmál se vlídně Prokop,
zaveď mnichy v svoji jeskyň,
omlouval se, že jest chuda,
jak se sluší poustevníku.
Mniši zvědavě a plaše
do kola se rozhlíželi.
Kde co měl, jim všecko snesl:
mléko laňky, medu plásty,
vodu zřídla, a pak jal se
na zemi jim stláti lože.
Rozdělal též v krbu oheň,
pak v střed jejich posadil se,
naslouchal jich rozhovoru.
Zvěděl, že jsou mniši z Němec
a že bloudí celým světem,
víru Krista hlásajíce;
zvěděl, že sám papež z Říma
dal jim k tomu povolení
a že císař římský do Čech
sám je vyslal na vyzvání
Oldřicha, jenž v Praze sídlem,
aby v Čechách pomáhali
šířit pravou víru svatou.
Mluvili též o jednotě
církve, která všecky různé
kmeny pojí jednou páskou,
chválili svůj klášter doma,
jejž jen z lásky opustili.
Haněli ty české lesy
neschůdné a nekonečné,
řeč — která jim byla cizá.
Na konci když najedli se,
odříkali zpěvným hlasem
nešpory své po latinsku,
a pak cestou unavení
svalili se v mech na lože
a jak padli, usnuli hned
všichni spánkem spravedlivých.

Neusnul však svatý Prokop;
nad ohništěm, které hasnouc
v popel skrývalo své žáry,
seděl v bolném zamyšlení.
Cítil náhle, jeho duchu
že se propast otevírá
hluboká a nekonečná.
Blahý pocit jeho štěstí
zmizel bleskem v této chmuře,
která jako pavučina
jala v sítě jeho duši.
Sama sebe jal se ptáti:
Čím jsi byl zde v této poušti
svému lidu, svojí vlasti?
Sobě žil's jen, ovšem v klidu,
ale rovněž v nečinnosti.
Je ten život, který žiješ,
zcela tvůj, bys dle své vůle
tak jej skrýval všemu světu?
Nebyls víc než pařez suchý,
v pralese jenž mrtev dřímá,
v letě halen v suché listí,
v zimě pohřben v hustém sněhu.

Snil a zahleděl se dlouho
na mnichy kol dřímající,
a ve vlastní zpovědi své
pokračoval tich a smuten:
Hle, ti vlast svou opustili,
pěkný klášter, opatřený
pohodlím, kde v lepší službu
obětovat mohli nebi
žití svého květ i plody.
V neznámý kraj vydali se,
v neschůdné ty černé lesy,
hledají a snad též najdou
cizinci, co tys již dávno
měl pro svůj lid učiniti.
Němci jsou a po latině
chtějí mluvit k bratrům tvojim,
jednou rukou chtějí podat
světlo víry, druhou ale
vyrvat otců jazyk svatý.
V jedné nesou symbol kříže,
v druhé ukrývají kleště.
Běda, nyní se již octli
na prahu tvé domoviny,
k Praze hledají již cestu.
Oldřich, kníže, sám je vyzval,

a ty, který měls již dávno
svému lidu kráčet v čele
roven sloupu ohnivému,
řadu let, zde stajen ukryt
neznám plodný život trávíš.
Prokope, tys hřivnu svoji
zakopal, nuž nyní vzmuž se,
vykopej ji, využitkuj,
z tmy teď k světlu prokopej se,
k práci povstaň z nečinnosti.
Zachraň jazyk svému lidu,
řeči svou ať svého boha
vyznává, vstaň, po šlépějích
jdi, jež ukázal ti Cyril.

Ale jak? V čas přijde rada.

Zamyslil se opět znova,
rozhlížel se celou řadou
šťastných let, jež strávil tady
zapomenut celým světem.
Cítil blahé ujištění,
nadarmo že nežil tady.
Cítil, kterak jeho duše
otřesena mnohou bouří,
vzpjala se a utužila,
kterak síly jeho vzrostly,
vůle jak v něm zmohutněla,
s přírodou jak tuhý zápas
byl mu školou pro budoucnost,
jak má s lidmi zápasiti.
Vzpomínal, jak všickni velcí
proroci a apoštolé,
nežli vyšli kázat lidu,
s duchem svojím o samotě
v poušti dlouho hledávali
sílu, klid a povznešení.

Zas na spící patřil mnichy
a myšlenek nová řada
klíčila hned v jeho duchu.
Myšlenko, tys všemohoucí!
Símě tvoje sotva padne,
již jest stromem, z jehož větví
rozlehá se hlahol ptáků,
slavících tvé velké příští.

Necítil se Prokop více,
hněv jej pojal k cizozemcům;
pouze práva pohostinství
chránila je v jeho sluji.
Ale povstal jedním rázem,
strhal mračna svoji dumy,
vítězným a velkým hlasem
jal se jásající zpívat
otců hymnu dávnověkou:
„Hospodine pomiluj ny!"
Hlas jeho se rovnal bouři,
strh' v svůj souzvuk stěny sluje,
které spolu hlaholily,
vzbudil v roklích spící vítr,
který prales rozkolébal,
a již se to tichou nocí
valilo jak velká hymna,
jako duchů chorál valný:
„Hospodine pomiluj ny!"
Staré stromy, ve svém klíně
které hvězdy kolébaly,
lípy, jedle, buky, břízy,
mech pod nimi, zřídla z luhů,
tisíc k tomu divných hlasů
z roští, strží, sluji, z houští,
stéblo trávy, haluz dubu:
vše se chvělo s jeho písní,
hřmělo, pělo, burácelo:
Hospodine pomiluj ny!

Lesů šum, jenž jako bouře
nad sluji se valil z dálky,
a zpěv hlasný poustevníka
probudily spící mnichy.
Jedni žehnali se křížem,
a zas klesli v tichý spánek,
druzí ale rozhlíželi
kol se plaše po jeskyni.
Žár ohniště zmírající
vrhal dlouhé černé pruhy
po stropu a skalných stěnách,
v koutě ale uviděli
Prokopa, zde klečel, hlavu
nakloněnou maje k zemi,
ruce k nebi roztažené;
gigantické stíny černé
činily, že v nekonečnost
zdál se celý roztahovat;
při tom zpíval mocným hlasem,
vítr z lesa duněl, hřímal
v jeho tonech drsnou píseň
v neznámé jim cizí řeči.
Nevěděli, velkým hlasem
že on pěl, když vzbudili se:
„Vyžeň Němce, cizozemce!"
Tušili však jakous tíseň,
jak jim úží dech i srdce;
rychle křížem žehnali se
šeptajíce mezi sebou:
„Bože, to je černokněžník,
pohanský kněz, sluha ďáblův!"
a zas tváře ustrašené
kryli v mech a žehnali se.

Přišlo ráno. Jako obr
povstal Prokop; silným duchem,
jasně nyní cíl svůj viděl.
Usmíval se jako slunce,
po bouři když zlatí mračno.
Snesl mnichům med a mléko,
vzal svou hůl a přepásal se,
pak své hosty ustrašené
ani nepromluvě vyveď'
ze sázavských, černých lesů.

X.

Klášter.

Hoj vy lesy, staré lesy,
kde jsou ony časy dávné,
z nenadání v chvíli ranní
v ticho vaše dřímající
když vpad' náhle honců jásot,
rohů ples a chrtů povyk,
ořů řeht a jezdců smíchy?
Kdy ozvěna na štít skály
usedla si v tiši lesní
jako tetřev vyplašený
bije křídly v divém plesu,
až se v skalách pod balvany
vzbudil vichr dřímající,
vzbudil a svou bradou zatřás',
až se chvěly vršky sosen,
sněti dubů, bříz a jedlí
postrachem a podivením,
a se ptaly v šumném sboru,
co se stalo, co se děje?
A když nad pobitou zvěří
v buků šeří v stinném chladu
vyprázdněn jest plný pohár
na zdar štěstí loveckého?
Hoj vy lesy, staré lesy
dozajista že vzpomínáte
oněch starých, dávných časů,
kdy pohádka vládla světu.
Ještě staré vaše sosny
a modřiny zamyšlené,
kterým visí vousy s brady
jako starcům, jako dědům,
vzpomínky těch dobrých časů
šumí, šumí, vypravují
mladým vnukům na pasece
v dlouhých nocích, když svým stříbrem
korun jich se dotknul měsíc
a je zbudil k snivým dumám
jak zpěv zlatí srdce lidská:
šumte, šumte staré stromy
báje svoje v mou též píseň.

Navrátil se Prokop v sluji,
když byl mnichy doprovodil,
s jasnou myslí jako vždycky,
sekeru svou chyt, a zvedl
a jal se dub přitesávat,
rozpřádaje dlouhý řetěz
myšlenek a předsevzetí,
jež mu v noci rozvlnily
ku hlasnému zpěvu srdce.

Náhle divý, neobvyklý
ton se zachvěl v tichém dolu,
projel stromů korunami,
budil spící ohlas v skalách:
fanfara to lesních rohů.
Udiven trh' sebou Prokop,
zastavil se v práci svoji
v dálku bedliv naslouchaje.
V těchto hvozdech, zvyklých pouze
hymnám vichrů, pádu kmenů,
když se vlastní tíhou řítí,
divně vyjímal se náhlý
rohů zvuk — v něm skrývala se
lovu celá epopeje.
Vesele a lehce zazněl,
zpíval, hrál a jasným zvukem
zdál se s lovci laškovati,
ostrých not pak tryskl chumáč,
krátkých, drsných, vyzývavých:
to ryk zvěře vyplašené,
stenot psů, běh srázný houštím,
praskot větví, hovor lovců.
Tony rostly v celé moře,
jež se valilo vždy blíže
jedním, širým, velkým proudem,
celý útok byl v té písni.
Krátký nápěv, jásající,
vítězný, jenž dlouhým echem
v skalách zněl — zvěř doboněna,
zaskočena, poraněna,
uštvána — zas nové zvuky
něžné, tklivé, roztoužené,
žalující dál a dále,
s nimi lov se tratí v dálku
jako bouře na obzoru.

Sekeru zved' zase Prokop,
a zas drsné, jednotvárné
zněly rány tichým hvozdem.
Náhle v houšti ryk a ševel;
v předsíň sluje udýchaná
vrazí laňka Prokopova,
klesne k nohoum poustevníka,
chvěje se a k němu vzpírá
veliké své hnědé oči.
Jaký div, na hlavě její
kříž se leskne divnou září,
z paprsků tak divné krásy,
v boku šíp jí trčí ostrý,
pod kterým krev rudá stéká
stydnouc v kapky rubínové.
Před jeskyní zazněl nyní
rohů hlas a již sem vskočil
lovec pádným, smělým krokem.

Stepilý byl, černovlasý,
hrdé tváře, bystrých tahů;
rozhlížel se na vše strany,
luk mu vypad' udivením.
„Kdo jsi, jenž zde bydlíš v poušti?“

„Oldřichu, proč poranil jsi
moji laň, což neviděl jsi,
kterak sám Bůh znamenal ji?“
S těmi slovy vytáh' Prokop
z rány šíp a požehnal ji,
ta se rázem zacelila;
pohladil jí Prokop vlídně
lesklou šíji a pak pravil:
„Hříšník jsem a sluji Prokop;
v této poušti dlouhá leta,
žiju řádem Benedikta,
bych království boží získal.
Vítej kníže v tuto sluji,
k velkým věcem Pán tě chystá.“

„Mne, vždyť pln jsem černých hříchů!“
odpověděl kníže Oldřich,
„kdybys chtěl mne vyzpovídat,
s důvěrou bych potom větší
mohl, otče, mluvit s tebou.“

Stalo se, jak přál si kníže.

„Žízním, otče!“ pravil Oldřich,
„roznícen jsem velkým během,
dej mně píti, sám co píváš.“

Nabral rychle Prokop vody,
ze srdce jež tekla skále.
Jako víno nejvzácnější
zachutnala Oldřichovi.

Sedli pak a hovořili.
Prokop jásal z hloubi duše;
viděl sen svůj vyplněný,
jejž v něm vzbudil příchod Němců,
věřil, tak se mělo státi.
Vypravoval Oldřichovi,
líčil směle živým slovem
nebezpečí, v které pádí
česká země, kdyby k Bohu
cizí řečí lid se modlil,
věštil, kterak tyto stráně,
tento hvozd a údol tichý
ohništěm být mohou zemi,
odkud pravé spásy zoře
rozlije se ručejemi;
prosil jej a zapřísahal,
aby poslal mnichy nazpět,
ukázal mu ruku boží
jak jej vedla k němu lesem
za stopami jeho laně
právě toho jitra, v kterém
Němci vydali se k Praze.
S úžasem jej slyšel Oldřich,
vyskočil a jal se mluvit:
„Nuže sám ty, sluho boží,
seber zbožných bratří více,
kol sebe je shromažď všecky.
Žijte spolu v této poušti,
učte lid můj českým slovem,
já, co mohu, rád učiním
k poctě Panny, matky boží
i milého Pána Boha.“

Oldřicha ven Prokop vyveď,
ukázal mu cestu lesem
a též místo, které dávno
pro klášter již oblíbil si

Jiný život nastal nyní.
Po třech dnech se Oldřich vrátil,
ne již sám, než s družstvem svojím,
ne již sám leč s lidem dělným;
nástroje vše měli s sebou,
s Prokopem šli, kam je vedl,
práce začla, topor lítal;
nejdřív vymýtěn kus lesa,
základy pak založeny.
Hvozd teď ožil řečí lidskou,
ruchem vozů skřipajících,
i povykem pádných seker,
hlasy honců, řevem býků.
Pracováno neustále:
sotva jitro blesklo v stromy,
děláno i při měsíci,
v ouplňku když zářil jasný;
dřevěné zdi rychle rostly,
chrám se brzy vzpínal k nebi
a kol něho nízký klášter,
cel v něm dvanáct vedle sebe
ve prostředku s refektářem,
špížírny a zásobárny.
Do Prahy pak odjel kníže,
uchystal vše ku slavnosti
zasvěcení nové stavby,
přijel a s ním dvanáct mnichů.
Ze všech končin české země
hrnuly se davy lidu
ku Sázavě, jako divem
oživnul kraj druhdy pustý;
kde se vzaly, těžko říci.
Od severu, od západu,
od Labe a od Vltavy
neznámí tu vítali se,
neznámí si tiskli ruce,
cítili jen dobře všickni,
že zde našli, co tak dlouho
scházelo jim, čeho ani
nedala jim zlatá Praha,
Vyšehrad ni šedostěnný.

V středu mnichů ve průvodu
biskup Šebíř kráčel vážně
v skvostném rouše pod nebesy;
pražské kněžstvo v plné slávě,
Prokop s nimi s holou hlavou,
ruce spjaty, nohy bosy,
tak jak druhdy živ byl v sluji;
nechtěl nijak změnit roucho.
Kráčel klidně volným krokem —
s výši hlavy všecko předčil;
černé jeho dlouhé vlasy,
jimiž sem tam prokmitával
šedin stříbra proužek bílý,
v kadeřích mu na ramena
splývaly do černých vousů.
Oko jeho plálo blahem,
zástupy kol hrnuly se,
každý k Prokopu se tlačil,
chtě se dotknout jeho řízy —
nebo líbat pouhé stopy
jeho bosých nohou v písku,
tak že skoro biskup Šebíř
žebravosti se již horšil
v svojí duši. Vešli v kostel:
poprvé tu české slovo
rozlehlo se v jeho stěnách,
neb lid zpíval jásající
otců zpěvy starodávné,
a mši Prokop začal sloužit
dle obřadu slovanského.

Zatím Oldřich, biskup Šebíř,
zemani a vladykové
smluvili se jednohlasně,
aby nové obci boží
opatem byl Prokop zvolen,
a když z chrámu vyšli v sboru,
před svým lidem biskup Šebíř
přednášel tu prosbu jemu;
mnichů sbor hned přizvukoval
a dav lidu hlučně jásal —
Ale Prokop sklopil hlavu,
nejmenší chtěl býti z bratří,
ano prosil, o samotě
by jej v sluji zanechali
s králíky a jeho laňkou,
s včelami a s milým Bohem.
„Dobře, pravil biskup Šebíř,
když se zdráháš, budem volit!“

Vrženy jsou kostky losem.

„Špatně vrh' jsi,“ pravil Prokop —
„o sebe dvě zavadily.“

„Ještě jednou,“ kázal Oldřich.

Po druhé vrh' Šebíř kostky.

„Nemá tentýž dvakrát házet,“
jal se namítati Prokop
vida, los že bude jeho.

„Nuže sám teď hodím, ale
marné vše jest odmlouvání,“
s usmíváním pravil Oldřich.

Kostky padly, Prokop zvolen. —

Zpěčoval se, znova prosil,
zaklínal a zapřísahal,
všecko marné; ve průvodu
byl již veden do kláštera,
jenž mu se vším v celou správu
Oldřichem měl předán býti.
Lid se valil jako mračno,
ale brzy zpět se hrnul,
s ustrašenou tváří čekal
u kláštera velké brány
a zvěstoval udivený:
„Nelze nijak otevříti.“

Vystoup' z davu kníže Oldřich,
chytil kliku — marná snaha,
jakby vrostla v zem tak pevně
bez pohnutí stála vrata.

Vystoup' z davu biskup Šebíř,
chytil kliku — marná snaha
jakby srostla s zemí v jedno
bez pohnutí stála vrata. —

Vystoup' z davu svatý Prokop,
nedotknul se ještě kliky
a již samy rozlétly se
obě půlky velké brány
až do kořán s hlasným třeskem.

„Hospodin sám nyní volil!“
pravil Šebíř žehnaje se;
vypuk' v jásot zástup celý —
Prokop opat vstoupil v klášter.

(Pokračování.)

Léčebné drobty.

Od *R. E. Jamota.*

II. Zlato.

Při svých literárních pracích mívám obyčejně snahu psáti, pokud se dá, na základě vlastních zkušeností; dnes musím však prosit za obecnou shovívavosť; hodlámť psáti o předmětu, jehož z vlastního názoru neznám, a tu musím se opírati šmahem o výzkumy jiných, jak patrno šťastnějších smrtelníků.

Chci psáti o zlatě, neznám ho však. Vím sice ještě dost jasně, že je zlato drahým kovem — v tom ohledu pamatuji se ještě dosti dobře na učení přírodních věd; avšak předměty zlaté poznávám jen zponenáhla, za skly pražských zlatnických krámů na vědeckých svých pouličných výpravách, kdežto o existenci zlatých peněz dozvěděl jsem se — ač dost povrchně — hlavně ve „Stu mravoučných povídek“ od Františka Svobody a dále ještě i v jiných v ohledu tomto důležitých spiscích. Že jsou následkem toho moje vědomosti značně kusými, nepotřebuji tuším podotýkat.

Než nepotřebuji se, trvám, také zapřisahat, že nechci brát odvážnou hru: mluvit o zlatě se stanoviska světoobčanského! Jednak mne chrání generální titul článku před světovou potupou, jednak právě vyslovený soujem mých vlastních odborných vědomostí. Věc, o které chci psáti — je užívání zlata v lékařství a to právě proto, poněvadž v posledních dobách činěny pokusy s kovem tímto, na základě jichž není nepodobno, že by zlato nestalo se zase cenným prostředkem léčivým. Prosím neříkejte, že mluvím pošetile! Je mi s dostatek známo, že zlato co lék není novým. Prozradil jsem již s hůry znalost mravoučných povídek a proto vím zcela dobře o celé řadě příběhů, v nichž velikomyslný kníže, zabloudiv v chudé vísce do spustošené chaloupky, uzřel zde na bídném lůžku nemocnou vdovu, obklopenou řadou zubožených dětí, a jak vyňav z kapsy sáček — obyčejně hedvábný, po případě barvy červené — vzal několik zlatých penízů i doručil je chudé vdově, kteráž následkem toho zaopatřila si pokrm i šat potřebný a tak se pozdravila — z čehož pravidlem vysvítá tištěné mravné naučení, že je zlato nejlepším lékem.

Vím dále, že by se zlatem dala v Čechách skutečně snad třetina nemocných pozdravit — a nejen na papíře jako v mravoučné povídce. Avšak co takový lék je zlato pouhým problémem; a nejednou posupně zní rada lékařská: „Vy se pozdravíte — třeba jen abyste si zlepšil své živobytí, abyste se vzdal svého zaměstnání, šel do hor a podobně.“ V takových případech marně se ohlížet po dobročinných lidech nosících nejlepší lék stále u sebe v peněžence své! A také jest naprosto nemožno v poměrech přítomných, aby každý chudý našel dobročinného svého lékárníka; jsouť nemoci chudých nejčastějšími, a kdo by ty chtěl léčit, musil by podniknout úplné převrácení veškerých poměrů společenských; jsouť právě v potu tváře pracující lidé třídou, kteráž plní nemocnice a úmrtní lístky. Leč nač kazit si humor takovou maličkostí jako je změna společenského řádu, kdo by chtěl zde reformovat, tomu bylo by zrušit milionářství, a zač by stál náš život, kdybychom se namáhali bez vyhlídky, že staneme se také milionáři, a budeme mít zlata hojnost.

Tedy v tomto směru vymiťuji zlato z rozpravy své zúplna. Neboť pak není zlato lékem prvé třídy, nýbrž prostředkem stojícím v jedné řadě se vzduchem, zdravou vodou a podobnými zdravotními požadavky. Já pak mluviti chci o zlatě jen ve smyslu čistě léčebném.

Našel jsem zlato v nejrůznějších spisech. I v dnešních učebných knihách o lécích, kde ovšem paraduje více k vůli slušnému dojmu, než že ho byla skutečná potřeba, i ve spisech ctihodných omšených starců, jakož jsou homeopathové, i konečně v nauce o jedech, zejména v proslulém starším díle Francouze Orfilly. Zde s potěšením se dovídám, že je zlato jedem, i blahořečím osudu, jenž mne až dotud před poznáním nebezpečného tohoto prostředku byl uchránil.

Avšak počnu s nejzajímavější částí z trojího tohoto odvětví — totiž s úlohou zlata u homeopathů. Učenci tito totiž soudí, že zlato a zejména některé jeho lučebné sloučeniny byvše požity vzbuzují v člověku trudnou náladu,*) skleslost duševní, touhu po smrti, rozmrzelost; dále bolení hlavy, mdlý zrak, ubývání sluchu, zostření čichu, a ještě asi půl druhé stránky jiných rozmanitých nemocí a dokonalostí, ku kterýmž jak homeopathové přišli, sám bůh ví. Za našich dnů zkoumáme účinek léků hlavně na zvířatech, stalo-li se tak také u homeopathů, těžko soudit. Aspoň by bylo věcí dost zábavnou vidět melancholické morče, duševně skleslého králíka, samovražednou myšlenkou se zanášejícího psa, krátkozrakou žábu, nedoslýchavého mloka a podobné — neboť to vesměs jsou zvířata, na nichž farmakologové účinek léků zkoumají. Proto je patrno, že zkušenosti ty nabyté jsou většinou na lidech, a mnohý čtenář může zajisté leckterou z nich potvrdit, neboť nedá se popřít, že mnozí lidé pozřevší hojně zlata tak jsou slabého zraku, že ani bývalých svých přátel nepoznávají, a tak jsou nedoslýchaví, že nemožno jim učiniti srozumitelným, aby půjčili člověku ku příkladu padesát zlatých. Proto není radno nedůvůřovati pravdám homeopathů, a je nepochybné, že na základě zásady homeopathické léčit nemoc léky, jež vzbuzují v těle nemoci podobný stav, možno vyléčit mnohou zádumčivost, omrzelost života, touhu po smrti atd. zlatem. Jen že třeba, by užitá dávka byla poněkud větší než užívají jí homeopathové, kteří jedním decimilligramem a menší ještě dávkou choroby takové vyléčiti chtěli.

Druhý směr mediciny a ten zastupuje dnes tak celkem nekonečná většina lékařů, má vůči zlatu poněkud méně růžové naděje. Spíše ještě v chirurgii se ho

*) Viz o tom článek „Aurum“ ve spise: „Universal-Lexicon der pract. Medizin und Chirurgie.“ Sv. 2. r. 1836.

užívalo v dobách posledních, zejména pro vlastnosti jeho zevnější — že totiž nebeře pohromu na základě vlivů vnějších, že nerezaví a nepřechovává nečistotu. Proto ho užívali a dílem i dosud užívají zubní lékaři k tak zvanému plombování, to jest k vycpávání kotlavých zubů — avšak i zde dnes se častěji užívá jiných méně cenných látek, zejména připravenin kaučukových. Dále chtěli užívati také zlatých drátů ku vzpřímení vpadlých a uměle z kůže čelní vytvořených nosů, v nichž měly tvořit jakýsi ochranný krov, avšak ani zde se myšlenka ta neujala; a pamatuji se z přednášek professora Blažiny, jak jednou pojednávaje o předmětu tom svým vtipným způsobem o pokusu tom nepříznivě se vyjádřil řka, že zlato je sice velmi pěknou věcí v kapse, ale v nose že nestojí za nic.

Podobně bývaly hroty u různých nástrojů, jimiž se chorobné části lidského těla nabodávaly, zlatými — zejména uvádím za příklad jehly Pravazských stříkaček, o nichž jsem v minulém článku svém se byl zmínil: avšak u všech takových předmětů nabylo se přesvědčení, že zlato je přepychem a nahraženo laciněji jinými neméně vhodnými kovy, zejména železem a pak moderními smíšeninami mědi s cínem, olovem a p. Slovem, rozhlížím-li se dnes po řadě mi známých nástrojů lékařských, nevzpomínám si ni jediného předmětu, jenž by nutně měl být zlatým.

Trochu jinak to vypadalo s vnitřním užíváním zlata. Zejména v nedávné minulosti, asi tak v druhém a třetím desítiletí nynějšího století více se o něm mluvilo než kdy, zvláště od těch dob, co Francouz Chrestien (1810) důtklivěji je v chorobách žláz, kůže, kloubů a jiných odporučoval. Avšak až do dob našich se představa o hojné léčivé síle zlata neuchovala, tak že se nepamatuji, že bych byl kdy viděl zlato co lék užívati. Shledalť se zejména, že rtuť a připraveniny její stejných jsou účinků ba intensivnějších a rtuť je u porovnání se zlatem nekonečně lacinější. Zmínění zasluhuje jen ta okolnost, že možno v jemné lístky zlata — ovšem ale také i pozlátka zahalit nechutné a odporné pilulky; avšak pokus podobný nelze si vždy dovolit, poněvadž zahalení takové, jak nepotřebuji ani podotýkat, cenu léku značně zvyšuje; a vysoká cena léku není každému nemocnému právě nevyhnutelnou potřebou.

Užívalo se, a kdyby potřeba bylo, užívalo by se podnes zlata různým způsobem. Tak se podával druhdy čistý zlatý prášek; že by však v takovéto podobě byl značně prospíval, nesnadno tvrdit, uvážíme-li, že zlato rozpustit možno jedině v známém plynovitém prvku chloru, a pak v pověstné královské vodě, smíšenině kyseliny dusičné se solnou, kteráž pro svou vlastnost, že krále kovů rozpouští, zvláštního svého názvu nabyla. Avšak látek takových v těle našem není, vyjímaje něco kyseliny solné, nacházející se v žaludku; proto nelze mít než za to, že zlato nezměněné tělo opouští. Dále užívalo se kysličníku zlata, pak — a to nejčastěji — spojeniny s chlorem a pak několik jiných složitějších sloučenin. Poslední tyto prostředky jsou velmi prudkým jedem a je zaznamenáno několik případů, ve kterých lidé zejména tak zvaným třaskavým zlatem otráveni byli.

Zajímavo je, že vědečtí lékařové z počátku tohoto století pozorovali na lidech, kteří větší množství některé smíšeniny zlatové byli požili, výjevy zcela opáčné než jsou ony, ve které homeopathové byli věřili. Zejména tvrdí se, že lidé zlatem lehce otrávení byli velmi veselí, žvatlaví, že cítili se spokojenými a mluvili o zvláštním blahu, jež se v těle jejich rozhostilo. Čemuž úplně věřím, zejména o lidech, kteří vyhráli v některé velké loterii asi sto tisíc dukátů: a tak aspoň morálně zlatem se otrávili. Proto také jsem již z předu s podáváním zlata v melancholii, zoufalství a omrzelosti naprosto souhlasil.

Než v nejnovější době poznali lékaři zcela zvláštní působivost u některých kovů, a hlavně u zlata. Francouz Burcq tvrdil sice již před několika roky, že zlato přiložené — nota bene třeba i ve formě zlatých peněz — na tělo člověka některou chorobou nervovou postiženého — má zvláštní vliv léčivý, avšak nález ten pro nápadnou zvláštnost svou nedošel povšimnutí. Že však Burcq v tvrzení svém neustal, přišla věc loňského roku ve francouzské akademii lékařské na přetřes a byvši prozkoumána zejména nejslavnějším francouzským lékařem naší doby, professorem Charcotem v Salpetrière,*) shledána v podstatě pravdivou. Nemohu ovšem podrobně nové toto učení probírat, ano patří před jiné forum, avšak věc je zajisté tak zajímavou, že snese ji i čtenář, jenž se odborným studiem nezanáší.

Nalezlo se totiž, že byl-li u osoby jistou nervovou chorobou stížené položen zlatý plíšek, po případě i dukát nebo i některé jiné kovy na místo necitlivé, rozhostil se po údu, na němž kov spočíval, zvláštní pocit tepla a jakéhosi mravenčení, a že po nějakém čase, když byl kov odstraněn, necitlivost ta zmizela. Poněvadž bylo lze domnívati se, že vzbuzen dotykem kovu s rukou elektrický proud, spojena v případu jiném s kovem a s rukou pomocí drátu magnetická střelka, kteráž po chvíli odchýlením svým na jevo dala, že skutečně dotykem tím slabounký proud elektrický vzniká, kterýž ovšem postačí, aby chorobu nervovou vyhojil. Tím ukázána cesta k příštímu počínání léčebnému, neboť až dotud léčeno proudy mnohem silnějšími — ovšem často bez úspěchu. To je substrát nálezu Burcqova. Nepotřebuji podotýkat, že pochod zkoumání toho byl mnohem složitějším a podobně i výsledek v mnohém ohledu jiným, avšak zásadu učení toho přec jsem nastínil a to trvám postačí.

Je však patrno, že nález Burcqův je věcí prastarou. Nervosní dámy vyléčil již z mnohého povážlivého záchvatu a spíše než Burcq to byl věděl zlatý náramek, zlaté náušnice a je jisto, že při tak patrné léčivé moci zlata nebudou manželové více přáním svých manželek tak tvrdošijně vzdorovati. Já však myju si ruce své v nevinnosti; nenapadlоť mne ani z dáli stavěti se slovy svými proti pánům manželům. Nechť vymění peníze své za zlato a zahalí se důstojně v tvrzení, že také oni jsou chorými a že nervosu jejich vyléčí nejlépe zlato — když zůstane v kapse.

*) Ohromný ústav pro neduživce v Paříži.

Výlet do Chorvátska.

Novelka od *Jana Volavce*.

(Dokončení.)

Z čista jasna projel zvířectvem na dvoře neobyčejný ruch. Slepice, husy, perličky, kde jaká drůbež rozprchla se s poděšeným skřehotem a pípotem na všechny strany. Mžikem, jakoby ji byla náhlá vichřice rozfoukla, zmizela pestrá ta havěť ze slunného prostranství. Dvorek byl rázem jako zameten. A prchlá drůbež choulila se v úzkostlivých chomáčích pod kolnou, pod přístřeškem domu, pod římsou a ve výklenku, zkrátka kde nalezla nejbližší kryté místo. Bylo to, jakoby očekávala v příštím okamžiku s nebes pršku ohně a síry. Schoulená tato skupení, strachem přidušeně tíkající, představovala obraz ohromné zděšenosti a hrůzy, jenž působil na člověka tím mocněji, poněvadž pátralo marně oko kolem do kola po příčině té paniky. Sám šedivý filosof trhl sebou, zastříhal ušima a pozdvihl hlavu do vzduchu. Jen András ležel ještě s očima zavřenýma klidně na znaku.

Nežli jsem se mohl přichytiti nějaké určité domněnky o původu obecného postrachu na dvorku, zašustělo náhle cosi listím stromů a vzduchem a rychlostí blesku zafrčel mohutný jakýs pták v širokém vířivém kruhu nízko nad pustým dvorkem i zdálo se, jako by byl kus toho kruhu ryl do samé písčité půdy napřaženým tuhým křídlem. Nyní zdvihl se i András, vypoulil nepřirozeně oči a sáhl do trávy po suché větvi. Ale křídlatý lupič byl se již vrátil z nezdařené výpravy bůh ví kam do modré výše.

Hle, jaký dramatický efekt oživuje časem selanku tichého, klidného dvorku!

Můj pokojík podobá se nyní jeskyni známého svatého poustevníka: kdykoli si v něm zasednu, obklopí mne divně rozčilená obraznost hemžením nesčíslných mlhavých postav. Vítkovcova tvář zapadla dávno ve vířivém reji nových vidin, tísnících se kolem v neurovnané směsi, že sotva lze rozeznati obrysy jejich. A při té hře obraznosti zmocňuje se mne zvláštní opojení, ba vytržení: to již není duševní pasians, ale sen po dýmce opia. Zcela neplodný sen. Ruka svírá křečovitě péro a papír pod ní zůstává bílý, jako sněžná pláň, nad níž byla přehnala zimní bouře roztrhané fantastické chmury.

Co je příčinou toho nezvyklého duševního stavu? Změna podnebí a stravy, způsobu života? Tušim, že prožluklé cvetkovské.

Je mi věru, jako by místo krve proudil ohnivý jeho mok mými žilami a vystupoval šumivě do mé hlavy. Není tomu ani čtrnácte dní, co jsem shlížel s výšin filosofie jako chladný průzračný ledovec do údolí lidského života libuje si v pohodlné roli sytého diváka, jehož duch se proměnil v pouhé zrcadlo, obrážející v sobě hemživé zjevy okolní barvitými paprsky. Nyní stojím pojednou opět uprostřed toho hemžení a každičkým svalem škube mi chtivost bláhového tance kolem dávno rozkotaných model: slávy, lásky, umění. Názory a city, jež pokládal jsem za přemožené a mrtvé, vstávají v duchu mém v nebývalé síle.

Není teď pošetilosti a vášně, jíž bych se neujímal proti šosáckému copaři, jakým se mi jeví vlastní rozum. Chtěl bych jezditi koňmo a státi se velikým lovcem před Hospodinem; chtěl bych tančit a sklouzati se po parketách; chtěl bych si napouštěti vous voňavkami a dvořiti se dámám; chtěl bych vyhledávati dobrodružství všeho druhu; chtěl bych milovati, nešťastně milovati jako Werther, jejž nyní čítám pilně a s čirým zanícením.

Kladu opět na předměty tohoto světa poloprůzračný závoj idealnosti, jímž se jeví oku nezkušenému tak svůdnými, a jejž jsem byl dávno strhl z hrubých bezbarvých jejich tvarů. Šálím úmyslně sám sebe. Usvědčuju starého sytého Fauna v sobě, že se kryjí nevím jaká vznešená a sladká tajemství pod krajkovou pěnou družných těch vln, jež kynou nám s dívčí hrudi, a že je láska něco více, než pouhou perlou v hrubé skořápce pudu. Přemlouvám sám sebe, že náleží v obor možnosti ženské srdce, které by navzdor řídkým vlasům mým a navzdor brázdám čela mého přilnulo k hrudi mé upřímnou láskou a že bych i já dovedl opětovati lásku tuto.

A přece — o soběckosti lidské! — plní mne zákonitý poměr mého strýce k Jaroslavě den ode dne větší mravní nevolí. Připouštím všechny básnické licence, ale Puškinův Mazepa je pro mne esthetickou nemožností.

Když strýcův ret časem spočine na bílém čistém jejím čele, když se přitulí k němu časem dětsky oddaně její půvabné tělo, odvracím nevrle zraky a snažím se, abych potlačil výraz ošklivosti, pokoušející se o mé sevřené rty.

Kárám v duchu nejednou též Jaroslavu. Odpouštím jí, že zadala ruku svou šedému starci — kdož zná příčiny a okolnosti tohoto sňatku?! — ale nemohu jí odpustiti žádnou sebe menší něžnost, která nenáleží k nezbytným požadavkům jejího poměru k šedivému choti.

Pavla se mi rozhodně protiví. Čím více se mi pod rouškou duchaplné pichlavosti — prohledl jsem záhy tu děravou tkaninu — přibližuje, tím zřejměji dávám jí na jevo svou nechuť. Zpozoroval jsem, že jsou štětec a líčidlo důvěrnými známými její líce — pro mne horrenda monstra! Jsem přesvědčen, že studuje rozmanité odstíny svých úsměvů a svých škádlivě svůdných pohledů před zrcadlem a to jsou věci, jež neodpustím žádné ženské, i kdybych jim odpustil všechny ostatní hříchy.

Kladu jí na příč, kde co mohu. Vyskoumal jsem, že ji nelibě dojímají důvěrnější mé styky s Jaroslavou. Zařizuju dle toho své jednání. Chovám se k tetě s dvorností a úslužností středověkého rytíře z pravé školy. Sbírám jí dychtivé každé slůvko z malinových rtů a číhám na každý její pokyn jako zamilované páže.

Vykonal jsem v tom oboru již skutky, pro jaké bych se byl před čtrnácti dny vlastnoručně zavřel do blázince.

Onehdy octli jsme se před vysokým plotem, jakých se zde v Chorvátsku při každém výletu do polí množství pomocí hrubých, z plotu takového vyčnívajících stupátek překonati musí. Přelezl jsem jej s opičí rychlostí a pomohl jsem pak Jaroslavě způsobem, který přesahoval daleko meze nutné zdvořilosti. Než mohla sklouznouti po stupátkách dolů, zachytil jsem ji v náruči a postavil jsem ji pak uzardělou jak pivoňka, opatrně na zem jako chůva rozmazlené děcko. Za to obrátil jsem se zády k výjevu následujícímu, při němž odhalila Pavla zcela zbytečně úžasnou svou nemotornost při slézání a značnou část své opravdu svůdné nožky.

Pomáhám tetě při sbírání okurek a panenských jablíček a stávám často v okně na výzvědách, abych ji vyslídil někde samotnu v zahradě nebo na dvoře. Pak přicházím jako bezděky k ní a zapřádám s ní tichý hovor. Očekávám bezpečně, že se vynoří někde na blízku jako ze země Pavla, která nám bývá v patách při každém kroku jako žárlivá dueňa, a zahořklý úsměv, hrající při takové příležitosti kolem zlobně našpoulených jejích rtů, činí mi srdečné potěšení.

Včera k večeru, když zapadal veliký, plamenný kotouč slunce za růžový obzor cvrkající a kvákající krajiny, čekali jsme opět na strýce, ve vysoké trávě na lemu pahorku. Dámy seděly na hřebenu bývalého náspu, jenž obtáčí náš kastel, já pak jsem ležel na znaku v trávě podle Jaroslavy. A když jsem tak vzhlížel z dola v její smavou, svěží líc, zanícenou paprsky zapadajícího slunce, vzpomněl jsem si na ideální dívčí postavu, jež bývala kdysi královnou jinošského mého blouznění; spatřil jsem ji jen několikrát, z uctivé vzdálenosti a přece tvořila drahnou, drahnou dobu jediné ohnisko mých tužeb a myšlenek. Vdala se za jiného, zmizela mi z obzoru a teprve po letech dověděl jsem se, že jí ustlali po krátkých libánkách v chladné zemi. Putovával jsem na její hrob a hodiny, které jsem tam prosnil mezi diviznou a růžemi, náleží k mým nejlepším nenapsaným elegiím. Teď porovnával jsem ten obraz dávno vybledlý s obličejem tetiným a nalezal jsem mezi oběma velikou podobnost. Ale zjev mladistvé tety nechvěl se přede mnou co vzdušný, nedostupný a neobsažný ideál, nýbrž kynul mi co teplá, těsně blízká skutečnost, již bych byl mohl obemknouti každý okamžik roztoužěnou náručí, kdyby nebyl vytyčil osud jinou nerozbornou přehradu mezi ni a mne. Jak zlomyslný je osud ten! Hle, po letech nacházím ženštinu, po jejímž boku je mi volně a blaze, jejíž oko mi otvírá vyhlídku do světa netušených krás a jejímž slovům naslouchám jako hudbě čarovné a jediná tato ženština je — mojí tetou.

Ba věru, takové myšlenky stíhaly se včera mou hlavou. V sladkobolném pocitu vzhlížel jsem vzhůru do její tiché, líbezné tváře a celý můj obzor životní scvrknul se rázem v těsný kruh, omezený širokou střechou jejího slaměného klobouku, planoucího nade mnou jako skvostné zlaté stínidlo v záplavě večerní.

Dopadla na mne kletba směšnosti. Ano, smáli se mi dnes po celý den, po straně i do očí. Smál se strýc svým hřmotným, upřímným smíchem, cvičila se Pavla ve svém přikyslém úsměvu, ba lehká veselost zakmitla se nejednou i v krásných očích tetiných.

A čím živil jsem tento jejich veselý rozmar? Vnější nějaké příčiny nemohu se dohádati. Bezpochyby spočívají pohnútky toho smíchu v mé vlastní osobě. Snad obráží se v mém zevnějšku pohnuté „moře snů a tužeb,“ jež naplňuje mou hruď, a toto vlnobití, které zkrášluje mladistvou líc, mění zjev zpráhlého a sešlého muže v směšnou karikaturu. Nalezám se patrně již ve věku, kdy působí mladistvé vzrušení citů našich na svědky neodolatelnou komickou mocí.

Soudím ze všeho, že jsem tím uhodil na pravou příčinu onoho neblahého smíchu.

Strýc domlouval mi mezi jiným, abych se přec zhostil lichého předsudku proti dámám a že již čas, abych obrátil potrhané plachty k přístavu tiché domácnosti, jemuž na konec bez toho neujdu.

Pavla podotkla na to, že jsou zvěsti o mém nepřátelství k ženským holými pomluvami, a dovolávala se svědectví tety, — kterou tím uvedla poněkud do rozpaků, — že umím býti časem k dámám ku podivu pozorným a dvorným.

Strýc přijal tuto poznámku s hlasitým chechtotem a zahájil tak na mé útraty dlouho trvající obecnou veselost.

Neuškodila mi věru ta studená lázeň na bláhovou rozpálenou hlavu.

Jednou z rána překvapil mne strýc návrhem, abych se zúčastnil celodenní jeho výpravy. S poloutajenou nevrlostí usedl jsem s ním do lehké pryčky.

Když zapadla šedivá věž kostela za obzorem, bylo mi, jako by padalo se mne kouzlo začarovaného zámku. Oddychnuv si z hluboka rozhledl jsem se volně po krajině. Krůpěje nočního deště třpytily se ještě v trávě, kukuřici a vinohradech jako slzy radosti. Prohřály mne opět sluneční paprsky a sluch otevřel se vnímavě tiché lahodné hudbě ptactva, hmyzu, potoků a listí.

Jen mezi mnou a strýcem zůstalo něco, co nedovedl rozptýliti svěží jarní vánek. Nadarmo domlouval jsem v duchu sám sobě, že je zcela bezdůvodnou nechuť, s jakou se vyhýbá můj pohled ctihodným bílým kudrnám jeho hlavy a veselé upřímné jeho tváři; zdálo se, jakoby byla navždy přetržena sympatická páska, která mne tolik let byla poutala k roztomilému tomu obru.

Strýc nepozoroval patrně ničeho. Zdrženlivé chování mé nevrhalo ni nejslabšího stínu v zářící jeho tvář a neodvracelo ode mne přátelskou jeho laskavost a sdílnost.

Jedeme, jedeme dále kukuřicí a hájem, kolem vinohradů a vesnic, jedeme tuším bez cíle v před do krásné krajiny, kam libo Andráši a koníkům našim. Takové cesty bývaly vždy podle mé chuti. Časem zapřádá strýc rozprávku s Andrášem, protkanou nesčetnými „kaj“ — nalezáme se totiž v srdci ušlechtilé kajkavštiny — časem dává se do rozprávky s potkávajícími nás vesničany a jedeme-li kolem krčmy, při čemž se obrací pokaždé jako na povel hlavy koňů i profil osmahlého obličeje vozatajova tázavé a nadějně nazad, mává pokaždé rukou a volá vesele: Jen dále! Jen dále!

Proletli jsme takto již hezký počet vesnic. Mohl jsem za tu dobu důkladně probádati tvářnost chorvátských dědin. A musím vydati pravdě svědectví, že na mne učinily velmi příznivý dojem. Byť chaty jejich pokrývala uzená, hnědým mechem porostlá došková střecha, vždy bělají se pod tou střechou čistě natřené stěny, pestří se svěží květy na zelených okenicích, stíní husté větve spořádaný dvorek a věnčí květoucí fazole každý kůl a každou tyči. Spatříš-li uprostřed vsi krásné zděné obydlí s červenou střechou, můžeš vsaditi deset proti jedné, že je to obecní škola.

Divil jsem se rozdílnosti ženských krojů v blízkých sobě vesnicích. Za půl dne poznal jsem asi trojí. Ve dvou prvních vesnicích spatřil jsem oděv, jaký jsem byl vylíčil již dříve. V třetí dědině však vyskytly se černé šátky na hlavách, černé sukně a tyto poslední byly ubrány způsobem zcela zvláštním: ženy a dívky měly je řasnatě vykasány po obou stranách až k samému téměř boku, tak že se při každém kroku objevoval diváku, podobných věcí žádostivému, téměř úplný obrys jadrné jejich nohy až vysoko nad okrouhlé lýtko. Ale zdálo se, že majitelkám jadrných těch noh ani ve snu nepřipadá, že by mohl nalézati kolem jdoucí cizinec cos obzvláštního, neb dokonce pikantního v jejich kroji. Také ráz obličejů byl při těchto ženách zcela jinaký, než v sousední vesnici: pleť jejich byla o stín tmavší, tvar obličejů krásnější a říznější, vlasy a oči honosily se vesměs havraní čerností. V jedné vesnici spatřil jsem zase na hlavách děvčat tuhý čtyrrohý kus látky, upomínající na pokrývku hlavy, jakou se vyznačují Vlašky.

Naskytalo se mi vůbec mnoho zajímavého na této cestě. Tu slonil se uprostřed silnice lesklý had, který před povozem naším uprchl do příkopu a tam probleskl několikrát travou jako plamenitý meč; tu minula nás karavana cikánů, předstihující divokostí svých osmahlých, hrbolatých obličejů, malebností svých strakatých hadrů a bohatstvím svých podivných kovových ozdob všechnu cikánskou romantiku básníků; tu pobavilo se oko zvláštním obrazem osamělého tichého panského dvorce s různotvárnými stohy, dlouhými bidly studní a skupením slaměných střech, dosahujících téměř až k zemi, šedivých jako ta bidla, jako ty stohy, jako celý ten obraz, oživený chomáči šedivých štětináčů a šedivých ovcí, válejících se v šedivém blátě a prachu.

Než posléze odvrátil pocit vedra a žízně mou pozornost od všelikých těchto zjevů a mé zraky pátraly toužebně po jediném předmětu: chvojovém věnci anebo fáboru hoblovaček.

Konečně spatřil jsem tento znak občerstvení a chladu pod šerou doškovou střechou jednoho baráku, uprostřed tiché vesnice, vystavěné v samém klíně velebné, mrkající doubravy.

Tentokráte neobrátily koně ani hlav a stanuly u doškového přístřešku, opírajícího se o dřevěné štíhlé sloupce. Andráš seskočil s kozlíku a pozdravil důvěrně statného krčmáře v bílém plátěném oděvu, stojícího mezi dveřmi.

„To je ta pravá!“ zvolal strýc okazuje na krčmu. „Zde rozbijeme sobě stánky.“

A krčma činila vskutku již zvenčí příznivý dojem. Štít, stěžeje i trámy její byly všelijak zubatě a vlnitě vyřezány a jinou prací řezbářskou ozdobeny; stěny byly hustě postlány révou a sama došková střecha honosila se vybranou příčeskou: bylať nejen do kola hladce zastřižena, ale i po sklonech v rozličné schůdky a varhánky postříhána a na vrcholi štítu mohutnou, zednické štětce podobnou kyticí slámy ozdobena. Trámy i střecha sehnědly, ba téměř zčernaly stářím, což zvyšovalo jen důvěru k solidnosti obsahu jejího.

Shledali jsme, že bydlí v tom ctihodném těle též výborná duše, což nevztahuje se prozatím ke krčmáři, nýbrž k nápoji, kterým nás obsloužil. Zavedl nás k účelu tomu do druhé, jaksi honorační jizby, v níž se nám ostatně černala nad hlavou řada mohutných trámů, a jejíž hrubě vyřezávané dubové stoly a židlice byly čistě vydrhnuty, ale bez nátěru Za to zdobilo každý trám věncoví rudé papriky, podlaha byla posypána čerstvými pilinami jako sněhem a se stěny shlížel k nám nejasně hrdinný Zrinský. Blíž otevřeného okna, jímž se draly do světnice vinné lupeny i hrozny, seděli za stolem dva vysmahlí „išpanové,“ správčíci z okolních dvorů, pohlížející druh na druha s výrazem obětovného přátelství, v protějším koutě seděl v nepřístupné vážnosti „fiškal“, vracející se do města z nějakého úředního řízení, a jinde trůnil s široko roztaženými nohami v ohromných jízdeckých botách jakýs hromotluk, kroutící sobě s polohlasným proklínáním černé navoštěné kníry.

Nezdrželi jsme se dlouho v jizbě. Uhasivše nalehavou žízeň a objednavše si slušný oběd vydali jsme se na procházku do háje, k níž mne byl strýc vybídl. Když nás hlouběji v háji objal mrkavý stín obrovských dubů, změnil se náhle výraz strýcova obličeje. Stal se tak opravdovým, jakým jsem jej co živ nebyl spatřil.

Musím se vyznati, že mne tato náhlá proměna zalekla. Svědomí mé nebylo úplně v pořádku. Vyplním několika slovy čáru, kterou jsem učinil mezi tímto a předcházejícím úryvkem svého vypravování. Střídaly se ve mně touha po blízkosti tetině s pokusy, abych se vybavil násilně z kouzelného kruhu, jímž mne obklopovala její přítomnost, pocity bývalé úcty a náklonnosti k strýci s úchvaty prudké žárlivosti, tragické záměry s malomocným vtipkováním o své nynější náladě duševní. Skutků vykazuje tato doba jen málo. Jsou to nepatrné důvěrnosti, jež jsem si k tetě dovolil, a na nichž nenalezla zajisté ani Pavla, jejíž stín padl v každém takovém okamžiku mezi mne a Jaroslavu, ničeho závadného. Pouze jednou pobloudil jsem přes tuto mez. Bylo to za tichého odpoledne, v zahradní besídce, kdež jsme seděli při kávě sami dva, poněvadž věznilo Pavlu v pokoji kruté bolení zubů. Nevím, jak se stalo, že jsem pojednou držel ruku tetinu ve své. Sevřel jsem ji pevně, tak pevně, že teta zajisté jen násilím výkřik bolesti potlačila. A konečně spočinuly na této ruce mé rozpálené rty. V tom zachrustil písek před besídkou. Vzhlédnuv tam setkal jsem se s pohledem strýcovým. Ruka tetina vyklouzla z mé ruky a její tváře polil nápadný ruměnec. Ale strýc usmíval se jen dobrodušně a pravil: „Vida, již vědí, že má synovec tetě líbati ruku!“ Nemohl jsem ani věřiti, že by věc pojímal tak prostě. Ale přestal opravdu na té poznámce. Po onom výstupu vyhýbala se teta několik dní setkání se mnou a ve mně zrálo rozhodnutí, že dám chorvátskému přátelstvu s bohem a navrátím se do Prahy, po níž se mi časem již opravdu stýskalo.

*

Nyní, když jsem tak klopýtal stínem doubravy, po strýcově boku přes mohutné, spletené kořeny, podobající se vypnulým žilám na suché ruce starcově, očekával jsem s tesknosti, že vyrovná strýc účet svůj se mnou.

Ale strýc začal: „Hleď Jene, o čem s tebou chci promluviti. Vytknul jsem si téměř za úkol životní, že tě ožením. Jsi jediným synem mého nebožtíka bratra, já nemám a nebudu již míti dětí, druhému strýci zemřeli oba synové — zkrátka, jedině na tobě závisí, aby bylo krásné jméno Volavec potomstvu zachováno. Učiň mi to k vůli a zachovej je. Ožeň se!“

„Ale —“

„Nic neříkej! Všechny vytáčky jsou marny. Vyhledal jsem již pro tebe dívku, na níž drobnohledem chybičky nenalezneš, sličnou a dobrou, sirotka, který ti nepřinese do domu žádnou tchýni a k tobě přilne celou duší. O věno postarám se sám a že i v mé závěti slušnou zmínku o sobě najdeš, o tom tuším nemáš pochybností. Nuž, ani hmotná stránka nevadí. Zavděčíš se mi tím zároveň velice. Miluju totiž dívku, o níž mluvím, jako otec a myslím, že ji sňatek s tebou učiní šťastnou.“

„Ale, vždyť znáš mé názory o lásce a ženitbě. Nemiluju žádné dívky a nebudu žádné milovati.“

„Pokrytče!“ vyrazil strýc prudce ze sebe, oči jeho upjaly se na mne hrozivě a ruka pohrávala s pouzdrem revolveru, které mu čouhalo z náprsní kapsy. Obával jsem se nejhoršího. „Nemiluješ tedy žádné, pražádné ženštiny?“

Svěsil jsem hlavu, mlčel jsem.

„Nuž, mluv! Mlčíš, licoměrníku, neltroufáš si pozdvihnouti očí. Či chceš lháti vůči tomuto, —“ okázal mi nešťastný denník, který jsem nechal včera neopatrně ležeti v besídce — „či chceš popírati, že jsi zdvihl žádostivé zraky na to, co je mi nejdražším, že jsi zanesl jed do mé domácnosti — Nemiluješ tedy opravdu žádné, žádné?“

Pohledl jsem na něho pevně a smutně.

„Nuže mluv, nemiluješ ji? Mluv upřímně — nelži! Nemiluješ ji?“

„Přiznávám se — ano, přilnul jsem k ní náklonností — větší než se slušelo, ale —“

„To dostačuje úplně.“ Dal se do hlasitého, bouřlivého smíchu a tento výbuch veselosti svědčil o namahání, jaké stála strýce krátká chvíle přetvářené tragičnosti. „Uvázl jsi v pasti, starý Švejdo! Ona je ti také nakloněna —“

„Teta!“

„Není tetou, nýbrž vzdálenou příbuznou a oním roztomilým sirotkem, kterého jsem pro tebe vyhlídl, a kterou jsem přiměl pod záminkou žertu k tomu, aby hrála s pomocí své sestry roli mladé mojí manželky, kterou bohudíky nemám. Uvízl jsi zkrátka v pasti, starý Švejdo! Budeme strojiti svatbu.“

Nebudu vám líčiti svůj úžas a své ostatní pocity, mezi nimiž zaujímala neposlední místo jakási nevrlost nad tím, že jsem se octnul tak z nenadání před úplným obratem v dosavadním mém životě. Přál jsem si na chvíli téměř, aby byla procházka má chorvátskou doubravou pouhým snem, z něhož bych procitl ve svém mládeneckém pokojíku v Praze, uprostřed svých milých knih. Přání to bude se vám jeviti zajisté psychologicky nesprávným, ale nemohu si pomoci: vzniklo opravdu na chvíli v mé duši.

Ostatně zakončil se také osudný pro mne den způsobem, který vás nikterak neuspokojí. Očekáváte, že jsem v krčmě pro rozčilení ani sousta nepožil, že jsem letěl na křídlech lásky do kastelu, očekáváte vyznání, slzy, požehnání strýcovo — a tak dále a tak dále.

Ale věci sběhly se zcela jinak. Poslyšte.

Když jsme se vrátili do krčmy, poskytovala nám společnost zadní jizby poněkud změněný obraz. Išpanové seděli již tak těsně naproti sobě, jako by chtěli během večera splynout v jedinou blaženou bytost a blýskavé jejich oči, vpíjící se na vzájem do sebe, potvrzovaly tento úmysl. Fiškal šťáral si parátkem v zubech a naslouchal blahosklonně divoké jakés filipice hromotluka, který se ulebedil naproti němu a bouchal chvílemi pěstí o stůl. Přibylo též několik jiných osob a zde i v přední síni, která upomínala v malém na revoluční konvent, jevilo se patrně, že jsou Chorváti rození řečníci.

Usedli jsme si do honorační jizby mezi rozjařenou společnost a snědli jsme řádně opaprikovaný oběd s plnou chutí. Na to pili jsme, pili ledabylo, ale znenáhla rázněji, až jsem se octnul v rozpoložení, jaké právě jen rozmarný duch révy v duchu lidském zploditi může. Naplnil mne pocit čiré rozkoše, pocit bezměrné podnikavosti a rozpustilosti, pocit přátelství k celému světu. Společnost byla změnila mezi tím opět úplně svou tvářnost. Seděli jsme, aniž bych si byl průběh všeho řádně vysvětliti mohl, všichni kolem dvou stolů, sražených k sobě, išpanové tiskli si se slzami radosti ruce, fiškal hvízdal mi do ucha nějakou odrhovačku, jakýs „plebanuš“ (farář) naproti mně mluvil o botanice a hromotluk stál ve svých obrovských jízdeckých botách na stole mezi námi a řečnil. Učinili jsme ještě pokus, abychom zamezili blížící se anarchii. Zvolili strýce za „stolorovnatele“ a ten nutil nás, abychom prázdnili pěkně po řadě číše na dno a vynášeli nadšené přípitky. Ale než došla řada ke mně, byla již celá společnost promíchána jako hra karet v ruce kejklířově a objímala i líbala se na vzájem. Co jsme dále prováděli, míhá se jen neurčitě v mé paměti; vím pouze, že jsme seděli mezi jiným všichni po řadě koňmo na hřebenu ctihodné doškové střechy a že nám krčmář s jedné strany po žebříku přinášel ohromný pohár, sloužící k přípitkům a zvaný „bilikum“, který putoval z ruky do ruky a na druhé straně, nevím jakým způsobem, se vracel do rukou krčmářových . . .

Jaroslava myslí, že zde mohu zcela slušně přestati. Nu dobrá. Půjdeme spolu raději procházkou na Petřín. K úplnému uspokojení čtenářstva mohu snad ještě dodati, že jsem professorem, což ostatně každý z mých vetkaných, poučných zpráv o Chorvátsku poznati mohl, a že se poněkud zabývám spisovatelstvím, ale bez touhy po velikosti a slávě a s dosti smutnými výsledky, jak dokazuje tato povídka. Krásné jméno Volavec zachoval jsem potomstvu jiným způsobem. Strýcovo přání je splněno.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Když se vlak na nádraží brněnském zastavil, vyskočil jsem rychle z vagonu. Nádraží bylo obsazeno vojskem — před nádražím stály vedety hulánů.

Prošel jsem bez závady a pospíšil do města, jež mělo tentokráte zvláštní ráz. Ulice byly pusty a jen tu a tam potkal jsem nějakou osobu chvátající plaše ulicí. Každých dvacet nebo třicet kroků však jsem potkal buď hlídku vojenskou nebo policejní, občas pak také celá menší oddělení vojska buď pěšího nebo hulánů. Krámy byly zavřeny, a kdybych byl nepotkával vojáky, byl bych mohl za to míti, že jsem se octnul v městě vymřelém. Panovalot ve všech ulicích dusné ticho, rušené jen občas odměřeným krokem obcházejících hlídek, řinčením šavlí nebo dusotem hulánských koní.

Již na cestě a sice v České Třebové byl jsem se dozvěděl, že přijedu do Brna už po katastrofě, která se byla udála den před tím pozdě večer. Jel jsem však přece dále, neboť dokonanou událostí nebylo ještě zadost učiněno mé referentské povinnosti. Také na nádraží brněnském dozvěděl jsem se v hlavních rysech, co se bylo sběhlo, a první mojí péčí bylo dohodnouti se s naším dopisovatelem, abychom nepsali o téže události tytéž podrobnosti. Bydlil od nádraží počítaje takořka na druhém konci města; musil jsem tudíž přes celé město. Třikráte mne zastavily policejní hlídky — vojenské si mne ani nepovšimly — ale když jsem se vykázal, kým jsem a ku komu spěchám, nebylo mi v další cestě bráněno. Dopisovatele nalezl jsem doma; dozvěděl jsem se od něho, že byl už dosti obšírnou zprávu o výtržnostech a krvavé srážce lidu s vojskem napsal a časně zrána do Prahy zaslal. Hlavní úkol referentský byl tudíž odbyt; zbývalo už jen vylíčení některých podrobností, o kteréž v takových případech nikdy nebývá nouze.

Dopisovatel náš vypravoval mi pak, co se bylo událo. Po pondělní demonstrací byl lid vojskem rozehnán; ale v úterý k večeru počal se před stroskotanou policejní strážnicí ve třídě Františka Josefa znovu srocovati. Tentokráte povolána do zbraně celá vojenská posádka brněnská bez odkladu a zároveň žádáno za vojenské posily z nejbližších garnison. Rozjitřený lid srocoval se ve všech ulicích předměstí, v němž byla den před tím hrozivá demonstrace provedena, a jako by na povel srazily se všechny tyto různé tlupy takořka současně ve třídě Františka Josefa. Současně s tímto pohybem lidu objevilo se v předměstí vojsko a uzavřelo všechny ulice, vedoucí ku třídě, v kteréž byly nejčetnější davy rozjitřeného lidu shromážděny.

Asi k osmé hodině zazněl z různých stran lidu pokřik: „Vojsko nás obkličuje!“ Nastal zmatek. Lid valil se pak jedním proudem a obklíčil nejtěsněji ono oddělení vojska, kteréž bylo ve třídě té před kašnou čelem k městu postaveno. Lid volal, aby mu byli vydáni policejní strážníci, kteří byli ubohého tkalce utýrali. Policejní úřadníci a někteří důstojníci napomínali lid, aby se rozešel; avšak rozhořčenost rozjitřeného lidu tím více se zmáhala. Jeden z důstojníkův dal pak rozkaz, aby vojsko s nasazenými bodáky davy lidu rozehnalo. Lid počal couvati. Ale za nedlouho srazily se davy tak těsně, že nemohly couvati tak rychle jak vojsko postupovalo. Nastal zmatený pokřik. Ze všech stran voláno: „Snad do nás nebudete střílet!?“ Mezi tím kdosi z davu hodil kamenem po vojsku, a když vojsko bez ustání s nasazenými bodáky proti lidu postupovalo, hozeno bylo z davu ještě několik kamenů na vojsko. Na to zazněl hlas velitelův: „Palte!“ Vojsko prý střelilo nejprve do povětří, ale hned na to zaduněly rány poznovu — střelenoť přímo do davu lidu. Několik osob bylo zabito, několik raněno.

S děsným pokřikem ustupoval srocený, těsně sražený dav, jak bylo možno, až byla celá třída vyklizena. Za to plnily se ulice sousední. Mezi tím přibylo ještě více vojska od města a rozestavilo se po obou stranách ulice. Lid musil podle vojska a došlo k nové srážce s vojskem. Oddělení vojska, táhnoucí z Josefova setkalo se s lidem z ulic sousedních již vytlačeným — a i zde páleno do lidu . . .

Teprve po desáté hodině podařilo se vojsku zjednati pořádek v předměstí i v městě Jelikož se proslýchalo, že mají se státi v téže noci výtržnosti v městě samém, obsazeny byly hlavní ulice města vojskem, jež zejména na Zelném trhu před divadlem a před radnicí po celou noc pod širým nebem tábořilo.

Potud ve stručnosti zpráva dopisovatelova. Dodal ještě, že osobnost muže, jenž zavdal svou smrtí podnět k demonstracím a výtržnostem, nebyla posud zjištěna. Nikdo prý ho nezná. Městský úřad vyzval dělnictvo všech továren, aby vyslalo z každé továrny deputaci k zjištění, zdali oběšený neznámý muž v některé továrně brněnské pracoval, a ani tímto spůsobem nebylo prý možno zjistiti, kým a odkud by nešťastný muž ten byl.

O tom všem byl však dopisovatel už psal; nezbylo mi tedy než rozloučiti se s ním a vydati se na cestu městem, abych se dozvěděl některé jiné podrobnosti.

Z časopisů brněnských, jež byly v den ten ráno vyšly, dozvěděl jsem se, že v zatýkání původců i čelnějších účastníků výtržností pilně se pokračuje a že už bylo mnoho osob zatčeno. Německé listy brněnské zmiňovaly se též o příčinách jitření uvalujíce veškerou vinu na „rozšířenou agitaci“, a neušlo mi též, že jeden z listů těch zmínil se také o jakémsi známém „hlavním původci“, kterýž však prý posud zatčen nebyl. Koho tím mínil, arci jsem v tu dobu ani netušil . . .

Po přečtení listů vydal jsem se do předměstí, v němž se byly výtržnosti udály. Prošel jsem všemi ulicemi, v nichž bylo došlo k srážce mezi vojskem. Všady jevily se zřejmé ještě stopy politování hodné události. Zde rozbitá nebo prostřelená okna a vrata, onde kulkou sražený kus malty a tu a tam po zemi tratoliště uschlé krve, tak že bylo možno zcela určitě zjistiti, kde byl

někdo raněn nebo usmrcen. Ze stop, jež se v ulicích jevily, bylo možno poznati, v jakém směru bylo vojsko střílelo: v třídě Františka Josefa stříleno bylo směrem k Josefovu a od Horního Cejlu k městu, pak i v příčních ulicích a na Josefově směrem k městu a Zábrdovicům. Nejzřejmější stopy jevily se v Josefově, obzvláště u kašny zde se nalezající, kde bylo několik osob zabito a raněno, pak v třídě Františka Josefa, kde byla policejní strážnice v pravém slova smyslu demolována, dvě osoby zabity a několik raněno. Ve všech ulicích této části města obcházely silné hlídky vojenské a na některých místech tábořilo vojsko pod širým nebem nebo v průjezdech domů. Všady panoval zvláštní onen klid, jenž rozhošťuje se v městech v první den, když je bylo nepřátelské vojsko obsadilo.

Musím se přiznati, že jsem tentokráte úkolu referentskému nikterak nedostál. Po vyslechnutí zprávy našeho dopisovatele, která už byla listu zaslána a po přečtení referátů brněnských časopisů, sepsaných skoro vesměs od očitých svědků, nezbylo mi takměř pranic zajímavého a důležitého, o čemž bych byl mohl referovati. Byl jsem následkem toho poněkud nevrlý a prohlednuv si město vyšel jsem k večeru za předměstí, kde se byly výtržnosti údály, do okolí města.

Slunce chýlilo se již k západu. Já však toho nedbal, nýbrž putoval beze cíle dále, až jsem se octnul něco přes hodinu cesty za městem. Byl jsem prošel třemi vesničkami a podle několika osamělých dvorců. Když pak slunce zapadlo, připomenul jsem si, že jest čas vrátiti se do města. Nastoupil jsem zpáteční cestu bez odkladu. Klidně a volným krokem ubíral jsem se nazpět, jak se mi zdálo, touže vozovou cestou, kterouž jsem byl dříve šel. Domníval jsem se to poznávati dle různých známek, jichž jsem si byl, když jsem se od města vzdaloval, maně povšimnul. Šel jsem takto přes hodinu. Když se bylo už valně sešeřilo, bylo mi nápadno, že nejsem ještě v městě, ba že je vůbec ani zdaleka ještě nevidím.

Potkal jsem dvě vojenské hlídky; ale jsa spokojen, že mne klidně nechaly jíti cestou a nevyptávaly se, kam a proč se ubírám, neodvážil jsem se k dotazu, jdu-li dobře nebo-li snad bloudím. Zrychlil jsem tedy poněkud krok a dával bedlivější pozor, neshlednu-li někde nějakou známku, dle kteréž bych mohl souditi, že jsem nezbloudil; ale nespozoroval jsem více žádné. Byl jsem sice již dříve, dokud mne ještě ani nenapadlo, že mohublouditi, prošel dvěma vesničkami a ubíral se podle několika osamělých dvorců, ale nepovšimnul jsem si jich dosti pozorně a nyní se mi zdálo, že druhá z těchto vesnic a poslední dvorce byly přece poněkud jiné než ony, jež jsem byl na své cestě směrem od města spatřil. Když však i po další půl hodině nedocházel jsem ku městu, ba nikde neviděl ani nejnepatrnější známky, dle kteréž bych byl mohl souditi, že jsem se byl městu aspoň přiblížil, počal jsem nabývati přesvědčení, že jsem zbloudil.

Mezi tím byla se na západě, na severu a z části i na jihu obloha zatáhla mraky, které pomalu, ale vždy výše k zenithu vystupovaly; noční hav, jenž byl krajinu zahalil, byl vždy temnější a za nedlouho nerozeznal jsem před sebou než temné obrysy předmětů ze vzdálenosti asi dvaceti nebo třiceti kroků. Noc však byla dosti příjemna a proto nebyl jsem právě příliš nevrlým, když mne napadlo, že snad ji budu musit strávit pod širým nebem. Jsa však poněkud unaven toužil jsem přece po odpočinku a jsa zároveň pevně přesvědčen, že dříve nebo později k nějaké osadě přece doraziti musím, šel jsem bez ustání vozovou cestou dále. Několikráte octnul jsem se na křižovatkách a snažil se tu orientovati se dle západu slunce a některých hvězd, jež se třpytily na východě, a dal se vždy směrem, kde po mém mínění Brno leželo.

Tak putoval jsem opět asi hodinu a bylo už dávno po desáté hodině, když jsem konečně nabyl úplného přesvědčení, že jsem zbloudil. Nalezal jsem se právě zase u nové křižovatky a byl na rozpacích, kterou ze tří vozových cest, v kteréž se cesta, kterouž jsem byl přišel, rozbíhala, mám se dáti. Orientovati se dle oblohy bylo dle všeho naprosto nemožno a proto zvolil jsem cestu prostřední. Avšak sotva že jsem popošel asi padesáte kroků, zaslechl jsem za sebou z dáli temný štěkot psa.

Zastaviv se naslouchal jsem, zdali jsem se snad nemýlil. Štěkot se opakoval a poznal jsem také aspoň poněkud směr, kterýmž bych se musil dáti, bych se dostal k místu, kde pes štěkal a kde musili býti na blízku i lidé. Bez odkladu jsem se obrátil a dal se tím směrem přes pole. Zpočátku šel jsem zvolna, pak vždy rychleji, až jsem se dal do běhu. Pes zaštěkl ještě několikráte, pak umlkl. Já běžel zvoleným směrem dále. Občas jsem se zastavil a naslouchal, ale neslyše nikde ničeho běžel jsem zas dále přes strniště, bramborovými poli, přes lučiny a mírné vršiny, až posléze asi za dvacet minut zaslechl jsem štěkot psa poznovu. Zazněl po pravé straně a dosti zřetelně; odbočil jsem tedy od dřívějšího směru a asi po pěti minutách zdálo se mi, že vidím v dáli kmitati se mdlé světýlko.

Byl jsem patrně na blízku lidského obydlí a za nedlouho rozeznal jsem před sebou na planině temné obrysy nějaké vesničky. Světlo, jež jsem byl spatřil, bylo dvakráte zmizelo a hned zas se objevilo, a když jsem se přiblížil k vesničce, shledal jsem, že vychází světlo z malé osamělé chatrčky před vesnicí. Zaměřil jsem k světlu a zastavil se před okénkem, abych, bude-li možno, pozeptal se, kde se nalezám. Nahlednuv do světničky spatřil jsem mladou ženu stojící v režné kytlici u stolu, na němž hořel kahánek. Stála nepohnutě upírajíc zrak k podlaze; prsa její byla rozhalená, ruce křížem na prsou složené . . Chvíli jsem se díval dovnitř jsa na rozpacích, mám-li zaklepati na okno anebo vyčkati, až mladá žínka se pohne. Čekal jsem skoro deset minut; žena však sebou ani nepohnula. Trpělivost mne přešla; zaťukal jsem tudíž mírně na okno. Žena sebou křečovitě trhla a vzpřímivši hlavu pohledla k okénku, ale současně pohnula pravou rukou a světlo — shasla . . . Uvnitř jizby nastala tma a žena viděla nyní zajisté zcela zřejmě před oknem temné obrysy mužské postavy, která ji byla z hlubokého zadumání vyrušila.

Zaklepal jsem na okénko ještě jednou a žádal, zdali by mi nemohlo býti povědíno, kudy se dostanu do Brna; však v jizbě nikdo se neozval. Zaťukal jsem poznovu a opakoval prosbu svou ještě třikráte; ale neznámá žena buď že se styděla, že byla někým viděna, buď že byla z jizby té odešla do jiné — neozývala se. Nezbylo mi tudíž než putovati dále k vesničce. Zabočil

jsem kolem malého rybníčku a asi po pěti minutách octnul jsem se na pokraji osady. Z několika statků — bylať to osada dosti velká — ozval se štěkot psů; jinak bylo všady ticho a po lidech nebo po světle nikde ani památky. Prošel jsem skoro celou vesnici, aniž bych byl někde zaklepal. Takměř již na konci osady spozoroval jsem, že štěrbinou dřevěné okenice nízké budovy vychází světlo. Zde tedy někdo bděl. Přiblíživ se poznal jsem navzdor nočnímu temnu, že nalezám se před nějakou hospůdkou. Zaklepal jsem na okenici směleji než bych byl jinde učinil. V sednici zavrčel a hned na to zaštěkl pes a v několika okamžicích pootevřel někdo okenici, na kteronž jsem byl zaklepal.

„Možno zde zůstat přes noc?“ optal jsem se.

„U nás není výsadní hospoda,“ zazněl z jizby ženský hlas a zároveň objevily se v okně obrysy ženské hlavy.

„Zbloudil jsem,“ pokračuju. „Povězte, prosím, aspoň, daleko-li odtud do Brna.“

„Do Brna? — Skoro tři hodiny,“ zní lakonická odpověď.

„A kterou cestou se mám dáti?“

„Kterou cestou? Nesnadno říci — zbloudil byste zase — každé čtvrt hodiny dojdete ku křižovatce . . .“

„Poraďte mi aspoň, co mám počít?“

Na tuto moji otázku hlas více neodpověděl; ženská hlava zmizela. Zaslechl jsem přitlumený hovor v jizbě; patrně se ženština s někým radila, co mi má odpovědít.

(Pokračování)

FEUILLETON.

Elixír bratra Celerina.

„Toho zde si srkněte a uslyšíte andělíčky zpívat!“ — A kapku po kapce s nejvážnější pozorností klenotníka čítajícího perle nalil mi farář Gravesonský dva náprstky lihoviny zelené, zlativé, teplé, jiskrné, vybrané . . . „Jest to elixír bratra Celerina, radost a svatost naší Provence,“ doložil dobrý muž s tváří vítězoslavnou; „vyrábí jej nedaleko odsud v premonstrátském klášteře . . . Nu, nejsou všechny chartreusy na světě proti tomu zde pouhá voda? A což kdybyste teprve věděl historii tohoto elixíru . . . ale poslyšte . . .“

Seděli jsme v jídelně tak svaté a tiché s tou křížovou cestou, rozvěšenou v malých obrazech po stěně s těmi pěknými průsvitnými záclonkami — a farář jal se mi vypravovati prostě a nelíčeně, beze všeho nádechu zlé vůle historku trochu skeptickou a hříšnou zrovna jako některá povídka Erasmova nebo d' Assoucyho:

„Je tomu teď dvacet let. Naši Premonstráti anebo lépe bílí otcové, jak jim naši Provençalci říkají, upadli do veliké bídy; kdybyste byl tenkrát viděl jejich klášter, bylo by vás srdce zabolelo Hlavní zdi i věž drobily se jako perník. Vše kolem kláštera bylo zarostlé bejlím, sloupoví pukalo a sochy svatých trolily se ve výklencích. Ani jedno okno nebylo celé, ani jedny dvéře nepřiléhaly. Po dvorcích a v kaplích hvízdal si vítr Rhódanský do vůle, shasínal svíce, zohýbával olovo v oknech, vyfukoval svěcenou vodu z kropenek. Ale nejsmutněji ze všeho vypadala zvonice; byla tak tichá jako opuštěný holubník a otcové nemajíce peněz na zvon museli ohlašovat klekání klapačkami z mandlového dřeva . . .

Ubozí bílí otcové! Vidím je jako dnes, jak smutně kráčeli při procesí o božím těle v záplatovaných kápích, ubledlí, vyhublí; jakž také ne, když jedli jen citrony a nemastné placičky, a za nimi nejctihodnější převor s hlavou schýlenou už jen od té hanby, že musí vynášeti na boží den svou berlu zbavenou všech zlatých okras a svou mitru z bílé vlny a celou od molů prožranou. Jeptišky jdoucí za nimi v řadě plakaly zármutkem a tlustí praporonošové vtipkovali mezi sebou šeptem pošilhávajíce na ubohé klášterníky: „Špaček v houfu je od jakživa hubená mrška.“ Ba žeť; přišlo to zajisté s nešťastnými bílými otci tak daleko, že se začali radit, nebylo-li by lépe rozletět se po světě a hledat každý pro sebe své zrnečko. —

Jednoho dne, když se o této vážné otázce rokovalo v kapitole, oznámilo se převorovi, že chce být v radě slyšán bratr Celerin . . . Abyste věděl, co to znamenalo, představte si, že byl bratr Celerin klášterním pasákem, to jest, že trávil celé dny přešlapováním z arkady do arkady postrkuje před sebou dvě vychrtlé kravičky, které okusovaly trávu v rozpuklinách dlažby vyrůstající. Až do dvanácti let byl vychováván starou bláznivou ženou někde od Beaux, kteréž říkali teta Bégnonová a když pak ujali se ho mniši, nebyl ubohý pasák s to naučiti se něčemu více kromě pasačení a odříkávání otčenáše; a i tento modlil se ještě po provençalsku, neboť měl mozek jako dubový a duch břitký jako olověná dýka — ostatně byl však horlivý křesťan, ačkoliv trochu potrhlý; pod žíněnou košilí bylo mu volno a bičoval své tělo se zdravým přesvědčením a důrazem!

Když jej viděli vstupovat do konventu tak vyjevené, přihlouple a těžce a zvláště když pozdravoval celé shromáždění s jednou nohou vykročenou, dali se převor, kanovníci, pokladník a všichni do hlasitého smíchu. Dělo se tak vždy, kdykoliv se objevila tato dobrácká cenící se tvář s kozím vousem a s očima trochu potrhlýma; protož se bratr Celerin nezarazil:

„Velební otcové,“ spustil hlasem dobráckým přebíraje mezi prsty olivová zrnka růžence, „je pravda, co povídají, že prázdné sudy zpívají nejlépe. Pomyslete si, že rozrytav si svou beztoho již dost vyštěrbanou hlavu myslím, že nalezl jsem cestu, jak dostati se z té naší miziny. Poslyšte jak. Vy jste znali tetu Bégnonovou, tu hodnou ženu, která mne živila, když jsem byl malý. (Bůh jí buď milostiv, té staré hříšnici! Zpívalať, když se napila, tak leckterou čipernou písničku). Povídám vám tedy, ctihodní otcové, že teta Begnonová znala za svého živobytí všechny horské byliny lépe nebo aspoň tak dobře jako starý korsikánský drozd. Z pěti nebo šesti druhů těchto bylin, které můžeme v horách také my snadno nasbírati, podařilo se jí na konci života svařit elixír zvláštních, nevyrovnatelných vlastností. Je tomu již hezká řada let, ale myslím, že s pomocí sv. Augustina s dovolením důstojného otce převora, dobře-li to chytnu, podaří se mi opět nalézti recept k této zázračné smíšenině. Potom nebude potřeba ničeho jiného, než přelévati to do lahviček a prodávat hezky draho, čímž se konvent pomalounku obohatí jako na příklad naši bratři Trappisté a jiní . . .“

Dále bratr Celerin nemluvil. Převor vyskočil a div jej radostí neumačkal. Kanovníci tiskli mu ruce. Pokladník, ještě více dojat než všichni ostatní, celoval mu uctivě roztřepenou ovrubu kápě . . . Nato odstoupili všichni do křesel k poradě a v témže sezení rozhodnuto, aby se krávy svěřily bratru Trasybulovi a bratr Celerin aby se věnoval s celou duší pálení svého elixíru. —

Jak se dobrému Celerinovi podařilo nalézti recept tety Bégnonové, s jakým namaháním a sněním a bděním, historie nepovídá. Jen to jest jisto, že se ku konci šesti měsíců elixír bílých otců těšil již veliké oblibě. V celém Comtatu a v celém kraji Arlesském nebylo dvorce, nebylo chalupy, kde by v hlubinách špižírničky mezi lahvemi medoviny a zavařených oliv nebývala malá láhevka z hnědé hlíny opatřená znakem provençalským a stříbrnou etiquettou, na níž vyobrazen mnich u vytržení. Díky slávě svého elixíru začali Premonstrátové úžasně rychle bohatnout. Stará věž opravena. Převor dostal novou mitru, kostel pěkná tabulková okna a se zvonice ozval se jednoho krásného rána o velikonocích celý sbor zvonů a zvonečků cinkaje a hlahole co jim hrdla stačila.

O bratru Celerinu, tomto ubohém mnišku, jehož neohrabaností se byl konvent tak často rozveseloval, o tomto bratru

Celerinu nebylo již v klášteře ani řeči. Od těch dob znali již jenom velebného otce Celerina, muže důmyslného a veleučeného, jenž trávil svůj veškerý čas mimo všechny prosté a rozmanité úkoly klášterní zcela osamotněle a zavíral se po celý den ve své tajemné kuchyni, mezi tím co třicet mnichů slézalo hory hledajíc mu vonná koření. Tato kuchyně, kam nikdo, ani sám převor neměl práva vstoupiti, bývala jednou starou opuštěnou kaplí na samém odlehlém konci zahrady. Dobří otcové učinili si z ní ve své prostotě něco tajemného a hrozného a jestli se náhodou nějaký odvážný a zvědavý mníšek, tiskna se k šplhavému révoví, dostal až ku brance, odskočil zase ku podivu hbitě spatřiv tam celý poděšen otce Celerina s čarodějnickým vousem, s lihoměrem v ruce a s tělem nakloněným nad krbem; a co tu bylo rozmanitých retort, obrovských kelímků a křišťálových hadic v podivné směsici a všechno jen jen hořelo v červeném světle padajícím okny . . .

Za soumraku, když zvoněno klekání, otevřela se pomalu branka tohoto tajemného místa a velebný otec ubíral se do kostela k večerní pobožnosti. A to stálo za podívanou, jak jej všichni vítali. Bratři ustupovali mu s cesty a jeden šeptal k druhému: „Št! on zná to tajemství . . .“ Pokladník šel o půl kroku za ním a mluvil s ním s hlavou schýlenou . . . Uprostřed všech těch počestností kráčel otec Celerin utíraje si čelo, s trojrohým premovaným kloboukem pošinutým na zad jako aureola, a rozhlížeje se usmívavě po velkých dvorech s oranžovými sady, po modrých střechách s novými světničkami, bělostných klášterních zdech mezi ozdobným, květnatým sloupením, po kanovnících vykračujících s klidnou tváří po dvou v z brusu nových sutánách.

„Za to všechno jsou povinni mně!“ řekl si velebný otec sám pro sebe a pokaždé, když mu tato myšlenka přišla, odfouknul si pln hrdosti.

Ubožák si to odstonal — uvidíte brzo jak. (Dokončení.)

— Slovanská literatura. Moskevský blahočinný komitét vydal dva svazky sborníku „Родное Племя“, jenž výhradně jest věnován vzájemnému seznamování se pobratimých národů slovanských. Kromě několika zdařilých překladů českých básní od Kolára, Tyla, Hanky a Němcové obsahuje sborník ten celou řadu zajímavých článků o Slovanstvu, zejména o slovanském jihu. V přední řadě dlužno jmenovati důkladnou studii N. A. Popova: „M. P. Pogodin jako slovanský publicista.“ Neméně zajímavé jsou stati „o Dmitru a Konstantinu Miladunových“ od Žinzifova a „Bulharská církevní otázka v r. 1866“ od Popova. Oba svazky pečlivě sestaveného sborníku vyšly redakcí sekretáře komitétu N. A. Popova.

— Novou polskou veselohru Bliziňského „Maž od biedy“ přijalo obecenstvo nadšeně. Též kritika se vyjádřila, že nový plod osvědčeného spisovatele veseloher „Kawaler marcowy“ a „Przezorna Mama“, jest klenotem polské poesie dramatické.

— Z úředních zpráv o utěšeném ruchu v literatuře polské v r. 1877 vyjímáme následující zajímavá čísla. Roku 1877 vydáno ve Varšavě 1132 polských spisů; v tom počtu 36 spisů obsahu jazykozpytného (86.350 exemplářů), 175 spisů obsahu vůbec literárního (348.637 exempl.), 32 filosofických a pedagogických (84.970 exempl.), 22 zeměpisných a cestopisných (84.970 exempl.), 60 historického obsahu (32.780 exempl.), 134 theologických (659.962 exempl.), 76 hudebních skladeb (32.000 ex.) a t. d. Neméně zajímava jsou dáta časopisecká. Vycházelo v minulém roce v samé Varšavě 57 časopisů. Největšímu rozšíření těší se „Kurjer Warszawski“ (12.000 exemplářů); po 6000 odběratelů mají časopisy: „Kurjer codzienny“, „Klosy“ (illustr.) a „Tygodnik illustrowany“. Ostatní časopisy tisknou se nákladem 3000, 2000 i menším počtem. Nejméně rozšířen jest úřední „Warszawski Dziennik“, náklad obnáší jen 480 výtisků! —

— Ruský spolek spisovatelů „Общество для пособія нуждающимся литераторамъ и ученымъ“ čítá, jak oznámeno v poslední valné hromadě, 587 členů. Výdej v r. 1877 obnášel celkem 30.097 rub. 71 kop.; totiž podpory spisovatelům (až 500 rub.), vdovám a sirotkům (částky 200, 160 a 85 rublů), příspěvky na pohřby, stipendia atp. Nový příjem ku základnímu kapitálu 78.375 rublů obnášel 28.662 r. 21 kop. K této zajisté značné částce přispěl car 1000 rub., pan Krajevskij 2000 rub., několik členů carské rodiny a četní dárcové. Spolkové jmění na rok 1878 obnáší 76.940 r. 35 kop.

— Nákladem známého knihkupce Zawadzkého ve Vilně vyšel v těchto dnech poslední díl znamenitého spisu polského „Rys dziejów literatury polskiej Zdanowicza w opracowaniu Leon Sowiňského.“ Z materiálu, jenž Zdanowicz ku sepsání tohoto záslužného díla zanechal, zpracoval Leonard Sowiński dva první díly, tím způsobem, že ostatní tři hrubé svazky jsou téměř úplně samostatnou, novou prací. *E. J.*

— Opera. Když asi před půl druhým letem poprvé pomýšleno na uvedení hudby Ambr. Thomasa na české jeviště, divili jsme se, že nezvoleno hned dílo, které by skladatele poměrně nejlépe bylo odporučovalo — totiž jeho zpěvohra „Mignon“. Nebylo tenkrát žádných ohledů, které by byly odůvodňovaly volbu „Hamleta“, v němžto poznali jsme dílo v zevnějšku sice důkladné, však hlubšího duševního podkladu postrádající — nám nezpívala Ofelii Nilsonova, které opera tato má co děkovat téměř za všechen úspěch, jehož se na jevištích domohla. Nyní teprve napravena tato chyba, neboť minulou neděli poprvé předvedena byla návštěvovatelům českého divadla „Mignon“, a sice za okolností dosti příznivých — totiž s vynecháním mnohých rozvláčností partitury a se slečnou Chiomi v titulní úloze. — Není pochybnosti, že i „Mignon“, ačkoli co do volnosti koncepce Hamleta značně předčí, jest z velké části ceny jen relativní a v úspěchu až příliš závislá od způsobilosti umělců výkonných. Skladatel patrně zná se v teatrálních efektech, jest velmi vzdělaným hudebníkem a dovede proto, popřáno-li mu zavládnouti výborným pěveckým a orkestrálním materialem, tak dobře zakrýti kardinální vadu své komposice, totiž chudost fantasie, že i v sebe střízlivějším posluchači vzbudí občasně živý interes. Působivá a svým hudebním obsahem zajímavá místa opery „Mignon“, z nichž některé i krásnými možno nazvati, náleží vesměs živlu lyrickému, nenaskytují se však dosti zhusta, aby mohla zabrániti dlouhé chvíli, která zmocní se nás následkem mdlé dikce a nedůstatku dramatické živosti ostatní hudby. S hlubším citem neb s dramatickou opravdivostí nesetkáváme se nikde — Thomas dovede pobavit, ano zajímat ale nikdy uchvátit posluchače — O zpěvu slečny Chiomi nemůžeme než opakovati, co jsme u příležitosti jejího prvního vystoupení na našem jevišti byli pronesli. Hlas její poněkud sesílil, ale co do pružnosti nezískal, — dosud vadí jí vrozená křehkost organu všude, kde lehkosti v zpěvu jest nevyhnutelně zapotřebí; též intonace není všude jasná. Jako vždy tak i co „Mignon“ zajímala nás více hrou nežli zpěvem; slečna Chiomi jest co herečka talent neobyčejný, nabyli jsme tohoto přesvědčení řadou výtečných výkonů, ku kterým i „Mignon“ důstojně se řadí. Zdá se nám jen, že ji snaha po dokonalém výrazu vede někdy příliš daleko; spůsob, podle kterého pro sebe menší hnutí duševní, ano takořka pro každé pronešené slovo hledá též určitou manifestaci zevnější, nenalezá svého odůvodnění ve skutečnosti, a obohacuje jen detaily na ujmu celku. Úplného uznání zaslubuje v zpěvném ohledu „Filina“ slečny z Ehrenbergů; ne-li zjevem, tož zajisté že zpěvem jest tato Filina Mignoně sokyní velmi nebezpečnou; úlohy Lotharia, Viléma a Laerta jsou pány Čechem, Vávrou a Stropnickým výborně obsazeny. Podotýkáme ještě, že, udrží-li se „Mignon“ na operním repertoiru, bude nutné zapotřebí poopraviti mnohé nesprávnosti textu, jimiž překladatel naši mateřtinu obohatil. *—la.*

Listárna redakce.

„Karamzín“: Schází průhlednější dikce, nic jiného nevadilo by uveřejnění. Pošlete také ostatní. — „B. V. L“.: Zachovejte jen tutéž opravdovost, ostatní přijde. — „Literát“: Musí se počkat až zase něco přinese. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: —„abc“. — „Jar. Turkovič“. — „Z Kouřími X.“ — $\frac{XV.}{ab}$ 12“. — „Š. Č“. — „Arnošt.“ — „Jaromír Slovan“.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpoledni.

ROČNÍK VI. | 20. června 1878. | ČÍSLO 17.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

„Ach, nyní chápu vše!" pravila s trpkým smíchem. „Slyšela jsem bývalé vaše kollegy o neočekávaném vašem zbohatnutí mluviti a o smutném účinku, jaký prý to nenadálé štěstí na váš mozek mělo. Smáli se vašim nápadům. Pán prý si hraje na pašu. Vaše vznešenost zpomněla si na ubohou choristku a zdálo se vám ve vaší nudě pikantním žertem polekat ji únosem. Jaké ohledy byste také na takovou osobu bral! Ostatně podařilo se vám pouze mne rozzlobiti, nikoli ale postrašiti!"

„Já tě miluji, dívko, miluji tě horoucně!" šeptal Kosmas místo odpovědi, „viz, klečím před tebou a kladu ti celé své bohatství k nohoum."

Dívka vypukla v smích a pak mluvila s trpkou ironií:

„Jste směšný, pane, a věru málo vynalezavý. Z kterého melodramatu deklamujete a kdy vpadne pohnutlivá hudba v proud sladkých vašich slov? Prosím, udělejte tomu výstupu konec! Nemiluji ani dost málo svoje řemeslo a byla jsem již po celý večer statistkou, chci domů."

„Proč spěcháš odsud?" tázal se Kosmas roztržitě, smíchem jejím rozladěn.

„Jak nevinná to otázka!" zvolala s novou ironií dívka. „Ale odpovím na ni. Nuž nelíbí se mi tu, připomíná mi zde vše přes příliš divadlo! Místo mramoru vidím zde nevkusný štuk, pozlátko místo zlata. Vše je zde padělané jako mdlé ty naše galanterie, vše směšné, váš kostym jako vaše odalisky od baletu. Jste spokojen s mou upřímností a s jasností mé odpovědi na roztomilou vaši otázku? Nuž zavolejte tedy svého černocha, který nejspíše také jen sazemi zbarven jest, a kažte mu, aby mi dvéře této síně a toho domu otevřel."

Kosmas byl vše očekával, jen ne chladný ten posměch, jen ne toto opovržení. Výčitky, vášeň byly by snad měkkou jeho povahu k boji, k bezmezné náruživosti schvátily, ale posměch její zdrtil jej úplně. Krev, která se mezi tím co o své lásce s Damianem mluvil, tak prudce byla rozbouřila, ztuhla mu nyní téměř v žilách a hluboká bolest zmocnila se jeho duše.

„Dívko," pravil chvějícím se hlasem vstávaje a potáceje se bolestí jako zpitý, „dívko, ty nevíš, jak tě miluji, ty nevíš, jak hluboce jsi mne dříve již a nyní opět ranila. Ty nevíš, že jsem tě dávno miloval, než jsi onoho rána do divadla přišla, by tě přijali do sboru. Ty nevíš, jak jsem po tobě práhl jako slepec po světle, jak jsem na kolenou před svým oknem po tmě ležel v podkrovní své komůrce, odkud jsem do tvého okna, do tvé komůrky viděl! Ty nepozorovalas moje pohnutí, mé slze, když jsi tenkráte na zkoušku zpívala, ty neuhodlas hluboké, vážné, velké moje pohnutí, když jsem ti za kulissemi o lásce své mluvil. Ty neuvěříš, že uprostřed svého bohatství, svého záviděného štěstí jsem jen po jediném blahu toužil, po tvém pohledu! Ó ty jsi plna trpkosti, tys ledová a bezcitná jako kámen! Nevážím si tvojí cnosti, neb ty nemáš víry, ty nemáš lásky, ty nemáš tepla ani světla. Ó jdi, jdi! Nezdržuji tě více. Jsem směšný, ano uznávám to, ale tak jak já tě miloval, nebude tě již nikdo v širém světě milovati. Kdybys lásky takové hodna byla, byla bys mne uhodla! Buď s bohem! Hřešil jsem proti tobě, vášeň moje strhla mne k činu, který jedině jí snad omlouvati lze, ale ty splatilas mi s úroky, a nemám více zač tě odprositi! Já tě urazil, ty ale vrazilas mi dýku do srdce!"

Líce jeho byly bledé, ruce mu klesly po bok a zničen opíral se o sloup jako zbaven života. Hlas jeho byl tak vroucně zněl, oko tak tklivě, tak výmluvně plálo, že srdce dívčino se v ňadrech jejích soustrastí pohnulo. Přistoupila o krok blíže k němu, byla jako zázrakem změněna; tvář její byla tak bledá jako jeho a slza třásla se na temných řasách krásného jejího oka.

„I kdybyste lhal a znova žert si ze mne tropil," pravila tichým, hlubokým a rozechvělým hlasem, „i tenkráte bych vám děkovala za tu lež a za ten žert, děkovala za krátkou tuto illusi. Nikdy co na světě tomto dýši, nezachvěl se ještě hlas ke mně mluvící něžností neb láskou, jaký div, že jsem tvrdá, nedůvěřivá, uzavřená? . . . Odpusťte mi! Odpouštím vám též."

„Ó dívko, dívko!" zajásal Kosmas a chopil ji za obě ruce, „ty věříš v moji lásku? Konečně! Ach neodcházej více ode mne, buď mou, na věky mou! Nechci a nemohu bez tebe žíti! Buď paní mého osudu, buď ženou mou! Netřeba ti se zardívati, vyhnal jsem ženštiny, kterés zde viděla, kterých jsem si nikdy nevšiml, a není jich více pod touto střechou! Odpověz, chceš býti mou?"

Dívka zavrtěla hlavou.

„Jak,“ zvolal bolestně, „ty mi ještě, ještě nevěříš?“

„Věřím,“ odpověděla upírajíc temný, snivý zrak svůj na planoucí jeho tvář.

„Proč tedy váhat?“ tázal se.

Pohnutí její bylo zmizelo, obličej její byl vážný a klidný.

„Poněvadž vás nemiluji,“ zněla prostá její odpověď.

Kosmas vrhl sebou vší silou jako smyslů zbaven na práh komnaty.

„Nepustím tě více z toho domu!“ zvolal zoufale, „ty miluješ jiného a nedopřeju nikomu pod širým nebem tvojí lásky. Tys vězněm mým! Budu tvým otrokem, uposlechnu každého hnutí hrdých, královských tvých brv, budeš zde panovnicí, ale nevyjdeš více z toho domu, pravím ti! Nepustím tě, nechť přijdou tě z mé moci vyrvat!“

Dívka hleděla upřeně a udiveně na něj, vášeň jeho účinkovala na ni jako mocné, neodolatelné kouzlo a pýcha její vzpouzela se marně proti slabosti vzmáhající se v jejím nitru. Musila připustiti, jakkoli se tomu bránila, že jí Kosmas nebyl tak lhostejným jak se sám domníval. Pravda, nemilovala ho, zdálo se jí aspoň tak, ale celá její bytost byla se tehdy zatřásla, když na divadle o lásce své k ní promluvil. Nevěřila tehdy v opravdivost jeho slov, ale pohled jeho pronásledoval ji dlouho, dlouho ve snu. Nyní neměla již pochybnosti o hloubce a pravdivosti jeho citů. Duše její, po celý život po lásce marně prahnoucí, jásala v ní, hudba jeho hlasu plnila ji kouzlem . . . A za dveřmi toho domu ležel smutný svět! A přece musila překročiti práh, vedoucí ji v poušť! Jakým právem mohla zde zůstati? Vždyť toho muže přece nemilovala. Vzchopila se. Zdravý rozum žádal, aby odešla.

„Vy nemůžete chtíti, pane,“ počala nuceně žertovným tónem, „bych celou noc na tomto divanu proseděla? Pusťte mne, jest věru čas.“

Kosmas sebou nehnul.

„Nepustím vás,“ odpověděl, „řekl jsem vám to.“

„Ale vždyť to nemožné!“ bránila se dívka. „Ostatně nemiluji jiného, jak se domníváte, vyznávám se, chcete-li to vědět. Celý svět jest pro mne prázdný, nikdo se o mne nestará, nemáte nejmenší příčiny k žárlivosti, milujete-li mne jak tvrdíte.“

„Nepustím vás přece!“ zvolal tvrdošíjně Kosmas. „A když celý svět prázdný a pustý pro vás, proč odmítáte tedy přátelské ruky, která se vám podává? Hleďte na mne! Jsem nešťastný, neb jsem tak opuštěný, tak osiřelý jako vy, a bohatství moje neuhasí žízeň moji po blahu, nevyplní prázdno mé duše! Kdyby choroba moje byla tělesná, neváhala byste snad usednouti u mého lože, věnovati péči svou mému zdraví, kdybych vás o to na kolenou prosil, jak zde před vámi ležím! Ale vy mi nemůžete brutálnost mého přítele odpustit! Vy nemůžete mi odpustit, že jsem vás unésti dal!“

„Můj ty bože, vždyť jsem vám již odpustila!“ odvětila dívka zmateně. „Svoluji, bychom si byli přátely . . .“

„Tedy zůstanete se mnou?“ zajásal Kosmas.

„To jsem neřekla!“ bránila se dívka.

„Oh, vy bojíte se o dobré své jméno!“ pravil Kosmas, „ale zapomínáte, že je tím nezachráníte, jestli přátelské moje návštěvy ve vlastním svém bytě přijímati budete místo ve svých komnatách pod střechou toho paláce. Bude to trpké čísti podezření na tváři těch přece tak lhostejných lidí. Kdybyste ale zůstala zde, pomlouvali by vás sice též, ale nepřicházela byste s nimi v styk, utvořil bych kolem vás svět jiný. To co jste zde viděla, byl nešťastný pokus utvořiti si idealní, poetické okolí, ale s vaší pomocí podařilo by se snadno . . . Odstranili bychom vše, co se vám zdá směšným, žili bychom idealům svým, životem křivě posouzeným sice, ale plným čistých radostí a vzletu!“

Dívka neposlouchala dále, byla se opět hluboce zamyslila, oko její upřené na květoucí kameliový strom stávalo se čím dále tím snivější, celé nebe poloshaslých tužeb a blouznění probouzelo se jí v duši.

„Co se této noci se mnou děje, jest věru báji podobné,“ pravila posléz. „Zdá se mi, že sním. Vy neznáte mne, pane, vy nevíte, jak mysl moje těkavá a dobrodružná, vy nevíte, jak mne vše netušené láká, vábí — oh věru vy mne uvádíte v pokušení!“

Kosmas ležel jí opět u nohou a chopil se nadšeně její ruky.

„O prosím, rozumějte mi dobře!“ smála se, „a přede vším vstaňte. Lze přece s vámi chladně a rozumně promluviti?“

Kosmas byl unešen rozmilým tónem, kterým nyní mluvila, a usedl vedle ní.

„Mluvte,“ prosil, „budu klidným a rozumným.“

„Za to, zdá se mi, budu já nerozumná až k neuvěření. Chci se dopustiti největší pošetilosti, jaké se snad dívka od začátku světa dopustila. Nemiluji vás — ale chci s vámi zůstati.“

Kosmas vyjel jásavě.

„Cítím v sobě jakousi bojechtivost, vzdorovati společnosti a panujícím v ní náhledům,“ pokračovala dívka, „a dopouštím se pošetilosti věru více z bravury než následkem vaší výmluvnosti. Chci býti zcela upřímna: vyznávám se, že jste mne pohnul, hluboce pohnul. Získal jste si ve mně věrného přítele — nic víc nic míň. V očích světa budu platit za milenku, kterou si vydržujete, nedbám toho. My světem opuštění a odstrčení požíváme aspoň té jediné výhody, že nám netřeba bráti ohledů. Oddala bych se muži, kterého bych milovala zcela, a neznám jiného soudce než své svědomí. Ostatně se o mne nikdo nestará, jak jsem vám již několikráte pravila. Dejte mi ale čestné slovo své, že mne nebudete trýzniti vynucováním lásky, které necítím, že se všech podobných útoků na mou osobu, jako byl dnešní, na vždy vzdáte . . . Nebude-li přátelství naše takové, jak si to představujeme, zklameme-li se vzájemně v osobách svých, rozejdem se bez reptání a bez výčitek.“

Bizarrní tato smlouva zdála se dívce býti docela střízlivou a Kosmas považoval ji za docela rozumnou; ostatně šeptalo mu cosi, že to, čím se dívka řídila, nebyla pouze žízeň po dobrodružství ani pouze vytknutá bravura vzdorovati řádům společnosti, ale že i jeho osoba, třeba i malý jen úkol, při rozhodnutí jejím hrála. Podal jí radostně ruku na znamení, že se vším souhlasí.

„Cítím se k smrti umdlena,“ pravila dívka, „a ráda našla bych nějaký tichý útulek pro krátké ty hodiny, zbývající ještě z této noci.“

Provedl ji celou řadou komnat, by si sama stánek pro noc vyhledala. Rozhodla se pro malý kabinet s pohovkou a rozloučila se s Kosmou. V krbu z modrožilkovaného mramoru byli oheň rozdělali a pokoj byl rudou září jeho naplněn. Dívka usedla na pohovku a hleděla zamyšleně do plamenů. Celý prapodivný děj dnešního dne táhl jí myslí. Připomínala si svého leknutí při únosu, svého překvapení, své nevole v harému, brzy ale zaplašil tichý ohlas těch vášnivých, tajemných zvuků Kosmova hlasu všechny ostatní upomínky a dojmutí jevilo se jí na tváři. Hned na to ale usmála se při zpomínce na vlastní svůj podivný návrh, tak dobrodružný a nenadálý. Vypukla v tichý smích, na úsudek světa nevzpomněla vůbec více, byla čistá a hrdá. Vědomí, že jest milována, plnilo ji nikdy před tím necítěným štěstím, a hlava její klesla jako pod tíží té myšlenky na podušku; oči její zavřely se, perleťový záblesk zubů zahrál mezi růžovými rtíky a s úsměvem blaha v duši a s září útulného ohně na líci usnula tiše jako když se kalich květiny zavře když slunce zapadlo. —

III.

Když se dívka druhého rána probudila, lekla se svého počínání, které se jí včera tak málo podivným bylo zdálo; bylo jí nevolno. Přes tak častokráte opakovanou lhostejnost k úsudkům světa přelítl přece temný ruměnec její tvář, když uviděla úsměv snižující důvěrnosti na obličeji ženštiny, která jí nyní čerstvou vodu v stříbrném umývadle, všelijaké toiletní náčiní a hedbávný župan s dlouhou vlečkou přinesla. Nepřijala ničeho mimo vodu, zůstala ve svém temném vlněném šatu a nevyměnila svoje prosté náušnice ze stříbrného filigránu za třpytící se šperky původně nejspíše pro harém zakoupené. Vedli ji do komnaty, kde Kosmas jí již očekával. Všechna orientalská nádhera byla odtamtud zmizela a prostá garnitura z černého atlasu s karmazínovými taktéž atlasovými knoflíky zaujímala místo dřívějšího skvělého a fantastického nábytku. U bílého mramorového krbu stál pro dvě osoby krytý stůl a dvě pohodlná křesla. Kosmas byl do elegantního, prostého evropského obleku oděn a dívka byla poněkud zklamána. Bylať mu včera sice řekla, že kostym jeho směšný, ale v hloubi duše byla se malebnému tomu kroji, fantastickému tomu vzezření přece jen obdivovala. Ostatně přiznala si, že i v tom všedním, střízlivém obleku byl Kosmas nad míru zajímavým a sličným. Pozdravil dívku uctivě a čistý, takořka dívčí výraz jeho jasného oka budil důvěru, přátelství, ba jakési pohnutí v jejím nitru. Vedl ji ku stolu a přinesli snídaní: čaj, kávu, vejce a pečivo. Dívka zaměstnávala se naléváním čaje, podávala Kosmovi a prosté, přirozené toto počínání zastíralo úplně rozpaky prvních okamžiků shledání. Zdála-li se dívka úplně zdomácnělá, byla rozpačitost Kosmova tím zřejmější, nevěděl, jakým tónem s ní mluviti; obávalť se, by ji mimoděk zamilovanými vzdechy a pohledy nenudil. Nastalo dosti dlouhé mlčení, které by se snad bylo trapným stalo, kdyby je dívka nebyla posléz přerušila. Postavila svůj koflík na stůl a hrajíc si chvilku lžičkou počala mluviti:

„Nevím věru, pane, co si o mně myslíte,“ pravila, „nevím sama, co si o sobě myslit mám. Jak mohla jsem se jen podobné pošetilosti dopustit! . . . Myslím vskutku, že mne divadelní úprava vašeho domu, váš kostym, vaše výmluvnost, vaše vášeň na okamžik zdravého rozumu zbavily! Dnes hledím na vše o mnoho střízlivěji, doufám, že vy též . . . Nahlížíte, že není přece jen možné bych s vámi žila, s vámi pod jednou střechou bydlela!“

Kosmas chtěl vyskočiti, potlačil ale prudké svoje hnutí a odpověděl pak za chvilku docela klidně:

„Na tuto věc možno hleděť se stanoviska dvojího; se stanoviska světa a se stanoviska n a š e h o. Se stanoviska prvního jste věru ztracena; dnes již nebude únos váš tajemstvím, můj přítel byl příliš nediskretním a jedna z bývalých vašich kollegyň hrála hlavní úlohu v jeho intrice. Ostatně ztrávila jste noc pod mou střechou . . . Vy vidíte, že jest příliš pozdě rozvažovati o tom co řekne svět!“

Dívka zbledla lehce, brzy ale zdála se opět klidnou, tón, kterým Kosmas s ní mluvil, dodával jí přes pobuřující jeho slova důvěry k němu, neboť nebylo nejmenší stopy nějaké vítězoslávy ve zvuku jeho hlasu neb v pohledu jeho oka.

„Dobře,“ pravila s úsměvem, „a nyní řekněte, co se vám zdá se stanoviska, které nazýváte n a š í m.“

„Věc jest pak velmi prostá!“ zvolal Kosmas. „Miluji vás a vy mne nemilujete. Chtěl bych, byste byla mojí ženou, a vy, necítíc žádné lásky ale dosti náklonnosti ke mně odhodlala jste se státi se mojí sestrou. Přijímám vděčně ten dar, to vzácné dobrodiní. Kdybyste byla dítětem a já vás přijal za vlastní, nedivil by se nikdo; přijímám vás za sestru a věc jest táž s tím toliko asi rozdílem, že nikdo neuvěří v čistotu našeho poměru. Mám se tedy snad proto vzdáti svého blaha, poněvadž svět nezná vás a nezná hluboký pocit úcty, který jako stín nerozlučně s láskou mojí spojen? Máte vy velkodušnost svou zapříti, poněvadž ten neb onen ramenama pokrčí? A to je jediné hrozící vám nebezpečí! Nemiluji vás pobouřenými smysly, miluji vás vší silou duše své. Mohl by ovšem někdo říci: a což, dívko, změní-li se city tvoje, promluví-li konečně i smysly tvé? Vy víte, že bych vás pak od onoho šťastného okamžiku považoval za svou ženu!“

Ruměnec přelítl její tvář a pravila rychle:

„Ale zbývá ještě jedna záhadná věc! Nerada se jí dotýkám, není ale pomoci! Nevidíte, že to pobuřuje delikatessu každé poněkud samostatné neodvislé povahy, přijímati výživu svou co dar z ruky cizí?“

„Jsme bratr a sestra a vy mluvíte o cizí ruce!“ zvolal s výčitkou, „a konečně, nemohu za velikou hlubokou svoji lásku prositi o tu malou almužnu, kterou byste mi obětováním své třeba oprávněné pýchy podala?“

„Pane, vy jste sofista,“ usmála se dívka, „a já nejsem silným duchem. Kladu ostatně tak malou váhu na peníze jako vy a nedělám si proto velkých skrupulí. Doufám, že se dožiju dne, kdy i vy nebudete více bohatým, máte znamenitý talent přivésti se na mizinu. Pak bude času dost dokázati vám, že mluvím upřímně.“

Podala mu ruku a on ji srdečně a vroucně stiskl. Zamlčeli se oba a dívka počala za chvilku takto mluviti:

(Pokračování.)

*

Legenda o sv. Prokopu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

XI.

Rozdělení práce.

„Jménem Otce, Syna, Ducha,“
pravil v radě k bratřím Prokop,
„opatem jste zvolili mne,
velkou tíži na má bedra
uložili nestatečná.
Nuže slyšte, co já Prokop,
sluha boží, který v poušti
hledal Boha dvacet roků,
mluvit chci k vám v této chvíli:
líp se daří každá práce,
když víc rukou se jí chytí,
deset sekcr dřív dub sklátí
nežli ruka bez toporu,
nás tu třináct k svaté práci
podle vzoru apoštolů.
Velikým jest dílo naše:
tato poušť, jež plna lesů
neschůdných a bažinatých,
kde na skále hnízdí supi
a pod skalou rys a medvěd,
má se námi státi rájem;
z našich dlaní vypučeti
květ má s klasem, naší rukou
má být spoután bystrý ručej,
aby lidí pomocníkem
stal se místo jejich soka.
To jest dílo našich rukou,
větší však má úkol slovo,
slovo pravdy, povznešení,
útěchy a lásky boží,
kterým k lidu mluvit máme
v svaté řeči jeho otců.
I zde v duších lidu, které
neschůdny jsou jak ty hvozdy
a jak ony plny zvěře,
vášní, hříchů a zlých zvyků
zde zas kouzlit máme slovem
myšlenky květ s plodem činu.
Veliké jest naše dílo.
Nuže k práci rozdělme se,
každý chytni v ruku topor
dobré vůle, pevné snahy,
a ten dub se skácí dříve
nežli kdyby v nesvornosti
z jiné strany jal se každý
tesat, bušit, řezat, sekat,
kolos ten by též v svém pádu
zasáhnul vás pracující.
Opatem jste zvolili mne,
slyšte, jak sám vyměřuji
obor svojich povinností.
Ku každému dílu první
dostavím se, poslední však
opustím já místo práce;
před kohouta písní první
skočím s lože a vás všecky
podle stáří půjdu zbouzet,
ku práci chci přibližeti,
všady první při modlitbách,
poslední však k odpočinku
u stolu, též na nejzazším
seděti chci místě vždycky.
Bratři, jako děti k otci
přitulte se ke mně každý,
budiž přímost mezi námi,
láska s námi, shovívavost,
odpuštění, trpělivost,
říkejte mně prostě „otče.“

Zaplesali všickni bratři,
tiskli ruce Prokopovi,
který dále pokračoval:

„Čtyři živly dohromady
tkají věčné roucho boží —
oheň, země, vzduch a voda,
dva z nich, zem a vodu, svěřil
člověku Bůh, aby jemu
sloužily a pomáhaly
k uhájení živobytí,
dva vyhradil pouze sobě,
vzduch dal andělům a ptákům,
aby mezi ním a lidmi
prostředníky byly, v oheň
pouze sám on oblcká se,
ať již sluncem hřeje zemi
aneb hvězdami jí žehná,
neb ve mračno zahalený
na křídlech svých blesků litá.
Vždycky věčná buď mu chvála.
Nám dal k správě zem a vodu.
Bratři, vložte ruku k srdci
a pak vložte ruku k dílu.
Dvanáct bylo apoštolů,
rybáků jen prostých dvanáct
a hle, oni proměnili
země tvář, týž Bůh je s námi.
Vizte zem a mějte soucit
s touto matkou všerodící,
zraníte-li ňadra její,
buď to pouze, zlaté klasy
by scelily tuto ránu,
skácíte-li v svatých hvozdech
jeden strom, hned v školce svojí
vsaďte jiný. Věřte jistě
že zem cítí jako lidé.
V naše ruce vše nač zříte
složeno jest k zdaru, k vzkvětu,
já sám když jsem žil tu v poušti
byl jsem vším, já lesy kácel,
oral půdu, chytal ryby.
Nyní zvol si každý práci
podle svojí chuti, nebo
jakou dříve zabýval se,
klášterní než složil sliby.
Koho těší jíti brázdou
za pluhem, kde ptáků hejno
hlasným obletá jej rykem,
koho těší srp a kosa,
plné vozy klasů plných,
opratě hned chop se čile
rolníkem buď, pracuj v Pánu
kterak srdce tobě káže.
Kdo zas rád máš husté lesy
a jich písně mnohohlasné,
větrů bouři v jejich strunách,
slunce zlato v jejich listí,
rosné kapky v jejich mechu,
tobě lesy odevzdávám,
dodávej z nich všecko dříví,
k nástrojům jež zapotřebí,
ale rovněž sázej, štěpuj,
především však plaché zvěře
nebuď lovcem, buď jen strážcem.
Komu pohled příjemný jest
na řeku, když v slunci dřímá
o polední v zlaté páře,
neb když bouří rozlícená
tepe v břehy až to stříká
na vše strany diamanty;
osedlej si její vlny,
uzdu hoď do hřívy jejich,
ať se pění, ať se práší,
buď u řeky převozníkem
jako druhdy svatý Krištof,
v noci choď po březích řeky,
houkej v dálku, zabloudilý
by tě brzy slyšel chodec,
na druhou jej převez stranu
a když jako smetí vichr
zmítat bude tvojí lodkou,
vykasej se a skoč do vln,
chyť na bedra zbloudilého,
o kyj svoji opírej se
a Pán, který dal ti vůli,
sílu též ti neodepře.
Ve dne chytej šupinatý
hlubin rod a mysli při tom
na duši, jež Pánu získat
první tvou je povinností.“

Souhlasili všickni bratři,
tiskli ruce Prokopovi,
který dále pokračoval:

„Živly dva Bůh vyhradil si,
vzduch a oheň, v kterých bydlí,
z dvou též živlů bytost lidskou
sestrojil si přeumčle,
z duše, z těla; těchto obou
dbát má člověk na své pouti,
duši tuží přemýšlení,
tělo tuží stálá práce,
často ale unavené
obé žádá odpočinku;
nechte ducha toho sami
v chvíli šťastné andělové
na bílé si chytnou křídlo,
ale tělo, hmota líná
jíst chce, pít chce, spáti žádá;
tím v ní opět síla vzplane
olejem jak oheň lampy.
O kuchyni dbáti dlužno,
o sklep též a zásobárny,
aby chudým mohlo zbýti
vždycky dosti k nasycení.
V této péči, v správě domu
střídati se budou bratři,
losem určí mezi sebou
a kdo zvolen, trpělivě
na týden se chopí díla.
K službě boží ale všickni
pilni budem dohromady,
o půlnoci zazní žaltář,
před svítáním vstanem k hoře,
mezi jídlem o polední
budiž čítán život svatých.
Jménem Otce, Syna, Ducha,
domluvil jsem bratři moji,
opakuju ještě jednou:
Milujte se všichni spolu.
Shovívaví buďte k sobě,
nebo láska — to je všecko.
Ctěte zem, již vzděláváte,
mějte rádi každé zvíře,
včelu, která med vám dělá,
vola, který chleb vám chystá,
laní, jež vám mléko skýtá,
vlka, jenž vás učí bdíti,
medvěda, jenž k smíchu nutí,

hlavně ale pod římsami
kláštera a chrámu, bratři,
vlašťovičkám přejte hnízda.“

Dohovořil svatý Prokop,
zajásali všichni bratři,
slíbili mu poslušenství,
slíbili si svornou lásku,
rozdělili mezi sebou
lesy, pole, vodu, klášter,
odešli pak po své práci.

XII.

Zápisky Rarachovy.

V svátek Máří Magdaleny
slavnost byla na Sázavě
hlučná, četně navštívená
od poutníků z blízka z dáli.
Prokop sám chtěl sloužiti mši,
bratr Cyrill, jehož slovo
plné svaté výmluvnosti,
řeřavé jak uhlí bylo,
nade hlavou hříšníkovou
mluviti měl o pokání,
o té krušné pouti k němu,
ostatní pak mniši měli
přisluhovat svaté službě
se svícemi rozžatými,
nebo v kůru dělat hudbu,
zpívajíce velkým hlasem
starodávné písně otců.
V tento den se přihodilo
legenda co vypravuje.

Časně ráno po svítání
do lesa si Prokop vyšel,
chtěje mysl osvěžiti,
myšlenky své sebrat chtěje
jak to žádal svatý obřad.
Na nízký tu vystoup' vršek,
rozhlížel se šírým krajem,
kterak davy lidu pílí
v pestrých šatech ku Sázavě.
Na velký chtěl sednout balvan,
na kterém vždy v rozjímání
vonnou lázeň ducha nořil;
tu však k svému překvapení
Raracha zřel, jenž tu seděl,
nohama se opíraje
o protější skálu, v prackách
držel velkou oslí kůži
oškrábanou, vyhlazenou,
jak z archivu klášterního
by ji ukrad', rovnou oněm,
na nichž dobrý bratr Jirman
opisoval písmo svaté
zdobným písmem, pestré kraje
okrašluje rudou barvou.
V kůži bílou tuto Rarach
zatínal vší silou zuby,
prackami pak natahoval,
vytahoval, roztahoval,
jak jen mohl na všech stranách;
Prokopa si ani nevším',
šklíbal se jen škodolibě.

„Co tu děláš pekel zmetku,
promluv, či mne neznáš více?“

„Jak bych neznal, boží sluho,
nejsou posud zahojeny
moje rány od orání.
Co tu dělám? viděls dobře,
domysli se, ipse vtip se.
Dnes je svátek na Sázavě,
množství se tam sejde lidu:
kalné vody, valné lovy.“

„Co s tou kůží?“ ptal se Prokop.

„Rač jít se mnou, sluho boží,
nevíš sám že čas jít domů,
poslední již poutník zmizel,
v chrámu všichni čekají tě;
bratr Ondřej sedí v kůru,
nadýmá se jako holub
div že vole nedostane
od zpívání, myslí jistě,
anděl v nebi proti němu
bídný jest jen koledníček;
bratr Radim v sakristii
v novém ornátě se pyšní,
vyšlapuje jako krocan,
druzí mu to závidějí;
máš to otče pěknou chásku
v klášteře svém pohromadě.
Bratr Jimram stará kopa
by nemusil po práci jít,
záda křivit, v potu kopat,
orat, rýti, stromy kácet,
v knihovně si pěkně hoví,
staré špiní pergameny,
maluje do písmen jejich
zástup trpasličích figur,
celý den R jedno byzdí,
vzdychá při tom, pot utírá
rukávem si zašpiněným
z přemoudrého svého čela,
v duši však všem vysmívá se,
kteří v potu tváře robí
na polích anebo v lesích.
Bratr Vít — ach toho neznáš.
Řekne s tváří zbědovanou:
Do lesa jdu, otče milý,
zázračných jdu hledat bylin;
nemocných je plný klášter,
mně se mastí nedostává,
jde a jahod natrhá si,
napije se ze studánky,
do chládku si potom lehne,
sladký spí sen spravedlivých,
až polední slunce samo
splaší s jeho obličeje
hustý závoj chladných stínů;
probudí se, mne si oči,
rychle skočí, běží domů,
na cestě však uškubne si
v pravo v levo trochu trávy,
lopuchy neb jitrocele,
na nose co tak mu sedí,
a pak celý udychaný
vypravuje v hloubi lesa
o vidění, o modlitbách,
o postu, jejž snášel v lese;
zatím čtverák ani neví,
od borůvek že má pysky
až do černa potřísněné,
bratr Ondřej — to ten pravý.

Ustaň ve svém utrhání,
přerušil mu Prokop hovor
ku zpáteční cestě lesem ·
obraceje kroky svoje,
pojď a cestou já též tobě
něco pěkně připomenu:
závist jen v tvém srdci klíčí,
vztek a zlost, že bratři moudří,
opatrní, spolehliví
úkladům tvým jen se smějí.
Dobře vím, jak bratr Ondřej
ondy ovce postřihoval
prozpěvuje při tom žalmy,
tys za ním byl ukryt v roští,
sotva vlny malý vloček
od nůžek mu odpad', dříve
než jej mohl dáti stranou,
ty jsi foukl ze vší síly
neviděn — a vloček zmizel
jak sníh, lehká pohra větrů.
Dobrý Ondřej dále stříhal,
ale s vlnou neshledal se,
od nůžek mu odlétala
jako pýří, jako smetí.
Ondřej křížem žehnal nůžky,
žehnal ovci — ale darmo,
tys však zlobný pekelníku
nemoh' vydržet a spustils
ostrý smích, jenž prozradil tě.
Skončil Ondřej, vytáhnul tě,
svázal tebe jako ovci,
na klín tebe položil si,
ostříhal tě bez lítosti
do hola až v nahé kůži
pak tě pustil a měl radost,
jak jsi skučel v tuhém mrazu:
teď se hněváš na Ondřeje,
každé proč má vždy své proto.“

Ku ručeji zatím došli,
který šuměl přes kamení,
úzká lávka přepínala
jeho vlny, sotva jeden
mohl přejít bez úrazu.
Rarach skočil rychle napřed,
a když přešel, shodil lávku
zadním kopytem svým nazad,
rychle tato letla s vodou.
Na druhé stál straně Prokop,
ani nehnul brvou oka,
kynul pouze rukou svojí,
malý doubek na pokraji
zřídla jenž stál, hned se sklonil,
ochotně přes proud se natáh'.
Přešel Prokop suchou nohou;
vlastní rukou zvednul doubek
řka: „Rosť v obra pět set roků,“
a zas klidně kráčel dále;
Racha zas dostih' cestou
a v své řeči pokračoval:

„Bratr Ivan, rozumím též
po chuti že není tobě,
kuchařem byl tento týden,
k hoře musel a pak zase
k antifonám, chyť si tebe
a tys musil po den celý
v kuchyni mu točit rožněm,
zatím co v tvé hlavě líhlo
neplech se a taškaření,
šibalství, jak v hnoji červů.
Do zlata když kuře pěkně
opečeno jen se lesklo,
neodolals, strhs' je dolů,
začal jíst a chtěl jsi prchnout;
oblizovals ještě prsty,
an tu vrazí rozlícený
bratr Ivan do kuchyně,
oknem pozoroval všecko;
v svatém hněvu chytil rožeň,
v zadek ti ho vrazil celý,
jen se cukej zapíraje
všecko, všecko je mi známo.
Nyní ale pověz přece,
co s tou kůží v dnešní svátek?“

Ušklíbl se na to Rarach.
Což já nesmím do kostela?
Sám víš, že dnes velký zástup
lidí bude na Sázavě,
musím lovit hříchy jejich,
paměť má však již se krátí,
proto včera předvídaje
podle ruchu lžic a nožů,
že den boží bude zítra,

bratru Jimramu jsem ukrad'
ten kus staré kůže oslí,
od něho jsem přiučil se
ctnému kumštu písařskému —
schován v chrámu hodlám sobě
všelikými kliky háky
zapisovat lidské hříchy,
kterých nejvíc nadělá se
ve chrámu při službách božích.
„Sluho boží, dej dnes pozor,
pamatuj, čert nikdy nespí."
Lehounce se usmál Prokop,
zatím oba vešli v klášter,
kde již bratři čekali jej.
Prokop vstoupil v sakristii,
Rarach v kostel, neviděný
na kůr vlezl a tam k stropu
mezi trámy skrčil hlavu,
na kolena roztáh' kůži.

Zavzněl zvon a mše již začla.

Zprvu každý ruce spjaté
zbožně ležel na kolenou,
modlitbu svou odříkával,
aneb s kůrem zpíval spolu.
Když pak ujal slovo Cyril,
teprv každý sluch svůj zbystřil,
aby ani slovo jedno
neušlo mu, by moh' všecko
vypravovat zase doma.
Polední však brzy vedro
opilo tak posluchače,
že již mnohý začal klimat
hlavu v taktu ukláněje.
Ihned měl tu Rarach práci.
Vesnický lid chytal lelky,
dostal čárku na pergamen,
stará babka třásla hlavou,
chrápala již skoro nahlas,
tu máš, bod stál v oslí kůži.
Mnich též mnohý zahřešil si:
bratr Radim, který svíci
hárající držel v ruce,
zaklel v tichu, nebo vosku
zkápnula mu žhavá slza
na sevřené holé prsty,
hned měl bod na oslí kůži;
bratr Štěpán u oltáře,
který zpíval epištolu,
zapomněl, ký dnes je svátek,
spustil jinou; teprv Prokop
přísným když jej změřil zrakem,
rychle opravil svou chybu,
bod však tměl se v pergamenu.
Ba tam, jaké pohoršení
ve výklenku šeré kaple!
Právě v oné svaté chvíli,
těla Páně proměnění,
jeden hoch tak naklonil se
ke rtům modlící se dívky,
až jich rety sblížily se
a polibku sladký ohlas
rozletěl se celým chrámem.
Úsklíbnul se notně Rarach,
oba chtěl si zapsat v kůži,
ale běda — nikde místa,
obě strany jedno moře
teček, bodů, kliků háků,
ani kouska místa nikde;
rád by smazal jiných třicet,
jen ty dva by moh' si zapsat.
Jaká pomoc! Svraštil čelo,
pergamen chyt' pevně v zuby,
o koleno opřel ruce,
by jej trochu povytáhl,
trhl sebou ze vší síly,
buch, a vrazil hlavou ve strop
div že nespad' omráčený.
V téže chvíli svatý Prokop
obrátil se u oltáře
chtěje zapět velkým hlasem:
„Modleme se bratři!" Rázem
utkvěl zrakem blíže stropu,
viděl vše, jak Rarach táhl
a se praštil, jak se zachvěl,
s úšklebkem se šimral v hlavě,
nemohl se zdržet smíchu.
Ale hned čert přišel k sobě
a než Prokop obrátil se,
měl již stát na pergamenu
vinu svoji ve způsobu
velké čáry křížem dolů.
Lhostejně teď ve své výši
složil Rarach obě ruce;
nestaral se více o lid,
ať již spí anebo zpívá;
to, že opat chyt' se v sítě
jeho úkladů a nástrah
úplně mu dostačilo;
ba on s to byl odpustiti
vše ty body, čárky, známky
za Prokopa provinění.

Hlučně lid se valil z chrámu,
rozptýlil se na vše strany,
mniši z chrámu vycházeli,
naposled též svatý Prokop.
Přitočil se k němu Rarach,
roztočil svou oslí kůži,
ušklíbnul se: „Sluho boží,
vzpomínáš, jak řekl jsem ti,
pozor dnes, čert nikdy nespí!"

(Pokračování.)

Paní kastelánová Trocká.

Společenská studie z polského života. Napsal *Edvard Jelínek.*

Podobne cząstkowe obrazki wielką mogłyby przynieść korzyść. Z nich to utworzyłby się w przyszłości ogólny obraz narodowego bytu, z którego dziejopis, filozof, poeta, czerpałby swoje natchnienie i pomysły.

M. Grabowski.

Ku konci předešlého a na počátku nynějšího století žila na Volyni paní kastelánová Trocká, dáma vzdělaná, vznešená a zámožná, požívající daleko široko v celém kraji pro vynikající místo, které již od záhého mládí mezi polskou šlechtou zaujímala, všeobecné vážnosti ano pověsti velice pochlebné, tak že náležela i v pokročilejším věku svém k nejlíbeznějším damám polským.

Mládí své prožila paní kastelánová ve víru dvorního života ve Varšavě, v Petrohradě, v Paříži a ve Vídni, zdědila mnohé necnosti vznešeného, hlučného světa a na stará leta odebrala se již co „babunia" do volyňského zátiší na svůj rozsáhlý statek v okresu ostrožském a luckém, kdež v pěkně položeném, od víru hlučného života vzdáleném Zdolbici trávila život sice tichý, snad i jednotvárný, přece ale význačný a ostrými črtami vytknutý.

Tím okamžikem kdy se paní kastelánová Trocká odebrala do svého zátiší, stala se paní volnou, nepovinnou žádnými ohledy a mohla tím svobodněji popustiti uzdu četným svým slabůstkám. Žádný úřad, žádná povinnost aniž kterékoliv svazky nebyly jí na překážku.

Zámeček zdolbický, jejž paní kastelánová obývala, podobal se sice zevně klášteru, stával se však nezřídka svědkem zajímavých, pestrých společenských způsobů staré, zámožné paní. Práh sídla toho překročovaly nezřídka osobnosti proslavené v dějinách polských, aby velmožné paní kastelánové složily nejhlubší poklony s výrazem největší pokory na tváři. Avšak vedle klanění a koření se, celování a blahořečení došlo často i k trpkému vzlykání, utajené nespokojenosti ano i k slzím, neboť „vrtochy paní kastelánové nebyly nepatrny." Mnohé společenské necnosti její vzniklé v kruhu v kterém žila a utvrzené za příznivých okolností rodinných, kde „babuniu" nikdo ani slovem si netroufal opravovati, tím méně pak jí odporovati, byly sice příčinou rozličných soudů všechněch, kteří s paní kastelánovou Trockou obcovali, nikterak ale nebyly na ujmu oné pěkné pověsti, které se celý její rod na Volyni těšil.

Paní kastelánová podává sama o sobě zajímavý obrázek společenský, ten však nabývá dvojité barvitosti v společenském jejím obcování s některými bližšími příbuznými a známými, z nichž zejména dlužno jmenovati rodinu Lubomirských, senátora Augusta Ilińského, gene-

rála Giżyckého a jeho ženu, mladého hr. Jul. Strutyńského, biskupa Dederku a jiné osobnosti známé téměř po celé Polsce.

V středu těch a jiných tvořila paní kastelánová Trocká věru zajímavý obraz společnosti polské.

Zdolbický zámeček i se svým okolím byl vzorem dokonalého hospodářství, klidu a štěstí. Ač paní kastelánová nelibovala si v ničem plýtvati a v mnohém velmi přísnou hospodyní byla, přece žili poddaní její v dostatku a v lásce ku své paní. Zlata a stříbra bylo na zdolbickém zámečku taková hojnost, že se v rozmanitých komůrkách a chodbičkách na zemi mezi švýcarským sýrem, slaninou a šatstvem, v pravém smyslu toho slova — povalovalo.

Kufříky rozmanité velikosti a přerozmanitého druhu přechovávaly hojné zásoby starověkých damaškův, aksamitův, francouzských tretek a jiných bohatě zlatem a stříbrem vyšívaných látek. Byly to věci ovšem již prastaré, bývalé ceny pozbyvší. Mezi těmi sukněmi nalezala se též jedna z bílého mušlínu, někdy drahocenně ozdobená. Sukni tu měla paní kastelánová ve zvláštní úctě, a kdykoliv naskytla se příležitost o ní mluviti, nikdy neopominula podotknouti, že v ní vystupovala v „dnech galových“ v salonech Ludvíka XVI. V nemenší vážnosti též měla onu sukni, v které navštěvovala kněžnu de Polignac a Petit Trimon, u níž tajně vyhledávala královnu Marii Antoinettu.

Ačkoli věci ty vynikaly již tehdáž (1816) „slohem a vůní“ věku minulého, přece odívaly zdolbickou paní jen v nejslavnějších okamžicích; ku příkladu, když slavnostně zavítal senátor Ilińskí ozbrojen skvoucím obzorem řádů a hvězd na prsou.

V témž starožitnickém skladišti nacházel se mimo stolní stříbro veliké ceny a mistrovské práce též v jednom koutku jakýs salonní stolek, výmluvný to doklad k skeptické průpovědi, „že vše na světě má svůj konec.“ Ale daleko důležitější byl jeho vnitřek než skutečně žalostný zevnějšek; přechovávalť věci, které v paměti paní kastelánové zachovaly upomínky zajisté pestré, vznešené. V četných přihradkách byly uschovány třpytné klenoty staré paní, jimiž arci v době dávno minulé skvěla se co mladá a sličná dáma na dvorních zábavách nejen ve Varšavě a v Petrohradě, ale i ve Vídni a Versaillu.

Tak zvané parádní pokoje (paradne apartamenta), čili jak je též nazývala „les grands appartements“ vynikaly ovšem vzornou spořádaností a byly vždy tak připraveny, že v nich kdokoliv uvítán býti mohl.

Přese všechnu zámožnost a urozenost byla velmi přičinlivá a na vše sama dohlížela, neboť „prohlídka“ byla nejmilejší její vyražení. Po celý den se procházela po zámečku, po zahradě, dohlížela na růže, keře i stromy a nescházela nikde, kde strážného oka bylo zapotřebí. V tom ohledu sahala její horlivost tak daleko, že za nepříznivé pohody, když v střevíčkách nemohla vyjíti, obula plebejské (nešlechtické) boty a statně si vykračovala v kalužinách a bařinách. Za to ale bylo milo podívati se na zdolbickou květenu; všady čisto, zdrávo, na žádné květince škodlivý hmyz. A ty dlouhé řady překrásných, vysokých topolů zdolbických každého zdravým, bujným šumem vítaly — nebylo krásnějších topolů na celém Podlesí, na celé Volyni!

Zámeček zdolbický opouštěla paní kastelánová jen zřídka, neboť nechovala velkou přízeň k sousední drobné šlechtě, za to ale podnikala čas od času slavnostní návštěvy k některým vynikajícím rodinám historickým, u nichž často déle než týden se pozdržela.

Že se při takových slavných návštěvách zachovávaly aristokratické způsoby v nejpřísnější míře, samo sebou se rozumí.

Jinak ale život zdolbický nevynikal nižádnou panskou nádherností; Kozik, domáci sekretář, v jehož službě se soustřeďovalo vše čeho potřebuje stará paní k dokonalé své pohodlnosti, sluha Josef „domácí rada“ a několik méně důležitých lidí — toť celé dvořanstvo. Mimo ty oživovala zámeček četná družina pěkných kanárků a „Seo,“ psí odrůda, zlomyslné, velikou moc mající stvoření. Seo byla dle výroku hr. Strutyńského nejšťastnějším tvorem na zdolbickém zámečku — jí byly určeny nejlepší mlsky, nejteplejší místečka, největší šetrnost a život její plynul sladce v celování a milkování. Když Seo na někoho štěkala, co se stávalo pravidlem, nepřipadla vina nikdy na zlou Seo, ale vždy na toho komu štěkot platil.

Paní kastelánová Trocká vynikala též svými vlastními názory vychovatelskými; byly to zásady namnoze až nelidské, tyranské. Julius hr. Strutyński, vynikající polský literat, jak níže ještě poznamenáme, měl vzácnou příležitost pedagogické teorie své babičky dokonale seznati, a zachovaly se v něm o nich jen trpké upomínky. Když totiž matka jeho, dáma plna lásky a něžnosti k svému pětiletému „Julečkovi“, nebezpečně se roznemohla a za hranice své vlasti do lázní se odebrati musela, byl odevzdán babičce k opatrování a vychování. Trpká, velmi trpká doba nastala mladému Julečkovi, neboť paní kastelánová důsledně se držela zásady: „Nie ma nad spartańskie wychowanie!“

Ráno a večer dostával místo čaje nejjednodušší „bluszcz“ a k obědu jen polévku s chlebem, tak že byl vždy při znamenité chuti. Při stole nesměl sedět, nýbrž stát, a když se svým byl hotov, musel se dívati jak ostatním dobře chutná. Poctivý Kozik často se ujímal ubohého Julečka, vždy však dostal stejnou odpověď: „Asan nie wie co gada.“ (Asan neví co žvatlá.)

Vedle jídla byl i v ostatku stejně ostře držán a přísná babička všemožně se vynasnažila, aby byl všeobecně litován. Byl bledý, vychrtlý, oblek měl zanedbaný a uši opuchlé od „babuniego kręcenia“. (Od tahancův).

Avšak brzy změnila netušená událost toto přísné počínání si paní kastelánové, alespoň v té míře, že postavení mladého svěřence se stalo poněkud snesitelné. Přede vším musíme podotknouti, že francouzský jazyk na zdolbickém dvoru rovné, ne-li větší měl právo než polský. Zdálo se, jakoby bez francouzských slov žádná myšlenka se dokonale vyjádřiti nedala. Byl to nemrav, jenž tou dobou zaplavil celou Polsku, zejména ale na vývin národní literatury polské záhubně působil.

Stalo se jednou, že na návštěvu přijela srdečná kněžna Ludvika Lubomirská. Jakmile spatřila utýraného chovance, tklivě jej pocelovala a litostně zvolala: „Mon cher petit Jules!“, obdařila jej pak cukrovinkami a nespouštěla s hocha očí. Juleček ale z obavy, aby vzácné mlsky nepodlehly možné konfiskaci starostlivé babičky,

brzy se učinil neviditelným a objevil se teprv, když mu v tom ohledu již žádné nebezpečí nehrozilo.

K polední svolal lokaj panstvo k obědu. Vyhublý Juleček stál jak obyčejně při stole a vzbudil v srdci kněžny Lubomirské hlubokou soustrast, kteráž však dvojnásob vzrostla, když po polívce Juleček zbaven byl všech nadějí na další hodování. Josef přinášel a odnášel talíře a mísy, Julečka si ale již ani nevšímal.

„Ma bien chère! Proč pak Juleček již ničeho nedostává?“ starostlivě se tázala kněžna Lubomirská.

„Par précaution ma chère, aby neomocněl,“ odpověděla paní kastelánová, „Il a déjà assez mangé. On nechce více. Nest-ce pas Jules? viď že už nechceš, Julečku?“

„Chci!“ zvolal Julius.

„Hé, ma bien chère!“ zvolala kněžna.

„On klame! vždy klame! lež!“ hněvně odtušila paní kastelánová. „C'est son habitude, má to ve zvyku.“ Obrátila se pak k svému chovanci a přísně dodala: „Pravím ti, že se ti jíst nechce, jedl bys jen z marnivosti.“

„Nikoli z marnivosti, ale jsem hladový, vždy hladový,“ zněla srdnatá, odvážná odpověď.

„Pauvre enfant, ubožátko!“ prohodila soucitně kněžna.

„Ať poví Kozik, je-li to pravda, že mu jíst nedávám,“ odvolávala se hněvivým hlasem kastelánová.

„Księżna pani*) dává — ale málo,“ odpověděl upřímně Kozik. „Jest třeba hocha lépe krmiti; jest stále v rostu a potřebuje posily. Již nejednou jsem to „księżnej paní“ povídal.“

„Co to mluví, co to mluví!“

„Les forces s'epuisent par le jeune, má milá,“ ozvala se opět kněžna. „Viz jaký on bledý a vychrtlý. Il faut changer de système, je třeba začíti jinak, však jest toho potřeba, neboť mohly by se ukázati smutné následky.“

„Divím se tobě,“ odpověděla ostře kastelánová, „že jsi dosud neporozuměla, proč jednám tak avec Jules. Nikoliv stejně vychovává se jakýs takýs šlechtiček a našinec. Onen může spáti třeba celý život na peci a krmiti se do syta, neboť žádná důležitá činnost společenská ho nepovolává. Julečkova úloha jest jiná, jiné povolání. Na něj čeká práce a oběť, a k tomu přináleží hned z mládí vedenu býti. J'espère učiniti de mon petit-fils, člověka, utile et distingué. Ať se tedy nyní postí, na stará leta mu zbývá ještě dosti času k jídlu.“ A povznešeným hlasem dodala paní kastelánová: „Nie ma nad spartańskie wychowanie!“

„A jestli on toho vychování nepřečká? Jestli zemře?“ tázala se Lubomirská.

„Taková-li bude vůle Boží — ať zemře!“ klidně odpověděla kastelánová.

„Ty mne překvapuješ, zarmucuješ,“ zvolala se zjevnou nevolí kněžna. „Les bons coeurs ne raisonnent pas ainsi!“ (Dobré srdce tak nemluví!)

„Opakuji, ať zemře!“ s nepochopitelnou důsledností opakovala svůj výrok nemilosrdná babička.

„Et moi je Vous dis... a já ti povídám — to není lidské, to není křesťanské.“ Na to povstala kněžna Lubomirská více litostí než hněvem popuzena od stolu, vzala „Julečka“ za ruku a hlasitě zvolala: „Pauvre petit! já nepřipustím, abys umřel hlady.“ Po těch slovech vyšla s hochem z jídelny a konala skutečné přípravy k rychlému odjezdu.

Za dveřmi ozvaly se brzy hlasy pronešené tonem nikoliv nejsrdečnějším: „Quelle scène! ... Est-elle folle? zbláznila se? ... Qu'est-ce qu'elle veut faire?“ kam pak to všechno povede?“ Mezi tím se Lubomirská připravovala na cestu a byla by zajisté v nejbližším okamžiku zdolbický zámeček opustila, kdyby byla v témž mžiku paní kastelánová nevběhla do pokoje a svého vychovance vší mocí nezpět nežádala. Malý boj podněcovala pilně pronikavým štěkotem věrná Seo. Boj o majetek a lepší budoucnost Julečka rozhodnul neočekávaný host.

Na prahu objevil se náhle ctihodný Jakub Ignác na Dederkách Dederko, biskup miňský, muž velmi cnostný, učený a co nad to značí, požívající u paní kastelánové Trocké veliké téměř zázračné úcty. Bylť on dávným, dobrým přítelem staré paní, často ji navštěvoval, někdy až několik dní se v Zdolbici pozdržoval a zlé vůle i záměry paní zdolbické krotil; vedle toho vedl ji k tomu, aby zbožnost více dobrými skutky na jevo dávala, nikoli však pouhými modlitbami, a káral ji, když se dozvěděl, že spisy Voltaira na auto-da-fé odsoudila. Byl to vůbec člověk a kněz starší doby.

Přišel právě k bouřnému výjevu; nejprv se hlasitě zasmál, pak vzal obě dámy za ruce, vyvedl je do vedlejšího salonu a pečlivě za sebou zavřel dvéře. Že slova, která tam k paní kastelánové mluvil, hluboce vnikla do jejího srdce, záhy se k nemalému potěšení mladý hr. Strutyński přesvědčil. Účinek blahodárného působení biskupa Dederky byl značný, neboť „Juleček“ dostával od tohoto okamžiku k obědu na místě jednoho jídla dvě a ráno i k večeři dobré mléko se zvětšenou porcí režného chleba.

Ano, i cukr stal se mu méně vzácnou věcí. Avšak na tom nebylo dosti.

Z Ostrohu povolán „poczciwy żydek“ Szloma, krejčík, aby žalostnou garderobu mladého hraběte méně žalostnou nahradil. Paní kastelánová se totiž odhodlala, ovšem jen na domluvu Dederky, obětovati pro ten účel nějakou starou podšívku některé ještě starší sukně. Přišel žid Szloma, hned na nádvoří se klaněl, pejsy si hladil, sladce se usmíval a ujišťoval, že neskonalou blažeností jeho duše oplývá, když si vzpomíná, že mu poskytnuta příležitost velmožné paní kastelánové posloužiti. Předložena mu podšívka, z níž měl stvořiti pro Julečka kalhoty a kabátec.

Bedlivě prohlednul Szloma předloženou „materij“ a výsledek krejčovských jeho výskumů byl, že určitě, rozhodně prohlásil: „ta materia za nic nestojí!“ Avšak tím se nedala paní kastelánová nikterak zaraziti.

„Nejde o dírku,“ vece, „ostatně máme nyní leto, povětří tělu neuškodí. Jest to „arcidrahá“ látka, koupila jsem ji v Paříži. Královna franconzská, kněžna de Lamballe a já měly jsme takové sukně ... a tato podšívka jest poslední pozůstatek tohoto skvělého šatu. Velkou tím činím oběť, ale pro vnuka ničeho nelituji. Učiň Szlomo pro něj kabátec a basta!“

S tohoto výroku nebylo ovšem žádného odvolání a

*) Tak si přála kastelánová, aby ji oslovováno.

Szloma, ten „poctivý žídek", učinil jak mu bylo poručeno.

Tím způsobem se stalo, jak hr. Strutyński sám zaznamenal, co se nikdy a nikde nestalo, totiž že vnuk babičky milionářky, vnuk kastelánové a syn zámožných rodičů, byl ošacen jako na posměch všechněm ostatním. Vybledlá a při tom olivová barva nebyla tehdáž v modě. Tedy takých úspěchů podařilo se biskupu Dederkovi na Dederkách docíliti. —

Nelze se tudíž diviti, že mladický svěřenec vítal vždy s nelíčenou radostí onen požehnaný okamžik, kdykoliv se dozvěděl, že s babičkou někam na návštěvu pojedou. Nejraději ovšem dojížděl k senátoru Ilińskému neb k Dederkovi. Oba hleděli při takové příležitosti Julečkovi alespoň několik příjemných okamžiků způsobiti; dávali mu obrázky, celovali jej, a co hlavní mělo vábu, mohl se najísti do sytosti. Při tom ale pečlivá babička nikdy neopominula opakovati: „Mais Monseigneur, il en sera malad... on z toho onemocní!" leč útoky ty nenabývaly v komnatách hostitelů žádné platnosti a hošík jedl a pil „celou silou zdolbického hladu."

(Dokončení.)

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Ja chvíli jsem zaslechl vrznutí dveří, pak kroky po předsíni; na to odstrčil někdo závoru a otevřel dvéře. Spatřil jsem muže prostřední postavy s kahánkem v ruce. Vybídl mne, bych vstoupil. Prošel jsem chodbičkou a vešel do jizby. Byla to prostá hospůdka vesnická. Tři velké stoly, několik židlí a police se džbány a sklenicemi byl všechen nábytek. Uprostřed stropu visela na kusu provazu nevelká olejová lampa osvětlujíc mdle předměty v jizbě. Dvě ženštiny poklízely; patrně byli poslední hosté odešli několik okamžiků před tím, než jsem byl zaklepal. Poznal jsem, že muž, jenž mi byl otevřel, jest hostinský a ženština, která mi byla v okně odpovídala, jeho žena. On i ona byli na nejvýš třicet roků staří; podle řeči byl hostinský rodem Hanák, žena jeho pak Češka.

„Odkud?" optal se hostinský, když jsem byl vstoupil.

„Nyní z Brna — ale jsem Pražan."

„Pražan!?" opakovala hostinská s radostným překvapením.

„Nejspíše jste také z Prahy — vaše řeč aspoň..." připomenul jsem.

„Nejsem; ale byla jsem v Praze před čtrnácti lety ve službě . . ."

Chtěl jsem se zeptat, u koho; ale hostinský obrátiv se k ženě pravil:

„Nech planých řečí a učiň, čeho je třeba, aby si mohl pán odpočinout — vždyť vidíš, že je umdlen."

Žena beze slova uposlechla a odkvapila do vedlejší jizby, patrně aby mi připravila lože.

K vyzvání hostinského usedl jsem za stůl. On přinesl z police kus chleba a másla a kázal druhé ženštině, která poklízela, přinésti džbán piva.

„Nebude valné, nemáme žádného ledu," podotknul a zasedl ke mně za stůl.

Chvíli jsme oba mlčeli.

V dobromyslné tváři hostinského četl jsem zcela zřejmě, že by si přál zvěděti, komu vlastně prokazuje mimořádnou pohostinnost a jaká náhoda mu byla v pozdní dobu noční přivedla hosta, jakého ve své hospůdce zajisté zřídka kdy vídal. Přerušil jsem tedy mlčení a vypravoval v stručnosti, za jakým účelem jsem přijel do Brna a jaká nehoda mne byla stihla. O výtržnostech brněnských hostinský už věděl; byltě jednak, jak pravil, sám přítomen vytržnosti pondělní; jednak se byl o dalších událostech dozvěděl z „Moravské Orlice", kterouž odbíral. Jedno však mi bylo přece poněkud nápadno. Když jsem totiž připomenul, že panuje v městě úplný klid, přerušil mi nápadně kvapně řeč řka: „Není také ani jinak možno."

„Z čeho tak soudíte?" otázal jsem se.

Hostinský na mne upřel zrak, jako by mu byla otázka moje rovněž tak nápadnou jako mně jeho připomenutí.

„Z čeho tak soudím?" opáčil po přestávce asi dvou minut, načež dodal: „Z okolnosti, že dělnický lid brněnský nebyl k odporu připraven, ba že na výtržnosti vůbec ani nepomyslil."

Poslední slova pronesl hostinský s tónem tak rozhodným, jako by byl se zámysly a plány dělnictva brněnského úplně obeznámen.

Chtěl jsem se dále tázat; ale v témže okamžiku vešla hostinská a vyrušila nás z rozmluvy:

„Komůrka je připravena," pravila vlídně; „upravila jsem vše, jak bylo možno — musíte už odpustit, kdyby se vám snad nespalo tak pohodlně jako spáváte doma."

Vlídnost a zdvořilost hostinské mne překvapila. Pohledl jsem na ni bystřeji.

Byla to žínka, jak už výše připomenuto, asi třicetiletá; černobrvá a černooká. Na hlavě měla červený šátek na babku, bílý, bledě modře květovaný fěrtoch a krátkou červenou sukni. Boubelatá tvář její byla poněkud osmahlá; ale bylo zřejmo, že bývala druhdy hladká a bledá, slovem že žínka ta před pěti nebo šesti lety byla asi švarná dívčina plná života. Nyní však jevila tvář její stopy tichého zármutku, a na otázku, zdali jest šťastna, byl bych bez rozpaku odpověděl, že žínka ta před nějakým časem zajisté hořce a často plakávala. Snažila se sice jeviti bodrou veselost a možná, že byla nyní aspoň poměrně šťastna; ale výraz tváře její na-

svědčoval minulosti, které si člověk vždy jen s trpkostí připomíná . . .

Oslovil jsem ji a snažil se rozpřísti rozmluvu; ale odpovědi její byly tak stručny a bezvýznamny, že interes. jaký jsem na ní zpočátku měl, po několika minutách úplně vymizel.

Rozmluva vázla a hostinský, buď že sám byl unaven nebo se domníval pozorovati unavenost na mně, vybídl mne, bych se odebral na odpočinek. Uposlechl jsem. Hostinský otevřel dvéře vedoucí do vedlejší komůrky. Na stole hořela tenká lojová svíčka a na první pohled jsem poznal, že nalezám se v komoře hostinského. Zdráhal jsem se vejíti; ale protest můj pranic nepomohl.

„Však nám budete musit tuto úslužnost oplatit, až snad někdy přijedeme do Prahy," byla poslední a rozhodná slova hostinského.

Vešel jsem tedy do komůrky a hostitel dav mi dobrou noc zavřel za mnou dvéře.

Byl jsem o samotě; ale k nemalému podivení svému necítil jsem skoro žádnou umdlenost. Usedl jsem za stůl a podepřev hlavu o obě dlaně zamyslil jsem se. Krátký čas slyšel jsem ještě, že v místnosti hostinské poklízejí; leč za nedlouho zaslechl jsem zavrznouti dvéře, načež nastalo ve vedlejší místnosti úplné ticho.

Bez pohnutí seděl jsem asi půl hodiny. Posléze přihlásila se unavenost k svému právu přece; počal jsem podřimovati. Z nenadání však mne vyrušil nějaký lomoz a lidské hlasy. Probrav se z dřímoty pozoruju, že mluví několik osob přitlumeným hlasem před krčmou. Naslouchám. V tom někdo zaklepal na okenici vedlejší místnosti. Naslouchám pozorněji a slyším skoro zcela zřetelně následující slova:

„Byla to prožluklá honba! Skoro hodinu jsem utíkal přes pole a huláni byli mi stále v patách. Několikrát po mně střeleno; na štěstí musili pronásledující . . ."

Více jsem neslyšel; neboť někdo prudce zabouchal na okenici.

Vše to zbudilo moji zvědavost. Povstav shasil jsem světlo a přistoupiv k oknu pootevřel jsem opatrně dřevěnou okenici, bych mohl vyhlednouti ven. Nerozeznal jsem však než temné obrysy několika mužských postav, stojících před krčmou a tiše rozmlouvajících.

Po chvíli zaslechl jsem hlas hostinského a šramot v sousední místnosti, pak kroky a vrzání dveří; patrně otvíráno mužům před krčmou stojícím. Odstoupil jsem od okna a štěrbinou dveří viděl jsem, že jest v sousední místnosti světlo a v několika okamžicích jsem zaslechl zcela zřejmě hlasy pozdních hostů, kteří byli vešli a za stoly zasedali.

Zpočátku jsem z řečí, které vedeny přitlumeným hlasem, nevyrozuměl než některá bezvýznamná a nesouvislá slova, což však tím více dráždilo moji zvědavost. Rozhodl jsem se, že budu se chovati tiše, abych se aspoň dozvěděl, co podivná tato noční návštěva znamená.

Z některých výrazů, jež jsem byl zaslechl, soudil jsem, že nejsou to hosté neznámí, ale zároveň také žádní hosté každodenní. Hostinský uvítal je sám, jak se zdálo, s jakýmsi udivením; ale po vysvětlení, jež mu dáno přitlumeným hlasem, tak že jsem z něho nezaslechl ani slova, pospíšil, aby občasné tyto své hosty po jich přání obsloužil.

Po chvíli se hostinský vrátil a já zaslechl zcela zřetelně slova:

„Děkuju! A teď nás, dobrý Víte, nechte o samotě — máme důležitou rozmluvu."

Dle všeho vyhověl oslovený přání tomu bez námitky, neboť hned na to zaslechl jsem přitlumenými hlasy vedenou rozmluvu. Zpočátku nevyrozuměl jsem opět než jednotlivým a nesouvislým slovům. Rozmlouváno patrně se vší možnou obezřelostí, a již již jsem počínal za to míti, že byl do krčmy zavítal hlouček lidí nepoctivých, aby se uradil o nějaké krádeži nebo loupeži; ale za nedlouho jsem spozoroval, že se mínění rozmlouvajících různí a rozmluva že počíná býti následkem toho živější, smělejší a proto i srozumitelnější. Naslouchal jsem tudíž pozorněji než před tím a mnohdy, když veden hovor tak živě, že jsem celým větám rozuměl, se zatajeným dechem. A tu jsem zřejmě poznal, že jde o poradu zcela zvláštní a zároveň zajímavou. Cituju v následujícím jednotlivé urývky beze všech poznámek, jak jsem je byl slyšel a jak mi byly po letech v paměti utkvěly, a připomínám jen tolik, že slova a věty, jež jsem nezaslechl, vyznačuju vždy několika tečkami.

První hlas: Protestuju! Není možno . . .

Druhý hlas: Krev žádá krve a netřeba bráti žádných ohledů . . .

Třetí hlas: Jsme na pokraji . . . Děsný stav náš . . . Buď my nebo oni! Musíme se vzchopit a jednat bezohledně, bez milosrdenství, jako bylo jednáno s námi a se všemi, kdož . . . Jsem pro odvetu!

Druhý hlas: Souhlasím! . . . . . . Není také jinak možno, když už . . . Kdožkoli se domnívá, že možno bídu zažehnati krásnými, duchaplnými deklamacemi, nemá o pravé podstatě její ani ponětí. Pravda! Za našich dob není takměř ani člověka, jenž by se odvážil veřejně bídu hájiti a za její trvání se přimlouvat; ale . . . . . Co den možno v nepočetných časopisech a knihách čísti, co den možno v parlamentech a různých veřejných schůzích vyslechnouti larmoyantní deklamace, co den doporučujou se krásnými i duchaplnými slovy různé prostředky k zažehnání děsného strašidla: bídy — ale bída lidská plouží se doposud světem v odporné, zoufalé své nahotě jako kdy jindy . . .

První hlas: Poubým slovům, byť sebe hladším a úlisnějším nesmí býti víra dána. Pravou lidskost poznáme jen po skutcích . . . Člověk, jenž po celý svůj život výmluvnými slovy velebil volnost a jenom jednou ji zrádné políbil v čelo, nebyl nikdy pravým jejím přítelem, nýbrž ji pomáhal tajně ubíjeti — člověk, jenž po celý svůj život tvářil se býti hlasatelem osvěty a lidskosti a jenom jediným surovým skutkem se poskvrnil, nepokládal osvětu a lidskost nikdy za nic jiného než za prodajnou kuběnu . . .

Třetí hlas: Právě proto jsem pro odvetu krvavou . . . . . . Či nebyli jsme už všickni častokráte svědky, kterak výmluvný řečník a výborný stylista dovedl i bezpráví zjednati průchodu, kterak i ničemnost

a hanebnost hájil i obhájil a nejbídnější, nejhnusnější padoušství vylíčil barvami cnosti?! Výmluvnost jest nebezpečnější zbraň než dýka! . . .

První hlas: Vším tím a podobným nesmíme se dát klamat. Každého člověka musíme posuzovati jakožto individuum a nikoli dle všeobecných vlastností, které se lidem vůbec přikládají — jinak se octneme na scestí a zbloudíme . . . . . .

Náhle hovor utichl. Bylyť zavrzly dvéře a já slyšel zcela zřetelně, že byl někdo kvapně vešel a přitlumeným hlasem podivné společnosti cosi nehrubě příjemného zvěstoval.

Společnost byla zprávou tou patrně překvapena, ne-li zaražena. Přiložil jsem ucho ku dveřím a zaslechl následující slova:

„Ale Víte, Víte — jakž jste mohl jen na něco podobného zapomenout?! Toť trestuhodná neopatrnost."

Po té jsem rozeznal hlas hostinského, ale nerozuměl jsem ani slovu; patrně se hostinský omlouval.

„Co teď?" optal se hlas, jejž jsem posud nebyl slyšel, a jiný hlas dodal: „Musíme se přesvědčiti!"

„Otevřte dvéře!" zvolal na to prudce a rozhodně zvučný baryton, první to hlas, jejž jsem byl vůbec zaslechl.

Hbitě jsem se vzpřímil a dvéře se rozletly . . .

Stál jsem s tváří v tvář podivné společnosti, která tvořila malebné skupení, osvětlené žlutavým světlem lampy. Viděl jsem každému jednotlivci přímo do tváře. Bylo to skupení osmi mužů, z nichž nejmladší mohl býti na nejvýš dvacet, nejstarší pak asi padesáte roků stár. Tento, muž to athletické postavy, seděl klidně za stolem; ostatní stáli a zraky všech byly zvědavě na mne upřeny. Všickni byli slušně oděni a rázovité tváře jejich jevily v okamžiku tom odhodlanost. Všimnul jsem si nejnápadnějšího z nich — athlety. Hlava jeho vyznačovala se ušlechtilou rázovitostí. Poněkud již prořídlý dlouhý tmavý vlas splýval mu po šíji; hustý taktéž tmavý plnovous a černé, jiskrné, hluboko v důlkách zapadlé oko dodávaly tváři výrazu mračné přísnosti. Seděl klidně, ale z celého vzezření bylo zřejmo, že může každým okamžikem vyskočiti, aby jedinou ranou pěstí odpůrce svého srazil k zemi . . .

Několik okamžiků trvalo mlčení; ale ne déle, než co bys přečetl, co jsem byl právě vypravoval.

„Kdo jste?" ozvalo se několik hlasů současně.

Chtěl jsem odpověděti; ale spatřiv, že byl jeden z mužů na mne revolver namířil, couvnul jsem instinktivně o několik kroků.

„Kdo jste?" opakoval muž s revolverem přísně a pět nebo šest mužů vrhlo se proti mně.

„Zadržte! — Toť našinec!" zvolal náhle velitelsky a přísně zvučný baryton, v němž jsem poznal hlas, jenž byl před chvílí velel otevříti dvéře. Byl to hlas athletův. Všickni ustoupili a athlet povstav upřel na mne zkoumavě pronikavý svůj zrak. Byla to postava vskutku imposantní. V okamžiku tom se mi zdálo, že vidím před sebou oživenou sochu Michel Angelova Mojžíše, jak jsem ji byl seznal z rytin.

Všickni přítomní obrátili se k athletovi, jako by žádali mlčky za vysvětlení, a toliko jeden připomenul:

„Vždyť ho neznáme!"

„A přece našinec!" pravil athlet a usednuv dodal: „Pokračujme v poradě!"

Poslední slova byla pro všechny přítomné rozkazem. A mezi tím co hostinský, jenž byl taktéž přítomen, odcházel a ostatní zasedali za stůl, oslovil mne athlet:

„A vy pane, libo-li, můžete býti naší poradě přítomen."

Výjev, jehož jsem byl právě svědkem, byl i pro mne nevysvětlitelný. Neznalť jsem z přítomných ani jediného; i athlet, jenž mne byl slovem „našinec" prohlásil jaksi za člena podivné této společnosti, byl mi na první pohled úplně neznámý.

Vešel jsem do místnosti hostinské a zaujal místo u stolu zrovna naproti athletovi. Nyní mohl jsem mu pozorněji pohlednouti do tváře. Zdálo se mi, že jsem tvář tu kdysi viděl; ale nemohl jsem se upamatovati, kdy a kde. Také na přítele Smidarského jsem si zpomněl, neboť postava athletova připomínala poněkud postavu přítelovu; ale vráskovitá, zasmušilá tvář athletova s mračným výrazem nepodobala se ani z daleka obrazu, jenž by mně byl o výrazu tváře přítelovy v paměti utkvěl.

Athlet si mne více nevšímal. Byltě se naklonil k muži, jenž mu seděl po pravé ruce, a chvíli mu něco šeptal, načež se vztýčil a pravil nahlas:

„Nemařme času! Pokračujme!"

Bez okolku ujal se jeden z přítomných slova a mluvil skoro pět minut. Po něm mluvil jiný asi tři minuty, načež rozpředla se živá debata. Teprv nyní jsem poznal, v jaké společnosti se nalezám a jakým spůsobem bylo debatováno. Věty všeobecné pronášeny obyčejným hlasem, tak že je bylo možno slyšeti i v sousední jizbě při zavřených dveřích, kdežto věty týkající se vlastního jádra porady — nepokojů brněnských — pronášeny vesměs hlasem přitlumeným. Tím jsem si také vysvětlil, proč přede chvílí, když jsem za dveřmi naslouchal, nemohl jsem si nikterak vysvětliti, o čem vlastně pozdní hosté rokujou.

Byltě jsem se octnul mezi náčelníky dělnictva brněnského, kteří se byli v této hospůdce sešli, aby se poradili, zdali a jakým spůsobem mají býti výtržnosti brněnské využitkovány.

Debata trvala ještě asi hodinu. Sledoval jsem ji, aniž bych byl slova pronesl. Seznal jsem ze živé a zajímavé porady, že nalezám se mezi lidmi sečtěnými, a s otázkou, o kteréž debatováno, úplně obeznámenými. Věděli, na koho a v jakém případu mohou se spolehnouti a ani jediný z nich nečinil si žádných illusí o stavu věcí. Všickni byli přesvědčeni, že otázka dělnická nebude rozřešena v Čechách; ale přece byli až na jednoho a athleta, kterýž se nebyl ještě prohlásil, pro — odpor branný.

Důvody, které uváděny na doklad, že jest branný odpor v tomto okamžiku nutný, nebyly v celku bez podstaty. Ale dle všeho se mi zdálo, že nepokoje samy o sobě a branný odpor vojska, jež bylo povoláno, aby zjednalo v Brně pořádek, byly hlavním a bezprostředním zdrojem, z kteréhož všecky tyto důvody pro krvavou odvetu prýštily. Z různých poznámek o smýšlení lidu obzvláště dělnictva brněnského nabyl jsem také přesvědčení, že nebylo by snad nikdy tak snadno opříti se

vojsku brannou mocí, jako právě nyní. Bylot na doklad toho uvedeno tolik podrobností, že nebylo možno pochybovati, že by vzbouření brněnské mohlo trvati skoro celý měsíc a že by i pateronásobný počet vojska, než jakým byly poslední nepokoje utlumeny, nestačil k potlačení vzpoury opravdové a náčelníky dělnictva řízené.

Dle všeho požívali mužové, s kterýmiž jsem právě seděl pod jednou střechou, neobmezené důvěry dělníků továren, v kterýchž byli zaměstnáni, a z toho, co jsem právě z úst jejich slyšel, důvěry té také právem zasluhovali. Pouhé slovo, vyzývající k odporu, jež by bylo vyšlo z úst některého těchto osmi mužů, bylo by dostačilo k rozjitření veškerého dělnictva; avšak organisace podivných těchto lidí byla tak zvláštní a pevná, že nikdy nic nepodnikáno, v čemž nebylo docíleno úplného souhlasu všech, a že vše, proti čemuž se ozval a vytrvale protestoval třeba jen jediný z nich, zůstalo vždy otázkou nerozřešenou a tudíž také neprovedeno. Teprv, když jsem z diskuse tuto hlavní zásadu vyrozuměl, pochopil jsem také, proč všickni usilovali jediného oponenta přesvědčiti. Poznal jsem však také, že nejde jim o onen druh povrchního přesvědčení nebo správněji řečeno přemluvení, s jakým se v životě parlamentárním tak často setkáváme, nýbrž o přesvědčení v nejušlechtilejším toho slova smyslu. Neboť ani jediný z nich před svým odpůrcem netajil se konečným výsledkem vzpoury; každý byl přesvědčen, že bude, že musí býti potlačena; ale dokazoval nutnost její z příčin jiných a poukazoval k výsledkům jejím i v případu, kdyby byla potlačena třeba v zárodku.

Shody úplné však nedocíleno; oponent nepřesvědčen.

„Nechť se tedy vysloví Koref,“ připomenul posléze jeden z řečníků.

Vyzvání to platilo athletovi, kterýž se byl debaty, jak už připomenuto, posud nesúčastnil. (Pokračování)

Srnčí novelka.

Napsal *Charles Dudley Warner*.

Příjemnost rozčilující honby na srnce, nebyla, pokud vím ještě dostatečně uvážena s hlediště srnce samého. Srnec a jelen nazývají se bojácnými zvířaty a srdnatost uznává se u nich jen když už jsou psi za nimi na skoku. Jelen dá se v boj, když nemožno již utéci a laň brání své mládě proti vražedným nepřátelům. Vysoká zvěř dobyla si jen pramálo uznání za tuto odvahu v poslední hodince. Avšak myslím, že v poněkud jen více křesťanské společnosti byla by srna sproštěna podezření zbabělosti. Mám za to, že kdyby Amerikánská dívka, i jak ji líčí v cizích románech, byla pronásledována buldogy a častována broky ze za zdí každého plotu, kdykoliv vyjde z domu, stala by se bojácnou i nechtělo by se jí tak hned ze dveří ven. Až přijde onen zlatý věk, o kterém básníci praví, že minul a proroci že teprv nastane, jen až se ubije každý kdo nevěří vírou národů majících nejvíce děl; až všechno bude žíti v svornosti, pak dojde snad také plachá nevinná srna uznání i shledá sama, že lidé nejsou ukrutnějšími ku slabým a bezbranným než jsou kuguarové a pantrové. Umí-li malé skvrnaté kolouše myslit, zdá se mu asi podivným ten svět, kde objevení se nevinnosti vítáno jest štěkotem krvelačných psů a houkáním pušky . . .

Záhy z rána dne 23. srpna 1877 pásla se na úbočí lesnaté hory laň. Noc byla teplá a vlhká a jitro vycházelo pomalu a neurčitě. Vítr vanul od jihu; byl to, čemu srnci říkají „psí vítr“. Soudruhem laně bylo její jediné dítě roztomilý malý koloušek, jehož hnědá srsť začala se právě barvit těmi krásnými skvrnami, jež činí tohoto mladého tvora tak půvabným jako gazellu. Srnec, otec jeho, vyšel si v noci na dlouhou toulku za hory až k jezeru a ještě se nevrátil; zachtělo se mu okusiti tam okázale šťavnatých kosatcův a leknínův. „On se pase mezi lekníny než svitne den a stín se rozprchne, a měl by už být zde; ale on nepřichází,“ řekla si laň vyskočivši na hřeben hory. Jezero bylo příliš daleké než aby mladá matka se svým miláčkem si tam byly mohly vyjít pro zábavu. Jezero bylo v této době u srnců oblíbeným výletním místem a laň sobě snad, nikoliv bez nepokoje vzpomínala rozpustilé tam společnosti v měsíčném svitu. Ale srnec nepřicházel; on bezpochyby spal někde v houští u Nippinu. Je sám? — Ať nevzbudí ho nikdo, dokud nevzbudí se sám!“

Laň okusovala útlé lístky mladých letorostů a obracela se občas pohledem ku svému dítěti. Srnče bylo již se snídaní hotovo a leželo nyní stočené na měkkém mechu pozorujíc spokojeně svýma velkýma výmluvnýma hnědýma očima každý pohyb své matky. Velké oči stíhaly ji jako prosebně, a kdykoliv popošla matka o krok neb o dva dále, pohnulo se srnče napolo jako by chtělo vstát a jíti za ní. Vždyť vidíte, že byla ona jeho jedinou oporou na světě. Ale upokojilo se mžikem, když se obrátila a pohledla naň a jestliže leknouc se něčeho žalostně zakvílelo, jedním skokem byla u něho a dávajíc jak jen mohla svou lásku na jevo lízala jeho měkkou srsť až se svítila.

Byl to krásný obraz — mateřská láska na jedné straně a štěstí plná důvěrnost na druhé. Laň byla krasavice a bývala by za takovou považována všude; plna vnady a něhy jako jen který tvor pod božím sluncem. Nožky štíhlé, boky utlé, tělo okrouhlé, hlava aristokratická s malýma ušima a světlými rozumnými láskyplnými zraky. Jak hbitá, ohebná, pružná byla! Jaký přirozený půvab v každém pohybu! Jak překrásná postava, když obrátivši hlavu hleděla na své dítě! Vedle ní mohli byste si představit jen děťátko šourající se malýma nožkama v suchém stlaní tam dole v údolí mezi tím, co jeho matka sedí nedaleko, hledí na daleké obrysy hor, zamýšlí se a při každém šustnutí trhne sebou a pohledí na svého smějícího se kloučka.

Laň zvedla hlavu; rychle, mžikem a obrátila sluch k poledni. Zaslechla něco? Byl to bezpochyby jen vítr v mlází. Po celém lese bylo ticho. Slyšela-li srna něco, byl to jen hlas ze vzdáleného šumu světa. Bývají v lese zvuky, hlasy zvěstující změnu, jichž tupé ucho lidské neslyší, které však vím, slyší lesní obyvatelé a rozumějí jim. Vzbudilo-li se na okamžik podezření srny, přešlo zrovna tak rychle. S láskyplným pohledem na mládě dala se zase do okusování své snídaně.

Avšak pojednou sebou trhla; hlavu vzhůru, oči rozšířené, nohy se chvějící. Učinila krok v před; obrátila hlavu k jihu a naslouchala napnutě.

Ozval se hlas — vzdálený dlouhý zvuk rozléhající se, pronikající vzduchem a doznívající až sem dlouhým vlněním. Teď se to opakovalo. Srna neměla již žádné pochybnosti. Chvěla se jako citlivka, když se k ní blíží krok. To bylo zaštěkání psa! Bylo daleko až na úpatí hory. Času dost na útěk. Času dost býti na míle daleko od psa, než najde její čerstvou stopu. Času dost uniknouti hustým lesem až do nepřístupné odlehlé strže. Ano, času dost — ale co mládě? Opět zaštěknutí psa — již určitější. Instinktivně učinila matka skok do lesa; srnče zabečelo úzkostlivě; laň se obrátila; vrátila se; — nemohla je opustit. Schýlila se nad ně, lízala je a zdálo se že mu říká: „Pojď mé dítě, jsme pronásledovány; musíme jít.“ Popošla ku předu, na západ a malý tvor za ní. Byla to těžká chůze pro ty útlé nezvyklé nožky přes vývraty a hustým spleteným křovím. Laň vždy několik skoků ku předu — a čekala. Srnče pachtilo se za ní sklouzajíc vrávorajíc — bylť ještě tak slabé na nohou — a kvílíc, poněvadž byla matka vždy před ním. Srnče patrně psa neslyšelo; ano to nevinné ubožátko bylo by něžně pohledlo na psa a chtělo se s ním spřátelit, kdyby se byla ta šelma naň vrhala. Laň nutila vším, čím jen mohla, své mládě ku předu, ale šlo to pomalu. Sama mohla být již na půl hodiny daleko, tak ušly jen několik honů. Kdykoliv se srnče někde zachytilo, stanulo docela spokojeně; chtělo se mu ještě něčeho zakousnout; ale ona vždy dále a jeho slabé nožky se ustavičně zapletaly mezi kořeny na těsné srnčí stezce.

Tu rozlehl se zvuk, že krev stydla hrůzou — krátké, ostré zaštěknutí následované dlouhým vytím a za ním hned odpověď v štěkotu s jiných stran. Laň věděla co to jest. Jeden ze psů zachytil stopu a celá ostatní smečka mu odpovídala. Nebezpečí bylo teď jisté, bylo blízké. Tak zvolna nemohlo to dále jít; za chvilku budou jim psi v patách. Zase chtěla se dát na útěk; srnče chtějíc za ní skleslo a zabečelo žalostně. Štěkot a vytí se blížily. Útěk s mládětem byl nemožný. Laň se vrátila, stanula u něho s hlavou vzpřímenou a s rozevřenými nozdrami. Stála docela tiše, ale chvěla se. Snad přemýšlela. Srnče užilo té chvilky a jalo se okusovat trávu. Laň, jak se zdálo, se již pevně rozmyslila. Nechala je se pást. Srnče majíc do syta ulehlo spokojeně; laň sklonila se k němu ještě na okamžik je lízajíc. Pak s rychlostí ptáka švihla se ku předu a v ten mžik zmizela v lese. Běžela naproti psům!

Podle všech lidských výpočtů vrhala se v jícen smrti. A ona se vrhala; všechny lidské výpočty jsou sobecké. Držela se v přímém směru slyšíc každým okamžikem štěkot určitěji; sběhla po svahu hory až k řidšímu bukovému lesu, běh byl zde snadnější a vytí smečky rozlehalo se tu ve velkých prostorech více. Čelila přímo k východu až soudíc po štěkotu, že psi už nejsou daleko, ačkoliv byli ještě kryti hřebenem, zaměřila pojednou k severu a ubíhala tak dále bystrým skokem. Za pět minut potom zaslechla ostré jásavé zaštěknutí následované hlubokým vytím: psi dali se za ní nalèzše její stopu tam, kde se byla obrátila — mládě bylo zachráněno.

Srna měla dobrou příležitost; půda nebyla zlá. V ten okamžik opustila ji všechna bázeň i ubíhala v před jásajíc svým vítězstvím. Čtvrt hodiny letěla tak s větrem o závod skok co skok přes křoviska, vývraty, potoky a rokliny. Štěkot psů za ní slábnul. Ale tu vrazila na kus zoufalé půdy; vývrat kupil se tu přes vývrat. Bylo to zázračné vidět ji, jak slezala ty kupy mrtvých stromů, jak prodírala se těmi klikatými průchody a nepochromila si své útlé nohy; žádné jiné živoucí zvíře nebylo by toho dokázalo. Ale bylo to namáhání úmorné; začala hrozně oddychovat, ztrácela půdu, štěkot psů zazníval blíže. Podařilo se jí dopachtit se znovu listnatého lesa, na rovné volné půdě vrátil se jí dech a zase šlo to s větrem dál s novou odvahou a snad i s pohrdáním jejími pronásledovateli.

Když uběhla tak letem as půl hodiny, napadlo ji, že bylo by nyní dobře obrátiti se na západ a velkou oklikou dostati se opět k srnčeti. Ale v tom okamžení zaslechla zvuk, že se jí krev v srdci zastavila. Bylo to zaštěkání psa na západ od ní. Lstivé to zvíře oběhlo mrtvý kus lesa a zamezilo jí návrat. Nezbývalo než vytrvati v směru přímém i ubíhala tak dále na sever se smečkou za sebou. Za pět minut dostala se do mýtiny; pásly se tu krávy a mladá volčata; slyšela cinkání zvonků. Pod ní dole na horském svahu byly jiné mýtiny, dále již jen lány lesa; dále ploty a na malou hodinku odsud táhlo se údolí, údolím řeka a v sedlech a na březích klidné chalupy. Tam tedy směřovali její krvaví nepřátelé. Ani jediného milosrdného srdce v celém tom krásném údolí. Váhala; byl to jen mžik; musí se dostat přes potok, jestli možná a pak do hor na druhé straně. Skok v před; stanula. Tak to jest? Z údolí ozval se zase pes! Celé peklo bylo dnes puštěno ze řetězu. Všechny cesty byly zamezeny kromě jedné a ta vedla k chalupám. Z těchto vynikala štíhlá, bílá dřevěná vížka. Srna nevěděla, že jest to vížka křesťanského kostela. Ale snad myslila, že přebývá tam lidská útrpnost a že bude milosrdnější než ty tesáky psů.

„Psi za mnou v patách, blíž a blíž
o člověče, proč ty mne nechráníš?“

Na smrt ulekaná zvířata utíkají se vždy k lidskému stvoření před svými ještě lítějšími nepřáteli. A ona se vždycky zmýlí, když tak učiní; snad jest to v nich dozvuk bývalého pokoje na zemi; snad jest to tušení zlatého věku v budoucnosti. Práce tohoto věku jest vraždění; vraždění zvířat, vraždění lidí po myriádách! Veselí básníčkové, kteří nikdy nevypálili ručnici, skládají lovecké písničky — Ty — ra — la — útlocitní panáci skládají válečné zpěvy: — Ave Caesar!

Štvaná laň sbíhala dolů přeskakujíc ploty a letíc po kamenité polní cestě. Byl to krásný pohled. Ale

ten výstřel teď! Kdyby ji jen teď ještě mohl někdo chytit! Není pochyby, že byli tu v údolí milosrdní lidé, kteří by ji byli ušetřili při životě, zavřeli do stáje a hladili ji. Ale bylo tu někoho, jenž by ji byl pustil do lesa k čekajícímu srněti? Prací civilisace jest krotit nebo zabíjet.

Laň hnala se dál; píla na potoku zůstala po pravé straně; obrátila se po lesní pěšině: když se blížila k potoku, spatřila tu pod stromem chlapce s pozdviženou ručnicí. Psů nebylo vidět, ale slyšela je jak hnali se po svahu dolů; nebylo času k vahání; se zoufalým napjetím svalů vrhla se přes potok a dotknouc se druhého břehu zaslechla zahvizdnutí kule nad hlavou. Ten hrozný hvizd dal ubohému tvoru křídla V okamžení byla kryta; přeskočila na silnici. Kudy teď? Tam byla kupka sena; muž a kluk s podávkami v rukou vrhali se k ní. Obrátila se na jih do dědiny. Celá ves byla vzhůru; ženy a děti vybíhaly ke dveřím a oknům; mužové strhovali ručnice se stěn; vystřeleny rány; lidé, kteří se sem přestěhovali z města na leto a neměli co živi co dělat, vybíhali a pokřikovali rozčileně; na náspi jednoho domu spřevrhány židle; několik mladiků střílejících na louce do terče spatřilo štvanou srnu — a rána za ranou za ní; ale byli zvykli jen na terč stojící tiše. To vše dělo se mžikem; dvacet lidí jižjiž bylo by ji dostalo — když laň přeskočila plot a přes malou kalužinu zamířila k úpatí hor. Byl to hrozný, děsný běh o život — ale nikdo kromě srny se tak na to nedíval. Jeden křičel přes druhého, co právě chtěl učinit, každý, kdo to viděl, byl nějak hrdinou — každý, jen ta srna ne. Po celý týden nemluvilo se o ničem jiném a výletníci měli stále své pušky při ruce doufajíce, že přijde zase srna, na kterou si budou moci vystřelit.

Srna čelila teď k pahorkům během volnějším; bylať patrně na smrt unavena, ne-li ulekána. Nic není hroznějšího nad půl hodiny dlouhou řadu chalup s městskými výletníky. Když se dostala srna k řídké lesině, viděla, jak se za ní žene po louce zástup lidské luzy; za nimi psi udýchaní, s vyplazenými jazyky čmuchající po stopě a tedy zdržující se, kdežto jí vzdálenosti nabývalo. Ale když byla zase kryta hustším lesem, slyšela, jak divoké ty šelmy vyjí na konci louky. (Podotýkám mimochodem, že nevyskytnul se nikdo, jenž by byl chtěl postřílet ty psy).

Odvaha štvaného tvora neochabla; bylať vysokou ušlechtilou zvěří od paty až k hlavě, ale hrůzný běh, který právě přestála, počal jeviti své účinky. Nohy se pod ní chvěly, srdce bušilo jako kladivo. Zmírnila běh, ale přece běžela vytrvale po pravém břehu potoka. Uhnavši tak as hodinu cesty a pozorujíc, že psi opět se blíží, přeplula široký, hluboký potok a slezši strmý levý břeh spěchala dále. Přebrodění potoka zmátlo psy; poznala to podle nejistého vytí; mohla si oddechnout, ale neučinila tak, až se jí štěkot ozýval jen slabě v sluch — a tu vysílená, umořená skácela se na zem.

Tento oddech, jakkoliv krátký byl, zachránil jí život. Vyrušena smečkou poznovu ubíhala bystře, ačkoliv již ne s tím lehkým vítězným pocitem jako ráno. Byl to ještě útěk o život, ale znamení byla jí příznivа jak myslila. Neznala nezdolnou vytrvalost psů a nevěděla, že také dostihy neskončí vždy nejlépe tomu, kdo je nejrychlejší. Byla trochu zmatena v mysli své, kam se obrátit, ale pudem držela se na levo a následkem toho vzdalovala se více svého mláděte. Teď pomaleji, teď rychleji, jak vzdálené nebo blízké byly hlasy pronásledovatelů, zamčřila k jihozápadu, přebrodila zase potok a ubíhala dále k jezeru. Nevím na vlas její cestu těmito horami, bažinami, stržemi, touto hroznou divočinou. Vím jen, že ubohý tvor propachtil se jí trapně s mrazem v srdci a klesajícíma nohama, na smrt zmořen a stále ještě stíhán, až konečně octnula se vrávorajíc na břehu jezerním; kdyby jen ta voda byla mezi ní a jejími stíhateli, pak byla bezpečna. Měla síly přeplavat?

Při prvním kroku do vody objevil se jí pohled, před nímž skokem couvla nazpět. Uprostřed jezera byla loďka; na lodici dva mužové; jeden vesloval, druhý měl pušku v ruce; dívali se směrem k ní; spatřili ji. (Ona nevěděla, že slyšeli již dříve štěkot psů v horách a čekali tu na ni již celou hodinu.) Co si má počít? Psi se blížili. Neunikne i kdyby ji nohy ještě nesly. Váhala jen okamžik a vrhla se do jezera. Znavené nohy nemohly ji nésti rychle ku předu. Viděla, jak loďka zabočuje k ní. Obrátila se k prostředku jezera. Loďka se také obrátila. Již slyšela vesla skřípající v železných skobách. Blíž a blíže. Pak bylo ticho. Pak zašplýchla voda již nedaleko před ní a po jezeře rozlehla se drsná slova: „Tisíc hr . . . ů do toho všeho!“ a zase skřípot vesel. Srna viděla, jak se loď blíží; obrátila se nerozhodně ku břehu, kde byla vešla do vody; psi lokali tam vodu a skučeli; — obrátila se zase do jezera.

Statečné, krásné zvíře bylo teď docela vysíleno. Ještě mžik, dlouhá šplýchavá vlna — loďka byla u ní a muž u vesel nahnuv se chytil ji za srsť.

„Udeřte ji přes hlavu tím veslem!“ zahučel k druhému pánu.

Tento pán byl skutečně pánem z dobré společnosti, s vlídnou, hladce oholenou tváří a mohl býti hlasatelem některého z těch věkověčných evangelií. On chopil se vesla. Právě v tom okamžiku obrátila srna k němu hlavu a zadívala se naň svýma velkýma, prosebnýma očima.

„Nemohu to učinit. Ne, nemohu!“ a veslo vypadlo mu z ruky. „O nechte ji!“

„Nechte ji!“ byla jediná, líná odpověď — druhého, jenž přidržev srnu jednou rukou zajel jí loveckým nožem kolem krku.

A ten druhý pán z dobré společnosti jedl toho večera z této zvěřiny.

* * *

Srnec vrátil se pozdě odpoledne. Srnče bečelo žalostně, hladové i opuštěné. Srnec byl překvapen, rozhlížel se po lese. Obešel sem a tam a vrátil se. Jeho laně nebylo nikde. Zadíval se na mládě nevěda co a jak. Srnče hlásilo se o večeři. Srnec neměl ničehož nic, co by dal svému dítěti, kromě svého soucitu. Řekl-li něco, bylo to asi toto, co řekl: „Já jsem hlava rodiny, ale vskutku to zde je pro mne něco nového. Nemám pro tebe ničehož nic. Nevím, co si počít. Cítím s tebou jako otec, ale z toho nemůžeš být živo. Pojďme do světa!“

Srnec odcházel; maličké klopýtalo za ním; zmizeli v lese.

FEUILLETON.

Elixir bratra Celerina.

(Dokončení.)

Jednou večer, právě když se odbývala pobožnost, objevil se Celerin v kostele v prazvláštním rozpoložení: byl červený, téměř bez dechu s kápí pošinutou kosmo a tak zmatený, že chtěje se poznamenati svěcenou vodou, potopil do kropenky celou ruku i s rukávem až po samý loket. Myslili z prvu, že se to všechno děje z pouhého rozčilení nad tím, že přichází pozdě, ale když viděli jej, jak skládá své hluboké poklony varhanám a kruchtám místo převorovi, jak probíhá kostelem jako vítr a bloudí po všech koutech než nachází své místo, jak, když se konečně usadil, houpá se na pravo a na levo s tváří blaženou, zaznělo se všech lavic udivené šeptání. I šeptaloť se od breviáře k breviáři: Co pak je našemu otci Celerinovi, co pak je našemu otci Celerinu? Dvakráte spustil převor netrpělivě berlu s křížem na dlaždici aby zjednal ticho. Tam dole v hloubi kruchty prozpěvovány žalmy jak obyčejně, ale responsorie jako by byl uťal . . .

Pojednou, zrovna uprostřed „Ave verum“ sklonil se otec Celerin na své lavici jako haluzka, když do ní vítr zaduje, a intonoval hlasem velikým:

V Paříži je otec bílý
trala lala trili lili — atd

Všeobecné ustrnutí. Všechno vstává. Křik: „Odveďte ho, je ďáblem posedlý.“ Kanovníci se znamenají křížem, berla převorova se klátí sem a tam. Ale otec Celerin nevidí ničeho, neslyší ničeho a dva silní mnichové musí jej odvléci malou brankou, on se brání, trhá sebou jako posedlý a zpívá své tralala.

Na zejtří časně z rána vidíme nešťastníka v oratoriu převorově na kolenou. „Mea culpa“ volá a slze hrkají mu z očí potokem. „Je to elixír, důstojný otče, je to elixír, který mne zničil,“ i bije se v prsa. A vida jej tak skroušeného, tak kajicného jest dobrý převor sám do duše dojat.

„Tiše, tiše, otče Celerine, upokojte se, vše to vyschne jako rosa na slunci . . . Konečně nebylo to pohoršení tak velké jak si myslíte. Ta písnička byla sice trochu . . . hm! hm! . . . ale doufejmež, že ji novicové neslyšeli. A teď mi povězte, jak se to všecko stalo. Vy jste zkoušel elixír, není-li pravda? Měl jste ruku trochu těžkou, viďte? Ovšem, ovšem, pochopuji to. Je to zrovna tak jako s bratrem Schwartzem, vynálezcem prachu; stal jste se obětí svého vynálezu. Ale řekněte mi, můj dobrý příteli, je toho zrovna tak nevyhnutelně zapotřebí, abyste okoušel sám toho hrozného elixíru?“

„Na neštěstí ano, můj ctihodný otče . . . lihoměr mi sice udává sílu alkoholu, ale co do konečného aromatu, co do té chuti nemohu věřit než svému jazyku.“

„Ach tak — velmi dobře; — ale slyšte, chci se vás ještě něco zeptat. Když okoušíte elixíru, protože musíte, nelahodí vám? Nemáte naň laskominy?“

„Žel, že tak! ctihodný otče,“ zaúpěl nešťastník červenaje se až po uši. „Již po dva večery shledávám v něm chuť, vůni . . . Jsem jist, že si to ďábel sám tak se mnou zahrává. A tak jsem se rozhodl, že se napříště spolehnu jenom na svůj lihoměr. Arciť žádný potom div, nebude-li tekutina dost jemnou a nebude-li mít takovou jiskru jako dosavád.“

„To si dříve rozmyslete,“ přerušil jej převor živě. „Není radno budit nespokojenost u našich odběratelů. Jak pravím, rozmyslete si to dříve. Nuže, mnoho-li pak vám stačí? Patnáct nebo dvacet kapek, není-li pravda? Dejme tomu dvacet kapek. Ďábel musí být po čertech chytrý, jestli vás polapí dvaceti kapkami. Ostatně k uvarování všeho neštěstí dispensuji vás ode dneška od chození do kostela. Odbuďte si večerní pobožnost ve své kuchyni. A teď odejděte v pokoji, můj velebný otče, a pak — počítejte dobře své kapky.“

Běda, velebný otec mohl si počítat jak chtěl; ďábel měl ho už v drápech a nespustil se ho. Ta kuchyně byla jevištěm prapodivné pobožnosti.

Ve dne to ještě šlo. Otec Celerin byl dosti pokojný; uchystával své retorty a křivule, probíral pozorně své provençalské byliny, pěkné přišedivělé, zoubkované, samá vůně, samý sluneční žár — ale večer, když byly nádoby naplněny a elixír se rozhříval ve velkých měděných kotlích, tu mučenictví ubohého muže započínalo.

„. . . Sedmnáct . . . osmnáct . . . devatenáct . . . dvacet! . . .“ Kapky srkaly z křivule do růžového kalíšku. Těch dvacet vysrknul otec Celerin jedním douškem a skoro bez pochoutky. Teprve na tu jedenadvacátou začal míti laskominy. O té jedenadvacáté kapky! . . . Aby odolal pokušení, poklekl v koutě laboratoře a pohroužil se v otčenáš. Ale tekutina ještě teplá rozptylovala se ve vonných výparech, které vířily kolem něho i chtěje nechtěje vrátil se k nádobám. Tekutina byla zlatě zelenavá. Nakloněn nad ní, s nozdrami rozevřenými odstavoval ji Celerin a zdálo se mu, že pod tím zelenavým leskem vidí zlomyslné oči tety Bégonové úsměšně naň pohlížející . . . Tedy ještě jednu kapku! A tak než se toho nadál, měl kalíšek plný až na pokraj. Potom sklesl do velkého křesla a s tělem pohodlí se podávajícím, s víčky napolo zavřenými srkal svůj hřích pomalu a pomalu šeptaje kajicně: „O já propadám ďáblu, já propadám ďáblu!“ Nejhorší bylo, že na dně tohoto ďábelského elixíru nalezával vždy, nevím sám jakým čarodějným uděláním, všechny bezbožné písničky tety Begonové. Nedivme se, že sousedé při jeho cele říkávali mu pak z rána: „Aj, aj, otče Celerine, vy jste měl včera večer všechny cvrčky v hlavě.“ Pak přišly slze, zoufání, postění se, kání a bičování. Ale nic nespomohlo proti démonu elixíru; druhý večer, v touž hodinu začalo pokušení poznovu. —

Tou dobou objednávky elixíru do kláštera jen pršely. Bylo to pravé boží požehnání. Přicházely z Nîmes, z Aixu, z Avignonu a Marsilie. Klášter bral na sebe každým dnem více podobu továrny. Byli bratři zabalovači, bratři cedulkáři, bratři étiquetáři a bratři rozvázeči; služby boží utrpěly tím sice tu a tam ztrátu některého zazvonění, ale okolní ubohý lid, ujišťuji vás, neztrácel tím ničeho . . .

Jednou z rána, bylo to právě v neděli, když pokladník předčítal v plném shromáždění svou celoroční rozvahu a dobři kanovníci poslouchali ji s jiskřícíma očima a s úsměvem na rtech, kdo že je tu nevyrušil než otec Celerin, jenž vraziv do síně zvolal hlasem velikým: „Teď je tomu konec . . . Už se toho nedotknu. Vraťte mi mé krávy!“

„Aj, což pak se to děje s otcem Celerinem!“ tázal se převor, jenž tak poněkud tušil, co jest.

„Co se děje, pane můj? . . . Děje se, že jsem tak právě na nejlepší cestě připraviti si krásnou věčnost v plamenech a na vidlicích. Já piju — piju jako . . .“

„Ale vždyť jsem vám řekl, abyste své kapky počítal!“

„Ach ano, počítat kapky; teď muselo by se už počítat na poháry . . . Ano, ctihodní otcové, teď jsem v tom. Tři láhve za večer . . . Pochopujete, že tak to trvat nemůže. Dejte si dělat svůj elixír od koho chcete . . . Ať mne bůh zatratí, jestli já se toho ještě tknu!“

Kapitola se už nesmála.

„Ale nešťastníče, vy nás zničíte!“ zvolal pokladník mávaje svou velikou knihou.

„Chcete spíše abych byl zatracen?“

Tu povstal převor:

„Velební otcové,“ řekl vztahuje svou krásnou bílou ruku, na kteréž lesknul se prsten pastýřský . . . „To vše může se napravit . . . Viďte, můj drahý synu, že jest to na večer, kdy vás ďábel pokouší?“

„Tak důstojný převore . . . Každičký večer tak, že, když vidím, že se blíží noc, jsem s vaším odpuštěním celý spocený jako osel, když vidí nákladní sedlo.“

„Nu, nu, jen se upokojte . . . Ode dneška budeme každý večer při pobožnosti odříkávat na váš úmysl modlitbu svatého Augustina, s kterouž spojeny jsou plnomocné odpustky. . . Tím, ať se děje co děje, jste bezpečen . . . Jest to rozhřešení mezi hříchem.“

„O tedy díky, důstojný pane převore!“ A netáže se více ani slova vrátil se otec Celerin ku svým křivulím lehký jako skřivánek.

Vskutku také od tohoto dne neopominul officiant na konec večerních modliteb dodati: „Pomodleme se za našeho nešťastného otce Celerina, který obětuje spásu duše své pro blaho bratrstva — — Oremus Domine . . .“ A mezi tím, co přes bílé kápě sklánějící se ve stínu lodi ševelila modlitba jako vánek přes sněhy, zalehal sem tam z dola z klášterního

zákoutí hlas otce Celerina, jenž zpíval za plamennými okny své kuchyně:

V Paříži je otec bílý
trala-lala-trili-lili
V Paříži je otec bílý,
mníšky se s ním natančily!
trala-lala v zahradě;
mníšky se s ním natančí . . .

— — — Zde dobrý farář, můj vypravovatel, leknutím zmlknul: „Pane bože, aby mne tak moji osadníci slyšeli!"

Alphonse Daudet.

— „Изъ Праги" (Z Prahy). Pod tímto nadpisem uveřejnil petrohradský denník „Birževja Vědomosti" článek, v němž podává spisovatel ruskému obecenstvu zcela novým způsobem zprávy o českém slovanství. Článek ten, plod zlomyslnosti neb neznalosti, aneb obojího zároveň, líčí čtenářstvu veškeré české nadšení pro věc rusko-slovanskou, jako pouhý jakýs egoismus, jako „praktickou lásku" a odůvodňuje takové výroky skutečně netušenými doklady. Spisovatel praví, že Čechové se nad Rusko hrdě povyšují, že domnívají se domyšlivě jako by působili vlivem svým mocně na ruskou osvětu, že nečtou než „Moskevské Vědomosti" a „Graždanina", že neměli před desíti lety o Rusku ani dost málo větších vědomostí než Francouzové nebo Němci a t. p. Jest věru litovati, že po tolikerém osvědčení lásky své k Rusi slovem i skutkem došel národ český takového posouzení. Bylo by ovšem zbytečno šířeji se rozpisovati o takovém nepřátelském oblasu v táboru přátelském, a dodáváme jen, že nevíme čeho se má takovým článkem na Rusi docíliti. Co se týče oné nesmírné viny, že si prý Čechové dovolují domýšleti se nějaké působnosti na ruskou osvětu, dovolujeme si skromně podotknouti na základě zdravého rozumu a výroků pravých vlastenců rusko-slovanských, že Čechové v povolání učitelském by na Rusi snad mnohem blahodárněji působiti mohli nežli Němci, a že ruské školství není na stupni svrchované dokonalosti, o tom ví každý vzdělaný Rus. Mluvilo-li se v Čechách o nějakém působení na osvětu ruskou, dělo se tak zajisté způsobem vždy přátelským, z lásky bratrské, nikoliv „praktické" aniž egoistické. Jinak odvoláváme se na slova ruského vlastence, ženijního generala Ivanického, jenž k slovanským návštěvovatelům moskevské národopisné výstavy dne 27. května 1867 v Petrohradě tato slova za všeobecného souhlasu pronesl: „Vy Čechové máte muže učené, slavné, vy jste národ osvícený, vy musíte zajmouti u nás místo, které zajímali dotud Němci. Vy rozumíte interesům slovanským; Němci sdělali karikatury ze slovanské Rusi!" — Avšak pro tento článek a pro všechny předešlé uveřejněné v „Birž. Vědomostech" o našem životě, nepřestává býti **národní** Rus svatou Rusí, neboť praví ruské přísloví, že „konec dílo věnčí", a že „Volhy tok jeden kámen nezastaví!"

E. J.

— Dějiny českého povstání léta 1618. Sepsal Antonín Gindely. Svazek III. V Praze 1878. Nákl. F. Tempského. 8° str. 331. a XLIII. Ve velkolepých rozměrech započaté „Dějiny českého povstání" dospěly letos svazku třetího, jenž obsahuje líčení událostí roku 1620. V popředí jest vypravování o smlouvě v Ulmu, kdež němečtí protestanté uzavřeli příměří s ligou katolickou a tím ta samá knížata, která nemalého podílu brala na vzniku povstání českého, společnou věc zrádným způsobem opustila a Čechy ve velikém boji o život osamocené zanechala. Taktéž počínal sobě anglický král Jakub, tchán Fridricha falckého, „zimního krále českého." — Čechům pak kynula jediná naděje od Bethlena Gabora, knížete sedmihradského a od stavův dolno- i hornorakouských, kteří jako Češi Ferdinanda habsburského trůnu zbavili a vládu na Fridricha falckého vznésti usilovali. Proti velikému a dosti dobře organisovanému počtu nepřátel, byli by museli povstalci čeští jednati svorně, odhodlaně a energicky, byli by se museli odvážit větších peněžných obětí, aby uchránili svou věc i vlasť od hrozící záhuby. Avšak jako nedovedli toho stavové čeští při počátku povstání, tak i nyní se slabým králem v čele nebyli s to vzmužiti se k zoufalému boji o čest, náboženství a samostatnost. — A proto došlo ke katastrofě v bitvě bělohorské, již Gindely na konci třetího svazku líčí obšírně a nadmíru zajímavě. — Král i stavové po jediné porážce byli v takovou nesnáz uvedeni, že spásu hledali jenom v útěku za hranice, ponechavše národu vypiti číši hořkosti až na dno. Zároveň podrobeno bylo také Slezsko, Morava i Lužice a pak nastala doba utrpení, ve které lid český strašnými útrapami trestán byl za to, že šlechta česká sosnovala odboj proti panství habsburskému. — Tímto směrem od jednání v Ulmu počínaje až do podrobení korunních zemí českých, líčí Gindely ve třetím svazku povstání české léta 1618. Vypravování Gindelyho jest nadmíru živé a jasné, velikost spracovaného materialu až oslňující, avšak při tom jest, tušíme, největší závadou knihy, že až příliš přísně drží se pouze líčení diplomatických vyjednávání a zápletek, dvorských intrik a unavujících vyslaneckých not a relací. Víme ovšem dobře, že v povstání české zapleteny byly všecky dvory evropské a že tedy dvorská diplomacie veliké měla při tom účastenství; avšak my víme zároveň, že v povstání to zapleteny byly také osudy celého národa českého. Národ ten, v němž, jak dobře Gindely podotknul, převládal kdysi duch bojovného husitství, byl na počátku 17. století již daleko jiným než za dob starých. Po celé století nacházel se již v katastrofě socialních poměrů veřejných i soukromých: a tu ovšem právem očekávali jsme od „Dějin českého povstání", že nám vylíčí do podrobna propracovaný obraz české společnosti a jejího znenáhlého upadání, se všemi toho příčinami vnějšími i vnitřními, že nám ukážou, proč ten národ, který v jiných dobách přemáhal obtíže a nebezpečenství mnohem horší i větší, právě nyní poklesl při dosti nepatrné pohromě tak hluboko. Spis Gindelyho duchaplně a podrobně poučuje nás o zahraniční diplomatické historii českého povstání se stanoviska evropského; ale národ, o nějž se tu vlastně jednalo, hraje při tom úlohu apatického diváka! — Tomu však ve skutečnosti tak nebylo, jakž dostatkem poučují o tom veškeré domácí archivní prameny, jichž prozkoumání bylo by ve spojení s duchaplnou historií diplomatickou podalo úplný a jasný obraz smutných dob českého povstání.

— Doba poroby a vzkříšení. Rozhledy v kulturních dějinách král. čes. v XVII. a XVIII. století. Sepsal Karel Adámek. Prvý sešit. 1878. Nákladem vlastním. 8° str. 134. — Velice plodný spisovatel Karel Adámek rozdělil nový pod titulem svrchu uvedeným právě vyšlý spis na čtyři oddělení: Politiku, Národní hospodářství, Náboženství a Osvětu. Chvalitebná zajisté jest snaha, s jakou spisovatel soustředil v díle svém ohromný materiál jmen a číslic, avšak právě tato vlastnost jest největší závadou spisu a pravým opakem toho, co vlastně spisovatel na mysli měl. Neboť tak zvané širší obecenstvo jistě záhy ustane od čtení podobných „Rozhledů", kde celý spis jest jenom velikou nomenklaturou a spoustou číslic a dát, beze všeho vnitřního spojení. — Badatel historický, který by snad přemohl obtíže takové, nemůže zase upotřebiti spisu, poněvadž se spisovatel, až na některé nepatrné výminky, vyhnul všemu citování pramenů, odkud, co a jak do knihy své pojal. — Mluvívalo se u nás mnoho o tom, jak vděčna byla by práce sestaviti obsáhlý vědecký spis o stavu Čech od bitvy bělohorské až do začátku nového národního hnutí koncem XVIII. století, avšak zde nepostačí studium statistických tabulek a přelévání vody ze spisů století předešlého do doby naší, než jedině obsáhlými studiemi archivními, biblio- a biografickými bude lze podati věrný obraz těchto osudných dob pro naši národnost. Jak zajímavé bylo by ku př. vylíčení poměrů poddanských, pronásledování jinověrců a j. u porovnání s doutnajícím ruchem tak zvaného věku osvíceného! Zpracování již jen tohoto jediného z četných kontrastů, v nichž pohyboval se celý XVIII. věk, vyžadovalo by velikého studia původních pramenů, původních spisů, aby podán byl čtoucímu obecenstvu jasný názor, jasné resultaty — a ne pouhá divoce pestrá směsice číslic i jmen — namnoze bez udání pramene v knihu směstnaných. Ovšem práce taková trvá dlouho; než platiť tušíme i zde známé Horácovo: „Nonum prematur . . ." na kteréž spisovatele jinak pilného, snaživého i odhodlaného vřele pozorna činíme.

—k.

OBSAH: Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Legenda o sv. Prokopu. Báseň Jaroslava Vrchlického (Pokračování.) — Paní kastelánová Trocká. Společenská studie z polského života. Napsal Edvard Jelinek. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Srnčí novelka. Napsal Charles Dudley Warner. — Feuilleton: Elixír bratra Celerina. (Dokončení.) — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. | 30. června 1878. | ČÍSLO 18.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

„Třeba především, bychom se vzájemně lépe poznali. V počínání mém jest zajisté mnoho podivného a v povaze mé mnohá tvrdost, kterou mi snad prominouti dlužno, Kosmo. Jsem z plemene tak tvrdého jako skála a život můj byl dosud velmi trpký.“

Kosmovi líbilo se nesmírně, že jej tak důvěrně a krátce křestním jeho jménem oslovila, a prostá, přirozená důstojnost, jevící se v každém jejím posuňku, vynutila jeho obdiv.

„Jste zajisté z krve španělských grandů!“ zvolal, „jste velkou dámou, tomu svědčí každý váš pohyb, každé slovo vašich úst!“

Dívka dala se do smíchu.

„Myslíte tedy, že velké dámy rostou mezi statisty? Neb domníváte se snad, že mne, vznešenou doňu, arabský nějaký čaroděj mezi choristky zaklel, jako v tisíc a jedné noci princezny a princové v psy jsou začarováni? Pochybuji věru, že by vás nebo koho jiného vznešení moji předkové zajímati mohli.“

„Vše co se vás týče, zajímá mne v svrchované míře,“ odpověděl Kosmas s zápalem.

„Upřímně řečeno,“ pousmála se dívka, „nevím praničeho o svých předcích! Za to ale nemohu než s největším obdivem mluviti o hradu slavných otců svých. Je tak malebný, tak zajímavý, že upomínka na něj vždy pravé umělecké nadšení ve mně vzbuzuje. Snad že se nyní již úplně sesul, aspoň měl k tomu již tehdáž tisíc chutí, když jsem se ve vetchých jeho zdech narodila. Hrad ten není nic více a nic méně než starý mlýn na pokraji hustého lesa v českomoravském pohoří. Jednu polovici jeho střechy strhl jednou prudký vichr a hodil ji přes potok na stráň, odkud ji nikdo na staré její místo více nazpět nepřenesl. Zdálo se mým rodičům, že půl střechy také dostačí, vždyť byl ten ohromný bílý topol, rozprostírající nad mlýnem dlouhé svoje větve, úplnou ochranou a na patře nastlané, kameny tížené došky nepropouštěly leda jenom nejprudší lijavce, které se pak s šumem draly na návštěvu do naší světnice, na jejíž nahé chudobě arci mnoho pokaziti nemohly.“

„Ale ten váš mlýn jest zajímavější než Escurial a Windsor dohromady!“ zvolal s nestrojeným nadšením Kosmas, „a že jste se vy v něm narodila, činí z něho pro mne nejpřednější budovu na světě!“.

„Přijímám vaši poklonu ne pro sebe, ale pro mlýn,“ odpověděla s úsměvem, „ostatně nepovažujte podrobné popisování mého rodiště za vstup k nějaké délkou hrozící biografii. Upomínky moje nejsou dosti příjemné, abych se snad o nich rozhovořila. Kdybych ale měla vlohy básnické, byla bych nevyčerpatelnou opěvovatelkou lesa, který nás se všech stran obklopoval, stíny svoje na náš práh, tajuplné svoje zvuky až do naší sednice sýlal; zmiňuji se ale o něm pouze proto, že modré jeho šero pro ubohou moji matku bylo kouzlem neodolatelným, jedinou její radostí pod sluncem — neb matka moje náružívě pytlačila.“

„Žena a pytlačit?“ nemálo podivil se Kosmas.

„Náružívě, jak vám pravím,“ odpověděla dívka, „a to až do smrti mého nešťastného bratra; potom nevšímala si vůbec ničeho více, živořila pouze. Byla dcera myslivcova, vyrostla v lese a neznala světa mimo les. S otcem mým žila prý v nesváru od prvního dne svého sňatku; příčina toho zůstane mi zajisté na vždy tajemstvím. Byla nad míru krásná až do posledního okamžiku svého strastiplného žití. Krása její byla zvláštní. Byla velká a silná jako muž, tak snědá, že ji cikánkou nazývali, a sama přiznávala se, že opravdu něco cikánské krve jí v žilách proudí; i zvyky její byly zvláštní. Kouřila z dýmky a střílela jako málo který myslivec . . . Se mnou a s bratrem mým nezacházela právě něžně a otec se o nás naprosto nestaral. Neměli jsme jiných společníků než veverky v lese, z kterých jsme některé ochočovali, a kachny na rybníku, které jsme hořce oplakávali, padly-li pod nožem naší matky. Děti našich bližších a vzdálenějších sousedů se nám vyhýbaly, nevím, co jim rodiče jejich o rodičích našich vypravovali; ale zajisté to bylo málo dobrého. Mne obzvláště týrali kde mohli, zpitvořili moje jméno „Marjána“, které se jim pro mne ještě příliš pěkné zdálo, v potupné „Madrána“, a přezdívka ta mi zůstala.“

„Buďte jim vděčna, Madráno,“ horlil Kosmas, „jméno to jest plno harmonie a má mimo to téměř španělský zvuk, jest úplně v souhlasu s jižním tvarem vaší tváře.“

„Jaká útěcha byla by to tenkráte pro mne bývala,“ usmála se Madrána, „kdybych byla věděla, že

se moje jméno někomu zalíbiti může. A měla jsem tenkráte útěchy věru velmi, velmi zapotřebí, neb dětství moje bylo nejen bez radostí, ale přímo plné útrap nejhroznějších, kterých děti na štěstí málo kdy jen tušívají! . . . Řeknu vám to krátce: na matku moji padlo více než jednou hrozné podezření spáchané vraždy! . . ."

Zachvěla se při vzpomínce té a vtlačila obličej do dlaní, pak pokračovala po chvilce takto ve svém vypravování:

„Podezření to bylo liché, úplně bezpodstatné. Zastřelili jednou v lese jakéhosi velkého pána, cizince a to nedaleko našeho obydlí a umírajícího přinesli jej časně z rána k nám. Pamatuji se na ten výstup určitě. Stála jsem vedle něho a on upíral velké, tmavé svoje oči, které nepokojně po tvářích kolemstojících byly bloudily, na mne, usmál se hladě moje vlasy, a vypustil duši . . . Vím, že matka moje byla nevinna; spávala jsem s ní v jedné komoře, věděla jsem vždy kdykoli vyšla na lov, vídala jsem vždy jak pušku svou z úkrytu brala a čekala jsem pak celé hodiny na její návrat. Bávala jsem se vždy usnouti, když jsem ji odcházet slyšela, sedávala jsem na svém lůžku po tmě upírajíc oči k jasným, velkým hvězdám, které mi bývaly vždy jakousi nepochopitelnou útěchou a které strach můj z příšer, o kterých jsem ustavičně slýchala, zaplašovaly. Onu noc a ráno, kdy cizinec zavražděn byl, spala matka klidně doma a jen zlomyslné řeči našich sousedů vrhaly stín onoho nezaslouženého podezření na ni. Bohužel byl to můj otec sám, který byl původcem strašného nařknutí. Nikdo ale neodvážil se přímo a určitě o vině mé matky mluviti a otec zklamán ve svém očekávání odložil mstivé myšlenky své na pozdější dobu. Naskytla se mu brzy příležitost dokázati hloubku své nenávisti. Věděl o nočních potulkách mé matky, které zamlčoval, poněvadž z nich kořistil, a spolčil se s myslivcem k vypátrání pytláků, kteří tenkráte velké škody působili, aniž by mu byl sdělil, že vlastní ženu svou zastihnouti doufá. Umluvili se tak tajně, že matka neměla nejmenšího tušení o hrozícím nebezpečenství. Otec číhal s myslivcem v lese; okolo půl noci slyšeli střílet, přiblížili se opatrně místu, odkud rány byly zazněly, a spatřili temnou, vysokou postavu, jak tiše po sněhu kráčela a nocí se blyštící ručnicí si cestu křovím klestila. V okamžiku, když se jí co nejtěsněji byli přiblížili, zasvítil náhle měsíc mraky a myslivec div překvapením nevykřikl: poznal moji matku. Ta ale nevšímala si ho, oči její vbodaly se plny záští v měsícem ozářený obličej otcův, viděla vítězoslávu v jeho zraku, spatřila namířenou jeho zbraň. Pomalu pozdvihla svou ručnici a mířila též, dlouho a opatrně, a tak stáli si oba manželé několik okamžiků v mrazivé, tiché noci tváří v tvář, odhodláni jeden druhého usmrtiti, až myslivec, kterému se vlasy hrůzou ježily, odhodlaně mezi ně vstoupil. Matka odvrátila se pak rychle a utíkala do houští; myslivec ji nepronásledoval, odňal ale otci mému zbraň, a od onoho dne vyhýbal se s téměř pověrečnou hrůzou oběma manželům."

Madrána zachvěla se opět a vypila několik kapek čerstvé vody. Nepozvedla očí ku zděšenému Kosmovi a pokračovala takto ve svém vypravování:

„Na základě té události soudili se moji rodiče, žádali o rozvedení a dosáhli svého přání. Soud rozhodl též, že já a můj bratr jsme zůstali s otcem. Plakali jsme hořké slze, zapomněli jsme při loučení s matkou na ony rány, kterými nás ze vzdoru a nenávisti k otci byla tak často trýznila, a vzpomínali jsme jen na řídké její záchvaty mateřské lásky, kde nás byla jako za náhradu tak hejčkala a líbala, že by nás byla někdy málem udusila. Zjevila-li se matka od onoho času někdy na kraji lesa, přicházejíc tam z vesnice, v které nyní žila, utíkala jsem okamžitě k ní, ač jsem věděla, že mne otec nemilosrdně ztrestá, zahlídne-li mne s ní mluvit. Viděl-li ji jen z daleka, lál, rouhal se a proklínal vždy „myslivecké plemeno", z kterého pocházela . . . Můj bratr, mnohem starší než já, zbavil se za nedlouho toho trápení, šel do města na učení, a zůstala jsem úplně osiřelá s celým tím těžkým břemenem nesnesitelných poměrů a běd. Bylo mi as deset let, když mého bratra k vojsku odvedli; nikdy nezapomenu strašlivého onoho dne, kde bratr můj poprvé co voják nás navštívil. Viděla jsem ho s otcem již zdaleka přicházet a chtěla jsem jim právě vstříc, když se tu matka nenadále u samého mlýna vyskytla. Rozevřela náruč a viděla jsem ji poprvé ve svém životě plakat. Volala s pláčem na bratra by k ní přišel, ale otec držel jej za ruku a zapověděl mu přísně, by na onu stranu, kde stála, se ohledl! Běhala jsem tenkráte bědujíc od jednoho k druhému, nikdo se mne ale nevšímal; bratr zápasil se svým citem, který jej k matce pudil, a se strachem, který v něm otec zbuzoval, konečně po velkém boji uposlechl otce; vešli spolu do domu. Matka vypukla v divoký nářek, odstrčila mne až surově od sebe když, málo dbajíc bude-li to otci po vůli či nic, jsem k ní letěla a ji líbat chtěla. Možno, že mne ani neviděla, plamenná zášť plnila ji od temene až do paty, pozdvihla obě ruce k nebi a sypala nejhroznější kletby na svého muže a na svého syna. Pak utíkala jako smyslů zbavena do lesa neustále pomstu slibujíc. Vešla jsem posléz do domu, seděla jsem mlčky v koutě naší pusté síně a hleděla na svého bratra, který v němém bolu na loži kvílel. Otec byl nanejvýš rozmrzen, lál své ženě i nám a kázal mi zlostně, bych večeři připravila. Uposlechla jsem okamžitě jako vždy, ale oslepena slzami, chvějíc se rozčilením, spálila jsem večeři na popel, a nová bouřka byla toho následkem. Ulehli jsme. Nezamhouřila jsem po celou noc oka, srdce moje svíralo se bolem, neb slyšela jsem ustavičně svého bratra sténat a vzdychat. K ránu usnula jsem konečně, a když mne slunce probudilo, padl můj první pohled na bratra. Byl bledý a klidný a vykradla jsem se ze síně tiše jako myška, bych ho neprobudila; přála jsem mu toho krátkého klidu. Každou hodinu pootevřela jsem dvéře přihlížejíc, nemá-li ničeho zapotřebí, a pořáde ležel bez hnutí s tím klidným, bledým lícem. Konečně když otec, nevím již z které cesty, která celého půldne trvala, přicházel, vběhla jsem, abych bratra zbudila — ale jaké ztrnutí, jaký úžas! Bratr můj byl v noci zemřel, příliš měkké jeho srdce bylo snad žalem puklo!"

Madrána vzdychla si z hluboka.

„Můj otec zuřil," pokračovala dívka, „vinil matku přímo z vraždy. Tvrdil, že se byla v noci do domu vkradla, že ji byl viděl u lože jeho syna stát, že se

ale domýšlel, že to jen přelud, sen. Poplach po celém okolí byl nesmírný. Za nedlouho objevila se matka, přiběhla bledá jako smrt, bolem šílená, a tenkráte teprve poznala jsem, jak milovati dovedla. Otec bránil jí vstoupit do domu, byl mužem silným a obratným v zápase, ona ale změřila jej chladným pohledem, vzala jej kolem pasu a mrštila jím o zem. Pak vešla, vrhla se na mrtvolu mého bratra, spílala mu, že ji tak bez lásky, bez rozloučení opustil, pak jej zase líbala, kropila bledé jeho tváře slzami, držela jej, tiskla jej těsně k prsoum a přísahala, že ho ani smrti, ba ani samému bohu nevydá. Náhle se vztýčila, vzala mrtvolu, naložila ji na silná svá bedra a velkým, těžkým krokem brala se ze síně před dům. Bylo cosi tak divokého, tak děsného v její tváři, že nikdo, ani sám můj otec se neodvážil jí cestu zastoupiti . . . Byla jsem pouhým dítětem, ale tragická velikost zoufalého bolu tvrdé té ženy porazila mne . . . Hleděla jsem plna úcty za ní, jak se slunným polednem k lesu ubírala a tam konečně s příšerným břemenem svým ve stínu pod starými stromy zmizela. Nyní teprve pustili se za ní, ale nedohonili jí, dosáhla svého domku, zatarasila dvéře a hleděli oknem na ni, jak mrtvolu na své lože kladla, svíčky rozsvěcovala a k nebožtíkovi přisedla. Upírala oči na něj, mluvila s ním, usmívala se na něj, pak zase bědovala a kvílela. Marně klepali na ni, marně volali na ni. Čtyry dni chovala nebožtíka ve svém příbytku, až jí úřední mocí odňat byl. Nechtěla tomu rozuměti, že jej pohřbiti nutno, myslila pořáde, že je přinucena jej vydati otci, aby ho pod „p r o k l a t o u s t ř e c h o u“ věznil, a zoufalství její nemělo mezí. Soudní komise shledala, že bratr můj sešel sice náhlou, nikoli ale nepřirozenou smrtí, a hrůza, kterou lidé z matky měli, věříce částečně obžalobám otcovým, obrátila se nyní v soustrasť. Ženy doprovodily ji při pohřbu k hrobu mého bratra, kde se naposled s otcem sešla. Měřili se dlouho pohledem plným nejzuřivější nenávisti a po pohřbu obrátila se matka moje k otci a s klidným úsměvem, s tvrdým hlasem pravila mu: „Nebudeš tu dlouho a sejdeš smrtí násilnou.“ Otec zbledl, neměl od oné chvíle pokojného okamžiku, předpokládal s jistotou, že sejde jedem, ženou jeho připraveným. Stal se nad míru bojácným a chvěl se po celém těle, když lidé vypravovati počali, že u hrobu mého bratra prý straší. Viděli jsme z okna na hřbitov, který klidně se na vršíku zelenal, a k němuž jsem z moře nenávisti, v kterém jsem, opuštěné děcko, tonula, vždy s povzdechem a s touhou po spasení hleděla. Mnohdy vstala jsem nyní v noci s lože a hleděla tam na tichý hřbitůvek s neurčitým pocitem bázně a přece naděje, a viděla jsem tam vskutku více než jednou bledé světlo poskakovati. Plakávala jsem pak hořké slze domnívajíc se, že to bloudí nepokojná duše mého bratra; byla to hrozná myšlenka pochybovati o konečném klidu po smrti. Trpěla jsem nevýslovně. Tu stala se velká změna v mém životě. V letě následujícího roku uskutečnilo se proroctví mé matky o nepřirozené smrti, otce mého očekávající: spadl na něj strop staré začmouzené naší světnice a zabil jej na místě. Matka přiběhla, když to uslyšela, dala se do divokého tance, skákala radostí a hlásala děsivými slovy, že bůh tak učiniti prý musil na její nalehání, zaklínání a neunavené modlení; modlila prý se vstávajíc lehajíc zvláštní modlitby s takovou horoucností, že si vůli samého boha prý podmanila, tak že ji déle oslyšeti ani nemohl. Odvedli ji násilně, když po mrtvole šlapat chtěla, a prohlásili ji za šílenou. V zimě pak vysvětlilo se strašení na hřbitově velmi prostým spůsobem a pro mne bolestným. Našli tam jednoho jitra ubohou matku moji umrzlou vedle hrobu mého bratra v sněhu ležící. Lucerna její právě dohořívala. Plamen její svítilny měl tedy tužší povahu než plamen jejího života. To bylo tedy ono bledé skákavé světlo, které mne tak často děsilo. Pochovali ji k bratrovi a dostalo se vášnivému tomu srdci konečně klidu.“

Po těchto slovech znamenala se Madrána prostě křížem a sepjaté její ruce klesly jí v klín. Bylo cosi téměř děckého v tom naivním projevení zbožného citu a nelíčenost slov a posuňků mladé dívky unášela Kosmu zvláštním kouzlem. Zajímala jej neustále víc a více.

„Co stalo se nyní s vámi, Madráno?“ tázal se, „kdo ujal se vás v hrozné té opuštěnosti a dvojnásobné sirobě?“

„V čas, kdy otec můj tak nenadále zemřel,“ odpověděla Madrána, „bydlila v malém přístavku našeho mlýna jistá dáma, která si skrovný ten byt k vůli rozkošné vyhlídce najala, jíž jediné okno jeho na všechny strany poskytovalo. Byla to Francouzka. Přijela z Prahy, kde stále žila, do blízkých od nás lázní, kde se jí ale naprosto nelíbilo. Na procházce, kterou odtamtud v kočáře podnikla, uviděla náš mlýn a zajímal ji malebností svou. Slyšela částečně historii naší rodiny a zvědavost poznati blíže tak zvláštní poměry jako naše byly, přiměla ji k tomu, že si zmíněný pokoj v mlýně najala. Zalíbila jsem se jí a brala mne s sebou do lesů, kde malé skizzy představující nejmalebnější skupeniny stromů akvarelovala. Stala jsem se za krátko ustavičnou její společnicí, měla manii ve mně denně nové vlohy nalézati. Když mého otce ono neštěstí potkalo, vystěhovala se okamžitě ze stavení, v kterém dle jejího výroku stropy pro zábavu padaly a lidé náhle a bez příčiny prý jak mouchy zmírali. Po pohřbu mého otce přijela ještě jednou do mlýna a vzala mne s sebou, nejdříve do lázní a pak do Prahy. Nerozloučila se více se mnou. Nebudu vám z vděčnosti k ní vypravovati, co jsem od ní snášela, vždyť děkuji toho málo vychování, kterého se mi vůbec dostalo, jedině jen jí. Živila se vyučováním frančiny a hudby a přiučila jsem se brzy všemu, co sama znala a věděla. Chtěla ze mne mermomocí nejdříve malířku, pak slavnou zpěvačku míti a nemohla mi do smrti odpustit, že jsem ji prý po dvakráte zklamala. Když poslední dvě leta svého žití na svém loži trávila, měla jsem příležitost jí dobrodiní mně prokázané aspoň částečně spláceti. Dávala jsem nyní sama francouzské hodiny a ošetřovala dle sil ubohou trpitelku, až ji smrt vysvobodila. Podruhé stála jsem sama ve světě, jako hruška v širém poli, jak národní pořekadlo krásně praví. Snažila jsem se na dráze, po které jsem posud kráčela, dále putovati, živila jsem se dále vyučováním, ale brzy nedostávalo se mi žáků a necítila jsem pražádného povolání státi se učitelkou na nějakém ústavě. Miluji volnost nade vše. Co měla jsem si počíti? Jehlou si vydělávat chleba? Lekala jsem se toho losu. Slyšela jsem často hlas svůj chválit a naděje, že snad časem vyniknu nad prostřednost, že po-

*

zornost k sobě obrátím, dodala mi odhodlanosti vstoupiti v sbor. Zklamala jsem se, nikdo si mne nevšiml, nejspíše právem, ale zklamání to ztrpčovalo každý okamžik mého živobytí. Ve dne v noci přemýšlela jsem o tom jak vyváznouti z poměrů a postavení tak málo s mým vkusem souhlasících. Ne chudoba, ale zaměstnání, které mne netěší, jsou břemenem, pod kterým klesám. Včerejší noc přinesla opětný, téměř zázračný obrat mého žití a sahám po tom, co mi sám osud podává . . . Snad to bude jen krátký sen? Ale buď jak buď, jsem na vše připravena. Zdá se mi, že stojím na jevišti, a kdyby nutnost mi kázala od vás odejíti, opět na blátivou ulici bez podpory, bez naděje, bez radosti sestoupiti, šla bych smutně sice ale odhodlaně; zdálo by se mi jen, že vypůjčený divadelní purpur odkládám a opět staré zvyklé břemeno svých běd na bedra kladu."

Kosmas vzal ji za ruku a jasné jeho zraky usmály se na ni. Byly výmluvnější než všechno ujišťování o věčném přátelství a nekonečné lásce. Chtěla opět mluviti, když se silné klepání za dveřmi ozvalo a Damian bez ceremonie vstoupil do komnaty. Usmál se velmi dvojsmyslně vida oba mladé lidi tak důvěrně u ohně sedět, a pohledy jeho byly tak podivně výmluvny, že Madráně všecku krev do tváře hnaly. Vstala. Dva kroky od ní nacházely se skleněné dvéře, vedoucí na terassu, s které široké schody do zahrady vedly. Madrána tam vyšla a Kosmas spěchal za ní, mezitím co jeho přítel málo si jeho zloby všímaje klidně ke stolu přisedl a si čaje nalil.

Venku svítilo slunce, sníh včera napadlý byl se roztál a zahrada zachvívala se jako jarním vzdechem. Když Kosmas Madránu dohonil, zpozoroval, že byla dojata, snivé její oko bylo vlhké.

„Co jest vám?" tázal se jí a jal ji za ruku.

„Ten náhlý jarní úsměv uprostřed zimy probouzí ve mně touhu po slunci," odpověděla. „Bůh sám ví co to je, ale kdykoli uvidím slunce zasvítit, kdykoli teplý vítr zavěje, jest mi jakoby pozdravení ze vzdáleného, květoucího kraje ke mně zaletělo. Působí to snad ten příměsek cikánské krve v mých žilách. Máte snad konečně přece jen pravdu, kdož ví, nebyli-li praotcové moji knížata na břehu posvátné Gangy?"

„Stýská se vám po slunci a květech?" zvolal Kosmas, „nuž pak vzhůru! Pojedeme do Italie! Nechci, abyste po druhé takových zraků potkala jako byly právě ty mého přítele Damiana. V Praze ale byste snad jiných ani neuviděla. Mluvte, chcete do Italie?"

„Jste dobrý, velmi dobrý, můj příteli," odpověděla Madrána a tiskla mu vděčně ruku. Pohled Damianův byl ji vskutku urazil a pohoršil.

„Nuž kam pojedeme? Do Florencie? Do Říma? Do Neapole?" tázal se Kosmas. „Nesnesu déle pobytu v Čechách."

„Měla jsem vždy jen jednu touhu," odpověděla Madrána, „a poněvadž jste dobrým čarodějem a vše moci vaší se kloní, a poněvadž v Praze zůstati nechcete, vyslovuji dávný, dávný svůj sen . . . Chtěla bych do Španěl, vždy táhla mne tam jakás tajuplná nevysvětlitelná moc."

„Ano, pojedeme do Španěl, moje infanto!" zvolal Kosmas. „Vy jste Španělka, třeba jste se byla v Čechách narodila, a tradice vaše se k břehům Gangy táhly! Uvidíte pravou svou vlast a sen váš se uskuteční!"

Vrátil se do komnaty, odevzdal Damianovi svůj dům a správu svého jmění, a na večer téhož dne odjel s Madránou z Prahy. (Pokračování.)

Legenda o sv. Prokopu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Pokračování.)

XIII.

Zlatý pták.

Legenda bratra Víta.

Na smrtelném loži ležel
bratr Vít, kol něho mniši
klečeli a modlili se.
On s rozžatou svící v ruce
na prahu stál jiných světů,
rty mu bledly, oči hasly.
Náhle vzpjal se a mdlým hlasem
k Prokopovi děl a k bratřím:

„Odpusť otče a vy druzí
mějte všickni soucit se mnou,
když vás prosím jmenem Krista;
vyslechněte zpověď moji,
kterou všem chci učiniti.
Dával jsem vám pohoršení,
líný byl jsem v službě boží,
zmařil jsem svůj život celý,
místo spásy svojí duše
ubohé a hříšné velmi
hledal jsem jen lidské štěstí.

Vídali mne často mnozí,
kterak s hlavou nakloněnou
ve hluboké chodím dumě,
vídali a říkávali:
„Vít se modlí," na svá ústa
kladli prst všem ku výstraze.
Ale já jsem zatím bloudil
v nesmyslných, bohaprázdných
snech a tuchách, přemýšlel jsem
kde jest, co jest lidské štěstí.

Opate, vy bratří všickni,
umírám, hřích svůj teď cítím;
poslyšte co před nedávnem
stalo se mi v hloubi lesa.
Nevím, je to pokyn nebes,
aneb výsměch pekla pouhý;
aneb pravda, kterou marně
tolik let jsem hledal v poušti?

Bylo jitro, první tucha
jeho létla stromů listím,
když snem divným probuzený
vyšel jsem v hvozd za klášterem.
Červánek plál na východě,
v jeho ohni stály kmeny
mohutné jak rudé sloupy,
v trávě rosa kmitala se,
všecky květy podél cesty,
jak jsem do nich podíval se,
vstříc mně dechly svoji duši,
sladkou vůni, staré skály
kolem nahých přísných skrání
růžových par měly závoj;
z dálky zněla píseň řeky,
slyšel jsem, jak vlna každá
praví družce: „Dále, dále!"
Stanul jsem a sklonil hlavu:
Bože, jak ten svět je krásný!
V tom zazněly sladké zvuky
na píšťalu lesní kdesi,
pastýř hrál ku nové pastvě
svolávaje věrné stádo,
viděl jsem jej v úžlabině
jak hnal ovce podle skály.
Houštím šel jsem a zas píseň
dotknula se mého srdce;
dívka mladá na jahody

s malovaným vyšla džbánem,
zřel jsem, jak se mihla stromy
s plachetkou na útlé hlavě,
rudou jak mák vlčí v květu.
Šel jsem dál a duše moje
více a více otvírala
bezdný kalich svojich tužeb.
Slunce svítilo mi v srdce,
cítil jsem, led jeho puká,
citu chudobka, již zvedá
krví kolem potřísněný,
porosený okraj květu.
V očích mojich slzy stály.
Bože, jak ten svět je krásný!
Ale kde to štěstí naše?
kde jest, co jest, jak jen k němu?

Zved' jsem hlavu. Na haluzi
kaliny, jež v sněžném hávu
stála rovna pěkné panně,
seděl ptáček malý, útlý;
pestrá pírka smaragdová
zlatým pohrávala leskem;
pod hrdélkem jako rubín
ohnivá se skvěla skvrna,
na hlavě však malý chochol
z nejčistšího zlata hořel,
zobáček byl útlý, tenký,
růžový jak osten růže.
Seděl tiše na haluzi,
upřeně se na mě díval,
jeho oči ohněm plály;
mně se zdálo — to jsou hvězdy
zasazené v hlavu ptačí.
A teď, bratří, nevím, zdali
přelud jal v síť duši moji:
zlatá uslyšel jsem slova,
v nich se chvěly sladké tóny
z pastýřovy flétny lesní,
v nich se chvěly prosté zvuky
z písně dívky, jíž jsem slyšel,
která z rána na jahody
s malovaným vyšla džbánem.
„Mnichu, já jsem ptáče štěstí,
pojď a uzříš, kde je hledat,
tam kde stanu, tam jest jistě
mnichu, pouť ta dlouhá bude,
dlouhá jak tvůj celý život;
nezkusíš ho, ale uzříš,
a pak umřeš po něm touhou.“

Jak bych opojen byl vínem,
vůní, hudbou, sny, já kráčel;
kam se mihlo zlaté křídlo
nebeského ptáka štěstí.
Šli jsme dlouho temným lesem,
jenž byl hlubší víc a více,
divočejší, plný bažin,
nad kterými bílou hlavu
těžkou vůní leknín houpal;
stromy byly jako sloupy,
černé sloupy bazaltové,
bez pohnutí stály kolem,
sem tam býlím jen se mihnul
motýl, a když hled' jsem blíže,
lebku měl na svojí hlavě.
Vedro padalo s těch korun
nehybných jak těžké mračno;
skály rostly, jejich stěny
byly náhle obličeji;
kleč, která jim rostla z ňader,
v dál se táhla jako ruce,
kořenů změt dole zase
na kotouče zeměplazů
měnila se mému oku.
Pták lét' stále dál a dále,
jako hvězda která padá;
mih' se vždycky před mým zrakem,
mnil jsem, že již ztracen kdesi,
an tu náhle na kadeři
stromů divných, jež jsem neznal,
on se zaskvěl jako rubín.
Vodopády valily se
po kamenných stupních v propasť,
pták ve vlnách smočil křídlo
a pak střásal na vše strany
celý liják drahokamů.
Teď se kmitl v temné sluji,
balvany jež překlenutá
zela jako dračí tlama,
za ním volala má touha.
Dlouho v tmách jsem kráčel pouze,
pták přede mnou, cizí ruka
jak by rudý nesla kahan
na cestu mi svítíc v spěchu.
Šel jsem rychle, hrůzou často
zavíral jsem obě oči.
Bod, jenž ved' mne, náhle rostl,
byl jak slunce — věčný Bože,
v jeskyni jsem stál teď velké;
tisíc stvolů křišťálových
viselo se stropu dolů,
tu jak hrozny obrovité,
jak jehlance obrácené,
jako prales zkamenělý.
Nevím, odkud záře slunce
vnikala v ty tůně ledné,
ale vím, že celé duhy
po klenutí táhly zvolna,
nevím, odkud tekla voda
v křišťálovou tuto lázeň,
ale vím, že zvuky kapek
padajících, zmírajících
o klenbu jak hudba hrály.
Co tu divů! co tu krásy!
Kráčel jsem jak ve snu spilý.
Ptak přede mnou jako hvězda,
na křídlech mu duhy hrály.
Teď se mihl jak šíp zlatý,
zase v tůň, já musil za ním,
hloub a hloub to stále jelo
tmou, kolem nás vodopády
burácely ze tmy do tmy,
zřel jsem oblouky jich valné,
stříbrné a padající
ještě hloub až ke dnu země.
Pták se vznesl, nyní vzhůru,
můj zrak za ním — věčný Bože,
já jsem viděl z hloubky hvězdy.
Nebe černé jako příkrov
a přes jeho nepohnutou,
děsně klidnou, tichou plochu
táhly zvolna zlaté světy
jak obrovským někde kolem
soustav měsíců a sluncí
neviděn by cherub točil.
Hrozné zjevení a děsné!
Točily se, přešly, jiné
za nimi, bez konce, dále
legiony, miliony.
Já se díval v jejich tváře,
rokle zřel, z nichž teklo zlato
jako proudy, pusté břehy,
skalná bradla bez života,
jakby zavěsil kdos kostry
vedle sebe v jedné řadě
na dlouhý drát nekonečna.
A zas jiná plná ohně.
Odvrátit jsem musil oči,
zakryl tvář a zalkal z duše:
Hrozné Bože, jsou Tvé divy!
Ale kde jest štěstí naše,
co jest, kde jest, jak jen k němu?
Pták se mihnul zlatým křídlem,
dále šla zas divná cesta
přes kameny, jakby vlny
nějakého moře kolem
ztuhly v běhu, zkameněly.
Ani útlý stonek trávy
neprolomil kůru země,
ani mech svou šedou plísní
na balvanů nesed' hlavu,
všady pusto, skály rostly,
mezi nimiž sem tam tlely
obrovité dlouhé kostry,
nevím, obrů či snad zvěře.
Snad tu druhdy květl život.
Chtěl jsem sednout na kamení,
ale ptáče dále letlo.
Brzy začla tráva opět,
keře zas a zase stromy,
zajásal jsem v hloubi duše.
Šli jsme opět známým lesem,
stanuli jsme, kde jsem vyšel.
Slunce bylo na západě,
červánek zas vroubil stromy,
stíny rostly, rosa kmitla.
Bolely mne velmi nohy,
žízeň stáhla moje hrdlo,
a já ptal se jako druhdy:
Velký jest Tvůj svět, ó Bože,
neobsáhlý, nemá konce,
ale kde to štěstí naše?
Ještě krok — a já je viděl.
U kapličky matky boží,
kterou šípek opletává
miliony vonných květů,
na pahorku mezi trávou
seděl pastýř, jehož flétna
ráno pouť mou provázela,
na klínu svém držel dívku,
která z jitra na jahody
s malovaným vyšla džbánem.
Flétna v trávu pohozená,
a džbán v trávě překocený,
ale ruce v objímání,
ale ústa ve hovoru.
Seděli tak tiše sami,
ona kladla mladou hlavu
na mohutná jeho prsa,
přes něž husté její vlasy
vlnily se jak len zlatý.
Šátek dávno pad' jí s hlavy.
Šípek větrů každým hnutím
do klínu jim střásal růže,
nebe bylo modré, čisté.
Tu jsem uzřel svého ptáka,
nad jejich on stanul hlavou,
do zpěvu se dal a jásal
a pak letěl výš a výše,
až byl hvězdou ve azuru.
Již jsem věděl, co je štěstí,
kde jest, jak se dostat k němu.
Přes sepjaté ruce moje
tekly slze jako oheň.
Cítil jsem, jest příliš pozdě,
ale rty mé šepotaly:
Krásný je Tvůj svět, můj Bože,
veliký a nekonečný,
ale nad vše v něm je láska.
Děkuji ti, já ji spatřil.

Vrátil jsem se právě k hoře.
Od té doby neúmorná
svírala mne touha palná.
Snad jsem hřešil, drazí bratří,
umírám a žehnám pouze.“

To legenda bratra Víta.
Strnulí a udivení
mniši kolem naslouchali.

Opat Prokop poručil pak
mrtvé tělo pochovati
pod šípkovým keřem kaple,
kde Vít našel lidské štěstí.

XIV.

Divy sv. Prokopa.

Věrně chci vám vyprávěti
o všech divech a zázracích,
které konal svatý Prokop
ku podivu všechněch lidí,
celé, šíré země české
v klášteře svém na Sázavě.
Bedlivě chci všecko říci,
bez ozdoby vyprávěti;
krásný čin již sám se halí
ve krásného slova roucho.
Rozlétla se brzy pověst,
o Prokopu divotvorci,
rozlétla se v šíré kraje,
nebo jak se může skrýti
město, na vrchu když leží,
můž pod kádí oheň pláti?

Člověk jeden, Mena jménem,
o Prokopu slyšel mnoho,
jat byl velkou touhou v srdci
vidět jej a živ s ním býti;
rozdal všecko jmění chudým,
očistil se všech svých hříchů
a pak s mysli odhodlanou
ku Sázavě nastoup cestu.
Pěšky šel tu celou cestu,
přes kamení, trny, strže.
Časně z rána již se octnul
na pobřeží bouřné řeky,
za níž kynuly mu báně
sázavského monastýru.
Řeka jarem rozvodněna
valila své vlny kalné
jako hory, malé lodě
houžvemi na druhém břehu
přivázané ku sochorům
tancovaly ve vlu víru
jak skořápky ořechové.
Po člověku ani stopy.
Bylo jitro, shustlou mlhou
slabě slunce prosvítalo.
Z protějška do vln a větru
jásající bouřné vřavy
zazněl chorál z chrámu z dáli,
na hodinkách kde sbor celý
trval v svaté horlivosti.
Mena chvíli na rozpacích
stál na pustém břehu řeky,
stál na prahu svojí touhy,
překročiti však ho nemoh';
lítost hrdlo sevřela mu,
v písek pad, své rozpjal ruce
a zavolal velkým hlasem:
„Pro zásluhy Prokopovy
sám ty, Bože, na břeh druhý
hříšníka mne převez divem."
Nastojte! v té chvíli právě
dozpíván byl žaltář v kůru,
bratří z chrámu vycházeli,
v středu jejich svatý Prokop.
„Hleďte, bratří, člunek malý
sám si klestí řekou cestu,
vlny kolem jako hory,
a on přímo na břeh druhý!"
Dívali se bratří v dálku,
zakrývali oči rukou,
nebo právě ranní slunce
prodralo se mlhy clonou.
„Hleďte, loď již zase zpátky,
a v ní člověk pevnou nohou
stojí v lodi v takém větru,
boží se tu dějí divy!"
A již skočil Mena na břeh,
pad tu k nohoum Prokopovým
objímal je, blahem plakal,
vypravoval, co se stalo.
Trnuli tu bratří v sboru,
Menu sami v střed svůj vzali.
Ale Prokop zamyslil se
a pak pravil ke svým bratřím:
„Znova se zas naplnilo,
o víře co pravil Kristus:
hory může přenášeti,
kdo má víru," — pak na Menu
obrátil své zraky vlídné,
„ale štěstím blažit může
srdce lidská — kdo má lásku.
Budiž Pán Bůh pochválený!"
„Až na věky!" řekli mniši.

Jednou s velkým namaháním
čtvero lidí svázaného
přivedli jsou soptícího
muže posedlého ďáblem.
Modlil se tu Prokop nad ním,
v noci nespal, jen se postil,
kamenem v svá ňadra bušil;
a když takto svoje tělo
potrestal za cizí hříchy,
upřel pevný, děsný pohled
na člověka, jenž se zmítal
v křečích s pěstmi zaťatými,
a hle jakby schvácen bleskem,
bez vlády se k zemi sřítil;
pěna od úst jen mu tekla
jako oři spocenému,
ztišil se a brzy ke svým
navrátil se uzdravený.

Tak prohledlo mnoho slepých,
hluchých mnoho sluch zas našlo,
chromý odhodil svou berlu,
poskočil jak jarý jelen,
z blízka, z dálky každý spěchal,
kdo jen trpěl, na Sázavu,
všem tu bylo pomoženo.
Takých divů svatý Prokop
mnoho konal jménem Páně,
ještě jeden z nich vám povím.

Zeman jeden v české zemi
hrdý, příkrý, neustupný,
v dřevěném svém choval hradě
krásnou ženu jako lunu.
Žárlivostí svou ji stíhal,
když pak měla poroditi,
dal ji zazdít — v té však chvíli,
poslední co kámen padl
na hrob živý mučednice,
nemocí byl raněn zeman
podivnou a neslýchanou,
malomocenství jež sluje.
Rázem poznal svoji vinu,
vykopat dal ženu svoji,
padl před ní na kolena,
odpuštění od ní žádal;
tato hlasem mdlým a slabým
poslala jej na Sázavu
ku Prokopu opatovi,
zemřela pak v krátké chvíli.

Opustil hned zeman hrad svůj,
v ovčí rouno oblékl se,
aby zakryl co jen možná
těla svého bílé vředy
a pak bloudil bosou nohou
po lesích a hledal cestu
ku Sázavě. Když tam přišel,
padl k nohoum Prokopovi.
Odstoupili všichni bratří,
požehnali sebe křížem;
hrozné bylo popatření
na člověka, jenž tu klečel
a dvě ruce natahoval
plné ran a plné hnisu.
Ale Prokop pozvedl jej,
zeman zase padl na zem,
do země tvář bledou zaryl,
a pak jal se zpovídati
přede všemi z hříchu svého.
Když dokončil svoji zpověď,
velkým hlasem před vším lidem
zved' jej Prokop, a když bratří
zdráhali se k němu vstoupit,
sám jej do své celi odved',
sám s ním žil, s ním vykonával
pokání, jež uložil mu.
Jednou v noci na modlitbách
když dlel podle obyčeje,
pozoroval, malomocný
jak se zvedl s lože svého,
tichým krokem přešel celi,
sáh' po šatu Prokopovu,
do něho se oblek' celý
a pak s velkým pláčem sklesl
před své lože na kolena.
Povstal Prokop od modlitby:
„Co tu děláš bratře milý?
Proč oblékáš moje šaty?"
S pláčem zeman odpovídal:
„Otče, jsem již druhý měsíc
v celi tvojí, modlíme se,
postíme se — ale darmo,
ruka boží zavřena jest,
hněv jeho mou hlavu tíží;
tu jsem myslil, že když v noci
obleku se v tvoje roucho,
že snad zhojí se mé rány
divnou mocí, která z tebe
na vše strany rozlévá se.
Chtěl jsem vinou spasen býti.
Odpusť mému provinění!"

K slzám pohnutý byl Prokop,
ponořil svou duši v dumy,
a pak pravil vážným hlasem:
„Za tři dny já bratře umru,
potom oblec moje roucho,
potom vstaneš uzdravený;
ještě tři dny trpělivě
snášej trest svůj; až má duše
očistěna rmutu země
vzlétne k nebi zlatým křídlem,
uzdraví tě moje roucho;
ale teď jsem hříšník velký
jako ty a všichni lidé."
Na to pozved nemocného
objal jej a políbil ho
a zas klek' a v nové dumy
prorockou svou vnořil duši.

(Dokončení.)

Město Panama a okolí.

(Ze zápisků *Bohusl. Kroupy.*)

Město Panama stojící na samém pobřeží zátoky téhož jména a na úpatí vysokých hor s bujnou tropickou vegetací až k samým vrcholům a s věžmi a troskami města u nohou poskytuje pohled překrásný. Cesta od moře k tomuto podivnému starobylému městu poseta jest četnými ostrovy, z nichž mnohé značné jsou velikosti; nejčelnější pak jest ostrov Taboga. Všechny lodě bez rozdílu velikosti jsou nuceny kotviti u velké vzdálenosti před zátokou, anať jest voda až na tři neb na čtyry míle (angl.) od břehu velmi mělká a nebezpečná četnými skalisky, mezi nimiž číhají žralokové na nešťastnou lodku, která by se náhodou převrhla. Příliv mořský vstoupá tu na dvacet až do třiceti stop. Za vysoké vody může lodice vjeti téměř do samých městských bran, ale ustoupí-li moře odlivem, přistává se na míli od města.

Panama jest, nebo spíše byla městem ohraženým. Budovy jsou velké, nejvíce třípatrové s terassami a balkony při každém poschodí. Většina jich vypadá nevlídně a sestárle, ale zevnější zdánlivá sešlost jest více než nahražena vnitřní pohodlností a nádherou, kteréž umí Castillian tak dobře užívati. Mluvím takto jen o hlavních částech města. Mnohé ulice, zvláště na pokrajích, nejsou ničím jiným než dlouhé řady doupat z lepenice, chatrčí, obývaných nižšími třídami, aneb jak jim zde říkají: domorodci; Negři to a Indiáni. Ulice jsou úzké tak, že se hořejší patra protějších domů svými vystupujícími pavlany skoro dotýkají. Následkem toho jsou průchody dole šeré a do mnohých z nich nikdy ani slunce nezasvitne.

Mezi budovami městskými vyniká na prvním místě kathedrála, kteráž byla vystavena již záhy za časů španělského nájezdu, a jest rozměrů velikých. Průčelí jest ozdobeno velkými sochami, které mají patrně představovati Krista s dvanácti apoštoly, i jsou ve svých výklencích téměř zakryty mechem a břečtanem vinoucím se po nich. Také obě věže, v nichž jedné naleză se hlavní zvon a z druhé zaznívá občas hra zvonečků, jsou porostly révím a celá budova vůbec jest imposantní i svým velebným starobylým, malebným vzezřením i pěkným slohem. Četné jiné kostely, všechny starodávného rázu jsou rozsety po městě, kdežto mohútné zříceniny jiných uvidíš skoro v každé ulici. Vskutku tvoří zbořeniště náboženských budov a jezuitských kolejí velkou část města; bylyť strhány neb spáleny za mnohých výbuchů nevole a vášně lidu proti Jesuitům.

Velké hradby obklopující město mají zvláštní zajímavost. Ti staří dobyvatelé doby Pizarovy a Morganovy byli velicí kiklopové. Kde nedotknuta vášní lidskou, strmí jejich díla neporušena přírodou po dnešní den. Jejich tvrze nebo hrady stojí tu do dneška tak chmurné a jednolité jako by byly vytesány ze samé živé skály.

Hradby Panamské pokud čelily k pevnině byly částečně strženy, ale k moři vypínají se tak pevně jako před věky a vzdorují divokému příboji vln. Jsou asi dvacet stop silné a na baštách nalezají se oblíbené procházky všeho obyvatelstva; vzdorovaly tu zemětřesením a bouřím, století a století rozbíjel se o ně divý příboj vln marně, ba zdá se, jako by vzdornějšími a pevnějšími byly každým nárazem bouře a každou vlnou věků. — V městě vychází několik španělských a anglických časopisů. Jeden z těchto „The Panama Star“ (Panamská hvězda), list protestantský má v čele následující heslo:

Věci dobré na podporu,
pro budoucnost na obzoru
útisku a křivdě — k vzdoru
a pro dobro, jak jen můžem — —

Pro spořádaného Evropana heslo nezdravé! Nezdravé jako celé to panamské podnebí.

Okolí panamské jest světoznámé svou úmorností; ale tytéž poměry, které činí je tak děsným, učinily z něho také opravdovou zahradu světa. Kam se oko rozhledne, všude nejkrásnější květiny v rozmanitosti neobsáhlé a co do bujnosti a ohnivosti Evropanu neznámé. V městě kam jen vstoupíš prodávají se věnce, kytice a kytičky nejrozmanitější podoby zvláště na večerních procházkách. Někteří lidé zde libují si v posypávání svých postelí květnými lístky tak, že jsou jejich ložnice až přesyceny nejvzácnější vůní. Avšak nejúžasnějším z rostlinného bohatství jest ovoce vynikající krásou, množstvím i jakostí a vše za cenu nepatrnou. Pohled na ovocné trhy jest překrásný a úžasný. Nalezneš tu hory ananasů a banán jako u nás řípy a zemčat; jiného ovoce neméně; rozmanitost jest nesmírná; jsou tu mangoes, tamarindy, guavy, hrozny, lemony, ananasy, oranže, banany, kokosové ořechy, granátová jablka, jamboos, melouny, kdýně, jambolany, namnamy, mangostany a mnohé a mnohé jiné druhy méně vzácné a nápadné — učiněný to ráj pro toho, kdo chce dostat zimnici.

Vyjel jsem si nedávno na mořský břeh; můj unavený kůň stoupal jen zvolna po srázné a neschůdné pěšině; a vskutku oči hrozného vůdce Buccaneerů, Morgana mohly sotva spočinouti na tomto kraji slunečném, na těchto luzných údolích s větší rozkoší než zraky mé. Popsati výjev ten slovy pokoušel bych se marně; jenom štětec malíře nadšeného, velikého duchem i citem byl by s to podati nedokonalé ponětí o jeho kráse těm, kdož ho neviděli. Nádherně splývaly tu barvy v tom vznešeném obraze, jenž byl jako koruna, jako výkvět tvůrčí síly božského ducha. Krásné světlo v obloze bylo stkvoucí, tak stkvoucí, jak jen skvělost může být, a celé údolí bylo jedinou záplavou záře rozlévající se všude. Půvabné palmy, ohromné kakty, velkolisté keře a rozličné druhy stromoví, které roste zde bujně a v hojnosti, zachytily světelnou záplavu a zdály se jako proměněny v obrazy krásy a ocean ve svém nejvolnějším dychání se všemi svými přiokrouhlými vlnami stál tiše jak utuhlý a bez hnutí na věky. Když pohlížel jsem k zapadajícímu slunci, jaká potopa krásy naplnila můj zrak! Vlnité zlatoskvoucí oblaky par přecházející v tvary nejpodivnější honily se po safirovém klenutí; oblaky všech tvarů, některé skupené k sobě jako horstva —

měkké, vzdušné alpy, a jiné rozptýlené jako berušky; a zvolna oděno ve svou žárnou krásu sestupovalo velké slunce do hořící záplavy zlatého světla dolů a dolů ku svému spanilému obrazu ve vlnách Pacifiku. Oko utkvělo u vytržení na jiskřícím se bleskotném moři, jež kroužilo se lehce rozčeřené teď v život osvěžujícím větříkem a osvícené sluncem, pod nímž samy vlny zdály se plát jedním požárem. — Pak sestupovaly a houstly stíny nad mořem i zemí, světlo skrádalo se s oblohy, ohnivá nádhera západu hasla a ševel listí a štěkání psů v nedalekých lidských příbytcích byly jediné zvuky, jichž ucho doslýchalo. Bylo mi za těžko opustit pobřeží, i když byla žárná nádhera večera zmizela; hleděl jsem v dáli na vlny, jak jedna zvolna druhou stíhá, jak bledý, stříbrolesklý měsíc shlíží dolů rozlévaje své světlo bělostkvoucí v jemných záchvitech vod až k nohoum mým a na ty hvězdy vždy lesklé víc a víc a jiskřící se ve svém nočním bdění jako strážné ohně v obloze.

Noc byla tichá, vlahá, teplá a plná tajemné spanilosti, byla to noc, jakou by člověk tak rád strávil s některým drahým přítelem u vzpomínkách z minula a spol zastřenými sny tak bloudě od toho, co bylo, k tomu, co bude. Ve snech, divných neurčitých tonuly polo v spánek utišené smysly mé, ale ne tak, aby v nich byla neutkvěla na vždy tato božská krása a velký, posvátný dojem, jejž budí, jemuž učí jen příroda.

Ó hory, ó vlny, ó nebe světlé, krásné, mnou vylíčené mdle a slabě tak — já zápasil, já čekal, já práhnul po vás v to celé krátké jaro mého života — a já vás našel konečně — tak pozdě, ach, tak pozdě!

Paní kastelánová Trocká.

Společenská studie z polského života. Napsal *Edvard Jelínek.*

(Dokončení.)

Při jedné takové návštěvě u biskupa Dederky přihodila se dosti rozmarná událost. Dederko měl totiž při sobě na vychování s Julečkem stejně starého hocha, jehož s vroucí, téměř otcovskou láskou ošetřoval. Hošík nepodlehal zdolbickým zásadám vychovávatelským a jako ve všem tak i v šatu nosil se důstojně svého rodu — po polsku; měl pěkný župan, z bílého atlasu se zlatými knoflíčky, granátový kontušík, pás a vše co k dokonalosti náleželo.

Samo sebou se rozumí, že šťastný svěřenec stařičkého biskupa učinil na Julečka srdcelomný dojem, a když pak k večeru domů odjížděli, trpce ve voze nad svým opuštěným, žalostným osudem vzlykal. Babička neznala příčiny toho počínání a tázala se, proč vzlyká, ale nedostala odpovědi. Nemluvnost popudila starou paní dvojnásob a hleděla svého hocha všelikými prostředky přiměti k mluvení. Tentokráte vznikl v ustesklé jeho duši duch bouřlivý, samovolný, a čím naléhavěji si babička počínala, tím rozhodnějším osvědčoval se v mlčení. Nemohl se déle zdržeti, tíseň propukla v mladém srdci — vyrazil hbitě dvířka a prchnul. Bylo již v soumraku a okolí obklopoval širý, hustý les volyňský.

Teprve nyní pozorovala babička co se stalo; poslala do houštin Josefa, Josef hledal, ale marně a za nedlouho rozlehal se lesem a hájem opravdu žalostný, ano prosebný hlas paní kastelánové: „Mon cher Jules! hop! hop! . . . mon cher enfant! hop! hop! . . .“

Ačkoliv teplý větřík donášel toto žalostné a zoufalé volání zcela zřetelně k uchu Julečkovu, nedůvěřoval mu a setrval statečně ve svém bezpečném úkrytu v hustém křoví.

Teprve když kolkolem nastalo osiřelé ticho a žádné neštěstí nehrozilo, odvážil se ze svého úkrytu. Rozhodnul se, že si vyhledá útočiště u dobré Lubomirské neb u Dederky . . .

Druhý den přijížděl k zdolbickému zámečku Dederko se ztraceným vnukem.

Tklivě, vřele vítala kastelánová již na prahu svého Julečka, tiskla jej k srdci a celovala:

„Ingrat enfant! cruel enfant! j'ai failli mourir grâce à toi! Nevděčné dítě, ukrutné dítě. Div jsem úzkostí neumřela!“

Julius ale nepřikládal mnoho důvěry této laskavosti; zdálo se mu, že nad jeho hlavou visí Damoklův meč, o čemž by se byly mohly záhy jeho uši a vlasy přesvědčiti. Leč tentokráte se sklamal. Dederkovo slovo, zdá se, působilo blahodárně na babičku. Nová jitřenka zasvitla Julečkovi — dostal jak ostatní čaj — rozumí se, že bez cukru! —

Nebyl ale mladý hrabě jediným, jemuž bylo trpělivě snášeti krušné slabůstky paní kastelánové, byli i velmožní pánové a vysoceurozené dámy, kteří podlehali rozličným „zdolbickým zásadám a libůstkám“.

Jednou z těch libůstek bylo — přebírání ovsa pro babiččiny nejmilejší kanárky.

Této práci musel se bezvýminečně podrobiti každý, bez rozdílu staří a mladí, ať pán či dáma, domácí či cizí, žádná hodnost neomlouvala. Nečinili výminku Lubomírští, ani generalová Ožarovská, ani Dederko, ani senátor Iliński, ano sám slavný Tadeusz Czacki musel se podrobiti všeobecné povinnosti.

Paní generalová Ožarovská, rozená Platerovna, v úmyslu, aby se od této „owsianej pańszczyzny“ vysvobodila, obvázala si prst jako by byl raněný, což ovšem pravda nebylo.

„Qu' as-tu ma chère à ton doigt? Co pak máš na prstu drahoušku?“ tázala se soucitně, při tom ale lstivě paní kastelánová.

„C'est un panaris, qui me fait beaucoup souffrir. Mám zárděj na nehtu,“ odtušila generalová.

„Ah! c'est un mal bien douloureux! Ach to bolí velmi, ukaž drahoušku,“ pravila paní kastelánová, i naléhala tak úsilovně, že generalová musela zdravý prst ukázati. Samo sebou se rozumí, že ji pak již nic od „owsianej pańszczyzny“ nevysvobodilo.

Podobně se dělo slavnému, častěji již jmenovanému Aug. Ilińskému, bohatému dědici Romanova na Volyni, ruskému senátoru, někdy milostníku cara Pavla, muži,

jenž vynikal v Polsku rovněž tak svými zásluhami o vlast jako svými četnými zvláštnostmi. Iliński navštívil paní kastelánovou krátce po svém návratu z Říma a z Paříže, kde se byl delší dobu zdržoval, a že hlavním předmětem přátelské rozmluvy byly bouřné události francouzské jakož i Napoleon, snadno lze si pomysliti. V řečnickém zápalu nepozoroval Iliński, kterak hostitelka ve vzorné péči o své kanárky sypá mu k rukoum hrubý oves a když takovým způsobem nahromadila dosti značnou mohylku, očekává jen příznivého okamžiku, v kterémž by mohla senátorské prsty upoutati k nezbytné povinnosti.

Příznivý okamžik nadešel, když Iliński nad úpadkem velikého Napoleona pronesl filosofickou průpověď, že vše na tom světě není nic jiného než sen a nicota. Toho se paní kastelánová chopila a za svým účelem rovněž filosoficky dodala: „Kromě dobrých skutkův! Or je Vous propose une bonne action; přeber pane trochu toho ovsa pro mé ubohé kanárky!“ —

Naše společenská črta postrádala by úplnosti, kdybychom nepovšimli si blíže senátora Ilińského; byla to osoba požívající zvučného jména, velikého vlivu a vynikala ve své společnosti nejednou předností.

V posledních letech panování krále Stanislava Augusta byl starostou žitomírským, majetníkem rozsáhlých statkův a v době Kościuszkově velel statečnému pluku vlastního jména. Když osudná bitva Maciejowská zmařila veškeré naděje povstání, odložil též Iliński svůj meč a usadil se na svých statcích. Avšak nenásledoval v jednání a smýšlení většinu svých současníků. Na místě aby se stranil ruské vlády a ostře při každé příležitosti proti ní vystupoval, co vlasti nejen nepomohlo nýbrž škodilo, snažil se všemožně s ruskou vládou se sblížiti, získati si její úctu a důvěru, aby potom nabytým vlivem tím platněji mohl sloužiti krajanům i vlasti. Za tím účelem vyhledával přízně Pavla, pozdějšího cara ruského, a dosáhl jí v té míře, jako snad žádný velmož polský na petrohradském dvoře. V Gačině, kde Pavel v poslední době panování Kateřiny žil v poměrech dosti smutných, vyhledal ho Iliński a jednak výtečným, vřelým chováním, jednak skutečně státnickým jednáním úplně naklonil své straně nastávajícího cara, jenž mu veřejně osvědčil velikou přízeň za prokázané služby: „Děkuji ti, děkuji ti, šlechetný příteli! Dluh nástupce trůnu, car, zaplatí.“

A skutečně, když 6. listopadu 1796 rychlostí blesku se roznesla po celé Rusi zpráva, že Kateřina zemřela a Pavel nastoupil vládu, nezapomněl nový panovník svého dávného druha. Car Pavel udělil Ilińskému titul hraběte, jmenoval jej skutečným tajn. radou, senátorem a kavalírem čtyr řádů první třídy. Kromě toho daroval mu drahocenné „mobilium“ Kateřiny, skvostné sochy, mramory, mosaiky a obrazy, k tomu pak ještě milion rublů a několik tisíc duší.

Byla to v pravdě královská odměna.

Vlivu, jakému se Iliński na dvoře petrohradském u Pavla těšil, hleděl vždy vlastenecky využitkovati. Jemu se připisuje hlavní zásluha, že Kościuszko byl z vězení propuštěn, ano na jeho naléhání propuštěno z vazby a vyhnanství na 20.000 vězňů a vypovězenců. Byly to skutky zajisté slavné!

V dobrém přátelském poměru setrval Iliński s carem Pavlem až do posledních jeho okamžiků, když však zemřel, jen zřídka se objevoval na Petrohradském dvoře. Iliński odebral se pak do svého překrásného Romanova, kde žil věru nádherně, skutečně pansky. Pro soukromou zábavu vydržoval si na svůj náklad vlastní hudební sbor a divadlo. Primadonna romanovské opery byla roku 1817 sličná a znamenitá zpěvačka Romani, kterouž Iliński sám dal hudebně vzdělati.

Ředitelem hudebního sboru byl známý houslista polský Dobrzyński, člověk vzácný a umělý.

Palác romanovský vynikal přepychem mocnářským a sám „pán“ přispíval k vznešenosti a nádhernosti tím, že povždy se nosil v kroji senátorském a kdekoliv se objevil, leskly a svítily se jeho četné řády i hvězdy.

Dvě děla zvěstovala hlučnými ranami každý i sebe nepatrnější slavnostní obřad.

Týž Iliński vzal později chovance paní kastelánové Trocké, mladého hr. Strutyńského, k sobě a posýlal k liternímu vzdělání do školy, kterou sám založil. Juleček s velikým potěšením opouštěl pečlivou babičku; samou radostí „proháněl se v předvečer svého odjezdu jako šílený po parku, skákal o jedné noze, líbal topoly a vřele se loučil se všemi květinami.“

Poctivý, paní své s celou duší oddaný Kozik, jenž byl svědkem toho radostného výbuchu, neschvaloval takového jednání a důtklivě připomínal mladému hraběti, že vše příkré, čeho se babička dopouštěla, činila jen z lásky a v jeho vlastní prospěch, aby z něho vzrostl takový člověk, jakými byli Czarniecki, Żołkiewski, Chodkiewicz. Juleček slyšel sice mnoho půvabného o těchto proslavených mužích, přece se mu ale nikterak nechtělo líbiti, že štěkavá Seo měla na Zdolbici vždy lepší časy než on.

Babička se slzami v očích loučila se se svým vnukem, jemuž nikdy po zdolbickém životu se nezasteskło. Zasvitla i jemu doba šťastnější. Do Romanova zavítal Juleček jako „slavný, pozoruhodný muž“; neboť srdečný Iliński zavěsil mu cestou na prsa veškeré své řády a hvězdy.

Leč ani kastelánová Trocká, ani senátor Iliński aniž kdo jiný tušil, jaký osud bude jich vychovance bouřnou cestou života provázeti. Julius hrabě Strutyński vzrostl sice na dobrého Poláka, muže vlasti užitečného, ale osudy, namnoze velmi trpké osudy jeho nikterak nesrovnávají se s jeho nadějíplným mládím. Vhodně poznamenaly polské časopisy po jeho úmrtí,*) že nezemřel Julius hr. Strutyński, syn druhdy zámožné i slavné rodiny, ale Berlicz Sas — pod tím jménem vydával své literární práce.

Určen otcem svým z počátku k službě státnické oddal se vojenství a sloužil dlouhou řadu let v ruské armádě, zejména co adjutant generalgubernátora Bibikova v Kyjevě, což veliká část Poláků za zlé mu pokládá, neboť byl Bibikov jako velký nepříznivec všeho polského daleko široko znám. Ale ani po boku Bibikova nepřestával hr. Strutyński býti dobrým Polákem a prospíval své vlasti kdykoliv se mu příležitost nasky-

*) Hr. Julius Strutyński zemřel nedávno, dne 23. března 1878 v Skierniewicích.

tovala. Dobrotou, šlechetnou myslí (věnoval prý sedlákům svým nad 40.000 rublů) jakož i mnohými žalostnými osudy přišel o veškeré své jmění. Za bouřných dob posledního polského povstání, tuším, vzdal se své vojenské služby, utekl se do Haliče a perem spisovatelským hledal si dosti nuznou výživu.

Jako spisovatel — Berlicz Sas — zaujímá velmi čestné místo v literatuře polské. Četné jeho spisy větším dílem ve Lvově a ve Varšavě vydané docházely pro svou původnost hlavně na Podolí a Volyni značné obliby; jeho úmrtím ztratila polská literatura jednoho z nejnadanějších spisovatelů národních.

Vracíme se opět k paní kastelánové.

Ku každodennímu zaměstnání náleželo též čtení novin „Kurjera Litewského“, jehož obsah vždy Kozik hlasitě předčítati musel. Tou dobou vyplňovaly sloupce události francouzské, Napoleon a ostrov sv. Heleny, při kteréž příležitosti ovšem zhusta přicházela francouzská, někdy též anglická jména, a jelikož Kozik neznal výslovnosti ni jedné ni druhé řeči, míval často se starou paní směšnou vádu. Kozik vyslovoval vždy správně po polsku a paní kastelánová, ač dobře rozuměla, nemohla přec opravování pomíjeti: „Proč čte „asan“ Fouché a Kastlereag? Je to po francouzsku, je to po anglicku? Bůh ví jak „asan“ čte, nemluví se Fouché ale Fušé; nemluví se Kastlereag ale Kheslrý. Slyszy asan?“

„Asan“ vyslovoval sice v první řádce jak mu bylo opraveno, ale v druhé opět po svém.

Takové měla paní kastelánová trápení.

Kozik byl služebníkem jakých věrn málo; nejvěrnějším, nejoddanějším, nejpečlivějším, vtělená obětavost a pokora.

Narodil se chud a zemřel chudý, ač na zdolbickém zámečku jen poctivost takový úspěch mnoholeté služby zavinila. Všecken jeho život byl posvěcen blahu a míru stařičké kastelánové beze vší získuchtivosti, beze všech nároků na nějakou vděčnost.

Kozik byl, možno říci, vším. Již o šesté hodině z rána volala jej povinnost zpívání žalmů (když paní ještě v posteli ležela) a po té službě nastala druhá povinnost — vaření kávy. Josefovi aniž komu jinému nebyl tento důležitý obřad svěřen.

Při zpívání žalmů často míval Kozik bědu.

Nevyluzoval vždy tak nebeských zvuků, jak si toho zbožná paní přála, a vedle toho málo dbal, hraje-li si kastelánová s některým kanárkem čili nic. „Cipi, cipi, cipi“ sladce plašila své ptáčky, a jelikož mezi tím Kozik ve zpěvu horlivě pokračoval, nejednou jej kastelánová z té příčiny pokárala: „Proč „asan“ pospíchá? Pohání snad „asana“ někdo holí?“

Tak to šlo den ke dni a minula velká řada let při vší ostrotě mírně, klidně, snad i blaženě. Bez jedu a hněvu snášel Kozik trpělivě slabůstky staré paní, pečoval o to, aby se „nezlobila,“ pečoval vzorně o veškeren její byt jako přítel, otec, jako bratr nejlepší.

Za to ale též paní kastelánová vysoce jej cenila a on sám mohl si mnohé dovoliti, co by byla u jiných za veliký přestupek považovala. Důvěřovala mu neobmezeně, ctila jej, ano i milovala — ovšem nezapomínala při tom nikdy na sebe, na svou rodnou důstojnost a na své pohodlí.

Paní kastelánová Trocká byla též vznešeně domýšlivá a v této domýšlivosti často stávala se až směšnou.

Při jedné letní návštěvě v Romanově obdarovala paní kastelánová velmožnou senátorovou Ilińskou tajuplným předmětem pečlivě v růžovém papíru zabaleným. „Ma bien chère!“ pravila slavnostním hlasem, „je vous donne ceçi en guise de souvenir. Gardez cela soigneusement! Je to šáteček (chustka od nosa), jejž jsem měla na plesu u kněžny de Lamballe, přítelkyně Marie Antoinetty.“

Když pak drahocenný poklad blíže byl proskoumán, objevil se sežloutlý, roztrhaný hadříček, jenž dávno již pozbyl prvotního svého povolání i vzezření, a zdálo se, že sahá původem svým do dob Faraonových, ne-li dokonce do dob předhistorických.

Senátorová Ilińská, dáma vzdělaná i jemnocitná, přijala přese všechno překvapení tento skvostný dar s velikou vděčností a pozorně jej uschovala do elegantní skřínky mezi zlato, stříbro a diamanty.

Jest pravdě podobno, že častěji podobnými dárky své drahé příbuzné překvapovala; jest známo, že zaslala jisté spřízněné hraběnce k jmeninám poštou punčochu — punčochu, kterou měla na carském plesu v Petrohradě. Tehdáž ale Kozik nemohl mlčeti a žertem se ptal, „měla-li kněžna na tom slavném plesu jenom jednu punčochu?“

„Ať! bredzi asan!“ zněla hněvná odpověď, „asan má vždy něco v hlavě; ovšem že byla i druhá punčocha, ale někam se poděla.“

Zmínili jsme se již, že paní kastelánová činila od času k času návštěvy u přátelské šlechty volyňské; nejraději dojížděla na zámek senátora Ilińského do krásného Romanova, kdež vždy byla slavnostně vítána. Tam dostávalo se jí všech možných projevů vážnosti a lásky.

Jakmile se panstvo Ilińských dozvědělo, že paní kastelánová „obmýšleti ráčí“ Romanov navštíviti, konány rozsáhlé přípravy, aby vzácný host důstojně byl uvítán. Samo panstvo předjíždělo v ústrety na romanovské pomezí, a sotva se zdolbická starožitná ekipáž objevila, zazněly na povelení pana senátora zvuky trub, někdy též bouřné rány z děl. Po krátkém uvítání pod širým nebem zavežena paní kastelánová v průvodu několika nádherných vozů do zámku, kdež ihned zasednuto k hodování. K hostině pozváno obyčejně některé přátelstvo a sousedstvo.

Stříbro, porcelánové a křišťálové příbory, jakož i vzácné květiny zdobily dlouhý stůl a před velmožným hostem soustředěny pyramidy cukrovinek a mlsek.

Otevřeným oknem vnikala do jídelny lahodná hudba, a když se v příznivý okamžik pan hospodář se svého křesla povznesl, aby s číší v ruce pronesl vřelý, zdvořilý přípitek na zdraví nejstaršího a nejváženějšího hosta — paní kastelánové — tu zazněly znovu rány z oněch historických dvou děl a zvuky trub nesly dalekou Volyní slavnostní fanfáry.

Po přiměřeném odpočinku vzal Iliński paní kastelánovou dvorně za ruku a uvedl ji do koncertního sálu, kdež zmíněný již Dobrzyński své umění k plné platnosti přiváděl. Po koncertní zábavě následovalo divadlo, při němž zejména slečna Romani zjevem i výkonem vynikala. Po divadelním představení následovalo assamblée v salonech, čaj, zmrzlina, cukroví, ovoce, zákuska, pak rozhovor, časopisy, večeře a ku konci všeobecné „życzenie dobrej nocy“.

Tak to chodilo každý den, třeba po celý týden pobytu paní kastelánové na romanovském zámku, s tím jedině rozdílem, že každým dnem přibývalo z různých stran Volyně četných hostí.

Rovněž slavnostní jak příjezd a pobyt byl též její odjezd. Celá rodina senátorova vyprovázela za ostré střelby z děl stařičkou paní k samému pomezí romanovštiny a rozloučili se pak uctivým a srdečným celováním, vzájemným ujišťováním se „brzkého shledání“.

Tak žila paní kastelánová Trocká.

Ano, žila klidně, v úctě a vzorné šetrnosti všechněch kdožkoliv s ní byli spojeni; žádná trpkost, žádná pomluva, aniž nevole ji netrápila.

I ač ty její zvláštnosti a slabůstky byly značny, četny, přece jimi u nikoho nepozbývala oné svrchované úcty, jaké požívala na celé Volyni.

Minulé její postavení u veřejnosti, zejména ale stáří každý v Polsce se shovívavou šetrností míval na mysli, a na vrub těchto mnohé se promíjelo, co by snad jinde nalezlo přísnějších soudců.

Z nové poesie ruské.

N. Minskij.

Ruské hoře.

Ne v šatu lesknoucím se žárem zoře
a ne na koni ohnivém
pol krok, pol skok přechází naše hoře
po našem kraji tesklivém.
Pěšky a s hlavou chmurnou, bez usmání
v mlhavošerou mračnou dál
vrávorá krokem ruský žal.
Neznáma jemu bouře proklínání,
cizí mu stesk je chlubivý
a směšný pokřik bezeklidu.
Ostýchavého dítě lidu,
on ostýchav a bázlivý;
nemluvný, nepřístupný s chmurnou skrání,
on těžký kříž svůj nese bez reptání.
A jestli v tiši rodných lesův, krov
kde ševelných se bříz a jedlí klene,
si povzdechne: to vzdech je beze slov,
si zapláče: to slzy neviděné.
A nám těch slzí celé moře z mála
už naše rodná Musa nastřádala . . .

V soumraku.

Víc ještě soumraku! Jen více, družko stínu!
Spusť záclony — aj tak. Ať nezasvitne den
na žádný z našich snů, ni dětskou na vidinu.
Jest na věky můj žal a krátký oddech jen.
Já ještě nedávno, co jen jen zmírající
básníka vzkřikly rty, jsem volal: Světla více!
Já směle s pochodní v svět stoupil; pojednou
ach osvítila mi jen propast bezednou . . .

Já viděl ubledlé a umučené tváře,
chatrče dusné, vlhké, smutnější než hrob,
já viděl rodný kraj chmurnější nad žaláře,
já slyšel pustý smích i pláč jímž pláče rob;
já viděl... O jen proč duch za světlem mne vodil?
já viděl... Ó že jsem se slepcem nenarodil!
já viděl... družko má, tvé oči nezřete
to nikdy, já co viděl ve světě!

Víc ještě soumraku! Jen mžik zde v oddech zove:
Ten k boji odsouzen, a více nazasne,
kdo strhal s života ty cetky pozlátkové;
mžik blaha s tebou — pak dál v cestě zápasné!

Tak z pouště-macechy do roka jednou chvátá
beduin k oase, kde modlitebna svatá;
přinese nebesům svou oběť zbožných slov
a v step a rodný stan se letem vrací znov.

Víc ještě soumraku! Viz, anděl dumy staví
ráj v naší komnatce; má družko, sni, jen sni;
vzpomínej mladosti... ne neplač: lidské vřavy
lidského šílení zde se mnou zapomni.
Pusť z mysli, zapomeň! Ať modla chatry lhavá,
ať tupost žezlem svým nad tupou zemí mává,
ať spravedlivých hrud jak hromem zrytý peň
pokryta jizvami — zapomeň, zapomeň!

Vzpomínej mladosti Zda slyšíš oddychání
jásavé vesny: hleď temnoty ze stinné
vychází oblaka ve stříbrolesklém plání —
ty poznáváš-li jich? — to sny jsou dětinné,
to víra dětinná. O já vás poznal, jemnou
tu zraků vašich zář, tu mluvu nadpozemnou! —
hruď plna naděje, já pláču, chvím se, ždám
a znov — o sladký mžik — chci znovu věřit vám!

Vzpomínej mladosti! Zda pomníš na sad zvadlý
v ten večer pozimní? Na tváři němý žal,
hrdá a vznešená, krásná jak anděl padlý,
příroda v smutečním lesku, jenž shasínal,
se ukládala spat; a jenom světlo denní
z purpurných červánků v lahodném, měkkém chvění
bezstrastně mizelo a král jak vznešené
tam polí za okraj a luhy skosené.

Tys u mne seděla. Tvá milující hlava
mi sklesla v hruď, jíž ty's vším byl na zemi,
a ty jsi věštila vážná i ostýchavá
mi dráhu básníka pokrytou růžemi —
a já ti uvěřil, že píseň velkou, pravou
své vlasti zapěju a na tvář žití tmavou
přikouzlím krásy svit — že v řadě slavené
jmen památných má vlasť i mého vzpomene.

Blednuly červánky; kročeji neslyšnými
nad námi blahotesknė přešly hodiny
a s nebes chladná noc hvězdami dalekými
shlížela v klidný spánek zemské tišiny;
a my se rozešli s tou láskou svou i steskem
a celou potom noc se s jarověstným leskem
jak lehké obláčky vznášely záplavou,
nám roje světlých snů dětinnou nad hlavou.

*

A mně se zdálo v snu, že večer pozimkový;
ve vzduchu průzračném kroužilo lupení,
a v zlatou dál a v rudý oheň červánkový
já hleděl zadumán a teskné myšlení
ten ve mně budil vid; já snil jsem o bohyni
kdys krásné, květoucí a žalné, choré nyní,
já o titanech snil jak vzdorný jejich tém
nebesa hvězdná stéká v boji divokém.

I zdálo se mi tak: S paprsků věncem slunným
ty s nebes pohaslých jsi ke mně stoupila
s úsměvem vlídným, zrakem něhyplným
a v kráse duševné tak světlá, spanilá!
Ty's vlídně jako máť se naklonila ke mně,
mé slze jako máť ty setřela jsi jemně
a píseň světlou tak, jak duma anděla
tvá čistá bezehříšná ústa zapěla:

Já, pěvče, nazývám se Krásou,
já přísné pravdy sestra jsem,
my obě třímem zdroj, jenž spásou
a dobrem, štěstím sprchá v zem.

V nás žal se stiší, splní snové,
jsmeť cílem, k němuž člověk lká;
zem chrám — a kněžmi národové
a nebe naše kolébka.

Já nazývám se, pěvče, Krásou,
neplač: já nejsem bol a stesk,
když očím v mračna ukrytá jsou,
nebeských světel neshas lesk.

Mých nepřátel, ať zpupných, lživých
nestíhej vzhrdou, — nevinni:
jsouť oni věštci mých slov živých
a oni pravdy vojíni.

Až naplní se naděj věkem
a svitne zemi nad temnou,
zbraň nepohodí, kdo byl rekem
i ve prach klesnou přede mnou.

Je smrtelným v kraj zaslíbený
jít po vyprahlé pustině,
ne neplač: vzejde vytoužený
den nešťastné tvé otčině!

Jdi v lid a písní neocháblou
a věštbou hrdou u něj staň
a rukou pevnou, neocháblou
tam budoucí mou slávu chraň.

Jsouť pěvce slova opravdová
na poušti, v nočním soumraku,
aj jsou ta příští smlouva nová
a ohnivý sloup z oblaků! . . .

A. Goleniščev-Kutuzov.

Noc.

Jaká to noc! Oblaka řídnou;
tu zde, tu tam zableskne hvězda spanilá
i skryje se. Hluboký na zem klidnou
se snáší stín. Luh rosa polila
jak hojná prška; teplá vůně tkví
ve vzduchu bez hnutí. Dělo
se kdys, že v takou noc se srdce chvělo,
lil v prsa jed se sladkobolné otravy —
a zvlhlý zrak pln dum a tušení
ždal, tmou by náhlé vzešlo zjevení.
Teď ne tak víc. Mně rozkoš dýchat krásu,
hled klidný s nebe v zem se sekrádá
a blažen je tím prázdnem bez ohlasu
a ničeho si ze tmy nežádá.
Klid — liduprázdno, tiš — a oddech ze hlubin;
polhlesný přelet půlnočního ptáka,
bez hřmění dálný záblesk přes oblaka,
ve přírodě i v duši — noční stín.

Вѣстникъ Европы 1878.

Přel. *J. V. Sládek.*

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Athlet klidně, jako by mluvil sám k sobě, počal mluviti takto:

„O stavu věcí netřeba mi šířiti slov. Bylť vylíčen věrně a pravdivě; souhlasím s vylíčením tím úplně. Ale na jednu věc nesmíme nikdy zapomenouti. Kdybychom krví a ztrátou lidských životů věci prospěli, nebyl bych ani okamžik proti brannému odporu; ale nynější sorganisované společenské zřízení, nynější stát není lze jinak zardousiti než vlastními jeho drápy: zákony . . .“

Poslední věta, pronešená hlasem ještě slabším než věty předcházející, učinila na všechny přítomné dojem velmi příznivý. Byloť zřejmo, že athlet požívá mezi nimi neobmezené důvěry a každé jeho slovo že bývá váženo co výsledek dlouholetého přemítání.

Athlet pokračoval:

„A proto musí býti boj náš zahájen i dobojován se zákonníkem v ruce. Nemyslím tím, že se to má státi drakonickými dekrety chladného rozumu — ale tolik jest jisto, že dokud nebude možno zákon zákonem ubíjeti, nepomohou žádné frase, žádná socialistická květomluva, žádné vzpoury. Pravda sice, že i otázku selskou, než dospěla k zrušení poddanství a roboty, předcházely krvavé, tvrdošíjné vzpoury již před staletími; ale na sklonku devatenáctého věku nepošine se otázka dělnická ani o píď blíže svému rozřešení, když jí padne v Čechách několik tisíc lidských životů za oběť. Proti pevné a důmyslné organisaci moderního státu jest tento druh odboje desorganisovaných, rozptýlených atomů bezúčelný, poněvadž málomocný . . .“

„Ale jak se zachovat, když zákonodárství stav náš ignoruje?“ ozval se jeden z přítomných. „Co činit,

když v parlamentech stav dělnický vůbec ani není zastoupen?“

„Býval však, a jsou již příklady, kdy také rozhodoval, ale zřídka kdy na svůj prospěch,“ pokračoval athlet. „Ba ještě více. Byla též doba, kdy pokládány zákony za zdroj veškerého blaha národův i jednotlivcův, a dějiny humanity vykazujou velký počet poctivých myslitelů, kteří se byli s pravou oblažující zuřivostí vrhli na zdělávání zákonů, kterýmiž chtěli všem možným nesrovnalostem odpomoci. Ale zákony, nechť byly sebe jasnější, v lid nevnikly — lid řídí se doposud výhradně temným, neuvědomělým svým pudem a nemaje pro zákony smyslu nepochopuje jich a také se jimi nikdy neřídí. Lid však velmi dobře ví, jak snadno může se zákon státi nástrojem k uhnětení a porobě, jak snadno může býti pouhým prostředkem nestoudné nespravedlivosti a ctižádosti . . . Prostý lid zřídka kdy poznal dobrodiní zákona; ale často — snad příliš často bývá zákonem obtěžován a týrán. Zákony tohoto druhu nejsou výrazem všeobecného rozumu, veřejného svědomí a spravedlnosti — jinak by . . .“

„Ale co počít? Jak se zachovat?“ ozval se týž netrpělivec, jenž byl athleta před chvílí přerušil.

„Prozatím nezbývá než — vyčkati,“ pokračoval klidně athlet. „Stav věcí nejen v Čechách, nýbrž i jinde jest takový, že byl by každý pokus, čelící k jeho změně, úplně bezúčelný. Žijeme v době všeobecné stagnace a možná, že dočkáme se i děsného úpadku lidumilných frasí, které byly moderní společnost opanovaly. Lidé, které dnes pokládáme za přátele volnosti, objeví se nám za několik let co suroví despotové; lidé, kteří nám dnes deklamují o lidskosti, osvětě a pokroku lidstva, objeví se nám za krátký čas co hnusní netvorové, kteří nás vykořisťovali k ukájení svých sobeckých a nekalých chtíčů . . . Ale nechť stane se jakkoli — nám prozatím nezbývá než obrniti se krunýřem střízlivého rozumu a stav věcí chladně zkoumati, nám nezbývá než snažiti se prohlednouti a analysovati konečné cíle falešných proroků, kteří k nám budou mluviti. Budou nám i nadále kázati, že v práci jest naše spasení, ale sami budou v sybaritském lenošení dny života líně a nudně tráviti; budou nám velebiti spořivost, ale až začneme spořiti a úspory své ukládati, budou si je na mírný úrok dlužiti, aby jimi v nejrůznějších spůsobech lichvařili. Budou nám velebiti cnosti občanské, budou vychvalovati umírněnost, obětavost, lidskost a jak se všechny tak zvané cnosti zovou — ale sami budou rovněž tak nenasytní jako skoupí a suroví i nelidští; budou nám lichotiti, že jsme rozumní, zruční, nadaní, že stali jsme se důstojnými a platnými členy společnosti lidské, že můžeme nad jiné vyniknouti a domoci se tak zvaného štěstí v bohatství a nezávislosti, slovem vyhrnou se proti nám s celou obrovskou armádou starověkých i novověkých frasí, na kteréž možno jen duševní hejly chytati. Však na skřipci chladného, střízlivého rozumu objeví se mnohá z lesklých, klamných těchto frasí pouhým nesmyslem.

Kejklíři útrpnosti budou i nadále pokračovati ve své tak zvané lidumilné činnosti, budou zakládati spolky a podnikati peněžité sbírky ku podpoře nuzných, budou kupčit a lichvařit se vším, co jim přijde pod ruku, aby — zmírnili bídu . . . Ale pravá bída zůstane i nadále rovněž tak nahou, rovněž tak opuštěnou a neulevitelnou, jakou bývala od pravěku. Odpomůže se snad jen bídě zdánlivé, líčené; vlastně bude tato podporována a hejčkána, kdežto pravá bída zůstane nadále v koutku bez pomoci, poněvadž ji těmito lekvary limonádovými nelze vyhojiti.“

Athlet skončil. Ze soudruhů, kteří jej byli s napnutou pozorností poslouchali, neozval se ani jediný, aby odporoval nebo aspoň něco namítl. Všickni chápali, jak se zdálo, dosah slov athletových nejen o bezúčelnosti vzpoury, nýbrž i o beznadějném stavu otázky dělnické vůbec. Slova athletova měla na přítomné účinek takměř zdrcující; nastalo v jizbě po několik minut trapné ticho, jako by byl někdo v rozjařené společnosti mimo nadání zvěstoval, že nejzdravější, nejveselejší a nejbujnější člen její náhle zemřel.

První přerušil ticho athlet.

„Nezbývá než vyčkati — souhlasíte?“ otázal se.

„Souhlasíme!“ odpověděli všickni téměř současně.

„Tím je tedy porada naše skončena,“ pravil athlet. „Myslím, že bude nejlíp, když se rozejdeme tímže spůsobem, jako jsme se byli sešli. Až k háji, kde počíná první křižovatka, jděte společně, pak se rozejděte, aby se každý dostal do města jinou cestou. Já zůstanu zde a vrátím se do Brna teprv za svitání.“

Po té zavolán hostinský, aby otevřel, a za několik okamžiků byl jsem s athletem o samotě.

„Promiňte, pane, že vám v pravém slova smyslu vnucuju svou společnost,“ oslovil mne athlet zdvořile, „ale myslím, že nyní, když jsem byl nejdůležitější úkol svého života provedl, můžeme se až do rána baviti.“

„Jak vám libo,“ odvětil jsem taktéž zdvořile, ale chladně, neboť ačkoli mne byla porada zajímala, vyzvání neznámého, bych s ním strávil i zbytek noci, nebylo mi příliš příjemno.

Athlet to vyčetl z mé tváře a vyrozuměl z chladné odpovědi. Chtěl něco odpovědít, ale v tom vešel hostinský, jejž oslovil:

„Máte-li ještě nějakou láhev vína,“ pravil, „přineste nám ji.“

„Mám ještě dvě, které si včera zamluvil pan obroční; ale ten si může zajet do Brna . . .“ odpověděl hostinský a asi v pěti minutách stály obě lahve před námi na stole.

„Teď si můžete jít lehnout, Víte,“ podotknul athlet, „my vás nebudeme více vyrušovat.“

Hostinskému bylo vše to, jak se zdálo, poněkud podivno; ale postaviv na stůl dvě sklenky odešel, aniž by byl dal jen slovem svou zvědavost na jevo.

Od první mé lhostejné odpovědi na oslovení athletovo nebyl jsem ani slova promluvil. Když pak nás hostinský opustil, nalil athlet vína do obou sklenic a zvednuv jednu do výše pravil:

„Připijme na zdar původce brněnských výtržností!“

Vyzvání to bylo mi rovněž tak podivné jako podezřelé; pronesl je muž, kterýž se byl právě před chvílí

ze všech sil zasazoval o to, aby ve výtržnostech a branném odporu nebylo pokračováuo. Domnívaje se, že sedím s tváří v tvář s člověkem záhadného povolání, uznal jsem za dobré chovati se s reservou. Odpověděl jsem tedy rovněž tak chladně jako poprvé:

„Jak vám libo!“

Odměřená moje odpověď athleta mimo nadání úplně uspokojila; pravilť:

„Nuže tedy — schvalujete-li výtržnosti brněnské . . .“

Při tom zvedl sklenku poznovu.

Byl jsem vskutku na rozpacích; neboť tak zřejmého vyzvání jsem se nenadál.

Athlet spozoroval mé rozpaky.

„Nuže?!“ pravil s úsměvem drže sklenku ve výši.

Rozhodnost podivného muže působila na mne takovou měrou, že jsem sáhl po sklence; ale přece ještě váhal.

„Pozoruju, že se jaksi zdráháte,“ připomenul athlet. „Dle všeho neznáte pravého původce výtržností — jinak byste ani okamžik neváhal . . .“

„A vy jej znáte?“ optal jsem se.

„Ano.“

„A můžete mi udat jeho jméno?“

„Mohu — byl to váš přítel Kotovic.“

„Kotovic?!“ zvolal jsem překvapen.

„Ano,“ pravil athlet; „Kotovic zavdal však toliko podnět a původcem výtržností byl jsem — já . . .“

„Vy?“ opáčil jsem nemoha si vysvětliti, že týž člověk, kterýž byl před několika minutami tak horlivě mluvil proti jakémukoli brannému odporu, mohl býti původcem krvavých výstupů.

Athlet místo odpovědi pozvedl sklenku po třetí a pravil temným hlasem:

„Nuže tedy — na památku přítele Kotovice!“

„Proč na památku?“ tážu se zvednuv sklenku.

A mezi tím co sklenky zacinkly, odpověděl athlet:

„Poněvadž jest — mrtev . . .“

„Mrtev — zastřelen?“ opáčil jsem a nenapiv se postavil jsem sklenku na stůl.

„Zastřelen není — ale mrtev . . .“ zněla odpověď. „Neznámý muž, kterýž byl v neděli v noci policií brněnskou zatčen a na strážnici se oběsil, byl — váš i můj přítel Kotovic.“

„Můj i — váš přítel?“ ptám se a podivení mé se zmahá.

„Ano, můj i — tvůj přítel!“ odpovídá athlet upíraje jiskrný zrak svůj na mne.

Chtěl jsem říci, že dosud nechápu všeho toho souvislost; ale athlet mne předešel.

„Což pak jsem se skutečně tak změnil,“ pravil, „že mne nepoznáváš?“

„S určitostí sice nemohu říci,“ dím; „ale připomínáte mi poněkud přítele . . . .“

„Pavla Smidarského, není-liž pravda?“ přerušil mne athlet.

„Ale vy se přec zovete — Koref . . . .“

„A přece jsem — Pavel Smidarský,“ vpadl mi athlet do řeči podávaje mi přes stůl ruku.

„Odpusť,“ pravil, „že jsem se ti neprohlásil bez odkladu; ale šlo mi o to přesvědčiti se, zdali jsem se skutečně změnil ve tváři i chování svém v takové míře, že mne ani nejdůvěrnější z mých dávných přátel nepoznávají. Kotovic mne ostatně také nepoznal. On v podstatě se nezměnil, a proto jsem jej poznal na první pohled. Tebe naopak bych byl rovněž tak nepoznal, jako jsi nepoznal ty mne. Změnili jsme se oba. Tvá zhola lysá hlava, prošedivělý vlas a mračný výraz tváře činí tě o patnáct roků starším než skutečně jsi. Také odměřené, chladné chování tvé stáří tomu nasvědčuje . . . A přece jsi býval druhdy vtělená lehkomyslnost . . .“

Mezi tím co byl prohlásivší se přítel Smidarský takto v jednom proudu mluvil, mohl jsem tvář jeho zkoumati pozorněji; ale musím vyznati, že jsem ani nyní neshledal nejnepatrnější stopy bývalé podoby přítelovy; byltě se skutečně změnil k nepoznání.

Netajil jsem se mu tím a on odpověděl:

„Změnili jsme se v několika letech oba k nepoznání. Kdybych tě nebyl asi před půl letem spatřil v Praze, nebyl bych tě, věř mi, nikdy poznal.“

Slovy těmi mi přítel připamatoval mé dobrodružství v hospůdce na Františku.

„Tys byl tedy také v zlodějské brloze?“ optal jsem se.

„V jaké brloze?“

„V hospůdce na Františku, kde jsme nejspíše omylem vyměnili svrchní kabáty . . . .“

„Kabát můj mi tenkráte někdo ukradl; ale nikoli v hospůdce na Františku, nýbrž v hostinci v Platejse. Kabátu však jsem tak neželel, jako notiční knihy, v kteréž jsem měl rozmanité poznámky, týkající se záležitostí veřejných.“

„Dostaneš kabát i notiční knižku,“ pravil jsem, „pošlu ti obé, jakmile se vrátím do Prahy.“

Přítel byl spokojen a vyslechl i stručné vypravování o mém tehdejším dobrodružství.

„Věru, podivná náhoda!“ děl, když jsem skončil. „Notiční knižka octla se tedy v spolehlivých rukou; ostatně by byl sotva někdo takměř hieroglyfické zkráceniny rozluštil.“

„Pokoušel jsem se o to, a z části se mi to, jak se mi zdá, podařilo,“ připomenul jsem. „Chtěl jsem se dozvěděti, kde meškáš . . .“

„Nyní tedy víš . . .“

„Ale kde jsi se setkal s Kotovicem? Víš o něm něco? Proč byl zatčen?“ naléhám na přítele.

„Především musím ti v stručnosti vypravovat o vlastním životě,“ odpověděl přítel, „Jinak bys ani nepochopil, jak mohl Kotovic zavdati proti své vůli podnět ku krvavým výstupům.“

FEUILLETON.

„Symfonie“.

Básně Jaroslava Vrchlického.

„Jsem tvým, o přírodo! V tvůj éther květ můj spěje!
O, země, v hrudi tvé tkví moje kořeny!
a slunce z číše své déšť blesků na mne leje
a měsíc tichými mne zlatí plameny!
Jsem tvým, o přírodo! Tak, věčně na tvém lůně
bez žalů, naděje, bez tuch a rozmarů
chci spáti věčný sen, má duše jen jak vůně
ať letí ze květů a jak blesk z pohárů!“

Těmito slovy končí Vrchlický v nejnovější sbírce svých básní, jež byl vydal nákladem Ottovým, svůj „Zpěv v jeseni“.

Slova ta zdaji se nám býti z dvou příčin významná. Jednak jsou opětným dokladem, že Vrchlický ani v této sbírce nestal se nevěrným své původní ušlechtilé devise: býti básníkem přírody; jednak zračí se v nich duševní stav básníkův v době, kdy větší část veršů této sbírky povstala.

Trváme, že nepochybíme řkouce, že Vrchlický unaven jsa přemítáním o tajemných záhadách přírody — kteréžto přemítání musilo nutně předcházeti sbírku veršů, již byl vydal před několika měsíci pod titulem „Duch a svět“ — zatoužil po poklidu, že shledav úsilí své (rozřešiti divinací básnickou odvěkých problémů) marným, zatoužil po věčném snu . . . A touha ta vedla jej k nejmilejší družce, od kteréž doufal dosíci úlevy, k přírodě . . .

Ký div, že z chaotického vlnění citů a myšlenek, jež předcházelo vznik a zenenáhlé krystalisování veršů sbírky „Duch a svět“, vznikly dříve ještě také verše, jež byl Vrchlický právě vydal pod titulem „Symfonie.“

Povšechný ráz Vrchlického reflexivní lyriky a vůbec jeho spůsobu básnění, jak jsme je byli před několika měsíci v stručnosti charakterisovali v úvaze o sbírce „Duch a svět“, jeví se i v nejnovější sbírce jeho. I těmito básněmi vane duch vážný a hluboký; jsou to vesměs verše obsažné a přes to, že formou nepřestihují verše sbírky „Duch a svět“, svědčí přece o vzácné dovednosti slovesné. Vzácný talent básnický jeví každá z těchto básní, a kdybychom chtěli posuzovati ráz i obsah sbírky této, musili bychom v podstatě jen opakovati, co jsme byli pronesli o sbírce „Duch a svět“.

Po našem náhledu možno „Symfonie“ nazvati prologem sbírky „Duch a svět“. Základní tón a směr obou sbírek je podobný, toliko ve formě se liší. „Symfonie“ tvoří psychologický přechod k sbírce „Duch a svět“, v kteréž Vrchlický už zcela jasně a určitě měl před očima nesnadný úkol, jejž si byl vytknul. A právě z této příčiny pokládáme „Symfonie“ za nutný pendant k básním Vrchlického vůbec; „Symfonie“ otvírají zároveň cestu do tajemné duševní dílny básníkovy a bez nich bylo by nesnadno pochopiti úplně vznik i dosah mnohé básně ze sbírky „Duch a svět“, tím nesnadněji pak básní pozdějších, v nichž sobě Vrchlický snad vytkne podobně nesnadný úkol jako v obou těchto sbírkách svých.

„Symfonie“ oplývají četnými krásami poetickými; verš vyniká hladkostí, lahodou a správností.

Na doklad vzácného talentu Vrchlického uvádíme úryvek, v němž líčí básník jednak myšlenky a city, jednak pak popisuje výjev, jakýž jen zřídka kdy v básnictví se objevuje, poněvadž ryze básnické tlumočení takových náleží mezi nejnesnažší úkoly slovesné. Citujeme úryvek z básně „Soud“, v němž líčí básník velekněze divokého kmene, jenž velebě smrt přesvědčuje posluchačstvo o dobrodiní smrti a strhuje je takto k vzájemnému vraždění. Básník klade do úst kněze tato slova:

„Před tváří země, oblohy a moře
k vám naposledy pravím: Není bohů!
Vše blud a šalba, kterou stkal si člověk,
by sebe těšil jak nemocný stařec,
by sebe děsil jako slabé děcko.
Jen příroda jest veliká a hrozná,
k nám lhostejná; zde vizte její poklid,
jak smějc se to moře, zem i nebe
ve muky vaše! Nevím, k čemu člověk
má žitím hnát se jak zvěř vyplašená.
Vše dojde k cíli, kondor ve svém letu,
blesk v pádu svém a v proudění své vlna,
jen člověk bloudí. Nedozvíš se k čemu.
Jsme hříčkou cizích mocí, či svou vinou
ta pouta vlečem? Pouze smrt je pravdou.
Co život dal vám? Boj a přesycení!
Hněv přírody jest dán vám do kolébky,
vše zhnusí se vám, píti z lebky vrahů,
zvěř honit v lesích, honěn nepřítelem,
na tělech mrtvých tančit v pustém reji,
a obětovat bohům, kterých není,
noc za nocí spát v rákosové chatě
a z dlouhé chvíle býti otcem nových
a stejně bídných tvorů! Jaká bída!
Tak život váš jde k stáři nudným krokem,
a nyní teprv nová začne trýzeň:
žen kypré prsy budí závist ve vás
a páže mužů smějí se, jak v mdlobě
své rozpínáte ruce ku modlitbám.
Jen zhynutí, jen záhuba jest pravdou!
A mám-li zhynout, k čemu očekávat
své vykoupení, když je mám v své dlani?
Nač otálíte? Bojíte se bohů?
Zde vyzývám je, jsou li mezi námi,
ať v moři, zemi, vzduchu, srdcích našich,
ať větry ozvou se, ať blýskavicí!
Ať zničí mne! Já směju se jich moci!
Já čekám — ticho — — Jste již přesvědčeni?
Kdo odpověděl? — Kol jen hluché skály
a tiché moře, blankyt nekonečný
o zničení svém přemýšlejí v smutku.
Teď bohem vaším jest jen přesycení,
a tomu třeba vzdorovati — smrti!
Jsme její děti. Nuže tedy k matce,
jen smrt jest život, smrt jest vykoupení.“

Může-liž býti pessimističtějšího, děsnějšího názoru v svět, než jsou tato slova, jež klade básník v ústa velekněze divokého kmene. A přece jest Vrchlický básníkem doufajícím, básníkem spíše optimistickým. Leč právě tato dovednost jeho, že vpravuje se rovněž tak v názor sobě pracizí jako v svůj vlastní, jest nejlepším dokladem jeho vzácného nadání. —*rs.*

— Čteme v „Athenaeum“, že nalezeny v Bodleian Library dva listy českého rytce Václava Hollara adresované jménem: Aubry. Původní znění jest: „Sir, — I have been told this morning that you are in Town, and that you desire to speak to mee, so I did presently repair to your lodging, but they told mee that you went out at 6 o'clock that morning, and it was past 7 then, If I could know certaine time when to finde you, I would waite on you, myselve doe lodge, without St. Clemens Inne back doore, as soone as you come up the steps and out of that doore, is the first house and doore, on your left hand, two paire of stayres into a little passage right before you, but that I am much abroad and yet enough at home too.

Your most humble servant,
W. Hollar.

„If you had occasion to aske for mee the poeple of the house, then you must say the Frenchman Limmner for they know not my name perfectly, for reasons sake, otherwise you may goe up directly.“

(Pane! — Dozvěděl jsem se dnes ráno, že jste v městě a že chcete se mnou mluvit; tak jsem se ihned vydal do Vašeho bytu, ale řekli mi tam, že jste v 6 hodin ráno odešel a bylo již po 7. Kdybych věděl určitý čas, kdy Vás naleznu, přišel bych k Vám; já sám bydlím za St. Clemens Inne, zadní vchod; jak vyjdete nahoru jest to za tímto vchodem první dům a první dveře na levo, kdež vejdete po dvojích schodech do malého průchodu hned před Vámi, ale jen že bývám často mimo dům, avšak zdržuji se také dosti doma. Váš oddaný služebník
V. Hollar.

Kdyby se Vám hodilo doptávati se u mne u lidí v domě, musíte se ptáti po Francouzu Limmnerovi, neboť neznají z dobrých příčin mé jméno; jinak můžete jít přímo nahoru.)

Druhý dopis zní:

„Sir, — I have now done the picture of Mr. Hobbes, and have shewed it to some of his acquaintance, who say it to bee very like, but Stint has deceived mee and maketh demurr to have it of me, as that at this present my labour seemeth to bee lost, for it lyeth dead by me. However I returne you many thankes for sending mee the principall, and I have halve a dozen coynes for you, and the Painting I have delivered to your Messager, who brought it to mee before,

Your humble servant
the 7 of August 1663. W. Hollar."

(Pane! — Dohotovil jsem nyní podobiznu p. Hobbesa a ukázal jsem ji některým z jeho známých, kteří mi řekli, že jest mu velmi podobna, ale Stint mne oklamal a vzpírá se ji přijmouti ode mne, tak že má nynější práce zdá se být ztracenou, neboť leží u mne nadarmo. Nicméně děkuji Vám mnohokrát za to, že jste mi poslal obraz originální a mám půl tuctu mincí (matric?) pro Vás a malbu odevzdal jsem Vašemu poslu, jenž mi ji byl dříve přinesl. Vám oddaný služebník
7. srpna 1663. V. Hollar.)

— Z obšírného posouzení, které přináší londýnské „Athenaeum" o spisu slavisty A. H. Wratislava: „The native literature of Bohemia in the fourteenth century" (Národní literatura česká čtrnáctého století) Londýn 1878., vyjímáme následující, anglickým perem o Češích a Čechách zajisté ještě nenapsaná slova: — — — „Pan Wratislav pracuje již dlouho na tomto poli. Jeho překlad kralodvorského rukopisu vyšel již r. 1852 a od té doby podal nám několik zajímavých knížek o svých oblíbených slovanských věcech, z nichž jsou zvláště pozoruhodny „Příhody Vratislava Mitrovského v Turecku", dílo to v každém ohledu mnohem zajímavější než „Zápisky polského Janičára", kteréž Mickiewicz tak chválí, a „Denník poselectva krále Jiřího ku králi Ludvíku XI. r. 1464". Nad to objevil v knihovně Trinity College, nejstarší dosud známý rukopis Dalimilovy kroniky, ze čtrnáctého století .. Nemyslíme, že by bylo Angličana, jemuž by záleželo na tom věděti či nevěděti něco o Smilu Flaškovi z Pardubic neb o Tomáši Štítném. Ale mnozí mezi námi by zajisté užasli, kdyby viděli dva svazky Erbenova Výboru z literatury české, — dva velké svazky, kteréž nedospěly ani přes 16 století. Nepopíratelno jest, že náboženský i literární život český v středověku byl nanejvýš ušlechtilý (noble); vzdělání bylo nadmíru rozšířené, avšak hrozné války a pustošení po bitvě na Bílé hoře vyhladily to, co tak krásně rozkvétalo. Od r. 1620—1760 zdál se býti národní duch skoro docela ušlapán; sám Dobrovský, veliký učenec a vlastenec zoufal si později nad vzkříšením jazyka národu, jemuž hrozil osud Polabanův. Začátkem nynějšího století nastalo vzkříšení díky úsilí několika hrdinných a nadšených mužův a Praha jest dosud čím byla za dnů slávy své — městem slovanským . . . Nejdelší úryvky podává nám p. Wratislav ze Štítného a jest proč: Štítný jest nadmíru vynikající spisovatel, a porovnáme-li jeho prosu s čímkoliv, čím se Angličané mohou z oné doby chlubiti — vypadne porovnání na prospěch Slovanů. Viděli jsme v Praze jeden z rukopisů Štítného, kterýž jest překrásně illuminován. V oné době byla česká mluva jazykem vzdělaným a pokročilým, nikoliv sedlský patois, kterým aby se stal, chtěli by jeho němečtí sousedé až podnes tak rádi. Vlasť Husova, Štítného a Jiřího z Poděbrad není ještě vyhlazena s povrchu zemského. Pan Wratislav zavděčil se nám seznámiv nás s jejími snahami. Angličané měli by se vřele chopit ruky národa, jenž bojoval tak veliký a šlechetný boj za svobodu ve věku minulém."

— Na Rusi vyšel překlad Vratislava z Mitrovic „Příhody, jež na cestě do Cařihradu a zvláště v zajetí svém zkusil". Čistý výtěžek věnován jest ruským nemocným a raněným vojínům kteří jej nyní v nemocnicích velmi rádi čtou. Z 10000 výtisků zbývá již jen 700 neprodaných.

— Anglický spisovatelský honorář. Alfred Tennyson dostal za jedinou balladu uveřejněnou nedávno v „Nineteenth Century" od nakladatelstva 300 guinei (více než 3000 zl.) honoráře.

— Literatura Slovanská. V Petrohradě vyšlo co zvláštní otisk z březnového svazku „Страница" zajímavé pojednání z dějin českých „Гуситы въ Россіи въ XV и XVI столѣтіяхъ. Церковно-историческій очеркъ" (Husité v Rusku v XV a XVI století). Důkladná a pro nás důležitá tato studie pocházející z péra Jiřího Anněnkova jest vzácným příspěvkem k dějinám husitství vůbec. Spisovatel poukazuje jmenovitě ku pouti Jeronyma Pražského na Litvu a Rus, k pobytu jeho v Krakově, dále podává zprávy o českých bratřích, o cestě jich na Rus v XV století a četné jiné podrobnosti. Týž spisovatel vydal v Petrohradě spis o sv. Janu Nepomuckém: „Сказаніе о чешскомъ святомъ Іоаннѣ Непомукѣ" a v časopise ruského ministerstva národní osvěty uveřejnil nedávno pojednání o českých spisech Husových.

— Dle bibliografických katalogů vydaných Mejovem vyšlo v letech 1875 a 1876 na Rusi celkem 5865 samostatných spisů. Neunavná činnost Mejova, vynikající přesností bibliografických spisů, důmyslným sestavováním látky jakož i vhodnými poznámkami, došla již i za hranicemi náležitého ocenění, což vysvítá nejlépe ze slov uveřejněných v londýnském „Athenaeum": „Jest velké neštěstí (a great misfortune), že v anglické literatuře žádného Mejova nemáme."

— Známý polský archaeolog a etnograf Vladislav Siarkowski vydal nový spis „Dzwony w gubernii Kielskiej". Spisovatel připojil k archaeologickým popisům 11 zvonů z doby Piastův a 17 z doby Jagiellonské, též národní písně lidu a koledy těchto zvonů se týkající.

— První sešit francouzského časopisu věnovaného zájmům slovanským „Revue Slave" vyšel ve Varšavě a obsahuje kromě jiných příspěvků tyto práce: první jednání „Mazepy" od Slowackého překladem J. Miena, překlad ruské povídky „Předvečer" od Turgeněva, pak články o bulharské poesii a o počátku Slovanův.

— Bohatost literatury polské na pamětníky a korespondence vynikajících polských vlastenců a učenců rozmnožena opětně novým spisem toho směru: „Listy Jana Sniadeckiego od 1788—1830. roku." Zajímavé dopisy ty vydány jsou po nejprvé tiskem a opatřeny předmluvou J. J. Kraszewského.

— V polských listech koluje zpráva, že v brzku počne v Petrohradě vycházeti nový polský časopis. Povolení jest prý již vymoženo.

— V Novém Sadě vyšel malý ale důležitý spisek „Босна je српска" (Bosna jest srbská). — Nadpis sám poukazuje k obsahu toho spisu i dodáváme jen, že jest částečně odpovědí ku známému spisu M. Pavlinoviće „Hrvatski Razgovori".

— Počátkem nynějšího roku vycházelo v zemích uhersko-chorvátských 52 slovanských časopisů.

— Pan Chociszewski, vydavatel „Lecha" v Poznani, hodlá vydati ve zvláštním svazku důkladný životopis Františka Palackého.

— Dr. M. Savić vydal v Novém Sadě stručné dějiny bulharského národa: „Историја Бугарскога народа".

— Známý spisovatel polský, Štěpán Buszczyński, chová v rukopisu obšírné dílo p. n. „Karpaty i Slowiańszczyzna", výsledek to hlubokých, několikaletých studií. Spis ten, v němž vylíčeny dějiny a poměry karpatského Slovanstva až do XIV. století, jest veliké důležitosti pro veškeré slovanské národnosti, i bylo by si přáti, aby záhy vyšel tiskem. *E. J.*

OBSAH: Dobrodružství Madráoy. Od Julia Zeyera (Pokračování.) — Legenda o sv. Prokopu. Báseň Jaroslava Vrchlického. (Pokračování.) — Město Panama a okolí. Ze zápisků Bohuslava Kroupy. — Paní kastelánová Trocká. Společenská studie z polského života. Napsal Edvard Jelínek. (Dokončení.) — Z nové poesie ruské. N. Minskij: Ruské hoře. V soumraku. A. Goleniščev-Kutuzov: Noc. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: „Symfonie". Básně Jaroslava Vrchlického. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připláci se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. července 1878. ČÍSLO 19.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

IV.

Kosmas a Madrána změnili poněkud svůj plán; nejeli rovnou cestou do Španěl, nýbrž zdrželi se tři měsíce v Paříži, aby se tam na svou výpravu za Pyreneje, jak svou cestu žertovně nazývali, připravovali.

Madrána učila se s podivuhodnou snadností zvučnému jazyku Kastilie a okouzlila svého učitele a španělskou svou společnici správností a elegancí své výslovnosti. V kruhu umělců, v kterém se Kosmas v Paříži pohyboval a kde Madránu za svou sestru vydával, nejmenovali ji za krátký čas jinak než spanilou Andaluskou, a mladí dva básníci uviděvše ji na kostymovaném bále u jedné z nejpřednějších herešek, kde se v unášejícím kroji valenciánského venkovana objevila, nadchli se vzácnou její krásou měrou takovou, že na ni celý svazek sonet napsali, v kterých ji nejen s Marií de Padilla, s Ximenou, ale s bohyněmi celého Olympu porovnávali. A věru, nebylo divu, že vzbuzovala nadšení. Byla jako sosna štíhlá v mužském tom přestrojení, které volnými řasami svrchního obleku, bílými širokými spodky končícími v sněhotřpytné, stříbrem vyšívané, řeckým knemidám podobné gamaše ženské její tvary sice zastíralo, za to ale elastičnost její chůze a nehledanou gracii a volnost pohybů tím více na jevo přivádělo; hleděla kolem sebe jako mladý hrdina zpod hedbávného šátku, který jako turban kol hlavy ovinut vlasy její skrýval, a dlouhý její plášť, z pestře pruhované měkké látky visel jí v nejmalebnějších řasách s pravého ramena. Panoval o tom jeden hlas, že jest královnou plesu, že nikdy síla a půvabnost se nebyly harmoničtěji spojily než právě u ní. Madrána byla hrdá ale nikoli marnivá, zůstala tedy úplně střízlivou při hlučné chvále se všech stran se ozývající, a dva dny po bále, na kterém se byla tak skvěla, kde byla tak okouzlila a tak rozhodně triumfy slavila, odjela se svým přítelem z Paříže přes všechny ódy, madrigaly a sonety vzdychajících básníků. Odjeli na večer z Paříže a Madrána vstupujíc se svou společnicí do coupé pro dámy pravila Kosmovi:

„Netčší mne viděti, jak se krajina a lidé poznenáhla mění, jak se z Francouzů stávají postupem Španělé. Chci, aby se vše měnilo jako kouzlem, rázem, mžikem. Jeli jsme rovnou cestou z Prahy do Paříže, zavřela jsem takořka na Malé straně oči a otevřela je teprve na boulevardu des Italiens. Zatáhnu nyní tyto modré záclony, pohroužím se v magický sen a prosím vás, byste mne z něho teprve ve Španělsku zbudil."

Kosmas odešel do svého coupé a uposlechl na vlas vysloveného Madránou přání. Po sedmnáctihodinné jízdě zastavil se vlak na delší dobu v nádraží v Bayonnu, a Kosmas, ač po pohledu na tvář milované dívky lačnil, nepokusil se přece o odstranění modré záclony; na hranici poslal jí na překvapení první po španělsku připravená jídla do vozu, a v Irunu konečně zaklepal na její posud zastřené okno. Vystrčila hlavu. „Jsme v Irunu," pravil Kosmas, „město jest prý velmi malebné, vyvolil jsem je za první naši stanici a umluvíme se zde o další cestě."

„Doufám, že mně nechcete namluviti to že jest Španělsko!" zvolala se smíchem. „Vždyť ti lidé zde netančí fandango! Neslyšíme kastaňet ani gitar! Můj ty bože, ani žádnou manitilju zde nevidím a vítr je zde tak chladný jako u nás v Čechách!"

„Okuste ale čokoládu!" smál se Kosmas navzájem, „a uvěříte, že jsme ve Španělích!"

„Udělám vám to k vůli," odpověděla Madrána; „pálí mne ještě pepř toho „puchero", jejž jste mi do vagonu poslal. Ale prosím, kupte zatím lístky, v Irunu nezůstanem!"

„Kam tedy chcete?" tázal se Kosmas.

„Což já to vím?" zněla její odpověď. „Myslíte snad, že znám geografii Španělska?'

„Nuž, zde tedy máte mapu a na ní naznačenou dráhu, po které jedeme!" pravil Kosmas.

„Chci sem!" pravila ukazujíc prstem na velký černý bod, aniž by přihlídla k jménu města, na které ukazovala. „Až přijedeme sem, zavolejte mne!"

Zavřela okno a zatáhla záclonu. Jeli tedy zase dále a Madrána byla již tak jízdou zemdlena, že Kosmu s radostí vítala, když opět na její okno zaklepal.

„Kde jsme?" tázala se, „jaké je jméno onoho města, které jsem vám na mapě naznačila?"

„Burgos!"

„Ah! Burgos! Sláva bohu!" vykřikla Madrána nadšeně. „Burgos, to není pro mne jméno neznámé! Snila jsem tak často o městě, tak úzce spojeném s jménem

jediného bohatýra, kterého miluji, nadšeně miluji! Jest to město Cidovo!“

Ihned vyskočila z vagónu; mezi tím co Kosmas povoz hledal a o zavazadla se staral, loučila se Madrána se svou společnicí, která bohatě za konané služby odměněna do Madridu k svým příbuzným se vracela. Nyní teprve, když Madrána z nádraží do města jela, věřila, že jest ve Španělsku a děkovala vroucně Kosmovi, že ji byl sem přivedl. Nahýbala se z okna kočáru, planoucí její zrak těkal po křivolakých, pustých ulicích, po starých domech, z nichž s nevyrovnatelnou krásou slavný dóm s malebnými, vzdušnými svými věžemi a kamennými krajkami svých bohatých ornamentů vyčníval a do tmavého modra nebes vnikal; vše bylo zde jižním sluncem bohatě pozlaceno, vše zářilo zde aureolou romantických upomínek na Cida a Ximenu a vše přivádělo Madránu v pravé vytržení. Jen s velkým namaháním přivedl ji Kosmas k tomu, by v hotelu od okna odstoupila a něco pokrmu požila; přehodila si černou krajkovou mantilju, již si byla v Paříži koupila, a táhla Kosmu od stolu, by se s ní po městě procházel. Proběhli spolu beze cíle několik ulic, prohlídli dóm a octli se pak za nedlouho ve veřejných zahradách, položených podél řeky, jejíž jméno „Arlanzon“ v zeměpisu ne právě silný Kosmas na mapě nalezl.

„Chtěla bych město z daleka viděti, práhnu po pohledu na kouzelný ten obraz,“ pravila Madrána, a Kosmas odevzdal se úplně jejímu vůdcovství. Vyšli ze zahrad a octli se v dosti pusté krajině, která žádné zajímavosti neposkytovala; v dáli ale poutal klášter s krásným kostelem mezi stromy ležící jejich pozornost, a když zvony jeho náhle zahlaholily, rozhodli se cestovatelé, že vítajících, dumných jejich hlasův uposlechnou. Po nepříliš dlouhé pouti přišli k svému cíli: k samým otevřeným vratům krásného gotického chrámu. Spojený s ním klášter ležel na chlumu sem tam stromy porostlého pahrbku, byl z šedého kamene vystaven a vzezření jeho bylo přísné a prosté. Z otevřených vrat kostela zazníval podivuhodný zpěv ženských hlasů.

Kosmas a Madrána vešli jakoby kouzlem zvábeni. Chrám byl chladný a stinný, ba téměř tmavý, a šerem jeho kmitala zlatá půda mnohých fresk. Vysoká, přeuměle pracovaná železná mříž, sahající od mramorové podlahy až ku vzletnému klenutí, dělila svatyni na dva díly: před mříží tlačil se lid a temné postavy pobožných ležely v modlitbách pohrouženy po bílé dlažbě; za mříží ve vysokých bohatě z temného dříví vyřezaných stallech seděly zpívající jeptišky, oděné v bílé roucho; bledé tváře jejich byly ozářeny čistým světlem voskových svíček na oltáři hořících, pološhaslé oči jejich byly plny mystických snů. Podobaly se řadě bílých přízraků. Mezi nimi na křesle, vyvýšeném jako trůn, seděla jejich abatyše s dlouhým závojem, splývajícím až na zem a se zlatým křížem, visícím jí na prsou. Zažloutlá její tvář, mající stopy velké krásy, trhala sebou konvulsivně, suché její ruce byly tak pevně sepjaté, že se zdály jakoby z jediného kusu slonové kosti vyřezané, velké, jiskřící se její oči byly jako skleněné nehybností svou a zdálo se, jakoby plamen svatého jakéhosi šílenství v nich pohrával, upíraly se jako u vytržení na velkého Krista, vytvořeného rukou středověkého umělce a vyznačujícího se plnou měrou tím téměř divokým realismem, převládajícím tak překvapujícím spůsobem v dílech španělských mistrů. Socha ta budila hrůzu. Dlouhé její, skutečné vlasy, padaly přes bledé, krvavé, skutečným trním rozryté a korunované čelo, a bílá zlatem vyšívaná, byzantinská díla připomínající sukně sahala jí od pasu až na skrvácená kolena, zvyšujíc křiklavým leskem svým nevkusnou barvu nemístné hniloby celého těla. Naproti tomu zdánlivě posledním dechem dýšícímu Kristu podobala se abatyše soše, kamenné matce bolestné, a bylo věru nesnadno rozhodnouti, která z obou postav byla příšernější. Podivnost všeho toho, co viděli, působila na Kosmu jak na Madránu plným kouzlem novosti a uchýlili se do šeré poboční kaple, úplně prázdné jak se jim zdálo, aby nerušeni zvědavými pohledy, které se na ně obraceti počaly, citům svým a dojmům se podati mohli. Velké okno poskytovalo jim vyhlídky do kostela na zpívající jeptišky a Madrána poklekla do ohromné zpovědnice v koutě vedle okna stojící a pohroužila se do myšlenek. Okolí působilo na ni podivným spůsobem. Nevýslovný smutek zmocňoval se jejího srdce při temných zvucích varhan a při dojemných zpěvech tak neskonale tajemně se rtů jeptišek plynoucích, a oko její zvlhlo, anižby si vysvětliti dovedla proč pláče. Cítila onu touhu po idealním, nedostižitelném klidu, která se ob čas snad každého i nejsvětštějšího člověka zmocňuje, touhu utéci se ze světa a život svůj v posvátném útulku klášterním nebo v zádumčivé poušti skončiti. Náhle ale byla z myšlenek svých podivným spůsobem vytržena, zaslechla těsně vedle sebe tichý šepot neznámého jí hlasu, hlasu krásného a plného a chvějícího se vášní a něžnou vroucností.

„Marně kloníte hlavu na své modlitby,“ šeptal hlas po francouzsku se silným španělským přízvukem, „marně zahalujete krásnou tvář do hustého závoje! Já poznal vás a sledoval vás až sem. Vy netušila jste mne v Burgosu? Ach miluji vás posud, ač jste mne tak krutě, tak bezpříkladně krutě zradila!“

Madrána ohlížela se marně, kdo to vedle ní mluví, nebylo mimo Kosmu nikoho v kapli! Avšak při pozornějším zkoumání spatřila za sebou v protějším koutě šeré kaple pod obrazem bolestné panny Marie klečící černě oděnou ženskou postavu, která závojem zahalenou svou tvář hluboce nad modlitby svoje klonila. Těsně za ní klečel mladý, štíhlý muž zdánlivě v modlitbu pohroužený a zakrýval oči svoje v dlani. Madrána uhodla, že hlas, vášnivé výčitky šeptající, hlasem toho muže byl. Vzpomněla si ihned na síň v konservatoři umění a řemesel v Paříži, která tak zvláštně akusticky stavěna jest, že v jednom koutě nejtišší slovo slyšet jest, které se v diagonálně protějším koutě šeptá, a nebylo pochyby, že i tato kaple buď náhodou buď úmyslně dle tohože zákonu vystavena byla.

Ohlídla se na Kosmu, ale dle lhostejné jeho tváře bylo patrno, že na místě, kde on stál, podivné ozvěny slyšet nebylo, a že o rozmluvě, která Madránu tak zajímala a překvapovala, nejmenšího tušení neměl.

Brzy ozval se opět hlas šeptajícího mladíka a poutal znova Madráninu pozornost.

„Odpovězte mi, mluvte!“ naléhal, ale ženština neodpověděla jinak než hlubokým vzdechem. „Nenávidím

vás! Opovrhuji tebou, milenko kardinálova!“ zaúpěl mladík a zaskřípal zuby.

„Milost! Slitování!“ zazněl konečně slzami napolo udušený hlas ženštiny. „Ach jsem bídná, nešťastná! Jsem milenkou kardinála, ale nepřestala jsem nikdy tě milovati! Nuž nyní vynutil jsi vyznání na mé slabosti, víš vše, tedy jdi a nech mne! Nechci, nesmím, nemohu s tebou dále mluviti!“ Po těchto slovech povznesla hlavu a upírala s největším zoufalstvím zraky na obraz bohorodice a Madrána uviděla překrásnou její slzami porosenou tvář, temnomodré její oko a měkké, plavé vlasy.

„Ah ty mne miluješ, ty mne miluješ!“ jásal mladík, „tím slovem jsi se vykoupila z hanby a z opovržení! Odpusť mi krutá moje slova, hleď, vždyť jsem zoufalý! Ubohá, ubohá! Neklnu tobě, klnu tvému osudu, který tě uvrhl tam do té propasti, v které trpíš a hyneš! Ale mluv, co vede tě do Burgosu? Jsi sama zde nebo ve společnosti proklatého toho kardinála?“

„Sama!“ zněla její odpověď. „Kardinál posýlá mne, bych... Na tom ostatně nezáleží. Posýlá mne k abatyši; zítra nebo pozejtří opustím opět město!“

„A život můj bude opět pouští!“ zaplakal mladík. „Ó měj slitování se mnou! Nespěchej odsud! Vzpomeň na krásné letní noci plné hvězd a vůní, když jsme spolu na venkově podél Sekvany se procházeli, tak blaženi! Daruj mi několik hodin svého žití, zapomeň jako já že jsi tím, čím jsi! Vykouzli ještě jednou ten úsměv neviny a lásky! Buď dnes mojí, jen dnes, zítra buď třeba zase milenkou kardinála, a za odměnu těch několik mně darovaných hodin obětuji ti celé štěstí svého žití! Vystěhuji se do Mexika, bys mne, živou výčitku, nikdy více nepotkala. Buď dnes mojí, jen dnes, jen hodinu! Slyšíš? Jdi zítra k abatyši, která snad ani neví, že jsi již v Burgosu?“

„Neví, neví. Očekává mne sice, ale neví určitě den mého příjezdu,“ zněla tichá odpověď mezi pláčem, který prozrazoval, jak hluboký bol a jak krutý boj v hrudi nebohé ženštiny zuřil. Dlouhé ticho následovalo na poslední slova; ale náhle povstala ženština, jakoby se byla rozhodla k nějakému činu, zahalila se těsně do svého závoje a rychlým krokem kráčela kolem mladíka z kaple a z kostela. Slovo, které mu byla pošeptala, když povstala, byla tak tichým hlasem pronesla, že ho Madrána nezaslechla, ale na jeho tváři zasvítila divoká, nesmírná radost. Zůstal chvilku ještě klečeti, pak vstal a odešel též; Madrána hleděla za ním a viděla otevřenými dveřmi kostela, jak se milenci venku pod stromy sešli, jak dívka hlavu klonila a jak spolu směrem k městu spěchali. Mezi rozhovorem, který byla Madrána slyšela, byly jeptišky zatím dozpívaly a byly tiše jako přízraky z temných křesel svých zmizely. Lid rozešel se též, a kostelník, cinkající klíčem, dával Madráně a Kosmovi, kteří byli jedině zbyli, dosti zřejmé znamení, že kostelní vrata zavříti hodlá.

Dívka byla příliš tím zaujata, co tak maně byla přeslechla a nezpozorovala netrpělivost kostelníkovu. V duši její budoval se celý román na základě výkřiku mladíka a vzdechu modrooké, zlatovlasé milenky kardinálovy. Práhla po tom hráti nějakou blahočinnou úlohu v tajuplné motanici těch neznámých případů a osob. Jak zajímavá postava ona francouzská dáma, nešťastná oběť nějakého španělského, zajisté intrigujícího kardinála a bývalá milenka toho slíčného, bledého hidalga! A jakou úlohu hrála abatyše s tím divokým, fanatickým okem, s tou vytrženou zažloutlou tváří v tkanině těch snad tragických událostí? Jak bylo by jen možno vniknouti do tajemného šera posvátných zdí, jak vypátrati a zvěděti, co se tam kulo a snulo? Z těchto a podobných myšlenek vyrušil Kosmas Madránu dotknuv se jejího rukávu.

„Myslím, že zde déle zůstati nemůžeme,“ pravil, „kostelník stává se nezdvořile netrpělivým “

„Pojďme!“ odpověděla Madrána a vstala. Nešla ale přímou cestou ku dveřím, táhlo ji to tam k onomu místu, kde před chvílí byli oba milenci klečeli. Hleděla na dlažbu, kde nešťastná ženština byla na tváři v zoufalé pokoře ležela, a zahlídla tam cosi třpytivého; přihlédnouc blíže poznala, že milenka kardinálova tam byla svoje modlitby zapomněla. Zlatý erb s kardinálským kloboukem zářil na černém aksamitu desk, a slze ubohé ženy byly na nich patrné stopy zanechaly. Madrána chopila se modliteb a uschovala je rychle pod mantilju. Jako bleskem projela jí myšlenka mozkem, že snad nyní jí bude lze do kláštera vniknouti a s abatyší promluviti.

„Nechtěl byste zde na mne čekati?“ tázala se Kosmy, když vyšli z kostela, a ukázala mu na kamennou lávku pod ohromným kaštanem.

„A kam hodláte?“ divil se Kosmas.

„Chci zkusiti, zdali by nebylo možno prohlídnouti si vnitřek kláštera,“ odpověděla s nejnevinnější tváří, ačkoli jí srdce bušilo dobrodružnou nedočkavostí napiti se ze studny romantiky. „Podaří-li se mi, nezůstanu tam zajisté dlouho, a čas vám zde rychle uteče při pohledu na zajímavou krajinu a na malebnou polohu města.“

Kosmas byl již dávno uvykl vyhovovati všem jejím kapricím, ostatně nebylo také snadno něčeho proti návštěvě tak zajímavé budovy namítati.

Madrána vyňala na cestě k fortně klášterní modlitby a prohlížela si je. Našla v nich zapečetěný list s adressou na abatyši a strčila jej do kapsy, pak obrátila erb kardinálův tak, že jej každý při prvním pohledu na ní zpozorovati musil, a odhodlaně zatáhla zvon u fortny. Za několik okamžiků slyšela kroky a bledý obličej objevil se za hustou mříží okénka, zapuštěnou do černé fortny; oči toho obličeje upřely se na zahalenou Madráninu tvář, pak na zlatý erb kardinálův, a v okamžiku byly závory odtáhnuty a dvéře klášterní otevřely se do kořán. Madrána vešla do chodby, vyňala list kardinálův, ukázala adressu a pečeť, a sestra poklonila se hluboce, kývla, by ji Madrána následovala, a kráčejíc odměřeným krokem vedla cestu. Madrána byla unešena poesií tichých křížových chodeb, kudy se brala, vše skvělo se zde bělostí sněhu, dýchalo svatým klidem, příjemným chladem; přešly malý dvůr, ve kterém jasná fontána pod starými stromy šplounala a kde se réva po zdích zelenala. Nízká okna cel, sesazená z malých osmihranných skleněných tabulek, zapuštěných do olovových ok, hleděla tiše a jakoby důvěrně dolů do dvora a v některém bělela se lilije neb růže v prosté hlíněné nádobě.

*

Madrána zastavila se mimoděk, mile klidným tím obrazem dojata, a teprve na znamení své průvodkyně stoupala pak vzhůru po dřevěných schodech, v jejichž četných šerých výklencích sochy všelijakých světic stály, připomínajíce vesměs s úžasnou pravdivostí svá nejhroznější muka, která byly někdy za víru a boha v tomto životě snášely. Madrána zachvěla se při pohledu na krvavé jejich rány a pološílené tváře. Stála chvilku sama v předsíni, nebo sestra, která ji byla až sem vedla, vešla do celi abatyše, by jí návštěvu její ohlásila. V okamžení, kdy Madrána již již práh komnaty překročiti měla, poznala celou pošetilost svého jednání a podivnost svého postavení: ale bylo již příliš pozdě k rozmýšlení, dvéře se otevřely, sestra poklonila se hluboce, kynula Madráně, pozvedla portiéru za dveřmi visící, a Madrána s pocitem jako by snila, vešla. Portiéra padla za ní, dvéře se opět zavřely, kroky ztrácely se na chodbě a Madrána byla s abatyší sama.

Ohlédla se rychle zvědavým zrakem po komnatě: byla prázdna až na tři nebo čtyry židle z temného dříví; celou jednu stěnu pokrýval starý, překrásný, ale již velmi vyrudlý gobelin, představující svatou Teresu, kol jejíhož smrtelného lože se mučedníci tlačili a jejíž oko obracelo se nadšeně vzhůru k oblaku bílých andělů, nad kterým se Kristus v glorii vznášel, rozvíraje náruč svou proti světici. Ostatní zdě byly obíleny a se stropu visela bronzová starobylá lampa velmi ušlechtilého tvaru. Abatyše zastavila se uprostřed komnaty, nahé její nohy sandály podvázané zdály se na černých dlaždicích komnaty jako z bílého mramoru vytesané, dlouhé její závoje, plynoucí její roucho třpytily se sněhem, a bledá její tvář připomínala vyrudlý obličej svaté Teresy na gobelinu. Planoucí její zrak upřel se pronikavě na krásnou tvář mladé dívky a přinutil tuto oči sklopiti. Madrána byla v rozpacích a nevědouc jak a co promluviti vyňala mlčky psaní kardinálovo. Chtěla abatyši vysvětliti, že je byla v kostele náhodou nalezla, ale abatyše kynula jí velitelským posuňkem, by ji nerušila při čtení. Rozevřela list a přelítla jej rychle očima. Na jejím čele povstalo ihned několik vrásek více. Když přečtla, kynula Madráně, by si sedla.

„Madame,“ počala Madrána nejistě nevědouc, jaký titul abatyši patřil, „madame, dovolte, bych vám vysvětlila . . .“

„Říkejte mi sestro Dolores,“ pravila abatyše s nelíčenou pokorou, „neužívám žádného titule, myslila jsem, že vás kardinál o tom poučil. Kardinál mi píše, že s vámi mohu se vší důvěrou mluviti, že vás zasvětil do nejtajnějších plánů svých. Dobře, ale dovolte, bych byla upřímnou. Soudím jinak než pan kardinál, a přeji si s někým jiným než vy jste o záležitostech svaté církve vyjednávati. Za to ale svěřím se vám s jinou osobní záležitostí více než snad kardinálovi bude milé, povím vám cosi, s čím jsem se ještě nikomu nesvěřila!“ . . .

Madrána lekla se té důvěrnosti, neurčitý strach zmocňoval se jí, nechtěla býti důvěrnicí té ženy s tím přísným hlasem a horečně planoucím okem.

„Nejsem, zač mne máte, sestro Dolores,“ vyrazila ze sebe a ruměnec jí pokryl tvář. Zrak jeptiščin ale zahořel ještě divočeji.

„Jsi milenka kardinála, nechci žádného vysvětlení. Věřím ti, dívko zbloudilá, že netušíš, jak vyzývavě kardinál jedná vysýlaje právě tebe ke mně. Věřím, že netušíš ono tajemství, které ti právě sdělit chci. Nuže věz, že já toho muže někdy milovala, ne tak jako ty, netřeba mi se zardívati zde před obrazem serafinské naší matky, svaté Teresy, ale milovala jsem jej s zápalem, vášnivě, bez mezí! Je to dávno vysnilý sen. Nemiluji již než Boha a svatou jeho církev. Víš, dívko nešťastná, proč ti to vypravuji? Ne snad jen proto, že mne kardinál svou bezohledností popudil, ne, ale proto, poněvadž tě vyrvat hodlám z jeho rukou, poněvadž tě z domu toho více pustit nechci — ah ty se lekáš? Ty myslíš, že tě zdržím násilím? Buď klidna, neučiním tak, doufám, že se Bůh dotkne tvého srdce, že sama se rozhodneš skončiti život svůj zde v jeho svatyni . . . Co hledáš mimo zdi kláštera? Tam není než pokoření a hanby. Žena, která se neuteče k Bohu, poddá se vždy muži, jest propastí, do které svého podmanitele vábí, a jest sama obětí do propasti klesající. Oh věru, jsou jen dva typy žen — Dalila a svatá Teresa, celé pokolení ostatních jest žebříkem vedoucím z bahna jedné k nebeskému jasu druhé.“

„Necítím se ani jednou ani druhou,“ pravila Madrána, na kterou plamenné oko a energický důraz sestry Dolores velký dojem činily, a která se dojmu tomu brániti chtěla.

„Ty necítíš se Dalilou?“ vyjela sestra Dolores, „a miluješ kardinála?“

„Vy milovala jste jej též!“ odpověděla Madrána prudce cítíc se pohrdlivým pohledem jeptišky uraženou a ujímajíc se v duchu ubohé, zlomené dívky, kterou byla v kostele plakat slyšela. Sestra Dolores zapálila se hněvem, z oka jejího zašlehl blesk, za chvilku ale klesla na kolena, pohroužila obličej do dlaní a zůstala několik okamžiků v tiché modlitbě. Když povstala, byl obličej její klidný a bledý jako dříve.

„Bůh odpustil mi, doufám, hříšnou moji hrdost,“ pravila s velkou pokorou, „prosím, seňoro, odpusťte mi též!“

Bylo tolik upřímnosti v jejím hlase, tolik velikosti v prostém posuňku, kterým Madráně ruku podávala, že se dívka před ní mané poklonila a ruku její stiskla

„Nyní promluvme o věcech, které panu kardinálovi vyřídíte, seňoro.“

Po těchto slovech sedla sestra Dolores a Madrána přitáhla si na její pokynutí též židli. Obě ženštiny hleděly chvilku mlčky před sebe; Madrána viděla, že je již příliš pozdě vyznati se jeptišce s pravdou, vyvésti ji z bludu, a podávajíc se slepě pudu, ženoucímu ji v dobrodružství, rozhodla se v duchu dohráti úlohu kardinálovy milenky až do konce. Pozvedla hlavu a pravila tichým hlasem: „Mluvte tedy, prosím, sestro Dolores.“

„Pan kardinál píše mi o dvojí věci,“ počala sestra Dolores, „a pravila jsem vám již, že o první, týkající se velikého zájmu svaté církve, s vámi vyjednávati nebudu. Druhá věc jest poněkud osobní mezi mnou a kardinálem. O té si tedy promluvíme.“ Zamlčela se na chvilku a pak hrajíc si s černým svým růžencem pokračovala sestra Dolores takto: „Přede vším buď jasno mezi mnou a kardinálem. Kardinál jest muž neobyčejného ducha, velkých plánů a velké energie — ale kardi-

nál má slabosti jako každý muž, vy seňoro jste důkazem mých slov . . . nemějte mi narážku tu za zlé! Kardinál má ještě jinou slabost, totiž tu, kterou nazývá slávou svého domu. Obětovati vše jedné, jediné jen myšlence, vše: svoje touhy, svoje náklonnosti, svoje city, svou rodinu, svou celou vlastní bytost — to myslím lze jen ženě, nechť jest již pohnutka jejího nadšení jakákoli, Bůh anebo ďábel. Pocítila jsem sílu tuto v sobě a obětovala vše jediné myšlence, arci myšlence nejvznešenější, totiž svaté naší církvi."

Hlava abatyše klesla na její prsa, zdálo se, že tichou modlitbou Bohu děkovala, a Madrána, ač dosti vlažnou katoličkou, cítila cosi jako úctu před podivnou touto ženou a před nezlomnou silou její duše. Po krátké přestávce jala se sestra Dolores dále mluviti:

„Vím, že kardinál vykonal již velké skutky ve prospěch svaté církve; šli jsme spolu rukou v ruce po vznešeném cíli a kardinál mnohdy myslil, že zbytek oné slabosti, jež mne někdy k osobě jeho poutala, mne posud vůli jeho podrobuje, myslil, že nejednám vždy jen dle svého přesvědčení, ale též z lásky k němu. Kardinál se mýlil; odpouštím mu samolibost jeho, mužové jsou domýšliví a ješitní a ani karmazínová vlečka, ba ani tiara nemá dosti moci, aby majestátem svým vypudila tuto základní slabost jejich bytosti. Církev jako každá velká instituce, každá velká myšlenka neobstála by, kdyby nebylo žen. Prohlídla jsem dávno kardinála, porozuměla jsem jeho často urážlivým úsměvům, ale nebyla jsem dosti ješitná vyvésti jej z bludu a kořistila jsem raději z jeho omylu. Kdo se cítí silným býti, nebojí se třeba slabým zdáti. Říkám vám toto vše, abyste kardinálovi vysvětliti mohla, jak přirozená a nikoli náhlá snad to věc, když se mu nyní v cestu stavím, když mu docela bez obalu řeknu, že se nehodlám poddati jeho náhledům a že se s ním o doňu Catalinu pustím v otevřený boj. Zajisté že kardinála překvapím, ba rozzlobím; bude se mu zdáti, že jsem zneužila jeho vlivu u královny, neb nechala jsem jej vždy v domněnce, že souhlasím s jeho plány v ohledu na mou neteř, doňu Catalinu. Pomáhal mi horlivě a věrně, jsem mu díky zavázána! Jeho pomocí dosáhla jsem, že před týdnem toto ubohé, slaboduché děcko v stáří ne docela patnácti let za plnoleté prohlášeno bylo. Kardinál věří pevně, že doňa Catalina onoho hrdého mladíka z domu hrabat z Mirandy, z kterého kardinál sám pochází, za manžela pojme, myslí, že miliony doňi Cataliny lesk pyšného toho rodu zvýší — ale kardinál se mýlí. Miliony doňi Cataliny nepřipadnou hrabatům z Mirandy! Jest, žije někdo, jenž tomu zabrání, a ten někdo jest sestra Dolores. Miliony doňi Cataliny spadnou jako zlaté jablko do klína svaté církve, na kterou pan kardinál, oslněn slávou svého domu, tak nelaskavě zapomněl."

Sestra Dolores vstala a vztýčila se v plné výši své. Madrána zachvěla se před fanatickým bleskem žhoucích jejích očí.

„A doňa Catalina souhlasí s vámi, madame?" tázala se dívka, „doňa Catalina vzdá se sňatku, jmění svého a snad svého blaha?"

„Kdo ptá se na blaho a štěstí doňi Cataliny?" vyjela hněvivě sestra Dolores. „Co je štěstí a blaho jednotlivce naproti zájmům velikého celku? Doňa Catalina jest dítětem mé nešťastné sestry, jest dítětem útrpnosti hodným, neb duch její kmitá jen slabě jako světlo bludičky a uhasne snad za krátko docela. Cítím zajisté hlubokou soustrasť s ubohou tou bytostí, přece ale neváhala bych i tenkráte tak jednati, jak právě jednám, kdyby skutečně štěstí a blaho její viselo na onom sňatku, který kardinálovi tak na srdci leží. Doňa Catalina bude zde v klášteře zajisté šťastnější než by byla v domě svého manžela, který, zmocniv se jejího jmění, čekal by s netrpělivostí na smrt její."

„A co zamýšlíte vlastně s doňou Catalinou? Jest to vaše tajemství či částka onoho poselství, které kardinálovi donesu?"

Sestra Dolores usedla a zamyslila se, pak pozvedla hrdě hlavu a jala se takto mluviti:

„Byli časové, kde abatyše tohoto kláštera byla osobností tak mocnou a tak vznešenou, že jedině jedno důstojenství v celé říši se považovalo za vznešenější jejího, totiž důstojenství samé královny. Abatyše tohoto kláštera požívaly titule „z boží milosti" jako naši králové, abatyše tohoto kláštera bývaly mitrou korunovány a byly co se u nás ve Španělích „s e ñ o r a d e h o r c a y c u c h i l l o" nazývalo — rozhodovaly totiž nad životem a smrtí svých poddaných. Před oltářem našeho kostela bděli králové noc přede dnem, kde na rytíře pasováni byli, a mezi sestrami naší řehole skví se jména královského lesku! Berenguela, dcera svatého Ferdinanda, žila v těchto zdech, Marie Aragonská, teta Karla V., zemřela pod touto střechou. Králové naši dávali se pohřbiti pod chladný mramor této svatyně! . . . Časy slávy a lesku minuly . . . Klášter náš oloupen o knížecí své jmění klesl v prach všednosti a v moře zapomenutí, jest stínem v lidské paměti, a někdejší jeho sláva nevnikla snad ani až k vám za Pyreneje, seňoro. Řekněte tedy kardinálovi, že v úkrytu těchto zdí snil po dlouhá, dlouhá leta duch sen luzný, sen hrdý, sen svatý. Snil o novém vzplanutí zašlé slávy, o novém rozbřesknutí vyhaslého lesku, a duch ten byla sestra Dolores. Mezi tím co s vámi mluvím, přináší kočár po silnici z Valladolidu doňu Catalinu blíž a blíže a doňa Catalina nevrátí se více do světa, jakmile vstoupí v stín posvátné této klenby; královské její jmění připadne klášteru a na základě ohromného toho bohatství vydobudu na dvoře královském téměř veškerých ztracených a zapomenutých práv zdejších abatyší, veškerých jejich důstojenství a titulů. Dům kardinálův bude o ty miliony doňi Cataliny chudší, za to ale bude církev boží o ně bohatší a v koruně její zazáří nový dalekoleskly drahokam! To prosím vyřiďte kardinálovi od sestry Dolores. Buďte s Bohem, a až srdce vaše ucítí potřebu utéci se k nohoum milosrdného Boha, buďte jista, že najdete zde v jeho domě útulku."

Abatyše vstala, stála hrdě s hořícím okem před Madránou, kývla jí hlavou jako královna, brala se pomalu kolem vyrudlého gobelinu a zmizela ve stínu malých dveří, vedoucích do vnitřní její komnaty.

(Pokračování.)

Římské nocturno.

Z cest *Josefa Wünsche.*

Jpovídat se chci a sice hned z toho nejčernějšího a nejohavnějšího hříchu, kterého jsem se v Italii dopustil.

Slyšte!

O desáté večer přibatolil jsem se na náměstí Colonna. Colonna leží as uprostřed dlouhého Corsa a není větší než staroměstské náměstí v Praze. Při Corsu rozkládá se palác Piombinův, v pravo palác Chigi, v levo pak palác Terrajnoli. V přízemku paláce Terrajnoli rozložilo se café Cavour a v café Cavour na dvou židlích rozložil jsem se já. Café Cavour je kavárna vlašská a proto klenuta je blankytem nebeským.

Seděl jsem pod širým nebem a mimo mne valily se proudy těch, kteří po vedru denním procházkou chtějí se trochu ochladit. Piazza Colonna času letního je dostaveníčko a shromaždiště vznešeného i nevznešeného římského světa. Zde od desáté ku dvanácté a přes dvanáctou vidí ten, kdo viděti chce a viděn jest, kdo viděnu si býti přeje. Zde skládají se matronám poklony officielní, zde svět mladý vyměňuje pohledy ohnivé, zde upřádají se známosti, zde plesá láska šťastná a zoufá láska beznadějná a nade všemi rozestírá se jasná noc v kráse své velebné, nade všemi luna utkává závoj svůj stříbrojasný. — —

Tlačenice je tu dnes strašlivá. Je sice pořád ještě parno jako v peci ohnivé, ale přes to přese všecko vždy nové a nové zástupy tlačí se sem na čerstvý vzduch. Nemálo vábí sem i hudba, kterou tu skoro každý den poslechnouti lze. Piazza Colonna proslavena mimo jiné i tou pošetilostí, že se o ní píše, že pověstné koncerty pinčijské v letě neodbývají se na Pinčiu, nýbrž — zde. Dnes produkuje se městská kapela; řídí ji maestro Sangiorgi. Hrajou, jak samo se rozumí, znamenitě. Počali pochodem z Proroka Meyerbeerova, pak Mercadante, Marchetti, a nyní břinkají právě do Auberovy ouvertury Fra Diavolo. — — Mimo to i vypočítavý Mercur opodál rozbil stánky své. Proti Corsu vypíná se palác římské pošty s antickým sloupořadím. Krásné jonské sloupy ty pocházejí ze staroslavných Vejí, které byly druhdy sokyní vzrůstající teprve Romy. Úřadovny římské pošty otevřeny jsou dlouho přes půlnoc. Nával bývá vždy veliký.

Kolem nás šum královského města sjednocené Italie. Vznešený a nízký, cizinec a ryzí Trasteveran, šosák a neznaboh, vetchý kmet a nevinné dítě svorně tu kráčí podle sebe. Nekráčejí, — mačkají se, derou se ku předu. Ošumělý habit vyhladovělého mnicha otírá se o lesklou uniformu důstojníka bersaglierů, hedbáv dotýká se sedrané kytlice chudé dělnice. Sem nádhera přijíždí, aby se vypjala, sem bída krokem dovlekla se matným, aby povzdechla si. Hlupák rozkládá tu své nerozumy, učenec mlčky řeší zamotané své záhady. Umělec hledá tu svého ideálu a nalezá; krejčí rozhlíží se po dlužníkovi a — nalezá snad. Pietista vidí kolem jen peklo a Sodomu a Gomorhu a slyší jen vlnobití blížící se potopy — zamilovaný vidí kolem sebe jen zářící nebe a andílky milostné.

A já viděl ji a jenom ji.

Sedím před kavárnou Cavourovou u stolku mramorového. Stolky vedlejší jsou již úplně obsazeny, ale já jsem tu pořád jako učiněný siroteček, sám a sám. Srkám sorbetto a čtu právě v novinách, že je v Římě „caldo africano", vedro africké. Tu přišla ona s malou svou sestřičkou. Uklonila se lehýnce jako ranní červánek a zašveholila sladounce: „Con permesso, signore!"

Já, rozumí se, dovolil. Ale bylo mi tak podivno kolem srdce, bylo mi „caldo africano". Ve velikém také mám se podezření, že jsem tenkrát snad i něco zdvořilého ze sebe vyrazil. Mělo-li to hlavu a patu, ani sám nevím. V klassické vlaštině to zajisté nebylo, neboť spanilá ona ihned oslovila mne per „signore forestiere", pane cizinče!

To mne bodlo. Ale když podíval jsem se do těch velikých, dobráckých očí jejích, tu volky nevolky všecko hned jsem jí odpustil a mnohem více byl bych jí prominul.

Obě usedly u mého mramorového stolku. Malá sestřička říkala jí Giovanna. Řekl bych, že Giovanna je pravá bohyně. Ale neřeknu, páchneť to pohanskou bohoslužbou.

Popíšu vám jeji zevnějšek. Ale co budete mít z toho? Chudý rys bez barvy, bez života, bez lesku a bez ohnivého žáru!

Měla klobouček nejnovější římské mody. Byl tak vyzývavý, jako bys řici chtěl: sem pojď a pokoř se! Jak se ta moda jmenuje, nevím a věděti také nemusím. Já jsem si kloboučky ty hned v první den nazval „kloboučky à la bandita" a s tímto názvem svým jsem až posud úplně spokojen. Musím se za to pochválit, poněvadž mne ještě nikdo nepochválil. Po pravé straně kloboučku „à la bandita" houpalo se péro; bylo to zajisté péro z křídla Amorova. Po skráních volně splývaly bohaté prsténce kadeří havraních; z tohoto rámce temného obličej její anticky krásný tím živěji vystupoval. V tom měsíc v úplňku zaskvěl se nad hřebenem střechy paláce Piombino a čarovný lesk jeho rozlil se po jejím obličeji!

Bohové olympští!

„Zolfanelli! — Cerini! — Cinque centesimi!" — vřeští nějaký malý velkoobchodník a nabízí své sirky a voskovičky.

Čerýnek mám sice ještě dost a dost, ale kupuji do zásoby. Kupuji a platím a platím snad více než kupuji. V okamžiku tom byl bych koupil snad celý svět, neboť právě ukázala mi v ústech svých dvě řady perliček těch nejkrásnějších a usmívala se na mne tak sladounce. . . .

Mozkem proletěla mi šeredná myšlenka; ale jen tak proletěla, jako když mrazivý stín přeletí po jarní pažiti v rozkvětu.

Brzy vše se zase vyjasnilo.

Poručily si: „Aqua gelata". Piji také vodu mraženou. Giovanna ráda by věděla, jaké národnosti signore

forestiere vlastně je. Ale ono se mi to nikterak nehodí. Řeknu-li, že jsem Bohemo, neporozumí a porozumí-li, tím hůře: na skřipec zajisté mne vezme hned zase novou otázkou: Staro —? Mlado —?

Austriaco a Tedesco říci nesmím, neboť: „Morte ai Tedeschi!“ a já bych rád zůstal ještě na živu.

„Bastoni! Belissimi bastoni! Sessanta centesimi!“ — Mně naskakuje husí kůže. Což už jsem tu k smíchu?

Na piazze Colonně kupují se bastoni, hůlčičky švihácké. Jsou laciné. Kupují se dnes a zítra, kupují se každý den. Co s hůlčičkami těmi šviháci doma dělají, zůstalo mi v Římě posvátným tajemstvím. Kdyby byla zima, posloužila by snad dobře otépka, ale při tom vedru . . .

Podezření, jak podivné je to osení! Nikdo nesejc ho a přece bují. Nikdo nezalévá ho a přece za hodinu, za chvilku je ho tu, že bys je na trojspřežném voze neodvezl! — —

Zevnějšek její mne okouzlil, musel okouzlit každého. Ale máme příkladů, že duše nejčernější sídlely v těle nejlíbeznějším, a ona je tak důvěrná a prostinká, tak hovorná a milounká — —

Ale mne neoklameš, ještěrko! — —

Zatím rafie na orloji domu poštovského doplížily se jedenácté. Vedro pořád strašlivé. Ani jediný vánek chladící, ani trochu vzduchu osvěžujícího. Přes to přese všecko obecenstva na piazze pořád ještě přibývá. Je tu již jako když nabije. To není již procházka, toť jsou voje k útoku těsně seřaděné, zadní tlačí předního a každý proudem mocným dále je unášen. Vyrvati se proudu tomu nelze. Jak závistivě mnohý pohlíží na nás, že se nám podařilo záhy ještě rozložiti se v pohodlné židlici. Držíme tak nyní hlídku. Giovanna ostře prohlíží si kolem jdoucí, očekávát prý svou „madre“ a svého „fratello“. — Kdo tomu věří?! — To by každý mohl tvrdit, že má svou matku.

Hudba pojednou zavířila. Vyrušila mne tak z opatrného uvažování a rozumování. Posloucháme sentimentálnou předehru v mol tak plačtivém, jako by kovář asi kopu srdcí lidských bral do žhavých kleští, — teď zase několik světobortných akordů à la „Trema Byzantia“ a konec všeho — nejnovější Straussův valčík „Il sangue italiano“, vlašská krev, kterýž kus mistr od krásného modrého Dunaje věnoval vlašskému skladateli P. Filippovi. Valčík ku všeobecné žádosti dnes se opakuje.

„Vlašská krev“ se vlašské krvi patrně líbí. Když dohráli, veliká pochvala. Musí se opakovat. Giovanka slyšela jej už dvakrát, proto hlavní melodie umí již nazpaměť. Nyní již i ona zpívá s hudbou.

Jen tak mimochodem dotýkám tu, že Vlaši a Vlašky milují a tančí valčík náruživě. Ale tančí jinak než my. Obdivoval jsem se jednou ve Florencii divokému tančení spůsobu. Tančilo se asi o půlnoci v otevřeném salonku zahradním. Vedra bylo asi 34 stupňů, já sotva dýchal, ale tanečníci a tanečnice řádili jakoběsi. Na našich pohybech živá povaha vlašská nemá dost; vkládají do valčíku ještě mnohé jiné pohyby, celé tělo brzy v pravo, brzy v levo se nachyluje, v rychlém tempu vymršťuje a t. d. A ten život a ten rej divoký! My jako bychom ve valčíku usínali, ale Vlach v něm ryčně si zabouří. —

Sbor hudební na vyvýšeném místě rozestaven uprostřed náměstí hned vedle mohutného sloupu Marca Aurelia, dle kterého sloupu náměstí pojmenováno. Se sloupu toho shlíží na nás trpký kus dějin římských. Marcus Aurelius na Dunaji vítězně zápolil s Markomany a jinými národy germánskými, kteří r. 165. po Kr. na světovládu římskou ku velikému spojili se útoku. Děje z vítězných těchto bojů v reliefu na sloupu jsou vyobrazeny. Sloup složen je z 28 balvanů a s podstavcem a hlavicí dostupuje 30 m. Uvnitř je dutý a schůdky točitými lze tu až na vrch vylézti. Na sklonku 16. věku dal papež Sixt V. sloup opraviti a upevniti. Tenkráte na hlavici jeho postavena socha apoštola Pavla. Svatý tento muž nemálo se asi podivil, když pojednou octnul se na sloupu hlásajícím slávu Markomanobijce Aurelia. Nic však na plat. Sv. Pavel musel nahoru, poněvadž již také sv. Petr na Řím hrdě pohlížel se sloupu Trojanova 43 m. vysokého. Sv. Petr přivedl to tedy o 13 m. výše.

„Il Popolo Romano!“ — křičí mi zase nějaký klučina do uší a vnucuje mi noviny.

„Cinque centesimi!“ — vřeští dále a aby dokázal, že to za ty dva krejcary stojí, s nadšením vypravuje o velikém vítězství, jehož povstalci nad Turky dobyli. On ví, to že potáhne zcela jistě, nebo s povstalci mají Vlaši účastenství co nejvřelejší. Proto dává vítězství k novinám nádavkem.

Já, rozumí se, kupuji. Mám tu sice již několikery noviny, Gazzettu della Capitale, Il Bersagliere, mám již Romu a Fanfullu. Jsou to listy různých odborů, směrů a barev. Ale toho já nedbám, kupuji napořád.

Prodej časopisů je v Italii zcela volný. Noviny jsou dosti laciné a jdou proto na odbyt aneb jdou na odbyt a jsou proto dosti laciné. V Římě mnoho se čte, ale v Římě také čte každý noviny — svoje, t. j. každý si je koupí. Není to tedy jako v našich kavárnách, kde piješ několik sklenic vody a pročícháš dvacatery noviny — za dva krejcary.

Já sice své noviny jako každý počestný Říman zaplatil, ale nečtu posud ani jedněch ani druhých. Mámť něco jiného na práci. Spanilý protějšek můj na mnohé a to velice důležité věci se mne vyptává. Ráda by totiž věděla, jsou-li u nás slečinky brunetky anebo blondýnky. Já, že bianche, blondýnky. Lhal jsem sice, ale prosím tuto všecky krásné brunetky za odpuštění, že tenkráte nebyl jsem nadšeným krásy jejich hlasatelem.

„Ventaglio, signore, ventaglio a buon mercato!“ — laciné vějíře! — — nový zase obchodník do nebe vychvaluje větrné zboží své. Já jako každý pořádný Říman v parném srpnu vějíř svůj ani z rukou nepouštím, ale vějíř můj je již jaksi ošumělý a nikterak nehodí se ku dnešní mé náladě slavnostní. Zahodím jej a koupím si nový, a jelikož Giovanna sama přeochotně mi jej vybírá a smlouvá, koupím si hned dva. Škodit to nemůže.

Měsíc úplňkový ku zenitu zatím se byl pošinul a rozlévá nejjasnější stříbro své po krásném jejím obličeji. Cípek stínu sloupu Aureliova padá na bílý její

šat. Co kouzla, co půvabu skryto tu v čarovné modři stínu měsíčného. Tento kouzelný zjev celého mne popletl. Má nejpevnější přesvědčení o všeobecné špatnosti lidské pojednou počala se bortit, pojednou zachvátila mne taková slabost a krátkozrakost duševní, že počínal jsem již již věřit, že může být i nebe na světě i andělé . . .

Ale kdo je ta Giovanna přec?! — Pravdu chci, pravdu a jistotu!

Je mi jak onomu jinochu, jejž žhavá žízeň vědění hnala do Saisu v Egyptě. I já tak rád bych zvěděl:

„Co zde za touto rouškou jesti stajeno!"
„a po pravdě já bažím jedině" atd.

Snad samo milostivé nebe ustrnulo se konečně nade mnou a promluvilo zvučnými ústy kapely maestra Sangiorgiho. Počalť najednou krásný pochod Mascettův „La corona d' Italia".

A já zřel pravdu!

Přišla matinka Giovannina, ctihodná to matrona římská, přišel i fratello Carlo, municipální úředník a horlivý vlastenec. Zdrželiť se u příbuzných trochu déle, proto se opozdili.

Konečně všecky mraky černého a Černěťového podezření mého se roztrhaly a mně vzešlo světlo jasnější a krásnější než světlo všech čerýnek celého světa. Když člověk v cizině seznamuje se s rodinou vlídnou a vzdělanou, okřává a omládá. Mně bylo jako z mladých nejmladšímu. Giovanna skvěla se jako pravá „corona d' Italia", neznám roztomilejšího děvčátka pod sluncem a měsícem italským. — — —

A já? Červenal jsem se; bylo mi — caldo africanissimo.

K jedné doprovodil jsem je do domu jejich na Piazze del Popolo. Signore Carlo po Římě často pak mne provázel. Večer scházívali jsme se všichni na Piazze Colonně. —

Když jsem se v noci vracel k domovu, byla Piazza Colonna již tichа a opuštěna.

Sloup Aureliův pohlíží na sklepníka před kavárnou Cavourovou. Ten sedí na židlici a zcela upřímně „tluče špačky". Na stupních kolem sloupu leží postavy lidské ve hnědé pláště zabalené a spí. Felicissima notte!

Nad nimi měsíček upřádá svou krásnou pohádku o líbezné noci italské.

Já pak počítám své věci, kterých dnes stal jsem se šťastným majitelem. Mám dva vějíře, tři hůlčičky, šestery noviny, jedenáctery čerýnky a — jednu zkušenost.

Jednu, ale pěknou.

Legenda o sv. Prokopu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Dokončení.)

XV.

Smrt sv. Prokopa.

Jak byl Prokop předpověděl,
stalo se; síl jeho tělu
ubývalo víc a více.
Svolal k sobě všecky mnichy,
kteří s tváří zarmoucenou
tušili, co stát se musí.
Nepromluvil ani ještě
a již bolné naříkání
vlnilo se jeho celou,
nepromluvil ani ještě
a již slzy valily se
z očí bratrům jako proudy;
nepromluvil ani ještě
a již tisk' druh druhu ruku
a již těšil bratr bratra,
na všech retech se již chvělo:
„Co se stane, co z nás bude?"
Vítoše pak ústy všickni
zavolali, líbajíce
jeho ruce, jeho šaty:
„Nenech siroty nás otče,
neopouštěj svoje děti!"

Na loži se vztýčil Prokop,
božství zlatá aureola
vzplanula mu kolem hlavy,
mluvil ještě pevným hlasem:
„Bratří moji, co jsem často
k vám říkával, opakuju:
Mnoho zmůže síla duše,
mnoho víra, mnoho naděj,
ale všecko zmůže láska;
protož všickni milujte se.
Nesmím bratří zapírati,
že po smrti mojí záhy
věčná kletba české země,
ku cizáctvu láska podlá
vyžene vás z těchto celí,
že z té půdy vaším potem
skropené a posvěcené
cizinec jen těžit bude,
že v to hnízdo vlaštoviček
usídlí se hejno supů.
Nesmím nic vám zapírati,
neb chci, byste silni byli,
silni v lásce k vlasti svojí,
jež má nejvíc zapotřebí
každé ruky pracující,
myslící též každé hlavy;
silni v lásce k sobě bratří,
nebo ton se všecko daří;
silni prací v utrpení,
v pokoře a oddanosti
ku milému Pánu Bohu."

Pláč a lkání přerušily
další slova Prokopova,
jenž po dlouhé chvíli dále
pokračoval v svojí řeči.

„Buďte silni! Řadu dlouhou
plných roků svaté práce,
cvičil jsem vás, vedl jsem vás,
byste mužně vydrželi
trochu bídy, protivenství,
vyhnanství a ve cizině
pobyt plných šesti roků.
Spytihněv až kníže zhyne,
Vratislav zas povolá vás
a Bůh splatí hojnou měrou,
pro něho co trpěli jste.
Ale teď vás jedno prosím,
úpěnlivě za to žádám.
Zítra umru před svitáním;
poslední noc rád bych strávil
v lesích ve své milé sluji,
kde tak mnohá žil jsem léta,
dřív než Pán Bůh povolal mne
k velikému svému dílu.
Rychle na poušť vydejme se,
zapějme si všickni cestou
otců chorál starodávný.
Vzhůru bratří! Rozloučení
těžké jest, však v něm je život!"

A jak ani necítil by
choroby hrot ve svém těle,
jako druhdy silný povstal.
Večer byl již, z klášterních vrat
dlouhý se tu valil průvod,
hlasně zpíval hymnu otců:
Hospodine pomiluj ny!
Což se hlasy všechněm chvěly,
všechněm v očích slzy stály!
Zvolna šli a Prokop cestou
rozhlížel se po přírodě;
znal tu každou mez i trávník,
každý strom a každou cestku.
Rozhlížel se a děl bratřím:
„Hleďte, příroda jde spáti

jako já a oba vstanem;
nebo není umírání."
Zvolna šli, tu náhle bzukot
nad jejich se vznášel hlavou;
ohlédli se, ve chumáči
lítaly kol zlaté včely
nade hlavou opatovou,
shlukly se a letly s nimi
v jeskyni, jež druhdy byla
první jejich domov milý.
Přišli v les — tu s každé větve
listí déšť jim padl k nohoum,
aby Prokop neurazil
v posled o kámen své nohy,
co byl květ — to byla vůně.
Šli kol kaple matky boží,
v planých růžích zkvětlých právě
kynul hrob jim bratra Víta
na místě, kde druhdy viděl
nepoznané lidské štěstí;
jak šli kolem, všecky růže
sklonily se k Prokopovi
a déšť vonných bledých lístků
střásly, které vítr dones'
v Prokopovy šedé vlasy.
„Hle to pozdrav bratra Víta,"
pravil Prokop, „děkuje mi,
že jsem dal jej pochovati
tam, kde viděl štěstí lidské;
spí se mu tam jistě sladce."
Šli a tu již otvor sluje
z dáli kynul jako známý;
prasklo klestí před Prokopem,
laň tu stála, zamečela,
ruce lízala mu krotce.
Vešli v sluj, ve vodopádech
břečtanu se cela leskla;
našli ještě staré lože
plné mechu, včely zatím
usedly si ve předsíni,
starý výmol nade vchodem.
Prokop pravil: „Prosím bratří,
opusťte mne nyní chvíli,
sám chci jako druhdy strávit
celičkou noc v rozjímání
s milým bohem a svou duší."
Každému pak stiskl ruku,
kterou slzí hojným deštěm
každý zrosil. Odešli již.

Sám teď ležel v sluji Prokop,
sám a sám, kol temno, ticho.
Tíseň hrdlo sevřela mu
a s ní palná žízeň vstala,
pot mu vytrysk' na skráň lednou,
ňadra těžce pracovala;
duše žitím unavená
v rej se spletla divných představ,
strach ji schvátil. Všecko v zmatku
letělo teď jeho hlavou,
útěk ďáblů — staří bozi,
boj se zubrem — laň a včely,
Němci mniši, les a klášter.
Slyšel divné, cizí písně,
Hosanna i Alleluja,
hromů vír, trub ohlas valný,
zástupů chvat, shon a vřavu,
divoký let nekonečnem,
velké hvězdy jako slunce
v jeho ňadrech kolovaly.
Onen stařec gigantický,
kterého zřel druhdy v lese,
když chtěl skácet první stromy,
zjevil se mu v celé hrůze,
objímal jej mocnou paží,
drtil jeho kosti svými —
a v té směsi divých hlasů
převládala hymna duchů
větší stále, jako bouře
jásala v ní tráva dolů,
duby srázů, hvězdné světy,
obloha a nekonečnost:
Alelluja! Alelluja!
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Ráno v strachu tiše vešli
do jeskyně všickni bratří,
Prokop ležel na svém loži
bez pohnutí, v jeho tváři
trůnil klid a úsměv vlídný.
Otvorem, jímž druhdy po tmě
vyrazila smečka ďáblův,
řinulo se zlaté světlo
s červánkovým bledým nachem,
polilo tvář poustevníka
divným leskem. Bylo ticho:
u lože jen jako druhdy
v hustém mechu dovádivě
lesní králíci si hráli.

XVI.

Útěk.

S vichrem liják svatbu slaví,
hrom jim k tomu tluče v buben,
blesky jsou jim pochodněmi.
Jak to padá z hustých mračen,
jak to hvízdá šumným borem,
hučí, píská, stená, výská
pouští, lesy, úpí v skalách
a krůpěje deště v tanci
poskakují divým tryskem,
jaký vír a jaká vřava!

Co to letí nade hvozdy
jako dlouhé šedé stíny?
Co se míhá nad propastmi
postavy jak tajuplné?
Co přes tesů holé lebky
točí se jak v plachém zmatku?
Jsou to mračna různotvárná,
bouř jež honí bičem blesků
ze dna moře kolem světa?
Mračna z dálky, ale z blízka,
z mračen těch se ruce vinou,
černé nohy, dračí křídla.
Bože, to je smečka ďáblů!
Kam to letí této noci?
Letí dále, letí dále
nad údoly, nade hvozdy,
blesk před nimi, hrom za nimi,
obrovitý stín je vede;
vlasy jeho temnou nocí
rozlity jsou jako mračna,
oči jeho temnou nocí
svítí stále, žhavé blesky,
ústa jeho temnou nocí
hlaholí jak hrom a vichr.

Stanuli. Pod nimi v lese
Sázavský čněl klášter k nebi,
okna chrámu osvícená;
na hodinkách dleli mniši,
zpěvu jejich ohlas zmíral
v bouři živlů — ale běda,
zpěv ten otců nezněl řečí.
Jak pad' v lesy — zastenaly
staré kmeny, zalomily
větvemi a naříkaly:
„Prokope, kde práce tvoje,
sluho boží, kde tvá snaha?
Přišli Němci cizozemci,
vyhnali tvé vlašťovice,
usedli v jich teplé hnízdo,
a my nyní echem smutným
opáčíme v pustých skalách
cizích zpěvů cizí ohlas.
Prokope, kde práce tvoje?
vyhnals ďábly, vyžeň Němce!"

Tak pod větrů ostrým bičem
stenal prales, zněla skála.
Tu se z mračen dolů snesl
onen stín a volal v mračno:
„Roto ďáblů, jménem boha
jediného, vševládného;
Prokop, já jsem vymrskal tě
z hlubin tmy, ve souhlas boží,
bys mne ve všem poslouchala.
Obsaď okna, obsaď dvéře!
já vyženu mnichy z chrámu,
ty je vyžeň z české země!"

A již stanul velký, děsný,
u klášterních dveří stanul.
Ďábli klášter obsadili,
mračny plály oči jejich,
z blesků splítali si důtky,
těšili se na tu honbu,
zavyli a zaštěkali.

Udeřil svou berlou Prokop
na klášterní těžkou bránu,
ta se z kořen rozletěla;
na prahu stál svého chrámu,
až ku stropu sahal hlavou.
Umlkli hned zpívající
mniši v kůru, pobouřeni
cizí k sobě děli řečí:
„Zas ten zjev! hle zas ten přelud!"

„Nejsem zjev a nejsem přelud,
Prokop já jsem, sluha boží,
první opat monastýru,
odkud hněvně vyhnali jste
moje syny, moje bratry,
strážce jsem té země české,
jejíž jazyk rváti chcete
lidu z úst a poněmčit jej.
Vstal jsem z hrobu, prosil boha,
nebo nelze dél se dívat,
co ta vaše chasa tropí
zde, na místě svatých činů,
zde, na místě velké práce,
divů, které nechápete.
Dvakrát zjev můj varoval vás
darmo — vždycky k plným čísím
navrátil se celý konvent,
teď již mlčím. Ale vari
odsud, z Prahy, z celé země!"

Zdál se růsti v nekonečnost,
berlou tepal je a bleskem,
lítal chrámem jako fantom,
a když rozbil svoji berlu
o tučná všech mnichů záda,
jako druhdy strhl s beder
provaz svůj a důtky spletl,
zpíval hlasně, jako bouře
bil a mlátil v svatém hněvu.

Rázem v útěk vstali mniši,
brevíře a žaltáře své
opustili v jednom zmatku,
o překot se hnali k dveřím,
v chumáč jeden tam se stiskli,
každý chtěl být první venku.
V této tísni znova Prokop
pral je v zadu, tak že sborem
skákali jak kozli bujní.
Ale venku — třikrát běda
mračna padla na ně z nebe,
z mračen spáry, nohy, křídla,
žhavé důtky, smích a výskot,
již to jelo, spělo, hřmělo
přes bradla a přes výmoly,
přes tesy a skalné strže,
nikde stání, dál a dále.
V dvojí tlum se rozdělili,
k Šumavě a Krkonošům,
dvojím proudem Němce hnali
z české země. Divá jízda!
Na cestu jim blesky plály,
hvozd pod nimi stenal, úpěl,
jako prouti ohýbaly
stověké se staré duby,
se skal valily se řeky.
Jako tlumy černých mraků
s mnichy dábli, těžko bylo
rozeznat je, letli vírem
a zmizeli v temné noci . . . .
Prokope! víš líp než básník,
jemuž pero padá z ruky
pohnutím, ba mnohem lépe,
že bys poznovu měl vstáti
vyčistit zas českou zemi,
vykoupit, ji osvobodit!
Zapomněl jsi na nás otče,
či se stydíš za své vnuky?
Rozpomeň se, nedej zhynout
nám všem i budoucím Čechům,
dokud budou pamětlivi
dědictví svých velkých otců.
Budiž s námi a tvou paměť
žehnat budem vděčným slovem
až do příštích pozdních věků!

Z doby renaissanční.

IV.

Svatba Lucrezie Borgijské.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

Nikdy se snad slavnosti neodbývaly s takovou okázalostí a nádherou jako v Italii v 15 století a v první polovici 16. A odbývaly se při každé příležitosti. Tu byly především církevní slavnosti, na př. průvody o Božím těle. Anebo když relikvie přivezeny byly z krajin východních do Italie u př. za Pia II (Eneáše Silvia) hlava sv. Ondřeje do Říma. Jen že i takové církevní slavnosti ztrácely náboženský ráz. Podobaly se spíše triumfům starých Římanů. Triumfy se odbývaly zase na oslavu vítězův současných aneb co pouhá divadla. Tak se někdy oslavila návštěva vzácného hosta v některém městě tím, že se představil triumf Camillův neb Caesarův. Vrchol slavnostního ruchu ovšem již tehdá byl carneval v Římě i ve Florencii. Sám Lorenzo Medici skládal písně, které se po ulicích od lidu zpívaly.

Vhodnou příležitostí k okázalým slavnostem byly pak sňatky znamenitých osob. O nich se mluvilo v celé Italii a některých se účastnila polovice Italie. Všecky podobné slavnosti předstihla pak svatba Lucrezie Borgijské. Tak znamenitou událostí zdály se takové slavnosti, že od vrstevníků vypsány byly do nejmenších podrobností, den ode dne, krok od kroku. Zejména to platí o svatbě Lucrezie Borgijské.

Nebyla to první, ale byla to poslední svatba, kterou slavila Lucrezia Borgia. Mužové, s kterými před tím zasnoubena byla, ještě žili. Jen jeden z nich byl sešel se světa vraždou. Zasnoubení a sňatky jsou články, z kterých se skládal řetěz jejího života.

Lucrezia Borgia patří k těm postavám, které nikdy nevymizely z paměti lidstva. Každý zná ne-li tragedii Hugovu, aspoň operu Donizettiho. Každý slyše jméno to, představuje si ženu krásnou, bezuzdných vášní, jejížto život se skládá z pásma zločinů. Jeviště jeho jest nejprve Řím, přičemž pozadí tvoří dvůr Borgijský, plný nádhery, prostopášností a nevýslovných zločinů, později Ferrara a dvůr Alfonsův, ku kterému patřili nejpřednější spisovatelé oné doby, Bembo a Ariosto.

A přece postava, která žije v představách lidských, neodpovídá úplně té Lucrezii, která žila ve skutečnosti. Jeden z nejlepších znatelů vlašských dějin, Gregorovius, věnoval dceři Alexandra VI zvláštní monografii, a výsledek jeho bádání jest, že život Lucrezie Borgijské, jak se obyčejně vypisuje, není sice celý obvyklou lží (fable convenue), ale že mnohá episoda, tážeme-li se opravdových pramenů dějepisných, ztrácí půdu a rozplývá se v mythus historický. Gregorovius nepokusil se sice o to, aby „zachránil“ Lucrezii, aby, co bylo černým, stalo se bílým, avšak výsledek práce jeho jest vlastně negativný. Spolehlivé zprávy na váhu kritiky položené nám sice vypravují mnoho o zevnějších osudech jejích, avšak málo o vnitřním průběhu života jejího. A nikoli náhodou. Lucrezia Borgia byla sice žena krásná, ale bez skvělého, mohutného ducha a povahy passivné. Ani síla vášní se v činech jejích nejeví. Byla nástrojem v rukou otcových a bratrových, byla figurou, která se octla tam, kam ji na šachovnici svých záměrů a pletich postavili. Vlastně jest Lucrezia Borgia, jak ji vylíčil Gregorovius, osobnost dosti nepatrná a nepříliš zajímavá, leda jen tím, že osudy její jsou částí hrozných dějin rodiny Borgijské.

V druhé polovici 15. století stal se dvůr papežský sídlem nádhery a zločinů, jakých Řím nespatřil od dob imperatorův. Církevní důstojnost papežská pozbyla rázu duchovního, papežství se stalo knížetstvím světským. Církevní spisovatel by mohl říci, že na stolici sv. Petra zasedl Antikrist, že klíče království nebeského dostaly se do moci ďábla, který jich užíval k svému prospěchu, aby peklo otevřel do kořán a nebe uzavřel. Tak se jevil Řím českému bratru Lukáši z Prahy, když na sklonku 15. století, za pontifikatu Alexandra VI na břeh Tibery zavítal. Jemu se zdálo, že nastala doba prorokovaná v apokalypsi.

Rodina Borgiův pocházela z Aragonie, odkud v 15. století se rozvětvila až do Italie. Alfonso Borgia stal se roku 1444 kardinálem, r. 1455 pak papežem a přijal jméno Kalixta III. V té době již bujelo v Římě býlí papežského nepotismu. Papežové považovali za své právo či povinnost využitkovati každým spůsobem, dovoleným i ne-

dovoleným, slušným i nestoudným, postavení svého ve prospěch své rodiny a svého příbuzenstva. Bývali obklopeni bratrovci i sestřenci, pod kterými jmény se nejednou skrývali vlastní synové, a tito s velikou rychlostí stoupali vzhůru po stupních světských i církevních důstojností a úřadů a shromažďovali v rukou svých poklady a prebendy. Mezi příbuznými Kalixtovými byl též syn sestry jeho Rodrigo, který, byv od strýce adoptován, přijal rodinné jméno jeho: Borgia. Jest to pozdější papež Alexander VI.

Již v 25. roce věku svého stal se Rodrigo kardinálem a nedlouho potom místokancléřem, kterýžto důležitý úřad podržel, i když r. 1458 strýc jeho zemřel.

V následujících letech málo o něm víme, leda že ve svém paláci (nyní palazzo Sforza-Cesarini) měl skvělý dvůr po způsobu jiných kardinálů. Patřil k těm lidem, kteří do nejpozdějšího věku nemohou se nasytit rozkoší, kterých život poskytuje. Byl muž překypující povahy a patřil tělem i duchem k těm, kterých typus jest Don Juan. V tom ve všem nelišil se valně od mnohých jiných kardinálů a hodnostářů církevních; že si pak žádných mezí neukládal, o tom svědčí list, který mu r. 1460 poslal papež Pius II. Enea Silvio, který v mladších letech také svět a marnosti jeho poznal. Papež zejména v listu vytýká Rodrigovi, zdržujícímu se právě v Sieně, že v zahradě Jana de Bichis účastnil se zábav, ve společnosti mužů i žen, o kterých celá Siena a okolí si vypravuje. Ku konci listu napomíná ho papež, aby aspoň pro uvarování pohoršení, které z toho pochází a světské proti duchovenstvu popouzí, si meze uložil a důstojnosti své s očí nespouštěl, aby již nebyl jmenován od mladíků a mladic „gallanem".

Nevíme, zdali si kardinál mírněji vedl, ale o něco později poznamenal o něm současný spisovatel, že jest „krásný, obličeje půvabného a jasného, výmluvnosti ozdobné a sladké, a že poutá k sobě ženy jako železo magnet."

A přece tohoto Don Juana v kardinálském purpuru dovedla delší dobu sobě získati Římanka, o které nevíme, zdali vynikala tělesnými přednostmi, či duševními, či obojím zároveň. Byla to Vanozza, která, když r. 1480 stala se manželkou Milaňana Jiřího de Croce, byla již matkou tří dětí, Juana, Cesara, Lucerezie. Nejmladší z nich Lucrezia narodila se r. 1480 18. dubna. Nelze již vyšetřit, zdali matkou ostatních dítek Rodrigových, byla též řečena Vanozza. Najisto r. 1481 neb 1482 narodil se Lucrezii mladší bratr Jofré, který nebyl synem Milaňana Jiřího. Když pak tento r. 1486 zemřel, vybrán Vanozze manžel jiný, Carlo Canale. S rukou její obdržel výnosný úřad u dvora papežského.

Na místě lásky k stárnoucí Vanozze zbyla sice přízeň a vděčnost, ale vlastní důvěrnicí Rodrigovou byla v té době vznešená Římanka, příbuzná jeho, Adriana, vdova po Lodovicovi Orsinim. Jí svěřil kardinál vychování své dcery Lucrezie, která opustivši dům mateřský žila v paláci Adrianově.

Lucrezie nestala se sice učenou ženou, s jakými se v době renaissance nejednou potkáváme, ale nabyla pečlivého vzdělání a známostí více nebo méně dokonalých latiny i řečtiny, vlaštiny, španělštiny i frančiny.

R. 1489 v domě Rodrigově slavil se sňatek syna Adrianina, Ursina Orsiniho s Alexandrou z rodu Farnese, Nevěsta, patnáctileté děvče, vynikala krásou a rusými vlasy, které tehdy obzvláště se cenily. Říkali jí „la bella". Také Lucrezie byla rusovlasá. A tak se dcera kardinálova, v domě přítelkyně otce svého, setkávala také s milenkou jeho. Neb Alexandra jí byla snad již před sňatkem s Orsinim.

Nedlouho potom r. 1491 zasnoubena Lucrezia s mužem, kterého neznala. Byl to španělský šlechtic Don Cherubin Juan de Centelles. Po roce měla se do Španěl odebrati a státi jeho ženou. Avšak z neznámých příčin úmluva, sotva zavřena, zrušena zase. Na místě Dona Cherubina vyhlídl si Rodrigo za budoucího zetě Dona Gaspara, hraběte z Aversy. Pocházel z rodiny původně španělské, tehdy pak v Neapolsku usedlé. Ale ani Don Gasparo nestal se manželem Lucrezie.

R. 1492 25. července zemřel papež Innocenc VIII a v srpnu zvolen na jeho místo Rodrigo Borgia. Přijal jméno Alexandra VI. Lid římský jásal, neboť nově zvolený papež byl krásný muž.

Cesar Borgia, syn jeho, mladík 16letý, povýšen za kardinála a Lucrezii vyhlídl otec nového ženicha. Alexander VI byl politickým spojencem Lodovica Sforzy, kterýžto vládl v Miláně. Politický svazek měl se utvrdit sňatkem mezi dcerou papežovou a příbuzným vládce Milánského. R. 1493 v únoru zasnoubena 13letá Lucrezia s Giovannim z rodu Sforzů, který vládl v Pesaru. Byl to 26letý vdovec. Lucrezii dal tehdáž zařídit otec její zvláštní domácnost. Bydlela v domě blíže Vatikanu. Dvůr její řídila Adriana Orsini; ke dvoru jejímu patřila Julie Farnese.

V červnu r. 1493 slavena první svatba Lucrezie Borgijské. Mezi hostmi bylo 12 kardinálů, bylo 150 dám — mezi nimi též Julia la bella, byli vyslanci států italských, kteří jménem svých pánů odevzdali dceři papežově svatební dary.

Giovanni Sforza zůstával v Římě, o životě jeho a štěstí rodinném nemáme zpráv, ale poměr jeho k rodu Borgijskému stal se záhy nejasným a pochybným.

Lodovico Sforza nebyl ještě vévodou v Miláně, nýbrž toliko poručníkem svého bratrovce. Karel VIII, král francouzský, připisoval si lepší právo k trůnu neapolskému, nežli bylo ono, s jakým jej držel král Ferrante, i strojil se k válečné výpravě do Italie Nejúsilovněji jej k tomu vyzýval Lodovico Sforza doufaje, že jeho pomocí si pojistí vévodství Milánské. Třetím ve spolku byl Alexander VI; avšak když r. 1494 schylovalo se k válce, odstoupil od svého spojence a přidal se ku straně neapolské. K utvrzení nového spolku zasnouben nejmladší syn jeho Don Jofré se Sancií, dcerou Alfonsa, který právě po smrti otcově na ohroženém trůnu neapolském nastoupil.

Giovanni Sforza zapřísahal svého tchána, by jej nečinil „nepřítelem vlastní krve" a ujišťoval svého strýce, pána Milánského, že kdyby byl předvídal co nastane, že by byl raději „slámu svého lože snědl", než se tak těžkými závazky upoutal. V červnu 1494 upustil Řím. S ním odebrala se do Pesara Lucrezie provázená matkou svou Vanozzou i Julií Farneskou.

Nedlouho potom počala válka. Karel VIII přestoupil Alpy a Lodovico Sforza prohlášen za vévodu

*

Milánského. Nepřátelské vojsko francouzské octlo se na území papežském, přiblížilo se až k Římu, osadilo Řím, přinutilo papeže k smlouvě. Z Říma, na oko s papežem smířen a spojen, táhl Karel VIII dále a téměř bez boje zmocnil se království Neapolského.

Avšak v štěstí Karla VIII nastal náhlý obrat, když Alexander VI a Lodovico Sforza, smířivše se, uzavřeli s Benátskou republikou spolek válečný, kterým r. 1495 přinucen král francouzský opustit nejen Neapolsko, ale i také Italii. Mezi vojenskými vůdci, kteří sloužili ve službách ligy protifrancouzské, byl též manžel Lucreziin, Jan Pesarský. R. 1496 provodil manželku svou do Říma, sám pak odebral se do Neapolska, kde válčil ještě Ferrante II, nástupce Alfonsův, proti Francouzům, kteří v zemi zůstali po odtažení Karla VIII. (Dokončení.)

Z nové poesie vlašské.

Ferdinando Fontana.

Moře zpívá.

Slyš, moře zpívá, čím v břeh vlna bije,
jsou noty, zvuky, kadence, kanzóny,
a paprsky, jež měsíc nebem lije,
jsou chvějné visiony.

Rybáři v nocích modrojasných vždycky
velkého Pěvce tonům naslouchají,
na břehu chytnou je a v melodický
je nápěv překládají.

Jak moře Neapol, tak objímá
svou harfu básník, lká s ní neb se směje, —
je město veselé, když moře dřímá,
když bouří, tu se chvěje.

Poledne.

Modlete se za milující, proste boha,
jenž stvořil neštěstí, když stvořil lásku
. . . . Všichni máme ve svém žití
osudnou hodinu, jež nad hlavou naší
bez hnutí, černé vznáší se až k smrti.
E. Praga.

Toť osudný můj den! . . .

Ó dobří lidé,
když nadšením vás prodchnuly mé zpěvy,
když z mojí duše jedna jiskra malý
jen mžik vás zahřála, ó darujte mi
jen slzu jedinou!

Mne úzkost svírá
jak nikdy předtím! Dnes to, co jsem ztratil,
své první lásky přelud čarupln‎ý,
té lásky plamenné a bezuzdného
všech smyslů opojení. Dnes to ona,
jež včera ještě ve záchvatech bouřných
mne jmenovala andělem svým, ona
dnes řekla mi, že cítí jedním rázem
jak v jejím srdci touha po mně zhasla.

Toť moje poledne!
toť smutné poledne jest mého žití!

Jsem sám a pláču
a ještě miluju!

Ó já jsem zažil
dost trpkosti již v světě! . . V prvním dětství
bez vůdce sirý na zemi jsem zůstal,
za hrozné družky měl jsem hlad a bídu
a mráz a krutý soucit šťastných lidí
a ironii tisíců! . . .

Dny plesu
to tenkrát byly, s tímto když je srovnám!
Mně tenkrát v hlavě rodily se písně
a v srdci zářný poklad poesie,
jsem lhostejný, ba šťastný kráčel směle
svých útrap středem i své hrozné bídy.

Ó kletá buď tvá hlava plavovlasá,
ó stvoření, jež podobu máš ženy,
ty, jež jsi přišla, abys doplnila
tu kletbu, jíž mne zahrnula jiná,
když nechtěl jsem, by její láska ke mně
sny marnivé o slávě zaplašila.
Ó buďtež kleta tisíckrát tvá ústa,
buď kleté tělo tvé, jež svými rety
jsem celé posvětil!

Ó tělo! prachu!
o červy vonné nebes vůněmi! vždyť posud
krev všecka bouřlivě vře v žilách mojich
a varem kypí, když pomýšlím na vás!
Však touha divější mi žíly pálí,
já chtěl bych vidět, jak ji pod zem kladou
a jak se zvolna v prach a červy mění.

Buď kleta ruka, kterou jsi mi dala!
i kletý den, kdy sblížil jsem se s tebou,
ó kletý buďte prsy tvé a kletá
tvá ramena! buď kleta noha, která
tě k schůzkám lásky nesla, druhdy blahým!
tvůj jazyk též a těla tvého tajné
a svůdné vnady buďtež věčně klety!

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Já zrodil jsem se dobrý; kam jen mohla
má ruka sáhnout, vždy setřela slzu,
já s pláčem vždycky děti odprošoval,
když náhodou jsa hněvem zaslepený
jsem ublížil jim, já miluju květy
a shovívavost, nesměrného studu
nach v obličej by trysk mě při myšlence,
že někdo slabší mne, by mohl říci
ty silnější mne pohanil's.

Však nyní
v té chvíli osudné sním o zločinu,
myšlénky na krev hýčkám hrůzyplné.
Ó samoten s ní vzdálen od všech lidí
bych moh' se octnout neviděn a v stínu,
tu bidácky bych ji chtěl zavražditi!
Ji chtěl bych vidět se smrtí jak v boji
v mém objetí se svíjí, její oči
jak smrtí zamlžují se a nehty,
z nichž kapkami by stékala krev její,

sám vyhrabat jí hrob, ji pochovati,
pak se smíchem se vrátit mezi lidi,
na tvář si hodit masku, a v den onen,
kdy zavražděné její tělo najdou,
chtěl vmísit bych se ve soucitný zástup
a lháti slzy, ba ji zpěvem slavit
a všecky svojím přesvědčiti pláčem,
že pro ni zmírám bolestí.
. . . .
. . . .

Ó hříšné
ty poblouzení! mé ubohé srdce!
ach, vroucí lavo mladosti mé bouřné!
ach, odpusťte . . . já šílím, a já pláču,
a já jsem sám!
. . . .

A profil oné plavé
a krásné hlavy před zrakem mám stále
jak v oněch dnech, kdy zlíbal jsem ji celou.

Teď klidný hovořím s ní:

Milovaná
a vzácná bytosti, dřív chtěl bych umřít
než vidět kterak pláčeš! Všecku svoji
krev rád bych dal, bych veselou tě spatřil!
Pod lásky zákon nakloň krásnou hlavu!
je hříchem snad, když polibky mé, druhdy
jenž rájem byly tobě, tebe nudí?
je hříchem snad, že v posledních dnech plačíc
jsi křečovitě chytala se drsných
a nesouvislých zbytků naší lásky,
jež bořila se již?

Jest zákon věčný,
že lásky plamen věčně nepotrvá.
Však věčně v srdci budu nosit sladkou
tvou památku, dnu žehnat budu věčně,
kdy nežádajíc ničeho, jen lásku
mně, jenž jsem váhal ani nedoufaje,
jsi otevřela ochotně a ráda
ráj svojí krásy.

Drahokamů nemá
zem, aby lásky chvilku zaplatila,
a já byl bohat! Teď přepychu mého
jen drobty skromné, pouhé upomínky
mně budou těchou budoucích dnů pustých.
Ó kdybych mohl (zázrak nevýslovný!)
tvé tělo zapomenout! tvoje jméno!
tvůj obličej! a moh' si vzpomínati
na naše polibky a naše noci
jak na polibky a na noci v jiném
jenž byly světě, v jiném živobytí,
jak na vzdálených časů události!
Ach, kéž tě nevidím! ach osamělý
se zavru mezi čtyři zdi a odsud
co nejvíc daleko se pochovám kdes na dně
černého údolí, neb na vrcholu
hor v oblacích, jen bych nepotkal více
tvé tělo libelly tak svižné, útlé,
jež v luzných tvarech svojich kouzlem dýše,
jež uráží a trápí po rozkoši.
Kéž tebe neuzřím! neb závoj z krve
mi světlo denní zastřel před očima
a já bych musil zohyzdit své žití
bez vědomí (ach odpusť, drahá, odpusť!)
tvé krve skvrnami!
. . . .

Ó dobří lidé,
když nadšením vás prodchly moje písně,
když z duše moje jedna jiskra malá
vás hřála mžik, ó prosím, darujte mi
jen slzu jedinou!

Mne úzkost svírá
jak nikdy před tím. Dnes to co jsem ztratil
své první lásky přelud čaruplný!
to osudný můj den! jej máme jednou
my všichni zde! to poledne jest moje!
toť poledne jest smutné mého žití!
Žár červencový vášní nejrmutnějších
vře v duši mé a v srdci pálá oheň
a záře měnivá, jež o polednách
nás oslňuje a pak usmrcuje.

Jsem sám a pláču a miluju posud.

Přel. *J. V.*

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa*.

(Pokračování.)

„Od té doby," počal Smidarský po malé přestávce, „co „romanopisci lidské bídy" úchvatnými a zároveň zdrcujícími svými obrazy temných stránek moderní společnosti ukázali celému světu bídu v pravé, tudíž děsné její podobě, jest velmi nesnadno, aby člověk, kterýž se spisovatelům těm nevyrovná talentem vypravovacím, odvážil se vylíčit utrpení, jehož zdrojem jest bída. Vím, že bych tě nudil, kdybych ti o svém žalu a utrpení vypravoval dopodrobna; proto promiň, že obmezím se na pouhý náčrtek. Počnu okamžikem, kdy jsem byl propuštěn z vyšetřovací vazby. Stalo se to pro nedostatek důkazů. Byl jsem soudním zřízencem doprovozen na policejní ředitelství, kde mi zvěstováno, že musím bez odkladu opustit Prahu, jinak že budu z Prahy poslán postrkem. Byla to jakási úslužnost se strany policie, z čehož jsem soudil, že mne na policii pokládají buď za člověka méně „nebezpečného" než jsem skutečně byl, nebo že jsem tam měl nějakého „dobrodince". Nechť však tomu bylo jakkoli — já bez odkladu pospíšil k Haničce a její matce a sděliv jim, oč jde, a požádav je, aby učinili čeho je třeba k přestěhování se, opustil jsem téhož dne večer Prahu . . ."

„Což Hanička? Je zdráva?" optal jsem se připomenuv si milý zjev dobrosrdečné dívky.

„Hanička?" opakoval přítel temným hlasem. „Což pak jsem se o ní zmínil?"

„Ba arci že," dím.

Smidarský chvíli mlčel; pak přejel pravou rukou přes tvář a pravil skoro šeptem:

„Je — mrtva . . ."

Chtěl jsem se optati, kdy zemřela; leč přítel mne předešel řka:

„Zemřela právě rok po dobrodružné noci, kdy jsi ji byl poprvé spatřil . . . A zároveň s ní zemřelo jediné naše dítko . . ."

Slova, která byl přítel pronesl, byla prostá; ale hlas jeho se zachvíval tak dojemně, že cítil jsem s ním bolest, která svírala jeho srdce, když mi to vypravoval. Chtěje od smutné rodinné záležitosti odbočiti připomenul jsem jako mimochodem:

„A co se stalo s dítkem, jež jsme byli nalezli u svatovítského chrámu?"

„Hanička a matka její ošetřovaly je jako své vlastní — avšak — ještěrka nezasluhuje býti milovánu . . ."

„Ještěrka?" zvolal jsem. „Jak tomu mám rozumět?"

„Zcela prostě," odpověděl Smidarský. „Po smrti Haniččině vychovala dítko to matička mé žínky. Milovala je a já je zbožňoval . . . Leč což na plat všechna péče, všechna láska, všechna napomínání! . . . Člověk jest přece jen stvoření domýšlivé. Domnívá se, že svou logikou, svou mravoukou a podobným všechno svede a zatím bývá vůči prostičkému dítku tvorem málomocným . . . Co počít s dítětem, kteréž se vzpírá všemu, co mu naznačuješ dobrým a prospěšným — co s dítkem, jehož povaha příčí se všemu, co ty pokládáš za dobré, které v ničem nemá záliby, co tebe těší, které se všemu vyhýbá, čeho vyhledáváš a po čem toužíš, slovem jak zachovat se k dítku, jež jest od nejútlejšího mládí povahou zbujnou, neskrocenou a vášnivou, povahou, kterouž možno sice zlomit a zdrtit, ale nikdy ne oblomit . . . A já je miloval — ba miluju posud jako jsem miloval svou Haničku — a přece — přece —"

Přítel se opět odmlčel.

Seznal jsem z několika těchto slov, že život jeho byl dle všeho řadou utrpení, na jakéž se nezapomíná ani prodlením let a která ztrpčují život i tenkráte, když bývá člověk všeobecně pokládán za šťastného a spokojeného. Nechtěje jitřiti bolestnou ránu přítelovu mlčel jsem i já.

„Promiň," pravil po chvíli Smidarský, „že vypravuju tak nesouvisle . . . Nevypravoval jsem posud o svých příbězích než jedinému člověku — Kotovicovi — a i ten se nemálo divil tomuto mému způsobu . . . Však k věci! Opustiv Prahu bloudil jsem z jednoho většího města do druhého, hledaje nějakého zaměstnání. Teprve po měsíci jsem je nalezl v Rakovníce, kde jsem byl přijat za písaře u obecního úřadu. Psal jsem Haničce, aby s matkou a s dítkem, jež jsme byli nalezli u svatovítského chrámu, přijely za mnou, a v měsíci stala se Hanička legální mou žínkou. Žili jsme nějaký čas nuzně, ale přece spokojeně — až pak po roce — Hanička . . . Leč o tom jsem se ti už zmínil . . . Byla to děsná noc, když umírala . . . Klečel jsem u jejího lože — němá, nevýslovná bolest svírala má prsa — hlava má byla v plamenu — — a přece se mi zdálo, že jaksi chladně, ba skoro lhostejně dívám se na poslední zápas bytosti nejmilejší, kterouž mi nemohl nikdo nahraditi . . . A když pak dokonala a ležela chladná vedle novorozeňátka, jež ji bylo v smrti o několik hodin předešlo, rozplakal jsem se bolestí — nikoli nad ztrátou drahé ženy, nýbrž sám nad sebou, že mohu státi podle její mrtvoly posud živ — plakal jsem nad vlastní zbabělou sobeckostí, že nechal jsem ji zemříti samotnu, že nedovedl jsem zemříti s ní zároveň . . . Člověk však je sofista. Omlouval jsem se později sám před sebou předstíraje, že jest mojí povinností pečovati o ubohého nalezence, a ze sofismatu toho vznikla pak vášnivá moje náklonnost k dítku, jež mi bylo později vším . . . Neměl jsem ničeho, ani jmění, ani klidu aniž nadějí — zbyla mi jen dívčina svéhlavá, zpupná, vášnivá, zbyla mi jen ještěřice v lidské podobě . . . Ale právě proto, že jsem se domníval míti k ní nějakého práva, právě proto, že jsem byl pevně přesvědčen, že jest mojí — byla mi tak nevýslovně milá . . . Promíjel jsem jí vše; nechť chovala se ke mně sebe zpupněji, vždy mi byla bytostí po Haničce nejmilejší . . . A příchylnost moje byla tak slepá, náklonnost moje tak bezměrná, že bych jí i nyní prominul vše a miloval ji jako dříve jen kdyby se vrátila . . ."

„Což tě opustila? — A kdy a proč?" přerušil jsem přítele.

Smidarský upřel na mne tázavě svůj pronikavý zrak, jako by mé otázce nerozuměl; ale po malé přestávce podotknul:

„Oh, neptej se! — Nedovedu ti odpovědít . . ."

Na to zakryl tvář svou oběma dlaněmi, jako by o něčem přemítal.

Nevyrušil jsem ho. Byloť mi v nejvyšší míře podivno, že muž, kterýž byl asi před půl hodinou s takovou chladnokrevností, jistotou a rozhodností mluvil o záležitostech, týkajících se nejčetnější třídy lidstva, nedovedl v souvislosti vypravovati o případu tak všedním, jako jest nevděk nebo snad jen neposlušnost adoptovaného dítěte k svému pěstounu. Od okamžiku, co jsme zůstali o samotě a počali hovořiti o věcech soukromých, jevil Smidarský zvláštní nepokoj. Zdáloť se mi, jako by mi chtěl něco říci, o čem se posud ještě nerozhodl, může-li se tím někomu svěřiti čili nic. Vyčkal jsem tedy jako již dříve, až počal poznovu sám.

Po třech nebo čtyrech minutách pozvedl přítel hlavu a pravil:

„Odpusť, že tě nudím. Vím, že každý subjektivní pocit má ceny pouze pro toho, kdo sám — leč promiň . . . vždyť poznovu zabřídám v koleje, po kterýchž se člověk nejsnadněji octne v bezedné propasti reflexí . . . Odbočím tedy násilně k vlastnímu životu . . . Několik měsíců žil jsem i po smrti své žínky v Rakovníce — pak jsem dostal prostě výpověď a musil sobě poznovu hledati zaměstnání jinde. Ani bys neuvěřil, s jak bezpříkladným namaháním jest takováto honba po kusu chleba spojena. Bez minulosti, bez vysvědčení, bez přátel, bez protekce — vůbec sám a sám vydati se do světa mezi neznámé lidi, kterým do tebe pranic není, a nabízeti služby, jež může konati každý desátý člověk, kterého na ulici potkáš — znamená právě tolik, jako choditi od domu k domu žebrotou . . . Každý tě změří pohrdlivě od hlavy k patě, každý se tě optá, kdo a odkud jsi, kde a co jsi studoval, kdes byl zaměstnán a kdo tě může a chce také doporučit — a když na tento druh dotazů nemůžeš odpovědít — ukážou ti obyčejně zcela zdvořile, mnohdy pak i nezdvořile — dveře . . . Tak potuloval jsem se po Čechách od města k městu, od vesnice k vesnici a nezbylo mi, než — žebrati . . . Představ si mne, duše drahá, jak stojím spustlý, v rozedraném šatě před selským statkem číhaje, zdali se někdo objeví na prahu, abych mohl popojíti a šeptmo, nesměle poprositi nebo jen mlčky

sepnouti ruce — představ si mne, kterak ležím v zimě v některém stáji na hrstce sena nebo slámy, jež mi tam byl některý milosrdný čeledín pohodil . . . Však k čemu líčit obraz bídy! Vyhledej sobě nejděsnější tak zvaný sensační román, kterýmž esthetikové a inteligence opovrhujou a v kterémž jsou vylíčeny nejdojemnější nebo třeba nejkřiklavější scény, v nichž bída lidská hraje nejhlavnější úlohu — a přimysli si ku všemu tomu mne jakožto reka a budeš míti aspoň pojem o tom, co jsem zažil, zkusil a přetrpěl. Život je nemilosrdný a nedá se nikým a nijak komandovat. Mnozí esthetikové sice předpisujou, že má cnost vítězit a necnost že má býti potrestána — ale život přechází přes maximy zcela prostě k dennímu pořádku a nechává po svém rozmaru vítěziti třeba padoušství a trestati cnost . . . Žil jsem a poznal života trpkost . . ."

Po těch slovech Smidarský prudce sebou pohnul a pravil sarkasticky:

„A ty mne posloucháš? Věru, nevím, kdo by tento druh vypravování dovedl vyslechnouti nebo — kdyby bylo napsáno — přečisti, aniž by při tom zíval . . . Co pak je posluchači nebo čtenáři do naznačených jen citů? A ty posloucháš tak napnutě, jako by před tebou genialní řečník nejplastičtějším spůsobem vypravoval nějakou skutečně zajímavou a neobyčejnou historku . . ."

„Nedbej mne a vypravuj, jak ti libo," připomenul jsem.

„Zkrátím tedy svou nudnou historku," počal Smidarský. „Vmysli se v duševní můj stav, když jsem po dva roky živil sebe, matku své Haničky a nalezené dítě — žebrotou . . . Kdekoli se mi naskytla příležitost přihlásiti se k typografii, s kteréž jsem byl před lety sběhl, učinil jsem tak; ale všady jsem byl odmítnut . . . Tak bloudil jsem v zoufalosti s místa na místo, a kdysi — myslím, že to bylo v době, kdy zoufalost má dosáhla nejvyššího stupně — přispěla mi náhoda ku pomoci. Za nevlídného mlhavého dne listopadového blížil jsem se skrze malý lesík k Liberci, když náhle po straně v houští padla rana z revolvéru. Zvědav zabočil jsem do houští a spatřil tu v krvi neznámého muže, jenž se byl střelil do prsou. Pospíšil jsem k němu; ale bylo již pozdě; za několik okamžiků byl mrtev, aniž by byl slova promluvil. Podle něho ležela prázdná peněženka a cestovní kniha, jež byl dle všeho před samovražedným skutkem z kapsy vytáhl. Shýbnuv se po knížce zvedl jsem ji a otevřel . . ."

„Nuže?" optal jsem se dychtivě.

„Ty víš," pokračoval Smidarský, „že jsem byl vždy povahy poněkud romantické; i napadlo mne, abych si cestovní knihu samovraha vyměnil za svůj domovský list. Šablonovitý popis osob náhodou byl skoro identický; rovněž tak stáří — rozhodl jsem se tedy, že Pavla Smidarského uložím zde ve stínu lesním k věčnému odpočinku a pod cizím jménem budu dále žíti."

„Toť vskutku romantické!" připomenul jsem.

„A od tohoto okamžiku," pokračoval Smidarský, „jako by kletba, na mém jméně posud lpící, byla náhle zázračným spůsobem zažehnána, byl jsem poměrně šťastnějším. Samovrah byl typografem, a poněvadž jsem se byl před lety asi po tři roky sazečství učil, nebyl jsem v oboru tom laikem. Scházela mi toliko potřebná zručnost. Přes to vše přihlásil jsem se v první tiskárně, kterou jsem v Liberci nalezl, o práci — a byl jsem přijat. Nezručnost svou omluvil jsem u chefa i u faktora nevinnou lží, že trpím již po delší čas křečí v prstech, a an jsem byl s manipulací v sazárně prakticky obeznámen, byla mi dána víra. A v téže míře, v jaké jsem nabýval zručnosti v sázení, ubývalo mých křečí — ubohý diurnista Smidarský byl mrtev a na jeho místo nastoupil typograf Koref."

Chtěl jsem připomenout, že teprv nyní chápu, proč soudruhové Smidarského pravého jména jeho neznali; leč přítel kvapně vstal a pravil:

„Pro bůh, hochu — vždyť už je bílý den — musíme nazpět do Brna."

„Což Kotovic?" tážu se.

„Budu ti o něm vypravovati na cestě," odvětil Smidarský a zaklepal na okno vedoucí do předsíňky, v kteréž se byla právě kmitla mužská postava.

Za několik okamžiků vešel hostinský. Smidarský s ním promluvil šeptmo několik slov. Na to nám hostinský otevřel dům a my vyšli na náves . . .

Slunce bylo už dávno nad obzorem; leč ve vsi panovalo posud ticho. Nepotkali jsme ani živé duše a asi za čtvrt hodiny octli jsme se na vozové cestě.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

— Ve vídeňské akademii věd vydal prof. Dr. A. Gindely sbírku všech důležitějších zpráv a relací o bitvě bělohorské ve znění authentickém. Skoro všecky tyto relace sepsány jsou současně od vyslanců a generálů všech vlád, jež v povstání českém měly nějakého účastenství. Celkem jest zpráv těch 41 a sice 21 německých, 12 latinských, 4 španělské, 3 české, 3 francouzské a 1 anglická. Zvláštní živostí vyniká zde současná zpráva anglická (č. 42), poněvadž Edward Conway, vyslanec krále anglického Jakuba, nacházel se právě v nejkritičtější chvíli ve společnosti „zimního" krále Fridricha. On vypravuje velmi živě a takměř uprostřed největšího rozčilení nad nešťastným výsledkem bitvy plno zajímavých podrobností o hostině, při niž Fridrich v době bitvy bělohorské seděl, o jízdě ke Strahovské bráně, o útěku královské rodiny na Staré město pražské atd. —k.

— „Revue historique", jež ve svazku dubnovém měla přehled historické činnosti v Čechách, sepsaný od Dr. J. Golla, přináší nyní ve svazku červnovém přehled historické činnosti u Poláků od A. Pawinského. —k.

— Dějiny král. města Kolína nad Labem. Sepsal Josef Vávra. Oddělení prvé do roku 1618. Nákladem Frant. Hoblika v Kolíně r. 1878. 8° str. 259. V posledních dobách objevila se na trhu knihkupeckém veliká spousta různých místních dějepisů a monografií ceny velice pochybné. Jsouť to obyčejně práce nedospělců neb lehkovážných lidí, podniknuté beze všech studií a předpravného vzdělání. Tím potěšitelnějším objevem jest ovšem pak spis tak solidně zpracovaný jako Dějiny města Kolína od Jos. Vávry. Spisovatel této knihy po způsobu Tomkově probral veškeren material hlavně z pramenů původních

a sestavil velmi zajímavý obraz hlavně o dějinách průmyslu i obchodu o mravích a obyčejích, o památkách umění výtvarného i literního, tak že právě tímto přihlížením k momentu kulturnímu Vávrovy dějiny města Kolína vedle interesu místního poutají i širší obecenstvo pěkným obsahem i pěkným způsobem vypravování svého. —*k.*

— Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae a. MDXLI igne consumptarum (Pozůstatky desk zemských král. čes. r. 1541 pohořelých). Dílu II. svazek pátý. — Nákladem Jindřicha hraběte Clama z Martinic vydává Dr. J. Emler již po celou řadu let pracně sebrané pozůstatky desk zemských, r. 1541 pohořelých, na kolik ze současných i pozdějších pramenů shledati se daly. Nyní vyšel dílu druhého svazek pátý (arch 54—67), jenž obsahuje vesměs zápisky české z l. 1487—1500. Poukázali jsme již několikráte na důležitost sbírky této jak pro právní tak i pro kulturní dějiny české a přejeme si, aby přízeň vzdělaného obecenstva k podniku tomu byla tak vzorná jak vzorně pečlivá jest snaha vydavatelova, aby v brzku podal obecenstvu dílo tak vzácné co možná úplné. *k.*—

— Královská česká společnost nauk vydala za rok 1877 ve zprávách zasedacích (Sitzungsberichte) následující historická pojednání: Dr. Ant. Gindely: Zprávy ze života Tomáše Pešiny z Čechorodu; V. V. Tomek: O velkém pobití Židů v Praze (Passio Judaeorum Pragensium); Dr. Konst. Jireček: O marginaliích v rukopisném evangelium Cividalském; Josef Jireček: O nově objeveném rukopise řečí nedělních a svátečních Tómy ze Štítného; Dr. Jaroslav Goll: O českém textu katechismu Bratrského; Dr. J. Emler: O stavu rytířského řádu sv. Jana Křtitele v Čechách r. 1373; Dr. Beda Dudík: O knihovně Karla ze Žerotína ve Vratislavi; Josef Jireček: O rodině arcibiskupa Arnošta z Pardubic; Dr. Emler: O rukopise privilegií pánů z Rosenberka ze 14. století; Jos. Jireček: O staročeské básni „Podkoní a žák“; Dr. J. Goll: O českých rukopisech ve Zhořelici; Dr. J. Emler: O rukopise knihovny městské ve Vratislavi, kde je překlad německý kroniky Pulkavovy života Karla IV.; K. Tieftrunk: „O básnické ceně kancionálů Bratrských“; Dr. J. Goll: O českém rukopisu v gymnasiální bibliotece ve Freiberku. Mimo to přednášeli ještě r. 1877 v téže společnosti: Dr. J. Kalousek, V. V. Tomek, Jos. Jireček, Dr. Jaromír Čelakovský, Dr. Konst. Jireček, Fr. Dvorský, Jos. Kolář, Dr. Ant. Rezek a Dr. J. Gebauer buď úryvky z větších prací svých, aneb pojednání kteráž vytištěna byla jinde, jmenovitě v Čas. Č. Musea, v Památkách archaeologických a místopisných, v Časopise filologickém a j. —*k.*

— Poetické tradice Thráků i Bulharů. Podává Dr. Leopold Geitler. V Praze. Nakladatel Theodor Mourek 1878. 8°. str. 102. Srbský archaeolog Štěpán Verković, jenž od drahně let putuje po krajinách poloostrova balkánského sbíraje starožitnosti a veda s nimi obchod, vydal v Bělehradě roku 1874 sbírku básní pod titulem „Veda Slovena. Bъlgarski narodni pesni ot predistorično i predchristiansko doba“. Uveřejnil zde část starých zpěvů, jež dle vyznání svého pojal z ústního podání některých kmenů balkánských, jmenovitě Pomáků a Mrváků. Avšak „Veda Slovanská“ obsahuje pouze nepatrnou částku objevených od Verkoviče zpěvů, neboť jak — Geitler dokládá, — činí úplná sbírka starých slovanských epických básní a písní od Verkoviče a společníka jeho Gologanova sebraných, asi 250.000 veršů. Obsahem svým jsou vskutku tak překvapující, že kdyby se zjistila pravdivost tvrzení Verkovičova, měli bychom velikolepou sbírku — „která daleko přesahuje úzké hranice interessu pro slavistiku, která naše vědění o národech polouneznámých, o Getech, Thracích i Dacích rozšíří, na obraz i pojímání slovanské mythologie nové světlo vrhne, ano dokonce snad i srovnávací indoevropské vědě jazykové ztraceného jednoho člena vynahradí i nová dáta poskytne.“ Sebrání Verkovičovo — není-li podvržené — přesahuje pak i nejobšírnější stará básnická podání všech ostatních národů svou ohromností a slovanské mythologii otevře nový, velkolepý pramen bádání převrhnouc téměř vše co až dosud v tom oboru bylo pracováno. Již z toho viděti jest, jak mnoho záleží na tom, aby dokázána byla pravdivost nálezu Verkovičova a pravost obsáhlé sbírky jeho. Mezi badateli utvořily se dvě strany. Pravost sbírky hájí francouzský konsul Dozon a ruský slavista Vsevolod Miller. Proti pravosti vystoupil Josef Jireček v přednášce své „O některých záhadných vydáních národních písní jihoslovanských“. (Zasedací zprávy král. české společnosti nauk ze dne 17. pros. 1874.) Proti Jirečkovi a tedy pro pravost sbírky Verkovičovy vystoupil nyní krajan náš Dr. Leopold Geitler, profesor záhřebské university, ve spisu „Poetické tradice Thráků i Bulharů“ nazvaném a pak v pojednání uveřejněném v záhřebském časopisu „Vienac“. Pravda jest, že Geitler hájí vřele, velmi vřele nález Verkovičův, avšak postačí-li důvody jeho k vyvrácení všech námitek, jest tušim jiná otázka. Zajímavý jest spisek Geitlerův proto, poněvadž zahájí novou, širší vědeckou polemiku, která ovšem bude se museti méně sanguinicky a mnohem hlouběji pustiti do věci, než jak nyní od Geitlera se stalo. Ostatně nejlépe bude, přistoupí-li některý vědecký spolek k návrhu Geitlerovu a vydá celou sbírku Verkovičovu, nechť již dostoupí mezi tím i 300.000 veršů, neboť jedině tou cestou dojde se záhy k výsledku. — My budeme spor o pravost „nejvelkolepší sbírky staroslovanských zpěvů“ stopovati krok za krokem. —*k.*

— Slovanská literatura. Hrabě Vladimír Orlov Davidov vydal v Petrohradě o svém dědu Vladimiru Grigoroviči Orlovu životopisnou studii i přiložil některé korespondence a jiný vzácný materiál. Hrabě V. G. Orlov byl jak známo svého času ředitelem akademie nauk v Petrohradě a náležel k předním osobám doby Kateřiny II. Byl to typ ruské vznešenosti XVIII a XIX věku.

— V. N. Němirovič Dančenko vydal v Petrohradě I. díl svých poutavých dopisů o vojenských událostech v Bulharsku a náčrtků cestopisných pod nadpisem „Годъ войны“ (Rok války). V. N. Dančenko náleží k nejnadanějším ruským spisovatelům, četné jeho práce v tom oboru vynikají vzácným vzletem jakož i věrností u líčení důležitých událostí válečných.

— Vladislav Zawadzki vydal spis sestavený hlavně dle vlastních poznámek a upomínek pod nápisem: „Rok 1848. Dziennikarstwo w Galicyi“. Ve spisku tom vylíčen jmenovitě politický obraz Haliče v bouřné době roku 1848, směr časopisectva a vůbec politický ruch v literatuře polské.

— Neunavný, vzorný knihkupec J. K. Żupański vydal v Poznani „Pamiętniki Fryderyka hrabiego Skarbka“. Spisovatel známých „Dějin polských“, „powiastek polských“ a j. podává v těchto upomínkách pěkný materiál k dějinám společenským, literarním i historickým novější Polsky. Hrabě Skarbek líčí krásná leta svého mládí, pobyt svůj ve Varšavě a v Paříži, studie na universitě varšavské a probírá zajímavě vlastní činnost na poli vědeckém. — Týž poznaňský knihkupec vydal I. díl dějepisného spisu: „Chronologia dziejów królestwa polskiego“ od Šimona Konopackého. Spisovatel opatřil dílo své na místě předmluvy těmito významnými slovy: „Przed oczy Twoje Panie, winy nasze składamy,“ (modlitba papeže Urbana VIII). *E. J.*

— Pražským vědeckým kruhům dobře známý mladý učenec ruský Arkad Sokolov vydal právě v aktech (izvěstija) kyjevské university počátek zajímavého spisu: „Zaroždenie literatury u Slovincev“ (Vznik literatury u krajinských Slovinců). —*k.*

Listárna redakce.

Rukopisy se nevrací. — P. Vltavský. Báseň neotiskneme. Povídku zašlete. — Pavel Al . (Píseň. Beznadějnému atd.) Není bez ceny. Pokračujte týmž směrem. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „Fr. L.“ (Skromná fialka atd.) — „Neomylný“ — „(x + y) v Litomyšli“ — „B/2 G.“ — „Jasan“ — „S + F/J.“ — „Ml.“ — „B. V. L.“

OBSAH: Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Římské nocturno. Z cest Josefa Wünsche. — Legenda o sv. Prokopu. Báseň Jaroslava Vrchlického (Dokončení.) — Z doby renaissanční. IV. Svatba Lucrezie Borgijské Sepsal Jaroslav Goll. — Z nové poesie vlašské. Ferdinando Fontana: Moře zpívá. Poledne. Přel. J. V. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy u 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 20. července 1878. ČÍSLO 20.

Ukázka z „Písní kosmických“.

Od *Jana Nerudy*.

I.

Poeto Světe! co jsi aeóu prožil,
než hvězdu k hvězdě v zvučný verš jsi složil,
než každé slunce s planet květem různým
jsi v sloku sloučil uměním svým luzným,
než z chaosního myšlének svých víru
jsi slunce k sluncím uved' v zpěvův míru —
než mladé Zemi řekl's: „Oživuj!“
poprvé nechal mladé srdce tlouci,
odevřel oko lidské: „Obdivuj!“

Poeto Světe! Hymnus Tvůj je věčný!
Tvá každá sloka má svůj život pučný,
a když jej vykvete, dá mrtvol zvučný
v Tvé ruce zpět co zárod nově vděčný.
Poeto Světe! Kam se hymnu křídla
přes hlubně tmy, přes všechna světel vřídla,
kam, kam se křídla hymnu rozkládají?!
Když mořem vanou, moře z dna se bouří,
když zemí vanou, země k nebi kouří,
když nebem vanou, světům dech se tají!

Poeto Světe, co Tvůj hymnus kryje,
co vše v něm mře, co nesmrtelno žije!

Ba není krásy, by v něm nekvítala,
a není zoře, by v něm nesvítala,
a není jasu, by se jím nešířil,
a není květu, by se v něm nepířil,
ne ptačích hrdel, by v něm nezapěla,
ne dětských smíchů, by v něm nezvonily —
a není slz, by jím se neronily,
ne zoufalosti, by v něm nevzkypěla,
a není boje, by v něm neburácel,
ne mučedníka, by v něm nekrvácel —
a není touhy, by jím nevanula,
a není lásky, by v něm neplanula,
a není srdci se vším citem svojím,
by netloukla v tom velkém hymnu Tvojím!

Poeto Světe! Poetův jsi bohem,
a předc — jsi poetou jen všech poetův slohem.
A byť Tvůj hymnus velký jako nebe,
co dáváš v něm? — vždy jen a jenom sebe!
A čtoucím nám byť nadšením až vzplály líce,
my cítíme: poeta cítil více!
Ty s tvůrčí rozkoší máš tvůrčí trýzeň spolu —
a kdo se z čtoucích ptá, co hymnus stál Tě bolu!

II.

Promluvme sobě spolu,
co je v tom světě širokém,
co je tu, co je bolu!

Kde rozvoj je, je boj — po světě boj je všude
a bez mrtvol zde nejsou přetvary,
i hudba sfér jen války píseň hude
a věčně v útok znějí fanfáry!
Ta slunce veškerá, než vojevodí,
se slunci kol titánské boje vodí,
a každá planeta jich s druhou v turnaj ješí,
než šťastna, vítězna se domovině těší;
tak zuří boj až k drobným žhounkám dolů
po nebes klenu hlubokém —
co je v tom světě širokém,
co je tu, co je bolu!

A naše Zem? Kde nové vzrůstá, staré hyne,
ach celá Zem je mrtvých oudolí,
skrz mrtvých troucheň květ se k světlu vine —
kdo doveď' zde by sčítat mrtvoly!
Zde válka běsná. Z krve dravec tyje,
i slavík sladký v úkor jiným žije,
tvor tvora beře v plen i jeho celé žití
a žádný neptá se, zda druhý tvor též cítí.
Co horou zde, to hromada je kostí,
co údolem, to šachta budoucnosti,
a čas v ni hází ve dnův běhu divokém
mrtvolu na mrtvolu —
co je v tom světě širokém,
co je tu, co je bolu!

A člověk — člověk! Štědrá byla ruka,
jež ohně vrhla lidských do stanů —
co srdce cit, to žhoucí lidská muka,
co myšlének, to lidstva katanů!
Ach pokrok lidstva! Člověk v před se plíží,
svou krví nohu k strmé stezce klíží,
a napřed ví, než vrchu se doplazí,
že zchladlá Země všechen život zmrazí.
A naše láska! Mrtvých spalování!
Jen ranní sen je všechno milování,
den jsou dvě srdce lidská šťastna spolu,
v den druhý štěstí prchá poskokem
a obě srdce letí v propast dolů —
co je v tom světě širokém,
co je tu, co je bolu!

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Madrána hleděla ne bez obdivu za tou ženou, která žila svým pyšným snům, která v zdánlivé pokoře a v nesmírné hrdosti čas a duši svou s horoucím nadšením a s naivní jakousi upřímností mezi modlitby a intrigu rozdělovala. Bylo cosi podivného, nezvyklého v jejím počínání a v jejích slovech; kdyby nebylo šustění dlouhého jejího roucha ještě za dveřmi po podlaze slyšet bývalo, byla by Madrána myslila, že byla vše jen snila. Stála dlouho zadumána a směr jejích myšlének klonil se od zajímavé abatyše znenáhla k onomu ubohému děcku, o kterém byla právě slyšela, a kteréhož budoucnost jako míč mezi kardinálem a abatyší poletevala. Který osud byl hroznější, padnout za oběť fanatické jeptišce, nebo frivolnímu, hrabivému knězi? Být upoutána k muži, bažícímu po jejím jmění, neb uzavřena na věky v stinný tento hrob? Posledníjší myšlénka zatřásla Madránou; vzpomněla si co abatyše na počátku jejich rozmluvy jí byla pravila, dětinský jakýs strach, že ji snad přece jen násilně v klášteře zadrží, zmocnil se jí náhle nepochopitelnou prudkostí, letěla dlouhým korridorem jako střela a nezastavila se dříve, než venku pod modrým, širým nebem vedle Kosmy. Unavena klesla na kamennou lávku. Bylo jí tak volno, tak volno po boku toho muže a cítila opět, jako při prvních hrozivých slovech abatyšiných, jak hluboce by toho želela, kdyby ji osud od něho odloučiti chtěl.

„Rychle do města!“ šeptala ohlížejíc se bojácně po hrozivých zdech kláštera a držíc se téměř křečovitě jeho ramena.

„Co je vám?“ tázal se jí udiven.

„Což necítíte mrazivost toho větru?“ odpověděla mu rychle, a spěchali neprodleně k městu. Po cestě však vypravovala Madrána Kosmovi vše, co se bylo s ní událo, a oba hrozili se nemálo následku, dostaví-li se snad zítra pravá milenka kardinálova k abatyši. Na chvíli zpomínali na všechny ony pravdy a mythy, kterých se byli o krutostech inkvisice kdy dočtli, a trvalo dosti dlouho, než se upokojili, než si řekli, že ta inkvisice konečně již dávno neexistuje a že o nějakém nebezpečenství ani řeči býti nemůže. Smáli se pak svým obavám.

„Přece ale bude dobře, odeberéme-li se co nejdříve odsud,“ pravil Kosmas, když se byli hodně nasmáli, a Madrána, ač se ničeho nebála, souhlasila s ním úplně. Podivné oči sestry Dolores ji přece jen strašily.

Večer byl velmi chladný a v hostinci přinesli Kosmovi a Madráně tak zvaný „b r a s e r o“ do salónu, totiž mosaznou nádobu, která se staví na trojnožku, žhavým uhlím naplní, a která ve Španělích místo krbů, na poloostrově velmi vzácných, zastává. Madrána nebyla se Kosmovi nikdy tak krásnou zdála jako nyní v okamžení, kdy v šerém již pokoji zamyšlenou, přísnou, snědou svoji tvář nad braserem klonila a jemné, dlouhé svoje ruce hřála. Rudá zář vykouzlila celý voj blýskavých hvězd z temných očí mladé dívky, a žárné záślehy uhlí střídaly se kouzelně s tmavými stíny večera po oblé její líci. Bylo to pravé Rembrandtovské osvětlení. Srdce Kosmovo zabušilo urychleným tlukotem, již dávno nebyl s Madránou tak sám, tak beze svědků v úzkém rodinném kruhu jako v tomto okamžiku; v Paříži měla Madrána ustavičně španělskou svou společnici po boku a v reji a víru hlučného života, jaký tam žili, neměli téměř chvíle promluviti důvěrnější, srdečnější slovo. Jak žehnal Kosmas tomu šeru, tomu klidu, té samotě!

„Chtěl bych, abyste se sama viděla,“ pravil náhle s pohnutím pro Madránu ne docela odůvodněným, přibližuje se braseru, by si též ruce ohřál.

„Proč?“ zněla roztržitá odpověď dívky.

„Poněvadž byste mi odpustila moje pohnutí, vidouc vlastní svoji krásu,“ šeptal nesměle Kosmas.

Obával se mluviti s Madránou tímto tónem, neb chvěl se, by neuslyšel v odpověď buď nějaký sarkasm anebo aby neuviděl zakabonění na jejím čele; ale dnes přesvědčil se, že byly obavy tyto prázdné; Madrána byla sama pohnuta a zardívajíc se sklopila při jeho slovech oči. Vzpomněla si na klášter a na ono prudké bodnutí, které duši její jako šípem proniklo, když představa o náhlém rozloučení s Kosmou jí na mysl přišla. Klonila hlavu zmateně níže k braseru a poprvé si tiše sama sobě přiznala, že muže toho miluje. Jakási tajeplná, nikdy předtím nevídaná zář očí prozrazovala zřejmě, co se v hloubi její duše dělo. Kosmas tušil a zachvěl se radostí; nestal se ale nenadálým svým úspěchem smělejším. Přetvařoval se, jakoby nebyl pohnutí její zpozoroval, obával se, že by ji svou vítězoslávou ranil. Nechtěl ji prudkou řečí uchvátit, vášní k sobě strhnout, chtěl, aby něžný květ lásky v srdci jejím pomalu třeba ale hluboce se zakořenil. Utlumil jásavé burácení vlastního svého srdce a snažil se lhostejně o lhostejných věcech hovořiti.

„Jak podivnou moc mají přece živlové v sobě!“ jal se za chvilku poněkud klidněji mluviti. „Myslím onu tajuplnou, nevysvětlitelnou moc, která byla příčinou, že se lidstvo živlům jako božstvím klanělo, a nechci nyní vzpomínati oné druhé, zkázonosné, vše drtící moci, s kterou člověk od počátku ve stálém boji trvá. Věru, nedivím se ani dost málo, že lidé se k ohni modlili! Vždyť i nyní ještě, přese všechny jasné výklady každého vesnického kantora o chemickém procesu nevím jakých plynů, plápolající oheň ani v nejmenším nepozbyl svého božského, nepochopitelného kouzla, shromažďuje dnes kolem domácího kruhu celou rodinu právě tak jako před tisíci lety.“

„Ideálem vaším jest rodina, a poněvadž se vám zdá plápolající oheň na krbu symbolem jejím býti, kla-

níte se pohansky tomu živlu; jste seveřanem — toť krátké vysvětlení vašeho zbožňování ohně."

Kosmas představoval si Madránu co kněžku u oltáře útulné domácnosti a sotva nabytý klid zmizel mžikem; rozohnil se.

„Nuž ano, netajím se tím, Madráno," zvolal, „miluji sever, zimu, sníh, burácení větrů, mhy a chmury — miluji dumání a snění o vznášejících se, idealních bytostech. Vy, Madráno, jste povaha naprosto jižní, milujete ruch a pestrosť, milujete slunce, blankyt — dobrodružství. Ach běda mně, nevím, jestli kdy se slavičí vaše duše nakloní zádumčivému, těžkopádnému seveřanu . . . Odpusťte, že vám mluvím o své lásce, ale bylo by to věru nadlidskou silou o ní věčně mlčeti!"

Ruce jejich setkaly se náhodou nad zářícím uhlím brasera a Kosmas cítil, jak se její ruka zachvěla. Otevřela ústa jakoby odpověděti chtěla, ale zamlčela se.

„Madráno, jediné slovo naděje!" prosil Kosmas.

Vztýčila se.

„Byl dnešního dne okamžik," zašeptala upírajíc oči na brasero, „byl okamžik, kdy klášter plným kouzlem svým, celou tajuplnou mocí svou na mne působil. Oh, Kosmo, kdybyste věděl, jak o několik okamžiků později pouhá představa odloučení od vás a uzavření v tom příbytku pokoje celou bytostí mojí bolestně zatřásla, nemluvil byste nikdy více o mé bezcitnosti! O, pro bůh, nedolehejte dále na mne! Řekla jsem vám více než jsem říci měla!"

Odstoupila rychle od brasera. Kosmas vyskočil, chtěl ji za ruku jímat, ale v tom okamžiku strhl se na dvoře hostince pod samými okny salónu nesmírný pokřik. Madrána přistoupila polekaně k oknu. Na dvoře plašil se překrásný andaluský kůň a několik osob ženských a mužských prchalo ku schodům, vedoucím na dřevěnou jakousi galerii, na kterou se světlo z otevřených dveří nějaké komnaty proudilo. Madrána hleděla za prchajícími a vyjela překvapeně. O dřevěný sloup galerie stála mladá dívka podepřena a Madrána poznala v ní na první pohled neznámou z klášterního kostela, milenku kardinála, jejížto úlohu byla před abatyší hrála. Nevědouc, proč utíkala ze salónu, sběhla se schodů a objevila se s Kosmou na dvoře, kde se zatím někomu bylo zadržeti podařilo splašeného koně.

„Co se zde děje?" ptal se Kosmas hostinského, který se usmíval a bez přestání klaněl.

„Jest mi velmi líto, pane, jestli jsme vás naším křikem polekali," odpověděl hostinský. „Onen caballero," ukazoval na mladého muže, který právě s milenkou kardinála rozmlouval, „onen caballero přeje si koně svého prodati a to hned."

„A vy jej kupujete?" tázala se Madrána.

„Nuž chtěl bych tak učiniti, chtěl bych velectěnému caballerovi tu malou ochotu prokázati, ale žádá cenu, která přesahuje, jak se říká, hory. Prokázat ochotu ano, proč ne? Ale když by to stálo, jak se říká oči z hlavy?"

„Chci sama toho koně koupit," vpadla mu Madrána do řeči, „ale chci se vás dříve na všelicos vyptat. Pojďte blíže, vstupte třeba sem do jídelny, je úplně prázdná."

Hostinský uposlechl a vešel s Madránou a Kosmou do jídelny.

„Především kdo jest onen caballero a sličná ona dáma, která s ním právě rozmlouvá?" tázala se Madrána, poznávajíc vášnivého mladíka z klášterního kostela.

Hostinský se pousmál.

„Větřím v tom cosi jako román," odpověděl. „Dáma přijela ráno z Madridu, zdá se býti Francouzkou dle výslovnosti a chatrné znalosti španělštiny. Při svém příjezdu pravila, že se opět za dva dni do Madridu vrátí. Odpůldne vyšla a vrátila se ve společnosti caballera, kterého celé město zná. Povídal si o něm celý Burgos, že melancholie jeho pochází z nešťastné lásky, kterou prý před delším časem ve Francii raněn byl. Překvapení moje bylo nemalé, když jsem jej po boku cizinky kráčet uviděl; rostlo ale ještě více, když tato náhle zavazadla svoje skládat kázala a po nejprvnějším vlaku do Bayonne vyptávati se počala. „Snad do Madridu, seňoro?" tážu se jí docela nevinně, ona ale se rozzlobí, nechce o Madridu ani slyšeti. Zatím odešel náš caballero, by se brzy s malým kufříkem a krásným svým koněm vrátil. Není bohatý a není pochybnosti, že krásnou tuto dámu do Francie doprovázeti hodlá a že peněz, za koně utržených, k tomu nutně potřebuje. Zkrátka je to útěk."

„A co žádá za svého koně?" ptala se Madrána dychtivě.

„Vždyť vám říkám, seňoro, že nemožnosti, pravé nemožnosti," pravil hostinský odvraceje oči. „Zkrátka chce 4000 realů."

„Kosmo," pravila Madrána po česku, „vyjednávejte sám s mladým tímto mužem. Jest to milenka kardinálova, s kterou do Francie uprchnouti chce! Smilujte se nad nimi, cítím pro ně největší sympathii; ostatně unikneme tak nejlépe všemu možnému pronásledování abatyše, když pravá milenka kardinálova nikdy před oči její nevstoupí."

„Zajisté že učiním dle vašeho přání," odpověděl Kosmas a spěchal na dvůr.

„Pane!" zvolal na majitele koně, „jistá dáma viděla vašeho koně; líbí se jí tak, že jej za každou cenu koupiti hodlá. Slyším, že vyjednáváte s hostinským o prodej, nechtěl byste raději oné dámě službu prokázat? Podávám za krásné vaše zvíře 5000 realů. Žádáte více?"

„Nežádám," odpověděl mladík a ruměnec přeletl jeho tvář.

„Pak prosím, následujte mne," zval jej Kosmas a vedl jej do svého kabinetu; vysázel mu peníze a za půl hodiny hrčel kočár z hostince, a milenci uháněli v něm k Bayonskému nádraží.

„Co si ale nyní s koněm počnu?" smál se Kosmas.

„Můj ty bože, vždyť ho potřebujete jako oko v hlavě," odvětila Madrána klidně.

„A k čemu?" divil se Kosmas.

*

„Nuž řeknu vám to hned,“ odpověděla Madrána a zatáhla za zvon. Prosila sluhu, který se objevil, by jí hostinského do salónu zavolal. Zasmála se, když uviděla dlouhou a kyselou jeho tvář. Byl se patrně sklamal: byl s jistotou na to počítal, že Madrána koupí koně jeho prostřednictvím a oželel těžce výdělek, který si z toho byl sliboval.

„Pane hostinský,“ oslovila jej Madrána, „je mi velmi líto, že jsem se přenáhlila. Zaplatili jsme koně přespříliš draze; kdybych se byla vaší pomoci dovolala, byla bych o tisíc nebo dva tisíce realů bohatší. Nechci se podruhé téže chyby dopustit a tážu se vás o radu. Potřebuji mezka se sedlem a se vším, čeho na delší cestu třeba; nemohl byste mi jej zaopatřit?“

„Můj ty bože, zajisté!“ zvolal hostinský téměř s jásotem. „Mám sám mezka, který by byl hoden donésti našeho Spasitele do Jerusalema nebo přesvatou bohorodici do Egypta! Nikdy, nikdy nebyl bych krásné to zvíře prodal, ale vám, seňoro, vám přenechám je za maravedis, chcete-li!“

„Neberu vás stranu ceny za slovo, jen řekněte, zač ho do opravdy prodáte.“

„Nuž dám pochodně rozsvítit a hleďte z toho okna! Dám jej na dvůr vyvésti!“ křičel hostinský a spěchal ku dveřím.

„Stůjte!“ volala Madrána za ním. „Mám tak velkou důvěru k vám, že vašeho mezka koupím, aniž bych jej byla viděla. Řekněte pouze, co žádáte.“

Cena byla tak nestoudně vysoká, že Kosmas a Madrána žasli, když ji po dlouhém mluvení z hostinského, který ji udati nechtěl, šťastně byli vytáhli. Slevil arci více než polovičku, ale mnul si přece ruce, když po uzavřené koupi odcházel.

„Nyní ale pro bůh řekněte, Madráno,“ divil se Kosmas, „k čemu vám toho mezka třeba?“

„Pro našeho pažete,“ odpověděla dívka.

„Ale vy mluvíte samé hádanky a jednáte čím dále, tím záhadněji!“ spráskl Kosmas ruce.

„Je již pozdě, a jsem velmi unavena, zítra povím vám vše! Prominete mi mé tajnůstkářství, odpustíte mi moji svévolnost, moje kaprice? Můj ty bože, jak vás trápím!“ žertovala Madrána, ale hlas její se třásl.

„Čiňte se mnou co chcete!“ zvolal Kosmas líbaje jí obě ruce a připomínaje si s radostí scénu u brasera. Stiskla mu ruku velmi srdečně navzájem, ale utekla do své komnaty, než jiné slovo pronésti mohl.

V.

Veliké bylo Kosmovo překvapení, když na druhý den Madrána dostavila se k snídani do salónu ve svém mužském valencianském přestrojení, ve kterém v Paříži byla tolik hluku způsobila.

„Co to znamená, Madráno?“ tázal se udiveně.

„Madrána zmizela na neurčito, milý done Cosimo,“ smála se dívka, „a představuji se vám co věrný váš páže, přítel a sluha „Pablo“. Myslíte, že mohu v zemi Don Quijota a Gil Blase tak střízlivě jako v Praze žíti? Kde jinde jestli ne ve Španělích měli bychom dobrodružství hledati? Snídejte rychle, done Cosimo, jest čas, abychom z nudné této venty vyjeli, kde se rozloučíme s tak zvaným zdravým rozumem, abychom se nadšeně do vábné náruče paní Avantury vrhli. Českou naši střízlivost zanecháme zde s našimi zavazadly.“

„Pro boha, dítě, co se vám to zdá?“ spráskl Kosmas obě ruce, „kam chcete?“

„Můj ty bože, k čemu jsem se učila v Paříži jezdit, k čemu koupil jste včera koně a mezka? Pojedem po silnici směrem k Valladolidu. Vždyť uvidíme kam přijdeme, k čemu si tím hlavu lámat?“

„Ah již vím, co chcete!“ zvolal Kosmas, „vy hledáte doňu Catalinu, o které se vám abatyše zmínila! Řekla vám, že přijede z Valladolidu.“

„Nuž tedy, když mermomocí chcete pravdu vědět, tedy se vám přiznávám, že jste uhodl. Chci doňu Catalinu potkati.“

„A což jede-li dráhou jako každý rozumný člověk?“

„Tomu bůh romantiky nikdy nedopustí,“ odpověděla Madrána se smíchem, „a jsem v hloubi duše přesvědčena, že doňa Catalina není takovým pedantem.“

„Takovým pedantem jako kdo? Nejspíše já?“ smál se Kosmas v odpověď. „Dobře, ale jak ji poznáte, a co jí vlastně chcete?“

„Co jí chci, nevím, jak ji poznám, nevím také, ale o to se teď ještě nestarám.“

„Madráno, pro bůh mějte rozum!“

„Toho ode mne pro bůh nežádejte, aspoň ve Španělsku ne! Měla jsem již dvacet let rozumu až na zbyt, mám tedy snad konečně trochu práva říditi se na nějaký čas tím vyšším rozumem, jejž vy barbarové kapricem zovete.“

„Madráno, Madráno, co ze mne činíte?“ zvolal Kosmas. „Jsem nejslabším člověkem na světě a nemám již pražádné vlastní vůle!“

„Ah můj příteli, jak sama sebe očerňujete!“ odpověděla Madrána s nejsvůdnějším úsměvem. „Řekněte raději, že jste nejlepším člověkem na světě a budete pravdě o mnoho blíž!“

Po těchto slovech zazvonila a dala si hostinského zavolat.

„Máme nedaleko města přítele,“ pravila Madrána hostinskému, „a chceme jej v tomto přestrojení překvapiti. Možno, že s ním společně do Madridu pojedeme a proto necháme svá zavazadla zde. Nevrátíme-li se na večer do Burgosu, budeme vám z Madridu o své věci psát.“

„Vy umíte lhát jako nějaký novelista!“ divil se Kosmas po česku Madráně.

„Oh to je tím,“ odpověděla mu, „že každá žena romány skládá. Některá je žije, některá je píše, a některá je pouze v daném momentu improvisuje, jako já. Je to dar boha nebo satanáše nám všem společný.“

Když byli posnídali a s hospodským se vyrovnali, dal si Kosmas koně a Madrána mezka přivésti. Madrána se přiznala, že nebyla tak krásné zvíře a tak elegantní řemení očekávala. Nebylo lze si něco maleb-

nějšího mysliti než toho téměř bílého mezka, vystrojeného modrými, hedbávnými třapci a mosaznými rolničkami; zvláštní, široké jeho sedlo, albardilla zvané, podobající se polštáři, jemnou beránčí kůží potažené, bylo pohodlné a měkké; měděné střemeny byly zvláštním tvarem svým upomínkou maurickou a pestré, vlněné, marokánské alforjas (sedlové kabely) byly tak pestře a bohatě tkané, stříbrem vyšívané a nesčíslným množstvím drobných třapců zdobené, že je Madrána vyhlásila za tu nejvkusnější věc, kterou kdy ve svém živobytí byla uviděla.

Když pohodlně a přes svůj mužský oděv po spůsobu ženském na mezku svém seděla, zapálila si vonné cigareto, kývla hostinskému útlou svou rukou s bohem a vyjela z hotelu na tichou, do stínu ponořenou ulici.

Podivné ty domy se zastřenými okny, vzdušnými balkóny, starobylé, křivolaké ty ulice s malebnou staffáží majestátně do plášťů zahalených mužů, snivý dóm, jižní to nebe: vše to dohromady mělo nejen na Madránu, ale i na Kosmu ten podivný účinek, že se jim dobrodružný jejich podnik docela obyčejným zdál. Kdyby za rohem, dvacet kroků od hotelu, kde se telegrafická stanice nacházela, byli Cida s Ximenou a několik zajatých maurických králů potkali — nebylo by je to hrubě ani překvapilo.

Bylo jim jako ve snu, kde se nám i ty nejbizarrnější věci a situace zdají docela přirozenými. —

Krajina, kterou po celý den téměř jeli, byla smutná a jednotvárná, činila ale velký dojem pouště. Nesmírné planiny táhly se žlutě až k dálným pahorkům, podobajícím se ohromným mohylám a lišicím se barvou jen málo od ochrové, vyprahlé hlíny pustiny, z které ni jediného stromu nevyrůstalo. Sem tam v malé vzdálenosti od silnice ležela nějaká bídná vesnice; polo rozbourané její domky, z uhnětených, na slunci sušených cihel vystavené, zdály se neobydlenými býti; jen sem tam vystupoval plazivý dým z otvorů do střech prolomených a dával o tom svědectví, že lidské bytosti v smutné této krajině přebývají. Cestující byli jednotvárností pouště, horkem a samotou až k smrti unaveni, a byli by zajisté i hladem a žízní utrápeni bývali, kdyby marokánské „alforjas“ na mezku Madránině nebyly tak bohatě zásobeny bývaly. Jen jednou pokusili se cestující, zdali by nemohli v jednom z chatrných domků opuštěné vesnice odpočinouti, ale přesvědčili se, že to nemožností. Otevřevše dvéře spatřili bídný brloh bez oken, jehož zdi kouřem do černa začazeny byly. Jediné světlo v úzkém prostoru vycházelo z krbu, na jehožto neotesaných, velkých kamenech rdělo se šerem řeřavé uhlí. V jednom koutu smutné té světnice choulilo se choré děcko, jehož horečně svítící oči podobaly se řeřavému uhlí na krbu. Ačkoli příšerný ten obraz malebnosti nepostrádal, pospíchali Kosmas a Madrána přece na volný vzduch, podělivše dříve ještě ubohé děcko chlebem a hrstkou stříbrných peněz. Nezbývalo jim než se znova na klopotnou pouť vydati. —

Když dlouho trpělivě a bez reptání takto vedro a muka pouště snášeli, udělilo jim nebe konečně jako za odměnu jejich vytrvalosti příjemnou změnu. Krajina brala dosti náhle na se ráz malebný a jednotvárnost ustupovala překvapující scenerii neustále se střídajících obrazů. Povaha její zůstala přísná, ale smutek pouště měnil se v úsměv oasy, obrysy pahorků byly ušlechtilé, výraz na tváři přírody byl plný míru a klidu. Sem tam na nějakém chlumu ležel klášter nebo kostel uprostřed starých stromů, nebo dřímala tam tichá, spořádaná vesnice ve slunci. Náhle zastavila Madrána svého mezka s radostným výkřikem. Daleko od silnice čněl starý, polo pobořený hrad do hlubokého modra nebes. Pohled na velezajímavou budovu vzbuzoval mžikem tisíc upomínek na Maury, na Cida, na všechny ty hrdé rytíře a andělsky spanilé dámy španělské tradice.

„Konečně! konečně!“ zvolala vítězoslavně Madrána. „Jsme u cíle, tam potká nás zajisté to nejzajímavější dobrodružství, o jakém jen sníti možno! Buď vysvobodíme uvězněnou infantu, nebo zjeví se nám tam stín nějakého nešťastného, maurického krále!“

„Jsem hotov s vámi jíti kam se vám líbí, Madráno,“ pravil Kosmas, „ale smilujte se nad našimi zvířaty. Hle, několik kroků od nás je usmívavá, velmi malebná fonda a zdá se mi, že kolem ní docela potok teče! Odpočineme si tam, dáme zvířatům svým trochu poklidu a vody a pak vzhůru k infantám a zakleným králům maurickým!“

Madrána vzdala se do vůle svého společníka; brzy slezli u fondy a odevzdajíce zvířata starosti hospodského usedli pod strom k velkému stolu, kde Kosmas ve společnosti několika „arrierosů“ chlazené víno popíjel, „papobita“ kouřil a u veselém jejich hovoru se zúčastnil. Mezi tím co Kosmas „arrierosy“ častoval, vyptávala se Madrána hospodské na onen hrad, který byli z dáli viděli. Seňora Teresita nebyla již v prvním květu mládí, ale tmavé její oči měly krásný lesk a ve světložluté své sukni, pestrými květy a báječnými ptáky vyšívané, byla velmi příjemným zjevem; měla černé vlasy prostě nad čelem rozdělené, vysoký, prolámaný hřeben trčel jí v bohatých vrkočích, které temeno její hlavy zdobily, a ku každé skráni byla „patilla“, plochá to malá kadeř v spirálním tvaru šestky, pevně bílkem přilepena.

Hospodský byl na svou Teresitu posud žárliv a věru pohlížela velmi sladce na mladého Valenciána, za kterého Madránu měla, a chválila nadšeně skvostný a koketný jeho kroj. Rozhovořila se velmi ochotně o starém zámku.

„Vy hodláte tedy do opravdy zámek navštíviti?“ divila se, „a nemáte ani trochu strachu?“

„Čeho bych se měl bát?“ odpověděla Madrána.

„Čeho! Čeho!“ rozhorlila se Teresita. „Vždyť ten náš hrad Palóma tam na vršku není ani o stín méně příšerný než samý hrad Albatroz, z kterého strašlivé ozvěny „Rytíři s Rybou“ tak prapodivně na jeho volání odpovídali! A tak mladý, sličný pán jako vy měl by se vždy setkání s nějakou doňou Berberiscou obávati.“

„Albatroz? Doňa Berberisca?“ odpověděla Madrána, „to jsou mi samá neznámá jména. Povězte mi něco o nich a o Rytíři s Rybou!“

„Ach, pán si tropí žerty!“ hněvala se Teresita, které se mladý Valencián při jiskrovém dešti jejích očí příliš chladným zdál, „nejsem bohu díky ještě babičkou, bych povídala báchorky, které beztoho každý zná, a pán není přece již malým dítětem, by poslouchal.“

„Jak špatně si moje slova vykládáte, oh nejspanilejší dcero obou Kastilií!“ zvolala galantně Madrána, „chtěl jsem pouze naznačiti, že každé sebe prostší slovo z tak krásných úst stane se ihned zajímavým a zábavným!“

„Lichotíte, lichotíte!“ upejpala se Teresita a rděla se radostí, sklopila oči a pak je náhle pozvedla a metala na domnělého mladíka pohledy, o kterých soudila, že mu jako blesky přímo do srdce udeří. V okamžiku tom ale přišel žárlivý manžel a polekaná hospodská dala se rychle do vypravování.

„Tedy zde o našem hradu byste, pane, rád slyšel?“ pravila a mžourala schytrale za vějířem očima. „Nuž o tom není věru mnoho co povídat. Jmenuje se Palóma a náleží doně Catalině de Villariezo. Stará jeho část jest úplné zbořeniště, a nová bývá málokdy od svých majitelů navštěvována. Říká se, že o půl noci chodí bílé sochy po pustých schodech sbořeniště, že prší jiskry pod pádnými kroky mramorových jejich nohou, a že se ty sochy při měsíci v studánce pod olivami koupají. Co na tom pravda — bůh to ví. Ale před čtrnácti nebo patnácti lety udály se tam prapodivné věci, o tom aspoň není pochybnosti. Avšak není radno o nich mluviti. Prapodivné věci, pane, prapodivné věci. Ubohá doña Catalina!“

Teresita byla se mezi řečí těsně k Madráně přiblížila a clonila si neustále velkým vějířem tvář; čím déle mluvila, tím tišším stával se její hlas a ku konci zdálo se nejspíše jejímu manželu, že šeptá asi milostná nějaká slova, místo aby o hradu vypravovala, a kázal jí se zlostným pohledem, by se ohlédla po práci nějaké Maritorny, která se ob čas mezi dveřmi domu objevila. Madrána chtěla ji zadržeti, ale žárlivý manžel stál na svém, a Madrána vidouc, že se ničeho více o doně Catilině a o Palómě nedozví, pobádala Kosmu k odjezdu.

Zotavená zvířata vykračovala novou silou a za půl hodiny byli dobrodružní cestovatelé u cíle před vraty hradu Palóma.

Z blízka byla budova ještě mnohem zajímavější než z dálky. Nesla na sobě ráz několika různých století, trojí sloh dal se na různých průčelích stopovati: nejnovější část pocházela patrně z počátku osmnáctého století, byla malebným francouzským barokem vystavena, nikde nebylo jediné rovné, přísné linie, samá girlanda, samá baňatá vása, samé poprsí bohů a římských Cesarů. Za vysokou mansardou hlavní budovy čněly ostatky nějaké pozdější gothické stavby s vysoko klenutými okny, a opodál vznášela se z tmavých korun kaštanů a sykomor vysoko do modra rozpadlá maurická věž, vzdušná a ušlechtilá. Mramor její, někdy bílý, byl nyní potažen tím krásným, zažloutlým tónem, kterým jižní vzduch a slunce příliš lesklou bělost mramorů ušlechtile zlatí. Z puklin zdí vyrůstaly všude obrovské bodláky nejbizarrnějších tvarů, poskytující pustým stěnám nejnádhernějších ornamentů.

Kosmas a Madrána byli u vytržení. Seskočili se sedla a klepali na vrata. Ale dům zůstal tichý a nikde nebylo stopy po živém tvoru vidčti. Vzali tedy zvířata za uzdu a obcházeli dům, hledajíce nějakého otvoru ve starých, rozpadlých baštách gothické části. Nehledali dlouho, ohromný kus vysoké zdi byl se sesul a vyplňoval rumem svým starý zámecký příkop, tvoře takto nasypaný most do náhradí vedoucí. Běželo nyní jen o to, jak se vyhnouti ostrému bodláčí a nopálovým křovinám, které tak bujně z rumu vyrůstaly a vstupu do průlomu bránily. Ale i tyto překážky byly vytrvalostí cestujících odstraněny, a Madrána a Kosmas viděli konečně starý zámecký dvůr tak unášející krásy před sebou, že si dlouho oči mnuli, nevěříce tomu, že by cos podobného ve skutečnosti existovati mohlo. Dvůr byl se všech stran obklíčen kamenným, polo rozbořeným sloupořadím, které všechny části bohatou gothikou vystavené budovy spojovalo a v krásný, harmonický celek uzavíralo. Se všech oken do dvora hledících rostly pestře květoucí keře a plané růže, všemi otvory bývalých dveří zelenal se bujný pažit. Maurická věž pyšnila se plným kouzlem melancholické krásy své nad ostatními rozvalinami. Široké rozlámané schody z mramoru vedly do výše k rozpadlé galerii, která elegantní, jemnou silhouettu svých sloupů ostře na teplém modru bezoblačné oblohy rýsovala.

Nedaleko těch schodů v stínu ohromných, vonných planých oliv rozpadával se starý vodomet do mechu a několik kroků dále bublala živá studánka mezi balvany v květoucí trávě.

Madrána vrhla sebou vedle studánky do trávy a ssála krásný ten obraz, jenž se kolem ní rozprostíral, nadšeně do duše; mezi tím odvážil se Kosmas na polo pobořené schody a požíval rozhledu s věže do kraje.

„Madráno!“ zvolal náhle, „kočár jede stromořadím ku hradu!“

„Jak?“ zvolala dívka, „již nás někdo z naší idylly vyruší?“

„Je to prapodivný povoz, těžký a starodávný, na polo skleněný,“ vypravoval Kosmas s výše galerie, na které stál. „Teď přijel před zámek. Slyšíte, jak na vrata tlukou? Vede se jim právě tak, jak se vedlo nám. Co vidím, Madráno? Jedou zajisté sem, zatáčejí k našemu průlomu v baštách.“

„Zaveďte rychle naše zvířata někam odsud a pojďte se sem ke mně skrýt!“ zvolala dívka, která nyní již hrčení kol po silnici slyšela, „uvidíme, kdo to je a co se díti bude.“

Kosmas zavedl zvířata do bývalé konírny, kde nyní nejkrásnější tráva rostla, a přisedl vedle Madrány k studánce. (Pokračování.)

Z doby renaissanční.

IV.

Svatba Lucrezie Borgijské.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

(Dokončení.)

Nebezpečí, které bylo papeži nastalo, když Karel VIII vítězně postoupil až k Římu, bylo minulo jako sen. V nádheře skvěl se dvůr Vatikanský. Papežova rodina byla shromážděna v Římě: Lucrezia, Don Joffré a Sancia, kardinál Cesar a též nejstarší syn Vanozzin, Don Juan Borgia, vévoda z Gandie. Současné prameny jsou plny zpráv o prostopášnostech a zločinech, o slavnostech a radovánkách, které obklopují dvůr Alexandra VI příšerným leskem.

V roku 1497. přišel na krátkou dobu do Říma též Giovanni Pesarský. O velkonočních slavnostech byl viděn s bratry své manželky v chrámě sv Petra. Giovanni, Cesar a Juan přijali všichni svěcené palmy z rukou papežových; avšak než se přiblížil den vzkříšení, musel se Giovanni zachrániti útěkem z Říma před zákeřníky najatými od Cesara. Don Cesar Borgia, vždy ještě kardinál, sám sestře své oznámil, že manžel její bude odstraněn. Nevíme, mnoholi náklonnosti v srdci jejím se skrývalo; Lucrezia se nevzpírala, avšak manžela svého přece vyvarovala. Pán Pesarský byl Borgijským příliš nepatrným zetěm a švakrem.

Nedlouho potom r 1494. v červnu rozhlásila se děsná událost po Italii. Jednoho večera večeřeli Don Cesar i Don Juan u matky své Vanozzy. V noci té starší bratr domů se nevrátil a tři dni později vytažena mrtvola jeho z Tibery. Devět ran bylo na mrtvém těle, ruce byly svázány; tobolka s 30 dukáty našla se při něm. Co se v té děsné noci událo? Nikdo do dnešního dne roušku tajemství toho neodhalil. „Slovan," t. j. dalmatský plavec, který na břehu Tibery uhlí prodával, vypravoval, že viděl, jak hodinu po půlnoci na tom místě, kde smetí se obyčejně házelo do řeky, objevili se dva mužové. Za nimi přišli jiní a potom též jezdec na bělouši s mrtvolou. Mrtvolou mrštili daleko do řeky, a když rozestřený plášť ji udržoval nad hladinou, hodili dolů několik kamenů, aby jich tíží se pohroužila. Tak vypravoval Slovan. Otázán, proč to neohlásil, odpověděl, že viděl více než sto podobných scen v noci na břehu Tibery se odehrávati a že nikdy nikdo po mrtvých se nesháněl.

Na tuto událost naráží Sannazar, posmívaje se ve svých „jedovatých" epigramech Alexandru VI slovy: „Ejhle! rybář lidí, jenž v síti vylovil vlastního syna!" Kdo byl původcem vraždy? Již současní nedovedli na tu otázku s bezpečností odpověděti. Někteří obviňují manžela Lucrezie, jiní, jak Rafael Volaterranus poznamenal, „znali sice jeho jméno, ale nesměli je vysloviti." A přece jméno to vysloveno bylo. R. 1500 předložil vyslanec Benátské republiky, Paolo Capello, vládě své zprávu (relaci) o státu a dvoru papežském, ve které s hrozně lakonickou krátkostí napsal, že „Cesar Borgia zavraždil bratra, vévodu z Gandie a mrtvolu dal shoditi do Tibery."

Co rozdvojilo oba bratří dosud svorné? Současníci i tu mají pohotově odpověď hnusnou i hroznou zároveň. Oba bratří prý těšili se přízni Sancie, manželky bratra jich nejmladšího, ale o tu přízeň prý se bratrsky podělili a snesli. Nenávist a zášť povstala prý z lásky jiné — k vlastní sestře Lucrezii. Nedosti na tom. Jiní mezi milenci jejími počítají též vlastního otce Alexandra VI.

Současné pověsti nejsou vždy důkazem pravdy. Úkolem historické kritiky jest podrobiti je přísné zkoušce a tak zkouška v té příčině vydařila se ve prospěch Lucrezie Borgijské a v neprospěch bratra jejího Cesara. On s pravděpodobností nemalou může býti nazván vrahem bratrovým.

Don Juan stál až do smrti své otci nejblíže. Jemu chtěl Alexander založiti knížetství v Italii, Cesar měl se spokojiti s církevní důstojností kardinálskou. Je-li Cesar vrahem Juanovým, stal se jím proto, že chtěl sám nastoupit na jeho místo. A také nastoupil r. 1498. v srpnu. Cesar Borgia, který byl dosud vyšších svěcení na kněžství nepřijal, ohlásil před kardinály, že nikdy nepocítil opravdové náklonnosti k stavu duchovnímu a že v té věci ze synovské lásky se podroboval vůli otcovské. S povolením kardinálů složil pak se sebe obtížný purpur a strojil se vystoupiti na jevišti válečném a politickém.

Tou dobou nebyla již Lucrezie manželkou Jana Pesarského. Ke konci r. 1497. manželství jeho s dcerou Alexandra VI prohlášeno za neplatné a roku 1498. dán jí za manžela bratr Sancie Neapolské, Don Alfonso, teprve 17letý. V červenci téhož roku slavena ve Vatikanu druhá svatba Lucrezie Borgijské.

Nedlouho potom Don Cesar strojil se na cestu s velikou okázalostí. Na několik set mulův naloženo za 200.000 dukátů peněz, skvostů, šatů. Ušlechtilé koně kováno zlatem i stříbrem. Cílem této cesty byla Francie a dvůr Ludvíka XII, nástupce Karla VIII. S ním byl uzavřel přátelský spolek Alexander VI obětuje dřívější přátele, Milánského Lodovica a Neapolský rod, výbojnosti francouzské. Král a papež chtěli se poděliti o Italii. Milánsko a Neapolsko mělo se státi francouzským, v střední Italii pak povstati nové knížetství pro dynastii Borgijskou, pocházející od Cesara. R. 1499. slavil bývalý kardinál sňatek s Charlottou d' Albret, sestrou krále Navarského, příbuznou krále francouzského. V Římě na oslavu té události byla všeobecná illuminace. Ludvík XII jej povýšil za vévodu Valenského. Nedlouho potom oslavována v Římě jiná rodinná událost dvoru papežského. R. 1499. 11. listopadu křtěn Rodrigo, syn Lucreziin a Alfonsův. Všichni kardinálové byli přítomni při církevní ceremonii a s nimi vyslanci anglický, benátský, neapolský, savojský, florenský a sienský. Mezi tím počala již válka, která se skončila vypuzením a později zajetím Lodovica Mi-

lánského, na jehož místo nastoupil Ludvík francouzský. Stejnou dobou počal též Cesar klásti základy k Borgijskému státu. Měl obsahovati střední Italii, Toskanu a velkou část území papežského. Papež v tak zvaném církevním státě nevládl bezprostředně, v rozličných městech a státech moc provozovali knížata, tyranové různých jmen a rozličné moci, papeže jménem za vrchního pána sice uznávajíce, skutkem pak ho poslouchajíce, pokud chtěli neb museli. Ti všichni — mimo některé — měli padnouti, měli odstraněni býti, ne ve prospěch církve a státu církevního, ale ve prospěch Borgiův. Jich panství mělo povstati takovouto sekularisací státu církevního papežem samým a jeho synem. Ke konci roku 1499. byl Cesar již pánem v Imole, r. 1500. stal se pánem ve Forli. Cesar zval se sv. římské církve gonfalonierem a vrchním kapitánem.

V letě r. 1500. přijel Don Cesar do Říma vykonat jiného díla. Přátelství bývalé s rodem Neapolským bylo zmizelo, sňatek Lucreziin s Alfonsem byl zbytečným a obtížným. Dne 15. července byl Alfons od zakuklených vrahů, když v noci do Vatikanu se ubíral, na schodech před chrámem sv. Petra přepadnut a raněn. Rány nebyly smrtelné. Lucrezia, manželka, a Sancia, sestra jeho, raněného ošetřovaly, samy vlastní rukou každý pokrm připravujíce. Bály se, aby od jiných jed přimíchán nebyl. Papež pak dal na ochranu svého zetě palác, v kterém Lucrezie zůstávala, osadit silnými strážemi.

Dne 19. července oznamoval benátský vyslanec své vládě: „Není známo, kdo to byl, ale má se za to, že to jest tatáž osoba, která zavraždila vévodu z Gandie.“ Cesar prý v těch dnech řekl: „Co se ráno nestalo, může se státi večer.“ A bylo to večer, dne 18. srpna 1500. Co se událo, naznamenal papežský ceremoniář Burkard do svého denníku takto: „Vznešený Don Alfonso, vévoda z Bisceglie, kníže Salernský, když nechtěl zemříti ranami, které obdržel 15. července, byl ve svém loži zardousen, 18. srpna o prvé hodině po půlnoci . . . Lékaři nebožtíka byli odvedeni do Vatikanu i jakýsi hrbáček, který vždy při něm byl, a tam vyslýcháni. Ale brzy propuštěni zase, když onen bez trestu zůstal, kdo to rozkázal, ač každý ho znal.“ Co se stalo, vypravují mnozí. Cesar vstoupil do komnaty, rozkázal oběma ženám, Lucrezii a Sancii, aby odešly, a zavolal Dona Micheletta, který podobné rozkazy dovedl mistrně plniti. Don Alfonso byl od něho uškrcen. Nebylo to tajemstvím. Cesar sám to vypravoval benátskému vyslanci dodávaje, že prý Alfonso chtěl zavražditi jeho. Zdá se, že Alexander VI se zločinem nesouhlasil, ale zabrániti ho nebyl s to. Demonickou silou ovládal otce strašlivý syn. Opustiv něco později Řím odebral se Cesar do Romagny, kde od něho panství zbaven a z Pesara vypuzen bývalý manžel Lucreziin, Giovanni Sforza.

Ze všech manželů, co jich bylo jí dáno, zdá se, že Lucrezie hlubší náklonností přilnula toliko k Alfonsovi Neapolskému. Ale passivní její povaha vpravila se záhy do osudu, který jí byl určen. A jakmile otec a bratr poručili, podala ruku svou manželovi novému, již poslednímu.

Rod Este, který vládl Ferrarou a Modenou, byl příliš starodávný, slavný a mocný, aby Cesarovi tak snadno ustoupil, jako menší pánové Romagny. Sám Ludvík XII, spojenec Borgiův, vzal Ferraru před nimi pod ochranu. Avšak Borgiové umínili si za to vyžádati si náhradu a odměnu. Lucrezie se měla státi vévodkyní ferrarskou, manželkou syna vévody Ercola, který jako zavražděný manžel její, slul Alfonso.

Neucházel se ženich o nevěstu, nýbrž Borgiové nabídli sami Alfonsovi, tehdáž vdovci 24letému, ruku Lucreziinu. Návrh ten byl však nejprve zamítnut a teprve přijat, když sám král francouzský k tomu radil. Nejprve měly smluveny býti výminky a výhody; rod Este žádal za mesallianci, ve kterou vstoupiti měl, velkou odměnu. Tím jednání se dlouho protáhlo. A když otec Ercole již se byl odhodlal, ještě odporoval Alfonso. On jistě znal hrozné a hnusné pověsti, které o Lucrezii kolovaly.

V srpnu 1501. jednání skončeno. V konsistoriu ohlásil to sám papež kardinálům. Věno v hotovosti, které smluveno, obnášelo 300.000 dukátů, v ty časy summa velké ceny.

Slavnosti počaly vjezdem poselstva ferrarského, v čele mladý kardinál Hippolyt, týž, v jehož službě byl Ariosto, a jiní členové rodu Este. Ani Ercole, ani Alfons do Říma se nedostavili. Dne 23. prosince r. 1502. přibyli do Říma. U brány je uvítalo 19 kardinálů, každý s průvodem 200 osob. Do paláce Lucreziina uvedl je Don Cesar, který se tehda zval vévodou Romagnským. Lucrezie oděna byla bílým, zlatem vyšívaným šatem s rukávama ze zlaté tkaniny, se svrchním šatem lemovaným sobolí kožešinou. Na hlavě měla jemnou zelenou tkaninu perlami ozdobenou, na krku perly a drahokamy.

Dne 30. prosince 1501. odebrala se Lucrezia do Vatikanu provázena 50 dámami svého dvoru. Oděna byla v zlatohlav a červený aksamit s hranostajovým lemováním. Zde ji očekával na trůně papež, po boku maje Cesara a 13 kardinálů. Don Ferrante d'Este zastupoval ženicha, bratra svého. Na místě jeho podal nevěstě snubní prsten. Potom odevzdal kardinál Hippolyt dary v ceně 70.000 dukátů. Byly to klenoty a mezi nimi zvláště krásné perly. Slavnost skončila se hrami na náměstí sv. Petra, během o závod a plesem ve Vatikanu. Tanec zahájila Lucrezie s Cesarem. Na konci provozováno divadelní představení, a po té nastaly hody „en famille“ t. j. jen pro příbuzné.

Slavnosti trvaly několik dní. Kardinálové pořádali komedie, Cesar dal provozovati pastýřskou hru. Na nový rok občanstvo římské vystrojilo veliký průvod. Ve Vatikanu týž den bylo viděti ballet, či jak se říkalo „morescu“. Jen že tehdáž i hosté tančili při tom. Mezi jinými též Cesar Borgia. I Lucrezia se svými dámami tančila k obzvláštní žádosti a radosti papežově.

Dne 2. ledna 1502. na náměstí Svatopetrském odbýval se zápas s býky. Borgiové, jsouce španělského původu, měli tuto zábavu ve zvláštní oblibě. Sám Cesar někdy při tom vystoupil a se zvláštní chválou vypravuje se o něm v současných spisech, že dovedl rázem býku krk přetít. I 2. ledna 1502. byl mezi matadory na zápasišti a zabil býka nejbujnějšího. Celkem bývalo zabito 10 býků a jeden bůvol. Večer provozovala se ve Vatikanu Plautova komedie „Menaechmy“.

Představení zakončeno allegorickými scenami. Vystoupily Virtus (Ctnost) a Fortuna hádajíce se, kdo z nich by větší mocí nadána byla. Soud vynesla Fama stojící na kuli s nadpisem „Gloria Domus Borgiae" a sice ve prospěch Ctnosti, kterou prý Štěstí sobě podmanili Caesar a Herakles. Totožnost jmen učinila snadným přechod k oslavě vévod romagnského a ferrarského.

Dne 6. ledna nastoupila Lucrezie cestu do Ferrary s velikým průvodem. Jen Cesar vystrojil dvě stě jezdců se sborem hudebníků a kejklířů. Na vozech a na 150 mulech byla naložena výbava. V té době se cestovalo pomalu. Dne 20. ledna vtrhla kavalkáda do Pesara, Lukrezii dobře známého, a teprvé dne 2. února přibyla tato do svého nového domova. Poslední dva dni byla již ve společnosti Alfonsově, jenž jí v ústrety vyjel.

Ve Ferraře nastala druhá řada slavností: nejprvé slavný vjezd. Průvod zahájilo 75 lukostřelců na koni a 70 trubačů a pištců. Lucrezie seděla na bílém komoni, v černém aksamitovém, zlatem ozdobeném šatě, krásné rusé vlasy majíc rozpuštěny. Nad ní nesli purpurová nebesa doktoři vysokých škol ferrarských. Na konci průvodu byli mulové nesoucí výbavu.

Každou chvíli se zastavil průvod při nějakém allegorickém živém obrazu, neb aby poslechl řeči a básně, které se přednášely. Když dospěl na náměstí, s věži po provaze sestoupili dva kejklíři a uvítali Lucrezii. Mezi těmi, kteří onen den latinskými veršemi oslavili, byl též Ariosto. Podivným spůsobem porovnal v nich Lucrezii Borgijskou s římskou Lucrezií starého věku, jako na posměch neb na vzdor všem pověstem, které již tehdá o její minulosti kolovaly.

V jednom z paláců ferrarských bylo zařízeno divadelní jeviště, které bylo středem následujících slavností. Personál divadelní sestával z 110 osob. Představení se počala 2. února a trvala pět večerů. Provozovány antické komedie, vesměs spracování kusů Plautových, moresky a sceny allegorické. Moresky vyplňovaly po každé mezery mezi akty kusů. Poslední večer mezi houslisty bylo viděti též Alfonsa, který slul jako dobrý dilettant.

Tak skončil první a počal se druhý akt v životě Lucreziině, v kterémžto osudy dcery Alexandra VI již stopovati nebudem. Celkem byl šťastný. Lucrezie přetrvala štěstí rodu svého v Italii.

Ještě nebyl stát Cesarův dobudován, když r. 1503. Alexander VI zemřel, 18. srpna. I smrti jeho přimísilo se cosi tajemného a hrozného. Jest sice pravdě podobno, že zemřel přirozenou smrtí po nedlouhé nemoci. Ale i jiné vypravování současných pramenů zdá se některým historikům novějším věrohodným býti. Zníť pak takto: Papež a syn jeho Cesar chtěli bohatého kardinála Adriana sprovoditi se světa a jeho pokladů se zmocniti. Ale otrávené víno bylo omylem podáno jim samým. Cesar se uzdravil, Alexander VI zemřel.

Jakou pak legendu vybásnila ihned fantasie lidu, poznamenal v kronice Perugijské Matarazzo. Dí: Pamatuji se, jak 20. dne měsíce srpna r. 1503. přinešena byla do Perugie zpráva, že zemřel papež Alexander. Jakou smrtí sešel, nevím. Říkalo se, že byl otráven, ale nikdo to jistotně neví. Ale i toto se vypravovalo a s dovolením božím také to napíši:

Ďábel v postavě opata přišel a vyzval ho, aby šel s ním, neb že prý patří jemu. Papež se zdráhal, že nechce a že mu nepatří, ale ďábel mu ukázal list, kterým se mu byl vlastní rukou zapsal. Papež odpíral, že ještě nevypršela lhůta, a když se neshodli, chtěl ďábla přemoci jinou zbraní, totiž posvěcenou hostií a svatými ostatky. A tak musil ďábel odejíti. Ale nedlouho potom roznemohl se papež a zemřel. A té noci byl slyšán v kostele sv. Petra hrozný hluk a viděn veliký černý pes, sem a tam běhající . . ." A tak z papeže Don Juana fantasie lidu učinila též papeže Fausta . . .

Po smrti Alexandra VI rozpadl se stát Borgijský zase. Cesar musil opustiti Italii a padl ve válce v Pyrenejích, pomáhaje švakru svému, králi Navarrskému (1507) Když došla o tom zpráva do Ferrary, Lucrezie odebrala se do kláštera a potrvala tam dva dni na modlitbách.

Laurette.

Napsal *A. de Vigny.*

Koho jsem potkal jednou na silnici.

Silnice vedoucí skrze Artois a Flandry jest dlouhá a smutná. Táhne se v přímé čáře, beze stromů, bez příkopů, krajem, který jest pln žlutavého bláta v každém počasí. V měsíci březnu r. 1815 jel jsem touto cestou a potkal jsem zde někoho, načež se dosud živě pamatuju.

Byl jsem sám na koni, měl jsem dobrý, bílý plášť, červenou uniformu, černou helmu, pár pistolí a velikou šavli; celé čtyry dny, co jsem jel, neustále pršelo a já zpíval z plného hrdla Jocondu. Byl jsem tak mlád! — Palác královský byl r. 1814 přeplněn dětmi a starci. Zdálo se mi, jako by bylo císařství pobilo všecky muže.

Moji soudruzi byli již napřed v družině krále Ludvíka XVIII; viděl jsem v dáli bílé jejich pláště a červené uniformy; kopinníci Bonapartovi, kteří stopovali náš ústup krok za krokem, ukázali chvílemi na konci obzoru plamennou trikoloru svých kopí. Můj kůň ztratil cestou podkovu a proto se opozdil; byl však mladý a silný a já jej pilně pobádal, abych dohonil brzy svůj pluk. Běžel rychlým cvalem. Sáhl jsem na svůj opasek hojně naplněný zlatem; slyšel jsem, jak zvoní železná pochva mé šavle o třemen a byl jsem v té chvíli opravdu hrdým a úplně šťastným.

Pršelo neustále a já stále zpíval. Ale brzy jsem se zamlčel; nudilo mne to poslouchati stále jenom sebe. A opět neslyšel jsem ničeho leč déšť a krok svého koně brodícího se strouhami bláta. Silnice byla špatně dlážděna a já se neustále bořil; musil jsem jeti krokem. Vysoké boty mé byly na vrchu pokryty silnou vrstvou bláta žlutavého jak okr a do vnitř nabírala se mi voda.

Pozoroval jsem své nové, zlaté epolety, celé svoje štěstí a jedinou svoji útěchu: byly zcuchány deštěm, což mne velice rmoutilo.

Můj kůň sklopil hlavu; učinil jsem jak on a zamyslil jsem se. Poprvé ptal jsem se sama sebe, kam jedu. Nevěděl jsem toho; leč to mne dlouho netrápilo, neboť věděl jsem jistě, kde je můj pluk, tam že jest moje povinnost. A tak rozhostil se brzy v srdci mém úplný klid a já děkoval jej tajemné síle povinnosti, která činí takové divy. Hleděl jsem si to vysvětlit. Viděl jsem, jak mladí i staří snášejí vesele obtíže neslýchané a jak lidé, kteří mohli žíti šťastně a spokojeně, dávají rytířsky v sázku jistou budoucnost, a vida toto vše spokojil jsem se jako člověk, který nemůže v ničem zadati své cti, a pochopil jsem, že odříkání jest mnohem snadnější a běžnější, nežli se obyčejně za to má.

Tázal jsem se, zdali odříkání se sebe není cit nám vrozený; co jest ta potřeba poslouchati a složiti vůli svou v ruce jiných jako věc těžkou a nepohodlnou, odkud vyplývá to tajuplné štěstí zbaviti se toho břemene, a odkud to, že lidská pýcha proti tomu nikdy se nevzpouzela. Viděl jsem, jak tento tajemný pud víže na všech stranách národy v mohutné svazky, ale neviděl jsem nikde tak úplné a hrozné odříkání se všeho: svých skutků, slov, tužeb a skoro všech myšlenek jako u vojska. Viděl jsem, že odpor jest všude možný a obyčejný: tak u občana, jehož poslušnost moudrá a rozumná zkouší vše a může se vždy zastaviti. Viděl jsem, že i něžná oddanost ženy končí tam, kde počíná se jí poroučeti hřích a že zákon se jí ujímá; ale poslušnost vojáka trpná i činná najednou, která dostává rozkazy a železně je plní, ta raní očima zavřenýma jako antický osud! Sledoval jsem ve všech možných konsekvencích toto odříkání se vojáka bez odporu, bez podmínek, vedoucí často až k činům děsným. V těchto myšlenkách nechal jsem koně jeti jak se mu líbilo a díval jsem se časem na hodinky; neboť stále viděl jsem před sebou jen tu silnici bez stromů, bez domů, která jako veliká žlutá rýha na šedém plátně táhla se plání až k obzoru. Někdy tato bahnitá rýha splynula s bahnitou zemí, která ji obkličovala, a když v sporém světle zaleskla se tato smutná planina, viděl jsem se uprostřed celého moře kalu a hlíny.

Zkoumaje pozorně toto žluté bahno silnice pozoroval jsem asi na čtvrt míle v dáli malý, černý bod, který se pohyboval. To mne bavilo, že někoho uvidím. Nespustil jsem s toho očí. Viděl jsem, že tento černý bod šel jako já směrem k Lillu a že šel klikatě, což označovalo namáhavou chůzi. Urychlil jsem krok a urazil hezký kus cesty k tomu předmětu, jenž se zatím trochu prodloužil a zrostl před mým zrakem. Na pevnější půdě dal jsem se opět v cval a začal jsem rozeznávati jakýsi malý, černý povoz. Měl jsem hlad a doufal jsem, že je to vozík markytánky, a považuje svého koně za loď vesloval jsem ze všech sil, aby doplul k tomu blaženému ostrovu v onom moři, kam se bořil často až po břicho.

Asi na sto kroků rozeznával jsem jasně malý vozík z bílého dřeva, pokrytý třemi obruči a černým voskovaným plátnem. Podobal se trochu kolébce na dvou kolách. Kola bořila se do bláta až k osám a malý mezek, jenž táhl, byl namahavě veden mužem, který šel pěšky a držel uzdu. Přiblížil jsem se k němu a prohlížel jsem jej bedlivě.

Byl to asi padesátník s bílými kníry, velký a silný, s nahrbenými zády jako staří důstojníci pěchoty, již nosívali torbu; měl také jejich uniformu a pod jeho modrým, krátkým, ošumělým pláštěm zahledl jsem epolety plukovníka. Měl obličej osmahlý ale dobrý, jakých množství bývá ve vojště. Prohlížel mne se strany zpod velkého, šedého obočí a pomalu vytáhl z vozíku pušku, jíž se ozbrojil a přešel na druhou stranu svého mezka jako za hradbu. Jakmile jsem uzřel jeho bílou kokardu, ukázal jsem jen rukáv svého červeného kabátu a on zastrčil zase pušku do vozíka.

— A to je něco jiného, pravil ke mně; myslil jsem, že jste jeden z těch králíků, jenž běží za námi. Chcete si trochu připít?

— Milerád, řekl jsem přikročiv blíže, nepil jsem již čtyryadvacet hodin.

Měl zavěšený na řemeně kolem krku kokosový ořech, velmi pěkně na způsob lahve řezaný se stříbrným hrdlem, na kterém, jak se zdálo, dosti sobě zakládal, podal mi jej a já se napil s velkou chutí trochu špatného, bílého vína a vrátil jsem mu jej.

— Na zdraví krále, připijel; jmenoval mne důstojníkem čestné legie, a proto sluší se, abych jej vyprovodil až na hranice. A poněvadž mimo své epolety nemám ničeho, dostihnu svůj pluk, toť má povinnost. Pravil to zticha jako pro sebe; pohnal opět svého malého mezka a připomenul, že nemáme mnoho času nazbyt. Já byl téhož smýšlení a jel jsem na dva kroky od něho. Pozoroval jsem jej stále, ale neptal jsem se na nic, neboť indiskretní žvastavost mojich soudruhů se mi velice protivila. Jeli jsme beze slova skoro asi čtvrt míle. Když se pak zastavil, by popřál odpočinku svému mezku, zastavil jsem se i já a pokoušel jsem se vymačkati vodu, jež naplňovala mé boty, takže jsem měl nohy jako ve dvou nádržkách.

— Vaše boty se vám začínají lepit k nohoum, pravil.

— Nezul jsem jich už čtyry noci, odpověděl jsem.

— Ah! Za týden si toho už nevšimnete, odvětil hlasem chraptivým. Je to dobrota býti sám za našich časů. Víte, co mám ve voze?

— Ne, pravil jsem.

— Ženu.

— Tak, řekl jsem zcela klidně, aniž bych se příliš divil a jel jsem zvolna dále. Jel za mnou.

— Tato špatná kára nestála mne tak mnoho, začal poznovu, ani mezek, ale to je také vše, čeho potřebuju; ta cesta nebere konce.

Nabídl jsem mu, je-li umdlen, aby si sedl na mého koně, a poněvadž jsem s ním mluvil jen vážně a nesmál se jeho vozu, čehož se patrně obával, přijal hned mé nabídnutí a blíže se k mému třemeni poklepal mi na koleno a pravil: — Tak, vy jste dobrý hoch, ačkoliv jste u Červených.

Cítil jsem v trpkém jeho přízvuku, jímž označoval čtyry Červené pluky, mnoholi předsudků a nepřátelství vštípily vojsku přepych a hodnosti důstojnických těchto sborů.

— Nemohu užit vašeho nabídnutí, poněvadž neumím jezdit na koni, není to má věc.

— Ale, dovolte, plukovníku, vyšší důstojníci jako vy, mají umět jezdit.

— Ah! jednou do roka při prohlídce a to si ještě koně najmou. Já byl vždy na moři a pak jsem byl u pěchoty. Jezdit neumím.

Popošel asi dvacet kroků a oblížel se po mně, jakoby čekal, že se něco zeptám; když jsem však toho neučinil, pokračoval:

— Vy nejste pranic zvědav; tomu ku příkladu, co zde povídám, měl byste se divit.

— Divím se tomu poněkud, pravil jsem klidně.

— Ale kdybych vám vypravoval, jak jsem opustil moře, viděli bychom.

— Nu tedy vypravujte, odvětil jsem. Vás to zahřeje a já zapomenu při tom, že mi teče voda po zádech až na paty.

Dobrý ten plukovník chystal se k tomu s radostí dětinskou. Narovnal si čáku potaženou voskovaným plátnem a škubl ramenem jako pěšák, když si chce narovnat torbu, aby si ulehčil. Kdo nesloužil u pěchoty, neumí si to představit. Je to zvyk starých vojáků, který podrží i když se stanou důstojníky. Po křečovitém tomto posuňku napil se znova ze svého kokosu, pobodl svého mezka a počal vypravovati:

Historie červené pečeti.

— Nejprvé vám povím, milý hochu, že jsem se narodil v Brestu. Můj otec byl vojákem a tak trávil jsem první leta mezi vojáky. Ale já miloval moře a jednou v noci, když jsem byl na prázdninách v Brestu, ukryl jsem se dole na jedné lodi, která plula do Indie; nikdo si mne nevšiml až když jsme přišli na šíré moře, a kapitán mne udělal raději plavčíkem, nežli by mne byl hodil do moře. Když přišla revoluce, postupoval jsem a brzy stal jsem se kapitánem malé, dosti hezké obchodní lodě. Tehdáž bylo tomu již patnáct let, co jsem bloudil po moři. A když bývalá marina královská, — stará, dobrá to marina! ztratila pojednou všecky důstojníky, vybírali kapitány z lodí obchodních. Kolikráte měl jsem také co dělat s korsary, ale o těch později. Tehdáž svěřili mi velitelství válečného korábu, jmenem M a r a t.

Bylo to 28. fructidoru 1797, když jsem dostal rozkaz odplouti do Cayenne. Měl jsem tam odvézti šedesát vojáků a jednoho vypovězence, který jediný zbyl ze sto osmdesáti tří ubohých kollegů svých, které odvezla fregata D é c a d e několik dní před tím. Měl jsem nařízeno zacházeti s ním co možná šetrně a v listě direktoria byl ještě list druhý, opatřený třemi červenými pečetěmi, mezi nimiž byla jedna zvláště veliká. Tento list nesměl jsem otevříti dříve až za prvním stupněm zeměpisné šířky a mezi dvácátým sedmým a osmým zeměpisné délky, totiž až na rovníku.

Velký tento list byl docela zvláštní. Byl dlouhý a zalepený tak těsně, že jsem nemohl čísti ani v rozích ani skrze obálku. Nejsem tak pověrčivý, ale toho listu jsem se bál. Položil jsem jej ve své kabíně pod sklo špatné anglické pendule, která visela nad mým ložem. Toto lože bylo pravým námořnickým pelechem, jak je dojista znáte. Ale já nevím, co to mluvím: vám je sotva šestnáct let, vy jste to jakživ neviděl. Komnata královny nemůže býti věru tak krásně zřízená jako pokojík námořníka; každá věc má své místečko a svůj hřebík. Loď se může houpat jak chce, a nic se nehne s místa. Nábytek zřízen jest dle podoby lodě a oné světničky, v které člověk bydlí. Mým ložem byl vlastně kufr. Když se otevřel, spal jsem v něm; když se zavřel, sloužil mi za pohovku, kde jsem kouříval svou dýmku. Někdy byl také mým stolem; přistavěl jsem k němu dva malé soudky, posadil se na ně a bylo také dobře. Podlahu jsem měl voskovanou a vyhlazenou, že se leskla jako zrcadlo! O, to byla krása! A vůbec celá moje loď byla velmi pěkná. Mívali jsme tam někdy roztomilé chvíle a cesta začala tenkráte dosti příjemně, kdyby nebylo toho . . . Ale až k tomu přijdu.

Měli jsme příznivý severovýchodní vítr a já právě ukládal onen list pod sklo mých hodin, když můj deportovaný vstoupil do mého pokoje. Za ruku vedl hezounké asi sedmnáctileté dítě. Jemu bylo devatenáct, jak mi sám vypravoval; byl to hezký hoch, ačkoliv trochu bledý a příliš bílé pleti na muže. Ale byl to přece muž a to muž statečný, který se v těžkých chvílích držel lépe nežli by jiní daleko starší byli dovedli; uvidíte sám. Vedl si mladou svoji ženušku; byla svěží a veselá jako dítě. Byli oba jako dvě hrdličky. Pozoroval jsem je s potěšením a přivítal jsem je.

— Nu dobrá, děti! jdete navštivit starého kapitána, to je hezké od vás. Vezu vás trochu daleko; ale tím líp, aspoň se líp poznáme. Je mi líto, že jsem bez kabátu — madame odpustí; — ale to je tím, že tam chci schovat ten prožluklý list. Nechtěli byste mi trochu pomoci?

Byly to opravdu dobré děti. Mladý manžel vzal kladivo a mladá jeho žena hřebíky a podávali mi oboje, jak jsem si přál; při tom volala: „víc v pravo, v levo! kapitáne!“ a smála se, že se mi hodiny začaly houpat. Jakobych ji slyšel, jak volá: v levo, v pravo! kapitáne! A smála se mi neustále. — „Počkejte vy diblíku, však já budu na vás žalovat vašemu manželi,“ hrozíval jsem jí. Ona skočila mu na šíji a zlíbala ho. Oba byli tak roztomilí, že jsme se velmi snadno sblížili. Brzy stali jsme se dobrými přátely. Byla to krásná cesta. Poněvadž jsem neměl na celé lodi nikoho leč samé černochy, zval jsem každý den oba mladé manžele k obědu. Jejich společnost byla mi velice příjemná. Když jsme snědli suchary i rybu, seděli oba spolu a dívali se na sebe jakoby se viděli poprvé. Já smával se z celého srdce a škádlil jsem je všemožně. Oni smáli se se mnou. Věřte, že byste se byl také smál, kdybyste nás tři byl viděl pohromadě, jako tři blázny, kteří nevědí, čemu se smějí. Byla to rozkoš, jak se milovali! Všude byli šťastni a spokojeni; co jsem jim dal, vše jim chutnalo. Ovšem že měli denní svou potravu, jako všickni ostatní; někdy ale když se mnou obědvali, přidal jsem jim skleničku švédské pálenky, ale jen malou, abych nezadal své hodnosti. Spávali v jednom hamaku a kutáleli se tam jako ty dvé hrušky, co mám zde v tom mokrém šátku. A přec byli veseli a spokojeni. Já se choval jako vy, já se jich na nic neptal. A co mi bylo po jejich jméně a jejich záležitostech, mně, který se toulal celý čas na moři? Vezl jsem je na druhý břeh, jako dva rozkošné, rajské ptáky.

(Pokračování.)

*

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Bylo rozkošné letní jitro; vzduch byl svěží a vonný a se všech stran zazníval ševel ptáků. Mlčky ubírali jsme se týmže směrem, kterým jsem byl přišel, a takměř po čtvrt hodiny jsme nepromluvili. Smidarský byl dle všeho zahloubán v myšlenky, já pak ho nechtěl vyrušiti, čekaje, až počne mluviti sám.

„Čítáš někdy romány?“ optal se posléze s úsměšným přízvukem.

„Nečetl jsem román už přes deset roků,“ odpověděl jsem.

„Škoda!“ dí přítel. „Míním však tak zvané dobré romány, které se mi v poslední době zprotivily.“

„Jak to myslíš?“ ptám se.

„Míním romány se vší možnou rafinerií ducha sosnované a v ohledu stylistickém bezvadné, romány totiž, v kterýchž jest dle esthetického receptu vše náležitě odůvodněno, v nichž činí se pravdě a skutečnosti vůbec třeba i násilí, jen aby byla zachráněna tak zvaná „poetická spravedlnost . . .“

„Ale jak přicházíš na romány?“ přerušuju přítele

„Zcela prostě. Či nemám ti vypravovat o Kotovicovi? Tenť byl právě člověkem, kteréhož by musil každý opravdový romanopisec dříve „upravit“, než by se odvážil předvésti jej „svým laskavým čtenářům“. Neznámť, věř mi, nesympatičtějšího, ba odpornějšího člověka, než byl Kotovic . . .“

„A kdy a kde jsi se s ním setkal?“

„Minulou neděli k večeru na téže silnici, kterouž jsi byl včera vyšel z Brna. Seděl na hromádce kamení. Šat jeho byl sešlý, on sám zdál se býti k smrti zemdlen. Poznal jsem jej na první pohled a zůstav několik kroků od něho státi pozoroval jsem jej. Chvíli seděl bez pohnutí; na to zastřel si tvář oběma dlaněmi a zdálo se mi, že pláče . . . Pronesl jsem jeho jméno. On vztýčil prudce hlavu a zadíval se upřeně na mne; ale nepoznal mne.

„Což pak mne více neznáš, Kotovici?“ pravil jsem vlídně popojda k němu. „Já jsem Smidarský . . .“

„Smidarský!“ vzkřikl Kotovic vyskočiv jako jaguar. „Smidarský — Smidarský —“ opakoval dutým hlasem jako ve snu.

Pozoroval jsem, že má plné oči slzí a že jest v nejvyšší míře rozčilen. Díval se mi ve tvář tak upřeně a zkoumavě, jako by na tom, jsem-li Smidarským skutečně, závisela jeho spása. Opakoval jsem tudíž, že jsem opravdu starým jeho přítelem, načež mi Kotovic s výkřikem radosti padl kolem krku a počal mne líbati.

„Ach bože, bože!“ vzlykal přitlumeným hlasem. „Spíše bych se byl zázraku nadál, než že se zde s tebou setkám . . . Byltě jsem už skoro přesvědčen, že své kosti do Prahy nedovleku a z nenadání setkávám se s tebou . . . Ani bys neuvěřil, jak mi je! . . . Jsemť celý týden na cestě . . . Konámť pouť nejsvízelnější . . . Bez groše a pěšky putuju z Bukoviny ku Praze . . . Jsem churav, k smrti unaven a sotva už se vleku . . . Tři dni jsem neměl sousta v ústech . . .“

„Probůh, co se s tebou dělo?“ tážu se odstrčiv Kotovice mírně od sebe.

„Pranic zvláštního,“ odpověděl on; „byl jsem prostě nešťasten jako tisíce jiných lidí; měl jsem bídu a když pak jsem se domohl aspoň skrovňoučkého hnízdečka — byltě jsem hajným na jednom z bukovinských panství knížete Esterhazyho — byl jsem po nějaký čas skoro až šťastným. Netrpěl jsem aspoň hladu, a nežádaje od světa ničeho nebyl jsem mu také ničím povinen. Však před nějakým časem bylo panství prodáno a nový vlastník mne prostě propustil . . .“

Vše to vypravoval Kotovic s takovým chvatem, jako by se obával, že mu v několika minutách dojde dech a že mi nebude moci všechno vypovědít.

Pověděl jsem mu, že i mně se nevedlo po celou tu dobu, co jsme se neviděli, příliš skvěle, nicméně nyní že jsem faktorem v jedné z menších knihtiskáren brněnských a tudíž že může u mne nějaký čas pobyti než se zotaví k další cestě ku Praze.

Kotovic stiskl mi vděčně ruku, načež jsme šli spolu do města. Věda, že je hladov a nemaje doma ničeho k jídlu vyzval jsem jej, aby se mnou zašel do nějaké hospůdky. Uposlechl a teprv zde mi vypravoval obšírněji o svém posavadním životě.“

Smidarský ve svém vypravování ustál a několik minut ubírali jsme se mlčky podle sebe dále.

„Promiň,“ počal po chvíli, „že tě ušetřím opakováním životopisu Kotovicova. Znáš život můj aspoň v nejhrubších obrysech a přimyslíš-li si k tomu, že byl Kotovic nešťastnější mne, víš vše. Na podrobnostech, které bývají v takových případech podobny, nezáleží. Však k věci! Seděl jsem s Kotovicem v hospůdce skoro po tři hodiny. Kotovic, ačkoliv hladov, pojedl jen něco málo; za to tím více pil. Zdáloť se, že byl více žíznil než hladověl; za nedlouho počal zmateně mluviti a později i bláboliti. Byl už večer. Vyzval jsem jej, aby šel se mnou domů. Chtěl vstáti, ale zavrávoral. Poznav, že jej pěšky domů nedostanu, vyzval jsem jej, aby chvíli počkal, že dojdu pro povoz. Uposlechl a já zaplativ řád odešel jsem. Když však jsem se vrátil, nebylo už Kotovice v hospůdce, a hostinský, jenž mne znal, vypravoval mi, že čekal Kotovic jen asi deset minut, na to že se vzchopil a vrávoraje odešel. Vyrazil jsem z hospůdky, abych jej vypátral; ale teprv asi po dvou hodinách jsem se dozvěděl, že je Kotovic — zatčen. Policejní hlídka byla jej nalezla na ulici ležet a dovlekla jej na strážnici. Pospíšil jsem tam a žádal za vydání přítele; ale žádosti mé nebylo vyhověno. Odebral jsem se tedy domů a druhého dne časně z rána pospíšil jsem poznovu na strážnici, kde mi zvěstováno, že je Kotovic — mrtev. Byl prý uvězněn ještě s dvěma opilci a z rána prý nalezen — oběšen . . . Můžeš si pomyslit, co se dělo v mé duši. Vyrazil jsem ze strážnice takořka beze smyslů a poprvé v životě mém ozval

se v duši mé děsný démon pomsty. Přiznám se ti, že mám na dělnictvo brněnské velký vliv a že slov mých bylo vždy dbáno. Tentokráte však jsem se na dělnictvu a lidu brněnském prohřešil. Mou duší vířily hněv, lítost a pomstylačnost; moje i Kotovicovo utrpení dohnalo mne ke skutku, jehož bych se byl v normálních poměrech nikdy nedopustil: pronesl jsem v kruhu několika známých domněnku, že byl — Kotovic oběšen policisty . . . Účinek i následky těchto mých několika slov znáš. Bylo mi věřeno a pověst ta rozletěla se po městě. Lid se počal jitřiti, až došlo ku krvavé srážce s vojskem . . . Zároveň také pochopíš, proč jsem se o dnešní noční poradě tak vytrvale opíral každému dalšímu brannému odporu."

Smidarský umlkl a mávnuv rukou před sebe připomenul:

„Viz! Tamo je už Brno! Musíme se rozloučiti."

Pohlednuv v stranu, kam byl přítel ukázal, spatřil jsem v dáli asi půl druhé hodiny cesty skutečně mlhavé obrysy města a pochopiv dle toho, co mi byl Smidarský vypravoval, že bude dobře, když se rozloučíme, zastavil jsem se. Smidarský učinil po mém příkladu a pověděv mi, kde bydlí, vyzval mne, bych jej k večeru navštívil. Slíbil jsem.

„Jen za jedno tě ještě prosím," pravil jsem podávaje mu ruku; „nemohl bys mi říci něco bližšího o dítěti . . ."

„Míníš — ještěrku?" odvětil Smidarský a tvář jeho přeletl trpký úsměv.

Přisvědčil jsem.

„Nevím o ní," pravil pak přítel, „nic více než co jsem ti už pověděl. Nevím, proč a kam zmizela . . . Ale cosi snad tě aspoň částečně uspokojí. Mám její fotografii a prosím tě, kdybys ji snad někdy podle podoby té někde poznal, neopomiň mi bez odkladu telegrafovati."

Mezi tím sáhl do postranní kapsy v kabátě, vyňal tobolku a z této fotografii visitkového formátu. Chvíli se na ni díval, pak mi ji podal. Sotva však jsem na fotografii pohledl, zmocnil se mne zvláštní pocit. Zdáloť se mi, že jsem tvář dítěte toho už viděl a mimo nadání jsem se také skoro současně upamatoval kde. Chtěl jsem zvolati: „Vždyť ji znám a vím, kde je!" ale připamatovav si Smidarského vášnivou příchylnost k dítěti tomu mlčel jsem — bylať to tatáž dívka, kterouž jsem byl spatřil před několika měsíci v hospůdce na Františku a jejíž tvář jsem si byl teprv nyní, když jsem se díval na fotografii, znova připamatoval.

Mlčení mé bylo Smidarskému nápadné a možná, že by se mne byl optal na příčinu; leč v témže okamžiku objevila se na silnici proti nám hulánská hlídka. Smidarský podav a stisknuv mi na rozloučenou ruku zabočil na postranní stezku vedoucí do polí, já pak ubíral se klidně po silnici dále k Brnu.

Byl jsem poněkud unaven a zároveň rozčilen. A teprv nyní, když jsem byl samoten, připomenul jsem si referentskou svou povinnost, kterouž jsem byl nočním dobrodružstvím úplně zanedbal. Zrychlil jsem krok, ale přece trvalo to dosti dlouho než jsem potkal hulánskou hlídku, která byla Smidarského přiměla k tomu, že odskočil od hlavní silnice. Domníval jsem se, že mne hlídka zastaví a bude se vyptávati, odkud a kam; ale hlídka si mne ani nevšimla, z čehož jsem soudil, že panuje v Brně úplný poklid.

Posléze dorazil jsem do města a první moje cesta vedla mne zase k dopisovateli našeho listu, abych se poptal, co se bylo za mé nepřítomnosti přihodilo, a mohl své referentské povinnosti zadost učiniti. Jelikož však se nebylo praničeho nového stalo, musil jsem se spokojiti přátelským přivítáním a takovým též pohostěním. Asi k desáté hodině však došel pod adresou hostitelovou z Prahy lakonický telegram, abych se hned vrátil. Nezbylo než uposlechnouti a za nedlouho odebral jsem se na nádraží.

Město jevilo pošud týž ráz, jako když jsem byl přijel. V každé ulici potkal jsem vojenskou hlídku; v mnohých ulicích tábořilo vojsko pod širým nebem nebo v průjezdech a na dvorech domů; ale přes to vše dostal jsem se na nádraží, aniž by si mne byl kdo povšimnul.

Na nádraží bylo plno vojska, pěchoty i hulánů. Pěchota měla své pušky v pyramidách na peronu, jízda pak své koně u skladu; jinak bylo vojsko pohotově a mohlo se každým okamžikem dáti na pochod.

Jelikož vlak od Vídně musil už přijeti za několik minut — signál u posledního strážního domku byl už dán — přecházel jsem chvíli podle trati. Z nenadání jsem cítil, že mi někdo položil ruku na pravé rameno a pronesl přitlumeným hlasem slovo: „Kamaráde!"

Ohledna se spatřil jsem rytmistra od hulánů. Byl to na pohled asi čtyřicátník. Bezvousá tvář, vysedlé lícní kosti, černý, poněkud již prošedivělý vlas, úzký ret hoření a neobyčejně odulý ret dolení nebyly právě známky sličnosti; ale přece jevila se v celém vzezření důstojníkově neobyčejná jistota a elegance, tak že i jízlivý úsměv, jenž pohrával kolem jeho rtů, nepůsobil na mne právě odporně.

„Račte prominout," pravil jsem zdvořile; „nemámť čest . . ."

„Což pak mne vskutku nepoznáváš?" tázal se důstojník důvěrně.

„Nemohu se upamatovat," dím marně se namáhaje, abych si připomenul, zdali a kde jsem tuto fysiognomii už viděl.

„Pomohu tvé paměti jediným slovem," pravil důstojník, — „jsem Nadasdi!"

„Nadasdi!?" zvolal jsem překvapen; ale hlas můj byl přehlušen pronikavým zapísknutím lokomotivy vlaku, jenž právě vjížděl do nádraží.

„Byl jsem sem komandován k utlumení nepokojů a zalíbilo se mi tu v takové míře, že se odtud více nehnu," počal Nadasdi; „ale u všech všudy, co dělo se s tebou po celou tu dobu, co jsme se neviděli?"

Pověděl jsem ve stručnosti, čeho si přál věděti.

„Proklatý svět!" zahuboval Nadasdi, když jsem skončil; ale hned na to dodal: „Mně naopak dařilo se obstojně. Nečinil jsem na život a společnost žádných nároků a ony mi byly přátelsky nakloněny. Žil jsem, poněvadž jsem nebyl mrtev — nestaral jsem se o nic,

než o zábavu a ukrácení dlouhé chvíle, a tak uplynulo, aniž bych se byl nadál, několik roků. Pozoruju, že stárnu, a že počínám býti syt štrapacemi a vojenskou supernací. A proto budu co nejdříve kvitovat."

„A co počneš?" optal jsem se.

Nadasdi chtěl odpovědít, ale zvonek nádražní, jenž právě zazněl podruhé, upoutal jeho pozornost.

„Musíš odejet bez odkladu?" otázal se.

„Musím," odpověděl jsem.

„A přijedeš sem brzo?"

„Nevím; pochybuju."

„A soudíš, že by bylo dobře, kdybych se zde usadil?"

Chtěl jsem odpovědít; leč jeden z nádražních úřadníků mne upozornil, že je čas vsedati. Uposlechl jsem, a Nadasdi doprovodil mne až k vagonu. Vstoupil jsem do vagonu, Nadasdi zůstal státi u dvířek, jež konduktor přirazil.

„Co soudíš, mám kvitovat a zůstat zde?" optal se Nadasdi ještě jednou.

„Nemohu ti říci nic podstatného; ale Smidarský ti poví —"

„Smidarský zde?!" zvolal Nadasdi překvapen. „A kde bydlí — rci!"

Pověděl jsem mu byt a nahnuv se z okna zašeptal jsem, že musí se Nadasdi ptáti na Korefa.

„Toť vskutku romantické!" podotknul Nadasdi, „Smidarský tedy svou romantickou povahu ani po letech nezapřel."

„Poví ti také příčinu, až se s ním sejdeš," pravil jsem.

V tom zazněl nádražní zvonek po třetí.

„Také o Kotovicovi ti poví," pokračoval jsem.

„I Kotovic zde?!" zvolal Nadasdi. „Nu, v tomto případu nemohu jinak než zde zůstat."

„Kotovic však je mrtev," dím.

„Jen když tu mám Smidarského, kterýž byl z nás ze všech největší talent organisatorský. Bez něho bych se nesměl ani odvážit . . ."

V tom zapískla lokomotiva a vlak se hnul.

„S bohem!" zvolal Nadasdi. „Na shledanou!"

„Jen slovo ještě," volám z okna vagonu. „Co zamýšlíš zde podniknout?"

„Zřídím společně se Smidarským velký nějaký průmyslový závod," odpověděl Nadasdi, „a v brzku se přesvědčíš, že naše mladistvé sny o reformě společnosti . . ."

Více jsem neslyšel . . .

„S bohem!" vzkřikl jsem ještě naposledy z okna a za několik okamžiků byl vlak mimo nádraží . . .

* * *

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Z knihy „Živá slova".

Od *Sofie Podlipské.*

Němá tvář.

Drahý, ubohý Hektore, jak se to na mne díváš s výrazem vděčnosti nevím zač, s vlídností prosebnou aniž vím, zač mne prosíš? A tak bolně při tom vypadáš jako bys chtěl říci: „O, co bych za to dal, abys mi člověče rozuměl." Ubohý věrný pse, němá tváři! Můžeš-li ty mně rozumět?

O jak se zmítáš radostí při mém pohnutém pohledu. Není pochyby, ty rozumíš slze v mém oku, jež na tebe skanula. A ty skoky, mluvím-li k tobě, ta vášnivá přítulnost, hladím-li tvou velkou hlavu! Vděčná ty duše! Věř, že tě v úctě mám. Žádný člověk není schopen tvé věrnosti, oddanosti, tvé obětivosti, tvého dokonalého přátelství. Mně nejsi němou tváří. A cítíš-li přece s bolestí své nevyslovené city, kterak těžce nazpět na srdce ti padají, věz, že se ti rovnám. Též já jsem němá tvář jako ty, tvore zneužívaný.

Ty pohřešuješ mluvy úlevu, požehnání, bohatství, moc a slávu. Já slova mám, o Hektore, ale v nich není celá mluva lidstva. Vlny hudby proudí našimi dušemi a mluví, zpívají, jásají, hřímají, žalují hlasem nesmírným.

Já naslouchám a ústa má jsou zapečetěna, já cítím to, co jen hudbou lze vyslovit, a musím mlčet jako ty, věrná tváři. Má ruka drží pero a klade slova na listy, jež v dálku je roznášejí, kam hlas můj nestačí, ale v těchto písmenech není celé písmo lidstva. Jeť písmo tvarů, črtů a barev, v němž vysloveno více než slovem říci lze. V něm mluví samo oko, ten boží paprslek světla duševního, a píše velkostí, světlem a stínem, mluví života výrazem. Já dívám se a má ústa jsou zapečetěna, cítím, co jen obrazem lze vyslovit, a musím mlčeti jako ty, němá tváři.

A promluvím-li hlasem neb písmem, tou mluvou, jež mi byla darována, jsem ještě němá a nikdy nepovím vše, co vysloviti se dá. Často je moje mluva mlčením a výraz tvého bolného oka padá mi na srdce, o němá tváři!

Ale tu vzpomínám, že pro mne nejsi němý, ani pro toho, kdo ti rozumí a do každé duše s láskou se sklání. Vyjasni oko, Hektore, odvolávám slavně: „My nejsme němou tváří."

Máme-li jen co vyslovit, nestarejme se, bude-li nám porozuměno. V citu i myšlénce je samý pramen mluvy. Rozproudí-li se v široké řeky, jež vlastní svůj původ ztrativše rmutem přetékají a líně se zastavují, mohou mluviti sebe obšírněji, m l u v y v n i c h n e n í.

Srdce a duch však mluví třebas z němé tváře.

Pohádky malého Jarouška.

Sedáváme-li spolu na trávníku v lese, můj malý Jaroušku, pod krovem stromů, jež pamatují více jar než my oba dohromady, dějí se s námi věci přepodivné.

Ty pravíš s úsměvem svým sladkým: „Povídej něco, rozmilá teto," a já nerozmýšlejíc se už tvé přání plním, dítě zbožňované.

A hle, tu otevírá se tvé velké, černé, hluboké dětské oko a mně je branou kouzelnou, kudy vcházím do celé věčnosti světů.

Ty sleduješ nit mého vypravování s udivením a radostí. Neb mladý duch tvůj chce ku předu a vítá každou novou cestu a cokoli zachytí z mých upomínek, z mé zkušenosti a obraznosti, vše je mu přechodem v nový svět obnovujícího se žití. Já ptám se v duchu: Dítě rajské, odkud jsi přišlo? Odkud neseš své otázky, své dětské touhy a lidské už žádosti? Čím to, že je ti vše tak povědomé, že hned vše chápeš, co jen nalezáš? Odkud tvá příbuznost a láska k tvorům těm

a těm? Kdo naučil tě tomu kroku? Kdo onomu úsměvu? Kdo vnuknul ti, abys mým bájkám rozuměl?

A ty tleskáš ručinkama a těšíš se mému vypravování a neptáš se, odkud jsem a odkud to mám. Myslíš, že mne dávno znáš. A do všeho, co ti pravím, vrháš se jako plavec do proudu. Jsi laní, vlaštovkou, koníkem i holoubkem mého vypravování. Jsi tím chlapečkem mých smyšlených osudů i starou jeho babičkou, mráčkem na nebi i vlnou v jezeře. A vracíš-li se ve skutečnost z mých bájek, je to jen zastávkou, kterou co možná skrátíš a opět žiješ ve hraní a ve přetvořování všeho, co je kolem tebe, a v tom sebe samého.

Jak vesele šplouchá tvůj mladý svěží duch u samého pramene dětství! Jak šťasten, kdo se umí dětstvím napojit v dobách, kde život rmutem obtěžkán těžce se proudí a děsně se rozvodňuje.

Tu vzpomene na dílo přírody a diviti se nepřestane. Vidí, jak každý den života našeho proměnu nám chystá do oborů nových, jak spěcháme z bájky do bájky hledajíce v každé novou pravdu.

A ty dítě, jehož hvězdné očko mi otevřelo průhled do těchto končin, vzpomeň někdy, až sám už mysliti budeš, na bohatou nepřehlednou řadu přetvořování.

Hle, čím procházíš nyní už denně a čím ještě projdeš.

Ach dítě mé, člověk bývá netvorem i divou zvěří a zase zkrotne a prchá co plachá laň.

Mladík sní někdy o klidu stáří a bloudí co unavený stařec životem, stařec pozdvihne hlavu často s touhou dětskou ku hvězdám.

Ty blouzníš o tom, že jsi hrdinou ve svých drobounkých střevíčkách a hrdina vrhá se o samotě tváří na zem a vyznává se, že je dítětem.

Tvůj duch a můj se křižují na svých cestách. Tvůj, dítě, jde ku předu po stezičkách mých povídek a můj jde nazpátek k pramenům ducha tvého. Ty oddáváš se metamorfosám toho, co znám a myslím, já hloubám se v metamorfosy toho co jsi a sníš. Vítejme se, dítě, na těch křižovatkách, usmívejme se na sebe pod krovem stromů, jež více jar než my oba pamatujeme. Divme se spolu, ty svěží kvítečko, co jeden v druhém nalezáme a kam nás to převádí.

Sopečnatá půda.

Ještě nevychladla lava a záplava popele z jícnu sopky vychrlena, jež pohltila člověka, jeho obydlí i jeho práci a hle, tu stěhuje se zas ubohá rodina za rodinou na stráně sopky, usazuje se na té zrádné, nemilosrdné půdě a odevzdává jí sebe a vše co má, na milost i nemilost.

Nedivím se tomu. Jeť pouť životem také jen poutí kolem jícnů sopečných, a kde se usazujeme se svou spokojeností a radostí, tam můžeme každé chvíle očekávat, že nás a vše, co nám patří, výbuch pohltí.

A naše nitro, není-li také sopkou, jejížto výbuchy všecko požehnání naše zahlazují často rázem?

Jsou lidé, jejichžto bytost zvláště sopečnaté půdě se podobá. Se strachem blíží se jim člověk, mžikem je výbuchem ohromen.

Jsou lidé, kteří svou vnitřní sopku zaházeli a ucpali, aby se neštěstí nestalo. Avšak nadarmo, výheň tím není udušena. Časem vypukne neštěstí přece.

Jsou lidé vyhaslými sopkami, u kterých není žádného nebezpečí více, jejichžto pošmurná čela a vrstvy popele v srdci jen na minulé výbuchy pamatují.

A pak jsou mezi lidmi také sopky takové, z nichžto šlehají jen čisté plameny nadšení k nebesům a z jejichžto srdce prýští prameny vřelé, léčivé síly.

Na této sopečnaté půdě není nebezpečí. Tam lze sobě odpočinout od nebezpečí sopečnatého žití.

Mary Newtonova.

Pekelná vrata, skály Hell-gateské, jež zatarasovaly plavbu přístavu New-Yorského, byly rázem roztrhány 24. září 1876.

Přípravy k tomuto dílu trvaly sedm roků. Nevíme, kolik ruk bylo tím zaměstnáno v temnotách podzemních podkopáváním skalisk, vrtáním děr na spousty dynamitu, přípravou velkolepého aparatu, nevíme, co důmyslu starších zkušeností a nových kombinací bylo zahrnuto v díle mistrovském, řízeném generalem Newtonem.

Když velký okamžik se blížil, vzal Newton dvouletou dcerušku Mary na ruku, donesl ji k mosaznému knoflíku, který měl v moci své osudné pohnutí celé elektrické baterie, a položil ručku dítěte na knoflík.

Dítě ho stisklo, elektrická jiskra zapálila nastřádaný, moudře rozdělený dynamit a nová cesta byla ražena.

Dítě zajásalo radostí. Newtonovi zabušilo srdce.

Velké činy utíkávají se do rukou dítěte. Jediný okamžik je porodí.

Bleskem bývá vše hotovo.

Mezi chystáním bloudívá duch jako v labyrinthu. Ví jen, že musí ku předu buď jak buď.

Vejce.

Slunce vyšlo a dívalo se přes stromy na dvůr, který tím pohledem ve zlatě se stápěl.

Kohout chodil ve zlatě, slepice ve zlatě mžouraly hrabajíce jako vztekle po zrnkách, jež co zlatá zrnka se třpytila, a kvočna na vejcích byla zlatem zaplavena.

Odhodlala se vstáti s nich, aby se šla napít ve žlábku, kterým se prýštila zlatá voda, a slunce zatím pozlacovalo vejce, jež kvočna opustila.

Slunce usmálo se na ně a vypadalo samo jako velká nejkrásnější kraslice, jež kdy byla jemu na počest o pomlásce milému hochu od srdce darována.

Ta vejce zajímala slunce. Což bylo už vajec jeho teplem vylíhnuto od počátku světa! A jaká směs útvarů a bytostí vycházela a vychází z nich a konce to nebéře a udivení nad tím také nemá konce.

A slunce zatřáslo mladistvou zlatovlasou hlavou tak, že se všecko třpytilo zvýšeným leskem.

Neb nebeská ta hlava rozpomenula se, jak tehdáž zvědavostí a udivením ani zpamatovati se nemohla, když kolem ní její oběžnice se rozkutálely a obíhaly.

„Byla to obrovská vejce,“ slunce si povídalo. „Čekalo jsem, co se z nich vylíhne, ale přepodivných věcí dočkalo jsem se a vždy zvědavěji pohlížím na ten pestrý maškarní rej tvorů skrze nekonečné sloupoví věků.

Mými pohledy se to všecko vzbouzí, v nich raduje se to a vděčnost a láska odměňuje mne za to, že přeju životu.

I ten, kdo životu klne, přece pro mne má pohled jasnější a při svitu mém neklesá úplně v tůň svého zoufalství.

Neb třeba jemu život ničeho neposkytoval, přec on poskytuje životu bezděky byť ne lásku, aspoň vzpomínku a touhu.“

Tak slunce rozjímalo pozlacujíc vejce, k nimž kvočna se nevracela. Svítilo skrze jejich skořápku a pod skořápkou se to hýbalo a vzmáhalo.

Černá lesklá očka ssála dychtivě magické osvětlení, jež co rudá záře skrze skořápku se prodíralo.

Než kvočna se navrátila, vejce se proklobovala a malé, zvědavé, pololysé, polorozcuchané hlavičky vydíraly se ven.

Kvočna nejprvé se lekla.

„To že jsou moje děti?“ zvolala. „Nepoznávám jich. Ne, ne, to není moje krev.“

Chvějíc se blížila se jim a rozervána vnitřním bojem dívala se na ně dlouho.

Ale najednou chopila se jejího srdce láska neodolatelnou mocí a ona na mlaďátka zakdákala hlasem tak mocným, že se jí div věrná ňádra nerozskočila.

Neb takové zvířátko, jehož duševní žití jen v citu mateřském se soustředí, cítí hlas krve nejen pro svoje pískláko, ale i pro cizí mláď, jestliže vřelostí vlastní krve jich život vylákala, jestliže tlukot jejího srdce odpovídal prvnímu zabušení mladinkých ptačích srdéček.

Cítila se spřízněna s cizími maličkými svazkem samé přírody.

Svoje teplo, tu vnitřní vřelost má věrná kvočna bez toho od slunce, jako každá věc a každá bytost.

Ta vřelost je příbuzenským svazkem nás všech, kteří žijeme pod sluncem.

Kvočnina vylíhnutá mláď byla kachňátka.

Měly se dobře u kvočny a nikdy nedověděly se, že není jejich vlastní matkou.

Jen to bývalo divno, že vyrůstajíce jí nemohly rozumět a ona nemohla jich pochopit.

S úzkostí vídala je na vodu se odvažovat a s výčitkami vítávala je při návratu a jim zas bylo těžko, že je nikdo plavbě neučil; musily všecko samy pochytit. Plavat přece musily ať mluvila kvočna co mluvila, ať se dovolávala nejsvětějších citů úcty a poslušnosti dětské.

Příroda co mocnější matka rozkazovala zas jinak a jak jí se měly protivit?

Slunce na nebi smávalo se tomu všemu, jak jen kdy bohové na Olympu se smávali.

Vidělo ostatně mnoho podobného.

V témže dvoře vylíhla se zas kachně krůťátka.

Tu děly se opáčné rozbroje. Kachna honila své mladé do vody a ty se jí bály tak, že každou krůpěj deště odstonaly.

„Jaké mám to divné děti!“ zvolala kachna. „Já bývala jsem celá jiná. Utekla jsem matce kvočně, abych se mohla do vody ponořit!“

„Ta podložená vejce nadělají zmatku,“ pravilo slunce se smíchem.

Ale kdo podložil každému lidskému pokolení, každému rodu potomky rozličné?

Hle, jak se ty rozdíly vlní, jak směřuje každá bytost samostatně zcela jinam, než kam ji předkové vésti chtějí.

Jaké to bohatství, jaký to rozkvět a jak je plno nových zárodků života.

Těžko tomu rozumět, avšak vděčno v tom pátrat.

Nesnadno bývá v tom pomáhat, ale sladko podávat ruku všude a neunavně.

Vřelost od slunce sděděná je pokrevním svazkem všech mezi sebou.

— François Coppée vydal novou sbírku básní, nadepsanou „Les récits et les élégies“. Kniha ta obsahuje práce básníkovy od roku 1872 až po dnešní dobu a druží se již chronologicky k dvěma obsáhlým sbírkám jeho poesií, zahrnujících jeho produkci básnickou v letech 1864—1869 a 1869 až 1872. V rozvoji své individuality knihou touto Coppée neučinil krok ku předu, to jedině proto, že básnická bytost jeho zjevila se mohútně a hotově již v prvních sbírkách „Poëmes modernes a Reliquaire“. Obě struny lýry Coppéeovy, něžnost a neobyčejná přirozenost čisté lyriky, jakož i objektivnost epického vypravování zejména v líčení situací a problemů ryze moderních, jsou i v knize této důstojně vždy s novými odstíny výrazu a kresby zastoupeny. Knihu otevírá řada výpravných básní rázu polo historického a polo mythického, druhu tu, jejž stvořil a zavedl do literatury velký autor „Legendy věků“ Viktor Hugo. Coppée dovedl přiblížiti se mistru i šťastnou volbou látek většinou nových i duchaplností v pointování, jakož ostrostí v stupňování a překvapujícím rozluštění děje, tak že, jak jsme již u příležitosti jeho básně „Justicier“ řekli, většina veršů těch by mohla státi mezi nejlepšími čísly sbírky Hugovy. Básník seřadil své výpravné básně chronologicky, začíná legendou z ráje a končí látkou ryze moderní. V 23 básních vykoná malou pouť dějinami, nepřihlížeje ovšem tak ku myšlenkové spojitosti celku jako v „Legendě věků“, vyhledávaje spíše ale co štětci jeho poskytuje více vděčnější látky. Mnohá báseň jest ovšem pouhá anekdota, jiná ostrý rys povahopisný, každá ale, ale i ta nejslabší, jest vždycky dokonale promyšleným dílem uměleckým. Nejkrásnější, v nichž dostihl Coppée vrchol svého mistrovství, jsou dle náhledu našeho básně: Rouhání a modlitba, Vlaštovka Buddhy, Soud meče, Dva hroby, Pariové a Odpověď Země. Některé z básní těchto byly poprvé uveřejněny v „Revue de deux mondes“. Další dva oddíly sbírky Coppéeovy nadepsané „L' Exilée“ a „Les Mois“, jsou lyrické ano výhradně erotické, plné jemného půvabu a plastické jednoduchosti. Oba cykly jsou jaksi malým románem lásky básníkovy, kterou zahořel ku krásnému dítěti chladného Norvéžska. Básně ty jsou novými tak, jak může vůbec erotická lyrika býti novou; nicméně i zde nalezl Coppée některé tóny, jež dlužno vřaditi mezi nejlepší čísla jeho snivých básní „Intimités“. Zcela ve svém živlu jest básník v posledním oddílu knihy „Jeunes filles“. Šest obrázků ze života moderního, z nejbližší skutečnosti, ale jak poetických, jak půvabných! Jak výmluvně umí se vnořiti poeta v štěstí dobrých maloměšťáků, jak pěkně popisuje v básni „Na břehu“ dívku čekající na loď milence, jak básní „V museum v Louvru“ líčí naivní lásku, jíž by schopen byl k mladé malířce, jíž by nosil v skřínce na barvy ovoce a jíž by líbal před obličejem řeckých bohů. Vše plno nového a svěžího kouzla. Myslíme, že knihou „Les Récits et les élégies“ ukázal autor básně „Angelus“ a „Stávka kovářů“ nejširší rozpjetí svého ducha a že ospravedlnil hlasy kritiky čítající jej v řadu prvních representantů současné poesie francouzské. „Lumír“ přinese v budoucím čísle z básní těchto větší ukázku. *— ý.*

— Slovanská literatura. A. Golubov vydal obšírný životopis a rozbor poetických plodů slavného básníka ruského Nikolaje Aleksandra Někrasova. Spisovatel pojal básníka objektivně a připojil k svému pojednání 18 básní, věnovaných paměti předčasně zesnulého básníka. Kromě toho opatřen jest spis bibliografickým ukazatelem všechněch prací Někrasova od roku 1840. Přiložená podobizna považuje se všeobecně za nejzdařilejší ze všech, které dosud na Rusi vydány byly.

— Výtečný ruský časopis „Русскій Архивъ“ uveřejňuje v nynějších sešitech velezajímavé a pro ruské dějiny důležité dopisy carevny Marie Feodorovny k vrchnímu komorníku knížeti A. M. Golicynovi (1796—1802).

— Právě vydaným čtvrtým dílem ukončeny v Polsce s všeobecným nadšením vítané „Listy z podruży“ stařičkého Antonína Edvarda Odyňce. Díl ten obsahuje listy z jižní Italie do Ženevy a vyniká rovněž jako díly předešlé nejen hojností podrobností týkajících se Polsky vůbec, ale i mistrnou formou a malebným líčením. Odyněc byl, jak známo, též jedním z nejlepších přátel proslaveného básníka Adama Mickiewicze, a jakož v „Listech z podruży“ často se o tomto přátelském svazku způsobem velmi tklivým zmínka činí, budou listy ty hojnou látkou sloužiti k životopisu polského věštce.

— A. Polkowski vydal v Krakově malou ale důležitou studii z dějin polské osvěty: „Szkoly v Polsce i ubodzy uczniowie w czasach najdawniejszych“.

— Redakcí dr. Wl. Wisłockého počal v Krakově vycházeti „Przewodnik Bibliograficzny“. Jest to po dlouhé době opět první časopis polský, věnovaný výhradně bibliografii.

— Vynikajícího varšavského dramatického umělce W. Rapackého nejnovější drama „Maćko Borkowić“, jež tak příznivého došlo přijetí na jevišti krakovském, tiskne se nyní v Tygodniku illustr. ve Varšavě vycházejícím.

— Dr. St. Karwowski vydal „Kroniku města Lešna“, k níž spisovatel použil všeho důležitějšího materialu. Lešno má i pro nás důležitost dějepisnou — jednota česko-bratrská měla zde do r. 1656 své sídlo.

— Horvatské povídky docházejí v Polsce Bronislavem Grabovským horlivého překladatele. Týž uveřejňuje ve varšavském „Tygod. illustr.“ novou povídku Aug. Šenoy. *E. J.*

Drobnosti.

— Podnikavý Američan pronáší v „Atlantic Monthly“ myšlenku, že se už Shakespeare ve svém hrobě za půltřetího století dost pokojně naspal a že by nyní bylo na čase nedbati známého nápisu, jenž žehná tomu, kdo ušetří náhrobku a klne ruce, která pohne básníkovými kostmi. „Uvážíme-li,“ praví, „jak málo víme o velikém tom básníku, a jak možno jest, že dopátráme se něčeho více prohlednutím jeho hrobu, zdá se, že by ovšem šetrné proskoumání stálo za práci. Snad nalezla by se listina podávající vzácné zprávy, aneb nebylo by snad ještě příliš pozdě nalézti nějakou stopu podoby Shakespearovy lebky. Jest velmi laciné nazývati svého bližního harpií, supem ano i upírem, ale v mém návrhu není žádné nešetrnosti k Shakespearovi, vždyť vzniká jen z přání dozvěděti se více o jeho mlhavé osobnosti. Jsem jist, že kdyby Schliemann při svém kopání nalezl hrob Homerův s podobným nápisem, nic by mu nezabránilo vniknouti dále.“

OBSAH: Ukázka z „Písní kosmických“. Od Jana Nerudy. — Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera (Pokračování) — Z doby renaissanční. IV. Svatba Lucrezie Borgijské. Sepsal Jaroslav Goll. (Dokončení.) — Laurette. Napsal A. de Vigny. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa (Pokračování) Feuilleton: Z knihy „Živá slova“. Od Sofie Podlipské. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy u 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 30. července 1878. ČÍSLO 21.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Ja několik okamžiků byl starý povoz, čtyřmi vranými, ne příliš bujnými koni tažený, v nádraží. Madrána zůstala tiše na svém místě u studánky ležet, přimhouřila oči, aby se zdálo, že spí, kdyby ji někdo spatřil, a pošeptala Kosmovi, by nápodobně učinil. Zpod přimhouřených, hedbávných svých řas pozorovala velmi dobře, co se kolem ní dělo.

Povoz zastavil se několik kroků od ní, pozlacená dvířka s velkým, pestře malovaným erbem se vrzavě otevřela a stařec vysoké postavy v černém, cestovním obleku vylezl pomalu a opatrně z kočáru.

„Odpusťte, že jsem nebyl opatrnější, že jsem správci určitě hodinu našeho příjezdu neoznámil," mluvil do kočáru, „ostatně jsem jist, že ani správce sám, ani jeho lidé, nemilou náhodou nepřítomní, na dlouho mimo dům nezůstanou."

Z kočáru nepřišla žádná odpověď a stařec obrátil se ke kočímu a k lokajovi na vysokém kozlíku sedícím.

„Pepillo, Paquito! Vzhůru! běžte a ohlížejte se, nenajdete-li někoho na blízku!"

Pak, mezi tím, co oba muži líně slézali a odcházeli, jal se stařec opět do kočáru mluviti:

„Podám vám trochu vody, doňo Catalino," pravil a rozevřel zároveň lepé modrohedbávné záclony kočáru. Madrána zdržela se jen s největší tíží výkřiku překvapení: doňa Catalina, o které již tak mnoho byla slyšela, kterou tak dobrodružně po silnici hledala, byla zde! Pootevřela oči a spatřila v kočáru úžasně bledou dívku pleti sněhobílé a tak průhledné, že jí modré žilky jako safírová síť prosvítaly. Ležela na polštářích z šarlatového atlasu, což bledost její tím více zvyšovalo. Oči doňi Cataliny byly velké, modré a beze všeho lesku, vlasy její byly plavé a měkké. Byla v černý, lehký hedbáv oblečena a chovala velkou, pestře oděnou loutku jako dítě. Byl to zvláštní pohled na tu krásnou, ale bezvýraznou, mdlou, ba téměř mrtvou tvář, na tu odrostlou, vyvinutou dívku, která si klidně s loutkou hrála.

Vedle doňi Cataliny seděla tučná její dueňa a spala. Stařec vyňal z příručního vaku stříbrný pohár a blížil se studánce. Ulekl se, když tam dva zdánlivě spící cizince spatřil a zastavil se mimoděk. Hleděl několik okamžiků od jednoho na druhého, pak nabral vody do poháru a vrátil se ku kočáru.

Doňa Catalina vypila několik kapek, pak oblíkla své loutce mantilju a dětinským svým hlasem pravila starci:

„Cassilda chce se procházet!" A vstala v kočáře. Cassilda byla její loutka.

„Nejsme zde sami," pravil stařec přitlumeným hlasem, „tam u studánky spí dva cizinci."

„Ukážu je Cassildě!" odpověděla doňa Catalina.

„Zůstaňte, prosím, v kočáře!" přimlouval jí stařec.

„Nechci!" zvolala netrpělivě a dupla nohou.

Stařec podal jí ruku a doňa Catalina sestoupla s kočáru.

„Pojď, Cassildo, ty moje dušičko!" pravila doňa Catalina k své loutce a hladila ji jako děcko. „Don Cristóbal ukáže ti někoho u studánky. Snad je to ten mladík, víš Cassildo, co vyšel do světa, by hledal modrou lilii. Jak často se nám o něm zdává, viď?"

Don Cristóbal usmíval se laskavě a s útrpností; vedl doňu Catalinu pod olivy, rozevřel tiše křoví, které se na kraji vody vypínalo, a Madrána zarděla se mimoděk když cítila, jak zraky diváků se na její tvář upíraly. Zavřela nyní oči úplně, pojednou ale slyšela výkřik doňi Cataliny a přetvařujíc se jako by se právě byla probudila, hleděla kolem sebe. Doňa Catalina byla se v okamžení úplně téměř k nepoznání změnila; ruměnec plál na její dříve tak bledé tváři, oči její svítily jak tmavé safíry a tklivý úsměv hrál jí kolem rtů; byla loutku na zem pustila, a držíc oběma rukama rameno starce snažila se obličej svůj na jeho prsou skrýti. Byla okouzlující v tom okamžení, podobala se plaché, polekané lani. Madrána a Kosmas vstali a poklonili se. Doňa Catalina obrátila plaše horoucí pohled k místu, kde oba stáli, pak sklopila oči, vrhla se starci do náruče a vypukla v pláč.

„Odpusťte, krásná dámo," prosil Kosmas, „polekali jsme vás svou nenadálou přítomností?"

„Nepolekal, ó nepolekal mne nikdo," šeptala doňa Catalina usmívajíc se slzami a tulíc se pevně k starci přidala tiše: „Konečně rytíř, který hledá modrou lilii!"

Stařec shýbl se rychle k zemi a pozvedl loutku s roztlučenou hlavou, by tu hračku doně Catalině podal.

„Což jsem malé dítě?“ rozzlobila se dívka a odhodila loutku daleko mezi trosky rozpadlých sloupů. Pak stála tiše se sklopenýma očima.

„Odpusťte,“ počal opět Kosmas, „že jsme se do vašeho zámku vloudili, lákala nás jeho malebnost, a nemohli jsme tušiti, že vám zde budem na závadu. Za okamžik ale zbavíme vás nehledané naší společnosti, jen co svého koně . . .“

„Ne, ne, pane!“ zvolala doňa Catalina rychle, „zůstaňte! Jste cizinci a vítám vás v hradu svých předků. Done Cristóbale, jak pěkně by se zde na pažitě improvisovaný kvas vyjímal! Prosím, zbuďte přece doňu Panchu!“

Stařec hleděl udiveně na dívku.

„Co děje se s vámi, světlo mé duše?“ zvolal pohnutě, „nikdy jsem vás takovou ještě neviděl! Můj ty bože, dějou se divy?“ šeptal pak sám sobě a hleděl k večernímu nebi jako by tam boha hledal, „dějou se divy, či jest to sen? Catalina mluví; směje se, není více tím bezduchým tvorem, velkým dítětem?“

Doňa Catalina nedala mu času déle rozjímati, doběhla sama ku kočáru a budila hlasitým smíchem tučnou dueňu.

„Co se to děje, svatá panno, co se děje?“ děsila se doňa Pancha.

„Loupežníci!“ křičela jí doňa Catalina do ucha.

Dueňa vrhla se v kočáře na tvář a volala duseným hlasem všechny svaté na pomoc. Don Cristóbal měl velkou a nesnadnou práci jí vysvětliti, že to pouhý žert; sestoupla konečně z kočáru, vyňala ochotně z tajemné jakési přihrádky stříbrné talíře a příbory a rozestavila je po balvanech kolem studánky. Za chvilku kolovalo ohnivé víno, kterým don Cristóbal cizince vítal, pak výtečné ovoce, sýr a studená masa v malé společnosti. Don Cristóbal hleděl s otevřenými ústy a s netajeným podivem na doňu Catalinu; mluvila živě, žertovala a obsypala Kosmu tisícerými otázkami, tak že jí s odpovědí na žádnou otázku stačit nemohl, a bez ostychu smála se někdy podivné směsici italských, francouzských a španělských slov, kterou Kosmas s ní rozmlouval. Proti Madráně, které se náhlý jakýsi smutek zmocňoval, byla doňa Catalina o mnoho ostýchavější, klopila ulekaně oči před temným jejím zrakem a neoslovila ji nikdy přímo.

„A odkud vlastně přicházíte?“ tázala se mezi jiným doňa Catalina.

Kosmas cítil, že ta otázka asi znamenala: „Kým vlastně jste?“ a přišel do nemalých rozpaků. Nevěděl, zač se Madrána asi právě vydati hodlala.

„Mluvím tak špatně španělsky,“ odpověděl, „že vám zde můj milý, mladý přítel na mém místě odpoví, bůh ví, co byste mi rozuměla.“

Doňa Catalina pohleděla plaše na Madránu.

„Myslím,“ začala Madrána s úsměvem a snažila se nepokoj svůj a smutek skrýti, „myslím, že nikdo z vás jména naší vlasti nikdy neslyšel. Hádejte, v kterém díle světa jsou Čechy?“

Don Cristóbal vyjel se svého místa, byl velmi bledý; opanoval se ale rychle, usedl opět a pravil:

„Já byl jednou v Čechách!“

To přišlo z nenadání! Madrána viděla, že plán její pokažen, chtěla svým hostitelům nějaké fantastické, nevídané a neslýchané Čechy popisovati, chtěla nějaký román vymyslit, v kterém též Kosmovi a sobě byla vynikající úlohy přidělila. Nyní zdálo se jí to nemožné.

„Nuže, pane,“ pravila, „když znáte Čechy, víte snad též, že tam panují poměry žalostné. Jsme národem nešťastným, nacházejícím se ve stálém boji! Můj přítel zde a příbuzný, unaven tím bojem, utekl se na čas do krásné vaší vlasti, by se zotavil. Ač o mnoho mladší než on, přilnul jsem přece nejvřelejším přátelstvím k němu, miluji jej tak, že bez něho žíti nemohu a proto šel jsem s ním . . .“

Madrána zamlčela se náhle, lekla se svých slov, to „miluji jej“ vyklouzlo jí tak mimoděk z úst, že se až do očí zapálila. Zajisté byl by pozorovatel dle jejích rozpaků, dle jejího počínání a dle Kosmovy radosti ihned její pohlaví přes všechno přestrojení uhodl, ale na štěstí nebyl žádný pozorovatel přítomen.

Don Cristóbal zdál se do bolestného rozjímání pohroužen, dueňa jedla s takovým nadšením malé paštiky, že na celý ostatní svět zapomínala, a doňa Catalina nepozvedla po celý čas, co Madrána mluvila, ani jednou oči od pažitu.

Nastala malá přestávka. Don Cristóbal probudil se konečně ze svého dumání. Prvním slovem, které promluvil, dokázal, jak byl málo z celého vypravování Madránina slyšel.

„Děkuji vám ve jménu doňi Cataliny de Villariego,“ pravil, „ale jména vaše znějí našemu uchu tak cize, že si je pamatovat nemohu.“

Doňa Catalina podívala se udiveně na starce, ale nyní byla zase Madrána tak roztržitou, že nezpozorovala, jak málo slova dona Cristóbala souhlasila s tím, co před chvilkou byla sama mluvila.

„Nám líbí se velmi váš španělský zvyk,“ odpověděla, „lidi pouze křestním jménem volati. Příteli mému říkají Cosmo a mně Pablo.“

Doňa Catalina pohledla rychle na ni a don Cristóbal vstal, poklonil se a pravil slavnostně:

„A já jsem Cristóbal Valambroso, vzdálený příbuzný doňi Cataliny de Villariego, nejvyšší správce jejích statků —“

„A nejlepší její přítel!“ zvolala doňa Catalina objímajíc jej, „nejlepší její přítel a zároveň snad největší nepřítel: neb vězte, pánové, nikdo na světě mne tak nekazí jako právě don Cristóbal, a on, jen on jest za to odpovědný, že jsem tak zlým a rozmarným dítětem.“

Objala jej znova. Mezi její řečí vrátil se lokaj, kterého byli za správcem zámku odeslali, a přivedl tuto důležitou a důstojnou osobu.

„Pozdrav vás bůh,“ děkovala doňa Catalina správci za hluboké jeho poklony. „Kde bloudíte, a proč nám bráníte vstupu pod vlastní naši střechu?“ smála se.

Správce divil se, že nebyl povoz na cestě potkal, a doňa Catalina přerušila mu dlouhou jeho řeč, kterou se brániti mínil.

„Jen když jste obdržel dopis dona Cristóbala a když naše pokoje stoletého svého prachu zbaveny jsou,“ pravila mu.

Pak zašeptala rychle cosi donu Cristóbalu a ten obrátil se k cizincům.

„Don Cosmo a don Pablo," pravil opět velmi slavně. „Připozdívá se valně a doňa Catalina doufá, že se dnes na další cestu již nevydáte. Doňa Catalina pokládá si za čest vás co hosti ve svém domě přivítati."

Kosmas a Madrána poklonili se a Kosmas podal doně Catalině rámě, by ji do zámku vedl. Byla tím jaksi překvapena, bylo viděti, že na podobné galanterie zvyklá nebyla, zarděla se poněkud, ale přijala to s roztomilým úsměvem. Správce ukázal cestu ruinami a celá společnost brala se za ním. Přišli do dvora novější části domu a kráčeli širokými schody do příbytku, kde se již večerní stíny rozkládaly.

Doňa Catalina odebrala se do svých komnat a don Cristóbal vedl hosti do pokoje, kde přenocovati měli. Z oken ložnice pro Madránu určené bylo na ruiny starého hradu viděti, a Madrána, když se byla čerstvou vodou umyla a občerstvila, usedla na širokou římsu okna a zahleděla se do večerního nebe. V komnatě bylo již hluboké šero, temné tapety stěn, vyrudlé záclony těžké, starodávné postele, zčernalé obrazy, vše to dodávalo pusté, dávno neobydlené komnatě příšerného rázu; jen šepotání mohutných stromů na dvoře rušilo mrtvé ticho domu a žhavý ton večerního nebe zadržoval ještě pošmurně valící se stíny, aby příliš záhy celou krajinu jako smutečním rouchem nezahalovaly.

Madrána byla rozladěna a pátrala po příčině svého smutku, pátrala marně, snad proto, že se jí dosti upřímně pátrati nechtělo. Bolestná a při tom neurčitá jakási myšlenka dolehala na ni a nedala se zaplašiti. Madrána by se byla málem do netrpělivého, dětinského pláče dala. V tom zaklepal někdo na její dveře.

„Smím vejít?" tázal se Kosmův hlas.

„Dále, dále!" volala jako by se jí ulehčilo.

Kosmas vešel a přitáhl si křeslo k oknu.

„Madráno," pravil vesele, „vy jste pravá kouzelnice. Myslím, že není ani možné, že by vše jen pouhou náhodou bylo, co nás včera a dnes potkalo. Tak roztomilé je to naše dobrodružství, že se o roztomilejším ani sníti nedá. Jak důstojný hidalgo tento don Cristóbal s tou vážnou tváří a s tou starokastilskou, trochu příliš ceremoniézní zdvořilostí! A ta dívka, Madráno, tato doňa Catalina s tím rafaelským pohledem! Věčně by jí byla škoda, kdyby té pološílené jeptišce v Burgosu do rukou padla!"

„Nebo tomu panu de Miranda, pro kterého kardinál intrikuje, viďte?" padla mu Madrána s takovou trpkostí do řeči, že Kosmas překvapeně cigaretu na zem pustil.

„Pravda, i to by bylo pro ni bezpochyby neštěstí," odpověděl Kosmas hledaje vysvětlení její zloby na její tváři, „pátrejte přece po nějakém prostředku, jak bychom ji zachránili!"

„Myslím, že jste již našel sám," vyrazila dívka prudce ze sebe, „a nejspíše se vám povede; doňa Catalina přichází vám aspoň dosti ochotně vstříc!"

Madrána lekla se svých slov, byla se neprozřetelně prozradila, že žárlí. Kosmas hleděl na ni velmi udiveně, zdálo se, že nerozuměl. Žádal o vysvětlení, a to přivádělo dívku do rozpaků. Na štěstí zaklepal někdo na dvéře, a Madrána zvala neznámého rychle, by vstoupil. Byl to don Cristóbal. Oči jeho byly lesklé buď rozkoší neb slzami. Vzal Kosmu a Madránu každého za ruku a přitiskl je k srdci.

„Dnešní den náleží k nejšťastnějším mého žití," pravil pohnutě. „O šlechetní cizinci, vy nemůžete uhodnouti, co se v mém srdci děje! Vy nemůžete tušiti, jak celá moje duše vděčností k vám naplněna jest! Vězte tedy, doňa Catalina byla až v onu hodinu, kdy se s vámi setkala, přenešťastným dítětem; jiskra života kmitala jen slabě v ní, duch její byl jako mlhou obestřen a obával jsem se, že plamen jejího žití docela shasne, že duše její v úplnou a černou tmu se ponoří. Svět ji nezajímal, nebrala podílu v ničem. Nevěděla ani, že vůbec žije, nevěděla, co kolem ní se děje. Vychovávali ji ve Valladolidu v pensionátu a mechanicky jako papoušek učila se tomu, co jí předříkávali. Příbuzným jejím to stačilo; dělali svoje plány, kuli pikle, dělili se již napřed o její jmění, považovali ji za mrtvou nějakou věc. Tu uzdravila se duše její dnes večer jako zázrakem, chorobná její tvář nabyla náhle barvy, oko lesku, duch její pružnosti a myšlenek. Jest jakoby se byla probudila ze sna, v kterém od svého narození pohroužena byla. Stalo se to vaším vlivem; jest to mysterium, které proniknouti nelze, ale děkuji vám, děkuji vám od srdce!"

Stařec objal je oba a zaplakal tiše radostí.

„Mluvte šlechetní cizinci," počal opět don Cristóbal, „jak vysvětlíte vy tuto tajuplnou událost?"

„To, co nám zde pravíte," odpověděl Kosmas, „naplňuje mne takovým podivem, že v pravdu vašich slov jen s tíží uvěřiti mohu. To jiskrné oko krásné doňi Cataliny že bývalo druhdy bez lesku? Ta duše plná vděku že byla někdy chmurami zastřena? O done Cristóbale, netropíte si z nás žerty?"

„Mně nezdá se divem, co se zde událo," pravila Madrána zasmušile a nadšením Kosmovým znova roztrpčena, „já dovedu tu temnou hádanku snadně rozluštit."

Oba muži obrátili se k ní a hleděli jí napnutě ve tvář.

„Nuže?" zvolali jako z jednoho hrdla.

„Nuže, ta dívka vás miluje, a láska učinila ten div," pravila tiše a po česku Madrána Kosmovi.

„Co to mluvíte, pro bůh!" vzkřikl Kosmas a jal ji překvapeně za ruku.

„Co pravil vám váš přítel?" divil se don Cristóbal.

„Nuž co na tom divného?" tázala se Madrána Kosmy po česku nedbajíc otázky dona Cristóbala. „A jaké to neštěstí, že tak smutně a zdrceně na mne pohlížíte? Ta dívka miluje vás vášnivě, Kosmo; láska její, která se zrodila z jediného na vás pohledu, jest zajisté silná jako smrt. Přemohla mžikem chorobu, která dívku od jejího dětství tížila, jak slyšíte. Láska opravdová, nezištná, nadšená vzbuzuje vždy lásku vzájemnou a proto myslím, že budete velmi šťasten s doňou Catalinou."

„Madráno," odvětil Kosmas, „vy nemáte srdce a vy mne urážíte. Kdyby láska opravdová, nezištná a nadšená vždy lásku vzájemnou vzbuzovala, nemohla byste mluvit, jak jste právě mluvila. Theorie vaše je nepravá. Láska sebe nadšenější, sebe větší nedopracuje se někdy ani šetrnosti. Arci nemohu vás obviňovat, pravila jste mi

*

jednou sama, že jste z plemene „tak tvrdého jako skála“, a věru nelhala jste mi.“

„O čem se hádáte?“ divil se don Cristóbal, „a jak podivně, ale věřte, velmi zvučně zní ten váš jazyk!“

„Hádáme se o theorii magnetismu,“ odpověděl se smutným úsměvem Kosmas. „Můj přítel posmívá se mi; neuvěřil byste ani, jak opovržlivým a chladným v tak outlém mládí býti dovede.“

Madrána mlčela, slze draly se jí do očí, a musila všechnu sílu sebrat, by je zapudila; hrdlo se jí pláčem stahovalo.

Zvon, znějící tichým domem, vysvobodil ji z trapného postavení.

„Volají nás k stolu,“ pravil don Cristóbal s poklonou, „nedejme doně Catalině čekati.“

V ohromné jídelně, na jejížto stěnách od stropu až k podlaze nejvzácnější porculánové mísy, starodávné ciselované stříbrné talíře a konve rozvěšeny byly, stál bohatě vyřezaný stůl, tak velký, že by byl králi Artuši a celému jeho rytířstvu dostačoval; na jednom jeho konci bylo pro čtyry osoby prostřeno. Doña Catalina v oblaku bílých krajek očekávala sama bez dueñi své hosti; bavila se po celý oběd, kterého se mimochodem řečeno nikdo nedotekl, výhradně s Kosmou. Byla roztomilá, veselá, vtipná, jen někdy zamyslila se, hleděla snivě na svíčky v těžkém lustru hořící a tiskla pak ruku k srdci, jako by tlukot jeho umírniti chtěla.

Don Cristóbal vida ji tak veselou byl šťasten a Madrána byla tomu ráda, že hovornost hostitelky vlastní její mlčenlivost zastínila, mohlať se zcela a nerušeně ve smutné svoje rozjímání pohroužiti. Cítila, že byla Kosmu urazila, cítila, že jej vášnivě miluje, ale cítila zároveň, že jej žárlivostí svou od sebe odpudila a takřka do náruče své sokyně vehnala. Jak šťastni byli tito lidé, jak klidný byl jeho úsměv, a jaká blaženost sálala s tváře doñi Cataliny! Nikdy nebyla Madrána tak trpěla. Nemohla se dočkati okamžiku, kdy jí dopřáno bude bolu svému o samotě uleviti. Konečně vstala doña Catalina a dva lokajové, nesoucí stříbrné svícny, vstoupili do síně, by hostům do jich komnat svítili. Doña Catalina přála jim s nejpůvabnějším úsměvem dobrou noc, a konečně byla Madrána sama v zasmušilé ložnici. Byla se na korridoru chladně s Kosmou rozloučila. Byla doufala, že s ní o nemilém výstupu před obědem promluví, ale Kosmas neučinil tak. Výraz jeho tváře byl dobrý jako vždy ale vážný; nebyl vyčítavý, zdál se spíše resignovaným.

„On mne více nemiluje!“ zvolala Madrána a vrhla se na lůžko, aniž by se odstrojila. „On mne více nemiluje, a já sama zavraždila dlouhým, nesmyslným odporem své blaho!“

(Pokračování.)

Z nové poesie francouzské.

François Coppée.

Vlašťovka Buddhy.

Když svojím učením juž potěšil svět celý,
tu velký Buddha skryl se v hustý rákos stmělý
a pouze nirvany jsa pečliv used k snění,
ku nebi roztáhna se ruce v přemýšlení.
V té svaté posici své další žití trávil,
v své tiché samotě jen extasí se bavil,
v sen velký, bez konce vždy ducha svého noře,
dřív než jej zhltilo Nic božské v svoje moře.
A tělo askety, jenž stál zde nepohnutý,
na kostru vysušil čas prchavý a krutý.
Přes vpadlou jeho hruď, již více nezahříval
jih teplem slunečním, mu lian věnec splýval,
a oči ztratily v ztrnulých víčkách plamen
a stvrdly pomalu a stuhly jako kámen.
On byl by zahynul jsa tráven hladem, žízní;
leč malí ptáčkové, jež vždycky choval v přízni,
a kteří zpívali na větvích mezi květy,
ti plody nosili na zprahlé jeho rety
a dlouhý, dlouhý čas ctný Buddha dokonale
žil takto v pustině v svém snění neustále.

A sto a tisíckrát a ještě stokrát znova
zář luny sněhová, zář slunce purpurová
nad lesy rozlily, nad jeho skráň své svity,
však ani okamžik on nebyl roztržitý.
Myšlenkou ztratil se v snů říši neproměnnou.
Tu náhle v pravou dlaň vždy k nebi napřaženou,
v dlaň suchou, šedivou jak granitová skála
si jednou vlašťovka své hnízdo udělala.

Však Buddhy nadšení se ani nezkalilo,
když zřel, jak důvěrné a družné ptáče bylo,
jež, věrný vyhnanec, přes hory, moře spělo
od krajů severních a každou zimou mělo
ve dlani askety, jenž v snění dlouhověké
se nořil ztrnulý, své teplé hnízdo měkké,
až jednou konečně nepřišla vlašťovice.

A zatím prchal čas a prchal víc a více
až prchnul poslední, jenž chrání návrat ptáků,
a Himalaye hřbet stál sněžném ve oblaku.
Když všecka naděje na návrat ptáka zhasla,
tu Buddha obrátil svou hlavu, jež se třásla,
svou ruku prázdnou zřel a oči jeho ztmělé,
jež neviděly nic na širé zemi celé,
kam obzor dosahal, ty oči nesmírnosti
již spité, umdlené kol nebes ohromnosti,
se sprahlým obočím a víčkem plným krve,
žhoucími slzami, jak nikdy před tím prvé
se naplnily teď a on, duch jehož strnul
před láskou k prázdnotě, jenž v nicotu se hrnul,
jenž z žití utíkal, bez přání zmíral skrytě —
pro smrt své vlašťovky teď plakal jako dítě.

Soud meče.

Guntz, Hlava železná, se vrátil z Palestiny.
Když v noci ulehnuv bděl pod opony stíny
u Hildy ženy své, již dal mu starý Sveno,
tu slyšel v tichu, v snách, jak šeptá ona jméno,
to jméno jiného, ze sousedství mu známé.
Guntz hned byl žárlivý a myslil, že jej klame.
Vstal, uchopil svůj meč a z pochvy půl jej táhnul.
V tom k čelu ženy své tak cudnému se nahnul;
a před ním, vroubeným do kola hnědým vlasem
a plaše zlíbaným měsíčným, sladkým jasem
se náhle zastavil a váhal. V této chvíli
nad bohatýra čest víc láska měla síly.

Však slyšel; jeho sluch se nemoh' oklamati.
Guntz usmyslil si hned se svého meče ptáti,
jenž v domě choval se od děda k otci, synu.
Před starý krucifix on položil meč, v stínu
na klekátko, jak na polo byl tasen.

A pravil: Meči můj, jímž často byl jsem spasen
a jejž jsem ponořil v krev lítých Saracenů,
co říkáš tomu, mluv, mám viniti svou ženu,
že jméno souseda v snu vyslovila tiše?
Co o ní myslíš si? Já nosil tě k své pýše;
já vím, že hrůzu máš před hanbou, lstí a zradou,
že mohu svěřiti dům tobě s celou vládou;
tvůj ocelový zrak má zbraní věrná, jistá,
číst může v duši jí, zda vinna je neb čista.
Vím, ty bys nestrpěl, by u mne spala žena
míň hrdá nežli já a hříchem poskvrněná.
Zda mám jí odpustit, či protknout jí bok lživý,
ty, meči rozsoudíš!

Tu ctný a spravedlivý
meč, který věděl vše, že Hilda naklonila
se v srdci rytíři, však že s ním nehřešila
a proti vůli své jej jmenovala v snění,
meč, který zhrdal lží, jenž nechtěl, v rozčilení
by bohatýrský Guntz, pán jeho, stal se katem:
hnul sebou zimničně a v pochvu svou vjel s chvatem.

Maďar.

Magnát Ištván Benko, pán na uherské stepi,
jenž nosil na palci briliant velkolepý,
jenž zblednul zděšením, jak Turčín se jen blížil,
svůj statek mrhal rád, tak jakoby jej tížil.
Žil věru magnátsky. Kdys o vesnickém bálu
šel mezi čeleď svou, jak pověsť dí, a v sálu
ve hávu nádherném, jenž diamanty planul,
safíry, rubíny, ku podivu všech stanul,
a těžké zlaťáky měl schválně na kabátu
jen špatně přišité, by v tance divém chvatu,
až v letu čardaše se páry budou stíhat,
mu na zem padaly a každý je moh' sbírat.
A věru chudý lid měl shon a tanec pracný.
Když rej byl ukončen, host bohatý a vzácný
zamířil ku starci, jenž samoten stál v koutě
a ruce skřížené, své bílé kníry kroutě
zřel chladně do dálky. Bůh ví, to Maďar pravý!
Plášť hnědý, řasnatý, a kolpak, ten měl tmavý,
a přísně visel vous pod supím nosem jeho.

„Já také tobě chtěl dát něco z jmění svého,“
děl Ištván s úsměvem, v němž zloba hrála tiše;
„však zlaťák jediný mi nezbyl na kožiše.
Rci, proč jsi nesbíral, když pršelo mé zlato?“

Kmet: „Abych shýbal se, to nestálo mi za to!“

Dva hroby.

Chán Timur, Indii a Persii jenž dobyl,
a jako skopce lev, jenž rozprášil a pobil
po světě zástupy a národy v jho koval,
ten Timur mohutný vždy v úctě hroby choval.
Když jeho Tataři útokem město stekli
a jeho chabý lid když pobili, psi vzteklí,
jak v zralém obilí když srp zavládne ostrý,
vítězné oblouky když vztyčili, v nichž kostry
a maso s hlavami se chvěly; v zbraní třesku
on vjížděl do města, ve křiku, mečů lesku,
něm, ani nezhledna na děsnou svoji slávu;
na koni, celičký jenž zářil v zlatohlavu,
jel zvolna pohroužen, svou těžkou hlavu kloně,
jel přímo na hřbitov, zde teprv slezl s koně
a mezi hroby sám tu bloudil dlouhou dobu.
Když přišel náhodou ku svojich dědů hrobu,
neb k hrobu imanů, básníků, bojovníků:
cit lásky ku mrtvým v něm ožil v okamžiku,
k těm, kteří na svou smrt myslili v žití celém.
Tu vždy se poklonil a hrobu dotk' se čelem.

Kdys vůdce, jehož voj plstěné čapky nosil,
by šetřil města Thus, že nestranné je, prosil,
že se mu podalo v den rhamazanu právě,
že básník veliký, Firdusi, v plné slávě
tam strávil život svůj; chán touto pohnut zvěstí
se spokojil a hned na hřbitov dal se vésti.
Tu zvláštním kouzlem jat, v němž háral soucit vřelý,
jim ihned poručil, by hrobku otevřeli.

Hle, z rakve básníka se smály svěží růže.

I ptal se v duchu chán, jaká as změna může
po smrti zápasu se státi s reka tělem,
jenž velký jako on svět dobyl v letu smělém.
A pochod zpáteční hned rozkázal svým sborům.
A do Tatarska jel do města Karakorum,
kde ležel Čingischán, v železném chrámu. Rázem
před vzácným poutníkem, jenž pokleknul zde na zem,
svou hlavu skláněje nad rakve otvor stinný,
byl mramor pozvednut, jenž kryl vítěze činy,
a Timur odvrátil se s vytřeštěným okem —

Hle z rakve tyrana krev valila se tokem.

Červen.

Ve krátkém, smutném našem žití,
jež brzo schvátí časů let,
pták, člověk stejnou touhu cítí
si družné hnízdo vystavět.

Tu hlínu a tam slámu lehkou
ve šťastné chytne hodině,
a staví střechu teplou, křehkou
své lásce a své rodině.

Když dotknuly se oči ženy
mé duše divným zázrakem,
i já snil sen ten vytoužený
o malém štěstí, bezmrakém.

Pln síly a pln plesů vesny
na hnízdo své já myslíval:
v tom od severu vichr děsný
jak dech, můj sen se rozplýval.

A na své cestě vidím v strachu,
jak moje touha uvadla,
kol naděje své ležet v prachu
jak vejce z hnízda vypadlá.

Září.

Pět dlouhých měsíců již bez ní trávím sám.
Mé srdce věrné jest, když se ho na ni ptám.

Byl vonný, krásný máj, mladého jara květ,
já trpěl jsem a snil, že šestnáct je jí let.

Když v červnu plála zem ve růží poupatech,
já trpěl jsem a snil jak sladký její dech.

A v nocích července, když hvězdno do kola,
já trpěl jsem a snil, jak zrak jí plápolá.

A srpen přešel též a v září hrozen zrál,
já trpěl jsem a snil a stále vzpomínal.

Vždyť na ni vzpomínka v mou duši vlívá jas;
jen třeba zavřít zrak a hned ji vidím zas.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Divadelní představení ve starých Athenách.

Od *O. Hostinského.*

Je třetí rok 84. Olympiady, t. j. od založení velkých hodů olympijských, každé čtyry roky se opakujících, uplynulo 335 let; dle letopočtu křesťanského rok 441. před narozením Krista.

Krásné jarní jitro plní Atheny rozkošnou svěžestí, opojnou vůní. Již za soumraku hemží se po ulicích husté zástupy u veselém naladění. Mezi domácí občany mísí se i četní přespolní: buď sousedé, kteří pouze pro zábavu se dostavili ku slavnostem Velkých Dionysií, buď vyslancové spojenců z dalekých měst a ostrovů, kteří roční poplatky přinášejí do spolkové pokladny, nyní v Athenách uschované. Nastává jedenáctý den měsíce Elafebolionu, t. j. asi některý z posledních dnů našeho března nebo z prvních našeho dubna — doba to, která arci v podnebí attickém více jarních půvabů poskytuje, než na našem drsném severu. Pětidenní slavnosti Velkých Dionysií, svátků po Panathenajích a Eleusiniích zajisté nejskvělejších chýlí se ku svému konci. Velkolepé průvody s obrazem boha Dionysa, příjmím Eleutherea, jenž přenášel se z chrámu v městě pod Akropolí ležícího za bránu do kaple v sadech Akademie a zase nazpět, skvělé obřady a bohaté oběti, různé chorovody a zpěvy a všeliké produkce jiného druhu rozdělily se s veselými hostinami a pitkami o první dva dny — ostatní tři byly především věnovány divadlu. Dnes hraje se již naposled a večer, po posledním představení, budou básníci, jimž soud při dramatickém závodu přiřkne ceny, veřejně na jevišti poctěni. Je pochopitelno, že právě proto je dnes nával obecenstva k divadlu ještě větší, nežli včera a předevčírem.

Slunce sotva se ukázalo na obloze a již hrnou se proudy lidí ze všech konců města k divadlu, které stojí na jihovýchodním úbočí Athenské tvrze, Akropole. Vždyť není to zábava všední, proti níž obecenstvo městské brzo se otupuje, jako bohužel u nás, nýbrž pravá událost umělecká i národní, když se hraje divadlo. Stává se to v Athenách jen o jistých svátcích Dionysovi zasvěcených. Celkem bývalo těchto svátků čtvero: malé čili Venkovské Dionysie, které původně z vinobraní povstaly, slavily se (asi v našem prosinci) hlavně v okolí Athenském divadelními hrami, při nichž však neprovozováno kusů nových; o Lenajích (asi o měsíc pozdějších) hrálo se v divadle Athenském a provozovaly se tragedie i komedie, nové i staré; při Antestheriích (v únoru našem) pravidlem nemělo umění dramatické veřejný úkol — kdysi dávaly se v ty dny ovšem komedie a zdá se také, že pomocí jakýchsi čtených zkoušek o Antestheriích vybírány byly kusy pro poslední a největší slavnost Dionysovu, pro Dionysie Velké čili Městské, které se odbývaly, jak již podotčeno, v první polovici (7—11) měsíce Elafebolionu. Hraje se v tyto dny od rána do večera: dopoledne tři tragedie a jedno drama satyrské (t. j. hra, v níž vystupují sice vážné osoby, která však naivně veselým tonem vede se ku šťastnému konci a při níž chor tvoří vždy Satyrové, rozmarní to a bujní tovaryši Dionysovi), odpoledne pak ještě komedie, a provozují se výhradně kusy nové, o ceny závodicí.

Při vchodu do divadla vybírá se vstupné. Kdybychom byli občany Athenskými, mohli bychom se hlásiti o své theorikon, t. j. o zaplacení vstupného ze státní pokladny, kteroužto výhodu pro chudší Atheňany vymohl před několika lety Perikles. Musíme tedy platiti ze svého — na štěstí ne příliš mnoho: dva oboly (asi 13 kr.) za celý den, tedy za pět her! Dostaneme pak známku z kovu nebo z kosti, která ovšem více je pro kontrolu než pro poukázání místa. Konečně vstupujeme do divadla. Jsme na nevelkém (ani 30 kroků v průměru nečítajícím) kruhovém prostoru, orchestrou zvaném, kolem něhož po levé naší straně v polukruzích vždy širších stoupají sedadla pro diváky, z valné části přímo ze skály vytesaná. Proto zdálo se nám divadlo již z venčí jakoby do skalnatých boků Akropole napolo vrostlé. Na sedadlech těch může pohodlně usednouti 30.000 lidí — a to není ještě největší divadlo řecké, ač ovšem nejstarší, nejslavnější a nejnádhernější. Po pravici máme jeviště na kamenném, sochami a reliefy bohatě vyšperkovaném podstavu asi půl čtvrta metru vysokém. Orchestra připomíná nám tedy jaksi náš parket, ale má jiný účel: není určena pro diváky, nýbrž pro chór čili sbor, jenž ve hře má účastenství. Je dlážděna různobarevnými deskami kamennými, uprostřed jí nalézá se pak dřevěné lešení o něco nižší, než jeviště. K tomuto lešení thymelou (t. j. oltářem Dionysovým) zvanému a pro chór určenému vede několik stupňů.

Dříve ještě, než si usedneme, vstupme po schodech, které z orchestry vedou k vyšším sedadlům a celé hlediště klínovitě rozdělují, až na nejvyšší polokruh a rozhlédněme se přes nevysoké jeviště do dálky. V pravo vidíme část města s jeho nádhernými stavbami monumentalními, na samém obzoru pak, za bujně zelenými sady a nivami attickými, jasně modrý pruh moře, kdo má dobré oko, může i rozeznati četné lodě, jež do přístavu Athenského, Peiraiu, přijíždějí anebo jej opouštějí. Řekové osvědčovali výborný vkus a jemný smysl pro krásy přírodní (jenž se jim namnoze bezprávím upírá) také při volbě místa pro svá divadla. Kdekoliv najdeš zříceniny řeckého divadla, můžeš býti jist, že s nejvyšších míst hlediště rozevře se ti nejrozkošnější vyhlídka, kterou vůbec v krajině té nalézti lze. Od tohoto přirozeného pozadí divadla Athenského také pochází stálé pravidlo při jevišti řeckém, že pravá strana (divákova) značí stranu domácí, městskou i pro hru samu, levá pak stranu přespolní.

Pakli jsme si nějaké pohodlné místečko v řadách nižších, jevišti bližších, vynašli, prostřeme si na kamenné sedadlo měkké koberce, jež za námi otrok náš přinesl, a prohlížejme budovu i obecenstvo.

Velkolepý dojem divadla samotného zdvojnásobí se, pakli si vzpomeneme, že umění, které zde dnes slaví tak skvělé triumfy, před sto lety bylo ještě v plenkách. Tenkráte v okolí Athenském jakýsi Thespis, z Ikarie rodilý, provozoval první hry na přenosném dřevěném lešení: přidal totiž ke sborovým zpěvům a chorovodům odedávna na počest Dionysovi prováděným též řeči jednotlivce, jenž buď vypravoval, buď přímo

jednající osoby hlasem i posuňky nápodobil a k tomu arci po sobě v různých přestrojeních s různými škraboškami na onom lešení vystupoval. A tím stal se Thespis otcem dramatického umění řeckého, jednoho z nejušlechtilejších zjevů světových dějin kulturních a uměleckých!

Solon, moudrý zákonodárce Athenský, nehrubě přál těmto hrám: „Nestydíš se, před tolika lidmi pronášeti takovéto lži?" pravil kdysi Thespidovi. „Je to pouhá hra, zajisté nezávadná," hájil se praotec všech herců, divadelních básníků a — ředitelů v jedné osobě. Solon však odvětil: „Budeme-li hru takovou chváliti a ctíti, uzříme ji brzo i ve skutečném životě!" Teprvé samovládce Peisistratos, v polovici šestého století př. Kr., dovolil Thespidovi, aby směl hráti též v městě. Z počátku hrávalo se jen na dřevěném jevišti, zvláště pro jisté představení zbudovaném na náměstí. Asi r. 500., když hry tyto nabyly již velké oblíbenosti u Atheňanů, stalo se, že se prozatímní jeviště sesulo; to zavdalo konečně podnět k vystavění velkého stálého divadla kamenného. Místo zvoleno pod Akropolí v tak zvaných Limnách, okršlku to Dionysovi, k jehož cti se hrálo, zasvěceném, nedaleko chrámu téhož boha. Brzo mohlo se již v novém divadle hráti; ale nenáhle se pak ještě dohotovovalo, rozšiřovalo, zdobilo, až teprvé za řečníka Lykurga, tedy asi po 160 letech (od započetí stavby) bylo úplně dokončeno. Divadlo Dionysovo v Athenách stalo se vzorem všech ostatních divadel řeckých, která se neodchylovala od něho, leč ve věcech podřízených. Až do roku 1862. bylo pokryto rumem a zemí; berlínský architekt Strack je však vykopal, tak že nyní jeho zařízení (ovšem s jistými změnami z doby císaře Hadriana, tedy ze začátku 2. stol. po Kristu pocházejícími) v hlavních věcech, zejména co se týče hlediště, dobře známe . . .

Než, vraťme se v duchu opět do r. 441. před Kr. a na své místo mezi diváky. Veškeré obecenstvo je oděno v roucho sváteční, t. j. bílé. Obyčejně nosívali staří roucha barevná; šat bílý byl jim asi tím, co nám moderním je šat černý, nosili jej toliko při zvláštních příležitostech. Mimo to je každý květinami ověnčen. Vzácnější hosté vyhledávají si sedadla v řadách nižších, nejvyšší místa pak, „poslední gallerie", naplněna je lidem chudším, otroky a — mládeží. Nejnižší kruh sedadel, hned kolem orchestry, je místem nejčestnějším. Řada mramorových křesel je připravena pro nejvyšší úřady kněžské i světské. Uprostřed, právě naproti jevišti, je křeslo nejozdobnější s nápisem: „Kněze Dionysa Eleutherea", určené tedy pro nejvyššího kněze onoho boha, k jehožto cti vlastně celé tyto slavnosti se odbývají. Křeslo to je dosud prázdné. V pravo pak následují sedadla pro kněze různých bohů a bohyň, v levo pak i pro úřady státní, zejména pro archonty čili náčelníky vlády, jichž jest devět, konečně pro svatého hlasatele. Za touto první řadou jsou pak místa pro ostatní úřady, pro členy „rady pěti set", která politické a finanční záležitosti obce spravuje, pro kněžky atd.

Mezi oněmi hodnostáři spatřujeme muže, kolem něhož se utvořil kruh každému slovu jeho pobožně naslouchajících; také ostatní obecenstvo, zejména cizinci, věnují mu zvláštní pozornost, s obdivem na něho pohlížejíce. Postava ušlechtilá, důstojná, chování uhlazeného a vážného, tváře živé a duchaplné — kdyby neměl ověnčenou přílbu na hlavě, musel by ho poznati i cizinec, jenž dnes poprvé do Athen zavítal, dle nepěkné šišaté lebky, pověstné to „mořské cibule", která byla oblíbeným terčem všech vtipkářů Athenských: je to Perikles, jenž politickým věhlasem, zejména pak svým řečnictvím — říkali mu „Olympan, jenž má na jazyku blesky a hromy" — dovedl opanovati netoliko obec Athenskou tak, že Thukydides zřízení její mohl nazvati „lidovládou toliko dle jména, vskutku však vládou prvního muže v obci", nýbrž i všechny spojence, tedy valnou část celého Řecka. Z postavení toho nezištný Perikles těží jedině ve prospěch Athen samotných, jimž zjednal lesk a slávu pro všechnu budoucnost. Nejkrásnější stavby pocházejí z jeho doby: před třemi roky dokončena stavba velkolepého sálu koncertního čili Odeia, hned vedle divadla stojícího, kterýž všechny podobné síně řecké předčí nádherou i vkusem; na Akropoli právě staví se Parthenon, slavnostní chrám Atheny, ochranitelky města, a již tane mu na mysli zase nový projekt: skvostná brána čili Propyleje, na Akropoli vedoucí, na něž hotov byl obětovati ze státní pokladny asi pět milionů zlatých . . . Snad právě o těchto věcech rozmlouvá; neboť hovoru účastňují se živě i umělci poblíže stojící, Feidias, nejslavnější sochař a vrchní ředitel všech uměleckých prací v Athenách, stavitelé Iktinos a Kallikrates, kteří zaměstnáni jsou při Parthenonu, Mnesikles, jemuž má býti svěřeno provedení Propylejí, a mnozí jiní, mezi nimiž i šedesátiletý filosof Anaxagoras, důvěrný to Perikleův přítel a rádce. Proti štědrosti, se kterou pode vlivem Perikleovým obec na ony stavby ročně obětuje nesmírné summy, byla však značná opposice. Nespokojenci říkávali: „My své spojence donucujeme k příspěvkům do spolkové pokladny válečné a těmito penězi pak libovolně nakládáme, město pozlacujeme a jako marnivou ženu šperkujeme, kteráž drahocenné kameny a klenoty a chrámy za tisíc hřiven na sebe věší." Perikleovi právě bylo zase jakýmsi přitloustlým pánem, bohatým to drůbežníkem Pyrilampem, jenž se velmi rád veřejně ukazuje ve společnosti svého slavného příznivce, leccos nového doneseno o podobných výčitkách; spojenci, s daní spolkovou přibylí, vedou prý bez ostychu řeči stejného smyslu, ba ještě mnohem příkřejší. K Anaxagorovi obrácen, na oko tedy jenom soukromě, pronáší na to Perikles několik slov; činí to však úmyslně s takovým důrazem, tak hlasitě, že ho slyšeti musí i obecenstvo opodál sedící. Atheny, praví, za ony daně jsou toliko povinny, chrániti své spojence, což se i svědomitě děje; jinak mají plné právo, nakládati přebytkem spolkové pokladny dle libosti své. I pokračuje: „Dlužno pak, aby město, ano potřebami válečnými s dostatek zaopatřeno jest, nadbytku svého na ty věci vynaložilo, z kterýchž, jsou-li dokonány, věčná sláva, pokud se konají ihned zámožnost pochází, poněvadž všeliké práce takto vznikají a rozmanité potřeby, kteréž, veškerou umělost vzbuzujíce a každou rukou pohybujíce, skoro celému městu výdělek dávají, a toto tedy samo sebou se zdobí a živí." Slova ta neminula se účinku. Jakmile byl v divadle zazněl zvučný hlas Perikleův, ztichlo náhle všech 30.000 diváků. Nikdo nechtěl ztratiti ani jediné slůvko; neboť Perikles příliš často veřejně nemluví a zvláště dlou-

hých řečí nemiluje. Bouře nadšené pochvaly a jásavého pokřikování, jež slova jeho vzbudila, nejlépe dokazuje, že dotknul se pravé struny; nejen Atheňané, ale i cizinci jsou jati kouzlem těchto několika úsečných vět, jasného hlasu řečníkova, jeho celé osobnosti . . . S lehkým úsměvem, prozrazujícím plné vědomí duševní převahy své, avšak zároveň s jemným aristokratickým taktem obrací se nyní Perikles jakoby s otázkou k dámě, která sedí o několik stupňů výše; ona odpovídá mu pohledem, jehož patrný význam jest mu cennějším uznáním, než veškerý potlesk obecného lidu. Dáma ta je zjev ne sice již příliš mladistvý, ale přece ještě krásou opravdu oslňující, zároveň nad míru sympathický a imposantní: slavná Aspasie, věrná družka Perikleova, „Hera tohoto Olympského hromovládce", jak jí přezdívali komikové. Vypravuje se o této duchaplné a vysoce vzdělané Milefance, že jejímu vkusu a důmyslu se řečnické umění Perikleovo rádo podrobovalo . . .

V našem sousedstvu rozpráví se o přípravách ku dnešním hrám — naslouchejme, snad pochytíme leccos zajímavého. Vypravení pouhého chóru — patnácti osob přiměřeně kostymovaných a zvláštními učiteli vycvičených — stálo prý 3000 drachem (t. j. skoro 1200 zl. ve stříbře); samo sebou se rozumí, že náklad na ostatní věci, na dekorace, na obleky herců, honoráře atd., jenž se uhražuje z pokladny státní, jest ještě mnohem větší. (Výprava všech kusů Sofokleových stála prý více, než celá peloponesská válka a na jedny Dionysie nebo Panathenaje obětováno více, než na celé loďstvo). Péči o vypravení chóru čili choregii nemá stát sám (Archon eponymos), nýbrž jednotlivé vládou ustanovené fýly (Atheny jsou totiž rozděleny na deset „fýl", t. j. kmenů, nebo chceme-li okresů); fýla volí pak ze svého středu bohatého a věci znalého občana za chorega, jehož čestnou povinností jest, aby chór jemu svěřený co nejskvěleji vypravil. Tak nastává závodění nejen mezi básníky, ale i mezi fýlami nebo vlastně choregy. A skutečně kyne choregovi, jehož hře se dostane první ceny, znamenitá pocta: uměle pracovaná třínožka s nápisem, jenž zvěčňuje jeho jméno, na útraty státní věnuje se buď do chrámu některého neb umístí se na veřejné ulici, „třínožkovou" zvané, ovšem na podstavci skvostném, monumentalním — někdy náklad na takový „choregický pomník" dostupuje až 3000 drachem. Sboru samotnému čili choreutům dostává se ovšem hmotnější odměny za vítězství: peněz a celého býka, na němž si pak při společné hostině pochutnávají.

Jméno básníka, jehož tragedie losem je ustanovena k zahájení dnešní slavnosti, jméno Sofokleovo rozléhá se již po celém divadle. Starší muž vypravuje s nadšením svému mladšímu sousedu, jak před 27 lety Sofokles, tehdy 28letý, poprvé vystoupil na veřejnost a hned svým „Triptolemem" slavně zvítězil nad 55letým Aischylem, mistrem to na slovo vzatým, ba možno říci nejvyšším knězem Musy tragické. Tenkráte přívrženci obou těchto básníků stáli naproti sobě tak příkře, že nebylo lze očekávati nestranný soud. Tu však vrátil se náhodou Kimon s ostatními vojevůdci ze šťastné výpravy Skyrské s toužebně očekávanými pozůstatky Theseovými a vstoupil do divadla když právě napnutí bylo největší. Tehdejší Archon eponymos sobě ihned pomohl z nesnází: ustanovil těchto deset vojevůdců za soudce, vzal je pod přísahu a oni rozhodli ve prospěch Sofokleův. Pravidlem arci bylo — a tak zajisté i dnes se stane — že se vylosuje deset soudců podobným asi způsobem, jako při porotě. Dnes je Sofokles sám již 55 let stár, jako tenkráte byl Aischylos; ale je šťastnější — nemáť žádného nebezpečného soka. Aischylos zemřel před patnácti roky a Euripides sice hned po smrti tohoto velmistra vystoupil co dramatický básník, avšak navzdor svému nevšednímu nadání dosud ani jediného vítězství nedobyl. Přátelé Sofokleovi — a těmi jsou snad všichni Atheňané — mají ostatně dnes naději tím větší, ani zasvěcení znalci tvrdí, že „Antigona" — tak jmenuje se tragedie, která co nevidět již započne — předčí všechny dosavadní práce Sofokleovy. (Dokončení.)

Jarní.

I.

Už se zelenají stromy všudy:
Přišlo jaro v bory, a ty, strome chorý,
Jsi tak chudý!

Všudy pod zelení květem bílo:
Suché na tvých snětech teď, kdy všecko v květech,
Listí zbylo.

Všecky stromy v háji zpěvem zvoní:
Ticho v hnízdě starém, jež ti ptáci jarem
Spletli v loni.

II.

Vesele si potok skáče,
Za ním spěchám sotva stače
Zeleném po břehu.

Veď mě dále v háje stinné,
Kam tvá voda ráda plyne
Ve skočném rozběhu!

Pěnkava, jež loukou těká,
Posedá a chvíli čeká,
Hotova k poskoku,

Vlétla — háj tu její písní
Volá, zve tě: pospěš, jdi s ní!
Po zpěvu, po toku!

Díky, háji, za průvodce!
Kam to vedla mdlého chodce
Píseň ta lákavá?

Pod křovím se potok ztrácí,
K noclehu se domů vrací
Do hnízda pěnkava.

Kde má hnízdo připravené?
Nikde není zavěšené
Na stromě, na snětech.

Kříž to: hloh jej květem vroubí
a háj pod ním v stinném loubí
Hrob kryje ve květech.

J. G.

Laurette.

Napsal *A. de Vigny.*

(Pokračování.)

Než uplynul měsíc, miloval jsem je jako své děti. Každý den, když jsem je zavolal, přiběhli a sedli si ke mně. On psával na mém stole, totiž na mém loži; a když jsem chtěl, pomahával mi v mých pracích: dovedl to právě tak dobře jako já, až jsem se podivil. Jeho paní usedla na malém soudku a dala se do šití.

Jednou seděli jsme zase tak pospolu a já k nim pravil:

— Zdali pak víte, děti, že jsme dohromady jako rodina? Nechci se vás vyptávat, ale soudím, že nemáte asi na zbyt peněz; abyste kopali a ryli jako ostatní deportovaní, k tomu jste příliš slabí a jemní. Cayenne jest na mou věru mizerný kraj, ale já bych tam žil jako pán — vždyť jsem jako stará vlčí kůže na slunci vyprahlá. Kdybyste mne měli tak trochu rádi, jak se mi to zdá — ačkoliv se vás na to nechci ptát — opustil bych milerád svoji loď, která je teď už beztoho jen stará rachota, a kdybyste chtěli, usadil bych se tam s vámi. Já nemám nikoho leč psa a tu se mi někdy stýská; vy byste mi byli milou společností. Já bych vám pomáhal v tisícerých věcech; ustřádal jsem si hezkou summu a to dost poctivě; z toho bychom žili, a když bych zavřel oči, nechal bych vám to.

Oba seděli mlčky a dívali se udiveně na sebe; myslili snad, že si tropím žerty. Konečně skočila mladá paní, jako vždy, padla na prsa svého muže, usedla na jeho klín a dala se do pláče. On tiskl ji k srdci a já viděl, že také slzí; podal mi ruku a zbledl více než kdy jindy. Ona mu něco šeptala a její bohaté bledé vlasy splývaly jí po ramenou; vrkoč jí povolil, bylať živá jako ryba: ty vlasy, kdybyste je byl viděl! byly jako ze zlata. Mluvili spolu tiše a on líbal ji chvílemi na čelo a ona plakala; to mne znepokojilo.

— Nu chcete? tázal jsem se po chvíli.

— Ale . . . ale, kapitáne, vy jste tak dobrý, pravil mi mladík, ale, vždyť nemůžete přec žíti s deportovanými . . . A sklopil oči.

— Nevím, čeho jste se dopustili, odvětil jsem, ale jednou mi to povíte, bude-li vám libo. Jak vidím, svědomí vás tuze netíží, a já sám vyved' asi jiných věcí nežli vy děti. Dokud budete pod mou dohlídkou, nemyslete si, že vás pustím; spíš bych vás zadusil jako pár holubů. Ale až odložím epolety, nevšimnu si ani admirála ani čeho jiného.

— Myslím, kapitáne, odvětil vrtě tmavou svojí hlavou, trochu pudrovanou, jak to bylo tehdáž ještě v modě, myslím, že by to bylo pro vás nebezpečné, kdybyste ukázal, že nás znáte. My se smějeme protože jsme mladí; zdáme se docela šťastni, protože se milujeme; ale když myslím na budoucnost, bývám hrozně smutným, protože nevím, co se stane s mou ubohou Laurou.

Přitiskl znova k prsoum hlavu svojí mladé ženy:

— Musil jsem to kapitánovi říci; není-li pravda, dítě, že bys mu to byla také řekla?

Já vzal dýmku a zvedl jsem se, poněvadž jsem cítil, že mi vlhnou oči, a to mi přec neslušelo.

— Uvidíme, uvidíme, pravil jsem. Jestliže tabák milostivou paní obtěžuje, odejdu.

Ona vstala s tváří zardělou a vlhkou od slzí, jako dítě, jež bylo káráno.

— A na to si ani nevzpomenete, pravila ukazujíc bázlivě na mé hodiny, na ten list!

To mne bodlo. Cítil jsem, jak se mi vlasy ježí.

— Pro bůh, na to jsem ani nevzpomněl. To je pěkná věc! Až přeplujeme první stupeň severní šířky, co mi zbude jiného, než skočit do vody. — Či měl jsem být tomu rád, že mi to dítě vzpomnělo na ten osudný list!

Pohledl jsem zběžně na mapu a když jsem viděl, že nám zbývá ještě celý měsíc, cítil jsem již hlavu lehčí, ale ne srdce; proč, nevím.

— Co se poslušnosti týče, v tom direktorium nežertuje! pravil jsem. Čas uběhl tak rychle, že jsem na to docela zapomněl.

A tak, milý pane, dívali jsme se všickni tři na ten list, tak upjatě, jako kdyby měl promluvit. V tom slunce, které vnikalo oknem do kabíny, ozářilo hodiny a s nimi osudný ten list: veliká, červená pečeť a ty ostatní malé šklebily se na nás jako ohnivá nějaká tvář.

— Není-li pak to jako oči nějaké hlavy? pravil jsem, abych je rozveselil.

— Ach, příteli, vzdychla mladá paní, spíše jako kapky krve.

— Ah! usmál se její muž a podal jí rámě; to se ti jen zdá, Lauro. Pojď a posaď se; co je ti do toho listu, nech ho!

Utíkali, jako kdyby je stíhal nějaký duch, a vyběhli na palubu. Já zůstal sám s tím velikým psaním a díval se neustále na ně, červené jeho oči upoutaly mne jakýmsi kouzlem, jako oči hadí. Veliký jeho formát, a ta třetí, veliká pečeť, šklebila se na mne jako zející tlama vlka, a ty menší jako jeho svítící oči . . . Zachvěl jsem se; hodil jsem na hodiny kabát, abych neviděl ani ten list, ani jak běží čas.

Na palubě dokouřil jsem dýmku a zůstal tam až do noci. Tehdáž byli jsme asi ve výši ostrovů zeleného mysu. Noc byla tak krásná, jakou jsem nikdy před tím na jihu neviděl. Na obzoru vycházel měsíc, veliký jako slunce; polovice jeho brouzila se ještě ve vlnách a ozářila moře, které se lesklo jako sněhový závoj plný drobných diamantů. Já kouřil, seděl na lavičce a díval se na tu nádheru. Důstojník a plavci nemluvili ani slova a pozorovali jako já stín lodě na moři. Byl jsem rád, že nikdo nemluvil. Ticho a pořádek, ty dvě věci miluju nade vše. Zakázal jsem všechen hluk a všecko světlo. V tom spatřil jsem malý, červený proužek zrovna u svých nohou. Byl bych se dojista velice rozzlobil; ale poněvadž to bylo u mých mladých vězňů, chtěl jsem dříve vědět, co dělají. Sehnul jsem se a díval se štěrbinou do malé jich světničky.

Mladá paní klečela a modlila se. Byla již svlečena; při svitu malé lampičky viděl jsem s hůry nahá její ramena, malé, bosé nožky a dlouhé, zlaté vlasy rozpuštěné po zádech. Chtěl jsem hned odejít, ale pomyslil jsem si: — Co na tom, takový starý voják, jako já . . .! a díval jsem se dále.

Její muž seděl na malém kufru s hlavou opřenou o ruce a díval se na ni. Ona pozvedla tvář k nebi a já viděl, že její veliké, modré oči jsou zality slzami jako oči Magdaleny. Mezitím co se modlila, vzal on tiše konce dlouhých vlasů jejích a polibil je. Když byla hotova, udělala kříž a usmívala se tak blaženě, jako by šla do ráje. Viděl jsem, že i on se požehnal křížem, ale jako by se za to styděl. Při muži je to opravdu trochu podivné.

Ona vstala, objala jej a první ulehla do hamaku; on ji tam mlčky uložil jako dítě do kolébky. Bylo hrozné mrtvo; loď se kolébala a s ní i hamak a ona, jak zdálo se, si v tom velice libovala; začínala dřímat. Její bílé nožky ležely křížem a výše nežli hlava a celé ostatní tělo, zahalené v dlouhou, bílou košilku. Byla to rozkoš!

— Příteli, pravila již polo ze spaní, nechce se ti spát? Víš, že jest již pozdě?

On zůstal sedět s čelem v dlani a neodpovídal. To ji znepokojilo; její krásná hlava vykoukla z hamaku, jako pták z hnízda a dívala se na něho s ústy na polo otevřenými; mluvit se neodvážila.

Konečně on počal.

— Nu tedy poslyš, má drahá Lauro; čím více se blížíme k Americe, stávám se neustále smutnějším. Nevím proč, ale zdá se mi tak, jako by tato plavba byla nejkrásnější chvílí celého našeho života.

— Mně také, pravila ona; přála bych si, abychom tam nikdy nedojeli.

On pohledl na ni s rukama sepjatýma a s takovou láskou, že nelze toho ani říci.

— A přece, můj anděli, pořád jen pláčeš a modlíš se, odvětil; to mne velice rmoutí, poněvadž vím, nač myslíš, a tuším, že lituješ toho, co jsi učinila.

— Já, litovat? bránila se ona patrně uražená; litovat, že jsem šla za tebou, můj drahý! Což si myslíš, že proto tě méně miluju, že tak málo jsem byla tvou? Což nejsem ženou, a neznám co mou povinností, když je mi sedmnáct let? Má matka i sestry mi řekly, že jsem povinna jít s tebou za moře. Vždyť mne ujistily, že nedělám pranic zvláštního. Divím se jenom tomu, že ty jsi se o tom zmínil, můj drahý; vždyť jest to tak přirozené. Opravdu nepochopuju, jak si jen můžeš myslit, že něčeho lituju, když jdu s tebou, abych ti pomáhala v životě, aneb umřela s tebou, kdybys ty umíral. Pravila to vše hlasem tak jemným, že mi to znělo jako hudba. Mladý muž dal se do pláče, dupal zoufale nohou a zlíbal konečně krásnou ruku a nahé rameno její, které k němu vztahovala.

— Lauretto, má Lauretto, zvolal, když si pomyslím, že kdybychom byli počkali se svým sňatkem jen čtyry dny, byli by zajali a odváželi pouze mne, nemohu si to odpustit.

Tu sklonila se ona k němu s hamaku, sevřela jej oběma krásnými, bílými nahými lokty, hladila jej na čele, ve vlasech a na očích a objímala jeho hlavu jako by ji chtěla unésti a ukrýti ve svých prsou. Usmívala se jako dítě a vyprávěla mu množství věcí, jaké jen ženy znají povídat a jakých jsem nikdy před tím neslyšel. Zakryla mu ústa průhlednými prsty svými, jen aby mohla mluvit sama. Hrála si s jeho dlouhými vlasy, utírala mu jimi oči jako šátkem a pokračovala:

— Což to není lepší mít sebou ženu, která tě miluje? Hleď, můj drahý, já jedu ráda s tebou do Cayenne; uvidím aspoň divochy, a kokosové stromy, o jakých jsem čítala v Pavlu a Virginii, není-li pravda? Zasadíme si každý také jeden. Uvidíme, kdo z nás bude lepším zahradníkem. Potom si vystavíme malou chatrč jen pro nás dva. Já budu pracovat celý den a celou noc, budeš-li chtít. Já jsem silná; podívej se, jaká mám ramena; — počkej, že tě skoro vyzdvihnu. Jen se mi nesměj; a pak, vždyť umím také vyšívat; dojista že tam bude nějaké město, kde toho budou potřebovat? Budu vyučovat kreslení a třeba též hudbě; a umí-li tam někdo číst, ty budeš psát.

Ubohý ten hoch byl jako zoufalý; vykřikl, když to vyslovila.

— Psát, zvolal, psát!

A levicí zadržel pravici jako by nechtěl, aby kdy psala.

— Psát? proč jsem kdy psal? To je práce pro blázny! . . . Věřil jsem jejich svobodě tisku! — Kde jsem měl rozum? A také nač jsem to dělal? Abych rozšířil pět nebo šest ubohých myšlenek. A co se s nimi stalo? Četli je pouze ti, kdo s nimi souhlasí; kdo jich nenávidí, hodili je na oheň: vůbec nebylo to k ničemu, než aby nás mohli pronásledovat. Což o mne; ale ty, můj anděli, co ty jsi zavinila? Pověz mi, prosím tě, jak jsem tomu mohl jenom připustit, aby tvá nekonečná láska šla tak daleko, šla slepě za mnou, až sem, odkud není vykoupení? Zdali pak víš, kde jsi, ty ubohá? Víš, kam jdeš? Brzy budeme u cíle; a pak budeš šestnáct set mil daleko od své matky a svých sester . . . a to vše pro mne, jen pro mne!

Ona ukryla hlavu svou na chvíli v hamaku; viděl jsem s hůry, že pláče. Ale on z dola neviděl její tvář; a když ji opět ukázala mezi plátnem, usmívala se, jen aby ho rozveselila.

— Bohatí ovšem nejsme, pravila smějíc se hlasitě; podívej se na můj sáček, je tam jediný louisdor. Mnoholi máš ty?

On usmál se jako dítě:

— Já měl ještě tolar, ale dal jsem jej tomu chlapci, co nes tvůj vak.

— Eh co na tom? zvolala a tleskala rukama jako by měla castagnetty; když člověk nemá ničeho, je nejveselejší. Ale vždyť mám v záloze ty dva prsteny s diamanty, co mi dala matka! Ty se přec všude hodí, není-li pravda? Až budeš chtít, prodáme je. Mimo to se mi zdá, že náš dobrý kapitán se nám se vším nesvěří, co s námi zamýšlí, chce nás asi překvapit. Že on ví, co je v tom listě! Je to patrně odporučení na guvernéra v Cayenne.

— Snad, odvětil on; kdo ví?

— Není-li pravda? pokračovala mladá jeho paní. Dojista že tě vláda vypověděla jen na krátký čas, a nechce ti ublížit, vždyť jsi tak dobrý!

Tak pravila a řekla, že jsem dobrý! To mne do-

jalo takou měrou, že jsem se zaradoval a na chvíli věřil, že snad uhodla obsah toho listu. Na to se znova objali; já zadupal silně na podlahu, aby toho už nechali.

— Pospěšte si, děti! volal jsem na ně, všecka světla na lodi musí se zhasit, tak zní rozkaz. Sfoukněte, prosím, lampu.

Zhasili lampu a ještě dlouho slyšel jsem, jak se smějí a po tichu hovoří jako děti ve škole. Já procházel se ještě na palubě a kouřil jsem. Všecky hvězdy tropického nebe zářily toho dne jako malé měsíce. Díval jsem se na ně dlouho a dýchal svěží a zdravý mořský vzduch.

Věřil jsem, že dojista ty děti uhodly pravdu, a těšil jsem se z toho velice. Bylo lze se nadíti, že jeden z pěti direktorů si to rozmyslil a mně je odporučil; proč, o to jsem se nestaral, jsouť mnohé záležitosti státní, kterým jsem nikdy nerozuměl: ale přece jsem tomu věřil a nevěda ani určitě proč, byl jsem velice spokojen. Sešel jsem do své kabíny a odhrnul starou svoji uniformu a díval se na list. Nyní měl docela jinou tvářnost: zdálo se mi, že se usmívá a červené jeho pečeti zářily mi do očí jako nejkrásnější růže. Nepochyboval jsem více, že je to šťastný list, a pokynul jsem mu přátelsky.

Ale přece jsem jej opět přikryl starým kabátem; proč? — zdá se mi, že mne již nudil.

Kolik dní jsme naň ani nevzpomněli a byli jsme veselí; ale když jsme se blížili k prvnímu stupni šířky, vázla nám pojednou řeč.

Jednou z rána jsem se probudil a divil se velice, že se loď nehýbe. Spával jsem vždy jen na jedno oko, jak se říká, a poněvadž jsem pojednou pohřešoval obvyklé kolíbání, otevřel jsem obě oči. Uvízli jsme na mělčině a sice pod 1° sev. šířky a na 27° délky. Vykoukl jsem na palubu: moře bylo klidné jako hladina oleje; všecky plachty rozepjaté sklesly na stěžně jako prázdné balony. Ihned jsem si vzpomněl na list:

— Teď si tě přečtu a ohledl jsem se po něm. Čekal jsem přece až do večera, až zapadlo slunce: pak otevřel jsem hodiny a vytáhl dychtivě zapečetěný rozkaz. — Držel jsem jej v ruce celou čtvrt hodiny a nemohl jsem jej přečísti. Konečně jsem se odhodlal a zlomil všecky tři pečeti najednou; velikou pečeť rozdrobil jsem na prášek.

Když jsem list přečetl, mnul jsem si chvíli oči a myslil, že se mi něco zdá.

Četl jsem poznovu, a ještě jednou; počal jsem od konce a šel nazpět až k první řádce. Nemohl jsem tomu uvěřit. Nohy se pode mnou chvěly, musil jsem usednout; cítil jsem, jak se mi třesou nervy ve tváři. Nalil jsem si hodně rumu na dlaň a třel jsem si obličej. Styděl jsem se, že jsem takový slaboch; to však trvalo jen chvíli, než vyšel jsem na čerstvý vzduch.

Lauretta byla toho dne tak krásná, že jsem si netroufal k ní se přiblížit: měla prosté, bílé šaty a po nahé šíji a ramenou splývaly jí bohaté vlasy jako je vždycky nosívala. Bavila se tím, že máčela v moři druhé svoje šaty; uvázala si je na provaz, pouštěla je do vody, smála se a chytala mořskou trávu a jiné hroznům podobné rostliny, které plovou v tropických vodách.

— Pojď se podívat, honem! co to plave! volala; on se k ní naklonil, ale do vody se nedíval, poněvadž hleděl na ni s něžností nevýslovnou.

Já pokynul mladému muži, aby mne následoval na zad lodi, že bych s ním rád mluvil. V tom se ona obrátila . . . Nevím, jak jsem se tvářil, ale to vím, že upustila provaz, jak mne spatřila; chopila prudce muže svého za ruku a pravila:

— Nechoď tam, hleď, jak je bledý.

A věru měl jsem proč býti bledým. On ale přece šel za mnou; ona se opřela o hlavní stěžeň a dívala se za námi. My se procházeli dlouho sem a tam a nepromluvili jsme ani slova. Já kouřil cigaro, které se mi zdálo neobyčejně hořkým, a zahodil jsem je do vody. On mne mlčky pozoroval; já jej vzal pod pážím a měl jsem mluvit — ale, na mou čest, já nebyl schopen jediného slova.

— Vypravujte mi, příteli, počal jsem konečně, vypravujte mi svou historii. Kýho kozla jste udělal těm psům, těm advokátům, z nichž je každý kus krále? Mně se zdá, že mají na vás svrchu. To je nesmysl!

On pokrčil rameny a sklopil hlavu s pohledem tak milým — ubohý hoch! — a pravil:

— Můj bože, kapitáne, nebylo to nic tak hrozného: tři kuplety na direktory, to je vše.

— Není možná! zvolal jsem.

— Ba ano! A ještě ty kuplety za mnoho nestály. Dne 15. fructidoru byl jsem zajat a uvězněn, 16. souzen a odsouzen k smrti, pak ale z milosti poslán do vyhnanství.

— To je nesmysl! pravil jsem. Direktoři jsou pěkní kamarádi; považte: onen list mi káže, abych vás dal zastřelit.

On neodpověděl, ale usmál se pouze, dosti statečně na mladíka v devatenácti letech. Pohledl na svou ženu a utřel si pot, který mu perlil v bohatých krůpějích po čele. Já ho měl také dost na tváři a jiné ještě vlhko v očích.

— Patrně, že ti občané, pokračoval jsem, nechtěli vyřídit vaši při na pevnině; soudili, že zde si toho nikdo nevšimne. Pro mne však je to hrozné; vy jste tak dobrý hoch a přec si nemohu pomoci. Ortel smrti je tu, rozkaz k vykonání je stvrzen a spečetěn, vše jak náleží.

Pozdravil mne velmi zdvořile a zarděl se.

— Neprosím o nic, kapitáne, pravil hlasem tak milým jako kdy jindy; bylo by mi líto, abyste měl k vůli mně vyhýbat se povinnostem. Jenom bych si přál promluvit na chvíli s Laurou a prosil bych vás, abyste jí neopouštěl, když by mne přežila, o čemž však pochybuju.

— To ovšem, milý hochu, odvětil jsem; chcete-li, odvedu ji k její rodině do Francie a neopustím jí dříve, dokud mne sama nepropustí. Ale, věřte mi, může vám to lichotit, ona toho nepřežije; ubohá paní!

Chopil mne za obě ruce, tiskl je a pravil:

— Milý kapitáne, vy trpíte více než já sám, ale co dělat? Spoléhám se na to, že se jí ujmete a že se postaráte o to, aby dostala, co jí stará matka její může odkázat, aby uhájila život svůj, svou čest, není-li pravda, že to učiníte? a především dbejte nad jejím zdravím. Musím vám říci, pokračoval ještě tišeji, že

*

jest zdraví velice slabého; často ji bolí na prsou, takže omdlévá kolikrát za den; musí se vždy dobře zaopatřit. Vy jí nahradíte otce, matku i mne, pokud bude lze, není-li pravda? Velice byl bych rád, kdyby si zachovala prsteny, které má od své matky. Bude-li však třeba peněz pro ni, ať se prodají, co na plat! Má ubohá, dobrá Laura! Hleďte, jak je krásná!

Když jsem viděl, že jest již příliš dojat, bál jsem se toho a jal jsem se mračit; hleděl jsem být přece co možná veselým, abych též nepodlehl, ale nemohl jsem. „A teď zatím dost, pravil jsem konečně; moudří lidé se snadno dohodnou. Jděte a promluvte si s ní, ale rychle.“

Stiskl jsem mu přátelsky ruku a když jsem viděl, že ruku mou nepouští a na mne se dívá s tváří tak výmluvnou, dodal jsem: Radil bych vám, abyste jí o tom ničeho neříkal. Zařídíme to tak, že si ničeho nevšimne, ba ani vy sám ne, nebojte se; o to se postarám.

— Tím líp, pravil, já nevěděl . . . tím líp. S bohem zatím, s bohem!

— Ovšem, dodal jsem, nebuďte dítětem, to bude mnohem líp. Neobjímejte ji, nelíbejte ji, můžete-li se zdržet, sic jste ztracen.

Stiskl jsem mu znova ruku a propustil jsem ho. O jak mi bylo při tom!

Zdálo se mi, že zachová dobře svoje tajemství; procházeli se spolu ruku v ruce celou čtvrt hodiny a vrátili se až na kraj lodě k oněm šatům, které zatím jeden z plavců vylovil.

Brzy přišla noc. To byla ta chvíle, které jsem chtěl užit. Ale chvíle ta stíhá mne neustále a při každém kroku cítím její hrůzu, jako vězeň, když vleče svoji kouli.

Starý kapitán nemohl dále — zamlčel se. Já neodvážil se řeči, abych ho nevyrušil z jeho myšlenek. Po chvíli udeřil se do prsou a pokračoval:

— Ta hrozná chvíle! Věřte mi, že dobře nevím, co se potom dálo. Cítil jsem, jak ježí se mi hněvem vlasy a přece zase mne něco neznámého nutilo k poslušnosti a hnalo mne k činu.

Svolal jsem důstojníky a pravil jsem jednomu z nich:

— Spusťte na moře jeden člun . . . nebo teď budeme katy! Posaďte tam tu paní a pojedete s ní pryč od lodi; až uslyšíte výstřel, vrátíte se.

— Poslouchat kus papíru! co to bylo jiného! Vím, že se mi vznášelo něco nad hlavou, co mne k tomu nutilo. Viděl jsem z dáli toho mladíka . . . ó byl to hrozný pohled! . . . jak kleká před svou ženou, jak jí líbá kolena i nohy. Ó že pochopujete nyní, co jsem vytrpěl!

Já křičel jako blázen: Roztrhněte je! My jsme všickni lotři! — Roztrhněte je . . . Co je ta republika? Mrtvola. Direktoři, direktoři, to jsou bídní červi! Já opustím moře! Nebojím se všech vašich advokátů! ať jim to řekne, kdo chce, co mi po tom! — O kdybych je tam byl měl, dal bych je všecky postřílet, všech pět darebáků! Byl bych je postřílel; dbal jsem tehdáž tak málo o život, jako teď o tu vodu, co padá s nebe. A přece jsem oň dbal! O takový bídný, ubohý život!“ . . .

Hlas kapitánův ochaboval znenáhla a stal se tak nejasným jako jeho řeč; kráčel dále, hryzl se do rtů a vraštil obočí. Byl hrozně, ano děsně roztržitým. Chvílemi škubl sebou křečovitě a pobodl kordem svého mezka, jakoby jej chtěl zabiti. Velice divil jsem se tomu, když jsem viděl, že žlutavá tvář jeho zplanula temným ruměncem.

Rozhalil kabát a obnažil prsa větru a dešti. Tak jeli jsme dále, vždy mlčky. Viděl jsem patrně, že sám již nezačne, a proto odhodlal jsem se k otázce:

— Nyní ovšem chápu, počal jsem, jakoby již byl hotov se svou historií, že po události tak hrozné si člověk zošklivi svůj stav.

— Co, stav? Jste blázen? odsekl mi zhurta, to není žádný stav! Nikdy nebude kapitán lodě nucen, aby byl katem, leda by zas přišla vláda vrahů a zlodějů, kteří užijí toho, že člověk je zvyklý slepě poslouchati, jen poslouchat, poslouchat jako stroj, ať srdce říká cokoliv.

Zároveň vytáhl z kapsy červený šátek, přikryl si tvář a plakal jako dítě. Zastavil jsem se na chvíli, jakobych chtěl si narovnati třemeny a zůstal jsem za vozem; kráčel jsem trochu pozadu, abych nemusil viděti jeho bohaté slzy, za něž by se ovšem styděl.

Uhodl jsem; neboť asi po čtvrt hodině vrátil se také za svůj vůz a prosil mne, nemám-li ve svém vaku břitvy. Já mu ukázal, že nemám vousů a tedy ani břitev. Ale on jich nepotřeboval; říkal o ně jen proto, abychom mluvili o něčem jiném. Brzy však pozoroval jsem s potěšením, že se vrací k své historii, neboť otázal se mne pojednou:

— Vy jste nikdy neviděl loď, není-li pravda?

— Neviděl, odvětil jsem, leč v pařížské Panoramě a na ty vědomosti námořnické, jakých jsem tam nabyl, příliš hrdým být nemohu.

— Vy tedy neznáte ten trám, na němž visí kotva? Vyčnívá vždy z lodě a s něho právě spouští se kotva. — Když na lodi někoho chtějí zastřelit, postaví jej obyčejně na tento trám, dodal potichu.

— Ano, rozumím, aby padl hned do moře.

Neodpověděl, ale jal se popisovati všecky druhy člunů, které mohou býti při velké lodi a jak bývají na ní umístěny; pak počal opět nesouvisle vypráověti s onou lhostejností, jakou dlouhé služby vojenské vždycky působí, poněvadž musí každý ukazovati svým podřízeným jak pohrdá nebezpečím, pohrdá lidmi, pohrdá životem, pohrdá smrtí i sebou samým; a přec skrývá se pod drsným tímto obalem skoro vždy cit tak jemný, jakého bychom zde nikdy nehledali. — Tvrdost vojáka jest jako železná maska na krásné tváři, jako hrubý, skalní žalář, který hostí v sobě královského vězně.

Do takové lodě vejde se šest lidí, pokračoval kapitán. Ti tam tehdáž skočili a unášeli sebou Lauru, dříve nežli byla s to křičeti a brániti se. Ach! taková vzpomínka každého poctivce věčně trápí! Ať se těší jakkoliv, nikdy nemůže na to zapomenout! . . . Ah to je počasí! — který kozel mi na tu historii vzpomněl! Když ji začnu vypravovat, musím až ke konci. Je to historie, která mi rozum pomate jako staré víno. — Ah! to je počasí! Můj plášť je mokrý už naskrz. Já zůstal u té nešťastné Laury! — to ubohé

dítě! — A jak jsou lidé nemotorní! Onen důstojník byl tak hloupý, že zajel s člunem zrovna před loď. Má vina to nebyla; na všecko nelze pamatovat. Já se spolehal na to, že noc ukryje celou tu hrůzu, a zapomněl jsem na oheň dvanácti pušek, z kterých najednou vypálili. A z toho člunu viděla, jak klesl její muž zastřelen do moře.

Je-li tam nahoře bůh, jen ten ví, jak se to vše událo, co vám ještě říci mám; já toho nevím, ale všickni to viděli a slyšeli, jako já vidím a slyším vás. Jak vypálili, chytila se Laura za hlavu jakoby ji byla koule udeřila do čela a sklesla do člunu; neomdlela, nekřičela, nemluvila a vrátila se na loď, kdy chtěli a jak chtěli. Já šel k ní a mluvil jsem k ní dlouho, jak jsem jen uměl. Zdálo se, že mne poslouchá, dívala se mi do očí a ohmatávala si čelo. Nevěděla, co mluvím; čelo měla červené, ale tvář bledou Chvěla se na všech údech, jakoby se bála celého světa. To jí zůstalo. Je až dosud takovou; ubohá snad šílí, snad je nemocná, či vůbec nemyslí, kdož to ví. Nikdy nepromluví slova, jenom někdy prosívá, abych jí vyňal to, co má v hlavě.

Od té doby stal jsem se právě tak smutným jako ona a nějaký vnitřní hlas mi pravil: „Zůstaň s ní až do smrti a bdi nad ní!“ A já to vždycky plnil. Když jsem se vrátil do Francie, přestoupil jsem s hodností svou do vojska pozemního, neboť od té doby, co prolil jsem na moři nevinnou tu krev, zošklivil jsem si to, co mi bývalo nejmilejším. Hledal jsem její rodinu. Její matka byla již mrtva. Její sestry, k nimž jsem ji šílenou přivezl, nestály o ni a chtěly ji dáti do Charentonu. Já to odmítl a od těch dob vozím ji sebou.

— Ah, můj bože! chcete-li ji vidět, příteli, podívejte se na ni. — Což je zde v tom voze? tázal jsem se. — Ovšem! Uvidíte! Ou, mezku . . .

(Dokončení.)

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Vracel jsem se do Prahy s pocitem trpkosti. Neměl jsem sice v životě svém, jak běžná frase dí, nikdy „ustláno na růžích“, byl jsem člověk závislý a k vysilující každodenní práci duševní v pravém slova smyslu přikován — dovedl jsem tudíž aspoň poněkud oceniti tak zvané nepříznivé poměry životní — ale život Smidarského a Kotovicův byl přece jen nepoměrně trudnější a beznadějnější, ba nebyl vlastně ničím více než bídným živořením, jehož cílem jest — hrob . . .

Kotovic byl cíle toho dosáhl; Smidarský byl už častokráte na jeho pokraji, já snad jsem se mu byl už valně přiblížil a jenom Nadasdi, pokud jsem byl z jeho slov vyrozuměl, zdál se býti pln nadějí, ačkoliv býval z nás optimistův před lety člověkem nejpessimističtějším.

Tak jsme se tedy byli po letech přiblížili idealu života! . . .

Co nyní? Mohli jsme sice vzíti útočiště k té neb oné duchaplné knize, v kteréž se buď filosoficky nebo básnicky dokazuje, že každý ideal a tudíž i ideal života jest nedosažitelný . . . Ale pochybuju, že tak některý z nás učinil. Bylť se život každého z nás dotknul svou drsnou, ba ledovou rukou a názor náš v svět lišil se právě tak jako se lišily naše povahy i posavadní naše zkušenosti.

Vrátiv se do Prahy byl jsem nucen uvázati se v obvyklou každodenní práci, při které mi nezbylo času ku čtení kněh „nepraktických“, tím méně k rovněž tak nepraktickému rozebírání života lidského vůbec.

Několik měsíců plynul život můj v obstojné jednotvárnosti zcela klidně dále. O svých přátelích v Brně nedozvěděl jsem se za tu dobu pranic více, nežli že Nadasdi skutečně kvitoval a že zamýšlí společně se Smidarským, kteréhož byl po mém odjezdu z Brna vyhledal, založiti nějaký průmyslový závod. Psal mi o tom Smidarský; ale sám nevěděl, kdy a jaký závod to má býti, poněvadž prý se Nadasdi ještě definitivně nerozhodnul a musí dříve ještě některé rodinné záležitosti uspořádat.

Asi v půli letě vyměnili jsme si se Smidarským pět nebo šest dopisů. On psal dosti obšírně; já však, kterýž jsem byl vždy rád, když jsem péro odkládal, odpovídal na každý jeho list co možná nejstručněji, ba poslední moje odpověď nelišila se hrubě ani od prostého telegramu. Bylo to na počátku února roku 1870 a příčina toho byla následující:

První můj tiskový proces co odpovědného redaktora, o němž jsem se byl zmínil na počátku předešlé kapitoly, rozhodnut teprve nyní a sice v můj neprospěch. Státní návladnictvo bylo se totiž z rozsudku první stolice, kterouž jsem byl uznán nevinným, odvolalo, a vrchní soud uznav mne vinným vyměřil mi trest těžkého, postem zostřeného žaláře na dobu čtyř měsíců. Odvolal jsem se sice k instanci třetí a poslední, která však rozsudek druhé stolice prostě potvrdila, a já byl vyzván, bych přisouzený mi trest ve třech dnech nastoupil. Rozličnými formalnostmi však i nastoupení trestu zdržováno, až jsem byl konečně právě v den, když jsem byl od Smidarského obdržel poslední jeho list, zřízencem trestního soudu zadržán a přímo do vazby odveden. A z vazby zaslal jsem Smidarskému odpověď — chladnou, střízlivou, lakonickou . . .

Tak octnul jsem se v novoměstské trestnici pražské, o kteréž jsem druhdy vždy s jakousi tajemnou hrůzou slýchal vypravovat. Překročil jsem sice práh budovy té s vědomím, že nastupuju trest za skutek mnou nespáchaný, tudíž za skutek osoby jiné, která se trestu vyhnula — ale přece jsem se nemohl ubrániti zvláštnímu pocitu, když jsem se poprvé v životě svém octnul v žaláři . . .

Osoby, kterýmž byla moje nepatrnost svěřena ku střežení, přivítaly mne s jakousi ironickou radostí. Byltě jsem co „kandidát kriminálu“ očekáván a vykázán mi k obývání v třetím patře podlouhlý pokojík se zamřížovaným okénkem.

První noc strávil jsem v novém svém „bytu“ s resignací obětního holoubátka, jež byvši polapeno ani netuší, co je v budoucnosti očekává. Usnul jsem velmi záhy; ale rovněž tak záhy jsem zase procitnul.

Druhou i třetí noc strávil jsem podobným způsobem, toliko s tím rozdílem, že usnul jsem o něco později a o něco dříve procitnul — a teprv čtvrté noci jsem pochopil pravý stav věcí a poznal, že i člověk zdravých nervů byv náhle vyrván z obvyklého života neubrání se následkům toho: rozčilení a tudíž i bezesným nocem . . .

Počal jsem býti ve dne apathickým a ospalým; v noci pak, když jsem byl v celi své sám a sám, marně jsem se namáhal, bych přivábil „anděla“, jenž oblažuje „sladkým snem“ . . . Mnohdy bych se byl spokojil i snem méně sladkým, ba třeba i trpkým — jen kdyby to byl býval aspoň sen . . . Ale nic naplat! Podrážděné nervy mé nedbaly mého přání a zůstavily mne neúprosnému osudu . . .

Nespal jsem po deset nebo jedenácte nocí ani jedinkráte . . . Myšlénky, jež vířívaly za těchto bezesných nocí mým mozkem, bývaly mnohdy na vlas podobny myšlénkám mozku ve své pravidelné funkci přerušeného. Hrobové ticho, jež mne každé noci obklopovalo, bylo trapnější největší bolesti fysické. Tak trávil jsem jednu bezesnou noc po druhé v přemítání nehrubě příjemném.

Ký div, že přemýšlel jsem o životě vůbec, jenž teprv nyní počínal se mi jeviti v pravém světle; ký div, že porovnával jsem dřívější své názory o životě lidském a jeho účelu s názory nynějšími, ký div, že sloužily mi za doklady jednak zkušenosti mé vlastní, jednak pak zkušenosti přátel a v první řadě Smidarského a Kotovice.

Možná, že v oné době neobyčejného duševního rozechvění nenalezal jsem se právě k takovému přemítání ve stavu příčetném; ale myšlenky tohoto druhu pronásledovaly mne ve dne v noci s tak bezpříkladnou houževnatostí, že nemohl jsem se jim ubrániti. Celá řada duchaplných a básnických sentencí o životě táhla mojí duší — ale ani jediná z nich neodpovídala mému názoru. Zdálť se mi, že ani jediný z původců těchto sentencí nepoznal život všestranně a v pravé jeho podstatě; neboť většina sentencí těch zdála se mi býti spíše pouhým tak zvaným „šťastným nápadem“ v růžovém rozpoložení mysli, nežli výsledkem vážného přemýšlení na základě reelním. Zdálť se mi, jako by neměly jiného účele, než zaslepiti a klamati lehkověrné a bojácné, kteří se štítí podívati se opravdovému životu v drsnou, ba mnohdy zdivočilou jeho tvář.

A vždy vtíraly se mi myšlenky tohoto druhu v noci, když rozhostilo se v mé celi hrobové ticho, a já nemoha usnouti marně jsem naslouchal, zdali se někde něco pohne. Ale nikdy neslyšel jsem než bití hodin a zahouknutí hlásného na věži.

Však desáté nebo jedenácté noci bylo hrobové ticho v mé celi přece jednou přerušeno zvukem pranepatrným sice, ale neobyčejným. Ležel jsem naznak na loži takměř hodinu, aniž bych sebou byl pohnul, any tu náhle počaly bíti hodiny . . . Počítal jsem v duchu a napočítal dvanáct —

Byla půlnoc. Avšak sotva že hodiny odbily, zdálo se mi, že posavadní hrobové ticho ruší zvláštní nějaký zvuk. Zpočátku nemohl jsem zvuk ten dobře rozeznati, tím méně abych byl mohl říci, odkud přichází. Zdálť se mi, jako by někdo pod mojí postelí drobnou pilkou něco řezal anebo jako by tam ležely kapesní hodinky. Slyšel jsem jemňoučké tikání zcela zřetelně, ačkoli bylo, jak už připomenuto, tak slabé, že nebylo lze je rozeznati od tlukotu kapesních hodinek. Naslouchal jsem tikání tomu dosti dlouho, ale nevím se už pamatovati, kdy první noci přestalo.

Následující noci slyšel jsem zvuk ten poznovu a sice opět po půlnoci a v těchže místech jako den před tím. Tentokráte jsem naslouchal pozorněji; ale nemohl jsem o nevysvětlitelném zvuku pranic více říci, nežli co bych byl o něm řekl, když jsem jej zaslechl poprvé.

Však třetí, čtvrté a páté noci ozval se zvuk ten poznovu a sice vždy zas po půlnoci a bylo jej vždycky slyšeti asi deset minut, načež náhle utichl.

Teprv páté noci byl mi zvuk ten tak nápadným, že počal jsem mu věnovati daleko větší pozornost než dříve. Dráždilť moji zvědavost; snažil jsem se tudíž vypátrati, co jej vzbuzuje; ale přese všechno své namahání nemohl jsem si příčinu zvuku vysvětliti a shledal jen tolik, že je tikání zcela pravidelné, že vždy po nějakém čase ustává a po krátké pause zase počíná.

Za jiných poměrů arci bych byl něčemu podobnému sotva tolik pozornosti věnoval; leč za bezesných nocí v pusté, nevlídné celi žalářní všímá sobě člověk zvuků ještě nahodilejších nežli byl zvuk, kterýž se ozýval s řídkou pravidelností. A podivno! Teprv asi za deset nebo dvanácte dní mi napadla zcela prostá a přirozená příčina — napadloť mi, že nemůže to býti nežli zvuk „pracujícího červotoče“, kterémuž se v obecní mluvě říkává „umrlčí hodinky“. Usmál jsem se sám sobě, že věnoval jsem po tak dlouhý čas pozornost věci tak prajednoduché a přirozené . . .

Tikání však se ozývalo každé noci a vždy nápadně pravidelně, tak že za nedlouho počal jsem pochybovati, že to „pracující červotoč“. Ozývalť se zvuk ten vždy jen po půlnoci a při bedlivější pozornosti jsem zjistil, že začal vždy po udeření dvanácté rány na věži, že ozýval se s pravidelnými pausami po celou čtvrt hodinu a že vždy, jakmile na věži udeřila první čtvrt na jednu hodinu s půlnoci, rovněž tak náhle, jako byl začal, utichl.

Mathematická tato pravidelnost byla mi nápadná, ale nemohl jsem si ji nikterak vysvětliti. Červotoč přec nemůže míti smyslu pro tak přesné rozdělení času a byť jej i měl, zajisté by si aspoň některé noci od své práce poodpočinul. Zvuk ten měl tedy zajisté zcela jinou příčinu. Umínil jsem si, že ji vypátrám stůj co stůj. Následující noci naslouchal jsem od jedenácté hodiny před půlnocí po celou hodinu s největší napnutostí; ale nezaslechl jsem nejnepatrnějšího šelestu; leč jakmile odbila dvanáctá — ozval se podivný tikot jako vždy. Tentokráte mi připadal ve své pravidelnosti skoro tajemně významným.

Ležel jsem právě na loži. Jakmile se počal zvuk ozývati, slezl jsem tiše a opatrně s lože a naslouchal uprostřed celi. Tikání neustávalo, a zdálo se mi, že neozývá se pod mým ložem, nýbrž od okna. Přiblíživ se k oknu naslouchal jsem ještě pozorněji. Zamřížované

okno bylo vysoko nade mnou a chtěl-li jsem z něho vyhlednouti, musil jsem na lože postaviti stolek. Nežli však jsem tak učinil, přiložil jsem ucho ku stěně pod oknem a teprv nyní jsem zpozoroval zcela zřetelně, že zvuk neozývá se shora, nýbrž zdola a že nemá ráz rupavý, nýbrž klepavý. Střelhbitě jsem se sehnul a přiloživ ucho k podlaze naslouchal jsem se zatajeným dechem.

Tentokráte jsem slyšel zvuk zcela zřetelně. Nebylo to tikání hodinek, aniž práce červotoče, nebyl to také zvuk pilky, nýbrž zcela pravidelné klepání nějakým tupým a dle všeho dřevěným nástrojem na strop celi, která se nalezala pode mnou, v druhém patře.

Co však znamená to klepání? Je nahodilé, je zúmyslné — má nějaký význam? . . . Kdo je uvězněn v celi pode mnou? . . .

Tyto a podobné otázky vířily mým mozkem dráždíce vždy více moji zvědavost; ale prozatím nemohl jsem si odpověditi ani na otázku poslední.

Chtěl jsem sice zadupat nebo jiným způsobem se ozvat, ale neučinil jsem tak a naslouchal po celou čtvrt hodiny. A jakmile na věži udeřila první čtvrt, přestalo klepání náhle jako vždy jindy.

Tím vším arci nebylo ještě pranic vysvětleno; ale tolik zdálo se býti jisto, že někdo v separaci, která se nalezala pod mojí celou, dává buď mně nebo někomu jinému nějaké znamení. Připomenul jsem si, že jsem byl před lety kdesi četl, jak důmyslnými „řečmi“ prostřednictvím všech možných pomůcek dovedou mnohdy vězňové mezi sebou rozprávět, a domníval se, že slyším primitivní zvuky podobné nějaké řeči.

Kdo však si přeje se mnou takovým spůsobem „hovořit“? Co mi chce „říci“? Potřebuje snad mé rady a pomoci?

Na všechny tyto a podobné otázky nebylo možno prozatím odpovědít. Musil jsem míti strpení aspoň do rána. A jakmile jsem se octnul druhého dne dopoledne na procházce ve dvoře a spatřil žalářníka, rozpředl jsem s ním hovor o věcech lhostejných a jako mimochodem optal jsem se, kdo je uvězněn v separaci pod mojí celou.

„Proč se ptáte? Znepokojují vás snad?“ opáčil žalářník a dodal: „Je to proklatá separace, v které je bez přestání svár a hádka, a často i pekelný hluk. Přejete-li si, dám vás do jiné separace . . .“

„Ne, ne!“ pravil jsem kvapně. „Nejsem nikým maltretován a nepřeju si žádné jiné celi. Ptal jsem se jen tak — poněvadž je separace pod mojí celou neobyčejně ticha . . .“

„I to, to!“ vece žalářník. „To se vám jen zdá, nebo nedoslýcháte. Ženská luzovina nedovede býti nikdy tichou . . . Je to velká cela o dvou oknech a skoro přecpána. Nemýlím-li se, je tam čtrnáct tulaček a zlodějek pohromadě. Leží to jako snopy po pryčnách i po zemi . . . Je to nejprotivnější separace v celém domě . . .“

Prozatím musil jsem se touto odpovědí uspokojit. Když však jsem následující noci opět zaslechl a co možná nejbedlivěji naslouchal známému již zvuku, nemohl jsem se přemoci, a jakmile jsem z rána spatřil žalářníka. zeptal jsem se ho, zdali snad v celi té není uvězněna také jakási Kateřina Svobodova, o kteréž jsem zalhal, že bývala před lety mojí spolužačkou a nalezá se tu nyní ve vyšetřovací vazbě pro jakýsi podvůdek.

Žalářník odpověděl, že jest v trestnici ve vazbě právě asi pět nebo šest ženštin téhož jména, a vyzval mne, bych jej následoval do kanceláře, kde mi ochotně dovolil nahlednoutí do seznamu jmen ženštin, které byly v oné separaci uvězněny. Přeletl jsem seznam ten, ale nenalezl v něm ani jediného jména známého nebo aspoň povědomého — v separaci pod mojí celou tudíž byly samé cizí a neznámé mi osoby . . .

Dále jsem se ptáti nesměl, bych nevzbudil žádného podezření a musil pak na oko přelítnouti i seznamy jmen všech ostatních separac, v nichž byly ženštiny uvězněny; ale Kateřiny Svobodovy v seznamech těch nebylo.

Nevěděl jsem tedy posud ještě nic positivního a umínil si, že následující noci odpovím podobným spůsobem, jakým bylo na mne nebo snad na někoho jiného klepáno. Jakmile začala bíti půlnoc, seskočil jsem s lože, na němž jsem půlnoc očekával, a přiloživ pod oknem ucho ku stěně naslouchal jsem. Klepání ozvalo se v témže spůsobě jako jindy a trvalo až do udeření první čtvrti s půlnoci, načež náhle ustalo. Jakmile se to stalo, klepnul jsem třikrát perořízkem na podlahu, ale tak opatrně, aby to mohlo býti sice v dolejší separaci slyšet, leč aby se tím přece nevzbudilo žádné podezření. Klepaje měl jsem ucho přiložené ku podlaze a naslouchal jsem . . .

Bylo mi odpověděno; zaslechl jsem, že někdo třikrát po sobě klepnul podobně opatrně jako já na strop . . . Seděl dle všeho na okně . . .

Nemeškaje klepnul jsem poznovu a sice tentokráte jen dvakrát a odpověděno mi taktéž dvojím klepnutím — dal jsem tedy ještě poslední znamení klepnuv jen jedinkrát, a i na to odpověděno mi jediným klepnutím.

Nyní nebylo už pražádné pochybnosti více, že by se někdo v dolejší separaci se mnou rád tajně dorozuměl, ale že nemá k tomu příležitosti a prostředků.

Musil jsem tedy prostředky ty zaopatřit sám. Chvíli jsem přemýšlel a náhodou proletla mi hlavou dobrá myšlenka. „Musíš spustit něco s okna,“ pravil jsem sám k sobě, „a sedí-li někdo na okně v dolejší separaci a čeká-li na odpověď od tebe, zajisté si toho povšimne.“

Ozval jsem se tedy trojím klepnutím poznovu; ale tentokráte mi více neodpověděno — patrně byla osoba v dolejší separaci své observační stanovisko opustila.

Musil jsem experiment svůj provésti následující noci. Mezi tím připravil jsem si přiměřený kus motouzu, uvázal na jeden jeho konec několik lístků papíru a tužku a napsal na jeden lístek tato slova: „Přejete-li si čeho, napište co a přivažte mi odpověď ku provazu.“

Následující noci, když se známý zvuk jak obyčejně poznovu ozval, odpověděl jsem ihned, jak předcházející noci, trojím zaklepáním, a jakmile mi bylo tímže způsobem odpověděno, vyskočil jsem rychle na lože a odtud na stůl, jejž jsem byl již dříve na lože postavil, a se stolu na okno, s něhož jsem spustil připravený papír a tužku dolů. Sotva že jsem tak učinil, cítil jsem, že někdo chvatně spuštěné věci uchopil, do okna vtáhl a tam je odvázal. Vytáhl jsem provaz prázdný. Po chvíli jsem jej spustil poznovu dolů, maje za to, že se mi dostane písemně odpovědi, avšak vytáhl jsem jej po delší chvíli opět prázdný . . . Seskočil jsem tedy a zaklepal — ale osoba, která se byla zmocnila prostředků ku psaní a měla mi dáti odpověď, více „neodpověděla“.

(Pokračování)

FEUILLETON.

— Giosuè Carducci, jeden z předních poetů italských, vydal v loni malou sbírku básní, s titulem „Odi barbare". Jak titul již ukazuje, je to lyrika většinou reflexivní, pěkná ač ne zvláštní co do myšlenek, ale zvláštní formou. Básník totiž vzpomněl si na stará, klassická metra a napsal v podivných těchto schematech všech 15 básní, které knihu tu skládají. Cítil sám, že to bude asi neobyčejné, čísti italské verše ve staré formě: jediná vzpomínka na Petrarku, na to celé moře sonetů, kanzon, tercin, madrigalů, rondelů atd., kterými před ním i po něm se literatura italská jen hemží, jediná vzpomínka na tu hudbu, která verši těmi plyne — a každý, kdo jen trochu vlašské verše čítá, odloží novou sbírku Carducciho s dojmem opravdu podivným. Zdá se, že veršům těm něco chybí. Snad rým? To asi sotva. Máť zajisté jak Leopardi, Aleardi, Rapisardi tak i jiní z básníků novějších kolik básní psaných bez rýmů — a přec jsou čarokrásné nejen pro nás, ale jak s jistotou vím, i pro Vlachy. V čem to tedy záleží? Soudím, že v tom: báseň bez rýmu může se nanejvýš snad nelibiti; snad nechá čtenáře, zvyklého rýmu, docela chladným — ale urážeti ho to nemůže. Neboť bez rýmu mluviti, tomu jsme docela zvykli, to jest věcí nanejvýš přirozenou — ale šroubovati mluvu do podivných formiček a schemat, rušiti přirozený její rythmus, její hudbu k vůli dlouhé či krátké stopě — to je nanejvýš nepřirozené jazykům moderním, jako by asi bylo, kdyby nějaký výtečný znalec jazyků klassických chtěl napsat latinský madrigal neb sonet. Carducci to cítil a proto nazval sbírku svou „Odi barbare", že snad prý se budou zdát verše ty barbarskými. Zvláštním zjevem je kniha ta, aspoň v italské poesii již právě pro tuto okolnost. Básníku se asi již znechutilo to množství nejlepších rýmů, které v italštině jen zvoní, a chtěl zkusiti něco nového. S tím bychom se brzy spřátelili, dříve snad než jeho krajané — ale jiná myšlenka, kterou vyslovil básník v předmluvě, ta nás frapovala. Praví doslovně takto: „Je patrno, že v našem věku poesie (nechť odpustí mi laskaví čtenáři i tyto smutné fantasie) počíná již mizeti. Jsou zajisté určité terminy v historii vzdělanosti všech národů a krajin, kde některé produkce docela mizí, některé schopnosti organické úplně ochabují. Tak jest epos navždy zahrabáno; buditi je znova k životu více se nedaří. Rovněž drama dodělává, lékařů má dost, ale pomoci mu nedovedou. A lyrika, ta subjektivní lyrika snad nějaký čas ještě potrvá: jestli že však bude hověti pouhé sensibilitě či sensualitě toho či onoho ducha, pakli utone v nevázaných a nepřirozených licencích, které obě vlastnosti ony v zápětí mají — ani ta neobstojí." — Jsou to názory ovšem podivné, ale právě proto u básníka tak vynikajícího velice zajímavé. Ano, to je ta věčná otázka; co ještě zbývá? Co lze ještě po „Legendě věků" říci v poesii? A přec vystupují neustále básníci noví, kteří, byť ne tak velicí jako Hugo, jsou přece něco jiného, zkrátka opět nové individuality. Malý genrový obrázek Coppéeho, nadšená píseň Někrasova za volnost ubohého poddaného lidu, několik veršů, jaké napsal Aleardi svojí Marii — to vše obstojí vedle nejskvělejších čísel „Legendy věků" docela dobře. „Umělecká díla stojí vedle sebe a ne nad sebou, podobně i umělci", praví kdesi Hugo. — Ano je to zajímavá otázka: jak asi se bude psát, jak a c malovat a modelovat za sto nebo dvě stě let? Jak, nelze ovšem říci, ale že se bude dojista, o tom nelze pochybovat. Plastika i malířství dostoupily v renaissanci výše tak ohromné, že až dosud jsou v mnohém ohledu vzorem vzácným a jediným — ale hned na to rozvinulo se umění v Belgii a Hollandě, obyčejně ovšem na tradicích a vzorech italských, ale směrem rozhodně jiným, a co více, při technice podobně dokonalé! A odtud k malířství modernímu opět veliký jeden krok. Moderní umění nezmohlo prý se na nic nového — ve všech odborech vítáme prý staré známé. Není tomu tak, rozhodně ne. V poesii stojí tu mimo Byrona Hugo co representant směru docela nového, jakého nebylo před ním nikdy. On jest, jak dí Quinet mluvě o básnících budoucích věků, ten, jenž vidí jedině možnou blaženou budoucnost lidstva. A což Beethoven, který jest hudbě tím, čím poesii nikdo z básníků nebyl sám jediný, ani Byron; v malířství může se naše století vykázati gènrem a pak krajinářstvím. Obé sice jest původu staršího — ale každý snadno uzná, že zejména francouzští a někteří angličtí mistři naší doby dokázali v oboru tom přece něco daleko jiného, než kdy před tím. A v plastice! Jak se dovídáme, jsou na výstavě v Paříži díla, která převyšují daleko veškeré běžné pojmy samých sochařů. A tak přece zoufat netřeba. Poesie nevymizí ze světa, dokud nezhyne krása, a ta potrvá, pokud svět. *—a.*

— Právě vydaný druhý svazek dvaapadesátého ročníku Časopisu Českého Musea, přináší vedle jednatelské zprávy musejní společnosti za rok 1877 následující vesměs velmi zajímavá pojednání: Rodový byt na Slovensku a v uherské Rusi. Podal J. L. Píč; O věcech církevních na Poděbradsku l. 1550—1665. Sepsal Fr. J. Zoubek; O stavu literatury české v letech 1815—1820. Sepsal Jos. Jireček; Jan z Doubravky a z Hradiště, biskup olomúcký. Sepsal Ant. Rybička; Králická bible, vliv a důležitost její v literatuře české. Podává Jos. Šmaha; O spisech Bohuslava z Lobkovic. Napsal Jos. Truhlář; Zpráva o českých rukopisech v Zhořelci. Podává Dr. Jar. Goll; Píseň staročeská ze XIII století: „Slovo do světa stvořené". Podává Ad. Patera; Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii. Podávají Fr. Dvorský a Ferd. Menčík. Hlídka literární obsahuje posouzení 15 prací domácích i zahraničných, na kolik českého života se týkají, od Dra J. Emlera, Jos. Jirečka, Ed. Jelínka, Dra F. Vejdovského a j. Zvláště zajímavý jest posudek Wratislavova spisu: „The native literature of Bohemia in the fourteenth century."

S potěšením dodáváme, že v tom poměru, v jakém stoupá vnitřní cena časopisu musejního, množí se i počet jeho odběratelstva a to ne toliko v zemích české koruny, než i daleko za hranicemi, jmenovitě u všech ostatních kmenův slovanských. *—k.*

— Památky archaeologické a místopisné. Redaktor Jos. Smolík. Dílu XI. Sešit I. V Praze 1878. — Nový díl „Památek" vystoupil s částečně novým programem. „Památky" mají vycházeti nyní ve lhůtách kratších, což každý přítel starožitnosti a dějepisectví českého s velikou radostí uvítal; „Památky" mají ale spustiti se více méně části místopisné a zanášeti se na větším díle toliko archaeologií. — Ač v principu uznáváme důvody, které Archaeologický Sbor k této změně přiměly, tož myslíme, že v praxi stojíme před novým experimentem, jemuž při tak nedostatečném počtu spisovatelů archaeologických bude podstoupiti velmi trpkou cestu, než se bude moci osvědčiti. —

První sešit XI. dílu přináší vedle Slova od redaktora, zajímavý článek od Jos. Smolíka „Jak se soudí o předhistorické době jinde a u nás," dále článek „Hroby u Vinařic" (s dvěma tabulkama) od téhož spisovatele, a pak dějiny Jistebnice od L. Katze. Kratších zpráv a drobností většinu podal redaktor sám. *—k.*

— Slovanská literatura. V Petrohradě vydány Srovnávací etymologické tabulky slovanských jazyků (Сравнительныя этимологическія таблицы славянскихъ языковъ) totiž jazyků staroslovanského, ruského, polského, srbsko-lužického, českého, slovinského, srbského a bulharského. Sestavil F. B. Říha (Ржига). Jest to praktický návod ku snadnému poznání čelnějších nařečí slovanských. Sestavení samo o sobě jest přehledné a jakož podává úplný přehled jmenovitě v ohledu gramatickém, bude práce ta vítaná zajisté všem, kteří se naukou slovanských jazyků zaměstnávají. Ku konci jsou připojeny úryvky z textu Evangelie v jmenovaných nářečích slovanských.

OBSAH: Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Z nové poesie francouzské. François Coppée: Vlaštovka Buddhy. Soud meče. Maďar. Dva hroby. Červen. Září. Přel. Jar. Vrchlický. — Divadelní představení ve starých Athenách. Od O. Hostinského. — Jaroi Od J. G. — Laurette. Napsal A. de Vigny. (Pokračování.) — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. srpna 1878. ČÍSLO 22.

Ekloga.

Jak nevzplálo by srdce nadějí?
Kos hvízdá
a kolem ptačí hnízda
jsou plna velkých krůpějí.

Šli milující v les a v tichu skal,
jak spolu šťastni byli!
Co snili,
smích hrdliček v svou píseň vtkal.

I řekli: kdo zde může vidět nás?
Svým zlatem
v tom slunce paprsk s chvatem
se na spojených rtech jim třás.

Kdo ví, co řeknem si tu v důvěře?
V tom s květu motýl slítnul
a chytnul
se v spletené jich kadeře.

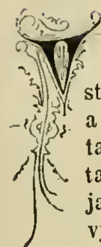
Kdo slunce by si vším, kdo motýla?
Vždyť s nimi
pod stromy ztemnělými
je teprv celá idylla!

A. R.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Vstala za chvilku a chodila po pokoji; shasila světlo a hleděla z okna. Venku byla taková lahoda, takový klid! Nebe bylo tak snivé, rozvaliny hradu tak velkolepé. Vzduch komnaty ji tížil, bylo jí jako by byla v hrobce. Tiše odtáhla závory a vyšla na chodbu. Doufala, že najde po tmě cestu z domu, táhlo ji to k maurické věži. Vzpomněla si na to, co jí byla hospodská odpůldne o bílých sochách vypravovala, jak prý po mramorových schodech stoupají. Zpomněla si právě v okamžiku na to, když došla k vysokému oknu, z kterého na zbořeniště vidět bylo. Vykřikla překvapením: měsíc vycházel právě, pomalu stoupal po azurném nebi, dostoupil výše rozvalin a zdálo se, že se byl na okamžik mezi dvěma velmi blízko sebe stojícími sloupy maurické věže zastavil. Zároveň s ním stoupala bílá, vysoká postava, pravá mramorová socha, pomalu po širokých stupních věže vzhůru a zůstala posléz o jeden ze sloupů podepřena tiše státi. Rýsovala se sněhobíle na zlaté ploše luny a modravé paprsky tkaly kolem ní a kolem zářícího sloupu velkou aureolu, která odstiňujíc se poznenáhla s temným modrem nebes splývala.

Ta postava byla jako Danteova Beatrice v okamžení, když se v záři nebeského světla básníkovi zjevila. Madrána sotva dýchala, ale za několik okamžiků zachvěla se.

„Toť ona, toť doña Catalina!“ šeptala. „Hle ohlíží se na všechny strany, očekává někoho, očekává j e h o!“

Upírala planoucí zraky svoje na zbořeniště: zdálo se jí nejdříve, že slyší někoho mezi stromy volat, pak že vidí někoho v stínu oliv státi, a v skutku ohlídla se doña Catalina na tu stranu a spěchala se schodů dolů.

„Dostaveníčko, před mýma očima!“ zašeptala Madrána, „ne, toho nedopustím! Aspoň jim přítomností svou radost jejich pokazím!“

Spěchala korridorem a hmatala po stěnách, které starodávnými řezbami kryty jsouce ruce jí ranily. První dvéře, které našla, otevřela a viděla, že stojí na schodech. V žárlivém rozjaření nepoznala hned, že to byly jiné schody než ty, po kterých byla přišla, nahlídla to teprvé, když poznala, že chodba, ku které ji dovedly, nekončila žádným východem z domu, že všechny dvéře, které se tam nacházely, do prázdných, neobydlených pokojů vedly. Ztrávila marným hledáním východu asi deset minut. Posléz byla přinucena nahoru na korridor se vrátiti. Stála tam po tmě a byla blouděním tak zmatená, že více ani nevěděla, na které straně vlastně

její komnata leží. Stála chvilku tiše a nerozhodnuta co si počíti: tu zdálo se jí náhle, že slyší v dáli dva hlasy, mužský a ženský. Pustila se opatrně stranou, odkud ty zvuky přicházely, a zpozorovala brzy dlouhé paprsky světla, vnikající klíční dírkou do tmavého korridoru. Šla podle vodících paprsků a octla se před tmavými dveřmi. Srdce její zatlouklo; bylo jí dovoleno tyto dvéře otevříti? Jakým právem směla v tuto komnatu vejíti? Co říci těm, které tam najde? Ale což neměla dostatečnou výmluvu? Vždyť mohla přece poloviční pravdu říci, mohla povědět, že byla ze své komnaty vyšla, by na čerstvém vzduchu pookřála, poněvadž usnouti nemohla a že nyní cestu svou po tmě nenašla. Bez dalšího rozpakování zaklepala slabě na dvéře. Nikdo nezval ji dále, ale poznala nyní docela zřejmě hlas doňi Cataliny. Zaklepala podruhé, ale otevřela zároveň dvéře a vešla. Neviděla nikoho, neboť komnata, do které vstoupila, byla těžkým gobelinem rozdělena, a Madrána neviděla než rub tapisserie. Bylo patrno, že se obyčejně těmi dveřmi nevcházelo. Byly tedy náhodou otevřené, nebo proto, aby jimi Kosmas vejíti mohl, aniž by koho z domácích potkal? Madrána věřila to poslednější. Dvéře byly se ostatně tak bez šramotu otevřely, že doňa Catalina ničeho netušíc klidně dále mluvila:

„Nuž ano!“ zvolala právě, „miluji, miluji, miluji!“

Madrána zachvěla se.

„Dítě, dítě!“ domlouval Catalině tiše hlas, po kterém Madrána dona Cristóbala poznala, „je to tak nemožné, jako že zde Vertumnovi opět hlava naroste!“

„Oh, snad naroste přece!“ smála se doňa Catalina, „víte, done Cristóbale, že doňa Pancha, moje rozmilá dueňa, mi proroctví o Vertumnovi prozradila? Nevěděla, co mi povídat mezi oblíkáním před obědem. Hleďme tedy na Vertumna; nezdá se vám, že mu hlava již roste?“

Doňa Catalina zasmála se a na to nastalo v komnatě ticho. Madrána hleděla marně slovům, která právě byla slyšela, nějakého smyslu dodati. Přistoupila mimoděk blíže ku gobelinu, jako by tam vysvětlení hledala, a vidouc právě před sebou velkou trhlinu v starodávné této tkanině, přiložila tam obličej.

V tom okamžiku zazněl dvojí výkřik, a Madrána viděla, jak Catalina a don Cristóbal upírali oči právě na ono místo gobelinu, kudy byla hlavu prostrčila.

Doňa Catalina padla beze smyslu na zem a don Cristóbal zakryl si oči. Madrána pozvedla polekaně koberec a stála v okamžiku vedle nich.

„Odpusťte, že vás tak lekám!“ prosila starce.

Don Cristóbal zatáhl mezi tím zvon a dueňa se objevila.

„Odstupte za koberec,“ šeptal don Cristóbal, „doňa Catalina nabývá opět smyslů. Čekejte zde v komnatě až se vrátím.“

Madrána uposlechla a skryla se, doňa Catalina otevřela oči a podpírajíc se o dueňu a dona Cristóbala odešla beze slova do své komnaty.

Sotva že se dvéře zavřely, vystoupila Madrána ze svého úkrytu a prohlídla si gobelin. Byla to starodávná flanderská práce nejbohatší komposice a nejpestřejších barev. Představoval idealní nějakou zahradu plnou ovocných stromů, na kterých nejkrásnější ovoce viselo, plnou pestrých květů, houpajících se na keřích, ze kterých četné hermy vyčnívaly; v pozadí pod loubením vinných rév hráli faunové na píšťaly, pod mramorovým sloupořadím rovnaly nymfy květy a ovoce do zlatých košíků. V popředí stála ženská postava v nádherné, pestře protkané tunice; bílé její nohy spočívaly na zlatých sandálech, plavé vlasy byly květy proplítané a v ruce držela zlatý zahradnický nůž. Před ní vznášel se na polo jinoch v přiléhajícím krátkém rouše, v purpurových sandálech se zlatým řemením, s květem v ruce. Hlava toho jinocha byla z gobelinu vystřihnuta, a Madrána poznala, že právě tím otvorem byla před chvílí vlastní svou hlavu prostrčila. Do stupně, vedoucího k zahradnímu portiku, pod kterým jinoch s ustřiženou hlavou stál, byla tato slova po francouzsku rudým hedbávím vetkána: „Vertumnus zjevuje se Pomoně ve vlastní své postavě.“

„Můj ty bože,“ myslila si Madrána, „co to vše znamená? Co to spolu mluvili o proroctví, v kterém tento bezhlavý Vertumnus úlohu hraje, a jaké spojení tu může býti s láskou doňi Cataliny?“

V tom okamžení cítila Madrána ruku na svém rameně a ohlídla se polekaně. Don Cristóbal stál před ní a hloubal vážný svůj zrak do jejího oka.

„Jak je doně Catalině?“ ptala se Madrána.

„Mladíku,“ odpověděl zamyšleně don Cristóbal, „velké tajemství tíží na mé duši. Nevím, zdali dobře činím, sdělím-li vám je. Ale co jiného mi zbývá? Musím vám vše svěřiti.“

„A proč právě mně?“ divila se Madrána.

„Mladiku,“ odpověděl slavně stařec, „velké blaho čeká na tebe a bůh tě milostivě k zvláštnímu štěstí vyvolil . . . Doňa Catalina tě miluje.“ —

VI.

Čehos takového nebyla Madrána očekávala, na toto dobrodružství nebyla připravena. Nevěděla co donu Cristóbalovi odpověděti, její myšlenky zalétly ke Kosmovi.

„Tedy ho nemiluje!“ zvolala uvnitř svého srdce a odlehčilo se jí. Obrátila se k donu Cristóbalovi.

„Snad že se mýlíte, pane,“ pravila s novou obavou, „zdálo se mi, že můj přítel a nikoli já tak báječně rychlým spůsobem si přízeň doňi Cataliny získal.“

„Tak zdálo se i mně,“ odpověděl don Cristóbal, „a podivení moje jest proto tak veliké. Kde naučila se doňa Catalina, která ještě včera byla dítětem, tak rychle lsti a koketerii? Sama vyznala mi, že chování její bylo vypočtěné, že nás klamat chtěla. Šlo jí o to žárlivost ve vás zbuditi a takto jistoty dosáhnouti, že na vás dojem činila. Don Cosmo jest jí úplně lhostejným. Hráti lhostejnou naproti vám bylo jí prý snadné, neb láska její jest spojena s nepřemožitelnou ostýchavostí. Pozorovala prý, že jste byl smutným, zasmušilým mezi obědem, a srdce její jásalo, nalezla nyní prý jistoty, že ji milujete a že na dona Cosmu žárlíte . . . Či zmýlila se doňa Catalina?“

„Nezmýlila,“ odpověděla Madrána s uzarděním přiznajíc se k své žárlivosti, kterou si doña Catalina a don Cristóbal arci nepravě vykládal.

Don Cristóbal jí tiskl ruku.

„Bude vám zajisté nepochopitelno,“ začal stařec po krátké přestávce, „že člověk v mém stáří místo aby doñu Catalinu rozumně na nepředložené její počínání upozornil, sám jí v podivnosti její napomáhá. Měl bych vášeň její krotiti, měl bych jí domlouvati, by náhlou svou náklonnost k neznámému přemáhala; jiný nevěřil by snad v opravdivost lásky, která se zázračně zrodila z jediného na vás pohledu. Měl bych chladně rozvažovati, že jste pouhým cizincem, že jste sám ještě polovičným dítětem! Vždyť ani jména vašeho neznám, vždyť ani nevím, jaké postavení vaše ve společnosti! A přece nemohu jinak jednati než tak, jak právě jednám. V domě tomto jest vše neobyčejné, nic nedá se zde všední mírou měřiti. Doña Catalina jest bytostí zvláštní, osudy její jsou zvláštní, a vy zdáte se mi taktéž zvláštní osobou. Bůh sám ví, jak to přichází, ale tak jako láska v srdci této dívky, tak zrodilo se při prvním pohledu na vás takové přátelství k vám v mém srdci, taková důvěra, že se mi zdá, že vás od prvního dne vašeho narození znám. Chci vám důkaz podati, mladý můj příteli, že nemluvím planá slova, chci vás seznámiti s událostmi, s kterými jsem se posud nikomu nesvěřil, o kterých jen temné pověsti kolují, a které vám vše vysvětlí: podivnou povahu doñi Cataliny, tak jako podivné moje vlastní počínání. Slyšte tedy.“

Don Cristóbal usedl do velkého křesla a Madrána umístila se vedle něho na židli naproti flanderskému gobelinu. Don Cristóbal složil ruce na koleno a jal se takto vypravovati:

„Hrabě Gonsalva de Villariezo byl jeden z těch bohu díky nečetných lidí, kteří zlo jen k vůli zlu milují. Neměl jiné vášně, než každému dle možnosti způsobiti bol. Nemohl-li někoho jinak raniti, učinil to aspoň jazykem, a nebylo věru člověka, před kterým by se celá společnost Madridská byla tak bála jako právě hraběte de Villariezo. Bylo mým osudem býti velmi blízkým příbuzným tohoto ukrutníka, a bylo mi k tomu ještě souzeno státi se na něm úplně závislým. Otec můj byl nešťastnými okolnostmi celé rodinné naše jmění ztratil a matka moje neměla po jeho smrti jiného útočiště než dům hrabat de Villariezo. Bylo mi již asi patnácte let, když se don Gonsalva narodil, a od prvního dne jeho života říkali mi, že to příští můj ochránce. Brzo naučil jsem se trpkému významu toho slova, neb již co dítě byl Gonsalva malým tyranem, a působilo mu to radost, mohl-li mne před svými druhy snižovat. Později, co mladý muž, byl vlídnějším ke mně, prosil mne po smrti svého otce, bych s ním zůstal, bych správu jeho statků dále vedl, jak jsem to za živa jeho otce byl činil, a vyhověl jsem mu milerád, an mi starý hrabě byl závětí malý apanáž pojistil a já ten roční plat co almužnu od hrabat z Villariezo přijímati nechtěl. Nemiloval jsem nikdy Gonsalvu a nepřetvařoval jsem se mu, ale byl jsem tak zvykl myšlence v jeho domě zůstati, že mi ani nikdy na mysl nepřišlo, že bych jinde a jiným způsobem výživu svou hledati mohl. Vychování moje bylo ostatně tak zanedbané, že bych s tíží byl dosáhl jiného postavení, které by se s jmenem mým bylo shodovalo. Statky hrabat de Villariezo, tak blízkých příbuzných, mohl jsem beze škody pro důstojnost svého jmena spravovati, požíval jsem co člen rodiny výminečného, zvláštního postavení, ale nemohl jsem se přece státi ku příkladu správcem cizích statků, služebníkem cizích lidí, já, potomek grandů španělských! Přece ale přišla jednou doba, kdy jsem se k vystěhování do Mexika odhodlal; chtěl jsem tam pod jiným jmenem čímkoli se státi, neb chování Gonsalvy bylo se opět k horšímu změnilo, stal se nesnesitelným. Nakládal se mnou úmyslně takovým způsobem, že mi upomínka dnes ještě krev studem do tváře žene. Tu stalo se ale něco, co mne přese všechno k tomu přimělo, že jsem dále trpěti a snášeti se rozhodl. Že jsem zůstal, bylo k vůli osobě, kteréž jmeno věčně slze do mých očí lákat bude! Oh ubohá, nešťastná Celino!“

Don Cristóbal utíral si po těchto slovech skutečně oči a pokračoval pak ve svém vypravování:

„Hrabě de Villariezo meškal delší čas ve Valencii a seznámil se tam s mužem tak prostopášným a tak lehkomyslným, že jej za důstojného svého druha považoval. Muž ten, který slavnému jmenu a velkému jmění své rodiny při svém mládí vysokou hodnost v církvi děkoval, dbal tak málo posvátné své důstojnosti, že ve všelijakém přestrojení při nočních tulkách divoké dobrodružství po ulicích města hledal. Jen mocný vliv jeho rodiny zachránil jej často od zlých následků chování tak pohoršlivého. Muž ten jest nyní kardinálem, a jmeno jeho hrabě Felician de Miranda.“

Madrána naslouchala s dvojnásobnou pozorností slyšíc jmeno kardinála, kterého sestra Dolores byla někdy dle vlastního vyznání milovala.

„Felician de Miranda,“ pokračoval don Cristóbal, „měl tu neslýchanou smělost, že přestrojen pod oknem jakési krásné a urozené dámy denně serenadu odbýval. Dívka ta milovala jej za krátko horoucně. Byla to dcera hrdého ač chudého šlechtice, dívka neobyčejné krásy a neobyčejného ducha. Jmeno její bylo tehdy Juanita, ale později, když po odhalení zrady Felicianovy do kláštera utekla, přijala jmeno Dolores — jest to teta doñi Cataliny, nyní abatyše v tomtéž klášteře blíže Burgosu a doña Catalina jede právě na návštěvu k ní.“

Madrána naslouchala s celou duší vypravování dona Cristóbala, začalo ji nyní velice zajímati.

„Otec Juanity provázel jednou dcery své do kostela, kde se velká slavnost odbývala, a Juanita poznavši v jednom z kněžských hodnostářův u oltáře muže, kterého denně pod svým balkónem viděla, muže, kterého s celou duší milovala, vykřikla uprostřed ceremonie jmeno jeho zoufale a padla polomrtva na dlažbu. Následkem toho byl po celém městě takový povyk, že Felician de Miranda Valencii opustiti musil. Přítel jeho, hrabě Villariezo, měl bezpříkladnou tu nestoudnost, že na to otce Juanity navštívil a mu ve jmenu svého druha jistou sumu peněz jako náhradu za způsobené hoře nabídl. Nepotřebuji vypravovati, s jakou

rozhorleností nešťastný otec hraběte odbyl, ale na neštěstí viděl Gonsalva při té příležitosti mladší sestru Juanitinu, spanilou, jemnou, idealně krásnou Celinu. Oslovil ji několika dosti dotíravými slovy, která za galanterie považoval a neblahá Celina odpověděla mu pohrdlivým úsměvem. Zaplatila tu urážku utrpením a bolestí celého svého žití. Hrabě Villariezo umínil si ihned, že ji za ten úsměv potrestá, a věděl, že největší neštěstí, které ji potkat může, bude ono, když ji za ženu pojme. Obrátil se bez rozmýšlení k otci Juanity a ujišťoval jej, jak jej lituje. Klnul Felicianovi, který mu prý povahu tak šlechetného muže, jakým otec Juanitin byl, tak lživě líčil, a odcházeje prosil, aby mu dovoleno bylo opět přijíti. Líčil ještě při odchodu hluboce dojatým hlasem, jak bývalého svého přítele byl prosíval, by konečně se prostopášnosti své vzdal. Zaklínal se, že ani netušil o posledním dobrodružství Felicianově, a opakoval ještě jednou, že by nebyl nikdy pod střechu toho domu s tak ponižujícím nabídnutím vešel, kdyby byl věděl, s jak šlechetným, vznešeným člověkem mu jednati bude. Výmluvnost jeho byla tak veliká, licoměrná, jeho hra tak dokonalá, že otce Juanitina tak dojal, že mu ruku podal, že mu ji srdečně tiskl a že se s ním s hlubokým vzdechem rozloučil. Nedlouho na to odjela Juanita z Valencie do Burgosu do kláštera, a tentýž večer, když otec její odchod svého dítěte oplakával, vešel Gonsalva k němu, padl mu kolem krku a mísil lživé svoje slze do horoucích slzí z očí neblahého starce se řinoucích. Pak začal nesměle krásu a cnost druhé dcery domu, sličné Celiny, chváliti a zardívaje se a vyznávaje nevýslovnou svou lásku k ní prosil o její ruku. Celinin otec neodpověděl hned, byl překvapen. Celina milovala jistého mladíka jmenem Baltazar de Roxas, a otec její byl k sňatku jejich již svolil. Milenci čekali pouze až Baltazar, který žádným jměním nevládl, dosáhne slíbeného mu postavení, které by mu bylo k založení vlastní domácnosti dostačilo. V srdci Celinina otce nastal krutý boj: věděl, že se hrabě Villariezo, grand španělský, mezi nejbohatší šlechtice celého poloostrova počítá, kynula mu naděje skleslý blahobyt a zašlý lesk svého rodu znova povznésti, a obával se toliko, že se mu nepodaří dceru svoji k oběti své lásky přemluviti. Prosil dona Gonsalvu, by mu dal času o lichotivém jeho návrhu přemýšleti, a prosil jej, by za několik dní opět se dostavil.

Nyní nadešla pro nešťastnou Celinu doba plná utrpení. Lakota, která se v srdci jejího otce z počátku jen slabě ozývala, domohla se za krátko úplné nadvlády, opanovala jej docela. Pod směšně malichernou záminkou zapověděl Baltazarovi delší ucházení se o Celinu, odejmul mu krátkými, chladnými slovy veškerou naději v budoucnost a oznámil své dceři, že ruku její neodvolatelně hraběti Villariezovi slíbil. Slze její, prosby, zoufalost, vše bylo marné. Sotva že se po městě o tom zpráva roznesla, jak vznešeného a mocného ženicha její otec byl pro ni našel, ucházeli se lidé ihned o přízeň tohoto schudlého šlechtice, kterého si dříve tak málo byli všímali, zvali jej k sobě a pokládali si za velkou čest, přijal-li jejich pozvání. Celina byla by se nejraději hluboko pod zem ukryla, ale společnost poskytovala jí aspoň té jediné výhody, že jí možnost podala někdy Baltazara třeba jen z daleka uviděti, a někdy mohla s ním i několik slov promluviti. Baltazar de Roxas, zpočátku celý zoufalý, začal poznenáhla opět doufati; don Gonsalva nedělal dlouho žádných příprav k ohlášenému sňatku, a Baltazar přemlouval se, že snad čas sám nějakou neočekávanou změnu přinese. Nevím, vynořila-li se myšlenka v jeho srdci, že veřejnou nějakou urážkou ženicha doňi Celiny k souboji přinutí a že se ho takto snad zbaví, nebo zdali to byl osud sám, který tomu chtěl, ale krátce stalo se, že jednou při hře v karty, uprostřed velké a skvělé společnosti don Baltazar na učiněnou urážku Gonsalvovi — políčkem odpověděl. Užasné ticho nastalo v salonu, Celina padla beze smyslu do náruče svého otce, byla jista, že souboj neodvratný, a chvěla se o žití dona Baltazara. Gonsalva ale zůstal uprostřed všeobecného úžasu klidným, toliko smrtelná bledost prozrazovala strašlivou bouři burácející v jeho nitru. Ponechal svou nevěstu jejímu otci a loučil se s úsměvem se svým hostitelem. Polomrtvou Celinu odnesli domů a ošetřovali ji po celou noc. Ráno dostavil se don Gonsalva klidně k ní na návštěvu. Nechtěla jej z počátku viděti, pak ale vstala náhle se svého křesla, kde jako zlomený květ ležela, vyběhla ze své komnaty do salonu a vrhla se slze roníc Gonsalvovi k nohoum. „Milost, milost pro něj!“ úpěla. Gonsalvo pozvedl ji se země. „Nerozumím vám, Celino!“ odpověděl jakoby udiven. „Ó vy mi rozumíte,“ bědovala dívka, „vy víte, že jej miluji — že jsem jej milovala . . .“ opravila se rychle. „Vy jej vyzvete na souboj, vy jej usmrtíte! . . .“ Nemohla bolem a štkáním dále mluviti. Gonsalva ale usedl tiše vedle židle, na kterou byla klesla, odtáhl jí ruce, kterými bledý, čarokrásný svůj obličej kryla, a pravil jí pak s úsměvem: „Vy tedy myslíte, že jej chci usmrtit? Nuž upokojte se, mějte čestné mé slovo, že tak neučiním; nevyzvu ho ani na souboj, dokážu vám takto velkou svoji lásku, dokážu vám, že nejsem tak zlým jak mne lidé líčí. Vždyť chápu, že don Baltazar napolo šílí; nebyl by nikdy učinil, čeho se dopustil, kdyby jej láska k vám k tomu nebyla dohnala. Ctím velký jeho bol, vždyť jest ztráta, která jej způsobila, tak nesmírně veliká!“ Celina nevěřila svému sluchu, tak sladkým hlasem nebyla Gonsalva ještě nikdy mluvit slyšela; odhrnula vlasy, které jí přes oči jako zlaté proudy tekly, utřela dlaní svoje slzy, které téci nepřestaly, a hleděla mu téměř s úsměvem do tmavých, melancholických očí. Zajisté v okamžení tom zdály se jí oči jeho krásné, sklopila ale svoje vlastní rychle, když v jeho zracích plamen vášně vzplanul, a nepronesla slova, kterými děkovati chtěla. Vstala a chtěla odejít, avšak Gonsalva ji zadržel.

„Po tom, co se včera událo,“ pravil jí, „jest nemožno, bych na dlouho ve Valencii zůstal, uznáte to sama. Slíbil jsem vám, že dona Baltazara šetřiti chci, suďte ale, zdali by nové urážce prominouti možno bylo?“ —

Stála tiše se sklopenou hlavou.

„Ustanovil jsem s otcem vaším sňatek náš na pozejtří,“ šeptal Gonsalvo a objal ji. Dívka se zachvěla, smrtelná bledost pokryla jí tváře, zuby její cvakaly, ale neodporovala. Třetí den stala se jeho ženou . . .“

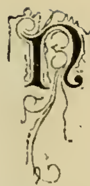
Don Cristóbal nemohl déle vypravovati, prsa jeho se konvulsivně dmula a slze tekly mu znova z očí.

(Pokračování.)

Divadelní představení ve starých Athenách.

Od *O. Hostinského.*

(Dokončení.)

Náhle nastává po celém hledišti jakési hnutí. Nejvyšší kněz Dionysův zasednul na své křeslo, přivítán obřadně Archontem eponymem, jenž jakožto protektor celé slavnosti „dělá honneury“, rhabduchové, t. j. jakási divadelní policie na znamení důstojnosti své zvláštní hole nesoucí, posílají diváky na místa a svatý hlasatel mohutným hlasem oznamuje začátek hry i napomíná shromážděné, aby se klidně, důstojně a pobožně chovali.

Je ticho hrobové. Napnuti hledíme brzo dolů do prázdné orchestry, brzo na jeviště dosud oponou zastřené. Konečně opona klesá a mizí nenáhle štěrbinou v podlaze — tedy zcela jinak, než na divadle moderním. Řekové hrají pod širým nebem, nemají tudíž nad jevištěm žádného patra, v němž by se pozdvižená opona mohla skrýti. Dekorace jeviště je sice jednodušší, než při leckterém jiném kuse bývá, ale tak krásně malovaná, že jméno umělce, Agatharcha, ze Samu rodilého, nyní však v Athenách žijícího, s obdivuplným uznáním šeptá se po celém divadle. Jeviště představuje prostranství před královským palácem Thebským, jehož průčelí s třemi portály zaujímá pozadí; levá kulisa (je totiž po každé straně jen jediná, „periaktem“ zvaná) představuje pohled do otevřené pahorkatiny, nad níž v dáli se vypíná hora Parnass, pravá pak pohled na město Theby.

Sotva jsme si jeviště, ne příliš hluboké, zběžně prohlídli, vystupují z postranních dveří paláce (prostřední jsou výhradně určeny pro krále) dvě postavy ženské. Mají roucha černá s vlečkami, svrchní šat barvy neveselé, jedna modrý, druhá hnědý, vlasy krátce přistřižené, bez ozdoby věnců — je to kroj nejhlubšího smutku. Poznáváme v nich Antigonu a Ismenu, sestry to thebských kralevičův Eteoklea a Polyneika, kteří v krutém zápasení o zděděný trůn v bitvě na vzájem se usmrtili minulého dne. Eteoklea kázal újec Kreon, jemuž nyní osiřelý trůn thebský připadl, pohřbiti s veškerou panovníku slušící poctou, mrtvolu Polyneikovu však z nenávisti nechal ležet před branou, „za sladký lup pro ptactvo po kořisti lačné,“ a trestem smrti hrozí každému, kdoby se o pohřbení mrtvého pokusil, ano i tomu, kdo by ho oplakával. To vypravuje Antigona sestře své i dokládá, že Kreon přijde brzo sám, aby rozkaz ten slavně ohlásil svým poddaným. Odtud smutek obou panen královských — ba vskutku, královské jsou jejich postavy: porovnáváme-li je s diváky jevišti nejbližšími, pozorujeme, že jsou přímo obrovské. Bledé tváře jejich jsou, pokud souditi lze z velké vzdálenosti, idealně krásné; ale kdybychom r. 441. před Kr. měli již operní kukátko, přesvědčili bychom se i z nejzazších řad sedadel, že jsou naprosto nehybné, s pootevřenými ústy . . . slovem, že to jsou škrabošky. Arci ztrácí se tím mimika na dobro a nehybná tvář na živém těle má cosi protivného na sobě, cosi příšerného — ale vady ty jsou následkem ohromných rozměrů divadla přece jenom citelnými pro dosti malou část obecenstva. Konečně zvyk u věci té je mocným činitelem: Řek postrádal by škrabošku, kdyby herec na jevišti se ukázal se svou přirozenou tváří. Komu ostatně zdají se býti pootevřená ústa antické škrabošky nesnesitelnými, ten nechť si vzpomene na naše operní zpěvačky, jejichž ústa někdy dosti dlouho zůstávají nepěkně dokořán otevřena, aniž by se nad tím pohoršilo obecenstvo skel svých třeba velmi horlivě používající.

Škrabošky jsou dřevěné a pečlivě malované; pro oči a pro ústa nechány otvory, jinak je celá hlava zakryta, neboť se škraboškou je spojena hned i vlásenka. Účel těchto škrabošek (jichž jest mnoho různých druhů i pro tragedii i pro komedii) jest hlavně dvojí: jednak zvětšují hlavu hercovu tak, že celá postava pomocí kothornů čili vysokých, vlastně tlustých podešví valně zvýšená, nabyla zase pravé souměrnosti — odtud ony imposantní zjevy obou vystupujících dám — jednak zase v ústech škrabošky uschován je malý přístroj asi kratičké hlásné troubě podobný, jímž se hlas mluvícího značně sesiluje. A skutečně zřetelně rozumíme každému slovu, jež pronáší Antigona, a můžeme sledovati všechny jemnosti deklamace. Na vzdor oné výpomoci je však zapotřebí výborného, zvučného i vytrvalého hlasu, má-li se v místnosti nekryté mluviti ke 30.000 lidí. Dříve býval básník sám také hercem; ale Sofokles má příliš slabý hlas a proto na dobro upustil on a po něm upustili také mnozí jiní od starého zvyku. Jinak zajisté zná se i on dobře v umění hereckém a kdyby vůbec hrál, nevzal by si ovšem úlohu jinou, než první, tedy v dnešním kuse titulní úlohu Antigony. Řekové totiž jsou tak negalantní, že dámám nedovolují, aby svým hereckým nadáním zastínily pohlaví mužské. Antigonu a Ismenu tedy představují herci, ovšem s vynaložením veškerého umění svého, aby i mluvu i pohyby úloze své dokonale přispůsobili.

Deklamace, již slyšíme, má zvláštní ráz. Není to pouhé mluvení, ale také ne zpěv, ani recitativ našich oper, nýbrž hlas spočívá co možná dlouho na téže slabice, aniž by výšku tonu při tom měnil (což se, jak známo, měrou vydatnou děje při mluvě obecné): vždyť má zřetelně a silně proniknouti do značné dálky. Avšak tony, na nichž hlas takto spočívá, nejsou vybrány ze žádné hudební stupnice, jejich rozstupy netvoří žádnou hudební soustavu, nýbrž hlas pohybuje se zcela volně v plynulé řadě všech možných tonů — a tím liší se deklamace ta od zpěvu, tudíž i od recitativu. Bezděky vzpomínáme si na kazatele, jenž v prostranném chrámě hledí deklamovati co možná důstojně, hlasitě a zřetelně. Arci nám takovýto „kazatelský ton“ je na jevišti něčím cizím, nepříjemným; Řekové tomu však jsou zvyklí a sledují s velkou zálibou všechny jemnosti deklamace, která opravdu je na znamenitém stupni dokonalosti. Nejmenší pochybení proti její pravidlům vzbuzuje nevoli, již obecenstvo bez ostýchání dává na jevo zrovna tak, jako pochvalu. Herec účinkuje především deklamací. Mimika odpadá následkem škrabošky docela a posuňky užitím nepohodlného kothornu a celého ostatního přestrojení uvedeny jsou na míru dosti skromnou: zbývají z nich jen jisté typické pohyby co do půvabnosti

a významnosti ovšem vzorné. Tak zachovává zevnějšek herců̂v jakýsi klid, jenž alespoň poněkud smířlivě prostředkuje mezi nehybnou škraboškou a živým slovem.

Než, naslouchejme také obsahu slov. Antigona vybízí Ismenu, aby s ní šla pohřbit bratra Polyneika na vzdor zákazu Kreontovu. Ismena to odpírá i zapřísahá sestru, aby od nesmyslného záměru toho upustila. Marné je přemlouvání Antigonino; se slovy:

„Nech tedy mne a nerozum můj utrpět
ten osud zlý; vždyť neutrpím nic, co by
tak bylo hrozné, jako krásně neumřít!“

obrací se Antigona k odchodu a kráčí k levé straně, t. j. z města ven. Ismena pak za ní volá:

„Jdi si, když myslíš; věz však, že ač nerozum
tě vede, přec svým drahým drahou zůstaneš.“

Tím končí první výstup, čili jak Řekové nazývají celý začátek hry až k prvnímu vystoupení choru: prolog. Když i Ismena byla odešla do paláce, přichází chor. Patnáct starců, vážných to občanů thebských, v slavnostním rouše, se zlatými věnci kolem skrání a s dlouhými berlami, v pěti řadách po třech vstupuje volným krokem do orchestry z pravé strany a obešedše thymelu staví se na ni do tří řad, obráceni tváří k obecenstvu. Mezi průvodem již zpívají píseň vycházejícímu slunci: vítají mír a štěstí, které se nyní vrací Thebám. Zpěv ten patří k nejkrásnějším skvostům básnictví hellenského. První toto vystoupení choru sluje parodos (= vstup) a jest jako všechny ostatní zpěvy choru provázeno hudbou, t. j. hrou na auly, nástroje to, které obyčejně „flétnami“ se nazývají, ale více našim klarinetům podobny jsou. Zpěvy solové provázejí se někdy místo aulu nástrojem strunovým kitharou zvaným. Hudebníky viděti nelze; jsou zakryti thymelou. Zpěv choru je vždy jednohlasý, přísně rhythmisovaný a souměrně periodisovaný dle těchže zákonů, které i podnes mají platnost v umění hudebním. Melodie mají sice poněkud cizý ráz, zvláštní pel, avšak jsou moderní hudbě příbuznější, nežli se obecně za to má. Instrumentální průvod buď jednohlasně postupuje se zpěvem, buď se od něho skromně odchyluje tak, že místy je skladba skutečně dvouhlasá.

Jakmile chor dokončil svou píseň, obrací se zase tváří k jevišti, na němž právě rozvírají se dveře paláce. Vůdce choru, čili koryfaios, vystoupiv na vyvýšené místo, patří do vnitř paláce a ohlašuje příchod Kreonta. Ten vchází na jeviště dveřmi prostředními, kdežto oběma postranními hrne se četná, nádherná družina — skládající se ovšem z pouhých statistů čili „němých“ osob, jejichž škrabošky proto také nepotřebují míti ústa pootevřená. Kreon sám je muž plných let, mohutného vzezření; bohaté černé kadeře jsou sčesány v jakýsi chochol a zlatým diademem spjaty; roucho spodní je pestré, pruhované, plášť přes levé rameno přehozený je purpurový a zlatem vyšívaný; pravice drží zlaté žezlo.

Začíná teď první epeisodion, t. j. ona část tragedie, která následuje po parodu (prvním zpěvu chorovém). V epeisodiích, jež bychom mohli asi přirovnati našim jednáním, jest obsažen vlastní děj dramatu a sice v dialogu buď jen mluveném, buď zpívaném, buď melodramaticky přednášeném. Zpěvy chorové, které jednotlivá epeisodia od sebe dělí jakýmisi lyrickými mezihrami, slují stasima, pakli chor při nich svoje stanoviště na thymele neopouští, neb orchestika, také hyporchemata, pakli je provází tancem v orchestře.

Kreon postoupiv do nejpřednější části jeviště, na logeion, klade thebským starcům, t. j. choru, na srdce povinnosti občanské naproti vlasti a obci a žádá, aby sami ztrestali toho, kdokoliv by proti jeho vůli chtěl pohřbíti Polyneika. V tom přichází hlídač, jejž byl Kreon ustanovil za stráž u mrtvoly, a počíná si vůči králi velmi ostýchavě. Oblečen je v prostší roucho občanské a opírá se o sukovitou hůl. Kdož by v postavě té poznal — Ismenu? A přece je tomu tak. Divadlo řecké má toliko tři herce v jednom kuse: t. j. je-li více úloh, hraje jeden herec třeba několik. Samo sebou se rozumí, že z jednajících a mluvících osob nikdy nemůže současně vystoupiti více než tři. Že s tímto zařízením souvisí i nezbytnost škrabošek, jest na bíledni. Za Aischyla byli dokonce jen dva herci — třetí herec jest jeden z mnohých pokroků Sofokleem způsobených.

Hlídač po nesmělém omlouvání, které má jakýsi již humoru se blížící ráz realistický, zvěstuje, že se někdo odhodlal vykonati svatý obřad na mrtvole Polyneikově, posypav ji zemí v náhradu za pohřeb. Avšak pachatele neuzřel nikdo. Rozzloben posílá Kreon hlídače zpět k mrtvole s přísným rozkazem, aby vypátral vinníka. Po odchodu obou následuje opět zpěv choru, první stasimon. Náhle však mezi chorem povstává jakýsi ruch, znamení překvapení a podivení se množí: hlídač vrací se veda Antigonu. Z paláce přikvapivšímu Kreontovi vypravuje hlídač, že zastihli Antigonu, ana nad mrtvolou bratra svého vykonávala svaté obřady a z novu hlínou ji posypávala, když hlína dřívější byla smetena . . . A nyní odehrává se ona krásná scena mezi Kreontem a Antigonou, která patří k nejskvostnějším pokladům umění dramatického, která zároveň jest nejušlechtilejší básnickou apotheosou ženy, jíž ve starém věku nalezáme. Je to spor zákona božího, vepsaného do srdce šlechetné dívky, jenž jí velí, aby poslední čest vzdala nešťastnému bratru, se zákonem, jejž předepsala nezlomná vůle panovníkova, chceme-li: spor mezi mravností a zákonitostí. Řešení sporu toho během hry je skutečně genialní: zástupcové obou o sobě zajisté stejně oprávněných činitelů počínají si bez rozvahy a míry, jednostranně — a oba neminou zlé následky této nerozvážnosti. Scena přítomná vrcholí pak ve slovech památných, jimiž Antigona odpírá všechno účastenství ve vražedném nepřátelství obou nešťastných bratří:

Ne zášť, jen lásku sdílet narozena jsem!

Osud Antigonin je zpečetěn. Kreon nezná žádného ustupování, zejmena naproti ženě. Antigonu i Ismenu, která marně se byla za sestru přimlouvala, odvádějí sluhové do paláce. Kreon zůstává na jevišti, zasednuv na trůn před palácem postavený. Po opětném zpěvu chorovém (druhém stasimu) nastává nové (třetí) epeisodion: mistrovská scena mezi Kreontem a jeho synem Haimonem, s Antigonou zasnoubeným. Haimona dává opět herec, jenž hrál již Ismenu a hlídače; je poněkud méně skvostně oblečen než Kreon, má po levém boku, skoro již pod paží, krátký meč, škrabošku bezvousou, krátké plavé vlasy, typus to mladistvého ještě muže.

Kreon začíná rozmluvu se synem vlídně a přívětivě; ale brzo převládá v něm neoblomná vůle panovničí, která neustupuje, ani když se jedná o nejbližší příbuzné. Haimon odvolává se ku šlechetnosti Antigonina úmyslu, dokládá, že štěstí rodinné je základem štěstí obecného a poukazuje i k mínění občanstva thebského, Antigoně nakloněného. Načež Kreon popuzen:

Což má kdo jiný v obci vládnout mimo mne?

Haimon pak odpovídá:

To není obec již, kde vládne jediný!

A hle, při slovech těch strhla se ohromná bouře potlesku po celém divadle: nepřátelé Perikleovi chtěli místa toho užiti k demonstraci proti jeho neobmezenému vlivu v obci, velké obecenstvo však ve výroku Haimonově spatřovalo jen holdování myšlénce demokratické, jejíž přívržencem byl též Perikles. Tak víří vzduchem jásot všeobecný, jednohlasný, ze všech stran volají: opakovat! opakovat! — a herec, jenž onen verš pronesl po druhé, stržil stejnou pochvalu. Šťastný osud tragedie v očích velkého obecenstva byl tím rozhodnut. Ostatně jen zřídka bývá přísný, nestranný soud umělecký v takovém souhlase s povrchními dojmy, které popudlivá obec lidu odnáší z divadla, jako se stalo právě zde.

Bouře utichla, hraje se dál. Kreon chce Antigonu dát usmrtit před očima Haimonovýma — ten však odkvapí, raději dřív sám chce zemřít. Kreon káže sluhům svým, aby Antigonu živou zazdili do hrobky. Po rozkošném zpěvu sborovém, jenž velebí moc lásky, začíná čtvrté epeisodion, a sice ne pouhou deklamací, nýbrž žalozpěvem Antigony, jíž odpovídá chor — či vlastně jen jeho náčelník, koryfaios. Takový střídavý zpěv sluje kommos. Kreon opakuje svůj ukrutný rozkaz a Antigona pronáší pak svůj dojemný poslední monolog za průvodu tesklivých melodií klarinetu, tedy melodramaticky. Když sluhové konečně Antigonu levou stranou odvádějí, těší ji chor, připomínaje různé příklady podobného utrpení.

Po zpěvu tom objevuje se věštec Teiresias, vedený chlapcem. Je to slepý stařec s dlouhou bílou bradou, oblečený v dlouhé řasnaté roucho barvy temné, přes to maje převléknutý zvláštní jakýsi plášť z vlněné látky síti podobné a opírá se o dlouhou berli. Teiresia dává protagonista, t. j. představitel první úlohy, Antigony; musel se mezi zpěvem choru rychle přestrojit. Z různých znamení poznal Teiresias, že bohové se horší z činů Kreontových, a domlouvá mu, aby napravil, co ještě napraviti lze. Když po odchodu Teiresiově i chor se přidal k této žádosti, svoluje Kreon po tuhém odporu a kvapí, aby sám Antigoně zvěstoval osvobození.

Z toho raduje se chor i zpívá jarou píseň na počest Dionysa, kterou provází tancem; je to orchestikon, o němž byla již učiněna zmínka. Arci nerovná se tanec ten nikterak modernímu baletu; je to více vážná pantomima střídající se s malebnými skupeními a průvody. Po skončeném chorovodu, v němž se ozývají staré obřady bakchické, z nichž tragedie se vyvinula, následuje poslední část hry, zvaná exodos čili závěrek. Přichází posel z družiny Kreontovy a vypravuje nejprvé choru, pak Kreontově přikvapivší choti Euridice, důstojné to ženě v nádherném rouše královském, že Antigona do hrobky uzavřená vzala si život a Haimon, jenž si — pozdě ovšem — zjednal přístup k ní, též ruku na sebe vložil, probodnuv se mečem svým. V zoufalosti vrací se Euridika do paláce. V tom přichází zdrcený Kreon, provázen služebníky, kteří nesou mrtvolu Haimonovu. Jeho dojemný žalozpěv přerušuje sluha z paláce vystupující novou zvěstí o strašném činu: Euridika v šíleném žalu nad ztrátou mileného syna proklála si prsa obětním nožem a klesajíc u domácího oltáře proklela Kreonta jako vraha dítěte svého. A hle, prostřední brána paláce dokořán se otvírá tak, že uvnitř vidíme na stupních oltáře napolo klečící a napolo ležící Euridiku: celé jeviště podobá se velkolepému, důmyslně komponovanému obrazu, jehož hluboký dojem se stupňuje sólovým žalozpěvem Kreontovým, toliko melodramaticky přednešenými slovy sluhovými a koryfaiovými přerušovaným. Žalozpěv ten jest jakýmsi „finalem“ — jakož vůbec celá tragedie rozsáhlým spoluúčinkováním hudby má spíše vzezření opery s mluveným dialogem, nikoliv obyčejné moderní truchlohry. Když zničený Kreon, podpíraje se o dva služebníky, vrací se do paláce, končí chor krátkými ale významnými verši:

„Rozvahy nejprv k blaženosti pravé
třeba jest, žádný i nemá božská
práva zamítat; neb řeč veliká
myslí chlubných velikou i ranou byvši skrocena
rozumu v stáří naučí se.“

Mezi tímto zpěvem, jenž sluje afodos čili odchod, opouští chor thymelu a orchestru právě tak, jak byl na začátku hry přišel, a opona pomalu se zdvihá, zakrývajíc jeviště.

Bouře nadšeného jásotu nechce se utišit. Tak mohutně nepůsobila na obecenstvo již dávno žádná tragedie, jako právě dnes „Antigona“ Sofokleova. Obecenstvo neopouští divadlo, každý chce setrvati až do večera, aby spatřil vítěze básníka v plné jeho slávě. Že Sofokles zvítězí, o tom arci již nepochybuje nikdo, a hry, které po „Antigoně“ ještě následují, nepoutaly by pozornost obecenstva ani tenkráte, kdyby byly desetkráte lepší, nežli skutečně jsou. Nikdo si jich hrubě nevšímá, ba namnoze jeví se i mezi představením takový nepokoj a hluk, že slovu hercovu porozuměti nelze. V delších přestávkách mezi jednotlivými kusy panuje čilý život; obecenstvo se posilňuje, pochutnává si a popíjí, zde onde zaznívá i píseň na počest Dionysa, filosofové a řečníci improvisují malé veřejné výklady i pouštějí se do rokování o denních otázkách, mnozí občané používají dobré příležitosti k sdělování svých soukromých záležitostí kruhům co možná nejširším a prohlašují na př. otroky, kteří si zvláštní přízeň pánů svých zasloužili, za volné atd. Teprvé odpoledne, před komedií opouští část obecenstva divadlo, totiž dámy; vtipy athenských komiků vyžadují někdy tak silné nervy, jakými se slušnější část slabého pohlaví ovšem honositi nemůže.

Komedie konečně je odehrána. Porada soudců netrvá dlouho: Sofokleovi přiřknuta za „Antigonu“ první cena tragická. Opona opět se spouští, jeviště je bez malovaných dekorací, ukazuje toliko ozdobné dorické své průčelí kamenné. Přední hodnostáři obce, mezi nimi arci na prvním místě nejvyšší kněz Dionysův, jsou shromážděni. Svatý hlasatel vyvolává jmeno vítěze, Sofokles, syn Sofilův, rodič z Kolonu (dědiny sotva půl

hodinky od Athen vzdálené) předstupuje. Je to ušlechtilá, krásná postava v nejplnější síle mužské, vkusně zahalená do řasnatého sněhobílého roucha jemným zlatým vyšíváním lemovaného. Archon eponymos, hlava státu athenského, klade za hřímajícího jásání obecenstva na Sofokleovy skráně prostý věnec břečtanový. Toť ona pocta, která nejprvnějším geniům hellenským jest odměnou nejslavnější! . . .

* * *

Toto vypravování zakládá se na tom, co nejen o řeckém jevišti vůbec, ale i o athenském divadle Dionysově zvlášť bezpečně víme; také přimyšlené podrobnosti jsou ve shodě s pravdou archeologickou a historickou. Ze zpráv o prvním provozování „Antigony" (jejíž děj, ač dosti známý musel býti stručně naznačen, aby zjevnou zůstala hlavní nit celého líčení) před 2319 lety odbývaném dlužno ještě dodati, že Sofokles tímto dílem tak se stal popularním v Athenách, že při nejbližší volbě desíti strategů (velitelů vojenských) byl zvolen fylou svou. Společně s Perikleem řídil pak r. 440. př. Kr. výpravu proti ostrovu Samu. Co velitel arci sobě vavřínů nedobyl a místo jemu udělené bylo zajisté jenom čestným vyznamenáním, ač nepřihlíželo-li se při volbě té k jeho spůsobilosti diplomatické — vždyť mistrem řeči i bystrým myslitelem byl Sofokles měrou svrchovanou. Již starý věk počítal „Antigonu" k nejlepším dramatům Sofokleovým. Soud ten musíme potvrdit i my; Antigoně sluší první místo mezi oněmi sedmi tragediemi, které se nám ze sta a třiceti děl tohoto mistra zachovaly. Vypravuje se též, že Sofokles (jenž asi dvacetkráte dobyl ceny první, často druhé, nikdy třetí) r. 406., devadesát let stár zemřel, naslouchaje předčítání své „Antigony". Snad na to myslil básník Simonides mladší, jenž o něm pravil, že zemřel „požívaje tmavého hroznu Dionysova" — prosaičtí vykladatelé tohoto pěkného epigramu arci v tom spatřovali jenom nešťastnou náhodu: Sofokles prý se zadusil vinným zrnem.

Laurette.

Napsal *A. de Vigny.*

(Dokončení.)

Co se stalo dále.

Zastavil mezka, který, jak se mi zdálo, měl radost z toho, že jsem tuto otázku vyslovil. Zároveň nazdvihl voskované plátno nad svým vozíkem, jakoby chtěl urovnati slámu, která jej skoro úplně vyplňovala; v tom spatřil jsem něco hrozně bolestného. Viděl jsem dvé modrých očí, velikých a krásných, a bledou tvář, vyzáblou a dlouhou, zastíněnou zlatými, hladkými vlasy. Ve chvíli té neviděl jsem ničeho, nežli ty dvě oči, to jediné, co zbylo z ubohé ženy té, neboť vše ostatní bylo mrtvé. Čelo měla červené; na bledých, vpadlých tvářích tměly se modravé skvrny; seděla na slámě schoulená a měla na klíně domino. Hrála sama. Chvíli se na nás dívala, chvěla se na celém těle, usmála se slabě na mne a hrála dále.

— Hleďte, tuto partii hraje již celý měsíc, pravil mi plukovník, potom začne třeba zase novou, která bude snad ještě delší. Nu, co tomu říkáte?

Při tom stahoval si plátno ze svého čaka, které bylo zatím již trochu promoklo.

— Ubohá Lauretto! vzdychl jsem, ty jsi ztracena na věky! Přiblížil jsem se s koněm k vozíku a podával jsem jí ruku; ona přijala ji docela mechanicky a usmívala se s nevýslovnou něžností. Spozoroval jsem, že měla na dlouhých, suchých prstech svých dva prsteny s diamanty; vzpomněl jsem si, že to budou asi prsteny po její matce, a divil jsem se, jak si je mohla v té bídě jen zachovat. Za celý svět byl bych se plukovníka na to nezeptal; ale on stopoval každé moje hnutí a všiml si, že jsem se díval na její ruce. Pravil ke mně s jakousi hrdostí:

— Jsou to již slušné diamanty, není-li pravda? Mohli jsme jich leckdys potřebovat, ale já nechtěl, aby se s nimi loučilo, to ubohé dítě. Jak se jich někdo jen dotkne, pláče a nespustí se jich ani na okamžik. Mimo to však je se vším spokojena a časem i trochu šije. Co jsem slíbil mladému muži jejímu, to plním a věru, že toho nelituju. Neopustil jsem ji ani na chvíli a lidem říkám, že je to má dcera a že se zbláznila. Věří tomu a respektují nás. Při vojsku jde to vše mnohem lépe, nežli by si člověk v Paříži myslil! — Hleďte, ona prodělala se mnou všecky výpravy císaře, a já ji vždy šťastně uchránil. Držel jsem ji vždy teple. Jenom kus slámy a malý vozík a je vše dobře. Chovala se vždy dosti spůsobně a já, jsa plukovníkem, měl jsem slušný plat, mimo to pensi z čestné legie, a tak chodilo to vždy docela dobře. Nikdy mi nepřekážela; naopak, dětská její povaha rozesmála někdy důstojníky celého pluku.

Přistoupil k ní a poklepal jí na rameno, jako prvé na záda svého mezka.

— Nuže, dítě, promluv přece trochu s tímto poručíkem.

Ona hrála dále svoje domino.

— Dnes je trochu divoká, poněvadž prší, podotkl plukovník. Za to však se nikdy nenastudí. V tom ohledu jsou blázni pohodlní — zřídka kdy stůňou. Na Berezině, když jsme utíkali od Moskvy, jezdila s holou hlavou.

— Nu tak si tedy jenom hraj, a nestarej se o nás; dělej co chceš, Lauretto!

Ona chopila se jeho hrubé, černé ruky, která spočívala na jejím rameně; přivinula ji plaše ke svým rtům a políbila ji jako otrokyně. To mně sevřelo srdce a já trhl prudce uzdou.

— Pojedeme dále, plukovníku? tázal jsem se; nežli dorazíme do Béthune, bude noc.

On škrábal pečlivě koncem šavle žlutavé bláto, které se nalepilo na jeho botách; na to vystoupil na

mezka a stáhl Lauře přes hlavu kapuci malého soukenného pláště, který měla na ramenou. Svlékl si černou, hedvábnou kravatu a obvázal jí hrdlo ubohého dítěte; na to pobodl mezka, škubl ramenem, jak měl ve zvyku, a pravil: „Tak jeďme, hanebná cesta!" A jeli jsme.

Pořád pršelo. Šedivé nebe a šedivá země prostíraly se na všech stranách, kam jsme dohledli. Jakési matné světlo, bledé, zamlžené slunce, sklánělo se za veliké mlýny, které stály docela tiše. Oba jsme se zamlčeli. Za chvíli ohledl jsem se po starém plukovníku; kráčel rychlým krokem, vždy ještě statně, kdežto jeho mezek nemohl již s místa, ano i můj kůň skláněl již hlavu. Časem sundal si dobrý ten muž své čako a utíral si opálené čelo a holou hlavu, na níž lesklo se jen několik šedivých vlasů, nebo husté obočí, nebo bílé kníry, s nichž kapala voda. Jaký asi dojem na mne učinilo jeho vypravování, o to se nestaral. Nedělal se ani lepším ani horším nežli opravdu byl. O sobě nemluvil. Ba ani na sebe nevzpomněl a po čtvrt hodině začal tímž tonem ještě delší historii o výpravě maršála Masseny, kde seřadil on svůj pluk do carré naproti nevím které kavalerii. Já ho více neposlouchal, ačkoliv mi s velikou horlivostí dokazoval, oč je lepší pěší nežli kterýkoli jezdec.

Zatím přišla noc a my jeli vždy stejně pomalu. Bláto bylo čím dál tím hustší a hlubší. Na silnici neviděli jsme ničeho ani před sebou ani za sebou. Stanuli jsme pod suchým stromem, jediným na celé té cestě. On hleděl si svého mezka jako já koně. Na to nahnul se do vozíku jako matka do kolébky svého dítěte. Slyšel jsem, jak pravil: — Polož si, dceruško, tenhle plášť přes nohy a hleď usnout.

— To je dobře, ani na ni nekáplo. — Ah, čerta! rozbila mi hodinky, které jsem jí nechal na krku! — Škoda hodinek! — Eh, co na tom: jenom hezky spi, dceruško! Až se probudíš, bude již hezky. — To je s ní osud: pořád má zimnici, jako všickni blázni. Počkej, tu máš ještě kousek čokolády.

Opřel vozík o strom a my se usadili pod něj, abychom se trochu uchránili př d tou potopou; měli jsme každý kousek chleba — dosti chudou večeři!

— Je mi líto, že nemáme nic jiného, omlouval se mi; ale je mi to milejší než kus koně pečeného v popeli a obaleného prachem na místě soli, jako jsme mívali v Rusku. To ubohé dítě, dám jí, co mohu. Vidíte, že ji vždy zavezu s vozíkem stranou; to proto, že od oné historie s tím listem nesnese žádného muže. Já jsem již stár a ona, jak se zdá, věří, že jsem jejím otcem; kdybych ji však chtěl políbit, třeba jen na čelo, uškrtila by mne. Z vychování jí vždycky také něco zbude; schovávať se neustále jako nějaká jeptiška. Je to nesmysl, není-li pravda?

Když takto o ní vypravoval, zaslechli jsme pojednou vzdech a slova: Vyndejte mi tu kouli, vyndejte mi ji! Já vyskočil, on mi ale pokynul, abych zůstal sedět.

— Seďte, seďte, pravil, co na tom; to říká celý život, poněvadž si myslí, že má v hlavě kouli. Proto přece však dělá vše, co se jí řekne a to vždy tak roztomile!

Já se zamlčel a smutně jsem poslouchal. Vzpomněl jsem si, že od r. 1797 až do r. 1815, který jsme právě psali, strávil tento muž celých osmnáct let takovým způsobem. — Seděl jsem mu po boku vždy mlčky a hleděl jsem pochopiti tu vzácnou povahu a ten hrozný osud. Konečně stiskl jsem mu nadšeně ruku. On se tomu divil, proč to dělám.

— Vy jste poctivá duše! odvětil jsem mu. On se divil:

— A proč pak? Snad že to dobré dítě... Ale vždyť vidíte, milý hochu, že to byla jenom povinnost. Ani na to více nemyslím.

A znova vyprávěl mi o generalu Massénovi.

Druhého dne zrána dorazili jsme do Béthune, malého, nehezkého městečka; zdálo se, jakoby těsné jeho hradby byly smačkaly všecky domy na jednu hromadu. V městě panoval zmatek a volalo se do zbraní. Obyvatelé snímali již bílé prapory s oken a šili rychle veliké trikolory.

Tamboři bili na poplach; trubači jezdili na rozkaz p. vévody de Berry městem. Dlouhé pikardské vozy se zásobami hrčely ulicemi; na bašty vyváželi děla; povozy panstva mihaly se mezi vojskem. Červené kompanie sbíhaly se v šik a zaplavily celé město. Když jsem viděl královské žandarmy a mušketýry, zapomněl jsem na svého soudruha. Přidružil jsem se k své setnině a brzy zmizel mi malý vozík z očí. Bohužel, že na vždy.

To bylo poprvé v mém životě, co jsem mohl čísti v srdci pravého vojáka. Toto setkání objevilo mi povahu člověka, kterou jsem dosud ani netušil, kterou nikdo neznal, ale každý zneuznával. Od té doby vážil jsem si jí velice. Často pak hledal jsem kolem sebe povahu podobnou, která by byla schopna zříci se klidně všeho k vůli jediné, bezohledné myšlence. Celých čtrnáct let žil jsem v armadě, a mohu směle tvrditi, že jedině zde a to zvláště mezi nižšími důstojníky pěchoty často tak zneuznané nalezl jsem povahy ryze antické, které hnaly cit povinnosti až k nejhroznějším výsledkům, které nelitovaly nikdy své poslušnosti ani se nestyděly za svou chudobu, které jsouce prosty v mravech i řeči, nadšeny slávou vlasti své, nemyslily nikdy na sebe, ale byly šťastny ve svém zákoutí a sdílely s nešťastnými černý, suchý chléb, kterého si dobyly vlastní krví svou.

Dlouho jsem se nedozvěděl ničeho o ubohém plukovníku; tím méně, ježto mi neřekl svého jmena, a já se ho také neptal. Jednou však v kavárně r. 1825, popisoval jsem jej jednomu starému kapitánu a ten si naň vzpomněl:

— Ah! pardieu, můj zlatý, toho jsem znal! Byla to poctivá duše; u Waterloo trefila ho koule. Mezi povozy nalezli jsme po něm nějaké šílené děvče; když jsme táhli k armadě na Loire, dali jsme je do špitálu v Amiens. Ale než minuly tři dny, zemřela v největší zuřivosti.

— To věřím, pravil jsem, když neměla více toho, který ji jako otec ošetřoval!

— Když neměla otce, chcete říci, není-li pravda? dodal kapitán s podivným úsměvem; chtěl patrně býti vtipným.

— Chtěl jsem vám jen připomenout, že nás již volají. Slyšíte buben? — A já sám odřekl se také všeho.

Přel. *B. F.*

Z nové poesie německé.

Hieronymus Lorm.

Pes.

a psa, jenž spí na řetěze,
často se mé oko sveze.
Kolem plane jaro vlídné,
plno plesu po kraji;
ale všecky vůně s květem,
které letí celým světem,
jak to zvíře spatřím bídné,
jedním rázem prchají.

Zda před boudu vždy v čas pravý
dostává se vězni stravy,
sluhy, jenž ho s klením bije,
stále ptám se každý den.
Když však celek pozoruji,
sluha, kterým povrhuji,
zrovna jak pes bídně žije,
a s ním celý lidský kmen.

V noci často — stejná bída!
potkám psa, jenž věrně hlídá,
volám naň, a k noze moji
on se tulí tich a rád.

Litoval jsem, brachu, tebe,
nyní však mne závist zebe.
Tento tvor na stupni stojí,
kde lze lidi milovat!

Poslední cíl.

Já nevěřím, že duše žije,
když hřbitov bídné tělo skryje,
však přeju si, by byl
jen to můj slední cíl,
až skončen život divoký,
bych cítil klid svůj hluboký.

Člověk a osud.

Je osud lidský divý větru vír
a člověk lístek v něm a květu pýr;
hnán v údol, na vrch, věčně do záhuby,
že křídla má, se malý lístek chlubí.

Max Kalbeck.

Cestou.

Dva spolu cestou k stinnému šli háji,
to bylo z rána ve kvetoucím máji.

Před jejich zrakem svět byl krásný kolem,
zář nad horami, vůně tábla dolem.

Jak po louce jich lehký krok se mihnul,
květ za květem se v jejich stopách zdvihnul.

A kam zrak jejich pohroužil se v dáli,
tam pestří motýli hned vylétali.

A co pěl slavík s kosem, to jen znělo
tím tajemstvím, jež jejich srdcem chvělo.

U keře, který hořel v růží zdobě,
teď stáli a si dali ruce obě.

Kde niva přestává a les již zrůstá,
tam spočívali, k ústům tiskli ústa.

I nevšimli si cestou jdoucc kmeta,
kterému vlasy i vous stříbrem zkvetá.

U cesty seděl, tiše se usmíval,
dvě růže utrh, za nimi se díval.

A. Friedrich v. Schack.

Z cyklu: Granada.

Džinnové a Peri
na valy i v hrad!
V Alhambry svit šerý
měsíce svit pad.
V hustých palem sadě
tady na západě
jako ve Bagdadě
každý tančí rád!

Na věž Boabdila
vhoupněte se v spěch,
fontanu zář bílá
hraje po dvorech;
škeblí po okraji
zlaté jiskry hrají,
až v Jenilu tají
vlny v plamenech!

Kámen v purpurovou
zář se promění;
s branou jaspisovou
lvové kamenní,
kol nichž kruh se sklání
kleteb, zaříkání,
zvoní z nenadání,
stojí v plameni.

Trub a polnic skrytých,
cinků ples a jas!
S výší hvězdokrytých
zní ten sladký hlas;
zní to z chodeb hloubi,
kde se v hustém loubí
květů tíseň snoubí,
zní to zas a zas.

Slyš, jak zpěv teď blízký
ze sálu se vznes!
Hle, z obětní misky
vzhůru do nebes
tíhne vůně ambry
po dvorech Alhambry
a ke zvukům zambry
rolniček zní ples!

Mihá se to bleskem.
Již sem přilítli.
Hedbáv zaplál leskem,
zbraně zakmitly.
Ve bohatém kroji,
na němž i na zbroji,
smaragdy se rojí,
ze sna procitli.

Agové se v divé
tísni tlačí blíž,
jatagány křivé
točí výš a výš.
Jací zástupové!
Zegris, Gomelové,
branou „Soudců“ nové
davy táhnou již.

Každý štít svůj nese,
jest jich víc a víc,
rajky chvost se třese
s turbanu jim v líc;
přes jich skvostné masky
vlají pestré pásky,
jež dostali z lásky
z rukou krásavic.

Hle, jak se to střídá!
Z básní milí vám,
Gazul a Zaida,
v zástupu jdou tam;
po boku mu ona,
jejich vlasů clona,
padá jak noc vonná,
jeden drahokam.

Dívčí v bujném kolu
šat kles a se zdvih,
nahoru a dolů
tanec, rej a mih;
hodiny však stále
bez dechu jdou dále
až na zámku vale
červánek se mih.

Granado, tvá sláva
mizí! V plamenu
jak Nevady hlava
zaplá v mladém dnu.
Jako mlhy ranní
ve východním vání
mizíš z nenadání
krásný světe snů!

Karl Beck.

Tři perly.

Jak řádí bouře, jaký hluk a šum!
V tom loupežník se vloupal v žida dům,
on ví, že starý Abraham kdes v dáli;
u lože hocha v sledním tažení
bdí paní Sára v tichém modlení,
dech těžký má a slzy zrak jí kalí.

A divoce syn lesa hlaholí:
Ni slova ženo! hleď, ať neskolí
tě ostrý nůž můj! A již ruku zvedá.
Sem klíče! Prohlíží skříň každou ve chvatu,
též měšec potěžká pln dukátů,
a co by ještě sebral, kolem hledá.

Tu náhle divý bol jej uchvátí,
když krásného zří hocha zmírati,
on, zdivočelý loupežník, se třese,
a dí: Čtvrt roku přešlo teprvé,
co umřel hoch nám, žena do krve
se uplakala — zahrabán je v lese.

My zatínali pěstě v zoufání,
vlas trhali, se tloukli do skrání,
vždyť jedině jsme žili pro to dítě;
a já ti hrozil, já, vrah nelidský! —
plod tvého žití usnul na vždycky,
ty sotva odvážíš se plakat skrytě!

Nuž nahlas plač, svůj nářkem projev žal,
však nazpět vezmi vše, co jsem ti vzal! —
A svoji kořisť skládá neprodleně;
jen pro chleb černý sáhl v přihradu:
to v nejhorším nám stačí případu!
A ona v pláči: přijď si jenom denně!

Pak urychlil krok v svoji lesní skrýš.
A žena křičí: „Co mi přinášíš?“
„Tři perly ženo, za ty můžeš hýřit:
od děcka s nebes pozdrav žádoucí,
chleb poctivý a touhu horoucí,
o by jen čas byl viny svoje smířit!“

Robert Hamerling.

Lotos a labuť.

O lotose, ty květin labuti,
na pustých vodách čist se houpáš v snění,
po věčné jednom v divém roztoužení
se pne Tvé srdce v mocném pohnutí!

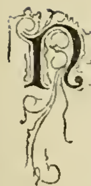
O labuti, ty proudů lilije!
ty necháš jinam táhnout druhů stáda,
ne pouť, jen klid a myšlení máš ráda,
žár svatý ticho v hruď tvou rozlije.

Kdo hledá nejvyšší, jde vždycky sám;
to nejlepší svět nepodá ti celý.
Kdo šťastným chceš být, buď dřív osamělý!
to praví lotos, to dí labuť k nám.

Přel. *Jiří Unger.*

Na Krasu.

Od Dra *Fr. Vejdovského.*

a počátku března 1877 bylo na zoologické stanici Terstské dosti teskno. Nechci tvrditi, že by snad před tím převládalo v laboratořích ústavu hlučné veselí; nikoliv, ale živěji bývalo vždy. V lednu a po celý únor objevila se co den některá novinka v aquariích našich, a my pracovníci „radovali se vždy s radujícími“, když se komu z nás podařilo objeviti některé nové pravidlo biologie.

Jinak bylo v prvních dnech března. Naše zásoby studijní tehdy došly, drobnohledy, skalpely a ostatní náčiní anatomické ležely ladem; všem pracovníkům na stanici nezbývalo nic jiného, než zasmušile vyhlížeti ven, — na rozbouřenou Adrii a na zasněžený Kras. Kde jsme měli také vzíti materialu? Po celý týden rozhučela se na pobřeží bora se sirokem, a nebohý rybář, který se v té psotě odvážil na vysoké moře! Veškerá nepohoda jarní shlukla se tehdy dole v Terstě. Bora, déšť, sníh, krupky, — vše to v jednom víru plískalo po ulicích, a šťasten, kdo nemusel vycházeti z domu.

Ale hůře dopadalo to tam na hřbetech Krasských. Husté chomáče mračen choulily se po strmých stráních a zahalovaly i v údolích i ve výšinách založené vinice a sady; po známém útočišti výletníků terstských na temeně Krasu, — po Občině, nebylo ani stopy; vše zahaleno v dým, jejž jen občas rozháněla bora. Teskně dívali jsme se na ten hrůzný rej živlů, o němž jsme my „cizinci“ dříve ani ponětí neměli. Tenkráte ale také umluvili jsme společný výlet na planinu Krasskou, na dobu, až nastane pohoda. Ta nedala na sebe dlouho čekati. Asi po týdnu ustál zuřiti siroko, pobřeží se vyjasnilo a do ulic terstských zafukovala s temen Krasu občas jen borina, co předchůdce teplých, slunečných dnů. Za několik dní dostavili se i tito první poslové skutečného jižního jara. Na Krasu samém počaly se zelenati trávníky a obelisk na Občině objevil se v nejčistším vzduchu. To byla známka na trvalé počasí.

Výlet náš měl se uskutečniti. Za jitra velikonočního pondělku sešla se na terstské Piazza grande naše dosti četná společnost. Pan baron Czoernig — výborný to znalec Krasu, — uspořádal celý plán výpravy. Dámy se usadily do lehké, proti parným žárům slunečním kryté kabriolety a mužské naše oddělení odhodlalo se stoupati po úpravné, ale strmé silnici až na temeno hor. O humor nebylo; společnost naše představovala směs nejrozličnějších národností: Švýcaři, Polák, Rusín,

Slovinci, několik Němců domácích a z říše, Vlach a moje česká maličkost — vesměs ale přírodozpytci, zvláště zoologové buď již z povolání, aneb aspoň přátelé přírodozpytu. Nemysletež ale, že jsme pro zoologii zanedbávali ostatní přírodovědu, neb jiné obory vědění lidského. Pan baron Czoernig zastupoval vše dohromady; dokonalý lovec, znamenitý společník, finanční rada povoláním, přírodopisec, žurnalista, básník a historik, — hledal ve všem pragermánský původ a zlobil se mnoho a mnoho na terstské „Italianissimi". Dále byli v naší společnosti lidé, již vyšli hlavně, aby poznali útvary Krasu, jeho geologickou povahu, jeho zkameněliny, jeho děsné jeskyně s obrovskými krápníky.

Jiní konečně chtěli poznati floru Krasskou, floru sice chudičkou co do druhů, ale činící rozhraní mezi květenou severní a jižní. Tato právě v nejlepším rozkvětu se nalezala a rozšířením svým sahala až právě tam, kde končily vinohrady — asi v polovici horského svahu.

Podnes zpomínám těch malebných skupin modřence, jež již z dáli vystupovaly ze šedavého drnu; na stinných stráních mezi křovím vystupovaly bledožluté hlavičky petrklíče bezosého (Primula acaulis) a na celém úbočí červenaly se vysoké polokeře nachového vřesu. Pokud jsme se s těmito rostlinami potkávali, byla chůze pohodlná, bujný koberec zeleného drnu porůstal všudy stráně mezi hustým křovím a stepilým sádovím. Však hůře bylo výše. Tam zdvihaly se jen holé balvany vápencové, mezi nimiž tu a tam ve skulině skalní zapustila kořeny nízká borovice, jalovec neb tis. Cesta byla neschůdnější, kamenitá a zvláště pro nás, obyvatele severu obtížná. Jinak to bylo ovšem pro Švýcary, jako dra Kellera. Jemu nižádné úskalí nebylo dosti strmé, aby je neslezl a nepřinesl odtud kus numulitového vápence. Též Němci štyrští a hornorakouští snažili se nás ostatní předčiti a za ustavičného „jodlování", provázeného jejich národní:

„Ma Vater is a Apezeller"

slezali balvany a skaliska, až se octli na nejvyšších temenech jednotlivých výběžků skalních.

S potěšením jsem přijal asi o polednách zprávu, že jsme došli svého cíle obědního — restaurace „na Občině". Naděje na posilnění nás nezklamaly. Paní Graeffeová, pečlivá o naše, v každém ohledu oprávněné laskominy, uvítala nás již skutečnou table d' hôte. Několik lahví výtečného „Istriano" působilo v málo minutách zázračně na naše strmácené údy. Ještě něco zákusků a pak ven, tam na temeno k obelisku, odkud jest jedna z nejmalebnějších vyhlídek na modrou Adrii a její pobřeží! Hladinu mořskou znal jsem důkladně. Při svém příjezdu do Terstu uzřel jsem poprvé záliv s výšin griňanských nad samým Miramarem. Tehdy záhy z jitra poseta byla celá zátoka lodicemi rybářů; chladný větřík nadýmal barevné plachty chudých Kizzů, již co den opatřují trh terstský obyčejnými produkty mořskými.

Ze stanice terstské vyhlížel jsem pak každodenně po celém zálivu. Poznal jsem tu dobře proměnlivost barev vod jaderských; ty dnes z rána jako smaragd zelené, změnily k poledni barvu svou v černou jako inkoust, na večer byly stříbrošedé a na zítřek, když prudký siroko přihnal z jihu až k Terstu vody řek pobřežních, nabyla Adria barvy ordinárně špinavé. Za jasných dnů otevíralo se nám malebné panorama po obou březích na jih a západ až k velikánům Alpským, již tam na nejzazším konci tyčily své třpytné vrchole ku klenbě nebes. Za bouřných dnů poznal jsem vzteklost vln jaderských, jež s hukotem přirážely až na hráze pobřežní a nejednou sbortily celý kus zdě na molu.

Nyní viděl jsem Adrii s výšin Krasu v podobě zcela nové, překvapující. V pravo na východ hrbolatý lem pobřežní tam od Miramaru až k Aquileji, pod námi chaos ulic a uliček terstských a na levo k jihu malebné pobřeží nejvíce háji olivovými porostlé, od Škuděně (Servoly) až k Pulji!

A mezi těmito břehy rozvírala se stříbrná hladina Adrie. Zdálo se, že slaví hod sváteční. Ani vlnka nepohnula se, ani bárka neobjevila se na šíré pláni vodní. Trojstožároví velikáni a parníky odpočívaly upoutány na boyích, plachty vesměs stažené a vlajky nejrozmanitějších barev oznamovaly den odpočinku. Na dlouhé hrázi, tam z pobřeží do moře vybíhající, trčel do výše maják, jindy mi svou obrovskou výší tak imponující, dnes však svým temenem tak hluboko pod námi. Moře bylo úplně průhledné; v stříbrné jeho hladině vystupovala šírá, smaragdově zelená neb nachově červená pole; — zdálo se, že na povrchu plují a přece spočívala tam v hlubině moře, — na dně, tvoříce pralesy chaluh a řas a milionům obyvatelů mořských za obydlí sloužíce. Tak rozsáhlé ostrovy podmořské květeny nikdy jsem si nepředstavoval! Když za jasných dnů z bárky do moře jsem zíral, vídal jsem tyto sady mořské v jich malebnosti a kráse, ale o rozsáhlosti jich teprvé dnes nabyl jsem jasného názoru. Od samého pobřeží až daleko do pozadí k Pulji sledovali jsme celé tyto okrsky podmořské flory.

Kdo by odolal, aby si aspoň malou skizzu nenačrtal do své tobolky? Nikdo z nás, „cizinců!" Návrší u Občiny pojednou zdálo se býti obsazené samými „krajináři". Hovor stichnul a každý z nás věnoval pozornost listu, na němž črtala tužka obrysy krajinky před námi se otvírající.

Ale domorodci, již nejednou nasytili se pohledu tak velkolepého, a proto i když my byli tak pilni, hleděli se raději posilnit na další pouť, volali nás záhy „k pořádku". Nastala totiž doba, kdy se měla naše společnost rozdělit. Baron Czoernig měl v úmyslu navštíviti nedaleké jeskyně krápníkové, dr. Graeffe zase vyličoval zvláštnosti „dolin" Krasských; nastalo kolísání mezi výletníky a hlasovalo se. Baron Czoernig, co vůdce tří ctitelů krápníkových jeskyň, vydal se pochodem na východ k Sessaně a my ostatní, s drem Graeffem v čele a zároveň s dámami, ujížděli ve dvou kabrioletách na severozápad ku vsi Občině.

Brzo jsme jí dosáhli.

Ve dvou řadách podél široké silnice na dobrých deset minut v déli táhnou se úhledné většinou jednopatrové domy. Střechy, okno, — celý sloh upomínal na ves jižní. Náves byla v den sváteční jako u nás oživena. Na otevřenějších místech skupili se výrostkové ku hře „házení koulemi", děvčata vyhlížela z oken. Na zápražích na lavičkách seděli staří. Složité, obrovské to postavy, v šedých punčochách, krátkých, modrých spodkách a hnědých kabátcích, na hlavě černé neúhledné klobouky nebo prosté domácí čapky. Obličej většinou osmahlý,

vráskovitý, zasmušilý — jako ten Kras a jeho bora, s níž musí jeho obyvatel tolik zápasiti. Občinští jsou vesměs Slovinci a tudíž nemnoho náviděni od terstských „Italianissimů“. Ti ale také neradi zpomínají si na statné jünáky Občinské, na ty reky, již tolika revolucím terstským přítrž učinili a zpupné Vlachy do mezí pořádku donutili. Pan baron Czoernig byl vždy přítelem Slovinců, když vyprávěl nám o velikých svadách terstských, v nichž páže slovanské proti Italům velké slovo vedly; ale přece prý by měli všickni Slovinci uznati „světovou kulturu“ germánskou a upustiti od svých panslávských ideí! —

Za Občinou teprvé jsme se octli na vlastní „planině“ Krasu.

Nové dojmy!

Do nedohledné dálky jediná hrbolatá pláň. Na pláni té tu a tam šedavý, zaschlý drn, pučící bodlák, kvetoucí šalvěj, keř neb zakrsalý strom. Ostatek bělavý vápenec Krasský, sem tam poházený, v hromady srovnaný neb na neúpravnou zeď přetvořený.

Zdálo se mi, že jedeme po kamenné poušti, anebo po hřbitově, na němž kamenné pomníky drzou rukou zpřeráženy a na vše strany rozptýleny byly. Štěrk, úlomky kamení, balvany a tu a tam vyčnívající úskalí, — to pravý obraz planiny. Co to dalo obtíží vypěstiti tu nízkou březovinu, zakrsalý tis neb šedou olši. Však také na každých sto kroků četli jsme výstrahy v slovinské a německé řeči, jež vyhrožovaly přísným trestem tomu, kdoby odvážil se porušiti jediný stromek nebo keř. A s jakou obezřelostí děje se pěstění stromoví na Krasu! Sotva že odkryl kdes obyvatel zdejší vrstvičku půdy, již vštěpuje sem stromek. Ten by však neobstál prvým návalům bory; obkládá tedy pečlivý pěstitel nově založený sádek kamennou zídkou, a když ustala bora, ihned spěchá se přesvědčit, zdá nevzal pohromy. Ano bora jest ta příčina kamenné pouště Krasské; rozzuřená těká jako furie po planině, sbírá do víru zem, prach, štěrk i větší kameny — zanáší je po svazích a úbočích a smetá do hlubin mořských.

V dáli na západním obzoru viděti nejlépe stopy zuřivé bory; z planiny vystupuje znenáhla skupina několika vrchů, není však v nižádném spojení s jakýmsi pásmem pohoří. Je to jedna z homolí, jež tak často z planin Krasu náhle osamotněle vystupují. Slovinec říká jim „Nános“ t. j. vrch nanešený. Před námi tedy v dáli prostírala se skupina nánosová „Vouník“. Občas zavíval až k nám mrazivý větřík s temene jeho, na němž led a sníh blýskaly se v záři slunečné. Níže kupa ta srázně klesala, cihlově červenou barvou se prozrazujíc. Ni chatrčky, ni stromečku nebo keře neviděli jsme na holých stráních. Bora dovedla všemu pěstění Vouníku učiniti přítrž. Zasmušilé to cestování po planině Krasské!

Jen vyhlídka na levo uspokojila poněkud mysli naše.

Tam v hustém sádoví vypínala se na vršině osada Prosecco proslulá svým vínem, na pahrbcích zelenaly se již bujně vinohrady a hojné zahrady ovocné. Náhle odtamtud na jih skláněl se svah k břehu mořskému a objevoval se nám co sady posetý lem až k mlhavé Gabrovici a Nábřežině.

Co ty velké a menší jámy v pláni po obou stranách silnice? Mělká kotlina, z níž tu a tam ze dna trčí úskalí, na okolí ohražená zídkou z balvanů vápencových. Uvnitř po svazích kotliny nasázené révky, i jiné kře a stromoví. Ve větších jamách i chýžka chudičká, jejíž hlavní část však do stěn skály zapuštěna a kolkolem balvany ohražena jest. Slaměná stříška pokryta rovněž balvany, — vše to proti návalům bory.

To jsou vlastní oasy v planinách Krasských. Jak povstaly, dosud nevysvětleno; snad vyhlodány byly borou, snad voda přispěla k jich vzniku, snad jsou to dokonce propadliny pláně. Oasám těm říkají Slovinci „doliny“. Na dně a na stráních dolin leží něco půdy, již bora sem zavála, jinde i voda dešťová obrostlá travičkou se udržuje. Každá dolina, i sebe menší, i sebe kamenitější, jest majetkem váženým. Slovinec cení ji vysoce a pěstí jako drahocenný sad. Ihned nashromažďuje půdu, jak možno, zasadí révu, na okrajích brslen, břízu neb olši šedou, a proti útokům bory vystaví kamenný plot.

Jedna z největších dolin Krasských nalezá se asi dvě hodiny od Občiny na severozápad, nazvaná „Velkodol“. Ta byla cílem naší vypravy. Nás, přírodozpytce lákal Velkodol v každém ohledu. Již dříve vyprávěl nám dr. Marchisetti o značně hluboké tůni velkodolské, o divoromantických skupinách skal zdejších a o zajímavé floře, již záhy z jara zde vegetující.

Tůně na vysočině Krasu! to byl předmět, který nás přírodozpytce nade vše lákal! Sestoupili jsme po travnatém sklonu a octli se před rozkošnou, stromovím a křovím vroubenou, prostrannou kotlinou, v níž uprostřed blýštila se jako stříbro hladina okrouhlé tůně. Skutečná to oasa v poušti Krasu! Zejmena naše oddělení zoologické těšilo se, že pozná faunu tůně, tak osaměle na planině Krasské se nalezající. Nástrojů k podniku tomu měli jsme dosti. Dr. Graeffe pro všecky případy obezřelý přinesl sebou sítě i násadce, nádoby a ostatní utensilie lovecké. Domnívali jsme se, že v hlubinách tůně najednou se objeví tvary živočichů zcela odchylných, neznámých a pro soustavu zoologickou nanejvýše důležitých. Snad také vyjde některá pragastrula, nebo jiný předek nynějšího zvířectva na světlo boží!

Ale slavně jsme se sklamali ve svých nadějích. Zejmena nikterak neuspokojil se dr. Keller a Wierzejski, kteří dělali po celou cestu rozsáhlé plány na velikou monografii o výsledcích našeho lovení. Tuším, že měli již v Terstě dříve napsaný úvod k celé práci. Marně však propátrali sítěmi veškeré útroby tůně, nelekajíce se ani nejistým hloubkám svěřiti obnažené nohy své. Výsledek byl vždy tentýž. Fauna, která se objevuje z jara v českých našich potocích a rybnících, oživovala i tůni Velkodolskou. Voda zde se nalezající nepochází patrně z nitra země, aniž se prýští z vůkolních skal, nýbrž je to jen nadržená voda dešťová. Živočichové, jež jsme poznali, ubírají se sem jen úmyslně, aby zde zachovali druh svůj. Většinu společnosti naší omrzelo brzy beznadějné dvouhodinné hledání pratvarů zvířecích a zvláště dámy byly „pro botanisování“.

Rozlezli jsme se po stráních.

Obrovské balvany vápencové, porostlé mechem a opletené hustě bujným břečtanem, dodávaly dolině rázu divě romantického. Vysoké jilmy, břízy a duby byly hlavní součástí zdejší stromové vegetace. Za hlaholu písní všech jazyků rostly kytice v našich rukou.

Slovinci počali ve svém jazyce naši „Kde domov můj“, Švýcaři jodlovali, a po přání všech pokusil jsem se o některé naše národní písně. Snad poprvé to, co o stráně Velkodolu odrážel se nápěv našich: „Tam tichou nad Lužnicí“, „Nad Berounkou“, „Jeníčku bloudíš“ atd. atd.

Flora Velkodolu, — rovněž jako zvířena, — nejevila ničeho rozdílného od naší české. Kandík (Erythronium), jejž jsem sbíral dříve již u samého Terstu v Boschettu, právě odkvétal, a z jiných rostlin všíml jsem si zvláště zápalice (Isopyrum) a to pro časný květ. Žluťuchy (Thalictrum), plaménky, sasanky, jaterník a dymnivky pokrývaly u velikém množství tučnou prsť Velkodolskou jako u nás v každém stinném háji.

Zatím již chladný větřík zafukoval od severu a slunce bralo se k západu. Účel naší expedice byl dosažen a my ubírali se tudíž ku svým kabrioletám a s nimi do Občiny zpět.

Zde nás již očekávali kollegové z jeskyň krápníkových, — ve stavu zuboženém. Na šatech jejich lpělo bláto a hlína, tu a tam viděli jsme rozedraný kabát, rozmačkaný klobouk a pan baron Czoernig ve své horlivosti utržil i malou pohmožděninu na čele. To ale byla maličkost proti ohromným těm krápníkům, jimiž se naši soudruhové opatřili z tamních jeskyň.

Živě vyprávěl nám pan Czoernig na cestě do Terstu zažité osudy při své výpravě, při čemž ovšem nešetřil s „loveckou latinou“.

Za hodinu na to octli jsme se na velkém náměstí terstském.

Uvadlá kytice z Velkodolu a malý úlomek krápníku, zbyly mi co skrovná upomínka z naší výpravy na chladný Kras. —

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Toto nenadálé „odmlčení se“ osoby, která se chtěla patrně se mnou o něčem dorozumět, bylo mi zpočátku naprosto nepochopitelným; ale po krátkém přemýšlení jsem si je aspoň zdánlivě vysvětlil.

„Dle všeho,“ pomyslil jsem si, „chce se s tebou dohodnouti beze všech svědků a nejspíše se právě někdo ze spoluuvězněných probudil, nebo snad nemá světla, aby napsala odpověď bez odkladu a připraví si ji nejspíše na druhý den, recte na příští noc . . .“

Tento výklad zdál se mi býti pravdě nejpodobnějším. Ulehl jsem tedy na lože — ale neusnul jsem, až někdy k ránu . . .

Následující noci čekal jsem netrpělivěji než kdy jindy, zdali se ozve obvyklé tikání poznovu a snad dříve než kdy jindy. Již asi půldruhé hodiny před půlnocí měl jsem vše připraveno a chovaje se co možná nejtišeji každou chvíli jsem napnutě, ba často i se zatajeným dechem naslouchal. Za jiných okolností byla by taková zvědavost příliš titěrnou a byl bych se za ni sám před sebou zastyděl; leč bezesné noci žalářní samovazby mají svá práva, kteráž se mnohdy jevívají daleko směšněji než pouhou zvědavostí.

Skoro hodinu stál jsem nepohnutě u okna maje hlavu opřenu o stěnu, aby mi neušel ani nejnepatrnější šelest. Musil jsem však jako vždy čekati až do půlnoci. Jakmile počaly hodiny bíti, shybl jsem se a přiložil ucho k podlaze . . . Nebylo toho však třeba; neboť sotva že odbila dvanáctá, zaslechl jsem zcela zřetelně známé tikání, jež bych byl za panujícího ticha zcela dobře i u dveří nebo na loži slyšel. Nemoha se tentokráte déle zdržeti zaklepal jsem perořízkem třikrát po sobě na podlahu. Tikavé klepání ihned umlklo, načež jsem zaslechl „odpověď“ — trojnásobné zaklepnutí . . . Osoba v dolejší separaci patrně moje znamení zaslechla a „odpovědí“ svou dala zřejmě na jevo, že čeká . . .

Střelhbitě vyskočil jsem na lože a s tohoto pomocí stolu na loži již připraveného na okno a bez odkladu spustil jsem připravený provaz s okna dolů . . . Ihned jsem cítil, že kdosi v dolejším okně provaz zachytil a opatrně jej k sobě do okna přitáhl . . . Chvíli jsem čekal . . . Na to jsem cítil, že kdosi provazem třikrát po sobě mírně škubnul. Patrně mi tím dáno znamení, bych provaz vytáhl. Učinil jsem tak s neobyčejnou opatrností — jako bych byl na prostičkém provázku tom táhl písemné rozhodnutí o osudu nejdražší duše . . .

Vytáhnuv provaz shledal jsem, že je na konci přivázán stočený kousek papíru. Rychle jsem jej odvázal a rozbalil . . . Bylo na něm jen několik slov tužkou psaných; ale na okně, kde jsem seděl, bylo tak šero, že jsem slova ta nemohl přečísti. Rychle seskočil jsem dolů a přiblíživ se k železným kamínkám, na něž jsem byl od té doby, co jsem stolku k jinému účelu používal, světlo stavěl, četl jsem následující slova:

„Pro boha Vás prosím, nehněvejte se, že Vás obtěžuju — a spusťte mi — kus chleba“ . . .

Musím se přiznati, že mne v životě zřídka kdy něco tak nepříjemně překvapilo, jako těchto několik slov, diktovaných patrně nejděsnějším tyranem — hladem . . . Tajemnou „řečí“ vězňů rozdrážděná moje obrazotvornost očekávala aspoň mírně překvapující romantické dobrodružství a zatím dostalo se jí nejstřízlivějšího zklamání . . .

V prvních okamžicích působila na mne prostá slova „kus chleba“ jako odmítnutí žádosti od přítele, do něhož jsme se nadáli nejochotnější úslužnosti. Leč zanedlouho, když jsem o stavu věcí počal přemítati, spřátelil jsem se i s tímto prosaickým intermezzem a rozhodl se, že přání neznámé žadatelky — neboť že je to ženština, nebylo žádné pochybnosti, poněvadž v separaci pod mojí celou byly uvězněny samé ženštiny — vyhovím.

Rychle přivázal jsem ku provazu kus chleba a vyskočil na okno, bych jej spustil dolů; avšak než jsem

tak učinil, vzpomněl jsem si, že mám ještě láhev vína, kterouž mohu neznámé žadatelce posloužiti, a bez rozpaku seskočil jsem s okna, vzal láhev, přivázal ji kouskem motouzu pod chleba a vyskočil zase na okno. A opatrně spouštěl jsem vše dolů . . .

Venku panovala skoro čirá tma, tak že z oken protějších separac, ba ani ze dvora z dola nemohl nikdo nic spozorovati. Když jsem vše spustil tak hluboko, že láhev i chléb mohly býti u dolejšího okna, vyčkal jsem malou chvíli, načež jsem cítil, že se kdosi přivázaných věcí dotknul a vtáhl je do okna. Asi za tři minuty cítil jsem mírné škubnutí — patrně znamení, že je vše v pořádku . . . Vytáhl jsem provaz prázdný . . .

Tím bylo první sblížení se s neznámou žadatelkou pro tentokráte odbyto. Slezl jsem s okna a upraviv vše, jako bylo před tím, ulehl jsem na lože . . .

A jak obyčejně nemohl jsem i tentokráte usnouti. Slyšel jsem bíti jednu, ba i druhou hodinu s půlnoci . . . Však asi po desíti minutách po druhé hodině zaslechl jsem ze separace pod mojí celou neobyčejný hluk. Naslouchám pozorně a slyším, jakoby tam byla vznikla nějaká hádka, která se stávala vždy prudčí. Po nějakém čase zaslechl jsem i pokřik, pak jednotlivá nesouvislá slova a hned zase hulákání a spílání nejsprostšího druhu.

Co bylo toho příčinou, nemohl jsem se dovtípiti, až pak posléze zaslechl jsem i výkřik: „a tobě dávají víno!“ — „Nás odbejvaj' vodou“ . . . Teprvé nyní jsem pochopil, oč se dole sváří . . . Hluk, lomoz a spílání trvalo ještě několik minut, načež nastalo ticho . . . Však asi po čtvrt hodině zaznělo z téže separace výskání a hned po té i drsný zpěv ženský . . . Patrně se byly uvězněné shodly a o kořist rozdělily . . .

A poprvé v životě svém jsem skoro litoval, že jsem prokázal nepatrnou nějakou laskavost osobě neznámé . . . Umínil jsem si, že další „spojení“ s neznámou přeruším, byť se později sebe „naléhavěji dopršovala,“ nikdy více „neodpovím.“ Přes to vše jsem následující noci zase před půlnocí i po půlnoci naslouchal a k nemalému podivení svému nezaslechl jsem ani nejnepatrnějšího šelestu. Avšak právě tím, že se neznámá více neozývala, podrážděna byla zvědavost moje, obzvláště když jsem byl po několik nocí marně naslouchal.

Posléze však a sice asi za týden ozvalo se temné tikání poznovu obvyklým způsobem, a sotva že jsem je byl zaslechl, zapomněl jsem úplně na své původní předsevzetí a „odpověděl jsem.“ Na to přišoupnuv rychle lože k oknu a postaviv na ně stůl vyskočil jsem na okno a spustil prázdný provaz dolů . . . Za nedlouho cítil jsem mírné škubnutí a vytáhnuv provaz nalezl jsem na jeho konci přivázaný stočený kus papíru. Rozbaliv jej shledal jsem, že je skoro celý popsán.

Seskočiv s okna pospíšil jsem k světlu a přečetl lístek. Avšak podivení moje i zvědavost rostly; zněltě lístek následovně:

„Duše nejmilejší!

Pro vše, co Vám drahé na světě, Vás prosím, promiňte mi můj poklesek — ba co dím poklesek, můj hřích, za kterýž jsem byla už dosti vytrpěla . . .

Znáte moji povahu; víte, že namáhala jsem se, seč jsem byla, bych vyhověla všem Vašim dobře míněným radám a přáním; ale vše nadarmo . . . Poslední můj hřích, jejž jsem spáchala na Vaší přátelské laskavosti, je nepromíjitelný . . .

Jak ráda bych Vás zase jednou spatřila! Jak ráda bych Vám padla k nohoum a prosila Vás sepjatýma rukama za prominutí . . . Ale není možno . . . Nemámť k tomu zmužilosti . . . Ba věřte, že by se mi snad srdce lítostí rozskočilo, kdybych Vás opět spatřila a na Vašem čele jen nepatrná chmura nevole se objevila . . .

Jsem ztracena a za takovou mne také pokládejte . . . Neklňte mi a aspoň občas sobě připomeňte duši, která při vší své bídě jedině Vás milovala a posud miluje . . . Vaše Adéla.“

„Komu zní tento lístek?“ byla první moje otázka. Mně zníti nemohl — nebylo tudíž žádné pochybnosti, že se zde stala nějaká mýlka, že osoba, s kterouž jsem si počal tak podivným způsobem dopisovati, má pevně za to, že dorozumívá se s osobou známou, s kterouž byla druhdy v nejpřátelštějším styku.

Pokládal jsem za svou povinnost omyl ten vysvětliti. Na rychlo napsal jsem přiměřenou odpověď, v kteréž jsem poukázal k domnělé mýlce a připomenul, kým vlastně jsem, načež jsem obvyklým způsobem odpověď tu bez odkladu „odeslal.“ Tentokráte jsem nemusil čekati dlouho. Na dané znamení vytáhl jsem asi po desíti minutách provaz s následujícím vysvětlením:

„Ctěný pane!

Mýlka stala se jen potud, že opominula jsem Vás požádati, abyste laskavě můj lístek odtud tajně zaslal pod adresou „P. S. — Brno — poste restante.“

Z obsahu lístku jste seznal, že nejde tu než o pouhý soukromý dopis, jejž bych mohla odeslati i prostřednictvím vyšetřovacího soudce; ale nechci tak učiniti a obracím se s prosbou tou k Vám, v pevné naději, že jí neodepřete.

Kým jste, vím zcela dobře; jmeno Vaše bývalo u nás často vyslovováno. Jedině z té příčiny odvážila jsem se k tomuto kroku . . .

Nalezám se zde ve vyšetřovací vazbě pro krádež . . .“

Tento druhý lístek nebyl více podepsán. Domnělý omyl byl jím sice vysvětlen; ale zvědavost moje ještě více podrážděna.

Kdo jest tato ženština? Když jsem četl v druhém lístku adresu, pod kterouž měl býti první list odeslán, napadl mi sice Pavel Smidarský a nalezené dítě; ale když jsem si připomenul, že dítě to nemůže býti nyní než asi čtrnáctileté, kdežto oba lístky prozrazují neobyčejnou zralost a vzdělanost, pustil jsem domněnku tu zase mimo sebe.

Následujícího jitra chtěl jsem se žalářníka aspoň zeptati, jak zove se v separaci pod mojí celou ženština, jejíž křestní jmeno jest Adéla; ale právě v okamžiku, když jsem se chtěl ptáti, byl žalářník odvolán k presidentovi.

Téhož dne k večeru byl mi doručen list Smidarského, kterýž dal myšlenkám mým aspoň na nějaký čas jiný směr. Ku charakteristice přítele a poměrů, v jakých se právě nalezal, podávám list ten v úplném znění.

„Viktoria,“ psal přítel, „třikrát Viktoria! . . . Neměl bych Ti sice na Tvůj lakonický a střízlivý lístek odpovědít než zase jen lakonicky; ale nečiním

tak již z té příčiny, že přeje si i Nadasdi, abys byl o všem, co zde podnikáme, zpraven.

Ani bys, milý hochu, nevěřil, jak jsem v právě minulých týdnech okřál, jak jsem svěží a silný — zdá se mi, že bych dovedl vzdorovati celému světu...

A příčina? ... Praprostičká, prajednoduchá ... Když už jsem byl nad poctivostí lidskou takměř zoufal, setkávám se s člověkem v pravém toho slova smyslu, s přítelem Nadasdim ...

Nechci se rozpisovati o jeho povaze. Musil bych nahromaditi jen epitheta nejchvalnější — až by Tě to omrzelo ... Nechť mluví za něho skutky ...

Mnoholetý můj sen společenské reformy, kterýmž jsem se byl takořka od maličkosti zanášel, počíná se aspoň v malém uskutečňovati, a trvám, že po úplném provedení plánů, jež jsme byli s Nadasdim již rozvrhli, budeš i Ty spokojen.

Nečekej žádných zázraků — prostě, ale pevnou rukou chápeme se práce, abychom učinili první pokus ...

Nejsemť více faktorem v knihtiskárně: jsem správcem průmyslového podniku Nadasdiho. U téže osady, v kteréž jsme se byli naposledy o poradě s náčelníky dělnictva brněnského setkali, stavíme právě velkolepý cukrovar. Stavba pokračuje tak rychle, že bude nejdéle za půl leta dokončena.

Avšak podnik sám o sobě jest věcí vedlejší, kdežto zásady, kterými má býti vzhledem k dělnictvu v něm zaměstnanému řízen, jsou tak humanní, že by člověk zajásal ...

Podnik nemá býti výdělečným pro vlastníka, nýbrž užitek z něho plynoucí má býti rozdělen mezi dělníky ... Kardinalní tato zásada má býti důsledně provedena ve všech podrobnostech ...

O organisaci podniku však později ... Píšu Ti tento list prozatím jen z té příčiny, abych Tě obeznámil s prvopočátky: později budu Ti psávat častěji a obšírněji. Měj se dobře! Na vždy Tvůj — Pavel.

Douška: Což — ještěrka? Posud jsi ji nikde nespatřil?" —

Musím se přiznati, že měl tento závažný list na mne účinek osvěžující. Po celý večer vzpomínal jsem na přítele a v hlavě mé rojil se jeden plán po druhém, tak že jsem takměř i na to zapomněl, že nalezám se ve vazbě. Před duševním mým zrakem otvírala se jasná perspektiva života: zdálo se mi, že přece jest možno provésti reformu společenského zřízení na základě lidskosti ... A vše zdálo se mi býti tak prosté, tak prajednoduché! ...

Za takového přemítání nadešla půlnoc a jakmile dvanáctá odbila, zaslechl jsem známé tikání — Adéla mne volala ...

A podivno! Rychleji než kdy jindy octnul jsem se na okně a spustil provaz dolů ... Za několik vteřin vytáhl jsem následující lístek:

„Ctěný pane!

Děkuju Vám za Vaši laskavost a zároveň se s Vámi loučím ... Časně zrána budu propuštěna na svobodu ..."

Rychle napsal jsem na kousek papíru slova: „A nemohu se dozvěděti, kdo jste?" a dav přiměřené znamení spustil jsem papír dolů. Tentokráte musil jsem čekati na odpověď několik minut. Konečně dáno mi znamení, bych provaz vytáhl. Učiniv tak shledal jsem, že jest na konci přivázaná fotografie. Seskočiv s okna blíže ku světlu poznal jsem známou mi tvář, podobiznu Šmidarského — ještěrky ... (Pokračování.)

FEUILLETON.

— Jos. V. Frič zve obecenstvo naše, aby se předplatilo na sebrané spisy jeho, které právě vydávati hodlá. Slibuje 12—15 svazků původních prací svých a sice: dramat, básní, povídek, feuilletonů, které více než po třicet let ve všech možných listech pod různými chifframi uveřejňoval. Předplácí se osm zlatých na celé dílo a sice u J. Otty v Praze (Václavské náměstí č. 14) a pak v každém řádném knihkupectví v Čechách i na Moravě.

— Pan F. A. Urbánek vydává jak známo krásné Hellwaldovo dílo „Země a její obyvatelé" a ohlašuje je všude co dílo národní. Když byli kdysi v modě „národní" preclíkáři, nedivili jsme se tomu; měli aspoň čepice a kabáty v národních barvách — jak ale může někdo u nás nazývati dílo německého učence dílem národním, nikdy nepochopíme.

— Slovanská literatura. Hrabě V. A. Sollohub vydal v Petrohradě jmenovitě od vyšších kruhů ruských vřele vítaný „Дневникъ Высочайшаго пребыванія за Дунаемъ въ 1877 году", v kterémž spíše spisovatel zajímavým a při tom přesným způsobem líčí život a události v hlavním carském sídle po čas rusko-turecké války.

— Poslední svazek „Rozpraw z posiedzień wydziału historyczno-filozoficznego Akademii umiejętności" v Krakově obsahuje pro český dějepis nad jiné důležité pojednání polského spisovatele Antonína Procházky: „Polska i Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech". Jiný spisovatel Bedřich Papée zaslal téže Akademii studii z dějin polsko-českých „Polityka Polska w czasie upadku Jerzego z Podiebradu wobec kwestyi następstw w Czechach w latach 1466 do 1471."

— Konstantin a Gustav hr. Przezdiečtí vydali v Krakově pátý díl z počátku jich otcem vydávaného rozsáhlého spisu „Jagiellonki polskie v XVI. wieku". Jelikož smrt uchvátila velezasloužilého o literaturu polskou Aleksandra hr. Przezdického dříve, než mohl tento pátý díl v úplnosti k tisku připraviti, vypracoval de končení několika oddílů známý dějepisec polský prof. Szujski.

— Známý spisovatel polský Agaton Giller, jenž byl nedávno nucen náhle se vzdáti redakce lvovského „Ruchu Literackého", chystá k tisku spis pod nadpisem: „Teka literacko-polityczna". Spis ten bude zajisté vynikajícím úkazem v literatuře polské. E. J.

Listárna redakce.

Perun: Strojené a přece všední. — Do Hradiště. Suchý překlad suché básně. — Karamsin: Tentokrát nechte si již to ostatní. — V. Medlín v Mečichově: Ani za pět krejcarů, neřku-li za pět zlatých! — V. Ly: To nejsou dissonance, to je nesmysl!

OBSAH: Eklogy. Od A. K. — Dobrodružství Madrany. Od Jana Zeyera. (Pokračování.) — Divadelní představení ve starých Athenách. Od O. Hostinského. (Dokončení.) — Lazarone. Napsal A. de Vigny. (Dokončení.) — Z nové poesie německé. Hieronymus Lorm: Pes. Poslední cíl. Člověk a osud. — Max Kalbeck: [illegible] — A. Friedrich v. Schack: Z cyklu Granada. — Karl Beck: [illegible] — Robert Hamerling: Lotos a labuť. Přel. Jan Kapras. — Na Krasu. Od dra Fr. Vejdovského. — Karinthia(?) existence. Humoreska od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton. Zprávy.

Redaktor a vydavatel J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 20. srpna 1878. ČÍSLO 23.

Balada o šípu.

V hlubokých hvozdech Winchestru
zní rohů veselý ples.
Volavčí pero na přilbě
král Vilém na hon jel dnes.

Habry a modříny jásot zněl:
„Žij dlouhá léta král!"
Před zámkem loveckým Henry princ
s dvořanů družinou stál.

A chrta svého pohladiv
se rozhled po lese:
„Věděl bych rád, kdo nejlepší z vás
mně kořist přinese!"

A s šňůry pustiv sokola
tré šípů každému dal,
každému ruku důvěrně stisk
a hojnou kořist přál.

V hlubokých úvalech Winchestru
zní rohů veselý ples.
Havrani mláďatům zvěstují:
„Naposled král honil dnes!"

V korunách stověkých modřínů
matný svit večera plál,
po lovu před zámkem Henry princ
s dvořanů družinou stál.

Ve skalách z daleka jak z říše vil
zněl mnohý lovecký roh,
u nohou prince pobitá zvěř,
kanců a tetřevů stoh.

Každý tu chlubil se kořistí,
honu král každý být chtěl,
princ Henry mlčky stál zasmušen,
divý žár v očích mu vřel.

Tu z řady milordů, když jejich spor
v divokou vřavu vzrost,
pan Glostr divoce zahřímal:
„Nejdražší já zlovil skvost!

Co kanec, liška, tetřev a laň!
Já, trůnu vždy věrná stráž,
zlovil jsem nejdražší pro tebe zvěř —
to pero volavčí znáš?

Tré šípů dal jsi mně v odchodu,
dva darmo jsem z tetivy slal;
ďábel ví, proč se mi na třetí
do cesty namanul král!

Dobře víš, špatným jest lovcem ten,
kdo s šípem opouští hon,
čest domu svého jsem zachoval,
pro tebe — ulovil trón!"

A lordů tlum a lovců sbor
zajásal: „Žij Henry král!"
Ten ale posud stál zasmušen,
až s tichým úsměvem přál:

„Měj dík za vzácnou kořist svou,
tvůj věru zdařil se vtip,
chci rovněž dobrým střelcem slout,
mně též zbyl náhodou šíp."

J. Vrchlický.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera*.

(Pokračování.)

„Co se dále stalo, mohu jen s tíží vypravovat," počal, když se byl poněkud klidu dopracoval. „Don Gonsalva byl mi všechno co zde povídám, dílem psal a dílem sdělil. Byl mne na svůj sňatek pozval, aby bylo o svědka pekelné jeho zlomyslnosti více. Srdce moje pukalo, když nešťastnou dívku jako oběť k oltáři smýkali; neměla síly knězi odpovídati a kostelem bylo tolik pláče slyšeti, jako by se byl odbýval pohřeb a ne svatba. Don Gonsalva ale usmíval se chladným, hrdým, ďábelským úsměvem, a bůh mi to odpusť, cítil jsem po celý čas obřadu pokušení mu nůž do srdce vraziti! Svatba odbývala se okázale; Gonsalva neušetřil ubohé dívce ani jednu obvyklou ceremonii, musila kalich utrpení až do dna vypiti: musila při tabuli sedět, smích a hovor hostů poslouchat, při přípitcích chvějící se rukou sklenici pozvedat! Když ji po kvasu okázale do svých komnat odváděl, zdálo se mi, jako by ji divoké, po její krvi dychtivé zvíře do brlohu zavlékalo, a věru Gonsalva byl v tom okamžení tak úpíru podoben, že se více než jeden z hostů pověrečnou hrůzou zachvěl, že smích a hovor umlkl a že za několik okamžiků se celá společnost rozešla. A přece nebránili jsme ubohou tu oběť — — Na druhý den ráno pozval Gonsalva nejbližší svoje přátele

a příbuzné, a dostavili jsme se. Vešel do salonu, kde jsme čekali, a vedl svoji ženu s sebou. Na tváři některých zahrál úsměv, který mne svou brutálností pobuřoval; jest to neuvěřitelné, kolik surovosti nacházívá se posud i v nejlepší společnosti! Ale Celina nezarděla se, duše její byla bolem tak zničena, že tam pro stud ani místa nebylo; klesla těžce jako kámen na sedadlo, na které jí Gonsalva ukázal, a ačkoli oči její na nás spočívaly, bylo dle jejich výrazu přece viděti, že nás ani nevidí. Gonsalva zářil ale za to radostí. Mluvil velmi vesele, ale dle chvějících se jeho chřípí poznal jsem, jak byl rozčilen, a srdce moje zastavovalo se strachem. Jakou ranou asi mířil po srdci své ženy? Neboť těkavé jeho pohledy, které se vždy k ní vracely, ačkoliv k ní nepromluvil, poučily mne, že ona a nikdo jiný jest předmětem jeho zloby.

„Apropos, vy všichni viděli jste, jak mne don Baltazar de Roxas nedávno pohanil?“ tázal se z nenadání svých příbuzných. Nikdo mu neodpověděl, každý cítil, že nyní něco hrozného z hrdých, zlých a cukajících jeho rtů zazní. Ubohá Celina vzpřímila se na polo a liliové její prsty ryly se zimničně do lenochu křesla. Gonsalva ale dal se do veselého smíchu vida všeobecné to strnutí, obrátil hovor na docela lhostejné věci a za chvilku zatáhl za zvon. Komorník jeho vešel a přinesl zlatou skříň přenmělé a přebohaté práce. Gonsalva postavil ji na stůl před svou ženu, a všickni obdivovali se mistrnému provedení tohoto uměleckého předmětu majícího tvar ideální nějaké kathedrály.

„Jak čistě gotický to vkus!“ prohodil někdo ze společnosti.

„Viďte?“ odpověděl Gonsalva se zvláštním úsměvem. „Miluji středověk,“ pokračoval, „miluji instituce jeho a staré zvyky a privileje. Víte, jaké právo předkové naši mívali proti tomu, který by někoho z nich byl ku příkladu políčkem urazil?“

Opět se všichni zamlčeli.

„Nevíme, věru,“ odpověděl konečně jeden.

„Nezáleží na tom,“ usmál se Gonsalva a obrátil se k své ženě. „Vy to zajisté také nevíte, světlo mé duše,“ pokračoval s nejsladším hlasem, „ale dovolte, bych vám jiný starý zvyk připomenul, totiž zvyk, dle kterého ženy ráno po svatební noci dary přijímaly.“ Poklonil se zdvořile a podal Celině skříň.

Kývla mlčky hlavou. „Prosím, otevřete ji přec, dar váš jest uvnitř,“ šeptal Gonsalva a chtěl jí ruku políbit. Odtrhla ji rychle jako polekána, a vznesla ji raději nad zlatou skříň, aby ji více od jeho rtu vzdálila. Dotekla se takto péra a víko vyskočilo. Mimoděk obracely se oči její k obsahu skříně: vyskočila, stála rovně jako palma, bez pohnutí jako kámen, oči její hrozily vypadnouti z důlků, ústa její se dalece otevřela, ale ani vzdech z nich nevyšel. Tak stála asi sekundu, pak se náhle dvakráte kolem sebe zatočila a padla těžce na zem . . . Ve zlaté skříni ležela sťatá ruka, na čtvrtém jejím prstu skvěl se prsten s rubínem, jejž Celina byla někdy Baltazarovi darovala. Stáli jsme všickni jako sochy, Gonsalva ale učinil několik kroků k oknu, vyňal z nějakého úkrytu křivý starodávný maurický meč. Vytáhl jej z pochvy a ukázal na stopy krve na něm, pak jej položil tiše vedle zlaté skříně.

„Tak trestával se někdy ve Španělsku políček!“ pravil hrdě a chladně.

Já ale spěchal k ubohé ženě, moje slze kapaly na její tvář. Nebyla omdlela, oči její byly otevřeny a hleděly kolem sebe, byly jako skleněné, bez výrazu, za chvilku ale kroutily se podivně v hlavě, a mráz mně projel duší, bylo patrno, že nešťastná byla šílená!“ . . .

Madrána vykřikla hrůzou a přerušila takto vypravování dona Cristóbala. Tiskl jí ruku za projevený soucit a jal se pak dále takto mluviti:

„Když jsem Celinu se země pozdvihl, byla komnata prázdna, všickni byli zděšeně uprchli, mimo Gonsalvu. Stál u okna a přemýšlel o tom, co si nyní počíti má.

„Cristóbale,“ pravil mi, „není možno déle ve Valencii zůstati; pojedeš s námi? Musíme se na nějaký čas před světem skrýt.“

Odvrátil jsem se od něho, zdálo se mi, že jej zardousím, přijde-li mi na blízko. Klidný zvuk jeho hlasu rozněcoval ve mně nenávisť bez mezí. Když se však moje oči na líc nešťastné ženy vrátily, zmizel ve mně každý jiný cit kromě šílené, beznadějné, ale ku každé oběti hotové lásky, která náhle silou výbuchu sopky ve mně, při pohledu na Celinu k zemi skrušenou byla vzplanula.

„Jdi,“ odpověděl jsem téměř klidně Gonsalvovi, „jdi a připrav se rychle na cestu; půjdu s vámi, kamkoli se obrátíte.“

Gonsalva odešel a já klekl před ubohou mučednicí a sepjal před ní ruce.

„O paní!“ zvolal jsem mezi vzdechy a štkáním, „chcete-li, by někdo pro vás podstoupil muka pekelná? Hle, zde u vašich nohou leží ten, který každý okamžik hotov jest to učinit! Chcete pomstu, pomstu neslýchanou? Pokyňte mi a uvidíte!“

Bloudící její zrak spočinul na mně, neodpovídala mi, ale cosi jako úsměv porozumění hrál jí kolem rtů. Viděl jsem, že mi chce ruku podati, ale neměla k tomu síly. Za chvilku vešel don Gonsalva do komnaty, jakási dueña vešla s ním, přehodila Celině plášť a závoj a vedla ji poslušnou jako dítě se schodů do kočáru, který v průjezdu na nás čekal. Odjeli jsme sem na zámek Palóma, do této zapomenuté pouště, kde Gonsalva byl jist, že nás nikdo hledat nebude. Byl svrchovaný čas, že Gonsalva se z Valencie vzdálil, zvěst o divokém jeho činu rozšířila se bleskem po městě a rozlícený lid hnal na palác jeho útokem, byl by jej zajisté rozsápal, kdyby se nebyl v čas prchnutím zachránil. Osud nešťastného Baltazara potkával se všude s nejhlubší soustrastí a každý chtěl mu sympathii svou dokázati, ale Baltazar zmizel na nějaký čas z města a rozšiřovala se zvěst, že prý pod nožem najatého vraha padl. Zvěst ta byla lichá, jak později uvidíte. —

Popisovati stav a život doňi Celiny zde na hradě, bylo by prodlužování palčivého bolu, který každá zpomínka na tu nešťastnou ve mně vzbuzuje. Nebyla v pravém smyslu slova šílená, choroba její byla prazvláštní; měla celé dny a týhodny, kdy docela jasně myslila, kdy v proudech slz a v přátelství mém úlevy nacházela; ale náhle přicházela pak opět ona zkamenělost a ony konvulse na ni jako tehdá, když ruku svého milence v zlaté skříni byla spatřila. Pak ježily se jí vlasy hrůzou, oči se jí kalily, pěstě se jí zatínaly, dech se krátil, a

zdálo se, že nemá kapky krve v žilách. To trvávalo několik dní a po takovém záchvatu nebyla Celina na dlouho myšlenky, ba ani slova mocna. V takových dobách prchal Gonsalva, kterého jsme vůbec málo vídali, naprosto z Palómy a nepřítomnost jeho bývala mi nemalou útěchou. Měla-li ale Celina jasné své chvíle, tulívala se jako dítě ke mně a vypravovala mi vše do podrobna, co se s ní bylo událo. Jen jednu věc, která ji nejvíce tížila, nechtěla mi dlouho odhalit, bylo to tajemství, které ji větší ještě hrůzou naplňovalo než sama ona katastrofa po svatební noci. Jednou ale (Gonsalva byl tenkráte na několik dní do Valladolidu odejel), přišla z nenadání ke mně, když jsem na večer na mramorových schodech maurické věže seděl, a stála přede mnou bledá a příšerná jako obraz smrti.

„Co jest vám?“ zvolal jsem polekaně, „jaké nové neštěstí vás potkalo?“

„Cristóbale,“ odpověděla mi s cvakajícími zuby, „již mi nelze déle mlčeti . . . Vy víte onu noc“ . . . Nemohla dále mluviti, zoufalost její dosáhla nejvyššího stupně, zaryla si nehty tak hluboko do zbledlé tváře, že potůčky krve po ní tekly. „To nebyl sňatek, ale násilí,“ vyrazila hlasem hromovým ze sebe, „vrhli mne do jeho náručí, na jeho lože, jako se druhdy mučednice levhardům do spárů házely! Kéž by mne tam smrt jako ony šťastnější byla očekávala! O jak mnoho horší jest hanba a prokleté jeho obejmutí. Cristóbale, já počala v hrozné oné noci svatební, Cristóbale, jsem matkou a nesu plod onoho proklatce pod bídným srdcem svým!“

Křikla poslední slova tak děsně, že jsem ztrnul; ale neměl jsem času hrozný jejich dojem se sebe setřásti; neboť Celina svíjela se v nejděsnějších křečech u mých nohou, obličej její byl zmodral a krvavá pěna jí rosila rty. Donesl jsem ji na lože, volal jsem o pomoc, přivedli v největším spěchu lékaře z Valladolidu, ale vše léčení bylo marno; síly její ubývaly úžasně, neotevřela více očí, na druhý den ležela na parádní, purpurem potažené posteli; stříbrné kandelábry s nesčíslnými svíčkami osvětlovaly křídovou její tvář, a zástupy lidstva se všech stran tlačily se kol rakve zemřelé té mučednice. V noci přijel Gonsalva z Valladolidu. Konečně viděl jsem i toho bídníka jaksi dojatého; přistoupil k rakvi, a když polootevřené, strašlivě vyčítavé její oči a do rtů zaťaté její zuby spatřil, zjcžily se mu vlasy, a prchal před tou, kterou byl tak chladnokrevně zničil. Spěchal jsem za ním, bylo mi sladko zděšení jeho viděti, kochal jsem se v jeho muce, vždyť bylo tak dlouho trvalo, než se dokázalo, že i on jest ranitelným.

„Pochovejte ji rychle, pochovejte ji hned tiše a bez okázalosti,“ velel mi chvějícím se hlasem a s temnýn pohledem.

„Ano!“ odpověděl jsem; „čím dříve odpočine v hrobce, tím lépe pro ni, tam aspoň nesahá moc jejího trýznitele.“

Vrhl na mne divoký pohled, ale neodpověděl mi, a krátce na to slyšel jsem trysk koně, na kterém uháněl. Druhý den časně z rána odnesli doňu Celinu de Villariezo do rodinné hrobky, která se zde na Palómě nachází.“

Don Cristóbal se zamlčel a Madrána tázala se udiveně a překvapeně:

„Doňa Celina zemřela a přece jest Catalina její dcerou?“

„Co vám dále vypravovati hodlám, jest takového spůsobu, že se to legendě podobá,“ odpověděl don Cristóbal, „zdá se to i mně, který vše vlastním zrakem viděl, jako podivný sen . . . Nebudu vám dlouho popisovati, jaké city mne po smrti doňi Celiny opanovaly; bude vám pochopitelno, že jsem se celému světu vyhýbal, že jsem se s bolem svým uzavíral a že jsem se s hrobem jediné ženštiny, kterou jsem kdy byl miloval, rozloučiti nechtěl. Zůstal jsem tedy na Palómě. Služebnictvo Gonsalvovo odstěhovalo se za svým pánem a bylo mi o mnoho volněji; teď mohl jsem se úplně svým dumám oddati, nechtěl jsem žádné úlevy a kochal jsem se ve svém bolu. Byli do kobky, kde rakev Celinina stála, lampu pověsili, a uložil jsem si, že ji sám vždy olejem naplním, aby jako ve svatyni věčně hořela. Poklekl jsem vždy po vykonaném úkolu pod krucifix mezi kamenné a bronzové předky hrabat z Villariezo a oddal se tam myšlenkám svým a modlitbě. Bylo to druhý den po pohřbu; připozdívalo se valně, když jsem do hrobky vešel. Lampa byla ještě plna a pohroužen do rozjímání usedl jsem na stupeň jednoho z sarkofágů. Náhle slyším tiché kroky na chodbě do kobky vedoucí a vidím bledý přízrak muže, zahaleného do pláště, polootevřenými dveřmi vklouznouti. Nepohnul jsem sebou, byl jsem překvapen a přiznávám se, že mne pověrečný strach na chvilku pojal. Stín bral se těsně kolem mne, aniž by si mne byl všiml, spěchal k rakvi, na kterou jsem byl právě svěží věnec položil, a na kterou lampa sporé svoje světlo házela. Klobouk a plášť bledého muže smekl se k zemi, když se vášnivě na rakev vrhl, a poznal jsem nešťastného Baltazara de Roxas. Štkání jeho budilo dutou ozvěnu kobky a svíralo mi prsa Zůstal jsem tiše na svém místě, nechtěl jsem jej v bolu jeho rušiti. Náhle ale vidím, že Baltazar se vzpřímí, že v levé a jediné jeho ruce se něco jako ocel zalesklo, a myslil jsem, že byl přišel, aby se nad hrobem Celiny zavraždil. Brzy ale vyvedl mne z bludu, s nesmírným namaháním podařilo se mu víko rakve otevřít, a světlo padalo nyní plnou září na bledý obličej zemřelé. Tu vypukl Baltazar v nový, srdcelomný pláč, volal bez ustání její jméno, zaklínal jí hromovým hlasem, by oči otevřela, by jednou ještě na něj pohledla; přitáhl ji na svá prsa, hýčkal jí, pokrýval ji polibky, pak pustil ji zase do rakve a zase volal v zoufalé šílenosti její jméno. Tu zachvělo se pojednou tělo zemřelé; čelo, na které ji smrt přece políbila, mramorové to čelo pokrylo se náhle vráskami, obočí se vztáhlo, Celina pozvedla ruku, pak otevřela oči a vzpřímila se na polo v rakvi své. Baltazar byl zkameněl, neslyšel ani výkřik hrůzy, který se mi byl z prsou vydral, výkřik ten ale zdál se že probudil Celinu na dobro z hlubokého spánku zdanlivé smrti. Poznala Baltazara a s jásotem padla mu na prsa. Co milenci v tom okamžiku slastí prožili, to nelze popsati; klečel jsem ve stínu na kolenou, měl jsem ruce k nebi pozdvižené, plakal jsem hlasitě a děkoval bohu za zázračné toto z mrtvých vstání. Byl jsem šťasten v jejich štěstí a necítil ani stínu žárlivosti. Připloužil jsem se na kolenou k nim, bylo třeba výjevu tomu konec učiniti, byli by snad oba blahem zemřeli. Ó, kéž by se tak bylo stalo! Připloužil jsem se k nim a Baltazar pozvedl nástroj, by mi lebku roztříštil, myslil, že to Gon-

salva, ale Celina poznala mne a zadržela ho. Teď teprvé ohlížela se, kde byla a chápala, co se s ní bylo stalo; přemožena hrůzou života, ne smrti, klesla nazpět do rakve.

„Běda mně!“ zvolala, „jsem ztracena, neb žiju! Budu opět muži tomu vydána!“

„Uspokojte se,“ odpověděl jsem, „nikdo netuší, že žijete.“ —

„Pravda! pravda!“ zvolala Celina jako radostí zpita, „prchněme, Baltazare, prchněme!“

Spěchal jsem ku dveřím hrobky, zavřel jsem je, aby rozmluvy naší venku slyšeti nebylo, a vrátil se pak k milencům. Usedli jsme pod lampu a radili se tichým hlasem. Usnesli jsme se na tom, že se Baltazar na nějaký čas v Palómě skryje, nebyl toho času mimo mne nikdo na zámku než starý jeden služebník, nebylo tedy velkého nebezpečenství, že se tajemství naše prozradí; dále usnesli jsme se na tom, že Baltazar nejdříve za hranici odjede, že Celina tak dlouho se mnou zůstane, až síly její se poněkud navrátí, a že ji pak sám za Baltazarem na určité místo do Francie dovedu.

„Nepovažuji se za ženu toho ukrutníka,“ pravila Celina, „nevěděla jsem ani, co se se mnou dělo, když mne k oltáři přitáhli, a těch několik latinských slov v kostele pronešených, nemožno přece za nerozlučný svazek považovati. Bůh ví, že jsem byla polomrtva, že bych jinak před samým oltářem se byla pomoci přítomného lidu dovolala. Dala jsem srdce své dávno Baltazarovi a není moci ani na zemi ani v pekle, která by mu srdce to odejmouti mohla.“

Baltazar políbil mlčky lem jejího šatu a já položil ruku na její hlavu a žehnal jsem jí.

Když se bylo úplně setmělo, vyšel jsem opět z kobky a přesvědčiv se, že nikoho na blízku nebylo, vyvedl jsem s Baltazarem Celinu slabostí klesající. Při svitu věčných hvězd slavila své z mrtvých vstání, a doufajíc v šťastnější budoucnost myslila, že veškeré hoře a utrpení s památkou na strašlivou minulost byla v hrobce mezi zetlelými kostmi předků svého bývalého manžela pohřbila . . .

Doba, která nyní milencům nastala, byla plna nejsvrchovanější blaženosti. Žili pod jednou střechou nikým nerušeni, bez starosti, an nejoddanější jejich přítel, „věrný Cristóbal,“ jak mne nazvali, nad bezpečností jejich bděl. V noci vyšla si Celina někdy na mramorové schody maurické věže, a kdykoli ty schody spatřím, domnívám se, že ji tam ještě vidím v dlouhém jejím rubáši z bílého atlasu, který dlouho odložiti nechtěla, s dlouhými, zlatými, splývajícími vlasy, a s tím temnomodrým, vlahým okem, krásněji a snivěji než nebeské hvězdy zářícím. (Pokračování.)

Studie o povaze zvířat.

Pojmy naše o Bohu, člověku a zvířeti nechávají mezi jednotlivými těmito mezníky stejně veliké mezery, od člověka k Bohu máme za to, že je prostor tak veliký jako od zvířete k člověku. Názor ten je pochybný vůči převratu, jakého doznaly přírodní vědy v dobách posledních. Spílá se Darwinovi, že snižuje člověka, však neprávem; ať je theorie Darwinova správnou čili nic, ona pozvedla říši živočišstva z nízkého postavení jejího, ona přiblížila živočicha k člověku; a v tom ohledu je úcty hodna. Člověk je dle nauky té tímž tvorem, jakým byl dříve. Nauka Darwinova důstojnosti jeho nepohnula.

Styk se zvířaty, prohloubání duševní stránky zvířecí bylo ode dávna čistou tabulí v oboru lidského vědění — ztratiliť zoologové klíč pro duševní stránku zvířete. Zoologům byl vždycky chobot slonův, či stehenní kosť ptáka, či obratel ryby důležitějším předmětem pro studie jejich, než duševní stránka toho kterého zvířete, a tuším neprávem. Je-li prohloubání lidské duše jednou z konečných otázek lidského vědění, je studie o duši zvířete předmětem pro studium takové o málo jen stupňů nižším, a jednáno tudíž správně, věnovány-li řádky následující studiu o předmětu tomto.

Především budiž poznamenáno, že zvířata mají daleko větší schopnost rozuměti mluvě lidské než se vůbec za to má. Hindové mluví se svými slony jako s lidmi, a jest ku podivu, jak mnoho ta zvířata rozumějí. Arabové řídí velbloudy své také jen slovy. Taylor vypráví, že viděl před několika roky v Barnumově museu hrocha pohlížejícího truchlivě a sklíčeně v okolí. Taylorovi to bylo nápadno i promluvil na hrocha několik slov anglicky. Slova ta se ho netknula. Taylor odešel po té v jinou stranu ohrady a sice tak, že se nacházel přes celou příčku od hrocha i promluvil na něj opětně — tentokrát však arabsky. Tu hroch okamžitě obrátil hlavu, a když Taylor opětně řekl: „Znám tě, pojď ke mně,“ přešel hroch celou klec a protlačiv skrz kolí ohrady chřípí své nechal se zálibou se hladiti pohlížeje potěšen na Taylora. Také lvi, jak spisovatel dí, dvakrát nebo třikrát mu rozuměli, když na ně byl arabsky promluvil.

„Neznám nic pohnutlivějšího,“ dí Taylor v zmíněném článku, „nad hroznou touhu v tváři psa, jenž rozumí co se mluví, není s to však odpověděti. Mnohokrát člověk slyší říkat, že zvíře nesnese ostrého pohledu lidského, avšak to jest pověra. Vtipný kůň či pes, nejen že pohled lidský snesou, oni ho milují. Oko zvířete je sice od přírody těkavé, avšak stěží více než oko člověka divokého. Kočky, ptáci a mnoho jiných tvorů vyhledávají spíše než vyhýbají se vlídnému oku lidskému. Možná, že někdy tigr byl zahnán neohroženým okem lidským, avšak je pochybno, zdali neleží tajemství to v tom, že tigr byl více překvapen tak neobyčejnou událostí, než aby se byl bál. Vypravuje se, že zloději (také v Čechách) věří, že pes bojí se osopiti se na nahého člověka, avšak nikdy nic nebylo o podobném pokusu slýcháno. Naproti tomu možno hovězí dobytek velmi snadno velice překvapit. Zažil jsem r. 1849 v jedné části Kalifornie (Salinas Plains), dí Taylor, týž účinek na stádě zdivočilého skotu, jako jej Bret Harte ve svém románu

Gabriel Conroy popisuje, tím, že jsem si sedl náhle na zem. Zvířata ta neviděla před tím nikdy člověka jinde než na hřbetu koně, a posice má vzbudila v nich netušené podivení. Přední kusy zastavily se as na sto kroků přede mnou, a utvořily linii jako sbor vojáků a čuměly blbě, až mne náhodou v pravý čas přikvačivší oddíl vojska vysvobodil z mé odvážlivé situace.

Málo lidí zná, jaký vliv má klidná mluva na nejdivočejšího hafana. Vynikající jeden anglický básník vypravoval Taylorovi, že šel jednou s pastorem Kingsleyem. Právě minuli jakýsi dvorec, když veliký a zpupný domácí, na řetězu uvázaný pes se na ně vyřítil. Oba byli sice mimo dosah působnosti hafanovy, avšak řetěz se jim nezdál býti dosti silným. Básník chtěl proto utéci, avšak Kingsley položiv ruku na rameno jeho pravil: „Počkejte na okamžik a podíváte se, jak jej pokořím.“ Po té šel přímo na psa, jenž stoje na zadních nohách s otevřenou tlamou a planoucíma očima vypadal jako ztělesněná lítice zvířecí. Kingsley pozvedl ruku a řekl pokojně: „Ty nejednáš správně, jsi v nedorozumění a proto musíš zpět do své boudy.“ Pes sklesl na své přední nohy, avšak mručel ještě zlostně; tu pastor opětoval slova svá pevným hlasem kráčeje krok za krokem ku předu zrovna jako pes krok za krokem ustupoval. Po té vyplísnil jej velmi důtklivě, jako by to byl člověk, a během toho zalezl hafan do boudy, kde si mlčky a snad s výčitkou pro své jednání ulehl.

Nevím, zdali jsem si vzpomenul, dí Taylor dále, na tuto událost, anebo zdali jsem jednal z vlastního pudu při podobné jedné příležitosti. Byl jsem v San Franciscu a šel jsem navštívit známého jednoho pána bydlícího na Rincon Pernt. Dům jeho stál poněkud na zad z ulice v pěkné zahradě. Šel jsem mezi záhony myrty a fuchsií a zatáhnul klidně za zvonec. Na místo odpovědi však ozval se divoký štěkot, ohromný pes vyřítil se za rohem domu a řítil se na mne v zuřivém náběhu. Já pohlednul na něj, stanul a pravil: „Jsem přítel pana — a přišel jsem jej navštívit, nesmíš se domnívat, že zamýšlím něco zlého. Počkám, abych viděl, zdali se na mé zazvonění někdo ozve, ty pak mne můžeš do těch dob střežit. Ostatně se tě nebojím.“ (V angličině, která každému i psu vyká, vyjímají se slova pana T. obzvláště komicky). Bestie ustala v štěkotu a poslouchala napnutě; avšak nebyla patrně ještě zcela přesvědčena; ještě vrčela a ukazovala tesáky své znepokojujícím způsobem. Tu jsem pravil: „Zazvoním ještě jednou, neodpoví-li se mi, půjdu pryč.“ Tu mne pes doprovodil až ke dveřím a koukal se pyšně mezi tím co já zvonil, a byl by nepochybně mne byl popadnul za chřtán, kdybych byl učinil nějaký podezřelý pohyb. Poněvadž nikdo ku dveřím nepřišel, řekl jsem: „Vidím, že nikdo není doma, a proto půjdu, jak jsem byl pravil.“ Tu vrčení jeho přestalo a šli jsme si po boku zpět po cestičce; když pak jsem zavíral zahradní dveře, tu vrátil se se zvláštním pohnutím hřbetu svého zpět, což mi připadalo, jako by se omlouval a poroučel.

Brehm, německý přírodozpytec, podává velmi zajímavou zprávu o čimpanzovi jednom v zoologické zahradě hamburské. Týž učenec přesvědčil se, že zvíře toto rozumělo tak lidské mluvě jako dítě as půl třetího roku staré. Když se ho ku příkladu otázal: „Vidíš kachny?“ tu čimpanz rozhlížel se po zahradě pohlednuv na husy a labutě, až našel zmíněný druh ptáků. Na povel: „Posaď se,“ vyřknutý bez jakého kolivěk přeměnění hlasu a bez pohledu na stolici, posadil se okamžitě; řeklo-li se mu: „ty jsi rozpustilý,“ svěsil hlavu s výrazem zármutku; a podobně velmi záhy naučil se vyjadřovati náklonnost svou polibky a objímáním jako děti, u nichž to viděl.

Je velmi známo pozorování lidí majících ostrovtipné psy, že mluví-li k hostu o nějaké chybě, pro kterou byl plísněn či trestán přítomný pes, týž dává na jevo, že ví, o čem se mluví, ba někdy dokonce i uteče pryč. Avšak událost nějaká, z které dá se soudit, že i kůň rozumí tomu, co se mluví, není všeobecně známa. Již ta okolnost, že kůň miluje, mluví-li se k němu, je podivuhodna a je nade vší pochybu, že rozumí často tomu, co se řeklo. Mám nyní koně, píše T., který byl na venkově během války a který teprvé po válce ke mně se dostal. Zkušenost, které za onen čas ve slídění nabyl, učinila jej velmi podezřivým ku každé věci barvy šedé. Tak se plašil při pohledu na poražený pařez v houštině, na balvan skalní či při pohledu na kabát dělníkův zavěšený přes plot. Tím, že zadržel jsem jej, kdykoliv se něco podobného událo, a dokazoval mu, že není zde ničeho, čeho by se potřeboval báti, vyléčil jsem jej ze strachu před kabátem.

Naproti tomu se láska a věrnost koně vždy uznávala. Podivuhodným způsobem poznal Taylor tyto vlastnosti.

Jsa hochem as čtrnáctiletým šel se soudruhem stejného stáří polní cestou, na které natrefili starého, šedého koně, stojícího v samém středu cesty nad mužem ležícím na znak. Oba hoši spěli rychle na pomoc, záhy však seznali, že muž není raněn nýbrž prostě opilý. V stavu tom jeda z krčmy domů sklesl s koně a plná láhev kořalky vyklouznuvší mu z kapsy při pádu ležela stranou podle něho. Kůň pak stál nad mužem tím tou měrou, že přední nohy postaveny byly po obou stranách šije opilého, zadní pak po obou stranách lýtek. Že se hochům taková posice koně zdála pro muže nebezpečnou, vzali koně za uzdu a pokusili se odvésti ho stranou, on však vší silou vzdoroval frkaje, klada uši na zpět a vůbec všemi možnými způsoby úzkost svou na jevo dávaje. Bylo patrno, že kůň sám posici tu si byl vyvolil, aby uchránil pána svého před jedoucími kolem povozy. Jednání pak jeho zajisté jevilo nejen cit srdečnosti, ale i jakýsi způsob rozumnosti.

Zvířata však mají také jistý mravní cit; aspoň naskytují se při pozorování povahy zvířecí okolnosti, jež nemožno jinak si vysvětlit. Čtenář soudiž sám. T. má koně nyní víc než čtyřicet jeden roků starého; po třicet osm roků užívají ho ku práci. Nyní již je sice na odpočinku, jsa užíván jen ku cvičení mladšího některého soudruha, avšak smysly jeho jsou dosud tak svěžími jako byly dříve. Žádný kůň nezná být tak lstivým jako on, žádný neumí tak obratně jako on vyklouznout z ohlávky, otvírat skříň s pící a krást odtud fosfáty, jichž potřebu pro organismus svůj zná jako nějaký učenec. T. pohlížel na něj kdysi skulinou do ohrady, v níž se nacházel, poněvadž se chlévy na statku teprvé stavěly, jak svými zuby zotvíral a zase poodložil šest krabic na sobě postavených, jednu po druhé, až nalezl

v poslední konečně oves, po němž patrně slídil. Když pak se T. ukázal, tu okamžitě ponořil tlamu ještě jednou do krabice a nabrav plnou — víc jak quart — odešel vážně zpět do stáje. Týž kůň, kdykoliv jej T. sedlal k vyjížďce na procházku, míval ve zvyku hravě chňapat po jeho ruce. T. rukou z pravidla neucouvnul a zuby koňovy smekly se pravidelně po rukávu, když ji byl stisknul. Jednoho dne — víc než před dvanácti roky — jsa humoru nepříliš dobrého stisknul kůň ten zuby své poněkud silněji a zaťal je opravdově do ramena. T. okamžitě ucítil kousnutí, avšak podivil se nad počínáním koňovým. Jevilť týž zcela nepopíratelné známky litosti a zármutku, když mu byl T. řekl: „Nedělej toho nikdy víc." — A od těch dob nikdy více se ramena T.-ova nedotknul. Počínání to zajisté svědčí o něčem více nežli je okamžité uleknutí nad nezaviněným bezprávím, a dlužno je zcela nepopíratelně považovati za cit. Neboť co jiného jest svědomí nežli vědomí učiněného bezpráví, stavší se stálou upomínkou, která zakazuje opětování podobného nesprávného skutku.

Jiný ještě příklad citu poznal T. u zvířete platícího za tak hloupé jako je krásné — u páva. Pták ten žije jak známo velmi dlouho a obdařen jest tedy bohatší zkušeností než jiná domácí drůbež a může tedy také býti moudřejším poměrně, než přece neslýchati příkladů svědčících o jeho intelligenci a citu morálním.

Pták tento jest marnivým, pravda, avšak jestliže marnivost jeho naznačuje nedostatek intelligence, jak máme nazvat pak lidi — muže i ženy? A častěji pozoroval svého Johna (takové bylo jméno pávovo, na kteréž on také vždy se ozval), jak rozprostřel své krásné peří před několika guinyskými slípkami, které však byly tak vyzývavě lhostejnými k jeho kráse, že z pravidla se dopálil a je rozplašil. Naproti tomu však jevil nápadnou přítulnost k T.-ovi. Stůl, u něhož spisovatel tento psal, stál poblíž malého okénka, tak že měl světlo po levé ruce, kdežto jiné okno měl za zády. Jakmile T. po snídaní k oknu tomu usednul, přiletěl páv na okno za zády, a jakmile ho T. nespozoroval, tu ťukáním do skla přítomnost svou na jevo dával. Tu z pravidla se T. obrátil a pozdravil ptáka slovy: „Dobré jitro Johne," načež páv se tiše na okně usadil a prodlel zde mlčky po dvě tři hodiny i déle. Páv jest z pravidla ptákem plachým, avšak John zkrotnul tak, že jedl z ruky.

Jakmile přišlo jaro, odebral se John do zahrady a nebylo možno pustošení jeho zde zabrániti. Měl totiž nadobyčejnou chuť na zelí a na salát, hlavně na mladé, když po zasetí jedva vypučely, a byl by nejednou zpustošil celé záhony, kdyby zahradník si ho nebyl povšimnul. Bavívalo mne, dí T., nejednou pozorování, jak se umí přetvařovat, stával jsem za křovinou mezi tím co se ubíral ku zahradě dlouhými a rychlými kroky maje hlavu nízce sklopenou. V okamžiku takovém já vyvstal; John okamžitě se zastavil a odebral se po chvilce zcela opáčným směrem kráčeje pomalu a tváře se jako by byl zaujat zkoumáním nějakého nepatrného předmětu.

Vůbec si počínal jako by o zahradě nižádné vědomosti jakživ byl neměl. Brzy rozprostřel své peří, brzy volal po ostatní drůbeži, díval se pod plot, slovem nejrůznějšími způsoby hleděl odvrátit pozornost mou od počínání svého. Podařilo-li se mu to na okamžik, byl ihned zase již o několik loket blíže u zahrady.

Leč nadešla doba, ve které přátelství T.-ovo s pávem podstoupiti mělo vážnou zkoušku. T. daroval páva jednomu ze svých přátel žijícímu as dvě čili tři míle za statkem jeho. Přítel týž měl zároveň několik pávic. „Já postrádal však," vypravuje spisovatel vlastními slovy, „druhého dne z rána ťukání na okno, večerní jeho pobyt na velkém sousedním ořechu i hlučný pokřik jeho, jímž městské mé hosty tak lekával, avšak těšil jsem se tím, že ztráta má byla pro něj ziskem; neboť nikdy jsem nepomýšlel na to nahraditi mu ztracenou kdys družku jinou. Milý páv byl již týden pryč, když jednoho večera známý jeho pokřik byl slyšen v háji poblíž farmy, vzdáleném jedva půl míle. Druhého dne byl John již viděn v blízké pšenici, avšak zmizel zase shledav, že je prozrazen. Nechali jsme mu volnou vůli a on během čtrnácti dnů přiblížil se až k známému vlaskému ořechu. Nyní sice neutíkal jsa pozorován, avšak tvrdošíjně nechtěl poznati nikoho z rodiny. Jestliže jsme jej volali jménem, tu ihned se vzdálil, hodilo-li se mu zrno, nedotknul se ho. Nicméně však poznenáhla odpustil nám urážku, a když uplynulo nových čtrnáct dní, zůstával již přes noc na ořechu, a za měsíc konečně, slyšel jsem jeho ťukot na okno zase co znamení úplného smíření. Od těch dob však byly mladé byliny v zahradě prosty jeho úkladů, páv žil s námi ještě tři či čtyři roky, avšak nikdy nedopustil se více podobného přečinu." Nikdo zajisté neupírá, že zvířeti snadno učiníme pochopitelným, že jsme mu jeho chybu odpustili, možno to pouhým cvikem a kázní tak daleko přivésti; avšak jestliže dva tvorové tak od sebe co do jakosti vzdálení, jako páv a kůň, přijdou k takovému poznání že jeden nedotkne se nikdy více šatu, a druhý že dovede vzdorovati i vlivu chuti, tu musíme za to míti, že zvířata nejsou prosta mravního citu či rozumu, jenž dovede přímo si vyvodit ze skutků předcházejících správné naučení.

„Týž kůň," praví T., „přesvědčil mne o takovém to rozumu překvapujícím způsobem, ba způsobem tak víře nepodobným, že když vypravoval jsem událost tu v kruhu soukromém, nikdo vypravování mému víru přiložiti nechtěl. Jel jsem kdys se svým přítelem polní cestou v krajině naší, v lehkém otevřeném vozíku. Nedával jsem přílišný pozor na koně, a týž jel jak sám si přál. U jedné farmy, kde přítel si chtěl odbýt návštěvu, jsme se zastavili; přítel vešel hned na to do farmy, a já sedě ve voze čekal jsem na něj. Tu náhle kůň se ohledne na mne a točí se při tom mezi oběma vojema podivuhodným způsobem. „Co je ti?" ptám se ho. On však pohnuv sebou pozvedl zadní pravou nohu, a já viděl, že ztratil podkovu. Dobrá, pravím mu, jak přijedeme do města, dostaneš novou. On sklonil nohu a zdál se být na okamžik upokojen. Za chvíli však zase se ohlednul, a zase tak podivně se pohyboval. „Nu co chceš ještě?" ptám se opětně. Tu on pozvedl tenkrát levou nohu, dosud okovanou. Nerozuměl jsem, proto jsem mlčel. On pohlednuv na mne jen tak po oku viděl patrně, že jsem v rozpaku nad opětným si počínáním jeho. Sklonil nohu a zdálo se, že přemítá, avšak po chvíli pozvedl nohu opětně a rázně jí zatřásl, podkova pak mu na kopytu zachrastila. Tuť

patrno, že přemítal — počínání jeho je příliš jasné, aby mohlo býti vykládáno jinak.“

„Měl jsem,“ vypravuje T. dále, „dost příležitosti, avšak málo času k pozorování povahy ptačí, avšak od těch dob co jsem viděl jakéhosi pána v parku mnichovském volat na ptáky, a zobat tyto z jeho ruky mezi tím co on stál tiše a hvízdal několik zvláštních zvuků, byl jsem přesvědčen, že s ptáky na této cestě možno docíliti ještě větší důvěrnosti. Již tím, že krmil jsem ptáky u nás přezimující, po celou zimu, a nedopustil, aby myslivci v nejbližším okolí po nich stříleli; ochočil jsem na polo všechny možné druhy ptáků. I v letě, když okna byla otevřená, přilétali do pokoje každodenně, a já několikrát shledal, že pták, byvší jednou chycený a hned na to na svobodu propuštěný, nechal se podruhé snadno chytit. Jednou leželo červenoprsé a černohlavé jakési takové stvořeníčko polou bez ducha na mé ruce, byloť se potlouklo o skleněnou tabuli v okně, jejíž tajemství patrně neznalo. Zpočátku jsem měl za to, že ptáček ten je mrtvý, on však náhle vyskočil a postavil se na nohy, pohlížel pak na mne s velikým strachem a cvrlíkal jakoby chtěl říci: „Pustíš mne? Jsem v skutku svoboden?“ Po tom stále ještě cvrlíkaje vyskočil mi na rameno a zazpívav si vesele uletěl pryč. Jindy když jsem zvedl několik neopeřených ještě skřivanů z trávy a položil je zas do hnízda, vráželi mi úzkostliví jich rodičové téměř do hlavy; když jsem však odešel na několik minut, abych je o pokojném mém záměru přesvědčil a po té ku hnízdu se opět vrátil, dovolili mi ku hnízdu se přiblížiti, a hrubě si ani toho nepovšimli, když jsem mládě jedno do ruky vzal. Měl jsem jednou papouška avšak jen jednou a to ještě jen po několik neděl. Pták ten byl pro mne jedním tajemstvím. Přišel přímo z lodě, avšak z kterého přístavu jsem zapomněl se vyptati, rozuměl pak angličině, jakož bylo patrno, avšak nechtěl anglicky mluvit. Suchary a kávu miloval nade všechny jiné pokrmy; byl pak povahy celkem jemné, ač snadno se lekal. Když na nás trochu uvyknul, zpívával někdy stupnici tónů, brzy nahoru brzy dolů podivuhodným, snivým způsobem, jako kdyby sbíral své upomínky na nějakého operního zpěváka. Rád sedával na stojanu blíže mne, jsa patrně dobré mysli, až viděl, že jsem příliš zaneprázdněn psaním. Tu přilétl na můj stůl, postavil se na papír zrovna do péra, anebo snažil se zobáním do vlasů, anebo do uší, pozvednouti mou hlavu, dělaje takto souvislé přemítání nemožným. Kdysi promluvil jsem na něj španělsky, právě v okamžiku, kdy litaje pokojem narazil na stěnu a pak na zem sklesl. Španělská ta slova jej překvapila, avšak také zajímala, a z počátku zdál se být nakloněn odpověděti týmž jazykem, když byl však o otázce mé po půl hodiny přemítal, zatřásl hlavou a podržel tajemství pro sebe. Žádnou větu, žádné slovo u nás si nepamatoval, avšak týž pták uviděv dceru mou po týdnu, ve kterém byla u mého přítele návštěvou, náhle ji jmenoval jmenem.“

„Tři neděle po velkém ohni v Chicagu, r. 1871, viděl jsem zase papouška toho, jenž byl uchránil život svůj před osudem postihnuvším všecken domácí majetek. Tenkrát náležel starému mému příteli panu Kirklandovi, jehož dcera velice jej milovala. Když bylo patrno, že dům pohromě ohněm ujíti nemůže, a červený plápol plamenů poháněn vichřicí k domu Kirklandovu se s hrůznou rychlostí blížil, viděla slečna Kirklandová, že nemůže nic více zachrániti než to, co právě v rukou držela — a to byly dva předměty — stejně milé, papoušek a stará rodinná bible. Slečna však nebyla s to unésti více než jediný. Po krátkém přemítání uchopila bibli a spěchala pryč, když tu papoušek zvolal velikým a slavnostním hlasem: „Dobrý bože, vysvoboď nás!“ Mám za to, že žádná lidská bytost nebyla by mohla být hluchou k takové prosbě; a bible také zůstala na pospas plamenům, papoušek však byl zachráněn. Pták tento byl skutečně u vyšší míře intelligentní. Slyšel jsem odpovídati jej slovy: „Ano“ a „ne“ k otázkám nejrůznějším, kladeným mu všelikým spůsobem; a správnost jeho úsudku v obledu tomto byla podivuhodna. V domě, ve kterém potom žil, scházelo se večer množství hostů, a jeden z nich, jakýsi pán, vynikal vždy ve společnosti obzvláště hojným hovorem. Když papoušek poprvé jej uslyšel, šeptal si cosi pro sebe, a po té ku podivu a snad také k nemalému zaražení přítomných zvolal emfaticky: „Vy všichni dohromady mluvíte příliš mnoho.“ Onen pán, zprvu poněkud v rozpaky uvedený, ujal se po chvíli zase slova. Tu papoušek položil hlavu svou stranou, pronesl k nepopsání směšné a opovržlivé „H'm-m“ a doložil: „Už to zase jde.“ Byl-li kdy na světě nějaký „oiseau terrible“ (hrozný pták), tu je jím zajisté papoušek; jeho pud po vynalezávání spůsobů, jak by mohl lidi obtěžovat a zahanbovat, je v pravdě ďábelský.

Jestliže malý mozek ptáka dovede pojmouti tak mnoho, jakož souditi můžeme z některých artikulovaných zvuků ptačích, tu věru máme právo předpokládati daleko větší stupeň intelligence u zvířat vyšších, jimž na neštěstí artikulace je nemožna. Kdyby psi anebo koně mohli nápodobit naši řeč tak jako jí rozumějí, věru že by nám mnoho slyšených slov opětovali. Artikulace je mechanická a ne duševní zvláštnost sice, avšak hlavně papoušek užívá jí tak, že souditi musíme na víc než pouhou routinu — a náhodu. Totéž pak platí o ptáku zvaném mino (kteréžto jmeno snad je překroucené franc. moineau, vrabec). „Já,“ píše T., „viděl jsem mino jen jednou. Vešel jsem do prázdné čitárny jednoho hostince, vzal jsem si do ruky noviny a posadil se, když tu náhle jakýsi hlas dí: „Dobré jitro.“ Neviděl jsem nic než něco, co se zdálo být černým ptákem uzavřeným v kleci, a nebyl bych měl za to, že by byl dřívější hlas, lidskému tak podobný, pocházel od něho, kdyby nebyl ještě jednou řekl velmi zdvořilým tónem: „Dobré jitro.“ Povstal jsem a šel ku kleci pohlížeje na ni upjatě. „Otevřte a pusťte mne prosím,“ promluvil nyní pták. „Kdo jsi?“ zvolal jsem mimovolně. „Já jsem mino,“ odpovědělo podivuhodné toto stvoření. Byl pak to takový hlas jako u hocha as dvanáctiletého.“

Obrátíme-li se nyní dále ku tvorům nižším, tu pocit odporu, ne-li dokonce ošklivosti, umenšuje náš interes obledem tvorů těchto. Velmi málo lidí je s to pozorovati klidně hady, ropuchy, ještěrky a jiné druhy plazův ozbrojených buď slizem neb jedem nějakým. Tato zvláštnost u člověka je nepochybně vrozená, anať je příliš všeobecnou. T. sám se přiznává, že nechtělo se mu nikdy obrati si duševní stránku zvířat těchto za předmět studií, jakkoli v jednotlivém případu kdy zvíře chová se beze strachu a nikoli vyzývavě, člověk pravidelně ztrácí

odporný cit, jaký jej dříve byl ovládal. O takovém případu zná T. vypravovat. Byla to velká, ctihodná žába, sídlící po dlouhá leta v terrase naproti jeho domu. Že T. dal rozkaz, aby žábu nikdo neobtěžoval, přestala tato záhy jeviti se poděšenou, když se někdo k ní přiblížil. Během teplého počasí letního sedávala rodina T.-ova na terrase po slunce západu užívajíc krásného soumraku. Žába tato byla vždy již v čas ten poblíž místa, kde se sedávalo, a blížila se k němu vždy víc a více, až konečně v samém sousedství se usadila, jakoby toužebně očekávala společnost, od níž trpena byla. Když však společnost přibyla a na přinešených zahradních stolicích kolem stolu se usadila, odskákala žába do blízké křoviny, kdež zůstala na blízku některého ze sedících. Jmenovitě ráda sedávala žába na cípu šatů paní Taylorové, chtěla-li však nejvyšší svou důvěru projevit, usadila se na botu T.-ovu, kdež hluboce spokojena prodlévajíc vesele koukala jasnýma svýma očima. Toto počínání její dálo se posloupně tak uhlazené a tak bázlivé, že bylo by, jak T. dí, bývalo nemilosrdné zahnati ji; společnost pak onu žábu si proto oblíbila, a ona byla po několik let věrnou její družkou ve večerních chvílích těch; ba sám domácí pes, aniž by mu bylo přikázáno, ctil její místní právo. Konečně pak jednou zmizela stavši se nepochybně obětí některého nepřítele.

T. tvrdí, že našel vícekrát polní želvy, jichž skořepina jevila stáří více než století. Takové staré stvoření nebojí prý se více tak člověka jako členové některého mladšího pokolení. Místo aby se s poděšeným sykotem v skořepině své ukryla, vyhlíží směle ven dívajíc se neohroženě do tváře lidské. T. vzal jednou želvu takovou a položil ji do výše na zmíněnou terrasu. Želva okamžitě co nejrychleji dala se do útěku, avšak záhy se přesvědčila, že nemůže dolů skrze těsně přilehající plot a seznala, že nezbývá jí jiná cesta k útěku nežli cesta po schodech dolů na trávník. Byla to sice pro ni nesmírná obtíž ubírati se drahou tak nezvyklou, avšak ona záhy se odhodlala k činu. Nejprvé pečlivě si rozměřila vzdálenost jednoho schodu od druhého, po tom přilezla až na samou hranu prvého schodu hořejšího a převalila se i se skořepinou na schod dolejší; a tak se došplhala až dolů. —

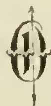
Sděluji, končí T. svůj článek, tato vybraná pozorování různých tahů povahy zvířecí, jedině k vůli zajímavosti. Mužové vědy nechť si zamítnou mnohé z vypravovaného pro nedostatek věcného podkladu, v jednom však nechť mi dají za pravdu — že zvířata jsou mnohem intelligentnějšími než se v obecném životě za to má, že jsou mnohem schopnějšími, ba že existuje u nich smysl mravní podobný onomu, jakým člověk se honosí.

B. T.

Šanfary.

Z pozůstalosti Julia Slowackého. Přeložil *Otakar Mokrý*.

I.

drahé pouště, o krajové šťastní,
kde ticho ve dne, tak jak v noční době,
když nevyplaší sen mi srdce vlastní,
zde v siré dáli usínám jak v hrobě.
Zde nebudí mne muezzinů zpěvy,
a nepoutají přísné ramazany;
na stepi hledím: — samé luzné zjevy,
jak mořem širým plují karavany.
Mně srdce buší, když se na ně dívám . . .
S Araby dříve stíhal jsem je zbrojí,
dnes nad hrobem již skoro odpočívám
a karavany jdou dál dráhou svojí.
Zachází slunce — zřít je do daleka
Medinských ostré minaretů štíty;
tam na ně rozkoš, vykoupení čeká,
tam hříchy všechněch rázem budou smyty.
Však pravý Arab modliteb těch sytý,
v poušť raděj spěje — obřadů se leká;
vždyť zástup tento kajícný a svatý
líc má jen zrádnou a dech jedovatý
a poutí svou se stává ničemnější,
neb čelem prach když svatých model smetá,
proroka prosí přec jen o slasť světa,
rozkoší tužbu však ou ukonejší.

II.

Ach! kdo popíše div ten nepojatý,
div, nad nímž trne nevěrec i v žasu?
v Medině byl jsi — uzřel jsi tu krásu,
hrob Mahomeda odvěký a svatý?
V něm prorokovo tělo odpočívá
a rakev jeho z ocele je skuta,
na vlně vzduchu stojí nepohnuta,
nepne se k nebi, aniž k zemi splývá.
Kdo v div chce věřit — vidět zapotřebí.
Než kdo nám pravou příčinu jen sdělí?
Kdys jistě nesl anděl rakev k nebi,
modlitby věrných ji však zadržely . . .
Jsouť srdce v světě, která v mladá leta,
pozbyvše štěstí v samém žití květě,
nemohou v nebe prchnout z krajů světa,
živoří bídně — nežijí víc v světě;
však nežli smrt jim pouto těla zruší,
se mezi nebem, zemí kolíbají,
svět nový tvoří — srdcí, snivých duší,
v něm žijí, sní, v něm o lásce jen bájí.

III.

V hedvábných křídel lepotvárné vnadě,
motýlek švarný — první den zde v světě,
na kalich květný used' v luzném sadě,
sed' — navždy utkvěl v jarobujném květě;
však štěstí jeho trvalo jen chvíli,
otravný nápoj z lůna květu sbírá,
poprvé motýl stálým, — neuchýlí
se ani mžikem a na květu zmírá.
Tys jako motýl nad lučinou květnou,
vždy k jedné jenom tvé myšlenky sletnou,
chraň se! neb ona, ač má líce vnadné,
nemajíc duši, *) srdce má jen zrádné
a zraky její tak se v duši vryjí,
tak prudce korál retů otravuje,
že tvoje žití v okamžiku mijí,
po něm se peklo v nekonečno snuje.
Ta smutná oběť touhy, milování,
dle proroka slov vejít nesmí v ráje,
ráj pro ty jenom, kteří víru chrání
a žití kladou pro své rodné kraje;
a ti co v bytost bez duše se hrouží,
víc po ní nežli po vavřínu touží,
ty tresce prorok: těžkou spjati vinou
v Eblisa mukách věků věčně hynou.

*) Mohamed v Alkoraně ženám duši upírá.

IV.

Viz jakou bolest z tvůrce štědré ruky,
ten měkkýš béře v škebli uzavřený,
však plodem útrap, ovocem té muky,
jsou drahé perly — svůdci každé ženy;
dívčiny sotva perlu uzří skvělou,
již za ni srdce — ba i cnost svou dají —
maličká jiskra vzedme pýchu celou,
jež v srdci ženy od věků se tají. —
Však ještě perly jiného jsou druhu,
jež vábí dívky do čarovných kruhů,
ty perly rovněž utrpení rodí
a marnivosti také zalahodí.
Jsou slzy to — jež nešťastníku kanou,
když srdce v srdci dívčím na vždy stopí
a tak má mocně duši upoutanou,
že vydechne ji — než se z pouta vzchopí.

V.

Šanfary bědný v bouři neustálé,
nemůže usnout, či se usnout bojí,
že zjeví se zas přízrak nenadále;
když se mé srdce chvíli upokojí,
ve chvíli také, řídké tak v mém žití,
za žádný poklad neoddám se spaní,
vždyť tu se v srdci jako v nebi třpytí,
zas mládí moje v luzných barev hraní,
mladosti hvězda svítí září jemnou; —
mně kdysi paprsk její v duši šlehnul,
na chvíli zjasnil duši moji temnou,
však zmizel náhle sotva světlo zžehnul.
Ji vidím zas, jak v bájné pluje kráse,
před sluncem líce skryté mušelínem,
však čelo září pod závoje stínem
a černé oko v žhavém hárá jase,
lehýnký smutek, jak ranní mha máje,
pod brvou dlouhou tlumí blesky oka,
já přisáhl bych ještě u proroka,
že Zara byla jednou z dívek ráje,
jež vyhostěny za svou lehkou vinu,
jsou odcizeny lidu, všemu světu,
ač musí bloudit v smutném země klínu,
přec mysl k nebi v stálém nesou letu!

VI.

Brylant v Mogola skvostném diadému,
největší v světě, čarně hárá, blýská,
řek' bys, že z lůna jeho plamen tryská,
jejž nelze snésti oku pozemskému;
než — při vší žárné ohně svého moci,
přes to, že oko jeho svítí jasně,
když slunce shasne, pochodeň kdy shasne,
i brylant nikne, tone v stínech noci.
Tisíckrát více Zary oko svítí,
tvář celá bleskem tím je rozjasnělá,
mníš oheň ten že ve srdci se nítí,
však pohleď v srdce — zklamalo tě zcela.
Lítice pekla zde se ukrývaly
a klamným bleskem oči zářívaly,
přísahám lásky věříval jsem tichým,
a zradila mne — vše je klamem lichým!
Ne! já tak často zřel jsem Zaře v líce,
sledoval každé nejjemnější hnutí,
když plápolal jí milostí zrak snící,
byl bych tam dostřeh' zrady zamihnutí.
Ne! přímá byla, sladká její slova,
ten pohled oka mluvil srdce z hloubi,
brylant, jenž oheň taký v nitru chová,
čist býti musí a prost všaké zhouby,
po druhé jedna jiskra shasla z žárů
a srdce zrádných nabývalo tvarů.

VII.

Když slunce v letě žhavým sálá dechem,
kobylek roje v stepích procitají,
ve mrak se rotí, v slunci mihotají,
v žírnější kraje zalétají spěchem;
neboť ty pouště, divoké ty skály,
jich neuživí, ač jim život daly.
Tak i my bídou divou když jsme mřeli,
s oštěpy, — v rukou otrávené střely,
jsme náhle vpadli na lup do Iránu,
Peršané strachem zmořeni se chvěli,
v harémech mřely ustrašené děvy.
Zachvěl se mocně sám pán Ispahánu.
Jak vábné zrakům naskytly se zjevy,
nepřátel nářek — sladké pro nás zpěvy,
Araba ruku bohatý plen lákal
a Peršan smuten nad mohylou plakal.

VIII.

Starostí, štěstím, zmítán nepokojně,
ku Zaře spěchám, k rodné chaty krovu.
Kde moje Zara? Není více tvojí!
V harému zrádná mešká Sudanovu!
Než, jaká při tom já jsem muka zkusil,
a jakým bolem nyní za to hynu!
Čti na mém čele, co jsem prožít musil!
Ta bledost svědkem, co jí líce kryje.
Nuž víš již všecko — uhodneš zda žije.
Poslední střela v toulci ježto byla,
se Zarou mou mne navždy rozloučila.

(Dokončení.)

Od srpna do listopadu.

Novella *Camilla Boita.*

Jsem smuten, či vesel? Je srdce mé pouze rozechvěno, či snad též nepokojno? Dojista, jsem roztržit. Jedl jsem podivně; ale pstruh a kuře byly opravdu znamenité. Chutě na mém ponebí a plány v mém mozku slučovaly se na vzájem.

Cítím, jak znenáhla se rozehřívám: nejen vínem, kterého jest ještě v lahvi víc než polovic; ale spíše hovorem oněch pánů, jenž haví se a kouří a pijí tam u vedlejšího stolu; snad vzpomínkami dnešního dne; snad svou novou svobodou. Poslal jsem dnes ráno z Intry do Milána sluhu se svými zavazadly. Jak je mi volno, že nejsem již ve společnosti onoho mladíka, vyčouhlého, ledově zdvořilého, hrdého na bledý svůj vous a vlasy uprostřed rozdělené! Jak jsem šťasten pouze se svým malým vakem!

V malém tomto hostinci, hle, jsem zbaven pojednou všeho služebnictva v černých fracích a bílých kravatách. Když ten dobrý hostinský přichází ani nevolán měnit talíře, ne ovšem ostatní náčiní, zaznívají těžké kroky jeho již z kuchyně; chválí beze všech okolků víno i pokrmy; vmísí se vážně do hovoru, rád se hlasitě směje a usadiv se vedle příchozích poklepává jim často za řečí na rameno. Také se mnou pokoušel se, kdykoliv mi nové jídlo přinesl, dáti se do řeči. Já ho krátce odbyl; on však se nedal odstrašit a pokračoval dále. Zdálo se mu, že se příliš namahám, když jsem

hned po obědě jal se psáti do svého denníku všeliké poznámky.

Vlastně nemám co psáti. Dnes byl jeden z těch dnů, jenž nechají v nás zmatený dojem, a v nichž, ačkoliv se zdálo, že se stalo mnoho a důležitých událostí, vzpomínáme-li na ně později, zdají se nám býti malichernými a nepatrnými. Již nějaký čas kolísá se duch můj v jakési neurčité rovnováze. Nejsem ani nešťasten, ani příliš vesel; a nehody neb štěstí jiných lidí mne málo rmoutí neb těší. Jsem zdráv; můj mozek je svěží: a přece zkoumám-li bedlivě mravní svůj stav, vidím, že nejsem ani zdráv ani nemocen. Nejsem v žádném obledu Samsonem; ale přece se mi zdá, že je mi jako Samsonu když mu ostříhali vlasy. Mám velikou sílu, ale nezmohu ničeho. Vůle má stále dřímá, a libuju si v této nečinnosti jako nemocný v prchavých snech svých zimničných myšlenek. Tak ubíhá čas v nečinnosti, bez užitku, mrzutě, ale dosti rychle, a mne nic ani nepotěší ani nezarmoutí. A tak mne v klidném životě mém nic ani netrápí, ani nenudí; jenom někdy, jako ku příkladu teď, napadá mne jakási protivná omrzelost. Bojím se a přeju si toho zároveň, aby mi náhoda roznítila v prsou nějakou mocnou vášeň, která by zbavila mne pekla, v němž žíti musím; ale má povaha má na sobě tu kletbu, že není ani k hříchu náchylná.

Jest devět hodin, nepřestává pršeti, ačkoliv hostinský vykládaje mi theorii severozápadního větru, zvaného mergozzo, který z ničeho nic přinesl bouři, mi v osm hodin přísahal, že, než uplyne půl hodiny, bude svítit měsíc. Čerta! Mám velkou chuť vrátiti se do Suny.

Jak krásný byl dnes den, jak zářné jitro! Plavil jsem se do Intry s hraběnkou — (jmeno nepovím: mohl by se ztratit tento denník); byl s námi též hrabě. Snídali jsme znamenitě. Hrabě hovořil o šťastné náhodě, která nás svedla u jezera Comského, a té příjemné okolnosti, že jsme mohli spolu cestovati k jezeru Maggiore; zapřísahal mne, až se vrátím do Milána, abych navštěvoval jej každý den mezi pátou a šestou, před obědem, v hodinu, kdy hraběnka přijímá obyčejně důvěrné přátely; prosil mne, abych zkusil jednoho hnědouše, jejž si velice oblíbil a chtěl, bych mu jej posoudil. Dal jsem mu na to ruku i hraběnce; a hraběnka usmívajíc se šeptala mi něco, právě když jsme kráčeli po mostě párníku. Aj, tu jakýsi švihák, zoufalý prý zbožňovatel této dámy, ze strany k ní se přidružil, a ona se tak s ním bavila, že se na mne více ani neohledla, když loďka odjížděla. „Šťastnou cestu,“ pravil jsem sám k sobě, „tvoje bledé vlasy a tvůj uštěpačný nosík se mi znamenitě líbily: odpouštím ti.“ Z Intry přišel jsem krok za krokem po cestě, vedoucí k předhoří sv. Remigia, do Pallanzy, kde, naleznuv malý svůj vak, najal jsem v tomto hostinci malý pokoj, velmi slušně opatřený nábytkem, s velikým balkonem a vyhlídkou na jezero; pak maje ještě chuť k procházce šel jsem hezký kus cesty směrem k Suně.

Obloha směrem k Simplonu byla ozářena zapadajícím sluncem, světlem průhledným, stejně rozlitým, bledě zlatým: fantasie se hroužila v zamyšlení v onen ohromný nimbus. Na straně protější byla obloha neobyčejně krásná. Na safírové půdě plulo několik osamělých, jemných, průhledných, bělostných obláčků. Hory na straně vody oděly se azurovou barvou; ostrůvky černaly se na hladině a pouze Isola Bella se svými altany a zvonice ostrova dei Pescatori zdály se být jako v ohni, a okna vzdálených domků svítila jako řada zářících jisker. Hladina jezera byla podle odrazu světla zelenavá, hned zas modrá jak obloha, hned růžová; zde zářila v pruzích jasných jak oheň, tam ztrácela se v tajemné temnotě. Městečko obráželo ve vodách veselé domky své a po celém pobřeží byly viděti, jakoby připravené k nakládání na lodě, ohromné balvany bílého kamene a veliké pně posekaných stromů.

Zastavil jsem se a prohlížel jsem domek, obrostlý celý vonnou erikou; před ním bylo několik granátových jabloní a lavřínů. Kráčel jsem pak asi dvě stě kroků hlavní cestou, již poněkud vzhůru po svahu hory Rosso: tu zaslechl jsem zvuky piana; byla to jakási roztomilá melodie. Naslouchal jsem pozorně, leč šum listí přehlušil časem některou notu; pak počal hučeti ještě vítr, takže hlas nástroje onoho zněl vždy slaběji, až v několika minutách úplně zanikl. Voda řeky Toce se místy čeřila a tměla, byla popelavá, pak byla vždy tmavší a její vlny vždy bouřnější valily se prudčeji, vrhaly se do zářící hladiny jezera, právě u nohou mých, letěly rychle jak vítr vždy dále a dále, až kam je oko stíhati mohlo. Pozdvihl jsem oči. Za Mont'-Orfanem, za Ornavassem, za nejzazšími obrovskými horami vystupovaly, houlíce se jako oblaky dýmu z krateru jakési sopky, mraky černé, hrůzné, děsné. Krásná ona záře prchala jakoby zděšena, a ony spanilé ohnivé obláčky, jenž pluly dřív tak vesele oblohou, zmizely v jícnu oněch strašných chmúr. Bylo to ukrutné vítězství tmy nad světlem, hrůzy nad krásou; vítězství bouře bez oddechu a uzdy; ustavičný hukot hromu odrážel se od vrcholů hor a děsný tento hlomoz, provázený ustavičným blýskáním, byl důstojnou válečnou hudbou při onom bídném vítězství. Byla to bouře a vichřice zároveň. Dosud nepršelo, ale již bylo viděti, jak mraky se dmou a houlí. Spěchal jsem směrem k Pallanze a mířil jsem ke kapli, jež stála na příkré, dlouhé terasse právě tam, kde na konci Suny počínala alej kaštanů.

Sotva jsem k ní došel, viděl jsem, jak žlutavá dříve cesta se zdáli tmí; byla hnědá a v malé chvíli docela černá; jen tu a tam se něco lesklo. Kapky zrostly v lijavec. Teplý vzduch zářijový ochladl pojednou jako led a vítr bouřil vždy více.

Jakési dítě běželo též, aby uniklo vodě; byl to živý model jednoho z oněch nejkrásnějších Amoretů, jež vytvořilo dláto italské, jeden z oněch řeckých geniů, jen že poněkud vyzáblý: smíšenina Fidia a Mina. Svléklo si již děravou plachetku svou, aby přikrylo jí bedničku plnou sirek, jež visela mu na řemeně, a majíc pak záda a ramena obnažená chvělo se zimou: bylo hubené ale při tom krásné. Nos mělo ostrý, bradu špičatou, tváře suché, oči zapadlé a vlasy kadeřavé, husté, černé: byl to roztomilý, snědý, zotavující se Amor. Když vidělo, že při vší opatrnosti zboží jeho velmi promoklo, vyhrkly mu dvě veliké slzy z víček. Tu vyňav z kapsy několik lir dal jsem mu je do ruky a stáhnuv si s ramen lehký svůj plaid, jenž chránil před deštěm můj šat, ovinul jsem mu jej kol těla. — Děkuju, děkuju, — pravilo, zabalivši se docela, a chvíli

se na mne dívalo více z podivu než z vděčnosti. Když pak jsem chtěl tázati se ho na jeho rodiče, zaslechl jsem za sebou jakýsi šust jako hedbáví a ohlednuv se spatřil jsem mladou jakousi dámu, kteráž tonem velmi roztomilým a nenuceným mne oslovila: — Díky, díky jmenem lidskosti!

Ač jsem byl překvapen a udiven tímto ušlechtilým zjevem, domyslil jsem si, že ona dáma vycházejíc ze vrat oné kaple asi vše viděla; odvětil jsem položertem:

— Lidskost, opravdu, zde nerozhodla. Dítě to se mi líbí: hle, to je vše. Kdyby to bylo bývalo nějaké dítě churavé, bezzubá stařena neb ohyzdný žebrák, byla by pak, signoro, záležela lidskost má v tom, že bych byl sáhl do kapsy a dal mu dva soldi.

— A přec by mělo stáří neb chorobě dostati se tím větší ochrany a pomoci.

— Mělo by, ovšem. Kdo je tak poctivý — a tak malicherný — že se rozumem svým ve věcech těch říditi chce, musí měřiti vždy náklonnost svou dle zásluhy, lásku dle potřeby trpícího.

— Což pak — tázala se signora roztomile se usmívajíc — snad nevěříte, že rozum to dovede?

— Ovšem že ne.

— Vy tedy neuznáváte starou onu definici člověka?

— Nikoliv.

— Což není tedy člověk tvor rozumný?

— Člověk jest tvor, který se domnívá býti rozumným: zdali však tímto domněním se nějak liší od zvířat, kdo ví? Možno, že i toto jest podobná domýšlivost.

— Ale dovolte, něčím přece, zdá se mi, liší se člověk od ostatních tvorů.

— Ovšem: totiž svým větším a jemnějším instinktem, neboť podporují jej dvě nejmocnější schopnosti, snad příliš mocné: cit a fantasie. Tyto schopnosti zdánlivě nepatrné berou na se funkce samého rozumu, a kdo cítí a představuje si, má pak za to, že myslí a soudí.

— A což pak cnost?

— Jest též zvláštní funkcí instinktu, jedná-li totiž člověk dobře, ale duch jest vznešenějším a smělejším jeho zjevem. Umíte německy?

— Ano; zdá se mi, že jest právě němčina řečí velikých filosofů a myslitelů.

— Ovšem: Göthe psal Schillerovi, že pouze básník jest člověkem v pravém slova toho smyslu a že i nejlepší filosof jest pouze jeho karikaturou —

Tu dala se signora pojednou do hlasitého smíchu: — My zde stojíme a rozumujeme, — odpusťte, nemíním vás uraziti — my zde stojíme a hovoříme a venku zatím je bouře a krupobití; proklaté to počasí uvěznilo nás zde.

— Přejete si odejít, směl bych vám být k službám?

— Díky: počkám trochu. Snad vzpomenou si moji domácí a přijdou pro mne, neboť vědí, že jsem šla v tuto stranu. Dobře mi tak, proč jsem nedbala počasí! Než hleďme na cestu, ukáže-li se nějaký vůz. — Nuže, co jste naposled pravil?

— Pravil jsem, že nikdy jsem neblahoslavil tak slunce, jako teď tento vítr a déšť; neboť —

— Nechme těch zdvořilostí — přerušila mne signora; zároveň stala se pojednou vážnou, ano jaksi blahosklonně hrdou, právě jako dříve byla upřímnou a přátelsky veselou: — Vy mne neznáte, a proto nevíte, jak velice nenávidím dvě věci: obyčejné fráse totiž a pak zbytečné poklony. Bavím se raději s muži než s ženami, poněvadž ženy, hlavně italské, neumějí mluviti o ničem jiném leč o krajkách, šatech a lásce. Kde se věc leč mne samé netýká, nestarám se docela o nepohodlné společenské obyčeje, aniž dbám toho, co dobří jazykové o mně tvrditi mohou; jediná však fráse, jediná poklona mne urazí a učiní cizí a chladnou, i když pochází od osoby, kterou již dlouho znám a které jsem opravdu přátelsky nakloněna —

Poslední tato slova pronesla tonem poněkud chladným, takže jsem chvíli ani nevěděl, mám-li být trochu uražen, či mám-li přijati celou tu řeč se smíchem. Neučinil jsem ani jednoho ani druhého; ale zvolal jsem z celé duše: „Na mou věru, slibuji vám to na svou čest, že nevyjde nikdy z úst mých jediná slabika, která by vám mohla býti nemilou.“

Tu počala týmž volným tonem jako dříve: — Na vaši čest — opětovala; leč jste si jist svou theorií o neschopnosti rozumu? Nezdá se vám, že, máme-li zůstati muži a ženami počestnými, musíme na uzdě držeti vlastní vášně a pudy své?

— Možná, že to, co pravíte, platí snad o některých lidech; leč o to se starají zákony, policie, káznice a někdy i šibenice, aby lidé tací byli udrženi v pořádku; rovněž dobře poslouží zde náboženství, kteréž není věcí rozumu, ale pouze srdce; neméně prospívá konečně pud prospěchů osobních.

— My, kteří nejsme lidmi špatnými, neměli bychom tedy činiti nic jiného, leč prolomiti hráze přirozenosti své a nechati ji překypěti a řáditi dle libosti její?

— Ano. Musili bychom však dbáti toho, abychom prolomili veškeré ony hráze, poněvadž jedna vášeň zjemňuje jaksi a napravuje druhou. Domníváme-li se, že zvítězili jsme někdy ve vnitřním boji svém jedině pomocí rozumu, tu, přihledneme-li blíže, poznáme, že dobyli jsme vítězství onoho spíše pouze pomocí jedné nebo více různých vášní, neznámých sice, ale za to celkem mnohem mocnějších.

— Dle toho ku příkladu by pak paní, která nemiluje muže svého, miluje však hrozně jiného muže, kdyby přec zřekla se tohoto proto, aby zůstala věrnou prvnímu, nezasluhovala nazvánu býti cnostnou.

— O ano, poněvadž čin sám, jak se říká, jest cnostný. Leč kdo dovede zde říci, jaké vášně ji as přivedly k této tak zvané cnosti? Snad hrdost, péče o vlastní klid, náboženství a jiné a jiné ohledy. A pak můžeme věděti jistě, že žena ta opravdu s celou duší milovala? Nemůže státi se spíše, že by chtěla zjednati očím svým na nějaký čas divadlo nešťastné lásky a slavného vítězství zároveň? Vždyť máme více citu naučeného než přirozeného: klameme častěji sebe samy, než svého bližního.

— Oh jak jste nešťasten! Vy tedy nevidíte na lidech ničeho, ani co byste chváliti, ani co byste haněti mohl?

*

„Já opravdu nevím, nač by byl ráj a nač peklo; ale v celku dám přednost tomu, kdo jedná dobře, před oným, kdo zle činí, již proto, že onen mi více prospěšný jest.

— Jste velmi upřímný!

— Jest mi užitečnější a proto milejší. A toto právě jest hlavní čili lépe jedinou příčinou vší lidské náklonnosti.

V tom se zdvihl onen malý prodavač zápalek, který zatím seděl schoulen v koutě; já mu řekl, aby šel domů, odevzdal peníze matce a poprosil ji, aby mu přistřihla dobře podle jeho zad onen plaid Prvé než jsem domluvil, skákal již šelma s dlouhých schodů vleka za sebou blátem velikou vlečku nového šatu svého. Zahnul v pravo a zmizel.

Signora stála zamyšlená, opřena jsouc lokty o zeď. Pojednou jakoby zvědavostí přemožena se mne otázala: Dovolte, kdo vlastně jste?

— Jsem, který jsem, totiž čím mne příroda učinila. Každého jitra když se probudím, děkuju osudu, že nevložil v duši mou nízkých pudů ani nešťastných vášní; neboť cítím, že bych jednak nebyl s to je přemoci, jednak že by společenské zákony nebyly s to mne zastrašiti.

— Můj bože — uklouzlo signoře — jak zdál by se mi snadným pokus obrátiti vás!

— Zkusme to!

— Ah! — a tento výkřik byl (snad mne má ješitnost klamala) zároveň radostný a vítězný. — A hle, můj vůz — a ukazovala mi jej na cestě.

Mávali jsme oba šátky, až jakási stará dáma ve voze sedící nás uzřela. Sluha seskočil rychle s otevřeným deštníkem; má neznámá mne dvorně pozdravila a vyšla na cestu. V minutě zmizel vůz v oné smutné, hnědé, zamlžené, bezbarvé, mrtvé krajině. Jak velice změnila ona bouře celou zemi i oblohu! Kam prchla ona veselost, kam předešlá záře ona? A já se ani nehnul s místa, co signora zmizela!

Chvíli jsem čekal; ale pak poněvadž méně pršelo, ale za to vždy více se tmělo, spěchal jsem pod stromy oné aleje: a hle, teď již škrábu zuřivě ve svém denníku.

Vešel ke mně hostinský s tváří velmi veselou. Zvěstoval mi, že svítí měsíc, a sice úplněk, a že mergozzo zas provedl svůj šelmovský kousek. Foukal až do poslední chvíle a za chvíli, kdy přestalo pršet, vysušoval ulice.

— Kolik jest hodin?

— Něco přes deset.

— Jdu do Suny.

Jak krásný a teplý to večer! Nebe bylo plno hvězd a na jezeře zářila mléčná dráha, na jejímž konci skvěl se měsíc. Když jsem se blížil vesničce, kam jsem šel (proč jsem tam šel? a jaká naděje neb jaká zvědavost mne pobízela?) slyšel jsem hlučné troubení a bubnování. Sedláci, rybáři, paní, děti stáli kolem společnosti cestujících kejklířů, na něž několik plápolajících pochodní vysýlalo chvějící se, červenavé světlo. Kolem bloudila z nich silná vůně pryskyřice. Paňaco chlubil se svými posuňky, první tanečník tančil na provaze, dva hošíci oděni v cetky čekali, až dojde na ně řada, a jakási malá, tlustá žena, v příliš krátké sukničce, s rameny příliš obnaženými, s tváří ohyzdnou, obcházela kolem diváků nastavujíc talíř, vyzývala štědrost několika vzácnějších a hrubě lajíc, že by se za to benátský plavec zastyděl, posýlala k čertu ty, kdo jí ničeho nedali. Sylfida ta měla v náručí děcko, několik měsíců staré, jemuž čas po čase podávala prs, zakrývajíc se stydlivě jakýmsi červeným, hrozně děravým šátkem.

Mezi obecenstvem tohoto divadla byl též můj krásný Amoret. Já se však málo oň staral, spíše jsem hleděl, jetliže bych snad někde nenalezl mladou onu paní; v tom vyšla ona z houfu lidí, kteří stáli za troubou a velikým bubnem. Měla na hlavě kapuci dlouhého pláště svého, zapjatou pod bradou; z ní vyhlížela roztomilá její tvář a několik vrkočů na čele. Neodvážil jsem se přiblížiti se k ní; míním však, že mne viděla.

Zatím k jedenácté pochodně zhasly, lid se rozešel, a krásná moje neznámá, provázená onou stařenou, kterou jsem viděl ve voze, a dvěma pány, vracela se ze Suny, podél silnice. Co mluvili, jsem neslyšel, ale za to smích oné roztomilé paní; a přiznám se, mrzelo mne to, že může býti tak veselou ve společnosti oněch dvou pánů. Sluha přišel otevřít mříž zahrady; dámy vešly a kráčely parkem k domu. Byl to právě onen letohrádek, který jsem viděl při slunce západu, ověnčený erikou. Po půl hodině, přemýšleje nevím již o čem, snad o ničem, vrátil jsem se do hostince, kde mne přivítal hostinský s dlouhým zívnutím.

(Pokračování.)

Emilii.

Mé dítě, Tys tak uplakané,
Tvé líčko bledé jako sníh;
pojď, slíbám perlu, nežli skane,
jak rosu z květin slunce ranné,
pojď, slíbám úběl s tváři Tvých!

Hle, doznívá dnes elegie
slz našich, vzdechů vanutí,
dnes blaha slza tvář Tvou kryje.
Ó šťastná! anděl poesie
Tě zastínil svou perutí.

Anděl, jenž květy rosou smáčí,
jenž klade svůj těšící zpěv
po bouři zlé v hrdélko ptačí, —
ten anděl vždy s člověkem kráčí,
s ran jeho slzou smývá krev.

I mně i Tobě setřel s tváří
stín krvavých a hrozných ran,
když snes' nám lásky svatou záři.
On dnes nás vede ku oltáři. —
Anděli, budiž požehnán!

A. N.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Dojem, jaký na mne fotografie učinila, podobal se dojmu, jaký činívá na člověka zpráva o náhlém úmrtí osoby, která byla srdci jeho bližší než se sám domníval.

Konečně tedy jsem se dozvěděl, s kým jsem se byl po tolik dní tak zvláštním spůsobem dorozumíval a pochopil jsem vše, co zdálo se mi býti zpočátku, když jsem byl svou „korespondenci“ zahájil, naprosto nepochopitelným.

Však právě tím, že se mi byla prohlásila, podráždila „ještěrka“ zvědavost moji ještě u vyšší míře než dříve. Přemítal jsem o jejím osudu, o jejím pěstounu Smidarském a některých těch podrobnostech, jež jsem se byl až dosud o podivném tomto stvořeníčku dozvěděl.

Kdo byli jeho rodičové? Dozvěděl se něco o nich Smidarský? — Proč Adélu jinak nenazývá než „ještěrkou“, arci jsem tušil; ale pravou příčinu jsem nechápal rovněž tak jako mi nebylo jasno, jak možno spustlé stvoření to milovati tak vroucně, jako je miloval přítel Smidarský . . .

Nechť však jsem si položil otázku jakoukoli, žádnou nemohl jsem si zodpověditi ku své spokojenosti a proto jsem si předsevzal, že časně z rána požádám žalářníka, aby mi u vyšetřovacího soudce Adélina vymohl dovolení, bych směl s Adélou než osudnou budovu opustí několik slov promluviti.

Dlouho nemohl jsem usnouti. Posléze jsem usnul přece a procitl dosti časně. Také se mi podařilo žádost svou žalářníkovi dosti záhy zvěstovati; ale bylo už pozdě. Adéla, kteréž bylo již den před tím pozdě večer zvěstováno, že je na svobodě, byla vyšetřovacího soudce požádala, aby jí dovolil přespati aspoň ještě jednu noc v separaci. Soudce k tomu svolil, a tím se stalo, že byla „ještěrka“ časně z rána beze všech dalších okolků na svobodu propuštěna.

Teprv nyní jsem se dozvěděl, kdo byli „ještěrčini“ spoluvinníci. Žalářník udal mi několik jmen; ale když jsem ani jediného neznal, přislíbil mi, že mi ukáže osoby ty až budou na procházce.

Any byly všecbny pro tentýž trestný skutek ve vazbě a neměly společnou vycházku, byl bych tak musil čekati celé odpoledne, než by se byly na dvoře vystřídaly. Žalářník však, jenž po celou dobu mého uvěznění choval se ke mně s obzvláštní úslužností, učinil vhodné opatření, bych je spatřil co možná brzo. Daltě si pod různými záminkami jednoho vězně po druhém předvésti do přijímací kanceláře a mezi tím, co jsem se na dvoře se svými kolegy procházel, spatřil jsem jednoho po druhém, když se ubírali přes dvůr do kanceláře a z této zase do svých separací. Poznal jsem všechny: spatřilť jsem trpaslíčka s ohromnou hlavou a s výrazem blbosti v široké tváři, pak zrzavého, pihovitého kolohnáta, po něm přihrblého, vychrtlého souchotináře s hluboko zapadlýma, lesknoucíma se očima, na to vypaseného červenolícího mužíka s šosáckou fysiognomií a konečně i černookého a černovlasého čiperu — slovem všechny, s nimiž jsem se byl asi před půl druhým rokem setkal v záhadné hospůdce na Františku, kde mi byl vyměněn svrchní můj kabát za kabát cizí, v němž jsem byl nalezl notiční knížku přítele Smidarského.

Touto shodou okolností počaly mne i tyto osoby zajímati; ale nedozvěděl jsem se o nich více než suchoparné generalie, jak byly zanešeny v záznamních knihách přijímací kanceláře trestnice, a o skutku, jejž spáchaly, že byla to zcela obyčejná krádež skvostů, z nichž jeden a sice malé zlaté naušnice, nalezen při soudní prohlídce hospůdky, v kteréž bylo všech pět mužů postihnuto a zatčeno, u dívčiny, která tam každodenně harfeníka zpěvem doprovázela. Dívčina sice tvrdila, že naušnice nalezla pod jedním stolem; ale tvrzení to pokládáno za pouhou výmluvu, a teprv když zjištěna pravda, byla dívka na svobodu propuštěna. Co pak se týče viny zatčených mužů, nebylo taktéž možno zjistiti, zdali oni nebo někdo jiný připomenutou krádež spáchal, poněvadž skvostů u nich nenalezeno; ale podezření zůstalo na nich lpěti a ve vyšetřování pokračováno.

Po tomto intermezzu nastaly mi opět nudné dny obyčejné vazby. Vyhověl jsem poslednímu přání Adély a odepsal také Smidarskému na jeho poslední list — ale uznal jsem za dobré nezmíniti se o „ještěrce“ ani slovem. Chtěl jsem jej totiž navštíviti, až budu propuštěn na svobodu, a pověděti mu co možná nejšetrněji vše, co jsem se byl dozvěděl — a poněvadž se již proslýchalo, že bude za několik dní udělena politickým vězňům amnestie, mohl jsem o „ještěrce“ směle pomlčeti.

Amnestie udělena skutečně a dříve než mi Smidarský odpověděl na můj list, byl jsem na svobodě.

* * *

Kdo z vlastního názoru neseznal rozdílu mezi životem v dusné celi žalářní a životem na svobodě, ani by neuvěřil, jak rychle a jak snadno zapomíná se na svobodě na všechna předsevzetí, jež se v nás byla v době našeho uvěznění zrodila. Člověk, jenž byl za mřížemi úpěl, plakal nebo celý svět proklínal, bývá zcela proměněn, jakmile se octne na svobodě. Svět, jak se mu byl jevil ze žaláře, objeví se mu náhle ve světle zcela jiném, a po předsevzetích všeho druhu bývá obyčejně rovněž tak rychle veta jako po útrapách a svízelích, jež nás byly ve vazbě hnětly.

Octnuv se na svobodě zapomněl jsem takměř na vše, co jsem si byl, meškaje v žaláři, předsevzal vykonati, a nač jsem právě nezapomněl, jevilo se mi býti nehrubě důležito. V několika dnech zapředl jsem se zase do dřívějších svých poměrů a počal v potu tváři „žurnalisovat a literatovat“. Nynější moje činnost lišila se od dřívější toliko tím, že stav se poznovu odpovědným redaktorem musil jsem vedle obvyklých svých řádných prací ještě konati také „práce mimořádné“. Vyšetřování stíhalo vyšetřování; sotva jsem odbyl jeden soud, již na mne cenilo své zoubky několik nových obžalob — slovem žil jsem duševně i tělesně více v soudní síni než mimo ni . . .

Ký div, že za tak mimořádných poměrů mnohdy po celé dny, ba týdny na své přátele Smidarského a Nadasdiho takměř ani jsem nevzpomněl a musím se přiznati, že bych byl na oba snad úplně zapomenul, kdyby mi nebyl Smidarský občas zaslal nějaký list.

Zpočátku psával dosti často; jednou nebo dvakráte za měsíc, a listy jeho byly nad míru zajímavy. Později, když jsem pro nedostatek času na listy jeho buď pozdě nebo lakonicky odpovídal, psával řidčeji, ale přece vždy ještě tak, jako by byl přesvědčen, že mne praktické provedení plánů, o nichž jsme byli před lety tak často rozmlouvali, i nyní ještě rovněž tak zajímá jako dříve. Musím vyznati, že se nemýlil; vždyť věci, o kterýchž psal, byly by zajímaly i kruhy širší: neboť kdež medle v celých Čechách založil někdo průmyslový závod, jehož čistý výtěžek byl přiměřeně rozdělován mezi osoby, které při podniku spolupůsobily?

Jakž by mne nebylo zajímalo, když Smidarský ve svých listech vypisoval postup práce, když budova stavěna; když vypravoval později, kterak ze všech stran hrne se dělnictvo do závodu, když líčil neočekávaný rozkvět závodu a zároveň také úplnou spokojenost všech, kdož se byli jakýmkoli způsobem o rozkvět ten zasloužili. Z dělnictva a úřednictva arci nikdo ani netušil, dle jakých zásad jest závod řízen, neboť tajemství to neznal než Nadasdi a Smidarský; ale závod těšil se tak vzácné pověsti, výrobky jeho byly tak výtečny a platy dělnictva, jemuž se u poměru s rostoucím čistým výtěžkem mzda neustále zvyšovala, tak značny, že každý, kdo v závodě pracoval, pokládal jej jaksi za část svého vlastního majetku, jejž musí chrániti a neustále o jeho zvětšení pečovati.

Podrobný plán k založení a řízení závodu pocházel od Smidarského a pokud jsem z celku a podrobností, o nichž mi přítel psal, seznati mohl, osvědčil Smidarský plánem tím neobyčejný talent organisační, obzvláště když se uváží, že podobný závod nejen nikdy neřídil, nýbrž že byl takměř ve všem pouhým nováčkem, jenž často i v důležitých věcech, kde bylo nevyhnutelně potřebí praktické znalosti, musil se spolehnouti pouze na svůj bystrozrak, ba mnohdy i na pouhý instinkt.

Nadasdi zaopatřiv značné prostředky hmotné ponechal Smidarskému ve všem úplně volnou ruku zůstaviv sobě pouze právo vrchního dozoru nad účty. Jinak podporoval Smidarského ve všem, kde toho bylo třeba, a nikdy ani slůvkem nedal na jevo, že by on byl vlastníkem závodu, ačkoli dobrá pověst a úvěr firmy Nadasdiho úžasně rychle stoupaly a čistý výtěžek v brzku byl takový, že nemohl se jím pochlubiti ani nejstarší závod toho druhu, nechť pracoval s kapitálem sebe větším a měl k disposici úřednictvo a dělnictvo sebe zručnější.

Smidarský arci netajil, že příčinou neočekávaného rozkvětu závodu není pouze lidumilná základní zásada, kterouž byl řízen, nýbrž že v první řadě přispěly k tomu příznivé poměry obchodní a zároveň také bezpříkladně vhodný material, jehož bylo používáno. Poslednější arci bylo možno zase jen na účet Smidarského připsati, neboť on byl navrhl místo, kde má býti závod vystaven.

Poměr mezi Nadasdim a Smidarským byl co možná nejpřátelštější. Vlastním chefem a ředitelem byl Smidarský; Nadasdi pouze a to jen občas dohlížel . . .

Tak řízen byl závod po tři leta, a o všem, co událo se v něm jen poněkud důležitějšího, býval jsem zpraven.

Smidarský mi sice také několikráte psal, abych přijel se podívat na závod — někdy také připomenul, že by bylo záhodno, abych se vzdal posavadní své činnosti a ujal se společně s ním řízení závodu, jenž byl ve třech letech tak vzrostl, že není již ani možno, aby řízení jeho spočívalo v jedněch rukou — ale veškeré zvaní bylo marné . . . Kdo octnul se jednou na nakloněné ploše literactví — zřídka kdy ji opustí . . . Jeť k tomu potřebí aspoň tolik mravní síly, jakou jsem se nikdy nemohl pochlubiti — a tak trávil jsem dny života svého v nudné jednotvárnosti žurnalistického klopocení, aniž bych byl dbal lákavého zvaní přítelova.

Pravda sice, že jsem si mohl aspoň jednou zajeti na Moravu, abych se na vlastní oči přesvědčil o pravdě přítelova líčení; ale neučinil jsem tak jednak z nedostatku času, jednak pak z přirozené lenivosti, kteráž přes všechnu moji touhu po cestování vždy a ve všem mi překážela, tak že jsem mnohdy pranepatrný půldenní výlet do okolí Prahy odkládal tak dlouho, až jsem jej konečně z té neb oné příčiny podniknouti musil.

Po třech letech zvěstoval mi Smidarský zprávu zcela novou. Psal mi totiž, že si Nadasdi usmyslil zakoupiti asi hodinu cesty od závodu velký statek v přerozkošné krajině a přeměniti jej v pěkný zámeček s rozsáhlým parkem. Psal též, že sice Nadasdiho z toho zrazoval; ale on prý trvá na svém a také bez odkladu koupi statku provedl.

Od té doby nepanovala mezi Smidarským a Nadasdim, jak jsem z dalších listů Smidarského mezi řádky vyčísti mohl, ona shoda, jako v době dřívější; nicméně zůstalo vše při starém. Závodu dařilo se stále dobře, a z části z vlastních peněz, z části pak z přebytku čistého výtěžku závodu mohl Nadasdi směle podniknouti nákladnou stavbu zámečku.

I o postupu této stavby psával mi Smidarký, a zdálo se, že posléze přece se s myšlénkou tou jaksi spřátelil a že Nadasdimu nikterak nepřekáží. Stavba a vůbec vše, čeho bylo třeba k přeměnění statku a zahrad jeho v zámek a park, trvalo asi půl druhého roku, a dle popisu Smidarského byl to v skutku přerozkošný a závidění hodný útulek, jejž si byl Nadasdi zříditi dal.

Od listu, v němž mi byl Smidarský dopodrobna zámek přítelův popsal, počaly mne další listy Smidarského docházeti vždy řidčeji, a z každého následujícího jsem vyčetl, že se Smidarský do psaní jaksi nutí, že ho podávání zpráv o podniku více tak netěší jako dříve. Později byly listy Smidarského vždy kratší, až pak asi po půl letě scvrkly se v listy zcela lakonické.

Zpočátku jsem si toho hrubě ani nevšímal domnívaje se, že snad rozmrzelost nad stavbou zámku jest toho příčinou a nezmínil jsem se o tom ve svých odpověděch ani slovem; ale později, když docházely lakonické listy přítelovy již jen asi jednou za čtvrt roku, zmínil jsem se o tom přece a obdržel jsem prostou odpověď, že příčina toho není nikterak podstatnou,

Od té doby neobdržel jsem však od Smidarského žádného listu více — až teprve v prvních dnech měsíce

prosince lonského roku. Podávám list ten, jenž byl psán poněkud třesavým písmem, do slova. Znělť takto:

Předrahá duše!

Krásný sen mé mladosti zmizel . . . Nalezám se na pokraji zoufalosti a hrobu zároveň . . . Dnové moji jsou sečtěni; ale nerad bych zemřel, aniž bych Ti pověděl, co by po mé smrti na vždy zůstalo tajemstvím. Svízele a útrapy života mého minulého nejsou ničím u porovnání s útrapami duševními, jež mi bylo připravilo nejtrpčí sklamání posledních měsíců . . .

Takměř rok žiju v nejtrapnějším duševním rozechvění . . . Mnohdy nevím, žiju-li více nebo zdali se nalezám v deliriu . . . Jsem sláb a bojácen. Vím, že mám jen několik kroků ku hrobu a přece se bojím učiniti životu svému konec. Jindy bych se byl za takových okolností ani na okamžik nerozpakoval; ale nyní jsem — jak už podotknuto — zbabělec . . .

Možno-li Ti, prosím Tě snažně, přijeď sem — a nebudeš toho litovati . . . Spatříš sice člověka skoro již umírajícího, ale poslední zpověď jeho bude Tě zajímati více než kohokoli jiného, poněvadž kromě Tebe neznám nikoho, jenž by mohl zpovědi mé úplně porozuměti.

Opakuju snažnou prosbu svou ještě jedenkráte v naději, že jí vyhovíš. Nalezneš mne v téže hospůdce, v kteréž jsme se byli v červenci roku 1869, tudíž před osmi lety náhodou setkali.

Na vždy Tvůj Smidarský.

Dopis ten mne skutečně polekal. Takové řeči nebyl jsem se do Smidarského nikdy nadál. Znaltě jsem jej sice co člověka dosti často citu podlehajícího a mnohdy skoro až sensitivního, ale přece daleko častěji mužného a odhodlaného, jenž by se byl i smrti klidně dovedl dívati v děsnou její tvář, a z nenadání čtu slova svědčící o neobyčejném vzrušení citu, jaký předcházívá nejstrašnější katastrofy.

List ten vzrušil i mne, a účinek jeho byl tak mocný, že jsem se odhodlal navštíviti přítele bez odkladu. Rychle počal jsem konati přípravy na cestu a byl jsem také asi za půl hodiny hotov. Byl již večer; i pospíšil jsem na nádraží; ale na neštěstí přibyl jsem jen o několik minut později — vlak k Brnu jedoucí byl již odejel. Nezbylo mi než čekati až do rána. Přece však jsem učinil ještě jedno opatření: zaslal jsem totiž telegramy Smidarskému i Nadasdimu, žádaje za vysvětlení.

Odpověď Smidarského došla asi za tři hodiny.

Telegrafovalť mi následující:

„Více nežli jsem byl psal, nemohu prozatím povědít. Možno-li Ti, přijeď — ale brzo, jinak . . .“

Poslední dvě slova byla tak skomolena, že jsem se smyslu jejich naprosto nemohl domysliti.

Nadasdi vůbec ani neodpověděl. Mlčení jeho arci jsem si vykládal jinak, nežli že ho telegram můj nejspíše nestihl doma.

Tak musil jsem čekati celou noc, aniž bych si byl mohl něco vysvětliti. Ulehl jsem sice, ale na usnutí nebylo lze ani pomysliti — nezamhouřil jsem po celou noc ani oka a z rána, asi hodinu před odjezdem vlaku, byl jsem již na nádraží.

Byl jasný prosincový den. Obloha byla takměř bez mráčku, v přírodě panoval neobyčejný klid, což působilo na rozčilené mé nervy poněkud konejšivě. Ale čím více se blížil vlak k Brnu, tím více zmáhal se můj nepokoj. Zahloubav se v myšlénky o osudu přítelovu nemohl jsem se ubrániti pocitu trpkosti; neboť domnívati se, že jest jeden z nejdávnějších a nejmilejších přátel našich šťasten a zvěděti náhle že nalezá se na pokraji zoufalosti a hrobu zároveň, musí vzrušiti i člověka nejchladnokrevnějšího.

Konečně přibyl vlak do Brna. Chýlilo se již k večeru. Bez odkladu najal jsem povoz a asi za půl hodiny ujížděl jsem takměř tryskem po silnici, po kteréž jsem byl před osmi lety zabloudil k osadě, kde Smidarský meškal. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Aleardo Aleardi.

(Zemřel koncem července b. r.)

di holubice bílá!
Tvá píseň byla hudba svatá,
tvé srdce bylo plamenem!
Teď, volnosti když zoře zlatá,
o které tvoje duše snila,
nad vlastí tvojí vzešla dnem —
jdi spáti dlouhým, tichým snem.
Jdi holubice bílá!
Snět olivy, již's lidstvu přinesla,
v hrob s tebou neklesla! *J. V.*

— Aleardo Aleardi zemřel v druhé polovici minulého měsíce ve Veroně. S ním zmizel první a nejčestnější representant nové poesie vlašské, který i v cizině získal si velké jmeno a první vítězně vyvrátil domněnku, jakoby znovazrozená Italie šla v poesii pouze za vzory velkých svých předků. Ovšem spadá hlavní činnost Aleardiho v dobu největších bojů o samostatnost a jednotu vlasti, která jest také částečně jeho dílem. Bylť autor „Sedmi vojáků“ jeden čas zván výlučně jen básníkem politickým, jako kdyby vedle nadšených zpěvů patrioty nebyly vyšly z lýry jeho zvuky, které zřejmě dokazují, že jen okolnosti zavinily, že větší část poesií jeho jest politickou. Aleardi věnoval se zprvu dráze právnické, kterouž ale záhy opustil, zejmena když stržen byl do víru událostí politických. Později žil pouze co literat. Nejživěji vystoupil na poli politickém r. 1848, kdy byl Maninem vyzván, by se zúčastnil vypracování volebního zákona a poslán místo Tommasea co zástupce republiky Benátské do Paříže. Zde seznámil se s literarním světem francouzským. Po návratu svém byl brzy v rodišti svém zatčen a delší dobu věznén. Po vyjití ze žaláře rozvinul mezi lety 1856—1862 největší činnost svou. R. 1859 znova zatknut a odvezen na pevnost do Josefova, kde našel mnoho krajanů svých z dob prvních odbojů italských a kde napsal některé z nejjemnějších svých elegií. Odtud ona temná melancholie v jeho básních, kdykoliv mluví, že čeká na něho někde na české půdě pevnost, když líčí, „jak v lesnatém údolí českém prorokovala mu hnědá cikánka.“ Po válce byl propuštěn a navrátiv se zvolen byl do parlamentu, a nabízena mu ministerstvem stolice literatury v Milaně, kterouž ale nepřijal, oblibiv si žíti ve „své Veroně“, kteréž také věnoval úplné sebrání svých zpěvů. K těmto napsal místo předmluvy kus vlastního

životopisu, formou nadmíru půvabnou a poetickou, tak že tento úvod lze nazvati bez odporu dokonalou básní. Líčí v něm boj, jaký měl s otcem svým, když chtěl cele věnovati se poesii, postup a rozvoj svého nadání s některými detaily biografickými spůsobem tak zvláštním, že celá jeho ušlechtilá a něžná povaha v něm se jeví. Z větších básní jeho jsou v první řadě „Lettere a Maria“, báseň filosofická, jednající pod formou milostných dvou dopisů o největších záhadách myšlenkových. Báseň ta nedostihlou něžností a vysokým vzletem učinila Aleardiho v první polovici básnické jeho dráhy tak slavným, jak to později učinilo „Sedm vojáků“ ohnivou plastikou a přísnou vážností. Vedle básně této jest malá idylla „Raffaelo e la Fornarina“ pravým klenotem uměleckého pojmutí a zpracování. Z politických básní, kteréž nikdy nejsou výlučně politickými jako na př. básně Giustiho, ale vždy otvírají hluboké rozhledy historické a filosofické, stojí na prvním místě zmíněných „I sette soldati“ věnováno Garibaldimu, „Canto politico“, věnováno budoucímu papeži a menší krásné básně „I fuochi dell Appennino“, „Accanto a Roma“ a „Triste dramma“ (viz letošní Lumír). Aleardi stál na výši moderního názoru poetického a proto často nepotkávaly se doma básně jeho s patřičným uznáním; vytýkány mu dlouhé reflexe a obrazy buď přepjaté a nepřirozené, nebo k cizím, zejmena prý francouzským vzorům tíhnoucí. Nikdo ale neupře jemu, že rozšířil báseň politickou přibráním živlů historických a reflektivních, že z písně pouliční učinil dokonalé dílo umělecké, prodchnuté ohněm a silou vnitřního přesvědčení. Spolu jest Aleardi mistrem jazyka, ano některé novoty, jichž si dovolil, a kteréž mu, jako že opustil v mnohých básních rým a kanzonu vzdělával postupem rýmů zcela libovolným, trpce vytýkány byly, staly se po jeho příkladu běžnými u mladších současníků jeho. Podivuhodné jest, jak sloučeny byly v duši jeho tony největší, až skoro andělské něžnosti a lahody s bouřným hněvem potlačeného a s filosofujícím klidem, v který vždycky věřil a doufal. Výbor jeho básní chová v rukopise J. Vrchlický.

— Mario Rapisardi, autor pověstné básně Lucifero, která vzbudila pravou bouři v literatuře vlašské a o níž se i mnohé cizí listy rozepsaly směry nejrůznějšími, vydal svazek drobných lyrických básní s titulem Ricordanze. Objemná kniha zavírá v sobě menší práce, napsané mezi lety 1863 až 1878 a jest rozdělena na tři části, mezi které jest vloženo dramatické intermezzo „Francisca da Rimini“. Ke konci přidány jsou básnické listy, připsané vynikajícím básníkům současným, neb přátelům spisovatele. Část první a druhá jsou převahou rázu erotického: první jest odleskem první mladosti a lásky, převládá zde ton lehké písně; v část druhou mísí se již tony hluboké reflexe, které v dojemných básních „Giseldě“, „Nuda“, „Vzdálenost“ se stupňují ak k silným výbuchům mohútné vášně. Intermezzo čerpá látku svou ze známé episody V. zpěvu božské komedie. Jsme v hlubinách pekla, odkud čekají zatracenci svého vykoupení. Francesca vítána již sborem andělů, zvlášť ale zjevem své matky vzlétá k nebi, v tom ohledne se ale na Pavla a klesne za jásání demonů k jeho nohoum zpět do muk a zatracení. Dissonance, kterou končí dramatická fantasie tato, jest až příliš ostrá a příkrá, ale ukazuje nejlépe na celý ráz poesie Rapisardiho. Řeč jest v celém jediný proud lahody a krásy, zejmena dialogy obou milenců jsou plny petrarkovského pelu. Třetí část lyriky označena heslem „Sfinx“, zahrnuje otázky a problemy týkající se života a umění. Rapisardi není rozhodným pessimistou, ale jest rozhodným novotářem a jako všude tak i v Italii nebezpečným člověkem, nebezpečným proto, že jako Fontana vyhlásil strašlivý boj všemu zastaralému, ať se to již kryje maskou kteroukoliv. On věří jedině v svobodu a v umění a z toho stanoviska jest lahodný jeho verš železným kladivem na zpuchřelost názorů starých copů, na šlendrian vyšlapaných kolejí, v jichž jednotvárných sonetech a kanzonách se pohodlně batolili staří veršotepci. Rapisardi jest revolucionář, kosmopolita, moderní člověk v celém významu toho slova, zná dosah svého talentu, neumírá samou skromností a v polemických epištolách klidně praví svým odpůrcům: „Zhrdaje vámi žiju, miluju a pracuju; s odháněním much, nový Domicián, neztrácím času.“ Jeho lyrika nemá mramorové ztrnulosti Leopardiho, ani něžné, holubičí melancholie Aleardiho, ale stojí mezi oběma, jest všestrannější, a co hlavní, není výlučně italskou, dá se čísti i u nás se stejně živým interesem. Cítíme, že tu zasáhl zase jednou povolaný, myslící a básnivý duch v ty odvěké záhady lidstva, a zajímá nás, jak s nimi zápasí. Takové problemy ovšem vylučují „prostou“ poesii, ku kteréž by pohodlní a myšlenkově líní lidé všech národů básnictví nejraději na vždy odsoudili, vylučují též cesty starých forem a úzké meze národních písniček, ale jsou něčím, co zatřese lidstvem a zanechá v století na dlouho zářící stopu. *—ý.*

— Literatura slovanská. L. Karavjelov vydal v Petrohradě pod nadpisem „Страницы изъ книги страданій болгарскаго племени“ sbírku povídek a obrázků ze života bulharského utrpení. Karavjelovy tklivé obrázky jsou již z četných ukázek ruskému obecenstvu známy a došly veliké obliby pro pravdivé líčení smutných poměrů bulharských, jakož i pro vlasteneckou tendenci, jíž vynikají. Ačkoliv črty Karavjelovy jsou psány hlavně pro zábavu, přece nelze je posuzovati jako práce výhradně belletristické. Nacházíme mezi nimi i zajímavé stati životopisné, jakož i články více etnografické než výlučně zábavné. Z povídek nejznačnější obliby došly: „Turecký paša“, „Ataman“ a „Doňco“, vynikající mistrným vypravováním skutečných událostí. Karavjelov jest na Rusi znám též co politický činitel.

— V poslední době objevují se v ruských sbornících hojněji než před tím zápisky a korespondence vynikajících mužů. „Ruskaja starina“ uveřejňuje právě zajímavé zápisky Ivana Stepanoviče Žirkoviče (1789—1848), jež jsou bohatým zdrojem ku poznání nedávné ruské minulosti.

— Výtečného, duchem vlasteneckým prodchnutého díla Napoleona Ordy „Album Widoków“ vyšla serie čtvrtá. Jsou to zdařilé, šťastně volené pohledy nejdůležitějších a srdci polskému nejdražších míst v guberníi: Grodenské, Vilenské, Minské, Volyňské, Podolské, Kijevské, Vitebské a Mohylevské.

— Polský spisovatel výtečné veselohry „Pojedynek szlachetnych“ Sewer věnoval se literatuře francouzské. Týž připravuje pro pařížské divadlo Gaité drama v 5 jedn. Sewer jest již čtvrtý spisovatel polský, jenž psal pro francouzské jeviště; práce Chojeckého, Wyżyńského a Krystina Ostrovského provozovány již před lety na rozličných pařížských divadlech.

— V Petrohradě sestoupil se zvláštní komitét ruských spisovatelů k důstojnému oslavení padesátileté činnosti slavného polského romanopisce a učence J. I. Kraszewského. Každý upřímný Slovan vítá zajisté toto utěšené osvědčení ruských spisovatelů k polskému Nestorovi.

— Do řady polských dramatických básníků vstoupil neznámý spisovatel Jiří Horwat (pseudonym), jehož veselohra „Szczęście Walusia“ se ve Varšavě s rozhodným úspěchem setkala. Práce ta svědčí o značném nadání a kritika chválí hlavně dobrou karakteristiku, humor, lehkost a svobodu slohu.

— Slovinský spolek sv. Mohara čítá dle posledních zpráv 485 doživotních a 23.927 jiných členů. Jest to zajisté počet u porovnání slovinského obyvatelstva významný.

— V poslednější době obrácena pozornost ruského obecenstva četnými spisy buď samostatně neb po různu vydanými, na ruské obyvatelstvo mimo ruskou državu. Jmenovitě slovanský komitét v Petrohradě snažil se ve svém „sborníku slovanském“ podati jasnější obraz Uherské a Haličské Rusi. Nyní znovu vydán malý ale důležitý spisek v Moskvě pod nadpisem „Угорская Русь“, historický náčrtek G. A. Devolena. Spisovatel této brožurky jmenovitě znovuzrození uherské Rusi důkladně vylíčil a použil ku své práci všech důležitějších pramenů. Dle Devolena čítá Uherská Rus na 3,200.000 obyvatelstva.

— Ruská cestopisná literatura rozmnožena novým spisem K. Skalkovského, již dříve známého cestopisce některých zemí evropských. Týž vydal „Cestopisné dojmy“ „Въ странѣ ига и свободы“, v nichž spisovatel popisuje Kavkaz, evropské Turecko, Černou Horu, Srbsko a j. Ačkoliv spis ten nejednou předností vyniká, nedošel u ruské kritiky pro některá nedopatření, jichž se spisovatel dopustil, nejpříznivějšího posouzení. *E. J.*

OBSAH: Balada o šípu. Báseň od J. Vrchlického. — Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Studie o povaze zvířat. Od D. T. — Šanfary. Z pozůstalosti Julia Slowackého. Přeložil Otakar Mokrý. — Od srpna do listopadu. Novella Camilla Boita. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Aleardo Aleardi. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. | 30. srpna 1878. | ČÍSLO 24.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Celina a Baltazar žili spolu svatě jako děti; nikdy nedotekl se ani její ruky, hleděl na ni jako na madonnu a každé slovo, které pronesla, zdálo se mu božím přikázaním býti. Jen o jednu věc měli stálý spor. Baltazar chtěl, aby s ním hned za hranice odjela, ale Celina bránila se tomu:

„Nepůjdu dříve k tobě až po narození svého dítěte," pravila, „odevzdám je pak Cristóbalovi v péči; dítě to náleží minulosti a stálo by mezi mnou a tebou! Smýšlení moje jest zajisté hříšné, ale city moje bouří se proti neblahému tomu tvoru, neboť jest to dítě j e h o. Chci boha prositi, by duši moji obměkčil, neodříkám se na vždy ubohého toho neviňátka. O věřte, nejsem necitná, nejsem kamenná: ale dejte mi jen času, až nové moje blaho staré moje rány zacelí, pak otevru najisté náruč, bych je přijala a k srdci přivinula!"

Asi dva měsíce žili milenci klidně v Palómě a Baltazar rozhodl se konečně, že za hranice odjede, by takto brzké spojení s Celinou umožnil. Měl přítele, který ve Vídni při španělském vyslanectví vynikající postavení zaujímal, a k tomu se utekl, spoléhaje na jeho podporu při zakládání nové existence. Trvalo to dlouho, než nám z Vídně psal, a slavili jsme ten den s Celinou jako svátek. Měl nejlepší naděje a Celina doufala též; mysl její vyjasnila se úplně. Tváře její počaly nabývati okrouhlosti a barvy; síly její přibývaly vůčihledě a mohli jsme nyní již na odjezd z Palómy mysliti. Hleděl jsem proto s uspokojením vstříc blízkému jejímu porodu; obavy o její zdraví neměly více podstaty. Přemýšlel jsem pouze o tom, jak bych jí potřebné pomoci poskytl a zároveň tajemství její existence zachoval. Myslil jsem, že bude nejjistěji, dovedu-li Celinu skrytě do nějakého města, kde nás oba nikdo neznal; tam mohli jsme pod přijatým jmenem nějaký čas žíti a mohl jsem ji tam za svou ženu vydávati. Když Celina se vším souhlasila, nezbývalo již než potřebné peníze sehnati, a určili jsme již den našeho odjezdu. Tu rozmetal osud náhle budovu všech našich nadějí a plánů a neštěstí zastihlo nás, jako hrom z jasné obloby se řítící. Byl jsem v komnatě Celiny a těšil jsem ji dle možnosti, neb naříkala právě, že Baltazar znova tak dlouho o sobě zprávy nedával, když náhle hřmící hlas Gonsalvův tichým domem zazněl! Bylo nám, jako bychom troubu posledního soudu zaslechli . . . Celina zbledla smrtelně; neměl jsem času přispěti jí k pomoci; pádil jsem z pokoje a zavřel za sebou dvéře na klíč. Spěchal jsem Gonsalvovi vstříc. Přemohl jsem s tíží svoje rozčilení a svůj strach, ale doufal jsem, že pouhá náhoda Gonsalvu na Palómu zavedla; přece ale zvěstovalo mi srdce moje neštěstí. Hlas Gonsalvův, neustále moje jmeno volající, přicházel z prvního patra, a našel jsem tam pána de Villariezo ve společnosti několika neznámých. Pozdravil jsem je chvějícím se hlasem.

„Vítejte mi —" počal jsem, ale Gonsalva přerušil mou řeč suchým smíchem.

„Done Cristóbale," počal, „zde představuji vám notára z Madridu, ti ostatní páni zde jsou od soudu, a zde jest též jeden příbuzný doňi Celiny de Villariezo. Pomyslete si, měl jsem bizarní ten nápad, v přítomnosti těch pánů, ještě jednou milovanou tvář nebožky své ženy spatřiti! Byli jsme, jak nás zde vidíte, krátce v rodinné naší kryptě, otevřeli jsme sarkofág — a věřil byste tomu? Žena naše tam již není."

Viděl jsem, že nás někdo byl vyšpehoval a prozradil. Jak byli se jen tak v tichosti a nepozorovaně do domu dostali? Podezření moje padlo na mého sluhu.

„Nevíte pane, kam se žena moje poděla?" tázal se se sladkým úsměvem Gonsalva.

„Ne," odpověděl jsem suše, mezi tím co srdce moje mřelo.

„Pak nezbývá nám nic jiného než ji hledati!" zvolal, „pojďte, pánové!"

Šli rovnou cestou ke komnatě, kde Celina bydlela; já šel za nimi a rval si vlasy z hlavy. Položil jsem se na její práh, když tam došli, a bránil jim holýma rukama vstup. Chtěl jsem Gonsalvu zardousiti, strhal jsem mu v zoufalství šaty s těla, rozryl mu prsa nehty, ale přemohli mne, rozpoltili dvéře a vešli přece. Celina vidouc, že je ztracena, chtěla si hlavu o zeď roztříštiti; neboť okno její bylo zamřížené a nemohla jím tedy vyskočit. Zadrželi ji.

„Vy vidíte páni, že žena moje žije, že nebyla to pouhá fantasie, co sluha dona Cristóbala vypátral a prozradil; zde jest slíbená mu suma, a prosím, čiňte nyní, co vám náleží. Přisedli ku stolu a psali cosi, ne-

vím, co to bylo, ale Celina jednou zemřelá, byla nyní úředně opět za živou prohlášena. Když ti páni odešli, dal Gonsalva ženu svou sem do toho pokoje odnésti a střežiti; právě zde před tímto gobelinem stálo tenkráte náhodou nějaké lože. Gonsalva dovolil pouze mně a milosrdné jedné sestře z Valladolidu přístupu k své ženě. Několik dní po svém příjezdu vešel sem, sedl klidně zde na toto křeslo vedle jejího lože, položil nohy křížem a počal takto mluviti:

„Doño Celino de Villariezo, jak dlouho neobdržela jste dopis od svého milence?“

Celina, která byla na loži svém jako kámen ležela, vyjela náhle, svezla se k jeho nohoum a pozvedla ruce k němu.

„Co učinila jsem vám, že mne tak trápíte?“ zašeptala.

„Co jste mi učinila? Vy se tážete?“ divil se Gonsalva, „vy žijete vesele a šťastně se sokem mým pod střechou mých předků, vydáváte mne posměchu a jmeno moje hanbě a pak se mne tážete, co jste mi učinila! Věru, vzácná to prostota — neb nestoudnost.“

Celina vstala, měřila jej opovržlivým zrakem.

„Jsem beze skvrny, bůh to ví,“ pravila, „nelpí na mně jiná hanba než ta, že sluji vaší ženou.“

„Nebudu se s vámi o to hádati co hanba a co čest,“ odpověděl Gonsalva, „přišel jsem dnes pouze proto k vám, abych vám zprávu o vašem příteli, Baltazaru de Roxas, podal.“

„Ďáble!“ vzkřikla nešťastná žena, „tys jej usmrtil!“

„Umíte ku podivu dobře hádat,“ odpověděl Gonsalva klidně. „Ano, jste pravdě velmi blízká, krásná doño. Najal jsem vraha, který milence vašeho stíhá, a doufám, že vám v brzku docela určitou zprávu o jeho odjezdu do nebeského království sdělím.“

Vstal, uklonil se a vyšel z komnaty.

Od onoho okamžiku zmocnila se Celiny dřívější její choroba novou silou; oči její byly buď skleněny, buď bloudily divoce po stěnách, a jasnost jejího ducha byla těžší chmurou než kdy před tím zastřena. Neodcházel jsem téměř od jejího lože, ačkoliv jsem sám s těžkou nemocí zápasil. Naslouchal jsem jejím vzdechům, které prsa její rozpoltiti hrozily, a čekal jsem na jasnější okamžik chorobného jejího ducha, jako na spásu své duše. Jednoho rána vyjela Celina s tak bolestným výkřikem ze spánku, že já a její ošetřovatelka polekaně k ní přiskočily. Oči její byly do prázdna upřeny, ruce její hmataly kolem jako by podpory hledaly. Podal jsem jí ruku, tiskla ji nadpřirozenou silou, tak že jsem jen s tíží bolest přemáhal, kterou mi působila.

„Co je vám, světlo mých očí?“ tázal jsem se.

„Hrůza, hrůza, hrůza!“ zvolala zděšeně Celina, „zde leží, krev jeho teče proudem, o Baltazare můj, o můj ty bože!“ Vlasy její se vlnily a těžký chrapot vlnil se jí z prsou jako umírajícímu.

„Zpamatujte se!“ prosil jsem ji, „hleďte kde jste, jste zde u svého přítele Cristóbala!“

„Vidím ohromný bílý topol,“ mluvila u vytržení dále, „a pod jeho větvemi rozpadající se mlýn. Krajina jest zde smutná, k smrti smutná, vítr je zde chladný jako led, žluté listí padá k zemi jako by dechem moru ovanuto bylo! Hle, z černého lesa valí se mlha jako kouř a z mrazivého jeho šera přinášejí Baltazara! Krev jeho lije se proudem, zavraždili jej! Oko jeho bloudí smutným krajem, on hledá mroucím zrakem mne, nejnešťastnější ženu! Můj Baltazare, můj živote, mé božství! Oh můj bože, ty neznáš slitování! Hle, teď položili jej u domu na kamennou lávku, a dítě vyšlo z domu a hledí polekaně na zkrváceného, umírajícího muže, a Baltazar můj vidí spanilého toho tvora, z jehož nevinného oka se nebe na něj směje! Dítě vložilo mu ručku na čelo, Baltazar se usmívá — oh bože, jsem opuštěná v šírém světě, běda mně, jest mrtev!“

Hrozné bolesti svíraly nešťastnou Celinu a usmívajíc se porodila dítě své — Catalinu. Jen dvakráte ještě promluvila:

„Odevzdávám své dítě do vašich rukou, zůstane-li živé,“ šeptala mi, „srdce moje chvěje se láskou k němu i přes to, že jest dcerou toho ďábla.“

Kynula, aby jí dítě podali, a políbila je naposled. V okamžení tom vešel Gonsalva a přistoupil k jejímu loži.

„Vy se usmíváte, pomyslete na to, že předstoupíte před soudní stolici boží,“ pravil jí pokrytecky. „Chcete, bych vám poslal pro kněze?“

Vzpřímila se na loži.

„Odcházím,“ odpověděla, „a až před boha předstoupím, řeknu mu, že mu k vůli mému dítěti odpouštím, že mne tobě pod nohy vrhl, proklatý vrahu!“

To bylo poslední její slovo. Nezbývá mi již mnoho vypravovati. Několik dní po pohřbu doñi Celiny, tenkráte vskutku zemřelé, došla mne zpráva o zavraždění Baltazara. Den a hodina souhlasily úplně s vidinou Celiny, padl Baltazar po nožem najatého vraha v lese Česko-moravského pohoří, kam svého přítele byl z Vídně na honby doprovodil.

Viděl jsem později vlastníma očima onen mlýn pod bílým topolem, o kterém doña Celina byla v podivné své vidině mluvila, a srovnával se úplně s jejím popisem. Zajel jsem totiž několik let po její smrti do Čech, byl jsem si slib učinil, že tělo Baltazarovo přenesu do hrobky, kde Celina od strastí života odpočívá. Dal jsem jej na malém vesnickém hřbitově, kde jej byli pochovali, vykopati, spálil jsem zbytky jeho, a popel neblahého Baltazara spočívá nyní v sarkofágu doñi Celiny de Villariezo, kam jsem ho vlastní rukou uložil. Pátral jsem též po onom dítěti, o kterém Celina u vidění svém blouznila, ale tehdejší obyvatelé mlýna byli zatím zemřeli; nemohl jsem se ničeho určitého dozvěděti. Měl jsem úmysl dítě to, ku kterému jsem nevím jakou mystickou láskou lnul, za své přijmouti.“

Madrána nezdržela se slz, vzpomněla si, jak co malé děcko byla toho cizého muže před otcovským domem umírati viděla a byla upomínkou tou hluboce dojata. Don Cristóbal byl po posledních slovech svého vypravování obličej do rukou skryl a nepozoroval tedy velké dojmutí Madrány.

„Bůh sám staral se o to,“ počal opět mluviti, „že Catalina nepřišla do rukou svého otce. Bídník ten spadl asi za rok s koně a zlomil vaz. Řekl jsem vám, jak podivné děcko Catalina byla, a nyní když poslední okamžiky její matky znáte, nebudete se diviti, že byla Catalina jinou, než děti obyčejně bývají. Duch její byl sklíčen, zakalen a teprvé paprsek lásky rozbřeskl divotvorné světlo v temnotě její duše. Co dítě byla Catalina jednou do Burgosu k své tetě přinešena, a

když sestra Dolores zatemnělost a zakrnělost dítěte své sestry oplakávala, jala se pološílená jedna jeptiška náhle prorokovati:

„Až Catalina doroste," pravila jeptiška, „vzejde jí hvězda lásky a duše její bude uzdravena." Sestra Dolores hleděla přísně na jeptišku a kázala jí, by mlčela; ale prostořeká jedna novicka, která přízně sestry Dolores požívala, osmělila se tak dalece, že se se smíchem k prorokující jeptišce obrátila a tázala se jí: „Nevidí duch váš, sestro Maria de la Luz, snad i sličný obličej toho ženicha spasitele? Popište nám jej přece!"

Na to začervenala se sestra Maria de la Luz uraženě a zvolala: „Na zámku Palómě, v síni, kde doña Celina zemřela, visí starý koberec; až čas se vyplní, zahlídne Catalina v obličeji muže tam vyobrazeného toho, kterého milovati bude!"

Novicka se dala do smíchu. „Pak sestro Marie," zvolala, „zamiluje se Catalina do stínu?"

„Ano, takový jest její osud," zněla odpověď.

Na to kázala sestra Dolores novicce, by odešla, uložila jí těžký trest za její prostořekost a když se mnou o samotě byla, pravila mi: „Done Cristóbale, visí vskutku takový koberec v pokoji, kde sestra moje zemřela?"

„Ano," přiznával jsem pravdu, „představuje Pomonu a Vertumna."

„Pak slibte mi," pravila mi zamyšleně, „že hlavu toho Vertumna vystřihnete a spálíte; dejte mi své čestné slovo, jedná se o klid mé duše."

Prosba ta zdála se mi podivnou, ale byl jsem tak slabý, že jsem povolil a barbarský ten slib i vyplnil. Vy vidíte, že sestra Marie de la Luz pravdu prorokovala, Vertumne můj, až na to, že zlatovlasá moje Pomona-Catalina ve vás skutečnost miluje a nikoli stín!"

Po těchto slovech objal don Cristóbal Madránu a dívka přemožena tolikerými dojmy vypukla v pláč.

„Done Cristóbale," zvolala, „i já mám tajemství, které vám zjevit musím. Ono dítě, na které se Baltazar umíraje usmíval, byla jsem já. Miluje-li mne doña Catalina, jak mi pravíte, pak vyplnilo se proroctví sestry Marie de la Luz až do podrobna, neboť pak miluje doña Catalina opravdu stín; jsem dívkou, která se pro pouhou zábavu přestrojila a miluji muže, v jehož společnosti jste mne pod olivami nalezli."

Ruměnec polil spanilou její tvář, složila ruce mimoděk křížem na prsa, jako by svůj ortel očekávala a sklopila hlavu. Don Cristóbal poklonil se před ní co před dámou, tiskl ruku její k srdci, jako ruku přítele, a políbil ji na čelo jako dceru.

„Běda mně!" zvolal pak s hlubokým povzdechem, „netuším nic dobrého pro ubohou doňu Catalinu. Osud vrhá temný stín na mladé čelo toho dítěte. Señoro, neprozraďte se, zůstaňte pro Catalinu, zač vás považuje, zaklínám vás, buďte prozřetelna. Nemohu se prozatím na ničem ustanovit. Pojalo mne tak velké podivení, že nejsem myšlenky schopen. Co počít? Můj ty bože! Co počít?"

Stáli ještě chvílku němě, jeden proti druhému, pak vzal don Cristóbal stříbrný svícen se stolu.

„Señoro," pravil, „ulehněte, jest velmi pozdě, bůh pomůže nám z těžké této nesnáze."

Svítil Madráně do jejího pokoje, kde dívka city přemožena na lůžko klesla a tvář svou do podušek zaryla. —

VII.

Při prvním paprsku vycházejícího slunce vstala Madrána s lůžka, na kterém nebyla oka zamhouřila; s odporem oblíkala se do šatů své maskarády, které se jí nyní nezdály více žertem, ale lží býti. Chtěla přede vším s Kosmou mluviti. Srdce její bylo soucitem k ubohé dívce naplněno, a byla by se, ne sice radostí, ale s resignací obětovala, kdyby Kosmas byl skutečně doňu Catalinu miloval; avšak poznala při spravedlivém posouzení jeho včerejšího chování, jak nesmyslně, jak bez podstaty jej byla podezřívala. Musila jej odprosit. Na první zaklepání na dvéře objevil se Kosmas úplně oblečený, a bledá jeho tvář a poněkud zarudlé oči prozrazovaly, že i on byl noc beze spánku strávil. Madrána byla pohnuta, podávala mu ruku s takovou upřímností, hleděla tak prosebným zrakem na něj, že jí Kosmas ihned odpustil, dříve ještě než ústa k jedinému slovu otevřela. Ale Madrána vyznala se upřímně, že mu byla křivdila a prosila jej vážně o prominutí; pak jej vybídla, by s ní vyšel na volný vzduch, a pověděla mu v krátkosti vše, co jí don Cristóbal byl včera svěřil. Kosmas se zamyslil.

„Madráno," pravil jí, „kéž by se to, co jsme zde ve Španělsku prožili, nebylo stalo! Kéž by nám možno bylo vyplésti se z té motaniny, aniž bychom někomu křivdy činili, aniž bychom jí sami doznali! Jest mi nevolno, ve mně zmahá se jakési tušení, že dobrodružství, do kterého jsme se vrhli, pro některého z nás zlým spůsobem skončí!"

„Kosmo!" vzkřikla dívka na nejvýš pošmourným výrazem jeho tváře polekána, „Kosmo, vy mne zdrcujete! Vždyť já a nikdo jiný jsem vším vinna! Vy tušíte neštěstí, a já budu jeho příčinou! Kéž byste mne nebyl nikdy spatřil!"

„Madráno, Madráno!" odpověděl Kosmas, „ty nevíš, dívko, co mluvíš. Že jsem tebe poznal, jest jediné blaho mého života!"

Položila mu ruku na ústa, by dále mluviti nemohl.

„Hle," pravila, „don Cristóbal nás hledá."

Don Cristóbal přicházel skutečně k nim; pozdravovali se na vzájem a usedli pak na rozmetané sloupy sbořeniště k poradě. Madrána měla za svou povinnost svěřiti starci svou rozmluvu se sestrou Dolores, a don Cristóbal zadumal se.

„Plány sestry Dolores a kardinála de Miranda," pravil posléz, „nejsou mi docela neznámými, tušil jsem dávno, kam každý z nich cílí, a mučil jsem se marně myšlenkami, jak pikle jejich překazím. Ubohé dítě, ubohá Catalina! Nyní ale, když konečně duše její z hlubokého spánku procitla, nyní bude možno ji zachrániti. Znám hraběte de Miranda, synovce kardinálova, jest to povaha mrazivá, hrdá, vypočítavá, bez jiné vášně než bezměrné lakoty, — ale jest neobyčejně sličný a kdo ví, jestli by se mu nepodařilo nad odporem doňi Cataliny zvítěziti, kdyby tato, poznávajíc svůj v lásce klam, se lhostejnou k vlastnímu osudu cítila. Není

pošetilosti na světě, které by se zoufající dívka nedopustila, a doňa Catalina bude si zoufat, až pozná, že milovala stín. Co se sestry Dolores týče, má neb měla aspoň nad Catalinou zázračnou moc; pouhé pokynutí rukou, pouhý pohled stačil, by ji Catalina slepě poslechla. Konali jsme tuto cestu do Burgosu na rozkaz paní abatyše a já ji konal se srdcem krvácejícím, byl jsem téměř jist, že sestra Dolores Catalinu více od sebe nepustí. Když doňa Catalina náhle zatoužila uviděti starý tento hrad, měl jsem ten dětinský nápad, nyní ale vidím, že to byla vůle boží, neb setkali jsme se s vámi zde, a doufám, ba jsem jist, že to bude k dobrému konci. Seňoro, buďte na dále donem Pablem, to je vše, na čem se zatím ustanovíme; přenecháme další osudy náhodě, která již tak mnoho pro doňu Catalinu učinila. Vynaložte nyní jen mocného svého vlivu k tomu, aby Catalina do Burgosu nejela, a věřte, že vykonáte dobrý skutek."

Madrána podala starci ruku.

„Vše, co se se mnou děje, jest tak záhadné," odpověděla, „že se věru pouhým nástrojem v ruce neznámé moci cítím. Což by to nebylo více než pouhou náhodou, že právě já, kterou matka doňi Cataliny v hrozné své vidině viděla, že právě já jsem byla jiskrou, která doutnající fantasii ubohé dívky do plného žáru vznítila? Ne, done Cristóbale, to nemůže býti slepá náhoda. Vím tak málo rady jako vy a neodvážila bych se vůči takovému mysteriu vlastním rozumem jednati; vzdávám se vlastní vůle své, a co vám vaše velká láska k doně Catalině vnukne, buď zákonem, dle kterého se říditi chci. Jsem ku každé službě, ku každé oběti ochotna. Čiňte se mnou, co vám libo, věnuji se úplně vašim plánům čelícím ku spáse choré a lásky hodné této duše. Nevím, co si o mně myslíte; nalezl jste mne takřka na silnici, daleko od mé vlasti, samou s mužem, který není ani mým bratrem, ani mým manželem — ale věřte, done Cristóbale, že bez rozpaku každému v oči hleděti mohu, že bez zardění i před tak andělsky čistou bytostí, jakou je doňa Catalina, předstoupiti smím, a že jste se nezneuctil, když jste mne včera na čelo políbil."

„Ó dcero moje, dcero moje!" zvolal don Cristóbal, „já ti věřím, a já ti žehnám!"

„Madráno!" pravil pohnut Kosmas, „kéž byste i ke mně jednou s tak sladkým, výmluvným a nadšeným pohledem hleděla, jako právě zde k našemu příteli, kéž by srdce vaše jednou tak vřele pro mne zabušilo, jako pro doňu Catalinu!"

„Nuž," přerušila mu Madrána řeč, „slyšte tedy, co vám zde u přítomnosti toho muže pravím, kterého tak neskonale ctím!" Zamlčela se a připojila pak s tichým hlasem: „Kosmo, já vás miluji, oh vy nevíte, jak vás miluji!"

Kosmas vyskočil s jásotem, sevřel ji do své náruče a don Cristóbal žehnal jim. Nemluvili, byli příliš šťastni, zapomněli na přítomnost dona Cristóbala, který je ale brzy vyrušil.

„Slyším kroky!" zvolal, „někdo se k nám blíží!"

Kosmas a Madrána pustili se a za okamžik objevila se dueňa doňi Cataliny v nádvoří.

„Hledám vás, pánové," pravila jim, „doňa Catalina jest již vzhůru, nespala celou noc. Nyní vás očekává, přeje si ve vaší společnosti snídati; chce s vámi o velmi důležité věci promluvit."

Spěchali za dueňou. Doňa Catalina byla dnes ještě spanilejší než včera, mluvila již docela bez ostýchání i s Madránou. Obličej její měl výraz úplného blaha. Pozdravila všecky s nejsladším úsměvem a mezi snídaní obrátila se náhle k donu Cristóbalovi.

„Pane," pravila mu, „nepojedem do Burgosu; nemám ani dost málo chuti sejíti se se svou tetou, velebnou abatyší, sestrou Dolores."

Don Cristóbal zazářil radostí, myslil ale, že sluší se pronésti několika slovy o určitém přání paní abatyše.

„Vy víte, že to pevná vůle paní abatyše a přímý její rozkaz," pravil se sklopeným zrakem.

„Ale není to mojí vůlí a nepřijímám žádných rozkazů," odpověděla dětsky rozhorlena doňa Catalina. „Vy zapomínáte, že nám onen suchý notář ve Valladolidu předčítal jistou listinu, kterou mne tenkráte tak strašlivě nudil, která se mi ale nyní nesmírně zajímavou zdá, neboť hlásala, že jsem plnoletou, a že mohu býti vlastní svojí paní — a tou také zůstanu."

Vytáhla dva listy z kapsy.

„Byla jsem již pilna," smála se, „hle výsledek mého ranního rozjímání. Tento dopis, done Cristóbale, platí paní abatyši; odříkám se v něm prozatím rozkoší shledati se s milou svou příbuznou. Tento druhý dopis platí doně Serafině, vzdálené naší příbuzné ve Valencii. Píši jí, že si s žalem zpomínám na její nedostatek, že je lepšího osudu hodna, že si přeji v její společnosti žíti a přebytek svůj s ní sdíleti; vybízím ji, by neodkladně do Elche jela, by tam ihned můj tak dlouho neobydlený palác pro delší přebyt připraviti dala a mne tam za krátko očekávala."

„Jak," divil se don Cristóbal, „vy chcete do Elche?"

„Ano, toužím po kvetoucích palmách," odpověděla doňa Catalina. „Jest to divadlo, které vy páni seveřané neznáte," dodala obrátíc se k Madráně, „chtěla bych vám ve Španělsku honeury dělati, kdybyste osud svůj, totiž směr vaší cesty po poloostrově, do mých rukou položiti chtěli!"

Don Cristóbal upřel zraky své prosebně na Madránu.

„Zajisté!" zvolala bez rozmyšlení. „Byli bychom šťastni!"

„Pak pánové buďte mými hostmi v Elche," zaradovala se doňa Catalina a tleskala rukama jako děcko.

„Done Cristóbale, rychle, ať se zapřáhne! zvolala horlivě, „máme as hodinu na nejbližší stanici a odjedeme bez odkladu do Madridu. Jste srozuměni, pánové? Ah jak to bude krásné! Zmizím a nikdo nebude vědět kam, ani sestra Dolores, ani kardinál Miranda, ani nesnesitelný jeho synovec, který se mi v pensionátu tak protivně vtíral. Budou mne hledati, nejdříve zde na Palómě, pak ve Valladolidu, posléz i v Madridě — ale na Elche si nevzpomene nikdo!"

Odběhla ve společnosti tučné dueňi pro svou mantilu. Za nedlouho seděli všickni v těžkém kočáře, v kterém Catalina včera na Palómu přijela, a byli tak šťastni, že zastihli vlak, který je větrem do Madridu odnášel. —

(Pokračování.)

Šanfary.

Z pozůstalosti Julia Slowackého. Přeložil *Otakar Mokrý*.

(Dokončení.)

IX.

Vzpomínám noc tu, ticho svírá harém.
Na zemi čisté slzy noci kanou,
jak plná růže — úplňkovým žárem,
tingary*) pluje klenbou stříbrotkanou.
Duch, oko, čárným uchvácením hyne,
poseté hvězdou vidouc nebes brány;
tak často skví se v písku pouště siné,
když na nich bludné stanou karavany,
a ohně zažhnou — tu, tam plamen šlehne,
chlad rosy, vítr, žáru neumoří,
jen pohleď zdáli — pouště nedohledné,
tak jako nebe jednou jiskrou hoří.
V haréme ticho — palmy kolísají
se ve mhách stříbra, jež s jich vlasy hrají.
Dvě mečet věže, přes vrcholky palmy
až k nebi pnou se, nedohledny zraku,
jak prosby věrných — proroka jak žalmy,
opouští zemi, letí do oblaků.
Když měsíc upře zraky na mečetu,
patř na té hvězdy mihotavou líci,
když hledne na ni, myslí oko snící,
že tkví na ostrém štítu minaretu.
Tu pěje růžím slavík rozkochaný,
neb spojen láskou, spát neumí v tichu,
tam planou v trávě žhavé tulipány
a chýlí rosu lepých ze kalichů.
Tak často slzy, při měsíce svitu,
tajené dlouho víček ve úkrytu
zrak dívčí rosí, bolem obemžený.
Motýlů nočních v kvítí po tisíci,
pokojným noci obestřeno hávem,
se blýská vzduchem v jasu mihotavém
tak jako v stepi hvězdy padající.

X.

V tu noc — zoufalost rozrývá mne vzteklá,
můj zrak byl svědkem zrady její hrůzné,
ten měsíc svědkem, svědkem hvězdy luzné,
duchové bledí Edenu i pekla.
Tam pod palmami Sudan s mojí děvou,
v záchvatu lásky v rajskou slasť se noří,
zřím jakým ohněm líce obou hoří,
zřím v jakém žáru ret se ke rtu pojí.
Co to? rozkoší snad již přesyceni,
pobledli oba — Sudan — Zara — náhle?
Hlava se lehce kloní ku rameni
a chladnou prudce líce žárem sprahlé.
O ne! ta bledost smrti bledost sluje,
jak moje pomsta černá je a děsná,
tetivu luku rozepjal já s těsna,
pekelná síla šípem pohybuje,
ve zrádné srdce střela vklála jedy,
a líce ihned ztuhla, zkameněla.
Tak jsem je oba sloučil naposledy,
dvě srdce jedna proklála má střela.
Ha! zmýlila se ruka moje mstivá,
procitni, vzbuď se Zaro moje snivá,
já jeho jen chtěl v hrobu sklátit snění,
a tebe nechat s lidmi za trest žíti,
s lidmi žít — v pekle — stejné utrpení,
Šanfary peklo měl již v živobytí.

XI.

Viz! podobny aj sloupu ohnivému,
v tisíci světel září minarety,
lid na modlitby spěje k bohu svému
a svatý ohlas zvučí od mečety.

*) Měsíc.

Muezzin vystoup až ku věže štítu,
Allaha svaté započíná pění,
to povznáší se nebes ku sklepení
a echem k zemi klesá od blankytu,
a dále chvějné písně melodie,
na křídlech větru jarním vzduchem plynou,
zní jak dech vánku v palmách když se kryje,
tak jako vzdechy tlumí se a hynou.
Však Bejram dosud ještě nepočíná?
ni svatý obřad noční Ramazanu?
Hymu smrti hlásí ústa Muezzina,
na vraha metou proklínání, hanu.
Proklíná darmo — nežádám já ráje,
neb až mne rajské obklopí tam víly*)
já bát se budu, by i v nebes kraji
mne oči dívčí také nezradily!
Ráj nechci, ne, proroka prosím za to,
ať duši moji dá nesmírnou pláni,
ať divoko tam, pusto, nelidnato,
a věčně žhavé slunce plápolání,
a když zapráhnu divou pouští honě,
ať na můj pokyn zřídlo jasné splývá,
ať mi tam prorok vrátí mého koně,
jenž kdesi v písku stepním odpočívá,
ať pro rajské tam duše zachvácení,
step nepřátel se kryje mohylami,
kéž se tam vrátí síla mladistvá mi,
a nevrátí se mladé utrpení.
O také snění duši moji blaží,
a bude život čarovný to, vnadný;
jen ať se žádný v světě, člověk žádný,
samotu moji přervat neodváží!

XII.

Viz jak ta tvrdá divokých skal čela
se nad vlnami k nebi povztyčují,
nad nimi darmo bouřné vichry dují,
hrom neskácí jich, ani vlna smělá.
Z korálu každá složena ta skála,
a každý korál v klínu hybké vlny
až do nedávna dřímal žití plný,
a cítil vlnu, jak jen zašplounala;
však zvolna všecky bytosti ty živé
k skále se přimkly opor hledajíce,
ve vodním chladu citem věčným chvíce,
pak zkameněly v skále zimomřivé.
Tak na svět jak jen pohled vrhneš plachý,
co chladných srdcí oko napočítá,
lhostejným okem ten tě v světě vítá,
ten před bližním jak hadem prchá strachy.
A přece každé ze srdcí těch bilo
divokou touhou síly, moci, slávy,
či vychladnuvši z bitev divé vřavy
se ohněm lásky znova zapálilo.
V přátelství stálá, v lásce vděčná, vřelá,
trpěla dlouho na té zemi bědné,
však narazivše na kamení ledné
ve krátké chvíli sama zkameněla.

XIII.

V haréme v dáli, v cypřišovém stíně,
uniká druhým růže osamělá,
to není milka slavíkova bdělá,
zardělá družka, něžná přítelkyně;
milosti zář jí neplápolá v lůně,
a nevinnosti nezdobí se květem,
však žhne jak oheň na Eblisa trůně,
šarlatu — zlata — proměnlivým vznětem.

*) Hurysky, krasavice, jež v ráji Turkům posluhují.

Střed růže zbaven jemných lístků vůně,
tak čirý, čistý, jako srdce děvy,
bludičkou všecky mijejí v něm zjevy;
ač osud každou sladkou naděj splní,
vždy zase nová, smělejší jím vlní;
vždy zapřádá se vláknem nových snění,
a nikdy srdce v takém rozechvění
se nerozhřeje žádným stálým citem;
ač růže ona čárným hárá svitem,
přec půvab její ducha nepřemůže.
Víť každý dobře, že bezvonné růže
jen trnem odpor bližní ruce kladou,
sám slavík něžný prchá před ní v dáli
a letí dále kvílit pod arkádou.
Znamení toto srdce klamivého
teď hárá také, Zarol z hrobu tvého.

XIV.

Vem chladnou mušli, kterou vody síla
z hlubiny temné na břeh mořský hází,
ač se v ní dávno bytost nenachází,
jež v lůně jejím bydlila a žila,
kamenná mušle, ač nic neukrývá,
přec, poslyš, cosi v nitru jejím šumí,
šum onen věčně, věčně v ucho splývá,
jej žádná síla světa neutlumí;
tak jako v hluku slova pomísená,
cos věčně v lůně této mušle stená,
a jenom tehdá vnitřní hlas ten skoná,
sám rozbiješ-li škebli o kamení.
Tak v srdci lidském, jež utuhlo v ledu,
jež přestálo již utrpení bědu,
ač cit v něm dovřel ve zimničném chvatu,
ač přežilo již vroucích ohňů ztrátu,
přec ohlas jakýs, ač již zkamenělé,
nit útrap — či snad štěstí! — prodlužuje;
ten hlas, toť výtka; svědomí to bdělé,
ten hlas, toť echo z upomínek sluje,
kdož zvuku toho zbádat může taje?
jej žádná síla v světě neutlumí,
až k hrobu šepce teskné svoje dumy
a zniká teprv s námi umíraje.

O staročeském novinářství.

Napsal *Dr. Ant. Rezek.*

I.

Novinářství české vzniklo nepochybně koncem XV století. Aspoň pokud nyní víme, jsou nejstarší české noviny, které v archivu Jindřichohradeckém se nacházejí, z r. 1495.*) Toť ovšem jsou noviny rukopisné a ne tištěné. Rukopisné noviny byly asi velikou vzácností již i za doby své a jistě jenom v málo exemplářích byly opisovány. Kolportáži obstarávali čeští šlechtici sami, posílajíce noviny právě vyšlé jeden druhému k přečtení. Jak ale již Dvorský podotýká, nebyly tehdejší noviny lidstvu tím, čím jemu jest žurnalistika nynější, neboť vycházely po různu a zvěstovaly lidem vždy jenom některou, zvláště důležitou událost, jež právě myslí lidu hýbala. Toho druhu jsou také první nám známé tištěné noviny české, které vydal r. 1515 Mikuláš Konáč z Hodíštkova, překladatel Beroaldova románu „O nešťastné lásce dvou zamilovaných“ (v Praze 1507). Noviny Konáčovy jsou překladem z latinského „Johannis Cuspiniani diarium de congressu trium regum atd.“ či „Sjezd císařské Velebnosti nejjasnějšího císaře Maxmiliana I a Vladislava českého i uherského krále se synem jeho Ludvíkem i Zikmunda krále polského ve Vídni“. Důležitý byl sjezd tento pro země mocnářství rakouského, poněvadž se na něm ku konci přivedly svadební úmluvy mezi vnukem císaře Maxmiliana Ferdinandem a dcerou Vladislavovou Annou, jakož pak i mezi vnučkou císařovou Marií a jediným synem krále českouherského Ludvíkem. Není divu tedy, že současníci v zemích českých, německých i uherských noviny o nich vydávali. Taktéž stalo se i r. 1526 po „nešťastném zahynutí mladého krále Ludvíka v bahnech u Muháče“. Novin českých, rukopisných, ano i současných básní o tak vážné události jest s dostatek. — Privilej k vydávání novin periodických, měsíčních, vymohl sobě u císaře Rudolfa II Daniel Sedlčanský, a počal vydávati je r. 1597. — Avšak již před tím vycházely noviny (viz Jungmannovu Hist. literatury odd. IV. str. 145 atd.), ne-li zcela pravidelně, tedy zajisté aspoň dosti zhusta přinášejíce zprávy nejenom o vážných politických událostech, jako nahoře jsme pozorovali, než i o nejpodivnějších zjevech přírody, které v příčině baroknosti mohly míti základ často jenom v mozku tehdejších žurnalistů. Aby si čtenář mohl učiniti pojem o tomto druhu novin, nestačí pouze popsati je, než osvětliti několika příklady, jakého druhu „kachny“ byly v nich pěstovány.

*) Viz článek Frt. Dvorského: „Nejstarší noviny české z r. 1495“ ve Květech na r. 1869, str. 99 a sl.

Roku **1589** noviny tištěné prodávány byly, „že nějaký pták nesmírné velikosti v zemi Hibernia, jinak Irlandu nalezen byl, kterýž dobytek drobný ano i dítky malé bral, dávil a na poušť k hnízdu svému letmo zanášel a jsa od lidí vyšpehován a mistrnými nástroji lapen královně englické ku podivu poslán jest.“

R. **1593** noviny tiskly, „že v Germanii nějakému pacholeti zrostl v dásních zub mezi jinými zuby zlatý, zlata dobrého, což i jest za jisto sprubováno.“

R. **1598** v novinách tisknuto a vůbec vydáno bylo, „že v Nyderlandu, in Belgis, v moři lapena jest ryba, kteráž dlouhá byla šedesáte šlápějí mužských, vysoká třidceti šlápějí, tak že po žebříce na ni lezeno bylo; ústa když trámcem rozepřená měla, že tam člověk s vyzdviženýma rukama státi mohl; zubův měla čtyřicet každý s tloušti tří prstův a z dýlí půl lokte velkého.“

R. **1599** tiskly noviny, „že se jedné židovce v Praze narodilo zvíře, medvěd živý, a ten že hned běhaje po světnici a zadrbav se za uchem — umřel.“

Téhož roku tiskly noviny, „že v pondělí po památce sv. Michala archanděla v kraji hradeckém ve vsi Chotělicích na gruntech p. Markvarta Stranovského jedné ženě Voršile z Vrchlábí chléb v rukou když jej krájela v krev se obrátil.“

R. 1602 tiskly noviny, že „nějaký kejklíř v Praze provozoval své kejklířství jakoby nože požíral i chybil tak, že nůž opravdu pozřel a do žaludku se jemu dostal, od čehož se roznemohše skončení živobytí svého očekával. I pokusil se o to Florian, bradíř ze Starého Města pražského, člověk letitý, a pořezav po straně tělo jeho až do žaludku, ten nůž jemu z žaludku vypravil i dobyl a toho kejklíře zhojil, že živ zůstal, mimo lidskou naději, s podivením. — A téhož roku „v městě Litoměřicích kněží vyháněli ducha zlého z jednoho mladého člověka posedeného.“

Téměř na sta jest novinářských zpráv, že viděti bylo tři, pět a i deset slunci najednou, že pršelo krev a maso, že se motejlové krví potili, že byly na nebi viděti „metly krvavé na slunci s hvězdičkami modrými a za nimi šlo mnoho jízdného lidu s praporci,“ že „had jedovatý baziliškus zrakem svým deset lidí umořil“ atd. Rozumí se samo sebou, že každý podobný úkaz byl v souvislost uváděn s některou předcházející neb následující vážnou událostí. Když pršela krev, přišla jistojistě „turecká“ vojna a v ní mnoho ubohých křesťanů nešťastně zahynulo, pršela-li krev s masem, bylo lacino, a tak dále. Na základě toho mohlo by se říci, že přímými descendenty bývalé žurnalistiky jsou nynější pěstitelky hlavní kollektury loterní v Celetné ulici.

Avšak tehdáž bylo jinak. Nedostatek vyššího vzdělání, zarputilá náboženská hloubavost a touha po věcech nadpřirozených, činily z tehdejších novinářů hledané lidi: — a novinář byl nepochybně tím hledanějším, čím větší pošetilost nalezl. Byliť novináři haruspikové, jenž nehádali sice ze střev kuřete o budoucích věcech, ale pomáhali si jistě svými „kachnami“ k tomu, že aspoň hojně kuřat pojídali. Někdy bylo toho ale přece již trochu mnoho — tak ku př. když r. 1551 „pršelo obilí z nebe za dvě hodiny celé, tak že za šest mil zemi jako nějaký sníh pokrylo a lidé z něho mouku mleli a dosti dobrý chutný chléb pekli“, a v takových chvílích objevilo se nepochybně „embryo“ budoucího pořekadla: novináři — lháři! —

Musím ovšem poznamenati, že originálních exemplářů starých novin tohoto druhu velmi málo se zachovalo, roztrhalyť se asi právě tak jako nyní, hned po přečtení. Někteří současní spisovatelé zachovali však potomstvu přepisováním nejdivočejších případů novinářských alespoň pojem o minulosti žurnalistiky české. Nejhlavnějšími přepisovateli byli na kolik mi vědomo jest Marek Bydžovský z Florentina a Mikuláš Dačický z Heslova. — V německých občasných novinách měly české listy již tehdáž velikého konkurrenta, ba byly ony i do češtiny překládány, při zprávách zvláště důležitých. U Marka Bydžovského (v rukopisném díle „Annales Ferdinandi I“) zachovaly se české překlady novin: „o kobylkách, jenž měly zbroj na hlavách a křídla arabskými literami pokropená“; o dítěti v Tyrolsku prý narozeném, jenž „oči mělo ohnivé, ústa a chřípě jako vůl, hřbet srstí chlupatou porostlý jako pes, pazoury jako labuť a čtyři hodiny toliko živo bylo“ a pak předpověděvši, že brzo přijde „soudný den“, skonalo; o rybě polapené u „slavného města Kopenhagen, kteráž měla hlavu lidskou a jako mouřenín černou, oděv mužský jako mnich v kápí, místo ramenou a rukou měla ploutve, jimiž plouti mohla, ostatek pak těla jejího byl ocas jako jiné ryby, dlouhá na tři lokte a za tři dni toliko živa byla a králi denemarskému ku podivu odeslána.“ — Myslím, že trpělivý čtenář dosti má na těchto ukázkách starého novinářství. Připomínám jenom ještě, že tyto zde uvedené příklady nejsou ještě ani nejbaroknější takových, neboť ty vymykají se dalšímu vypisování.

Komu se více diviti, zdaž tomu, kdo podobné věci spisoval — aneb kdo je četl a jim věřil? A že zhusta bylo věřeno, o tom jest důkazů s dostatek a jsou ony zároveň dokladem zajímavým k studiu vývoje lidského pokolení.

A což novinářství politické? I toho bylo u nás v téže době v hojnosti. V Čechách v XVI století jmenovitě čtyři události mocně zachvívaly myslí protestantského obyvatelstva: války turecké, „válka šmalkaldská“ roku 1546 a 1547, odboj nizozemských stavů proti španělskému králi Filipovi II, a války Hugenotské ve Francii.

Vedle sensačních „kachen“ o znameních nebeských a p. nacházíme noviny o „přeukrutném krvežíznivém tyranovi Albovi“, „o žalostivém a hanebném pobití Hugenotův v noci bartolomějské v Paříži“ a „slovanská vzájemnost“ r. 1584 i noviny přinesla „o smrti ukrutného a hrozného tyrana Ivana Bazilovice, velikého knížete moskevského, o jehožto hrozném tyranství jest i obzvláštní knížka vytištěna a vůbec vydána.“

Politické příběhy domácí měly zastoupení své jednak v současně tištěných „snešeních sněmův českých“, jež tímto spůsobem byla též jistého druhu „novinami“, a pak v hojných veršovaných i prosaických pamfletech, z nichž zrodily se přirozeným vývojem novomodní politické brošurky století devatenáctého. Pamfletů se v Čechách hojně rojilo, hlavně ovšem obsahu náboženského.

Katolíci, staroutrakvisté, protestanti, čeští bratří, Novokřtěnci moravští a všecky jiné sekty co jich kde bylo, potírali se pomocí krátkých, ostrých článků, kteréž jistě v dosti hojném počtu tištěny bývaly. Z politických pamfletů nejdůležitější jsou ony, jež vznikly ve válce šmalkaldské, za doby stavovských nepokojů proti Rudolfovi, a pak za vlády direktorské v povstání českém proti Ferdinandovi II. Tehdáž obraceli se v úředně fedrovaných pamfletech jmenovitě proti Jesuitům, na něž při jejich z Čech od vzbouřených stavů vypuzení sepsán a tištěn byl sáhodlouhý, perný pamflet, jenž začínal slovy 113. žalmu: „In exitu Israel de Aegypto“. Pomocí direktorů vydán byl také pamflet proti Plzenským, poněvadž nepřipojili se k povstání. Veršovnické práce obsahu politického od Šimona Lomnického z Budče složené nelze konečně také za nic jiného leč za pamflety považovati. Ostrost výrazů v pamfletech náboženských i politických jest veliká a pro naši třeba i taktéž „silné stravě“ přivyklou konstrukci přece jenom skorem až nemožná. Příkladů neuvádím z příčiny svrchu uvedené. — Jeť to střelba zrna příliš hrubého.

Z listů chorvátského básníka.

Literarní črta. Podává *Edvard Jelínek*.

Složno, složno, da bude jedno stado!
Stanko Vraz.

Každý národ slovanský má své literarní hvězdy; jsou to hvězdy jasné nikdy nehasnoucí. A na obzoru chorvátském stkví se jako nejjasnější hvězda duchaplný a čistě národní básník Stanko Vraz! Nadšené srdce jeho a vřele slovanská duše zanechaly národu památky tak lepé a utěšené, že krása jich nikdy neuvadne a nezanikne z vděčné paměti onoho národa, jemuž byla veškerá ta vřelost obětována.

Stanko Vraz, jeden z oněch vzácných horovatelů jihoslovanských, kteří celý svůj život věnovali nezištně národům svým, jedině za cílem šlechetnosti a dobra, vyniknul mezi svými vrstevníky rovněž tak duchem jak ušlechtilými snahami. Vyniknul jako básník, jako člověk, jako vlastenec nezkalených zásad slovanských Vše co vyšlo z jeho péra, ten libý verš i to přátelské slovo v soukromém dopisu vede nás k dokonalému přesvědčení, že v něm soustředěny všechny krásné a důstojné cnosti celého člověka.

Život jeho sice dosud nikdo tak nevylíčil, jak by toho básník sám zasluhoval, za to ale podala Matice chorvátská v Záhřebě vydáním veškerých jeho spisů a korrespondencí bohaté zřídlo ku zevrubnému poznání tohoto „přítele všech Slovanů“ nejen se stanoviska básnického, ale i se stanoviska člověka soukromého.

Přes 100 listů přátelských otištěných v posledním díle jeho sebraných spisů*) podává jasný obraz veškerého jeho činění, smýšlení a snažení; jsou vážným příspěvkem k dějinám slovanským, čím by již samy o sobě utvořily zajímavý obrázek, ale krom toho jedním z nejdůležitějších zřídel ku poznání společenských a literarních poměrů chorvátských. A čím skrovnější pro podobné studie podává literatura jihoslovanská material, tím cennější jsou ovšem mnohoobsažné listy Stankovy.

Nadšenost a láska vrozena zajisté jen básníkům takovým, jakým byl Stanko Vraz, jeví se v každém jeho dopisu soukromém, ba téměř v každé řádce jich a působí na čtenáře tak mile, tak přátelsky, jako by jemu psány byly. Nejsou to slova tvořená v hledání a pachtění po vypočítaném dojmu, jsou to slova vycházející z hloubi otevřeného srdce. —

Nad život miloval svou vlast, jí věnoval nejmilostnější, nejněžnější slova; ve vlasti své neviděl žádných stínů. Není nad chorvátskou vlast, není nad chorvátský jazyk, nad chorvátský lid, nad jeho písně, obyčeje — nad jeho budoucnost. Píše své přítelkyni Dragojili**) roku 1841:

„Nesmějte se milostpaní! nejsem skutečně zamilován . . . . . . aneb, řekněm pravdu, jsem zamilován, ale neokouzlila mne ani Milica, ani Pavlinica, ani Minica, ani Matildica, ale — (nesmějte se milostivá) okouzlila mne — c h o r v á t s k á v l a s t! Chorvátsko mne okouzlilo jako máti, okouzlilo jako sestra, okouzlilo jako milka. Nemohu nikde klidně mysliti než v Chorvátsku, nikde klidně spáti než v Chorvátsku — nechci jinde zemříti než v Chorvátsku. Naše přísloví praví: „daleko od očiuh, daleko od srca“ aneb „šta oko nevidi, srce nepoželi“. Ale to je lež! Mně je Chorvátsko čím vzdálenější od očí, tím bližší srdci. Povězte to slunci chorvátskému, těm oblakům, větrům i všemu co je chorvátské.“

Žádná báseň hlouběji lásku k vlasti nevyslovila. A skutečně; čím vzdáleněji byl své vlasti, tím více srdce jeho tesknilo „po svaté zemi Zrinského a Draškoviće, po oné zemi, již budu líbati, až se jí opět dotkne noha má.“

A ten jazyk chorvátský! Zní-li který krásněji na světě! Když roku 1839 v Záhřebě vystupovala pohostinsku zpěvačka Ehnerová a některé vložky zapěla též domácím jazykem, nadšeně psal Vraz svému příteli Kočevarovi: „Nemohu ti ani dosti dokonale vysloviti rozkoš, jakou způsobila (Ehnerová) zapěním vložky z opery „Sonambuly“. Nelze vypověděti, co slasti naše božská řeč v ústech zpěvačky vykouzlila. Tutéž vložku zapěla potom též vlašsky, ale darmo bylo naši řeč vlaštinou přestihnouti.“

A věru celým srdcem a celou duší, zapíraje vždy vlastní osobu, miloval nelíčeně vše, co bylo ve spojení s čarovným pojmem chorvátským. To slovo dostačovalo, aby celé jeho srdce rozevřelo se k něžnosti a bratrství.

Chorvátské poměry podobaly se tou dobou velmi blízce neutěšeným poměrům českým, většina občanů málomyslně, bez velkých nadějí pohlížela na veškeré to snažení tehdáž ovšem ještě dosti skrovného kruhu horovatelů pro spojenou věc chorvátskou. Vždy při takové příležitosti sílil slovem pevné vůle a nespouštěl se nikdy „dobré naděje“.

„Krása probudí ducha národního v našich krajinách slovanských.“ píše duchem rozhodným, „mlha klesne a slunce carským lícem oslní nebe i zemi. Důvěřujte v Boha a v e s v é s í l y!“

Velikou, oprávněnou naději kladl v nové pokolení, v nadšenou mládež, kteráž v Chorvátsku stejným, jako u nás v Čechách, způsobem k práci a ideálu vedena byla. Vítalť dobrý Stanko každého mladíka, jenž jevil lásku k vlasti, sloužil mu ochotně radou a i skutkem neopominul býti nápomocným, kdekoliv mu možnost příležitosti k tomu poskytovala.

Že miloval i krajanky své, netřeba snad ani dokládati. Vizte, jak končí přátelský list z Hradce roku 1841: . . . . „Co dělá Pauna? co Gabrielka? co Jelka? Posílám vám duchem tři polibky — rozdělte je mezi sebou.“

Kromě toho byl Vraz jedním z nejvydatnějších přívrženců Ludevíta Gaje, hlavního horovatele pro svornost jihoslovanskou. „Složno, samo složno!“ tím heslem pracoval Stanko Vraz až do posledního svého dechu, vždy vyzývaje k svornosti, spolčování a bratrství. Byl

*) Děla Stanka Vraza. Dio peti. Pjesme pabirci, proza i pisma. U Zagrebu 1877.

**) Dragojili Stauduar rozená Krizmićová.

nepřítelem všelikého národního sočení, drobení, dělení a vždy hleděl „svoje k svému připojit“; neboť jedině v takovém jednání spatřoval možnost „opříti se proti všem výpadům nepřátelským“. Myšlenka Gajova měla ovšem mnoho nepříznivců, a Stanko Vraz nejednou důmyslně hájí v soukromých dopisech směr svého přítele. Tak píše ku příkladu Prešernovi v záležitosti, aby se severní Štyrsko s jižním Chorvátskem literarně spojilo, tato významná slova:

„Novoilyrské snažení (totiž všeobecné užívání jednoho písem. jazyka) nemá ani v nejmenším směr utlačovací, aniž má býti závadou samostatnému působení jednotlivých provincí. Rci mně, příteli, kolik jest mezi tím milionem Slovinců odběratelů pro nějaké vědecké dílo sepsané v domácím nářečí? A kolik odběratelů lze očekávati při klidné rozvaze v budoucnosti? Nikdy ani tolik, aby se mohly krýti výdeje tiskové, tím méně, aby mohl některý slovinský spisovatel z užitku svého spisu slušně žíti. A potud, pokud spisovatelé některého písemnictví ani tolik nemají naděje, nestává žádné literatury! Vývoj každé řeči, která má míti ve světě nějaký význam, musí se opírati alespoň o pěti- neb šestimilionový národ. Maďarů je asi 3—4 milionů — a nemohou při všem tom bohatství a při všech těch obětích boháčů k žádné výši dostoupiti. Nám Ilyrům horním nezbývá tedy, než, chceme-li Slovany zůstati, abychom se připojili k našim bratřím na jihu, což není s nižádným tak velkým namaháním spojeno, když opravdově se díla chopíme. Jsouť nám jazykem nejbližší. Tolik přece dovolíš tvrditi, že nejsme jazykem a povahou od sebe vzdálenějšími než Hanoverák od Sasa a tento od štyrského Němce. Když nám jest možno dobře se naučiti německému neb francouzskému jazyku, proč by nebylo možno přiučiti se nejbližšímu nářečí? Ovšem, stálo by to vzdáti se ducha nesvornosti!“

Tak psal Stanko Vraz roku 1840. Poměry jihoslovanské se sice od té doby literarně i politicky valně změnily, nicméně měl by si každý vlastenec slovanského jihu tato vřelá, promyšlená slova hluboce do srdce vštípiti. Stanko viděl jedině v sjednocení dospění k dokonalosti: „Samo slogom može naše literatura ucvětati! Samo složno!“

Položení jihoslovanských spisovatelů bylo ovšem již samo sebou mocnou pobudkou k vypěstění vzájemnosti, neboť každý, i sebe nepatrnější podnik, ať výhradně literarní nebo všeobecně vlastenecký spojen byl s přemnohými obtížemi. Často žaluje Stanko ve svých dopisech na tyto neutěšené poměry a často podává v tom ohledu rovněž tak zajímavé jako důležité podrobnosti.

Roku 1840 píše příteli Prešernovi srdečný list a vřele mu líčí, kterak chorvátský spisovatel „musí se chovati.“ Vydání „národních písní“, jimž Vraz věnoval velkou část svého života, bylo spojeno s velikými obtížemi. Nejen že dosti trudno bylo sehnati rozptylený material k dílu tak pracnému, i když spis po několikaleté, mozolné práci světlo boží spatřil, „bylo na spisovateli ve vlastním zájmu osvědčiti též nadání knihkupecké.“ Bylo již způsobem, že jihoslovanští spisovatelé navzájem si sloužili šířením nově vydaných spisů. V horním Štyrsku v tom ohledu blahodárně působil dr. Kočevar a sám Vraz vynikal neobyčejnou horlivostí.

„Sám,“ píše Prešernovi, „si fas est, magnis componere parva — nesu na svých vycházkách rance slovanských kněh, kteréž u příležitosti příznivcům naší literatury ku koupi nabízím. A tak to činíme navzájem, „jedna ruka mije drugu, a obě lice“, praví chorvátské přísloví.“

I společenský život vlastenecký počal tou dobou jmenovitě v Záhřebě a v jiných větších městech utěšeně zkvétati. Z toho ruchu třeba zvláště jmenovati záhřebské „soirée“ u některých vynikajících mužů; večery u biskupa a „dni pátkové“ u bana zachovaly příjemné upomínky v paměti Stanka. Též každou středu scházel se kruh vlastenců vzájemně, přátelsky spřízněný u milovaného starešiny Janka Draškoviče, kdež se téměř výhradně o věcech vlasteneckých rozmlouvalo. Kromě toho scházeli se vlastenci i v jiných domech a v přátelském hovoru nejednu krásnou chvíli zažili, ač nebylo ničeho více než přátelských srdcí, „filindža čaja i cigari puše“. Byly to večery podobné asi literarním večerům šlechty polské ve Varšavě, kteréž tak značný vliv vykonaly na rozkvět domácí literatury polské.

Avšak veliké značení má Stanko Vraz pro nás a pro veškeré Slovanstvo jako vlastenec slovanský; zaujímáť jedno z nejpřednějších míst v dějinách slovanského bratrství. Ať Čech, ať Polák, ať Rus, nebo kterýkoliv jiný Slovan, každého stejně miloval a ctil, neznal žádného mezi bratry jedné rodiny rozdílu a ku všem se stejně cítil blízkým.

Studiím slovanským oddával se stejnou vřelostí jako studiím vlastního národa a jmenovitě při redigování časopisu „Kolo“ dal vřelost tu v plné míře na jevo. Záhy přivlastnil si znalost všech jazyků slovanských, čímž se mu usnadnily četné styky osobní v různých zemích slovanských. Jednou dobou pracoval o rozboru a překladu „Kralodvorského rukopisu“, o překladu polské veselohry „Pierwsza lepsza“ hr. Fredry a několika drobnějších statí ruských.

Jako horlivý šířitel myšlenky slovanské musel ovšem mnohé trpkosti snášeti a zejmena před Maďary musel opatrně skrývati svou činnost a slovanské spojení, aby neuvrhnul na sebe nebezpečné podezření „panslavistických záměrů“. Jak obtížné bylo tehdáž spojení byť jen literarní, svědčí způsob, jakým se ruské knihy chorvátským učencům dopravovaly.

Bodjanskij a jiní slavisté z Petrohradu neb z Moskvy zasýlali knihy určené pro Stanka obyčejně do Prahy Šafaříkovi, Hankovi neb Erbenovi, tito posýlali je do Štýrska známému národovci dru Kočevarovi, jenž je potom bezpečnou cestou dopravoval do Záhřeba, aby nepodlehly maďarské konfiskaci.

Mimo vlast svou měl Vraz nejvíce přátel v Čechách; byl to v přední řadě Šafařík, jehož nazval „božským synem Slávy“, dále Erben, Čelakovský, Zap a jiní. Těch a jiných Čechů pomoci literarní a rady jmenovitě při vydávání „Kola“ užíval. Šafařík sloužil mu povždy vzácnou radou, již Vraz vždy vděčně přijímal, Erben psal mu literarní zprávy o literatuře české a Zap jako důkladný znalec písemnictví polského o literatuře polské.

Jaký směr snažil se Vraz „Kolu“ dáti, jest patrno ze slov jeho psaných Erbenovi: „Naším vroucím přáním jest učiniti „Kolo“ listem slovanským. „Kolo“ nemá jiného

účele než tlumočiti duševní postup a literarní vzkřísení sil, pravdy a duševní emancipace."

A skutečně. „Kolo" bylo časopisem výborným, žel jen, že pro všeliké různice nemělo dlouhého trvání; první a druhý svazek měl po šesti stech předplatitelů, na třetí svazek sehnalo se nuzně dvě stě.

Avšak při všech podobných trpkostech nevzdával se naděje lepší budoucnosti a nadšeně, pln důvěry, jiným k práci odvahy dávaje, volal: „Nu bitće vrěmenom sve bolje (lépe) s jedne i druge strane! Samo složno!"

Neocenitelné zásluhy Šafaříkovy o literaturu jihoslovanskou, jakož i nehynoucí jeho činnost na poli literatury české synovskou téměř úctou ctil Vraz, a není pochybnosti, že jmenovitě Šafařík působil mocně na vřelou onu lásku, kterouž básník chorvátský způsobem tak něžným k národu českému a k předním jeho mužům až do posledního svého okamžiku na jevo dával.

Stanko neměl dosti slov, jimiž by své potěšení vyjádřil, když ho došla zpráva, že milený Šafařík hodlá se (roku 1844) k zotavení do některých jihoslovanských lázní odebrati. Ujišťoval Erbena, že mu bude mezi nimi ve všem dobře, a snažně jej prosil, aby „božského syna Slávy" k této cestě přiměl. „My již budeme hleděti, aby každý den někdo z nás u něho byl. Každý rok k nám přichází nějaký Slovan, ať Rus, ať Polák aneb Slovák, jen od vás Čechů ani živé duše."

Nemenší poměrně lásku choval i k ostatním spisovatelům a hlavně plody Čelakovského s velikým zamilováním čítával. Čelakovského „Růži stolistou" přečetl za jednu noc a téhož „Ohlas písní ruských" tak pilně probíral, že jediný exemplář, jejž měl, „od samog čitanja i pouzaimljenija razdrapan byl."

Vraz navštívil Prahu dvakráte; poprvé roku 1845, aby k tisku připravil své „Gusle i Tambure", a podruhé, aby se zúčastnil roku 1848 památného slovanského sjezdu. Při těchto dvou návštěvách naskytlo se mu dosti příležitosti dokonale se seznámiti s českou literaturou, českým jazykem a našimi společenskými poměry.

Přijat byl všady způsobem nejsrdečnějším a vzpomínky na pobyt v Praze zachovaly v srdci jeho památky nejpříjemnější. „Kdyby nebylo Záhřeba, věčně bych si přál žíti v zlaté Praze! U zlatnom Pragu!" A když loučil se s tím staroslavným, památným městem, tesklivým srdcem ujišťoval své známé, „že duše jeho vždy bude toužiti po Praze, jako touží duše pobožného člověka po Římu neb Jerusalemu". A skutečně bylo tomu tak.

Z českých spisovatelů, s nimiž se po čas svého pobytu v Praze seznámil, jmenujeme zejmena Palackého, Havlíčka, Riegra, Erbena, Zapa, Nebeského, dra Čejku, Štorcha, Štrobacha a j.; krom toho vyhledával výhradně českou společnost, tak že záhy nabyl důkladných vědomostí nejen o české literatuře, ale i o našem společenském životě. Jaký dojem česká společnost a její „slovanskost" na Stanka učinila, nejlépe sám dosvědčil v přátelském dopise: „Na cestách mně bylo všady dobře, ale n e j l é p e v Č e c h á c h. Čechové jsou pravými Slovany a zejmena nás Ilyry milují."

Nejmocnější dojem z tehdejší literarní společnosti české učinil na chorvátského básníka — Karel Havlíček. Psal roku 1845 Erbenovi: „Ale nejznamenitější originál vaší literatury jest Havel Borovský (Havlíček). Jím se může literatura vaše velmi obohatiti. Jeho péro velice poslouží vaší věci, a č k o l i v s á m s i a s i m n o h o p ř á t e l n e u z í s k á, n e b o ť j e s t d u c h a p l n ý s a t i r i k."

Nadšeně též psal o Němcové: „Bistra glava i plamenito srdce!" —

Minula značná řada let. Stankovo vřelé srdce přestalo pro drahé Chorvátsko a pro veškeren svět slovanský 24. května r. 1851 bušiti, přestalo zníti slovo živé, ale vše, co zůstavil duch jeho, bude na věčné časy v onom lidu, jejž tak miloval, žíti a blahodárně působiti.

Nezaniknul odchodem jeho libý verš, nezanikne jeho slovo lásky k vlasti, nezanikne bohdá i hluboce pojatá rada jeho: „S l o ž n o, s l o ž n o, d a b u d e j e d n o s t a d o, a d o b a r p a s t i r n e ć e i z o s t a t i!"

Od srpna do listopadu.

Novella *Camilla Boita.*

(Pokračování.)

Od onoho jitra, kde jsem psal poslední stránku těchto svých vzpomínek, uplynul měsíc. Zatím jsem poznal krásnou onu neznámou, a naučil jsem se vážiti si lidí hovorných, kteří mohou sice býti více obtížní, leč dojista též více užiteční než lidé málomluvní. Můj dobrý hostinský hovořil často s jedním ze sluhů oné dámy a vyprávěl mi pak, aniž jsem se tázati musil, že jest ona ženou velmi bohatého obchodníka, ani starého, ani mladého, člověka to dobrého a docela oddaného svému zaměstnání, a že onen manžel před dvěma měsíci přivedl paní svou sem k jezeru a pak odejel do Anglie, kde má rozsáhlý obchod a kde zůstane prý až do zimy; konečně že paní, rozená markýzka, nemá sobě rovné mezi všemi ženami ve své ctnosti a veselosti. Co se tohoto pak týče, nespokojil se hostinský s pouhým vyprávěním; ale proplétal je svými výklady, že prý za ten krátký čas, co markýza v okolí Pallanzy bydlí, zjednala si u některých lásku, u jiných nenávisť, takže tito jí spílají co ctižádostivé a frivolní klepně, oni pak vynášejí ji za anděla čistoty a lásky. Tolik jest pravda, doložil hostinský, že vídáme signoru procházeti se i pozdě večer se synem jednoho z nich, jakýmsi milánským floutkem, neb s vnukem druhého, bezhlavým větroplachem, a že se chová i k nejstarším dámám zdejším chladně a hrdě a mínění lidí nedbá docela; ale naproti tomu je též pravda, že mimo četná dobrodiní a soukromé almužny, právě zakládá dětský asyl, a jako zázračně dobývá

peníze z kapes jiných, přispívá velice též ze svého vlastního.

Byl jsem v rozpacích, jak bych se jí slušně představil, neboť rozhodl jsem se, že ji musím ještě spatřiti, a čekati na ni na cestě zdálo se mi dětinským. Konečně jsem se rozhodl, že vložím do malého balíčku značnou částku peněz, přiložím k tomu svou visitku, kde udám, nač to posýlám, a zašlu to oné roztomilé paní. Tak jsem učinil. Odpověděla mi dvěma řádky: přijala a děkovala mi jmenem svých maličkých a přála si, kdyby mně, jednomu z nejštědřejších dobrodinců nastávajícího asylu, ukázati mohla, co již hotovo bylo, a poraditi se se mnou o tom, co ještě zbývalo: naleznu prý ji zítra doma a sice až do pěti hodin.

Druhého dne, o druhé hodině s poledne, zvonil jsem u mříže villy. Sluha uvedl mne do síně a pravil, že mne prosí paní markýza, abych chvílku počkal.

Okna byla ozdobena dlouhými zelenými záclonami a dveře bohatými portierami; v pokoji bylo matné, jakoby tajemné pološero. Na stěnách visela na šňůrách s velikými třapci zrcadla, olejové malby, akvarely, rytiny v krásných zlatých rámech a na konsolách stály alabastrové a mramorové sošky. Na stolech a skříních byly knihy, alba, portraity, akvaria, vásy s květinami a na sta drobností sestavených s pečlivostí ale beze vší symmetrie; bylo patrno, že zde vládla ruka paní, jež měla vkus sice delikatní, ale nestálý. Před jednou pohovkou, na jejíž červené půdě bylo bohaté vyšívání, stál ve výklenku balkonu stolek krásně vykládaný a na něm mezi mnohými knihami skvostně v kůži vázanými ležel jeden svazek nevázaný a otevřený. Znaménko, položené příčně přes listy, drželo knihu otevřenou, v níž, když jsem nahledl, četl jsem onen list Götheho, jejž jsem při své první, a zároveň jediné rozmluvě s krásnou paní onou citoval.

Zatím co jsem se tím těšil, ona vešla a když mne spatřila, byla překvapena. — Neočekávala jsem, že setkám se s filosofem z kaple! Odpusťte, ale dle vážného skutku a slavného jmena vašeho představovala jsem si stříbrovlasého, ctihodného starce. Kdybych to byla věděla . . .

— Nebyla byste mne tak laskavě k sobě pozvala!

— Snad ne. Leč těší mne, že vidím, jak odporují vaše dobré činy zlým slovům vašim. Hle, podávám vám ruku a děkuju vám ještě jednou a ráda odpouštím vám onen klam, kterým, ani nevěda, obestřel jste ubohou moji fantasii. Ovšem: láska činí všecky stejným způsobem vznešenými!

— Nikoliv, paní markýzo, nechci nezaslouženě zdobiti se oněmi vzácnými šedinami, jež jste si u mne představovala. Jest jeden hřích, který zdá se mi nejbídnějším mezi všemi vinami, mezi všemi hanebnostmi: a to je lež. Chtěl jsem vám naposledy vysloviti obdiv a úctu svou, kterou jsem pocítil, jak jsem vás poprvé spatřil, a kterou k vám vždycky chovati budu; a proto cítím potřebu vyznati, že asyl byl jen záminkou —

Markýza chvíli mlčela a pak pravila: — Přemýšlela jsem právě, zda bych měla právo k vůli svým obavám učiniti ujmu svým maličkým. Rozhodla jsem se, že učiním, jak byste učinil vy: přijímám výsledek a nestarám se o úmysl. — Tato slova pronesená upřímně a vesele, mne velmi dojala; onen ton, jakým jsem jí děkoval, mne prozradil. Markýza se zarděla. Nabídla mi sedadlo. Mluvili jsme o krásném počasí a nádherné krajině. Markýza odhrnuvši záclony otevřela jalousie a ukázala mi jezero. Uprostřed překážel nám Monterone a ostatní vrchy v rozhledu; ale poněkud na levo těkalo oko mezi oběma stráněmi daleko až k Ispře a utkvělo s potěšením na hlubokém a jasném obzoru. Chvíli jsme se dívali, pak spustila opět markýza jalousie a pravila: — Kdybych bydlela v krajině pusté, nezavírala bych je nikdy. Poněvadž však těšíme se kráse jen tak dlouho, dokud jí nezvykneme, nedopřeju si vyhlídky té nikdy, leč ve chvíli, když po ní toužím nejvřeleji: a tu oddám se pak rozkoši té docela a tak jest mi krása ta vždy novou.

— A já činím naopak. Otevru dveře i okna dokořán, a objímám krásu i štěstí, když jsou přede mnou.

— Tak se jí brzy dojista nabažíte. Kdo jest přesycen, nalezá vždy méně příležitosti k lásce a obdivu a vše — není-li pravda? — jeví se mu asi bezbarvým, jednotvárným, pošetilým. Řídí-li se však požitek rozumem, tu zůstane vše stále čerstvým, svěžím a to právě oněma dvěma mohutnostmi: totiž citem a fantasií; — v něž, pravil jste, že jedině věříte.

Takovým spůsobem vedl se tento zajímavý a živý boj dále: já dokazoval, že největší věci v životě občanském, v umění, ba i ve vědách vykonány byly jedině velikou silou citu a fantasie; ona zastávala právě protivu. Uvedl jsem za příklad Krista. Pravil jsem, že i u samých mathematiků zrodila se podstatná idea nejvyšších jejich problemů jedině ve volném letu ducha jejich, takřka bez vědomí jejich, pouhým vnuknutím; ukázal jsem, že u filosofů antických i moderních pouze ty véci jsou úrodnými a platnými, které se vyprýštily z duchaplné fantasie jejich; tvrdil jsem, že dívá se filosof neb mathematik právě tak jakýmsi okem na předměty svého badání, jako lékař neb malíř, a že tajemná ona divinace není vlastně leč instinktem; připojil jsem, že schopnost vyvoditi jednu ideu z druhé, seřaditi, objasniti a v skupiny sestaviti myšlenky, jest ovšem v hlavě nutná, ale přec podřízená: a že ti, kdo chtějí učiniti ji ředitelkou lidské duše a tvůrkyní velikých činů, překrucují pravdu, právě jako ten, kdo hledal by příčinu pohybu na stroji v zubech koleček neb v řemenech.

— Vy, končil jsem, vy, paní markýzo, tedy míníte, že jedině rozum vámi vládne; míníte, že činíte dobrodiní, že zakládáte ku př. asyl svůj proto, že mozek váš vás poučuje, že se tak státi má? To se mýlíte. Zdá se mi, že znám vás nyní s dostatek, abych vám říci mohl, že cítíte stále přirozenou a nutnou potřebu činnosti, kde by zvláště fantasie vaše činnou byla. Vaše lidumilné činy, vše ty nepříjemnosti a všecko namahání, jež s tím souvisí, jsou s to aspoň z větší části ukojiti potřebu činnosti, tak jak ji nyní cítíte; ale od toho dne, kdy pouze to, co nazýváte rozumem, bude vám panovati, bude se jeviti potřeba ona ve formě docela různé od té, která nyní nezměnitelnou vám býti se zdá.

*

— Dosti, dosti — přerušila mne markýza. — Nezdá se vám, že bych měla jaksi právo býti poněkud uraženou nad řečí vaší?

— A proč? Chcete býti snad nemožnou výjimkou v tom, co jest nezvratným zákonem srdce lidského? Dobré i zlé, pravda i blud nejsou leč osobní mínění, závisící jednak na schopnostech, s jakými jsme se narodili, jednak na obyčejích a událostech, za jakých jsme byli vychováni a v nichž žijeme: zkrátka závisící na pouhé náhodě. —

Markýza pohrávala si roztomile se svými náušnicemi; pak pravila: — Zůstaňme každý při svém! — a otevřela skříňku ze slonové kosti a vyňala z ní nedokončené ještě účty, aby mi ukázala hmotný stav svého asylu; pak vypravějíc mi o svých úmyslech a nadějích mluvila s nadšením o dětech, jež třikrát týdně navštěvovala a jež ji velmi milovaly. Potom přešla na městečko a z městečka na obyvatele jeho; leč byly již čtyry hodiny, a já se poroučel. Markýza podala mi ruku a pravila: Poněvadž se v ničem neshodujeme, navštivte mne opět. —

Po čtyřiceti hodinách stál jsem opět u villy. Octnul jsem se tam nevěda ani jak, nechtěl jsem tomu, ba přál jsem si spíše a to upřímně býti od ní co možná nejdále. Rozvažuje o slušnosti, s jakou chovati se máme k dámě, zapřisáhl jsem se, že mezi první a druhou návštěvou uplyne jistě pět dní, aneb aspoň čtyři: méně nežli čtyři, kdyby svět se bořil, ne. Pak si to ovšem dovolím a to s tou podmínkou, že, aby si toho každý nevšiml, budu se časem procházeti v okolí Suny, třeba na svahu hory Rosso; zatím však znepokojován nadějí setkati se náhodou s markýzou i bázní zároveň, abych nebyl pak v rozpacích, bloudil jsem od rána až do večera pln protivné nesmělosti a nejdivější omrzelosti.

Konečně po mnohém namahání ubohého mozku svého nalezl jsem velmi dobrou záminku k druhé návštěvě: vzpomněl jsem si totiž, že vyslovila markýza v hovoru přání čísti jakousi knihu; platné záminky k návštěvám budoucím dala mi ona sama a to vášnivou svojí dobročinností.

Psávala mi zdvořilé listy; písmo bylo pěkné ač co do smyslu trochu zmatené; byla to zdvořilost prostá vší fráse, svědčící o pouhém soucitu k ubohým beze vší přetvářky a pedanterie. Někdy ke mně poslala nějakého nábožného muže hledajícího službu; jindy vdovu nemající ani kurky chleba pro svých deset dětí; jindy zase nějakého plavce, který zachránil tolik a tolik tonoucích. Na takové dopisy přinášel jsem obyčejně ústní odpověď a tak čestných příležitostí k návštěvám vždy přibývalo. Konečně staly se ony zvykem, jemuž se vše snadným býti zdá: a teď nechají mne již sluhové vcházeti do komnat beze všeho ohlášení, a baronessa T . . . mne vítá s úsměvem, což jest dojista pravý div.

V prvních dnech aspoň dívala se na mne baronessa T . . ., společnice markýzina, velmi nevrle. Je dlouhá, suchá, neohebná povahou i tělem Co se tváře týče, má ústa přímá a dosti velká, oči dosti malé; v profilu má nos konkavní a čelo konvexní. A z jejích bledě zelenavých vlasů lze snadno uhodnouti, že se blíží šedesátce. Kreslí dosti dobře krajiny, hraje správně na piano: byla to ona, co hrála toho dne, když jsem se octl u Pallanzy a, prvé než bouře vypukla, stál na ulici a naslouchal. Zná se v literatuře, historii, astronomii, medicině, ve všem důkladně a všestranně, jenom ne ve vlašské výslovnosti. Jest dcerou státního rady saského; v mladých letech chodívala ke dvoru, pak byla dvorní dámou kněžny a přítelkyní její. Otec zemřel ozdoben vším důstojenstvím; manžel zemřel promrhav celé jmění; ona pak zbyla sama a chudá. Odešla do Italie s jakousi německou rodinou; poznala markýzu a nyní žije při ní s láskou opravdu mateřskou. Ve změnách osudu se dvorní dáma nijak sama nezměnila: v jejích řečích, činech vážných, chladných, odměřených značí se odlesk dvorních ceremonií, ale pod touto slavnostní a ledovou skořápkou jaká přirozená dobrota, trpělivost a živost se tají! Píše, čte, hraje, kreslí celý den; večer plete. Mluví málo, nesměje se téměř nikdy. Nedávno ukázala mi svůj krásný řád s brillanty, znamení to svého úřadu, a pravila jako starý general na odpočinku když ukazuje svůj kord: — Raději bych umřela hlady, nežli bych jej prodala. — Ta dobrá Němkyně, která si mne oblíbila, nenávidí všecky obyčejné hosty markýziny a nesnaží se ani toho zakryti. Opravdu nemohu ani já sám jí prominouti zvláště ony dva mladíky, o nichž mi můj hostinský vypravěl, a jakéhosi proklatého tabákem páchnoucího advokáta, kterýž právě bývá rytířem oné dámy na jejích vycházkách a vždycky oddaným šaškem. Plný úklon, hovoru, někdy dost obtížného: on jediný se ani o nechuť baronessy ani o mne nestará. Ti ostatní, méně tvrdošijní, přicházejí již zřídka, takže se stává villa znenáhla velmi tichou a pokojnou. Zatím však též markýza změnila poněkud svou obyčejnou povahu; časem vzdychá, méně se směje, méně mluví; méně se stará o svůj asyl, věnuje méně času svým dobročinným skutkům a zapomíná spouštěti jalousie v oknech. Když vejdu do sálu, sedá nedbale na své červené pohovce, aneb stává u okna a dívá se upřeně na jezero. Dlouho mluví a dlouho opět mlčí; já přecházím s místa na místo, převracím listy kněh, prohlížím alba, dívám se na obrazy po stěnách, aneb pozoruju čilé pohyby zlatých rybek v krystalné váse.

Je tomu osm dní, co dal jsem markýze ke čtení rukopis jedné svojí malé básně, trochu patetické, trochu satyrické, prose ji, aby mi řekla o ní svůj upřímný úsudek. Druhého dne mi signora vyprávěla, že se dala do čtení když si lehala a oblekala župan; a tak s vlasy již rozpuštěnými že čtla dále a nemohla rukopis odložiti až při posledním verši, po celé hodině: a komorná zatím ubohá čekala. O jak sladce plyne se rtů krásné paní taková chvála! Jak příjemně lahodí naší ješitnosti; jak rozohňuje ji, zušlechťuje a očisťuje až promění ji v užitečnou ctižádost!

Nevím proč markýza, která se každému vždy přímo do očí dívá, pohlíží od toho dne často k zemi, a když pozvedne zřídka očí svých ke mně, plane v nich něco nového, nevýslovného. Při každém pohledu zabuší mi srdce. (Dokončení.)

~~~~~~
~~~~~~

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Koně uháněli sice dosti rychle, ale moje netrpělivost byla příliš velká, abych byl mohl býti uspokojen úprkem, tím méně pak obyčejným poklusem. Čím více jsme se vzdalovali od Brna, tím více rostla moje netrpělivost, tím více zmáhal se i můj nepokoj. Každou chvíli pobízel jsem kočího k větší rychlosti; kočí sice uposlechl a švihnul do koní a tito skutečně také ujížděli vždy rychleji; leč vše to mi nedostačovalo. Posléze ujížděli jsme už takměř cvalem; z upěněných a frkajících koní se kouřilo.

Poznával jsem krajinu v pravo a v levo silnice, po které jsme jeli, jako bych byl po ní teprv před týdnem nebo na nejvýš před měsícem naposledy jel, a domníval jsem se, že bych byl tentokráte nezbloudil, ani kdybych se byl z Brna na cestu pěšky a bez průvodčího vydal.

Tak ujížděli jsme již asi hodinu, když se mi z nenadání zdálo, že okolí po pravé straně silnice jest jaksi cizí. Vzpřímiv se v povoze rozhledl jsem se pozorněji po krajině. Chladné prosincové slunce právě zapadalo a v žhavě rubínových paprscích jeho lesklo se vše jako v krvi, tak že i nejznámější krajina musila by se zdáti v neobyčejném tomto osvětlení poněkud cizí.

Zrak můj bloudil chvíli po pravé i po levé straně silnice, načež se upřel na zad, odkud jsme jeli. Zdálo se mi, že vidím v dáli nějaký povoz. Zbystřím zrak a pozoruju v záhybu silnice, že je to lehký nějaký kočárek, jehož koně takměř v zběsilém úprku uhánějí po téže silnici za námi. Úprk ten mi byl nápadný; leč za několik okamžiků vyjel kočár ze záhybu silnice a byl pak v rovné čaře s mým povozem, tak že jsem po nějaký čas nemohl ani rozeznati, zdali stojí či jede. Asi po třech minutách zase zahnul v záhyb; pozoroval jsem tentýž úprk. Byl od nás sice ještě dosti daleko, ale za takové jízdy musil nás ve čtvrt hodině dohoniti.

Nemýlil jsem se. Usednuv v povoze nečekal jsem ani celé čtvrt hodiny. Zaslechl jsem za námi pronikavě třaskavé drkotání, jakým se liší úprk lehkého kočáru od jízdy těžšího povozu, jehož lomoz obyčejně přehluší, a po několika vteřinách mihnul se podle nás jako šipka lehký elegantní kočárek, v němž seděla černě oděná nějaká dáma. Hned na to viděl jsem kočárek před námi, kterak vždy víc a více od našeho povozu se vzdaluje.

„Tak rychle byste měl jeti!“ oslovil jsem svého kočího dívaje se závistivě za kočárkem letmo uhánějícím.

„A také bych tak jel, kdybych měl takové koně,“ zní odpověď.

„Víte, čí jsou?“

„Vím — ale nemohu vzpomenout na jmeno pánovo,“ odpovídá kočí.

„Znáte snad tu dámu?“

„Znám; přijíždí často do Brna.“

„A kdo je?“

„Nevím; ale povídají, že je to jakási — nu, taková divná ženština . . .“

„Jak to míníte?“

„Nu — já nevím . . . Ale pán — eh! jen kdybych vzpomněl na jmeno . . . přivezl prý si ji asi před rokem odkudsi ještě za živobytí své nebožky paní a od toho času . . .“

„Tedy nějaká maitressa,“ pomyslil jsem si a schouliv se do kouta povozu odmlčel jsem se.

Asi po čtyrech nebo pěti minutách můj kočí náhle se prudce na polo ke mně obrátil řka:

„Už jsem si vzpomněl! . . .“

„Nač?“ tážu se.

„Nu — jak se jmenuje . . .“

„Nuže tedy, jak?“

„Je to ten pán co zde má tu velkou továrnu . . .“

„Snad Nadasdi?!“ vyrazil jsem prudce ze sebe.

„Ano, ano, Nadasdi!“ dotvrzuje kočí.

Vztýčil jsem se prudce ve voze poznovu a zahleděl se zvědavě za kočárkem před námi. Byl už příliš daleko, abych byl mohl více rozeznati než tmavou velkou skvrnu.

„Nemohli bychom kočárek dohonit?“ optal jsem se po malé přestávce kočího.

„Není možno!“ zní odpověď.

„Zkuste to! Pobídněte koně!“

„I kdybych je do krve rozšvihal — není možno! . . .“

„Zkuste to!“ opakuju rozhodně s přízvukem tak podivným, že sám kočí uznal bez odmluvy za dobré pobídnouti koně ještě k většímu cvalu.

Jeli jsme chvíli rychleji než dřív; ale posavadní rychlou jízdou už poněkud unavení koně v brzku počali v běhu ochabovati, tak že je musil kočí skoro neustále bičem pobízeti.

Posléze obrátil se kočí napolo ke mně a připomenul tonem poněkud trpce nevrlým:

„Není možno! Marně koně týrám — kočárku nedohoníme!“

„Jen jeďte! Jeďte!“ pobízím.

„Ale jedu marně . . .“

Vzpřímiv se vyhledl jsem poznovu přes kozlík ku předu.

Jeli jsme dále.

„Nezdá se vám, že kočárek stojí?“ tážu se po chvíli kočího.

„To se jen zdá,“ zní odpověď. „Kdyby postál jen chvíli, možná že bychom jej dohonili.“

„Jen jeďte!“ opakuju usedaje, kdežto kočí poznovu švibl do koní. Jeli řičíce a frkajíce rychleji než předtím.

Po několika vteřinách kočí sám se ke mně obrací:

„Měl jste pravdu — kočár stojí!“ Přitom švihnul poznovu do koní.

Vztýčiv se vidím, že tomu skutečně tak.

„Nejspíše se něco stalo koním nebo na kočáru,“ připomíná kočí. „Dáma vystoupila.“

„Jeďte tedy rychleji — ať je dohoníme!“ pobízím.

Kočí uposlechl. Švihnuv několikráte po sobě do koní popustil jim úplně uzdu a tito, ačkoli již nemálo unaveni, ujížděli nyní úprkem dále. V několika minutách byli jsme kočárku tak blízko, že jsem mohl rozeznati osoby a ve dvou nebo třech minutách jsme kočárek dohonili. Jedna náprava u zadních kol byla zlomena a náruční kůň ležel na zemi.

Můj kočí zastavil bez vybídnutí a seskočil s kozlíku, aby cizímu kočímu pomohl koně zvednouti. Já taktéž vystoupil z vozu; ale mne nezajímala tak nehoda, jako Nadasdiho domnělá maitressa.

Stála klidně podle kočárku, upírajíc zrak svůj na koně na zemi ležícího. Byla to elegantně oděná, na nejvýš dvacetiletá dáma aristokratického vzezření. Byla štíhlá a vysoké postavy; tvář její, pokud jsem mohl za panujícího již soumraku rozeznati, měla výraz poněkud chladný, ba pyšný. Byla pleti nápadně jemné a bledé, kdežto vlas měla černý a lesklý jako havraní peruť.

Několik okamžiků jsem ji mlčky pozoroval. Stála poněkud ku předu nachýlena. Mého povozu a mne vůbec ani si nevšímla. Z pouhé zdvořilosti učinil jsem několik kroků blíže k ní. Teprv nyní pozvedla zrak svůj ke mně.

Ohnivé a výrazné černé oko její utkvělo na mně skoro bodavě; ale k nemalému podivení mému přeletl bledou a vážnou tvář sličné ženštiny té lehký ruměnec buď rozpaků nebo překvapení.

„Račte prominout," pravím vlídně, „stihla vás nějaká nehoda . . ."

Neznámá upírajíc na mne stále svůj ohnivý zrak zdála se býti skutečně v rozpacích, neboť místo smělého pohledu a takové též odpovědi, jaké jsem od ženštiny jejího druhu očekával, spočinul na mně pohled bádavý sice, ale nesmělý, ba ostýchavý. Neodpověděla. Dle všeho bylo patrno, že snaží se rozpaky své ukryti.

Podivné toto její chování mne překvapilo a zároveň mne napadlo, že snad přece není tím, zač ji byl můj kočí patrně dle pouhé pověsti prohlásil. Počala mne zajímati. Několik okamžiků jsem mlčel i já, načež dáma zpamatovavši se poněkud pravila:

„Promiňte, pane — ulekla jsem se . . ."

Hlas její zněl měkce a sympaticky.

„Mohu vám snad něčím posloužiti?" ptám se dále.

„Děkuju," zní odpověď rovněž tak sympatickým hlasem pronešená. „Zdá se, že si kůň jen nohu vyvrtnul . . ."

Po těchto slovech vztýčil se její kočí, jenž byl až dosud k padlému koni nahnut, a připomenul:

„Zle je, milostivá slečno! Kůň má nohu zlomenou."

„Co tedy počít?" táže se neznámá klidně.

Kočí pokrčiv ramenoma mlčel.

„Zůstaňte tedy zde u koní a kočáru," dí na to ženština; „půjdu pěšky a pošlu vám sem někoho, aby vám pomohl dopraviti koně i povoz do zámku."

Slova ta pronešena byla s neobyčejným klidem a takovou též rozhodností.

„Račte míti daleko odtud?" optal jsem se.

„Asi hodinu," zní odpověď.

„Nemohl bych vám nabídnouti svůj vlastní povoz?" ptám se dále.

„S ochotou bych vašeho nabídnutí přijala; ale možná, že máte na spěch," dí dáma.

V okamžiku tom mne sice napadlo, že na smrt chorý přítel čeká snad netrpělivě mého příchodu, ale přece jsem — aniž bych si býval vědom pravé příčiny — zalhal, že na spěch nemám.

„V tom případu vaše nabídnutí přijímám," odpovídá ženština rozhodně.

Vyzval jsem tudíž svého kočího, aby jel dále. Dáma vsedla do mého povozu, kočí vyskočil na kozlík a otázav se, kterým směrem má se dáti u první křižovatky, chtěl již švihnouti do koní.

„Zadržte!" zvolala dáma na kočího a nahnuvši se z povozu ke mně a podávajíc mi ruku připomenula: „Děkuju vám za vaši laskavou ochotu; ale — vždyť pak jedete týmže směrem jako já . . . Nemohla bych zvědět cíl vaší cesty?"

Udal jsem osadu, do které jsem jel.

„Ah — do osady té můžete jeti se mnou . . . Od nás jste tam za půl hodiny. Libo-li vám tedy . . ."

Slova ta pronešena byla tak vlídně a vábně, že nebylo lze odporovati. Za několik okamžiků seděl jsem podle neznámé v povoze; kočí švihnul do koní, a povoz ujížděl po silnici dále.

Musím se přiznati, že mi bylo po boku neznámé dámy z počátku poněkud nevolno. Mlčeli jsme po několik minut; ale po té rozpředl se mezi námi hovor o věcech všedních a obyčejných sice, ale přece zajímavý. Seznal jsem v neznámé dámu vzdělanou, chování její nevyznačovalo se sice žádnou noblessou, za to však příjemnou, ba skoro přítulnou přívětivostí, pro kterouž jsem v brzku úplně zapomněl, s kým vlastně jedu.

Netázajíc se ani odkud a kdo jsem počala mi vypravovati o Praze. Z vypravování jejího domníval jsem se poznávati, že jí nejsem neznámý, a vysvětlil jsem si vše tím, že nejspíše meškala nějaký čas v Praze a tam mne seznala.

Nechtěje se přímo ptáti nechal jsem ji vypravovati.

Podivení moje však rostlo, když počala mluviti zcela důvěrně o svém poměru k Nadasdimu. Seznámila se s ním v Praze, kam byl asi před rokem návštěvou přijel. Mluvila o něm však s takovou vroucností, s jakou mluvívá vřele, ba vášnivě milující žena o muži nejmilejším.

Avšak právě tato její důvěrnost ke mně v záležitosti tak delikatní zbudila ve mně podezření, že vše to není přece snad ničím více než pouhé koketství, jakým snažívají se ženštiny tohoto druhu zakryti nedostatek opravdového citu.

Mezi touto rozmluvou bylo se poněkud setmělo. Po více než půl hodině zabočil povoz na první křižovatku s erární silnice na vozovou cestu okresní a ujížděl z počátku podle polí, pak podle malého háje a vjel pak do hustého lesíka, kde nebylo viděti než po obou stranách cesty vysoké zádumčivé jedle a sosny. Asi po pěti minutách povoz z lesíka toho vyjel. Octli jsme se na malé vysočině, s kteréž byl volný pohled do okolí. Ačkoli byl už soumrak, rozeznal jsem přece, že jest to krajina vskutku čarokrásná. Před námi rozkládala se široká a dlouhá kotlina, obklopená nevysokými a skoro vesměs malými, lesíky porostlými vršinami. Tu a tam bělela se nějaká budova, v pozadí pak větší nějaká

osada, kdežto uprostřed kotliny rozkládal se rozsáhlý park, z něhož vyčnívaly obrysy zámku, v jehož oknech kmitala již večerním šerem četná světla.

Byli jsme patrně blízko cíle cesty.

Při pohledu na utěšenou krajinu litoval jsem, že nevyjeli jsme aspoň o hodinu dříve, abych byl mohl Nadasdiho rozkošný útulek spatřiti ještě za denního světla nebo v záři zapadajícího slunce, kdy byl asi pohled s vysočiny do krajiny vskutku čarokrásný.

Cesta s vysočiny do širokého údolí byla křivolaká a vinula se hadovitě a s pranepatrným spádem uprostřed nizoučkých smrčin a borovic, tak že byl i s cesty té pohled do okolí tak dlouho úplně volným, až octli jsme se v nížině na rovině u vjezdu do parku.

Další cesta vedla po široké, žlutým drobným pískem posypané cestě skrze hustý a rozsáhlý park, jehož stověké buky a lípy po obou stranách cesty tvořily nad touto hustý listový baldachýn, kterýmž i paprsky poledního slunce jen mdle prokmitaly na cestu.

Cesta byla úplně rovná a po obou stranách hořely v jisté vzdálenosti od sebe velké lucerny na kovových kandelábrech. Perspektiva až k zámku, jenž byl od hlavního vjezdu asi půldruhého tisíce stop vzdálen, dodávala budově té, jejíž hlavní schodiště a některá poboční sloupoví bylo možno již od vjezdu zcela zřetelně rozeznati, poněvadž bylo bezprostřední okolí zámku přiměřeným způsobem osvětleno, působila na mne, jako bych se byl octnul v nějaké báječné krajině.

Po celou jízdu s vysočiny až do parku a parkem samým neznámá nepromluvila. Byl jsem tomu povděčen, neboť v tu chvíli zaujímal park a zámek veškerou moji pozornost. Koně klusali již jen volně a jaksi umdleně a za nedlouho zastavili před samým zámkem.

Pohled na zámek byl překvapující. Všeho, co může nejbujnější fantasie moderního stavitele vkusného a krásného sploditi, bylo zde použito k okrase a přece byla jednoduchost zásadou kardinalní, kterouž se byl stavitel řídil. Náklad na tuto budovu, kteráž byla se všech stran asi dvěma sty světel tak intensivně osvětlena, že bylo možno každou podrobnost rozeznati, jako za jasného dne, byl asi ohromný.

Sotva se byl povoz zastavil, vyskočila neznámá jako gazella z povozu, kdežto já zůstav seděti optal jsem se, kterým směrem má se nyní povoz můj dáti.

Neznámá však odvětila:

„A u nás se nezdržíte ani okamžik?“

„Není možno — kvapím,“ odpovídám.

„A nezdržíte se, ani když vás za to poprosím — ani na hodinku?“ opáčila a sepjavši ruce upřela na mne prosebně ohnivý svůj zrak.

V okamžiku tom byla tvář její tak osvětlena, že rozeznal jsem každý tah — zdáloť se mi, že jsem tvář tu už někdy viděl.

Chvíli jsem mlčel, načež neznámá podotkla:

„Tedy aspoň na půl — nebo na čtvrt hodinky . . . Prosím snažně — možná, že se dočkáte přítele Nadasdiho.“

„Jak? Vy víte, že je Nadasdi mým přítelem?“ vyrazil jsem ze sebe.

„Pravda, že vím, a promiňte jen, že jsem vám to nesdělila dříve.“

Poohlednuv se spatřil jsem, že stojí opodál za námi několik sloužících, čekajících patrně na rozkazy neznámé, což mne přimělo, že jsem další hovor v jich přítomnosti dále nerozpřádal, nýbrž vyskočil z povozu. Hlavní příčinou arci byla jednak svůdná vlídnost zvoucí mne ženštiny, jednak pak také okolnost, že budu se snad moci s Nadasdim, dříve ještě než spatřím Smidarského, dohodnouti o zvláštním poměru, jaký mezi nimi nyní panoval.

Připomenuv, že jsem ochoten zdržeti se asi půl hodinky, následoval jsem neznámou, která byla sloužícím prostě pokynula, že si ničeho nepřeje, po hlavních schodech do zámku. Prošli jsme vkusně upraveným portikem a skvěle osvětlenými předsíněmi a octli jsme se asi po dvou minutách v prostranném saloně, jehož úprava a nábytek převyšovaly bohatostí a vkusem vše, co jsem byl toho druhu až dosud na vlastní oči spatřil. Byl to salon přímo knížecí nádhery, jakou možno snad spatřiti jen v palácích nejbohatších velmožů, kteří si libujou v nádheře vkusu orientalského.

Avšak právě tato nádhera zbudila v mé duši zvláštní pocit trpkosti. Připomenul jsem si přítele Smidarského, jenž v bídné vesnické krčmě snad v nedostatku a zoufalosti očekává smrt, kdežto druhý přítel, jenž mu byl za větší část svého bohatství v přední řadě zavázán, těší se své knížecí nádheře, aniž by příteli podal pomocné ruky nebo jej aspoň potěšil.

Leč trpkost ta trvala jen několik okamžiků, neboť neznámá, sotva že jsme sestoupili, nepopřála mi času k reflexím tohoto druhu. Zazvonila a optavši se vstoupivší komorné cosi šeptmo obrátila se ihned ke mně a podotkla:

„Nadasdi se posud nevrátil; libo-li vám sečkati půl hodinky, možná že se ho přece dočkáte.“

Po té spustila se lehce na měkkou pohovku a vybídla mne, bych si usedl vedle ní.

Uposlechl jsem, a první moje slovo bylo otázkou: jak se neznámá dozvěděla, že jest Nadasdi mým přítelem.

„Vím to již od nejútlejšího mládí,“ odpovídá neznámá. „Od té doby znala jsem vás i Nadasdiho aspoň dle jména a vás samého poznala jsem osobně v Praze asi před sedmi lety . . .“

„Toť vskutku zvláštní náhoda,“ připomínám nechtěje se ptáti, kde mne byla seznala.

„Jsem dítě, které nepoznalo rodičů,“ pokračovala neznámá. „Byla jsem vychována cizími, chudými lidmi a často, přečasto trpívala jsem hlad. Přes to vše mohla jsem býti šťastnou; ale divoká dobrodružná moje povaha vypudila mne již v době, dokud jsem byla ještě malým děvčetem, do světa. Opustila jsem rodinný kruh pěstouna svého, kterýž mne takřka zbožňoval, a v bídě potulovala jsem se světem . . . Leč k čemu vám to vypravuju? Nepochopíte, nemůžete pochopiti příčiny mého šíleného skutku, jehož želím a lituju, jako největšího poklesku, kteréhož se může člověk vůbec dopustiti. Nemůžete ji pochopiti prostě proto, poněvadž jí nechápu po dnešní den sama. Ale skutek mluví za sebe. Dopustila jsem se skutku hnusného, jejž nelze více odčiniti, aniž napraviti . . .“

Po té se neznámá odmlčela. Soudě, že posledními slovy svými naráží snad na hříšný svůj poměr k Nadasdimu, neodvážil jsem se mlčení její přerušiti.

Po chvíli počala sama:

„Odpusťte, že takto k vám mluvím, dříve než jsem se vám byla prohlásila kdo jsem. Leč dříve ještě

nežli tak učiním, prosím vás snažně, povězte mi, kam cestujete. Jakási divná předtucha mi dí, že cesta vaše má vážný ba snad smutný nějaký účel. Nemýlím-li se, pravil jste mi na cestě, že jedete do osady, kde nalézá se Nadasdiho závod. Nebyla jsem tam sice nikdy, ačkoli zde už přes rok meškám, a nikoho tam neznám; ale přes to vše se mi zdá, že musím se dozvěděti, ke komu tam jedete návštěvou . . .“

Tato slova pronešena byla skoro vášnivě. Byloť mi zřejmo, že duší neznámé zmítá podivná jakási bouře: buď že se obává nějaké katastrofy, nebo že jí činí svědomí nějaké výčitky. Tvář její byla ruměná a ohnivé oko její lesklo se skoro zimničně.

„Jdu navštívit přítele,“ dím klidně.

„A příčina vaší návštěvy?“ táže se neznámá prudce dále.

„Byl jsem přítelem svým pozván — jest churav a v stavu zoufalém . . .“

„Pak vás nebudu ani okamžik zdržovat!“ zvolala neznámá. „Jeďte bez odkladu dále!“

Po té povstala; já následoval jejího příkladu.

Chvíli jsme oba mlčeli, načež neznámá, tlumíc své vnitřní pohnutí, ujala se poznovu slova:

„Odpusťte, že jsem vás zdržela, a promiňte, že dovoluju si vám položiti ještě jednu a poslední otázku než se rozejdeme. Můžete mi říci jmeno svého přítele?“

Při těchto slovech upřela na mne zkoumavě zrak, a zdálo se mi, jako by se zatajeným dechem čekala na moji odpověď. Odpověděl jsem tedy rychle:

„Přítel můj zove se Smidarský!“

Neznámá vzkřikla a zavrávorala. Ale hned na to se vzpamatovala a dutým hlasem opakovala:

„Smidarský?!“

„Ano!“ odpovídám nespouštěje s neznámé oči.

Ruměnec sličné její tváře byl ustoupil smrtelné bledosti. Chvěla se na celém těle a takměř hrobovým hlasem ještě jednou se optala:

„Smidarský že je zde na blízku? — A já o tom nevěděla?!“

„Vy Smidarského také znáte?“ ptám se nemoha zatajiti své udivení.

„Zdali ho znám?“ opáčila podivná ženština s povzdechem. „Nuže,“ dodala po malé pomlčce, „nyní mohu vám pověděti i já, kdo jsem . . . Smidarský byl mým pěstounem a já jsem Adéla, kterouž jste byl seznal v novoměstské trestnici . . .“

„Smidarského ještěrka!“ zvolal jsem v mocném pohnutí.

„Ano — Smidarského ještěrka,“ opakovala podivná ženština dutě; ale hned na to vzkřikla prudce:

„Probůh, pospěšte k Smidarskému!“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

Ze sonetů Ronsardových.

I.

Marie, jak mladá růže v máji,
tak líčko tvoje sladkým nachem plane,
tvé kaštanové vlasy protkávané
se pěkně točí a kol ouška vlají.

Když bylas malá ještě, včelka v taji
v tvých ústech med dělala, jenž z nich kane,
tvé oči Amor dal ti rozhněvané
a Peitho rty, jenž sladce přemlouvají.

A prsy tvoje jsou dva vršky mléka,
jenž tak se klenou, jako když se svléká
z dvou poupat obal, jenž je tísní z jara.

Máš rámě Hery a Gracií tílko,
od Aurory máš ruce své a čilko,
však srdce hrdé lvice v tobě hárá.

II.

Jak Mignon líná jsi! jest čas, bys vstala,
hle, veselý již skřivan v nebi jásá,
a pod keřem, jenž na sta květů střásá,
slavíka píseň lkáti nepřestala.

Vstaň, uzříš trávu perlami jak vzplála,
i růži svou, již zdobí poupat krása,
i karafiát, jenž ti květem hlásá,
jaks pečlivě ho včera zalivala.

Tys včera přísahala časně vstáti,
že oči tvé než mé se zbudí dříve,
však mladým dívkám chutná z rána spáti.

A proto sen tvé oči poutá snivé.
Ó nech ať zulíbám je nastokrát,
i bílý prs, bych naučil tě vstát!

J. V.

— Slovanská literatura. Chorvát Dragutin Hirc vydal sbírku domácích cestopisů „Putopisi“. Cestopisy ty sepsány jsou dosti zajímavě a mají i co spis částečně historický dvojnásobnou cenu; spisovatel totiž vylíčil kraje, jimiž cestoval, též dějepisně a použil k tomu nejlepších pramenů domácích: spisy Kukuljeviće, Lopašiće, Tkalčeviće a Račkiho.

— Po smrti zemřelého nedávno polského spisovatele Jul. hr. Strutyńského (Berlicz Sas) přinesly některé listy zprávu, že stařičký spisovatel své vzácné „pamiętniki“ (memoiry) spálil. Vdova téhož ale prohlásila zprávu tu za nepravdivou a oznámila, že zmíněné „Pamiętniki“ vyjdou v krátkosti tiskem. Bude to spis v každém ohledu zajímavý.

Listárna redakce.

F. J. S. (I): Mluvíte zbytečné. — F. J. T.: Náramně všední. — B. V. V.: Pouhé nápodobení tonu národního není ještě poesií. — Frt. Sklenář v Litomyšli: Zeptáme se dříve pánů Krajníka a Miřijovského. — B. B.: Pro časovou politickou tendenci nelze bohužel otisknout. — Konečně: onomu pánovi, který dne 22. b. m. hledal u nás v redakci nějaký rukopis, odpovídáme v ten smysl, že rukopisy se vůbec nevracejí, a činíme-li někdy tak přece, stává se to jedině a pouze ze zvláštní ochoty. Neslušnosti se k tomu nutit nedáme.

OBSAH: Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Sanfary. Z pozůstalosti Julia Slowackého. Přeložil Otakar Mokrý. (Dokončení.) — O staročeském novinářství. Napsal Dr. Ant. Rezek. I — Z listů chorvátského básníka Literarní črta. Podává Edvard Jelínek — Od srpna do listopadu. Novella Camilla Boita. (Pokračování.) — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Ze sonetů Ronsardových. Od J. V. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. září 1878. ČÍSLO 25.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Cestou ucházel jim čas co nejpříjemněji; Catalina zářila a roztomilé její švcholení zaplašilo veškeré chmury i s čela zamyšleného dona Cristóbala. Umluvili se, že se pozdrží nějaký čas v Madridě, aby dali doně Serafině dostatečně času k zřízení domu v Elche. Catalina prosila také Madránu, aby se v hlavním městě nepřevlíkla do jiného kroje. „Měl jste výborný nápad, pane," pravila jí, „obléci se do toho malebného kostymu. Dodáváte mi chuti k maskarádě a neodolám. Až přijedem do Madridu, změním se okamžitě v Manolu a don Cristóbal s donem Kosmem budou v pařížských svých šatech střízlivý rozum v přátelském našem kruhu repraesentovat. V Madridě bude se vše po nás ohlížet, španělský kroj je tam již takovou vzácností! Jaká rozkoš, kdyby cestující nějaký malíř nás za originaly považoval a nám tak hrstku realů nabídl, abychom mu byli modely!"

Doňa Catalina tleskala při tom nápadu do rukou, ukazovala jim, jak by si v takovém případě na ostýchavou a nemotornou hrála a okouzlila svou roztomilou persifláží své spolucestující, podávajíc látku k rozhovoru a smíchu po celý čas dlouhé jízdy.

V Madridě byla první starost najíti přiměřený byt; naskytla se jim tichá ale elegantní casa de huespedes v odlehlejší části města, poblíž veřejných a malebně zanedbaných zahrad „Buen Retiro". Spůsob života jejich v Madridě byl nanejvýš půvabný a nenucený, a bavil obzvláště Catalinu novostí a nezvyklostí svou. Doňa Catalina, věrna svému předsevzetí, přestrojila se půvabným krojem Manoly. Růžový atlas její krátké sukně byl zlatými a stříbrnými cetkami pošit, nohy svoje, až směšně malé, jak don Cristóbal tvrdil, uvěznila do černých hedbávných střevíčků, zlaté svoje vlasy uspořádala si po spůsobu rafaelských madon a připevnila si vysokou peinetou, prolamovanou jako krajka, manilju z hebkých blond. V ruce měla velký vějíř, kterým neustále hrála, zavírajíc a rozvírajíc jej dle okamžitého rozmaru. V takovém kostymu dala se s Madránou do nejhustší tlačenice nejelegantnějšího světa, hemžícího se v Puertě del Sol a na procházkách v Pradu. Byla li doňa Catalina unavena, vešli všichni do některé z kaváren, kde je nějaká bebida de naranja neb de almendra blanca ochladila. Mnohdy obrátil sličný párek buď v restaurantu, kde obědvali neb v některé galerii, kde si obrazy prohlíželi, pozornost obecenstva k sobě; připomínala tato Manola a mladý ten Valencián přece jen poněkud na zjevy z oper, ale nenucené a přirozené jejich chování odvrátilo pak zase podezření od nich, a na večer když pohromadě v stinné zahradě tiché casy de huespedes seděli, podávala malá jejich dobrodružství látku k nejveselejší zábavě. Madrána byla klidna a šťastna jako nikdy před tím; přilnula celou duší k doně Catalině, milovala ji jak jen sestra sestru milovati může. Upomínka na umírajícího Baltazara de Roxas vystupovala nyní často před duševní její zrak, a myšlenka, že Catalinina matka ji co malé děcko tenkráte v podivné vidině své byla spatřila, zachvěla jí často srdcem. Cítila se tajemnou jakousi páskou s Catalinou spojena. Tato, vidouc hlubokou, snivou lásku v zracích domnělého jinocha, jásala v hloubi duše a přála si, by život svůj takto věčně nezměněně tráviti mohla. Jak krásně plynul jí zde v tichém tom domě, daleko světa a přece ve víru jeho radovánek, kterých dle libosti užívati směla. Jak byla láskou a přátelstvím blažena! Kosmas byl též šťasten, vida tiché štěstí Madrány, a don Cristóbal žehnal denně cizincům a prosil Madránu denně znova, by doňu Catalinu ještě v bludu jejím ponechala. Tak žili tiše a spokojeně a nepočítali dní, které jim minuly, a nikdo z nich nevzpomněl ani na odjezd z Madridu. Když Madrána si přece někdy vyčítala, že Catalinu klame a obelhává, pravíval don Cristóbal: „Duševní život toho dítěte jest jako něžná květinka, která teprvé z vyprahlé země vznikla. Dejte jí času, aby síly nabyla, než ji bouři vydáte, neb sklamání její bude zajisté bouří strašlivou." A Madrána poslechla jeho rady. S Kosmou byla nyní opět velmi málo sama a neměla téměř nikdy příležitosti s ním důvěrně promluviti, ale stisknutí ruky neb vřelý pohled stačily jim úplně. Jediné slovo, které se jim stále na rtech chvělo, bylo ono tak častokráte upotřebené: miluji tě! a to jim nebylo třeba vysloviti. Nic nerušilo krásnou harmonii, v které všichni žili, a bylo se věru závisti bohův co obávati. Nedala také dlouho na se čekati.

Jednoho večera byli všickni v Pradu a doňa Catalina, unavena procházkou, sedla s Madránou nedaleko vodometu Neptuna. Pokřik aguadorů, prodavačů to

ledové vody a jiných ochlazujících nápojů, vynikal z vřavy hlučné promenády, a doña Catalina poprosila Cristóbala o sklenici ledové oranžády.

Sotva že se byli don Cristóbal a Kosmas, ohlížejíce se po aguadoru, vzdálili, zjevil se v části parku, nazvané „el salon del Prado", jezdec na překrásném, téměř růžovém andaluském oři a bral se co nejblíže kolem místa, kde obě dívky seděly. Madrána obdivovala se krásnému zvířeti a nepozorovala ani jak jezdec, neobyčejně sličný, ztepilý, mladý muž upřeně na ni a na doňu Catalinu hleděl, zaslechla ponze malý výkřik překvapení doňi Cataliny a když se podiveně na ni ohlídla, viděla, že tato byla velký svůj vějíř otevřela, že se snažila jím tvář svou zakryti a že vězela v nemalých rozpacích.

„Můj ty bože, kdyby se teď jen don Cristóbal nevrátil," šeptala doña Catalina, „onen jezdec, jenž nás tak upřeně pozoruje, jest don Estaban de Miranda, synovec kardinálův. Nepoznal mne snad ještě, přijde-li ale don Cristóbal, pak bude don Estaban jist, že —"

„Zde jest nejlepší b e b i d a d e n a r a n j a z celého Madridu," ozval se v tom okamžiku don Cristóbal za ní, a doña Catalina vyskočila.

Jezdec obrátil koně a zmizel v zlaté mlze poletujícího v slunci prachu.

„Don Estaban je zde!" zvolala Catalina, „rychle, rychle odejděme."

Sotva ale učinili několik kroků, spatřili opět dona Estabana, nyní přicházel jim pěšky vstříc, byl s koně slezl a odevzdal jej svému groomovi.

„Rychle tam do malé kavárny v protější ulici!" zvolala Catalina, „neuviděl nás ještě!"

Spěchali; sotva ale byli do kavárny vešli, přišel don Estaban za nimi; nebylo možno dáti se do okamžitého útěku. Catalina, Madrána a Kosmas usedli u malého stolu; Catalina obrátila se zády ku dveřím a ponořila se do nějakého obrázkového časopisu. Don Cristóbal zašeptal jim, že obstará kočár a že na rohu ulice na ně počká, a vyklouzl z kavárny jako stín.

Don Estaban ale, jakoby byl jen náhodou do kavárny vešel, nevšímal si hrubě Cataliny a zdálo se, že celou svoji pozornost pouze cigaretě věnoval, kterou si právě zatáčel. Madrána ale viděla přece, jak dva- neb třikráte hrdé, temné svoje oči na její tvář upřel, jakoby jí ostrým svým zrakem až do duše vniknouti chtěl, a zrak ten ji pohnuřoval a lekal; bylo cosi příšerného v tom oku, které mrazilo a přece oheň metalo, které pohrdalo a přece smyslnou žádostí se šířilo. Bledla a rděla se střídavě, nechtěla hlavu více v jeho stranu obrátit, a nevysvětlitelný strach ji přece opět a opět k tomu nutil, by k němu vzhlídla.

„Teď je čas se zachrániti," pravil tiše Kosmas, „někdo s ním začal rozhovor."

Vyšli rychle na ulici, doña Catalina neustále s vějířem před obličejem. Zahlídli na rohu ulice dona Cristóbala na ně s kočárem čekajícího. Za chvilku byli u něho a v kočáře, který s nimi kolem kavárny jel.

Don Estaban stál mezi dveřmi a usmíval se.

„Poznal nás!" rozhodl teď na určito don Cristóbal, „jsem si toho dle jeho úsměvu jist."

„Pak nezbývá než opustiti Madrid," odpověděla doña Catalina, „neboť zajisté že nás vyslídí a protivná jeho společnost překazila by mi zde veškerou radost."

Druhý den vyjeli ranním vlakem z Madridu přímo a bez prodlení do Alicante, odkud se odebrali v kočáru do Elche, kde je doña Serafina, příbuzná Catalinina, v nově zařízeném domě s výkřiky radosti uvítala.

Zde teprvé poznala Madrána a Kosmas plné kouzlo, neskonalou krásu jižní přírody. Nikdy nebyli o takovém ráji snili, jaký se jim zde při každém kroku zjevoval, nikdy nebyli obraz tak uchvacující malebnosti viděli, jako malé to město, ležící s maurickými svými domy běloskvoucími uprostřed květoucích palem, granátů a oranžů. Casa Pampanósa, jak se villa doňi Cataliny nazývala, stála za městem, a byla od něho odloučena hlubokou strží, přes kterou se elegantní most klenul. Casa Pampanósa byla starým palácem vystavěným z bílého mramoru, který žhoucí nebe hispanské bylo během času temným zlatým nádechem potáhlo; s terassů domu, s nichž palmové háje kolem města, neskonale malebné město samo a velkou rovinu plnou olivových a morušových lesů, plnou vinic, polí a štěpnic viděti bylo, vedly široké schody dolů do zahrady, kde mandlové stromy, růžové keře a jasmíny vůni dýchaly, zádumčivé cypressy se s laury a oranžemi střídaly. Vše co Madrána a Kosmas zde viděli, zdálo se jim jako z bájek, které ve svém dětství o čarovných sadech byli slýchali, a věru, báli se někdy, aby neprocitli z krásného sna k střízlivému životu v Čechách. Doña Catalina pořádala vycházky do kraje, kde její hosté mnohdy se divili podobnosti španělských vesnic s některými českými dědinami, brzy zase gigantické síle jižní přírody se obdivovali a dosti chvalných slov pro malebný pohled na obyvatele kraje nalézti nemohli. Temné, téměř arabské tváře mužů, halících se do bílých řasnatých rouch, činily podivnou protivu s bělolícími, zlatovlasými ženštinami, nejvíce v temných šatech oblečenými. Doña Catalina, vidouc, jak venkované hosty její zajímali, zvala je do svých zahrad, a na večer při magickém světle luny provozovaly se pak španělské národní tance s průvodem mandolin a zvučných kastaňet. Na to zpívávala Madrána s hlubokým svým altem společně s Kosmou české písně a nelíčené nadšení doňi Cataliny a dona Cristóbala bylo jim krásnou odměnou. Čas minul jim jako sen, žili ještě šťastněji než před tím v Madridě a zdálo se, že zapomněli na celý svět kromě svého malého květoucího ráje.

Jednou ale na večer, když doña Catalina se svou příbuznou, doňou Serafinou o rodinných záležitostech rozmlouvala, přiblížil se Kosmas se smutnou tváří k Madráně, která hru měsíčních paprsků v blyskavých krůpějích vodometu pozorovala.

„Co jest vám?" tázala se Madrána starostlivé, „odkud váš smutný pohled?"

„Ah, Madráno," odpověděl, „což se tomu divíte? Život náš zde jest věru jako v ráji, ale nejsem k takovému životu stvořen. Ve mně to bouří a vře, přeji si, by bezúčelná zahálka, které již příliš dlouho hovím, konce měla. Upřímně řečeno, stýská se mi po práci. V noci vidím svoji „Medeu" před sebou a činí mi výčitky, že ji tak dlouho zanedbávám. Od té doby co jsem bohat, necítil jsem se umělcem, bažil jsem přes příliš po požitku. Ostatně jest způsob života, jaký zde

vedem, nepřirozený, maskaráda stane se nesnesitelnou, trvá-li příliš dlouho. Nemohu se déle štěstí úplného s vámi spojení odříci. Nebyl bych vás hoden. Vy oblažila jste mne jediným slovem více, než člověk smrtelný zasloužiti může, ale rcete, mohu k tomu svoliti, že vás ustavičně jen tak z dálky, jako za závojem vidím? Vždyť vám ani říci nemohu, co mi tak na srdci leží, že“ . . .

Madrána zasmála se.

„Co leží vám na srdci, co chcete mi říci?“ tázala se s čtveračivým pohledem a sklopila pak zrak svůj na hladinu vody.

„Že vás miluji!“ zvolal Kosmas.

„Ale o tom již dávno vím!“ odpověděla žertujíc, ale hlas její se chvěl; pak dodala tiše: „Ano, Kosmo, máte pravdu; zanedbávám vás k vůli doně Catalině. Nemohu zatím jinak jednat, ale chci vám aspoň příležitost dáti, byste mi znova řekl, jak mne milujete. Prahnu po tom to opět a opět slyšeti. Zítra ráno půjdu sama městem na procházku; půjdu křivolakou motanicí malých těch domků, které se tak malebně kolem kostela San Juan kupí. Přijďte tam též, ony uličky jsou vždy prázdny a pusty, pod pahrbkem, na který je snad Maurové vystavěli, květe palmový háj a můžem se tam spolu procházet bez obavy, že nás kdo vyruší.“

Po této rozmluvě přidali se opět k ostatní společnosti. —

Madrána vyšla druhý den dle svého slibu záhy z domu, byla krátké mši v kostele San Juan přítomna a zatočila se pak do oné ulice, kterou byla Kosmovi co místo schůzky naznačila. Nečekal tam na ni, ale netrvalo dlouho a viděla jej od mostu přicházet. Byl poněkud bled a rozčilen, usmál se sice na ni, ale úsměv jeho byl poněkud smutný.

„Kosmo,“ pravila mu dívka, „vám přihodilo se něco!“

„Ano, uhodla jste,“ odpověděl s povzdechem. „Včera netušil jsem ještě, co na nás, co na mne totiž čeká.“

„Myslím, že nemáte dělati rozdílu,“ vyčítala mu dívka, „proč se opravujete, proč nechcete říci „n a n á s“, vždyť víte, že vás miluji —“

„Oh, Madráno, zadržte!“ zvolal Kosmas, „stala se velká změna —“

„Vy mne nemilujete více!“ vzkřikla Madrána a zbledla, „mluvte, co jsem vám učinila?“

„Miluji vás více než kdy,“ pravil Kosmas, „ale nevím, mám-li právo chtíti vás k sobě déle vázati, los, který vám podávati mohu, není více skvělý.“

Hleděla s podivením na něj a zavrtěla hlavou.

„Mluvíte v hádankách; co chcete říci, o čem mluvíte? Tážu se pouze o to jediné, milujete-li mne ještě a vy —“

„Slyšte,“ přerušil jí Kosmas řeč a vytáhl z kapsy složený list. „Před naším odjezdem z Madridu,“ pokračoval, „telegrafoval jsem svému příteli Damianovi, že jedem do Elche. Vy víte, že jsem Damianovi vedení a správu veškerého svého jmění svěřil. Dnes ráno, právě než jsem se vydal sem, obdržel jsem tento list z Prahy. Je krátký, ale velmi významný. Damian pustil se do nesmyslných spekulací, chtěl prý jmění moje zdvojnásobit — a přivedl mne na mizinu. Sen o skvělém životě jest vysněn, probudil jsem se k staré chudobě.“

Hlava jeho klesla mu na prsa, čekal na odpověď mladé dívky; když nepromluvila, vzhlídl nepokojně k ní. Byla úplně klidna a úsměv její nezmizel jí se rtů.

„Madráno,“ oslovil ji Kosmas, „rozuměla jste mi? Jsem žebrákem!“

„Co na tom záleží,“ odpověděla lhostejně, „je-li pokladna vaše prázdná nebo plná. Jste umělcem a ne bankéřem. „M e d e a“ netratí a nestoupá dle kursu. Nezbývá než jediná otázka, jak se dostaneme do Čech? Stačí to, co ještě máte, na cestu?“

„Jak, Madráno,“ zajásal Kosmas, „vy chcete ubohému hudebníkovi dodržeti slovo, které jste bohatému marnotratníkovi dala?“

Madrána vzpřímila se.

„Čím zasloužila jsem si tuto urážku?“ zvolala a ruměnec zaplál jí na tváři. „Já vyřkla, co jsem v hloubi duše cítila, já pravila vám, Kosmo, že vás miluji, a vy jste tedy myslil, že slovo moje vašim miliónům platí? Oh, Kosmo, jak jsem se ve vás zklamala! Jak lituji, že jsem vám důvěřovala! Vy jste mne nikdy nemiloval, neboť smýšlel jste o mně snižujícím spůsobem!“

„Madráno, pro bůh, odpusťte nesmyslné slovo, o kterém srdce moje neví, že moje rty je pronesly!“ zvolal Kosmas a zapomenuv, že stojí na ulici, klekl před ní do prachu a ona, přemožena láskou k němu, klesla mu na prsa. Ulice byla na štěstí úplně pustá, tvořily ji pouze bílé zdi zahradní, přes které ztepilé palmy vysoko do azuru čněly. Milenci drželi se chvilku v obejmutí a bílé květy palem pršely jim jako požehnání na hlavy. Když je blížící se kroky vyrušily, kráčeli ruku v ruce pomalu dále:

„Nyní čas,“ počala Madrána, „bychom španělskou naši maskarádu skončili. Vyznávám se, že mne srdce bolí, vzpomenu-li si na rozloučení s doňou Catalinou, a budu asi dlouho v dálném severu o kráse tohoto nebe sníti.“

Pozvedla oči snivě k palmám, které se jí nad hlavou vysoce v modrém vzduchu klenuly, a pak pokračovala:

„Odpusťte mi tento povzdech; mám sílu jako muž, jsem od dětinství zvyklá odříkati se a po vašem boku kyne mi nejsvrchovanější štěstí. Odjedem co nejrychleji. Nutno, abyste s donem Cristóbalem hned promluvil. Jděte napřed a nechte mne zde ještě o samotě o naší budoucnosti přemýšleti. Nebyla jsem nikdy šťastnější než právě teď.“

Políbil ji na čelo a spěchal k ville Pampanóse; Madrána zahloubajíc se do myšlének procházela se sama. Oko její bloudilo po silnici, která ve slunci jako zlatým prachem posypaná zářila a na jejímž hrbolatém povrchu se dlouhé stíny palmových pní jako temní hadi ploužily. Hleděla tak dlouho za Kosmou až zmizel, pak dala se stranou k malému háji, kde jí milý chlad kynul a kde si odpočinouti hodlala. Sotva učinila několik kroků, když se náhle vedle skupení ohromných nopálů nejdříve dlouhý stín a pak mladý, elegantně přistrojený muž zjevil. Madrána cítila pronikavý jeho zrak na tváři, a poznala dle účinku ty oči, které ji už jednou byly jako zlým kouzlem uhranuly; byla jista, že to před ní don Estaban de Miranda. Obrátila se rychle a první její myšlénka byla útěk. Záhy ale poznala, jak pošetile by jednala, a kráčela tedy obyčejným krokem

tím směrem, kudy byl Kosmas zmizel, ač srdce její nepokojem bušilo. Don Estaban dohonil ji brzo. Šli nyní těsně za sebou.

„Stůj, hochu!“ zvolal náhle don Estaban a pronesl rychle několik otázek ve valenciánském nářečí, kterému Madrána nerozuměla. Zapálila se, vidouc se jaksi v pasti, don Estaban ale zasmál se a promluvil pak takto elegantní frančinou:

„Netřeba se zardívati, krásná dámo; pro cizince jest velmi nesnadno rozuměti a valenciánský kostym nedělá ještě Valenciána. Jak líbí se vám Elche? A jak dlouho hodláte skrývati božské obrysy vašeho těla pod nemotornými řasy toho selského oděvu?“

Madrána žasla, slovo vázlo jí v hrdle.

„Nerozumím vám, pane,“ odpověděla posléz po španělsku.

Don Estaban ale vzal ji kolem pasu a chtěl ji k sobě přitáhnouti. Madrána vytrhla se z jeho obejmutí, ale nevzdala se ještě úlohu svou dále hráti.

„Caramba!“ zvolala s nejhlubším svým hlasem, „vy jste blázen, pane!“

„Bravo, bravissimo!“ tleskal don Estaban, „hrajete roztomile. Ale zanechme žertu. Kdybych také nebyl vašeho milence před vámi na veřejné ulici v prachu klečeti viděl, byl bych pohlaví vaše přece uhodl, vždyť jsem v Pradu na první pohled uhodl, jak andělské tělo vězí v slupce valenciánského venkovana. A malá ta doňa Catalina domnívá se tedy, že jste mužem a miluje vás! Nuž každý hraje malý svůj román rád. A dobrý don Cristóbal myslil, že mne tak lacině obelstil, vezl vás v tom ploužívém fiakru jako v triumfu kolem kavárny, kde jsem stál; nevzpomněl ani, že fiakři na kočárech čísla mívají a že lze velmi snadno číslo to si pamatovat a pak se kočího vyptat, kam koho zavezl. A ve vašem hôtel garni věřili opravdu, že jste mladíkem, a pochopili, že vás doňa Catalina miluje. Měl bych vlastně na vás žárliti, ale žárlím spíše na toho muže, kterého jste právě před mým zrakem objala, žárlím na něj do opravdy, neboť na mou věru, miluji vás jako blázen a nehodlám vás jinému přepustit!“

Ďábelské jeho oči zasvítily brutální náruživostí, a Madrána zbrozila se jich tak, že se bez rozmyšlení do útěku dala. Smích dona Estabana zněl za ní jako výsměch pekla, a Madrána nezastavila se dříve než ve ville Pampanóse, přede dveřmi dona Cristóbala. Vrazila do jeho komnaty a klesnouc do křesla vyprávěla mu polekaně podivné své dobrodružství. (Pokračování.)

Z nové poesie francouzské.

Maurice Rollinat.

Stromy.

O stromy obrovské, zim drsných mučenici,
vy lýry pochmúrné, v nichž bouři větrů zvěst,
ať čníte bez listí, či lupením se tmíci,
vás básník miluje, váš spleen též jeho jest.

Z vás pohled malíře si nadšení rve blesky,
když páli žízeň jej po všem, co malebné,
neb vy jste nesmírné a gigantické fresky,
a země nahoty jste zdoby velebné.

Z vás vkrádá podivný se magnetismus v duše,
pln něhy básnické a hořké lahody,
a když vy šumíte, to řeč, již zkouší v tuše
s velkými básníky ret spící přírody.

Když blesky s vichřicí, když letí krupobití,
tu lesy moře jsou, v němž proud je každý strom,
tu s dubem ohromným i hloh se začne chviti,
a dlouhý jejich vzdech zní v děsném víru tom.

Tu vy, jenž často jste jak ze mramoru němy,
jenž spíte hluboce jak srdce bez výtek,
vy, stromy, vyjete, lomíte haluzemi
pod cvalem vichřice, jíž divý žene vztek.

A v letě unylém pták usne zlatohlavý,
jak zavře víčka svá ve vašem hamaku,
vy velká stínidla jste kamení a trávy,
stín v svěžest velkých vod misíce v soumraku.

A pod žárem psích dnů, jenž na člověka tíhne,
když vyschnou rybníky, rákosu zrcadla,
ve těžkém ovzduší, ve kterém mor se líhne,
bez hnutí vznášíte svá čela usvadlá.

A v sklonu jeseně, tu smutek ve vás dřímá,
že čníte v samotě bez květů, ptáků, hnízd;
pod nebem mlhavým, v kterém čas ob čas hřímá,
zdá se že tíží vás až k zemi žlutý list.

Jen v nocích májových pod paprsky hvězd spité
kol vůní, kterou zem se plní veškerá,
snad zapomenete své boly věkovité,
jež v spánek skolébá dech vánků z večera.

Tu pára lahodná se v korunách vám vznáši,
když noční ztrnulost zaplaší jitra nach,
a večer vzrostete, že stín váš skorem straší,
až básník chvěje se, jak by jej schvátil strach.

On ví, že pod vámi se vždycky drama hraje:
když den jest, se zvěři, když noc, se strašidly,
že v hluku nejmenším fantomy uzřít z báje,
neb vlky bloudící vám oči prohlídly.

Vás pálí slunce hlod, vás šlehá vichr chladný,
vás živé ve rubáš dech zimy zašije,
vy stále trpíte, až sekery hrot pádný
nad vámi zařičí a peň váš rozbije.

Kde všady žijete o duby, sosny, jilmy,
ať v městech, na polích, aneb skal na suchu,
ten smutek ohromný vždy bratr věrný byl mi,
jejž vaše haluze kol sijí do vzduchu!

Měsíc.

Měsíc se dívá v údolí
na domy, kůlny, stodoly,
na kterých s větry zápolí
stesk korouhviček;
jak potápka se vyřítí
do bahen plných rokytí,
na věž se proudem zachytí,
kde stená sýček.

Na polích pluhů ve rádle
se zhlíží jako v zrcadle,
hor skráně zjasní uvadlé,
jež skal sbor hlídá;
blíž bouřných, horských peřejí
zář jeho padá lehčeji
na písek v skále, v ručeji
kde svítí slída.

Svým chvěním v zářné nádheře,
tak něžné v tklivé důvěře
se umí sklánět nad keře
a nad mýtiny,
svit jeho jako pára jest:
teď chví se na dně dutých cest,
teď po stráních jej vidíš lézt
a za ním stíny.

Svou často mává smolnici
nad les i řeku šumící,
již často vichry bouřící
svým zhnětou cvalem,
a někdy též se ponoří
pod nízký keř, kde zahoří,
až v potoku, jenž hovoří
v tmách teskným žalem.

Jak stříbro padá na hor svah,
kde hoří shnilé kmeny v tmách
a zastaví se na vrbách,
jež v jeho plání
tak fantasticky šelestí,
a jsou jak vdovy v neštěstí,
jimž vítr těžkých bolestí
mdlé hlavy sklání.

Když klesne na vod hlubinu,
nad tůní září ve stínu,
že velké listy leknínu
se z dálky lesknou,
a křovím na hor tarasu,
polibky dává topasu
až studně jeho ve jasu
i louže blesknou.

A jeho zář se rozptýlí
nad kláštery a mohyly,
nad pole, v černém obilí
v křepelky hnízda;
tu kmit, tu světla přívaly,
tam jako had se kutáli
po stezce holé na skály,
kde vítr hvízdá.

Když celý vedrem propocen
setřesu můru, když můj sen
tvou bílou září porosen
je hrůzy prázden,
když jako sova bloudívám
ve stínech noci, nevím kam,
to tím, že luno tebe mám
rád jako blázen!

Neb tebou v letě potají
víc milující vzdychají,
v krok cigánů, jenž těkají,
plášť spanilosti.
O paní tmy, to je tvůj jas,
že v báseň moji pel svůj střás,
plu půvabů a divných kras,
květ původnosti!

Dans les brandes. 1877.

Victor Hugo

Rejtaři.

Píseň barbarská.

Zavzněte cymbály,
zavzněte polnice!
Kulí dešť zahvízdá jak divá vichřice,
nepřítel přijde-li, vženem jej do dáli;
porážky oři jsou světem se honice,
dechnutí naše je jak mlhu rozvály.
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice,
zavzněte polnice,
zavzněte rixdaly!

Zavzněte polnice,
zavzněte cymbály!
Kulí dešť zahvízdá jak divá vichřice,
kde jaké vítězství, my jsme je skovali,
císařům na pomoc ochotně bouříce.
Nohy na ramena nikdy jsme nevzali.
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice,
zavzněte rixdaly,
zavzněte polnice!

Zavzněte cymbály,
zavzněte polnice!
Kulí dešť zahvízdá jak divá vichřice,
královéé mžiknutím vaky své svázali;
jak jsme se zjevili útokem soptice,
vždy pochod zpáteční štolbům svým kázali.
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice,
zavzněte polnice,
zavzněte rixdaly!

Zavzněte polnice,
zavzněte cymbály!
Kulí dešť zahvízdá jak divá vichřice,
na města padneme jak horské přívaly,
hnědý vlas neb zlatý ať vlá jim do lice,
vždy stejně ňadra všech žen se nám odhalí
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice,
zavzněte rixdaly,
zavzněte polnice!

Zavzněte cymbály,
zavzněte polnice!
Kulí dešť zahvízdá jak divá vichřice,
víno! a faro! ať zlato se kutálí!
Pro naše zástupy bůh vštípil chmelnice
a révy poklady rozházel na skály.
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice,
zavzněte polnice,
zavzněte rixdaly!

Zavzněte polnice,
zavzněte cymbály!
Kulí dešť zahvízdá jak divá vichřice.
Častokrát opilí my jsme se sápali
v bouři a v blýskání ku předu miříce,
otáčkou, úskokem, nikdy se nevzdali.
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice,
zavzněte rixdaly,
zavzněte polnice!

Zavzněte cymbály,
zavzněte polnice!
Kulí dešť zahvízdá jak divá vichřice.
Nechť loupí, dobývá vždy pluk náš nestálý,
válka má přečasto špinavé sanice,
vítězství ramena v dálku vždy sahaly.
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice,
zavzněte polnice,
zavzněte rixdaly!

Zavzněte polnice,
zavzněte rixdaly!
V kostky si zahrajem na dlažbě hýřice.
Královéé! orlů jsme divý sbor schytralý,
koruny vaše nám hohlují zářice.
S chechtem se do pekel sřítíme ospalí.
Zavzněte cymbály,
zavzněte polnice!

La légende des siècles II. 1877.

Přel. *J. Vrchlický.*

Popularisování vědy lékařské.

Od *R. E. Jamota.*

I.

Povšechné vzdělání je jedním z nejpalčivějších požadavků naší doby. Ono vyvolalo řadu různých škol a v pravém slova smyslu někdy i přetížilo učícího se ducha mladistvého; ono stvořilo zcela zvláštní literaturu, která nahraditi má jednak vzdělání školní, jednak i doplniti vzdělání, jehož se člověku na školách dostane. Myslím literaturou tou, jakož patrno, populární vědecké výklady, zasahující nejednou i do oboru tak zvaných přísných či exaktních věd, jež původně širší kruhy čtenářské nebaví.

Populární vědecká literatura taková není však pouhým výkvětem přepychu více, ona je požadavkem, duchem času důtklivě diktovaným, je momentem tak závažným, že na všech stranách, u všech vzdělanějších národů den ke dni více a více mohutní jsouc pěstována nejen jednotlivci, ale již i celou řadou učenců. Namnoze pak jsou to velikáni vědečtí, kteří uznávajíce potřebu povšechného vzdělání moderního sami záživně ba i poutavě, buď ve spůsobu ústních výkladů či ve formě spisů širší obecenstvo z bohatého pokladu vědomostí a výzkumů svých poučují. Slavný John Tyndall přednášívá veřejně širším kruhům Londýnského obecenstva z oboru vědy, v níž je nedostiženým mistrem. Totéž co on podniká také řada německých učenců. Virchow a Ihering přednášeli kdysi v Praze, Haeckel ondyno ve Vídni, a všichni ti mužové repraesentují nemalé síly vědecké. Podobně stojí dále Virchow, slavný pathologický anatom v Berlíně, a Holtzendorf, právník to ve čtoucím světě neméně známý, v čele podniku pro vydávání populárních spisů ve formě přednášek, a za nimi vyskytuje se celá řada jiných mužů stojících v čele podobných podniků. A též u nás ve skromném životě našem nejsme bez příkladů obdobných. Jeden z největších Čechů, muž jak co člověk, tak co učenec veliký — náš Jan Purkyně mnohem dříve než všichni téměř jmenovaní mužové zanášel se popularisováním vědy. Svědčí o tom mnohá jeho přednáška v Umělecké besedě a spolupůsobení při vzniku populárního podniku par excellence — „Matice lidu". Do téže Matice lidu psali také Frič, Krejčí, Studnička a jiní, tedy vesměs mužové, o jejichž ceně vědecké slov šířiti netřeba.

Patrno, že popularisování vědy, jsouc na mnoze podnikáno duchy bystrými, je více než pouhou libůstkou ducha času, že je momentem kulturně historické důležitosti. Snadno vyhledati příčinu spisů takových. Je-li vzdělání nejen potřebou ale i nutností, musí se každý obracet po pramenu, z něhož by poučení čerpal. Je-li však pramen nepřístupný, tu dlužno ohlížeti se po pomoci, jíž by se stal přístupným. Pramenem však poučení mají býti spisy vědecké a ty jsou z pravidla širším kruhům obsahem i formou svou nepřístupnými. Poznámku tuto ovšem třeba čísti cum grano salis; nepřístupnost vědeckého spisu v ohledu vytčeném může platit jen pro neodborného čtenáře. Tomu, kdo se vědou odborně zabývá, tomu spisy dotčené drsnými a nepřístupnými nejsou a býti nemohou, ani formou ani obsahem, leda že by podávaly jen nové a naprosto neznámé věci. Když Rokytanský vydal sensační svůj spis o pathologické anatomii r. 1842, překvapil vědecký svět tak četnými novými výzkumy, že mu tehdy jen málo povolaných rozumělo, a spis jeho dožil se prazvláštní události, že byl professorem Bockem v Lipsku pro širší lékařské, tedy odborné obecenstvo přepracován, či jak se tenkrát řeklo, z němčiny do němčiny přeložen. Dnes ovšem může každý lékař spis Rokytanského čísti, poněvadž doktrina, kterou Rokytanský stvořil, stala se integrující částí lékařského učení. Podobně může každý odborný vzdělanec své spisy čísti bez namahání, neboť jsou mu pojmy, na základě jejichž věda staví, známými, lze mu tedy pohodlně čísti tam, kde laik naráží na jedno úskalí za druhým. Má se to tak hlavně s oněmi odvětvími vědy, které pracují na základě značných výzkumů předběžných. Dokud byly přírodní vědy pouze popisujícími, dokud byl velikým učencem ten, kdo znal mnoho brouků na příklad, dotud byly přístupnými i širším kruhům. Nyní, kdy přírodozpytci filosofují a tedy značně mnoho předpokládají, jsou přírodní vědy více méně majetkem obmezeného počtu jednotlivců. Má-li se však i laik aspoň s povšechnými pravdami věd těch obeznámiti, tu bylo třeba pro něj stvořiti zvláštní literaturu, která by přihlížela k potřebám jeho, vyhýbala se tedy líčení vyčerpávajícímu, a byla aspoň poněkud příjemně psaná. Populární vědecká literatura musí býti jiná i formou i množstvím podané látky. Laika všechno stejně nezajímá. Já na příklad jsa laik ve filologii nacházím přec jen spisy Steinthala, Viktora Hehna, Maxe Müllera u vysoké míře poutavými; kdyby mně však někdo dal čísti některý spis Miklosičův, sešedivěl bych nudou, proto, poněvadž filologie, jako každá věda má odvětví povšechně zajímavá, a jiná, s kterými účtovati může jen odborný znalec. Moment ten musí míti na zřeteli každý populární spis, má-li dostát úkolu svému. Duch času žádá právě povšechné vzdělání a to tuším nikoliv neprávem.

Jednou z věd pro laika nejzajímavějších je bez odporu medicina, zejména učení o nemocech. Je pak to mnohá vlastnost, pro kterou věda lékařská je jednou z nejzajímavějších. Člověk jest zajisté sám sobě tvorem nejbližším. Každodenní život náš, ba přímo každý krok, každé pohnutí poskytuje myslícímu člověku příležitosti k otázce, proč, jak a kdy se to neb ono udává. I prostě tělesná i prostě duševní stránka našeho „já" poskytuje otázek takových na tisíc. Medicina pak je věda, která všecky otázky, jež si myslící člověk ohledem sebe předkládá, rozluštiti se snaží. Ona zanáší se i prostě tělesnou i prostě duševní stránkou člověka a to jak ve stavu zdravém, tak ve stavu chorobném, ona je vědou, která proslulé rady na delfickém chrámu napsané — „Poznej sama sebe" co nejpřesněji uposlechla, poskytujíc tak nejednou rozervanci útočiště v mnohém ohledu konejšivého. Znalost jednotlivých odvětví její je více než pouhou koketerií s požadavky ducha času, více než požadavek

povšechného vzdělání. Kdo by nechtěl být obeznámen s mechanismem výkonů různých útrob: kdo by nechtěl vědět přesnějších detailů o působení srdce, plic, nervů — o působení mozku, jehož působnost zaujímá všecky výjevy duševního života našeho. Věru kdyby medicina neposkytovala jiných zajmů nežli že je naukou — tedy naukou theoretickou — o složení a působení zdravého těla — bylo by povinností každého vzdělance aspoň se základními větami učení takového se obeznámiti. Avšak medicina poskytuje více. Učení o zdravém těle je jí základnou, na níž sestrojila učení o nemocech a hojení jejich, na níž sestrojila nauku o navrácení zdraví, největšího pokladu lidského. V tom leží vlastní těžisko její pro foro externo. Pro svou péči o zdraví vymýká se věda tato z obmezeného kruhu povšechné vzdělanosti a stává se důležitou pro každého, kdo myslí, kdo žije. Nechtějme pak pohlížeti lhostejně či dokonce pohrdavě ku váze svého zdraví. V obyčejném životě setkáváme se často u lidí polovzdělaných s koketováním se smrtí. Zejména vidíme u lidí sentimentálních, nepravým citem plýtvajících, téměř denně nevážnost k životu tak jak je, tedy v prvé řadě k organismu zdravému. Jak směšně působí však takový sit venia verbo stoicismus na člověka, který častěji se stýká s chorými. Nepatrná bolest shorcuje v okamžiku všecku vylhanou tu osnovu, a zahání bývalého stoika v náruč tak odporné změkčilosti, že nesnadno si učiniti lichotivý pojem o lidech takových. Sáhnu po drastickém dokladu k svým slovům. Viděl jsem již hezkou řadu lidí, kteří samovraždou chtěli si učiniti konec životu, kteří však z neznalosti pravého počínání pouze více méně nebezpečně se poranili. A samovrah může tuším platit za paradigma člověka zdravím opovrhujícího. Avšak jak počínají si hrdinové tací po poranění? Pouhý okamžik, který je o váze zdraví přesvědčil, nadělá z nich úzkostlivců, kteří se zdráhají proti každému počínání lékařskému, mají-li domněnku, že by počínání takové mohlo spojeno býti s bolestí. Pouhé vymytí rány vzbudí nejednou takové hořekování a skemrání u poraněného, že přestanete záhy věřiti v pravdivost opovrhování zdravím u lidí takových, kterým neposkytla náhoda až dosud osvědčiti se hrdinou také ve skutečném nebezpečí.

Přirozeno tu, zajímá-li se veliká část čtoucího obecenstva intensivněji o medicinu a umožňuje tak četná vydání populárních spisů lékařských i publikace populárních statí v časopisech neodborných. Máme interessu takového i u nás v naší literatuře vynikající příklad. Spisy, které, nejsouce ku potřebě školní, dožily se několika vydání, jsou v našem písemnictví velikou vzácností. Pátého vydání, pokud je mi známo, dožily se jen spisy Jablonského — čtvrtého ale — domácí lékařství od doktora Pečírky. Jak vidět, je populární spis lékařský uznanou potřebou i osvíceného, který chce poučiti, i u toho, který poučen býti má.

Jinak však vypadá odpověď k otázce, je-li medicina celkem přístupna laiku. Odpověď taková má zapotřebí celého řetězu dedukcí. Leč předeběhnu přirozený vývoj a dím tuto prostě: „Není pochyby, že vědecké spisy lékařské jsou naprosto formou i obsahem čtenáři obyčejnému nepřístupnými. Jednak nemáme mezi lékaři mnoho zručných stylistů. Sofisma ovšem dí, že nerozumí-li čtenář knize, tu že není tím vinen spisovatel knihy té, nýbrž nízký stupeň vědomostí čtenářových; avšak názor takový není pravdivým. Dva lidé mohou psáti o témže předmětu stejně dobře, ale přec čtoucí a rozumný čtenář řekne, ta kniha je lépe psaná než ona, je průzračnější druhé. Kdo četl Darwinovy spisy a spisy některého jiného přírodozpytce na příklad Haeckla, dá mi tuším za pravdu, že forma u spisů mnoho rozhoduje. Jak rozkošná kniha je některé dílo Darwinovo, a jak nesympathickým je na kothurnách domněnek se pohybující Haeckel!

Slavný chirurg Jan Dieffenbach pronesl se v jednom ze svých spisů při podobné okolnosti, že velicí duchové vždy psali průzračně a krásně. V mnohém ohledu je sentence ta pravdivou, Cuvier je mistr ve slohu, Asthley Cooper, Humboldt píše neméně zřetelně, podobně i celá řada učenců, slavných mužů, ale Spinoza byl také bystrým duchem, Kant tuším také, a kdo se pokusí ve čtení spisů jejich, na drsnosti slohu div si zuby nevyláme. A právě v medicině je celá řada velkých lékařů, kteří byli zrovna tak špatnými spisovateli, jako byli velikými učenci. Krásně psáti je umění a vyžaduje vloh. Kdo je velikým učencem a velikým spisovatelem zároveň, je dvojnásobně nadaným člověkem. A že znamenití lékaři nebyli znamenitými stylisty, toho máme dokladů hojnost. Připomínám ještě jednou Rokytanského. Podobně není ani Virchow žádným slynoucím stylistou, a vůbec pokud znám lékařskou literaturu německou, vím jen o malém počtu dobrých, stylistických prací. Musím zde ovšem poukazovat k literatuře cizí, poněvadž sami až dosud objemnější literatury lékařské nemáme. Avšak přes to přece přicházím právem k úsudku, že za prvé není lékařská literatura obecenstvu širšímu přístupnou pro formu svou.

Za druhé však, a to hlavně činí ji nepřístupnou obsah. Řekl jsem z předu, že onen odbor vědy je obecenstvu laiků jmenovitě nepřístupným, který buduje na veliké řadě praemiss. Medicina je vzorem vědy takové. Věda ta skládá se z celé řady organicky spojených odvětví. Lékařství má léčit, má se tedy zanášet hlavně člověkem chorým. Avšak nemožno soudit dříve o změnách ústrojí, neznáme-li do podrobna normálního složení a působnosti jednotlivých částí. Proto vštěpuje lékařství především anatomii učňům svým. Když se byli tito s jednotlivými částkami obeznámili, poučuje je lékařství o působení normálních částic tělesných, to jest vzdělává je ve fysiologii. Teprvé po takovéto přípravě přichází kapitola o chorobných změnách těla a konečně o léčení jejich. Ptejme se však, co zajímá laika nejvíce z celé mediciny? Věru ne víc než povrchní znalost nemocí a pak a to hlavně kapitola o léčbě; nehledě ovšem k některým zdánlivě pikantním partiím jednajícím o normálním složení a působnosti ústrojí pohlavních. Poslední — co chorobný výstřelek, pomijím mlčením, avšak jinak to vypadá s druhou částí doktriny lékařské, o niž se laik zajímá. Přístupnou laiku je jenom pytva. Tato jediná nepředpokládá zvláštních obsáhlých vědomostí, za to však nemůže připoutati, jsouc ve vědeckém spisu uložena, nižádného čtenáře neodborného. Právě tato část mediciny, tak obšírně a tak zevrubně každou částici lidského těla popisuje, že nelze jí porozuměti z pouhého

spisu a třeba brát útočiště k mrtvole lidské. Tak daleko však nesahá interess neodborného čtenáře, a proto je nevědomost, a to nevědomost čirá v obecenstvu laiků vzhledem k pytvě zjevem zcela obyčejným. Viděl jsem sám, že posluchači university považovali v otevřené dutině břišní (!!) viditelná jatra za plíce; a podobné pikantní zjevy nejsou snad vzácnými. Jak možno postoupit k zajímavější kapitole mediciny — jíž je právem fysiologie, když soubor vědomostí z pytvy je pouhá tabula rasa!

Proto nepřekračuje touha po obeznámení se s fysiologií meze okamžité libůstky, a nečetné populární fysiologické spisy v literaturách světových jsou velice povrchními. Fysiologie nepředpokládá jenom znalost anatomie, ale také dosti značné vědomosti lučebné; zejména tam, kde se jedná o porozumění dvěma důležitým výkonům životním — dýchání a trávení. Proto zanedbává se kapitola tato ve spisech populárních dosti značně, jestiť pochopitelno, že by byla nesrozumitelnější mnohých jiných.

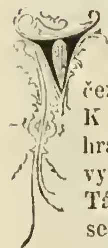
S takovouto přípravou však, bez vědomostí anatomických a fysiologických, bez názoru o nejpovšechnější podstatě choroby, ubírá se čtenář ku čtení spisů z oboru praktického lékařství. Podivuhodný to úkaz věru! A právě populární spisy o praktické medicině ve formě různých „domácích lékařství" tvoří velikou většinu ve veškeré populární literatuře lékařské. Zdaž možno mluviti tu o interessu vědeckém?! Spíše poutá medicina jen co pěstovatelka — největšího pokladu lidského. Ať si již pak počíná po vědecku čili nic.

A spisy podobné pravidlem odpovídají poptávce obecenstva důstojně. O podstatě nemoci jen málo, či povrchně pohovořeno, za to ale věnována léčbě pozornost tím větší. Následkem toho neví obecenstvo o veškeré práci duševní badatelů lékařských ničeho — velice zajímavé a předůležité pravdy ze všech možných odborů, nejsou z pravidla pro laika ani na světě. Já aspoň přál bych si vědět, mnoho-li ví vzdělanější obecenstvo všech národů o nynějším stavu učení o zánětu, rakoviny a podobně, tedy vesměs chorob, s nimiž denně se stýkáme v životě, pod jejichž tíží úpějí tisíce a tisíce trpících. I nepochopitelno, jakým směrem ubírá se interess lidstva v oboru tomto — vynález, jako je telefon, třeba primitivní a dosud o málo jen meze hříčky předstihující zachvátil veškeré čtoucí obecenstvo; vynález Listrova obvazku, nekonečně důležitější, popelkuje se ledabylo po časopisech, a ač každý den stává se uznanějším a hledanějším u lékařů nemocničních, poněvadž zachraňuje řady lidí před smrtí, není přece posud majetkem obecenstva, aby nejprostějších zásad jeho v případě potřeby užiti mohlo s prospěchem.

Od srpna do listopadu.

Novella *Camilla Boita.*

(Dokončení.)

Včera večer šli jsme poprvé spolu na jezero. K šesté hodině přišel jsem pak silnicí před zahradní mříži, kudy chodím z rána, a markýza vyšla právě provázena lodníky. Pozdravila mne. Tázal jsem se jí, kam jde. Řekla mi, že zachtělo se jí podívati se na ostrov dei Pescatori, a poněvadž baronessa nemohla ji doprovodit a advokát nevěří tmě, že se rozhodla jíti tam sama. Já prohodil, že též neznám onoho ostrova, a že by mne těšilo jej viděti. Tu pozdvihla markýza hlavu s výrazem úplné důvěry: — Pojďte. Co na tom? a ještě jsme neseděli a již začala desaterý hovor, smějíc se a žertujíc starým svojím spůsobem, aniž nechala mne počíti o něčem jiném; pak jemným svojím taktem konečně mne donutila, že hovořil jsem a veselil se docela jako ona.

Tato paní umí znamenitě malovati slovy: užívá často oslňujících frásí; a přece chci-li si je sám opakovati, nevzpomenu na ně vůbec, aneb jen velmi neurčitě. Modulace hlasu jejího, hned skvělého a plného, hned zase chvějícího se a jemného, provázejí znamenitě její myšlenky. Zůstávám sám časem uchvácen spíše zvukem než smyslem řeči její; a stalo se již častěji, že jsem zářil úsměvem a cítil slzy v očích při pouhém zpěvu jejím. Duch její jest jemný, soucitný, ale též uštěpačný; vidí vady lidské, tepe je v kanconách a pak zase truchlí nad nimi a rád by je napravil. Dobro ji rozohňuje více než krása, ale hledati holou pravdu ji nevábí. Neznám osoby upřímnější, smělejší ve slovech i skutcích: ale též neznám nikoho, kdo by byl méně koketní a neslušný v chování než ona. Je celá roztomilá: nezná ani stínu přetvářky.

Vyskočila hbitě na ohromné balvany, které na konci ostrova vybíhají do vody; a já stoje na jednom z nejdalších kamenů jsem ji pamatoval, aby nesklouzla, aby se nesmáčela neb se neporanila. Trochu dále od břehu byla země porostlá sporou trávou; tři neb čtyry sedátka ukazovala, že malý tento prostor jest asi zahradou a promenadou ostrova. Asi tucet dětí přiběhlo se smíchem a křikem Markýza se ptala všech, jak se jmenují: děvčata odpovídala zcela volně, ale hoši pokukujíce na ni utíkali.

Markýza měla žluté, hedbávné šaty, vroubené bílým třepením. Na ramenou splývala jí černá mantilla, jež na hrdle upjata sotva k pasu dosahovala. Klobouk měla slaměný s velikou střechou; kol něho černou sametovou pásku s dloubými vlajícími konci, ozdobenou velikou vodní růží. Je vysoká, štíhlá, jemná a přec ohnivá; oči má černé, veliké a hluboké; vlasy rovněž černé, nedbale na zad stočené; nos orlí, jemně zakřivený, ústa malá. Když se usmívá, ukazuje nahoře zub, který poněkud vystupuje z řady svých soudruhů. Je bělostný jako ostatní a sotva lze nerovnost tuto pozorovati; a přec se naň rád dívám, a nevím, je-li to bizzarní krása, či snad nemilá vada.

Nebe bylo zamlženo, vyjma západ, kam se skláněl slunce. Vrchol Simplonu byl jakoby odříznut světlým mrakem. Před sebou viděli jsme hory blíž Bavena rozervané v množství hlubokých, granitových jeskyň. Modravá pára, kterou prorážely tmavé kontury krajiny, mísila všecky barvy. Jedině Isola Madre prosvítala na šedivé a chladné půdě té čarovnou svojí linií a živou vždy zelení. Byla to chvíle, kde zářil na obloze mohutný oblouk duhy

Přijala mé rámě a šli jsme prohlédnout ostrov. Kolem malého přístavu zdvíhá se jakási hráze, která jednou stranou snižuje se k jezeru v nábřeží plné loděk, sítí a jiného náčiní rybářského, a z druhé strany je obklíčena domky a chatrčemi, vesměs s dlouhými schody přímo z cesty vedoucími a dřevěnými lavicemi plnými žen a dětí. Na konci, směrem k Isola Bella, točí se ona hráze a zabočuje v jedinou úzkou uličku celé vesnice: jest plná visutých můstků, které ve výši prvního poschodí spojují domky obou stran a ověšeny jsouce cáry všech barev zastiňují pavlače, chodby, terassy se shnilými trámy a starými, zašlými obrazy, kteréž vystupujíce ze zdí rozšiřují takto příliš těsné byty a slouží dobře za útulek švitořivým ženám Ale na rohu, směrem k břehům Pallanzy, o samotě a ukrytý kolem zdí a stromy zahrady, tajil se roztomilý jakýsi domek. Jedno z děvčat, které šlo stále za námi, vidouc, že markýza a já jej zvědavě prohlížíme, pravilo, že lze ten domek pronajati, že jest krásný a opatřený nábytkem, že jest sice malý, ale že by král mohl s ním se spokojiti. Jakýsi rybář odejel prý z mládí do Ameriky a zbohatnuv chtěl si upraviti na stará kolena onen útulek v nejodlehlejším koutě rodného ostrova svého: v málo dnech jej to však omrzelo a teď bydlí již dva měsíce v Miláně. Děvče chtělo hned běžeti pro klíče, a markýza pravila tiše:

— Jak blaženě bych trávila život v tomto zákoutí! —

Sama? — tázal jsem se; ona však na místo odpovědi upozornila mne, že jest již pozdě, že začíná pršet a že se musíme rychle vrátit domů. Při zpáteční cestě byla samý hovor: časem, mimo svůj obyčej nevlídná a uštěpačná: nedala mi ani vybočiti v ton patetický, aneb učinil-li jsem tak, přerušila mne hlasitým smíchem. Zdálo se mi, že se do tohoto bouřlivého rozmaru velice nutí. Baronessa očekávala ji u mříže bledá a nepokojná: bála se nějaké nehody. Já toužil doprovodit ji nahoru; ona ale děkujíc mi za průvod propustila mne.

Celou noc tancoval mi domek rybářův v mozku. Již mne omrzel tento hostinec i s hovorným hostinským; chci bydliti mnohem pohodlněji několik těch týdnů (kolik, nevím), jež osud mi dopřeje stráviti u jezera.

Časně ráno navštívil jsem onu zahradu: jest v ní altan mezi ovocnými stromy. V domku jest šest krásných pokojů, dosti dobře a elegantně zřízených s vyhlídkou na jezero a zahradu. I kuchyně jest vším opatřena a na vodě jest člun, který plove jako ryba. Již jsem psal svému sluhovi, aby se rychle vrátil a přinesl sebou některé knihy a jiné věci, kterých potřebuju. Bude zde, doufám, již pozejtří; a tak ve třech dnech, neb nejdéle ve čtyřech, budu svým pánem mezi třemi sty obyvateli ostrova. Jak šťasten jsem při pouhé vzpomínce na tu samotu! A z oken mé ložnice jest viděti na balkon ložnice markýziny: ovšem dosti daleko a přes vodu.

Dnes byl jsem ji navštívit: vyjela si a vrátí se později; nebudu s ní tedy moci mluviti. A přec tráviti s ní každý den aspoň hodinu, stalo se mi potřebou. Paní ta jest čistá a přec hrozná. Budí ve mně tisíceré touhy, tisícerá přání, tisíceré vášně; a pak pojednou mne zadrží a ukonejší. Je to divné: jsou chvíle, kdy se jí hrozím a jindy zas se jí kořím a obdivuju.

Přišel jsem po třech hodinách do villy markýziny. Viděl jsem ji a mluvil s ní o samotě po patnácti dlouhých dnech, kde jsem po tom marně toužil. Buď nebyla doma, neb byla churava, aneb měla protivnou nějakou návštěvu, aneb se baronessa nehnula ze sálu, aneb se usadil k mé zlosti čertový onen advokát po boku jejím nehybný jako pilíř. Já tajil hněv svůj a dojista jej časem též ukázal. Pozoroval jsem to: ale místo abych se vzpamatoval, oplácel jsem se zvláštním zalíbením a vznešeným opovržením všecky ty němé nezdvořilosti, neb trpká slova, zlomyslné jejich pohledy a každý stín jejich ironického smíchu. Markýza neřekla ani slova, trpěla mnou i jimi; baronessa se mne tázávala, nejsem-li churav. Vracel jsem se do svého domku na ostrově, zuřivě vesluje, celý spocen a zemdlen, a skočil pak na čtvrt hodiny do vody již dosti studené, abych se na těle i na duchu ochladil. Neztratilť jsem ani chuti k jídlu ani spánek.

Také dnes cítil jsem se po své lázni, ač mrzut, přec dosti klidným.

Byla sama. Jak jsem vešel, zvolal jsem radostně:

— Konečně!

— Ovšem jest čas, abychom spolu promluvili — pravila markýza ani na mne nepohledši a odňala mi zvolna ruku, kterou jsem držel. — Vy víte — připojila tím nejněžnějším tónem, oslovujíc mne poprvé pouhým „vy“ — víte, jak si vás vážím, jaké přátelství k vám chovám: víte to příliš dobře. Leč, poněvadž nyní mlčeti nebylo by dobře, přiznám se vám, že kdybych se byla setkala s vámi na pouti života, když byla jsem ještě děvčetem, když byla jsem svobodnou, nebyla bych ani chvílku se rozmýšlela a řekla: budu Vaší. A vím, že bychom byli mohli žíti spolu šťastně!

— Julie, Julie! — opakoval jsem skoro bez sebe. A ona pozdvihla očí k nebi a měla je plné slzí.

— Nebe — pravila — aneb osud (nevím již ani sama, věřím-li v boha, či ne) tomu nechtěly. Nezbývá leč odejít a zapomenout.

— Ó nemluvte tak, Julie, nemluvte tak. Kdo by nám to mohl poručiti?

— Kdo? Muž, jenž mi dal své jmeno, jenž si mne váží, jenž mne miluje! Vy ho neznáte. Nemilovala jsem ho, když jsme se snoubili (nemilovala jsem leč jednou, jsouc děvče, jak děvčata milují); a přec ode dne našeho sňatku až podnes nikdy jsem nelitovala svého osudu. Tráví večery po mém boku, vychází vždy se mnou, uhodne každé moje přání, pracuje celý den, poněvadž míní, že množe naše bohatství ukojí tak moji ctižádost a poněvadž doufá stále, že bude míti, čeho mu osud popřáti nechce, totiž syna. —

Chytil jsem se za hlavu, jako kdybych chtěl zaplašiti hnusné myšlenky. Ona pokračovala:

— V těchto měsících, kde doufáte učiniti hanbu jmenu jeho, namáhá se on ne tak pro sebe jako spíše pro rodinu otce mého, která klesla hluboko a potřebuje veliké podpory. A byla jsem to já, která jsem jej vyslala s tisícerými důvody na tu cestu! On odcházeje mne políbil a pravil: Julie, důvěřuju ti více než sám sobě! —

Sardonický smích přeletl mé rty. Markýza to viděla a tónem skoro hrdým dodala:

— Jsou snad zde lidé, kteří mají většího ducha než on, kteří jsou s to vzbuditi lásku mocnější; ale nikdo, přísám bůh, kdo by zasluhoval větší úcty.

— Víte dobře, že ho nemohu milovati.

— Ale ctíti jej máte.

— Žárlivost a závist jsou zlí rádci. Ten člověk mne nejen oloupil o štěstí, ale těší se též z něho místo mne.

— Ach, bože, jak jsme ubozí! Já jsem vinna vším. Příliš jsem se na sebe spolehala. Měla jsem se vás straniti; měla jsem vám hned říci, že bych raději zemřela než se prohřešila proti svým povinnostem manželským a ztrpčila si výčitkami a studem ubohý život svůj.

— Julie, o to jsem vás nikdy nežádal; nechtěl jsem, abyste koho zradila, ani jsem vám neřekl, že vás miluju.

— Slovy ovšem ne. Já však jsem upřímnější. Povím vám s plným přesvědčením, že vdaná a poctivá paní, miluje-li pak, má jen trojí cestu, buď se zavraždit, neb prchnout s milencem, aneb zůstat věrnou manželi.

— Žijme tedy jako až dosud; uzavřeme přátelství. Cítím potřebu s vámi mluviti, vás vídati, vám opětovati . . . . . .

— Že mne milujete? To jest právě nemožné: a srdce mi při slovech těch puká. Jest mi dvacet tři let: nejsem více dítětem. Sama ovšem nemám takou zkušenost, ale viděla jsem to u jiných a slyšela o tom stále mezi lidem, že nedovolená láska končí vždy v špíně a kalu Žíti v stálé komedii, vážiti každé slovo, pokryti nestoudnou tváři svou maskou líčené čistoty, přetvařovati se, nemysliti na nic než na výmluvy a záminky, na úklady a pletichy, usmívati se na muže, jejž zrazujeme, a objímati jeho a mysliti na jiného: méně bídná je žena, která se poddá a prodá někomu, neboť jest aspoň ve své bídě upřímná.

— A tak, když sama Prozřetelnost nás svedla, když jsme se poznali, ocenili a nyní vidíme, že můžem sobě vespolek pomáhati v boji tom, máme se přece rozloučiti? Máme se sami mučiti? Máme se zříci toho, co příroda sama nám uchystala, a co nyní ukazuje nám tak svůdně a ve světle také naděje? Ó že mluvím jen sám za sebe! Věřte mi, že vaše obavy jsou marné, že můžeme ukryti očím vašeho manžela, očím všech, naši nevinnou lásku.

— Vy jste muž, který dovede položiti uzdu touze své a respektovati meze toho, co v mých očích jest hříchem, ve vašich pouhou nutností! Co je nutné, jest přirozené, co je přirozené, nemůže býti nečisté, není-li pravda? A pak: vášně mají sílu, která překoná vše ostatní. A pak: oheň lásky očistí vše. Přísahejte na svou čest, že jste přesvědčen ve své duši, že se dovedete opanovati. —

Chtěl jsem ji vzít za ruku. Nedovolila. Zavrtěl jsem netrpělivě hlavou.

Neodpovídáte? — odvětila — nemůžete přísahati? Dosti!

— Vidím, že chcete můj život; co budu bez vás, já nesmyslný, já blázen. Byla byste mohla jen kapkou náklonnosti, jen stínem přátelství pozdvihnouti mne k výši, na níž sama jste, a pobídnouti mne k činům velikým. Snad byla to illuse; ale ona vám ukázala, že láska nesnižuje, ale povznáší. Kdybyste mne milovala, neměla byste onu klidnou, krutou logiku.

— Mou logikou jest víra v poctivost. Vy muži máte slávu, veřejné záležitosti a p.; my ženy nemáme ničeho, jenom svoji čest. Mějte smilování. Jako vy byste raději zemřel, nežli spáchal hanebnost muže nehodnou: já též bych raději stokrát zemřela, než bych poskvrnila ženskou svoji čest. Tanou mi stále na mysli tři verše známého mi básníka. Zemřel mlád a jeho jmeno zemřelo s ním:

„Je žena padlá jako kapka vody,
jež s listu ve prach setřesena skane:
dřív perlou byla, nyní blátem pouze.

Jsem pedant, chcete-li, jsem všední, ubohá, sprostá: ale v této své logice, jak vy pravíte, jsem nezlomna. —

Já chodil zatím velikými kroky po pokoji. Při posledních slovech markýzy, jež nezdála se mi býti právě lichotnými, jsem se zastavil a zadíval se na markýzku.

— Vy se usmíváte — pravila uražena. — Zdá se, že mi nevěříte a doufáte přec ve své vítězství. —

— Přísám bůh, že doufám — vyrazil jsem ze sebe; leč pojednou zdálo se mi, že někoho slyším vedle v pokoji. Vzpamatoval jsem se. Vešla baronessa, před níž jsem se příliš k slušnosti nenutil. Brzy byli jsme opět sami. Přistoupil jsem k markýze a prosil pokorně: — Pro bůh, odpusťte mi. — Prosím vás, odpusťte mi. Zapřisahám vás, odpusťte mi! —

Ona mi podala ruku a pravila: — Ano, odpouštím vám. Navštivte mne opět, ale ne tak často; a hleďte býti mužem! —

Pozdravil jsem ji dlouhým pohledem a odešel jsem.

Jsem dítě. Zuřil jsem celou noc a volal den. Zotvíral jsem okna, abych viděl snad nějaké světlo ve ville markýzy. Doufal jsem, že ona též nebude moci spáti. Dostal jsem chuť sejíti k vodě, skočiti do člunu, choditi sám po nábřeží u Suny a naslouchati v okolí villy.

Nebylo ničeho slyšeti: vše se ztrácelo v číré, hrobové tmě. Jediný člun plul pod mým oknem: tluk vesel a zvuky jakéhos chraptivého hlasu mne polekaly. Má hlava byla plna podivných obrazů. Mráz mi šel po těle. Rozsvítil jsem, zhasil jsem; rozsvítil jsem opět a opět jsem zhasil. Konečně přišlo jitro, a s ním trochu spaní.

Jsem dítě. Dnes četl jsem opět myšlenky Marka Aurelia Antonina. On jediný zasluhoval od senátu a lidu kult boha. Nikdy nebylo lepšího muže nad něho: děkoval bohům, že dali mu ženu tak učelivou, tak milující, tak dobrou. Zemřel, on, který proskoumal tak naskrz celou přírodu i srdce lidské, zemřel šťasten, neboť nevěděl, že Faustina byla nevěstkou. „To, co se duše

týče — praví — jest sen a dým; to, co těla, jest hniloba; život jest boj a pouť, a sláva, která potom přijde, jest zapomnění.“ A opět praví: „Hleď, abys kráčel vždy cestou nejkratší; a cestou nejkratší jest cesta podle přírody.“ Ale duch tohoto císaře, který stál nade všemi věcmi lidskými, nepřipojil k onomu předpisu, že obětovati své náklonnosti a city nějaké zásadě není docela věcí filosofie; a já ku příkladu neobdivuju se a nerozumím docela markýze, která se přemahá k vůli své abstraktní věrnosti. Dojista: všecky oběti nejsou, jak se říká, cnostné. Ujišťoval mne kdosi, nevím kdo, že větší počet zločinů páše se na světě z nerozmyslu než ze zlé vůle: já připojuju, že mnohem více dobrých skutků koná se z marnivosti, předsudku, zištnosti, omylu, zatemnělosti, z bázně odříci něco, než ze cnosti aneb moudrosti.

Znal jsem jednoho dobrého muže tlustého, červeného, vždy se usmívajícího, který dosti jedl a více ještě pil; bylo mu asi šedesát let, všecko vyslechl a sám mluvil velmi málo. Při nějaké nehodě neb nemilé události, která se dotkla jeho neb jiného, opakoval s úplnou resignací: „všecko přejde“; aneb: „všecko je relativní.“ Nechtěl nikdy povědít, proč tak říká; ale zdálo se, že velmi dobře to naň působí, neboť měl vždy tělo zdravé a srdce spokojené.

Ovšem, kdyby mohl člověk v prvním návalu veliké bolesti sama sebe přemluviti, že ona bolest podle nutných zákonů všech věcí lidských, se časem zmírní a ochabne, bylo by mu to snad ulehčením v jeho utrpení. Proč trpím, když během roku, anebo snad měsíce, dne, hodiny trpěti více nebudu? Bolest jest tedy věc marná a zbytečná, poněvadž, ačkoliv příčina zůstává, ona pomijí. Předstihněme tedy čas, vmysleme se do budoucnosti. Chyba jest, že člověk, ač vidí denně jak lidé se opět potěšují ze své bolesti a jak brzo a hanebně zapomínají, jedná-li se o něho samého, myslí, že bolest jest věčná, právě jako milující věří, že láska jest věčná. Pošetilé, absurdní, dětské illuse, ale tak všeobecné. Ó proč si nevzpomeneme často, že čas jest jistým lékem proti všem duševním nehodám? Vášeň liší se od bolesti: ona spočívá na naději, tato na zoufalství. Nuže hledíc k stálosti naděje, jest nejlepším prostředkem zbaviti se vášně, ukojiti ji a třeba až příliš. Potlačit ji se nezdaří. Lékem zde jest: ukojení. Též by se mohla přemoci snadně jen ve dvou případech: když by zmizela naděj na ukojení jí, neboť by tím byla zbavena nutné svojí podmínky; a pak, když samoláska zakročí proti ní, neboť samoláska jest vždy první a nejmocnější vášní člověka. Leč na neštěstí jest to velmi těžké udati správně překážky, které se staví mezi nás a náš cíl. Nuže, já miluju markýzu; a proč? Poněvadž doufám, že ji překonám.

Cynik Monimus říkával, že všecko v životě jest domnění; já pravím, že všecko v životě jest pocit: ještě by se mělo říci, že je všecko představa. Člověk nezasluhuje jmena pravého filosofa, nečiní-li se docela nezávislým od jiných i od sebe, pojímaje všecko, co vidí, jako komedii k smíchu, neb tragedii k pláči. Můžeme smáti se i plakati, milovati i nenáviděti, obdivovati se i pohrdati, ale vždy ze svého místa hledíc k jevišti, kde jsou všichni ostatní bez vyjimky. Též máme někdy samy sebe uvést na jeviště, abychom viděli, jak cítíme, jak jednáme, ne tak, abychom se posoudili a napravili, ale spíše, abychom se potěšili sami ze sebe, a poznali marnost všech věcí lidských; a příroda slouží za půdu i scénu. Každý člověk má obsahovati dvě bytosti, obě upřímné, herce a diváka: jeden má vždy státi podál od druhého, aby herec nerušil diváka a divák neobtěžoval herce. Vůbec, všichni lidé na světě, i my sami, nejsme nic jiného a nic více, než material uměleckého díla.

Zítra odjedu. Kam půjdu, nevím, ale odjedu: odjedu, aniž ji spatřím.

Markýza mne vyhojila z lásky mé lékem mé vlastní samolibosti. Byl bych snesl její odřeknutí, ale ne její chladnost a pohrdání. Cítím hrdost, která se proti tomu bouří.

Do villy, od toho dne, co markýza mne prosila, abych méně často ji navštěvoval, šel jsem čtyřikrát. Dvakrát tam byli hosté: mohl jsem hrýzti rty. Po třetí byli jsme sami. Markýza uvedla mne k zrcadlu a pravila: — Podívejte se. — Měl jsem vlasy scuchané, tvář strhanou. — Ukončeme to — pravila. — Vy mne kompromitujete. Bolí mne to, že musím tak mluviti. Dala bych deset let života, kdybych nemusila tak tvrdě s vámi jednati; leč lidé mluví o vás, posuzují moje chování se, a smějou se. Baronessa, která mne měla dřív za svatou, mi o tom s bolestí vyprávěla. Kdybych věděla, že jednám dobře, nevšímla bych si zlých jazyků a výčitek přátel svých; leč v tom ohledu nejsme oba spolehliví. Můj manžel může se něčeho dověděti a bude myslit, že jsem vinna. Pro bůh, ušetřme muži tomu takovou bolest! Přemožme se!

— Vy — přerušil jsem ji tónem plným trpké nevole. — Vy nepotřebujete zápasiti: zvítězila jste dříve než jste bojovala.

— Ano. Chtěla bych býti i povržena, kdyby mohlo vám to vrátit pokoj. Kdož ví? Snad přijde den, kdy budete rád, že setkal jste se na cestě života s paní, na kterou můžete mysliti bez výčitky, a k níž můžete pohlížeti bez zardění. V ten den budeme opět přátely.

— Jaké to liché illuse!

— Nikoliv. Leč nyní nechme toho, zapřísahám vás.

— To nelze.

— Nelze, proč? Považte, že kdybych nebyla cítila k vám hlubokou úctu a nejživější přátelství, byla bych zkrátka nařídila svým sluhům, aby vaši návštěvu zdvořile odmítli. Mám právo chtíti, a chci zachovati spokojenost svého života. —

Zařekl jsem se, že ji více nespatřím; a dnes v obvyklou hodinu přišel jsem opět proklínaje sama sebe. Seděla na pohovce, pod nohou měla stoličku. Ani se nepohnula. Byla velmi bledá: oči měla zardělé a v ruce šátek. Hlasem slabým, ale s největší nedbalostí mi řekla: — Já myslila, že víc nepřijdete — a zamlčela se; a já nevěděl, co říci. Konečně. — Nejste churavа? — tázal jsem se. — Děkuju, jsem zdráva — odpověděla chladně. Následovalo dlouhé mlčení. Markýza se zdvihla a zvolna, bez pozdravu, bez jediného pohledu, odcházela ze sálu. Běžel jsem rychle do hostince v Pallanze a napsal tato slova: „Zítra odjedu. Žijte klidně,“ více nic. Odeslal jsem list a vrátil se na ostrov.

---

*

Tento ostrov je vězením, tento dům hrobem. Strávil jsem dvě hodiny stálým počítáním růžových kytic, které jsou namalovány na modravých stěnách mé světnice. Chtěl jsem odejeti dnes večer; ale musím spořádati účty a nájem. A pak: párník odjíždí z Bavena až zítra ráno a můj sluha se brání, že musí dříve složiti naše věci. Necítil jsem nikdy jako dnes v těle demona nudy a netrpělivosti.

Konečně jsem na mostě parníku. Mlha jest tak hustá, že musí kormidelník pozorovati bussolu. Dým sráží se v těžkém vzduchu tom a hází mi na tento sešit můj kusy sazí a dusí mne. Puklý zvonec neustále zvoní. Vše jest jediný dým. Sotva lze rozeznati za koly bílou pěnu. Jenom časem stín dlouhého Angličana, jenž se prochází na palubě odměřeným krokem, vynoří se z husté této clony a opět zmizí. Kdybychom aspoň viděli krásné rysy Stressy a Belgirata! Kdyby se zaskvěl jediný paprsk slunce, aby mne potěšil!

Paprsk slunce! Vzpomínám na onen, který vloudil se štěrbinou v okně do uzavřené komnaty markýziny a utkvěl na červeném damašku jejího županu. Jeho odlesk zbarvil růžově její tvář pod očima, nosem a bradou. „Ach, jaké naděje vítr sebou unáší!“

V červnu vrátila se kontessa, o níž jsem se na počátku těchto listů zmínil, do Milána z Florencie, kde trávila zimu a jaro. Po několika dnech šel jsem ji navštívit, hodinu před obědem. Měla u sebe obvyklý svůj dvůr pánů mně známých, čili jak se říká, přátel, a kouřila též sama cigarettu Přijala mne přátelsky, ale s jakýmsi lehkým úsměvem, který se mi nezdál docela laskavým. Zavedla mne proti vůli stranou a pravila mi potichu:

— Víte? manžel vaší markýzy . . .

— Jaké markýzy?

— Markýzy z Pallanzy.

— Nerozumím.

— Ubohý! Dokud o tom nikdo neví, netřeba toho rozhlašovat; a to tím méně, poněvadž to bývají často věci pouze vymyšlené.

— Mám za to, že tato jest jednou z nich.

— Snad. Kdy jste odejel k jezeru?

— Koncem srpna, vždyť víte.

— A kdy jste se vrátil odtamtud?

— Druhého listopadu, zdá se mi. Proč?

— Manžel markýzy je úplně šťasten.

— Opravdu? Těší mne.

— Bude míti syna.

— Tak?

— Ovšem. Zastihla jsem markýzu ve Florencii krátce než jsem odjela. Nebyla by se vám líbila: byla však veselejší než kdy jindy; smála se neustále. Zlí jazykové říkali též, že před několika týdny jakýsi kapitán jízdy, s bledými vlasy, veliký a silný jako gladiator . . .

— Tomu nevěřím.

— Pán . . .

— To je pomluva. Markýza jest anděl.

— Poslyšte, pánové — zvolala kontessa se smíchem — poslyšte. Váš přítel praví, že jakási paní, kterou znáte, ze zámku v Pallanze, je anděl, anděl, hotový anděl! —

Vypuk ohromný smích. V jediném okamžiku mihaly se mi před očima rukavice, skřížené kordy, ranění a mrtví; ale na štěstí moje já, rozdělené ve dvě části, mne zachránilo. Jedna polovička, totiž divák, pozorovala druhou, herce, a kousnuv se do rtů smál jsem se též.

Více jsem neviděl ani markýzy, ani kontessy.

Přel. *B. Frida.*

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Měl jsem se k odchodu.

Adéla postála chvíli u prostřed salonu dívajíc se upřeně za mnou. Když však jsem sáhl na kliku, bych otevřel, vykřikla poznovu:

„Prosím vás, sečkejte jen okamžik! . . . Půjdu s vámi!“ . . .

Po té přistoupila kvapně k malému stolku, na němž ležel zvonek, a prudce zazvonila. V několika okamžicích vešla komorná.

„Nechť se bez odkladu zapřáhnou nejrychlejší koně — třeba ryzáci!“ velela a dodala zvučně, skoro pánovitě: „Ale hned — rozumíte?!“

Komorná kvapně odešla.

Stoje mlčky u dveří čekal jsem. Adéla jevila neobyčejný nepokoj. Tvář její byla nyní poněkud ruměná, a oko skoro náruživě se lesklo. Přešla několikráte po salonu, jako by o něčem přemítala; na to popošla až ke mně a pravila měkkým, skoro elegicky se zachvívajícím hlasem:

„Promiňte, že počínám si jako pomatená. Zpráva vaše o Smidarském učinila na mne dojem zdrcující. Domnívalať jsem se, že bloudí světem, že snad mne proklíná, a náhle slyším, že žije na blízku, a že je na smrt churav . . .“

Slova ta pronesla tak rychle, že sotva dechu popadala a musila se odmlčeti; ale dříve nežli jsem něco připomenul, pokračovala rovněž tak rychle jako dříve:

„Vy jste jeho přítelem, důvěrným přítelem . . . Můžete mi tedy říci, mohu-li jej navštíviti, mohu-liž se do něho nadíti, že mi moje těžké provinění promine.“

Opět umlkla.

Chtěl jsem odpověditi, že neznaje poměru, v jakém k Smidarskému stojí, aniž její provinění nemohu se určitě vysloviti; ale v témž okamžiku vstoupila komorná.

„Nuže!?“ obrátila se Adéla ku vstoupivší.

„Rozkaz jsem vyřídila — již se zapřahá . . .“ odvětila komorná a dodala: „Zároveň mám ohlásit, že se právě milostpán vrátil . . .“

„Nadasdi?!“ uklouzlo mým rtům.

„Ano Nadasdi,“ opáčila Adéla poněkud smutně a obrátivši se ku komorné pravila: „Vyřiďte, že si přeju bez odkladu s ním mluvit . . .“

Sotva však komorná opustila salon, otevřely se jiné dvéře po téže straně, kde jsem stál, a vešel Nadasdi. Poznal jsem jej na první pohled, ačkoliv od posledního našeho setkání na nádraží brněnském bylo už několik rokův uplynulo. Nebylť se takměř ani dost málo změnil; nehrubě sličná jeho tvář jevila však nyní jakousi starostlivost. Byl oděn v černý elegantní civilní šat dle nejnovějšího střihu.

Sotva že jej Adéla shledla, pospíšila mu v ústrety a pravila prudce:

„Víte, že žije Smidarský zde na blízku?“

„Vím,“ odpověděl Nadasdi chladně a odměřeně.

„A vy jste mi o tom nepověděl?“ připomenula Adéla s trpkou výčitkou, a tvář její přeletl mráček nevole.

„Promiňte,“ odpověděl Nadasdi opět chladně, „nechtěl jsem vás zarmoutit . . .“

„A můžete mi říci toho příčinu?‘ opáčila opět Adéla.

„Mohu — Smidarský je od delší doby mým nejúhlavnějším nepřítelem . . .“

„To není možno!“ vzkřikla Adéla prudce a vášnivě.

„A přece tomu tak,“ zněla ledová odpověď Nadasdiho.

„Smidarský však je churav!“ připomenula Adéla.

„Vím to!“

„A ani o tom jste mi nepověděl?“

„Ani o tom —“

„A příčina?

„Tatáž, jakou jsem byl dříve uvedl. — Nechtěl jsem vás zarmoutit . . .“

Po těchto opět jen chladně pronešených slovech obrátila se Adéla k odchodu a podotkla:

„Musím se Smidarským mluvit bez odkladu!“

„Není možno, Adélo!“ zvolal nyní Nadasdi prudce.

„A proč?“

„Právě od něho přijíždím,“ zní odměřená odpověď.

„Od Smidarského — vy?“ táže se Adéla v udivení a dodává: „Vždyť jste přede chvílí připomenul, že je vaším nejúhlavnějším nepřítelem . . .“

„Pravda,“ podotknul Nadasdi; „ale vše to na věci nic nemění — přijíždím . . .“

„Mluvil jste s ním?“ vpadla Adéla.

„Nemluvil . . .“

„Jak tedy mám slovům vašim rozumět?“

„Navštěvuju osadu, v které žije, skoro každodenně . . . Vždyť víš, že je tam můj závod,“ odpovídá Nadasdi, „a vždy se poptávám na jeho zdraví . . .“

„A já bych ho neměla ani spatřit?“ přerušila Adéla Nadasdiho.

„Nemůžete — aspoň dnes ne,“ odpověděl tento. „Mluvil jsem k večeru s lékařem, jenž jej léčí. Pravil mi, že zaslal Smidarský komusi do Prahy nějakou zprávu a od té doby že je bezpříkladně rozčilen. Lékař mu předepsal lék utišující nervy, a dnes k večeru Smidarský usnul . . . Nemožno s ním tedy mluvit, dokud neprocitne . . .“

Byl jsem svědkem krátké této rozmluvy, aniž bych byl Nadasdim pozorován. Vešelť do salonu dveřmi na téže straně, kde jsem stál já a učiniv několik kroků ku předu zastavil se nespouštěje s Adély očí. Teprv nyní když jsem byl z jeho slov vyrozuměl, že jest Smidarskému doposud aspoň poněkud přátelsky nakloněn a že konflikt jejich jest asi zvláštního druhu, popošel jsem o několik kroků ku předu a připomenul:

„V tom případu nebyl bych dnes ani já u Smidarského nic platen.“

Nadasdi zaslechnuv cizí hlas prudce sebou škubnul a obrátiv se ke mně změřil mne zvědavě od hlavy k patě; ale hned na to vzkřikl:

„Ty zde!? Co tě sem vede?“

„Jdu navštívit Smidarského,“ dím.

„A z jaké příčiny?“ vyzvídá Nadasdi.

„K vlastnímu jeho přání.“

„Tobě tedy poslal do Prahy zprávu, která jej tak rozčilila!“ zvolal Nadasdi živě.

Teprv po té popošel ke mně a podávaje mi ruku dodal:

„Buď mi vítán!“

Tiskna Nadasdimu ruku spozoroval jsem, že posud starostlivá tvář jeho byla se vyjasnila. Byl bych to připsal na učet našeho shledání, ale Nadasdi mimoděk zabručel:

„Já jsem přece někdy bláhovec . . .“

„Proč?“ tážu se.

„Nu, ani sám nevím,“ odpovídá přítel; „napadloť mne, že mne Smidarský v Praze udal . . .“

„Smidarský? . . . A proč?“ ptám se.

„Jsem kridatar,“ odpovídá Nadasdi, „a domyslíš se, jak snadno možno lehkomyslnou nebo zaviněnou kridu proměniti v kridu podvodnou.“

Chtěl jsem připomenouti, že Smidarského nepokládám za schopna podobného skutku; leč Nadasdi mne v myšlence té předešel řka:

„Nyní však mohu býti bez starosti — byla to ostatně jen pošetilá domněnka . . .“

V tom vstoupila komorná ohlašujíc, že je zapřaženo.

„Pro koho?“ ptá se Nadasdi.

„Pro mne!“ dí Adéla rozhodně.

„A kam míníte jeti? — K Smidarskému?“ ptá se Nadasdi dále.

„Ano, k Smidarskému — vždyť jste to už mohl uhodnouti,“ odpovídá Adéla.

„A ty k němu také pojedeš bez odkladu?“ obrátil se Nadasdi ke mně.

„Dojedu aspoň do osady,“ pravím, „a navštívím Smidarského zejtra zrána, až k tomu lékař přivolí.“

„Lékař tedy skutečně zakázal?“ ptá se Adéla.

„Rozhodně a přísně,“ vece Nadasdi; „jinak bych vám ani okamžik nepřekážel; ba naopak chtěl jsem s vámi dnes pouze jen za tou příčinou mluviti, abych vám pověděl, kde Smidarský mešká. Zároveň jsem vás chtěl vybídnouti, abyste jej zejtra časně z rána navštívila.“

Adéla dívala se chvíli upřeně a zkoumavě Nadasdimu do očí, načež klidněji podotkla:

„Věřím vám — pojedu tedy z rána!“

„A ty?“ táže se Nadasdi mne.

„Pojedu ihned dále.“

„Ne, ne! Vy nemůžete, nesmíte jeti beze mne!" zvolala Adéla. „Buď pojedu s vámi bez odkladu nebo zůstaňte i vy až do rána."

Chvíli jsem byl na rozpacích, ale připomenuv si, že Adéle záleží na tom, aby jí Smidarský prominul její provinění, rozhodl jsem se, že zůstanu a budu jí při smíření s jejím pěstounem nápomocen.

Nelitoval jsem toho.

Za nedlouho seděli jsme všickni tři v jídelně a rozpředl se živý hovor. Nadasdi vypravoval později o založení svého závodu, o výtečných schopnostech Smidarského a obzvláště o jeho neobyčejném talentu organisačním. V podstatě vypravoval mi totéž, co jsem se byl již dříve z listů Smidarského dozvěděl; ale způsob jeho vypravování a vůbec tendence, jež měl na zřeteli při založení a originelním vedení závodu, lišily se valně od oněch, jež byl Smidarský ve svých listech rozvinoval.

„Pomysli si," vypravoval Nadasdi, „pouhý barokní nápad měl tak úžasné štěstí . . . Kdysi před osmi nebo devíti lety, když jsem ležel posádkou v Pešti, procházím se za lunojasné noci městem, an se tu přede mnou z nenadání octne nějaký otrapa.

„Dejte mi několik krejcarů na kus chleba!" praví ke mně po česku.

České oslovení mne překvapilo.

„Jste Čech?" ptám se zkoumaje otrhance, pokud bylo v záři měsíce možno.

„Což pak to nepoznáváte po řeči?" zní poněkud nevrlá odpověď.

Neodpověděv vytáhl jsem tobolku a podal rozedranému krajanu bankovku.

„Děkuju; nepotřebuju tolik — chci dnes jen několik krejcarů na chleba," praví otrhanec; „zejtra si zas vydělám."

Tato slova mne ještě více překvapila.

„Můžete mi říci, kdo jste a čím se živíte?" tážu se.

„Proč bych nemohl?" zní odpověď. „Nádeničím tu a žiju bezstarostně . . . Co vydělám, vydám a málo kdy se stane, abych potřeboval, a potřebuju-li někdy nějakého krejcaru, dostanu ho vždycky."

„A o budoucnost se nestaráte?" vyptávám se českého Diogena dále.

„Já o budoucnost? Ani mne nikdy nenapadlo!" zní odpověď. „K čemu také? . . . Vždyť pak je zrovna ta starost o budoucnost matkou bídy lidské . . . Kdyby každý člověk žil jako já, kdyby každý vydělané peníze zas vydal a žádných neukládal, byl by ve světě pravý ráj . . ."

Nerozuměl jsem sice úplnému dosahu těchto slov; ale poznal jsem, že mám před sebou pravého českého mudráka, jenž dovede, jak česká píseň praví, jedním okem plakat a druhým se smát . . . Nutil jsem jej, aby bankovku přijal; ale „tvrdá česká palice" zůstala neoblomnou. Musil jsem mu dáti několik drobných krejcarů, načež krajan slušně poděkovav ubíral se pyšně svou cestou dále.

Vrátiv se domů počal jsem o zvláštním tomto případu přemítati a vzpomněl si zase jednou po letech na tebe, na Smidarského a na všecky ostatní přátele, s kterýmiž jsem, jak víš, přede mnoha, mnoha lety kul bláhové plány, čelící k reorganisaci společnosti lidské . . . Musím se přiznati, že jsem se mnohé myšlénce a mnohému bizarrnímu našemu nápadu z oné doby z hlubin duše zasmál; ale základní myšlenka neustále vřela mou duší a každou chvíli mne napadlo, že společně se Smidarským mohl bych se pokusiti o provedení aspoň některého z reformačních plánů, na jakéž, jak víš, Smidarský nikdy neměl nouzi. A tak tedy byl rozedraný žebrající krajan, s kterýmž jsem se byl náhodou v cizím městě setkal, prostředně příčinou, že stal jsem se bohatým továrníkem a nyní kridatarem . . ."

Po této introdukci vypravoval Nadasdi o svém setkání se se Smidarským v Brně, o prvopočáteční nedůvěře Smidarského, když mu zvěstoval svůj úmysl, že chce kvitovati a zaraziti průmyslový závod, kterýž by aspoň poněkud opovídal Smidarského intencím reformatorským.

„Byl bych ti přál," vypravoval Nadasdi, „Smidarského viděti, když jsem mu svůj úmysl projevil. Chvíli seděl mlčky a nepohnutě a jenom oko nabývalo vždy většího lesku. Pak zavrtěl hlavou a pravil: „Ne, ne — to není možno! . . ." — „A proč by nebylo?" ptám se. — „Prostě proto," odpovídá, „že egoismus lidský . . ." Ale nedopověděl; vyskočil prudce a upíraje na mne rozjiskřené své oko optal se hlasem, v němž zachvívala se bázeň i naděje současně: „A kdo že chce pokus ten provésti?!" — „Já," odpovídám klidně . . . Smidarský mlčel; ale pohled jeho byl výmluvnější, byltě na mé tváři utkvěl tak upřeně a zkoumavě, jako by chtěl vypátrati nejtajnější mé zámysly . . . Po malé přestávce Smidarský náhle radostně vykřikl a padl mi kolem krku . . . Jediným výkřikem tím zajásala duše Smidarského jako snad ještě nikdy . . ."

Nadasdi na několik okamžiků se odmlčel, jako by se hroužil v zpomínku na dobu, kdy byl příteli Smidarskému připravil několika slovy radost, jakou byl snad po celý svůj život nepocítil, načež pokračoval:

„Musím se ti upřímně vyznati, že jsem z počátku v srealisování ani nejpraktičtějšího z plánů Smidarského sám neměl žádné důvěry; pokládalť jsem vše za pouhý vrtoch . . . Ale později jsem nedůvěry své litoval. Byltě jsem tak zavinil vlastní svůj úpadek . . ."

„Jak to?" přerušil jsem přítele; neboť smysl posledních jeho slov byl mi úplně temný.

„Prostě proto, že jsem vešel v závazky, které mi později u volném rozvoji překážely," odpověděl přítel.

„Posud nechápu," dím.

„Nevěře ve zdar podniku," pokračoval Nadasdi, „svolil jsem po přání Smidarského k tomu, aby z čistého užitku závodu vyplácela se všem účastníkům přiměřená dividenda. Závod, jak víš, úžasně rychle zkvetal. Smidarský připisoval rozkvět ten v přední řadě právě uvedenému opatření, kdežto já zase byl přesvědčen, že rozkvět závodu závisel z větší části na celé řadě šťastných nahodilostí, tak že by byl zajisté rovněž tak rychle a utěšeně prospíval, kdyby býval řízen jako kterýkoli jiný závod výdělečný, při němž nejde než o zisk vlastníkův . . ."

„Ale v jaké závazky jsi vešel?" přerušuju přítele poznovu.

„V závazky pouze mravní," podotýká Nadasdi, „ale i ty mi byly na překážku. Právních závazků arci nebylo a není žádných, ani mezi mnou a Smidarským, tím méně mezi dělnictvem a námi dvěma. Tak zvanou cestou právní nedomohl by se žádný z dělníků ani nej-

nepatrnější náhrady kromě obyčejné, ústně ujednané „mzdy“ . . .

„Co ti tedy vlastně překáželo?“ přerušuju přítele po čtvrté.

„Hnusné mravní závaží,“ odpověděl Nadasdi, „pouhé vědomí, že nejsem pánem neobmezeným a svrchovaným. Po přání Smidarského stala se mezi námi různá dohodnutí i v příčině přijímání a propouštění dělnictva. Snadno se domyslíš, že měl Smidarský vždy a ve všem na zřeteli prospěch pracujících. Na doklad toho uvádím, že nesměla býti do závodu přijata žádná síla, nechť druhu jakéhokoli, proti které se dvě třetiny dělnictva vyslovily. Rovněž tak nesměl býti ze závodu nikdo propuštěn, leda by byly dvě třetiny dělnictva propuštění to schválily . . . Zásady ty jsou v theorii arci nejen lidumilné, nýbrž i zdánlivě neškodné; ale v praxi mohou se státi skaliskem, o kteréž se může celý závod rozbiti . . . Po mém náhledu jest k řízení jakéhokoli závodu, kde je zaměstnáno mnoho sil, potřebí ruky železné; veškerá sentimentálnost, ba i pouhá lidskost jest nemístna, když jde o závod sám. Jednotlivci nemají práva žádati, aby se šetřilo jejich práv, kdyby tím měl celek utrpěti nějaké ujmy; naopak jednotlivci musejí padnouti a třeba i zahynouti, když toho prospěch celku vyžaduje . . .“

Vyslechl jsem theoretický tento výklad Nadasdiho sice klidně, ale závěreční věty přece se mi zdály býti poněkud kruty. Chtěl jsem se vysloviti proti nim; ale Nadasdi po malé přestávce vypravoval dále:

„Zpočátku řízen tedy závod dle zásad Smidarského. Byl jsem nějaký čas úplně spokojen. Ale později mne podivná tato procedura přece omrzela. Pochopíš, jak nepříjemno, ba mrzuto musí býti vlastníku nějakého závodu, když vždy a ve všem má vůli svou podřizovati kombinované vůli většiny dělnictva svého, když nikdy a v ničem nemůže jednati dle vlastního uznání, nýbrž ve všem a vždy musí býti jen výkonným organem hloučku různých elementů, které v pevné své organisaci jsou všemohoucími. Za nedlouho počala se tomu pýcha má vzpírati, a konečně, když jsem Smidarskému prohlásil, že nechci býti déle loutkou svých mravních závazků a slibů, že chci býti vlastníkem závodu, jak mi to po právu náleží, že chci dělníky přijímati a vypovídati dle vlastního uznání, slovem že chci míti ve všem ruce úplně volné — nastal mezi mnou a Smidarským poměr napnutý a posléze došlo k roztržce . . .“

Nadasdi umlkl. Vypravováním jeho byl jsem sice poněkud zasvěcen do sporu jeho se Smidarským; ale úplného vysvětlení se mi přece nedostalo. Scházelot k výkladu tomu patrně ještě seznání Smidarského; neboť Nadasdi líčil vše se svého stanoviska, kdežto Smidarský zaujímal v záležitosti té stanovisko zcela jiné a musil se vysloviti, dříve než bylo možno spravedlivě o věci souditi. Mohl jsem se sice Nadasdiho na tu neb onu podrobnost zeptati; ale neučinil jsem tak, jsa přesvědčen, že bych se dozvěděl zase jen okolnosti líčené se stanoviska jednostranného.

Adéla byla vypravování Nadasdiho sledovala mlčky a napnutě. Zdálo se mi, že jí v podstatě není novinkou; ale některé podrobnosti přece ji zajímaly, jako by je slyšela poprvé.

Po té rozpředl se hovor volný a dosti zajímavý, ovšem že jen pro nás tři. Připomínaliť jsme si vzájemně různé episody z minulosti.

Vypravoval jsem dobrodružství z let studentských, kdy nalezli jsme se Smidarským u chrámu svatovítského v Praze pohozené dítě. Nadasdi o tom věděl z vypravování Adélina, ale vypravování moje co bezprostředního svědka zajímalo jej i Adélu jako novinka. O svém dorozumívání se s Adélou v trestnici novoměstské chtěl jsem pomlčeti. Nadasdi však k nemalému mému podivení o něm věděl a musil jsem i o tom vypravovati.

Vše to nasvědčovalo, že panuje mezi Nadasdim a Adélou zvláštní poměr neobmezené vzájemné důvěry, což zvědavost moji nemálo dráždilo. Tak přiblížila se v důvěrném hovoru půlnoc a teprv nyní byla zvědavost má aspoň částečně ukonejšena. Nadasdi počal vypravovati o svém setkání se s Adélou. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Helena.

Jeden z nejkrásnějších obrazů Prudhonových představuje scenu, kterou končí třetí zpěv Iliady: Venuše smiřuje Parise a Helenu. Helena zahalená hrdě ve skvělé své závoje odmítá s opovržením něžné lichocení Parise, který ji zve k rozkoši. Ale Venuše ironicky a skoro hrozebně strčí ji oběma rukama v jeho lože, jako v síť od bohů nalíčenou.

Dlouho stál jsem ve snění před touto postavou, tak čistou a tak smutnou; viděl jsem v ní Helenu jinou, ne méně krásnou a milou než ona byla, kterou líčí tradice; Helenu trpící, nešťastnou, ubohou oběť, která vzdoruje a bráni se Venuši vší silou, ale přec podlehne víru lásky jako otrokyně těžkým pracím svým

Mezi hrdinami světa Homerova jde z ruky do ruky podobná jsouc číši nektaru kolující při hostinách na Olympu. Když jí bylo deset let, tančila jednou v chrámu Diany; Theseus ji spatřil a unesl. — Unesl mne — praví sama v druhém dílu Fausta, když mi bylo deset let, štíhlou jako laň, a hrad Afnida v Attice mne pohostil. — Achilles připoutá ji pak na čas k sobě a postoupí ji konečně Patroklovi, co část kořisti. Menelaos pojme ji za ženu a ověnčí čelo její vínkem svatebním. Tu přijde však Paris, ten krásný pastýř, a Venuše aby dostála slibu, kterým se mu na hoře Idě zavázala, hodí mu v náručí osudnou tuto ženu. Po celých deset let stopuje s vysokých věží Ilia běh války, kterou roznítil oheň krásných očí jejích a těká smutně po valech města jako dcera Jeftova, plačící na horách pro mladý život svůj. Když Paris padl kopím Pyrrhovým, dostal ji Deifobos; v tom objevil se v plamenech Troje Menelaos, vyrval ji z lože jeho a unesl ji do svého paláce v Lakedaimonu. Ale nesmiřitelná Venuše nespustila se svojí kořisti: Achilles v tmách podsvětí si ještě vzpomene na luznou její krásu; prchne z říše stínů, zastihne Helenu ve spánku a z tajemství magické této noci zrodí se Euforion.

Zatím však uprostřed těchto loupeží, smilstva a veškeré hrůzy té zůstala ona čistou jako labuť, z které se zrodila. Lichocení i urážky, vše svezlo se jí k nohoum a nedotklo se jí. Uprostřed největšího nadšení, jaké vznítila, zachovala sobě úplný klid ano lhostejnost, jako socha, kolem níž víří svatá orgie. Celou vinu mají bozi, kteří užili její krásy, aby zaslepili a opojili svět. Réva není zodpovědna za všecky ty hrůzy, které božský její tok někdy v lidech budí; ani pochodeň není vinna jako žhář, který přiloží plamen její k hradbám města.

Stopujme Helenu v Iliadě i Odysseji a vždy shledáme ji stejně vznešenou, vážnou a imposantní. Samo město, jehož krby pobořila, jehož mládež vyštvala do boje, zahrnuje ji vždycky úctou a obdivem. — „Má dcero, — praví k ní starý Priam — v mých očích nejsi ty ničím vinna, ale za to bozi, kteří poslali na nás Řeky a hrozné jejich zbraně.“ — Starci sedící v bráně Skajské povstanou před ní a šeptají si: — „Ký div, že Trojané a Achajští s krásnými holeněmi snášejí neustále tak hrozné obtíže; vždyť jest krásná jako kterákoliv bohyně.“ V posledním zpěvu Iliady objeví se znova a pláče nad mrtvolou Hektorovou. Naříká tak dojemně, že se zdá, jakoby hlas labutě zbudil se opět v ní a plakal nad mrtvým miláčkem.

Konečně setkáváme se s ní ve čtvrtém zpěvu Odysseje, v paláci Menelaově; jest ctěna a vážena jako ta nejčistší žena. Dle toho, jak skvěle líčí Homer její návrat v této básni, lze souditi, že chtěl asi sám smýti slavně veškeré ono vraždění Iliady. Když vyjde při příchodu Telemachově z vonné svojí komnaty, obrátí se k ní zraky všech přítomných: „Vždyť podobá se hrdé Dianě.“ Adraste položí jí pod nohy skvostnou stoličku; Philo podá jí stříbrný košíček plný vzácných vláken a vloží v ruce její zlaté vřeteno obalené fijalovou vlnou, na znamení svrchované vlády v domě.

Aby se očistila památka její ještě úplněji, vypravovalo se, že pouze její stín následoval Parise do bran Troje, kdežto pravá Helena ukrytá zatím v Egyptě, očekávala potají, co se bude dít. Později vřadila ji Hellas mezi bohy a přidružila ji k hvězdné skupině Dioskurů. Její památka stala se posvátnou a nikdo nesměl se jí dotknouti. Stesichoros urazil ji v jedné z básní svých a okamžitě oslepl. Na radu Mus odvolal potupnou báseň svou a tu vrátila mu Helena velikomyslně zrak. Sparta vystavěla ji chrám, kam chodily se ošklivé dívky modlit, aby jim změnila jejich tahy. V jedné legendě Herodotově vystupuje podobně jako naše Madonna a skládá ruce na churavé dítě, které přinesla chůva do jejího chrámu, a předpovídá, že bude dítě to nejkrásnější ženou celého Lakedaimonu. Počínaje Homerem zahrnují ji všickni básníci i řečníci jednohlasnou chválou. Theokritova „Svatební píseň Heleny“ jest jedinou hymnou. „Dcera Diova vrátila se ve tvé lože — zpívají Menelaovi dívky Spartské — ji nevyrovná se žádná z žen, které kráčejí po půdě achajské. A což to dítě, které se narodí z takové matky, jak bude krásné! My pak, její družky, čtyřikrát šedesát to panen, natřely jsme údy své olejem jako muži a běžely jsme s ní o závod na březích Euroty, ale ani jediná z nás vedle Heleny nebyla bez vady.“ Elektra v Euripidově Orestu ji z prvu insultuje, když se vrací v noci do Argu „a bojí se otců těch, kteří padli mrtví pod hradbami Ilia.“ Ale brzy podmaní její krása chmurnou ženu tu; rozkoš, která z ní dýše, zachvěje tím mramorem. Při pohledu na ni vyrazí Elektra výkřik závisti a touhy jako Eumenida svedená Gracií: „O kráso! jak osudná jsi lidem a jak vzácnou jsi tomu, kdo tě má! Helena je dosud touž ženou, jakou bývala!“

Jeden z kyklikû tvrdí, že prý tato krása ji chránila v plamenech Troje jako štít proti meči, kterým zamířil Menelaos na její hlavu. Jediný pohled a meč vypadl z rukou nadšeného manžela. Ještě v soumraku světa antického objevuje se Helena naposledy a sice v poslední básni, kterou zplodila Hellas,*) ještě zde přijímá obvyklý svůj hold.

Básník vypravuje, kterak vůdcové řeckého vojska po dobytí Troje odvádějí k lodím své zajaté: Agamemnon vleče Kassandru, Neoptolemos Andromachu, Odysseus strká starou Hekubu, Menelaos odvádí Helenu; pláč a nářek rozléhá se po sceně. „Helena neplakala, ale stud zastínil azurné její oči a zbarvil nachem krásnou její tvář. V jejím pak srdci vířil nával smutných myšlenek; bála se totiž, aby ji Řekové netýrali, až se vrátí do svých černých lodí. A proto bušilo ji potají srdce; zahalila si hlavu závojem a sledovala krok za krokem svého muže s lící uzardělou jako Kypris, když skrze síť důvtipného Vulkána ji bohové viděli v loktech Martových. Všichni, kdo ji spatřili, byli oslněni leskem a kouzlem její nesmírné krásy, a nikdo se neodvážil jí ublížiti, ale dívali se na ni jako na bohyni s rozkoší; neboť všecky podmanila její osudná krása.“ — Jeden krásný bas-relief jakoby doplňoval líčení Quintovo, představuje Helenu vracející se do Sparty; jede na voze v průvodu Menelaově, ne co zajatá ale jako vítěz, s tváří klidnou, vznešenou a s důstojností věru královskou řídí otěže svého spřežení.

*) Verše Quinta ze Smyrny.

Veliká tato žena representuje krásu passivní, která není vinna bouřemi, jež způsobila: neboť Venuše ji přemůže, ale ona se jí nevzdá. Ve srdcích mužů budí líté vášně, ale srdce její zůstává v klidu; oheň, který trávil Fédru a Medeu, netkne se krásných jejích prsou, dle nichž modelovali umělci obětní číše. Ona je chladná jako každá dokonalá krása, která je stvořena, aby okouzlila spíše jen oči nežli aby vzbouřila smyslnost: krása, při níž pouhá kontemplace je svrchovanou láskou a naopak. Všude, kde se zjevuje, v dramatech, v epopejích, v odách i elegiích antických, vždy se jeví stejně vážnou, tichou, uzavřenou a jakoby zarmoucenou pro všecku tu nešťastnou lásku, kterou jí bohové uložili. Její řeč je vždy nanejvýš slušná; vášně, které budí, ji děsí a rmoutí, podá se jim konečně ale docela apaticky, jakoby jen ustupovala přísnému zákonu. Když ji Venuše v Iliadě nutí v lože Parisovo, vzdoruje s hrdostí věru panenskou jejímu rozkazu. — „Ty ukrutná, volá k ní, proč mne chceš ještě dále sváděti? Proč nejdeš sama? Vzdej se svého nebe, nevracej se do Olympu, ale setrvej po boku miláčka svého, snášej jeho rozmary až udělá tě svou ženou či aspoň otrokyní. Já však nepůjdu, kam mne vésti chceš. Všecky ženy trojské by mne pohaněly a já zmírala bych pak v nesmírné bolesti.“

A tak vzdoruje podivná žena ta společnému osudu všech dívek. Láska, otroctví, sňatek, jedno za druhým ji přemáhá, ale ona zachová si vždy uprostřed největších bouří svoje panenství. Ba ani stáří nemůže jí ublížit, ani čas neodváží se ji dotknouti. Přechází z jednoho věku do druhého v poesii antické vždy mladá, vždy krásná a svůdná, věčný, živoucí obraz krásy idealní; člověk může sice poskvrniti efemerní formy její, ale věčného typu jejího nedotkne se nikdy.

P. de Saint-Victor.

— Knihtiskárna Koláře a spol. hodlá vydávati veliké dílo obrázkové: „Hrady, staré zámky a tvrze království českého“, jichž děje vypravuje August Sedláček, profesor při realném gymnasiu v Táboře. Rukopis prvního dílu toho jest co do dějepisné části ukončen a mohl by vyjíti, ale vydavatelé přišli na tu šťastnou myšlenku, program celého díla rozšířiti v ten způsob, aby i kulturní význam jednotlivých hradů, zejmena všecky pověsti, které se o nich zachovaly mezi lidem, zde sebrány a oceněny byly. Prof. Sedláček obstará z většího dílu část dějepisnou; co se však toho ostatního týče, obracejí se vydavatelé k nejširšímu obecenstvu s tou prosbou, aby každý, kdo co ví o kterémkoli hradu neb zámku našem, laskavě zaznamenal a redakci díla toho zaslal. Žádná podrobnost nebude tak malichernou, aby zde nezasloužila povšimnutí. Zároveň všecky výkresy a plány ano i upozornění na prameny, kde by se co nalézti mohlo — vše bude vítáno.

— Slovanská literatura. N. Barsukov, člen petrohradské archeologické komise, vydal zajímavé dílo biografické; „Жизнь и труды П. М. Строева“ (Život a práce P. M. Strojeva). Strojev přináleží ku nejzasloužilejším členům petrohradské archeologické komise a věnoval téměř celý svůj život ruskému starožitnictví. Dílo Barsukovo jest sepsáno dle pozůstalých záznamek Strojeva a jakož ku konci připojeny i některé zajímavé korespondence znamenitého ruského archeologa, nabývá spis ten pro vědeckou literaturu ruskou zajisté značné důležitosti. —

— O literarním ruchu ruském svědčí tato dáta: roku 1877 vydáno v Petrohradě 3011 spisů a brožur (kromě spisů obsahu, jenž podléhá censuře duchovní) v 23 638½ tisk. arších a v 6,925.853 exemplářích. V Moskvě vydáno v témž roce 2305 spisů na 11.309 tisk. arších a v 8,342.685 exempl.

OBSAH: Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Z nové poesie francouzské: Maurice Rollinat: Stromy. Měsíc. Victor Hugo: Rejtaři. — Popularisování vědy lékařské. Od R. E. Jamota. I. — Od srpna do listopadu. Novella Camilla Boita. (Dokončení.) — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Helena. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. | 20. září 1878. | ČÍSLO 26.

Ekloga.

Kdo může říci: všecko zhyne,
  let času všecko uchvátí!
zde v mechu v lesa hloubi stinné
  jsem klidný nad tou závratí.

Na starém kmenu skráň má leží
  a ruka na tvých kadeřích;
i dím: jsouť růže posud svěží
  na ústech tvých i na keřích.

Co změněno? Vše zpívá, kvete,
  sen božství tají každá věc:
vlašťovka v pouti rychloleté
  a v pracné chůzi mravenec.

Jeť stejně dívčí ruka měkká
  i azur stejně hluboký,
ze srdcí teče lásky řeka
  a z nebe světla potoky!

Viz hnízdo ptačí, jak v něm tlačí
  se žluté krčky nad zlato,
zda srdce, kteréž lásce stačí,
  tak není rovněž bohato?

Stín posud milující skryje,
  šum stromů řeč jich utlumí,
v peň dubů datel posud bije,
  a břečtan sedá na rumy.

My posud můžem jako Noe
  pít révu v stínu jilm a bříz
a milovati jako Chloe
  a Glycera a Lykoris!

Jak slunce na nebi plá krása,
  jak slunečnice básníci;
já věřím, všecky vzdechy Tassa
  jsou jásající slavíci!

V tom víru vše jest nezměněno:
  noc, hvězdy, stíny, barvy, svit,
a je-li láska lidí věno,
  zas může každý šťastným být.

Nuž dej mi ruku bez otázky
  a srdce mé vem za ni zpět,
vždyť je-li básník oběť lásky,
  jest písní její celý svět!

A. R

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Don Cristóbal stal se velmi vážným a vzdychal z hluboka.

„Přítomnost Estabanova není mi více novinou," pravil posléz, „ohlásil doně Catalině svou návštěvu, a ona návštěvu tu přijme, nemá příčiny proč jí odepříti. Spěchám k donu Estabanovi, nezbývá mi než jej poprositi, by aspoň dnes ještě ničeho neprozradil; váš přítel sdělil mi též pohromu, která jej ve vlasti naší zastihla, naléhá na sňatek s vámi a na odjezd. Ubohá doňa Catalina! Nikdo nezpomíná na ni a na smutné účinky, které náhlé odhalení našeho tajemství na ni míti může!"

„Mýlíte se, done Cristóbale," odpověděla Madrána, „miluji doňu Catalinu jako sestru svou a jsem hotova vlastní svůj prospěch jejímu podřizovati. Jednejte dle svých náhledů a buďte jist, že budu slepým vaším nástrojem."

Don Cristóbal políbil jí ruku a spěchal pak na návštěvu k Estabanovi. Madrána zůstala ve svém pokoji, až doňa Catalina pro ni poslala. Když vešla do salónu, seděl tam don Estaban ve společnosti Cataliny, Kosmy a dona Cristóbala.

„Jak se vede panu kardinálovi?" tázal se právě don Cristóbal.

„Ah, neřekl jsem vám ještě?" zvolal don Estaban se smíchem, „kardinála potkalo velké neštěstí, slíčná ona Pařížanka, která celé jeho důvěry a neobmezeného přátelství požívala, uprchla s nějakým bývalým svým milencem za Pyreneje. Pomyslete si, done Cristóbale, jaká to rána! Kardinál je tak zdrcen, že si do Orihuely zajel, aby u tamějšího biskupa útěchy nalezl. Kardinál nemiluje totiž mimo francouzské dámy nic tak nadšeně, jako francouzskou kuchyň a pan biskup Orihuelský má nejvýtečnějšího kuchaře, jaký se ve Francii ode dvou století narodil."

„Pan kardinál jest v Orihuele?" zarazil se don Cristóbal, „ale to jest pouhá procházka z Elche!"

„A očekávám také každou chvílku, že kardinál sem zavítá,“ prohodil lhostejně don Estaban. Ohlížeje se spatřil Madránu a vstal, by se jí poklonil.

„Milý můj host,“ — počala doňa Catalina zardívajíc se.

„Oh, my se známe!“ odpověděl nestondně don Estaban a podával Madráně ruku.

„Jak to?“ divila se doňa Catalina, ale v tom zahrčel kočár před domem a lokaj otvíraje obě veřeje vysokých dveří ohlásil jeho Eminenci pana kardinála de Miranda.

Madrána vyšla rychle druhými dveřmi a kynula Kosmovi, by jí následoval. Byla zpozorovala, jak při urážlivém úsměvu dona Estabana se čelo Kosmovo bylo zakabonělo, a bála se nějaké nepřátelské srážky obou mužů. Zavěsila se nyní do Kosmy a odvedla jej daleko od domu do zahrady a vypravovala mu částečně dnešní svoje setkání s donem Estabanem. Prosila Kosmu, by se k vůli ní do žádného nebezpečí nevrhal, přemlouvala jej, že záležitost jejich ve Španělsku se ku konci chýlí, mluvila mu s nadšením o budoucnosti a chvíle jim při tom tak rychle prchaly, že tomu ani věřiti nemohli, že kardinál již zase odejel, když jim to don Cristóbal přišel ohlásit.

„Návštěva kardinála byla sice krátká, ale velice důležitá,“ pravil don Cristóbal. „Kardinál žádal doňu Catalinu o její ruku pro svého synovce; naléhá na brzký sňatek, vybájil si celý román o tom, jak prý to bývalo ode dávna nejvřelejším přáním rodičů Catalininých, by domy de Miranda a de Villariezo ve spojení vešly. Myslím, že jest kardinál již v plány sestry Dolores zasvěcen, přes to, že jste mu poslání její nesdělila, i spěchá, by si slovo dívky pojistil, obává se patrně nějakého rozhodného kroku se strany paní abatyše. Dle jeho sem tam prohozených slov soudím, že don Estaban mu již o vás mluvil, seňoro, a dle výrazu tváře, při zmínce o vás, soudím, že jej zajímáte.“

„Na tom nezáleží,“ mrzel se Kosmas.

„A co odpověděla Catalina kardinálovi?“ tázala se Madrána.

„Odpověděla mu vyhýbavě; pravila mu, že necítí povolání státi se jeptiškou, což kardinála velmi potěšilo, pravila mu dále, že dnes na večer pana kardinála v patiu svého domu očekává, kde mu na jeho otázku určitě odpoví. Přitom hořely jí tváře a svítily jí oči nadšením.“

„Tomu ale naprosto nerozumím,“ zadumala se Madrána.

„Já ale vidím jasně, nač Catalina myslí,“ pravil don Cristóbal, „sedí nyní u psacího stolku a píše všem vynikajícím členům zdejší společnosti, zve celé město a okolí, by prý nenadálou a krátkou návštěvu pana kardinála oslavila, a víte, o čem při tom přemýšlí? Buduje si román, chce vás veřejně za svého ženicha prohlásiti! Chce se veřejně s láskou vaší pochlubiti, neboť domnívá se, že ji tak vášnivě milujete jako ona vás!“

„A nemýlí se,“ zvolala Madrána nadšeně, „miluji ji plnou silou své duše, a pravím vám opět, že jsem hotova učiniti vše, čeho na mně k jejímu prospěchu žádati budete. Ale, pro bůh, raďte nyní co si počíti!“

„Rychle a rozhodně zbudoval jsem svůj plán,“ odpověděl don Cristóbal. „Nemůže již déle tajemstvím zůstati, o čem kardinál a don Estaban poučeni jsou. Zavázadla, pro která jste do Burgosu před naším odjezdem z Madridu psali, přišla již včera. Oblečte se, seňoro, na večer do ženských svých šatů a objevte se v patiu dříve než doňa Catalina hostům svým o vás promluví. Řeknu jí žertovně, až vás uvidí, že se sestra „doňa Pabla“ vyskytla, připravím ji tak dalece, že jí konečně celou pravdu povím; přítomnost takového množství cizinců zdrží ji pak od toho, by zklamaným svým citům příliš nepodlehla, a vše skončí se šťastně!“

Kosmas a Madrána namítali všelicos, ale nenalezli jiných cest, a don Cristóbal tvrdil, že povahu dívky do nejjemnějších odstínů zná, a jinak jednati že nelze. Porada trvala tak dlouho, že Madrána konečně spěchati musila, by toilettu svou pro večer připravila. —

Nebylo rozkošnějšího místa v paláci, než patio, kde toho večera doňa Catalina hosti svoje přijímala. Bílá mramorová kolonáda uzavírala kolkolem krásný ten dvůr; nad bělotřpytnými sloupy pnulo se pozlacené, uměle pracované zábradlí balkónů, táhnoucích se po celém patře, a světlo hořících lamp lilo se otevřenými dveřmi salónu do šera na sochy, po balkónech rozestavené. Patio byl pestrou mramorovou mozaikou vydlážděn, uprostřed metal bronzový fontán třpytící se vody s šumem vysoko k temnomodrému večernímu nebi, květoucí oranže ve kbelcích parfumovaly prostor, bronzové kandelábry osvěcovaly jej, a vodotrysk ochlazoval příjemně vzduch. Ve skvělé této místnosti shromaždila se skvělá společnost; kardinál byl jejím středem, byl slunce, kolem kterého veškeré přítomné hvězdy kroužily. Doňa Catalina seděla blízko něho na nízké otomaně, tváře její květly růží a lesklé její oči zdály se nepokojně někoho hledati. Kardinál i don Estaban věděli, koho doňa Catalina hledá, a kardinál usmíval se s jemnou ironií.

„Apropos,“ prohodil nedbale, „hosté, které jste si z Madridu přivedla, poctí nás snad také přítomností?“

Doňa Catalina se zakabonila.

„Vaše Eminence mluví o mých hostech tónem —“ počala.

„Oh prosím, krásná doňo,“ zvolal kardinál, „nevykládejte slova moje křivě. Věřím, že jsou to nejlepší lidé na světě a snad velmi zajímaví, ale společnost a její řády požadují přece ještě jiné vlastnosti, o kterých vaše nezkušenost arci ani sníti nemůže. Jste ještě dítětem, ale don Cristóbal jím již není a měl prozřetelněji jednati a nápadům vašim tak slepě nehovět.“

„Jsem vlastní svou paní,“ rozhorlila se doňa Catalina, „a nejsem žádnému zodpovědna za své nápady, monseigneur; co máte ostatně proti mým hostům, o kterých ani nevíte, kdo vlastně jsou?“

„Nuž, don Cristóbal sám nás o tom poučil,“ odpověděl don Estaban za kardinála, „je to toulavý muzikant, nebo umělec, chcete-li, a ta ženština v kostymu valenciánského venkovana je jeho milenkou.“

Doňa Catalina vstala, byla zbledla.

„O jaké ženštině to mluvíte?“ tázala se polekaně.

„Vy jste se skutečně tou dobrodružkou oklamati dala? Vy nevíte, že váš „don Pablo" jest přestrojenou ženštinou? Já se domníval, že si z nás žerty tropíte."

Doña Catalina rozevřela překrásný, starodávný krajkový svůj vějíř tak prudce, že ho zlámala; hleděla ode dona Estabana na kardinála, pak na vodotrysk, na bílé sloupořadí a zdálo se jí, že se celý patio s ní točí, a nechápala, co ti lidé zde kolem ní hledali. Byla velmi bledá. Kardinál vzal ji s nelíčenou soustrastí za ruku.

„Není vám dobře, milé dítě," pravil laskavě, „nezvyklý šum společnosti vám působí závrať. Odvedu vás na chvílku do nějaké komnaty zde na blízku."

Doña Catalina viděla jen laskavý a útrpný jeho úsměv a usmála se též, ale tak smutně, že kardinála dojala. Pohledl přísně na svého synovce.

„Jste brutální," zašeptal, a don Estaban uklonil se zdvořile, jako by mu byl kardinál něco pochlebného řekl. V tom nastal v patiu všeobecný ruch. Madrána vedena Kosmou a donem Cristóbalem vešla, a obdiv nad její krásou byl nelíčený a okázalý. Měla dlouhý šat z bílého, těžkého, ale měkkého hedbáví beze vší ozdoby na sobě, obdivuhodná její ramena byla nahá, na hrdle měla jedině šňůru velkých perel. Hlavu měla půvabně bohatým pletencem temných svých vlasů ovinutou. Velké její zářící oči hledaly úzkostlivě doňu Catalinu, a sklopily se polekaně, když se s pohledem dona Estabana setkaly. Don Cristóbal uvedl ji před doňu Catalinu, a Madrána podávala jí ruku s úsměvem.

„Hleďte sestru dona Pabla," začal stařec.

„Doña Catalina ví již vše," pravil Estaban suše.

„Pak doufám, že mi žert můj odpustíte, madame," počala Madrána rozčileně.

„Ah ano, váš žert," odpověděla se slabým úsměvem doña Catalina a klesla beze smyslů na křeslo. Madrána vykřikla bolestně, ale don Estaban vzal ji bez okolku za ruku a tiskl ji tak silně, že by byla málem po druhé zkřikla.

„Jen žádnou scénu," pravil don Estaban, „doña Catalina nabývá již zase vědomí a nikdo nezpozoroval krátkou její mdlobu."

Catalina otevřela oči a zahleděla se do tváře Madrány.

„Don Pablo nežil tedy nikdy?" zašeptala smutně, „a milovala jsem stín."

Madrána neodolala déle, slze jí vyhrkly z očí, a kdyby ji nebyl Kosmas držel, byla by se na zem k nohoum doňi Cataliny vrhla.

„Pro bůh," prosil don Cristóbal, „pojďte, drahá doňo Catalino, zotavte se zde vedle v salóně."

Doña Catalina uposlechla, vstala s velkým namaháním a dala se odvádět. Na štěstí roznášeli lokajové právě sorbety a zaměstnávali takto hosti, jinak nebyla by se podivná ta scéna tak málo pozorovaně odehrála.

Madrána čekala chvílku u vodometu a pospíchala pak za Catalinou do malého, jen na polo osvětleného salónku a zavřela dvéře za sebou. Klesla před bledou, hořce plačící dívkou na kolena a mísila vlastní slze do jejího pláče. Doña Catalina objala ji.

„Neodcházejte nikdy ode mne!" prosila. „Jsem přec směšná, dětinská. Co na tom záleží, že nejste mým bratrem? Buďte mojí sestrou."

Usmála se na ni slzami, brzy ale vzdychala znovu, a upřela oči do prázdna.

„Já milovala jej," šeptala, „já dala mu celou duši svou a on není než prázdným stínem, prchajícím snem!"

Zakryla si oči dlaní, a když na ni Madrána promluvila, vzhledla rychle, vidouc ale dívku, místo dona Pabla, dala se opět hořce do pláče.

„Prosím, odejděte!" prosil don Cristóbal šeptmo, „upokojí se spíše o samotě."

Madrána uposlechla s těžkým srdcem a vrátila se ku společnosti. Byla by nyní ráda s Kosmou promluvila, chtěla u něho útěchy nalézti, ale Kosmas hrál právě na pianě, aby pozornost společnosti od ubohé doňi Cataliny odvrátil, a Madrána utekla se tedy do stínu arkády a položila rozpálené čelo na ochlazující mramor sloupu. Srdce jí krvácelo pro ubohé to děcko, myšlenky její, jakoby v hoři ponořeny, pozbývaly určitosti. Nevěděla, jak dlouho takto zničena se o sloup opírala, když se náhle vedle ní hlas ozval. Vzhledla a viděla kardinála před sebou. Hnědé jeho lesklé, duchaplné oči hleděly skoumavě na ni.

Kardinál byl krásný muž aristokratického vzezření a připomínal hlavy velkých mistrů renaissance. Ale v tomto okamžení měl úsměv jeho cosi frivolního v sobě, co Madránu lekalo a urážело. Chtěla odejíti.

„Co si myslíte o sestře Dolores?" ptal se náhle kardinál, když Madrána kolem něho z kolonády do patia vkročiti chtěla. Nebylo jí možno překvapení svoje zatajiti a kardinálovi zablesklo se vítězoslavně v očích.

„Sestra Dolores, monseigneur?" odpověděla s namaháním Madrána, „neznám ji."

Kardinál usmál se a pravil se zdvořilou poklonou: „Odpusťte, madame, vy ji znáte."

„Odpusťte, monseigneur, vy se mýlíte."

„Nemýlím, madame. Dle všeho, co jsem se o vás dozvěděl, byla jste to vy, a nikdo jiný, která na místě doňi Luisy, té nevěrnice, do kláštera k abatyši vnikla. Nedivte se, že o všem vím, doña Luisa psala mi z Francie, že se ke mně již nikdy nevrátí, že v klášteře u sestry Dolores nebyla. Sestra Dolores ale psala mi od té doby, že mluvila s doňou Luisou, a pátral jsem tedy, kdo na místě této se sestrou Dolores mluvil. V onen den byla jste vy v Burgosu, o tom mám jistotu, na druhý den pak odjela jste přestrojena z města, toho zapírati nemůžete. Dle některých vět, které don Cristóbal o plánech sestry Dolores prohodil, mluvil s osobou, které se sestra Dolores svěřila, a don Cristóbal není dosti diplomatem, aby zatajiti dovedl, kdo jej tak důkladně o úmyslech paní abatyše poučil. Kdyby mi ale ještě pochybnost nějaká byla zbývala, byla byste ji svým leknutím při zmínce o sestře Dolores úplně zaplašila."

„Já vám nerozumím, monseigneur," lhala Madrána odhodlaně s jakousi zoufalostí dále, „a nevím, co mi Vaše Eminence vším tím říci chce."

*

„Jeho Eminence chce vám pouze děkovati,“ pravil galantně kardinál, „že jste sestře Dolores tak velké mínění o jejím, totiž Eminence vkusu vnuknula, neb věru vydávajíc se za „milenku kardinálovu“ vyřkla jste nevědomky pravdu, že kardinál ženskou krásu oceniti dovede, a kardinál vida vás lituje, že jste se za milenku jeho pouze vydávala.“

Madrána se vztýčila hrdě.

„Monseigneur,“ pravila, „nikdy nebyla bych věřila, že se s tak velkým důstojenstvím, jaké zaujímáte, tak málo důstojnosti pojiti může.“

„Má drahá,“ odpověděl kardinál chladně, „vy milujete vášnivě přestrojení, jak vidím. Jednou oblíkáte se v šat Valenciána, po druhé vydáváte se za moji milenku, a když to beru za poloviční slib, maskujete se zase rouškem uražené cnosti. Počkáme, až vás toto poslední přestrojení omrzí.“

Odešel a Madrána zdrcena nepozvedla dříve hlavu, až když šustění hedbávné jeho vlečky se v dáli ztratilo. Srdce její chvělo se nevolí a uraženou pýchou, snášela pravá muka. Chtěla okamžitě prchnouti, ale obecenstvo jásalo nad Kosmovou hrou, a musil opět a opět k pianu přisednouti, a Madrána trhala zoufale svou kyticí a lámala svůj vějíř. Na neštěstí zahlídli ji pod arkádou, a pánové a dámy přicházeli k ní, každý chtěl s ní mluviti, každý se jí obdivoval a zasypával nejlichotivějšími slovy. Bylo to k nesnešení, a zdálo se Madráně, že tomu mučení konce nebude. Uprostřed té agonie, když Kosmas konečně ustal a vřava chvály poněkud utichla, ozval se náhle hlas kardinálův, ohlásil celé společnosti radostnou zprávu, že doňa Catalina de Villariezo se právě milovanému jeho synovci, donu Estabanovi de Miranda, byla zasnoubila. Madrána vyjela jako ze sna, viděla vítězoslavného, hrdého dona Estabana, an držel bledou, uplakanou doňu Catalinu za ruku, a opodál za nimi v nejtemnějším koutu arkády podepíral don Cristóbal starou, věrnou hlavu o stěnu a plakal. Madránu pudilo to k němu.

„Jak je to možno?“ tázala se ho.

„Běda mně,“ zaúpěl stařec, „ubohá Catalina neví, co se s ní děje: podrobuje se úplně vůli kardinála. Nevím, co jí řekl, jak ji přemlouval, byl s ní o samotě, vím jen, že jest ztracena, že jest nešťastna, jako matka její byla. Nežije více, jest zase úplně tak jak byla, než vás spatřila. Kardinál dosáhl svého, ale já toho nepřežiju.“

Nebylo možno dále mluviti. Všickni hrnuli se nyní k snoubencům, by jim štěstí přáli a vtáhli Madránu do víru. Madrána doufala, že mrtvá tvář, shaslé oko doňi Cataliny snad obživne, když na ni promluví, ale Catalina zůstala zcela lhostejnou, kouzlo Madránina hlasu neúčinkovalo více. Madrána vzala Kosmu stranou. Všechen bol, který prsa její svíral, umlkl na okamžik a hlas její chvěl se jen láskou k němu.

„Musím s vámi promluviti,“ šeptala mu, „přijďte do zahrady k soše Flory.“

V tom okamžiku zdálo se, že doňa Catalina se jako ze sna vytrhla.

„Ano, přijdu!“ pravila tiše před sebe, jakoby Madráně za Kosmu odpovídala. Madrána ohlédla se překvapeně, brzy ale byla jista, že zdánlivá odpověď Catalinina nebyla než pouhou náhodou, bylo téměř nemožno, že by doňa Catalina její šepot z té vzdálenosti byla zaslechla. Po tomto uvážení vmísila se Madrána do davu, aby se nepozorovaně vzdáliti mohla, a brzy na to octla se v zahradě a brala se temným stromořadím k soše Flory. Kosmas přicházel tam právě z druhé strany.

„Můj příteli!“ zvolala Madrána, „prchněme! Jakási příšerná síť temných piklů přede se kolem nás a chlad smrti vniká mi do duše. Bojím se kardinála, bojím se ještě více dona Estabana. Nevím proč, ale bojím se. Prchněme, ubohé doně Catalině není již pomoci.“ Vzala jej za ruku a chtěla se dáti na útěk.

Než Kosmas ještě odpověděti mohl, zašustlo husté laurové křoví a doňa Catalina vystoupila z jeho stínu. Bílá její postava klesla k nohoum překvapené Madrány.

„Jestli odejdeš, zemru!“ zvolala štkajíc. „Ne, ne, nemohu bez tebe být. A ty miluješ toho muže zde, on jest tvým milencem, bude tvým manželem? Já vidím, že mne opustiti hodláte, vy nedbáte mého bolu a mé bídy!“

Madrána konejšila ubohé děcko všemožně a Catalina pravila posléz klidněji:

„Odpusť, sestro moje drahá, odpusť nesmyslným mým řečem. Prchni, bojím se o tebe, ač nevím, co ti hrozí. Já ale uprchnu též. Ano, uprchnu. Milovala jsem sice jenom stín, ale stopa lásky té nevytratí se nikdy z mé duše. Nebudu nikdy více milovat. Kardinál mne obětuje ctižádostivým plánům svým, zasnoubil mne svému synovci, stalo se to ve chvíli, kde duše moje daleko bloudila, a když se v tělo moje vrátila, bylo pozdě. Avšak zachráním se. Nenávidím dona Estabana a chci raději smrt než jeho. Uteku se do kláštera, půjdu k sestře Dolores a poslední službu, kterou mi prokážeš, Madráno, má duše, jest, že mne tam doprovodíš. Pomni, sestro moje, že jest to, jakobych tě prosila, bys mne zemřelou do rakve položila, toho nelze přece odepříti! Oh, přimluvte se za mne, done Kosmo!“

Madrána ji objala a líbala ji s pláčem.

„Sdělte toto moje předsevzetí donu Cristóbalovi,“ prosila za chvílku hlubokého mlčení doňa Catalina Kosmu, „a nyní vraťme se každý zvlášť opět do společnosti, aby nás kardinál nepodezříval.“

Vrátili se, a Catalina zdála se o mnoho klidnější a klamala zdánlivou resignací kardinála tak, že ani stínu podezření v něm nepovstalo. Odjel se svým synovcem do Oriuhely a slíbil, že se zítra k večeru opět vrátí.

Když se společnost byla rozešla, když město v hlubokém spánku pohrouženo bylo, vyjela doňa Catalina s Madránou v zavřeném kočáře ve společnosti dona Cristóbala a Kosmy. Vyjeli zadními vraty domu a dostali se za krátko do Alicante. Prvním vlakem, který se naskytl, odjeli odtamtud do Madridu. Tam zdrželi se několik hodin; Kosmas chystal se na cestu do Čech, a doňa Catalina zavřela se s donem Cristóbalem a s notářem do svého kabinetu. Madrána byla tak unavena, tak nejrůznějšími dojmy přemožena, že klesnouc na pohovku usnula. Zbudili ji teprvé když opět na nádraží jeli, a dali se nyní rovnou cestou do Burgosu. —

(Pokračování.)

Z nové poesie polské.

El.. y (Adam Asnyk).

XIX. věku.

 věku bez jitra i budoucnosti!
Tys chmurný stanul na propasti štítu,
jen hrůzu, nicotu tvé lůno hostí,
duch lidský lká tvých tortur ve úkrytu!
Století zoufalých, kam nevěry duch letí!
Ty strašlivý jsi trpícím a bědným,
ty tváří sfingy patříš na oběti,
rouháním žehnáš muka jejich ledným,
to slovo v hrob jim kynouc divé, klaté:
„Vše skončeno již, na vždy umíráte!“

„Nuž čím jest Mistru nauka tvá bledá?
Čím tomu lidu, jenž se bludy těší,
kde útěcha jest, které on tu hledá?
Kde máš tu lásku, která rozehřeší?
Dal jsi mu země končiny jen plané
v dědictví věčné, k životu a práci,
leč nejlepší on zde již půli ztrácí,
ideal snů svých, duše utýrané.
Ač jasných zdrojů stojí nad otvorem,
přec rozkoše si nečerpá z jich stínů,
a srdcem klesajc, jen volá sborem:
„Nač žiju zde, nač trpím a nač hynu?!“

Apostrofa.

Já dal Ti život svůj — ne mnoho asi,
životů takých tisíc pro Tě hyne,
já dal Ti lásku svou — bez květů, krásy —
co z ní? Jak vodopád ta slzí plyne,
jenž ucho Tvé v takt písně doprovází,
však v strofě života — jí blesků schází!

Jak Narcis žíti mám? Tak marně sobě
jen snít a strádat jak on stínem pouhým?
Neslávu hrobu na Tvém slavit hrobě,
živořit slzami a žalem dlouhým,
a když Ti mečů schází — růže ladné
snad nést, jichž květ na hávě králů vadne?“

Ó pryč z té dráhy již! Já nechci malý
obvyklou mrzkých sluhů cestou jíti —
zřím odznak hanby, strach jim zraky halí,
i páž, co nesmí světu pohroziti —
nuž vrhám hněvu vzkřik do lůna jeho,
nuž deptám posvátnost já hrobu Tvého!

Jen pohrdu znám pro Tvá muka, žaly,
Ty krví kupčíš svou, Ty Messalina!
Jak před věky, i teď zní smích Tvůj stálý,
kdy lidstva rod lká, v hanbě bez cti hyna,
a Ty — Ty pod vůz spjata vítězový
jsi s to se v náruč vrhnout — liktorovi!

Spartakův syn já byl — já Tvůj teď ctitel
chci spravedlnost od Tebe, ó kletá!
Já ptám se Tě, křivd zašlých truchlý mstitel,
kdež ona jest? Počata v bídě světa
myšlénka ta jen odkázána Tobě,
Aristodemů vdovo ve žalobě! . . .

Tys lidstvu spásy hvězdou býti měla,
Ty provázet jsi měla k soudu věků
lid propastí, jenž hrdě zvedl čela,
by volnost vyrval mrzkých vrahů vzteku,
by Gracchů zašlý sen zaměnil v činy
a zlatou zoří den vnes lidstvu jiný!

Když teď nás zrazuješ, zhyň beze slávy!
Ne slzou — rouháním jsme dlužni Tobě,
duch setlelý v Tvém nitru sám se tráví
a bez plamene jsou Tvé oči obě —
Ty vstoupiti chceš Fokionů v sledy?
Stín Baru z Tebe povstává jen bledý!

Nebuď tak krásná! V areně proč znovu
cesarům ke cti mřít jak parob tichý?
Ty v hady stroj se, v řízu perunovu,
Ty zpovídat jdi člověčenstva hříchy:
Gorgony tváří blýskni v oči zrádné,
až zločin každý střelou k zemi padne!

Pro těžký lidstva znoj! Pro dávnou muku
plemen, jež hadem Laokona spjaty,
Ty lidu svému k spáse podej ruku,
nechť v budoucnost Tvůj v slávě zaplá svatý
nůž obětní! Nechť krví znamená se,
kdo Tebou vzat byl v nové žití zase!

Nechť lehne v trosky nynější rod podlý!
Tam, dějů velikých kde oltář pne se,
Tvůj anděl, Polsko, ještě nezaprodlí —
on světa vír až k nebes prahům vznese,
a deptaje ten krve purpur kletý,
volnosti, lidem zlaté sype květy! . . .

Sen.

Já divný sen měl z večera,
jak věčnost nad ním by stála —
tys byla vlnou jezera,
a já byl nad břehem skála.

Té změny já však nežele,
že lós mne člověka minul,
já v zlaté sny jsem lásky spěl,
a věk tak za věkem hynul.

Že hluch jsem, žulou nehybnou,
bez řeči, nač mučiti sebe?
Duše si touhu sděli svou,
a já zřel v jezeru nebe.

Tys chvěla se a padala
na prsa žulová moje,
let tisíc se mnou bezmála
tak spjata v života boje.

Zrývalas lůno skalné mi,
té zhoubě těším se v klidu,
vždyť cítím stesky oněmi
svou na vždy skončenu bídu.

Vždyť vím, jak duše zaplesá,
až zloba tvoje se zkojí —
žehnajíc hvězdy, nebesa,
já v náruč upadnu tvojí!

Z nevydaných básní Mečislava Romanovského.

Život bolí!

V mých prsou žal, duch marně za soumrakem
již hledá hvězdy, kolem noc jen čirá —
v budoucnost darmo letí duše zrakem,
jde životem, dny zašlé otevírá;
sen všude mrtvý, leč kde paprsk krouží?
Že někde, vím — vždyť srdce k němu touží.

Kdež hledati ho? Vše již klam jen halí?
V pablesku každém troud jen svítí na dně?
Ó srdce, ztiš se, prchly idealy,
tvůj svět a růže tvé dýchaly zrádně;
z těch snů a vzletů tvých a změn a rolí
dnes pouze jedno zněj: že život bolí!

Ach! I ta dráha velká, předviděná
věštími sny, jak pusta je a hlucha!
Dny mi jak vlny plynou, jejichž pěna
mé srdce ledem mrazí mi i ducha,
a zraku zmikajíc, tu nechá v tichu
jen drobnou perlu, ústům — hrstku smíchu.

Pokorným, bože, klaním se ti čelem,
ty víš, že nelze tak žít nešťastnému!
Vbij hrot mi v srdce, blesk zažehni v smělém,
půjdu, v žár slunce ukaž cestu jemu —
leč sejmi osten prokletí ten holý,
zahluš ten prsou jek: že život bolí!

Ernest Bulava.

(Vlad. hrabě Tarnowski)

Reakce.*)

Cum vix justus sic securus.

Nejsi tak strašliva, jak líčí tebe,
jen šakal jsi, jenž po bojišti těká,
jenž trupy ožírá, se vrací, leká,
lys pták, jenž ony kříže hlodá, střebe,
kde ti spí věčně, s nadějí co mřeli!
Tvůj trpaslíků šik s mrzkými čely
vlastního moru dechem zmírá, hnije,
na hlavu tvoji hanby znak již bije,
ač kroutíš se jak zmije udeřená —
ode všech prokletá a pohrzená.
I podlosť sama tobě vyhýbá se,
a pekla vysměch opouští tě v žase.

Na tryzně národa nuž hulej sobě!
Ty strážce pekla věrný i bran jeho
přec hloupější jsi hlupství samotného.
Ó illuminuj svoji hanbu tady,
a zaplesej si tancem Herodjady
nad bídou lidu — mrzkým lůnem v mdlobě
nechť v posměch vraha frejířči tvá noha,
když zoufala jsi v národ, v lidskost, v boha!
Vrah tobě za to na měděné míse,
kde „status quo“ jak na tvém čele skví se,
dá hlavu Polsky Herodjadě mladé
krvavou, bledou, s matek slz tisíci . . .
Hoj! blahobytem ztylá, plesající
tancuj! též k ránu trup se na práh klade!

Přel. *F. Kvapil*

*) Psáno po utlačení povstání v Polsce r. 1864.

Z doby renaissanční.

V.

Enea Sylvio v Čechách.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

O třech humanistech původu vlašského se v českých dějinách zmínka činívá: o Petrarkovi, o Poggiovi, o Eneáši Silviovi.

Zachovaly se nám dopisy Petrarkovy ke Karlu IV. Jsou to politické manifesty. Doba zápasů mezi císaři a papeži již byla minula. Býval to zároveň boj o panství nad Italií, která následkem toho boje octla se v stavu sbědovaném. Řím od té doby, co papežové se byli odstěhovali do Avignonu, ztratil výhody, které plynnly z toho, že byl sídlem kurie . . .

V básních i v prosaických spisech Petrarkových ozývají se nejeduon politické otázky 14. století. Náhledy Petrarkovy o tom, jak by se Italie zase povznésti mohla, nebyly vždy tytéž a jednostejné; někdy doufal, že spásu a pomoc přinesou papežové; jinou dobu věnoval své sympathie republikánskému hnutí v Římě a representantu tohoto hnutí, tribunovi Colovi Rienzimu. Časem obracel toužebně zraky své k severu a volal do Italie Karla IV: „Ať tebe Němci za Němce počítají, my tebe pokládáme za Vlacha.“ Petrarka, tuším, při těch slovech měl na zřeteli politickou národnost, ne ethnografickou.

Konečně přišel Karel IV a byl korunován v Římě. Ale vrátil se zase, spokojen pouhým jménem císařským. Střízlivá politika jeho varovala se bojů, v kterých tragicky zahynul rod Staufovců. Petrarka přišel i do Prahy ke dvoru Karlovu, když pak r. 1362 narodil se tomuto syn, Václav, chtěl onomu otec vychování svého budoucího nástupce svěřiti. Tak si vážil Karel IV předního humanisty své doby, avšak politických rad jeho neuposlechl.

O Poggiovi stačí připomenouti, že on to byl, jenž při o smrt Jeronyma z Prahy popsal. Palacký list jeho v překladu Veleslavínově přijal do svých Dějin. Důrazněji zasáhl do osudu českého národa Enea Silvio, později papež Pius II. Za svého pobytu v Čechách, o kterém něco podrobněji na tomto místě vypravovati se bude, seznal osobně Jiříka Poděbradského i pojal naději, že on snad sám přejde a národ český s sebou převede do lůna církve. Když Jiřík králem se stal a naděje se nesplnila, obnovil Pius II boj kurie římské s králem i národem kacířským.

Sieňan Enea Silvio počal svoji kariern, která se skončila vystoupením na stolici sv. Petra, jakožto humanista. Více náhodou než přesvědčením veden vstoupil do služeb koncilia Basilejského a potom též vzdoropapeže Felixa. Později, již nikoli náhodou veden, ale vlastním prospěchem se spravuje, když vítězství na druhou stranu se schylovalo, přešel znenáhla s levice na pravici. Vstoupil nejprvé do služeb krále Friedricha III, když tento ještě k neutralnosti mezi Basilejem a Římem se znal, a s ním později přešel úplně do tábora papežského.

Jakožto služebník a posel Fridricha III sám jsa již biskupem, s jinými posly přišel do Čech r. 1451 přimět Čechův k tomu, aby i nadále strpení měli a na vydání krále Ladislava Pohrobka, jemužto Fridrich strýcem i poručníkem byl, nenaléhali. (V. Palackého Dějiny IV, I.) Cestu svou a pobyt v Čechách popsal v listu poslaném kardinálu Karvajalovi (Sr. vyňatky Pal. IV, 1, str. 399 sl.). V něm obsažen jest jediný popis města Tábora, který se nám zachoval. A za to humanistovi k mnohým díkům zavázáni jsme. Humanisté rádi pozorovali a popisovali zjevy neobyčejné a takým zjevem byl nejen Tábor ale Čechy veškeré za doby husitské. Nevadiž nám, že Enea korektní církevní smýšlení na odiv staví a s dělanou hrůzou o kacířském brlohu, městě Táboru, se rozpisuje. Aniž musíme za to míti, že vše, co on vypravuje, zejmena to platí o theologické disputaci, kterou do líčení svého vložil, skutečně se stalo: humanisté podobné popisy dosti volně komponovali. Spíše můžeme se domýšleti, že více pozoroval, než mluvil, více se poptával, než poučoval a k svým hostitelům mírněji se měl. Bylo by si přáti, aby byl ještě více vypozoroval a se vyptal.

Vypravuje pak Enea Silvio takto: „Když jsme z Jindřichova Hradce, já a soudruzi moji, dále na cestu se vydali, zdálo se nám ze strachu před loupežníky a jich nástrahami, že by lépe bylo na Táboře přenocovati nežli v některém místě otevřeném . . . I poslali jsme napřed posly k Táborským, aby nás předešli za pohostinství požádat. Rádi přijali nás, slibujíce bezpečnost, i vyšli nám v ústrety. Znamenité to bylo divadlo: lid hrubý, který však zdvořilým zdáti se chtěl. Byl čas chladný a deštivý, neb v Čechách k letu (Eneáš byl na Táboře v červenci r. 1451) často zima se přiměšuje. Někteří téměř nazí byli, jiní toliko v čechlicích, jiní kožichem odění. Někteří seděli na koních bez sedel, jiní bez uzd, někteří bez ostruh, jedni s botami na nohou, jiní bosi . . . Ale přinášeli dary, ryby, víno, pivo. Tak jsme se do města dostali a je prohlíželi, které jak bych nazval, nevím, leda kacířů hradem a asylem. Neb co se v křesťanstvu neznabožství nachází, zde se shromažďuje a chrání: Kolik hlav, tolik kacířských smyslův. Každému volno věřiti, co libo.“

„Nad první branou dva se spatřují štíty: na jednom anděl vymalován s kalichem v ruce, jako by lid k přijímání pod obojí nabádal; na druhém Žižka, stařec, na obě oči slepý. To Táborských vůdce byl. Jedno oko v chlapeckém věku ztratil, druhé nepřátelský šíp proklál. Od něho nejednou věrní křesťané jsou poraženi, od něho nejedno město vypáleno, nejeden klášter vyvrácen, nejeden kostel ohněm zkažen, nejeden kněz zabit. Avšak muže jednookého, ba slepého Táborští za vůdce majíce následovali ho; a to právem: neb tam, kde bez boha, bez náboženství jsou, kdo by lépe za vůdce se hodil, ne-li slepec? . . . Kterýžto Žižka, smrti již blízek jsa, k otázce Táborů, koho by po něm za vůdce zvoliti měli, odpověděl: Až duše z těla vyjde, stáhněte kůži s něho a maso ptákům hoďte! Z kože pak buben sdělejte: ten vám vůdcem buď! Neb kdykoli Němci hlas jeho uslyší, hned paty ukáží ze strachu před Žižkovým bubnem!“

Nelze za pravdu míti, že by byl Eneáš na Táboře tuto nesmyslnou báchorku uslyšel. Avšak vetkav do listu svého na vhodném místě, co snad mimo hranice české se vypravovalo, pokračuje takto: „Jej, Žižku, jako božství nějaké ctí, neb ač obrazy jim ohavností jsou, jeho obrazu přece si váží, čest, které Kristovi nepopřejí, Žižkovi dávajíce. Jich kacířství hrozné jest a trestuhodné. Neb římské církvi přednost upírají a kněžím právo k statkům. O přímluvách svatých, kteří s Kristem kralují, tvrdí, že nic neprospívají. Svátků nesvětí, leda neděli a svátky velikonoční; postů nezachovávají. Svátost oltářní pod obojí i dětem rozdávají. Při mši jen otčenáš odříkávají a slova nad chlebem a vínem bez ornátů, v šatě všedním. Někteří pak tak daleko v šílení svém dospěli, že v chlebě nevidí pravého těla Kristova, než toliko znamení jeho . . . Ze svátostí církevních křest, svátost oltářní, svátost manželství a řízení na kněžství podrželi, zpovědi málo si váží, poslední pomazání a biřmování zavrhují . . . Prostou vodou křtí, neb vody nikdy neposvěcují. Svěcených hřbitovů nemají, mrtvoly na polích mezi mrchami — jakž toho hodny jsou — pohřbívajíce a modlitby za zemřelé za jalové pokládajíce. Svěcení kostelů jest jim na posměch, neb kdekoli, na jakémkoli místě služby boží konají. Zůstane-li někdo doma za kázaní, oddá-li se hře neb všednímu zaměstnání, metlami ho ženou poslouchat slova božího. Mají dům jakýsi dřevěný, stodole podobný; ten chrámem Páně zovou. Tam se káže, tam co den písmo se vykládá, tam jediný oltář stojí neposvěcený a kterýžto nikdy posvěcen nebude; u něho lidu se podává. Kněží jich tonsur nenosí a brad neholí. Jim Táborští obilí, pivo, slaninu, luštěniny, dříví a čeho třeba do domu nosí, přidávajíce co měsíc kopu, aby libo-li ryb, masa, vína si koupili. Desátky zavrhují. Aniž pak u víře svorni jsou: každý po své hlavě smýšlí a žije . . .“

„Než poslyš o poloze města! Obklíčeno jest odevšad dvojitou zdí, opevněno věžemi a baštami. Návrší se táhne k západu, nad okolí výškou nevynikající, ale zde onde příkrým srázem pevné. Na jedné straně návrší Lužnice řeka teče, na druhé potok; nevelký, ale hluboký . . . Tak město se všech stran pevné se jeví srázy i vodou a na jediném místě s roviny jest přístupno; avšak přístup úzký a město na té straně valným příkopem a zdí širší chráněno. Trojí branou do města vstupuješ. Nad první bašta stojí, zdi mající 20 stř. zšíří a dvakráte tolik zvýší. Veliké množství strojů válečných odňali nepřátelům a zbořeným městům: ty na náměstí na odiv a okolním na postrach postavili. V domech stěny dřevěné jsou neb z lepenice a domy v pravidelné ulice srovnány nejsou. Kam kdysi náhodou stan postavili, tam potom dům povstal. Nářadí skvostné a mnohé poklady u nich najdeš, lup a plen z mnohých stran na jedno místo snešený. Kdysi chtěli ve všem po

příkladu prvotní církve si vésti a statky všickni společně držeti. Nazývali se bratřími a sestrami a nedostatek jednoho nabražoval druhý. Nyní každý po svém jde: ten žízní, onen se opíjí. Nedlouho plamen lásky potrval, nedlouho následování prvotní církve . . ."

Eneáš viděl Tábor již k pádu se chýlící. „Na čtyři tisíce mužů ke zbrani schopných v městě se čítá, avšak již z největší části řemeslem výživu hledají." Ponejvíce prý ke tkalcovství se obrátili . . .

Vylíčiv takto město i lid doplňuje Eneáš obraz tímto obratem: „Slyšel jsi, jaká to obec, jakých mravů lid, jaké polohy město, jaký sněm kacířů, jaký chrám bezbožnosti, jaké bydlo satanášovo, svatyně Belialova, království Luciferovo! Tam když jsem byl, přenocoval jsem u hospodáře, jenž mi o všem vypravoval. I napomenul jsem ho, aby se těch bludův odřekl. Nebyl srdce zcela zatvrzelého i nezavřel ucha mému hlasu. Mělť v ložnici obrazy sv. Panny a Spasitelův, které v úkrytu ctil. Tuším, kdyby se byl nebál ztráty statků (neb byl bohat), že by veřejně od toho šílení byl odstoupil. Avšak lidé raději duše než statky tratí . . .

„Zrána přišli k nám představení této šeredné obce díků vzdát za návštěvu, by aspoň slovy lidmi jemných mravů se zdáli. I řekl jsem potom k soudruhům svým: Bratří, hřešili jsme, že jsme s čeládkou hříšnou a bohaprázdnou obcovali. Nenadál jsem se, že tu tolik najdu bludů, domnívaje se, že toliko přijímáním pod obojí od nás se dělí. Avšak teď vím, že zbůjníci jsou proti bohu, bez svědomí, bez náboženství. Pročež chceme-li svoje svědomí upokojiti, třeba jim něco říci, aby se o nás nedomnívali, že všecko se nám líbilo, chlubíce se před světem, že poslové královští s nimi obcovali. — Souhlasil Prokop (z Rabštejna) a návrh schvaloval. Avšak poslům rakouským, ustrašeným a srdce zaječí v těle majícím, nebyl po chuti, ač jsem tak mluviti chtěl, abych lidu nepobouřil. Odešli jsme a ač v neděli bylo, služby boží jsme zanedbali, nechtíce s kacíři při nich pohromadě býti."

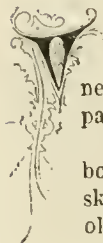
Odešli k sněmu do Benešova. Tam a ne v Praze pro mor sněm se sešel; sice bychom snad z pera Eneášova byli obdrželi také popis hlavního města království českého. Vraceje se pak do Rakous, Eneáš po druhé zavítal na Tábor, ať již z potřeby, či ze zvědavosti, či — jak sám udává — že svědomí ho pudilo:

Když se vraceli, přišli poslové zase blíže Tábora. Táborští vyšli a pozvali jich k obědu. Eneáš prý jídla se nedotekl, ale s kněžími Táborskými — tak aspoň vypravuje, — theologickou disputaci začal. Mezi nimi jménem uvádí Mikuláše z Pelhřimova, „člověka plného dnů zlých" a „starého otroka ďáblova" Korandu. Na konec prý vstal jeden z předních Táborských se slovy: Nač ty nám tolikerými slovy papežskou stolici vynášíš? Neb víme, že papež i kardinálové jsou otroci lakomosti, břicha sluhové i žádostí jeho, kněží ďáblovi a předchůdcové Antikristovi, jichžto bůh jest břicho a jichž nebesa jsou peníze! — Byl to muž velmi silný a otylý. Eneáš na odpověď položil ruku na život jeho řka: „Proč tolik slov o břichu? A proč ty se posty nekrotíš a střídmostí nekáráš?" — Všichni se smáli. Na rozloučenou prý Eneáš pronesl slova: Ani vy, pokud vidím, mým slovům nevěříte, ani já důvodům vašim místa nedávám. Zůstaňme, čím jsme prvé byli. Věděl jsem to napřed, než jsem počal, ale nechtěl jsem mlčeti, aby mým mlčením vaše lichá mínění se nepotvrdila, aby později se neříkalo: Byl u Táborských biskup Sienský, a ani nehlesl, buď s nimi souhlase, buď že by je přemohl, si nedůvěřuje . . ." Odešli. Ale Eneáš dodává: „I zdálo se mi, že jsem byl někde u Sauromathů, neb za ledovým mořem, mezi barbary, meli lidožrouty, mezi obludnými v Indii a v Africe národy . . . Zdálo se mi, že z pekla odcházím a zdálo se mi, že jsem teprvé na světlo boží se dostal, když jsem do Budějovic dorazil, k panu Oldřichovi z Rožmberka. Neb Budějovičtí žádným kacířstvím poškvrnění nejsou, a pan Oldřich jest největším kacířů nepřítelem . . ."

Avšak epištola po návratu ve Vídeňském Novém Městě sepsaná sama svědčí, že ani věc ani dojem nebyly tak špatny a nepříznivy, jak Eneáš si na konec patheticky zadeklamoval. Českým věcem od té doby neustále pozornost svou věnoval. Nejprvé literarně. Jsa již kardinálem a nacházeje se právě v lázních Viterbských dopisoval svou českou historii, když volbou povolán byl na stolec papežský (1458). Jakožto papež sám pak činně a osudně zasáhl v dějiny české.

Capri.

Z cest *Josefa Wünsche.*

V neapolském přístavu houpá se a kouří neveliký parník bohyni Junoně zasvěcený.

Není divu, že při zmáhajícím se nyní neznabožství i tato vznešená druhdy vládkyně pohanského nebe uznala za dobré sestoupiti se své olympské výše a živiti se poctivě. Objíždí totiž několikráte za týden požehnané břehy zálivu neapolského a stává se tak člověčenstvu blavně cestujícímu, velmi užitečnou.

Dnes ráno odjíždí na Capri.

Capri! — Jak tajemná to vidina, vykouzlená z čarovného jasu světla slunečného a z vroucí krve obětí tisícerých, upřádaná z jemných vánků v koruně palmové a z chropotu smrtelného, — upřádaná z jasných obláčků kraje líbezného a z děsných chmur mysli pobloudilé! — Capri! Kdož odolal by svůdnému vábení?! — —

„La barca! La barca!"

Dáme dovézti se na Junonu, pojedeme na Capri.

Ochotný barcarolo ihned se vyskytl. Již jedeme. Juno od břehu jen asi kilometr je vzdálena. Co nevidět budeme na palubě.

Brzy pozoruji, že barcarol neumí jen dobře veslovat; má také jiné znamenité schopnosti. Skromná dušinka! Žádá za převezení — jenom patnáct franků; zajisté jen proto, že patnáct franků co živ neviděl. Dovoluji si odbývati jej jen nevrlým: „avanti!" On však svou

vede dále. Časy že jsou zlé a polenta drahá. Ale abych neřekl, za dvanáct franků že mi to udělá. Laciněji však že nemůže. Žena a děti! Bude jíst na mé zdraví a píti na mé zdraví a jak bude píti! Ale nejméně deset franků musím mu dát. Santa Lucia! Dře se opravdu zadarmo!

Já ani muk.

Přirazili jsme k Junoně. Můj charon přidržuje barku ku schodišti a hluboce se kloně prosí o honorář. Já, že až nahoře.

Barcarolo už ví. Reptá, ale jde.

Na palubě vyjímám před ním z tobolky celý balík franků. Z těch patnáct odpočítávám. Barcarolo počítá se mnou a každý frank očima právě pojídá. Ještě jednou počítám. Již vidí, že jsou jeho. „Santa Lucia!" vyrazil ze sebe radostně. „Uno signore di qualità!" šeptá a myslí si při tom, že se mu lov zdařil.

„Patnáct franků," dím a přepočítav peníze ještě jednou vkládám je opatrně zase do tobolky. Jemu podal jsem, jak taxou ustanoveno, jeden frank.

Teď ho vidět! „Santa Lucia!" To nešlechetné, signore, to ukrutné! Nechte si svých peněz! Ale jediné zavolání: „Signore capitano!" přivedlo ho zase k rozumu. Vzal frank a pěkně se poroučel.

Juno pořád ještě na jednom místě se kolébá a dýmá. Hodina odjezdu již minula. Patrně čekají, až se to sejde. Hrubě se to sem ani neschází, jeť právě nyní saisona mrtvá a těch hrdin, kteří vedru italskému chtějí vzdorovat, dosti je po skrovnu.

Avšak o ukrácení chvíle i tu je postaráno. U naší Junony koupá se několik opálených neapolitánských kluků. Házíme jim čtyrcentesimy do vody a oni pro ně se ponořují. Jim to dělá radost a nám také.

Konečně paluba taktak se naplnila. Kotvy se zvedly a Junona motá se z přístavu. Širý golfo di Napoli rozkládá se před námi v ranní kráse své. Na břehu severním kupí se líbezná Neapolis korunovaná castelem San Elmo. K východu v mocném oblouku osada za osadou, Portici, Resina, Torre del Greco; ve vlnách modravých obmývají bělostné roucho své. A nad nimi ten nebetýčný velikán, z mlhy ranní pozírá úsměvem nevinného dítěte a hrozí záhubou pekelnou.

Na palubě skoro samý Němec a Němkyně. Hlavně chlubný Berlín a skromné Drážďany četně zastoupeny. Italianů velmi málo. Ti v horku raději doma si hoví. Pan Kašperov, profesor moskevského konservatoria, s chotí svou cestuje po Italii, kterou ostatně zná již z dřívějšího pobytu svého v Miláně. Milý to druh.

Pohoda je překrásná. Vzduch jak učiněný balsám, moře jedna hladina azurová. Jen Junona chvatem svým povrch jeho rozčeřuje zůstavujíc za sebou táhlou prouhu stříbropěnných vlnek. Běh náš směřuje k jihovýchodu. Šedá vypnulina kouřícího Vesuvu zůstává za námi po levé straně. Před přídou naší nakupeno divokého horstva, které se svými temeny a tajemnými úžlabinami v ranní páru se halí. Toť skalnatý hřeben poloostrova sorentského.

Na jihu noří se šedá, osamělá skalina z vod jako nevlídník, jenž vyhýbaje se společnosti o samotě potácí se za svými pošmurnými myšlenkami. Je to ostrov Capri.

Učenci dosud se hádají, byli-li nejstarší obyvatelé caperští Oskové neb Fenykové.

Brzy však přidružili se ku nejstarším obyvatelům i řečtí vystěhovalci pod králem Telonem. Byli to Teleboové, kmen akarnánský, kteří hlavně za příčinou obchodu výhodné postavení tu zaujali a dvě osady založili Nynější caperská ves „Anacapri" jménem svým zajisté nasvědčuje obyvatelstvu řeckému. Ještě Strabo vypravuje, že na Caprech bývala města dvě, nyní však že je tam jen jedno. Římané jmenovali ostrov Capreae, ostrov kozí, po mnohých stádech koz, jež se tu chovaly. Augustus Capri tak si oblíbil, že Neapolitanům, jimž ostrov patřil, raději mnohem větší Ischii postoupil. Zde pak se usadil, stavěl paláce, vodovody a zahrady. To však byla jen krátká předehra, kterou vlastní a hrůzné dějiny Caper teprvé se připravovaly. Tiberiem teprvé staly se Capri dějištěm římské hrůzovlády. Krví psány jsou tu dějiny posledních let panováuí Tiberiova. Před rozkazy odtud vycházejícími třásl se Řím a chvěl se okršlek zemský. Po smrti Tiberiově sklesly Capri opět v zapomenutí. Ale památka nešťastného císaře posud žije na ostrově v četných zříceninách a v myslech ostrovanů. Na Caprech „Timberio" slyšíš skoro v každé větě. To zde stavěl Tiberius, onde žil Tiberius, tam sedával Tiberius, tu vraždil Tiberius, Tiberius na každém kroku. Tiberius je Caperským ideal všeho velkolepého a vznešeného a ideal vší ukrutnosti. Jím honosí se dospělý, jím děsí se dítě ve snu zimničném. Tiberius je černý mrak, jehož stín rozložil se po krajině utěšené. — —

Blížíme se ku Caprům. Drsné šedé skalí příkře spadá do hlubin mořských. Rozeznáváme jednotlivé vrcholky, sedla a úžlabí. Tam koruna jeho, Monte Solaro, šest set a dva metry nad hladinou mořskou. Je to nejvyšší bod ostrova. Níže svěží zeleň. Táhlý obrys ostrova pozorovatele bezděky svádí ku porovnávání, jeden vidí tu — krokodila z vod se nořícího, druhý — něžný dámský střevíček, jeden — skamenělou sfinx, jiný — skalní hrad. I sarkofag, loď s plnými plachtami a mrak vidí někteří v podobě Caper.

Parník náš nepřistane ku břehu. Dříve podíváme se do pověstné jeskyně azurové. Proto uhýbáme se k západu. Tamo výběžek skalní. Je to Punta del Cantone. Za ní asi jeden kilometr v šerém lůně skalním tají se onen div přírodní, jejž ve šťastné hodině splodilo moře a nebe italské. Do jeskyně azurové nelze vniknouti v každý čas. Hlavně pak když za větru severního a východního vzbouřené moře spousty vln sem hází, je přístup naprosto nemožný. Za takových okolností nezbývá pak cestovateli nic jiného než vrátiti se s nepořízenou a proklínati zlomyslného Aeola. My pro dnešní den máme pěknou naději.

Parník spustil kotvice. Stojíme před jeskyní. Jeví se nám jako nepatrná skulina ve skále. Jsme asi dvě stě kroků od ní vzdáleni. Od skalnatého břehu přijíždějí lehké loďky. Každá má dva veslaře a vezme tři cestovatele. Více vzíti jich nesmí. S ruskými přáteli usadili jsme se v jedné a než jsme se nadáli, přihoupali jsme se ku těsné brance skalní. Vchod do jeskyně tak je úzký, že nepatrná loďka naše s těží se protáhla. V loďce pak, projíždějíce, opatrně sesednouti musíme na dno, abychom hlavou o skalí nenarazili. Šťastně

již projeli jsme skalní tou těsninou. Plujeme v temném lůně skalním. Znenáhla jen přispůsobuje se oko šeru podzemskému. Posud nedohlédáme konce jeskyně, ale rozeznáváme již jednotlivé loďky, jež plují opodál. Ohlédněme se za sebe a to proti vchodu, kudy světlo denní sem vniká.

Jaký to čarovný svit! Neznámý, neviděný dosud! Jaká to modř tajemná! A jaký oheň hraje v ní! Dojmu toho světelného nelze vypsat slovy ani barvami vylíčit. O čarovné té hře sil přírodních ani zdání nemůže míti ten, kdo svýma vlastníma očima nekochal se v ní, kdo sám neprosnil to sladké tajemství grotty azzurry.

Nyní barcarolo jeden vrhl se do vody a plove pod hladinou. Opět nový div! Vidíme ho v hloubi pod sebou, ale to není již lidské tělo, to socha nějaká ze živého stříbra bělostného. Z vod vynořil se na povrch a stříbrojasné krůpěje stékají s něho.

Vysvětliti lze si podivuhodný zjev tento tím, že světlo denní po několikerém odrazu dostává se sem většinou skrze modrojasnou vodu mořskou. Tímto lomeným světlem vody jeskyně jasně jsou ozářeny, kdežto prostor nad vodou zůstává vždy v šeru. Proto úkazy světelné z vod noří se s mocí tak překvapující. Nejsilněji jeví se o polednách.

Délky má prý jeskyně azurová čtyři a padesát, šířky dva a třicet metrů. Šedé okolí klene se tu stejně do výše i do hloubky. Po pravé straně asi uprostřed lze vystoupiti na balvan. Odtud po několika stupních vystoupíme do temné chodby. Vedla tato chodba zajisté na povrch zemský a beze vší pochyby spojovala jeskyni s Tiberiovou villou. „Damecuta“ zvanou, jejíž truchlé rozvaliny spatřiti lze vysoko nade skalou.

Tajná hrůza nás obchází. Stojíme tu patrně uprostřed čarovného dějiště, na němž tyran celým světem opovrhující a dlouhou chvílí umírající slavil své radovánky. Nejkrásnější ženy všech tří dílů světa jako nereidky omamovaly tu mysli samovládce přesyceného rozkošemi. Jeviště to zůstalo nám i s čarovnými půvaby svými. Krásné herečky i chtivé diváky pohltil již dávno děsný Orkus. Jen temná o nich paměť zbývá a obepřádá tajuplné jeskyně caperské.

Podobných jeskyň, jako je grotta azzurra, nalézá se na Caprech ještě několik, jako grotta delle Stalattite, grotta bianca a verde na jižním úpatí Monte Solara s krásnou barvou smaragdovou. Všecky tyto jeskyně za starověku zajisté byly známy. Ale během středověku se na ně pozapomnělo, tak že na př. grottu azzurru teprvé r. 1822. jistý August Kopisch se zdejším rybářem Ferrarou opět objevil.

Jsme opět na naší Junoně. Vracíme se ku velkému přístavišti, ku velké marině caperské. Břehy caperské skoro všude kolmými skalami až i dvě stě osmdesát metrů vysokými noří se do hlubiny mořské. Přistáti lze tu jen na dvou místech, na Marině velké na severním a na Marině malé na jižním břehu ostrova. Ale i ty jistého útulku poskytují jen lodím menším; velký koráb tu vůbec ani přistáti nemůže.

Ostrov táhne se asi pět kilometrů od východu k západu. Na západě je nejširší a oba mysy, severní Punta di Vitareto a jižní Punta di Carena neplné tři kilom. od sebe jsou vzdáleny. Východní polovice ostrova je soužena a teprvé ve východním okraji opět se rozšiřuje severním výběžkem Lo Capo a jižním Punta Tragara zvaným. Celkem je to hornatina velmi úrodná. Stromoví ovocnému, olivě a révě vinné výborně se tu daří. Žije tu asi pět tisíc obyvatelů, kteří zabývají se dílem zemědělstvím, dílem rybařením. I za příčinou lovu korálů co rok mnoho Caperských odchází ku břehům africkým.

Osady má ostrov dvě, Capri a Anacapri. Capri má něco přes dva tisíce obyvatelů a leží uprostřed východní polovice ostrova sto čtyřicet m. nad mořem. Anacapri pak leží ještě asi sto třicet m. výše a široce rozkládá se uprostřed západní polovice ostrova na severním úpatí Monte Solara. Má asi 1700 obyvatelů. Z Caper přecházelo se sem dříve po pověstném schodišti asi 800 stupňů. V novější době však zřízena tu velkolepá silnice horská, která v mocných hadicích po skalách vzhůru se pne.

Na Marině velké šťastně jsme přistáli. Zde velice živo. Příjezd parníku je velikou událostí. Ze všech stran na tebe se hrnou, každý rád by něco ulovil. Podél břehu jest několik hostinců. Zvou k libému odpočinku ve vedru poledním. My dále vystupujeme až do Caper samých. Ze dvou stran osada střežena rozvalinami starodávných tvrzí na nevysokých pahrbcích rozložených. Jako nevinné dítě usmívá se uprostřed svých vinic a zahrad. Je to úhledná dědinka italská; neveliká piazza uprostřed. Zde sbíhají se všecky cesty ze severu, odtud rozcházejí se cesty k jihu. Zde počíná krásná silnice na Anacarpi vedoucí.

My béřeme se směrem východním. Malý klučina nás provází. Cesta není sice právě ta nejlepší, ale krásnými rozhledy po širém moři přehojně odměňuje. Konečně dostoupili jsme plochého vrcholu srázné skaliny. Proti propasti zábradlím jsme chráněni. Mladý vůdce náš vysvětluje: Ecce il salto di Timberio! Hle to Sráz Tiberiův! Zde Tiberius — dle svědectví Suetoniova — do strašné propasti metati dával nešťastníky po dlouhém mučení. V dole prý marináři tyčemi a vesly ubíjeli ty, v nichž po tak děsném pádu byla by zůstala ještě nepatrná známka života. Toho však nebývalo asi příliš často potřebí, neb Sráz Tiberiův má asi 250 m.

Nedaleko Srázu Tiberiova viděti rozvaliny starožitného majáku. který prý několik dní před smrtí Tiberiovou zemětřesením se sesul. Později opět byl vystaven, ale bleskem nejednou utrpěl. Jak z některých klenutých jizeb lze souditi, byla to budova zajisté pevná a rozsáhlá.

Odtud za krátko dostoupíme vrcholku předhoří La Capo zvaného. Mohutné zříceniny tu, kamkoli pohledneme Bludiště chodeb a sklepení podzemních. Sloupy rozmetané, zuřážené hlavice, popukané prahy mramorové. Na mnohých stěnách viděti ještě porouchanou mozaiku neb rozedranou malbu na omítce. Velkolepé to zříceniny, největší ze všech, které po ostrově jsou roztroušeny. O budovách velkolepých a nádherných vypravují přes to přese všecko, že nyní réva tu bují v síle obdivu hodné, že mnohá druhdy lesklá síně v bídný chlév nyní upravena. Jsou to zříceniny nádherného paláce císařského. Augustus založil jej na místě rozhledu čarovného. Tiberius rozšířil a ozdobil nádherou císařskou. Jest to Villa Jovišova, jeden z dva-

nácti paláců, jimiž temena vrchů caperských okrášlil a jež dvanácti bohům zasvětil. Villa Jovišova všech byla nejrozsáhlejší, nejnádhernější. Z několika skládala se pater. Dolení v zemi posud je zasypáno a čeká svého znovuzřízení. Tu a tam znamenati výklenky a zdivo okrouhlé, to zajisté chrám býval velebný. Ony zříceniny v polokruhu prozrazují půdorys divadla. Vše jeví nádheru sídla císařského. Sídlel tu Tiberius po deset let v zátiší poustevnickém.

Avšak jaké to sídlo poustevnické! Počasí skoro po celý rok líbezné. Zima velmi mírná. Poloha před divokými vichry chráněna. Vedra letní vzduchem mořským a volnými větry západními ochlazují se až milo. A jaký rozhled odtud! S rozkoší patří oko na líbezný poloostrov sorentský. Ten je tak blízek. Odtud až k nejjižnějšímu výběžku jeho — Punta della campanella — jsou jen asi tři miglie. A v levo širý chobot neapolský s veškerým svým půvabem a pravo širý chobot salernský se svými břehy čarovně rozčleněnými. Úžinou tou projížděly lodě z Říma beroucí se k východu, projížděly lodě do Říma se vracející z Afriky a Asie. Zde vítalo je nádherné sídlo císařské, tajemná výspa se svými chrámy a paláci, divadly a sloupořadími, se svými háji šerými a čarovnými jeskyněmi.

Odtud vyhlédal císař s vysoké skály na břeh protější, kde zvláštními telegrafy zvláštních znamení mu dáváno a sdělováno událostí důležitých. Zde za nocí líbezných pozoroval tajemný běh těles nebeských. V bídném prachu nešťastného života svého bolestně se svíjel a přec s důvěrou zraky zvedal k nebesům. Od té doby, kdy vyzrazeno Sejanovo proti němu spiknutí, vyhasla poslední jiskra lidskosti v Tiberiovi. Jedním rázem ztratil tu veškerou důvěru v lidi a veškerou důvěru v sama sebe, ve svou lidskou důstojnost. Nedůvěřoval nikomu. Spiklence a všecky osoby podezřelé — a kdo jemu nebyl podezřelým?! — stihly strašné proskripce a persekuce. Od té doby, nač pomýšlí, hrůza je a vztek, a co mluví, ukrutné je mučení a co píše, vřelá krev a smrt. Divoké vraždění zuří v bujícím Římě, zuří po tichém ostrově.

Tiberius je černý mrak, jehož stín rozložil se po krajině utěšené. — —

A když rybáře pobloudilého vzteklice bouře podzimní ženou k děsným skaliskům Faraglionům, tu ruce zbožné ku vroucí zvedá modlitbě. Modlí se ku „madonně del soccorso,“ k panně Marii Pomocné, jejíž chudý kostelíček věřící středověk vystavěl tu na zříceninách starého pohanstva.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

„Zavítal jsem v loni do Prahy na sklonku měsíce července,“ jal se Nadasdi vypravovati. „Jel jsem z Brna do Drážďan a maje v Praze jakousi důležitou obchodní záležitost vyříditi, zastavil jsem se tam. Přibyl jsem do Prahy časně z rána; ale obchodního přítele, jenž bydlí na Malé Straně, nezastal jsem doma. Musil jsem čekati až do večera, než se vrátil. Vyjednávání naše protáhlo se však tak, že obyčejný večerní vlak, k Drážďanům jedoucí, byl už někde u Kralup, když jsem obydlí přítelovo opustil. Nezbylo mi, než jeti rychlovlakem o jedenácté hodině v noci, do kteréž doby zbývaly mi ještě asi dvě hodiny času. Loudal jsem se tudíž pomalu přes řetězovou lávku a asi po půl hodině octnul jsem se na Františku.

Musím se přiznati, že patřím mezi onen dosti četný počet lidí, kteří přes to vše, že po mnoho roků v Praze bydlili nebo doposud ještě bydlí, přece sobě Prahu ještě neprohlídli. Víš, že bydlil jsem před lety v Michalské ulici na Starém městě. Neměl jsem tudíž na příklad na František příliš daleko; ale přece jsem tam nepřišel než asi dvakráte, kdy prošel jsem těsnými, nevlídnými uličkami této části Prahy skoro letmo, aniž bych si byl čeho povšimnul. Možná, že příčina toho spočívá v jakési nevšímavosti k věcem tohoto druhu, kterou mám společně s jinými; ale jest charakteristickou známkou tak mnohých, kteří kromě hlavních tříd a čelnějších budov nepoznali v Praze takměř pranic, čím liší se Praha od měst jiných.

Tím se stalo, že octnuv se v úzkých a klikatých uličkách na Františku — „zbloudil jsem“. Nebylo to arci žádné zbloudění jako snad v světovém nějakém městě, v němž se byl člověk v životě svém octnul poprvé; ale místo abych byl vyšel kdesi u Poříčí, kam jsem se ubíral, stočil jsem se, aniž bych byl něco spozoroval, zase nazpět k řetězové lávce. Spozorovav to musil jsem se zasmáti a zaměřiv poznovu směrem, kterým jsem se musil dříve nebo později dostati k nádraží státní dráhy, octnul jsem se opět v těsných uličkách na Františku.

Sotva jsem se však tímto spůsobem asi pět minut dále loudal, spustil se náhle prudký liják. Byl jsem právě v těsné jakési uličce, na jejímž konci kmitalo se žlutavé světlo. Pospíšiv ulicí octnul jsem se před malou hospůdkou a vešel do ní.

Byla to hospůdka dosti solidní a plynem osvětlená. Šest nebo sedm stolů pokryto bylo vybledlými červenými a modrými ubrusy; na stěnách viselo několik obrazů: podobizny císaře i císařovny rakouské, papeže Pia IX, pak rytiny představující Napoleona I před Fontainebleau a v bitvě u Waterloo. Nade dveřmi, kterýmiž jsem byl vešel, visel černý dřevěný krucifix a pod ním byl nápis: „Mit Gott!“

V hospůdce bylo ticho. Toliko jeden stůl byl obsazen; seděliť za ním čtyři muži nehrubě příjemného, za to tím originelnějšího vzezření. Zrzavý obr jakýs, v jehož pihovité tváři zračila se nevylíčitelná úšklebnost, rudolící malé mužisko s dobráckým výrazem v odulé, dobře krmené tváři, pak černovlasý a černooký muž, jehož každý tah a každé hnutí prozrazovalo temperament neobyčejně živý, a posléze vychrtlý trpaslíček s nepoměrně velkou hlavou, vypoulenýma očima a s výrazem hlbosti v odulé tváři.

*

Originelní tito hosté, kteří hráli v karty, učinili na mne dojem tak odporný, že jsem se chtěl vrátit; ale připomena si prudký liják zůstal jsem přece. Zasedl jsem za prázdný stůl těsně u dveří a čekal klidně, až vstoupí hostinský. V karty hrající hosté sice si mne povšimli, když jsem vstoupil, ale hráli klidně a mlčky dále.

Po dvou nebo třech minutách však trpaslíček hodil nevrle kartami, jež držel ještě v levici, a rozkřikl se pronikavým hlasem:

„Ke všem všudy! To je jako začarováno. Takovou kartu jsem ještě neměl a přece prohraju . . .“

„Jen hrej dál! Vždyť jsi kos!“ směje se mu zrzoun.

„Eh, hrej si sám!“ odpovídá trpaslíček.

„Proč jsi nás tedy vybízel?“ ozývá se zrzoun. „My se tě neprosili!“

„Já vás taky ne — vy hlupáci!“

Poslední slovo ostatní hráče patrně rozzlobilo. Vyskočilit a počali na trpaslíčka hubovati; zasypalit ubožáka pravou spoustou nehrubě vybraných nadávek. Trpaslíček se bránil seč byl, ale hulákající karbaníci by jej byli zajisté v brzku ukřičeli, kdyby se nebyly náhle otevřely dvéře.

Vešla jakási dívka v prostých, ale čistých kartonových šatech bledě žluté barvy. Sotva že ji hulákající karbaníci shledli, umlkli rázem, a všickni čtyři spěchali jí vstříc.

„Jak je, jak je?“ ptá se zrzoun.

„Napíchla už ho smrt na svůj špejl nebo ho ještě nechá půl hodiny lapat komáry?!“ rozesmál se trpaslíček a přihlblý výraz jeho tváře ustoupil výrazu drzé zvědavosti.

„Což pak nevidíš, že — má plné oči slzí,“ připomenul vážně a s nádechem trpkosti muž černovlasý a černooký, kdežto rudolící flegmatik přejel si pravou rukou líně přes tvář jako člověk, jenž se probírá ze spaní.

Dívka se postavila tak, že jsem ji neviděl do tváře. Zaslechl jsem však odpověď její zcela zřetelně:

„Je mrtev! Před půl hodinou ještě promluvil, abych vás pozdravovala... Byla to poslední jeho slova; plakal při nich jako dítě. Pak se utišil a za nedlouho usnul na věky . . .“

Podivil jsem se, jaký účinek měla slova ta na spustlou chasu. Před chvílí ještě hulákající kumpáni, kteří by se byli dle všeho najisto servali, neodpověděli ani slova; ale z odporných tváří jejich vyčetl jsem opravdový, ač snad jen okamžitý zármutek.

„Tedy přece mrtev,“ podotknul po delší pomlčce rudolící tlustý muž, kterýž byl až dosud mlčel.

„Vždyť jsme ho už čekali každou chvíli — po několik roků,“ dodává černohlávek.

„A já mu to předpovídal každý den,“ vece zrzoun; „ale on tomu nechtěl nikdy věřit.“

„Teď snad uvěří,“ dodává trpaslíček, „až bude ve volšanské šachtě vyspávat první noc, kterou by byl v tomto slzavém údolí někde na dláždění nebo v blátě jen tak na oko prospal . . .“

Opět nastala krátká pomlčka, načež se ozval zrzoun:

„Vy jste s ním přece jen zkusila,“ pravil k dívce.

„Pravda, pravda,“ skočil mu do řeči černohlávek; „dobře, že už to má ubožák odbyto a — vy že máte odlehčíno . . . Jiná by to neudělala, aby se starala o starého ničemu, jako vy . . . Vždyť jste ho opatrovala jako vlastního otce . . .“

„A přece jí po něm nic nebylo,“ přerušuje rudolící flegmatik černohlávka.

„Ba dosti od něho zkusila, když byl mrzut,“ dodává trpaslíček.

„A kdy pak nebyl přihrblý Matěj mrzut!“ přejal zrzoun řeč trpaslíčkovi, „když ho měly souchotiny snad už od narození v klepetech . . .“

Tak a podobně hovořeno ještě asi deset minut. Dívka stála mlčky a nepohnutě na jednom místě a teprv když mezi řečí černohlávek prohodil: „Eh — Matěj je mrtev — zapijme jeho smrt!“ zvedla dívka hlavu k prsoum skloněnou a obrátila se ke mně, tak že jsem jí viděl přímo do tváře.

Byla to bledá dívka, ne sice sličná, ale interessantní . . . Leč k čemu popisovat její tvář,“ přerušil Nadasdi své vypravování, „znáš ji a sedí zde naproti tobě — byla to Adéla . . .“

Podíval jsem se na Adélu: Seděla tiše za stolem majíc obě ruce křížem na klíně složené a pozorně vypravování Nadasdiho naslouchala. Víčka očí jejích byla cudně sklopená a výraz tváře jevil jakýsi nepokoj.

Po krátké pomlčce Nadasdi ve svém vypravování pokračoval.

„Tvář dívčinu ti tedy popisovat nemusím; ale musím dodati, jaký dojem na mne učinila Adéla uprostřed spustlých lidí. Víš, že jsem člověk smyslný a přiznám se, že na mne posud ještě žádná ženština neučinila dojmu než přednostmi těla; ale tentokráte mne počala zajímati i dívka tohoto druhu. Neviděl jsem v ní sice žádnou krasavici, aniž žádného anděla cnosti; ba něco podobného mne ani nenapadlo, ale čím déle jsem se jí díval v bledou tvář, čím déle jsem pozoroval její chování, tím více se mi zdálo, jako bych ji byl už někdy viděl, jako bych s ní byl před lety častěji mluvil, ba napadlo mne též, že jest mi jaksi podobna. Nemohl jsem si sice, jak se samo sebou rozumí, vlastní svou podobu připamatovati; ale jedna z mých fotografií z mladých let tanula mi v okamžiku tom tak živě na paměti, že byla podobnost dívčina aspoň s touto fotografií až překvapující.“

Při těchto slovech Nadasdiho podíval jsem se pozorně na Adélu a hned na to na přítele. Přítel měl pravdu. Podobnost obou tváří byla přes všechen rozdíl stáří a výrazu nápadna.

Nadasdi, jenž byl můj pohled sledoval, přerušil poznovu svou řeč dodav:

„Čtu v tvé tváři, že mi dáváš za pravdu a netřeba tudíž dalšího výkladu. Okolnost ta,“ pokračoval pak, „byla příčinou, že nespouštěje s dívky očí ani jsem nepozoroval, že byl vstoupil hostinský. Teprv když se mne optal, přeju-li si čeho, odvrátil jsem od dívky zrak a odpověděl, aby mi přinesl pivo.

„Hej! Hola hej!“ vzkřikl náhle skoro rozveselen zrzoun. „Nám přineste osmimázovou — zapijeme smrt Matějovu!“

Hostinský loudal se beze slova ze dveří. Dívka popošla taktéž mlčky až ku kamnům v koutě jizby, kde odložila šátek, jejž měla přes ruku přehozený, a vyšla pak za hostinským. Ostatní čtyři hosté zasedli za svůj stůl.

„Adélka je přec jen dobrá duše," počal po chvíli zrzavý velikán dopiv svou sklenku jedním douškem a udeřiv jí o stůl, až ostatní sklenky poskočily.

„Nu jen se tak nerozpaluj," dí chladně rudolící flegmatik. „Však nejsi jejím miláčkem . . ."

„A kdože jím je?!" zahouknul zrzoun udeřiv nyní pěstí na stůl, a oči jeho se rozjiskřily.

„Já ne — já ne!" odporoval soudruh, jenž byl zrzouna popudil.

„Kdo tedy — mluv! . . . Nebo ti džbánem lebku rozrazím," zařval zrzoun a současně vyskočiv vztáhl hrozivě svalnatou pravici proti flegmatikovi.

Tento chvíli mlčel, jako by čekal, zdali zrzounova ruka v skutku dopadne. Když však zrzoun jen hrozivě se postavil, ukázal rudolící rukou na hlavatého trpaslíčka a pravil vážně:

„Tuhle náš hlaváč by ti mohl povídat celou kroniku . . ."

„Jak? Ty — ty?" rozlítil se hranatý zrzoun, a zrak jeho utkvěl hněvivě na ubohém mrzáčku, jenž houpaje své tílko na stolici seděl za stolem jako zkroušený hříšník.

„Mluv přec!" zasoptil zrzoun a drsný hlas jeho se třásl zlostí. „Nebo ti lebku . . ."

„Džbánem rozrazím!" dodal posměšně hlavatý trpaslíček.

Sotva to trpaslík dořekl, popadl zrzoun džbán a zatočil jím nad hlavou. Na štěstí zachytil jej černohlávek za ruku a džbán zaletěl stranou k oknům, kde se v kusy rozbil.

„Ale prosím tě, utiš se přec," chlácholí černohlávek zrzouna. „Vždyť už je Adélka zde, a kdyby tě viděla . . ."

„Máš pravdu," odpovídá zrzoun namáhaje se zkrotiti prudkou svou povahu. „Budu teď tichý, jako pěna," dodal po chvíli sedaje; „ale ty hlaváči, musíš povědít . . ."

„I toť se ví, že povím," odpovídá kvapně trpaslíček; „všechno, všecitinko povím . . ."

„Povídej tedy!" zahoukl ještě jednou zrzoun, načež trpaslíček počal:

„Kdyby nebylo Adélky, byl bych už před třemi lety zahynul . . . Byl jsem nemocen — na smrt nemocen, a Adélka mne ošetřovala . . ."

Tvář zrzounova se vyjasnila. Počal se usmívati, a když se byl trpaslík na okamžik odmlčel, vyrazil ze sebe:

„Mlč už! Ostatní víme — já mohu taky tak zazpívat jako ty — také já bych byl už dávno pod zemí, kdyby mne nebyla Adélka v těžké nemoci ošetřovala, ba byl bych umřel hlady, kdyby mne nebyla nasytila . . ."

Zvláštním tímto intermezzem byla moje zvědavost ještě více podrážděna. Ženština, jejíž tvář mi byla pro podobnost s mojí tváří tak nápadna, byla dle všeho jakýmsi strážným andělem spustlé společnosti, s kterouž jsem se byl náhodou octnul pod jednou střechou. Naslouchal jsem posavadnímu hovoru podivných těchto lidí s neobyčejným interesem; ale příchod hostinského, jenž jim přinášel velkou konev a mně malý džbánek piva, dán rozmluvě neznámých jiný směr.

Počali mluviti o věcech pravšedních spůsobem rovněž tak všedním, jak toho předmět hovoru zasluhoval, čímž se stalo, že myšlénky mé zaletly na okamžik do Brna k mé ženě, která byla už po delší čas nebezpečně churava. Současně však se vyhoupnul před duševním zrakem mým i obraz neznámé dívky, a bůh ví, jak a proč — ale podivnou touto associací myšlének vzniklo v mé duši zvláštní rozhodnutí. „Vyptám se na osudy dívky," pomyslil jsem si, „a vyzvu ji, aby se stala ošetřovatelkou nemocné mé ženy . . ."

Po té Nadasdi umlkl, jako by očekával, že Adéla něčeho k tomu připomene; ale tato seděla stále nepohnutě a mlčky, a jenom lehký úsměv přeletl její tvář.

„Musím se přiznati," pokračoval po chvíli Nadasdi, „že jsem v okamžiku prvního rozhodnutí skutečně na nic jiného nepomyslil, než na svou ženu a na své dvě dítky, které byly po celý čas ženiny choroby osiřelé, a později sám jsem se tomu podivil, že buď současně nebo hned po té nevznikla v mé duši také myšlénka jiného druhu — že by mi mohla býti dívka také něčím více než ošetřovatelkou churavé ženy . . . Však buď tomu jakkoliv . . . Rozhodl jsem se a v okamžiku tom nezkoumal jsem ani příčiny, aniž možné následky . . . Kdybych byl pověrčivým, připisoval bych samo své rozhodnutí bůh ví jakému vlivu — tak nepřipraveně, tak zdánlivě bez příčiny a přece zas oprávněně ve mně vzniklo . . .

Jsa zabrán v myšlénky skoro jsem si ani nevšiml, že bylo již přestalo pršeti. Teprv když vešlo pět nových hostů, lišících se jen dost málo od hostů posavadních, byl jsem upozorněn, že bude už čas k odchodu. Vytáhnuv hodinky shledal jsem však, že schází do jedenácté hodiny již jen pět minut — že jest tudíž naprosto nemožno, abych dorazil k odjíždějícímu právě vlaku v čas.

Jindy bych byl podobného nedopatření litoval, ale tentokráte mi bylo skoro lhostejno. Umínil jsem si tedy, že zůstanu v hospůdce ještě nějaký čas a teprv z rána že odjedu z Prahy.

Za nedlouho přišli ještě jiní hosté, vesměs podobných fysiognomií a chování jako byli hosté dřívější, a v brzku nastal v hospůdce šum a hluk. Neušlo mi sice, že se na mne většina hostů dívá jaksi nedůvěřivě, ale nedbal jsem toho připisuje to prostě okolnosti, že jsem cizincem.

Asi po půl hodině byli první čtyři hosté už notně napilí. Pilíť s bezpříkladnou úsporou času — sotva že stačili z konve nalévati . . . Zrzoun počal prozpěvovati, trpaslíček mruče sekundoval a mezi tím ten neb onen pronášel nějaký úšklebný vtip nebo nějakou více méně nemístnou poznámku. Také ostatní hosté počali se rozjařovati.

Náhle vstoupila Adéla. Tvář její byla smutná. Popošla do kouta ke kamnům, kam byla dříve svrchní šátek odložila a vytáhla ze zákamní harfu.

Zrzoun, jenž ji byl první spatřil vstoupit, přestal zpívati. Trpaslíček následoval příkladu soudruhova, a za nedlouho, když zazněly první akkordy jakési zádumčivé letací písně, kterouž jsem byl za svého mládí častokráte slyšel v Praze zpívat, nastalo v hospůdce skoro ticho. Seznal jsem z toho, že dívka požívá mezi lidmi, s kterýmiž se dle všeho skoro každodenně stýkala, zvláštní přízně, ne-li úcty.

Po chvíli začala zpívati. Hlas její byl velmi sympatický. Zpěv nebyl sice korektní, ale zádumčivý, ba smutný nápěv písně naladil mne jaksi měkce, ačkoli jsem nebyl nikdy přítelem zpěvu, doprovázeného harfou, nástrojem to, jenž jest, jak víš, už ode dávna profanován.

Když skončila první sloku, zazněl hospůdkou bouřlivý potlesk pochvalný. Jen od jednoho stolu kdosi z méně známých hostů podotknul:

„Kdo pak to bude poslouchat — ať zahraje něco veselého!“

Zrzoun to zaslechl. Vztýčiv se prudce v zástolí upřel hněvivě jiskrný svůj zrak na místo, odkud byla slova ta zazněla, a zahouknul:

„Kdo se opovažuje zde předpisovat? Adéla hraje, co se jí líbí . . “

Po té zas usedl a dodal ku svým soudruhům přitlumeným hlasem:

„Tuhle píseň zpívala Adéla naposledy, když umřel harfeník — pamatujete se? . . . A dnes nám ji zpívá zas — když umřel . . . Eh! Mně je, jako bych sám měl umřít . .“

V drsném hlase zrzounově spozoroval jsem zřejmě jakýsi bolestný záchvěv.

Adéla zpívala druhou, pak třetí sloku a pokaždé jí bouřlivě tleskáno.

Po té nastala pausa asi desíti minut. Adéle seděla u kamen se sklopenou hlavou. První čtyři hosté, davše si poznovu nalíti, popíjeli jako o závod — ostatní se bavili každý po svém způsobě. Přemýšlel jsem, jak bych dívce nejvhodněji sdělil své rozhodnutí a poprvé snad v životě svém byl jsem na rozpacích. Posléze jsem se rozhodl, že ji oslovím, až přijde, jak mívají šumaři ve zvyku, „vybírat“. Musil jsem však čekati skoro hodinu, než dívka povstala a jdouc od stolu ke stolu mlčky presentovala obligátní talíř.

Vhodil jsem do něho půl hrstě drobných peněz stříbrných. Dívka na mne upřela tázavě zrak, aniž by byla slova pronesla. Chvíli jsem ještě váhal, pak jsem pronesl nejapnou frási:

„Odpusťte, že se vás ptám — zdá se mi, že jsem vás už někdy viděl.“

„Možná,“ dí dívka přívětivě, ale úsečně.

„Jste Pražka?“ ptám se dále.

„Nevím,“ odpovídá.

„Jak to?“

„Jsem nalezenec — nepoznala jsem ani matky, ani otce,“ zní odpověď.

„Nechtěla byste posavadní své zaměstnání vyměnit za jiné?“ tážu se dále.

„Chtěla; ale dřív bych musila věděti za jaké,“ odpovídá dívka poněkud chladněji než dříve.

„Nechtěla byste se stát ošetřovatelkou churavé paní?“

„Nemohu se jí státi,“ zní odpověď, „poněvadž by mne žádná paní nepřijala.“

„Proč tak soudíte?“

„Poněvadž jsem byla ve vyšetřovací vazbě . . .“

Upřímné toto vyznání mne překvapilo.

„Vyšetřovací vazba však není ještě důkazem viny,“ dím na to.

„Ale předsudek lidský,“ připomíná dívka.

„A což kdybyste vstoupila do rodiny, v které není předsudků?“

„Musila bych dříve zvěděti, do které . . .“

„Do mé rodiny.“

„A kdo jste?“ ptá se dívka přísně.

„Továrník u Brna.“

„A vaše jméno?“ táže se dívka skoro drsně.

„Viktor Nadasdi.“

Dojem, jaký na dívku učinilo vyslovení mého jména, podobal se dojmu, jaký činívá na člověka zpráva zdrcující. Zavrávorala a byla by sklesla, kdyby se nebyla zachytila rukou o roh stolu.

V několika vteřinách však se vzpamatovala.

„Nadasdi, Nadasdi?!“ opakovala temně jako by přemáhala největší odpor, jenž byl v duši její vznikl.

„Znáte mne?“ optal jsem se vlídně.

Dívka zavrtěla hlavou a po krátké pomlčce dodala živě a rozhodně:

„Vaše nabídnutí přijímám!“

Překvapil-li mne dojem, jejž bylo na dívku učinilo vyslovení mého jména, bylo mé překvapení po nenadálém rozhodnutí se dívky ještě větší Nežli však jsem odpověděl, pravila s důrazem:

„Přijímám vaše nabídnutí, ale s podmínkou.“

„S jakou?“ ptám se.

„Že přijmete do svého závodu také tamhle ty!“ Při tom pokynula poněkud hlavou a zrak její utkvěl na originelním čtverolístku spustlých pijáků.

Tentokrát jsem byl ještě ve větších rozpacích než dříve. Upřímnost a rozhodnost dívčina mi imponovaly; ale podmínka její zdála se mi býti přece jen příliš smělou. Neodpověděl jsem. Dívka však se ke mně poněkud nahnula a skoro šeptmo připomenula:

„Pravil jste, že v rodině vaší není předsudků. Nemůžete tudíž zatracovati lidí, kteří ve vás svým vzezřením a chováním budí odpor — přesvědčte se dříve, zdali zasluhujou, aby bylo jimi opovrhováno . . .“

Ženské toto mudráctví mne s podmínkou její poněkud smířilo. Zároveň jsem si povšimnul, že nás čtverolístek opilců skoro až nápadně zvédavě pozoruje. Po malé chvíli jsem se rozhodl řka:

„Přijímám i vaši podmínku.“

Bledou tvář Adélinu přeletl lehýnký úsměv uspokojení.

Po té obrátila se ku stolu, za kterýmž spití kumpáni seděli, a pravila:

„Zejtra nebo pozejtří odjedete!“

„Kdo? — My? — Kam? — Proč?“ zaznělo ze všech čtyř úst současně.

„Do Brna — do práce!“ připomenula Adéla klidně.

„Ichuchu!“ zavýsknul zrzoun.

„Do práce! Do práce!“ zvolal radostně trpaslíček, kdežto oči černovláskovy vesele se rozjiskřily. Toliko rudolící flegmatik zůstal klidný; ale mnul si ruce, jako by mu byl někdo zvěstoval přemilou zprávu.

Vše to mne nemálo překvapilo. Prostý a nenadálý tento obrat mne úplně přesvědčil, že lidé, o nichž byla řeč, přece nejsou tak spustlými, aby nebylo naděje v obrat k lepšímu, když se trudné životní poměry jejich změní . . .

„Však k čemu dále vypravovat?“ přerušila mimo nadání Adéla, která byla až dosud mlčela, Nadasdiho

vypravování. „Dohodli jsme se a já přijela za tři dny za Nadasdim. Čtyři kumpáni přibyli za mnou za několik dní, a Nadasdi musí dosvědčit, zdali jsou z nich lidé pořádní či nic . . .“

Nadasdi dosvědčil a dodal:

„Vše, co zdálo se mi býti v chování Adély zpočátku i později, obzvláště když zvěděla moje jméno, nepochopitelným, bylo mi později vysvětleno, když jsem z jejích úst se dozvěděl o jejím poměru k Smidarskému a o poměru mého otce k sestře jeho. Znalať Adéla dřívější moje poměry jako nejdůvěrnější přítel, aspoň tak jako je znal Smidarský . . . Nebylo tudíž divu, že i vzájemný náš poměr v brzku úplně se vyjasnil. Věda, čím jsem povinen Smidarskému za hoře a utrpení jeho rodiny, jež jí byl otec můj způsobil, snažil jsem se ze všech sil zachovati se k Adéle, kterouž Smidarský, jak zajisté sám také víš, zbožňuje, způsobem co možná nejpřátelštějším. Byla — tolik snad přece mohu i v její přítomnosti uvésti — vzornou ošetřovatelkou churavé mé ženy, a když tato asi před rokem zemřela, stala se rovněž tak vzornou matkou mým dítkám . . .“

„Adéla je tedy tvou chotí!?“ přerušil jsem přítele.

„Nikoli,“ odpovídá Nadasdi. „Pravil jsem, že stala se matkou mým dítkám . . . Mně samému je sestrou, přítelkou, dcerou . . .“

Teprv nyní pochopil jsem vše, co mi bylo v průběhu Nadasdiho vypravování temné, ba záhadné. Teprv posledních několik jeho slov vysvětlilo mi poměr jeho k Adéle úplně.

Použiv nastalého odmlčení Nadasdiho obrátil jsem se k Adéle a připomenul, že jsem ji také kdysi viděl v téže hospůdce, jako Nadasdi. Adéla nemohla se upamatovati; až když jsem jí připomenul začátek písně, kterou tehdáž zpívala, pravila:

„Ah, ano! Pamatuju se . . . Píseň tu jsem zpívala jen jednou a sice právě u večer, když zemřela žena harfeníkova, která mne jí byla naučila. Od té doby nemohla jsem píseň tu lítostí nikdy zazpívati . . . Bylať mi žena ta po nějaký čas pravou matkou. Nalezla mne, když jsem byla v šíleném záchvatu divoké své povahy Smidarského opustila, skřehlou, hladovou a k smrti vysílenou u Poříčské brány v Praze, kam jsem byla za nejtužší zimy přibyla . . .“

Adéla se odmlčela. Zdálo se mi, jako by se bylo oko její zarosilo . . .

Po té Nadasdi připomenul, že už jsou dvě hodiny s půlnoci.

Rozloučili jsme se. Odebral jsem se do vykázané mi komnaty; ale na usnutí nebylo lze ani pomysliti. Teprv nyní připomenul jsem si opět živě Smidarského . . . Uznal jsem, že musím se zasaditi o smír ne tak k vůli Nadasdimu, jako spíše k vůli Smidarského „ještěrce“.

Nemoha usnouti přecházel jsem dlouho po komnatě. Přistoupiv pak k oknu zahleděl jsem se do krajiny. Byla tichá zimní noc. Obloha byla bezhvězdná a bělavá; sněžiloť mírně, a sněhové vločky leskly a třpytily se v četných světlech, jimiž bylo okolí zámku doposud osvětleno, v různých odlescích, čímž noční krajina v pozadí nabývala rázu neobyčejně poetického.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Žena v orientu.

(Z knihy Rossa C. Houghtona.)*)

Deset dcer nestojí za jediného syna.

Čínské pořekadlo.

I.

V kolébce.

Až na Japonsko možno s dobrým svědomím říci, že se po celém orientu považuje děvče od celé rodiny za vetřelce, ano za opravdové neštěstí. Žena není o mnoho více než zvíře a v zemích mohamedánských aspoň považuje muž za nezbytnou potřebu omlouvati se, kdykoliv mu přijde mluviti s jiným mužem o psu, oslu neb ženě. V Japonsku jest žena jenom otrokyní; stojí tedy výše; v Číně existuje ku pohodlí muže. Řeklť mandarin Ting skříživ ruce přes prsa a ustupuje na dva kroky francouzskému cestovateli Hucovi: „Ženy nemají duše.“ A když tvrzen opak, dal se do dlouhého a hlasitého smíchu: „To musím povědít své ženě, že má duši. Myslím, že bude překvapena.“ Matky synů požívají vážnosti, babičky synů se často až zbožňují; poslušné, vzorné ženy mají naděje, že dospějí po své smrti nejvyšší odměny která se vůbec ženskému tvoru dostati může: až přijdou znovu na svět, přijdou co chlapci. U Hindů bývala žena za časů Vedických u veliké vážnosti. Ukřivdit své ženě bylo ukřivditi matce; býti prokletu od ženy bylo velikým neštěstím. Děvčata volila si muže své sama. Úsměv bohů spočíval stejně na ženě jako na muži. Žena byla „ctí rodiny, mužova duše, mužova polovice, jeho nejlepší přítelkyně a pramen veškerého jeho štěstí. Žena byla matkou utiskovaných a útěchou na cestě pouští života.“ Dnes tomu jinak. Předpisy Manuovy činí z ženy tvora opovrženého u boha i lidí. Ona nesmí modliti se a přinášeti oběti svým vlastním jmenem, ona nesmí čísti písma, její osobnost splývá v osobnost otcovu neb mužovu, nemá pro příští život naděje kromě té, která zakládá se na jejím manželi; bez muže nemá duše. Muž musí ji býti bohem, třeba by byl divokou šelmou.

Na sjezdu missionářů v Beyrutu, v Syrii s jara 1874 vypravováno následující: Arabské děti hrály si před missijní školou, když učitel zaslechne malé děvčátko vypravovat druhému o velikosti něčeho, co uviděla včera. „Bylo to tak malounké,“ řekla. „Jak tak asi malé?“ ptala se družka. „O, tak jen jako zdrobítek něčeho.“ „Ale přece?“ dolehala družka. „Nuž asi tak malé, jako byla radost mého otce, když já jsem se narodila,“ zněla odpověď.

Narození syna jest u všech orientálů velikou a radostnou událostí. Syn zachová jmeno a památku svého otce. V Číně může jenom syn ctíti památku duchů svých předků a přinášeti oběti za jejich blaženost v životě posmrtném. V Indii zmocňuje se zoufalství muže, jenž nemá naděje na syna, neboť potom vykoná se „Šrad“ — pohřební obřad nutný k zachování blahoslavenství — jen od příbuzných a ubohá duše musí mnohem déle bloudit bez cíle a v útrapách. Hindu očekává často v smrtelných úzkostech narození dítěte a jest-li to děvče, nezná jeho málomyslnost mezí; neboť nevykoná-li se Šrad vůbec, musí bloudit jeho duše na věky světem co démon zvaný Bhuta a trýznit lidstvo všemožným způsobem. V synech jest také naděje otcova v podporu v stáří; dívka, vdá-li se, odnáší půl,

*) Americký kněz Rev. Russ C. Houghton vydal právě v Cincinati knihu nadepsanou „Women of the Orient,“ v níž vypisuje náboženské, intellektuelní a společenské poměry žen japanských, čínských, indických, egyptských, syrských a tureckých. Spisovatel píše o svém předmětu tak zajímavě a podává zejmena tolik máloznámých fakt, že budí jeho dílo neméně interess než „Čínské črty“ konsula Herberta Gilesa, z kterých „Lumír“ svého času také ukázky přinesl. Bohužel nelze v tomto časopise podati než několik kusých výtahů.

často celé jmění a nevdá-li se, jest břemenem a potupou rodiny.

Na muže, který má mnoho synů, hledí se po celém orientu s velikou vážností; kdo má více dcer, jest v očích všech svých krajanů nešťastníkem. Narodí-li se syn, zahrnuje se šťastný otec se všech stran blahopřáním, však přijde-li do domu dcera, vyjde si otec — jestli se vůbec někde neskryje, do bazaru, aby tu vyslechl soustrast svých přátel a nalezl podpory ve svém neštěstí. Orientálové nemohou pochopit radost křesťanů nad narozením dítěte, když jest to děvče, a stalo se mnohokrát, že přišli k Američanům a Angličanům kondolenční návštěvy, když se rozneslo, že dostali děvčátko. O své dcery otec málo dbá; jest jako by jich v domě nebylo, kdežto k synovi nezná jeho oddanost mezí. A když i otec k dcerušce laskavě promluví, zapovídá mu obyčej vzíti ji do náruče aneb ji pocelovat. Mluví-li o počtu svých dětí, vzpomene si oriental málokdy na své dcery.

V Číně, nechá-li se vůbec děvče na živu, což závisí přes všechny zákony úplně na libovůli otcově, trýzní se od nejútlejšího věku dáváním jí na vědomí její podřízenosti a bezcennosti. Čínský klassik píše: „Narodí-li se syn, spí v posteli; obléká se v roucha; hraje si s drahokamy; jeho pláč je knížecky hlasitý. Narodí-li se dcera, spí na zemi, oddívá se v šátek, hraje si s cihlou; není schopna dobrého ani zlého; jí jest dbáti jen, jak by připravovala víno a pokrm i aby nermoutila svých rodičů."

Mohamedáni mají přísloví: „Po děvčeti pláče práh čtyřicet dní", a v Syrii přejí si při svatbě: „Kéž váš manželský život jest dlouhý a pokojný; mějte hojnost synů a žádných dcer." Matky pláčou usedavě, narodí-li se dcerka: znají její osud i svůj. Mezi Mohamedány jest rozšířeným zvykem, že se otec nazve po svém synu. Muže, jehož synu dáno jmeno Jusef, oslovuje, kdo chce být zdvořilý: Abu-Jusef: otče Jusefův. Po své dceři nejmenuje se nikdo, spíše se nějaký syn vymyslí, když už nechce neb nesmí se někomu dát znát, že je tak ubohý a bídný. Má-li Mohamedán třeba sebe krásnější dceru, jest největší potupou říci mu: Abu-Miriam: otče Miriamy, nebo Abu-Rachel.

V Japonsku nejsou dcerky nikterak nevítanými, ačkoliv dává se synům rozhodná přednost. Otec i matka chovají se ku všem svým dětem se stejnou něžností. Na procházkách potkávají matky i chůvy s malými děťátky, které nešeny v šátku na zádech, dívají se do světa velmi spokojeně a šťastně. Doma hrají si samotinky na kobercích a rohožkách s kočkami a psy a pohled na ty dočista oholené hlavičky jen s několika kučerami na čele a za ušima je komický.

Za třicet dní po narození dává se dítěti první jmeno. Je-li chlapec, dostává jmeno druhé, když dospěje, třetí, když se ožení, a čtvrté, obdrží-li nějaký veřejný úřad. S každým postoupením v hodnosti spojeno jest jmeno nové; poslední vryje se mu po smrti na pomník. Udílení prvního jmena jest spojeno asi s těmitéž obyčeji jako u nás křest. Rodina dostává od přátel dary; pro chlapce obyčejně dva vějíře, pro děvče kelímek pomády. Vějíře znamenají čestné meče, pomáda příští krásu dívčiny. K tomu přidá se vždy klubíčko nití, na důkaz přání dlouhého života.

V Číně dají se nemluvněti brzo po narození na ručky červené šňůrky. Znamená to, aby dítě bylo poslušné, a zázračně prý působí. Za měsíc holí se dítěti hlava a přijímají se dary. Největší dar očekává se od matčiny matky. Za rok obětuje se bohům, jako se již dříve několikráte činilo, a babička přinese zase dary. Kluk musí dostat aspoň pár střevíců a čepici, děvče náramky a ozdoby do hlavy. V ten den rozloží se také před chlapce vážky na peníze, nůžky, míra, kovové zrcadlo, tužka, inkoust, papír, knihy, ovoce atd. Po čem klučina nejdříve sáhne, k tomu bude mít v životě náklonnost. Bohatý kupec vypravoval mému příteli, že u této vážné příležitosti on sám sáhl po dvou stříbrných dolarech a držel je v rukou několik hodin. Později přivedl to zajisté k dokonalosti.

Každý měsíc nebo dva odbývají se s dítětem rozličné přepodivné ceremonie, zvláště je-li churavé. Poněvadž není řádných lékařů, očekává se uzdravení od kněží a model. Kněží neučiní ničeho zadarmo.

Pravilo se, že zůstane-li dívka v čínské neb indické rodině na živu, otec málokdy vlídným okem na ni pohledne. Ale z velké části sprošťují se otcové již záhy tohoto nemilého podívání zavražděním nemluvňat. Příčiny, pro které se v Číně děvče vůbec na živu nechává, jsou následující: Předně jest naděje, že získá rodina pracující sílu na polích nebo na lodicích. Za druhé naskytne se snad příležitost zasnoubiti dítě se synem některého známého. V třídách, kde jest zabíjení děvčat obyčejné, bývá jich někdy až nedostatek; proto učiní se smlouva s rodinou, která byla obdařena dcerou. V takových případech odejímá se děvče často již v nejútlejším věku svým rodičům a vychovává se v domě, do kterého se později vdá. Za třetí jest snad dceruška první dítě a láska rodičů zvítězí, nebo jest již více synů a jedno nebo dvě děvčata mohou se strpět, ano i milovat podle módy. Za čtvrté není snad otec doma, když se dítě narodí, a matka ušetří je při životě, je-li dosti odvážnou, aby snesla výčitky celé rodiny; podaří-li se zachovat dítě dva tři dny, je zachováno na vždy; neboť jen novorozeňata dovoleno rdousit neb utápět nebo dávat od psů a jiných šelem roztrhat.

Není-li žádného z hořejších důvodů, utratí se dítě hned. Radostnou tu povinnost obstarává otec. Ohyzdný a nelidský tento obyčej je hrozně rozšířen, zvláště v některých provinciích čínské říše. Americká učitelka vyučovala deset žen čtení bible; pěti z nich utraceno dvanáct dcer. Missionářka slečna Woolstonova vypravuje následující rozmluvu, kterou měla s ženami v okolí Fu-čo.

Mluvila jsem s třemi ženami:

„Má-li kdo u vás více děvčat, než chce, co s nimi děláte? Utopíte je?"

„Ne! Nikdy!"

Jiná řekla: „Měla jsem jedenáct děvčat — zachovali jsme jedno a deset jsme jich zabili — a tři chlapce."

„Toť hrozné. Utopili jste deset děvčat a tři chlapce!"

„Chlapce ne. Kdybychom měli sto chlapců, všichni zůstali by na živě."

„A proč nešetříte dívek?"

„Nemáme co jim dát jíst a do čeho je obléci. Nepotřebujem jich. Utopíme je."

Třetí řekla totéž, jenom jinými slovy: „Mají zajít hladem, nebo zmrznout? Utopíme je."

Vše to mluveno docela lhostejně, jakoby se jednalo o kočky.

V Indii, byť již nyní poměry nebyly tak hrozné, přece ještě zločin ten se páše. Listy missionářů ku vládě stále se o vraždění dětí zmiňují. Houghton je přesvědčen, že v Indii třetina děvčat padá té ukrutnosti za oběť.

— Nová, krásná Smetanova opera „Tajemství" dávána dne 18. září ponejprv — v divadle více než z třetiny — prázdném. Divadlo novoměstské, kde v týž večer hrála Meiningská společnost německy „Julia Caesara", bylo plné, a kdo poměry pražské vlastenecké společnosti zná, ví, že aspoň polovic tohoto obecenstva v divadle německém byla česká. České obecenstvo zachovalo se ku Smetanovi nevděčně a k českému umění opovržlivě. Z českých výtečníků přišel jeden; z majitelů českých vlasteneckých politických listů také jeden. Ostatní domnívali se, že učinili zadost své povinnosti, když dali napsat celou spoustu reklam pro „Tajemství" tímtéž perem, které psalo a napíše reklamy pro každý šmejd, jímž se naše divadlo znečisťuje. Smetanovým, krví psaným dílům tohoto zneuctění všedním kramářským doporučováním není potřebí, a obecenstvo, snášejíc výčitky pro svou netečnost, má plné právo žádati od těch, kteří k návštěvě českého divadla a k pěstování českého umění hmotnou podporou vůbec vyzývají, aby ukázali, že sami mají pro ně citu. Bohužel jsou to jen prázdná slova a nic více, co naše žurnály o umění píšou, a obecenstvo ztratilo v ně víru úplně. Kromě prázdnoty divadla bylo pozorovati i jinou velkou nešetrnost ku skladateli. Ještě nedozněly poslední nápěvy, ještě nespouštěla se opona a divadelní obecenstvo se jako na povel zvedlo a hrnulo se z domu přenechávajíc složení úcty skladateli vyvoláním studentstvu, které jediné pevně na svých místech vytrvalo. Naše obecenstvo rozhodně neví co je slušnost. *J. V. S.*

OBSAH: Ekloga. Od A. H. — Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Z nové poesie polské: El . . . v (Adam Asnyk): XIX. věku. Apostrofa. Sen. Z nevydaných básní Mečislava Romanovského: Život boli! Ernest Bulava (Vlad. hrabě Tarnowski): Reakce. — Z doby renaissanční V. Enea Sylvio v Čechách. Sepsal Jaroslav Goll. — Capri. Z cest Josefa Wünsche. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Žena v Orientu. I. V kolébce. — Zprava.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 30. září 1878. ČÍSLO 27.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera*.

(Pokračování.)

VIII.

Zdánlivá resignace a síla opustily doňu Catalinu záhy; vešla sotva do vagónu, a přemohla ji nejdříve mdloba a slabost, a hned nato lomcovala jí horečka. Byla to trapná jízda; v Burgosu přenesli ji na rozkaz sestry Dolores, kterou don Cristóbal byl telegraficky o jejich příjezdu zpravil, ihned do kláštera. Uložili ubohou dívku do tiché celi, jejíž okna se na skupení truchlých cypřišů do zahrady otvírala. Doňa Catalina zbledla, když ji sestra Dolores vítajíc líbala, když ji za to nadšeně chválila, že se hříšného světa odříká a v posvátném domu Hospodinovu pouze blaho hledá. Doňa Catalina držela se mezi tou řečí křečovitě roucha Madrány a prosila ji snažně, by ji neopouštěla, by se nad ní slitovala a ji do moci bledých, příšerných těch žen nevydávala. Sestra Dolores hryzla se do rtů, hleděla upřeně na Madránu, a blesk, který jí náhle z temných očí vyšlehl, poučil dívku, že ji abatyše byla poznala. Don Cristóbal byl sestře Dolores před tím v krátkosti setkání se Madrány s doňou Catalinou vylíčil, byl ji o podivném dobrodružství obou dívek zpravil, ale nebyl se z opatrnosti o tom zmínil, že to byla taktéž Madrána, která zde byla úlohu milenky kardinála hrála. Madrána byla pevně doufala, že ji abatyše nepozná, vždyť s ní byla jen za soumraku v šeré síni mluvila, a planoucí zraky jeptišky byly tenkráte mezi jejich rozmluvou neustále po gobelinu, smrt svaté Teresy představujícím, bloudily. Nyní viděla svůj omyl. Sestra Dolores nedala ostatně nijak na jevo, že Madránu poznává.

„Seňoro," pravila jí, „doufám, že prosbu drahého toho dítěte neoslyšíte. Buďte mým hostem; don Cristóbal sdělil mi, jaké nezištné a vřelé přátelství vás k ubohé, choré Catalině víže. Chcete prý se do své vlasti vrátit? Prokažte nám tu velkou lásku a odložte ještě svůj odjezd do té doby, až se moje malá Catuja zde uzdraví."

„Mileráda přijímám vaše pozvání, paní abatyše," odvětila s poklonou Madrána, vidouc prosebný Catalinin zrak, ale zarazila se, neboť při zvuku jejího hlasu vyšlehl druhý, téměř příšerný blesk z oka abatyše; nyní měla Madrána úplnou jistotu, že je poznána. Soudila, že by bylo moudré nezůstati v klášteře, ale doňa Catalina nepustila její ruku, zdálo se, že uhodla, co se v ní dělo, a oči její svítily nepokojem a rozechvěním. Madrána odevzdala se do svého osudu, napsala Kosmovi, který na dona Cristóbala v Burgosu v hôtelu čekal, několik řádků, kterými ho o svém rozhodnutí zpravila. Nesdělila Kosmovi svůj nepokoj a své obavy, líčila mu jen naléhavé prosby doňi Cataliny a zvala jej, by ji denně v klášterní hovorně navštívil. Sestra Dolores seděla mezi tím co Madrána psala, vedle lože doňi Cataliny, vzala pak Madránin lístek, aby jej sama donu Cristóbalu, posud v hovorně čekajícímu, odevzdala. Lístek ten byl otevřený a Madrána viděla zřejmě sklamání na tváři sestry Dolores, když tato mechanicky na psaní hledíc se tam s cizími, českými slovy setkala. —

Přešlo několik dní. Stav doňi Cataliny se vůčihledě lepšil, a Madrána věřila nyní již v úplné její uzdravení a v brzký návrat jejích sil. Mluvívala denně krátký čas v hovorně s Kosmou, který se již odjezdu do Čech dočkati nemohl. Vyčítal Madráně, že odjezd ten příliš odkládá, že se nyní jen již rozmarům doňi Cataliny obětuje a jej že při tom zanedbává vydávajíc ho samotě, nudě a smutku v šanc, a konečně tvrdil, že ho již nemiluje. Madrána zůstala při jeho výčitkách pevnou, ač se jí slova jeho bolestně dotýkala; nechtěla ubohou Catalinu dříve opustit, až se osud její rozhodne. Čekala, až se úplně uzdraví, chtěla ji pak od neblahého jejího předsevzetí odvrátit, chtěla ji přemluvit, aby do kláštera leda po zralém uvážení vstoupila, aby se úplně dle rady dona Cristóbala chovala, který bez odporu nejlepším jejím přítelem byl. Věděla, že jediná rozmluva nepostačí, a připravovala Catalinu různými narážkami. Jednoho dne, když jí podobné pokynutí šetrným spůsobem dávala, překvapil ji náhlý šramot na druhém konci šeré již komnaty, a vzhlídnouc viděla sestru Dolores o klekátko u dveří podepřenou. Nevěděla, jak dlouho abatyše již v komnatě byla. Zdálo se ale, že sestra Dolores nebyla rozmluvu jejich poslouchala; sedla tiše na postel doňi Cataliny a vyzvala Madránu laskavě a s úsměvem, by si dle svého zvyku večerní procházku v zahradě odbyla; nabídla se, že zatím s milou svojí Catujou zůstane. Madrána neměla chuti odejít, neměla ale výmluvy obvyklou procházku zamítnouti. Šla tedy,

ale umínila si, že se co nejdříve vrátí. Chodila po zahradě a vázala kytici pro Catalinu, když se jí náhle zdálo, že z otevřeného okna nad sebou bolestný jakýsi výkřik slyšela; hned na to zavřelo se okno, a Madrána pozorovala s třesoucím se srdcem, že to okno celi doňi Cataliny. Letěla více než běžela a octla se za minutu u dveří chodby, ale byly zavřené. Madrána namáhala se marně je otevřít a klepání její zůstalo bez výsledku. Za nějakou chvíli objevila se přece mladá jedna jeptiška, sestra Domenika, u které byla Madrána již dříve zvláštní sympathii k sobě a k ubohé Catalině pozorovala. Madrána prosila ji o vysvětlení. Sestra Domenika ohlížela se úzkostlivě na všechny strany a setřela si slzu.

„Rozrývá mi to srdce," šeptala. „Abatyše je beze smilování. Hledám vás po zahradě. Nevím, co s ubohou, ubohou doňou Catalinou mluví, ale výkřiky bolesti a zoufalství nešťastného dítěte vnikaly až do mé celi. Abatyše se obávala, bych neposlouchala, poslala mne za vámi a přikázala mi, bych vás do její komnaty dovedla, čeká tam na vás. Nemohu uhodnouti, co se to zde děje, co abatyše chce, co zamýšlí, ale cítím to určitě, že nejen doně Catalině, ale i vám nějaké nebezpečí hrozí. Viděla jsem několikráte oko sestry Dolores s temným, nepochopitelně tvrdým výrazem na vás spočívati, a to neznamená nic dobrého. Bohužel, vše, co pro vás učiniti mohu, jest, že vám výstrahu dávám."

Madrána děkovala, ale ač ji výstraha sestry Domeniky znepokojovala, zapomněla přece úplně na vlastní své nebezpečí, a celá její mysl byla jen strachem o doňu Catalinu naplněna. Sestra Domenika otevřela dvéře chodby a vedla Madránu do komnaty abatyše — avšak tato nebyla se ještě od doňi Cataliny vrátila a Madrána čekala dlouho v zimničném rozechvění na její příchod. Sestra Dolores objevila se konečně. Byla bledá a rozčilena. Chodila několik minut mlčky po pokoji a zdálo se, že Madránu ani neviděla. Náhle ale zastavila se před ní a upřela zrak svůj tak plný nenávisti na ni, že Madrána polekaně o krok nazpět couvla.

„Kde vzala jste odvahy vejíti pod tuto střechu?" zahřměla abatyše.

„Madame, nerozumím vám," odvětila Madrána pevně.

„Madame, nepřetvařujte se marně," vyjela prudce abatyše. „Poznala jsem vás na první pohled. Jste ona ženština, která pod jmenem milenky kardinála se až ke mně vedrala, jste ona ženština, která se mých tajemství zmocnila, která v úkryt mé duše, ba do samé skrýše mých myšlenek nahlédla. A vy myslíte, že vás bez trestu propustím, byste se dobrácké mé zpozdilosti vysmála? Oh pošetilá dívko, proč neprchla jste za hranice, když jste se byla dozvěděla, o čem věděti vám nikdy neodpustím?"

Madrána byla bouřkou touto příliš překvapena než aby vhodné odpovědi byla nalezla; stála mlčky před sestrou Dolores, která ostatně také žádné odpovědi neočekávala. Chodila opět velkými kroky po komnatě, a když se posléz opět před Madránou zastavila, zdála se mnohem klidnější, a její hlas nepodobal se více hromu, když takto promluvila:

„Není třeba, abych vám znova vykládala, čeho si na doně Catalině žádám. Vetřela jste se v moji důvěru. Víte, že chci její jmění. Ne, očerňuji se, není to pouze její jmění, chci vskutku její dobro. Ve světě není blaha ani klidu a chci tedy, by se světa odřekla. Pozorovala jsem ale, že doňa Catalina, čím více síly a zdraví nabývá, tím méně chuti pro řehol prozrazuje, a myslila jsem hned, že vy, madame, vinu toho vyvíjejícího se odporu nesete. Uhodla jsem. Slyšela jsem vás dnes s doňou Catalinou rozmlouvat, a rozhodla jsem se, že s ní též vážně promluvím. Pověděla jsem jí celý děj nešťastného života její matky, který vám as není tajemstvím, pověděla jsem jí to způsobem takovým, že se strach a hrůza před světem a jeho hříchy v ňadrech jejích vznítit musily. Mluvila jsem bez obalu, a přiznávám se, že jsem byla neprozřetelná. Doňa Catalina je tím co slyšela tak zdrcena, že jak se obávám, toho večera dlouho nepřežije."

Madrána vzkřikla zděšeně, sestra Dolores mluvila tak klidně, jako by se jednalo o věc a nikoli o bytost.

„A vy se nezachvějete?" zvolala Madrána, „a vy necítíte, že jste vraždu spáchala?"

„Já, anebo vy?" odpověděla chladně sestra Dolores. „Kdyby nebylo nesmyslné vaší maskarady bývalo, byla by doňa Catalina dávno dobrovolně ke mně přišla, aby nikdy více ode mne neodešla. Srdce její nebylo by nikdy té hořkosti okusilo, kterou nyní hyne."

Madrána sklonila hlavu a neodpověděla na krutou tuto výčitku; sestře Dolores dodávalo toto mlčení zmužilosti.

„Vy máte jedině ze všech lidí vliv na nešťastné toto děvče," pokračovala a přiblížila se důvěrně o krok. „Rozkazuji vám, byste ji k tomu přiměla, by se ihned rozhodla do naší řehole vstoupiti. Slyšíte, ihned, průběhem několika dní. Postarám se o to, by noviciát její déle netrval."

„A když vás neuposlechnu?" odvětila Madrána.

Sestra Dolores vzala ji mlčky za ruku, vedla ji dlouhou chodbou, vedla ji bludištěm temných prostorů, stoupala s ní točitými schody dolů a zastavila se před nízkými dveřmi. Vytáhla zrezavělý klíč, otevřela dvířka s velkým namaháním, a před nimi zíval vlhký, temný jícen nějakého podzemí, mráz a plesnivina vládly nerušeně v tomto nesvatém koutu posvátné budovy.

„Do této komnaty vám ustelu," pravila abatyše chladně a tiše, „neuposlechnete-li mébo rozkazu."

„Nebojím se!" zvolala Madrána, „nejsem dítětem a romány vaše mne neděsí. Kdybyste mne ihned zde zavřela, vysvobodil by mne můj přítel. Ostatně jest to nemožné."

Sestra Dolores se zasmála příšerně.

„Přítel váš by vás snad vysvobodil," zvolala, „ale trvalo by dlouho, než by se mu to poštěstilo. Zatím byste si zoufalstvím snad hlavu o zeď roztříštila. Celé město by se proti mně bouřilo, kdyby vás zde našli, noviny by o tom psaly, ale svět by na to zapomněl a mne by se zlosť jeho a soptění nedoteklo. Když zůstanete tři neděle o samotě po tmě, v tomto hrobu, přiznáte třeba veřejně vše, čeho na vás žádati budu. O má milá, neuvěřila byste, jaké se ještě dějí romány, jak jste podo-

tknouti ráčila. Ostatně kdyby nám ten přítel, na kterého se tak příliš spoléháte, překážel, našli bychom prostředků —"

Sestra Dolores nedomluvila, ale Madránu obešel mráz, neb pohled jeptišky byl tak hrozivý, že Madrána v tomto okamžení všemu věřila.

„Pro bůh, nemluvte dále," zvolala a při zpomínce na Kosmu vkradla se jí slza do oka.

„Zdá se, že jste mým argumentům přístupna," usmála se sestra Dolores a zavřela dvířka žaláře. Madrána vrhla na ni pohled plný povržení, ale sestra Dolores toho nedbala.

„Jděte nyní ku své přítelkyni, madame," pravila zdvořile, téměř laskavě a vedla cestu k celám zpět. Madrána zastavila se na chodbě a přemýšlela. Útěk byl nemožný, to věděla, byla střežena a nemohla také doňu Catalinu opustiti. Přemlouvat ji dle návodu sestry Dolores? S hrůzou a opovržením odmítla Madrána tuto sobeckou myšlenku od sebe. Rozhodla se, že bude Kosmovi psáti, předvídala, že ji nyní pod nějakou zámiukou více do hovorny nepustí. Ale jakým spůsobem dodá Kosmovi svůj list? Myšlenka, získati si k tomu účelu sestru Domeniku, probleskla jí duší. Spěchala do své celi. Ale když se kolem dveří doňi Cataliny brala, neodolala vnuknutí svého srdce a vešla.

Doňa Catalina ležela tiše na svém loži, oči její byly naplněny slzami; když Madránu zhlédla, usmála se na ni a kývla, by k ní blíže přistoupila. Jeptiška, která vedle lože klečela, vstala a vyšla z celi, zdálo se, že jednala dle rozkazu abatyše, která s jistotou na to počítala, že Madrána hrozbami jejími polekána bez odkladu dle její vůle jednati bude. Madrána sedla na postel a hladila pohnutě ruce nemocné, ale doňa Catalina, vidouc, že jsou beze svědků, sedla náhle na svém loži a počala rychle a šeptmo mluviti:

„Nestane se dle vůle sestry Dolores," rozhorlila se, „prohlídla jsem ji dnes úplně. Odvracuji se s ošklivostí od ní. Ah, Madráno, drahá moje sestro, kdybys věděla, jak mne mučila, jak krutě se mnou mluvila! S jakou chladností mi krvácející rány ubohé mé matky ukazovala! A číhající její oko nevyronilo jediné slze, a ocelový její hlas se ani jednou nezachvěl. A přece to byla sestra, o které mluvila! Ubohá moje matka!"

Dala se do usedavého pláče a Madrána vyčerpala celou svou výmluvnost, by ji ukonejšila.

„Chci svému příteli psáti," pravila jí posléz, „don Cristóbal dozví se všechno, buďte jista, že vás odsud vyvede."

Doňa Catalina zavrtěla hlavou.

„Mne vysvobodí jen bůh z mého trápení," pravila a pozvedla velké, modré, dětinské své oko vzhůru. „Já nepovstanu více z tohoto lože, Madráno."

Madrána líbala jí ruce a slze bránily jí promluvit.

„Utište se, umírám ráda," pokračovala doňa Catalina klidně. „Vezměte zde tyto papíry a slibte mi, že je hned po mé smrti otevřete a přečtete. Zde, rychle vezměte je a ukrýjte je dobře."

Při těchto slovech podala Madráně malý zapečetěný balík, jejž tato uschovala.

„Nyní jsem pokojná a myslím, že budu spáti," pravila doňa Catalina a klesla bez vlády na podušku. Madrána zůstala vedle ní tak dlouho sedět, až vskutku usnula, pak vstala tiše a zavolajíc jeptišku, která tuto noc u doňi Cataliny bdíti měla, spěchala do své celi. Psala donu Cristóbalu o Catalině a Kosmovi o sobě. Když své listy skončila, vrátila se opět k doně Catalině, a přemýšlejíc o svém a toho dítěte osudu probděla celou noc. K ránu zdřímla ve svém křesle a neprohudila se dříve, až když neobyčejný šum a povyk po chodbách ji ze sna vyrušil. Doňa Catalina seděla na svém lůžku a usmála se na ni.

„Je již deset hodin," pravila, „a více než tři hodiny hledím na vás, jak tu klidně a bez pohnutí v křesle ležíte. Je mi dnes volno, cítím se silnou a doufám, že prožijeme spolu veselý den."

„Co znamená ten ruch v tomto jindy tak tichém domě?" tázala se Madrána urovnávajíc si vlasy.

„Bůh to ví," odpověděla Catalina, „ale děje se zde něco neobyčejného, ah, vy nám to povíte, sestro Domeniko," zvolala, když tato do komnaty vešla.

„Kardinál de Miranda přijel do kláštera," pravila sestra Domenika, „zdá se, že se jedná o předůležité věci, abatyše jest na nejvýš rozčilena, zdráhá se s ním mluvit a pan kardinál čeká na ni již půl hodiny v hovorně."

Madrána vyskočila.

„Musím s kardinálem mluviti!" zvolala, „jsme spaseny! Povím mu vše, a jsem ostatně jista, že sem jen k vůli vám přijel, doňo Catalino."

„Spěšte!" šeptala sestra Domenika, „myslila jsem sama na to, a nezavřela jsem chodbu, k hovorně vedoucí."

Madrána nedala se dvakráte pobízet a proklouzla šťastně mříží. —

Kardinál de Miranda vykřikl téměř radostně, když Madránu spatřil.

„Věděl jsem, že jste zde, madame," zvolal, „a sestra Dolores neupře mi nyní, že doňu Catalinu u sebe zdržuje!"

„Doňa Catalina je zde," odpověděla Madrána, „a dovoláváme se vaší spravedlnosti, monseigneur. Zde v listu, který jsem donu Cristóbalu napsala, najde Vaše Eminence do podrobna vše, co se s doňou Catalinou děje, a s jakými prostředky paní abatyše se cíle svého dodělává."

Podala kardinálovi list na dona Cristóbala, do kterého dopis pro Kosmu vložen byl. Kardinál vzal list velmi ochotně a měl právě dosti času jej do kapsy uložiti, když se dvéře rozlítly a sestra Dolores do hovorny vrazila.

„Odejděte, seňoro!" zvolala přísně abatyše s pánovitým posuňkem.

„Odpusťte, sestro Dolores," padl jí kardinál do řeči a pozdravil ji zároveň s vybranou zdvořilostí, „odpusťte, ale chci se slečnou pět slov promluviti."

Než sestra Dolores odpovědít mohla, zašeptal kardinál Madráně: „Odpovězte krátce, chcete mým plánům sloužit? Chcete doňu Catalinu ku sňatku s mým synov-

cem naklonit? Dejte mi čestné slovo svoje, že tak učiníte.“

„Nemohu,“ odpověděla Madrána krátce, energicky a bez rozmýšlení. Kardinál usmál se zdvořile.

„Nezdržuji slečnu déle,“ pravil sestře Dolores a tato velela Madráně opět posuňkem, aby se vzdálila.

„Buďte spravedlivý, monseigneur!“ zvolala Madrána, „dovolávám se Vaší Eminence —“

„Vyplním vaše přání, slečno,“ odpověděl kardinál, „učiním to, o co jste mne žádala.“

Madrána šla a u dveří se mimovolně ohlédla. Kardinál a sestra Dolores stáli proti sobě, on dvorný s ironickým úsměvem na tváři, ona hrdá s očima blýskajícíma se nenávistí. Madrána zavřela sotva dvéře za sebou, když abatyše u vášnivé výčitky vypukla.

„Vy jste přišel mi doňu Catalinu z náruče vyrvat,“ zvolala, „vy chcete mou a její zkázu! Ale vězte, že se budu bránití. Mějte se přede mnou na pozoru, monseigneur, mohu vám velmi škodlivou býti, neb znám některé z vašich záměrů, které se velmi blízko trůnu týkají, a doženete li mne ku krajnosti, dozví se králová o nich; vy víte, jak Její Veličenství je mi nakloněno, a v jaké míře důvěry doňi Isabelly de Bourbon požívám!“

Madrána zastavila se mimovolně; pře kardinála s abatyší byla pro ni příliš zajímava, a chtěla se o možném osudu nebohé Cataliny co možná nejvíce dozvěděti.

„Volila jste blesky svoje nešťastně, madame,“ odpověděl kardinál. „Jméno Jejího Veličenství královny Isabelly nemůže ve Španělsku více pro nikoho hrozbou býti. Vězte, madame, že jsem k vám proto tak časně z rána zavítal, bych vám zprávu sdělil, která mne právě stihla, zprávu, která za půl hodiny po celém městě kolovati bude. Španělsko přestalo býti královstvím, v Madridě vypukla revoluce, královna Isabella prchla za hranice, a není nejmenší pochybnosti o brzkém prohlášení republiky.“

Abatyše vzkřikla temně.

„Myslíte tedy, že jsem přišel, abych vám doňu Catalinu z náruče vyrval, jak sama pravíte?“ pokračoval kardinál. „Nuž pak přiznala jste se napolo, že ji proti její vůli zdržujete. Avšak upokojte se, neoloupím vás o ni, nevystoupím nyní proti vám v tak těžké době, kde nás společný zájem proti společnému nepříteli tím těsněji pojit musí. Kdo ví, co nám nejbližší budoucnost přinese? Zanechme zatím soukromé a osobní naše spory. Na důkaz mého přátelství postarám se o to, aby klášter váš bedlivě střežen byl, neboť kdož ví, jak zpráva o útěku královny na zdejší lid působiti bude? Vy znáte slepou zášť jisté strany proti svaté církvi!“

Madrána nečekala déle, spěchala k loži doňi Cataliny, neb abatyše, pobouřena novinami kardinála, byla se zvonce chopila a temné a chřastivé jeho zvuky naplňovaly dům okamžitě poplachem. Dvéře otvíraly a zavíraly se s lomozem, chodby plnily se polekanými jeptiškami, a výkřiky strachu a překvapení ozývaly se se všech stran.

Madrána, o samotě s Catalinou, sdělila této vše, co se bylo událo, a doňa Catalina pověděla zase, jak sestra Domenika ji se slzami byla o nebezpečí, Madráně hrozícím, zpravila.

„Jak těžce to nesu,“ bědovala, „že vy, Madráno, za mne trpět máte!“

Madrána litovala, že sestra Domenika Catalinu tak zbytečným spůsobem byla znepokojila, a konejšila ji dle možnosti, když se náhle sestra Dolores v komnatě zjevila.

„Odejděte do své celi,“ rozkazovala abatyše Madráně, „chci se svou netí o samotě promluviti.“

Madrána chtěla odporovat, viděla dle výrazu na tváři abatyše, že to nebude obyčejná jen rozmluva, ale dvě jeptišky, které byly zároveň vešly, ženštiny to neobyčejné síly, chopily ji bez okolku za páže. Vzdala se, nebylo možno doňu Catalinu tak trapným výstupem, jaký by byl delším odporem nastal, rozčilovati. Dala se tedy do své celi odváděť. Sotva že tam vešla, slyšela, jak za ní otočily klíč. Byla tedy vězněm. Snášela svůj osud nejdříve trpělivě, ale poznenáhla, když hodina za hodinou uplynula, zmocňoval se jí strach o Catalinu a krev její bouřila se proti nedůstojnému spůsobu, jakým s ní abatyše nakládala. Volala se zamříženého okna do zahrady o pomoc, bušila na dvéře své celi, ale v zahradě nebylo nikoho, a na chodbě odpovídala jí pouze ozvěna. Madrána viděla konečně marnost svého počínání a klesla unavena k zemi. Zůstala po celý den bez potravy a bez krůpěje vody v největším rozčilení a nebylo tedy divu, že se jí k večeru lehká jakási horečka zmocňovala a myšlenky její určitosti pozbývaly. Ležela v trapném jakémsi polosnu, když náhle šum, ryk a volání a za chvíli též dunění výstřelů do tmavé již celi vnikaly. Madrána vyskočila se země. Co to znamenalo, byl to boj? Proroctví kardinála bylo se snad vyplnilo? Nebylo o tom pochybnosti, hnali útokem na klášter! Ale dle střelby bylo také patrno, že někdo klášter bránil. Kdo zvítězí? Madrána chvěla se po celém těle. Byl Kosmas na blízku? Byl kardinál slovo svoje splnil a donu Cristóbalu psaní její odevzdal? Povyk rostl a přicházel stále blíž a blíže. Teď strhl se pokřik jeptišek, a volání mužských hlasů bylo po chodbách slyšeti. Madrána volala úzkostlivě, by celi její otevřeli, chtěla k loži doňi Cataliny. Jala se znova vší silou na dvéře bouřiti. Za chvílku slyšela kroky několika mužů, zastavily se najednou, několik ran těžkou nějakou zbraní a dvéře její byly vypáčeny. Madrána byla svobodna! V mžiku byla na chodbě; muž velmi slušného vzezření pozdravil ji s pravou španělskou zdvořilostí.

„Seňoro,“ pravil jí, „spěchejte. Podlehli jsme v boji proti vojsku, které klášter udatně brání; podařilo se nám sice sem vniknouti, ale silnější nepřítel je nám v patách. Vaši přátelé čekají na vás, spěšte.“

Vzal ji za ruku a spěchal ke schodům do zahrady vedoucím. Madrána se tam zastavila.

„Pánové, nemohu s vámi jíti, nemohu sama prchati!“

„Myslíte, seňoro, na onu choron dívku? Jest již v jistotě, zachránili jsme ji nejdříve.“

Mezi tou rozmluvou byli již v zahradě, muži nesli Madránu spíše než ji vedli; octli se s ní u dvířek, které již pootevřeny stály. Za okamžik byla Madrána v kočáře, který o několik kroků opodál zdí na pokraji olivového háje čekal. Madrána klesla unavena do podušek kočáru, dvířka se za ní zavřela, a povoz letěl s ní temnou nocí. — (Dokončení.)

Z nové poesie norské.

Henrik Ibsen.

Šumař.

Spillemænd.

Po letních, světlých je nocí,
  v myšlenkách u ní jsem dlel,
však cesta vedla tam olším,
  kde bouřlivý ten potok spěl.

Hoj, znáš-li té bystřiny zpěvy,
  chtíc, nechtíc musí být tvou,
ve velké chrámy a sály
  jít musí za tebou!

Já slouchal v ty bouřlivé vody;
  kdos hrál tam, že ďábel se smál,
leč když jsem přece ho zmohl,
  můj bratr mi nevěstu vzal.

Ve velké chrámy a sály
  já vehrál jsem se sám,
a zpěv té bouřlivé vody
  jen hučí a hučí jak hrám.

S vodní růží.

Med en vandlilje.

Hleď, miláčku, co ti nesu,
  bílou vodní růži z lesů.
V lese voda, růže na ní
  houpala se jako v spaní.

Chceš-li, aby doma byla,
  připni si ji v ňadra, milá;
za lístky se skryje z plna
  hluboká a tichá vlna.

Pozor, dítě, na ty tůně,
  z dum se srdce rozestůně!
Vodník dole podřimuje;
  na povrchu růže pluje.

Dítě, ňadra tvá ta tůně.
  Z dum se srdce nevystůně; —
na povrchu růže pluje; —
  vodník dole podřimuje.

Pták bouřlivák.

Stormsvalen.

Pták bouřlivák hnízdí, kde země není; —
já vím to sám starého plavce z vyprávění.

V hřebenech peřejí křídla si pokropí;
vlna ho nechopí; nikdy se nestopí.

S mořem se níží; s mořem se vztyčí;
v tišině mlčí; v bouřlivu křičí.

To pouť je mezi plutím a letem,
jak mezi nebem a snů bezdným světem.

Přes vlny zlehka, vzduchem let tuhý; —
ptáku pěvců, ptáku pěvců — tam jsme si druhy!

Aj, a co nejhůř — na učených lávce
platí to šmahem za lhaní plavce.

Agnes.

Z „Brandta".

Agnes, ty zlatý motýlku můj,
  tebe já chytnu si hbitě!
Uplétám sítku si z drobounkých ok,
  mé písničky oky jsou sitě.

„Jsem-li já motýlek, malý a čist,
  nech se mne z vřesových kališků napít;
a jsi-li ty junák, jenž hraje si rád,
  jen hoň mne, však nesmíš mne lapit."

Agnes, ty zlatý motýlku můj,
  teď už mám spletenou sítku,
krouži a třepotej se mi jak chceš,
  v ní budeš lapena v mžitku.

„Jsem-li já motýlek mladý, jak jsem,
  jak umím lítat, sotva's kdy viděl,
jestli však polapíš v sítku mne svou,
  jenom se mojich netýkej křídel!"

Ne, já tě vezmu z lehounka v dlaň
  a zavru v srdce tě schráni,
a tam si hraj co nejbujněj znáš,
  do zejtřka, do roka — až do skonání!

Kovkop.

Bergmanden.

Kruš se, skálo, v dunivém
  třesku pod mým kladivem!
Cestu v hloub si razit budu,
  až uslyším zvonit rudu.

V pusté noci pod zemí
  skvostný poklad kyne mi, —
diamant a drahokamy
  mezi zlata halůzkami.

A tam v hloubi klidno dlet, —
  klid a poušť tam, svět co svět; —
raz mi cestu, mlate! — hory
  srdeční až do komory!

Jednou, v mládí, vesel tam
  zřel jsem k hvězdným výšinám,
cestou jarem luhy kvetly,
  v oku mír byl dětský, světlý.

Ale vše, čím den se skvěl,
  v tmách jsem báně zapomněl;
zapomněl, jak tráva svištĺ,
  zpívá pták, hor ve bludišti.

Když jsem nejprv sstoupil sem,
  děl jsem v klamu nevinném:
Duchové, již v hloubi skryti,
  zjasní bludnou dráhu žití.

Dosud žádný ducha sled
  z pochyb mých mne nevyved;
dosud žádná záře jitra
  nezasvitla z hloubi nitra.

Pobloudil jsem? Nevede
  ku světlu ta cesta zde?
vždyť div oko neoslepne
  září, když se k výši vzepne.

Ne, jen dále v hlubin střed,
  tam je klid, co světem svět.
Raz mi cestu, mlate! — hory
  srdeční až do komory!

Ranou v ránu, rázem v ráz,
  dokud život nevyhas.
Žádná zoře nezasvítí;
  žádná naděj sluncem v žití.

Digte af Henrik Ibsen. Kodaň 1875.

Přel. *J. V. Sládek.*

Popularisování vědy lékařské.

Od *R. E. Jamota.*

II.

Slova moje úvodní vrcholila v myšlence, že medicina je obecenstvu zajímavou jen potud, pokud pečuje o zdraví. Jest mi nyní pravdu slov těch dokázati. Řekl jsem, že potřebě té odpovídající literatura je nejčetnější; vidíme to i u nás ve svém písemnictví — avšak i jiných důkazů je hojnost. Selská doktorka v Bavorsku je zajímavějším zjevem než nějaký Henry Thompson v Londýně či Langenbeck v Berlíně a lipanský sedlák je v Praze více, než celá pražská lékařská fakulta.*) Patrno, že medicina jakožto věda nezajímá, nýbrž jen jako odbor řemeslně provozovaný. Kde okolnosti podávají nápadný relief, tam také obrací se interess obecenstva. Dryáčnictví ostatně je zcela moderním a oprávněným zjevem.

Však medicina sama nese částečně vinu na zjevu tom. Dokud nebyla medicina vědou, byla majetkem národním. Vinou její — sit venia verbo — je, že stala se vědou. Obecenstvu je lhostejno, léčí-li je vzdělanec nebo ne — jen když počínání lékařovo je úspěšné.**) Moment tento má velice historický podklad. V starověkých dobách bývalo lékaření spojeno ponejvíce s bohoslužbou. Náboženství a lékařství byly úzce spojeny vespolek a proto byly názory o nemocech rovně s pojmy náboženskými všeobecně známy. Kněz-lékař vymítal u národů nevzdělaných zlého ducha nemoc působícího z těla.***) On si počínal při tom tajemně, avšak národ věřil, že nemoc je dílem duchů či bohů zlých, ba on věřil, že jistá nemoc je jen jistým božstvím v těle se uhnízdivším podmíněna. Nemocný s důvěrou se svěřoval osobě vyšší, která s duchy a bohy zacházeti uměla, a tou mu byl kněz. Avšak i tam, kde v názorech o nemocech nepřevládal prvotní takový spiritismus, bylo přec domnění o podstatě nemocí majetkem obecným a nikoli jen určité třídy, jakou jsou dnes lékaři. Židé věřili jen o některých chorobách, zejména o chorobách nervových, že vznikají usídlením se zlého ducha v těle, že podmíněny jsou posedlostí; avšak i u jiných nemocí byly jim názory bible vedoucími, a knihy Mojžíšovy nejsou či nebyly jim pouhou knihou náboženskou ale i lékařskou, která zejména přečetné zdravotní předpisy až do nejzevrubnějších podrobností obsahovala. Kněz konstatoval, že málomocný se pozdravil, že rodička je očistěna a obět, již pozdravená osoba přinášela, nebyla na usmíření rozhněvaného boha, nýbrž výrazem vděčnosti vůči Hospodinu. Slovem, i tam, kde nebyl vliv duchů a božství na nemoci uznáván, a kde mínění jiné panovalo, bylo i toto všeobecným. Obecným byl názor ten i tenkrát, kdy spiritismus vyhasnul docela a ustoupil fetišismu, tedy učení, že nemoci dají se jistými zázračnými předměty vyléčit, předměty, které namnoze vnějším tvarem či nahodilou nějakou vnější podobností na tvar jisté nemoci upomínaly. (Tak měly kosti z oběšeného pomáhat při padoucnici, poněvadž oběšený umírá s příznaky poněkud padoucnici podobnými). Názor ten, který současně a rovnoběžně s počátky vědeckého lékařství panoval, byl pochopitelným způsobem přístupným všem vrstvám obecenstva, poněvadž nezakládal se na nijakém složitém úsudku, na žádném vědeckém podkladu. Ba i tenkrát, kdy zrodila se kolébka nynější mediciny a neposkytovala pro chudost svou u porozumění mnoho obtíží, byly názory lékařské i obecenstvu širšímu známy, a to tím více, poněvadž nebyly rozsahu značného a poněvadž za celá století se hrubě neměnily. Jestiť známo, že učení Galenovo a Hippokratovo téměř až do počátku nynějšího století se v plné síle udrželo. Tak na př. učení o souchotinách. Avšak devatenáctým stoletím názory ty přestaly. Anatomie měla již dříve dost přesnou formu, v minulém století stvořena fysiologie a lékařství počalo se pro rychlý vývoj svůj vymykati z názorů obecných a vymknulo se docela, když síla nových výzkumů a pravd přesahovala zájem a schopnost laikovy. Nynější pak století provedlo v medicině celou revoluci, stvořilo učení téměř vesměs nové, a tak vyprýštil pramen řinoucí se docela mimo široký kruh obecenstva. Toto uchovalo však namnoze dobrodružné ba i pověrčivé názory o nemocech a léčení jejich z dob dřívějších a staví se každodenně na odpor působení lékařovu u lůžka nemocného, kteréž pochopitelným způsobem přečasto s obecným míněním se neshoduje.

Mluvil jsem v řádkách právě předcházejících, že širší obecenstvo uchovalo o nemocech názory pověrčivé, namnoze z dob starších se datující. Tuším, že je na místě dokázati pravdivost tvrzení takového. Pozorujmež některý z nejvšednějších zjevů z obyčejného života, na příklad pořezání se nožem v míře poněkud jen značnější. Jaká tu popletenost v kruhu poraněnému blízkém. Tu pachtí se každý po zázračném, léčivém nějakém býlí či po zázračném balsámu a podobných jiných letkvarech; všechno to hází se bez ladu a skladu na

*) Já aspoň sám znám příklad, kdy vzdělanější člověk vyléčen byv z těžké zlámaniny kosti stehenní na jedné zdejší škole ranhojičské, do Lipan se odebral, aby se poptal, zdaž správně byl vyléčen.

**) Bajky o vyléčených ranách, na nichž nejslovutnější lékařové marně se namáhali, a které teprv nějakou babou neb pohodným zhojeny byly, jsou čestným toho důkazem.

***) Viz o tom proslulý spis Taylorův: O počátcích vzdělanosti.

poraněninu i poškodí ji tou měrou, že by rána daleko spíše se zahojila, kdyby si jí nikdo ani nevšiml, než následkem léčení zavedeného. Kdo obeznámen jest jen povrchně s historií lékařství, zdaž nevzpomene si při počínání takovém na počátek novověku, na příklad na slavného druhdy Theofrasta Bombasta Paracelsa, který podobně jako obecenstvo naše šití ran se štítil, a v zázračnou moc balsámu věřil. Anebo přihlédněmež ještě k nápadnějšímu příkladu. Ode dob Larreyových, kterýžto proslulý lékař v dobách Napoleonských žil a působil, počalo se věřit v prospěšnou působivost studena v zánětlivých chorobách našich, kterýžto názor tubingským professorem Jürgensenem rozšířen i na zánět plic, a dokázáno čísly, že vražedná tato nemoc nikdy tak mírně neprobíhá, jako jsouc léčena studenými lázněmi — avšak přes to způsob ten nemohl najít průchodu, poněvadž obecenstvo do dnes s dřívějšími stoletími věří, že zánět nesmí se studenem léčit. A příkladů takových je mi na snadě řada; mohl bych jich vyprávět po tuctech, poněvadž právě spor mezi názorem lékařovým a názorem přátel nemocného je jedním z nejvšednějších zjevů v životě lékařově.

Již kdyby jiných ohledů nebylo, postačilo by toto nerozumné počínání obecenstva samo jediné, aby donutilo lékaře k psaní prostonárodních spisů, na docílení shody a odstranění pošetilosti. Jiná však je otázka, zdaž by i tisícové dobrých kněh postačili k vykořenění zastaralých předsudků a falešných nahledův. Věřiti tomu se mi nechce. Obecenstvo po dnes jen a jen se ptá — mluví-li o prostonárodním spisu lékařském — po knize léčebné, o vědeckou formu populárního lékařství nehrubě se stará.

Tím také vyvolána literatura populární, kteráž důstojně se řadí k nevědeckým snahám obecenstva. Nezanášel jsem se dříve pochopitelným způsobem nikdy literaturou touto, domnívaje se již a priori, že všecko, co ve formě „domácího lékařství“ tiskařský lis opouští, odpovídá snahám a přání obecenstva v oboru tom; a o tom jsem, jakož z uvedeného vysvítá, lichotivých náhledů neměl. Když však, připravuje se k psaní práce této, jsem literaturu tu, zejména českou, skutečně čísti počal, tu jsem podivením trnul nad odvahou, již projevují mnozí odborní spisovatelé dotčení, nestarajíce se o to, jak ohromná neštěstí by slova jejich za následek míti mohla. Mluvím tu zajisté přílišně ve stupni třetím, avšak odůvodním silné výrazy své, neboť právě čtení populární literatury lékařské mne ještě více přimělo, abych o palčivé této otázce důtklivé slovo promluvil.

Věnoval jsem pozornost hlavně knize, již jsem pro počet různých vydání musil považovati za nejrozšířenější mezi českým obecenstvem, totiž spisu Pečírkovu. Avšak jaké to dílo, jaká to nebezpečná zbraň v rukou nezkušeného! Přiznávám se, že na ten čas neznám nebezpečnější knihy české, nežli je tento domácí lékař Pečírkův, a nemohu si myslit, že spisovatel, dokud byl živ, mohl míti spokojené chvíle, vzpomněl-li, jaká škoda, jaké nebezpečí z díla jeho vzejíti mohly. Já aspoň považoval bych si za hřích a podobně as ohromná řada lékařů, dáti veřejnosti na pospas recepty na jedy, jako je sublimat či morphium! Avšak sdělování receptů není ani ještě největší závadou spisu toho. Vyjmu na zdař bůh některé z nemocí v knize té líčených a ocením rady podané, abych výrok svůj ospravedlnil.

Jednou z nemocí líčených jest zánět jazyku. Zde praví Pečírka zcela lakonicky: „Jazyk zanícený budeme tedy léčit sami ledem anebo studenou vodou.“ Rada tato je správna. Avšak zánět jazyku jest nemocí tak bouřlivě vystupující a spolu tak nebezpečnou, že v málo dnech může nemocného usmrtiti. Za prudkých bolestí naduřuje totiž jazyk i okolí jeho tou měrou, že zúžuje se vchod do hrtanu a tak blízké nebezpečí zadušení nastává. V lehkých případech vystačí ovšem led, ač možná, že by i bez ledu se případ mírný zhojil, avšak v těžkých případech zapotřebí je veškeré energie lékařovy, aby rychlou operací nemocného před zadušením zachránil. Ptám se však, který nemocný by se svěřil vůči tak určitě vytknutému nebezpečí povšechné a povrchní radě populární knihy, a kdyby se i svěřil, kdo více je vinen, zdaž spisovatel knihy té či nevědomý nemocný, který se jí řídí.

Jiná nemoc, kterou po domácku prý léčiti lze, jsou zlámaniny. Zde uvedeny jsou předpisy, jak dlužno kosť napraviti, i jakou dešťku přiložiti. Zajímavo je, že rada zde podaná je falešná. Při zlámanině kostí předramenních či holenních má prý být dlaha („dešťka“) jen tak dlouhá, jako kosti tyto. Věta tato je na prosto falešná. Učení o zlámaninách kostních zní zcela určitě a ustáleně, že dlužno v každém případu učiniti oba sousední klouby nehybnými, třeba tedy, by dláhy byly v určitém případu značně delšími. Ostatně ani kdyby rada ta falešnou nebyla, rozvažoval bych se laikovi raditi, jak má zlámaniny léčiti. V Čechách se zrovna hemží pokoutní lékaři zlámanin. Nedá se popříti, že mnohou zlámanou kosť umělci tito dovedou zhojiti, nepřihlížeje ani k tomu, že přečasto z osobního prospěchu či z čiré nevědomosti jinochové ti pouhou pohmožděninu za zlámaninu vyhlašují. I hojení přečetných zlámanin je věcí snadnou, avšak viděl jsem sám mnohé případy s tragickým zakončením, jež umělci tito vyvolali, a mám v živé upomínce mladého hocha, jemuž jakýsi sedlák kdesi u Benešova tak svázal zlámanou kosť pažní, že celá ruka odumřela a hoch sám po té děsnou smrtí skonal; kterýžto případ ovšem skončil trestním vyšetřováním. Avšak uvažme, že takové nebezpečí přihodí se u člověka, který se obvazováním zlámanin častěji zanášel, jak mnohem větší jest nebezpečí to, vybízíme-li člověka naprosto nezkušeného k jednání podobnému.

Podobně jako léčiti zlámaniny, radí P. napravovati i vymknutí z kloubů. Podotýkám zde mimochodem, že pro každý kloub máme vědecky odůvodněné spůsoby, jakými se operace tyto díti mají, a že zapotřebí mnohdy v případech nesnadných jeden po druhém vystřídati, než se napravení podaří. Američan Bigelow, který znamenitou práci o vymknutích v kloubu kyčelním uveřejnil, udává pro kloub tento šest method napravovacích, opírajících se vesměs o vědecké prozkoumání věci. Avšak „Domácí lékař“ radí, aby se každý! jak? nesděleno, o napravení pokusil a to proto, „poněvadž lékaře obyčejně při ruce není!“ Nuž jaké ovoce má rada taková? Především není snadné, ba mnohdy je naprosto nemožné pro laika poznati, zdaž nějaká kosť je vymknuta čili nic. Následkem toho jsem sám viděl, že zlámal nevědomec jeden kosť loketní, o kteréž se domníval, že je

vymknuta, kdežto byla úplně neporušenou, a surové pokusy jeho ji zlámaly. Vedle toho ale jsou známy případy, ve kterých věci neznalí při pokusech svých cevy krevní roztrhali a tak nešťastného nemocného o život připravili. Ptám se zase, kdož odváží se, aniž by byl lékařem, vůči událostem takovým, vymknutou ruku napraviti?

To malá ukázka ze spisu Pečírkova ohledem nemocí chirurgických. Přejdu k ukázkám z nemocí vnitřních; pravím však výslovně, že jsem nejhrůznější odstavce pominul mlčením; kdybych analysoval Pečírkovu radu při uskřinutých kýlách na př., tu jsem jist, že by se čtenáři ježily vlasy hrůzou nad radami, jež v části té čteme.

U nemocí žaludečních setkáváme se s radami různými. Při katarrhu žaludečním odporučuje Pečírka rabarboru. Rada ta není někdy nesprávnou, avšak promluvme si několik slov o převleklých chorobách žaludečních, aby čtenář mohl posoudit, zdaž lze učení to popularisovati.

Je dokázanou, a zkušeností hojně potvrzenou pravdou, že velmi často není nemoc žaludeční samostatnou, nýbrž že bývá podružním zjevem při jiných mnohem povážlivějších povšechných vadách. Zejména je známo, že chudokrevní lidé obyčejně na žaludek si stěžují. Podobně je věci vůbec známou, že souchotiny při prvém počátku svém neobtěžují stiženého zhusta ničím jiným než bolestmi v žaludku a špatným trávením, tak že vynikající jeden starší lékař za zákon vyhlašuje: při nemocech žaludečních bedlivě ohledati plíce. Taktéž dále vyskytují se při nemocech ledvin, srdce a j. žaludeční obtíže, tak že u málo které choroby je lékařské zkušenosti zapotřebí v té míře, jako u žaludečních nemocí. Běda pak tomu, kdo přihlížeje k slovům knihy, která o mnohotvárnosti nemocí žaludečních nemluví, radou zde uveřejněnou říditi by se chtěl! Avšak Pečírkova kniha právě je vzorem počínání takého udávajíc lhostejně prostředky, které by jednou prospěti mohly, jindy by lhostejnými byly, opět jindy by ale — jako zejména při souchotinách, přímo uškodily. Že však za takých okolností i tento odstavec v knize posuzované je pochybeným, je tuším víc než dostatečně jasné.

Podobně vadné jako rady při nemocech žaludečních jsou rady při kašli, kde Pečírka odporučuje morfium v silné dávce (více než jeden centigram najednou). Ptáme-li se však, co má morfium za účel při kašli, tu dovídáme se ve všech spisech vědeckých, že má mírniti dráždění ke kašli. Ale jsou případy, ve kterých se v plicích tak hojně výměšku nahromaďuje, že dráždění ke kašli a časté kašlání je nutností — podá někdo v případu takovém nemocnému morfia, které nutné dráždění ku kašli utlumí? Tuším že sotva, bylť by lék ten v případu takovém prostředkem na věčnost pomáhajícím.

Abych pak i u vnitřních nemocí trojicí příkladů cenu spisu tohoto ukázal, sděluji ještě, že při tyfu se mají podle něho dávati denně 3 gránové prášky (0·21 gramu dohromady) chininu. Zde jen krátce podotknu, že tak nepatrné dávky nemají na průběh horečky při tyfu pražádného vlivu, a že by přátelé nemocného špatně dávkou takou pochodili, an tyf je nebezpečným hlavně pro vysokou teplotu tělesnou, již vzbuzuje, kteráž však dosti účinně mírniti se dá. Nepřihlížím zde ovšem ani k tomu, že laik tyfu v porůzných případech ani nerozpozná.

Tak vypadá kniha, kteráž odpovídá dotčené potřebě obecenstva; tuším že jedno druhého je důstojno. Pachtí-li se laik po tom, aby uměl v určitém případu sám sebe léčiti, a interesuje-li se jen z důvodu toho o lékařství nepřihlížeje k částem skutečně proň zajímavým a prospěšným, tu může nahlednouti, jakou zbraň si kupuje, pořídí-li si knihu, která potřebě jeho odpovídá. Věru že nepřeháním, končím-li tuto část své práce míněním: že nebezpečí, jež spisy spůsobu domácích lékařství vydávané vyvolati mohou, mnohem jest větší než užitek, jehož poskytují. Medicina zajisté popularisovati se má, jak je v části prvé naznačeno, avšak takovým spůsobem jak se přečasto děje, nikoliv.

Smetana a jeho „Tajemství".

Píše *Emanuel Chvála.*

Od té doby co jsme nabyli pevného přesvědčení, že z národního hudebního živlu svůj původ beroucí hudba Smetanova stanoví jedině platný směr, kterým může hudba česká kráčeti velké budoucnosti vstříc, jest nám také událostí pro náš domácí hudební svět nade vše důležitou, kdykoli mistr Smetana s dílem novým vystoupí na veřejnost. Nejen že víme, že od umělce, který neobyčejné své nadání vždy skvěle osvědčil, můžeme očekávati dílo kotvící u velké hloubce duševní, že od tak všestranně vzdělaného hudebníka, jakým jest Smetana, dostane se nám práce v každém ohledu zajímavé; nás Čechy ještě jiný velký interess poutá k muze Smetanově: my chováme přesvědčení, že každé nové dílo jeho jest mocným sloupem umění slovanského, že každou myšlenkou, již on pronese, naše národní hudba činí krok ku předu.

Když jsme as před třinácti lety slyšeli ponejprv „Branibory v Čechách", tu stáli jsme u kolébky našeho národního hudebního umění; byloť to poprvé, co český duch zavanul světem hudby umělecké; byl lehký to jen vánek, ale mluvil tklivě k srdcím našim, neboť přinášel k nám zvuky z říše námi dávno tušené, zvuky, z nichž každý věrný Čech našel ohlas ve svých útrobách. My poznali jsme tento jasný lesk perlí z pokladu našich národních písní, z pokladu, jenž až dosud zůstal nepovšímnut. Podivno, že zrovna ti, již byli mu tak na blízku, neviděli ho a skromně živili svou fantasii zbytky jinde jim podávanými; a našel-li, jak nezřídka se stalo, vskutku někdo některý z drahokamů pokladu toho, byl to zajisté cizinec, který pravé jeho ceně neporozuměl a nedovedl užiti ho tak, aby zaskvěl se v pravém svém ohni. Zde nepostačila pouhá záliba na pestrosti a origi-

nelnosti motivů, na lahodnosti melodií; kdo s úspěchem chtěl těžiti z písní národních, musil vniknouti do ducha těchto písní, musil míti smysl pro život a osud národa, jehož majetkem byly, musil býti umělcem a — Čechem. Byly-li to z počátku melodické krásy a rhytmické zvláštnosti národních písní, které zbudivše interess umělcův přiměly jej k důkladnému studiu typických forem písní těch, byl to později duch formy tyto oživující, který genia Smetanova mocně k sobě připoutal. Smetana vžil se myšlenkou i citem do světa národních písní a geniem svým ozářil tento svět — on vssál do sebe nový život ze světa toho a život tento vdechl pak plodům svým.

Tak stala se hudba jeho českou, tak stanovil on směr hudby národní, tak vytknul umělecké své činnosti dráhu novou. A sám a sám kráčel drahou touto nedbaje obtíží, nedbaje nevděku, s kterým snahy jeho se potkávaly; on bojoval za hluboké své přesvědčení, a že nebojoval nadarmo, toho novým a skvělým důkazem byl triumf, jejž nejnovější dílo jeho, opera „Tajemství“, slavila.

Vyznání víry, které Smetana v „Prodané nevěstě“ byl složil a napotom v každém následujícím díle obnovil, hlásá i jeho „Tajemství“. Smetana nenapsal žádnou theorii národního principu hudebního, on hájí zásady, v „Prodané nevěstě“ jasně vytknuté, vždy jen skutky, ale skutky tak skvělými, že vůči nim znenáhla zmlkly veškeré hlasy pochybností. Nemohly-li Smetanovi neobyčejné nadání a duchaplná koncepce nikdy býti odpírány, tož tím častěji podezříván směr jeho hudby. Vytýkáno mu hlavně, že zadal své původnosti tím, že „užíval národních písní pro svou hudbu“, nebo že „komponoval podle národních písní“. Smetana nemohl vyvrátiti takovéto náhledy lépe než učinil toho svými symfonickými básněmi a národními operami, a myslíme, že dnes po uveřejnění „Tajemství“ stěží jest ještě soudného člověka, který by tak málo byl porozuměl národním duchem prodchnuté individualitě Smetanově, že viděl by pouhé nápodobování, pouhé pracování dle vzorků tam, kde jeví se takřka ideální jednota typické povahy.

Že mylný onen náhled mohl vzniknouti, pochopíme, vmyslíme-li se do oné přechodní doby činnosti Smetanovy, do které padají na př. jeho „Braniboři“; že ale po objevení se „Prodané nevěsty“ mohl pronešen býti úsudek, podle kterého by v zásadě hudba Smetanova byla kosmopolitická a skladatel jen občasně obracel se k „národní písni“, kde zevnější vliv (snad prostonárodní ráz jednotlivých míst libretta) jej k tomu vybízel a tedy povždy zase k hudbě kosmopolitické se vracel, jakmile pohnutka tato přestala, že takovýto úsudek, podle kterého tedy Smetana by se jen jaksi nutil k směru národnímu, mohl i po samém uslyšení „Tajemství“ opětován býti — to zůstane nám hádankou!

Stal-li se Smetana co do směru tvůrcem hudby národní, tož jest jak v symfonii tak i v opeře reformátorem formy. Pozorujeme-li v tomto ohledu řadu jeho operních prací, shledáme konsekventní postup, stálé zdokonalování. Po zralém uvážení seznav, že jest mu potřebí krok za krokem vésti národ, jenž k směru jeho národnímu byl přilnul, k porozumění zásadám, moderní dramatickou hudbou vytknutým, že jest mu potřebí vzbuditi smysl pro zvýšené požadavky umělecké, započal „Prodanou nevěstou“ u tradicionelní formy komické opery, aby konečně v „Tajemství“ stanul tam, kde dramatický spisovatel hudební stojí na výši své doby. Proto jest co do stavby, komposice a dokonalosti hudebního výrazu „Tajemství“ jeho nejpřednějším dílem. Vystříhav se oněch nejzazších konsekvencí, které plynouce z požadavků na hudební drama kladených vedly Wagnera k vymýtění souzpěvu a ku stanovení pojmu „nekonečné melodie“, nevzdal se jinak ni jedné oněch vymožeností, kterými zdokonalena byla forma opery. A že přes to, že Smetana, chtěl-li se i širším kruhům státi srozumitelným, musel je dramatickou hudbou jaksi provésti všemi přechodními fásemi operní formy, povznesl naši českou hudbu na totéž stanovisko a tutéž míru dokonalou, kterou zaujímá hudba národů v tomto ohledu nejpokročilejších: — to jest vedle stanovení směru hudby české druhou, neocenitelnou zásluhou našeho mistra.

Že se úsilovná snaha Smetanova: vytříbiti vkus českého obecenstva, odčiniti zálibu jeho na umělecky bezcenných, pouze lesku zevnějšímu holdujících výtvorech, zálibu to plody cizé literatury hudební víc než s dostatek živenou, že snaha jeho vzbuditi smysl pro umění pravé, neminula se účinku a úspěchu, toho důkazem jest nám opětně skvělé přijetí, jehož se dostalo jeho „Tajemství“. Nechceme ovšem tvrditi, že by bylo toto skvělé přijetí zvláště hned při prvních představeních vyšlo jen z pouhého dostatečného ocenění výtečného díla, a nebylo také částečně jen zevnější manifestací lásky, jíž si byl skladatel u nás vydobyl: naopak soudíme ze zkušenosti vlastní, že bude ještě mnohých, velmi mnohých provedení zapotřebí, než se nevšední krásy Smetanova díla stanou srozumitelnými všem.

Jest to zvláštní úkaz, že právě ono umění, které mluví jazykem všem srozumitelným, klestí si dráhu tím pozvolněji, čím ryzejší a vznešenější hlásá pravdu. V hudbě dramatické podporuje součinnost hudebního výrazu se slovem a dějem pochopení zevní, k tomu však druží se jen znenáhla porozumění hlubší, vniknutí v duši hudebního dramatu, jak jeví se nám co celek ve své souvislosti hudby i děje. A právě v dokonalosti, s jakou Smetana v „Tajemství“ oba tyto živly sloučil, jeví se nám jeho genialní síla. Jak krásně promyšlena tu poznovu osnova děje, jak markantně vytknuty tu všechny dramatické obraty situace, jak důsledně kresleny zde povahy! Opravdovostí hudební charakteristiky, dokonalostí hudebního výrazu předčí „Tajemství“ i v ohledu tom vzorné dílo „Hubičku“.

Způsob, jakým Smetana v „Tajemství“ příznačnými motivy zasáhá do děje, aby buď vytknul situace nebo v základní myšlence naznačil povahu jednajících, svědčí o neobyčejné umělecké uvědomělosti a o úplném duchem a duší prodchnutém ovládání látky. Zde tempické, tam harmonické, jinde zase instrumentální přetvořování těchto motivů, kteréž takto od skladatele vždy významně přispůsobovány jsou souvisícím momentům děje, působí opravdovostí a věrností hudebního výrazu přímo divotvorně. Jak trefně charakterisuje na příklad v prvním jednání ten původně vážný základní motiv svým čtveračivě zrychleným poskakováním od tonu k tonu celou tu ironii po městysi již i od hlásného s věže vytroubeného tajemství, dále pak, jak hluboký význam leží v převedení tohoto motivu do dur v okamžiku, kdy Ka-

lina vkročí do světnice k Malinovi a celé tajemství uspokojivě dochází rozluštění, poněvadž:

nic jiného v tom nevězí,
jen stará láska zvítězí!

Obdivujeme-li se jednak duchaplné hloubce a promyšlené stavbě díla Smetanova, jsme s druhé strany také unešeni jeho, jako ve všech dřívějších plodech, i zde se jevící povždy stejně čilou a vzletnou fantasií a dojati hlubokým citem, jenž zrcadlí se v lyrických momentech opery. Od naivní zbožností dýchající z písně Bezdězského procesí až do plné horoucnosti lásky v slovech Blaženčiny písně: „Bůh sám ví, proč tě tak ráda mám," není do lyrických míst libretta vloženo citu, jemuž by byl skladatel srdcem neporozuměl.

Ani neštěstí, jež stihlo velkého mistra pozbytím toho, co hudebnímu umělci nejdražším, sluchu, nebylo s to oslabiti ani v nejmenším, ne vroucnost citu jeho, ale i podání toho, co cítil s vřelostí neskonalou. Ba zdá se nám, že od té doby, co stižen osudem byl nucen vzdáti se všech přímých styků se světem zvuků, onen užší svět, jejž chová v duši své, ozářil se ještě jasněji světlem, že jako slavnému heroovi hudební umění Beethovenovi i jemu nastal život nový, život, o kterém Wagner ve své skizze „Beethoven" praví: „A teď" — po ztrátě sluchu — „ozářilo se oko mistra tónů z vnitra. Teď obrátil zrak svůj také na zjev, jenž ozářen vnitřním jeho světlem v čaroskvoucím odlesku přecházel opět v jeho nitro. Teď mluví k němu zas jen podstata věcí a objevuje mu tyto v poklidném světle krásy. Teď rozumí lesu, potoku, louce, modrému étheru, veselému množství, duším milenců, zpěvu ptáků, táhnoucím oblakům, hučení bouře, líbeznosti blaženě rozechvěného klidu. Tu proniká všechny jeho tuchy a tvoření ona divočárná jarost, která teprvé jím do hudby přešla."

Teskno.

Ach, mne jasný blankyt,
noc a všechno tísní,
stýská se mi, stýská
po tobě, má písni.

Duši mou to hučí
jako zvony puklé,
něco se v ní splétá,
jako motýl v kukle.

A v ní to jak v sopce
burácí a víří,
ven pak vzdech jen stoupá,
jako mráčku chmýří.

Ruch tam jak když orli
vlají perutěma, —
a mé srdce v tísni,
a má ústa něma.

Irma Geisslova.

První starosti.

Idylla od *Václava Maliny.*

Pan Velímský pozval slečnu Bořickou ku krátké poradě. Slečna Bořická usedla v podanou jí lenošku s chladnou zdrženlivostí. Věděla, že nebyla první v radě. Bylať spatřila před chvílí oknem svého pokoje, jak se pan Velímský prochází s děkanem v živé rozmluvě kaštanovou alejí, vedoucí k děkanství a postlanou v tu dobu již sežloutlým listím. Uhodla rázem, že nesvedla oba pány k společné procházce jen měkkost této dráhy, již prošli nejméně dvacetkrát od konce do konce, a že četné zastávky pana děkana, provázené kazatelskými pohyby rukou a šermířskými obraty španělky, neplatily jen politickým záležitostem. Ovšem, pan děkan je první autoritou v záležitostech dívčích! Především třeba nabrati si plnou hlavu jeho starosvětských názorů a pak teprvé vyslechne se napolo votum slečny vychovatelky.

Pan Velímský netušil, co se děje v duši uražené vychovatelky. Její obličej byl pro něho knihou zavřenou. Kdykoli mu bylo s ní jednati, hledíval na nějaký neživý předmět, který k tomu konci na blízku sebe položil, neb obrátil k ní sice tvář, ale nezdvihal dlouhé, bledé řasy tou měrou, aby se bylo mohlo souditi o skutečné činnosti jeho oka. Mohlo se právem pochybovati o tom, že by si byl pan Velímský za tu řadu let, kterou mu slečna Bořická pomáhala ve vychování jeho jediné dcery, utvořil náležitou představu o tvaru jejího obličeje.

Jednalo se patrně o věc důležitou. Před panem Velímským ležely na psacím stolku mimo snubní prsten, který byl stáhl s prstu, a ustanovil pro nastávající rozmluvu za útočiště svých pohledů, knihy příjmů a vydání, kalendář a nedočkavě zašpičatělá tužka na archu čistého papíru. Chvíli pořádal pan Velímský mlčky tyto věci, pak přešel několikrát v myšlenkách po pokoji a sedl si opět podepřev lehce čelo dlaní.

Po těchto mnohoslibných přípravách promluvil k vychovatelce: „Chci vás požádati, slečno, o radu. Pozejtří bude mé Jarmile rovných patnácte let."

Vychovatelka zachovala chladné mlčení.

„Jest tu zajisté na čase, abychom o té věci spolu promluvili."

Slečna Bořická sevřela jen pevněji rty. Nuže, vytasme se již s těmi dalekosáhlými změnami v soustavě

vychování, které se urodily v prškách žlutého listí tam mezi kaštany. Jsem věru žádostiva, jaký plán vzdělání patnáctileté dívky tam pan děkan narýsoval do povětří svou španělkou.

„Nevím tentokrát věru," pokračoval pan Velímský, „čím bych ji nejvíce překvapil. Dokud byla mladší, měl jsem ovšem snadnou hru. Děti radují se všemu. Ještě loni vyskočila radostí při spatření ohromného bernardinského psa, kterého jsem jí přivedl. Letos však jsem opravdu v rozpacích."

V obličeji slečny Bořické jevilo se sklamání. Myškou té rodící hory byl tedy pouhý dar k narozeninám!

„Ah, taková věc nemusí vám činiti rozpaky," pravila. „Dívky v tom věku lze ještě radostně překvapiti lecjakou tretkou. Kupte jí cokoli. Kupte jí třeba pěkně vázanou modlitební knihu v sametovém pouzdře." A slečna prozradila zbožným pohledem, jakým svůj návrh provázela, značné mimické nadání.

Ale pan Velímský nepozoroval narážku na děkanství, ukrytou za návrhem tím, a prohodil: „K čemu modlitební knihu ve zlatě a sametu? Nejsem přítelem blýskavé pobožnosti. Snad by se hodil nějaký šperk?"

„S tím počkejte na pozdější dobu. Patnáctileté oči nemusí se ještě rozjasňovati drahým tímto třpytem."

„Nuže, co soudíte na příklad o velikém glóbu se soustavou oběžnic?"

Obličej slečny Bořické rozjasnil se v upřímném úsměvu.

Pan Velímský tušil snad úsměv ten. Zapýřil se málo a zvolal netrpělivě:

„Vidíte, slečno, že si nevím rady. Navrhněte sama něco."

„Kupte jí člun do rybníka v parku. Blouznívá o něm, kdykoli se procházíme kolem."

„Pravdu máte! Koupím jí člun."

„Nebo výbor skvostně vázaných básníků."

„Koupím je také."

„Nebo muselínový plášť. Jest to dávné tajné její přání."

„Může býti splněno."

„Však již končím s dovolením vaším řadu svých návrhů z obavy, že byste je snad přijal všechny dohromady. Myslím, že by mohla býti taková mladá dívka s jediným z oněch darů více než spokojena. Nesmíte ji příliš rozmazliti. Beztoho se obávám, aby svěřenka má pro samou tu lásku, kterou ji zahrnujete, neztratila smyslu též pro vážnost a autoritu otcovskou."

Slova její zněla poněkud trpce. Či byla snad žárliva na malý idól toho vážného, statného otce, neb vstoupilo jí na mysl její vlastní jaro, které sirotku žádná ruka neobsypávala drahými květy, v nichž by tento muž bez jejího odporu málem udusil svého jedináčka?!

Pan Velímský přeslechl však docela její poslední káravá slova. „Nejlepší bude člun!" volal přecházeje opět po pokoji. „Výborná myšlenka. Koupím jí člun s dvěma vesly. Dám jej spustiti večer na rybník a ráno po snídaní uvedu ji k němu do parku. Oč že zatleská v ruce a vrhne se na loďku jako malé jestřábě. Vždyť je posud přece jen dítě, ba dítě." A nastávající čtyřicátník mnul si sám ruce, jako dítě nad strakatou loutkou.

Vychovatelka zdvihla se z lenošky. Vykonala svou povinnost. Může jíti. Ale nikoli. Nepůjde. Uvede na paměť tomu bláhovému otci, že má úřad otcovský též jiné obtížnější stránky, než shánění darů a mazlení se s živou loutkou. Uvede mu na paměť, že mu ta loutka z nenadání rozkvete pod rukou v bytost, jejíž srdce zadychtí po něčem jiném, než po bonbonech a laskavých slovech otcových, která bude vyžadovati radikální, úplnou změnu v dosavadní soustavě vychovávání. Tato nová bytost učiní ohromnou trhlinu v přástvě vašich pedagogických theorií, milý pane, již vám nespraví ani pan děkan pečlivě utkanými nitěmi svého důvtipu. Poznáte zajisté krušnosti stavu otcovského. Bude konec pohodlí, pane otče! Musíte si opět zvykati ruchu a šumu, učiti se způsobům dvorného hostitele a klímati v kruhu ctihodných gardedam, mezi tím co váš andílek, nabyvší opravdu křídel, kroužiti bude kolem zářivých lustrů a šeptati přání, aby noc ta trvala věčně.

Když se pan Velímský opět před psacím stolkem usadil a po tužce sáhl, aby sestavil krátký rozpočet pro narozeniny své dcery, zachytila slečna Bořická opět nit přetržené rozmluvy.

„Domnívala jsem se, pane, že se mnou chcete též pohovořiti o jiných věcech. Patnácté narozeniny dívky jsou zajisté dobou, kdy sluší přemýšleti též o něčem jiném, než o svátečních darech."

Pan Velímský, naslouchaje roztržitě, kreslil na papíře, určeném pro rozpočet, čluny, kocábky a barky všech možných tvarů.

„Jarmila přestala býti děckem," pokračovala vychovatelka. „Jest na čase, aby byla uvedena mezi lidi, do světa, aby byl dán duši její poslední, dokonalý brus, jehož nemůže dosíci v této poloviční samotě, mezi stromy, drůbeží a venkovským lidem."

Těmito slovy upoutala již slečna Bořická pozornost svého chlebodárce. Odložil tužku a zadíval se upjatě na snubní prsten, jejž byl kolmo na stole postavil a prsty roztočil ve vířivý tanec.

„Myslím, že byste měl přemýšleti, nebylo-li by záhodno, abyste se alespoň na nějaký čas do města přestěhoval, nechcete-li se od Jarmily rozloučiti. Jest potřebí, aby se naučila tančit, aby se zdokonalila ve zpěvu a hudbě, aby vytříbila svůj vkus poznáním děl a výkonů uměleckých a přisvojila si jemný a uhlazený společenský tón. Tomu všemu se ovšem v městečku našem nenaučí. Chtěla jsem vám dáti všechno to na uváženou."

Pan Velímský pohleděl, snad poprvé od té doby, co překročila jeho práh, plně v obličej, nikoli škaredý, slečny Bořické. Ale myslím, že ji ani nyní náležitě neviděl. Oči jeho byly jaksi ztrnulé, jakoby oslněné náhlým, příkrým světlem. Otevřelať se před ním pojednou vyhlídka v budoucnost, zcela rozdílnou od milé přítom-

nosti, v obrat života, na který byl dosud jen chvílkou letmo pomyslil.

Teprvé po hodné chvíli ztrnulého toho hledění navrátil se pan Velímský sám sobě. Sklopil oči, nastrčil si snubní prsten důrazně na prst, a prohodil pološeptem vstávaje od stolu: „Sám jsem již na to všechno pomýšlel.“

Vychovatelka řekla vše, co říci chtěla. Poroučela se tedy lehkým úklonem hlavy, sebravši při tom krásnou bílou rukou několik záhybů šustícího, jasně hnědého šatu, což uměla činiti s jakousi tichou grandezzou.

Pan Velímský odebral se po jejím odchodu k oknu. Otevřel je do kořán a zadíval se do krajiny. Hojné stromy, z části jím samým vypěstěné, rozkládaly tu své vrcholky nad rolemi a záhony, střechy městečka a mohutná, zelená báň kostela leskly se nad nimi v jasné sluneční záři a v pozadí spadal po stráni zubatý smrkový les, za nímž se v dálce modraly kužely a hřbety malebného českého středohoří. Mlhavě jen, jako modré, napolo s nebem splývající stíny. Ale v popředí těchto hor vynikala ostře silhueta slavného Hazmburku, zdvihajícího dosud hrdě k nebesům své černé, zubovaté věže.

Pan Velímský byl duší svou téměř srostl s touto vyhlídkou. Nemohl se spřáteliti s myšlenkou, že by jednou, otevra okno, něco jiného v dálce spatřiti mohl, než ty známé, různotvárné hory. Zde žili rodiče jeho, zde ztrávil dětský svůj věk, sem vrátil se co muž po boku milované ženy, tam pod tou velebnou bání, ve stínu akacií ustlal jí k věčnému snu a žil zde odtud až podnes, žil jedině pro své drahé dítě.

Zrak pana Velímského svezl se na prostranství přímo pod oknem. Náš hrdina nebyl přítelem toho druhu zahradnictví, kteréž dle způsobu jeho vyjadřování nastříhá z trávníku zelených srdcí a hvězd a měřických figur, rozhází to po žlutém písku a nazve to parkem. Liboval si jen v napodobování přírody samé a zejména v malebných skupeních košatých stromů. Ale zde, právě před průjezdem domu, vybojoval si zahradník jeho kus půdy, kterou rozstříhal a vyšperkoval dle svého vkusu. Veliké zelené kolo krátce postříhaného trávníku leželo tu před samými vraty a uprostřed něho zdvihal se mohutný chumáč různobarvých květů jako sváteční kytice uprostřed zeleného okrouhlého stolu. A s obou stran toho kruhu, odděleny od něho dvojitou cestou, vedoucí do průjezdu, táhly se polokruhy hustého křoví, postřiženého nahoře hladce jako nová štětka.

Však pan Velímský nevěnoval nijaké pozornosti těmto mistrným výtvorům svého zahradníka. Zrak jeho spočíval pouze na svěží postavě dívčí, sedící na lehkém železném zábradlí, jež objímalo shora dotčený zelený kotouč, a chvátající tužkou po čisté bláně ve svém kreslicím album. Její čilé jasné oko zalétalo při tom k malebnému Hazmburku a pan Velímský, nahnuv se z okna, rozeznal skutečně kostrbatý obrys té milé hory a zříceniny na bílém papíře, po němž byla přeletla ruka jeho Jarmily. U nohou jejích ležel živý dar k loňským jejím narozeninám: obrovský bernardinský pes, jenž k ní zdvihal pozorně veliké moudré oči, lehce zarudlé v okolku jako květ sedmikrásy.

Dívka dokončila svou kresbu, prohledla ji několikrát s levé a pravé strany, pak vyskočila a zasmála se z plna hrdla. Dítě! pomyslil si otec. Kdyby jí nebyla před rokem vychovatelka vzala nerozlučnou obruč, oč že by jí tam ještě nyní proskočila jako princezna cirku! Ale v tom obrátila se dívka k domu obličejem, pojednou opět zcela vážným, a pan Velímský musel vyznati, že to snivě přivřené oko, ten dumný lahodný ovál a ty svěží rty, vlnící se jakoby tichým vzdechem, oduševňuje již tajemný vděk rozkvetlého životního jara.

(Pokračování.)

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Dlouho díval jsem se oknem, až pak posléze cítě jakousi unavenost odstoupil jsem od okna a usednuv do lenošky probděl jsem v ní zbytek noci v onom mírném rozechvění mysli, jež od nás sice spánek zaplašuje, ale přece nám ani dost málo nevadí v logickém přemítání.

Přemítaje o poměru Smidarského k Nadasdimu nemohl jsem si dle toho, co jsem byl právě od Nadasdiho slyšel, učiniti obraz úplně jasný; dle všeho Nadasdi buď nedopatřením nebo snad zúmyslně něco zamlčel, čeho bylo nevyhnutelně zapotřebí k vysvětlení roztržky mezi oběma přátely.

Poměr Adély k Smidarskému zdál se mi býti daleko jasnější, ačkoliv Adéla sama o poměru tom takměř se nezmínila. Avšak z vypravování Nadasdiho o jeho setkání se s Adélou, pak z kusého vypravování Smidarského, když jsem s ním byl roku 1869 naposledy mluvil, a posléze z dobrodružného osobního seznámení se s Adélou v novoměstské trestnici, utkal jsem si v duchu o zvláštní té ženštině obraz dosti jasný, ačkoli snad z části i vlastní mojí obrazností doplněný.

Bylať to po mém náhledu povaha, pro kteréž v obyčejném společenském životě není jaksi měřítka; povaha rovněž tak originelní, jako dobrodružná a přece zas tak obyčejná a různým vlivům zevnějším podlehající, jako kterákoli povaha, která z tak zvaných mezí slušnosti a tradicionelní obyčejnosti ani krokem nevystoupila. Byla to ženština prudké povahy a ohnivého temperamentu; ale přes to vše jevily se u ní známky vychování Smidarského: rozvaha, umírněnost a logika. Výstřednost její bylo tudíž lze vysvětliti jen prudkou, nezkrotitelnou přirozeností, která mnohdy i v nejdůležitějších rozhodnutích svých řídívá se jen okamžitou náladou ducha.

Adéla Smidarského milovala. Ale nebyla to ona

něžně chladná příchylnost, jakou tak zvané dobré děti splácívají svým rodičům — byla to zžírající láska vášnivě milující milenky . . . Možná, že si Adéla nebyla ani úplně vědoma, čím jí Smidarský byl; možná, že ani netušila, jak velkou obět jí byl přinesl, když sám jsa v poměrech nejstísněnějších pečoval o její vychování, o vychování tvora, k němuž nebyl ničím poután než nahodilou okolností, že jej nalezl matkou i otcem opuštěného, — možná, že o všem tom a podobném snad v životě svém nikdy ani nepřemítala — ale láska její k pěstounu jejímu byla přece jen nezměrná. Nejevila se sice slovy, ale každý pohled Adélin, když učiněna o Smidarském jen zmínka, byl důkazem, že by byla ženština ta s to přinésti pro Smidarského obět největší.

A přece jej byla před lety již co dítě opustila, přece se k němu nevrátila, ačkoli byla, jak ze všeho zřejmo, po návratu k němu už po leta toužila!

Zdánlivě nevysvětlitelná tato nedůslednost byla po mém náhledu právě jen následkem zvláštního poměru mezi Adélou a Smidarským. Povahy tak samostatné a zároveň tak vášnivě se milující jako ťyto dvě nemohly se, když se byly jednou rozloučily, nikdy sejíti, jako se setkávají lidé jen všedně se milující . . . Bálť se jeden druhého; jeden druhému chtěl uspořiti trpký okamžik opětného shledání, jež mohlo míti osudné následky v zápětí, kdyby jeden z nich třeba jen nedopatřením pouze stín nevole dal na jevo . . Teprv když Adéla, kteráž za svého pobytu v zámku Nadasdiho nebyla o Smidarském pranic zvěděla, ode mne slyšela, že je pěstoun její na blízku a churav, šlehlo duší její okamžité rozhodnutí, ale za jiných okolností byla by dle všeho rozhodnutí své za několik hodin zase změnila.

Možná sice, že soudě takto nesoudil jsem zcela správně; ale čím více jsem o Adéle přemítal, tím zajímavější mi byla nejen ona a její osudy, nýbrž i poměr její k Smidarskému a Nadasdimu. Bylot cosi nevýslovně tklivého a jemného v divoké nezkrotitelné této povaze, když šlo o úlevu bídy a utrpení lidské a právě tento rys její povahy činil ji nad míru milou.

Takto přemítaje ani jsem nepozoroval, že se už počíná šeřiti. Teprv když panující ticho přerušeno obvyklým ranním ruchem a šumem, pohlednul jsem oknem na nádvoří.

Bylo střízlivé šeré jitro prosincové. Obloha byla plna sněhu; ale nesněžilo více, ba sníh, jenž byl v noci napadl, zase byl roztál. Zvlhlý žlutý písek v bezprostředním okolí zámku měl barvu přihnědlou; vzdálená zoraná role podobala se olověným, rýhami přervaným plochám, kdežto půda v parku byla černá a jen stezičky parkem se vinoucí leskly se mdle jako v záři měsíce.

Pokud jsem oknem viděti mohl, bylo okolí zámku vskutku rozkošné; avšak za šerého střízlivého jitra zimního mělo ráz smutný. Na mne aspoň učinil pohled na krajinu dojem skoro mrazivý. Možná, že přispěla k tomu jednak probdělá noc, jednak pak chladné nevlídné jitro. Duši mou naplnila nepochopitelná tíseň a pobyt v zámku samém stal se mi jaksi trapným.

Vstav s lenošky počal jsem přecházeti; ale sotva jsem přešel několikráte přes komnatu, byl jsem vyrušen mírným zaklepáním na dvéře.

Na slova „Vejděte!“ otevřely se pomalu dvéře a na prahu objevil se zrzavý velikán v livreji lokaje.

Na první pohled jsem poznal zrzouna z hospůdky na Františku.

„Čeho si přejete?“ optal jsem se, když byl lokaj mlčky na prahu stanul.

„Mám dodati tento lístek,“ odpovídá zrzoun, a popošed několik kroků ku předu podal mi malý zapečetěný lísteček.

Již na adrese poznal jsem rukopis Adélin.

Rychle list otevřev přeletl jsem jej. Byl psán, jako listy, jež mi byla v novoměstské trestnici zasýlala, tužkou a obsahoval jen tato slova:

„Možno-li Vám, navštivte mne, prosím, ještě před svým odjezdem. Sluha, který Vám tento lístek doručí, Vás ke mně dovede.“

Vyhověl jsem přání Adélinu bez odkladu.

Adéla mne očekávala v témže salonu, v kterémž jsme byli před několika hodinami v důvěrném hovoru meškali. Seděla na pohovce na cestu úplně připravena.

Byla bledší než včera; víčka očí jejích byla poněkud zarudlá, důkaz to, že byla Adéla buď plakala, nebo že podobně jako já zbytek noci probděla.

Jakmile jsem vstoupil, rychle vstala a popojdouc mi několik kroků v ústrety pravila měkkým prosebným hlasem:

„Odpusťte, že vás tak časně zrána obtěžuju . . . Snažila jsem se před vámi utlumiti své rozčilení a částečně se mi to také podařilo; ale jakmile jsem se octla o samotě — vypukla jsem v pláč . . . Když pak rozčilení mé poněkud ustoupilo chladnější rozvaze, počala jsem přemítati, mohu-li před Smidarského předstoupiti . . .“

„Proč byste nemohla?“ připomenul jsem, ana byla Adéla v řeči své ustála. „Pokud přítele Smidarského znám, přijme vás s otevřenou náručí . . .“

„Právě toho se obávám,“ pravila Adéla. „Zasluhuju pokárání, zasluhuju odmítnutí a musím býti od Smidarského přijata chladně.“

„To není možno!“ dím rozhodně.

„Pak nemohu před Smidarského vůbec ani předstoupiti,“ odpovídá Adéla.

„A proč?“ tážu se udiven.

„Známť Smidarského jako dítě svého otce. Snese každé hoře, každé utrpení, každou urážku a bolest sebe větší — ale radost působí mu muka. Život jeho byl na radosti tak prachudičký, že muž ten třese se předе vším, co by mohlo býti příčinou radostného rozčilení. Možná sice, že částečně nebo snad i hlavní toho příčinou jest organická vada srdce; ale náhlá radost, kterouž pocítí, jakmile mne shledne kající u svých nohou, může Smidarského usmrtit. Proto nemohu, nesmím . . .“

„A přece budete musit,“ přerušil jsem Adélu; „neboť posavadní poměr váš k Smidarskému nemůže a nesmí trvat na dále . . .“

Mlčky upřela na mne Adéla své pronikavé oko.

„Postarám se,“ dodal jsem po malé pomlčce, „aby se poměr ten změnil, abyste mohla býti Smidarskému opět tím, čím jste mu bývala před lety, dokud . . .“

„Dokud jsem se nedopustila nepromíjitelného hříchu,“ převzala mi Adéla řeč; „dokud jsem . . .“

Nedopověděla. Zrak její zaletl oknem na nádvoří. Sledoval jsem pohled její a spatřil na dvoře lehký kočár, do něhož byli zapřaženi dva ryzáci.

„Povoz je připraven — je-li vám libo, můžete jeti,“ připomenula po chvíli Adéla.

„A vy?“ otázal jsem se.

„Já?“ opáčila Adéla smutným hlasem.

„Ano — vždyť jste přec chtěla již včera večer jeti . . .“

„Pravda — ale bojím se . . .“

I tentokráte nedopověděla. Postranní dvéře se otevřely a vstoupil Nadasdi.

„Právě jsem dostal zvláštním poslem od lékaře zprávu,“ pravil ke mně, „že Smidarský procitnul a že možno s ním mluviti . . . Můžete jeti!“ . . .

„A ty?“ tážu se.

„Já?“ opáčil Nadasdi podobně jako před několika okamžiky Adéla; ale hned na to sama sebe poopravil řka:

„Ah, pravda — musím . . . Ale prozatím jeďte — Asi za hodinu přijedu za vámi . . .“

„Vskutku?!“ vzkřikla Adéla radostně.

Nadasdi kývnul mlčky hlavou.

„Oh, pak pojedu, pak musím jeti,“ zajásala; ale hned na to svěsila zas hlavu, jako by byla poznovu na rozpacích, má-li jeti čili nic.

Posléze se rozhodla.

„Pojedu s vámi,“ pravila ke mně; „ale musíte mi prokázati zvláštní laskavost.“

Přislíbiv, že s radostí přání jejímu vyhovím, optal jsem se, čeho si ode mne přeje.

„Možno-li vám Smidarského dříve opatrně připraviti na shledání se mnou a s Nadasdim . . .“

Přislíbil jsem, že učiním v ohledu tom seč budu. Teprv tímto mým slibem nerozhodnost Adélina překonána a za několik okamžiků seděl jsem již po boku Adély v čekajícím povoze. Nadasdi nás doprovodil až k vozu a podav mně i Adéle na rozloučenou ruku sám dal kočímu rozkaz k odjezdu. Kočí práskl mírně do koní a tito vyjeli poklusem ze dvora.

Právě vycházející slunce, jež se teprv prodíralo z mraku na východě, bylo takměř krvavé, čímž okolí, jež bylo na mne asi před hodinou v šerém přísvitu ranním skoro mrazivě působilo, nabylo rázu až děsivého. Vše lesklo se v krvavé záři chladného prosincového slunce jako v záři četných pochodní, když pohřební průvod nějaký stane na hřbitově . . .

Celkem dosti obyčejný tento úkaz přírodní působil dle všeho i na Adélu podobně jako na mne.

Vybídnuvši kočího k poklusu co možná nejrychlejšímu zahalila se těsněji v šátek a mlčela takměř po čtvrt hodiny.

Nějaký čas jeli jsme parkem po téže široké silnici, kterouž jsme byli den před tím přijeli, pak jsme zabočili k východu na cestu užší a jeli méně kultivovaným parkem, až octli jsme se u širokého prostranství. Za několik minut spatřil jsem několik rybníků; nad nimi umělé skaliny a na těchto různá křoviska a osamělé stromy, hlavně malé břízy a nízké borovice. Pod jednou strmou skalinou vyčníval z vody velký tesaný balvan z pískovce.

„Není to nějaký pomník?“ optal jsem se Adély, když jsme přijížděli podle rybníku blíže ku skalině. Domníval jsem se, že pozoruju z dáli na balvanu jakési písmo.

Adéla teprv nyní promluvila řkouc:

„Uhodl jste. Balvan ten dal Nadasdi ponořiti právě na místo, kde by byla před nějakým časem mladší a nejmilejší jeho dceruška bez mála utonula. Hrálať prý si tamo na skalině, nožka jí sklouzla a dítko střemhlav skácelo se se skály. A v místech těch jest rybník asi osm nebo devět sáhů hluboký — tak hluboko jest aspoň ponořen balvan . . . Nadasdi stál opodál na břehu a neuměje plovati musil se dívati na děsný zápas svého dítka . . . Viděl je klesati se skály — viděl, jak zachytilo se šatičkami o nějaký pahejl nebo ostrou hranu skaliny, viděl je vznášeti se hlavou dolů nad hlubinou a posléze spatřil, jak dítě kleslo do vody, a jak se potopilo a zase nad hladinou objevilo . . . Několik okamžiků díval se v ztrnutí na hrozný tento zápas malitkého bezbranného tvora se smrtí — pak jej opustily smysly . . . Avšak když se zase vzpamatoval, leželo dítko vedle něho na břehu . . . Bylo sice ještě bez sebe, ale — dýchalo . . . Radost otcova byla bezměrná . . . Jakým způsobem a kým bylo dítko zachráněno, přese všechno pátrání se nedozvěděl. Na rybníce plaval jen slaměný klobouk; leč nikdo se k němu nepřihlásil, nikdo nemohl udati, komu by patřil . . .“

Adéla umlkla. Mezi řečí její byli jsme minuli rybníky, a povoz ujížděl nějaký čas úzkou úžlabinou lesní, načež jsme vyjeli na erarní silnici.

Osada, do které jsme jeli, byla od Brna něco přes tři hodiny cesty vzdálena, od zámku Nadasdiho však něco přes půl hodiny, jelo-li se cestou nejbližší a neschůdnou. Jelikož však byl kočí zvolil cestu pohodlnější, ale zároveň delší z části po erarní silnici, měli jsme k cíli něco přes hodinu.

Koně ujížděli dosti bystře a v brzku rozeznal jsem po obou stranách silnice různé předměty, na které jsem se ještě po letech pamatoval. Asi po desíti minutách jízdy shledl jsem v dáli bělavé domky a v pozadí velkou budovu tovární . . . Nebylo mi třeba pověděti, že to závod Nadasdiho . . . Domky i budova tovární byly po pravé straně silnice a od této asi čtvrt hodiny cesty vzdáleny. Tak daleko asi bylo též od továrny do osady, v kteréž mne Smidarský očekával. Za nedlouho spatřil

a poznal jsem i osadu a asi za deset minut zastavil se povoz k mému přání před osadou.

Chtěl jsem vystoupiti sám; ale Adéla mimo nadání nechtěla zůstati beze mne.

„Doprovodím vás až k domu, v němž Smidarský bydlí,“ pravila, „abych byla na blízku . . .“

Neměl jsem ničeho proti tomu, a tak ubírali jsme se pěšky osadou. Poznal jsem krčmu, v kteréž jsem se byl před osmi lety se Smidarským tak zvláštním způsobem setkal, z dálky na první pohled. Nějaká ženština stála před domem a dívala se směrem, odkud jsme přicházeli. Když jsme se přiblížili ku krčmě, poznal jsem v ženštině ženu hostinského. I ona mne poznala a chvátala mi vstříc.

„Neklame mne zrak?“ zvolala radostně. „Jste vy to skutečně — přicházíte k panu Smidarskému?“

Přisvědčil jsem.

„Oh, pak prosím — pojďte rychle . . . Očekává vás netrpělivě . . . Od okamžiku, co se po dlouhém snu probudil, ptá se každou chvíli, zdali jste už přijel, a bez přestání tvrdí, že už tu musíte býti . . .

Mezi tím co ženština ta takto švitořila, všimnul jsem si její tváře. Byla velmi sestárla. Oči byly hluboko v důlkách zapadlé a mdlý jejich lesk byl důkazem, že i nyní často, přečasto zalijou se slzami. Osmahlá tvář i čelo byly vráskami rozryté, vlas valně prošedivělý a kolem rtů pohrával spíše bolestný než trpký úsměv, ačkoli celá tvář zářila nelíčenou radostí nad mým příchodem.

V několika okamžicích dohodl jsem se s hostinskou v příčině Adély. Řekl jsem, že to příbuzná Smidarského, že jej musím dříve na její příchod připraviti a proto aby laskavě Adéle poskytla na čtvrt hodinky nějakého útulku.

Žádosti mé ochotně vyhověno a mezi tím co se Adéla ubírala s hostinskou přes zahradu do zadní části domku, kde měla hostinská nyní svou komůrku, vešel jsem já do krčmy a otevřel dvéře onoho pokojíku, jenž mně byl o první návštěvě vykázán a v němž dle udání hostinské nyní Smidarský bydlil.

Slunce bylo se mezi tím, než jsme přijeli do osady, vymknulo z náručí mraků a svítilo nyní jasně, ba přívětivě; avšak obraz, jenž se mi v zlatých paprscích jeho objevil po otevření dveří, byl nevýslovně truchlivý.

Přítel Smidarský seděl v polospukřelé lenošce jsa obličejem ku dveřím obrácen, a jakmile jsem dvéře otevřel, spatřil i poznal mne. Lehký výkřik vydral se mu z prsou — chtěl povstati, ale nohy mu vypověděly službu; sklesl zase do lenošky a vztáhnul pouze proti mně kostnaté své ruce.

Pohled na churavého přítele byl zdrcující. Athletická postava byla sice doposud ještě imponující; ale výraz zažloutlé tváře rozrýval mi srdce. Vpadlé líce, vysedlé lícní kosti, hluboko v důlkách zapadlé a takměř příšerně se lesknoucí oči, slovem vše nasvědčovalo, že konečný rozklad jest nedaleký . . .

Přítelův vlas byl valně prořídlý a úplně šedivý, dlouhý plnovous splýval mu až po pás a byl už taktéž valně prošedivělý. Jen obočí a brvy byly posud tmavé a husté.

Několik okamžiků díval jsem se mlčky v přítelovu tvář, v kteréž se zračila nevýslovná trpkost, až pak přítel sám přerušil ticho:

„Přinášíš mi nějaké zprávy o ještěrce?“ optal se prudce dutým hlasem upřev na mne zkoumavě svůj zrak.

Mlčky zavrtěl jsem hlavou.

Také Smidarský chvíli mlčel, načež přejel pravou rukou přes tvář, jako by chtěl zaplašiti chmurnou nějakou myšlenku a pravil hlasem poněkud jasnějším:

„Odpusť, milý hochu, že jsem posud takový bláhovec, jakým jsem druhdy býval. Čekámť na tebe nedočkavě, jako jsem před lety, dokud jsem byl mlád a plný nadějí, čekával na svou — Haničku . . . A pomysli! . . . Neustále se mi zdá, že vstoupíš — že nemůžeš jinak vstoupit než se slovy: „Víš, kde je ještěrka? — Viděl jsem ji — mluvil jsem s ní — je — šťastna . . .“

Prudký kašel přerušil přítelovu řeč.

Po chvíli ujal se slova poznovu:

„Tedy opravdu jsi ji posud neviděl!? . . .“ optal se ještě jednou, ale hned na to sám odbočiv podotknul:

„Nemluvme o tom více! Jeť pro mne ztracena . . .“

Podivný, skoro dětinský tento způsob přivítání rozrýval mi srdce a zároveň potvrzoval slova Adélina, že náhlý návrat její mohl by Smidarského státi život. Bylo nevyhnutelně třeba, abych se zachoval co možná nejobezřeleji. Vyčkal jsem tedy, až mne přítel poznovu osloví.

„A což Nadasdi?“ optal se Smidarský po malé pomlčce skoro již klidně. „Viděls jej, mluvil jsi s ním?“

Uznal jsem za dobré vzíti i v tomto případu útočiště k nevinné lži; popřel jsem, že jsem s Nadasdim mluvil.

„Žel, že ti Nadasdi nevypravoval dříve, o čem ti chci nyní vypravovati já,“ pokračoval Smidarský. „Případ ten je z části psychologickou záhadou, a vyslechneš-li jej pouze z mých úst, může se ti zdáti temným nebo i stranickým . . . Prozatím však není pomoci! Setkáš-li se někdy s Nadasdim, a bude-li upřímným, budeš moci moje vypravování jeho slovy doplnit a po případě poopravit“ . . .

„Ale probůh, nevzpomínej Nadasdiho!“ připomenul jsem.

„Ne, ne! Právě proto jsem ti psal,“ zvolal přítel prudce. „Nemohu, nesmím zemříti s tajemstvím, jež bylo zničilo nejkrašší sen mého života.“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

— Příbuzní, nejnovější románové dílo Sofie Podlipské, tvoří v dějinách literární činnosti zdávna známé a osvědčené romancierky takměř nový oddíl, majíc za předmět sporné otázky, o jichž řešení se klidná vypravovatelka dosud nepokusila, neb aspoň ne s takým důrazem. V sociálním románu „Příbuzní" vystupuje v popředí — jak již název sám prozrazuje — záhada, která v přítomné době víří na dně nejchudších vrstev společnosti a odtud mohutným pohybem i samý povrch rozčeřuje: — otázka dělnická a příbuzné s ní ostatní problemy společenské. Základní tuto ideu zobrazuje Sofie Podlipská v pestrém skupení postav, jež sloučeny jsou vlákny půvabného romantického děje na úpatí Krkonoší v pohorském městečku L. Hlavní osoby (bratři Rozvodové a jich dcery Bohuslava a Elvíra, příbuzní, oba Vojtěchové, Kačkovský) rýsovány jsou se známou rutinou spisovatelčinou, která však nikde neupadá v nízkou šablonu; děj je při vší spletitosti vždy průhledným a vyplývá z povahy jednajících osob způsobem zcela přiměřeným. Neméně zdařilé je líčení společenského života, kterýž tvoří podklad románu; připomenutá svrchu idea, je dobře, v celistvosti pochopena i spracována. Nejlépe vede se spisovatelce na půdě uhlazeného, salonního života maloměstského, kde oživuje román lepá konversace, poněkud však zaraženou jeví se býti, kdykoliv stojí před hlučným skupením mimo továrnu bratří Rozvodů. Zajímavě vylíčen je také prostý život horalů na stráních krkonošských, na mnohých místech přáli jsme si pouze širšího rozpisu ku zvýšení nálady poetické a k sesílení plastičnosti děje i osob v něm jednajících, ač i jednotlivé z nich, na př. starý Vojtěch a Lidunka pozornost naši po celou dobu, kdy styky naše s nimi trvají, v stálé dobré míře udržují. Řeč je uhlazená a chová v sobě mnohou krásnou sentenci. *—ý.*

— Čtrnáctý věk. Z dějin kulturních styků Čech a Italie. Píše Karel Adámek. (Matice lidu ročníku XII. číslo 5). O nejnovějším spisu Adámkově platí totéž, co již víckráte od nás i jinde bylo pověděno: se vzornou pečlivostí snesen jest obrovský material; poněvadž však kniha z něho sepsaná nesmí překračovati určitý počet archů, zůstává material téměř nezpracovaný, a možno jest přemnohých vážných věcí dotknouti se pouze několika jmeny neb číslicemi. Tím při nejlepší vůli a snaze autorově stává se dílo jeho nomenklaturou, pro čtenáře méně v dějepisu obeznalého, často nesrozumitelnou. — Protož máme za to, že by pilnému a výtečně schopnému spisovateli, jakým p. Adámek jest, velmi prospělo, kdyby při sepisování knih pro Matici lidu, to jest pro širší obecenstvo, obral si látku užší a tu pak propracoval tak dopodrobna, aby čtenáři i méně vzdělanému vše bylo jasným a pochopitelným. Ale při tak rozsáhlé látce, jakou si p. Adámek zvolil tentokráte, nejde to absolutně. *—k.*

— Prof. Šembera podniknuv v minulých prázdninách vědeckou cestu, mající za účel probrání některých důležitějších archivů, objevil v klášteře Admontském, jehož archiv je proslulý, dva staré posud v české literarní historii docela neznámé rukopisy ze 14. století; jeden psán jest prosou, druhý veršem a sice po způsobu legendy o sv. Kateřině. Mimo to způsobil Šembera, že důležité zlomky Freisingské byly fotografovány i rozešlou se v sjímcích po nejdůležitějších archivech a knihovnách českých.

— Slovanská literatura. „На-встрѣчу, очерки и стихотворенія" nazývá se sbírka náčrtků a básní, jež v těchto dnech Vasil Markov vydal. Ruská kritika nepřiřkla dílu tomu zvláštní ceny a neschválila tendenci některých náčrtků.

— Ivan Golovin chopil se myšlenky vydávati v Paříži časopis v jazyku francouzském, avšak v duchu Rusku příznivém pod nadpisem „Le paysan du Volga". Podnik ten vyžaduje 700.000 franků.

— Poslední, právě vydaný díl sebraných spisů národního polského básníka V. Pola obsahuje „Pisma pomniejsze", to jest rozpravy vědecké a literární, „Obrazy a Powieści." O plodech vynikajícího tohoto spisovatele netřeba se šířeji rozpisovati; jsouť více méně známy každému, kdožkoliv se slovanskou literaturou zaměstnává. Rodina básníkova hodlá vydati dodatečně ještě jeden díl, jenž obsahovati bude velezajímavé korespondence a rozličná „objasnění".

— K oslavě 50leté spisovatelské činnosti Kraszewského bude ve Varšavě pro příští rok vydán zvláštní „Kalendarz Kraszewskiego". Tamže počne vycházeti „Biblioteka ludowa", jíž chvalitebný účel jest šířiti osvětu v lidu polském. „Biblioteku" bude redigovati osvědčený Z. Gloger, známý vydavatel „Krakowiaków" a „Starodawnych dum i powieści".

— Srbský spisovatel D. Strajič vydal v Novém Sadě veselohru „Цилиндар". Hra ta, ač pro jeviště má nejednu vadu, svědčí o patrném nadání a vtipu spisovatele.

— Záhřebský „Hrvatski Svjetozor" přestal vycházeti. V Plovdivu počal vycházeti na půdě nově zřízeného Bulharska první časopis v jazyku bulharském. Zove se dle jmena řeky bulharské „Marica". Redaktorem jest G. D. Načevič.

— Jubilejní vydavatelství sebraných spisů Kraszewského ve Varšavě těší se netušenému úspěchu. V prvním okamžiku vyslovená obava, že vydání lvovské bude podniku varšavskému na škodu, úplně se ukázala nepodstatnou. Právě vyšel téchže sebraných spisů díl 4 a počet předplatitelů obnáší více než 12.000.

— Chorvatský sněm povolil 2000 zl. zemských peněz na podporu Fr. Kuhačovi k vydání národních písní jihoslovanských. *E. J.*

— Pražští Němci a Německo vůbec mohou býti s námi spokojeni. Přišla sem do Prahy z Meining německá společnost herců. Naše obecenstvo opustilo divadlo české a hrne se za Němci. Naši knihkupci vyvěšují za svými skly meiningské šiřitele německé kultury v Praze a potvrzují tak každého kolem jdoucího Čecha v domněnce, že jest to dobře jíti za Němci. Naše národní žurnály pražské podporují Němce. Ještě před rokem vyhlašovaly návštěvu německého divadla za zrádu, nyní nejen že přijímají inserty německého divadla — že z říše přišlého, tím hůře — naše národní žurnály přinášejí i na místech, jindy jen české literatuře a umění věnovaných zprávy, k návštěvě německého divadla přímo a bez ostychu vyzývající. Když Daňkové zakládají německé školy, nezná to ustrnutí našich žurnálů mezí. Tytéž žurnály, které psaly českému lidu, že jest divadlo školou odrostlých a baštou české národnosti, vodí nyní české lidi do té školy německé a bourají bez svědomí tu baštu naší národnosti. Panu Daňkovi dostalo se od naší národní žurnalistiky velkého zadostučinění.

Listárna redakce.

— Listy soukromými odpovídati nemůžeme. Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „A. W." — „Jičín." — „$xy = c^2$," — „1." — „Visla." — „XYZ." — „Z všedních listů." — „Anš:" Muselo by se vypravovati mnohem uhlazeněji. Látka by toho zasluhovala. — „△ v K:" Bohužel nelze. — „A. J.": Buďte tak laskav a udejte možno-li jmeno autora.

OBSAH: Dobrodružství Madrány. Od Julia Zeyera. (Pokračování.) — Z nové poesie norské: Henrik Ibsen: Šumař. S vodní růží. Pták bouřlivák. Agnes. Kovkop. — Popularisování vědy lékařské. Od R. E. Jamota. — Smetana a jeho „Tajemství". Píše Emanuel Chvála. — Teskno. Báseň Irmy Geisslovy. — První starosti. Idylla od Václava Maliny. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
čtvrt leta . . 1 zl 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 10. října 1878. ČÍSLO 28.

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

I

Bylo časně z rána. Krásný, májový den rozléval nevyrovnatelné půvaby své po širé krajině, šikmé paprsky slunce lomily se v bezčetných těch diamantech, jimiž noční rosa byla posázela nedávno obživlou zase přírodu, se všech stran zněl jásavý zpěv bujného ptactva, a z ponenáhlu počali objevovati se i pestří ti motýlové, v nichž teprvé slunce dovede po chladné noci vzbuditi síly životní.

Rozkošný vzduch panoval kolkolem, tím vzácnější, jelikož po dlouhé zimě a dosti nepravidelném jaru byl to první takřka den, o němž právem bylo lze říci, že je to den květnový.

S patrnou rozkoší procházel se úpravnou a rozsáhlou zahradou svého letního sídla, kamž minulého dne teprv byl zavítal, statkář Semecký. Usmívavým okem rozhlížel se kolem sebe, jako by vítal v každém keři, v každém stromu starého přítele; každý záhonek upoutal jeho pozornost, a žádný z těch četných, v houštinách poloskrytých koutků, v nichž Semecký vždy tak rád po celé dni dlíval, nemohl si stýskati, že nebyl by jej navštívil.

Láska k přírodě zaujímala v srdci Semeckého důležité místečko. Skleníky jeho chovaly největší vzácnosti tropické flory, a přízemní salonky jeho letního sídla byly rozkošné zahrádky, v nichž byl pobyt za horkých letních dnů úchvatný. Zahrada jeho náležela k nejkrásnějším daleko široko, a Semecký hleděl na to své malé království s takou pýchou a s takým štěstím zároveň, že nebyl by je vyměnil za nic na světě.

Semecký byl asi čtyřicátník. Nepříliš vysoká postava jeho byla přes jakousi okrouhlost velmi souměrná, a obličej, obrostlý hustým plným vousem, ač nebyl krásný, ba ani hezký, činil s upřímnýma těma očima a otevřeným svým výrazem dojem velmi příjemný. Byl podruhé ženat. Ztrativ záhy ženu první zůstal dlouho vdovcem, až zvláštní okolnosti přiměly jej před rokem aby oženil se podruhé. —

Semecký byl již asi hodinu v zahradě a ještě nenabažil se své procházky a svého prohlížení. Po tom dlouhém pobytu v Praze cítil se tak šťastným, a bylo mu tak volno, že nemohl pochopiti, že byl s to v Praze tak dlouho vydržeti. Jak těšil se na dobu, již měl před sebou, jak těšil se, že zahloubá se do té zbožňované přírody a že bude žíti jen své Elišce a sobě.

Usadil se ve vyvýšené verandě, do kteréž vycházelo se z přízemního salonku, s nížto bylo lze větší díl zahrady přehlédnouti a kde se za příznivé pohody snídávalo. Krásy zahrady, jichž byl užíval dříve jednotlivě, jevily se mu nyní v obraze celistvém, a Semecký zahleděl se plu rozkoše v ten krásný, sluncem ozářený obrázek, v němž střídaly se nejjemnější odstíny barvy zelené s pestrobarevnými skupinami, a v němž panoval tak báječný, tak rajský klid.

Pojednou ozvaly se kroky a do verandy vstoupil s uctivým pozdravením hoch, jehož úlohou bylo přinášeti každého rána z blízké, as půl hodiny vzdálené stanice dopisy a noviny, kteréž ranním vlakem z Prahy byly došly. Přinesl mimo noviny jediný jen list.

Zvědavě chopil se ho Semecký. Sotva že přijel a již zde list? Od koho as? Na obálce bylo vytisknuto bezčetných poštovních razítek.

„Chudáku, jak se's nacestoval,“ smál se Semecký. „Aj od Vilíma!“ dodal pak radostně prohlédnuv písmo. „Ten neprozřetelný: neudal poslední poštu a jmenovců mého letního sídla jest v Čechách tolik! Nu, co pak píše?“

Otevřel list a četl toto:

„Drahý strýčku!

Tři leta, jež nevyrovnatelná dobrota a velkomyslnost Tvá kázala mi stráviti tam, kde mladému malíři kyne ruka mistrů nedostižných, uplynula, a já ukončiv uměleckou svou pouť Římem těším se opravdu, abych spočinul jednou zase na Tvém upřímném srdci, abych octnul se opět tam, kde sladké zvuky mateřštiny připomínají mi každým krokem, že jsem mezi svými, tam, kde doufám, že to símě, jež sebral jsem na cestách svých, ponese ovoce. Myslím, že v polovici května dorazím do Tvého letního sídla, neboť chci mnohou obzvláště pěknou krajinu projíti pěšky, a jelikož květen již zítra počíná, adresuji dopis tento již na venek v tom přesvědčení, že as první dni května Tě v naší milé, avšak přece jen dusné Praze nezastihnou.

Poruč mne, prosím, tetince, ač nemám posud čest ji znáti a přijmi srdečný pozdrav od svého upřímného a vděčného bratrovce

Viléma."

„Výborně," zvolal, když byl dočetl, „Vilém zavítá sem — aj toť kyne nám rozkošné leto. Velký rohový salon zařídím mu co atelier, a vzdáleni všeho hluku světa budeme kochati se v umční a v přírodě. Ó totě rozkošné! Jak se bude Eliška tomu radovati. — Kolik pak je hodin? — Osm! Eliška musí doháněti, šla příliš pozdě spat."

V tom ozval se u vchodu zahrady psí štěkot. Semecký obrátil se v stranu, odkud štěkot zazníval, a spatřil vcházeti mladého muže, jenž měl co dělati, aby se ubránil lichotivým útokům velikého hlídacího psa.

Semecký vyskočil. „Můj bože, snad to není Vilém?" zvolal radostně. Kvapně opustil verandu a bral se ku vchodu, ale sotva že učinil několik kroků, již rozběhnul se k němu onen mladý muž a dostihnuv jej, klesl mu s radostným výkřikem na prsa.

„Můj milovaný strýčku!" zvolal mladý muž líbaje ho.

„Můj hochu — drahý hochu!" vítal jej strýc tiskna jej na prsa. „Konečně zase mezi námi, po třech letech. Nuž ukaž se, jak jsi se změnil."

A popadnuv hlavu jeho oběma rukama zahleděl se na svého bratrovce. „Hm," usmál se, „jsi přece k poznání, ačkoliv plný vous dodává ti mnohem vážnějšího vzhledu a opálená pleť mnohem mužnějšího vzezření. Nu buď mi vítán," dodal líbaje jej v čelo, „stýskalo se mi věru po tobě a jsem rád, že ty tři roky, jež strávil jsi v cizině, již prošly."

„Děkuji ti strýčku," odvětil Vilém, „jsi velmi laskav. Avšak věř, že neméně rád jsem já, že vracím se opět k tobě, a do zemi té, jež mne zrodila. Všude dobře, doma nejlíp — strýčku."

„Tedy jsi nás v cizině nezapomněl?" tázal se strýc s úsměvem.

„Ach strýčku," odvětil Vilém ohnivě, „jak můžeš se takto tázati! Čím déle jsem byl vzdálen, tím více toužil jsem po domovu — po tobě. Věř, že cizina je nejlepší školou lásky k domovu. Spěcháš odsud — avšak sotva že octneš se mezi lidmi, již mluví jiným jazykem, již neznají tvých cílů a nechápou těch myšlenek, jež ssál si v sebe s mlékem mateřským, tu poznáš teprv, že jsi mezi cizími a cítíš v prsou, jak drahý, jak předrahý jest ti ten domov, jejž si byl opustil."

„Ó kéž smýšlí tak každý syn této země!" povzdechl Semecký. „Avšak nechme myšlenek, jež byly by jenom pelyňkem radostnému našemu shledání. Pojď, hochu, posnídáme spolu, a pak vypovíš, odkud vlastně přicházíš."

Vkročili do verandy a překvapen rozhlédl se Vilém kolkolem.

„Strýčku," zvolal, „toť nevyčerpatelná zásoba motivů pro mou knihu náčrtků. Jak staral jsi se po tu dobu, co jsem zde nebyl, o svou zahradu a jak podporovala tě velmocná příroda!"

„Myslíš," tázal se s blaženým úsměvem Semecký, „že zahrada má prospívá?"

„Což nevidíš, že jsem jí unešen?"

„Nuž tedy nepřičinil jsem se nadarmo. Avšak nyní pojď snídat a vypravovat."

Semecký zatáhl za zvonec, vedoucí do kuchyně, a v několika okamžicích objevil se ve verandě přistárlý sluha.

„Poroučíte, milostpane?" tázal se. A spatřiv Viléma dodal s kyselým úsměvem: „Aj mladý pán — pánbůh rač pozdravit."

„Dobrý den," děkoval Vilém chladně. Nemiloval Jana příliš. Nebyliť spolu nikdy dobře vycházeli. Neboť Jan jak mohl podpichoval proti němu strýčka způsobem zcela nepravým, a toho Vilém nemohl zapomenouti.

„Snídaní!" odvětil Semecký, „a sice jen pro nás dva, neboť Eliška bezpochyby ještě spí."

Sluha kyvnuv hlavou odešel.

„Jak zvědav jsem na tetinku," prohodil Vilém. „Představuju si ji co velmi krásnou."

„Jest jí, hochu," odvětil Semecký. „Jest to žena, jaké musíš pohledati."

„Jsem přesvědčen, že's vybral sobě ženu sebe hodnou," pravil Vilém, „a přeju ti toho od srdce."

„Doufám, že učiníš podle mého příkladu," usmál se Semecký. „Jsi umělec, jenž dobyl si pěkného jmena, jsi člověk, jenž stojí na vlastních nohou —"

„Tvou zásluhou," přerušil jej Vilém.

„Svou vlastní zásluhou," pokračoval strýc, „proč bys tedy neohlédl se po někom, jenž dovedl by tě teprvé k poznání, čím život jest?"

„Milý strýčku," odvětil Vilém s povzdechem, „to půjde velmi z těžka."

Vážný, snivý výraz rozhostil se mu pojednou na přívětivém obličeji, tak že udiveně hleděl na něj strýc.

„A proč?" tázal se.

Sluha přinesl v tom snídaní, a na chvíli povstalo mlčení, přerušované jen cinkáním talířů, nožů a vidliček.

„Můj bože, hochu," zvolal Semecký, sotva že byl Jan verandu opustil, „ty mne lekáš! Snad nemluvíš do opravdy?"

„Bohužel ano," odvětil Vilém vážně.

„Nuž vypravuj tedy!"

„Má historie není dlouhá," započal Vilém odkládaje příbor. „Bylo to právě před rokem, když spatřil jsem jednoho dne v chrámě svatého Petra dívku půvabu neobyčejného. Nalézala se v průvodu starší dámy a upozorňovala tuto na bezčetné ty krásy kolkolem. Jako očarován hleděl jsem na libou její tvář, a nejsa si toho takřka ani vědom kráčel jsem z pozdálí za oběma dámami, když zdvihly se po nějaké chvíli se svých sedadel, a zvolna na příč chrámu se braly, směřujíce patrně k východišti a zastavujíce se kdekoliv naskytlo se jim něco povšimnutí hodného.

Pojednou octnul se mezi námi veliký průvod, jenž oddělil mne úplně od spanilé neznámé tak sice, že nežli podařilo se mi prodrati se průvodem, byla již zmizela, aniž jsem byl s to ji opět nalézti.

Strávil jsem tenkráte hrozný den. Byl jsem tak nepokojný, že nevytrpělo mne to doma, že běhal jsem z ulice do ulice hledaje svou neznámou. Nadarmo. Zemdlen vrátil jsem se domů a dlouho povaloval jsem se na svém lůžku beze spánku.

Druhého dne bral jsem se v tutéž hodinu s tlukoucím srdcem zase do chrámu. Nesměle jsem se rozhlédl — avšak můj bože, jaké to blaho: má neznámá seděla se starší onou dámou na tomtéž místě. Toužebně zahleděl jsem se na ni — spozorovala mne po chvíli, a sklopila oči, aniž by na mne více pohlédla. Po nějaké době zdvihly se obě dámy, vyšly z kostela, a vstoupily do vozu, jenž čekal před kostelem a záhy mým očím zmizel.

Od toho dne dostavil jsem se každého rána v tutéž hodinu do chrámu a nalezl jsem vždy obě dámy na tomtéž místě. Po nějaké době se vždy zdvihly a vstoupily do čekajícího vozu.

Strýčku, byl jsem vášnivě zamilován! Pokaždé když spatřila mne má neznámá, pohlédla na mne těma božskýma svýma očima a nepovšimla si mne pak více. Avšak jediný ten pohled tak hluboce zaryl se mi do srdce, že nemohl jsem spáti, nemohl jsem jísti. Jednoho dne, any odcházely obě dámy z chrámu, pozoroval jsem, že následoval je těsně jakýs ošumělec. Zrychlil jsem krok a přišel jsem právě k tomu, když mezi vchodem chlap onen vytahoval staré dámě z kapsy peněženku. Jako blesk přiskočil jsem a chopil jsem chlapa zuřivě za ruku; avšak v tom okamžiku vysmekl se mi jako úhoř a zmizel zase ve dveřích chrámových zanechávaje tobolku v mých rukou. S tlukoucím srdcem přistoupil jsem k dámám, jež právě byly krádež spozorovaly, a podal jsem ji mladší dámě s několika nesmělými slovy.

Má neznámá přijala ji s rozkošným úsměvem.

„Děkuji vám, pane," pravila v nejčistší vlaštině hlasem andělským, a vrátila ji staré dámě. Na to pohlédnuvši na mne s uzardením uklonila se lehce, a obě dámy vstoupily zase do čekajícího vozu.

Byl jsem blažen — šťasten. Jak strašně dlouhý byl mi zbytek dne, jak nekonečná noc! Umínil jsem si, že následujícího rána přistoupím k oběma, že poprosím za dovolení, abych směl učiniti jim svou návštěvu, že — zkrátka umínil jsem si, že učiním rozhodný krok, abych se s nimi seznámil, a smělá má fantasie naplňovala mne nejkrásnějšími nadějemi. Avšak považ, drahý strýčku! Když pln nevýslovné touhy vstoupil jsem následujícího dne do chrámu, nenalezl jsem tam své neznámé, a co horší, nenalezl jsem ji nikdy více. Pln úzkosti probíhal jsem chrámem, pln úzkosti probíhal jsem ulicemi — leč nadarmo: má neznámá byla pryč, zmizela. — —

Vysměješ se mi snad — avšak já byl polo bez sebe. Nebyl jsem schopen práce, myslil jsem jenom na ni, snil jsem jen o ní. Teprv znenáhla jsem se trochu upokojil. Avšak obraz její jest zapuštěn v srdce mé barvami nejživějšími, a od doby té vyhýbal jsem se vší ženské společnosti."

S úsměvem naslouchal Semecký ohnivým slovům mladého muže.

„Ó mládeži," prohodil, když Vilém byl dokončil, „jak dovede tě rozohniti přelud, jenž přelétne přes cestu tvého života, jak dovede převrátiti tě pouhý sen!"

„Přelud — sen —" opakoval Vilém v zamyšlení. „Ach ano," dodal s povzdechem, „byl to krásný sen."

„Ale hochu," domlouval mu Semecký, „jak jest možno, aby člověk jako ty, byl s to zamilovati se do pouhého zevnějšku. Zevnějšek padá arci do váhy, avšak jest přece jen věcí vedlejší. Člověka, jenž má ducha, může opanovati přece jen zase duch, sice bys musel se zamilovati stejně vášnivě do pouhého plátěného obrazu, do mramorové sochy."

„Zapomínáš strýčku na život," odporoval Vilém. „Živý obraz jest něco zcela jiného nežli obraz malovaný, tesaný."

„Nechť jest obraz živý nebo neživý, může jímati vždy jen smysle způsobem příjemným, nemůže ale nikdy opanovati ducha a tak, aby se stal jeho vládcem," smál se Semecký. „Dokud toto se nestane, hledíš vždy na krásu střízlivě; jakmile však opanuje předmět tvého obdivu ducha, pak přestaneš býti střízlivým pozorovatelem a pak upírám zase každému schopnost posuzovati krásu."

„Milý strýčku," odvětil Vilém vážně, „nechť sebe lépe zní tvá theorie, zde viz skutečnost. Já zamiloval se do děvčete, od něhož neslyšel jsem více než dvě slova — od prvního okamžiku, když jsem je spatřil, stalo se mou nejpřednější myšlenkou, a myšlenku tu nedovedl ani čas zatlačiti úplně v pozadí."

„Nu uvidíme," usmíval se strýc. „Odevzdám tě Elišce, a ďas by v tom byl, aby tě nevyhojila z nerozumné touhy po neznámém tom vlašském zjevení. Eliška jest žena velmi rozumná a praktická."

„Přál bych si toho opravdu," ukončil Vilém vážně, „neboť nahlížím, že jest to nerozum, že jest to šílenost honiti se za zjevením takovým. Avšak řekl bych skoro, že mi není pomoci."

„Ale nyní hochu vzpomeňme konečně zase naší snídaně," přerušil jej Semecký. „Po třech letech opět jednou v poctivé české kuchyni, stojí také za něco."

Oba mužové pustili se znova do polovystydlé snídaně a rozprávka přešla znenáhla na ostatní dojmy, jež umělecké cesty ve Vilému zanechaly. Pln ohně vypravěl o nich Vilém a s uspokojením naslouchal strýc, neboť z každého slova Vilémova bylo vidno, že jest umělec s tělem i s duší, a že bohaté kořisti nasbíral na cestách těch čilý jeho duch. —

Dosnídali, a netrpělivě pohlédl Semecký na hodinky.

„Toť nepochopitelné," divil se, „že Eliška posud zde není. Musím se podívat — snad nespí ještě?" A povstav pojal Viléma za ruku a uvedl jej do salonku.

„Můj nejzamilovanější salon," pravil k němu ne bez pýchy, „jehož tu za tvých časů nebylo a jenž nalezne snad milosti před uměleckým tvým vkusem. Zde na nás počkej, vrátím se brzy a doufám že ne sám."

*

Semecký zmizel v protějších dveřích, a Vilém nalézal se v salonku sám. Jak krásná byla to síň! Mramorová, lesknoucí se podlaha, uprostřed mramorová nádržka s nevysokým bublavým vodotryskem a se zlatými rybkami, v jednom koutě palmami a rhododendrony překlenutá pohovka, stůl s četnými novinami a několik lenošek, v protějším taktéž v zelenu téměř mizící psací stůl, v ostatních dvou rozích s pozadím zeleným bílé sochy velikánů našich dějin, na oknech a na dveřích lehounké, mouselinové záslony, jež splývaly přes okna a dveře jako obláčky — věru, každá jednotlivost působila tak v harmonickém celku, že pln rozkoše rozhlížel se Vilém kolem. Jaký vkus panoval v uspořádání salonku, jaký vkus ve volbě nábytku, rostlin a barev — tak jemného souladu nebyl duch mužský ani schopen, ten mohla vytvořiti jen vytříbená mysl jemné ženy! Ó toť zajisté dílo neznámé posud tetinky — jak krásná byla as, když dovedla tak krásně tvořiti.

Vilém s rozkoší rozhlížeje se kolkolem zaslechl pojednou lehký krok. Obrátil se k verandě — do salonku vcházela dáma. Chtěl jíti jí vstříc — avšak pojednou, jako bleskem dotknut stanul, a oči jeho plny strašného překvapení utkvěly na dámě, jež hleděla na něj neméně zaražena. Chvíli stáli oba proti sobě beze slova. Konečně vzpamatoval se Vilém a vrhl se před dámou na kolena.

„Ó nalezl jsem tě konečně!“ zvolal vlašsky, „tebe — vás signoro — po nížto srdce mé touží od prvního okamžiku, kdy jsem vás poznal! Přicházíte, abyste vrátila mi můj klid, abyste učinila mne člověkem šťastným, blaženým? Ó signoro, co vytrpěl jsem od té doby, kdy spatřil jsem vás poprvé ve chrámu sv. Petra, co vytrpěl jsem od té doby, kdy zmizela jste mi jako skvoucí meteor v temném nekonečnu. Ó signoro, promluvte, probůh, jen jediné slůvko — recte mi, že nejste meteorem, jenž zmizí na věky, nýbrž sluncem, jež vychází mi na novo zde, když bylo mi v Římě zašlo — signoro — můj bože, proč neodpovídáte?“ —

Dáma stála tu jako socha. Oči její v uděšení hleděly na mladého muže, jenž pln nevyslovné vášně na kolenou kleče k ní vzhlížel, a prsa její dmula se tak mocně, že každým okamžikem prasknouti hrozila.

Několikráte pohnuly se její rty, jakoby něco říci chtěly, avšak nadarmo. Ani slůvko z nich nevyšlo, a tím úzkostlivěji vzhlížel k ní mladý muž.

„Ó signoro!“ pokračoval vášnivě, „není možno abyste chtěla mé smrti — a žíti bez vás neznamená pro mne nic jiného. Od prvního okamžiku, kdy jsem vás spatřil, miloval jsem vás, každým dnem, kdy spatřil jsem vás opětně, miloval jsem vás ještě více, a když konečně přijda na ono místo, kde uvykl jsem vás vídati, nespatřil jsem vás více, tu cítil jsem teprv, že miloval jsem vás více nežli svůj život. Ó signoro,“ a mladý muž chopil dámu za pravici, „dejte mi jen jediný papršlek naděje — nercete mi, že nalezl jsem ohlasu v duši vaší, ale řekněte jen, že jest možno získati srdce vaše, a já postavím se k boji proti celému peklu a obětuji svůj život, mohu-li vykoupiti jím vaši přízeň — ó signoro — jak nemilosrdna jste, jen jediné slůvko — jen jediné slůvko!“

Při posledních slovech, jež ohněm a silou stále stoupající pronešena byla, objevil se ve dveřích Jan, jenž byl přišel do verandy sklízet, a upozorněn hlasem ze salonu zaznívajícím, pln vrozené mu zvědavosti se přiblížil. Jaké to divadlo poskytoval salonek jeho očím! Škodolibý, ďábelský úsměv pohrál jeho ústy; ačkoliv nerozuměl vlašsky, tomu porozuměl ihned, co to znamená, že mladý muž na kolenou, že tak vášnivě zní jeho slova, že dámu drží za ruku, a že dáma ta naslouchá slovům jeho. Obrátil se kvapně a zanechav nádobí tam kde stálo, odkvapil.

Konečně zdařilo se dámě vyraziti ze sebe několik slov. „Probůh, signore,“ zvolala chvějícím se hlasem, „vstaňte — vstaňte!“

„Ne dříve, dokud neuslyším aspoň jediné slůvko naděje,“ horoval mladík.

„Poroučím vám, abyste vstal!“ pravila nyní dáma, jež znenáhla opět rovnováhy nabývala, co nejrozhodněji.

Hlas její zněl tak velitelsky, že Vilém ruky její pustiv mimovolně povstal.

„Odpusťte — signoro,“ — pravil s namaháním, „že dal — jsem se — unésti city — jež po celý rok násilně v srdci mém potlačovány, při netušeném objevení se vašem silou obrovskou veškerá pouta, v něž jsem je byl ukoval, rozbily a ničeho a nikoho okolo sebe nedbajíce se vší elementární svou silou vrhly se na vůli mou a učinily mne bezvolnou svou hříčkou. Ó signoro, oko vaše hledí tak přísně, čelo vaše stahuje se ve vrásky —“

„Hahaha,“ ozval se v tom veselý smích Semeckého. „Toť výborné, hledám ji po celém domě a ona zatím již zde. Nuže hochu, jak se ti líbí tvá — teta?“

Vilém, jenž při prvních zvucích hlasu svého strýce sebou trhl, zavrávoral téměř když strýc byl domluvil. Ona neznámá z chrámu sv. Petra, onen přelud, onen sen — jeho tetou, ženou strýce, jemuž děkoval vše, čím byl, celý svůj život, své vzdělání, svou budoucnost, ona ženou muže, jejž miloval jako vlastního otce? Ó jakou ošklivost cítil pojednou sám před sebou, avšak jakou palčivou bolest zároveň — v tom okamžiku, kdy nalezl předmět svých tužeb a snů, ztratil jej zároveň také na věky. — —

„Teta?“ zašeptal polohlasně.

Dáma zde stála nepohnutě a ač přemáhala se nadlidsky, nebyla přece s to potlačiti pohnutí, jež ji bylo opanovalo. Při slovech Semeckého však: „Nuže hochu, jak se ti líbí tvá teta?“ — polil hluboký ruměnec její tvář a nelíčené překvapení zrcadlilo se v očích jejích.

Pátravě pohlédl Semecký na dámu — pak na Viléma, chvíli panovalo všeobecné mlčení; pojednou hodil Semecký hlavou a pravil rozmarným tonem:

„Můj bože, vy jste spolu hovořili, aniž byste se snad znali? Nuž tedy dovol, drahá Eliško, abych představil ti milého svého Viléma.“ (Pokračování.)

Potok.

V lesině pramen zašplouchal,
já za břízou jej poslouchal,
jak zvučel a zručel v tichu;
přes šedé chmurné kameny,
přes mrtvé, zaschlé kořeny
on zvučel a zručel; —
jemu to bylo tak k smíchu.

Spěl potok loukou, tek' a tek'
kol rozpuků a pomněnek;
kol pomněnek tak v tichu. —
V rozpuku žluč se rozlila,
pomněnku slza zrosila,
on zvučel a zručel,
jemu to bylo tak k smíchu.

Tak dál přes luhy, rokle, les.
My u moře se sešli kdes;
to dychalo tak v tichu. —
Tu naposledy zašuměl;
což po tom, kdo-li mu rozuměl
co zvučel a zručel
a co mu v tom bylo tak k smíchu.

J. V. Sládek.

Dobrodružství Madrány.

Od *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

Madrána oddala se několik minut úplně rozkoši věděti se v jistotě, věděti, že vyvázla z rukou fanatické, pološílené té jeptišky. Choulila se do koutu kočáru a zavřela oči. Posléz když jízda její již nějaký čas trvala, hleděla z okna a snažila se rozeznati kde se nachází. Pozorovala, že se nijak k městu nepřibližuje, viděla, že se kočár pustou krajinou opáčným směrem béře. Občas potkal se povoz její se zástupem jásajícího lidu, slyšela radostné jejich volání, viděla blyskot jejich zbraní a mimoděk zaletěly myšlenky její ku vzdálené vlasti, aby hrdý tento lid, který si sám tak mužně dráhu svých osudův určoval, porovnala s krajany svými, kteří jako bezdušné stádo s hanbyplnou resignací berou se jedině tím směrem, kudy jim hůl cestu ukazuje. Dívka ta zarděla se za ty muže, kteří se nikdy nezardívají, a vzdychla si z hluboka. Brzy ale ustoupily podobné myšlenky do pozadí. Kam vezl ji ten mlčelivý, nepohnutý kočí tmou a pouští? Zaklepala, volala na něj, ale seděl jako bez duše. Madrány zmocnil se strach, chtěla dvířka kočáru otevřít, ale byly jako zabedněné. Klesla unaveně a s resignací zpět do polštářů. Hrčení kol, tma a slabost uvrhly ji do olověné lethargie, z které se teprvé probrala, když po několikahodinné jízdě obrysy velké, mohutné jakési budovy proti nočnímu nebi rozeznávala. Byla to Palóma s maurickou svou věží. Důvěra vrátila se ihned v ňadra dívky; nyní byla jista, že se brzy s doňou Catalinou, s Kosmou a s donem Cristóbalem sejde. Bylo jí jen s podivem, proč žádný z obou mužů se nebyl dříve zjevil. Nyní měla jen jednu starost, jestli noční jízda doně Catalině na zdraví neuškodila. Kočár vjel pod nízkou klenbu barokního portálu a na osvětlených schodech stál starý správce.

„Kde je doňa Catalina?“ zvolala Madrána sestupujíc s kočáru, jehož dvířka jí kočí otevřel.

Správce hleděl udiveně na ni, ale neodpovídal; zval ji pouze posuňkem, by dále kráčela. Madrána opětovala netrpělivě svou otázku a následovala starého muže domnívajíc se, že ji k doně Catalině vede. Vstoupila do komnaty, kterou jí správce otevřel; byla dobře osvětlená, na stole stálo několik mis s pokrmy, v pozadí byla velká postel se záclonami, vzácnými starodávnými krajkami uměle zdobenými, a jediné okno velkého toho pokoje bylo těžkou hedvábnou clonou zakryté. Vzduch v komnatě byl těžký a dusný a Madrána odtáhla clonu, by okno otevřela — bylo hustou mříží zaopatřené. Madrána lekla se té žalářní mříže. Ohlídla se po správci a viděla, že byl odešel, že byla sama v komnatě; spěchala ku dveřím a nalezla je na klíč zavřené. Nebylo více pochyby, byla opět uvězněna, ale marně hádala kým a proč. Zmocnila se jí divoká zoufalost, ale energie její duše zvítězila brzy. Cítila, že třeba silnou, odhodlanou, pevnou býti a na mysli neklesati. Přemohla se tak dalece, že něco vína vypila a něco potravy pojedla. Pak usedla do vysokého křesla a k smrti unavena usnula.

Ráno vešla stará jakás ženština, za kterou se dveře ihned zavřely, a přinesla Madráně snídaní, čerstvou vodu k mytí, jemné prádlo a několik starých knih. Na všechny otázky Madrániny odpovídala pouze poloblbým úsměvem a Madrána ustala konečně od marné práce vyptávání. Ženština ta přicházela pravidelně za čtyry hodiny, přinášela vždy pokrmy a nápoje a činila vše, co Madrána jí rozkazovala a čeho k svému pohodlí potřebí měla. Trapná nejistota a odloučenost ta trvala celé dva dny. K večeru druhého dne zdálo se Madráně, že slyší dusot mnoha koní. Hledíc z okna viděla v soumraku silný sbor ozbrojenců blížiti se hradu, a netrvalo dlouho, hlaholila Palóma řiháním koňů a hlasy mužů. Madrána byla jista, že se nyní hádanka jejího uvěznění rozluští, a nemýlila se; klíč zarachotil v zámku, dvéře se otevřely, správce vešel do pokoje, postavil stříbrný svícen se čtyrmi voskovými svíčkami na stůl a za ním vešel do komnaty muž vysoké postavy, zahalený v plášť. Když správce odešel, spadl plášť a klobouk s hlavy a s ramen toho muže a Madrána uzřela s největším leknutím dona Estabana de Miranda před sebou.

„Vy zde, pane!“ zvolala zblednouc, „pak vidím, že mi hrozí neštěstí!“

„Přivítání vaše není lichotivé, madame,“ odpověděl don Estaban, „a přece počítal jsem na vaše díky, neboť zachránil jsem vás z dvojnásobného nebezpečí, vyvedl jsem vás z kláštera a osvobodil ze zajetí pana kardinála.“

„Nerozumím vám, pane. Vy že jste mne vyvedl z kláštera? Pak věru lituji, že tam posud nejsem. Avšak, chcete-li, děkuji vám tedy, ale jen pod tou výminkou, že mi dovolíte, bych ihned odešla.“

Obrátila se ke dveřím. Don Estaban zastoupil jí cestu.

„Buďte tak laskava, madame, a dopřejte mi krátké s vámi rozmluvy,“ pravil a přitáhl jí křeslo pobízeje ji s dvornou úklonou by usedla. Ač nerada, uposlechla Madrána, a s tíží jen skrývala před ním téměř pověrečný strach, jejž v ní vzbuzoval. Don Estaban sedl naproti ní a položil dýku a revolver, které mu za pasem trčely a nepohodlí působily, na stůl.

„Přede vším vězte, madame,“ počal don Estaban, „že vás kardinál miluje, že mu nic tak na srdci neleží jako přání, abyste vy místo jeho uprchlé milenky zaujala.“

Madrána vstala.

„Kdo dal vám právo, pane, takto se mnou mluviti?“ zvolala uraženě.

„Nutnost, abych vám vysvětlil, co se s vámi děje, dala mi to právo,“ odpověděl don Estaban, „a proto prosím slyšte. Kardinál chtěl vás do své moci dostati, za prvé proto, že vás miluje, jak vám pravím, a za druhé proto, aby vás co nástroje upotřebil, vida, jakou zázračnou mocí na doňu Catalinu účinkujete. Svěřil se mi a uložil mi, bych vás unésti dal a v Burgosu v jistém zvláště najatém domě ukryl. Vy sama usnadnila jste mi ten úkol, psala jste donu Cristóbalu a vašemu příteli, a nepřekvapilo vás tedy, když se osvoboditelé vaši objevili. Nemyslil jsem, že věc bude tak snadnou, a že jsem tak hravě úkolu svému dostál, děkuji pouze tomu slepému lidu, který se vždy a vždy k cizím záměrům upotřebiti dává. Pomohl nám tenkráte znamenitě, bez jeho útoku na klášter nebylo by se nám tak výborně dařilo.“

„A don Cristóbal a můj přítel neobdrželi tedy nikdy mého dopisu?“

„Obdrželi, zajisté, madame, ale teprvé tenkráte, když jsme byli mezi lid zprávu roztrušovali, že fanatická abatyše dvě nešťastné ženštiny v klášteře svém vězní. Dříve ale ukryl jsem opatrně zástup oddaných mi lidí v blízkém háji, a když se lid rozzuřen na klášter vrhl, začali moji přívrženci abatyši brániti a zvítězili. Avšak mezi těmi, kteří útok činili, bylo také několik mých přívrženců, kteří dle úmluvy špatně střeženými a určitě naznačenými dveřmi do zahrady se vrhli. Byli to oni, kteří vás ku kočáru vedli. Kardinál očekával vás zatím v Burgosu, věděl o všem, jen ne o nejtajnější mojí myšlence: domníval se, že vás unáším pro něho — a já unesl vás pro sebe. Marně pátral po vás v městě, namluvil jsem mu, že se špatně podařilo, že jste se svým přítelem uprchla, a kardinál, rozzloben a zklamán, odjel do Madridu; nejspíše že tam někoho hledá, kdo by prázdno v jeho srdci vyplnil.“

Madrána sebou nepohnula, byla zdrcena, viděla se v moci bezohledného toho člověka. Konečně se zmužila.

„Co stalo se s doňou Catalinou, s donem Cristóbalem, s mým přítelem?“ tázala se bezzvučným hlasem.

„Váš přítel don Cosmo, madame, jest mým zajatcem jako vy.“

„Jakým právem, pane? Jakým právem?“ vzkřikla Madrána zoufale, „což není zákona v této zemi, což vládne zde jen libovůle a násilí?“

„Zajal jsem dona Cosma proto, že byl mezi lidem útokem na klášter se ženoucím. Ano, panuje zde libovůle a násilí, úplná anarchie. Vy slyšela jste, že královna Isabella s trůnu svržena? Vy viděla jste snad nadšení lidu prohlašující republiku? Vy snad ale nevíte, že žije člověk, který má jedině právo zde rozkazovati, zákony dávati, vládnouti, a člověk ten jest don Carlos, legitimní král Španělský. Ve jmenu jeho, co důstojník tvořící se jeho armády, zatknul jsem dona Cosma; táhnu s vojskem, které se pro něj prohlásilo, oklikami, všude nové vojsko najímaje, do hor, do srdce baskických provincií, které mu potajmu vždy věrny zůstaly.“

„Co jest nám do vašich králů, do vašich intrik a pletek?“ pravila Madrána, „jsme cizinci v této zemi a nikdo nemá práva svobodu naši obmezovati.“

„Snad ne právo, ale moc, madame,“ odpověděl s úsměvem don Estaban, „a to jest o mnoho více. Uprostřed svého vojska jsem nyní sám králem, a mám moc rozhodovati nad životem a smrtí dona Cosma.“

Madrána ležela zničena ve svém křesle, ale don Estaban povstal a blížil se jí.

„Jste krásná, božsky krásná v bledosti své smrtelné,“ šeptal jí a chtěl ji líbati.

Madrána vyskočila.

„Pryč ode mne, netvore!“ vzkřikla, „zdrtím vás svým opovržením bez meze, nenávidím vás jako peklo a hřích smrtelný!“

„A já tě miluji až k šílenství, a tvoje vášnivost zvyšuje ještě tvoji krásu!“ zvolal don Estaban, „od prvního okamžení, když jsem tě spatřil, řekl jsem si, že mi náležeti budeš. A budeš mou, braň se jak chceš! Já udusím tvé výkřiky svým celováním — —“

Táhl ji k sobě a pokrýval ji vášnivými polibky. Madrána ale vytrhla se z jeho náruče, mžikem chopila se revolveru, který byl na stůl položil, a rána zaduněla komnatou. Kule letěla těsně kolem čela dona Estabana; stál okamžik jako omámen, pak vytáhl batistový parfumovaný svůj šátek a utřel si chladně krůpěj krve, která mu po skráni tekla. Madrána byla se daleko od něho k oknu utekla, namířila revolverem proti sobě.

„Done Estabane, učiňte jediný krok směrem ke mně a rozdrtím si lebku,“ pravila dívka s takovou energií, s takovou chladností, že don Estaban se mimoděk před ní poklonil. Zatím ozývaly se kroky po chodbě, rána z revolveru byla celé obyvatelstvo pobouřila. Don Estaban otevřel rychle dvéře.

„Není to nic, pouhá náhoda,“ volal do chodby, pak obrátil se k Madráně.

„Na shledanou, madame,“ pravil, uklonil se jí a vyšel.

Madrána přitáhla si rychle židli k oknu a položila revolver vedle sebe. Cítila se s tou zbraní poněkud jista a počala o svém hrozném postavení přemítati.

Avšak myšlenky její kolovaly jí jako v divokém reji mozkem a marně snažila se z bludiště matných představ k chladnějšímu uvážení se dopracovati. Odtáhla záclonu, otevřela okno, práhla po ochlazení, po volném vzduchu jakoby po léku. Noc byla tichá a jasná a vítr přinášel z dáli truchlivý nějaký jednotvárný zpěv, jako odříkání litanie znějící. Madrána zpozorovala zároveň jakousi zář zámku se blížící a brzy rozeznala dlouhou řadu čadících pochodní. Myslila z počátku, že temné ty postavy při rudé záři pochodní kráčející, nebyly než pouhými výtvory obraznosti, brzy ale přesvědčila se, že to byla skutečnost, viděla, že to byli nějací mniši, tmavými kápěmi, visícími jim přes oči, zakukleni. Uprostřed toho příšerného průvodu jel povoz černým příkrovem pokrytý. Smuteční ten průvod přicházel blíž a blíže a zastavil se konečně pod oknem Madráninym, nacházejícím se právě nad hlavním vchodem zámku. Mniši pěli přitlumeným hlasem žalmy a jeden z nich zabušil holí, o kterou se podpíral, na zavřená vrata. Madrána slyšela, jak se nyní okna na všech stranách otvírala, a různé hlasy tázaly se s podivením, co to vše znamená. Když rány na vrata se neustále opakovaly, zazněl nocí třesoucí se hlas správce domu.

„Kdo jste a co žádáte?“ ptal se.

Mniši umlkli a z jejich řady vystoupil starý, téměř až k zemi schýlený muž; podpíral se o jednoho z mnichů, vztýčil hlavu, a Madrána poznala při záři pochodní dona Cristóbala. Srdce se jí zastavilo hrozným tušením, upřela zraky na černý příkrov a tlačila čelo proti železné mříži okna. Don Cristóbal vztáhl ruku ku příkrovu.

„Vy tážete se, kdo že před vraty stojí?“ ozval se don Cristóbal hlasem znějícím tichou nocí plně a zvučně, „jest to paní tohoto domu, přichází ku svým, by nikdy více od nich neodešla!“

Při těchto slovech strhl příkrov a Madrána vykřikla tak pronikavě a tak bolestně, že zraky všech před zámkem stojících se k jejímu oknu obrátily. Divadlo, které se zraku jejímu tak náhle objevilo, uvrhlo ji v zoufalství. Na povoze stála otevřená rakev a na její bílé atlasové podušce ležela doňa Catalina mrtva. Zlaté její vlasy byly diadémem propletené, celé její tělo, zahalené v bílém hedbávu, bylo kvítím pokryté a zář pochodní vrhala rudé svoje blesky na zsinalou ale posud překrásnou její tvář. Madrána klesla na kolena a když opět vstala, byli rakev již do domu vnesli; vrata jeho byla se bez prodlení otevřela, by paní zámku k předkům svým vejíti mohla. Madráně zdálo se že nepřežije tento žalostný a trudný okamžik, zdálo se jí, že se zalkne a omdlévajíc strhla si šat svůj s těla. Něco vypadlo při divokém tomto posuňku k zemi a Madrána vypukla v usedavý pláč: byl to onen balík spisů, který jí doňa Catalina v klášteře, krátce před jejich posledním setkáním byla odevzdala. Písmena rukou její psaná, vylákala slze z oka Madrány, a pláč ten ulehčil palčivé její bolesti. Myšlenka, že doňa Catalina v těchto spisech snad nějaké své přání vyslovila, přišla Madráně na mysl a zlomila třesoucí se rukou pečeť. Balík ten neobsahoval než jediný spis: byla to závěť Catalinina, kterou v Madridu byla notáři diktovala, a Madrána trnula úžasem — poslední touto vůlí ustanovila doňa Catalina ji, Madránu, za jedinou svou dědičku, a všechny osudné ty milióny, o které sestra Dolores a don Estaban ve spolku s kardinálem tak kruté boje vedly, všechno ono bohatství bylo její!

Madrána usmála se trpce, co záleželo jí, zajaté, nešťastné, pronásledované, na tomto jmění, jí, které byli drahou přítelku a sestru a hluboce milovaného muže tak krutě odňali!

Pozvedla testament k hořícím svíčkám, ale kroky jejím dveřím se blížící zarazily ji. Skryla listinu, přehodila rychle černou svou mantilju přes roztrhaný svůj šat a chopila se své zbraně. Nebylo třeba se lekati, muž, který nyní do její komnaty vešel, byl don Cristóbal.

Madrána běžela mu vstříc a slze její dusily jí hlas tak, že promluviti nemohla, don Cristóbal položil jí ruce na hlavu.

„Buďte požehnána,“ pravil s velkým dojmutím, „zemřela s vaším jmenem na rtech!“

„A nemyslila, ubohá, že jsem ji zrádně opustila?“ tázala se posléz Madrána.

„Usmívala se, když jí to namluviti chtěli,“ odpověděl don Cristóbal. „Věděla, že vás jen násilím od jejího boku odervati mohli, že byste ji nikdy dobrovolně nebyla opustila. Vidím nyní, že pravdu tušila. Jste v rukou nemilosrdného toho muže, který jest původcem její smrti. Vnikli až do její celi, chtěli ji též unésti, ale vidouce ji téměř umírající odvlékli toliko vás. Nemohla bez vás žíti, rozčilení, které jí střelba a boj byly spůsobily, nejistota o vašem osudu, byly přílišné rány pro něžnou, před časem svadlou tu květinu. Nevýslovná touha zmocnila se její duše, když vás již neměla, padla jako do polosna, mluvila stále o vás, o donu Pablovi, o minulé době blaha. O půlnoci vstala se svého lůžka, bílá jako lilie se zavřenýma očima vyšla na chodbu a sestra Domenika, která u ní bděla, následovala ji s nejistým krokem. Doňa Catalina usedla na práh před prázdnou vaší komnatou, opřela hlavu o vaše dvéře a šeptajíc jmeno vaše zdála se že usnula. Sestra Domenika přiblížila se s kahanem až k ní, a plamen jeho nezatřásl se jejím dechem; vzala ji polekaně za ruku a ruka ta byla chladná. Spánek, který ji byl obestínil, byl spánkem věčným . . . Sestra Domenika podala mi sama tuto zprávu o její smrti, a hrdá bezcitná abatyše, která krátce před útokem na klášter z neblahé Cataliny slib, že do řehole vstoupí, vynutiti chtěla, rve si nyní v pološílenosti, příliš pozdě se kajíc, vlasy nad předčasným tímto rovem . . .“

Don Cristóbal zakryl si tváře a seděl chvílku mlčky naproti štkající Madráně.

„Netušil jsem, že vás zde naleznu,“ počal pak opět mluviti. „Netušil jsem, že vy, kterou doňa Catalina tak vášnivě milovala, budete svědkyní jejího pohřbu. Byl jsem úplně na duchu sklesly a výkřik vaší soustrasti, zaznívající tak bolestně nocí, vyburcoval mne z olověné mé strnulosti. Veřejně, před sty svědky, káral jsem dona Estabana z jeho počínání, dozvěděv se jeho ústy o vašem zajetí, a zmotaná historie únosu z kláštera jest mi nyní jasna. Žádal jsem dona Estabana ve jmenu lidskosti, ve jmenu boží spravedlnosti, by vám nebránil se zúčastniti při pohřbu, který se ihned odbývati bude. Neodvážil se prosbu moji odepříti, přítomnost bledé té mrtvé dívky, jejíž mladý život byl

zlomil, zdrtila jej na okamžik. Vyvedu vás z této komnaty a dokud jiskra života ve mně bude, budu se dalšímu vašemu uvěznění opírati.“

„Díky, díky!“ zvolala Madrána. „Ale bohužel obávám se, že mne neubráníte. Ah, vy nevíte, že přítel můj, můj ženich, můj Kosmas v rukou jeho jest? Oh, mluvte, co mám činit, bych jej a sebe zachránila?“

„Běda vám,“ zaúpěl stařec, „člověk ten jest zlý a ukrutný. Vznítila jste palčivou vášeň v jeho krvi a toliko lakota jest v srdci jeho vilnosti silnější! Kdybyste se milióny vykoupiti mohla, dal by se uplatit, ale prosby? Slze? Muž ten jest demonem!“

Madrána se zamyslila.

„Slyším jeho kroky, blíží se nám zlý,“ šeptal don Cristóbal a v tomtéž okamžení vešel don Estaban ve společnosti neznámého, velmi bojácně vypadajícího muže.

„Madame,“ zvolal don Estaban, „čas kvapí, slyšte, co vám v krátkosti sdělím. Značná síla sbírá se proti nám a za hodinu odtáhneme z Palómy. Vy, madame, půjdete s námi. Miluji vás. Ano, miluji, a zraky vaše srší marně blesky pohrdání a nenávisti. Kým jste? Dobrodružkou, cizinkou, neznámou tulačkou, kterou jsem nalezl v prachu veřejné silnice. A víte, kým já jsem? Grandem španělským, členem jedné z nejstarších a nejhrdějších rodin této země. A víte, proč nyní k vám přicházím? Nuž, abych vám oznámil, že pýchu svou a pýchu svého rodu obětuji divoké té vášni, která v mém srdci pro vás bouří. Dívko, nechť jsi kdokoli, nechť minulost tvoje jakákoli, chci, bys byla mou. Nechtělas býti mou milenkou, nuže buď mojí ženou! Doña Catalina jest mrtva; sám osud odňal mi královské jmění, po kterém jsem bažil, nuž, buď mi krása tvoje náhradou!“

V komnatě rozlehalo se ticho, oči všech přítomných upřely se na Madránu.

„Odmítám vás!“ pravila dívka klidně s opovržlivým úsměvem.

Don Estaban zařval zuřivě a učinil krok blíže k ní, Madrána pozvedla revolver. Don Estaban zastavil se.

„Slyš hrdá ženo poslední mé slovo,“ zasyčel mezi pevně zavřenými zuby. „Očekávám tě dole v kapli. Kněz, který poslední modlitbu nad rakví doňi Cataliny se pomodlí, nad rakví té, která bez tebe by byla mojí nevěstou, tentýž kněz spojí před oltářem naše ruce. Neusmívej se! Stane se tak, pravím ti, neboť v téže kapli bude též tvůj milenec, tvůj Cosmo, a nevyhovíš-li mému rozkazu, — bude před tvými zraky u samého oltáře zastřelen.“

Tenkráte neusmála se Madrána více, nohy její třásly se tak, že málem klesla, a don Cristóbal musil ji podpírat.

„Pojďte pane notáři,“ pobízel don Estaban neznámého muže, „pojďte a pište svatební naši smlouvu a propustím vás domů do Valladolidu. Vždyť vidíte přece, že señora více neodmlouvá.“

Odešel a Madrána zůstala v hlubokém dumání. Marně snažil se don Cristóbal jediné slovo z úst jejích uslyšeti, vyjela jen, když se dvéře znova otevřely. Tenkráte přišel správce domu. Mlčky položil otevřenou skříňku na stůl, ve které se diamanty blyštěly, a závoj z drahocenných starých krajek bělel.

„Don Estaban vzal to s hlavy zázračné madony v kapli,“ šeptal správce chvějícím se hlasem, „káže vám, byste se v skvosty tyto oděla.“

Madrána mlčela a stará ženština, která jí posluhovala, vešla v tom okamžení. Přistoupila mlčky k Madráně, přehodila jí závoj a pověsila démanty kolem šíje.

„Pojďte,“ pravila posléz Madrána donu Cristóbalu.

„Kam?“ tázal se tento s truchlivým pohledem.

„K oltáři Páně, ku pohřbu!“ zvolala Madrána a spěchala šerou chodbou.

V malé kapli plála věčná lampa a vrhala rudé světlo na otevřenou rakev ubohé doňi Cataliny a na bledou tvář Kosmy, k sloupu pevně přivázaného. U oltáře stál kněz, starý muž s výrazem dobroty na tváři. Zároveň s Madránou a s donem Cristóbalem vešel don Estaban s notářem a s několika muži. Madrána běžela k sloupu a vrhla se vedle Kosmy a pokrývala svázané jeho ruce polibky a máčela čelo jeho slzami. Don Estaban chtěl ji odtáhnout, Madrána ale nedovolila by se jí dotknul, mžikem byla u oltáře.

„Stůjte, done Estabane de Miranda,“ zvolala, „stůjte a slyšte mne! Já nenávidím vás a opovrhuji vámi, opakuji to zde před mrtvolou nešťastné dívky, která jest vaší a sestry Dolores obětí, opakuji to před tváří velebného toho muže zde, který nás spojit má, opakuji to zde před obrazem svaté panny, kterou jste právě o tyto skvosty oloupil. Nebudu nikdy vaší, nikdy! Kosmo, promluv sám, chceš, bych se za tebe obětovala a život tvůj tím vykoupila, že tomu muži zde se oddám?“

„Madráno,“ odpověděl Kosmas, „jak můžeš se tak tázati? Co záleží na mém životě? Co je mi život bez tebe! Zemru raději stokráte než bych svolil, bys s mužem tímto žila! Jsi mojí na věky a zakazuji ti s donem Estabanem v sňatek vejíti.“

„Díky! Díky!“ zvolala Madrána.

„Pak zemře před vašimi zraky!“ pravil klidně don Estaban a kývl vojákům.

„Stůjte ještě a slyšte mne!“ vzkřikla Madrána.

Don Estaban hleděl zvědavě na ni a Madrána vytáhle závěť doňi Cataliny.

„Hleďte tuto listinu,“ pokračovala Madrána, „jsem dědičkou doňi Cataliny, držím milióny v ruce. Přísahejte, že mne a mého přítele na svobodu pustíte, že nás z této země odejíti necháte, aniž byste nás déle pronásledoval, přísahejte, a všechno toto bohatství, po kterém jste léta bažil, padne vám do rukou . . . Přísahejte a notář, který zde přítomen, napíše rychle listinu, v které vám celé svoje dědictví, slyšíte, celé a úplné beze ztráty jediného maravedis daruji. Přísahejte a vezměte tyto milióny, váhejte a spálím testament a zastřelím se vlastním vaším revolverem, než vám zbude času k smrti dona Cosma rozkaz dáti!“

Don Estaban zbledl smrtelně, když Madrána testament tak blízko k plamenu věčné lampy přidržela, že modravý jazyk ohně jakoby dychtivě až na okraj listiny zašlehl.

„Přísahám!“ vyrazil don Estaban až divoce ze sebe a padna na kolena pozvedl ruku k soše madony.

Madrána a Kosmas vykřikli radostně.

„Pište, notáři, pište!“ nalehal don Estaban horlivě a když se s opovržlivým zrakem dona Cristóbala setkal, dodal rychle:

„Není to na mou věru lakota, která u mne rozhodla, chci tyto peníze jen donu Carlovi a spravedlivé jeho věci zachrániti.“

Notář napsal listinu a don Estaban zmocniv se jí sedl bez prodlení na koně a dal znamení k odjezdu. Za krátkou chvíli byl dům prázdný, a Madrána a Kosmas poklekli před oltářem, kde je kněz spojil.

Pak pochovali v tichosti doňu Catalinu, rozloučili se s donem Cristóbalem, klesajícím do těžké lethargie, a mezi tím co Madrána drahou přítelkyni oplakávajíc madoně opět odňaté její skvosty kolem šíje věšela, osedlal Kosmas svého koně, který jej byl poprvé z Burgosu na Palómu přinesl a který tam byl po celý čas v péči správcově zůstal. Kosmas vzal Madránu před sebe do sedla, a dali se bez odkladu na cestu. Správce usedl na mezka, na kterém byla někdy Madrána jela, a doprovázel Kosmu a jeho ženu na nejbližší stanici. Tam koupil správce obě zvířata za laciný peníz, a manželé odjeli do Burgosu. V hotelu prodala Madrána svoje perle a výtěžek ten, ač daleko pod pravou cenou, byl více než dostatečný na cestu až do Čech.

Ve vagóně v Burgosu přemohla dřímota posléz znavenou Madránu, která se dříve neprobudila až když ji Kosmas polibkem na půdě francouzské zbudil.

Nyní teprvé cítila se Madrána úplně v jistotě a vrhla se šťastná na prsa milovaného muže.

„Ubohá dívko!“ pravil Kosmas, „zahodila jsi milióny a jedeš s úsměvem chudobě vstříc!“

Položila mu ruku na ústa.

„Maškaráda je u konce,“ pravila mu, „odložili jsme vypůjčený purpur. Sen leží za námi — před námi život.“

„A nelekáš se ho?“ tázal se Kosmas. „Zapomněla jsi, jak trpká ti jednou byla chudoba?“

„Já byla tenkrát sama a nemilovala jsem, teď ale mám tebe ty muži drahý!“ odpověděla Madrána a Kosmas objal ji.

„Ale vidím slzu v tvém oku,“ pravil jí vyčítavě.

„Odpusť, je to poslední!“ zvolala Madrána.

„A komu platí?“ tázal se Kosmas.

„Doně Catalině — a slunci,“ šeptala snivě Madrána a tulíc se pevně k teplému jeho srdci obrátila zraky ku severu.

Elegie.

I.

Jak na Golgatu vlekli kdysi Krista,
tak putuje má duše k mukám čistá;
svět smíchu hymnus prozpěvoval jemu,
a mně zas trn se leskne v diademu.
Jsem bídy král; můj národ moje city
a věnec můj od mrazu nerozvitý;
můj trůn mé srdce rozbodané
a činy mé — myšlenky rozervané.

Chtěl jsem tě královnou kdys po mém boku
učinit v hadrech — a při prvním kroku,
jejž vykonala noha ku oltáři,
zašlehlo něco v ubledlé tvé tváři,
co nemá jmena, jenom pro mne, pro mne . . .

V královském paláci, v chudobném domě,
jak kdo chce zváti chatrč mého snění,
vypučel obraz plný zanícení,
jak prvosenka pod sněhovým ledem;
a na čele mi ode bdění bledém
usedla touha nevýslovná v žalu
nebeskému podobna idealu.

Byla's tím obrazem! — Jak bludné světlo
to na mou hlavu nemocnou zalétlo?
Jen z dálky pozřít chtěl jsem na ty krásy,
a hle, ty v náruči mé sladce dřímala jsi!
Byl sen to jen a klamné zdání,
co jako myšlenka přede mnou uhání,
či skutečnost, v níž duše uvěřila
a v jejíž barvy oko pohroužila?

Královno má, obraze vykouzlený,
jenž bohyni vytesal z pouhé ženy,
jsi chotí krále v hadrech, šíleného!
On králem přece jest; ach, škoda je ho,
že bez královny do světa zrak hříží.
To jeho žezlo za železnou mříží
zamčeno jako pták . . .

Nechceš být královnou; v hadrech je těžko býti
a lásku v těle teď jen chuďas cítí.
Královno, kde tvůj slib jest od oltáře?
Je noc — a kde jest lásky nehasnoucí záře? . . .
Jsem králem přec, ač bez královny lesku,
jsem bohem přec, ač beze hromu třesku,
jsem člověkem přec, ač jen na čas krátký
a umru tak jak všickni — bez památky!

II.

Spíš nebo bdíš? — Mne půlnoc objímá
ramenem chladným se zpomínkou žele.
Ty zůstalas mi věrnou, noci má,
když každý přioděl se v šaty nepřítele,
kdo na prsou co druh spočíval kdysi.
Vše ticho kolem, jakby smrti dechem
noc ovanula každé živobytí;
však za dne mrtvá duše má se křísí
a chorál pěje touhyplným vzdechem.
Citové lásky za dne poukrytí
se hlásí mocně zase k životu
a v slavíkově sladkém tlukotu
ta píseň lásky mé do noci zaznívá.
Květ nadějí jak z jara okřívá,
dere se k slunci poupě tužeb mých
a volno mi, jak byl bych v nebesích.

Spíš nebo bdíš? — Jestli že sen tě kolíbá,
ó budiž nejkrásnější, zdoben růžemi!
Ať lásky anděl skráň ti zulíbá,
jenž poletuje stráží nad zemí!
A pakli bdíš, ó spoj myšlenek vlny
s vlnami mých, ať v polibení skanou
co slzy blaha v půdu milovanou.
Měsíce pohled padá slastiplný
na věnec lesů, v dálce rozkvetlý;
tam za ty lesy, vzhůru ku severu
mé touhy vše jak ptáci uletly,
když mlha klesá v doly v pološeru;

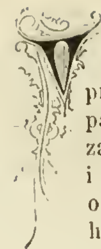
tam za ty hory, s nebem splývající
zanáší vánek každé moje chvění,
protkané niti z krve mojich ran,
jež osudu jsem složil v obětnici,
jak po bouři loď v moři, ztroskotán!
Čarovné na ucho doráží znění,
jak z aeolovy harfy mocné tóny,
jak svatvečerem rozhoupané zvony.
Sem blíž, vy zvuky, ať se zavěsí
má duše na vás jak na vyvolenou,
by proměnil se žal můj na plesy
a na věky ať prsa zapomenou,
jaký byl hrot, jenž proklál jejich hloubi
a v kousky rozbil palác nadějí.
Hle, trosky ty teď duha míru vroubí,
mé duši blaze, blaze, blaze jí!
Tys duha má, ať spiš či bdíš —
ty zjevila se's v záři nad mohylou,
v níž pochoval jsem každou tužbu milou;
hle, mrtvý palác vstává v nebes výš,
mohutné věže k modru nebe ční,
lesknou se báně, vzduchem stříbro zvoní
a zevšad ryk hlaholí svateční,
s balkónů bohatých se drahá hlava kloní,
to hlava tvá — ať bdíš či spíš —
mé z mrtvých vstání z dálky nevidíš? . . .

Emanuel Miřiovský.

První starosti.

Idylla od *Václava Maliny.*

(Pokračování.)

V průjezdě ohledla se Jarmila opatrně a vklouzla pak do jedněch dveří v postranní chodbě. Nalezalo se tam obydlí zahradníkovo. Pan Velímský i slečna Bořická pronesli se několikrát nelibě o jejích návštěvách v přítmělé jizbě, kde se sbíhaly nitky všech klepů a piklů, jež rušívaly časem klidnou selanku osamělého dvorce. Ale Jarmila přivykla z útlého mládí tou měrou těmto návštěvám, že i nyní, když byla již dávno poznala propasť, dělící názory přízemí od názorů prvního patra, nejednou mimochodem vklouzla do dveří zapovězených.

Nízká jizba, jejíž dvéře otevřela, bývala zřídka bez hostů. Šedivý polesný, přinášející do kuchyně pana Velímského zajíce nebo pár koroptví, obchodníci a řemeslníci, přicházející do domu za jakýmkoli pořízením, zkrátka každý navštěvovatel tichého dvorce stavěl se přede vším v této světnici, jež tvořila zároveň společenské středisko všeho služebného obyvatelstva domu. Útulná tato jizba měla jakousi tajemnou přítažlivou a soustředivou moc. Byla sice trochu pošmourná, ale kam padal pruh světla z průjezdu, třpytilo se vše vzornou čistotou. Stůl a židlice bez nátěru byly vydrhnuty jako křída, řady puklic na stěně leskly se jako nově pulérované brnění, za každým obrazem vězely svěcené kočičky a pod jedním z nich, v pošmourném koutě vedle kachlových kamen, hořela rudá lampička jako svatá krev středověké pověsti. Za stolem sedával zahradník, vychrtlý mužík s bezbarvým vousem kolem chudého obličeje, se skleněným zamženým okem, nad potřebu vypouleným, ale vždy obklopeným spoustou přívětivých vrásek. Mužík tento smál se často chraptivým hlasem a jevil větší náklonnost, než schopnost k řečnění; mluvil as jako Demosthenes v době, kdy si nastrkal poprvé oblázků do úst, a řeč jeho vázla a trhala se v půli každého třetího slova. Natahoval mimo to trpělivost posluchačovu na skřipec dlouhými přestávkami, v nichž lapal po vzduchu, aby rozdýmal svou věčně vyhaslou dýmku, vězící od rána do večera v levém koutku jeho úst a tvořící již takořka nerozdílnou část jeho obličeje. Abych pak, když jsem se již tak rozepsal, doplnil nevděčnou tuto podobiznu, podotýkám, že se vždy kmitala v rukou jeho zahnutá žabka a že nebýval pecen chleba nikdy daleko od jeho ruky. Ostrou protivu k povšechné mizivosti jeho zevnějšku tvořila jeho choť. Byla to živá brunetka, překročivší teprvé nedávno léta svého květu. Její oči blýskaly se vždy bojovně pod hustou tmavou řasou a každý pohyb jejího zdravého, pružného těla dýchal rázností. Řeč její proudila věčně bystrým, jarým tokem a stejně čilé jako jazyk byly též ruce a nohy její. Mluvíc k hostům šukala z kouta do kouta a bílé, kypré ruce její s vykasanými rukávy drhly vždy nějakou nádobu nebo puklici.

V tuto chvíli nalezal se zde jediný host. Byl to mladý, velmi mladý člověk slušného vzrůstu, ale nemotorných pohybů. Věšel si právě na rameno zahradníkovu dvojku. Když spatřil ve dveřích Jarmilu, zarděl se bezvousý obličej jeho ruměncem broskve.

„Ah, milost slečna k nám. Jaká to vzácná návštěva!“ zvolala paní zahradníková odloživši rázem vše, co v rukou měla, a poskočivši Jarmile vstříc s rozestřenou náručí, jakoby ji chtěla přitisknouti na svá prsa. „Jen dále, slečno, dále!“

Urovnala špičkou nohy pruh režné látky, vedoucí po čerstvě myté podlaze ku dveřím zadního, parádního pokojíka a rozevřela dvéře tohoto s hlubokou poklonou.

Ale Jarmila zastavila se na chvílku v jizbě před zapýřeným jinochem a měřila jej pohledem, v němž jevilo se málo úcty a mnoho nezbednosti.

„Na hon, pane Hanuši, na hon?“ otázala se s patrným úsměškem.

Pan Hanuš zašeptal několik nesouvislých slov a tahal v rozpacích řemen dvojky na svém rameně.

Zahradník přispěl mu ku pomoci. Při vstoupení slečny byl poodšoupl bochník od sebe, zavřel žabku a postavil se uctivě ke stěně. Přešlapoval tam s noby na nohu a mnul si ruce.

„Přísahal pomstu vrab —“ zakoktal nyní přistoupiv ke skupení.

„Ah, tedy jen vrabce!“ zvolala Jarmila pohrdlivě.

„Ani těm hrubě neublíží. Není-li pravda, pane Hanuši?“ podotkla paní zahradníková a zmírnila uštěpačnost prvních slov sladkým úsměvem, s jakým se při této otázce obrátila k nepříteli vrabců.

„Nuž, dej vám svatý Hubert lovecké štěstí a hojnou kořisť!“ zvolala s žertovným pathosem Jarmila a vklouzla do zadního pokojíku.

Mladý lovec stál ještě chvíli po jejím odchodě jako přimrazen na témž místě. Pak vzdechl z hluboka a vykradl se s hlavou sklopenou z jizby.

Aby snad způsob, jakým se má patnáctiletá hrdinka chovala k mladému muži, nepostavil povahu její v křivé světlo, vylíčím vám krátce postavení, jaké zaujímal jinoch tento v domě pana Velímského. Byl synem učitele v městečku, který jej původně určil k věcem velikým. Ale když se rozbily o nepodajnou řečtinu a latinu hrdé naděje v doktorský klobouk a rytířství ducha, když uvedly nemotorné prsty v nivec sny o slaveném mistru houslí, když konečně ani dvojité účetnictví nedovedlo těkavou mysl synovu upoutati skrytými svými půvaby, obrátil se starý učitel k panu Velímskému s prosbou, aby zasvětil nadějného jinocha v první začátky krásné vědy hospodářské. Lidumilný pan Velímský vyhověl této prosbě a přijal mladého Hanuše za hospodářského praktikanta. Dle plánu otcova měl tento po dvou- neb tříleté praxi vstoupiti do hospodářské školy a stoupati pak po příčlích adjunkta, kontrollora, pojezdného, správce až k výšinám ředitele panství, po případě i dále. Ale předčasná smrt pečlivého otce zmařila tyto dalekosáhlé plány. Pan Hanuš uvízl v domě pana Velímského co hospodářský praktikant bez platu a bez určitě vyměřeného oboru působnosti. Obýval skrovný kumbálek v zapomenutém přístavku domu a stravoval se u stolu pana Velímského, kde sedal pokorně naproti svému principálu mezi slečnou Bořickou a Jarmilou. Nehrával zde roli právě skvělou. Ve všem jeho konání jevila se snaha, aby upoutal co možná nejmenší míru pozornosti k své osobě. Přitahoval lokty těsně k tělu a kolena k židlici, jakoby se chtěl obmeziti toliko na nejnutnější prostor. Vystříhal se úzkostlivě každého šramotu sedadlem neb zazvonění střenky o talíř. Pohlížel s hroznou opravdovostí na karfiól a drůbky před sebou a věnčil unyle obrubu talíře kůstkami, obranými s trestuhodnou povrchností. Nebylo-li již co obírati, žmolil drobty chleba v rozličné podoby, ale ničil své výtvory, jakmile nabývaly určitějších tvarů. Vyprazdňoval s chvatem druhou sklenici, jíž se končilo jeho pohostinské představení u rodinného stolu. K pokusům dam, aby jej zapředli v zábavný hovor, odpovídal šramotem židlice a tichým, ale tvrdošíjným kašlem. Mnohdy zadržel jej pan Velímský přes určitý čas, aby se pobavili „ovcemi a vlky". Sám volíval vždy vlky. Pan Hanuš vnikl během času tak hluboko do tajemství zábavné hry, že seznal strannictví, s jakým se vynálezce její naklonil k ovcím, jež pod rukou poněkud dobrého hráče vždy vyhrati musí, ale neprozrazoval ani pohnutím svalu toto své hlubší poznání a činíval pokaždé zoufalé pokusy, aby prolomil neuprosnou síť, kterou vítězné ovce zvolna, ale s železnou důsledností zadrhovaly kolem ubohých jeho vlků.

Za tyto hmotné výhody konal mladý Hanuš v hospodářství pana Velímského platné služby, ač mu žádný zvláštní kruh povinností přidělen nebyl. Byl ve správě malého tohoto státu pravým ministrem bez portefeuillu, ve dvojím slova toho smyslu. Ale činil, co mohl. Ráno chodíval k dojení a naznačoval počet žejdlíků svědomitě řadou čárek ve svém denníku, mezi pokusy lyrických básní. Většinu dne potuloval se po rolích, lukách a lesích a pomáhal správci, šafáři i hajnému v plnění jich úředních povinností. Při senosekách usedl si na příklad do kopky vonného kyprého sena a vysílal časem zpod slaměného klobouku přes otevřený román přísné pohledy na hrábě a lýtka shrabujících žen a děvčat. Měl hluboce vnímavou duši pro poetické stránky rolnického života: pro skřivánka, vznášejícího se nad bzučivé jeteliště neb kypré, lesklé brázdy k bezoblačnému blankytu, pro skvostný šarlat kvetoucích makových polí, pro vůni a malebné věncoví chmelnic, pro pěkné výjevy při lovení v rybníku a plavení ovcí. V prázdných chvílích sedával s udicí nad potokem, chytával raky, líčil na ptáky, hledával houby a pěstoval holuby na půdě, s níž sousedilo ztracené jeho obydlí. Za teplých nocí dohlížel časem k polním hlídačům a lehal s nimi drahnou dobu na měkké houni pohlížeje za družného hovoru vzhůru k zářícím myriádám světel nebeských.

Myslím, že po tomto zběžném přehledu poměrů Hanušových omluvíte způsob, jakým se k němu chovala Jarmila. Vraťme se k ní. Seděla nyní ve svátečním světlém pokoji, jehož dvéře se otvíraly toliko nejvzácnějším návštěvám pošmourné jizby za průjezdem. Půvaby tohoto pokoje střežila choť zahradníkova jako mohamedán krasavice svého haremu. Směl jsi jen tušiti za šedými povlaky a clonami krásné látky kyprých sedadel, porcelánové poklady v zasklené skříni, bezúhonnou čistotu zrcadla a nádhernost těžkého jeho rámce. Ba, sama vyhlídka byla sněžnými záclonami hustě zastřena. A vyhlídka tato nepatřila věru k nejmenším vděkům pokoje. Zrak zalétal odtud volně přes povědomý zelený kruh, ležící v písku pod průčelím domu, s pestrým chomáčem květin uprostřed, kolem malebného skupení ajlanthů do šíré veselé krajiny, zakončené modravým pásmem různotvárných hor.

Chvíli bavila se ještě malá společnost na útraty pana Hanuše a pak odbočila k jiným vzdálenějším a důstojnějším předmětům.

Zahradník rozběhl se několikráte k vylíčení rozličných příběhů ze života pana Velímského, ale slabonohý oř jeho výmluvnosti klopýtl vždy na samém začátku dráhy a hbitější řeč jeho choti cválala přes jeho hlavu. Jarmila jevila však dnes takovou náklonnost k naslouchání těm zašlým příběhům, že pomohla konečně přece jen zahradníkovi k vítězství. Podám tuto řeč jeho se všemi řečnickými ozdobami, ale bez vyznačení četných trhlin a přestávek, v nichž polykal své demosthenské oblázky, rozdmychoval popel v dýmce a brousil žabku o podešev mohutné boty.

„Váš pan otec byl také střelcem," začal, když se dostal na vrch. „Ba, vášnivým střelcem. Již za svobodna. Pamatuju se, jak přijel za nebožtíka pána jednou z města na hon s veselou družinou. Ubytovali jsme je vzadu v levém křídle. Bože, co se tam natropili! Celý dům se otřásal smíchem a zpěvem. Starý pán chodil jako zmámený po nejzadnějších pěšinách parku. Nebylť milovníkem velkého hluku a kratochvíle — dejž mu bůh slávu věčnou! Ale tehdáž zamhouřil oko. Nosil jsem jim sám nahoru pivo. Přinesu žbán — než se ohlednu, podávají mi prázdný. Větší! Přinesl jsem větší. Větší! Přinesl jsem největší, jaký byl v zásobě. Větší! Nemám větších. Marné mluvení. Větší! Což dělat? Nu, nemám hlavu zabedněnou. Umím se vpraviti do žertu. Na terase v parku stála ohromná váza s ce-

lou spoustou nahých figurek kolem břicha. Přivlekl jsem ji — bůh mne netrestej! — přivlekl jsem ji, plnou piva, s poklasným nahoru. A trefil jsem do noty. Objímali mne, připíjeli mi na zdraví, tancovali se mnou kolem prožluklé vázy, nevím ani, co se mnou dále tropili, jen to vím, že se proměnila do rána prožluklá váza v hromadu střepů a já že jsem ležel s hroznou kocovinou na ní. Bál jsem se tehdáž důtky od starého pána. Ale pán zamhouřil i nad rozbitou vázou oko. Mladá krev bouří — jaká pomoc! Nejhorším byl v té společnosti jeden malíř. Škaredý chlap, černý a huňatý jako ďábel — —"

„Však nebyl tak škaredým," zastala se ho manželka našeho Demosthena.

„Nu, chceš-li, nebyl. Snad řekneš dokonce, že byl krásným. Snad se osmělíš dokonce tvrditi, že se choval slušně a jak patří na hosta v cizím domě. Tři děvečky měly co drhnouti po jeho odchodu na potvorných hlavách, kterými poškrábal stůl, plentu, ba i podlahu ve svém pokoji. Snad jsi to neviděla? Sama jsi mu nosila ráno kávu nahoru — či nenosila?"

Paní zahradníková zakašlala jen a zůstala odpověď dlužna, což bylo u ní řídkou událostí.

„Nu, vidíš!" pokračoval manžel. „Byl to zkrátka ďábel. Váš pan otec, slečno, nemíval sice také nikdy do pláče, ale zachovával slušnou míru. Bývaly to časy, bývaly! Když přijel poprvé s mladou paní, jaký to byl šum! Týden před tím prášilo a smýčilo se po celém domě, z brusu nový nábytek rozestavoval se v pokojích pravého křídla, do parku přivezli nové sochy, pan děkan poslal den před příjezdem novomanželů svou kuchařku na výpomoc mé ženě, já pak svázal jsem kytici na stůl, že snad ani knížecí tabule krásnější neviděla. A starý pán, chudáček, tehdáž již bílý jako sníh a shrbený, chodil jen mlčky po parku a mnul si scvrklé ruce jako dítě, když se těší na něco a nemůže se toho dočkati. Byl již poloviční dítě. Konečně přijeli. Tlačili jsme se zvědavě v průjezdě. Váš pan otec seskočil s povozu, pojal v náruč Vaši matku a postavil ji na zem tak něžně a opatrně, jakoby se bál o její útlé nohy. Však jsem neviděl jaktěživ tak sličnou paní. Živě ji spatřuju dosud před sebou, jak stála po prvé před námi. Měla bílé hedbávné šaty, měkké a lehké jako sníh, a bílý hedbávný plášť jako by utkaný z velikých bílých hvězd —"

„— které jsi viděl pouze ty," vskočila mu choť do řeči. „Já nevím ničeho o hvězdách. Ale byl to opravdu překrásný plášť. Na hrdle spínala jej ozdoba z křišťálů a po obrubě jeho sotva patrné, jakobys jen dechl, bledě modré květy."

„Žádné květy," ohradil se nyní zas manžel. „Byla všecka jako padlý sníh. A měla cos tak vznešeného a zároveň přece tak milého ve své postavě — ne, nelze to vypsati. Žili spolu jako v ráji. Štěstí jim oběma jen zářilo z obličeje. Byli takořka srostlí v jednu bytost. Často zahleděli se z ničeho nic mlčky s úsměvem na sebe a klesli si do náruče. Nu, láska není nic neobyčejného na světě. Ale málokdy svíže dvě tak sličná těla a dvě tak dobré a nadšené duše. Zprvu náleželi jen sobě. Byla právě zima. Někdy usedli si do saní, obalili se jediným kosmatým kožichem a vyletli při zvonění rolniček a praskotu karabáče do sněhu a mrazu; vrátili se bůh ví po kolika hodinách, on s vousem a vlasem šedivým jinovatkou, ona s tvářemi jako karmín, oba skřehlí a posněžení a tetelící se zimou, ale s žertem a smíchem na rtu. Nebo si připjali želízka na nohy a projížděli se po umrzlém rybníku v parku, honili se a prováděli tam kousky jako pár nezbedných školáků. A k večeru sedla ona k pianu, on naslouchal. Vstoupil jsem někdy v tu dobu do pokoje. Nepozorovali mne. Neměli smyslu pro nic, co se dělo kolem. Nerozumím hudbě. Ale troufám si tvrditi, že se mohla měřiti vaše paní matka s kterýmkoli mistrem piana. Prsty její jen se vlnily a letěly jako samoděk po bílých klávesách a pod nimi tu bouřily, tu kvílely, tu laškovaly čarokrásné zvuky. A tvář její vypadala přitom jakoby osloněná nebeským světlem. — Všimla jste si někdy obrazu svaté Cecilie v rohovém pokoji? Té bývala podobna v takové chvíli. A váš pan otec hleděl na ni opravdu jako na světici. Hleděl, seděl u ní bez pohnutí, loktem opřen o roh piana, hlavu maje skloněnu do dlaně. Jak pěkně uměli spolu mluviti! Volně, nehledaně, a přece mohlo se tisknouti každé slovo. Poznal jsi hned, že jsou u vzdělání sobě rovni. Z počátku obmezovali se, jak jsem pravil, výhradně na sebe; později začali přijímati a konati návštěvy. Bývalo v domě veselo. Z jara plnil se již často park hosty; pívali čaj v altánu, hrávali kuželky, váš pan otec bavil se s pány o politice, vaše paní matka hledala pro mlsné dítky svých hostí pod skleníky největší zralé jahody. Pořádaly se výlety do lesa. Několikrát hráli také na malém divadle, které dal pán zříditi v parku. A pan Velímský vypadal čím dále zdravější: na tváři svěží ruměnec, v oku samý lesk, na rtu úsměv štěstí. A vaše paní matka stávala se den ode dne krásnější, jako děvče v pohádce. Byla královnou mezi všemi. Bože! A teď! Leží tam venku, hrstka popele pod chladnou zemí. Jak se všechno změnilo! Nejdříve zesnul starý pán. Zesnul v pravém slova smyslu. Zdřímnul v lenošce u okna, přišli ho zbudit, pohnuli jím, zvolali naň a poznali, že jej probudí již toliko trouba andělova v den soudný. Pak dotkly se ledové prsty smrti vaší paní matky. Onemocněla náhle, marné byly konsultace lékařů, nevyrvali již smrti krásnou kořisť. V poslední dny obestřel se duch její horečným blouzněním a pestrá jeho rouška zdvihla a rozplynula se teprvé nad její mrtvou, bledou, mramorovou tváří. Ale krása toho obličeje zůstala neporušenou.

Zdálo se, že dřímá. Na rtu jejím zůstal sladký, blažený úsměv, právě takový úsměv, jaký hrával kolem jejích rtů, když loudily prsty její z bílých kláves nějakou líbeznou, bolnosladkou melodii. Co činil váš pan otec po její smrti? Jak nesl tu ztrátu? Smutno, trudno povídati. Klečel zlomen, zdrcen u mrtvoly její, bez slzí. Sténal jen z hluboka. A drahný, drahný čas po jejím pohřbu trval v pošmourné uzavřenosti, nemluvě s nikým, odmítaje každou útěchu, mrtev pro celý svět. Sedával bez hnutí na hrobě jejím hodiny, až byl celý pokryt sprchajícím žlutým listím. Byla pozdní jeseň. Vichry bouřily krajinou. A těm jediným, zdálo se, že svěřuje hlubokou svou bolest. Osedlával si z večera koně a vracel se o půlnoci, s rozcuchaným vousem a vlasem, s krůpějemi v bledém obličeji, o nichž nesnadno bylo rozsouditi, zda jsou to slzy jeho vlastní neb slzy divoké Meluziny, jež tehdá více než kdy jindy úpěla a zuřívala

podzimní krajinou. Dům náš zpustl. Hosté nepřijížděli. Hospodářství klesalo. Pan Velímský scházel vůčihledě. Všechno, v čem druhdy nalezal zálibu, přestalo jej těšiti: honba, knihy, společnost přátel. Ale pak se začínal znenáhla křísiti a vzpřimovati jako tráva, uhnětená těžkým krokem. Bolest jeho se zmirňovala, rozplývala se časem v slzách. Když usednul v zimě poprvé opět do saní, podali mu obrovský kosmatý kožich. Přehodil ho na sebe a jednu jeho stranu držel chvíli do výše. Zimní vítr zadul do huňatých záhybů jejích, zavlála široko ve vzduchu. A on pohledl s divným smutným úsměvem do té prázdné vlající strany kožichu a přitrhl ji pak prudce k sobě, že zmizela pod huňatým límcem i skloněná jeho hlava. Podobné výjevy opakovaly se ještě zhusta. Vždyť nalezal při každém kroku vzpomínky na ni. Ale člověk přivyká všemu. Během času naučil se hleděti bez povzdechu na zavřené piano, na skříň, jež chovala její šaty, na zahnuté listy v oblíbených jejích knihách. A pak jste byla zde vy, slečno. Nosil vás na srdci co drahý odkaz po své nebožce. Začal se vám zcela věnovati a žije až dosud jedině pro vás. Nemá jiné myšlenky, než aby vás viděl spokojenou a šťastnou."

Odmlčel se. Čelo Jarmilino přeletl stín. Týž dumný stín, který byl spatřil pan Velímský před chvílí na tváři její. Ustavičně jen štěstí její — a což štěstí jeho?!

„Kdyby nebylo vás, slečno," podotkla po chvíli choť zahradníkova, „přála bych vašemu panu otci, aby se znovu oženil. Je dosud pán v nejkrásnějším věku mužském. Učinil by tak nejlépe. Nebožka by zajisté s hůry jen požehnala novému tomu sňatku, kdyby byla jen volba jeho šťastna."

„Ovšem," potvrdil zahradník. „Vždyť stín drahé zemřelé nezaclání věčně životní obzor. Byť člověk sebe vřeleji miloval, byť se domníval, že ztráta drahé bytosti navždy zmařila štěstí jeho, — obraz její bledne časem, bledne, míhá se před námi pak již pouze co kolísavý průzračný stín, jehož lehkým flórem spatřujeme opět krásy tohoto světa, mizí více a více, ztrácí se v dáli a konečně zůstává v duši jen co jemná, vzdálená, tichounká hudba. Ba věru, jest nám při vzpomínce na ni, jakoby nám zazněla v uchu známá, dávná, líbezná melodie."

A v tom ozvaly se vskutku pokojem sladké tiché zvuky, jakoby na potvrzení jeho slov. Společnost naslouchala jim v němém pohnutí jako líbezné hudbě z tajemné říše duchů, ač věděla, že jsou to pouze hrací hodiny na zastřené skříni.

„Jest čas, abych se podívala nahoru," zvolala posléz Jarmila. „Mějte se dobře!" (Pokračování.)

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Poslední slova pronešena s přízvukem tlumené náruživosti.

Přitáhnuv od okna prázdnou jednu stolici blíže usedl jsem přímo proti příteli, kterýž svěsiv poněkud hlavu díval se chvíli upřeně před sebe na podlahu.

Náhle hlavu vztýčil a upřev na mne rozjiskřené své oči optal se prudce:

„Přemýšlels někdy o životě lidském?"

Přisvědčil jsem.

„A nedospěls k náhledu, že jest tak zvaný optimistický názor v svět pouhým sebeklamem?"

Chtěl jsem odpověditi spůsobem vyhybavým, abych nemusil ani přisvědčiti, aniž popříti; ale Smidarský vyčetl z mé tváře odpověď zápornou.

„Chceš říci, žes k náhledu tomu posud nedospěl," pravil dříve nežli jsem odpověděl, „z čehož soudím, že život posud se na tebe náležitě nezamračil, že dech jeho posud tě neovanul ledově a železná ruka jeho že tebou posud nezalomcovala, až by byly kosti zaharašily . . . slovem, žes byl až dosud aspoň poměrně šťastným . . ."

„A což kdybych přece nebyl tak spokojeným, jak se domníváš," připomenul jsem nevěda, kam přítel svými reflexemi čelí.

„Pak bych ti nikdy nemohl svěřiti, co ti chci vypravovati."

„Jak to myslíš?"

„Na člověka nešťastného mohlo by vypravování moje snadno učiniti dojem trapný, mohlo by rozevříti staré jeho rány a roztrpčiti jej třeba k zoufalosti. Člověk šťastný nebo aspoň poměrně spokojený bývá méně vnímavým při vypravování o utrpení lidském, o bezpráví a křivdách . . ."

Smidarský nedopověděl. Prudký, křečovitý kašel přerušil jeho řeč.

Po chvíli ujal se přítel slova poznovu:

„Za tento dar, kteréhož se nelze žádným lékem zbaviti a jejž možno jen narkotickými prostředky, to jest dočasným zpitoměním na krátký čas zmírniti, za tento vzácný dárek děkuju příteli — Nadasdimu."

„Jak to?" optal jsem se nechápaje smysl přítelových slov.

Vráskami rozrytou zažloutlou tvář přítelovu přeletl trpký úsměv; přítel sám upřev na mne po svém zvyku zkoumavě svůj pronikavý zrak podotknul:

„Však právě tento přátelský dárek, kterýž se každým okamžikem hlásí k svému právu, upomíná mne, že mi nezbývá více času k žvatlání jako před lety, kdy v mladistvé nezkušenosti ukolébávali jsme se i frásemi v milé ba sladké sny o vykořenění sobeckosti a surovosti lidské, o tak zvané reformě . . ."

Po té přítel sám se přerušiv pohodil hlavou a temně dodal:

„Eh! Proč jsme byli tak bláhovi, že jsme zavírali oči, když se nám poctivá skutečnost upřímně takměř

vtírala!? . . . Ani bys, milý hochu, neuvěřil, že ještě před rokem a několika měsíci byl jsem podobný bláhovec jako bezmála před čtvrt stoletím. Tak zvané zkušenosti, kterýmiž se lidé poučují, přešly přes moji hlavu jako podzimní mlhy, když je svěží větřík přes čerstvé strniště přežene . . . Byl jsem optimistou; věřil jsem a doufal . . . Však k čemu ti to vše povídám? Proč mne posloucháš? Proč mne nezakřikneš?“

Po těchto slovech pohodil přítel opět hlavou jako míval ve zvyku, když sama sebe přerušoval; ale dříve než jsem odpověděl, pokračoval:

„Avšak hned se přesvědčíš, že jsem posud tím Smidarským, jakým jsem býval druhdy, že doposud ještě mám tolik síly, abych diktoval myšlenkám a citům svým, a nikoli abych se dal jimi ovládati. Budu ti vypravovati chladně a střízlivě. Mnohdy arci si budu při tom činit násilí; leč kdybych někdy překročil meze chladného vypravování — prosím, zakřikni mne prostě . . .“

Po té počal přítel vypravovati. Reprodukuju vypravování jeho, jež bylo zhusta křečovitým kašlem přerušováno, co možná nejvěrněji, jak mi bylo v paměti utkvělo.

„Trvám, že se ještě pamatuješ na mé listy,“ vypravoval Smidarský, „v nichž jsem ti byl líčil organisaci závodu, jejž jsme byli s Nadasdim založili. Rci sám, zdaž může býti něco prostšího nad tuto organisaci! Dva přátelé shodnou se, že založí závod, jehož čistý výtěžek má býti rozdělován mezi osoby, které spolupůsobí . . . Jeden ze zakladatelů zaopatří potřebný kapitál, druhý provede organisaci a převezme řízení závodu. Za nedlouho těší se závod neobyčejnému rozkvětu. Mzdy se mohou zvýšiti; dividenda, která má býti časem svým dělnictvu vyplacena, se množí, slovem vše daří se k úplné spokojenosti nejen zakladatelů závodu, nýbrž i dělnictva, jež nemajíc sice ani tušení, že bez jeho vědomí ukládají se mu úspory, s kterýmiž bude moci časem svým dle vlastního uznání naložiti, těží prozatím z výhod, jež mu byly vyplynuly ze zvláštní organisace závodu, která nemajíc na zřeteli obohacení jednotlivce dbá prospěchu všech účastníků vůbec.

Opakuju, že neznám nic prostšího a snažšího k provedení a přece — jak sám přiznáš — podobných závodů v praxi neexistuje. Často jsem přemýšlel o příčinách toho; často mne napadlo, že všechny tak zvané cnosti, kterýmiž se lidé tak rádi vychloubají, přece jsou daleko malomocnější egoismu nebo třeba jen panovačnosti. Nebo kdež medle nalezneš chefa nějakého závodu, jenž by se řídil podobnými zásadami jako já a Nadasdi? Kdeže nalezneš chefa, jenž by osoby, které za něho a pro něho pracujou, nepokládal za pouhé nástroje výdělečné, jenž by měl o existenci a budoucnost jejich poměrům závodu přiměřenou péči, slovem, jenž by se k nim zachoval — nikoli snad jako bůh ví jaký dobrodinec k trpícím — nýbrž prostě, jak pouhá lidskost káže? . . .

A právě proto, že marně jsem se ohlížel po podobném chefu a závodu, byla radost moje nad rozkvetem našeho závodu nemalá. Možno-li ti, vmysli se jen poněkud v duševní stav dělníka, jenž ví, že nezávisí od libovůle vlastníka závodu, tím méně od libovůle ředitele nebo nějakého představeného; dělníka, kterýž právě tak, jako nemohl býti přijat do práce, než když k tomu byly dvě třetiny dělnictva svolily, nemůže býti z práce propuštěn, dokud týž počet dělníků k tomu nepřivolí.

Závod náš zkvétal, jak víš, úžasně rychle, tak že v krátké době bylo možno dělnictvu u valné míře hmotný stav jeho zlepšiti. Také dividenda se množila, a Nadasdi s vřelým účastenstvím sledoval toto přibývání společného jmění továrního, jež ukládáno. Po mém dohodnutí se s Nadasdim měla byti tato dividenda dělnictvu nebo když ten neb onen dělník v době té zemřel, jeho nejbližším příbuzným, vyplacena teprv po desíti letech, tudíž již na sklonku příštího roku. Můžeš si pomysliti, jaký dojem by to bylo na dělnictvo učinilo, kdyby je byl vlastník závodu svolal a každému z nich vyplatil přiměřenou částku. Bylať dividenda tak značná, že rovnala se bezmála posavadní mzdě, tak že dělník, kterýž bral ročně pouze dvě stě zlatých mzdy, měl po desíti letech právo takměř na dva tisíce zlatých . . . Můžeš si také pomysliti, jaký dojem by zpráva o tom učinila na závody jiné, a trvám, že by nezůstala bez účinku.

Tak stály věci před šesti lety. Nadasdi žil až do té doby, pokud jsem věděl, střídmě a solidně; avšak když choť jeho počala churavěti, počal i on měniti jaksi své náhledy a libůstky, vlastně jich vůbec ani neměnil. Býval z mládí, jak sám víš, zcela jiným, než jak by se ti jevil dle toho, co jsem ti byl v posledních letech o něm psal; možná tudíž, že libůstkám svým popustil z počátku jen poněkud uzdu a byl pak stržen na scestí.

Za nedlouho spozoroval jsem u něho neobyčejnou zálibu v nádheře. Počal mluviti o pohodlí, o zlatě a demantech, o letohrádku a podobných. Zpočátku arci jen jaksi opatrně; ale když jsem mu domlouval, počal vyhledávati důvody a také jich nalezl. Miloval svou žinku, milou a dobrou, ačkoli poněkud vášnivou paní, upřímně a churavící žinka musila mu poskytnouti důvod.

„Vím,“ pravil kdysi ke mně, „že jsou dnové její sečteni, že za několik roků ne-li měsíců zemře, a proto nechť užije ještě pohodlí, pozemských rozkoší, které ji byly za jejího mládí tak blažívaly. Dám jí vystavěti malý letohrádeček, to jest úhledný domek v lesnaté krajině, kolem domku dám upraviti pěknou zahrádku a tam budeme v poklidu a míru žíti . . .“

Proti takové argumentaci nedalo se a nebylo také třeba ničeho namítati. Osobní jmění Nadasdiho, jehož byl vlastníkem neobmezeným, bylo značné a mohl si tudíž něco podobného dovoliti. Avšak sotva že jal se kupovati pozemek, zamluvil si komplex, jenž by byl stačil k malému panství. Podobně stalo se i s plánem. Dal si shotoviti tři plány a rozhodl se pro nejnákladnější, následkem čehož ihned přikoupil část zamluveného pozemku. Zrazoval jsem jej sice ze stavby příliš nákladné, upozorňoval jsem jej na to a ono, ale Nadasdi byl tentokráte hluchý. Vyslechl mne sice, dal mi za pravdu, počal však stavěti po vlastní chuti. Leč sotva že asi týden staveno, dal stavbu zaraziti a vyzval stavitele, by mu shotovil nový plán k budově velké, k letohrádku, ba k zámku s rozsáhlým parkem a vším ostatním, čeho jest třeba. Rozumí se samo sebou, že jsem jej nyní zrazoval ještě úsilovněji, že jsem napnul všechny síly, abych jej přesvědčil, že prostředky jeho

k podobnému podniku k ukonejšení pouhé záliby nestačí a že provedení šíleného záměslu jeho může míti časem svým i úpadek celého závodu v zápětí; ale Nadasdi i tentokráte mne klidně vyslechl, dal mi také za pravdu, ale přece jednal, jak si byl usmyslil. Tak pokračováno v nákladné stavbě, až konečně dohotovena. Nadasdi přestěhoval se pak se svou rodinou, s churavou žínkou a dvěma dětmi do nového letohrádku svého, kde počal vésti nový život, věnovaný zábavě a rozkošem . . .

Rozumí se samo sebou, že potřeby Nadasdiho náhle úžasně vzrostly. Přepych a nádhera, zábavy a kratochvíle všeho druhu pohlcovaly ohromné částky . . . Tušil jsem, že tento druh hospodářství musí míti dřív nebo později v zápětí velmi nemilou, ba snad i záhubnou katastrofu nejen pro Nadasdiho, nýbrž i pro nás všechny, kdož jsme byli v závodě zaměstnáni. Přičinil jsem se tedy, seč jsem byl, abych přítele s nastoupené dráhy odvrátil; radil jsem mu, vykládal, prosil, ba zapřísahal; ale Nadasdi vždy mne jen s úsměvem vyslechl a pak zase žil po vlastní libůstce . . .

Není divu, že za takových poměrů byly mravokárné moje výklady Nadasdimu nepohodlny a že se mi, kde jen mohl, vyhýbal. Spozorovav to nevtíral jsem se mu a tak žili jsme po nějaký čas v trapné jakési napnutosti. On jen zřídka kdy chodíval do továrny, já pak ho v letohrádku jeho ani jednou nenavštívil, ačkoli mne v tu dobu přece ještě dosti často zval. Nevěděl jsem tudíž také z vlastního názoru, jaký život nyní vedl. Prostřednictvým jiných však jsem se dozvěděl, že žije takměř prostopášně, a na důkaz toho uváděno, že přivezl si odkudsi i maitressu, která pod záminkou, že ošetřuje churavou jeho ženu, žila v zámku.

Poslední okolnost mne takměř urazila. Bylo mi líto dobré a milé ženy Nadasdiho; i rozhodl jsem se, že prahu zámku Nadasdiho nikdy více nepřestoupím.

Choroba přítelovy choti skončila za nedlouho smrtí. Věda, že Nadasdi manželku svou miloval, doufal jsem od této rány aspoň jakousi změnu v jeho posavadním životě; ale zmýlil jsem se. Nadasdi od té doby v továrně více se neukázal a chtěl-li něco, zaslal mi jen lakonický lístek a já rozkazu nebo přání jeho vždy vyhověl.

Vše, co jsem byl až dosud vypravoval, jest tak obyčejné, že se zajisté podivíš, jak bylo možno, aby mne jednání Nadasdiho přes příliš rozčililo. Musím se také přiznati, že jsem se díval na celý tento průběh věcí dosti dlouho chladnokrevně; že mi to bylo sice líto, ale že jsem přece neměl jaksi práva vytýkati příteli, že se svým majetkem zápolí dle vlastního uznání. A pomysli! Teprv krátce po smrti Nadasdiho ženy mne napadlo, že vlastní prostředky Nadasdiho naprosto nemohou stačiti k životu tak prostopášnému, teprv tu mne napadlo, že Nadasdi kontrahoval buď velké dluhy na závod a zámek, nebo že sáhl na — společný náš majetek . . .

Maje vše v evidenci přesvědčil jsem se obratem pražské a vídenské pošty. Dividendy dělníků byly totiž u rozličných peněžních ústavů v Praze a ve Vídni uloženy; já sám je tam zasýlal, a výkazy a listiny úvěrní odevzdával Nadasdimu. Ze všech ústavů, kterým jsem psal, došly mne jedním dnem odpovědi zdrcující. V průběhu posledních měsíců byly takměř všechny částky vyzvednuty, a poněvadž papíry nalezaly se v rukou Nadasdiho, nemohl peníze nikdo jiný vyzvednouti než Nadasdi . . .“

Po těchto slovech Smidarský ve svém vypravování na několik okamžiků ustal a zadíval se mi zkoumavě do očí, jako by chtěl vypátrati, jaký účinek učinila na mne poslední jeho slova. Dle všeho, co předcházelo, očekával jsem podobné inkriminace a závěrek Smidarského mne nikterak nepřekvapil, což zdálo se býti příteli jaksi vhod. Ujalť se po malé chvíli slova řka:

„Pozoruju na tobě, že tě moje vypravování nikterak nepřekvapilo. Nevykládám si to však na prospěch Nadasdiho, nýbrž na prospěch svůj vlastní, poněvadž je mi to důkazem nezvratným, že jsem vypravoval beze vší vášně, střízlivě a prostě, jak toho předmět sám o sobě nevyhnutelně vyžaduje. Musím se ti přiznati, že jsem se sám nenadál, že budu moci případ ten, kterýž mi byl před několika měsíci vehnal vždycky všechnu krev ku hlavě, kdykoli jsem si ho připomenul, vypravovati zdánlivě tak nevášnivě, klidně a prostě. Stálo mne to sice bezpříkladného přemahání; ale přece jsem tomu povděčen, že jsem toho dovedl; jestiť to důkazem, že jsem posud při smyslech, ba že jsem doposud ještě pánem svých vášní, citů a myšlének, jako jsem býval druhdy, dokud mi nebyla drsná ruka osudu roztrhla roušku přátelství, kterou bylo před duševním zrakem mým zahaleno . . . Však dosti! Zabřídám opět do reflexí . . . A čas přec úžasně rychle kvapí . . . Poslyš tedy dále!

Dozvěděv se, že Nadasdi sáhl na cizí majetek, chodil jsem po několik dní jako zmatený a po několik nocí jsem nespal. Přemítalť jsem jednak co činiti; jednak se mi zase neustále zdálo, že něco podobného není ani možno, že se musím dříve s Nadasdim dohodnouti. Mozek můj byl neustále v plamenu. Konečně jsem se rozhodl, že Nadasdiho navštívím v jeho zámku, že jej chladnými a rozumnými slovy přiměju k přiznání se a zároveň na něm vyloudím slib, že poklesek svůj napraví t. j. že změní posavadní svůj život a přičiní se ze všech sil, aby dividenda, kterouž si byl po mém náhledu bezprávně a nepoctivě přivlastnil, v průběhu třeba několika roků znova byla uložena a tak dělnictvu odcizený majetek původnímu účelu svému vrácen.

S tlukoucím srdcem vydal jsem se pěšky na cestu k zámku Nadasdiho. Pamatuju se na osudnou cestu tu, jako bych ji byl konal včera nebo dnes . . . Bylo podzimní dopoledne. Slunce příjemně hřálo; ale přes strniště zavál už občas chladný větřík a stromoví počínalo žloutnouti. Když jsem přibyl do parku, kterýmž jest letohrádek v pravém slova smyslu obklopen, byl jsem několikadenním rozčilením tak zemdlen, že jsem se jen s největším namaháním dále vlekl. Ale šel jsem přece a zastavil se teprvé přímo před zámkem, kde se mne zmocnila nevýslovná úzkost a lítost. Již již jsem se chtěl vrátiti; ale zemdlené nohy mi vypověděly službu. Dovlekl jsem se k nejbližší lavičce, kde jsem usedl. Teprv asi po půl hodině jsem si tak dalece poodpočinul, že jsem se odvážil vejíti do zámku. Přešel jsem přes hlavní schody. U vchodu uvítal mne lokaj. Pověděl jsem, že si přeju mluviti s Nadasdim a lokaj ochotně pospíšil mne ohlásit.

Nadasdi dlel právě ve své pracovně. Asi ve třech minutách nalezal jsem se mu tváří v tvář. Vstoupil jsem do nádherně vyšperkované komnaty, v které pracoval, se zatajeným dechem a bouřlivě tlukoucím srdcem, jako bych byl vlastně já vinníkem. Nadasdi seděl klidně za svým psacím stolkem; shlednuv mne rychle vyskočil a vlídně, ba srdečně mne přivítal.

„Aj, milá duše, co tě ke mně přivádí?“ optal se úlisně ukázav rukou na pohovku, abych si usedl.

Úlisná vlídnost a obzvláště jeho klid mne v prvním okamžiku odzbrojily. Byltě jsem na rozpacích a duší mojí šlehla myšlénka, že přítel Nadasdi snad přece se nedopustil skutku, z kteréhož jsem jej přišel vinit.

Nadasdi mé rozpaky spozoroval a choval se ke mně vlídněji, úslužněji než kdy jindy. Musil jsem si usednouti. Počal mi vypravovati různé příhody z posledních dnů; snažil se, aby mne pobavil. Já však odpovídal jednoslabičně marně se namáhaje, bych nalezl vhodný spůsob, jakým bych rozmluvu převedl na záležitost, pro kterou jsem byl vlastně přišel. A poprvé v životě mém se mi zdálo, že jsem jako málomocné bláhové dítě, kteréž si bylo něco usmyslilo provésti a před výkonem počíná se chvěti nedůvěrou ve své síly.

Teprv asi po půl hodině jsem se vzmužil tak dalece, že vstav pohledl jsem vážně Nadasdimu do očí a optal se pevným hlasem:

„Víš-li pak, Viktore, proč jsem vlastně přišel?“

„Jakž bych nevěděl?!“ zní klidná odpověď. „Očekávám tě už po několik týdnů každodenně . . .“

Domníval jsem se, že Nadasdiho překvapím; ale z poslední odpovědi jeho jsem vyrozuměl, že buď skutečně zcela dobře ví, nebo aspoň tuší, proč jsem přišel.

„Ty se tedy k svému skutku přiznáváš?“ tážu se dále.

„K jakému skutku?“ optal se přítel.

„Ke skutku tak padoušskému, že ostýchám se . . .“ vzkřikl jsem popuzen otázkou Nadasdiho, jenž se náhle tvářil nevědomým.

„Probůh, co to pravíš?“ ujal se slova Nadasdi vlídně neztráceje duchapřítomnosti.

Mlčky zadíval jsem se Nadasdimu v tvář, v kteréž se jevil neobyčejný klid.

„Nerozumím ti, nechápu . . .“ pravil po malé pomlčce. „Možno-li, vyslov se určitěji! . . .“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

— Dějiny církevního básnictví českého až do XVIII století. Sepsal Josef Jireček. (Z Pojednání král. české Společnosti Nauk řady 6 díl 9.). V oboru staré literární historie české nad míru činný Jos. Jireček obohatil nás novým spisem, jednajícím o církevním básnictví českém až do konce XVIII století. — Vyšed od prvopočátku křesťanství v Čechách, od vzniku písní „Hospodine pomiluj ny“, „Svatý Václave, vévodo české země“ atd. pojednává o vývoji církevních zpěvů za doby předhusitské; pak přicházejí kapitoly o zpěvích husitských, česko-bratrských, o kancionalech všech tří vyznání v Čechách panujících, jmenovitě o kancionalech Blahoslavových a Komenského, o kancionalech evangelických v exilu vydaných, jakož i o těch, jež na Slovensku a v Slezsku vznikly, a konečně i o kancionalech katolických po r. 1620. — K tomu jest přidán Abecední přehled všech až dosud známých církevních písní, a při každé doložena její historie, na kolik bylo lze ji se dopátrati. — Ku konci položeny jsou některé úvahy o posloupných obměnách kancionalů, s ukázkami starých textů, pak ještě o překladech českých písní do polštiny a němčiny a pak úvahy závěrečné. — Pro historii starého básnictví českého, jakož i pro kulturní dějiny naše vůbec jest spis Jirečkův příspěvkem velmi vzácným a zvláštního odporučení hodným. —*k*.

— Slovanská literatura. Přinesli jsme svého času zprávu o korespondenci „Изъ Праги“ uveřejněné v Birž. Vědomostech a upozornili jsme na nepěkný její směr; dnes znamenáme s dvojnásobným potěšením, že známý ruský dopisovatel A. Molčanov, jenž v těchto dnech v Praze meškal, v petrohradském velkém denníku „Новое Время“ uveřejnil několik listů z Čech, v nichž způsobem velmi přátelským seznamuje obecenstvo ruské s poměry českými. Jsme dopisovateli povděčni za takové dopisy i jest si jen přáti, aby se podobné ohlasy častěji v ruských časopisech vyskytovaly.

— V Kyjevě vyšlo v těchto dnech zajímavé dílko: „Кіевъ въ русской поэзіи“, v němž nejmenovaný spisovatel sestavil v ladný celek vše důležitější, co poetická literatura ruská o „svjatoprekrasnom“ městu staré ruské slávy chová. Ve spisku tom setkáváme se s básněmi nejpřednějších ruských básníků, jako jsou: Kozlov, Benediktov, Chomjakov, Podolinskij, Gogol, Zagoskin, Fet, Muravěv, Rylejěv a j. v. V básních opěvuje se nejen staroslavné město a posvátná jeho místa, ale též jeho čarokrásné okolí a mohutný Dněpr. Ku konci připojena příhodná sbírka přísloví a material ku bibliografii Kyjevské.

— „Азбука-копѣйка“, nejlacinější to snad na celém světě návod k naučení se čtení, dochází na Rusi nesmírného rozšíření. Mnozí jednotlivci kupují až 100 exemplářů tohoto návodu a rozdávají je dětem nemajetných rodičů. Během několika měsíců vyšlo několik vydání a poslední tisklo se u značném nákladu 100.000.

— Neunavný J. J. Kraszewski, jehož činnost jest věru báječná, vydal ve Vilně u Zawadzkého nový třísvazkový román „Ada“. Jsou to rozkošné výjevy a typy současné společnosti, jež Kraszewski s obvyklou mistrností vylíčil.

— E. Callier v Poznani hodlá vydati důležitou sbírku řečí sněmovních p. t. „Mówy sejmowe Stanisława Augusta“ a obrací se v té věci ku všem, kdožby k jmenovanému dílu nějakým materialem přispěti mohli.

OBSAH: Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. — Potok. Báseň J. V. Sládka. — Dobrodružství Madráuy. Od Julia Zeyera. (Dokončení.) — Elegie. Od Emanuela Miřiovského. — První starosti. Idylla od Václava Maliny. (Pokračování.) — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumira“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy u 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 20. října 1878. ČÍSLO 29.

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

II.

Když byl Semecký Elišce Viléma představil, nastalo opětně na okamžik ticho. Po chvíli teprvé vzpamatovala se Eliška.

„Buďte mi vítán, Viléme,“ pravila, podávajíc mu ruku, hlasem plným sice upřímnosti, avšak chvějícíma se rtoma; „doufám, že staneme se dobrými přáteli.“

„Tak se mi líbíš, Eliško,“ zvolal Semecký líbaje Elišku. „Nu a ty Viléme dovedeš doufám naležitě si vážiti své mladé tety.“

„Tetinko,“ vynutil ze sebe Vilém, „bude vždy mou — jedinou — snahou, — abych přízně vaší si zasloužil.“

„Buď nadál takým, jakýms byl posud, a můžeš býti Eliščinou přízní jist,“ odvětil Semecký za ženu svou. „Avšak nyní,“ dodal prazvláštním tonem, „an znáš již tetu svou, musíš také zvěděti, jak se jí stala. Jest to historie, daleko zajímavější historie tvé. Ale k tomu si usedneme.“

Semecký objal Elišku okolo pasu a vedl ji k pohovce pod palmami stojící. Jako ve snách následoval oba Vilém a usedl na stolici naproti nim. Eliška přitulila se k Semeckému pohrávajíc si s listem, jenž s některé rostliny na stůl byl upadl, a Semecký počal vyprávěti.

„Bylo to před dvěma roky, když zavítav asi touto dobou, jako každoročně, do tohoto malého ráje, obdržel jsem jednoho dne pozvání od paní Řevuské. Paní Řevuská byla bezdětná vdova a držitelka krásného velkostatku as tři čtvrtě hodiny odsud vzdáleného, a neměla v obyčeji zváti k sobě sousedy. Tím více a tím nepříjemněji mne pozvání překvapilo, neboť paní Řevuská, jsouc již valně při letech, slynula daleko široko svou nepříjemnou, pomlouvačnou a zlomyslnou povahou. Přijal jsem rozumí se pozvání a dostavil jsem se v určitý den a v určitou hodinu; ale brzy jsem poznal, proč pozván jsem byl já, vdovec, a několik statkářů z okolí vesměs svobodných. Zahalenou v celý oblak hedbáví, tylu a jiných látek, a ověšenou zlatem a diamanty představila nám paní Řevuská mladou sice ale suchou a nehezkou dámu, svou neť, a prohodila v obyčejné své beztaktnosti, že představuje nám výbornou v každém ohledu nevěstu, již umínila si v naší krajině provdati.

Věděli jsme tedy, proč jsme byli pozváni. Obklopili jsme mladou dámu a hleděli jsme dostáti svým povinnostem rytířským jak jen jsme mohli. Avšak byla to těžká úloha. Neť paní Řevuské byla stvoření tak bezedně naivní, domýšlivé a nepříjemné, že za nedlouho rozhostil se v celé společnosti zvláštní duch, duch to, jenž nalezl nejhlavnějšího výrazu v tom, že každý z přítomných se zoufalým pohledem ohlížel se po hodinách, a že jeden přes druhého počal tvrditi, jak třeba jest přítomnosti jeho doma, jak nutno tudíž také, aby opustil společnost tak příjemnou.

Netrvalo to ani dvě hodiny, a společnost počala řídnouti, a když schylovalo se k večeru, nalézal jsem se v salonu s oběma damami sám. Starší muž má vždy více trpělivosti než vy mladí — proto jsem to vydržel. Avšak znenáhla cítil jsem, že oběť má mne přemáhá, a počal jsem ohlížeti se také po otvoru, jímž bych zmizeti mohl. Tu pojednou otevřely se dvéře, a do salonu vstoupila dívka.“

Ústy Semeckého zahrál příjemný úsměv a oči jeho upřely se láskyplně o tvář Eliščinu. Vděčně vzhlédla k němu Eliška a pojala ruku jeho do rukou svých.

„Konečně, slečno! uvítala ji paní Řevuská,“ pokračoval Semecký ve svém vypravování, „že jste si na mne vzpomněla.“

„Milostpaní,“ omlouvala se dívka všecka uzardělá, „myslila jsem —“

„Myslila — nemyslila — prosím, abyste dbala více svých povinností,“ přerušila jí řeč paní Řevuská.

„Dívka byla tak roztomilý zjev, že pln překvapení jsem byl vstal, když vstoupila do salonu a uctivě ji pozdravil.

„Prosím, jen zůstaňte sedět,“ domlouvala mi paní Řevuská, „jest to moje společnice. A naklonivši se ku mně pravila přitlumeným hlasem: „zlý to osud, když musí míti člověk společnici.“

Ubohá dívka stála tu plna zahanbení. Bledost a ruměnec střídaly se na tváři její, a brvy třásly se jako by se namáhaly, aby zatlačily slzu. Cítil jsem takou soustrast s ubohou dívkou, že rovnala se jen opovržení, jež budilo ve mně jednání staré dámy.

„Když nestarala jste se o mne dřív," pokračovala dáma jedovatě, „můžete i nyní ještě zůstati ve svém pokoji."

Ubohá dívka se uklonila a beze slova odešla.

„Protivná ženská," vyprávěla mi paní Řevuská. „Jest sirotkem po úředníku, a ujala jsem se jí jen z útrpnosti s její bídou; avšak již mne to přemáhá zlobiti se s ní neustále. Jest to skutečně neštěstí, když jest člověk stár!"

Za nedlouho na to opustil jsem paní Řevuskou a její neť, ale ubohá společnice nevyšla mi z hlavy. Stále viděl jsem před sebou tu milou, bledou. smutnou tvář, a tak dojímala mne tvář ta, že druhého dne jel jsem zase k paní Řevuské, abych — se pozeptal, jak dámy strávily noc po včerejší společnosti.

Přijaly mne velmi laskavě a neušlo mi, jak paní Řevuská významně na svou neť pohlédla. Hovořili jsme o včerejšku, hovořili jsme o mladých páncch, již předešlého dne byli přišli návštěvou, a s důrazem tvrdila teta a po ní neť, že jsou to vesměs podivní lidé, kteří nemají žádného taktu, lidé zdlouhaví, nepříjemní. Při tom sypaly se na mne zdvořilosti nejvybranější.

Snášel jsem všechno, i ty zdvořilosti, s myslí hrdinnou, ač měl jsem co dělati, abych zakryl nudu svou. Doufalť jsem stále že — objeví se společnice paní Řevuské."

A opět upřely se oči Semeckého plny lásky o tvář Eliščinu a vděčným pohledem splácela mu zase Eliška.

„Dlouho nepřicházela," pokračoval po chvílce Semecký vřele. „Pojednou však otevřely se dvéře, a bledá, smutná tvář společnice objevila se mezi nimi. Vstal jsem, abych ji přivítal, avšak v tom již ozval ze zase ostrý hlas paní Řevuské. „Slečno," pravila, „neřekla jsem vám již bezpočtukráte, abyste nepřicházela leda jen k mému vyzvání?"

Ruměnec polil tvář ubohé společnice. Uklonila se mlčky a zmizela opět.

A obrátivši se ke mně pravila paní Řevuská:

„Ó pane Semecký, jest to zlý osud, musí-li míti člověk společnici. Ó jak smutné jest to, když jest člověk stár!"

Společnice se více neobjevila, a já hleděl tudíž, abych odešel. Byl jsem propuštěn, když jsem byl slíbil, že přijdu zase.

A přišel jsem již dne následujícího a přicházel jsem každodenně. Dívka, již trpký osud byl zanesl do domu paní Řevuské, vzbudila ve mně takový soucit, že táhlo mne to k ní neodolatelným kouzlem. Dlouho nezdařilo se mi promluviti s ní. Konečně nalezl jsem okamžik takový. Přišel jsem v jinou hodinu nežli chodíval jsem obyčejně, a štěstí mi přálo. Paní Řevuská byla vyjela s netí na procházku.

Nalezl jsem společnici v zahradě samotnu.

Chtěla se uleknuta vzdáliti, avšak nepřipustil jsem tomu. Žádal jsem ji, aby zůstala, a namáhal jsem se, abych ji pobavil.

Naslouchala slovům mým se sklopenýma očima a odpovídala skoro úzkostlivě ohlížejíc se stále ku vchodu, jímž do letohrádku paní Řevuské se vjíždělo.

Nebylo těžko uhádnouti proč. Započal jsem zvolna hovor o velitelce její a vyslovil jsem bez obalu, jak uráží mne chování se její k ní, a jak ji lituji, že osud zavedl ji do domu takového. Ve zvláštním pohnutí a s těžce oddychujícíma prsoma naslouchala dívka slovům mým; pojednou však započala prudce vzlykati a dlouho zdržované slzy valily se plným proudem přes ubledlou líc.

„Ó pane," zvolala pojednou vášnivě, „jak děkuji vám za soucit váš. Vy netušíte ani, c o trpím při ženě té, a přec m u s í m to trpěti, není pomoci." A započala mi vyprávěti, jak jsouc vychována láskyplnou matkou, láskyplným otcem, byla pojednou vyvržena z édenu rodinného k nohoum necitelných, zlomyslných lidí, kteří s rozkoší vyhledávají vše, co může jí způsobiti bolest.

Líčení její mne dojalo nesmírně. Okamžitě umínil jsem si, že pokusím se o to, nemohl-li bych dívku vrátiti zase rodinnému édenu, z jakéhož byla vyvržena. Jiným způsobem to nešlo, nežli tím, abych pojal ji za ženu: v okamžiku byl jsem odhodlán, že tak učiním, bude-li chtíti.

V tom ozval se před vraty dusot koňský — a společnice ohlédla se všecka uleknuta. Pak obrátila se ke mně. „Odpusťte, pane Semecký," pravila podávajíc mi ruku, „že se musím vzdáliti. Děkuji vám z celé duše za slova vaše: vrátila mi víru v člověčenstvo."

Setkání se se společnicí paní Řevuské nevycházelo mi z hlavy. Cítil jsem pojednou, že soucit, jejž dívka ta ve mně vzbudila, není vlastně soucitem, nýbrž že jest to cit, jenž v mých letech zřídka kdy v srdci mužském se rodí, že jest to zkrátka láska. Oženili mne, jak víš, poprvé, když mně bylo jedenadvacet roků, a dali mi ženu, při níž neptali se na nic, nežli na peníze. Žili jsme spolu, ale na štěstí nás obou ne dlouho. Smrt ukončila poměr, jenž čím více přicházel jsem k rozumu, tím nesnesitelnějším se stával. Od té doby vyhýbal jsem se ženám, až po letech, po dlouhých letech pozvání paní Řevuské přivedlo mne do styku s její společnicí.

V okolí se bylo zatím počalo o mých návštěvách u paní Řevuské mluviti. Z prvu se mně smáli — později, když viděli, že neochabuji, mne litovali. „Tak rozumný člověk a tak protivná, vyschlá pokladnice," říkali mi přímo do očí. „Co vás to napadá?"

Nahlédl jsem, že musím konečně jednati.

Jednoho dne oblékl jsem černý šat, sivé rukavice a jel jsem k paní Řevuské.

Zastihl jsem ji ve společnosti neti, kterážto nemilosrdně tloukla do klapek výtečného piana.

Blažený úsměv pohrál oběma dámám okolo úst. „Aj aj," zvolala paní Řevuská, „pan Semecký vypadá jako ženich."

Neť se začervenala.

„Nuže, pane Semecký," pokračovala paní Řevuská, „co znamená ta sláva?"

„Milostpaní," odvětil jsem prostě, „mám něco na srdci a chci o tom s vámi promluvit."

Paní Řevuská usmála se líbezně, pohlédla významně na neť a pravila: „Dceruško, odejdi na chvíli — ale nejdi daleko, to ti povídám."

Neteř se zapýřila ještě více a opustila pokoj. Jako náhodou nezavřela však dvéře za sebou z úplna.

„Pane Semecký,“ obrátila se paní Řevuská nyní ke mně, „jsme sami — prosím, abyste mi sdělil, co máte na srdci.“

„Milostpaní,“ započal jsem, „jest vám zajisté známo, že jsem člověk neodvislý.“

Paní Řevuská usmála se spokojeně. „Mně jest ještě více známo,“ pravila přívětivě. „Jest mi známo, že jste muž v každém ohledu vzácný, muž, jakých málo.“

„Vy mi pochlebujete, milostpaní,“ odvětil jsem. „Však slyšte dále: vidíte před sebou muže, jenž se chce — ženit.“

„Výborně!“ zvolala paní Řevuská. „Toť přece mužné slovo: vy můžete zaklepati kdekoliv a buďte jist, že každé dvéře se vám otevrou.“

„Dodáváte mi odvahy, milostpaní,“ pokračoval jsem. „Vy myslíte tedy, že mohl bych zaklepati kdekoliv?“

„Ano — kdekoliv.“

„Nuže dobře — a což, milostpaní, kdybych zaklepal — u vás?“

„U mne?“ vzkřikla paní Řevuská v udivení, avšak úsměv její svědčil zároveň o tom, že udivení to nebylo příliš opravdové. „Vyjádřete se prosím určitěji.“

„Milostpaní,“ počal jsem se vyjadřovati, „ve vašem domě nalézá se někdo, jenž od prvního okamžiku, kdy spatřil jsem jej zde, vzbudil ve mně tak živý interes, že umínil jsem si spojiti osudy své s osudy jeho — rozumí se, ač jestli že bude chtíti.“

Nyní nemohla paní Řevuská více se přemoci. „Ač bude-li chtíti?“ pravila kvapně se sladkým úsměvem. „Myslím že ano.“

„Milostpaní, vy činíte mne šťastným,“ zvolal jsem nyní pln radosti. A povstav dodal jsem se zdviženým hlasem: „Nuž tedy, milostpaní, žádám vás za ruku slečny — Elišky Novákovy.“

Sotva že jsem byl pronesl poslední slova, zazněl od pootevřených dveří tlumený výkřik, a v obličeji paní Řevuské objevilo se takové zděšení, že skutečně překvapen hleděl jsem na ni.

Musím se přiznati, že věděl jsem velmi dobře, proč vítá mne paní Řevuská tak ráda v domě svém. Avšak myšlenka na Elišku zdomácněla polehounku v duši mé takou měrou, že zdálo se mi, že není možné, aby někdo vůbec i jen mysliti mohl na spojení mé s neteří paní Řevuské, se slečnou Albinou Řevuskou. Nyní teprv mne napadlo, že chybil jsem přece, když dojížděl jsem k Řevuským hledaje Elišku. Ale nemohl jsem dlouho myšlenkami svými se zabývati, neboť paní Řevuská záhy vzpamatovala se ze svého leknutí a vyrazila ze sebe pracně:

„To není možné, pane — já neslyšela dobře — Elišky Novákovy — jste pravil?“

„Ano, slečny Elišky Novákovy, vaší společnice.“

Paní Řevuská vyskočila jako furie. „Pane, to jest hanebné!“ zvolala vztekle.

„Co prosím, milostpaní?“ tázal jsem se nevinně.

Vzpamatovala se a zaťala zuby. „Mou společnici chcete pojmouti za ženu, pane,“ nutila ze sebe, „děvče z takové rodiny, děvče takového postavení, zkrátka děvče t a k o v é?“

„Milostpaní, prosím, abyste nezapomněla, že sama jste mi pravila, že pochází z úřednické rodiny; a že jest to děvče řádné, toho důkazem jest mi to, že neváhala jste ji učiniti svou společnicí. Ostatně p o s t a v e n í tvoří si ve světě člověk sám,“ odpověděl jsem trochu ostře.

Zamlčela se na chvíli. Pak tázala se prudce. „A mluvil jste již s ní? — Vy víte, že nemám práva odpovídati za ni.“

„Nemluvil posud. — Nemá o tomto mém kroku ani tušení.“

Blesk radosti přejel přes obličej paní Řevuské. „Pak jí to vyřídím,“ pravila.

„Milostpaní, vy dovolíte,“ odvětil jsem rozhodně, „abych jí to řekl sám.“

Zuřivě změřila mne od hlavy k patě. Pak chopila se zlostně zvonce.

Vešla panská.

„Zavolej slečnu!“

Hluboké mlčení panovalo v pokoji nežli Eliška vešla. Za nedlouho vstoupila, bledá jak obyčejně. Opětovala zběžně můj uctivý pozdrav a obrátila se úzkostlivě k paní Řevuské.

„Poroučíte, milostpaní?“ tázala se.

„Tento pán,“ odvětila paní Řevuská drsně, „chce s vámi mluviti.“

„Se mnou?“ divila se Eliška.

„Ano, slečno,“ chopil jsem se slova. „Právě žádal jsem totiž milostpaní za vaši ruku, a ona odkázala mne na vás. Chci tedy promluviti s vámi. Slečno, vím, že nemohu žádati od vás lásku — jsemť muž dvakráte tak starý jako vy. Avšak můžete-li se odhodlati státi se ženou staršího muže, jenž však naučil se za krátkou dobu, co vás zná, vážiti si vás a ctíti vás z celé duše, nuže, rcete jen ano, a vše ostatní se podá!“

V nevýslovném překvapení hleděla na mne oslovená.

Pojednou zarosily se jí oči, a křečovitý pláč ulevil stísněným jejím prsoum.

„Ó pane,“ odvětila po chvíli zajíkavě, „to není šlechetné zahrávati se mnou spůsobem takovým!“

„Slečno,“ zněla má odpověď, pronešená hlasem co nejvážnějším, „slova, která jste právě slyšela, jsou slova poctivého muže; opakuji vám nabídnutí své ještě jednou a prosím, abyste se rozhodla.“

Opětně na mne pohlédla nedůvěřivě. „Můj bože sním či bdím?“ zvolala. „Milostpaní, jest to pravda?“

„Jak slyšíte, ano,“ odpověděla paní Řevuská chladně.

„Čekám vaší odpovědi, slečno,“ naléhal jsem.

„Pane,“ odvětila chvějícím se hlasem, „povážil jste, že jsem chudé děvče z nepatrné rodiny, že nenazývám svým, nežli co laskavost paní Řevuské mi poskytla.“

„To jest věc, jež s návrhem mým nemá co dělati,“ namítl jsem.

*

„Ano, slečna má pravdu,“ chopila se paní Řevuská slova tonem jízlivým. „Otec slečnin byl úředníček, jenž zanechal jen trochu dluhů, a o výbavě nemůže býti tudíž ani řeči.“

„Není jí třeba,“ odvětil jsem ostře. „Prosím, slečno,“ dodal jsem jemně, „rozhodněte se.“

„Ještě něco, pane,“ pravila společnice těžce oddychujíc. „Zavázala jsem se paní Řevuské, že zůstanu u ní nejméně do příštího jara,“ a úzkostlivě pohlédla na paní Řevuskou.

„Ano, ano,“ zvolala tato horlivě. „Doufám, slečno, že slovu svému dostojíte. Chci stráviti zimu v Italii, a s cizí ženštinou bych se tam odvážiti nemohla.“

„Myslím, že paní Řevuská vůči mému nabídnutí ze slova vašeho vás propustí,“ obrátil jsem se k této.

„Pane Semecký, vy odpustíte,“ pravila tato rozhodně, „že tak neučiním.“

Zaťal jsem rty. „Vaše odpověď, slečno?“ naléhal jsem opětně.

„Pane Semecký,“ odvětila společnice nyní vřele, „jestliže nevadí vám nic z toho co jsem byla přednesla, pak přijímám nabídnutí vaše s vděčným srdcem — zde ruka má.“

Pojal jsem ji v ruku a pohlédl jsem do upřímných očí jejích. Pak políbil jsem ji v čelo a předstoupiv s ní před paní Řevuskou pravil jsem: „Milostpaní, pokládám sobě za čest představiti vám svou nevěstu. Jelikož nevěsta má dala své slovo, že zůstane u vás do jara, musím slovo její ctíti, avšak prosím, milostpaní, abyste laskavě u vědomí vzala, že ode dneška není společnicí vaší slečna Eliška Novákova nýbrž nevěsta velkostatkáře Julia Semeckého.“

Se svraštělým čelem uklonila se paní Řevuská nedbale.

„Buďte jist, že toho nezapomenu nikdy,“ pravila se zvláštním důrazem.

Nato žádal jsem za dovolení, abych směl někdy nevěstu svou navštíviti, a odejel jsem, když jsem byl dříve prsten s ruky sňal a na prst nevěsty své navlékl.

Ostatek jest velmi krátký. Ob čas přijel jsem k paní Řevuské, ale nezastihl jsem ji nikdy doma. V podzimu odejela s Eliškou do Italie, procestovala ji až po Řím, kdež zdržela se asi měsíc, napsala mi několik listů, v nichž hemžilo se to samými nepřímými útoky proti Elišce, a vrátila se konečně v rozmaru hrozném, jenž dosáhl svého vrchole, když jednoho dne za hlaholu zvonu našeho patronátního kostela uvedl jsem Elišku do zámku otců svých.“

Eliška, jež byla naslouchala vypravování chotě svého v rostoucím pohnutí, ovinula nyní rámě své kolem jeho krku.

„Ó ty šlechetný, drahý muži!“ zvolala vášnivě.

S blaženým úsměvem políbil Semecký ženu svou v čelo.

„Nyní znáš historii své tety,“ pravil k Vilémovi, „a já mohu připojiti k tomu jen přání, abys nalezl také ženu takovou, jako jest teta tvá.“

Vilém, jenž byl během vypravování strýce svého času nabyl, aby se zase vzpamatoval a jakéhos takéhos klidu se dopracoval, pravil nyní stísněným hlasem:

„Děkuji ti strýčku za přání tvé; avšak já nehodlám se vůbec nikdy ženiti.“

„Nu, nu,“ usmál se strýc, „uvidíme. Eliško, ty musíš si to vzíti na starost, rozumíš? Avšak nyní pojď, hochu, poohlédneme se po domě: musíš si vybrati sám svůj byt a především svou pracovnu a udati zároveň jak nutno ji zaříditi, aby vyhovovala tvým potřebám. — Pojď, hochu.“

A políbiv Elišku pojal Viléma za ruku a odvedl jej ze salonu. (Pokračování.)

Co jest malebné?

Od *O. Hostinského.*

Slova „malebný“ užíváme tak často a v tak různých případech, že zajisté nebude to prací nevděčnou, když pojem, jenž se ku slovu tomu druží, učiníme předmětem krátké rozpravy. Kocháme se v pohledu na půvaby romantické horské krajiny a nazýváme polohu skromné vesničky v bujném, stinném údolí roztroušené nebo zase polohu starobylého zámku na strmé skále z temných hvozdů vystupující malebnou. Budovu, která během století ztratila svůj jednotný ráz a všelikými opravami i přístavky slohu naprosto odporujícími pestrou, nespořádanou směsicí se stala, haníme snad jakožto umělecké dílo architektonické, avšak vynášíme ji s druhé strany pro její malebnost. Vždyť je známo, že mnohý malíř toho lituje, když se nějaký starý gothický chrám, ohyzdným copem přeplněný, obnovuje zcela přísně a jednotně dle původního slohu. A mluví-li se často o „malebném nepořádku“ v dílně umělcově nebo v studovně učencově, není to věru pouhá ironie, nýbrž vězí v tom kus upřímné, vážné pravdy, o níž se můžeme denně přesvědčiti v každé větší obrazárně: tak zvaná „zátiší“ jsou nepřáteli pořádku ze zásady. Naproti našim moderním toilettám, v nichž jednotvárně převládají barvy neveselé, zasmušilé neb alespoň lomené, poukazujeme s jakousi zálibou ku krojům různých národů jižních a východních, a přece bychom sotva se odhodlali nositi místo černého kabátu nějaký malebný kaftan orientálský nebo nějakou řasnatou togu starořímskou. Avšak nejen naši krejčové, také vlásenkáři a holiči zdají se býti úhlavními vrahy malebnosti; alespoň koluje anekdota o malíři, jenž jásal, když šťastnou náhodou našel starého žebráka pro model ctihodného Sv. Jeronyma jako stvořeného, avšak sobě přímo zoufal, když model druhého dne do dílny se dostavil — s hladce oholenou bradou a krátce ostříhanými vlasy. Na „roztrhanou chalupu“, do níž „slunce svítí“, pohlíží malíř také docela jinak, než stavební policie. Ani v postavení lidského těla nebo ve větším skupení nepřeje malebnost

pořádku a pravidelnosti. Důstojníkovi rapportující voják nebo celý pluk při defilování nejsou ani dost málo malební.

Co tedy znamená slovo „malebný“? Patrně vlastnost, kterou především hledati musíme v oboru umění, z něhož ji teprvé do přírody a do života vnášíme; jistý specifický druh krásna, jenž výhradně přísluší malbě, při němž se proto jednati bude o tvary a o barvy, jako se při krásnu hudebním jedná o tony a jich seřadění, při krásnu básnickém o myšlenky, jež slovy se vyjadřují.

Z toho, že malebnost velmi často bývá ve sporu s krásou architektonickou, plyne ovšem podstatná různost obou těchto živlů. Avšak poměr mezi krásou malebnou a plastickou již jest poněkud záhadnější a složitější. Pokud při malebném hnutí těla nebo skupení více postav máme na mysli toliko půvab linií a vkusné uspořádání prostorné, dotýkáme se stránky oběma uměním společné. Bezúhonnou linearní komposici žádáme jak na malbě, tak na soše — ba tato poslední musí požadavku tomu vyhověti co možná zároveň se všech stran, čímž se arci volba vhodného hnutí těla stává pro sochaře mnohem nesnadnější, než pro malíře, jemuž úplně stačí, když předmět jeho má krásné rysy a poměry toliko s jediné strany. Nezřídka bývá malebnost plastice vytýkána jakož chyba; výtka ta může se vztahovati buď k tomu, že socha nebo skupení pouze s jednoho hlediska poskytuje diváku krásný, ladný obraz, s ostatních stran však nepěkné rysy objevuje, buď k tomu, že jakási neklidná rozptylenost světel i stínů plnému harmonickému účinkování vlastních plastických tvarů překáží. V prvním případě arci by se správněji mělo spíše říci, že socha je příliš málo malebná, než že tím je příliš mnoho. Ostatně činí se plastice, zejmena renaissanční, často velká křivda právě výtkou malebnosti. Jednostrannost, předpojatá proti všemu, co nemá na čele pečeť velebného klidu antiky, spáchala vůbec již mnohou nespravedlivost na uměleckých směrech, jimž duch časový na čelo vtiskl pečeť jinou, znak smělejšího, bujnějšího ruchu duševního.

V tom, co malířství a sochařství je společno, v liniích a v komposici, nesmíme hledati celou specifickou krásu malebnou; ta zjeví se nám teprvé tam, kde i barva, světlo a stín stávají se platnými vedle pouhého tvaru. Nepěkná, vráskovitá tvář, shrbená postava, otrhaný šat, to všechno spůsobilo by sochu patrně nevkusnou; neboť sochařství naše, hrdě se zříkajíc spoluúčinkování barvy, nemůže bezprostředně ničím jiným účinkovati, než pouhým tvarem plastickým, a s tohoto hlediska arci věkem sešlý stareček není předmětem příliš lákavým. Ale malíř i z takové látky může vytěžiti něco krásného; u něho nemusí vždy tvar účinkovati sám sebou, nýbrž může také býti pouhou příležitostí k rozvinutí půvabů specificky malebných. Podobně i ve zřícenině hledá malíř něco docela jiného, než stavitel: záminku totiž, aby barev, světla a stínu mohl použíti ku zvláštním uměleckým efektům a sice spůsobem nejiným, než činívá při malbě stromů nebo skal.

Malebnost nějakého předmětu nespočívá tedy ani v jeho významu, ani v jeho tvaru samotném, nýbrž v jistých poměrech barev, světla a stínu se týkajících. Plastická krása předmětu je pro jeho malebnost lhostejná; nepodmiňuje ji, ale také se jí nikterak nepříčí. Tvrzení, že nahé tělo lidské se pro malbu nehodí tak, jako ošacené, je zcela libovolné. Od oné doby, v níž povstaly nejstarší nám známé malby dle nynějších názorů opravdu umělecké, t. j. malby Pompejanské, až po dnešní den vyvracují dějiny umění bez ustání tento předsudek a dva mistrové, v nichž vrcholí na obou stranách Alp právě onen specificky malířský živel, barva, T i z i a n a R u b e n s, vynikají zejmena v podání nahého těla, jež se zvláštní oblibou si obírali za předmět.

Vráskovitá tvář nebo rozbořená chatrč není tedy již sama o sobě, proto že je vráskovitá nebo rozbořená, malebnou, nýbrž stává se jí teprvé za jistých podmínek. Podmínky ty musíme seznati, chceme-li nabýti pravého ponětí o malebnosti.

Nejlépe učiníme, když opět pozornost svou obrátíme ku krajině. Říkáme: tento letohrádek má malebnou polohu, toto údolí je malebné. Naznačujeme tím stálou vlastnost předmětů těch? Bylo by snad každé — ovšem že věrné — vyobrazení letohrádku, odkudkoliv vzaté, dokonalým dílem malířským, nebo byla by každá partie z celého údolí již malebně krásnou? Sotva. Hleďme jen na malíře, jak si počíná, chce-li malovati krajinu: obezřele hledá p r a v é s t a n o v i š t ě a vyčkává p r a v é o s v ě t l e n í. Než ani to mu vždycky nestačí; někdy musí na krajině i ještě leccos měniti, musí do ní „komponovati“, aby docílil obraz bezúhonný, třeba by krajina sama byla sebe rozkošnější. Volba stanoviště dotýká se hlavně jen celkového uspořádání, komposice krajiny; vlastní malebnost závisí především na příznivém osvětlení, jehož volba umělci někdy dosti značné obtíže činí. Kdo třeba jen jednou pozoroval rozmanité změny v osvětlení, jež spůsobují větrem hnaná oblaka, brzo zde, brzo onde propouštějíce jasný paprslek sluneční, brzo tu, brzo tam zase krajinu ponořujíce v temný stín — ten zná zajisté magickou moc světla, jež okamžikem z motivu třeba dosti všedního umí učiniti půvabný obrázek. Fotograf podává co do tvarů vždy zcela správnou podobiznu krajiny; tajemství jeho vzácných úspěchů uměleckých, t. j. skutečné krásy obrazů, je právě šťastná volba vhodného osvětlení. Toť představuje takořka uměleckou stránku v přírodě.

Ptejme se dále: co mění se osvětlením? Patrně nemění se tvar sám ani v jednotlivostech ani v celku. Obrysy stromů, skal, domů atd. zůstávají tytéž, nechť jsou ve světle nebo ve stínu. Avšak na barvy má osvětlení rozhodný vliv; vždyť vlastně světlo a stín také nejsou ničím jiným, než různými odstíny barev — arci v slova toho smyslu širším, zahrnujícím mezi barvy také bílou a černou, tedy pouhé světlo a pouhý stín. Hleďme nyní, jak asi na barvy účinkuje různé světlo a zabočme k tomu cíli trochu do nauky o harmonii barev.

Od té doby, co se v umění staly různé barvy samostatným činitelem uměleckým, přestávajíce býti pouhými pomůckami symbolickými, nebo dokonce jenom prostředky k docílení surové živosti a pestrosti elementární, počínala se vyvinovati snaha po h a r m o n i i b a r e v. Obyčejně se pravidlo sem slušící zcela prostě for-

muluje as takto: dvojice barev komplementárních, červená a do modra zelená, fialová a žlutá, modrá a pomerančová, jsou harmonické, dvojice pak barev více nebo méně sousedních, na př. modrá a zelená, zelená a žlutá, červená a fialová atd. jsou neharmonické. Avšak tím je řečeno pramálo, ba ne o mnoho více než nic: dvojice barev komplementárních může někdy působiti velmi neharmonicky, kdežto zase jindy dvě barvy sobě dosti blízké lad nikterak neruší. Zapomíná se totiž na světlo a jeho účastenství v poměrech barev. Ona pravidla o komplementárních barvách atd. hodí se totiž vlastně jenom na případy, v nichž obě barvy se vyskytují ve stejné živosti a ve stejném osvětlení. Avšak případy ty v malířství nejsou příliš obyčejné z příčin velmi podstatných. V umění tom rozhoduje pak věc docela jiná. Pozorujme pohyby svého oka, když jsme náhle předstoupili před velkou malbu. Nežli se ještě vyznáváme ve vlastním předmětu obrazu, nežli pojímáme jeho jednotlivé části co do kresby a do významu, již účinkuje na nás neodolatelně barva a světlo: ono místo, na němž se nalezá nejsilnější světlo a nejživější barva, poutá zrak náš jako mocný magnet hned v prvním okamžiku, a když později sem tam bloudíme po obraze, abychom se orientovali, vracíme se k onomu místu mimoděk opět a opět. Místo to je střediště a těžiště smyslového dojmu barvového. Když pak jsme již poznali, co obraz představuje, a která jeho část je nejdůležitější, nejvýznamnější, našli jsme hlavně podle obrysů jednotlivých postav, tedy podle kresby, nové, a sice myšlenkové těžisko, které opět naši pozornost jakousi magnetickou silou k sobě poutá. Pakli ono první, barvové těžisko s tímto myšlenkovým se shoduje, podporuje smyslový dojem velmi účinně i vnímání myšlenkového obsahu malby; neshoduje-li se, jsou na obraze dvě různá místa, která o pozornost divákovu zápasí a tím ovšem jednotu dojmu nemile ruší. Právě malířovou úlohou však jest, aby způsobil co možná dokonalou shodu mezi smyslovými dojmy barev a myšlenkovým významem předmětu; nesmí tedy všechno býti stejně živě barveno, stejně osvětleno, nýbrž barvou má vynikati to, co samo sebou zasluhuje větší pozornosti, ustupovati však zase to, co je méně důležité. Tak podporuje barva komposici a stává se rozhodným činitelem nejenom plastiky prostorné, ale zároveň i jakési plastiky myšlenkové.

Tento úkon však závisí mnohem méně na vlastní živosti barvy, než na její světlosti. Oboje musíme rozeznávati. Při stejném osvětlení a stejné sytosti barev, na př. v jasném vidmu slunečním, jsou jisté barvy samy sebou živější, t. j. útočnější, křiklavější, jiné zase klidnější, t. j. trpnější, mírnější; ony nazývá malíř barvami teplými (červenou, žlutou a jich příbuzné), tyto pak chladnými (modrou a zelenou). Rozdíly ty jsou nepopíratelné a namnoze, zejmena pro průmysl umělecký, důležité. Než jednak mají plnou platnost svou toliko při barvách čistých, vidmových, ne však při tonech více méně zkalených, jež v malířství ovšem drží vrch, jednak nejsou ani tam tak mohutné a vydatné, jako rozdíly různým světlem spůsobené. Tatáž barva, na př. jistá červeň, může na obraze jednou velmi drze křičeti, pozornost vyzývavě k sobě poutati, podruhé zase zcela skromně ustupovati a pole přenechávati barvám jiným, o sobě mnohem chladnějším a klidnějším. Živost barvy červené se nikterak nezměnila; avšak v prvním případě je plným světlem ozářena, v druhém pak do stínu postavena. Účinek světla je tak mohutný, že velmi snadno může barvě klidnější zjednati vrch nad barvou živější, pakli tato je poněkud slaběji osvětlena.

Mysleme si čtverec rozdělený na dvě polovice, jichž jedna by byla červená, druhá do modra zelená; obě tyto (komplementární) barvy byly by v plné, ničím nezkalené jasnosti a sytosti, as tak, jak je nalezáme ve vidmu slunečním. Zajisté by červeň co barva teplejší účinkovala na náš zrak o něco živěji, než chladnější zeleň. Ale rozdíl ten přece by nestačil, aby účinnost zeleného pole docela potlačil a je poli červenému na dobro podřídil; nastal by spíše mezi barvami jakýsi zápas o naši pozornost. Zápas takový nebývá na škodu, jakmile nežádáme rozhodné a zjevné podřízení barev, tedy ku př. na mnohých čistě ornamentálních tvarech plochých, zejmena když pak příkrosti sestavení ubývá i tím, že různobarevná pole od sebe oddělena jsou jakýmsi patrným krajem, třeba bílými, černými nebo i zlatými obrubami, které poněkud zamezují bezprostřední sražení obou živlů. Za příklad mohou sloužiti známé vzorky látek a koberců orientálských. Při obraze však, jenž podává předmět jednotný, umělecky zaokrouhlený a soustředěný, žádáme jednotu a soustředěnost účinku také na barvách, těžce snášejíce každé rozdvojení a rozptylení dojmu smyslového a plynoucí z něho neklid.

Změňme teď osvětlení obou polí, nechme polovici červenou v plné jasnosti své, zelenou pak pomocí stínu učiňme temnou, aniž bychom ostatně jakost barvy porušili. Dojem bude zcela jiný: tmavá zeleň ustoupí do pozadí a podřídí se úplně červeni, která v plném lesku svém vynikne. Při zkoušce opačné bude i účinek opačný: jasně osvětlené do modra zelené pole bude rozhodně vítěziti nad polem červeným do stínu postaveným. Takovéhoto podřízení dojmů barvových jest ovšem zapotřebí k oné plastičnosti, o níž svrchu byla řeč, jakožto o pravé podstatě malebnosti. Světlo je malíři tím, čím je důraz řečníkovi: prostředkem k účinnému vytknutí všeho důležitějšího a významnějšího. Avšak jest na biledni, že nejenom na obraze, nýbrž i na takových ornamentech, kde jisté tvary mají se plasticky odděliti od půdy, vystoupiti do popředí; všude, kde nám tvar sám zřetelně nepovídá, co je předmět a co pouhé pozadí, spatřujeme onen v části živěji barvené a silněji osvětlené, toto pak v části klidnější, temnější. Představme si vzorek, jenž by se skládal ze stejných pruhů střídavě živě červených a tmavozelených: bude se nám zdáti, jako bychom viděli řadu červených latí, mezi nimiž se ukazuje pozadí zelené. Že toho příčinou není specifická živost barvy červené, dokáže nám zkouška opačná: střídají-li se pruhy tmavočervené s jasně do modra zelenými, objeví se tyto poslední jako latě a červeným bude se zdáti pozadí.

Dosud zkoušeli jsme jen účinek světla a stínu na dvojici barev komplementárních. Tentýž jeví se ovšem stejně i na dvojicích jiných, při čemž ostatně pozorujeme zajímavý úkaz, že sousední barvy, které při stejné světlosti jsou velmi neharmonické, stávají se tou měrou

snášelivějšími, kterou roste rozdíl osvětlení obou. Dissonance, jíž na př. tvoří jasně modrá barva vedle jasně fialové nebo jasně zelená vedle jasně žluté, patrně se mírní, když jednu obou barev nenáhle zatemňujeme: jasně modrá vedle temného fialového purpuru, jasně zelená vedle tmavé žluté t j. žlutohnědé namnoze výborně účinkuje. Vždyť je známo, že zlato, tedy nad míru lesklá žluť, hodí se téměř ku každé ne příliš světlé barvě. Totéž platí o barvě bílé, která světlem nade všechny ostatní vyniká, a s druhé strany i o černé, nad níž zase každá jiná barva vítězí.

Chceme-li vliv této „dynamiky barev" na malebnost zcela jasně poznati, musíme ještě jednou použíti přímo methody srovnávací. Mysleme si — laskavý čtenář promine mi snad, že opět a opět ho suchoparnými slovy vybízím, aby svou fantasii napínal a věci sobě představoval, jež mu bohužel v sloupcích „Lumíru" nemohu bezprostředně předvésti — mysleme si tré květovaných čalounů vedle sebe: na jednom byla by půda do modra zelená a květy pak červené, nebo naopak květy do modra zelené a půda červená, avšak oboje stejně světlé, na druhém byly by tmavé květy na půdě světlé, na třetím konečně světlé květy na půdě tmavé. První bude se nám nejméně líbiti následkem onoho zápasu barev; druhý nás také úplně neuspokojí, ač barvy samy jsou harmonické a spolu nezápasí, neboť to, co zde smyslovým dojmem nejvíce vyniká, je pouhé bezvýznamné pozadí, kdežto vlastní předmět, květy, v nemístné skromnosti ustupuje. Teprvé třetí čaloun zaslouží si plné naší chvály; barvy nejsou toliko harmonické, nýbrž i takovým spůsobem sobě podřízeny, že předmět rozhodně vystupuje se liší od skromnějšího pozadí. Zde máme jednoduchý, řekl bych typický příklad malebnosti.

Arci namítne snad čtenář, že nikoho ani ve snu nenapadne, aby podobný čaloun nazval — malebným. Zajisté nemluvíme nikdy o malebnosti čalounů; neboť vůbec slova toho téměř ani neužíváme o uměleckých dílech co takových, nýbrž nanejvýš o předmětu, jejž si umělec zvolil nebo vymyslil. Ve velkých obrazárnách slýcháme celou bohatou stupnici nadšených výrazů pro krásu, ladnost a výtečnost; avšak slovo „malebný" mezi těmito výrazy jen velmi zřídka shledáme. O výtvorech průmyslu uměleckého tím méně ho užíváme. Vždyť „malebným" mělo by vlastně slouti jen to, co zasluhuje býti malováno a sice patrně proto, že dojem barev je v dokonalém souhlase s celým ostatním zjevem předmětu; kdybychom se tedy chtěli přísně držeti původního významu slova, směli bychom tak nazvati všechno, jenom ne — skutečnou malbu. Že však i to, co se nám vzhledem ku plastice barev na jistých ornamentech líbí, podstatně se neliší od malebnosti, jíž přisuzujeme nejrůznějším předmětům, jakož i že také tvořící umělec těchže zásad rád šetří na svých obrazech, o tom možno se brzo přesvědčiti z příkladů velmi na snadě ležících.

Ledovce, i v nejmlhavější dálce plasticky vystupující ze svého modravého nebo šedého pozadí, zejmena jsou-li ozářeny teplými paprsky slunce vycházejícího nebo zapadajícího; něžné první lupenky na jaře, svou svěží, do žluta zelenou barvou se lišící od hnědé kůry lesních stromů a od tmavomodré oblohy; bílý peň břízy, jenž tak mile vyniká ze šťavnatého drnu i za soumraku večerního; zlatá světla, která se kradmo prodírají hustým loubím stinného háje, aby leskem svým po různu opřádala zde sukovitý kmen, onde fantasticky spletené kořeny nebo štíhlé větve a haluze; smutně bledá zřícenina z temného hvozdu vyčnívající; přívětivě obílená chaloupka ovocným sadem obklopená . . . to všechno jsou jednoduché motivy, k nimž se krajinář velmi rád a vždy s rozhodným úspěchem obrací, a jejichž půvab z valné části spočívá na oněch plastických úkonech barev, světla a stínu, v nichž jsme spatřili hlavní podmínku malebnosti. Jak rozkošný, veselý je pohled na naše kvetoucí zahrady a luka — představme si, že by květy byly jakékoliv barvy temné: malebný účinek byl by ten tam. Zcela podobně, jako bílý květ ovocní, účinkuje zase na lesních stromech jíní a sníh. Málo krajin bývá bez stafáže, a ve většině případů nalezáme na ní živou jasně osvětlenou barvu červenou nebo bílou (sem nepatří toliko postavy lidské, ale i plachty vzdálených lodí nebo poletující rackové na moři atd.); jednáť se zde o to, aby stafáže jakožto zástupce životního ruchu v mrtvé krajině netoliko hned při prvním pohledu poutala náš zrak, nýbrž aby mimo to i zvýšenou účinností barvy alespoň částečně nahradila to, co nás na skutečnou, živou štafáži nejvíce upozorňuje: pohyb. Stafáže temně a mdle barvená službu tu arci konati nemůže.

Nejzřetelnější důkaz pro rozhodující účastenství osvětlení ve specifické kráse malebné podává nám umění scenické. Sebe dokonalejší dekorace, sebe vkusnější skupení a sebe krásnější obleky budou míti účinek zcela všední, jakmile se nevládne zároveň magickou mocí světla spůsobem opravdu uměleckým. Vzpomeňme si ku př. na závěrečný obraz zahradní sceny v Gounodově opeře „Faust a Markéta"; malíř, jenž by při vyobrazení tohoto výjevu použil rozptyleného světla denního, zničil by dobrou polovici celého efektu. —

Na základě toho, co jsme zde poznali z příkladů nejjednodušších, mohli bychom snadno zkoumati větší díla umělecká vzhledem k jejich malebnosti. Sloupce tyto arci nejsou určeny pro podobné obšírné rozbory, bez přímého názoru ostatně vždy kusé; pakli však laskavý čtenář z tohoto zběžného náčrtku vezme si podnět, aby příležitostně ku věci té sám přihlížel v přírodě i v obrazárně, najde zajisté potvrzení svrchu položeného názoru o malebnosti, přesvědčí se, že specifická krása umění malířského (t. j. ona, kterou umění to nemá společnou s ostatními obory, jako na př. krásu linearní nebo úměrnost) zakládá se na využitkování plastiky barvy a světla ve prospěch plastiky tvarů i plastiky myšlenek. Z toho plyne pak dvojí důležité poznání: předně, že sebe skvělejší nadání koloristické minouti se musí s pravým úspěchem, pakli se k němu nedruží vynalezavé, důmyslné hospodaření světlem a stínem, a za druhé, že směry tak zvaných koloristův a komponistův jen ve své jednostrannosti se rozbíhají, že však není mezi nimi sporu principielního, dokonalou shodu naprosto vylučujícího, ano, že naopak povoláním barvy jest, aby komposici netoliko nerušila, nýbrž přímo i podporovala.

Samo sebou se rozumí, že také pravidla o malebnosti nejsou nedotknutelná, jako jimi vůbec nejsou žádné předpisy aesthetické. Nalezneme tudíž zde onde výminečné případy, v nichž hlavní osoba nebo hlavní skupina nebo štafáž nikterak nevyniká barvou nad okolí své, ba snad dokonce do stínu je postavena. Avšak každé probřešení se proti vážnému pravidlu uměleckému musí býti ospravedlněno, nesmí zůstati beze smíru; neboť každá dissonance žádá neuprosně svoje rozvedení. Malíř, jenž významné části obrazu svého odňal světlo, nahražuje nedostatek ten jinak: buď poutá naši pozornost ostrá, karakteristicky oživená silhouetta, neb ostatní části malby zřejmými vztahy svými k onomu středisku téměř prstem ukazují a tak pozornost naši opět a opět k ní vracejí, anebo si konečně umělec zabrává přímo jakýmsi symbolickým významem stínu. Vhodný příklad pro způsob poslední byl by zrádce Jidáš na nejrozšířenějším obraze večeře Páně, na arcidíle Lionarda da Vinci, pro oba případy předešlé však Raffaelův „Pavel v Athenách“, na němž obličej hlavní osoby je též ve stínu, anižby však velkolepé pojatý apoštol pohanů přesta, býti střediskem celého výjevu. — —

Na konec buďiž připomenuto, že o malebnosti možno do jisté míry mluviti i tam, kde není barev, nýbrž toliko světla a stínu, jako na provedené, stínované kresbě, na rytině, fotografii atd. Vždyť jsme se přesvědčili různými pokusy, že plastika způsobená osvětlením je vydatnější, než ona, která se výhradně zakládá na vlastní jakosti barev. Pohled na černou reprodukci mistrovského díla, jakým je na př. Jaroslava Čermáka „Raněný Černohorec“, poskytuje nám více krásy malebné, než leckterý v pestrých barvách zářící originál.

Z básní Adolfa Heyduka.

Útěcha.

Já nemám knížat zlatohlav,
já mám jen bílou řízu kněze,
můj nezaznívá s trůnu zpěv,
on skřivánkem se vznáší z meze.

Skvost hrdý netlačí mi skráň
a nekmitá se bleskem v mraku,
mé čelo zdobí slunka proud
a teplý úsvit dívčích zraků.

A nejsem králem, jemuž zpěv
tresť zlatou v mocnou dává ruku,
mně povzdech srdce tiskne v dlaň
snět zkvětlou v kráse ptačích zvuků.

Jsem knězem jen a žezla prost,
můj zpěv se skvostem nehonosí,
já perly v úděl nenosím,
jen drobné kapky svěží rosy.

Já nevelím: Viz, hrozný svět,
nuž, padni na kolena v strachu,
já těším: Vidíš v nebesích
tu duhu ze zlata a nachu!

A jestli že jsem krůpějku
dal slunka jedné duši v trudu,
pak i v své říze prostičké
modlitbou její spasen budu!

Zpět!

Jsem jako tažné ptáče v kleci,
když přijde chvíle, touží v let —
i srdce moje z krytu pleci
by rádo vzletlo v širý svět.

Však marně vzdouvá vetchá křídla,
zle přistřihnul je pozdní čas,
v led rosa na percích mu stydla
a tíží srdce k půdě zas.

Ach, marně perutí svou mává!
proč vyletnouti touží přec?
o těsnou mřížku bije hlava —
pták v zaupění padá v klec!

Prosba.

Až budu pochován,
počkejte k letu,
drobnými poupaty
na hrobě zkvětu,
ta drobná poupata
pěstujte, kropte
a ptáčkům na rosu
čišky z nich robte.

Až tráva zbují se,
stejno ji skoste,
po dva dni žebrákům
chleby tam noste,
po dva dni chlebíky,
pamlsky třetí,
pro své — snad pro moje —
maličké děti!

Mlhy.

Jak chladno vše! Už zima kluše
a halí kraje rouškou mlh,
že na okénci snivé duše
proud světla v drobné slzy zvlh';
hle, tamo úžlabím se žene
ten těžký, balvanitý chlad —
a v chrámci mysli zubožené
sen mládí na kolena pad.

O mlhy — prchlé chvíle štěstí —
jak neprůhledný jest váš šlář,
jím slunko, plno zlatých zvěstí
víc nebude mne líbat v tvář;
vše prchlo, jak ta chasa ptačí,
ach, škoda, škoda krásných dob —
kamkolivěk má touha kráčí,
vždy cesty u prostřed jest hrob!

První starosti.

Idylla od *Václava Maliny*.

(Pokračování.)

Nahoře ve svém pokoji rozpřádala Jarmila dále myšlenky, které v ní byly vzbudily historie sdílného zahradníka. Hleděla při tom na dvojici obrazů, jež visely nad její postelí, a z nichž jeden byl ověšen smutečním flórem. Těkala okem s podobizny na podobiznu a přiznávala se v duchu, že si je za tu dlouhou, dlouhou řadu let, co visely v jejím pokoji, přes to, že k nim vzhlížela denně několikrát, dosud náležitě neprohledla. Líčení minulosti, jež byla právě slyšela, osvěžilo mdlé barvy jejich a prodchlo mlhavé jejich obličeje výrazem života. Tímto pohledem a úsměvem opoutávala sličná její matka každého, kdo vstoupil do kouzelného kruhu její krásy. Tak hleděl její otec do světa ve svých dvaceti pěti letech. Mladistvá svěžest dýše ze zdravých jeho tváří, oči blýskají pod řasami podnikavě jak ocel hrdiny, s lehkým zákalem snivosti, a bílé čelo, nedotknuto dosud rydlem starostí, vypíná se hrdě vstříc nastávajícím bouřím života. Takovým býval její otec v době svého štěstí. Jarmila nepoznala ho v této podobě. Kam sáhala nazpět paměť její, vídala obraz jiných, změněných rysů. Vídala vážný obličej bez ruměnce, postřený jakoby lehkým stínem. Obličej ten byl skoupým na proměny. Zachovával nejraději jediný výraz, výraz to všednosti a klidu, jako zastřené zrcadlo duše, v němž nelze ničeho spatřiti. Zdálo se, že vězí svalstvo toho obličeje v poutech těžké mdloby. Usmál-li se, byl to pokus úsměvu; vyhledlo-li oko zpod líné řasy, byl to pohled napolo prázdný. Čelo klesalo rádo do dlaně a husté suché vlasy byly zjevnými nepřátely šosáckého ladu a skladu.

Pouze v dobách, kdy mluvil s ní neb o ní, stávala se tvář otcova pohyblivou. V těchto dobách byla schopna vroucích pohledů, výrazu živého účastenství i srdečného smíchu. Ale když odvracel se od ní, kladly se opět stín a mdloba na celý jeho zjev.

Jarmila nepozastavila se dosud nikdy nad těmito podrobnostmi zjevu otcova, jimž byla z dětství přivykla. Však dnes rozbřesklo se rázem v duši její Zdálo se jí, že zdvihla s obrazu otcova náhle umělou clonu všednosti a chabého klidu a že vidí poprvé pravou, úplnou podobu jeho. Zahrnula poznání to ve dvě slova: není šťasten. Poznala, že jsou to neodbytný smutek, omrzelost života, co se snaží otec její zakrýti pod onou všední záclonou a co vyzírá přece za každým záhybem jejím, co číhá za každým z tichých jeho úsměvů a dobývá se časem z prsou jemným vzdechem.

A toto poznání změnilo také rázem její názor na vlastní svůj život Hle, byla jedinou útěchou tohoto osudem raněného muže, jedinou hříčkou, která zjasňovala pošmourný jeho zrak. A byla mu dosud skutečně jen hříčkou, ničím více. Byla modlou, jíž se z vůle jeho všechno kořilo, byla středem, kolem něhož se s myšlenkami jeho otáčely myšlenky celého domu. Mívala dotud vždy a všude jen osobu svou na zřeteli. V dětském soběctví přijímala důkazy přízně, jimiž ji zahrnoval, a spatřovala v něm pouze ochotného plnitele všech pošetilých přání, které jí vnukala těkavá mysl dětská.

Zarděla se při pomyšlení tom. Odstrčila prudce skvostný pestrý vějíř, poslední to důkaz jeho lásky, s kterým si v myšlenkách těch byla pohrávala, že překotil několik z těch různotvárných tretek, jimiž bezedná štědrost otcova přeplnila její stolek, jako téměř každý kout její komnaty.

Vstala a přecházela prudce pokojem upírajíc časem oči na podobiznu s černým fáborem. Od té doby, co se onen fábor začernal nad lahodnými rysy té podobizny, stál otec její opuštěn uprostřed cizého světa, nemaje nikoho, kdo by byl pečoval o jeho štěstí a kdoby v něm byl znovu křísil zdrcenou sílu životní. Nuže, pokusím se o ten úkol. Zahájím touto důstojnou úlohou nový odstavec života. Přestanu býti sluncem, kolem něhož dotud kroužila celá soustava této siré domácnosti, a stanu se trabantem, jenž bude nadále družně obletovati dráhu jeho a sloniti se na záři jeho štěstí.

V takovýchto myšlenkách přecházela dívka po komnatě. Vědomí, že se hodlá samojediná ujmouti zanedbaného otce, že se hodlá starati o lepší jeho budoucnost, naplňovalo ji blahým pocitem důstojnosti. Otec tento, zabývající se právě novým plánem vychování své dcery, který byla slečna Bořická tak z nenadání před ním rozestřela, a který hrozil úplným převratem dosavadnímu stavu věcí, neměl zajisté ani tušení, že také dcera jeho tká mezi tím osnovu, dle níž hodlá zaříditi budoucí jeho život.

Ale než Jarmila plán svůj náležitě promysliti mohla, upoutal její pozornost jakýsi předmět venku na silnici, kam byla náhodou zrakem zaletla. Byl to povoz, zahýbající od městečka ke dvorci pana Velímského. Přistoupivši k oknu rozeznala polopanskou pryčku a v pozadí jejím prozatím jen černý klobouk s nápadně širokou střechou.

Kočí v předu pryčky narovnal se a práskl do koní. Chtěl patrně dokázati, že umí zajeti do panského průjezdu s náležitou elegancí. Povoz přiblížil se rychle a Jarmila spatřila v něm již zřetelně velkého člověka, jehož zjev zanechal tam dole v městečku zajisté hluboký dojem. Mimo neobyčejné rozměry jeho klobouku vzbudil zajisté též jeho černý sametový kabát neobvyklého střihu podivení střízlivých měšťanů. Kdo z nich měl slabší nervy, lekl se zajisté tváře cizincovy; činilať v prvním okamžiku pouze dojem divoké, bizarní huňatosti a černosti. Ale když se zrak v té spoustě vlasů a vousů lépe rozhledl, nalezl v ní také nos a trochu lící, ba zpod střechy klobouku vyhlížely též dvě temné, jiskrné oči. Skrovné viditelné mýtiny té černé houšti, pokud na ně nevrhala stín svůj střecha klobouku, okazovaly pleť sice osmáhlou, ale přece světlejší svou barvitostí valně se odrážející od egyptské tmy kosmaté okolní porostliny. A čím déle jsi na ně hleděl, tím více ustupoval dojem hroznosti dojmu zvláštní veselosti. Či byl to pouze účinek sluneční záře, jež pa-

dala přímo na tento úryvek obličeje? Než si o tom Jarmila přesný úsudek utvořiti mohla, zajel povoz kolem zeleného travnatého kola obloukem vskutku elegantním před samý průjezd. Jarmila vystoupila sice na špičky a nahnula se zvědavě do předu, ale nemotorný klobouk zastíral jí nadobro záhadný obličej cizincův.

Spatřila toliko následující výjev. Zahradník vyšel z průjezdu a přiblížil se zvědavě k hostu, který byl právě z povozu seskočil. Nedivila se, že zahradník zaražen před cizincem stanul a vypoulené oči naň upřel. Ale podivením naplnilo ji, že jej cizinec jaksi parodoval. Postavil se v celé své výšce před něho, podepřel ruce v boky a hleděl mu patrně přímo do očí. Chvíli stáli tak bez hnutí naproti sobě. Pak trhl sebou zahradník, chytil se rukama za hlavu a couvl o dva kroky.. Cizinec napřáhl mu vstříc širokou dlaň a když do ní zahradník svou ruku jaksi váhavě položil, sevřel ji divný host tak vřele, že se obličej zahradníkův bolestně skroutil při družném tom stisku. Po této němohře zmizel příchozí v průjezdu.

Jarmila hádala v duchu, kdo by asi byl ten černý ježatý host. Tak nevypadal jistě žádný ze sousedních zemanů, kteří časem, ač velmi zřídka, pana Velímského navštěvovali. Cestující jednatel nějaké pojišťovací společnosti neb obchodních domů? Sotva. Zjev jeho nemá hrubě obchodnický ráz. Dle němohry se zahradníkem nutno souditi, že jsou spolu známi. Snad jest to nějaký z dávných přátel pana Velímského? Otec nemluvíval k ní nikdy o svých známých z dřívějších let, snad že probouzel v duši své nerad obrazy minulosti. Zbytečné hádání! Za chvíli rozluští se hádanka sama sebou.

Dole skládal zahradník, vrtě při tom neustále hlavou, s povozu věci cizincovy. Bylo jich věru dosti. Kožený vak, několik holí s různými, bizarními hlavicemi, dlouhé objemné stůčky, krabice, dýmka, ohromný deštník, který by se byl hodil spíše nějaké ovocnářce, dalekohled, botanické pouzdro, jakýs dřevěný podstavec s kolíky, ba i strakatý župan a pantofle Toť přílišné: i samovar! Jest opatřen věru, jakoby se k nám stěhoval na čtvrt roku

V tom ozvaly se kroky otcovy na chodbě. Jde zvláštnímu hostu v ústrety. Pootevřela zlehounka dvéře a spatřila, že jsou též dvéře u pokoje slečny Bořické málo pootevřeny. Patrně táhl průvan zvědavosti již celým domem. Jaký div! Vždyť byl host pravou událostí v tichém samotářském dvorci.

U schodů setkal se pan Velímský s příchozím. Zastavili se chvilku naproti sobě a pak uvrhl se druh druhu do náruče.

„Jsi to tedy vskutku, Lešane?“ zvolal pan Velímský. „Jsem, Prokope, na mou věru jsem!“ odpověděl se smíchem host. „Ký rarach mne sem přinesl? Povím ti to všechno, jen co spláchnu tu vaši prokletou obecní silnici, jíž mám dobrou polovičku v hrdle!“

Když pan Velímský hosta svého do pokoje uvedl, pospíšila dívka do přízemí, aby tam u pramene ukojila svou zvědavost. V průjezdě rozptýlil příchod její četnou společnost, kterou byly svršky cizincovy přivábily ze všech koutů přízemí a dvoru. Zůstala tu jen zahradnice s manželem, držícím v ruce jednu z hostových holí, nad jejíž hlavicí byl měl obšírnou přednášku.

„Staré přísloví, slečno: my o vlku, vlk za humny,“ oslovil nyní Jarmilu. „Pravdivost jeho potvrzuje se tak často, že lze jen stěží uvěřiti v náhodu. Za dlouhý čas vzpomenu si naň a ďas ho sem v zápětí přinese.“

„Mluv přece slušně,“ napomenula jej manželka. „Vždyť je to přítel našeho pána.“

„Však slečna má slova odvažovati nebude. Rcete sama, slečno, není-li to přepodivné: před chvílí zmínil jsem se v rozmluvě s vámi náhodou o něm, připletl se mi po dlouhém čase opět jednou na mysl, a čtvrt hodinky na to stojí přede mnou po tolika, tolika letech!“

„Kdo?“

„On, malíř, o němž jsem vám nedávno vyprávěl. Rozpustilý ten malíř, který sem s vaším panem otcem za mladých let na honbu přijížděl. Zkameněl jsem přímo, když se mi z čista jasna huňatý jeho obličej do očí zašklebil. A bůh ví, nezměnil se mnoho za tolik let. Zmohutněl, zježatěl ještě o trochu víc, zarostl téměř po samé oči. A z těch mu svítí nezbeda, jakým byl tehdáž!“

„Kroť se, pravím ti, starý,“ pokárala jej znovu manželka. „Tak se mluví o hostech a přátelích pánových! Nezbeda! Byl veselým, jakými bývají mladí lidé. Však za ty roky jistě vystřízlivěl a zmoudřel.“

„Tak! A tohle?“ vzkřikl rozhorlen zahradník a nastavil jí hlavici hole před oči tak prudce, že v leknutí couvla.

Hlavice tato tvořila ovšem pádnou námitku. Byla vyřezána ze dřeva a představovala šklebící se nestvůru, svědčící o nehrubě střízlivé obraznosti řezbářově a jevící v klikatých svých tazích příbuzenskou podobnost leda s tahitskými modlami nebo s potvůrkami, jež umísťoval fantastický středověk nad okapy pošmourných dómů.

„Kdož ví, je-li to jeho práce.“

„Bodejť není. A což ty ostatní hole! Jen se ho zastávej! Tuším, že budeš mít opět co drhnouti na jeho moudrosti. Ubohé stoly! Nejlépe bude, vyneseme-li křížaly a syrečky z nejzadnějšího pokoje a dáme-li mu tam stůl a židlici ze zahrady — basta! Po těch ať si pak čmárá dle libosti. Oh, slečno, uvidíte, zůstane-li tu delší čas — a dle všeho se zdá, že zůstane — jaké tu bude hospodářství! Rostla-li jeho žízeň s jeho vlasy a vousy, dojde zajisté řada též na druhou vázu na terase; stojí tam beztoho od nečestné smrti své sestry jako sirotek a polovice figurek jí s břicha již opadala. Doufám jen, že se mu nepodaří, aby strhl s sebou pana Velímského. Nenajde ho již takového, jakým býval. Srovnají se spolu sotva na delší čas. Rozpustilost a důstojnost nehodí se do páru!“

Po tomto výkladu vzdálil se zahradník, aby pomáhal při zařízení pokoje pro zvláštního hosta.

Zahradníková použila jeho nepřítomnosti, aby opravila několika ráznými črtami křivou představu, kterou snad manžel její svými slovy o malíři v duši dívčině vzbudil.

„Nevěřte jeho tlachu,“ pravila. „Pan Lešan — tak se jmenuje ten malíř — je prosté veselý a trochu zvláštní člověk. Nic více. Malíř nemůže si vésti vážně jako nějaký učitel. Vašemu panu otci nebude ostatně společnost taková škoditi. Rozveselí se, přivykne opět lidem. Vždyť je tu věru živ jako v nějakém klášteře. Jak dlouho neměli jsme již hostů!“

Davši statečné obhajitelce očerněného malíře souhlas svůj na jevo němým kývnutím hlavy odebrala se

Jarmila nahoru. — Na chodbě zastihla vychovatelku. Sdělila jí vše, co zvěděla o nenadálém hostu. Vychovatelka přijala zprávy tyto s líčenou lhostejností; ale uvnitř hleděla bližším stykům s neznámým hostem se stejnou dychtivostí vstříc, jako její mladší odchovanka. Vždyť tvořilo objevení se nové osobnosti velikou událost v tom tichém, obmezeném kruhu, v němž odkázány byly obě dámy toliko na pochybné společenské cnosti pana Hanuše. Mimo to mělo jméno Lešan v uměleckém světě velmi jasný zvuk, jenž pronikl i do těch hubených rukovětí, z nichž čerpaly své vědomosti o souvěkém stavu domácího umění.

Netřeba podotknouti, že věnovaly dobrou půl hodinu úpravě svého zevnějšku. Mezi tím bylo se setmělo. Zazněl zvonec, který svolával obyčejně náš čtverolístek k večeři.

Když se odebraly do jasně osvětlené jídelny, našly tam jen pana Velímského a Hanuše, který stál po svém obyčeji v krytém postavení při stěně, jako hrdinové loutkářovi před vyhrnutím opony. Malíř byl zašel do pokoje, pro něho určeného, aby uvedl poněkud do pořádku svou toilettu. Když jej spatřily na to dámy v plném světle, bez ohromného klobouku, seznaly, že nahražuje hořejší polovice jeho obličeje nedostatek volné, hladké plochy, jímž trpěla huňatá část dolejší. Spatřily nad černým silným obočím krásné vysoké čelo, pěkně vypouklé a vynikající nápadnou bělostí, patrným to ovocem ochranné péče širokého klobouku. Možná, že by byl snad nějaký závistivý kritik vyslovil podezření, že to není všechno jen čelo. Ale podezření to bylo by bezdůvodné O pleši nemohlo být ani řeči. Bylo to skutečně pouhé čelo, majestátní čelo, s jakým si představujeme veliké filosofy. Při světle poznaly dámy zároveň, že nebyl veselý jas, který spatřily z okna na úryvku jeho tváře, pouhým účinkem sluneční záře. Zářilať netajená veselost ze všeho, co nebylo zastřeno huňatou spoustou, ba i vysoké jeho čelo lesklo se vesele, jakoby za ním bytovalo více rozpustilých, než filosofických myšlenek.

Pan Velímský představil hostu ostatní společnost. Především, rozumí se, dceru. A malíř vyslovil mu svůj obdiv způsobem nenuceným.

„Bože, jaké to máš děvče!“ zvolal. „Krasavice od hlavy k patě. Je jí věru škoda pro muže, — ač smí-li se již mluviti s vámi podobným spůsobem, má drahá, malá slečno!“

Jarmila zapýřila se nemálo. Ale s rozpaky, v jaké ji nemotorné pochlebenství malířovo uvedlo, mísila se též lehká nevole. Jak to k ní mluví tento divný člověk! „Malá slečno!“ V kterém galanthommu, probůh, dočetl se podobné titulatury! Což je tak příliš malou, či myslil snad, že má před sebou desetiletou školačku? Dlužno vyznati, že neučinil malíř svým prvním oslovením na Jarmilu nejlepší dojem.

Slečna Bořická nebyla rovněž prvním projevem jeho okouzlena. Odpověděl k její pokloně mlčky jakýms šikmým pohozením hlavy, jehož význam byl zcela nejasným.

Hanuš, který si byl již před večeří v jizbě za průjezdem předběžnou informací o zajímavém hostu opatřil, vzhlížel k němu s velikou úctou. Líčení nevázané povahy malířovy mělo na praktikanta našeho zcela opáčný účinek, než jakého se zahradník nadál.

Tato úcta a hrozivá blízkost dam, které dnes následkem rozmnožení společnosti prostor loktům jeho vyměřený s obou stran značně zúžiti musely, nepřispívaly k umenšení jeho tísně. Nejhorší pak bylo, že vyprávěl malíř mnohé věci, které vyzývaly rozhodně k smíchu. A Hanuš nemohl přece v takové chvíli, kdy se celá společnost smála, seděti uprostřed ní jako fakír. Smál se pod mravním tímto nátlakem, smál se, pravda; ale cítil sám, že vypadá ten jeho smích směšněji, než jindy. Smích byl totiž jednou z nejslabších stránek páně Hanušových. Nikoli snad, že by byl býval povahy truchlivé. Venku, v polích, když mu něco směšného na mysl přišlo, dovedl se zasmáti zcela zdařile; také u zahradníků a mezi čeledí smával se obstojně; ale zde, v posvátné síni pana Velímského a zejména u přítomnosti dam zůstával vždy smích jeho více méně nešťastným pokusem.

(Pokračování.)

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Poklid Nadasdiho mne poznovu zmátl a sevřel mi hrdlo, tak že jsem ještě po několik okamžiků mlčel, jsa na rozpacích, mám-li mu bez obalu povědíti, co a jak, nebo vyčkati a ještě jednou se přesvědčiti, zdali mé podezření zakládá se na pravdě. Avšak Nadasdi mne předešel. Přistoupiv těsně ke mně položil mi ruku na rameno a pravil lhostejně jako by mi zvěstoval, že mu zůstaly kapesní hodinky stát:

„Dosti té komedie! Vím, proč jsi přišel. Jednej, jak uznáš za dobré — já jsem připraven na všechny případy . . .“

„Tys tedy skutečně dividendu . . .“ vyrazil jsem ze sebe.

„Ano,“ zněla chladná odpověď.

„A po jakém právu?“

„Po právu vlastníka závodu.“

„A což naše úmluva?“

„Byla jen ústní . . .“

„A ústní úmluva jest nezávazná?“

„Pro mne aspoň závaznou nebyla a není,“ odpovídá Nadasdi s nezměněným klidem.

Ledový klid ten vehnal mi všechnu krev ku hlavě.

„A tak odpovídáš mně? A nebojíš se následků?“ ptám se skoro vášnivě.

„Nebojím!“

„Ani kdybych vzal útočiště k zákonům?“

„Ani tenkráte ne!“

*

„Dobře tedy! Donutím tě!“ vyrazil jsem divoce ze sebe a hlas můj se chvěl.

Nadasdi však ani touto výhrůžkou nepozbyl své chladnokrevnosti. V tváři jeho po celou dobu, co jsem s ním mluvil, ani sval se nepohnul, a teprv když jsem pronesl výhrůžku, přeletl ji lehýnký sardonický úsměv.

„Nepozbývej své chladnokrevnosti, milý hochu,“ pravil ledově; „vždyť přec vidíš, že jsem na vše připraven . . A bez odkladu podám ti toho důkaz.“

Po té přistoupil k psacímu stolku a zazvonil.

V mžiknutí oka otevřely se dvéře vedoucí do vedlejší komnaty a na prahu objevili se dva neznámí muži.

Nadasdi ukázav rukou na muže podotknul:

„Viz, zde jest důkaz!“

„Jak to? Nechápu . . .“ dím.

Nadasdi opět se usmál a obrátiv se k neznámým pravil:

„Slyšeli jste, o čem byl přítel můj Smidarský právě se mnou mluvil?“

„Slyšeli,“ odpověděli oba současně.

„Povězte mu, co ode mne žádal!“

Jeden z mužův odpověděl takto:

„Žádal vás, abyste mu vyplatil dvacet tisíc zlatých, a jelikož jste se zdráhal tak učiniti, vyhrožoval vám, že vás udá . . .“

„A jakou záminku si vzal?“ optal se Nadasdi.

„Že prý jste se časem svým smluvili, že bude dělnictvu po desíti letech vyplacena dividenda,“ zněla odpověď.

„A jste ochotni stvrditi přísahou, co jste byli právě uvedli?“ tázal se Nadasdi dále.

„Jsme!“ zněla odměřená a určitá odpověď.

Byl jsem zdrcen. Teprv nyní jsem pochopil úplně a jasně stav věcí. Nadasdi byl skutečně na vše připraven a podal mi toho důkaz.

Po té Nadasdi pokynul mlčky rukou; oba objednaní svědkové zmizeli a dvéře se za nimi zavřely.

„Nuže, milý hochu?“ optal se Nadasdi, když jsme byli opět samotni.

Neodpověděl jsem. Chvíli jsem se na něho upřeně díval. V očích dělaly se mi mžitky, zavrávoral jsem; ale hned na to jsem se zase vzpamatoval a beze slova vyrazil jsem z komnaty . . .

Smidarský umlkl. Až dosud byl vypravoval s klidem takořka ledovým, jako by vyprávěl pranepatrnou episodku ze života člověka, po němž mu pranic není. Sotva však umlkl, jevila tvář jeho změnu. Zbrunatněla, na čele a na skráních vyvstaly krůpěje studeného potu a oči se leskly, jako by byl teprv nyní úplně pochopil, co byl vypravoval.

Pozoruje tuto změnu potlačil jsem i otázku, která se mi mimoděk vtírala, a vyčkal několik okamžiků, až se Smidarský ujal slova poznovu.

„Konečně jsem hotov,“ pravil hlasem vášnivě rozechvěným. „Bál jsem se, že nedovedu ti případ ten vypravovat chladně a střízlivě a přece jsem to dovedl. Nyní mi zajisté promineš, kdyby mi snad uklouzlo slůvko trpkosti, nebo kdybych snad dokonce nemohl potlačiti pocit nevole . . . Leč k věci!

Vyraziv z komnaty pospíchal jsem parkem na zdař bůh. Hlava moje byla v plamenu, nohy se mi chvěly, před zrakem dělaly se mi mžitky. V prvních okamžicích nebyl jsem si všeho, čeho jsem byl právě svědkem, zcela jasně vědom. Hlavou vířily steré myšlenky, prsa pracovala, jako bych se byl náhle octnul někde v bezvzduší, a přece jsem cítil chladný větřík, jenž mi ovíval rozpálenou tvář a dráždil zrak, jako by mi do očí písek metal. Proběhnuv hlavní cestou od zámku vedoucí zabočil jsem na postranní stezku a s této pak do parku, kterýmž jsem takměř asi hodinu beze cíle bloudil. Rozčilení mé bylo věru strašné; nevímť po dnešní den více, než co jsem ti byl právě pověděl, a pamatuju se jen na to, že jsem posléze kdesi pod košatou lipou nebo jasanem unavením klesl.

Trvalo to přece ještě asi půl hodiny, nežli jsem se vzpamatoval tak dalece, že mohl jsem aspoň poněkud logicky souditi. Ale čím více jsem nabýval duševní rovnováhy, tím děsnější perspektiva otvírala se přede mnou. Takové bezcitnosti, takové rafinovanosti, ba surovosti nebyl bych se do Nadasdiho nikdy nadál. Očekával jsem snad vše jiné; ale nestoudné, drzé toto padoušství mne takměř ohromilo . . .

Promiň mi však další líčení duševního stavu mého. Vmyslíš-li se v duševní bouři nejstrašnějšího druhu, máš obraz nejvěrnější. Dlouho ležel jsem pod stromem, pak jsem se zvedl a vrávoral dále, až jsem zemdlením znovu klesl. Bůh ví, jakými cestami jsem bloudil, kolikráte jsem klesl a zase vstal a opět dále beze cíle se potácel. Vím, že pozdě večer, když měsíc vyšel a plavé jeho světlo vrhalo dlouhé stíny, byl jsem ještě v parku . . . Co se dále se mnou dělo, nevím; procitl jsem v této jizbě, v které se nalezáme, a kam prý jsem byl druhého dne k poledni donešen od několika dělníků naší továrny, kteří jdouce z práce nalezli mne na pokraji parku bez vědomí ležeti.

Co následovalo, jest zcela přirozené. Byl jsem několik dní churav; ale vzpamatoval jsem se, díky své houževnaté konstitucí tělesné, dosti brzo; leč přes to vše chodil jsem jako pitomý. Do továrny jsem více nešel. Vrátil jsem se do chatrčky na jižním konci této osady, kterou jsem po celou dobu svého pobytu zde obýval a trávil větší část dnů v zadumání. I po několika dnech byl jsem ještě na rozpacích, co počíti; až konečně jsem se zase vrátil ku své práci do továrny. Nadasdiho však jsem od té doby nespatřil. Patrně se vyhýbal mně jako já jemu; do továrny pak vůbec ani nepřicházel, ba nikdy ode mne ničeho nechtěl a žádných rozkazů mi neposýlal, nýbrž vždy a ve všem obracel se na osoby jiné. Neexistoval jsem pro něho více a zdálo se mi, že by byl rád, kdybych závod vůbec na vždy opustil. Nějaký čas jsem se touto myšlenkou skutečně také obíral; ale posléze jsem se rozhodl, že ze vzdoru setrvám a vyčkám, co počne Nadasdi o vlastní újmě.

Z toho, co jsem byl právě uvedl, mohlo by se zdáti, že všehojící čas zacelil ránu, kterou mi byl Nadasdi tak brutálním spůsobem zasadil, aspoň tak dalece,

že bylo se možno nadíti aspoň v budoucnosti smíření. Avšak u mne dělo se naopak. Čím více mi líčený případ mizel z paměti, tím více jsem přemítal a z přemítání toho počaly se ob čas vynořovati různé myšlenky, nasvědčující vždy větší rozkvašenosti, ba kdysi postihl jsem sama sebe při zcela zřejmé myšlence o pomstě... Bránil jsem se tomu, seč jsem byl; vynaložil všechen svůj důvtip, abych sama sebe přemluvil, ale myšlenka ta vtírala se mi později takměř při každém kroku, že nemohl jsem se jí zbaviti. O způsobu pomsty arci jsem se neodvážil ještě ani přemítati; děsilť jsem se posud pouhou myšlenkou... Současně s tím vznikala v duši mé znenáhla nenávist a za nedlouho nenáviděl jsem Nadasdiho z hlubin duše.

Duševní tento proces byl povlovný a přirozený. Sledoval jsem jej s neobyčejným interesem a kdybych ti jej nyní reprodukoval, přesvědčil bys se, že analysoval jsem každou myšlenku, že sledoval jsem každý symptom zárodku myšlenek s onou bedlivostí a svědomitostí, s jakou sleduje lékař symptomy přibývající nebo ubývající choroby duševní. Byl jsem si všeho vědom co předcházelo a logicky soudil jsem pak z toho na další konsekvence, slovem v celém tom tajuplném duševním procesu neušla mi ani nejmenší nepatrnost, až pak posléze přistihl jsem se při klíčící myšlence, v jejímž temném pozadí šlehnul zásvit jasný — vražda... Pamatuju se, že jsem se v okamžiku tom zachvěl; ale veškeré úsilí mé, myšlenku tu zapuditi, bylo marné. Vracelať se vždy zase se zarputilostí poctivého přesvědčení. Stavěl jsem jí v cestu všechny možné důvody chladného rozumu, vytýkal jsem si malomocnost a zbabělost a bůh ví co; ale nechť jsem konal cokolivěk, nechť jsem pracoval nebo v noci beze snu na loži ležel, vždy stála myšlenka ta přede mnou děsně a hrozivě sice, ale přece s takovou jistotou, že kdysi v noci, když i ve snu mne pronásledovala a já procitl, sáhl jsem nad sebe na stěnu po — revolveru... A od té doby byl revolver mým stálým společníkem... a kdysi vydal jsem se i na cestu k Nadasdiho zámku...

Vrátil jsem se však asi po půl hodině, aniž bych byl došel k parku. Leč za dva nebo tři dni šel jsem touže cestou zase a došel až k parku; později jsem vstoupil i do parku a bloudil parkem na zdař bůh... Tak dělo se po několik dní, až posléze jsem se postihl při myšlence, že číhám vlastně na Nadasdiho — s revolverem v ruce... Na štěstí však jsem za těchto svých večerních potulek Nadasdiho nikde nepostihl. Toliko jednou za překrásného říjnového večera. Pamatuju se zcela dobře, že bloudil jsem tenkráte asi po tři hodiny parkem. Měsíc byl právě v úplňku a světlo jeho, vnikajíc skoro už úplně holými korunami stromů na stezičku, po které jsem se volně ubíral, stříbřilo porosené zažloutlé opadalé listy, jež se v nejrůznějších barvách skvěly jako množství drahokamů. Nad krajinou panovalo hrobové ticho. Nikde ani větřík nezašelestil, nikde ani ptáče nezatiklo, nikde ani krůpěj rosy neskanula se stromů, aby zacrknuvši v listech pod stromy zaharašila... Volným krokem ubíral jsem se po stezce, až dospěl jsem k hlavní cestě vedoucí k Nadasdiho zámku a sice v místě, kde stojí velký vodotrysk, kolem něhož jest husté a vysoké křoví. Vodotrysk však byl už zastaven a i zde panovalo hrobové ticho. Obešel jsem křoví... a spatřil asi tři sta kroků před sebou Nadasdiho zámek, četnými světly tak osvětlený, že zdálo se mi, jako bych se byl octnul v báječné nějaké krajině.

Však co to?... V dáli u zámku mihla se temná mužská postava. Zdálo se mi, že poznávám v ní Nadasdiho. Zachvěl jsem se a mimovolně sáhl po revolveru. Srdce mi počalo prudce bíti, krev se mi hnala prudce k hlavě a zase nazpět k srdci. Upíraje oči vytřeštěně směrem k zámku, kde se byla postava mihla, tiskl jsem revolver křečovitě v pravici... Postava šla cestou přímo proti mně; po chvíli však zabočila do stínu parku a zmizela. S bezpříkladným chvatem odskočil jsem od vodotrysku do parku a plížil se rychle, ale opatrně směrem, abych postavu postihl. Po několika minutách jsem ji spatřil poznovu. Vyšla z parku zase na cestu a ubírala se nazpět. Pospíšil jsem za ní, až octnul jsem se asi deset kroků před zámkem. V dvojsvětlí záře měsíční a četných svítilen kolem zámku bylo okolí tak osvětleno jako za dne. Poznal jsem Nadasdiho a přiblížil se mu asi na dvacet kroků. Mezi ním a mnou byl však záhonek obklopený šeříkovými keři. Nadasdi chvíli stanul, pak se obrátil k zámku a zmizel v jedněch dveřích.

Střelhbitě jsem vyrazil z parku a chtěl za ním po spíšiti, ale Nadasdi zase vystoupil, a já nalezaje se právě těsně u zámku ustoupil jsem za jeden ze širokých korinthských sloupů, kterýmiž je portál ozdoben. Nadasdiho jsem neviděl, ale temný rupot jeho kroků nasvědčoval, že se blíží ke mně. V několika okamžicích přiblížil se asi na pět kroků k sloupu, za nímž jsem byl ukryt, a stanul zde zády ke mně obrácen. Sotva se zastavil, zvedl jsem mimovolně revolver. Chvíli jsem však ještě váhal... V tom zazněl nočním tichem sladký dětský hlásek: „Tatínku! tatínku! kde jsi!?“ a malé děvčátko seběhlo po schůdkách po pravé straně k Nadasdimu... Ruka má klesla... Dech se mi zatajil, jako by mne byl někdo do prsou bodnul... Počal jsem se chvěti...

Vše to trvalo však jen několik vteřin. Nadasdi spatřiv děvčátko prudce se obrátil, pospíšil mu v ústrety a vzav je do náruči odnesl je nazpět po schůdkách, po kterýchž bylo právě seběhlo... Nadasdi i dítko zmizeli v zámku; já pak s tlukoucím srdcem a zahanben blížil jsem se v stínu až k místu, kde jsem měl k parku nejblíže, načež zaskočiv do parku spěchal jsem rychle dále, až jsem se octnul doma...

Vše to však ani dost málo nevadilo, abych si byl druhého dne k večeru nevyšel na číhanou poznovu. Přibyl jsem do parku krátce před západem slunce. Večer byl teplý a příjemný a jako den před tím, panovalo i tentokráte všady posvátné ticho. Loudal jsem se parkem asi čtvrt hodiny, až octnul jsem se u rybníků, jež byl Nadasdi na blízku vozové cesty vedoucí ze zámku k erarní silnici, s velkým nákladem zříditi dal. Bylo tam vskutku překrásno. Zcela bezúčelně vystoupil jsem po klikaté stezičce na mírné návrší u jednoho rybníka, odkud jest volný pohled do okolí, a ulehl tam do trávy, úpaly letního slunce už dříve spražené.

Rozhledl jsem se po okolí. Zrak můj těkal s předmětu na předmět. Tu přeletl několik strnišť a zaletl přes luka až k vzdáleným, lesem pokrytým pohořinám, tu utkvěl na nějaké pouvadlé květině, která několik

kroků ode mne ze sporé traviny vyčnívala, nebo zabloudil k parku a sleduje pokraj jeho jen tak mimochodem dotknul se celé řady rybníků, jež se na pokraji tom rozkládají; až pak posléze utkvěl na prostranství pod rybníkem největším. Bez pohnutky jsem vstal a sešel dolů ku břehu rybníka, odkud jsem shledl, že nad hladinou vodní trčí do výše skoro kolmá skalina.

Chvíli přecházel jsem po břehu rybníka toho, jenž byl kolkolem hustým, vysokým a posud skoro kypře zeleným vrbovím obklopen. Náhle však jsem spatřil na skalině, kterouž jsem byl opustil, asi pětileté děvčátko v bleděžlutých šatečkách a s hnědým slaměným kloboučkem na hlavě. Poskakujíc přiblížilo se až ku pokraji skály, ale hned zas se od pokraje vzdálilo a opodál buď květiny trhalo nebo po nějakých broučkách nebo kamínkách se shýbalo . . . Za několik okamžiků vystoupil z pozadí na skalinu nějaký muž a zastavil se u děvčátka — poznal jsem Nadasdiho . . . Instinktivně přikrčil jsem se za hustou vrbou, aby mne nezahledl. Ale nebylo toho třeba. Nadasdi hned na to zase v pozadí skály zmizel, a po chvíli viděl jsem jej pomalu v myšlenkách pohříženého sestupovat po klikaté stezce se skaliny ku břehům rybníka . . .

Když sestoupil až ku břehu, slyšel jsem jej volat: „Kamillo! Kamillo!" Se skaliny ozval se dětský hlásek: „Už jdu, tatínku — počkej!" Poznal jsem týž sladký hlásek, jenž mi byl den před tím u zámku Nadasdiho ruku s revolverem srazil . . . Zároveň vyhoupla se dětská postava ta zase nad skalinou a přiblížila se až ku pokraji — pak se dítko přikrčilo k zemi a opatrně vždy dál se šourajíc sahalo ručinkou po sněhobílé květině, ale nemohlo jí dosáhnouti. Nadasdi vida své dítko nad skalinou v nebezpečném tomto postavení zděšeně vzkřikl. Dítko na polo se vztýčivši zvedlo hlavinku, usmálo se a sehnuvši se poznovu vztáhlo ručinku po kvítku . . . V tom však střemhlav sletělo se skály a asi dva sáhy nad hladinou vodní zachytilo se šatečkami buď o nějaký pahejl, nebo ostrou hranu skály.

Několik okamžiků viselo hlavou dolů. Klobouček mu byl spadl s hlavinky do vody a každým okamžikem mohlo za ním i dítko slítnouti do hlubiny. Jsa za vrbou ukryt díval jsem se nepozorován s dítka na Nadasdiho a s toho na dítko a nikdy — nikdy nezapomenu na pocit, jenž mne v tu chvíli ovládl . . . Byloť mi, jako by mi byla jarní síla projela všemi údy, jako bych byl náhle osvěžen. Tušil jsem strašné strnutí, jež musilo při pohledu na děsné toto divadlo otřásti srdcem otcovým, tušil jsem bezpříkladnou úzkost, která v tu chvíli súžila prsa Nadasdiho, div že se nerozskočila, tušil jsem děsná duševní muka, která Nadasdi trpěl, a bylo mi nevýslovně blaze . . .

Pozoroval jsem zcela dobře každé hnutí v jeho bledé tváři. Škubalo v ní cosi jako zoufalost. Oči byly vytřeštěny a rty křečovitě se chvěly. Pohled na otce byl srdceryvnější než na dítko, jež bylo dle všeho náhlým pádem se skály smyslu zbaveno. Viseloť bez pohnutí hlavou dolů a zpočátku ani nezavzlyklo, ba ani se nepohnulo. Teprv po několika okamžicích zaslechl jsem temný zajíkavý hukot, jako by nemohlo dítko dechu popadnouti. Na to sebou několikráte křečovitě trhlo, šatečky povolily a dítko slítlo střemhlav do hlubiny, potopilo se a zase se vynořilo . . .

Otec jsa očitým svědkem všeho toho stál jako strnulý bez hnutí na břehu rybníka. Viděl dítě své klesat, viděl, jak se potopilo a zase nad vodu vyhouplo, viděl křehké, malomocné stvořeníčko, jež se bylo teprva ve vlnách zpamatovalo, nemotorně s vlnami zápasit, viděl vše a tušil zajisté i nevyhnutelné zakončení děsného výjevu toho; ale byl bez vlády . . .

Ještě jednou zavířila nevýslovná svěžest mými žilami, ještě jednou mne ovládl nevýslovně blahý pocit uspokojení a duší mojí šlehla radostná myšlenka, že nemůže býti sladší pomsty nad tuto. Věděl jsem, že stačí pouze chtíti, bych dítko zachránil; a přece jsem stál nepohnutě. V tváři mé zračila se asi ďábelská rozkoš . . . Náhle však Nadasdi vzkřikl a sklesl k zemi. V jediném výkřiku tom spočívala veškerá bolest, která byla duší jeho rozechvívala. Výkřik ten projel mi duší ostře jako dissonance.

Obrátil jsem zrak svůj zase k dítěti, jež posud ve vlnách zápasilo brzo se potápějíc, brzo zase na povrch se vynořujíc. Nyní už zůstávalo daleko déle ponořeno, než se zase vyhouplo; za nedlouho vyhupovala se nad hladinu jen část hlavy a později již jen obě ručinky . . .

Několik minut a dítko bylo ztraceno . . . Napadlo mne sice, že trest, jaký by stihl Nadasdiho ztrátou jeho dítka, jest zasloužený — ale pohled na malomocné, z vody vyčnívající ručinky, vzbudil ve mně aspoň zbytek lidskosti . . .

Přede mnou se rozkládal dosti široký rybník. K přeplavání nestačilo už času; musil jsem zatáčkou kolem rybníka na skalinu a s této za dítkem do hlubiny . . . Sám bůh ví, jak vlastně myšlenka ta ve mně vznikla. Dal jsem se do běhu ku skále mimovolně. Běžel jsem sice jen asi půl druhé minuty; ale když jsem se octnul na skále, spatřil jsem pod sebou ve vodě již jen plavající klobouček . . . Prudkým během vyvstal mi na čele, na tváři a prsou hojný pot. Nerozmýšleje se však spustil jsem se opatrně po skále do hlubiny a několikráte se potopiv nalezl jsem dítko. Jednou rukou jsem je obemknul a ploval namáhavě ku břehu. Mezi tím jsem je několikráte s největším napnutím sil vyzvedl nad vodu, aby aspoň ještě na okamžik přišlo na vzduch. Náhle však jsem pocítil v prsou prudkou křeč. Napnul jsem ještě jednou všechny síly, bych dítko vyzvedl zase nad vodu, ale nebylo už možno. Musil jsem je pustiti z ruky, ale uchopil jsem cíp šatu zuby a tak — upotřebiv nyní obou rukou při plavání — dovlekl jsem je ku břehu . . . Dýchalo již jen slabě. Odnesl jsem je až k místu, kde Nadasdi na zemi ležel, a počal je křísiti; ale pozoruje, že přichází Nadasdi k sobě, odskočil jsem do vrboví a vida odtud, že se Nadasdi úplně zpamatoval, plížil jsem se vrbovím nepozorovaně dále . . . Slaměný klobouk můj zůstal i s kloboučkem dítěte na rybníce . . .

A od toho dne jsem churavěl. Počal jsem kašlati, pak se dostavilo občasné prudké pichání v prsou a zanedlouho všechny ostatní symptomy i následky choroby, která skoro vždy mívá v zápětí smrt. A jak ze všeho, co jsem byl právě uvedl, vysvítá, děkuju chorobu i smrt — Nadasdimu. (Dokončení)

FEUILLETON.

Herci majninkští.

Psal jsem před třemi lety*) o hercích majninkských a proti nim, a musím psát dnes opět proti nim. Arci by míra jich „umění" mohla být zcela dobře a provždy odbyta článkem jediným, jakož také ten, kdo je jednou jedinkrát spatřil, mohl by mít na tom již provždy dost! V Majninkách samých je na př. při produkcích těchže herců v divadle prázdnota již absolutní, a to z velmi přirozených příčin. Avšak přišli teď také do Prahy. Měli návštěvu při obsáhlém cyklu svých her téměř nevídanou — „obecenstvo si může ruce i nohy zpřerážet", zněl lokální výraz A téměř všeobecně zní stejná chvála, že výkony jejich jsou „znamenity" a že „od nich se můžem něčemu učit". Ano: něčemu, ale čemu? a čemu **nikdy?**

Pro ty, kteří her těch neviděli — a těch je, doufám, velmi mnoho — musím především určit, v čem že spočívá tedy zvláštnost proslulé té společnosti. Řeknu to hned slovem jediným: v malichernosti. V tom, že z věci pro umění dramatické vedlejší činí se věc hlavní. Dávajíli majninkští velkou nějakou tragedii, na př: Shakespearova „Caesara", jsou scény sborové, scény římského lidu veliké, za to Marcus Antonius, Brutus atd. nejsou ničím.

Duchovním otcem té „nové divadelní éry", kterou prý majninkští ve světě zahajují, je dle doslechu vévoda majninkský sám. S počátku měla ta věc ráz čistého uměleckého mecenášství, dnes zavání již silně výdělkářstvím, což přichází snad na vrub společnosti samé, aby se vůbec udržela, aby členové její nepřišli o chléb, atd. Také bych soudil, že v skutku herec, který delší dobu byl v železném cviku majninkského režiséra, není ani více schopen, aby jinde došel platnosti co umělecká individualita. Ostatně se vyvinula celá majninkská věc as velmi přirozeně. Velcí herci němečtí, Dawisonové, Dessoirové, Devrientové vymřeli a není nyní — ovšem náhodou — za ně náhrady. Malí potentátkové němečtí hleděli ale od počátku tohoto věku skoro všichni k tomu, aby jich drobné residence skvěly se co sídla umění vůbec, tedy i umění dramatického. Nemohlli mít vévoda majninkský velkých herců, umínil si, že bude mít tedy velké statisty, nemohlyli na jevišti jeho dojít náležitého zobrazení nesmrtelné postavy Shakespearovy samy, umínil si, že dojde alespoň zobrazení rámec jich: přísná dekorace, historická věrnost kostymů až do přasky na střevíci dole, barevně harmonické akordy ve všem, efektní osvětlení, v skutku dramatický pohyb komparsů-statistů.

„Sbor statistů je při společnosti majninkské osobou hlavní; pokud je statista činný je hra pozoruhodna, někdy až úchvatna, jakmile má působit herec co představitel povah, vidíme pouhou prostřednost, často ještě míň". Tak jsem napsal před třemi lety, a kdo je viděl letos v Praze, podepíše výrok ten zajisté ochotně spolu.

Mám snad teprv mluvit o tom, čeho dramatický básník od jeviště žádá? Mám opakovat estheticko abecedu, kde je předc naše právo, žádat od každého „vzdělance" i úsudek samostatný? Dějepis zajisté básník nepíše, ano jemu se odpouští snadno i historická nepravda, jen když nám podal v skutku umělecký obraz povah jednotlivých, jich zápasu, jich vítězství či zániku z vnitřních příčin přísně motivovaného. Tragedie nám líčí člověka jednotlivce, a historická tragedie třeba i kus dějin jednotlivého národa, **pokud** na osudech toho jednotlivce visel; nikdy ale nenapsala se tragedie celého národa co massy. Proto je na jevišti herec jednotlivý, který nám předvádí povahu jednotlivou, faktorem hlavním, a massy lidu, třeba snázorňovaly nejživější náruživosti, jsou jen pomůckou, aby plastičtěji vyniknul ten obraz jednotlivcův. A proto také, nemáli herec zvláštní ceny, nedovedeli vniknout do požadavků básníkových a fysickými svými prostředky poznané plně snázornit, nemůže nikdy a nikdy sebe výtečnější komparserie být náhradou.

Ovšem, napsalli básník scény z lidu, chce také, aby byly řádně a působivě provedeny. Určilli dobu historickou, chce, aby dekorace, kostym, vše ostatní bylo historicky věrné. Jak to vše učinit, žádný básník dopodrobna neudává, je to věc režisérova. Arci se velmi mnoho hřeší proti tomu. Nemluvíme o našem českém divadle. My máme režisérů několik, mimo jediného nemá ale žádný potřebného vzdělání, ba nemají ani dost pilnosti a dobré vůle, a stává se i to, že teprv při prvních zkouškách sami kus, jejž říditi mají, podrobně seznávají! Mimo to vadí, v ledačem aspoň, malost našeho jeviště, nedostatek peněz, atd. Avšak i jinde, kde není vad těch, hřeší se velmi mnoho. Majninkští chtěli v té věci podat tedy jakýs vzor — přehnali to, věc se převrátila v opak, efekt umělecký převrhl se na efekt posvícenský. Místo dojmu básnického je obecenstvo omračováno hlukem scén, pohybem mass, kumšty světelnými, obdivuhodným takto vypočtením barev na kostymech, aby v každé scéně v dobrém poměru stály vedle sebe, pěknou dekorací a p. Na takového cos se obecenstvo ovšem podívá také, ale přesytí se toho — viz prázdné divadlo v Majninkách.

Kdežto se při kusech známých divák pravidlem těší vždy na ten onen obsažný monolog nebo důležitý dialog, těší se u majninkských na nejblíže příští „scénu z lidu". Kdežto jinde divák se obdivuje invenci básníka a reprodukci herce, posuzuje u majninkských obratnost režiséra. U nás se co do komparserie mnoho, zajisté velmi mnoho nepovede; ale nepovedeli se něco u majninkských, není za to již jiné náhrady, a máli u nich „Melpomena rozplácly nos", je jisto, že „jí nějaký dělník naň šlápnul". Majninkští bijou v tvář svého Schillera, jenž jeviště právem srovnal s „acherontskou lodičkou", která „snese jen idóly a stíny, nikoli ale život surový".

„Ženské bědování za scénou", jež Shakespeare předpisuje (akt V., sc. 5.), je u majninkských jistě účinněji provedeno než Makbethova tamější hrdinná řeč. A vystoupili v scéně následující „vojsko s ratolestmi", je zajisté tak upraveno, že působí víc a líp než celá postava Makbethova, ať ji z majninkských hraje herec kterýkoli. Režisér je bohem; ne, jak básník sobě myslil dojem, dává se kus, nýbrž jak sobě dojem upravil režisér. Viděl jsem sám, že kde Shakespeare v „Caesaru" lidu uložil mlčení (velká scéna Marca Antonia), režisér majninkský rozkázal, aby lid po řečníku pološeptem věty opakoval — režisér korrigoval, „sdokonalil" Shakespeara!

„Stumme coulissenreisserei" nazval kdosi v soukromém pražském kruhu velmi trefně hru majninkských. Mínil tím statisty jich, kteří, třeba právě nehlučeli, v skutku pořád na jevišti „rukama nohama křičí". Statista ale není pravidlem předc materiálem, kterým se dá s naprostou jistotou pracovat k uměleckému dojmu? Mnohý statista činí z ochoty příliš mnoho, stane se nápadným. Místo opravdového dojmu zavládne tím pojednou komika, nejen jinde, nýbrž také u majninkských. A příliš velice jim přiměřeným úkolem stává se u majninkských velmi často, že statisté pozornost divákovu nadobro ruší, celé scény pokazí. Na počátku „Caesara" na př. mohou herci zcela klidně mlčet, pro hluk statistů si jich deklamace beztoho nikdo nevšimne!

Majninkský herec sám o sobě, v těch běžných zde rozměrech, nemá mnoho příležitosti, aby „trhal kulissy". Také ne aby si jakkoli jinak příliš samostatně počínal. Ten smí do „intence básníkovy" vniknout jen tak daleko, jak resižér dovoluje. U něho je téměř každý posuněk jen „dovolen" a samostatný krok v pravo v levo je proň věc již náramně nebezpečná, neboť by se mohlo stát, že tím by se modrá kamizola dostala vedlé červené a to by nebylo harmonické. Také by bylo herci „hlubší vnikání" málo kdy něco platno — přijde sbor majninksky „vycvičených statistů" a obecenstvo herce ani neposlouchá. Nebo co platno herci krásně deklamovat na loži, když naproti němu se objeví žlutým sklem ozářená Caesarova hlava a obecenstvo se dívá, „jestli se to dnes povedlo"!

Každý nám rozumí, že nejsme proti divadelní výpravě co možná a co nejvšestranněji dokonalé. Naopak — my žádáme, aby každá maličkost přišla k platnosti, ale jen v tom poměru, v jakém dle dramatické básně se nalezá k celku. Žádáme přísných dekorac a kostymů. Žádáme dostatečné a vycvičené komparserie, ale ne takové, která ze stafáže chce se stát jádrem obrazu. Žádáme také dobrých efektů světelných,

*) V „Národních Listech" dne 8. října 1875. Článek: „Dvorské divadlo na cestách".

ale ať lampy zůstanou poslušnými služkami a nechtějí samostatně a pro sebe vyvolat aplaus.

Nám jde básnický celek nad virtuósní arrangement scénické jednotlivosti. Mistrně podaná povaha nad každý efekt optického zrcadla. Duchaplně pronešená věta nad sebe líp se stupňující hluk mručících statistů.

Slepým obdivem majninkských dokázalo pražské obecenstvo, že ani nerozumí, čeho žádá slůvko: umění. *Jan Neruda.*

— Dostal se nám do rukou hlas z Ruska, stěžující si na nedostatečné literární spojení mezi slovanskými kmeny vůbec a mezi Čechy a Rusy zvlášť. Je to stesk, který také my zde dávno a hluboce cítíme, avšak, aniž bychom chtěli omlouvati sebe, tušíme, že také část viny leží na Rusech samých. Mezi naším literárním životem a ruským jest ohromný rozdíl. U nich pracuje se volně se všemi pomůckami, které poskytuje samostatnost politická, hojnost kapitálu a přístupnost ku všem zdrojům civilisace. Jak tomu u nás, těžko vypsat v několika řádkách. Veškerá tíže práce o národ nejzáslužnější spočívá na bedrách našeho ne příliš četného spisovatelského stavu a stav ten jest na Rusi docela neznámý. Co pomůže, nachází-li se ten neb onen z nás u některého z předních ruských časopisů — a ty jedině mohou věci naší posloužit — o to aby si povšimnuly té neb oné dobré české knihy? Hlas ten nemá váhy již tím, že mluví pro svou vlastní věc a kromě toho lpí na něm podezření, že jest hlasem onoho „slovanského žebráctví“, které se na Rusi v mnohých věcech muselo zajisté již státi protivným. Našim známým jmenům politickým ani nenapadne hledat ve svém oboru styků s ostatními Slovany, tím méně pak v pěkné literatuře, kterou považují vůbec za věc podřízenou ano i nehodnou toho, aby se jí ta neb ona státnicky-novinářská hlava zabývala. Spisovatelstvu samému mohlo by se ovšem vytýkat málo čilosti ve věcech slovanských, ale jak již řečeno, těch, kteří by byli skutečně s to dostáti i formou požadavkům zejmena básnické literatury jihoslovanské a ruské zvlášť, jest málo a kromě toho tíží na nich namnoze již celé břímě literatur západních, které, kdyby jich nebylo, zůstaly by u nás ladem. O hlasy, že by se ve slovanském písemnictví mělo více pracovat, není ovšem také u nás nouze: každým okamžikem přijde nějaký kritisující mentor vytýkající tento nedostatek, ale aby se byl tento kritik sám někdy uchopil pera a místo kritiky raději něco dobrého přeložil, toho jsme neviděli, a byla by to zajisté práce plodnější než kritisování do vzduchu, které dnes se čte leda pro zábavu a zejtra nezůstavuje sledu. Přes všechno to myslíme, že pokud se aspoň nového ruského básnictví týče, budem znáti za krátko všechna vynikající a nová jmena a tak dostojíme, přes všechny Rusům nepochopitelné obtíže, k jichž vypsání zde místa není, povinnosti své. Ale jest také na Rusech, aby si všimnuli nás. Jim je to nekonečně snadnější. Kdyby kdo z nás byl s to pobýti jen rok na Rusi, obrátila by se tu naše neznalost ruské literatury jedním rázem. Ale z našich básníků vázaných sterými poměry, toho nikdo nemůže. Z našich básníků nelze se nikomu objevit v Petrohradě nebo v Moskvě tak, aby měl přístup do literarně aristokratických kruhů ruských (a díky bohu! ruští literáti jsou již tak daleko, že mohou být aristokraty) co rovný mezi rovné a jinak si studování ruských literárních poměrů ani představiti nemůžeme. Ale naopak, Rusům nebrání nic leda vůle poslat některého ze svých mladých básníků k nám, aby tu přece viděl co jsme a jací jsme. Rus posýlá co rok do Čech některého filologa, professora, ale básníka, který by zde pobyl k delšímu studiu, nám v posledních dvaceti letech neposlala ani jednoho. A to jest nutné, mají-li nastati mezi námi lepší poměry. My ovšem nemáme zde salonův, do kterých bychom ruského hosta uvedli; on musil by se přemoci a zvyknout si na čas na ten náš pražský, zevně tak chudičký život, ale tím jsme jisti, že měl-li by to pravé srdce, by se mu mezi námi nezastesklo. Našel by zajisté v naší nové literatuře poklady, o kterých se dnes na Rusi nikomu ani nezdá, a nezasesklo by se mu po skvělém životě v Petrohradské stolici neb v Moskvě. Neříkám, že by měli Rusové k nám nějakých povinností, ale vidíme, jak pilně překládají básně francouzské, anglické ano i německé, a o českých že není v listech jejich ani sledu. Jak poměry až dosud byly, jest to věc zcela pochopitelná i omluvitelná. Ale jednu věc dovolujeme si přec zvěště redaktorům předních ruských revuei klásti na srdce: Skrze koho máme se my Čechové ve své duševní práci dostati na veřejnost světovou, když ne ruskými listy, které se po celém světě čtou? Němci nás zúmyslně ignorují, Francouzům a Angličanům jsme barbary, jiní vůbec o naší existenci ani nevědí. Jen několik ukázek z nového básnictví českého v dobrém ruském překladu posloužilo by nám více než sta novinářských článků, které se dnes čtou a zejtra pohodí. A proto opětujeme naléhavou prosbu svou: Pošlete sem k nám z Moskvy nebo z Petrohradu básníka Slovana, člověka nadaného i nadšeného, ať tu s námi pobude několik měsíců, ať se zapře na ten krátký čas v tom, což mu tu bude nepříjemno, a jsme pak jisti, že potom veškeré ty stesky na vzájemné se neznání nebo ignorování rázem utichnou.

— V mlžinách nazývá se sbírka básní Josefa Kratochvíla. Kdo všimnul si trochu básní Kratochvílových, uveřejňovaných v různých časopisech, pozná v knížce této mnohé staré známé, zároveň ale uzná autokritiku, s jakou básník vybíral a srovnal svou první knihu. Kratochvíl jest talent rozhodný, věříme rádi v pravdivost jeho citu, ale zdá se nám, že umělecký jeho rozpočet není velký. Přílišná hovornost jest základní jeho vadou, unáší jej přes všecky meze a činí mnohé jinak dobře založené jeho básně nezáživnými. Zejména básně „Na bojišti“ a „Hrobník“ jsou toho živým dokladem. Některé z písní mají dobrý ton, ač náhle básník z dobré nálady upadá v prosu, v prostonárodní balladě, jakou jest k. p. jeho „Jíra“, lze to prominouti, ale v básních čistě lyrických to uráží. Některé básně zabila nešťastně volená forma. Záležíť virtuosnost formy v něčem zcela jiném než dle dané šablony seřaditi rýmy, jeť hlavní zásluhou umělce, aby forma nerozlučně splývala s myšlenkou. Úprava knihy jest víc než primitivní. *—ý.*

— Slovanská literatura. Ve Varšavě vyšlo nákladem spolku vydavatelů opět nové dílo J. J. Kraszewského. Jest to sedmá povídka, náležicí do zvláštní sbírky spisů neunavného romanopisce „powieści historyczne“: Prawdziwa historya o Petru Właście Palastynie. Zajímavý a výtečně líčený děj vzat z XII. stol. Ku konci tohoto dvousvazkového spisu čteme zajímavý připísek: „Przepisano we Florencyi 1878 r. Marzec.“

— Sděluje se nám, že Brněnský vládní list „Moravan“ přináší ve své feuilletonní části velmi zajímavé pojednání „Medicina“ nazvané, jež však není nic jiného než pouhý otisk Jamotových článků „Popularisování vědy lékařské“, kteréž tisknou se v „Lumíru“. Pan Crha, redaktor „Moravana“, oblíbil si „Lumíra“ takou měrou, že po všechna leta, co tento list vychází, nebylo tam téměř zajímavějšího článku, jejž by si byl neosvojil, ovšem bez udání pramene a jmena spisovatelova. Také původní titul vždy buď překroucen, nebo změněn docela. Nám nikterak není po chuti pracovat pro zvelebování brněnského vládního listu i prosíme, aby nás láskou svou napříště ušetřil.

Listárna redakce.

Zvláštními dopisy nám odpovídati nelze. — Neuveřejníme práce, které nám zaslali pp.: „— a —.“ — „A . . . .“ (Datel. Resurectio.). — „(x + y)“.

Knihy „Lumíru“ zaslané:

Nákladem Dr. Grégra a Dattla:

Nemodlenec. Román od Karoliny Světlé.

Obecná Paedagogika. Ku potřebě ústavům učitelským. Sepsal Jan Lepař.

OBSAH: Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Pokračování) — Co jest malebné? Od O. Hostinského — Z básní Adolfa Heydoka: Útěcha. Zpět! Prosba. Mlhy. — První starosti. Idylla od Václava Maliny. (Pokračování) — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování) — Feuilleton: Herci majninkští. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíca vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 30. října 1878. ČÍSLO 30.

Západ.

Báseň *Jar. Vrchlického.*

Jarl Ivo nechtěl platiti daň z moře,
ba co jest horší, na královském dvoře
se neukázal, ač rok minul pátý,
co Kanuta již zdobil vínek zlatý.
Král poslal k němu posly; on je vítal,
jim k poctě kance z obory své schytal,
dal plnit džbány ve kamenném sále,
je poslal zpět, však platit nechtěl stále,
a v listu Kanutovi toto vzkázal:
„Bůh, který mořem světů lemy svázal,
dal člověku zem ku vládě a lupu,
jak medvědu led, jako ether supu;
vše patří tobě, kam hne se tvá noha,
jen moře ne, jest moře živel boha,
všem stejně patří, žebráku i králi,
těm, jenž se po něm v smělou plavbu dali,
těm, v jehož vlny kteří sítě hrouží,
těm, kteří nad ním sní a myslí, touží.
Chtěj z lesů daň a máš ji králi míti,
z toho co jím, z toho, co musím píti,
však z moře nikdy! Uhoď v křemen, králi,
ty nezdrtíš jej, z něho jiskry vzplály,
a z tvojí pěstě krev se prýští tryskem.
Tak tomu děje se, kdo pouhým ziskem
si věnčí čelo místo diademu.
To pamatuj, jsem věrný slovu svému.“

Jak psal, tak jednal. Neplatil daň z moře,
a brzy štíty duněly mu v dvoře,
roh volal k boji všecky jeho many,
korouhve vály z každé hradu strany,
a oři valem letli v seč, až prachem
se tmělo nebe, které právě nachem
se zalilo jako oko lidské krví.
Boj zuřivý, a než den skončen prvý,
byl Ivo zajat; příliš do popředí
se odvážil a šedý vous, zpod hledí
jenž jako bílý vodopád mu splýval,
jej prozradil. Byl spoután. S hrůzou díval
se každý dvořan na giganta lesů.
Stál klidný sršanů těch v ryčném plesu
a klidně dal se vésti ve stan Knuta.
Tvář jeho přísná byla nepohnuta
a stejně opakoval slova svoje:
„Ty králi lodě máš a velké voje,
vše patří ti, kam hne se tvoje noha,
jen moře ne — neb to jest živel Boha!“
A král se smál a dvořané se smáli
a kteří trochu blíže Knuta stáli,
ti říkali, že plamen z jeho očí
jak z výhně sálal z jeho podobočí
to pršelo jak jisker žhavé deště.

Soud vynešen byl této noci ještě.
Jarl Ivo obžalován z velezrády
v smrt propadl a všecky jeho hrady
jsou jměním koruny, však jeho žití
král dobrotivý rád chce ušetřiti,
dá pouze oči vypáliti jemu
před všemi many na pobřeží lemu
pod jeho hradem, nad mořem jenž vládne.
Pak uvězněn ve věži bude chladné
až do své smrti. A to velké moře,
jež hájil tak, ať v jeho hřímá hoře
a vysmívá se jeho bídě děsné.
Čas popravy: než slunce v moře klesne,
by oslněný krásu všeho zíral
a touhou po ní ve tmách stokrát zmíral.

A vykonáno dle rozkazu krále.
Za hradem nad mořem na strmé skále,
pod kterou vlny řvou jak lačné lvice,
byl kámen vztyčen jako obětnice,
tam trojnož s žhavým uhlím postavena
před slunce západem, než v moři pěna
se stala rýhami, jež nachem tkány.
Roh táhlým zvukem svolával vše many.
Král dostavil se v trub a bubnů víru,
kol něho širý zástup bohatýrů,
vlas hocha plavý i vlas kmeta šedý.
Pak přiveden byl Ivo, naposledy
by spil se nebes nesmírností širou,
by rozloučil se s mořem, věčnou lýrou,
před věčnou tmou by dostal pozdrav světla.

Stál tiše, prázdnem jeho duše létla,
zřel zem i moře. Pohled velkolepý.
Proud světla plný jak se v zadu třepí
a dvojím tónem barvy skalní tesy
a dvojí zlato hází v chmurné lesy,
jichž vrcholy se na obzoru mračí,
a před ním, kam zrak okouzlený stačí,
až k obloze po jedné po prostoře
jak děsná báj jen moře, moře, moře.
Tůň stříbra blesky diamantů tkaná,
tma půlnoci opály rýhovaná,
niv zeleň smavá s černou barvou žluče,
klín hvězd, jež letí sobě do náruče,
šer, z něhož náhle přívalem se blýská,
a chochol bílé pěny v bouři tryská,
sto vodopádů, jež se potírají,
vír duh, jež v skvělých diademech hrají,
chrp stohy s rudou třísní vlčích máků,
až dechu k tísni, k slzám až je zraku,
a vzadu jako labuť osiřelá
se bílá plachta na obzoru bělá,
dál pluje v svět, na jiné lepší břehy.
Jarl cítil v srdci kouzla divé něhy
a první slzu setřel s víček němý.

Pak otočil se a díval se k zemi.

Ó bože, jaká velkolepá krása,
ten západ samé růže dolů střásá,
co skála je, to plane amethystem,
co strom, to zlatým vychloubá se listem,
co sluj, to stíny modravými láká,
co les, to zvučí čarozpěvem ptáka;
on znal ty přísné jedle, zasmušilé,
se supů hnízdy, v mládí jeho chvíle,
jež šuměly jak sbor pohanských kněží,
dřív nevlídny — teď lupení jich svěží
a kmeny jich, to ohnivé jsou sloupy.
Svit slunce na ně zlatým šípem vstoupí
a promění je ve prapory nachu!
Vše v paprscích a v cestách kotouč prachu
jest blýskavicí, která hraje zlatem.
I odvrátil se Ivo s divým chvatem
a setřel druhou slzu z podobočí.

Ku blankytu pak obrátil své oči:

Ó zjevení, ó fantastická směsi!
Mrak černý visel nad mořem i lesy
jak plachta, gigantické lodě duchů.
vše bylo zář, co letlo v náruč vzduchu,
půl slunce v mraku a ten hořel vznícen,
jak vulkán bezdný otvíral svůj jícen
a z něho valilo se v čarolesku
nad mořem vln zas nové moře blesků.
Ten obraz mizí a sto jiných vzniká,
teď v mraku zříš cos jak štít bojovníka,
jenž blýská se mu v chůzi na ramenu,
teď stožár lodě, která ve plamenu,
teď sesuté zdi ztroskotaných tvrzí,
teď důlky oční plné žhavých slzí,
teď chochol černý obra nad přilbicí,
teď starých bohů zástup vítězící:
Thor s kladivem a Odin s těžkým mlatem.
A vše to plane purpurem a zlatem;
však slunce zatím pomalu se spouští,
plá jako oheň pastýře, jenž v houšti
již zhasíná — a Jarl své oči stiská,
tam třetí žhavá slza se mu blýská.

I obrátil se — kolem vše již tmavé,
jen od skály cos, jak dva body žhavé
se blížilo a rostlo . . . v tichém kroku
dva muži šli, a každý k jeho boku
se postavil, tak jak by had se plazil,
ráz a každý hrot mu v jedno oko vrazil,
on zaúpěl jak tur — noc kolem čirá.

„Ó králi," zvolal, „klame tě tvá víra,
když myslíš, tma že hroznější mi bude,
že víc utrpím v samotě své chudé,
že tížej ponesu to, že jsem slepý,
když ukázals mi západ velkolepý,
a země, oblohy i moře divy.
Ó klameš se. Ne oko, duch můj snivý
se díval teď a pojal vše v své bezdno.
Tmu na zraku, však v nitru věčné hvězdno
mi bude plát a příroda v své kráse.
A tento duch i smrti vysmívá se,
jest jako moře, pro něhož pout není.

A klidně dal se odvést do vězení.

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

III.

S překypujícím srdcem hleděla Eliška za chotěm svým dlouho ještě, když dvéře za ním se byly již dávno zavřely. Vyprávěl zúmyslně historii její Vilémovi či jen náhodou? Tušil, co se v ní děje, a chtěl jí snad jemným svým způsobem připomenouti její povinnost? Studený pot vyrazil se jí na čele, když pomyslila, že by i jen stín podobného tušení v srdci jeho vzniknouti mohl. Bylatě chudým, odstrkovaným sirotkem, jenž hříčkou byl ode vždy rozmaru cizích lidí, sirotkem, jenž před sebou měl budoucnost trudnou, hrůznou: chléb společnice lidí, již potřebují míti okolo sebe někoho, na němž by svou nespokojenost se životem, s lidmi a se světem vylévati si mohli; a on, muž, jemuž otvíraly se domy nejpřednější, pozdvihl toho bídného chuďoučkého sirotka k sobě a postavil jej po bok svůj na místo, jež záviděla sirotku sta a sta žen bohatých, žen vážených. A z jakého hrůzného postavení byl ji tak velikomyslně vytrhnul! Mrzutá, a s celým světem a se všemi lidmi, ano s sebou samou v stálém boji žijící paní Řevuská, trápena dlouhou chvílí, bavila se tím, že zatínala do nejcitlivějších stránek srdce jejího nejostřejší šípy špatného svého rozmaru a své omrzelosti. Kolik proplakala Eliška bezesných nocí, kolikráte plna sžírajícího bolu myslila, že musí si zoufati — a když, nemohouc snésti více toto znenáhlé umrtvování bytosti své, obrátila se listem srdcejímajícím na poručníka svého, aby slitoval se nad ní a hleděl jí opatřiti místo jiné, tu obdržela vždy stejnou odpověď: „Jsi chudák — buď šťastna, žes dostala se k tak bohaté, k tak řádné paní. Jestliže odejdeš od ní sama, aneb nebudeš-li vyhovovati požadavkům jejím v každém ohledu, nehlas se více ke mně . . ."

A pojednou zjevil se Semecký, jako dobrý anděl z jiných světů, vyrval ubohé to, opuštěné dítě z pekla, v němž bylo žilo, a zanesl je do krajů, jež zdály se mu býti blaženějšími, šťastnějšími samého nebe. Arci pravila tehdá Eliška svému ženichovi, že neví, je-li to láska co pro něj cítí, jelikož ztrativši otce a matku co malé děcko a nemajíc nikoho na světě nežli jedinou, stejně opuštěnou, stejně nešťastnou sestřičku, k níž lnula s láskou téměř mateřskou, neměla posud příležitosti poznati to, co nazývá se: milovati někoho; avšak že může býti jist, že necítila posud k nikomu tak posvátnou úctu a tak neskonalou vděčnost jako k němu, že může býti jist, že byla by hotova každým okamžikem přinésti mu v oběť i svůj život. A on odvětil jí na to ve své neskonalé dobrotě, že spokojí se s jakoukoliv náklonností a že bude šťasten, bude-li jí jen ona.

A odejela do Italie s paní Řevuskou, která od té doby, kdy byl Semecký tak rozhodně prohlásil, že nesmí zapomenouti, že jede do Italie ve společnosti jeho nevěsty, stala se mnohem snesitelnější. Myšlenky její byly stále u Semeckého a zalétaly trochu nesměle také

do nedaleké budoucnosti, kdež viděla se svou vlastní paní po boku jeho. Pojednou však setkala se v arcichrámu všeho křesťanstva, v basilice svatopetrské, s mladým mužem, jenž hleděl na ni tak zvláštním zrakem, že cítila, jak mimovolně počíná jí srdce prudčeji tlouci, a jak stoupá jí krev do hlavy. Hleděla jinam a nutila se, aby zapomněla pohledu toho, avšak nemohla ho zapomenouti, ano nemohla se dočkati, až spatří mladého muže zase. A spatřila ho opět a opět, ano jednoho dne slyšela i hlas jeho, a hlas ten otřásl duší její. Vábilo ji to k němu neodolatelnou silou, obraz jeho oblétal ji ve spaní i v bdění a s hrůzou pozorovala pojednou, že možno míti někoho rádu spůsobem ještě docela jiným, nežli jak ona měla ráda Semeckého. Jak nespokojena byla sama sebou a jak vítala rozhodnutí paní Řevuské, že opustí již Řím a že vrátí se zase domů! Avšak jak těžko bylo jí okolo srdce, když druhého dne nespatřila ho více, jak byla uvykla, když minul druhý a třetí den, a ona neměla nežli upomínku na něj! Neznámá posud bolest, bolest to druhu zcela jiného, nežli jakých byla posud poznala, svírala duši její, a bolest ta byla s počátku téměř nesnesitelná. Jak vyčítala si, ano nenáviděla sama sebe, že vedle Semeckého ano před ním mohl někdo upoutati její myšlenky, jak nevděčnou, jak špatnou se proto nazývala! Ale nebylo pomoci: přes všechno namahání zaujal neznámý mladý muž z chrámu svatopetrského tak pevné místo v srdci jejím, že Semecký nebyl s to jej z něho vytlačiti.

Teprvé zneenáhla zdařilo se jí podrobiti vzdorné ty myšlenky pevné vůli; a když konečně zavítala zase tam, kde Semecký byl ji požádal, aby stala se jeho ženou, když spočinula na jeho upřímných prsou a když vtáhla u vítězoslávě do zámku svého manžela, skvějícího se v samých květinách, tu ustoupila postava mladého muže v pozadí, a znenáhla zdálo se jí vše jako sen, jenž víc a více v mlhách zapomenutí mizel.

A pojednou, když myslila, že tato episoda života jejího jest na dobro odbyta, když měla za to, že šťastnému a spokojenému životu jejímu po boku toho neskonale dobrého muže, jejž dopřál jí osud nazývati svým, nevadí ani nejmenší stín ničeho, co bylo by s to život ten zkaliti, tu objevil se jako zdrcující blesk mladý onen muž, probudil ohnivým slovem svým sny dávno pochované k hrůznému životu a přivedl ubohou ženu pojednou k poznání toho, co jest láska k muži a co úcta a vděčnost.

Strašný to byl okamžik, kdy tak nenadále se objevil, strašný boj, jejž povinnost bojovala s neznámým tím pocitem, kterýž děsnou silou popadl srdce Eliščino v ostrá klepeta a soupeře svého neodolatelnou silou svou téměř omamoval a z bojiště zaháněl. Ó jak děkovala Semeckému, že v nejhroznějším okamžiku se objevil, aby ji zachránil a že na ochranu její vylíčil vše to, proč měla příčinu jej milovati.

Avšak — učinil to zúmyslně? — Nedejž bůh! — sténala. On nesmí ani tušiti, co dělo se v srdci jeho nehodné ženy. Neočekávaná, netušená příhoda spůsobila okamžitou slabost, leč slabost nyní již zmizela, a v plné důstojnosti stála tu opět žena, vědomá si svých povinností.

Eliška povstala. Bylo jí dusno, úzko v zahradním salonku; spěchala ven, do zahrady, do samoty, do té širé, volné, tiché samoty, která dovede tak umírňujíc působiti na rozechvěnou duši lidskou. Kráčela cestkou nejbližší, nevědouc, kam kráčí, nevědouc, proč právě tuto zvolila. Záhy octla se v křovinách, kteréžto čím dále od letohrádku tím častěji se vyskytovaly a na četných místech v letě hustě obrostlé besídky tvořily, jichž stěnami slunce nikdy propracovati se nedovedlo.

Pojednou vytrhl ji hlasitý hovor z myšlenek. Rozhlédla se — nalézala se za besídkou, jež byla nejzamilovanějším místečkem jejím z celé zahrady.

Z besídky ozýval se hovor. Napnula sluch a poznala k překvapení svému hlas svého manžela, jejž mněla ve společnosti Vilémově, a hlas Janův.

Mimovolně stanula.

„Tady jsme myslím daleko dosti," slyšela hovořiti Semeckého. „Nuž tedy ven s tím tajemstvím."

„Milostpane," ozval se na to Jan, „vy ráčíte vědět, jak srostl jsem s vaším domem, a jak úzce dotýká se mne vše, co týče se vás."

„Jen dále, jen dále."

„Milostpane," pokračoval Jan váhavě, „musím vám sděliti něco co nebude vám velmi milé."

„U všech ďáblů, takových novin slýchám od tebe dosti často. Ale nyní ven s tím konečně; máme v domě hosta," odpovídal nevrle Semecký.

„Milostpane, račte dovolit, myslím, že upřímnost jest vždycky lepší nežli kdybych se byl naučil zatajovati vám vše to co nepříjemné," omlouval se Jan.

„K věci, Jene," odvětil rozhodně Semecký.

„Prosím jen, milostpane, abyste dal mi řádně vymluvit a abyste mne nepřerušoval," vyzýval Jan. „Dnes ráno, když sklízel jsem ve verandě po vaší snídani, stal jsem se mimovolně svědkem výjevu, jenž vám, milostpane, a tudíž i mně co věrnému vašemu sluhovi lhostejný býti nemůže."

Eliška chtěla po prvních slovech se vzdáliti — příčilo se jí naslouchati tajně. Ale pojednou zmocnilo se jí jakés nepochopitelné, temné tušení, tak, že napnutě naklonila hlavu ku besídce. Srdce jí prudce bilo, aniž věděla proč, a bilo ještě prudčeji, když počala tušiti, o čem Jan hodlá vypráveti; avšak když pronesl Jan tato slova, tu projelo jí to náhle jako rozžhavená dýka srdcem tím. Jan že byl svědkem nešťastného výjevu, ten Jan, jehož utajovanou zlomyslnost již několikráte byla poznala? Ó pak byla marna její úzkost, aby Semecký ničeho nezvěděl, pak musil zvěděti v nejbližším okamžiku vše!

Mrákoty pokoušely se o Elišku — musila zachytiti se nejbližšího stromu, aby neklesla.

S tlukoucím srdcem, s utajeným dechem a v před nakloněnou hlavou naslouchala dále.

„A sice?" vybízel Semecký nedočkavě.

„Pomyslete, milostpane. An sklízím náčiní, zaslechnu pojednou vášnivý jakýs hlas v salonku hovořiti jazykem, jaký jsem jakživ neslyšel. Zvědavě přistoupil jsem blíže a můj bože — co jsem spatřil? Pan Vilém ležel na kolenou před — milostpaní, tisknul jí ruku, a milostpaní naslouchala slovům jeho jako u vytržení."

Eliška musila sebrati veškeré síly své, aby udržela se na nohou. Nyní věděl, jak ona se byla proti němu prohřešila, nyní poznal, jak nevděčné stvoření, stvoření

*

bez srdce byla ta žena, již on, jedině on pozdvihl z prachu do té nebetyčné výše, na kteréž se nyní nalézala, již on učinil teprvé člověkem, již on obsypal vším, čeho srdce lidské jen přáti si může. Čekala zuřivý výbuch zklamaného srdce a již již jako smyslů zbavena chtěla vrhnouti se k jeho nohoum, odhaliti mu své nitro, vysloviti, jak nevinna jest tím co se stalo, a jak čista jest duše její neznající nežli jak učinila by jej šťastným. Avšak v tom zaslechla jej mluviti, mluviti hlasem zcela klidným.

„A co dále?“

Eliška nechtěla věřiti svému sluchu. Semecký zůstal klidným při takovéto obžalobě? Či neměl ji snad rád, byla mu lhostejna, a pojal ji za ženu jen z pouhé útrpnosti?

Jan byl patrně stejně překvapen. Zamlčel se. Po chvíli teprvé vynutil ze sebe:

„Myslím, milostpane, že je toho dost.“

„A co chceš vypravováním tím říci?“ zněla další otázka Semeckého, pronešená ostrým hlasem.

„Nic jiného,“ odvětil Jan kvapně, „nežli že musí milostpán dáti si pozor na milostpaní a na pana Viléma.“

Opětně zatajil se v Elišce dech, ale ne na dlouho, neboť jako nebeská hudba zavzněla jí odpověď Semeckého, pronešená hlasem uraženého srdce:

„Bídníku, ty se odvažuješ, nectným svým jazykem dotknouti se mé ženy, ženy, kteréž líbati prach s obuvi hoden nejsi? Děkuj službám, jež prokázal jsi mému otci, a poslednímu přání jeho, abych tě neopustil, že nedám vyštvati tě odsud svými psy! Jediné ještě slovo podobné proti Elišce a já zapomenu i těchto ohledů.“

Eliška slyšela vrzati písek pod nohama odcházejícího manžela a brzy na to volný těžký krok Janův. Jako tajemnou mocí pojednou oživena vztyčila se a hledíc se zářícím obličejem a vášnivě vlnícíma se prsoma směrem, jímž byl Semecký odešel, zvolala polohlasně:

„Nesklameš se ve mně, muži drahý, nesklameš se nikdy! Jediným cílem mého života bude povždy: viděti tebe šťastným.“

A pojednou bylo jí tak volno, tak blaženě okolo srdce, že by si byla přála, aby mohla běžeti za ním, vrhnouti se mu na prsa a říci mu, jak šťastnou, jak nevyslovně šťastnou jest jeho žena.

Lehkým, takořka skotačivým krokem obešla besídku a vstoupila do ní. Milovala od prvopočátku místečko toto, ale nyní zdálo se jí téměř posvátným. Jak velikým stál před ní Semecký, jak vzácná byla to slova, jež byl odpověděl k obžalobě Janově! Ó jak děkovala náhodě, kteráž učinila ji bezděčným svědkem hovoru, jenž vrátil jí sebe samu.

Vrhla se na sedátko. Jak byl jí Semecký nyní drahý — dražší nežli kdykoliv jindy! Jakýsi stud zmocnil se jí, že mohla kdy vedle Semeckého mysliti ještě na někoho jiného, že bylo vůbec možno, aby druhý muž mohl zaujmouti také myšlenky její. Připadalo jí to pojednou jako slabost nepochopitelná a co více: neomluvitelná, tak sice, že huevala se sama na sebe, že tenkráte v chrámu svatopetrském na onoho mladého muže — na Viléma vůbec pohlédla. Avšak nebyla se ničeho dopustila, co by cti Semeckého se dotýkalo. Nikdo netušil, co se v ní dnes při neočekávaném shledání dělo, pročež snadno jí nyní bude poklesek svůj napraviti. Nu a jestliže ublížila i jen v myšlenkách muži svému, tož odprošovala jej nyní s duší horoucí.

A Eliška upadla v snění, jehož skvělým střediskem byl Semecký, v snění, v němž zapomněla Viléma úplně. V snění tom zaslechla pojednou blížící se kroky, a nežli se nadála, stál před ní — Vilém.

Byl velmi bledý.

„Tetinko,“ pravil hlasem, jenž s důstatek prozrazoval, jak těžce slovo to ústa jeho opouští, „hledám vás.“

Jako nezmožitelná tíž položilo se jí to opět na prsa.

„Mne?“ vynutila ze sebe.

„Ano vás,“ pokračoval Vilém hlasem tak smutným, že jí šel do duše.

„Čeho si přejete, Viléme?“ tázala se s namaháním.

„Přicházím, abych vám dal s bohem.“

Slovo to vrátilo Elišce všechnu sílu a zahnalo rázem všechnu stísněnost.

„Vy chcete odejíti?“ pravila kvapně.

„Musím!“

„A proč?“

„Což nevíte, že miluji ženu svého druhého otce?“ odvětil Vilém chvějícím se hlasem.

Eliška prudce vstala.

„To jest, vy myslíte, že ji milujete. Jak možno, abyste miloval ženu, již spatřil jste pouze několikráte a s níž jste nebyl dříve nikdy mluvil?“ tázala se přísně.

„Nevím, jak to možno,“ odvětil Vilém váhavě, tonem Eliščiným nemálo zaražen, „vím jen, že jest tomu tak, a proto musím pryč.“

„Pryč? Což nejste muž?“ namítala Eliška, hlasem téměř příkrým, „chcete před domnělým nějakým nebezpečím utéci jsa příliš sláb, abyste dovedl mu hleděti do očí, nemaje tolik odvahy, abyste citů, jež nemohou míti hlubokého základu, zapřel — potlačil?“

„Nedovedu toho, a proto musím odejeti,“ sténal Vilém.

„Právě proto musíte zůstati,“ pravila nyní Eliška tak rozhodným tonem, že Vilém vzhlédl k ní pln překvapení.

Hleděla na něj tak velitelsky, a oko její opíralo se o tvář jeho s výrazem tak energickým, že mimovolně nad slabostí svou se zastyděl.

„Já vám nerozumím,“ vynutil ze sebe.

„Vysvětlím vám to,“ pokračovala Eliška hlasem stejně velitelským a s čelem svraštělým. „Pravil jste, že milujete ženu svého druhého otce. Nuže, tento váš druhý otec nesmí ani tušiti, jakého nevděku jste se proti němu dopustil.“

„Ó ano, to nesmí zvěděti nikdy,“ zvolal Vilém úzkostlivě.

„A rcete nyní,“ tázala se Eliška, „jest spolehlivějšího prostředku, aby to zvěděl, nežli by byl váš náhlý odchod?“

„Ano, ano,“ zašeptal Vilém slovy těmi téměř zdrcen, „máte pravdu. Tak náhlý odjezd vzbudil by pozornost, a strýc musil by býti slep, aby nepoznal příčinu toho, zvláště an zná již historii mé lásky ze svatopetrského chrámu.“

„Že ji zná?“ zvolala Eliška ulekuuta.

„Vyprávěl jsem mu vše hned po svém příchodu.“

Eliška se na okamžik zamlčela. „Tím více tedy příčiny,“ pravila posléze hlasem odhodlaným, „abyste zůstal a přemohl domnělou svou vášeň tak, jak jste strýci svému povinen.“

„Ó ano, máte pravdu,“ souhlasil Vilém, „avšak považte, dlíti s vámi pod jednou střechou!“

„Mluví se mnou muž?“ odvětila Eliška hlasem tak ledovým a zároveň tak ostrým, že Vilémem to téměř otřáslo.

Chvíli patřil na ni jako by nevěřil svým očím, a opravdové překvapení jevilo se v jeho očích! Jak zcela jiná byla tato žena ve skutečnosti nežli onen obraz její, jejž po takovou dobu v srdci nosil, jak zcela jinak, jak odpudivě zněl ten hlas, jenž ve snách jeho připadal mu vždy jako rajská hudba. Vytřeštěné oči jeho zaryly se v přísnou její, nehybnou tvář — a dlouho neodpovídal. Pojednou však se vzmužil.

„Ano, máte pravdu,“ pravil zvolna. „Musím zůstati — zůstanu! Strýc nesmí ani tušiti, jak jsem se proti němu provinil. Budu bojovati proti svému srdci upřímně, a vděčnost k strýci dodá mi síly, abych své povinnosti vůči němu, vůči vám i vůči sobě řádně dostál.“

A hluboce oddychla si při těchto slovech Eliška.

Nastalo okamžité ticho, přerušované jen švitořením ptactva.

Pojednou zazvněl nedaleko besídky veselý zpěv jasného, ženského hlasu.

Jako elektrická jiskra dotknul se hlas ten Elišky. Prsoum náhle jako by se bylo ulevilo, a Eliška přistoupila kvapně ku vchodu besídky.

„Otilko!“ zvolala, „Otilko!“

Zpěv přestal a veselý hlas se ozval: „Kdo mne volá a kde?“

„Já to jsem zde v besídce,“ odvětila Eliška.

„Již jdu, již běžím,“ ozval se zase hlas.

Eliška vrátila se do besídky, a v několika okamžicích objevila se u vchodu besídky dívka.

„Dobré jitro, Eliško,“ zvolala, a vběhnuvši vesele popadla Elišku okolo krku. „Jak pak jsi se vyspala?“

„Dobré jitro, Otilko,“ děkovala Eliška. „Přišla jsi právě vhod. Dávala jsi sobě tak ráda vypravovati Semeckým o Vilémovi, nuže zde jej máš. A vy, Viléme, vidíte před sebou mou sestru Otilku, jíž laskavost vašeho strýce učinila dům tento domovem.“

„Toť tedy náš dlouho očekávaný Vilém!“ zvolala dívka radostně a podávala mu obě ruce. „Buďte mi srdečně vítán, Viléme; těšila jsem se na vás již nesmírně, neboť švakr vyprávěl o vás vždy s takovým nadšením, že nemohla jsem se vás téměř dočkati. A vypadáte skoro zrovna tak, jak jsem si vás představovala. Ach jak jsem ráda, že jste konečně již zde!“

Slova ta plynula z úst dívky tak čtveračivě a tak neodolatelným tonem, že musila každého v prvním okamžiku dívce získati. Jako ve snách spočinuly na ní zraky Vilémovy. Nečítala více nežli 15—16 roků, postavy byla nevysoké, avšak plné, jednoduchý, kartounový šat slušel jí výborně, a obličej, kypící zdravím a šelmovstvím, byl tak nápadné podoby s obličejem Eliščiným, že mimovolně ohlédl se Vilém po Elišce, jako by porovnati chtěl podobu obou. Zvláštní to náhoda: dva obličeje podoby tak nápadné, že v prvním okamžiku každý poznati musil sestry; ale jak nestejný výraz v obličejích těch! Z růžového obličeje Otilčina hleděl bujný život, velké oči její zářily skutečným štěstím, a okolo kyprých úst pohrával tak nenucený, vábný úsměv, že nebylo možno aby člověk neusmíval se také a sice radostí ze zjevu toho. A Eliška? Obličej její byl bledý, oko snivé s nádechem smutku, a úsměv okolo úst takový jako by chtěl vypráveti vše to, co vytrpěla již Eliška ve světě. Otilka byla dítě, jež, jsouc dlouho popelkou v rodině svého poručníka, vstoupilo pojednou do zcela nového světa, kterýž objevoval jí den co den nových netušených stránek, a jehož užívalo tudíž s duší plnou rozkoše; Eliška naproti tomu žena, kteráž poznavši život s nejsmutnějších stránek jeho, v zápas se vrhla se vším jeho protivenstvím, a dosáhnuvši po několikaletém boji postavení, jež s klidem dalo hleděti jí před i za sebe, nemohla nikdy oddati se novému tomu, nenadálemu životu aniž by netanuly jí spolu na mysli hrůzy minulých právě let.

Mimovolně chopil se Vilém podávaných mu rukou.

„Slečno,“ pravil, „jsem velmi potěšen, že —“

„Hahaha,“ smála se Otilka, „Eliško, on mi říká slečno, hahaha.“

„Jakž jinak vám mám říkati?“ tázal se Vilém, jenž byl se zatím z pohnutí svého trochu vzpamatoval, smíchem tím ne právě příjemně dojat.

„Což nejmenovala jsem vás pouze: Viléme?“ zněla Otilčina odpověď, pronešená tonem tak upřímným, že mu Vilém odolati nemohl.

„Nuž tedy, Otilko,“ zvolal, „doufám, že budeme dobrými přáteli.“

„To se rozumí,“ odvětila Otilka. „Já vás budu všude provádět, a ukážu vám vše, co vás může u nás zajímati. Vy jste malíř a já vyhledala pro vás již celou řadu pohledů, které se vám budou zajisté líbiti, a jež budete moci na plátně zvěčniti. Zvláště jeden z nich — náš vodopádek, který dal Semecký zříditi ve stínu stoletých kmenů, bude vás zajímati nesmírně. Není sice vše ještě tak plně listnaté, jak by mělo být, ale jak jsem se časně z rána přesvědčila, vypadá to přece hezky. Pojďte, Viléme, na ten se musíte podívati ihned.“ A popadla Viléma za obě ruce, přitáhla jej ku vchodu a zavěsila se v jeho rámě.

„Viď, Eliško, že má jíti hned se mnou?“ tázala se sestry. „Nu to se rozumí,“ doložila nečekajíc odpovědi, „vidíte, jak kývá Eliška hlavou. Tak tedy již pojďte. S bohem, Eliško, na shledanou!“

A s vynaložením všech sil táhla Viléma s sebou, jenž pohlednuv ještě jednou na Elišku následoval ji jako dítě.

Zamyšleně hleděla za nimi Eliška. Jaké to škály citů prodělala již od dnešního rána a jak rozčilila ji ke všemu ještě rozprávka s Vilémem v besídce! Odjeti nesměl, aby Semecký ničeho netušil — na tom byla ustanovena ihned. Leč jaký to měl býti život nadále pro ni — pro Viléma? Stále pohromadě, jeden poukázán na druhého, jaké to strašné nebezpečí pro sebe lepší vůli, pro sebe pevnější předsevzetí?

Eliška byla, rozmlouvajíc s Vilémem, zoufalá.

Avšak v tom, kdy v zimničném rozechvění o tom přemítala a cesty hledala z toho labyrintu — v tom za-

vzněl v zahradě zpěv Otilčin a zpěv ten připadl jí jako náhlý pokyn nebes. Otilka tě musí spasiti, zvolalo to v ní při prvních tonech zpěvu toho; a když Otilka k jejímu volání přišla, a ona se na ni zahleděla, nalezla ji tak roztomilou, že jásala nad pokynem tím. Ona si zamiluje jej, musí si jej zamilovati, pokračovala bleskorychle v myšlenkách svých, a on — pojednou ucítila bodnutí v srdci — on musí nalézti zalíbení v ní. Nemilosrdně sevřelo jí pomyšlení to prsa, a opětně hrnula se jí krev ku hlavě. Avšak záhy se zase vzpamatovala.

„Jest to tvá jediná spása," pravila k sobě, — „on musí ji milovati." Jakési hrdinství naplnilo náhle její duši, a hrdinství to probudilo v ní na okamžik netušenou sílu a odvahu: avšak za nedlouho sklesla jí hlava na prsa; vždyť chtěla, aby ten, jejž miluje ona, miloval jinou. — —

(Pokračování)

O monerách.

Od dra *Vejdovského.*

Doba pokroku věd přírodních již vyžaduje toho dnes, aby se přírodozpytec snažil proniknouti do nejmenších molekulů naší planety a poznati nejnepatrnější příčiny života ústrojného. Mezi přemnohými otázkami, jež Darwin reformou theorie descendenční obnovil, byla jedna z nejdůležitějších, zároveň však nejobtížnějších k rozřešení, totiž otázka o prvoplození. Darwin sám se otázky této nikdy nedotknul, ježto výslovně dovozuje, „že nechce jednati o původu života." Každému však soudnému čtenáři knihy jeho namane se otázka, odkud pochází první, nejjednodušší pratvar životní?

Theorie Laplace-ova naznačuje nám povstání země naší cestou mechanickou, nauka Lamarckovsko-Darwinova rovněž nás poučuje o mechanickém povstání druhů zvířecích a rostlinných. Nezbývá než můstek jakýsi, jenž by obě tyto theorie spojoval; můstek ten spočívá v učení o povstání prvé hmoty ústrojné z pralátek neorganických. Přirozený tento pochod není nic jiného, než praplození, t. j. povstání nejjednodušších organismů z tak zvané neživé, neorganické materie.

Až do nejnovější doby bylo s naukou o praplození mnohdy nerozumně a přemrštěně nakládáno, až i přišlo se k větám: „Není praplození" a „Omne vivum ex ovo." Na základě pak těchto vět vynaložili přírodozpytci celá desítiletí na poznání života vyšších živočichů, mnoho času věnovali na pytvání jejich ústrojí, aby v tomto směru dospěli k jasnějšímu názoru o příčinách života Klamali se! Seznali sice nejjednodušší částici těla zvířecího — buňku; ale i tento „elementární organismus" skládal se ze dvou, chemicky, fysicky a morfologicky rozdílných částí, totiž z jádra a protoplasmy. Nedá se mysliti, že by takovýto jadernatý — a tedy již složený — ústrojenec praplozením povstal. I nezbývalo, než hledati počátky života na jiné straně. Nejnižší bytosti měly přispěti k rozřešení otázky této, a jak se dnes věci mají, považují se protisté za prvý počátek života ústrojného.

Vyslovil jsem již slůvko „protista"; dodám-li, že český název jeho jest „prabytost", naznačil jsem celý rozsah a význam slova toho: protisté jsou prvé bytosti živé, jež zemi naši obývaly. Vystřehl jsem se dosud jmena „živočich" a „rostlina", neboť jest tělo (sit venia verbo!) protistů tak jednoduché a životní zjevy tak nedokonalé, že nerozhodnuto o nich, zda to zvířata či rostliny. To právě ale označuje říši protistů, že stojí na rozhraní obou velikých říší ústrojných: nejsouť ani živočichy, ani rostlinami! Slyším námitku svého čtenáře, že nikdy podobného protistu neviděl. Věřím; učeným kruhům z většiny dopřáno jen seznamovati se s tajnostmi „světa neviditelného", jakým jest skutečně celá říše protistů. Pouze drobnohledem, a to na mnoze pomocí přesilných zvětšení, možno pozorovati tvary jich, pohyb, výživu a množení. Objevitel říše protistů, — německý zoolog Haeckel — učinil soubor jich v několika skupinách, s nimiž jsem si umínil čtenáře svého během doby seznamovati. V řádcích těchto obmezím se na nejnižší, nejjednodušší a nejpodivnější protisty, jimiž život ústrojný v podobě prajednoduché počíná. Haeckel dal jim jmeno monery, chtě tím naznačiti jednoduchost jich tílka i života.

Bylo to roku 1864, kdy objevena prvá monera na pobřeží moře středozemního u Villafranky nedaleko Nizzy a dán tak podnět k utvoření říše prvých protistů. Volně na hladině plynouc objevovala se monera ta jakožto pramalounká, asi 1 mm v průměru mající kulička slizuatá, jež ale opatrně pod drobnohled přinesena na vše strany jemné paprsky vysýlala hvězdičce se podobajíc. Přejemná vlákénka ze střední kuličky se protahovala a měnivě zase zpět se stahovala. Celé pak to pramalounké tílko z jednoduché, bílkovité hmoty se skládalo, jíž masovina čili sarkoda říkáme. V neustálém pohybu, tu rychleji, tu zase volněji rozproudila se masovina paprskovitě a měnila i počet, i tvar, i velikost vlákének, jež nožkám se podobají a jimž pseudopodie či zdánlivé nožky říkají. A co značilo neustálé to proudění, roztahování a stahování pseudopodií? Nic jiného, než pátrání po potravě. Patrně; neboť malá tělíska, jako jednobuněčné rostlinky (malé řasy) zůstávaly vězeti na povrchu bílkovitých vlákének, byly jimi utkány a posléze od vlastního tílka, abych tak řekl, vyssáty. V nožkách tedy monery této, jíž objevitel její, Haeckel, jmeno dal Protogenes primordialis (prvorodec pradobý), vidíme schopnosti ústrojí hmatu a citu, pak ale také pohybu a výživy. I způsob vývoje poznal Haeckel, ovšem po delším bádání; neboť za nějakou dobu rozpadlo se tílko malé monery ve dvě polovice, z nichž každá pak, — co dcera a matka zároveň — žila dále jako monera původní.

Namítne se mi, že dle této povahy neliší se monery v ničem od známých kořenonožců, malých to rovněž prvoků, již v podobném tvaru a způsobu života jsou známi. Zdánlivě; neboť tyto již dobře jednobuněčnými ústrojenci nazvati můžeme. Oni totiž v masovině svého

proměnlivého tílka chovají ještě znak pravé buňky, — jádro. A to schází všem monerám, jichž počet po objevu Haecklově značně se rozmnožil. Již rok na to totiž objevil výtečný mikroskopik polský a zoolog na slovo vzatý Cienkowski, dvě podobně jednoduché monery, jež v sladkých vodách život tráví a co do ústrojnosti tílka svého prvorodci se rovnají. Nazval je Protomonas (pramonáda) a Vampyrella*), jichž příbuznou opět Haeckel v sladkých vodách u Jeny shledal a Protamoeba pojmenoval. Líčením ještě několika jiných tvarů moner nuditi bych mohl svého čtenáře, abych ukázal bohatost forem této skupiny prabytostí. Přišel bych však opět k témuž výsledku, že monery jsou prajednoduché organismy, jichž nejlépe volený název jest „ústrojenci bez ústrojí“. Naproti tomu nemohu mlčením minouti oné domnělé obrovské monery, jež pod jmenem prahlen čili Bathybius do nedávna tak velikou úlohu hrál v dějinách biologie. Již tomu tuším tři nebo čtyři roky, co ubohému Bathybiovi hrany odzvonili, až i nejvřelejší jeho zastancové přestali věřiti na existenci této pramonery. Objevila se ve vědě, ale záhy zanikla. Tak neslýchaná událost v dějinách věd přírodních nebyla však přece s to vyvrátiti pevné přesvědčení Haecklovo, že Bathybius žije a znovu vrhá se týž přírodozpytec na obranu jeho jsoucnosti.**) Však dosti úvah; posuďme počátek věci samé.

Roku 1868 popsal slavný zoolog anglický Tomáš Huxley, zcela zvláštní rod moner, pod jmenem Bathybius Haeckelii, který však na rozdíl od ostatních obsahoval v slizké hmotě své zvláštní vápenná tělíska. Podivný ten protista pokrývá prý dle Huxleye v ohromných massách nejhlubší propasti dna mořského, — v hlubinách 5000—25000 stop! Nový tento objev byl pro názor o povstání života ovšem předůležitý: přívrženci jeho — a těch bylo zpočátku neobyčejně mnoho, — viděli v Bathybiovi pověstný „prašlem“, o němž již před půlstoletím Oken prorocky tvrdil, že z něho veškeren život pochází a že během vývoje naší planety povstal na dně mořském z hmoty neústrojné.

Ale hlen skoumaný Huxleyem a později Haecklem nebyl živý, aby se na něm pozorovaly pohyby i ostatní známky životní; byl to ponze sliz v silném lihu uschovaný. To ale bylo příčinou, že mnozí odvažovali se pochybovati o bezpečnosti udajů Huxleyových, a to právem! Naše nejnovější methody zkoumací jsou sice s to velmi jemná pletiva nižších zvířat v dobrém stavu ke skoumáním budoucím zachovati. Líh však, — buď i sebe silnější — hraje pro tyto jemné částice zvířecí úlohu velmi podřízenou. Kyselinou osmičelou a chromovou podaří se naproti tomu praeparovati již přejemná tílka některých nálevníků, avšak většinu těchto zvířátek dosud nikterak možno ve stavu dobrém jako praeparaty udržeti. Při sebe menším dotknutí i „nejradikalnějších“ prostředků konservačních rozptýlí se tílko řečených prvoků v nivec. A tílko nálevníků jest daleko pevnější konsistence, blanou a jádrem opatřené, — částěmi to, jichž monery, jako Bathybius úplně postrádají, z pouhé hromádky masoviny se skládajíce. Znatel povahy masoviny a vůbec těla zvířecího tedy s nedůvěrou musil přijímati udaje obou řečených učenců, když hloučky hmoty sliznaté, v pouhém lihu uschované, za částky ústrojné, nezměněné vyhlásili! Nedivno tedy, že věc ta vyvolala pozornost všeobecnou. Snažili se objeviti Bathybia živého, aby jej v tomto stavu skoumali. Huxleyova a Haecklova bádání dála se na hlenu ze severního atlantického oceánu, a poněvadž prý se zde v tak ohromném množství objevoval, vyhlásili, že Bathybius pokrývá dna všech moří.

Než i v tom přenáhlili se! Veledůkladná a rozsáhlá skoumání velikolepé výpravy korvety Challengera, jenž v $3\frac{1}{2}$ roku zemi objel a v hlubinách všech oceánů bedlivě po Bathybiovi pátral, vedla vždy jen k výsledkům záporným; Bathybia nikde nebylo. Challenger prokřižoval ve směrech nejrozličnějších oceán atlantický, indický a Tichý, všudy zde bedlivě skoumaje. Kdyby v končinách těchto oceánů Bathybius svůj smutný život trávil, jistě že by se byl objevil ve vlečných sítích Challengerových, z nichž neunikli ani ti nejmenší obyvatelé útrob vodních a nejjemnější neústrojné povlaky největších hlubin mořských!

Skoumání na Challengeru bylo smrtelnou ranou pro Bathybia. Huxley sám uchopil se znova bedlivějších studií na svém v lihu naloženém rosolu a ku svému a celého světa překvapení objevil pravdu nade vše jistou, že dřívější jeho hlen Bathybiový není nic jiného, než sraženina sádry, povstalá při směsi lihu s vodou mořskou. Huxley tedy, jakožto otec ubožáka Bathybia, zřekl se zrozence svého, za to však viděl se nucen Haeckel, aby se jakožto kmotr ujal svého křtěnce a uhájil mu aspoň práva k životu. Šťastnou náhodou nalezl společníka v německém přírodozpytci Emilu Besselsovi, jenž tvrdí, že nalezl v nové době živého Bathybia na pobřeží Gronském. Praví týž cestovatel: „Za poslední severoamerické výpravy k severní točně nalezl jsem v hlubinách 92 provazců v Sundu Smithově veliké massy volné, jednotvárné protoplasmy. Pro její opravdu spartanskou jednoduchost nazval jsem tento organismus, jejž jsem za živa mohl pozorovati, Protobathybius. Týž bude v díle o cestě expedice vyobrazen a popsán. Chci se zde jen zmíniti, že se tyto massy skládaly z čisté protoplasmy, k níž přimíseny jen tu a tam částice vápnité, z nichž skládalo se dno mořské. Jest to velmi lepkavá sítnatá hmota, vyvádějící pohyby velmi pěkné, amoebovité, a přijímající částice karminu a jiná tělíska cizí.“ Z této zprávy soudí Haeckel, že Protobathybius v ničem se neliší od Bathybia, a že tento poslední má jen obmezené geografické rozšíření.

Taková asi jest historie o Bathybiovi; žije-li pramonera ta opravdu či ne, zůstane se stanoviska našeho lhostejným; nám jednalo se o vylíčení povahy a úkolu moner vůbec a věříme tudíž úplně na jejich jsoucnost. Známe jich asi tucet, jež vesměs co nejnižší živé bytosti i v sladké i v slané vodě život tráví. Celé tílko moner nepředstavuje skutečně nic více, než jedinou, stejnorodou, v stavu polotekutém se nalezající hmotu. Zevnější tvar jest neurčitý, věčné změně podlehající, ve stavu klidu do kuličky se svíjí. O jakési struktuře, o jakémsi složivu z nestejnorodých částic, není — i při použití nejostřejších zvětšení — ani řeči. Bílkovina stejnorodá v těle moner nerozdělila se v jádro a protoplasmu, nýbrž jen

*) Vampyrellu mnohokráte v Čechách nalezl prof. Stein. Mně jen jednou poštěstilo se ji viděti, v červnu t. r., plazící se na řasách z rybníku „Světa“ u Třeboně. Jako nachový škraloupek plazila se po rostlině, lalůčky a teninká vlákénka na vše strany vysýlajíc. Některé z nich v kuličky schoulené, vězely uvnitř buněk řasových, jiné na venek se prodíraly, nejvíce jich pak mezi vlákny rostliny se plížilo.

**) Das Protistenreich etc. — Kosmos 1878.

tuto poslední obsahuje; — a tak nemá tělo monery hodnotu ani nejjednodušší buňky. Ano zůstává na tom nejnižším stupni individuality ústrojné.

Asi od dvaceti let ventilovaná otázka o hranicích mezi říší živočišnou a rostlinnou rozhodnuta objevením moner; aneb lépe řečeno, dokázalo se tím, že dokonalá meze mezi oběma říšemi jest nemožna. Jsouť monery tak nerozhodné organismy, že je stejným právem možno považovati za prazvířata, jako za prarostliny. V nich vidíme rovněž tak počátky zvířectva, jako zdroje rostlinstva. Monery jsou tedy protisty. Nejsou ani zvířaty, ani rostlinami. Jsouť to organismy druhu nejpůvodnějšího, jež ve svém vývoji ani ku zvířatům, ani k rostlinám se neschýlily. Avšak i význam „organismy" není vhodný pro jich pojmenování. Neboť v pojmu „organismu" leží nutná skladba celku z částic nestejnorodých, z ústrojí či orgánů. Aspoň dvě různorodé části musí býti spojené, aby oprávňovaly tělo k názvu „organismus". Každá zvířecí a rostlinná buňka, každé zvíře jednobuněčné jest elementární organismus, z dvou rozličných součástí, z jádra (nucleus) a masoviny (plasma č. protoplasma) se skládající. Porovnáváme-li tedy monery s buňkami skutečnými, musíme je nazvati „organismy bez orgánů". Pouze ve smyslu fysiologickém možno nazvati monery organismy, jež podstatné činnosti všech organismů, totiž výživu, růst a množení vykonávají.

Je-li již z těchto důvodů přírodopis moner nanejvýše zajímavým, tož značně důležitější jest význam jich pro praplození či archigonii. Neníť zajisté látky organické tak jednoduché, jako jest tělo moner, z beztvaré bílkoviny se skládající. Taková jen látka mohla býti předchůdcem pravé buňky jádrem opatřené. Nejstarší tedy ústrojenci, kteří praplozením z hmoty neústrojné povstaly, mohly býti jen monery.

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Obavy Smidarského, že nebude moci vypravování své skončiti, aniž by lítost, hněv nebo prudké zplanutí nějaké vášně nepřihlásily se k svému právu, byly bez podstaty. Vypravovalť s klidem epickým, ba skoro až mrazivým, důkaz to, že byl sama sebe úplně opanoval, že byl doposud ještě neobmezeným pánem svých myšlenek a citů.

„Nuže, rci nyní sám," počal po malé přestávce, „jak asi mohu po takových zkušenostech souditi o životě lidském. Minulost moje jest takměř nepřetržitou řadou utrpení, přítomnost beznadějná a — budoucnost? — Možno na pokraji hrobu mluviti o budoucnosti? . . . S trpkostí zpomínám minulého života. Kam poděly se ty milé, sladké a tklivé pohádečky, ty rozkošné, dojemné báchorky, ty divuplné, čarokrásné obrazy, plné zlatého a stříbrného jasu a obetkané růžemi — kam poděl se poetický názor v svět? Však nedosti na tom! S trpkostí tážu se sama sebe: Kam poděl se onen klidný střízlivý názor, jenž byl v mužném věku nabyl převahy? Nevlídně, přísně, zamračeně dívá se na mne svět. Marně se namahám rozřešiti záhadu tajemné sfingy, kterouž životem nazýváme. Či je to snad ta divoká, zběsilá honba po rozkošech, to věčně se měnící toužení a doufání? Či snad to vzájemné týrání a popohánění k vysilující práci na prospěch oněch, kdož byli nad námi nabyli moci, nebo snad ta nepřehledná řada mnohdy zoufalých a přece skoro vždy marných pokusů učiniti sebe a jiné aspoň poměrně spokojenými a šťastnými? Nic než pouhé otázky . . . Odpovědí bylo na ně už dáno mnoho, nesčíslně mnoho, ale ani jediná z nich mne neuspokojila. Soudím po vlastních zkušenostech" . . .

Pozoruje, že přítel Smidarský zabřídá po svém zvyku ve všeobecné reflexe, přerušil jsem jej tenkráte řka:

„Promiň, milý Pavle, že tě vyrušuju; ale nejen ty, i jiní — tak na příklad sám Nadasdi prý nedospěl cíle a musí ohlásiti konkurs" . . .

„Vím to, vím," vpadl mi Smidarský do řeči, „a divím se jen tomu, že dovedl se tak dlouho udržeti. Avšak tím vším můj názor o životě nijak se nemění. Vímť, že podobně jako já žila a bude i na dále žíti ohromná většina lidstva; vím, že podobně jako já bude doufat, pracovat a poctivě se snažit, aby dosáhla aspoň poměrného uspokojení; ale z tisíců podaří se to sotva jedinému . . . Tisíciletá organisace společenského zřízení, jehož hlavním základem jest sobectví, nemůže a nebude tak snadno a tak brzo ze základů vyvrácena. Marně konejšíme se sladkou vírou v tak zvané cnosti lidské doufajíce, že časem svým snad přece zvítězí. Sobectví jest silnější, mohutnější všech tak zvaných cností; sobectví se svými blíženci, nelidskostí a surovostí, podkopají a zvrhnou i nejdůmyslnější a nejpevnější stavbu, zbudovanou na základech lidských cností. Jediný egoista" — —

„Ustaň, milý Pavle!" zvolal jsem náhle, když jsem zpozoroval, že oko Smidarského počíná se vášnivě jiskřiti a celé vzezření jeho že jeví vždy větší rozčilení.

Nenadálé moje zakřiknutí přítele jaksi zarazilo. Zadíval se mi upřeně do očí a vztáhnuv pak pravou ruku proti mně, jako by mi dával na jevo, že není třeba, abych jej zakřikoval, připomenul s dřívějším svým poklidem:

„Odpusť! Vždyť pak mnohdy ani resignace nebývá oním lékem, kterýmž možno duševní muka úplně vybojiti. Již tomu čtvrt století, co zanášeli jsme se, jak víš, bláhovými plány o reformě společenského zřízení a zajisté se ještě pamatuješ, že chtěli jsme zahájiti opravu tu prakticky a započíti každý reformou sama sebe. Nuže, zkoumej nyní mne, jak dalece jsem dospěl

po tolikaletém úsilí! Zdaž nejsem tam, kde jsem byl před čtvrt stoletím, zda nejsem tímže člověkem, jakým jsem býval tenkráte, zda nejsem tímže kandidátem“ . . .

„Chceš snad říci tímže kandidátem existence,“ vpadl jsem příteli do řeči.

„Kandidátem existence?“ opáčil Smidarský. „Nikoli! Já jím více nejsem; jsemť kandidátem smrti. Také Nadasdi, ačkoli na mizině, jím není; sloužilť po nějaký čas oné části lidské společnosti, v jejíchž rukou nalezají se otěže moci a tato se o existenci svých věrných vždycky více méně pečlivě starala. Nadasdi jest nanejvýš kandidátem invalidovny a pense jeho stačí aspoň k zažehnání hladu; ale pravým kandidátem existence jsi — ty a s tebou celá řada idealních pobloudilců, kteří“ . . .

Chtěl jsem Smidarského přerušiti; ale on sám se přerušiv vztáhl proti mně odmítavě ruku, jako by chtěl říci, že ví, co chci říci, a pokračoval:

„Podivno, že ti myšlenka ta posud ještě nepřipadla, ačkoli jest tak na snadě. Existence žádného z nás není sice tak pojištěna, aby byl na vždy zabezpečen proti pohromám nejrůznějšího druhu; ale nejnejistější existencí jest přece jen existence českého literata. Kdož medle z vás, kteříž se živíte výtěžkem svého pera, může se nadíti, že vymozoluje sobě aspoň tolik, aby v stáří mohl býti chráněn před bídou nejtrpčí? Sotva že života ubájíte, sotva že uhradíte potřeby nejnutnější — a přece pracujete pro všeobecnost, pro každého, kdo jest práci vaší jen poněkud přístupen . . . Upřímně řečeno, neznám stavu tak isolovaného nad stav českého literata. Každý jiný stav má široké, ba světové pole před sebou. Každý malíř, sochař, hudebník, slovem každý umělec má před sebou celý svět, toliko český literat a mimo něho jedině ještě snad český herec jest ukován k hroudě, kterouž svou vlastí nazývá. Každý řemeslník, každý průmyslník, ba každý nádenník český může hledati štěstí v širém světě a po letech se znova vrátit; jen před českým literatem jest svět uzavřen . . . Avšak nedosti na tom! Zkoumej, jak dařilo se vašim předchůdcům ve vlasti a porovnej život dřívější s životem nynějším. Přehledneš-li jen zběžně dějiny české literatury, vlastně biografická dáta oněch literatů českých, kteří věnovavše se výhradně působení literarnímu živili se výtěžkem svého pera, zděsíš se bezpříkladného odříkání, strašných útrap a bídy, s kterýmiž jim bylo zápasiti. Tyl, Chocholoušek, Božena Němcová a celá nepřehledná řada literatů jsou toho dokladem nejpádnějším. Pracovali v potu tváři, trpěli a dokončili život ve svízelích a o hladu — a později jim postaveny — pomníky . . . Tak bývalo — a nyní? . . . Jsem typografem. Dívám se tudíž na poměry literarní, jež jsem byl vždy s neobyčejným účastenstvím sledoval, se stanoviska hmotného. Pravda, že se mnoho změnilo na prospěch produkujících literatů; ale změny ty nejsou v nižádném poměru s hmotným výtěžkem, jaký utěšenější rozvoj literarní poskytuje kupčícím jednotlivcům; životní poměry literatů v podstatě se nezměnily. Český literat jest doposud tímže isolovaným pariem, jakým býval, dokud byly zcela oprávněny stesky na nedostatek konsumce literarní. Existence ani jediného z nich není zabezpečena ani tak dalece, aby mohl dnes klásti hlavu k odpočinku bez obavy, že vstane zejtra a nehledá existenci svou — nikoli snad pouze ohroženu — nýbrž beznadějně podrytu nebo i zničenu. Rci sám, zda závisí některý člověk od libovůle tak pranepatrné hrstky lidí, jako český literat od svých nakladatelů, které možno na prstech spočítati? Prosté dohodnutí se osmi, desíti lidí v Čechách stačí, aby byla tvá existence zničena. Tys těmto několika lidem vydán na milost a nemilost, tys jejich otrokem“ . . .

„Ale milý Pavle,“ přerušil jsem přítele, „ty líčíš barvami příliš temnými“ . . .

„Připouštím, že jsou temny,“ pokračoval přítel, „ale zároveň musíš přiznati, že jsou věrny. V celém světě není stavu závislejšího nad stav českého literata. My typografové provedli jsme organisaci stavu svého vůči svým principálům aspoň poněkud; ale český literat stojí doposud osaměle a bez obrany. Neustále musí slyšeti stesky na trudné poměry knihkupeckého trhu, neustále musí se poměrům těm akomodovati, poněvadž jsou z části také pravdivy; ale skoro při všech tak zvaných šťastných literarních podnicích, jež se těšily a doposud ještě těší rozkvětu neočekávanému, připadl hlavní podíl užitku jen podnikateli a z části obecenstvu — literat byl odbyt po macešsku. Znám literarní podniky české, které nesou ročně deset, dvacet i více tisíc zlatých čistého užitku; leč literati, bez kterýchž by podniky ty byly naprosto nemožnými, nepůsobí při nich než jako zcela prostě najaté síly dělnické, které se přijímaji a propouštějí dle libovůle podnikatelovy, a kteří z celého podniku nemají více než mzdu, kterouž jim byl podnikatel po vlastním uznání vyměřil. Znám literarní podniky, z nichž vycházejí spisy v mnoha tisících exemplářích; ale užitku z velkého tohoto nákladu nemá literat nýbrž obecenstvo, kterému se dostane spisů — lacinějších . . . Literarní poměry české se tedy skutečně valně zlepšily; ale postavení českého produkujícího literata, jak jsem už připomenul, valně se nezlepšilo. Tys dnes členem redakce velkého politického listu. Ale kdož ti za to ručí, že jím budeš zejtra, že jím budeš po roce nebo i tenkráte, až ochuravíš nebo sestárneš? Zdaž nemůže dnes chef tvůj zcela chladně říci: „Pane — já vás vypovídám z práce — jděte! —“

„Ne, ne!“ vzkřikl jsem. „Něco podobného nemůže se nikdy státi.“

Výkřik můj přítele překvapil; patrně byl Smidarský přerušení vůbec ani neočekával. Chvíli se mi díval upřeně do očí a v tváři jeho jevilo se cosi jako útrpnost; pak nahnuv se poněkud ku předu položil mi ruku na rameno a děl s přízvukem žertovné škodylibosti:

„Pravda! Pravda! Zapomněl jsem, že máš rodinu a stařičké rodiče, kterýmž jsi byl z četných dítek zbyl jediný . . . Ale prosím tě, jakž můžeš od některého chefa žádati, aby dbal tvých rodinných poměrů? Či nevyplácí ti mzdu po tvé zásluze, to jest podle toho, jak vysoko tvůj talent a práci tvou cení on sám? Však dosti! Individua, jako my, kamaráde, jsou podobna obyčejnému fidibusu, kterýmž si chef zapálí doutník, na který jsme mu byli přivydělali, a pak nás — pohodí . . .“

Při úsklebných těchto slovech přeletl zachmuřenou tvář přítelovu onen druh uspokojivého úsměvu, jakým dává člověk obyčejně na jevo své domnění, že byl gordický uzel nějaké záhady rázem přetnul.

Smidarský usednuv pak opět v křesle, jako byl takměř po celé své vypravování seděl, pokračoval:

„Promiň mi, milý hochu, sardonický tento úsklebek. Jsemť člověk, kterýž v životě svém nikdy nespustil se zřetele zamilovanou myšlenku, kterouž byl v dobách mladistvé nezkušenosti pokládal za nejlidstější . . . Ale rci, jakž medle doufáš rozřešiti otázku dělnickou, — otázku obrovského množství lidí nedostatečného vzdělání, — když na příklad nebyla ještě rozřešena ani otázka spisovatelská, tudíž otázka lidí vzdělaných? Talent spisovatelský jest v Čechách doposud ještě hřivnou, z kteréž těží jen ti, kdož hřivnou tou kupčí. Život literata zavisí u nás na tolika nejistých nahodilostech, že jedině čeští literati, kteří se živí výtěžkem svého pera, mají práva na jmeno kandidátů existence . . .“

Po těchto slovech zadíval se mi Smidarský opět do očí; ale v tváři jeho jevila se tentokráte truchlivost. Po chvíli svezl se zrak jeho k podlaze, kde upřeně utkvěl, jako by přítel přemítal, zdali učinil dobře, že mi byl trudnost poměrů mého stavu tak temnými barvami na paměť uvedl.

Dlouhé, takměř nepřetržité vypravování bylo Smidarského poněkud unavilo a zároveň rozčililo. Dříve chorobně zažloutlá tvář byla nyní svěže ruměná, a kypré rty takřka žhavy. Kdo by jej byl v tomto okamžiku spatřil, když seděl klidně v lenošce v zlatém odlesku slunce, jež bylo v průběhu jeho vypravování skoro k zenithu své zimní dráhy vystoupilo, byl by měl za to, že to muž v plné ještě síle životní.

Po několik minut jsme oba mlčeli. Náhle však Smidarský zvedl hlavu a upřel zrak svůj na zavřené dvéře. Tím upozorněn obrátil jsem hlavu a zaslechl, že někdo vešel do hostinské místnosti. Hned po té se otevřely dvéře a na prahu objevil se nějaký muž. Současně však vydral se z prsou Smidarského přitlumený výkřik. Rychle obrátil jsem se zas k příteli a spatřil, že byl povstal s lenošky a drže se jednou rukou o vysoký lenoch upíral zrak svůj ke dveřím. V tváři přítelově zračila se mračná nenávist; oko jeho bylo vášnivě rozjiskřeno.

„Pro bůh, co se stalo?“ ptám se udiven.

Smidarský zvednuv druhou ruku ukázal ku dveřím a sotva srozumitelně zamumlal mezi zuby:

„Viz! Jeden z dvou padouchů, jichž křivého svědectví se Nadasdi proti mně dovolával.“

Obrátiv hlavu znova ku dveřím všimnul jsem si pozorněji neznámého, jenž byl zůstal mezi dveřmi státi. Byl to muž asi čtyřicetiletý. Bezvousá, skoro intelligentní, ale nehrubě výrazná tvář jeho zdála se mi býti povědomou.

Dříve však nežli jsem jej oslovil, promluvil neznámý:

„Aj, jaká to náhoda! Vždyť jsem věděl, že tě poznám na první pohled,“ pravil a připojil mé jmeno.

„Čeho si přejete?“ ptám se chladně nemoha se upamatovati, kde bych byl muže toho viděl.

Neznámý učiniv několik kroků ku předu zašeptal:

„Přicházím k tobě s poselstvím od Nadasdiho.“

„Od Nadasdiho!“ vzkřikl Smidarský, jenž byl zaslechl poslední slova. „Pryč, pryč mi s očí, padouchu!“ Po té klesl do lenošky.

Nežli jsem se mohl dále ptáti, zaslechl jsem, že kdosi vrazil prudce do místnosti hostinské a pospíchá k nám. Poznal jsem hostinskou. Tvář její radostí zářila a oko plálo oním neklamným ohněm, jenž jest nejzřejmějším důkazem nevýslovného blaha.

Vrazila do komůrky v největším chvatu volajíc již mezi dveřmi:

„Pane Smidarský! Pane Smidarský — konečně jsem je nalezla — své dítě —“

Mezi tím byl se neznámý muž ještě jednou ke mně naklonil a zašeptal:

„Přicházím od Nadasdiho, abych se tě zeptal, zdali může vejíti a promluviti se Smidarským. Čeká na začátku vesničky na odpověď.“

Hostinská si neznámého ani nepovšimla. Zrak její hledal Smidarského. Spatřivši jej skleslého v lenošce s mračným výrazem nenávisti v tváři zůstala zaraženě státi a rozhledla se kolem sebe. Zrak její padl na neznámého muže a s výkřikem: „Ah, bratře, milý bratře — jaké to shledání — v jak radostné době! . . .“ padla mu kolem krku.

Vše, čeho jsem byl právě svědkem, bylo mi naprosto nevysvětlitelné. Ustoupiv poněkud k oknu díval jsem se zvědavě na změněnou scénu.

Po několika okamžicích odtrhla se hostinská od neznámého a obrátivši se k Smidarskému zvolala skoro jásavě:

„Pomyslete si, pane Smidarský! Jedním dnem setkávám se s bratrem a s dcerkou svou, kterou jsem nebyla viděla než co nemluvně — jedním dnem — s dítkem svým — kterému dali jmeno Adéla . . .“

„Adéla!“ vzkřikl Smidarský, jako by bylo teprv toto slovo nový život v jeho žilách rozproudilo. Mračná tvář jeho náhle se vyjasnila. Chtěl povstati, ale sklesl zase nazpět; chtěl mluviti, a rty jeho se pohybovaly, ale hlas jeho byl pouhý šepot.

„Ano, Adéla se zove,“ odpověděla hostinská. „A jak je milá, jak je dobrá — a jak šťastná!“ šveholila rozradostněná hostinská. „A zde můj bratr — —“

„Tento že váš bratr?“ vpadl Smidarský upřev jizlivě zrak svůj na neznámého.

„Ano můj bratr, František,“ odpověděla tázaná.

Smidarský bolestně zaúpěl, já pak slyše jmeno pohledl jsem ještě bystřeji na neznámého a poznal v něm muže, jenž vydávaje se za bývalého mého spolužáka byl mne asi před desíti lety zavedl do hospůdky na Františku — tuláka Fráňu.

Chtěl jsem promluviti; ale Smidarský mne předešel. Byltě chvíli na muže toho zkoumavě pohlížel a poznal jej též. Z oka jeho šlehla ještě mračnější nenávist. Vztýčil se namáhavě a vztáhnuv velitelsky pravici k neznámému zvolal vášnivě:

„Pryč, padouchu! Poznávám tě! Tys tajný policista, kterýž jsi nás před lety v pražské kavárně poslouchal a pak nás s policisty pronásledoval. Pryč odtud!“

Hlas Smidarského, zpočátku zajíkavý, nabyl ku konci síly a podobal se mohutnému hlasu siláka, před kterýmž i nejsilnější muži se zachvějí.

Fráňa sklopiv oči stál nepohnutě. Byltě slovy Smidarského zdrcen. Po chvíli však se vzpamatoval a jal se omlouvati.

„Promiňte poklesek můj,“ pravil tklivě a prosebně. „Byl jsem tajným policistou; ale více jím nejsem. Do-

hnalať mne k tomu bída — však ne tak bída moje, jako bída — mé sestry, která byla v zoufalosti . . .“

Slova ta pronešena byla s takovou upřímností, že působila i na podrážděného Smidarského smířlivě.

„Je pravda, co muž ten praví, že jste byla bídou k zoufalosti dohnána?“ optal se Smidarský hostinské.

„Pravda!“ zavzlýkla tázaná, která slyšíc patrně tentokráte poprvé, čím bratr její byl, nevěděla skoro co odpovědít.

„A je pravda, že vám pomáhal?“ ptal se Smidarský dále.

„Pravda!“ opakovala hostinská se zatajeným dechem.

„Dobře tedy,“ odvětil na to Smidarský. „Pro vás, kteráž jste se byla ke mně tak přátelsky zachovala, že jste mne, když jsem ochuravěl, přijala do svého domu a zde mne ošetřovala, odpouštím i bratru vašemu . . .“

Po té vztáhl ruku k Fráňovi, jenž ji uchopil a zase nesměle pustil.

„Však kdo byl příčinou, že jste změnil své dřívější zaměstnání?“ optal se Smidarský Fráni. „Vzdal jste se to z vlastního popudu?“

„Nikoli!“ zněla odpověď. „Přimčla mne k tomu Adéla!“

„Adéla!“ zvolal Smidarský opět tak prudce, jako když byla hostinská před chvílí jmeno to vyslovila. Ale hned na to, jako by si byl připamatoval, že nemůže tu býti řeči o „ještěrce“, svěsil smutně hlavu.

„Vaše příhody zdají se býti zajímavy. Můžete mi v stručnosti podat ještě některá vysvětlení?“ optal se Smidarský po krátké pomlčce Fráni hlasem přidušeným, ale poněkud již klidnějším.

„Příliš zajímavy nejsou,“ odvětil Fráňa. „Vypovím vše několika slovy. Asi před dvaadvaceti lety byla sestra má služkou v jednom z velkých domů v Praze v Michalské ulici. Mladý pán si ji oblíbil a má sestra stala se matkou. Byla však vyhnána a uvržena v bídu, v jaké jsem byl sám. Nevěda si rady ni pomoci stal jsem se tajným policistou. Však ani tu se mi nedařilo. Byl jsem nemotorný. Boje se o nepatrný svůj důchod žil jsem v neustálé bázni. A právě druhého nebo třetího dne, když sestra moje porodila, bylo mi v úřadě pohroženo, že budu propuštěn pro liknavost. Musil jsem stůj co stůj něco vypátrat. Slídě po kořisti octnul jsem se ve dvoře kavárny, kde jste meškal s přátely svými. Naslouchal jsem vaší rozmluvě. Byla mi vítána; ale známý vám výstup přerušil vaši poradu. Prchli jste a já vás s policisty pronásledoval. Z počátku udal jsem na policii pouhý případ a dodal, že znám jen jednoho účastníka. Chtěl jsem později jmenovati z pomsty toliko jednoho, — svůdce mé sestry —“

„Svůdce vaší sestry?“ vyrazil ze sebe Smidarský.

„Ano,“ pokračoval Fráňa; „ale když jsem se vrátil domů ku své sestře, shledal jsem ji v největším rozjitření. Bylať své dítko — pohodila. Když pak jsem jí vypravoval, že naskytla se mi příležitost pomstíti se na jejím svůdci, uprosila mne, bych tak nečinil. Jelikož však jsem později jedno jmeno udati musil, udal jsem vaše . . .“

„Kdo z nás však byl svůdcem vaší sestry?“ optal se dychtivě Smidarský.

Fráňa chvíli váhal s odpovědí, pak pravil šeptem: „Nadasdi!“

Z očí Smidarského šlehly dva blesky. Zaťal zuby a zamumlal:

„Padoušská rodina! Otec zničil mou sestru, syn pak — —“

Nedořekl.

„Vypravujte, vypravujte dále,“ vyzýval Fráňu dychtivě.

„Sestra,“ vypravoval Fráňa, „pohodivši v noci dítko byla někým pronásledována a potkala policisty. Řekla, že jde do lékárny a vykázavši se starým jakýms receptem, jejž měla náhodou v kapse, nebyla zdržována . . .“

„Co však se stalo s dítkem?“ přerušil Smidarský Fráňu.

„Nevím,“ odpověděl tento. „Sestra je byla, jak sama dí, teprv dnes zas poznovu spatřila. Já vím jen tolik, že bylo pohozeno kdesi u vchodu do chrámu svatovítského . . .“

Poslední slova působila na Smidarského jako hromová rána. Vykřiknuv vztýčil se prudce a zase bez vlády sklesl do křesla. Hostinská i Fráňa k němu přiskočili.

Smidarský však rychle se vzpamatoval.

„Teprv nyní vše chápu,“ pravil chvějícím se, trhaným hlasem. „Však kde je Adéla — kde je moje — vaše Adéla? — Vždyť je zde — nechť přijde — já jí všechno — všechno promíjím! . . .“

„Probůh, co je vám?“ optala se úzkostlivě hostinská pozorujíc Smidarského náhlé rozčilení, jež si nedovedla vysvětliti. „Moje Adéla je na zahradě,“ dodala pak kvapně. „Poznali jsme se náhodou — sám bůh ví jak . . . Stalo se to zázrakem . . . Pravila jen, že přišla sem s tímto pánem —“ při tom ukázala hostinská na mne — „kterýž přišel vás, pane Smidarský navštívit . . . Ale já ji zavolám — hned ji zavolám . . .“

Po těchto slovech, jež byla s bezpříkladným kvapem pronešena, vyrazila hostinská z jizby.

Smidarský díval se mlčky před sebe, pak zvedl hlavu a upřel zrak svůj na Fráňu, jenž stoje se založenýma rukama nedaleko dveří, jak se zdálo, rovněž tak málo chápal dosah slov Smidarského, jako právě odkvapivší sestra.

„Jedno však přece nechápu,“ pravil Smidarský k Fráňovi. „Pravíte, že jste Nadasdiho nenáviděl, poněvadž svedl vaši sestru a matku i dítko opustil; ale jak se stalo, že jste se s Nadasdim smířil a že jste byl před rokem ochoten vydati proti mně i křivé svědectví na jeho prospěch?“

„Zcela jednoduše,“ odvětil Fráňa; „byltě jsem v jeho službě a Adéla, která mne byla z Prahy vylákala a službu tu mi zaopatřila, přála si, abych Nadasdimu nejen odpustil, nýbrž bych mu byl ve všem povolným, poněvadž je —“

„Ale rcete přec,“ vpadl Smidarský, „kdo je tato Adéla? Dcerou vaší sestry přec není . . .“

„Chraniž bůh!“ odvětil kvapně Fráňa. „Je to bývalá harfenice z pražské jedné hospůdky na Františku. Přibyla do Prahy co malá holčina. Já hospůdku tu navštěvoval velmi často, poněvadž se tam scházívali nejzáhadnější živlové, a já tváře se býti jejich stoupencem vypátral tam tím způsobem mnohý zločin. Kdysi byla

celá jedna společnost i s mladistvou harfenicí vzata do vyšetřovací vazby pro krádež. Věděl jsem, že jest dívčina úplně nevinna, a jedině mému svědectví děkuje, že byla z vazby poměrně dosti brzo propuštěna. Ostatně i kdyby byla krádež spáchala —“

„V jakém poměru však jest tato vaše Adéla k Nadasdimu?“ přerušil Smidarský vypravujícího.

Tento byl otázkou tou zaražen; váhalť s odpovědí a jevil zřejmé rozpaky.

„Nuže?“ dotíral Smidarský. „Či to nevíte nebo snad ani netušíte?“

„Bůh ví,“ odpověděl Fráňa, „já sám o tom nepřemýšlel a pokud vím, je to poměr nejpřátelštější — ale mám-li býti upřímným, musím dodati, že ji lid v okolí pokládá za Nadasdiho maitressu . . .“

Poslední slova Smidarského patrně uspokojila. Zamumlalť: „Ah toť jiná — jaký jsem bláhovec! . . .“

Avšak sotva že dořekl, bylo slyšeti z venku hlas hospodské:

„Jen pojď, má duše drahá! Není tu než můj bratr — a náš přítel, pan Smidarský . . .“

Teprv nyní jsem si připamatoval, že jsem nevyhověl přání Adélinu a Smidarského na její příchod nepřipravil; napadlo mne též, že Adéla nejspíše se domnívá, že ji hostinská volá k mému vyzvání. Chtěl jsem tudíž příchod její ještě na krátko zameziti a popošel jsem kvapně ku dveřím; ale v tom objevila se Adéla na prahu, kde zůstala nerozhodně státi.

„Adélo, má drahá, drahá Adélo,“ vzkřikl Smidarský a hlas jeho se chvěl nevýslovnou rozkoší jako hlas milence, jenž se po letech setkává se zbožňovanou milenkou.

Ve tvářích hostinské i Fráni jevilo se překvapení. Fráňa mimo to zvolal: „Vy také znáte naši Adélu?!“

Slova ta Smidarského zarazila. Svraštil čelo a z očí jeho šlehl divoký blesk hněvu a nenávisti.

„To že je vaše Adéla?!“ vzkřikl vášnivě. „To že je maitressa Nadasdiho!?“ A při tom ukázal hrozivě pravou rukou na Adélu, která nevědouc co počíti stála posud na prahu.

Fráňa bez rozpaku podotknul:

„Ano, toť naše milá, drahá Adéla —“

Smidarský sebou prudce škubnul, jako by jej byla zmije uštkla, a zaúpěl:

„Mluv, mluv, Adélo! Je pravda, žes Nadasdiho maitressou?“

Adéla nejevíc při těchto slovech ani nejmenšího překvapení odpověděla klidně, ale s přízvukem nevýslovně tklivým:

„Nejsem!“

Z mocně pracujících prsou Smidarského vydral se jásavý zvuk radosti.

„Tys nikdy, nikdy nelhala!“ zvolal hned na to, a Adéla s výkřikem: „On mi odpouští!“ letěla mu do náručí . . .

Smidarský ji počal vášnivě líbati . . . Po chvíli však se mu Adéla vymkla z náručí a pokleknuvši u jeho křesla vzala obě jeho ruce do svých a dlouho se mu dívala mlčky do tváře.

V jizbě panovalo chvíli ticho. Domnívaje se, že nadešel okamžik, kdy jest Smidarský k smíření s Nadasdim nejpřístupnějším, pošeptal jsem Fráňovi, aby došel pro Nadasdiho. Fráňa odkvapil.

Po několika minutách objevil se Nadasdi mezi dveřmi, kde zůstal jako před chvílí Adéla nerozhodně státi. Smidarský jej první shledl. Tvář jeho přeletl sice mráček nemilého překvapení; ale hned na to jevila tvář ta výraz klidný.

„Můžeš mi prominouti?“ ozval se Nadasdi.

Adéla zaslechnuvši hlas Nadasdiho střelhbitě vstala a oko její se radostně zalesklo.

„Přistup blíže, Viktore!“ děl na to Smidarský s netušeným klidem k Nadasdimu.

Tento poslechl a Smidarský pokračoval:

„Věřím sice Adéle na slovo, ona nikdy nelhala a přede mnou nikdy ani největší poklesek svůj nezapírala; ale musím míti záruku i z tvých úst . . . Můžeš přísahati, že není Adéla tvou maitressou?“

„Mohu — a přísahám, že jí nikdy nebyla,“ odpověděl Nadasdi pevně a rozhodně.

„Dobře,“ vece na to Smidarský skoro ledově. „Nyní rci, Viktore, chceš-li i ty napraviti, co jsi byl provinil?“

„Rád bych tak učinil, ale není možno!“ zní odpověď.

„A proč?“

„Poněvadž jsem dnes z rána ohlásil konkurs — jsemť na mizině.“

V tváři Smidarského ani sval se nepohnul.

„Znáš tuto ženu?“ pravil Smidarský dále ukázav na hostinskou, která po objevení se Nadasdiho a po návratu svého bratra skoro stydlivě za tímto se ukrývala.

Nadasdi pohlednuv na hostinskou po chvíli odpověděl:

„Neznám!“

„A přece jsi ji před lety miloval,“ připomenul Smidarský . . .

Tvář Nadasdiho přeletl lehký ruměnec. Patrně si byl nyní připomenul svůj dávný poklesek; sklopil oči, ale neodpověděl.

„Chceš i tento svůj poklesek napravit?“ tázal se Smidarský dále.

„Chci,“ zněla odpověď skoro šeptmo.

„Nuže,“ pokračoval Smidarský, „pak ti mohu pověděti i další. Pohledni sem na Adélu! Nalezl jsem ji s přítelem svým co nemluvně u dveří svatovítského chrámu. Co se s ní dále dělo, víš. Nyní jen dodávám, že nalezla Adéla svou matku i otce svého. Otcem jejím jsi — ty!“ . . .

„Já?!“ vzkřikl Nadasdi.

„Nadasdi mým otcem?!“ zvolala Adéla.

Smidarský několika slovy záhadu tu vysvětlil. Nadasdi i Adéla jevili překvapení; ale přece zůstali oba státi na svých místech upírajíce zraky své na vypravujícího Smidarského, kterýž byl od okamžiku objevení se Nadasdiho znenáhla nabyl obvyklého svého klidu. Poslední slova jeho zněla takměř ledově. Avšak teprv, když matka Adélina slova Smidarského potvrdila, Adéla a Nadasdi uvěřili.

„Odpusť!“ bylo jediné slovo, jež mohl Nadasdi ze stísněných prsou vypraviti.

„Poklesky a hříchy," pravil na to Smidarský chladně, „jichž jsi se dopustil ty, mohou toliko promíjeti rekové románů, kteří mají býti po přání autorův sympatickými. Já však takovým rekem nejsem a nechci býti sympatičtějším než zasluhuju. Nemohu ti prominouti. Zbavils mne víry v poctivost, zbavils mne všeho, co mne kdy blažilo, zničils nejkrásnější můj sen a nyní mne olupuješ o poslední, co mi zbylo — o ještěrku . . ."

„Ne, ne, o tu tě neoloupí," zvolala Adéla a sepnuvši ruce dodala prosebným hlasem: „Odpusť! Odpusť — vždyť to otec tvé ještěrky —"

Smidarský vztýčiv se na polo v křesle upřel zrak svůj na Adélu a děl:

„Vol! Buď jeho nebo — mne! Půjdeš-li s ním, pak mu — prominu . . ."

Hlas jeho byl pevný, ale poslední slova přece pronešena temně, jako s největším namaháním. (Dokončeni.)

První starosti.

Idylla od *Václava Maliny.*

(Pokračování.)

A kde jsi žil poslední dobu?" otázal se pan Velímský hosta.

„Na cestách. Stále na cestách. Pravil jsem ti již, že vedu život jako Kirgiz. S tím jedině rozdílem, že kočovník stepi strhává jurtu, když spásli jeho koně okolní trávu, a já skládám štětce do vaku, když namalovaly, co se jim malovati chtělo. Naposled toulal jsem se po východě: Uhrami, Polskem, Rusí, kolem břehů Černého moře a tak dále."

„Ah, to již pěkná cesta," podotkla slečna Bořická. „Z té vracíte se dozajista s bohatou kořistí."

„Ba, téměř s prázdnýma rukama," odvětil malíř a pohledl při tom poprvé bystřeji na vychovatelku. Pohled tento prodlel na obličeji jejím déle, než se v případě tomto snad slušelo, a způsobil v jarém proudu jeho řeči malou sice, ale nápadnou přestávku. „Ba, s prázdnýma rukama," — opakoval roztržitě a sebrav se pak mluvil dále s dřívějším ohněm. „U porovnání s bohatstvím obrazů a dojmů, které zanechala ta cesta v mém duchu, jest to, co jsem z ní přinesl, žebráckým výdělkem. Jdete-li od západu k východu, jako byste šli od hladké všední rukověti vějíře k pestrému fantastickému jeho okolku. Opouštíte krajiny, jež rozděleny jsou v pole jako plán šachovnice, opouštíte města, jejichž obraz vás upomíná na lineál a kružítko, s hemžením lidí, kteří se rok od roku více přibližují k hroznému nudnému ideálu jednoty váhy a míry, peněz, obyčejů a mravů, k ideálu sta millionů kabátů jedné barvy a jednoho střihu, opouštíte tu jednotvárnost a nudu a — huj! Prsa vaše se šíří! Větříte původnost, vstupujete v nový pestrý svět. S bohem, millióny cylindrů — buď vítán turbane vysoký, nízký, hrající ve všech barvách duhy, buď vítán pruhu laciné i drahé látky, jíž ovíjí každý po vkusu vlastním kolem lysé lbi! Buď vítána, huňatá čapko v nesčetných tvarech, tu rozježená těsně na hlavě, že stěží lze rozeznati dlouhé, zcuchané chlupy tvé od jeřebatého vlasu, tam stoupající do výše, baňatá, špičatá, bachratá, homolovitá, dosahující rozměrů titanských! Vítej mi, bašlíku malebný, papacho, a jak se jinak zoveš, mnohotvárné plémě z vlny a srsti!"

„Ah, vyličte nám přece ženský kroj na východě," vskočila mu Jarmila do řeči. „Chodí-li pak mohamedánky opravdu stále tak zakukleny, jak viděti na obrazích?"

„Z pravidla ovšem. A kukle ta bývá časem dosti nemotorná. Přemalujte si naši šedivou sestru na fialovo neb zeleno a máte cařihradskou dámu, když se batolí po ulici s hlavou zakuklenou, v beztvárné haleně, z níž vyzírají ledva bílé ruce, obtížené prsteny a hrající si s jantarovými kuličkami růžence. Jejich závoj bývá mnohdy vskutku okrašlující částí toiletty; neboť skrývá zhusta obličej, jemuž svědčí nejlépe ta neprůhledná záclona. Ale při tom nechtěl bych upírati, že se pod některými z těch kuklí tají též motýlové, kteří by vrátili sklamanému ctiteli východu víru v krasavice tisíci a jedné noci. Já jsem bohužel takových nespatřil. Za to oslnily mne leskem své krásy Řekyně, Gruzínky, Arménky — zvláště některé Arménky."

„Na příklad?"

„Na příklad, vracel jsem se unaven z delšího výletu v horách. Byli jsme pokryti prachem, já i můj koník, který klopýtal s hlavou svěšenou po kamenité, žhavé stráni. Pod námi v údolí, mezi stromy vypínala se homolovitá, třpytně zelená věž arménského kostela, jehož nádvoří bylo naplněno pestrými davy. Slavili nějaký svátek. Se všech stran putovala polními stezkami ke kostelu skupení svátečně oděných žen a mužů. Tito v huňatých vysokých čepicích, v temných po kotníky sahajících kabátech, přepásaných lesklým pasem, s rozstřiženými, svislými rukávy, z nichž se vztahovala v těsném rukávci světlejšího spodního oděvu svalnatá ruka k ozdobné rukověti kinžalu, vězícího za lesklým kovovým pasem. Ženy s kovovými čelenkami, podobnými diademům, s velikým bílým závojem, vkusně ubraným kolem kadeří a spadajícím na zad, ve světlých pestrých šatech, některé však zahaleny v dlouhou bílou látku, v bocích malebně podkasanou. Veselý hovor a živý pohyb těchto skupení jevil čilou letoru arménského plemene. Některé z žen seděly na koních obkročmo jako muži a nesly v loktech, neb držely před sebou na koni čiperné děti. A na záhybu stezky pode mnou objevily se dvě mladičké arménské dívky, jejichž zvláštní půvab neumím slovy vylíčiti. Pravím vám jen, že jsem při pohledu na ten překrásný párek rázem zapomněl na žízeň a mdlobu, že jsem se vztýčil vesele v sedle, jakoby mne byl ovál svěží jarní vánek."

„Opravdu?“ V otázce této, jež vyklouzla Jarmile bezděky ze rtů, a v upřímném pohledu, kterým ji provázela, jevilo se tolik naivnosti, že se nikdo ze společnosti úsměvu neuchránil.

„Proč se tomu divíte, slečno? Což myslíte, že jsem obrněn proti kouzlu dívčí krásy?“ odpověděl malíř hledě se zalíbením na líbezný purpur, kterým vzplanuly při úsměvu společnosti její líce. „Vztýčil jsem se osvěžen v sedle a neodvracel jsem očí od krásných Armének, dokud nezmizely v brance kostela. Též ony ohlížely se časem v šepotu nazad po cizokrajném, pro ně bezpochyby směšném jezdci a popřávaly mi tak chvílemi ještě pohled na půvabné obličeje, aniž by byly tušily rozkoš, jakou mi zjevem svým připravily. Vidím je dosud živě před sebou. Byly to patrně sestry. Podobnost jejich zvyšovala stejnost oděvu. Pleť jejich byla ku podivu čistá a pod černými jemnými řasami blýskaly laškovně tmavé skvoucí oči. Ale když se ty veliké oči zplna otevřely, mizel pro diváka takořka celý obličej v báječné zářivé jejich noci. Zvláštní ráz východní zvyšoval pro mne půvab něžných obličejů. Byly to jasné obličeje dětské, prodchnuté lehkým stínem panenské ostýchavosti a hrdosti. Libý vzrůst pružného těla dýchal nevyrovnanou svěžestí a spojoval s dětskou útlostí lahodnou rozvilost tvarů, jež dozrávají rychleji než jinde pod žhavým sluncem jihu. Kolem čela pjala se pozlacená kovová čelenka, ověšená skleněnými tretkami, a bílý jemný závoj, propouštějící pod malebnými záhyby havraní kadeře, stlal se kolem hlavy až po ramena jako lehká mlha. Tato nádherná úprava hlavy ve spojení se třpytem zlatého vyšívání a četných ozdob, snad laciných, jimiž pokryty byly světlé, pestré jejich šaty, činila mladé tyto Arménky podobnými k princezkám, jak si je představují báchorky lidu. Nic nevadilo, že nesla jedna z těch princezek své zelené střevíčky, protkané zlatem a stříbrem, v ruce a že šlapala stezku úplně bosou, bílou nožkou — byl jsem jí povděčen za tento poklesek proti dvorní etiketě. Dvojice tato utkvěla mi hluboko v paměti. Chci-li zapuditi nevrlost, chci-li osvěžiti duši, zavírám oči a přivolávám před zrak svůj duševní ty dvě poutnice arménské.“

„Však jste jim popřál jistě též místa ve svém album,“ otázala se Jarmila.

„Ovšem. Ale škoda, že jsem tam nemohl zachytiti též jejich půvab. Má se to právě jako s květy, které jsem si z cesty přinesl. Tu a tam v hlubině lesa okouzlil mne nevídaný dosud květ krásou a svěžestí svých barev, že jsem zastavil koně, že jsem seskočil s něho a drápal se houštím, přes balvany, že jsem drahnou dobu s obdivem a rozkoší pohlížel na čarokrásnou tu myšlenku přírody — a nyní lpí na drsném, šedém listu mého herbáře, sežloutlý, bez barvy a vděku, holý obrys, do něhož si stěží dovedu vmysliti bývalý jeho půvab. A tak jsem dovedl též zachytiti leda jen hrubý obrys oněch dvou živých květů na jednom lístku své strakaté sbírky.“

„Ah, okažte nám tu skizzu,“ prosila Jarmila, „abychom spatřili vaše báječné arménské krasavice!“

„Ale, Jarmilo!“ pokárala ji vychovatelka.

„Snad nechceš, aby pan Lešan k vůli tvé zvědavosti vstával od stolu a otvíral své vaky?!“ dodal pan Velímský.

Ale malíř byl se již zdvihl a zašel do vedlejšího pokoje. Vrátil se s album náčrtků a klada je před Jarmilu na stůl prohodil: „Nuže, zde je najdete mezi ostatními chudými snímky, které jsem nemotornou rukou sňal s rozmanitých zjevů krásné skutečnosti. Podotýkám to proto, abyste snad, soudíc dle mého náčrtku, neukřivdila mým arménským princeznám.“

„Ach, zde jsou hned nahoře,“ zvolala Jarmila. „Vskutku roztomilý páreк! Jako živý! Jest viděti, že prodlela ruka vaše se zálibou na této práci. Hle, jak svědomitě provedl jste i divné, strakaté střevíčky, které nese bosá princezna v ruce. A ten květ, který vznáší druhá ke rtům — ale rcete mi, nevolil jste pro tento květ červenost příliš živou? Vždyť vypadá jako květoucí oheň!“

„Ó, nikoli! Ve skutečnosti jest nach toho květu ještě mnohem ohnivější. Když rozkvétají haluze granátových keřů těmi plamennými květy, zdává se, že vyprýskuje nesčíslnými purpurovými hvězdami vášnivý žár, dřímající v ňadrech oné rozkošné země.“

„A kdo je zde na druhém listu ten vážný muž, sedící na oslu, s cylindrem bez střechy na hlavě, v řasnaté černé říze?“

„Svatý muž, slečno. Představený tichého arménského kláštera, v jehož pohostinných šedivých zdech jsem ztrávil několik rozkošných týdnů. Celé toto album povstalo v posvátné jeho samotě a v krásném okolí jeho. Velebný muž, není-li pravda? Vizte zbožný, důstojný výraz jeho tváře, obklopené jako Kristův obličej dlouhým, zlatým, kadeřavým vlasem a vousem! Jedinou slabou stránku měl ctihodný tento mnich. Vidíte nadulou zvířecí kůži, přivázanou za sedlem jeho? V tomto měchu koženém tají se jeho hřích. Kypí tam ohnivá krev rodného jeho kraje, granátový mok révy, — révy, z níž svatá Nina před věky vyrobila kříž na obrácení pohanských Kavkazanů. A bůh požehnal dřevu, jež poskytlo světici zbraň k posvátnému výboji: prýštíť se z něho rok od roku vláha, jež závodí v ohni a síle s vinnými moky nejkřesťanštější Hispanie. A v tomto lahodném zdroji utápěl můj hostitel rád, ku podivu rád zbožnou duši. Ve mně našel, přiznávám se, učenlivého žáka. Kolikrát přinesl osel jeho pod večer do kláštera takové zvíře, k prasknutí nabubřelé rudou ohnivou šťávou, a kolikrát splaskalo a scvrkalo se do rána přičiněním naším v beztvárný, prázdný kus zvraštělé kůže, jenž nadmul se ovšem již příští večer znovu k prasknutí rudým nektarem. Avšak to vás dozajista nebaví, milé dámy.“

„Aj, co to?“ zvolala dívka prohlednuvši několik dalších listů. „Jak zabloudila do společnosti Arménů tato ryze evropská hlava?“

Na listě, jenž ležel nyní před ní, spatřovala se poloviční postava dívčí v okně, jež bylo malebně ověnčeno lupením révy. Ráz její tváře a zejmena její čistě evropský oděv budily ovšem důvodné podezření, že se as tímto přívětivým oknem neotvírala vyhlídka někam do hor arménských.

Lešan byl poněkud v rozpacích. „Nevím věru, jak se dostala mezi tyto náčrtky.“

„Však víte zajisté dobře,“ opáčila dívka hrozíc mu prstem. „Jen se přiznejte, že vás neopojila krása rusalek arménských tou měrou, abyste byl zapomněl na známý jeden obličej z domova.“

„Ach, již tak podezřivá a škádlivá? Přiznávám se jen, že jsem ten obraz načrtal vskutku uprostřed Arménie, jednou za deštivého odpoledne, z dlouhé chvíle, snad k vůli proměně, v celi pohostinného kláštera.“

„A má-li být zpověď vaše upřímná,“ pravila s úsměvem slečna Bořická, „dodejte, že vás při črtání tom uchvátila touha po daleké vlasti, kde jste zůstavil to přívětivé okno, s tou známou révou do kola.“

„Ale popatřte, slečno,“ zvolala v tom Jarmila pohlížejíc bedlivě na obraz. „Jaká podobnost! Ten obličej v okně má vaše rysy. Tak, docela tak vypadala jste dozajista v mladších letech!“

S překvapením nahnula se vychovatelka k obrazu a zdvihla pak zpytavě oči k malíři. Tento pohledl rovněž na obraz, pak na ni, sklopil zraky a zašeptal: „Vskutku veliká podobnost! Zvláštní hra náhody!“

Obraz putoval z ruky do ruky i postaveno na jisto, že má ta mladistvá dívka v okně víc než příbuzenskou podobnost se slečnou Bořickou.

Po této episodě přešli k jiným náčrtkům a Lešan bavil při každém z nich společnost nějakou veselou příhodou, která se poutala ke každému z těch listů.

Hostu podařilo se patrně smazati nepříznivý dojem, jaký bylo na obě dámy učinilo první jeho vystoupení. Naslouchaly upjatě a s častým smíchem jeho žertovným výkladům. Též vážný obličej pana Velímského rozjasňoval se čím dále, tím více. Sám Hanuš pil nad obyčej vahavě druhou svoji sklenici, blažen ve stínu nepozorovanosti, jíž se dnes těšil.

Konečně použil vhodné přestávky k tomu, aby přál společnosti zajíkavě dobrou noc. Také dámy odebraly se do svých ložnic. Staří přátelé zůstali samotni v jídelně. Natáhli se pohodlně v měkkých lenoškách naproti sobě, kouřili, srkali čaj a smazali rázem dlouhou řadu roků, která je dělila od zlaté doby mladosti. Suchopární školní tyranové, nad nimiž se již dávno zelenala tráva, poutali je opět nejmenšími podrobnostmi komických svých osobností, z rukávů sypaly se šprýmovné latinské verše, z paměti vynořovaly se staré, zapomenuté hospůdky, zřetelně, úplně, až po obrázek na víku sklenice.

„Ale poslyš, hochu,“ pravil na konec Lešan vraceje se k přítomnosti, „měl bys pověsit vdovství na hřebík. Nesvědčí ti, bůh ví, nesvědčí. Nehněvej se, pravím-li ti z příma, že vypadáš trochu jako morous. Mladá sličná žena dala by ti zcela jinou tvářnost. Na první pohled pohřešuje člověk ve tvé pěkné, idyllické domácnosti veselé, svižné hospodyňky.“

„Tys nejméně povolán k podobným epištolám,“ namítl s nuceným úsměvem pan Velímský, s jehož tváře pojednou zmizela rozpustilá veselost.

„Což já! Já se toulám po světě, s místa na místo, nalezám zábav dosti a mívám sotva času, abych se nad svými barvami zamyslil o jiných věcech. Ale ty —“

Pan Velímský vyklepal z dýmky popel a vstal. „Jedenáct hodin. Myslím, že se ti bude po cestě dobře spáti.“

Chvíli na to ztichl dům pana Velímského.

Lešan procházel se polosvlečen pokojem, při jehož volbě zajisté nerozhodl hlas zahradníkův. Byla to komnata, opatřená veškerým pohodlím, zařízená skvostně. Hle, zde na stolku mezi žertovnými figurkami těžké, rodinné album. Škoda zahoditi zbytek doutníku. Je výborný. Prohledneme si ještě album. Obracel lhostejně listy, ale nad jednou fotografií se zastavil a zamyslil. Byla to fotografie slečny Bořické. Zvláštní opravdu, mluvil k sobě, ten obličej má zcela rysy mého — abych tak řekl — ideálu. Té hlavy, která se vznáší z mládí mlhavě před očima mé duše a která tak zhusta, téměř samoděk, povstává na papíře pod črtající mou rukou. Ovšem hlavinka mého ideálu je polodětská, s jarními květy kolem kadeří, a k těmto zhrubělým půvabům zde nehodí se již věncoví vesny. Podivné! Odhodil zbytek doutníku a zamkl těžké album mohutnou zlatou sponou.

Mezi tím ležel již Hanuš na železné posteli ve své komůrce, kterou v té chvíli bledý měsíc, hledící přímo na lože jinochovo, postýlal stříbrnými čalouny. A ten těsný prostor měl okrasy věru zapotřebí. Celý inventář jeho skládal se z věšáku na šaty, postele, židlice, stolu a houslí na něm ležících, z nichž byl před chvílí vyloudil smutnou improvisací a jejichž odraný kožený povlak se válel pohozen na podlaze.

Ale Hanuš neprosil se hrubě měsíce, aby zastřel svým klamným stříbrem chudobu jeho obydlí. Měl jiného čalouníka, pravého čaroděje, který proměňoval na pokyn jeho chudobný tento pokojík v nádhernou síň, plnou obrovských zrcadel a zářivých lustrů nebo po přání v dóm velebný s hemžením anjelů na pošmourných pilířích, v závratné výšce, který dovedl i zdvihnouti rázem do kola ty plesnivé stěny a otevříti mu vyhlídku do krajin báječné krásy. Čaroděj tento, mladá obraznost, podrobuje moci jeho všechno, pravšechno v šírém světě. Ať jím pohrdá jindy, ať bodá srdce jeho ostny svých úsměšků, — jsou doby, kdy musí se stát i Jarmila bezmocnou otrokyní jeho a proměniti se v rukou jeho v podajnou růži bez ostnů. Tak i v tuto chvíli. Jest nucenou společnicí jeho na cestě, nikoli snad na cestě svatební, ale na družné cestě bez účele, bez cíle, do neznáma. Tulí se k němu důvěrně, tvář její dotýká se téměř jeho tváře a on ji zahrnuje lahůdkami a klenoty z ohromného bohatství, které byl, dejme tomu, vyhrál přes noc v Monacu. Jedou na koni březovým hájem, pak v rychlé kibitce kolem arménských vesnic, pak na kanotu v Maraňonu pod nádhernou spoustou vějířovitých korun, lian, opic, papoušků a květů, pak zdvihají se náhle k nebesům na provazech ohromného, zářivého balónu a klesají s nesmírné výšky do propasti.

Na to vrátil se Hanuš na chvíli k vědomí, že leží klidně na své železné posteli a upřel oči na kožený povlak houslí, ležící na podlaze. Co to? Povlak se nadýmá, jakoby sám ďábel dul do splasklé jeho kůže, nabobtnává, zdvihá se od země. Jak hltavě loká do sebe ohnivou krev kavkazské révy, pijavice bezedná! Již nabývá tvarů zvířecích! Co z toho bude? V jakou nestvůru nabubří ten kožený piják? Aj, vstává — nahoře bizarní šklebivá tlama, chochol peří, zvonce — Hola, klečící velbloud zdvihá se to nemotorně, hrb jeho vzpíná se výše a výše, jakoby rostl se země nový Dhavalagiri a teď na nejvyšším vrcholku toho hrbu, pod tyčemi s purpurovým baldachýnem jeví se dvě skřížené nožky, v zelených střevíčkách, protkaných stříbrem a zlatem, s vyhnutými zobáky a přes ně nahýbá se dolů Jarmilin smavý obličej . . .

Jak vidíte, usnul Hanuš spánkem štěstí a měl divoce krásné sny. (Pokračování.)

FEUILLETON.

— Písně Kosmické od Jana Nerudy. Neruda se za svého živobytí sotva dočká o svém literarním působení úsudku, jenž by vyvážil celou tíhu a hloubku jeho tvůrčího ducha. Výlučné, osamotnělé stanovisko, které z vlastní vůle i síly v naší literatuře zaujal, činí jej mrazivě nepřístupným lehkomluvné kritice denní a literarní historik, byť již dnes viděl před sebou celou činnost Nerudovu tak jednolitou a ostře ohraničenou jako vskutku jest i každá jednotlivá črta jeho, rozpakuje se přistoupit k dílu svědomitému, dokud ještě každý den může přinésti novou barvu v základní, nezměnitelný tón básníkovy podstaty. Nadto dnešního dne literarního historika ani nemáme. K věcné jadrné studii i jednotlivých uměleckých děl — až zas na Nerudu samého — jsme nedospěli. Tomu, kdo k studii takové v sobě také sil necítí, zároveň pak k těm všedním, básníka a kritika vůbec pokořujícím, nic neznamenajícím frásím odpor má, nezbývá jiného než pouhé registrování. — —

Každý básník u nás má za sebou své „prvotiny". Neruda jich nemá. Neruda nebyl v svém tvoření nikdy „mladistvým". Ta samá mužná dozrálost jevící se v posledních spisech jeho hledí na nás již z prvních jeho veršů. Jedna struna zachvěla se u něho při prvním sklonění se musy k němu a ta samá struna chvěla se po leta, tu tišeji, tu mocněji, ale vždy tím plným, jasným, určitým tónem, který činí Nerudu básníkem mužů. V „Písních Kosmických" zazvučela struna ta nejmocněji. To jest kniha každou myšlenkou hluboká, každým citem opravdová, každým slovem mužná a v jednotlivostech i v celku práce umělcova. Vznik „Kosmických Písní" jest, jak nyní na celou knihu hledíme, tak jednoduchý. Nic není přirozenějšího, než že básník hledaje kromě v sobě samém nit k rozluštění záhad duši jeho plnících obrací se k světu zevnějšímu: k srdcím i věcem, nic není přirozenějšího než, že hledaje mezi nimi spojitosti naleză, že ten celý svět s veškerým svým žilobitím jest protkán i spoután jediným nepřervatelným pásmem, na němž visí právě tak srdce lidské, jako nemůž utrhnout se od něho koloss nebeského prostoru. Však vyslovení této myšlenky vymyká se již naprosto z oné průhledné jednoduchosti. Svět zevnější musí se jasně ozračit v zrcadle světa vnitřního, a zrcadlo to musí být čisté a tak ustrojené, že vše, co přijímá, odráží v opravdivosti, lahodě, a že každý paprslek, třeba chladný dopadl, vychází z duše zpět prohřát a proniknut tím sálavým, neviditelným teplem, které tvoří podstatu básníka. A ne mechanický to pouze process, ani ne duševně-mechanický: básník musí míti sám v sobě nejen nálady, ale i té vnitřní síly, připustit ku kombinaci to, co k sobě tíhne, ale odloučeno jest stěnou chorobnosti, nesmělosti a předsudků, ano donutit ku spojení to, co zdánlivě sobě se vzpírá. Nezkaleně zadívat se v svět i sebe a pak směle vyslovit svou myšlenku, to dar jen velkých básníků, a z těch v pravdě velcí jsou jen ti, u nichž myšlení i výraz zůstávají přirozenými, prostými, jako prostý je život sám a zas tak plné pelu jako jest života toho poesie. Zde tak jest. Paprslek světla letící, letící prostorem z té hvězdy daleké až do té naší zřítelnice; paprslek světla, zářící z dívčího oka! Zvěst jednoho a toho samého! Celý ten širý velký svět jak na zlaté nitky utkán a tažen tak zvolna a tak jistě do srdce a celý tam naleză místa! Ty člověče trpíš? Já též, dí ta hvězda daleká, ty raduješ se, já též, ty rodíš se, ty umíráš, já též, ty bojuješ, ty doufáš, ty hyneš a zoufáš si, nuž já osvítím to chmurné tvoje čelo, já dím ti teskni, raduj se, miluj, bojuj, žij a umírej! A chceš-li plač, plač — ale nepodlehej! To je tresť Nerudových kosmických písní. Neruda je básníkem mužů. V těch svých písních vzpomněl si na všechno co prožil a procítil on sám co člověk i básník a co mimo něj prožilo a procítilo lidstvo. On vyslovil to jasně i za sebe i za jiné.

Tyto kosmické písně jsou dílem, v němž stopování básníka v jeho myšlenkách je prací opisovače: každá, do té nejmenší, mluví tak určitě a plně, že to, co by se o ní říci chtělo, nemohlo by znít jinak než slovy básníka samého. Jedno jen řeknem: Vedle těch tak velkých, jiskrných, na celé lidstvo zářících myšlenkových hvězd stkví se tam ta tak klidně tklivá láska matčina i ta bledá světlemhlavá hvězda mrtvé lásky. A této výš, pojíc se k první, hoří ta krvavá hvězda česká, která, i když jemu všechny uhasnou, jej povede dál a dál až do hrobu!

„Písně kosmické" jsou zlatým plodem Nerudova velkého ducha. My všimli si na něm více jen té rosné krůpěje, kterou uronilo naň to méně známé velké lidské srdce. Kdo vidí víc a jinak, ať promluví po svém. *J. V. Sládek.*

— „Za svobodu". Josef Holeček sebral své črty a feuilletony o Černé Hoře a Hercegovině v jeden co možná ústrojný celek a vydal v těchto dnech první část svých líčení v úhledné knize. Tušíme, že by čtenářstvu našemu postačilo pouhé zaznamenání, že jest naše písemnictví dílem Holečkovým zase o dobrou knihu bohatší. Práce samy jsou toho výmluvným svědectvím. Holeček se sice snaží stavěti aspoň ve velké části svých črt jakési flegmatické nazírání do světa v popředí, avšak přes to vidíme všude jen práci spisovatele nadšeného a trefně charakterisujícího — připomínáme jen první části „Černohorců v Hercegovině" — a zvláštním svěžím humorem obdařeného. To činí knihu milým čtením. Kromě toho, a to počítáme spisovateli za největší zásluhu, zachytil a zachoval v díle svém tak přemnohé výjevy ze vzniku poslední války slovanské, tak mnohý hrdinný nadšený skutek a tak mnohý krásný rys z povahy našich jihoslovanských bratří, kteří v čem dobří jsou, jsou dobří a ušlechtilí nevyrovnatelně. Jsme pevně přesvědčeni, že bude mít kniha Holečkova na jihu někdy nejpilnějších čtenářů a že bude tam uložena mezi drahé památky „z boje za svobodu". — Nemůžeme pominouti mlčením na první stránce drobným písmem vytištěného „Nákladem vlastním" a předmluvy, kterou spisovatel před své dílo postavil. Praví tu, „že nabízel déle než rok tuto sbírku rozličným nakladatelům. Honorář žádal tak nepatrný, že sami nakladatelé až se rděli. Avšak nikdo nechtěl vydání na sebe vzíti, protože prý jsou časy špatné a nesvítí už slunce na dobrého človíčka, který by koupil českou knihu. Proto tedy odhodlal se spisovatel podniknouti náklad sám, ačkoliv se tím vydává nemalému nebezpečí v šanc — nebezpečí finančního nezdaru. Spisovatel odevzdává věc svou v plné prosté důvěře čtenářstvu." Známe již sami několik případů, kde předmluva tato nalezla vřelého ohlasu. Bylo by dobře, kdyby spisovatel častěji tak k svému obecenstvu promluvil, a tak nastaly mezi oběma vřelejší styky, nerušené cizím, pouze kupeckou stránku na zřeteli majícím prostřednictvím. U nás je třeba upřímnosti v těchto dobách, kde výdělkářská nesvědomitá reklama opanovala místo ve většině našich novin — však místo v srdci čtenářstva zanechala prázdným. Jen přímé spojení poctivého spisovatele s obecenstvem a naopak upevní zase v kořenu otřesenou důvěru. —r.—

— Slovanská literatura. Dosud netištěná, ale v mnohých přepisech na Rusi kolující satyrická báseň hraběte A. K. Tolstoje „Сонъ Статскаго Совѣтника Попова" (Sen stát. rady Popova) vyšla právě v Berlíně u Behra tiskem. Báseň ta náleží k nejlepším plodům hraběte Tolstoje a vyniká svou palčivostí.

— V Novém Sadě počal právě vycházet nový srbský měsíčník „Стража", list pro pěstování vědy, literatury a společenského života. Z dosti pestrého obsahu prvního sešitu jmenujeme „literarní listy, básně Svetozara Markoviče", pak zajímavý článek „Haličští Malorusové a jich literatura" od E. J. Bornsova, překlad Gogolovy výtečné veselohry „Revisor", přehled literarní, bibliografický atd.

OBSAH: Západ. Báseň Jar. Vrchlického. — Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Pokračování.) — O monerách. Od dra Vejdovského — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — První starosti. Idylla od Václava Malioy. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány. Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 10. listopadu 1878. ČÍSLO 31.

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

IV.

Viléme, povídám vám, ten vodopád se vám bude nesmírně líbiti," vyprávěla Otilka Vilémovi, vedouc jej do zadní části ohromné zahrady, jež s prastarými svými stromy dodávala letnímu sídlu Semeckého zvláštního půvabu. „Švakr dal sestrojiti skálu, přes niž voda se hrne, tak přirozeně, že bych byla přísahala, věřte mi, že tu byla od jakživa. A jak romanticky ji vyšňořil! Máte na ní kapradí, mechoviny, barvínek, ano i několik keřů se na ní ujalo. A jen si pomyslete, v potok pod skalou nasadil Semecký pstruhy, a daří se jim tam výborně. Myslila jsem v Praze celou zimu pořád na naši skálu, na její kapradí, mechy, křoviny a konečně na naše pstruhy — měla jsem strach, jestliže se to tak vše udrží až přijdete vy. A dnes časně ráno jsem byla již zde a shledala jsem k své nesmírné radosti, že jest vše v nejkrásnějším pořádku. Bude to obrázek pro vás roztomilý — však podívejte se jen sám."

Stáli před vodopádem.

V stínu několika obrovských, překrásných dubů vypínala se dosti vysoká, umělá skála, obrostlá mechem, barvínkem a kapradím, a přes balvany její hrnula se křišťálová voda s příjemným oným šplýcháním, jež nám pobyt na blízku bystřin za letních měsíců tak příjemným činí, do větší, nepravidelné nádržky taktéž bujně obrostlé, z níž vycházel mělký potok s čistým dnem, plným hrubého písku.

Ve spojení se stromovou štafáží kolkolem mohla skála za letních dob, kdy veliké ty stromy v bohatém svém bavu se skvěly, a kdy zeleň skály samé bujnější barvy nabyla, pěkného sice poskytovati pohledu, ale tak krásné, jak o tom Otilka blouznila, to přece nebylo.

Vilém byl svými myšlenkami ještě příliš zaujat. Hleděl tudíž tím netečněji na skálu.

„Nu tak, Viléme, co tomu říkáte?" tázala se Otilka dychtivě pyšně na něj hledíc.

„Nu — ujde to," odvětil Vilém dosti chladně.

„Co že?" tázala se Otilka nevěříc svému sluchu.

„Ujde to," opakoval Vilém.

„Dovolte," odvětila Otilka všecka sklamána, „naše skála — tahle ta skála že ujde? — A to jste malíř?"

„Nejste s mým úsudkem spokojena?" tázal se Vilém.

„To se rozumí že ne," zněla téměř plačtivě pronešená odpověď Otilčina. „Těšila jsem se od loňského leta na to, jak budete překvapen, až skálu naši spatříte a vy tu stojíte, jako byste ji ani neviděl. Vždyť se jmenuje podle mne, vždyť jest to Otilčina skála!"

„Vaše jméno," odpověděl Vilém dvorně, „jest na ní zajisté to nejhezčí. Ostatně nedivte se, že mne nepřekvapila. Projel jsem kousek světa a viděl jsem již mnoho."

„Nu já jsem byla také již ledaskde a viděla jsem také již ledacos," pravila Otilka uražena.

„Cestovala jste také?" tázal se Vilém chápaje se poznámky té, aby převésti mohl rozprávku na jiný předmět.

„To se rozumí," odvětila horlivě Otilka. „Nepřišla jsem sice přes hranice, avšak v Čechách jsem se najezdila dost, a v Čechách možno viděti mnoho!" dodala pyšně.

„Vím to z vlastního poznání," odvětil na to Vilém s mimovolným úsměvem.

„Mně se zdá, Viléme," pokračovala Otilka, úsměvem tím nelibě dotknuta, „že jste náramně nevděčný člověk a proto vám neukážu nic více z toho, co jsem pro vás chystala."

„Tak zle snad nebude," chlácholil ji Vilém. „Slibuji vám, že se mi bude od nynějška vše nesmírně líbiti, cokoliv mi ukážete."

„Ó ne, tak nehraju," hájila se Otilka. „To jsou ty následky cestování: nechce se vám pak doma nic líbiti. Ale počkejte, však já vás předělám." A při slovech těch hrozila mu oběma rukama.

Vilém se mimovolně zase usmál. Otilka rozpráběla s takou horlivostí, s takovým ohněm a s takou nelíčenou naivností, že hovor její, nemoha zůstati bez účinku na Viléma, stále víc a více utišoval rozčilení, jež bylo v něm setkání se s Eliškou vyvolalo Bylo mu líto, že jí radost tak pokazil, a umínil si, že musí za sklamání její poskytnouti jí náhrady.

„Předělati mne tedy chcete?" tázal se.

„Ano, z vás musí se státi docela jiný člověk," odvětila Otilka horlivě.

„Nejste se mnou tedy spokojena?"

„Ani dost málo."

„A co se vám na mně nelíbí?"

„Nemáte na umělce dosti ohně, dosti vášně," vysvětlovala Otilka. „Já si představuji každého umělce jako kus střelné bavlny, kteráž, jakmile dotkne se jí jiskra něčeho, co jest skutečně krásné, vzplane v okamžiku."

„Nu a což je-li jiskra planá?" tázal se Vilém s úsměvem.

„Někdy není také střelná bavlna k ničemu," odvětila Otilka se smíchem.

Rozechvěná mysl jest matkou chorobné takořka, často neodůvodněné citlivosti. Slova ta dotkla se Viléma, jenž jindy příliš citlivým nebyl, v okamžiku tomto velmi nelibě.

„Děkuji za kompliment," odvětil suše.

Otilka se zarazila a pohlédla na něj pátravě.

„Viléme," pravila trochu nesměle, „snad neřekla jsem něco, co by vás mrzelo?"

„Ne," zněla odpověď Vilémova, pronešená hlasem ještě chladnějším.

„Můj bože," zvolala Otilka uleknuta, a oči její naplnily se slzami, „snad se na mne nehněváte?"

Srdečný ton slov těchto, a vlhké ty, prosebné oči dojaly Viléma opravdově.

„Jakž bych se mohl na vás hněvati," pravil upřímně.

„Děkuji vám, Viléme — vy jste přec velmi dobrý. Vidíte, tak jsem si vás představovala!" zvolala Otilka srdečně, a obličej její zase zářil dřívější spokojeností, a oči usmívaly se na něj slzami. „Z toho si nesmíte nic dělati, že řeknu někdy něco hloupého, neboť Semecký praví vždy, že tak mladému děvčeti nutno to prominouti."

„Že dovede býti strýc tak negalantní," nutil se Vilém do žertování, aby Otilku úplně uspokojil, „jak mohla byste vy říci něco h l o u p é h o?"

„Ó ano," zvolala Otilka vesele, a zármutek její byl již zase zapomenut, „však se sám o tom přesvědčíte. Co na srdci, to mám vždy na jazyku a na srdci mám někdy tak hloupé věci, že se sama sobě musím smáti."

„Nevěřím tomu sice," namítal Vilém s úsměvem, „avšak nabízím se, že vám vždy připomenu, kdykoliv řeknete něco, co se mi nebude líbiti."

„To je slovo!" zvolala Otilka, „zde je má ruka. Učiňme smlouvu, Viléme, a já doufám, že jí dostojíte. Cítím, že učiníte ze mne v krátkosti mudrce, neboť mou jedinou snahou bude, abyste mne při ničem nepřistihl, co by výtky vaší zasluhovalo."

Viléma počal nenucený, dětinsky naivní hovor Otilčin víc a více baviti. Po dlouhé době, kdy setkával se jen s vážností života, kdy stál před ním stále jen onen opravdový boj, jemuž se říká život lidský, setkal se pojednou s dívkou, kteráž o opravdovosti života toho neměla tušení a jež v dětské své nevinnosti, neznajíc přetvářky, odhalovala mu nitro své tak, jaké opravdu bylo. Byl stál před tetou svou polo zdrcen. Nalezl svůj přelud z chrámu svatopetrského neočekávaně, avšak v tom okamžiku, kdy jej nalezl, ztratil jej zároveň na věky; a nejen to, on nalezl jej zcela jiným, nežli si jej byl představoval, a poznal spolu, jak proviňuje se nedovolenou láskou svou proti strýci. V prsou jeho nastal chaos, z něhož nebyl s to najíti nižádné cesty — pojednou objevila se Otilka se srdečnou, nenucenou, dětskou svou myslí a mimovolně cítil při jejím objevení náhlou úlevu. Jako ve snu opouštěl Elišku, jako ve snu následoval Otilku a jako ve snu naslouchal jejímu hovoru.

Byl to jakýsi zvláštní půvab pro Viléma. Naslouchal dětinským někdy nápadům jejím zuenáhla takořka s rozkoší a dal se volně voditi po zahradě s místa na místo. Jen chvílemi stal se obličej jeho vážným: když hleděl na veselý obličej Otilčin, viděl před sebou pojednou vážný, smutný obličej Eliščin a tu stáhlo mu to pokaždé srdce tak, že úzkostlivě pohlédla vždy na něj Otilka.

Byli se přiblížili zatím ku skvělým sklenníkům Semeckého.

„To nejkrásnější jsem si schovala naposledy," pravila Otilka rozmarně. „Zde uvidíte věci, které jste zajisté ani v Italii nespatřil."

„Vida, vida," ozval se v tom ve dveřích sklenníku hlas Semeckého, „jak nadšenou odporučovatelku nalezly mé skleněné boudy v Otilce!"

„Můj nepřítel, kdo by tvrdil, že sklenníky tyto nejsou úchvatné," horovala Otilka.

Semecký hleděl na ni s úsměvem. „Otilko," pravil, „doufám tedy, že upozorníš Viléma svědomitě na veškeré jejich vzácnosti."

„Běda mu," smála se Otilka, „neujde ani jediné."

„Avšak," tázal se Semecký, „kdy a kde pak jste se nalezli, že kráčíte již rukou v ruce jako staří přátelé?"

„Eliška nás seznámila," vyprávěla horlivě Otilka. „A jen si pomysli, švakře, Vilém mně začal říkati slečno."

„Aj aj aj," divil se Semecký. — „Je Eliška v zahradě?" tázal se pak obrátiv se k Vilémovi.

„Opustili jsme ji as před půl hodinou v besídce na protější straně zahrady nedaleko Otilčiny skály —" odvětil Vilém.

„Která se panu malíři z Italie pranic nelíbila," dodala Otilka uštěpačně.

„Není možné," smál se Semecký. „Ale slečna švakrová začíná žalovat, pročež bude nejlépe, když vás opustím. Na shledanou děti!"

A Semecký dal se směrem k besídce, v níž doufal nalézti Elišku.

Bystře rozhlížel se kolem sebe a rychlým krokem bral se ku předu.

Za nedlouho byl v besídce.

Eliška seděla zamyšlena, se založenýma rukama a se sklopenýma očima v nízké zahradní pohovce. Nepozorovala jeho příchodu.

„Eliško!" pravil Semecký tiše.

Trhla sebou a vzhlédla k němu všecka uleknuta.

„Tys to, Julie?" vynutila ze sebe plna rozpaků.

Semecký ji políbil. „Nuže, drahoušku," tázal se tonem tak lehounkým, jako by rozpaků jejích nepozoroval, „jak líbí se ti Vilém?"

„Velmi milý, příjemný mladík," pravila s namaháním.

„Poctivý, řádný to hoch," dodal Semecký vřele.

Nadlidskou silou namáhala se Eliška, aby zůstala klidnou, ale cítila, že daří se jí to velmi špatně. Ó jak

byla tomu povděčna, že Semecký, ani neusednuv, révové vetvičky, jež příliš daleko do vnitř besídky se draly, mezi hovorem uřezávati se jal.

„Jest vzdělaný a při tom velmi skromný," vynutila Eliška ze sebe, jen aby mlčením nevzbudila pozornost svého manžela.

„Trochu však blouznivý," pokračoval Semecký usmívaje se. „Pomysli jen: před delší dobou spatřil v chrámu sv Petra v Římě neznámou dívku, a pouhý ten pohled rozpálil jej tak, že ačkoliv s ní nikdy nemluvil, ačkoliv neví ani kdo je, ačkoliv nespatřil ji od té doby více, miluje ji tak, že by mne to skoro trochu znepokojovalo, kdyby nebyl se dostal do rukou mých a tvých."

Nelze vypsati, jak bylo Elišce při slovech těch. Krev hrnula se jí tak prudce ku hlavě, že myslila, že sklesne v nejbližším okamžiku bez sebe na zem; srdce tepalo tak prudce, že nebyla by se divila, kdyby bylo prsa rozrazilo. Jak klidným hlasem pronášel Semecký slova ta a jak vášnivý ohlas vzbudila v srdci Eliščině! On zajisté netušil, co dělo se v duši její; on netušil zajisté, že onen předmět blouznění Vilémova byla jeho žena; on netušil zajisté, že tato jeho žena se byla tak zapomněla, že milovala někoho jiného nežli svého chotě — vždyť byl tak klidný!

Eliška myslila, že musí zšíleti — tak mocně dorážely na ni veškeré ty úzkosti, jichž srdce, jež se provinilo, jest plno. Ale klid Semeckého a slib, kterýž byla sama sobě učinila, dodaly jí přece tolik síly, aby oblomila jazyk, jenž zdál se jí pojednou jako by byl ze železa.

„Myslíš opravdu," tázala se, „že ji miluje?"

„Aspoň mi to pravil a sice v pohnutí neobyčejném."

„To není snad ani možné."

„Zdá se, že ano."

Zamlčeli se na chvíli, a Semecký řezal větve s takou horlivostí, že brzy byl s řezáním hotov. Avšak nepřestal. Vtahoval větve zvenčí do vnitř a řezal zase dále

„Ale toť velmi nerozumné," pravila posléz Eliška.

„Velmi."

„Musíme jej z toho vyhojiti."

„Musíme — ale jak?"

Zase nastalo na chvíli ticho. Nebylo slyšeti nic nežli nůž Semeckého.

„Musí se zamilovati do někoho jiného," vynutila ze sebe Eliška s namaháním.

„Výborně," souhlasil Semecký. „Ale do koho?"

„Myslím, že nemáme těžkou volbu: do Otilky."

„Výborně, Eliško!" zvolal Semecký a obrátil se se zářícím obličejem k Elišce. „To byla také má první myšlenka."

„Ano," pokračovala Eliška horlivě, radostí Semeckého valně povzbuzena, „on musí nalézti v Otilce takové zalíbení —"

„— aby zapomněl onoho přeludu z chrámu svatého Petra," vskočil jí Semecký se zvláštním pohledem do řeči.

Tvář Eliščina zahořela znovu, avšak pohled ten dodal jí nové odvahy.

„Ano, Otilka musí přelud onen přivésti v něm k zapomenutí," pravila vášnivě, „a získati sama jeho srdce. — Myslím, že se jí to zdaří. Otilka jest tak roztomilá, tak příjemná!"

„Vždyť jest tvá sestra!" odvětil Semecký s úsměvem.

Vděčně pohlédla na něj Eliška. Nebyla marnivou; ale v tomto okamžiku měla slova tato pro ni váhy veliké. Vzchopila se prudce a vrhla se s překypujícím srdcem na jeho prsa zarývajíc do nich svůj rozpálený obličej.

Ó jak styděla se před ním, jak styděla se sama před sebou. On byl stále tím vřele milujícím mužem, jímž byl od počátku, a ona, ona, jíž on povznesl z nekonalé bídy do pozemského ráje, ona splácela mu nevděkem. Ne ne! — volalo to v ní, tak nesmí to zůstati: dokážu, že jsem ho hodna.

„Mužíčku," pravila posléze, „odevzdej mi celou záležitost, pokusím se dokázati to, v čem vidíme oba v tak zvláštním souhlasu Vilémovo štěstí."

„Odevzdávám ti věc úplně," odvětil Semecký radostně. „Vím, že bude to v rukou nejlepších. Nemusím rozumí se připojiti, že můžeš spoléhati ve všem, co podnikneš, na pomoc mou."

A oba manželé zahloubali se v důvěrný hovor.

V.

Uplynuly dva měsíce. Vilém byl již mnohem pokojnější. První noc po svém příchodu nemohl arci ani oka zamhouřiti a i druhou noc spal velmi nepokojně: myšlenky jeho obíraly se pořáde jen Eliškou, a láska, kterou k ní cítil, beznadějnost její a vědomí, jak prohřešuje se láskou tou proti strýci svému, proti svému dobrodinci-otci, burácely tak v jeho prsou, že nemohl nalézti klidného okamžiku. Leč chování se Eliščino přivedlo jej znenáhla zase v rovnováhu. Po vyznání svém netroufal si pohlédnouti jí do očí, avšak ona měla se k němu tak důstojně a odměřeně, že nikdo by nebyl ani tušil, jaké tajemství duše Vilémovy znala a jak hluboce tajemství to se jí dotklo. Důstojnost ta a odměřenost působila na něj tak, že to, co dříve zdálo se mu mukou pekelnou, nezdálo se mu pojednou více tak hrozným, totiž, zůstati na statku svého strýce, zůstati pod jednou střechou s tetou, jíž miloval a milovati nesměl. A nejen to; chladnost, kteráž z každého slova, z každého pohledu Eliščina vanula, účinkovala na něj jako studená lázeň. Po dvě leta byl nosil obraz její v duši, bezpočtukráte byl v duchu s ní hovořil, bezpočtukráte si ji v duchu představoval — arci vždy laskavou a milostnou tak, že oheň v něm plápolající tím více rostl. A pojednou nalezl ji opravdu, pln vášně vrhl se jí k nohoum a — poznal ženu sice, která zevně byla tím jeho ideálem, avšak ostatně stála před ním jako zosobněný led. Cítil, jak padá mu to z očí jako šupiny, cítil, jak krásné ty sny jeho prchají a mizí v nekonečnu, jak uvolňuje se prsoum a jak rozhosťuje se v srdci cit, podobný na vlas — sklamání. Tak si ženu tu nepředstavoval!

Avšak jak byl tomu vděčen! Zůstati musel — a zůstal skoro již rád, neboť byl přesvědčen, že za těchto okolností stane se záhy pánem sebe sama takou měrou, že bude moci lásku svou ze srdce vyhladiti, lásku to, která beztoho vzplanula tak prudce jen okolností tou, že žijíc v nejhlubších útrobách srdce a vzdavši

se již dávno vší naděje na nalezení milované dívky, v okamžiku, kdy nejméně byla by se toho nadála, spatřila ji pojednou v plné kráse a úchvatnosti před sebou. Ale jak byl zároveň šťasten, že neblahá láska ta nenalezla ohlasu v srdci jejím, totiž jak přemlouval sám sebe, že činí jej to šťastným. Její odměřenost dodávala mu odvahy, aby nezapomněl povinností svých k Semeckému. Netroufal si však ani pomysliti na to, kdyby nebyla Eliška ženou takovou jakou byla.

A Eliška byla ženou vzácnou. Pojednou poznala, že jest lásky jiné, daleko ohnivější, daleko horoucnější nežli byla láska její k Semeckému — leč rozum nedal poznání tomu zvítěziti nad srdcem. Prvnímu návalu netušené té vášně nebyla s to odolati do jisté míry; avšak první ten nával byl brzy překonán a Eliška, jsouc sebezapírání z dob dřívějších zvyklá, přemohla se tak, že dovedla s Vilémem zcela nenuceně hovořiti, ano že mohla se obírati opravdově plánem s Otilkou.

Arci bylo jí při tom krušně okolo srdce; ale co mohlo srdce její proti železné vůli, živené neskonalou vděčností k Semeckému?

A Otilka? — Ta žila blaženě. Nenapadlo jí pomysliti na budoucnost, nenapadlo jí vzpomenouti minulosti, přemýšlela jen o tom, jak by se nejlépe pobavila a jak by Semeckému, Elišce a Vilémovi nějakou radost způsobila, žvatlala vesele po celý den a oživovala hrdličím svým smíchem celý dům. O všem musila věděti, do všeho mluvila, a nikdo neodolal čerstvému jejímu, někdy naivnímu humoru.

Nejmilejším společníkem byl jí ale Vilém. Cítila se v společnosti jeho tak šťastnou, že nemohla se nikdy rána dočkati, aby se zase s ním sešla. Hovořil tak moudře a celá jeho bytost zdála se jí tak neobyčejného, tak sentimentalního rázu, že táhlo to Otilku k němu neodolatelně. A pak — umělec! Otilka nebyla nikdy posud viděla nějakého umělce z blízka. Měla umělce za jakás vyšší stvoření a hleděla k nim s jakousi posvátnou úctou. Myslívala vždy, že by s umělcem nedovedla ani mluviti — a hle nyní mluvila s umělcem a šlo jí to velmi dobře. Ano, musila si říci, že umělci jsou přece tací lidé jako jiní — ale ne, nebyli přece takoví. Zdálo se jí, že mají v sobě jakés kouzlo. Aspoň ten první umělec, s nímž osud ji svedl, působil na ni spůsobem prazvláštním.

A jakým byl Vilém umělcem! Když rozestavil ve své pracovně několik polohotových obrazů, pak řadu skic, rozličné staré pancíře, meče, opony ano i dřevěného panáka s pohyblivými údy — tu žasla Otilka a nemohla se dost vynadívati. A což teprv když Vilém počal malovati, a pod rukou mu rostly stromy, domy, lidé, zvířata — tu byla Otilka radostí bez sebe. Sedávala u něho celé hodiny a byla šťastna, když mohla mu podati nějakou barvu, štětec nebo cos podobného.

S nelíčeným potěšením pozorovali to Eliška a Semecký. Oba měli před sebou jeden cíl, za cílem tím brali se dle plánu Semeckým navrženého a oběma do podrobna promyšleného, a k cíli tomu zdálo se, že bude Otilka jim velmi nápomocna. Nebylo pochybnosti, že se jí Vilém líbí, ano, že jej má ráda, aniž by si toho byla vědoma.

Umínili si, že musí co nejdříve zvěděti jistotu a Eliška zároveň vzala na se úlohu vypátrati, jak to vlastně v srdci Otilčině vypadá.

„A já si popadnu Viléma," pravil Semecký vesele. „Nic jiného nepřivede ho k rozumu, nežli Otilka, a on k rozumu přijíti musí."

Elišku píchlo u srdce. „Ano, ano," odvětila horlivě, „postaráme se o to a sice hned." A vstala kvapně a davši Semeckému s bohem brala se rychlým krokem ku skále, kdež doufala nalézti Otilku tím jistěji, jelikož Vilém si byl vyjel na procházku.

Neklamala se. Zastihla Otilku, ana drobila rybám housku.

„Otilko," pravila důvěrně, „chceš věnovati mi několik okamžiků svého drahého času?"

Otilka se šelmovsky usmála.

„Že jsi to ty, sestřičko, budiž." A uschovavši kus housky, jejž právě v ruce držela, opatrně do kapsy, postoupila k Elišce. „Nuže, čeho si přeješ?"

„Zvolna zvolna," smála se Eliška. „Nejprvé musíme si vyhledati místo, kde by nás nikdo neslyšel, a pak teprv mohu začíti."

„Což bude to něco tak důležitého?" tázala se Otilka.

„Velmi důležitého," zněla odpověď

„Ó toť výborné — já slyším velmi ráda důležité věci. Pojď, zlatá sestřičko, dovedu tě na místo, kdež neuslyší nás jistě nikdo," radovala se Otilka.

A poskakujíc vedla Elišku k lavičce pod ohromný jasan, jenž bohaté své větve nedaleko skály tak hluboce skláněl k zemi, že pod jeho ochranou byl každý skryt, jak si jen přáti mohl.

„A teď povídej," vybízela nedočkavě, když byly obě se usadily.

Eliška byla jaksi v rozpacích.

„Otilko," tázala se po chvíli, „řekni mi, kolik je ti roků?"

„Šestnáct plných," odvětila Otilka pyšně. Ale hned dodala plna udivení: „Proč se po tom tážeš?"

„Šestnáctiletá děvčata myslívají někdy již také na budoucnost," odvětila Eliška. „Odpověz mi, Otilko, ale upřímně, pomyslilas na ni již někdy?"

„Na budoucnost? — Ani mne nenapadlo," smála se Otilka. „Nač mysliti na budoucnost? — Mně se vede tak dobře, že na ni mysliti nechci."

„Otilko," namítla Eliška vážným hlasem, „což nepovážila jsi, že tak nemůže to zůstati věčně?"

Otilka zbledla. „Jakže," pravila uleknuta, „snad nechcete mne poslat zpět do —"

„Nikoliv," upokojila ji Eliška kvapně, „jaká to myšlenka, bláhová! Ale chtěla jsem tím říci, že děvče má úkol v životě, s nímž ve tvém stáří již zabývati se může. Otilko, nelíbil se ti posud žádný — muž?"

„Ó, mně se jich líbilo již náramně mnoho," zněla odpověď Otilky, jež byla se z leknutí svého záhy vzpamatovala. „Mně se líbí každý — je-li jen hezký."

„Já myslím, nelíbil-li se ti některý do opravdy?"

Otilka se zamyslila.

„Eliško," tázala se po chvíli upřímně, „jak jest to do opravdy?"

„Jak jest to do opravdy?" opakovala Eliška snivě. „Povím ti to. — Jestliže spatřila jsi kdys muže," po-

kračovala po nějaké době s počátku hlasem volným, později ale se stále rostoucí vášní, „a první tento pohled otřásl tebou až do nejhlubších útrob duše tak, že od okamžiku toho obraz jeho ni na okamžik tě neopustil, že ve dne jsi na něj myslila, že v noci jsi o něm snila, že modlila jsi se za jeho blaho a veškeré štěstí celého světa na hlavu jeho jsi svolávala, že toužila jsi po opětném pohledu jeho, jako žízní zmírající po křišťálové vodě, žes cítila, že nenáležíš více sobě, nýbrž každým tepnutím srdce jen jemu, že sevřelo ti to srdce jako žíhavými kleštěmi, když jsi pomyslila, že mohl by milovati jinou, jestliže jsi cítila, že jsi pro něj schopna oběti každé, a že bys mu přinesla každou oběť, blažena, že ji přinésti můžeš — pak líbí se ti muž ten do opravdy, pak jej miluješ."

Stále vášnivěji a vášnivěji mluvila Eliška a s větším a s větším pohnutím naslouchala Otilka. Tvář její zahořela, prsa se prudce dmula, a oči spočívaly plny nevyslovného napnutí na ústech Eliščiných.

A když domluvila Eliška, tu zvolala Otilka plna horoucností: „Tomu-li tak, sestřičko, jak pravíš, pak miluji — miluji z celé duše."

„A koho?" otázala se Eliška proudem svých slov unešena, aniž by sama si toho byla vědoma, že se tak táže.

„Viléma, sestřičko, Viléma," zvolala Otilka a vrhla se, štkajíc, Elišce na prsa.

A jako hromová rána dotkla se slova ta Elišky. Dala se unésti neblahými svými vzpomínkami tak, že zapomněla na okamžik svého úkolu. Vyznání Otilčino však přivedlo jí úkol ten opět na mysl a otřáslo celým jejím nitrem. Jak cítila se v okamžiku tomto nešťastnou a s jak oživenými silami dorážela probuzená zase láska na srdce její! Avšak nebylo tak na dlouho. Jediná jen vzpomínka na Semeckého dostačila, aby přišel rozum zase ku vládě, aby se stala Eliška opět svou.

Ale velmi milo bylo jí v okamžiku tom, že skrývala Otilka obličej svůj na prsou jejích. Přitiskla hlavu její pevně oběma rukama, a nadlidskou silou zatlačila slzu zpět, jež v brvách počala se třásti.

„Tedy Viléma?" zašeptala po chvíli.

„Což tobě se nelíbí?" tázala se Otilka zdvihnouc hlavu.

Eliška přitiskla kvapně hlavu její opět na prsa svá.

„Líbí," vynutila ze sebe s namaháním. „Ostatně jsem to již věděla," dodala po chvíli volněji.

„Tys to věděla?" zvolala Otilka uleknuta. „Můj bože, což to bylo lze na mně pozorovati?"

„Proč se toho tak lekáš?" tázala se Eliška.

„On nesmí nikdy zvěděti, že se mně líbí!" odvětila Otilka horlivě.

„A proč?"

„Poněvadž bych si netroufala podívati se mu do očí, poněvadž bych pak studem před ním se propadla."

„A což líbíš-li se mu také?" pravila Eliška váhavě.

„Já — jemu?" zvolala Otilka překvapena. „Můj bože, na to jsem ještě nepomyslila."

„Na to musíš přece pomysliti," namítla Eliška jen aby něco řekla.

„A jak se to pozná, Eliško?" tázala se Otilka kvapně, „líbím-li se mu?"

Eliška se mimovolně usmála. „Což kdybych ti řekla, Otilko," pravila místo odpovědi na tuto otázku, „že se mu dle mého domnění skutečně líbíš?"

„Myslíš to do opravdy?" zajásala Otilka.

„Bylo by to něco tak divného?"

„Už to mám, Eliško. — Ano, ty můžeš míti pravdu."

„Aj?" zvolala Eliška plna opravdového překvapení.

„Ano," pokračovala Otilka vítězoslavně. „Předevčírem, když jsem oblékla své nové letní šaty, víš ty bledě růžové, a nasadila svůj veliký zahradní klobouk se světlemodrými pentlemi na hlavu, tu pravil mi Vilém, že mi to výborně sluší."

„A co ti pravil ještě?" tázala se Eliška.

„Nic více," odvětila Otilka. „Dodal jen, že mne bude muset v tom vymalovat."

„Nu a ty?"

„Já plna radosti jsem návrh jeho přijala. Pomysli si, Eliško, já a malována ve svých nových šatech — malována — pomysli jen — v oleji a rukou umělce, jakým je Vilém — toť přece něco velkolepého. On by to zajisté neučinil, kdybych se mu nelíbila?"

„Nepochybuj o tom."

„Jak to víš, Eliško?"

„Netaž se a věř."

„Ó toť výborné," jásala Otilka tleskajíc rukama. „Avšak," dodala náhle vážně, „jak budu moci pohlednouti mu nyní do očí?"

„Což jest to něco zlého?" konejšila ji Eliška. „Chovej se k němu tak jako dříve a mysli si, že této rozmluvy mezi námi ani nebylo." A vstavši políbila Otilku v čelo a odešla kvapně z besídky.

Zamyšleně zůstala Otilka pod jasanem seděti. Byl to sen, byla to pravda? Ona že se líbí Vilémovi? Jak bylo jí teploučko okolo srdce při myšlence této a jak prudce počalo se srdce to pojednou ozývati. Ona, a líbiti se takovému muži jako byl Vilém! Zdálo se jí, že sestárla pojednou o několik let, připadalo jí, jako by rozprávka s Eliškou byla sňala s ní dětství a probudila v ní ženu. Stala se vážnou. Nemohla náhle pochopiti, jak mohla býti posud tak dětinskou, jak mohla posud tak skotačiti s Vilémem a plésti se mu do všeho, do jeho barev, do jeho malování, do jeho hovoru. Krev stoupala jí ku hlavě, když pomyslila, jak asi na Viléma takové chování působiti musilo. Byl nejvyšší čas, aby stala se zcela jinou, a to tím více, jelikož se mu, jak ji Eliška ujistila, — líbila.

A mezi tím co přemýšlela Otilka o tom, jak by v očích Vilémových nabyla větší platnosti, rozmlouval Semecký s Vilémem.

Hovořili o minulosti, hovořili o budoucnosti a zůstali konečně u přítomnosti.

„Nu co říkáš Otilce?" tázal se konečně tak mimochodem strýc.

„Velmi milé a řádné děvče," odvětil Vilém, „ale —"

„Ale — ?"

„Vadí mi ta její neustálá veselost," dodal Vilém, „ten věčný smích."

„Šťastný člověk," namítl strýc, „jenž může se věčně smáti."

„Připouštím; avšak nemohu si pomoci: mně jest stálý ten smích jaksi znamením, že člověk ten jest posud děckem, jež nemá o vážnosti života ani ponětí a jež tudíž opravdového života také schopno není."

Hodinu asi na to sešel se Semecký s Eliškou.

„Nuže?“ tázal se zvědavě.

„Otilka má jej do opravdy ráda.“

Čelo Semeckého přeletl mráček.

„Kolik je Otilce let?“ tázal se.

„Šestnáct.“

„Doufejme tedy,“ prohodil Semecký, „že opravdovost ta nebude ze železa aneb — že Vilém, jenž zdá se míti velikou snahu zůstati konsekventním, náhled svůj o ní změní,“ dodal s důrazem.

„Jak to?“

Semecký sdělil Elišce, co byl slyšel z úst Vilémových, a ačkoliv pln byl důvěry v budoucnost, naslouchala Eliška přece s upřímným žalem. Ubohá Otilka — pravila sama k sobě, zahořela k němu láskou tak vřelou. — A což já? — dodala v duchu smutně, nezdaří-li se mi, v čem vidím jedině svou a její spásu? — Byla velmi ráda, že Semecký ji hned na to opustil. Mohla oddati se svým myšlenkám, a oddala se jim zúplna. Bohužel že nebyly příliš jasné. (Pokračování.)

Nevzdaluj se.

Nemizí jak hvězda puklá
z rozprchaných jisker roje,
postůj, zůstaň, nevzdaluj se
písni moje, spáso moje!

Sáhám po tvém rouše vzdušném,
já tak chorá, — ty tak čistá,
jako žena ve zástupu
chytala se šatu Krista.

Písni moje, spáso moje,
ukryj mne v svých křídel stínu,
uzdrav mne svým slovem zpěvným,
sice zhynu, sice zhynu.

Irma Geisslova.

Popularisování vědy lékařské.

Od *R. E. Jamota.**)

III.

Když už jsem se vyslovil, že se stanoviska uznávajícího povšechné vzdělání, popularisování vědy lékařské je zjevem oprávněným a v mnohém ohledu zrovna nutným, když dále jsem se snažil určitým příkladem ukázati, že nejoblíbenější způsob popularisování je mnohem více škodlivým než prospěšným: tu tuším, smím také ukázati, v jakém směru a jakým způsobem se tento způsob literarní činnosti po mínění mém ubírati má.

Věc sama, jak za to mám, dosti prostou jest. Kdo se stanoviska čistě vědeckého s lékařstvím obeznámiti se hodlá, pro toho tuším není žádných tajemství; ten pohodlně se probeře pytvou, fysiologií, chorobozpytem atd. až ku léčení nemocí a netřeba se tu báti, že by znalost prostředků léčivých a způsob podávání jich mu mohl býti na závadu — kdo má uvedené předběžné vědomosti, pro toho není žádných arkán, a byť to bylo učení o jedech sebe prudčích; avšak ptám se, zdaž onen laik, který prostudoval tajemství ústrojí tělesného i co do složení i co do činnosti, který zná podrobně změny chorobné i dráhy, po nichž se ubírají, který seznal i všecky obyčeje léčivé, a třeba naučil se i přímému zasahování rukou v organismus lidský: zůstává i pak ještě laikem, zdaž není lékařem, třeba neproseděl zákonitě vytknutý čas u zeleného stolu rigorosního? Patrno, že bral se toutéž dráhou jako každý lékař a že není tajemství v tomto odboru, s něhož by rouška sejmuta býti nemohla. Však může se takovouto cestou bráti každý laik? Odpověď mohu bez obavy zůstati dlužen. Člověka takového nazvali bychom skoro podivínem a snad právem, neboť naučil li jsem se jednomu odboru, sotva více v dobách pozdějších přilnu až k úplnému prozkoumání k odboru jinému, jinak jsem právě podivínem. Avšak jinak než s úplnou znalostí poměrů si laika v nemoci představiti nemohu. Polovičatost, jak jsem již ukázal, škodí.

Aby vyhovělo se tedy požadavkům povšechného vzdělání, postačí po mínění mém znalost složení těla lidského i znalost činnosti jeho útrob, vedle toho však mají a mohou se přístupnými činiti zejména kapitoly z chorobozpytu. Jsouť v tomto odvětví vědeckém jednotlivé kapitoly tak zajímavé, tak poutavé, že podány byvše zábavnějším poněkud způsobem nežli se tak stává u suchých učenců, nutně by byly jednou z nejzajímavějších kněh, s jakými se ve vědecké literatuře populární setkáváme. Takovou kapitolou bylo by na příklad zejména učení o zánětu. Vidíme chorobný zjev ten téměř denně ve společnosti lidské se vyskytovati, užíváme slova toho hojně; avšak málo as bude lidí, kteří by pojili k užívanému slovu také představu nějakou. Málo kdo as ví, že v útrobě zánětem zachvácené rozšiřují se cevy, jejichž stěnami vystupuje krevní tekutina a po té bezbarvá těliska krevní, že tak vzniká otok, hnis, že teplo podporuje vystupování bílých tělisek krevních stěnami cev, kdežto studeno že pochod ten umirňuje, a přece zakládá se na prostém tomto zjevu fysikálním prastarý obyčej léčivý. Teplo kladem od dob dávných

*) Patisk se vyhražuje.

na zanícené místo chtějíce pochod chorobný co možná urychliti, kdežto studenem chceme zánět přerušiti; že pak oboje má vědecký podklad, vidí z pověděného každý s jasností dostatečnou. Ptám se však, zdaž není substrát uvedené kapitoly povšechně zajímavý, zdaž by nedovedl, obšírně a zajímavě byv podán, upoutati nejširší kruhy čtenářské, a věru, že by výklad taký byl užitečnějším než špatný politický list, jehož hlavní zásluhou jest, že činí lidi klepuchtivými, že jim pokazí chuť ku čtení věcí vážnějších, u nichž třeba namáhati buňky kůry mozkové.

Avšak to mluveno stále jen o popularisování vědy lékařské potud, pokud povšechné vzdělání toho vyžaduje. My ale víme, že počet těch, kteří se interessují o medicinu jakožto pěstitelku zdraví lidského, jest mnohem větší, nežli těch, kteří zájem vědecký na zřeteli mají. Otázka tu tedy, jak se má pro tuto třídu čtenářskou lékařství populárním učiniti? Až dosud hověli spisovatelé snaze této tou měrou, že psali domácí lékařství, t. j. knihy, ve kterých líčeny nemoci na mnoze v pořádku abecedním, tedy soustavou ne zrovna vědeckou, pověděli něco o podstatě nemoci, o příznacích, jimiž se tato projevuje, a všimnuli si hlavně léčení. Výsledek snahy takové byl ten, že jak jsme v článku minulém okázali, napsány byly knihy špatné a škodlivé Leč i když knihy také psány jsou s větší znalostí věci nežli kniha Pečírkova, jako na příklad česká kniha Šelova, nelze přece tvrditi, že by byla prospěšnou, jakmile se oddává sdělování receptů a p. Medicina kvapí bouřlivým krokem ku předu. Poslední doby ukázaly na příklad, že nepochybnou příčinou mnohých nemocí jsou plísně tvaru nejmenšího, jež vnikajíce v organismus lidský vzbuzují pochody podobné kvašení látek. Učení to vyvolalo zuřivou bouři u lidí — kteří nic v oboru tomto nepracovali a vzpírají se proti momentu, který jim dokazuje, že na novo musí učiti se názorům jiným. Však marné všecko namahání! Velikolepý způsob léčení ran na nauce té zbudovaný, honosící se výsledky, o nichž druhdy se ani nesnilo, ukázal, že theorie tato je správnou podobně jako to ukázala i fakta jiná. Leč nač tuto polemické řádky ty? Proto, poněvadž populární l é k a ř s t v í, t. j. kniha, která má sdělovati lidu prostému obyčeje léčivé, musí pokračovati s duchem času, předpokládaje, že jest i jinak ještě nezávadnou. Ona m u s í čas ob čas říci: to co pověděno tenkrát, je dnes falešným, mýlili jsme se, čas nás o lepším poučil; jinak je každý exemplář hříchem a nepotřebným haraburdím. Ptám se však: zdaž užitečnou by byla kniha taková i tenkrát, kdyby podle potřeby se měnila, tedy v nových vydáních vycházela? Pro koho je kniha tato určena? Pro lid. A kdo řekne tomu prostému člověku, který si jednou knihu takou koupil, že je za čas v mnohém ohledu nesprávnou? Slovem, myšlenka, že by populární lékařství v podobě knihy mohlo býti dílem prospěšným, je na prosto illusorní. Chci doličiti pravdu tvrzení toho některým příkladem. Právě v nejposlednějších letech ukázalo se, že zvláštní způsob hnětení chorých částí těla, byv proveden methodicky, korunován bývá výsledkem skvělým u počasných zánětů rozličných, jako kloubů, šlach, svalů (tak zvané rheumatické bolesti). Hnětení toto, zvané massáží (massage) ve světě vědeckém, je věcí starou, cestovatelé, kteří byli poznali lázně orientalské, vypravují, že v ústavech těchto každého hnětou, což prý výtečně pomáhá proti všelikým bolestem; vedle toho vidíme zbytky či stopy methody této i u lidu. Stane se často, že dítě upadne a narazí se na hlavě, což za následek má výron krve do tkaniva podkožního v podobě boule na příklad na čele. V případu takovém otec či matka plochou nože či lžíce na bouli tlačí až zmizí. Toť příklad populární massáže. Avšak někteří lidé pochopili důležitost počínání toho i u jiných chorobných změn již dávno ba i tajemnou methodu z toho učinili a na všeliké choroby ji rozšířili. Někteří z nich, jako pověstná Dal-Cin, i jakési světové pověsti massáží se dodělali. Teprvé později naučili se lékaři od proslulého v oboru tom Metzgera v Amsterodámě prospěšnému počínání tomu a dnes toto již celkem obecnému uznání se těší.

Avšak přeneseme-li si osamělou tuto událost na pole své, tu opětně otázati se dlužno: Jak se má populární lékařská kniha vůči tak prospěšnému vynálezu zachovati? Zajisté že by se slušelo, aby již k vůli osamělé této události uspořádáno bylo nové vydání kněh takých, neboť massáže je skutečně obyčejem léčebným, jejž s plným svědomím laiku k vykonávání svěřiti možno! Anebo; před třemi skorem roky vystoupil německý lékař Stricker z čista jasna se zprávou, že prudký hostec kloubní, nemoc tedy tak bolestivá, chorého tak týrající, vyléčí se, ač-li je — jak později se ukázalo — dosti svěží, salicylovou kyselinou v čase nesmírně krátkém — obyčejně do dvou tří dnů. Kdo ví, jak dlouho druhdy léčení bolestné této choroby se vleklo, pochopí, že zpráva Strickerova vzbudila netušenou sensaci. Ihned konány s lékem tímto zkoušky a shledalo se, že udání ono bylo pravdivým. Avšak zdaž není i zde povinností, aby čtenáři domácího lékařství podobně s novinou touto obeznámeni byli? Slovem na všech stranách viděti lze, že ani nejlepší domácí lékařství ve formě, jak až posud se dělo, úkolu svému dostáti nemohou, jinak zastarají a nedovedou uspořiti mnohé bědy, jež odstraňovati během času věda se naučila. Přes to však tvrdím, že budou se psáti i dále „domácí lékařství“ a že v mnohém ohledu nutno je psáti. — Nuž tedy, v jakém ohledu nutno je psáti? Toť právě vlastní účel celé této mé práce, jíž už po tak dlouho sloupce listu tohoto vyplňuju.

Správná kniha o domácím lékařství má z a p r v é raditi velkému svému kruhu čtenářskému, aby vzdal se obvyklých svých pošetilostí vůči radě lékařské a zejména nesmyslné kritiky. Kapitola tato by zasluhovala knihu, v tom tuším každý lékař se mnou souhlasiti bude. Místo širokých důvodů mluviž za mne některý příklad, čerpaný ze života. Je tomu asi šest měsíců aneb snad více, co se představila na jedné zdejší chirurgické škole ženština s malinkým nádorem na prsou, v němž poznán zhoubný rak. Řeklo se ženštině, že odstranění zhoubné této rostliny je nutností. Rada ta se však setkala s rozhodným odporem. Že prý je to ještě malé a že počká. V posledních dnech představila se žena ta opětně — v stavu, ve kterém na odstranění nelze více pomysliti, poněvadž rakovina rozšířila se mírou úžasnou. Smrt ji za krátko také uchvátila. Operace před uvedeným časem by jí jistě byla život značně

prodloužila. Kloníť se dnešního dne chirurgové vždy více a více k mínění, že čím spíše se zhoubné takovéto novotvary odstraní, tím později že se zase vrátí. Anebo: K nejvíce u našeho obecenstva nenáviděným operacím náleží tak zvaná tracheotomie, t. j. otevření průdušky způsobem umělým, hrozí-li nebezpečí zadušením, jakož se to zejména u záškrti a mázdřivky přihází. Málokterým počínáním může se lékař tak snadno zničiti jako nešťastnou tracheotomií. Je pak skutečně zjevem podivným, že rodičové mnohem spíše snesou krutý obraz, jakého poskytuje při záškrti a mázdřivce dusící se dítě, než operaci. Nemoc o sobě je velmi těžkou a je tudíž zjevem zcela oprávněným, nastoupí-li i mnohdy po vykonané operaci smrt, avšak smrt po operaci ztratí ihned hrůznou svou barvitost a poskytuje obrazu mnohem klidnějšího, nehledě ani k tomu, že operace mnohdy život přímo zachrání. Avšak marné jest přimlouvání se za operaci v době výhodné. Teprvé tenkrát, když dítě již umírá, svolí rodičové k operaci, aby po smrti dítěte lékaři operujícímu krutě spílali Věc tato je po Čechách a zejména po Praze tak obecnou, že tracheotomie náleží k nejvzácnějším operacím u nás. Na důkaz toho uvádím, že jedině ve dvou berlínských nemocnicích či lépe, jen na dvou odděleních Langenbecka a Wilmsa v Charité a Bethanii vykoná se do roka tolik hrdlořezů, co v celé Praze asi tak za třicet let. Abych pak aspoň jediným ještě drastickým příkladem nerozum lidský osvětlil, uvedu tuto příklad sdělený genialním Dieffenbachem: Šedesátileté měšťance berlínské vyhřezlo střevo v kýle a uskřinulo se tou měrou, že nebylo lze vpraviti je zpět. Kdo jen málo zná z lékařství, ví, že stav podobný bez operace znamená téměř absolutní jistotu smrti. Osmého dne, co stav tento trval, zavolali Dieffenbacha. Když tento však vkročil do dveří, stála zde již dcera, která ho vracela řkouc, že se matka „řezati“ nedá. D. se nedal mýlit, avšak slečna zastoupila mu cestu a řekla mu z hruba, že matka řezána býti nemá, že ostatně slyšela o D., jak rád řeže. Ke skutku, jejž D. vykonal, patří skutečně resolutnost onoho ducha, jímž muž tento slynul. Odstrčil zkrátka slečnu a vniknul do pokoje. Děvče běželo za ním a postavilo se mezi postel matčinu a mezi něj hrozíc mu příchodem svého bratra. Matka však dovolila mu přece na kýlu se podívati, avšak více prý ne. V tom okamžiku vkročil kýžený bratr a jal se z ostra D. z domu vypuzovat. Tu napadlo D. zavolati dvě starší ženštiny, které byl z podobné příčiny operoval, a které byly již zdrávy. Za půl hodiny vskutku také ženštiny ty přišly. D. šel s nimi ihned k nemocné. Matka přivítala však ho se slavnostní tváří, že již je svátostmi umírajících zaopatřena a že chce zemříti. Leč tu vykročily ony dvě matrony, a co nesvedl D., dokázala výřečnost jejich — matka i děti svolily. D. operoval a stařena za čtyry neděle chodila. D. čítá případ tento a dva jiné podobné k oněm, ve kterých zachránil přímo život lidský; tuším však, že geniální muž tento měl plnou měrou to, co nazval neméně slavný ruský chirurg Pirogov — štěstím v chirurgii. Jak se věci měly, měla stařena ta mnohem větší chance — i přes operaci — pro smrt než pro uzdravení. Avšak toť jen mimotné. Pověděv tak příklady, kteréž svrchu uvedené mínění mé dostatečným tuším způsobem ilustrují, ptám se, zdaž nemá míti populární lékařství v prvé řadě za účel, aby bojovalo proti nerozumu a zaslepenosti, aby přimělo obecenstvo k důvěře ve vědu a počínání její?

Však jsou ještě jiné stránky, kteréž se svého stanoviska osvětliti chci, a ve kterých populárnímu lékařství kladnou úlohu vykazuji. Je totiž důležito, aby nemocní a přátelé jejich sřekli se při vypuknutí nemoci či po úrazu všeho škodlivého tak zvaného pomahání. Tvrdím totiž zcela určitě, že ohromná většina všech domácích prostředků zejména tam, kde užívána bývá při pohromách vzniklých následkem úrazu, je naprosto škodlivou Důkazů pro to jest tolik, že bych uvedl jimi redaktora svého v zoufání. Abych aspoň o něco mohl opříti výrok svůj, přidržím se jediného úrazu; tedy na příklad rány či krvácení. Krvácející rána je událost v kruhu poraněnému příslušícím a zastavení krve bývá zde mnohdy nesmírnou úlohou. Znám případy, ve kterých celá ves se shromáždila, aby radou svou přispěla. Pavučiny, mech, bílek a bůh sám ví co všecko se přikládá; anebo přikládají se studené náčinky — je-li však krvácení jen poněkud značné, je v okamžiku prádlo i okolí poskvrněno, věc nabývá rozměrů, vůči nimž i nejsrdnatějšímu občanu vyvstává pot na čele. Aby však někdo vejce Kolumbovo nalezl, se neudá. Všecko tak zarytě v zázračnou tajemnou moc rozličných těch prostředků věří, že nezdá se prosté stlačení krvácející cevy výkonem povšimnutí hodným; a přece je stlačení také v okamžiku podobném jediným rozumným a výhodným počínáním. Aneb: jaké pošetilosti vídáme tropiti s ranami! Stará pověra udržela se v paměti nejširších vrstev společnosti lidské, jakoby balsám aneb populární po Čechách arnika měla hojivou jakousi moc na rány. Pověru tu udržují básníci a pořekadla dosud v také živosti, že nesnadno ji vyvrátiti. Přes to však je přece jenom pravdou, že balsám či arnika hojení rány nejen neurychlí, ale zcela určitě zdržuje. Jestiť patrno, že lihovité také letkvary zleptají povrch rány tak, že nelze na zahojení prvním rázem ani pomýšleti! A rána déle otevřená snadno se může státi pramenem různé pohromy pro celé ústrojí lidské. Zde by si každý, kdož může kdy poranění jaké utrpěti, mohl pamatovati, že čím méně kdo s ranou dělá, tím rychleji se zahojí, a že vysazení rány na prostý vzduch, aniž by vůbec čím pokryta byla, je stále ještě stokrát pro ránu prospěšnějším, nežli nejzázračnější balsám dotýkaný či prýštící se třeba u hrobu některého svatého.

V tomto ohledu jest si zejména přáti, aby lékařství se popularisovalo, aby jednak učiněna byla konečně přítrž nesmyslnému počínání všech „těch ctihodných“ osob, které se v prázdné jen chvíli lékařstvím obírají, jednak ale aby umírněn byl počet nehod každoročně svévolným počínáním laiků se udávající. Tak zejména by se měla výslovně naznačiti a oceniti nebezpečí všech poranění hlavy, kloubů a p., u nichž se nerozumné počínání jmenovitě krutě trestá, kteréž však, jak zkušenosti s Listrovým obvazem ukazují, při správném počínání jsou zjevem téměř lhostejným. Nejlepším důkazem povšechné této sentence je zajisté okolnost ta, že za našich dnů otvírají chirurgové klouby za účelem léčebným beze všech rozpaků, jak zejména proslulý

náš krajan professor Albert v Inšpruku s výsledkem skvělým učinil. Ještě před desíti roky byli by lékaři počínání také za šílenost prohlásili! V ohledu tomto by se mělo zajisté písmem plamenným do duše vštípiti, aby svévolným počínáním neničil zdraví člověka tam, kde by po zákonech vědy rychlé uzdravení následovalo.

Třetí úlohou populárního lékařství je — a úloze té literatura tato ode dávna již dostačiti se snaží — naznačiti obyčeje léčivé při náhlých nebezpečích života, jako je utopení, zmrznutí, otrávení a podobně. Avšak zde netřeba slov ztráceti.

Jen měrou takovou a ve smyslu podobném mělo by se lékařství popularisovati, a konče práci svou nemohu než uzavříti ji přáním, aby slova tato nebyla — starým známým hlasem volajícího na poušti.

Z nové poesie vlašské.

Giosuè Carducci.

Májová.

Máj opět vzbouzí srdce,
máj vzbouzí hnízda v lese,
květ s kopřivou jím hne se
i slavíček i had.

Na zemi děti, v nebi
jsou ptáci v jednom jasu,
zříš růže v ženském vlasu
a v očích slunce plát.

Po vršcích, nivách, horách,
vše jedna květů tříseň,
vše láska, vzrůst a píseň,
i nebe, voda, zem.

A rovněž klíčí v srdci
mi z hloží pěkné mlází;
tři zmije v něm se plazí,
výr sedí v mozku mém.

Pantheismus.

Já tobě neřek slunce vševidoucí,
já nesvěřil to bdělé hvězdy vám,
vždyť její jmeno, květň všech květ skvoucí
ve tichých ňadrech nosím sám a sám.

A přece tajemství mé v noční chvíli
si vypravují hvězdy na obzoru,
jím usmívá se slunce, když se chýlí
na západ s bílou lunou v rozhovoru.

Kde slunný břeh jest aneb les kde šumný,
to s každým květem sdílí každý keř
a ptáci v letu pějí: „Pěvče dumný
v sny láskou jat věř lásce, přece věř!“

Já neřek to a přece božským ruchem
zem zní tvým jmenem, ono s nebe padá
a zkvětlých akacií plným vzduchem
mi šepce vesmír: „Má tě, má tě ráda!“

V ů l.

Tě dobrý vole miluju, ty vlíváš
v mé srdce pocit pokoje a síly,
ať slavnostně jak pomník stojíš bílý
a v pole šírá upjatý zrak míváš.

Ať s šijí upjatou v jho klidný býváš,
krok tvůj dle kroku oráčova pílí,
jenž bodá tě a žene, začež chvílí
svým velkým okem na něho se díváš.

Z tvých velkých, vlhkých, černých nozder šlehá
a kouří dech tvůj a ve hymně vlídné
tvůj řev se ztrácí vzduchem podél strání.

A v modrém vážném oku trůní něha,
v níž zrcadlí se hluboké a klidné
a božské ticho zelenavých plání.

Stále Homer.

Jen k tobě a k tvým zpěvům bez ustání
se vracím se sluncem a s jara vůní
ty věštče, jemuž věčná mladost trůní
a světlem plyne kolem hvězdných skrání.

O čárách Kirky pěj a zaříkání,
o zlatovlasé Kalypsy pěj tůni,
o Nausice, jež řeky na výsluní
háv královský v nejčistší vlny sklání.

Pěj — ale ne! vždyť stala se již země
Kumejských soudců mrzkým tribunálem,
ráj pln jest lotrů, trůny bidáků.

A kdybys na svět vrátil se, tu s žalem
bys viděl, Glauků že vymřelo plémě,
ni groše nedostal bys tuláku!

Hovory se stromy.

Jenž stíníš strže, pláně osamělé,
víc nemiluju tebe, dube snivý,
neb rád jsi svolil, když tvé větve smělé
rval ku triumfu dobyvatel chtivý.

Po tobě netoužím víc, laure lživý
a utrhačný, jenž své zdoby ztmělé
a cizí sázíš v zimní pusté nivy,
neb dlíš na vládců římských holém čele.

Však tebe révo rád mám v hnědé skále
se směješ s úponky a díš mi vlídně,
jak zapomenout žíti jednotvárně.

A nejvíc sosnu ctím na máry malé
dá čtyři desky a v ně zavře klidně
bouř myšlenek mých i vše přání marné.

Vzpomínka ze školy.

Byl pozdní červen, byl den čarokrásný
ve živném messidoru. Jako v sňatku
zem celá plála v objímání slunce.
Jak povodeň proud ohně slunce lilo
přes rozžhavené pláně azurové;
vstříc jeho úsměvu se moře smálo.
Já, děcko, nesmál se; neb v černém šatu
kněz drsným hlasem skuhral: amo, amas,

a omrzelost byla v jeho tváři.
A zatím v oknech školy plných jasu
se zachvívala jabloň granátová
a třpytila se nachem svojich plodů
a tajné báje šelestila s větrem.
Tu zapomenuv kněze, skloňování,
jež v řádkách táhlo po sežloutlé stránce
jak průvod mravenců po šedé hlíně,
já na svobodu pustil jsem své oči
i myšlenky své oknem, odkud hory
a nebesa a vzdálený pruh moře
jsem pozoroval. Jako v harmonii
ve světle mísily se hlasy ptáků
ve sterých sborech; a cvrčící hnízda
kol mluvila. Jich strážci staré stromy
se zdály být a křoviska, a včely
kol bzučely a květy touhou plály
po políbeních motýlů, a tráva
i zlatý písek, vše se láskou chvělo
a ruchem žití. Zamračené hory
a jasné pahorky a vlnící se
žeň mezi křovím, mezi zlatem vinic,
dál chmurný les a osamělé ploty
a zelenavé bahno: vše se zdálo,
že v slunci slaví svoji věčnou mladost.
Tu nevím sám, jak právě z žití zdroje
mi vytrysknula v srdci hrůzyplná
myšlenka smrti a nic prázdné za ní,
a rázem ten cit žití nekonečný
jsem jal se porovnávat s ničím a již
jsem viděl svoje tělo v černé zemi
tak němé, chladné, bez hnutí; a venku
ples ptáků jarý zněl a šumot stromů,
řek čilý spád a živých tvorů radost,
jež božským světlem oblévalo slunce.
Já v tom všem cítil, že smrt nyní chápu,
tak úplně, že zděsil jsem se hrůzou
a ještě podnes představa ta dětská
v mě paměti se mihne zas a jako
proud vody studené mé srdce tíží.

Poesie e Nuove poesie 1874. 1877. — *J. Vrchlický.*

Kandidáti existence.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Dokončení).

ikdy nezapomenu na trapnou, několik minut tvrající scénu, která následovala. Ve tváři Smidarského i Nadasdiho zračilo se bezpříkladné napnutí, ve tváři Adély prudký duševní boj. Zrak její bloudil s jednoho na druhého; posléze utkvěl na tváři Smidarského. Zraky jejich se setkaly a s výkřikem: „Tebe nikdy více neopustím!“ sklesla Adéla Smidarskému do náručí.

Tento zajásal, Nadasdi temně zaúpěl. Smidarský počal Adélu vášnivě líbati, Nadasdi pak stál dlouho mlčky bez pohnutí dívaje se upřeně a zamračeně na svou dceru . . . Tvář jeho měnila znenáhla svůj výraz. Zbledlať a z očí sálala zpočátku uražená pýcha a zklamání. Později však tvář jeho zbrunatněla, oko se zachmuřilo, čelo svraštilo a celé vzezření Nadasdiho jevilo zoufalý duševní boj. Několikráte zaťal pěst, sáhl si křečovitě k srdci, jako by chtěl prudký tlukot jeho zastaviti. Posléze se zdálo, že se rozhodl. Beze slova a pomalu couval ku dveřím upíraje zrak svůj neustále na Adélu — až zmizel . . .

Smidarský a Adéla nebyli si toho ani povšimli.

Po chvíli Smidarský vymknuv se z náručí Adély, která jej byla oběma rukama objala, obrátil hlavu ke mně a pravil:

„Promiň mi, milá duše, mé dětinství! Život lidský jest a zůstane hádankou. Před půlhodinou jsem jej ještě proklínal a nyní . . .? Nedbej, nevzpomínej pessimistických mých slov o životě! . . . Na pokraji hrobu zdá se mi, že bych chtěl tentýž svízelný, trapný a bolestný život znovu počíti . . . Žij, milá duše, žij! Nedbej útrap, nedbej úsklebků a týrání! Braň se kde toho třeba, ale nikdy neskládej ruce v klín! Bij na poplach a heslem tvým buď — lidskost! . . . Já spásnou hvězdu lidskosti nikdy nespustil se zřetele a možná, že jen tomu děkuju, že ještě jednou pociťuju na několik okamžiků tak nevýslovné blaho, jež vyváží všechna dřívější utrpení. Byl jsem o vše oloupen; ale zbyla mi „ještěrka“ . . .

Smidarský nedokončil, nýbrž náhle bolestně zaúpěl a ruka jeho křečovitě sáhla k srdci. Adéla v zděšení vyskočila a beze slova dívala se na Smidarského, jenž sklesl nazpět do lenošky. Obličej jeho počal vlhnouti potem; oči, zpočátku ztrnule ku stropu upřené, počaly se kaliti . . . Tělo jeho se několikráte konvulsivně zachvělo, ústa něco zablabolila. Chvíli zůstal jako strnulý; pak zvedl třesoucí se ruce, jako by někoho před sebou hledal, tělo se nahnulo pomalu ku předu a vzavši převahu skleslo s lenošky, a hlava narazila čelem o podlahu . . .

Hostinská i bratr její stáli na svých místech jako přimrazeni.

Přiskočil jsem k příteli a nadzvedl jej. Tvář jeho byla zsinalá — byl mrtev . . .

Adéla zoufale vzkřikla a vrhla se na mrtvolu . . .

V tom se mi zdálo, jako bych byl zaslechl z venku temnou ránu. Připomenuv si zoufalý stav Nadasdiho pospíšil jsem ven. Na návsi nebylo živé duše. Vrátil jsem se tedy do domu a vešel přes dvorek do zahrady. Z daleka poznal jsem, že v nejzazším koutě zahrady sedí Nadasdi pod besídkou. Pospíšil jsem k němu. Seděl na lavičce klidně a bez hnutí opřen zády o dřevěnou stěnu. Díval se na mne, když jsem se k němu blížil, a pousmál se bolestně . . . U jeho nohou ležel revolver . . .

„Odpusť mi aspoň ty!“ zašeptal, když jsem se octnul u něho.

Nemohlť jsem jinak, než odpovědít: „Odpouštím!“ Bylať to Nadasdiho poslední prosba; z prsou řinula se mu krev, a v několika minutách byl i on mrtev . . .

Samovražda Nadasdiho zdravím kypícího působila na mne svou náhlostí daleko mocněji než smrt Smidarského, kteréž jsme byli všickni už každým okamžikem očekávali. Zpočátku se mi zdálo, jako by byl Na-

dasdi na sebe vztáhl ruku v stavu úplně nepříčetném; ale když jsem si připamatoval jeho povahu, minulost a zároveň trudnou budoucnost, která ho očekávala, když jsem si připomenul poslední momenty, jež musily míti i u člověka otupělého nejprudší vzrušení mysli v zápětí, shledal jsem děsný skutek jeho zcela přirozeným.

Několik minut stál jsem bez hnutí před vychládající mrtvolou. Druhdy drsná tvář přítelova měla v nynější své zsinalosti výraz klidné, ale chladné vzdorovitosti. Hasnoucí oko bylo na mne ztrnule upřeno, jako by čekalo, že ještě jednou pronesu odpověď na poslední prosbu přítelovu . . .

Posléze, když mi lítost sevřela tak prsa, že jsem sotva dychal, odvrátil jsem se prudce od mrtvoly a pomalu, jako bych byl na rozpacích, co počíti, vrátil jsem se do jizby, kde meškala Adéla u mrtvoly Smidarského.

Když jsem vstoupil, klečela Adéla u Smidarského a držela pravou ruku jeho ve své. Bolest Adélina byla bezměrná. Oko její bylo sice zvlhlé, ale přece bez slzí; z tváře její zírala němá zoufalost . . .

Chvíli jsem se díval na smutný obraz. Pak jsem postoupil. Adéla mne spozorovala teprv když jsem se octnul těsně vedle ní. Zvedla hlavu a upřela na mne mlčky zvlhlý svůj zrak. Chtěl jsem promluviti; ale slovo mi uvázlo na rtech. Adéla to spozorovala a teprv nyní vyhrkl jí proud slzí z temných očí . . . Plakala usedavě několik minut.

Posléze vztýčila hlavu poznovu a upřela uslzený zrak svůj tázavě na mne.

Zdálo se mi, jako by se mne ptala na osud Nadasdiho; ale dříve nežli jsem odpověděl na němou její otázku, přerušila trapné mlčení sama.

„Pozoruju,“ pravila přidušeným, chvějícím se hlasem, „že mi chcete zvěstovati zprávu zdrcující . . . Zaslechla jsem temnou ránu . . . Znám Nadasdiho a tuším, ba jsem přesvědčena . . .“

Adéla nedořekla. Opětný proud slzí vyhrkl jí z temných očí.

Po chvíli však se vzmužila.

„Potřebujete snad mých služeb,“ připomenul jsem posléze, když byla zarosené oko své znovu na mne upřela.

„Děkuju vám,“ odvětila měkce podávajíc mi ruku. „Moje matka a strýc můj už učiní, čeho bude třeba.“ Při tom pohledla na hostinskou a bratra jejího, z nichž dle všeho ani jediný neměl posud tušení o souvislosti všeho toho, co se bylo právě přihodilo.

Připomenul jsem si Nadasdiho rodinné poměry.

Chvíli jsem váhal s dotazem; ale pak jsem přece podotknul:

„A Nadasdiho dítky . . .?“

„Postaráme se o ně, není-liž pravda, drahá matinko,“ vpadla Adéla živě, a náhlou radostí rozjiskřené oko její spočinulo na tváři matčině.

Matka kyvnutím hlavy přisvědčila.

„Zůstanou u nás — budu jim matkou,“ dodala ještě Adéla a tvář její znenáhla se jasnila, jakoby se Adéla v duchu již hroužila v nejmilejší jí úkol života . . .

Asi po čtvrt hodině jsem se s Adélou rozloučil . . .

* * *

Nyní, skoro už po roce, když tyto řádky dopisuju, zdá se, jako bych byl při tom všem zachoval neobyčejnou chladnokrevnost. Ale nebylo tomu tak. Adélina zoufalost rozrývala mi srdce; ale přes to vše mi bylo, jako by vše, čeho jsem byl právě svědkem, nemohlo býti ani pravda. Choval jsem se skoro jako pomatený . . .

Opustil jsem vesničku před jednou hodinou spoledne v témže povoze, v kterémž jsem byl s Adélou přijel, a jenž čekal na začátku osady. Jakmile jsem vyjel, spatřil jsem — tentokráte po levé straně silnice — v dáli Nadasdiho továrnu a dělnické domky a zaslechl zvonek, svolávající ku práci dělnictvo, které nemělo posud ani tušení, kdo a jakými plány byl se v jeho prospěch zanášel, kdo byl plány ty zmařil a jaký osud byl právě oba tyto muže stihl.

Z bělavých domků, kterýmiž byla velká tovární budova skoro obklopena, vyhrnulo se dělníků jako mravenců. Viděl jsem je z dáli asi čtvrt hodiny; ale poznal jsem přece, že každý z nich chvátá, jakoby se bál, aby nebyl posledním při práci.

Pohled na toto množství pracovního lidu, jehož existence mohla se v krátké době více méně snesitelnou státi, učinil na mne hluboký dojem. Upřeně díval jsem se z povozu směrem k továrně, až se mi oči zalily slzami . . .

V tom pobídnul kočí koně k poklusu a povoz ujížděl tak rychle po rovné silnici, že mi továrna i domky dělnické v brzku zmizely s očí . . .

Nežli jsem přibyl do nádraží brněnského, bych rychlovlakem odejel nazpět do Prahy, byl se jasný prosincový den změnil v den pošmurný. Po poledni ještě temně modrá, skoro bezoblačná obloha, zatáhla se znenáhla šedým jednotvárným mrakem, věštícím buď sníh nebo drobný déšť, a v dáli počínaly se šourati po vršinách zpočátku lehké, pak vždy hustší mlhy.

Octnuv se v železničním kupé vtlačil jsem se do kouta. Nevím, kdy a kde se vlak stavěl; nevím, kdo a kde do kupé vstupoval nebo vystupoval, až v Kolíně, kde vystoupil poslední cestující, tak že jsem zůstal v kupé sám.

Byla již noc — nevlídná, vlhká a temná . . . Avšak duši moji zastírala noc ještě temnější a jenom občas šlehnul temnem tím jasnější, ale chladný blesk nějaké myšlenky, kterouž na několik okamžiků osvětlena beznadějná perspektiva mého života.

Poslední slova Smidarského, bych nedbal pessimistického jeho názoru v svět, byla marna. Život, jenž se mi byl právě před několika hodinami objevil v zasmušilé, přísné, drsné své tvářnosti, nemohl působiti na rozechvěné moje nervy konejšivě. Mlhavé obrazy, které zpočátku před duševním mým zrakem jen chaoticky se mihaly, počínaly nabývati vždy určitější, ale jen temné, příšerné barvitosti.

Připomenul jsem si beznadějnost vlastního stavu, jak ji byl Smidarský krátce před svou smrtí jen letmo naznačil, a duší mojí táhl jeden chmurný obraz za druhým. Připomenul jsem si v dějinách světa bezpříkladný proces znovuvzkříšení celého národa, tu řadu prvních křisitelů a literarních mučenníků, kteří v nadšení a zároveň bídě vlekli svůj život, až jeden po druhém sklesl v hrob; připomenul jsem si tu obrovskou nadlidskou duševní práci všech, kdož byli služby své

zasvětili duševnímu rozvoji národa, a obraz, kterýž se před duševním mým zrakem znenáhla v celistvosti rozestřel, naplnil duši mou nevýslovnou teskností. Každá druhá tvář, která se před mojí duší vyhoupla, byla chorobně bledá s výrazem bolestného utrpení; z každé třetí tváře zírala bída a hlad . . . a jenom nadšení, jež sálalo z lesknoucích se očí, vrhalo mdlý odlesk nevýslovně milého a přece tak bolestného uspokojení v snivé, zádumčivé, utrpením a strádáním rozryté ty tváře . . .

Temný obraz ten však znenáhla ustupoval obrazu jasnějšímu, ale přece ještě temnému a beznadějnému Řada epigonů, vystoupivších rozhodněji, sebevědoměji a pracovavších s určitě vytknutým cílem, ale rovněž tak svízelně a klopotně, táhla před duševním mým zrakem s vzdorovitým jakýmsi klidem. Připamatoval jsem si jejich boje i utrpení — a v pozadí objevila se mi zase jen bledá tvář nedostatku, děsná tvář bídy . . .

Připomenul jsem si celou řadu epigonů, jimž byl osud dal v úděl vysilující duševní práci, kteří zneuznáváni a odkopáváni nebo bezcitnými egoisty vyssáváni vlekou život svůj ode dne ke dni v beznadějné jednotvárnosti, kteří v životě svém ani jednou nekladli hlav svých k odpočinku bez obavy, že procitnou a nezbude jim než — krok zoufalý . . .

I vlastní můj život vyhoupnul se před duševním mým zrakem. Zděsil jsem se ho. Shledal jsem se býti otrokem, ukovaným k vysilující práci a závislým na vůli, vlastně libovůli jediného člověka . . . Zachvěl jsem se . . . Zdálo se mi, že chladné, bezvýrazné oko jeho spočívá na mně s mrazivou pýchou bezcitného egoisty, jehož jediné pokynutí dostačí, abych byl uvržen v bídu nejtrpčí . . .

Přibyl jsem do Prahy s horečně rozpáleným mozkem — roztrpčen a s beznadějností v duši. Ani nevím, jak jsem se octnul v pustých už ulicích pražských, ani nevím, kudy jsem bloudil, než jsem se zastavil na řetězovém mostě, kde jsem se zahleděl v černé hučící vlny Vltavy . . .

Noc byla neobyčejně temná; neviděl jsem než tmavou hladinu řeky, v níž odrážely se tu a tam dlouhé, třesavé žlutavé prouhy svítilen s nábřeží a mostu.

Dlouho stál jsem tu — pak prudce sebou pohnuv potácel jsem se k domovu, a teprv když jsem vzal za kliku, zdálo se mi, že vrací se mi zase úplné vědomí. Opatrně, bych nikoho neprobudil, vkradl jsem se po špičkách do svého pokoje, kde sklesl jsem u psacího stolku na stolici, a opřev hlavu o obě ruce zůstal jsem bez hnutí seděti.

Z dveří ložnice, jež jsem byl nechal pootevřeny, padal mdlý svit noční lampy na stěnu nad stolkem. Nespozoroval jsem toho, až když jsem zase zvedl hlavu, a zrak můj utkvěl na stěně té, kde pod obrazem mrtvého již dítka visel revolver.

Mimovolně jsem povstal a sňal revolver se stěny. Zkoumaje jej shledal jsem, že je nabit . . . Rozhodl jsem se . . . Namířil jsem k srdci; leč v témže okamžiku kdosi v ložnici se pohnul . . .

Drže v ruce zbraň přiblížil jsem se k pootevřeným dveřím ložnice a vešel do ní, abych se ještě jednou podíval na ty, již mi byli v životě tak blízci a tak drazí . . .

Přiblížil jsem se až loži ženině. Ležela na znak; — tvář její byla klidna, ňádra lehynce se dmula . . . Podle ženy v témže loži odpočívalo dvouleté mé klouče a ve vedlejší postýlce bledoučká dceruška . . . Tvář hochova jevila jemnou vzdorovitost, tvář děvčátka smavou čtveračivost.

Noční lampa stojící na malém stolku opodál, ozařovala však všechny tři tváře tak mdle, jako bych se na ně díval žlutavým závojem.

Srdce mé bouřlivě tlouklo, prsa má byla lítost a bolest sevřela. Úmysl můj však byl pevný; nezměnilť ho ani pohled na žínku, která byla se mnou radost i žalost života tak trpělivě sdílela, aniž pohled na dítky, jež tak klidně, tak spokojeně dřímaly . . .

Po chvíli jsem couvnul. Matný zrak můj zabloudil ještě s tváře ženiny na tvář děvčete a s bleďoučké tvářinky té nazpět na snědou tvář hošíkovu — pak jsem se odvrátil, abych . . .

V tom cosi lehynce vrzlo. Ohlednuv se plaše spozoroval jsem, že dvéře vedoucí do malého přístěnku, jsouce dle všeho jen přivřeny, nejspíše prudčím vstoupením na jedno z prken podlahy, pomalu se pootevřely. Žlutavý pruh světla noční lampy vnikl do přístěnku a osvítil širokou, dubovou postel, na kteréž odpočívali rodičové moji.

Mimovolně postoupil jsem opatrně ku předu a vzav noční lampu se stolku připlížil jsem se až ku dveřím a opřev se o dveřeje zadíval jsem se na prosté lože . . .

Matka i otec leželi podle sebe na znak. Byli jen z pola přikryti jedinou peřinou. Matka měla obě ruce na prsou skříženy, otec, podpíraje skráň levou rukou, měl pravici nataženu na svrchní peřině.

Vráskovitá, hlavními rysy svými doposud ještě pravidelnost jevící tvář matčina byla klidna. Sivá pleť, četné modravé žilky na skráních a temná víčka očí, jako by pod nimi černé oko posud plálo mladistvým ohněm, prošedivělý, leč posud bohatý vlas dodávaly stařeně cosi svěže uspokojivého.

Těsně vedle hlavy matčiny odpočívala rázovitá, již jen po skráních sporými šedinami pokrytá hlava otcova. Hustý žlutavě bílý vous pokrýval skoro polovici rozhalených prsou Mužná, energická tvář jevila odhodlanost a vytrvalost; napříč vráskami rozbrázděné čelo, svraštěné husté, prošedivělé brvy a poněkud zanícená, ale rovněž tak tmavá víčka očí jako matčina, pod nimiž druhdy taktéž jiskrné černé oko plávalo, činily tvář skoro už osmdesátiletého kmeta starší tváře rovněž tak staré matky.

Dlouho díval jsem se na tyto dvě tváře, v nichž zračil se poklid smrti. Myšlenka, že tak a nejinak budu snad v brzku odpočívat v rakvi, šlehla mou duší. Zachvěl jsem se a před duševním zrakem mým vyhoupnul se chmurný obraz jejich života; bezpříkladný ten boj o skyvu chleba k uhájení se před smrtí hlady, ten dlouhý řetěz strádání, útrap, bolestí a muk, jež jen mdlý zásvit neuvědomělé jakés naděje činil snesitelnými.

Krev hnala se mi prudce k mozku a zase nazpět k srdci. Oči se mi zakalily, nohy se mi počaly chvěti — div že jsem neklesl . . .

Náhle sebou otec pohnul. Chtěl jsem couvnouti; ale nohy mi vypověděly službu. Zůstal jsem jako přimrazen a upíral zrak svůj neodvratně na tvář otcovu.

Klidný její výraz změnil se náhle ve výraz mračný. Přimodralé otcovy rty několikráte se zachvěly, natažená pravice zaťala se v pěst a s pouvadlých rtů splynula slova:

„Mé dítě — mé poslední dítě zhanobit? — Ne, ne! Raději smrt . . .“

Zatajil se mi dech. Nemohl jsem se hnouti, aniž zraku svého odvrátiti.

Hned na to však mračný výraz ve tváři otcově ustoupil jemnému pousmání jako když v chmurný den zimní paprslek slunce přeletne temnou pláň, a se rtů splynula slova:

„Trp — trp — jen sama sebe nezhanob! . . . Nelidskost posud panuje, ale lidskost ji přece zardousí . . .“

V pěst zaťatá pravice pomalu se otevřela a dřívější poklid rozhostil se po otcově tváři. Zrak můj svezl se s tváře na otevřenou, rozpracovanou mozolovitou dlaň — horká slze vyhrkla z očí a revolver mi vypadl z ruky.

Teprv nyní jsem se vzpamatoval. Rychle zvedl jsem zbraň a pomalu jako zbabělec vplížil jsem se nazpět do své jizby, kde jsem takřka bez vlády klesl na lože . . .

Od toho okamžiku byl jsem zase vrácen sama sobě. Vím, že nás všechny, kdož jsme a zůstaneme kandidáty existence, brutální nelidskost ještě často udeří v plná prsa, až zavrávoráme, nebo i klesneme — ale vytrvejme . . . a nepřejme si více, než aby žádný z nás nesklonil šíji před sobeckostí, aby žádný z nás nespustil se zřetele spásnou hvězdu lidskosti.

První starosti.

Idylla od *Václava Maliny.*

(Pokračování.)

Uplynulo několik dnů. Lešan zdomácněl již úplně v pohostinném dvorci. S hlediště zahradníkova začal pozvolna okazovati ukryté drápy. Nepodrápal. jimi sice dosud hladce leštěný nábytek svého pokoje, ale v parku začaly se na čistě obílené zdi skleníku k hluboké nevoli zahradníkově objevovati roztroušené pazoury, lidské a soví hlavy, netopýří křídla a jiné začátky nějaké divoké breugheliady.

Zamilovaným jeho místem v parku byla — nikoli snad některá z pěkných besídek neb vypočítavě umístěných březových lávek — nýbrž travnatá stráň, ve stínu mohutných pajasanů, odkud se přes ohradu parku otvírala vyhlídka na hrbolatou silhuetu vzdáleného středohoří Zde lehal na znaku nebo v jiné nezpůsobné poloze, uprostřed nejkrásnější trávy, a zabíjel čas líným hleděním do dálky, nebo zběžným kreslením rozličných náčrtků.

Zhusta pak vyrušil jej v takové chvíli ze snění neb črtání praskot suché větve pod lehkým kročejem neb jasný smích, a když obrátil hlavu, spatřil mezi větvemi, jež rozestíraly opatrně dvě útlé dívčí ruce, svěží obličej Jarmilin. Zdrženlivost její vůči huňatému podivínu byla ustoupila záhy důvěrnému přilnutí. Zajímavý tento muž, jenž vstoupil ve skrovný dotud obzor její s bohatým okruhem poznání a zkušeností, budil v nemalé míře její zvědavost a nenucený, všech okolků prostý způsob, jakým se k ní choval, sprošťoval jednak i ji všelikých tísnivých ohledů a pobádal ji zároveň, aby mu zcela objevila duševní svou podstatu a dokázala mu, že není tou naprosto nezkušenou a obyčejnou venkovskou dívkou, za jakou ji snad má.

Dnes přišla opět. Právě když dokončil náčrtek, zaslechl šustot jejího roucha. Ale tentokrát nevyskočila se smíchem ze stinné zálohy, nýbrž kráčela k němu zvolna kolem stromoví, s tváří opravdovou. Usedla k němu s vážným pozdravem.

„Aj, což dnes tak zachmuřena?“ pravil k ní malíř. „Právě dnes, v takový krásný den, kdy hraje celá příroda veselostí. Pohleďte sem do trávy, na to drobné mistrovské dílo jejích nůžek. Nezdá se vám, že se usmívají blahem všechny ty lístky jetelové a řebříčky a ty ostatní zelené vzorky, vystříhané a skupené s nejjemnějším vkusem? A jak veselý v nich život mušek, pavouků a broučků! Vizte to sluníčko, jak přátelsky putuje po mém rukávě! To všechno nerozjasňuje vaše oči?“

„Mám všelijaké starosti,“ odpověděla tiše Jarmila.

„Aj, starosti! Veliké, těžké starosti, každému dobře povědomé. Utečte se k známému orakulum: Sluníčko líčko, pověz mi tu stranu, ve kterou se dostanu!“

„Není mi do žertu, pane.“

„Nuže, co vás tíží? Učiňte mne svým důvěrníkem.“

„Obávám se, že byste shledal mou zpověď směšnou.“

„Nikoli. Ujišťuju vás, že zachovám při ní vážnost velikého inkvisitora.“

„Buď si! Svěřím vám své těžkosti. Předně: v den svých narozenin obdržela jsem od tety z města list, kterýž obsahoval mimo blahopřání též naléhavé vyzvání, abych se k ní na delší dobu přestěhovala. Psaní stejného obsahu poslala také otci. Prosba její jest tak důtklivá a podpírá se o tak pádné důvody, že jí otec jistě vyhoví.“

„A toho se lekáte? Což jste nezatoužila nikdy z venkovské samoty po šumném ruchu městského života, kde by se denně tolik nových pestrých dojmů vystřídalo v zrcadle vaší duše, jež tak dlouho v sobě obrážela jen tiché, stále se vracející zjevy této odlehlé krajiny? Což se vám nezachtělo dosud nikdy jiného veřejného vystoupení, než pobožnosti v těsném oratorium onoho kostela neb projížďky výročním trhem dole v městečku nebo blahosklonného zatančení při obžinkách kolem stolu, ověnčeného chrpou a planým mákem? Divadla, koncerty, plesy — žádná z městských zábav nevyloudila dosud toužebný povzdech z vašich ňader?“

„Naopak, těšila jsem se často na pobyt v městě. Přijedu tam vskutku co pouhá, čirá venkovanka. Byla jsem tam sice za dětských let několikrát, ale tyto návštěvy zůstavily v mé duši pouze vzpomínku na ohromně vysoké domy, báječné spousty hraček, pestré hemžení a lomoz povozů. Podívala bych se tam ráda na delší dobu. Ale k tetě! Vzpomínám si, jak nevolno mi bývalo v ohromných jejích komnatách, uprostřed nedotknutelného, blyštivého nábytku pod přísným pohledem jejích velikých, chladně modrých očí, sklánějících se ke mně s vysoka, zpod majestátní příčesky před časem šedivělého vlasu, podobného svou úpravou vskutku napudrovaným vlásenkářským veledílům na hlavách dvorních dam z minulého století.“

„Dítěti snadno imponovati. Nyní nebude již moci na vás shlížeti s takové ohromující výšky, zvláště vystoupíte-li na špičky.“

„Ubezpečuju vás, celé příbuzenstvo chová k ní posvátnou úctu. Jest vychována v duchu velkopanské etiketty, jejímž žezlem máchá v nádherné své domácnosti jako dvorní ceremoniářka. Tuším, že bych neužila mnoho rozkoše pod skvostným jhem neobmezené její vlády. Řídila by každý můj krok, každé hnutí pevnými nitkami dobrého tonu a brzy asi zastesklo by se mi z jejích salonů zpět po zlaté volnosti, které mi popřívá naše venkovská samota.“

„Ah, rozumím. Chtěla byste si raději prohlednout město binoklem emancipované ruské studentky, prosta těžkých ochranných křídel nějaké bronkavé gardedámy — není-li pravda?“

„Vždyť jsem pravila, že nelze s vámi vážně promluviti o vážných věcech!“

„Ach odpusťte. — Jak vidíte, tvářím se již opět jako sám Petr Arbuez. Ulevila jste již úplně srdci svému, milé dítě?“

„Nikoli, hlavní část mého vyznání teprvé následuje. Ale nyní žádám vás opravdu, abyste naslouchal a odpovídal s plnou vážností. Já tedy odjedu, — vy odjedete, — dům tento oněmí, — nastane zima. Sníh postele krajinu, zasype bezlistý park, ledové květy pokryjou okna a zimní vichry buráceti budou kolem stěn, hvízdati komíny. Otec zde zůstane, sám a sám v osiřelých pokojích, zasypán sněhem a tráviti bude dlouhé, dlouhé večery při úpění meluziny bez společnosti, neboť přítomnost Hanušovu nelze vážně nazvati společností.“

„A což slečna Bořická?“

„Slečna Bořická? — Vždyť ta odjede přece se mnou!“

„Ach, ona odjede s vámi!“

„Netroufám si otce ani představiti v této zimní samotě, jak by sedal mlčky nad knihou, v níž by nečetl, s čelem zasmušilým na dlani, hledě upjatě v černé okno, do něhož by časem vichřice šlehala bílou kosmatou větví. Upadl by v těžkomyslnost, odcizil by se úplně lidské společnosti. Jste dávným přítelem otce mého a znáte zajisté povahu jeho. Nuže vyznejte upřímně, nečtete-li v jeho očích, že není šťasten.“

„Není tak šťasten, možná, jako býval za dob naší mladé známosti a jako býval před smrtí vaší matky. Ale nešťastným není. Rána jeho zacelila se dávno jako ta země nad krásnou kořistí a nad minulostí zbyly jen krásné, bolnosladké vzpomínky, které časem zachvívají jemně duší jeho jako vánek větvemi cypřiše na drahém hrobě.“

„Nuže, není nešťastným. Ale šťasten, tak šťasten, jakým bych si ho přál, jakým by měl a mohl býti — —?“

„Čeho se mu nedostává? Má krásný dvorec, pole a lesy, mohutné stohy na všech stranách, pěkný park, knihy, pohodlí, vážené jméno mezi sousedy —“

„A myslíte opravdu, že to stačí k lidskému štěstí?“

„Má vás —“

„Což já! Nemluvte o mně. Myslila jsem, že nebude třeba, abych vám okázala tu hlubokou mezeru po boku mého otce, že sám první vyslovíte krátké to slovo, v němž je zahrnut neblahý osud jeho. Sám! Snad se nesluší na dívku, jakou jsem já, aby mluvila takto k muži. Ale nechci býti jako jiné. Nechci před vámi své myšlenky zastírati úzkostlivě závojem falešné ostýchavosti. Vězte, že jsem nahledla již do světa daleko přes obrubu nevinných knih, které otec se slečnou vychovatelkou tak opatrně pro mne vybírají. Přehledla jsem jasně naše domácí poměry, přemýšlela jsem o tom delší dobu a úsudky jiných lidí utvrdily mne v mém přesvědčení. Sám! V tomto slovu spočívá všechno. Sám bez družky sobě rovné, s níž by mohl sdíleti všechny své tužby, záměry a naděje, po jejímž boku by se vzkřísil k novému krásnému životu!“

„Nastojte! Tedy oženit, mermomocí oženiti chcete svého otce, malá intrikánko! A jak výmluvně umíte již hájiti božskou pravdu, že není člověku dobře býti samotnu! Přiznejte se jen, že protrhl leckterý ohnivý romancier těsný kordon, jejž táhla slečna vychovatelka kolem vaší knihovny. Toť převrácený svět: co by si měl otec zvolna připouštěti starosti, jakým způsobem by nejlépe zaopatřil dcerušku — —“

„Takto nemluvte, pane!“ vskočila mu do řeči Jarmila, jejíž obličej zahořel při posledních slovech malířových půvabným ruměncem. „Mějte o mně mínění, jaké chcete: svěřila jsem vám upřímně své nejtajnější myšlení. Svěřila jsem se vám, poněvadž jste přítelem mého otce a poněvadž jsem nenašla dosud nikoho, jemuž bych byla mohla odhaliti tyto své skryté myšlenky.“

„Nuže, oplatím vám upřímnost vaši stejnou mincí. Jsem sám přesvědčen, že by bylo otci vašemu nejlépe, kdyby se co nejdříve znovu oženil, ovšem šťastně. Čelo jeho vyjasnilo by se pak brzy úplně a celou domácnost pronikl by pak nový, veselý život. Ale zdali pak jste se již také dočtla za obrubou těch nevinných, pro vás pečlivě vybraných knih, že patří ku každému sňatku dva lidé a že není dále lhostejnou věcí, jak se k sobě chovají srdce takové dvojice?“

„Ah, myslím —“ zašeptala Jarmila s novým ruměncem, „— že by se našlo srdce, které by dovedlo mého otce vřele milovat.“

„A ku kterémuž by též přilnulo srdce jeho. Nu, ovšem. Rozhledneme se po něm. Přistoupíme bez prodlení k provádění svého záměru. Rozložíme kolem své oběti hustou síť intriky a zadrhneme ji bohdá brzy nad třepající se kořistí. Na mou pomoc spoléhejte. Promluvím mu do duše. Budu s ním jezditi po plesích a návštěvách, daleko široko a neustanu, dokud pro vás nevyhledám macechu, po níž tak vřele toužíte.“

„K čemu dalekých cest, byla-li by macecha, jaké si žádám, na blízku?“

„Již jste si ji bezpochyby vyhledala! — Na blízku?"

„Přemýšlejte přec málo. Což neuhodnete? Je to hádanka tak velice snadná."

„Nerozhledl jsem se dosud v okolí."

„Ah, vám třeba říci všechno do poslední tečky. Ničeho se nedomyslíte. Což jste nevzpomněl na slečnu Bořickou?"

Vzhledl na ni překvapen. „Na slečnu vychovatelku?"

„Ano. Což nevstupuje první na mysl?"

„Ta je ovšem zcela na blízku. Ale —"

„Co můžete namítat proti ní? Jest velmi vzdělaná, jemná, duchaplná dáma —"

„Ovšem."

„A krásná, tvrdím směle. Že nikoli ponze v mých očích, o tom svědčí náčrtek ve vašem album; víte, ta dívčí hlava v okně, pod věncovím révy — jež nás překvapila svou nápadnou podobností k obličeji slečny Bořické — přiznejte se, že hověla vašemu vkusu ta ideální tvář, jejíž rysy jste vdechl bezděky na papír v daleké cizině, uprostřed žhavookých dcer Arménie — —"

„Ovšem, ovšem."

„A přes některé zvláštnosti jest povaha její ryzá a šlechetná."

„Měla jste, pravda, dostatek příležitosti, abyste nahledla v její srdce."

„Chovám k ní úctu a lásku jako k matce. Hleďte, tím sňatkem nezměnilo by se napohled ničeho. Zůstali bychom všichni pohromadě, jak jsme byli dosud, jen těsněji připoutáni zasvěceným svazkem vroucí lásky."

Lešan pohřížil se v myšlenky.

Za chvíli zvolal se smíchem: „Věc stává se čím dále zajímavější! Ne dosti na tom, že chystáte jho manželství pro ubohého otce, také vychovatelku svou byste dostala ráda pod čepec. A to všechno děje se mezi tím, co oni pro vás opatrně vybírají knihy. Rozkošné!"

Jarmila vstala. „Stále jen smích a smích! Chcete-li se jen smáti — s bohem!"

Lešan přiskočil k ní. Ubírali se vzhůru po stráni. „Prožluklý smích! Nevšímejte si ho! Buďte přesvědčena, že se nestanu nehodným důvěry, jakou jste mi věnovala. Budu s vámi věrně a pilně tkáti tu přízi intrikánskou, ač netajím, že není provedení našeho záměru tak snadné. Připomeňte si romány a novely: co tu dlouhých kapitol, co spletených psychologických pochodů, než může spisovatel se ctí spojiti ruce svého hrdiny a své hrdinky. A vy chcete věc odbyti do zimy. Ale nic neškodí. Půjdu poslušně s vámi, kam povelíte. Jsem vaším sluhou, otrokem, brávem, krásná pletichářko. Podejte mi ruku na tajný náš spolek."

Chopil se její ruky a vtiskl na ni lehce své rty.

(Dokončení)

FEUILLETON.

— Nerudovy „Kosmické písně" tisknou se již v druhém vydání. Sotva která z českých knih dožila se tak rychlého úspěchu a ocenění. Při této příležitosti vzpomínáme si, že „Různí lidé" a „Obrazy z ciziny" téhož spisovatele nejsou již téměř po dvě leta na skladě a že by nebylo v nevčas na jiné vydání pomýšleti.

— „Povídky z hor" od Aloise Jiráska. V Praze, nákladem Theodora Mourka 1878. Jirásek patří k nejlepším našim vypravovatelům. Povídka vine se z jeho péra klidným nepřervaným proudem, po němž čtenář v blahém citu bezpečnosti dá se unášet až do konce. Kde zakypí v jeho vypravování vášeň, stane se tak jedním mocným valem, který přirozenou tíží opět brzo splyne s tokem hlavním. Tento vypravovatelský, mnohdy závidění hodný klid jeví se zvláště v posledních pracích Jiráskových, které vyšly v různých časopisech. „Povídky z hor", práce to již dříve napsaná, jsou bouřlivější. Oheň ten sluší jim docela tak jako jiskra mladíkově zraku. Hluboký cit prochvívá všechny od „Prutovského až do Divouse", hluboký lidský cit i český cit. Mladší novelistika nemohla kritisujícím mentorům po „českém vypravování" u novější generace marně prý se ohlížejícím odpovědít lépe než učinila těmito povídkami. Jestli zde nevidí nikdo český život a české péro, pak věru nezbude nic než aby se všickni mladší čeští novelisté a básníci dali do pletení punčoch a nočních čepic. Té práci porozumí se snad lépe. Kromě nevyrovnatelných povídek a románů Karoliny Světlé, nedočtem se v české venkovské povídce scen tak pravdivě a hluboce tklivě líčených jako vidíme jich v „Povídkách z hor". Jednotlivé charaktery vrývají se tak ostře v paměť, že jich nelze zapomenout, a oživí-li básník svými postavami duši čtenářstva svého tak, že musí žít jejich životem a srovnat na chvíli tlukot srdce svého s jejich, dostál cíli, jejž vytknul si úplně. „Povídky z hor" zaujímají čtenáře touto měrou. —k

— „Máj".*) Vyznáme se upřímně, že na málokterou sbírku básnickou v poslední době byli jsme tak dychtivi jako na tento almanah, který vydala nejmladší naše generace básnická a jejž věnovala dvacetileté památce prvního vydání „Máje", kterýmž jak známo r. 1858 zahájena nová, šťastnější era poesie české. Budiž nám dovoleno vysloviti se poněkud šířeji o stanovisku, z něhož díváme se na tuto knihu, representující nejmladší básnický svět český.

Nehledáme v takové knize, jako tento almanah, nic jiného než výraz přesvědčení, že v novém pokolení je tolik fondu básnického, tolik tvůrčích myslí, tolik vřelých, pro krásu zanícených srdcí, tolik aspirace k velkému tvoření uměleckému jako v generacích předešlých; nevidíme v publikaci takové než upřímnou touhu říci obecenstvu, že dědictví idealu nevymizelo, že přese všecku nepřízeň doby a poměrů klíčí zvěst jeho v několika myslích posvěcených. Několika básněmi v časopisech roztroušenými nedá se to dobře vysloviti. Nové jmeno lehce se zapomene, efemérní život čísla belletristického listu nedá ani, aby nové jmeno utkvělo trvale v širších kruzích. K tomu přistupuje okolnost, že mladí básníci tvoří vždy pro sebe více méně uzavřený kruh; příbuznost myslí, současnost tvoření, vlivy poměrů atd., vše pomahá a směřuje k tomu, že duševní život jejich vysloví se lépe ve sborníku než jednotlivě v časopise. Proto mají podobné sbírky velkou cenu literarně historickou. Pozorujme almanah „Máj 1858", „Ruch 1868" a nynější „Máj 1878" — jaká to látka k úvahám o české poesii!

Vítáme s radostí všecky nové básníky almanahu „Máje". Řekneme hned co nás potěšilo. Je to svěžest, řekli bychom svěžest jara, co dýše z jejich knihy. Vidíme tu upřímnou snahu, tu pietu, s kterou snášeli list po listu k dílu svému. Vidíme, že všickni s redaktory v čele byli si vědomi, co přinésti dlužno obecenstvu a literatuře po dvaceti letech prvního „Máje". A věru, obecenstvo stalo se vybíravé a kritika bezohledná; poesie naše tříbí se stále a v ničem nekyne u nás méně lauru prostřednosti — než v poesii. My všickni dnes již dobře cítíme pravdu slov Stuarta Milla, že forma básnická tak jest vzácná, že jen démanty myšlenek do ní by se zasazovati měly, a proto radši máme jednu dobrou báseň než celou knihu mdlých a prostředních. Chceme od básně přísné určení

*) Máj. Almanah. V Praze. Tiskem a nákladem knihtiskárny Militkého a Nováka 1878.

individuality, hluboký a pravdivý cit, moderní stanovisko, dokonalou formu, krátce, požadavky naše stupňují se k pravému idealu básnického tvoření. Pouhé klinkání v zděděných tvarech poesie prostonárodní nás více neuspokojí, raději odpustíme trochu výstřednosti, raději trochu cizího vlivu, ale chceme, by báseň námi hnula, bychom viděli, že musila být napsána; nebo nikde netrestá se hůře zbytečnost jako v poesii. Chceme, aby báseň stála na výši doby, aby básník nezůstával za cizinou, aby spolu s ní se bral v před a s ní hledal nové rozšíření básnického obzoru. Proto hledíme se co možná seznamovati se současnou poesií cizí a proto žádáme, aby básník znal vše a nechal na sebe působiti vše, co může urychliti rozvoj jeho vlohy a jeho tvoření.

A můžeme směle říci, že toto vše tanulo na mysli přispěvatelům letošního „Máje" i jeho pořadatelům. Vidíme, že nepracováno pro poesii českou nadarmo od generace předešlé. Nový náš básnický svět zná požadavky doby, v které vystupuje, on všímá si všeho, co se mu podává, a to jest vzácná záruka budoucího zdaru. Již pouhé faktum, že absolutně bezcenná není ani jedna ze všech básní almanahu, jest pro toho, kdo u vydávání podobných sbírek se vyzná, okolností významnou.

Nemůžem ovšem říci, kolik jmen ze 17 zde zastoupených zůstane literatuře pro vždy věrných. V almanaších jiných vystupovaly daleko větší řady poetů (viz ročníky Ruchu) a dají se na prsty spočítati ti, kteří zůstali činnými do dneška, jež neutlumily ani nevšímavost obecenstva, ani jednostranost diktatorské kritiky v poslední době, zvlášť tak u nás rozbujnělé, ani poměry životní. Ale skoro bychom byli svedeni k výroku, že letošní „Máj" opravňuje, alespoň co do quantity, k nadějím největším. U všech básníků letoš. Máje shledáváme umělecky vytříbenou formu, uhlazenost dikce, lehkost výrazu, tak že ohled na formu nemůže nijak býti měřítkem talentu jejich. Dlužno jen přihlížeti k rázu poesie, kterou nám podávají, nutno již počítati s jejich uměleckou bytostí. A to jest zajisté pokrok české poesie, jenž se upříti nedá a který jen zlomyslná zaslepenost neb závistná zášť nadarmo zastříti se vynasnažuje.

Litovati musíme, že někteří básníci podali tak málo, a jestli nemůžeme říci každému dobře mínčné, upřímné slovo, je to jen příčinou, že podanou básní nedal se nám úplně poznati, že čekati musíme na další ukázky. Vytkneme jen ty básně, z nichž promluvil k nám talent rozhodný, nový a půvabný. V. A. Jung, který se již dříve ohlásil v „Lumíru", vyniká zvláštní snivou náladou. F. V. Kvapil, chvalně známý již svými překlady z básníků polských, směle ovládá řeč a dovede se vpraviti do různých tonů poetických; je to nejvšestrannější talent knihy, jenž zakotví-li se hlouběji ve vlastním nitru, dospěje zajisté energií, která jej charakterisuje, ku pěkným výsledkům. Pravý poeta jest Karel Lenský, vážný, umělecky umírněný ve volbě půvabných obrazů a motivů vskutku básnických. Frant Stupecký a Al. Škampa jsou elegikové líbezného naladění, intimní ráz jejich poesie slibuje dáti novou strunu naší lyrice. Podobného rázu je též poesie Ulrichova, který zdá se nám býti nejoriginálnějším všech. Hluboce jímavá jeho báseň „Rok po svatbě", originální „Poslední páže" a zvlášť rozkošný obrázek „Děti" patří k nejlepším pracím almanahu zejmena poslední jest tak půvabnou idyllou, že by Theuriet se jistě nezdráhal zařaditi ji na první místo svých kouzelných „Stezek lesních". Rovněž krásné jsou jeho dvě popisné básně „Asyl v lese" a „Dub" uveřejněné pod jmenem A. Trnavského.

Jsme vděčni mladé družině za to, že ukázala nám co hodlá podati v budoucnosti. Nezbývá nyní, než svědomitě pokračovati a celým životem dokázat, že básně letošního „Máje" nejsou výtvory okamžitého naladění, ale že jsou u každého předehrou celé dráhy básnické, v které rozvine každý talent svůj do hloubky i šířky a nedá se utlumiti ničím — nebo ze všeho zbude národu naposled jen zase ta píseň, je-li pravá a upřímná. *J. Vrchlický.*

* * *

— „Edel" nazývá se báseň Paula Bourgeta, kterou vydal na ukázku velkého cyklu, nadepsaného „Básně moderní". Ačkoliv autor v zajímavé předmluvě chce dokázati, že snaha jeho čelí k tomu stvořiti něco rozhodně nového, moderní totiž báseň v celém slova dosahu, přece není kniha jeho ničím než novelou ve verších, jejíž děj sehrává se na půdě pařížské a v době současné. Nechceme příliš skoumati, jak se liší hrdina básně "Edel" od podobných reků Mussetových, rozdíl jest věru jen v pojímání, na které Bourget klade takou váhu, že domnívá se býti členem školy realistické, která má prý vyrovnati poesii se životem a držeti rovnováhu škole historické, v jejíž čele stojí Leconte de Lisle, a staré škole romantické, kterou posud representuje tak slavně Viktor Hugo. My, kteří nedbáme příliš na podobné klassifikace a hledáme jen všady poesii pravou a čistou a se stejnou láskou čtem a stopujem rozvoj poesie na všech stranách a směrech, dovolíme si přece malou poznámku u příležitosti básně „Edel". Nám zdá se, že Viktor Hugo, jejž Bourget chce přiděliti jedné škole, udal přece jen první tony směru Bourgetova, vzpomeňme na tklivé básně v legendě věku „Chudí lidé", „Otázka sociální", „Malý Pavel" a jiné. První, který samostatně chopil se látky ryze moderní a zpracoval ji ovšem spůsobem ryze svým, byl genialní Baudelaire, třeba čísti jen několik jeho „Obrazů Pařížských". Ale ani Hugo, jehož Bourget odkazuje výhradně škole romantické, ani Baudelaire, ku kterémuž se v předmluvě své hlásí, neměl tak rozhodný vliv na Bourgeta jako vlastní tvůrce realistické poesie francouzské — Coppée. Bylo by zajímavé stopovati příbuzenství básně „Edel" s Copéeovým „Olivierem". V obou řeší se problemy psychologické spůsobem nad míru poutavým a i v mnohém si podobným. U Coppéca hrdina básně opustí milenku svou jedině proto, že nalezá v chování jejím dětinném a nevinném bolestné upomínky na své starší donjuanství a z delikátnosti, že by poskvrnil čistou tu duši svou láskou, opouští ji a vrhá se na novo v proud a vír pařížského světa. V „Edel" opouští opět hrdinka milence svého, když byla čtla jeho první román, v kterém on přepjatými barvami líčí své divoké mládí. „Edel", ač v mnohém upomíná na „Oliviera", jest přirozenější, „Olivier" ale daleko poetičtější. „Edel" sehrává se jen v Paříži, „Olivier" má za rámec krásy přírodní, kteréž tak mistrně líčeny perem Coppéeovým, dělají z jednoduché této historie lásky moderní idyllu Obě básně jsou pak zrcadlem své doby — ovšem jsou hrdinové jejich typy jen některých lidí, řekněm jen pařížských, kulturou a společností přehýčkaných mladých mužů, kteří v čisté lásce hledají vykoupení, ale následky staré viny trestání, strženi jsou opět do děsného víru. Skrývá se hluboká morálka za zdánlivě frivolním tónem této nové poesie. Ještě slovo. Obě básně jsou psány formou denníku — je to snad proto, by lyrické partie tím skvěleji vynikly, aneb má to zahaliti slabost plastiky a objektivního líčení? Dosti na tom, že „Olivier" i „Edel" jsou závažnými důkazy velikého pokroku a že ukazují dráhu, po které vítězně ubírá se poesie, neřeknem francouzská, ale poesie vůbec. *—ý.*

— Slovanská literatura. A. S. Velikanov vydal v Oděse pro slovanský jazykozpyt důležitý spis „Развѣдка о древнѣйшей русь-славянской грамотности". Spisovatel vzal si za úkol vylíčiti etymologický rozbor jednotlivých slov ruského jazyka, jak běžných v nynější mluvě, tak v starožitných památkách písemnictví zachovalých. A. S. Velikanov poukázal na nejednu důležitost i není pochybnosti, že spis ten jmenovitě filologům slovanským bude vítanou pobudkou ku dalším studiím v tom oboru.

— Nákladem neunavného poznaňského knihkupce K. Županského, vyšel v těchto dnech nový spisek Stanislava Warnka: „Joachima Lelewela zasługi na polu geografii". Velký učenec polský zasluhoval toho zajisté plnou měrou, aby i nemalé zásluhy jeho na poli slovanského zeměpisu obšírně a vědecky oceněny byly.

— Bronislaw Grabowski, známý a zasloužilý slavista polský, uveřejňuje právě ve varšavském „Tygodniku illustr." velezajímavé stati: „Praga czeska", v nichž přátelsky a se vzácnou znalostí voleného předmětu podává polskému čtenářstvu jasný obraz o historickém a společenském životě v naší Praze.

OBSAH: Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Pokračování.) — Nevzdaluj se. Báseň Irmy Geisslové. — Popularisování vědy lékařské. Od R. E. Jamota. — Z nové poesie vlašské: Májová. Stále Homer. Hovory se stromy. Vůl. Pantheismus. Vzpominka ze školy. — Kandidáti existence. Romanetto od J. Arbesa. (Dokončení.) — První starosti. Idylla od Václava Maliny. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. | 20. listopadu 1878. | ČÍSLO 32.

San Marino.

Z cest *Josefa Wünsche.*

1.

O republice di San Marino ví mnohý často jen tolik, že jest to červená skvrna, kterou zeměpisci dělají na východním svahu etrurských Apenin.

Kdo dočetl se, že území sv. Marina má něco přes 58 čtver. kilometrů povrchu a přes 30 kilometrů objemu a že žije tu celkem jen asi 7300 lidí, — ten je už učiněný učenec.

Dále pak o zajímavý státeček ten stará se málo kdo. Svatý Marin nestaví se na odiv, nedeře se do popředí. Šťasten a spokojen sám v sobě nevybíhá ze svého utěšeného zátiší. Sv. Marin je jako fialka. Svatý Marin vzdálen jest hlučného proudu světového obchodu, vzdálen uprášené silnice, kterou vyvolení i nevyvolení cestovatelé po Italii si vyšlapali a vyšlapávají. Z těchto ptáků stěhovavých málo který sem zabloudí. Zabloudí-li, je tu jako bílá vrána. Každý se po něm ohlíží jako po falešném penízi. Cizinci nemohou se Sanmarinští ani dost vynadiviti. Byla to ohromná událost, když jsem dne 28. července 1876. pojednou zjevil se v San Marinu. „Signore Americano!“ — „Signore Americano!“ — —

„Tak ode rtů ke rtům hlasno znělo.
„Opustivši rychle chýže své
„Všecko — —“

divilo se mi jako zázračnému zvířeti. Že jsem Američanem, o tom pochyby býti ani nemohlo. Signore Bigi, můj průvodčí, vyzvědět chtěl do drobna, co jsem zač: Já, že „Bohemo“. — „Austriaco“ jsem z dobrých příčin říci nechtěl. Konečně, když ničím jiným býti jsem nechtěl než Bohemo, vzešlo světlo signorovi Bigimu. Zvolaltě vítězoslavně: „Capisco, capisco! Lei è Americano e cioè Bohemo!“ Rozumím, Vy jste Američan a sice — Čech!

Pravda, že San Marino je země rozměrů pranepatrných, země bez bohatství a bez pohodlí. Je to chudý, drsný kraj horský uprostřed bujně úrodné Italie. „Repubblicchetta“ republička sanmarinská neuchvacuje velkolepostí, neoslňuje leskem. Státní její zřízení je jednoduché, strašně jednoduché a malicherné pro mudrlanty státníky a velkopolitiky. Ale rovněž svatá pravda je, že prostinké ty zákony vychovávají občany cnostné a pracovité, spravedlivé a vlasti své milovné, občany v pravdě výborné.

Před čtrnácti věky vztýčili tu prapor svobody a po 14 dlouhých bouřných věcích prapor ten hrdě tu vlaje až po dnes V nebezpečí svými životy ho bránili a ubránili. San Marino není jen nejmenší, nýbrž jest i nejstarší svobodná obec evropská, jest to dle starého dějepisce jednoho „země slávou věčné svobody se stkvoucí“.

O kdož netoužil by po volném tom vzduchu horském, po čarovném rozhledu se chmurných bašt posvátného Monte Titana, kdo z hloubi duše netoužil by poznati těch čackých svěřenců sv. Marina?! — — —

Vůz náš rachotí právě jihozápadní branou riminskou. Z Rimin až do Borga, podměstí sanmarinského, jest 22 kilometrů. Vzdálenosti té ovšem žádný pěšák se nezhrozí. Ale v tomto čase, kdy největší vedra letní tu zuří, cizinci severanu na cestu pěšky nelze hrubě ani pomyslit. Rimini jsou městečko dosti slušné. Jeho šestnáct tisíc obyvatelů živí se hlavně tkaním látek hedvábných a rybářstvím. Chrám sv. Františka nádherně obnoven v 15. věku. Z dob Augustových je tu mohutná slavobrána „Porta Romana“ a kamenný most o pěti obloucích přes Marecchii. Také se tu věřícím duším ukazuje kamenný balvan, s něhož prý Cajus Julius Caesar, přepraviv se přes Rubikon, mluvil k vojsku svému.

Rimini mají též mořské lázně, které právě teď přišly do mody. Hostí tu všude, jak by nabil. Žiješ mizerně a platíš hanebně. Ad exemplum. Signore Franchini, můj veturino t. j. vozka, jinak a jindy za deset franků na den zajisté by byl jel. Dnes však zpívá o pětadvaceti. Doma prý tolik také vydělá. Já ovšem souhlasím jen s tím, že by něco, jako je pětadvacítka, skutečně zasloužil, přece však marně pokouším se o to, bych něco ještě urazil. Signore Franchini těší mne tím, že mu, budu-li s ním spokojen, mohu několik franků přidat. A on zajisté tak se zachová, že s ním chtěj nechtěj budu muset být spokojen.

Pohleďte naň! Velebně sedí na kozlíku. Široký klobouk slaměný stíní osmahlé jeho tváře. Tělo kryje modrá kazajka, také spodky jsou do modra. Vševládnoucím žezlem svým pobádá běloušů.

Jedeme s větrem o závod. Rolničky valášků zvoní vesele. Je krásné jitro. Skoro již horko. A přece není ještě ani pět hodin. Úhledné jednopatrové domky předměstí riminského zůstávají za námi. V nich ještě

klid noční. Jen tu a tam vyhlédá nějaká neučesaná hlava ženská. Zívá, jako by nás i s vozem spolknouti chtěla k snídaní.

Proti nám přicházejí zástupy venkovanů a venkovanek. Nesou zeleninu a ovoce do města na trh. S nimi jde živý hovor a veselý zpěv.

Předměstí již daleko za námi. Avšak neosaměli jsme. Při silnici roztroušeny domky selské. Nejsou to bídné chatrče ze dřeva a z hlíny, nýbrž jsou naskrze zděné a o jednom patře. To vidíš nejen zde ale i jinde v Italii. V přízemku jsou z pravidla jen stáje a kůlny pro náčiní hospodářské, v prvém patře bydlí hospodář se svou čeledí. Nedaleko jsou stohy sena a obilí. Mlátí se. Kolem košaté, stinné stromoví. V jeho lůně odpočívá selský domek jako ve chladném háječku. I podél celé silnice, i po polích stromoví je hojnost, hlavně mnoho topolů. Bujné réví vysoko pne se po kmenech a sklánějíc větve tíží svou se stromu na strom přelézá. Jako by věnců všude bylo upleteno ku tvému přivítání.

Opodál kaplička madony della Polverara, po levici pak táhne se suché koryto říčky Ausy, jež nedaleko odtud vylévá se do moře. Mezi ústím Ausy a Marecchie rozkládají se Rimini.

V levo širá úrodná nižina skoro až k říčce Maraně. V pravo pak od silnice vystupují úrodné stráně, po nichž rozloženy dědinky Le Gracie, Visconti a San Fortunato. Pahrbky ty jsou jakoby výběžky mohutného Colle di Tramontana. Odtud volnější máme rozhled k západu. Před námi zvedá se několik pruhů horských, vyšší za nižšími. Však v dálce nade všemi z šedých par ranních vynořuje se příkré skalí. Od srázných a rozervaných boků jeho odrážejí se paprsky sluneční. Na nejvyšších vrcholcích jeho vypínají se šedé věže. Toť šedostěnný, boží Vyšehrad sanmarinský!

Silnice jen tu a tam ne mnoho se zvedá a zase sklání se. U Ponte Nuovo skoro samých břehů Ausy se dotýká, však nepřechází ještě na břeh druhý. Za sv. Antonínem jde to trochu ostřeji do kopce, dále po stráních Colle di Tramontana a zase do údolí a zase vzhůru atd. Již jedeme po kamenném mostě. Na něm uprostřed stojí kulatý sloupec kamenný. Veturino bičem ukazuje a pozorna mne činí: „Confine, signore!“

Překročili jsme hranice království italského, jsme v republice sv. Marina.

II.

Kdo byl sv. Marin?

Nábožná pověst vypravuje, že za času, kdy Dioklecian jal se krutě pronásledovati křesťany, asi kolem r. 285. chudý kameník do Rimin přišel z dalmatského ostrova Arby. Chudý tento dělník slul Marin. Neví se, byl-li povolán, neb přišel-li samovolně, buď aby pracoval při opravě mostu neb při znovuzřízení a opevnění přístavu. Z Rimin odebral se Marin na nedalekou horu Titano, aby tam ku stavivu měl zření. Tvar, poloha a odloučenost hory lákala k životu poustevnickému. Zůstal, usadil se na vrcholu Titana a oddal se životu bohulibému, modlitbě a práci. Bližnímu potřebnému pomáhal, seč byl. Zázraky, jež činil, roznesly pověst o svatosti jeho po celém okolí. Z blízka z daleka přicházeli lidé, by stali se jeho posluchači, jeho žáky, jeho soudruhy. Usazovali se podlé bydla jeho. Zřídili si též malý kostelík, ten byl jediné a prvé střediště a shromaždiště věrných bratří a prvních členů nové, mladistvé obce. Gaudencius, biskup riminský, doléhal na Marina, že oddal se stavu kněžskému a vysvěcen jest na diakona. Odtud pak přítel jeho Leo ve vyučování lidu a v rozšiřování víry křesťanské byl mu pomocen.

Legenda vypravuje, že bohatá paní římská jménem Felicita letního času bydlela nedaleko Titana, který jí náležel. Ta Marina na smrt nenáviděla. Syn její jednou s mečem v ruce již již sápal se na muže svatého, když zakřiknut slovy „Indietro Satana!“ jako bleskem omráčen a schroumán svalil se k zemi. Avšak ku přímluvě Marinově zuřivec opět jest uzdraven, načež matka, hrůzným jata zázrakem, víru křesťanskou přijala a z vděčnosti celý vrch Titano Marinovi a jeho družině darovala. Tak stal se Marin zakladatelem svobodné obce na vrcholku Titana. Zákony jeho byly jednoduché, však jedině k tomu směřovaly, by dobrého řádu a mravu v malém tomto státu se neporušilo.

Po smrti ctil lid Marina jako světce. Chrámek jeho jménu zasvěcen. I Monte Titano jméno své musil zaměniti. Jmenován jest od té doby sv. Marinu ke cti a slávě již jen Monte di San Marino, vrch svatého Marina.

Umíraje loučil prý se sv. Marin slovy: „vi lascio liberi,“ zanechávám vás ve svobodě. Věřilo se, že sv. Marin i po smrti obec svou ochraňuje, že strážcem je její svobody, její neodvislosti. Starožitný nápis do kamene vytesaný, jenž umístěn nad hlavní branou chrámovou, velebí s. Marina jakožto zakladatele a ochrance svobody: „A San Marino protettore e autore della libertà“. I v modlitbách obraceli se k němu jako ku „praedicatore del Vangelo e fondatore di libertà“, ku hlasateli evangelia a zakladateli svobody.

Tak žili stoupenci jeho svorně a spořádaně. Základy obce byly náboženství, cnost a práce. Žili v zátiší odloučeni od ostatního světa, jeho zmatků a pletek. Tak charakter se tříbil, vůle se šlechtila. Obě tyto vlastnosti přecházely pak s otců na syny, se synů na vnuky. Na San Marinu neznali jiné diplomacie, než žíti cnostně, neznali jiné politiky, než žíti v práci a v přičinění. Tam nekuly se zbraně, pod jejichž ostřím jinde úpěli národové; Sanmarinští o celý svět se nestarali. Nekřivdili nikomu. Proto nelpí na nich krev nespravedlivě prolitá, proto od národů nikdy nebyli proklínáni. Neujařmili nikoho. Dějiny San Marina jsou zcela jednoduché: lidé žijí tu v práci a cnosti a jsou spokojeni a šťastni při tom. Lidí takových historie málo si všímá. Historie více stará se o násilníky.

Dějiny vypravují, že za starých časů v končinách těch žili Umbrové, po těch Gallové senonští a na konec přišli Římané. Osudy pohanského Titana a později křesťanského San Marina celkem jsou tytéž, jakéž stihly sousední Emilii. Jelikož pak hornaté území Sv. Marina méně bylo úrodné a bohaté, méně také vábilo k dobývání a podmanění. Že pak dobře bývalo obsazeno a opevněno a že Sanmarinští vždy se měli na pozoru, to odstrašovalo od vpádů loupežných. Tak na

blízku řádil Odoaker s Heruly, přišli Ostrogoti s Theodorichem, v Ravenně založen exarchát, pak Longobardové a Frankové tu šířili panství své: obec sv. Marina vzrůstala oddána modlitbě a práci pokojné.

III.

Snad již nejeden ze čtenářů na mne se horší, že nevypravuji dosti úplně, jelikož hned, když vstoupil jsem na území sv. Marina, nepředvedl jsem vychrtlou osobu pohraničného strážníka, jenž zrakem Argusovým číhá na hranicích každého státu a státečku evropského; — že nepředvedl jsem uniformovaného anděla strážce, jenž na nebezpečné myšlenky tasí broušené kordisko a nabíjí revolver šestihlavňový, jenž rukou kostnatou prorývá spořádaný obsah kufříků a rozedrané juchtoviny očuchává nosem, jenž prohlížeje pas tvůj osopuje se, proč nemáš plného vousu, jako v pasu psáno, a jemuž pak poslušně hlásíš, že jsi se dal — oholit atd.

Takových a podobných výstupů v San Marino nezažiješ. Cla nevybírají a svobodných myšlenek se nebojí, než vítají je. Ostatně pak tu neobtěžují ani domácích, neřku-li cizince. Signore forestiere „pan cizinec" je jim osobou svatou. — —

Tak tedy beze všeho obtěžování vstoupil jsem na území sv. Marina. Nebylo tu ani celnice, ani mýtnice, ani celníka ani mýtnika ani jakéhos jiného žoldnéře. Za krátko spatřil jsem prvé obydlí sanmarinské. Byl to pěkný domek jednopatrový, zelené okenice, lesklé tabule v oknech, zahrádka kolem, — „všecko čisté jako na sloupku". Vše ukazuje na přičinění a na zámožnost obyvatelů.

Jedeme dále. Nahoru, dolů. Celkem však značně stoupáme. Silnice je výborná, mosty a můstky v pořádku. Slunce strašně praží. Signore Franchini svlékl svou modrou kazajku a pobízí koníků řečí vzletuplnou. Čím výše vystupujeme, tím většího rozhledu nabýváme po krajině okolní. Celé území republiky je jedna hornatina. Úroda tedy může býti jen mírná, za to však půda naskrze výtečně se vzdělává. Proto je také rozhled na kteroukoli stranu lahodný a mnohotvárný. Bujná zeleň objímá všady malebné skaliny. Po slunečných úbočích nižších strání a v údolích, kde slunce se vzpírá, viděti stromy oranžové a citronové, u potoků oleandry bují oděny jsouce ve květ růžový. Odtud vzhůru až skoro do 400 metrů réví se rozpíná a veliké košaté keře lezou po skalinách; níže pak canna rozvíjí kornoutkovité listí své. Ze stromů laur se leskne a pinie pne se k nebesům. Stromů ovocných všude hojnost. Rozličné druhy obilí dobře se tu daří. Luk a pastvin není nedostatek. Proto Sanmarinští vedle zemědělství i chovu dobytka si hledí. Mimo to chová se i velké množství koní, mezkův a oslův. Tažný dobytek sanmarinský v Italii dobře se platí. I výborné víno a ovoce ze země se vyváží. Toť obchod sanmarinský. I mnoho kamene, kterým příroda San Marino tak štědře obmyslila, sváží se do přímoří italského. Potkáváme silné vozy dvoukolé, na nichž ohromné balvany naloženy. Vezou to do Rimin.

Dorazili jsme do Serravalle. Toť největší ves sanmarinská. Položena je na mírném svahu uprostřed ovocných sadů. V dolení části její je tak něco jako hostinec. Je to právě na ráně, červený nápis „Café Republicano" do očí bodá již z daleka.

Signore Franchini se jaksi okouní. Patrně nechce se mu dále. Moderní tento nápis velice ho zajímá. Nevím, zdaž republika nebo něco jiného.

Nechci rozuměti.

Signore Franchini myslí, že snad nápisu toho ani nevidím. Ukazuje tam bičem.

Dělám, jako bych viděl a neviděl.

Signore Franchini myslí, že snad neumím číst. Smiloval se nade mnou a přečetl mi nápis.

Dělám, jako bych slyšel a neslyšel a kážu zcela jednoduše: Avanti!

Signore Franchini vypadá, jako by mu alespoň pět stodol vyhořelo. Pak pojednou se byl vzmužil. Zrakem bodlavými výčitkami naplněným hrdě si mne změřil, jako by říci chtěl: „Tak vy tak?! Dobře! Já tedy zase tak!" — Šlehl do valachů a jeli jsme několik honů dál.

Serravalle má také kostel. Před tím kostelem jsme zastavili. Že kostel to, nebyl bych poznal. Byl stohy obilí a sena skoro všecek zastaven.

Signore Franchini odešel do nejbližšího statku. Vypůjčí si dvé volů, kterých si na další příkrou cestu připřáhneme. Koně sami by nestačili. Než vráti se můj veturino, mohu si kostel prohlednout.

V církevním ohledu tvoří San Marino se svými osmi farními osadami dekanát diecéze montefeltreské. Montefeltre samo je nejmenší z malých biskupství vlašských a stojí pod arcibiskupem urbinským. Kněží je na San Marino celkem asi deset. Od státu nemají žádného stálého platu, nýbrž živi jsou dílem z výtěžku nevelikých polí zádušních, dílem pak ze štoly. Ve hlavním městě jsou tři kláštery a sice jeden mnišský a dva pro jeptišky, které buď nemocné ošetřují buď ženskou mládež školní vyučují. Osob klášterních je něco málo přes šedesát.

Kostel je zavřen. Ale hned vedle je chlév a odtamtud přichází nějaká ctihodná signora a ta mi kostelní závoru odšoupne. Dvéře chrámové sbity jsou z hrubých prken dubových. I v předsíni nakupeno je sena. Stěny kostelní jsou obíleny. Po nich sotva několik vetchých obrázků rozvěšeno. Jsou tu dva oltáře. Hlavní zasvěcen je sv. Marinovi. Opodál stojí dvě vetché zpovědlnice. Kazatelny tu není. Strop jen z prken z hruba je sbit. Pršívá sem. Však to neškodí, neb se tu bez toho nic nemůže zkazit.

Konečně vrátil se signore Franchini. Voli se připřáhli. Jedeme zase dále. Tu však přípřež naše pojednou se plaši a koně i celý povoz ze silnice za sebou táhnou na pokraj hlubokého srázu. Oba vozkové křičí a volají o pomoc. Skočil jsem s vozu. Brzy však pomocí dvou četníků sanmarinských i splašení voli zaraženi a odpřaženi. Četníci stejnokrojem jsou oděni a sice mají modré soukené kabátce, bělavé režné spodky do bot a kulaté čepice, vše s červenými paspulkami. Jsou to lidé vlídní a hovorní. Než signore Franchini jiné voly opatří, poučíme se od nich o vojenském zařízení tohoto státu.

Že veškerá branná moc republiky San Marino

*

Evropě málo strachu by nahnala, je pravda. Tato „armádá“ sanmarinská bývá z pravidla terčem mnohého vtipkování a mnohých úsměšků. Myslím však, že dříve náležitě mělo by se uvážit, kdo úsměšků hoden. San Marino tuším zajisté není politování hodno proto, že nevidí toho potřebu, by ohromné sumy denně vyhazovalo na udržování vojska stálého. Činného vojska tu jen tolik, kolik k udržení pořádku a bezpečnosti v nevelikém území je potřebí. K tomu dostačí četa 24 četníků se třemi důstojníky, to tak zvaná „Quardia del Consiglio Principe“. Mimo to pak je národní obrana. Každý zdravý muž od 16.—60. roku má právo a povinnost cvičiti se ve zbrani, aby po případu dovedl bránit vlasti a zákonů. Veškerá tato národní obrana skládá se z jedné setniny dělostřelců, 97 mužů, quardia della fortezza, stráž pevnostní, a z 8 setnin střelců, asi 1200 mužů. Důstojníků ani na San Marino nikterak není nedostatek. Vrchní velení má brigádník. Mimo něj je tu ještě několik štábních důstojníků. Všech důstojníků pak je sedmdesát pět. Tyto vojenské úřady jsou úřady čestné a nestojí republiku ani jediný centesimo. Rozumí se, že republika San Marino rovněž i o „chrabrých“ pensistech nemá ani zdání. — —

Nová přípřež Franchinova se neplaší. Jsou tyto volky mnohem moudřejší prvých. Silnice příkře stoupá. Lezeme jako hlemýždi. Zůstáváme skoro pořád na vrcholku stráně. V pravo hledíme do údolí řeky Ausy. V levo ovocné sady a úrodná role. Při silnici i dále od ní roztroušena jsou jednotlivá stavení. Jsou to osady Cà Borgo, Segiana, Domagnano a Cailungo. (Pokračování.)

Z básní Fr. Ulricha.

Svatba na vsi.

Kol hnízda spala již, když v klasných polí středu
tlum svatby kolébal se hlučně; hudci v předu,
pak s kytkou s fábory spěl družba, stále v tichu
hlas jeho zazníval a splýval s echem smíchu.
V hluk střelby výskajíc se mládež hnala svahem;
v snech hojné úrody šli staří vážným tahem
v svých šatech květnatých a selky v zlatohlavu.
Dál plný výbavy a ve slavnostním hávu
vůz táhli bělouši, a s peřinkami malá
nejvýše kolébka se v šeru kolísala.

Svým spěchem slavnostním a cestou unaveni
dvě včelky, manželé, se zastavili v snění.
Štít chaty domácí, pln světel, ratolestí
jim z dálky kýval již: ó pojdte, jaké štěstí!
Kraj v tichu stápěl se, jen kdesi vítr chvatem
vstal vírem v korunách a v obilí stích zlatém.
Šum hudby z hospůdky již zaléhal sem chvíli;
však sami, v objetí zde oni posud snili,
se sladkým úsměvem si v oči dívajíce
již nemluvili více.

Duše stromu.

Vždy v slávě červánků a cestou domů
zde ráda sedám v dutém kmenu stromu.
Šum kraje splývá sem a v šero stinné
se s hůry proudem purpur nebes line
a písně z hnízd a svadlé lístky skrytě.
Dva věnečky zde splétám jako dítě
a zpívám zticha naslouchajíc, sama,

zda jako druhdy píseň dobře známá
mi padne v souzvuk dolétajíc z dolu.
Co šťastných chvil zde prosnili jsme spolu!
A naděje sen tak mou duši jímá,
že nezřím ani, kterak jasně dřímá
svit hvězdy v dálce a jak v spěšném roji
vchod pavouk zapřed zlatou sítí svojí.

Amor.

Sám z rámce révy, skrytý v mech
jen usmívej se, pablesk slunný;
plod malin zrá Ti na ústech
a květů plné v zlatě luny
Tvé kadeře se stápějí;
pták s družkou rád Tvůj šepot slýchá
a v slepá očka časem zticha
Tvou střelou jatý oblak vdýchá
skvost tkaný z rosných krůpějí.

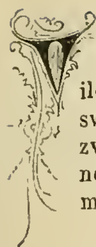
Nás nudí již Tvůj luk a šíp!
Nač pastýřský ples duše snící?
Nač žárlivosti starý vtip
a snové v schůzkách při měsíci,
v jichž reje v sladké závrati
zvuk políbení hudbou splývá?
Ta neopájí rozkoš snivá!
Nám v duši nové božství zpívá,
jež z blesků stvoří dukáty.

Ó jistě perla Hellady
v skráň lidstvu daná pěnou moře,
by v siné škeble úkradí
se skryla rybkou, jata v hoře
zřít lesklý úběl ruček Tvých,
jak v stínech parku, v světel kolu
nám jásajícím kolem stolu
jsou schránkou plaidů, parasolů
a terčem koulí chlebových!

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

VI.

Vilém odebral se po rozmluvě se strýcem do své pracovny a chopil se štětce. Měl dnes obzvláštní chuť do malování a chtěl toho použiti, neboť jen v takových okamžicích hrnula se mu myšlénka za myšlénkou.

Počal horlivě malovati a na plátně přibývalo života. Avšak netrvalo to dlouho, a zdálo se mu, že mu něco schází. Brzy věděl co. Mimovolně ohlížel se po stolici, na níž sedávala vždycky, když pracoval, — Otilka.

Od té doby, co byl zde počal malovati, byla mu při tvoření jeho vždy společnicí. Brzy mu podala to, brzy ono, obdivovala se tomu neb onomu a při tom tak příjemně, tak nenuceně hovořila, dávajíc se ve všem Vilémem poučiti, že stala se mu přítomnost její skoro potřebou.

Dnes scházela poprvé, a Vilémovi scházelo všecko. Viděl na Otilce četných chyb, někdy mu bylo mnohé, co v dětinsky bujném svém rozmaru řekla, nemilé, a ta její přílišná veselost byla mu mnohdy přímo nesnesitelna — avšak, byl to zvyk? — Musel se sám sobě přiznati, že stýskalo se mu po tom dětinsky bujném rozmaru a po té „nesnesitelné“ veselosti.

Proč asi nepřišla? Je churava? Zapomněla? —

Mimovolně ohlédl se několikráte po dveřích a vždy chopil se zase tím horlivěji štětce. Ale podivno: s takovou chutí započal malovati, a víc a více ztrácela se chuť ta, tak sice, že konečně mrštil štětcem na stůl, popadl klobouk a odešel do zahrady.

Na chodbě potkal služku.

„Je Otilka snad churava?“ tázal se kvapně.

„Nikoliv, milostpane!“ odvětila služka udiveně.

Ulehčilo se mu jaksi.

Vystoupil z domu a bral se na zdař bůh cestou, která se mu namanula.

Brzy zastavil se tu, brzy onde. Jednou zajímala ho krásná skupina stromů, podruhé krásný motýl, jenž volně poletoval s květu na květ, aneb lesklý brouk, jenž přeběhl mu přes cestu. Skoro pozapomněl na Otilku. Pojednou zahnul za hustou křovinu a — zde seděla Otilka před ním na nízké lavičce.

Rozevřená kniha ležela jí na klíně, ale Otilka nehleděla do ní: hleděla do dálky, zamyšleně, patrně beze všeho cíle.

„Otilko,“ zvolal příjemně překvapen.

Trhla sebou, a prudký ruměnec polil její tvář, když spatřila Viléma.

„Hledám vás,“ pravil Vilém.

„Mne?“ zašeptala Otilka.

„Ano vás, Otilko,“ pokračoval Vilém a přisednul k ní. „Uvykl jsem pracovati ve vaší společnosti tak, že dnes, kdy nepřišla jste do mé pracovny, práce se mi znechutila. Proč jste nepřišla?“

Otilka nebyla s to odpověděti.

Nyní teprvé povšimnul si Vilém, že Otilka není dnes taková, jako bývala jindy. „Ale můj bože, Otilko,“ zvolal, „co jest vám?“

„Nic,“ odvětila Otilka kvapně.

„Nic? — Vždyť jste jakou nebýváte?“ pokračoval Vilém horlivě a chtěl pojmouti ji za ruku.

Otilka trhla rukou a poposedla dále.

„Co to?“ zvolal Vilém udiven. „Otilko, snad se na mne nehněváte?“

„Nikoli,“ zašeptala Otilka plna rozpaků.

„Co se vám tedy stalo?“

„Nic — pranic — ujišťuji vás.“

„To není možné,“ horlil Vilém, „jste tak zaražena, tak vážna.“

Neodpovídala.

„Otilko, pohlédněte mi do očí.“

Tvář její jenjen hořela. Odvrátila hlavu stranou.

„Otilko!“ zvolal Vilém udiven.

Pojednou se zdvihla. „Odpusťte,“ pravila sotva srozumitelným hlasem a ani k němu nevzhlédnouc — „Eliška mne očekává.“ A nežli se Vilém nadál, zmizela za nejbližším keřem.

Vrtě hlavou hleděl za ní. Tak ji posud nikdy nepoznal. Byla pojednou tak vážna, tak zdrženliva, tak málomluvna. Co se přihodilo? Chvíli přemýšlel, co by to as mohlo býti. Ale za málo okamžiků hodil hlavou.

„Ženské vrtochy,“ pravil sám k sobě. Povstal a hvizdaje ariettu bral se do konírny, aby vyjel si na procházku.

Ale Otilka nechtěla mu z hlavy. Opět a opět napadla mu ta náhlá její vážnost. Leč nevrle hodil vždy hlavou.

Nedaleko konírny potkal Semeckého. „Strýčku,“ tázal se kvapně, „nevíš, co se přihodilo Otilce?“

„Jak to?“ tázal se Semecký.

„Jest neobyčejně vážna, ano zádumčiva.“

„Tak?“ divil se Semecký.

„Nevíš proč?

„Snad je zamilována,“ usmál se Semecký; „včera měla v kostele dosti příležitosti.“

„Zamilována,“ — bzučelo to ve Vilémově hlavě, když, vyšinuv se na koně, vyjel ze dvora. „Zamilována!“

Pobídnul koně a rozjel se klusem po silnici. V málo minutách byl v nádherném lese, s nímž statek Semeckého na jedné straně hraničil. Zatáhl a popustil uzdu, a volným krokem bral se kůň stinnou cestou.

Chvíli rozhlížel se Vilém pln rozkoše po překrásném lese a ssál plnými ústy občerstvující, libovonný ten vzduch, jímž člověk za parných letních dnů tak pookřeje. Ale za nedlouho pozbyl les pro něj svých půvabů, a zamyšleně zahleděl se Vilém před sebe.

„Zamilována“ — opakoval si v duchu neustále — „tedy zamilována. — Avšak co jest mi po tom?“ tázal se sám sebe. „Nechť je zamilována — pro mne, za mne.“ A zase rozhlédl se kolkolem. Ale po chvíli sklesla hlava opět na prsa. „Do koho as?“ tázal se. A počal probírati všechny mladé muže, které Otilka

v posledních dnech byla spatřila, jednoho za druhým. Podivno, nenalezl mezi nimi ani jediného, do něhož by se byla mohla Otilka zamilovat. Byli to vesměs, jak se mu zdálo, lidé tak nepatrní, nevědomí, nepříjemní a domýšliví, že nemohl pochopiti, jak by děvče jako Otilka mohlo na některém z nich nalézti zalíbení. Ale jeden z nich to musel přece býti!

To nesměl trpěti. Umínil si, že promluví se Semeckým, aby postaral se o to, by Otilka poznala, jací jsou to lidé, v jichž řadě nalézá se ten, jenž poplетl jí hlavičku.

A rozhodnutí to naplnilo jej pojednou zvláštním uspokojením. Pozdvihl hlavu, rozhlédl se vítězoslavně kolkolem, přitiskl ostruhy, a jako střela uháněl kůň lesem.

Nikde nebylo viděti človíčka. Rajský panoval v lese klid, rušený jen bzučením včel a čmeláků a švitořením a houkáním ptactva.

Blížil se právě k lesní cestě, která zahýbala hluboko do lesa, a přemýšlel, má-li se po ní na chvíli dáti, an zaslechl se strany té pojednou blížiti se temný dusot koňský. Napnul sluch, avšak nečekal dlouho: v okamžiku téměř vylétl jako šipka na silnici bílý kůň, s dámou v sedle, jež marně se namáhala, aby šílený běh jeho zastavila. Pokud Vilém viděti mohl, byla dáma úplně v moci splašeného zvířete, a rozpuštěné vlasy, s nichž patrně klobouk byl slétl, jakož i roztrhaný šat, v cárech dolů visící, svědčil s důstatek, že nedařilo se jí na koni dobře.

Vilém pobídl svého koně a hnal se bleskorychle za dámou. Kůň jeho byl pln síly, kůň dámy zdál se býti již zemdlen — netrvalo to dlouho, a Vilém byl po boku zplašeného zvířete. Spatřil, že uzda vysmekla se dámě z ruky — jediný ještě skok, a pravice jeho zachytila uzdu. Trhl vší silou, kůň zařehtal divoce a uskočil stranou.

Vilém poznal, že nezastaví tak snadno zběsilý jeho běh; pustil tudíž zase uzdu, přiblížil se těsně k dámě, pojal ji pevnou paží okolo pasu a vzkřiknuv, aby spustila se s koně, přitáhl ji k sobě.

Bez vlády sklesla dáma do jeho náručí — byl však nejvyšší čas, neboť v tomtéž okamžiku povolil řemen, a bez jezdkyně a bez sedla uháněl zplašený kůň dále.

Tíž, jež náhle přibyla, přinutila koně Vilémova k uvolnění kroku. Vilém zastavil a s vynaložením všech svých sil sestoupil drže dámu v objetí. Položil ji na trávník a nyní teprvé měl příležitost pohlednouti jí do obličeje.

Byl to obličej velmi zajímavý. Bledý jako sníh, obočí černé jako uhel, a do čela a okolo spánků bohaté proudy černých lesklých vlasů. Vilém vyňal šátek, aby setřel krev s obličeje, která kapala z nepatrných pohmoždin, jež dáma byla patrně utrpěla při kvapném letu úzkou lesní stezkou větvemi stromů, stezku vroubících. Učinil tak — v tom otevřela dáma oči. Chvíli hleděla udiveně na Viléma — jak krásné — jak ohnivé to oko! Pojednou se vzpamatovala.

„Můj bože!“ zvolala, „co chcete ode mne?“

„Upokojte se, slečno,“ odvětil Vilém. „Šťastná náhoda dala mi býti na blízku, když kůň váš, zbaviv se vaší vlády, uháněl jako zběsilý lesem.“

Dáma se vztýčila opírajíc se pravicí o drn. „Již se pamatuji,“ pravila pohlédnouc na Viléma. „Děkuji vám, pane,“ a podala mu ruku.

Ruka byla tak malá, že Vilém hleděl na ni udiven.

„Můj Fako jest ještě příliš mladý a divoký,“ počala dáma vypráveti. „Myslila jsem, že na něj dostačím. Nedostačila jsem. Avšak prosím, pomozte mi vstáti.“

Vilém se naklonil a pojal ji jednou rukou okolo pasu. Obličej jeho dotkl se jejích vlasů — opřela se o něj a vstávala zvolna. Při tom přitulila se k němu, jako by náhle síly ji opouštěly, ale v okamžiku téměř stála již pevně na nohou.

„Podejte mi prosím rámě.“

Vilém tak učinil.

„Je-li vám libo, vrátíme se,“ pokračovala dáma. „Není pomoci — musíte již své dílo dokonat a doprovoditi mne — mému manželi vstříc. Bude zde zajisté co nevidět.“

„Vy jste provdána?“ vyjelo Vilémovi mimovolně z úst.

Dáma se usmála. „Máte snad proti tomu něco?“ pravila. — „Jsem manželkou statkáře Rabského a jmenuji se Isa. Avšak smím zvěděti také jméno svého ochrance?“

„Vilém Semecký — statkář Semecký jest můj strýc a druhý můj otec, u něhož nyní se zdržuji,“ odvětil Vilém.

„Semecký?“ zvolala dáma. „Nejste, prosím, malířem?“

„Ano, milostivá paní.“

„Toť výborné. Chystala jsem se již dávno seznámiti se s rodinou, o jejížto roztomilosti všeobecně se mluví: nyní naskytla se mi výborná příležitost. — „Aha,“ přerušila sebe náhle. „Pan manžel.“

Na silnici byl se objevil pojednou jezdec. Zastavil na okamžik, rozhlédl se a pak v největším trysku blížil se k Vilémovi a jeho společnici. Za nedlouho stanul u nich.

„Iso, tys spadla s koně?“ zvolal uleknut.

„Jak vidíš, ano,“ smála se Isa.

„Neporušena?“ tázal se úzkostlivě dále.

„Až na trochu modřin ano,“ odvětila Isa opětně se smíchem.

Jezdec si oddychl, a úzkostlivý výraz obličeje jeho ustoupil výrazu zamračenému.

„A ten pán?“

„Byl jsem tak šťasten dohoniti milostivou paní v okamžiku, kdy praskl řemen pod sedlem, a kdy klesala bez vědomí s koně,“ odvětil Vilém.

„Děkuji vám, pane,“ pravil jezdec.

„Musím pány představit,“ ujala se Isa slova. „Pan Semecký — můj manžel Rabský.“

Rabský nadzdvihl klobouk, taktéž Vilém — oba mlčky.

Rabský seskočil s koně. Popošel k sedlu, jež leželo na silnici, a přinesl je. Pak sňal sedlo své, dal na svého koně sedlo ženino, a svázav provazem nuzně přetržený řemen oznámil Ise, že to dostačí, aby volným krokem donesl ji kůň jeho domů.

Vilém nabídl mu ihned svého koně, avšak Rabský nepřijal. Pomohl Ise do sedla, připevnil sedlo své za ní a obrátiv se k Vilémovi pravil skoro mrzutě: „Děkuji vám ještě jednou, pane — s bohem!“

Stejně chladně loučil se s ním Vilém.

„S bohem, pane Semecký — ještě jednou můj srdečný dík — na shledanou —" volala naproti tomu Isa se zářícím obličejem a podávala mu opětně ruku.

Mezi očima Rabského objevila se kolmá vráska, když Vilém ruku tu stiskl.

Vilém zahvízdl na svého koně, vyšinul se do sedla, pozdravil dvorně a tryskem ujížděl k domovu.

Dobrodružství to zaujalo všechny jeho myšlénky. Jak krásná byla to žena, jak veselá, jak přítulná, a jak nepřívětivý, jak nepříjemný ten její manžel. Zachránil ženě jeho život, a on mu děkoval se svraštělým čelem! Nečekal díků — největším díkem bylo mu vědomí, že zachoval snad život lidský; avšak způsob, jakým děkoval mu pan Rabský, byl mu přece, mírně řečeno, podivným.

Pamatoval se, že slyšel jméno Rabský již několikráte, ale nemohl vzpomenouti ničeho jiného, nežli toho, že jest to člověk prapodivný. Namáhal se seč byl, aby vzpomněl si též, v čem „prapodivnost" ta as záležela. Nebyl s to. —

Za nedlouho byl doma; seskočil kvapně s koně a spěchal do verandy.

Zastal tam obě dámy ve společnosti Semeckého. Kvapným krokem vstoupil a sotva že pozdravil, jal se vypravovati krátkými slovy, co se mu bylo přihodilo.

Starostlivě pohlédla Eliška, když byl skončil, na Semeckého, a stejně starostlivý pohled byl jí odpovědí. Otilka, již příchod Vilémův do patrných rozpaků byl přivedl, naslouchala se sklopenýma zrakoma.

„Prosím tě, strýče," tázal se pak Vilém, „kdo jest ten Rabský? Pamatuji se, že slyšel jsem o něm vypravovat, ale nepamatuji více co."

„Jest pověstný daleko široko svou bezmírnou žárlivostí na ženu svou," odvětil Semecký skoro s úsměškem, „a jest mimo to tak šťasten, že krásná Isa zavdává mu k žárlivosti příčiny více nežli s důstatek."

„To bych skoro také řekl," usmál se Vilém.

„Jak to?" vyjelo pojednou Otilce z úst. Ale hluboký ruměnec polil v tomtéž okamžiku její tvář.

„Poněvadž," odpovídal Vilém upřímně, „chovala se k člověku, jejž spatřila dnes poprvé ve svém živobytí, tak nenuceně, jako kdyby jej znala již dlouhá léta."

Semecký a Eliška vyměnili pohled jakéhos uspokojení.

„Ochrance života," prohodila Eliška, „toť přece přirozeno, že musela jeviti vděčnost."

„Jenže ona jest stejně vděčna i lidem, kteří jí život nezachránili," smál se Semecký.

Otilka byla zatím náhle zase zbledla.

„Dávám krk v zástavu, že neminou ani tři dni, a paní Rabská přijede nás navštívit," pokračoval Semecký.

„A co by zde chtěla?" tázala se kvapně Otilka.

„Kdož to ví?" odvětil Semecký. „Cesty paní Rabské jsou nevyzpytatelny."

Otilka pojednou vstala, prohodila něco, čemu nikdo nerozuměl, a zmizela v saloně.

„Co pak je Otilce?" tázal se Vilém udiven, opět Otilkou zaujat. „Sešel jsem se s ní odpoledne, a nikdy posud neviděl jsem ji v takovém rozmaru."

„Hm, kdož může věděti, co jest mladému děvčeti?" pravila Eliška.

Semecký povstal.

„Záleží-li ti na tom, abys to zvěděl, mohu ti posloužiti," pravil.

Vilém povstal též kvapně a pohlédl napnutě na strýce.

„Pojď, promluvíme o tom." A Semecký pojal Viléma pod ramenem a, pozdraviv Elišku, odvedl jej do zahrady.

Zamyšleně hleděla za nimi Eliška. Bylo jí tak divně okolo srdce. Myšlenka, jež byla jedinou spásou její, totiž, že Vilém nalezne zalíbení v Otilce, byla ji naplnila jakýmsi klidem, klidem resignace; avšak dnešní dobrodružství Vilémovo pobouřilo duši její opětně tak, že klid zmizel rázem. Otilce Viléma přála, avšak Rabské, té ženě bez srdce, tomu postrachu všech žen celého okolí, tomu démonu všech mladých manželství a zlému duchu mladého mužského světa měl padnouti za oběť i tento muž? Ne, to nesmělo se státi.

Jak úzkostlivě byla naslouchala jeho vypravování a jak zajásala v duchu, když pozorovala, že Vilém paní Rabskou nebyl právě unešen. Dovede odolati jejím půvabům? A ne-li? Jak bodlo jí u srdce při pomyšlení tom! Musí odolati, pravila sama k sobě, přičiním se o to, aby odolal, aby zachován byl pro srdce, jež ho jest hodné.

S napnutím čekala návratu Semeckého — byliť spolu umluvili zvláštní plán na obrácení Vilémovo.

A Otilka?

Odešla do salonu a usedla na pohovku. Byla sama sebou tak nespokojena, zdála se sama sobě tak pošetilou, tak směšnou, že myslila, že musí sama nad sebou zaplakati. Jak neobratně chovala se dnes k Vilémovi! Měla vše promyšleno, jak bude nyní k němu se chovati, věděla napřed každý svůj pohyb, slyšela napřed každé své slovo; avšak pojednou objevil se Vilém, a totam byla vše předsevzetí, tatam byla celá rozvaha. Co si o ní as pomyslí? A ke všemu tomu přivede mu náhoda do cesty paní Rabskou. Ó ta Rabská! Cítila, že ji nenávidí a přála si, aby ji nenáviděl každý — nejvíce ale Vilém. Ale zdali ji jen nenávidí? Což jestliže se mu zalíbí? Jest prý tak krásna — Otilka počala pojednou slzeti aniž věděla proč. —

Zatím byl Semecký dovedl Viléma na místo, kdež nemohl je nikdo slyšeti.

„Nuže tedy?" tázal se Vilém napnutě, „co jest jí?"

„Jest zamilována," odvětil Semecký klidně.

„To jsi mi již řekl, strýče," vyjelo Vilémovi z úst. „Ale do koho?"

„Hádej."

Vilém jmenoval všechny mladé pány z okolí, jež znal, jednoho po druhém.

Semecký vrtěl stále hlavou.

„Jsem u konce," pravil Vilém posléz.

„Přemýšlej jen dále," vyzýval Semecký.

„Na mou věru, neznám zde nikoho více."

„Opravdu?"

„Mimo tebe a mne jmenoval jsem již vše."

„Jsi na pravé stopě."

„Jak to?"

„Nu jen dále."

Vilém zahleděl se na Semeckého a udeřil se pojednou do čela. „Strýče,“ zvolal, „snad není zamilována do mne?“

„Nu a kdyby byla?“ tázal se strýc pátravě.

„Hm,“ usmál se Vilém, „ty zajisté žertuješ.“

„Proč se ti to zdá býti žertem?“

„Poněvadž předně jest Otilka ještě dítětem, jež má na takové věci času ještě dost.“

„Za druhé?“

„A za druhé, poněvadž bych ji musel litovat, že poctila právě mne.“

„A proč?“

„Vždyť znáš strýče mou historii!“

„Tu z chrámu sv. Petra?“ usmál se Semecký.

„Ano, tutéž,“ odvětil Vilém trochu uražen.

„Tobě se tedy Otilka nelíbí?“ tázal se strýc.

„To neříkám.“

„Tedy se ti nelíbí tak, abys mohl míti z toho radost, že je do tebe zamilována?“

„Nu —“ chtěl Vilém pln rozpaků namítnouti.

„Ano či ne?“

„Ne,“ odvětil Vilém nyní rozhodně.

„Dobrá, tedy nemluvme o tom více,“ pravil Semecký vážně. „Otilku to zase přejde, a věc bude odbyta. Možná beztoho, že jest jen proto zamilována, poněvadž myslí, že v jejích letech jí musí býti děvče každé.“

„Možná, možná!“ vynutil Vilém ze sebe.

Bylo mu nemilé, že Semecký přestal o Otilce mluviti, ale nechtěl, aby to Semecký pozoroval.

Semecký započal hovořiti o jiném, a opustil jej po chvíli, ne k veliké jeho radosti, neboť byl Vilém očekával, že strýc bude mluviti jinak.

Zamyšlen kráčel Vilém zahradou. Proto tedy Otilka více nepřišla do jeho pracovny, proto tedy počínala sobě dnes tak podivně, proto odkvapila pojednou všecka zmatena, když vyprávěl své dobrodružství? Proto tedy? —

Vilém se mimovolně usmál. Lahodilo mu velmi, že právě on to byl. Otilka byla přece jen velmi krásné, roztomilé děvče — ano zdála se mu pojednou mnohem krásnější, mnohem roztomilejší nežli Eliška. Eliška byla tak chladná, tak ledová, že cítil, jak láska, kterou s počátku, jak myslil, k ní chová, tím mrazem, z jejích pohledů vycházejícím, tuhne a znenáhla zachází, činíc místa neobmezené úctě avšak j e n úctě. A Otilka? Posud považoval ji za dítě a bavil se s ní, jak bavíme se s veselým děckem. Nyní pojednou stála před ním co žena, a ta žena zdála se mu náhle neobyčejně půvabnou, tak půvabnou, že vedle ní mizel obraz, jejž byl po celý rok v srdci nosil. Mrzelo ho jen, že Semecký nenaléhal na něj více — snad by si byl dal přece říci — avšak ne, bylo dobře tak. Nechť ví strýc, že jest mužem, jehož srdce není z vosku, mužem, jenž sklamán-li jednou ve svých tužbách, po druhé milovati více nedovede.

Na paní Rabskou více nevzpomněl. Odhalení Semeckého příliš jej zaměstnávalo, než aby mu bylo zbývalo na to času. —

Semecký vrátil se k Elišce.

„Nuže?“ tázala se Eliška kvapně, „co tomu řekl?“

„Myslil, že žertuji.“

„A proč?“

„Poněvadž prý předně jest Otilka ještě dítětem, a za druhé —“

„Za druhé?“ tázala se Eliška napnutě.

„Jelikož nemůže zapomenout onoho přeludu z chrámu sv. Petra.“

Eliška se shýbla, aby Semecký nepozoroval ruměnec, jenž při slovech těch polil její tvář.

„Avšak jsem bez obavy,“ pokračoval Semecký, „neboť pozoroval jsem, že mu to velmi lichotí.“

„A paní Rabská?“ tázala se Eliška dále.

„Myslím, že nebude mu nebezpečnou.“

„Bohu díky!“ povzdechla Eliška. **(Pokračování.)**

První starosti.

Idylla od *Václava Maliny.*

(Dokončení).

Proroctví zahradníkovo se splnilo. Lešan obrátil brzy celý domácí řád na ruby. Ovšem poněkud jinak, než zahradník předpovídal. Schoval-tě pojednou drápy, které byl jedva povytáhl: breugheliada na zdi skleníku zůstala nedokončena a zdroj karikatur, které se začaly vyskytovati v písku pěšin a v prachu zapomenutých chodeb, vyschl přes noc nadobro. Z huňatého podivína vyloupl se rázem jemný maître de plaisirs, vymýšlející den ode dne nové zábavy.

Hned první večer po známé rozmluvě s Jarmilou zahájil tuto blahodárnou činnost. Na místě ovcí a vlků, po nichž se panu Velímskému opět jednou zastesklo, navrhl zábavnějšího černého petra. Návrh tento přijat byl všemi hlasy proti hlasu pana Velímského. Tento hrál sice s patrnou nechutí a zachovával uprostřed žertující společnosti obvyklou důstojnost. Ale vážný výraz jeho obličeje utrpěl valně kolmou čarou, kterou po první hře slečna Bořická uhlem ostýchavě na čele jeho nakreslila, a musil ustoupiti nadobro, když po krátké době neodbytná prohra obličej pana Velímského nalíčila jako tvář indiánskou do boje. Ba, na sklonku hry zapomněl na vážný úkol pána a chlebodárce tou měrou, že se pomstil prohravší slečně vychovatelce mohutnou černou skvrnou, kterou vlastnoručně špičku krásného řeckého nosu jejího zohyzdil.

Na druhý den zřídil Lešan s pomocí Hanušovou zpustlý, zapomenutý kuželník v odlehlém koutě parku a pozval na odpoledne společnost k válečné partii, v níž konala slečna Bořická panu Velímskému, jemuž byla losem za pomocnici připadla, nad očekávání platné služby.

Pak nastaly výlety, pěšky i v povoze, na houby do lesa, na krásnou vyhlídku pod starým dubem, na blízkou zříceninu, na posvícení k známému mlynáři, na

trh do města. Pan Velímský musil z úslužnosti k příteli a hostu a ze slabosti vůči dceři téměř den co den kousnouti do podobného kyselého jablka.

Na tom nebylo dosti. Lešan začal ve vší opravdovosti konati přípravy k soukromému divadelnímu představení. Vybral krátký veselý kus a vnutil čtyry jeho role našemu čtverolístku, vyhradiv si úřad napovědy. Když se s tímto zbrklým návrhem vytasil, ztratil pan Velímský trpělivost. „Pověz mi, brachu, upřímně: zbláznil jsi se?“ zvolal. „Zahrajme si raději hned na slepou bábu!“ Také slečna Bořická přijala návrh se zjevným úžasem nad dětinskou myslí starého navrhovatele. Ba, sama Jarmila zdráhala se přijmouti úlohu, v níž měla opětovati lásku Hanušovu. Než posléze přemluvil Lešan Jarmilu, Jarmila uprosila otce a slečna Bořická podrobila se společnému nátlaku ostatních. Hanuš byl se ze samého začátku myšlenky této uchopil s velikou horlivostí. Bez prodlení jal se zřizovati v příhodném místě parku malé otevřené jeviště a přisluhoval Lešanovi při malování kulis a opony. Konečně zalíbil se návrh i Jarmile a slečně Bořické. Upravili si pestré a malebné oděvy rococové, hovící době kusu, a zkoušeli je se zalíbením, při čemž se Jarmila vynadiviti nemohla, jak pěkně sluší tento pestrý kroj a sněhobíle napudrovaná, vysoká příčeska slečně Bořické.

Při všech těchto zábavách mohl ovšem zasvěcený divák v obličejích Lešana a Jarmily stále čísti heslo tajného dorozumění. Když jim pan Velímský časem oplatil důslednou falešnou hru podstrčením karty slečně Bořické, vyslali na sebe přes stůl vítězoslavný pohled; postranní úsměvy, dotknutí loktů a šepty byly na denním pořádku.

Na procházce lesem nechávali vždy pana Velímského a slečnu Bořickou, kteří ovšem bez újmy své vážnosti mladické jejich chůzi stačiti nemohli, v jisté vzdálenosti za sebou. Ale tato taktika nepřinášela zpočátku žádoucího ovoce. Kdykoliv se mezerami stromů na zad ohledli, spatřovali mezi oběma ledově odměřenou distancí a na jejich tvářích důstojný klid hlubokého mlčení. Ale později měnil se obraz ten znenáhla. Mezera mezi oběma se úžila; jevily se známky družného sblížení. Pan Velímský začal rukama rozkládat, rtoma pohybovat; slečna vychovatelka obrátila k němu od sbírky lesních květů, pro něž se byla dotud jen mlčky chvílemi do trávy shýbala, pozorně hlavu. Zkrátka, bylo patrno, že se baví zadní pár zcela dobře. Časem nabýval hovor jejich značné živosti a vedl se hlasem přitlumeným.

Tyto rozmluvy mívaly ostatně poněkud jiný obsah, než jakého se Lešan s Jarmilou nadáli.

„Letos je věru báječné množství hub,“ pravil na příklad pan Velímský. „Pohleďte jen, co tam hřibů!“

„A jsou velikosti tak slušné, že by jich měl Gargantua k večeři dosti.“

„Divno, že si jich nepovšimli.“

„Propásli by je, tuším, kdyby byly třeba jako baráky. Nehledí ani na pravo, ani na levo; věnují jen sobě navzájem všechnu pozornost. Hle, jak se k sobě kloní, jak důvěrně se na sebe usmívají, jak lehce seskakují po omšených balvanech. Pan Lešan zachoval si věru mladickou svižnost — tělesnou i duševní.“

„Obdivuju se mu věru. Nenadál jsem se, že umí ten drsný hoch svou medvědí kůži obraceti k damám tak hladkým rubem a představovati tak zábavného společníka.“

„A tak dvorného kavalíra. Hleďte, jak jí teď podává ruku, jak jí lehce pomáhá s vysokého balvanu — klobouk spadl mu s hlavy — patřte ten úsměv ve snědé, osloněné tváři, tu zpoustu vlasů a vousů, není-li to Pan laškující s malou Nymfou?“

„Pokud sáhají mé vědomosti v bájesloví, nelichotíte mu hrubě tím porovnáním.“

„Ó mám pouze na zřeteli ten úsměv, tu huňatost, tu lesní stafáži. Jinak je pan Lešan zcela pěkný muž a srdce dívčí mohlo by ještě snadno chytiti pohledem jeho tmavého, plamenného oka.“

„Myslím, že přeceňujete moc jeho očí. Znám je z dávna, ale jiskru donjuanství jsem v nich nespatřil. Nedocházel za mladých let hrubě milosti před tváří žen a nyní — —“

„Bezpochyby, že milosti té dosti nevyhledával.“

„Ale tolik mi přiznáte, že by byl nyní již Falstaff pro něho přiměřenější úlohou, než Romeo.“

„Není třeba vždy hladkého, štíhlého Romea, aby se roznítil plamen lásky v duši dívčí. Nejen v novellách, nýbrž i v životě naleznete dosti případů, že zahořela mladičká dívka prudkou milostí k drsnému, hrdému muži Lešanova věku. Právě ta drsnost, síla, chladnost, rozsáhlost a prohloubenost životního názoru působí zvláštním kouzlem na mladou, nevinnou mysl, zvláště byl-li takový obstárlý hrdina prvním mužem, jenž se vynořil na jitřním obzoru jejího života.“

„Snad není všechno toto úvodem k obžalobě, že se dvoří Lešan do opravdy mé Jarmile?“

„Nikoli. Chci vás jen upozorniti na zvláštní důvěrnost, která oba tak rázem k sobě upoutala. Jest to přátelství vskutku neobyčejné. Po celý den tvoří téměř nerozlučnou dvojici. Pozorujte, jak rádi se od nás oddělují, jak rádi unikají z dosahu našich zraků, jak sobě i v přítomnosti naší vždy nějaké tajemství svěřují pohledem, úsměvem, dotknutím ruky i šepotem. Nepozoroval jste to dosud? Hle, nyní tam usedli mezi balvany, pod malým vodopádem. On hledí k ní s úsměvem zpod hustých vlasů, které ověšuje rozprášená voda perlami jako kadeře rozpustilého Tritona, ona pak shlíží se stejným úsměvem k němu, ověnčujíc mu klobouk vkusnou zelenou tkaninou kapradí a vodními květy. Není-li to skupení jako nějaká illustrace k Undině?“

Z tohoto úryvku rozmluvy poznává čtenář, že byly náhledy, jaké si oba páry o sobě navzájem utvořily, velice rozdílné.

Ale v jednom směru potkávala se taktika Lešanova s rozhodným úspěchem. Za krátkou dobu od jeho příchodu sblížili se pan Velímský a slečna vychovatelka mnohem více k sobě, než za všechna léta před tím. Dříve obmezovaly se vzájemné styky obou na nejnutnější následky spolubydlení pod jednou střechou a na poradu o změnách v soustavě vychování Jarmily. Nyní uměli již spolu hovořiti též o jiných věcech a zrak pana Velímského zalétal často v obličej vychovatelčin, ba prodléval na něm chvílemi tak zpytavě, jakoby nahraditi chtěl nedbalost všech předešlých let.

Také v nitro její nahlížel den ode dne hlouběji. Povaha její jevila se mu v rysech čím dále zřetelnějších a duch její překvapoval ho každou chvíli některou stránkou, o níž neměl doposud ani tušení.

Krásná doba roku chýlila se ku konci. Bylo třeba užiti ještě posledních teplých úsměvů krajiny, jejíž háje se začaly odívati v mnohobarvé roucho a nad níž vlály po holých strništích dlouhé, hebounké nitě. Již několikrát vymohl si pan Velímský odročení delšího výletu do hor, jež se tak svůdně modraly na obzoru a do nichž ztápěl host malíř každým dnem toužebnější pohled. Konečně vyjel jednou za časného jitra objemný kočár z vrat našeho dvorce a zatočil se kolem děkanství směrem k malebnému Hazmburku.

Společnost v kočáře byla dnes velmi tichá. Musím podotknouti, že se v posledním čase intrikánská příze, kterou Lešan s Jarmilou potají tkali, nemálo zhatila. Zdálo se, že mezera mezi slečnou Bořickou a panem Velímským, která se byla již tak mnohoslibně súžila, znenáhla opět roste. Rozmluvy jejich stávaly se mdlejšími a vázly každou chvíli. Již chodívali opět v odměřené vzdálenosti od sebe, ba zůstávali jen zřídka pozadu. Slečna Bořická neodstupovala téměř ani od boku své vychovanky a libovala si ve škádlivém hovoru s Lešanem, kterýž se osvědčoval čím dále slabším šermířem v žertovných těchto potýčkách. Pan Velímský kráčel obyčejně mlčky, s hlavou svěšenou za nimi. Nepříznivý tento obrat situace byl snad také příčinou stínu, jenž přelétal často obličejem zamyšlené Jarmily. Její vzezření a chování změnilo se patrně. Svěží ruměnec líci ustoupil jemné bledosti, čelo stalo se dumavější, oko snivější a růžový její rozmar pokryl se lehkou clonou melancholie.

Rtové našeho čtverolístku odpočívali a zraky toulaly se po krajině. Před nimi ležel krásný, malebný kus domoviny. Po pravici v dálce, za širou nivou velebný Říp, po levici lesnaté pahorky a v předu hustě skupené davy různotvárných hor. Zde Hazmburk, onde převysoká Milešovka, tu zřícenina Košťálu, tam holý, zasmušilý Radobyl. Kdož zná jména všech těchto výšin, kdož chápe vše, co vypravují smutné trosky minulé slávy na temenech jejich!

Davy hor přicházejí blíže a blíže. Vzrůstají, rozstupují se. Vystupují zřetelněji z modravé mlhy. Viděti již husté jejich lesy, rozervané balvany, mýtiny, bílé kostelíčky roztroušené po bocích jejich. Teď otvírá se mezi nimi rozkošné, prostranné údolí. Jest to jediný téměř sad, jehož košaté ovocné stromy pokrývají svými korunami bezmála celé dno doliny a vystupují v hustých řadách až vysoko na boky okolních hor, splývajíce tam v nenáhlém přechodu s bujnými hvozdy. Rozkošná ta kotlina až po hrdou Milešovku, uzavírající slavně malebné kulisy hor na severu, představuje jediný háj ušlechtilých stromů ovocných, skupených hustými řadami, křižujících se dlouhými alejemi. Místy, kde sraženy jsou koruny jejich nejhustěji, červenají se větvemi veselé střechy, vypíná se v záři sluneční báň kostela a prozrazuje polokrytou vesnici. A v samém středu doliny vyniká z husté zeleni okrouhlá bělavá věž. Zdá se, jakoby to byla hračka nové doby, zbudovaná zde dole nějakým přítelem romantismu podle vzoru rozvalin, jež shlížejí tu a tam teskně s okolních vrchů. Ale jest to skutečná, nezfalšovaná zřícenina, Skalka, zapadlá troska hrdější české minulosti uprostřed kraje poněmčeného.

Pod Skalkou zastavila se naše společnost. Prohledli si okrouhlou starou věž, nasbírali pod ní v písku drobounká zrna českého granátu, jehož ložiskem je tato krajina, uhasili pod obrovskou lipou žízeň vínem z blízkých sklepů košťálských a dali se pak zahradami vzhůru na lesnaté boky hory Sutomské. S jejího temene kochali se vyhlídkou nazpět do roviny a hledali mezi četnými vížkami, vynikajícími z pestrého toho koberce, báň známého domácího kostela.

Na to pohřížili se opět do soumraku lesa. Tentokrát přidržela se slečna Bořická pana Velímského a kráčela s ním mlčky napřed. Za krátko zmizela vážná tato dvojice mezi stromy. Jarmila navrhla krátký odpočinek pod mohutným dubem, odkud viděti bylo mezerami větví po sráznějším svahu hory dolů do protějšího údolí, jehož dnem se vinula řeka. Ale to údolí neskvělo se v záři sluneční jako dolina, z níž byli naši cestující na Sutom vystoupili. Lesnaté hory, nakupené hromadně za řekou, byly zahaleny v temně modrou mlhu, přecházející do černa a za nimi vyvstával na oblohu těžký, černý mrak. Letěl s báječnou rychlostí do výše: již zastřel půl oblohy nad údolím, již visel nad celým jevištěm jako těžký, černý příkrov rakve, pod jehož záhyby se tratily vrcholky hor. Lešan s Jarmilou hleděli mlčky na ten pošmourný obraz. Kolem nich panoval v přírodě teskný klid. Ptáček nezašveholil odnikud, listy visely bez hnutí v zasmušilém vzduchu i život čilého hmyzu usnul v písku a mechu pod jejich nohou. Náhle spadla těžká krůpěj na klobouk Lešanův, jiné zachřestily v koruně dubu . . . „Bouřka!“ zvolala dívka a ustoupila blíže k ohromnému pni. Lešan postavil se vedle ní a rozestlal pléd svůj pečlivě nad její hlavou. A přišla bouřka. Lil se dešť, vichřice hučela větvemi, rachot hromu duněl mnohonásobně v horách a blesky křižovaly se temným vzduchem. Jarmila přitiskla se znenáhla k silnému muži a položila hlavu na rámě jeho. Cítil na šíji chvějící se ruku její. Posléz svezla se mu hlava její na prsa. Slyšel vzdechy a štkaní, ucítil na ruce horké slzy. Zachvěl se od hlavy k patě. Pocítil plný dech zašlého jara na stárnoucí hrudi. A bylo mu teskno v tom pozdravu máje, který dokvětl pro duši jeho. Na chvíli položil ruku na bohatý, hedbávný vlas, pak ji spustil chabě k boku. Dívka vzdychala, štkala dále. Věděl, že očekává slovo od něho. Ale mlčel. Přemýšlel pouze, jak divně skončila mrzká jejich intrika a že je na čase, aby strhl opět svou kočovnickou jurtu.

Bouře zašla. Opodál zaznělo úzkostlivé volání: „Jarmilo! Jarmilo!“ Dívka trhla sebou, jako by byla procitla z hlubokého sna, a Lešan odpověděl za ni: „Zde! Zde!“

Sešli se opět s panem Velímským a slečnou Bořickou, kteří se byli ukryli před bouřkou pod výstupkem skály, v malé jeskyni — jako Eneáš a Dido, řekl bych, kdyby bylo jinak při vážné, ctihodné naší dvojici toto porovnání na místě.

Vyjasnilo se. Když jeli nazpět k domovu, třpytila se obloha hvězdami. Lešan chtěl několikrát začíti rozprávku, ale pokusy jeho se nezdařily. Zapálil si doutník a při tom spatřil, že pokrývá Jarmila obličej svůj dlaněmi.

Na druhý den zbudil se Lešan velmi pozdě. Když se odebral do jídelny, kde ho obyčejně ostatní ku snídani očekávali, zastihl tam pouze pana Velímského. Před ním na stole leželo otevřené psaní.

„Hleď, co mi dnes přinesli s kávou,“ pravil vážně podávaje malíři list.

Byla to stručná žádost slečny Bořické za propuštění z úřadu vychovatelky.

Překvapen pohledl malíř na přítele. „Co se to stalo?“ zvolal.

„Nevím opravdu. Nepřeložil jsem jí ani stébla na příč. Ale pozoroval jsem již nějakou dobu, že není u nás spokojena. Proč? Kdož to ví? Kdož zbádá její vrtochy? Jest to zvláštní, divná povaha.“

„A co učiníš?“

„Což bych učinil? Mám ji prositi, aby zůstala? Neznáš její umíněnost. Všimni si jen pevnosti a tloušťky té čáry, kterou podtrhla slova, že se tak rozhodla po bedlivém uvážení.“

„Nepokusíš se tedy, abys ji zadržel? Oznamuje tu, že by odjela ráda již zítra.“

„Snad si vyhlídla již lepší místo. Požádám ji ovšem o vysvětlení. Ale — upřímně řečeno — mocí ji zdržovati nebudu. Jarmila nepotřebuje již vychovatelky. Dám ji k příbuzným do města a tam nabude posledního jemného brusu. Ostatně, abych ještě upřímněji mluvil, přišlo mi již několikrát na mysl, že by mohlo zavdati bydlení slečny — třebas usedlé slečny — se mnou vdovcem pod jednou střechou příčinu k různým řečem. Do nedávna bylo ovšem jinak. Měl jsem jednu starší příbuznou v domě. Bohužel měla své vrtochy — jednou rozhněvala se pro nic za nic a dala nám s bohem. Vmysli se na mé místo. Byl bych musel na každý způsob učiniti nějaké opatření.“

Lešan mlčel. Takový byl tedy poměr Velímského k ženě, kterou chtěla Jarmila mermomocí učiniti svou matkou. Propouští ji chladně, lhostejně jako poslední svou služku. Ta řada let, jež ztrávila pod střechou jeho, ta společná péče o nejdražší jeho klenot nedovedly utkati mezi nimi pevnější pásku.

Ubohá vychovatelka! Platil jí vždy řádně měsíční plat — čeho žádá více? Půjde dále mezi nové lidi, kteří se k ní chovati budou stejným způsobem, až mezi nimi časem zvrásknatí a sežloutne a bude v pravdě vymáčknutým citronem. S těmito myšlenkami opustil malíř přítele a konal ve svém pokoji přípravy na cestu. Rozhodl se již úplně, že odjede — nejlépe zítra.

Slečna Bořická nepřišla k obědu. Omluvila se lehkou churavostí. Lešan prohlásil, že děkuje příteli za pohostinství a že zítra odjede dále cestou, po níž jej vede míhavá hvězda umění. Pan Velímský zdržoval jej, jak přítel přítele zdržuje. Ale malíř setrval při svém rozhodnutí. Jarmila zbledla, mlčela. Ale po obědě zastavila jej na chodbě a pozvala jej na chvilku do svého pokoje.

„Pojedete opravdu?“ pravila smutně. „Již vás zde tedy nic nepoutá?“

„Obtěžoval jsem vás dosti dlouho. Řekl jsem vám hned na začátku, že mám povahu kočovnickou. Musím dále. Náš plán se ostatně, jak vidíte, rozhodně nezdařil.“

„Však slečna Bořická neodjede. Ručím vám za to, že odvolá svou výpověď.“

„Buď jak buď! Dohrál jsem již mezi vámi svou úlohu. Jsem jako hrdina jistých novellistů: když je omrzí, když neví s ním kudy kam a hlavou nekmitá ani jiskřička myšlenky, jak by zabředlý děj novelly vytáhli z bláta, posadí jednou z jitra hrdinu svého do vozu, prásknou bičem a novella je skončena.“

Jarmila usedla na divan a sklonila obličej na zelený hedbávný polštář. Když po chvíli bledou tvář opět zdvihla, třpytilo se ono místo polštáře rosou, jako travina po chladné noci.

„Nuže, jeďte!“ pravila. „Zpomeňte si jen časem na sprostné venkovské děvče a dovolte mi, abych vám časem zaslala několik řádků. Nastane zima. Můžete je čísti u kamen, abyste neměl k ohni daleko.“

K večeru prošel se Lešan ještě parkem. V jedné besídce spatřil vychovatelku. Byla od něho odvrácena obličejem. Pozoroval ji hodnou chvíli. A v této chvíli událo se mnoho, velmi mnoho v jeho duši. Hleděl na mírně plné tělo, tonoucí v záhybech tuhého lesklého šatu, na snivou pěkně oválnou tvář měkkých rysů, jemu tak sympatických a přiznával, že je krásna, krásna dle jeho vkusu. Není to jarní krása, jakou shrnul na onu hlavinku v okně, pod věncovím révy, ale zde v rámci jeseni, uprostřed spadlých a padajících žlutých a rudých listů má hlava této děvy, s jarem minulosti, moudré a skromné, zvláštní půvab. Vždyť i jeho jaro dávno minulo. S takovou družkou chtěl by vplouti do klidného přístavu. Hrudí jeho zavlála touha. Přistoupil k vychovatelce.

Obrátila k němu tvář. „Ach, pan Lešan?“

„Slyšel jsem, že zítra odjedete?“

„Odjedu.“

„Já také. Mohli bychom odjeti spolu.“

„Jdou-li naše cesty jedním směrem — —“

„A což kdybychom zařídili své cesty tak,“ pravil Lešan se zvláštním přízvukem tiskna ruku její a hledě na ni vroucně, „aby šly podle sebe —“

Vychovatelka vstala se smíchem. „Jak sentimentálně to pravíte? Snad mi nechcete nabídnouti, abych s vámi obývala a záplatovala kočovnický váš stan?“

Při zvuku toho smíchu a pod lehkým klepnutím na jeho rameně rozplynul se krátký sen Lešanův.

Druhý den časně z rána odjela vychovatelka. Později naložil zahradník do kočáru obrovský deštník, bizarní hole, dýmky, malířské náčiní a Lešan usedl tam uprostřed svého hamparátí.

Když stiskl naposled panu Velímskému ruku, pravil tento šeptem: „Ale na svatbu mou přijedeš?“ — „Na tvoji svatbu?“ opáčil s úžasem malíř. — „Ovšem, se slečnou Bořickou.“ — „A její výpověď?“ — „Vždyť se přece nesluší, aby bydleli ženich a nevěsta pod jednou střechou. Za krátký čas dojedu si pro ni.“

Tedy na konec triumf! Ale vítězná pletichářka tam na hoře v okně hleděla smutně za kočárem, z něhož vyčníval divný klobouk se širokou střechou, kterýž se rychle vzdaloval a konečně zmizel za školou. Zamávla ještě bílým šátkem a přitiskla jej na oči.

Nějaký čas docházela Lešana drobná psaníčka s blouznivým obsahem. Později přestala docházeti. Pan Velímský přestěhoval se s chotí a Jarmilou na zimu do města. A v osamělém zasněženém dvorci psával při úpění zimních vichrů Hanuš s lepší vůlí, než dovedností veršované vzdechy beznadějné lásky.

*

Z nové poesie polské.

Vlad. hrabě Tarnowski.

Psyche.

Elegie.

Snít u tvých nohou nad blankytem moře
a lemu roucha časem tknout se rety,
zde nad propastmi tobě trhat květy
ty první, kteréž jarní zrosí zoře,
vzchod večer hvězd pak s tebou vítat směti
a orly zřít, když ve svá hnízda letí,

A cítit v úsměvu a v smutku hledu,
v tvé nekonečné svaté půvabnosti,
že nejsi z toho světa, ale hostí
té sféry jiné, tamo v světla středu!
Kéž nade mnou jen tvá se hlava schýlí —
všem jiným zůstaň pouze mramor bílý!

Grácie věčná, poesií spjatá!
Buď snů mých stráží, duše chvíle plesné,
a slyš — přec jestli strasť má zajde klatá
a s kotvicí i loď má ke dnu klesne,
a mohylou mi bude moře tiché —
tam křídlem bílým nechť mi vlaje Psyche!

Nechť v dumě smutku ona ke mně slétne
v hodině tiché, tajemné a květné!
Když plný měsíc vzchází nad vlnami
a pobřežím chór vane laurů známý,
já u tvých nohou budu lkát — mně zkvétá
pak píseň tvá, ne upomínka světa!

Ó bílou ručkou pak vem palem listy,
až zkamení v korintské sloupy tvrdé,
a pomysli: prach srdce spí tu čistý,
jež bylo v nitru svém snad pyšné, hrdé,
leč šlechetné — kéž lós byl jeho jiný!
A růžnou hlavu svou schyl nad hlubiny . . .

Adam Asnyk.

Poutníci.

Přes vlašské villy nad moře se pnoucí
nás tlupy táhnou trpící a mroucí,
zde zabrati se nebes díl a moře,
když vlastního nám schází břehu, kraje,
a k hvězdám vrhnout žaly své a hoře,
a k noclehu spět v olivové háje.

Kde safíry vod stíny jeskyň vlaží
a svitem nebes plní temné sluje,
kde bouře rušit klid se neodváží,
jen zbloudilé kde ptáče podřimuje,
my přišli v těžké žalobě a kleti,
mír azurným těm rovům záviděti.

Kde nad zrcadla vln se hory v dáli
pnou do červánků, v nich se koupajíce,
my vyhnanci jsme po své vlasti lkali,
a v moře pláň své lodě vrhajíce
topili mysl v budoucnosti lůže,
cypřiše rvouce hřbitovů a růže.

Vítejte vody, propasti! Svým šumem
již pochovejte vzdechy ty a steny!
Jdem v nekonečnost však? A s tímto tlumem
snů ztracených za pablesk odumřený,
kde staneme? Kdo o břehu nám poví,
kde čekat máme úsvit jitra nový?!

Přeložil *F. V. Kvapil.*

Konec melodie.

Napsal *Alex. Dumas*, syn.

Když jsem byl v Burgosu, viděl jsem podél bílé zdi, ozářené silným slunečním světlem, seděti osm až deset Španělů zabalených v pláštích hnědých jako hubka. Seděli schouleni a kouřili. Ani sebou nepohnuli. Z dáli vyhlíželi jako mouchy v mléce, ale nikdo si nedovede ani představit jejich spokojenost, když vypustili z úst kotouč bílého dýmu a sledovali upjatě lehké jeho spiraly, až se rozplynuly v modrém vzduchu. Tito lidé nejedí. Časem dají ruku k ústům; žvýkají suché fasole, to je vše. Kouří na výsluní a to je jejich život. Vyhlížejí tak bídně jako nejchudší z našich žebráků. Proste je, aby se hnuli, a nedají vám odpovědi; nabídněte jim peníz a nabijí vám, není-li náhodou tuze horko.

Španěl je kočkou, ještěrkou, lvem i pávem zároveň.

Takový asi život vedou Španělové v městech, kde si musí vyhledat lavici, aby si mohli sednout, zeď, aby se mohli opřít, vůbec zaplatiti každý požitek jakýmsi namaháním; ale jsou také Španělé na venkově, jichž štěstí nemá mezí, nedějou-li se jim v jejich lenosti žádné překážky. Tak v okolí Granady jsou pahorky a v těch množství děr, které se podobají velice hlubokým pelechům králíků; v těchto děrách jsou v noci lidé a myši také ve dne. Tyto díry skládají se obyčejně ze dvou částí, které dělí od sebe přirozená stěna. V jednom z těchto sklípků je jakési lože, židlice a skříň; v druhém jsou hodné hromady brambor a cibule.

Když vychází slunce, otvírají se dveře těchto děr, a rodiny, které se tam v noci skrývají, vylézají ven, protahují se, škrabou a dělají všemožný povyk. Matka si vezme stoličku a plete košíky, chce-li vůbec něco dělat, hýčká neb kojí dítě, hovoří se sousedkou, kousá

chleba, brambory neb cibuli a ubije tak celý čas, až zase slunce zapadne.

Muž opře se zády o skálu, kde nejvíce slunce pálí, kouří a nehne se celý den; nejvýše snad vezme kytaru a zpívá k ní nějakou monotonní a zdlouhavou melodii jako arabské melopeje, z nichž některé se udržely až dosud ve Španělích a přečkaly dávno panství Maurů; přidejte k tomu několik opálených a otrhaných dětí, které běhají, pláčí a válejí se po zemi — a máte obrázek toho, čemu se říká Granadské lomy.

Tyto sluje, díry, jeskyně, jmenujme to jakkoliv, jsou obklopeny nejskvělejší vegetací a ozářeny nejkrásnějším sluncem, jaké si jen lze představiti. U jejich paty vine se ohromná rokle s nesčíslnými kaskadami, zpěvy ptáků a vůněmi, o nichž se nám zde na severu ani nezdálo. S druhé strany obráží se Generalifa na nebi modrém jako safír, a kam jen oko zabloudí, vidí samé oranže — jenom v dáli bělá se panorama města, zahaleného mezi dnem azurovou mlhou, průhlednou jako gazový závoj a když pak zapadá slunce, zdvihá se na zlaté půdě nebes bělavá jeho silhouetta v tvarech věru fantastických. Keře kaktusu a aloe s pichlavým ovocem, s listy ostrými a špičatými jako dýky, tvoří jaksi přirozenou hradbu této osady a tak se zdá, jakoby bůh nejen trpěl, ale ještě podporoval lenost těchto lidí, když dal jim před oči divadlo tak nádherné.

Když jsem přišel do Granady, navštívil jsem nejprvé Generalifu a Alhambru, na to mi radili, abych se podíval na tyto lidi, kteří si z pohoří udělali město.

Vyšel jsem z Granady, dal se točitou a neschůdnou stezkou a došel jsem za půl hodiny v nesmírném vedru na jakousi planinu, kde pracovali, hráli si, kouřili a křičeli muži, ženy i děti, vše pohromadě; jak jsem se objevil, vyvalili na mne udiveně oči.

Poněvadž jsem mluvil dosti slušně španělsky, chtěl jsem se blíže seznámiti s těmito lidmi, jichž existence problematická a přece tak veselá mne velice bavila.

Přistoupil jsem k jedné stařeně, na jejímž klíně dřímal hošík bledých vlasů, pravý to typ Murillův, a oslovil jsem ji v kastilštině, ne ovšem čisté, jíž ona ale rozuměla:

— Dovolte, matko, jak daleko mám do Granady?

Jednalo se mi jen o to, abych začal hovor, neboť přicházel jsem právě z města a věděl jsem, jak tam daleko.

— Asi půl hodiny, pane.

— Mohla byste mi dáti sklenici vody?

— Vejděte do vnitř, odvětila mi ukazujíc na podzemní svou chatrč; v pravo za dveřmi najdete hrnec s čerstvou vodou.

Španěly jsou země, kde se člověk napije té nejlepší vody; nevím čím to je, snad proto, že je tam nejlepší voda. Když jsem se napil, vrátil jsem se k stařeně, dal jsem jí něco peněz a děkoval jsem jí.

Sklenice vody stála jeden sou a já jí dal dvacet, měl jsem tedy právo tázati se jí za devatenáct sou. Užil jsem svého práva.

— Milá matko, počal jsem opět usadiv se přátelsky vedle ní, to máte asi hodně vlhko ve svém domě.

— O ne, pane, odvětila, ne tak mnoho.

— A je ten byt váš?

— Oh! ne, patří jednomu pánovi z města.

— On vám jej půjčil?

— Ne, on mi jej pronajal.

— Zač?

— Za dvacet sou měsíčně a někdy nemohu ani ty sehnat.

— Ale snad není tak přísný na placení?

— Naopak. Jemu patří celý ten kus, co vidíte, a když mu správně neplatíme, vyhodí nás z bytu.

Zatím sešli se k nám ostatní obyvatelé této osady a ženy a děti dívaly se mi zvědavě do tváře.

— Půjdete mi! okřikla je stařena.

Někteří poslechli, jiní dělali, jakoby ji neslyšeli a jako všichni lenoši, jež každá hloupost baviti dovede, poslouchali dále a měřili mne od hlavy k patě.

Časem si něco šeptali a smáli se uštěpačně. Bezpochyby zaslechli chvílemi nějaký barbarism v mé řeči a to je bavilo.

— Vidíte, obrátila se pojednou ke mně stařena, tu boudu tam dole?

Při tom ukazovala na jednu ze sousedních děr.

— Ano, vidím ji.

— Tu ženu také vidíte, co sedí u dveří?

— Ovšem.

— Dobrá! Ta je z nás nejbohatší: to je Manuela.

— Tak; a odkud má to bohatství?

— To je celá historie.

— Znáte ji?

— Znám; ale chcete ji slyšet do podrobna?

— Těšilo by mne to.

— Obraťte se tedy k tomu hochovi, který je naproti nám; má oděv postiliona a dívá se chvílemi na tu boudu a chvílemi na cestu. Ten ji zná lépe než kdokoliv jiný, bude vám ji s radostí vypravovat.

Přistoupil jsem k němu. Bylo mu asi sedmnáct let neb o něco více; ležel na zemi, opřen loktem o zem s hlavou v ruce složenou, zdálo se, že spí, anebo že hluboce je zamyšlen. Ať bylo tomu jakkoliv, byl tak zabrán do sebe, že mne hned neviděl, a že jsem mohl celých pět minut jej pozorovat.

— Jste odtud, příteli?“ tázal jsem se ho.

Mladík pozdvihl ke mně svoje černé, veliké oči, pozoroval mne chvíli a pravil:

— Ano, pane, jsem z města a položil si opět hlavu jako člověk, který nemá chuti dále odpovídati.

— Čím jste? tázal jsem se dále, neboť jsem chtěl, aby ten hovor déle trval.

— Teď ničím.

— Tedy jste něčím byl?

— Ano.

— Co jste dělal?

— Byl jsem postilionem.

— A proč jste se toho vzdal?

— Poněvadž teď nemusím více nic dělat.

Tento hoch odpovídal mi již dosti chladně; pojednou však se ke mně obrátil a otázal se sám:

— A odkud jste vy?

— Já jsem Francouz.

Jak jsem to řekl, vyskočil a zvolal:

— Vy jste Francouz! Vy tedy znáte pana Benjamina?

Při tom zaleskly se mu oči sladkou nadějí.

— Neznám, odvětil jsem.

— Ah, vy ho neznáte, pravil smutně a sklopil hlavu. Je to lékař, dodal a pohleděl ke mně tázavě.

Řekl jsem mu, že je mi jmeno to úplně neznámé.

— Nuže, tedy ještě počkám.

Při tom založil si ruce, opřel se o skálu, sklopil hlavu na prsa a hluboce se zamyslil.

Já počal opět:

— Zdá se, že jste zarmoucen?

— Ovšem, pane, zarmoucen, velice zarmoucen.

— Mohu vám v něčem posloužit?

— V ničem.

— Vy vzpomínáte na někoho.

— Ovšem.

— Na někoho, kdo zemřel?

— Ne; ten odešel.

— Proč nejdete za ním?

— Je to tuze daleko.

— Kde pak až?

— V Paříži.

— Což vám nikdy nepíše?

— Ona si na mne dosud nevzpomněla, šeptal ubohý hoch a dvě slzy zářily mu v tmavých brvách

— Ale víte, kde bydlí?

— Ano.

— Chcete jí psát? odevzdám jí váš list, až se vrátím do Francie.

— Neumím psát.

— Chcete-li, navštivím ji, vyřídím jí co chcete a napíšu vám, co mi řekne?

— Učinil byste to opravdu?

— S radostí.

— Ah! pane, dovolte, ať slíbám vám ruce, zvolal malý postilion a smáčel mi ruce slzami.

— Uvidíme, příteli, co se dá dělat, pravil jsem dojat upřímnou jeho bolestí; učiním vše, co chcete, ale pod jednou podmínkou.

— A jakou?

— Abyste mi vyprávěl tu historii, které se nyní súčastním.

— S radostí! Pojďte se mnou kousek dále, posadíme se do stínu a já vám povím vše.

Pepeilo, tak se jmenoval hoch, sešel úzkou stezkou a pokynul mi, abych se posadil do kouta skály, kde byl stín a chlad, a počal:

— Ta žena, která je tam u těch vrátek, a ukázal mi tu, na kterou mne upozornila již stařena, neboť ze svého zákoutí mohli jsme přehlédnouti celou osadu, ta žena jest její matka.

— Čí matka?

— Pasity.

— A kdo je Pasita?

— Pasita! to je ona, pravil tonem, který nelze popsat. Oh! dodal mladík, je to pěkná matka, která se mohla odloučit od své dcery, když jí za to zaplatili.

— Vyslovte se trochu určitěji, příteli, sice nerozumím ani slova z toho, co mi povídáte.

— Ovšem, odvětil Pepeilo; vezmu to hned od začátku. Tato žena, kterou vidíte, měla dceru, krásnou jako svatá Panna v madridském museu, kterou jsem často vídal, neboť já býval, jak jsem vám již pověděl, postilionem a jezdil jsem z Granady do Madridu a naopak. Ani si nedovedete představit, jak to namahá; jezdit na koni dva dny a tři noci v jednom kuse a sotva co pojíst; odpočinout si deset hodin v městě a začít zas znova a tak to šlo pořád. Skoro všickni postilioni umírají, když je jim čtyřiadvacet nebo pětadvacet let; a já bych byl umřel jako ostatní; ale mne něco čekalo, co jiní neměli, mne čekalo štěstí, o němž oni ani sníti nemohli: já se měl zasnoubit s Pasitou! Každý měsíc měl jsem čtyry nebo pět dní k odpočinku, a ty trávil jsem u ní. Nač bych vám líčil bídu jejich domácích: její otec padl v jedné z posledních válek; matka, která byla hotová cigánka, neuměla leč tančit a spát; co zbývalo tedy jiného, než abych já s tím, co jsem vydělal, živil matku i dceru. Ostatně mi můj stav dosti vynášel, a pak, když má člověk trochu slunce, a to je vždycky, doušek vína Montillského, trochu hrachu a vařenou koroptev, je tak šťastným jako kastilská královna. A toho jsme si mohli někdy přece dopřát; ale matka Pasity nebyla tak snadno spokojena; chtěla to mít každý den a mé prostředky nemohly ji uspokojit. Mimo to jsem také trochu šetřil, abych si mohl zařídit domácnost, neboť chtěl-li jsem, aby se matka dobře měla, staral jsem se s celou duší o štěstí její dcery . . . Ale Pasita byla trochu koketou a milovala právě tak stužky jako její matka Montillské víno. Ubohá Pasita! Vždyť jí to tak slušelo! Když si zastrčila červený květ do černých vlasů svých, nebylo z Burgosu až do Sevilly a ze Sevilly do Barcelony dívky tak krásné jako ona; veliké, černé oči její byly tak milé a dobré; její vlasy byly tak dlouhé, že nevěděla ani, kam je dát, a zuby měla tak bílé, že by je perly moře nemohly nahradit, kdyby je ztratila; pleť měla zlatou jako dítě slunce a nohy tak malé, že to nikdo v Andalusii nepamatoval. Oh! Pasita byla krásná, pane!

Někdy jsme se večer zde scházeli; každý s ní chtěl tančit, ale ona nechtěla tančit leč se mnou. Ani jediná dívka jejího věku netančila fandango jako ona a el ole neuměla žádná ze Sevilly ani od velikého divadla.

Zatím však stala se s ní podivná změna. Jednoho dne překvapil jsem ji, jak upírá oči daleko na obzor, ne na ten, kde oko něco rozezná a vidí, ale na ten nejasný který, kde není ničeho leč oblaky a nekonečno.

Někdy přála si najednou někam pryč jako vlaštovky, když touží po teplejším slunci; a když viděla, že nemůže, sedla si na zem, složila si hlavu do dlaní a plakala.

V těchto chvílích tajemného onoho smutku nemohli jsme ani já ani její matka ji potěšit; zdálo se nám, jako by zde byla pouze tělem, a její duše někde jinde bloudila; oči měla upřené a upjaté na jedno místo, jako když někdo poslouchá melodii, která jej poutá více než všecko na světě.

Tak vídal jsem ji večer, když vše se stišilo, blížiti se až k cestě, kde vidíte ty aloe, s kytarou v ruce a tu upjatě naslouchala v dálku, jako kdyby chtěla zachytiti nástrojem svým nějakou vzdálenou hudbu. Oko jí zářilo, její prsty se mihaly po strunách mandoliny, brzy se nejistě zastavily, až pak melodie se ztrácela a ona se vracela k matce své se slzami v očích.

Někdy jsem myslil, že blázní. Mluvila málo a již za svitání vstávala a s kytarou v ruce se procházela; pojednou se zastavila a upozorňovala nás na hudbu, kterou ona sama slyšela, ale když myslila, že ji slyší nejlépe, hudba umlkla na dobro. Konečně hrávala ona sama jakousi melodii, ale té melodii tak sladké a zádumčivé nerozuměl nikdo, neboť neměla ani začátku ani konce. Byla tak neurčitá jako ona harmonie, kterou májový vítr hledá po jeskyních hor a hlubokých lesích. Bylo to jako kdyby slyšela nějakou hezkou hudební frási vytrženou nahodile z nějaké skladby a hledala nadarmo její dokončení.

Pasita opakovala neustále tytéž noty svým nástrojem i zpěvem, a my slýchali nápěv ten tak často, že bych mohl vám jej zazpívat, kdybych měl kytaru po ruce.

Tuto melodii či spíše ten kus melodie, který zpívala, neslyšela od nikoho, neboť to jsme poznali, že je to píseň docela cizí; sama jej také nesložila, neboť nerozuměla hudbě více než kterékoliv děvče: uměla totiž národní písně a zpívala večer, když tančili fandango.

Možná že slyšela opravdu někdy v noci, když hučel vítr, jako nějaký ohlas nebeské jakési hudby — já nevím — ale ona to tvrdila, a když jsme se jí tázali, odkud ta hudba se nese, ukazovala nám na sever. Byly chvíle, kdy nemohouc slyšeti uchem, poslouchala, abych tak řekl, očima. Zdálo se jí, že táhne kolem ní ve vzduchu při zvucích oné melodie nebeský jakýsi průvod, neboť mne brala za ruku, ukazovala prstem do nebe a říkala:

— Pepeilo, nevidíš zde ničeho?

— Ne, říkal jsem, nevidím.

— Ach! vzdychala a krev stoupala jí k srdci a k hlavě a tváře jí planuly. Ach! jak šťastnou bych byla, kdybych slyšela tu píseň až do konce.

Odňala mi lehce ruku svou a já, který ji nemohl ničím pobaviti ani potěšiti, já, který tušil asi již tehdáž své neštěstí, já plakal celé dny a ona si mne ani nevšimla.

Konečně hynulo i zdraví ubohého děvčete podivnou onou touhou, kterou nemohl nikdo ukojit. Slábla každým dnem. Tváře jí zapadly. Někdy běhala celou noc v údolí, chytala každý svěží a vonný větřík a ráno vracela se unavena a smutná a opakovala neustále: Zase nic!

Jednou jsem se ukryl v koutě skály a když jsem ji tak viděl, že jako stín stoupá úzkou onou stezkou, kterou jste před chvílí kráčel, a že míří k oněm bezedným roklím, šel jsem za ní několik kroků, pak jsem k ní přistoupil, vzal jsem ji za ruku, padl před ní na kolena a řekl jsem:

— Pasito, drahá Pasito, kdy budeš mou ženou?

Ona se chvíli na mne mlčky dívala a potom pravila:

— Ubohý hochu, vím, že mne miluješ; ale co chceš? Já nemohu milovat leč toho, kdo mi zazpívá konec této melodie.

A zase zpívala potichu smutnou svoji píseň; ale vždy přestala na témž místě a dala se do pláče.

Dovedete si představit, jak jsem si zoufal

Neměl jsem chuti více do ničeho.

Někdy jsem nechal jít mezky jen krokem a zapomněl na vše, kde jsem a co mám dělat, někdy hnal jsem je největším letem a míval jsem chuť vrhnouti se jim pod nohy; ale přece vracel jsem se k Pasitě vždy s novou nadějí, která se hned zase rozplynula.

(Dokončení)

FEUILLETON.

— Nový svazek básní Jaroslava Vrchlického „Rok na jihu“ vyšel nákladem Jana Otty.

— Grégr a Dattel vydali první svazek Arbesových romanet.

— W. W. Tomka: Děje města Prahy. Díl IV. Od smrti krále Wácslawa IV. (1419) až do uznání Sigmunda za krále českého. Nákladem Matice České. 8° str. 750. V těchto dnech opouští tiskárnu nový svazek díla, které tvoří epochu v historii dějepisectví českého. — Již první tři obsáhlé svazky Dějin města Prahy potkaly se s úspěchem rozhodným, poněvadž hluboké studie, podrobné propracování látky a výtečné vylíčení dějů bylo jich údělem. — S tím větší dychtivostí očekáván byl pak díl čtvrtý, poněvadž vylíčení nejslavnější periody historie české — dějin to husitství — se v něm očekávalo. — A nejenom že nebudou sklamáni ti, již s nedočkavostí očekávali příští svazku čtvrtého, než skutečnost sama převyšuje veškeré jich naděje. — Na čtyřiceti pěti tiskových arších vypsány jsou zde dějiny těch šestnácti let (1420 až 1436), v nichž národ český v idealním nadšení pro víru a národnost svou podnikal boj s celou Evropou a zůstával v boji tom i vítězem. — A co ještě více jest, že vítězný ten boj vedli většinou čeští rolníci a měšťané!

Jakož předešlé svazky Dějů města Prahy, tak i tento čtvrtý vyniká velikým bohatstvím dějů, až do nejmenších podrobností propracovaných, ušlechtilým vypravováním, vřelým citem a ryzostí vlasteneckého přesvědčení, jež nad jiné k tomu ukazuje, jakým šlechetným zápalem prodchnut jest autor, a jak byl jemu zápal ten mocným pomocníkem i podpůrcem v díle namahavém a obtížném. Abychom uvedli podrobný obsah celého díla, k tomu nestačí skrovný rozměr našeho místa; než přece ukazujeme k jednotlivým zvláště zajímavým a krásným partiím, jakož jsou: Bitva na Žižkově (str. 70), bitva na Vyšehradě (str. 101), Tažení knížat německých k Žatci a krále Sigmunda k Hoře (str. 202), Usmrcení Jana Želivského, plné romantických episod (str. 230), Bitva u Ousti (strana 346), Útěk Němců od Tachova (str. 386), Velké tažení do Němec a jiné jízdy České až do porážky Němců u Domažlic (str. 447), Obležení Plzně (str. 590) a Bitva u Lipan (str. 638), kterážto tragická katastrofa husitských bojů jest vylíčena zvlášť podrobně, krásně a dojímavě. — Celým vypravováním Tomkovým vane duch nadšení pro slávu české minulosti a pro vznešené hrdiny Jana Žižku a Velkého Prokopa, u nichž soustřeďuje se celý život tehdejší. — Avšak Jan Žižka a význam jeho v dějinách českých interpretován bude ještě obšírněji a důkladněji ve zvláštním spisu (Životopis Jana Žižky z Trocnova), jejž professor Tomek právě píše, a jenž počátkem budoucího roku octne se již v rukou obecenstva. *—k.*

* * *

— Mistr Smetana přikomponoval do druhého jednání „Tajemství“ píseň pro baryton, kterou p. Lev (Kalina) již v nejbližším představení zpívati bude.

— Skladatel Antonín Dvořák, jehož od několika německých nakladatelův došlo pozvání, aby u nich uveřejnil svá díla, odebéře se v nejbližších dnech do Berlína, aby tam vyjednával o vydání nových svých prací tiskem. Mimo Simrocka ucházejí se nakladatelé „Bock a Bothe" a „Bahn".

— Koncert Antonína Dvořáka. Za našich dob jest úkazem vzácným, že by se hudební skladatel odvážil sestaviti program koncertu naskrze ze skladeb vlastních a ještě vzácnějším, aby, když již tak učinil, dovedl upoutati posluchačstvo tak, že číslo za číslem sleduje se stejným napnutím. Jest pak tedy tím významnějším svědectvím působivosti hudby skladatelovy, dojde-li tak skvělého úspěchu, s jakým se potkal koncert Dvořákův. Pravda, že láska, jakou naše obecenstvo národnímu umění vstříc přináší, zvýšila dojem produkce pro slovanskou hudbu velevýznamné; ale jsme jisti, že by Dvořák svým koncertem i v cizině, kde se celá řada předsudkův snahám našim na odpor staví, byl došel všeobecného uznání. Působí hudba jeho svou elementární silou a typickým rázem tak bezprostředně, že by stěží kdo odolal jejímu dojmu. Program sestával z pěti čísel: dvou slovanských rhapsodií pro velký orkestr, čtyrvěté serenady pro dechové nástroje, violoncello a kontrabas, pak ze tří balad na slova novořeckých národních písní pro baryton s průvodem orkestru a dvou furiantů pro piano. Skladby tyto jsou vesměs nové, a proto vyslovujeme se v této zprávě pouze o dojmu, jaký první provedení v nás vyvolalo. Jakož nedalo se dle posledních prací Dvořákových ani jinak očekávati, jsou veškery tyto skladby ryze slovanské. Melodie, rythmy, modulace, vše nese tento ráz; ty taneční motivy furiantů a rhapsodií, rovněž jako ony tklivé, typus moravských písní připomínající melodie novořeckých písní, nezapírají ani jediným tonem svého původu. Z písní jsou to zejména „Žalozpěv Pargy" a „Koljas", jež oplývají nevšední hudební krásou, a pan Lev přednesl je s onou vřelostí, která tak často již na jevišti i koncertním podiu našim původním skladbám rázem dopomohla k úplnému proniknutí Dva furianty pro piano, jež přednesl pan ze Slavkovských, jsou salonní tance, svou svěžestí a živostí elektrisující; kadence z rozložených akordů jsou trochu všední a dojem celkový spíše ruší než aby efekt zvyšovaly. Při provedení byli bychom si přáli pregnantnějšího vytknutí rhytmu. Ostatní tři skladby (dvě rhapsodie a serenada) jsou čistě orkestrální a v nich jeví se duch skladatelův v plné své síle. V pravdě velkolepé skladby jsou obě slovanské rhapsodie, vynikající rovnou měrou geniální koncepcí a mistrným provedením; obzvláště rhapsodie druhá vyvolala svou mohutností dojem uchvacující. Jaká tu bohatost myšlenek, jak krásná forma! Vše jest tu tak nenucené, tak nehledané, že mníme ne jinak než slyšeti ideální improvisaci, v níž skladatel v nejšťastnější hudební náladě své myšlenky v prvotní jich kráse bezděčně v dokonalé formě byl sloučil. Mimo druhou rhapsodii náleží i serenada pro dechové nástroje k nejlepšímu, co vyšlo z pera skladatelova. Budí-li serenada polyfonií a duchaplnou instrumentací obdiv, působí hudba její také svým zdravým humorem přímo neodolatelně; pravou perlou hudební literatury jest druhá věta serenady (menuetto s rozkošným triem). Velmi precisním výkonem spoluúčinkujících dostalo se misty nad míru obtižné této skladbě důstojného provedení; vůbec náležela tato produkce orkestrální, v níž se Dvořák osvědčil i výborným dirigentem, mezi nejzdařilejší, jež jsme u nás slyšeli. *—la.*

— Opera. Zimní saisona operní počala dosti živě; neschází jí rozmanitosti, ani v mnohém ohledu zajímavosti. Z národních oper slyšeli jsme vedle Smetanova „Tajemství a Hubičky" po dlouhém čase zase Dvořákovu operu: „Šelma sedlák"; skladateli dostalo se neobyčejně vřelým přijetím této opery se strany obecenstva aspoň částečného zadostučinění za bezpráví, jehož se ředitelství dopustilo poodložením díla, jemuž by na dlouhou dobu občasné provozování zabezpečeno býti mělo. Šťastnou myšlenkou bylo opětné uvedení Dalibeovy opery „Král to řekl" na repertoir. Jest to práce, která co do hudební ceny nad ostatní toho druhu z ciziny k nám přicházející, daleko předčí; hudba jest nejen pikantní, ale i ušlechtilá, plna živosti a zdravého jádra; vůbec náleží k nejlepšímu, co v novější době v genru komické opery sepsáno bylo. Povážíme-li, že veskrze dobré obsazení partií v „Král to řekl" není úlohou snadnou, nemůžeme jinak, než pochvalně zmíniti se o správném provedení. Neméně zajímavá předešlých byla dvě představení „Hugenotů", v kterých p. Vávra poprvé zpíval úlohu „Raoula". Mohli jsme sice předpokládat, že jako vždy i tentokráte p. Vávra úkolu svému čestně dostojí, ale doznáváme, že neočekávali jsme nijak výkonu tak skvělého; on stal se nám rázem vítaným interpretem hrdinných partií tenorových a jsme přesvědčeni, že i v dalších úlohách dovede docíliti rovněž takého úspěchu, s jakým potkal se jeho „Raoul". Připojením hrdinných partií ke všem dosavadním rozšířil by však p. Vávra úkol svůj tak valně, že byl by rozhodně až nad síly své namahán, neboť nesmíme zapomenouti, že v národních operách jest p. Vávra pro nás přímo nenahraditelným. Proto engažovalo ředitelství pro lyrické partie p. Broulika. Má malý sice, ale nikoliv nepříjemný tenor a zpíval „Lionela" v Martě dosti slušně; zdali však dostačí i v ostatních úlohách, a zdaliž se z pout začátečnictví tak brzy vyprostí, aby dostatečně zastupovati mohl svého předchůdce, o tom poučí nás teprvé budoucnost. Při této příležitosti dovolujeme si upozorniti divadelní správu za české obecenstvo na následující okolnost. Naše divadlo nevládne takovými hmotnými prostředky, aby mohlo získati vždy členy již osvědčené, jest tedy velmi často odkázáno k tomu, aby si nadějné síly pro operu vychovávalo samo. Naše obecenstvo zajisté nahlíží nutnost takového opatření a přispůsobovalo vždy velmi liberálně své požadavky stávajícím poměrům. Bylo by ale žádoucno, aby ředitelství pilněji hledělo k tomu, by studia začátečníků na českém jevišti, pokud možno, stálým navštěvovatelům divadla učiněna byla příjemnějšími; toho docílilo by se nejlépe, když by se jen dobře naštudované partie k představením připustily, hlavně ale pečlivou volbou úloh pro začátečníky. Patří k tomu zajisté již dosti sebezapření vyslechnouti několik repris „Marty", k čemu zpíval p. Broulík také ještě „Stradellu"? K čemu to přehojné provozování oper, jež svou úmornou přisládlostí již dávno musikálnímu obecenstvu staly se protivnými? Nebyly by tu dobré opery (na př. „Čarostřelec" a p.) nám i p. Broulíkovi posloužily lépe? — Třeba podotknouti, že by nám a jistě i velké části obecentva bylo bývalo milejší, kdyby p. kapelník Čech byl setrval při svém úmyslu, ku své benefici opětně uvésti Smetanova „Dalibora" na jeviště; proč od něho upustil a volil „Mignon", nevíme. V posledních dnech nastaly pro naši operu velké obtíže; ochuravěním sleč. Sittovy musilo býti více oper, mezi nimiž i novinka od Bradského „Jarmila", z repertoiru odloženo. V několika úlohách bude pí. Hutary-Poláková za naši primadonnu zpívati pohostinsku. *—la.*

— „Hlahol", jenž právě dokončil XVII. rok svého působení, zahájil minulý pondělek řadu letošních veřejných produkcí večerní zábavou v sále žofínském. Program byl velmi bohatý a brán v něm, jako vždy, zřetel hlavně ku skladbám domácím, v nichž zastoupeni byli Smetana, Dvořák, Bendl, Blodek i Klička.

— Slovanská literatura. V Budyšíně vyšel nevelký sice ale pozoruhodný spisek „Towaršny spěwnik za srbski lud" od K. A. Fiedlera. Zpěvník ten vydán nákladem Matice Lužické a obsahuje kromě hojného výběru domácích písní též některé vlastenecké písně české: „Kde domov můj", „Těšme se blahou nadějí" atd. *E. J.*

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „k . . . n". — „J./V. M". — „B. K". — „J. F. v P". — „Jar. Vlastimil". — „P. B. V. v B". — „M³". — „F. T". — Pan Calvi a pan P. Al . . . . r račtež udati svou adressu.

OBSAH: San Marino. Z cest Josefa Wünsche. — Z básní Fr. Ulricha: Svatba na vsi. Duše stromu. Amor. — Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Pokračování.) — První starosti. Idylla od Václava Maliny. (Dokončení.) — Z nové poesie polské: Vlad. hrabě Tarnowski: Psyche. Elegie. Adam Asnyk: Pontnici. Přel. F. V. Kvapil. — Konec melodie. Napsal Alex. Dumas, syn. — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20 a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 30. listopadu 1878. ČÍSLO 33.

San Marino.

Z cest Josefa Wünsche.

(Pokračování.)

IV.

Když koncem VIII věku Pipin papeži potvrzoval zemí, jež Karel Vel., otec jeho, svatému stolci byl daroval, výslovně vyňat vrch sv. Marina a kolonie tu usedlá. To bylo jaksi prvé veřejné uznání samostatnosti a neodvislosti republiky sv. Marina.

V listinách X věku jeví se nám San Marino jako samostatný stát pod ochranou římského císaře a krále italského. Správu obce již tehdá měli dva konsulové. V neblahých bojích mezi papeži a německými Staufovci stála svobodná obec sv. Marina při císařích německých a dovedla se papežů ubrániti. Když ve 13. věku Bedřich II neblahé občanské války v Italii chtěl skončiti, svolal obě strany, i Guelfy i Ghibelliny, do San Marina, do obce svobodné. Zde sněmovalo se po dvacet dní. V čase tom nejvyšší tři temena vrchu sv. Marina hrady jsou opevněna. Obec přijala jméno „Plebs sancti Marini cum castello“ — lid sv. Marina s hradem. Moc republiky valně se rozšířila, když ve stol. 14. přidaly se k ní okolní obce Fiorentino, Mongiardino, Serravalle a Faetano.

K vůli větší bezpečnosti spojilo se San Marino se sousedními hrabaty montefelterskými svazkem přátelským. Když hrabata montefelterská stala se markhrabaty a vévodami urbinskými, i pak zůstávala mocnými ochranci malinké obce, aniž do republikánského zřízení, správy a soudnictví se jí míchala.

Pro své zřízení a smýšlení čistě demokratické bylo San Marino okolním knížatům vždy jen solí v očích. Nejedni z nich nejednou lstí i mocí o to se pokoušeli, by svobodu republiky z kořene vyvrátili. Ale nevalně se jim při tom vedlo. Sanmarinští buď sami buď s pomocí měst okolních nepřítele s hanbou vždy zahnali. Tak vedlo se riminským Difattiům a Malatestům, Borgiům, Fabianu dal Monte a Leandrovi z Verucchie.

Doba nemilých zápletek nastala pro San Marino r. 1631, kdy rod vládců urbinských vymřel a Urbino panství papežskému připadlo. Papežové sice San Marino v ochranu svou přijali, brzy však z vlastní vůle své a beze všeho práva měniti se jali ústavu obce. Hlavně od pověstného kardinála Alberoniho mnoho příkoří snášeti bylo Sanmarinským.

Ten v Romagni sebral kde jakého biřice a v Riminech asi 200 žoldnéřů. S touto mocí válečnou do území republiky vtrhl a město obsadil.

Dne 25. října 1739. svoláni jsou zástupcové z města i z venkova, aby přísahali věrnost a oddanost papeži. Vystoupil kapitán Giangi a ku vyzvání tomuto takto odpověděl: „Prvého října věrnost přísahal jsem zákonnému a jedinému knížeti svému, sv. Marinovi, a tuto přísahu svou nyní stvrzuju!“ — Giuseppe Onofri zvolal: „Jsem občan sv. Marina a nechci býti občanem římským!“ — Jiný zástupce sanmarinský obrátil se k Alberonimu a pravil hrdě: „Nechť odejde ode mne tento kalich hořký, žádné hanebnosti nedopustím se pod očima tohoto mého ochrance svatého, vždy volati budu: „Ať žije sv. Marin, ať žije svoboda!“ — —

Takovými ráznými slovy zmařili Sanmarinští všecky choutky papežské spojit území jejich s územím svatého Petra. Papež Klement XII Alberoniho odvolal a Sanmarinským starou svobodu propustil.

R. 1796. San Marino trpělo všelikou bídou a nedostatkem potravin a to z té příčiny, poněvadž vojsko francouzské a cisalpinské obsadilo Romagni a Marky. V tom čase Napoleon žádal o dovolení, by s vojskem svým táhnouti směl územím republiky. Dovoleno mu toho r. 1797. Za to svobodnou obec zahrnoval přátelstvím a pozorností všelikou. Daroval jí čtyry děla, tisíc měr obilí a nabízel rozšíření území obcemi okolními. Ale hrdí republikáni zavrhujou dary jeho slovy věčně památnými: děla a obilí že si zaplatí, o rozšíření území však že nestojí. V úzkých svých hranicích prý jsou spokojeni, rukou svých že neposkvrní si nikdy majetkem cizím. — —

Sanmarinští svobody vždy velice byli milovni a to nejen slovem i skutkem. Kdokoli v rozervané a uhnětené Italii kdy pro svobodné smýšlení své byl pronásledován, — a těch bývalo vždy veliké množství! — na republiku sv. Marina, do tohoto svatého ohniska svobody, vždy se utíkal a zde útulku nalézal a ochrany. Proto svobodné a svobody milovné území svatého Marina okolní

šlechtě i vládám sousedním vždy bývalo trnem v oku. Často mezi sebou se radili, jak San Marino zničit. Každá sebe menší záminka byla velevítána. Proto v letě 1845. a 1851. veliké nebezpečí hrozilo samostatnosti a svobodě sanmarinské. Tu především zbytky povstalých a poražených Romagnolů a později dobrovolnické sbory garibaldinské, pronásledovány jsouce, sem se uchýlily. Z jedné strany stálo vojsko rakouské a z druhé vojsko papežské, hrozíc vtrhnouti do území sv. Marina. Ale jako způsobem zázračným i z tohoto nebezpečí republika konečně vyvázla a svou svobodu zachránila. Jako dříve již papež Pius VII, tak i Řehoř XVI a Pius IX přes všecko svůdné našeptávání a vyzývání k rozšíření území uznal samostatnost obce sanmarinské. A tak když všecky svobodné obce italské dávno již v monarchie se proměnily aneb s většími celky státovými se spojily, na sv. Marině udrželo se zřízení republikánské.

Roku 1861. sjednocené Italii vzešla nová zoře ranní. Lesk její zlatil i šedá temena Monte Titana, lesk její zlatil i zvětralé bašty sanmarinské. Poslanci sanmarinští s plesem pozdravili krále italského. Dne 22. března 1862. Viktor Emanuel učinil s republikou sv. Marina smlouvu přátelskou a obchodní. Smlouvou touto svoboda, svrchovaná moc a nezávislost starobylé republiky slavnostně jest uznána a potvrzena. Na Monte Titano zaplesali. Pominuli dnové násilných žoldnéřů, dnové ortelování, žalářování a katanování, — přišla rovnost, pořádek a bezpečnost. San Marino blaze žije u prostřed státu, který hojí si staré rány, který se zotavuje znenáhla, ale přece se zotavuje.

Během roku 1868. ucházeli se někteří cizí spekulanti u republiky o dovolení, by směli zříditi hernu na San Marinu. Při této příležitosti ukázala se nezištnost a mravní povaha Sanmarinských ve světle velmi krásném. Podnikatelé herny slibovali hory doly. Budou platiti skvěle, vystaví železnici z Rimin až sem, zřídí ústavy dobročinné, každým rokem dva chudé jinochy sanmarinské ve studiích opatří atd., vůbec slibují vše, co šejdíři toho druhu slibovati mohou státečku chudému. Avšak velice se zmýlili. Šlechetný duch republikánský pohrdl ziskem nemravným. Sanmarinští zavrhli skvělých návrhů, těchto lákadel ďábelských. Odpověděli vznešeně, že k hanbě své nesvolí k tomu, co jiné vlády evropské zavrhly, že spokojeni jsou se svou chudobou po dědech zděděnou.

Nejen to, San Marino i všecky jiné hry odvážné zrušilo. San Marino odstranilo již i malé loterie a dovoluje tu i tam jen poctivé tomboly, kterou o zvláštních slavnostních případech obecenstvo se baví.

V.

Všichni obyvatelé sanmarinští byli si původně úplně rovni. Co občan, to vládce, to ovládaný. Nikdo neměl práv více, nikdo méně. Stejná práva, stejné povinnosti. Stavů zvláštními výsadami opatřených nebylo. Lid a jen lid vládl. Veškerá obec shromážděná měla vrchní moc — suverenitu. Obec sanmarinská byla původně čistě demokratická.

Časem však mnoho šlechtických rodin zde se usazovalo. Tím stávalo se, že znenáhla i šlechta zvláštní váhy nabývala ve správě obecné.

Nynější ústava v San Marinu pochází z r. 1847. Až do té doby vládla tu tak zvaná Velká Rada složená ze samých šlechticů. Výkonnou moc měli konsulové. Vrchní moc v zemi má nyní sbor zákonodárný neb komora zástupců, Camera dei Representanti. Všech je šedesát, proto „i Sessanta". Slujou též radové, consiglieri. Každý plnoletý muž (zde od roku dvacátého) má aktivné právo volebné. Zástupcové volí se doživotně. Každý zástupce musí míti aspoň 30 roků, musí uměti číst a psát a není-li šlechticem, musí míti jmění nemovité buď ve městě neb v jedné ze tří venkovských obcí. Voliti se může jen tenkráte, když některý zástupce buď zemřel neb se poděkoval. Platí tu však zásada, aby každý ze tří stavů v komoře vždy měl svých 20 zástupců. Tyto tři stavy jsou: 1) šlechta, k níž počítá se i všech 6 farářů sanmarinských, jakož i převor mužského kláštera; 2) stav městských a 3) stav venkovských majetníků. Kdo není ani šlechticem, ani majetníkem, ten náleží ku čtvrtému stavu, volí sice, volen však býti nemůže. Ti zástupcové, kteří v městě bydlí, tvoří spolu také sbor městského zastupitelstva.

Komora zástupců každý rok volí ze svého středu výbor dvanácti členů, čtyry výbory z každého stavu. Této radě dvanácti „il Consiglio dei Dodici" přísluší vlastní správa celého státu.

Oba náčelníci, kteří jak v radě šedesáti, tak i v radě dvanácti předsedají, slujou „capitani reggenti", vládnoucí kapitáni. Oni jsou první osoby ve státu a zastupujou obec. Žádá se, aby měli nejméně 35 let a aby byli stavu světského. Voleni jsou od šedesátníků z rady dvanácti, ale vždy jen na půl leta. Sláva jejich tedy nikterak netrvá dlouho. Prvý capitano je vždy měšťák a „nobile", druhý pak bývá venkovan „cultivatore". V čase, kdy já meškal v republice sv. Marina, byl conte Gaetano Bellussi capitanem della città, kdežto capitanem della campagna byl signore Sciante Lumfernini.

Capitani vládnou vždy od dubna do konce září a od října do konce března. Nastolení nových capitanů slaví se s okázalostí velikou. Ve středu Šedesátníků ubírají se odstupující i nastupující kapitáni do chrámu u slavném průvodu. Vytáhne tu nejen čestná stráž kapitánů, nazvaná „guardia nobile", nýbrž i městská milice „milizia cittadina" ano i skoro veškerá válečná moc sanmarinská.

Mimo zástupce má San Marino ještě tři správní úředníky. První je „vrchní sekretář státní", jenž stará se o vnitřní záležitosti vyjma finance. Pak je státní sekretář vnějších záležitostí a vrchní pokladník Tesoriere, jenž spravuje příjmy a vydání.

Ani zástupcové z rady šedesáti, ani zástupcové z rady dvanácti, ani oba capitani nižádného platu nedostávají za své služby, jimiž státu se propůjčujou. Jsou to úřady jen čestné. Vlastní úředníci státní mají sice roční svou službu, ale odměna ta vzhledem ku práci, již jest jim konati, celkem jest dosti nepatrna.

Soudnictví svěřeno dvěma právníkům mimo republiku žijícím. Tito „Commissarii" musejí býti cizinci a nesmějí být spřízněni s nižádnou rodinou sanmarinskou. Voleni bývají vždy jen na dobu tří let a ta když uply-

nula, mohou býti již jen ještě jednou na další tři léta v úřadu svém potvrzeni. Za práci svou mají malou službičku a mimo to i poplatek od stran soudících se. Je to „giudice de le cause criminale“ a vrchní „giudice“ co prvá a druhá stolice soudní. Po případě rozhodujou „dodici“ jako třetí a poslední instance, od níž není pak odvolání. Když Hevesi byl na San Marině, zastával signore Giuliani, pisanský to advokát, úřad sanmarinského soudce. Že by však byl dostával měsíční plat 30 napoleondorů, je v republice San Marino holá nemožnost. Neboť na veškeré soudnictví nakládá se tu ročně jen něco málo přes 8000 L. V pravdě giudice sanmarinský nemá více než 1500 L. ročně. Tak aspoň sdělil mi signore Bigi.

Finance republiky vzorně jsou uspořádány. Příjem rovná se vydání. Republika řídí se dle zlatého pravidla: vydávej jen tolik, kolik máš a nevybírej od občanů více, než potřeba káže. Proto daně na San Marinu jsou velmi malé. Daně v ostatní Italii jsou třikrát tak veliké. Daň platí se z domů, z pozemků a masa. Monopol na sůl, tabák, ledek a prach střelný také něco vynáší. Jiné pak a to dosti značné příjmy jdou i z pozemků státních, z kolků a z lístků honebních. S financemi zabývá se zvláštní ředitelství. Daně rok od roku spravedlivě vždy každému se odměřujou.

Mám statistické přehledy příjmův a vydání z desetiletí 1862—72. po ruce. Příjmy a vydání se tu každý rok jen málo lirami od sebe liší. Úhrnem pak za celých deset let přijalo se 968.306 lir a 29 centesimů; vydalo se tolikéž lir a 33 centesimů. Za deset let jeví se tedy schodek 4 centesimů, t. j. schodek necelých dvou krejcarů r. m.! Nejméně přijalo a vydalo se r. 1862—3., totiž něco přes 63.000 lir. Největší však byly příjmy i vydání r. 1869—70, obnášelyť přes 186.000 lir. Průměrně přijímá a vydává se co rok něco přes 100.000 lir.*)

Čísla dole uvedená mluví sama a to příliš zřetelně. Republika San Marino na školství vydá dvakrát tolik než na válečnictví a proto — smějme se jejich válečnictví! — —

O vzdělání na San Marinu lépe jest postaráno než v okolních krajinách dřívějšího papežského území. Na vyučování republika ze svých skrovných prostředků nakládá v průměru něco málo přes 17.000 L. Při každé faře zařízena jest jednotřídná škola elementárná. Proto skoro každý občan republiky sv. Marina umí číst a psát. O jiných zemích vlašských něco podobného říci se nemůže. Kdo po vyšším vzdělání touží, nabyti ho může na vyšší škole sanmarinské. I kolej studentů pospolu bydlících — Collegio Convitto — nedávno teprve nákladem obce je tu založena.

Mimo školy má San Marino i bohatou knihovnu, kterou republika ku poučení občanů svých sama založila a rozšiřuje. Umístěna je knihovna ta ve starém paláci Valloni. Mnoho knih tu historických, právnických a krasovědeckých. Bibliothekářství je úřad čestný, kustos je placen.

O zdraví občanů sanmarinských pečuje jeden lékař a jeden ranlék. Oba jsou placeni. Jest jim držeti si koně, aby kteroukoli hodinu ve dne neb v noci k nemocnému kamkoli v území republiky mohli se vydati. R. 1865. zřízena a bohatě nadána je všeobecná nemocnice. Zdraví občanů sanmarinských je bohu díky tak výborné, že oba lékaři nemají prý ani valně práce. Podnebí zdejší je zdravé. Vzduch horský, čerstvý a čistý. Letní žáry vysokou polohou jakož i vlhkými větříky mořskými jsou mírněny. Větry a deště velmi často přicházejí, na podzim pak dostavujou se husté mlhy.

Ve měrách, váhách i v penězích užívá se systemu metrického jako v ostatní Italii. V minci měděné vynikají hlavně úhledné deseticentesimi s pěkným znakem a heslem republiky. Peníze sanmarinské v Italii i mimo republiku jsou v oběhu.

V San Marinu jsou od nedávna i dva úřady poštovní a sice jeden nahoře ve městě, druhý dole v Borgu. Službu poštovní obstarávají dva officialové a dva postilioni. San Marino spojeno je s poštou riminskou. S vládou italskou pak uzavřena zvláštní smlouva poštovní dne 7. února 1865.

Republika udílí dvou čestných vyznamenání. Je to předně „Medaglia del Merito Militare“ ve třech třídách: zlatá, stříbrná a měděná. Medalie ta udílí se bojovníkům jak zdejším tak i cizím, kteří zásluh o republiku si dobyli. Založena je r. 1852. a od r. 1860. i osoby civilní mohou jí dosíci. — Jiné vyznamenání je „Ordine equestre per Merito Civile e Militare sotto l' invocazione di S. Marino, Protettore della Republica.“ Rytířský řád pro zásluhy občanské a vojenské za vzývání sv. Marina, ochrance republiky. Založen je r. 1859. a udílí se těm, již vynikají zásluhami o člověčenstvo, vědy a umění. Od jednoduchého Cavaliere až ku Cavaliere Gran Croce je pět tříd v řádu tom.

Ještě tu připomínám, že na San Marino ani jediného žebráčka jsem neviděl a — což mnohem je podivnější, — že žádný žebráček neviděl mne. Kdo zná Italii, ví zajisté, co to znamená.

(Dokončení.)

*) Příjmy jsou průměrné tyto:

1. Pozemky státní	495	lir
2. Potraviny a výrobky	52.026	„
3. Daně přímé	5.435	„
4. Daně nepřímé	4.482	„
5. Rozličné	44.002	„

Vydání pak:

1. Správa státní	8.229	lir
2. Soudnictví	8.146	„
3. Obrana	8.442	„
4. Správa financí	19 480	„
5. Zdravotnictví	5.303	„
6. Vyučování	17.197	„
7. Církev	1 719	„
8. Stavby veřejné	31 120	„
9 Rolnictví, průmysl, obchod	2.151	„
10. Dobročinnost	4 710	„

*

Roháč z Dubé.

Od *Fr. Chalupy.*

Kol Siona rozbil stany
císař Zikmund s mnoha pány,
vojskem přikryl širé lány
od Hor Kuten k Malešovu;
stojí jedni v lehké zbroji,
stojí druzí v těžkém kovu;
stojí jedni v českém kroji,
stojí druzí v pestrém šatu,
jaký kolem Tisy nosí;
mnozí z této chásky bosi.
I hnal k hradu často v chvatu
mysle, že tak Sion zteče;
zaplanuly mužům zraky,
setkali se jako mraky,
pozvedly se v zápas páže,
zkřížily se v oheň meče,
bili se jak krupobití,
rvali se jak lvové líti.
Na Sion však těžko hnát.
Ustoupiti zas roh káže.
Ustupoval kolikrát,
nedopočítal se ztrát.

Marně vojskem přikryl lány
od Hor Kuten k Malešovu,
marně pozval české pány,
marně svolal pány Uhry
a jich pěší, a jich jízdu
na Roháče k jeho hnízdu.
Doved Roháč unést rány,
doved také opláceti.
Ustavičně Zikmundovi
odpovídal těmi slovy:

Kdo v nás bil a nad hlavami
zapaloval naše krovy,
dědinou jak hrstkou klestu
v noci svítil si na cestu,
a kdo plenil naše města,
a kdo bořil naše hrady,
víru žmolil jak kus těsta,
neostýchal se i zrady,
a kdo pannám s těla šaty
rval a ženy lákal v lože,
místo chleba měl jen nože,
místo lásky pro nás katy,
v šachty metal muže ryzí,
a kdo, otrok v krve dýmu
naše blaho, naši víru
obětoval hříšně Římu,
na nás vodil vojska cizí
ze všech všude koutů světa,
a kdo zemi zničil málem:
nikdy není naším králem."

Důraznými těmi slovy
odpovídal Zikmundovi
císaři a pánu Roháč;
odpovídal nejen slovy,
ale také zbraní pádnou.
I byl Zikmund pravý boháč:
mimo vojsko, mimo rotu
přived sebou stáda skotu,
přivez koním vozy píce,
přivez sebou vína sudy,
aby zapil časté trudy,
topil starost v rudém vínu;
přived sebou krásné dévy,
aby líbal sličné líce,
aby okřál na jich klínu.
Roháč — chudák proti němu.
Kromě staré výmluvnosti,
kterou někdy hřímal v sněmu,
kromě meče, kromě pěstí,
mimo hrad na tvrdé skále
většího zas neznal štěstí
nežli Husitou být stále.
Vypůjčuje sobě skoty
od Zikmunda lstí a mocí;
s Zikmundovou tučnou pící
utíkají jeho roty
k hradu svému černou nocí,
pak probouzí stráže spící.
Pije Roháč, plaší nudu
rudým vínem z jeho sudů.
Vesel říká: „My jsme bratří
po Adamu a dle Evy
a mým koňům oves patří,
jeho koním patří plevy."

Seděl Roháč nepohnutě,
seděl jako orel stále
v hradě svém na šedé skále
a se skály z toho hradu
vystrkoval na ně bradu.
Zikmund pořád má dost chutě,
za vojem voj vede znovu;
prořídly mu, od Siona
jenom stojí k Malešovu;
k Hoře jen od Malešova
Zikmundovi posli znova
letí s prosbou nebo s hrozbou:

„Kovkopové Kutnohoršti,
vydejte mi stříbro zase,
abych sebral novou sílu,
rázněji si přistoup k dílu.
Horníci vždy věrní víře,
pomozte mi na kacíře.
Vyhladím tu panskou můru,
jež mořila vaši práci;
mám ho v pasti jako myšku,
potrestám ho jako lišku;
vyletět jen může vzhůru,
půjčí-li mu křídla ptáci."
Vzkázali mu páni z Hory,
že ten lotr na Sioně
poslal si již lotry pro ně,
kteří jako straky kradou.
Dostali se v město zradou
a kde byla jaká skrýše,
vyloupili, vyplenili
a pak prchnout nelenili.
Lek se Zikmund této rány,
počal radu bráti s pány:

„Kolikátý měsíc tady
táboříme celí zdraní;
malý úspěch našich zbraní.
A pan Roháč v našem lovi —
těžko tak ho zmořit hlady."

A pán z Růže na to poví:
„Nehodno by bylo krále,
od hradu by táhl dále.
Na Roháče těžko s mečem:
jest on stvořen k litým sečem.
Na Roháče těžko s hlady:
živíme jej sami tady.
Útočiště vezmem k zradě,
která v Čechách ještě žije;
netušeně jako zmije
přeleze zdi mechovité,
poštípe ho v tvrdém hradě,
otevře nám pevné brány,
otevře nám branky skryté.
A pak hody slavte vrány!"

Roháč z Dubé jako jindy
pozoroval jejich voje;
dobře věděl, až je budou
mrzet proti němu boje,
dál že ještě nepotáhnou,
ale ke lsti zlobné sáhnou.
Tomu není nijak k smíchu,
kdo urazil jednou pýchu
Zikmundovu. Roháč všady
byl jako je v těle duše.
Tam dal válet smolné sudy,
sem přistavit kázal kuše,
tu prohledly bystré zraky,
výbornou že službu praky
právě tady konat mohou.
Ostatně co všichni silou,
konal Roháč svojí vlohou.

Jako jindy i dnes Roháč
pochází na hradbách pozdě;
Prostředek s ním, místo druhů
kněz a pastýř toho stáda,
jež z ovčince mistra Husa
ještě zbylo; jiní v hvozdě
hrozeb římských zabloudili.
Polechtali jemu záda
jednou hoši Rožmberšti,
když ho jali s druhy v lese;
polechtali jemu záda,
shladili si na něm žáhu.
Mluvil tiše polohlasem,
ale klad na slova váhu.
Zahovořil k Prostředkovi
Roháč z Dubé těmi slovy:

„Víš-li, dnes že, otče milý,
tušení zlé se mne zmahá.
Již co na den dnešní noci
přišla ke mně hlava drahá
dívky, kterou v žití pouze
miloval jsem láskou pravou,
ale kterou žití nouze
vyrvala mi rukou dravou;
sklonila se lehce ke mně,
zašeptala tiše, jemně:
„Jene, ustup této moci."

A Prostředek Roháčovi
zahovořil těmi slovy:
„Unavenost jen a mdloba
zmocnily se tvého těla;
tělo spalo, duše bděla.
Marná proti nám jich zloba,
časněji by musel vstáti
Zikmund a na Sion hnáti,
lepší sobě vzíti kleště!
Nepřišla nám ani ještě
nedostatku krutá doba
hrůzou svojí lid náš děsic.
Podle zásob, které máme
dlouho ještě odoláme.
Poleží si mnohý měsíc
Zikmund a pak sebrav svoje
nechá půtek, nechá boje.
Věř mi, Jene, bůh nám s hůry
pomoc sešle na ty stvůry."

Zahovořil k Prostředkovi
Roháč z Dubé těmi slovy:
„Kdybych válčil, otče milý,
jenom proti Zikmundovi!
Ale je tu českých pánů
kolem jako žitných klasů
a já znám tu českou chasu.

Kam se opře hlavou hrdou,
prorazí i stěnu tvrdou,
byť ztonula v svojí krvi.
Není to s ní zápas prvý.
Nedbá na to, komu slouží,
nedbá toho, že v síť vlezla
muži, který místo žezla
zasluhoval by oprátku;
po vítězství pouze touží;
nedbá toho, že jí Zikmund
jednou notnou podá splátku.
Ne ten Zikmund chlípný, drzý,
ale páni — ti mne mrzí."

Zamyslil se, sklonil hlavu
a pak zase pokračoval:

„Měl by vstáti nyní Žižka,
přistoupiti k mému hloučku,
rozhlednout se po tom davu,
rozhlednout se po té chatře,
po tom hejně mladých kloučků,
které šidí Zikmund liška.
Líto je mi, líto, bratře,
hanba je mi, že jsem Čechem,
že jsem bratrem této luzy,
která s vlky zná jen výti,
ale nikdy volně žíti.
Co bys řekl nyní, Jene,
kdybys viděl tuto chásku,
jak o překot jen se žene
líbat třesky, líbat pásku
muži, jemuž vojín z hluku
tvého nebo Husitského
nepodal by ani ruku!

A Prostředek Roháčovi
zahovořil těmi slovy:
„Člověku se ježí vlasy
hrůzou, Jene, při vzpomínce,
jak se valně staré časy
v kratičké té chvíli mění.
Česká země ani není,
Roháči můj, českou zemí."

V rozechvění, v rozhořčení
udeřil svým mečem na zem —
v kusy dva se rozlít rázem.
Zamyslil se Roháč kráče
s hradeb s knězem do nádvoří
kolem ohňů, které hoří
bdělým strážím; s ním se louče
pravil skoro smutným hlasem:
„Čechy jako na dva hráče
na nás hledí. Jeden padne,
druhý vyhrá. Myslím, za dne
že budeme míti s masem
zas co dělat. S celou mocí
chystají se kolik nocí." — — —

Hoj, Roháči! To je chyba,
žes dnes přešel jen tak kolem.
Zráda mrskala se jak ryba,
jako výr oblétla polem.
Útočiště vzali k zradě.
Nyní jako černá zmije
přes tvé hradby se již vije,
přeleze zdi mechovité,
poštípe tě v tvrdém hradě,
otevře jim pevné brány,
otevře jim branky skryté.
Hody slavit budou vrány.
Ještě v noci se tak stalo.
Zikmundovi rudé zlato
víc než páni pomáhalo,
a hrad celý dostal za to.
O půlnoci vůdce stráží
dlátko v pevný zámek vráží;
ač i kov se mrtvý vzpírá,
mocí bránu otevírá.
Vojsko pánů skryté v houští
na hrad tvrdý zrádně pouští.
Hoj ty lstivý pane z Růže,
dobře víš, co zráda zmůže
zahalená v noci plášti,
a co zmůže kleté zášti
proti panu Roháčovi!

Bojováno s udatností
nikdy dosud nevídanou.
Toky rudé krve kanou,
hromady tu leží kostí.
Znovu křídla smrti vanou,
znovu potok krve teče,
koně řičí, řinčí meče,
oštěpy se od ran lámou,
a v to slyšíš píseň známou:
„Kdo jste boží bojovníci?" —
Již se rudé slunko sklání
nad Siona rudou strání
a pan Roháč s padesátkou
druhů ještě se jim brání,
ještě křídla smrti vanou,
ještě potok krve teče,
koně řičí, řinčí meče.
Roháčovi zraky planou,
jak dvě žhavá slunce září,
po osmahlé, černé tváři
toky potu s krví kanou;
brání se tak Zikmundovi
sečí nikdy nevídanou.
A v tom věže hradu vzplanou,
s rachotem se dolů řítí.
Bránil se již s padesátkou
ale jenom chvíli krátkou.
„Zachraňte si krátké žití,
zachraňte si život, druzi!"
volá Roháč v středu hrůzy,
a že přišla velká nouze,
vzdal se Roháč s padesátkou,
ale českým pánům pouze,
ale nikdy Zikmundovi.
Promluvil k nim těmi slovy:

„Milí páni, milí bratří!
Spálili jste sídlo moje,
rozmetali přece jednou
tvrdé hradby, pyšné věže,
sbili druhy v tlumu boje.
Češi! zde meč, jak se patří.
Přísahejte přímou duší,
se mnou tak že naložíte,
jak se na mne pána sluší.
Jinak znovu meč se chvěj,
a krvavý skonči děj."
Vzali páni meč a jemu
přísahali přímou duší,
že s ním jednat budou, jak se
na českého pána sluší.
A po boji páni v krátku
jali v pouta padesátku,
ale Roháč bez okovů
kráčí k stanu Zikmundovu.
Zikmund sedě prostřed pánů
vysmíval se takto pánu:
„Vida — vida — panskou můru!
Tos moh vědět, že kdo Žižku
potřel, dá si s tebou práci!
Mám tě v pasti jako myšku —
vyletět jen můžeš vzhůru,
půjčí-li ti křídla ptáci.
Teď snad přece svolíš málem,
že jsem tvým a budu králem "

Jemu Roháč beze strachu:
„Škoda meče mého, brachu;
pověděl bych tobě pouze,
zda o také krále nouze?!"
Velel Zikmund českým pánům:
„Ještě malé přání věští
sobě tato duše zbožná.
Spoutejte ho, páni čeští!"
Odvětili jemu páni:
„Jest nám roveň; není možná."
I byl veden Roháč s druhy
od Siona k Hoře Kutné;
dívaly se zraky smutné
na valící se jen kruhy
ohnivého s kouřem dýmu,
na popel a hrozné rumy.
Zamyslil se v těžké dumy.
„To již není oběť Římu."
Vítaly je v Hoře davy,
zvedaly se zevšad hlavy;
mnozí, by se ve své víře
utvrdili ještě více,
mrzce plili na kacíře.
Kde jen chrámu, boží služby
konali jsou horští kněží,
že bůh splnil vřelé tužby,
věren vždycky svaté víře,
vylil hněv svůj na kacíře.

Od Hor Kuten veden k Praze;
pozoroval Roháč hory
kolem Kaňku, kovkopové
kam metali druhů sbory,
povzdech si a pravil sobě:
„Koupili jsme robství draze —
Blaze vám tam v černém hrobě."

V Praze vyšli Zikmundovi
za město vstříc všichni kněží,
zvony zněly se všech věží,
že bůh věren svaté víře
vylil hněv svůj na kacíře.
V Praze v poutech veden Roháč.
V poutech? — Vida, páni zlatí,
Zikmund za sto přísah platí.
Roháč chuďas a nic více —
Zikmund proti němu boháč.
Vede sebou vás a rotu,
vede sebou stáda skotu,
veze koním vozy píce,
veze sebou vína sudy,
aby zapil časté trudy,
topil starost v rudém vínu,
vede sebou krásné děvy,
aby líbal sličné líce,
aby okřál na jich klínu.

Sedí Roháč v černé věži,
pilně ho stráž četná střeží,
sedí druzi Roháčovi
ještě dolej' v černé věži,
pilně je stráž četná střeží.

Přišli páni k Roháčovi,
domlouvali po svém vzkazu:
„Šetři žití, šetři vazu!
Moc je moc a proti právu
těžký odpor; suď se jenom
o telátko, máš pryč krávu.
Nebude tak, jak je, stále,
změní řád se, jenž jest nyní.
Řekni jenom, že chceš uznat
Zikmunda za svého krále,
svoboden jsi jako jiní."
Odpověděl pánům slovy
jako druhdy Zikmundovi,
že kdo plenil česká města,
že kdo bořil české hrady,
víru žmolil jak kus těsta,
neostýchal se i zrady,

že kdo, otrok v krve dýmu
naše blaho, naši víru
obětoval hříšně Římu,
přísah neznal, ani míru,
že kdo zemi zničil málem:
nebude mu nikdy králem.

Přišli ještě jedenkráte.
Roháč trvá ve svém vzdoru:
„Nechoďte již, vždyť mne znáte."
Kolik dní a kolik nocí
seděl v poutech vězněn mocí;
dal se s hlídkou do hovoru.
Vypravoval jemu strážník,
jak na Starém městě staví
šibenici. — „Div to pravý.
A tři patra míti bude,
z kterých na tom nejhořejším
pro Roháče řetěz zlatý.
Tak neumřel žádný svatý
jako umře tento kacíř."
Zadumal se, zamyslil se
Roháč nad tou smutnou zvěstí,
zakalily se mu zraky,
marně hrozil pádnou pěstí
a pak povzdech: „Tedy zlatem
nahraženo moje štěstí."

Za nedlouho přišli v žalář
pochopové se svým katem,
vyvedli ho na náměstí.
S podivením Roháč vidí
zástupy a davy lidí,
šibenici o třech patrech:
na nejnižším patře v kruhu
čtyřicet svých věrných druhů,
na tom druhém patře v kruhu
deset vůdců svých a druhů,
na nejvyšším řetěz zlatý.

Přistoupili, hovořili
rytíři a páni známí:
„Poslechni a ustup bratře.
Ejhle! na tom třetím patře
schystán pro tě řetěz zlatý.
Zachránit se můžeš málem:
Rci, že Zikmund je tvým králem."

Odpovídá Roháč spjatý:
„Slyšte, páni! Poctivému
člověku a svému bohu
ustoupiti jenom mohu:
ale nikdy tomu králi,
proti němuž Čechy stály.
Starejte se o vlast, kterou
ubíjíte ranou sterou."

Zasmušil se Zikmund při tom,
zachvěla se jeho duše,
když odvětil jemu suše:
„Na Sioně za hrdinnou
obranu a odpor klatý
nemám pro tě poctu jinou
nežli tento řetěz zlatý."

Takto umřel Roháč zkrátka
a s ním jeho padesátka.

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

VII.

Semecký znal své lidi. Pravil, že do tří dnů paní Rabská přijede návštěvou — a skutečně se tak stalo.

Druhého dne o jedenácté hodině zastavil před letohrádkem elegantní kočár, a za pomoci svého manžela slezla s něho paní Rabská, zavěsila se v rámě jeho a vstoupila s ním do zahrady.

Jan doprovázel je k verandě, kdež zastali Semeckého, Elišku a Viléma.

Semecký, jenž znal se s oběma manželi, přišel jim vstříc a uvedl je do verandy.

Isa byla oblečena v rozkošný, letní oblek, a obličej její zářil; vypadala skutečně krásně. Manžel její naproti tomu hleděl před sebe skoro nepřívětivě.

„Paní Semecká," pravila Isa s roztomilým úsměvem, když byl Semecký příchozí své manželce představil; „chystala jsem se dávno již přepadnouti vás ve vaší samotě a pookřáti ve vaší duchaplné, daleko široko slavené společnosti. Avšak obávala jsem se vždy, že bych mohla přijíti vám nevhod. Leč včerejší mé dobrodružství kázalo mi položiti veškeré ohledy stranou, a první má vycházka platí rodině, kteráž nazývá mého ochrance života svým." Při slovech těch pohlédla ohnivě na Viléma a podala mu ruku.

Na čele Rabského objevila se na okamžik kolmá vráska, a oči jeho zabodly se v tvář Vilémovu, jako by v ní čísti chtěly. Vilém stiskl ruku a políbil ji lehce.

„Milostpaní," pravil s úsměvem, „ceníte nepatrnou mou službu tak vysoko, že mne až zahanbujete."

„Jsem šťastné té náhodě velmi povděčna," ozvala se Eliška zvláštním tónem; „neboť bez příhody s Vilémem byly bychom musily as vaší milé společnosti na dlouho postrádati."

Lehounký mráček přelétl přes bělostné čelo Isino.

„Vytýkáte mi, že jsem vděčna?" tázala se kvapně.

„Naopak — vždyť vděčnost jest nyní tak vzácna," odvětila Eliška.

Hovor veden s velkou živostí. Paní Rabská byla nejen krásna, ona měla i ducha, a protož rozvinula se znenáhla zábava, kteráž i samé Elišce přes všechnu její nechuť k Ise spůsobila příjemnou chvíli. Jen Rabský zdál se býti nevalně spokojen. Čím živějším stával se hovor, a čím více pouštěla Isa rozmaru svému uzdu, tím častěji objevila se ta kolmá vráska na jeho čele.

Když Rabští odjížděli, přijali slib Semeckých, že oplatí návštěvu, a Isa mimochodem prohodila, že přijdou sami také brzy zas. Manžel její slib ten provázel opět jen tím temným mrakem na čele.

„Nemyslíš, strýčku," tázal se Vilém když odjeli, „že zachoval jsem život dámě skutečně roztomilé?"

„Jest opravdu roztomilá," odvětila na místě Semeckého Eliška. „Představovala jsem ji sobě zcela jinak."

„Ano, nikdo by v ní nehledal, co v ní vězí," dodal Semecký.

„Kdo ví je-li taková, jakou ji pověst praví," prohodil Vilém. —

Otilku přivedla návštěva paní Rabské do velikého rozčilení. Po odchodu Rabských setkala se s Vilémem a on pozdravil ji zcela chladně a otázav se jí pak lhostejně po jejím zdraví odešel ihned.

A právě dnes chtěla chybu, jíž se byla včera dopustila, napraviti. Očekávala, že bude jí zase vytýkati, proč nepřišla do jeho pracovny, a byla připravena ku slibu, že přijde zas. Očekávala, že bude se jí tázati, co se jí stalo, a ona že mu řekne, že — ne, že jej má ráda, to mu nesmí říci, ale řekne mu, že není více dítětem, že není více tou Otilkou, kterou byla včera. Měla to již vše tak krásně promyšlené, a tu pojednou,

když myslila, že naskytne se příležitost, aby napravila, co byla provinila, tu zeptal se jí chladně, jak se jí daří, a šel opět, nečekaje téměř odpovědi, chladně dále. Ó jak byla nešťastna, že chovala se včera vůči Vilémovi tak nerozumně! Kdyby byla mluvila s ním jinak, kdyby nebyla po několika nesmyslných slovech odběhla, nebyl by vyjel do lesa na procházku a nebyl by také přišel právě k tomu, když s paní Rabskou splašil se kůň. Ó ano, ona sama byla tím vším neštěstím vinna, ona sama připravila se o lásku Vilémovu, ona sama vehnala jej v náruč paní Rabské.

Otilka byla všecka zoufalá.

V této zoufalosti nalezla ji Eliška.

„Můj bože, Otilko, co jest ti?" zvolala uleknuta spatřivši ji rozčilenou, jak nikdy nebývala.

Chvíli zapírala Otilka; avšak když Eliška vřelým hlasem otázku svou opakovala, tu nemohla více pohnutí svému odolati a vrhnuvši se sestře na prsa a vzlykajíc křečovitě vypověděla Elišce všechen svůj žal.

Mlčky naslouchala Eliška. A když Otilka umlkla, tiše plačíc, pojala ji za ruku a pravila hlasem rozhodným:

„Otilko, Rabské se neboj. Vilém zná jednak cenu této ženy, jednak jest Rabský na stráži. Avšak musíš nyní chovati se k Vilémovi jinak. Byla to velká chyba, žes jej tak odbyla. Kdyby vrhl se Rabské v náruč, učinil by tak zajisté jen ze zoufalosti."

„Myslíš tedy," tázala se Otilka v slzách, „že mne má posud rád?"

„On musí," odvětila Eliška prudce a s tak zvláštním přízvukem, že Otilka vzhlédla k ní plna překvapení.

„Ach Eliško," zvolala po chvíli, „ty vracíš mi život."

„Zmužilost, sestřičko," zněla odpověď Eliščina, „opuštěn jest jen ten, kdo opustí sebe sám. Ujmi se sebe sama, buď jakás bývala, a bude vše zase jako bylo."

„Ó kéž bys mluvila pravdu!" zvolala Otilka plna štěstí zase, a zulíbala sestru. „Tys vlila nové síly do mých žil — uvidíš, jak budu nyní zase k Vilémovi roztomilá. On musí se opět státi takovým, jakým byl dříve."

A jako vyměněna počala Otilka po odchodu Eliščině radostí hlasitě zpívati. Paní Rabská zdála se jí pojednou úplně bez nebezpečí, a celá ta episoda s ní připadala jí, jako by se ani nebyla stala. Vilém stál před ní opětně ve skvělém světle, chladnost jeho byla zapomenuta, a Otilka hořela nedočkavostí, aby s ním jen opět se setkala a uvedla vše zase ve starou kolej. Avšak umínila si, že zrale uváží každé slovo, které s Vilémem mluviti bude. —

Eliška, opustivši Otilku, vyhledala přímo Semeckého a sdělila mu obsah rozmluvy, jíž měla s Otilkou. Vylíčila mu vášeň, jež planula ze slov Otilčiných, pověděla mu, jak dodala jí znova odvahy, avšak nemohla s povzdechem potlačiti pochybnost, zda nechybili, když přispěli takou měrou k rozdmychání plamene, jenž uchvátil celou bytost Otilčinu silou neobmezenou.

S úsměvem naslouchal Semecký.

„Je pravda," pravil posléz, „že paní Rabská přišla nám a našim plánům velmi nevčas, avšak dle mého náhledu není posud nic ztraceno. Rabská není žena, jež dovede upoutati trvale. Ona snad oslní na okamžik, ale za nedlouho je po slávě. Myslím sice, že Vilém ani oslniti se nedá; ale dá-li, odvrátí se zase záhy. Znám jej příliš dobře."

„Avšak to nám nedostačí," namítla Eliška, „aby se pouze odvrátil; pamatuj na Otilku."

„Pamatuji na ni především," odvětil Semecký, „jest to cíl, jejž nepouštím se zřetele, a k němuž stále, jak víš, pracuji. Náš úmysl může dojíti cíle ale jen tehdá, jestliže co nejvolněji použijeme všech slabých stránek povahy lidské. Ne nadarmo sdělil jsem Vilémovi, že jej má Otilka ráda, a další krok na této cestě musím co nejdříve učiniti."

A Semecký pojal Elišku za ruku, a prováděje ji zahradou vykládal jí polohlasitě další tento krok, jenž nalezl úplný souhlas Eliščin.

Druhého dne odpoledne maloval Vilém právě na dosti velkém obrazu, představujícím — Otilku, když strýc vstoupil. Chtěl odložiti ihned štětec, ale strýc tomu nedopustil.

„Maluj jen dále," pravil, „nepřišel jsem, abych tě vytrhoval."

Semecký se zamlčel a zahleděl se na obraz, z něhož hleděla již úplně dohotovená tvář Otilčina.

„Výborně trefena!" pravil po chvíli.

„Myslíš, strýčku?" tázal se Vilém.

„Výborně!" opakoval strýc. „Ten roztomilý, srdce jímající, nevinný výraz tváře, to rozkošné, upřímné oko, z něhož hledí duše plná oddanosti, ta čerstvá, čtveračivá ústa — věru roztomilé, úchvatné děvče!" dodal jako více pro sebe, avšak s plným důrazem.

Vilém s radostným úsměvem naslouchal chvále té.

„Dal jsem si záležeti, strýčku," pravil živě, „abych vložil do obrazu vše, co hledí z originálu. Jsem šťasten, že pravíš, že se mi to zdařilo."

„Dobře, dobře, hochu," odvětil Semecký pojednou hlasem zcela změněným, „můžeš být spokojen; avšak když právě mluvíme o Otilce — musím promluviti s tebou vážné slovo."

Vilém překvapen odložil štětec.

„Nuže, strýčku, poslouchám," pravil obrátiv se ku strýci.

„Viléme," započal Semecký, „jsi mezi námi již delší dobu, a mohl jsi zajisté poznati, že Otilka jest děvče, jakých málo."

„To je pravda," souhlasil Vilém.

„Krása tělesná," pokračoval Semecký, „pojí se v děvčeti tom s krásou duševní v celek, jenž zajisté každého hned na první pohled zaujme. Otilka má však více ještě nežli hezkou tvář a duchaplné oko; ona jest vzdělána, vtipna, a má srdce k pohledání — zkrátka, není snad dobré vlastnosti, jíž by se jí nedostávalo."

Vilém hleděl s napnutím na strýce. Oko jeho zazářilo, a ústa mimovolně se usmála. Chtěl strýc snad napraviti, v čem prohřešil se nedávno? Chtěl mu domlouvati, aby všímal si zase Otilky, aby přijal srdce, jež štěstěna nesla mu vstříc?

„Strýčku, mluvíš mi z duše," odvětil horlivě.

„Vím, že všechny tyto dobré stránky Otilčiny uznáváš. Avšak dále. Sdělil jsem ti před nedávnem, že tento anděl, tato perla, tato dívka, jižto upoutati k sobě na věky, kterouž nazývati svou možno míti za skutečné štěstí, tebe miluje.“

Vilém byl v rozpacích.

„Strýčku,“ namítal, „ty se snad mýlíš.“

„Nemýlím,“ odvětil Semecký rozhodně, „vím to jistě; avšak vím také, že ubohé děvče miluje beznadějně — tvá slova byla aspoň dosti jasna, a jelikož znám tvou tvrdošijnost, nepochybuji, že náhled tvůj o ní se posud nezměnil a více nezmění.“

Rozpaky Vilémovy rostly. Měl již na jazyku přiznání, že láska ta jej velice těší; avšak připomenutí tvrdošijnosti jeho poznámku tu v čas ještě zadrželo. Nesměl se před strýcem ukázati slabým, dokonce snad ne marnivým. A mimo to nevěděl posud, kam strýc vlastně bije.

„Nu, a —?“ tázal se po chvíli přemáhaje se, aby nebylo na něm viděti, jak dotýkají se ho slova strýcova.

„Beznadějnost podobné vášně mladého děvčete ukládá nám, co příbuzným jejím, velké povinnosti,“ pokračoval strýc. „Jsem sice přesvědčen, že děvče to bylo by s to učiniti tě šťastným, jsem přesvědčen, že lepší ženy nad ni nikdy nenalezneš, avšak láska nedá se vynutiti. Tvůj přelud, jak se zdá, jest příliš mocný, a nezbývá tudíž nežli mysliti na zachování ubohého děvčete.“

Krev hrnula se Vilémovi do tváře. Nevěděl, má-li hleděti strýci do očí, nevěděl, má-li odpověděti — byl tak rozčilen, že nebyl schopen žádné myšlenky. Nejprvé chtěl přes všechny ohledy vůči sobě říci strýci přímo, že láska Otilčina k němu není mu tak lhostejna, ano, že stále víc a více cítí, jak Otilka se mu líbí; ale chladný, rozhodný ton strýcův zarazil jej tak, že nebyl s to vypraviti ze sebe slova, a ještě více jej zarazilo, když strýc zmínil se o „přeludu“. Hleděl chvíli před sebe — pak otázal se tiše:

„A jakým způsobem ji chceš zachovati?“

„Zcela jednoduše,“ odvětil Semecký. „Provdám ji.“

Vilémem to trhlo. „Provdáš ji?“ opakoval po strýci.

„Ano. Toť jediný prostředek,“ pokračoval Semecký. „Nejdříve vyhojíme ji z lásky k tobě, pak nalezneme mladého muže, jenž bude osudu vděčnější za takového anděla, ona zvolna zapomene, a nebude to trvati dlouho, bude šťastnou v jeho objetí.“

Jak nepříjemně dotkla se slova tato Viléma, a jak prapodivný cit zmocnil se ho pojednou, když Semecký líčil chladnými slovy, jak brzy a jak snadno Otilka ho zapomene! Píchlo ho u srdce, ale zároveň opanovala jej jakási rozhořčenost proti Otilce. Arci rozhořčenost ta nebyla na místě — vždyť vyslovoval Semecký jenom pouhou naději, ale již to mu dostačilo, že mohl někdo něco takového o Otilce vůbec jen mysliti. Neoprávněná rozhořčenost ta dodala mu zase trochu odvahy.

„Velmi dobrý plán,“ pravil zatínaje zuby.

„Těší mne, že nalézáš jej dobrým, neboť pak jsem také již jist tvou pomocí, jíž potřebuji,“ mluvil Semecký dále, a sotva viditelný úsměv pohrál jeho ústy.

„Já mám při tom pomáhati?“

„Ty především. Otilka tě miluje — musíš tedy chovati se k ní co nejchladněji, tak chladně, aby ani nejmenší pohled, ani jediné slůvko neposkytlo lásce její nějakého pokrmu.“

To bylo přes příliš. „Ale dovol, strýče,“ namítl Vilém horlivě, „jakž mohu vůči tak roztomilému děvčeti chovati se chladně aneb docela odpudivě?“

„Musíš,“ odvětil strýc, „a já nepochybuji, že ti to bude snadné; vždyť jest to dle tvých vlastních slov ‚děcko, jež nemá o vážnosti života ani ponětí, a jež tudíž opravdového života také schopno není.‘“

Vilém zaťal poznovu zuby. „Přeješ-li si toho —“ pravil nutě se k chladnosti.

„A nejen toho, ty budeš muset jí také domlouvati, aby naklonila se tomu, jejž pro ni vyberu, budeš jej muset vychvalovat a líčiti jí, jaké štěstí jí po boku jeho očekává.“

„A kdo to bude?“ tázal se Vilém třesa se téměř rozčilením.

„Mám v hlavě statkáře Zelenku,“ odvětil Semecký nedbale. „Jest bohat a velmi řádný muž.“

„Ale obmezený, ano hloupý až běda,“ vybuchlo to z Viléma.

„Já jej znám déle nežli ty a vím, že mu křivdíš,“ namítl Semecký rozhodně, „a proto již dovolíš, abych já zde rozhodoval. Ostatně ale když se ti to tak příčí, nežádám, abys ji přemlouval. Avšak žádám a musím žádati, abys choval se k ní zcela odměřeně. Až odměřenost tvá přivede ji k poznání, že miluje beznadějně, pak pošleme ji na delší dobu pryč, a ďas by v tom byl, aby šestnáctileté děvče nezapomnělo lásky, jež k ničemu nevede. — Tak, a nyní Viléme, když jsem tě tak dlouho již zdržel, maluj zase dále a nezapomeň, že musíš začíti s Otilkou ihned. S bohem, hochu.“

A Semecký zdvihl se kvapně a odešel. Spokojený úsměv ozářil jeho tvář, když dvéře pracovny Vilémovy za sebou zavřel.

Jako u vidění hleděl za ním Vilém. Chovati se měl k ní chladně, domlouvati jí měl, aby se naklonila tomu hlupáku Zelenkovi? Jak hrnula se mu krev do hlavy při pomyšlení, že Otilka má se státi ženou Zelenkovou! Musel se sám sobě přiznati, že sdělení strýcovo, že líbí se Otilce, mu velmi pochlebovalo; ale nemyslil dále na nic jiného a nechtěl ani na nic jiného mysliti, neboť měl jaksi za svou povinnost ukázati, že láska, o které tak byl blouznil před strýcem a již byl s takou vášní vyznal tetě své, nebyla jen tak úplně planá. Vždyť byl by se musel styděti, pohlédnouti tetě i strýci v tvář!

Avšak dnešní slova strýcova pobouřila jej tak, že poznal pojednou, že Otilka není mu více tak lhostejna jako dříve, ano, že jest mu tak milá, že žádost, aby choval se k ní lhostejně aneb docela aby jí domlouval, by provdala se za Zelenku, zdála se mu přímo šílenou.

Avšak co dělat? Říci strýci upřímně, co se v něm děje? — „Ne ne!“ zvolal ihned, „to se nesmí státi — učinil bych se směšným!“ Či chovati se k ní opravdu chladně — odpudlivě? — Otázka ta stáhla mu tak srdce, že cítil, jak by bylo provedení její nemožno. Vyskočil a počal prudce choditi po pokoji. „Ó co mám činiti! co mám činiti!“ volal chvílemi.

Dlouho chodil sem tam. V hlavě stíhala myšlenka myšlenku, a on nebyl s to ni jedinou zachytiti, ni je-

dinou uvážiti. S namaháním přiváděl pořádek v chaos ten, až konečně dopracoval se jakéhos konce.

„Před tetou," pravil sám k sobě, „zadal jsem sobě tak, že stal bych se v očích jejích směšným, kdybych pojednou obrátil se k Otilce. Co by si pomyslila o mém blouznění, co o mých snech, co o mé povaze? — A strýc? — Ten má mne za muže, a kdybych učinil dle srdce svého, stál bych i pod ním jako hoch, jenž jest každým okamžikem jiný. On má dobře — nezbývá, nežli chovati se k Otilce chladně, ano nezbývá, nežli domlouvati jí, aby si vzala jiného."

Vilémovi bylo až mdlo. Položil žhavé čelo na chladné sklo okna, z něhož bylo lze viděti daleko do zahrady. Bylo mu tak teskno, tak úzko okolo srdce jako posud nikdy, ani tehdá, kdy nejvíce blouznil o Elišce. Mechanicky hleděl ven a mimovolně zavřel oči. Viděl se v zahradním saloně, viděl se, jak klečí před Eliškou a jak plu vášně odhaluje jí nitro své — avšak zůstal chladným při pomyšlení tom; a pojednou viděl se s Otilkou pod skalou, jež po ní nazvána byla, viděl ji po boku svém v pracovně své, viděl ji seděti na lavičce plnou rozpaků, plnou nesmělosti — a srdce počalo mu bušiti tak prudce, že mohl tlukot jeho slyšeti, a oči počaly mu vlhnouti. To nestalo se mu nikdy ještě, nikdy! — Taková slabost! Té nesměl připustiti! Té nesměl se poddati! Ale jak to dokázati? Pln rozčilení otevřel oči a mechanicky hleděl zase do zahrady.

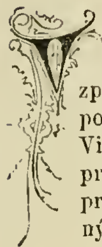
Pojednou sebou prudce trhl.

„Toť pokyn osudu!" zvolal. „Ta musí mi pomoci zachrániti mou čest, a musí naučiti mne zapomenout dívky, na niž mysliti nesmím. S její pomocí toho dokážu!"

Osobnost, jež výkřik tento Vilému z prsou vyrvala, byla — paní Rabská. Vjížděla právě v roztomilé jezdecké toiletě na bílém koni do zahrady před zadní vchod letohrádku Semeckého. (Pokračování)

Na slukách.

Od *Bohuslava Trdého.*

Vzpomínám-li si nyní po letech na nimrodské své pokusy z dob mládí, je mi vždycky do smíchu. Vidím se jasně ve vysokých botách v oděvu ne právě příliš uhlazeném, s nataženou puškou — prastarou jednuškou vlastností více než pochybných — pod páží, kráčeti po brambořišti s povadlým bylím po rozcuchaných řádcích a dívati se upjatě na stavěcího psa před námi pobíhajícího, abych v okamžiku kdy zazní přede mnou frkot vyplašeného hejna koroptví, zůstal s otevřenými ústy státi zapomínaje, že vyšel jsem s pevným úmyslem povraždit co možná mnoho nevinných těchto representantů řádu kur. Ba má puška provedla mnohem duchaplnější kousky, nežli by se od ní v jiných rukou očekávati dalo. Střelila kdysi po křepelce, a teprvé když dým se rozešel, seznal jsem, že jedině neocenitelné vlastnosti její mne uchovaly před dopuštěním se zločinu — neboť právě ve směru, ve kterém jsem střelil, byla rozestavena celá lovecká družina. A zase jindy jsa na čekání počal jsem následkem nesmírné nudy, jíž ušlechtilé toto lovecké vyražení člověka zaneprazdňuje, prozpěvovati zvučným svým — toliko lehkým katarrhem poněkud zastřeným hlasem — chvalně známou národní píseň: „Až já budu zahradníkem" atd., načež jsem se divil, že přes dvouhodinné čekání ničehož zvěři podobného jsem nespatřil, a byl bych málem šlechetného svého myslivce-přítele z náklonnosti vypověděl za to, že udělil mi místo tak nevýhodné.

Leč dovolte mi, abych vám sdělil aspoň jednu vzpomínku na zašlé ony doby. Nepochybuji sice, že vzpomínka ta bude více pisateli zajímavou než komu jinému, ale kdož by hodil kamenem po starém šedivém mládenci, který nemaje lepší příležitosti vypravováním svým jiného lapiti, aspoň čtenáře — jemuž bohudík je cizím — znepokojuje. Lovecké své pokusy činil jsem v okolí Krásné Hory, malinké to vesničky ležící v Českém lese mezi Přimdou a Tachovem. Jezdíval jsem tam na svátky jsa ještě studentem na vysokém učení Pražském. Tehdejší důchodní byl mým strýcem; jsa neženat a člověk povaby umělecké — hrálť vášnivě rád na housle — liboval si dvakrát do roka, o vánocích a velikonocích, ve společnosti mladého větroplacha, jakým jsem tenkrát býval.

Roku 185* končil sice zimní semestr teprvé březnem, avšak posledního února hostil již vzácnou osobu mou jednoposchodní dům Krásnohorský, jehož průčelí ozdobeno bylo nápisem: „vereynigte amtskanzley", výtečným lapidárním slohem nakresleným, jehož prvé poschodí však sloužilo za příbytek šlechetnému mému strýci. Studoval jsem tenkrát již poslední rok, a poněvadž mi jakési tušení napovídalo, že Krásnou Horu tentokrát naposledy navštívím, zaplál jsem prudkou touhou po ctihodném tomto místu a' ujel jsem poslav professorům truchlivou zprávu, že jsem si tuším zlámal nohu či ulovil srdeční vadu, následkem čehož jsem ihned odejel na venek, abych se zotavil.

Byl jsem v Krásné Hoře známým hostem. Čeští služebníci hraběte Vincenta tvořili v německém místě jakousi svornou rodinu a milo bylo tráviti v kruhu jejich na večer v panském pivovaře u vesele praskajícího ohně několik hodin. Zejména byli jsme přátelé s tamním myslivcem, jehož dobrosrdečnost měla na svědomí, že stal jsem se jsa v Krásné Hoře obecně škodlivou osobností tenkrát, kdykoliv vyšli jsme spolu na lov. Ba trávíval jsem u něho v myslivně tolik chvílí, že se to stalo až nápadným, a lidé zřejmě si povídali, že návštěvy mé nejsou ani tak určeny ctihodnému myslivci jako černovlasé, černooké jeho neti Marii, kteréžto hezké děvče, když tu věc dnes uvážím, skutečně nebylo na mne bez vlivu. Zejména vyslovila se paní správcová poněkud nepříznivě o mé mravní hodnotě; avšak ubezpečuji, že to byla pouhá intrika, spletená Schoppenhauerem a slečnou Jettou, dcerou paní správcové. Slečna Jetta byla totiž na vzdělané v Praze, mluvila

francouzsky a vyznala se ve všelikých cnostech velkoměstské vzdělané dámy. Když pak jsem se jednou s ní bavil o jakémsi transcendentálním předmětu filosofickém a ona mi po dlouhou dobu vykládajíc o Schoppenhauerovi svěřila své vzácné názory o tomto pošetilém filosofu, řekl jsem jí klidně do očí, že mne takový výklad nebaví ani, pochází-li od člověka, který tomu rozumí. Následkem toho nebyl jsem více pozván k správcovům a milostpaní se zřejmě jednou s velmi uštěpačným tónem pronesla o mých vlastnostech lidských vůbec a studentských zvlášť. — Tím častěji docházel jsem pak do myslivny.

V sobotu před třetí nedělí březnovou — pohoda byla tenkráte nad míru příznivа, řekl mi přítel Varouž — t. j. myslivec, že se v posledních dnech objevily již sluky v lese, a vyzval mne zrovna, abych s ním šel o půl šesté večer na čekanou.

Téhož roku bylo jaro skoro zázračným. Již v první polovici března hřálo slunce na lysé pahrbky kolem Krásné Hory a poselo je žlutými poupaty petrklíče. Ba i březiny počaly pučeti, a viděl jsem v blízkém březovém lesíku na rozpukaném, rozdrásaném starém stromu, jemuž byl kdosi uťal jednu větev, prýštěti se v tak hojné míře vonnou mízu, že se všech stran přiletaly mouchy a ssály šťávu tu bzučíce na slunci zrovna jako by byl již květen.

Vyšli jsme s Varoužem v určený čas. Slunce blížilo se k vrcholům smrčiny na protějších stráních a černé stíny, ukrývající sporé doškovými střechami pokryté chaloupky, po stráních oněch rozptýlené, poskytovaly zřetelný obraz večerní. Naše cesta směřovala k plochému borovému lesu, uzavírajícímu úzké údolí, z jehož středu vyčnívají věž červeným šindelem pokrytá i taškové střechy Krásné Hory. Šli jsme pěšinkou, vinoucí se podél potoka, uzavřeného po obou březích nízkým vrbovím a olšinami. Ploché kalužiny skvěly se v zapadajícím slunci a špinavě žlutá zelená tráva luční ostře se kolem nich vyjímala. Nesčíslné roje čejek pronikavým svým rykem lučiny ty oživovaly, a časem zazněl tichem večerním melodicky plačtivý hlásek jespáků a jiného vodního ptactva, po vlhkých lukách rozptyleného. Byl to večer, na který si člověk vzpomene i po desítiletích, zejména uková-li ho osud jako mne k štíhlým komínům velkoměstským. Šli jsem s Varoužem volným krokem lučinami těmi. Nemluvili jsme. Zdá se, že i drsná mysl Varoužova skláněla se pod velikolepým dojmem jarní přírody. Osmahlá jeho tvář vypadala vážně, on sám pak kouře z krátké jalovcové dýmky jen tu a tam mne upozornil, když ve slunečních paprscích zaskvělo se průsvitavé peří perutí některého z nesčíslných vodních ptáků po lukách těch poletujících.

Po chůzi jedva půlhodinné byli jsme již v zmíněném borovém lese kráčejíce po svěží zeleni hustého měkkého mechu, z něhož hustě vyčnívaly tmavě rudé stvoly končící v černavé paličky. Místy vinula se žlutavá pleteň plavuně sršící při každém kroku hustým žlutým práškem.

Cesta naše však nás vedla k mýti za borem se prostírající a poněkud více vyvýšené než řídký les tento. Slunce pak bylo již zapadlo, když jsme byli u cíle. Před námi prostírala se širá, mnohem delší než širší mýť, pokrytá povadlou vřesou a žlutavou ostřicí. Hojné silné kmeny ležely v nepořádku po zemi jsouce zbaveny jediné větví, a mezi vřesou viděti bylo malinké smrčinky s bledě zelenými vrcholky na důkaz, že jedvá zasazenému zárodku dobře se ve vlhké té lesní samotě vede.

Usedli jsme na jedné z nejsilnějších klad. Ručnice s nataženým kohoutkem položili jsme vedle sebe opřevše je o kládu. Varouž rozkřesal si oheň a ponořiv kus hořící hubky do znovu nacpané dýmky počal pohodlně a bezstarostně dýmati. Nebe bylo temně modré, nezkalené ani mráčkem, jen některé, dosud bledé hvězdičky vyzíraly z nekonečného modra na rozsáhlou mýtinu.

Byl to večer, na který si vzpomínám dnes po dvaceti letech s touhou, a je mi při lampě mé tak, jako bych pohoditi měl suchopárem tlustých učených knih přede mnou po stole rozhozených a utíkati tam do lesa, prostého onoho života, z něhož zejména nám, kdož přinuceni jsme sloužiti, ssáti jest tolik hořkostí. Bylť bor mýtinu tu ohraničující plný zpěvu. Něžný hlásek lindušek rozléhal se elegicky po okolí jako kapky balsámu, červenky, drozdové, kosi — všecko v malebném nepořádku — hlásali o klidu přírody a maně ohlížel jsem se po blízkých větvích stromových po některém z poetických zpěváků oněch. Tak přiletěl vlnivým svým letem drozd odkudsi z houští, usednul si na samý vrcholek štíhlé borovice v lese po pravé straně, i jal se velebné své melodie přednášeti. Však tu letí přes mýtinů tiše, jedva že křídloma hýbaje, veliký krahujec — drozd slétne s vrcholku, červenky i lindušky v nejbližším okolí umlkly a jen ze vzdálí ozývá se hlas jiných soudruhů blízkého nebezpečí netušících. Leč krahujec zase zalétá, zmizí v temné zeleni protější stráně — a zase ozývá se jeden hlas po druhém v sousedství. Pak zahučel temně, táhle širým hlasem dumně poetický hlas divokého holuba. Jak mi to zní v mysli dnes po letech! Kdo čítá v národních písních našich o houkání divých holubů, není s to pocítiti hloubku básnického tohoto obrazu, nezažil-li v přírodě zjevu toho sám. Je tu člověku jako by viděl sivého, zeleným kovovým leskem politého tohoto opeřence tuliti se k světlešedé větvi buku v dáli uprostřed nejhlubšího lesa . . .

Sám Varouž, člověk, který uprostřed těchto zjevů ošedivěl, byl dojat. Vyňal dýmku z úst a mávnul jí rukou směrem, kde se hlas holubí ozýval, a pravil: „Podobného něco je mi milejší, než celá lidská společnost. Zažil jsem honby v Uhersku, znám život zvěře kolem jezera Neziderského; ale takovýhle večer by tam člověk marně hledal.“

A odmlčel se.

Mezi tím se sešeřilo, ptactvo umlkalo, a já stal se netrpělivým. Vyňal jsem doutník i abych aspoň poněkud se zpamatoval z chladného večera, který na mne útlého měšťáka dosti nepříjemně počal působiti, zapředl jsem s Varoužem rozprávku.

Říkal jsem Varoužovi, více z mladistvé dobromyslnosti, nežli z důvodů jiných: otče. Děl jsem: „Vy jste otče tedy trávil delší dobu na jezeře Neziderském? A jak jste se tam dostal? Já měl za to, že sešedivěl jste v revírech Krásné Hory?“

„Hm!“ odvětil Varouž. „Byl jsem tehdá mladým hochem, ale což — ta věc má pro mne více váhy nežli tušíte!“

„A proč byste nechtěl něco o věci té podrobnějšího říci?“ dím na to. „Však mne znáte a přesvědčil jste se časem, můžete-li mluvit —“

Varouž se zamlčel. Po chvíli však se rozhovořil: „Mám vás rád, pane Bohuslave, a jsem přesvědčen, že vyslechnete i historii, jakých se udá v tom pustém světě na sta. Když jsem byl mladým, říkali lidé, že jsem hezkým hochem! Možná, že měli pravdu! Když si připomenu, jak tenkrát jsem vypadal, zdá se mi samotnému, že mohl jsem poskytovat obraz kvetoucího jinocha. Byl jsem tenkráte mládencem u otce svého, myslivce, jako jsem dnes já v Krásné Hoře. Bylo mi třiadvacet let, když přijelo na zámek panstvo. Stará hraběnka Vincentová s mladým synem, nynějším pánem na našem statku. Mladý hrabě byl náruživým lovcem a já doprovázel ho několikrát na tetřeva — tam na onu stráň!“ Ukázal přitom dýmkou na blízkou horu nad mýtí se pnoucí. „Tuším, že jsem se mu zalíbil. Netrvalo to ani měsíc a jmenovali mne tělesným myslivcem hraběcím a já přestěhoval se ze staré myslivny do zámku. Dali mi ušít krásnou uniformu a já se hrubě od mladého pána ani neoddělil. Nechci říci, že by mne změna ta nebyla těšila. Vyrostl jsem v prosté vesnici — tenkrát učili jsme se na myslivce jako řemeslu nějakému; a vyjma nejbližší okolí, světa jsem nepoznal. Teď jsem přišel zrovna do samého středu života, o němž jsem sotva kuse slyšel vypravovati. K tomu všemu měla stará paní u sebe komornou — Mariettu, děvče tak hezké, že jsem ztratil zrovna rozum, když jsem ji poprvé uzřel v modrých šatech s bílou zástěrkou, koketně na ňadrech připnutou. Zadíval jsem se do ní jako by do svaté, ona se na mne usmála — a od té chvíle jsem blouznil. Marietta byla děvče světa znalé, prožila tři roky s panstvem po všelikých velikých městech našeho dílu světa — a když mně později někdy vyprávěla o svých zkušenostech, poslouchal jsem — jen mi něco těsně svíralo hrdlo — že jsem prostý, vesnický chasník, který si nikdy nesmí ani pomysliti na děvče tak krásné, tak zkušené. Přes to však zalíbil jsem se jí a byl jednou večer, ve kterém stoje s Mariettou na korridoru prvého poschodí odvážil jsem se ji k sobě přitisknouti ba i políbiti.“

Varouž se odmlčel.

Ticho na mýti bylo úplné. Nadešla pustější tma, a jedva bylo lze rozeznati obrysy sousedních borů. Tu zazněly v dálce tři výstřely a blízká stráň vrátila jich dunící ohlas po chvíli na novo až k našemu sluchu.

„Vida, vida, Bernartičtí myslivci byli šťastnějšími než my!“ prohodil Varouž jako by chtěl se sebe dojem, jejž vypravování jeho na něj bylo učinilo, setřásti.

„Ale otče, co nám do Bernartických!“ odtuším. „Tak pak dokončete své vypravování,“ pravil jsem tak ze skutečné dychtivosti — neboť bylo mi vypravování z úst člověka, v němž poznal jsem drsného poctivce, vskutku zajímavým.

„Ah tak! vy chcete znáti konec mé první a poslední lásky,“ ujal se zase slova Varouž. „Nu budiž si. Jsem ale skutečně u konce. Při krásné oné chvilce viděl jsem, že nejsem Mariettě při vší své prostotě lhostejným — a prožil jsem od té doby několik blažených dnů. Bylo jaro. Na polích kvetla pšenice, a když jsem sedal tak někdy v prázdné chvíli v polích na mezi za zvuků křepelky, zdálo se mi, jako by ta krása světská byla stvořena jen pro mne! Leč mělo tak být jen několik dnů. Vrátiv se jednou z blouznivé takové vycházky večer do osvětleného zámku usedl jsem spokojeně v křesle v předpokoji u ložnice mladého hraběte a snil. Však tu slyším hovor v hraběcím pokoji. Z počátku nedbal jsem toho, ale když slyšel jsem po chvíli jako ženský hlas v komnatě hraběcí, jal jsem se naslouchati. Řeč byla mi dlouho nesrozumitelnou, konečně slyším z úst mladého hraběte zřetelná slova: „Ale Marietto, vždyť tě pojme pak Varouž za ženu.“ V prvém návalu upřel jsem oči své na skříň se zbraněmi. Osud mi tu však lépe poradil. V prvém návalu rozčilení strhal jsem se sebe svůj nevolnický šat, vzal jsem svůj starý domácí oblek — a seběhl jsem se schodů, bylo mi při tom jako bych cítil mozek svůj centovou tíží na lebku naléhati. Doběhl jsem domů. Otec — dej mu bůh věčnou slávu — byl rozumný muž. Neplísnil, nekáral mne. Vzdychl jen a řekl: Milý hochu — tak je panská služba. Nenutím tě, abys se vrátil. Dělej jak dělej. A já se té noci ještě sebral a uprchl z domu ku strýci v Uhrách — tam na jezero Neziderské. Teprvé po dlouhé době vrátil jsem se na Krásnou Horu. Mezi tím skonal mi otec — nebyl jsem přítomen ani jeho pohřbu; též stará hraběnka zemřela. Mladý pán pak, jenž jezdíval na Krásnou Horu jenom z úcty k matce, dlouho se v osamělé vísce naší ani neukázal. Mládenčil jsem po tu dobu u strýce myslivce a po smrti otcově nabídnul mi ředitel Krásnohorský, který naší rodině byl nakloněn, místo otcovo. Jak vidíte, přijal jsem je. Mladý hrabě sestárnul, a když asi po dvaceti letech zase na Krásnou Horu zavítal s paní i dětmi, nevšimnul si mne více. A já se věru třásl při vzpomínce na osudný onen večer. Zdaž tušil příčinu tehdejšího mého náhlého zmizení, nevím.“ A při tom vypustil z úst veliký oblak dýmu.

„A Marietta?“ ptám se.

„Co se s ní dělo, uhodnete. Lidé mi povídali — a sám otec mi psal, že zpyšněla. Pak ji propustili. Náhle — bez příčiny. Co si lidé ale povídali, snadno hádat. Tak jsou páni! Suď bůh, jak se mohli vyvinouti lidé, jimž už kolébka vtiskne v čelo něco vyššího. Jako bychom my ostatní rodili se z bahna.“

Varouž se přiblížil tím k oblíbeným svým demokratickým rozpravám — a jednám tuším v zájmu čtenářově, pomijím-li další jeho vypravování mlčením. Chuďas mluvil pravdu, ale pravda nebývá zajímavou.

Mezi tím se setmělo docela. V úzkém úhlu mezi dvěma pahorky v dáli na obzoru vykouknul stříbrný proužek měsíce a ozářil mýť šedým světlem. Ptáci ztichli. Pes u našich nohou sdřímnul a Varouž skřiživ kolena podepíral bradu v ruku. Mlčeli jsme dlouhou chvíli.

Pohyblivé mé mysli se při tom ovšem nedařilo. Pokoušel jsem se robiti umělé kroužky z dýmu svého doutníku, když však se mi v tom nedařilo, navrhnul jsem přímo návrat k domovu.

„Což vás napadá! Poslední chvíle sluk ještě nenadešla, a nepoučí-li nás příštích deset minut o lepším, jsem ochoten jíti domů s prázdnem.“

Jako by byl tušil. Několik — pro mne ovšem dlouhých minut uplynulo a již ozvalo se na druhém

konci mýti známé pískání sluk, několik, v šeru ovšem černých ptáků mihnulo se nad našimi hlavami. Varouž střelil — jeden z ptáků sklesl k zemi. — A já s puškou v ruce díval se, jak sluky odletěly. Varouž však již běží k místu kam zastřelená sluka zapadla — však v tom slyš — — — z Krásné Hory ozývá se zvonění velkého zvonu. Zastavíme se. Ohlednem se oba v tu stranu, odkud zvuk zvonu se ozýval — a hle nebe zarudlé a za vrcholky borovic jasně bylo viděti zář plamene.

„Pane bože! Krásná Hora hoří!“ zvolal Varouž a již přes mokrou mýť utíkal. Já za ním, pes nás byl již předhonil. Běžíme borem nevšímajíce si cesty. Divím se plícím starého toho muže, já mladík, a nestačím mu ani v patách. „Otče,“ volám, „ne tak z rychla. Stihlo-li už váš dům neštěstí, nenapravíte to více.“ A Varouž bez ducha v běhu ustál. Jdem ostrým krokem. Nevím kudy. Však kdybychom byli šli dobře, byli jsme jistě již na lukách před Krásnou Horou. Jdem několik kroků, les se stává hustším, jsme několik kroků před novou malou mýtí. „Zbloudili jsme otče,“ volám. Varouž ustál a rozhlížeje se kolem sebe dí: „ba zbloudili, musíme přes blízkou mýť a pak v pravo! Deset minut cesty je v pekle!“ A již jsme byli v mlází, jímž část mýtiny té byla posázena. Pěšina byla úzká, mohli jsme jen jíti za sebou. Ticho bylo jako v hrobě. Větve smrčin šelestily o naše šaty, a jen chvílí zaduněl po lese zvon Krásnohorský. Jsme již na samém konci mlází — jen jen vkročit na lysou mýť — když zaslechneme lidský hlas Jako na povel jsme ustáli. Varouž sejmul pušku, natáhl oba kohoutky a vzav psa za obojek plížil se jako had shrbený ku kraji. Tušil pytláka. Já za ním. Již prohlížíme celou prostoru. Několik kroků na měsíční záři stojí bídně oděná žena pohlížejíc v pravo směrem ke Krásné Hoře.

Teď zavolala hlasitě: „Františku!“

Tu ozval se na pravé straně mýti hlas mužský. Několik větví zapraskalo a k ženštině přiběhl mladý muž.

„Nešťastníče, kdo to zapálil!“ volá mu v ústrety žena.

Mladý člověk se usmál.

Varouž mi stiskl křečovitě rameno a zašeptal: Marietta. Sejmul jsem svou pušku. Však co to? Varouž potichu spustil kohoutky na své pušce a dav ji na rameno řekl bolestně: — „Nechme je!“

A nechali jsme je.

Když jsme přišli na Krásnou Horu, sesul se právě shořelý krov zámecký.

Varouž mi řekl, než jsme vkročili do vesnice: „Pane Bohuslave, máte-li mne rád, pomlčte o tom!“

A mlčeli jsme oba. Na Krásné Hoře nikdo nedověděl se, jakým způsobem zámek byl zapálen.

Konec melodie.

Napsal *Alex. Dumas*, syn.

(Dokončení).

Tak se měly věci, když začátkem podzimku odejel jsem jednou z rána do Madridu, jako jsem měl v obyčeji.

Když jsem se vracel, byl jsem ještě smutnějším nežli kdy jindy a tajemná jakási předtucha mi věstila, že mne čeká doma nějaké neštěstí.

Nemýlil jsem se.

Když jsem odjížděl z Granady, sem k našim horám, viděl jsem, že mi přichází naproti Juan, hodný to hoch, trochu líný, jako všickni tady u nás, ale náramně dobrý a upřímný. Již dříve často hleděl mi mou lásku k Pasitě rozmluvit — věděl proč.

Když došel až ke mně, podával mi ruku a pravil:

— Pepeilo, buď mužem!

— Co se stalo? tázal jsem se.

— Pasita . . .

A zamlčel se.

— Zemřela? zkřikl jsem.

— Odešla, odvětil.

— Odešla, ona, Pasita, ona, kterou jsem tak miloval! To není pravda, Juane!

— Je tomu tak.

— A nevzkázala mi ničeho?

— Ničeho.

Mně vyhrkly slze na tváři.

— Vzpamatuj se přece, těšil mne Juan, vždyť nikdo není šťasten, kdo opustí zemi, v které se narodil; a věř mi, že, až tě nebude mít, si zasteskne a se k tobě zase vrátí.

Juan hleděl mne všemožně potěšit, ale každé jeho slovo, ba i ton jeho řeči mi dokazoval spíše, že sám nevěří naději, kterou mi dával.

— Jak se to stalo? tázal jsem se ho a usadil se vedle něho, neboť necítil jsem ještě dosti odvahy spatřiti ona místa, kde Pasity více nebylo.

— Druhého dne po tvém odchodu, vypravoval Juan, přišel nějaký cizí člověk do našich hor.

— Nějaký mladý, hezký hoch? tázal jsem se.

— Naopak, byl stár, vlasy měl šedivé, a pohled tak vlídný a laskavý . . . První koho spatřil byla Pasita; seděla u dveří jejich chatrče.

Krása, smutek a zádumčivost ubohého toho děvčete jej zarazily. Přistoupil k ní a chvíli ji pozoroval.

— Je to vaše dcera? otázal se pojednou staré Manuely nejčistší španělštinou.

— Ano, odvětila tato.

— Je churavá, pokračoval neznámý.

— Jak to víte?

— Jsem lékař.

— Nu a co mám s ní dělat?

— Musíte ji léčit.

— A čím? Nic by jí nepomohlo. Ona není tak nemocná jako jiní lidé bývají.

— Co jest jí?

Manuela vyprávěla mu, co již víme.

Lékař pozoroval bedlivě Pasitu, která asi neslyšela, o čem až dosud hovořili, a dal se s ní do řeči; byla přesvědčena, že jí nelze pomoci.

— Milé dítě, pravil lékař, vždyť jsou ještě jiné kraje nežli tento a snad byste nalezla jinde to, co nadarmo hledáte zde ve svých horách.

— Ovšem, odvětila dívka, pak umru, neboť cestovati nemohu. S kým a jak bych cestovala?

— A kdyby se vám někdo nabídl, že vás vezme sebou?

— Jakže? zvolala Pasita a pozvedla k němu oči zářící radostí.

— Tuším, milé dítě, kdyby vám někdo nabízel, že vás odtud odvede, a zaveze jinam, že byste přece nechtěla, ačkoliv po tom tak velice toužíte.

— Oh! hned bych šla.

— Tedy byste opustila domov svůj beze vší lítosti?

— Bez lítosti, vždyť zde tolik vytrpím!

— A jak vy, paní, obrátil se starý pán k Manuele, vy byste ji dovolila?

— S radostí, odvětila tato; ale kdo pak o ni stojí!

— Chcete-li, třeba já; vezmu ji sebou.

— Koho? Pasitu?

— Ovšem.

— A kam ji odvezete?

— Do Francie.

— A co mi za ni dáte?

— Co chcete.

— Sto duros? tázala se nesměle matka bojíc se, aby nechtěla příliš mnoho.

— Sto duros, jste-li spokojena.

— Vy žertujete, má dcera za to nestojí.

Na místě odpovědi, podal jí starý pán nějaký papír potištěný francouzským písmem.

— Cože, to je sto duros? tázala se Manuela a obracela papír neustále v rukou.

— To je pět set franků, pravil lékař, to je zrovna tolik.

Mezitím jsme je ze všech stran obstoupili a viděli jsme všecko.

— Nechte si ten papír, pravila Manuela, já chci peníze.

— Nu dobře, matko, znáte ulici del Silentio v Granadě?

— Znám.

— Znáte la casa de los Pupilios?

— Ovšem.

— Tedy přijďte za dvě hodiny tam a já vám vyplatím vašich sto duros. Svou dceru vezměte sebou, neboť ještě dnes večer odjedu. Časem vám dám zprávu, jak se jí vede, a každý rok pošlu vám nějakou maličkost. Jste s tím spokojena?

— To si myslím!

— Jednou vám přivedu vaši dceru nazpět a sice zdravou a právě tak krásnou, jakou jest nyní.

— Ah, jen si ji nechte, já jí nepotřebuju.

— Tedy, za dvě hodiny v casa de los Pupilios?

— Calle del Silentio?

— Ano. S bohem!

— S bohem, pane!

Na to odešel. Všickni jsme mohli na něm oči nechat. Já běžel za ním, pokračoval Juan.

— Pane, oslovil jsem ho, myslil jste to upřímně, co jste povídal?

— Ovšem, příteli, odvětil doktor.

— A dnes večer odvezete Pasitu?

— Dnes večer.

— Kam?

— Zatím do Paříže.

— Bydlíte v Paříži?

— Ano

— Prosím vás, napište mi to, kde to je.

Starý pán vyňal z tobolky nějaký lístek a podal mi jej.

— Vy jste příbuzný Pasity? tázal se mne.

— Nejsem. Tento lístek jest pro někoho, kdo zde není, a kdo bude šťasten, dozví-li se, kam odešla.

Myslil jsem na tebe, můj ubohý Pepeilo, zde máš adressu toho člověka.

Pasita tě nemilovala, neboť od té chvíle nemyslila na nic leč na svůj odjezd a za hodinu na to opouštěla naše hory a nevyslovila ani tvoje jméno. Její matka vrátila se sama s váčkem plným peněz.

Pasita odešla.

Manuela zpívala radostí.

Vy pochopíte, pane, dodal Pepeilo obraceje se ke mně, co se dělo ve mně při této novině. Nejprvé chtěl jsem běžet za ní, pak ale válel jsem se po zemi a křičel a plakal bolestí.

Teď pláču jen po tichu a dívám se celé dny upřeně na cestu, po které Pasita odešla.

Když to Pepeilo pověděl, vytáhl z kapsy lístek, který asi často čítal, neboť byl celý zmačkaný.

— Podívejte se, kde bydlí, pravil.

Četl jsem:

„M. Benjamin, docteur, rue . . .“

— Znáte toho pána? tázal se mne podruhé mladý postilion.

— Neznám.

— Chtěl byste mi, pane, něco k vůli udělat?

— A co pak, příteli?

— Vezměte si tento lístek, a až přijdete do Paříže, jděte a zeptejte se p. Benjamina, co dělá Pasita, a pište mi to, neboť ona si na mne ještě ani nevzpomněla.

— A kam mám ten list pro vás adressovat?

— Mým jmenem a sice la casa de los Pupilios, calle del Silentio; tam chodím každý den a ptám se, nemám-li tam od ní list. Tam se modlívám, zrovna v té světnici, kde se zdržela, nežli opustila Granadu snad na vždy.

— Učiním, jak si přejete, milý příteli, nestarejte se.

— Vrátíte se brzo do Francie?

— Jedu ještě do Cordovy, do Sevilly a Alžíru, potom se vrátím.

— Ah, to bude dlouho, vzdychl si Pepeilo.

— Ne tak dlouho, jak si myslíte; nebojte se, já na vás nezapomenu. Kdybyste snad čeho potřeboval, povězte mi to.

— O ne, pane, odvětil Pepeilo zardívaje se při tomto návrhu, nepotřebuju ničeho.

Pochopil jsem již z důstojného tonu jeho odpovědi, že má otázka jej urazila; omluvil jsem se pak u něho, on však líbal mi s pláčem ruce.

Konečně jsem odcházel a ještě dlouho viděl jsem jej, jak mi srdečně kývá kloboukem a přeje mi šťastnou cestu.

Jeho vypravování mne dojalo a já jsem si umínil, že jak se vrátím do Paříže, poběhnu ihned do ulice de Choiseul a navštívím Pasitu a toho p. Benjamina.

Na to vydal jsem se na cestu a zažil jsem mnohé jiné události a dojmy. Viděl jsem Cordovu i s mečitou, Sevillu i její patioso, Cadix i jeho balkony.

Navštívil jsem Alžír, Tunis, Constantine

Tak uplynuly tři měsíce, nežli jsem se do Paříže vrátil a přiznám se, že jsem skoro zapomněl na svoji úlohu, když jsem opět nalezl ve své tobolce lístek pana Benjamina.

— Ubohý Pepeilo, nemůže se asi dočkat, pravil jsem sám k sobě a bylo mi v té chvíli, jako bych dosud viděl malého postiliona, jak mezi aloemi mává širokým svojím kloboukem, jako kdyby mne naposled prositi chtěl:

— Nezapomeňte na svůj slib!

Jel jsem hned podle udané adressy navštívit pana Benjamina.

— P. Benjamin? tázal jsem se portýra.

— V druhém poschodí, pověděl mi tento.

Vyšel jsem po schodech, zazvonil a byl jsem uveden do velikého, prázdného salonu.

Za několik okamžiků objevil se p. Benjamin.

Vyhlížel právě tak, jak jsem si jej představoval podle toho, co mi Pepeilo o něm vypravoval. Jeho tvář jevila klid a úplnou spokojenost.

— Pane, oslovil jsem ho, odpustíte mi dojista moji návštěvu, až vám povím, co mne k vám vede. Nejsem váš známý ani pacient, ale chci vás o něco prosit.

P. Benjamin nabídl mi sedadlo, posadil se ke mně a pravil:

— Mluvte, pane, čeho si přejete.

— Doktore, počal jsem skoro familierně, neboť hlas tohoto starce byl mi nad míru sympatickým. — Vy jste byl kdysi ve Španělích?

— Ano.

— V okolí Granady viděl jste mladou dívku jmenem Pasita. Vy jste ji odvedl sebou.

— Ovšem.

— Směl bych se vás tázati, co se stalo s tímto dítětem?

Při slovech těch zdál se býti stařec velice dojat; proto jsem rychle dodal:

— Tážu se vás jedině proto, poněvadž mi osud Pasity není cizím.

Vyprávěl jsem mu celou událost.

— Ubohý Pepeilo! Ona se mi o něm nikdy nezmínila, zvolal doktor, sice bych mu byl sám o ní psával. Ale když je to nyní vaší úlohou, budu vám vypravovat smutnou její historii a prosím vás, Pepeilovi o tom neříkejte.

— Co se stalo s Pasitou?

— Hned vám povím. Ale počnu raději hned tam, kde jsem opustil Granadu, a uvidíte-li, že mne tyto vzpomínky dojímají, nedivte se tomu.

Vy víte, pokračoval p. Benjamin, že jsem uvedl Pasitu nejprvé do města; zde nakoupil jsem jí šatů, neboť, jak pochopíte, neměla ničeho, leč to, v čem odešla z domova. Nové šaty ji zprvu trochu bavily a vrozená její koketerie zapudila na nějaký čas myšlenku, která ji stále pronásledovala.

Počítal jsem hlavně na Paříž, že ji vyhojí ze všeho. Konečně jsme tam přijeli. Vše jí bylo novým. Zdejší mravy tak rozdílné od mravů jejích, skvělý život, který zde nalezla na místě bídné svojí existence, všecko to ji nadmíru bavilo. Chodila po krámech, skladech, divadlech. Dal jsem jí vše, co si jen vzpomněla.

Jedno překvapení stíhalo druhé; říkala mi „otče", a já ji miloval jako své dítě, které jsem ztratil a opět nalezl. Uvedl jsem ji do společnosti a všude přijímali ji nejprvé se zvědavostí, později s patrným zalíbením. Divili se jí, jak byla krásná, a španělský její oděv, který stále nosila, dodával jí rázu docela zvláštního a zajímavého.

Zatím přiučila se naší řeči a mluvila jí mnohem lépe nežli svou vlastní.

Někdy tak vídal jsem ji opět zamyšlenou.

— Co je ti, Pasito? tázal jsem se jí, což nejsi u mne spokojena?

— O ano, milý otče, říkávala, ale mně chybí něco jiného.

— Co tedy?

— Konec té písně, kterou jsem vám často zpívala.

— Ty na ni ještě myslíš?

— Neustále. V noci, když jsem sama, jako v horách kolem Granady, všude kam se jen hnu, stíhá mne tato melodie; a co trpím, když si vzpomenu, že nevím dále, nemůžete si ani představit ani pochopit. Vodil jsem ji do Opery a théâtre Italien.

Věřte mi, že jsem nikdy neviděl duši, která by lépe vnímala krásu, nežli toto dítě. Ona pochopila všecko. Beze všeho vychování, neboť v tom ji mnoho chybělo, ačkoliv jsme se všemožně přičinili, nemýlila se v ničem. A co více: vkus měla tak vybraný, že nebylo na něm ani stínu sprostoty. Obraz, který se jí líbil, byl vždy od velikého malíře, šperk, který si kupovala, byl vždy krásný a vkusný.

Když jsme šli do některé z našich oper, bylo velice zajímavé ji pozorovati. Při prvním tonu upřela oči na jeviště a seděla jako mrtva; nehnula ani brvou až do poslední noty. Celá její duše dřímala jí v očích a její srdce mocně bušilo. Časem skanuly jí tiše dvě slzy po líci, její ruka hledala ruku mou a tiskla ji horoucně. Po celý večer, co opera trvala, měla zimnici.

Dvakrát se to vše ještě stupňovalo: bylo to když hráli Normu a Favorite a pokaždé mi klesla v náručí beze všeho výkřiku. Když se vzbouzela, chtěl jsem ji odvésti, ale marně: nehnula se z lóže, a všecky struny její duše chvěly se pod mocným dojmem čarovné této hudby.

Pozoroval jsem s pravým interessem, kterak působí umění a poesie na primitivní tuto povahu; ale ty resultaty, k nimž jsem dospěl, bývaly někdy hrozné.

Když jsme se vrátili z divadla, odešla Pasita do svého pokoje, vzala kytaru a pomocí zázračné svojí paměti vyzpívala všecka čísla, která se jí zvláště líbila.

Potom chtěla zavěsiti některou z těchto melodií na svou píseň, jejíž konec hledala, ale marně; a tak proplakala celé noci.

Dal jsem ji učiti hudbě v té naději, že si časem nápěv ten sama doplní. Zkoušela to kolikrát; ale ačkoliv udělala v hudbě veliký pokrok, když přišla k témuž místu — dál se nikdy nedostala.

Slábla den ode dne, ale čím více nemoc její se stupňovala, tím krásnější a výraznější stávala se její tvář; bylo to, jako kdyby celá její duše svítila jí z očí.

Nedovedl jsem si ani představit, co se bude dít.

Zavolal jsem největší naše komponisty, předložil jsem jim začátek oné osudné melodie, kterou Pasita zpívala, a prosil jsem je, aby ji dokončili. Každý z nich připsal k ní jiný konec a hrávali ji ubohému dítěti; ta ale vrtěla hlavou a říkala:

— Tak to není.

Již ani nespala, ani nejedla, ani nevycházela. Ulehla, a když jsem viděl, že je vše marné, zvykal jsem té myšlence, že zemře.

Zatím, pokračoval p. Benjamin, chopil jsem se posledního prostředku, ne-li k jejímu vyhojení, tedy aspoň pobavení. Přišlo jaro a já najal v malé vesnici jmenem Varenne, rozkošnou villu ležící na břehu Marny. Tam odvezl jsem Pasitu.

Dal jsem jí pokoj ležící k východu s vyhlídkou na řeku a malebné ony ostrůvky, jimiž je Marna jako posetá.

Každého večera byl jsem u ní až usnula, což bývalo někdy velmi pozdě.

Jednou když jsem viděl, že usnula, jsem odešel; v tom přiběhla komorná celá zděšená ke mně a volala mne k Pasitě.

Běžel jsem k ní. Seděla v košili, s vlasy rozpuštěnými, bledá a klonila se z okna.

— Co tu děláš? zvolal jsem.

— Ticho, šeptala, teď jsem ji slyšela.

Obličej její zářil radostí.

— A co jsi slyšela?

— Tu píseň.

A ukazovala mi prstem ven. Ale noc byla tak tmavá, že jsem neviděl ničeho.

— Poslouchejte, zvolala pojednou.

Naslouchal jsem.

— Slyšíte? tázala se po tichu.

Opravdu slyšel jsem nějaký zpěv, který zmíral v dálce až docela umlkl. Bylo opět ticho.

Pasita vzala kytaru a hrála až do konce píseň, kterou znala dříve jen polovic. Oči jí zářily novým leskem a v její tváři planul výraz, jaký jsem u ní nikdy neviděl. Bylo to, jakoby se vracel život do toho těla zmořeného bolestí.

Těšil jsem se, že je zachráněna, a děkoval jsem nebi. Chvílemi ještě naslouchala, ale neslyšela více ničeho.

— Milý otče, pravila po chvíli, vidíš, bůh nechtěl, abych zemřela a nepoznala radosti, po které jsem celý život toužila. Ó jak jsem šťastná!

— Chceš, milé dítě, abych vyhledal toho zpěváka a přivedl jej k tobě?

— Ne, otče, ne, chtěla jsem píseň, ne ale pěvce. Ten, koho jsem právě slyšela, je snad nějaký venkovan, který by mi zkazil celý dojem. Zachovám si jej raději čistý a nechci věděti, po kom mi jej bůh poslal. Já umru; ale kdybyste věděl, jak jsem šťastná, věřte, že byste mne nelitoval. Mé oči vidí daleko za obzor váš a mně se zdá, že dýchám jiný vzduch nežli kdy jindy. Pojďme do zahrady a natrhejme trochu květin.

Zavěsila se v moje rámě a kráčela po schodech neustále opakujíc celou svoji píseň. Natrhala si květin všeho druhu, uvila si věnec a přinesla si jich domů ještě plný klín. Celou noc trhala z nich listy a byla veselá. Celý den pak dívala se z okna a zpívala; když ale soumrak se sklonil nad obzor, sedla si opět k oknu, vzala kytaru a naslouchala.

Nespouštěl jsem s ní očí.

V tuž hodinu jako den před tím ozval se týž hlas. Pasita zpívala s ním. Celá její duše mluvila z této písně. Oba hlasy umlkly zároveň. Kytara vypadla jí z ruky a rozbila se na zemi . . . Přistoupil jsem k Pasitě. Byla mrtvá; zemřela jako anděl, jestliže andělé umírají, s úsměvem na tváři.

Odnesl jsem ji na lože pokryté kvítím, které celý den trhala.

Druhého dne byl ve vsi veliký poplach. Tázal jsem se, co se stalo, a tu mi vyprávěli, že mladý přívozník, hoch asi patnáctiletý, který se procházel každý večer po březích Marny a zpíval, se utopil, a že právě vytáhli jeho mrtvolu. Věc podivná, na tváři toho dítěte pohrával úsměv.

— Utopil se asi schválně, říkaly ženy, neboť již delší čas byl smuten a nechtěl říci nikomu, co mu chybí.

Doktor se zamlčel a utíral si slzy, kterým se nemohl ubrániti.

Psal jsem Pepeilovi, že je Pasitě dobře, že často o něm mluví a že se brzy vrátí do Granady. Na to pak jsem vyprávěl tuto historii jednomu ze svých přátel, který odjížděl do Španěl, a ten mi pak psal z Granady tyto řádky:

— Byl jsem tak zvědav a navštívil jsem Pepeila. Hleděl jsem jej ujistit o tom, cos mu psal, ale on pravil: Poděkujte, prosím, za mne tomu pánovi, že mne hledí potěšit. Ale moje srdce mluví jinak a praví mi, že je to marné. Nehnul jsem se s toho místa, kde mne opustil váš přítel, ale již dlouho čekat nebudu a za měsíc, doufám, bude po všem.

A věru, podle toho, jak bídně vyhlížel, déle než měsíc nevydrží. Na to jsem vyhledal Manuelu a chtěje zvěděti, jaký asi dojem učiní na ni novina o smrti její dcery, pravil jsem k ní:

— Pasita je mrtva.

— Vždyť jsem to věděla, odvětila mi chladně, že jí ten starý nepomůže, ať říká, co chce.

Od těch dob vídal jsem často p. Benjamina a kdykoliv jsme se setkali, mluvili jsme o Pasitě.

— Bůh, pravil mi kdysi p. Benjamin, žádá někdy, aby duše opustila všecko, přátely i vlast svou, a hledala tajemné ono štěstí, o kterém tak často snívá, aby usnula v největší rozkoši zde na zemi a probudila se v nekonečném štěstí v nebesích.

Blaze těm, jež Bůh tak miluje a promine jim ten dlouhý život, plný smutku a marných nadějí — jak šťastni jsou ti, kdo vidí před sebou svůj nejkrásnější sen a mohou ihned na to pozdraviti břehy věčnosti.

Přel. *B. F.*

FEUILLETON.

— „Povídky, arabesky a humoresky“ Svatopluka Čecha vyšly v krásném vydání u Jana Otty.

— Oznámili jsme již vyjití nových básní Jaroslava Vrchlického „Rok na jihu“ a vracíme se k nim, abychom v krátkosti charakterisovali jejich podstatu. Vrchlický prožil jeden rok v Italii v poměrech ne právě nejšťastnějších. Odloučen od všeho, co srdci jeho bylo blízké, byl jako vězeň, kterému sluneční paprslek vpadající mřížemi, je tím nejmilejším, nejdražším přítelem. Paprskem tím byla mu poesie. Objal ji s celou horoucností v světě lidí osamělého a po světě svých snů práhnoucího srdce. Hluk světa, ač blízký, dorážel jen stlumeně v uzavřenou v sebe duši básníkovu i bylo mu volno snít podle vůle i dáti se unášet kam nesly jej touhy jeho. Přišla radost i bolest, vášnivý žár plamenných obrazů i klidné ponoření se s celou duší v něhyplný pohled krásy, zašuměla kolem šerá peruť zoufání a sklonila se k pěvci zlatokřídlá naděje a všechno splynulo v jasný souzvuk klidu a smíření. Mezi uveřejněnými již díly Jar. Vrchlického, nenalezáme žádného, kteréž by mluvilo k nám s tolikerou, ničím nerušenou lahodou, jako toto poetické intermezzo. Ostří hlodavých myšlenek, s kterými shledáváme se v „Hlubinách“, zde buď zlomeno, nebo ihned zmírněno rozluštěním, přísná epika změnila se v klidnětklivé vypravování o Felice Boni, boj lidského ducha o poznání zmirňuje se zde v zápasení o klidné štěstí. Jest to poesie s hlubokou dumou a ne s chmurným mrakem na čele, jest to poesie se slunným záchvěvem úsměvu kolem rtů a s klidně oddychujícími ňadry. „Rok na jihu“ rozdělen jest ve dvě části: „Kresby z hor“ a „U moře“; první jsou skutečné kresby krajináře poety, studie z mapy cestujícího malíře, poetické črty do světa jasně a hluboce nazírajícího novellisty. V básníku doplnil jeden druhého. Nemůže býti věrnějšího obrazu než jak podán v obou „Krajinách“, rozkošnější události z cest než jakou jest „Episoda“, čistší, hlubší nálady než „Ticho v horách“. V tom tichu splyne vše i ta „Bouře“ v nitru básníka i ta teskná touha duše po srdci družném, domovu a po ideálu práhnoucí. „Rokoko-sonety“ jsou u nás něco zcela nového a vypadají mezi ostatními básněmi jako zářivé akvarelly. — V části druhé nalezáme charakterisovaný život moře právě tak, jako v první krajinu: nejen tu světlem, šeří a zevnějšími proměnami oživenou spoustu hmotnou, ale obraz její chvějící se v básníkově duši. Panujeť mezi oběma částěmi podivuhodná shoda. Kdo by chtěl hledat, nalezl by v oddílu „U moře“ tentýž postup myšlének i obrazů, ano k mnohé básni i báseň, sourodou mezi „Kresbami z hor“. Jen život jest v nich jiný, jako jiný život jest moře a život krajiny. V tom vystupuje Vrchlický co vědomý si svého cíle umělec. Mezi básněmi nalezáme také dvě práce psané prosou. „Fletna“ známa jest čtenářstvu letošního „Lumíra“. „Dcera Kimonova“ jest čistě italský obraz ze života umělce; příhoda ta líčená perem vyškubnutým v prázdné hodince tak mezi ostatním sněním z křídla mořského racka. *J. V. S.*

Hudba.

— V poměrně skromném počtu oněch koncertů, které obraly si za vděčný a záslužný úkol reprodukovati naši domácí hudbu, zaujímá koncert výpomocného spolku členů sboru a orkestru českého divadla vždy jedno z nejpřednějších míst. V skutku, kdyby nebylo těchto několika českých koncertů, museli bychom snad brzy dojížděti až do Němec, abychom uslyšeli skladby našich českých mistrů. Jest to přímo úžasné, s jakou železnou důsledností ony veřejné ústavy a spolky, jimž by v první řadě příslušelo pěstovati domácí hudební umění, ignorují i nejvýtečnější práce českých skladatelů. Již i za hranicemi naší vlasti docházejí české skladby zaslouženého uznání, vzbuzují obdiv, stávají se předmětem všeobecné pozornosti, ale naše konservatoř — nic! A náš spolek pro komorní hudbu — také nic! Co se konservatoře týče, tu ovšem není o to co stát, aby české skladby byly na programech jmenovány vedle „Nástinu trojstěžníku“ a podobných neskonalých nesmyslů, ale což náš spolek pro komorní hudbu, což ten také neví nic o výtečných komorních skladbách Dvořáka, Fibicha, Smetany? — Na programu nedělního koncertu výpomocného spolku členů sboru a orkestru českého divadla nalezaly se vesměs skladby českých komponistů. Poetická a duchaplná symfonická báseň „Toman a lesní panna“ od Fibicha, jakož i rozkošné Dvořákovy „Slovanské tance“ jsou z dřívějších letošních produkcí již známy. Zajímavé jest, jak hudební povahy obou těchto umělců vzájemně se doplňují. Fibich jest povaha snivá, do sebe se zapřádající, z jeho skladeb mluví k nám buď bolná zádumčivost, buď divoká rozervanost, v nich zračí se nerozluštitelné dissonance života. Jinak Dvořák; tato jasná, průhledná hudební povaha, prosta vší reflexe, plna bujarého života beze chmur a vzdechů, jest obrazem umělce, který s uměním svým žije ve světě, jejž svízele ani duševního ani zevnějšího života nemohou zkaliti. Vedle oceněných již „Českých písní“ Smetanových, tentokráte v novém upravení s průvodem orkestru provedených, slyšeli jsme poprvé chorální výjev „V háji“ pro tenor solo a smíšený sbor od V. J. Novotného. Skladba tato jest velmi působivá a vyniká rozumným a účinným ovládáním hlasů a výtečnou deklamací; text napsal skladatel sám. Závěrek koncertu tvořila Veitova symfonie op. 4, která, ač nikde školu Mendelssohnovu nezapře, přece v mnohém ohledu a hlavně tím jest zajímava, že se v ní setkáváme již se živly hudby české. *—la.*

— Opera. Kdo slyšel nejnovější komickou operettu Lecocqovu „Malý vévoda“, ani by neuvěřil, že francouzská operetta nachází se vlastně již v posledním tažení. Vyvinuvši se jako lehčí, francouzské letoře vyhovující forma komické opery, bojovala operetta boj o existenci s dobrým výsledkem; však příliš brzy zapomněla svého původu i účele; dostala se do rukou Offenbacha a soudruhů a počala žíti velmi rychle a nevázaně. Na rychlý vzlet následoval tím rychlejší úpadek, z kterého se operetta asi stěží zpamatuje. Mezitím co Offenbach, jemuž operetta francouzská svou někdejší slávu jakož i své pokoření děkuje, v poslední době každou novou prací zasazoval jí ránu smrtící, učinil Lecocq několik velmi zdařilých pokusů vzkřísiti ji k novému životu. Jedním z nejlepších jest operetta „Malý vévoda“. Po všech těch kozelcích, které francouzští librettisté a komponisté v operettách metali, činí nový plod Lecocqovy musy milý dojem. V librettu nenalezneme sice mimo několik jakž tak dobrých nápadů nic nového, aniž co neobyčejně poutavého, za to ale jest hudba velmi čiperná a překvapuje hlavně tím, že neuráží nás v ní již onen trivialní tón, který dobrému vkusu zvonil umíráčkem. Nerozmýšlíme se proto přátelům rozmarné hudby odporučiti tuto operettu; pobaví se dobře a mají-li kromě záliby na veselí též trochu hudební paměti, mohou si z představení také ještě přinésti několik roztomilých melodií domů. *—la.*

— České skladby. U Simrocka v Berlíně vyšla právě ve dvou svazcích partitura orkestrovaných, původně pro klavír na čtyry ruce komponovaných „Slovanských tanců“ od Antonína Dvořáka. — Nákladem firmy „Starý a spol.“ vyjde v nejbližších dnech v partituře a ve hlasech chorální výjev V. J. Novotného „V háji“ pro tenor solo a smíšený sbor.

* * *

Svalil se kámen s boku hor
a stonul v mořské tůni,
nahoře zvoní bujný smích
a moře duní, duní. —

Ty lehká nožko spěš, jen spěš,
tentam již dole v klidu,
a než se toho naděješ,
já pro tebe si přijdu! *—m—*

OBSAH: San Marino. Z cest Josefa Wünsche. (Pokračování.) — Roháč z Dubé. Báseň od Fr. Chalupy. — Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Pokračování.) Na slukách. Od Bohuslava Tvrdého. — Konec melodie. Napsal Alex. Dumas, syn. Přeložil F. D. (Dokončení.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. 10. prosince 1878. ČÍSLO 34.

Z nových básní Jaroslava Vrchlického.

Nikdy spat!

en se zvolna za dnem řine
jak za vlnou vlny spád,
od naděje spěcháš k jiné.
Co tě vábí? co ti kyne?
Srdce mdlé dí: Půjdem spat!

Vrať se v dětství naposledy,
v růží dech a lípy chlad!
Kde ten čas, kdy měsíc bledý,
jak šel z mraků na výzvědy,
zřel tě v klínu báby spát?

Myslil's potom na umění,
vlnu rhytmu, citů chvat.
Teď se chýlíš k podjeseni
a tvé dumy a tvé snění
s vlašťovkami půjdou spat! —

Však z té tváře, jež se chýlí
ke mně a chce vše mi dát,
cosi prosí, volá, kvílí,
hněvem obra, pláčem víly:
Nesmíš, nesmíš, nesmíš spat!

Láskou musíš povstat k žití,
láskou musíš k činu vzplát,
perlu, jež tvé srdce cítí,
vrhnout v času vlnobití!
lidský duch též nejde spat!

Na tom ohni, jejž jsi vznítil,
také jiný chce se hřát;
ať jsi louč neb slunce chytil,
stačí, abys v boj se řítil,
křísil, budil, nedal spat.

Kdo tou poutí beze směru
první uzří zoři plát?
Neptej se! jdi dále v šeru,
hledej pravdu, boží dceru,
padni! — ale nechoď spat!

Bůh sám zmizel v času moři,
nikdo neví jak ho zvát,
víme jen, že žije, tvoří,
v přírodě plá, v srdcích hoří,
a též nikdy nejde spat!

Illuse.

Byl plný salon; v jeho pestrém víru
kde utkvět zrakem? Náhle u klavíru
jsem uzřel dívku; obrácena byla,
skráň v dlani opřenou, zrak v notách, snila.
Já pouze viděl spoustu jejích vlasů;
z nich ostatní jsem doplnil si krásu,
snad tváře ovál, jemné, dětské rysy,
v nichž s úsměvem se první duma mísí,
rtů jahodu tak nedotknutou, svěží,
a čelo, na němž klidu pablesk leží
jak měsíce zář na mramor když svítí.
Ba dále snil jsem; celé vnitřní žití
než děcko v ženu rozkvěte, sny, touhy,
vše zbájil mi ten tmavý vlas a dlouhý.
Jak malíř byl jsem, který zvolna tvoří.
Já bál se, že se obrátí a sboří
ten celý svět, jejž vybájil jsem rázem;
já sklopil hlavu, upřel oči na zem,
já raděj odešel, ten obraz v duši.
. . . .
. . . .
O illuse! než skutečnost vás zruší,
proč nemůžem ze života též jíti
a v jiný svět váš zářný obraz vzíti?
My stopy kroků vašich na svém čele
zřít musíme své oklamání celé!

Ekloga v říjnu.

V aleji, která ztmělý park střeží,
co asi leží žlutého listí,
a padá stále, jako když sněží,
jako když hvězdy se čistí.

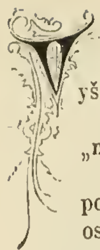
V pole a lada padá a padá,
a z pole stáda jdou v davu —
zdá se, že vidíš jak země žádá
do listí složit mdlou hlavu.

Přes nivy k lesu pavučin sítě
po svadlém vřesu zlehka se nesou,
zde s tebou chtěl bych stát, moje dítě,
když nebem hvězdy se třesou.

Dívat se v lesy, kterak v nich zima
číhá a zdvihá mlh clony,
dívat se v oči tvé, kterak v nich dřímá
příští máj sladký a vonný!

Z onoho světa.

Z literární pozůstalosti *Bohumila Havlasy.**)

Vyšel jsem mezi hady.

„Navštiv mne, drahé dítě," říkávala mi zmije, „miluji tě."

Tenkráte jsem byl ještě maličký — k víře podobno. Nevím, kdo mne zrazoval s té návštěvy; ostatně na tom nezáleží. „Jsi mladičký, seznej mne i mé druhy a nahledneš v neznámý ti svět, vznešený svět. Víš, co jest to odříkání?" tázala se vždy.

Mám se v podezření, že jsem to nevěděl, aspoň má mlsnota o tom svědčila. Tato stala se později u mne jednou z necností, které říkají: vášeň. Tenkráte byla as ona příčinou, že jsem uposlechl vyzvání matky zmije.

Došel jsem ke „skalné stráni". Neviděl jsem nikde její chaloupku, škrábal jsem se tedy nahoru, až jsem dostoupil vrcholu. Rozpálen, unaven ulehl jsem ve stínu zakrsalé sosny. Usnul jsem. Zvolání mne probudilo. Otevřel jsem oči a setkal se s pohledem zmije. Ležela rozložena na vyčnívající skále, zrovna vedle mé hlavy a vyhřívajíc se na sluníčku upírala na mne smaragdová očka. Působila na mne nevýslovně. „Přišels hochu?" táže se.

„Na hrádky (táčky)," odpovídám stísněně nemoha od smaragdového lesku odvrátit zraku.

„Věděla jsem, že přijdeš."

„Jak je to možno?"

Ještě výrazněji utkvěly na mne smaragdové oči. Odpověděla tímto pohledem, jemuž jsem nerozuměl a co v něm jest s bázní přec jsem tušil. „Líbí se ti zde?"

„Líbí? Ne, zmije, ne. Jest zde tak divné vše; ta skála je stářím ššedivělá, vrásky-pukliny ji rozryly; semo tamo jen zakrsalý keříček vyrůstá, chuďas nemá prsti, dostatečné potravy zde, živoří —"

„Živoří, kde já tyju," odvětila. „Víš, jak se to jinak jmenuje?" — „Nuže?" — „Umírá." — „Umírá!" zarazil jsem se.

Smaragdová očka se leskla o závod se září slunce a chladně pravila: „Což to tak divné? Umírá! co na tom, ale já žiju. Zvolila jsem si zde byt svůj. V té schátralé skále, jež hrozí denně sesutím, v té skále, jež blízka dokonání."

„A ty?"

„Já? toť otázka. Usměji se až spadnou ty schátralé balvany, až se rozdrobí ta mocná zeď, již hlodal zeměplaz od věků, a přestěhuji se jinam. Jsem ráda při smrtelném lůžku, proto volívám vždy za svůj příbytek usláblé velikány, zříceniny duše, rumy života — nediv se, všecko na světě žije. Nevíš, drahé dítě, jak je to krásné! Před lety hrdě stáli vztýčeni, vypínajíce se vzdorně pohlíželi světu v tvář, smáli se bleskům k zničení jich vyslaným — a když uslábli, my je opanujem. Já a moji druhové: vítězíme! K čemu zápolit s bujarým věkem, silným životem, když usláblý velikán podá se lehce? Snad mně dokona nerozumíš, kdybych ti ukázala na člověka, celé národy i tvůj, synáčku, snad bys pochopil. — Hm — ty se bojíš, hošíku?"

„Ne."

„A přec se bojíš; snad živoření, umírání?" usmála se.

Jsem smuten. Vzpomněl jsem na zemřelého bratra. Umřel prý z tétéž příčiny co tyto keře — chřadnul nedostatkem životní síly.

„Ty pláčeš? Je mi tě líto. Ctím smutek. Smrt! co jest smrt — synku, teprv po smrti jsi šťasten: doba posmrtná má ti být ideálem. Což ten život?"

„Posmrtná. A proč dán nám život? Zmije, toť strašlivé. Život snížit v přípravnou školu k posmrtné době. A to vy činíte?"

„My!" odtušila s divným úsměvem. „Hle, plakala jsem nad tebou," dodala. Rychle pak obrátila řeč k jinému. „Neviděls ještě můj byt; pojď se mnou." A šplhala se kvapně s výběžku na výběžek, kol kapradin, keříků; já za ní. Ukázala mi na otvor mezi dvěma skalama. Sejmul jsem čepici vstoupiv a jak mne doma naučili, pozdravil jsem: „Dobrýtro přeju!" Smál se mi někdo. Byli to mladí hadové, ukázala mi zmije na ně. V usvadlém listí si hověli, krček přes krček, těsně k sobě lnouce, tvořili řetězový uzel a všech očka byla upřena na mne.

„Usvadlé listy," zašeptal jsem obraceje se k zmiji. „Paní, nelíbí se mi u tebe," řekl jsem smutně, „tu zas listí usvadlé. Zdá se, jakoby vše u vás a vámi uchřadlo."

„Bloudku!" odtušila zmije a háďata se zase smála. „Hlupátka ještě," podotkla, myslíc, že mne to uráží, „ale nedivno, jsouť posud mladí."

„Teprv panáčkové?"

„Ano." Pohledla na mne divně. „Je to obtíž naučit je moudrými: rodí se to jako houby po dešti; já jich mám vždy půl tuctu najednou."

„A jak je to: rodí?" tážu se dětinsky.

„U nás panáčku? Ano u nás hadů je to zvláštní. Leží ti vajíčko, sotva si kdo nepatrného povšimne. Nikdo je nechrání, nezkušený lid myslívá, že z něho pestrý ptáček vyletí a šetří je, slunko vyhřeje je a jednoho jitra zatím vyleze z něho hádě —" a obrátila se ku hnízdu.

„Paní! paní!" šeptám.

„Což pak?"

„A ti lidé, to sluníčko se potom mrzí?"

„Někdy."

„Proč?"

„Inu proto. Jest již ten svět takový. Že vyhledáváme tichá místečka, že nebouříce, tiše, tajně se ubíráme životem, že nechceme létati do výše, někteří z lidí říkají také k ideálům, že nekoříme se stromu života."

„Toho neznám."

„Poznáš jej ale nechtěje. Jeť hříšný."

„A proč tedy stvořen dobrým bohem?"

„Inu vždyť my také. — Tys děcko!" Nastala pomlčka.

„A co tedy děláte, co je váš účel života?"

„Učiti víře v život! Mimo to učíme také někdy sebezapírání, obětavosti. Proto nás někdy nenávidí, však

*) Název této črty dán jest jak jej Havlasa sám již před třemi lety napsal. Redakce myslí, že jest ji toto sděliti, aby ji nestihla výčitka frivolnosti k památce zemřelého. Red.

více jich nás miluje. Někdy ti vše vysvětlím, poznáš pak, že já miluji tebe.“ Na důkaz lásky své chtěla mne pohladit a dotkla se mého krku. — Hrozně chladno. Vykřikl jsem a zděšen zíral na ni. Cit, cit mne odpudil.

„Tys bez citu, paní! Takové horko!“ Byla patrně překvapena. „Půjdu domů!“ volám.

„Zůstaň ještě, drahé dítě!“

„Půjdu!“ zvolal jsem svéhlavě.

„Nuž jdi, ale dovolíš, abych tě navštívila.“

„Přijď! přijď!“ odvětil jsem, jen abych se jí zbavil. Odběhl jsem a zapomněl brzy na děsný pocit onoho dotknutí.

„A jak je sdílna ta zmije. Je přece dobrá!“ pravil jsem sám k sobě sedě ve světničce na zemi, vedle sebe talíř s mlékem a houskou. Připadlo mi, jako by se někdo zaradoval nad tou pochvalou; zřejmě jsem v okně spozoroval zelený odlesk. Ohlednu se a vidím zmiji. „Tys to zmije?“ tážu se.

„Splácím za tepla návštěvu.“

„A co dělají maličcí?“

„Učí se plovat v potoce.“

„A což se nebojí vody? O jé, vždyť se mohou utopit!“

„Cvik dělá všecko; cvikem se otužíme i proti ranám. Usekli nám často již celý kus těla myslíce, že nás zahubí, a hle, rána se zacelila, našinec žil silen, zdráv dále. Házeli nás do vody — proplavili jsme, vrhali nás do propastí, i tak nám neublížili.“

„A je to krásné!“ tleskl jsem rukama. „Teprv teď jsem spozoroval, že máš paní za sebou hebounkou suknici; podobnou nosí, ač černou, náš velebný.“

„A tak. Ano, ještě je přirostlá, za tři dny však odpadne. Suknice ta je vlastní má kůže. Při příležitosti, kdy se nám to hodí, svlékáme my hadi starou kůži a oblékáme novou; i abych dopověděla, jsme ve svém živlu v každé společnosti, všude.“

„To je hezké umění. Ale paní, ondy jsem byl smutný a tys se mnou truchlila, jaks hodna; ale dnes ti musím říci, že mám velikou radost.“

„Jakou pak?“ zamrkala smaragdovýma očkama; „chci se radovati s tebou.“

„Dostal jsem k svátku pěkný dárek.“ — „Povídej. A hle, co to zde máš, synáčku?“ — „Mléko.“ — „Ochutnám!“ Kývl jsem a vyprávěl jí o knížce, kde jsem ji viděl namalovanou — číst jsem ještě neuměl — ji a mnoho jiných větších hadů, nejspíš její známých. A tu mi přisvědčila a slíbila mi, že mne při příležitosti uvede do jich společnosti — až prý budu více připraven.

Když odešla, snědl jsem své mléko, ale měl jsem ještě hlad; prvně se mi zdálo, že jsem obdržel malý podíl. A kdysi se ke mně přistěhovala i s maličkými, aby prý věděli jak se pohybovat ve společnosti; tenkráte ochutnali mléko, že mi nic nezbylo. Přicházeli pak co den, má svačina zmizela vždy v jejich chřtánkách: já hladověl.

Můj hlad upozornil konečně otce. „Ty to rozdáváš!“ hrozíval. Zapíral jsem. Kdys mne vyčíhal ve společnosti. Hrozná bouře povstala u nás. Zmije byla holí vybita z domu. Já plakal. „Had! had!“ volal otec zděšen. „Ty s hadem se přátelíš, nerozumný?“

„Ale byl tak hodný. Truchlil se mnou, smál se se mnou —“

„A jedl za tebe; v rozmaru by tě někdy byl i uštknul. To hadí plémě!“ Však: „Tito hadi,“ dodal, „vplazí se netušeně kam chtějí, braň či nebraň! ani domácnost, ani lůžko jich neodpudí — z domu musí kluk!“ A dal mne do města, kde jsem měl poznati tyto hady. —

Minulo mnoho let a přišel jsem domů. Šel jsem pod večer na procházku ke „skalné stráni“. Zapadající slunko vrhalo na ni poslední svou zář. Něco se dotklo mé nohy — uskočil jsem. „Zmije!“

„Ano, jsem já to,“ pravila. „Znáte mne posud?“

„Posud a lépe než kdy jindy.“ Povšiml jsem si lichotivého: „vy“.

„Ah, narážíte na báje světa, zášť utrhačů. Říkávala jsem vám: věř, dítě mé!“

Rozum však se táže: „Co mám věřit? proč to mám věřit?“

„Odpovím jinak!“ odvětila. Neodporovala více; dle svého výroku z počátku čekala na dobu příhodnější. Upřela na mne smaragdové oči. „Podezřívejte si mne, zničte mne třeba, ale prvé mi dovolte, abych splnila slovo, jež jsem vám před mnoha lety dala. Dokáži vám, že umím trpěti. Slíbila jsem, že vás seznámím se svými druhy, jichž nenajdete v našem lesíku. Chcete?“

„Zajisté. Kam půjdeme?“

„Viděl jste velkolepý zvěřinec na náměstí?“

„Nikoli.“

„Lidé myslí, že je tam uvěznili; k smíchu.“

Pomlčeli jsme. A když se setmělo, řekla: „Jdeme.“

Došli jsme k otvoru v dřevěné stěně. „Tudy chodívám k dychánku,“ řekla, „následujte mne.“

Naučení života mi připadla na pamět. „Nechci!“ Její oči jiskřily. „Musíte!“ V tichu bylo slyšet kolotat jedový zub. „Zmije, v tvých ústech je jed!“ pravím odhodlaně. „Nepůjdu! Chceš-li se mi zavděčit, nech mne jen pohlednout do vnitra.“

Sevřela růžové rty. „Dobře.“

Čekal jsem na upozornění. Kmitavé světlo měsíce plnilo okolí magickým světlem. Pojednou zaslechnu vedle šelesť, nahlednu skulinou. Zbledl jsem. Strážcové jsouce jisti usnuli, snad jen na okamžik, zapomínajíce, že zde je třeba státi stále na stráži. Jako kouzlem povolovaly pruty klecí, z nich vystupovala strašná zvířata. Brýlovec a chřestýš provázejíce zmiji rozložili se kol lípy, o niž se opíral zvěřinec, majíce v zápětí množství jiných hadů. Lekal jsem se zlověstného chřestu a trnul jsem. Všech zraky upíraly se na mne; pronikavé smaragdové oči účinkovaly na mne mámivě. Teď náhle ohromné těleso valilo se k popředí — hroznýš; vyhoupl se na lípu a ovinul kol ní; vylezli naň všickni. Na ohromném těle shromážděni, seřaděni, tvořili téměř celek. Plná zář měsíce zalétla na skupení, oslňující lesk mne překvapil. Na hlavě hroznýše sedělo malé hádě, jež jsem dříve nespozoroval, na jeho hlavě zářila korunka: toť kouzelný, pověstný had s korunkou! Nezřel jsem nic více, jen oslňující zář svůdné korunky, neslyšel jsem chřestýše ni sykot hroznýše.“

„Podezřívají nás,“ zašeptla v tom ke mně zmije vysoukavši se ke skulině, „a přec: viz tu sílu, jež dlí

*

v našich řadách, a my tiše plazíme se světem — nadšeni tak skromně —"

„Toť lež. Šlechetnost je u vás přezdívkou."

„Přezdívkou! Nechceš věřiti v naši cnost. Nuž, jsme čím jsme a ty budeš přece náš! Hle hroznýš, toť stělesněný pojem celého našeho plemene, proti němu marně bojují sami králové-lvi; toho nepokoří žádná síla! Viz ty řady — kdo nás pokoří? Nenadáš se a již uštkne kterýs, netušíš a již jsi zničen! Buď náš: jsme velemocni!"

„Lidstvo vás proklelo!"

„A přece nám náleží doba. V naší moci jest odměňování, buď náš! Ty odvracíš oči, nesmíš, jen hleď v před, hleď na onu korunu! Toť ona, jež každému přístupna, patř na její lesk: toť odpověď, již jsem ti slíbila na své „věř". Koruna slávy! lesk povznešenců!"

Strnule jsem pohlížel na ni. „Koruna! koruna!" zašeptal jsem. Zlověstné oko chřestýšovo se na mne upřelo. Ten hled — koruna se leskla nad zář slunce — odrazil jsem prkno. „Toť odměna každého z našich!" šeptala zmije. „Blíže! blíže!" Vnikl jsem do zvěřince. Šum nastal kolkolem. Všech pohled omamoval mne. Zakryl jsem rukou oči, abych nebyl oslepen. Cítil jsem jak mi byly strženy šupiny. „Toť světlo! před jasností nezakrývej zraků!" hlučelo to v mých uších. „Oslepující!" šeptám.

„Oslepující! ano my oslepujeme, nemůžeme-li omámit!" tušil jsem výsměšný hlas zmije. „Tys nevěřil pláči, smíchu, slovům, však ještě cesty zbývají nám: ukojení vášně, slibná moc, velikost, záře oslavenců. Však ty náleží na zemi jen nám zasvěcencům, ne posluhům. Nuž pojď! pojď!"

„Jdu! jdu!" zvolal jsem. Kolkolem šum, smaragdový lesk očí, magické světlo měsíce, oslňující zář koruny: upadl jsem v třeštění. Jen jeden cíl mi tanul na mysli: „Koruna!" A ta se tam skvěla oslňující září. „Koruna! koruna!" volám. „To má koruna, toť celý svět!" A celý sbor hlučel: „Koruna!" Had s korunkou vyšinul se po větvicích až na vrchol, netušenou silou vymrštím se za ním. Ruka má sahá po koruně, abych ji strhl s hlavy té. Oslňující zář, sykot a pode mnou praskají větvice, bez opory klesám dolů s vrcholu, kamž mne vášeň dohnala, před mýma očima je černo, černé davy. „Můj život!" stenám. Šum — a chlad mne ovanul, studené strašné tělo hroznýše vine se kol mne, cítím se tisknut ku kmeni, hrozná hlava se mi mihla před očima, trysk jedu vržen mi v tvář — hroznýš tiskne — krev se žene do mé hlavy, žíly praskají — červeno před očima, červené zástupy: šílenců. Hlava mi puká a „koruna!" stenám posledním dechem.

„Ta ť náleží nám; a tobě a tobě podobným po smrti!" slyším smích zmije. Na tělo hroznýše vyšinuli se všickni hadi a z hrdel jejich zní to: „Requiescat!"

Stisk těla — výkřik — requiescat! . . . .

San Marino.

Z cest Josefa Wünsche.

(Dokončení).

VI.

Konečně po dlouhé a zdlouhavé jízdě dojeli jsme města San Marina. Silnice, která z Rimin sem vede, je jediná v celé republice cesta, po které jeti lze s vozem. Město skládá se ze dvou částí. Jedna, il Borgo, podměstí, rozložena na úpatí příkré, holé skaliny. Na plochém vrchu skaliny směstnána druhá, starší část města, la Città.

Borgo má několik ulic a prostranné náměstí, kolem stinné arkady po příkladu jiných měst italských. Borgo jest sídlo obchodu a průmyslu sanmarinského. Je tu též pěkný kostel františkánský a divadlo pro 600 diváků.

Sotva jsem s vozu sestoupil, kde se vzal tu se vzal jakýsi junák, který se mi se vší grandezzou představil jako „guida della republica". Za frank dovedl mne do pravého skalního hnízda svobody sanmarinské.

Abychom si nadešli, nešli jsme po cestě nové a pohodlné, nýbrž příkře do vrchu brali jsme se po sešlé nyní již cestě staré. Krásný rozhled kolem každým krokem rychle se nám rozšiřoval. Město hoření ohraženo je zdí a opevněno baštami a věžemi. Na veškerém opevnění tom zub času mnoho již hlodal. Vše sešlo a silně prošedivělo. Mech pokrývá drobících se balvanů a bujný břečtan mnohých ran tu přikrývá zeleným hávem svým.

Do města vchází se dvěma branama; jedna „della Rupe", druhá „di S. Francesco" neb Nová. Vstupujeme branou skalní. Zdělána je ve slohu gothickém. Nad vchodem stkví se kamenný znak republiky: tři skály opevněné věžemi. S každé věže vlaje pštrosí péro. Pod znakem upevněno hrdé heslo sanmarinské: Libertas, Svoboda!

Obyvatelstvo sanmarinské náleží k romagnolskému odvětví národa vlašského. Na počátku tohoto věku bylo tu asi půl osma tisíce duší. Počet ten vzrostl do roku 1850., kdy ponejprv řádně se sčítalo, na 7950. Za 5 let však bylo již jen 7800, 10 let po tom 7250 a koncem r. 1870. dokonce jen 7080. Mnoho obyvatelů stěhuje se do měst okolních a to od té doby, co po sjednocení Italie i jinde poměry politické se spořádaly. Ale zdá se, že další stěhování již přestává, neboť dle nejnovějšího sčítání počet obyvatelstva povznesl se zase již na 7300. V městě San Marině žije asi 7 devítin všeho obyvatelstva, ostatní dvě devítiny pak roztroušeny jsou po vsech a městysech, které jsou zároveň i osady farní. Jsou to zejména Chiesa Nuova, Fiorentino, Mongiardino, Acquaviva, Domagnano, Faetano a Serravalle. Z těchto jsou Serravalle, Mongiardino a Faetano osady o něco větší než ostatní a mají své zvláštní zřízení obecní.

La Città je městečko prastaré. Je tu několik vět-

ších prostranství. Uzoučké uličky brzy stoupají, brzy se sklánějí. Dlážděny jsou velikými deskami kamennými. Domky z pravidla jsou úzké a vysoké. Pěkného pohledu neposkytujou. Uvnitř však prý mnohé z nich dobře a pohodlně jsou zařízeny. Větších domů po skrovnu. Je-li však tu a tam nějaký, to pak již není to dům, nýbrž „palazzo“.

Můj republikánský guida odevzdal mne tu panu Bigimu pod ochranu. Signore Bigi je občan sanmarinský, důstojník zemské obrany, a jak se mi zdá, i poslanec v komoře dei Representanti. Vedle toho má jediný tu „albergo“, hostinec. Je to člověk dobrák, jak říkáme, od kosti a cizinci, jenž na San Marino zavítá, službami svými ochotně se propůjčuje. Ukazuje a vysvětluje, kde co ukázati a vysvětliti jest, a činí to rád.

Jeho hôtel však je hôtel sanmarinský a ty od našich hôtelů velice se liší. Jídelna je neveliká, umouněná světnice, ve které slepice a jiný ten domácí dobyteček volně se prochází — po republikánsku. Rozkývaný stůl dubový, asi tři rozbité židle jsou nejdůležitější nábytek. K tomu podél zdi lavice a skříně s nějakým nádobím. Po stěnách tu a tam jarmareční obrázek bez rámečku.

Především jiným objednáme si důkladný oběd. Pak vydáme se na další pouť ohledat znamenitostí sanmarinských. Signore Bigi je naším ciceronem.

Vystupujeme nejdříve na prostranné náměstí, jež, jen ze tří stran budovami jsouc obklíčeno, volný rozhled po Apeninách poskytuje. Říkají mu Pianella. Uprostřed stojí rozložitý podstavec mramorový, na který postaví se veliká socha Svobodu představující. Zhotovil ji prof. Galetti v Římě.

Na náměstí jsou dvě větší budovy. V jedné v přízemku velká síně Sala della Guàrdia, kde v karnevalu plesy a jiné radovánky se odbývají. Na schodech postavena socha papeže Klementa XII, příznivce republiky. V prvém patře je velká zasedací síně „del Consiglio“. V čele síně upevněn velký obraz sv. Marina a pod baldachýnem dva sametem potažené trůny pro oba kapitány. Kolem celé síně pak upraveno 60 sedadel pro ostatní consigliery. Stěny jsou jednoduše malovány a obrazy ozdobeny. Tak viděti tu jednu „Sacra famiglia“ od Quidona Reniho, podobiznu Pia II, historiografa Delfica, obraz Canovy atd. Na zadní stěně u okna je podobizna Napoleona I. V ruce drží ono lichotivé psaní, jež republice zaslal. Právě včera zasedali consiglieri. V osudí viděti ještě dřevěné kuličky a v nich jméno Roberta Bonelliho.

Nedaleko odtud je jiná budova obecná „palazzo del Governo“. Pochází ze 14. věku. Umístěny tu skoro všecky úřady sanmarinské, tribunál a archiv. Vstoupili jsme především do čekárny, sala di expectare. Jsou tu dvě gallerie a veliká skříně, ve které chová se úřední ornát obou kapitánů. Vše samet a hedbáví. Birety, pláště, spodky, střevíce a kordy. I do zákonníka sanmarinského zde jsem nahlednul. Je to hrubý foliant. Psán je v latině „Leges Statutae reipublicae Sancti Marini.“ Čtu na zdař Bůh. Tu: Judaeus et Judaea. — — Smrtí sešel, kdožkoli spolek měl s Israelitou neb Israelitkou. Brrr to krvelačný středověk! — Čtu jinde; pag. 110: „Vinum praestetur purum sine aqua vel aquaticio,“ Víno prodávejž se neporušené a bez vody — — tedy i na republice San Marino! — —

Odtud vstoupili jsme do síně audienční „sala della udienza“. Nábytek je praprapranepatrný. Stůl voskovaným plátnem potažený. Na něm jednoduché náčiní psací. Židlice ošumělé. Pohovka ošumělá. Obrazy pravšední: Napoleon III v několikerém neopraveném vydání, Eugenie, Viktor Emanuel atd.

Z Pianelly po nevelikém schodišti vystupujeme na hoření náměstí. Na náměstí je dóm sanmarinský a dóm ten je krásný. Jednoduchý je a přec tak nádherný ve své jednoduchosti. Pravý to dům boží. V prvním okamžiku zrakům svým ani nevěříme, že by chudinké toto skalní hnízdo mělo svatyni tak velkolepou. Chrám je velmi starý. Sešel však věkem, až v době novější znova upraven byl od boloňského stavitele profesora Serry.

Již pěkný portál jeho překvapuje, zdělán jsa po způsobu chrámů antických. V čele stojí 6 mohutných sloupů mramorových. Nad nimi psáno literami velikými: Divo Marino Patrono et Libertatis Auctori Sen. P. Q. (Svatému Marinu patronu a svobody původci senát a lid). Nad vchodem skví se znak republiky. Vnitřek chrámu úpravou svou líbezně dojímá. Dvě řady po sedmi sloupech dělí chrám na 3 lodě. Jen prostřední je sklenuta. Nad apsidou veliká báně se vypíná. Pod bání jednoduchý oltář. V oltáři složeny tělesné ostatky sv. Marina. Na oltáři stojí překrásná jeho socha z kararského mramoru od Tadoliniho, žáka Canovova, vyvedená. Sv. Marin stojí tu v bohatém rouše diakonském. V levici drží listinu, na níž viděti znak sanmarinský. Pravou rukou ukazuje na slovo „Libertas“, jež jediné psáno je na listině.

Toto slovo Libertas, Svoboda! Ono provází každého občana sanmarinského po celý jeho život. Ono v chrámu vítá novorozeňátko a s kmetem loučí se nade hrobem. Svoboda! s oltáře se skvěje, s kazatelny hřmí. Modlí-li se Sanmarinský, modlí se ku sv. Marinu a ku Svobodě. Svoboda pronikla celé jeho nitro, opanovala všecky myšlénky jeho a city a žádosti.

Mimo sochu sv. Marina je tu ještě několik jiných, jako čtyři evangelisté z kararského mramoru od umělců boloňských. I několik pěkných obrazů tu viděti, mezi nimiž přední zajisté místo drží Quercinova Vergine con bambino, Panna s děťátkem.

Za zakristií ukazujou nám lože sv. Marina a společníka jeho sv. Lva. Jsou to nizounké jeskyňky v živé skále vytesané.

Odtud cestami klikatými a po schodech velmi již sešlých vystupujeme k nejvyššímu ze tří hradů, jež záštitou jsou městu San Marinu. Hrad ten, fortezza, skládá se ze dvou pevných věží a silných bašt. Jedna bašta vystavena při samém kolmém srázu skalním.

Už jsme u brány. Jsou to vlastně jen trochu větší dvéře černě natřené. U dveří visí jakýsi provázek. Tím několikrát jsme trhli. Slyšíme, že uvnitř se zvoní. Za chvíli přibelhal se někdo a závoru odstrčil. Je to portýr, stráž hradská, celá posádka a komandant, vše v jediné osobě. Mimo to je ta osoba spolu i žalářníkem a provozuje při všech svých úřadech a hodnostech také ještě počestné řemeslo obuvnické. U samých dveří stojí dva hmoždíře, jež Viktor Emanuel republice daroval. Užívá se jich o zvláštních slavnostech. Skoro celé prostranství pevnostní těší se míru nezkalenému, pěstujouť

se tu — boby. I obě věže neslouží již Martu, nýbrž Justicii. Jsou v nich státní vězení sanmarinská upravena. Hevesi viděl tu uvězněny čtyry mužské a jednu ženu. Když pak já byl v San Marině, ani jedinkého vězně tu nebylo. Tedy stát — beze vězňů! Všecka jednotlivá vězení jsem prolezl a obdivoval se i mnohým freskám, kterými vězňové dlouhý čas druhdy si krátili.

Pak vystoupili jsme po dřevěném žebříku a po železných pryčlích až na vrch věže. Zde zavěšen veliký zvon, jehož zvuk po celé republice je slyšeti. Jím zvoní se na poplach, když blíží se nebezpečí. Veškeré občanstvo tu zbraní se chápe.

Rozhled s tohoto cimbuří je rozkošný. Stojíme skoro u prostřed území republiky. Forma jeho podobá se táhlému listu břečťanovému, jehož hlavní žilka jde k severovýchodu. Monte Titano, na němž San Marino vystaveno, tvoří jaksi uzel, od něhož drsné hřbety horské na všechny strany se rozbíhají. Mezi nimi děsné, srázné propasti. Po úbočích hájky a zahrady ovocné, v údolích luka a úrodná role a stavení jednotlivých dědinek. Dále mimo území republiky na západě divoké horstvo Apenin, před nimiž Sv. Lev bělá se na lesnatém pahorku. K severu táhne se piscité koryto řeky Marecchie. K východu pahrbky vždy více se sklánějí. Za pahrbky nízký plochý břeh a pak azurový pruh Adrie, jenž splývá s nebem modrojasným. — — Ani se nechce odtud. Sotva rozloučil jsi se se stranou jednou, hned zraky tvoje bezděky zase tam zalétají. Člověk věky chtěl by tu prosníti. Což tu divu, že Sanmarinští otčinu svou tak velice si zamilovali: vždyť i cizince poutá kraj ten tajemným kouzlem svým, že se srdcem loučí se bolestným.

S Bohem buď ty kraji utěšený, kraji práce a cnosti, svobody a blaženosti!

Graziella.

Novelka od *Adama Zero.*

Slunce již stálo dosti vysoko. Paprsky jeho lily se plnými proudy přes nízký jednotvárný hřbet pahorkovatiny do zeleného údolí, proplétaly se hravě hustým stromovím, líbajíce s jeho listí třpytivé krůpěje rosy, honily se v jiskrných kaskádách po čeřivých vlnkách potůčku, nakukovaly křovinami do černého proudu mlýnské stoky, vrhaly na pláň šťavnatých lučin dlouhé bizarní stíny chaloupek malé vísky a zlatily mohútné zdě i velkolepé střechy starého mlýna, jak pyšný hrad nad vískou trůnícího; vkradly se posléze malým okénkem do bílé světnice, vyzlatily ji, prohlédly si zvědavě nelad mládenecké domácnosti a pocelovaly tvář mladého muže, — zbudily jej.

Vzchopil se a uvítal nový den; zabručel si cosi.

Husy kejhaly, voda hučela, mlýn klapal, hodiny hrkaly; tak bylo dnes, včera, bude zítra a celý rok. Rok! Šourání to písku v přesýpacích hodinách, — němé, vždycky stejné, k zbláznění vytrvalé; počítání to dnů jako perliček růžence od 1 k 365 a opět znova, vždy zase znova. Fi!

Pan Stanislav Sušický vyskočil; byl by husy postřílel, hodiny rozbil, mlýnský jez rozmetal. Horečka to choroby, jejíž jméno jest — dlouhá chvíle. Byl městským kvítkem, myslil si, že nejméně karafiátem, a slzy mu vstoupily do očí, když viděl se tak ztraceným, neuznaným v jeteli a bramborech.

Dlouhá chvíle bývá matkou všelikých výstředních nápadů, — ploditelkou hříchů, jak tvrdí moralisté, stavitelkou vzdušných zámků, jak vědí poetové; náš rek si umínil: Ožením se a vyšperkoval si tento úmysl tolikerými krásnými sny o štěstí a slastech manželských, že z původního praktického bažení po náležité hospodyni a slušné partii stala se posléze touha po rozkošné, žhoucí a oslňující péri třebas i bez ženění — —

Čím byl pan Stanislav, táže se laskavá čtenářka, jako bych p. t. laskavou čtenářku slyšel. Ach ano, — na to jsem zapomenul!

Pan Stanislav byl synovcem své tetinky, paní Žofie Mourkové, majitelky domu čís. p. 1675-II v Praze a mlýna č. p. 38 v Záhořovicích, vdovy to velice dobrosrdečné, asi pádesátileté, bezdětné a syrupovou láskou ku kočičkám, pejskům, kanárkům, Stanislavovi a sobě samé se rozplývající.

Stanislav měl jí co děkovati za všechno. Pamatoval se ještě, kterak směl trhati aksamitové bundičky po zábradlích, tahati prvního domácího kocoura za ocas a přecpávati se koláči; tetinka upravila mu rozkošné mládí.

Později ovšem nastaly mu trampoty; mladý pán musel nositi knihy pod paždím do školy a ze školy a každého půl roku podstoupiti trapný výslech o věcech, za něž věru nemohl. Tetinka viděla, že Stanouškovi zákon o povinné návštěvě škol nesvědčí, zdálo se jí, že chřadne; politovala a potěšila jej. Tanula jí při tom na mysli předtucha, však že sama věčně živa nebude a Stanislávek se dočká — —. Dále ovšem nemyslila, neboť byla ještě čilá, chutnalo jí dobře a l'entreprise des pompes funèbres měla v nenávisti.

Tak dospěl Stanislav na mladého muže jako květina za oknem. Měl dobré srdce, málo myšlenek, za to však tím více ješitnosti, kteráž mu ke cti sobě samému i domu č. p. 1675-II ukládala, zabývati se pilně studiem všeho, což sluje fashionable. Pořídil si šeredného huňatého psa, pokazil si důkladně oči monoclem a stál i jinak na vrcholi příkopové slávy, když vstoupil do té fáse života, kdy psychis i fysis jednoho každého dovolává se neodolatelně kopulujícího osudu. Stanislav chodil do dobrých domů jsa pravidelně nejlepšími výrobky počestného řemesla krejčovského ozdoben, maje na bílé modelové své hlavě vzorně upravenou i dobře pomadisovanou frisuru a na útlých rukou čisté glacé. Mluvil z ticha a po německu, znal jméno i vlastnosti každé módní látky, tajnosti paní X., poměry pana Y., den i rok narození všech princesek a jména všech koní i psů, kteří se kdykoli a kdekoli vyznamenali; líbil se. Jakmile však chtěl Stanislav své známosti dáti rozhodný

obrat, řekli si tatínkové a maminky: Čím že je pan Stanislav? Ničím. Co že má? Nic, lásku své tety, která může a nemusí umříti, aneb jemu něco odkázati. Stanislav také věděl, že musí s tetinkou zůstati v dobré shodě, kterou by nepochybně nadobro pokazily jeho poznámky o poslední vůli, dědictví atp. Mlčel tedy. Avšak tatínkové si pojednou nechali záležeti na tom, aby se Stanislavovi zprotivili a dobře vychované dcerušky staly se chladnými a rozpačitými.

Stanislav byl uražen. Rozhněval se posléze nemilosrdně na beau monde, zavřel album svých lásek do poslední přihrádky svého stolku a šel se pomstit na kráskách ku kráskám nerozpačitým. Hýřil, — „nu však byl mladý a musel něco užiti“ — říkávala tetinka svému svědomí. Užíval, až vystřízlivěl, až ztratil již poslední stopu úcty k ženám; nevěděl, jak tato ztráta bývá osudnou, neviděl, že jest na pravé cestě k čirému cynismu, on cítil jen, že jest vysílen a přesycen.

Neoběsil se však, šel mlynařit. Tetinka sice upustila několik ok na punčoše podivením, avšak svěřila přece Stanislávkovi spravování ve mlýně, aby se dobrý ten třicetiletý hošík na venku pozotavil.

A nyní se Stanislav na vsi nudil, tak nudil, jak toho jen měšťák od kosti dovede. Oslazoval si své mučenictví čtením románů, v nichž v každém dle způsobu marnivých lidí nalezl bezpečně sebe, a konečně v Lamartinově Grazielle vábný návod k romantické lásce pro syna z dobrého domu. Chtěl si vyhledati daleko v cizině kdesi v rajském kraji krásné dobré dítko přírody, kteréž by se ho netázalo ani po rodokmenu, ani po jeho roztomilých kapesních vlastnostech, kteréž by dalo za jeho lásku svůj život a sladkou něhou své milosti zase osvěžilo zvadlý květ jeho mládí — — —

Ráčíte nyní Stanislava znáti. Za tu dobu, kterou jsem potřeboval k tomu, abych s ním p. t. laskavé čtenářky seznámil, zabýval se týž velmi svědomitě toilettou a nemohl se téměř ani se zrcadlem rozloučiti; marnivost fintí se k vůli sobě samé, — jakž teprvé když strojí se do Prahy!

* *
*

Za čtyřiadvacet hodin svítilo opět slunce na ten koutek naší planety, který svou vlastí zoveme, a hledíc do vysokých, křídou pěkně vycíděných oken v prvním patře domu č. p. 1675-II vítalo Stanislava ve společnosti paní Mourkové, pudlíka Diamanta a kočičky Mignone v dobrém, starým poctivým nábytkem naplněném pokoji při kávě a čerstvých rohlíčkách.

„Hochu, já trnu ještě překvapením,“ potřásala hlavou paní Mourková sbírajíc škraloup se smetany; Stanislav škraloupy rád. „Z čista jasna tě omrzí venkov —“

„Zotavil jsem se již, drahá tetinko. Jak vidíte, jsem čipernější než rybka v Záhořovickém potůčku,“ smál se Stanislav uváděje švarnými pohyby porcelán paní Mourkové v nebezpečí.

„Vypadáš výtečně; kdybych byla o třicet let mladší, zamilovala bych se do svého správce,“ škádlila tetička.

Stanislav porozuměl.

„Správcování jest pěkné, což o to nic, ale v celku pochybuji valně, že bych měl k dohlížení na krupičné složení, splav a podobná veleužitečná zařízení dosti — dosti — nadání. Doufám, že náš, — chci říci váš starý, poctivý stárek dovede mlýn lépe spravovati než já.“ Stanislav si prohlížel nehty; byl v rozpacích.

„A co myslíš?“ tázala se tetinka poněkud vážněji, než bylo jejím obyčejem; shledávala z čista jasna, že odvykla si spatřovati v Stanislavu dlažbošlapa, — jeho správcování mu svědčilo, jí též.

„Myslím, že bych se mohl oženiti.“

„Na mou věru, proč ne? Jsi hezký, mladý, uhlazený, — máš něco již za lubem ty šelmo?“

„Míval jsem, vždyť víte, tetinko, — avšak —“ mávnul rukou a zamlčel se. „Bojím se, že opět se mne budou ptáti, čím chci ženu uživiti, co mám, čím jsem,“ pokračoval stísněným hlasem, „a co jim mám říci, tetičko?“

Paní Mourková opřela se o lenoch křesla a rovnala si čepeček; byla trapně dojata, neboť povrchním povahám vždy se ubliží, když se žádá od nich namahání, oběť, byť to jen bylo přemýšlení.

„Drahé dítě, což nemáš mne?!“ tázala se důstojně.

„Ovšem, zlatá tetinko! Děkuji vám ze všeho a nepochybuji, že mne nikdy neopustíte, avšak tchánové chtějí něco určitého — —“

„Ach!“ zvolala prudce paní Mourková, „na to si mladý pane ještě nemyslete! Dokud budu živa, nepustím ničeho z rukou, nechci býti výminkářkou. Takových záměrů bych od tebe nikdy nebyla očekávala. Je to vděk, špekulovati na mé dědictví, přáti si mého úmrtí?“

„Tetinko, neubližujte mi! Já nemluvím ze sebe, já poukazuji pouze k tomu, čeho si svět žádá —“ bránil se uleknutý synovec.

„Pěkný mi to svět! S takovou nevěstou, která by ve muč spatřovala tvé jmění, mi nesmíš ani na oči. Taková by tě ani nemilovala, byl bysi s ní nešťasten. Mladý pán může pěkně zůstati v Záhořovicích, může býti k něčemu, spravovat mlýn, já mu dám a zaručím služné, s kterým každá řádná nevěsta může býti spokojena. O nějakém postoupení neb dědění nemůže býti zatím ani řeči. Však já ti neuteku!“

Dobrosrdeční lidé bývají ve svém hněvu krutí a nerozvážní. Snad proto, že hladina jejich duše nezvykla pravidelnějšímu příboji a odboji mocnějších citů a bouře jest jim cizá jako hladině nevinného rybníčku.

„Já také ani nepomýšlím na podobnou partii,“ chlácholil skromně Stanislav, jsa tomu rád, že hněv vehnal tetinku jeho snům na půl cesty v ústrety. „Mně samému zhnusil se již obchod s nevěstami a rád bych si vyhledal dívku skromnou, roztomilou a ušlechtilou, nechť již s menším jměním.“

„Nespěchej pojednou, — můžeš čekati. Ve čtyřiceti budeš teprvé v nejkrásnějším věku jako můj nebožtík, dej mu pán bůh nebe. Vzal si mne také z lásky, měla jsem velice málo a byli jsme šťastni. Viděla bych ovšem ráda, abys se slušně oženil a nejlépe, abych ti vyhledala nevěstu sama. Však uvidíme! Mé mínění již znáš.“

Hovor byl přetržen; paní Mourková strkala v roztržitosti máčený rohlík Diamantovi a cukr Mignonce, kteří jí byli právě tak milí jako Stanislav. Láska to k loutkám, jaké bývají schopny ženy, jichž srdce neposvětilo se láskou mateřskou.

Tetinka se opět udobřila; avšak ten vzájemný proud citů, který spojoval ji se synovcem, byl natržen a v nelad uveden, a když mluvili nejupřímněji spolu, byli si

nejlépe vědomi, že mezi ně vkrádá se mrazivý dech nedůvěry a v hlavě každého z nich šukají zvláštní, neurčité a nevyslovené, takřka reservní myšlenky.

Za několik dní mluvilo se o cestování.

„Vzdělává člověka," řekla bez myšlenek, ale velmi plynně tetinka; slýchávala to.

„A činí člověka samostatnějším, praktičnějším," dodal Stanislav. „Nechtěla byste mne poslati do této školy?"

„Nerada bych tě měla z očí," lhala bezděčně, „když bys ale sobě přál a nebyla tvoje cesta příliš nákladná, dopřála bych ti ráda toho vyražení."

„Dobrotivá tetičko, — jak vám mám děkovati!" upřímně se zaradoval Stanislav. „Nechci nic jiného spatřiti než Italii."

„A Vlašky?"

„Nu což, kdybych se tam po uši zamiloval?"

„Když ti to půjde k duhu, — s pánem bohem." —

Stanislav odejel. Paní Mourková cítila, že klidu její dobré duše tím znamenitě posloužil; nepřála mu ničeho zlého, ale sobě také ne, a míti den co den svého dědice na očích, je nemilé, zejména když ty oči jsou již padesátileté.

(Pokračování.)

Z nové poesie severoamerické.

Th. Bailey Aldrich.

Malá Bell.

Že's od básníků neslyšel,
jak přišla drobná, malá Bell
sem k nám na tento svět?
Byl dokořán nebeský vchod
a ruce křížem, oči v snách,
vycházejíc přes rajský práh
spatřila zem jak hvězdný bod
bleskotně planout ze hlubiny;
a mosty vedly z kraje v kraj,
kde andělové nosí v ráj
ty, kteří shasli bez vší viny.
Vstoupila na most; krok se chvěl,
tak zlehka, zticha, že se v důl
ni rajský kvítek nesehnul,
tak, jako rosa padá v květ.
Pak vzduch tak divně zlíbezněl!
A takto přišla malá Bell
sem k nám na tento svět.

*

I přišel blahý květen s ní.
Vlašťovkou živly výklenky
a listím spěly červenky,
den celý zář jak sluneční;
květ lilije se chvěl a chvěl
a nad brankou ve splítce rév,
div netryskala míza z cév.
Jak sladce, měkce soumrak spěl!
Ó, země byla samý pták,
a jeden jarní květ,
když přišla drobná, malá Bell
sem k nám na tento svět!

*

Ó Bell, ó drobná, malá Bell,
jak sličněla nám den co den,
jak ženskosti pln její zrak,
jak poesií napojen
ten něžný, soumrakový zrak,
tak plný duše, čistý tak
jak stála by tam ještě dnes
těch otevřených u nebes.
A tak ji každý víc měl rád:
Ó nikdy takto nedopad
svit lásky dřív nám v nitro!
My cítili, že svazek jest
v ní utkaný nám k výši hvězd
v svět, kde je věčné jitro; —
a pro ty oči předrahé
a pro tu, kterou bůh si vzal
(neb z ráje Bell kdy přišla k nám
ráj před matkou se otvíral),
a pro Toho, jenž dal nám žít
a rmoutit se a radovat,
se naše srdce sklonila
jak na violky dešť kdy pad.

*

A nyní sad, jenž bíle květ,
když přišla k nám a červeně,
byl pestrý dechem jeseně;
jablka byla v plameně,
broskev se rděla se suků
a kaštan měl se k rozpuku
a hrozen zaplál vinicí
a čas vdech' změnu zářící
i v drobnou, malou Bell.
Rostla, jak roste květina
a v jejím něžném výraze
se zračila tvář matčina.
I byl to anděl v povaze:
V svět milostnou ji poslal bůh,
však nyní byla světicí — — —
na tváři bledé, nyjící
my ohnivý jsme shledli kruh!

*

Bůh rukou svojí pečeť spjal,
jež zavírala její ret;
i mluvívala podivně,
co my nemohli rozumět.
Nám nikdy děckem nebyla,
klíč v její svět nám nebyl znám:
my neučili svatosti
ji, čistou, jako Kristus sám.

*

To přišlo na nás znenáhla,
a napřed jako stín by spěl, —
než věděli jsme že si bůh
pro maličkou k nám poslal Bell.
My zachvěli se bezděčno,
kde naděj, přešla v obavu
a pomyšlení v záplavu
slz, jako v prchu slunečno.
I volali jsme ve smutku:
„O tresci mírně, bože náš
a nč nás vcházet pod tvou stráž
a čistšími být v zármutku!"
Ó, čím nám byla, bůh by děl!
To srdce tvoje v našem jest,
a naše srdce puká, — Bell!

*

Konečně přišel z neznáma
ten posel v kraj náš vezdejší
a jak že bylo malé Bell?
skřížila malé ruce jen
a byla ještě krásnější!
My rozčísli vlas z hedbáví,
my vpletli růže do hlavy —
poupata, sněžný léta běl —
a ona byla samý květ . . .
a takto drobná, malá Bell
náš opustila svět!

Cloth of Gold and other Poems.

Přel. *J. V. Sládek.*

Šípy Amorovy.

Genre od *Fr. Heritesa.*

I.

Slečinka Márinka upřímně si zívla: A — a —

Ústa její zůstala otevřena tak dlouho, že by možno bývalo spočítati, ovšem v rychlosti, obě řady zdravých, bílých, lesklých jejích zubů.

A — a — a — — Nové zívnutí.

A slečinku ani nenapadlo přiblížiti ke rtům ruku, jak by se očekávati dalo od dívky tak dobrého vychování. Nelekejte se však milá čtenářko! —

Márinka byla samotna a nemusela se tudíž obávati zdrcující kritiky nijaké gardedámy.

Seděla u stolu nad otevřenou knihou, na niž padalo mdlé světlo lojové svíčky.

Zívnutí opakovalo se ještě několikráte.

Pojednou — klap! Kniha byla zavřena.

Čtenářka si z hluboka oddychla.

Bylo jí patrně volněji, když se zbavila nepříjemné společnosti jedné z tuctových hrdinek německých románů, fádního, modrookého, nemocně bledého anděla plačícího dvakrát na jediné stránce a omdlévajícího pravidelně na konci každé kapitoly.

Není divu, že taková sentimentální Markétka nebyla Márince družkou příliš milou. Neměla s ní nic společného. Tváře její byly buclaté, zdravé, červené barvy; velké černé oči nezakrývaly se pod plné řasy, ale dováditě dívaly se na svět a zvědavě točily se za každou mouchou, která letěla kolem. Ruce měla malé, bílé, ale bylo znáti, že neštítí se práce, že často drobné ty prsty rozpíchá jehla a hezkou plochou dlaň rozedře písek určený k mytí nádobí. A což teprvé její duše — dobrá i sdílná, přece však tak určitě prázdná všeho citlivůstkářství, všeho naříkání po ztracených, nedostižných a nedostižitelných snech či tak zvaných idealech — jak ta teprvé lišila se od nesnesitelného vzdychání a toužení s osudem nespokojených románových hrdinek (i na papíře i ve skutečnosti) chtějících na křídlech velikosti letěti za vzdálenými světy, v pravdě však nemajících ani tolik síly, aby volně vznesly se nad nejbližším okolím a rozhledly se tu po zastřených krásách i vybledaly čisté v prachu skryté perly pravé poesie! —

Zavřevši knihu opřela se Márinka o pelesť žluté dřevěné židle, složila ruce za hlavou a za chvíli chrápala dosti hlučně.

Toiletta její byla velice volná. Kyprá ňádra zdvihala bílou plátěnou košili v určitém taktu, šíj byla obnažena, a levý rukávec sklouzl až za loket, tak že pěkné oblé rameno bylo docela odhaleno. Kolem boků měla hrubou kostkovanou sukni dosahující málo po kolena; nožka, bosá, jako bez vlády houpala se ve vzduchu. Pantofle válely se po zemi jako dvě loďky plující každá jiným směrem, proti sobě. —

Vrzly dvéře a Márinka se probudila.

„Tatínek!“ — Ospale mnula si oči.

„A to jsi ty, Gusto! Kdež jsi se zase toulal?“ —

Gustík stál uprostřed světnice, zahalen v široký, šedivý plášť, který přehozen přes rameno jako by náhodou odhalil tu široký pruh ohnivě červené podšívky. Na hlavě měl příchozí vysoký špičatý klobouk, šviháckу naražený, tak že zpod široké střechy na všechny strany se rozvlnily bohaté černé kučery.

Tvářil se vážně, přísně, ale kolem rtů pohrával mu šibalský úsměv.

„Kdež jsi se zase toulal celý večer?“ ptala se Márinka — „a nestudoval jsi zase nic — kdyby to věděl otec!“ doložila káravým hlasem.

„Pravdu jsi řekla, zbožná ženo — jsem bídný, bídný tvor!“ deklamoval Gustík pozdvihnuv pravou ruku a levici tiskna k prsoum. „Kde že jsem byl, ty se mne tážeš?“ pokračoval po chvíli s pathosem ještě větším. — „Kdež má být Romeo vždy, ne-li u Julie!?“ A sejmuv pravicí klobouk přitiskl ji také k srdci.

„Prosím tě, Gusto!“ zlobila se Márinka. „Kdy pak si odvykneš to komediantství. Máš zkoušky na krku a neděláš nic, celý den hraješ divadlo a myslíš na všelijaké darebnosti —“

„Ku příkladu na Julii,“ doložil Gustík sladce sešpouliv rty.

„Mlč už s těmi hloupostmi!“ Márinka dupla bosou nožkou o zem, čelo její se zamračilo, ale z hrdla patrně dral se smích.

Gustík chopil se její ruky. — „Nymfo! v modlitbách svých mne vzpomínej! —“ deklamoval smutným, plačtivým hlasem a pomalu ubíral se do vedlejší světnice krokem vážným, jako na jevišti. Na prahu se zastavil a obrátiv se pozdvihl obě ruce do výše, při čemž plášť sesunul se mu s beder a upadl na podlahu.

„Ofelie — dej se do kláštera!“

Nevšímaje si Márinčiny netrpělivosti bez milosti odříkal jí celý druhý výstup z třetího jednání Hamleta. Unešen deklamací přiblížil se opět k sestře — „Dej se do kláštera — dej —“

Márinka jej pleskla přes ruku.

Jako hadem uštknutý poskočil Gustík a dal se do zuřivého tance; lítal z kouta do kouta ukrývaje uhozenou ruku do náprsní kapsy. Pojednou zastavil se v nejprudším letu a pokleknuv před rozhorlenou svoji káratelkou na jedno koleno uctivě podával jí psaníčko. „Zde jest má královno!“

Márinka radostí vzkřikla.

„Od Pepíka!“ oznamoval posel stručně — „a nyní mi dej pusu!“

Vstal a popadnuv udobřenou sestru za kulatou bradu vtiskl jí na růžové rty upřímné políbení neopominuv ovšem několikrát na patě s ní se otočiti.

Márinka spěšně, nedočkavě otevřela list, ale sotva přečetla s blaženým úsměvem několik řádek, upřela zrak ke dveřím. List zmizel v záňadří.

Gustík dvěma skoky octl se ve vedlejší světnici a v okamžiku ležel v posteli: neměl ani tolik času, aby zul boty. Márinka seděla opět u otevřené knihy a v rukou držela nedopletenou punčochu.

Vešel otec.

Pan Alois Císař byl malé postavy, bubený. Holou jeho hlavu kryla paruka kaštanové barvy, po straně

byly vlasy sčísnuty přes spánky, na temeni dělila je pravidelná cestička na dvě stejné polovice. Nos měl orličí, oko malé, ale nad míru ostré, pronikavé, zakryté ostatně modrými skly. Obočí bylo prořídlé, za to vous hustý, pod nosem pečlivě urovnaný v dlouhé licousy; bradu měl oholenou.

Oblečen byl moderně, v krátký přiléhající zimník — úzké kalhoty neurčité barvy — na hlavě cylindr. Vstoupiv postavil ke dveřím hedvábný deštník a svlékal rukavice.

„Dobrý večer, tatínku!“

Pan Císař nastavil dcerušce k políbení pravou ruku ozdobenou četnými prsteny. Nepohledl na ni — nejistě těkaly oči jeho po pokoji.

„Zdržel jsem se trochu — zpropadený Žahourek! — ale proč také všechno platil —“ mručel pan Císař zatajuje dech, aby zastavil podezřelou škytavku. „Což Gustík? dělal něco?“

„Ano,“ řekla Márinka nesměle — „pilně studoval, právě si lehl, byl již unaven.“

Pečlivý otec popošel ke dveřím vedlejšího pokoje. — „Co je to za pořádek?“ — Klopýtl o plášť, který zdvihnuv pověsil na dveře, při čemž musel vystoupiti na špičky; použil té příležitosti k důkladnému vyléčení škytavky. Zůstal několik okamžiků se zatajeným dechem, s rukoma nad hlavou vztýčenýma, jako na dveře přibitý. Výborný prostředek i tentokráte se osvědčil.

„Gusto?“ zvolal po chvíli utišiv se pan Císař.

„Co poroučíš?“

„Nic — jen když jsi doma,“ odpověděl uspokojený otec. — „Tedy teď spi a ráno ať záhy vstaneš.“

Ještě jednou napnul tělo své v celé délce na dveře, pak se obrátil. Nos zčervenal mu zlostí.

„Což neutřeš knot, Máry? — to je pěkné hospodářství!“ zvolal nevrle.

Márinka se ulekla, uposlechla okamžitě. Ostatně měl tatínek pravdu. Knot uhořený vypínal se na půl palce z matného světla, roztajený lůj stékal dolů po čistě vycíděném, mosazném svícnu. V pokoji bylo úplné šero.

„To je pěkné hospodářství!“ opakoval pan Císař.

„A zdali pak jsi přece četla?“ otázal se poněkud opět utišen. „Je to pěkná, mravná povídka — paní Krennová mně ji odporučila — a pak se cvičíš tím v němčině.“

„Byla jsem teď už ospalá,“ odpověděla Márinka.

„Nu je pozdě — zpropadený Žahourek!“ zaúpěl pan Císař stáhnuv hořejší ret a levou tvář k zcela zvláštnímu úšklebku. „Ale mohla jsi si lehnout, nemusela jsi na mne čekat —“

„Ah! — málem byl bych zapomněl —“

Márinka uklízela právě knihu a nedopletenou punčochu do stolku; nyní upřela na otce oči ospalostí se klížící.

„Ano — málem bych byl zapomněl —“ pokračoval pan Císař zouvaje se z bot. „Na zejtřek jsem pozval k obědu starého svého přítele professora Žahourka; je dán neočekávaně do pense a usadí se u nás — dnes přijel — má zde beztoho ve školách synovce.“

S očí Márinčiných jako by byl spadl závoj, kterým je dosud ospalost zastírala — jasně a pevně upíraly se na mluvícího.

„Musíš vyndat ze skleníku modré nádobí a broušené sklenice — ale ať žádnou nerozbiješ! — Synovec přijde také — mohou odpoledne s Gustíkem studovat.“

Gustík ve vedlejším pokoji sebou pohnul tak břmotně jako by ohromná tíže zejtřejšího studium naň byla padla; postel zaúpěla bolestně.

Z očí Márinčiných vyšlehl radostný blesk.

„Ráno koupíš o libru masa více — potom na svíčkovou pečeni,“ pokračoval pan Císař.

„A nějaké víno —“ prohodila Márinka.

„Počkej — nech mne domluvit! — Uděláš nějaký nákyp a — nezapomeň na polívku s jatrovými knedlíčky! — ať mně ale do nich dáš trochu marjánky, ne jako předešlou neděli — bez marjánky já knedlíčky nechci, to je mně milejší strouhaná. — Víno přinesl jsem sebou“ — dokončil vážně pan Císař a vyndal z hlubokých kapes zimníku, který byl dříve pověsil na věšák, dvě lahve.

„A ještě něco“ — řekl po chvíli spokojeně se usmívaje.

Hrabal se chvíli v šosu spodního kabátu — „Novinka — považ teď v únoru!“ — Vítězoslavně položil na stůl líbezně růžový řetkvičkový bouquet. —

Pan Císař dobré půl hodiny se svlékal dávaje rozkazy k zejtřejší hostině. Márinka neposlouchala ani — věděla beztoho, že ráno bude tatínek důkladně vše opakovat. Ňádra její dmula se rozčilením. — Juža také přijde! plesalo její srdce. A bude jísti co mu upraví její ruce! Jak mu as bude chutnat!

Ještě chvíli mluvil pan Císař, ale již nesrozumitelně, v poloviční dřímotě — konečně usnulo mu slovo na rtech.

Márinka shasla. Kvapem skočila pod bílou peřinu — neopominula však popošinouti trochu zelenou záslonu okení. Skulinou padalo matné světlo měsíce zrovna na její lože. Vyňala lístek a četla. Juža ujistiv ji dříve několikráte, že ji nade všecko miluje, oznamoval jí s hojnými blaženými vzdechy, jaké štěstí ho zejtra očekává. Márinka přitiskla list ke rtům. Dobrý starý měsíc se potutelně usmál; pak skryl se za mraky. Bylo tma a ticho. Z vedlejšího pokoje jen ozýval se opatrně tlumený šramot. Gustík se teprvé svlékal. Snad při tom deklamoval zahradní scénu z Romea a Julie.

II.

Ráno.

Márinka vstala, rozdělala oheň, vzbudila Gustíka, který se k ní však obrátil zády; pak vyčesala tatínkovu paruku. To byly každodenně první její práce.

Pan Císař sotva se probudil, udílel dceři rozkazy. Gustík zaslechnuv otcův hlas s lítostivým povzdechem vybral se z měkkého objetí peřin a již seděl ve svém pokoji za stolem a studoval — alespoň měl knihu před sebou. Myšlenky jeho však bůh ví kde se toulaly; dával jim nohama vesele takt.

„A ať mi jen nezapomeneš do knedlíčků dát marjánku —“ napomínal pan Císař až do omrzení. — „Zpropadené — — ten Žahourek!“ A podezřele dotýkal se hlavy provázeje každé nové dotknutí zcela původním úšklebkem.

Všickni tři snídali společně z bílých porcelánových hrnků. Pak se pan Císař ubíral do kanceláře. A Gustík

šel do školy. Vesele pohvizduje ubíral se ulicí. Neopominul ovšem podívati se po očku do oken sousedního domu — — není však dosud na čase prozraditi čtenářce jeho tajemství — —

Márinka osaměla. Nemusel bych snad ani zvláště podotknouti, že několikrát přečetla a znova přečetla list včera obdržený Pak se oblékla v jednoduché šedé šatečky a s košíkem na ruce šla do trhu.

Vrátila se brzo a teď nastala práce. Přišla ovšem posila v podobě staré kulhavé Běty, ale posila málo výdatná. Líce Márinčiny byly brzo červené jako purpur. Plotna byla plná hrnků a na kuchyňském stole rozložen byl celý hokynářský krám. Ubohá kuchařka! — Nic se jí nedařilo, vše padalo jí z rukou. Polévku zapomněla solit, jíška se připálila a nákyp s bezohlednou drzostí vytekl z formy. „Přijde také Juža!“ bzučelo jí neustále v uších jako roj včel.

Konečně bylo poledne. Přišel Gustík a zvědavě pozdvihl několik pukliček. Zlobení se Márinky, škádlení Gustíkovo a nekrvavá z toho vojna, jejímž smutným výsledkem byla rozbitá láhev s octem. Společné sbírání střepů a utírání ctihodné tváře Majdaleny Rettigové, která nic zlého netušíc z „nové české kuchařky“ dívala se na tyto projevy bratrské lásky.

Pan Císař vrátil se jak obyčejně o čtvrt na jednu; patnáct minut potřeboval na cestu domů z kanceláře, odkud vykročil udeřením dvanácté.

Celkem učinil 943 kroků.

Sotva se svlékl ze zimníku, zaklepáno na dveře.

„Příteli!“

Pánové se obejmuli. Juža zatím za strýcovými zády nepozorovaně poslal Márince hubičku.

„A dceruška! — kde pak máš — — rozmilé děvčátko! — to jsem ani nevěděl — vidíš — vidíš — —“ Pan Žahourek otcovsky obejmul dceru svého přítele.

„Inu rostou ty děti jako buchtičky na pekáči“ — stěžoval si pan Císař a zrak jeho utkvěl na chvíli v zrcadle.

Márinka odběhla do kuchyně. Juža seděl již v Gustíkově pokoji vykládaje mu — nevím co, ale jistě ne římského autora.

Pánové se usadili a dali se do hovoru o starých časech; byli kollegové z gymnasia a k tomu z jednoho města. Povím stručně něco o minulosti obou pánů, dříve však podám co možná věrný obraz pana professora Žahourka, pendant k obrazu pana Císaře.

Byl oblečený velmi pečlivě. Šat měl černý, na rukou křiklavě žluté rukavice, které odložil teprvé před jídlem; košile byla na prsou sepjata zlatými knoflíčky, límec bezvadně bílý, vystupující až do polovice hladce oholených tváří (jeho majitel musel se otočiti celým tělem o 90°, chtěl-li se podívati na pravo), starožitnou hedvábnou kravatu spínal vzadu perleťový knoflíček Postavy byl pan Žahourek prostřední, chodil přísně, vztýčeně, až trochu příliš, tak že vypadal jako dřevěný. Pohled jeho byl klidný, lhostejný, mluvil zdlouha jako by vážil každé slovo. Nos zdobily zlaté brejle.

Pan Žahourek byl starým mládencem, dosud nikdy ho nenapadlo se oženiti. V B. kde byl professorem, obstarávala jeho domácnost hospodyně kanonického stáří, strašně ošklivá. Pouhý pohled na ni očistil pana Žahourka každého podezření snad máně se zrodivšího v pomlouvačné duši toho kterého bližního.

Pan Žahourek však nebyl bez rodiny. Sestra jeho, špatně provdaná, zemřela před lety v pražské nemocnici a zanechala po sobě hocha. Otec jeho byl ničemný člověk, opilec, uvrhl rodinu svou do nouze a bídy, pak zmizel. Pan professor ujal se opuštěného synovce. To byl dobrý skutek opravdu.

Josef Vraný byl právě v oktávě, spolu s Gustíkem, když neočekávaně strýc professor dán byl na odpočinek. Příčina byla tajná, pomlouvační kollegové tvrdili, že bezpříkladná pohodlnost páně professorova (kollegové nechtěli říci: lenost) učinila nutným toto úřední opatření. Pan Žahourek byl uražen a statečně se tomu opíral; nepořídil však ničeho, propadl s rekursem na dobro a dáno mu pokynutí, aby byl rád, že dostane celou pensi.

Mrzut, hluboce uražen odešel pan professor z nevděčného B. a slyšeli jsme v předešlé kapitole o jeho příjezdu do P.; hodlal tu trvale se usaditi na blízku starého svého přítele a rodáka.

Pan Císař byl vdovcem už na desátý rok. Kdysi zanechav studií potloukal se dlouhý čas po vrchnostenských kancelářích jako bezplatný praktikant; konečně zamiloval se do dcery svého chefa, oženil se a obdržel službu. Měl mnoho přátel, počínal si ve všem zručně a dosti opatrně, ale nepřivedl to daleko. Zůstal vždy nižším úředníkem s velkou prací a malým platem. Býval v mládí veselý hoch — probděl a protancoval mnohou noc i mohl se chlubiti mnohým dobrodružstvím. Oženiv se stal se vážným a svědomitým manželem. Paní jeho byla výtečná žena — vedle četného a vznešeného přátelstva neměla však žádného jmění.

Manželé museli se velmi uskrovnit, aby mohli být živi s nepatrnou službou — tím více když dostali rodinu.

Paní Císařová záhy počala churavěti, přibyly vydeje, na něž v rozpočtu nikdy nepamatováno, šetrnost ještě větší než dříve stala se v jiných věcech tím nutnější. A pan Císař šetřil nejvíce na sobě; to bylo velmi ctihodné, ale bodrý ten člověk vžil se konečně tak do tajemství slova „úspora“, že zabíhal často až do komiky.

V desátém roku manželství zemřela paní Císařová na vadu srdeční. Vdovec upřímně ji oplakával.

Samojediný chopil se teď vesla domácnosti a zjednal si brzo pověst lakomce. V pravdě jím nebyl. Ovšem mohl si teď popřáti mnohého, čeho se dříve nutně musel odříci, on však žil jako dříve za nebožky a měl opravdu roční přebytek. To tím více, an konečně také v službě značně postoupil.

Jest však na čase, abych zavřel kroniku minulosti a uvedl čtenáře v přítomnost — k obědu u p. Císaře. Chutnal jak náleží. Pan Žahourek neustále klonil se kuchařce. — „Výborné! Znamenité! — nemohu — opravdu nemohu — —“

Juža nejedl — jak pak také!?

Koho srdce bolí,
možno mu obědvat!?

pěje K. S. Šnajdr.

Sytil se milostnými pohledy své vyvolené. Jenom někdy, když pan Císař s obvyklým mručením něco pohaněl, pustil se Juža do toho zuřivě červenaje se více než Márinka.

*

Povídání starých přátel nemělo konce.

„Víš — tenkrát —“

„Ach — tenkrát —“

„Pamatuješ ještě — tenkrát jsme byli —“

Bodří pánové! jací jste byli? —

Poradil bych vám, abyste klíčovou dírkou podívali se do vedlejšího pokoje.

Neuvidíte nic, než nové, snad trochu opravené, vydání vašeho starého obrazu.

Gustík sedí u okna schován za pevnou hradbou učených, tlustých kněh — napnutě hledí z okna a žhavými pohledy bombarduje bílými záclonami zastřené okno, od něhož dělí jej zahrada spočívající ještě v pustém zimním spánku.

V ruce drží péro a v myšlenkách čmárá jím po papíru. Smělým písmem napsáno jest v čele velkého archu: Úloha.

Jaká asi? Zajisté výsledek to dlouhé namáhavé práce, snad výtvor mnohých probdělých nocí... Nahledněme blíže! Po celém archu napsáno je asi tisíckráte:

Julinka — Julinka — —

U stolu sedí Márinka a drží v rukou knihu. Juža sedí vedle ní — čtou spolu. On ji poučuje — ano, on ji poučuje — jak důležitou větu asi teď pronesl! Oko jeho plane tak ohnivým žárem, jako by právě byl rozřešil nejzamotanější otázku lidstva — teď se chopil její ruky! — teď sladce se usmál! — teď přitiskl ruku její k svému srdci — teď sklonil pomalu tvář svou k její tváři — teď — —

Ne pánové! nedívejte se!

Nesmím zrádným způsobem vyzvoniti vám tajemství těchto mladých duší. (Pokračování.)

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

VIII.

Jako by spása jeho závisela od toho, aby mohl vlastní rukou pomoci paní Rabské s koně, spěchal Vilém dolů, zapomínaje úplně, že tomu, čemu vyhýbal se u Otilky, běží u paní Rabské vstříc, tomu totiž: že stane se před Eliškou a před strýcem směšným, když zapomene tak záhy svého „přeludu“. Několik kvapných skoků přes schody, a přišel právě v čas, aby podal krásné ženě té ruku.

Rabská přijala ji s nelíčenou radostí.

„Jsem dnešního dne vdovou,“ zvolala se zářícím okem, „a jelikož nemohu čas svůj nikde lépe stráviti, nežli mezi svými nejnovějšími přátely, zajela jsem si k vám.“

Seskočila s koně, zavěsila se bez okolků v rámě Vilémovo a kráčela s ním plna růžového rozmaru do domu.

Netušila ale paní Rabská, jakou ránu zasadila objevením svým Otilce. Včerejší rozmluva s Eliškou, jež takové útěchy Otilce byla poskytla, vlila téměř nový život do jejích žil. S úsměvem na rtech usnula a s úsměvem na rtech se probudila. Ale jak byla rozčilena! Malovala si neustále v duchu, jaké to bude setkání s Vilémem, leč přílišné rozčilení její nedalo jí ustáliti se na tom, jak by se měla zachovati, až se s ním zase sejde. Proto po celé dopoledne nevyšla, a i oběd odbyla ve svém pokojíku, vymluvivši se Elišce, jež přišla ji ihned navštívit, bolením hlavy. Konečně ustálily se myšlenky, rozčilení se upokojilo, a Otilka zponenáhla sestavila si podrobný plán svého jednání s takou opatrností a pečlivostí, že byla sama sebou nadmíru spokojena. Ku třetí hodině opustila svůj pokoj, úplně na setkání s Vilémem připravena a brala se plna napnutí zahradou, nepřejíc si nic jiného, než aby Viléma nalezla. Ale nedařilo se jí. Bezpochyby že maluje ve své pracovně, pravila sama k sobě, a kráčela tudíž, když byla téměř celou zahradu prošla, k domu zpět v té naději, že pohlédne snad oknem, a spatřiv ji sběhne k ní dolů.

A blížíc se četnými těmi keřinami zahlédla jej ku své radosti skutečně státi u okna. Hleděl jak se jí zdálo pátravě do zahrady — mimovolně vystoupila na mýtinu, aby ji lépe spatřiti mohl, v tom trhl sebou a zmizel od okna. Zajisté že ji spatřil a že bude chtíti setkati se s ní — plna radosti běžela mu vstříc a přišla právě v čas, aby viděla, jak se šťastným úsměvem pomáhá — Ise s koně a vede ji do domu.

Kdyby byl blesk vedle Otilky uhodil, leknutí její nebylo by bývalo větší. U nejbližšího stromu stanula, pravice křečovitě chopila se nízkých jeho větví, dech zarazil se jí v prsou, a s vytřeštěnýma očima hleděla na dvéře, v nichž byla Isa s Vilémem zmizela. Chvíli byla takřka bez sebe — v hlavě bylo úplně pusto. Avšak pojednou vyvinul se jí těžký vzdech z prsou, a jako bez vlády klesla na trávník. Překvapení to bylo příliš neočekávané, příliš strašné.

Přitiskla třesoucí se ruce na rozpálené oči a seděla na drnu dlouho, nepohnuta jako socha. Konečně sklesly jí ruce, zarudlé oči rozhlédly se mdle kolkolem, a Otilka s namaháním vstala. Obrátila se zády k domu a matným krokem a s těžkou, sklopenou hlavou kráčela, nevědouc ani, kam se bere.

Nebyla schopna žádné myšlenky. V hlavě to vířilo tak, že chvílemi zavřela mimovolně oči, a v prsou to burácelo, jako by srdce ven vyraziti chtělo. Znenáhla jen přicházel do toho víru v hlavě jakýs pořádek, arci pořádek to hrůzný, neboť ze spousty těch bleskorychle se míhajících myšlenek jejích vynořila se pojednou jedna, myšlenka to hrůzná a strašná tak, že Otilka pod

tíží její zaúpěla, myšlenka totiž, že Vilém jest pro ni ztracen.

Bez cíle bloudila Otilka zahradou — až pojednou octla se u své skály. A tak, jako když v bolesti nějaké, naleznuvše neočekávaně milého přítele, mimovolně sklesneme mu na prsa a ulehčíme svému srdci, tak sklesla i Otilka na milý ten kámen, a proud slzí uvolnil stísněným prsoum, rozpáleným očím.

Dlouho ležela tu úplně takřka bez vlády. V prsou jí zuřil strašný boj: nemohla, nechtěla uvěřiti, že by Vilém byl pro ni ztracen, a přece vždy mocněji a mocněji nabývalo přesvědčení toto vrchu, až konečně naděje, že miluje ji Vilém přece, stále víc a více ustupujíc, v boji tom úplně podlehla a úprkem v dáli mizela. V prsou rozprostřela se jí pojednou taková prázdnota, a hlava stala se tak těžkou, jako posud nikdy nebývalo. Avšak zpolehounka probouzelo se v ní zároveň sebevědomí. „On mne nemiluje," pravila sama k sobě hlasem sotva srozumitelným, a při slovech těch bodlo ji zase u srdce, „on miluje jinou" — a tu myslila, že jí to srdce utrhne. „Miluje jinou — jinou —" opakovala bez vědomí a hleděla chvíli před sebe, do nekonečna. Pojednou chopila se oběma rukama za hlavu a sténajíc sklesla opět na skálu. „Jinou — jinou!" opakovala stále.

Avšak náhle se Otilka vzchopila. „On dal přednost Rabské," zvolala vášnivě, a z očí sršely blesky. „Rabské, ženě t a k o v é, jako je Rabská."

Otilka nevěděla, co skrývá se v těch slovech: „žena taková". Avšak slyšela slova ta pronášeti Eliškou zvukem a hlasem, který nedal jí pochybovati, že znamená to ženu opovržení hodnou. Ostatně to, co o Rabské věděla, stačilo již samo sebou. Vdaná žena a honila se za jinými muži, vdaná žena a vtírala se Vilémovi takou měrou, že způsob ten i člověk nejlehkomyslnější musel by nazvati nestoudným. „Taková žena," opakovala plna ošklivosti, — „a jí dal přednost. — Avšak dobře že se tak stalo — on mne byl nehoden," dodala v spravedlivém hněvu. „Ó jak spěchal k ní, když přijela na svém koni, s jak blaženou tváří pomáhal jí dolů — ó můj bože — ó můj bože!" A slzy, vynucené spravedlivým hněvem a palčivou bolestí v srdci, hrnuly se znovu z očí.

Dlouho však neplakala Otilka. Uvážení, k d o vytiskl ji ze srdce Vilémova — byla-li tam kdy — dodalo jí zvláštní odvahy, odvahy, které by nebyla sama v sobě nikdy hledala „Byl to klam," pravila temným hlasem, — „je po klamu. Byla jsem nevýslovně šťastna — je po štěstí. — Nuže, musím dokázati, že neštěstí své dovedu též nésti."

Láska k Vilémovi učinila z děcka ženu, poznání, že miluje nešťastně, učinilo ze ženy té hrdinku. Obličej Otilčin byl bledý jako stěna, avšak ani sval nepohnul se v něm, když kráčela nyní k domu. Krok její byl rozhodný, pohled pevný, a jen nepatrné jakés třesení se rukou svědčilo, že uvnitř není jí tak, jak zevně se zdálo.

Slunce se zatím bylo sklonilo k západu. Jako obrovská ohnivá koule klesalo stále hloub a hloub a krvavými ústy líbaly paprsky jeho oblohu, loučíce se s ní. Otilka, jež jindy hledívala ráda na poslední tyto okamžiky velikého světlodárce, nevšímala si ho dnes a kráčela přímo k domu. Nevěděla proč, avšak cítila, že musí předstoupiti před Viléma a před Isu a ukázati jim, že chování se obou jest jí lhostejné, že nezáleží jí ani na něm ani na ní. A aby ukázati to mohla co nejdříve, zrychlila krok.

Došla téhož místa, odkudž byla dnes svědkem toho, co ji tak bylo pobouřilo. Mimovolně pohlédla do okna pracovny Vilémovy — nebylo tam nikoho. Pak rozhlédla se po prostranství před domem a — náhle zarazila krok: před domem stál sluha s dvěma osedlanými koni. Jeden byl kůň Rabské, druhý — Vilémův.

Krev vhrnula se Otilce do tváře — v tom vystoupila Rabská, zavěšena v rámě Vilémovo a provázena Semeckým a Eliškou z domu, vyšinula se na svůj kůň, Vilém vsedl na druhého, a oba opustili zahradu.

Otilka myslila, že, jak si byla umínila, bude jí nyní Vilém lhostejným. Mýlila se. Jakmile spatřila jej odjížděti s Rabskou, projela jí srdcem opět bolest tak šílená, že, křečovitě štkajíc, sklesla na zem.

Zde ji nalezla za nedlouho Eliška. Nebyla se po ní sháněla, když Rabská přijela, poněvadž věděla, jak as by na ni setkání s ní, jakož i dnešní nepochopitelné chování Vilémovo k Rabské působilo. Avšak sotva že Rabská odejela, spěchala do jejího pokoje, a když jí tam nenalezla, do zahrady. A sotva že učinila několik kroků, spatřila ji na zemi ležící.

Uleknuta přiskočila k ní. „Otilko, Otilko!" zvolala, „co jest ti?"

Mlčky obrátila se k ní Otilka, a v očích jejích vyčetla Eliška vše, co zvěděti chtěla.

„Vstaň, Otilko," pravila jemně berouc ji za ruku.

Zvolna zdvihla se Otilka a zavěsila se v rámě sestřino.

Obě sestry kráčely zahradou — mlčky. Otilka nebyla s to promluviti, a Eliška věděla, že by každým slovem zdánlivý pokoj Otilčin na novo porušila. Mimo to měla sama sebou co dělati.

Eliška pracovala pro spojení Otilky s Vilémem. Ve spojení tom viděla svou spásu, a spojení tomu přála i proto, poněvadž chtěla viděti jej i sestru šťastnými. Byla přesvědčena, že zámysl její se zdaří, a skutečně vše tomu nasvědčovalo. V tom objevila se Rabská, a resignace, s jakou Eliška pro spojení Viléma s Otilkou pracovala, ohrožena byla pojednou prudkým hnutím mysli, neboť aby Vilém, k němuž, neznajíc ho, byla cítila tak zvláštní náklonnosti, měl se státi kořistí ženy této, toho nemohla dopustiti. Arci upokojilo ji to, že první dojem, jejž Rabská na Viléma učinila, nebyl valný. Avšak dnes byl Vilém jako vyměněn. Byl pro ni pln pozornosti, a vtipný hovor její zaujímal jej tak, ano budil takového ohlasu v něm, že s podivením hleděla na něj i Eliška i Semecký. Isa byla dnes v rozkošném rozmaru a plna pozornosti k oběma, avšak z každého slova, z každého hnutí bylo přece jen znáti, že to, k vůli čemu zase přijela, leží ve Vilémovi. Eliška pozorovala to s rozdrážděností stále rostoucí. Jednak nemohla pochopiti, že provdaná žena může takovým spůsobem se dvořiti mladému, cizímu muži, jednak probouzelo se v ní podivení, že muž, jenž před několika týdny jí u nohou klečel, mohl tak záhy nalézti zalíbení v ženě jiné, v ženě jako byla Rabská. Kdyby miloval Vilém Otilku, byla by šťastna, aspoň se domnívala, že

by jí byla; avšak Rabskou? Byla sice i v tomto případě jista před nebezpečím, jímž hrozila potlačovaná láska ta, ale nebyla s to cítiti radost z toho. Co ale cítila, byla zvláštní nelibost nad jednáním Vilémovým, trpkost, která budila v srdci jejím jakousi střízlivost vůči Vilémovi, jížto sama se podivila.

Eliška počala náhle hleděti na episodu z chrámu sv. Petra mnohem chladněji. Zdálo se jí pojednou nepochopitelným, že mohl pouhý zjev mladého muže tak ji zaujmouti, a pouhý zvuk několika slov jeho tak ji opanovati. Zdálo se jí, jako by pouta, v něž duše její byla uvržena, náhle se uvolňovala, a ihned zmocnila se duše její horoucí rozkoš nad tím, že tak úspěšné cesty nastoupila k vyhojení své nepochopitelné vášně k Vilémovi, když umínila si, že musí oženiti jej s Otilkou. Tomu však nesměla přece připustit, aby Rabská kochala se nedovoleným způsobem v lásce Vilémově! Rabská nesměla býti nástupnicí její v srdci Vilémově!

Leč v tom, ana vše to uvažovala, vzpomněla krásy a roztomilosti Isiny i ohnivé, podajné mysli Vilémovy, a pojednou zmocnila se jí taková beznadějnost, že mimovolně zašeptala: „ztracen — ztracen.“

A podivno — slova ta vyšla stejným okamžikem z úst Otilčiných, pronešená hlasem tak zoufalým, že Eliška, zapomínajíc všech trudných myšlenek svých, obrátila se kvapně k Otilce a obejmouc ji prudce zvolala v duchu prorockém: „Není posud pro tebe ztracen — není.“

„Ano, není,“ ozval se v tom vážný hlas Semeckého. „Neztrácejte mysli — ještě jsme nedohráli.“

A jako k poslu s nebes obrátila se k němu Otilka.

„Že ne?“ zvolala jásavě hledíc na něj pátravým zrakem. „Jak to víš?“

„Vidím do budoucnosti,“ odvětil Semecký pokojně.

Otilka sklopila oči a brala se tiše po boku Elišky domů.

A Eliška? Při neočekávaném objevení se Semeckého bylo jí jako zločinci, jejž přistihli při činu. Prudký ruměnec polil její tvář, a dech zatajil se v prsou — avšak slova jeho s takovou důvěrou pronešená přivedla ji ihned zase v rovnováhu. Bylo to zvláštní, jak působil na Elišku pouhý zvuk hlasu jejího manžela. —

Zatím se bral Vilém po boku Isině stinným lesem. Isa vyprávěla o sobě, o svém manželi, o svém životě, a vyprávěla tak smutné věci, že Vilém nemohl nehleděti na ni bez soucitu. Zvěděl, že mladá, krásná žena tato jest nešťastna, že byla proti své vůli provdána za muže, jehož nemiluje, a že život její jest jediným řetězem smutných zkušeností.

Hlas Isin zněl bolně a tklivě tak, že slova litosti, jež vypravování její na něm vynutilo, šla mu opravdu ze srdce. Bylo mu jí velmi, velmi líto.

Setmělo se znenáhla, a hustý les, jímž je cesta vedla, zvyšoval temnotu tím více. Isa se na chvíli zamlčela, a volným krokem brali se koně silnicí. Kolkolem panovalo tajemné ticho, přerušované jen pravidelným dupotem koní.

Vilém se zamyslil. Obraz, jejž učinila mu Isa o sobě, dojal jej opravdově a mimovolně vzpomněl Otilky. Osud Isin čekal i ji. Ubohá dívka jej miluje, k vůli vrtochu jeho musí se nyní lásky své vzdáti a provdati se za muže, jenž jest jí lhostejným ne-li dokonce odporným. Vilémovi bylo při pomyšlení tom až úzko, neboť musel sobě říci, že on jedině vinen bude jejím neštěstím, jestliže osud ukove ji v poměr podobný, v jakém úpí paní Rabská. A myšlenka ta v tom klidném šeru zaujala jej tak, že zapomněl na chvíli, že je po boku Isině.

V tom zašustil v křoví nějaký pták, a kůň Isin uskočil prudce stranou. Avšak v tomtéž okamžiku držel jej již Vilém za uzdu.

„Můj bože, jak jsem se ulekla!“ zvolala Isa.

„Byl to jen vyplašený pták,“ chlácholil ji Vilém.

„Dovolte, pane Semecký!“ pravila Isa a zavěsila se levicí lehce v jeho rámě.

„Milostpaní, co jest vám?“ zvolal Vilém uleknut chopiv ji za ruku, „vaše ruka se chvěje.“

„Nic,“ odvětila Isa, „to náhlé leknutí.“

„Jak jsem rád, že jste mi dovolila, abych vás lesem provodil,“ pokračoval Vilém.

„Rád?“ tázala se Isa a přiblížila se těsněji k Vilémovi.

Vilém porozuměl krátké otázce té. Horký dech Isin vanul mu v tvář, ruka její těsněji svírala ruku jeho, cítil, jak Isa vždy víc a více kloní se k němu, jak noří se ohnivé, vášnivé oči v jeho tvář, a jak prudce dmou se jí ňádra — jediné vztáhnutí ruky, jediné slovo, a žena ta náležela jemu. Avšak Vilém nemohl ruky své položiti okolo její šíje, nemohl slůvko to promluviti — obraz zoufalé dívky objevil se pojednou před duševním zrakem jeho, a marně vzhlížela k němu roztoužená žena.

A jako pomoc s hůry seslaná, zazářilo pojednou z pravé stěny stromů světlo. Muž, nesoucí svítilnu v ruce, vystoupil náhle asi deset kroků před koněm Isiným z lesa. Isa vztáhla ruku svou zpět, vzpřímila se v sedle a zvolala hlasem, jímž ani stín mrzutosti té nezachvíval, jež ji při objevení se světla opanovala.

„Aj hle, moji lidé mají o mne strach!“

„Ah — milostivá paní,“ odvětil muž zdvihnuv svítilnu a strhnuv čepici. „Obával jsem se, že se milostivé paní něco přihodilo, a vyšel jsem tudíž se světlem vstříc.“

„Byla jsem pod bezpečnou ochranou, Bartoši,“ smála se Isa. A obrátivši se k Vilémovi pravila: „Pane Semecký, můžete se vrátit — děkuji vám za váš průvod.“

„Milostpaní, vy dovolíte,“ odvětil Vilém, „abych doprovodil vás ještě dále.“

„Vrátíte se příliš pozdě,“ namítla Isa.

„Ale budu míti jistotu, že jste šťastně dorazila domů.“

„Jste velmi laskav,“ děkovala Isa s velikým uspokojením. „Nuž tedy, Bartoši, napřed se svítilnou.“

Bartoš pokročil v před a svítil na cestu, jež byla ale tak úzká, že musel bráti se Vilém za Isou.

Mlčky jeli takto asi čtvrt hodiny — pak zavzněl psí štěkot, a za okamžik zastavili u vysokých vrat. Isa podala Vilémovi ruku, poděkovala ještě jednou za průvod, vyzvala jej, aby brzy poctil dům její návštěvou, a zmizela ve vratech. —

V úplné skoro tmě obrátil se Vilém k domovu. Pustil koni uzdu a zamyšlen bral se cestou, již byl

před chvílí projel ve společnosti tak krásné, tak vábné ženy. Divil se sám sobě, že byl s to jí odolati, ale musel se přiznati, že nestálo ho to příliš mnoho namahání, aby odolal. Tázal se sama sebe, jak jest to možné, že neobjal svůdnou tu ženu paží ohnivou, že nezlíbal její kyprá ústa — — a sotva že položil si tuto otázku, měl na ni také již odpověď. Otilka — byla tato odpověď.

Ano Otilka. Ó jak byl Vilém rád, že objevil se pojednou Bartoš se světlem. Ještě okamžik a byl by snad utonul v objetí vášnivé té ženy, ještě okamžik — a na věky byl snad ztracen pro Elišku — ó jak byl šťasten, že jej Bartoš spasil. Nyní mohl předstoupiti před Otilku tak klidně a tak beze všech výčitek svědomí, že těšil se již na shledání to.

Avšak proč se těšil? Náhle se vzpamatoval, že nemá k tomu práva, že musí býti k Otilce chladný, aby — mohla se vdáti za jiného. A skoro jej to pojednou mrzelo, že Bartoš se světlem se objevil — avšak ne — bylo to jen na okamžik. Byl přece jen šťasten a cvalem ujížděl domů se srdcem blaženým, že nezdařilo se Rabské zničiti mosty, jež vedly zpět — k Otilce, že náhoda šťastná vládla nad neblahým tím úmyslem, jenž viděl jedinou spásu v Ise.

A nyní teprvé, když vše střízlivěji uvažoval, připadlo mu na mysl, jak zpozdilé bylo to hledati spásy v Rabské. Nyní teprvé připadlo mu, že vše to, proč bál se přiznati se strýci, že Otilka není mu lhostejna, platilo tím větší měrou u Rabské. Či byl by méně směšným, kdyby obrátil se k této, nežli kdyby prohlásil, jak smýšlí o Otilce? Naopak, tím více směšným, a tím lehkomyslnějším, poněvadž Rabská byla ženou provdanou.

Zvláštní rozkoš opanovala jej při myšlenkách těchto. Od Rabské nevedla cesta zpět — avšak Vilém byl posud pánem svého osudu.

Navrátiv se domů zastihl již jen strýce ve verandě. Bylo prostřeno k večeři, a Jan obcházel mrzutě, nedočkavě, nechápaje, proč milostpán čeká s večeří na člověka, jenž od něho závisí.

„Nuže, šťastně doprovodil?“ tázal se s úsměvem Semecký.

„Šťastně,“ odvětil Vilém vesele, „doprovodil jsem ji až ku vratům.“

„Nebála se v temném lese — jsouc s tebou samotna?“ pokračoval strýc hlasem, jímž s důstatek prochvívala kousavá ironie.

„Myslím že ne.“

„Hochu,“ dodal Semecký vážně, „zví-li Rabský, že provázíš pod večer jeho krásnou ženu lesem domů, můžeš míti z toho nepříjemnosti.“

Vilém se potupně usmál.

„S Rabským nejsou žerty. Jeť prchlý, a nezná, probuzena-li jeho žárlivost, žádných mezí, žádných ohledů,“ pokračoval Semecký. „A že o dnešní návštěvě zví, za to ručí neobyčejná jeho štědrost k lidem, kteří přinášejí mu zprávy o krásné Ise. Jsem přesvědčen, že nežli vrátí se domů, bude již věděti, co se dnes přihodilo.“

Jan byl naslouchal s velkou pozorností. Při posledních slovech Semeckého zajiskřily mu na okamžik oči. Avšak ihned zase vypadala tvář jeho tak klidně jako jindy. To jediné, že byl dnes při posluhování velmi roztržit. (Pokračování)

FEUILLETON.

* * *

Ze všeho, co jsem žil a co jsem snival,
zbyly mi trosky jen.
A přes ně dál se valí žití příval
v den jako den
a každý prázdný zeje
bez štěstí, vzpomínek a bez naděje — —

Sklonila ke mně světlou svojí hlavu
dnes večer duma, svatá duma má,
ta ztracená ve všedním davu
mých děl, mých myšlenek. A tma
s mé mysli schází; — vidím hvězdu plát —
buď zdráva hvězdo má mi tisíckrát,
ty nejdražší, ty bílá, bledá, zašlá hvězdo má!
A v lesku svém, tom nejkrásnějším z všech
mne umřít nech! — Ó dnes mne umřít nech!

— Vrchlický dokončil překlad Danteova „Pekla“.

— V českém výtvarném umění započala letošní saisona velmi čilým ruchem. S velkým nákladem podniknuté dílo J. Svertse v kapli sv. Anny chrámu Svatovitského v těchto dnech dokončeno. V pravé lodi chrámové pracuje pilně pan Sekvens a za nedlouho budou i jeho malby odkryty. — Myslbek dohotovuje překrásný náhrobek, určený na hřbitov Roudnický. Skizza tohoto díla jest již známa z výstavy „Umělecké besedy“. Bylo by žádoucno, aby se také náhrobek ještě před odvezením na místo svého určení zde v Praze vystavil. — V oboru malby historické pracuje Ženíšek o nákresech pohádky „Zvířátka a Petrovští“, objednaných vídeňskou firmou Mitke. Zároveň s Alešem kreslí Ženíšek návrhy k malbám, kterými se okrášlí foyer národního divadla. Myšlenky jsou překrásné a Ženíšek je zajisté rovněž tak provede. — Že Chittussi přinesl s sebou z Hercegoviny mnoho skiz provedených barvou i perem, jest již známo. Práce ty budou po ukončení výstavy Čermákovy přeneseny do „Umělecké besedy“ zároveň s malým cyklem obrazů, které Chittussi již na základě svých studií z jihu dohotovuje. Hluboký cit a vážně opravdová umělecká nálada i snaha charakterisuje jako všechny i tyto práce Chittussiho. — K čilosti, která panuje mezi našimi umělci, jest si jen přáti, aby se také obecenstvo po svém způsobu ruchu toho súčastnilo. Víme velmi dobře, že požadavky vždy a pořád na naše vlastenecké třídy činěné, síly těchto namnoze přepínají, avšak obecenstvo je tím vinno samo. Rozeznává sice velmi dobře, co podporovati jest opravdovou vlasteneckou povinností a co jest pouhý obchodnický nemrav, ale té zmužilosti, aby to vyslovilo veřejně a chránilo sebe i jiné před vydíráním, naše obecenstvo nemá. Kdo by se tak podíval do ročních účtů mnohé z našich opravdu vlasteneckých rodin, užasl by, jak mnoho peněz tu vydáno na tak zvané vlastenecké podniky, a jak málo jich mezi nimi, které toho zasluhovaly skutečně. Jsme jisti, že aspoň s dvou třetin obecenstvo své peníze vyhazuje okny. Nemluvíme o vynikajících plesech, jichž dlouholetým zvykem již potřebujeme ku své representaci, ani o koncertech, kteréž aranžují si naši v pravdě vynikající umělci neb umělecké jednoty — ale zakládati si v každé zimní saisoně sbírku cedulek do plesů a zábav vzájemné tančících a k sedadlu přivlečené nešťastníky ozpěvujících výborů všelikého zaměstnání je přece jen věc poněkud zbytečná a především drahá. Kdybychom místo rozličných a pe-

strých vstupenek koupili si jednou za dvě leta pěkný obraz, ozdobili bychom jím své salony a umění bychom skutečně prospěli. Máme nyní mnoho, opravdu nadaných sil a odbyt zvýšil by produkci i krasochuť. Vliv Thorwaldsenův jeví se po celém Dánsku. Na domech i v domech nově stavených, na náměstí i v sadech, všude, kam se podíváš, hledí ti vstříc díla tohoto velikého reformatora vkusu svého lidu a především pak vkus ten sám. Jediný pěkný obraz zušlechtí celou domácnost u větší a trvalejší míře, než jedna dobrá kniha. My již zkusili to ve všem, co myslíme, že zvelebení a zušlechtění naší národnosti je na prospěch, ale k umění výtvarnému chovali jsme se macešsky. Jinde rozšiřují se kopie každého znamenitého díla výtvarného umění po tisících, u nás nevšímáme si ani originálu. Ani veřejnost nemá pro naše umění interessu. Rada měst pražských nechává již po leta na pospas slunce, deště a mrazu jedno z nejkrásnějších děl našeho největšího malíře Manesa: ciferník staroměstských hodin, a nechá je zničit. Jinde by dílo to zlatem vyvážili. Za to mají se dobře všelijací panáci na koňském trhu. — Město Antorf, chudší Prahy, zakoupilo velký Brožíkův obraz, vyznamenaný v Paříži i v Brusselu — kdy jsme slyšeli, že by byla Praha koupila jediný obrázek? Několik set zlatých ročně by bylo tu jednomu, tu druhému z našich umělců nikoliv náhradou za jeho dílo, ale základem činnosti další. Přitom měl by to vědomí, že práce jeho zachována ve vlasti a neodvežena, prodána jsouc z nouze za několik zlatých židem do ciziny. Založit nějaké stipendium pro umělce Praze také ještě nenapadlo. A naše města venkovská? — Není jednoho, ku kterému by se nepoutala některá z našich historických vzpomínek, mnohé z nich hrály úlohu pro celé osudy našeho nešťastného národa rozhodující. Což stálo by to tak velké oběti, aby si do zasedací síně radnice dali pověsit vyobrazení nejvíce vynikajícího momentu svých dějin? Dílo takové, provedené rukou pravého českého umělce, dobylo by si větších zásluh o probuzení a udržení našeho národního vědomí a zmohutnění naší národní hrdosti než sto řečí mluvených tam na prázdno. V našich domácnostech jest to také tak. Venku i vně nalezlo by se sto způsobů, jakými naše výtvarné umění hmotně podporovat, a bez oběti větší, než jakou stojí vykrášlení si pokoje i façady všelikými barvotiskovými i štukatérskými pitvorami. Nemáme obrazu v mysli své, který nevešel tam okem a z pitvor rodí se pitvory v řeči, jednání, tvoření i v povahách. Nás se výtvarné umění svým zušlechťujícím vlivem ještě nedotklo.

— Z poesie francouzské. Jean Richepin odvážil se k nejkrajnějšímu, k čemu lze v poesii se odvážiti. Sáhl smělou rukou v kruhy společnosti, které posud v románech a novellách byly dosti spracovány a o nichž mnoho filosofováno se stanovisk nejrůznějších. Předmětem jeho poesie jsou žebráci, a sice žebráci pařížští zvlášť a žebráci vůbec. Všecky poměry žebráka k světu, společnosti i přírodě docházejí u Richepina poetického rozboru. Richepin nefilosofuje o nápravách socialních, on podává jen prosté výsledky pozorování, jen obrázky z holé neúprosné skutečnosti. Čtem u něho mezi řádky, že dobře ví, že po přečtení jeho knihy se filosofování dostaví samo. Ano Richepin se tendenci vyhýbá, alespoň tak dalece, jak lze to při předmětu, který sám jest již křiklavou tendencí. Richepin ukazuje život žebráka v různých obdobách v různých situacích, s potěšením hledá u něho poetické stránky, které pak vyslovuje se vzácným talentem, plným divoké, často až urážející síly. Naší prudní kritice sotva by se líbily nestrojené melodie Richepinovy. My v úloze své pouhého zpravodaje o ruchu poetickém ve Francii můžeme jen z dálky ukázati k svěžímu talentu Richepinovu, a jestli přece neodoláme touze předvésti básníka obecenstvu v několika ukázkách, ujišťujeme napřed, že se to stane se slušným ohledem na nervy příslušných instancí. Richepin jest original — a tomu se musí v poesii tolik odpustit, jako v životě tomu, kdo mnoho miluje. Richepin jest bezohledný — žebráci jsou to rovněž. Richepin jest něžný jako dítě a cynický jako barbar. Předchůdce měl pouze jediného — Baudelaira; ale Baudelaire pojímal ve svých „Obrazech pařížských" společnost co filosof, Richepin jak jsme již řekli jen co umělec. Barvy jsou u obou stejně intensivní, u Richepina mnohem jasnější a rozmanitější. Richepin je také humorista zrovna zas jako žebráci, ale humor jeho jest kousavý a zvlášť bodrému měšťáctvu nad míru nebezpečný. Kniha jeho ne beze stopy přejde v dějinách novověké poesie. Smělosti, s jakou se Richepin své látky chopil, jest mezi autory francouzskými schopen jediný Hugo a Zola. Forma jest u Richepina ve šťastném souzvuku s obsahem, ano některé písně žebrácké již při čtení vyznívají dokonalou melodií. Smysl pro přírodu u Richepina jest zvláštní, ano skoro bych řekl, že básně nadepsané „květiny a zvířata" patří k nejlepšímu, co se v genru tomto napsalo. Pravá poesie žebráků začíná cyklem „Odysseja vagabunda", kde jsou čísla plna úchvatné poesie. Další dva cykly pak jsou jádrem knihy. První opěvá radosti žebráků, druhý jejich bědy V prvním dostupuje smích až výše Rabelaisovské, v druhém zarosí se mané oko a srdce se sevře. Díl poslední opěvá pak některé znamenité žebráky pařížské a jest jaksi výslednicí celého díla. Nezapíráme, že Richepin užívá barev někdy příliš silných, výrazů pro konvencionelní poesii až cynických, ale musíme uznati, pravdivý jest vždy — a pak ta radost, jak šosákům, pedantům a starým pannám při čtení jeho překypí žluč, jak v affektované indignaci odhodí knihu — ta stojí také za něco. I mnohý z našinců by o tom dovedl již vypravovat. *J. V.*

Hudba.

— První koncert „Hlaholu", minulou neděli odbývaný, osvědčil zase v plné míře dobrou pověst, jaké si dlouhou řadou let produkce tohoto zpěváckého spolku v českých hudebních kruzích byly dobyly. Dojde-li pečlivě sestavený program rovněž tak pečlivého provedení, nezbývá nám o produkci než s chválou se vysloviti, a té zasloužil si první koncert „Hlaholu" úplně. Mimo mohutné a co do spracování velezajímavé „Agnus Dei" (dvojsbor) od Vittoria, slečnou Boschettiovou zpívané písně od Belly a Fibicha a arii od Glinky, byly přednešené skladby vesměs nové. Nejprvé poutala pozornost naši „Lovecká" od K. Knittla pro mužský sbor s tenorovým solem, jež zapěl pan Hartmann. Na skladby tohoto druhu jest hudební literatura sborová dosti bohatá a přivykli jsme většinou šablonovitým skladbám tohoto druhu příliš mnoho, než aby se nás originelní ráz sboru Knittlova nebyl příjemně dotknul; vyniká totiž vedle živosti rhytmu a ušlechtilosti vší zevnější bravurou shrdajícího tenorového sóla ještě jednou vlastností, již u mnohých sborů i dobrých skladatelů postrádáme — zní velmi pěkně. Dva sbory dle maloruských národních písní od F. Čeného označují věrně rozsmutněnou náladu maloruských dumek a obsahují i v spracování některé působivé novoty. Ze sborů na slova slovenských národních písní s průvodem piana od A. Dvořáka komponovaných líbil se nám zejména druhý velmi — jest tak roztomilý, jak jen Dvořák jej napsat může. Oba sbory mají však jednu, ovšem že kardinální vadu, že text a hudba si jaksi odporují: on kráčí slzavým údolím, ona dobré mysli a mnohdy čtveračivé poskakuje s kaménku na kamínek, a kdo vidí je takto se rozcházet, neuvěřil by, že leželo v intenci skladatelově oba sloučiti u svazek nerozlučitelný. Setkáváme se sice někdy v národních písních s naivností hudebního výrazu, jíž radost i žalost stejně jsou cizé, ale to nemůže skladateli nikdy býti vzorem hudební karakteristiky. Zbývá nám ještě promluviti o posledním čísle programu, A. Thomasovu sboru „Bruslaři"; jako ve všech nám známých pracích tohoto skladatele podřizuje se i zde fantasie hudební učenosti a zevnější vynalezavosti; celý tento sbor, jak účinný i jest, není přece nežli studie, dokládající, jak v mužském sboru možno s úspěchem užiti orkestrálních effektů. *—la.*

— Křížkovský skládá na slova Heyduka kantatu, jež určena jest pro slovanský koncert „Akademického čtenářského spolku".

OBSAH: Z nových básní Jaroslava Vrchlického: Nikdy spat! Illuse. Ekloga v říjnu. — Z onoho světa. Z literární pozůstalosti Bohumila Havlasy. — San Marino. Z cest Josefa Wünsche. (Dokončení.) — Graziella. Novelka od Adama Zero. — Z nové poesie severoamerické. Th. Bailey Aldrich: Malá Bell. Přeložil J. V. Sládek. — Šípy Amorovy. Genre od Fr. Heritesa. — Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VI. 20. prosince 1878. ČÍSLO 35.

Ballada dětská.

Od *Jana Nerudy.*

Matka zdřimla na úsvitě.
Dítko vyjeveně hledí —
v nožičkách mu Smrtka sedí.

Malá Smrtka, sama dítě,
na hlavičce věnec bílý,
ve košilce drobné tílko,
v ručkách drží hravé sítě
jako k honbě na motýly.
A ty ruce jako hůlky,
žluté jako z vosku čilko,
místo oček modré důlky.

„Pojď děťátko, pojď holátko,
na chvilečku, jen na krátko!
Zahrajem si na Hélice
andělíčkův při muzice
co dvě bílé holubice."

„„Matička mne nedovolí,
a mne tělíčko tak bolí!""

„Pojď děťátko, holoubátko!
Přišla jsem Ti ku pomoci,
nemoc nemá více moci,
venku ve andílkův kůru
poletíš až k nebi vzhůru."

„„Matička mně jíti nedá —
myslím že už hlavu zvedá.""

„Pojď děťátko, pojď babátko!
Posílá mne Jezulátko,
posílá královna nebe,
abych přivedla jim Tebe,
posílá mne ta Tvá svatá:
„Ať už jde má dcerka zlatá!" —"

„„Pojďme, pojďme — ale zticha,
ať se matička nevzbudí!
Něco těžkého ji trudí,
i když dřímá, těžce vzdychá,
ňadro bolestně ji skáče,
a když vzhlédne, ihned pláče.""

Šípy Amorovy.

Genre od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

III.

První jarní motýl zatřepav se několikrát nemotorně v dusném vzduchu časopiseckých lokálek, konečně zcela opravdově vyletěl do boží přírody. Čekal letos dosti dlouho na to teplé oživující políbení slunce.

A s jarním motýlem zaradoval se i Gustík. Jisté nad míru milé jemu okno se otevřelo, záslona je vždy zastírající se odhalila, objevily se kvetoucí hyacinty, růžové, modré, bílé, a za nimi líbezná mladá tvář.

A objevila se teď často. Bílá malá ručka ku podivu ráda hrála si s těmi drobnými vonnými květy; usměvavé rty skláněly se s úsměvem k těm rozmilým dětem jara a krásné černé oči zadívaly se vždy toužebně na nějaký neurčitý předmět v zahradě. As velmi vábný předmět, neb dlouho se neodvracely. A přece neviděti tu nic než stromy s pučícími ovšem pupeny, ale holé ještě, pusté, a dále protější okno, knihami zatarasené Gustíkovo okno . . .

Vyseděl celé dny za těmi těžkými, vážnými knihami v sladké nečinnosti. Aj nečinnosti! Kdo z nás nezažil podobných chvil, kdy ruka klidně spočívá v klínu a hlava opírá se o pelest lenošky — — oči jsou přivřeny a zdá se, že pomalu usínáme, zdá se, že anděl spánku kolébá nás v blaženou nirvanu — — A přece! Jak bouří to v hlavě naší! Kterak prudce bije nám srdce v toužebném, nedočkavém tlukotu! — Teď se objevila! Jest už šero a neurčité jsou rysy její tváře, její plný černý vlas lahodně se odráží od šedého pozadí. Gustík otevřel oči a upíral je tak žíznivě na ni jako by pouhým pohledem pohltiti chtěl celou tu její polozahalenou krásu, otevřel náruč s takovou vášní, jako by již již v žárném opojení na svá prsa přitisknouti chtěl její bujné bílé tělo — —

Zatím myšlenky jeho mladé nezkažené duše byly tak mírné a tak krotké. Neměl v okamžiku tom jiného přání, než aby mohl přistoupiti k ní a dotknouti se lemu jejích šatů. I zachvěl se pouhým pomyšlením na to, kterak by se naň usmála; pak by on poklekl před ní, chopil se chvějící se rukou ruky její a přitiskl ji blaženě ku svým rtům . . . Nedomyslil. Zhrozil se tak odvážného hříchu.

Gustík dosud nemluvil s ní, kterou ve svých mladých písních jmenoval svou bohem mu od věčnosti usouzenou družkou, svou spříbuznělou duší, svou milenkou, kterou oslovoval důvěrným „ty" v poetických nočních rozmluvách.

Nesmělý milenec snad ani opravdově na to nepomyslil, kterak by se k ní přiblížil, potkal-li ji někdy náhodou, začervenal se až po uši, udělal němou poklonu a sklopil oči. Teprvé když přešla, osmělil se obrátiti se a pohled jeho spočíval pak na její postavě tak dlouho, až zmizela. Doma ovšem napsal bujný dithyramb i vylíčil člověčenstvu v kyprých verších, kterak

ji potkav náruč toužně otevřel,
tys moje! zvolal — moje na vše věky atd.

Byl v letech, v kterých láska bývá zcela čistá, nevinná opravdově, prázdná všeho sobectví. Miloval, poněvadž musel milovati, poněvadž netušená, dosud neznámá touha náhle vyplnila celou jeho duši. Mladé takové srdce miluje vlastně tuto touhu samu a nikoli předmět její; teprvé znenáhla bere na sebe tělo, z počátku vzdušné tělo nadpozemské bytosti, anděla a teprvé postupem skutečné, svůdnou podobu dcery Eviny.

Zahrada dělící našeho Romea od zbožňované jeho Julie kvapem oblékla se v zelený jarní šat, který jí tak pěkně slušel. A přešlo již první jaro — višně rozkvetly i odkvetly — omamující vůně, kterou perský šeřík plnil vzduch, stávala se mdlejší — právě zahradní hloh stál v plné kráse svých květů. Neznám krásnějšího keře.

V zahradě byl jediný. Vrcholem dosahoval až k oknu, v kterém hyacinty již dávno vyměnily místo s krvavou pelargonií a spanilou měsíční růží.

Zahrada byla zanedbaná; patřila páně Císařovu domácímu pánu, starému mládenci, který nikdy do ní nevkročil. Květin zde nebylo, všade rozkládal se jen zelený trávník, několik starých, žlutým lišejníkem pokrytých stromů tu stálo — ale ty rozkošné keře!

To byly pozůstatky starých dob, když ještě hlava téhož starého mrzouta nebyla sněhem poházena a tvář jeho neměla vrásek. Tenkráte zde prožil mnoho hodin, dní a — let; snad také zde prožil nutný román mladosti.

Jednoho dne sletěla se známého nám okna prvního patra bílá rukavička a zachytila se na větvičce kvetoucího hlohu.

Vážný, přísný Tacitus, který před kolika měsíci Gustíkem na okno položen, klidně a v pokoji tu odpočíval, velice se asi podivil, když kožený jeho hřbet dopadl těžce na podlahu — a za Tacitem letěli touže cestou i moudrý Cicero, Cornelius Nepos, Salust a spanilý pěvec Aeneidy.

Okno se rozletělo. Gustík skokem byl v zahradě a za chvíli objevil se v koruně hlohu, hbitě vylezl na vrchol, chopil se levicí okenní římsy a s blaženým úsměvem podával uzardělé Julii ztracenou rukavičku — docela opominuv ji dříve políbiti, jak by as zkušená čtenářka očekávala od tak hrdinského, zamilovaného rytíře.

„Děkuji," zašeptaly půvabné rty, třesoucí se ruka její dotekla se spěšně ruky jeho — „děkuji."

Gustík skočil zase na strom. Julinka zděšeně vzkřikla; teď teprvé napadlo ji, v jaké nebezpečí uvrhl se pro ni galantní hrdina a ona — jak byla nevděčnou! — Jen chladné „děkuji" tomu, který nasadil život svůj — (mladé dívky jak známo rády přehánějí a odívají pláštíkem romantiky i mnohý hloupý kousek těch, kteří je milují) — pro její bezcennou rukavičku . . .

Julinka dlouho nemohla usnout a když konečně přece zavřela se víčka jejích očí, zdvihala se ňádra její nepokojně. Ve snu vzrostlo nebezpečí odvážného hrdiny ve skutečnou babylonskou věž — z rozbouřených prsou nevinné dívky několikrát vydral se vzdech; brzo však se zas utišila Jak šťastně, jak blaženě se usmívá! Objevil se jí ve snu planoucí keř, ale z něho nevystoupil jako kdysi před Mojžíše přísný, zamračený Jehova — ba, když nahlédla blíže, nebyly to vlastně ani plameny, ale v rozkošný věnec stěsnané růžičky hlohového květu — a z něho vynořila se uzardělá tvář hrdiny včerejšího dne. Díval se na ni tak upřeně, že se zachvěla, ale ne hrůzou, zachvěla se neznámým dosud jí pocitem nevýslovné rozkoše . . .

Julinka nespala více a přece nemohla se odhodlati k tomu otevřít oči, jako by zadržeti chtěla aspoň ještě na chvilku v prchavém letu již mizící obraz, který sen vykouzlil před udivenou její duší. „Jen chladné děkuji," zašeptaly její rty a z oka vytryskla jí slza, tak čistá jako perla, slza žalu, litosti — „Jen chladné děkuji!"

Ubohé dítě nemělo tušení, jak šťastným učinilo Gustíka to její prosté „děkuji".

Vrátiv se včera do světnice touž cestou, kterou se byl před tím vypravil na dobrodružnou pouť, opakoval si je bezpočtukráte to sladké „děkuji."

Líbezný její hlas utkvěl mu tak v mysli, že by jej byl poznal okamžitě mezi tisíci jinými.

Láska jeho učinila rozhodný krok ku předu. Teď má na ni již právo! („děkuji," řekla) — teď není jí více neznámým, nemusí skrývati se za knihy (jak krásně znělo to „děkuji") — může s otevřeným hledím pozdvihnouti hlavu svoji k ní („děkuji, děkuji") — kterou miluje — která jest jeho — jeho — jeho —

Nicméně když ráno Julinka nesměle přistoupila k oknu, odvážný hrdina vis-à-vis ustoupil o několik kroků i musel sebrati celou sílu svého hrdinného ducha, aby nesklopil očí před snivým vděčným pohledem šestnáctileté holčičky.

Starý Tacitus a soudruzi pozdviženi byli z prachu země, nebyli však více uloženi na předešlé místo, na němž se jim tak zalíbilo odpočívati. Gustík vlastnoručně ustlal jim pod postelí.

IV.

Toto se přihodilo:

Do krajského města B . . byl poslán z P . . . list, ve kterém podepsaný Benedikt Žahourek, c. k. professor na odpočinku, oznamuje své hospodyni, že nepřeje si více, jak před odjezdem byl ustanovil, aby s nábytkem přijela do P . . ., že vůbec ji, zasloužilou hospodyni, propouští z dosavadních povinností a za odměnu věrných služeb vykazuje jí atd.

Ležela tu na snadě myšlenka, že pan professor se bude ženit, a v B . . . za několik hodin po doručení listu opravdu kolovalo několik fotografií páně Žahourkovy vyvolené, z nichž každá ovšem činila nároky na jedinou pravost. Netřeba snad zvláště podotýkati, že tato dosud problematická existence podrobena byla důkladné kritice. Ale i pan Žahourek byl pořádně na ruby obrácen, a těžce uražená hospodyně rozkřičela v úžasně krátkém čase po celém městě všechny jeho slabé stránky, vyličujíc je co strašné neřesti i litovala již „ubohou tu osobu, která na svá bedra vloží jho stavu manželského s tímto ošemetným člověkem."

Příčina listu byla následující:

Pan professor měl sen. —

Vrátiv se dne líčeného námi v druhé kapitole této kresby do hostince, v kterém se prozatím ubytoval — procházel se pan Žahourek dobrou hodinu po pokoji v rozmaru přímo výtečném. Ubezpečoval sama sebe, že dosud málo tak pěkných dnů zažil v životě, jako byl dnešní, strávený v malém rodinném kruhu starého přítele. Omrzelost jeho nad černým nevděkem, který učiněn byl jemu, professoru, ustoupila teď již úplně radosti nad pohodlnou budoucností, která se před ním otvírala. Teď bude úplným pánem svého času! — nebude se zlobit s opravováním úloh mládeže neposlušné, mající ho za blázna, kreslící ho posměšně na tabuli! — synovce bude míti přímo na očích — a což přítel Císař! — —

Jest to přece jen pěkné (pan professor sleduje tyto myšlenky kýval vážně hlavou) míti domácnost — — Škoda, škoda, že tak uplynula léta mladosti! — — — Jak vypadá hned zcela jinak ten život — zima — leto — On nikdy nevyšel ze zimy (pan professor se otřásl jako by byl polit studenou vodou) — jemu nevykvetl nikdy žádný květ opravdového štěstí — u něho bylo vždy pusto a smutno — nikdo ho opravdově nemiluje — — synovec snad? — to není láska, to je vděčnost za obdržená dobrodiní — to není syn — — syn musí milovat i špatného otce — jakž by teprvé miloval jeho, otce nejlepšího na světě, který by žil jedině pro něho — (pan professor dosvléknuv se právě ulehl) a dceruška! — — — takové malé hezké koťátko — černooké — smějící se — — (Pan professor spí; sen rozkládá se hodně do široka a líčí mu rozkošné situace, jednu hezčí než druhou — jak je šťasten ve svém rodinném kruhu!)

„Marouško!" ozval se pan professor ve spaní.

Přiběhla k němu — posadila se mu na klín — objemula jej — — Pohladil ji po vláskách — políbil ji — opravdu ji políbil — tak — na čelo pěkně — na rtíky — na očka — přimhouřená očka — — „Marouško!"

Pan professor vyskočil z postele. Ulekl se ve spaní tak hrozně, že se probudil. Odpověď holčičky zněla: mužíčku! — Pan professor chytil se oběma rukama za hlavu a bos (neboje se ani nastuzení) přešel několikrát pokoj. Opakoval si v duchu celý sen — živě představil si obraz, který byl spatřil — výtečně fotografoval sen skutečnost — či je na světě dívky, která by jí byla docela podobna: Márince Císařovic? A ona to byla, která řekla: mužíčku! — —

Pan professor opět ulehl, ale oka více nezavřel. Ráno první kroky, které učinil, vedly k zrcadlu. Špičatá bavlněná noční čepice sletěla na zem — pan professor ohledl se na všechny strany jako by se bál, že ho někdo snad spatřil — — nikdy dosud tak pečlivě se neoblékal.

Otevřel okno a zapáliv si doutník hleděl ven; vyhlídka byla na hory lesem porostlé, sníh spočíval dosud na nich. S patrným zalíbením ssál pan professor do sebe ostrý únorový vzduch.

„Jest zima," šeptal, — „ale bude jaro — vše se zazelená — vše rozkvete — —"

Sen líčený právě učinil ze starého mládence mladíka zrovna blouznivého; považovalť jej pan professor za jakési vnuknutí nebes, považoval jej za prst, kterým dobrý jeho genius ukazuje mu cestu k blahu a štěstí. Nescházelo mnoho, že by pan professor byl se dokonce dopustil zločinu milostných veršů. Je mně líto, shledá-li jej spanilá čtenářka trochu komickým.

Takto by byl pan professor nejraději rázem, oběma nohama, skočil do stavu manželského, nejraději byl by otevřel dokořán mládenecké své srdce, aby Ona přečetla si sama, co v něm psáno — musel však chudák prodělati celou trpkou školu lásky, od prvního spatření a uzardění přes první stisknutí ruky a první bouquet až — — — nesmím předbíhati události.

Slečna Císařova přirozeným ženským důvtipem poznala ovšem záhy, kam pan Žahourek směřuje; bavilo ji to spíše než aby se něčeho obávala. Juža byl slepý jako všickni věrní a důvěry plní milovníci — — Čtenářka uhodne, že Márinka nemohla odolati pokušení pokochati se ve výbuchu jeho žárlivosti. Několik jako nahodile prohozených slov — rozpačité sklopení očí — úsměv potutelný — — a Juža byl v plném ohni. Rozloučil se s Márinkou „na vždy" a přišel k večeru v obyčejnou hodinu, ne sice k ní, ale ke Gustíkovi. Odcházeje však domů vesele si prozpěvoval, mysl jeho byla tak jasná, že její jas přenášel na celé okolí, a byl by bezpochyby na požádání i báječně mizerné světlo p . . . ských pouličních lamp prohlásil za sluneční zář.

Takové přeháňky objevovaly se teď často na blaženém nebi našich milenců, staly se zjevem zcela obyčejným — byly to ovšem pouhé přeháňky; jednou toliko shlukly se mraky poněkud do opravdy a nevyjasnilo se asi dva dny — konečně však objevily se slzy na Márinčině utrápené tváři a po tom osvěžujícím dešti bylo zas jasno jako nikdy před tím.

Tenkráte pan professor Žahourek napsal do notiční knížky své několik vřelých slov; opakovati je tu ne-

*

budem, řekneme to jednoduše, beze vzletu: pan professor odcházeje odvážil se políbiti svému anděli ruku i zdálo se mu, že cítí slabé stisknutí . . .

A kde byl pan Císař? — Pan Císař od nějakého času mnoho se zdržoval mimo dům. O záležitosti rodinné skorem se ani nestaral, ani se nestávalo teď příliš často, aby Gustíka napomenul k učení. O páně Žabourkových tajných plánech není pochyby že věděl a — byl jim přízniv.

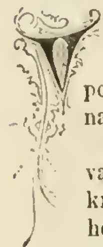
Před nedávnem ještě byla by se vzbouřila v něm krev, kdyby někdo byl, jen v žertu, promluvil o tom, že by vůbec možno bylo, aby Márinka se provdala. Rozzloben byl by pan Císař vytasil se s celou řadou nemožností a překážek — kdo by mu obstarával domácnost? — a jest to vůbec možno, aby on, milující otec, rozloučil se s jedinou dcerou . . . ne . . ne . . Horlil vůbec na každého, kdo se mu o tom jen jediným slovem zmínil.

Ale teď pojednou v duši pana Císaře stal se převrat — konečně: jaký jest účel ženy? Rozumoval a přistihl se sám při myšlence, že by vlastně bylo mu velice vhod, kdyby Márinka co nejspěšněji učinila v domě jeho místo . . .

Vysvětlím čtenáři věc tu docela zkrátka: Ani váženého pana Císaře neušetřil Amor, rozpustilý ten klučina; poranil v bujném jakémsi rozmaru i jeho desítiletým vdovstvím tak dobře obrněné srdce. Ovšem připomenouti dlužno, že poranění toto nestalo se nijakou lehkou, mladistvou zbraní, tento Amorův šíp byl veskrze solidní práce a pochvaluč a jako na omluvu pana Císaře dlužno zmíniti se, že bylo naň zavěšeno několik tisíc očekávaného věna. (Dokončení.)

Panie kochanku!

Společenská črta z polského života XVIII věku. Napsal *Edvard Jelinek.*

V polovici minulého století děly se v Polsce veliké, na mnoze záhubné převraty.

Cizozemské mravy a obyčeje, zavedené na varšavském dvoře, neobmezovaly se dlouho na krále a nejbližší jeho družinu, ale šířily se s podivuhodnou rychlostí daleko a hluboko na všechny strany. Poznenáhla přilnula téměř veškerá zámožnější šlechta polská i litevská k cizozemskému pozlátku, zavrhovala staré, národní řády, odcizovala se duchem i konáním rodné zemi a libovala si téměř ve všem, cokoliv nevzniklo na půdě domácí.

Patrné následky toho vyskytovaly se záhy zevně i uvnitř veškerého společenského i státnického života.

Zmizel polský kontusz, zmizel též mohutný palaš, a na místo jich vtírala se pařížská paruka s titěrným kordem. Šlechta bažila po neobmezené moci a vládě, zatoužila náruživě po zámožnosti a okázalém přepychu. Kromě toho vyvinovaly se mezi jednotlivými šlechtickými rody ostré spory, v nichž každá strana hájila jen prospěchu svého bez ohledu na poměry, na nichž spočívala společná budoucnost. Potocki stál proti Grocholskému, Zabielski proti Zawrzeckému, Sieburg proti Platerovi atd.

Každým dnem, ba každým okamžikem mizely staré řády a brzy nebylo v celé Polsce koutu, kam by varšavské novotářství nevnikalo.

Drobná šlechta, jíž chybělo vůle i prostředků k napodobování varšavského života, ouzkostlivě pohlížela na všechen ten nový ruch a bolestně ji dojímati muselo, když nezřídka z jejího vlastního kruhu vystupovali „páni“, aby se vrhli v časový proud. Neutěšitelná budoucnost kynula všem. Nemělo více zníti všem rovné oslovování „pane bratře“, vymizeti měla rodná přízeň a důvěrnost — hrdost, nepřístupnost a povyšování se většího nad menšího trpkou bylo náhradou za obyčeje zavržené.

Avšak na „nejpěknější Litvě“ žila slavná, statná osoba, která se vším tím lákavým životem varšavským nic společného míti nechtěla, ano přímo zavrhovala, co ti tam velebili, za důstojné považovali a předpisovali. Nebyl to šlechtic rodu mladého ani chudého, naopak, byl to „pán“ nejzámožnější, člen rodu nejstaršího a nejslavnějšího. Sám král netěšil se větší slávě, větší úctě!

„Panie kochanku! Panie kochanku!“ nadšeně volala veškerá litevská i polská drobná šlechta, kdykoliv jí bylo mluviti neb vzpomínati o Karlu Radziwiłłovi, jenž posledním byl pěstitelem a přívržencem starých zlatých dob, jenž celou duší lnul ku starým řádům, kteréž vlast vedly k nepřemožitelné moci i slávě.

Nehledal v salonech královského zámku ve Varšavě ani přízně ani bratrství, ale žil se sousední svou šlechtou na rozsáhlých statcích v dobré vůli všech, hlučně, vesele i spokojeně.

Příchylnost ku starým mravům učinila Karla Radziwiłła v Koruně i na Litvě nesmírně oblíbeným.

Již z těchto příčin nemohl Radziwiłł býti příliš za dobré s králem Stanislavem Augustem Poniatovským, jenž konáním svým byl spíše cizincem než Polákem. Patrno tudíž, že litevský velmož vzbudil záhy v králi velikou nedůvěru, kteráž vedla k tomu, že král používal všemožných prostředků, aby nebezpečného soupeře, stoupence nemilé konfederace, úplně odstranil. Podařilo se mu to, ale jen na čas.

Vypovězený šlechtic, pán 200.000 duší a ohromného, po mnohá století nakupeného majetku, byl sice donucen tráviti nějaký čas za hranicemi své vlasti, nikoliv ale na ujmu vlastní osoby. Též v daleké cizině žil pohodlně dle starých svých pravidel nezapíraje nikde svého původu, a jmenovitě v Benátkách, kde delší dobu se zdržoval, polskými mravy všeobecnou pozornost na sebe obraceje. Ač nelze upříti, že jako dobrý Polák stále toužil po mileném krbu domácím, přece možno souditi, že jemu snáze bylo snášeti cizinu než bratrské šlechtě litevské jeho nepřítomnost.

Proto naléháno na krále důtklivě, aby nezabraňoval Radziwiłłovi, „miláčkovi všech“, návrat do vlasti, a také toho skutečně za nedlouho šťastně docíleno. Toužebně očekávaný vypovězenec rychle se vrátil k nesčetným svým příznivcům, a jelikož ani nyní nezměnil

své náhledy, šířila se oblíbenost jeho dvojnásobnou měrou. Brzy nebylo jmenovitě na Litvě člověka, jenž by jej „životem“ nemiloval a necenil. „Požehnán budiž návrat tvůj — ty nám přinášíš svobodu a mír!“ volala vilenská šlechta k vracejícímu se vojvodovi.

Rovné se všemi obcování, přívětivost, prostosrdečnost, nadevše ale přítulná důvěrnost získaly mu přese veškeré osobní podivnosti a choutky, jakýmiž nad obyčejnost značně vynikal, onu neobmezenou oddanost, kterouž žádný druhý šlechtic litevský v míře tak velkolepé se honositi nemohl.

Nevynášel se nikdy bohatstvím svým nad šlechtu chudší a dával svou vznešenost jen tam na jevo, kdy toho všeobecná potřeba vyžadovala. Liboval si vůbec rovnati se veškerým svým konáním a životem sousední šlechtě, pročež tato ovšem tím vřeleji k němu mohla přilnouti.

Karel Radziwiłł nepodlehal sice nikde cizím obyčejům, držel se vždy svých spůsobů s důsledností až podivuhodnou, přece ale jen ve svém Nieświeži byl neporušeným, nepřekonatelným vzorem „Poláka starého rázu“. Tam byl svým vladařem, svým pánem, proslaveným — „Panie kochanku!“

V době, kdy téměř veškerá zámožnější šlechta bořila staré, zděděné tvrze neb zámky a budovala namnoze i penízem židovským velkolepé paláce dle vzorů nejnovějších, žil první boháč Litvy i Polsky pod prostým krovem svých předků!

Avšak v tomto nieświežském sídle starých Radziwiłłů, ač na pohled žádnou oslňující velkoleposti nevynikalo, skvěly se na obdiv „když pán chtěl“ báječné poklady. Radziwiłł netrpěl ve svých komnatách žádné titěrnosti neb „hlouposti“, pilně ale zdobil stěny drahými zbraněmi a těžkými tkaninami, na nichž mistrně byly zobrazeny některé vynikající události z dějin válečných. Jmenovitě v jídelně rozvěšeny po stěnách vzácné čalouny, jež francouzský Ludvík XIV Radziwiłłům daroval. Kromě toho všeobecnou pozornost vzbuzovaly ohromné visuté svícny na 300 i více světel.

Host nebyl v nieświežské residenci vzácným zjevem, naopak, někdy se jich tolik sjelo, že ani rozsáhlé místnosti zámecké nestačily. A čím více hostů vítalo, tím veselejší byl štědrý hostitel. Jakmile se na cestě k Nieświeži nějaký povoz s hostem objevil, troubil trubač „ohlášení“ a pan vladař neobmeškal nikdy na předsíni pana bratra, pana kochanka přátelsky uvítati.

Obcuje s každým velmi důvěrně nedomáhal se sám žádných výsad a předností, ale spokojil se prostosrdečností všem společnou. Nelze se tudíž diviti, že mu šlechta dávala větší, ano dvojnásobnou úctu na jevo, než kterémukoli jinému velmoži varšavskému, jenž hrdě pohlížel na chudší, méně zámožné své sousedstvo. Za okázalou zdvořilost, za hluboké sklánění hlav vděčil se ovšem Radziwiłł dvojnásobnou srdečností a důvěrností.

Největší nával hostí býval obyčejně 4. listopadu, v den sv. Karla; tu spěchal k Nieświeži každý, kdo jen mohl a sám později usmířený král Poniatowski nikdy neopominul v slavný ten den vyslati k Radziwiłłovi vlastním jmenem některého kastelana, aby mu učinil „blahopřejnou poklonu“. Veškeré cesty a krčmy k Nieświeži vedoucí byly v tu dobu v pravém smyslu toho slova přeplněny — nebylo téměř ani průjezdu.

Kromě 4. listopadu byly ještě jiné okamžiky v životě oblíbeného litevského šlechtice, které slávu jeho daleko široko šířily; jmenovitě vjezd jeho do Vilna 3. června leta 1767 a slavnostní uvítání Poniatowského v Nieświeži překonal nádherou svou vše, cokoliv se před tím na Litvě neb v Polsce bylo dělo.

Slavnostní vjezd do Vilna, o němž se dlouho jako o pohádce mluvilo, trval více než dvě hodiny. Kromě osobní družiny čítal průvod 2000 kozáků a 6000 pěších radziwiłłovského vojska! V pěti rozsáhlých palácích uchystány pro četnou šlechtu skvělé hostiny a na všech náměstích rozestaveny bečky s medem i pivem. Vše častováno na řád štědrého vojvody. Na večer pak pouštěny velkolepé ohňostroje, pořádány maškarní průvody a divadelní představení. Jásal „pán“, jásalo též celé město.

Avšak ještě velkolepější bylo uvítání krále v Nieświeži r. 1782; „Pan kochanek“ nešetřil při té příležitosti ničeho, aby jenom v plné míře dal „radziwiłłovské“ bohatství na jevo. Nestranil se tentokráte ani okázalého přepychu ani hrdé vznešenosti.

Ochotně vydal klíče ku všem pokladům; vynešeny zlaté i stříbrné příbory, upravena stříbrná ohniska a na všech místech rozestaveny poklady báječné ceny. Vše vystaveno králi na obdiv: žezla, prapory, zbraně, odznaky, drahokamy, egyptské mumie, čínské porcelány, 12 zlatých apoštolů (každý 2 stopy vysoký), turecké koberce, drahé tkaniny, stan cařihradského vezíra, dar to osvoboditele Vídně, krále Sobieského atd.

K důstojnému uvítání krále konaly se i jinak veliké přípravy. Kníže opatřil veškeré své vojsko, 8000 mužů, novým stejnokrojem, povolal hudebníky z Italie a básníky ze všech stran Polsky i Litvy. S velkým nákladem zbudovány vítězoslavné brány; na jedné z nich skvěl se nápis: „Stanislao Augusto Carolus II Dux Radivilius“, na druhé „Attolite portas principes vestras, et introibit Rex.“

Aby však nebylo „pusto“, sezval kromě dam na 2000 pánů bratrů, kteří všickni měli se súčastniti královských radovánek.

Sám kníže jel daleko králi v ústrety; byl oděn v nádherný kontusz a opásán palašem, jejž současníci na 80.000 polských zlatých cenili!

Jakmile se objevila královská družina, v níž se nacházel kromě jiných vzácných osobností podkancléř a biskup Naruszewicz*), zahřměla děla radziwiłłovská a se všech věží zazněl velebný hlahol zvonů.

Kníže zavedl vzácného hosta především do kostela, kde duchovní v uvítací řeči slavně připamatoval, že „u Radziwiłłů není s podivením, když k nim vítá král, neboť Nieśwież navštívil blahé paměti král polský Sigmund II August, když se ucházel o Barboru, zavítal i Michal Wiśniowiecki, blízký příbuzný, ano sám osvoboditel Vídně, slavný Jan Sobieski — nicméně klade si to Radziwiłł za zvláštní čest, když může hostiti milostivého Stanislava Augusta.“

Na večer bylo město i okolí s nevídanou nádherou osvětleno; zámek skvěl se v jasnu neméně než 300.000

---

*) Znamenitý dějepisec polský.

světel. Vypravuje se, že illuminace ta stála 40.000 polských zlatých.

V zámku očekávalo krále nejedno překvapení; Radziwill dal ku příkladu upraviti jednu komnatu tak, aby se ničím nelišila od oněch, jež král obýval ve Varšavě. Tím ovšem právem mohl hostitel říci, že i král v Nieświeži doma jest. K večeru uspořádán velkolepý koncert, o 8. hodině ples, pak hostina, hra, opět tanec, zpěv, opera a deklamace.

Zbytečno jest snad zvláštní připomenutí, že „věnec krásných paní“, jimž kralovala vojvodová Tyszkiewiczová, nemálo se o dobrý rozmar královského hosta zasloužil.

A v celém tom slavnostním víru skvěl se Karel Radziwill v starožitném kontuši — poněvadž, jak pravil, „pod švábským kabátem nemůže litevské srdce poctivě bušiti!“

Nemenších příprav konáno ku slavnostním honům, bez nichž se ovšem ani král ani šlechta obejíti nemohla. Aby však král „bídného medvěda“ po odlehlých lesích honiti nemusil, dal pečlivý hostitel nieświežské náměstí přes noc proměniti v les a zvěře co třeba z daleka i z blízka nahnati. Druhý den střílel král pohodlně ze vkusného loveckého zámečku na nejkrásnější medvědy, lišky, vepře a jeleny.

Avšak Radziwill neslavil příjezd polského krále jedině okázalými, hlučnými radovánkami. Znalť ještě jiný způsob oslavy, jenž zajisté nejlépe svědčí o duševní jeho povaze: v den královského příjezdu pustil veškeré své uvězněnce na svobodu!

Takovými ušlechtilými skutky zachoval sobě ovšem Karel Radziwill vděčnou památku v celé Litvě i Polsce. Sám slavný pěvec Adam Mickiewicz vzpomíná ve svém veledíle „Pan Tadeusz“, že

„. . . . . Karól-Kochanek Radziwill
Gdy przyjmował w Nieświeżu króla Stanisława,
Sprawił pamiętną ową ucztę, której sława
Dotąd żyje na Litwie w gminnéj powieści.“ —

S nemenší okázalostí vystrojil Radziwill pohřeb svému otci, velikému hetmanu litevskému; súčastnila se veškerá téměř šlechta domácí. Vypravuje se, že pohřební obřady vyžadovaly nákladu 1,000.000 zlatých polských.

Nicméně dával Radziwill zámožnost svou vždy způsobem velmi opatrným na jevo, aby sousední, méně bohatou šlechtu přepychem a nedostižitelnou velkolepostí neurazil. Nechtěl, aby některý „pan bratr“ jeho výši a vlastní skrovnost trpce, bolestně pociťoval.

Snadno jest pochopitelno, že veliká z toho byla sláva, když „panie kochanku“ se někam na návštěvu, na sněm, neb na hony ubíral. Věru nemalá to byla pro každého čest, když mohl pod svým krovem vilenského vojvodu uvítati. Jakmile se roznesla zpráva, že se jasně velmožný pán blíží, spěchala šlechta z měst i vsí na několik mil v ústrety a již z daleka volala: „Ať žije náš kníže, chlouba Litvy!“ Při uvítání neopominul pak nikdo s koně sestoupiti, byť i po kolena ve sněhu stál. Leč ani kníže nezůstal v saních seděti, ale rychle vystoupil a horlivou zdvořilostí každému zvláště přátelsky ruku potřásal.

Nejvesleji bylo na honech, v nichž sobě kníže náruživě liboval. Četnou družinu, která každým skoro okamžikem se množila, předjížděl maršálek, aby naznačoval „šťastnou“ cestu. Nejednou nocovala při takové příležitosti celá družina pod šírým nebem v hlubokých lesích, kde v dalekém okolí žádné obydlené osady se nenalezalo. Bujný rozmar, praskot ohňů a štěkot psů „nedaly ovšem knížeti po nieświežském pohodlí zatoužiti.“ —

Všeobecná jeho oblíbenost docházela též plné platnosti na sejmikách. Dojížděl obyčejně do Nowogródku i není se co diviti, že příjezdem jeho celé městečko značným ruchem obživlo. Nádvoří klášterní, kde byl ubytován, proměnilo se v tu chvíli v ohromnou spížírnu; vysoko nakupené pytle a bečky, mouka, pivo, maso, ano i lahůdky zatarasily každý průchod. To vše činil kníže na svůj náklad, „aby nikomu v ničem nechybělo.“

Zřejmo tudíž, že mu i na sejmikách páni bratří jen zřídka vzdory činily, a že se ochotně k jeho straně přidávali. —

Ohromná přízeň, jakéž se Radziwill v míře tak rozsáhlé až do své smrti těšil, nespočívala jedině na veselém kvasu neb rozmaru; předobře jest povědomo, že mu největším bylo potěšením, kdykoliv se někomu něčím dobrým zavděčiti mohl. Pečoval především o dobré vychování synů nemajetných rodin a zvláště nadané posýlal na své útraty na nauky do ciziny. Nejedna rodina přišla jeho péčí k trvalému blahobytu.

Žil beze vší ujmy, ale i jiným přál dobrého, pohodlného života. Rozsáhlých svých statků nestřežil s bedlivostí právě vzornou — jednu část spravovali samostatně úředníci, druhou propůjčil ve výhodný nájem svým méně zámožným „pánům bratrům“. Tím ovšem nebyl důchod tak skvělý, jak by při „německém hospodářství“ (jak sám pravil) býti mohl, nicméně zanechal po své smrti majetek, z něhož roční důchod se na 5—6 milionů polských zlatých páčil.

Přese všechnu rozmarnost vynikala jeho povaha neobyčejnou zbožností a — pověrčivostí. V poslední den masopustní vzdal se již na úsvitě všech masitých pokrmů; na stůl přineseno jen postní jídlo, a když pozvedli poklop s první mísy, tu vyletěl vrabec. Tím bylo dle staropolského obyčeje naznačeno, že masitého pokrmu užívání končilo! Druhý pak den, hned při prvním zvonění, spěchal kníže kajícně na pokání do nieświežského kostela. V kostele první dal příklad, aby se všickni po pás obnažili, načež při zpěvu pobožných písní navzájem se důtkami „potírali“. Vypravuje se, že při takové příležitosti příliš trpce pociťuje dobře měřené rány svého spoluhříšníka volal prosebně: „Dost, dost pane kochanku, ostatní nechme raději na velký pátek!“

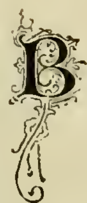
Množství povídek toho druhu koluje podnes po celé Litvě i Polsce, neboť Karel Radziwill přináležel zajisté k oněm souvěkým osobám, jichž život daleko široko na veškeré vrstvy lidu účinně působil.

Ku konci budiž ještě slovo připomenuto o jeho pozoruhodném zevnějšku. Byl vzrůstu vysokého a při tom mohutného, hlavu měl velikou, oči modravé a na ústech zračila se v přátelském hovoru nepřekonatelná dobrosrdečnost. Hlavní ale ozdobou celého obličeje byly veliké kníry, dle nichž bylo lze souditi o „paňskim“ rozmaru. Horlivě, kvapně je točil vzhůru, když byl veselé nálady — dolů visely jen v okamžicích smutku!

Graziella.

Novelka od *Adama Zero.*

(Pokračování.)

Benátský hostinec „del stella d' oro" stojí na břehu Canale grande tak asi v půl cestě mezi nádražím a Rialtem; vlašská to locanda prostředního druhu, kterouž poctil Stanislav svou návštěvou proto, aby vyhnul se kasárnovité vřavě obyčejných hôtelů a měl svou, v Benátkách hledanou vyhlídku na Canale.

Byl uštván cicerony, jichž odříkávaní mu hučelo v uších, byl oslepen zjevem pohádkové té královny Adrie a stižen dojmem její bídy. Měl věřiti cestopisům, z nichž znal Benátky co omamující sirénu, či vlastním očím, jež viděly jen svadlé půvaby její?

Chtěl se vzpamatovati a pak klidně pozorovati. Byl v hostinci sám, v celém domě ticho; jedva že chvílemi zazněl kdesi šust, podobný spíše šukání duchů, než ruchu lidskému. Venku sálalo polední slunce, ve vysokých, z istriánského kamene zbudovaných, mozaikovou podlahou opatřených místnostech domu vanul příjemný chládek a za polozavřenými žaluziemi prostíral se dumný stín, z něhož vyhlížel Stanislav na Canale grande; snil s otevřenýma očima, vše zdálo se mu jako začarované. Na nábřeží pod oknem nebylo živé duše, pouze v dáli ležel na rozpálené sluncem dlažbě facchino, podobný spíše mumii než bytosti živoucí; po tmavé, jak olověné hladině kanálu jedva že chvílemi kmitnul se stín černé gondole a za kanálem zívala prázdná okna pustých paláců.

Stanislav pohlížel upřeně na protější palác; zapomenul na jeho jmeno a nechtěl si ani na ně vzpomenouti, mysle si k němu text raději sám. Rozestřel po oprchalém průčelí opětně květnatý koberec mozaiky, posel jej zase sítí filigránských maurských a gotických okras, spletenou z trosek fiál a roset, pokryl holé stěny komnat skvostnými gobeliny a rumoviště podlah pestrým lesklým mramorem, po němž vykračovali si hrdí patriciové, laškující se žhoucími kráskami, oživil si palác bujným ruchem nádherné společnosti, kteráž v malebném průvodu hrnula se z umělých bronzových vrat ku krásným gondolím, aby pobavila se korsem — —

Sen zmizel. Na Stanislava zela opět hluchá němá prázdnota zřícenin, avšak v zříceninách těch bylo přece živo. Jedno z oken v druhém poschodí bylo zabedněno směsí skla, papíru a prkének, z nichž čněl ven plechový komínek, který během času svrchní část průčelí širokým pruhem čoudu a sazí zohyzdil; vrata paláce byla zatarasena několika shnilými prkny, z nichž právě jedno se bylo hnulo.

Stanislav otevřel úplně okno očekávaje napnutě, která z jeho vidin vystoupí. Ze tmy průjezdu vynořil se nejprvé bílý ruční košík lýkový a za ním vyskočilo mladé děvče v obligátní benátské modračce a se šarlatovým šátkem na hlavě. Zdvihla koš, postavila si jej na hlavu a kráčela elastickým krokem ku kraji nábřeží.

„Tomasso! Ahoj!" zvolala na gondoliera, od Rialta se blížícího. Znělo to, jako když udeří na jasný zvon.

„Subito!" zahoukl svalnatý, otrhaný gondoliere na přídě lodi stojící, založil se vší silou do tyče a obrátil loď k nábřeží, kdež zrovna u nohou dívky zarazil; slétla do gondole jako vlašťovka, se smíchem chytil ji Tomasso do náručí, dívka mu smíchem odpověděla, slovo za slovem a výkřik za výkřikem sledovaly i křižovaly se jak rakety, co zatím Tomasso hnal gondoli šourem přes kanál a přirazil s ní k nábřeží přede dveřmi locandy del stella d' oro Dívka se vyhoupla srnčím skokem, „grazia" letělo s jejích rtíků dolů k Tomassovi a smavé „'giorno signor" nahoru k Stanislavovi; hodila při tom hlavinkou, že věru nevěděl, zdali to poklonou či rozpustilostí.

Když se Stanislav obrátil, stála již za ním.

„Permesso signor," zvonilo to z neviditelných úst pološerem, dříve než Stanislavovy, slunečním světlem oslněné oči mohly čeho rozeznati, „viděla jsem vás u okna a doufám tedy, že siestu vám nezkazím."

„A kdyby! Těšilo by mne to ragazzo, — signorino," opravil se bezděky jsa tváří v tvář rozvíjejícímu se granátovému květu jihu.

Štíhlá jako palma, svižná jako kotě, s obličejem ušlechtilých rysů, pletí do zlatohněda opálenou, očima jak uhel černýma a jak opál fascinujícíma, rovným tupým nosíkem, rty purpurovými, kypícími, hedvábným, v bujných kučerách zpod koketně uvázaného šarlatového šátku se deroucím vlasem, — tak stála před ním.

„Čeho si přejete?" tázal se mechanicky.

„O signore, — přála bych si, abyste vy si něčeho ode mne přál," usmála se dvěma řadami perlových zoubků, jež svým leskem závodily se třpytem kovových drobnůstek, které před Stanislavem vykládala.

„Co si mám vybrati?"

„Všechno signore, — sponky, řetízky, jehlice, přezky, náramky, — vše jest k vašim službám."

„Jsem na rozpacích, nevím věru, který z těch skvostů se mi více líbí," žertoval Stanislav, jejž vroucí život, hrající všemi žilkami toho kvetoucího dítěte, počínal rozehřívati.

„Ach skvostů! Kdo mluví o skvostech," poučovala komicky vážně, „není to ani zlato ani stříbro, nýbrž naše benátská práce, krásná upomínka na Canale grande," lichotila řehtajíc svým zbožím jako kastanětami.

„Vy jste Benátčanka?"

„Si, — sior si!" tvrdila pyšně hlavu vztyčujíc.

„Líbila by se mi tato tretka," pravil Stanislav bera do ruky bronzový pás, na jehož článcích ubíjel rytíř draka, ženu sápajícího, „nevím ale, koho bych jí potěšil."

„Svou dámu, signore. Bude míti z pásu radost za tisíc a vy mi dáte pouze deset franků, — řekněme devět. Pěknější a lacinější ani v Mercerii nadostanete. Račte signore, maličkost to pro vaši lásku —"

„Kterou lásku?"

„Já nevím, — signor také ne?" smála se dívka, až se v uších Stanislava cimbálová souhra rozezvučela. „Ale snad bych uhádla, moje matka hádá z očí a já již také něco umím. Permesso signor!"

Přistoupila k němu, chopila ho malýma vřelýma ručkama za obě ruce a sálavé paprsky z její velikých očí nořily se mocným proudem do sivých, mdlých očí Stanislava. Zarděl se; konvenienční člověk nesnesl tu přímou otázku dítěte chudoby, cítil se zahanbeným nevěda proč.

„Nevím, signore, vaše duše jest zachmuřená, mé oko v ní ničeho nevidí," pravila zvolna od něho odstupujíc.

„Zde máte deset franků," přešel Stanislav k věci chtěje býti nevrlým a jednati s prodavačkou jak se na ni sluší.

„Mille grazie signor."

„A daruji vám pás. Rád bych viděl, jak vám svědčí, pojďte blíže — —"

Dívka pohledla překvapeně na Stanislava, líce její se zbarvily temným ruměncem, z očí jí vytryskly tančící jiskry a ze sevřených rtíků vydral se jí temný zvuk, snad kletba, snad ohlas hněvu či bolesti. Bankovka padla Stanislavu k nohoum, pás zachřestěl v koši, — vše mžikem, bleskem a dveře zahřměly —

Stanislav byl sám. Strčil ruce do kapes a díval se se svraštěným čelem dlouho, dlouho na dveře nevida jich. Byl mrzut sám s sebou i s dívkou nespokojen. Zardčla se dívčím sebevědomím, či pýchou chudoby aneb dětským vrtochem? Byl jí povinen zadostučinění? Podivno, — povržené dítě chudoby a za deset franků si ani nedalo zalichotit. Deset franků!

Večer zastihl Stanislava ještě u okna a oči jeho nepostřehly posud v protější zřícenině nic než stále týž hluchý, němý klid. Po nábřeží před palácem mihlo se chvilkami cosi jako stín, — byla to ona, či světlový reflex, či mžiknutí jeho vlastního oka? Okno s komínkem zůstalo tmavé, zdálo se mu však, že svítilo za ním dvé jiskrných, hněvivých očí, jež za chvíli smály se zas naň a pak opět hleděly s dětskou upřímností neb s tak bolestnou výčitkou, že se Stanislav zachvěl.

„Signore, — ráčíte poroučeti večeři?" tázal se náhle sklepník jako s nebe spadlý.

Stanislav si protřel oči a rozžehl. Na stole ležela vstupenka do Fenice a rafije na hodinách ukazovala na devátou. Povečeřel a šel spat.

* * *

Studoval Benátky dále.

Díval se na slavné fresky v basilice sv. Marka, neviděl však dobře, šel blíže; pod obrazy klečela řada žen a děvčat v zbožném rozjímání, prohlédl si je a na obrazy se více nepodíval. Obešel všechny pilíře, prolezl všechny kouty a vyšed myslil si vše možné, jen o sv. Marku ničeho.

Procházel se v giardini publici a stopoval život benátský; šustělo kolem něho hedvábí a neslyšel je, odehrávaly se zábavné scény jižního společenského života a neviděl jich. Za to však mohl každému policistovi posloužiti zevrubným popisem všech děvčat mezi třinácti a šestnácti lety, která se tu proháněla.

Seděl v kavárně a srkal sorbetto; u dveří se objevilo cosi modrého v podobě patnáctiletého děvčete. Nechat všeho, hodit peníze na stůl a vyběhnout dovedl Stanislav mžikem. Nesmysl! Upachtil se a pro nic za nic; zlobil se. V tom zazvonil kdesi jakýsi smích a sotva že dotekla se první vlnka zvuková Stanislavova ucha, již seděl monocle v jeho oku, hledícím upřeně v tu kterou stranu, — a zas marně.

Věděl, že ji hledá a zapíral si to urputně. Směšný to člověk! Inu, — lidé v prvním stadiu lásky mívají ve zvyku činiti se ve svých vlastních očích směšnými.

Jednoho dne pozdě večer toulal se ještě v uličkách benátských. Maje nad sebou proužek hvězdnatého nebe, po obou stranách dvé bílých stěn a pod nohama holou dlažbu byl šťasten. Myslil, že slyší zvuk tamburin a sklo luceren to řinčelo, domníval se slyšeti ohlas vřavy náruživosti a vlastní jeho kroky to duněly, napnutě naslouchal neurčitému šeptu milostného hovoru a — voda to šplouchala.

Náhle se zarazil; ulička vybíhala jako uťatá do kanálu, po jehož obou stranách čněly přímo z vody černé němé budovy; tu a tam zatřpytl se tmou fosforisující čeřen vody a nejasným šerem bělely se u jeho nohou schody, dolů k vodě vedoucí. Stanislav kochal se v příšernosti své vyhlídky a oči jeho snažily se shlédnouti něco děsného, tajemného neb aspoň zajímavého; zvyknuvše si na tmu spatřily skutečně na posledním stupni schodův u vody tmavou, choulící se postavu.

Váhal; měl strach i tisíc chutí k dobrodružství zároveň. Zaslechnuv lehýnké vzdychnutí neotálel více. Sešel zvolna dolů.

„Prosím vás, co tu činíte?" pravil soucitně dotknuv se ramena postavy, do velkého šátku zahalené.

Postava se zachvěla, šátek slétl na zad a tmou svítilo na Stanislava dvé zářících očí.

„Chcete se nastudit? Vždyť třesete se zimou."

„Ó nikoli, signore, — strachem."

„Čeho se bojíte?"

„Matky. Nestržila jsem dnes ani soldo. Budu bita," štkal mdlý dětský hlas.

Stanislav chopil prudce dívčinu za ruku a skokem octl se s ní nahoře v ulici. Byla to ona.

„Signore, — vy!? Pryč ode mne, zavolám stráž!" vzkřikla tak hněvivě, tak náhlým přechodem ze své zmalátnělosti, že Stanislav uleknut couvnul; hněv chudého dítěte neurazil ho však více, — zabolel jej.

„Signorino, nehněvejte se na mne. Nechtěl jsem vám ublížiti, nerozuměla jste mi. Jsem vám dlužen deset franků za pás, který jsem od vás koupil. Hledal jsem vás a jsem povděčen náhodě za to, že mi dopřála s vámi se setkati. Zde jsou peníze."

Z její prsou vydral se vzdech, jaký unáší veškeru tíhotu srdce lidské svírající, v očích zaleskla se jí vděčná radost a ruka její kvapně sáhla po penízi. Nevzala ho však, utrhla.

„Nemohu, pane, — pás nemám s sebou a — nepokoušejte mne více, já se vás bojím," zalkala tiše, úzkostlivě a svěsila hlavinku; byla přec jen děckem, týmže dechem zoufajícím i doufajícím.

„Já vám neublížím, milé dítě," ubezpečoval Stanislav trpkým tónem, „a matce nemusíte se svěřovati."

„Oh! — matka!" vypustila dívka skrze zuby, jež zaleskly se v ústech, povržením, úsměškem i bolestí se rozvírajících. Na řasách se jí zatřpytily perličky slz.

„Pás mi dáte u příležitosti. Nechte ho třeba dole v locandě del stella d'oro. Vezměte již peníze a pospěšte domů.“ Vtiskl jí peníz do ruky.

Dívka přistoupila ku Stanislavovi a opětně pronikavě i upřímně zároveň hleděla v jeho tvář; Stanislav se zarděl zas, nikoli však studem. Musel zavřít oči, aby dívku nezulíbal.

„Signore, tisíceré díky za vaši milost. Nehněvejte se na mne ubohou,“ — pravila něžně, sladkým, chvějícím se hlasem. „Jsem nešťastná a lidé zlí. Vy ale jste dobrý jako anděl a odpustíte povržené Grazielle.“

Stanislavovy čivy se otřásly jako elektrickou ranou, hlava mu zavířila v závrati. Jako ve snách cítil žhavý polibek na ruce, slyšel melodické „felicissima notte“ a vzpamatovav se byl sám.

Byl to sen? Graziella! A on hledal svou Graziellu.

Nemohl se nikterak dostati domů. Zbloudiv jednou podíval se na roh a na místě šipky s nápisem „alla strada ferrata“ smálo se na něj růžovým leskem půvabné jmeno Graziella! Ach ovšem! Milostná byla jako růže v rozkvětu, ryzá jako zlato, žhoucí jako paprsek toho slunce, pod nímž z bídy vypučela.

Zbloudil podruhé, díval se opětně na roh a na místě hledané niti Ariadny šklebil se naň příšerně v rudých písmenách ten výkřik ztýraného, pod bičem surového sobectví se svíjejícího, na pospasy choutkám luzy vyvrženého srdečka ubohé Grazielly: „Oh matka!“

Stanislav usnul teprvé k ránu, teprvé když nad divokou bouří jeho citů zvítězil klidný, jasný úmysl. Zdála se mu pohádka o rytíři, dívku z pářat draka vysvobozujícího; rytíř měl jeho tvář a dívkou byla Graziella. Tenť byl také jeho úmysl. (Dokončení).

Z nové poesie ruské.

J. Polonskij.

Co že mi po ní —

Co že mi po ní! — není mi žena,
není mi dcera, nemám ji rád,
proč tedy její prokletý osud
po celou noc mi nedá spat.

Nedá mi zasnout, a mně jen zdá se
o mladém, schřadlém životě,
já vidím klenby, mřížené okno
a postel v dusné temnotě.

S postele hledí horečné oči
bez slzí, myšlenek, žár to i mráz,
s postele visí napolo dolů
v kadeřích tmavý, těžký vlas.

Bez hnutí rety, bez hnutí zbledlá
na zbledlých prsou spočívá dlaň,
bez hnutí srdce naděje prázdné —
ruka jen slabě tiskne se naň.

Co že mi po ní! — není mi žena,
není mi dcera, nemám ji rád,
proč tedy její zmučený obraz
po celou noc mi nedá spat!

Вѣстникъ Европы 1878.

Hrabě Arsenij Goleniščev-Kutuzov.

Cestou.

Půldne žárné, v kruhu dýmá
mhla po kraji prázdném, nízkém,
na kozlíku vozka dřímá,
trojka v krok se vleče pískem.
Zvonek chvílí jako spilo
zazní v ráz a zamlčí se,
nebude už co kdy bylo!
Ne, co spí už nezbudí se.
Těžká jízda, nudná chůze,
slunce, prachu k unavení.
V srdci bolí tuze, tuze,
co kdy bylo a už není. —

Pokud tobě —

Pokud tobě duše moje
blízká, milá, jasná cele
a mé žití jasné, vřelé,
tobě jako žití tvoje — Miluj mne.
Ale jestli mezi námi
jenom na mžik stín se mihne
a tvůj pohled s pochybami
tázavé mé zraky stihne,
nečekej, že plašit budu
pochybnosti z tvého zraku,
mužná buď — a bez rozpaků
Opusť mne!

Mhlavá noc.

Ve mhlavu dříme noc. Jediná oblak řasou
se hvězda mihotá na nebes výši
a z dáli stlumené zní zvonky noční tiši,
kde na stepi se stáda koní pasou.
Jak noční oblaka myšlenky proměnlivé
se duši skrádají těžké a zádumčivé.
V nich pablesk nadějí někdy tak milených,
tak dávno ztracených, tak dávno pohřbených!
V nich stesky jsou slzami zroseny . . .
nesou se dumy ty v dál bez konce i cíle,
tu v rysy promění se tváře drahé, milé
a kynou, budí znov snů zašlých ozvěny;
tu v černý splynou mrak a němy, hrozby plny,
duch děsí zápasy, jež příští nesou dny

a z dáli v rozladu zní žití vlny
a chatry chladný smích a zášti reptání,
a šepot všednosti, k níž život pohání,
zdušený smrti vzkřik! — — ve výši zářivá
ta věčná hvězda zakrývá
svou světlou líci ve mlhavu mračném,
němém jak budoucnost, — jak hoře neprůzračném!

Já poznal nicotu . . .

Já poznal nicotu rozkoší chvilkovitých,
já stanul s úsměvem u klamných mládí bran;
teď dumy hluboké, snů přísných nemhlovitých
mne k sobě pozývá bezbřežný okeán.

V něm štěstí úplné, — bez spásy zahynutí!
on v klidu mohútný a strašný ve hněvu,
však duše radostně v naděje obejmutí
naslouchá dálných vln tajemnu nápěvu.

Šplounají vlny ty i hrají v záři třpytné
i hrají s životem jak s lodí zborcenou
a já chci vyplout v dál v to moře nevyzpytné
s odvahou na čele a s hlavou vzpřímenou!

Poslušna od břehu mne nese loďka moje,
já bystře mlhami zřím příští do doby
a s rukou na vesle, jen dále do příboje
přes šepot chabosti i přátel žaloby!

Metelice.

Zvedla se metelice v noční chvíli
v stepi, kde svítil mrazně měsíc bílý,
a step se zachmuřila a step se rozvlnila
a valem po větru se mořem zatopila,
i honila jak vlny kosmaté
vichřice stepi sněhy rozvaté.

Zachtělo sněhu tam se zvednout, v dáli
kde lazurové žárné hvězdy plály,
by hvězdy, luna též a nebe bezoblaké
tím země mučením se umučily také,
by stepi vyhladlé půlnoční sten
v očarovaný nebes vryl se sen.

Však pokoj hluboký byl v nebes výši
a měsíc v dřímotě usmívá v tiši
svých nadzemských se snů a dumy věkovité
přes plané modlitby i kletby vzdorovité
a prázdně, lhostejně se tetelí
ty hvězdy nad šilící meteli.

Затишье и Буря 1878.

Přel *J. V. Sládek.*

Nynější stav lidojedství.

Od *R. E. Jamota.*

Nejlepší spisovatelé na světě shodují se vespolek v tom, že lidojedství nevzniklo z toho, že by snad smažený aneb pečený člověk byl obzvláštní pochoutkou, ale proto, že lidé jsou stvoření mstivá, jichž záští bylo ukojeno částečně jen tenkrát, když si svého nepřítele mohli vydlubovati párátkem ze zubů. Msta jediná zplodila prý lidojedství, a jen malá část účtu padá na vrub bravoury, opojení slávou a řekněme také pověry. Gourmandství k litosti mé je naprosto vyloučeno. Jindy si lidé namlouvali, že je lidské maso náramnou lahůdkou, ale Francouz H. Jouan má to z věrohodných úst, t. j. od pohlavára divochů v Nukahivě, kannibala na odpočinku, kterýž mu ve chvílce důvěrné odhalil tajuosti krásné duše své, že lidské maso nevyrovná se co do chuti nikterak masu vepřovému. Následkem toho nemohlo mít ovšem lidojedství velikou budoucnost, zejména proto, poněvadž civilisace rozlézá se po celém světě a nese sebou zároveň moderní kuchyni! A kde dobrá kuchyně, tam byli by lidé pošetilci, aby sahali po pokrmu, do kterého nic není — po masu lidském.

Píšu vlastně o lidojedství ne jako znalec, ale jako přítel. Zkušeností vlastních člověk s těží může mít. Je-li kdo připoután na pevninu evropskou, má krvežíznivost jeho již pravý svátek, když se lidé pojídají jen na papíře, nebo toť jediný jeho požitek v tomto oboru. Jakou bylo by to pro mne rozkoší, kdyby se tak četní literární protivníci za našich dnů vzájemně svačili. Však marně toužím a tak zbývá mi jediný krásný klamný sen, ve kterém po libosti mohu si hospodařiti. Četl jsem proto s dychtivostí několik výkladů v různých vědeckých společnostech francouzských před kratičkou dobou odbývaných a doufám, že mi čtenář dovolí, abych se s ním o nabyté takto vědomosti poctivě rozdělil.

Za našich dnů panuje lidojedství již jen na některých souostrovích australských, tak na souostroví tovaryšském a markýzském. Zde přese všechny návštěvy se strany plavců francouzských a vyplývající z toho vzdělání udrželo se lidojedství do dneška, ačkoliv již počíná vymírati. Snad si tamější dobromyslní rodáci ulovili špatnou takou stravou zneuáhla žaludeční katarrhy. Jindy prý tam snědli všecky nepřátele, jež ve válce pobili, vedle toho pak „zabíjeli" také při narození princů, při smrti náčelníků a podobně. Jouan chválí je, že byli prý při tom milosrdnějšími nežli pověstní Indiáni červenonožci, kteří před zabitím oběti své hrůzně trápili. Obyvatelé souostroví markýzského oběti své „jenom" udeří sekerou do hlavy, za ucho, a potom je rozčtvrtí a upekou. Avšak dnes už obmezují se podobnými banketty jen na příležitosti naprosto výminečné, a tu požívají nejčastěji ještě ženy a děti, někdy také cizince, jež „příznivý" osud do kraje tohoto byl zanesl. Avšak přes to, když se narodí nějaká vznešená osobnost anebo zemře, žijí prý lidé ve stálé nedůvěře, a každý se má na pozoru, aby si ho přátelé jeho někde za větrem neupekli. Také jiný velmi zdvořilý zvyk uchoval se ještě v této krajině: přátelé si totiž po hostinách posýlají výslužky, zdaž slušné přece čili nic, nebylo mi lze dopíditi se.

Avšak to vše děje se již jen v míře velmi skrovné. Námořní poručík Eyriand des Vergnes tvrdí, že za jeho pobytu na tomto souostroví (1868—1874) nesnědlo se více než 15—20 lidí. Pozornhodno jest, že lidé ti ne-

jedí vůbec bělochů! Jsem přesvědčen, že jen proto, poněvadž jim špatně chutnáme.

V posledních dobách prý však stalo se lidojedství ještě vzácnějším a jsou prý na souostroví tomto lidé, starci, často druhdy masa lidského požívavší, kteří neúčastní se již hostin lidojedských.

Jouan, z něhož nejvíce tuto cituji, ptá se, proč že někteří ještě holdují zvyku tomuto? Kraj jejich jest bohatý! Novo-Zelanďané, když sní svého nepřítele, myslí si, že snědli zároveň vynikající jeho vlastnosti; ale ani toho zde prý není. Proto lze prý míti za to, že jednají z pouhé pomsty anebo aspoň bravoury. Snad se také prostosrdeční tito lidé domnívají, že se svého nepřítele zbaví nejjistěji, když jej mají v žaludku celého. Soudí-li tak, nelze tuším proti logice jejich ničeho namítati.

Podobně jako na souostroví jmenovaném udrželo se lidojedství částečně ještě na ostrovech Tongských; zde jedině nezabíjejí si večeři sekerou, nýbrž rdousí ji; avšak také již po skrovnu, neboť křesťanství počíná se mezi nimi šířiti a i konsulové evropští již zde sídlí.

Jiným krajem, v němž jak se podobá lidojedství dosud panuje, jest Nový Zeland. Zde každé lodi téměř zaznamenati bylo ztrátu mužstva, jež pravidelně sloužilo bodrým tuzemcům za potravu, a to až na dny naše! Zdá se prý, že se stali Novo-Zelanďané lidojedy teprvé tenkráte, když vyhubili v kraji svém veliké ptáky bez křídel, zvané „Moa", kteří zastupovali zde co do užitečnosti ssavce. Bylať prý v krajinách těch dříve než Evropané zavedli zde dobytek vepřový a brambory v skutku veliká bída a nouze o potravu; obyvatelé jedli po celý rok jen postní jídla: ryby a některé nezáživné kořeny. Pohlavár Šugiz, který zval se Napoleonem Nového Zelandu a pohlavár Pomaré podnikali druhdy válečné výpravy téměř výlučně za tím cílem, aby si zaopatřili hojně těl lidských k hostinám. Vedle toho však jsou si obyvatelé kraje tohoto stálými nepřáteli, a proto bylo druhdy požívání nepřátel zároveň značným požitkem morálním; spojenoť, jak již řečeno o souostroví markýzském, s domněnkou, že ten, kdo snědl svého nepřítele, zdědil zároveň veškeré vynikající jeho vlastnosti válečnické. Zvyk tento byl tak zakořeněn, že panoval ještě ve válce kmene Ika-a-Mayoi s Angličany (1840). Ba ještě roku 1861 stalo se, že tuzemci na Aucklandě vojákům anglickým srdce z hrudi rvali a pojídali, domnívajíce se, že tak snědí zároveň vynikající vlastnosti Angličanů, jež ovšem dobře znali. Výtečná je zpráva, že lidé ti byli již křesťany (protestanty) a trpce si naříkali na to, že Angličané udeřili na ně v neděli právě v čas služeb božích.

Avšak nejvíce jest podnes lidojedství vyvinuto na severních ostrovech Australie, zejména v tak zvané Melanesii, kde žije kmen ohyzdný, zádumčivé povahy, v porobě panovníků provozujících despotismus jak možná ukrutný. Zde panuje lidojedství do dneška jedině proto, aby ukojilo zvrhlou chuť. Panovníci kmenů zde bydlících neváhají dosud válčiti jedině za tímto účelem.

Roku 1859 ztroskotala [illegible] francouzská St. Paul, plná cestovatelů čínských, poblíž ostrova [illegible] (u Nové Guiney); kapitán a lodníci vsedli do loděk, aby [illegible] kusili dojeti do kolonií anglických pro pomoc, kdežto tři sta sedmnáct Číňanů zůstalo na malém ostrůvku. Po dlouhé řadě nebezpečí, přičemž část lodníků zahynula, byli zbývající přijati pocestnou jednou lodí a dopraveni do Nové Kaledonie. Francouzská správa tamní vyslala okamžitě válečnou loď k ostrovu zmíněnému, ale tato nenašla více než jediné malé, čínské dítě — tři sta šestnáct soudruhů jeho bylo od tuzemců zabito a snědeno.

Roku 1861 zabili obyvatelé Nových Hebridů missionáře anglického i rodinu jeho i snědli je proto, poněvadž obviňovali je z vyvolání mocné jakési epidemie. Podobně slýchati lze prý v posledních dobách ještě každou chvíli, že divoši tito zabili a snědli některého lodníka, avšak Jouan má za to, že tím vinno bývá z pravidla surové jednání zabitých. Jinak však mají lidé na ostrovech Hebridských zvyky naprosto líbezné; zemře-li muž, tu uškrtí přátelé ženu jeho i děti; týž zvyk panoval do nedávna na souostroví Loyalty, ztratil se však od těch dob, co francouzská kolonie v Nové Kaledonii podrobila si krajiny ty.

V Nové Kaledonii lidojedství více nepanuje, aspoň ne potud, pokud rámě francouzské vlády sahá. Avšak i jinde, jak Serph praví, prý vymizelo. Leč ještě roku 1865 snědli tuzemci mužstvo lodi „Secret" přes to, že prý dnes Novokaledoňané tvrdí, že maso bělochů je ošklivé a nesmírně slané! Druhdy provozovali Novokaledoňané lidojedství jako zvláštní druh sportu a jedli bližní své zrovna tak z hladu jako z nadbytku, a v poslední době mnohem více než v první; považovali vůbec počínání to za velmi lhostejné. Bouarat, náčelník Hinghienský, řekl prý kdysi chladně jinému náčelníkovi, naříkajícímu si na svou hubenost: „Proč nečiníš jako já? Jez své poddané jako já a budeš velký a tlustý." Ve státě podobném musí být opposice velmi slabou stranou! Kaledoňané byli druhdy takovými gourmandy, že obyvatelé vnitřku země nejedli obyvatelů z pobřeží, poněvadž prý chutnají jako nahnilé ryby! I zde byl prý nedostatek ssavců a tak nedostatek potravy masité prvou pohnutkou k lidojedství, zejména pak u lidí bydlících uvnitř země, již neměli ryb a odkázáni byli výlučně na potravu rostlinnou. Avšak od těch dob, co Francouzi obsadili kraj tento, změnily se poměry tak úplně, že pan Bouarat platil později za výtečného křesťana.

A více prameny moje*) nevědí. Lidojedství vymírá, mizí a nevrátí se více.

Zbývá nám jenom lidojedství papírové mezi Evropany. Tito se ovšem požírají nejenom ze msty, bravoury či pověry, ale i nejčastěji z hlouposti. Proč u nás po Čechách lidojedství vzniklo a rozmáhá se, rozluští si tuším každý důvtipný čtenář sám po své vůli; já sám hlasuji pro důvod poslední.

*) Viz: L' Anné medicale, journal de la société de méd. de Caen. Nr. 10, 11. 1878

*

Ježíškova karabína.

Napsal *Jean Richepin.*

I.

O nikdo netuší, jak hrozná je válka!
Hervé.

Ale jděte, nějaká vánoční povídačka, není-li pravda? Otec Rolland, starý to námořník, velitel divise, poslal nás na výzvědy podél řeky Doubsu až ke vsi Plommecy, jedenáct mil od Besançonu vzdálené. Táhli jsme celý den, brzo po břehu řeky, kde leželo sněhu na půl lokte, brzy polními stezkami, jež stádo volů proměnilo v kalužiny bahna. Řeka dělá v těch místech veliké okliky a tak, ačkoliv jsme si často nadešli a dobrých deset mil urazili od čtvrté hodiny ranní, kdy jsme se na cestu vydali, byla, když jsme přišli do Plommecy, již úplná noc. Byli jsme mrzuti a umdleni, že jsme sotva nohy vlekli. Šli jsme krokem těžkým a odměřeným; jenom časem nadlehčil si některý voják těžké břímě, jež se mu houpalo na zádech. Ale starý jeden pašer, jemuž pro dlouhé vousy jeho říkali jsme zákopník, zachoval úplnou svěžest a živost svou. Šel stále krokem lehkým a jistým; a do svých knír plných rampouchů brněl si neustále svůj zamilovaný refrain:

Můj kabát má dva knoflíky,
Jen hezky pomalu;
Můj kabát má tři knoflíky,
Jen pomalu, jen pomalu!

Když jsme se blížili ke Plommecy, vracela se nám opět naše stará síla. Dole na břehu řeky, pod nebem šerým a chmurným kmitaly se střechy, plné sněhu, jak veliké bílé skvrny.

— Jen dál, jen dál! pobízel zákopník, jen s chutí děti! A zpíval.

Zrychlili jsme krok, jen abychom tam již byli.

Na Prušáky, na ty si nikdo ani nevzpomněl. Již od rána, co jsme po nich slídili, neviděli jsme jich ani jednou.

— Šelmové! pravil jeden veselý hoch, ani se neukážou, jak pak je potom poznáme!

Ale když jsme přišli již k samé vesnici, vzpomněli jsme si na ně přece jen. Nikde ani hnutí! Ani jediného světla! Hrobové ticho! Což se tam ti lotři snad ukryli? Každý si připravil pušku a natáhl kohoutek. Umdleným nohoum vracela se pojednou stará pružnost; stuhlé údy se opět vzchopily, jak toho chvíle žádala, neboť jsme byli opravdu na výzvědách a tak vešli jsme mezi první domky odhodlaní odpočinouti si po celodenním pochodu celonočním bojem.

— U čerta! to je nějaký hřbitov! pravil kdosi. Zabouchejme na tyto dveře! Lidé nám aspoň povědí, co to znamená, aspoň se dorozumíme třeba kulkou, to je stejné!

Zabušili na vrata. Nikdo neodpovídal.

Zabušili na jiná vrata. Opět nikdo.

Do třetích kopl zhurta poručík, ty se otevřely: vešel do domu s revolverem v ruce. Za ním šlo deset mužů. Pět nás zůstalo venku.

Netrvalo to ani tři minuty a naši lidé se vrátili s tváří nepokojnou. Dům byl prázdný. Otevřeli jsme druhý, třetí a kolik za sebou. Všude nalezli jsme totéž: vesnice byla opuštěna.

— U sta hromů! zlobil se poručík. Prušáci byli zde a my se dívali, jak teče Doubs. Sedláci asi uprchli do Baume. Musíme dávat pozor dnes v noci.

Na každý konec návsi postavil tedy hlídku, jinou na most, který vedl do polí, a ostatek mužstva zavedl ke dvorci, který se zdál největším, aby tam uvařili večeři a uchystali nějaké lože.

Ale sotva že vrazil do vrat dvora, viděl, že naše podezření bylo pravé. Zde právě tábořili kdysi Prušáci; rozbitý prám, zbytečné haldy sena válející se po zemi, dveře sklepa násilně vypáčené, prázdné lahve rozházené do slámy: vše to dávalo nám nejlepší toho důkazy. Oddělení hulánů přenocovalo asi ve dvoře a důstojníci ubytovali se v domě samém.

Třemi skoky byli jsme v domě. Nemohli jsme déle pochybovati. Nalezli jsme stůl a na něm špinavé talíře, nedopité sklenice, lahve s uráženým hrdlem, vůbec zbytky hltavé orgie. V krbu hořely ještě celé haldy dříví. Lože bylo rozházeno, jako vykucháno. Na krásném bílém prostěradle černaly se ještě špinavé stopy zablácených bot.

Poručík se rozmýšlel, neměl-li by ty lotry pronásledovati; v tom volal nás sapeur, který slídil ve stáji po nějakých vejcích, dolů do domu. Všichni jsme se sběhli.

Viděli jsme ho, jak těší hocha asi dvanáctiletého, který plakal, že by kámen obměkčil. Objímal jej a dusil v hustém vouse svém jeho usedavý pláč. Slyšeli jsme, jak mu pravil:

— Věř mi, že je dostanem. Neplač. Já ti dám jednoho, můžeš ho zabít.

My tomu nerozuměli. Ale v tom rozsvítil poručík lucernu, která ozářila pojednou celou stáj, a my pochopili vše. V koutě, blízko jeslí, ležela dvě těla, tělo muže a ženy. Za nimi na zdi šklebily se dvě veliké hvězdy z jejich krve a mozku. Obě mrtvoly držely se za ruce.

— Tatínku! maminko! bědoval hošík nedbaje laskavých slov svého těšitele.

Když nás viděl, přece se upokojil, a mohl nám konečně vypravovati o svém neštěstí. Všichni lidé odešli z vesnice již před třemi dny, jak totiž slyšeli, že se huláni blíží; pouze jeho otec a matka umínili si, že zůstanou. Prušáci přišli a zloupili celou ves. Ale když odcházeli, nemohl se otec více zdržeti a insultoval důstojníka, který jim velel; ten uhodil jej do tváře. Otec vrhl se na něho a chtěl ho zardousit. A tu dal důstojník otce i matku odvésti do této stáje a rozbil jim kulkou oběma hlavy.

— Oh, já ho poznám, toho lotra, končilo dítě, a já ho také zabím.

Na to obrátilo se k poručíku a tázalo se:

— Chcete mne přijmouti mezi své myslivce?

Poručík pochopil, že by jinak hocha neutišil a soudil, že bude vždy dosti času ukázati mu, jak nemožné věci žádá.

— Ovšem, odpověděl hochovi.

— Nuže, dejte mi nějakou pušku a já půjdu na Prušáky.

— Pušku nemám, milý hochu, odvětil poručík. Pojď s námi do Besançonu. Až tam budeme, uvidíme, jak do toho.

Dítě se tím poněkud potěšilo a nechalo se odvésti do světnice; my zatím zakopali jsme, jak jsme mohli, jeho rodiče.

Druhého dne šel hošík opravdu s námi; a jelikož po pěti nebo šesti mílích nemohl dále, posadil si ho vousáč na svůj vak jako na koně a nesl jej až na naši stanici. Vykračoval si vždy stejně vesele a čile a zpíval si svůj podivný refrain:

Můj kabát má dva knoflíky,
Jen hezky pomalu;
Můj kabát má tři knoflíky,
Jen pomalu, jen pomalu!

II.

Druhého a třetího dne zůstal hošík u nás a nikdo neměl tolik odvahy mu říci, že se třináctiletí hoši na vojnu neberou. Každého dne žádal pušku vždy rozhodněji a zlobil se, že není oblečen a ozbrojen jako ostatní vojáci.

— Jestliže zítra potáhnete dál, bědoval, já nebudu připraven a vy mne sebou nevezmete.

Toho dne byl štědrý den. Chystali jsme se na malou večeři, k tomu občanu, u něhož v Chaprais, předměstí Besançonském, nás deset bydlelo. Hošík měl býti také při tom. Z toho měl velikou radost. Poslali jej tedy v sedm hodin spat a slíbili mu, že jej o půlnoci zbudí.

O půldvanácté byl jsem již na místě. Šel jsem přímo do světnice, kde hoch spal; dole v jídelně chystala matka Gaudot večeři, nechtěl jsem ji vytrhovat. Dítě spalo tak, že ani mé světlo je nezbudilo. V pokoji byla zima a já se podíval mechanicky na krb.

O jak mocné jsou všecky sladké upomínky! Hošík zapomněl docela na svůj bol a postavil do krbu své střevíčky, jako za oněch krásných dob, kdy mu Ježíšek ještě naděloval. Ubohý ještě nevěděl, že s jeho matkou zemřel mu také dobrý Ježíšek; klidně spal a čekal s plnou důvěrou, že opět k němu přijde! Jak hrozné asi bude jeho sklamání, až se probudí! Jak bude smuten, když uvidí, že i nebe jej opustilo! Rodiče mu zabili, je na tom světě jako kůl v plotě a ten Ježíšek na něho také zapomíná! Věru, že dvojnásobně pocítí, jak je opuštěn!

V tom mne něco napadlo. Běžel jsem se schodů k matce Gaudot a pravil jsem k ní:

— Milá paní Gaudot, hošík tam nahoře spí. Dejte pozor, aby ho nikdo nevzbudil nežli se vrátím. Řekněte jenom mým přátelům, že si toho přeju. Počkejte chvilku s večeří, přijdu hned.

Spěchal jsem přímo do arsenalu, kde jsem znal dobře jednoho z dohlížitelů.

Několik minut před půlnocí byl jsem již nazpět, Všickni na mne již čekali.

— Co se to děje? tázal se mne zákopník.

— Jen počkejte, odvětil jsem skrývaje něco pod pláštěm. Hošík se ještě nevzbudil?

— Ne.

Vkradl jsem se nahoru tiše jako vlk a neřekl jsem nikomu, co zamýšlím.

— A teď, pravil jsem, když jsem se vracel, teď si ho zavolejte, ale odtud zdola, tam nechoďte.

Zavolali ho, zaklepali na strop a hned na to přiběhl hošík zářící radostí: byl jenom v košilce, s malým čakem, po straně měl schránku s nábojem a v ruce malou jízdeckou karabínu.

— Sláva Ježíškovi! volal hošík, hleďte, jakou krásnou pušku mi nadělil!

III.

Druhého dne vydali jsme se opět na pochod. Za čtyry dny setkali jsme se blíže Belfortu s Prušáky a pustili jsme se chutě do nich.

Bylo to v lese, časně z rána. Hustá mha plazila se v houští a jedině blesky z našich pušek byly s to ji proraziti. Bylo sotva viděti. V tom hošík vykřikl.

— Už ho mám, tady je, už ho vidím, tady za tím velikým dubem! Ukazoval na jeden strom, který stál o samotě na pasece; zdálo se opravdu, že se za ním hýbá nějaký jezdec. Já poznal v něm ihned důstojníka hulánů. Chtěl se vrhnouti přímo na něho. Ale jediný skok ho v mlze prozradil a v tom okamžení klesl ubohý s kulí v prsou Důstojník střelil po něm revolverem.

— Ty lotře zbabělý! zvolal vztekle zákopník.

A jistou rukou svou přiložil pušku k líci.

Rána padla, kule rozbila nohu důstojníkova koně, který klesl a přimáčkl tím pána svého k zemi.

— Jen dále! Pomstu za hocha! volal zákopník.

Jediným okamžikem přelítli paseku. Prušáci vidouce, že jejich velitel octl se na zemi, vyhrnuli se na nás. Zákopník vrhl se první na důstojníka a koule, která zasáhla jeho čako, ulítla jako pták.

— Jen střílej, můžeš-li! pravil k němu zachytiv mu páže železnou rukou svou.

Čtyry poslední rány z revolveru vyšly na prázdno a zákopník drže svého vězně pod koněm klekl mu na prsa.

— Přineste sem hocha, zvolal.

Ten byl již v posledním tažení.

— Jak pak, řekli mu, vždyť umírá.

— Čerta! zvolal starý pašer, přece mu musíme udělat, čeho si tak přeje. A chopiv důstojníka za obě ruce založil mu je křížem na zádech a odnesl jej k dítěti.

To se usmálo — zdálo se, jako by se mu vracel život!

Babo! babo! šeptal hošík pohrdavě.

Posadili jej na zem, opřeli zády o strom a zákopník držel před ním důstojníka.

— Zabij ho, hochu, zabij! vždyť víš, že jsem ti to slíbil!

Hoch chopil se křečovitě svojí karabíny, která se mu válela u nohou. Vzchopil se zoufale, sebral poslední svoji sílu, opřel si karabínu o raněná svoje prsa, namířil Němci zrovna do hlavy, zavřel oči a spustil.

Důstojník měl hlavu rozbitou — hoch byl mrtev.

— Ubohé dítě! vzdychl si zákopník stíraje si bohatou slzu, která se mu valila po líci — a přece měl hezkého Ježíška! *B. F.*

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Pokračování.)

IX.

Jan byl starý sluha, jejž zdědil Semecký po otci. Jan nepovažoval se však za sluhu, nýbrž za příslušníka rodiny, kterýž tím více ohledů zasluhoval, poněvadž vychoval takřka Semeckého. On vedl svého času nejednou prudké boje s chůvou o nemluvně, býval v stálém zápasu s vychovatelem a hleděl pln žárlivosti na každého, komu daroval Semecký svou přízeň. Proto také bylo mu to velmi proti mysli, když Semecký ujal se pozůstalého hocha schudlého svého bratra, když vzal jej do svého domu a staral se o něj jako o syna vlastního. Zdálo se to Janovi attentatem na neobmezené panství jeho v domě Semeckého, zločinem proti velikým jeho záslubám o rodinu pánů jeho. Dříve měl pána jediného, a toho poslouchal rád a lpěl na něm s věrností oddaného psa, avšak nyní měl pány dva, z nichž menší byl pouhým neoprávněným vetřelcem, jenž okradl Jana o polovici přízně Semeckého.

A což teprv, když Semecký se oženil! Do společnosti hocha vpravil se konečně Jan, ač jakás trpkost proti němu nikdy v něm nevyhynula. Avšak do toho zcela převráceného pořádku, jenž nastal v domě tím dnem, kdy nová paní do něho vstoupila, nemohl se nikterak vpraviti.

Jak krásný život vedl Jan před tím! Byl po Semeckém prvním pánem v domě, obstarával vše, čeho dům potřeboval, podle hlavy své, a Semecký ponechal mu ze zvyku volnou ruku ve věcech, po nichž mu vlastně nic nebylo. Avšak to vše přestalo zúplna, když vstoupila do domu Eliška. Z důvěrníka stal se zase pouhý služebník, z komorníka polozbytečný sluha.

Arci ale nenáviděl za to Jan příčinu svého úpadku a umínil si, když již Semecký byl tak bezohledný, že netázal se ho za radu, má-li se oženiti čili nic, že musí učiniti novou paní úplně neškodnou.

Nejprvé hleděl udržeti svou posavadní autoritu tím, že vůči Elišce chovati se počal tak bezohledně, jak toho co „vetřelec“ zasluhovala; když pak Semecký rázně vysvětlil mu stanovisko jeho vůči nové paní, usiloval vzbuditi v Semeckém nedůvěru k ženě jeho. I tomu, jak víme, učinil Semecký rázný konec, a Janu nezbývalo nyní nic jiného, nežli se zuřivou myslí hleděti na hrůzné ty poměry, jež kolem něho vyrůstaly, a čekati na příznivý okamžik, na příležitost, kdy mohl by zvrátiti je z kořene.

A takový příznivý okamžik, taková příležitost zdála se mu, že nadešla nyní. Slova Semeckého, „že s Rabským nejsou žerty“, vzbudila v něm řadu myšlenek, jež co do smělosti kombinací svých neměly sobě rovných. Vilém nalezl zalíbení v Rabské — počítal Jan; Vilém není lhostejný paní Semecké — toť patrno, nechť ona přemahá se sebe více, a Otilka miluje jej vášnivě. Což jestli že žárlivost Rabského zasáhne Viléma takou měrou, že prorazí líčenou chladnost Eliščinu a zničí ji i to dítě, jež vadilo Janovi stejně jako ti ostatní? Jedinou ranou mohl by zbaviti se všech, již kalili mu život, a státi se opět první osobou po pánu svém!

Ano, ano, to byla ta pravá cesta. Rabského musel popuditi proti Vilémovi, zuřivým jej učiniti tak, aby otřásl se celý stav věcí v domě Semeckého do kořene. A jak krásná příležitost k tomu právě! Rabský jest slepý žárlivec. Jan věděl, že téměř každodenně lze nalézti jej v lese — nestálo to nežli vycházku a několik slov.

Jan, odbyv svou práci, opustil v poledne následujícího dne dům, aniž by byl kdo vzdálení se jeho pozoroval. Za několik minut byl v lese a napnutě se rozhlížeje, nespatří-li nikde Rabského, bral se silnicí, až dorazil k postranní té cestě, jež vedla k domu Rabských. Rabský měl na západní straně za lesem dvorec, kamž skoro denně dojížděl; jak přál si Jan, aby tam byl dnes také jel!

A jako by samo nebe Janovým úmyslům přálo, objevil se na silnici pojednou v dáli jezdec, v němž Jan poznal záhy Rabského.

Radostný úsměv ozářil tvář Janovu — nyní mu nemohl ujíti. Usedl pod nejbližší strom a čekal.

Za několik okamžiků Rabský přicválal.

„Dobrý večer, milostpane,“ volal mu Jan vstříc.

Rabský poznav Jana zastavil.

„Dobrý večer,“ pravil, a zamračená tvář jeho se vyjasnila. „Kde jste se tu vzal, Jene?“

Znal Jana ještě z dětských dob, neboť otec jeho a otec Semeckého bývali přátelé, aniž by se však jim bylo podařilo přátelství stejné vzbuditi v dětech svých.

„Byl jsem v městě,“ lhal Jan; „a odpočívám na chvíli.“

Rabský neodpovídal, ale nejel také dále. Zdálo se, že o něčem přemýšlí.

Jan zakašlal nevěda, jak by začal.

Pojednou rozhlédl se Rabský na všechny strany. Pak pravil tiše: „Jene, pojďte blíže!“

Jediným skokem byl Jan u něho.

„Jene,“ pokračoval Rabský, „musíte mi prokázati službu.“

„Poroučejte mnou,“ zvolal Jan horlivě.

„Mám ve zvyku platiti dobře za služby dobré. A posloužení bývá někdy tím důkladnější, zaplatí-li se napřed. Zde vaše odměna.“ A Rabský vytáhl z tobolky bankovku a vtiskl ji Janovi do ruky.

Jan poznal okamžitě, co Rabský od něho zvěděti chce. Zajásal v duchu, neb toho se nenadál, že by se vše tak dobře dařiti mohlo.

„Milostpane,“ pravil horlivě, „tažte se — jsem vám úplně k službám.“

Rabský se na chvíli zamlčel. Pojednou otázal se kvapně:

„Řekněte mi, kdo byl včera odpoledne u vás návštěvou?“

Jan uznal, že bude nejlépe, když Rabský nebude míti ani tušení o zámyslu, jenž přivedl jej do lesa. Protož zamyslil se k otázce té a odvětil po chvíli:

„Včera, včera? — Myslím, že nikdo.“

Rabský si patrně oddechl.

„Avšak ne,“ zvolal v tom Jan, jako by se byl upamatoval, „měli jsme přece návštěvu: odpůldne přijela vaše milostpaní.“

Rabský zaťal zuby, a žíla na čele jeho naběhla téměř v okamžiku.

„A s kým?“ tázal se.

„Sama,“ odvětil Jan klidně. „Přijela na koni.“

„Jak dlouho se zdržela?“

„Až do soumraku.“

„A jela sama domů?“ Hlas Rabského se při této otázce chvěl.

Jan se hlasitě zasmál. „Milostpane, co pak vás napadá!“ pravil. „V lese byla již úplná tma, a do takové tmy nemohli jsme ji přece pustiti samotnou.“

„Kdo ji doprovázel?“

„Kdo jiný nežli pan Vilém,“ usmál se Jan.

Rabskému sršely z očí blesky.

„Pan Vilém!“ opakoval ostře.

„Ten by jiného k tomu ani nepřipustil,“ dodal Jan.

„Jak to?“

„Inu bavil se celé odpůldne s milostpaní tak výtečně, že slyšel jsem několikráte, jak litoval, že hodiny tak rychle mijí.“

„A jak daleko ji doprovodil?“

„To nevím; ale myslím, že snad až domů, neboť vrátil se velmi pozdě.“

„Velmi pozdě, pravíte?“

„Ano, —“ přisvědčil Jan. „Což záleží na tom panu Vilémovi. Jen když se dobře baví.“

„Jak víte, že se dobře bavil?“

„Toť zcela přirozené. Milostpaní je tak krásna, a pan Vilém vrátil se s tak rozjařenou myslí, s tak blaženým úsměvem a s tak rozpálenou tváří, že nebylo lze o tom pochybovat. — Milostpane, dejte si na milostpaní pozor,“ dodal Jan jako žertem, „panu Vilémovi není také co věřit.“

„Děkuji vám, Jene,“ vynutil nyní ze sebe Rabský, a zuřivě zabodl koni ostruhy do těla. Kůň se vzepjal a několika skoky zmizel v postranní cestě, vedoucí k domovu.

Jan se spokojeně usmál, uložil bankovku opatrně do tobolky a pravil sám k sobě:

„Výborně! — Jene, lépe se to zdařiti nemohlo. Stojím zde čist jako sklo, a Rabský ví dosti!“

A vesele si hvízdaje vracel se domů. —

Avšak jak bylo Rabskému! S peklem v prsou ujížděl úzkou lesní cestičkou, nic toho nedbaje, že kůň klopýtal přes kořeny, na povrch se deroucí, a že větve okolních stromů šlehaly jej nemilosrdně v obličej.

Za nedlouho byl doma. Seskočil s upoceného koně, hodil uzdu ustrašenému sluhovi a letěl takřka nahoru do bytu.

Rozčilením se třesa vstoupil do pokoje, v němž seděla Isa, zaměstnána čtením. Klidně vzhlédla k němu, ale ihned čtla zase dále.

„Iso,“ vyrazil Rabský ze sebe sotva že vstoupil, „tvé chování přesahuje již všechny meze slušnosti!“

Isa odložila zvolna knihu. „Jak to?“ tázala se chladně.

Klid Isin rozčilil Rabského ještě více.

„Jak to?“ zvolal hněvivě. „Ty se ještě tážeš? — Kde byla jsi včera odpoledne za mé nepřítomnosti?“

„U Semeckých,“ odvětila Isa nedbale.

„A jak dlouho jsi tam zůstala?“

„Až do večera.“

„A kdo tě doprovázel lesní temnotou?“

„Galantní Vilém Semecký.“

„Galantní Vilém Semecký!“ opakoval zuřivě Rabský. „A ty jsi se neostýchala k Semeckým opětně jet, ačkoliv jsme tam byli den před tím?“

„Proč bych se měla ostýchati?“ tázala se Isa s ledovou klidností.

„Poněvadž oni posud naši první návštěvu neopětovali.“

„To jsou maloměstské ohledy, jichž já nedbám a nikdy dbáti nebudu.“

„Mám ti říci, proč těchto maloměstských ohledů nedbáš?“

Isa se potupně usmála.

„Řeknu ti to sama, je-li ti libo,“ odvětila jizlivě; „mne zajímá můj ochrance života.“

Zuřivost Rabského dosáhla svého vrchole. Přiskočil k ní, popadl ji prudce za ruku a zvolal:

„To odvažuješ se mi říci do očí?“

„Zpátky!“ vzkřikla Isa tak rozhodně, že Rabský mimovolně o krok ustoupil. „Říkám, co věděl jsi dříve, nežli spojila nás ruka kněžská.“

„Isó, ty připravíš mne o rozum!“ sípal Rabský.

„Bral jsi snad t y ohled na to, když m ů j rozum byl v nebezpečí?“

„Probůh, Iso, uposlechni konečně mých upřímných slov, vyhov konečně mým prosbám: nebuď ke mně tak ledova!“ volal Rabský polo hrozivě, polo prosebně.

„Dbal jsi snad kdy t y slov m ý c h, když j á jsem takto mluvila,“ odvětila Isa přistoupíc k Rabskému blíže, „dbal jsi snad ty m ý c h proseb, když j á takto prosila? — Já byla ubohé, chudé děvče, když vstoupil jsi jako zlý duch do našeho domu. Byla jsem zaslíbena mladému muži, kterýž m n e miloval, a jejž milovala i já z celé duše — tvé bohatství však zaslepilo rodiče mé tak, že přinutili mne, abych zrušila danou věrnost, že vyhostili jej z domu a přikovali nešťastné žití mé k osudům tvým. Nadarmo zapřísahala jsem tě, nadarmo prosila za slitování. Jako necitelný kámen stál jsi přede mnou a usmíval jsi se.“

„Já tě tak miloval,“ sténal Rabský.

„Když nedbal jsi mých proseb,“ pokračovala Isa stále vášnivěji, „tu počala jsem hroziti. Já řekla ti napřed, že očekává tě po boku mém peklo, že pracovati budu všemi silami k tomu, abys byl neskonale nešťastným, tak nešťastným, jako jsem já, že neštěstí tvé bude mým štěstím Já řekla ti napřed, že budu opakem toho, co nazývá se ženou řádnou, já řekla ti napřed, že budu ženou nevěrnou! Tys toho však nedbal a zase jsi se usmíval.“

„Já tomu nevěřil — vždyť jsem tě tak miloval!“ sténal zase Rabský.

„Krásná láska,“ zasmála se potupně Isa, „která činí ženu neskonale bídnou, která ji nutí, aby byla špatnou. Tys nepovolil, rodiče také ne, a já musila se podati. Avšak při oltáři páně jsem ti přísahala, že život můj bude jedinou snahou učiniti tě tak bídným,

jako učinil jsi mne bídnou ty. Můj zaslíbenec, maje mne za nevěrnici, která k vůli tvým penězům jej odkopla, po strašném zápase, v němž by byl málem utonul, vrhnul se jiné ženě v náruč, a to ti nezapomenu, kdybych žila do věčnosti. Tys mne oloupil o vzácné srdce, tys zničil blaho, štěstí mého celého života a za to musíš pykati. Tvůj život musí býti jedinou mukou, jako jest jí život můj, musí to býti poušť beze kvítka, bez traviny, jako život můj. Já studovala tvé slabé stránky, abych poznala tu nejslabší a byla tak jista, že raním tě vždy tam, kde nejvíce to cítiti budeš. Nalezla jsem ji brzy, tu stránku tvou nejslabší: — ty žárlíš, a žárlivost užírá celou bytost tvou — nuže věz, že útrapy tvé jsou pro mne rozkoší, že vzdechy tvé jsou mi božskou hudbou, a bezsenné tvé noci blahem neskonalým. A to vše, co jsi již zakusil, byl jenom počátek — to pravé teprv přijde. Já budu tě tak týrati, že prositi mne budeš muset na kolenou, abych tě opustila, žebrati za to jako za spásu svého života."

(Dokončení.)

FEUILLETON.

— List náš nastoupí příštím lednem sedmý rok svého trvání. V těch šesti letech minulých získal si „Lumír" krok za krokem mnoho přátel, ale také mnoho nepříznivců. Počet prvních i druhých vzrůstal zejmena za posledních dvou let. Přátelům máme co děkovat, že nabyl časopis náš pevné půdy i děkujeme jim. Nejsme domýšliví jak se nám vytýká, již proto ne, že víme tuze dobře, kde začíná pošetilost, ale to vysloviti můžeme prostě a nelíčeně, že způsobil „Lumír" u nás v nejedné věci obrat k lepšímu. Té výčitky si aspoň činit nemůžem, že bychom byli kdy, byť jen jedenkrát, napsali neb přijali řádky neshodující se s naším přesvědčením, neváženě na váhách našeho svědomí. Přízně nehledali jsme licoměrně a k zlu chovali jsme se mužně. Co z tohoto, drsného prý tonu pošlo dobrého, ví každý člověk dobré vůle, jenž naše literární poměry sledoval, a ví to zejmena také spisovatelstvo. Naše přesvědčení není skalené, naše svědomí není lehkovážné. Snaha naše jde k tomu, aby se pěkná naše literatura povznesla na stanovisko světové. To není břichem, to je svatou povinností. Své Češství prý jsme přitom zapřeli. Kdy? jak? Jednoho slova, které by se nešetrně dotýkalo naší české věci, nám poctivě nikdo nemůže uvésti, za to ovšem bylo v tom „Lumíru" slov vroucích, vycházejících tak z hloubi české rozbolené duše, že kdo jen kdy poznal co je cit, nemohl být ani na mžik v pochybnosti, že jsou opravdová. Mnohému jistě padla do srdce, jiní jali se skrucovat a nazývat frási to, co nám bylo nejsvětější. Však také k tomu jest třeba trochu poctivosti, abychom uznali poctivost u jiných, a především jest třeba také trochu ducha tam, kde duchu předpisuje se směr. Duch české belletrie jinam se neobrátí než kam čelí teď a staré i mladé děti nelapí orla do vlasiny, s kterou si hrají na otepi ječné slámy. Dále s těmi pány, panici a pannami nemáme co činit. Čtenářstvo, které hledá v listu zušlechťující zábavu a nikoliv literární směry a polemiky, budiž přesvědčeno, že budeme se jako v letech předešlých snažit, aby nalezlo tam co hledá: dobrou povídku, dobrou báseň, poutavý článek a zmínku o tom, co kde dobrého českého tiskem vyšlo. Literatur cizích, zejmena krátkých novel a nových básní budeme si pilně všímat. Budeme vybírat kde co dobrého a troufáme si říci, že nás v tomto ohledu, byť i dostihnul, dojista nepředstihne nikdo. Budou-li tyto novely a básně slovanské, jak od nás pořád míti chtějí, nevíme, nevědouce zrovna již napřed, budou-li l. p. 1879 Rusové a Poláci dobře psát a to psát, co pro nás se hodí. Věcí starších, majíce kromě zábavnosti na zřeteli především novost a pokrok písemnictví, nuceni jsme pomíjet, leda by pocházely od spisovatele velkého a u nás málo známého. Ale především budeme dbáti prací původních. List náš ať je českým listem v dobrém i „zlém". List náš zůstane přímým otevřeným listem, kterému jde o kousek myšlenky, za kterou bude bojovat do posledního dechu. Co líbí se a nelíbí dnes, to málo značí. „Takto se v oněch letech psalo, to byl směr, jejž ssálo tehdejší spisovatelstvo ze vzduchu a proto směr celé doby a ti lidé chtěli i měli odvahu říci co měli na srdci," to aby se někdy uznalo, tane nám na mysli především. A co tak ze srdce vychází jako to každé škrtnutí pera našeho, ať kdekoliv jest dobrého spisovatele, nemůže být špatným, nemůže být zhoubným. Vždyť každý ten člověk miluje svůj lid a pracuje pro nic, a pracuje jen s tou svou láskou v srdci. Ať si píšou co si píšou, když to čisté, vřelé, krásné, lidské, „Lumír" jim to škrtat nebude a přinese to, byť to pobouřilo dychavičná prsa z celých Čech. Kdo s tímto směrem nesouhlasí, ať „Lumír" nečte. Nám bůh to ví nejde o abonenty jen proto že platí, nám jde o soudné čtenáře a o náš ničím nespoutaný a českým srdcem a lidským mozkem diktovaný směr, pro ten stojí to už za to nechat se ubíjet — a žít! *J. V. Sládek.*

— V místnostech „Umělecké besedy" otevřená výstava akvarel a skic Ant. Chittussiho jest vzácným u nás úkazem nadání i píle umělecké. V poměrně krátké době, za svízelů, které by byly činnost svému umění s menší vřelostí žijícího malíře ochromily, nakreslil a namaloval Chittussi 42 obrazů. Jsouť tyto: Ulička v Castel nuovo. Saban, zajatý redif. Ulice v Sinji. Jovan Šiš ze Sinje. Niko Buro — vůdce křesťanů z okolí Livna. Uvěznění Agy Čimiče v Livně. První zajatí. Místo prvního boje před Livnem. Gola planina. Kula nad Livnem. Výtok řeky v Livně. Morlaci. Castel vecchio. Děvče z Prologu v Bosně. Děvče z Livna. Dívky z Vlajiny. Malý přístav v Castel nuovo. Maják sv. Lucie. Ostrov Grossa. Prodavač hroznů v Bosně. Pobřeží mezi Trogirem a Castel nuovo. Chata v Čugliči v Bosně. Dům Turka v Čugliči. Polní baterie před Livnem. Kuča v Grborci. Ulice v Livně. Prodavač v táboře. Studna v táboře. Hřbitov v rovině před Livnem. Sirocco. Malé lodice pobřežní v Trogiru. Split. Lodičky rybářské z Chioggie. Gospe Campanella ve Splitu. Vojenské obydlí v Sinji. Brána paláce Dioklecianova ve Splitu. Hlavní džamie v Livně. Turecký hřbitov v Livně. Rybářské lodě. Stará tvrz v Sinji. Na předních strážích. Castel Vituri. Překrásný jest poslední cyklus pěti obrazů „Castel Viturio", malovaný na základě jižních studií již zde v Praze.

— A. Dvořák, který rovněž s tak neobyčejným úspěchem jako v orkestrálních komposicích pracoval i v oboru komorní hudby, složil sextetto pro dvoje housle, dvě violy a dvě cella, kteréž typickým slovanským svým rázem, jakož i genialní koncepcí v nejvyšší míře překvapilo kruh přátel skladatelových, v jichž středu provozováno bylo. Sestává ze čtyr vět, allegra, dumky, furianta a variací se závěreční strettou a vyniká bohatostí myšlének a oním duchaplným, přirozeným a zajímavým jich spracováním, které všecka díla Dvořákova karakterisuje. Záleží-li spolku pro komorní hudbu v Praze skutečně na tom, aby zplna dostál vytknutému účeli, tedy jest nejvyšší čas, aby pomýšlel na provozování komorních skladeb Dvořákových — nebo chce snad čekat, až budou mu skladby ty odporučeny z Německa?

— Ženský výrobní spolek uspořádal jako každoročně ve prospěch svůj koncert, jehož program záležel z několika velmi zajímavých čísel, jako: druhé slovanské sonáty pro housle a klavír od Fibicha, písní Fibichových a tří čísel ze Smetanovy „Hubičky" a „Prodané nevěsty".

OBSAH: Ballada dětská. Od Jana Nerudy. — Šípy Amorovy. Genre od Fr. Heritesa. (Pokračování.) — Panie kochanku! Společenská črta z polského života XVII věku. Napsal Edvard Jelínek. — Graziella. Novelka od Adama Zero. (Pokračování.) — Z nové poesie ruské. J. Polonskij: Co že mi po ni — Hrabě Arsenij Goleniščev-Kutuzov: Cestou. Pokud tobě — Mhlavá noc. Já poznal nicotu . . . Metelice. Přeložil J. V. Sládek. — Nynější stav lidojedství. Od R. E. Jamota. — Ježíškova karabina. Napsal Jean Richepin. — Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Pokračování.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“
vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VI. | 30. prosince 1878. | ČÍSLO 36.

Z Danteova „Pekla“.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Zpěv třicáty čtvrtý.

„Vexilla regis prodeunt inferni.
adversum nos,“ [1]) nuž k předu upři oči,
rci, zda jej poznáš, děl můj mistr věrný.

Jak v husté mlze z daleka zrak zočí,
neb v šeru, když se začne země tmíti,
mlýn větrný, jejž prudký vítr točí:

Dům takový já domníval se zříti,
před větrem za vůdce jsem skryl se záda.
neb v jiný úkryt nelze tu se skrýti.

Již byl jsem, s bázní verš můj se tu spřádá,
tam stíny v led kde skryté prokmitaly,
jak tříska, která za křišťál se vkládá.

Ty ležely a ty zas přímo stály,
ty hlavou výš a ty zas šlápějemi,
ty tváři k nohoum luky být se zdály.

Když ku předu jsme prošli stíny těmi,
kde zlíbilo se vůdci ukázati
mně tvora, jenž dřív krášlen vděky všemi, [3])

Mne před se vzal a poručil mi státi
řka: Ejhle Dis [4]) i místo, v této chvíli
hleď srdnatostí sebe opásati!

Jak ztrnul jsem a stál jsem beze síly,
čtenáři neptej se, to nenapíši,
neb všecky řeči by zde matny byly.

Já nevěděl zda mrtev jsem neb dýši,
nuž pomni sám a suď dle vtipu svého,
čím byl jsem nejsa v té ni v oné říši.

Neb císař [5]) toho kraje nešťastného
od ňader středu trčel z ledu cele
a obru já spíš, nežli pážím jeho

Se obr rovnat můž' a rozvaž směle
by rovnalo se takovému údu,
jak velké asi bylo tělo celé!

Tak sličný byl-li, jak teď hrozný, v bludu
když brvy chmuřil proti stvořiteli,
rád věřím, že jest zdrojem všeho trudu.

Jak velký div zde moje oči zřely,
tři obličeje [6]) na jeho tu hlavě,
z nich jeden napřed, ten byl zkrvavělý. [7])

Dva druhé k němu družily se hravě
nad středem každé lopatky a spjaly
se k sobě tam, kde pták má hřeben právě.

Na pravém žlutá barva s bílou plály
a levý barvu lidí měl v tom kraji,
kde bouřlivě Nil v údolí se valí.

Pod každým křídla dvě se pozvedají,
jak slušno ptáku takému se šíří,
na moři také plachty nebývají.

Bez peří byla v způsob netopýří;
jak třepal jimi, ihned vítr trojí
z nich po okolí celém bouřně víří,

Až celý Kokyt kolem v ledu stojí;
ze šesti očí krevných slzí nával
přes trojí bradu s hnisem se mu rojí.

A zuby každé tlamy rozmačkával
on hříšníka jak trdlicí, v témž čase
on stejnou mukou ty tři obsypával.

Leč přednímu kousání žertem zdá se,
neb spáry svými když jej začal dříti,
tu jeho hřbet kmit často v holém mase.

Ten v trestu největším jejž vidíš míti,
jest Jidáš, hlavou visí dovnitř dolů,
jen nohy jeho venku můžeš zříti.

Z těch dvou, jichž hlava venku visí spolu,
to Brutus, jenž ční z tlamy černé čelem,
jak svíjí se a němý jest v svém bolu.

Ten třetí Cassius jest s mocným tělem.
Leč blízká noc a odchodu čas kyne,
neb viděli jsme vše již v pekle celém.

Kol mistra šíje ruka má se vine,
jak on si přál dle místa a dle času,
když rozmáchly se zas perutě stinné.

Za srst huňatých boků chyť se ďasu
a od chumáče chlupů ke chumáči
spěl mezi ledu krou a smetí vlasů.

Jak po tom místě naše noha kráčí,
kde obrací se stehno v kloubu boku,
tu obtíží a strachem skráň otáčí

Tam vůdce můj kde nohy dřív měl v skoku,
se chytá za vlas jako šplhající,
že mnil jsem v peklo v zpátečném jdem kroku. [8])

Jen drž se dobře, té jen po stupnici,
děl mistr oddychuje unavený,
my z města bídy vyjdem vítězící.

Pak pronikl skrz otvor skalní stěny
a posadil mne na pokraji skály
a ke mně obrátil krok odměřený.

Já oči zved a mnil jsem posud v dáli
že Lucifera zřím, jak jsem jej minul,
a zřel jsem — jeho nohy vzhůru stály.

A jestli tenkrát ve blud jsem se šinul,
ať pochopí dav, který nenahlídne,
ký to byl bod, jejž v tom jsem právě minul.

Vstaň, pravil mistr, neb jsou stezky bídné
a cesta dlouhá, třetí ku hodině
již v půl se navrátilo slunce vlídné.[9])

Kde byli jsme, nebyly hradu síně,
leč malý ústup, od přírody krátký
a beze světla v skal nerovném klině.

Než vrátíme se z těch propastí zpátky,
rci mistře můj a hleď mne poučiti,
dím vzpřímiv se, a objasni mé zmatky.

Kde ledy jsou? Proč ten se hlavou řítí?
jak od večera mohlo k době rána
se v malé chvíli slunce obrátiti?

On: Myslíš, že tě hostí ona strana,
kde za srst červa chyt jsem pekel kníže,
jímž střední vrstva země provrtána.

Tam byl jsi jen — já sestupoval níže,
já obrátil se — a tvá noha dlela,
kam ze všech stran se táhne každá tíže.

Teď polokoule se ti otevřela
té opáčná, jež kryta suchou zemí,
na vršku svém kdys toho zmírat zřela,

Jenž bez hříchu žil svatý[10]) mezi všemi.
Na malém kruhu tvoje noha stojí,
jenž Judeccy[2]) jest rub. Zde místy těmi

Plá jitro již, když stíny tam se rojí.
Ten, jehož srst nás vedla z věčna hoře,
jak dříve tkví tam v ztrnulosti svojí.

Sem on spad s nebe v hlubinu se noře[11])
a z bázně před ním, zem která tu byla
a ze studu se zahalila v moře.

Na kouli naší pak se objevila
zde prázdno nechajíc a pak do výše
na ústupu se strmě nakupila.

Kam táhne se kol Satana ta skrýše,
zde místo dole pochmurné se skrývá,
ne zraku, ale sluchu zřejmé, tiše

Tam trhlinou, již během sobě zrývá,
se krouti potok, teče mezi skály
a slabým spádem šumí jen a splývá.[12])

Tou tmavou cestou dále jsme se brali
já s vůdcem svým a po ten pochod tuhý
na odpočinek nemyslili malý.

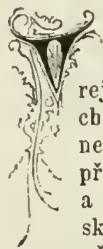
Vždy výš a výš, on první a já druhý,
až dírou kulatou zas jako vezdy
mi kynuly v své kráse nebes luhy.

A vyšli jsme a zřeli jsme zas hvězdy.[13])

Poznámky: [1]) Vexilla regis... začátek církevní hymny o velký pátek, která zde se parodoje. — [2]) Judecca sluje čtvrté oddělení devátého kruhu, kde trestáni jsou zrádcové, kteří hřešili na svých dobrodincích. — [3]) Lucifer byl nejkrásnějším z andělův před svým pádem. — [4]) Dis — Pluto, s nímž se Lucifer stotožňuje. — [5]) Císař sluje Satan ironicky v poměru k bohu ve zpěvu I. verši 124. — [6]) Tři obličeje Satana co protiva Trojice. — [7]) Krvorudá tvář značí Evropany, běložlutá Asiaty, černá Afrikány. — [8]) Satan leží v středu země, Virgil musí se obrátiti a proto zdá se Danteovi, že se vracejí nazpět. — [9]) 7½ hodin ráno. — [10]) Kristus, jehož jméno se v pekle nevyslovuje. — [11]) Pádem Lucifera vyražená země stala se na druhé horou očisty — očistcem. — [12]) Potůček ten jest ze slzí kajicníků. — [13]) Slovem „hvězdy“ končí každá část božské komedie.

Jabloň.

Obrázek z advokátní kanceláře od *J. M.*

V rejstříku stran dra *** zastoupen je venkov dosti chudě. Na některých z venkovských jeho klientů nelze ostatně venkov ani poznati. Přichází na příklad pan Roubitschek, pan Abeles, pan Koretz a nepřináší s sebou nic venkovského mimo obrovskou, ohmatanou, propocenou tobolku s četnými přihrádkami, jež naplněny jsou dlužními úpisy a směnkami s mnohým nemotorným venkovským podpisem v kostrbatém švabachu. Kdyby tyto tahací harmoniky pana Raubitschka, pana Abelesa, pana Koretze hráti uměly, hrály by nepochybně mnohé pěkné kousky z českého kraje, při nichž by se posluchač spíše rozplakal, než rozesmál. Ale tito pánové přenechávají obyčejně úřednímu sluhovi některého venkovského města, aby němé kousky dotčených jejich harmonik ukončil krátkou veřejnou produkcí na starém, bručivém bubnu.

Jak jsem pravil — venkovských stran nemá dr. *** mnoho. Ale za to nalézá se mezi nimi jedna, která představuje postavu z kraje v plné ryzosti. Domnívám se, že má každá městská advokátní kancelář alespoň jednu takovou ryze venkovskou figurku, která osvěžuje občas vánkem starosvětské prostoty dusný její vzduch, otrávený morovými výpary novověkých chorob společenských.

Myslím, že jsou pro samého advokáta podobné strany nutným duševním občerstvením. Odbyl dlouhou řadu městských klientů, protřelých, nedůvěřivých, točících se jako posedlé zvíře Goethova podobenství stále jen v pustém kruhu svých suchopárných záležitostí, a hlava jeho jest plna číslic, zboží, směnek, pensí, domů a podobných věcí. V tom otvírají se opět dvéře a s uctivým: „Rač dáti Pánbůh dobré poledne!“ vstupuje do přijímací komnaty hranatá postava, mačkající rozpačitě mezi rukama huňatou čepici. Bezděky vyjasňuje se tvář právníkova. „Pěkně vítám, pantáto! Sedněte si, sedněte! Pršelo u vás také? A co nám nesete?“ A pantáta vypravuje po svém prostém, samorostlém způsobu, protkává řeč jadrnými průpověďmi, šermuje rukama. Advokát se usmívá. Baví ho sporný děj, mající za jeviště zelenou náves uprostřed doškových střech, porostlých mechem nebo spousty šustících, zlatých klasů, zkrátka volný širý kraj,

po němž snad nebaží ze své pohodlné městské komnaty, ale k němuž časem rád zalétá v duchu z hromady zaprášených spisů a zákonníků. Baví ho naivní důvěra venkovského klienta v jeho — advokátovu — právnickou všemohoucnost a ďábelskou přímo zchytralost. Konečně spočívá i v němé ochotě, s jakou vyjímává takový venkovan před každou rozmluvou samoděk zálohu z rozedrané nějaké knížky nebo z cípu kapesního šátku a s jakou platívá sebe delší palmární účty, milý jakýs půvab.

Vedle světlých těchto stránek mívá tento druh venkovských mandantů ovšem i některé stránky stinné. Neposledními z těchto jsou, že zapáchá obyčejně kožešinou a že sedá rád v zimě těsně vedle kamen kanceláře, kde se poznenáhla jako sněžák rozplývá ve špinavou vodu.

V případě, o němž mluvím, zapsána byla tato venkovská strana v rejstříku dra *** pod skromným jménem Matěje Procházky. Zavítala poprvé do kanceláře as před třemi roky a dobyla si tu za krátko srdcí všech. Uvedla se sporem, jehož předmět sám se hodil spíše za stafáž selanky nebo za látku básně, než za punctum právní rozepře. Byla to jabloň. Jabloň, strom ten poetický, stejně rozkošný v době májové, kdy obletují tisíce bzučivých včel korunu jeho, vonným sněhem obalenou, i v podzim, kdy sklánějí se zelené jeho větve pod sladkým břemenem uzardělých jablek.

Věc měla se takto. Na mezi, jež dělila roli Procházkovu od pole Barbory Vrchcábové, stála osamělá jabloň, v jejímž stínu druhdy za doby žní nejednou majitelé obou sousedních pozemků svorně vedle sebe odpočívali. Ale jednou dala Vrchcábová tuto jabloň, valně již sestárlou, očesati — jak později vystřídané spisy sporné zjistily, vynesl jí tento čin neplnou ošatku přikyslých jablek — a několik dní na to podal na ni Matěj Procházka právním svým přítelem dvouarchovou žalobu pro rušení držby.

Od té doby přibylo k rozepři o jabloň množství jiných sporů mezi sousedem a sousedkou: pro mez, pro okap, pro zastavené okno, pro vyčnívající trám a jiná nezákonná držení vi, clam, precario — ale jabloň udržovala se stále v popředí a stala se pro kancelář představou téměř nerozlučnou s osobností Matěje Procházky. „Nu, což jabloň?“ bývala první otázka písařů, kdykoli se s ním dávali blahosklonně do hovoru, a chef začínal každou species facti k novému sporu venkovského klienta s hrabivou sousedkou tím, že učinil tečku do prostřed archu se slovy: „Zde tedy stojí jabloň — a tuhle na pravo atd.“

Leckteré z těch pozdějších sporů byly již dávno šťastně neb nešťastně skončeny, ale rozepře o jabloň vlekla se bez konce dále jako barvitá tkanice z úst kejklířových. Nevím, co bylo příčinou nepřirozené této délky, přesmekla-li se snad rozepře s pevné půdy držení na kluzké zápasiště otázky vlastnické, zadržovala-li snad postup její nějaká probatio diabolica — nevím, nerozumím těm věcem. Ale jisté jest, že se Procházka dosud při každé návštěvě ptával: „A jak daleko jsme, prosím, s jabloní?“ — „Co nevidět bude průvodní řízení skončeno,“ odpovídal mu advokát. — „Ať to stojí co stojí — jen jí, pane doktore, nadělejte hodně útrat!“

Nebylo divu, že přál dobrý Procházka sousedce všeho zlého. Jsa bezdětným vdovcem a majitelem pěkného hospodářství byl by se mohl těšiti dokonalému štěstí vezdejšímu, kdyby mu nebyl určil závistivý osud právě Vrchcábovou za sousedku. Ta ztrpčovala mu opravdu život. Na třech stranách obmykal usedlost jeho majetek její, nikoli družným objetím sousedské lásky, ale jako lačný dravec, rozpřahující smrtonosnou náruč po své oběti. Hranice majetku toho nebyly klidnou, mrtvou čarou, nýbrž jevily na všech stranách útočný dravý život: každý cíp jejich byl ostrým zubem, zatínajícím se do sousedního pozemku, každá mez vpíjela se do něho jako rameno polypa nesčetnými sesadly a všechny mezníky jejich budily podezření, že rok od roku zvolna postupují a nikoli snad jen o špendlíkovou hlavičku, jako zkamenělí pastýřové v pověstech lidu. Ba i to stavení sousedky Vrchcábové s pěknou hospodou, zdálo se, že se pozvolna roztahuje do dvorku Matěje Procházky, že naň den ode dne lakotněji svými několika okny mžourá, že se ten vikýř nahoře potměšile šklebí a nestoudné kdýně nedočkavě přelézají přes plot do cizího jmění.

Nevím ovšem, kdo byl beránkem, kdo vlkem, nebyla-li snad dokonce vlkem obojí strana, ale jisté jest, že přijímala část kanceláře Procházkovo líčení situace s obojetným úsměvem. Úsměv ten nemizel ani, když se Procházka zaklínal, že ho dožene nepokojná sousedka na konec k tomu, aby prodal svůj statek a vystěhoval se někam na Rus neb do Ameriky, že má již těch soudů po krk, že je ta žena vtěleným ďáblem, že má předčasnou smrt nebožtíka svého muže na svědomí, a že by mohl vyprávěti o ní věci, až by posluchači vlasy hrůzou na hlavě vstávaly.

Rozepře stíhala mezi tím rozepři. Nedávno byl všetečný jeden trám, vyniklý o dobrou píď do vzdušného majetku Matěje Procházky, nálezem soudním šťastně nazpět do krovu Barbory Vrchcábové zatlačen a již konal zástupce Procházkův přípravy k nové žalobě pro rušení držby svévolným vytržením dvou tyčí z jistého plotu, začínaje species facti jak obyčejně zavrtáním tečky do prostřed archu a slovy: „Zde tedy stojí jabloň —“

„Stála,“ opravil jej, jako již několikrát před tím, Matěj Procházka.

Musím totiž podotknouti, že se nedočkala nešťastná jabloň ani konce průvodního řízení. Za bouřlivé jedné noci sešla s povrchu zemského, roztříštěna a zapálena byvši bleskem, slavně a krásně jako zářivý meteór, což nemělo ovšem ani nejmenšího vlivu na další rozvoj sporu, který stoupal nevšímavě ku předu přes padlý, uhořelý její trup svým klidným, obřadným krokem. Pro něho stála dosud, zelenala se, květla, rodila přikyslá jablka — quod non est in actis, non est in mundo!

Několik dní po sepsání sporného děje stran plotu zavítal Procházka opět do kanceláře.

„Žaloba je již podána,“ oslovil jej právní přítel. „Postaral jste se o to, aby nebylo ničím hnuto?“

„Obě tyče leží, jak na zem dopadly.“

„Dobrá. Jedná se o to, aby shledala komise při místním ohledání pokud možná neporušený obraz rušebního činu.“

*

„Ale je v tom háček, pane doktore.“

„Jaký háček?“

„Tím otvorem v plotě — víme — hrne se drůbež z jejího dvorku do mé zahrady a činí mi tam hrozné škody. Moje nebožka žena přávala drůbeži a já sám vídám s potěšením ošatku pěkných zlatých housátek nebo drobnou strakatinu, dovádějící kolem rozšafné kvočny. Ale Vrchcábová přesahuje i v té věci všechny meze. Její dvorek je učiněnou posadou na drůbež. Hemží se zrovna strakatým mračnem kohoutů, slepic, kapounů, hus, kachen, krůt a krocanů. A nechová je pro užitek nebo potěšení, nýbrž bůh ví jen proto, aby mne mučili od rána do večera svým kokrháním, kdákáním, pípáním a štěbetáním a lítali přes plot do mé zahrady a pustošili mi ji, až srdce bolí. Již před tím nestačil jsem odháněti tu strakatou spoustu a nyní, co scházejí ty dvě tyče v plotu, peleší se v mé zahradě jako doma. Ale učiním tomu konec. Koupím si zde — víme — dvojku a zastřelím, co plotem proběhne, kdyby to byl třeba nejkrásnější její krocan.“

„Tím byste si hrubě neposloužil. Poradím vám jiný prostředek. Zajměte několik kusů její drůbeže v zástavu pro svou škodu. Jest to zvláštní druh zástavního práva, který vám zákon v tomto případě poskytuje.“

Opět několik dní po této poradě přišel Procházka do kanceláře v patrném rozčilení.

„Nuže, zajal jste drůbež?“ otázal se ho doktor.

„Zajal.“

„A jaký byl výsledek?“

„Tenhle!“ Procházka odhrnul si suché žluté vlasy s čela a pod nimi zjevila se krví podlitá prouha a několik slušných boulí.

„Tedy rvačka?“

„A jaká! Přišla si s čeledínem a děvečkou pro drůbež. Nadávala mi loupežníků, zlodějů, lotrů. Vydrala mi slepice mocí, a když jsem se za ní hnal do zahrady, popadla tam jednu z těch vylomených tyčí a udeřila mne do hlavy. Já jsem popadl druhou tyč, a byli bychom si je nepochybně o hlavu roztloukli, kdyby nebyli vstoupili mezi nás sousedé.“

„Však ji naučíme způsobům. Vypravujte ještě jednou do podrobna celý sběh věcí. Podáme na ni hned zítra trestní udání pro přestupek proti bezpečnosti cti. Pojedete si sám k okresnímu soudu ke stání: dám vám zevrubnou instrukci, jak se tam máte chovati. Jel bych s vámi, ale nemohu pro jiné neodkladné záležitosti.“

Po této rozmluvě neobjevil se Procházka v kanceláři tak dlouhý čas, že to bylo všem podivno. Minul týden, minuly dva, tři týdny, a kancelář pohřešoval již bolestně mezi svými všedními figurkami hranatou postavu bodrého venkovana. Mezi tím stala se věc tak dlouho kýžená: spor o jabloň ukončen byl rozsudkem úplně ve prospěch Matěje Procházky.

Když tento po drahné době poprvé opět do kanceláře vstoupil, zatřepal mu advokát vítězoslavné rozsudkem před očima.

„Vyhráno, příteli, vyhráno!“

Ale k nemalému úžasu vítězného advokáta zablesklo se pouze na okamžik oko Procházkovo a hned na to rozhostil se opět po tváři jeho výraz rozpačitosti, s nímž byl do kanceláře vstoupil.

„Což stojíte jako bez života? Co se vám stalo? Skončilo snad jednání při okresním soudě pro urážku na cti nepříznivě pro vás?“

„Neskončilo.“

„Nu, což tedy? Přečtěte si přece ten skvostný rozsudek. Vrchcábová hrála asi při čtení jeho všemi barvami. Pohleďte jen na ohromné ty útraty, které vám musí zaplatit.“

„Teď je už pozdě,“ zakoktal Procházka.

„Pozdě? Proč pozdě?“ otázal se advokát udiven.

„Poněvadž jsme již na polovic svoji.“

„Vy — a Vrchcábová?“

„Včera spadli jsme ponejprv s kazatelny.“

„Není možné! Vy že si vezmete Vrchcábovou? Povězte mi, probůh, jak se to stalo?“

„Stalo se, stalo. Zvláštní ta historie začíná u okresního soudu při stání pro urážku na cti. Když nás předvolali do kanceláře, seděl pan soudce u svého stolku, zády k nám obrácen a psal. Snad ho ráčíte znáti, pane doktore?“

„Viděl jsem ho několikrát. Jeden z těch starých pánů soudců, kteří by posloužili sobě a stranám nejlépe, kdyby se odebrali na zasloužený odpočinek.“

„Ovšem, je to velmi starý pán. Hlavu má již jako mléko. Ale tvář jeho září posud zdravím. Seděl tedy zády k nám u stolu a psal. Za druhým stolem seděl písař s perem v ruce a rovnal před sebou spisy. Chvíli jsme čekali mlčky. Pak začala Vrchcábová. Vytáhla všechna stavidla. Ale já umím bohudíky také mluvit. Jak tě živa neuslyšela tolik peprné pravdy, jako za tu krátkou chvíli. Pověděl jsem jí všechno, co mi tížilo srdce. Vyčetl jsem jí celý dlouhý rejstřík hříchů a vracel jsem jí každou urážku se štědrým přívažkem. Sápala se na mne, plakala, dupala nohama — zkrátka ztropili jsme povyk, že páni adjunkti z vedlejších pokojů dvéře otvírali a písař úzkostlivě na pana soudce pohlížel. Ale ten kýval jen hlavou, usmíval se a psal dále. Teprvé, když jsem si pořádně ulehčil a Vrchcábová již samým křikem ochraptěla, zastrčil péro za ucho, vzal si šňupec a obrátil se k nám: „„Nu, pověděli jste si již všechno?““ pravil. „„Myslím, že bude teď nejlépe, abyste si podali ruce a šli pěkně domů. A nejlépe by bylo, abyste ve svornosti a lásce sousedské vůbec doma zůstávali a nám sem s podobnými věcmi neběhali. Tím věčným hašteřením neposloužíte ani své cti ani svému jmění.““

„Takoví bývají ti staří páni,“ prohodil trpce advokát. „Měnívají nejraději soudnou stolici v kazatelnu. Nu, a jak se věc skončila? Zachoval jste se dle mého poučení?“

„Což jsem měl činiti?“ odpověděl Procházka stísněným hlasem. „Pan soudce domlouval nám tak pěkné a při tom tak žertovně, že jsme si na konec bezděky, na polo se smíchem ruce podali.“

„Tak! Vyřídil jste to pěkně!“ zvolal advokát přecházeje prudce po pokoji. „Umíte-li tak dbáti mé rady, k čemu se o ni vůbec ucházíte? K čemu podáváte žaloby? K čemu byly všechny útraty? — Nu ovšem, zapomněl jsem, že jste nyní svoji. Snad vás pan soudce také hned oddal?“

„Ba, napolo. Když jsme si podávali ruce, prohodil s úsměvem, že bychom si je měli podati na jiném místě

a tím že by byly rázem všechny sporné ploty a mezníky mezi námi odstraněny. Beztoho že jsme pro sebe jako stvořeni. Na to jsme jeli domů, každý jinou cestou. Ale v neděli na to byl jsem v Mokříně na velké a pan kaplan kázal tam tak pěkně o sousedské shodě a lásce k bližnímu, slunce svítilo při tom vysokými okny tak vesele na pozlacenou kazatelnu, na obrazy a růže oltářů, na školáčky u mřížek a na shromážděnou obec, že mi při tom srdce opravdu roztálo. A když jsem se pak ubíral polní pěšinou domů, když jsem se rozhlížel po zlatém božím požehnání, vlnícím se kolem do kola, když jsem pozoroval mušky a broučky, jak vesele se hemžili ve vzduchu a trávě, přišla mi bezděky na mysl rada starého pana soudce. A čím dále jsem kráčel, tím naléhavěji dorážela na mne myšlenka, že bych sňatkem s Vrchcábovou nejlépe odklidil ty věčné soudy a zjednal si svatý pokoj, po němž tak drahně toužím. Uvažoval jsem, že není škaredá, že rozumí hospodářství a že se naše usedlosti pěkně k sobě hodí. Tak jsem došel až před její h spodu. Zastavil jsem se tam zpocen a unaven a zadíval jsem se mimovolně na přívětivé stavení, po němž se pnou husté keře vinné až po střechu, na zahrádku s houští slunečnic před tím, na dvorek plný strakaté drůbeže. Bývalo to u mne také tak za nebožky ženy. V tom uviděl jsem ji právě před sebou, v otevřeném okně, zalévající květiny. Když jsem ji tak mimo nadání před sebou spatřil, sáhl jsem mimovolně na čepici a ona zvolala hned: „Pozdrav bůh, sousede! Nevejdete na sklenici piva?“ A já jsem vstoupil bezděčně do hospody — a — a —“

„Nu a proč ke mně přicházíte? Mám vám sepsati svatební úmluvu?“

„Stran té přijdeme sem některý den s mou nastávající. Ale dnes mám něco jiného na srdci.“

„Nuže, mluvte!“

„Uradili jsme se s ní již o některých věcech, týkajících se našeho budoucího společného majetku. Usedlo-t její sousedí — víme — na druhé straně s pozemky chalupníka Mareše. Je to chlap všemi mastmi mazaný — víme — popichoval ji vždy nejvíce proti mně — víme — má tam klín máku mezi jejími pozemky a dělá jí — víme — pěšinu přes pole —“

Obličej právního přítele rozšířil se v upřímném smíchu.

„Zvolna, pantáto,“ pravil. „Musíme to sepsati pěkně po pořádku. Počkejte, ořízneme si na toho darebáka Mareše novou tužku. Tak! Zde tedy stojí — či stála jabloň a tuhle atd. —“

Šípy Amorovy.

Genre od *Fr. Heritesa.*

(Dokončení.)

V.

Na gymnasium p . . ském mezi žáky rozšířilo se hrdé vědomí, že oktaván August Císař jest jeden z největších básníků, kteří vůbec kdy byli. Psaný časopis „Lýra“ putoval z ruky do ruky a čten s takovým chvatem, s takovou nedočkavostí, že jeho pokoutní redaktoři museli přes noc uspořádati druhé vydání, když vydání první nešťastnou náhodou v quintě polito bylo inkoustem.

Nevím, jaké byly ty jeho verše; nebyly as lepší než bývá na sta jiných písní řinoucích se z prsou tak příliš ještě mladých. Nikdy ovšem nemohou vyhověti požadavkům veřejnosti, když neštěstí vede je v tento široký kruh, pro který určeny nejsou — ale v kruhu úzkém dobudou si kvapem srdce stejně nezkušených přátel, rozehřejou je někdy až zimničně svou naivní opravdovostí, svým drsně, neurčitě vysloveným, ale zajisté hluboce cítěným žárem. Nikdo nemusí se stydět za verše své mladosti.

Ó přejme si, aby s písní těšila se veškera naše mládež! — V řadách nejmladší naší generace však ujímá se jakýsi pohrdlivý úsměv nad takovými hloupostmi. Mladí ti páni posmívají se písni, která by měla rozehřáti jejich srdce; mladí ti páni oblíbili si stavěti na odiv vrásky, kterých nemají, nazývají se starými, a nadšení jest jim přemoženým stanoviskem; mladí ti páni neposlouchají hlasu svého citu, řídí se dle svého domnění rozumem, který ve skutečnosti ještě nedospěl; mluví již mnoho o dobrých partiích a málo o lásce — mladí ti páni milují opatrně, milují vypočítavě jako tlustí radové a vyžilí obchodníci — milují bez písně — a to buď bohu žalováno! —

Jak asi Julince zachvělo se srdce, když její velké černé oko spočinulo na těch mladých ohnivých jeho verších! Gustík osmělil se jednou toutéž cestou jako poprvé přiblížiti se své zbožňované.

Ovšem tentokráte jenom srdcem, písní. Oknem přiletěl na růžový papír čistě opsaný sešitek vzdechů Romea a padl nyjící Julii na klín, k překvapení jejímu, nikoli však leknutí.

Od té chvíle Gustíkovi se zdálo, jako by ona byla již jeho od věčnosti, jako by mezi nimi nebylo tajností více. A jednoho dne stáli si naproti tváří v tvář; on pojal ji za ruku a přitisknuv ji lehce k prsoum unášel ji v taneční vír — — —

Bylo v prostřed leta, den byl překrásný. Za veselých zvuků hudby celý p . . ský svět ubíral se „do lázní“. Studentský výlet! Každý ví, co to znamená, a mladá generace krásné polovice obyvatelstva p . . ského těšívá se naň celý rok. Hned po obědě objevil se u Císařů pan Žahourek — s bouquetem v ruce. Pan professor dnešním dnem i staromodní svou toilettu vyměnil za novou. Měl tmavé rukavice a krk objímal mu moderní límec s černou mašlí, na nose měl skřipec. Vypadal jako švihák, jako ženich z veselohry. Dojem celého jeho zevnějšku byl jaksi slavnostně komický. Bylo hned znáti, že odhodlán jest dnes k něčemu ve-

likému a že v nejtajnějších hlubinách jeho duše ukryto je vroucí přání, aby toto něco patřilo už minulosti.

Márinka měla dnes zlou chvíli; napadlo ji poškádliti zase jednou Južu.

S koketní poklonou přijala bouquet a šibalsky se usmívajíc vyšla z domu opřena o rámě pana professora. Tentokráte ale Nemesis, velebně spravedlivá, učinila návštěvu naší milé slečince a zatahala ji káravě za její malé ouško. Juža byl nevěrným! Takových následků svého žertu ovšem se nenadála i zlobila se teď opravdu na sebe; několikrát učinila pokus láskyplným pohledem, který se jí vždy tak výborně daříval, aby vše napravila, uraženého milence k sobě upoutala — ale Juža lhostejně vždy se od ní odvrátil a v důvěrném šepotu naklonil se k plavovlasé Nellynce doktorovic, Márinčině úhlavní nepřítelkyni.

Pan professor namáhal se všemožně rozveseliti svoji zbožňovanou, ano on pokusil se i veden šlechetnou tou snahou v tanečním umění — s rozhodným nezdarem. Podezřelý úsměv obdivu objevil se na mnohé rozpustilé dívčí tváři, když pan professor, zastaviv se, potácel se hodnou chvíli hledaje ztracené rovnováhy — ale Márince bylo spíše do pláče. Zdálo se jí, že jest tím nejnešťastnějším tvorem na celém velkém božím světě, tím nejnešťastnějším ale nejméně politování hodným — vždyť sama vše zavinila!

Bylo jí velice vhod, když pan Císař dal heslo k návratu. Vlastně heslo toto nevyšlo od pana Císaře, ale od ctihodné dámy, jejímž byl dnes stínem.

Pan Císař dovedl vše tak moudře zaříditi, že s Márinkou a panem professorem k výletu pro paní Agatu R . . . zašli.

Byla to ohromně tlustá dáma s červeným až do fialova obličejem, s falešným copem na hlavě, dvakrát bezdětně ovdovělá.

Paní Agata R . . . přijala Márinku pod ochranná křídla svá a uvázala se hned ochotně pro dnešek (pan Císař významně vzdychl) v úřad matky. Tento „úřad matky“, jako vůbec při podobných příležitostech v naší „lepší“ společnosti — záležel v tom, že se paní Agata po Márince někdy ohlédla, že sešpendlila jí utrženou vlečku a že ji v přestávce taneční dovedla k cukráři a koupila jí několik smetanových závitků.

Od paní Agaty tedy vyšlo heslo „k domovu“ a potkalo se u všech, jichž se týkalo, s příznivým přijetím. Pan Císař hned dvorně nabídl paní Agatě rámě.

Márinka ohlížela se hodnou chvíli, zdali snad Juža v posledním okamžiku vše si nerozmyslí, zdali nenahledne, že vše, co se stalo, stalo se v nedorozumění, v jakémsi nešťastném návalu bláznivé hodinky, zdali nepřiskočí konečně a nenabídne se jí k průvodu — — ó s jakou radostí byla by podala mu ruku! s jak výmluvným pohledem byla by prosila jej za odpuštění, slibujíc nahraditi mu ztracené chvíle stonásobně láskou tím vřelejší . . . ale Juža učinil jí chladnou poklonu a dal se do tance s doktorovic Nelly. To bylo příliš! Teď Márinka ze zlosti a v úmyslu pomsty — sladce se usmála na pana professora a vložila s ohnivým zrakem ruku svoji v jeho třesoucí se ruku.

Oba párky kráčely k domovu.

Na této cestě stalo se, že pan Císař nabídl paní Agatě svoji vážnou pravici k vespolné pouti po celý život. Řekl to zkrátka, hlasem pevným, v jistotě vítězství . . . a paní Agata rovněž důstojně pronesla svoje „ano.“

Ubohý pan Žahourek však nikterak nemohl najíti slov, aby ulevil stísněnému svému srdci. Jak řádně byl se připravil na tuto chvíli! — jak nastudoval dlouhou, vzletnou, ohnivou řeč, v níž poví všecko, vše . . . i v hlasu cvičil se při svitu měsíce, aby zněl měkce, citlivě, aby mluvil přímo k duši . . .

Teď nešťastný mládenec nesa dva plaidy na bedrách svých a v levici paklík cukrovinek — něme kráčel po boku svého anděla neodvažuje se k němu ani vzhlednouti . . .

Avšak když blížili se k domovu, byli pohříženi v důvěrný hovor. Pan professor nemoha nalézti slov, aby promluvil jako milenec, promluvil konečně jako přítel a nalezl posluchačku vděčnou a dojatou. Márinka nikterak nemohla si teď odpustit, že chtěla učiniti jej směšným — muže, který v plné míře zasluhoval její úcty, který mimo to v budoucnosti má býti jejím . . . slzy div nevyhrkly jí z očí; kdo ví co bude v budoucnosti — vždyť Juža se hněvá a — — snad se nevrátí více k ní . . .

Pan professor čím dál tím více přicházel do proudu hovoru — ale ku podivu! Nezmínil se ani slovem o svých úmyslech, které umínil si přec rozřešiti dnešním dnem za každou cenu . . . ano, v jeho nitru ozvalo se cosi, co znělo jako výstražný hlas a jako pokárání . . . hle! toto dítě připoutati chtěl k svému svadlému srdci! Toto dítě, které se tak důvěrně teď tulí k němu jako k otci . . .

K otci! k otci! . . .

Pan professor Žahourek louče se s Márinkou objal ji a políbiv ji pěkně na čelo zašeptal: „moje decruško“ . . .

Zatím „v lázních“ zbylá společnost ponořena byla v plný hlučný proud zábavy.

Juža po odchodu Márinčině učinil rozběh, jako by letěti chtěl za ní; pojednou napadlo ho, že vlastně ona ničím se neprohřešila, že malý její vrtoch, pouhý rozmar, bral on na váhu příliš citlivou . . . Živě uvedl si teď na mysl vroucí pohledy, kterými hledala jej v tančícím davu . . . Obrat, který v duši jeho se dál, za krátko dospěl tak daleko, že výborný ten hoch činil si trpké výčitky z dnešního svého chování, že prohlásil se sám před sebou za nejmizernějšího člověka pod sluncem, a že umínil si hned, na místě, Márinku na kolenou odprositi. Ale v proudu myšlenek nepozoruje, že trochu příliš nahýbá ze sklenice — ubohý sotva se držel na nohou i musel soucitnými kolegy, těžce raněn, odveden býti z bojiště . . .

Však zábava byla již v koncích. Zahráli kvapík na rozloučenou. První v kole byl Gustík s Julinkou. Tančil s opravdovou vášní; Julinka měkce tulila se k němu, její hlava lehce spočívala na jeho rameni, černý, lesklý její vlas rozpuštěn splýval jí po šíji a bledě modrá pentle, která jej zdobila, dotýkala se jeho líce. Tak by chtěl tančit věčně — věčně — — —

V prostřed tempa náhle Julinka se zastavila. Kvapem chopila se šátku a přitiskla jej ke rtům. Zavrávorala a bledá klesla Romeovi do náruče . . .

Za chvíli odjížděla domů.

Gustík dlouho pohlížel za kočárem a nehýbal se, když kočár už zmizel v šeru.

Výletníci dávno všickni se rozešli.

Svítil měsíc a vážně šuměl les svou tichou noční píseň . . .

Gustík usedl do mechu a opřel rozpálené své čelo do dlaní. Pak vyňal z náprsní kapsy bílý šáteček a zimničně přitiskl jej ke rtům. Byl to hebký, bílý, batistový šáteček a na něm bylo několik krvavých skvrn . . .

VI.

Někdy stává se v plném ještě letě, že pojednou, z nenadání, nastanou studené dny. Sprchne a obloha dosud tak krásně modrá obleče se do šediva. Ptáci překvapeni tímto neočekávaným obratem choulí se pod okapem, včely vyletují z oulu jedna po druhé, jako by nevěřily co se stalo a každá na vlastní oči chtěla se přesvědčiti — a za chvíli vracejí se celé zkřehlé — „zima je! zima!“ I květiny vyhlížejí unaveně, ospale.

Též Márinčinu lásku zasáhla zima, i zdálo se jí ubohé, že ranný mráz nadobro již spálil její krásný, utěšený květ. I zdálo se jí, že více neroztrhnou se dusné mraky spočívající nad její oblohou a že slunce blaha více neusměje se na ni . . .

Juža kolik dní po výletu nepřišel — ach, kdyby jen byl věděl, s jakou toužebností je očekáván! Ale on, chudák, kreslil si celou situaci barvami strašně černými. Ne — ne — toho mu neodpustí! — Jeho nevšímavost, jeho odsouzení hodnou zaslepenost, jeho nevěru — konečně to všechno může se zapomenout — ale pak, ten konec — — — Ubohý hoch ve svém naivním názoru světa považoval svůj onehdejši malheur nevinné opičky za zločin přímo strašný, za zločin nejhroznější ze všech zločinů. Sotva odvážil se na ulici.

Jeho litost dostoupila již vrchole, an konečně jakýmsi mně nepochopitelným manoevrem Márinčiným donucen byl s ní se setkati a učiniti rázem konec vší nejistotě. Stál před ní jako hříšník, vědomý si své viny, ale hotov vše napraviti, jako hříšník kající. I Márinka byla z počátku zaražena. Očekávala soudce nad sebou a svým trestuhodným jednáním a zatím — on skláněl šíj svou před ní a prosil za milost.

Byla příliš ženskou, aby nedovedla rychle vpraviti se v situaci a těžiti ze shody okolností. Mžikem zmizela z mysli její každá stopa vlastní viny — složila ji na silnější bedra svého milence. Konečně — výsledek byl stejný: úplné smíření. Slunečný jas ozářil krajinu. Jest zase leto — byl to pouhý rozmar přírody — Zima postrašila pouze — vše ohřívá se na paprscích slunečných s pocitem tím blaženějším, že na chvíli muselo se jich zříci . . .

Také přes cestu pana Císaře přeletěl stín. Výborný ten muž kráčel již pevnými kroky až k samým branám ráje manželského i nescházelo nežli jen zaklepat. Pan Císař však pojednou se zastavil a rozhlížel se i poslouchal napnutě na všechny strany. I shledal nyní opatrný ženich v lesklé záři paní Agátiných cností několik černých bodů, které přehledl dříve, unešen kýženým cílem — — neznámá dříve kronika minulosti paní Agatiných kdysi manželů promluvila k němu několik slov, která ku podivu schladila jeho rozčilení . . konečně i mocný Merkur pohrozil mu prstem i vybídnul jej k opatrnosti a správnějšímu počítání paní Agátiných tisíců — — —

Konec všeho byl, že pan Císař negalantně se obrátil od roztoužené nevěsty a vrátil se v kruh malé své rodiny, o kterou pečovával vždy tak nezištně a kterou zanedbal poslední dobu — —

Pan Císař nečinil o sobě a svém chování v tomto intermezzu životním poznámky právě lichotivé i byl tak nemilosrdným, že neušetřil také svého přítele Žahourka. Pronesl o něm, a to před Márinkou, několik slov, které zde opakovati nechci, několik slov, kterými normálnost páně professorovy učené hlavy uvedl v silnou pochybnost . . .

Ale pan professor na štěstí nemohl býti dotknut touto přátelskou kritikou, pan professor nebyl v P . .

Hned ráno po výletu „do lázní“ odešel na cesty rozloučiv se písemně s Císařovic rodinou.

Pan Žahourek sám v pozdějších letech častěji se vyjádřil, že vyvedl na světě málo tak moudrých kousků, jako byla tato cesta.

Vzplanutí jeho staromládeneckého srdce k Márince Císařové bylo skutečně příliš mocné a příliš opravdové, aby se tak nakvap jako se stalo na cestě z výletu, tak beze všeho přechodu dalo přeměnit v otcovskou lásku. Pan professor bál se nového výbuchu nemoci, z které právě byl vyléčen.

Z cest ale, kde mysl jeho byla upoutána k věcem těm nejrozmanitějším, vrátil se pan professor úplně klidný, úplně vyrovnaný s celou minulostí. Kdežto však pan Císař před ním, přítelem, všechny své, jak bezohledně říkal, hloupé kousky ochotně odhaloval, nevyznal se pan professor nikterak z pravdy a na konec objevil udivenému příteli, že vlastně všechny jeho myšlenky vždy směřovaly k tomu, aby synovec jeho Josef Vraný zasnouben byl se slečnou Marií Císařovou . . .

Pan Císař byl unešen tou myšlenkou a litoval jen, že nemá přítel jeho také dcery, nebo neteře, aby jí bezodkladně slavnostně prohlásiti mohli za ženicha Augusta Císaře . . .

Ale náš milý Gustík! — Od výletu „do lázní“ neměl smyslu pro nic na světě. Dobu zkoušek úplně propásl, odložil maturitu přes prázdniny, k malé radosti přísného otce; ostatně pan Císař sám musel uznati, že Gustík není zcela zdráv. Úsměv nikdy nezahrál kol jeho rtů, byl mlčelivý, nesdílný, příkrý i oproti tak milované dříve sestře, byl stále zadumán a bledý na smrt.

Již bylo konec října.

Gustík nevycházel vůbec z domu, celé dny seděl u okna svého pokoje s knihou v ruce; nečetl však — díval se ven do zahrady, kde se stromů padaly žluté, svadlé listy. Bolestně mluvily k jeho srdci, na duši padla mu předtucha blížící se neodvratně zimy — zimy v přírodě i v něm — — —

Protější okno zastřeno bylo záslonou od onoho osudného dne —

A jednou v noci otevřelo se nenadále. Gustík od mnoha hodin nehnul se ze svého obyčejného místa, zdálo se mu, že tam za tou neproniknutelnou záslonou děje se dnes něco neobyčejného — — viděl míhati se stíny — — — opatrně a zdlouha každý se plížil —

pak rozsvíceny byly svíce i zdálo se mu, že slyší jako namáhavě dušený nářek — — — a teď — — — Gustík zlehka otevřel okno a vyskočil do zahrady.

V pokoji konečně bylo ticho.

Vylezl v korunu hlohového keře — jako tenkráte — — ale, bože! — jaký rozdíl! — Tenkráte hloh plný růžiček a v okně usměvavá, kvetoucí mladá tvář — a teď keř skorem bez listů, holý, smutný — — —

Gustík stál v pokoji — — — v prostřed ležela na loži bledá, studená, mrtvá — — — —

Gustík nezaplakal. Němě přistoupil k ní a poklcknuv přitiskl rty své na její ledovou ruku . . .

Bylo již k ránu. Gustík zachvěl se pojednou. Vstal, ale opět klesl k nohoum své Julie. Nemohl se rozloučit — jen jeden, jeden ještě pohled! — Hlava jeho spočívala na loži vedle hlavy její, ruka jeho chvěla se na jejích neživých ňádrech.

Sáhl si na hlavu a vytrhnuv několik svých černých kučer spletl je do vlajícího krásného jejího vlasu . . .

Za chvíli ležel nesvlečen na svém loži a teď teprvé propukl v pustý, zoufalý pláč . . .

Ukončení.

Víko rakve navždy zavřelo se nad malou Julinkou a vlídná ale tak děsně nemluvná země přijala ji ve svoji náruč.

„Lýra“ přinesla toho dne v čele listu „Julince v nebesích“. Myslím. že z tehdejších nadšených studentů p . . . ského gymnasia mnohý chová na památku Gustíkovu poslední píseň; byla to opravdu poslední jeho píseň — žádnou více nezapěl.

Jednoho dne zašel Gustík na hřbitov a dlouho tu prodlel. Těžce se loučil od hrobu Julinky. Pak vyryl pravicí kříž do čerstvě napadlého sněhu . . . Odešel z P . . .

Stal se hercem.

Tím končí můj genre; nebudeme déle kresliti životní boj našich přátel. Jen běžně, na chvíli odhaluju závoj budoucnosti zvědavé čtenářce a dovoluju jí nahlédnouti v šťastnou domácnost pana adjunkta Josefa Vraného a jeho drahé Márinky, která chová malého Gustíčka . . . A často vzpomíná na jeho jmenovce z minulosti, na dobrého Gustu, který se jí tolik naškádlil a kterého tak upřímně milovala . . . Slíbil, že ji navštíví a přišel také a pobyl u ní celé leto.

Bludná to byla hvězda, která vedla jej na potulnou hereckou pouť — — scházela mu vytrvalost, síla a konečně i rozhodné nadání, které si vždy proklestí cestu i sebe hustším lesem protivenství . . .

Sám viděl propast prostřednosti zející před ním, ale nepokusil se o návrat — — kmitne se našim zrakům již již klesající v boji o život, zoufající nad ztraceným životem — — pak mizí docela . . . . a objevuje se nám zase po letech v plné síle svého velkého nadšení, když na jihu začal se bíti svatý za svobodu boj . . . hle, život jeho nebyl marný! — — — Ztrácíme jeho stopy v hercegovských roklích . . .

Podzimní píseň.

Duše moje — hnízdo ptačí
topolové na větvici,
při každičkém zavanutí
tesklivě se tetelící.

Mrazivé je lůno její
beze zpěvu, bez nadšení —
opuštěné lůžko v dumách
o teple a sladkém pění.

Hnízdo ptačí — pusté, prázdné,
pavučinou opředené,
kolem schřadlé větve trčí
k nebes klenbě olověné.

V koruně to teskně šumí,
v dřeni hlodá bez ustání
jako v hlavě, jako v srdci,
když tam blízko k umírání.

Otakar Mokrý.

Graziella.

Novelka od *Adama Zero.*

(Dokončení).

Procitnuv nalezl na stole koupený pás a vedle něho směšně slepený a nedobytně zapečetěný lístek; roztrhl jej chvatně a hádaje z písmeny na písmenu rozřešil nejprvé hieroglyfy, jimiž psán byl podpis. Zněl: Graziella. Jakž také jinak?

Úžasné horlivosti a podivuhodné trpělivosti Stanislavově podařilo se konečně přeslabikovati následující:

„Pane! Dal jste mi včera dvacetifrank. Proč jste to učinil?!! Vy jste tak šlechetný a laskavý ku Grazielle a já jsem celou noc plakala. Matka mi nechce vrátit deset franků, abych Vám je dodala. Říká, že jste se zmýlil zúmyslně, aneb že — — ó ne, já nechci býti před Vámi bídnou! Mějte se mnou slitování! Posečkejte, až si deset frankův uspořím, — snad za týden Vám je vrátím, jen se nehněvejte.“

„Bláhové dítě!“ smál se Stanislav a mnul si oči do červena.

Po celé dopoledne duněly kroky Stanislavovy hostinské nad hlavou. Zvědava přišla několikráte nahoru s dotazem, poroučí-li pán něco. Jednou zastihla Stanislava rovnajícího si kravatu a hladícího klobouk, podruhé při horečném přepočítávání peněz a sfukování neviditelných pírek s kabátu, potřetí při netrpělivém pohlížení na hodiny a na okno s komínkem; nemohla se dočkati, co počne.

V poledne odešel vyšňořený jak lord do drawing-roomu a za chvíli objevil se naproti před barikádou ve dveřích palácových; odšoupnul jedno z prken a vstoupil do polotmavého vestibulu. Rumem a smetím naplněnými chodbami, po závratných, polozřícených, bůh ví čím držených schodech dostal se konečně ku zbortěným a rozpukaným dveřím, za nimiž se ozývalo chrchlání a sípání.

Nohy se mu třásly a srdce mu bušilo v prsou k rozskočení; musel si oddechnout. Prožluklé schody!

„Signore!“ vzkřikla Graziella zděšením, oči její zaskvěly se radostí a tvář její zbarvila se studem. Sklopivši hlavu stála uprostřed jizby s rukama na dmoucích se prsou skříženýma, tak ubohá a tak rozkošná, že Stanislav necítil více odporného puchu, kterýž jej zprvu omámil, ani neviděl nahou bídu žebráckého doupěte a neslyšel skřehotání Medusy, jež co matka Grazielly se svého lože otrockou pokorou jej vítala.

„Corpo di bacco!“ zasípěla stařena na Graziellu, „pokloň se pánu, polib mu ruku, ty zmije, popros, aby se posadil. Maladetto, — slyšíš?!“

„Zticha!“ osopil se Stanislav na stařenu. Graziella tiše slzíc přišoupla mechanicky zbytek židle a schoulila se do kouta.

„Permesso eccellenza! Jak poroučíte. Jsem matkou a žluč se mi rozpění, když vidím nezdárnost — —“

„Nechte mne mluvit,“ přetrhl jí Stanislav zostra řeč.

„K službám, eccellenza. Rozkazujte!“

„Čím se živíte?“

„Ach živím, — neživím. Z milosrdenství božího, modlím se a někdo mi hodí centesimo, někdo soldo, někdo nadávku, — nu vždyť prosím per caro dio a umírám hlady i zimou. Dočkala jsem se to stáří a dítěte! Hahaha! Nic nevydělá, nemá se k lidem, do školy chce chodit, — nu ovšem, její otec nosí snad posud epauletty a já se ani kaštanů nenajím při té slo —“

„Co zamýšlíte se svou dcerou?“

„Nerozumím vám, eccellenza. Já nezamýšlím nic, jsem hloupá žebračka a ona — hahaha bude tulačkou, žebračkou, sešediví jako já nouzí a hanbou jestli, — ach ano jestli,“ mžourala ďábelsky na Stanislava. „Hahaha! Je hezká, přesvědčte se, eccellenza. Graziello, — pán tě chce vidět!“

„Matko!“ zaúpělo nešťastné dítě.

„Diavolo! Mostro!“ vztekala se lítice, z jejíž očí sršel zeleným ohněm hněv.

„Neplačte, Graziello, — nechci vás vidět, a vy stará odpovídejte pouze na mé otázky. Dcera jest vám tedy pouze břemenem?“

„Upírem, eccellenza, neštěstím —“

„Dobře, dobře. Svolila byste k tomu, abych se o ni postaral?“

„Eccellenza, — ó — hihihi! Graziello, slyš, — budeš dámou, — ach dámou!“ Stařena kutálela se hnusným smíchem na hadrech svého lože.

Graziella vyskočila jako štírem uštknuta, klesla Stanislavovi k nohoum a skrývajíc kučeratou svou hlavinku na jeho kolenou sténala ztrhaným hlasem: „Signore, — milosrdenství! Nekupujte mne, umru raději —“

„Upokoj se, Graziello, nekoupím, ale vykoupím tě.“

„Vidíte, eccellenza, tu ještěrku?! Ona mi chce zůstat na krku, nechce, abyste se jí ujal a její matce ulehčil, — přilepšil, — ovšem, eccellenza — tisíc franků, — za dva tisíce stojí —“

Stanislav vzal hlavinku Grazielly do obou rukou; nechtěl, aby slyšela matku. Matku dcery za tisíc, — za dva tisíce franků!

Byl na to připraven. Bylo mu rozkoší vzdáti se své další cesty do Florence, do Říma, do Neapole, ba i svého spasení za Graziellu. Měl ji a chtěl více?

Vyňal mlčky svitek padesáti napoleondorů, drápy stařeny zaryly se do něho a do ruky Stanislavovy. Utrhl, zlato se rozsypalo stařeně do klína a ona přebírala se v něm, slepá, hluchá, rozkoší se rozplývajíc.

Stanislav zdvihl hlavu Grazielly. Z její zarosených očí zel naň hrobový stín resignace; bez odporu a bez vlády nechala se zvednouti, odvésti — —

Byli již ve dveřích, když za nimi zasípělo: „Eccellenza! Graziello!“

Vrátil se s dítětem.

„Buď dceruško poslušná, vděčná a nezapomeň na matku,“ napomínala stařena chtějíc udělati Grazielle na čele kříž.

Stanislav se odvrátil. Neviděl nikdy zlotřilejšího rouhání.

* * *

„Láska jest plamen božství, z něhož vychází člověk znovuzrozený a čistý jako fénix. Láskou stává se žena světicí, muž rekem — —“

„Aaah! Fádní to čtení,“ zívla si paní Mourková. Pro ukrácení chvíle byla vzala knihu do ruky a vyhledala si místo, kde před měsícem byla přestala. Jak jsme viděli, psal básník pro tetinku Stanislavovu velice nesrozumitelně, což ale paní Mourkovou nehnětlo. Měla vzíti punčochu do ruky a počítati oka nebo knihu a převraceti listy, — vše jedno.

Ona, Diamant a Mignonne ztloustly během tří let znamenitě. Seděli spolu na pohovce, Diamant pohlížel filosoficky přimhouřenýma očima na zvolna, hustě padající sníh, Mignonne předla v sousedství kamen, a paní Mourková čekala hosta, — svého správce ze Záhořovic.

Nebyl více Stanislávkem a dobré domy nekřičily nad ním již nosem. Jmeno pana Sušického vykouzlilo nyní pravidelně před zraky tatínků v dobrých domech obraz dýmajícího komína nad parním mlýnem, stojícím v sadě kvetoucích bilancí a bledolící dobře vychované dcerušky se na vzájem nenáviděly, poněvadž každá z nich se domnívala, že po boku švarného, zdravím a silou kypícího muže pouze ona by v exilu Záhořovickém dovedla vydržeti. Věru, Stanislav byl nyní mužem od hlavy k patě, každým slovem, každým hnutím — —

Spokojeně kývla paní Mourková hlavou a šňupla si. Však ona měla pro něj nevěstu již vyhlídnutou; byla pro Stanislava jako stvořena. Lidé sice říkali, že chodí trochu na křivo a mluví velmi plynně s vozky i služkami svého otce, ten však ubezpečoval paní Mourkovou, že celé jeho mlékařství i sýrařství, s domem, třemi páry koní a dvaceti tisíci hotovými čeká pouze na ženicha Dorotky.

Před domem zazvonily podkovy klusajícího koně a několik minut na to již podával správce své paní povinnou zprávu. Mluvil k věci, rozhodně a suše. To jediné bylo, co paní Mourkovou na něj nyní mrzelo.

Učinila z něho muže a on jí dával na srozuměnou, že se pokládá uctivě za její placeného úředníka. Nevděk! Obyčej to synovců, že přerostou tetinkám přes hlavu, — nu, však jej měla ještě v ruce.

Ukončiv svou zprávu zapálil si — s dovolením — doutník a rozložil se pohodlně v křesle.

„Mám k vám ještě prosbu, tetinko, — týká se mne!“

„Mluv.“ Složila ruce do klína hledíc upřeně na Stanislava. Po třech letech bylo to poprvé, že přišel s prosbou. Synovci, kteří nemají nikdy oč prositi, jsou protivní.

„Ožením se konečně a prosím o vaše svolení, tetinko. Nevěstu již mám.“

„Já také!“ vyhrklo z paní Mourkové.

„Ach! — Škoda,“ usmál se Stanislav.

„Uvidíme!“ hájila se vítězoslavně tetinka. „Jaké věno má tvoje, — tvoje — kandidátka?“

„Osmnáct let stáří, všechny přednosti krásy, veliké zlaté srdce, nevyčerpatelný vtip, neúmornou roztomilost a mou lásku.“

„Ty žertuješ, Stanislave. Mohl bys mne tím ušetřiti, — jsemť dosti stará i zkušená a myslím dobře s tebou. Nechme toho, však ty se ještě rozmyslíš. Nyní ti povím já o tvé nevěstě.“

Paní Mourková pustila se do líčení půvabů Dorotky mlékem i strdím oplývajících; na konci svého plaidoyeru byla vlastní svou výmluvností až k slzám pohnuta.

Stanislav se klidně usmíval a políbil tetě vřele ruku.

„Díky, tetinko. Byla jste mi druhou matkou a dochovala jste mne do toho věku, kdy muž musí státi na vlastních nohou, aby vám ke cti byl. Jsem vaším miláčkem a budete blažená, když své štěstí si založím. Dovolte, abych vám vylíčil svou nevěstu —“

Vypravoval z počátku prostě, dále však s rostoucím pohnutím a zanícením lásky, jež i zralého muže z proudu dobře promyšlené řeči svésti dovede.

„Nechal jsem vychovati Graziellu v dívčím ústavě. Viděla ve mně svého vykupitele, svůj osud, v nějž neobmezeně důvěřovala, jemuž se celou svou bytostí pokorně podávala. Moje vůle byla jí svatým zákonem, můj vděk nejvyšší blažeností.

Nevím ani sám, kdy a jak jsem si Graziellu zamiloval. Vykoupil jsem ji z poroby, vyrval ji peklu záhuby a srdce mé bylo naplněno zprvu snad pouhým ryzým soucitem k nešťastnému děcku, jež jako bezbranné poupě v mých rukou spočívalo. Uložil jsem sobě za povinnost chrániti a pěstovati je, konal jsem svou povinnost vědomě a bez únavy, až mé poupě rozvinulo se v bujný krásný květ, jehož kořeny obemkly mé srdce a pronikly celou bytost mou. My žijeme jedním dechem, jedním srdcem. — Graziella dospěla nyní na zralou dívku. Přemáhaje se nadlidskou silou chtěl jsem jí vrátit svobodu. Koupil jsem ji, nebyla tedy má, musela volit sama dráhu svého života. Moje duše jest však otevřenou knihou před Graziellou, ona čtla v ní a volila dříve nežli jsem se tázal. Neřekli jsme si, že se milujeme, jsme již jedno. — Tím čím jsem, učinila mne Graziella; ona vychovala ze mne muže, mozole svých rukou a čest svého jména děkuju jí a nyní dovedu již zbudovati své ženě milý a bezpečný stánek, jejž nijaká bouře nevyvrátí. Vy a svět domnívali jste se, že mé síly a mého ducha v Italii kdosi rozčaroval; — měli jste pravdu. Znáte nyní mou čarodějku.“

Paní Mourková chtěla se vadit a nedovedla toho; slova jí uvázla v hrdle. Když on ten Stanislav byl tak podivuhodně sebevědomý a klidný! Dovedla jen plakati, naříkati a namáhala se i tím marně.

„Nechci vám ublížiti, tetinko,“ pravil konečně Stanislav smutně líbaje jí zase ruku. „Zapomeňte na svého synovce a dovolte, aby správce vašeho mlýna v Záhořovicích vám uctivě své zasnoubení oznámil. Těšilo by mne, kdybyste mně i před oltářem chtěla býti matkou, — v masopustě budeme míti svatbu.“

Tak se i stalo. Paní Mourková vystrojila svatbu, — ovšem jen tak, aby lidé neřekli. S velikou nechutí pořídila pak celý sklad karkulek, košilek, slintáků atp. v největším množství a nejlepší jakosti, byla i kmotrou a rozmazlila malou Grazielku na dobro, — také aby lidé neřekli.

V principu neodpustila Stanislavovi nikdy; byla hrda na nezlomnost svých zásad a pravidelně vypověděla v zásadě aspoň jednou do týdne svému správci a nejméně jednou za měsíc vydědila v principu Stanislava.

Ještě když třesoucí se stařenka podepisovala závěť, kterouž odkazovala veškeren svůj majetek do posledního hřebíku Stanislavovi, stěžovala si s povzdechem notářovi: „Nezdárný ten hoch si vede, jako by mne ani nepotřeboval, jako by mi byl cizí a musel si ode mne všechno nechat líbit. Schválně ne! To aby věděl, jak mi ublížil.“

Z nové poesie polské.

Adam Asnyk.

Herakles.

I.

Hellenské mythy Heraklem jej zvaly,
dnes lidem zve ho pokolení jiné.
Jej k práci věčné Moiry odkázaly —
kdy jeho rámě stane, odpočine?

On vykoná hned každý rozkaz lichý,
leč vznesa topor svůj — je hrozný, silný!
A přec krok mírný, mysl pokojná je.

Jeť pracovitý, mocný, vytrvalý:
lví rouno kryje plece nahé, siné,
před pánem jest však nesmělý a malý,
sám pouta kuje si a na se vine.

Jest beze vzdoru, pokorný a tichý.
Smějí se jemu, v žert jim kratochvilný,
když zří ho čistit Augiovy stáje.

II.

A Músa sama studem zardívá se,
jej zříc, když bouří hrubě ve svévoli,
kdy žár svůj topí v orgii a kvase,
chtě zapomenout na to, co ho bolí —

Neb rozhněván na robství osten holý
když sáhne, šílen, po své zbroji v jase,
když přepadá svět v ničitele roli,
v nevinných krvi vztek a žal svůj hase!

Když mine však ten divý zápal v hrudi,
jímž kácí v nivec celých věků práci
a řady činů velkých drtí, stírá —

On z bludů svých zas pomalu se budí,
na dávné sledy pokorně se vrací
a dále koná dílo bohatýra.

III.

On bohatýrstvo své však málo ceuí,
a neví ještě čím je a čím bude.
Neví, že celý ztopen ve plameni,
že vedle bohů místa jemu zbude.

Leč vědí bohové to ustrašeni,
za nástroj chtěli mít jej v roli chudé —
teď Olymp celý závistí se pění
a pronásleduje ho vždy a všude.

Již do kolébky poslal jemu hady,
by zhnětli ho a zardousili spolu,
teď proti němu tisíc obrů vodí —

Leč marný hněv a marné vzteky zrady:
on zvítězí! . . . a hromů při plápolu
on Promethea z vazeb vysvobodí!

Ašera.*)

Nad zemí se vznáším, planu
rosy brillantové v moři,
na mých vlasech růže hoří,
břečtan s ramen splývá mých.
Nad vpadlým když rovem stanu,
s polibky jen smutné stíny
uvádím v sen nový, jiný,
v kraje pouští lazurných.

Dříve, ach! svět mladý švarně
vbájila jsem ke snům něžným,
k ňadrům svým ho tulíc sněžným,
v rozkoše jej strojíc květ;
dnes mne růže věnčí marně,
božství bludné, kteréž mine,
bez polibků vadne, hyne,
želíc dávna, toužíc zpět.

Ač tu žáru tolik v lůně,
na rtech touhy plamen bují,
motýli se nesletují
věčné rozkoše sen pít —
darmo po miláčku stůně
srdce, lilje žehnouc dechem:
nad luzným dob zašlých echem
zadumána musím snít.

Květy vadnou, blesky hasnou,
paprsků již ranních není —
ani lásky, opojení
nezatouží zimný tlum,
chtíč a žádost smyslů jasnou,
vznícenou úst na purpuře,
topí v žalů temné chmuře,
v povzdechů ji vlévá šum.

Za perlou slz běží, plove,
ohněm žití nezatrýská,
smutně zřím těl na ohniska —
ta již tepla nedají.
Složím žezlo brillantové,
na hvězdy se vznesu jiné —
věncem růží mých zde siné
lilje vod již zhrdají.

Aneb zrak můj blyskavice
v tiché mrtvých stíny vžene,
ňader chvění roztoužené
prach snad spící rozpučí:
žhoucí dech snad mojí líce
kosti ztaje, ve zápětí
že pak vyjdou z nepaměti
jak miláčka náručí.

Ke mně, ke mně, v lůno moje,
znovu kvést a znovu pláti —
polibků kde snové zlatí,
splyňte, bledé roje sem!
Otvírám svých ramen dvoje,
zlíbám, vlíbám novou vesnu,
tam sen v hrobě, tu ráj ze snů,
lásky věčné zářný lem.

Mám snad sypat poklad žárný
hvězd a perel, věnců, krásy,
ruměn lící, hedbáv řasy,
alabastr měkkých těl,
ve třpyt odít lepotvárný
rajský strom ten chtíče, touhy,
aby splál v slz pramen pouhý,
ovoce by vichr měl?

Mladost, krásu, vděk i sílu
žárem nebes, jara pěnou
v lásky vrkoč zapletenou,
těžkých stínů pokryl chlad.
Adonisa na mohylu
v Byblosu již troskách v taji
odalisky nesedají
plné vášně, plné vnad.

Rozkoš bujná, náruživá
srdce bleskem nezžehne si,
slunce v mraky nezavěsí,
tvůrčích nepomnoží sil,
vášni jeseň smutná, divá
žitirodné ohně tráví,
v souzvuk těl však nedostaví
odumřelé hmoty cíl.

V tepně světa opozdilé
Erótova božská vláda
skřehlé údy neomládá,
sotva stačí dále žít.
Holoubků mých duhy bílé
v podvazků síť zavěšeny,
bez mirty již, okřídleny
čekají na větší svit.

Smyslné však blesky vrhnu,
slz těch zpilost, která vládne,
sopkou žhavé lásky padne!
Tím vzplá opět nový tém,
rytířský prach s hrobů strhnu,
polibkem se rozplamení —
vyjde silné pokolení
Kananejskou získat zem!

Přeložil *F. V. Kvapil.*

*) Ašera = Afrodita.

*

Zlaté srdce.

Novella od *Josefa Štolby.*

(Dokončení.)

Isa se zamlčela. Prsa se prudce zdvihala, z očí sršely blesky, a postava byla vztyčena, k boji vyzývajíc každou žilkou. Vypadala v hněvu svém demonicky krásně.

Rabský hleděl na ni s vytřeštěnýma očima. Pojednou sklesl polozničen na sedadlo.

„Slitování, Iso, slitování," volal žalostivě, „odpusť co zavinila neskonalá láska k tobě!"

„Slitování — pravil's?" tázala se Isa. „Měl jsi je ty, když já za ně žebrala? — Uspoř si proseb. Zítra jedu zase k Semeckým!"

Rabský vyskočil jako hadem uštknut. „Ty nepojedeš!" vzkřikl zuřivě.

„Pojedu pravím!"

„Iso," vynutil Rabský ze sebe s namaháním, „nenatahuj strunu přes příliš, aby nepraskla — střež se, sic přisám bůh, stane se neštěstí."

Isa se potupně zasmála. „Neštěstí?" opakovala, „či může potkati mne ještě větší, nežli mne již potkalo?"

„Iso, ty mne ještě neznáš. Pravím ti, nedožeň mne k zoufalství!"

„Zakus plnou měrou to, co zakusila já," byla její odpověď.

„Iso!" vzkřikl výhrůžně Rabský hlasem chraptivým.

„Opusť mne, sic půjdu sama," odvětila Isa velitelsky.

Jako bez sebe skočil Rabský ku skříni, v níž choval své lovecké náčiní, vyrazil dvířka a chopil se dvojky.

„Iso," zuřil dále, „pravím ještě jednou, abys mne nepřivedla k zoufalství."

„Chceš mne tím snad donutit?" a Isa pokrčila potupně rameny. „U mne s takovými důvody nepořídíš nic."

„Zanecháš toho koketování se Semeckým čili nic?" zvolal Rabský.

„Nezanechám," odvětila Isa rozhodně. „S bohem, pane!" a odešla volným krokem z pokoje.

Jako rozkacený lev vrhl se Rabský za ní. Avšak dvéře zapadly prudce v zámek, a Rabský se náhle zastavil. Oči byly krví podlity, z úst vystupovala pěna. Třesoucí se rukou setřel pot s čela a — nejistým krokem opustil pokoj.

Čerstvý větřík, jenž ob čas parným vzduchem zavál, ovanul jeho skráně. S hlavou sklopenou kráčel přes dvůr, z domu, do lesa. V hlavě bylo pusto — prsa mu mohla prasknouti, a nohy byly jako z olova. Kráčel nehledě v levo, nehledě v pravo, bez cíle, bez úmyslu.

Nyní tedy věděl, že smíření s Isou není možné. Myslil, doufal stále, že překoná její vzdory, její odpor neskonalou, nezměrnou svou láskou; a on miloval ji stále víc a více a práhnul po jediném slůvku lásky, po jediném přívětivém pohledu — nadarmo. Nechtěla o něm věděti — láskou jeho pohrdala, hněvu jeho se smála. Mnohokráte již rozbodala srdce jeho palčivou žárlivostí, avšak tak bezohledně, tak nesrdečně ještě s ním nikdy nemluvila, tak rozhodně nevzala mu posud nikdy všechnu — všechnu naději do budoucnosti. A proč učinila právě nyní tak? — Semecký — Semecký byl toho příčinou! — Křečovitě sevřel Rabský dvojku v rukou svých.

Hodina míjela za hodinou, a Rabský bloudil stále ještě s rozervanou, skoro šílenou myslí svou lesem. Počalo se již smrákati, když pojednou vystoupil z lesa.

Mdlým zrakem rozhlédl se krajinou — náhle to jím trhlo: před ním ležel statek Semeckého.

Zastavil se na okamžik a s těžce zdvihajícíma se prsoma hleděl na statek ten. Tu trhlo to jím podruhé — chvíli váhal ještě, pak ale kvapným krokem a u velkém oblouku zaměřil k zadní straně rozsáhlé zahrady.

Za několik minut stál u nízké zdi; opětně se rozmýšlel — ale jen na okamžik. Prudce vyšinul se na zeď a skočil do zahrady.

Nalézal se v křovině, okolo níž vedla pěkná cestička. Bez rozmyšlení dal se po cestičce té a za nedlouho byl u Otilčiny skály.

Srdce mu bušilo a dech se tajil, když pátral nyní kolkolem. V zahradě bylo již dosti temno, a vůkol panovalo tajemné ničím nepřerušované ticho. Zase váhal Rabský — uvažoval v zimničném rozechvění opětně, má-li se vrátiti či jíti dále; avšak malou chvíli jen. Vzpomínka na dnešní výjev s Isou hnala jej dále, hnala jej — hledat Viléma!

Opatrně kráčel zahradou a s napnutou pozorností hleděl na všechny strany — pojednou, na blízku jasanu, kdež Eliška byla poprvé sdělila Otilce, že má ji Vilém rád, zaslechl skřípěti písek pod odměřenými kroky, a Rabský by byl radostí zajásal, když spatřil toho, jejž hledal, přicházeti právě k místu, kde on se nalézal.

Podepřel se o strom a těžce oddychuje čekal.

Vilém blížil se pohřížen v myšlenky, jež zaujímaly celou jeho bytost. Otilka se včera a dnes po celý den neukázala, a Eliška mu k otázce jeho po příčině odvětila krátce, že je churava.

Churava! Proč je churava? Je churava jen lehce či povážlivě? Hlavou honila se mu myšlenka za myšlenkou, a všechny točily se jen okolo Otilky a její domnělé churavosti. Zvláště příčina churavosti té ležela mu na mysli. Mimovolně byl nespokojen sám sebou, že choval se včera tak přátelsky k Ise, neboť nemohl se zbaviti domněnky, že právě chování to jest v jakémsi spojení s churavostí, jež mu takové starosti působila, a peskoval sám sebe, že dovršil své bezohledné včerejší jednání tím, že nabídl paní Rabské průvod svůj noční temnotou. Jak mrzelo jej nyní, že zdržel ji tak dlouho — neb on to byl, jenž nejvíce jí domlouval, aby ještě zůstala, jak mrzelo jej, že nenabídl jí pak vůz k jízdě zpáteční!

Usedl na blízkou lavičku a opřel hlavu o pravici. Ubohá Otilka! Jak těžce asi nesla to jeho počínání si, jak se as navzdychala, naplakala se v tom svém pokojíku, zoufale lomíc rukama a volajíc jméno jeho! Vilémovi bylo až úzko při pomyšlení tom, a přece oddával se myšlenkám těm s rozkoší: vždyť to vše bylo novým jen důkazem, že má jej Otilka ráda. Zvláštní to byla slast, jež ležela pro něj v pomyšlení tom, slast to

pronikající celým tělem, uchvacující celou duši. A Vilém oddal se zvláštní slasti této na okamžik tak, že zapomněl úkolu, jejž vložil na něj Semecký, že viděl se opětně v rozhovoru s ní, v rozhovoru důtklivém, v němž ona plna rozkošných rozpaků hledí před sebe, a neodpovídá na jeho otázky, s takým ohněm jí kladené v rozhovoru, jejž točil v duchu již k rozhodnému konci — pojednou vztyčil hlavu; jakýs zvláštní, okamžitý sice, ale pronikavý šramot jej vyrušil. Chvíli naslouchal napnutě — avšak nic se nehýbalo, a Vilém upadl opět v dřívější své slastné dumání.

Netušil, co několik kroků od něho se dělo.

Rabský hleděl na Viléma jako krvelačný tigr na obět, jíž v nejbližším okamžiku zničiti chce. Zde seděl před ním původce vší jeho bídy, člověk, k vůli němuž Isa zapomněla se tak, jako posud nikdy, muž, jenž byl příčinou, že Isa nemilosrdně vzala mu vše, co jej k životu ještě poutalo, to poslední a jediné, co mu zbývalo: naději. Nyní bylo po všem, nyní neměl život pro něj více žádných půvabů. Láska jeho k Ise naplňovala celou bytost jeho takou měrou, že bez Isy nebylo pro něj života. V ní žil — bez ní žíti nemohl. A ona, pro niž tlouklo jeho srdce, jíž platilo každé jeho dychnutí, ona, k níž vzhlížel jako k světici, k níž modlil se jako k svému bohu, ona opovrhovala láskou jeho, ona ho nenáviděla! — Hrůzné to slovo pro člověka, jenž láskou zmírá! A k vůli komu ho nenáviděla? — Tomu k vůli, jenž tuto před ním seděl, zajisté zahloubán v hříšné myšlenky na jeho ženu, na ženu, kterou Rabský miloval. Šílený vztek zmocnil se ho. On, člověk zničený, měl by dopustiti, aby jiný muž kochal se v objetí ženy, jež byla jeho životem? Ne, ne, za žádnou cenu! Ise ublížiti nebyl s to, avšak ten, kdož byl příčinou jeho neštěstí, musí za to pykati.

Rabský natáhl kohoutek — šramot, tím povstalý, vyrušil na chvíli Viléma z myšlenek jeho, a strachem se chvěje pozoroval to Rabský. Leč Vilém zadumal se ihned zase, a zvolna přiložil Rabský ručnici ku tváři.

Krev bouřila žilami jeho tak divoce, že ručnice v rukou se třásla. — Zvolna ji spustil ode tváře a z hluboka si oddychnul. V tom však zmocnila se ho zase dřívější zuřivost — rychle přiložil ručnici po druhé, zaměřil na Vilémova prsa a stiskl. Zablesklo se — a hromovým rachotem zahučela rána.

Leč v okamžiku, kdy rána vyšla, objevila se před ústím ručnice postava, jako by ze země byla vyrostla, a Rabský cítil, že prudký náraz změnil směr ručnice dolů k zemi. Stejnou dobou ozval se zoufalý výkřik o pomoc, postava klesala k zemi, a na šatech jejích vyskočil malý plamínek. Rána, jsouc vystřelena tak blízko, zapálila šaty.

A s rychlostí blesku vyskočil Vilém. Tento hlas, volající o pomoc, byl by poznal mezi tisíci. „Otilko!" vzkřikl zděšeně a jediným skokem byl u postavy na zemi ležící, a holýma rukama tlumil plamen, jenž s báječnou rychlostí již již celý šat uchvátiti hrozil.

Polo omráčen hleděl Rabský na výjev tento — náhle se obrátil, a jako furiemi štván, spěchal ze zahrady, zpět do lesa, bez cíle, bez pokoje. —

Střelná rána, tak blízko vypalená, byla vyrušila Semeckého z klidu, jehož požíval právě ve společnosti Eliščině ve verandě. Vzchopil se a spěchal směrem, odkudž rána byla zavzněla, chtěje zvěděti, za jakou příčinou v zahradě vystřeleno, avšak zrychlil svůj krok v pravý běh, když pojednou zaslechl vzdálené volání o pomoc.

Poznal hlas Vilémův! Spěchal seč byl, tak že za nedlouho byl na místě.

„Co se přihodilo?" zvolal uleknut.

Krátkými slovy sdělil mu Vilém, že nepochopitelnou náhodou vyšla jemu na blízku rána, jež ranila Otilku, a oba chopili se dívky, jež ležela tu posud bez vědomí, a ubíhali s ní takřka do domu.

Leknutí, kteréž zmocnilo se Elišky při pohledu na bezvládnou postavu s popáleným, skrváceným šatem, již oba mužové položili opatrně na pohovku v saloně, bylo strašlivé. S hlasitým nářkem vrhla se na ni a slíbala bledou její tvář, zsinalé její pysky, volajíc Otilku nejsladšími jmény.

Dlouho bylo volání její marné. Konečně však otevřela Otilka oči. „Vilém — kde je Vilém —" zašeptala slabě.

A jako před světicí sklesl Vilém před ní na kolena. Všechna pýcha, všechen ten nepravý stud byl zapomenut — chopil se její ruky a líbal a tiskl ji vášnivě. „Otilko — Otilko" — volal neustále, „má jediná, nade vše drahá Otilko."

Nejdříve hleděla na něj zrakem ulekaným, zrakem zděšeným, avšak pojednou počala se blaženě usmívati — lehounce stiskla ruka její ruku Vilémovu, a opět zavřela se ta krásná očka.

Vilém byl zoufalý.

V tom chopil se ho Semecký prudce za rameno.

„Zdá se, že jest Otilka raněna," pravil, „musíme ji ponechati prozatím ženským rukoum. Ty pospěš pro lékaře!"

Vilém vyskočil rázem Ještě jednou políbil tu bledou ručku; pak spěchal ven.

Ubohé koně! S tak šílenou rychlostí neujížděli posud nikdy temnem nočním. S větrem o závod hnala je nemilosrdná ruka Vilémova k lékaři, a se stejnou rychlostí museli ujížděti zpět, když Vilém lékaře byl nalezl. A stejně ubohý lékař! Štěstím pro něho bylo, že vozy Semeckého měly výborná pera.

V době skutečně neobyčejně krátké byl lékař na místě. Nalezl Otilku již v posteli a při úplném vědomí a konstatoval ne těžké poranění na levé noze, jež o málo linií jen více ku středu spůsobeno, bylo by roztříštilo kosť. Obvázal ránu a odešel s ujištěním, že nebylo ublíženo žádné důležité částici, a že tudíž rána v krátkém čase bude zahojena.

Jako střela vrhnul se Vilém do pokoje, v němž Otilka ležela, když bylo mu sděleno, že smí vstoupiti. Přiklekl k posteli a pojal ji za ruku.

Mlčky pohlédla na něj Otilka. Sotva viditelný, blažený úsměv pohrál jí okolo rtů, a jemné stisknutí ruky bylo mu znamením, že rozuměla jeho horoucímu pohledu

Se zvláštním výrazem ve tváři, avšak s podivnými city v srdci hleděla na skupinu tu Eliška, a s patrným uspokojením spočinul brzy na téže skupině, brzy na Elišce zrak Semeckého.

„Leknutí naše jest odbyté," pravil po chvíli; „nyní snad zvíme příčinu té nepochopitelné události?"

Vilém nemohl podati žádných zpráv. Seděl zamyšlen na lavičce; v tom vyšla rána, a Otilka ležela raněna, s popáleným šatem v písku — více nevěděl.

„Avšak Otilka musí věděti něco bližšího," pokračoval Semecký.

Všichni pohlédli zvědavě na Otilku, kterážto plna rozpaků před sebe hleděla.

„Vypravuj přec!“ pobízel Semecký důtklivě.

Chvíli neodpovídala Otilka; pak jala se zvolna vypravovati tichým, chvílemi zajíkavým hlasem: „Vyšla jsem pod večer ze svého pokojíku a usedla jsem pod velký náš jasan. Přemýšlela jsem o mnohých — mnohých věcech,“ — při slovech těch utkvěly oči její na Vilémovi — „a seděla jsem nevědouc ani, že se již valně sešeřilo. Kolkolem panovalo rajské ticho — ani list se nepohnul. Pojednou vyrušil mne z myšlenek šramot, jaký povstává při natahování kohoutku. Ustrašena vzhlédla jsem a spatřila jsem několik kroků od sebe na sedátku Viléma. Neměl však ručnice — a tu zmocnila se mne náhle strašlivá úzkost. Ohlédla jsem se dále, leč kdo popíše mé leknutí, když spatřila jsem ve stínu blízkého stromu muže, muže, jenž maje ručnici v rukou mířil přímo na Viléma. Šílený strach zmocnil se mne — nevědouc co činím, vzchopila jsem se, jediným skokem byla jsem u ručnice, mávla jsem rukou — v tom vyšla rána —“

„Rána,“ doplnil vášnivě Vilém, jenž byl se zatajeným dechem a s vytřeštěnýma očima naslouchal, „kteráž platila mně a zasáhla vás.“

„A kdo byl tím střelcem?“ tázala se Eliška napnutě.

Oči všech visely takřka na ústech Otilčiných.

Otilka neodpovídala. Po dlouhé době teprv odvětila tiše: „Rabský.“

„Rabský!“ zvolali všichni zděšeně.

„Ano Rabský!“ opakovala Otilka pevně.

Překvapeně pohlédli na sebe Semecký a Eliška, avšak pln trapných pocitův uschoval tvář svou v poduškách Otilčiných Vilém netroufaje si k ní vzhlédnouti. Jemně zdvihla Otilka hlavu jeho, oči obou se setkaly, a co vzájemně v nich vyčetli, zůstalo jejich tajemstvím. —

Ještě nějakou dobu byli pohromadě, a doba ta byla věnována hovoru o Rabském a o Ise. A tu teprve vyznal Vilém, jenž neměl zraku a sluchu pro nikoho nežli pro Otilku, proč počal se dvořiti Ise.

Zamyšleně naslouchala Eliška a zamyšleně hleděla na něj, jak láskyplně držel Otilku za ruku a s jakou vroucností spočívaly oči jeho na obličeji jejím! Volný vzdech vyvinul se jí z prsou, a trpký úsměv pohrál jí okolo úst. Tak jako klečel Vilém před málo měsíci před ní, tak klečel nyní před Otilkou. To, po čem toužila, k čemu pracovala, stalo se tedy skutkem, ale srdce jí při tom nepukalo bolem, jak se byla kdys obávala — nikoliv, bylo jí volněji a volněji, bylo jí tak, jako by nemohla pojednou pochopiti, jak bylo možné, že tento mladý muž mohl zaujmouti její myšlenky, bylo jí tak, jako by zmocnil se jí náhle jakýsi stud, že vedle povahy tak vzácné jako byl Semecký, mohla ji upoutati povaha tak měnivá jako byl Vilém. Zvláštní to pocit rozhostil se jí pojednou v prsou, pocit to, jenž vracel ji samu sobě a náhle jakousi netušenou spokojenost v ní buditi počal, jíž nebyla Eliška od prvního setkání se s Vilémem pocítila. Mimovolně zalétly myšlenky její v minulost, letmo proběhly veškeré ty dojmy, jež Eliška byla v minulém právě roce prožila, a spokojenost ta mohútněla stále víc a více, až první záchvěv skutečného štěstí projel srdcem, když pojednou pohlédla na Semeckého a spatřila, jak upřeně a jakým zvláštním způsobem na ni hledí.

A když brzy na to, odevzdavši péči o Otilku staré, spolehlivé služce, vešla s chotěm svým do ložnice, tu obrátil se tento náhle k ní a objav ji jemně tázal se pojednou: „Nuže, ty přelude z chrámu sv. Petra, jsem dobrým či špatným strategem?“

Krev polila Eliščinu tvář. Srdce počalo jí prudce bušiti a hlava jí šla kolem — chvíli hleděla na Semeckého jako v ustrnutí nechtějíc věřiti svému zraku, svému sluchu — pak ale objala jej pojednou vášnivě a zvolala hlasem, jenž chvěl se pohnutím, z něhož však znělo blaho a štěstí duše znovuzrozené: „Ó ty zlaté — zlaté srdce!“

* * *

Rabského nalezli druhého dne ráno v lese — s prostřeleným srdcem.

Zvláštní pohnutí zmocnilo se Isy, když mrtvolu přinesli domů, avšak pohnutí její vzrostlo, když Semecký, jenž přibyl po obdržení zprávy té ihned k ní, sdělil jí důvěrně, co as jest příčinou dobrovolné smrti jeho. Mimovolně otřásla se Isa, a jakási útrpnost k zesnulému naplnila její prsa. A když po odbytém pohřbu při prohlížení jeho papírů nalezla poslední jeho vůli, v níž „nade vše milovanou ženušku svou Isu“ ustanovoval povšechnou dědickou celého svého jmění, tu padlo to Ise těžce na prsa, tu pojednou zmocnil se jí jakýsi stud, jakási lítost, že nebyla milosrdnější k tomu, jehož jediným zločinem byla neskonalá láska k ní, a jejž ona k vůli lásce té zničila. A lítost tato stále rostouc činila ji s počátku nepokojnou, později zádumčivou — ano nešťastnou. Kdyby byl Rabský opustil tento svět zanevřev na ni, byla by Isa bývala spokojena — snad šťastna. Avšak tak strašlivě šlechetná pomsta ve spojení s vinou, jíž nesla na jeho konci, a s vědomím, že kdyby byla k němu chovala se jinak, mohl se státi snad nejlepším, nejšťastnějším člověkem na světě, přetvořila Isu v ženu zcela jinou, v ženu, jež nespokojena sama sebou uzavírala se víc a více celému světu, a nepřijímajíc a nečiníc návštěv ve zděděném zámečku žila jako ztracená.

Či přičinilo k tomu snad ještě něco jiného? —

Buď jak buď, jisto jest, že les stal se nyní jediným jejím rejdištěm, a že, vyjede-li někdy ze svého sídla do okolí, stane se to jen proto, aby bohatstvím, jež ji takořka tíží, ulehčila bídě jiných. —

Vilém a Otilka? — Sotva že Otilka se uzdravila, byla v letním sídle Semeckého veliká sláva. Zámek skvěl se v samých květinách, ode vchodu k vesnickému patronátnímu kostelíku tvořili sváteční odění venkované živou cestu, „svatováclavský zvon,“ jenž ozýval se jen při obzvláštních příležitostech, sezváněl hosty do prostých zdí chrámových, a v zákristii oblékal se spokojeným úsměvem tlustý farář nový, paní „patronkou“ zvláště darovaný ornát, aby v něm vykonal předepsané obřady při sňatku bratrovce „patronova“ se sestrou „patronky“.

A Jan? Událost s Rabským zlomila v něm veškerou sílu. Nikdo netuší, že on má se sám za příčinu jeho smrti, a výčitky svědomí, jež spáti mu nedají, učinily jej tak měkkým, že ani Eliška ani Vilém v něm starého Jana poznati nemohou. Vymlouvá se, že je churav a každý mu to věří — vypadáť velmi bídně.

FEUILLETON.

— Jaroslav Vrchlický vydal první svazek Mythů. Kniha obsahuje tři velké epické básně: Šárku, Svatého Prokopa a Božetěchův kříž.

— Salonní bibliotéka Ottova vydala román Sofie Podlipské „Nalžovský“.

— „Romanetta Jakuba Arbesa“, sv. I. Nelze popříti, že je povídka či román, přesahující novou myšlenkou meze obvyklé šablony, zjevem pozoruhodným, zejména v době, kdy spousty časopisů spoustou literárních produktů druhu tohoto oplývají. Nelze ale také popříti, že romanetta Arbesova právě vesměs vynikají novými základními ideami. Již proto dím hned z prvu: Arbes je v literatuře naší zjevem nevšedním, naskrze původním.

Bylo to před šesti roky, kdy po delší přestávce vystoupil Arbes zase s novou prací v prvém čísle nového tenkráte časopisu „Lumír“. Byl to známý čtenářům listu tohoto „Svatý Xaverius“, označený nevídaným attributem „romanetto“. Vidím ještě dnes, jak na sebe některé literární kruhy pražské při uvidění povídky té zvědavě pohlížely; mnohý ptal se: Co to bude? Avšak uplynulo několik jen neděl — několik čísel „Lumíra“ nacházelo se v rukou čtenářstva a již se obecně pravilo, že Arbesova povídka má tak zvláštní ráz skutečnosti, a že při tom je tak zajímava, že málo jen prací v ohledu tomto jí vyrovnati se může. Ano, stala se i ta zvláštní příhoda, že čtenáři povídky té houfně chodili do svatomikulášského kostela podívat se na obraz, jenž Arbesově povídce za předmět slouží. Arbesovo jméno bylo tím utvrzeno a on stal se záhy známějším po Čechách nežli mnohý jiný starší spisovatel český. Od těch dob přinesl „Lumír“ řadu povídek z pera jeho, a v novějším čase i jiné listy české nové práce jeho uveřejnily, tak že je dnes Arbes jedním ze spisovatelů českých, „kteří mnoho a dobře psali“.

V posledních dobách pak počal Arbes vydávati práce své souborně a první svazek souboru toho máme před sebou. Obsahuje tři, vesměs v „Lumíru“ dříve uveřejněná romanetta: „Svatý Xaverius“, „Sivooký démon“ a „Newtonův mozek“. Řekli jsme nahoře, že je Arbes nevšedním, originelním zjevem literárním. — Přední vlastností Arbesovou jest, že děj v romanettech jeho založen je na kombinacích tak hluboce promyšlených a pravidlem tak poutavých, že nesnadno najdem mnoho příkladů podobných v literatuře. Říkalo se, ze Arbes je v podruží velikého Edgara Allana Poeho, co do komposice své; snad právě proto, že Arbes prvý v literatuře naší na nešťastného, velikého tohoto básníka amerického upozornil. Avšak kdo tak tvrdil, Poeho nezná. Poe kombinuje ve svých povídkách důmyslně, a Arbes též, toť veškerá jejich podobnost. Směry, jimiž oba se berou, jsou různé, a Arbes má vytknutý zřetelný ráz český, přes to, že mu literární areopag český imputuje ráz cizí. Arbes pohybuje se výhradně v kruhu českého lidu, a kdo jemu nerozumí v tom, nikdy sám nepoznal jednu z nejhlubších stránek české povahy. Nelze popříti, že látky jeho jsou nezvyklé, bizarní, že mají mnohdy nátěr chmurného romantismu — avšak ti lidé, již v povídkách Arbesových jednají, jsou ryzými plody zejména velkoměstského života pražského, a jsou při všem romantismu svém přece jenom osobami, po jichž údech rozloženy jsou svaly a kosti, jejichž žilami proudí krev skutečná! Kdo by to opětně upírati chtěl — nepoznal, neviděl bídu mezi osobami vzdělanějšími, děsně v úzkých ulicích pražských živořícími.

Svatý Xaverius je jedním, Sivooký démon pak druhým ku tvrzení tomuto dokladem. V prvním ubídněný vzdělanec obětuje život svůj nešťastné kombinaci, na základě jejíž chce dospěti k bohatství; v druhém vidíme bídu jiného vzdělance, jenž miluje děvče, jemuž připravila pražská revoluce červnová nešťastný osud. Arbesovi resultuje z pozorování života takového — socialismus, a on sám rád své hrdiny o ideách socialistických nechává rozprávět! To považuji za vadu ve spisech jeho, vadu, která časem činí takou část spisu jeho čtenáři méně zajímavou, vadu, která vedla kritiky k výroku, že Arbesa čísti může, ačli mu rozuměti chce, jenom člověk vzdělanec, kterýžto výrok ovšem soudný člověk spíše ku cti si vykládati bude! Z uveřejněných v přítomném svazku prací klademe na místo prvé Sivookého démona; zejména nečitané jindy líčení života Reginy na osamělém statku dýše zvláštní originelní poesií. Všude pak zde propleten jest děj tak podivuhodně originelní, že porozumí dojmu celému jen ten, kdo práci tu upjatě četl. Nechci sice tvrditi, že by bizarní rekyně povídky této byla zjevem naprosto sympatickým a všude pravdě podobným — že však je všude velezajímavým, psychologickým problemem — v tom, tuším, každý souhlasiti bude.

„Svatý Xaverius“ je ze tří těchto povídek snad nejpoutavější a člověk pochopí, že lze celý večer při povídce té vyseděti bez pohnutí. Scena jako překvapení nešťastného „přítele“ před obrazem Balkovým, dokazuje pravdivost pověděného. Vedle toho však je svatý Xaverius komponován s takým ostrovtipem a s promyšlením — poukazuji na příklad jen k tomu, že celá horečná kombinace reka povídky, uvrhne ho zcela přirozeným spůsobem do žaláře — že neznám druhé povídky české, která v tomto ohledu by se s ní měřiti mohla.

„Newtonův mozek“ upoutá počátkem svým čtenáře sice rovnou měrou jako obě dvě předcházející práce, avšak nacházím podivným, že celý zjev rozluští Arbes spůsobem obyčejným — snem — což při ostrovtipu spisovatelově vskutku překvapí.

Všude však nese vypravování i při příhodách nejbizarrnějších ráz pravdivého realismu, tak že připadá to na mnohých místech, jakoby spisovatel pouze líčil příhody, jež přese vší svou podivnost přece jen skutečně se byly udály.

Ostrovtip, duchaplná kombinace a realismus, jejž ani bizarrní stránky povídky setříti nedovedou: toť hlavní ráz Arbesův! Toť přednost jeho!

Pozoruhodno však jest, že se českým spisovatelům název „romanetto“, jehož Arbes poprvé užil, tak zalíbil. Dnes užívají ho mnozí — přehlížejice, že jedině Arbesovy práce nelze vřaditi do šablony — novelly či románu, a že název romanetto dosud jen jim plnou měrou přísluší. *Dr. J. Thomayer.*

— Povídky, arabesky a humoresky Svatopluka Čecha. Po několikaletém marném očekávání vyšla sbirka, jejíž pouhé oznámení by jinde a za jiných okolností bylo zbudilo nejživější interes pro dílo literární ve svém spůsobu tak zajimavé a drahocenné. Básník „Adamitů“ a „Evropy“ nezůstával pohřížen jen v hluboké tvůrčí dumy, v nichž klíčila vždy idea vznešených jeho zpěvů; po bujných letech fantasie okřával rád na půdě skutečného života, jehožto záchvěvy bedlivým a skoumavým zrakem pozorovatelským stopoval. Tato bystrost pozorování, trefná charakteristika a dokonalá znalost života až do nejjemnějších jeho odstínů a vzácné nadání vypravovatelské jeví se nám ve všech pracích Čechových. Již první jeho humoresky v počátečních ročnících Světozora uveřejněné vzbudily všeobecnou pozornost, když pak ujal se redakce „Lumíra“, bylo péro Čechovo v kruzích jeho čtenářů zvláštním svým rázem již tak známo, že uhodli pravého autora i v sebe bezjasnějším pseudonymu. Právě vydaný první sešit povídek, arabesek a humoresek obsahuje vedle nejstarších i jednu z pozdějších prací Čechových. Jest to povídka Jestřáb contra Hrdlička, kteráž tvoří jádro celé sbírky, zaujímajíc také větší její část. Povídka tato měla býti vedle prvotního rozvrhu básníkova prvním článkem celého cyklu podobných vzpomínek, jež sebral na trudné své pouti životem upoutaným na těžké jho bohyně Themidy. V zapomenutém zákoutí zaprášené registratury hledal si Čech romantickou látku k lehké povídce, co však odtud na povrch vyvážil, je hluboká, bolestná opravdivost života, jíž bychom pod rozmarným a málem humoristickým titulem ani z daleka netušili. Zvláštním, jemu samému jen vlastním spůsobem, s nevýslovně jemným, měkkým nádechem, kterýž vznáší se jako lehýnká mlha nad veškerými jeho vážnými prosaickými pracemi, podán je zde kus skutečného života, jak rozkládá se v plné své nezahalené pravdě kolem nás. Čech zachytil bolestný úsměv, který obehrává společenskou naši tvář, a podal věrně nepravidelný, chorobný tlukot, jímž zachvívají se tepny našeho života. Všecky osoby, kteréž v této povídce na povrch se vynořují, od snivého Jaroslava až do šílené Roziny, kresleny jsou perem, jež vedla hluboká znalost života, ba i ta čarovábná staffáže, ten mihotavý komický rytíř, ta v rococovém snění uhasinající matrona, prozrazují nevšední studie, jimiž básník běh života stopoval. Milým půvabem povídky této jest mistrné její psychologické propracování, rovnající se jemné řezbě, o níž se zvláštní oblibou a s mimovolným častým prodléváním pracoval, právě tak jako na poetickém

šperku, jímž vyzdobil každou téměř řádku. Touže okrasou vyniká kratičká sice ale obsažná črta „Ledová kněžna", kde zabočil Čech na kluzké území vyšších vrstev společenských a vyňal odtud obrázek plný divné, leskem perlí světelkující a hedvábem šatu šelestící poesie. Několik plachých rysů postačilo také k nastínění allegorické arabesky, či spíše tklivé lyrické básně „Signorina Gioventù", jež přináší v proudu fantastického vypravování luznou báji o ztraceném mládí. Do jednoduchého tohoto mythu vložil Čech celou žhavost poesie svého nitra. Málo jest věcí, jež by zanechaly v duši tak hluboký a trvalý dojem, jako kratičká tato arabeska, jež vzdor tomu, že substrát její tak častokráte již celé řadě básníků vděčně posloužil, svou smělou invencí a opravdu genialní skladbou až samých strun srdce se dotýká. V Signorině Gioventù nalezáme tolik ladných zvuků, tolik sladkých melodií, také množství ohlasů zdávna nám známých a sympathických, že jest nám, jako bychom slyšeli naposledy z daleka zahrávati hudbu dětských bájí a neradi jen se probouzeli z líbezného sna do chladné, mrazivé skutečnosti, jakou otevírá tragické skončení luzné Čechovy báje. Na podobném podkladě osnována je také další skizza „Zastavená povaha," jež, jak název již prozrazuje, zabočuje na pomezí alegorie, vymykajíc se na samém svém počátku pevné půdě skutečnosti, která v dalším proudu vypravování znenáhla zcela zmizí, až zbude na konec pouhý mlhový obraz myšlenky — tendence. Jen z lehka a jako mimochodem přechází básník v tón satirický, účel však dosažen i bez zžíravého účinku sarkasmu — samou tíhou vážně vylíčené idey. Ze zdařilých satir ve sbírce této obsažených, nejvíce poutá plachá kresba Liškovický pán, Vesnický svatý, zvláště pak silhouetta Žoli, kde všude umístěna je hlodavá špička ironie tak dovedně, že duch o ni vždy v pravém okamžiku zavadí. Z čistě humoristických statí stojí v popředí půvabně psaný a plný veselé touhy životní Souboj, pak Odkaz, v nichž humor místy stupňován až na silně působivou komiku, jedním mžiknutím, jedním náhlým obratem v poetickou vážnou skutečnost se mění. — K humoristickým náleží také rozmarný Duch markýzův. Jest sice těžko pronášeti úhrnný úsudek o práci literární, kteráž skládati se má z více oddílů, hned u příležitosti vydání první její části, nicméně je-li kde přísloví „ex ungue" na místě, jest to zajisté u Čecha, a proto odvážili jsme se hned tuto ke stručné charakteristice. Předním půvabem Čechova pera je bohatost poetického výrazu, vnitřní jeho hodnota, kteráž je místy tak mocna, že pouhé slovo, jediné dobře volené epitheton nahradí široký rozepis. Vlastnost tato je Čechovi se všemi moderními belletristy společnou a svědčí jak o znamenitém jeho nadání, tak i o pečlivě vytříbeném vkusu. Co však nejmohutněji na čtenáře působí, jest, jak již svrchu podotčeno, zvláštní pochopení vážných stránek života, půvabný realismus na povrchu, přecházející místy až v líbezné flegma, uvnitř však ideál jako křišťál čistý, bohaté zrno myšlenek, humaní pojetí křivolakých a pobloudilých snah životních. Sbírka Čechových arabesek je článkem celé řady vábných zjevů literárních, již zahájil Neruda svými feuilletony, Arbes romanetty, k niž přidruží se sebrání novel Zeyerových a novellet Heritesových. *O. Mokrý.*

— Z literatury francouzské. Jean Richepin, o jehož poesii jsme se nedávno šíře zmínili, píše také prosu. „Bizarrní mrtví" jmenuje se sbírka vesměs menších novel, či povídek, chceme-li již tímto běžným jmenem označiti tyto opravdu bizarrní práce. Zvláště karakterisovati jich nemusíme; platí o nich v celku totéž, co pověděno již o jeho poesii. Vysvětlíme titul knihy. Je to galerie lidí, kteří se stanou oběti buď hrozného osudu anebo co hroznějšího, obětí své vlastní myšlenky. Ta stává se jejich osudem. Povíme aspoň krátce obsah některých, neboť se obáváme, že by naše střízlivé obecenstvo je sotva klidně přijalo. — Mladý medik, velice vzdělaný, obírá se po všecka leta svých studií jedinou myšlenkou. Uznává ve světě jediné, totiž hmotu, a praví: Ovšem že se podařilo dosud vysvětliti všecky zjevy fysiologické, fysické a chemické jediné hmotou — ale zjevy intellektuelní vysvětleny dosud nejsou. Učenec musí míti pod rukou mozek živý, myslící, má-li v tom oboru něco vyzpytovat. Vivisekce je nutná. Vraždit lidi nechce, a tak jenom docela konsekventně provede ji sám na sobě. V největších bolestech skočí s okna. Vedle v ulici bije se kommuna. Přinesou jej do hostince, kde básník právě meškal a kde se s ním již dříve seznámil. Umírající má tolik síly, že mu vypravuje, co učinil. Hluk boje doletá mu k uším. „Bijou se, blázni, a zbytečně! Kdyby byli chtěli, byl bych je zabil já, ale pro vědu! Ale tak . . ." A zemře. Vedle na zemi umírá dělník v boji postřelený. Slyší, co se stalo. „To je nesmysl zemříti pro takovou hloupost, když můžeme zemřít za něco lepšího," a myslí na svou barikádu. A starý hostinský dívá se chvíli z jednoho na druhého a bručí: „Můj bože! jeden je hloupější než druhý!" — A ještě jiný příklad. Kdosi rozumuje takto: Je svět viditelný, který pojímáme svými smysly. Dále je náš vnitřní svět, který si tvoříme sami. Jest ale dojista ještě něco třetího, absolutního, co pouze tušíme a neznáme proto, že nám chybí zvláštní smysl pro to. Možná však, že ten smysl máme, ale že jsme jej zanedbali. Kdybychom potlačili ostatních pět smyslů a s nimi ten svět zevnější, dále kdybychom udusili v sobě celý svět svých představ, snad by se ozval onen smysl v nás a odhalil nám to, co pouze tušíme, to absolutní. Dá se do práce. Zbaví se různým způsobem svých smyslů a přemýšlí, jak by ještě zničil v sobě svůj vnitřní svět. Soudí, že pouze silná bolest činí veškeré myšlení nemožným. Přiváže se k lenošce a zvláštní stroj reje mu v kotlavém zubu celou hodinu. Na to vejde sluha, jak měl poručeno, a nalezne svého pána mrtvého. Patrně ranila jej mrtvice. — Přiznáváme, že jsou to věci divné; ale Richepin je vypravuje tak, že nepůsobí co pouhé studie nebo povídky, ale co hrozná pravda. Jsou tím působivější, jelikož jsou to historie nejen smutné, ale skoro vesměs tragické. Usmáti se nelze ani těm nejdivnějším. „Každý nese svoji chimeru," volá Baudelaire a věru, kdyby se ten největší pedant mohl dívat na ten svět odněkud s výše, prost všech předsudků, jakými nás plní vychování a společnost, že by přisvědčil našemu básníku. Pak by tak mnohá snaha, mnohá myšlenka, která se zdá nám moudrou a záslužnou, byla v očích našich větším bláznovstvím, větší chimerou, nežli ty nejsmělejší sny mnohých myslitelů, nad nimiž ten „rozumný" svět útrpně pokrčí rameny. Jednu z těchto povídek přeložili jsme do minulého čísla. Tu největší a nejkrásnější „Une histoire de l'autre monde" (ať se nikdo neleká, tím jiným světem rozumí se jenom Amerika!) bychom nejraději přeložili, kdyby nepřesahovala rozměry našeho listu. Povíme pouze tolik, že jenom snad „Dělníci moře" učinili na nás dojem tomu podobný. *F.*

— Gabriel Max maluje nový obraz „Novicka". V klášterní chodbě otevírá abatyše mladé dívce celu, v které stráviti má celý svůj život. Vstupujíc obrací novicka bledou tvář ku krásnému skupení dětí, sedících s matkou na širokých klášterních schodech. Obraz jest prodchnut veškerou hlubokou poesií Maxovou a malován s technikou bezúhonnou.

— Redakcí V. J. Novotného začal vycházeti hudební časopis „Dalibor".

Listárna redakce: Ze zásylek rukopisů, na které až dosud neodpověděno, nehodí se k uveřejnění žádná.

OBSAH: Z Danteova „Pekla". Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Jabloň. Obrázek z advokátní kanceláře od J. M. — Šípy Amorovy. Genre od Fr. Heritesa. (Dokončení.) — Podzimní píseň. Báseň Otakara Mokrého. — Graziella. Novelka od Adama Zero. (Dokončení.) — Z nové poesie polské. Adam Asnyk: Herakles. Ašera Přel F. V. Krapil. — Zlaté srdce. Novella od Josefa Štolby. (Dokončení.) — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.